ERDÉLYI

PROTESTÁNS LAP.

AZ ERDÉLYI EV. REF. EGYHAZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

1901.

FELELŐS SZERKESZTŐK

A 13-IK SZÁMIG:

MOLNÁR ALBERT,
THEOL. TANÁR.

A 13-IK SZÁMTÓL:

NAGY KÁROLY,
THEOLOGIAI TANÁR.

*

IV-IK ÉVFOLYAM.

KOLOZSVAR,
NYOMATOTT GOMBOS FERENCZ LYCEUM-KÖNYVNYOMDÁJÁBAN.
1901.

TARTALOM.

I. Vezérczikkek, tanulmányok, irányczikkek.

Lapszám.

Dr. Bartók György.
Főpásztori levél ... 9
Ima Molnár Albert theol. tanár ravatala felett ... 99.
Harcz és Béke (Egyházi beszéd) ... 185.
Püspöki jelentés ... 371. 380.

Barabás Endre.
A romániai magyarokról s azok ref. egyházairól ... 25. 33.
Istentiszteletünk magyar jellege ... 193.

Benedek Károly.
Nehány sürgős szó Névkönyvünk kérdéséhez 11.

Bene Lajos.
Protestáns esték falun.. 11.

Benke István.
„A leányzó nem halt meg, csak aluszik“.. 171.

Biró Sándor.
A középiskolai vallástanitás új tervéhez.. 89.
Október 31-én 353.

Birtha József.
Mennyiben és hogyan valósitható meg a Váró-féle vallástanitási tervezet középiskolánkban jelen körülményeink között 328. 336.

Bod Károly
Munkára fel!. 295.

Bodor János.
Egyházi életünk fejlesztésének eszközeiről 138. 146. 154.

Csia Kálmán.
A lelkészválasztásról 272.

Csiszér Zsigmond.
Szükséges-e külön énekvezér-orgonista stb. 250. 257

Deák Gerő
Szemle az énekoktatás felett főgimnáziumainkban.. 305. 312. 321.

Dulló János,
Helyreigazitásul és felvilágositásul.. 123.

Gergely Lajos.
Iskolai és templomi éneklésünk 17.

Gyárfás Albert
A bukaresti reform iskola 75.

Dr. Gyarmathy Dezső.
Nyilt levél a Szerkesztőhöz 204.

Hegedüs Sándor
Megnyitó beszéd 319.

Horváth István.
A kaczagó Demokritos... 65.
Protestantizmus és politika ... 221. 229. 339. 247.

Incze Lajos.
Kollegiumaink és egyházi árváink 404.

Lapszám.

Jung Ferencz
A romániai ev. ref. egyház és hivei.. 131. 139.

Kádár János dr.
A „Közhasznu Szövetkezet“ 256.

Kenessey Béla.
Gyászbeszéd Molnár Albert theol. tanár felett 98.
Husvét 105.
Pünköst 161.

Kertész József.
A romániai ref. missió egyh. megyéről.... 66.

Kiss Ferencz.
Felhivás kartársaimhoz 86.

Király Béla.
Uti naplómból ... 35.
Uram ne hagyj el minket!.. 448.

Koós Ferencz.
Még egyszer a romániai magyarokról 57.

Kuun Géza gróf dr.
Elnöki megnyitó 177

Lajos János
Egy tekintet Egyházi értekezleti ügyünkre 280. 288.

Lakatos Sámuel.
Templomi éneklésünkről 41. 49. 58.

Molnár Albert.
Uj évben 1.

Molnár Béla.
Tankó József lelkészi jubileuma 258

Mezei Albert.
Megnyitó beszéd. 304.

Nagy Károly.
Molnár Albert 97
Konvent után 129.
Irányelvek ... 153.
Egyházi értekezletünk közgyülése ... 169.
Adatok a Görgény-üvegcsüri áttéréshez 188. 194.
Titkári jelentés az Egyházi Értekezlet első évéről ... 195. 205, 224. 232.
Figyelemre méltó symptoma ... 203. 213.
Az 1848. XX. t.-cz. végrehajtásához.. 327. 335. 343. 351. 359.
Belmissziói értekezlet ... 338. 345, 353
Adventi hit — adventi reménység. 379.
Ime, jön neked a te királyod! 403.
Krisztus a világ birája 419.
Karácsony 431.
Uj évre. 441.

Nemes Ferencz.
Orsz. ref. lelkészi nyugdigintézetünk ügye 81.

Péchy Arpád.
Jelentés a brassói egyház 1900. évéről 264. 275. 281. 289. 299.
A mi iskoláink 296.

Parádi Kálmán.
Vallás és közokt. miniszteri jelentés... 122.

Lapszám.

Péter Antal.
A kálvinista öntudat felébresztése 2.
Ravasz Árpád.
Németalföldről. . 3. 12 18. 27.
Nagy szellemek hazájában.... 282. 290. 298.
Sámuel Aladár.
Egyháztársadalmi munka a selyei egyházban 42
Schilling Lajos dr.
Az erkölcstan örök vonásaiból..... 73. 82.
Seprődi János.
Az interludiumok . . . . . 59.
Válasz „A szükségesek-e az interludiumok“ cz. czikkre 115. 124
Szádeczki Béla
A kálvini egyház hanyatlása Apaffy alatt.. 50.
61. 70. 78. 85. 92 117.
Vajda Ferencz
A prot. pap személyének és működésének jelentőségéről 230. 240. 248. 256.
Szilágyi Dezső ... 255.
Az 1848. XX. t.-czikk 280.
Viski Gyula.
Hol a baj? 263.
Zsigmond Ferencz.
Nehány szó az interludiumok kérdéséhez 242.
Név nélkül:
Észrevételek ..... 7.
Az új énekeskönyv ügye .. ... 91.
Prot. theol. fakultás a hazai tudományegyetemeken . . 106
Segédlelkészi kongrua .. .. 113.
Szükségesek-e az interludiumok 113.
Kidobottak .... 121.
Harcz a nyáj körül ..... 125.
Konventi segélyek és lelkészi fizetéspótlások 134.
A konvent és az »erdélyi püspök« czim 137
A kongrua-törvény 4. §-a..... 170.
Jelentés a vallástanitási kézikönyvekről 215. 222.
Térjünk napirendre ..... 251.
Iskoláink és egyházi érdekeink 272.
Iskolai év elején 287
Az »erdélyi püspök« czimkérdés a képviselőházban ..... 298.
Protestantentag Miskolczon 303
Miskolczi napok . ... 311.
Országos közalapi segélyek kiosztásához .. 329.
Keresztelő János és az adventi reménység 391.
Zsinatunk legfontosabb teendői (Pásztor) .. 369
381. 392. 405. 420. 442.

II. Tárcza.

Biró Sándor.
Az ószövetségi prófétizmus 6. 15. 21.
Csekme Ferencz.
Képek a parokhiáról 260.
Deésy Gyula
Ima . 209.
Gergely Lajos
Két kép .. 251.
Imreh Sándor dr.
Alvinczi, a kassai magyar pap 412 425.
Kovács Dezső dr.
Sugarak az éjszakában 45. 53.
A reformáczió. 365.
Kenessey Béla.
Régi nyomok.... ..... 181. 189 198
A keresztyénség lényege 385. 397. 409. 422. 436. 444.
Lévay József.
Az apostolok. 316.
Lőrincz Gyula.
Benkő Gergely emlékezete 244

Lapszám.

Prónay Dezső br.
Felolvasás, a láthatatlan egyházról.... 331, 33[illegible].
Török István dr
A hat heti oktatás.. .... 36, 43, 51.
A zilahi ev. ref. colleg. történetéhez..... 308.
Méhes György..... 234, 243.
Vásárhelyi Boldizsár.
Bethlen Gabor egy adomány-levele. 133, 142.
Pásztor.
Visszapillantás okt. 31-én 346.

III. Tudósitások az egyházi élet köréből.

Marosi egyh. megyéből (*Toth László*) .... 5. 421.
Udvarhelyi egyh. m. egyh. értek. Igazg. választmánya (*K. D.*) .... 21.
A baróthi egyh. községből (*Kovács Sándor*).. 29.
Udvarhelyi egyh. megyéből (*Levelező*). 35.
Bodor Domokos tanár jubileuma ..... 52.
A magyarországi prot. theologusok konferenciájáról (*Lovass Aladár*) ..... 68.
Bartha Lajos esperes jubileuma (*Juhász Izidor*) 77.
Küküllői egyh. megye papi értekezlete (*Gáspár János*) 84
Egyházi Értekezlet Sz.-Udvarhelyt (*Presbyter*) 85.
Molnár Albert élete, betegsége, halála, temetése 100.
temetése M.-Vásárhelyt. 108.
Tudósitás az Egyet. Konvent üléseiről 132,
140, 148, 155.
Tudósitás az egyh. kerületi Egyh. Értekezlet Sz.-udvarhelyi közgyüléséről.. 180, 187, 196.
Egyházi Értekezlet Görgényben ..... 198.
Értesités a „Szeretetház“ ba való felvételről 200.
Egy kis pihenő Szenterzsébeten ..... 206.
Vizitáczió a Mezőségen (*Orbán Gábor*) 208.
Egyházi értekezleti gyülés Küsmödön..... 225.
Küküllői egyh. m. közgyülése (*Széll Jakab*) 233.
Esdő szó (*Vikár Vincze*) .... 234.
A görgényi egyh. megyéből (*Péter Antal*).. 242.
Erdővidéki egyh. megyéből (*Lőrincz Gyula*) .... 266.
A romániai missiói egyh. megyéből (*Kertész József*). ..... 267.
Borszéki levél (*Tudósitó*) .... 274.
Tiszántuli ref. tanáregyesületi közgyülés ..... 291.
A szilágy szolnoki ev. ref. egyházmegyéből (*Egy pap*).. .... 300.
Egyházkerületi közgyülések . ... 306.
M. P. I. T. közgyülése Miskolczon ..... 314, 324.
Lelkész-beiktatás Baróthon (*Zöld Sándor*) 329.
Deési egyh. megyéből (*Tunyogi Béla*) 330,
Udvarhelyi egyh. megyéből (*ifj. Péter Károly*). 356.
Görgényi egyh. megyéből.. .. .. 364.
Széki egyh. megyéből (*Nemes Ferencz*) .... 364, 375.
Egyházkerületünk közgyülése (*Bodor Géza*).... 373.
383, 393, 407
Lelkészbeiktatás Szilágy-Bagoson (*Székely Árpád*) 444.

IV. Igazgató-tanácsi ülésekről való tudósitások: ... . 13, 20, 28, 68. 76, 110, 116, 140, 147, 164, 172, 207, 216, 259, 322, 339, 362, 406. 440.

V. Irodalom. 15, 30. 38. 47, 62, 78. (Előszó Jancsó Sándor „Egyh. Beszédeihez“ Molnár Alberttől). 94, 110. 117, 164, 284, 395. (Jancsó S. „Egyh. Beszédek — Nagy Károlytól) 414. (Sz. Kiss Károly „Bibliai képek“ V. Zs.-tól). 448.

VI. Lapszemle. 165, 182, 190, 200 209, 217.

VII. Egyházi értekezletünk köréből. 103, 126, 145, 157, 162, 340, 417, 418. 450.

VIII. Közérdekü izenetek: 22, 31, 38, 47, 54, 62, 70, 86. 127, 150,

IX. Különfélék: minden számban

X. Hivatalos rész: minden számban.

XI. Hirdetések. Szerkesztői- és Kiadóhivatali izenetek.

Kimutatás

e lapban az 1901. év folyamán megjelent általános érdekü igazgatótanácsi és püspöki rendeletekről.

Az Erd. Prot. Lap mely számában	Hivatalos szám	Mely napon kelt?	T a r g y
			I. Igazgatótanácsi rendeletek.
7	678—1901.	febr 9.	A „*Buzgosáy Lantja*“ cz. enekeskönyv ajánltatik
9.	129—1901.	febr 22.	Szabályzat *a magántanuló leánynövendékeknek* a nagyenyedi ref. tanitóképezdében való vizsgáztatásra nézve
19	1857 1901.	ápr. 25.	Adminisztrátorrá kinevezett lelkésznek az illető egyház javait egy más kiküldöttnek kell átadnia leltár mellett.
19.	1487—1901.	ápr. 25	Az esperesek által adminisztrált egyházakat az egyhmegyei jegyző valamelyik egyhmegyei gondnokkal minden évben megvizsgálni tartozik.
23	2389—1901.	jun. 2.	*A lelkészi állomások minden személyi változása* 14 nap alatt az esperes által az Ig. tanácsnak bejelentendő az esetleges okmányok csatolásával.
24.	2476—1901.	jun. 8.	Utasítás az egyházi és iskolai hatóságokhoz *ingatlanok adásvevésénél* követendő eljárásra nézve.
26.	2456—1901.	jun. 20.	Utalványozási eljárás a *lelkészi fizetéskiegészitési* összegekre nézve, s azok kifizetési módja.
26.	2311—1901	jun. 20.	Körrendelet a *lelkészek mellékfoglalkozására* nézve.
27.	2141—1901.	jun 20.	Iíj. Péter Károly „*Keresztyén Vallástan*“ cz. tankönyve a gimnáziumok VII. o. *Bodor János négy drb. vallástani könyvecskéi* az elemi iskolák számára elfogadtatnak.
27.	2464—1901	jun. 21.	Utasitás *az egyhker pénztárhoz küldendő Nyugták* kiállítására vonatkozólag.
30.	3034—1901.	jul. 17.	*Elemi iskoláinkban a beiratások szept 15-re* befejezendők s a beirtak Névsorának két példánya a polg. hatóságnak megküldendő.
39.	3921—1901.	szept. 23.	Iskolai épületekre *választási jelvények* ki nem tüzhetők.
41.	3918—1901.	szept. 26.	Az elemi iskoláknál bevezetendő *munkanaplók* tárgyában.
42.	3914—1901.	szept. 27.	Esperesek *a lelkészi pályáról lelépett papi egyénekről* indokolt javaslattal a jelleg meg vagy meg nem hagyása iránt tegyenek jelentést
47.	4769—1901.	nov 16	Egyh. megyei, kollégiumi. és püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségi gondnokok *eskümintái* és felesketése.
47.	4806 1901.	nov 18.	*A lelkészi fizetéskiegészitésről szóló Nyugták* kellő időre ha be nem küldetnek, a kötelesség mulasztás megtorlásában részesülnek az illető lelkészek.
50.	5211—1901.	decz. 4.	*Vagyonleltárak*, *számadások*, *költségvetések*, *pénztári* stb. naplók 2—2 példányban készitve, egyik az egyh. megyei levéltárban 10 évig megörzendő.
50.	5287—1901.	decz. 6.	*Orsz. közalapi tartozások* minden év decz. 28-ig a Magyar Földhitelintézethez beküldendők.
			II. Püspöki rendeletek.
20.	689—1901.	máj. 14.	Utasitás a *konfirmalt ifjak és tankötelesek anyakönyvének* vezetésére.
42.	1572—1901.	okt. 17.	Egyh. megyei és püsp. egyházak *közgyülésének jegyzőkönyvei* egy hiteles példánya a püspöki hivatalnak megküldendők.
48.	1770—1901	nov. 24.	A *névkönyvi* adatok tárgyában.

IV. Évfolyam. 1. szám. Kolozsvárt, 1901. Január 3.

ERDÉLYI
PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre.. 12 kor.
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN

Újévben.

Évfordulók alkalmával szokásos a mult eseményeinek összefoglaló áttekintése. Az egyház, a nemzet és az egész emberiség életében fölmerült tüneményeket számba venni, okaikat kutatni, a consequentiákat levonni: bizonnyal érdekes és tanulságos.

Csak a mi szükebb körü életünk eseményeinek áttekintése is tanulságos. Mi történt velünk? Velünk, családunkban, hivatásunk mezején? Menynyi a veszteség, avagy a nyereség, a hanyatlás, avagy az előmenetel? Mennyi hasznot és kárt okoztak nekünk mások? Nem csak. De menynyi hasznot, kárt okoztunk mimagunk — másoknak? Mennyi örömet és keserüséget? Mennyi örömet.... talán legkevesebbet épen édes mieinknek?! Mennyi keserüséget.... ah, talán legtöbbet éppen azoknak, kik minket szerettek?!.

Igen, bizonnyal szükséges és tanulságos a nagy világ történetei és saját szükebb körü életünk eseményei fölött nyilt szemmel szemlét tartanunk. De még szükségesebb, hogy ne csak abba a világba tekintsünk, a mely minket körül vesz, de főleg abba a világba, a mely ***mibennünk van***. Bizony, magasabb erő nélkül szükölködők, boldogtalanok, üresek vagyunk, ha csak külső életet élünk s nincs benső világunk. Hányszor érezzük szükségét, hogy e minket környező, visszás, bántó világnak fölébe emelkedjünk! E látható világ fölébe emelkedés pedig nem egyéb, mint épen saját benső világunkba merülni el. Minden pillanatban szükségét érezzük, hogy Istenhez forduljunk. Oh, Istenhez is csak a mi benső világunkon át emelkedhetünk föl! Vigyázzunk, nehogy veszendőbe jusson a mi legdrágább világunk, a mi benső világunk. Irányitsuk pillantásunkat befelé. Szükség magunkat bensőleg összeszednünk Ne csak másokat számoltassunk, de vonjuk számadásra önmagunkat. Növekedtünk-e hitben, szeretetben? Igazságban, lélekben? Nem az a főkérdés, hogy mik vagyunk a világban; de az a főkérdés, hogy mik vagyunk mi önmagunkban? Menynyit ér bennünk az ember? A benső ember. Az egyéniség. Hangsulyoznunk kell itt, hogy a mi benső világunknak magva, az ember legbensőbb lényege: az érzület. Ez, ez tüzi ki előttünk a célt s ez cselekedetünknek indoka. Nem akarjuk mi sem az emberi értelmet, sem az emberi cselekedeteket kicsinyleni. Ellenkezőleg! Mindezekre nagy súlyt helyezünk. De mindenek előtt és mindenek fölött kérdezzük: minő *érzület* van bennünk? Nincs magasabb föladat, mint az emberben az érzületet nemessé tenni és nemesen irányítani. Csak szó és nem dolog az az úgynevezett „miveltség“, mely nem érinti az ember legbensőbb lényegét: az érzületet. Csak babonás „hit“ az a pedagogia, mely érzület nélkül akar nevelni s csak babona az a politika is, mely a polgárok érzületének nemességére sulyt nem helyezve akar államot biztosítani és kormányozni. Csak szemfényvesztés s nem valódi kultura az az úgynevezett „civilisatio“, mely mellett az ember nem lesz nemesebb egyéniséggé, de érzülete s ennélfogva gondolkozásmódja, akaratirányzata, életcélja, egész szelleme alantjáró marad, távol attól, hogy kiváljék a közönségességből.. Igen, irányozzuk pillantásunkat befelé. Szükséges, hogy közöttünk mindenki tekintsen hosszan, mélyen, saját szivébe. Szivünket kéri az Ur és szivünket kéri a család, az anyaszentegyház, a haza, a társadalom. Az eszméknek sem elég csak értelmünk, de szivünk kell nekik.... Igen a bibliai kardia! (Καρδια)....

Föntebb leirt soraink elvi jelentőségüek is, de a legnagyobb mérvben aktuálisok is. Itt vagyunk egy új év küszöbén. Nem csak egy egyszerű új esztendő, de, úgy tetszik nekünk: egy *új idő* küszöbén. Értsük csak meg az idők jelét. A világ zürzavaros zajában észrevehetőleg zendül át egy bizonyos alaphang. A kor megtalálta az ember fejét, karjait s most az embernek... szivét keresi. A mai kor ismét sejti és mind világosabb tudatára jö, hogy az ember legbensőbb lénye az érzület s a társadalmi élet törvénye is itt rejlik. A jövendőnek s már a mai időnek is mind inkább elismert föladata a társadalomnak és az egyénnek, az individualismusnak és a socialismusnak keresztyén harmoniája. Az »egy mindnyájáért s mindnyája egyért« elve ez. E szent föladatot ismét csak az *érzület* fogja megoldani. És pedig a keresztyén érzület. Az idők mind sürgetőbben appellálnak a szeretetre. Maga a mai socialdemokratia karrikatura ugyan, de az emberszeretet karrikaturája. Az államok mind több és több oly tör-

máshoz való viszonyainak felemlitésével. Még három elvi dologról kell szólanunk, melyek épen az iskola és társadalom körébe tartoznak, tehát a közművelődésnek tényezői. S ez három: 1. A patriotizmus és sovinizmus határai. 2. Az egyházias, de nem türelmetlen vallásosság. 3. Az ember a közjó szolgálatában.

Épen azokból a dolgokból, a miket elébb emlitettünk (a nemzeti és egyetemes társadalom viszonya) következik, hogy az iskolának okvetlenül nemzeti szellemben kell fejlődnie, s a társadalomnak elengedhetlen kötelessége, hogy az iskola növendékeit az iskolán kivül is befolyásolja a hazaszeretetben. És épen ez ad némi nehézséget, eltalálni a helyes útat. Ismernünk kell tehát magunkat s a bennünket körülvevő világot, hogy a patriorizmus és sovinizmus határait helyesen megállapithassuk s ifjuságunk nevelésében alkalmazhassuk. Az iskolában a legszentebb, a legeszményibb hazaszeretetnek kell lakoznia. Az egész nevelésen, a tanításon, sőt az iskola külső és belső épületeteiben (a képző-művészet utján) a ***nemzeti erő*** és faji jellegnek feltétlenül ki kell domborodnia, a mint ez általában ismeretes, s mint már egy alkalommal e lap hasábjaink „Eszmény az iskolában“ cimen bővebben is kifejtettem. S itt kell megállanunk egy pillanatra. Patriotizmus és sovinismus A közönséges mindennapi életben is igen fontos dolog helyesen fogni föl e szavak jelentőségét. Ha valakire azt mondják, hogy megrögzött soviniszta, az nem jót jelent, mert a hazaszereteten kivül gyülölségét fejezi ki minden más iránt, a mi nem nemzeti. De sokszor hallhatni, hogy olyan ember jellemzésére is használják a fenn említett szót, a ki igazi jó hazafi, de egyáltalában nem gyülölködő, sőt türelmes.

Vajjon az, a ki szivében hordja a tiszta honszerelem legszebb eszményeit s azért a földért, a hol bölcsője ringott s a mely sirjául is fog szolgálni, ha kell életét s mindenét feláldozná, de tisztán lát és mások meggyőződését becsüli, nem türelmetlen, tehát dolgozik a nemzeti társadalomban, de egyuttal az egyetemesért, az emberiségért is, — vajjon az sovinista-e? Ha ez az volna akkor azt mondanám, igen az iskolában s az életben a sovinizmusnak helye van, szükséges. De én ezt nem tartom sovinismusnak, vagy legalább nem tartom rossz értelmünek. Igazi tiszta patriotizmus ez, mely önmagában is eszményi szép, az egyetemeshez viszonyítva felséges. Ennek éltető nek, boldogítónak kell lenni, mert ez alapja az erőnek, haladásnak. Mi lenne tévesebb, mint az iskolákba is bevinni a Tolstoj-féle nagy tévedést, a teljes internationalismust?! Viszont fájdalommal kell látnunk, hogy épen hazánkban, a nemzetiségek között, vannak megrögzött soviniszták, a kik nem azt a hont tartják hazájuknak s nem azért küzdenek, mely őket neveli, fenntartja, hanem faji kiváltságokért harczolva esztelenül, keserüvé teszik magukra nézve a honukban való tartozkodást.

Tehát a tiszta, boldogító út az a nemes hazaszeretet, melynek fényénél dolgozunk s erősödünk a nemzeti társadalomban a végre, hogy az egyetemes társadalomban is megfelelő, erős helyet foglalhassunk el s betölthessük hivatásunkat. E nemes patriotizmus mellett mindig ott áll kisérőül az a tudat, hogy mi nemcsak magunkért vagyunk, a müvelt többi államokkal lépést kell tartanunk, annak nyelvét, szokásait figyelembe kell vennünk, viszont mi magunkat is igyekeznünk kell a külfölddel helyes irányban és valósággal megismertetnünk s nem elégednünk meg holmi téves, hibás, néha rettenetes felfogásokkal. Az egész társadalomnak ilyen felfogásunak kell lenni ebben a tekintetben.

A másik tényezője hát a közmüvelődésnek az egyházias, de nem türelmetlen vallásosság. Milyen szomoru dolog, hogy éppen most, a XX. száz bekösöntése alkalmával kezd felburjánzani világszerte a vallási türelmetlenség, ez a piszok gyom, a mely ádáz eredménytelen tusáknál egyebet soha sem fog teremni, s a melyet az emberiség müvelt társadalmának, a helyett, hogy ápolgatná, erős kézzel kellene örök időkre kiszakitania a földből s elpusztítani a föld szinéről! S milyen végtelen szomoru dolog, hogy hazánkban, a hol az erők tömörülése feltétlenül szükséges lenne, a hol csak a békesség s a nyugodt, egyöntetü nemzeti munkálkodás teremhet gyümölcsöket, egyre fenyegetőbben tünik fel az a szörnyeteg: a vallási türelmetlenség, a vallási küzdelem, vagyis a mint itt, Németországban nevezik, (mert Luther honába is kezd beférkőzni!) a kulturharcz. S az a legfurcsább a dologban, hogy éppen az a felekezet, a katholikus, melynek az egyre felvilágosult felekezetek előtt annyi érthetetlen, külső babonára s az emberi ész naivságára épült dogmája és szertartása van, s a mely felekezet leginkább félhet a tiszta, emberi józan ész itélőszékétől, — éppen ez kezdi a harczot s folytatja vak türelmetlenséggel, rákényszerítve ellenfeleit is, hogy felvegyék a küzdelem fegyverét s aztán egymást emészszék.... Vagy tán éppen azért, mert fél a jövendőtől, előre akarja elháritani a veszedelmet nagyhangu kiabálással, alattomos munkával?! az ilyen küzdelem mindig kétségtelen kárral és veszteséggel jár. Ez a harcz feltétlenül egyik legnagyobb ellensége a csendes, összetartó munkának; egyik legnagyobb ellensége az iskolának, a helyes paedagogiának, tehát a jövő társadalmának.

Mert az iskola célja, a nevelés szempontjából az, hogy hitben is megtartsa, erősítse növendékeit, de a vallásos türelmetlenségtől, gyülölségtől óvja meg, vagy azt semmiképen azok szivébe bele ne csepegtesse. Ám nem ezt teszik a kath. iskolák; kénytelenek, természetesen, protestáns iskoláink is a protestáns, szabad szellemet, egyik féltett kincsünket, megőrizni, mindenesetre fejleszteni és erősbíteni. De türelmetlenséget és vallási gyülölséget nem terjesztenek, csak védekeznek, ha kényszerülve vannak rá. Valamint egy jó nemzeti iskolában kitűnik a nemzeti jelleg, egy jó felekezeti iskolában is kitűnik a felekezeti jelleg, de nem a türelmetlenség s a gyülölködés festett, utálatos képében, hanem a szeretetben, Istenben vetett igaz hitben, a békességes, tiszta, emberi munkálkodásban.

És épen itt tűnik ki legjobban a vallásnak, vallásosságnak nagy ereje: a szeretetben. A szeretet fejlesztése pedig már csak tisztán paedagogiai okból is nélkülözhetlen kellék, mert e nélkül nevelni a szó szoros értelmében lehetetlen, tehát a jövő társadalom megteremtésében közvetlen szerepe van a szeretetnek, a mit a vallás és vallásosság útján ápolunk. Igy hát a

vallásosság szintén egyik fontos tényezője a közművelődésnek. Itt csak a paedagogiai oldalát említettem; de hát a család, a nemzetek s népek millióinak egymáshoz való viszonya, az ember belső értékének mérlegelése, az elme s a szív, az ember s az Istenség, a halandóság s a végtelen nagy Mindenség, a föld és az ég, a Természet, mint teremtő s önmagában fejlődő Erő s az ember, mint okos, bölcs, de véges halandó egymáshoz való viszonya nem e valláshoz s a vallásossághoz utasítanak bennünket!? A vallás, vallásosság kulturtényezőként való szereplése külömben bizonyításra nem szorul; bizonyítja a történelem, sok ezredéves tanuságaival. De, ismételjük, csak az igazi egyházias, de türelmes, szeretetteljes vallás az, a mely valóban az emberi kultura szolgálatában áll. Ez irányban való bármiféle tévedés sokféle bajnak, nyomorúságnak válhatik szülőokává.

Csakis így, jó iskolák, társadalmi tevékenység és érdeklődés, nemes patriotizmus és egyházias, de nem türelmetlen vallásosság útján juthat oda az ember, hogy a közjó szolgálatában álljon. Mi a közjó? Az egyénnek, az egyén útján a társadalomnak — avagy fordítva? — jólléte, jóltevő hatása az ember s az emberiség fejlődésére, s az ember tiszta, megelégedett öntudata. A társadalom minden egyes tagjának éreznie kell kötelességét a közjó iránt, s mindig annak szolgálatában állva működhetik a saját maga jólléte érdekében. Tehát a kulturának olyan elengedhetetlen szolgálatokat tesz az ember, midőn a közjó érdekében küzd, fárad, hogy méltán élveznie kell neki is, mint egyénnek a közjó áldásait. S az iskolának épen feladata, hogy növendékeit a közjó szolgálatára képessé tegye. Az embernek magasabb, saját életkörén talán kivüleső vagy csak épen jövendőbeli nemes, nagy célokért is kell küzdenie, fáradnia. Ezért az ő saját nemzeti társadalmában, hazájában, úgy kell a dolgokat megismernie és felfognia, hogy ott megerősödjék és képessé legyen ez úton az egyetemes társadalomban való munkálkodásra is A haza, az emberiség, a világ szolgálatában akár gyakorlati, anyagi, akár szellemi, tudományos téren, akár mind a kettőn, leróhatja tartozását az ember. Az ilyen ember *jó ember*. Az ilyen ember, természetesen, mikor saját magának, családjának dolgozik becsülettel, akkor is a közjó szolgálatában áll mindig. Az iskola célja épen az, hogy jó embereket neveljen. Tehát az iskola s a társadalom vállvetett munkája ide lyukad ki a végén, hogy jó emberekből áll a társadalom; s akkor kész a boldogság is, vagy jobban mondva: a jóllét.

(Folytatása következik.)

Egyházi élet.

*A marosi egyházmegyéből.**

Jelen sorok egyházmegyénk életében közelebbről felmerült fontosabb eseményekről óhajtanak beszámolni a következőkben:

I.

November 18-án igtattatott hivatalába *Király Béla*, a h. bodoni egyházközség uj lelkésze, kit a hivek egyhangú lelkesedése választott volt meg e tiszteles állásra. A beigtató szertartást *Dali János* egyházmegyei főjegyző aa. végezte, szép és lendületes beszédben jelölve meg ama hazafias egyházi és társadalmi téreket, melyeken egy jó pásztornak haladnia kell, hogy felséges hivatásához képest a neki adatott tálentumokkal hiven sáfárkodva, az Urnak dicsőségére, a gyülekezet épülésére sikerrel munkálhasson. Erre az uj lelkipásztor tartotta meg székfoglalóját, szépen kidolgozott s nagy hatással előadott beszéddel. Érdemes tudni, hogy uj kollegánk „bejárta kétszer a világot," átszelte a széles, nagy Oceánt; lantjával fölrázott angolt, burokat; volt része amerikai dollárokban, világi dicsőségben s ime mindez vanitatum vanitas. A honvágy haza szólitá, szent érzelem sugta azt neki, hogy jöjjön közibénk s itt — habár fény, ragyogás nem is kinálkozik — prédikálja a Krisztust, az élő Istennek szent fiát. És eljött a h.-bodoni kicsiny gyülekezetbe, hogy tudtokra adja ama krisztusi figyelmeztetést: *„Nem ti választottatok engem, hanem én választottalak titeket, hogy elmenvén gyümölcsöt teremjetek és a ti gyümölcsötök megmaradjon. Ezeket parancsolom néktek, hogy ti egymást szeressétek."* (János XV. 16. 17.)

E parancsnak bizonyára foganatja lesz, ha a hivek s tehetséges lelkipásztorunk egymást mindvégig megértve, egyesülnek a szeretetben.

II.

Azzal egyidejüleg, hogy szeretett főpásztorunk a maksai templomot fölszentelte: a *berekereszturi* egyházközségünk lelkes hiveinek is hasonlójellegü, szép és lélekemelő ünnepélye volt. Templomot szentelt e kis sereg is az ur örökkétartó dicsőségére. Felavató, buzgó imát mondott *Ravasz János*, egyházmegyénk köztiszteletben és szeretetben álló esperese; alkalmi beszédet *Kolozsvári József*, az egyház ifju lelkésze tartott, mély hatást keltve szivhez szóló, a szent hajlék fenséges rendeltetését feltáró s a meggyőzés erejével ható szép szónoklatával. Méltó kiegészitése volt az ünnepélynek a *Ravasz Béla* mogyorósi- és *Erdélyi Béla*, ny szentimrei lelkész aai által hatásosan végzett keresztelési és esketési szertartás is.

Álljon a szent hajlék időtlen-időkig, mint Sion erősen és rendületlenül, fennen hirdetve a Krisztusi szabad eszméknek, szabad gondolkodásnak győzedelmét, s töltse be azt minél gyakrabban a hivek áhitatos buzgósága, hogy a kicsiny sereg necsak szóval, de tettel is tegyen tanubizonyságot amaz igék valóságáról: *„Uram, szeretem a te házadban való lakásomat, a te dicsőséged hajlékának helyét."* (Zsolt. XXVI. 8).

III.

November 20-ika szomoruan emlékezetes nap marad traktusunk életében. Egyházmegyénk nagyérdemü tiszteletbeli esperese *id. Rákosi Lajos* végtisztességére gyültünk össze a lukafalvi elárvult parochián. A megboldogult gyászkoporsójára az elismerésnek, a kegyeletnek könnyeit hullatni eljöttek mindazok, kiket a derék bajnok, Jézusnak hű vitéze, az ősz vezér melengető szellemével éltetett. Megjelent *Dósa Elek* főgondnok és *Ravasz János* esperes vezetése mellett az egyházmegyei papság nagy része, szép számban volt képviselve a világi elem s általában az egész vidék A temetési szertartás a boldogult végakarata szerint történt, s figyelemre méltó, hogy az a puritán, igazságos, törhetetlen jellemü férfiu utolsó óhajtásában némileg önzőnek látszik, midőn végtisztessége megadására lefoglalta a traktus legjobb erőit. *Dali Jánosnak* a háznál, *Benedek Dénesnek* a templomban tartott buzgó imája, *Ravasz János* esperesnek magas szárnyalásu, könnyekre indító halotti beszéde nem maradhattak mély és maradandó hatás nélkül. Már az alapige oda állitja a nemes lelket az Urnak trónusa elé, hogy adjon számot az ő sáfárko-

* Tárgyhalmaz miatt késett. *Szerk.*

dásáról *„Itélj meg engem oh Isten!“* (Zsolt. XLIII. 1.) S erre mintha hallatszott volna az isteni szózat: *„Ne félj, én paizsod vagyok tenéked, a te jutalmad felette igen bőséges.“* (I. Mózes XV. 1,)

A lélek megtért Istenhez, ki adta volt azt. Porrészeivel a szomoru menet folytatta utját a temető felé, hogy a nyitott sírnál a tanitók dalkarának összhangzó, szabatos gyászdala után *Varga Ferenc*, cs.-szentiváni lelkész aa mondjon utolsó istenhozzádot.

És mi bánatos szivvel váltunk meg a szomoru helytől, pedig oly gyönyörüen tündökölt az őszi nap, sugarai még vissza-vissza ragyogtak, talán keblünk fájdalmát mosolyogta meg, hogy miért vagyunk oly kicsinyhitűek. Hiszen nem válunk el örökre, szent vallásunk örökéletet hirdet. Igen, van viszontlátás s addig is e sirhant felett őrködik az Urnak angyala s vigasztalás rejlik ama szavaiban is: „Borulj le lelkem szentelt fájdalomban, mint cziprus a sirhalom felett s csókold meg égő áhítattal ottan, csókold meg a legkisebb porszemet.“ ***Tóth László.***

TÁRCA.

Az uj évhez.

(E. Mővike.)

Titokzatos csoda halkkal,
Mint a hogy egy tünde angyal
Rozsás piczi lábaival
A világot el-bejárja:
Ugy jött el e mai hajnal!
Isten kozott! — nosza rajta!
Áradozó égi karba
Zengje minden jámbor ajka!
Repess te is, lelkem árja!

A mi kezdett: benne légyen,
Forgó utat benne végyen
Boltozatos kéklő égen
Átszaladó nap, s a hold.
Ám Atyánk, te bölcseséged
Kormányozza azt vezetve
Kezdet és vég te kezedbe,
Nálad légyen elhelyezve,
Minden a mi lesz, s mi volt.

Ravasz László

Az ó-szövetségi prófetismus.

Jónás próféta könyve.

Irta: ***Biró Sándor.***

A történelem az emberi szellem megnyilatkozása. A különböző események és jelenségek az emberi lélek ezerféle tulajdonságát tükrözik vissza. A mi szép és nemes, igaz és fölemelő, örök isteni és örök emberi van a lélekben, azt megtaláljuk a történenelemben és vele együtt megtaláljuk az emberi lélek gyöngeségeit, törpeségeit, tévedéseit. A történelem az élet tanító mestere. Derék tanító; nemcsak ismeretünket növeli, de nemesíti szívünket. Nincs szív, mely meg ne dobbanna, fel ne hevülne a leláncolt Prometheüs kínos fájdalmának hallatára. Saskeselyü szaggatja ki aprádonkint mindig megújuló szívét, és miért? mert szive igen nagy volt, mert igen szerette embertársait, az istenek erős tilalmát is áthágta, tüzet lopott az égből, csakhogy az embernek isteni szikrát adjon, kiemelje a föld porából, boldoggá tegye. Sokrátesz megiszsza a méreg-poharat, de meggyőződését meg nem tagadja.

És említsem-e Jézust? Végtelen szeretete a kereszt kínjai közt is imában szólal meg ajkain — ellenségeiért, S nézzünk Konstanc piacára. Máglyát hordott össze a vakbuzgóság, tetejében Husz János Istent dicsérő zsoltárt énekel. Egy öreg anyóka még mindig szorgalmasan viszi ócska kötényében a forgácsot, hogy a láng annál nagyobb legyen, annál erősebben nyaldossa az igaz ember szelid arczát. Megpillantja a halálra ítélt a buzgó asszonyt és csak annyit mond: „oh szent együgyüség!“

Valóban az emberiség történelme nem szükölködik megrázó és fölemelő eseményekben, melyek mintegy delejes erővel vonzzák lelkünket ellenállhatatlanul magukhoz, mert „az emberi lélek természeténél fogva isteni.“

Fordítsuk figyelmünket ez alkalommal a történelem egyik kimagasló és jelentőségteljes jelensége felé. Lépjün be az ó szövetségi próféták eszmevilágába, melynek légköre oly üdítő, oly tiszta A köznapiság tikkasztó légköréből jól esik egy perczre fölszárnyalni oda, hova a föld fojtó pora nem bir fölszállani.

Mindenki tudja, hogy voltak próféták. Sokan azt is tudják, hogy ezek zsidók voltak. Akadnának többen, kik a 16 próféta nevét is el tudnák mondani legalább is versben. De hogy kik voltak ezek az emberek? mit akartak? mit csináltak? minő szerep és jelentőség jutott nekik Izráel és az egész emberiség történelmében? Erről, ha homályos sejtelme van is, de tiszta tudása nem sok embernek van.

Közönségesen jövendőmondóknak ismerik őket. Tényleg a próféta görög szó olyan embert jelent, ki valamit előre megmond, tehát jövendől. De a görögnyelv a közönséges jövendő mondót a prófétával szemben mantisnak nevezi.

Forduljunk a történelemhez, bizonyára megmútatja a helyes útat. Mózest felhívja az Úr, hogy népét, melynek jajkiáltását hallotta s nehéz szenvedését már megelégelte, szabadítsa meg a Faraó jármától s vezesse ki Egyiptomból. Mózes felelete az Úrnak: „Kérlek Úram, ne küldj engem Faraóhoz, mert én nem vagyok ékesszóló, az én ajkam késedelmes a szólásra, mert az én nyelvem hántatott.“ „A te testvéred Áron lesz a te prófétád — viszonzá Jehova; a miket én reád bíztam, ő fogja helyetted Faraónak megjelenteni.“ Tehát a próféta szószóló, követ. Követ, ki mandátumát Istentől nyerte, a ki nem a saját, de Isten akaratát hirdeti a nép előtt. Keblében az isteni lélek lángjával, ajkán isteni ihlettel felismeri és prédikálja Istennek kijelentését. A mesebeli Midász király kezе alatt aranynyá változott minden: ilyennek képzelem én az igazi prófétát, kinek lelke érintésétől megszentelődik a legközönségesebb dolog.

A prófétákban nyer kifejezést a zsidó nemzet törekvése, nemzeti öntudata, vágya, reménysége, eszménye.

Nekiek nem elég a mindennapi kenyér. Izráel nem lehet közönséges nép, mint a többiek, nem vegyülhet el azok között Elébe Isten magasabb célt tűzött. Ő választott nép, az isteni igazságok birtokosa. Neki jutott a magasztos szerep, hogy a föld minden lakóinak ő tanitsa meg a legmagasabb igazságot, Istennek ismeretét, hogy szelleme, erkölcsi ereje által uralkodjék az egész föld felett.

Izráelnek sok kincs adatott. Drága kincs a nemzet hite Isten igéretében, mely szerint a nemzet nagy és hatalmas lesz s örökké élni fog. Jehova, az erős isten oltalmazza, vezeti, neveli és erősíti Izráelt. De a

kinek sok adatott, attól sokat kérnek. Minden próféta egy-egy megtestesült élő lelkiismeret. Élő lelkiismerete a népnek. Magasabb rendeltetését mindig szeme elé állítja, ott van mindenütt, hol a mindennapi élet ezerféle szövevényei behálózzák az embert s előtte hiába hunynak szemet, hiába gúnyolják, hiába fenyegetik — a lelkiismeretet elnémítani nem lehet.

Izráel magasabb eszme hordozója, a próféta az eszme harcosa. Ha Izráel hűtlen lesz a választott nép, a szent nép eszméjéhez, a halál utjára lépett, honnan nincs szabadulás. Ezt a prófétának megengedni nem szabad.

A prófétában az Ur lelkének ereje van: képes a történelemben isten ujját felismerni. A próféták jövendöltek. De nem éhes foguk késztette, hogy kenyérért szerencsét mondjanak, de kényszeritette az igazság, hogy meggyőződésüket még a király előtt is kimondják, ha fejük törik is bele. A világtörténelem viharmadarai ők s épen nem esetleges, hogy föllépésük a hatalmas Assyr-birodalom keletkezésével esik össze. Nem kellett oda sem kuruzslás, sem varázslás. Az éles látásu ember könnyen meggyőződhetett, hogy Assyria megkezdett hódításait tovább folytatja, fegyverét a messze nyugaton levő Izráel sem kerüli ki, mert a meghasonlott ország zürzavarban van. Assurt épen Jehova támasztotta fel, hogy az elbizakodott, Istenéről, nemzeti hivatásáról megfeledkezett népet megbüntesse. Az Uzziás judabeli király alatti béke és nyugalom csak a vihart megelőző szélcsend. A vész jele messze távolban már tünedeznek. A próféta tisztán látja, mit közönséges szem felfedezni nem képes. »Az oroszlán ordított, ki ne remegne?« »a trombitát megfujták, ki ne félne?« Jehova mit sem tesz a nélkül, hogy tervét az ő szolgáinak, a prófétáknak meg ne jelentené. De „az Ur szólott, kicsoda ne prófétálna?“ kicsoda ne hirdetné az Urnak büntető itéletét, mely elsöpri, mint vihar, Izráelt, hogy bűneit megbűnhödve, a fogság szenvedéseinek tüzében megtisztítva és megedződve térjen vissza hazájába, térjen vissza Istenéhez.

(Vége köv.)

Észrevételek.

Nem kis meglepetéssel és őszinte sajnálattal olvastuk a *„Prot. Egyház és Iskolai Lap“ 1900. évi 50-ik számában Sz. F. »Egyháztársadalmi szervezkedés«* címen megjelent cikkét, melyben idő- és alkalomszerűnek találta *hadat üzenni* a mi erdélyrészi prot. egyháztársadalmi mozgalmunknak és az egész vonalon oly szépen megindult, annyi biztató reményre jogosító szervezkedésünknek. *Sz. F. a támadás kivont fegyverét két irányban villogtatta.* — Ugyanis:

a) megvádolt azzal, hogy mi, mert a belmissió ügyét a presbyterium felőgyelete alá helyezzük, mintegy *„ráparancsolunk a hívőkre“* és *hivatali pressio* által akarjuk elérni azt, a minek önként, szabad elhatározásból kellene életre ébredni. — Vádolt továbbá azzal is, hogy:

b) kirugjuk lábaink alól az *evangeliumi alapot*, hogy a mi épitkezésünk fundamentuma *nem* a Jézus, — hogy a mi munkánk — *nem evangeliumi*; hanem csak *egyházi*; mert mi nem tartjuk *feltétlenül szükségesnek*, hogy minden összejövetel alkalmával gyülekezeti ének, ima és biblia olvasás legyen. — Aztán igy folytatja: *„Nyiltan kimondom, bátran hirdetem, hogy egyháztársadalmi munkamódszeretek kétes, hitelvi alapotok bizonytalan, erőtelen, a melyen nem lehet szilárdan épiteni.“* .....

Kétségen kivül sulyos, nehéz vádak, kivált ha valóra válnának! Ám! de mi még se akarunk és nem is fogunk céltalanúl, meddő és káros vitába elegyedni, mert megvagyunk győződve a felől, hogy célunk közös, szent, ugyanaz és igy eltérés csak a kivitel módozataira — a megvalósítás részleteire nézve lehet. — Éppen ezért nagy megnyugvásunkra szolgált M. A. komoly, higgadt, rövid és tárgyilagos ***válasza,*** mely az általa szerkesztett *„Erd. Prot. Lap“* 1900. évi 51-ik számában látott napvilágot.

Valóban attól lehetett félni, hogy már a munka kezdetén kitör az áldatlan testvér-háború, melynek az első mérkőzés csak elő-hirnöke! Hála Istennek! remélni lehet, hogy e föltévés alaptalan és óhajtjuk, hogy legyen is az! Legyen vége a vitának és enyészszék el minden keserüség!

Inkább vessük kezeinket a közös, nagy munkára! Ne erőszakoljunk egymásra kényszerzubbonyt, feszes *uniformist*, hanem *„viribus unitis“* védekezzünk nagy számu közös ellenségünkkel szemben.

Ne bántsuk hát egymást; ne fecséreljük erőnket szőrszálhasogató theologiai és meddő dogmatikai viták felidézésére és ***ne kicsinyeljük***, — de ***ne is erőszakoljuk*** se a ***presbyteri*** befolyást, se az ***evangelizációt***, mert nem csak egy ut vezethet a célhoz; hanem ha legalább a 12-ik órában immár végre-valahára felébredtünk, hát nyissuk is ki szemeinket; legyünk óvatosak, körültekintők; nyujtsunk egymásnak testvérkezet, ne emészszük föl önmagunkat; ne támadjunk egymásra és ne adjunk okot fondor elleneinknek a gúnyos és kárörvendő mosolygásra!

Ismerjük el, hogy ***betegek vagyunk, gyógyulnunk kell;*** de győződjünk meg a felől is, hogy a ***gyógyszert magunkon kivül*** hasztalan keressük.

Ne külső segélyt várjunk, hanem tartsunk összse, hogy a porszemek kemény, rendíthetetlen sziklává tömörüljenek!

Ne gáncsoljuk egymást; ne keressünk bogot a kákán és ne juttassuk már a kezdet kezdeténél zátonyra az igaz ügyet, hanem inkább bizassuk és lelkesítsük egymást!.... Ne azt tekintsük, hogy ki, melyik úton nem indult el, hanem inkább örvendjünk, ***ha halad***, ha tisztességes eszközök és az igazság fegyvere által minél elébb kivívja a diadalt!

Hát legyen közöttünk *szeretet, béke* és *egyetértés!*

Isten velünk!

....*d.*

Különfélék rovata.

Előfizetőinknek, olvasóinknak, boldog uj esztendőt kivánunk!

Főt. dr. Bartók György, püspök úrnál ó év estéjén az igazgató-tanács, theol. fakultás, kollegium és egyházközség képviselete tisztelgett s fejezte ki jókivánatait az új évre. Egyházkerületünknek bizonynyal nagy érdeke, hogy nagy belátásu, nagy munkásságu, egyházunk javát mindig szivén viselő főpásztorunkat az Isten ez új évben is megtartsa, megáldja. Az üdvözlő beszédet *nt Kenessey Béla* egyházkerületi főjegyző tartotta.

A „Vasárnap“ első száma, melynek megjelenése január 3-ára volt jelezve, *csak január 10-én fog megjelenni.* A késedelem okát a kezdet nehézségei eléggé magyarázzák. Alig szükséges mondanunk, hogy a késedelem oka sem a szerkesztőséget, sem a kiadóhivatalt nem terheli.. A „Mutatványszám“ 4000-et meghaladó példányban küldetett szét legilletékesebb helyekre a lelkészi hivatalokhoz adresszálva. Mi lett az oda küldött példányokkal?! Valjon hány %-a jutott a nép kezébe? Kérdeznünk kell, — mert H.-Bodonnak, Tasnád-Szarvadnak, Vajának 5—15—20 példányok megrendelésével kevés társa akadt még eddig. Talán az idő volt rövid a terjesztésre-gyüjtésre?! Mi azt hittük, 10 nap 5 ünnepnappal éppen elegendő lesz arra, hogy 500—3000 lélekből álló gyülekezeteink papjai hiveikkel erről a dologról beszéljenek. Mert — bár köszönjük a lelkésztársak személyes megrendeléseit — de hol maradnak híveik? — Hiszen e lap megindítá-

sát, mint »legsürgetőbb közszükséget" méltóztattak hangsulyozni! Tehát még tovább is tilubálunk? Valjon elég lesz-e a folytonos birálat? Nem kellene-e immár magunknak is dologhoz látnunk?! Egyházunk ellen a vádak mind sürrübben, mind hangosabban nyilvánúlnak: mi ugy tudjuk, hogy az egyház gerince a *papság*! — Tisztelettel kérjük a lelkész urakat a szétküldött „Előfizetési-gyüjtőiveket" a „Vasárnap" szerkesztőségéhez minél hamarább visszaküldeni.

A babonás katholikus vallás. Az alábbi sorokat a „Protestáns Egyházi és Iskolai Lap" 49—1900. száma nyomán irjuk: A Mária-kultusz annyira kifejlett Franciaországban, hogy a pápistaság Mária istenítésévé vált. A lyoni Mária-kongresszuson Chatelus kanonok a következőket mondotta: A Mária kongresszusra azért van szükség a XIX ik század végén, mert ez a Mária kijelentésének százada volt. Isten e században Mária által szólt. Franciaország Mária országa. Az Idvezítő Judeát választotta tanitása helyéül, Mária Franciaországot. Franciaországot az igazi Mária szelleme hatotta át. — Mr. Coullié, lyoni érsek igy szólt: A szent szakramentumban bemutattuk hódolatunkat Krisztusnak, be kell mutatnunk Máriának is, mint a ki a váltság munkájának segítő társa A mi asszonyunk ott királyné mindenütt, a hol az Idvezítő király Egy ügyvéd meg igy szólt Imádandó királyné, Szűz, kinek tisztasága megszégyeníti a liliomot, csillag, kinek gyengéd ragyogása elhomályosítja a napot, kit a pátriárkák látni vágytak, a kit a szentek dicsőitenek, hol találok alkalmas szavakat, hogy téged dicsőithesselek!

Nyilvános köszönet. A kolozvári ev. ref. szeretetház árvái karácsonyfájára adakoztak Dr, Bartók György püspökné, Nagy Sándor magánzó 6—6 koronát; Özv. Szász Domokosné, Kenessey Béla th. igazgató, Cseresznyés Ödön balázsfalvi ev. ref. lelkész, 4—4 koronát: Krompecher Jenőné, Krompecher Hermin, Krompecher Berta, Ravasz János nyárád-szeredai ref. esperes, Szécsi Ferenc felvinci ref lelkész, Tunyogi Béla bádoki ref. lelkész 2—2 koronát; Pap István kir. táb biró, Dali István szász- csávási ref. lelkész 1—1 koronát; az új tordai ev. ref. egyh. protestáns estélye fillér jövedelméből Molnár Lőrinc ref. lelkész 12 koronát, Stein János kereskedő 19 drb könyvet és Szele Márton kereskedő egy nagy doboz cukorkát és karácsonyfa diszeket

Fogadják a nemes szivő adományozók az árvák hálás köszönetét.

Nyilvános számadás Nagytiszteletü Szerkesztő Ur! Engedje meg Nagytiszteleted, hogy az „Erdélyi Protestáns Lap" 51. számában, 462. oldalon, »Uj református egyházközség« cím alatt jött tudósítást javitsam ki, mivel nem mindenben felel meg a valóságnak, némileg meg is sérthetnék valakit az elhallgatás által. Ennek a kikerülése végett kegyeskedjék Nagytiszteleted a következő számban, a következő névsort közre adni, mint helyre igazitást

Nagyságos Zathurecky Gyula egy belső telek papilaknak 18,000 kor. Antos József pénz 2365 kor. Bedő József 300 kor. Dr. Solymosi István 250 kor. Biró Albert 200 kor. Kovács Sándor 100 kor. Belle András 100 kor. Gyárfás Mihály 100 kor Tunyogi András és neje 100 kor. Zorkoci Gyula 20 kor. Nagy Ferenc 20 kor. Bodó Domokos 20 kor. Daniel Ferencné 20 kor. Nagy József 12 kor. Pál Mihályné 10 kor. Boda Benedek 10 kor. Szép Mihályné 10 kor. Balázs Ferenc 10 kor Bardoc Sándor 10 kor. Bede Ferencné 10 kor. Nagy Elek 10 kor. Fitori Sándorné 10 kor. Borbáth Ferenc 10 kor. Valovics Pálné 10 kor. Prázsmári István 10 kor. Dávid Imre 10 kor. Pap András 10 kor Miklós László 10 kor. Graizing Ferdinánd 10 kor. Ágoston József 10 kor. Bartalis Elek 20 kor. Málnási András 20 kor. Borbáth Gerő 50 kor. Oroz Lajos 4 kor. Bede Józsefné 2 kor Paratés Miklósné 10 kor. »Erdővidéki Takarékpénztár« 48 kor. A befizetett alapítványok kamata 1899. évi 79 kor. igy *összesen 4000 korona*, mely összegnek 5%-át kapja évenkint a barothi rendes papja megmaradandó $^1/_2$, illetve 1% tőkésitendő a hivek kepéjének megváltására. Ezenkivül néhai b. e. Nagy Ezsaiás hagyatékából e lelkészi hivatal fog kapni 1600 koronát, mely összegnek a kamata a papé, de az 1898. évi XIV. t. cz 14. §-a alapján beszámitás tárgyát nem képező jövedelme a papnak

Ezek a valóságos adatok, melyeknek kiadását kéri Nagytiszteleted

Olasztelek, 1900. decz. 24-én. Alázatos szolgája: *Kovács Sándor*, ref lelkész.

Szerkesztői és kiadói üzenetek.

N. Teremi. Az 1900 évre irtuk be

Sóvárad. A küldött 8 korona nem elegendő a hátralék törlésére Még 2 korona kell.

Váradi Márton egyh. gondnok és *Sebestyén.* aláirással 10 koronát vettünk. A posta bélyeg: Tordaszentlászló. De hát tessenek egyenesen megirni az egyházközség nevét, melynek részéről az előfizetés küldetett.

Bőősháza. A kiadói könyvben 2 évi hátralék állott.

Hivatalos rész

1596 1900. PÁLZÁZAT

Az erdélyi ev. ref egyházkerületben, a szilágyszolnoki egyházmegyébe kebelezett *ér-hatvani* ev. ref. leányegyház *lévita-tanitói* állomására pályázat hirdettetik

Javadalom: 19 hektoliter elegybuza. Készpénz az egyháztagoktól 50 korona, 4 régi öl fa beszállitva. 15 hold szántó és kaszáló haszonélvezete. Három darab marha nyári legeltetése: 4 frt. 71 kr. lévitatőke kamata. Tandíj 2 véka csős málé és 2 korona készpénz, minden tanulótól. Stóla ehm szabályrendelet szerint 2 és 4 korona. Tisztességes lakás melléképületekkel s kerttel. Ehhez járul még 454 korona államsegély s 100 korona korpótlék, a melyhez való jogosultság esetén azokat az állam folyósítja.

A megválasztandó tanitó azon naptól számitva élvezi a javadalom reá eső részét, mely napon állását elfoglalja.

Kötelessége az egyházi törvények értelmében a lévitai s tanitói teendők pontos teljesítése.

Kellően okmányolt pályázati kérelmek 1901. január 28-ig küldendők nagytiszt Viski Pál esperes úrhoz Zoványra (Szilágy-m.).

Kolozsvártt, 1901. január hó 2-án

Dr. Bartók György,
erdélyi ev. ref. püspök.

7—1901. PÁLYÁZAAT.

Az erdélyi ev. reform. egyházkerülethez tartozó *kézdivásárhelyi* püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségnek üresedésben levő egyik rendes *papi* állomására pályázat hirdettetik.

Javadalom: 2400 korona törzsfizetés, melyhez öt izben 240—240 korona ötödéves korpótlék járul az egyházközség pénztárából havi előleges részletekben fizetve; a stóla- és vallástanitási dijaknak őt megillető része. Természetbeni lakás, esetleg 400 korona lakbér.

Kötelességei: A díjlevélben körülirt rendes lelkészi teendőknek ugy az anya-, mint a leány-, valamint a fiók-egyházközségekben is, végzése; ugy szintén a hitoktatás, a hitoktatók közt megállapított osztályokban leendő teljesítése; az egyház közigazgatásban és irodai teendőkben az egyháztanács beosztása szerint való részvétel.

Pályázni kivánók minősítvényekkel és szolgálati bizonyítványokkal felszerelt folyamodásukat 1901. évi január hó 25-éig alólirt püspöki hivatalhoz adják be.

Kolozsvártt, 1901. január hó 2-án.

Dr. Bartók György,
erdélyi ev. ref. püspök.

NYOMATOTT GOMBOS FERENCZ KÖNYVNYOMDÁJÁBAN, KOLOZSVÁRTT.

V. Évfolyam. 2. szám. Kolozsvárt, 1901. Január 10.

ERDÉLYI
PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó. | Előfizetési ár: egész évre. 12 kor
félévre 6 kor

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN

Főpásztori levél

az erdélyi ev. ref. egyházkerület összes lelkipásztoraihoz.

»Kegyelem nektek és békesség. Istentől, a mi Atyánktól és az Úr Jézus Krisztustól.«

Az új esztendőnek kezdetén és az új évszáz küszöbén az apostol ezen üdvözlő szavaival köszöntlek titeket, az erdélyi magyar Sion őreit, Isten népének lelkipásztorait, a Krisztus evangéliumának prédikátorait.

Üdvözöllek, midőn a multról a jövendő felé fordítom tekintetem és az új évszáz reggelén a ránk váró munkára hívlak titeket.

I. A letünt század a szellemi életnek nagy becsü kincseit hagyta reánk örökségül. — A természeti tudományok bámulatos hódításai, ezek folytán a mivelt népek gazdasági, kereskedelmi és állami életének, a társadalom müveltebb tagjai *világ-* és *életnézetének* átalakulásai: a szellemi életnek gazdag terméssel biztató új mezőit, fenséges kilátást igérő magaslatait és megmérhetetlen mélységeit tárták föl előttünk.

Az elért eredmények káprázatos gazdagsága új vágyakat, új reményeket, új törekvéseket támasztott a lelkekben és új irányokat jelölt a haladó szellemnek.

A kutató elméket új fény özönlötte körül, de az új fény egyszersmind új árnyakat vetett. A dolgok régi rendje sok tekintetben megváltozott; az elméleti és a gyakorlati kérdéseknek egész serege került a fejlődő élet felszínére, a melyek egymás ellen küzdve a megoldást ellenállhatatlan hatalommal követelik.

Az elmék és a szivek e nyugtalan tusakodásában untig hallottuk *a vészkiáltást*, mely a vallásnak, az egyháznak örök végét hirdeté.

A vészkiáltásra az őrállók egész serege övezte föl magát *a védelemre*, de a kik a mentés munkájában fáradoznak vala, azok is két irányban tértek el egymástól, s megalkották a konservativok és liberalisok, orthodokszok és modernek táborát — Egyik a hitczikkelyek régi sánczaiba vonulva védekezett másik a mulandó formában az örökkévaló lényeget keresve szállt csatába, mindkettő azt hivén, hogy a hitnek harczát a tagadás ellenében csak az általa kijelölt irányban lehet megvívni diadalommal.

A letünt század *a hit és a tudás* meghasonlásának százada vala.

A ránk virradott új évszáz, ha az előjelek nem csalnak, a kettő *kiengesztelődésének* lesz a korszaka.

E kiengesztelődésnek azonban egyik főfeltétele: *az evangeliumi tiszta hit diadala.* — A szó valódi értelmében vett keresztyén vallásnak végképen le keli győznie ama *belső* ellenségeket, melyek a haladásnak útját állva, a szellem tiszta vallása ellen vívják értelmetlen harczaikat.

Megmondatott, hogy »az Isten lélek és a kik őt imádják, szükség, hogy lélekben és igazságban imádják,« Ján. 4: 24.

Ha a hit és a tudás közt őszintén óhajtjuk a békét: úgy e szellemi vallás diadalmáért kell legelső sorban megvívni a harczot. Erős táborrá kell tömörülni; fegyverekről kell gondoskodni.

Mindenek fölött a modern kultura állandó becsü elemeit el kell sajátítani, hitünkkel, világfelfogásunkkal és életnézetünkkel össze kell egyeztetni. *Mert a mi igaz a tudományban: az nem lehet kárára a vallásnak; és a mi igaz a vallásban az ellen hiában való az ugynevezett tudománynak minden viaskodása.*

Ha azt akarjátok, hogy a modern kultura által felszínre hozott nagy kérdések megoldásánál a bölcsek tanácsában meghallgassák és fontolóra vegyék a vallás apostolainak szavát: úgy egyfelöl a vallásban, másfelöl a tudományban a lényegest a lényegtelentöl, az igazat a tévelytöl meg kell különböztetnetek. És ha megkülönböztetésetek helyes vala: akkor bátran, a diadalom teljes reményével tekinthetünk a jövendö idök küzdelmei elé. A folyton fejlödö élet nagy problemáit, socialis kérdéseit soha sem egyesek vagy osztályok hatalmi befolyása, hanem minden idöben *a népek lelkiösmerete* oldotta meg. A népek társadalmát hiában akarják a »*közös érdekek*« fundamentomára újból épiteni, ha nincs meg a láthatatlan szent kapocs, a mely egyedül képes a tagokat egybekötözni; ha hiányzik a »*közös hit*«, a mely a falvak egyszerü lakóit és a város müvelt elemeit egymáshoz kapcsolja elválaszthatatlanúl. Ezt a világot vallás nélkül még nem reformálták soha. És a ki a szellem örökkévaló szent forradalmát a világtörténetben felidézte: *Krisztus nélkül hiában hoznak törvényt a vezetök, hiában ülnek tanácsot a bölcsek és hiában tusakodnak a fejedelmek.*

II. A protestantismus *a lelkiismeret vallása.*

Vigyázzatok tehát, hogy tudatlanság és tévelygés, vakhit és babona, testi vágy és bünös szenvedély, és minden, a mi a lelkiösmeretet megzavarja, azoknak szivébe, kik mellé pásztorokúl adott az Ur, be ne fészkelje magát, sőt inkább, a kiket meglepett az álomnak szelleme, még azok is tölserkenvén *„vetközzék le a sötétség cselekedeteit és öltözzék fel a világosság fegyvereit.“* Róm. 13 12.

Az evangélium *„Istennek az ereje üdvösség szerzésére minden hivőnek“* Róm. 1 16.

Az evangéliumi hit égö szövétnekével világítsátok meg tehát a szellemvilág mélységeit és a lelki élet szent rejtélyeit, hogy *a kik sötétségben ülnek: világosságot lássanak és az élet utjára térjenek.* Máté 4: 16. Péld. 2 13.

Az evangeliumban elrejtett isteni erövel termékenyítsétek meg a lelkeket, hogy a hit teremjen jó cselekedeteket. *„Mert a jó fa jó gyümölcsöt terem. A rossz fa pedig kivágatik és tüzre vettetik.“* Máté 7: 17—19.

A hít idvezit. De nincs egyház, mely a hitet kizárólagos tulajdonának joggal mondaná. A hit merőben és teljesen egyéni. Az egyház csak *külső forma*, bár a szellemi élet legmagasabb megnyilatkozásának a formája; de ezen formába a közös hit által egy testté nött tagoknak kell — az erkölcsi világ örökkévaló eszményei felé állhatatosan törekvő földi tevékenység, folytonos munka, feddhetetlen élet által — minden nap új meg, új *tartalmat* önteni.

Ez a valódi *„jó illatu“* áldozat, mely kedves az Úr előtt.

E tevékenységnek az élet mindeu viszonyára ki kell terjednie, de főleg és mindenek előtt az egyházi élet mezejét kell átölelnie, hogy legyen a Krisztus anyaszentegyháza *„hegyen épitett város,“* a melynek világossága az egész földi életre kiárasztja sugarait; hogy a mi egyházi tevékenységünkben egy új élet erőteljes érverését érezze meg az egész társadalom; hogy beteljesedjék az irás szava: *egy kevés kovász az egész tésztát átaljárja.* Máté 13 33.

Mert ne feledjétek, hogy az evangelium nem tan, nem elmélet, hanem — *erő*, hanem *élet*, úgy a mint ezt a hívő lélek a Megváltó, a mi Urunk Jézus Krisztus tanításában és örökkévaló erkölcsi fenségében fölragyogni, az apostolok igehirdetésében és küzdelmeiben, valamint amaz első keresztyének szent életében is visszatükröződni látja, a kikről a Cselekedetek könyve azt jegyezte föl, hogy *állhatatosok valának a tudományban, javaiknak egymással való megosztásában, a kenyér megtörésében, az imádkozásban; — egyek voltak a szeretetben és együtt dicsérték az Istent; a szegényeket, az özvegyeket ápolták és segitették.* Csel 2: 42—47.

Isten lelki vezérségre hivott el titeket. Ebben az evangeliumi munkában tehát mint példaadók ti magatok járjatok legelöl, megragadván minden alkalmat, hogy Isten országát épitsétek. Mert a hol ez a munka szünetel, vagy csak kelletlenül végeztetik: ott a vezetöt méltán éri kárhoztatás.

Kerületünk *„**Egyházi Értekezlete**“* épen azért alakult, hogy *a gyakorlati keresztyénség* nemes munkáját kezébe vegye s munkára hívja a Kerület összes híveit.

Kérlek azért, mint munkatársakat, hogy ti magatok járván legelöl, buzdítsátok, serkentsétek, figyelmeztessétek és intsétek a Krisztus híveit, hogy ezen evangéliumi munkában serényen forgolódjanak és jó kedvvel hordozzák annak terheit. Isten országában semmi sem igen nagy és semmi sem igen kicsiny. Bármilyen szük körben élünk, mindig elég széles a mező, hogy lelkünk nemes eröit kifejtsük és a jót tenni meg ne szünjünk. Különbözök a kegyelmi ajándékok, de Isten és ember előtt kedvessé magát csak az teszi, ki a neki adott talentumokkal híven sáfárkodik.

Lelketekre kötöm azért, és kérlek titeket, hogy kész odaadással szálljatok ki mindannyian, kivétel nélkül az egyházi tevékenység ama gazdag termést igérő mezejére, melyet az

„Egyházi értekezlet" megjelölt és örömmel ragadjátok meg az eszközöket, melyeket felétek nyújt, hogy a munkát végezzétek

Ne feledjétek, hogy a hívek élő hite, vallásos buzgósága, áldozatkészsége egyszersmind a mi odaadásunknak leend a fokmérője. A munka ideje elérkezett és én számon kérem a munkát, melyet el *kell* végeznetek. Hiszen, ha a kik az oltár körül állanak éleszteni a szent tüzet: eszményekért, az erkölcsi élet megújulásáért lelkesedni azok sem képesek: úgy ne csodálkozzatok, és ne panaszoljatok, ha egyre ritkul az áldozók serege. Ha az élet vizéből maga a pásztor sem merít vajjon szomjtól ne epedjen-e a nyáj?

Az Ur nagy munkára hívott el titeket. Nemzetünk számára ezer évvel ez előtt a kereszt evangeliuma jelölte ki a helyet, a melyen élve és küzdve kelet és nyugat népei közt világtörténeti missziónkat kell betöltenünk. E misszió a mi anyaszentegyházunkra nagy és fenséges kötelességeket ró. A magyar kalvinismusban Istennek szent ügye és a nemzeti ügy kötöttek egymással örök szövetséget. Sionunkat évszázaknak harcza a nemzeti szabadság sziklavárává szentelte föl. Ti vagytok az őrállók. Ha ti és a mögöttetek álló sereg tisztét híven betöltenditek; ha az atyák nyomdokain tovább fognak haladni az unokák: akkor Istennek szent ügyével együtt a nemzeti ügy is diadalt arat.

Ebben a munkában *»az Ur Jézusnak kegyelme, az Istennek szeretme és a Szentléleknek közössége legyen és maradjon veletek, Amen.«*

Kolozsvárt, 1901. január hó 1.

Dr. Bartók György,
püspök.

Nehány sürgős szó

Névkönyvünk kérdéséhez.

Nehány hónappal ezelőtt jelent meg 1900 évi „Névkönyv"-ünk és nemsokára követni fogja az 1901. évi. Ha új formában, gazdagabb tartalommal-é? — nem tudjuk. De hogy igy kellene lenni, alábbiakkal bizonyitjuk. Elmondtuk ugyan még, de meghallgattatás nélkül s mert felette fontosnak tudjuk, im megismételjük, hogy „Névkőnyvünk" igen hiányos. Híveink pontosan összeírva még nincsenek. Ez szinte hihetetlennek tetszik, pedig szomoru valóság. Ha eddig megjelent „Névkönyv" einket lapozgatjuk, az erdélyi részeknek csak 1 73 polgári községéből látjuk összeírva híveinket, holott az erdélyi részekben 2621 polgári község van. 1149 polgári községnek nyoma sincs Névkönyvünkben Pedig az teljes lehetetlen, hogy az erdélyi részek polgári községeinek közel felében egy szál kálvinista se élne. A kik nemzetiségi vidékeken szolgálunk, tudjuk is, hogy majd a szász, majd az oláh papok tesznek át oly községből anyakönyvelendőket, a mely községeknek nyoma sincs Névkönyvünkben; beosztva egyik lelkészi hivatalhoz sincsenek. Már az is baj, hogy az ilyenekre nézve az anyakönyvelést illetőleg a lelkészi hivatal illetékessége megállapítva nincs. De sokkal nagyobb baj aztán az, hogy az ilyen, reánk nézve gazdátlan községek (1149) kálvinista lakósainak anyakönyvi adatait a szász és oláh papok igen sok esetben nem, a róm. kath. papok pláne soha sem teszik át hozzánk. Mi sem követeljük sok esetben, hiszen tudomásunk sincs róluk. Igy következik be aztán a szomorú valóság, hogy, ha a jelen generáció nem is, de a következő már a nemzetiségekbe, vagy a katholicizmusba olvad be. Reánk nézve tehát elveszett..

Jelen 1901. évet igen alkalmasnak tartjuk arra, hogy Névkönyvünk oly módon alakíttassék át, hogy abban az erdélyi részek mindenik polgári községe benne foglaltassék. Kitünően segítségünkre van ezen évben a folyamatban levő népszámlálás is adataival. És, ha ma a községek jelentékeny számában nincs is hívünk, ki szavatol arról, bogy nem leszen holnap? Hiszen a megélhetés egyre súlyosabbá váló gondja a szélrózsa minden irányába üzi-hajtja az embereket. Az egyes ipartelepek, bányatelepek, vasútvonalak, vállalatok, stb új és új irányba szólítják a munkáskezet. A Névkönyvbe újonnan felvett községek, bizonyos körök szerint, beolvasztandók volnának igen természetesen az egyes lelkészi állomásokhoz. Költségkimélés szempontjából azt is megtehetnők, hogy a Névkönyv eme kibővitett alakjában csak 10 évről tiz évre jelenjék meg. De gondoskodnunk kell okvetlen, hogy a szóban forgó községekben esetleg megtelepedett híveink ne legyenek gazdátlan nyáj — ólálkodó farkasok prédája. Ezeket bátorkodunk az illetékes körök figyelmébe ajánlani.

Benedek Károly,
egyhm. főjegyző.

Protestáns esték falun.

A protestáns esték városokon virágzanak, mindannyiszor, a hányszor hallok róla, jóleső érzés fog el. Hanem máskép van falun; csodálkozással tapasztaltam, hogy a protestáns esték bármily szépek és nemesek, falun nagy ritkán születik egy-egy s az is rövid idő alatt néhaivá válik. Minden protestáns embert akaratlanul gondolkozóba ejt az, hogy miért díszlenek városon s miért nem élhetnek meg falun, a hol szükségesebb. Pedig falun is ugyanazon lelkesültséggel fáradoznak megteremtésén a vezetők, lelkök minden melegével ápolgatnák. Meg is kezdték több helyen, vagy legalább kisérletet tettek s mivel a részvétlenséget tapasztalták, abban hagyták munkájukat. Ezt látva és hallva, sokan hozzá se fogtak, előre tudták a következendőket.

A vezetésre hivatottaknak nem róható fel, ha nem adhatnak életet neki, nem vezethetik virágzóan; de a

hallgatóságot se vádoljuk, ha közönyös, ha nem lelkesül érette, mert a sikertelenség kulcsát abban látom, hogy a városi protestáns estékkel teljesen megegyezően, ugyanazon alakkal és tartalommal akarják létesíteni Pedig nem lehet, mert más a hallgatóság városon és más falun. Ezt tekintetbe véve kell megalakítani falun a protestáns estéket, melyek tulajdonkép ugyanazok, csak alsóbb fokon állanak. De ez nem baj, idővel oda fejlődnek, hogyha nem is lesznek a városiakkal egy színvonalon, legalább megközelítik, a legtöbb az, hogy lesznek. Faluhelyeken s különösen ott, a hol a papon és tanítón kivül más nincs, ki felolvasásokat, szavalatokat tartson, leirom mikép adható élet a protestáns estéknek.

Főfeltételnek tartom, hogy legyen meg az érdeklődés. Ezt pedig úgy lehet elérni, ha a hallgatóság cselekvőleg is részt vesz az estéken, azt az énekléssel teheti.

Minden faluban — azt hiszem kevés a kivétel — az egyházi énekeket többé-kevésbbé cifrázva, kanyargatva, nyujtogatva tudják, vagy találunk olyan egyházközségre is, a hol a hivek egy tizede sem tudja az egyházi énekeket A kik nem tudnak énekelni, nem vehetnek cselekvőleg részt, valamint azok sem, a kik egészen helyesen nem tudják, mert nem mernek. Szivesen tanulták volna s még most is tanulnák, hisz' fajunkban van a képesség, próbálja meg bárki. Az egyházi ének-tanítás a kiinduló pontja falun a protestáns estéknek. Össze kell gyűjteni az asszonyokat és férfiakat külön-külön egy héten egyszer, vagy kétszer, ahogy a körülmények engedik, mikor mincsenek munkával elfoglalva és talán legjobb tőlök megkérdezni, mikor érkeznek és azt az időt jelölni meg a gyülekezésre, hogy egyházi énekeket tanuljanak. Akkor ott a kántor tanítaná az énekeket, a pihenési idő alatt a pap a bibliából beszélgetne, keresztyén egyházunk történetét, nagy asszonyainkat, férfiainkat ismertetné, vallás-erkölcsi költeményeket olvasna fel, azokat megmagyarázná. Ha valaki nem értene meg valamit, felhivná, hogy egész bizalommal kérdezze meg.

Ezt tartom falun leghelyesebbnek, mivel ez vonza a népet, örömmel megy oda, mert éneket tanul, ő is részt vesz; nem unja magát, mert érti az hallottakat s az neki lelki táplálék.

Ilyen van nálunk. Nem nagy közönséggel kezdtük meg, de hála az Istennek, nap-nap után folytonosan növekedett s ma már alig férnek a teremben s a rendes időre pontosan ott vannak. Az énekek elhangzása után lesik a szót derék papunk, tiszt. Régeni Ferenc szájáról, a ki igazán lelkesedéssel, vallásos bensőséggel, a nép nyelvén beszél a protestáns estélyeknek megfelelőkről. Nem tudnak úgy elmenni, hogy meg ne köszönnék, a mit hallottak és tanultak. Címet nem adun összejövetelünknek, csak egyházi énekek tanulására hívtuk, de ők most azt mondják: »*estéli templomozás.*« (Nevezzék inkább református estéknek. Nem kell azt a gondolatot ébreszteni, hogy ezek az esték és a templomi istentisztelet ugyanazon dolgok. L. Erd. Prot. Lap 1899 évfolyam 5—6. számaiban a „Védekezzünk“ cikket. Programmjok jó, megfelel annak, melyet mi ajánlottunk. Szervezni kell az ifjuságot is. (Évkönyv 63. lap.) Ifjusági gyülések programmját l. Erd. Prot. Lap 1900 évi 47. számában Egyháztársadalmi munka cím alatt Derék lelkésztársunkat s tanító aait szivesen üdvözöljük s szép mérvü sikert kivánunk. *Szerk.*)

Azt hiszem minden faluban lenne sikere, a fáradozás nem lenne eredménytelen kialakulna belőle a protestáns estély

M. Bikal. *Bene Lajos,*
áll. isk. igazgató-tanító.

Németföldről.

Ravasz Árpádtól

(Folytatás.)

De ime, egy pár szóval akartam ez általános, de nagyon fontos dolgokat érinteni s egy kissé mégis messze mentem.

Most pedig az lesz a feladatom, hogy röviden egy pár futó pillantást vessek a német kulturára általában. Valami fontos, jól kidolgozott, érdemleges dolgot még egyáltalában nem irhatok, az időt is, a helyet is tekintve.

Legelőször is feltűnik az itt tartozkodónak az a nagy rend, tisztaság és biztonság, a mi általában az egész Németország egyik főjellemvonása Rendőri tekintetben pompásan be van állítva, az bizonyos, talán még sok is van, de hát azt a szervezet megkívánja. Nagy városokban is egészen biztosan járhat az ember, lopás, rablás, gyilkosság nagyon ritkán fordul elő. Általában a közigazgatás és a közszolgálat pontos. Ezek a dolgok különben nem is tartoznak most nagyon ránk.

Annál kedvesebb és meglepőbb az a törekvés, a mely a közegészségi és nevelésügyi tekintetben a sok szép szabad játszótér és befásitottt helyek előállításával valóban a közjót szolgálja. Itt kora tavasztól késő őszig úgyszólva künn élnek a még nem iskolaköteles gyerekek a szabadban. Ha csak az idő megengedi, délelőtt is, délután is jó hosszú időre kivezetik őket a nevelőnők vagy e célra tartott cselédek s ott kedves játékaikkal, ártatlan örömükkel gyönyörködtető képet nyújtanak az arra járó-kellőknek. Az egészen kis gyerekeket is kiviszik az ők kis kocsijukban s ott a jó levegőn erősödik és edződik a gyermek teste. És sok-sok ilyen tér van, a város különböző részeiben. Egy oly nagy város, mint Lipcse, rengeteg összegeket áldoz ezeknek a tereknek a jó karban való tartásukért. És nem csinálnak diszkerteket belőle (elég díszesek azok úgy is), hanem meghagyják a maguk egyszerüségükben, hogy a gyermekek zavartalanul használhassák s szaladgálhassanak minden zege-zugában. S az arra sétálók szeme fölragyog, midőn a nyüzsgő csoportok felé közelednek s felhangzik a büszke Németország jövendőbeli kis daliáinak ajkán a német dal. Mindig vezetés és felügyelet mellett mennek a gyerekek; ha módosabb a szülő, nevelőnőjét küldi, ha szegényebb, maga megy gyerekpásztornak. Késő estig láthatni ilyen karavánokat, kik bizony messziről is fölkeresik a szép zöld, szabad teret.

Általában az az örvendetes dolog tűnik fel itt a szemlélődő előtt, hogy a nevelés fontossága sokkal öntudatosabb, mint nálunk; a gyermekek valóban a nemzeti társadalom jövő nagyságának letéteményesei-

ül tekintetnek s a szülők minden módon igyekeznek a nevelés tekintetében kötelességüket híven és pontosan teljesíteni. Viszont maga a nagy társadalom s a hatóságok megtesznek mindent, tőlük kitelhetőleg, az általános kul ura előbbre vitelében.

Magának a népnek, az üzletembereknek, iparosoknak s a szegény, talán foglalkozásnélküli egyéneknek a szellemi szórakozására és épülésére szolgálnak a nyilvános olvasóhelyiségek. Ezeknek alapításáról maga a község gondoskodik a társadalom segitségének igénybevételével Jól berendezett, előszobából és egy olvasóteremből álló helyiség ez, melyben a gondosan megválogatott és nagy számban levő, hazafias, általános ismeretterjesztő, népies módorban irt, de a tudomány mai színvonalán álló tudományos művek, hasznos szépirodalmi olvasmányok, közhasznu ismeretek tára, lexikonok, szótárak nyilt állványon vannak elhelyezve, s az olvasási órákban, rendesen estve 7—10 ig, egy ott levő felügyelő (rendesen nő) tudtával s ellenőrzésével a könyvek szabadon használhatók Van egy pár folyóirat s egy pár napilap. Az olvasóhelyiség használata mindenkire nézve *telyesen ingyenes*. Egy akkora városban pl. mint Lipcse, 7 ilyen ingyenes nyilvános olvasó helyiség van a város különböző részeiben. S a kiseb városok is igyekeznek arra, hogy okvetlenül legyen nekik is ilyen helyiségük. Láttam egy ilyen olvasó teremben egészen tudományos műveket is (természetrajzi, történelmi, földrajzi stb); láttam a görög és római világ ismeretére szolgáló könyveket is. Nem resteli bemenni az intelligens sem, ha közel lakik hozzá s ideje van, talál ott hasznos dolgot. Egyáltalában e könyvtárak komoly, hasznos volta egészen öntudatos a népnél is Hogy mily áldásos intézmény, nem szorul fejtegetésre. Hogy a korcsmáknál nemesebb szorakozást nyújt, az is bizonyos. És hogy a szegény, pénznélküli ember is nyugodtan mehet be oda, s ott egy pár óráig jó melegben, jó világítás mellett elolvas és szórakozik, ez is nagyfontosságu dolog.

Mindjárt itt emlitendő a sokféle Egyesület, mely a népnek, egyáltalában a németségnek egyik főjellemvonása. Rendkivül ki van fejlődve az egyesületi szellem. Az intelligensebb életpályán levők, külön-külön foglalkozásuk szerint, az ipart, kereskedelmet szolgálók szintén külön-külön foglalkozásuk szerint száz és száz egyesületet alkotnak egy olyan nagy városban, mint Lipcse; de a kisebb városokban aránylag épen ugy van. S hogy a rendkívül nagy mértékben kifejlődött tesületi szellemnek természetesen meg van a maga gyümölcshozó eredménye, kétségtelen. A ki érzi, hogy egy testületnek tevékeny és buzgó tagja lehet a közjó érdekében, erősebb, bátrabb, határozottabb a munkában, mint az, a ki csak egymaga küzd. Ez a sok egyesület mind egy egy erős vára az előhaladásnak, a kulturának. Nem tudom, tévedek-e, de rám azt a hatást teszi az erős, talán tulságosan kifejtett egyesületi élet, hogy bizonyos hátránya is van ennek. Én épen ennek tulajdonítom azt, hogy a német ember általában oly zárkozott, és bizony sokszor rendkivül egyoldalu minden más dolog iránt, a mi nem tartozik közvetlenül az ő körébe.

De nyomban itt kell szólanom a sok nyilvános felolvasásról. Ezek a felolvasások és szabadelőadások épen az egyoldaluság legyőzésére rendkivül jó szolgálatot tesznek azokra nézve, a kik felhasználják az alkalmat s látogatják ezeket. S dicséretére e népnek, nagyon látogatja az ilyen felolvasásokat. Nagy plakátok hirdetik naponként ezeket s az érdeklődő akár egész hétre. minden estvére határozott programmot állapithat meg magának előre, s ellátogathat oda, a hova épen kedve tartja, mert a szabadelőadások nagyrészben ingyenesek, csak ritkán járnak nagyon csekély (10 20 pf.) belépti dijjal, de akkor is mindig valami jótékony célra

(Folytatása következik.)

Igazgató-tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1900. dec. 20.

Elnököl Br. Bánffy Dezső, ehker. főgondnok aa. Jelen voltak: Dr. Bartók György püspök, Zeyk Dániel, főgondnok, Kenessey Béla, főjegyző, Br. Bánffy Ernő, Szász Dénes, Lészay Ferencz, Becsek Lajos, Parádi Kálmán, Sándor János, Dr. Sárkány Lajos, ig.-tanácsosok. Maksay János, ehker. számvevő, Deák József, pénztárnok, Dr. Deák Albert, ügyvéd és Módi Elek, helyettes jegyző

Elnök aa. az ülést megnyitván, kijelölte az előadók sorrendjét, kiknek előadásában a következő ügyek nyertek elintézést:

Özv. Bátnori Györgyné, kis-dobai nyug tanító özvegye, részére 200 kor. egyszersmindenkori segély kiútaltatott az államsegélyi alapból.

Ugyanezen alapból a körös-pataki lévita-tanító részére szavazott meg az ig.-tanács 60 korona segélyt, a hitoktatás pontos végzéséért.

Nem találta azonban teljesíthetőnek ig.-tanácsunk a bedei egyházközség 500 kor. és az ó-újfalusi ehk. nagyobb összegü segély iránti kérését, mert e kérések kellőleg fölszerelve nem voltak.

Br. Bánffy Dezső, főgondnok és Dr. Deák Albert, ügyvéd aa. ismertetése után tudomásul vette az ig. tanács a Relle Mátyás, bpesti lakossal megkötött csere és adásvételi ügy lebonyolitásának ez idők szerinti állását és fölkérte főgondnok úr őnagyméltóságát arra, hogy Maksai, számvevő, valamint Dr. Deák, ügyvéd útján még a folyó 1900. évben ejtesse meg a végelszámolást Rupp Zsigmond, bpesti közjegyzővel, ki ez ügyben egyházkerületünk megbizottja volt. Nevezett közjegyző munkadijai és költségei 6000 koronában állapittattak meg, mely összeg ki is útaltatott, azzal a fölhivással, hogy a másik fél közjegyzőjének velünk szemben fennálló szavatossági jogviszonya és ebből folyó kötelezettségei tekintetében is rendezze az ügyet, január hó 15-dikéig.

Domokos Miklós, árapataki birtokosnak az ottani öreg kántor Bibó László aa állásában való meghagyását elrendelő egyházmegyei tanácsi határozat ellen beadott felebbezése figyelembe vétetvén: a másodfokú határozat feloldatott és a már munkaképtelen kántor aának nyugalmazása, az első fokú egyházközségi határozat értelmében, elrendeltetett

Rozsnyai István, egyházmegyei képviselő aa. felebbezése folytán, a marosi ehmei közgyülés két határozatát oldotta fel ig.-tanácsunk, a törvény által megkivánt alakiságok mellőzése miatt. útasitván az egyházmegyét, hogy a kérdéses tanácsbiró választást és a néhai Czakó József halálával megüresedett algondnoki állásra vonatkozó jelölést, ujból és szabályszerüen ejtse meg.

Kovács Dénes, sóváradi tanító felebbezése folytán a marosi ehmei tanács ama határozata is felülvizsgálat alá került, mellyel a nevezett tanító részére még alkalmaztatása idején föltételesen megszavazott évi 100 korona fizetési-pótlást, a kikötött föltétel nem teljesitése miatt, megvonni rendelte. Minthogy azon-

ban felebbező aa. a szóban forgó pótlék végleges kiutalására vonatkozó állítását mivel sem igazolta és mert az összeg föltételessége kétséget kizárólag beigazoltatott: a felebbezés elutasításával, az egyházmegyei tanács határozatát erősítette meg ig.-tanácsunk.

Ezután az ig.-tanács, közigazgatási birói minőségben döntött az oltszemi egyházközség ama felebbezése fölött, mellyel a sepsi ehmei bíróság 13-900. itéletét kérte feloldani. Ebben az itéletben u. i az egyházmegyei bíróság megüresedettnek jelentette ki az oltszemi énekvezéri állomást és annak javadalmát évi 60 koronával kevesebb összegben állapította meg, mint a mennyit eddig a szabálytalan úton alkalmazott községi tanító énekvezér élvezett. A felebbezés érdemi elintézhetése céljából azonban kiegészítést rendelt el ig.-tanácsunk, annak igazolására, hogy a jelenleg működő kántor, az iskola községivé tétele előtt szabályszerüen alkalmazott tanítója volt-e a felekezeti iskolának?

Csiszér Zsigmond, kálnoki lelkész fellebbezést nyujtott be a sepsi ehmei tanács ama határozata ellen, melylyel ő az egyház közszükségleti alapjából vásárolt kis belső telek használatáért évi 32 kor. bér fizetésére kötelezteteti. kérve, hogy az egyházközségi határozatnak megfelelően csupán csak a keritések fenntartására kötelezteissék a haszonélvezet ellenében.

E fellebbezés alapján ig. tanácsunk ugy az egyházmegyei, mint egyházközségi határozatot föloidotta és utasította az egyházat, hogy a szóban forgó belsőség vételárát a lelkésznek jövedelmező fakepeváltó alapból téritse meg a közszükségleti alapnak, mert ig tanácsunk ily föltétellel engedélyezte volt. annak idején a vásárügylet megkötését. Ennek megtörténtével fölmentetik a lelkész is a haszonbér fizetése alul, mert a kertet a fakepe-alap jövedelem csökkenésének ellenértékéül fogja használni.

Szacsvai egyházközségünk amaz elhatározása, mely szerint a polit. községnek, állami iskola elhelyezésére szolgáló épület megépithetése czéljából ingyen bocsát egy telket rendelkezésére, — elvileg jóváhagyó tudomásul vétetett, de az egyezséglevél formai hiányai miatt arra utasittatott az egyházközség, hogy előbb a kir. tanfelügyelővel rendezze a kérdést és ha tényleg biztos kilátás van állami iskola létesitésére, akkor terjessze föl a szabályszerüen kiállított egyezség-levelet megerősitésre.

Gogánváraljai egyházközségünk kérése, műemléket képező temploma renoválására segély nyerés iránt. ajánlattal felterjesztetett az országos műemlékek bizottságához.

Bardóczi egyház ama határozatát, hogy elmebeteg s gyógyithatlan állapotban levő lelkészétől, ki államköltségen gyógykezeltetik és családtalan, az 1894-től élvezett ½ fizetését megvonta és a lelkészi állás betöltését elhatározta, jóváhagyó tudásul vette ig. tanácsunk, de utasította egyuttal az egyházat, hogy e határozatot közölje beteg lelkész gondnokával is, foganatosítás előtt.

Sükői egyházunk kérésére megengedtetett, hogy 245 kor. köztőkéjét. 6 év alatti visszahelyezés kötelezettsége mellett, papilak épitésére felhasználhassa.

A szőkefalvi egyházközség ama kérését. hogy az eddigi pap-tanitói fizetés pótlást képezett Baldácsy-segély az egyháznak rendszeresittessék, nem találta ig.-tanácsunk teljesithetőnek

Nagy-rápolti egyházunk kérése, hogy 800 korona tőkéje, mely központilag kezeltetik, házi kezelésre kiadassék, azon okból nem teljesittetett, mert az egyház azt nem az 1899. évi közgyülés határozatában jelzett czélra, t. i. birtokvásárlásra, kivánja fordítani.

Kézdi-Vásárhelyi egyházunknak ama határozata, mely szerint az eddig két különböző javadalommal fenntartott papi állomásának javadalmát egyformásítani határozta, — helyben hagyatott s a díjlevelek, szokásos fenntartással, megerősitettek.

Aszalós György, toroczkó-szt györgyi lelkész kérése, hogy 80 kor. orsz. közalapi állandó segélye a tőkeszerző hányadok levonása nélkül adassék ki, teljesithetőnek nem találtatott.

A marosvásárhelyi kollegium előljárósága nyomdájának eladásáról jelentést tévén, mielőtt azt ig. tanácsunk tudomásul vehetné, kérdést intézett a kollégium előljáróságához, hogy minő alapból vásároltatott a nyomda annak idején s hogy nem képez-e az valamely különös feltélelhez kötött hagyományt?

Kenessey Béla ehker. főjegyző aa. beterjesztette az ehker. közfőtörvényszéknek 3—900. sz. itéletét, mely szerint Gáspár István sz.-somlyói lelkész az ig.-tanács által ellene indított fegyelmi eljárás rendjén papi jellegétől megfosztatott. Tudomásul vétetett.

Szamosfalvi egyház kérése a kántori teendők végzéséré adott 104 kor. segélynek 160 koronára leendő emelése iránt, segély alapjaink lekötöttsége miatt, teljesithetőnek nem találtatott.

Kolozskalotai esperes előterjesztése folytán Nagy János bábonyi levita hivatalból való nyugalmazása iránt a kellő lépések megtétetni határoztattak.

Egerpataki egyházunknak megengedtetett, hogy papi állását 1901. ápr. 24-ig betöltetlenül hagyhassa.

Felenyedi egyházunk ama kérése. hogy papi állomása 1904 ig üresen hagyassék, az útasítás értelmében nem volt teljesithető, megengedtetett azonban a fölhozott indokok alapján, hogy 1902. szept. 29 ig a papi állás betöltetlen maradjon.

A felenyedi papi használathoz tartozó egyik puszta telek bérlője: Veress Zsigmond megfelebbezvén az ehm. közgyülés ama határozatát, mely szerint a bérlet jóváhagyása megtagadtatott: felebbezése elutasittatott, miután bérszerződés soha megkötve sem volt s igy az jóváhagyásra be sem mutattatott.

A kolozsvári kollegium uj épületének elhelyezése tárgyában, műszaki előadó aa. javaslatának mellőzésével, a kollegiumi előljáróság álláspontja fogadtatott el, minthogy az épület megfelelőbb elhelyezésére a kollegium alkalmas telekkel nem rendelkezik és ilyennek megszerzésére fedezete nincsen.

Kolozsvári kollegiumunknak az uj épület megépitéséhez fölveendő 110,000 koronás kölcsönről szóló kötelezvénye, tekintettel a mai nyomott pénzügyi viszonyokra, terhelő föltételei daczára is, helyben hagyatott.

A Relle-féle birtok-vásár és csere ügyben kirótt 30720 kor 49 fillér illeték kifizetésére a felhatalmazás megadatott. utasittatván számvevő aa., hogy Budapestre utazása alkalmával tekintse meg ez ügyet, hátha a Csécsné-féle birtokcsere után az illeték megtakaritható lenne, mely esetben a kirovás ellen felebbezés lesz beadandó.

Műszaki előadó javaslata alapján a külközép-u. 6 sz. telekre a vizvezeték berendezésével a Bányai és társai czég bizatott meg az általuk beadott es elfogadott költségvetés alapján folyósittatván a munkálatok dijába 328 kor. 60 fill. a jelzett bérház számlája terhére.

A Nagy Péter alap évi 50 kor. kamat részlete az 1886 évi egyházkerületi közgyülés 55 jkvi sz. határozatával a most már zárt intézetté tett özvegy-árvai alap javára lévén kiutalva, főt. Püspök aa. indítványára elhatároztatott, hogy e kamatrészlet jövőre a Szeretetház javára folyósittassék. A néhai püspök emléke iránti tiszteletből egyúttal közöltetett ezen intézkedés Gál Gyulánéval, mint a néhai püspök jogutódával.

Főt Püspök aa. jelentést tesz a lelkészek állami fizetés kiegészítése tárgyában a közoktatási miniszterrel folytatott tárgyalásai eredményéről, a jelentés örvendetes tudomásul vétetett és főt püspök aa. fáradozásaiért igazgatótanácsunk köszönetet mondott.

A Gecse-emberszereteti intézet bizottmányának a pénztárnoki fizetés felemelése iránti kérése, az e tárgyban hozott előbbi határozat fentartásával, elutasittatott

A szeretetház bizottságának október havi számadása tudomásul vétetett.

Pénztári hivatalunk október havi naplója átvizsgáltatván, némi kiigazítás elrendelésével helybenhagyatott.

Sepsi-Szentgyörgyi kollegiumunk 1901 évi költségvetése a Tárkányi György tanár részére időszerütlenül előirányzott 200 kor. korpótlék törlésével, helybenhagyást nyert.

Ezek után az idő előhaladván, elnök aa. az ülés folytatását másnap délután 4 órára kitüzte s ezt az ülést bezárta. ***r. s.***

TÁRCA.

Az ó-szövetsegi prófetismus.

Jónás próféta könyve.

Irta: ***Biró Sándor.***

(Folytatás.)

De vajjon akkor csak igaz próféták voltak? vajjon a prófétai tisztes névvel is nem üztek-e galád visszaélést. Pillantsunk csak a próféták irásaiba! Mert igaz az ember halad, az idő változik, a történelem uj alakulatokat, uj jelenségeket mutat fel, de az uj, sohasem teljesen új, a régi ujabbal vegyítve, megváltozott viszonyok között mindig visszatér. Hallgassuk csak a hamis prófétákat! „A király jó és kegyes" — adományaiban bőkezü ezen emberek iránt.« »A bírák igazságosak« — csakhogy osztozó igazság van ott köztük és a hamis próféták között a nép rovására. „A nép nem bűnös az országot veszély nem fenyegeti, hát nem megigérte Jehova, hogy oltalmazni fogja? Jehovától csak jót remélhetnek« — csak higyjenek ezen embereknek, engedelmeskedjenek — s az ajándékról se feldekezzenek meg Bálványt imádhat, csak egy-egy tulkot a papnak is hajtson, s aztán abból valamit a szegényeknek is juttatnak.

Milyen „jóakarói" ezek a népnek, egészen a nép szája ize szerint beszélnek; a nép szereti, rajong érettök, »Ezek a mi embereink, ezeket követjük; ilyen emberek nincsenek; mindenik csupa jóság, csupa szeretet. Mennyire aggódnak érettünk, mennyire szivükön viselik sorsunkat, még könnyeket is hullatnak miattunk — s szeretném hozzá tenni — előttünk.« És mikor megdördül Istennek itélő szava, mikor a vakság, hiszékenység, tévelygés áldozatát követeli, a „népboldogitók" féreállanak, eltünnek, mint ősszel a költöző madár s a nép szenved, a nép bünködik. Előtte volt a népnek az igazság is, de megvetette, mert az igazság szerényen meghuzódott, nem kellette magát tetszetős formában. Haj! mikor látja be a világ, hogy a jó és igaz nem tesz magának cégért s a hol sipolnak és trombitálnak, ott farizeus árul?!

És hallgassuk most az igazi prófétákat, a vallásos és nemzeti élet őrállóit, mit prédikálnak ezek?

Valahányszor olvasom könyveiket, szivem mindig feldobog, hangosabban ver. A próféta igaz hitéért, nemzete szabadságáért küzd, éhezik, szenved. Mikor a nép szeme idegenre fordul, oltalomért eseng, a próféta Jehovára tekint, tőle vár szabadulást. „Ne bizzatok Egyiptomban, Assurt segitségül ne hivjátok, mert megszabadit — országunktól". Hivjátok segitségül az igaz Istent, bizzatok önmagatokban. Zsidó ne akarja felfalni a zsidót, ne törjön egymás romlására, ne pártérdeket szolgáljon, ne szolgálja hazáját, nemzetét, szolgálja Istenét, szolgálja az igazságot. Legyen jog, igazság és szeretet s akkor lesz nagyság, erő boldogság.

A nemzeti élet tisztaságának, erejének alapja a vallás-erkölcsi élet tisztasága. A bálványimádás vegyitette össze a népet idegenekkel, az fertőztette meg a vallásos és erkölcsi életet; bálványimádás vitte a népet romlásba, az vitte a fogságba, az ásta meg a szabad Zsidóország sirját, hogy többé föl ne támadjon.

A próféták törekvésének célja az egész nép boldogsága. Ennek eszközei: Istennek lélekben és igazságban való imádása, jogon és szereteten alapuló egészséges társadalmi élet, tiszta nemzeti politika.

A bálvány hazugság, a bálványimádás ostobaság. Elmegy az ember az erdőre, fát hoz, egy részével kemencét hevit, kenyeret süt; egy részével hust süt és jól lakik s aztán a tüznél megmelegszik. Mikor jóllakott és megmelegedett a megmaradt fát, elviszi a mesteremberhez, bálványt faragtat belőle, letérdel előtte, imádja azt. A másik azt hiszi, hogy ha gonoszul élt és azután egy tulkot feláldoz, vagy mindennap tizszer elmegyen a gyülekezetbe, már eleget tett Isten követelésének. Pedig halljátok csak Jehova szavát:

»Mit nekem áldozataitok sokasága?
Jóllaktam kosok áldozataival, hizott borjak kövérivel.
Tulkok, bárányok, bakkok vérében nem gyönyörködöm.
Ha megjelentek látni színemet,
Nem kivánom, hogy pitvaraim letapossátok!
Ne hozzatok többé hiába ételáldozatot,
A füstölő áldozat utálat előttem
Az ujhold, szombat s gyülekezet egybehivása:
Nem szenvedhetem az ünnepi gyülést a bűnnel!
Ünnepeiteket gyülöli lelkem,
Terhemre váltak, nem hordozhatom!
Ha felém nyujtjátok kezeiteket,
Elrejtem szemeim előletek;
Ha sokat imádkoztok nem hallom meg,
Mert kezeitek vérrel rakvák
Mosdjatok meg, tisztuljatok meg
Szünjetek meg rosszat tenni,
Tanuljátok jót mívelni.
Igyekezzetek a jogosságra,
Gátoljátok az erőszakot.
Adjatok igazat az árvának,
Védjétek az özvegyek ügyét!« (Ézsaiás.)

Vidd el előlem dalaid zugását,
Hárfáid zöngését nem hallgathatom,
Hadd folyon a jog, mint áradat
S az igazság ki nem apadó patakként. (Amosz.)

Ime a profetismus, mely Zsidóország és a zsidó nemzet határain belül az embert megszabadította a külső czeremoniák nyügétől, Istent a lélekben kereste, a vallást a szivbe plántálta, hogy legyen az az igaz emberi élet ö ökkévaló belső forrása.

(Vége köv.)

Irodalom.

Megjelentek a következő munkák: Közbevetett mondatok a bibliában. Irásmagyarázati tanulmány. Irta: *Sass Béla*. Ára 50 fillér. Budapest, 1900. Kókai Lajos könyvkereskedése.

Egészségügyi Lapok. Népszerü folyóirat egészségügyi ismeretek terjesztésére a müvelt magyar közönség számára. Szerkeszti és kiadja dr. Purjesz Ignácz. Megjelen minden hó elején. Előfizetési ára: egész évre 4 korona; félévre: 2 korona. Szerkesztőség és kiadóhivatal Budapest, VIII. kerület, Szentkirály-utcza 3 szám. Nagyon ajánljuk e Lapokat a lelkész- és tanitótársak pártoló figyelmébe.

Új prot. egyházirodalmi vállalat. Ez évben fog megindulni a *Debreczeni Lelkészi Tár* Eperjessy István kiadásában. A vállalat 40—50 ives kötetekben jelenik meg A tár azt akarja elérni, hogy a legközönségesebb és a legkülönösebb alkalomra is legyen benne alakilag és tartalmilag kifogástalan beszéd- és imádság. A tiszta jövedelem alelkészi nyugdij javára van szánva.

Megjelent a Theologiai Ismeretek Tára, Zoványi Jenő, tiszaföldvári lelkész szakértő szerkesztésében. XIV (III. kötet 3.) füzet. Mező-Tur, Gyikó K. könyvnyomdája.

Előfizetőinkhez.

Tisztelettel kérjük összes előfizetőinket, hogy az előfizetési pénzt e január hó folyamán okvetlenül beküldjék. Lapot februárban csak azoknak küldünk, kik e hóban előfizettek.

Némely egyházközség hátrálékát a központi pénztár utján kaptuk meg; de a hátralékos összeg igy is még ezer korona. Kérjük a mult évekről e hátrálékosokat is kötelességük ***sürgős*** teljesitésére.

Nyilvános nyugtázás.

Az Erd. Prot. Lap előfizetési hátrálékaiban a központi pénztár utján kiosztásra került illetmények ből a mai napig a következő egyházak nevében következő befizetések történtek:

I. Vajdahunyadi egyházmegyéből: Kristyor 10 kor. II. Enyedi egyházmegyéből: Lőrincréve 10 kor. Maros-Gombás 5 kor. Nagy-Lak 5 kor. Tordatur 10 kor. III. Kolozskalotai egyházmegyéből: Damvó 10 kor. M.-Fenes 10 kor. Szucság 10 kor IV. Szilágyszolnoki egyházmegyéből: Ákos 10 kor. Bőősháza 20 kor. Érszodora 25 kor, Kusaly 30 kor. Lecsmér 10 kor. Lompert 10 kor Ördögkut 10 kor. Ráton 10 kor. Szakácsi 30 kor. Szilágyszeg 20 kor. Szil-Balla 6 kor Szil-Sámson 12 kor. Vérvölgy 12 kor. V Deési egyházmegyéből: Hagymás-Lápos 5 kor. Magyar-Lápos 10 kor. Ördögkeresztur 10 kor. VI. Széki egyházmegyéből: Buza 5 kor. M.-Kályán 10 kor. VII Görgényi egyházmegyéből: Mező-Ujlak 10 kor M.-Jára 10 kor. Nagy-Ölyves 10 kor. Tancs 5 kor. Uzdi-Szentpéter 10 kor. VIII. Marosi egyházmegyéből: Backa-Madaras 10 kor. Geges 10 kor Gyalakuta 10 kor. Havad 10 kor. Kakasd 10 kor. K.-Szentmiklós 10 kor. Kebele-Szentiván 10 kor Lörinc falva 5 kor. M.-Csávás 10 kor. M Kölpény 10 kor Márkod 10 kor. Mája 10 kor. Ny.-Szt.-Imre 10 kor. Ny.-Szt.-Anna 10 kor Szent Gerice 2 kor. Tompa 10 kor, Torboszló 10 kor. Udvarfalva 5 kor. Vadasd 10 kor. IX. Küküllői egyházmegyéből: Korod. Szt.-Márton 10 kor. M.-Dellő 10 kor. Sülye 10 kor Mikefalva 10 kor. Medgyes 10 kor. V Gálfalva 10 kor X. N.-Szebeni egyházmegyéből: Kis Enyed 10 kor. M. Bece 10 kor M. Lapád 10 kor. XI. Udvarhelyi egyházmegyéből: Bágy 5 kor. Bözöd 10 kor. Ége 10 kor. Kányádjásfalva 10 kor Kis-Galambfalva 10 kor. Küsmöd 10 kor. Magyar Dálya 30 kor Moha 12 kor. Nagy-Solymos 10 kor. Szolokma 10 kor. Telekfalva 5 kor. Uj-Székely 10 kor. XII. Erdővidéki egyházmegyéből: Bibarcfalva 10 kor. XIII. Sepsi egyházmegyéből: Bodok 10 kor. Réty 10 kor. XIV. Orbai egyházmegyéből: Körös 8 kor. XV Kézdi egyházmegyéből: Feltorja 10 kor. Karatna 10 kor.

E fennt közölt kimutatás az illető lelkész aainak *nyugtául* szolgál. Egyszersmind értesítjük itt azokat az egyházakat, melyek időközben talán egyenesen kiadóhivatalunkhoz maguk is beküldték hátralékaikat, hogy küldeményük az 1901 év javára iratott be.

Az Erd. Prot. Lap kiadóhivatala.

Különfélék rovata.

Zsigmond Ferenez választatott meg a kolozsvári ref. egyház orgonista kántorának és pedig teljes egyhanguséggal. Kiváló erőt nyert egyházunk, templomi éneklésünk ujabb fejlődését reméljük.

Gyászlapok. Erdőszentgyörgyi lelkésztársunknak: *Nagy Józsefnek* neje, szül. Kovács Berta mult évi dec. 31-én elhunyt. A mélyen sujtott családnak Isten vigasztaló erejét kérjük. A hű nő s édes anya emléke áldott legyen! — *Révay Pált*, s.-szent-györgyi lelkésztársunkat nejének, szül sárospataki Pataky Feodorának, elhunyt ával sulyos veszteség érte. Az idvezült derék nő f hó 5-én életének 63, s boldog házasságának 29 évében tért vissza oda, honnan jött, Istenhez. A gyászoló családnak Isten vigasztaló Lelkét kérjük Az elköltözött nő emléke legyen áldott

A vallásos nevelés és tanitás az énekben. Ezen a cimen sok fontos határozatot hozott a dunántuli reform. tanitók gyülése. A határozatokat a következőkben közöljük 1 Mutassa meg a vallásos lelkületü tanitó templomi és iskolai éneklésével, a hiterkölcstani tárgyak tanitása alkalmával, énekek betanításával, énekkarok alakításával, a gyermekistentiszteletek, egyházi esték rendezésén való közreműködésével, hogy növendékeinek, a gyülekezet tagjainak vallásos kedélyét emelni, müvelni akarja. 2. Énekes és halotti könyvünkben három szólamu letétel szerint legyenek felvéve énekeink. 3. Mindenütt templomi orgonát, vagy iskolai harmoniumot kell beszerezni. 4 Hiterkölcstani kézikönyveinket és a konfirmációra készitő katekizmust úgy kell készíteni, hogy azokban énekek legyenek, megfelelő beosztással. 5 Theologiáinkon, tanitóképzőinkben, nőnevelőintézeteinkben kiváló gondot kell fordítani a népiskolai vallástanitásra és az egyházi énekek begyakorlására. 6. Minden gyülekezetben nőegyleteket alakítsanak, a templombajárás buzdítására, a szegény és betegügy felkarolására.

Dankó József borbereki ev. ref. lelkész sok évi és érdemes szolgálatainak elismeréseül a koronás arany érdemkeresztet kapta Viselje sok évig az elismerés e jegyét papi karunk ez érdemes tagja

A n.-becskereki keresztyén nőegylet elhatározta, hogy a ref. egyház szegényeit, özvegyeit, árváit gondjába részesiti s uj évtől kezdve egy betegápolót tart. Ki minden betegről segédkezzék és azokat ápolja, illetve az ápolásnál és a ház rendben tartásáról gondoskodjék.

Egy tanár ünneplése. Nagy Lajos kolozsvári unitárius főgymn tanár 43 évi érdemes tanári szolgálata után nyugalomba vonult.

A »Magyar Szó« előfizetési felhivása. Felesleges dolgot müvelnénk, ha a »Magyar Szó«-t tüzetesen ösmertetni akarnók protestáns olvasó-közönség előtt. A »Magyar Szó« az egyetlen fővárosi napilap mely veszélyeztetett protestáns érdekek védelmét elvállalta s az elvállalt kötelességet lelkesen, becsületesen teljesitette. Mint a reakczió minden nyilt és leplezett támadásának elszánt ellenlábasát látjuk a »Magyar Szó«-t tizenegy hónap óta nap nap után küzdeni igazainkért s a »Magy Szó« az egyetlen politikai ujság, mely állandó rovatot nyitot a protestáns érdekek védelmére. Ha mindezekhez hozzávesszük, hogy a »Magyar Szó« tartalmának gazdagságával, értesüléseinek frisseségével, társadalmi és müvészeti közléseinek élénkségével jóval kiválik a többi lapok közül, úgy csak lelkiismereti kötelességet teljesítünk, midőn a »Magyar Szót« a legmelegebben ajánljuk olvasóink figyelmébe Soha nagyobb szüksége nem volt a magyar protestantizmusnak olyan lapra, mint a »Magyar Szó«! A »Magyar Szó« előfizetési ára prot. lelkészeknek s tanférfiaknak Egész évre 20 kor. Fél évre 10 kor. Negyed évre 5 kor. Egy hónapra 1 kor. 70 fillér.

Szerkesztői üzenetek.

V F. Intézkedtem.

Püspökladány, Gernyeszeg, Szilágyszentkirály, Kalotaszentkirály, Érszentkirály, Alvincz, Patakfalva. Intézkedtünk a nyomdában. Ha még nem érkeznének meg a számok, kérünk pár sornyi értesitést.

Zs. K. Hoszufalu. A taggyüjtőiv s vele a 24 korona pontosan bejött, a pénztárnoknak át is adatott, de a tagok az idei Évkönyvbe már föl nem vétethettek, mert az Evkönyv már ki volt nyomatva. A jövő évi Evkönyvben ott lesznek a most kimaradt tagok nevei is.

NYOMATOTT GOMBOS FERENCZ KÖNYVNYOMDÁJÁBAN, KOLOZSVÁRTT.

IV Évfolyam. 3. szám. Kolozsvárt, 1901. Január 17.

ERDÉLYI
PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre ..... 12 kor.
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN.

Iskolai és templomi éneklésünk.

A kedély nemesítésére semmi sine nagyobb hatással, mint az összhangzatos szép ének és valljuk meg, hogy ezen legfőbb kedélynemesítő eszköz, az ének, a kálvinista templomokban általán véve ma is primitiv állapotban van. Nem mondom, hogy mindenütt, hanem általán véve, tehát a legtöbb helyen Esemény-számba megy az, ha itt-ott (inkább városi templomokban) hármonikus éneket hallunk, pedig a templom szeretetére és látogatására nagy befolyással van a szép ének.

Nem tudom, mi oka annak, hogy kántoraink közül sokan nem érzik a mondottak igazságát? Ha 3—4 lutheránus kántor találkozik, mindjárt összestimmolnak, s kész a hármonikus éneklés. Nálunk vannak egyházmegyék, hol 30—35 kántor működik és semmire, vagy igen kevés eredményre képesek vergődni. A képezdei oktatás négy évre terjed, tanítnak ott hangszereket, összhangzatos éneket, s midőn az ifjú kántori hivatalba kerül kezdi az egyszólamú énekléssel, s folytatja úgy egész életén keresztül. A tehetség a tovább működésre megvolna, de a kedvhiány szegi meg a haladás szárnyát! Hogy mi oka lehet, nem kutatom; de azt állítom, hogy ez így nem jól van.

A templomok ez idő szerint sok helyen üresek, a helyzet megváltoztatására sok mindent ajánlanak. Nem rég egy cikkben azt írtam, hogy nem a kézi könyvek, nem a tudományos értekezések, szóval: nem a betű, hanem az oktatás az, mi legsikeresebben orvosolja a bajt. A zsenge tanulókat szoktassuk a templomhoz, mert a mit a gyermek megszokott, azt a felnőtt ember sem hagyja félben. A jó szoktatás egyik legfőbb nevelési eszköz.... Ezúttal nem erről, hanem iskolai és templomi énekléseink javításáról akarunk beszélni, és ezen célból azt mondom: emeljük ki azt az egyszólamú, unalmas kerékvágásából, s alakítsuk olyanná, hogy az a művelt ember fülét se sértse. Sok embertől hallottam: azért nem kiván menni kálvinista templomba, mivel az ott zengedező éneklést tortúra végig hallgatni.

Mikép javítsunk a helyzeten? Négy szólamu rendezett dalkarokat alakítani falu helyeken nem lehet oly egyénekből, kiknek nemcsak semmi elméleti ének ismerete, de még hallása sincs.

Dehát mégis fogni kell valamihez. Igen, kezdjünk valamihez, és csináljunk annyit, mennyit az adott körülmények engednek csinálni....

Mindnyájan tudjuk, hogy a tanítás legfőbb elve ez: »a könnyebbről a nehezebbre kell mindig történni a tanításnak,« Kövessük az elvet az ének tanításában is.

Fiatal koromban én is foglalkoztam énektanítással, mindig nagyon bántotta fülemet a templomi gyülekezet egyszólamú harsány éneke, melyben semmi kedvesség nincs. Miután a d—i pártikulában (fiúiskola) nekem kellett tanítani az éneket, feltettem magamban, hogy az énekértők alapján annyira fejlesztem az összhangzatos éneklést, mennyire a körűlmények engedik. Hogy némi eredményt érhessek el, a fent említett didaktikai elv szemmel tartása mellett, a könnyebb, úgy nevezett skála-menetü templomi énekeket és nehány gyermekdalt két szólamra hangjegyeztem s mindkét szólamot (előbb az énekek ismeretes melódiáit, azután azoknak lehető egyszerü, de helyes kíséretét) hallás útján megtanítottam énekelni az összes tanulóknak. Miután tanítványaim annyira begyakorolták az éneket, hogy mindkét hangot biztosan tudták énekelni, kijelentettem: most már az éneket ki-ki azon hangon énekelheti, melyiken akarja. A primet a magasabb hangú gyermekek, a másodhangot az alantabb hanguak énekelték saját ösztöneikből, minden további útasítás nélkül.... Ez a legkevesebb, mit a kántortanítótól kívánni lehet és ezt meg is tehetí mindenik a maga iskolájában.

Az ily tanításnál, természetesen, fődolog az ismételés, nem háromszor, hatszor, vagy tizenhatszor, hanem száz meg száz izben, mindaddig, mig hiba nélkül, bátran, biztosan megy az éneklés.... Nincs tantárgy, mit annyiszor kellene ismételni és ismételtetni, mint az éneket.... Elég eredmény az is, ha egy iskolai év alatt 5—6 éneket lehet így begyakoroltatni. Lehet próbálni hármas hangban is 1—2 énekkel, az oktatás itt is az ének-érzéken alapszik.... Itt megjegyzem, hogy a hangjegyek ismertetése, olvastatása, és annak alapján a további képeztetés csakis a húzamos gyakorlati oktatás után történhetik, mert valamint

egyéb tárgynál, úgy az ének tanításánál is a gyakorlat után következik az elméleti oktatás.

A mint Jancsi és Zsuska a gyermekkorban az iskolában énekel, akként fog énekelni majd a templomban János és Zsuzsánna is, feltéve, hogy a felnőtt korban hangterjedelmük nem nagyon változott.... Ekkép lesz a templomi éneklés széppé, izlésessé, és olyanná, melyet a míveltebb érzésű ember is örömmel hallgat.

Fentebb említém, hogy az énektanítás érdekében sok ismétlés szükséges, oly sok, hogy a törvény szabta heti 2 óra alatt elvégezni lehetetlen. Ezek miatt más órákban is kell gyakran énekeltetni, de az megint bajos dolog oly iskolában, hol több tanító van, kik nem szenvedhetik a gyakran előforduló énekoktatás által okozott csendzavarást.. E tekintetben kitünő előnyben áll az oly tanító, ki egyedül van az iskolában. Az egyedül működő tanító az éneklés gyakorlását mindig megteheti, mikor ép akarja Ha látja, hogy más tárgyak tanítása közben a gyermekek figyelme lankad, óra közben is egy-két kettős hangú énekkel éleszti fel a figyelmet. Ha jól feleltek a tanulók, egy gyorsmenetü gyermekdal énekeltetésével jutalmazza őket. Igy minden tanítási óra elején, közepén és végén énekeltethet nehány dalt, s eközben arról győződik meg a tanító, hogy nemcsak az éneklést gyakoroltatja, hanem az ének, mint kitünő tanítási eszköz is szerepelhet!

Sokat lehetne az énektanítás gyakorlati módszeréről beszélni, s arról is, hogy mily kitünő hatásu tanítási eszköz az ének, főleg az egy tanítóval biró is kolákban. Voltam többszöri énekeltetéssel fűszerezett zárvizsgákon, hol a szülők és hallgatók nem győztek eléggé gyönyörködni!

(Radnótfája) *Gergely Lajos*,
ref. lelkész.

Németföldről.

Ravasz Árpádtól

(Folytatás)

S az ilyen ismeretek, melyeket tudományos színvonalon álló, de kellemes, élvezetes formába öltöztetett, néhol finom humorral megkönnyített felolvasásból vagy szbadelőadásból egy-egy szép estvén merítünk, sokkal inkább megragadnak lelkünkben és sokkal inkább szivébe lopóznak a felnőtt embernek, mintha azokat valami száraz oktatásból, vagy unalmas könyvből olvastuk volna. Az élő szó eleven ereje, a hang súly, a taglejtések, egy-egy szellemes fordulat a beszédben a gondolatoknak s az eszméknek egész sorát ragadják és hozzák magukkal, melyek aztán elménkbe bevésődnek, képzeteinkké, ismereteinkké válnak s aztán esetleg tovább fejlődnek s uj ismereteket hoznak létre. Ez világos és bizonyos, lélektanilag eléggé indokolható dolog. S éppen ezért ezek a felolvasások rendkivül fontos tényezői a kulturának.

Sok-sok féle ilyen szabadelőadás és felolvasás van itt és általában az egész németföldön, az angol és a francia nemzetek kebelében. Vannak egyházi, közgazdasági, egészségtani, művészettörténeti, politikai stb. felolvasások. Nem tartom haszontalannak egy ilyen felolvasást, jobban mondva szabadelőadást pár szóban röviden ismertetni. Ez azok közé tartozik, a melyek egész rendszeres iskolázások alapjában, de tulajdonkép nem más, mint a városi hatóság s a társadalom közreműködésével évenként megállapitott szabadelőadások sorozata egy egész téli idényre. Ez az 1900—901 ik év telére szól, tehát egészen alkalmi. „Magasabb népiskolai (vagy felső) tanfolyam“ cimet viseli. Az előadások a város egyik iskola Aulajaban estve ½9 órán kezdődőleg meghatározott és kitüzött napokon tartatnak meg. A kurzust mindenki hallgathatja. Dij egy egész idényre 1 Márka, munkások, kézmüvesek, kereskedők, alsóbb hivatalnokok, néptanítók, tanitónők és egyetemi hallgatók részére. Minden másféle résztvevő 3 Márkát fizet. A kurzus 4 részből áll I. »A nemzetgazdasági kultura fejlődése Németországban«. Előadó Kätzschke egyet. magántanár. Ez előadás 6 különböző napon tartatik, következő fejezetekben: 1. Bevezetés. A német gazdaság feladata. 2. A német városi gazdasága a középkorban. Német gazdasági élet a reformáció idejében. 4. A vidéki fejedelmi államok gazdasági előhaladása a 17. és 18. században. 5. A 19. század gazdasági életének állapota. 6. Németország belépése a jelenkor világgazdasági államaiba. Eredmények. Áttekintés.

II. »Az uj styl az épitőművészetben«. Előadó: Schumacher müépitész. napon 1. Kezdet a művészi és gazdasági életben 2. jelenlegi állapotokig való áttekintés (A párisi világkiállitásig).

III. „Schiller élete és költői fejlődése.“ Előadó: Dr. Köster egyet. professor. 5. napon: 1. A thema. Schiller szülői, tanulása stb 2 Schiller Stutgartban. Mannheim. Kabale und Liebe stb 3. Körner és köre. Schiller utazása Leipzigba, Drezdába stb. 4. Az első benyomások Weimarban. Jenában stb. 5. Visszatérés a drámához A történeti dráma. Schiller halála. Áttekintés. (Itt nem sorolhattam fel mind az egyes fejezetek cimeit. Gyönyörüen van összeállítva)

IV »A mi egészségünk, annak megtartása« Előadó Dr. His egyet. tanár. 5 napon: 1. Egészség. betegség 2. A táplálkozás. 3. A ruházat. 4. A munka és pihenés. 5 Az élvezet és határai. Áttekintés.

Karácsony után egy további kurzus, melyen következő fejezetek kerülnek elé: I. A táplálkozási eszközök és az emberi test. II. Németország anyagi, ipari előhaladása a 19. században. III. A külső kereszty én valiásról. IV Az állatok.

Ime egy, a rendszeres és cyklikus előadások, vagy jobban mondva iskolázásokból. Vannak aztán csak egy vagy két estére, s vannak több estére terjedő másféle szabadelőadások. Hogy a fenn ismertetett előadások összeállítása igen szép és ügyes, senki sem vitathatja el. S hogy minden ember, a ki ezeket látogatja, gazdagabb lesz, az is kétségtelen. Hogy az egyszerü német munkás és iparos értelme mennyit nyilik a helyes gazdasági felfogással, a német irodalom egy szép szakaszának ugyszólva átélésével s az egészségtani legfőbb kérdések ismeretével, maga a dolog bizonysága magának. De nem csak a munkás s az iparos; a tanító, a hivatalnok, ki egész nap dolgozik s annyi ideje nincs, hogy olvasás utján nézzen utána mindezeknek, mily könnyen, úgyszólva élvezve jut hozzá a sok szép és hasznos ismerethez, vagy ismétli a már ismerteket.

Hiszen szó sincs róla, nálunk is vannak már efféle szabad lyceumok, Pesten épen szép sikerrel dolgozik, Kolozsvárt is s a vidék egy-egy városában, mint Sopronban, Temesvárt, stb., de sajnos. a legtöbb kis városban, ha van is rá alkalom és mód, idegenkednek az effélétől, a közönségnek derogál, (hogy jó magyar szóval éljek!) ezeken megjelenni, résztvenni s támogatni mindenképen. Itt az egyetemi tanár is szivesen elmegy az effélére s nem restelli tanulni s okulni tovább. Nincs meg nálunk az a kellő komoly érdeklődés, a kicsinyes dolgok és érdekek lépnek előtérbe gyakran itt is. Hogy mást ne emlegessek, épen a mi kis székely városunkban, Székely Udvarhelyt, a hol sok iskola s legalább 50 tanár, előkelő hivatalnok közönség, sok iparos, kereskedő van, hiában próbált két éven át a »Tanári Kör« ilyen előadásokat rendezni, hiában való volt minden buzgó és nemes törekvés. fáradság, — egy pár előadás volt 8—10 ember jelenlétében, aztán a padok üressége. a részvétlenség s a közönség hideg közönye miatt dugába dült és megbukott szépen az egész terv, mint a hogy már annyi szép törekvés, annyi szent elhatározás bukott meg ezen a világon az emberi természet egyik legcsunyább tulajdonsága, a közöny s a kishitüség miatt.

Pedig szentül hiszem, hogy az ilynemü előadásoknak, egyesületeknek épen a kisvárosokban van legtöbb tenni valójuk, mert közvetlenül a kisvárosok fénye, vagy sötétsége terül el a vidéken is és nem a fővárosé. Tehát csak úgy haladhatunk előre, ha épen a vidéki városok s aztán a községek sorakoznak legbuzgóbban az általános kultura kibontott zászlója alá, sőt maguk lesznek egyben-másban a kezdeményezők, a nemzeti társadalom megerősödésének s így a világtársadalomban való érvenyesülésünknek fáradhatatlan harczosai! Itt, a németek közt a kis városokban is él ez a jó szellem, itt szent a német kultura előhaladásának jelszava, s haladnak is előre....

Igaz, hogy pl. a német kereskedővilág egészen más müveltségü, mint a mienk. A jól berendezett polgári és realiskolák (nem a mi reáliskolánknak megfelelő), melyekből a kereskedők, az ifjak kikerülnek, eléggé bizonyítják azt, hogy nekünk is első sorban az iparosok, kereskedők alapos, sokoldalú s emellett gyakorlati kiképzéséről kell gondoskodnunk; egyszóval gondoskodnunk kell arról, hogy ne a gymnasiumban, elbukott vagy átcsuszott s a kereskedelmi világ czéljainak nem megfelelő müveltséget kapott tanulók menjenek kereskedelmi pályára, hanem alapos, e czélra szolgáló jó iskolákból kerüljön ki a kereskedelmi s iparos nemzedék. Akkor a gymnasium is megmaradhat gymnasiumnak. Az itteni kereskedők legnagyobb része beszél angolul, francziául vagy spanyolul s olyan müveltsége van, hogy bizony bármelyik körben beválik. De hogy visszatérjek az előbbi dologra, igaz, hogy itt a közönség is más hát, és így lelkesebben s érettebb észszel dolgozhatik a kultura folytonos fejlődésén; de hát hiszen arra, hogy az efféle előadásokat s kulturtényezőket ápoljuk s szolgáljuk, tulajdonkép nem szükséges sem angol, sem franczia, sem spanyol müveltség, csupán csak jó nemzeti érzés, helyes érzék, a szép iránti fogékonyság s mindenek előtt ***akarat*** és a vaskalaposság, a túlságos u. n. szittya magyarság levetkőzése, mert ez már csak maradiság, de nem igaz és helyes nemzeti érzés!

Nagy az előrehaladottsag mi hozzánk képest itt. a német földön továbbá a zenében s általában a müvészetekben. Nem csak a lipcsei zenéről szólva értem az előhaladottságot, mert hiszen Lipcse a zenére nézve egész Németország központja (és nem Berlin!) s a remek Konczertház, mely előtt Mendelsohn szobra áll s mely homlokzatán e mottót hordja: „Res severa, verum gaudium", örök, igazi klasszikus zenével gyönyörködteti hallgatóit, tehát nemcsak Lipcséről szólunk, midőn a kiváló zenei előhaladottságról beszélünk, hanem az egész német nép zenei hajlamáról, törekvéséről és szorgalmáról. Benne van e népben a zene iránti előszeretet, úgy, hogy az olasz és cseh után mindjárt a német következik ebben a tekintetben. Aztán egy oly városban, mint Lipcse, Berlin, nincs estve, a melyen kiváló koncert ne volna, s hetenként legalább 3-szor a klasszikus zenében is gyönyörködhetik a müértő közönség. Elnéztem egy alkalommal, hogy a híres Konczertház szerdán délelőtti főpróbájára hogy tódul a közönség. Féltizenegykor kezdődik a főpróba, de már fél 10-kor és 10-kor zsufolva van az előcsarnok, a hol a jegyet váltott közönség vár az ajtók kinyitására és bebocsátásra. Pedig egy jegy 2 Márkába kerül (egyet. hall.-csak 1 Márka) csak a főpróbára, magára a csütörtökön este tartandó konczetre 5 Márka egy jegy (ezen fényes, estvéli ruhában jelenik meg a közönség) s mégis ugy a főpróbára, mint a koncertre seregestül tódul a közönség. Igaz, hogy 50—70 müvészből álló kar a Nikisch vezetése alatt oly remek programmal kedveskedik mindig a közönségnek a legszebb klaszszikusokból, hogy valóban magával ragadja a hallgatóságot. Egy másik nagy konczerthelyiség az u. n. Alberthalle, a Krystallpalastban, hol minden hétfőn estve rendre kerülnek előadásra a klasszikus zeneszerzők válogatott darabjaiból a legszebb részletek. Ma egy szép Strauss est, egy hét mulva egy Beethoven est, aztán egy Schumann est és igy tovább. Épen egy gyönyörü Beethoven estén voltam jelen, melyen egy brüsszeli hegedümüvész, Isay, valósággal elbüvölte a közönséget. A müvészt hatalmas kar kisérte. Aztán a sok szép egyházi zene, melyet a temblomokban hall az ember, szintén különlegesség. Pl. a Thomaskircheben a Thomasgymnasium Alumneumának növendékei minden szombaton d. u. fél 2 órakor templomi zenét adnak, mindig nagyszámu hallgatóság előtt. Belépti díj nincs, a programmért fizet a közönség személyenként 10 pfenniget. Aztán valóban Istenhez emelkedik a hallgatóság, midőn orgona kiséret mellett felhangzik a szép egyházi dal: „Wie liblich sind deine Wohnungen, Herr Zebaoth!" stb. A zene iránti érdeklődés és fogékonyság, a mint mondám, általános. Már pedig a zene nemesítő voltát senki sem vonhatja kétségbe. Res severa, verum gaudium. A zene is nagymértékben járul hát hozzá az általános müvelődéshez, különösen a lelki jóság, a finomság, a gyöngédség kifejlődésére.

Más, szélesebb körü a müvészet, a képzőmüvészet is, mint nálunk, a mi a viszonyokat tekintve, elég természetes. Minden történelmi nevezetességü helyen

szobor. emlék áll. büszkén hirdetve a múlt dicsőségét. A klasszikus német irodalom legjelesebbjeinek. mint Göthének. Schillernek stb. ki. márvány, vagy gipsz szobrocskáját olcsón. rendkivül jutányosan juttatják a készitők a közönség kezébe, úgy. hogy ezt megszerezheti s elhelyezheti a család ünnepi szobájában, hadd lássa ott a gyermek is, hadd fejlődjék szivében a nemzeti nagyságok iránt való tisztelet. s igy nemzete szeretete. Minden város igyekszik muzeumról gondoskodni. hol a helyi érdekü s az egész német birodalmat érdeklő müemlékeket elhelyezhesse.

A müvészeti muzeumokon kivül aztán a tudományos múzeumok, természetrajzi, történelmi, gazdaságtani intézetek szolgálnak az általános képzettség szélesbitésére. Ha a fiú az iskolából hazakerült, az apa viszi gyermekeit egy családi, kellemes sétára útközben betérnek p. o. a természetrajzi múzeumba, ott sok szépet, hasznost látnak, tanúlnak úgyszólva észrevétlenül s azzal tovább mennek. Mennyivel könnyebb az iskolák helyzete különösen a természettudományokban és történelmi tanúlmányokban, ha azon a helyen muzeumok s nyilvános tudományterjesztő intézetek állanak fenn Természetes, hogy itt, Németországban is, csak a nagyvárosok oly szerencsések, hogy ezekben mind részesülhetnek, de azért szó nélkül jobb a kis városok helyzete is, mint nálunk.

A vallásos élet itt. a szászok közt, igen szép. Általában erős lutheránusok; nem türelmetlenek, de nem is hagyják a jogaikat. Midőn Max Prinz, a szász királyi ház egyik tagja, a ki bigott katholikus pap, egy alkalommal, az őszön, itt Lipcsében, a protestánsokat sértő és kompromittáló nyilatkozatot tett egy istentisztelet alkalmával, összegyült az Evang. Verein a Luther születése napján s gyülésből folyamodott a kultuszminiszterhez, hogy a herczeget tiltsa ki az országból. Az ügy békésen intéztetett el, mert a kifejezéseket kijavította és visszavonta a bigott pap. Itt a szászok közt, még eddig nem sokat zavart a katholikus térítgetés, még eddigelé elenyésző csekély számban vannak a katholikusok. De a német birodalom egy-egy részében, magában a császárvárosban is, nagy mértékben kezd föllépni a két felekezet közötti harcz és ellenségeskedés. A szászok között erős lábon áll a protestantizmus. Gyakori összejövetelek, egyesületek, vallásos estvék, az ifjaknak az u. n Evang. Jünglingvereinba való belépésük, a biblia-estvék, a protestantizmus megalapitói emlékének élénk tiszteletben tartása stb. mind erős mértékben járúlnak hozzá a vallási jólléthez. Ezeken kivűl az ügyes társadalmi szervezkedés, a mit én még nem ismerek eléggé; úgy, a hogy e lapok nagytiszteletü Szerkesztője becses cikkeiben oly szépen kifejtette, — erős vára az igazi vallásosságnak. Ezekről a dolgokról nem szólhatok bővebben ez alkalommal, talán máskor esetleg valamit, ha a helyzettel jobban megismerkedhetem. Még csak annyit, hogy az iskolákban a vallástanitás szakavatott kezekben van, s a gyermekistentiszteleteket gyakorolják.

(Vége következik.)

Igazgató-tanácsunk üléséből,

Kolozsvár, 1900. dec. 21.

Elnök: Br Bánffy Dezső ehker. főgondnok. Jelen voltak Dr Bartók György. püspök, Kenessey Béla, főjegyző, Parádi Kálmán, Becsek Lajos. Dr Sárkány Lajos ig. tanácsosok és a hivatalnokok.

Tárgysorozat rendjén. első sorban Parádi Kálmán tanügyi előadó aa. ismerteti mindhét kollegiumnak a játék-délutánok bevezetésére miniszteri felhivásra adott feletét. melyszerint hat kollegiumunk a miniszteri kivánalomnak részben eleget tett. de az enyedi kollegium nem látja szükségesnek ez irányban intézkedni. mert növendékei rendszeres torna tanitóban részesülnek, gyakran vesznek részt kirándulásokban és különben is teljesen kielégitő egészségi viszonyok között vannak. E jelentéseket ig-tanácsunk tudomásul vevén. azoknak tartalmát a konventhez is bejelenteni határozta.

A nagyenyedi kollégiumi elöljáróság bejelentette, hogy a tanároknak Gyulafehérvárt teljesitendő esküdtszéki szolgálata által igen könnyen a tanitásban is zavarok állhatnak elé, miért is intézkedést kér a tanárok felmentésére nézve.

Ig. tanácsunk azonban nem találta a kérést teljesithetőnek, mert ezáltal, a törvény intenciója ellenére, épen az értelmiség jókora része vonatnék el a bár kényelmetlen, de állampolgári és általános emberi szempontból magasztos hivatás teljesitésétől.

Megnyugtató tudomásul vette az ig.-tanács a kulturminiszter úr annak értesitését, melyszerint a szászvárosi kollegiumi tanárok ellen beadott és azok mellékfoglalkozásait kifogásoló panaszt alaptalannak találta és elutasitotta.

A röödi leányegyházközség elhatározását, melyszerint szegénységére és a tankötelesek csekély számára tekintettel, sajnálatos tudomásul szolgált, de beszolgáló lelkész aa. utasittatott, hogy a 2—3 tanköteles oktatásáról és különösen vallásos oktatásáról gondoskodjék.

A nagyenyedi és székelyudvarhelyi kollegiumok elöljáróságainak a miniszteri biztos látogatásáról szóló jelentéseit szintén tudomásul vette ig. tanácsunk. maga részéről is figyelmébe ajánlván a székelyudvarhelyi kollégiumnak egy uj intézeti helyiség épitése iránt való gondolkodást.

A tanügyi előadó indokolt előterjesztéséből meggyőződvén ig.-tanácsunk affelől, hogy a központi tankönyvtár további fenntartására és gyarapitására. a tankönyv-birálat terén egészen megváltozott viszonyoknál fogva, további szükség nincsen elhatározta, hogy a 410 kötetből álló tankönyv gyüjteményt a theol. fakultás könyvtárának ajándékozza.

Bartalus János, romániai missiói esperesnek. a maros-szentbenedi újonan elfoglalt papi állásról. hat hónapra történt szabadságolása, a fölhozott fontos közérdekekre tekintettel, jóváhagyatott.

A naszódi és radnai állami iskolához kinevezendő ev. ref tanitók részére, évi 200—200 kor központi segélyt helyezett kilátásba ig. tanácsunk, az esetre. ha az illetők a ref. kántori, illetve lévitai teendők végzésére való kötelezettséggel lesznek kinevezve.

A lelei egyházközség ama határozata, melyszerint központi kezelés alatt álló alapjainak kamataiból 100 koronát szavazott meg a Bethlen-szobor alapja javára. jóváhagyó túdomásul szolgált

A mult év novemberében tartott püspöki szék javaslata alapján elrendelte ig.-tanácsunk a tankötelles gyermekek és konfirmált ifjak pontos nyilvántartását és ennek egyöntetü eszközlése céljából a szükséges ürlapokat is kinyomtatni engedélyezte.

Ezek után jóváhagyta ig.-tanácsunk, számvevői felülvizsgálat alapján, a kolozsvári ev ref. kollegium Dr. Mátyus-alap 1901 évi költségvetéseit, valamint a sepsiszentgyörgyi kellegium 1899—900. évi és a fogarasi egyházközség 1899. évi számadásait, figyelmeztetvén

a fogarasi ehk. elöljáróságát arra, hogy jövőre a hátralékos tartozások behajtását erélyesebben sürgesse.

Végül, tekintettel arra, hogy ez ülésünk az 1900. évben utolsó volt, föt Püspök aa. meleg szavakban köszönte meg Br. Bánffy Dezső, ehker. főgondnok úr önagyméltóságának lankadatlan buzgalmát, fáradságot nem ismerő készségét, mellyel erdélyi egyházkerületünk kormányzását a lefolyt évben is oly bölcsen és eredményesen vezetni méltóztatott. Erre az ülés főgondnok aa éltetése mellett eloszlott *r. s.*

Egyházi élet.

Az udvarhelyi egyházmegyei egyházi értekezlet igazgató választmányának gyüléséről.

Mult évi december 28-án Bod Károly ügyvivő egyh elnök vezetése mellett buzgó érdeklődés közben tartotta meg első gyülését az udvarhelyi egyházmegyében alakult egyházi értekezlet igazgató választmánya Jelen voltak Dr Gyarmathi Dezső vil. elnök, Ugron János, Bedő Ferenc, Lajos János, Molnár Károly, Kovács Dániel, Barabás Jenő, Gyerkes Mihály, Fejes Áron, Biró Áron, Jakab Albert, Tókos Jenő, Hegyi Péter, Adorján László, Gönci Lajos, Szabó András, Kállai Ferenc.

Az elnöki bejelentésből örömmel értesült a választmány, hogy a fiókkörök az egész megyében megalakultak s megalakulásukról a jegyzőkönyveket beküldték Kedvezően fogadta a választmány a »Vasárnap« c. népies, egyházi lap bemutatását is abban a reményben, hogy e lapban hathatós támogatást fog nyerni törekvései közben de ugyan ekkor aggodalommal töltötte el a választmány lelkét az az előterjesztés, hogy imé még a kezdet kezdetén vagyunk, már is megkritizáltatunk s egyházi önzetlen törekvéseink érthetetlen okokból kifogásoltatnak. Mikor mulik már ez az átok fejünkről?!

A választmány különben az elnök előterjesztései után derekas munkát végzett. Miután sorban revidealta az egyes körök megalakulásáról beterjesztett jegyzőkönyveket, melyekből örömmel győződött meg, hogy a körök mindenütt nemes lelkesedéssel karolták fel az értekezlet ügyeit s teendőjük tudatán állanak az igazgató választmánynak most már teljes névsorából az alapszabály 26. §-a értelmében megalakitotta részint ajánlkozás, részint ajánlás alapján az albizottságokat, melyek statim szervezkedtek is a következő eredménnyel: a) *Pénzügyi bizottság.* Elnök Félegyházi Antal, előadó Biró Áron; 7 biz. tag. b) *Jegyzőkönyveket vizsgáló bizottság.* Elnök Gönci Lajos, előadó Lajos János; 7. biz. tag c) *Irodalmi és sajtóügyi bizottság.* Elnök Kovács Dániel, előadó Fejes Áron; 10 biz tag. d) *Egyház-társadalmi bizottság.* Elnök Menyhárt András, előadó Szabó András; 12 biz tag. e) *Közgyülést előkészítő bizottság.* Elnök Ugron János, ügyvivő elnök Bedő Ferenc, előadó Szabó Árpád, a helyben működő ref. vallásu tanárokon kivül még 8 biz. tag.

Az albizottságok szervezkedése után megfelelő intézkedés történt a taggyüjtésekről A fiókkörök elnökei kezéhez megfelelő számu gyüjtőivek és alapszabályok adattak át azzal az utasitással, hogy 1901. márc 15-ig ezeket az íveket, valamint a beszedett tagsági díjakat a fiókköri pénztárosok a begyült összeg 10%-nak a fiókköri s egyh. községi értekezletek céljaira leendő visszatartásával elnökeik utján egyh. megyei értekezleti pénztáros Biró Áron aához szolgáltassák be.

Ezen intézkedés után Lajos János e. m. ért. titkár mutatta be az alapszabály 12 §-a értelmében készített szervezeti javaslatát az egyh községi értekezletek érdekében. A mennyiben időközben megjelent a hasonló célu „Mit tegyünk“ c központi utasitás, a bemutatott és mindenesetre tanúságos szervezeti javaslatot az egyh. társadalmi bizottsághoz tette át a választmány tanúlmányozás és javaslattétel végett.

Majd megállapodott a bizottság abban, hogy az egyh. megyei értekezleti közgyülést legközelebb a tavaszi egyh. megyei közgyülést közvetlenül megelőző napon Sz.-Udvarhelyen az ev. ref. kollegium nagy termében fogja megtartani; végre megbizta az elnökséget, hogy az alapszabály 39 §-a alapján a volt papi értekezlet lehető vagyonának és jkveinek átadása végett keresse meg az esperesi hivatalt

A tartalmas, lelkes és tanúságos gyülés d. u. 1 órakor ért véget, mikor a tagok ebédre és barátságos beszélgetésre együtt távoztak. *K. D.*

TÁRCA.

Az ó-szövetségi profetizmus.

Jónás próféta könyve.

Irta ***Biró Sándor.***

(Vége.)

És most egy rövidke prófétai könyvet fogok bemutatni, a profetismus legszebb virágát, a prófétai szellem legdrágább gyümölcsét: Jónás próféta könyvét. E név hallatára önkénytelen elmosolyodik az ember. S ha valakinek kedve kerekedik gunyolódni a bibliával a Bálám szamara után Jónást említi a czethal gyomrában. S az én választásom mégis erre esett. De hát valóban nem egy ügyefogyott, ostoba mesével van dolgunk? Lehet sokak előtt az, előttem nem. Minél többször olvasom e könyvet, annál fenségesebbnek látom E kis könyv eszmekörében ugy érzem, mintha szentélyben volnék. Valóban méltó arra, hogy a Krisztus templomának küszöbe legyen, mely előtt le kell oldani a sarut. A természet az értékes magot kemény csonthéjba zárja, a drága gyöngyöt durva kagylóba rejti s azért mi nem fakadunk ki. Hát vajjon a szellemi világban is, ha az igazságot külső héj burkolja, azért már értékét vesztette az? Vajjon nem mi vagyunk a hibások, mikor a külső héjat lefejteni resteljük? Jónás könyvében a zsidó prófétai szellem legfenségesebb harcát vívja. Tintánküzdelmet folytat önmagával és győz; legyőzi a zsidó szellem szörnyét, mely vesztét követelte Istentől mindennek, a mi idegen, a mi nem zsidó E könyv irója új hurt fedezett fel szivében, új hangot hallott és ez a hang a szeretet hangja volt, Istennek hangja, aki irgalmas minden nép iránt, még a pogány iránt is.

A könyv tartalma egyszerü, előadása még egyszerübb, hangja őszinte, igazsága mély. Szóla az Ur Jónásnak: „Kelj fel, menj el Ninivébe, a nagy városba és kiálts az ellen, mert az ő gonoszságuk én elömbe felhatott.“ Jónás fel is kelt, de útját Ninivé helyett Jáfó felé vette, hogy onnan Tarsusba hajózzék messze nyugatra az Ur elöl. De Isten elől nincs menekvés. Istennek tervét ember meg nem változtathatja. Az Ur haragja megháborítja a vizek mélyét, hullámtornyok dobálják a törékeny hajót, rémült szivek remegő hangon kiáltanak segitségért, kiki a maga istenéhez. És Jónás? Jónás a hajó alsó részében nyugodtan alszik, míg a kormányos fel nem költi. Lehetetlen az iró célzatát azonnal fel nem ismerni Isten előtt a külsőségek mit sem érnek, nem az az igazi zsidó, a ki kivül az. A hajón egyedül Jónás pogány: ő nem imádkozik, a többiek mind kegyes és istenfélő emberek. További célzat, hogy a Jónás beszédére mindannyian beismerik, hogy a Jehova az egyedüli Isten, ő ura a tengernek is, ő támasztotta a vihart, ő

csillapíthatja le egyedül Jellemző a kor gondolkozásmódjára az iró igazságszolgáltatása. Nem elég Isten haragja kiengesztelésére, hogy Jónás megbánta bűnét s engedelmességet fogadott az Ur akaratának, Jónást a tengerbe kell dobni, ez előttük annyira természetes, hogy maga Jónás kéri arra társait. De az Isten szeretete fölülmulja az ember képzeletét; a tengerből is megszabadítja az ő szolgáját, kivel neki még célja van.

Ninivét veszély fenyegeti. Bűne nagy. Az örvény már-már összecsapni készül feje felett. A nagy és hatalmas város elbizakodott saját erejében. A mindennapi élet zajától elsiketültek a fülek, eltompultak az érzékek, csak nagyobb lárma, erősebb sensatio képes valamennyire mozgásba hozni az elcsigázott idegeket. A templom elvegyül a háztengerben, csak egy-egy templom szolga ballag még ajtaján ki s be. S ha vannak is oltárok, ha füstöl is az áldozat tüze, illata nem kedves Isten előtt, mert hatása az ember életére semmi, legalább jó hatása nincs. Nem ismernek Istent, nincs isteni törvény, nics erkölcsi rend, nincs tulajdon, nincs a családnak, hazának szentsége. A szentség himporát letörölték mindenről, az erkölcs üde zamatját kisajtolták az életből. Munka helyett kaland. ... ki kell használni minden alkalmat..... vásári zsibaj, eladó minden; hit, meggyőződés, becsület, lelkiismeret: olcsó áruczikkek.

Az ég elkomorul. Egy város, melynek kerülete három napi járóföld, készül elsülyedni önvétkeiben. Isten nem nézheti megindulás nélkül Ninivé veszedelmét, másodszor is szóla Jónáshoz: „Kelj fel, menj el Ninivébe, a nagy városba és prédikáljad abban, a mit neked parancsolok.“ Jónás elment, fülébe kiáltotta a fővárosnak, hogy még negyven nap, s aztán Ninivé elsülyed. De ime, a mit Jónás nem is álmodott, a pogány nép hitt Isten beszédének s mindenki megtért az ő gonosz útjáról s hamisságaiból. S mikor látta Isten az ő cselekedeteiket, elváltoztatá a gonoszt s nem veszité el őket

Most következik a prófétai könyv tulajdonképeni magva, alapeszméje a negyedik fejezet. Egyszerűsége megkapó, őszintesége bámulatos, méltó hogy szó szeszerint idézzem:

»Semmiképen nem tetszék Jónásnak — hogy az Ur Ninivének megkegyelmezett — és megharaguvék. Könyörge az Urnak: „Kérlek Uram, avagy nem ezt mondtam-e én, mikor még az én hazámban voltam? nem ezért futottam Tarsisba, mert tudtam, hogy kegyelmes és irgalmas Isten vagy, hosszútürő, nagy irgalmasságu és a gonosznak elváltoztatója.“ Most azért Uram kérlek, vedd el én tőlem az én lelkemet, mert jobb nékem meghalnom, mint élnem. És monda az Ur: avagy méltán gerjedt-e fel a te haragod? Akkor kimene Jónás a városon kivül napkeletre, készíte hajlékot, letelepedék, hadd lássa, mint lesz a városnak dolga. Növeszte pedig az Isten éjszaka egy ricinust (csodafa, melynek nagy tenyéralaku levelei vannak, gyorsan nő s eredeti hazájában 10 méter magasra is megnyulik), árnyéka megoltalmazá Jónást a nap hevétől és felette igen örvende azon. De támaszta Isten egy férget, mely annak gyökerét elrágta és elszáradt Jónás a nap hevétől elbágyadva szólt: Kérlek Uram, vedd el én tőlem az én lelkemet, mert jobb nekem meghalnom, mint élnem. Szóla az Isten Jónásnak: vajjon méltán haragszol-e azért a ricinusért? Felele Jónás: méltán cselekszem, hogy haragszom mind halálig. Monda az Úr: te szánod a ricinust, melyért nem munkálkodtál, melyet nem neveltél, mely egy éjjel növekedett és más éjjel elhervadott: és én ne szánnám Ninivét a nagy várost, melyben több van 120,000 embernél, kik nem tudnak különbséget tenni, jobb és balkezük között s melyben barom is sok van?«

Közérdekü üzenetek.

F. G. M.-Vásárhely. A kongrua-ügy lévén ma az érdekelt papság legaktualisabb kérdése, nem csodáljuk, hogy Ön is érdeklődik ez iránt, amint szükséges is, hogy anyaszentegyházunk világi tagjai az egyházkormányzat és közigazgatás legapróbb részletei felől is tájékozva legyenek, nem pedig, hogy csak czeremoniális alkalmakkor lássuk őket a előtérben, a mi pedig — fájdalom — most is sok helyt tapasztalható, daczára annak, hogy az együtt-működésre, törhetetlen összetartásra, a mai viszonyok között, legfőbb szükségünk volna.

A kérdés érdemére vonatkozólag körülbelül az az igazság, hogy a kongrua-törvény nehézkes végrehajtásáért egyenlő felelősség terheli az egyetemes konventet és a minisztériumot. Mindkettő tájékozatlanul ment belé a kérdés megoldásába; hibázott és az elkövetett hibák korrigálása vette igénybe azt a sok időt, mely a törvény életbeléptetése óta eltelt, anélkül, hogy még csak nagyon közel is volnánk ahhoz, hogy az ügyet rendezettnek tekinthessük.

Hibázott az egyet. konvent azzal, hogy végrehajtási útasitását túlságos rigorozitással készítette el és különösen azzal, hogy az 1894 ben, más czélzattal, készült jelentő iveket jelölte meg kiindulási pontul, holott ezekben a papi jövedelmek, a kepeváltás reményében, megengedhető mértékig fölcsigázva voltak. A véleményező kerületi hatságokat a konventi útasitások kötötték és igy maga részéről sem gyakorolhatta azt a megengedett méltányosságot, melyre legfőképen a kepés papok rászorultak.

A minisztérium hibája volt az, hogy a bevallások felülvizsgálására kezdetben a dologhoz absolute nem értő ideiglenes erőket alkalmazott, kik Dr. Balthazár Dezső, ref. lelkész alkalmaztatásáig, az erdélyi kérvények ellátásánál a lehető legnagyobb mértékben absurd dolgokat követtek el.

A miniszteriumban is belátták e felületes munkások tévedéseit és elismerés illeti Gömöry Oszkár, min. tanácsost, valamint Dr. Báró Barkóczy Sándor osztálytanácsost, azért hogy a főt. Püspök urral megtartott szóbeli tárgyalások rendjén a legnagyobb készséggel korrigáltatták a tévedéseket és hogy általában a kiigazitási kérések kivánalmait, ha azok kellőleg okmányolva voltak, nagy méltányossággal, teljesitették.

Általában elmondható, hogy ezekkel az utólagos korrekciókkal a kiigazitási kéréssel élt lelkészek sérelmei mind orvosolva lettek. Sajnos, hogy sok lelkészünk elmulasztotta kiigazitási kérését benyújtani, a mely mulasztást ugyan, indokolt esetekben, még most is pótolhatnák.

Hogy mely időre várható a kiegészítési összegek végleges folyósitása, azt még pontosan meghatározni nem lehet, de miután ugy a miniszteriumban, mint az ig. tanács irodájában fokozott sietséggel intézik az ügyeket, remélhető, hogy az év közepéig rendbe jövünk.

P J. S-M.-Berkesz. Sem az 1900. évre. kiutalt kiegészitési összegekből, sem a kiigazitási kérések alapján potlólag utalványozott részletekből nem vonandó le az 1899-ben túlélvezett összeg, mert az elszámolási nehézségek kikerülése czéljából kimondta az ig. tanács, hogy csak a végleg folyósitott kongruából fogja a megtéritéseket eszközölni.

Többeknek. Azok a lelkészek, kik a mult két évben, évnegyedi előleges részletekben, vették föl kiegészitési összegeiket, 1901. től kezdve évnegyedi utólagos részletekben vehetik föl.

V. M. Bikfalva. A közigazgatási ügyek ellátásának késedelmét az okozza, hogy ig. tan. titkárunk a congrua ügygyel szerfölött el van foglalva.

T. B. Bádok. A kultur-szövetkezet üdvös tervéről tudomással birunk, a szervezést is jó kezekben látjuk. A terv annál is inkább pártolásra méltó, mert kitűzött cséljai anyaszentegyházunk czélzataival egyezők.

Bethlen Gábor fejedelem szobra.

A Nagy-Enyeden felállítandó Bethlen-szobor alap javára *ujabban* 19 0. dec. 20-ig az alább felsorolt prot. egyházközségek, iskolák, lelkészek adományoztak és gyüjtöttek.

	Kor. fill.
Bethlen koll. főgymn ifj. gyüjtése. . .	1005.—
Kolozsvári ev ref koll. tanári kara és ifjusága gyüjtése	210.45
Kolozsvári ev ref koll. Előljárósága adománya...	100.—
Budapesti ev. re főgymn. tanári kara és ifjusága gyüjtése	126.47
Nagykörösi ev. ref. főgymn tanári kara és ifjúsága gyüjtése . . .	95 —
Nagyszebeni ág. ev. (szász) egyházközség.. ...	100 —
Szász Károly ev. ref. püspök adománya és gyüjt.	78.—
Békés-csabai ág. ev egyházközség.	50.—
Komáromi ev ref. egyházközség	50.—
Hajdu-nánási ev. ref. egyházközség	44.—
Miskolczi ev ref. felsőbb leány isk gyüjtése.	30.
Schuster Fr ág ev. lelkész, Zsidve	23.–
Vigváry Mihály ev. ref lelkész gyüjt. N.-Bereg	23.30
Kecskeméti ev. ref. egyház	22.–
Kassai ev ref. egyház	20 –
Szászvárosi ág ev egyház. .	20.—
Sajó Kesznyéteni ev. ref egyház	20 28
Kolozsvari ág. ev. egyház .	20.—
Magyar-Szelőcei ev. ref. egyház.	20 —
Szent-ágotai ág. ev. egyház	22.—
Kócsi ev ref. egyház	20.
Hajdunánási ev ref. egyház . .	20.—
Széchy István ev. ref. lelkész, Mike Péics	19.60
Ruszkay Gyula ev ref. lelkész gyüjtése, Jánosi	12 —
Nagy István ev. ref. lelkész gyüjtése, Harasztos	18 —
Szerdahelyi ev. ref. egyház	10.–
Holdtövényi ev. ref egyház	10.
Bicskei ev. ref. egyház	10.—
Sándor János esperes, Miriszló .	10.—
Joós Elek ev. ref. lelkész, Kis-Borosnyó	10 —
Dévai ev ref egyház.	10.
Lőcsei ág. ev. egyház.	10.—
Miriszlói ev. ref egyház... .	8.60
Dávidházi János ev ref. lelkész, Kaba	8.
Pocsalyi ev. ref. egyház... .	7.—
Veress Bálint ev. ref lelkész. Hencida	7.20
Homokszentgyörgyi ev ref. egyház.	6.76
Nemes Ferencz ev. ref. lelkész, Alsó Ilosva	6.60
Ciáky Endre ev ref. lelkész, Felső-Dopsa....	6.50
Szász-Tót-Pelsőci ág. ev. egyház	6.
Miklósi József ev. ref. lelkész, Szent-Mihály falva.	6.—
Resicai ev ref. egyház	6.—
Sajó Ecsegi ev. ref. egyház.	6.—
Szalárdi ev. ref. egyház	5.
Péter Antal ev ref. lelkész, Apa-Nagyfalú.....	5.—
Kertész-István ev. ref. lelkész, Szilágy-Bagos	5 —
Kovács László ev. ref. lelkész, Koronka	5 —
Udvari (Szathmárm.) ev. ref. egyház...	4 80
Vilyi ev. ref. egyház	4 54
Édes Ábrahám ev. ref lelkész, Sály	4.36
Mihályi Károly ág. ev lelkész. Kiskapus	4.30
Jáni Lajos ev. ref. lelkész, K.-Mártonfalva	4.90
Ombódi ev ref. egyház	4.—
Mikler Sámuel ág ev. lelkész, Besztercebánya....	4.—
Zilci ev ref. egyház	3.34
Damaki ev ref. egyház	3.77
Berettyó-Szent-Mártoni ev. ref. egyház	3.—
Duna Szentgyörgyi ev. ref. egyház.....	3.—
Kereszturi J zsef ev. ref. lelkész	2.58
Székely Árpád ev. ref. lelkész, Szilágy-Borzás	2.—
Szabó Mihály ev. ref. lelkész, Doboz.....	2.—
Mikolay László ev. ref. lelkész, Gáborlyán ..	2.—
Batta György ev. ref. lelkész, Gömör-Simonyi	2.—
Kocsi Péter ev. ref lelkész, Nagy-Hodos	2.—
Barthalos Ödön ev. ref. lelkész, Sós-Vertike.....	2.—
Balla Endre ev. ref. lelkész, Csétény	2.—
Molnár Ferencz ev. ref. lelkész, Oros	1.—
Pap Károly ev ref. lelkész, Tisza Ina	1 —
Gunesch János ág. ev lelkész . ..	1 60
Székely Imre ev ref lelkész, Kis-Dopsa	1.80
Kovács Ferencz ev. ref. lelkész, Miszla..	1.—
Schuller János ág. ev. lelkész, Buzd....	1.—
Metz János ág. ev. lelkész, Nád-Patak	1.—

A kik e hazafias, szent czélra gyüjteni akarnak s ivre van szükségük, forduljanak egy lev. lappal *Bodrogi János* tanárhoz, az *országos szoborbizottság titkárához*, *Nagy-Enyeden*, s ő készséggel fog küldeni mindenkinek.

Különfélék rovata.

A kolozsvári szegények számára naponként kenyerek osztatnak ki. Tegnapelőtt maga főpásztorunk, *Dr. Bartók György* volt a kiosztó. Legyen e szeretetmunka mindnyájunknak példa és irányadás.

Igazgató-tanácsi ülés tartatott e hó 10-én, Br. Bánffy Dezső főgondnok úr önagyméltóságának elnöklete alatt. Ez ülésről tudósításunkat jövő szá munkban adjuk. E rendkivüli ülést egy sürgős vagyon ügyi kérdés elintézésére hivta össze az elnökség, de miután ez alkalommal a' folyó ügyek is elintézést nyertek' kimondotta az ig. tanács, hogy január havi rendes ülését nem tartja meg.

Jan. 14-én a görgényi egyház megyei gyülésén *esperesnek* választatott *Csekme Ferenc.* Hisszük, hogy e kiváló erő uj körében is érvényesülni fog.

Katholikus egyetem. A budapesti kath. esperesi kerület papsága közgyülésén kimondotta, hogy a kerület minden papját adakozásra hivja fel. egy kath. egyetem céljára, abból az okból, mert a kath. igazságot nem védelmezi a tudományosság. — Hát ebben igaza van a kegyes papságnak, mert a tudományosság azt nem védelmezketi, a mi csak babonás igazság.

Diákónus intézmény. A sárospataki reform. egyházközség presbyteriuma elhatározta, hogy diákónusi intézményt szervez. Az egyházközséget kerületekre osztja, s minden kerületbe a presbyterium 2–3 diakonust választ. A diakónusok kötelességei: a kerületükben felmerült panaszokat bejelentik a lelkésznél; ügyelnek, hogy a szülök járassák gyermekeiket iskolába: ügyelnek, hogy a növendékek a kellő időben konfirmáltassanak Gondoskodnak arról, hogy a keresztelésnél ott legyenek a keresztszülők. Arra is ügyelnek, hogy vegyesházasságoknál egyházunk érdeke első legyen Terjesztik a protestáns irányu olvasmányokat. A vasárnap megszentelésére közremüködnek A kerületükben lakó uj egyháztagokat a lelkésznek bejelentik. Vallásos esték- és felolvasások alkalmával a hiveket figyelmeztetik és lehetőleg összegyüjtik. A diakónusokat *3 évre* választják és hivatali esküt tesznek A mit a sárospataki ref. presbyterium a fennti sorok szerint akar, kétségkivül az is valami. Ennél azonban sokkal több az a széleskörü, mélyre ható, egyetemes szervezkedés mely, úgy reméljük, az erdélyi egyházkerületben minél hamarabb testet fog ölteni.

A tanitó közhivatalnok. A közoktatásügyi miniszter kérdést intézett az igazságügyminiszterhez, hogy az 1878 évi V tc 270, illetve 461 szakasza szempontjából, hogy az állami vagy akármilyen nyilvános iskolánál müködő tanítók közhivatalnokok, vagy nem? Az igazságügyminiszter azt válaszolta, hogy az 1878 évi V tc 270 § nak 2 pontja és a 461 § szempontjából az állami és bármely jellegü nyilvános iskolánál müködő tanítók közhivatalnokok.

A miskolczi felsőbb leányiskola. A felsőborsodi reform. egyházmegye javaslatot terjeszt az egyházkerületi közgyülés elébe és ajánlja, hogy az említett iskola részére minden kebelbeli egyházmegye

tegyen 60 koronás alapítványt az egyházkerület 1000 korona állandó évi segítséget A konventet pedig fel kell kérni, hogy minden kerületben felállítandó felsőbb leánynevelde és tanítóképző intézet részére utalványozza évenként a domestikából annak az összegnek a felét, mely a lelkészi kongrua folyósitása által felszabadúl. A közoktatásügyi kormányt is meg kell keresni, hogy e czélra nagyobb, egyszersmindenkori segítséget adjon Borsodvármegyét és Miskolcz városát is fel kell kérni az intézet támogatására.

Egyháztársadalmi tevékenység A nagy becskereki keresztyén nőegylet a szegényeket és betegeket gondozás alá vette. Betegápolóról is gondoskodott.

Theologia Konstantinapolyban. Most rendezik be a mohamedan theologiai kart. A tanulás ideje 4 esztendő A hallgatók száma csak 30 lehet. A tárgyak között első helyet foglalja el a Korán tanulása és az Izlam története.

Felhivás előfizetésre. F Varga Lajos, majtisi evang. reform. lelkész sajtó alá rendezte egyházi beszédeinek II ik kötetét. E kötetben megjelenik 30 ünnepi beszéd. A kötet áprilisben kerül ki sajtó alól. Előfizetés 2 kor 50 fillér. Előfizetéseket elfogad jan. 31-ig. U p. Jánk. A jónevü szerző munkáját ajánljuk kartársaink figyelmébe.

Kongresszusi jegyzőkönyv. A magyarországi evang. reform theologusok 1900. május 1 én Debrecenben tartott kongresszusának jegyzőkönyvét adták ki Nánássy Lajos és Bary Gyula jegyzők Debrecenben.

Nyilvános köszönet. Nem mulaszthatom egyházam magam nevében, hogy hálás köszönetemet a nyilvánosság előtt is ki ne fejezzem az Erdélyi Magyar Közmüvelődési Egylet azon szivessége iránt, melylyel a nyárád-szent imrei és seprődi uj iskolák berendezése céljából, méltóztatott az alábbiakat kegyesen ajándékozni. Nyárád-Szent-Imre: 1 drb számoló gép. Szemléltető kének a beszéd és értelem gyakorlathoz. Köb deczimeter kockák. Dél-Amerika térképe. Ausztrália térképe. Maszák H. Utmutató az elemi rajztanításhoz III. IV tömb Gönczi Pál. Mérges növények képei. Hartinger Botctani fali táblák. 1 drb. iskolacsengettyü. 17 drb. Ifjusági olvasókönyv. Nagy László, Nyelvtani gyak. könyv. III.—IV.-ik oszt. részére 29 drb. — Seprőd: 17 drb. Ifjusági olvasókönyv. 1 drb. iskolai csengettyü. Fogadja az E. M. K. E. igazgatósága e helyen is magam és egyházaim őszinte köszönetét. Nyárád-Szent-Imre, Seprőd. 1900. deczember 16 án. *Erdélyi Béla*, ev. ref. lelkész.

Köszönet nyilvánitás. Vajda-Szentiváni ref. egyházunk a karácsony és uj év reggelére virradólag kellemes és kedves meglepetésben részesült. Tek. Vadasdi Kálmán pátrónusunk és hitvestársa Korondi Róza őnagysága karácsony reggelén egy 120 korona értékü szépen himzett, diszes bordóplüss kathedra teritőt; Tordai Palkó György buzgó presbyterünk s felesége Szakolics Francziska hiveink pedig uj év reggelén egy 20 korona értékü csinos ezüst keresztelő poharat hozzá való tálczával, ajándékoztak egyházunknak. A nemes szivü adományozók ugy a magam, mint egyházam nevében fogadják e helyen is a leghálásabb köszönet nyilvánítását.

Vajda-Szentivánban 1901 január 2-án. *Benedek Árpád* vajda-szentiváni ev. ref. pap.

Nyivános köszönet. A mocsi ev. ref. egyházközség közönsége kellemes meglepetésben részesült 1900. év dec. 25 én. Templomunk szószékét a szeretet nagy ünnep alkalmából Tekintetes Gaál Jenő ur mocsi t. b. főszolgabiró s fenkölt lelkületü neje Gaál Emma úrnő, egyházunk buzgó hivei, 80 korona értékü diszes szószéktakaróval látták el, melyek a jókedvü adakozók vallásos lelkületét jellemző, müvésziesen himzett felirása ez: „Az én országom nem e világból való.“

A nemes tett önmagában hordja s hirdeti dicséretét s én e helyen csak arra szorítkozom, hogy kifejezzem a magam s szegény egyházam hálás köszönetét e díszes ajándékért.

A kegyelemnek Istene adjon egyházunknak sok ilyen nemes szivő adakozót.

Mocs, 1900. jan. 12-én. *Nagy Albert*, ev. ref. lelkész.

Elszámolás. A tekei ev. ref. nőegylet 1900 év dec. 31 én tartotta meg az iskola helyiségében jótékony célú egyházi estélyét. A megjelent intelligens családok és presbyterek nemes versenyre keltek az iránt, hogy az egylet egyházi tevékenységét és hitbuzgalmát úgy anyagi, mint szellemi tekintetben siker koronázza. Bevétel volt 73 kor. 40 fill., kiadás volt 17 kor. Pénztármaradék: 56 kor 40 fill. Felülfizettek: Dr. Boér Gézáné 2 kor Papp Zoltánné 2 kor. Szikszai Gyuláné 2 kor. Kovács Gusztávné 2 kor. Zöld Ferencné 2 kor. Makai Miklósné 2 kor. Szilágyi Károly 2 kor. Finna Gézáné 2 kor Supiter Jánosné 1 kor 20 fill. Maksay Károlyné 1 kor. 20 fill. Réhner Károlyné 1 kor. 20 fill. Budveker Jánosné 1 kor. 20 fill. Molnár Ferencné 1 kor. Morián Gáborné 1 kor. Kain N.-né 60 fill. Engel János 2 kor. Brassai János 60 fill. N. N. 20 fill. Bachmon Ferenczné 40 fill. Összesen 26 korona 60 fillér. Fogadják a jószivü adakozók az egyh. leghálásabb köszönetét.

Teke, 1901. január 5. *Debreceni Gyula* ev. ref. lelkész.

Hivatalos rész.

269—1901. KÖRLEVÉL

valamennyi erd. ref. kollegium m. t. Előljáróságának.

A kultuszminiszter ur mult évi decz 22-én 93.716 szám alatt kelt leiratban tudatja, hogy »Magyar Viseletek története« címen a Franklin-társulat kiadásában megjelent az a nagyszabásu díszmű, melyet már 1895. évi ad 58330 szám alatt, midőn még csak készülőben volt a munka középiskolai könyvtárakban való beszerzésre melegen ajánlotta.

Ez a mű 39 szines, 71 fekete képtáblát, 240 lap szöveget foglal magában. A szöveg Nagy Géza történetiró, valamennyi kép Nemes Mihály festő műve

A mű e leiratra hivatkozással az intézetek által 60 korona kedvezményes áron szerezhető meg.

Ugy az általános műveltség, mint a történelmi szaktudomány, nevezetesen pedig a magyar művelődéstörténet szempontjából nagy jelentőségü segédkönyv ez a mű s azért sulyt helyez a miniszter arra: hogy a tanintézetek könyvtárában helyet foglaljon. Beszerzését hatóságunk is melegen ajánlja

Kolozsvártt, 1901 január hó 14-én.

Dr. Bartók György, elnök. *Parádi Kálmán*, tanügyi előadó.

46.—1901. PÁLYÁZAAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a nagy-sajói egyházmegybe keblezett *szász-uj-ős-tüzkuti* társegyház lelkészi állomására pályázat hirdettetik.

Javadalom: lakás gazdasági épületekkel 1 holdnál nagyobb kerttel, két darabban 40 hold földbirtok haszonélvezete. 815 kor. 92 fill. készpénz és a néptől járó termánykepe és munkatétel 258 kor. 27 fill 20 kor. stolával fölszámított jövedelem. Ehhez járul az 1600 korona fizetés kiegészítése miniszteri helyben hagyással meg állapított 385 kor 81 fill. állam segély.

Pályázati határidő: 1901 évi február hó 9-e. Minősitvénynyel és szolgálati bizonyitványnyal felszerelt folyamodványok Musnai Károly esperes afiához küldendők Szász-Cegőre, u. p. Kerlés.

Kolozsvártt, 1901, Január hó 15-e.

Dr. Bartók György, erdélyi ev. ref. püspök.

NYOMATOTT GOMBOS FERENCZ KÖNYVNYOMDÁJÁBAN, KOLOZSVÁRTT.

IV. Evfolyam. 4. szám. Kolozsvárt, 1901. Január 24.

ERDÉLYI
PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV REF EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre..... 12 kor
félévre 6 kor

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN.

A romániai magyarokról s azok református egyházairól.

Irta: ***Barabás Endre*** polg. isk. tanár.

Marosvásárhelyt, a székely fővárosban, ezelőtt két évvel néhányan egy kisebb társaságot létesítettünk. A közelmultban gyakran lehetett olvasni az országos sajtóban a székely kivándorlásról s ennek okairól, továbbá a romániai székelység szomoru helyzetéről s mindezen újólag fölvetett eszmék bölcsője: ez a kis társaság volt. Hogy társaság két évi lelkes munkássága nem tünt el nyomtalanul, sőt mind szélesebb körben többen és többen szólnak hozzá e kérdéshez napjainkban is, s hogy ***Hegedüs*** Sándor kereskedelmi m. kir. miniszter is meglátogatta az elmult nyáron a Székelyföldet: ha nem is teljesen, de jó nagy részben e társaság hirlapi munkásságának tulajdonítható. Hogy különösen Háromszékmegyében, a hol amugy is a legtöbbet tett a megye lelkes főispánja a megyebeli székelység közgazdasági és közmüvelődési megerősítése érdekében, az utóbbi pár évben lázas munkásság tanuja lehettünk, hiszen ha közvetlenül nem is, de mindenesetre befolyással volt a székely-kérdés ez újabb felvetése. Ezelőtt is többször került még szőnyegre a székely-kérdés, de mindannyiszor vagy egy egyesület alakítása, vagy egy határozat hozása után újból lekerült a napirendről. Vajha ez alkalommal a megindított mozgalom oly kiterjedést ölthetne, hogy míg e kérdés megoldva nem lesz, addig többé le ne kerülne a napirendről.

Az említett kis társaság a közelmultban hozta épen azt a határozatot, miszerint a romániai magyarsággal valamely kapcsolatot óhajtana létesíteni, hogy a közvetlen érdekeltek útján ismerje meg azoknak egyházi, nemzeti és gazdasági bajait, s hogy azt itt tanulmány tárgyává téve, újabb mozgalmat indíthasson érdekükben. Ennek érdekében még az idevágó irodalom összegyűjtését is elhatározta.

A kapocs létesítésére legelőször is oly intelligens romániai magyar egyéneket akartunk kiszemelni, a kik müveltségüknél fogva is biztos adatokat szolgáltathatnának megkezdendő tanulmányainkhoz. Készséggel és lelkesedéssel ajánlottam fel szerény munkásságom én is újolag, a ki e társaságban egyedül voltam olyan, ki a székelység összes bajait közvetlen tapasztalat útján ismerem. Hisz kis gyermek koromban az u. n. kivándorlók sorsában részesültem. Azután a bukaresti ref. egyház elemi iskolájában fejeztem be elemi iskolai tanulmányaimat. Később az ev. ref. egyház lelkes lelkésze és tanítója útján kerültem Nagyenyedre a ref. collegium gimnáziumába. Itt, a protestántizmus ezen hatalmas erődjében nevekedtem az intézet nemes alapitóinak és vezetőinek jóvoltából s nyolc év multán nyertem tanitói oklevelemet ugyanitt, isten kegyelme folytán s a tanitóképzőt fentartó egyházkerület anyagi áldozatai árán. A tanitói oklevél megszerzése után is volt részem kegyes pártfogásban, hisz boldog emlékü dr. ***Kovács Ödön*** theologiai tanár volt buzditóm és támogatóm, hogy a budapesti állami Paedagogiumba felvétessem s állami segitséggel ott szaktanulmányaim befejezhessem. Tizenkét évi itthon tanulásom ideje alatt többször látogathattam meg Bukarestben élő szülőimet s volt alkalmam az ottani viszonyokat megfigyelni és tanulmányozni.

Ezeket előre kellett bocsátanom, hogy kitessék az, miszerint ezen ügyhöz mégis van valamelyes okom és jogom hozzászólani. S hogy jelen felszólalásom ezen egyházi lap útján óhajtom megtenni, annak indító oka egyszerüen az, hogy eleddig is csak az erdélyi ref. egyházkerület volt az, mely székely híveit, még a haza határain túl, Romániába is elkiséri s ott is igyekszik azok nemzetiségét és vallását megőrizni. Soha sem fogom elfelejteni azokat a benyomásokat, melyeket akkor nyertem, midőn Bukarestben sátoros ünnepek alkalmával a ref. egyház szép templomát, udvarait, sőt az oda torkoló két utcát is magyar emberekkel láttam megtömve; s midőn e nagyszámu népet látva s vallásuk után puhatolóztam, meggyőződtem, hogy itt a magyar hazának minden vallásfelekezete, még a hazai gör. keleti egyház is képviselve van, ***itt vált lelkemben még gyermekkoromban egy fogalommá a kálvinista egyház és a magyar egyház.*** E kis templom volt annak a sok ezer embernek szemében az a világító torony, a mely köré gyülve, ha be nem is juthatnak, mégis egy kis édes otthont, az elhagyott ha-

zából egy darabra találhatnak. Ráéheznek e szegény emberek magyarságukra s szivük, lelkük ezen szükségletét itt az idegenben csak a kisded szegény ref. egyház elégíti ki.

Társaságunk határozata értelmében kezdettem kutatni azon egyének után, a kikkel összeköttetésbe léphetnénk, kerestem az általam ismert ref. lelkészeket s nagy megdöbbenéssel tudtam meg, hogy azok nincsenek már ott s helyük sincs betöltve. Szomoru tapasztalatom, mely határozottan visszaesést mutat a korábbi állapotokhoz képest, érlelte meg bennem azt az elhatározást, hogy igénytelen soraimmal felkeresem e lapok hasábjait, hátha gyönge szavam eljut oda, a hol segíteni vannak hivatva: az egyházkerület nemes vezetőihez.

Engedje meg azért a nt. Szerkesztő úr ezt a terjedelmes bevezetést, mivel szükségét láttam ezek előre bocsátasát azért is, hogy az alább felvetendő eszméim és javaslataimnak talaját, melyből azok fakadtak, a szives olvasó is megismerhesse.

Romániában több ref. egyház u. n. misszió van. A bukaresti ref. egyház lelkésze az összesnek esperese s igy az egész romániai misszió egyházaival, iskoláival, lelkésze és tanitóival együtt az erdélyi egyházkerület fenhatósága alá tartoznak. Hogy mennyi a Romániában élő ref. hitsorsosaink száma, megbizható adataink nincsenek, mivel ott az egyház híveinek nyilvántartása leküzdhetetlen akadálokba ütközik. A ref. esperesi hivatal által összeállított kimutatás is csak azokat sorolhatja föl, a kik valamelyes módon az egyház szolgálatát igénybe veszik. Többen állítják és saját tapasztalataim útján én is azokhoz csatlakozom, a kik azt állítják, hogy ***Romániában a nem honosodott, tehát magyar állampolgárságukat megtartó magyarok lélekszáma meghaladja a százezeret s ezeknek legalább fele, tehát ötvenezeren a ref. vallást vallják magukénak.*** Ez a rész még részesül egyházi gondozásban, de az a másik ötvenezer magyar testvéreink sorsa a lehető legszomorubb, mert azok oda vannak dobva az elolahosodás veszedelmének, mivel a Szent László Társulat tekintélyes szubvenciója, csak arra jó, hogy némi látszata legyen annak, miszerint róm. kath. magyarok is vannak Romániában. (A klerikalismus nem helyez sulyt a nemzeti eszmére. Neki nem baj, ha oláhvá lesz is a magyar, csak pápista maradjon s főleg protestánssá ne legyen. Ez a nemzetellenesség általában az ultramontánizmus karaktervonása, de legkirívóbban éppen a magyar ultramontánizmust bélyegzi, mert a gör. kath. oláh főpapok, avagy a horvát pápista főpapok nemzetiségi öntudata éppen fölcsigázottnak mondható; de a magyar ultramontanismus itthon se, Romániában se és seholse tölt nemzeti missiót be. Vajha e tényt be látná a nem ultramontán, de becsületes magyar katholikus társadalom. *Szerk.*)

A romániai magyarok magyarságának megtartására eddig is a ref. egyház tett a legtöbbet nagy anyagi áldozatok árán, mi által a magyar államot, mely hosszú időn keresztül semmit sem törődött idegenben élő polgáraival, nagyon is lekötelezte. Mert, a mit ezen egyház végzett Romániában, az első sorban a magyarság érdekében történt. Bámulatos az az eredmény, melyet egyházkerületünk szerény eszközeivel eltudott érni eddig; hiszem és szent meggyőződésem, hogy jövőben sem fog lankadni, sőt az eddigiek elégtelenségét belátva, nagyobb áldozatok árán is a romániai magyarságnak továbbra is fentartja, megerősíti azon oázisokat, melyeken hitében, nemzeti érzésben továbbra is megmaradhat.

Hogy milyen a romániai százezer magyar polgár helyzete, azt hosszasan lehetne tárgyalni és nem is volna talán érdektelen, hanem ezt máskorra hagyom azon hiszemben, hogy többen fognak a ref. lelkészi karból e tárgyhoz hozzá szólani, hisz sokan vannak itthon, a kik lelkészi pályájukat valamelyik romániai ref. paróchián kezdették meg, s a kik az akkor szerzett tapasztalataik nyomán az ottani magyarság helyzetét megvilágító hozzászólásaik kapcsán életrevaló javaslatokkal is elő fognak állani — e speciálisan magyar közügy érdekében.

Jelen alkalommal, midőn a romániai magyarság helyzetének megbeszélésére hivom fel a mindenkor erős magyar kálvinista egyház lelkészi karát, legyen megengedve nekem, hogy a missziói egyházak helyzetéről és lelkészeinek sorsáról pár sorban emlékezzem meg.

A mint köztudomású, az erdélyi ref. egyházkerület magyar hitsorsosai érdekében, a saját és a magyar társadalom hathatós anyagi támogatásával, létesítette a romániai első ref egyházat Bukarestben, a mult század közepe táján. Két valóban buzgó apostola volt ekkor ottan — egymás után a kálvinizmusnak *Czelder* és *Koós Ferenc.* A magyar természetben rejlő, sajnos, egyenetlenségeket leszámítva, e két apostol munkája nélkül talán még ma sem volna a Romániában élő magyarságnak egyetlen egyháza sem.

A kezdet nehézségeit legyőzve, az ők kezdeményezésére, vagy az ők megkezdése folytán több ref. egyház keletkezett Romániában. A kálvinista egyházakat jellemző, talán túlságos liberálizmus folytán az akkori vezetők nagy hibát követtek el, a midőn a helyi viszonyokhoz alkalmazkodva, elfogadták az óhitüek Julius féle naptárát. E jelentéktelennek tetsző dolog nagyon fontos, ha meggondoljuk, hogy ez a tény egy lépéssel közelebb vitte úgy a magyarokat, mint az egyházakat az elolahosodáshoz. Hisz az oláhságnak legjellemzőbb kifejezője a vallásukon kivül az ó-naptár, a mint Romániában nevezik. Hisz jól tudjuk, hogy a hazai románság sok száz évi együttélés után is mily mereven ragaszkodik e külsőséghez, habár az alap helytelenségéről meg is van győződve, hisz ez egyik hatalmas tényezője az ők románságuk dokumentálására. Mily nagy hiba volt azért annak idején megengedni, hogy az ideiglenesen Romániában tartozkodó magyar állampolgárságukat még maradékaikban is fentartó magyarság eldobta magától a Gergely-féle naptárt, elesve ez által attól, hogy ünnepeit önállólag, a maga szokásainak megfelelőleg ülhesse meg.

Azért feltétlenül vissza kellene állitani a romániai ref. egyházakban a Gergely-naptár szerinti ünnepeket, hogy ez által is dokumentálhassák székely testvéreink ottan idegenben is magyar voltukat. Lehet talán kényelmetlen, de a mint itthon eltudjuk nézni, sőt hozzá szoktunk ahhoz, hogy a magyar állampolgárok egy töre-

déke nem alkalmazkodik a hazai többség szokásaihoz s ezt a különös s gazdaságilag is hátrányos szokásokat nemcsak türjük, hanem, meg is szoktuk és jogosoknak valljuk: akkor nekünk azon véreink érdekében, akik mint magyar állampolgárok, kültöldön élnek, nem szabad lemondanunk az őket megillető jogokról.

(Vége következik.)

Németföldről.

Ravasz Árpádtól.

(Folyt. és vége.)

Ilyen általános viszonyok között kerülnek a gyerekek iskolába. A vidék s általában a falvak népiskoláit még nem ismerem, tehát nem szólhatok róluk. De ismerem a lipcsei iskolázási viszonyokat (nagyjában!) s mondhatom, valósággal meglepett az itteni népiskolák, u. n. Bezirksschulék pompás, célszerü berendezése, tanerőkkel való ellátása s tanításbeli jó módszere. Különösen egy ilyen népiskola, mely mintaiskola is, a VIII ik számu, már külső alakjával, ízléses, csinos épületével is feltünik. Szép, szabad tér előtte s úgy pompázik ott ez a felszentelt csarnoka a népoktatásnak, mint valami grófi kastély. Nagyon hosszas volna, ha én most, ez alkalommal, az iskolák ismertetésébe fognék, hiszen ez már magában egy nagy külön kérdés; ezért csak pár szóval említhetem most. Ennek a VIII. Bezirksschulénak pl. van 1500 tanulója, 50 tanítója. Az igazgatója egy volt realgymnasiumi tanár, doktor, egy lelkes, buzgó, talpig tanférfiu, a ki ott hagyta gymn. tanári állását, hogy a népiskolában mint vezető teljesíthesse szép feladatát. Az iskola berendezése mintaszerü, tanszerekkel, szemléltető taneszközökkel jól el van látva, a tanítás a leghumánusabb módon, szeretettel és jóakarattal (s ennek következtében szép eredménnyel!) folyik. Tiz perceken, vagy a d. e. 10 órai negyedórás szüneten sorban állva sétál az egész iskola növendék-serge tanítói felügyelet mellett, néha a tanító is játszik velük. Szép tornacsarnokuk van. Az intézetbe való belépéskor először minden növendéket az orvos vizsgál meg. Tandíj egy évre mindössze 5 márka, de a nagyon szegény tanulókat föl is mentik a fizetés alól.

A polgári iskola egészen olyan szervezetü, mint a népiskola, csak a tanmenet s a tantárgyak, azok beosztása, tanítása más. Ebben az iskolában nagyobb gyerekek tanulnak. Igen szép tanításoknak voltam tanuja egy polgári iskolában is. Különösen a német órák, egy-egy olvasmány szép, tanulságos feldolgozása, a tanítónak kérdésekben való magyarázata s az olvasmányból tanultaknak más, általános dolgokkal való összekapcsolása, aztán egy-egy szép történelmi óra, egy természetrajzi vagy physikai óra, melyen a tanult dolgok mindig a praktikus életre való vonatkoztatással tárgyaltatnak: valóban élvezetet nyujtanak a hallgatónak. A felső polgári iskola aztán tovább viszi az ismeretekben azokat, a kik a polg. iskola végzése után beiratkoznak. Úgy a Bezirks — mint a Bürgerschule VIII. osztályu.

A felső polgári iskola és a gymnasium között áll. reáliskola. Ez praktikus irányú, főkép kereskedőket képez, 9 osztályú, éretségit ad tanítványainak, franciát, angolt, németet tanulnak a nyelvek közül. Jól berendezett, alapos iskola. A tanításban a fősúly természetesen a realiakra esik. Ez iskolából mehetnek a tanulók a magasabb kereskedelmi iskolába, a mi már akadémia jellegü. Az Egyetemre természetesen főkép a gymnasium készit elő és a realgymnásium. Mindkettő 9 osztályú. Az utóbbiban görögöt nem tanítanak, latint igen, de kisebb mértékben, mint a gymnasiumban. E helyett kötelező a francia és angol. A francia a gymnasiumban is rendesen taníttatik, az angol azoknak, a kik önként vállalkoznak.

A gymnasiumok közül (4 van Leipzigben, s egy realgymnásium) meglátogattam a legrégibbet s talán a legjobbat, a Thomas gymnasiumot. Városi hatóság alatt áll, 712 növendéke van, 44 tanítója összesen, 2 épületben foly a tanítás a hely szük volta miatt. Az intézet olyan forma jellegü és jellemü, mint a mi százados református iskoláink. Van alumneuma is, régi alapítványból, a hol 60 gyermek teljesen ingyen ellátást, tanítást kap. Egészen családias jellegü s a legnagyobb tiszteletben tartják a régi, nagynevü alapítók emlékét s azok nagy szellemében nevelik az ifjuságot. Ebben a jó iskolában az az igazi humanismus, az a tiszta szeretet s az a nemes ragaszkodás tetszett nekem végtelenül, melylyel általában tanár s tanuló egymás iránt viseltetik! Részleteket nem irhatok ide — sok és hosszas volna! — de tanuja voltam számtalan kedves jelenetnek. E mellett alapos, lelkiismeretes, eredményes a tanítás is. Soknak tartom a napi órák számát. Pl. d. e. 8—1-ig ülni az iskola padjában s délután 3—6-ig, ez mégis csak sok. Úgy könnyitenek a dolgon, hogy pl. a legkisebb osztálynak (sexta) hetenként csak kétszer van délután órájuk s általában a többi osztályoknak is 2-szer 3-szor. De mégis talán sokkal jobb és célszerübb a teljes arányos munka és időbeosztás. Ugyan mit ér a szabad délután, ha azelőtt egész napon s az nap délelőtt a szédülésig igénybe volt véve a tanuló figyelme! Soknak tartom a latín órák számát. Pl. a kezdőknél heti 9 órán (Sexta) tanítják. Ez sok. De hát nem akarok én itt most kritikát mondani és részletezni holmit. Csak még egy pár általános dolgot. Van szép tanári és tanulói könyvtár. A tanulói könyvtárban ott láttam a többek között a német-francia nagy háboru idejéről regélő sok ifjusági, hasznos és szellemes könyvet, a mi mind a német dicsőségről s hősiségről beszél. Egy könyv alaku, több vászonkártyából álló műben pedig napról-napra (pl. aug. 1. aug. 2. etc.) a német és franci tábor napi mozdulatai, hadiállásai megvannak rajzolva egészen az utolsó, döntő pillanatig, a melyben Moltke tábornok a német névnek oly nagy dicsőséget szerzett. S e csatákról szóló könyv is nagyon keresett és olvasott a tanulók között. Általában a patriotizmus lelke lakozik e könyvtárban is, a nélkül, hogy talán türelmetlenségnek, vagy rossz értelemben vett sovinizmusnak a nyomát látnók. A vallásos oktatásról maga az intézet gondoskodik. A szabatos előadásra s a stilusban való fejlesztésre igen nagy gondot fordítanak.

Az Egyetemen aztán megnyilik a hallgatók előtt a tudományok minden kincses bányája. Remek, valódi csarnoka ez az Egyetem a tudománynak! Méltó a

képhez, mely belsejének homlokzatán áll, s mely az égből tüzet lopó Prometheust ábrázolja, s méltó a jelszóhoz, mely a másik oldalon fel van irva: „Omnia conando docilis sollertia vincit.“ Milyen berendezés, milyen hatalmas tudományos apparatus! A Studentek között mennyi egyesület. mennyi tudományos és egyetemi-társadalmi szövetkezet, s a régi egyetemi hagyományoknak mily hű, gondos megtartója és ápolója tanár és tanítvány! Az egyet. hallgatók között sok nő is van. Lipcsében még nem olyan sok (körülbelől 90), mert az itteni egyet, törvény szerint a nők csak hallgatók lehetnek, de nem anyakönyveltetnek. Érdekes azonban a berlini állapot. Az 1900—1901-ik téli szemeszterében beiratkozott 371 nő. Ezek közül 253 német, 118 külföldi. Seniorin egy 61 éves hölgy, a ki német philologiát és történelmet tanulmányoz. Vallás szerint 236 evang., 101 Mózes, 16 kathol., 9 gör. kath. 3 orosz-orthodox, 2 örmény és prot. presbiterianus, 1 felekezet nélküli. 348 nőtlen, 19 házas és 4 özvegy. (kiváncsi vagyok, hogy a derék Seniorin melyik osztályba tartozik ?) Érdekes 96 nyári semesterétől kezdve a szaporodás évenkénti statisztikája. 40, 96, 116, 193, 169, 241, 286, 431, 301, 371. Tehát csak egy év után volt visszaesés, a többiben folytonos szaporodás. Tempora mutantur et nos.... Egyébiránt derék dolog a nők tudományos érdeklődése.

Általában igen szép s a németek tudományos érdeklődését kedvező szinben tünteti fel az Egyetemek s a nagyközönség egymás iránti érdeklődése. Az egyetemi városok nagy számmal lévén, a közeli vidékekre s így az egész országra szorják fénysugaraikat. Mindén város rendkivül büszke a maga iskoláira, vagy épen Egyetemére. És ez így van jól. Ha egy-egy kiváló egyetemi tanár a nagy közönséget is érdeklő tudományos, társadalmi vagy szépművészeti kérdésről ad elő, igen sokszor lát az ember az előadásokon öreg urakat és öreg asszonyokat is, a kik nem restelték a fáradságot megjelenni s a kiknek céljuk, hogy a szép tanulmányokban minél több ismeretet s örömet szerezzenek maguknak. Lipcsében az egyetemi év ünnepélyes megnyitása mindig október 31-én a reformáció emléknapján van; s ez a nap az egész városra ünnepnap. Délelőtt az üzletek is zárva vannak. Ez egyetem előtt ezernyi nép tolong, hogy a diszbe öltözött tarka studensek kijövő küldötteit lássa. Szép, ragyogó világa ez a németföld a tudományos kulturának! Természetesen sok sok dolog, a mi itt az előhaladásnak eszköze, nem honosítható meg nálunk, de nem is kívánatos, hogy minden átjöjjön hozzánk, mert egészen más a magyar, más a német temperamentum. Az azonban mégis kivánatos, hogy sok efféle dologban utánozzuk őket, s általában a közmüvelődés és tudomány iránti érdeklődő buzgalmat jobban felébreszszük magunkban, mert bizony a kié a szellemi erő és tevékeny áldozatkészség, azé az anyagi erő is.

Igazgató-tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1901 jan. 10.

Elnök: Br. Bánffy Dezső, egyhker. főgondnok.

Jelen voltak: Dr. Bartók György püspök, Kenessey Béla, főjegyző, Parádi Kálmán, Szász Dénes, Br. Bánffy Ernő, Becsek Lajos, Dr. Sárkány Lajos, ig. tanácsosok és a hivatalnokok.

Az ülés megnyitása után, az elnök által megállapított sorrendben, Parádi Kálmán tanügyi előadó aa. referálta a kezén levő ügydarabokat, bejelentvén, első sorban, hogy a közeledő egyetemes konventi ülésre véleményt kell előterjesztenie egyházkerületünknek ama követelményre vonatkozólag, melynek czélja a bpesti tud. egyetemnek protestáns theologiai fakultással leendő kiegészitésére irányul. Jelzi nevezett előadó aa., hogy az egyházmegyék és kollegiumok e tárgyu véleményei már nagy részben beérkeztek, miért is javasolja, hogy bizottság küldessék ki a kérdés tanulmányozására. Ig. tanácsunk a javaslatot elfogadta és annak értelmében, főt. Püspök aa elnöklete alatt, Kenessey Béla, Br Bánffy Ernő, Sándor János és Parádi Kálmán aaiból megalakitott bizottságot küldötte ki.

A vallás- és közokt. miniszterium amaz értesítése, mely szerint egyik tanárunk ügyében eljárni hivatott vegyes bizottság elnökévé, a betegség által akadályozott Elischer József helyett, Rombauer Emil, brassói főigazgatót nevezte ki, tudomásul szolgált.

Az oláh-dellői ref. egyházközség bemutatott szerződése, melylyel állami elemi iskolai czélokra, a közokt. kincstárnak egy belső telket adományozott, főhatósági megerősítést nyert, azzal a kikötéssel, hogy az iskola magyar tannyelvü legyen.

Székelyudvarhelyi kollégiumunk előljárósága indokoltan megfelelvén a minisztérium által három tanár aa. korpótlékozására nézve emelt kifogásokra: e felelete ajánló határozattal terjesztetett fel.

Ezután a torda-turi és sarmasági egyházközségek kérései kerültek tárgyalás alá, melyekben templomi énekeskönyvek adományozásáért folyamodtak és amidőn nyilvánvalóvá lett, hogy a fedezeti alap kimeritettsége okán, ig. tanácsunk csak az egyik egyház kérését teljesítheti, elnöklő főgondnok ur őnagyméltósága mindkét kérelmet teljesitettnek enunciálta, sajátjából adván át 20 koronát, a hiány fedezésére, a mit az ig. tanács hálás köszönettel vett tudomásul.

Tanfelügyelői kifogásolás folytán tett kérdésre azt jelentette egerbegyi egyházközségünk, hogy az ismétlő tankötelesek iskoláztatását azért végezteti csak a téli hónapok alatt, — de ekkor állandó, mindennapos tanítással, mert az év más szakaiban a mezei munkák tartják a növendékeket elfoglalva és ezért csak szórványosan vehetnek részt az ismétlő iskolában. Ig.-tanácsunk fölterjesztette e feleletet a miniszteriumhoz, maga részéről is megjegyezvén, hogy bár eredményesebbnek is tartja az egyház által, régi szokás alapján gyakorolt, emez eljárást, mégis útasította az egyházat az e tekintetben fennálló miniszteri rendelet lehető megtartására.

Örtel János, vizaknai második lelkész állami fizetéskiegészitési összegének folyósitását, megtagadta a miniszterium abból az okból, mert az illető lelkész aa. az ág. evángelikusoknál végezte a theol. tanfolyamot, ott is tett papi vizsgát és csak később tért át az ev. ref. hitre. Ig. tanácsunk e sérelmes határozat ellen közvetlenül a kultuszminiszter ur személyéhez járult kérelemmel, tájékozván őt arról, hogy itt felekezetközi sérelem támaszthatásáról szó nem lehet, mert százados gyakorlat szerint a két testvér-protestáns felekezet, külön vizsgálat megkövetelése nélkül, akceptálja egymás képesitését, anynyira azonosok lévén a theol. tudományok, hogy a külföldi egyetemekre járó magyar ref. theologusok is többnyire németországi ág. evang. egyetemeken végzik tanúlmányaikat.

Szászsebesi egyházközségünk ama kérelmét, melyben templom és papilak elhelyezésére alkalmas telek adományozásáért fordúl a földmüvelésügyi miniszteriumhoz, pártoló ajánlattal terjesztetett föl. illetékes helyére.

A patakfalvi lelkész aa., egy külömben egyházi hatáskörébe tartozó ügyben, közvetlenül a közokt. mi-

nisteriumhoz fordult panaszszal, mely is a kérdést hozzánk tette le véleményezésre. Ig.-tanácsunk az ügy érdemére vonatkozólag napirendre térést ajánlott a miniszteriumnak, az illető lelkész aát pedig figyelmeztette, hogy jövőre hasonló ügyekben az egyházi hatóságok intézkedését kérje.

Jóváhagyta, ezek után, az ig. tanács a m.-décsei egyházközség egyik puszta szőllőjének eladására vonatkozó szerződését; megengedte a bibarcfalvi egyházközségnek, hogy 40 holdnyi erdeje fatermését, egyszerre eladhassa; figyelmet érdemlő indokok alapján, leirt a martonos-fotosi és étfalva-zoltáni társegyházak terhéről 4—4 korona szeretházi rovatalt és merősítette a siklódi ehk. ama nyilatkozatát, melylyel engedély adatik ez állami iskolának arra, hogy haszonélvezeti jogát az egyház iskolatelkére bekebeleztesse.

Az ózdi egyházközség amaz elhatározása, mely szerint a politikai községet az iskolaépitési kölcsön felvételében, saját ingatlanainak lekötése által is elősegíti, jóváhagyást nyert, azzal a feltétellel, hogy a polit. község viszont külön okiratban biztosítsa az egyházat a károsodás ellen.

A m.-kályáni egyházközség 400 kor. törlesztőkölcsön iránti kérését nem találta teljesíthetőnek ig. tanácsunk, mert a törl. kölcsönök kiadását az 1899. évi közgyülés megszüntette.

Elutasíttatott a tekei egyházközség ama kérése is, mely szerint a Gróf Bethlen Pál, Fejérvári Jenő és Dósa Endre aaitúl, nyugdíjintézeti hátralékainak fedezésére nyert 480. kor. segélyt részben más czélra kérte fölhasználni, mert a kegyes adakozók szándékától eltérni nem szabad.

Incze Lajos, n.-borosnyói lelkész aa. engedélyt nyert arra, hogy az ottani községi hitelszövetkezetnél az elnöki állást elfogadhassa.

Vass Jenő, kidei h. körlelkésznek 200 kor államsegélyt szavazott meg ig.-tanácsunk, egy évre ideiglenesen, azért, mert rendes lelkészszé leendő megválasztatásáig nem részesülhet áll. fizetéskiegészítésben.

Böszörményi Lajos, n.-szalontai lelkésznek a szászvárosi kollegium egyik tanára ellen irányuló panasza fölött napirendre tért ig.-tanácsunk, mert a fel panaszolt sérelmet a kollégiumi előljáróság, annak idején, kellőleg orvosolta.

A hosszú idő óta papot, tanítót és iskolát nélkülöző *tűri* egyházközség veszélyeztetett helyzetét ismertető egyházmegyei fölterjesztést áttette ig.-tanácsunk főt. Püspök aához, azzal a kérelemmel, hogy helyszíni szemle alapján tegyen, annak idején, javaslatot a teendőkre nézve.

Számvevői előterjesztés alapján, jóváhagyta ig.-tanácsunk a nagyenyedi és zilahi kollegiumok; fogarasi, kézdivásárhelyi és deési-egyház, valamint a makkfalvi iskola és Gecse-intézet 1901. évi költségvetéseit, csekély módosításokkal.

Ezeken kívül még csak nehány apróbb gazdasági ügy nyert elintézést, melynek megtörténte után ig.-tanácsunk közigazgatási bírósággá alakulva, végzésileg megsemmisítette a sepsi ehmegyei közig. bíróságnak az étfalvi egyházközség és Wass Lajos, bodoki lelkész között keletkezett vitás ügyében kelt itéletét, azzal az indokolással, hogy e kérdés eldöntése rendes közigazgatási útra tartozik, mert a zsin. törv. 300 §. alapján csak az egyház és annak lelkésze közötti javadalmi ügyek esnek közig. birói eljárás alá, míg itt fellebbező Wass Lajos aa. az étfalvi egyházra nézve idegen harmadik személy, ki csak ideiglenes megbizottja: a főhatóság által kirendelt tagositási képviselője volt és e minőségéből kfolyólag támasztott követeléseiből keletkezett ez a sajnálatos pörlekedés is, melynek sorsa most már közig. uton lesz eldöntendő.

Több tárgy nem lévén: az ülés bezáratott

r. s.

Egyházi élet.

I.

Nagytiszteletü Szerkesztő Ur!

Legyen szabad még becses lapjában annyi helyet kérnem, a mennyin elmondhatom, hogy hogyan ünnepelte meg az „Új református egyházközség“ az elmult karácsonyi szent innepet.

Nem akartam szólani, azon örök igazság alapján: »Mikor pedig te osztogatsz alamizsnát, ne tudja a te balkezed, mit cselekszik a te jobbkezed«, de ugyanekkor hallom mondani eme más örök igazságot is: „A gyertyát sem azért gyujtják, hogy a véka alá rejtsék“. „Úgy fényljék a ti világosságtok az emberek előtt, hogy lássák a ti jócselekedeteiteket, és dicsőitsék a ti mennyei Atyátokat“. Nem szabad hallgatni, mert ők sokszor megmutatták cselekedeteikből az ők hitöket. Semmink sincs, a mit örököltünk, mindenünk saját verejtékünk édes gyümölcse, mindenünk saját magunktól való megvonásnak kedves cselekedete az ur oltárán. Templomunk és iskolánk a nagyságos Zathurecky családot tette halhatatlanná. A szószék feletti diszes korona Isten dicsőségét hirdeti az idők végtelenéig. Bedő Józsefné, gondnokné, született Boér Károlina őnagysága által készíttetve Hát az ur asztala nem a szeretet munkássága-e? Semmi egyéb. És nem a szeretet-e a mi azt felékesité?! Igen, esküvőjének emlékére tevé saját keze munkáját az Ur oltárára: Zathurecky Lászlóné szül. Gyulai Katinka őnagysága művészileg himzett, nehéz selyem takaróját. Elég egy teritő az Ur asztalára? Ugy-e nem! A másodikat meghozta az elsőnek megfelelő milyenség és minőségben a „Protestáns nők áldozatkészsége“ Hát a szószéktakaró nem Tunyogi Andrásné áldozatkészségét hirdeti e? Igen, ez az ő kedves ajándéka az Ur előtt.

Átadtam mindezeket gyenge ajkam erejével a használatnak, Isten örök dicsőségére. Könnyeimmel szentelém meg azokat.

Lelkemben még mindég ott van egy magsztos vágy, de kimondani nem merém. Selyem teritők az Ur szent asztalán s hol az ide illő kehely és kancsó? Távol, messze.... Hasztalan vágyom utána, pusztai vándorlásomnak ideje eltelik, még az az örömem sem lehet, hogy a távolból megláthassam az igéret szent földjét.

A mig én igy buslakodám, azalatt Istennek lelke megilleti az édes anyák szivét, s igy szólnak: a multkor te fáradtál, most én megyek, jövőkor ő fog zörgetni. Ugy volt. Igy lett. A jövő az Uré

Felemeli esdő szavát, kéreget az Úr asztala számára Tunyogi Andrásné urasszony. Varázs ütésre gyült össze a pénz De ma karácsony szombatja! Holnapután szükség volna az ùj Urasztali kellékekre! Istenem légy segitségül nekem!.... Elhagyom a házi dolgom. Leborulok az Idvezítő lábaihoz, könyeimmel mosogatom és hajfürteimmel törülgetem az ő lábait. Igy lett. A jó házi. de buzgó vallásos asszony hallja a hivogató szót az indulásra, hagyja saját házi teendőit — Karácsony szombatján hagyja el — vasutra ül és még az nap östvére meghozza Brassóból az uj ezüst kelyhet és kancsót az Ur asztalára. »Az ige testté lett«. Mi nekem igy lett tudtul adva második innepen: »Tiszteletes ur! az Úr asztala új kehely- és kancsóval van megterítve, de bort nem töltènk bele«. »Az Uré a dicsőség, most és mindörökké, ott többet. Ámen.

Szivem szeretetével ezt is átadtam a használatnak s megköszönve a gyakori, kegyes, magasztos adakozást. Most engedje meg Nagytiszteleted, hogy nyilvánosan is mondjam el azoknak nevét, kik összeadák filléreiket azért, hogy az Úr előtt kedves dolgot cselekedjene: Bede Istvánné 20 fill., Bogdán Andrásné 20 fill., Beke Józsefné 40 fill., Varga Józsefné 20 fill. Jancsó Dánielné 20 fill., Balázs Józsefné 20 fill., Bihari Józsefné 20 fillér, Lengyel Gyuláné 20 fillér, Mik-

lós Lászlóné 40 fillér, Rácz Andrásné 40 fillér, Lengyel Józsefné 20 fillér, Barthalis Jánosné 10 fill Valovics Anna 20 fill., Daniel Ferencné 2 kor., Császár Antalné 50 fill, Brädsteter Sándorné 2 kor., Kozocsai Józsefné 50 fill.. Bogdán Józsefné, Baczoni Györgyné, Deák Lajosné, Takó Sándorné, özv. Dombi Józsefné, Ajvász Ödönné, ifj. Ince Gáborné, Paratés Jánosné, Takó Józsefné, Csul Károlyné, Pál Józsefné, Ágoston Józsefné, Varga Lajosné, Fitori Sándorné 20—20 fill. Takó Antalné, Márkó Lajosné, Antal Lajosné, Pichler Gyuláné, Ilyés Mózesné, id. Incze Gáborné, Pichler Gyula, Valovics Berta, Golián Jánosné, Gyárfás Mihályné 40—40 fill., Meier Frigyes, Pap András 50—50 fillér. Szentiványi Károlyné, özv. Valovics Pálné 60—60 fill. Boda Istvánné, Nagy Imréné 80—80 fill. Pál Mihályné, Kolozsi Miklósné, Boda Benedek, Boda Benedekné, Baló Domokosné, Paraté Miklósné, Bede Ferencné, Nagy Ferencné, Balázs Ferencné, Zöld Sándorné. Szép Mihályné, Málnási Andrásné 1—1 korona. Dr. Solymossy Istvánné, Dánér Istvánné, Biró Albertné, Belle Andrásné, Nagy Ézsaiásné, Simon Erzsébet, Zathurecky Lajosné 2—2 korona. Tunyogi Andrásné 6 korona 76 fillér és a vasutjegy. Bálint József 88 fill.. Valovics Pálné 60 fill, Gáll Lajosné 10 fill.. Lőrinc Mózesné 30 fill., Dávid Imre 10 fill., Kászoni Györgyné 30 fill., Gáll Lajosné 30 fill. Ezek adák az elévülhetetlen, megsemmisithetetlen díszeket kicsiny, ujszülött egyházunk karácsonyfájára

Nagytiszteletü Úr! kegyes engedelmével még egy esetet. Még egy dísz van a karácsonfán, azt is elmondom mi és hogy lett. Az »Új egyház«-nak nincs semmi házi felszerelése (pecsétnyomók, jegyzőkönyve betölt, leváltári szekrény, beadványi jegyzőkönyv stb. stb.) Az „Erdővidéki Takarékpénztár Részvény-társaság" nagyságos Igazgatósága 1900. dec. 27-én gyűlést tartott, hezörgeték s az „Alapszabály 82. §-ának g. alpontjánál fogva kértem a jótékony számla terhére, az új egyház javára segitséget. Szavam most is, mint máskor, szerető szivekre talált, megmutatá a nemes szivü Igazgatóság Krisztusi szeretetét és ada az új egyház házi szükségeinek beszerzésére 60 koronát. Fogadja a nemes szivü Igazgatóság hálás köszönetét — általam a nyilvánosság előtt is — az új egyház nevében.

Isten! Légy velünk most és életünk minden idejében. Ámen.

Levelem bezárom, azon édes reménnyel, hogy még találkozunk, addig is maradtam Nagytiszteleted alázatos szolgája:

Olasztelek, 1901. jan, 5-én,

Kovács Sándor,
baróthi beszolgáló ref. lelkész.

II.

A görgényi egyházmegyéből.

A görgényi egyházmegyének január 14-én Szász-Régenben a tractus tanácstermében rendkivüli közgyülése volt, mit a tragikus halállal kimult T. J. helyébe lépendő esperes választása tett szükségessé. A közgyülés tagjai közül a komor hideg dacára sokan jelentek meg; a lelkészek, a távolabbi vidékiek kivételével, nagy számmal jöttek el. A megelőző szomorú eset következtében a hangulat nyomott volt, mit Csekme Ferenc h. esperes imája oszlaszt el némileg. Az elnöki megnyitó bánatosan terjeszte elő a rendkivüli közgyülés összehívásának célját, s egyúttal beszámol a másfél hónap alatt teljesített munkásságáról.

A tagok számbavételével s a gyülés megalakulásával h. esperes úr felolvastatja főtiszteletü Püspök úr leiratát, melyben arról értesittetik h.-esperes atyánkfia, hogy a törvény csonka időre leendő választásáról nem tud, tehát az esperes 10 évre választatik. Ekkor h.-esperes úr kitüzi a gyülés főtárgyát, az esperes megválasztását, és korelnökül felkéri id. Éltető Albert főgondnok urat.

Korelnök úr felhivó szavainak elhangzásával következett indítvány után: közgyülés ***Lénárt*** József magyarói lelkészt felkiáltással kéri az esperesi hivatal elfogadására. Lénárt J. lelkész atyafi 1889—1896. években, tehát hét évig a tractus általános megelégedésére vitte az esperesi hivatalt, s azt hittük, hogy a teljes erejében levő férfi most ismét elvállalja e hivatalt, de számitásunkban csalódtunk, mert semmiképen nem volt rábirható.... Ekkor szintén közfelkiáltással eddigi főjegyzőnk ***Csekme*** Ferenc választatott meg esperesnek, ki megválasztását köszönettel fogadta és rövid munkaprogrammjában ismételten hangoztatta, hogy a törvényt szigoruan meg fogja tartani, és másokkal is megtartatja. Helyes! kivánja meg, hogy mindenki teljesítse kötelességét és szegje nyakát minden nem közérdekü akarodzásnak, mely az egyházmegye erkölcsi sulyát gyöngitené. Igyekezzék abban, hogy a munkás és puritán egyének agiója emelkedjék! Ha igy tesz, akkor új esperesünk, ki duzzad a munkaerőtől, kedves emléket emel magának. Mi a legjobbat reméljük.

Csekme Ferenc esperessé választásával a főjegyzői hivatal megürülvén, közfelkiáltás útján leendő megválasztásra ajánltatot ifj Kis Lajos aljegyző, de öt tag titkos szavazást kért és szavazattöbbséggel megválasztatott főjegyzőnek nevezett ifj. Kis L. atyafi. A megürült aljegyzői állás Kövendi Kálmán m.-fülpösi lelkészszel töltetett be. Ezzel a közgyülés, a jegyzőkönyv felolvasása és hitelesitése után véget ért. Az ifjú egyházmegyei hivatalnokoknak törhetlen munkakedvet, kitartást kivánunk! ***r. l.***

Irodalom.

Szász Károly püspök egyházi beszéde: ***A magyar királyság-keresztyénség és reformátió***, melyet a dunamelléki ref. főpásztor Budapesten 1900 dec. 30 án. mondott el. diszes füzetben is megjelent. A nevezetes alkalomhoz és a nevezetes iróhoz egyaránt méltó Szász Károly megszámlálhatatlan müveinek e legujabbika is.

A felsőszabolcsi ev. ref. egyházmegye 1900. szep. 25—26. napján tartott gyüléseinek ***jegyzőkönyvét*** kezünkhöz kaptuk. Szeretnők, ha a mi egyházmegyéink is ily jegyzőkönyvet adnának ki és pedig szeretnők nem csak a nyomtatott betüért, de a tartalomért. ***Görömbei Péter*** esperes nagyszabásu és mindenre kiterjedő jelentése az egyházmegye egyháztársadalmi tevékenységének is képét adja. Egy élő, munkás, erőteljes fejlődésben levő egyházmegye képe tárul elénk.

Ima és beszédek Elmondattak Kis-Várdán 1900 jul. 3-án a ***dr Heiszler József*** dombrádi ev ref. lelkész nevéhez füződő ünnepély alkalmával. A lelkészegyleti gyülést megnyitó imát Porzsolt Ádám, az üdvözlő beszédet Görömbei Péter esperes tartotta, melyre a méltán ünnepelt dr. Heiszler József válasza következik. A füzet több sikerült zsoltár átdolgozást is közöl Erdélyi Imrétől.

A „Vasárnap" 2. száma megjelent. Van benne szép irányczikk, költemény, elbeszélés tájékozás távoli és közeli dolgokról. Képet is közöl. Tárgya: a háztüznézés. A kép szép, hangulatos, magyaros s az épen folyamatban levő saisonban aktuális is. Ismételten fölhivjuk lelkésztársainkat e lap terjesztésére. Óhajtandó, hogy a Vasárnap ne csak az Egyházi Értekezlet támogatásával, de az egész református közönség támogatásával jelenjék meg.

Az Erdélyi Gazda 1901 évi Tárca Naptára Tokaji László szerkesztésében gazdag szak tartalommal már idejében megjelent; mindazonáltal most sem mulasztjuk el e Naptár ajánlását, mert gazdasági utasitásai nem múló értékük s mindig föl használhatók.

Sass Béla, debreceni tanár irásmagyarázati tanulmánya: „Közbevetett mondatos mondatok a Bibli-

ában“ külön füzetben jelent meg Budapesten Kókainál. Ára 50 fillér. Ajánljuk e tudós tanulmányt.

Radácsi György egyházkerületi papi főjegyző szerkesztésében jelent meg a tiszántuli ref. egyházkerület mult őszi közgyülésének *jegyzőkönyve.*

Közérdekü üzenetek.

N. J. N.-Szeben. Aggodalma látszólag indokolt, mert a konogrua utalványozás ezerféle módja tényleg komplikációkra vezetett, de azért a tévesnek tartott intézkedés mégis helyes. Ugy áll u. i. a dolog, hogy a kiigazitási kérések ellátásának eredményét közlő ig.-tanácsi leirati blánketta utolsó előtti bekezdése kilátásba helyezi az 1899. évi több let-összegek folyósítását, szabályszerüen bélyegelt nyugta fölküldése esetére, még azoknak is, kiknek tényleg többlethez nincs igényük azért, mert a konventi megállapítás alapján, 1899-re, már oly összeget kaptak kézhez, mely a kiigazítás rendjén végleg megállapított summát is meghaladja és így még térítménynyel tartoznak. Meggondolandó azonban, hogy a miniszterium mit sem tud arról hivatalosan, hogy ig.-tanácsunk az 1899, évi kiegészítést a konventi megállapítás tételei szerint folyósította. Onnan csak az első megállapítás összegeinek és most a pótlólag utalványozott többleteknek kifizetésére van a főhatóságnak engedélye ; ezek szerint kell tehát az elszámolást is összeállítani, vagyis bélyeges nyugtával kell igazolni az először kiutalt összegnek és a kiigazítási kérés alapján pótlólag folyósított többletnek kiadását. Köztudomásulag az első megállapítás összegeit már nyugtázták a lelkészek, tehát most csak a többlet nyugtázását kivánja az ig.-tan. azért, hogy ne legyenek a papok az egész összegről szóló nyugta nagyobb bélyeg költségének ismétlésére kényszerítve. Önként érthető azonban, hogy e nyugták beérkezése után rendes elszámolás tartatik és csakis a tényleg még esedékes összegek fognak ki is utaltatni, míg a túlélvezet összeget vissza tartja az ig.-tanács és az esetleg még fennmarad tartozás összegét is közli az illetőkkel. E fennmaradó tartozások az 1900. illetve 1901. évi kiegészítésből nyernek, annak idején, kielégítést.

I. J. Keresztúr. Elvi szempontból egészen helytelennek tartjuk azt a kényszerüségből életbeléptetett eljárást, hogy a papi fizetéskiegészítési összegekből vonatik le bizonyos kisebb hányad ($^1/_2 - ^1/_4$ %) az 1898. évi XIV. t. c. következtében előállott adminisztrációnális költség fedezésére. Ez az összeg, elvégre is csak a tényleges készkiadások fedezésére szolgálhat, vagy ha ezt meghaladja, akkor is csak alamizsnát nyujthat és nem ellenértéket azért a lelkiismeretes sok munkáért, melyet ez ügy az egyházmegyei közigazgatásra hárit. Ám de nem csak az esperesek, hanem a kerületi központi hatóságok is személyzet szaporitásra és igy fedezetlen tulkiadásokra vannak utalva még náluuk Erdélyben is, hol pedig állandó központi közig. hatóság van, rendszeresitett tiszviselőkkel beállitva, és annál inkább a testvér kerületekben. Nézetünk szerint, az egyetemes konvent elé kell vinni a kérdést, abból a célból, hogy a terhek hordozására államsegélyt eszközöljön ki a közoktatási- és vallásügyi miniszteriumtól.

Z. K. Brassó. Igaza van. A romániai misszió helyzete tényleg válság előtt áll B. J. esperes küszöbön álló eltávozásával, mert az aránylag csekély javadalomra, nem könnyen vállalkozik oly pap, ki egyéni kiválóságai mellett a román nyelvet is teljesen birja és igy az új iskolai törvény alapján ottani iskolánk tanitójául, a romány kormány által is, elismertessék. Hisszük azonban, hogy fáradhatatlan püspökünk aggodó gondossága itt is megtalálja azokat az eszközöket, melyek a legfőképen magyar nemzeti szempontból fontos misszió további fenntartására legalkalmasabbak.

F. D. Egrestő. A kerületi pénztárba még nem érkezett be a mult év utolsó negyedére vonatkozó nyugtája. Tessék az esperes urnál tudakozódni felőle. A 186 K. 60 fillér kifizetését a központban semmi sem akadályozza.

Különfélék rovata.

Bàró Bánffy Dezső egyházkerületi kormányzó főgonduok elnöklete alatt tartatott meg igazgató-tanácsi ülésünk melynek tárgyalásairól mai számunk tudósit. Igen, Önagyméltósága vezetése alatt folyt le ez ülés is, mint általában az igazgató-tanács mindenik ülése Önagyméltósága elnöklete alatt történik. Nemzeti fejedelmeink dicsőséges korszakaira emlékeztet az a nagyértékü buzgóság és tevékenység, melyet ***báró Bánffy Dezső*** kormányzó főgondnokunk egyházi ügyeinknek szentel. A vezetés hü kezekben van s ez a tudat buzditson mindnyájunkat, hogy azt a munkát, mely a mi közvetlenmunkaterünkön vár reánk, mi is lelkesedéssel végezzük.

Az »Udvarhelyi Hiradó« irja: *Dr. Bartók György* erdélyi ref. püspök az ujév és a 20-ik évszáz alkalmából buzgósággal és hithűséggel teljes, szabadelvü, lelkes, eszmékben gazdag es hazafias szellemü főpásztori levelet intézett a református gyülekezetekbez és kiváltképpen azoknak papjaihoz. Ugy értesülünk, hogy ezt a pükpöki *szózatot* nem csak a templomban, hanem a képviseleti közgyülésben is felfogják olvasni. És erre a levélre az érdeklődők figyelmét annyival inkább felhivjuk, mert ebben a püspök a már mindenütt életre hivott egyházi Értekezletek nagy jelentőségére, méltatására is kiterjeszkedik, melegen ajánlván, hogy a *gyakorlati keresztyénség* és az evangéliumi igaz vallásosság ezen nagy horderejü nemes munkájában ne csak a papok vegyenek részt, hanem a hiveket is buzdítván, együtt épitsék Isten országát, melynek végetlen határán belül „*semmi sem igen nagy és semmi sem igen kicsiny*“

Kolozsvári egyházközségünk jan. 20 án közgyülést tartott dr. Bartók György, püspök elnöklete alatt. A gyülés azt a fontos határozatot hozta, hogy kérni fogja az államot, hogy a felsőbb leányiskola Kossuth Lajos-utcai régi épületét adja át az egyházközségnek, az egyházközség leányiskolája céljaira. Ezt igy kivánna az egyházközség érdeke. Mert az egyházközségnek a belvárosban nincs, csak az alsószén-utcai leányiskolája A közgyülés határozottá emelte, hogy a kőmáli-útvonalban fekvő szőlőjét elfogja adni 2000 frt. értékben. Örvendetes tudomásul szolgált, hogy Bucsy József, müszaki tanácsos 20 koronát adott az orgonaalap javára

Ünnepelt kántor. Kolozsvári egyházközségünk közszeretetnek örvendő kántora, Tóth Tamás 20 éven át buzgalommal vezette a hidelvei városrész reform. földmüveseiből alakult dalkarát. Az öreg karvezető most lemondott állásáról, jan. 19-én, s átadta a vezetést Kovács János, hidelvei tanitónak. Ez alkalomból a dalkör nevében Pál János köszönte meg a fáradhatatlan buzgalmat A dalkör tiszteletének jeléül egy szép arany gyürüt adott át az érdemes mesternek. A kitüntetést szokott szerénységével köszönte meg az öreg kántor.

Protestáns estèlyek. A székelyudvarhelyi ev. református egyházközség képviselőtestülete ma, vasárnap tartja meg évi rendes beszámoló közgyülését Január 27-én, jövő vasárnap d u. 5 órakor pedig az egyh. község egyházi értekezletének, a ref. kollegium imatermében lesz első egyházi müsoros összejövetele, melynek müsora a következő: 1. Te benned biztunk, (énekli a közönség.) 2. Elnöki megnyitó. 3 Felolvasás Bod Károly coll tanártól. 4 Bethoven hymnusza, énekli Nagy Lászlóné úrnő, orgonával kiséri Nagy László úr. 5. Lányi Erzsike szavalata. 6. A collegiumi dalkör éneke. 7. A közönség éneke. (Megállt az Istennek igéje.) Ezen ingyenes és nyilvános prot. vallásos esték iránt a hivek körében általános és buzgó érdeklődés mutatkozik. A taggyüjtési munkálatok is erélyesen folynak. Örömmel jelezzük, hogy egyh. értekezlet kebelében prot. vegyes énekkar is alakult, mely már a legelső alkalommal működni fog. Ezen prot. vegyes énekkar feladata az egyh. karénekek kultiválása és ez által az

igaz vatlásos érzés ébren tartása. Ez a kar fog működni ugy a nagyobb egyh. ünnepeken, a templomban, mint az egy.-község által rendezendő más jótékony célú ünnepélyeken is. Minthogy pedig a prot. vegyes énekkar még csak most szervezkedik; szivesen fogadja, sőt óhajtja a prot. hivek és kivált az ifjuság (férfikar és nők) belépését. Jelentkezni lehet Bedő Ferencz lelkész elnöknél, Kovács Dániel ért alelelnöknél és Nagy László karvezetőnél, kik a további utasitásokat készséggel fogják megadni.

Bádok ev. ref. egyházközség 1900 évben templomába egy diszes 7 változatu orgonát állitott bé, e czélra becses adományaikkal a következők járultak. Bartha Pál 19 kor. 20 fillér. idősb Nagy Lajos 26 korona. Tunyogi Béla 40 korona Török Károly 22 kor. ifj. Nagy Lajos 14 kor. Nagy Sándor 10 kor. Bothos Tinka 8 kor Nagy Miklós Lajosé 8 kor. Lázár Hermann 4 kor. özv. Ambrus Endréné 11 kor. 72 fi lér. Veres Sándor 10 kor. Nagy László 2 kor. Bányai József 4 kor. Miszti László 1 kor. Békésy Zsigmond 10 kor Mészáros György 2 kor. Nagy Miklós Lőrinczé 2 kor 40 fillér. ifj. Ambrus Ádám 2 kor 20 fillér. Péntek Ferencz 1 kor. Miszti Sándor 1 kor. Meszesán János 3 kor. Veres József 1 kor. Miszti Samu 1 kor. Benkő Sándor 1 kor. Balog Sándor 1 Kor. Veres Sándor Lajosé 2 kor. Nagy Ádám 1 kor. Nagy Jánosné 1 kor. ifj. Bányai József 1 kor. Összesen 210 kor. 52 filiér.

Br. Bánffy Ernő ő méltósága a kar felállitásához szükségeltető tölgyfa oszlopokat és gerendákat adományozta, értéke 40 korona.

Cujus diademat vitae Kristus!

Bádok 1901 jan. 8-án. *Tunyogi Béla*, ref lelkész.

Sajtóhiba kiigazitás Lapunk 2 számában hol borbereki érdemes lelkész aia. kitüntetéséről van szó, a név sajtóhibával jelent meg. A kitüntetett lelkész neve úgyanis *Tankó* József.

A keeskeméti ev. ref. jogakadémiàn a beiratások a második félévre február hó 1—8 ig tartanak; február 8 15-ig folyamodás útján a tanári kar, március 15 ig nyomós okból a jogakadémia igazgató-tanácsa adhat az utólagos felvételre engedélyt. Beiktatási díj 20 korona. Félévi tandij 30 korona. Az alapvizsgálatok február 1—15 ig tartanak. Alapvizsgálati díj 24 korona. A tanintézettel kapcsolatos tápintézetben a joghallgatók havonként 14 koronáért kaphatnak ellátást.

Felső leányiskola Pápán A dunántúli reform. egyházkerület bizottsága megvizsgálta a László József hagyatékát, s azon örvendetes eredményt jelenti, hogy a hagyaték 140,000 koronát tesz, igy a pápai felső leányiskola a jövő tanévre megvalósulást nyer. Adja Isten!

A testi fenyités az iskolàban. A kuria 1900, decz. 5. 10,451 sz. döntvényében kimondotta, hogy a testi fenyíték megengedhető az iskolában, a mikor a gyermek kihivó és rakoncátlan magaviseletet tanusit.

A biblia forgalma. A württembergi biblia-társaság 1899 ben 96881 bibliát, 110,873 újszövetséget. 15,088 részletbibliát, 157 vakok részére valót adott ki. Összesen 223,002 darabot. Fennállása alatt kiadott 3,587,261 darabot.

A drága szentek. A szegény hívek nem is tudják, hogy az egyedül idvezítő római egyház kebelében mindenki lehet szent, ha pénze van. A dolog ugy áll, hogy vannak olyan szentek, kiket a pápa avat olyanokká és vannak olyanok, hogy saját pénzükért gyártatják magukat szentekké a pápa által. Az ilyen magánköltséges szentnek sok a kiadása. Igy: szertartási kiadások: 100.000 lira. A Szent-Péter templomnak fizet, a ceremóniák részére 20,000 lirát. A templom feldiszitése 5000 lira. Az új szentről szóló képek, leirások, melyeket kiosztanak, 13,000 lira. A szentté avatott egyén művészi kivitelü képe, mely a pápa tulajdona, 10,000 lira. Aztán a kórus díja, világitás, a bibornokoknak és a papságnak szánt ajándékok. Tehát sok kiadása van a szenteknek is.

Szerkesztői üzenet.

X.-nek. Egyháztársadalmi munkáról szóló tudósitásokat szivesen veszünk, sőt kérünk E tudósitások lesznek lapunk legérdekesebb, legfontosabb cikkei. De ***munkáról*** szóljon a tudósítás. Megkezdett és folyamatban levő munkáról. A megtartott egyházi estékről, gyermekistentiszteletekről, a gyülekezeti családfők, nők, ifjak bevégzett szervezkedéséről, e szervezetek gyűléseiről, munkálkodásáról, az anyagi és erkölcsi segitséget igénylők számbavételéről s nem csak diakonusok, de minden egyes konkret esetben a gyülekezetben található legalkalmasabb gondozók közötti kiosztásáról — szóval ***munkáról*** kérünk tudósitásokat. Kérjük Önt is azon az úton haladni, melyet mi megjelöltünk. Mi az egyháztársadalmi kérdést végig gondoltuk a maga nagy egészében és szerves összefüggésében. Mi az egyháztársadalmi kérdésnek nem csak asztalra föltálalásához — az ételszagra érkeztünk meg, de ott voltunk a konyhán is a főzésnél, sütésnél, sőt ott voltunk a honyhára való . favágásnál is. Javaslatainkat ismeri. Csak nem gondolja ezek szilárd szerkezetét hozzánk adressált felületes s összefüggés nélküli „biráló" megjegyzéseivel megrendithetni? »Kritikáját« nem adjuk hát ki; tessék vele máshol jelentkezni Második küldeménye azonban helyes dolgokat tartalmaz, csakhogy ezeket mi már elmondottuk. Még egyszer ismételjük, hogy e fennforgó kérdésben okoskodásaira nincs szükségünk; de tényekről, megkezdett s szépen folyó munkáról szóló tudósitásokat szives köszönettel veszünk. *Szerk.*

Kiadóhivatali üzenetek.

Kusaly. Lapunk 2. számában a központi pénztár által kifizetett hátrálékokról részletes kimutatást, illetőleg nyilvános nyugtázást közöltünk. E közleményben Kusoly részéről 30 korona levonás áll, de csak 2 korona vonatott le. Ellenben Szilágyszeg részéről nem 20 korona, de 30 korona fizetetett be. Szolgáljon ez üzenetünk kiigazitásul

Algyógy. A 3 koronát a folyó évre irtuk

Hivatalos rész.

111—1901. KÖRLEVÉL

az erdélyi ev. ref. egyházkerület valamennyi nagytiszt. és tiszt. Lelkészéhez.

Fölkérem valamennyi n. t. és tiszt. Lelkész afiait, hogy a m. kir. Központi Statistikai Hivatal részéről az egyes lelkészi hivatalokhoz küldendő s az 1900. évi hitéleti statisztikára vonatkozó kérdő-iveket pontosan és lelkiismeretesen kitölteni s azt a nevezett hivatalhoz a megkeresésben jelzendő határnap előtt mulhatatlanul eljuttatni szíveskedjenek.

Kolozsvártt, 1901. Január hó 18-án.

Dr. Bartók György,
erdélyi ev. ref. püspök.

210—1901. KÖRLEVÉL

A görgényi egyházmegye presbyteriumaihoz és kántortanitóihoz.

Egyházmegyénk világi és tanitó-képviselőinek 3. éves mandátuma lejárván, felhivom a presbyteriumokat, hogy mindannyian jelen év febr. 10-én a választást ejtsék meg, s az erről felvett jegyzőkönyvi másolatot (a boritékon e felirattal: »Egyhm. képv. vál. jegyzőkönyv.) terjesszék be hozzám.

Ugyanezen napról küldjék be kántortanitó aai. zárt boritékban, — „Szavazat egyhm. képviselőre" felirattal, — szavazataikat 6—6 tanitó-képviselőre.

Gernyeszeg, 1901. jan. 17. *Csekme Ferenc,*
esperes.

NYOMATOTT GOMBOS FERENCZ KÖNYVNYOMDÁJÁBAN, KOLOZSVÁRTT.

IV. Évfolyam. 5. szám. Kolozsvárt, 1901 Január 31.

ERDÉLYI
PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV REF EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre..... 12 kor.
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN.

A romániai magyarokról s azok református egyházairól.

Irta: ***Barabás Endre*** polg. isk. tanár.

(Folytatás és vége.)

Másik okvetetlen orvosolandó körülmény az egyház tagjainak viszonya az egyházzal szemben és az egyházi tisztviselők ellátása és nevelése.

A hazát elhagyni kényszerülő székelynek az önfentartás és a honpolgárság megőrzése, mely rendes évi újabb adózást von maga után, elég nagy terhet ró vállaira; s mivel ő maga is ideiglenesnek tekinti jelen helyzetét: a rendes egyházi illetmények fizetése alól lehetőleg igyekszik menekülni. Hisz, ha csak van valamije otthon, a mint legtöbbször van, távolléte alatt is hozzájárul az egyházi terhekhez is; ha pedig a végleges nyomoruság üzte ki, úgy ott legalább díjtalanúl lelki gondozásban kellene részesíteni. Az önként jelentkező egyháztagok nagy áldozatok árán tarthatják fenn az egyházakat, dacára, hogy az erdélyi egyházkerület is tetemes anyagi segítségben részesíti azokat; míg a teljesen szegény napszámos- és cseléd- elem távol tartja magát egyházától, mivel ez újabb megterheltetésével járna. Azt a kényszerítő helyzetet, midőn valamelyes családi körülménye folytán lelkiszükségét érzi az egyház szolgálatait igénybe venni, hogy ezt az egyház kiaknázza s a stóla illetményeken felül még a tetemes egyházi illetményeket is felhajtsa: gazdaságilag lehet hasznos, de magasabb érdekekből káros. Sok szegény honfitársunk kénytelen ezért nélkülözni a ref. egyház szolgálatait, avagy az oláh pópa olcsó szolgálatait veszi igénybe, mert nem képes a tetemes terheket hordozni. A különböző hazai vidékekről összeverődött híveket ez okból távol tartani az egyetlen kapocstól — az egyháztól — a fizetési kényszer miatt: nagy hiba

Hiszem, hogy módját lehetne találni, miszerint a missziói telepeket az egyházkerület úgy dótálja, hogy a híveket semmivel se terhelje meg külön, s a mellett oly dótált állásokat rendszeresítsen a hol szükséges, hogy azokból az egyház szolgái függetlenül az egyház és magyar nemzet méltóságához méltóan élhessenek hivatásuknak.

A legtöbb egyházi tisztviselői állás, mint már említém, nincs rendesen betöltve a romániai ref. egyházaknál, a pályázók hiánya miatt. A nyolcvanas években s még a kilencvenes évek első felében is, minden rendes egyháznak volt lelkésze és tanítója, mert abban az időben még többen léptek a lelkészi pályára; több végzett theologus, míg itthon egy harmad- vagy negyedrangú ekklézsiát megkaphatott, addig kiment pár évre Romániába. Míg itthon a tanítói fizetések nem voltak rendezve, jobb állás hiányában tanítók is vállaltak állást ott, de azóta számuk mindinkább apadt s ma alig van valaki a ki pályázna romániai állásra. Milyen papi és tanítói állások voltak azok, édes Istenem! Havi 80—90 frank! Ezen a fizetésen tengették életüket nagyon sokan ott, a hol egy egyszerü konyhacseléd 25—40 frankot, egy szakácsné 30—90 frankot és egy kocsis 80—120 frankot kap havonta a teljes ellátáson kivül. Nem tudhatta, hogy mit csináljon az az intelligens fiatal ember fizetésével: ruhát csináltasson e magának részletfizetésre, avagy koplaljon. Szomorúan emlékszem egy kiváló bukaresti segéd-lelkészre, néhai Kovács János végzett theologusra, a ki áldozata lett a bukaresti szolgálatnak s a szó teljes értelmében a rosz táplálkozás ölte meg. Igy szenvedett martir-halált egy szép reményekre jogosító bukaresti segéd-lelkész

Ha a főegyház, a bukaresti így látja el tisztviselőit, elképzelhetjük, hogy nem lehet egyetlen pályája kezdetén levő ifjúnak sem ideálja aromániai missziói állomások elnyerése.

Bukarestben ma nincs sem kántor-tanitó, sem segéd-lelkész, hanem e két embert lefoglaló állást egy oly okleveles tanító tölti be, a ki laikus lelkészképesítést szerzett A bukaresti ref. egyháznak magyar tanítója nincs de van *román anyanyelvű tanítója, akit a román kormány oktrojált a szegény egyház nyakára* s ez elfogadta hallgatagon. A legutóbb megürült bukaresti ref kántor-tanítói állásra pályázó nem akadt a jelenlegi fizetésre. A régire akadt volna még, s ez is csak azért ment volna el Romániába, mert korábbi bukaresti tanítóskodása alatt egy odavaló tehetős magyar családba házasodott, s így haza ment volna, s mondhatom nagy nyeresége lett volna az egyháznak; de bármennyire szerette volna

ezen tanító, nem fogadhatja el, mert elődje fizetését is megcsonkítva akarják átadni neki.

Hogyan vállalkoznék most valaki bukaresti papnak, avagy tanítónak, mikor még az esperes is oly nyomoruságos fizetést húz, hogyha gyermekei volnának, még a legszerényebb módon sem jöhetne ki fizetéséből. Avagy esperes lelkészi fizetés-e az a havi 190—200 frank Bukarestben? Hogyan élhet meg ebből ottan, a franciás életmód mellett anyagi gondoktól menten? Lehetséges e ott anyagi és szellemi függetlenség; az a lelkész saját és egyháza tekintélyét képes-e fentartani és tud-e ott representálni. hol a kisebb hivatalnokok fizetése is több az övénél: havi 4—600 frank!? Ha ilyenek a bukaresti viszonyok, elképzelhetjük, hogy a vidéki parochiák még hogyan lehetnek dótálva! Hogyan pályázzék valaki ily körülmények között ily exponált helyekre, a hová a mellett, hogy kiváló szónoki képesség szükséges, okvetlen kellene a román, franczia s esetleg a német nyelvü müveltség is.

Ezek a személyi bajok a legégetőbbek s ezeket kellene a lehető legrövidebb idő alatt orvosolnia az egyházkerületnek bármely módon. A romániai viszonyokat tanulmányozni s az ottani viszonyoknak megfelelő dótációkat megállapitani a lelkészek és tanítók számára. Alapul a romániai hasonló képesitésű világi tisztviselők fizetése kell hogy szolgáljon, mivel a mi egyházi tisztviselőinknek anyagilag függetleneknek kell lenniök a hivektől.

A mint más vallásfelekezetek számolnak a missziói telepek szükségleteivel, úgy ideje volna, hogy az erdélyi egyházkerület is tegye meg a kezdő lépéseket, a már tekintélyes számu missziói telepek számára szükséges egyházi tisztviselők nevelése iránt. Azért bátor vagyok felvetni a következő eszmét és kérem méltassa szives figyelmére az egyházkerület képviselete:

Mondja ki az egyházkerület, hogy a kolozsvári ref theologiai fakultás s a nagyenyedi ref. tanitóképezde részére oly ösztöndijakat alapit, melyek kamataiból oly teljesen szegény, de kiváló előmenetelű papjelőlteket és tanitójelőlteket részesit, akik előre lekötik magukat, hogy képesitésük megszerzése után 5—10 évig valamely romániai misszió egyháznál fognak szolgálni s erre a lehetőségig előkészülnek, t. i. rendes tanulmányaikon kivül a román nyelvet okvetlen s mellette a francia, esetleg a német nyelvet is magánúton tanulni fogják.

Még egy pár szót külön is szólanom kell a romániai ref. egyházak iskoláiról is.

Midőn még én is a nyolcvanas évek legelején a bukaresti ref. iskolában tanultam, akkor a helyi viszonyoknak megfelelőleg tanitották a román nyelvet is, különben a hazai egyházi tanterv volt az irányadó.

Pár év előtt megdöbbenéssel hallottam, *hogy a román kormány az ideiglenesen Romániában tartózkodó magyar állampolgárok által fentartott ev. ref. elemi iskola tanitástervét eltörölte, a tankönyveket, az ártatlan Gönci-féle abécétől elkezdve — kitiltotta*, mert azok a románokról nem emlékeznek meg. Nem volt semmi átmenet. A román kormány nem gondoskodott új tankönyvekről, hanem hogy teljesen megbénítsa az iskolát és a fentartó egyházat, a szegény egyházat útasította új tankönyvek íratására. Természetesen az egyházak Romániában mind szegények lévén, pályadíjakat nem adhatnak új tankönyvek írására, *melyekben a románokról rokonszenvesen történjék megemlékezés s minden mellőztessék, a mi a magyar fiúkat magyar hazájukra emlékeztesse; s igy ma az összes tankönyvek románok és a hat éves magyar gyermekek a Vargyas-féle természetrajzból tanulnak magyarul irni és olvasni, mert magyar abécés könyveket nem szabad használni.* Elképzelhetni, hogy ezek a magyar fiúk mily fogalmat fognak szerezni hazájukról s ha szülőik haza kerülnek, avagy csak ők, mennyire idegen lesz reájuk nézve a szülőhaza.

Kinában kisebb erőszakoskodásokért még a mi monarchiánk is hatalmas hadi erőt küldött, pedig az ottan levő összes osztrák és magyar alattvalók száma huszadrészét sem teszi a Romániában élő magyarok számának; míg a kis Romániában élő százezer magyar alattvaló érdekében a magyar állam még tiltakozó szavát sem emeli fel.

Mintha hallanám sokak tiltakozását, úgy érvelve, hogy természetes is ez az állapot, mert Románia azt teszi népeivel, a mit akar, hisz mi is hasonlót kivánunk a magyar kormánytól (de nem kapjuk meg) a hazai románok számára. *Pedig nagy tévedés van a dologban.* A mi hazai román testvéreink jogi állapota nem hasonlítható a bukaresti, plojesti, galatzi stb. magyarokéhoz. Azok magyar állampolgárok s ezek dacára, hogy Romániában tartózkodnak ideiglenesen, nem román állampolgárok. Ha összehasonlítást akarunk, a mi viszonyainkat hasonlíthatjuk azon, most már 60 ezerre leapadt romániai állampolgársággal biró magyarokhoz, a kik Moldovában Román és Bakan városok közélében több tiszta magyar faluban laknak.

De mi ezeket elfeledtük, ezek elvesztek teljesen reánk nézve s már-már nyelvük is beolvadt az oláhba. Klézsa, Gorzafalva, Fürészfalva, Bogdánfalva, Tatros, Dormánfalva és a többi csángó községek arról nevezetesek, hogy azok mind tiszta magyarok, de egy félszázad óta e falukban csak a tanító és lelkész tudnak magyarúl, a többiek nem tudnak egy szót sem magyarúl Ez reánk magyarokra nézve sajnos, mert igy rövid idő kérdése ezen testvéreink eloláhosodása, de én is azt mondom, ehhez Romániának joga van, mert azok romániai állampolgárok; sőt megtoldom azzal, hogy bárcsak a magyar kormány is hűen utánozná a hazai románokkal szemben a román kormány egységesítő politikáját. *Más elbirálás alá esnek valamely állam területén azok az idegen állampolgárok, akik ideiglenes szándékkal hosszabb, avagy rövidebb ideig telepednek csak le és honossági adójuk által az elhagyott haza védelmét biztositják maguknak.* Ilyen magyar állampolgárok számára létesültek Romániában a ref. egyházak és iskolák, melyeknek hivei folyton változnak és hullámzanak s a melyeket a mi odavaló külügyi képviseletünk közönyössége miatt minden jogaiktól és jeliegüktől megfosztott a román kormány.

A mi románjaink magyar állampolgárok, magyar alattvalók, az ők sorsuk intézésébe egy külső államnak

sem volna joga beleszólni. mint legutóbb is láttuk a brassói oláh gimnázium ügyénél. Hanem csak próbálnók meg, hogy a magyar kormány kényszerítse rá a hazai román egyházakat, a mihez különben lehetne joga, hogy saját költségükön kötelesek minden elemi iskolájukban egy magyar anyanyelvű s nem gör. keleti vallásu képesített tanítót tartani. különben bezárja, a mint tette ezt a romániai ref. iskolákkal szemben a román kormány — jogtalanúl! Hogy milyen ribilló lenne — azt mindenkinek képzelő tehetségére bizom. *És mi legalább feljajdultunk e ezért, és azért, mert a mi külügyi képviseletünk oltalma alá helyezett bukaresti s más ref. iskolákban még az ábécés könyveket is azonnal kitiltották, a román vallású és anyanyelvű tanitókat oktrojáltak az egyház költségén ezen iskolákra akkor mikor magyar tanitót szegénységük miatt nem tudnak tartani.* Nem tudom, más hogyan fogja fel e helyzetet, hanem én azt hiszem és érzem, hogy ez arcul csapása volt a magyar állam tekintélyének s a ref. egyházak talán az egyházkerület tudta nélkül engedtek hallgatagon az erőszaknak

Felhivom azért az egyházkerület érdemes vezetőit, hogy ezen nagy fontosságú ügyet vizsgáltassa meg s ha másképen nem tudja, ugy az állam segitségét kérje ki hívei és a magyar állam polgárainak jogai megvédésére. Szereztessenek vissza jogtalanul elszedett jogaink s mentessék meg, a mi még megmenthető.

Ezeket óhajtottam elmondani e lapok hasábjain, vajha gyönge szavam nyomán többen hozzászólanának e nagyfontosságu vallási és nemzeti ügyhez s fel tudnák ébreszteni a magyar nemzet közvéleményét idegenben is magyarnak maradni óhajtó véreink érdekében!

Uti naplómból.

Irta: ***Király Béla.***

Leighton-Buzzard 1899. február. E kedves kis angol város, mely London mellett fekszik, kellemes benyomást tesz a szemlélőre. Tiszta.szép rendezett utcái, vidám lakói, az utcán is rugó labdát játszó üde, piros gyermekek a Londonból jövő utast egészen felélénkítik. Már az első nap elhatároztam, hogy itt egyházi hangversenyt fogok adni.Elmentem a helyi angol egyház lelkészéhez. Nagy meglepetés várt itt reám. Csodálkozva néztem milyen fejedelmi pompával s kényelemmel van berendezve itt e kisvárosi papi lak. Már előzetesen bejelentettem látogatásomat a lelkésznél. Tehát már egészen barátságosan fogadott. Bemutatott nejének s gyermekeinek is. A lelkész neje egy rendkivül művelt, finom lelkületű nő volt, a kivel felváltva beszélgettünk franczia angol s német nyelven. Az angol nők is, a hol alkalom nyilik, sietnek bemutatni iskolai tudományukat. Á lelkész tudomására adtam, hogy a helyi templom javára hangversenyt akarok rendezni s e végből kértem a templom helyiségét. Szivesen beleegyezett, sőt még azt is megigérte, hogy a St-albáni orgona müvészt is meghívja a műsor kiegészítésére A hangverseny idejét esti 6 órára szabtuk meg. Ez alkalomra kizárólag egyházi énekeket tanúltam be. A kitűzött időben a templom megtelt hívekkel. Ház gazdám fia, egy gyári munkás is eljött Fél hat kor jött ki a gyárból, de a fél óra épen elég volt az átöltözködésre. Az angol munkás nagy gondot fordít a külső megjelenésre Minden nap este öltözködik, hogy e nyugalomra szánt estét tisztaságban s igy boldog megelégedésben tölthesse el. A kitüzött órában megkezdődött a hangverseny. Ezt megelőzőleg a lelkész egy megható imát mondott az ur asztala előtt. A mely után kijelentette, hogy Mister Király és Mister Morrison urak az egyház javára hangversenyt tartanak s kérte a megkezdést. Erre Morrison ur az orgona mellé lépett s megkezdé a 10 ezer forintos hatalmas hangu orgonán Bach egyik preludumát játszani. Valóban bámulatba ejtett mesteri játék. Ujjai alatt a hatalmas hangszer eddig nem hallott hangokat tüntetett fel előttem. Nem tudtam, hogy min csudálkozzam inkább, a játszó óriási technikáján, vagy a csodás alkotmányu orgonán, a mely egy katona zenekar erejével hangzott. Anglia túlhaladott minket az orgona épités terén is. Hallottam szép orgona szót az előtt is Bécsben, Párisban, Münchenben de ilyet még soha sem. Igaz, hogy a mi orgonáink lágyság tekintetében talán szebben szólnak, de az erőt, a tökéletes hangot s a változatokat nézve ez az angol orgona felülmúlt minden eddig hallottat. Ezután én léptem az ur asztala előtt felállított emelvényre hegedümmel. Eljátszottam nehány erdélyi református zsoltárt, igy: Te benned bízunk, Mint a szép hives patakra, Szűkölködünk nagy mértékben, Ne szálj perbe én velem, Nagy Isten téged imád cimü egyházi énekeket, mind kettős hangon s végeztem előadásomat: Erős várunk a mi Istenünk cimü énekkel. A hallgatóság néma áhitattal hallgatta az egész hangversenyt. a melynek címe ez volt „*Sacred concert*“ (Szent hangverseny) Az előadott darabok után nem volt taps. A helyhez illő komolyság pillanatig se sértetett meg. Erre roppantul vigyáz a müvelt angol. A hangverseny után az egyházfi egy ezüst tálat hordott körül, jeléül annak, hogy csak ezüst pénz fogadtatik el. A gyűjtés 750 koronát eredményezett az egyház javára.

Végül a kijáratnál a lelkész rövid beszédben megköszönte szivességünket s meleg szóval búcsuzott el tőlünk.

Egyházi élet.

Az udvarhelyi egyházmegyéből.

Az udvarhelyi egyházmegyei értekezlet etédi fiókköre a december elején történt szervezkedés után, f h. 13-án tartotta első érdemleges közgyűlését az etédi ev ref. egyházközség templomában.

Habár a hegyes völgyes vidék ritkán látott oly igazi telet, mint az idéni, úgy a környék, mint a helyi egyházközség gyülekezete, valóban virágvasárnapi számban jelent meg. Mindenki a megszibbadt egyházi élet üde, megelevenítő tavaszi szellőjének közelgését érezte előre is. S csakugyan mindannyian megujult kedélyel, meglelkesített szívvel távoztunk el a gyülekezés színhelyéről.

A kántor és a gyülekezet orgona által kisért buzgó éneke után, Böjthe Sándor, az évekre agg, de

lélekre ifju szolokmai lelkész emelkedett kathedrára s mondotta el lelkes és lelkesítő, megfelelően koncipiált alkalmi imádságát.

Ezután a megőszült pásztor helyét Orbán József siklódi pap foglalta el s tartotta meg a hely, az idő és a célnak megfelelő, Ef. VI. 10—11. versre épített prédikációját. Megkapóan mutatott rá arra, hogy a sötétség és a világosság, a gonosz és a jó mint állott szemben egymással az idegen népek történetében, mint saját nemzetünk életében a nápolyi gályáknál, a kassai vértörvényszéknél, a mint áll szemben ma s melyek az eszközök, melyeknek felhasználásával a jó diadalmat arat. (t. i. igazmondás, igazság, hit, kérés, könyörgés stb.)

Majd Csia Kálmán helybeli lelkipásztor értekezleti elnök nyitja meg a gyülést. Bevilágítani a sötét éjszakába — úgymond — pislogó mécs is képes, de irányító fáklyát lobogtatni nappal megvilágítani a verőfényt: ez már emberfeletti dolog Mégis helyzetére való tekintettel — saját felfogásában kell visszatükröztetni a körülményeket, melyek tömörülést parancsolnak. Ehhez képest rámutat a szíve szerelméért (evangélium) kiragadott gyermek (egyázunk) szegénységére s a fukar apára. Sem egyetemünk; sem méltó representantionk álladalmi ünnepeken s a törvényhozásnál! Az egyházak viszonossági törvényei itt-ott mindenütt alattomosan kijátsztva A belső é et pang.

Így magunk vagyunk hibásak. A kathedra meg remeg a hatalomtól és a tömegtől; az orgona nem igaz szivből zengi a zsoltárt s ezer közül *ha* akad *egy* ki mint egyháztag, mint istenországának polgára hiven teljesíti kötelességét!! Itt a 12 óra. Vessük kezünket a munkára. Edzük meg egyén-egyen önmagunkat az ősök hitével, tetterejével és áldozatkészségével. Fogjunk kezet ezután, mert cseppekből áll a tenger, porszemekből a szikla stb. stb.

Ezek után elnök által előterjesztett tiszti és választmányi tagok megerősíttetnek s a jövő gyülés helyének és idejének megállapításával megbizatnak. Tekintettel a kritikus hidegre s az idő előhaladottságára, elnök gyülést azon óhajtással zárja be, hogy bárhol lesz a programm folytatása minden jelenlevőnek része legyen benne.

Az etédi ev. ref. egyházközség január 12 én, a községi iskola nagytermében, tartotta első „egyházi estélyé“-t. Megnyitójában Csia Kálmán ref. pap, a kathedráról nem terjeszthető vallásos ismeretek gyarapitását, a papnak leereszkedő közvetlenségét, a hallgatók magába szállását, a vallásos igazságban vetett hit többek által való és így eredményteljesebb hirdetését s mindezek alapján a vallásos belső-külső élet növekedését hangsúlyozta, mint az estélyek indokát és célját.

Ezután dr Moor Emil körorvos tartotta meg felolvasását „A patens korá“-ról, Révész Imre féle vonatkozó relikviák céltudatos feldolgozásával. Megkapó, egységes képet vázolt, alapos vonásokkal a haldokló kor küzködő embereiről.

Rozsondai István kántor tanító a »Vén harangozó«-t szavalta el hatásteljesen

Majd Bakó Dániel igazgató ismertette a bevett vallásfelekezetek »Vagyoni ügyei« t, rámutatva eg házunk áldozatkészséget követelő állapotára

Közbe zsoltárokat és dicséreteket énekelt a gyülekezet. Várva-várják az estélyek ismétlését.

A begyült fillérekből lelkész a presbyterium előleges tájékozásával már a *Koszoru* 70 drb. ját beszerezte. ***Levelező.***

TARCA.

A hat heti oktatás.

1902. szept. 9 én betelik száz éve annak, hogy a bécsi udvarból rendelet jött, mely kötelezővé tette a hat heti oktatást, áttérések alkalmával. Az erdélyi református püspök nem léptette életbe e rendeletet, mert egyházi törvényeink nem hatalmazták föl, hogy ily fontos ügyben egymaga döntsön. Kiadta tehát e rendeletet véleményezésre az egyházmegyéknek. Ezek közül való a deési egyházmegye kimerítő és részletező véleménye 1804. január 29-ről, mely éppen részletező voltánál fogva érdekes egyháztörténeti szempontból s érdemes arra, hogy legalább theologus ifjaink megismerkedjenek vele. — A fölterjesztés igy szól:

Főtisztelendő püspök úr!

Méltó tisztelettel vettük főtisztelendő püspök úrnak, az elenyészett 1803-ik esztendőben novembernek 19 ik napján Nagy-Enyeden költ levelit és kegyelmes fejedelmünknek a mellé foglalt 1802-ben szeptembernek 9-ik napján Bécsben költ, és a 9417 számmal megjegyzett udvari decretumát, azon intimátummal: hogy mivel semmi nagy momentumu dolgokban egyházi törvényeink nevezetesen a 91-dik canon tartása szerint csupán csak egyedül maga tettszéséből egyházi kerületeinknek és azoknak előljáróiknak hirek s megegyezések nélkül nem határozhat: azért ezen k. decretumba befoglalt tárgyakban vallásunk principiumaival, és országunk törvényeivel megegyezőleg tennők meg vélekedésünket Mely felséges királyi rendelésnek három pontjai vannak:

1. Hogy a r. catholica vallásról recepta vallásra által állani kivánók hat heti instructiot kiállani kötelesek légyenek

2. Hogy a r. catholica valláson lévő személyekkel házassági élésre lépni kivánó más recepta vallásokon lévő személyeket csak r catholicus papok és plébánusok eskethessék egybe.

3 Hogy a r. catholica valláson. és más recepta vallásokon lévő személyek között fenn forgó házasságbeli egyenetlenségek és vallásbeli perek a r. catholicum papi forumok ellátásának vettessenek alája.

Azon fiui bizodalomból, mellyel kegyelmes fejedelmünk ő felségének a megsértett jussok orvoslásokra törekedő atyai szive iránt viseltettünk és oly erős hiedelem alatt, hogy valahányszor a megsértetteknek orvosoltatásokért könyörgünk mindannyiszor újjabb s csalhatatlanabb zálogját adjuk az ő felségéhez tartozó hivségünknek, kötellességünknek ismerjük megvallani, hogy mi a fenn tisztelt felséges rendelésnek mindenik pontjában sérelmeket látunk, melyeken mély s édes alázatossággal, de egyszersmind fiúi bizodalommal e következendőkben felfedezni bátorkodunk.

A mi fenn tisztelt k. decretumnak első pontját illeti, mely szerint a r. catholica vallásról más recepta vallásokra által állani kivánók, hat heti instrució kiállására köteleztettünk, e következendőket jegyezzük meg.

a) Helvetica confessionk a 18-ik részben eképen kötelezi a lelki tanitókat a hiveknek tanitásokra: Mi-

nistrorum est docere imperitos, hortari item et urgere ad progrediendum in via Domini cessantes aut etiam tardius procedentes, consolari et confirmare pusillanimes corripere peccantes, revocare in viam errantes, lapsos erigere, scelera et sceleratos prudenter et graviter increpare. Éppen ehhez hasonlólag tanít a róm. catholica vallás simbolicus könyve. Acta concilii Tridentini sessione 5-in his verbis: Archi presbyteri quoque etiam plebani, et quicumque parochiales curam animarum habentes eclesias quocumque modo obtinentes per se. vel per alios idoneos si legitime impediti fuerint, diebus saltem dominicis et festis solemnibus plebes sibi commissas pro sua et earum capacitate pascant salutaribus verbis, docendo, ea quae omnibus scire necessarium est ad salutem, annunt iando eiscum brevitate et facilitate sermonis vitia, quae eos declinare et virtutes, quas sectari oporteat. ut poenam aeternam evadere. et coelestem gloriam consequi possint Ezekből világosan megtetszik, hogy valamint a r. catholica, ugy a reformata vallásnak is hitbeli ágazatai azt kívánják, hogy a gyülekezetek taníttassanak. az evangelium hirdettessék; e végre állíttatott fel az egyházi szolgálat. Ezen a módon, hogy taníttassanak az emberek a keresztyén vallásra, hogy gyermekségüktől fogva csepegtessék szivekbe az igazságnak szeretete és hogy serkentessenek a kegyességre azt mindenik vallásnak principiumaival egyaránt kívánják, de azt, hogy a kik adultae aetatis emberek és már vették ezen institutiot keresztyéni szabadságok szerént, melyről ezt mondja Sz. Pál apostol: Mindencket megpróbáljatok és a mi jó azt megtartsátok I Thessalon. 5. 21. más valláson kívánják lelkek nyugodalmát keresni, azok mégis hat héti instructiora szoríttassanak, az alatt munkájoktól elvonattassanak, élelmek keresésében s a fejedelem szolgálatában megakadályoztassanak, azt a r. catholica vallás dogmái teljességgel nem kívánják a Tridentinumi concilium pedig, mely a r. catholica anyaszentegyház hitbeli alkotmányának fundamentumát effélérőt sohult még csak nem is emlékezik teljességgel; következés szerint nem lehet méltán mondani, hogy a hat heti instructióval való terheltetését a r. catholica vallás principiumai kívánnák: mivel azok a mint a tridentinumi concilium által megállíttattak és elintéztettek mái napig is változás nélkül azon állapotban hagyattak; ezen concilium végzései pedig semmi effélét nem kívánnak.

b) Fundamentális törvényünk világosan meghatároz ta, hogy kinek-kinek teljes szabadságába légyen vallását változtatni. minden hat heti instructio kiállása nélkül, az Appr. törvény 1. R. 5. Tit. 4-ik Art. ezen szavaiban: Ha akarja religióját változtatni, szabadságában lészen; és ezen szabadság csak azon esetbe függesztetik fel az irt törvényben midőn valaki bűntetést érdemlő cselekedeteiért törvényesen megszólittatott és akkor nem is az által álhatásnak jussára nézve, hanem azon személyre nézve és csak addig, mig ott, a hol kezdődött, lefoly peres ügye. Ezen fundamentális nemzeti törvényünk soha semmi más törvény által se nem modificáltatván, sem pedig el nem töröltetvén közönségesen mindeneket kötelező ereje kétségbe nem hozattathatik.

c) A fenn tisztelt k. rendelés néhai dicsőségesen uralkodott második József császár tolerantiale decretumán fundáltatik, a mely inkább más örökös tartományaira, mint ezen a mi Erdélyországunkra czélozott és hazánknak a vallás dolgában hozott municipalis törvényeit a magok valóságokban és erejökben egészen meghagyta, a mint azon t. decretumnak ezen szavaiból világos: Regiae sollicitudini nostrae quoad charum nobis M. Transsilvaniae Principatum per leges illius provinciae municipales, atque gloriosae memoriae praedecessorum nostrorum diplomate iam subventum. religionumque ibidem receptarum libertati consultum habetur; nosque leges, et constitutiones illas porro etiam in vigore relinquendas volumus. Mely tolerantiale decretumát néhai 2-ik Józsefnek. midőn némelyek vallásunk rövidségére magyaráznák. mintha az azon decretum által csak tolerata volna, 1783-ban augusztus 20-ik napján költ kegyelmes udvari rescriptuma által ilyen kinyilatkoztatást tenni méltóztatott: Helveticae confessioni addictos plenan fidem habere volumus, religionem ipsorum per nos in ductu legum pro recepta omnino non pro tolerata solum modo considerari. De tegyük fel, hogy azon tisztelt tolerantiale decretum hazánkban a protestáns vallásoknak tökéletes szabadságokat a törvény ellenére reguláztа és szorosabb határok közé rekesztette volna is (mely mindazon által a mint a feljebbiekből világos, az ő felsége czéljával ellenkezett) mindazonáltal a mostan dicsőségesen uralkodó 2 ik Ferencz császárunk az 1791-ik beli 53-ik diaetalis articulusban azon tolerantiale decretumnak valamint minden más törvény utján kivül költ rendeléseknek is minden kötelező erejeket elvette. sőt azokat per expressum tollálta is ezen szavaiban: Quatuor receptae reeligiones vigore legum pa riarum et benigno diplomate Leopoldino firmatorum inaequalitate jurium et libertatum non obsentibus in contrarium editis ordinationibus porro etiam conservabuntur.

d.) Kétségbe hozhatatlan igazság az, hogy hazánknak politica existentiaja azon egyezés szerént is, mely mellett Erdély magát a felséges ausztriai ház királyi pálczája alá adta, és a melyet az úgynevezett Leopoldinum diplomájában mostan dicsőségesen uralkodó fejedelmünk is uralkodásának kezdetén az 1791-ik beli 2 ik articulusban megerősiteni méltóztatott, változhatatlan fundamentumán áll, melyet tésznek a három nemzetek és négy bévett vallásoknak mindenekben egyenlő jussaik; következés szerént azon egyenlőség mind fundamentalis törvény és mind a haza politica existentiajanak egyik essentiale constitutivuma a tisztelt rendelésnek. vagy egyéb ujjitásoknak tárgya nem lehet az egész politicum sistemanak convulsiója nélkül; és hogy ezen négy recepta vallásoknak egyenlő jussaikban soha semmi változtatás netétethessék világon meghatároztatott a Leopoldinum diplomának első pontja alatt ezekben: *In causa quatuor receptarum Religionum nihil alterabitur contradictionibus quibuscumque sive sacri; sive profani ordinis nihil unquam in contrarium valentibus.* Már pedig sem akkor, sem azelőtt, ezen hazában még csak hire se volt soha a hat heti instructionak; következés szerént a tisztelt rendelés világosan ellenére vagyon a Leopoldinum diplomának.

e.) Csalhatatlanul igen káros következéseket vonna maga után a hat heti instructiot parancsoló rendelésnek gyakorlásba leendő vétele az igazgatásra nézve: ugyanis az abból folyó differentiák ezer alkalmatlanságokat szülnének a fejedelem drága idejének: és alatta valói boldogságok körül való szorgalmatoskodásnak elfoglalására. Maga néhai 2-ik József császár méltoztatott a hat heti instructionak alkalmatlanságait megismerni 1783-ban november 26-kán költ udvari rescriptumában a 3-ik pont alatt a következendőkben: *Religionis quoque negotium multis obnoxium est correctionibus presentique indiget medela quin et ipsa lex sex hebdomadarum instructio, quam a r. catholica religione deficere volentes subire debent multis subest injurationibus, et effugüs eandem acatholicis penitus impedire et irritam reddere, catholicis vero de die in diem protrahere volentibus.*

f) Minden hazai törvényeink megerősitették a négy recepta Religiok egyenlő jussaikat és tökéletes szabadságokat, nevezetesen pedig az 1791-dik beli 23 ik articulus annyira, hogy hazánk constitutiojának értelme 's ereje mellett egyik is dominans vallásnak nem tartathatik és magának a többek felett semmi felsőbbséget s elsőbbséget nem tulajdonithat. Nem volna pedig tö-

kéletes vallásosbeli szabadság és egyenlőség s hiában valók lennének az aránt való törvények, ha a r. catholica religióról más recepta religiora által állani kivánó személyek hat heti instructiot kiállani tartoznának és ha azt a nélkül cselekszik pártolóknak tartatnak és azokkal együtt a kik bé veszik büntetés alá rekesztetnek, ellenben a r. catholica hitre állani kivánók azt hat heti instructio és minden legkissebb gátolás nélkül megcselekedhetik. Azon tekintetre pedig, hogy a hat heti instructio az embereknek a vallás változtatásában való levitásoknak megzabolázására talán hasznos és szükséges volna kettőt lehet megmondani, egy felől ha ezen czélra szükséges volna is a hat heti instructio; ugyis annak költsönösnek kellene lenni mindenik recepta vallások között; de más felől eléggé provideált országunk törvénye az Apr. törvény 1. R. 5. Tit 4-ik artban az olyanok ellen, a kik vallásokat valamely hibájokat követhető büntetés elkerülhetésének reménysége alatt és igy világi tekintetből kivánnák változtatni, midőn az olyanoknak bévételektől akármely vallásu papok hivatalok és becsületek elvesztésének fenyitéke alatt eltiltatnak.

g) Káros lenne a hat heti instructio gyakorlásba lee dő vétele a polgári társaságnak és annak tagjainak boldogságokra nézve is. Ugyanis a polgári társaság boldogságát eszközli a belső csendesség, a csendességet az egyesség látták ezt a magyarországi statusok és néhai 2-ik Leopold is, midőn az 1790-ben tartott Diaetán in articulo de negotio Religionis azt mondják, hogy az országnak egyedül ennél fogva remélhető boldogsága. Már pedig a hat heti instructio sok egyenetlenségnek, versengésnek, ellenkezéseknek és viszályoknak materiája, a' mint ezt maga n. 2-ik József császár is megesmérte, az *E* betü alatt illetett szavaiban: az ellenkezések pedig hidegséget, a hidegség szeretetlenséget, a szeretetlenség könnyen gyülölséget szül, a gyülölség végre a hazafiak között minden rosznak kútfeje. Való jában teljesek a régibb levelestárok az egyik vallás által a másik felett kivánt elsőbbségről eredett egyenetlenségek nyomaival és a régiség hamvaiban is füstölögnek szo...oru áldozatjai az eféle viszálkodásnak. Kinek nem verzik a szive, ha az emberiségnek érzékenysége egészen kinem aludt benne, azoknak az öldöklésseknek csak emlékezetekre is, melyek a vallásbeli villongásokból eredtenek eleitől fogva és a melyek a földet sokszor vérözönnel boritották? De ha hazánknak és annak polgárainak boldogságok eképen veszedelembe forog sőt el is enyészik a vallásbeli viszongások miatt, ebből szükséges képpen következik az is, hogy a fejedelemnek java is nem eszközöltethetik illendő képpen: mert valamint függ a haza boldogsága a belső csendességtől és egyességtől, úgy függ fejedelem java is a haza boldogságától, melyeket egymástól elválasztani nem lehet.

Melyek szerint, minthogy a Hat heti instructiot a r. catholika vallás dogmái nem kivánják e mellett nem csak sok versengéseknek fundamentuma, hanem világos törvényeinkkel is ellenkezik igazságosnak és a polgári társaság boldogságára nézve hasznosnak látjuk a mellett maradni, hogy ki ki lelke nyugodalmát azon vallásban kereshesse és találja fel, a melyikbe tetszik; elégséges cinosura lévén a vallásokat változtatni kivánókra nézve az emlitett Apr. törvény első része 5 ik Tit. 4 ik art.-sának világos határozása mely szerint a mely pap valamely világi okból vallását változtatni kivánó személyt bévenne, hivatalának és becsületének elvesztésével büntettessék. (Folytatjuk.)

Közli: *Dr. Török István.*

Irodalom.

A „Magyar Szó" a protestantismus érdekeit védő napi lap. Hogy mily önzetlenül szolgálja a lap ennek érdekeit, arra nézve elég az általa elért eredményekre hivatkoznunk. A protestáns papság méltányolja ezt s impozáns számmal csoportosult a kibontott zászló köré, támogatva a lapot anyagilag, erkölcsileg. A teljes erkölcsi siker érdekében azonban feltétlenül szükséges, hogy ne csak maguk lelkipásztoraink támogassák a *Magyar Szót*, de hassanak oda, hogy hiveik is tegyék azt. Ha minden egyházközségben az egyház érdekeit igazán szolgáló lelkipásztor csak 2—3 esetben jár is el eredményesen, úgy hozzá járul ahhoz, hogy a „*Magyar Szó*" a teljes siker reményével folytathassa az ultramontánizmus ellen és a magyar sovinizmus érdekében megkezdett küzdelmét. A „*Magyar Szó*" előfizetési ára protestáns lelkészek és tanférfiak számára évi 20 korona, másoknak évi 28 korona Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, IV. Sarkantyus u 3.

Megjelent a *Vasárnap*" 3. száma Nagy Károly theol. tanár szerkesztésében Megszivlelendő vezércikke szegényügyről szól. Költeményei Szabolcska Mihálytól és Ravasz Lászlótól. Az özvegy asszony című czikket G. Diószeghy Mór lelkésztársunk lapunkból is ismert tollu iró irta. A lapban egy felséges képet is találunk: „Jöjjetek én hozzám, kik megfáradtatok és megterheltettetek (Mat. XI 28), melyhez szép szöveget irt a szerkesztő. Krónikái, vegyes hirei egyaránt érdekesek

„Béreek között" című erskötetem február elején fog a könyvpiacon megjelenni. Miután erre az időre a nyomtatandó példányok száma felől okvetlenül tájékozást kell szereznem, ez úton is felhivom mindazokat, a kik a könyvemre gyüjtőiveket kaptak, hogy azokat február 10-ig cimemre visszaküldeni szivesked jenek. Ugyancsak alábbi cimre küldendők az előfizetési pénzek is. Füzött példány 2 korona. Tisztelettel: H. Szántó István Emke-tanító Magyar Nagy Somboron.

Közérdekü üzenetek.

M. O. Kolozsvár. Kérdése sokkal fontosabb és mélyrehatóbb megvilágitást igényel, minthogy arra helyen teljes mértékben kiterjeszkedhetnénk, de az egyetemes zsinat közeledtére tekintettel magunk részéről is szükségesnek látjuk e kérdés beható pertraktálását, mert bizonyosak vagyunk felőle, hogy képviseleti alapon fejlesztett alkotmányunk és egyház-szervezetünk ismét vita tárgya lesz a zsinaton. Módját fogjuk ejteni ezért annak, hogy sokoldalú kérdésének különféle ágaira, rendre rendre, elmondjuk véleményünket, előre is jelezvén, hogy az ellenvélemények közzétételére is nyitva állnak e lap hasábjai.

P K. Déva. Nem osztjuk mindenben véleményét. Nézetünk szerint a református püspököket is épúgy megilleté a »méltóságos« cím, mint a katholikusokat, még főrendiházi tagságuk előtt is, mert bár az állami schematizmus rangfokozati táblázataiba beosztva nincsenek is, mindazonáltal a felekezetek egyenjoguságának törvényes megállapítása óta állásuk közjogi jelentősége, súly: és rangja a róm. katholikusokéval mindenben azonos Az egyházi hivatalos stylusban hasznalt másnemű címzéseket sem lehet arisztokrátikus jellegüeknek itélni, egyszerüen régi formák ezek, melyeket a konzervativ természetű egyház máig megtartott és speciális egyházi formákká alakított az által, hogy az illő cím használata mellett a keresztyénség legfőbb elvét: testvéri szeretetet is beillesztette irmodorába, atyafinak, testvérnek nevezve a címzettet. Nem elég demokratikus és emellett egyháziasan szép megszólítás ez: „Kegyelmes Atyánkfia!" Igaz, hogy a képviselőház is csak „tekintetes" hivatalosan, de azért nem ajánljuk, hogy valamelyik képviselőt igy szólitsa meg, mert bizonnyára megnehéztelne érette, míg a mélt. tiszt. és tek. kollégiumi előljáróság minden egyes tagja megelégszik az összesitett címből őt megillető titulussal Inkább maradjunk meg tehát a megtisztelő régi címzések mellett, mintsem elrontsuk hivatalos irmodorunkat a franciákat majmoló, valójában pedig zsidós, kereskedői nyelv kiállhatatlan és bántó „Ön"-jével és főként »Magá« jával.

N. A M.-Ugra. Azok a lelkészek, kik a mult évben évnegyedi részletekben vették föl kongruájukat, a mult év utolsó negyedére eső részletet is, az eredeti útalványozásnak megfelelő összegben vehetik föl, mert a kiegyenlítések csak 1901 től kezdve fognak elszámoltatni. A nyugták tehát fölküldendők.

E. K. Almás Tényleg való. Az ig.-tanács többé nem folyósít fizetés-előleget az állami kiegészítési összegek terhére, mert ez csak szolgálati idejére illeti a lelkészt és így teljes biztosítékot nem képez.

H. S. Bonyha. Véglegesen 360 kor. 55 fillérben van kiegészítése megállapítva és ez az összeg többé változás alá nem kerül.

A kultur szövetkezet iránti érdeklődését, a szervező bizottzág ez uton is köszöni.

Különfélék rovata.

Főtiszt. és mélt. Dr Bartók György erdélyi ev. ref. egyházkerületünk szeretve tisztelt püspöke, a Bethlen Gábor fejedelem szobrára 200 koronát adományozott. Ime a példa!

Főgondnoki beiktatás. A kolozsvári egyház község új főgondnokait báró Zeyk Józsefet és Ince Jenő. kir. it. táblai birót febr. 10-én fogják diszes hivatalukba ünnepélyesen beigtattatni.

Dr. Robertson, a Kanada nyugoti részében élő ref. missiói egyházak superintendense a budapesti scót missió egyik lelkészének *Websternek* kiséretében f. hó 25-én meglátogatta theol fakultásunkat s disztermünkben főtiszt. püspök Úr, a tanári kar s az ifjuság jelenlétében előadást tartott a kanadai viszonyokról Érdekes följegyeznünk, hogy Kanadában, hol különben a református elem dominál, több ezer református magyar is lakik s éppen ezek számára óhajtana magyar nyelvü lelkészeket kapni. A derék öreg kalvinista apostol az ő komoly és nyájas és buzgó egyéniségével mindenkire mély hatást tett; küldetése azonban realis eredménynyel alig fog járni .hiszen magunk is lelkipásztorok hiányát érezzük.

A kongrua. A *Szabad Sajtó* 1901. jan 21-iki számában ír a kongruáról. Kivonatban közöljük. »A kongrua mézes madzag lett, melylyel a szegény prot. papokat orruknál fogva czibálják. A kongrua nem a felebaráti szeretetnek megnyilatkozása, nem a szegénység eltüntetése, hanem uzsorás emberhez illő hitelmüvelet. Ha nem az volna, kifizethette volna az állam azt a nehány százezer forintot. A prot. papok olcsó hitegetésnél egyebet alig kaptak. Mert a jelen évre szóló kongruát is kikellett volna utalványozni De még a két év előttiből is van. Mikor fogják kifizetni? A választások után, miután a papok szavaztak a kormányra. A ki pedig ellenzéki képviselőjelőltre szavaz. kérje kongruáját az ellenzéki bukott jelölttől. A kongrua olyan mézes madzag, melylyel a prot. papokat azon urnához lehet orruknál fogva vezetni, a melyhez a kormány akarja. Annak a Széll Kálmánnak, a ki a Strossmayerek és Majláthok működését csendesen nézi, s elnézi, hogy a rekatholizáczió az állami anyakönyvvezetők közreműködésével történik, nem engedhetjük, hogy a kongruát a választások után fizessék. Azért követeljük a kongruának a választások előtt való kifizetését, hogy a prot. papok minden kényszerítés nélkül gyakorolhassák politikai jogaikat és ne kényszerítse az ultramontán szellemü kormányelnök a prot papokat, hogy ultramontán jelöltekre szavazzanak.« A Szabad Sajtó e szavai: kemény beszéd. Igazságos-e? Hogy e kérdésre megfeleljünk, még egy kevés időt el kell várnunk.

Kongrua-bizottsági gyűlés. A mult év április havában tartott ref. konventi gyülés 68. és 72. számu határozata értelmében az ev. ref. lelkész jövedelmi kiegészités ügykezelésére vonatkozó javaslat készítésével megbizott szükebb körü választmány tagjait Kun Bertalan tiszáninneni ev. ref. püspök s konventi egyházi elnök f. évi február hó 4-ére Budapestre hívta össze. Ez alkalommal kerül elintézésre a m. kir. kultusminiszterium által a magyarországi 5 ev. ref. e kerület részére már kiutalt 23000 korona káplántartási általány felosztása.

Adomány a Bethlen-szoborra. Kemény Kálmán báró valóságos belső titkos tanácsos, a főrendiház alelnöke, feleségével, Bánffy Polixena bárónővel együtt négyszáz koronát küldött a Bethlen-szoboralap javára. Levelében, a melylyel adományát kisérte, a többek közt ezt irta Kemény Kálmán báró: A legnemzetibb uralkodó, Erdély nagy fejedelme, Bethlen Gábor dicső emlékére Nagy-Enyeden állítandó szobor fogja hirdetni az igaz magyar hazafiságot, buzditva nemzetünk minden fiát a nemes példa követésére.

A sepsiszentgyörgyi ev. ref. Székely-mikó-kollegium *Bodor Domokos* rendes tanár 25 éves tanári működésének emlékére folyó évi február hó 3-án d. e. 10 órakor az intézet disztermében ünnepélyt rendez Mi is üdvözletünket küldjük.

Theologusok nagygyülése. A magyarországi összes protestáns theol akadémiák ifjusági küldöttsége Budapesten fog egybegyülni február hónapja 11—12. napjain.

Népámitás. *A Szent Antal kultusz Kolozsvárt.* A Kolozsvárt megjelenő »Ujság« január 27. számában ír e cimen a Szent Antal kultuszról. Röviden közöljük mi is.

„A kuruzslókat börtönbe kisérik, pedig ezek nem mételyezik annyira a népet, mint azok a *Népiratkák*, melyek Páduai Szent Antal csodáival foglalkoznak. Az idézeteket két iratkából vettük. Az egyik: Páduai Szent Antal. Imakönyv, a nagy csodatevő szent tiszteletére. Szerkesztette P. Soós István kármelita rendi áldozó pap. A másik: Páduai Szent Antal élete. A nép számára irta Bohnert N. András. Azt mondják ez iratok, ha elvesztettünk valamit, mellőzhetjük a csendőrséget, rendőrséget, mert szent Antal, ha nem is ingyen, de biztosan a kezünkbe adja, a mit elvesztettünk. Csak ezt az imádságot kell mondani 9 kedden: Páduai Szent Antal! Az úr kegyelme minden bajban biztos segitővé tett, s különösen az ellopott, vagy elveszett tárgyak megtéritőjévé.... Ajánlom védelmedbe a tárgyat, a melyet elvesztettem, kérlek hozd vissza nekem Ámen. Lelki, testi javakat is lehet kérni tőle. Azért aztán igérni kell kenyeret vagy pénzt a szegények számára. E kérését levélbe is foglalhatja, s a gyüjtő szekrénybe helyezheti Tudott beszélni ő halakkal is. Piciny szájacskájukat tátogatták, igy mutatták, hogy beszédét megértették. — Halottidéző is volt ő. Apját ugyanis gyilkossággal vádolták. Kihivta a birákat a meggyilkolt sirjához és igy szólt: Az úr nevében felszólitlak, hogy nyilatkozzál, hogy Bulloens Márton volt a gyilkosod? Tompa siri hang azt felelte, hogy nem. — Halottakat is támasztott. Testvérének, Feliciának, az öt éves Aparicio nevü fiát, a hozzája intézett imádságra feltámasztotta. — Aztán meg ügyes kézmüves is volt. Toulonban lakott Buffier Lujza kisasszony. Üzletét nem tudta kinyitni, mert a zár elromlott. Lakatost hivatott. Nem ért semmit. Ekkor Lujza asszony fogadást tett, hogy, ha sikerül feltörés nélkül felnyitni az ajtót, Szent Antal tiszteletére kenyeret ad a szegényeknek. A fogadás után ujból próbát tett a lakatos, s ime felnyilt.«

Ilyen s hasonló más kultusaival a klerikálismus nemcsak a felvilágosultságnak, de Jézus vallásának is ellensége s ellensége ennélfogva az emberiség összes magasabb érdekeinek. Üdvözöljük az „*Ujság*“-ot, hogy az ily dolgokat szóvá teszi. Az „*Ujság*“, mindinkább bebizonyul, mélyebben fogja fel hivatását, mint a legtöbb politikai lap s magasabb értelemben folytat politikát is, midőn a néplélek egésségessége fölött őrködik.

Vettük a debreceni ev. ref. főiskola akadémiai szakainak az 1900—1901 iskolai év második felére vonatkozó tanrendjét s látjuk benne a theologiai, a jog

és államtudományi és a bölcsészeti szak, ha nem is kimerítő, de minden esetre tartalmas képviseletét. Akad. igazgató: dr Bartha Béla. Theol. akad. dékán: Erőss Lajos. A jogakadémia dékánja: dr. Kérészy Zoltán.

A debreceni kollegium ujabb alapítványai. A múlt évben elhalt Kövesdi János, debreceni polgár 20000 korona alapítványt tett a kollegiumi énekkarnak. 14,000 korona kamatainak egyheted része az énektanár jutalma; ötheted részéből évenként országos pályázatot kell hirdetni. Egyik évben világi dalra, a másikban templomi, a harmadikban temetési énekre. A hetedrész kamatot kapják a birálók. Hatezer korona kamatját az énekkar tagjai közt osztják ki. Ugyancsak Kövesdi 100,000 koronát hagyott a debreceni református egyetemen létesítendő új jogi tanszékre Márk Endre, ügyvédi kamarai elnök, egyházkerületi és kollegiumi ügyész és neje Lengyel Emília 20.000 koronás alapítványt tettek egy közigazgatási jogi tanszékre. Az alapítványokat addig kell kamatoztatni, míg jövedelmük tanszékek fenntartását fogja fedezni.

A revideált ótestamentum átnézése. Az angol biblia terjesztő társaság megbizásából Szász Károly, dunamelléki püspök bizottságot hívott össze, hogy az átnézett ótestamentumot még egyszer átnézzék és hiányait pótolják Elnök Szász Károly. A bizottság tagjai: Radácsi György, dr. Kecskeméthy István, Petri Elek, Dicsőfi József, Venetianer Sándor, Hamar István. A bizottság február közepén gyül egybe, Budapesten.

Egy pápai pap. Az olasz királyt Bresci meggyilkolta. A nemesen érző emberiséget meghatotta a király szomoru sorsa. Csak egy olasz róm kath papban ébredt fel a gonosz lélek, s imádkoztatta hiveit Bresciért, mert egy gonosztevőtől szabadította meg a világot. Ime az ultramontán typus a vallás, erköles, az állami és társadalmi rend szolgálatában.

Mit kivánnának a spanyol klerikálisok? Ne legyen más hit, csak róm. kath. A ki más hitet vall, kényszer-munka, vagy börtön legyen a sorsa. A ki az egyház tekintélye ellen ir, pénzbüztetéssel sujtsák, vagy börtönbe vessék, nagy javaikat elvegyék. A spiritualizmus hirdetőit halállal, vagy életfogytiglan való börtönnel büntessék. A ki böjti napokban hust árúl, vagyonvesztéssel büntessék. A hitnyomozó törvényszéket miden kiváltságával vissza kell állítani. — Ime, az Isten dicsőségét, a Krisztus békességét hirdető, egyedül idvezítő egyház áldásthozó hajtásai! Az ilyen egyház ajkaira veheti még azt, *hogy Jézus neve dicsértessék?*

Kiadóhivatali üzenet.

Mocs Tiszt. Nagy Albert aának. A küldött pénzt következőleg számoltuk el Előfizetési hátrálék törlesztés 1898, 1899 és 1900 évekre = 30 korona. A folyó 1901 évre = 8 korona. Az 1898 évet megelőző előfizetési dijak nem minket illetnek. Igy a folyó évre még két korona fizetendő.

Hivatalos rész.

320—1901. KÖRLEVÉL

Valamennyi egyházmegye Nagytiszteletü esperesének, püspöki vizsgálat alatt álló egyház tiszteletes t. tanácsának s ev ref. koliegium méltóságos t. Előljáróságának.

A mult évben tartott egyházkerületi közgyülés jegyzőkönyve kellő számu példányban a fenti czimeknek megküldetvén, felkérjük az érdekelteket, hogy az alábbi kimutatásban feltüntetett példányok után darabonként 3 koronát számitva az ott kitüntetett összegeket legkésőbb folyó évi április 1-ig egyházkerületünk kebli pénztárába mulhatatlanul befizetni sziveskedjenek, megjegyeztetvén, hogy az egyházmegyei levéltárak számára ezen kivül még egy ingyenes példány is küldetett.

Kimutatás a közgyülési jegyzőkönyvek kiosztásáról.

1. Vajdahunyadi ehmnek	27	péld.	81 kor.
2. Gyulafehérvári	12		36
3. Nagyenyedi	32		96
4. K.-Kalotai	39		117
5. Sz.-Szolnoki	62		186
6. Deési	25		75
7. Széki	34		102
8. Nagy-Sajói	13		39
9. Görgényi	33		99
10. Marosi	62		186
11. Küküllői	35		105 „
12. Nagyszebeni	13		39
13. Udvarhelyi	50		150
14. Sepsi	36		108 „
15. Orbai	11		33
16. Erdővidéki	14		42
17. Kézdi	12		36
18. Romániai „	—		—
19. Kolozsvári 2 s a többi püspöki vizsgálat alatt álló egyháznak 1—1 összesen	10		30
20. A hét kollegiumnak 1—1 összesen	8	„	24 „
Összesen:	528	péld.	1584 kor.

Kolozsvártt, 1901. január 23-án.

Dr. Bartók György, elnök. *Maksay János,* titkár-h.

163.—1901. PÁLYÁZAAT.

Az erdélyi ev ref. egyházkerületben a kolozs-kalotai egyházmegyébe kebelezett *damos-jákotelki* IV. oszt. *papi* állomásra pályázat nyittatik.

Javadalom Lakás, kerttel és gazdasági melléképületekkel, fizetés 1200 korona — melyből 760 kor. 90 fillér állami kiegészités, a többi az egyház tagjaitól bejövendő készpénz kepe, és can portió hivatalosan felszámított értéke.

Pályázati határidő 1901. február 26-a Folyamodványok, nt Deési Gyula esperes aához küldendők Gyaluba.

Kolozsvártt, 1901. Január hó 23 án.

Dr. Bartók György, erdélyi ev. ref. püspök.

KÉRELEM.

»*Az orsz. ref. lelkészi özvegy-árva gyám intézet végrehajtó bizottsága* nevében tisztelettel kérem a nagytiszt. Esperes urakat, hogy az 1901. évi gyámintézeti kimutatás összeállításával sziveskedjenek várni, a mig az egyet. konvent a kongrua-segélyek megadóztatása tárgyában határoz.

Budapest, 1901. január 24-én. *Petri Elek,* biz. előadó

285—1901 KÖRLEVÉL

a görgényi egyházmegye lelkipásztoraihoz.

Hivatali elődöm 406—1900. szám alatti körlevelében értesítést küldött volt szét, hogy mindazon egyházak, hol gyümölcsözés végett elhelyezett tőkék vannak, a mennyiben az 1875. évi XXII. t. c. 2. § értelmében a tőkekamatadómentességre igényt tartanak, folyamodásukat, az akkor közölt minta szerint, — *minden év január végéig* terjesszék be a kir. pénzügyigazgatósághoz.

Ezen tőkekamatadómentes tőkék kimutatása a záros határidőig oly szórványosan érkezott be, hogy félek lelkésztársaim megfeledkeztek róla. Én a felelősséget a mulasztásokkal szemben a mulasztókra hárítom. S általán figyelmeztetem, hogy az ilyen több évekre szóló utasítást, rendeletet nyilvántartani és pontosan betartani sziveskedjenek, a rendeletnek minden további megismétlése nélkül

Gernyeszeg, 1901. jan. 29 *Csekme Ferencz,* görgényi esperes.

NYOMATOTT GOMBOS FERENCZ KÖNYVNYOMDÁJÁBAN, KOLOZSVÁRTT.

IV. Évfolyam. 6. szám. Kolozsvárt, 1901 február 7.

ERDÉLYI
PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre..... 12 kor.
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN.

Templomi éneklésünkről.

(Felolvastatott 1901. január 11-én Maros-Vásárhelytt, a »Református felolvasó estély« alkalmával.

A mi protestáns isteni tiszteletünknek három igen lényeges alkatrésze van: *éneklés, imádkozás, igehirdetés*. Mind a három lényeges és szükséges alkatrész, annyira lényeges, hogy ha valamely isteni tiszteleti aktusból ezek közül valamelyik hiányzik, akkor azt nem tartjuk teljesnek. Nem csak azért, mert így tanultuk, mert ehhez vagyunk szokva. Lényeges alkatrészek azért, mert általános jellegüek, mert az emberi természeten, a vallásos szükségleten alapulnak, az ember szellemi és érzéki alkotásában gyökereznek, s épen azért minden eddig ismert vallás szertartásaiban előfordulnak, bár nagyon különféle változatban és fokozatban, a mint az illető vallást követő népek műveltségi fokozatán lehetséges.

Kétségtelen, s a népek összes történetéből bizonyított dolog, hogy vallásos szertartásaiban minden nép a legjobbat, a legszebbet igyekezett kifejteni, a mire csak képes volt. Így van ez nálunk is, keresztyéneknél.

Az isteni tisztelet czéljára alkotott épületek az egyház megerősítése és kifejlődése óta maig a legdiszesebbek. A szertartás alkotó részei a legünnepélyesebbek. A mai szabad, pezsgő közéletben sok az alkalom az ünneplésre; de legyen valamely ünnepély akár tudományos, akár művészeti, politikai vagy közgazdasági ünnepély, sehol teljesebb, magasabb és tiszább lelki emelkedettséget nem talál az ember, mint vallásos ünnepen a templomban. Nem is lehet, mert a mellett, hogy a templomi isteni tisztelet a legmagasabb, a legfelségesebb eszmékre van irányozva, a melyekre az emberi elme képes lehet, egyszersmind az emberi lélek szükségeit is oly módon és mértékben ki tudja elégíteni, a melyre más ünnepélyek nem alkalmasok.

Hogy ez így lehessen, hogy ez a cél az isteni tisztelet alkalmával elérhető legyen, annak már fennebb említett mind a három része szükségkép végrehajtandó, mint a hogy ez nálunk meg is történik. De hogy mindenki részesülhessen abban a lelki kielégítésben, a melyre az isteni tisztelet gyakorlatban van, mindenkinek ahhoz való hangulattal, kellő érdekeltséggel is illik ott jelen lenni, s nemcsak az imádságot és prédikácziót meghallgatni, hanem az éneklésben is részt kell venni.

Nem hiszem, hogy tévednék, mikor azt gondolom, hogy a protestáns isteni tisztelet nem elégíti meg eléggé azokat, a kik nem tudnak vagy nem akarnak a gyülekezettel együtt énekelni. Én azt hiszem, hogy a mi nagyon egyszerü, minden külső dísz nélkül való templomainkban, az éneklés ideje alatt némileg unatkoznak, a kik énekelni nem tudnak, a kiket a mi énekeink szövegében és dallamaiban levő vallásos érzület érintetlen hagy. A nem protestáns keresztyén templomokban kifejtett pompa, festészeti, szobrászati diszítések, a sokszor valóban művészi zene- és ének-előadások alkalmasak arra, hogy csupán művészi tekintetben is lebilincseljék a templomban levők figyelmét. Ilyen dolgokat a protestáns templomokban nem talál senki máskor, csak ha valamely különös ünnep alkalmával ének- vagy zenekari előadás is tartatik. A mi közönséges vasárnapi, vagy más isteni tiszteleti szertartásunk ezek nélkül van, itt nincs semmi külső fény és pompa, a mi a szemet és fület szórakoztatná, s a külső cerimonia látása után a hívő valamennyire kielégítve távoznék el a templomból. A mi isteni tiszteletünk külsőségekben egyszerü, a mennyire csak lehetséges, annyira egyszerü, és hatást csak ezen egyszerü eszközök által, az ***éneklés***, ***imádkozás*** és ***tanítás*** által igyekszik elérni.

Kitűzött célomhoz képest csak az éneklésről akarok néhány megjegyzést tenni.

*

Az ember bárminő komoly céllal és bárminő áhitattal keresse is föl a templomot, általános emberi sajátságait le nem vetkőzheti még a templomban sem. A templomban, a helyhez találó érzület abban áll, hogy a ki ott megjelenik, azt világi gondok ne zavarják, ott magába szálljon, Isten előtt magát megalázza, saját kicsinységének és gyengeségének érzetében Istennek kegyelmét keresse, szóval, hogy az ember nemesebb mivolta, vallásos, erkölcsi oldala annyira előtérbe lépjen, hogy ez minden másnemü érzése és gondolata

felett uralkodjék. Ha valaki erre a lelki állapotra nem képes, annak kevés haszna van a templomjárásban. Hogy azonban ez a lelki állapot valakiben létre jöhessen, nem elég csupán templomba menni és meghallgatni, a mi ott végbe megy. Hogy a templomban töltött idő vallásos, erkölcsi épüléssel legyen egybekötve, oda olyan vallásos szükség-érzéssel illik menni, a mely csak a templomi szertartáshan talál kielégítést. A léleknek ezen állapotát nevezhetnők talán vallásos érzületnek, vallásos hangulatnak, vagy valami másnak, de mindenesetre úgy értendő, hogy ez még nem bevégzett lelki cselekvés, nem valamely meglett dolog, hanem *keletkezőben, függőben levő*, a melynek természeténél fogva megnyilatkozásra és kielégítésre van szüksége, hogy aztán a lélek, a kedély a normális kedélyállapotba juthasson. Ennek a lelki állapotnak *egyik megnyilatkozása a templomi éneklés*, de ez ép oly mértékben ébresztője, létre hozója és erősítője is annak.

Valamely hangulat keletkezésére ugyanis a környezet elhatározó befolyással van. Az ember ki van téve az őt környező természet vagy társadalmi élet behatásainak; azok alól magát el nem vonhatja, ki nem szabadíthatja. A mint ezek a hatások kedveznek az ő testi, vagy lelki szükségeinek, vagy azokkal ellenkeznek, a szerint változik nagyjában a gondolkozása, esze járása, érzülete, kedélyállapota. Tudhatjuk magunkról, láthatjuk a mások példáján, hogy kedély-állapotunk, hangulatunk folytonos hullámzásban van; váltakozik bennünk a derü és ború, a kellemes és kellemetlen érzelem. A sokféle változatból kettő, mint ellentét, annyira feltünő, hogy még azok is észre veszik, a kik nem figyelik. Ezek pedig, a köznyelv elfogadott megnevezése szerint, a *jó kedv*, meg *rosz kedv*. Magunkról tapasztaljuk, de másokra nézve is azt gondoljuk, hogy ki-ki úgy szól, úgy nyilatkozik, a mint érez. Jó kedvében nevet, dalol, rosz kedvében hallgat, panaszol vagy jajgat az ember, de általában közvetlenül azon hatásnak megfelelően, a minek ki van téve. Azt, hogy milyen hanguluta van valakinek, el nem rejtheti akár jó, akár rosz legyen az, kisúgárzik, kitőr egész valóján, ha szavakkal, vagy másképp nem nyilatkoztatja is. A tapasztalt szemlélő azonnal észre veszi azt. És ha talán rejtegetni, tettetni is akarja valódi kedélyi állapotát, azt csak rövid ideig teheti s végre is engednie kell a lelki állapot igaz, természetszerü megnyilatkozásának. Levert, bánatos állapotban jókedvünek, derültnek lenni olyan ellentmondás, oly képmutatás, a mire csak a gyakorlott színész képes. Az is csak addig, míg szerepét kell játszania. Az emberek nagy tömege pedig jó kedvü vagy rosz kedvü, a szerint, a mint öröme, vagy bánata van.

És ezen általános jelenségen kivül, melyet az emberi élet ilynemü tüneményeire nézve szabálynak kell elismernünk, mely alól csak a legritkább esetben van kivétel, még arról is könnyen meggyőződhetik a figyelő, hogy az egyes emberek kedélyállapota nem szokott elszigetelve, egymagában maradni. Nem, sőt ellenkezőleg, valami módon mindazokra kihat, mindazokkal közös lesz, a kik vele érintkeznek, a kik vele együtt vannak. Általános tapasztalaton épült állítás, hogy: »Sír a sírókkal, nevet a nevetőkkel az ember.« Egy ember boldogsága környezetének is boldogsága; egy ember gyásza a többinek is gyásza. Ugy érzik ezt mindazok, a kik az illetők körében vannak.

(Folytatjuk.) ***Lakatos Sámuel.***

Egyháztársadalmi munka a selyei evang. reform. egyházban.

A selyei ref. egyházban az egyháztársadalmi munkásság az 1894 ik éven kezdődik. Ezen év telén kezdettem egyházi estéket — akkor még vallásos estélyeknek hivtuk — tartani. Fájdalom, e sürün látogatott estéket bizonyos okok miatt rövid idő alatt megkellett szüntetnem. Majdnem 3 évi szünetelés után 1898. október 30-án ismét életbe léptettem, s 1898—99 telén tartott egyházi estéken olvastam fel „*A selyei ref. egyház története.*« czimü munkámat, a melyből 3 czikkely e lap hasábjain jelent meg. Legnagyobb hiányát érezték híveim egy könyvtárnak. E hiány elenyésztetése czéljából felkértem Lakatos Ferencz, Kacsó Gábor és Kacsó Károly református ifjakat, hogy deczember 26-án tartsanak egy székely bált a szervezendő népkönyvtár javára. A bál csakugyan megtartatott s annak 33 k. 30 f. tiszta jövedelméből alkalmas könyveket rendeltem s ezzel megvetettem a *népkönyvtár* alapját. Azonban ez a könyvtár az olvasók nagy száma miatt elégtelennek bizonyult. Ilyen körülmények közt 1899. január hó 15-én azon alázatos kéréssel fordultam a fölmüvelésügyi miniszter ur őnagyméltóságához, hogy lajándékozza meg egyházamat egy felerészben szépirodalmi, felerészben gazdasági müvekből álló ingyenes népkönyvtárral. A miniszter ur őnagyméltósága, a mint a Franklin-társulat február hó 20-án értesített, 1233/VI. sz. a. egy III. számu ingyenes népkönyvtárt adományozott egyházamnak 171 kötetben. Márczius 20-án megkaptuk s lajstromba iktattuk. Igy alapittatott meg egyházam népkönyvtára.

1899. szeptember havában egy véletlen körülmény uj munkatért mutatott számomra. Látván, hogy a r. kath. egyházfi a „*Szent család*“ naptárával kinálgatja híveimet s akadtak olyanok, a kik vásároltak belőle, azonnal ellensulyozására gondoltam. Hornyánszkytól »*Prot. árvaházi naptár*«-t hozattam s mintegy 40 példányt adván el belőle, oly sikerrel terjesztettem, hogy egyházkerületünkben mindjárt Kolozsvár után egyházam következik. Nagyon fontos teendő volt még a Prot. irodalmi társaság népies kiadványainak bevezetése. Megtörtént ez is. Az 1899/900 ik iskolai évben 60 darab Koszorut hozattam s osztottam ki iskolánk tanulói közt jutalomkönyvül.

Az erdélyi ref. egyházkerület egyházi értekezletének »*Mit tegyünk?*« czimü felhivása tehát nem talált készületlenül. De hogy e felhivó szózat *után* mit tettem, a következőkben foglalom össze:

1. *A vallásos iratok* közül elterjesztettem: a) Bucsuszót a pápához 9 példányhan, b) Luther 95 tételét 8 példányban, c) Ágostai hitvallást 1 példányban. d) Az őszövetséget 2 példányban. e) Koszorut 130 példányban.

2. *Prot. árvaházi naptárral* 55. családot láttam el.

3. ***Egyházi estéket*** tartok minden héten 3 szor, u. m. vasárnap, szerdán és pénteken. Úgyanakkor olvasni való könyveket adunk ki. Vasárnap és szerdán estve 6—8 óráig ujságolvasó, 8—9 dalárda órákat, pénteken 6—9 óráig tartjuk a szorosabb értelemben vett egyházi estéket. A vasárnapi és szerdai egyházi estéken olvassuk a „Kis Tükört" (Most mára „ ***Vasárnap***" is olvasható s ismertethető. *Szerk*) és a »Magyar Szót.« A dalárdát, melynek nagy részét ifjak alkotják, Pap János kántortanító vezeti. Legelőször f. évi január hó 15-én szerepelt szegény Deák Istvánné temetésén. A pénteki egyházi estéket a következő tárgysorozattal tartottuk meg.

1901. január 11-én. 1. Ének XIV dics. 3. 4. v. 2. S. A. ref. pap megnyitó beszéde az egyházi esték czéljáról. 3. Ének XIV. dics. 7. v. 4. A keresztyén egyház romlottságáról a reformáció előtt. (A keresztyén egyház történetei. (Kőszeg, 1842.) czimű könyv 122—133 lapjairól.) 5. Ének. XX. dics. 2 v. 6. A bucsu. Tetzel bucsukereskedése. Luther 95 tétele. (Paulik J. Luther 95 tétele (Budapest, 1899.) czimü könyv 21—42 lapjairól.) 7. Ének XVII. dics. 5 v. 8. A kálvinista kenyér. Szentkuthy Károlytól (Koszoru 68. füzete.) 9. Ének XIX. dics. 1 v.

1901. január 18-án: 1. Ének. CLXXVII. dics. 6. v. 2. A párizsi vérnász. (Farkas József egyháztörténelme (Pest, 1867.) 110—113. lapjairól. 3. Ének. CLXIX. dics. 2. v. 4. A hit és hitetlenség. (A keresztyén egyház történetei. (Kőszeg. 1842) czimü könyv 250—254. lapjairól.) 5. Ének. CLXXII. dics. 5. v. 6. Az ezüst szív Kecskeméthy Istvántól. (Koszoru 59. füzete.) 7. Ének. CLXXV. dics. 5. v. 8. A kányai mártirok. Forgács Endrétől. (Koszoru 63 füzete.) 9. Ének CLXXII. dics. 7. v.

1901. január 25-én: 1 Ének CLXXII.dics 4. v. 2. A reformátusok és r. katholikusok száma. A protestántizmus terjedése. A római hit csodái. (Szemelvények a Prot Szemle 1899. és 1900. év füzeteiből.) 3. Ének. XIV dics. 5. v. 4. A gályarabok története Marton Sándortól. (Koszoru 2. füzete.) 5. Ének. CLXXVII. dics 5. v. 6. Egy eltépett biblialevél Turi Farkas Imrétől. (Koszoru 19 füzete.) 7. Ének XVII. dics 4 v. 8. Az ötödik parancsolat Farkas Antaltól. (Koszoru 25 füzete.) 9. Ének. LXIX. dics. 4. v.

Az egyházi estéket híveim huzgón látogatják, mint egy olyan intézményt, a melynek nemesitő s ismeretterjesztő hatása van. Egyébként a hívek szorgatására s az érdeklődés ébrentartására a f. évi január hó 9-iki presbiteri ülés Kusztos Sándor, Lakatos Sándor, Siklódi Albert, Kacsó Ferencz, Kacsó L. József és Szabó Sámuel atyafiakat küldötte ki, a kik elhivatásuknak a legnagyobb buzgósággal tesznek eleget.

Végzetre ha még megemlitem, hogy 1894-ben Tkts. Lakatos Sámuel marosvásárhelyi ref. tanár ur nagylelkü adományával megalapitottam a *tanitói könyvtárt*, a mely ma 70—80 drbot számlál a legkiválóbb müvekből; 1900-ban életre hivtam a *parochiális könyvtárt* is, feltüntettem röviden azokat az egyháztársadalmi munkákat, a melyeket egyházamban folytatok.

Sámuel Aladár,
ref. lelkész.

Helyes. Ilyen dolgokról szóló cikkek és tudósitások kellenek nekünk. Kérjük az egyházi szeretetmunkában is megindulni s evégre az Évkönyvünkben s lapunban ajánlt szervezkedéseket is megejteni. Kérünk a könyvtárakban meglevő könyvekről egy rövid, jelentő ismertetést. Szives üdvözlet! *Szerk.*

A hat heti oktatás.

(Folytatás)

2. A fen tisztelt k. rendelés 2-ik pontjára, mely azt kivánja, hogy a r. catholica valláson lévő személyekkel házassági életre lépni kivánó más recepta religióju személyeket, csak a r. catholicus papok és plébánusok eskethessék egybe, e következendőköt jegyezzük meg.

a) Az esküvés a polgári társaságban olyan zár, mely alatt az igazságnak és egyenességnek kell megtartatni. Hogy ennek méltósága és a polgári társaság boldogságára célozó ereje megmaradjon, elmulhatlanul szükséges, hogy az olyan módon vitessék végbe, mely szerint az esküvő az igazság kimondására és megtartására lelke esmérete szerint magát kötelesnek hiszi: mert egyébaránt az esküvő hypocritává lenne és magát az esküvésnek ereje alól mentnek lenni képzelné; és igy az esküvés a polgári társaságra rézve minden hasznát elvesztené. Már pedig a világos. hogy a r. catholica anyaszent egyház principiumai szerint való esküvés formájában olyanok foglaltatnak bé, melyek közül mindenikről a más recepta religiokon levő személyek lelkek ismeretében meggyőződve nem lehetnek; következés szerént azon esküvés formájával egy protestáns sem köteleztethetik házas társa aránt való hívségre, és ha réá szoríttatnék is elmondására, mi módon lehetne kivánni s remélleni, hogy azt szentül megtartsa; az honnan az 1790-beli Magyarországi Diaeta is in Art. de negotio religionis puncto 9-o meghatározta hogy a protestánsok csak a magok vallások principiumai szerént esküdjenek s eskettessenek.

Ha tehát elmulhatatlanul szükséges, hogy kiki a maga vallása szerint való esküvés formájával hiteltessék akármely dologban is, az annyival szükségesebb azokra nézve, a kik a házassági szövetség szentül való megtartására kötelezteteknek; ezt pedig leghelyesebben mindenkor az azon valláson lévő papok, melyet az esküvő vall, vihetik véghez.

b) Az esküvés az Istcni tiszteletnek egy nevezetes része, mint a melyben a mindentudó Isten mint büntető és megjutalmaztató biró segítségül hívatik: ezt senki kétségbe nem hozhatja. Mi lehetne pedig az okossággal, a keresztyén türelemmel, a vallásbeli józan szabadsággal és lelkiismérettel ellenkezőbb dolog, mint hogy valaki az Istenitiszteletnek akármelyik részében is a maga vallása principiumaival ellenkező ritusokra, és actusokra kénszeríttessék? Megismérte ennek nem helyes voltát a Magyarországi Diaeta is, midőn 1790-ben in Art. de negotio religionis a 3-dik pont alatt ezt határozta: ***Evangelici ad cerimonias et actus religioni suae contrarios nullo titulo nullisque mulctis adigantur.*** Ezen mi Erdélyországunkban pedig annak constitutiója szerint soha efféle szokásban megszoritások és kénszeríttések, helyt nem tanáltanak; ellenkeznek is azok a vallásbéli tökéletes szabadsággal, melyről igy végezett az 1744-ik beli 7-ik art. ***Tres, a R. Catholica Religione diversae plena et omni moda Libertate, nullisque legibus circumscriptae sint.***

c) Azon rendelés, hogy a nem r. catholica személyt házassági életre a r. catholicus pap eskesse egybe, ellenkezik országunknak világos törvényeivel Appr. I. R. 5-ik Tit. 3-ik articulusában azt mondja: ***A külömböző Religiókon való papok egymás hi-***

vatalába magukat ne elegyítsék; az Appr. 1. R. 5-ik Tit. 4-ik art. világosan tiltja hogy egyik *réligion lévő pap is más réligón lévő személyt copulálni ne merészeljen, sub amissione honoris et officii.*

d) Az állíttatik ugyan, hogy a r. catholica vallás dogmái kivánnák, hogy in mixtis matrimoniis ha egyik fél azon valláson lévő a r. catholicus pap légyen mindenkor az esketö; de hogy ez nem fundamentumos állittás a felyebbi 3 pontok alatt elé hozott okok világoson bizonyíttják. De tegyük fel, hogy azok valamit effélét kivánnak is, elég felelet lenne erre annak meggondolása, hogy lehetnek az egész polgári társaság valamelyik részének magokban és magokra nézve a többektől megkülömböztetett principiumok és törvények, de mihelyt az egész társaság együtt vétetik s gondoltatik, a társaság törvénye a főtörvény, és a mennyiben a dolog az egészet illeti, nem a rész, hanem az egész társaság törvényének kelletik sinormértéknek lenni. Az erdélyi három nemzetekből és négy recepta religiókból álló polgári társaságnak pedig mindenik részére nézve leginkább kötelező törvénye a jussokbéli tökéletes egyenlőség, mint a mely fundamentalis változhatatlan törvénye hazánknak s polgári alkotmányunknak. Ezen tekintetet szemek előtt hordozták országunk rendjei, midőn 1744-ik esztendőben 7-ik articulusban r. catholicus atyánkfiaira nézve eltörölni kivántak némely megszorittásokat, melyeknek a régibb időkben alájok voltak vettetve és azokat el is törlették de csak annyiban a mennyiben a más három recepta religioknak sérelmek nélkül megeshetett, a mint ez az említett articulusnak e következő szavaiból világos: *Deletis illis, qui in contrarium faciunt articulis Appr. vel compilatis Const. insertis vel alibi existentibus- in quantum religioni r. catholicae absque laesione aliarum religionum praeiudicant.*

e) A házassági életre menő személyektől az esketö papoknak stolare nevezet alatt bizonyos jövedelmek vagyon; ha pedig in mixtis matrimoniis az esketö pap mindenkor r. catholicus lenne, úgy az ilyen esetekben a protestáns papok tulajdon törvényes jövedelmektől mind annyiszor megfosztatnának; az pedig az igazságnak megsértése nélkül nem lehet, hogy a mely jövedelem a más három vallások sorsosai esketésekért járni szokott, attól megfosztassanak. Azt állítni, hogy az ilyen esetekben mindenik valláson lévő papnak fizettessék meg stolája nem egyéb volna, hanem ugyanazon cselekedetért kettős jutalmat venni, és a népet is kettős igával ok nélkül terhelni. Melyekre nézve, hogy mind az esküvésnek a polgári társaság hasznára célozó ereje megmaradjon, mind az esküvő a lelkiismeretnek sérelmétől ment legyen, mind a vallásbeli jussok tökéletes egyenlősége sérthetetlenségben álljon, mind pedig végre se egy vallásu pap is törvényes jövedelmétől meg ne fosztassék, se a népnek nyakába kettős teher ne vettessék, ezen dolog igazságos elintézésének módját abban látjuk, ha in mixtis matrimoniis mindenik valláson lévő papok a magok hallgatójokat azoknak vallásoknak principiumai szerint megesketik, és az uzusban levő stolának is mindenik felét veszi.

3-o. A fenn tisztelt udvari decretum 3-ik pontjára, mely azt kivánja, hogy a diversae religionis házasok között ha egyik r. catholicus, vagy catholica, minden differentiák, és matrimonialis causák a r. catholicum papi forum ellátásának vettessenek alája, ezen megjegyzéseket tesszük.

a) Mostan dicsőségesen uralkodó fejedelmünk uralkodásának mindjárt kezdetében az 1791-ik béli 32. és 34-ik diaetalis articulusokban hazánkban mind a civile, mind az ecclesiasticum forumoknak régi törvényes és diplomatica activitasokat helyre állítván ezekben: *omnia fora judicailia, civilia et Ecclastica in M. Transsylvaniae P. ptu in pristinam legalem et diplomaticam normam restituuntur*, ismét: *causae in obiectis matrimonialibus ad concernentia tora Eclastica Recepta Religionum relegantur*, ez által mind azt megesmérte, hogy mindenik recepta religion levő Eclasticum Forumoknak hatalmok és activitasok alá tartoznak az ő hiteknek minden sorsossai, mind pedig azt is, hogy minden polgárok a magok vallásokon lévő eclasticum forumokon perelhessenek; igen bölcsen is, mivel mind a r. cathólica, mind pedig a reformata vallás principiumai azt kivánják. A Helvetica Confessio 29-ik részében igy határozott ezen dologban: *Constituantur in Ecla. legitima Judicia et Judices sancti, qui tueant — conjugia et omnem inpudicitiam inpudentiamque coërceant et apua quos contraversiae matrimoniales transigantur. A R. Catholica anya sz. Egyház symbolicus könyve pedig igy határozott ezen dologban: Si quis vixerit causas matrimoniales non spectare ad judices Eclasticos anatema sit. Tridentini concilii acta sessione 24-a;* a fenn tisztelt decretum 3-ik pontjának gyakorlásba leendő vétele pedig ezzel világosan ellenkeznék: mert a szerént a r. catholicum eclasticum forumoknak activitasok a magok hitek sorsossaival szélesebben is kiterjednek; ellenben a más 3 recepta religiók eclasticum forumaiknak activitasok alól sokan a magok hitek sorsosai közül is kivétetnének.

b) A józan okosság, igazság és egyenesség azt kivánják, hogy minden népet, nemzetiséget, sőt különösön, kit-kit csak a maga törvénye szerint és törvényéből kell, és lehet megitélni. Ha pedig a r. catholicum papi forum jurisdicatiója kiterjesztődnék a más vallásbéliekre is, ezek az őköt nem kötelező törvényből itéltetnének meg; a pedig a legelső és legszentebb törvényből foly, hogy arra a mire nem köteles, senki se szoríttassék.

c) Az Apr. 1. R. 5. Tit. 3-ik art. azt parancsolja, hogy a *különböző religiókon lévő papok magokat egy más hivataljába ne elegyitsék*; az Apr. 1 R. 5-ik Tit. 4-ik art. tiltja; hogy *egyik religión levő pap is más religión lévő személyeket divortiálni sub amissione honoris et officii — ne merészeljen —* ezen fundamentalis törvények megsértése nélkül lehetetlennek látjuk a fenn tisztelt decretumnak teljesithetését.

d) A természet törvényén fundáltatott, és eleitől fogva való gyakorlás által megerősített törvény a juristáknak ezen regúlája *Actor sequi debet forum Rei. Böhmeri Jus Eclasticum Libr. 2. Tit. 2.* § 51-és Petri Bod Praxis Fori Eclast. Tit. 3. §. 21., mely szerint akármely felperesnek a maga alperessét ennek competens formán kelletik keresni; ezt kivánja az Apr. 3. R. 6-ik Tit. 1.-sö art., midőn világosan mondja: *A Nemes ember csak coram suo competenti judice tartozzék törvényt állani és nem másutt*, melyhez képest ezen törvénynek ellenére a protestans religión lévő személyeket a r. catholicum papi forum előtt való törvényt állásra szoritani nem lehet, mint a melynek törvénye ezeket nem is kötelezi. Visszás és sérelmes dolog is volna az, hogy valaki olyan személyektől itéltessék meg, a kiknek hatalmok alatt nincsen és a kiktől semmi tekintetben nem függ. Már pedig országunkban a protestansok a r. cath. papoknak hatalmok alatt soha sem voltak, most sincsenek s törvény szerint nem is lehetnek. Magyarországon is 1790-ben in articulo de negotio religionis Puncto 4-o törvényesen megállittatott, hogy a protestansok a vallás dolgában csupán csak a magok előljáróiktól függjenek, ezekben: *Evangelici utriusque confessionis in iis quae ad religionem pertinent unice a religionis suae superioribus dependeant.*

(Vége következik.)

Közli: *Dr. Török István.*

TÁRCA.

Sugarak az éjszakában.

Irta: ***Kovács Dezső.***

Azt a félszáz esztendőt, a mely 1664-től, a vasvári békétől 1711-ig terjed, a mikor a majthényi síkon Szathmár mellett a Rákóci Ferenc seregei letették a diadalmasan villogtatott fegyvereket, a történet kuruc-világnak nevezi. Csodálatos kor! Midőn már hanyatlóban van, felsír a nóta utána a bujdosásba induló vitéz ajakán: „Mikor virrad megint, hej, olyan szép, idő! Hires *Bottyán* hírét az *Bezerédiét* egekig emelő egekig emelő?.... *Balog* Ádám nevét, vitéz kurucokét feltündököltető, feltündököltető?....

Erről a csodás időről hadd emlékezzünk meg itt ma. Nekünk, protestánsoknak nagy részünk volt gyászában és kevés örömeiben, bánatából és dicsőségéből kivettük a részünket.

150 esztendeig tartó harcok és véráldozatok után végre hanyatlóban volt Magyarországon a török hatalma. És mi történt? Midőn annyi balszerencse közt, oly sok viszály után végre az egyesült magyar és német hadak Montecucoli vezérlete alatt halálos csapást mértek a törökre Szent-Gothárdnál, I. Leopold királyunk a magyar nemzet meghallgatása nélkül olyan gyalázatos békét kötött a törökkel, mintha bennünket vertek volna meg s nem mi a törököt. Ez volt a vasvári béke. Erre a hallatlan jogtalanságra és gyalázatra felforrt a nemzetben a vér. Legjobbjaink: Zrinyi Miklós, horvátország bánja, Wesselényi Ferenc, a nádor, Nádasdi Tamás, az ország birája, Frangepán, a tenger partjának hatalmas ura, I. Rákóci Ferenc, erdély fejedelme s mások szövetséget kötöttek, hogy hazánkat osztrák segély nélkül, sőt az osztrák segély ellenére is felszabaditják a török hatalma s ha kell, az osztrák hatalma alól. Ezt az úgynevezett Wesselényi-féle összeesküvést a Zrinyi Miklós és Wesselényi halála után a Wesselényi özvegyének, Széchy Máriának, meg a török tolmácsnak árulása folytán fölfedezték és 1671-ben vérbe fojtották. Vérpadon hullt el a feje Zrinyi M. öcscsének, Péternek, Frangepánnak és Nádasdinak. De a nemes férfiak vére I. Leopoldot és tanácsosait nem elégitette ki. Száz meg száz ártatlant hurcoltak börtönbe s vizsgálóbiztosaik kisütötték, hogy protestánsok csinálták az összeesküvést s a nyomában keletkezett zavarokat. Magyarországnak elvették alkotmányát, kinyilatkoztatták, hogy nem külön ország, hanem I. Leopold családi birtoka. Ampringen Gáspár, a helytartója, véres kegyetlenséggel üldözte nemzetünket, főleg a protestánsokat. Pedig a Wesselényi-féle elégületlenek közt ott volt Lippay György, az esztergomi katholikus főpap, az érsek is. »1674-ben uj csapás érte a protestánsokat«, mondja a történetíró. »Ugyanis a király megengedte, hogy Szelepcsényi esztergomi érsek egy rendkivüli törvényszéket állítson fel Pozsonyban. Ide megidéztek minden protestáns lelkészt — (Hogy minő jogon? A fegyverek jogán!) Megjelentek 336-an.« — Czeglédi István, a fehérhajú istenes kassai pap, halottan érkezik a törvényszék elé. S zárt ajkának néma vádjára megdöbbennek birái, de magukba nem szállanak. „Lázadással, a katholikus egyház gyalázásával vádolják papjainkat és halálra itélik. Később választást engednek nekik: a kath. egyházba való áttérés, számkivetés vagy börtön között.« Egy pár kicsinyhitű kivételével rendületlenek maradnak. Ezeket elkínozva, kiéheztetve hurcolják Nápolyba s oda láncolják őket a rablók és gyilkosok közé a gályákra. S ők nem csüggednek. Megzendül az ének ajkaikon „De ne félj, — Hitben élj; — Bizd Istenre dolgodat! — Elhidd, bár — Órát vár, — Megsegiti bajodat, — S végtére — *Későre* — Mind elveszti, — Megemészti — Árulóidat!“ Ott kinlódnak, míg a nemes Hollandia ki nem szabadítja őket. A Ruiter Mihály holland tengernagy ágyuinak fenyegetésére lehullnak végre az életben maradottakról a bilincsek s visszatérhetnek szerencsétlen hazájokba. Itt polgárháborut találnak. Országunkat már megfosztották minden jogától. Thököly Imre, a kés márki gróf. fegyvert fogott a hazáért és a protestáns vallásszabadságért; azonban rövid és dicsőséges harc után a túlnyomó erő legyőzte s ő számkivetésbe ment Törökországba. Katonái, a kurucok, bujdosókká lettek. A bakony erdei, a Kárpátok fenyvesei között bujdokoltak, várván a jobb időket s várván jó urukat nagy Törökországból.

Gyönyörü énekben fejezi ki e vágyakozást a kuruc vitéz; méltó, hogy meghallgassuk

Most jöttem Erdélyből, Erdélyországából —
Lovastól, nyergestől, egy nyargalt szolgástól.

Szolgámnak a neve Hányd-el-vesd-el-Gyurka,
Magamnak a neve: bujdosó katona.

Nem vétettem semmit, az ég bizonyságom:
Még sincs maradásom, — köztetek lakásom.

Szegény árva fejem nincs hová hajtanom.
Szegény árva fejem nincs hová hajtanom.

Elment az én uram idegen országra:
Levelet iratott, hogy menjek utána....

Elment az én uram török táborra —
Meggyászolom őtet fekete bársonyba.

Délig feketébe — délután veresbe,
Hajnalkor pediglen öltözöm fegyverbe.

Ülök paripára, jó lovam hátára:
Ugy megyek utána — nagy Törökországba.

E bujdosókról irja korunknak énekese, Endrődi S.:

»Mi dolog, mi zokog
A fekete éjben,
Vadonat erdőség
Sürü sötétjében?

Valami nagy bánat
Jár ott epedően —
Magyarország szive
Dobog az erdőkben.

Földönfutó népség
Hazátlan kurucz had
Sötét nóták mellé
Vérkönnyeket hullat.

Jajja fölsirámlik
S el-elhal erőtlen —
Magyarország szive
Zokog az erdőkben.

Időközben elfoglaltuk Buda várát s a törököket több győzelem után kivertük az országból; s ekkor, a midőn már Leopoldnak nem kellett félnie többé a törököktől: zsoldosainak szabad kezet engedett Magyarországon. Eperjesen vértörvényszéket állíttattak fel Karaffa tábornok vezetése alatt. Sok protestáns polgár, a kikről elhitették, hogy lázadók, vérpadon halt meg.

Templomainkat, iskoláinkat bezárták vagy elvették, adót fizettettek velünk a katholikus célokra; de most már katholikus testvéreinket se kímélték. Egyházi javaikat németeknek adományozták. Törvénytelenül súlyos adót vetettek a nemzetre; zsoldos katonáikat nyakunkra küldötték s miután ők nem fizették ki a bérüket, eltürték, hogy rablással ők vegyék fel rajtunk.

És ekkor kitört az elégületlenség az egész nemzetben. Fegyvert fogott a nép, s a vezére a felkelésnek II. Rákóci Ferenc lett, a föld legnemesebb szabadsághőse. Kibontott zászlóira e két szó volt írva: „Az Istenért és a szabadságért!"— Két szentség, mely elválhatatlanúl össze volt forrva mindig a magyar nemzet szivében. Történetünk legmagasztosabb tetteit az Isten és a haza szenteli meg s költészetünknek legszebb virágait a vallásosság és a hazaszeretet fakasztja.

Ezek ama sugarak, a melyek vezették nemzetünket a keserüségek és csapások éjszakájában.

A Rákóci Ferenc szabadságharca 1703-tól 1711-ig, tehát teljes nyolc esztendeig tartott. Hallatlan eset a világ történetében, hogy egy kétszáz esztendőn keresztül tartó harcokban ***megfogyott***, dúlásokkal ***szegénynyé tett*** nép majdnem egy évtizedig tudjon ***ilyen*** harcot kitartani gazdag ellenség hatalmas seregei ellen. A költő Isten csodájának tartja, hogy még áll hazánk. Valóban az: Isten csodája. De ma már tudjuk e csodának édes titkát: a vallásosság s a haza törhetetlen szeretete tett bennünket a csodák nemzetévé.

A szabadságharczban is, a melyről most emlékezünk, a vallás és a haza erősített bennünket; a vallásosság és hazaszeretet hozott diadalokat a kurucz vitézek zászlóira, ezeknek fénye villámlott szablyáin Rákóci vitézeinek s ezeknek melege enyhitette a vesztett csaták okozta fájdalmakat.

S mikor a hoszszu és dicsőséges harcz után nem legyőzve, de kapott sebeiben elvérezvén, leomlott ***hazánk***; megmaradt a ***hit***: hogy Isten nem hagyhatott el bennünket s ez a hit erőt adott, hogy ujból talpra álljon e nemzet.

Rákóczi Ferencz katonái, éppen ugy, mint egykor a Tököly hivei, ismét bujdosásnak indultak ugyan, ismét erdők lettek a lakásaik: de szivükből a remény egy jobb jövő iránt s a bizalom, a melyet Istenbe vetettek, éppen úgy nem halt ki, mint a Thököly kurucainak szivéből. S mint katonái, az egyszerü kurucz vítézek, éppen úgy vitte magával az Istenbe vetett bizalmat az örök bujdosásba is a dicső fejedelem maga.

Ez a szomorú és csodás kor, a melynek emlékére is feldobog szivünk, nem halt meg. Lelke él s reánk maradt költészetében. Bírjuk a gályaraboknak erős hitről, szent türelemről, isten akaratában való megnyugvásról szóló énekeit. Ime, szóról-szóra igaz, amit a vallás tanít: a mi jobb volt lelkünkben, az el nem enyészik soha. Mintha a próféta szólalna meg ujból a biblia egyszerű, de fenséges nyelvén. Semmi szépség a szóban, a rigmusban: de keresztül búg lelkünkön az igazságnak erejével és meghat: a

Rab pédikátorok éneke.

(1674.)

1. Óh Sion leánya, keserves anyám!....
Gyászba buritkozott szerelmes dajkám!
Mihelt tenéked ez panaszod haliám,
Mindjárt így szólék: Rákhel, édes anyám!

2. Mi az oka, hogy most te árváidat,
Ez világ nem szánja juhocskáidat?
Üldözés szele fújja szent zászlódat, —
Majd elburitja kicsiny hajócskádat.

3. Talám az ***Istennek*** ez ***ő tetszése***,
Az fenevad felől jövendölése,
Kit megpöcsétle a Pathmus szigete:
Hogy mast telnék bé az Úr ítélete.

4. Ne nézz ez inségben az te erődre,
Nyujtsad panaszodat Isten elibe,
Ki ráteként Izráel népére, —
Tengert burita Pharaó fejére.

5. Verjed hátra most is a Pharaókat,
Buritsad szégyenben az vérszopókat,
Ejtsed hálóban a nyomorgatókat,
Ne hagyd pusztúlni szent ecclésiádat!

6. Sirás, keserüség és nagy óhajtás,
Vagyon szolgáidon kemény vasazás,
Egyiptombéli sok talicskatolás,
Megemészt bennünket pervátatisztitás.

7. Idegen népek közt az Magyarország
Sirván juta eszünkbe a szép társaság,
Az templombéli isteni buzgóság,
Mind az reggeli, estvéli imádság.

9. Nem felejthetjük el mi cselédinket,
Melettünk forgódó szép gyermekinket,
Mondván: Ha Isten még egyszer ezeket
Meghagyná látnunk — hogy nevelnénk őket!

10. Akkor vidulna meg elbágyadt lelkünk,
Sirástól megszünnék könnyező szemünk,
Hogyha megszánna végre mi Istenünk,
Kinek miat mostan, mindenkor könyörgünk.

11. Noha azt állitja mi ellenségünk:
Hogy nem szán bennünket mi jó Istenünk.

Elmondja azután a költő még, miként hurcolják az eltörődötteket „utcákról utcákra az nagy hévségben," mint vetik estve bilincsek közé a büzhödt tömlöcbe, a hol lefeküdni se birnak, oly sokan vannak.

15. »Elaléltunk immár a nagy éhségben;
Hárman mi közülünk az nagy inségben
Kik meghaltanak vason az tömlöczben,
Mostan az lelkök mennyben dicsőségben

16. Vagyunk még szám szerint ötvenkilencen,
Kik távol egymástól idegen helyben
Fogva tartatunk....

Mint a hit valódi vértanui: alig várják a halált, hogy eljussanak ama Bárány mellé.

22. Akkor mi is együtt több martyrokkal
Mennyben énekölünk teli torokkal;
Csak azt imádnánk az szent angyalokkal:
Ki megkoronáz örök boldogsággal.

23. Irám ezerhatszáz és hetvennégyben
Szent-Jakab havának első hetében,
Belincsvárának nagy — mély tömlöcében.
Az ki olvasod: légy hű mind végiglen!

Elemezzük-é e költeményt? Ki ne olvasná ki belőle a törhetlen hitet, a mely a börtönök mélységéből tanít bennünket állhatatosságra.

»Az ki olvasod, légy hű mind végiglen!

(Vége következik.)

Közérdekü üzenetek.

M. O. Kolozsvár. Az erdélyi ev. ref. egyházkerület és Magyarország másik négy egyházkerülete között alkotmányi különbségről, helyesen nem beszélhetünk, mert az unió létesítésével önálló törvényhozási jogunk, tehát alkotmányozó hatalmunk, föltétlenül megszünt, illetve az egyetemes zsinat hatáskörébe ment át, minélfogva az egyesült egyház-állam berendezésének, kormányzásának és igazgatásának főbb intézményeit, — melyekben az alkotmány fogalma rejlik, — a részek mindenikére nézve egyöntetüen és kötelezőleg állapítja meg a közös tőrvényhozó testület, melynek most már összealkotása tekintetében is egyforma elvek szerint (presbyterium választások útján) kell eljárnunk.

A fennálló különbség tehát nem alkotmányi, csak közigazgatási; itt azonban határozottan lényeges és nézetünk szerint, nemcsak a történeti jog, de a célszerüség szempontjából is indokolt; és pedig különösen alapelvében az, mit azután a kivitel módozataira nézve mindenben nem állithatunk.

Az egyházi hatóságok és testületek minden fokozatán fennálló egyes elnökség; kerületi közgyülésünk szervezete, az igazgató tanács intézménye, püspöki székünk, püspöki vizsgálat alatt álló egyházaink kivételes helyzete és általában a képviseleti elvnek következetes alkalmazása, — azok a lényeges különbségek, melyekben a testvér-kerületek közigazgatási szervezetétől eltérünk.

Hogy e különbségek legnagyobb része idővel és fokozatosan, az erős uniformizáló törekvések hatása alatt, kétségtelenül el fog enyészni, az iránt nincs kétségünk, de véleményünk szerint nem az eddigi módon, vagyis Erdély föltétlen meghódolásával, hanem az időközi helyzetváltózások által fölöslegessé vált némely intézményünk megszüntetése mellett, a modern állami közigazgatás követelményeit kielégítő erdélyi szervezetnek általánosításával.

Főként az állandó központi közigazgatási hatóság szervezésének szükségét fogják a testvér-kerületek is mentől előbb tapasztalni, és pedig annál fokozottabb mértékben, mentől szorosabbra füződnek azok a szálak, melyek az államkormánnyal összekötnek, gyakori érintkezésre és elszámolásra útalnak, és mentől inkább fog elkövetkezni a már rohamos léptekkel közeledő amaz idő, mely az élet minden terén sietö, lázas és önérdekü tevékenységre útalt egyént mind jobban fogja elvonni az egyház ügyeivel való foglalkozástól.

Hiszen a mi ig. tanácsunk szervezését is a gyakorlati szükség igényelte az által, hogy az egyházkerületi közgyülés, az egyházi alkotmány fokozatos fejlődése rendjén és a protestantizmus elveinek egészen megfelelően, nehézkes nagy testületté fejlődött, mely diskréciónális kérdések elintézésére és a közigazgatási ügyintézés főkellékét képező gyorsaságra nem alkalmas, sem pedig a formális jogszabályok apróbb követelményeinek elbirálására nem képes. Ezekért kellett nálunk és kell majd amott is szervezni egy közvetitő, képviselő, a ker. közgyülés nevében és jóváhagyásától föltételezetten kormányzó és végrehajtó felelős főhatóságot.

V. G. Köpec. A központi pénztárból járó javadalmak fölvételéről szóló nyugták esperesi láttamozása, a nyugtát kiállító fél személyazonosságának, életben létének igazolása céljából, követeltetik, tehát ellenőrzési szabály. Önként következik ebből, hogy az esperes a saját maga nyugtáját nem láttamozhatja, mert az önellenőrzés, és saját érdekében való önigazolás teljes bizonyító ereje elismerve általában nincsen. Ha tehát kebli ügyben kell az esperesnek nyugtát kiállítania, akkor egészen mellőzheti a láttamozást, mert a főhatósággal való gyakori összeköttetésénél fogva névaláirása ott ismeretes, de ha idegen hatóságokkal való elszámolás céljából igényeltetik a nyugta (pl. kongrua-ügyben) akkor azt törvényes helyettesével: a főjegyzővel kell láttamoztatnia.

Többeknek. Bizonyos időpont még nincs kijelölve a kiegészitési összegek állandó folyósitása tekintetében, de ugy hisszük, hogy áprilistól kezdve már rendszeresen folyósítva lesznek az illetmények. A miniszterium örvendetesen sietteti a dolgot, úgy, hogy már az utalványozási szabályzatot is elkészítette és véleményezésre közölte az összes püspökökkel, február 15-éig várván az észrevételeket.

Irodalom.

A magyar királyság, keresztyénség** és **reformatio. Egyházi beszéd. 1900. dec. 30-án tartotta Szász Károly. A nagynevü szerző e legujabb munkájáról már egyszer megemlékeztünk, most az értékes beszéd menetét tüntetjük itt föl röviden A beszéd bevezetésében azt mondja, hogy nemzetünk egy ezredévet itt már betöltött, sok küzdelemmel, sok dicsőséggel is, sok megpróbáltatással, de Istennek kegyelmével is e hazában. Ennek első százada még pogány életünkbe esett, s keresztyénségünknek, mely Kr. u. 1000 ben kezdődött, most 900-ik évét ünnepeljük. Beszédének első részében szól a magyarok eredetéről. Arról, hogy őseink a Fekete-tenger mentén, a Don jobb partján laktak. Uj hazájába beköltözik. Keresztyén népekkel harczol. Ez által közelebb jutott a keresztyénséghez. Államot alkot. De csak a keresztyén vallás által. István megveti a keresztyénség alapját. Püspökségeket állít. Az egyházi rendet elsővé teszi a hazában. Jóindulattal tette, de ez a papirend kárára volt a keresztyénség eredeti és apostoli tisztaságának. Mert e papi rend kivetkeztette az evangeliumot igazságából. A katholikusnak (egyetemesnek) nevezett vallást elferdítették; Krisztus vallását a pápa vallásává tették, így lett a keresztyén vallás pápista vallás. A pápaság aztán nagy hatalmat szerzett magának. Királyoknak urává lett. Ez ellenhatást szült fejedelmek és tudományos emberek részéről Ez hozzánk is átjött, s északi városainkban husszita gyülekezetek keletkeztek. E gyülekezetek, s ezeknek templomaik voltak hazánkban az elrő prot. gyülekezetek és templomok. A harmadik részben elmondja a hazai protestantizmus küzdelmét, 1790—91-ben és 1848 ban megnyert alkotmányos szabadságát. Befejezésül azt mondja, hogy a keresztyénség a protestántizmus által nem hanyatlott, hanem tisztult, de azért még folyton közelednünk kell a Krisztushoz.

Különfélék rovata.

Dr. Gróf Kuun Géza az egyházkerületi Egyházi Értekezlet világi elnöke az Értekezletnek alapító tagsági díjban 200 koronát kegyeskedett adományozni. Ismét egy fénylő példaadás!

A szegènyügy. *Adatok és tervek Budapest székestőváros szegényügyének rendezéséhez.* Ilyen címen irt Szalay Mihály egy könyvet Budapesten, abból az alkalomból, hogy Budapest társadalma annyira szivére vette a szegényügyet. Könyvében sok érdekest mond. — A szegényügyet szerves egésszé kell átalakítani, hatékonynyá kell tenni. Ehhez szükséges a hatóság és társadalom együttmüködése. Sürgeti a szegények törzskönyvének egybeállitását. A város központi irodát szervez, hogy a batósági segélyeket nyilvántartsa. A szegényügy egységessé tételére szükséges egy *szövetség*, mely magába foglalná a budapesti hatósági, egyházi, alapitványi és egyesületi jótékony intézményeket. A szövetség küzd: a) A koldulás és jótékonyságnak kizsákmányolása ellen; b) ama hátrányok ellen, a melyek az ellenőrizhetetlen alamizsnaosztásból az általánosságra és különösön Budapestre hárulna; c) apasztja a pénz- és munka-szükségletet; d) segíti a tényleg támogatásra szoruló szegényeket. Az iró szerint igy a koldulás büntethető lesz és a koldusokat munkára lehet szorítani. — A papok, tanitók figyelmét is felhivjuk e munkára különösen a szegényügyre.

Tisztelet és hálával teljes köszönet. A tegnap vettem kezemhez azon 20 drb. egyházi énekeskönyvet, e melyet a tordaturi ev. ref. egyházközség indokolt kérésére és a n. t. Esperes úr pártoló előterjesztése alapján küldöt meg a mlgs. ig.-tanács a tordatúri ref. egyházközség részére. A mélt. ig.-tanács ez ügyben kelt és az illetékes n. t. esperes úrhoz intézett 5991—

1900 sz. alatti leiratában ez áll: »Kedves kötelességet teljesítünk, midőn a tordatúri nemes ekklézsiával tudatjuk, hogy a 20 példány egyházi énekes könyv árát, ajándékul *báró Bánffy Dezső* egyházkerületi elnök Ő nagyméltósága fizette ki, a tanácskozás színhelyén.« Ha már a mlgs. ig.-tanács iskedves kötelességet telyesit, midőn a nagyméltóságu főgondnok úr ezen kegyes ajándékáról értesíti egy házkázségünket: mennyivel kedvesebb és méltóbb kötelességet teljesitek én, midőn itt a nyilvánosság terén is, tisztelet és hálával teljes köszönetét nyilvánitom a tordaturi ev ref. egyházközségnek, a nagyméltóságu főgondnok úr ezen kegyes adományáért, mely által lehetővé tette, hogy ezen szegény egyházközség tagjai, hosszu időn át, örömteljes szivvel zengjék ezen énekes könyvekből Istent dicsérő dalaikat. Aldva emlegetik és adják át maradékaiknak is, ezen egyházközség tagjai a kegyes adakozó nagyméltóságu főgondnok úr nevét, s közösen, együttérző szivvel kérjük, mindenható Istent, hogy a nagyméltóságu főgondnok urat, mint anyaszentegyházunk buzgó, kegyes vezérférfiát, magyar hazánk, s ezzel egybe forrott ev. ref. anyaszentegyházunk javára és boldogitására éltesse és tartsa meg sokáig erőben, jóllétben, egészségben. A torda-túri ev. ref. egyházközség nevében, Tordatúr, 1901. febr. 5. *Benedek Ferenc*, ev. ref. körlelkész.

Helyreigazítás. A rómániai magyarokról s azok református egyházairól szóló s mult számunkban befejezett közleményben a moldovai magyarokról ez közöltetett: *a csángó községek arról nevezetesek, hogy azok mind tiszta magyarok, de egy félszázad óta e falukban csak a tanító és lelkész tudnak magyarul*, holott ennek épen ellenkezője áll t i. *faluk lakosága még ma is magyar, de sem a lelkésznek sem a tanitónak sem a jegyzőnek nem szabad, hogy magyarul tudjanak. Barabás Endre* tanár.

A báró Kemény Kálmánné szül. báró Bánffy Polixena őnagyméltósága védnöksége alatti marosvásárhelyi ev. ref. elemi és polgári leányiskola fentartási alapjának gyarapítására folyó 1901 évi február hó 9-én a Transsylvania szálloda nagytermében hangversenynyel és táncmulatsággal egybekötött tombola-estély fog rendeztetni. Sikert kivánunk a nemes célhoz. *A hangverseny műsora*; 1. „Norma“ ouverture, zongorán játszák: Schwartz Rifka és Farkas Etelka kisasszonyok. 2. A régi erdélyiek lakodalmairól,—felolvasás, tartja Dr. Szádecki Lajos kolozsvári m. kir. tud. egy. tanár ur. 3. Énekel, (a F. Halévy romanze, b. Luigi Ardti walzer) Konopassek Laura kisasszony, zongorán kiséri: Temesváry Misiné urnő. 4. cimbalmon játszik népzenekisérlettel Dósa Mariska kisasszony. 5. Énekel. N N., népdalokat. Belépti dij: személy-jegy 2 korona, karzati első sor 2 korona, a többi sorok 1 korona. A tombola sorsjegyek darabja 40 fillér. Ugy a belépő, valamint tombola-jegyek előre válthatók Benkő László ev. ref. koll. nyomdájában, Fogolyán Bogdán, Potozky Péter divat-üzleteiben és Temesváry M., és Reichardsperg J. és Társa könyvkereskedéseiben. Kezdete este 7 órakor. Rendező-bizottság elnöke Gróf Tóldalagi Lászlóné.

Gyászlap idős. *Nemes Sándor*, szentistváni ev. ref. lelkész folyó hó 1-én éjféli 1 órakor, életének 88-ik, boldog házasságának 47-ik és papságának 59-ik évében rövid szenvedés után elhunyt. Őt, ki 59 éven át az utolsó időkig hiven szolgálta az Urat, s minden jók becsülését és szeretetét kiérdemelte: ki élt oly hosszu életet, minő kevesünknek adatik: ő nincs Többé: Feddhetetlen élete után elmondhatá: „Mostan Úram bocsásd el a te szolgádat békével.“ És az Ur jól tett övele. Temetése folyó hó 3-án d. u. 1 órakor volt. Áldás emlékére! Béke poraira!

Sárospatakon a főiskola gymnáziumában jövőre se lesz görögpótló tanfolyam.

A női oktatás és a gyakarlati élet. A Mária-Dorottya Egyesület mult havi gyűlésén Halász Ferencz értekezett. S azt mondotta, hogy a lányoknak a gyakorlati életre való képzése és ilyen ismeretekkel való ellátása épen olyan szükséges, mint a fiuknak, épen ezért szükségét látja a női gazdasági ismétlő és háztartási iskolák felállításának. Az egyesület az eszmét magáévá tette, s kérni fogja a minisztert, hogy ilyen iskolákat létesítsen. Az összes hazai nőegyesületeket felkéri az eszme pásztolására.

A budapesti reform. egyház kebelében müködő Lorántffy Zsázsánna egyesület e hó 11-én közgyűlést tart, a ref. gimnázium rajztermében. A gyülést istentisztelet előzi meg a Kálvintéri templomban A gyűlés végén szeretetvendégség lesz, a melyen Vargha Gyuláné fog felolvasni *Az igaz Krisztus*-ról.

Tandij. A közoktatásügyi miniszter rendeletet adott ki a középiskolai tandijra vonatkozólag, a jelen félévre is szóló érvénynyel. Most már szegénységi bizonyitvány nélkül nemcsak azok a szülők nyernek felmentést a tandij fizetése alól, a kiknek három fiúgyermekük jár közép-, polgári-, kereskedelmi iskolába, egyetemre, müegyetemre, hanem azok is, a kiknek három leánygyermekük, vagy bármely gyermekük jár a nevezett iskolákba.

Reform. középiskoláink tantervének revideálására kiküldött az egyetemes tanügyi bizottság a mult évben egy albizottságot. Tagjai: Dóci Imre, középiskolai felügyelő (Debrecen), Fejes István, sárospataki főiskolai gondnok; Radácsi György, theol, igazg. Buza János, főgimn. tanár (Sárospatak), dr. Antal Géza, theol. tanár (Pápa), Molnár Sándor. főgimn. igazgató (Budapest), Váró Ferenc, középiskolai tanár, szakelőadó (Nagyenyed). A bizottságot Dóci Imre E. T. B. alelnök február 8-ra hivta össze Sárospatakra.

Hivatalos rész.

238.—1901. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref, egyházkerületben az udvarhelyi egyházmegyébe kebelezett *nagy-sólymosi* egyházközség *énekvezéri* állomására pályázat hirdettetik.

Javadalom: gazdasági épületekkel ellátott lakáson kizűl 565. kor. értékü termény és kánonika porczió haszonélvezete.

A rendes egyházi szolgálaton kivűl köteles az állami iskolában az egyházi énekeket tanítani.

Pályázati határidő 1901. évi február hó 28. Folyamodványok n. t. Menyhárt András esperes afiához küldendők Kecsetbe (u. p. Sz.-Udvarhely.)

Kolozsvártt, 1901. február hó 4-én.

Dr. Bartók György,
erdélyi ev. ref. püspök.

200—1901 MEGHIVÓ.

A küküllői egyházmegye papi, tanítói és világi tagjait folyó hó 14-én d. e. 10 órán kezdve isteni tisztelettel egybekötött papi értekezletre hívom meg a szokott helyre Dicső-Szt.-Mártonba. Célja ez értekezletnek, egyházmegyei egyházi értekezletté átalakulni. Az értekezlet tisztviselőit megválasztani. Imát mond: Ndmes Árpád esperes, beszédet tart: Pátkay János sövényfalvi lelkész. Felolvas: Széll Jakab szőkefalvi h. lelkész és Hegyi Károly dicső-szt.-mártoni körlelkész. Inditványok, közérdekű dolgok felett eszmecsere lesz a többi tárgy.

Maros-Ugra, 1901. febru. 3. *Nemes Arpád*,
esperes ért. elnök.

NYOMATOTT GOMBOS FERENCZ KÖNYVNYOMDÁJÁBAN, KOLOZSVÁRTT.

IV. Evfolyam. 7. szám. Kolozsvárt, 1901 február 14.

ERDÉLYI
PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre..... 12 kor
félévre 6 kor

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN.

Templomi éneklésünkről.

Felolvastatott 1901. január 11-én Maros-Vásárhelyt. a »Református felolvasó estély« alkalmával.

(Folytatás.)

Figyelembe kell vennünk még egy körülményt, a mely nem szokott kimaradni, mikor valamely lelkiállapot több embernél létre jő. Egy vészkiáltás nem csak a bajban levőnek lelki állapotát fejezi ki, hanem alkalmas arra is, hogy mindazokban félelmet és ijedséget idézzen elő, a kik azt meghallották, s a kik szintén készek arra, hogy hasonló kiáltásban törjenek ki. Minél nagyobb a jajveszékelők száma, annál nagyobb lesz azoknak ijedsége, a kik azt hallani fogják és annál nagyobbnak gondolják a veszélyt. Valamely lelkiállapot tehát terjedés közben, az érintkezés, a kicserélődés folyamán erősödhetik, fokozódhatik, nagy hatásu lehet, míg egymagában a kezdő, kiinduiási ponton, alig kelt figyelmet. Akár kellemetlen, akár kellemes legyen az a lelkiállapot, a terjedéssel az erősbödés, fokozódás együtt jár, mindaddig, míg a lelki kielégítés vagy más megoldás be nem következik. Az a hit, az a tudat, hogy ezerek, milliók azt gondolják, a mit mi gondolunk, azt érezik, a mit mi érezünk, csodálatos módon erősíti meggyőződésünket. Ebben a meggyőződésben, ebben a közös érzületben növekedni érzi mindenki a saját erejét is. A közönyösekben megmozdúl a lélek, a gyengék erősekké, a félénkek bátrakká lesznek s oly tetteket visznek végbe, a melyek csak rendkivüli körülmények közt lehetségesek. Ezt látjuk a templomon kivül az életben, ezt bizonyítja az emberiség történetének minden lapja.

Ehhez hasonló lelki mozgalmakon kell átmenni az embernek a templomban is, főleg a mi templomainkban, a hol a külsőség nagyon kevés, a hol az egész istenitisztelet alapelve, törekvése a belső, a lelki oldalra van irányítva, melyben a czél: a lelki megindulás, megtisztulás és javulás, külső czeremóniák nélkül.

Eme lelki mozgalmak csak azokban mehetnek végbe, a kik az istenitisztelet mindenik részében, tehát az *éneklésben* is úgy közreműködnek, a mint azt a dolog természete magával hozza; tehát nem csupán hallgatják a mások éneklését, hanem maguk is énekelnek. A ki a templomi éneklést nem kedveli, nem gyakorolja, az megvan fosztva a vallásos érzület nyilatkozásának legközvetlenebb s egyszersmind művészi módjától, a melyre az igazán vallásos léleknek mulhatatlanul szüksége van. A miként az ember künn az életben szivének örömét, bánatát nem csak szóval elmondja másoknak, hanem azon kivül a lelki állapotnak megfelelő, örvendő vagy bánatos dalban is szereti kifejezni, úgy van ez a vallásos érzéssel is. Szép és helyes dolog azt nyiltan vallani, vallásosan élni, vallásosan cselekedni, az egyházért, emberek javáért, Isten országáért fáradni és áldozni, de mindez nem zárja ki, sőt magával hozza, hogy annak a tiszta, emelkedett, magasztos érzésnek, melyet a vallásos élet gyakorlása az emberi szivben létrehoz és fenntart, a vallásos éneklés is megnyilatkozási módja lehessen. Sőt, hogy éneklés nélkül ez a maga teljességében meg sem történhetik, mutatja az a tény, hogy az éneklés kezdettől fogva lényeges és elmaradhatatlan része volt az isteni tiszteletnek.

Heilprecht amerikai tudós Mezopotamiában a Krisztus előtti hatezer év korából származó cserép táblákat fedezett föl, melyeknek egy részére Hymnuszok vannak irva A szentírásban a próféták számos helye, a Zsoltárok minden lapja »az Ur dicséretére« inti a hiveket.

„Örüljetek ti igazak az Urban, az igazakhoz illik a dicséret. Dicsérjétek az Urat hegedüben, lantban, tizhúru czimbalmokban énekeljetek neki. Mondjatok neki uj éneket, jól énekeljetek nagy örömmel. Mert igaz az Urnak beszéde és minden ő cselekedete állhatatos.“ (Zsolt. XXXIII. 1—4 v.) „Örvendezzetek az Istennek, földnek minden lakósai. Énekeljetek dicsőséget az ő nevének, dicsőitsétek és dicsérjétek őtet.... E földnek minden lakóssai imádjanak tégedet és énekeljenek neked; énekeljenek a te nevednek.“ (Zsolt. LXVI 1, 2, 4 v.) „Énekeljetek Istennek, a mi erősségünknek, vigadjatok a Jákób Istenének. Vegyetek éneklő szerszámokat, vegyetek dobot, gyönyörüséges hegedüt és lantot“ (Zsolt. LXXXI, 2. 3. v.) »Jöjjetek el, örvendezzünk az Urnak: vigadjunk a mi szabadításunk kősziklájának! Menjünk eleibe hálaadással, énekeljünk neki dicséreteket.« (Zsolt. XCV. 1—2 v.) stb. stb. Ilyen módon serkent az Irás az éneklésre.

Luther szerint „az ének természetes kifejezése a vidám, a Krisztusban kiegesztelődött kedélynek. Ez, és a keresztyén egyház ősi szokása azt mutatja, hogy egyházi énekeket énekelni helyes és Istennek kedves dolog. De az egyházi éneknek nem csak elvi jogosultsága, hanem ***különösen nevelési haszna is van.*** A zene erősiti a mondott szó benyomását. A dallamok élővé teszik a szöveget. Az éneklés elősegíti az Isten ígéjének és a keresztyén tannak elterjedését és áposát. (Prot. Szemle 1900. évf. 437 l.)

*

Székségesnek tartottam a fennebbi tekintélyeket idézni a templomi éneklésre vonatkozólag, mert köztudomású, hogy hitfeleink nem tartják elég fontosnak az éneklést, és nem gyakorolják azt eléggé. Két oka lehet ennek; vagy a tudatlanság, vagy a közömbösség. Bármelyik legyen, mindeniket szükség eltávolitani, leküzdeni.

Népünk a multban nem mindíg és mindenütt talált alkalmat, hogy egyebek mellett a »templomi éneklést« is megtanulhassa, ez mentségeül szolgálhat. De az intelligens, a tanult osztálybeliek ezzel nem menthetik magukat: ezeknél tehát közönyösség és rossz szokás, hogy a templomi éneklésben mind, de mind részt nem vesznek, még pedig nők és férfiak, külömbség nélkül. Az előkelőbbek, a tanúltak példája magával vinné a többieket is.

Az nem elfogadható mentség, hogy nem tudnak énekelni. Csak a templomban nem tudnak; a templomon kívül, a család körében, a társaságban, mulató helyeken mindenütt divat az éneklés, még az utcán is. Persze, nem templomi énekek, hanem alkalmi divatos nóták vannak soron. Nálunk a műveltséghez tartozik, hogy hazafias, világi énekeket tudjunk; énekkarra, zongora kiséretre kidolgozott opera és operett részeket megtanuljunk. „Elite daltársulatok," vulgo »Zängerei«-ok által terjesztett couplet-k, párdalok, tréfás versek nagy becsben vannak. De templomi énekeket megtanulni, a templomban énekelni, az nagyon „gemein" dolog.

(Vége következik.) ***Lakatos Sámuel.***

A kálvini egyház hanyatlása Apaffi Mihály idejében.

Irta: ***Szádeczky Béla.***

Szent István koronájának Királyhágón inneni és Királyhágón túli részein a protestáns egyház története más és más fejlődést vett. Alig vert ugyanis gyökeret magyar földön a reformácio, az országnak említett két része külön vált és az önálló Erdélyország saját, önálló történeti életet él, külön történeti fejlődést mutat.

Az erdélyi fejedelemségnek megszületése az isteni gondviselés munkája volt a magyar nemzet történetében.

A kis Erdély önálló fejedelmei alatt megértette a nagy történeti missiót, melyre hivatva volt, hogy t. i. a négy folyó mentén hazát nyert magyarságnak védbástyája legyen a legsúlyosabb megpróbáltatás idején.

A beteg Magyarország átnyújtotta egyik karját túl a Királyhágón s Erdély ölébe helyezte. És a kis Erdély oly odaadó gondos szeretettel vizsgálta szülője üterét, hogy valahányszor az erősebben ver, valahányszor segítségre van szükség, ott legyen. Nem is késett soha a segedelemmel.

Egymásután szállnak ki hegy-völgyes hazájokból a kis Erdélyország fejedelmei és megvillogtatják kardjaikat az anyaország vallási- és politikai szabadságának védelmében. Jóformán ezeknek a harcoknak sorozata tölti be a XVII. sz. egész folyamát.

Bocskai István nyítja meg a győzelmes erdélyi fejedelmek sorát, a ki csak akkor dugta hüvelyébe kardját, mikor az elnyomottaknak jogokat biztosított. De Bocskai által eszközölt 1606-iki bécsi béke nem lehetett tartós. Újból és újból kardot kellett rántani a már egyszer karddal kivívott jogok védelmére.

Bocskainak nyomdokaiba a protestáns egyháztörténelemben oly fényes nevet nyert ***Bethlen*** Gábor fejedelem lépett. És ha nem volt elég egyszer fegyverrel vívni ki az eltiprottak vallási és politikai szabadságát, másodszor, sőt harmadszor is kiállott ő a küzdő-térre; mert a szabadságnak nem szabad elveszni; a szabadságnak virúlnia kell

Mind hiába! Az újabb és újabb (nikolsburgi 1621-ben, második bécsi 1624-ben, pozsonyi 1626-ban) békék sem voltak őszinte egyezségek; nem lehettek biztositói a szabadságnak.

A nagy Bethlen Gábor is letünt az élet színteréről, de nem tűnt el, sőt ragyogott örök neve intő buzditó példáúl az utódoknak. És az utódok nem akartak méltatlan örökösök lenni.

Megszülettek a Rákóciak. E név csakhamar a szabadság fogalmával forradt egybe.

I. Rákóczi György fejedelemségével őseinek kardját is átvette és új békében szerezte vissza a népek szabadságát. A béke tehát újból létesült Lincben 1645-ben, de a szabadságért még egy jó félszázad múlva is küzdeni kellett s magyar földön még a következő század első tizede is a szabadságharcban hanyatlott le. A legnagyobb Rákóczi, II. Rákóczi Ferencz vezette ezt a harcot egész a végső kimerülésig.

A fáradság jelei mutatkoznak már Erdélyországon is a XVII. sz. utolsó harmadában. Nem csoda. Az állandó, feszült védőharc a míg egyrészt újból és újból életet adott és politikai súlyt kölcsönzött a szabadságért küzdő Magyarországnak, másrészt erejét fogyasztotta a kis Erdőntúli országnak.

De még inkább gyöngitette Erdélyt az a néhány évtizedig tartó belső egyenetlenség, mely a fejedelmi trón elnyerése miatt folyt. Az önmagában meghasonlott Erdélyország hosszasan önmagával küzdött s a legemésztőbb belviszályban fogyasztotta erejét. Szerencse, hogy ez még sem volt végveszélyt hozó, de mégis nagyon alkalmas arra, hogy a régi erőt megbontsa.

Ezek s egyéb megváltozott körülmények idézték elő Erdély metamorphosisát.

Legyen szabad ennek az átváltozásnak főként vallásügyi részét bemutatnom néhány vonásban.

A 60 esztendős báró ***Apor Péter*** visszatér gondolataiban fiatal korára és azokat a régi jó időket ál-

lítja szembe Erdélyországnak akkori »kevély, cifra, felfordult« állapotával. Semmiképen sem tud megbékülni a megváltozott időkkel. Nem volt az az ő világa, miben élnie kellett s szinte megkönnyebbülést érez, ha „Metamorphosis Transsilvaniae"-jában kiöntheti lelke fájdalmait.

Gunyos panaszai közben egy van mégis, a mi lelkét megnyugtatja, kielégíti; t. i. Erdély vallásügyi metamorphozisa. Munkájának „az catholica religióról" szóló fejezetét u. i. így kezdi: »Áldassék, dicsértessék, felmagasztaltassék örökkön-örökké Istennek szent neve, minekutána in anno 1687. az török igája alól felszabadula, dicsőségesen visszemene édes hazánk az angyali apostoli szent korona alá: apostoli szent hütünk nem hogy hervadást szenvedett volna, sőt naponkint szebb s meg szebb virágokkal zöldellik.«

Bizony 1736-ban, mikor Apor e sorokat írta, már igen szépen fellendült Erdélyben a róm. katholikusok vallásügye. Ez a vallásügyi átváltozás szorosan összefügg Erdélynek belső politikai átalakulásával, mely az 1736-ik évet megelőzőleg körül-belől egy fél századdal veszi kezdetét. Midőn tehát a vallásügyi átalakulást vizsgáljuk, érintenünk kell s főbb vonásaiban feltüntetni azt a nagy átalakulást is, mely Erdély politikai életében XVII. sz. két utolsó és a XVIII. sz. első tizedében ment végbe.

Erdélyben a vallásügy egészen más fejlődést vett, mint a tulajdonképeni Magyarországon. Körülbelől egy időben fogadta el a reformácziót, de a külön történeti fejlődés s e kis ország különleges geografiai fekvése más alakulatokat teremtett itt.

(Folytatjuk.)

A hat heti oktatás.

(Folyt. és vége.)

e) A r. catholicus papok lelkek ismerete sérelme nélkül a protestans személyeket meg sem itélhetik: ugyanis azokat a magok hiteken lévő házastársaktól vagy elválasztják, vagy nem; ha el, úgy megsértik lelkek esméreteket: mivel symbolicus könyvek szerint (acta concilii Tridentini, sessione 24-a anatemate 7-o) Lelkek esméretében kötelesek hinni, hogy azokat, a kik törvényesen copuláltattak, elválasztani nem lehet; ha pedig el nem választják a protestanst, ha szinte annak arra a maga vallása principiuma szerint törvényes és elégséges okai lennének is, igy is lelki esméretet sértő dolog a biróban a peresek igazságát tudva meg nem adni. Ilyen nehézség nem adja elő magát a protestans papi forumra nézve, ha az in mixtis matrimoniis birói hivatalt gyakorol: ugyanis a dolgot megvizsgálván, ha a maga vallása principiuma szerint elválásra való elégséges okot talál a maga hite sorsára nézve salva conscientia eloldja a copulát a peresek között, a r. catholica részen levő félt pedig házassági hitének kötele alól föl nem oldozza, tudván, hogy annak vallása szerint választani nem lehet. Arra a nehézségre, hogy ha in mixtis matrimoniis a r. catholicus pap esketi meg a protestanst, nincsen hatalmában a protestans papi forumnak azon catholicus pap által kötött copulat solválni, kettőt lehet felelni; egyfelől világos a felyebbiek szerint, hogy r. catholicus pap protestáns személyt házassági életre a törvény sérelme nélkül meg nem eskethet; de ha szinte megesketné is, mégis mindenkor jussa lenne a protestans papi forumnak a maga vallása sorsossát azon hite alól föloldozni, ha arra törvényes és elégséges okok léteznek: mivel akármely hitformáját mondott is el a protestans, azt csak a maga vallása principiumai szerint való értelemben vehette, és annak ereje reá nézve szélesebben ki nem terjedhet. Arra a kifogásra, hogy midőn protestans személy házassági életre catholicus pap által copulaltatja magát, akkor egyszersmint tacite abban is megegyez, hogy a catholicum forumnak egészen alája adja magát és igy annak birói hatalma ellen nem szólhat, minthogy önként lépett azon állapotra, melyből ez is önkényt következik, azt felelhetjük, hogy egy protest ans sincs olyan, a ki örömest állana a catholicus pap elejébe, hogy házas társával copulaltassék, melynek elég bizonysága az is, hogy ha azt a protestansok önként cselekednék, nem tartatnék szükségesnek őket ezen tisztelt rendeléssel arra szorítni; az igaz, hogy a házassági életre lépés kíváló személyek közűl némelyek meggyőzetvén a szeretetnek erejétől, ha céljokat másképen el nem érhetik, kivált az ifjabb idejüek akármicsoda hit formája szerint hogy copulalhassanak, reá engedik magukat vétetni; de az eféle cselekedetek az embereknek szivekben a vallás szentségéhez való indifferentismust szülnék, az indifferentismus pedig egyenes út a scepticismushoz és vallástalansághoz, a vallástalanság pedig a Lélek veszedelmén kivül a polgári társaság boldogságának elenyészését is szükségképen maga után vonja. Ezeknek megelőzésekre azt kellene megakadályoztatni, hogy protestansok r. cath. valláson levő személyekkel házasságra ne lépjenek, de ennek is igen veszedelmes következései lennének a polgári társaságra nézve, ilyen szoros határok közé rekesztetvén a házasságra lépni kivánóknak szeretete, a mely nem mindenkor vigyáz a valláskülönbségre

f) Valamely kétségbe hozhatatlan igazság az, hogy akármely polgári társaság erejének, bátorságának, boldogságának és méltóságának egy nevezetes fundamentoma az országnak illendő népessége: úgy másfelől tagadhatatlan, hogy az igazgatásnak főfigyelmét érdemlő dolog az ország népesedésének minden módon eszközölhető gyarapítása. Már pedig, hogy az ország népesedésének a többek között egy nevezetes akadálya légyen a házassági életre lépni kivánó személyek szabadságának kelleténél szorosabb határok közé való szorítása, azt világosan megmutatták minden statisztikusok. Hogy pedig a fenn tisztelt rendelésnek 2-ik és 3 ik pontjának gyakorlásba leendő vételük a házassági életre lépni kivánóknak szabadságát bizonyosan szoríttanák és igy a fejedelemnek azon nemes törekedésével, hogy a népesedést előmozdítsa, ellenkeznének, világos.

g) Végre ellenkezik a r. catholika anyaszentegyház dogmájával, hogy annak egyházi forumának jurisdiktiójuk az Ecla. kebelében nem levőkre is kiterjeszkedjék; ugyanis a Tridentinum Concilium világosan meghatározta, hogy azokon semmi birói hatalmat gyakorolni nem kell, a kik a sz. keresztségnek sakramentuma által a r. catholika anyaszentegyházba be nem avattattak, ezen szavaiban: ***Ecla in neminem judicium exercet, qui non prius in ipsam per baptizmi januam sit ingressus.*** Acta conc. Trident 14a nyolczadik Bonifacius pápa is világosan mondja, hogy a római anyaszentegyházon kivül levők annak egyházi törvényeire ne szorítttasssanak ezekben: ***constitutionibus canonicis non arctentur, quid enim esset, addit, de his qui foris sunt judicare?*** in constitutionibus suis cap. 8-o De divortiis. Ezekből megtetszik, hogy a r. pápának és a tridentinumi conciliumnak végzésekkel ellenkeznék azon r. cath. forumnak cselekedete, a mely a prot. személyeken birói hatalmat kivánna gyakorolni.

Melyekre nézve, hogy mind a recepta religiók egyenlő jussai megmaradjanak, mind a birák lelkek esméretének sérelme elkerültessék, mindaz egyházi törvényszékeknek activitások, mind pedig hazánk törvényének e dologban való rendszabások épségben légye-

nek, igazságosnak látjuk, hogy a mixtum matrimoniumban élő személyeknek vallásbeli peres ügyeik r. catholicus és prot. papokból álló mixtum papi forumok előtt folytassanak, melynek Praesesse az alperes vallásán levő esperes legyen mindenkor; ezen mód által az atyafiságos egymáshoz való közelités nagyon ezközöltethetnék a külömböző vallásuak között. Vagy pedig ha ebben felülmulhatatlan akadályok lennének a mixtum matrimoniumban élő személyek vallásbeli peres ügyök folyásában sinor mértékül szolgálhatna közöttünk a hosszas gyakorlás által törvénnyé vált Bod Péter jus connubialis synopsissának 220 §.-jának ezen útasíttása s rendszabálya: *Si conjuges litigantes diversae Religionis fuerint maritus reformatus uxorem pontificiam in consistorio R. Catholicorum; uxor catholica reum maritum in consistorio Reformatorum consequetur. Sententia vero ferenda videtur secundum principia utriusque religionis in Patria non solum toleratae sed fundamentalibus unionis legibus etiam stabilitae: ita ut si divortium totale obtineret maritus ex principiis Reformatae religionis Reformatus; uxor catholica ex principiis religionis catholicae tantum partiale, id est quoad vinculum maneret obligata, seu in separatione thori et mensae perpetua: indignum enim videtur ut Judaei ac alii infideles ex suae religionis principiis obtineant sententiam, christiani vero ad modulum diversae religionis adstringantur. Böhmeri jus. Eclastici Lib. 2-o Tit 2-o §. 16 o De Foro Competente.*

Imé felfedezők fiui alázatos tisztelettel mind fájdalmas sérelmeinket, mind pedig azoknak itéletünk szerént tövényes és igazságos megorvosoltatásoknak módját! Meg is vagyunk győződve az aránt; hogy megértvén kegyelmes fejedelmünk ezen okainkat, melyek fundamentális törvényeinken, vallásunk principiumain, a cs. k. felség és fejedelem assecuratióján, és az ő flge. részre hajlást nem ismerő kegyelmes igazgatásában helyeztetett fiui meggyőződésünken épülnek, eddig való szabadságunkban s jussainkban megtartani s tartatni méltóztatván fenn tisztelt rendelését kegyelmesen visszavonja, melyet, mint országunk kegyelmes atyjától kérünk, mint igazságos szerető fejedelmünktől törvényszerint kivánunk is

Melyek szerint főtisztelendő püspök urat alázatosan kérjük sőt sz. hivatalánál fogva, melyre lett lépésekor a 91-k Canonban hittel magát arra kötelezte: hogy *antiquam Eccelesiae libertatem et immunitatem justis quibus cumque potest modis defendet* kényszerítjük is, hogy ezen sérelmeinket és azoknak megorvosoltatásokat esdeklő könyörgésünket maga hathatós közbevetésével a mlgos Ref. fő consistorium által a flgs. k. Gubernium útján kegyelmes fejedelmünk ő flge szentséges színe eleibe terjesztvén, arra vigasztaló választ eszközölni méltóztassék. Mely alázatos kérésünk mellett apostoli sz. vallásunkat s egyházi kerületünket atyai s fő igazgatói indulataiba ajánlván vagyunk állandóul fő tisztelendő püspök urnak alázatos szolgái:

A deési ehker.-nek Deésen 1804. Januáriusnak 29. napján tartott Gyüléséből.

A deési egyházkerület belső és külső előljárói és egyházi s világi tagjai közönségesen.

Kiadta Erdélyi István a deési Egyházi Kerület Ord. Notar. *

Közli: *Dr. Török István.*

Eredetije a zilahi ev. ref. coll. k.-tárában, Salamon József iratai közt.

Iskolai élet.

Tanári jubileum.

Bodor János gondnok a sepsiszentgyörgyi székely Mikó-kollégium előljárósága nevében a következő üdvözlő beszédet intézte *Bodor* Domokos tanárhoz február 3-án

Intézetünk előljárósága reám ruházta a kedves kötelességet, hogy nevében tanár urat, sikerdus működésének 25 éves jubileumán üdvözöljem.

Kétségtelenül hidegnek tetszhetik a szó, midőn kötelességteljesítésnek nevezem e szerény ünneplést, melyben előljárók és kartársak, tanítványok és szülők, együtt méltatják a 25 éves munkásságának hűségét, buzgalmát, kitartását.

És mégis kötelességet *teljesítünk*, — mert különben kötelességet *mulasztanánk*. De a kötelesség hideg szava fölmelegszik, midőn az nem külső kényszert, hanem szivünkben a hála és elismerés őszinte, önkéntes megnyilakozását jelenti. Hogy pedig ez ünneplés mennyire az illetékesek elismerésének egyértelmű megnyilatkozása: eléggé bizonyítja azon körülmény, hogy a tanárkarnak ez irányu kezdeményezését előljáróságunk egész lelkesedéssel karolta fel; egyetlen hang emelkedett fel az ellen, de ez csak fokozta bennünkazon meggyőződést, hogy elismerésünk méltó helyen jár, mert ez a tiltakozó hang ünnepeltünk szerénységének szava volt.

Ez egyértelmü őszinte méltánylásunknak és ebből származó ünneplésünknek magyarázatát adja, ha csak egy rövid pillatást vetünk a 25 éves pályafutás *munkamezejére*.

Tanár urra nézve felesleges lehet ez hisz részben épen pályafutásából ismerem magam is fel — de a mélyen tisztelt közönség előtt rá kell mutatnom a tanári hivatás kettős oldalának különös fontosságára. Tanintézeteink értékét az adja meg, hogy miként töltik be tanáraink *egyesítve* a kettős hivatást? Mert *tanítni* és *nevelni* együtt szükség. *Világitni* és *melegítni* egyszerre kell. A ki csak egyiknek tesz eleget, korántsem *fél munkát* végez. Sőt az egyoldaluság ront, fövényre épit. A szentirás pedig nagyon érthetően állítja elénkbe a fövényre épített ház sorsát.

Az iskola csak úgy képez teljes egész embereket egyénileg és úgy ad ezekben hasznos tagokat a társadalomnak, hü fiakat a hazának, igaz hiveket az anyaszentegyháznak: ha a tanárok egyesítve töltik be a *tanítás* és *nevelés* feladatait. Ezáltal adhatják meg egyensulyát az egyéni életnek. Mert a tudás és érzület, az *ész* és a *szív* egyensulya nélkül meghasonlott az egyéni élet. És ismét: a társadalmi életben bármely hivatás hü betöltésének biztositékát — hogy ujra képben szóljak — az adja meg, ha nehéz feladatokkal szemben az emeltyü erőkarján tudás és jóakarat, tiszta belátás és nemes lelkesedés együtt működnek.

Ezért a *tanításban* a pillanatra káprázтató, de aztán a látást bénító csillogás helyett a messze átható tiszta világosságnak; a *nevelésben* az oktalan kényeztetés vagy durvaság helyett a szeretet gyöngédségének, gondozásának a fegyelem komolyságával együtt kell érvényesülnie. Igy a tanítás neveléssé, a nevelés tanítássá változik és a kettő szorosan összeforr. És ez összeforrt munkát okvetlenül az *eszményiség* hatja át. Az az eszményiség, a melyen összeolvadva teljesen érvényesül, és nem vitatkozik az elsőség felett a *vallásosság* és *hazafiság!*

Ezeket a kivánalmakat fokozott mértében állítja tanárai elé a *mi intézetünk*. A Székely-Mikó-kellegium tanárának lenni; különösebb felelősséggel jár. Hadd mosolyogjanak le talán itt-ott a távolban: engedjünk meg magunknak egy kis dicsekedést Ez intézetnek erős bástyának, tanárainak éber őrállóknak kell lenni, hogy valamképen el ne fajuljon „a székely vér“ Nem becsülgetem én a költővel, hogy annak minden cseppje

mennyit ér, de azt állítom, a székely faj a multban kovásza volt haza részünkben a magyar nemzetiségnek, sőt mondhatjuk, hogy Kápátoktól Adriáig áthatotta azt. És állítom, hogy a székely faj ez elhivatása nem szünt meg a jövővel szemben, sőt még szélesebb térre kell törekednie az összes életpályák mezőin. És mi történik, ha a kovász megromlik, a só megizetlenül?! A múlt dicsősége csak gyalázatunkat világítná meg, ha e hivatásában visszaesnék fajunk!

És hogy vissza ne essék: annak biztosítékai az iskolák és ezek között ez a kiemelkedő bástya intézetünk. De csak az őrállóknak, a harcosoknak hűsége, ébersége által töltheti be a bástya feladatát. Intézetünk nevében összeforrva állítja hivatásuknak szentségét tanáraink elé: a székelységnek géniusza és a nagy Mikónak szelleme!

A tanári magasztos hivatást, intézetünk hivatásában fokozódott követelményei szerint töltötte be tanár ur lankadatlan buzgalommal; a tanításban a tudás tiszta világosságával, a nevelésben az okos atyai szeretet melegével. És pedig hagyhatjuk e figyelmen kivül, hogy milyen időszakban?! Óvja Isten intézetünket oly válságos helyzetektől, a milyeneket e 25 év alatt átélt. Nem akarok visszaélni a n. közönség türelmével, csak rámutatok tehát, hogy e 25 esztendő intézetünk életében olyan volt, mint Izrael történetében a templom ujraépítésének időszaka, midőn a hű munkások egyik kezőkben hadakozó karddal, a másik kezökben vakoló kanállal emelték a szent falakat. Itt is egyszerre kellett építeni az oltárt és áldozni azon. Egyszerre kellett hordozni az ifjuság nevelésének és az intézet fejlesztésének gondjait.

Mily bőven kijutott ebből a munkából osztályrésze tanár urnak, mint tanárnak és mint huzamos időn át igazgatónak. A fejlődő intézetre a tanár ur buzgalma, hivsége nyomta rá jellemző bélyegét!

Most azért midőn intézetünk megizmosodása gyönyörrel, büszkeséggel és reménynyel tölti be szivünket, hálásan méltányoljuk tanár urnak 25 éves önfeláldozó munkásságát és az előljáróság együtt érzett hálájának tolmácsolása mellett kérjük az egek urát, hogy a mint megsegitette tanár urat n e h é z v i s z o n y o k k a l k ü z d ö t t intézetünk hű szolgálatában éltesse és segítse még soká, hogy évek hosszu során találhasson gyönyört a kifejlett intézet céljainak munkálásában!

TÁRCA.

Sugarak az éjszakában.

Irta: ***Kovács Dezső.***

(Folytatás és vége.)

Gyönyörű költemény siratja »A Jézus Krisztus hű tanúbizonyságának, nagy hírű és nevű Czeglédi Istvánnak« a pozsonyi vértörvényszék felé való útjában »a nagyszombati búzavetések közt lett boldog kimúlását.«

Midőn elfogják a poroszlók, felsóhajt

„Uram, áldott Jézus, dícsértessék neved,
Ki méltóvá tettél, hogy szenvednék érted!
Ezt kivánta, Uram, a lelkem tetőled,
Hogy még e világon őtet megfrisseljed.

Örömmel megyen a Kálvária útján:

„Prédikátor társa egyfelől kesergi,
A sok míves ifjú sereggel környezi,
Könnyhullatás nélkül nincs mellette senki.“

„Nagyszombat határát végre hogy elérték,
A gabonák között hogy megállapodék,
A nagy messze úton inkább eltörődék,
S édes hitveséhez ily beszédet hallék:

„Kedves atyámfia, édes hitestársam“

„Kelj fel és öntözd meg elepedt nyelvemet,
Tedd feljebb megbágyadt hideg kezeimet;
Nem soká hurcolod gyötrelmes testemet,
Mert elküldte Isten mennyből követemet....

Fizesse meg Isten jó dajkaságodat“

„Nagy jutalmad vagyon, asszonyállat, mennyben,
Kit számodra tartand Krisztus jobb kezében.
Meg is adja néked a nagy itéletben, —
Csak légy állhatatos a Krisztus hitében.

„Óh, ha megnyilnék most asszonyállat, szemed,
Meglátnád, mennyi sok angyal áll környűled.“

Aztán hogy szerelmes hitvese letörli homlokáról a halálos verítéket, szemeit s az eget kereső gondolatait még egyszer és utoljára kicsi fiára és gyászba borítkozott egyházunkra irányozza:

„Mondd meg ágyékodból származott rajodnak,
Tokaj városának egyik angyalának,
Hogy viselje gondját Czeglédi Pálomnak.“

42. *Mond meg az országnak lelki pásztorinak:*
Az hitről, az hitről mostan tanitsanak!
A gyenge nyáj körül most forgolódjanak.
Mert a nyáj körül most mások is forgódnak.

43. *Most* rakjanak mirhát a temjénezőben,
Most légyenek forrók, s buzgók könyörgésben:
El ne veszszen *egy* is az Ur seregében, —
Mert *számonként* kérik őket jövendőben.

A milyen igaz, emberhez és martyrhoz illő e megható végrendelet, éppen olyan meghatóan és hatalmasan búg fel az ének írójának keserve, hogy meghalt nemes szolgája az Úr Krisztusnak:

54. Óh ti fejünk felett forgó magas egek —
Be ártalmas idő, a melyet szültetek!
No, földön lakozó minden nemzetségek,
Rajtunk csodálkozni, nosza siessetek!

55. Fordítsátok de ti szemeteket felénk,
Örömkiáltásra ne jöjjetek közénk;
Van-e olyan bánat a földön, mint a miénk?
Hol vagyon oly eset, mint a mibe esénk?

Mint igaz keresztyénekhez illik, a csapásokat, a melyek oly erősen sujtottak, nem másnak tulajdonítják e szép énekek ismeretlen írói, hanem saját büneinknek. S ez egyik legkeresztyénibb vonása e nagy idők költészetének.

66. Óh mi szerelmetes lelki vőlegényünk!

Így végzi énekét Czeglédi István haláláról az ismeretlen szerző, Krisztushoz fordúlva:

»Óh mi szerelmetes lelki vőlegényünk,
Zörgettél ajtónkon, s álomba merültünk;
Harmat is fejedre, s várakozál értünk,
De nem győzél várni, elmenél mellőlünk.

67. Jaj, kimenénk egyszer, s elhala a szivünk,
Ajtónk hasadékán hogy utánad néztünk:
Hol vagy szerelmesünk? — Nagy kiáltást tettünk,
Kivánságod miatt éppen elepedtünk.

68. Jövel vissza azért, óh gyönyörüségünk!
Im zörgetésedre ajtó-nyitni jöttünk;

A sok tövis közt már ugyan megsértődtünk, —
Hogy éppen elfonnyadt liliomi színünk.

69. Vidd által lelkünket már ama rút vizen,
Kit sárkány okádott lelkünk, hitünk ellen;
Parancsolj a földnek, hadd igya el menten.
Jövel, uram Jézus! Jövel hamar. — Ámen.

A milyen nagyon megható e költeményben a bűnbánat őszintesége, a szelid kegyesség, éppen úgy megrázza lelkünket egy másik ének „A protestánsok üldözése korából", a melyben az ó-testamentomi próféták félelmes erejével zúg a költő hangja. Hirdeti, óhajtja, sóvárogja, jövendöli a romlott világnak elmúlását. Ennek a versmértéke töredezett, mintha megtört zokogást hallanánk; majd felzúg a harag benne, »a lázadt ember vad keservei« a világ pusztulását jövendölik fönséges képekben; aztán Jézus ölébe hajtja fejét a próféta, a hol nyugodalmat talál mert hiszi és szereti az Istent s az ő fiát. Hazaszeretet és vallásosság oly szorosan egybe vannak e költeményben forrva, hogy a kettőt el nem lehet választani egymástól:

1. Óh keserves gyászba öltözött szép hazám,
Lenne már éretted koporsó én házam:
Csak mi jót tehetnék
Veled egyetemben, kedves édes hazám!

2. Jaj, soha sem hi'tem, hogy ez időt érjem,
Szomoruságunknak epedését nézzem,
Lelki rabságunknak
Hütért üldözését nem hittem, hogy lássam.

3. Bezzeg jól járának, a kik meghalának,
Az döghalál miatt elragadtatának:
Lelki csendességben
És igaz vallásban mert ők kimulának.

4. De jaj lészen nékünk, jaj maradékinknak:
Mert vagy engednünk kell az bálványozóknak,
Vagy halált szenvednünk, —
Ez lészen jutalma igaz valli sunknak.

5. Csudáltam már régen az idő forgását,
Mert soha nem láttam ily szomoruságát,
Az mint mostan látom:
Hogy mind az egész föld majd siratja magát.

6. Az hold megepedett keserüségében,
Sirnak az csillagok, bujdosván fölyhőkben

7. A megvidámító nap is jaj lova lött?
Bizony az is sirván már gyászban öltözött,
Orcza-béborúlván
Fölyhőkben bujdosik, mert öröme elkölt.

8. Homályban jár a nap, vagyon nagy sötétség:
Mert majd következik az lelki sötétség;
Isten igéjének
Lámpása elalszik, lesz szörnyü sötétség.

9. Fügefa megzöldül, vagyon közel az nyár,
Az melyet hiveknek serege igen vár;
Kevés idő van már,
Az is nagy hirtelen higyjed, hogy majd eljár.

10. Sokszor az fényes nap lappang az ködökben,
Sirnak az csillagok, bujdosván felhőkben,
Föld van zöndülésben,
A holdnak világa sürű sötétségben.

11. Megzöndült a tenger habok zúgásával,
Emberek epednek hadak várásával:
Ez jele bizonynyal,
Hogy Christus itélni eljön hamarsággal.

12 Ez lészen az idő, kirül Christus mondja,
Hogy mikoron eljön itélet napjára:
Oly napvakság lészen —
Hogy hütet e földön nem fog találnia.

13. Rettenetes lészen az ő jövetele,
Az hitetleneknek lész rémülésére;
Hiveknek öröme,
Trombiták zengése, mennybemenetele.

14. Sebesen felgerjedt tüz jár ő előtte,
Fölyhő és tündöklő köd lészen környüle,
Igazságitélet
Királyi székének ő nagy kedvessége.

15. Az ő villámlási világon fénlenek:
Mint viasz, úgy elolvadnak az hegyek,
Még az föld is retteg, —
Urnak színe előtt mindenek megégnek.

16. Röviditsd meg azért, Isten, az napokat,
A választottakért mutasd ki zászlódat,
Ne essünk kétségbe. —
Jövel hamar, jövel, lássuk jóvoltodat!

17. Tartsd meg igaz hitben gyarló fiaidat,
Oltalmazd veszélytől gyenge juhaidat,
Uram, Jézus Christus,
Hívséges pásztorunk, légy vezérünk!

Mit tanúljunk a rab prédikátoroknak e szép költeményeiből?

A rab prédikátorral felelem:

»Nosza hát, állandók légyetek mindvégig,
Mert nyomoruságtok lészen csak tiz napig;
Hogyha ő mellette harczoltok mindvégig,
A Krisztus titeket magasztal az égig.

Mert a jajos napok csakhamar elmulnak.
A nyomorúságok ezentul elfolynak:
De a mennyei jók örökké megállnak.

Közérdekü üzenetek.

J. D. Sz.-Udvarhely. Semmi esetre sem osztjuk az Ön csüggedését. Nézetünk szerint minden elhibázott lépést korrigálhatunk még, ha főhatóságaink és különösen az egyetemes konvent a törvény által megengedett minden útat fölhasznál jogos követeléseink biztositására.

A kongrua-ügy hibás lebonyolitásának az egyes lelkészekre nehezedő hátrányait, — mint már jeleztük is, — méltánylandó előzékenységgel igyekszik elenyésztetni a miniszterium és tulszerénységünk ama káros következményét, mely szerint egyházkerületi és egyházmegyei adminisztrációnális költségek czimén mit sem tudtunk biztositani, a kongrua-törvény alapján — pótolni lehet és kell is az által, hogy e cimeken a rendes évi államsegély felemelését kérjük. E tekintetben már az idei konvettől nyomós intézkedéseket várunk, a mult évi konvent 60 jkvi sz. határozatának következményeként.

Részünkről ugyan helyesebbnek tartottuk volna a lutheránusok férfiasan és protestáns szellemben nyilt akciójához való egyenes csatlakozást, már csak az erők tömörítésének szempontjából is, de a konvent bölcsessége máskép döntött és a dunántuli ref. egyházkerület indítványa értelmében az államsegély fokozatos felemelését fogja kérelmezni, a helyett hogy a Zelenka-féle indítványnak megfelelően, az 1848. XX. tc. teljes végrehajtását követelné és ez alapon nem segélyt, hanem törvényes dotációt igényelne.

O. I. Siklód. Kongrua ügyét tüzetesen megvizsgáltuk és annak alapján meggyőződtünk affelől, hogy a miniszterium eljárása teljesen korrekt, mert csakis a dijlevél szerinti összeget vette számitásba. Hogy a kepefizetők száma időközben megfogyott és hogy Tiszteletednek állitólag gyen-

gébb minőségű gabonát fizetnek a hivek, azt kellő módon lehet igazolni és annak alapján folyamodhatni az ig.-tanácshoz a dijlevél módositása iránt, minek megtörténtével az állami fizetés kiegészités megváltoztatása is kérelmezhető, de a miniszteriumtól nem várhatjuk azt, hogy a közokmány jellegü és ma is érvényben álló dijlevél tételeit, kellőleg nem igazolt állítások folytán egyszerüen megváltoztassa, akkor különösen, a mikor a törvény világos rendelkezése arra kötelezi, hogy az 1893—1897. évi átlag alapján rendezze a javadalmakat. Ismételjük tehát, hogy ha Tiszteleted javadalmában tényleg csökkenés következett be. — a mit mi puszta állításra is készséggel elhiszünk — akkor a törvény 15. §-a értelmében való eljárás rendjén, még mindig orvoslást lehet szereznie.

Tudtunk szerint, egyik püspöki hivatalnak sem volt szándékában a kongrua féléves részletekben való kifizetése, csakis az állammal szemben való elszámolás könnyitése érdekében kérték a félévenkénti utalványozást azzal a szándékkal, hogy a lelkészek részére negyedévenként fogják kifizetni.

Különben, minket erdélyieket nem érdekel e viaskodás, mert nálunk rég eldöntött kérdés a negyedéves kifizetés.

S. J. Miriszló. Az 1899-re folyósitott pótló-összegek kifizetése azért késik, mert a pótnyugták még nem érkeztek be mind, a rend érdekében pedig csakis együttes utalvánnyal folyósithatók ezek az összegek.

Különfélék rovata.

A kolozsvári refm. egyházközség február 10-én, délelőtt 11 órakor diszközgyülést tartott a theol. fakultás dísztermében, díszes közönség érdeklődése mellett. A közgyülést dr. Bartók György nyitotta meg. Előterjesztette, hogy e közgyülésnek fontos tárgya ifj br. Zeyk József és Ince Gerő, főgondnokok beiktatása. Beszédében érinti, hogy ez ünnep és a főgondnokok beiktatása fordulópontot képez az egyházközség életében. Mert az új főgondnokokra az a szép feladat vár, hogy ujjá szervezzék és ezáltal ujjáteremtsék az egyházközséget. E megnyitó beszéd végén felhivta a püspök Herepei Gergely, egyházközségi jegyzőt, hogy olvassa fel az Igazgató Tanács leiratát, a főgondnokok megválasztására vonatkozólag. A jegyző felolvassa a leiratot, mely értesiti az egyházközséget. hogy az egyházkerület az egyházközség főgondnokaivá választotta ifj. br. Zeyk József és Ince Gerő aait. A közgyülés örvendetes tudomásul fogadta a megválasztást. A püspök aa javaslatára aztán bizottságot nevezett ki Kenessey Béla, Szathmári Elek, Somodi István személyében, hogy főgondnok aait meghívják a díszgyülésre. A bizottság meghivta. A főgondnokok lelkes éljenzés között jelentek meg a közgyülésen. A püspök üdvözölte az új főgondnokokat. Szól a kolozsvári egyházközség dicsőséges multjáról, a mely a multban első helyet biztosított a maga számára, melyet jövőre is meg kell tartania. A haladás a fő. E haladásnak a protestántizmus útjába nem állott soha, mert éltető ereje a szabadság. Továbbá a magyar kálvinizmus és a magyar haza széttörhetetlen kapcsokkal vannak egymáshoz kötve, ezért van, hogy a magyarországi protestántizmus mindég a magyar haza, a magyar nemzeti élet szolgálatában állott. Innen van az, hogy egyházi életünkben papság és világiak együtt müködtek. a mit mutat a Bethlenek, Bocskayak és annyi előkelő nemes példája. Erre az együttes hazafias és egyházi munkára hivta az egyházközség és az egyházkerület osztatlan bizalma az új főgondnokokat, kiket felkér, hogy tegyék le ünnepélyes esküjöket. Az eskü letétele után elfoglalták főgondnoki székük. Azután ifj. br. Zeyk József tartotta meg székfoglalóját. Köszönetet mond az egyházközség és egyházkerület bizalmáért. Egyszersmind kifejezi, hogy aggodalommal foglalja el székét. Nem azért, mintha félne a munkától. Nem, mert a munkát keresi. De azért, mert fél, hogy annyi ereje nem lesz, a mennyit az egyházközség és egyházkerület érdeke kíván a mostani viszonyok között. Irányt nem jelöl beszédében, de nyiltan mondja, hogy ő a békesség embere. Erre pedig szükség van, mert felekezeti táborokra vagyunk oszolva és nem úgy nézzük egymást mint testvérek, hanem mint ellenségek. Ennek az iránynak ő ellensége. Azért mindent meg kell tenni, hogy az ellenségeskedés megszünjék. *Szeresse, ápolja mindenki a maga vallását, de tisztelje a másét, mert ez a magyar nemzeti életnek alapfeltétele.* Beszéde végén igéri, hogy az anyaszentegyháznak hűséges szolgája lesz. Azután a püspökhöz fordult és kérte a buzgó támogatást és a közgyülést is felhivta az együttes, a buzgó munkálkodásra. Beszéde végén kérte Istent, hogy adjon erőt, kitartást, hogy igéretét betölthesse. — Azután Ince Gerő, második főgondnok tartotta beköszöntőjét. Az lesz főtörekvése. hogy az egyházközség vezetői nézeteiket szabadon nyilvánithassák, egymást meghallgassák, mert csak ez által lehet egyetértő határozatokat hozni. Oda fog hatni, hogy az egyházi közönyösséget megszüntesse, s arra, hogy a határozatokat mentől gyorsabban hajtsák végre, mert csakis igy lehet az életbe átvinni az egyházias-ságot. Programmot nem ad, de munkálni fog az anyaszentegyház épitésén. Erre az épitésre kéri a támogatást. -- A püspök áldáskivánata fejezte be a közgyülést. Ezután a Kebli-Tanács és az iskolaszék üdvözölték a főgondnokokat. A Kebli-Tanács nevében Herepei Gergely, az iskolaszék nevében dr. Békési Károly. A Kebli-Tanács és iskolaszék tagjait személyesen bemutatta a főgondnokoknak Herepei Gergely, az egyházközség jegyzője.

A magyar protestans theologusok nagygyülése febr. 17-én vette kezdetét Budapesten. D. e. $^1/_2$10 órakor volt az alakuló gyülés, a theol. nagytermében. Tárgy: Imádság. Tisztujitás. Márton Árpád, kolozsvári theológus üdvözli Szász Károly püspököt; Máthé Elek pozsonyi ág. ev. theol üdvözli Szilágyi Dezsőt; Gyalog István soproni ág. ev. theol. üdvözli br. Prónay Dezsőt. Febr. 12-én d. e. 8 órakor: istentisztelet a reform. főgymn. termében a következő sorrend szerint: Ének; imádság; mondta dr. Szabó Aladár, theol. ig. ***Erős várunk a mi Istenünk*** énekelte az ifjusági vegyeskar Krausz Gusztáv énektanár vezetése mellett. Beszédet mondott Mészáros János, bpesti ref. theol. Azután ének. Istentisztelet után üdvözlések a ref. theol. tanári kar, az ág. ev. testvérek, a bpesti ref. ifj. egylet részéről. A válaszok után megkezdődött a tételek vitatása. ***Evangelium és tudomány*** előadója Görömbey Péter, debreceni reform. theol. Biráló Német Károly soproni ág. ev. theol. ***A theologusok gyakorlati képzése*** előadója ifj. Porkoláb Gyula eperjesi ág. ev. theol. Birálója Soós Károly pápai ref. theol. Azután jelentések, inditványok.

A Református Néptanítók Lapja, a magyar reform. tanítók hivatalos közlönye szerkesztését id. Sólyom Antal, hajdu-böszörményi nyugalmazott tanító vette át.

Bethlen-ünnepek. A pápai főiskolai önképzőtársulat elhatározta, hogy áprilisben Bethlen-ünnepet rendez a Bethlen szobor javára. Az eperjesi evang. kollégiumban szintén mozgalom indult, hasonló célból.

Gyászlap. *Fehér Gábor*, theol. fakultásunk tagja, a kolozsvári Ferenc József Tudomány-Egyetem bölcsészeti karának hallgatója, III. éves tanárjelölt, folyó hó 7-én éjjel, rövid, de küzdelmes életének 23-ik évében, hosszas és kínos szenvedés után az Urban elhunyt. Temetése f. hó 9-én d. u. 2 és $^1/_2$ órakor volt a „Karolina“ országos kórház halottas házából. Igaz részvéttel tudatjuk a gyászhírt e komoly törekvésü, valóban szépreményü ifjú halálaról. Temetésén a mélyen meghatott ifjúságon kivül ott voltak az egyetem bölcsészeti karának s theologiánknak tanárai. A halottas háznál Kenessey Béla, theol. igazgató imádkozott meghatóan s vigasztalólag s a sirnál Lovass Aladár IV. theol. tartott szép, találó beszédet. Áldás és béke emlékén l

Nyilvános köszönet. Az Erdélyi Bank és Takarékpénztár részvénytársaság 100 koronát, a Kolozsvármegyei Takarékpénztár részvénytársaság 40 koronát, a Mezőgazdasági Bank és Takarékpénztár részvénytársaság 40 koronát, a Háromszéki Takarékpénztár részvénytársaság 40 koronát adományozott a kolozsvári ev ref. Szeretetház részére. A szeretetház intézőbizottsága legmélyebb hálás köszönetét nyilvánítja az intézet árvái gyámolítására nyujtott adományokért

Jócselekedet. A napokban egy dobozt kaptam a postán, melyet felbontva, gondos csomagolásból díszes ezüst kehely tünt elé. A legkedvesebb meglepetést a levél magvarázta meg:

„Kedves Tiszteletes úr! Értesülvén, hogy egy női urvacsoraosztó kehely hiányzik az urasztalához, siettem azt beszerezni s itt küldöm. Brassóban ennél szebbet és értékesebbet nem kaptam.

Az egyház vagyoni leltárában való kitüntetés céljából említem csak, hogy értéke 100 Korona: ha szebbet kaptam volna, örömmel hoztam volna nagyobb áldozatot is a legnemesebb és legmagasztosabb célra!

Óhajtom, hogy a kedves Tiszteletes úr „az emberi kor legvégső határáig" nyujtson belőle a lelki szükölködőknek enyhitő és üdvezitő cseppeket; mert a Tiszteletes úr kezében mindig méltó kezekben lesz!

Maradtam mindig igaz híve: Kovásznán 1901. január 25. *Dr. Bartha Imre*, ügyvéd."

Nem tudtam volna ez adományról oly tudósitást irni, mely ily nemes egyszerüséggel, közvetlenséggel szól. Ez a nemes sziv aranyként csengő tiszta beszéde. Ezért teszem közzé utólagos jóváhagyás reményében az ügyvéd úr levelét.

Az a kéz, mely e sorokat irta, a sziv, melyből a szülőföld temploma iránti szeretet fakad, áldását naponta osztja; mert az agg édes anyát állandó havi segélylyel tartja fenn itt, hol bölcsőjét ringatta, sze gény rokonokat támogat, szerencsétlen testvéréért, a gyógyintézetben, évek óta, havonként 35 frtot fizet.

Ilyen az evangeliumi szellemtől áthatott calvinista laikus ember: *Királyi papság*; kinek szivéhez szeretném hasonlóvá tenni a magamét én is, ki az urnak hivatalos szolgája vagyok. Lapunknak csaknem minden száma hoz hirt nemes szivek adományáról; megannyi harmatozás az eltikkadt, epedő szivekre. Én mindig érdekkel olvasom ezeket; ugy-e nem unalmas az olvasó közönségre sem? hiszen minden tiszta reggel uj harmatozása ujabb áldások forrása!..

Ince Lajos, nagy-borosnyói lelkész.

Kiadóhivatali üzenet.

Havad. Minthogy a hivatalos lap mult évi hátráléka a havadi ref lelkész illetményéből fizettetett ki, ennélfogva a folyó évi januárban küldött 10 korona az 1901. évre könyveltetett el.

Kis-Ilpös. A pályázati hirdetés díja 4 korona. A már jobb papi állomások pályázati hirdetési dija 6 korona.

Hivatalos rész.

678—1901. KÖRLEVÉL

valamennyi ev. ref. kollegiumunk méltóságos TT. Elöljáróságához, az egyházmegyei nagytiszteletü Esperesekhez, a püspöki vizsgálat álló egyházközségek tiszteletes t. Tanácsához.

Az istentiszteletek lényeges részét képező templomi éneklés kivánatos fejlesztése, összhangzóbbá tétele és általánositása egyházkerületünk vezetőségének élénk gondját képezvén: ennek lehető biztositása érdekében az ifjuság énektanitásának hathatós fejlesztését látja szükségesnek.

A kitüzött czél elérése érdekében kiadta ig.-tanácsunk, a kolozsvári ev. ref. szeretetház alapja tére, Deák Gerő szászvárosi ev. ref. tanár atyánkfia *„Buzgóság Lantja"* című ének-gyüjteményét, melyben a szokottabb zsoltárok és dicséretek, valamint több iskolai ének két és három szólamra van letéve.

E gyüjtemény iskolai használata által gyakorlatot szerezhetnek a növendékek arra, hogy esetleg a négy szólamú choralkönyvet is megfelelően használhassák.

Szabályszerű birálatok alapján alkalmasnak találta ig.-tanácsunk a szóban forgó énükeskönyvet és népiskolák 5—6 osztályaiban, a gimnáziumok négy alsóbb osztályaiban, és minden ezekkel egyrendü felsőbb nép. polgári, kereskedelmi stb. iskolákban a vallásos énektanitás segédkönyvéül, nemkülönben arra is, hogy az egész gyülekezetekben, törekvő kántorok vezetése alatt alakult daloskörök is használhassák.

Ennélfogva Deák Gerő atyánkfia énekgyüjteményét a jelzett iskolákban használandó énektanitási gyakorló könyvképen approbáljuk és fölkérjük az ilyfokú iskolák vezetőségét, hogy azt lehetőleg már a folyó tanév második felétől kezdve használatba vétessék.

A szóban forgó énektanitási segédkönyv teljes czíme: «*Buzgóság Lantja*» két és három szólamú egyházi és iskolai énekek gyüjteménye. Segédkönyv a ref. iskolai vallásos énektanításhoz. Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgató tanácsának megbizásából, szerkesztette Deák Gerő. *Ára füzve 1 kor., kötve 1 kor. 25 fillér.* A tiszta jövedelem az erdélyi ev. ref. egyházker. szeretetháza javára fordittatik."

Kapható és megrendelhető az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgató tanácsának irodájában, Kolozsvárt.

Kolozsvártt, 1901. február hó 9-én.

Dr. Bartók György, elnök. *Kádár János*, titkár.

281—1901. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a széki egyházmegyéhez tartozó *szépkenyerü-szent-mártoni egyházközség orgonista kántortanitói* állásra pályázat nyittatik

Javadalom. Lakás és kerten kivül, kánonikum, kepe és tandij értéke és 430 korona államsegély.

Összesen 800 korona

Ehez járul az ötödéves 100 korona korpótlék.

Pályázati határidő 1901. március hó 8-a.

Folyamodványok nt Somkereki Miklós esperes atyánkfiához küldendők Székre. (Szolnok-Doboka m.)

Kolozsvár, 1901. február hó 13 án.

Dr. Bartók György, erdélyi ev. ref. püspök.

330—1901. KÖRLEVÉL

görgényi egyhm. lelkésztársaimhoz.

Hivatkozással az ig. tanács 5365—1900 számu körlevelére, (Hivatalos lap 50—1900. sz.) értesitem lelkésztársaimat, hogy a *vizsgálati kérdőpontokra adott feleletek*, az eddigi 3 példány helyett, — *csak 2 példányban állitandók ki*, melyből 1 példány az eredeti jegyzőkönyvbe irandó, 1 pedig, mint másodpéldány, — az esperesi levéltár számára, — együttes bekötésre alkalmas, közönséges nagyságu papirra irandó.

Gernyeszeg 1901. febr. 5. *Csekme Ferenc* esperes

360—1901. KÉRELEM.

görgényi egyhm. lelkésztársaimhoz.

Igazgatótanácsunk 3048—1900. sz. a. mult év aug. havában, az esperesi hivatal utján, a lelkészek kezéhez gyüjtő-ivet küldött volt meg, a *mérai tüzkárosultak javár*a. Tisztelettel kérem lelkésztársaimat, ezen ivekkel, — még nemleges gyüjtés esetén is, — 14 nap alatt beszámolmi sziveskedjenek, mert nekem is az igazgatótanáccsal szemben el kell számoljak.

Gernyeszeg, 1901. febr. 8. *Csekme Ferenc*, esperes.

NYOMATOTT GOMBOS FERENCZ KÖNYVNYOMDÁJÁBAN, KOLOZSVÁRTT.

IV. Évfolyam. 8. szám. Kolozsvárt, 1901. február 21.

ERDÉLYI
PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV REF EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre..... 12 kor
félévre 6 kor

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN.

Még egyszer a romániai magyarokról s azok református egyházaikról.

Elborult lélekkel olvastam el többször *Barabás Endre* tanár úrnak e lapok idei 4—5. számaiban fennebbi cím alatt megjelent cikkeit. Tudtam, hogy az a szomoru állapot, melvet B. E. úr olyan élénk színekkel rajzol, előbb-utóbb be fog következni romániai ref. egyházaink és iskoláinkra nézve. Már az én bukaresti papságom utolsó éveiben szerette volna *Rosetti* cultusminiszter végrehajtani azt, a mit most 40 év mulva a mostani cultusminiszter végre hajtott, hogy t. i. a ref. egyházak iskoláira rátegye kezeit az én beleegyezésemmel Felhivatott hivatalos szobájába, ott előadta, hogy egy ügyosztályt szándékozik állitani a román (igy) református egyházak és iskolák számára s annak az ügyosztálynak én leszek a főnöke. Kijelentettem a miniszternek, hogy én ilyen fontos kérdésben a conzul, az erdélyi ref. püspök és főconsistorium tudtok nélkül nem bocsátkozhatom s mert nem alkudoztam, állásomat ott hagytam. Az aknamunka a mi iskoláink ellen azután szakadatlanul folv s mikor néhai Szász Domokos püspökünk kiment volt Romániába, a munka már teljesen be volt fejezve. Az én szállásomról indult volt el. Elindulása előtt kevéssel ezt kérdeztem tőle: „Tudattad-e a külügyminiszter útján a bukaresti osztrák-magyar nagykövettel, hogy bemégysz Romániába?“ *Miért tettem volna*, felelé, *nem olyan világ van ott most, mint mikor te haza jöttél.* Erre csak annyit feleltem, hogy *majd meglátod.* Óda künn aztán keservesen tapasztalta az ottani világ folyását. A román rendőrség folytonosan nyomában volt s tudtára adta, hogy a ref. tomplomba bemehet, ott tehet a mit akar, beszélhet a mi tetszik, de a ref. iskolába be nem engedik, mert ezek az iskolák Romániában a román cultusminiszter felügyelete alá tartoznak s azokban az erdélyi ref. püspöknek nincs mit keresnie.

Igy szakította el a román cultusminiszter, a mi nézetünk szerint egymástól elválhatatlan két intézményt, t. i. a templomot és ennek iskoláját egymástól merő önkényesen. A romániai ref. iskolákra a román kormány soha sem áldozott, ezeket a nagyobbára magyar alattvalók és magyarországi hitsorsosaik áldozatkészsége hozta létre. A tanítókat az egyház fizette s fizeti ma is. Sőt e fizeti még a rájok kényszerített román tanítókat is

Miért teszi ezt a román cultusminiszter? Olyan nemzedéket akar nevelni, a mely idővel csak olyan papokat hiv meg, a kik a templomokban is románul tanítsanak.

Ez olyan önkényes eljárása a román kormánynak az ottani ref. egyházakkal s ezeknek iskoláival szemben, a mit ha az ottani lutheránus német egyházakkal szemben próbálna megkisérteni ugyancsak megjárná a német nagykövetséggel es német consulal. Ezek nem ösmerik s meg nem engednék az ilyen tréfát.

Nem tudom, tett volt-e néhai Szász Domokos az ő tapasztalatairól jelentést az egyházkerületi közgyülésnek. Nem emlékszem. Annyi bizonyos csak, hogy a román kormány erőszakosan elválasztotta az ottani ref. iskolákat a ref. egyházak templomaitól, melyeknek hívei ma is magyar alattvalók. Tiltakozott-e ez ellen az erdélyi ref. egyházkerület? Nem hallottam. *Nem gondolom, hogy a romániai ref. egyházak talán az erdélyi egyházkerület tudta nélkül engedtek volna hallgatagon az erőszaknak*, a mint ezt Barabás Endre irja. Ugy emlékszem, hogy főtiszt. Bartók püspökünk már a mult évi kerületi gyülésen tett előterjesztésében azt jelentette volt, hogy a romániai ref. iskolák ügye úgy áll, hogy azokat hazánkra, egyházunkra nézve elveszetteknek tekinthetjük. Fájdalom, igaza van. De nem kellene itt megállni, hanem tiltakozni kellene ez ellen s ha ez megtörténnék, a bukaresti osztrák-magyar nagykövetség tudni fogná kötelességét, éppen úgy, mint a német követ szokta tudni. Néma gyermeknek anyja sem érti szavát.

Még csak egy megjegyzésem van.

Barabás Endre abban a meggyőződésben él, hogy a bukaresti ref. egyházat a mult század közepén alapitottuk volna. Midőn én 1855-ben Bukarestre mentem, az ottani ref. egyház már negyven éves volt. Az öreg Sükei Imre volt azon egyháznak alapitója 1815-ben. Általában én és a missionárius Romániában egyházakat nem alapitottunk, azokat Sükei alapitotta volt, mi csak tovább fejlesztettük azt, a mit Sükei Imre meg-

kezdett vott. Az ő alkalmazkodni szerető szive követte el azt a hibát, hogy az Ó-naptár szerint kezdette megtartani az ünnepeket, hogy a bukaresti ref. templomba feszületet, gyertyákat alkalmazott s a toronyra csillag helyett keresztet tétetett. Nem kell elitélni ezekért Sükeit, mert mikor ő ott az egyházat megalapitotta, az ottani Ó-hitü román nép oly mélységes sötétségben élt, hogy egy tisztán ref. szellemben felszerelt templomot összerombolt volna. Hiszen ezt még 1866-ban is megtette volt a gyönyörüen felszerelt zsidó új zsinagógával.

A bukaresti új ref. templomról sok capacitálás után sikerült kihagyni a feszületet és gyertyákat, a toronyról a keresztet, de ez is az egyház alapitása után csak ötven évvel sikerült. A mi pedig a naptár ügyét illeti, mi ezt sem bolygattuk, de igen a római katholikusok. Ők a 60-as években egyenesen Rómából jött rendeletre a Gergely-naptárhoz tértek át. Nemzetiség tekintetében azonban éppen úgy nem nyertek vele semmit, mint a protestánsok az Ó-naptárral. Ma épp úgy nincs Bukarestben róm. kath. magyar iskola, mint nincs ref magyar iskola az Ó-naptárral.

Brassó, 1901. február 11.

Koós Ferenc,
kir. tanácsos, nyug. kir. tanfelügyelő.

Templomi éneklésünkről.

Felolvastatott 1901. január 11-én Maros-Vásárhelytt, a »Református felolvasó estély« alkalmával.

(Folytatás és vége.)

Nos, ez az állapot, ha ideiglenes jelenség is, bizonyára nem vigasztaló és nem dicsérhető a vallásos élet szempontjából. A vallásosság hanyatlásának jele az, mikor az egyház tagjai oly kevéssé érzik szükségét annak, hogy a vallásos éneklésben is részt vegyenek.

Ezen javitani kell — és lehet is, mihelyt elég számosan fogják érezni a javitás szükségét. Most még nem elég sokan érzik ezt a szükséget.s a kik érzik is, mindent mástól várnak. Mondják, hogy a templom és a pap, az iskola és a tanító azért vannak, hogy ezt a munkát elvégezzék, rájok kell bizni, a mint tényleg rájuk is van bizva.

Nem lehet a papok és tanítókról azt mondani, hogy ezt a munkát nem végzik. Nem, sőt a ki igazán itél, annak el kell ismerni, hogy mint egyéb hivatalos kötelességeikben, úgy ebben is híven eljárnak. De nem fog ebben a dologban javíthatni sem a templom, sem az iskola, a míg a szülők. a családok is segítségül nem jőnek. Az a tanítás, az a búzdítás, a mi a templomban és az iskolában elhangzik, csak akkor lesz gyümölcsözővé és sikeressé, ha a családban, a tűzhely körében is ébren tartatik. Ha a szülők nem csak szóval, hanem tettekkel és példaadással is arra törekednek, hogy gyermekeikben a vallásos érzületet ébresszék és erősitsék.

Minden protestáns családban meg kellene lenni a Bibliának, az énekes és imakönyvnek. De nem csak azért, hogy a családi eseményeket abba bejegyezze a család feje, hanem azért is, hogy mindenkor olvassák, a mikor annak ideje van. Egyéb kötelességeinek elvégzése után, mikor a család tagjai jelen vannak, minden családapa tarthatna rövid isteni tiszteletet, a melyből soha sem kellene kimaradni az éneklésnek sem. Ezen az úton templomi énekeinknek egyszerű, könnyű, de mégis szép dallamait a szülők körében is hallhatnák és fáradság nélkül megtanúlhatnák a gyermekek. Ellenben a tapasztalás mutatja, hogy ezen eljárás nélkül a templomi és iskolai gyakorlás nem elégséges. Még azok a hivek is, a kik több, kevesebb iskolát végeztek, igen sokan nem elég gyakorlottak az éneklésben; mit lehet tehát várni azoktól, a kik csak elemi, vagy alsóbb iskolákat jártak, vagy tanításban nem is részesültek. Itt csak a családi vezetés, felügyelet és példaadás fog segiteni addig, a mig mindenki iskoláztatásban is részesülhet.

Lám, a külföldi protestans országokban minden családban, a hol a szülők annyi értelmiséggel birnak, hűségesen megtartják a házi isteni tiszteletet. Ha máskor a család el is van foglalva, legalább estveli étkezés előtt vagy után megtörténik ez. Egy éneknek legalább egy versét eléneklik, a családfő rövid imát mond, azután a Biblia valamely részét a családfő maga felolvassa. — Mindez megtörténik minden előleges készülés, költekezés, ceremonia és képmutatás nélkül. Ez a gyakorlat fejti ki aztán minden családban azt a szellemet, azt az irányt, a mely majd a társadalomban és az egyházban csak épit és erősít, de soha sem rombol.

A kinek módja volt külföldi protestáns isteni tiszteleten részt venni, annak bizonyára feltűnt a nagy különbség, a mit főleg az éneklésben tapasztalt. Ott férfi és nő, kivétel nélkül mindenki énekel; de biztosan énekel is, mert nem csak a templomban és az iskolában hallotta, hanem otthon a családban csak a példa adás utján is megtanulta.

Téves és elhibázott dolognak tartom, hogy a mi intelligens osztályunk női tagjai a templomba *Imakönyvet* visznek magokkal, s a míg a gyülekezet éneke tart, addig ők imát otvasnak. A mellett, hogy imakönyvre a templomban semmi szükség nincs, mert a pap mindenkor elmondja a közös imát, azt hiszem, hogy a gyülekezet éneklése közben történt imaolvasás nem sok eredménynyel jár, vagy ha az ima tartalmát még is meg akarja érteni valaki, akkor az kettős fáradságba kerül az éneklés által okozott zaj miatt.

Helyesebb, vagy mondhatnám, egyedül helyes az volna, ha a tisztelt hölgyek Imakönyv helyett *Énekeskönyvet* vinnének magokkal, s a közönség többi részével együtt szintén részt vennének az éneklésben is. Ismétlem, hogy a ki a templomi éneklésben járatlan, ismeretlen, annak a mi templomainkban nem elég kellemes az éneklés ideje. Ellenben a ki maga is tud énekelni, valóságos nemes lelki gyakorlatot végezhet.

De még más szempontból is megfontolandó a dolog. A protestáns istenitisztelet abban is különbözik a katholikustól, hogy ott fődolog a mise, a melyet a pap hajt végre; a közönség csak hallgatója, vagy nézője a szertartásnak. Annak a szertartásnak az elvégzése már magában üdvözítő erejü, még akkor is, ha a jelen levők nem is értették meg, vagy jelen se volt, a kiért tartatott.

A protestáns istenitisztelet alapelve ezzel szemben az, hogy a szertartás semmit sem ér magában

akkor, ha a jelenlevők azt meg nem értették és abból lelki megjobbulást és tanúlságot nem szereztek. A protestáns istenitiszteletben tehát mindenkinek tevékeny részt kell vennie A protestáns felfogás szerint az egyházban nincs külön papirend, hanem az egész gyülekezet, a bibliai elnevezés szerint „szent nép és királyi papság“, melynek mindenik tagja köteles és jogosult magát és másokat tökéletesebb életre segíteni. Hallgassuk meg és tartsuk meg emlékezetünkben, miképen fejti ki Luther a protestáns istenitiszteletről való nézetet. A torgaui templomszentelő beszédében ezeket mondja: »hogy én, midőn gyülekezetül összejövünk, prédikálok, ez nem az én szavam és tettem, de ez mindnyájatok kedvéért történik és az egész egyház kedvéért, mert egynek lennie kell, a ki beszél és szónokol a többieknek parancsára és azok jóváhagyásával, a kik azzal, hogy prédikációt meghallgatják, mind az Isten igéjéhez ragaszkodnak és igy másokat is tanítanak. Hogy egy gyermek megkereszteltetik, azt nem csupán a pap teszi, hanem a keresztszülők is mint tanuk, sőt az egész egyház. Mert a keresztség ép úgy, mint a szentirás és Krisztus, közös kincse minden keresztyénnek. *épen igy imádkoznak, énekelnek és hálát mondanak mind együttesen* és itt semmi sincs, ami eggyé, egyedül eggyé volna, vagy a mit egy egydül maga tenne. stb. (Prot. Szemle 1900. évf. 427—28. l.)

Mindenki nem szónokolhat egyszerre a templomban, mert az kivihetetlen, de figyelmével, érzésével a beszéd tartalmát ép oly híven és melegen kisérheti, mint a szónok maga. Az ének azonban csak azokra van épitő hatással, a kik ismerik annak tartalmát és maguk is részt tudnak venni abban. A ki ezt nem teheti, az soha sem érezheti azt a lelki elégültséget a templomban a melyet azok találnak, a kik az éneklésben is lelkük teljes buzgalmával és gyönyörüségével közreműködhetnek.

A mi templomi éneklésünkben tapasztalható fogyatkozás helyrehozására azonban magoknak az egyházközségeknek is tenni kell valamit. Az egyháztagok mentségére el kell ismerni, hogy sokan azért nem énekelnek a templomban, mert nincsen énekeskönyv előttök. Kevesen vannak olyanok, a kik magukkal viszsznek, — a mi templomainkban pedig alig találni egyet-egyet. Ezen az egyházközségek segíthetnének oly módon, hogy a templom minden részében kellő számban énekes könyvek lennének elhelyezve; egy székben nem csak egy, hanem annyi, hogy legalább három-három tagnak jusson egy. És pedig nem csak a férfiak székeiben, hanem a nőkében is, egyformán Külföldőn igy van ez. A templomnak bármelyik részében állapodik meg az ember, az énekes könyvet kézügyben találja. Annyira megszokott, rendes dolog az énekes könyv a templomban ülő előtt, hogy a szomszéd rögtön felajánlja a magáét a mellette ülőnek. Ha pedig valamely részén a templomnak a templom szolga, vagy diakonus észre veszi, hogy énekes könyv nélkül van valaki, akkor ő ad egyet az illetőnek használatra, mert mindig van nagyobb mennyiségü példány a kezére bizva, hogy ilyen esetekben kisegíthesse azokat, a kiknek ilyen könyvekre van szüksége.

A mennyire az egyházközségek vagyona birja, tehát helyes lenne, sőt szükséges a templomokat kellő számú énekes könyvekkel is ellátni.

Mindezek csekélységek, külsőségek, de mégis figyelembe veendők, mert eszközök az istenitisztelet céljainak elérésére.

Egy szépen iskolázott énekvezető, vagy egy jól gyakorlott énekkar közremüködése nagy mértékben emelheti az istentisztelet díszét. De minden diszités, minden pompa elhalványul azzal az ünnepélyességgel szemben, a mit egy ünneplő gyülekezet maga képez; mikor egy templomban az összes jelenlevők, százak, ezerek, férfiak, nők mind együtt énekelnek ez fölemelő, ez magasztos; ez, csak ez lehet igazán »az Úrnak dicsérete.

Lakatos Sámuel.

Az interludiumok.

Vérbeli zenészek vita közben nagyon hamar odáig jutnak, hogy »ostoba«, »szamár«, »tudatlan« stelf. cinzésekkel igyekeznek egymást meggyőzni a maguk külön igazáról. Körülbelől mindnyájan tisztában vagyunk azzal, hogy az ilyen és ehez hasonlatos érveknek kevés az értékük, sőt a hangzásuk sem eléggé zenei; mégis örvendenünk kell, ha bármi is megzavarja azt a szélcsendet, a mi agyon nyomja jelenben ugy az általános, mint az egyházi ének-zene ügyet.

A Debreceni Protestáns Lap néhány utóbbi számában két zenetanár keményen összehangolt kicsi dolgok és nagy dolgok felett, a mint ez rendesen történni szokott. Az elmérgesedett vitát Szügyi József döntötte el. Nem tudom a felek megnyugodtak-e benne, de engem sem a vita, sem a döntés ki nem elégitett. Nem, különösen az a rész, a mely az interludiumokról szól. Épen azért itt szóvá teszem az interludiumok kérdését, mert az is néhány társával még megoldatlan problemája egyházi éneklésünknek.

Szügyinek az a véleménye a közjátékokról, hogy „azok megfelelő módon alkalmazva továbbra is fentartandók. A közjátékok szükséges voltát azok rendeltetése igazolja s ez abban áll, 1) hogy a sorok (zenei tételek) közötti szünetet betöltsék; 2) hogy a sorzáró hangzatot a sorkezdő hangzattal összekössék; 3) hogy a gyülekezetet az uj sor kezdő hangjára mintegy rávezessék.“

Magam örvendenék, ha az annyiszor kifogásolt és mégis beczézett közjátékok ügyétől ilyen olcsón meg tudnánk szabadulni. De ezek a pontok, jól megnézve, alig érnek valamit. Mert bár divatosok ma a szünetek és közjátékok, de az kérdéses, hogy *természet szerint* vannak-e a sorok végén azok a szünetek, a miket orgona soloval ki kellene tölteni. Minden esetre gyanus, hogy csupán a templomi énekek sorainak a végén érezzük ezeket a kitöltendő szüneteket s más müfajnál nem; sőt a templomi énekeket is a capella, vagy karban ilyen közjátékokkal kitöltendő szünetek nélkül énekeljük. Alább látni fogjuk, hogy ilyen szünetek természet szerint nincsenek az egyes sorok végén s mikor mesterségesen csinálunk, sok helyen értelmetlenné tesszük a szöveget. A 2. és 3. pont is nagyon erőtlen; mert nagyon gyakran a sor-végző hang ugyanaz, a mi a sorkezdő s a kettőt összekötni olyan szempontból felesleges; aztán, ha nehézkesek is

a mi zsoltár és dicséret dallamaink, soha az egyik sor nem modulál a másiktól annyira messzefekvő hangnembe, hogy azt, — mondjuk, egyetlen hangzattal — össze ne lehetne kötni. Az is kétséges, hogy az interludium után el tud-e igazodni a tanulatlan fül és a maga erején kiérzi-e belőle a következő sor kezdő hangját.

Ezeknél a pontoknál előttem sokkal fontosabbnak látszik az, a mit 'Hodossy ur, „zene-aestheticai" szempontnak nevez, de a mit egyáltalában nem részletez, pedig az egészen az interludiumok ellen szól. Azt hiszem ugyanis, hogy — bármily zenei felekezethez tartozunk — abban már egy véleményen vagyunk, hogy a templomi éneklésben, szöveges zenéről lévén szó, a zsoltárok és dicséretek szövege az irányadó. A szöveg hangulatához simul a dallam s mikor értelmezzük, nekünk is arra kell figyelnünk. A szó költészetben a forma miatt gyakran megtörténik, hogy egyik sor értelme átnyulik a másik sorba; ilyenkor az értelmes szavaló minden szünet nélkül megy át a következő sorra. Azt hiszem, a dallammal párosult szövegnél is csupán ez lehet a helyes eljárás; hiszen éneklés és szavallás ugyanazon lelkiállapot testvéri megnyilatkozása. Különben ugy teszünk, mint a rigmust mondó gyermek, vagy az egyszeri kántor, a ki éneklő hiveinek a következő temetési éneket diktálta:

Útik a koporsó szeget —
Se hideget, se meleget —
Én ott többet nem érezek.

Bocsánat ezért a példáért, de ha templomi énekeink szövegét nem énekelnők úgy, mint a hogy a gyermek mondja a »Miatyánk«-ot t. i. értelem nélkül, el kellene ismernünk, hogy szakasztott így teszünk az interludiumokkal egyházi éneklésünkben. Csak ugy találomra előveszem az Erdélyi énekes könyvben a XLII-nek jelzett zsoltárt:

Mint a szép hives patakra
A szarvas kivánkozik:
Lelkem ugy óhajt uramra,
És hozzá fohászkodik;
Te hozzád én Istenem
Szomjuhozik én lelkem,
Vajjon szined eleibe
Mikor jutok, élő Isten.

Most divatos éneklésünkben minden egyes sor végén körülbelől egy ütem értékü interludiumot játszik a kántor az orgonán, a mi teljesen értelmetlenné teszi a szöveget Ezt az értelmetlenséget, a mit már jeleztem is, azért nem vesszük zokon, mert nem gondolunk éneklés közben a szöveg értelmére, csak fujjuk mint a gyermek a »Miatyánk«-ot. Ha azonban utána nézünk, látjuk, hogy pld. a négy első sor végeire felesleges, sőt káros az interludium; azokat a gyülekezetnek lehetőleg gyorsan, minden szünet nélkül kell elénekelnie, ha a szöveg értelmes előadásáról le nem akar mondani. Ebből az egy példából látjuk, — de az egész Énekes-könyvünk tele van ilyen példákkal, — hogy szorosan összetartozó mondatrészek külön sorokba kerülnek, s azt hiszem, ilyen esetekben nem szabad semmiképen megengedni az interludiumokat.

Ez ellen két dolgot lehet felhozni. Az egyik az, hogy a jobb technikával rendelkező költők kerülik a szorosan összetartozó mondatrészek elszakítását. Nem ismerhetjük még egészében az új Énekes könyv dolgozótársainak a munkálatát, de azt hiszem bármely tökéletes technikáju műnél elő fog állani az az eset, hogy két külön sort minden szünet nélkül egymásután kell mondanunk, vagy énekelnünk, ha az értelemtől meg nem akarjuk fosztani Sőt tovább mehetünk ennél s azt mondhatjuk, hogy a ma divatos interludiumoknak megfelelő szünet legfennebb csak ott engedhető meg, a hol a sor-véggel össze esik a gondolatok bevégzettsége annyira, hogy irásunkban (.) ponttal jelölhetjük a sor végét. De még ilyen esetekben is a legtöbbször csupán türhető az interludium, de nem szükséges, mert a nélkül is minjárt tovább mehetünk.

Sokkal fontosabb ennél egy másik körülmény, a mi az interludiumok mellett felhozható. Láttuk, hogy a szóköltészetben gyakran átmegy egyik sor értelme a következőbe, de ez alig fordul elő a zenében. A zene költészetben sokkal erősebb szerepe van a formának, mint a szóköltészetben s az úgy nevezett kötetlen dallam aligha egyéb prózánál. Choral dallamainkban — tisztán zeneileg véve — egyetlen példát sem tudnék mondani arra, hogy a dallam értelme átnyulnék a következő sorba. Sőt Choral dallamaink jellemző sajátossága majd minden sor végén a fermata, a mely jelzi, hogy ott végződik a zenei gondolat. Tehát pusztán zeneileg nézve templomi énekeinket, még meglehetne barátkozni az interludiumokkal, mert minden fermata után, vagy alatt, elnézhető egy cadencia-féle, a melyben a játszó tudományát, vagy virtuozitását fitogtathatja. Azt is hiszem, hogy ilyen inditékok hozták létre az interludiumokat s épen nem az a három pont, a melynek Szügyi tulajdonítja.

Hogy ebben a kérdésben nem tudunk eligazodni és annyira ellentétes nézeteket olvashatunk, annak tulajdonítom, hogy eddig csupán zenei oldaláról vizsgáltuk templomi énekeinket s nem vettük annak, a mik: Énekeknek hangszer (pld. orgona) kisérettel. Ilyen szempontból nézve, a templomi énekek szövege az irányadó s bár zeneileg, a mint láttuk, nem lehetetlenek az interludiumok, általános aesthetikai szempontból mellőzendők. Feltétlenül szükség van a elő- és utójátékokra, mert azok igazán előkészitik a hivek hangulatát az éneklésre, vagy az imára: az orgona hangjára szivünk felmelegszik arra a fokra, a melyen énekelhetünk vagy imádkozhatunk. De az interludiumok, a mint azokat ma legjobb choral könyveink is kezelik, magakasztják a dallamot folyamatosságában s megzavarják a dallam alapjául szolgáló szöveg érthetőségét.

Volt alkalmam hallani gyülekezetekben egyházi énekeinket orgona kiséret nélkül is, a mikor tehát nem volt hire sem az interludiumoknak; eléggé száraz ez éneklés, de csupán egyetlen esetet tudok, a mikor hiányát érezhetjük valami interludium félének. És ez az eset nincs benne a Szügyi József pontjaiban; azok hiányát soha sem éreztem; de mikor a dallamban ugrás van — mondjuk a sor vége mélyen végződik s a rákövetkező sor magasan kezdődik, akkor határozottan szükséges valami, a mi a távolságot és a hangerők közti különbséget összekösse. A mai interludiumok még ebben az esetben sem felelnek meg, mert különböző hangnemek összekötéséről alig lehet szó, ellenben a sorok közt nem szükséges, vagy épen káros az a

nagy szűnet, a mibe kerűlnek. Ilyen esetben előttem legalkalmasabbnak látszott egy egyháziasan kezelt rövid összekötő futam crescendo, vagy decrescendo, ha esik a dallam.

Mindent összevéve, ha rajtam állana, következőkép oldanám meg a közjátékok kérdését: különösen nagy gondot fordítanék a prae- és postludiumokra, mert azoknak nagyon nemes hivatásuk van; ellenben a szöveg közt minden ma divatos orgona solozást elhagynék. E helyett gondosan átvizsgálnám az illető ének-zsoltár szövegét és dallamát s a hol a melodia összhangzattani, vagy dallambeli folyamatossága követeli, csupán egyetlen hangzattal a szöveg értelme szerint gyorsabban vagy nyugodtabban egyenesen a következő sorra térnék át, mindenütt szemmel tartva a szöveg értelmes előadását. Elismerem, hogy egy kissé nagy hangu ez a hasonlat, de a mai templomi éneklésünk hasonlit a Wagner, Gluck előtti olasz operához, melyben dallam igába hajtotta és semmibe vette a szöveget. Mint minden hasonlat, ez is jókorát biccent, de mi sem vesszük semmibe a szöveget, nem is gondolunk az értelmére, csak fujjuk mechanikuson, mint a hogy az olvasót szokták forgatni. Pedig ma már minden értelmes ember — még a legbigottab is elismeri, hogy szöveges zenénél nem csupán cziferaság a szöveg, a melynek egyetlen magánhangzójára egész zenei-történeteket költhetnek a zeneköltők. Azt hiszem, a mi egyházi éneklésünk is csak előre, a tökéletesség felé halad, ha nem rettegünk annyira a hagyományos éneklési mód elhagyásától, mint azt némelyek teszik. Ma tán a csiki ember is belenyugodnék abba, hogy a fia külömb legyen, mint ő. Maga a biblia megadta a jelszót: „Mindeneket megvizsgáljatok, s a mi jó, azt megtartsátok.“

Seprődi János.

A kálvini egyház hanyatlása Apaffi Mihály idejében.

Irta: ***Szádeczky Béla.***

(Folytatás.)

A XVII. sz. végén vallásügy állását magyar földön a következőkben jelölhetjük meg: Az u. n. Királyhágón inneni részen a katholicismus teljesen befejezte csaknem egy századdal előbb megindított ellenreformáczió ádáz harcát. A jezsuitákkal szövetkezett klerus a bécsi udvar auspiciuma alatt a protestantismus élőfájának már törzsét is kivágta, a midőn gályákra, rabságra hurcolta a különben is sokképen megzavart protestáns hivők lelkipásztorait.

A magyarországi protestánsok megszokták már minden újabb csapás után mik pedig e század folyamán oly sokszor ismétlődtek — Erdély felé tekinteni. És nem ok nélkül. Hisz oly sokszor nyertek ők innen szabadúlást s ha még lehetett reményök a jobb időkre, innen a kis Erdélyből kellett annak jönnie. Szóval a protestantismus ügyének jövője — úgy érzik — Erdély kezébe van letéve. Ez az a föld, honnan a prot. ügy zászlóját a Királyhágón inneni részen is győzelemre vezérelhetik.

Másrészt az ellenreformacio vezérei sem adták fel a harcot; nem adták fel arra a területre, melyen idáig munkájok annyira sikertelennek bizonyúlt. A XVII. sz. végén már nem is lehetett nagyobb céljok, mint hogy a megharcolt területről, a Királyhágón inneni részről átvigyék a küzdelmet túlra is, a kis Erdélyország területére. Csak egy talpalatnyi földre áhitoztak ideát a jezsuiták, melyen lábukat megvethessék és ezt elégnek vélték arra, hogy munkájokat itt is sikerrel folytathassák. De épen ezt a talpalatnyi földet nem nyerhették meg idáig.

Erdély tanúlt a múltak történetéből, tanúlt a mások kárán és országos rendeletekkel tiltotta ki a jezsuitákat. Nekik tehát az alkalmas időt kellett várniok, mikor Erdélybe újra bejöhetnek. És a jelek mindinkább oda mutattak Apaffi Mihály uralkodása alatt, hogy az idejök nem messze van.

Apaffi zavaros idők után török kézből kapta a fejedelmi trónust 1661. szept. 14-én. Jó formán ő maga sem tudta, hogyan jutott bele s eleinte nem is érezte jól magát abban. De csakhamar beletörődött helyzetébe s később már annyira ragaszkodott a fejedelemséghez, hogy jaj volt annak, a ki a fejedelemségre áhitozás gyanújába keveredett.

Csendes jó ember volt Apaffi Mihály fejedelem, de nem a régi nagy fejedelmek közül való. Ő maga nem sokat törődött az ország kormányzásával. Szives örömest engedte át azt tanácsadóinak. Maga jobban kezelte a telt serleget, mint a fejedelmi kormány pálcát.

Bizony szomorú helyzet, kevés kilátás a jövőre! Erdély a legnehezebb viszonyok között — a mikor ugyancsak szükség volt erős kézre — gyönge fejedelem kormánya alá került.

Apaffi biztosítva magának a fejedelemséget, könnyüszerrel nyugalmat, békét és megelégedést biztosíthatott volna Erdélynek az előző évek belső zavargásai után. De nem úgy történt. Apaffi nem volt személyes uralkodó s az ő kormányzói kötelességei tanácsadóira vártak. Attól függ minden, kik ezek a delegáltak.

Miután Apaffi nőül vette Bornemissza Annát, a fejedelem asszony kieszközölte, hogy az előbb Kemény-párti Teleki Mihály, az ő kedvelt rokona Sárospatakról, hol a háborús idők után megvonúlt — Erdélybe térhessen. Teleki, mint a háborus időkben birtokaitól megfosztott közép nemes tért Erdélybe (1663.) Itt aztán ügyes forgolódása »szép és gyors elméje«*) rövid időn az első helyet biztosították számára a fejedelmi udvarnál. 1670-től kezdve — a mikor tanács úrrá lett — mindinkább növekedett befolyása és hatalma. Csakhamar aztán jóformán az ő kezébe van letéve Erdély sorsa. Teleki Mihály nem közönséges egyénisége, közel rokoni viszonya a fejedelemnéhez s a fejedelem gyöngesége mindmegannyi kedvező körülmény volt arra, hogy a nagyra törő Teleki elhárítson útjából minden akadályt, a mi az udvari politikának útját állotta.

Igy estek áldozatúl a fejedelmi udvari politikának számosan Erdély fő urai közül, kiknek a közügyek iránt való buzgalma, haza- és vallás szeretete különben kétségbe vonhatatlan volt.

A politikai villongásokat nem lehetett felrartóz-

*) Cserei Hist. 65. l.

tóztatni. A bomlásnak indúlt Erdélyország rohant a veszedelem felé; nem volt a ki segítsen. A kik erre leginkább hívatva lettek volna, tarthattak tőle, hogy életökkel fizetik meg buzgalmokat.

A török protektor pedig nem sokat törődött az ország belső ügyeivel. Egyetlen főgondja az volt, hogy pontosan beszolgáltassa Erdély adóját. De ha mégis panaszos ügyben kihallgatta a viszálkodó feleket, újra csak a pénz és ajándék ítélt.

(Folytatjuk.)

Irodalom.

Uj könyvészeti munka. A magyar könyvkereskedők egyesülete még a mult év tavaszán elhatározta, hogy kiadja a kiadásában már korábban megjelent 1860—1875. és 1876—1885. „Magyar könyvészet" folytatásaként az 1886—1900. években megjelent magyar könyvek kimutatását és a munka szerkesztésével Petrik Gézát bizta meg, akinek régebbi könyvészeti művei már évek óta közkézen forognak Az egyesületnek ezt a határozatát nem lehet eléggé méltányolni, mert jól tudjuk, hogy nálunk az ilyen munkának még sokkal kisebb a vevőköre, semhogy magánkiadó vállalkoznék a nyereséget nem igérő könyv kiadására. E mellett nagy fontosságu az egyesületnek ez a vállalkozása azért, mert mint egyleti kiadvány, hivatalos jellegü lesz és mint ilyen, minden tekintetben megbizható. Petrik most fölkéri az összes magyar irókat, különösen pedig azokat, akik munkáikat saját költségükön adták ki, hogy szíveskedjenek vele (Budapest II. Zárda-utcza 59.) az 1886 1900. években megjelent műveiknek pontos címét — jelezve a terjedelmet (oldalszámot), évszámot, megjelenési helyet és nyomdát, valamint a könyv bolti árát — az ügy fontossága érdekében mentől előbb közölni, hogy így az esetleges hiányokat még pótolhassa. A munka még ez év folyamán sajtó alá kerül.

Halotti imádságok. Irta Szolnoky Gerzson, h.-böszörményi lelkész. Tartalmaz 36 imádságot, gyermekek és ifjak, családanyák és apák, középkorú férfiak és nők és öregek felettiekt. Megrendelhetők H.-Böszörményben Szabó Ferenc könyvkereskedőnél. Ára 2 korona Addig is, míg részletesen ismertetnők, ajánljuk lelkész aai. pártoló figyelmébe.

Közérdekü üzenetek.

J. L Deés. Az a hiedelem, hogy az igazgatótanács intézménye püspök jogainak csorbítását eredményezte volna, merőben téves, mert hiszen az igazgatótanács állandó elnöke épen a püspök, egyházkerületi főgondnoki minőségében, minélfogva e testületben nem felettes — vagy koordinált — hatóságot bir, hanem szakforumot egyfelől az egyház világias vonatkozásu gazdasági, jogi, pénzügyi és közigazgatási kérdéseink eldöntésére és konzultáló testületet másfelől a szorosabb értelemben vett hitéleti, nevelés- és oktatási ügyekben szükséges főfelügyelet mentől sikeresebb gyakorolhatására különben is presbyteri szervezetü egyházunk nem ismer oly különleges püspöki jogokat, minők a hierarkikus római egyházban fennállanak. A római egyházjog szavaival élve: a hittanitói, kegyosztói és kormányzási hatalomban a mi püspökeink nem *iure proprio*, hanem *delegatio a lege* uján részesülnek, mely őket, mint a hivatásos papság fejét (primus inter pares) világi elemmel mindenben egyenlő kiváló jogok élvezetébe helyezi. Egyházkerületi külön statutumaink is következetesen alkalmazzák ez elvet, odaállítva a püspököt a közigazgatás, kormányzás és biráskodás minden forumába, az egyházkerületi főgondnokokkal egyenlő jogkörrel, sőt a fegyelmi főtörvényszék egyedüli elnökéül. Csupán az egyházkerületi közgyülés elnöki széke van a püspök előtt elzárva, mert igen tapintatosan fölismert összeférhetlenségi indok szól az ellen, hogy az állandó közigazgatás és kormányzói hatóság felelős elnöke vezesse a saját müködésének eredményeit felülbiráló közgyülést is.

P. J. Kocsárd. Az évi 23,00') korona segédlelkészi kongrua mikénti fölosztásának kérdését a f. évi április 16-án összeülő konvent fogja végérvényesen eldönteni, az egyházkerületek véleményei alapján. Maga a vallás miniszter így határozza meg ez összeg rendeltetését: »Ezen átalányösszeg (az öt evang. ref. egyházkerület részére évi 23 ezer kor.) csak az 1898 XIV t. cz. szerint jövedelem kiegészítésre jogosult lelkészi állomásoknál használható fel, és pedig csak az egyházközségben állandóan szervezett s. lelkészi állomáson, továbbá betegség, vagy más okból munképtelen lelkészek mellé, az illetékes egyházhatóság által intézményszerüleg alkalmazott, valamin a lelkészi özvegyek által tartandó segédlelkészek díjazására és oly lelkészek kárpótlására fordítandó, kik az egész lelkészi javadalmat, nyugdíjazott lelkész létében, nem élvezhetik.

Tekintettel arra, hogy ez átalányösszeget a miniszterium, a jövedelem kiegészitésre jogosult lelkészi állások számához és a még fölmerülhető szükségletekhez viszonyitva állapította meg, erdélyi egyházkerületünknek tekintélyes summa iránt lehet igénye, mert habár intézményszerüen rendszeresített segédlelkészi állomásaink a kongrua jogosult egyházakban nincsenek is — a minthogy valószinüleg a többi kerületben sem lehetnek — de igenis van számtalan oly ekklezsiánk, hol fennebb jelzett okok valamelyike alapján, segéd- vagy helyettes-lelkész beállítása föltétlenül szükséges.

r. s.

Különfélék rovata.

Házassági statisztika az 1899-ik évről. Evang. reform házasság volt, tiszta 17.211, vegyes 3,852, összesen: 20 963; 17·90%-ban. Egyházilag megáldatott, tiszta: 16,324, vegyes: 3,973, összesen 20,297, meg nem áldott 666. A 2931 vegyezházasságból, hol a vőlegény evang. reform, a menyasszony róm. kath., 314 esetben az apa, 713 esetben az anya vallását fogják követni a gyermekek. *Veszteség*: 399. Azon 2330 vegyesházasságból pedig, hol az egyik fél reform., a másik fél nem róm. kath. de más vallásu, 259 esetben jött megegyezés, melyekből 151 esetben ref., 108 esetben más vallást fognak követni a gyermekek. *Nyereség*: 43. A reform. egyház nyeresége a gör: kath. egyháztól: 66, görög keletitől 21, a lutheránusoktói 52, az unitáriustól, az izraelitától 9. Vesztesége a gör kath. egyházzal szemben: 68, a gör. keletivel 6, a lutheránussal 2, az izraelitával 1.

Decemberi házasságok. A magyar királyi központi statisztikai hivatal »Havi Közlemény«-einek legujabb füzete szerint december havában a Magyar birodalomban 6484 házasságot kötöttek, amely számból Horvát Szlavonországokra 184 házasság esik. A 6300 házasságkötésből aránylagosan a legnagyobb rész a Tisza balpartjára esik, a legkisebb a Dunáninnenre. A vármegyék közül aránylag Hajdu és Békésmegyében kötötték a legtöbb házasságot, a legkevesebbet Árvában. Magyarországon decemberben 1032 vegyes házasságot kötöttek. A keresztyén-zsidó házasságok száma 42, mely számból *20 esetben keresztyén vőlegény vett el zsidó lányt, 22 esetben meg keresztyén leány lépett zsidó vőlegénynyel polgári házasságra.* Ezenkivül egy esetben izraelita vőlegény kötött házasságot felekezeten kivüli nővel. A Magyarországon kötött 1062 vegyes házasság 20·83 százalékában (215 esetben) jött létre megegyezés, még pedig 116 esetben az apa, 99 esetben az anya vallása javára. A legtöbb megegyezés, számszerint 98 a római katholikus vallásnak kedvez; a református fél javára 76, az ágostaiéra 31, a görög katholikusére 5, a görög keletiére 4 megegyezés létesült. A 42 keresztény-zsidó házasság

közül 8 esetben jött létre megegyezés, 7 esetben a keresztyén s 1 esetben az izraelita vallás javára.

Az attérés érvénytelen, ha a halálos beteg két alkalommal nem jelentkezett illetékes lelkészénél. Érvénytelen akkor is, ha az áttérni szándékozó csak egyszer jelentkezett illetékes lelkészénél.

Az evang reform. egyetemes tanügyi bizottság tagjai: Dócy Imre, Váró Ferenc, Molnár Sándor, Radácsi György, Buza János e hónap 8—9. napjain tárgyalták a reform. középiskolai tantervet Sárospatakon.

Az iskolai fegyelem. Az iskolai fegyelmezés tekintetében azt kivánja a Sárospataki Lapok legújabb száma, hogy legalább a középiskolában mindennemű pálcázást, vagy kézzel való ütést országos törvény tiltson el. A kiknek semmiféle fegyelmi eszköz nem használ, azokat ki kell zárni az iskolából és küldjék a javító intézetbe.

»A Törökszentmiklósi Reform. Szeretetegyesület« mult évi sikeres müködéséről teszen jelentést Kutas Bálint, szeretetegyleti és ifjusági lelkészelnök. Az egyesület szeretetházában 7 árvát gondozott. 43 árvát és szegény növendéket segitettek 55 K. 60 f. értékü tankönyvvel. 42 gyermeket ruháztak fel 355 K. 10 f. értékü ruhával. A Takarék 22 pár csizmával, a Népbank 40 koronával segitett. A pusztai tanyákon lakó szülők gyermekeit febr.—márcz ig. a városba gyüjtötték, kik egyes családoknál nyertek ellátást. Novemberi és deczemberi vasárnapi délutánokon cseléd és más leányokat készitettek a karácsonyi ünnepekre. Az egyházközség asszonyai is müködtek az egyháztársadalmi téren. A gyülekezetben levő minden világtalannak, nyomoréknak, hülyének, agg, özvegynek és gyámoltalan családnak adtak karácsonyi ajándékot. Van ifjusági egyesület is. Az egyesületnek van két helyisége. Hetenként 4 szer gyülnek össze, este 6—8-ig. Időtöltés: bibliaolvasás, ujságolvasás, zene. A mi egy házkerületünk községeitől is várva-várjuk az egyháztársadalmi munkáról szóló tudósitásokat.

A katholicizmus Poroszországban. Poroszországban a katholicizmus hódítását és terjedését *Studt* közoktatási miniszternek az országgyülésen a pápás rendek letelepedéséről szóló következő előterjesztése igazolja: 1872-ben vagyis a kulturharc kitörése előtt volt Poroszországnak 914 rendje 8795 személylyel, mig 1887-ben vagyis a kulturharc lezajlása után 890, a melyek aztán 1888-ban 934-re, 1889-ben 988-ra. s 1890-ben már 1027 re emelkedtek. A számuk 1898-ban 1535-re emelkedett 19,772 rendtaggal. A porosz királyságban jelenleg 20 ezer szerzetes és apáca szolgálja a pápás világuralmi propaganda ügyét. S aztán mégis deklamál a néppártunkhoz hasonló berlini centrumpárt a katholicizmus leszorításáról Poroszországban s a parítás elvét az állami befolyástól való teljes függetlenség értelmében magyarázza. Azért hangsulyozza e párt minduntalan a jezsuiták visszatérését a német birodalomba.

Drága biblia. A stokholmi királyi könyvtárnak van egy 400.000 márka értékü bibliája. Van 160 levele. Hossza a leveleknek 80-, szélessége 67 centiméter. A szövegben képek is vannak. A betük 1 cm. magasak. A könyv súlya 60 font.

Az egrespataki egyház templomépitésére a következő testvér-egyházak adakoztak: Nagy-Körös 4 koronát, Tabajd 1 kor. Somogy-Szobb 1 kor. Czegléd 10 kor. Déva 4 kor. Pelsőcz 2 kor. Somorja 1 kor. Magyar-Ittebe 2 kor. Füzes-Gyarmat 2 kor. Hód-Mező Vásárhely 20 kor. Mező-Berény 4 kor. Szikszó 2 kor. Kaba 2 kor. Bucs (Esztergom m.) 2 kor. Udvari (Bihar m.) 2 kor. Karcag 10 kor. Nagy-Enyed 5 kor. Kun Szent-Miklós 4 kor. Hosszúfalu (Brassó m.) 65 kor. és 50 fillér. Hajdu-Szoboszló 10 kor. Szeghalom 40 kor. Török-Szent-Miklós 4 kor, Hajdu-Nánás 10 kor. Két egyháztól 6 kor Darány 4 kor. Pacsér 2 kor. Csököl 1 kor. Rákos-Palota 2 kor. Gerjen 50 fill. Püspök-Ladány 1 kor. Kis-Ujfalu 2 kor. 40 fill. Szent-György-Völgy 5 kor. Pápa 4 kor. Kisujszállás 4 kor Mezőlak 1 kor. Csuza 2 kor. Dad 1 kor. Deés 4 kor. Mező-Tur 10 kor

Fogadják nevezett egyházak és a nagytiszteletü lelkész urak szives adományaikért egyházam nevében hálás köszönetemet.

Egrespatak, 1901 február. 5 *Löfi Pál*, ev. ref. lelkész.

Nyugtázás és köszönetnyilvánitás. A *Puszta-kamarási* kis egyházközségben, az idén is rendeztünk az „orgona-alap"-ra Báró Kemény Gyula főpátrónusunk védnöksége alatt egy tarisznyás táncvigalmat. Négy év óta minden farsangon zörgeténk a nemes cél érdekében, s egyszer sem sikertelenül. A mult hó 26-án tartott mulatság is ugy erkölcsi, mint anyagi tekintetben, méltán sorakozhatik az eddigiekhez. A rendes dijból begyült 84 korona. Felülfizettek a következők Báró Kemény Gyula 20 kor. Ugron György 4 kor. Szász Ferenc 6 kor. Erczmann Márkusz 2 kor Zélig Lázár 4 kor. Szász Dezső 4 kor. 60 fil. Péter Lajos 4 kor. 35 fil. Bedőházy József 3 kor Péterfi Károly 2 kor. 48 fil. (Puszta Kamarásról) Szabó József 1 kor. Kozma Károly 2 kor. Szádecky Zoltán 2 kor. N. N 2 kor. Gaál Jenő 6 kor. (Mocsról) Kézai János — (Szent Gothhárd) 2 kor. Csomos Gábor (Gyula-telke) 2 kor. Borus Benő (Buza) 2 kor. Vince Ferenc, M. Földvár 2 kor. Csürös Ferenc, Ordöngös-Füzes 1 kor Szász József. Czintos 6 kor. Czárán István, K.-Sármás 2 kor. Gyárfás Árpád, Sepsi-Szent-György 10 kor. Gál Simon, Csehtelke 3 kor. Lucay Albert 4 kor Rátoni Tamás, M. Fráta 2 kor. Szász István, Segesvár 2 kor. Pergő Kálmán és Pergő Albertné, V.-kamarás 2 kor. 50 fil. Kisorsoltunk két kis szobrot és egy befőttes tálat, a sorsolásbol begyült 30 korona. A felülfizetésekből és a sorsolásból begyült 130 kor. 93 fil. Kiadás volt 120 kor. 93 fil. a melyet levonva az összes bevételből 214 kor. 98 fil.-ből marad az orgona alap-ra 94 kor. Még csak egypár esztendő teljék el a cél el leend érve. Orgona hangja mellett dicsérhetjük az Istent. A nemes szivü felülfizetők, kik a cél elérhetésére közremunkáltak, fogadják egyházam nevében köszönetemet.

Puszta Kamarás, 1901. Február 1-én. *Péterfi Károly* ev. ref. lelkész.

Szerkesztői üzenet.

Nagyságos *Koós Ferenc* kir. tanácsos urnak igaz köszönetünket küldjük.

Számos cikket kaptunk a romániai missio ügyében ezekre is sort kerítünk, csak türelmet kérünk s kérjük mindenekelőtt a rövidséget s csakis a dologgal foglalkozást. Ebben is példát ad K. F. kir. tanácsos urnak lapunk elején közölt cikke.

Hivatalos rész.

760—1901 KÖRÖZVÉNY.

Valamennyi ev. ref. egyházmegyei nt. esperesnek, valamennyi erd. ev ref. iskolaszék t. lelkész elnökének és valamennyi ev ref. kollegium m. t. előljáróságának és tanárainak.

Tudomásul és a mennyire lehet foganatbavétel végett és szélesbb körökben való terjesztése végett közöljük a közoktatási miniszter úrnak f. évi 4348/I. 27. szám alatt közreadott rendeletét, a mint következik.

A vakoknak önérzetes és keresetképes egyénekké való kiképzése céljából már évekkel ezelőtt ipari foglalkoztató mühelyeket létesitettem, melyekben az iskolai tanulmányaikkal kapcsolatosan, a kefekötésben, kosár és nádszék fonásban képzett iparosok, megélhetésük és családjaik fentartásának biztosítására, munkát találnak és a hol készitményeik értékesítése közvetíttetik.

A mühelyek kezelését felügyeletem biztositása mellett már a mult évben a »Vakokat gyámolító or-

szágos egyesületnek« adtam át, hogy egyrészt a tanköteles koron tuliak és a később megvakultak ipari kiképzését is lehetővé tegyem, másrészt hogy a kezelést és értékesítést egyszerüsítsem. Az ezen műhelyekben kiváló iparos mesterek vezetése mellett keszülő, kiváló minőségü áruk értékesítése azonban nem kis nehézségbe ütközik.

Miért is az egyesületnek segédkezet kivánok nyujtani abban, hogy a készítmények iránti bizalom felköltésével a kellő forgalom és ez által a műhelyekben dolgozó 16 vak munkás tisztességes kenyérkeresete biztosíttassék.

Fölkérem tehát az összes főtiszt. egyházi főhatóságokat, tankerületi főigazgatókat és tanfelügyelőket, hogy hatáskörükben a hivatalok, iskolák, internátusok vezetőinek figyelmét ezen nemes törekvésre hívják föl, és a nevezett egyesületet czéljainak elérésében megrendelések utján tőlük telhetőleg támogassák.

Kolozsvártt. 1901. február hó 14-én.

Dr. Bartók György, elnök. *Parádi Kálmán*, tanügyi előadó.

307—1901. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a sepsi egyházmegyébe kebelezett *egerpataki* egyház *lelkészi* állomására pályázat nyittatik.

Javadalom: lakás, gazdasági épületekkel; 48 egész képezőtől 2 kal. rozs, 2 kal. zab; 23 fél képezőtől 1 kal. rozs, 1 kal zab, értéke 411 k. 55 f. Kepepénz és oszpora 36 k 40 f. Failletménybe készpénz a magtárból 80 k. 5 hold 194 négyszög öl szántó és 2 hold 1123 négyszög öl kaszáló 105 k. Erdőlési és legeltetési jog értéke 12 k. 35 f. Szántás váltság, temetési stóla 32 k. Állami kiegészités (megállapitva) 553 k. 63 f. Összesen 1230 k. 23 f.

Minősitvénynyel és szolgálati bizonyitványnyal kellően fölszerelt pályázati kérvények 1901. Március hó 15-éig nt. Vén Mihály esperes afiához Bikfalvára küldendők.

Kolozsvártt, 1901. február hó 9-én.

Dr. Bartók György, erdélyi ev. ref. püspök.

310—1901. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev ref. egyházkerületben, a sepsi ev. ref. egyházmegyébe kebelezett *Kálnok* egyházközség *énekvezér-orgonistai* állására pályázat hirdettetik.

Javadalom: 3 hold 1521 négyszögöl szántó, harangláb melletti kert, 5 hold 630 négyszögöl erdő üzemterv szerinti használata, értéke 38 kor 24 fill., 40 hold rozsnak kamata 60 kor., pénzkamat 29 kor. 52 fill., legeltetési illetmény 10 kor., jegyzői fizetés 10 kor., temetésért stóla fejenként 1 kor. összesen 8 kor. Tisztességes lakás, gazdasági épületekkel, terjedelmes kerttel. Összes érték 155 kor 76 fillér.

Kötelességei: az összes énekvezéri kötelességek végzése istentiszteletek, temetések alkalmával, az állami iskolában az énektanitás.

Pályázati határidő: 1901. március hó 17.

Folyamodványok Nt. Vén Mihály esperes aához küldendők Bikfalvára, Háromszékvármegye.

Kolozsvártt, 1901. február hó 19-én.

Dr. Bartók György, erdélyi ev. ref. püspök.

311—1901. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. reform. egyházkerületben, a sepsi ev. ref. egyházmegyébe kebelezett *Szemerja* egyházközség *énekvezér-orgonista* állására pályázat hirdettetik.

Javadalom: 37 kal. ősz, ugyanannyi tavasz-gabona (zab); értéke 222 kor.; 8 hold 649 □ öl első osztályu tagosított szántó, kaszáló haszonbérértéke 160 kor., melyből azonban $^2/_3$-ad rész, haláláig a nyug. énekvezér használatában van; 30 köbm. tüzifa az egyházközség erdejéből, melyet az énekvezér vágat le saját költségén és a hivek beszállitnak. Tiszta értéke 42 Kor; Kepeváltság és oszpora: 78 Kor temetési stola esetenként 1 kor ,kegyalapitványi kamat: 14 Kor.; egyházi jegyzőségért 10 Kor összes javadalom: 536 Korona. Tisztességes lakás melléképületekkel, kerttel.

Kötelességei: az összes énekvezéri kötelességek végzése istentiszteletek, temetések alkalmával, az állami iskolában az egyházi ének tanitása.

Pályázati határidő: 1901. március hó 17-e.

Folyamodások Nt Vén Mihály esperes aához küldendők Bikfalvára (Háromszékm-vm.)

Kolozsvártt, 1901 Február hó 19-én.

Dr. Bartók György, erdélyi ev. ref. püspök

252—1901. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a görgényi egyházmegyébe kebelezett *kisfülpösi* IV oszt. *papi* állomásra pályázat nyittatik

Javadalom: tisztességes lakás, kert és melléképületek szabad használatán kivül készpénz 1094 Kor. 73 fillér melyből 839 kor 81 fillér, már megállapitott állami kiegészités, a többi kepeváltás és Telekianum beneficium. 10 hold 1038 □ öl szántó, 3 hold 391 □ öl ret haszon élvezete 60 korona becsértékben. Munkatétel értéke 40 kor Stóla.

Pályázati határidő 1901. Március hó 16-a. Folyamodványok Csekme Ferencz esperes aa.-hoz küldendendők Gernyeszegre u. p Sáromberke (Marostordamegye.)

Kolozsvár, 1901. február hó 11-én.

Dr. Bartók György, erdélyi ev. ref. püspök.

261.—1901. PALYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben az udvarhelyi egyházmegyébe kebelezett *szent lászlói-miklósfalvi ábrahámfalvi* társ egyházközségek IV-ed osztályu *lelkészi állomására* ezennel pályázat hirdettetik.

Javadalom gazdasági épületekkel ellátott kényelmes lakáson kivül 656 kor. 77 fill. értékü terménykepe és kanonika porcio haszonélvezete, ezenfelül 543 kor. 23 fill. fizetéskiegészitési államsegély.

Pályázati határidő: 1901 évi Március hó 16-a. Minősitvénynyel és szolgálati bizonyitványnyal felszerelt folyamodványok Menyhárt András esperes afiához küldendők Kecsetbe, u p. Sz.-Udvarhely.

Kolozsvártt, 1901 február hó 19-én.

dr. Bartók György. erdélyi ev. ref. püspök.

PÁLYÁZAT

a dunántuli ev. reform egyházkerület *pápai főiskolájának theologiai akadémiájában* lemondás folytán üresedésbe jött *gyakorlati theologiai tanszékre*, melynek évi javadalma 3000 korona törzsfizetés, 600 korona lakbér, 200 korona ötödéves korpótlék 5-ször.

Felhivatnak azon ev. reform. vallásu, magyar honosságu lelkészek, vagy tanárok, a kik az egyházi törvény által megállapitott theol. akadémiai tanári minősitéssel birnak s ez állást elnyerni óhajtják, hogy az *érettségi bizonyitványnyal*, *a képesitettséget*, *nyelvismeretet*, eddigi szolgálatot, családi és egészségi állapotot feltüntető okmányokkal felszerelt kérvényeiket *folyó évi március hó 20-ig* adják be *Antal Gábor püspök urhoz* Rév-Komáromba.

A megválasztott köteles heti 11 órán a gyakorlati theologia körébe tartozó tárgyakat előadni, a tanszékkel járó teendőket végezni s állomását folyó év szeptember hó 1-én szakmája körébe tartozó értekezéssel elfoglalni.

Ó-Szöny, 1901. február. 14-én.

Dr. Darányi Ignác, vil. főisk. gondnok. *Czike Lajos*, egyh. főisk. gondnok.

NYOMATOTT GOMBOS FERENCZ KÖNYVNYOMDÁJÁBAN, KOLOZSVÁRTT.

IV. Évfolyam. 9. szám. Kolozsvárt, 1901. február 28.

ERDÉLYI
PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre.... 12 kor
félévre 6 kor

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN.

A kacagó Demokritos.

Az a lázas tevékenység, mely társadalmi, állami, egyházi, kulturális életünk hivatott és nem hivatott elemeit forrongásban tartja, azok a támadó és védekező manőverek, rohamok, csatározások, melyeket az ellenfelek egymással szemben érvényesíteni törekesznek napról-napra mind világosabban, érthetőbben tárják fel azt az irányt, melyet mi — jobb kifejezés hiányában — „Kálvinista sovinismus"-nak nevezünk. Ebben az van kimondva, hogy mi abból, a mi a magyar specificus geniusnak, szellemnek, karakternek — szóval a mi a tiszta faji jellegnek tipussa, semmit le nem alkuszunk, azt fenntartjuk, fejlesztjük, a szigorú és következetes individualismus álláspontjára helyezkedünk s mind azok, kik e törekvésünkben gátolnak, még akkor is ellenfeleink, ha protestáns elveket hangoztatnak és követnek. A protestantismus ugyanis nagyon alkalmas, sőt egyedűl alkalmas arra, hogy a faji és nemzeti jelleg annak körén belől kidomborodjék: de a magyar faj nemzeti geniussának, történeti multjának, karakterének — úgy látszik, hogy a protestantismus Kálvin-féle életnyilatkozata felel meg legteljesebben. A „vastag nyaku Kálvinista" szálló ige a magyar faji jelleget találóan fejezi ki.

Az ellen azonban határozottan tiltakozunk, mintha a Kálvin-féle protestantismus politikai párt lenne, vagy politikai célokat kergetne, mint a pápismus s ennek valamennyi árnyalata teszi. mert ez egyenes tagadása a protestáns keresztyénségnek. Tovább megyünk: azt is nyiltan kimondjuk, hogy nekünk közvetlen semmi közünk sem a liberalizmussal, sem a modernizmussal, sem a materialismussal, sem az idealizmussal, sem a positivizmussal, sem semmiféle tantételekkel, hanem csupán csak az emberrel, annak nemesebb természetével, mert a nemesen kultivált ember szellemének, értelmének, erkölcsi nagyságának gazdag tárházában találja fel és hozza működésbe azon elveket, eszméket, melyek társadalmi, állami, egyházi, politikai tevékenységét irányítják. A személyek, mint önálló atomok, önkéntes csoportosulása alkotja a nagy nemzeti államot, mint élő organizmust; a milyen kvalitással birnak az egyes atomok, olyan kvalitású az egész nemzet. A tapasztalat azt beszéli, hogy az emberek tömegesen nem haladnak, a tömeg pondus iners, hanem az egyedek személyenkénti emelkedése biztosítja a tömeg nemesbülését. Nem a nagy tömeg, hanem az egyedi emberi szellem éhezi és szomjuhozza, hogy megismerje a nagy mindenséget, az abban levő tüneményeket, a társadalmi viszonyokat, szóval mindent, mi rajta kivül és saját öntudatában történik, hogy lételét biztosíthassa s az élet komplikált problemáit megfejthesse. Nem a nagy tömeg, hanem az egyén keresi az igazságot; a nagy tömeget jóra, roszra egyaránt fel lehet használni; de arra képtelen, hogy az emberiség fejlődését előbbre vigye, ez az egyedek feladata. Ebben rejlik az individualismus jelentősége.

Az emberi szellem ismeret-szomjának kielégítésére három úton halad: u. m. theologiai, filozofiai és természettudományi úton de ezek közül ez ideig egyiken sem érte el a várva-várt eredményt, ma is épp oly ismeret-sováron kutatja mi az igazság, mint ezredek előtt tette; ma is épp annyi valószinüséggel magyarázza a nagy mindenséget és ennek tüneményeit. mint ismeretlen ősei, jóllehet másképpen ismeri és magyarázza. mint elődei: de az ismeret értéke. viszonyítva az élet komplikált problemáihoz, semmit sem változott. Egyik, mint a másik a maga idejében igazság volt, korának szellemi szükségletét kielégítette, fel adatát betöltötte, azután régiségtárba került. Ez a sors várakozik a mi igazságunkra is; ma általános érvényü, holnap már ostobaság. Azok az elmultszázadok, melyeket mi sötéteknek, butáknak, ostobáknak nevezünk, csak a mi felfogásunk szerint ilyenek; annak idejében, az akkor élt emberek előtt éppen olyan világosak, kedvesek vagy türhetetlenek voltak, mint a miénkben a mostaniak; a régiek épp oly büszkék voltak müveltségükre, tudományukra, művészetökre, mint mi vagyunk a miénkre; a maguk módja szerint épp úgy lelkesedtek vagy átkozódtak, mint mi magunk tesszük. Ez emberi dolog, e tekintetben nem változtunk meg. sem mi emberek, sem a világ, sem a társadalmi együttélés. A mi változás történik, csak abban áll, hogy másképpen ismerjük, magyarázzuk a mindenséget s ehhez való viszonyunkat, mint a régiek. Érdekes és tanulságos az az útvonal, mely e változások különböző

fázissait feltárja. Századokon át haladt az emberiség ez útvonalon előre, legalább azzal hizelgett magának, hogy így van, de fájdalmasan ébredt azon tudatra, hogy ott van honnan elindult, semmivel sem lett bölcsebb, mint azelőtt volt. A filozófia épp oly keveset magyarázott meg, mint a theologia, egyik mint a másik nem elégítette ki tudvágyát. Thales, Sokrates, Plato, Aristoteles végeredményben nem tanítottak kielégítőbben, mint a görög theogonia, csak másképpen magyarázták a kül- és belvilágot, mint ez. Maga Jézus sem azért jött, hogy a törvényt eltörölje, hanem, hogy betöltse, ő azt tanította, a mit Mózes és a próféták tanitottak, de másképpen magyarázta, mint ők. Az apostolok, az egyházi atyák, maga az egyház Jézust törekedett megérteni és magyarázni; mai napig sem értette meg. Nem jól mondottam — megértette ideigóráig: de idő multán másként értette. Ez is mind emberi dolog, örök és változhatatlan törvény működik mind ezekben s az emberi szellem éppen ezt a változhatatlan törvényt keresi; az eredmény határozza meg a fejlést, haladást, vagy hanyatlást és elenyészést.

Korunkban a természettudomány vette át az emberiség fejldőésének vezetését s azzal dicsekszik, hogy ezutánra ki van zárva annak lehetősége, hogy az emberi szellem kutatásainak eredményeivel valaha odajusson, honnan kiindult — más szókkal, hogy körben forogjon, mint történt a theologiai és filozofiai alapon folytatott kutatásokkal. Lehet, így van, de az is lehet, hogy nincs így. A spiritizmus, hipnotizmus kultiválása a valláshoz, az evangyeliumhoz való visszatérés szükségességének követelése, a szív sivársága, az értelem kétségbeejtő bizonytalansága a mellett látszanak bizonyítani, hogy a természettudomány vezetése sem zárja ki a körforgást. Korunk sem különb, mint elődei voltak; az állatember az ő sablonszerű hajlongásával, hazug képmutatásával, önző kufár szellemével épp oly nélkülözhetetlen tényező napjainkban, mint volt régebben. És bármennyire magasztaljuk korunkat, bármennyire takargatjuk, szépítgetjük fogyatkozásait; de azt le nem tagadhatjuk, hogy az emberekben, társadalmi, állami, egyházi intézményekbe vetett bizalom megrendült. Annyi képmútatás, annyi furfang, hazugság, csalás halmozódott össze, hogy a társadalmi ember már nem hiszen senkinek, nem bízik senkiben; vallásos hite megrendült a nyomorral, prostitucióval, egoizmussal folytatott küzdelemben.

Tagadhatatlan, hogy az egoismus eredetileg egyéni természetadta tulajdonság ugyan: de azt napjainkban kizárólag a maga számára foglalta le a társulási szellem. Nem az ember önző, hanem a különböző korporációk, társadalmi osztályok, pártok, egyesületek. Ezekben olvadt fel az egyén egoizmusával, erényeivel, hibáival, azok czéljainak szolgálatában merül ki testi és szellemi ereje. Az ember többé nem cél önmagának, nem istennek nagy koru örökösse, mint az evangyéliom tanítja, hanem eszköz az állami, kereskedelmi, ipari, gazdasági, művészeti s isten a megmondhatója, mennyi mindenféle abstrakt fogalmak túlcsigázott igényeinek. Az abstrakt, általános érvényű mondhatni isteni rangra emelt modern fogalmak szolgálatába kényszerített ember természetadta egoizmusából csak a gyomor követelése maradt meg. Az egyén helyét a gyomor foglalta el, ezt kell a társadalomnak, az államnak, minden intézménynek kárpótolni mindazon áldozatért, mit az embertől, mint egyéntől a kor szelleme és irányzata megkövetel. Igy a társadalmi ember, ha nem is érkezett még el, de nagyon közel van azon állapothoz, hogy a gyomor munkáján kivül, minden más munkát, még lelkének üdvösségét is, mások, úgynevezett szakférfiak, kvalifikált egyének végezzék el helyette. „Panem et circenses“, kivált a tömeg „missam et absolutionem“ felesel az ultramontanismus. „Par nobile fratrum“, kacag Demokritos.

Horváth István,
bürkösi ref. pap.

A romániai reform. missiói egyházmegyéről.

Azok közül, kik valamikor a romániai reform. missiói egyházmegyében működtek, talán senki sem olvasta nagyobb érdekkel Barabás Endre barátomnak »A romániai magyarokról s azok református egyházairól« írt s e lapok hasábjain megjelent czikkeit, mint én. Alapos ismerettel van megírva s minden szava az igaz valóság. Lehet, hogy e tárgyhoz az egykor ott működtek közül mások is hozzászólanak, de ne vegyék rosz néven a külföldön élő hitsorsosaink iránt érdeklődök s a szíves olvasó, ha ezek közül Barabás után, az első én leszek. Jogom van hozzá. Nem az elsőséghez, hanem a hozzászóláshoz, mert a bukaresti kálvinista iskolánál, mint tanító, én is működtem s más érdek is köt Bukaresthez. Az ott töltött 3 év tapasztalata késztet, hogy a fenti cikk minden szavát helyeseljem.

A romániai reform. missiói egyházmegyének a kilencvenes évek közepéig, ha nem is kiválóan, de mindenesetre kielégítőleg folytak dolgai. Minden egyházában voltak papjai, kik egyuttal, természetesen, tanítottak is. A bukaresti egyháznak régtől óta két lelkésze, két tanítója s egy tanitónője volt.

Hatodik éve azonban folytonosan hanyatlik az egykor oly nagy fáradsággal szervezett misszió állapota, évről-évre jobban. 1896-ban a *pitesti* egyház öreg papja halt meg, oly szegényen, hogy a jó emberek szívessége tette lehetővé eltemettetését. Pedig Pitest I. osztályu papi állásnak van feltűntetve. Azóta a lelkészi állás betöltését meg se kisérlették.

Később a *ploesti* egyház maradt pap nélkül, hová a mult nyáron papi pályázó hiányában a bukaresti kántor-tanító neveztetett ki missionáriusnak. A bukaresti k.-tanítói állás azóta betöltetlen áll. De most jön a legválságosabb állapot. Az egyházmegye eddigi esperese, a bukaresti lelkész is, kinek két évtizedes ottani működése oly áldásosan tudott hatni az egyházmegye anyagi és szellemi életére: most ott hagyja állását. Ez kiszámíthatatlan kárára válik úgy az ott élő hitsorsosainknak, valamint az egész romániai magyarságnak. Mert tegyük fel, — mint a hogy valóban fel is kell tennünk, — hogy a nt. Bartalus esperes ur helyét *azonnal* befogják tölteni, az uj lelkész idegen országban, egyházban és emberek előtt ezer nehézséggel fog találkozni, melyeken ha lesz is

elég lelki ereje keresztültörni magát, a magyarság és a kalvinismus existentiája megsinyli. Mert nem mindegy ám olyan helyen lelkészeskedni, a hol a hívők valamennyijének vagy legalább is elenyészően csekély része kivételével, még a szép apjuk is abban a községben született, meg olyan helyen, hol szakadatlan azok váltakozása, jövés-menése, s hozzá olyan náció között, mely kérlelhetetlen ellenségünk. Bukarest magyarjaiból egy második Kolozsvárunk lakóssága telne ki s a tiszta reformátusok száma is csinos összeg, de azért hirtelen mind elé tudnám számitani azon híveket, kiknek az egyház érdeke igazán szivükön fekszik. Legnagyobb rész az ideiglenes hazában találkozási helyül tekinti a templomot.

Az iskola szellemi élete ***magyar nemzeti szempontból*** azóta, hogy a román miniszterium az addigi tankönyveket kitiltotta használatból: valamivel több a semminél. Amint Barabás jelezte is, a Vargyas-féle természetrajzból tanulnak olvasni a növendékek. Ugyanis csak a reáltárgyak tankönyvei maradhattak meg a további használatban. Jelenleg a bukaresti egyházban — a még ott levő esperesen kivül — egy s.-tanító s három tanítónő működik. A bukaresti református iskola legtávolabbról sem elég a nap-nap után szaporodó tanítványok befogadására. Van két nagyobb s két kisebb tanterme. Már ott létem idejében is zsufolásig tele voltak. Pár év óta a miniszterium rendelete szerint, nagyságához képest '00 tanulónál többet felvenni nem lehet. Pedig tényleg 50—60 még kényelmesen elférne, de a fenti létszámon felülieket egy közelebbi tanévben a tanfelügyelő hazautasíttatta.

Igaz, hogy Bukarestben a tankötelesek szigorú iskoláztatásával senki sem törődik, de azért ha alkalmas iskola lenne, a jelenlegi tanulók száma két háromszorosára szaporodnék. A tandij, viszonyitva az ottani többi iskolákéhoz, — roppant csekély (havi 2 frank — 96 kr. — mit 3 hóra előre kell befizetni.) miszerint módja legyen mindenkinek gyermekét taníttatni. Ezenkivül egyes jómódu egyháztagok alapitványt tettek a mennél szélesebb körü ingyen iskoláztatás czéljából. A legnagyobb, a legégetőbb baj, hogy kicsiny az iskola s a tankötelesek száma a folytonos bevándorlás folytán nőttön-nő Az iskola kibővítése kétféle okból nem lehetséges. Először, mert nincs anyagi erő; másodszor, ha lenne is, nem akadna tanító. Mi történik hát tanköteles gyermekeinkkel? A legnagyobb résznek cseléd szülője beadja valamelyik hozzá közelebb levő román iskolába, hol megvetés s csufolódások közt eltölt egy-két évet, azalatt kitünően megtanúl románul s az eredmény az, hogy a magyarságnak teljesen elveszett.

Mert mintha a levegő is tele volna vele, olyan hajlama van a gyermeknek az oláh szó iránt, hogy az akkor oda vetődött székely fiú, vagy leány, ha csak egy szót is tud, azt is kimondja. Végtelenül sértette a fülemet, hogy tizperczenként játszásközben, kizárólag oláhul beszélnek a tanulók egymással. Ráparancsoltunk az akkori segéd-lelkészszel, hogy senki ugy ne merjen beszélni, mert ellenkezőleg nem bocsátjuk az illetőket szünetre. Mit értünk el? Másnap a román lapok hirül hozták, hogy a magyar iskolában eltiltották a kedves román nyelvet s még több egyebet is irtak. Hogy a figyelmet ne vonjuk magunkra és iskolánkra, felhagytunk továbbra, a magyarositás e nemével. Foly is azóta zavartalanul az oláh beszéd, de nemcsak szünetenként, hanem a tantermekben is. Ugyanis a miniszterium az addigi kántortanitó által tanított román nyelv tanitását tovább nem engedte meg, de elrendelte, hogy az iskola bezárása terhe mellett román tanítót alkalmazzon az egyház a tanításra. Igy van azóta rendes román tanitó s nincs magyar.

Nagyjában ilyen a bukaresti állapot. A ploesti ennél gonoszabb. A 30—50 tanuló egy kis szobácskában szorong; a magyar nyelvű tanitás sikere fölött csak a lelkész-tanító letkiismerete őrködik, de a román fölött a tanfelügyelőség. Az állapot ezért még itt is türhető, de már Pitesten az Isten a megmondhatója, mi van. Mióta elhalt a lelkésze, szép temploma és iskolája zárva van. Papi állását be akarták tölteni, de mivel a pap tanító is egyuttal s a jelenlegi iskolájában többé nem engedte meg a hatóság a tanítást, várnak addig, a míg elég pénz lesz az iskolaépitésre. A hivek egyrésze a katholikus, más a román templomokhan keres — de nem talál — lelki megigazulást. A tankötelesek szanaszét nőnek fel, mint a vad virágok, sorsukkal ki sem törődve. A brailai egyház és iskola igen lelkiismeretes missionárius vezetése alatt áll, ki, bár sokat küzd a siker érdekében, de nem eredménytelenül.

Ezeken kivül természetes, az ország minden városában találhatni kisebb-nagyobb számban református hiveket, de templomot és iskolát az elősoroltakon kivül sehol sem.

Mennyi leendő lelkes fia vész el idegenben a magyarságnak, mert sorsukkal vagy keveset, vagy semmit sem törődnek. Példa van rá, hogy az e tekintetben szerencsésebb gyermekek visszakerülvén tanulni hazájukba, honnan elszakadtak: ma tanári és papi emberek. Nehányat én is ismerek.

Ha az egyházkerület mindenik erdélyrészi református főiskolában létesítene oly ösztöndíjas helyeket, hol az idegenbe szakadt honfitársaink gyermekei díjtalanul tanulhatnának: ez lenne a nagy kivándorlás némi, de alapos ellensulyozása. S bizonyos az is, hogy a misszió jelenlegi áldatlan állapota sohasem ismétlődnék, mert ujabb meg ujabb generáció növén fel, mindig akadna egyik vagy másik üresedésben levő papi és tanítói állásra romániai ifjú.

Igen helyesnek találom tehát Barabásnak azon inditványát, hogy ösztöndíjak létesitésével a romániai missziói egyházakra képesíttessenek papok és tanítók, s még kibővitném azzal, hogy *ezen tanitókat kizárólag a romániai hitsorsosaink gyerekeiből válasszák*, van itt elég, s hiszem, hogy az olyan biztosabb s kitartóbb sikerrel működnék, mint a ki végzett korában kerül oda.

Ha ez elérhető lesz, — pedig nem lehetetlen — az idegenben élő hiveinknek sorsa nem lesz olyan aggasztó, sem reánk, sem reájuk nézve.

(Szász-Régen.) ***Kertész József.***

Igazgató-tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1901. febr. 21.

Elnökölt: Br. Bánffy Dezső, ehker. főgondnok úr őnagyméltósága. Jelen voltak: Dr. Bartók György, püspök, Simó Lajos és Zeyk Dániel, ehker. főgondnokok. Br. Bánffy Ernő, Kenessey Béla, Szász Dénes, Parádi Kálmán, Lészay Ferencz, Becsek Lajos, Dr. Sárkány Lajos, Deésy Gyula, Sándor János, ig. tanácsosok és a hivatalnokok.

Az ülés megnyitása után első sorban a Babós mre, k.-vásárhelyi lakós fellebbezése ügyében itélt ig.-tanácsunk, mint másod fokú közig. bíróság, oda módosítván a zs. trv. 247. §-sa alapján a sepsi egyházmegyei bíróság itéletét, hogy fellebbező csakis 25%-át fizesse a különben reá eső egyházi adónak S.-Besenyőn, hol földbirtokkal ugyan rendelkezik, de ott nem tartózkodik.

Ezután a mult 1900. évről és a f. év első hónapjáról összeállított ügyforgalmi kimutatást olvasta föl Titkár aa., a melyet igazg.-tanács. arra tekintettel, hogy föltünő hátrálék egyik előadónál sem mutatkozott, tudomásul vett.

A dicsőszentmártoni körlelkészség az iránti kérését, hogy lelkésze javadalmának emelésére, a kongrua folyósítása előtt kiutalt évi 300 korona központi segély továbbra is megszavaztassék, nem találta ig. tanácsunk teljesíthetőnek, mert az állami fizetéskiegészítéssel e javadalom úgyis jelentékenyen emelkedett.

A m.-baksai egyházközség ama határozata, mely lyel lévita-tanítója fizetését, évi 296 kor. 78 fillérrel felemelte, jóváhagyást nyert.

Görgényi esperes aát. értesítette ig.-tanácsunk arról, hogy a tanítói fizetéseket pótló államsegély kifizetési módozatait megállapító körrendelet módosítását nem látja szükségesnek, mert ezek az államsegélyi összegek tanévekre vannak utalványozva, tehát csak az adóhivatal eljárása lehet téves, ha polgári évek szerint követeli a nyugtákat.

Kányádi egyházközségünk engedélyt kérvén arra, hogy a nyugdíjintézet tagjai közé föl nem vett nyugalmazott tanítója részére folyósított kegydíjjat megszüntethesse: értesíttetett hogy ez ügyben az első foku határozás joga nem az ig.-tanács kezében van.

A zsoboki egyházközségnek, figyelmet érdemlő indokok alapján, megengedte ig.-tanácsunk, hogy 296 holdas erdejét, az egyházmegyei tanács által körülírt módozatok mellett, a község lakósainak eladhassa.

A nagy-pestyéni egyházközség önálló szervezkedése és papi állomása javadalmának állami kiegészitése iránti kérését, ajánlattal terjesztette ig.-tanácsunk a közokt. minisztérium elé.

A kézdi-vásárhelyi egyházközség több tagja azt kérte ig. tanácsunktól, hogy legközelebbi papválasztásánál közvetlen választást gyakorolhasson és hogy az Utasítás 192. §. b. pontjában meghatározott hányadszavazatok helyett minden kepefizető egyforma jogokkal élhessen. Ig. tanácsunk a közvetlen választás megejthetését engedélyezte is, de a helyi szokásoknak és az utasitás rendelkezéseinek megfelelő módozatoktól annál kevésbbé tekinthetett el, minthogy ezáltal, most a választás küszöbén, egyik, vagy másik jelölt javára, avagy kárára engedélyezett volna kivételes jogokat.

Beterjesztette a k.-vásárhelyi ehk. jelölő bizottsága a pályázók jelöléséről szóló jegyzőkönyvet a végből, hogy az ig. tanács mondjon véleményt a zsin. törv. 209 §-nak értelmezésére nézve, mert a pályazók közül nehányan személyesen megjelentek volt, a pályázat kihirdetése előtt, az egyházközségben és ott templomi szolgálatokat végeztek, minél fogva kérdésessé vált, hogy vajjon e cselekvényük nem zárja-e ki őket a pályázók sorából? Ig. tanácsunk azonban nem bocsátkozott e kérdés érdemű ellátásába, mert a választási eljárás esetleges megtámadása folytán másodfokú birósági minőségében kell majd itélkeznie, miért is ez ügyben nem préjudikálhat

Botha Dániel, bodonkúti lakosnak a néhai lelkész ellen beadott panasza alaptalannak bizonyulván: elutasíttatott.

A szász-zsombori egyházközség és Farkas Sándor, ottani állami tanító között létre jött és az énekvezéri teendők végzésére vonatkozó szerződés, megerősítést nyert.

Az étfalva-zoltáni ev. ref. egyházközség tulajdonát képező Hadnagy-alap kezelési szabályzatát ig. tanácsunk végleg megállapitván, közölte azt egyfelől az egyházközséggel, másfelöl az illetékes kir. tanfelügyelővel, miheztartás végett.

Szászvárosi Kun-kollégiumunk előljárósága megfelelő tágas telepekre óhajtván elhelyezni az intézeti helyiségeket, evégből már korábban megvásárolt volt egy nagyobb telket, melynek további kibővitéséül most ismét két telket, ezek közt az ev. ref. egyházközség első papi telkét is megvette. Ig.-tanácsunk az előljáróság tervét helyeselve, elvileg hozzájárult a vásárügyletek megkötéséhez és ajánlattal fogja felterjeszteni kollégiumnak idevonatkozó kérését a vallás- és közoktatásügyi minisztériumhoz is, de ezt megelőzőleg felvilágositást kért az egyházközségtől arra nézve, hogy az első papi szállás biztosításáról miként kiván gondoskodni, valamint kérdést intézett a tekintetben is, hogy az adásvevési szerződés ama megkötöttségét, mely szerint a papi telek csakis a jelenlegi lelkész nyugalmazása esetén vehető át a kollégium által, nem lehetne-e méltányos módon, föloldani, hogy az esetleg továbbani megnyerendő államsegéllyel azonnal hozzá is lehessen fogni a kollégiumépületek megépitéséhez?

Az egyházközségek ideiglenes osztályozása ellen beérkezett fölszóllalásokat vette vizsgálat alá ezek után ig. tanácsunk, minek eredményében a felvinci ehk. I. a harasztosi ehk. II. és az abrudbányai ehk. szintén II. osztályunak nyilvánittatott.

(Folytatjuk.

A magyarországi protestáns theologusok konferenciájáról.

(Tartatott Budapehten, 1901. február hó 11—12. napjain.

A magyarországi ref. theologusoknak 1901. évi május 1-én Debrecenben tartott kongresszusa elhatározta, hogy kölcsönös érintkezés és összeköttetés érdekében ezután minden évben tartanak a magyarországi ref. theologusok kongresszust, és pedig minden évben más-más helyen, a hol theol. akadémiák vannak.

„Ez évben a kongresszus rendezését budapesti testvéreink vállalták magukra. Még mult év dec. havában szétküldött meghivójukban jelezték, hogy ezuttal és ezután nem a kongresszus, hanem a dolognak inkább megfelelő konferencia nevet használjuk s aztán, hogy közmegegyezéssel evangélikus testvéreinket is meghivjuk e mi konferenciánkra.

A meghivóban a konferencia tárgyául a következő pontok voltak felvéve I. Evangyélium és tudomány; II. A theologusok gyakorlati képzése III. Jelentések és inditványok.

A konferencia lefolyása a következő volt

Febr. 11-én d. e. 9 órakor alakult meg a tisztikar, és pedig eként elnökökké választtatak: Csighy Andor, debreceni szénior és ifj Porkoláb Gyula, eperjesi ág. ev. theologus: jegyzőkké: Bary Gyula és Nánássy Lajos debreceni theologusok

11 órakor két prot. egyházunk egyes kitűnőségeinek üdvözlése történt. Márton Árpád, kolozsvári ref. th. üdvözölte Szász Károly Dunamelléki püspök úrat, Máté Elek, pozsonyi ág. ev th. Szilág yiDezső főgondnok urat és Gyalogh István, soproni ág ev. th. br. Pró-

beszédekre adott gyönyörű és tartalmas köszönő válaszok mindenike egy-egy örömnyilatkozat volt egyfelől a két testvér-egyház egyesülési törekvéseinek eme kezdete felett és más felől egy-egy hatalmas buzdítás és bíztatás nekünk, leendő papoknak, jövendő szép pályánk munkáinak fontossága, nagyszerűsége és nehézségeivel szemben.

A febr. 12-én tartott ülést szép és emelkedett isentisztelet előzte meg, a melyen nt. dr Szabó Aladár, bpesti ref. theol akadémiai igazgató imázott és Mészáros János bpesti theologus mondott alkalmi beszédet. A bpesti különböző egyházi testületek részéről volt meleg hangú üdvözletek és az azokra adott válaszok után a kitűzött tételek tárgyalása következett.

I. Az »Evangyéliom és tudomány« cz. tétel referense Görömbei Péter, debreceni ref., korreferense Németh Károly, soproni ág. ev. theologus volt. Mindkét értekezésen a komoly foglalkozás és a tárgy iránt való nagy lelkesedés látszott meg. A két értekezés között az volt a különbség, hogy az előbbi az evangyéliom és tudomány lényegi viszonyát, az utóbbi pedig inkább azok hatása, munkája által elő állott eredmények viszonyát mutatta fel, históriailag. Mindkettő szem előtt tartotta a két fogalom és dolog jogosultságát, s kijelölte helyét.

A dolgozatok felolvasása után a tárgy felett élénk eszmecsere fejlődött ki a konferencia többi tagjai részéről. A felolvasóknak köszönetet mondott a konferencia

II. »A theologusok gyakorlati képzése« cz. tételt ifj. Porkoláb Gyula mint referens és Soós Károly, pápai ref. theologus, mint korreferens dolgozták ki és tárgyalták.

Mindkettő derék munkát olvasott fel, a melyek a papi pálya, mint gyakorlati pálya fontosságának tudatától voltak áthatva. S ép ez alapon mindkettő szükségesnek látja a theol. tanterv olyanforma módosítását, hogy a gyakorlati tárgyak inkább érvényesüljenek a theol. kurzuson előbbi szerint akár még az elméletiek rovására is. A biblia komoly tanulmányozásának szükséges voltát egyik sem téveszti szem elől különösen Soós épen azt veszi a gyakorlati képzés kiindulási pontjául. Mindkét referens több pontból álló javaslatot terjesztett, elfogadás végett, a konferencia elé. Többek hozzászólása után a javaslatok elfogadtattak, kivévén a referens javaslatának azon pontját, mely kötelezni óhajtja a konferencia által az egyes akadémiák ifjúságát arra hogy hasson oda, hogy a gyakorlati tárgyak az elméletiek rovására több sulyt nyerjenek.

III. Jelentések és indítványok során 1., Nánássy Lajos a *Közlöny*«, mint a magyarországi ref. theologiák hivatalos lapjának múlt évi főszerkesztője tette meg a lap ügyére vonatkozó kedvező jelentését, a melyet a konferencia tudomásul vett és köszönetét fejezte ki főszerkesztő eddigi hívséges, odaadó munkájáért és azon óhaját, hogy a szerkesztés munkájára ezután is Nánássy L. kéressék fel. Ő ezt el is fogadta. E jelentés kapcsán merült fel és elfogadást nyert az az indítvány, hogy a »Közlöny«ezután a magyarországi protestáns theologiák közös hivatalos lapja legyen.

Egy elfogadott indítvány alapján a konferencia kötelességévé teszi tagjainak, igyekezzenek odahatni, hogy a »Közlöny« minél szélesebb körre elterjedjen. Másik elfogadott indítvány szerint kötelezi a konferencia a jelenlevő tagokat arra, hogy egyfelől tanulmányaik végzésének helyén, s másfelől ha majd papokká lesznek, egyházközségükben evangyéliomi ifjúsági egyesületeket alkossanak, s ezáltal is és általában az evangyéliomi munkát legjobb tehetségük szerint karolják fel. (Jobb igy: egyháztársadalmi szervezetbe foglalandó az egész ref. ifjuság) *szerk.*

Volt még egy igen életrevaló, fontos, aktualis inditvany Nevezetesen: igyekezzék odahatni a konferencia, hogy a bibliaterjesztő társulatok elárusítókat nay Dezső ág. ev. főfelügyelő úrat. A szép üdvözlő küldjenek ki a vidékre, a czélból, hogy a nép körében a biblia minél inkább elterjedjen; mert manapság, különösen Erdélyben, e tekintetben nagy a hiány. Eziránt való lépések megtételére Forgács Gyula bpesti széniort kérte meg a konferencia.

A konferenciát Csighy Andor társelnök zárta be szép, lendületes, emelkedett imával

A konferenciának 27 tagja volt; közöttük 6 kolozsvári.

Egyik kedves emléke lesz konferenciánknak az a csoport kép, a melyen annak tagjai, több más kollegával együtt levétették magukat. Az akadémiai tanári kart nt. Farkas József ur képviseli rajt'

Konferencia végével társas estére gyültünk össze az »István főherceg« szállóban.

A rendező bizottság figyelmességére vall a szorosan vett konferenciának gondos rendezésén kivül magának az időnek a megválasztása is. Épen ez időben, 10-én d. e 11 órakor tartotta ugyanis évi nagy gyülését az »Evangyéliomi Ifjusági Egylet« studens osztálya, a mely bennünket, studenseket kiváltképen érdekelhetett. Gyülést megelőzőleg e sorok irója mondott rövid fohászt, mely után elnöki megnyitó következett és sorban jelentések a studens osztály 3 ágának: egyetemi, theol. önképzőköri és gimnáziumi studenseknek évi evangyéliomi munkásságáról; majd Csürös István, fővárosi ref. gimn. vallástanár gyönyörü, magvas felolvasása »Alapitsunk evangyéliomi ifj. egyleteket!« Ezután Dr. Eördögh Árpád és ifj Porkoláb Gyula tettek konkrét inditványokat, az ev ifj egyletek alakitása iránt. Elnöki zárszó és Pap Mihály technikus imája után a tényeket felmutató gyülés véget ért.

Másik igen érdekes dolog volt a «Lorántffy Zsuzsánna» jótékony nőegylet évi nagy gyülése 11-én d. u. 4 órakor, a melyet 3 órakor a Kálvin-téri templomban tartott hálaadó istentisztelet előzött meg. Maga a gyülés beszámolás volt arról a magasztos munkáról, a melyet végzett ez a kiváló egylet a jótékonyság terén, anyagi és lelki eszközökkel, az evangyéliom erejével. Az egyesület tisztikara csekély változással a mult évi.

Talán a legkedvesebb volt mindnyájunkra nézve az a «Szeretetvendégség» a melyet ez egylet ugyan csak 11-én este 6 órakor rendezett, és a melyre minket, konferenseket is meghivott. Itt már szemünkkel láttunk kézzelfogható dolgokat azokból, a melyeket az evangyéliom ereje mivel. Ős egyházunk szeretetvendégségei állottak előttünk, modern formában, a hol az evangyéliomnak folyton megújuló ereje tartja össze és hatja át a szíveket, s az evangyéliom éltető szellője hozza a lelkek felé a legegészségesebb, legéltetőbb táplálékot. Az egész programm egy ilyen termékeny fuvallat volt s azt hiszem egyetlen lelket sem hagyott érintés nélkül. Legkiemelkedőbb pontja volt egyik legkiválóbb és legbuzgóbb magyar kálvinista úrnőnknek, Vargha Gyuláénak szabad előadásban tartott beszéde.

Ezeken kivül egy részünknek volt alkalma megösmerkedni az u. n. vasárnapi iskolák áldásos, nagyhatásu, de sokak által perhorreskált munkájával és az ev. ifj. egylet biblia olvasó és magyarázó óráival.

Mindenütt, mindenütt az evangyéliom életadó, áldott szellője szállott eddig nem ösmert táplálékkal szomjazó lelkünk felé.

S mindezek — gondolom a vidékiek előtt legnagyobbrészt ujak voltak és annál érdekesebbek.

S ha referádám megirásakor az egyes dolgokra meglehetős bőven terjeszkedtem ki, tettem azt azért, mert a két protestáns egyház theol. akadémiáinak hallgatói által tartott konfererciának sokkal nagyobb jelentőséget tulajdonitok, — ugy a jelent, mint a jövendőt illetőleg. — semhogy szerencsésnek tartottam volna csak amugy könnyesdibe' átsiklani rajt'; másfelől pedig egész lélekkel csüngök budapesti testvéreink evangyéliomi

életén. munkálkodásán; mert látom annak áldásos hatását és látom, érzem, hogy mily nagy szükségünk van nekünk, egész magyar prot. egyháznak arra, hogy tényleg munkálkodjunk az evangyéliom szellemében azokkal szemben, a kik nem evangyéliomi alapon állanak, az ultramontán áramlattal szemben és ne keressünk mindig csak kényelmeskedve kibúvókat. Mert bizonyos, hogy csak a munkás méltó a bérre; csak a hív evangyéliomi munkás méltó arra a bérre, arra a jutalomra, a mi az evangyéliomnak győzelme, istenországának diadala, terjedése felett való örvendezés.

És csak a hív evangyéliomi munkásnak adatik meg ez az örvendezés.

Kolozsvárt, 1901. febr. hó.

Lovass Aladár,
IV. é. theologus.

Jegyzet. Teljesen osztozunk ifju barátunknak a fönnebbi sorokban is megnyilatkozó nemes lelkesedésében. Az a budapesti ifjusági egylet, Lórántfy Zsuzsánna-egylet, szeretetvendégség, stb. bizonnyal igen-igen szép dolgok s tiszteletünket érdemlik azok, kik e dolgokat létre hozták s azokban buzgón működnek. De nem érzi-e ifjú barátunk, hogy az evangeliumi munka az egyletekben mégis csak igen szük körben mozog s a budapesti ref. egyházközség több tizezer tagja az egyleti medren kivül esik s az evangeliumi munkától távol marad? Mi más lenne a kép s az eredmény, ha az evangeliumi munka egész gyülekezetileg s nem csak, mint egyleti munka, de mint valóban egész egyháztársadalmi munka szerveztetnék! Egy analogiára gondolva kérdjük: mi lenne a honvédelemből, ha ez csak egyletekre volna bizva s nem pedig egy mindenkire kiterjedő országos, egyetemes szervezetbe foglalva? Igy áll a dolog egyházunk védelmével is.

Szerk.

A kálvini egyház hanyatlása Apaffi Mihály idejében.

Irta: ***Szádeczky Béla.***

(Folytatás.)

A fejedelemség tehát még fennáll, de régi alapjaiban erősen megingatva. Szomorú látvány, hogy azok a védvárak is melyeket az ősök buzgalma és lelkesedése állított fel a tudomány és művelődés védelmére; — az iskolák, mik a protestánsoknak oly féltve őrzött kincsei voltak mindenkoron — pusztulóban, hanyatlóban vannak. Fejérváron a várossal együtt pusztúl el az iskola is. A mi megmaradt belőle Kolozsvárra s innen biztosabb helyre: Enyedre húzódott vissza. De mintha az ősök buzgalma is kihalt volna az utódoknál. A fennálló iskolák szükséget szenvednek s 1665-ben már csak országos gyüjtéssel nyujthattak némi anyagi segélyt.

Az iskola-ügy hanyatlásával együtt az egyház külső és belső élete is nagy visszaesést mutat a régebbi időkhöz viszonyítva.

Az egyház hanyatlását leginkább bizonyítja az anyagi eszközök megfogyása. A kálvinista egyházak minden időben önmagoktól, a hívők egyetemétől nyertek, nem csak szellemi és erkölcsi, hanem anyagi támogatást is. Az egyházak a hívők adakozásából, gazdagabb főuraik adományaiból tartották fenn és tartják fenn magokat ma is. Külön egyházi vagyonról alig lehet szó a protestáns egyházaknál. Erdély a hívők adakozása mellett abban a különös szerencsében részesült, hogy a fejedelmi kegy szétsugárzott az egyházak egyetemére.

Gr. Bethlen Miklós (1712-ben) azt írja Bécsből egyik levelében, hogy Enyedet, Maros-Vásárhelyt és Kolozsvárt kivéve mindenütt a fejedelmek tartottak papot[1]. Az erdélyi kálvinista egyházközségek tehát sokat vártak és nyertek a fejedelem gondoskodásától. Minél fogva egy hatalmas buzgó fejedelem alatt az egyházak anyagi gondozása hiányt nem szenvedett. Apaffitól sem lehet elvitatni egyháza iránt tanúsitott jóindulatát, de gyenge kormánya és a megváltozott viszonyok mégis érezhetővé váltak az anyagiak megfogyásában is. Ha ehez hozzá vesszük, hogy az egyházak jövedelme, főként pedig a papok fizetése legtöbb helyt terményekből, dézsma és az u. n. quarta jövedelmekből folyt be, a mi pedig a háborús, zavaros időkben igen nehezen szolgáltatható be, könnyen elképzelhetjük azt a siralmas anyagi helyzetet, melyet Apaffi uralkodásának közepén oly élénk színekkel festett meg Tofeus Mihály, a kálvinista egyháznak akkori kiváló püspöke. Leirja előbb az egyetemes egyház szegénységét, azután a papok szükségeit sorolja fel. »Annyi a szükölködő miniszter (t. i. pap) és háza népe — mondja Tofeus — hogy csak Isten tudja. Kinek saruja nincs, kinek nadrága, kinek öve, kinek köntöse, semmi költsége; kinek felesége gyermeke otthon mezítelen és ehel-haló[2]«.

Igy oda jutott Erdélyben a kálvini egyetemes egyház, már Apaffi uralkodásának kezdetén, hogy egyes egyházközségeit nem tudja ellátni papokkal.

(Folytatása következik.)

Közérdekü üzenetek.

M. Á M.-Valkó. A 23,000 korona segédlelkészi kongrua megállapítására vonatkozó miniszteri rendelet, egész terjedelmében, megküldetett az esperesi hivataloknak és meg fog jelenni az idei konvent jegyzőkönyvében is. Leglényegesebb részét, t. i. a fölhasználás módozatainak megállapitását, mi is közöltük a mult heti „Üzenetek" között, szószerinti szövegben. Nézetünk szerint, Tiszteleted föltétlenül meg fogja kapni az 1900. évre is az egész 500 koronát, mert egész éven át félfizetésen szolgált és állomásának egész javadalma is alul van az 1200 koronán. Kaphatnak azonban megfelelő összeget azok a félfizetésen szolgáló lelkészek is, kik oly állomáson szolgálnak, melynek javadalma az 1200 koronát meghaladja. Tegyük föl pl. hogy az x...i lelkészi állás javadalma évi 1400 korona. Ha ebből az összegből levonjuk a fungens lelkészt, félfizetés élvezete okán, megillető évi 500 kor. kárpótlást, akkor fennmarad 900 kor., melyet 300 kor. egészit ki 1200 ra. Az x....i fungens lelkész tehát 300 korona erejéig fog részesülni kárpótlásban. Ugyanilyen kulcs szerint részesülnek kárpótlásban azok a rendes, vagy helyettes lelkészek is, kik nem élvezik az egész papi fizetést azért, mert az özvegyi kegyév még le nem járt.

Kétségtelenül nagy segítséget nyerünk e kongruapótló államsegélyben, különösen jövőre nézve az által, hogy a már szolgálatképtelenné vált lelkészeket nyugalomba bocsáthatjuk és helyüket segéd-helyettes, vagy rendes lelkészszel is betölthetjük, valamint azáltal is, hogy az özvegyi kegyévvel terhelt lelkészi állásokat sem kell másfélévig üresen tartanunk.

M. E. Sz.-Bréte. Ha a nyugalmazott lelkész nyugdijával a papi állás javadalma tényleg csonkítva volt, az 1900. év folyamán, akkor jelentse be igényét az esperesnél, még pedig sürgősen, mert márcz. 15-éig be kell hogy terjesszék az esperesek ez idevonatkozó kimutatásokat.

[1] Erd. Prot. Közlöny 1881. évf. 176. l. Közli Koncz József.
[2] Bod Péter: Smirnai Szent Polikarpus 121. l.

Sz. B, Kolozsvár. A f. hó 21-én és 22-én lefolyt ig.-tanácsi ülés együtt hat és fél óráig tartott. Elintézést nyert ez alatt 93 ügydarab. Természetesen ez csak úgy volt lehetséges, hogy Br. Bánffy Dezső, főgondnok úr ő nagyméltósága, az üléseket megelőző délelőttökön, minden egyes ügydarabot megismert, amint ő ezt különben minden ülés előtt megteszi, hogy már előre tájékozva legyen. Valóban szerencséseknek érezhetjük magunkat, hogy egyházkerületünk kormánya az ő kezében van, ki nemcsak buzgósággal és lankadatlan kitartással végzi teendőit, hanem tapasztalatokban gazdag kormányzói bölcsességével és páratlan éleslátásával a legbonyolultabb kérdésekben is azonnal megtalálja a leghelyesebb kivezető útat.

B. A. M.-Lápos A közhasznú szövetkezet megalakulása, — a mint az alapításban résztvevő egyik kebli emberünktől értesültünk — már csak napok kérdése. Március hó 17 ére van kitűzve az alakuló közgyülés. Az aláirási fölhivás mindössze csak ötven példányban volt kibocsátva és ennek dacára igen széleskörü érdeklődést keltett. Természetes, hogy itt-ott a kételkedés, gáncs, sőt gyanusitás szavai is fölhangzottak. Közdolgok létesítése ezek nélkül, talán nem is lehetséges. Szó sincs róla, hogy az intézet célja kizárólag a felekezeti érdek szolgálatában volna kitűzve. Kizárólagos cél: a magyar nemzeti alapon nyugvó művelődési és közjótékonysági intézmények támogatása. Hogy ennek dacára legnagyobbrészt a mi papjaink sorakoztak eddig a kitüzött zászló körül, annak igen egyszerü magyarázata az, hogy a nemzeti ügy szolgálatában mindig ők voltak az elsők és a mint látszik, ez elsőségüket a mostani nehéz viszonyok között sem akarják feladni.

J. L. Kovászna. Mi is abban a véleményben vagyunk, hogy a pap és hivei közötti viszony természete megkövetelné azt, hogy a választók jelöltjüket lehetőleg személyes érintkezés útján ismerjék meg, a mire a zsinati törvény által megengedett módozat egyáltalában nem elegendő. A törvény azonban másként intézkedik, úgyannyira, hogy még a választó egyházker. közel fekvő helyen való működést sem enged meg a pályázóknak. Hogy azután e tilalom a pályázat kiirását megelőző időre is vonatkozik, affölött pró és kontra disputálni lehet, a törvény intenciója támogatván az egyik és a törvény betüje a másik álláspontot. Hogy azonban a beszolgáló lelkész nem lehet a pályázók között, azt a 210. §. analogiája útján, bizonyosan állithatni.

T. F Patakfalva. Az igazgatótanács fölterjesztése alapján tényleg tudomásul vette a minisztérium Tiszteletednek Patakfalvára történt megválasztatását és 95640—1900. sz. a. jelezte is, hogy 1900-ra 428 kor. 28 fillér illeti meg, mely összegnek kiutalását a legközelebbről kibocsátandó pótutalvány során megejteni igérte. Külön értesitést erről azért nem kapott, mert az ig.-tanács várja a pótútalványt, mely azonban mindeddig meg nem érkezett. *r. s.*

Különfélék rovata.

Báró Bánffy Dezső egyházkerületi kormányzó főgondnok Önagyméltósága egyház-ügyeink érdekében nehány napot töltött Kolozsvártt. Az igazgatótanács tárgyalásairól rendes rovatunk szól; de nem mulaszthatjuk el Önagyméltósága nevét e rovat elejére is fölirni, mert Önagyméltósága neve minden hü református előtt a leglelkesebb és legmunkásabb s így a legnemesebb egyháziasságot jelenti.

Az egyetemes konvent ülését *április hó 16-án* kezdi meg Budapesten.

Wlassics Gyula, *vallás és közoktatásügyi miniszter* költségvetését február 14-én tárgyalta a képviselőház A beszédnek főbb pontjait közöljük. A modern iskola feladata, hogy tudással, jellemmel, akaraterővel ruházza fel az ifjúságot a jövő küzdelmeire. Nem a letűnt korszaknak kell nevelni, hanem a mi reánk váró korban megállni tudó nemzedéket kell nevelnünk. A tanterv tartalmát nemzetivé teszi, s gyakorlativá tette az élő nyelv tanításában. Mert élő nyelv tanításánál nem a grammatikai rendszerre, hanem a beszélgetési módszerre fekteti a fősulyt. A tanárvizsgáló-szabályzatnak átvizsgálását elrendelte, mert a tanárvizsgálatnak kevesbítését akarja. A túlzsufoltságon a párhúzamos osztályok felállításával igyekszik segiteni. Kisérletet teszen a mintagimnáziumban a szülői konferenciákkal, hogy a szülők és tanárok havonként egyszer találkozzanak a szülőkkel és együtt beszéljenek a gyermek tanulásáról és neveléséről. A testi nevelésre is gondot fordit, a négy alsó osztály játékdélutánjai által. A felső oktatásnál a jogi szakoktatáson változtat. A kötelező doktorátust meg akarja szüntetni. A politeknikumon beakarja hozni a müszaki doktorátust. A vallás-erkölcsi oktatásra is nagy gondot fordit. Az állam 256,000 koronát fizet a vallástanitóknak. A beiratási dijakat az ifjúsági és tanitói könyvtárakra akarja fordítani. Nagy sulyt fektet arra, bogy magyar vidékeken legyenek iskolák első sorban, mert a magyar fajnak akarja emelni kulturális súlyát. De azért a nemzetiségi vidékeket sem hanyagolja el. Mert 297 állami iskola közül 247 községben tiszta magyar volt 97, vegyes és tiszta nemzetiségi 150 község. Ez az arány sem kielégitő. Tiszta magyar vidékeknek van első sorban iskolákra szüksége. A ki magyar kulturát akar, annak első sorban a *magyarok* kulturáját kell előmozditania. Létesiteni fogja az Alföldön a leányok részére a gazdasági iskolát. A polgári iskolát reformálni fogja. Lesz egy négy osztályu, mint teljes egész népoktatási intézet. E négy osztály felibe jő három E három felső osztály feladata, hogy közszolgálati ágakra készitsen, melyekre most a közép és kereskedelmi iskola készit. Feladata, hogy általános müveltséget nyújtson. A felsőbb leányiskoláknál egységes tanfolyam lesz. Cél az általános müveltség. Fősúlyt a nemzeti tartalom megszerzésére fektet, ezért a nemzeti irodalomra és történetre kiváló gondot fordit. A német és francia nyelv elsajátitására szintén. A gimnáziumi irányú leányoktatáshoz most is ragaszkodik, de azért ma még szükségtelen az állam részéről leánygimnázium felállitása. Egy leánygimnáziumot azonban segit. 2—3 helyen továbbképző tanfolyamot létesit, hogy a felsőbb leányiskolák növendékei gimnáziumi oktatásban is részesüljenek. — A tanitóképzést is emeli. Szünidei tanfolyamokat tart az intézeti tanárok részére. Tan- és kézikönyvek megirásáról is intézkedett. Tanulmányi kirándulásokat rendelt. Új rendtartást és képesitő vizsgálati szabályzatot is adott részükre.

Református felolvasó estély. A marosvásárhelyi ev. ref. egyház az adventi napoktól kezdve a husvéti ünnepek idejéig minden hét péntek délutánján felolvasó estélyeket rendez. Legutóbb febr. 22-én. *Gergelyffy* Erzsi ref. tanitónő olvasta fel *Nagy* Károly th, tanár *A kik erősek és a kik gyengék a hitben* cimü értékes vallásos értekezését. *Bathó* János ref. kántor harmónium kiséret mellett kurucz dalokat énekelt általános tetszéstől kisérve. *Barabás* Endre polg isk. tanár *A romániai református* testvéreinkről olvasott föl. Tudomásunk van arról, hogy a marosvásárhelyi ref. egyház buzgó lelkésze *Tóthfalusi* József a romániai lef. missziói ügyek megbeszélése végett egyházi értekezletet fog egybehivni legközelebb.

A nagyenyedi Bethlen-kollegium ifjusága Nagy enyeden, a Nemzeti szalló termeiben, 1901. évi márczius hó 2-án a *Bethlen-szobor alap javára* Székely Ödön tanár rendező bizottsági elnök vezetése mellett Zártkörü Diák-Estélyt rendez.

Mult év december 14-èn a bedei (Maros-Torda m.) ev. ref. egyházközségének lélekemelő ünnepélye volt. Akkor adatott át a használatnak tek. Takácsy J. orgona müvész Ur által készített 1400 korona értékü órgonája. Az ünnepélyen nt. Ravasz János esperes ur is részt vett, nem különben a szomszéd községek érdeklődő eleme is. Az esperes ur az ünnepélyen, mely rendes templomozással vette kezdetét,

megáldá a népet, kik közadakozásból módjukon felül tették össze filléreiket, hogy templomukat orgonával ellássák. A legnagyobb elismeréssel adózott Ősz Sándor fiatal tanítónak, ki mint kezdeményező, fáradságot nem ismerő szorgalommal munkált a mü létre hozásán. Nem maradt ki az elismerésből a müvész, az alkotó; kinek ez 76-ik müve s már ez is elég biztositék, hogy benne zenemü iparunk, méltó munkását tisztelje a közvélemény. Az órgona kemény szerkeszetü, kellemes hangú s a kivánalomnak tetjesem megfelelő. Szentgerice, 1901, *Varga Lajos,* áll. tanító.

A sárospataki ifjuság Bethlen Gábor szobráért. A sárospataki főiskola ifjusága által, a Nagy-Enyeden felállitandó Bethlen-szobor alap javára rendezett ünnepély tiszta jövedelme 1620 kor., ezenkivül a főgymn. ifjuság gyüjtése 248 kor. 25 fill. Eszerint e főiskola ifjusága *1868 kor. 25 fill.* el növelte a szobor alapot. A sárospataki ifjuság szép példával világit előre.

Gyàszlap. A kisujszállási ev. ref. főgymnasium tanári kara mély fájdalommal jelenti, hogy *Keszi Hajdu Lajos*, nyugalmazott gymnasiumi tanár és igazgató, kit az 1848 49-iki szabad eszmék buzgó terjesztéséért az abszolut kormány kötél általi halálra, majd kegyelemből 20 évi várfogságra itélt, s ki 1856-ban történt kiszabadulása óta 36 éven át szolgálta áldásos sikerrel a nevelés ügyét intézetünkben, 1891-ben nyugalomba vonult, — folyó év február hó 24-én este ½7 órakor, életének 88-ik évében, rövié szenvedés után elhunyt. Áldott legyen emlékezete!

Kiadóhivatali üzenet.

M K. Ha valamely egyházközségnek 12 koronát kellett fizetnie eddig, ugy *ezután* is 12 koronát kell fizetnie.

Hivatalos rész.

129—1901. A BETHLEN KOLLEGIUM
méltóságos t. Előljáróságának.

(Szabályzat a magántanuló leánynövendékek tanitóképesitő vizsgálatra bocsátása ügyében.)

A f. é. január hó 6-án, 401—1900 előljárósági jkvi sz. alatt bemutatott szabályzatot, melyet a nagy enyedi tanitóképzőintézet tanári kara a magántanulói minőségben felvett leánynövendékek képesitő vizsgálatra bocsátása ügyében készített, igazgatótanácsunk a maga részéről is hézagpótlónak s a tanitóképző reputatiója érdekében szükségesnek tartja, a miért szives örömmel és megnyugvással járul a megerősitéséhez.

Tanitóképzőintézetünk rendszabályai és tanulmányai ügyrendje az intézet rendes hallgatóit, kik mint másodéves növendékek a gyakorló iskola látogatása alatt figyelemmel kisérik a tanitás módját és menetét, mint harmad és negyedévesek pedig hetenkint négy órán tanitanak is a gyakorlóban: mire a képzőintézeti tanfolyamot elvégzik, általában kielégitő gyakorlati ügyességet szereznek tanitásban és fegyelmezésben egyaránt.

Ugyanezt azonban sajnos, nem állithatjuk a magántanuló leánynövendékekről. Tanitási kisérleteik rendkivül gyengén sikerülnek, a mi érthető és természetesen foly abból a körülményből, hogy a magántanuló leánynövendékeknek otthon nincs módjuk és alkalmuk magukat gyakorlatilag is kiképezni a tanitásban.

Kivánatosnak tartottuk tehát még a folyó tanév lejárta előtt tanitóképzőintézetünk minden magántanuló leánynövendékére nézve s jövőre állandó szabályul kimondani,, hogy

a) A magántanuló leánynövendékek, ha sikeresen elvégezték a négy évi tanfolyamot, csak egy gyakorlati tanitásban töltött év útán, vagy egy évi magán nevelői gyakorlati müködés útán bocsáttatnak képesitő vizsgálatra, a képesitő vizsgálatok szabályzatilag megállapitott rendes idejében.

b) A magántanuló leánynövendékek kötelesek képesitőre bocsáttatásuk iránti engedélyért a Bethlen-kollegium előljárósága útján az igazgatótanácshoz intézendő kérvényeiket tanévi bizonyitványukkal s gyakorlati működésükről szóló szolgálati bizonyitványukkal kellőleg fölszerelni.

Midőn e szabályzat foganatba vételével s állandó megtartásával a Bethlen kollegium m. t. Előljáróságát és a tanitóképző t. tanári karát ezennel hivatalosan megbizzuk, egyszersmind értesitjük az érdekelt szülőket s tanitójelölt leánynövendékeket, hogy a szabályzat a most folyó iskolai évvel hatályba lép.

Az erd. ev. ref. egyházkerület Igazgatótanácsának Kolozsvártt, 1901. február hó 22-én tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső, elnök — *Parádi Kálmán*, tanügyi előadó.

896—1901. KÖRLEVÉL
Valamennyi körlelkészség lelkipásztorainak és adminisztratorainak

Az 1900. évi november hó 3—5 napjain tartott egyházkerületi Közgyülés 49 jkvi számu határozata értelmében felhivjuk az egyes körlelkészségek lelkészeit, illetőleg adminisztratorait, hogy a főtiszt. Egyetemes Konvent 61—1900. jzőkönyvi határozatában foglalt rendeletnek megfelelőleg a legközelebb megtartott népszámlálás adatait pontosan használják fel s majdan adandó jelentéseikben mutassák ki községenként a lakosok számát vallás és nemzetiség szerint azokat az anyaegyházakat, a melyek központok ugyan, de szigoruan véve missiói jelleggel nem birnak, kimutatásukban különitsék el a missió jellegü szórványoktól, fiókegyházaktól, mert ezt az adatok pontossága s az adatokból levonandó következtetések megbizhatósága iránti tekintet megköveteli.

Az erd. ev. ref. egyházkerület Igazgatótanácsának Kolozsvártt, 1901. február hó 21-én tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső, elnök. — *Kádár János*, előadó.

327—1901. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a széki egyházmegyébe kebelezett *vicei* egyház *lelkészi* állomására pályázat hirdettetik.

Javadalom: szép lakás, mellék épületekkel, kerttel, 471 korona értékü részint termény, részint készpénz fizetés. Ehez járul az 1200 kor. fizetés kiegészitésére miniszteri helybenhagyással megállapitott 729 kor. 55 fillér.

Pályázati határidő 1901. március hó 23-a.

Minősitvénnyel és szolgálati bizonyitvánnyal fölszerelt folyamodványok nt. Somkereki Miklós esperes afiához küldendők Székre. (Szolnok-Doboka m.)

Kolozsvártt, 1901. február hó 27-én.

Dr. Bartók György,
erd. ev. ref. püspök.

346—1901. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben, a küküllői egyházmegyébe kebelezett «*Balavásár*»-*i* IV oszt. *papi* állomásra pályázat hirdettetik.

Javadalom: lakás és gazdasági épületeken kivül: Természetben kiszolgáltatandó buza- és bor-kepe: értéke 631 kor, 4 öl és ⅔ öl hasogatott tüzifa értéke 84 kor; 12 hold s 6 □ öl külső haszonbér értéke 192 kor. Dézma kárpótlás 45 kor., államsegély 228 kor., 70 fill., palást díj 20 kor. Összes érték 1200 kor. 70 fil

Pályázati határidő 1901. március hó 23-a Minősitvénnyel és szolgálati bizonyitvánnyal felszerelt folyamodványok n. t. Nemes Árpád esperes aához Maros Ugrára küldendők.

Kolozsvártt, 1901. február hó 27-én.

Dr Bartók György,
erd. ev. ref. püspök.

NYOMATOTT GOMBOS FERENCZ KÖNYVNYOMDÁJÁBAN, KOLOZSVÁRTT.

f. IV. Évfolyam. 10. szám. Kolozsvárt, 1901. Március 7.

ERDÉLYI
PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre..... 12 kor
félévre 6 kor

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN.

Az erkölcstan örök vonásaiból.

(*Dr. Schilling Lajos* egyetemi tanár felolvasása a február 24-én tartott protestáns estén.)

Tisztelt közönség! Alig lesz ember, ha még olyan igaz is, a ki, midőn meglátogatják a sors csapásai, a nehéz órákban föl ne vesse legalább egyszer életében a kétkedés e keserü kérdéseit: de hát érdemes-e jónak, igaznak lenni, midőn a jók többet szenvednek, mint a gonoszok; midőn a jótett jutalma hálátlanság; midőn akárhányszor hiába várjuk a földi igazságszolgáltatást? Mióta megirattak, hányszor ismételték szerencsétlen ajkak a bibliai Jób e kifakadásait: csúfság az igaz és tökéletes ember! (12, 4.) „Mi az oka, hogy a gonoszok jó egészségben élnek, vénséget érnek, ennek felette jó erővel birnak?.... Az ő házuk békességes a félelemtől és az isten vesszeje nincsen ő rajtuk.... Csak a jóban viszik végbez az ő napjaikat, annakutánna egy szempillantásban a koporsóba alászállanak.“ (21, 7. 9. 13.) — Jób előtt és Jób után hányan csüggedeztek nemes harczukban s megemlékezve jótetteik méltatlan jutalmáról, hányan óhajtották a megváltó halált!

De a ki lelkét meg tudta tisztítani, ki szivét megedzette, ki megszerezte magának a kötelességtudás drága kincsét, ha meg is ing valaha, végképpen el nem tántorodhatik soha. A hivő olvassa el Jób könyvét s meg fog győződni, hogy nincsen oly sulyos helyzet, a melyben kárpótlást, vigaszt ne remélhessünk; olvassa a Megváltó igéit: azok meg fogják tartani őt a jónak útain, hiszen meg vagyon irva: »Boldogok a szomorkodók, mert ők megvigasztaltatnak; boldogok, a kik éhezik és szomjuhozzák az igazságot, mert ők megelégíttetnek; boldogok az irgalmasok, mert ők irgalmasságot nyernek; boldogok, a kik háborúságot szenvednek az igazságért, mert azoké a mennyeknek országa.«

Íme, a keresztyén embernek segítő kezet nyujtanak a szentírásba letett nagy erkölcsi elvek, a szeretet örök igéi. De hát egészen hijával voltak-e hasonló kincseknek a Krisztus előtti népek milliói? Kisértsük meg feleletet adni e kérdésre. Tanulságunk belőle az leszen, hogy a törekvés a jóra, az igyekvés a szeretet tiszta országába egyidős az emberrel, a mennyire a történelem világa kihat; látni fogjuk, hogy az emberiség tanítói igyekeztek mindenha a vallás igéivel kapcsolatosan gyarapítni az emberekben az erkölcsi tisztaságot.

Először is fordítsuk tekintetünket a messze Ázsia felé, arra a népre, a mely időszámításunk előtt oly sok száz esztendővel a vedákat, e gyönyörű dalokat hozta létre. Az árja indusok ezek, kiknek mig az u. n. Hétfolyam vidékének a birtokába juthattak, sok küzdelmet kellett kiállaniok, miért harczias néppé fejlődtek, a mely előtt kiváló erény számába ment az ellenség pusztítása, de azért dalaiban magasztalta az egyeneslelküséget, az embertársak szeretetét is. A földrajzi viszonyok nagy mértékben kifejtették e nép vallásos érzületét. Mély benyomást gyakorolt reá az az ellentét, a melyet mutatott az északi hófedte határhegyek kietlensége és a Hétfolyam vidékének talaja, a mely egyike a föld legtermékenyebb vidékeinek. Hasonlóképpen a nagyszerü légköri tünemények, a melyek a forró égöv sajátságai; a nagy és gyors változás, a melyet az ilyen ég alatt akkor lehet tapasztalni, midőn a növényzetet csaknem teljesen fölemésztő szárazság után a záporesők állanak be és buja tenyészetet varázsolnak elő. Mindez már magában is elegendő lett volna e tehetséges népben fölkelteni a láthatókon kivül eső, láthatatlan erők, fensőbb hatalmasságok gondolatát. Meggyőződésükké vált, hogy e *világ* s a *benne levők és történők* nem véletlenül összetalálkozó dolgok és jelenségek, hanem szigorú *törvényesség* kifolyásai. E törvényesség az istenektől megállapított *jogszerüség*, *igazság*: *az erkölcsi és physikai világrend*, mint ők nevezték: *ritam*. E világrend határozza meg a viszonyt is erkölcsileg ember és ember, gyermekek és szülők, testvérek, házastársak között. E viszonynak pedig, mint tanították, őszintének és szeretetteljesnek kell lennie. Általában az embereknek igaz életet kell folytatniok; miért Indra eltaszítja magától a gonoszt, Mitra és Varuna istenségek pedig az igazságot igazsággal mozditják elő. Minden vétek, mint a világrenddel, igazsággal összeütköző, megtoroltatik. A ritam értelmében az a jó ember, a kinek *gondolata*, *szava*, *tette mind összevág*, természetesen a *jóban*. Ezért keservesen sujtják az istenek a hazugot, a hamis barátot, de megáldják a jótékonyságot. Ki megsegíti a szükölködőt, maga is könyörületet fog tapasztalni (szépen fejezi ki ezt a 10, 118. sz. dal). A jó ember nemcsak háza népére, de vendégbarátaira is kéri isten áldását. (7, 67.)

A kor erkölcsei még elnézték a többnejüséget, de az egynejüség általánosabb volt s rendre egyedül uralkodóvá lett. Az ifjú a rokonsággal rendezett nagy ünnepélyességek között vitte haza menyasszonyát s a vedák a legtisztább világításban tüntetik fel a házasság és családi élet szentségét. Egy dal (8, 31) igy dicsérí a boldog házaspár egyetértését:

> **Az egyetértő házaspár sajtol, gyúr és szűr bő szómát,[1]**
> **mindig friss tejjel tölti fel,**
> **Bő asztalt terit s karöltve éri el isten szent lakát,**
> **híven és buzgón áldozó.**
>
> [1] Áldozati ital.

Isten kegyét nem játszodja és nem veti magától el,
becsült és tisztelt mindkettő.
Fiak- s lányokban gazdagon számlálnak számos éveket
s diszük el nem homályosul.

Ime, a vedák világa mily nemes! Fénykora kerek számban legalább a Krisztus előtti 1500-ik év, ha nem több.

S hogy csak az utolsó vonással tegyünk összehasonlítást: negyedfél ezred multán is a családi élet tisztaságát hirdetik állambölcseink az egész állam s a közerkölcsök alapjának, min természetesen nem változtathat az, ha olykor látjuk, hogy olyanok, a kik a század előhaladásának felszinén képzelik magukat s magas miveltséget negélyeznek, lábbal tiporják a családi élet oltárát. Bizony bizony a vedák fából rótt házacskája, melyet a civilisatio alacsony fokán a vőlegény ősi szokás szerint maga emelt családi szentélyének, igazabb boldogság és magasabb cultus tanyája volt, mint századunk sybaritáinak kiterjedt revierje!

De hogy az emberi haladásnak annyi ellensége van! E szép világot, melyben annyi őszinteség, nemesség, annyi szabadság és poézis volt, jéghideggé tette, megdermesztette a brahmanismus. Igaz, hogy a brahmánok eredetileg sok ihletséggel, fenszárnyaló elmével fejlesztették tovább az istenség eszméjét, de aztán itt most fel nem sorolható okokból elhatalmasodván, olyan hierarchiát létesitettek, a milyennél borzasztóbbat nem mutat fel a történelem. Befolyásuk alatt az erkölcs csupa asketismussá vált. Bevitték a vallásba a lélekvándorlás és a csaknem végnélküli újjászületés tanát, mi az alsó néposztályokat teméntelen időre elzárta az üdvözüléstől, míg ez a pap előtt akadálytalanul nyitva állott.

Részben ezeken akart segiteni Buddha, kinek halálát újabban K. e 480 tájára teszik. Ő megszüntette a kasztkülönbséget a vallás előtt. Vallásos tanaitól azonban itt most el kell tekintenünk, de nem mellőzhetjük fenkölt moráljat. „Azért jöttem — mondá — hogy kielégitsem a tudatlanokat a bölcseséggel. A bölcseség kincse az alamizsna, a tudomány és az erény; ime ezek azok az érdemek, a melyek nem enyésznek el. Többet ér kevés jót tenni, mint nehéz vezekléseket kiállani. Ha az emberek meg akarnák érteni, hogy milyen gazdag a jótékonyság gyümölcse, nem ennék meg utolsó falatjukat a nélkül, hogy ne ajándékoznának belőle. A jóakarat az első az erények között, az önfeláldozás anyja. A tökéletes ember sem ér semmit, ha nem gyakorol jótékonyságot, ha nem vigasztalja az ügyefogyottakat. Az én tudományom a könyörületesség tudománya; ezért tartják nehéznek e világ boldogságban élői. Azok büszkék születésükre, nem gondolják meg, hogy egyazon fa gyümölcsei, egy eredetűek. Tisztelni kell a fennálló rendet, de az üdvözülés utja mindenkinek nyitva áll; a születés senkit sem kárhoztat tudatlanságra vagy szerencsétlenségre. Minden ember kiléphet századából és helyet foglalhat a bölcsek között. A brahmán, ki szét akarja hasitani a földet, mint a tűz, csak úgy született asszonytól, mint a csandala, az emberek utolsója, a kitől amaz elzárja az üdvözülés útját. De senki sem zárhatja el ezen útat, ha csak Mara nem, a bűn és halál démona. Kerüljétek őt, vagy inkább győzzétek le, folyton harczolván szenvedélyeitek ellen. Semmisítsétek meg szenvedélyeiteket, mint a hogy az elefánt letiporja a nádkunyhót," Az a Buddha, ki előmozditja a szerzetes életet, a külső ténykedéseknél többre becsüli a benső érzületet, mondván: „Csalódik, ki hiszi, hogy megmenekül szenvedélyeitől, ha a hegyek közé, remeteségbe vándorol; a legjobb menedék a gonosz ellen az egészséges realitás. Az ember fordithat hátat érzéki csábjainak és a gyönyöröknek, teljesítheti a törvényt, lehet tökéletes remete, habár a világban él és ékszerekkel van díszesítve."

Ime ki nem irná alá e tanokat az Ur születésének 20-dik, a Buddháénak 25-ik századában?

Az indusoktól forduljunk most egy hozzájuk rokon néphez: az irániakhoz. Vallásuk alapitójának, Zarathustrának vagy mint görögösen nevezik: Zoroasternek a korát régi és új irók igen különböző időkre teszik, a Kr. előtti 6-ik századtól felmenve a 6–7 ezredig. Legújabban a 6. század felé hajolnak a vélemények, bár még mindig jeles buvárok szerepeltetik őt az irániak ősi korszakában.[1] Bármint álljon a dolog, annyi bizonyos, hogy tanait időszámitásunk kezdete előtt jóval korábbi időkben hirdette. Hittanának bár vannak gyengéi, de vannak igen magasztos vonásai is. Erkölcstana igen nemes. E szerint követőjének tisztának kellett lennie nemcsak lelkileg, de testileg is, mert a lélek isteni eredetü, tehát a testnek is, mint a mely az isteni eredetü lélek temploma, tisztának kell lennie. Az igaz legyen tiszta gondolatban, szóban, tettben. A hazugság a cardinalis vétkek közé soroztatott. Könnyebb tájékozás végett a szent iratok közelebbről is meghatározták a jó cselekedeteket. E szerint istennek tetsző cselekedet volt terméketlen földet mivelés alá venni, fákat ültetni, kútakat ásni, országútakat és hidakat épiteni, a szent tüzet tiszta fával táplálni, a kártékony állatokat pusztítani, tiszta embereknek ellátást adni, papoknak az isteni tisztelethez szüséges kellékeket, harczosoknak fegyvereket, szegény földmivelőknek barmot, szántóvető eszközöket, az éhezőknek alamizsnát nyújtani. Az ilyen cselekedetek összekötve imákkal és tisztulási szertartásokkal kieszközlik a bűnök bocsánatát. Erre segit a szent könyvek (Zendavesta) olvasása. Az utóbbiak meghatározzák a büntetéseket is. Ezek között előfordul, hogy a vétkes bűnének kiengesztelése végett épitsen 30 hidat folyóvizekre, neveljen fel 18 kutyát — a kutyák t. i. mint az emberek segitségei, nyájak őrei nagy becsben voltak, — tápláljon 18 tiszta embert.

De Zoroaster híveinek erkölcsi eszményképét leghívebben fejezik ki imáik. Ezek között szent irataikban ilyeneket találunk: „Mennyei Ormuzd, ki az ős világosságban élsz, körülvéve fénytől és boldogságtól, te, ki maga vagy a bölcseség, engedd gyarapodnom a tökéletességben. Engedd szent életet élnem. Teljesitsd mind azok vágyait, kik tisztaságra törekesznek. Engedd, hogy szivem tisztasága hozzád hatoljon, oh Ormuzd, adj szilárdságot a jóban, hogy segitségeddel a tettek dicsőségéig jussak. Gyarapitsd szivem tisztaságát, engedd, hogy cselekedeteim szentek, nagyon tiszták legyenek." A hivő csak isten segedelmével reméll boldogulni s ha ez megvan, nincs semmi akadály. Igy kiált fel: „Mely vidékre keljek, mely imát válaszszak, ha nincs velem szerelmed és támaszod?" De a hivő nemcsak a maga testi és lelki jólétéért tartozik küzdeni, hanem elő kell mozditania mások jólétét is és imáiban meg kell emlekeznie a jókról és felsőbbségről. A hivő igy imádkozik: „Légy irgalmas a világgal, adj meg neki minden tisztaságot; csepegtess a hatalmasok szivébe alázatosságot. Adjad teremtő isten, hogy minden főnök tegye azt, a mi igazságos és jó s törekedjék a szív szentségére és tisztaságára. Törd meg a turániak erejét. Ne engedd, hogy a gonosz szavai és gondolatai czélt érjenek. Viseld gondját az igazságos királynak, a gonosz királyt irtsd ki .... Oh áldás és szerencse forrása, oh bölcseség és értelem, tarsd meg és védelmezd azokat, kik szivükben szentek és tiszták a halottak feltámadásáig. Tedd ezt Ormuzd, ki megtanitál, hogy minden, a mi az égben és földön van, szavadra állott elő. Ha téged valaki felboszant gondolata, szava vagy tette által, akár szenvedélytől ragadtatva el, akár nem, de előtted mélyen megalázza magát és hozzád fohászkodik: légy barátja, oh Ormuzd, mint barátja leszek én is megint annak az embernek, ki haragra lobbant, de alázattal kérlel."

E morálelvek között alig van olyan, a melyikben ne ismernénk a miénkre.

(Vege köv.)

Twesten: K. e. 1500. Lenormant F.: 2500— 600; Maspero: az iráni faj bölcsőkorában.

Bukuresti ref. iskola.

E tárgyhoz szólani jogosult vagyok. Mint volt bukaresti papnak kötelességem.

Anyaszentegyházam, nemzetem létét látom veszélyeztetni, megsemmisülni, a román kormány ismeretes rendeletében. Mely rendelet, ha törvénynyé válik, bekövetkezik az a szomoru állapot, hogy annyi magyar ember vész el nyelvben, annyi fosztatik meg a szív érzelmének ama fennkölt jogától, hogy Istenét anyanyelvén imádja, s e nyelven hallja hirdetni — a haza határain túl is Krisztus tanának örök igazságait.

Ha valahol szükséges, úgy Bukurestben okvetetlen meg kell menteni azon egyetlen magyar iskolát, melyet az ottani ref. egyházközség, áldozatok árán, a román kormány minden segélye nélkül, tart fenn. Meg kell menteni — igen. Mert ha innen kitiltatik a magyar szó, a nemzeti karakter, s mondjuk a magyar haza szeretete: ezekre, az ott született és ott élő magyar alattvalók gyermekeit, a Szent László és Szent István társulat által kizárólag a magyarnyelv tanítására — évi segélyben részesitett és olasz papok által vezetett r. kath. iskolában, a magyar nyelvet tanító kántor-tanítónak aligha lesz szabad megtanítania.

Meggyőződésem, hogy ottani ref. magyarságunk ezen ügyét, ha másként nem lehet, diplomaciai erélyes közbelépéssel kell megoldani.

Hiszen itt szerzett és élvezett nemzetközi jogok megsértéséről van szó.

Nézzük csak. Nagyságos Koós Ferenc ur e lapok 8-ik számában írt cikkében ezt állítja: „*az ő papsága idejében Rosetti cultusminiszter megkisérlette azt, a mit a mostani román minister, hogy t. i. a ref. iskolákra reá tegye kezét.*“ Hát én a mondó vagyok: ha lehetett volna, bizonnyára nem marad Rosetti úr csak a kisérletnél, hanem végre is hajtja akaratát.

Barabás Endre tanár úr meg azt írja, e lap 5-ik számában közölt és figyelmet keltő közleményében *hogy a ref. egyházak talán az egyházkerület tudta nélkül engedtek az erőszaknak.* Nem hiszem. Bartalus János paptársam és utódom bizonnyára nem volt tétlen nézője, hallgatag beleegyezője ennek. És én?.... örömmel írhatom, hogy az 1875 - 1881-iki években, míg bukaresti pap voltam, ilyen rendeletet nem vettem, ilyen irányú eljárást nem tapasztaltam.

Igaz, hogy akkor is tanítottuk iskolánkban az ország hivatalos nyelvét: a románt. Én ezt természetesnek találtam és találom. Hiszen a lakosoknak érdekében áll, hogy ismerjék, tudják nyelvét azon országnak, hol élnek. E mellett tananyagunk az volt, a mi a hazai népiskolákban, az itten használt tankönyvek tartalma szerint. Minden évben megtartattuk a rendes vizsgát, melyen többnyire jelen volt a *revisor de scolár* (iskolai felügyelő) vagy személyesen, vagy annak helyettesse. A vizsga tárgyai között ott volt a hazafias dal is. Nem volt botránkozás ezért.

Sőt mondhatom, nem egyszer jóindulatu támogatásában is részesitette iskolánkat az akkori felügyelő. Csak két esetet említek fel, úgy emlékszem, 1880-ban egy rendelet lett kibocsátva, melynek értelmében kötelesek voltunk tanítói oklevelünket a kormánynak bemutatni. Az enyémet, mint akadémiát végzett egyénét, szó nélkül acceptálták. Kántor-tanítónk azonban, ki egyszersmint a román nyelvet is tanította, semmiféle oklevéllel nem birt még akkor.

A bajt megelőzendő: megkértem a felügyelő urat, hogy ajánljon egy román nyelvi tanárt, kitől tanítónk órákat vegyen. Megtette készségesen. Rövid idő multán, az illető tanár kiállitott egy bizonyítványt, melynek alapján a ref. tanító háboritatlanul tanított tovább.

Egy más alkalommal azon helyzetbe jutottunk, hogy nem volt munka tanítónőnk. Kérésemre, ugyancsak a felügyelő úr, egy román tanítónőt ajánlott, ki az ő reábeszéllése folytán, 30 frank havi csekély tiszteletdíj mellett, tanított a leányoknak kézimunkát és román nyelvet.

Ilyen állapot volt akkor!

Csendes, békés viszonyok között tiszteletben tartottuk jogait azon országnak, hol éltünk; élveztük áldásos intézményeinek jótéteményeit. Szerettük azt az országot, szerettük lakóit, résztvettünk nemzeti ünnepélyeiken a függetlenség kikiáltásakor; hódoltunk királyának, midőn az megkoronáztatott. De e mellett szabad volt szeretni magyar hazánkat, nemzetünket, szabad volt ennek jóllétéért imádkozni. Bár külföldön éltünk, de magyarok voltunk és maradtunk érzésben, cselekvésben.

Miért nem lehet ez így továbbis? mi indította a román kormányt ilyen értelmű rendelet kibocsátására! Miért nem alkalmazza ezt az ottan élő értelmiségben nagyobb, vagyonban gazdagabb német evangelikusok óvoda, elemi, reál és felsőb fiú-leány iskoláira? Miért szabályozza meg csak a magyar ref. iskolát? Hát a viszonosság elvén alapszik ez? hát alkotmányos eljárás ez? Ezek után mégis mi vagyunk a nemzetiségek elnyomói s azok jogainak lábbal tiprói? Hát a magyar kormány kizárólagosan csak a magyar nyelvet octrojalja a hazai román iskolákra? Bizony megelégszik azokban a magyar nyelv csekély vagy több helyen semmi eredményü tanításával. Tanítóit a román felekezetnek nyugdíjban részesiti, a legmesszebb menő kedvezményeket nyujtja, sőt hallgatagon még az ilyen felirást is eltüri a román iskolán: *scola nationala romana.* stb. stb.

Valami mélyreható okának kell lenni, mi arra vezette a román kormányt, hogy a mit eddig türt, jogosnak tartott: ezt lerontsa: abban reá nézve veszélyt lásson. Miért? ezt kell kipuhatolni, hogy védekezhessünk.

Nem felekezeti.... nemzetiségi kérdés ez. S hiszem, hogy nemzetünk és egyetemes egyházunk számottevő vezetői, első sorban igazgató tanácsunk utján, buzgóságban, tevékenységben kiváló püspökünkkel élén, megtalálják a módot, mely segít, az utat, mely kedvező eredményre vezet.

Láttam én, tapasztaltam többször külföldön, egy nagy állam képviseletének erélyes fellépésében: a kedvező sikert, a megnyert győzelmet.

Ha a nagytiszteletű szerkesztő úr megengedi és ha érdemesnek találja más alkalommal a bukaresti ev. ref. egyház és annak hiveiről mondok el egyetmást.*

Bethlen, 1901. febr. 27-én. ***Gyárfás Albert.***
ref. lelkész.

* Szivesen vesszük. Ez ügy többszörösen is fontos. Szerk.

Igazgató-tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1901. febr. 21.

(Folyt. és vége.)

Örvendetes tudomásul szolgált a zilahi kollegium ama bejelentése, hogy Biró Ferenc, algondnok aa. ujabb 200 korora alapítványt tett.

Főt. Püspök aa. indítványára elhatározta ig.-tanácsunk, hogy jövőre az egyházkerületi közgyűlés jegyzőkönyveit az egyházmegyei, kollégiumi és püsp. vizsg. alatt álló egyházközségi gondnokoknak is megküldi, mert arra, az egyházi élet fontosabb mozzanatainak nyilván tarthatása céljából, a gondnokoknak is föltétlenül szükégük van.

A nagyenyedi egyházmegye tanácsának ama kérését, hogy a törvénytelen szülöttek utólagos törvényesítéséről az állami anyakönyv-vezetők hivatalos értesítést adjanak a lelkészi hivataloknak, nem találta ig.-tanácsunk a belügy miniszterium elé terjeszthetőnek, mert az 1894. évi XXXIII. t.-c. szerint csakis az állami anyakönyvek ismertetnek el közhitelességüeknek, minélfogva nem kivánható a minisztériumtól, hogy a magánfeljegyzésnek tekinthető egyházi anyakönyvek teljessé tételéhez állami segítséget nyújtson.

Tudomásul szolgált főt. és mélt. Kun Bertalan, konveti elnök aa. amaz értesítése, mely szerint az idei konvent üléseit f. é. április hó 16-dikára óhajtja összehívni.

Magyar-nemegyei egyházközségünk indokolt kérésére megengedtetetett, hogy a m. kir. földmüvelési kormánytól egy telepállományt, kántori lakásul, átvehessen, kedvezményes föltételek mellett.

Főt. Püspök aa. jelentéséből értesülvén igazgató-tanácsunk arról, hogy a püspöki javadalomhoz tartozó b.-bocsárdi szőllők a philloxera által rohamosan pusztíttattnak s hogy e birtok kezelése külömben is csekély haszonnal jár: kimondotta, hogy az egész birtokot felajánlja megvételre az államkincstárnak, minthogy a birtokhoz tartozó 150 h. erdő közvetlenül az állami erdők szomszédságában fekszik.

Foglalkozott ezek után, ig.-tanácsunk a konventi kongrua bizottság által megküldött 95722—1900. számu közokt. miniszteri rendelettel, mely szerint évenként 23000 korona állami dotáció bocsáttatik az egyetemes konvent rendelkezésére abból a célból, hogy az 1898. évi XIV. t. c. szellemében megfelelően, évi 500 kor. maximális összeg erejéig ama segédlelkészek (vagy helyettes lelk.) is segélyezhetők legyenek, kiket a rendes lelkész betegsége, vagy más okból való munkaképtelensége miátt kellett bizonyos állomásokra alkalmazni az ok megszüntéig és hogy kárpótolhatók legyenek, hasonló összeg erejéig, azok a lelkészi özvegyek, kik a kegyeleti év alatt saját költségükön kötelesek segédvagy h.-lelkészt alkalmazni és végre, hogy hasonló kárpótlás legyen nyujtható a nyug. pap mellett félfizetésen szolgáló lelkészeknek is.

A kongrua-bizottság a már rendelkezésre álló 1900. évi részletet az idei konvent által kiosztatni óhajtván: rovatos kimutatásokat kivánt a szükségletről, mely kimutatásoknak összeállítására ig.-tanácsunk fölhivta is az espereseket, kimondván egyúttal, hogy a beérkező kimutatások fölterjesztése alkalmával arra fogja kérni az egyetemes konventet, hogy jövőre egy összegben bocsássa rendelkezésére a kerületnek, az állami kiegészítés alá kerülő összes lelkészi állások számához viszonyított összeget, saját hatáskörben való kiosztás céljából. E kérelem teljesítését a miniszteri rendelet alapján is remélhetjük, mert az átalányösszeg megállapításának alapját a Miniszter úr előtt is. az általunk kérelmezett kulcs képezte.

Az ujan alakult baróthi anyaegyház kérésére összeállíttatott ig.-tanácsunk egy gyüjteményt az 1872 év óta megjelent közgyülési és konventi jegyzőkönyvekből és azt ingyen bocsátott a az egyház rendelkezésére.

Néhai Nagy Péter és Szász Domokos, volt püspök aai síremlékét megfelelő vasrácscsal óhajtván ig.-tanácunk körülvétetni, az erre vonatkozólag beérkezett tervek közül a styl- és szolidság tekintetében legmegfelelőbbet kiválasztotta és annak elkészíttetésére az elnökséget fölhatalmazta,

Ezekután a kolozsvári egyházközség szervezeti szabályzatát vette ig.-tanácsunk tüzetes felülvizsgálat alá és kisebb módosításokal meg is erősítette, örömmel látván abból, hogy az egyházi élet föllendítése czéjából annyira óhajtandó parochiális szervezkedés folyamatba indult.

A sepsiszentgyörgyi kollégium ama határozata, melyszerint Tárkányi György, vallástanár aa. részére az első korpótlékot folyósitotta, kivételesen jóváhagyatott, azzal az elvi megállapodással, hogy jövőre csakis az állami törvények értelmében esedékes korpótlékok folyósításához fog főhatóságunk is hozzájárulni.

A marosvásárhelyi kollégium elüljárósága, miniszteri kivánalom folytán, oda módosította államsegélyi szerződésének a tanári javadalmak megállapítására vonatkozó részét, hogy a tornatanár fizetését az eddigi 1600 kor. helyett, 2000 koronában és 5 izben esedékes 200-200 kor. ötödéves korpótlékban irányozta elő. Ig.-tanácsunk maga részéről is jóváhagyván e módositást, fölterjesztette a szerződéseket, további megerősítésre.

A kolozsvári kollégium ajánlata alapján, meleg pártolásssal terjesztette föl ig.-tanácsunk Borcsa Mihályné kérését, sulyos betegségben szenvedő férje kegyelemből való nyugdijazása iránt.

Jóváhagyó tudomásul vette és hasonló célból a minsztérium elé teljesztette ig.-tanácsunk a kolozsvári kollegium ama határozatát, melyszerint egy magyar-latin és egy német-magyar tanszéknek betöltésére kiván pályázatot hirdetni.

A zilahi kollégium az iránti kérése, hogy a miniszteri biztos kifogásai ellenére vegye tudomásul a közokt. minisztérium a vallástanári és tornatanítói állások teendőinek jelenlegi ellátási módját, a fölhozott indokok alapján, pártoló ajánlattal terjesztetett föl a vallás- és közokt. Miniszter úr elé.

A mult évi konvent fölhivása alapján ig.-tanácsunk is bevette az egyházmegyék, kollégiumok és püspöki egyházak véleményét az ágostai evangélikusok részéről fölvetett amaz indítványra vonatkozólag mely a budapesti kir. tud. egyetemnek protestáns theol. fakultással leendő kiegészítését célozza.

Az elvben mind egybehangzó vélemények alapján körvonalozta azután ig.-tanácsunk a kerület véleményét

mely szerint a felekezeteknek törvényileg biztosított egyenjoguságából kifolyólag és az ez alapon nyugvó viszonosság elvénél fogva mind két hazai egyetemnek kiegészítését látja szükségesnek és csak épen pénzügyi szempontok által megokolt opportunitási tekintetből lehetne megnyugodnunk egyelőre abban, hogy a mint a róm. és gör. katholikusok részére a budapesti egyetemen már szervezve van, akként a protestánsok részére a kolozsvári egyetemen szerveztessék, egészen államköltségen, theologiai kar.

A szervezés részleteire nézve is kifejtette ig.-tanácsunk véleményes javaslatát, némi befolyást kivánva fenntartani a felekezeti főhatóságoknak az alkalmazandó theol tanárok kinevezése körül.

A kolozsvári kollégium előterjesztésére megengedte ig.-tanácsunk hogy a torna-tanitói állásra a pályázat közzététessék.

A Bethlen-kollégium indokolt javaslatára elhatároztatott, hogy az ottani képezdében, magántanulói minőségben, végző leánynövendékek csak az esetben fognak jövőre tanképesítő vizsgára bocsáttatni, ha egy évi gyakorlati tanítás utján szerzett nevelőnői képességüket igazolják.

Jóváhagyta, ezek után, ig.-tanácsunk a sz.-udvarhelyi és m.-vásárhelyi kollégium, továbbá az ilyefalvi, szászvárosi, s.-sz.-györgyi és nagyenyedi ehk. 1901. évi költségvetéseit; a mult évi országos közalapi, belmissiói és Emke-segélyi számadásokat és végül a székesi Ilyés-alap és a kolozsvári egyházközség 1901. évi költségvetését is.

A közalapi segélyezési szabályoknak megfelelő módon engedélyt adott az ig.-tanács sepsiszentgyörgyi egyházközségnek arra, hogy közalapi adóját évi 240 kor. átalány-összegben fizethesse.

Végre, több apróbb ügy elintézése után Boc Elek szászrégeni öreg lelkész aa. nyugdijazása engedélyeztetett és ezzel az ülés, a tárgysorozat teljes kimerítésével, bezáratott. *r. s.*

Egyházi élet.

Egy szép nap emléke és annak megörökitése.

A vajda-hunyadi ev. ref. Egyházmegye mult évi okt. hó 9-én tartotta meg rendes őszi közgyűlését Déván, Hunyadmegye székhelyén. Nem célom ezen közgyülésről referádát irni, mert ha ki nem nevetnének is, de bizonyára megmosolyognának érette, hogy most jut eszembe ilyesmi. Éppen ez okból mellőzve a rendes folyó ügyek tárgyalási menetének leirását, melyek különben is egyházmegyénk mindenikében egyek és ugyanazok, mert hiszen bizonyos egyöntetüség csak az együvé tartozás természetéből is önkényt folyik: egészen más olyan érdekes és nevezetes momentumra óhajtom terelni a szives olvasók figyelmét, mely bár a mult évben történt, de azért még ma sem veszitette el aktualitását, sőt még csak ezután fogják érezni jótékony hatását.

A mint említém tehát, mult évi okt. 9-én volt a közgyűlés, de merem állitani, hogy régen, nagyon régen lehetett oly népes és megható jelenetekben oly gazdag közgyűlése a v. hunyadi egyházmegyének, mint ez. A közgyűlés tagjai csaknem mindnyájan megjelentek, mert tudva volt, hogy *Bartha Lajos*, előb dévai, majd tordosi pap és esperes most töltötte be esperessé választatásának 25 éves évfordulóját, s igy a közgyűlés bizonyos ünnepségekkel lesz egybekapcsolva.

A közgyűlés reggeli 9 órakor vette kezdetét a nemzeti lobogóval diszitett papi lak tanácskozási termében. A rövid, de velős megnyitó beszéd után *Barcsay Béla*, e. m. főgondnok állott fel, s megemlékezve azon hasznos és kiválóan fontos szolgálatokról, melyeket *Bartha Lajos* 25 éven át szakadatlanul tartó esperessége alatt a Hunyadmegyében levő ref. gyülekezeteknek, az erd. ev. ref. egyházkerületnek, s közvetve a magyar nemzeti érdekeknek tett: a közgyűlés meg-megujuló éljenzése között meleg hangu beszédben üdvözölte őt, s egyszersmind a meghatottságtól reszkető hangon a következő indítványt tette: »Mondja ki a közgyűlés, hogy nt. *Bartha Lajos*, Hunyad-Zaránd vármegye ev. ref esperesét esperessé választatásának 25 éves évfordulója alkalmából örömmel üdvözli az egyházi téren kifejtett működéséért elismerését fejezi ki és további működésében is bizalommal támogatja. Ezen határozatát igtassa jegyzőkönyvbe és azt kivonatban az esperes urral közölje«.

Ezen indítványt nagy lelkesedéssel fogadta az egész közgyűlés, mire az ünnepelt esperes meghatottan és igazán könnyeket fakasztó szavakban válaszolt. Megköszönte a szivélyes üdvözletet és nem várt ovációt, mely szivének, lelkének igen jól esett, s igéretet tett, hogy jövőre még nagyobb buzgalommal fog igyekezni, hogy a közgyűlés tagjainak és a vezérletére bizott gyülekezeteknek iránta tanusitott bizalmát és szeretetét kiérdemelje.

Eddig azonban csak kezdete volt, s ugy szólva csak hivatalos része folyt le emez óvációnak, melyben a köztisztelet- és szeretetben álló derék esperest tisztelői, barátai részesiteni óhajtották Ezután következett a folytatása, a midőn a szeretet és barátság a maga közvetlenségével nyilatkozott meg és üdvözölte a jubilánst. Pont 11 órakor ugyanis az elnök felfüggesztvén az ülést, templomba vonultunk, hol már szép számu előkelő közönség, s az áll. tanitóképezde ev. ref. növendékeiből összeállitott dalárda várakozott mi reánk. A »Te benned bizunk« és a Hymnusz elhangzása után *Vásárhelyi Lőrinc*, őralja-boldogfalvi lelkész lépett a szószékre és Jézus ezen szavai alapján: »Ne gondoljátok, hogy azért jöttem volna, hogy békességet bocsássak e földre, nem azért jöttem, hogy békességet bocsássak, hanem fegyvert« szép és eszmékben gazdag beszédet mondott találóan utalva abban az ünnepelt esperes negyedszázados munkásságára is. Az egyházi szertartás végével egy igen kedves és megható jelenet következett. Ugyanis Szőts Sándor, a dévai gyülekezet »*kicsi*« nagy papja az Ur asztala mellé állván egyháza, gyülekezete nevében a szeretet és barátság melegségével üdvözölte az esperest, mint volt dévai papot, s elődjét, a ki ezelőtt 25 évvel ezelőtt épen itt és e helyen lett esperessé megválasztva. Egyszerű, szivből fakadt szavai könnyeket csaltak a hallgatóság és az ünnepelt szemeibe, ki a meghatottságtól remegő hangon mondott köszönetet a szeretet ezen ujabb megnyilatkozásáért, beszédét áldással végezte, melynek utolsó szavai zokogásba vesztek el....

Ezen mindnyájunk lelkében kedves emléket és mély nyomokat hagyó jelenet után visszatértünk a zöld asztalhoz s folytattuk tanácskozásainkat. A rendes folyó ügyek letárgyalása után közgyülésünk *Sylvesztei Domokos*, szászvárosi első lelkész inditványára elhatározta, hogy a mai szép nap emlékére — *Bartha Lajos esperes nevére* — a kolozsvári protestáns szeretetház javára alapítványt tesz, melynek összegét a közgyűlés tagjai között eszközlendő gyűjtés utján szerzi be a gyűjtés eszközlésével, s az alapitványnak illetékes helyen leendő bejelentésével, mint előljáró e. m. jegyzőt alulirottat bizván meg

Ezen határozat kimondása után elnök a közgyülést általános éljenzések között berekesztette, a mikor is, hogy a testnek is megadassék a mi az övé, a „nemzeti kaszinó“ emeleti nagy termébe mentünk, hol a

város notabilitásainak több kiváló tagjával megszaporodva, asztalhoz ültünk. A 3-ik fogásnál maga az ünnepelt esperes állott fel és éltette Magyarország dicsőségesen uralkodó koronás királyát, kinek hosszu és boldog életéért milliók imája száll fel az égbe. Utánna ***Réthy Lajos***, kir. tanácsos tanfelügyelő köszöntötte fel a jubiláns esperest, még pedig azzal az igazi ékesszólással, minőt az isteni gondviselés csak egyes kiválasztott férfiaknak juta osztályrészül. Beszédjében nem halmozta el az esperest magasztalással, divatos szóvirággal, nem zengett neki dicshymnuszokat, hanem az életéből, működéséből összeválogatott szép tények művészi összefoglalásával tartott egy olyan üdvözlő beszédet, mely még neki, az elismert szónoknak is remekei közé tartozott. Viharos éljenzésbe tört ki a a közönség e beszédre; az ösmerősök és jóbarátok nem győztek eléggé gratulálni a szónoknak; ennek daczára oly lelkesedést még sem keltett ez, mint Dr. Gróf Kuun Géza őnagyméltóságának, az európai hirre emelkedett tudósnak az ünnepelthez intézett és itt Kiss Mózes, m.-németi lelkész által felolvasott üdvözlő levele. Igazi klassikus nyelven irott levél ez, melynek minden szava igaz gyöngy; e levél valóban koronája volt ez ünnepélynek, melyet mint becses ereklyét és drága ajándékot büszkén mutathat fel annak tulajdonosa. E levél, mely az egyházi téren való munkálkodásban sokaknak buzdítására szolgálhat, szóról szóra a következőleg hangzik:

„Nagytiszteletü esperes Ur! E mai napon, midőn a Nagytiszteleted gondjaira bizott vajda hunyadi ev. ref. Egyházmegye képviseletében többen jelennek meg olyanok is, kik immár 25 évre kiterjedő áldásos esperesi hivatalának csak utóbbi éveiben működtek közre a szent célok előmozdítására s egyházi életünk fejlődésének régebbi időszakát csupán az irott emlékekből, s hallomásból ismerhetik; e sorok irója, ki ezen hosszu időn át figyelmes szemlélője volt mind azon tényeknek, melyek egyházmegyénk életének fejlődési folyamatát kiválóbb mértékben alkotiák, s vágyó, s jót váró lélekkel, s vigasztaló reménnyel szivében szemlélte a kedélyeknek időnként való háborgását, e háborgások lecsillapultával, az engesztelő szellem sugallatát, a bölcsességnek hullámokat elsimító hatalmát, s a dűledező határjeleknek általa eszközölt megerősítését, a szeretet megnyilatkozását, s az évek csendes munkáját, fájdalom! az örömünnepen nem lehet jelen; valamint a multban, távol bár az egyházmegyei gyülésektől, az öröm és bánat, a remény és aggódás érzetével, s mindenekfelett Istenben vetett erős bizalommal osztozkodott a közérzületben: ugy ma is távol és egyedül vesz részt teljes szivvel egyházmegyénk örömünnepében.

Üdvözlöm a mai napot, a melyen Nagytiszteletü Esperes úr 25 évre terjedő esperesi hivatásának örömünnepét üli, mint szerencsés napot, s Istentől megáldott napot, mert a napok mindennek munkáját mutatják meg, s az ilyen nap sok esztendő fáradságos munkáinak javaiból teljes.

Üdvözlöm a Nagytiszteletü Esperes urat ez örömünnepen, mint olyant, a ki hivatalának megújult időszakaiban egyházmegyéje érdekeit melegen szivén viselte, a szeretet munkáiban az elsök között járt, a világosságnak útat nyitottt mindenfelé, hogy azon jótéteményeit elárassza, édes tanácsa sok szivet vidámitott, engesztelékeny természete képessé tette a megzavart békét gyorsan helyreállitani, s a mi mindennél főbb: a vallásos érzést hiven ápolta megyéjében mindazok lelkében, kikkel akár a magánéletben, akár hivatalosan érintkezett.

Istennek kegyelméből ujuljanak meg a napok és feles számu évekre szaporodjanak, melyekben Nagytiszteleted esperesi hivataloskodása a jó czélokat mind inkább előmozdítva folytatódjék szent egyházunk javára, előmenetelére, mindnyájunknak szive óhajtása szerint! A kegyeseknek örömük nagy e világon; ez örömben részesüljön nagy mértékben, s hosszu időn át Nagytiszteleted!“

Ez a szép üdvözlet leirhatatlan hatást keltett, s az ünnepelt esperes szivét anynyira megindította, hogy alig birt az elérzékenyüléstől néhány szót szólni s felkérni Kiss Mózes, lelkész afiát, hogy e meg nem érdemelt figyelemért és megemlékezésért legmélyebb köszönetét és forró háláját a kegyelmes ur előtt tolmácsolni szíveskedjék.

Réthy beszédje, s ezen üdvözlet hatása alatt aztán megindultak a szebbnél-szebb komoly és ünnepélyes vidám és kedélyes köszöntések, mert az ünnepelt barátai, tisztelői, úgyszólva, egymással versenyre keltek, hogy mentől több és kitűnőbb jeleit adhassák az iránta érzett őszinte szeretet, bizalom és ragaszkodásnak.... Délután 4 óra volt már, mikor emelkedett hangulatban és azon boldogitó tudattal oszoltunk szét, hogy ezen nap öröme sok más napnak az örömével felért.

Ime ekként ünnepelte meg a v.-hunyadi egyházmegye derék esperesének 25 éves jubileumát. S hogy av egyszerü de szivet-lelket megindító ünnepélyen el hangzott beszédek nem voltak tűnékeny, röpke szavak, s a felkeltett lelkesedés sem volt ideig tartó puszta felhevülés, hanem élet és valóság a legekklatánsabbul bizonyitja ama 220 koronás, Bartha Lajos esperes neve tett alapítvány, mely éppen e szép nap emlékét van hivatva megörökíteni, s melyet én febr. hó 27-én e közleménynyel egyidejüleg jelentettem be és küldöttem el az illetékes hatóságnak, a mélt. Ig. Tanácsnak. Az összeg nem nagy, de annál nagyobb volt a lelkesedés, mely azt összeadta; vajha e lelkesedés terjedne el messze körbe, s ragadna el másokat is, hogy a szép emlékü napokat mindenütt egy-egy ilyen alapítvánnyal tennék nevezetessé és örök emlékezetüvé!

Juhász Izidor,
ev. ref. lelkész, e. m. aljegyző.

A kálvini egyház hanyatlása Apaffi Mihály idejében.

Irta: ***Szádeczky Béla.***

(Folytatás.)

1667-ben így ir a fejedelem Telekinek: »Nyilván lehet kegyelmednél, mely igen elfogytak birodalmunkból a tudós lelkitanitók, prédikátorok. Egy nehány ekklésiák most is pap nélkül vannak[1].« Meghivta azért Teleki Váralyai Lőrinczet és Kaposi Pál szathmári papokat Erdélybe, kik közül csak Kaposi fogadta el a meghivást.

Ha pedig nincs pásztor, gondozás nélkül elszéled a nyáj.

De nem szabad figyelmen kivül hagynunk egy más körülményt sem, a midőn a kálvini egyház hanyatlásának okait keressük.

A kálvini (általában a protestáns) egyház sohasem zárkózott el a szellem szabad nyilvánulása elől. Főként Erdély a vallásos vitatkozások termő talaja volt majdnem az egész XVII. sz. folyamán. E század közepétől főként az egyház belső igazgatásának kérdése felett folyt a vita. A praesbiteri és episcopalis irány hívei állottak szemben egymással. Ezek a vitatkozások nem szüntek meg Apaffi uralkodása idején sem.

A szathmári synodus már 1646-ban reversalis alá vetette Magyari Benedek borosjenői és Kovásznai Péter nagyváradi praesbiteri irányú papokat, de azért

[1] Erd. Prot. Közlöny 1890. évf. 322. l.

a további vitatkozásoknak nem vethetett véget. Az 1661-iki gyűlés újra foglalkozik e kérdéssel s a fejedelem hozzájárulásával elrendelte a püspöki igazgatást, megtiltotta a praesbiteri elnevezést, mint a mely szakadásra ad okot. Azért ez ügy még 1671-ben sem aludt el. Sántai Pócs István huszti ref. lelkész ez évben még levelet ír Telekihez a praesbiteri rendszer behozatala végett az erdélyi egyházakba.[1]

Az elharapódzott, sokszor végletekig menő vitatkozások között olykor a fejedelem közbelépésére volt szükség, hogy a felizgatott kedélyek lecsillapuljanak És mintha Apaffi gyönge fejedelem kormánya alatt ezen vitatkozások is korlátlanabb mederben folynának.

A szabadabb theologiai irány képviselő *Dézsi Márton* enyedi és *Pataki István* kolozsvári tanárok Coccejos tanait követték. Ők a bibliának szabadabb értelmü magyarázatát hangsulyozták és az u. n. foederatio tanait hirdették. A theologiával annyira ikertestvér philosophia is szabadabb irányban indult. Az Aristoteles féle bölcselet helyébe a Cartesius-é lép, a kutatás, vizsgálódás elveit hangsulyozva. Ennek az iránynak képviselője Erdélyben *Csernátoni Pál* kolozsvári professor.

Tofeus a püspök a régi, orthodox iránynak hive valószinüleg a papság nagyrészével együtt. Az ujítók ellen kifejtett küzdelmében buzgó támogatói voltak *Pósaházy* és *Buzinkai*, gyulafehérvári tanárok. Pósaházy pert indít ez ujítások ellen. Dési, Pataki és Csernátoni Fogarasba hivattak meg a fejedelem tanácsa elé. Ügyöket azonban innen az egyházi, az 1673-iki közgyülés elé utasitják, stb.[2]...

(Folytatása következik.)

Irodalom.

Jancsó Sándor nagyenyedi lelkésztársunk hirnevesebb német theologusok és egyházi szónokok nyomán dolgozott *Egyházi Beszédeit* örömmel üdvözöljük s olvasóinknak a legmelegebben ajánljuk.

A protestáns predikació nem elégedhetik meg csakis hangulatkeltéssel. Predikációinknak szilárd gondolatokat, igazságokat is kell nyújtaniok, melyek mindig vezethessék a vallásos keresőt. A gondolatgazdagság megóvja a predikációt az unalmasságtól; de az akarati elhatározások irányításában, éppen nagy tényező a világos valláserkölcsi tudat. Nem tagadható, hogy nagyobb gondolatgazdagságra van szükségünk s a nagy predikátorok éppen gondolatokat is nyújtanak s — ébresztenek.

A protestáns predikátor előtt a vallás nem lehet csak vékony ér, mely az élet egy szükebb medrében folydogál. A protestáns prédikátornak éppen azt kell megmutatnia, hogy a vallás az életet a maga egész szélességében és hosszaságában átfogja, hogy az élet összes vizei felett ott lebeg az Urnak lelke és Isten van mindenekben. Képzettség, magasabb álláspont, széles látókör képesitik a nagy prédikátorokat e mindent átfogó, egyetemes valláserkölcsi világnézletet, az istenige és az élet végtelen összefüggéseit szemléltetni s ők mesterileg tanítnak az igének mind szélesebb körben alkalmazására s érvényesítésére. Szükséges a nagy prédikátorok tanulmányozása, hogy a kisebb prédikátor ki ne merüljön s csak letaposott körben forgó ne maradjon.

A nagy predikátorok az örök igazságokat koruk gondolkozási formáiban nyújtják s predikációik kidolgozásában sem logikátlan kuszáltsággal és izléstelenséggel tüntetnek, de koruk minden kulturális követelményeinek kielégítésében is mesterek.

Ez előnyök mellett még csak egyre, a legnagyobbra akarunk itt teljes hangsúlylyal rámutatni. A nagy predikátorok nemcsak szélesebb látókörüek, nem csak tudatosabbak, de *hivőbbek* is. Reflexióik saját vallásos érzületükből merülnek föl s e reflexiók azért oly világosak, gondolataik azért oly erőteljesek, mert hitök élő, mélységes. Tanítnak saját hitből, egész meggyőződésből predikálni. Nekünk pedig nemcsak több gondolatra, de több hitre is szükségünk van.

Sok, igen sok okunk van, hogy Jancsó Sándor dolgozatait örömmel üdvözöljük.

Volt idő, mikor a német predikáció irodalma mélyen sülyedt állapotban vala s a francia és angol irodalom tanulmányozásával s átültetésével kezdte meg azóta csodálatos emelkedését. Akadémiánk, a természettudományi társulat, legelőkelőbb szépirodalmi társaságunk egyaránt nagy gondot fordít idegen irodalmak remekműveinek átültetésére. Méltán!

Jancsó Sándor szabadon dolgozta át válogatott prédikátorait. Jancsóról tudjuk, hogy íróinak eszmevilágában otthonosan mozog s ismerjük kifejező erejét, szóval és tollal rendelkezni tudását. Dicséretes munkát végzett s munkája termékenyítőleg fog hatni. Főleg egy kivánni valónk van: folytassa!

Molnár Albert.

Különfélék rovata.

Gyászlap. *Sylvester Domokos* szászvárosi első papunk — meghalt. E hir méltán borítja gyászba egyházkeréletünket s egyházkerületünk határain túl is mindazokat, kik ismerték őt. Pedig sokan ismerték őt; hiszen nyomtatásban is megjelent s országszerte használt gyönyörü beszédeiben az összes reformátusokhoz szólt. Fényes elméjével, protestáns papi karakterével egyházkeréletünk egyik büszkesége volt ő s nagy papjaink sorában foglal helyet. Az idvezültben Nagy Károly theol. tanár apósát gyászolja. A gyászoló családnak Istentől a vigasztalás erejét kérjük. Mi tudjuk s Sylvester Domokos is bizonyságunk, hogy a halottak is — élnek.

Romániai egyházi ügyek. Mező Lajos, dévaványai s. lelkész aa. két cikket küldött szerkesztőségünknek, a romániai egyházi ügyekre vonatkozólag. A cikkek tartalmát csak főbb vonásokban közöljük, mert lapunk terjedelme csak ezt engedi meg.

Egyik cikkében válaszol Koós Ferencnek, s azt mondja, hogy a püspök jelentésében nem tiltakozhatott az ellen, hogy romániai iskoláink nyelve a román. Mert egyetlen nemzetiségi iskola sem saját nyelvén tanít, csak a német. Ez pedig azért van, mert a román királyné őfensége német és luteranus vallásu, ki minden vasárnap a luth templomba jár. Minthogy a román uralkodóház német, a német nyelvet elnyomni nem lehet.

A másik cikkben szól *A romániai reform. hivekről.* — A hivek iparosok, napszámosok. Szorosabb értelemben vett értelmiség nincs. Románia uj állam. Urai birtokosok. Munkásnépe keverék nép. — Ezért a román nép nem nézi, hogy román, vagy magyar, csak azt, hogy ki termel jobb minőségü munkát. De azt megkivánja, hogy mindenki románul tudjon. Az iparosnak ez nagy érdeke. A ki ennek az érdeknek enged, ott letelepedik. A román nyelv aztán kenyere. A nélkül meg nem él, még a pap sem. Mert a pap, mint iskolaszéki elnök románul kell, hogy beszéljen a tanfelügyelővel. Ezért helyes a Gönci abc kitiltása. Mert csak igy haladhat tovább a gyermek. A ki Romániában él, tudjon románul. Ez Románia érdeke. A mi érdekünk az, hogy hiveink lelkéből ne aludjék ki a prot. vallás, a reform. vallás szent lángja. Ez pedig nem a Gönci abc-ben, hanem a szent könyvben van. A pap legyen vallásos, hazafi. Legyen az élet vezetője. Tudjon

[1] Erd. Prot. Közlöny 1894. évf. 182. l.
[2] Bod. P.: Smirnai Szent Polikarpus 100 stb. l.

románul. Mert a román kormány nem üldözi a magyar egyházat, csak törvényeit alkalmazza. Nehány magyarért kivételt nem tehet. A család és az egyház érdeke aztán, hogy magyart neveljen.

Bethlen Gábor *erdélyi fejedelemnek Nagy-Enyeden felállitandó szobor* alapja javára. országos gyüjtés utján, 1901 február hó 15-ig 28383. kor. 87 f. gyült össze.

Az evang. reform. egyetemes tsnügyi bizottság április 12 re hivja össze Sárospatakra az elnökség. Az ülés tárgya lesz a tanterv végleges megállapitása.

A debreceni reform. egyházközségnek nagy gyásza van. Kalocsa Róza, a magyar nőnevelés lelkes úttörője, a debreczeni reform. felsőbb leányiskola, tanitónőképző igazgatónője, elhalt február 16-án, életének 63-ik, buzgó tanitói működésének 37-ik esztendejében. Temetése nagy részvét mellett ment végbe 18-án. Nyugodjék csendesen, áldásos működése után!

Létesítsünk protestáns leányiskolákat. Ismeretes dolog, hogy a zárdák nem engedték meg, hogy a más vallásu növendékek benn saját vallásukat tanulják. Ez történt a Dunántúl is. A lelkészek ezen visszás állapot megszüntetésére törekedtek, s azt követelték, hogy vagy engedjék meg a vallástanitást benn nekiek, vagy bocsássák el a növendékeket. A felelet az volt, hogy a kath. püspökök benn ezt nem engedik. Ezért minden növendék hagyja el az intézetet febr 1-én. Jövőre pedig más vallásunak felvételét betiltották. Ez igy jól van. Nekünk aztán tovább kell mennünk és létesítenünk kell protestáns leányiskolákat.

Az éneklés hatása az egészségre. Barth törzsorvos azt mondja, hogy az éneklésnek jótékony hatása van a tüdőre, annak levegőbefogadó képességére és az izomzat erősödésére. Az anyagcserét neveli, az étvágyat és szomjúságot erősiti. A hasfal és rekeszizom mozgásai az emésztést gyorsitják. A gége, az orr, a garat erőteljesen fejlődik, a hang finomabbá válik. A chronikus tüdőhurut ellen is alkalmas. — Tehát ajanlatos az éneklés egészségi szempontból és vallásos érzület ébresztése szempontjából.

Forradalom Spanyolországban, Madridban. Tudvalevő. hogy a spanyol udvar a jezsuiták befolyása alatt áll. Ezen befolyásnál fogva az ország rendkivül sok pénzt ad kolostorokra és papok segitésére. Ez rendkivül terheli a népet. De a jezsuiták másképen is ránehezednek a népre. Mert a kolostorok gyártelepeket, ipartelepeket tartanak fenn, hol több ezeren dolgoznak. Csak az a baj. hogy munkaidőt nem tartanak, s nem is fizetnek pénzzel, hanem fizetnek *Isten fizessével.* Igy aztán olcsón dolgoznak, s az iparos velük nem tud versenyezni. Adót nem fizetnek. A más iparost meg nagyon megterhelik az adóval. Ezért ellensége a nép a jezsuitáknak. Ellensége azért is, mert látja, hogy mindenfelől csak butitják a nepet, hogy vagyonra tegyenek szert. Úgy történt most is, hogy egy gazdag leányt becsaltak zárdába, hogy sok vagyonra tegyenek szert. Az anya ezt nem akarta. A jezsuitákat beperelte. Az anyát a törvényszék előtt Salmaron Miklós, szociálista ügyvéd védelmezte Hatalmasan kikelt a jezsuiták *népronto*, hazaáruló munkája ellen. E beszéd rendkivül nagy hatással volt a népre, s több ezeren mentek a kolostorok megtámadására. Nagy hatással van a népre az Elektra cimü színdarab is, mely erősen támadja a jezsuitákat. Madridban mindenütt azt kiáltják: Le a jezsuitákkal! De ugyanezt kiáltják Spanyolország minden nagyobb városában.

Amerikai magyar egyházmegye. Az amerikai magyar reform. lelkészek január 22-én értekezletet tartottak. Elhatározták, hogy az egyházmegyét a magyarországi egyházzal hozzák kapcsolatba. Elhatározták, hogy felterjesztést intéznek a magyarországi egyetemes konventhez, hogy ismerje el az amerikai egyházmegyét és csatolja a dunamelléki egyház kerülethez, hogy ezáltal, a hazai és amerikai hatóságok is ismerjék el létezését

A házasság korlátolása Észak-Amerikában. Minessota államban törvényt hoztak. E törvény szerint elmebajban, tüdőbajban és más megjelölt betegségben szenvedőknek megházasodniok nem szakad. A házasság megkötése előtt orvosi bizonyítványt kell felmutatni.

Hálás köszönet. Kövesdi Dr. Boér Elek egyhmei algondnok ur és neje S Gyárfás Róza őnagysága maroscsapói birtokosok, maros-ugrai szegény egyházamat kitüntető figyelembe részesitették, a mennyiben egy művészi kivitelü fedeles ezüst urasztali poharat és tányért voltak szivesek ajándékozni, melynek értéke 110—120 koronára tehető. Egyházam nevében hálás köszönettel fogadom a becses ajándékot s kérem a gondviselés Istenét, hogy a nemes szivü adakozókat az öntudat jutalma mellett halmozza el a lelki testi áldásokkal s kisérje végig életükön embertársaik áldó szeretete és elismerése. Maros-Ugrai ref. egyház nevében. Maros Ugra, 1901. febr. 25-én *Nemes* Árpád, ref pap, esperes.

Helyre igazitás. Az „Erdélyi Protestáns Lap“ 9-ik száma hivatalos részében 346—1941. sz. a. a küküllői egyházmegyébe kebelezett »Balavásár«-i lelkészi állomás köröztetvén, államsegély cimen nem 228 Kor. 70 fillért, hanem csak 224 kor. 14 fillért élvez a lelkész. Ennélfogva a balavásári lelkésznek összes jövedelme nem 1200 kor. 70 fillért teszen. hanem csak 1196 kor. 70 fillért. Tudomás vétel végett érdekeltekkel közli: Maros Ugra 1901. márcz. 1-én. *Nemes* Árpád, esperes

Szerkesztői üzenetek.

T. P. G. Patakfalva. A patakfalvi egyház történetét tárgyaló dolgozat fiokunkban van, közlésre vár. Még sok ilynemü dolgozat küldetett be hozzánk s csakis dicséret illeti lelkésztársainkat, kik egyházuk történetének megirásával foglalkoznak. Azonban a többnyire terjedelmes dolgozatok közlése lapunk szük tere miatt nem megy oly könyen, mint magunk is óhajtanók. De, a menyire lehetséges, erre a dolgozatra is, a többire is lassanként sort kerítünk.

Mélt. *K. Nagy Pál* egyházmegyei főgondnok Szőkefalva. Egy száz koronát, mint az egyházkerületi Egyházi Értekezlet alapitótagsági diját kezünkhöz vettük s a pénztárnak átszolgáltattuk.

Páva. Husz koronát, mint mult évi hátrálektörlesztést és f évi előfizetést vettük. Egyébiránt a póstai vevény nyugtául szolgálhat

Az előfizetések, igenis, *előre* fizetendők. Igazgatótanácsi körrendelet, is elrendeli ezt. Lásd: 5418 —1897. számú körrendeletet, mely az Erd. Prot. Lap 1898. évi 1. számában is olvasható. De az előleges fizetés különben is önként értetődő dolog.

Hivatalos rész.

19—1901 MEGHIVÁS.

Az udvarhelyi reformatus egyh.-megyei Értekezlet igazgatóválasztmányának tagjait 1901. március hó 12-én, kedden, d. e. 9 órakor, Székelyudvarhelyen, a piactéri ref. papi lakás tanácskozó helyiségében tartandó gyülésre tisztelettel meghivom.

Nevezetesebb tárgyak: 1. Jelentés, az időközben elintézett ügyekről. 2. Intézkedés a fiók-körök kebelében kifejtett egyh. társadalmi tevékenység számbavétele és összefoglalása iránt. — 3. Jelentés, a folyamatban levő taggyüjtési munkálatok eredményéről. — 4. Az egyh.-ker Ertekezlet közgyülését előkészitő bizottság szervezése. — 5. Indítványok tárgyalása.

Az alapszabályok 24 §-a értelmében *személyre szóló* külön meghivást a tagok ne várjanak; azonban a *fiók-körök elnökei* a választmányi gyülés idejét és helyét tudassák a választmány többi tagjaival is.

Székelyudvarhely, 1901. márc: 1. *Bod Károly*, elnök.

NYOMATOTT GOMBOS FERENCZ KÖNYVNYOMDÁJÁBAN, KOLOZSVÁRTT.

IV. Évfolyam. 11. szám. Kolozsvárt, 1901. Március 14.

ERDÉLYI
PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre..... 12 kor
félévre 6 kor

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Országos ref. lelkészi nyugdij-intézetünk ügye.

Reformált anyaszentegyházunknak, illetve lelkészi karunknak eleitől fogva három. a többieket messze felülmuló fájó sebe volt, u. m.: a kor követelményeit általánosan meg sem közelítő, csekély s hozzá jobbadán kepe fizetése; az özvegy-árva gyámintézetnek szinte teljes hiánya, és végül a lelkészi nyugdíj-intézetnek még ez idő szerint is csak a kegyes óhajtások körébe tartozó volta.

Nem tartozik cikkünk keretébe hosszasabban fejtegetni, hogy mindezek hiánya daczára theologia akadémiáink a közel mult ideig népesebbek voltak, s reformált lelkészi karunk három és fél századot jóval meghaladó idő alatt egyház- és nemzet-mentő tettei által örök hálára kötelezte az utódokat.

Változtak a viszonyok ; a kor követelményei megsokszorozódtak, s habár erő és lelkesedés — haza és egyház iránti szeretetben ma is a régiek vagyunk, anyagi erőnk elégtelensége miatt nem fejthettük azt teljes mértékben ki, s ép e miatt számban is megfogyatkozánk.

Az említett fájó sebek közül a két első a még most is folyamatban levő, de valamivel kedvezőbb körülmények között folyó lelkészi fizetések rendezése s az 1896-ban életbe léptetett Országos ref. lelkészi özvegy-árvai gyámintézet felállítása által jó időre segítve van, de a nem kevesebb fontosságu lelkészi nyugdíj-intézet ügyét ezután kell az arra hivatottaknak életre szólítani. Lássuk, hogyan állunk ez idő szerint vele. s mi módon gondolnók megteremthetőnek ?!

Mint minden megoldásra váró fontos ügynek, úgy lelkészi nyugdíjintézetünk ügyének is megvan a maga szükségszülte körülményekből folyó multja, története. Ez azonban a b. lap olvasói előtt sokkal ismeretesebb, semhogy feltétlenül szükségesnek tartanók akár a »Prot Közlöny« vagy »Prot. Lap« hasábjain felmerült véleményeket, akár a zsinat vagy egyetemes konvent ide vágó határozatait sorra regisztrálni.

Célunkhoz képest, frissebb emlékezet okáért, csupán a mult 1900. évi konvent 10. sz 8. p. alatt hozott határozatát idézzük: „A lelkészi nyugdíj-intézet felállítását az egyházmegyék sürgetik, miután a zsinat ezt a jövő törvényhozás intézkedései közé sorolta, ezen eszmével a konvent tüzetesen foglalkozni kiván s a mennyiben az annak idején megalkotható lesz, előle nem zárkozik el, sőt a zsinati tárgyak közé felvenni óhajtja, ez okból már most felhivást intéz a kerületekhez, hogy ezek a felállítás módjára tegyenek javaslatot — különös tekintettel a felállítással járó terhek megállapítására s a fedezet miként jére."

Egyházi törvényeink értelmében elaggott, vagy szolgálat képtelenné vált lelkészeink ez ideig is nyugdíjazhatók voltak, de hogy a nyomoruságos állapotból a még nyomorúságosabba való menetel mily nehezére esett az illetőknek, mutatja az, hogy lelkésztársaink között az 50 évet is meghaladó szolgálati idő gyakori, s hogy aggkorukkal járó testi erőtlenségeik következtében a templom távolléte esetén inkább fogattal vitették magukat az Úr hajlékáig, vagy a teljesítendő szolgálat helyéig, s munkálkodtak s munkálkodnak tovább; csakhogy ne legyenek kénytelenek az új lelkészek által nélkülözött s híveik által is irigyelt félfizetésre nyugdíjba menni; sőt tudunk arra is esetet, hogy évek sora óta teljesen szolgálatképtelenné vált, s a 90 évet megközelítő lelkésztársunk, az egyházközség ismételt kérése daczára, több rendbeli ok, de főleg a fizetés csekély volta miatt, ma sincs nyugdíjazva, s hogy az egyházi élet lényeges csorbát ne szenvedjen, s öreg lelkésztársunk is éldegélhessen, a lelkészi fizetés alig $^1/_3$ részért a szomszéd s fiatalabb lelkésztársunk vette magára az egyház szellemi és anyagi ügyeinek vezetését.

De hogy ez az állapot sincs rendén, s hogy a mostani állapot egy oly pályán, hol a vallás-erkölcsi élet intenziv ápolása, a felekezeti — nem ritkán nemzetiségi helyzet a lelkésztől fontos egyháztársadalmi munkát, nem lankadó tevékenységet és kivált a polgári házasság behozatala óta, éber figyelmet követel, mire elagott lelkészek a legjobb akarat mellett sem képesek, tovább fenn nem állhat, az kétségtelen, nem annyival is inkább, mert mult évi konventünk 10 sz. 7. p. alatt, erdélyi kerületünk kérelme dacára, ismételten kimondotta: hogy a teher szaparodása miatt,

ugyanazon egyházból ugy a nyugdijazott, mint rendes lelkész együtt nem lehet tagja az országos ref. lelkészi gyámintézetnek. Ez egygyel több ok arra, hogy elaggott lelkészeink félfizetésre nyugalomba ne menjenek, s ha kivételesen mégis mennek, helyök betölthető ne legyen, mert melyiknek lenne kedve hirtelen halála esetén családját segély nélkül hagyni.

Az idézett konventi határozat is önmagához következetesen a lelkészi nyugdíj-intézet felállítását sürgeti, s azt a közelebb tartandó zsinat tárgysorozatába felvenni óhajtván, miként leendő felállítására véleményt kér az egyházkerületektől.

Tehát még mindig csak a kezdetén állunk, de nem szorúl bizonyításra, hogy ma már a lelkészi fizetések reménlhetőleg kedvező rendezése következtében, sokkal kedvezőbb körülmények között szólhatunk hozzá, s egy kevés jó akarattal azt is életre kelthetjük Lássuk mi módon?

Mi ezt is egyetemesnek szeretnők látni, jelen soraink cimébe is ezért tevők az »országos« jelzőt, tehát az országos ref. lelkészi özvegy-árvai gyámintézettel kapcsolatosan szeretnők látni, illetve felállítani.

Nem új eszme ez sem; már az 1881-iki debreceni zsinat ezen eszmének hódolt, midőn 326. szám alatti határozatával az országos gyám- és nyugdíj-intézet felállításának szükségét mondja ki.

Egyik fele, hála érte Istennek és az azt megteremtőknek, főleg néhai Szász Domokos püspökünk teremtő bölcsessége következtében, meg van, tegyük hozzá a másik felét is, s orvosoljuk ezzel a harmadik fájó sebet, mely reformált lelkészi karunkban századok óta vérzik.

Azonban, hogy ezt tehessük, saját érdekeinkben önmagunk és egyházainknak ujabb áldozatot kell hoznunk; ezen áldozat lelkészi fizetéseink rendezése után annyival inkább meghozható, mert az országos gyámintézet felállítása előtt csupán egyházmegyei gyámintézeteinkért, hátramaradottainknak hasonlithatatlanul csekélyebb támogatásáért, szinte nagyobb terhet hordoztunk, mint most hordoznánk a gyám- és nyugdíj-intézetért.

Mi, ha másként nem lehetne, lelkészi nyugdíj-intézetünk részére is megadnok a 10% belépési s a $2^1/_2$% évi tagdíj járulékot. Lássuk csak:

Az 1200 kor. papi fizetést véve alapul a lelkészi fizetések rendezése és az országos gyám-intézet felállítása előtt a megyei gyámintézetek részére sok helyt belépési járulék címen 300 frtot = 600 kor. — és részvényenként, négy után számítva 8 frtot = 16 kor. — összesen 308 frtot = 616 kor. kellett fizetni, holott a gyámsegély alig volt 30—40 frt.

Most a két intézet részére 10—10% belépési és $2^1/_2$—$2^1/_2$% tagdij czimén fizettünk 300 koronát. Igaz az évi rendes fizetés amott csak 16 kor. emitt meg 60 kor., de viszont a három éven át lefizetendő belépési járulék csak 240 kor. — ennek is már fele a gyámintézet részére le van fizetve — tehát 360 koronával kevesebb, s az előny külön külön véve is hasonlíhatatlanul nagyobb.

Az egyenlőség, testvériség elvét nyugdíj-intézetünknél sem mellőznők, s a belépési járulék és 5 évi tagdíj lefizetése után, minden kétségbe vonhatatlanúl — önhibáján kivüli — szolgálat képtelenné vált vagy 40 évi szolgálati időt eltöltött lelkész társunkat a legalább 1000 kor. nyugdíjba részesítenénk.

Ez okból bár a segélyezendők száma jóval kevesebb, de a segélyösszeg az orsz. gyámintézetéhez hasonló, talán még nagyobb lenne, az egyházközségeket is kötelezn0k legalább a tanitói nyugdijalaphoz hasonló öszszeg fizetésére. Ez a szegényebbekre nézve nem is lenne ujabb teher; mert a legtöbben felekezeti iskolájukat feladva, tanítói nyugdijt nem fizetnek, s csak önmagukért tennék, mert lelkészök esetleges nyugdijaztatása esetén, a lelkészi fizetés teljes felszabadulása s új erő vitele által anyagi és vallás-erkölcsi tekintetben egyaránt kárpótolva lennének.

Ezekhez véve az orsz. közalapból az 1889. évi konvent határozata következtében a kiosztásra váró segélyösszeg azóta folyton tőkésített 10%-át, a lelkészi fizetések rendezése következtében az egyszersmindenkori segélyek cimén felszabadítható 30%-át 20%-ra leszállított 15—20 ezer koronát, s más még feltalálható s esetleg e cimen az államtól kérendő segélyösszegeken kivül erdélyi egyházkerületünk gyámintézete annak idején felszabaduló, s a nyugdíjintézet egyetemes léte esetén, az erdélyi lelkészek és egyházak fizetési járulékainak könnyitésére fordítandó 220 ezer korona körül járó tőkeösszegnek jövedelmét, bizton állíthatjuk, a régóta érzett szükséget pótló lelkészi nyugdíjintézetet a legrövidebb idő alatt életbe léptethetjük.

Az idő gyorsan eljár; a mult évi konventet az idéni nyomon követi; egyházi törvényeink értelmében a 10 évenként tartandó zsinat is az 1891 iki után legfennebb pár évig késhetik, mely időre a konventnek eme fontos kérdésben, hacsak kitérni előle ismételten nem akar, kész tervezettel kell eléállani!

Az késztetett bennünket is arra, hogy lelkészi nyugdíj-intézetünk ügyében szót emeljünk, s bár főbb vonásokban valamelyes tervezettel előálljunk. Kérjük lelkésztársainkat, szóljanak eme fontos kérdés mikénti megoldhatásához minél többen, s lelkészi nyugdíj-intézetünk felállítását még áldozataink árán is, sürgessük oly erővel, hogy az a legközelebbi zsinat által az életnek feltétlenül átadandó legyen.

Alsó-Ilosva, 1901. február 19-én

Nemes Ferencz,
alsó-ilosvai ev. ref. lelkész.

Az erkölcstan örök vonásaiból.

(***Dr. Schilling Lajos*** egyetemi tanár felolvasása a február 24-én tartott protestáns estén.)

(Folytatás és vége.)

S most térjünk az ősegyiptomiakhoz, kiknél vallásosabb népet nem mutat fel az ókor, és a kiknek culturája Krisztus születése előtt legkevesebb 3000 évvel, sok tekintetben nem állott hátrább korunk civilisatiójánál. Vallásukról, mely K. e. mintegy 4000 évvel már teljesen ki volt fejlődve, igen különböző vélemények hangzottak már el. Hol igen alacsony rangúnak, hol magasztosnak mondották. Tény, hogy jeles buvárok szerint végtelen számu isteneik tulajdonképen az egységesnek hitt istenség különféle elnevezései csupán. Tény, hogy vallásos irataikban gyakran fordulnak elő ilyen kifejezések istenről: ő egy, egyetlen, maga az igazság, örök, mindenek teremtője. E vallás emelkedettsége mellett szólanak azok a szép hymnusok, a

milyenek bőven maradtak fenn. Nem állhatok ellent. hogy egyet a sok közül be ne mutassak. Eredetije a Kairo melletti bulaqi muzeumban van.

„Üdv neked Amon, földi trónok ura, az ég ős lakója, legidősb e földön, megtartója a létnek, megtartója mindennek. Egy a te műveidben, egyetlen az istenek között.... feje minden istennek; igazság ura, istenek atyja, emberek és állatok teremtője. te, ki a füvet készíted és a nyájakat táplálod, te jótékony, Ptah nemzette hatalom, kit az istenek tisztelnek. Teremtője annak, mi fenn és alant létezik.... Legdicsőbb ura a borzalomnak, első teremtője a földnek a maga képére, mily nagyok gondolatai, mennyire felette állanak más istenekéinek.... könyörületesség ura, kinek szeretete vég nélkül való.... Oh Ra.... az élet, az egészség és az erő ura, legfőbb ura minden istennek, ki a láthatár közepén mutatod magadat, elmult nemzedékek és az alvilág kormányzója, kinek neve teremtményei előtt rejtve van; a te nevedben, mely Amon.[1] Te egyetlen, teremtője mind annak, a mi van; egy! egyedül való! minden maradandó teremtője; kinek szeméből az emberi nem származott, kinek szájából az istenek lépnek elő; ki füvet teremt a nyájaknak, termőfát a jövendő nemzedéknek, ki a folyamok halainak életet ad, szárnyat a madaraknak, hogy betöltsék a levegőt; lehelletet azoknak, melyek még a tojásban vannak; ki táplálja a madarat, mely repül, és a madarat, mely fészket rak; ki ételt ad a csúszómászó és repülő állatoknak; ki gondoskodik az egerek élelméről rejtekeikben, ki mindent, mi repül és a fákon él, fentart.... Atyja minden isten atyjának.... Egyetlen, kihez hasonló nincs.[2]"

Moráljuk nem maradt megette vallásos tanaiknak. Bőven fenmaradt vallásos irataikból kitűnik, hogy tanították az istenfélelmet, a szülők, felebarátok iránti szeretetet, szemérmetességet, jótékonyságot, gyengék oltalmát. A törvény büntette az olyat, ki veszélyben forgó embertársának nem sietett segítségére, bár megtehette volna.

Midőn hitük szerint a halott megjelenik isten itélőszéke előtt, hogy meghallja sorsát: mennybe jut-e, vagy megsemmisül, rendesen tanuságot teszen tiszta életéről, egy hosszu beszédben adva elő, hogy minő bűnöket nem követett el E beszédből kitűnik, hogy a jámbor egyiptomi miféle bűnöktől menten képzelte magát tisztának. A többek között elmondta a halott: „igazságot hoztam nektek (a biráknak, mert Osiris körül 42 biró ült); irtottam a hazugságot; az emberek ellen nem követtem el hamisságot, csalást; nem üldöztem az özvegyeket, a törvény előtt nem hazudtam; nem tudom, mi a hazugság; nem voltam könyelmü, tunya, munkátlan; nem okoztam könnyeket; nem gyilkoltam; orgyilkost nem béreltem fel; nem leselkedtem senki után; nem hamisitottam meg a mérleget; a víznek egyetlen ágát sem vágtam el," stb.

A legrégibb papyrus, mely az egyiptomiaktól fenmaradt, s a melyet egyáltalában a világ legrégibb könyvének tartanak, Ptah hotepnek. egy a K. e. 4-ik évezredben élt öreg királyfinak erkölcsi tanításait tartalmazza. Ebben ilyen tanítások foglalvák:

„Ha nagyra vitted dolgodat, miután alacsony sorsu voltál, ha kincseket gyüjtöttél, miután szegény voltál, úgy, hogy városod legelőkelőbbje lettél, s ha az emberek gazdagságodról ismernek és hatalmas úr vagy, ne engedd hogy szived fenhéjázó legyen a gazdagságért, mert annak a szerzője isten. Ne vesd meg felebarátodat, ki az, mi te magad voltál. hanem bánj úgy vele, mintha hozzád hasonló volna. Ha bölcs akarsz lenni, gondoskodj házadról, szeresd feleségedet s ne pörölj vele, tartsd jól, ékesitsd, mert az jól esik testének, adj neki jó illatszereket, s mig élsz, szerezz neki örömöket, mert egy olyan jószág ő, a melynek a birtokoshoz méltónak kell lennie. Mindenek előtt ne légy durva." Másutt megint mondja az öreg királyfi: »Áldás a tanulékony fiú engedelmessége, a fiú, ki atyjának szót fogad, öreg lesz épp ennélfogva.«

Ki ne ismerné fel e szavakban a tiz parancs e tételét: Tiszteljed a te atyádat és anyádat, hogy hosszú ideig élj a földön. S egyátalában nem kevés a találkozás az egyiptomi és az ó testamentomi erkölcstan között.

S most szemlénk végén a görögökhöz értünk. Egész este beszélgethetnénk arról, hogy a régi görög költők és bölcselők erkölcsileg mennyi szépet és jót hirdettek és még sem tudnók kimerítni. Épp ezért csak egy párbeszédet közlök, a mely egymagában is világot vet a görög erkölcsi felfogására. E párbeszédet a Kr. előtti 7 és 6 században élt Solon, az athéni államférfiú és bölcselő folytatta Croesussal, a lydiai királylyal[1]. Utóbbi nagy birodalom felett uralkodott s gazdagságát messze országokban magasztalták. Meg is volt sorsával nagyon elégedve, miért magát a világ legboldogabb emberének tartotta. De óhajtotta volna, hogy meggyőződését egy oly hirneves bölcs is megerősitse, mint Solon. Midőn tehát ez nagy útazásai közben a lyd birodalomba is eljutott, a király magához hivatta s miután nehány napig szivesen látta udvarában vendégül, körülvezettette kincstárában s megkérdezte tőle, hogy miután annyit látott, tapasztalt, kit tart a legboldogabb embernek? Solon az athéni Tellost jelölte meg. És miért tartod őt a legboldogabbnak? kérdé meglepetve a király. Mert felelt a bölcs — Tellos egy boldog államnak volt polgára, maga becsületes, gyermekei szépek és erényesek valának, unokái hasonlóképen s mindnyája túlélte őt. Volt miből élnie s halála a legszebb volt, mert elesett abban a csatában, a melynek sikerét hazája javára ő döntötte el. Az athéniek közköltségen temették el s emlékét tiszteletben tartották. A király csak alig leplezhette boszúságát. Mégis megkérdezé, hogy hát Tellos után ki következik? Hitte ugyanis, hogy legalább a második helyet elnyeri, de Solon most is az argosi Kleobisnak és Bitonnak itélte a pálmát. E két ifjú Junó papnőjének volt gyermeke. Volt miből életüket fentartsák, testük edzett volt, miért győzelmet is arattak a nemzeti játékokon. Midőn pedig az argosiak Junó ünnepét akarták megülni s a fiak anyjának okvetlen szekeren kellett a távol fekvő templomba mennie, ámde az ökrök nem jöttek meg kellő időben a mezőről: a fiak magukat fogták be a szekérbe s anyjukat úgy szállitották a több, mint 8 kilométerre fekvő Junó-templomba. Az ünneplő közönség nagyban magasztalá az ifjakat, az anyának pedig szerencsét kivánt, hogy olyan jó gyermekei vannak. A papnő boldognak is érezte magát nagyon s az istennőhöz buzgó imát intézett, kérve őt, hogy fiait, kik oly nagyon megtisztelték őt, részesítse a legnagyobb boldogságban, a milyent csak embert érhet. Juno meghallgatta a kérést s miután az ifjak bemutatták áldozatukat, részt vettek az áldozati lakomában: az istennő, ott a templomban, örök álmot bocsátott szemükre.

Croesus boszankodva kérdezte, hogy oly kevésre becsüli az ő boldogságát, hogy még magán emberekével sem helyezi egy vonalba? Solon ekkor nyiltan megmagyarázta neki, hogy a gazdagság, hatalom még nem teszi az embert boldoggá, sőt a gazdagok még inkább ki vannak téve a csapásoknak, mint a szegények. Átalában a sors mindennap megkeserítheti az embert s ezért halála előtt senkiről se lehet elmondani, hogy boldog ember.

E történetnek van még folytatása is, de minket itt csak az eddigiek érdekelnek. A bölcs szavai világo-

[1] Amon szó szerint annyi, mint: rejtelem. Plutarchus, Isis és Osiris. 10.

[2] L. Az egyiptomiak vallásáról cz. dolgozatomat, 16 l.

[1] A történelmi kritikának chronologiai okból kétségbe kell vonnia e párbeszéd megtörténtét. de a benne kifejezett eszme azért nem kevésbbé igaz.

san elénkbe tárják a görögnek az emberi boldogságról alkotott felfogását. E szerint annak alapja nem a gazdagság, hanem az erény, az egyéni kiválóság lélekben és testben. Az athéni Tellos igaz ember volt s bol doggá lett. Dolgozott s ezzel biztosította a maga és övéi fentartását; szeretettel gondozta azokat, kik gond jaira valának bizva: gyermekeit; s ezzel a sors kedve zése mellett meg is tartotta őket az életnek. Szerette hazáját s ezt jólétben tudva, nem kellett miatta aggódnia. De szeretete kiszólítá őt a tettek mezejére is. Itt feláldozta életét, de áldozata nem volt meddő, mert hazáját mentette meg általa. Kleobis és Biton boldogan töltötték éltüket, mert munka közt folytak napjaik, szivüket pedig besugarazta a szülőnek és istennek szeretete, tisztelete! És ezen isteni tulajdonokban a tiszta eszményiségig törve fel, váltak meg az élettől. De csak testileg. — a szivükbe s lelkükbe oltott isteni tulszárnyalt időn s enyészeten! itt van közöttünk s mi a szeretet vallásának hivei példájukon fölmagasztosúlva, lelkünkben velük ölelkezünk!

Ime, Tisztelt Közönség, a történelem lapjai arról tanuskodnak, hogy a jóra való törekvés egyidős az emberrel. Ha a népek egy s más tekintetben a cultura alacsonyabb fokán is állottak; ha vallásuk, istenről alkotott fogalmaik tökéletlenebbek is voltak, mindazonáltal fölemelkedtek annak teljes tudatára, hogy az embernek törekednie kell az erkölcsi jóra; s elég messze is haladtak ezen erkölcsi jó mibenlétének felismerésében.

És nincs miért részletesen rámutatnom, a figyel mes hallgató maga megitélhette, hogy bár évezredek választanak el az őskorból itt felhozott morálelvek hirdetésétől, azokban mégis többnyire a mieinkre ismerünk.

Az erkölcstannak ezen örök vonásai meggyőzhetnek minden nemesen kétkedőt, hogy midőn nemesen küzd, helyes úton halad, mert ime a történelem tanusága szerint a jóra való törekvés, a jó gyakorlata az emberi természetbe van oltva, emberi voltunknak alkateleme; az igaz boldogság csak annak nyomában terem, ha jóságuk bére csak hálátlanság is lenne!

De ha az erkölcs, a jó emberi voltunknak része, akkor lényünk egyik fele az eszményinek, istennek birodalmába tartozik.

Mert mi az alapja az erkölcsnek? A másokért való cselekvés. Ez pedig egészen eszményi mivelet, a melyet a csupa anyagiság kizár. A fa is ad árnyat, de akaratán kivül; a virág is ad mézet a méhnek, de nem azért, hogy vele jót tegyen, legfeljebb azért, hogy himporát a kis szárnyastól tovább küldhesse.

Ki lesz hát oly merész vagy akár oly balga, hogy jótettében felismerve az istent, amazt ha mindjárt szenvedések árán is, ne gyakorolja?!

„Hozsánna néked! Eszme!“

Napról-napra látjuk hódításaidat: a jótékonyság, az erkölcsi jó e legnemesb hajtása, az emberbaráti szeretet melegében, körülöttünk mindinkább tért hódit!

De Tisztelt Közönség! ha szólhatok még pár szót korunkról is — tegyünk különbséget a szeretet és jótékonyság hangoztatása, meg őszinte gyakorlata között! Utóbbiért harczolt mindenkor minden igaz moralista és visszaútasitotta az előbbit.

A szeretet anyagi lemondással jár, habár aztán százszoros lelki jutalommal. De ehhez amannak árán juthatni csupán.

Mi pedig gyakran látunk gyermeket, ki naponként csókokkal halmozza el édes anyját, keservesen siratja is, ha betegnek látja, de egy kis öröm megtagadásánál már szemrehányással, békétlenséggel keseriti a gondos szülőt: e gyermek szivében a szeretet még nem ütött erős tanyát; látunk ifjat, ki vélt sérelmét társának megalázásával torolja meg s még hozzá hős tettét a közönségnek fennen hirdeti: ez ifju nem tudja, mi a becsület, mert különben átallaná társát attól oly könyelmüen megfosztani, látunk nőt, ki a házon kivül bár nemes czélnak, de saját erejét meghaladó fáradságot és időt szentel, mialatt családja otthon gondozás nélkül marad: e nőnek mintha nagyobb volna hiusága, mint szeretete; látunk nőt, ki oly figyelmes, hogy buzgón megjelenik a társaságokban, kedves az estélyeken, sőt — mondják — nagyon szeretheti gyermekét is, hiszen oly érzékenyen panaszolja, ha az csak köhint, halványodik — és ez a nő még sem igazi anya, mert különben nem fosztaná meg gyermekét minduntalan őrködő gondosságától s az virulna, nőne a jóban; láttam férjet, ki polgári hivatásánál fogva ékesszavú hirdetője volt a nemes cselekedeteknek, az emberiséget nevelő nagy eszméknek, de gyakran víg társaságba menekült nehéz beteg felesége mellől, mert mondá — anyira szereti azt, hogy nem nézheti szenvedéseit; majd meg annyifelé szóliták kötelmei, hogy saját fiának még jó tanácsot sem igen adhata: e férj szavai nem voltak őszinték, e férfiu csak ajakán hordta a nemes ideákat, de azok szivét nem töltötték be igazán; látunk közügyek körül buzgólkodót, ki teméntelen bizottságnak tagja, de hogy, hogy nem, mindenütt jutalmat biztosít önzetlen fáradozásáért, s hasznos összeköttetése ket szerez: e ruganyos futkosó lehet ügyes ember, de inkább magának, mint a közügynek előmozdítója; látunk jótékony egyletet, mely kenyeret, ruhát oszt, de cserébe nem is olyan sokat csupán ***hitet*** kiván! Szép a jótett, ha — kivált sokan egyesülve reá — a hazafiság, az általános emberi, a krisztusi szeretet magaslatáról gyakorolják, de a kik lélekvásárlást üznek vele, azok nem az igazi szeretet apostolai!

Mondám, hogy az igaz szeretethez, őszinte jótékonysághoz áldozat kell. Tellos, Kleobis és Biton szeretetökben az anyagiságból az eszményiségbe emelkedtek!

Az Ur Jézus Krusztus pedig e szavakkal jegyezte el magának követőjét: Ha tökéletes akarsz lenni, eredj el, add el minden marhádat és osztogasd a szegényeknek és kincsed lészen menyországban!

A ki csak itt van, sokszor hallotta már, hogy a betü megöl, a lélek pedig megelevenit. Az Urnak ama szavait sem kell szószerint vennünk. A moralitás egyik főfő előmozdítója a munka. A munka pedig vagyont termel s ez a becsületes és jótékony életnek föltétele. De igenis kifejezik azok a szavak azt, hogy az anyagiságot le kell küzdenie annak, a ki az erkölcsi jóhoz akar emelkedni.

És az embernek magától, önként kell ide emelkednie. Szivét a jó csak igy járja át. Éppen ezért én sem gondoltam arra, hogy kik nem jutottak idáig, gyönge szavam el tudja vezetni őket. De kik itt összegyültek s ezzel tanuságot tettek arról, hogy a jót keresik, azért áldozni is birnak, bizonyára megerősítést merítettek a tiszteletre méltó multnak itt fölelevenített tanuságaiból.

Egészen jók nem lehetünk, hiszen még Krisztus is megfeddé az ifjút, ki Jó Mesternek szólítá. Miért mondasz engem jónak? kérdezé Jézus nincsen senki jó, hanem csak az egy Isten. (Máté 19. 16. 17. Lukács 18, 18. 19.) Ha tehát hibán, gyengeségen is kapjuk magunkat, ne csüggedjünk. Nemünknek természete, hogy — mint az apostol mondja — a lélek kész, de a test erőtlen (Máté, 26, 41). Azért mégis a jót akarva, a jó ösvényén járva, az isten útait járjuk!

Egyházi élet.

I.

Papi értekezlet.

A küküllői ref. egyházmegye papi értekezlete f. évi február hó 14-én Dicső Szent-Mártonban tartott ülésén alakult át — a világi elem bevonásával — egyházi értekezletté. Nt. Nemes Árpád esperes magvas megnyitójában elodázhatlan feladatnak tartja az egyházi értekezlet megalakítását, hogy világi és egyházi elem karöltve fejlessze a protestans öntudatot, mun-

kálja istenországát. A csinos megnyitó egész terjedelmében jegyzőkönyvre vétetett

Ezután következett az istentisztelet, melyen imát mondott Nemes Árpád esperes, alkalmi beszédet tartott Pátkay János Kolossé III. 16 verse alapján, melyért elismerést és jegyzőkönyvi köszönetet kapott.

Felolvastatott az egyházkerületi értekezlet alapszabályaiból az egyházmegyei értekezletre vonatkozó rész és határozatilag kimondatott, hogy a helyi viszonyoknak megfelelő javaslat mielőbb nyujtassek be a kiküldött bizottság által.

Ezután az értekezlet tisztikara és választmánya alakult meg a következőleg:

Védnök: Kabos Ferenc, orsz. képviselő, főgondnok. Világiak: K Nagy Pál elnök, Apáthi Péter, Fekete György alelnökök, Réz Mihály titkár, Benkő János, Nagy János jegyzők. Egyháziak: Nemes Árpád elnök, Kováts Árpád, Pátkay János alelnökök, Józsa Ferenc titkár, Gáspár János, Széll Jakab jegyzők, Hegyi Károly pénztáros. Választmány: Zeyk Endre, Dr. Péterffy István, Kovácsi Albert, Horváth Ákos, Dr. Vitályos Géza, Dr Báthori Béla, Kispál László, Köntzey Kálmán, Kerekes Béla, Gr. Bethlen József, Szondi György, Gönczi Pál, Pásztohi Dénes, Hegyi Sándor, Tóth László, Sámuel József, Lakatos Áron, Tollas József, Kakasi Márton, Mooreh Domokos.

Széll Jakab felolvasása következett „*Lessing mint theologus*“ címen; értekezletünk a kiváló gonddal készített dolgozatot érdemkönyvbe iratja.

Az egyházkerületi értekezleten tartott felolvasások és inditványok feletti véleményes jelentésnek a közgyülés előtt leendő megtételével titkár na. bizatik meg.

Értekezletünk határozatilag kimondja, hogy évenként 2 ülést tart — tavaszon és ősszel — lehetőleg más-más helyen és vidéken; a legközelebbi junius 10-ig, — egy később meghatározandó napon — tartatik meg Erzsébetvároson. Ezzel kapcsolatban Széll Jakab inditványozza, hogy gyülések alkalmával emlék gyanánt a nép között koszoru füzetkék osztassanak ki; e célra azonnal összegyült 24 korona.

Az egyes gyülések programmját ajánlkozás utján az elnökség állapitja meg.

Ezekben vázolhatom nagyjában egyházi értekezletünk megalakulását és erős a meggyőződésem, hogy dacára a felekezeti agitációnak, mely egyházmegyénkben is folyt, a felekezetek és nemzetiségek által körülvett magyar protestans Sionunk állani és virágozni fog!

Gáspár János,
evang. ref. pap.

II.

Egyházi értekezlet.

Üdvarhelymegyében az egyházi értekezlet ügye örvendetes gyorsasággal halad előre s ma már alig van egyházközség, hol — a helyi viszonyok szem előtt tartásával — a szervezkedés befejezést ne nyert volna. Azonban, mi különben egészen természetes, legtöbbre haladt az ügy Székelyudvarhely városában, hol a munkálkodás, az egyháztársadalmi élet minden ágazatában lankadást nem ismerő buzgalommal folyik. A városrészenként kiküldött felügyelő, illetve taggyüjtő bizottságok derekasan végzik feladatukat s bár ez utóbbi kiküldetéssel ellátott bizottságok munkálata még teljes befejezést nem nyert, a beérkezett jelentések szerint, az egyházkerületi tagságra beiratkozottak száma megközeliti a kétszázat, kik közt többen alapító tagként szerepelnek. A szegényügygyel szintén behatóan foglalkozik az értekezlet, s ha e téren mutatkozó szükséget fedezni képtelen is, legalább igyekezik jelét adni ama fölsegitő krisztusi szeretetnek, mely bizonyára enyhítő balzsamként hat a szükségben szenvedők szivére. A »Protestáns vegyes dalkör« már hónapok óta megalakult, mely a kitünő erők közreműködésével, Nagy László karnagy buzgó vezetése mellett, az egyházi estélyeken eddig is fényes sikereket aratott. Szóval a munka elismerésre méltó kitartással folyt, s hogy jól, mondhatni kitünően szabályozott mederben folyik, azt eléggé bizonyitá már az első egyházi estély, melyre a hallgatóság oly imposans számmal jelent meg, hogy azt a különben elég támas ref. collegiumi diszterem csak felerészben tudta magába fogadni, de a kik bejuthattak, azok szivébe bizonyára hosszasan, örökre zsongani fog ama valóban elragadó elnöki megnyitó beszéd, melyet nt. Bedő Ferencz lelkész-elnök az ő megszokott gyönyörü előadásával tartott. Ez alkalommal a felolvasó Bod Károly tanár volt, ki a vallás szükséges voltáról értekezett, s oly szépen és nagy közvetlenséggel fejtegette, az életből merített oly találó példákkal világositá e themát, a minő csak egy olyan gazdag, hitteljes lélekből fakadhat, mint az övé. A mély hatást keltő felolvasás, valóban közlésre volna méltó (Szivesen veszszük. Szerk.) Szépen sikerültek a szavalatok, valamint a sólo- és karénekek is. A febr. 24-én tartott egyházi estély műsora már a collegium tágas tornahelyiségében folyt le. Itt is nagy volt a zsúfoltság, de tovább nem mehetünk, bár volna még egy terem, mely talán valamivel nagyobb s ez a megyeház gyülésterme, de mi mégis csak a költővel tartva igy szólunk: »Az itthon szük, de boldogabb világ«. E második estély fénypontját Kovács Dániel tanár felolvasása képezte. E felolvasás általában az énekről szól, magában foglalva az egyházi és protestáns éneket és éneklést végül emelkedett hangon buzgó éneklés gyakorlására lelkesiti a híveket, mint a melyben az áhitat legfenségesebb alakban nyilatkozik meg. Nagy tanulmány és széles ismeretről tesz tanubizonyságot ez értekezés, de az utánjárást bizonyára felemelően megjutalmazta a hallgatóság kitüntetett hálás elismerése.

És itt legyen szabad felemlítenem a közönség azon osztatlan felfogását, hogy bizony üdvös munkát végeztek egyházkerületünk ama kiváló férfiai, kik az egyházi értekezlet eszméjének életet adtak. Érzi ezt bizonyára minden református egyház, s érzi ezt különösen az udvarhelyi, mely az isteni gondviselés által őrállóul helyeztetett ide a Hargita tövébe. Bizony fontos pont ez erdélyi anyaszentegyházunkban s dicsekvés nélkül mondhatjuk hogy bizony erős hithűségre volt itt mindig szükség, hogy rendületlenül fennállhasson a tiszta evangélium hirdetésére, nemzeti dicső fejedelmeink által felépitett eme szent pharos. Itt még sokat mondhatnánk a szeretet hangján, de megelégszünk azzal is, hogy egyházkerületi értekezletünk legelső látogatásával minket tartott érdemesnek megtisztelni. Mi várva várjuk s hisszük, hogy a nekünk adott erő mértéke szerint itélve, mindeneket ékesen és szép rendben talál.

Presbyter.

A kálvini egyház hanyatlása Apaffi Mihály idejében.

Irta: ***Szádeczky Béla.***

(Folytatás.)

Kétségtelen, hogy ezek a vitatkozások a kálvinista egyháznak hanyatlási idején, annak még inkább gyöngítésére lehettek. Mert addig, mig consolidaltak a viszonyok, a különféle nézetek kicserélése által maga az egyházi élet is bizonyos elevenséget nyer. És ha a harc nem is, de a fegyverszünet után létrejött új helyzet, új életnek lehetett forrása. Ha azonban nem egészséges a szervezet — mint Apafi fejedelemsége idején — veszedelemmel járt kitenni azt belső egyenetlenségnek, mert ilyenkor kétszeresen igaz a latin mondás »discordia maximae (res) dilabuntur.«

Erdélyben a hatalmas protestáns fejedelmek alatt a fejedelemség belső politikai élete annyira összenőtt a protestantismussal, közelebbről a kálvini iránnyal, hogy annak ügye ezével együtt áll vagy esik. Apafi kormánya alatt a zilált politikai viszonyokkal együtt tehát a kálvini vallás ügye is aláhanyatlott. Pedig Bécs felől az Erdőntuli rész önállósága mindinkább fenyegetve van.

Néhány vonásban érintettük a magyarországi protestánsok küzdelmeit, a mennyiben ők ezen küzdelmeikben Erdélyre támaszkodtak.

Oda át Magyarországon is szoros a kapcsolat a protestánsok vallási és a politikai szabadságért vivott küzdelemben. Másrészről pedig a római katholikus vallás ügye az osztrák kormány absolutistikus sikereivel együtt nyer nagyobb mérvü terjeszkedést.

Ebből aztán olyasféle kép alakúl, hogy a protestánsok ügyének győzelme a politikai jogok és szabadságok győzelme is egyszersmind; viszont az absolutistikus kormány terjeszkedése egyuttal a magyarországi róm. katholikusok ügyének győzelmét jelentette.

Az előbbeni formulát nyomban meg is fordíthatjuk, így: a magyarországi róm. katholikusok vallás ügye a bécsi kormány sikereivel együtt áll vagy esik. Hozzá tehetjük mindjárt, hogy a XVII. század egész folyamán a római katholikusok ügye szilárdan állott s ha egy-egy szabadságharc után olykor kissé fellélekzettek a protestánsok, a túlsuly római katholikus testvéreink kezében volt.

A pogány török ellen e század utolsó tizedében kivívott fényes győzelmek a keresztyén Európa szemében mindinkább úgy tüntek fel, mint a Habsburgház által kivívott nagy sikerek, a hosszas védelem után. Ha valamikor, úgy most leginkább remélhette Ausztria, hogy a töröktől visszafoglalt területen régen óhajtott beolvasztó terveit megvalósitsa. A török felett nyert győzelem ennélfogva nem jelentette a magyar faj felszabadúlását. A visszafoglalt terület urat cserélt csupán s ezzel szemben a magyar fajnak az eddiginél erősebb küzdelmet kellett vívnia, ha élni akart; küzdenie kellett természetes jogainak és szabadságának visszaszerzéséért.

Ha találó a fentebb jelzett kapcsolat a vallási és politikai irányú küzdelmekre vonatkozólag, úgy a magyarországi róm. katholikusok sikerei és a protestansoknak teljes elnyomatása nagyon érthető a megvál tozott politikai viszonyok színezetében.

A magyarországi protestánsok a legnagyobb elnyomatás idejében nagyon érzik, hogy egy hatalmas erdélyi fejedelemségre többé nem számíthatnak. Nem egyszer sóhajtanak még az önálló, de lefelé hanyatló erdélyi fejedelemség segítsége után; de érezniök kell, hogy az idők megváltoztak. A jóakaró támagatásban nincs ugyan hiány a fejedelemség részéről, de arra már gyönge Erdély, hogy a Királyhágón inneni testvérek szabadítójaként léphessen föl.

(Folytatása következik.)

Fölhivás kartársaimhoz.

Mint egyike azoknak, kikről mindenki elfeledkezett, kötelességemnek ismerem helyzetünkről véleményemet elmondani, s ezzel egyidejüleg fölhívni felettes hatóságunk figyelmét az annyi nélkülözéssel küzdő ev. ref. kántorok helyzetére, kik a nyugdij áldásaitól megvagyunk fosztva, s kérni, hogy családaink megélhetését bölcs intézkedésükkel biztosítani igyekezzenek.

Mi ev. ref. kántorok az államtól tanítói okleveliink mellett is, semmit sem reménlhetünk, bár közvetve mi is munkásai vagyunk, mivel az emberiség vallás-erkölcsi megújhodása érdekében fáradozzunk. Mint kántor-tanítók tagjai voltunk az országos tanítói nyugdijintézetnek, midőn kántorokká lettünk (bár soha se lettünk volna), kitették onnan is szürünket, s most a szegény református egyházközségek sovány javadalmazása mellett naponként elénekelhetjük »Szükölködünk nagy mértékben«, mivel ez találóan festi nyomorunkat. Nem említem, minek is tenném, hisz úgy is tudva van, hogy minden hivatalnoknak ki az állam gépezetében valamelyes helyet elfoglal, a tisztességes megélhetést biztosító fizetés mellett, betegség, munkaképtelenség, avagy halála esetén ott van családja részére a nyugdij. Nyugdija van az állam összes hivatalnokainak, a minisztertől elkezdve az útolsó bakterig. Csak rólunk nem gondoskodott senki, az állam nem tette, mivel semmi köze hozzánk; anyaszentegyháznnk elfeledkezett mint gyermekéről a mostoha anya.

De nem fog ez tovább így lenni, azt súgja a mi hitünk, mivel ha eddig mellőztettünk, most föl kell vétessünk az országos papi özv. árvai gyámintézet kötelékébe, mivel most, mikor a lelkészek fizetésének állami kiegészítése után, a gyám intézet anyagi helyzete a nagyobb hozzájárulás által biztosítva van annyira, hogy a fizetésünk után kirovandó belépti- és évi tagdijunk után, a mi özvegyeink és árváink nyakából is ki lehet venni a koldus tarisnyát a nélkül, hogy szolgatársaink a papok özvegyei és árvái megrövidíttetnének. Vagyont nem hagyhatunk miéinknek, bár küzdünk és fáradunk, s azért arra kérünk mindenkit, a kiket illet, hogy érdemünk után szerezzék meg azt az örömet, hogy özvegyeink és árváinkról gondoskodnak; hogy ha erőnk elfogy, azzal a megnyugtató tudattal száljunk sirunkba, hogy hátra maradottaink gondját felveszi az egyetemes ev ref. egyház

Feljajdul szivünk, hova tovább nagyobb a mi kétségbeesésünk, családunk jövendő sorsa miatt. Helyzetünk nagyon szomoru, szerény tehetségünk szerint, mi is viszünk egy porszemet anyaszentegyházunk épületéhez s mégsem gondoskodik rólunk.

Vagy talán felesleges munkát végzünk? Ha igen, akkor mondjuk ki, hogy felesleges emberek vagyunk anyaszentegyházunk hivatalnokai karában, azért nem gondoskodnak családunk jövendő sorsának enyhítéséről.

Hisszük, hogy anyaszentegyházunk vezető nagyjai belátják helyzetünk nyomasztó voltát s aggodalmaink eloszlatása végett mindent megtesznek érdekünkbe a mi csak módjukban fog állani.

Nem sokára össze kell ülni az egyetemes zsinatnak, a mikor a lelkészek nyugdij ügyének elintézése fölött is határoznia kell, mivel ez is elodázhatlan, s hisszük, hogy abból nem zárnak ki minket énekvezéreket sem.

Hogy kiáltó szavunkat meghallják a nagyok, egyenegyen tárjuk fel e lap hasábjain a mi nekünk fáj, s mindnyájan nyilatkozzunk, hogy nem volna e helyes egy összejövetelt rendezni, hol összegezve kivánalmainkat, azokat egyházkerületünkhez fölterjesztenők.

Fel tehát, erdélyi egyházkerületünkben müködő kartársak, sorakozzunk! Néma gyermeknek anyja sem érti szavát, ne legyünk némák!

Kiss Ferencz,
mező-bándi ev. ref. énekvezér.

Közérdekü üzenetek.

B. F. Harangláb. Kérése értelmében eljártunk és részünkről is konstatáltuk, hogy a kongrua nyugta hibás kiállítása okozta a késedelmet. Pénztári hivatalunk mereven ragaszkodik a megálapított formákhoz és ez helyes is, mert

máskülönben nemcsak kellemetlenségnek, hanem esetleg anyagi kárnak volna kitéve. Tessék jövőre a nyugtát mással kiállíttatni, csak az aláirás legyen eredeti.

Többeknek. Nézetünk szerint, az idei egyházkerületi közgyűlés, föltétlenül ki fogja utalni a központi nyugdijalapba befizetett belépési járulékokat és tagdijakat azoknak a volt körlelkészeknek is, kik a tavalyi közgyűlés előtt léptek ki a körlelkészi testület kötelékéből. Hogy az ig. tanács ily kiutalás eszközlésére fölhatalmazva nincs, az természetes, mert a közgyűlési határozat csak körlelkészekről szól, a folyamodók pedig a határozat keletkezése idején már nem voltak körlelkészek és igy reájuk nézve a nyugdijszabályzat 35. §-át kellett alkalmazásba venni.

B. A. Magyarókerék. Hogy a kongrua-törvénynyel kapcsolatban az egyházmegyei és egyházkerületi közigazgatás szükségleteinek fedezésére is kapunk államsegélyt, az iránt az illetékes tényezőknek bizalma van, a mely bizalom annál is inkább indokolt, mert a többi felekezetek, már a fizetéskiegészités folyamán, e cimeken tekintélyes összegeket nyertek. Az evangélikusoknál pl. minden lelkész javadalmából évi 56 kor. vonatott le, esperesi fizetésre; az oláhoknál pedig 16—24 kor. püspöki sydoxia és 10 kor. esperesi fizetés levonásra szintén engedélyezt.tett. Ha azonban az egyházkerületünk részéről e tárgyban benyújtandó folyamodás eredménytelen is volna, az esetben sem fog a központ a lelkészi kongruából levonást eszközölni, kezelésiköltség-, vagy más cimen.

N. A. M. Ugra. A kultur-szövetkezet alakuló közgyűlése, közbejött akadályok miatt, csak e hó 24-én tartatik meg. E szép sikerrel biztató mozgalom élén Kövesdy Boér Elek dr. küküllői egyházmegyénk ágilis gondnoka áll, ki a nehány év alatt megizmosodó intézet tényleges vezetését is át fogja venni.

Az ő kiváló képzettsége, lankadatlan buzgósága és szakértelme, nemkülönben megnyerő modora és széleskörü összeköttetése teljes garancia az óhajtott siker tekintetében.

K. J. Rugonfalva. A helyettes lelkészek részére általában megtagadta a minisztérium a kongrua folyósitását. De ennek dacára most kisérletet tesz az ig. tanács arra, hogy az egyetemes konvent kárpótolja őket a 2300 kor. káplántartási segélyből. Ha e kisérlet eredményre vezet, akkor nem, ellenkező esetben pedig vissza kell fizetnie a h-papi szolgálata idejére fölvett összeget. Rugonfalvára történt megválasztatását tudomásul vette a minisztérium és már jelezte is, hogy 1900 októb. 16-tól, dec. 31-éig terjedő szolgálati idejére, legközelebbről, 84 kor. 20 fillért fog folyósitani.

V J K. Enyed. Az 1899. évi kongrua-segélyek leszámolása most van folyamatban és e héten befejezést nyer, tehát a nyugtázott összeget Tiszteleted is kézhez veszi a legközelebbi napokban. *r s.*

Különfélék rovata.

A theol. fakultás *internátusának ifjusága* f. hó 6-án igen sikerült concertet rendezett, melyen dr. Kecskeméthy István gyönyörü előadást tartott, Farkas Károly th. és Nagy Elemér tanárnövendék nagy hatással szavaltak. A zenekar Rácz Dezsőnek (ki internatusunknak még a mult évben is egyik jeles tagja volt s ki intézetünkkel való viszonyát most is kegyelettel őrzi,) vezetése mellett méltó elismerést aratott. A közönség nagy érdeklődéssel jutalmazta az ifjuság törekvését s e jutalom nem is maradt ellenérték nyujtása nélkül.

F. hó 10-én d. u. 3 órakor theol. fakultásunk ifjusága néhai püspökünk *Szász Domokos* emlékére ünnepélyt rendezett. Márton Árpád tartott imát és Bartók György emlékbeszédet. Ifjuságunk nem halványuló kegyelettel őrzi emlékét a néhainak, ki theol. fakultásunknak is épitője volt.

A kolozsvári ev. ref. theol fakultás ifjusági egylete márcz. 15-én d. u 5. órakor a fakultás dísztermében hazafias ünnepélyt rendez, melyre az érdeklődő közönséget ez úton hívja meg a rendező bizottság. Az ünnepély műsora a következő: 1. Közének. (Hymnus) 2. Ima, tartja Kónya Kálmán, ref theol. 3. Kuruc dalok, énekli az ifj. énekkar. 4. Emlékbeszéd, tartja Molnár Albert th. tanár. 5. Népdalegyveleg, előadja az ifj. zenekar. 6. Alkalmi költeményt szaval Márton Árpád. 7. Közének. (Szózat.)

A nagy-enyedi Bethlen-Kollégium ifjusága f. hó 2-án a Bethlen-szobor alap gyarapitására műsoros diákestélyt rendezett. Az estély minden tekintetben szépen sikerült s a szobor alapot 36 koronával gyarapította. A 32 tagból álló ifjusági rendezőség élén *Székely* Ödön tanárral, felügyelőjükkel megnyerte *Dr. Versényi* Györgyöt, készséggel jött s tartott egy ily alkalomra meglepően találó remek fölolvasást diákéletéből. Ő is Enyeden tanult. A mostani diákok a régi diákot kitüntető óvátiókban részesitették. A műsor minden tekintetben müélvezetben részesitette a közönséget. *Szász* Ilona s *Váró* Jolán k. a.-ok az Ilóra c melódrámát adták elő fényes eredménnyel. *Simon* Iluska k. a zongorajátékát szintén ki kell emelni. Az ifjusági zene- és énekkarok preciz előadása az ifjak dicsőségére vált. Ugy az ifjuság, mint a szoboralap hálás köszönettel vette az említett közremüködők fáradságát s köszönetét kivált dr. Versényinek s a leány szereplőknek ezen az úton is nyilvánosságra hozza.

A nagy-enyedi ref. egyház buzgó papjának s a kollégium tanáraival élén az egyházi ének föllendítésére s általában a protestáns egyházi életben a solidarítás érzetének fokozására egyházi vegyes daloskört szervezett, mely mintegy negyven nő s ugyanannyi férfitagból alakult meg s próbáit már megkezdte. *Veress* Gábor kollégiumi zene- s énektanító a karmesterük. Bár többi prot. egyházaink is követnék a példát!

Magyar-Lápos hazafias közönsége következő programmal ünnepli meg márczius 15 dikét. 1. Délelőtt 10 órakor hálaadó istentisztelet az ev. református templomban. 2. Az olvasó egylet helyiségében a Hymnuszt énekli a közönség. 3. Nemzeti dal. Szavalja ifj. Kupás Samu úr 4. Emlékbeszéd. Tartja N. Nagy Jenő úr. 5. »A nép« Tóth Kálmántól. Szavalja Hollósi András úr. 6. Szózat. Énekli a közönség. Délben bankett a kaszinó helyiségében az öreg 48—49-es honvédek megvendégelésével. Egy teriték 2 korona 60 fillér. Adakozzunk a költségek fedezésére. *Barabás* Samú, s. k. elnök. *Grünzweig* László s. k. jegyző.

Nagyméltóságú Gróf Teleki Sámuel úr ő kegyelmessége a görgény-sz.-imrei ev. ref. egyháznak, papilaka befejezésére *400 azaz négyszáz koronát* kegyeskedett adományozni, mely valóban fejedelmi adományért hálás köszönetet mond az egyház nevében *Székely* Ferenc, görgény-szt.-imrei ev. ref. lelkész.

A lelkészek és tanítók figyelmébe ajánljuk a pénzügyminiszternek 1900. dec. 8-án kelt, 67574 sz. alatt kiadott következő rendeletét A vallás- és közoktatásügyi miniszter úrral egyetértőleg útasítom a pénzügyigazgatóságokat s a székesfővárosi kir. adófelügyelőt, hogy oly esetekben, midőn közadó, vagy közadók módjára beszedendő egyéb köztartozás cimén fennálló hátralékok behajtása válnék szükségessé, melyek a magyarországi hitvallásu evangelika hitfelekezetekhez tartozó egyházak tulajdonát képező, azonban szerződések (díjlevelek alapján az illető egyházak lelkészei, nagy tanítói által fizetés fejében haszonélvezett ingatlanok után merültek fel, a végrehajtást elsősorban a fizetésre kötelezett egyházak, mint jogi személyek törvény szerint lefoglalható ingóságaira (készpénz, értékpapir, készpénzjövedelem stb) foganasíttassék, s azt a lelkészek, vagy tanítók által haszonélvezett ingatlanok ellen, csakis más fedezet hiányában indítsák meg. A végrehajtás ily esetekben is nem az ingatlanok haszonélvezetére, hanem mindig az ingatlan állagára rendelendő el, illetve vezetendő keresztül, s az elrendelésről az egyházközségek gondnokain kivül az érdekelt javadalmasok is értesitendők.

A székely udvarhelyi *ev. ref. kollegium ifjuságí Petőfi önképzőköre* 1901. március 15-en a kollegium tornacsarnokában hazafias ünnepélyt rendez.

Bergenyei Soós Antal tanítóképző intézeti tanár elhalt Pápán, febr. hó 24 én. Temetése nagy részvéttel volt Pápán, febr. 26-án. Nyugodjék csendesen!

A debreceni reform. tanítónőképezde felállítását megengedte a miniszter és a nyilvánossági jogot is meg adta. azzal a feltétellel, hogy az első és második évi tanfolyamot megkell nyitni az 1901—2, 1902-3. iskolai években.

Az Orsz. Tanáregyesületi Közlöny szerkesztését Balogh Péter (I Országház-utca, 12) vette át.

Bibliák és Uj-Testamentomok kaphatók dr. Moody András skót lelkésznél, Budapest, Rudolf-rakpart 8. sz. a skót bibliatársulat képviselőjénél. Konfirmalandók részére az új testamentum leszállított áron kapható.

Galiciában a jezsuiták kisalakú nyomatott Máriaképeket terjesztenek, azzal a hittel, hogy a kis képeket mindennap az imádkozásnál le kell nyelni, mert ezáltal a hivő emberek sok kegyelmet nyernek. A kép ára 1 korona. (A többit tudjuk.)

Az erdélyi gazdasági egylet a következő fölhivást bocsátotta ki, melyet mi is melegen ajánlunk:

Erdélyi gazdasági egyletünk abból a célból, hogy a gazdaközönséget — mindennemü gazdasági és háztartási gép, eszköz- és anyag-szükséglete beszerzésénél — komoly és hasznothozó segítségben részesítse, védnöksége alatt, felügyelete mellett és anyagi támogatásával, Kolozsvártt (a sétatéri kiállítási helyiségekben) egy, *állandó mezőgazdasági és háztartási gép- eszköz és anyag-kiállítást* szervezett s ezen intézményét, a legelső hazai szolid gyárak részvéte mellett, folyó évi *március hó 10 én*, délelőtt 11 órakor *megnyítja.*

Midőn megnyitási ünnepélyünkre tisztelettel meghívjuk, egyben arra is felkérjük, hogy — úgy közcélu intézményünk sikerének, mint saját jól felfogott érdekének szempontjából beszerzendő szükségleteit (amennyiben ott szemlélhető tárgyaink minőségét és árainkat megfelelőknek találná) ott a helyszinén, a kiáll. irodának mindig rendelkezésre álló vezetősége útján rendelje meg Az ezen úton eszközölt megrendeléseknél egyletünk tagjai és az „Erdélyi Gazda“ előfizetői a legolcsóbb árakból is tetemes százalék engedményben fognak részesíttetni.

Szives megjelenésére számítva és komoly érdeklődését remélve — vagyunk

Kolozsvár, 1901. február 28-án, hazafias tisztelettel *Szabó József*, az „Erd. Gazd. Egylet“ elnöke. *Tokaji László*, az „Erd. Gazd. Egylet“ titkára.

A Gazdasági Lapok szerkesztősége 8 korona kedvezményes áron ajánlja lapját a nagytiszt. lelkészi és tanítói karnak, hogy az új gazdasági iránynyal lépést tartsanak. Mutatványszámot készséggel küld a kiadóhivatal Budapesten, IV. Muzeum-körút 7. sz. A gazdasággal is foglalkozó lelkész és tanító aai figyelmébe ajánljuk, mert ebből a népnek is sok útasítással lehet szolgálni.

Méhészek és méhkedvelők figyelmébe. Az Országos Méhészeti Egyesület (Budapest. IX., Köztelek) ujabb idő ó'a a következő kedvezményekben részesiti tagjait minden külön dijazás vagy provizió nélkül. Igen jutányos áron méhköpüket, kü önféle méhészeti eszközöket. mülép-préseket. mézszállitó edényeket és mézes üvegeket, stb. közvetit — sőt kivánatra mézszállitó edényeket ingyen ad kölcsön. — A tagok méhtermelvényeit a lehető legjobb napiárban dijtalanul közvetiti. az eladási ár teljes biztositása mellett. Méz- és méhszállitási ügyekben tanácsot és utbaigazitást ad. esetleg kivánatra a felszólaló érdekében a vasutaknál eljár. Kellő biztositék mellett könyvtárából szakkönyveket kölcsönöz. A Méhészeti Kátét, melynek bolti ára 2 korona 34 fillér, 1 korona 34 fillérért adja bérmentve. Minden féle ügyekben utmutatással szolgál. Méhészeti vándor szaktanár kiküldése érdekében kivánatra illetékes helyen eljár. Mézelő fák és növények magvaiból ingyen küld, végül az egyesület szakközlönyét a tagok ingyen kapják, még pedig havonta egy füzetet. A tagsági dij évi 4 korona.

Hivatalos rész.

388—1901. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a széki egyházmegyébe kebelezett szamosujvári körlelkészséghez tartozó *vizszilvási* leány egyház *lévita-tanitói* állomására pályázat nyittatik.

Javadalom: Egy szobából, konyhából, melléképületekből és 390 □ öl területü kertből álló tisztességes lakáson kivül, 970 korona érték, melyből 668 korona államsegély, 70 korona egyházker. házi pénztári segély, 40 korona az egyházközség pénztárából, — a többi 2 hold kaszáló és 1 hold szántó, valamint a családonként fizetendő kepetörökbuza, s az egyház erdejéből 10 szekér fa, és közmunka értékéből, s az iskolába járó gyermekek után fejenként fizetendő 1 korona tandijból kerül ki.

Kötelességek: az egyházi törvények által előirt kántori, illetve lévitai és tanítói teendők pontos teljesítése.

Csak kellő képesítéssel és oklevéllel biró ref. tanítók pályázhatnak. Pályázati határidő 1901. évi április hó 5-ike.

Folyamodványok nt. Somkereky Miklós esperes afiához Székre küldendők.

Kolozsvártt, 1901. március hó 12-én.

Dr. Bartók György,
erdélyi ev. ref. püspök.

422—1901 PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben az udvarhelyi egyházmegyébe kebelezett *küsmödi* egyházközség *lelkészi* állomására ezennel pályázat hirdettetik.

Javadalom: gazdasági épületekkel ellátott lakáson kivül 556 kor. 46 fill. értékű kanonika, porcio és kepe haszonélvezete, ezenfelül 643 kor. 55 fill. fizetés kiegészítési államsegély.

Pályázati határidő 1901. évi Április hó 5 ike. Minősítvények és szolgálati bizonyitványnyal felszerelt folyamodványok Menyhárt András esperes aához küldendők Kecsetbe (u. p. Sz.-Udvarhely)

Kolozsvártt, 1901. márczius hó 13-án.

Dr. Bartók György,
erdélyi ev. ref. püspök.

73—1901. PALYÁZAT TORNATANÍTÓI ÁLLÁSRA.

A kolozsvári ev. ref. collegium államilag segélyezett főgymnasiumánál rendszeresített *tornatanítói rendes tanszék* 1901. évi szeptember hó 1-ére választás útján be fog töltetni. A tanszék javadalma évi 1600 korona fizetés, 490 korona lakáspénz és a vivás tanításáért külön óradijazás. Folyamodhatnak ev. ref. vallású, a középiskolai tornatanításra, továbbá a kard és tőrvivás tanítására képesített egyének. A folyamodók a keresztlevél, képesítettség, eddigi szolgálat, katonai kötelékhez való viszonyaik igazolásával és erkölcsi bizonyítványnyal felszerelt, a kolozsvári ev. ref. collegium előljáróságához czimzett folyamodványaikat a collegium igazgatóságához nyujtsák be folyó évi április hó 30 ig. A megválasztandó tornatanító egyelőre egy évre alkalmaztatik és egy évi megfelelő szolgálat után a collegiumi előljáróság által állandósíttatik.

A kolozsvári ev. ref. collegium előljáróságának 1901. március 9-én tartott üléséből.

Br. Bánffy Ernő, főgondnok. *Kovács Dezső*, jegyző.

NYOMATOTT GOMBOS FERENCZ KÖNYVNYOMDÁJÁBAN. KOLOZSVÁRTT.

IV. Évfolyam. 12. szám. Kolozsvárt, 1901. Március 21.

ERDÉLYI
PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre..... 12 kor
félévre 6 kor

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

A középiskolai vallástanítás új tervéhez.

A konventi tanügyi bizottság gymnasiumi tanterv revisióval foglalkozik. Váró Ferencz szakelőadó elkészítette és közzétette a vallástanítás tervét. Ha azt akarnám bizonyítgatni, hogy ez igen fontos és igen szükséges: már sokszor hangoztatott igazságot ismételnék. Ezt az egyházunkra nézve oly fontos munkálatot mindnyájunk legmelegebb érdeklődése kell, hogy kisérje. Ez késztetett, ez bátorított, hogy szerény véleményemet elmondjam.

Mindenütt, mindenkor panaszolunk a vallástalanság és babona hódításai miatt. Méltán. Hisz a mily mértékben terjed a vallástalanság, oly mértékben hal ki az emberekből a nemesebb érzés és gondolkozás, oly mértékben fordítjuk szemeinket az örök eszményiről az elmuló érzékire. Okunk van a panaszra; de van-e jogunk? Nem vádolok senkit. De kérdem: nem mi neveltük ezt a nemzedéket? Nem mi adtuk nekik az irányelveket? nem tőlünk kapták lelküknek tartalmát? De a beteg felett ne jajveszékeljünk segitsünk rajta. Azt ne gondoljuk, hogy bármi buzgalommal egyszerre megváltoztatjuk a mai állapotot. De szüntessük meg az okokat, melyek ezt létrehozták, s hintsünk jó magvakat. Metánojára van szükség: érzület és gondolat változtatásra. Ez eszközöket igényel. Ezeket megválogatni és alkalmazni egyházunk kötelessége. Ilyen eszköz és pedig egyike a legfontosabbaknak a vallás-tanitás.

A Váró Ferencz tanár tervezetéről örömmel és nagy elismeréssel kell szólanom. Az útat helyesen jelöli ki s nagy körültekintéssel válogatja meg a szükséges anyagot. Helyesen formulázza a vallás-tanítás czélját, csupán annyival módositandó, hogy egyházunk intézményei mellett ***hitelveiről*** is tisztázott fogalmak birtokába jussanak a növendékek. A biblia olvastatása, illetve magyarázása a gymnasium mind a 8 osztályában, helyes. A vallás-tanításnak bibliai alapon kell nyugodnia, a biblia az a csodálatos kutfő, mely soha ki nem apad, ezt kell hozzáférhetővé tenni, megismertetni és megkedveltetni.

Tudom, hogy lesznek, a kik a biblia ósdisága ellen kifogást emelnek. Ezeket utalom a bibliához. Utolérhetetlen vallásos lángelmék termékei azok a könyvek. Tele van archaismussal? át kell dolgozni. Burokban van az igazság? ki kell fejteni, mint a drága gyöngyöt a kemény kagylóból. Vannak részek, melyeknek tartalma nem vallás erkölcsi? azok nem képezik anyagát a vallás-tanításnak, elhagyandók. A bibliaolvasás mellett a négy alsó osztályban a tanítás anyagát a káté képezi. Nem kell bizonyítgatnom a káté szükségességét. A vallás-tanítás egyházi jellege nyer a káté-tanításban kifejezést. A káté az egyház hit- és erkölcstana népszerü formában; ha nem volna káté, ki kellene találni. A negyedik osztálylyal bizonyos záró-pontig jutunk. Sokan lépnek innen életpályára. Az eddigi vallás-tanítás feladata: alapot vetni azoknál, kik tovább tanúlnak; megadni a szükséges kellékeket azoknak, kik az életbe kilépnek. Csak a tárgyalás methodusa képezhetné vita tárgyát. Véleményem szerint az alsó fokon megfelel a sokratikus módszer, magasabb fokon pedig az összefüggő tárgyalás alkalmazandó. Föltétlenül szükségesnek tartom a IV. osztályban a keresztyén egyház történetének rövid áttekintését úgy a mint a Konfirmácziói Káté közli. Élet- és jellemrajzok, énekek olvastatása a XVI. és XVII. századból csak emelni fogják a tanítás életteljességét és érdekességét.

A tervezet az egyetemes és a magyar protestáns egyház történetéből, valamint a vallások történetéből csak egyes részeket vesz fel, a keret megadását a történelem tanításhoz utalja. Szerintem a tanításnak mindenekelőtt összefüggőnek rendszeresnek kell lennie, mert csak így tarthat igényt a tudomány névre. Tudom, hogy a vallás-tanítás czélja nem csupán a tudás, de erre is szükség van. Még pedig biztos és megdönthetetlen tudásra. Ez pedig csak történeti alapon lehetséges. Mindent lehet tagadni, de azt, hogy az ember vallásos lény, senki sem tagadhatja, mert ez ***történeti*** igazság. Igazán vallásosak csak úgy lehetünk, ha a vallásról helyes fogalmunk van. A vallásról pedig csak úgy alkothatunk és csak úgy adhatunk helyes fogalmat, ha azt mint történeti tüneményt mutatjuk fel. Nem a tárgyban, hanem a tárgyalásban van a hiba. Ki kell válogatni azt, a mi értékes. A súlyt a kiemelkedő események beható tárgyalására kell fek-

tetni. A sikert csak a tárgy iránti érdek és szeretet biztosítja, ezt pedig csak úgy ébreszthetjük fel, ha a történelemben megnyilatkozó lélek ott lesz a tárgyalásban, ott lesz a tankönyvben.

A vallások története sem mellőzendő. Tudnia kell egy középiskolát végzett embernek, hogy a vallás az emberi szellem nyilatkozata, lényeges alkatrésze; tudnia kell, hogy ez az emberben lévő vallásos érzelem minő törvényeket követ, hogyan nyilatkozott különböző időkben különböző népeknél, hogyan igyekeztek ezt kielégíteni, s mi a kielégítés leghelyesebb módja. És még egyre akarom felhívni a figyelmet. Nagytiszteletü Molnár Albert úr, szeretett tanárom hangsúlyozta előttünk, mikor még iskolai padjában ültünk, a ***protestáns művelődéstörténet*** szükségességét. Protestáns művelődés történet! hol késel az éji homályban? Tanításaimban mindig arra fektetem a súlyt, hogy kimutassam a vallás hatását az emberek életére. Mindig hangsúlyozom, hogy a vallásos elveknek annyi értékük van, a mennyi hatást gyakorolnak az életre. Van-e a protestántismusnak létjogosúltsága? Nézzük az államok, társadalmak, az egyes emberek életét, micsoda változások, micsoda csodálatos ujjászületések? Nézzük a modern államok összes jó intézményeit, a modern társadalom összes jó szokásait, nemde a protestantismus elvei öltöttek azokban testet? Bizony a protestantismus hatalmas kulturális tényező, forrás, melyből a civilizatio folyama buzog ki. A ki ezt tudja, a ki ezt érzi, az előtt nem lehet közömbös a protestantismus. Ezért kell protestáns kulturhistoriát tanítani. Ezeket említettem meg szives figyelemre méltatás végett. A beosztás további feladat lesz. Magam részéről a VIII. osztályban a magyar prot. egyházak történelmét meghagyandónak vélem, mert a legnagyobb sikerrel ezt lehet itt tanítani. Az egyetemes egyházhistória, a vallások története és a prot. müvelődés történet az V. és VI. oszt. részére lenne beosztandó.

A tárgy kijelölésével még nem oldottuk meg a kérdést. Hogyan tanitsunk? A vallástanitásban az ***erkölcsi oldal*** kell, hogy előtérbe lépjen. Az ismeretek közlése is a tiszta vallás-erkölcsi érzület érdekében történik. Ha a tanító személyisége fontos, itt kétszeresen az, mert erkölcsi érzület csak személyes ráhatások által fejlődik. A tanítás czéljai ne az emlékező tehetség gyakorlása, hanem a növendékek ***judiciumának*** fejlesztése legyen. Föl kell tárni előttük Isten örök üdvtervét, azokat a tényeket, melyek az ember üdvössége érdekében történtek. Isten igéjében kell nevelni a tanulókat, hogy érezzék, hogy Isten szeretet s hogy ebből a szeretetből fakadnak a keresztyéni kötelességek. Az emberiség életének vannak áramlatai, az áramlatok magukon hordják jellemvonásaikat. A jelek szerint a vallással szakító áramlat végső hullámverései közt vagyunk. De még benne vagyunk, az emberek még mindig gondolkoznak, egyéni dolgaikat, vallásos érzelmeiket mások előtt kimutatni szégyenlik, az a mai felfogás szerint nem illik. Egy soha kifejezésre nem juttatott érzelem pedig elgyengül, elhal. Sokan a szabad vizsgálódást, a józan gondolkozást, a kritikát okozzák ezért, sőt nem egyszer halljuk a tudomány kárhoztatását. Őszintén sajnálom ezeket az embereket. Ezek a veszedelmes jó barátok, több kárt okoznak, mint az ellenség. A vallástalanság kifejlődése nem esetlegesség, nem véletlenség, de kérlelhetlen törvényszerűség. A vallást abba helyezték, a mi nem vallás; a tiszta kútfőt fölzavarták. Az emberek lerázták a békóvá vált vallást, kiöntötték a fölzavart vizet. Most érzik, hogy a békóval, a külső kerettel eldobták azt is a mire szükség van; most érzik, hogy nincs miben megfürészteni a lelkeket, most látják minden oldalról az emberi élet szennyes hullámveréseit. Most kétségbeesetten kiabálják, hogy kár volt azokat eldobni, hogy vissza kell venni. Visszavegyük? Ne! Nekünk nem béko, de valódi vallásosság, nem zavaros, hanem tiszta kútfő kell.

A vallásra szükség van. Buzgó vallásosság nélkül nincs jóllét, nincs boldogság, nincs *élet* sem a családban, sem a társadalomban, sem az államban. De ez a vallásosság legyen tiszta érzület, belső erő, erkölcsi törvény, szeretet. A reformatio hatalmasan tiltakozott az emberi tekintély, a vallás meghamisitása ellen az ***igazi egyetemes keresztyénség*** nevében; az emberi szellem kikelt az elavult formulák burkából, mint a lepkévé fejlődött báb gubójából, visszaszorítani nem szabad, mert azzal eltemetjük, pedig mindnyájan azt akarjuk, hogy ujjászülessék. A tudományt nem rendszabályozhatjuk meg, hogy az egyház szolgálatába álljon, mind a kettő meghamisitása nélkül. Erre nincs is szükség. A valódi tudomány, a szabad vizsgálódás nem lehet ellensége a vallásnak. Hát nem egyformán Isten teremtménye az ész és szív? törvényeik nem egyformán isteniek? Az igazság egy. A mi theologiailag igaz, igaz philosophiailag is. Az igazságról kell kell meggyőznünk növendékeinket, mert az igazság foglyul ejti a lelket, áthatja, megtermékenyiti az érzületet. A „credo quia absurdum“ a képmutatás elve. Ennek nincs helye a vallásban. Ez lenyügöz, megköt, meghasonlásba hoz; a vallás föloldoz, szabaddá tesz, kibékit. Oly fogalmak, melyeket meg nem értek, lelkem alkotó részévé nem aszszimilálhatok, rám nézve értéktelenek, s ha tele tömöm velök agyamat, elviselhetetlen teherré válnak. Meg kell tisztitani a vallást a hozzá nem illő előitéletektől, hibás fogalmaktól. Egyik fokon sem szabad oly képzeteket nyujtani, melyek később nem igazaknak bizonyulnak, mert ez szükségképpen skepsisre vezet. Csak olyat tanítsunk, a mit megértenek. A tanításnak számolnia kell az egyedekkel, az egyéni tulajdonságokkal. Ma midőn az egész nevelés a lelki tehetségek differenciálódásán épül föl, a vallástanításnak sem szabad ezt figyelmen kivül hagyni. A vallásos érzés alapjában ugyanaz minden emberben, de a kielégités eszközei, az erre szolgáló képzetek külömbözők. A tarka világgal számolni kell. Bizonyos képzet egyik embernek ***már*** nem való, a másiknak ***még*** nem való, az erőszakolás pedig csak reakciót szül. Különben is az emberekből nem formulát akarunk faragni, hanem vallás-erkölcsi egyéneket akarunk bennük látni, az életnek ilyenekre van szüksége. A vallás-tanítónak ismernie kell a gyermekek lelkületét, ismeretkörét, fogékonyságát. Alsó fokon tejnek italával kell őket táplálni, de ott is rendszeresen, öntudatosan. A fejlődés folyamán fokozatosan mélyitjük a vallásos érzést és ismeretet, tágítjuk a látókört s mikor megerősödtek s biztos irányelvek birtokába

jutottak, kibocsátjuk az életbe, hogy legyenek öntudatos és hasznos tagjai a gyülekezetnek.

A vallás igazságait ne foglaljuk le a magunk részére. Azok az emberiség közös kincsei kell, hogy legyenek. Sok predikációt és tanítást úgy képzelek, mint egy kiállitást. A pap fitogtatja lelkének kincseit, a hallgatók gyönyörködnek benne, de üres kézzel távoznak, mert hozzájuk nem férhettek. Drága az igazság, drága az igazságról szerzett tiszta meggyőződés, „de a mily drága, ép oly nehéz annak talentum ezüstjét félsiklusokká verve az együgyüek közt kiosztani uti költség gyanánt.“ A theologiai fogalmakat le kell fordítani a köznép nyelvére. Tanultuk a kátéból, hogy Isten legfőbb mértékben boldog, elhittük, de nem tudtuk, hogy azért boldog, mert az ő lényét szentség, igazság, szeretet alkotják s nem tanultuk meg, hogy ebben találhatjuk fel mi is az igazi boldogságot. Tanultuk, hogy csak Krisztus által juthatunk Istenhez, de ez csak akkor lesz termékenyítő igazsággá, ha tudjuk, hogy csak az ő tanitásaiból ismerjük meg Istent, az ő akaratát s csak abból merithetünk erőt ennek teljesitésére. ***Az elvont igazságokat realizálni kell.*** „Az elvontság minden tanításban értelmetlen betütanulásra vezet; a betütartalommal kitöltött vallásos tudat pedig vakhit volna s vakhitnek maradna, hacsak az értelem és képzelet más honnan kielégitést nem nyer; — de ha a kielégitést más honnan nyeri: a vakhit, természetes visszahatásul tagadásba csap át.“ Jézus nagy méltósággal tanít, öt kenyérrel és két halacskával öt ezer embert jól tart, mert tanításában a gyermeteg, együgyü értelmet és képzeletet kielégiti s ezáltal lelkeket hódit. A vallás tudomány-az igazságok végtelen bányája. Bányásszuk e kincseket, verjük apró pénzzé s igyekezzünk kielégiteni a lelkek közszükségét. Ha ezt tesszük, ismét visszakapja a vallás az őt megillető helyet és jogokat. Nem fogja senki fölöslegesnek tartani, de becsülni fogja kicsiny és nagy, szegény és gazdag, mint az élet legszükségesebb elemét.

Legyen a vallástan a gymnasiumi oktatás organumának szerves alkotó része. Alkalmazni kell az összekötő kapcsokat, mert egységes nevelésre van szükség. Ne a hagyomány biztosítsa a vallásnak az első helyet, hanem a tárgy fontossága, lényege, igazságai. Érezzék a tanulók, hogy a vallástan ép oly tudomány, sőt sokkal méltóságosabb, mint a többiek. A tudósok lenézik a vallást, mert tárgya nem esik a tapasztalat körébe, nem ismerhető meg. Nincs igazok tudós uraim! a vallástudomány tárgya tapasztalati tárgy: ***maga a vallásos ember;*** ismereteit tapasztalati uton szerzi, tehát joga van a tudomány névre, s dölyfös kicsinylésükkel csak járatlanságukat árulják el. A civilizatiónak, az emberek boldogságának leghatalmasabb eszköze volt mindig, tehát legszükségesebb, legméltóságosabb. Nem a jövő életnek, hanem ennek a világi életnek van szüksége a vallásra, mert ha nem a vallás a világító fáklyánk a földi életben, akkor nem látjuk meg a jövő élet dicsőségét.

Ezeket az elveket óhajtom én a jövő vallástanításban megvalósittatani. Én most is ezeket követem. Megvallom, nagy erőfeszítésembe kerül, mert a jelenlegi tankönyvek jó része, erős korlátot emel, melyet csak nagy küzdelemmel lehet átszárnyalni. A feladat, hogy a tanító lelkesedését ne bénítsa, de segitse a tankönyv is. A tankönyvek kérdése a középiskolában fontosabb, mintsem gondolnák sokan. Rátermettség, tapasztalás, buzgóság, tudomány szükséges azok létrehozásához. De ne kérdezzük aggódva: »kicsoda veszi el nekünk a nehéz követ«? Nem szünt még meg az Ur lelkének müködése.

Végezetül még csak egyet. Hogyan juthatott ily szomorú sorsra a vallástanitás ügye? hogyan lett ennyire mostoha gyermekké a vallás magának az egyháznak ***saját*** iskoláiban? Nem kutatom az okokat, nem nehéz azokat fölfedezni. A mely földet nem mivelnek, az nem terem, csak töviset és dudvát; a mely bányát nem bányásznak, abból kincset nem kapnak. Roppant egyszerü, de megrenditő igazság. De hát az iskolák szegények, az egyház szegény, nem fordithat kellő gondot a vallástanitásra. Teljesen igaz. Ez az igazság megdöbbentő. Szegények vagyunk, mert nincs élő hit, nincs protestáns öntudat, nincs buzgóság, nincs áldozatkészség.. A legnagyobb tőke az élő tőke. Ezt zártuk mi le.... Még talán most sem késő, szabaditsuk fel az élő tőkét, nyissuk meg az élő viz forrását — ***forditsunk egy kis gondot a vallástanításra!***

Biró Sándor.

Az új Énekeskönyv ügye.

Az Egyetemes Énekügyi Bizottság mult év március havában kimondotta, hogy a már készen levő és ezután beküldendő javitott énekekből és az újakból is az Énekeskönyv mostani beosztásának megfelelően egy nagy gyüjteményt kiván összeállitani, a melyből mindenki láthassa és méltathassa azt a különbséget, a mely a meglevő és a tervezett Énekeskönyv között mutatkozik és lehetőleg mindenki meggyőződhessék a felől, hogy a tervezett változtatásnak ideje valósággal elérkezett. A gyüjteménybe felveendő énekek átnézésére és megbirálására ***Fejes*** István bizottsági elnök vezérlete alatt egy szükebb körü bizottságot küldöttek ki, a melynek tagjai: *Baksay* Sándor, *Balogh* Ferenc, *Czike* Lajos, *Lévay* József, *Radácsi* György és *Váró* Ferenc.

Ez a bizottság most, március 12—14. napjain Budapesten egybeülve, teljesítette a rá bizott feladatot.

Fejes István elnök rendkivül nagy gondossággal előkészitve terjesztette a bizottság elébe a nagy halmaz énekszöveget. Ő a legalkalmasabb darabokat nemcsak kiszemelte, hanem igazitotta, egyeztette, módosította, némelyiket újra is dolgozta. Legelőbb is a zsoltár szövegeket vették birálat alá. Következetesen alkalmazták azt az elvet, hogy a zsoltárokban nem az exegetikai pontosság és hűség a fődolog, hanem a Szenci Molnár Albert verseihez, a melyek a nép lelkében élnek, lehető ragaszkodás mellett, az átdolgozás rövidsége, a stil egyszerüsége és népiessége, a formák dallamossága. Igy sok jeles forditás-kisérletet mellőzni kellett csak azért, hogy az újitott ének mentől hasonlóbb legyen a régihez, s a mai Énekeskönyvet rázkódtatás nélkül lehessen kicserélni az újjal.

A próba-gyüjtemény a következő zsoltároknak fogja részint egy-egy, részint ***két*** (*), s nehánynak (**)

három alakban megújitott szövegét, további birálatra, közzé tenni: I, III, V, VI, VIII*, IX, XV, XVI, XVII, XIX, XX, XXII, XXIII,* XXIV, XXV, XXVI, XXVII, XXVIII, XXX, XXXI. XXXIII*, XXXIV, XXXVII, XXXVIII*, XXXIX, XL, XLII, XLIII, XLVI*, XLVII, L, LI, LVII, LIX, LXI, LXII, LXIII, LXV, LXVI, LXVII, LXXI, LXXII*, LXXV, LXXVII*, LXXX, LXXXI, LXXXIV**, LXXXVI, LXXXIX**, XC, XCI, XCII, XCV, XCVI, XCVIII, XCIX, C, CII, CIII, CIV, CV, CVIII, CXI, CXII. CXIII, CXVI. CXVIII, CXIX, CXXII, CXXV. CXXVI, CXXVIII, CXXX*, CXXXIV. CXXXV, CXXXVI, CXXXVII, CXXXVIII* CXXXIX*, CXL, CXLI, CXLIII, CXLIV, CXLVI, CXLVIII, CL.

Ezek közül a LXXV., XCIX. és C. zsoltárokat a bizottság, ha előbbi határozatok nem kötnék, szeretné kihagyni az Énekeskönyvből; ellenben a XL. LXI. LXXX. LXXXI. CXXXVII. és CXLIV zsoltárokat ajánlatképen beveszi a gyüjteménybe, s az Énekeskönyvbe való fölvételöket javasolja. Ugyanezt teszi a XX. a XL. LI. XCI. XCVI. és CIV. zsoltárok dallamaival is.

Fölveszi még a gyüjteménybe, programmon kivül, s különösebb igény támasztása nélkül. a II. IV. VII. XIV. XXIX. XXXVI. XLI. LV. LX, LXIX. LXXIII. LXXIX.* XCIV. CIX. és CXXI. zsoltárok újitott szövegeit is.

Az Énekeskönyv egyéb darabjainak — Dicséreteknek — a gyüjteménybe felveendő száma összesen 160; ezek közt 52 olyan, mely eddig csak az erdélyi Énekeskönyvben, 59 olyan, mely csak a magyarországiban volt benne, a többi mind a kettőben.

Kiegészíti a gyüjteményt egészen új énekszövegek sorozata. Ebben Tompának, Lévaynak, Fejesnek, Szász Bélának, Pósa Lajosnak, Szabolcskának s másoknak (egyelőre a szerzők megnevezése nélkül közlendő) darabjaival fogunk találkozni.

A gyüjteménynek egy második része a tervezett Énekeskönyvbe fölveendő dallamokat foglalja magában Az Egyetemes Énekügyi Bizottság ugyanis tavalyi ülésén elfogadta volt és határozattá emelte *Váró* Ferencnek a következő inditványát

»1. A már kiválasztott meglevő dallamokat magyaros rhythmikai beosztással véglegesen dolgozza ki egy kiküldendő bizottság.

2. Az albizottságban közreműködők a nekik jutott darabokra nézve jellemezzék, szavakkal körülirva, minden egyes dallamnak érzelmi hatását, műkritikai szabatossággal.

3. Adják hozzá minden dallamhoz a hozzá való szöveg versszakaszának magyaros ütem- és rimképletét.

4. A szövegeket biráló bizottság minden szöveghez jegyezze hozzá a megfelelő dallamra utalást és minden dallamnál sorolja fel a reá alkalmazott szövegeket,«

Ezen határozat értelmében *Fejes* István elnöklése mellett *Sz. Nagy* József, *Kálmán* Farkas, *Deák* Gerő, *Somogyi* Antal, *Psenyecki Nagy* Zoltán és *Szügyi* József zeneszerzők és énekvezérek küldettek ki és teljesitették feladatukat, a mivel aztán lehetővé vált, hogy most már, a közzé teendő gyüjtemény alapján, egy-két további lépéssel, az új Énekeskönyvet végkép egybe lehessen állitani.

A gyüjteményt, mihelyt sajtó alól kikerül, szakemberek, egyházak, könyvtárak meg fogják kapni, s minden érdeklődőnek és hozzáértőnek alkalma lesz nézeteit, óhajtásait, tanácsait kifejezésre juttatni, s velök a szakbizottságnak segitséget nyujtva, egyházunk énekügyének szolgálatot teljesiteni.

—*r*—*r*—.

A kálvini egyház hanyatlása Apaffi Mihály idejében.

Irta: ***Szádeczky Béla.***

(Folytatás.)

Jellemző Apaffi Mihály fejedelemnek egy 1671. (ápr. 24.) Fogaras várából Teleki Mihálynak irt levele, melyben ő a magyarországi protestánsok dolgairól emlékezik. »Az ide küldött inclusakból — irja a fejedelem magyarországi keresztyén atyánkfiainak bizalmas állapotjokat s abban vallásunkon való ecclesiainknak is persequaltatásokat bizony szomoru szívvel halljuk s nem kevéssé fájlaljuk. Talán Isten megszánja szegényeket s valami oly utat csodálatos bölcsessége szerint mútat szabadulásokra. Az ecclesiák állapotjainak, ha valami csendesítésére lehetne, irattunk volt Bánfi Dénes úrnak, hogy Pater Mihályt nevünkkel fenyegesse meg s az vicariust is hivattuk volt s megparancsoltuk, hogy irjanak oda is (t. i. Magyarországba) s csendesitsék az dolgokat; mert egyáltalában mi is keményebben nyúlhatunk ő hozzájok ide bé; (t. i. Erdélybe) lészen-é valami foganatja, nem tudjuk?» [1]

Hogy ennélfogva Apaffi fejd. — bármi gyöngén vezette is kormánya ügyeit — nem volt engedékeny a midőn vallásának ügye forgott kérdésben, több fenmaradt leveléből kétségtelenül bizonyos.

Az előbbinél még keményebb hangu a Bánffi Dénesnek (1665. máj. 3.) adott útasitása, melyben hangsulyozva köti Bánffi Dénes lelkére, hogy mondja, ***meg ő felsége, római császár tanácsa előtt aperte ültesse le Ő felsége Rákóczi Ferencz uramat ne persequálja religionkat egyébiránt protestalunk isten előtt, teljes tehetségünkkel azon leszünk, hogy úgy leültetjük másnak is példa leszen.*** Irásunkat ne is itélje senki könnyen elmuló dolognak; mert ha egyéb dolgokban talán kelietti felett is sokat szoktunk tűrni sokaknak, de midőn conscientiankban jár a dolog, az hosszas tűrésnek különböző gyümölcsét fogják tapasztalni. Nem csak minden javainkat, hanem ***életünket fogyaszszák el előbb úgy nyúljanak igaz religionk persecutiójához.*** Kegyelmednek hozzánk tartozó kötelességére, sőt lelke üdvösségére parancsoljuk, hogy ez szerént mondja meg.“ [2]

Az a határozott elszánt hang, a mi a fentebbi szavakban megnyilatkozik, egyrészről azt igazolja, hogy a régi dicsőségnek emléke még nem veszett ki a lelkekből. De bizonysága annak is, hogy az egyébként engedékeny fejedelem vallásáért kész meghozni a legnagyobb áldozatot is. Igaz ugyan, hogy a fejedelem itt idézett instructiója az ő uralkodásának elején kelt, a midőn Apaffi még annyira erősnek érezte magát, hogy az üldözöttek fegyveres megsegítésére is gondol-

[1] Erd. Prot. Közlöny 1880. évf. 11. l. Közli: Szilágyi S.
[2] Erd. Prot. Közlöny 1896. évf. 161. l. Közli Koncz József.

hatott. De később Erdély saját belső bajaival volt elfoglalva. És mennél inkább növekedett Apaffi uralkodási évének száma, annál kevésbé volt képes Erdély segitséget nyújtani a magyarországi testvéreknek. Le kell mondani a misszioról, mit a történelem az ősöknek kijelölt.

A veszedelem pedig a magyarországi protestánsok ügyének, romjain keresztül Erdélyt is közelről fenyegette. Érezték ezt Erdély politikai életének irányt adó körei. De őket a belső viszálykodás kötötte le.

Nem hiányoztak még sem férfiak. kik ideje korán óvva intik Erdélyt a közelgő veszedelemtől.

Ezek között legelső, korának egyik legkiválóbb egyénisége Bethlen Miklós, a későbbi kancellár. Ő széles látkörénél, nagy tudományánál és műveltségénél fogva messze túl látott Erdély szük határain. Hosszas külföldi tartózkodása alatt volt alkalma megismerkedni az európai nemzetek politikai irányzataival. Kis hazája szabadságáért és kálvini vallásáért remegő lelke pedig mélyen átérezte vele a közelgő veszedelmet

1672 (jan. 7.) így ir Telekinek: „Kegyelmednek levelét böcsülettel vettem. A mi a közönséges dolgokat illeti szomoruan értem naponként nagyobb-nagyobb romlását vallásunknak, de azon majd inkább szomorkodom, hogy mi minden eszközöket ma is mind elvesztegetünk".

Mintha csak azt irná uram Teleki uram, nyissátok ki szemeiteket s vegyétek eszetekbe, hogy a szomszéd háza ég.

Még világosabban szól a következő sorokban. »De lelkem uram, miért nem lehet a fejedelemnek a némettől való félelmében oda fel irni. Hisszük-e, hogy hallgatással a németet már barátunkká csináltuk. Ha zek mind igy folynak, én bizony félek, magunkat is elveszt az isten, igen méltán!«[1]

Bethlen Miklósnak egyházáért és hazájáért aggódó lelke nem nyughatik továbbra sem. A magyarországi elnyomottak és üldözöttek jajkiáltása szivéig hat. És a mikor az ő nyomoruságukon segiteni akar, ugyanakkor saját szűkebb hazája düledező bástyáit támogatja. 1672-ben még ezt irja Telekinek: Az oda ki (t. i. Magyarországban) persecutiót szenvedő szegénységét az de bé (t. i. Erdélyben) való rettenetes sok pusztára kellene behivnunk, ha eszünk volna és mind a fejedelemnek, mind a szászoknak kedve volna hozzá. Ezen az uton épült meg a belgiumi respublica. Mi is ezen az uton tétetnénk mind a jövő defensiora, mind a mostani adózásra alkalmatosakká. Bizony pedig, ha jól akarnánk, sok ezer embernek találnánk még helyet. Én ugyan a szebeni királybiróval minap is beszéltem, de a szász örökké lassu, ha rá nem dobolják".[2]

Bethlen Miklós tehát világosan látja a veszedelmet és mindent elkövet, hogy a mit lehet megmentsen oda át, mert tudja, hogy a magyarországi protestánsok romlása mihamar Erdélybe csap át. Még neki reménye van, hogy Erdély segithet a bajon, de ehez fel kell ébreszteni azoknak lelkét, kik a kormányon vannak.

1672 (jun. 13-án) ujra levéllel keresi fel Telekit, melyben a nagy veszélyre még világosabb szavakkal figyelmezteti őt: »A magyarországiak lármáját hallom. Istenért uram compescalja kegyelmetek, mert már Magyarország elveszett, de félő inkább és elvész, sőt Erdélyre hátokon hozzák a németet s aztán mi lesz belőle? Vagy együtt veszünk vélek, vagy elvesztjük őket. Iszonyu dolgokat imaginalok állapotjukról ha isten, kegyelmetek, kinek incumbál meg nem orvosolja«.[3]

Igy fonódik egybe a magyarországi és erdélyi reformatusok vallásügye. Oda át a tulajdonképeni Magyarországon az ellen-reformació teljesen bevégződött és itt Erdélyben minden jel arra mutat, hogy rövid időn megkezdődik. A belső viszálykodás alatt szinte magok nyitnak ajtót Erdély kálvinista főurai az ellenreformáló törekvéseknek.

Legyen elég ennek igazolására csak egy esetet felhoznom. Az udvar politikájával szemben álló párt fő-fő emberei egymásután estek áldozatúl politikai elveiknek.

1764-ben kivégezték Bánfi Dénest, az udvarral szemközt lévő párt egyik legfőbb vezérét. Cserei azt irja históriájában, hogy Bánffi D. »halálával felfordula az erdélyi szép békesség.. s az ország nagy kárával tapasztalta meg annak az embernek veszedelmét«. Ugy is lett.

Nem sokára Bánffi után Béldi Pál következett, kivel ugyan már nem végeztek olyan röviden. Előbb fogságra vetették, honnan csak erős reversalis mellett és 60,000 forint biztositék ellenében bocsátották szabadon.

Béldi Pálnak így nem lehetett maradása hazájába. Előbb egy felkelést szervevett, de miután ez nem sikerült, többedmagával kibujdosott hazájából s a török portára mentek, hogy ott a „summus magisztratus" előtt előadják panaszaikat. Béldi Pál megelégedett volna Teleki Mihály eltávolításával, de társai (Csáki László, Domokos Tamás, Apor Lázár, Kálnoki Bálint, Paskó Kristóf, Belényi Zsigmond) más fejedelmet akartak kérni.

Hiába volt minden törekvés, a viszálkodás, mely épen a vallás-kérdés miatt támadt közöttük, nem engedte, hogy sikerrel járjanak el dolgaikban. Azt irja róluk Cserei: Ha Béldi Pál „csak magára, vagy magához hasonló református emberekkel ment volna be a portára, kétségtelenül az ő dolgai is szerencsésebben folynak vala, de Csáki László mérges pápista lévén, Apor Lázárral, Domokos Tamással együtt". Ezek már Havas alföldén suttogni kezdtek, és néhány feltételt szabtak Béldi Pál elé, hogy arra ő esküt tegyen, különben nem támogatják ügyét a török portán. A feltételek egyike az volt, hogy a jezsuiták kitiltását tartalmazó törvény örök időre érvényét veszítse. Ez volt fő oka annak, hogy ügyök a portán nem nyert kedvező megoldást.

Még csak nehány perczre kérem a t közönség szíves türelmét.

Azt a borús képet, melyet a feltüntetett nehány adat alapján megalkottunk magunknak, vegyük néhány vigasztaló szóval. Mert úgy tetszik nekem, hogy az az evangeliumi szellem, mely az erdélyi kálvinismusban oly hosszú időn keresztül békét és boldogságot biztositott e kis országnak ide bent és tekintélyt kifelé

[1] Erd. Prot. Közlöny 1895. évf. 22 l.

[2] U. o. 23 l.

[3] U. o 24 l. Közli Koncz József.

még nem veszett ki a lelkekből, bár egészben véve hanyatlást mutat is Apaffi Mihály idején a kálvini egyházi élet.

Ha ugyanis ez időből ránk maradt irodalmi termékeket olvasgatjuk, arról nyerünk meggyőződést, hogy a régi benső vallásos hit hatja át a lelkeket. A biblia, igaz, hogy nagyon megfogyott ez időben, de azért mindennapi lelki tápláléka a hivőknek.

(Vége következik.)

Irodalom.

Dr. Masznyik Endre pozsonyi ág. hitv. theol. tanár „Pál apostol élete és levelei" című nagyszabásu munkája egy a II. Thessalonikai, Efezusi, Kolossei, I. és II. Timotheushoz és Titushoz irt leveleket tárgyalandó pótkötet kivételével teljesen megjelent. E műben a nagy apostol életét és fennmaradt levelezését oly szakavatottsággal ismerteti meg velünk a nagy tudományu szerző, hogy nem volna szabad hiányoznia egyházaink, tanintézeteink, lelkészeink könyvtáraiból. Miért is, midőn az említett érdekeltek figyelmét fölhivom erre a prot. theol. irodalmunkat valóban gazdagító nagy munkára, annak megszerzését a magam részéről melegen ajánlom

Kolozsvártt, 1901. Március hó 15-én.

Dr. Bartók György,
erdélyi ev. ref. püspök.

*

Pál apostol leveleinek, dr. Masznyik Endre, pozsonyi ág. hitv. theol. igazgató füzetes vállalatának megjelent a 37. 38. füzete. Tartalmazza a római levél fordításának és magyarázatának a végét. A vállalat megérdemli a pártolást

*

Reform. Ker. Vallástan. Fülöp József, körmendi lelkésznek a dunántuli egyházkerület által jualmazott kátéja második átdolgozott kiadásban megelent. A munkát ajánljuk a vallástanitás sikere érdekében. A könyv ára 40 fillér.

*

Konfirmációi emlék. Tisztelettel értesítem a tiszteletes kartársakat, hogy a múlt esztendőben kiadott *Konfirmációi emléket* ez esztendőben is közrebocsátom. A kiállitás most még izlésesebb, mint a mult esztendőben volt. Megrendelhető *Gombos Ferenc* Lyceum könyvnyomdájában Kolozsvárt. Az emléklap darabja 4 fillér. Úgy hiszem, hogy mindnyájunk közös érdekében szólok, ha e *Konfirmációi emléklapnak* a múlt esztendőben tapasztalt terjesztésére ez esztendőben is felhívom a tiszteletes kartársak figyelmét. Kolozsvárt, 1901. márc. 18. *Németh Sándor*, helyettes lelkész.

*

Istennek trombitája, Szőnyi Benjáminnak, a híres hódmezővásárhelyi reform. papnak és esperesnek kitünő verses munkája jelent meg Békésen, Véver Oszkár kiadónál. A munka célja, hogy a népet folytonosan vigyázásra, folytonosan imádkozásra buzdítsa. A könyv ára 1 kor. 20 fill. Nagyon ajánlatos e munka tartalmánál és alakjánál fogva is.

*

Jézushoz hívogatás cím alatt jelent meg egy hollandból átdolgozott kitünő épitő erejü könyv, melyet olvasóink figyelmébe ajánlunk. Ára 50 fillér. Megrendelhető tiszt. *Dávid Gyula*, ref. lelkész urnál. Lakása: N.-Harsány, u. p. Szakály (Biharmegye.)

*

Felhivás elöfizetésre. F. Varga Lajos, majtisi lelkész kiadja egyházi beszédeinek 2-ik kötetét. Le sz benne 30 ünnepi beszéd. Előfizetés 2 Korona, mel yet a szerzőhöz kell küldeni Majtisra, u. p. Jánk, Szatmármegye. Ajánljuk paptársaink figyelmébe

Tompa Mihály életrajzát irta meg Dingha Sándor, tanár, az idevonatkozó munkák kritikai felhasználásával. A Kisfaludy Társaság Lévay József birálata alapján elfogadta a munkát. De a költő betegségére vonatkozó adatok helyreigazitásával Szász Károlyt bizta meg.

Nagy készséggel közöljük a ***Makay István*** ref. főgym. tanár miniszterileg is engedélyezett tankönyvéről szóló alábbi körlevelet s magát a művet középiskoláink figyelmébe legmelegebben ajánljuk.

Fizika a középiskolák felsőbb osztályai számára, irta: ***Makay István***, főgymn. tanár. A szöveg közé nyomott 251 ábrával.

Makay István szorosan a revizionális tantervhez ragaszkodva, azt a célt tüzte maga elé, hogy könnyüvé tegye ugy a tanár, mint a tanítványa feladatát. Igy esik, hogy a tankönyv, mindig csak a lényegesre szorítkozván, terjedelemben is kisebb az eddigi fizikáknál. És mig a lényegtelent mindenütt elhagyja, nagy ügyességgel domborítja ki a fizika vezérgondolatait es súlyt helyez arra, hogy a tanítvány már ezen a fokon is megértse, milyen része van a magyar tudósnak a tudomány fejlesztésében. Ezt a célt szolgálják azoknak a készülékeknek leirásai és ábrái, melyeket magyar tudósok találtak fel. Nagy előnye a könyvnek az is, hogy a természettan legujabb vivmányaival is beszámol, ugy, hogy a tanuló teljes áttekintést nyer e nagy jelentőségü tudomány egészen a mai napig való fejlődéséről. Szerző stilusa magyaros, a könyv kiállitása ugy technikai, mint pedagogiai szempontból tökéletes

A hivatalos hirálatban *Dr. Klupathy Jenő* egyetemi tanár elismeri, hogy »E munkából a szerzőnek ***nem közönséges*** képzettsége és olvasottsága tünik ki előnyösen« . »művének egyes részletei *kiváló világos előadó képességről* tanuskodnak, s örvendetes, hogy a hazai tudósok munkálkodását is kellőképpen méltalja.« Végül az engedélyezési birálatot Dr Klupathy igy fejezi be :

„Kétségtelen, hogy e tankönyv, általában *könnyen érthető*, *világos* és *megnyerő* előadásával a középiskolákban *jól* használható ; annyival inkább, mert *alig tartalmaz többet*, mint a *mennyire szükség van*. Előnye az is, hogy az ábrák általában *átnézetesek és csinosak*. Nyelvezete könnyen érthető, a *tanulók feltogásához alkalmazandó* és magyaros. E szempontból haladás mutatkozik Makay tankönyvében ; ugyszintén abban, hogy a fizika gyakorlati alkalmazásai is kellően figyelembe vannak véve. Ára 4 korona ; megfelelő."

Kétségtelenül kitünik dr. Klupathy egyetemi tanár ur birálatából, hogy Makay tankönyve ujrendszerü és sokkal könnyebben tanulható az eddigieknél, a miből pedig az is következik. hogy több eredményt lehet vele elérni

Nagy előnye Makay Fizikájának az is, hogy a régi rendszerről az ujra való átmenet nem történik oly rohamosan, hogy ezzel a tanárra az ujabb iskolai évben való tanításában zavarólag hatna azért, mert a rendszert már megszokta.

A csinos ábrák és a könyv olcsósága ($24^1/_2$ iv terjedelemben 251 ábrával 4 korona) pedig határozottan elébe helyezik minden eddigi ilynemü tankönyveknek.

Kiadóhivatalunk anyagi áldozatot nem kimélve, hozta létre az ügyes rendszerü könyvet. Bizott abban, hogy Makay rendszere már kiállotta a tűzpróbát, a mennyiben III. osztályos Fizikai Földrajza 2 év alatt uj kiadást ért s jelenleg mintegy 60 intézet használja.

Makay könyve tehát csakugyan a diákok számára, a tőle már megszokott sajátságos, könnyed nyelvezettel, de azért a kellő tudományos és irodalmi niveaun van irva.

A midőn kérjük a tekintetes tanár urat, hogy e könyvet az 1901—1902. iskola évre vezesse be, egyben jelezni óhajtjuk, hogy bevezetés esetén az esetleg fennálló ifjúsági segítő-egyesületnek nehány példányt rendelkezésre bocsátani hajlandók vagyunk.

Tisztelettel: *Athenaeum* irodalmi és nyomdai r. társulat könyvkiadó osztálya VII. Kerepesi-u. 54.

*

Magyar Filozofiai Társaság megalakulására bocsátott ki felhivást dr. Bokor József, budapesti tud. egyetemi magántanár. A társaság célja, hogy a filozofiai tudomány kedvelőit és munkásait egyesítse, támogassa, vizsgálja a magyar filozofálás nyomaít és kiadja irodalmi emlékeit. Nyilvános üléseket tart, felolvasásokkal világosítja meg az elvi kérdéseket. Alapitótagok 200 koronát fizetnek egyszer s mindenkorra, rendes tagok évenként 6 koronát. Ezért kapják a folyóiratot és egyéb kiadványokat mérsékelt áron. Bejelentéseket elfogad dr. Bokor József Budapesten, IX. ker. Ferenc-körut 1 sz.

*

A b. viszlói reform. egyház történetét irta meg Lukácsy Imre, b.-viszlói reform. lelkész. Visszapillantást teszen Viszló régi történetére. A legenda azt mondja, hogy Kelemen pápa az első század végén járt volna itt Pál apostollal, ki hirdette az evangeliumot. S hogy járt itt Pál, nem lehetetlen, ha meggondoljuk, hogy Illirországig járt, a mikor meglátogathatta Baranyát. Hiteles adatok bizonyítják, hogy a 325-iki niceai zsinaton voltak baranyai papok. A waldensek, a wikleffiták, a husszíták reform mozgalmai szintén érintették A hagyomány szerint Perényi Péter volt 1521-től e vidék reformátiójának megalapítója, a menynyiben Siklósy Mihályt, mint e vidék reformátorát, anyagilag, szellemileg segítette. Levezeti az egyház történetét 1900-ig. Végül statisztikai adatokat közöl az anyakönyvek alapján. 1876—1901-ig születik 180 fiu, 171 leány. Egy évre esik 7 fiu 7 leány A század elején pedig 22. 1876—1901. meghalt 204 fiu, 188 leány. Egy évre 8 fiu, 8 leány. A természetes fogyás 25 év alatt 41. A házaspárok száma csak 132. Egy házasságra esik 3 gyermek. A század első felének szaporodása elenyészett a második felében. A Gondviselő e vidéknek is megadta jogát, békéjét, kényelmét; most önkezét emeli saját faja ellen. Munkáját igy végzi: »Félünk a versenytől. Féltjük utódainkat. Ne félj én népem, s ne féltsd magzatodat, csak szaporodj. Adj aztán gyermekednek vallásos, kegyes nevelést, melyet a szülői háztól örögségképen magával vihessen.«

*

Zsoldos László, kiváló irónk s a „Magyar Szó“ munkatársa, újabban „Cato kutyám s egyéb történetek“ cím alatt gyönyörü novellákat adott ki. Zsoldos is bizonyság, hogy a költészet mezején is protestánsok produkálják a legértékesebbet. E novellás könyv ára 2 korona s kapható a szerzőnél Budapesten a „Magyar Szó“ szerkesztőségében. IV. Sarkantyus-utca 3. sz.

*

Amerikai Magyar Református Lapja jelenik meg Clevelandban, Csutoros Elek és Konyha Pál gondos szerkesztésében. A január 31-én megjelent 5. számot vettük. Gazdag tartalma életrevalóságát mutatja.

Különfélék rovata.

Ismét egy megdöbbentő gyászlap: A sepsiszentgyörgyi püspöki vizsgálat alatt álló ev. ref. egyházközség keblitanácsa a veszteség fájdalmának lesujtó hatása alatt jelenti, hogy egyházunk kormányzatában, annak anyagi és szellemi ügyei vezetésében 12 éven át teljesitett buzgó szolgálatával elévülhetetlen érdemeket szerzett főgondnoka: *Málik József* aa. a mi nagy veszteségünkre! — életének 52-ik évében váratlanul jobblétre szenderült! Közéletünk egén, egy fényszellem világa aludt ki az Ő halálával, mely közel 30 éven át, nemcsak a mi egyházunkra szórta meleg sugarait, de városunk és vármegyénk minden kulturális alkotásaira is ráderitette áldásos szelid fényét. A szeplőtlen jellemű férfiu; munkában fáradhatatlan ember; a szabadelvü magyar sajtó-irodalom kiváló képviselője; jeles tanár; derék hazafi és buzgó keresztyén nincs többé! „Üres marad az Ő helye mi közöttünk“. Legyen álma csendes, emléke áldott az igazak előtt! A sepsiszentgyörgyi ev. ref. egyházközség nevében: Sepsiszentgyörgyön, 1901. márczius 12-én. *Az egyházkebli tanács.*

A kolozsvári ref. theol. fakultás Ifjusági Egylete e hó 15-én igen szépen sikerült hazafias ünnepélyt rendezett, a melynek lefolyásáról a következőket adhatjuk. A hymnust énekelte el először a nagy közönség. Ezután Kónya Kálmán, theologus mondott hazafias lelkesedéstől áthatott szép és emelkedett imát. Ezt követte az ifjusági énekkar kedves és eredeti éneke, a kuruc-nóták, a melyet a nagy közönség bőven jutalmazott tapsokkal és megismétlését óhajtotta. Ezután az ünnepély fénypontja, nt. *Molnár Albert*, theol. tanár emlékbeszéde jött. Ösmertetésekép megjegyezhetjük, hogy a március 15-ének nem annyira történetével, mint eszméjével foglalkozott s annak vivmányait, eredményeit is ily szempontból állitotta a hallgatóság elé. A március 15-iki eszmék ma is élnek és élni fognak mindig; csak mások az emberek, a kikhez szólnak. A 48-iki ifjuság csak korára nezve volt ifju és lelkesedésében rajongó; de lelkében érett, erős és kitartó. A márciusi szabadság eszméjét az azután következő generáció porba ejtette, bemocskolta és a mostani ifjuság, a mely korra nézve épen ott van, a hol az a soha meg nem vénülő sereg, a mely a maga korában az öregeket is megifjitotta, hamvaiból feltámasztotta, — hát ez a mai ifjuság van arra hivatva, hogy az eszmét a porból kiemelje komoly törekvés és lankadatlan munka által. Abban a korban rózsák nyiltak. A rózsákat hős vérrel öntözték. Drága ár volt. De az ilyen ártól soha sem kell visszarettenni. Rózsákra ma is szükség van. Áldozatoktól ma sem kell visszarettennünk. S ünnepeljünk ma azzal a reménnyel, hogy lesz még igazi március idusa. — Ez az egész beszéd egy magasabb szférában járt, a hova az ember csak ünnepkor juthat el; a honnét azonban még sincs kizárva: az ilyen hatalmas vonzó erők fel-felragadják a lelket magukkal a fényes magasságokba. Lehet állitani, hogy a március 15-én Kolozsvárt elhangzott beszédek között ez a gyönyörü előadás magasan felül áll. A közönségre tett szemmel látható nagy hatását ez előadásnak, a gyönyörü, választékos, költői nyelvezeten kivül emelte az, hogy az emlékbeszédet szabad előadásban élveztük, s itt tökéletesen érvényre jutott a szerzőnek ösmert kiváló szónoki képessége. — Az ünnepély ötödik pontja magyar-egyveleg, vonós négyes volt, zongora kisérettel. Az előbbi részek méltó követője. Igen kedves volt Márton Árpád theologusnak a szavalata is, a ki Ábrányi »Március 15-én« c költeményét adta elő. Az ünnepélyt a szózat eléneklése zárta be. Fényét és hatását emelte az intézet disztermét zsufolásig megtöltő intelligens közönség. *L. A.*

A Baldácsy-alap 1901. évre szóló költségvetése szerint a bevétel 186,326 kor. 52 fill., a kiadás 61,505 kor. 75 fill. Tiszta jövedelem 110,711 kor. 49 fill. Ennek az összegnek a hova fordítása iránt az ügyvivő javasolja, hogy a kerületek kapjanak 8—8 ezer koronát; a tiszta jövedelem 5%-ra kikerekítve a tőkéhez csatoltassék. A javaslatot a bizottság fogja eldönteni. Az előadó azt is javasolja, hogy okt. 19 én, az alap

létesülésének negyedszázados fordulóján, tartsanak ünnepi közgyűlést a kerületek képviselői. E közgyűlést szenteljék a Baldácsy Antal emlékének.

Nagylelkű adományozás. Néhai Buday Sándor, tiszafüredi birtokos, bár róm. kath. vallású volt, protestáns czélokra több alapítványt tett. A debreceni bölcsészeti fakultás javára 2000 kort. t.-füredi öt népiskolai reform tanító javára személyenként 200 kor., együtt 1000 kor. a t.-füredi reform. népiskolai szegény tanulók javára 2000 kor. A nemeslelkek a felekezeti korlátokon tul is látnak! Bárcsak mentől többen lennének követői a nemes példának.

A sárospataki ref. nőegylet márcz. 10-én felolvasást tartott a főiskola disztermében. Felolvasott Tóth Pál, miskolczi fő leányneveldei igazgató, Tompa *Virágregéinek* erkölcsi hatásáról. Az egylet ez alkalommal is persely-adományokat gyűjtött a szegények számára.

A kongrua-törvények legelső áldása az, hogy annyi, az élet terheit apostoli lélekkel, hordozó papot a legnagyobb gondtól, a megélhetés gondjától részben megszabaditotta. Másik nagy áldása, hogy az egyház községek megerősödését lehetővé tette épen az első hatásával. De tán ép oly nagyszerü az a hatása, hogy az egészen elsenyvedt tagokba is uj élet erőt öntvén, lehetségessé teszi, hogy nem egy »meghalt leányzó« megelenevedjék. Ennek egy szép példáját akarom nyilvánosságra hozni. A mi szép hunyadmegyénkben van Nagy Pestény, mely éveken át Klopotivához húzódva, szomoruan nyugodt belé a lassu elhalás gondolatába Csak fájva gondolt rá, hogy még nem is régen papja volt. De jött az örvendetes izenet. S ez a maroknyi gyülekezet elhatározta, hogy a mi volt, legyen ujra. Papi fizetést kipótolja a kongrua. Papi lakot Isten segedelmével »szerzünk mi« mondák egyező akarattal. S e lehetetlennek tetsző dolog megleve. Imé: kik azok a kik ezt cselekedték: Mara László egyházmegyei főgondnok 300 kor. Brázovay Elek 240 kor Goró Andor 200 kor. Lengyel Albert 80 kor. Zonda Zakariás 60 kor. Fiáth Ede, Ferencz, Vitéz Elek, Benkő László 40-40. Fiáth Ignácz, Keresztes János, Kololyai Nándor 30—30 kor. Nagy Sándor 24 kor. Böszörményi Albert rom. kath., Fiáth Zsigmond, Elek, özv. Ardai Antalné, özv. Pap Elekné, Palkó József 20—20 kor. Mákra Péter, Mikéte Péter, Vásárhelyi L. beszolgáló pap 10—10 korona. Biztosan tudjuk, hogy e névsor még folytatódik. De nem beszél-e ez elég ékesen? Ez egyháznak kérését a méltóságos Ig.-tanács ajánlattal küldte fel a Nagyméltóságu vallás és közoktatásügyi minister urhoz. Mi elkezdve e kis egyházközséget lelkesitő, biztató esperesünkkel egyen-egyen szorongva várjuk kérésének sorsát. Ügye a kis egyháznak, anyaszentegyházunk ügye is. ***Vásárhelyi Lőrincz***, beszolgáló pap.

Kilépés a reform. egyházból. A vörösmarti reform. egyház hivei közül kilenczvennégyen jelentették be az egyházból való kilépésüket. Ok az, hogy az egyházi teher elviselhetetlen. A jelentkezés nyomtatott lapokon történt, tanuk aláírásával Ez mutatja, hogy itt rendszeres szervezkedésről van szó. Ez és ehhez hasonló esetek sürgetik az 1848. XX. tcz életbeléptetését és mi mégis késünk!?

Adakozások

a Bethlen Gábor fejedelem szobrára.

A Bethlen-szobor alap javára a múlt év ***dec. 21 től*** f. évi ***feb. 5-éig.*** a köv. egyházak, iskolák és lelkészek adakoztak és gyűjtöttek:

	Kor.	fill.
A sáros-pataki Bethlen ünnepély jövedelme.	1620	—
A sáros-pataki főgym. ifjusága gyűjtése	248	25
Dr Bartók György ev. ref. püspök Kolozsvár	200	—
Kún Bertalan ev. ref. püspök	144	-
A Zilahi ev. ref. főgym. ifjusága s tanári kara	81	—
A mezőtúri ev. ref. főgym. ifj. és tanári kara	71	94
Bartha Lajos ev. ref. lelkész Aranyos-Gyéres	65	—
A gyönki gym. ifj. és tanár kara	52	—
Felvincz ev. ref. egyház	50	—
A tiszántúli ev. ref. tanár-egyesület Debrecen	50	—
A miskolci ev. ref. főgym. ifj. és tanár kara	44	20
Révai Pál ev. ref. lelkész Sepsi-Szent-György	34	—
Páncél Károly ev. ref. lelkész Fogaras	32	—
Fejes István ev. ref. lelkész Sátoralja-Ujhely	30	—
Mánchen György ág. ev. lelkész Gyula-Fehérvár	29	—
Hajduhadházi ev. ref. egyház	27	—
Szászvárosi ev. ref egyház	25	—
Magyarosi István ev. ref. lelkész Zilah	22	—
Borsos Sándor ev. ref. lelkész Kolozs —	20	40
Ferenc József unit. lelkész	20	—
Kócsi Dániel ev. ref. lelkész Vaja	20	—
Szászsebesi ág. ev gym.	20	—
Zilas Bertalan ev. ref. lelkész Ptrügy	20	—
Veres József ev. ref. esperes Orosháza	18	20
Csulak Zsigmond ev. ref. lelkész Kóbor	16	40
Rákosi György ev ref. lelkész Nyárád Szent Anna	16	16
Zöld Mihály ev ref lelkész Végvár	16	—
Hajdu-bagosi ev. ref. egyház	14	50
Kelemen János ev. ref. lelkész N. Galambfalva	13	60
Kutyfalvi ev. ref egyház	13	20
Pósa Lajos ev. ref. lelkész Radnód	12	—
Szatmári Sándor tanár Halas	12	—
Benedek Árpád ev. ref. lelkész	11	60
Benkő Ferenc ev. ref. lelkész Alsó Rákos	11	20
Göncy Sámuel ev. ref. lelkész Kelementelke	10	—
Budapesti unit. egyház	10	—
Francfeldi ág. ev. egyház	10	
Balog Sándor ev. ref. lelkész Mező-Bodon	10	
Sziget szent miklósi ev ref. egyház	10	—
Gömöri Péter ev ref. lelkész Sejk	9	58
Görgei János Nagy-Ida	9	—
Lőrinc János „ „ „ B.-Váralja	9	—
Péter Sándor unit. lelkész H-Városfalva	8	40
Gyárfás Albert ev. ref. lelkész Bethlen	8	—
Bányai Géza „ „ „ Tápió-Szele	8	
Szentkirályi Károly ev. ref. lelkész Kójó	7	70
Zoltáni Elek ev. ref. lelkész Lécfalva	7	60
Kálmán Sándor ev ref lelkész	7	50
Schuller György ág ev. lelkész Ápold	6	
Lenárd József ev. ref. lelkész Magyaró	6	—
Muzsnai Miklós „ „ „	5	06
Pál Balázs ev. ref. lelkész Kőrizspatak	5	—
Szomogyi Lajos ev. ref. lelkész Sámson	5	30
Kató Béla Amac	5	—
Bartók Béla Bonchida	5	—
Kiss Károly „ Agyagfalu	5	—
Széll Kálmán esperes Nagy Szalonta	5	—
Kovács Károly „ „ lelkész Tiszapalkonya	5	—
Molnár Pál „ „ „	5	—
Petrozsényi ág. ev. egyház	5	—
Kovács János ev. ref. lelkész Hadad	5	—
Fábián Mihály „ „ „ F.-Ireg	5	—
Tunyogfalvi Béla ev. ref. lelkész	4	—
Kemény István „	4	—
Szász-nádasi „ egyház	4	—
Dőci József „ lelkész Kis-Bajom	3	80
Bálhori István „ „ „ Hosszú-Pályi	3	—
Kiss Lajos ev. ref. lelkész Aba-Ujvár	3	—
Alsó-vadászi ev ref. egyház	3	—
Dusza Lajos ev. ref. lelkész Zádorfalva	2	20
Antalffy László ev. ref. lelkész Alsóvadász	2	—
Jakat Mózsa „ „ Algyógy	2	—
Nagy Sándor „ „ „ Csököly	2	
Mezőberényi ev. ref. egyház	2	—
Sárkereszturi „ „ „	2	—
Kovács János ev. ref. lelkész M. Hermány	2	—
Lőrinci József „ „ „ Farcád	2	—
Tiszalaki ev. ref. egyház	1	—

A gyűjtések és adakozások eddigi eredménye 28.383 kor. 87. fillér.

NYOMATOTT GOMBOS FERENCZ KÖNYVNYOMDÁJÁBAN, KOLOZSVÁRTT.

IV. Évfolyam. 13. szám. Kolozsvárt, 1901. Márczius 28.

ERDÉLYI
PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, theol. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 2. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre..... 12 kor.
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

† Molnár Albert.

1849—1901.

Reszkető kézzel, vérző szívvel irjuk le e nevet. Lapunk homlokáról letünt örökre, mert a ki viselte, elköltözött az élök sorából. A mult számunkat még ő irta, ebben már csak róla irhatunk.

Mikor e sorokat irjuk, még ott van büszkén emelkedő theologiai fakultásunk dísztermében; mire közönségünk olvasni fogja, akkor már ott pihen az édes anyaföldben, anyai szüle — nagyatyja szomszédságában, Antal János püspök mellett a marosvásárhelyi temetőben. Most még ott van abban a teremben, melynek igazi díszét, — óh hányszor! — éppen az ő alakja, az ő lánglelke, az ő feledhetetlen igehirdetése, elragadó szónoklatai alkották. A terem falain ott függnek anyaszentegyházunk elhunyt nagyjainak képei s középen ott fekszik Ő.

Lelke nem szárnyal, mint eddig, mikor a zsufolásig megtöltött terem hallgatóságát magával ragadta s szellemszárnyakon hordozta azokban a világokban, a hol ő oly otthonosan érezte magát, s a hol — ha ő kalauzolt — mi is éreztük, hogy atyai hajlékokban járunk.

Munkásságának, dicsőségének szinhelyén most lélek nélkül, összeomolva fekszik porsátora.

Alsó-csernátoni Molnár Albert, a kolozsvári ev. ref. theologiai fakultáson a gyakorlati theologia ny. r. tanára, a magyarországi ev. ref. egyház egyetemes konventjének rendes tagja, az erdélyi egyházkerület Értekezletének egyházi ügyvivő-elnöke, a kolozsvári ev. ref. egyház tanácsosa, az „Erdélyi Protestáns Lap“ szerkesztője e hó 23-án meghalt.

A merre e hir sötét szárnyán eljut, méltó megdöbbenést fog kelteni mindenütt. Vihar rázza, tépdesi, szakgatja ki tövestől a Libánon czedrusait. Hullanak nagyjaink, gyors egymásutánban hullanak anyaszentegyházunk oszlopos férfiai. Egymás után — s mily gyorsan — dölének ki „az igehirdetés nagymesterei“, előbb Sylvester Domokos, most Molnár Albert. Csoda-e, ha szivünk vérzik, szemeink könnyben úsznak?!

Ravatala tele koszoruval, virággal. A mely ügyet szolgált, a kikkel szorosabb érintkezésbe hozta a Gondviselés, azok mind gyászolva áldoznak emlékének, sirva teszik le koporsójára a hálás elismerés jeleit.

Mert Molnár Albert nem közönséges munkás vala. Állott az élet forgatagában, hol a tomboló habok elmerüléssel fenyegetnek, kipróbáltatott amaz olvasztó-kemenczében, honnan csak a színarany kerül ki győztesen.

E tiszta színaranyat hozta ő anyaszentegyháza szolgálatára: kiforrott jellemet; az élő Istenben gyökerező, az ő szent Fia szerelmének foglyul esett s az ő Szent Lelke által betöltött szivet, lelket; szemeket, látására azoknak a csodás dolgoknak, melyeket végez az, ki „Lélek, Élet, Igazság és Szeretet“; füleket, hallására ama „szótlan Igének“, mely betölt eget és földet, ott zúg a viharban, ott suttog a szellőben és szól a lélek szomjuhozásában, a szív megszentelődött ér-

zéseiben; bübájos, páratlanúl ékes nyelvet hirdetésére és magyarázására az Igének, a Szentkönyvnek, melyet oly ritka lelkesedéssel, valódi lelki örvendezéssel teljesitett ugy a templomi, mint a tanári kathedrán, akár ha tejnek italával táplálta a kisdedeket, akár ha bölcsek előtt mutogatta az Istenség mélységeinek kijelentett titkát.

Fényes tehetségeinek egymásután nyitott mind szélesebb és méltóbb tért a Gondviselés. A *sámsondi* egyház egyszerü hívei sírva búcsuznak lelkipásztoruktól, midőn a „hegyen épitett városba", *Maros-Vásárhelyre* viszik — világolni. S mikor erdélyi Sionunk várának új bástyája épül, *kolozsvári theol. fakultásunkba* egyik legmesszebb látó őrszemül, legvértezettebb harczosul őt hivja el a közbizalom.

Itt volt igazán helyén. Itt munkálhatta igazán szóban és cselekedetben azt a *gyakorlati keresztyénséget*, a hogy lelkében a Krisztus evangéliuma élt. Itt szolgálta igazán azt a nemesebb értelemben vett *keresztyén szociálizmust*, a melyben a megszentelödött egyén munkája az anyaszentegyház közmunkájába foly össze. Ez volt lelkének ideálja s ennek volt ő tündöklő mintaképe. Zárt sorokban egyházunk minden tagját a várfalakra állitani, derekukon a védelem fegyverével, kezükben az épités vakoló-kanalával, mint a Siont védő Izrael. Oh! ha a tábort igy láthatta volna — felállani mint *egy* embert!

Most már csak égi hazájából tekinthet alá. De onnan sem szünik meg buzditani, lelkesitni. Szelleme itt jár közöttünk. Alakja lelki szemeink előtt, hangja szivünkben, emlékezete lelkünkbe vésve: — ő a miénk marad továbbra is!

Menj, menj idvezült barátunk! Haló poraidnak temetésre való helyet — díszhelyet — adott egykori, érted ma is rajongó gyülekezeted. Koporsóddal a mint tova robog a vonat, rodba a mint lassan lebocsátanak, könyes szemünk előtt megjelenik alakod: látjuk a mint felhő fedez be, arczod tündöklik, palástod fénylik, fehérlik, mint a hó, látjuk, a mint bevitetel a dicsöségbe

Nekünk pedig, kik leszegzett lábakkal állunk, nézvén utánad — míg sirhantod feldomborodik — két férfiak fehér ruhában megjelennek és szólnak: „Mit *állтok* itt, nézvén a mennybe?!" — E szóra eszmélünk és *indulunk*, — hogy a kivel immár vagy: a Jézus Krisztussal, te néked is legyünk tanuid Jeruzsálemben, egész Judeában és Samariában.

Isten veled, mig mi is elfáradva a munkában, utánad megyünk! A viszontlátásra!!!

Nagy Károly.

Ima Molnár Albert ravatala fölött.

(† 1901. III. 3.)

Tartotta: ***dr. Bartók György,*** püspök.

Mindenható Isten, életnek és halálnak nagy Istene! a ki örökkévaló hatalommal uralkodol a menynyen és földön, a csillagok seregén és földi teremtéseid milliói fölött, megrendült kebellel állunk meg előtted, e koporsó mellett, mert a te látogatásodnak keze rajtunk fölötte igen megnehezedett.

Hiszen a tavaszi szellő, mely a mezőkön új életnek támadásáról beszél, a mi tornyainkban gyászlobogót lengetve, azt hirdeti nekünk, hogy a halál legyőzte az életet és magával ragadta a te szolgádat, igédnek buzgó apostolát, a ki országod építésében nem lankadott vala meg soha.

Óh Szent Isten, még lelkünkben visszacsengnek a te szolgád ihlett ajkainak beszédei, midőn e helyen, a hol most koporsóját látjuk, nehány nappal ezelőtt hitének kibontott szárnyain a te igédnek hatalmával lelkünket hozzád emelé: és ime immár örökre elnémultak ajkain a te beszédeid és ő mintegy sebes szélvész által elragadtatott hirtelen a mi sorainkból, miként a te prófétád, Ilyés, a kit tűznek lángszekerén ragadtál az egekbe, mi pedig búsan tekintünk a távozó után és megrettenve kiáltunk hozzád, hogy nyujts segitséget nekünk, jöjj hamar mi hozzánk és ne késsél, mert íme! a Libanon cedrusát törderi a vihar, az erősek hullanak és pusztulnak a Sionnak őrei.

Gyászba borult Uram! ez a hajlék és az örömnek éneke a mi ajkainkon siralomnak gyászos dalára változott, mert a kit hozzánk az igének lángpallosával apostolnak küldöttél vala, hirtelen itt hagyott minket és visszatért hozzád; itt hagyta az ő munkatársait és itt hagyta szerető tanítványait, a kik reményt veszitve, bánatba merülve keresik és siratják a szeretett Mestert, a kit nem látnak többé az ő szemeik.

Gyászba borult a te hajlékod és siralom költözött az ő házába, a hol a magára hagyatott nő megmérhetetlen fájdalmát zokogó panaszban önti ki előtted, mert a ki az ő oltalma, öröme és édes büszkesége vala, örökre elszólitottad mellőle a szerető férjet, a kinek orczáját e földön többé nem fogja látni soha!

Óh Szent Istenünk és édes atyánk! A hirtelen jött csapás súlya alatt roskadozva a vesztés fájdalmának keserü könnyeivel öntözzük meg mindnyájan a te szolgád koporsóját, s midőn bánatos lelkünk minden földi vigasztalást megvet, hozzád emeljük a mi sziveinket

és kérünk tégedet, enyhitsed keservünket, töröld le könnyeinket, gyógyitsad sebeinket. Hiszen kegyelmed gazdag áldásaival megékesítve te küldéd őt hozzánk, hogy a földi életnek gyarlóságokkal és tévedésekkel körülhálózott útain tégedet keresve, legyen e földön a te anyaszentegyházadnak hűséges munkása. Te adtad őt és te vetted el; te küldj hát gyógyitó balzsamot vérző sebeinkre. Erőtelenségünkben a te erőddel gyámolits minket, hogy meg ne emésszen a fájdalom és a midőn a mulandó életnek változásai, miként a tengernek zúgó habjai szüntelen hányják és vetik életünk sajkáját; midőn rettent a mélység és fenyeget a halál: óh mutasd meg nekünk az örökkévalóság partjait, a hol levetve minden terhet, a mit a föld reánk rakott, a te kegyelmedből egykor mindnyájan kiköthetünk; és ha a koporsó láttára a kétség rajtunk erőt venni készül: engedd, hogy hitünknek égő szövétneke mellett lássunk megnyilatkozott egeket, a hol te az örökkévalóságnak dicsőségében lakozol és a kiket mi siratunk, azok trónod körül állva küzdelmeik jutalmát veszik és örvendezve dicsérő énekekkel magasztalják a te kegyelmedet.

Hallgasd meg, óh Uram! a mi kiáltásunkat és engedd hozzád jutni a mi könyörgésünknek szavát; fordítsd felénk a te orczádat és hajtsd hozzánk a te füleidet; mert te vagy a mi hitünknek erős kősziklája és egyedül csak nálad keresünk menedéket. Vedd gondviselésed szárnyai alá az özvegyet és állj mellette szüntelen, hogy el ne veszítsen tégedet. A ki őrállókat rendeltél a te anyaszentegyházadnak: légy magad is őriző pásztorunk és a kiknek kezéből kihull a munkának eszköze: küldj új munkásokat azoknak helyébe, hogy a te országod erőben és fényben folyton növekedve, mindörökké álljon és terjedjen a te dicsőségedre, Szent fiad, a Krisztus által. Ámen.

Gyászbeszéd Molnár Albert theol. tanár felett.

Irta és elmondotta: ***Kenessey Béla*** theol. igazgató.

Szomorú halotti gyülekezet!

„Jóllehet az Ur keserüségnek kenyerét adja néktek és nyomoruságnak vizét; de nem távozik el többé tőled a te tanitód és szemeid látják a te tanítódat és és a te füleid hallják az utánad kiáltónak szavát, ki ezt mondja: Ez amaz út, ezen járjatok, mikor vagy jobbkézre, vagy balkézre elhajoltok". Ezzel a vigasztalással szól hozzánk az Ur, felkent prófétája Ézsaiás által. (És: XXX: 20, 21.)

Neked gyászba borult család s nekünk, e fiatal főiskola tagjainak jóllehet a keserüség kenyerét adta az Ur, mikor magához szóllitotta neked fenntartódat, gyámolitódat, szerettedet, nekünk munkatársunkat, barátunkat, tanitónkat s tisztelő szeretetünk kedves tárgyát; de még sem hagyott ebben a keserüségben sem vigasztalás nélkül.

Nekem úgy tetszik, hogy épen az, a ki immár itt pihen és a ki a halállal való vívódás utolsó óráiban is töredezett szavakban még mindig azt emlegeti: »ilyen a jó tanitó!« „ez nem jó tanító!" mutat rá ama prófétai szóra, hogy még mikor keserüség kenyerét adja is az Ur és nyomoruságnak vizével itat bennünket, akkor is keressük azt az igazi jó Tanítót, a ki nem távozik el tőlünk, a kit a mi szemeink folyton láthatnak és a kinek utánunk kiáltó szavát mindig hallhatjuk, ha talán hajlandók volnánk elhajolni jobbra, avagy balra, akár a kétségbeesés örvénye felé, akár a bizalmatlanság, a hitetlen kétkedés ingoványos talajára lépni.

Ki tudná megmondani, hogy mi ment végbe abban a lélekben, a mely már e földről elköltözőben volt; de azért még mindig végzett munkái, tanulmányai, kötelességei körül röpködött? Az eszményeket kereste, a tökéletesség képeit rajzolgatta? Elhaló hangon aztán röviden csak annyit mondott: „ilyen a jó tanító!" Ott csüggött az örökkévaló jó Tanítón, a ki neki is ideálja volt? Ki tudja!?

De ebből a tusából, e nehány töredezve mondott szóból szinte megelevenedik előttünk az elhunytnak egész belső embere, egész egyénisége.

Épen tiz napja (márcz. 15.), hogy ugyanezen helyről, a hol most ravatalon nyugszik, erővel, lelkesedéssel, ihletett ajakkal, valami csodálatos bensőséggel és művészi előadással szólott arról a szabadságról, a melyet csak az eszmények szolgálata adhat; arról a testvériségről, a melyet csak a Krisztus tanitványai nyerhetnek meg a szeretetben és arról az egyenlőségről, a melyet csak az istenfiuság, csak az evangélium valósithat meg. Kibontotta gazdag képzeletének szárnyait és szemlélte a bölcsészet titkaiban is otthonos lelke azt az eszményi világot, a hol minden földi dolognak ideális ősképe él s a mely felé minden törekszik a lét küzdelmén át, hogy újból beleolvadjon a tökéletességbe. Érzéseivel pedig belemerült abba a felséges evangeliumi kijelentésbe, a mely nem politika, nem sociologia, nem ipar nem munkáskérdés: hanem fundamentum, örök alap az emberi lét számára és megszentelő erő az élet minden viszonyaiban.

Eszményeken csüggött, eszmények szolgálatában munkálkodott. Egész erejével arra törekedett, hogy „jó tanító" legyen ő maga is. Lelkének ez az ídealis iránya adta meg, hogy mindenkiben meg tudta látni a jobbat s derült világnézletével mindenki gyarlóságára, tökéletlenségére fátyolt tudott takarni. Mentséget keresett és talált még a feltünő hibákra is.

Egy időben sokat időzött, a klassikusok költőileg szép, napsugaras, meleg, kék ege alatt s megtelt lelke Hellas nagy alakjaival. Különösen érdekelte a tragikai hősök küzdelme. Kereste az egyén és az erkölcsi világrend egymáshoz való viszonyát.

Majd a természettudományok felé hajlik tudást szomjuhozó vágya. Bele akar pillantani az anyagi világ mysteriumaiba is. Keresi az azokban is munkás istenséget; mert tudja, hogy a mi az Istenben láthatatlan, t. i. az ő örökkévaló hatalmassága és istensége, e világnak alkotmányából és a teremtett állatokból megértetvén, megláttatnak (Róm. I: 20). Ezekkel a tanulmányokkal is meggazdagodva lesz az Ur igéjének felkent szolgájává, a gyülekezetben tanitóvá, végül az ifju theologusok mesterévé. Vonzza az igének fenséges szépsége s azt akarja mindenkor feltárni. Ha prédikál nem a törvény szigorát, nem a bűn sötét, romboló és rettentő hatalmát, nem az itélet keménységét hirdeti; hanem az evangelium bocsánatát, az új és nagy parancsolatot, a tékozló fiunak a atyai

házba visszafogadtatását. A Sinai hegy kopár oldalán nem nyilik virág; pedig ő a virágot szereti. Megy hát a Genezáreth partjaira, Galilea lankáira, ott annál több, annál felségesebb virág nyilik. Ezeket szedi össze s müértő kézzel köt belőlük hol csak egy csokrot, hol egész nagy koszorut, hogy ékesítse, díszitse vele a maga és mások lelki életét.

Hogy aztán csokrait, koszoruit hogyan kösse meg, — ezt az ízlés nagy mestereitől, a franczia hitszónokoktól tanulja. Innen beszédeinek tömörsége a nélkül, hogy zsúfoltak volnának; irályuk választékossága, a nélkül, hogy keresetté válnának. Elegánsak, piperkőczség nélkül. Mint a régi szép, finom zománcz aranyműves munkák, olyan gonddal kidolgozottak. Tudja; hogy az ige arany almáját csak ezüst tányéron szabad felszolgálni. Ezt azt ezüst tányért is ki kell czizelirozni, finom arabeszkeket kell rá rajzolni s ékkövekkel kicsiszolt gyémánt és rubin szemekkel dísziteni. Szereti az ellentétes, de mégis harmoniába olvadó színeket a zománczolásnál. Ragyog, fényes minden, a nélkül, hogy vakitana, avagy kápráztatna. Az a világ, a melyben ő képzeletében él oly gazdag s neki magának is annyi táplálékot nyújt, hogy még a való világot is annak a szempontja alatt nézi és rózsaszinfátyolt sző föléje; mert annak az ő aesthetikailag szép világának a harmoniáját megzavarhatná a köznapiság valósága a maga dissonantiájával.

Ha felidéznénk, talán még ma is egyszerre el kezdenék visszhangozni épen e terem falai azt a beszédét, a melyben a joéli profécia alapján arra hivta fel tanítványait, hogy kérjék az Ur szent lelkének reájuk leendő kitöltését, hogy látásokat láthassanak, álmokat álmodozhassanak. Látásokat a felső szellem világából; álmokat, eszményeket, a melyeket valóra válthassanak komoly, odaadó munkával. Látások és álmok nélkül szegény az élet s nincs semmi nemes ösztönző a szent kötelességek teljesitésére.

»Ilyen a jó tanító«!

Igen, Te elköltözött barátunk, ilyen jó tanító valál a templomi szószéken és a tanári katedrán, melyre mindkettőre leoldott sarúval léptél, mert érezted, hogy a hely, a melyen állasz, szent hely. A ki e meggyőződés nélkül lép fel: »az nem jó tanitó«!

Aztán az a jó tanító, a ki arra az örökkönélő tanitóra mutat rá, a kiről a próféta szól.

Te is mindenha erről tettél bizonyságot és jól lehet az Ur keserüségnek kenyerét adta most nekünk és nyomoruságnak vizét, bizunk abban a mi Tanitónkban, a ki soha sem távozik el tőlünk és a kit a Te szemeid is láttak szellem alakban s hisszük, hogy már látnak szemtől-szembe örök fényességben.

Te hü nő, ki osztályosa valál elköltözött férjed minden munkájának, ki szellemi társként is állottál mellette, halld meg annak a Mesternek szavait. a ki az ő barátjának, Lázárnak a koporsójánál sirókat azzal vigasztalta: »Lázár, a mi barátunk csak alszik« — és »ha hissz, meglátod az Istennek dicsőségét«! Ne térj el, se jobb, se balkézre az útról, a melyet az utánad kiáltónak szava kijelől. Ez az út a mennyei hajlékok felé vezet, a viszontlátás helyéig.

Ti tanítványai az elhunyt „jó tanító“-nak, őrizzétek hálás kegyelettel emlékét. Eszmények és eszmék világába akart felemelni benneteket. Kövessétek a megmutatott irányt; járjatok a kijelölt úton. Nagy és szent kötelességeket jelölt ki nektek minden tanításában. Nem kisebbet, mint hogy legyetek az Istennek munkatársai! Ahoz a Tanítóhoz vezetett titeket, a ki azzal hív: „Kövess engem s azt cselekszem, hogy emberek halászaivá tegyelek titeket“

Hozzátok, mi magunkhoz, a mi elvesztett barátunkat siratò tanártársakhoz az ő lelkesedésével, az ő emelkedett ragyogó stilusában szeretnék szólani. Óhajtanám, ha még egyszer tudná felmutatni előttünk azt az országot, a mely nem e világból való, — a mint felmutatta, mikor ez a főiskola megnyittatott, — hogy munkánkban a mi szemeink is mindig örékkévaló czélokat látnának s egy pillanatra se némulna el ez égi szó lelkünkben: Ez amaz út, ezen járjatok! Ez vezet abba a felső világba, a melyből égi erő száll lelketekbe és megszenteltetik egész életetek!

Nemes munkásságod s annyi szép sikered e helyéről immár elbocsátunk, szeretve tisztelt barátunk. Látásaid, álmaid, eszményeid, híted s reménységed váljanak valóra. Súlyos szenvedésben megtört testednek pedig adjon csendes pihenést az a föld, mely már annyi elköltözött rokonodnak nyújtott nyugodalmat! Szeretetünk vett körül, mig közöttünk valál. Áldó kegyeletünk kisérjen utolsó útadra!

Az Isten pedig, a mi Urunk Jézus Krisztusnak Atyja, az irgalmasságoknak Atyja és minden vigasztalásnak Istene legyen áldott, hogy minket vigasztal minden háboruságunkban! Ámen!

Molnár Albert élete, betegsége, halála, temetése.

Molnár Albert a héderfáji ref. papfiu 1849. decz. 21-én született. Nagyatyja Sámuel m.-vásárhelyi tanár volt, itteni kollegiumunkban tanul unokája is, míg érettségi vizsgálatot tesz 1867-ben.

A theologiai tanfolyamot Nagy-Enyeden végezte, a hol kortársa és barátja volt dr Bartók György püspökünknek. Egykoruak még most is emlegetik azokat a hatalmas vitákat, melyekben Enyednek eme két kiváló növendéke ragyogtatta éles elméjét és vitatkozó tehetségét. 1871-ben végezte a theologiát, azután külföldre ment. Marburgban 2, Lipcsében egy és Utrehtben egy félévet töltött, mohó lélekkel sziva magába a nagy német filozofusok tanait. Azután Schveizban és Francziaországban fordult meg, hogy az izlés mestereitől, a franczia szónokoktól technikát, retorikai és stilisztikai müvészetet sajátítson el. Igy jött haza tudásban és tapasztalatban öregbedve. Maros-Vásárhelyt tanította a természettudományokat. Tanulmányozta a klasszikusokat, Hellász derüs ege alatt időzött legszivesebben harmonlat kereső lelke, hisz az volt az ő világa; az a fényes tiszta légkör, a klasszikus szép és tökéletes emberinek eszményi világa. Mélyre ható tanulmányai jelentek meg a „Drámai költészetről“ »A tragikai bünről« és »Oidipos Kolonosban« czim alatt. Mindenikben önálló gondolkodásának, éles szemének, tiszta ízlésének és széleskörü aesthetikai, bölcseleti képzettségének adja tanujelét. Lefordította Fortlage psychologiai és bölcsészeti értekezésének nagy részét és közrebocsátotta. Nemsokára

a budapesti Szőnyi intézetben találjuk, hol humántárgyakat tanít. Ily széles körü ismerettel és képzettséggel lépett a papi pályára, elfogadván a mezősámsondi egyházközség meghivását. A hires aranyszáju fiatal papot, a sámsondiak büszkeségét, nemsokára a marosvásárhelyi egyház nyerte meg papjául. Beköszöntő beszéde, a „Lélek szomja" ez a drámai menetü, bűbájos nyelvezetü, ódai szárnyalású beszéd hatalmas igazságaival, megragadó gondolataival, s az egész emberi lelket felölelő s a történelmet áttekintő konczepcziójával a maga nemében valóságos müremek. Vásárhelyi papsága alatt irta gyönyörü beszédeit, megannyi ódákat a szeretet és hit eszméihez, elragadó fölemelő imáit, halotti beszédeit, melyeknek nagy része a Prédikátori tárban és a Kalászokban meg is jelent. 1895 szeptemberében megválasztották a kolozsvári theol. fakultás gyakorlati theol. tanszékére. Fölavató beszéde, melyet az ifjú intézet megnyitásakor mondott el, egyházi irodalmunknak egyik legkiválóbb gyöngyszeme. Mint tanár humanus, atyai bánásmódjával, egyéniségének csodálatos varázsával, igazi mély hitével, szeretetével, szaktárgya iránt való lelkesedésével és nagy tudásával tanítványainak nemcsak professzora, hanem eszménykepe is volt. 1898-ben vette át az egyházkerület hivatalos lapjának az »Erdélyi Protestáns Lap«-nak szerkesztését. Kötelességérzete, mely majdnem a pedánsságig ment, lapját magas nivóra s a legjobban szerkesztett lapok közé emelte, de munkaerejét szétforgácsolta, idejét lekötötte. Lapjában hatalmas mozgalmat indított az egyháztársadalmi tevékenység fellendítésére, az egyházkerületi értekezlet élére állt, rendes munketervet dolgozott ki, programmot állitott össze, szervezett, lelkesitett, izgatott szóval, tollal, tettel és példaadással. A mindenfelől megindult és örvendetesen föllendült egyháztársadalmi mozgalomban övé az érdem oroszlán-része. Emellett tanári funkcziójának lelkiismeretes és idealis teljesítése, egyházközségi, kerületi és konventi dolgai minden idejét annyira igénybe vették, hogy hatalmas munkáját, az „Egyházi beszédről" irt nagy terjedelmű tanulmányát sem bocsáthatta sajtó alá, nagyobb munkán se dolgozhatott, hanem küzdve korral-bajjal foglalatoskodott tovább. Régi gyomorbaja megint felújult, a vállcsúz is kinozta, hiába keresett a fürdőkön gyógyulást.

Utolsó napjai.

Utolsó szereplése a márczius 15-i beszédtartása volt. Nem tudta, nem gondolta senki hallgatósága közül, hogy most utóljára jön lázba és extasisba gyújtó, elragadó szavaira. Látnoki, földöntúli tűz izzott beszédében, s az egészen valami sejtelmes, borongós hangulat uralkodott, mintha megsugta volna neki szive, hogy most hattyudalát zengi. Másnap kissé sápadtabb volt a szokottnál, vasárnap rosszul létről panaszkodott, hétfőn reggel hajnali 4 óra tájt oly heves láz és gyomor fájdalom lepte meg, hogy orvost kellett hivatni. A rendes orvosság, az opium-iniectio azonban nem használt, sőt a beteg állapota rohamosan rosszabbodott. Kezelő orvosa, dr. Parádi consiliumot hivott össze, Brandt és Hevesi orvosokból és megállapitották, hogy a baj rendkivül veszélyes s az operáczió szükségessé vált. Szerdán, 20-án délelőtt $^1/_2$12 órakor szállitották el a mentők a Vöröskereszt-kórházba. 21-én délben történt meg az igen kényes operáczió, mely állítólag sikerült is. De a beteg nem birta ki ezt a veszedelmes műtétet. Látszólag megkönnyebbült, de ereje fogytán fogyott. Felesége, rokonai, barátai állották körül ágyát aggódva és imádkozva érte. Igazi erős és élő hittel feküdt halálos ágyán, többnyire öntudatánál, s lázálmaiban sem volt vívódása, vagy gyötrelme. 22-én estve már letettek orvosai a reményről, annyira elgyengült. Felesége szüntelen mellette volt, csöndesen beszélgettek. Éjfélkor beállott az agonia. Nem sokáig vivódott a halállal, $^1/_2$ 2 órakor szép és tiszta lelke már az üdvözültek honába szállt

A hajnali szellő már fekete zászlót lengetett a fakultás homlokzatán. A telefon és telegráf drótjai röpitették szét az országba a lesujtó hirt, hogy erdélyi Sionunk gyászba boritkozott. A fakultástól a kórházig feketeruhás, kisirt szemü, megrendült arczu emberek jártak-keltek nagy szomoruan.

Dr. Bartók György püspök azonnal összehívta a theol. fakultás Előljáróságát, s elhatározták, hogy koszorut küldenek a ravatalra, az elhunyt érdemeit jegyzőkönyvileg örökitik meg, s a bánatos özvegynek részvétiratot adnak át. A temetésen imát a püspök, beszédet Kenessey igazgató fog mondani. Egyszersmind elhatározták, hogy az elhunyt nevének megörökitése végett a koszoruváltságból a szeretetháznál egy Molnár Albert-alapot létesitenek. Az ifjuság is rendkivüli közgyülésen fájdalmának és részvétének jegyzőkönyvi kifejezést adott, a ravatalra koszorut küldött, s a fennirt alapra 50 frtnyi összeget ajánlott fel.

Délután felállitották a diszteremben az imposans ravatalt. A terem falai fekete draperiával voltak bevonva, a szószék előtt ott a ravatal, délszaki növények, szomorkodó czipruságak veszik körül. A ravatalon a koszoru és virágboritott koporsó, benne a drága halott halálában is nyugodt, jóságos arczával fehérselyem szemfedő alatt.

A gyászesetről a következő szomoru jelentések adattak ki:

Már özvegy ***Molnár Albertné***, született ***Fodor Ilona***, ugy a maga, mint az összes rokonság nevében fájó szivvel, de az Urnak akaratában vigasztalást keresö lélekkel tudatja, hogy szerető hű férje, alsó-csernátoni ***Molnár Albert***, a kolozsvári ev. ref. theol. fakultás ny. r. tanára, az ev. ref. egyetemes konvent rendes tagja, az erdélyi ev ref. egyházkerületi Értekezlet egyházi elnöke, a kolozsvári ev. ref. egyház tanácsosa, az Erdélyi Protestáns Lap szerkesztője stb. folyó hó 23-án, hajnali 1$^1/_2$ órakor, életének 52-ik, boldog házasságának 21-ik évében rövid, de súlyos szenvedés után csendes lélekkel, az örök életben vetett erős hittel, a viszontlátás reményével elhunyt.

Minden szépért és nemesért égő lelke visszaszállott Ahoz, a ki őt felruházta a szivnek, az érzéseknek gazdagságával. Az igazság után szomjuhozó szelleme felszárnyalt oda, a hol immár nem tükör és homályos beszéd által lát, hanem szemtől-szembe örök világosságban. Az Urnak igéjét áhító lelkipásztor és ez ige ékesen szóló hirdetője a maga szolgálatát visszaadta az ő Főpásztorának, a kinek nyája őrzésében hüséges volt mindhalálig és a kinek lábaihoz nem szünt meg

szeretettel vezetni az ifjú Timotheusokat, hogy legyenek apostolokká, nevelje fel őket hű utódokká.

Hült tetemei az ev. ref. theologiai fakultás dísztermében f. hó 25-én d. e. 11 órakor tartandó gyászszertartás után Marosvásárhelyt fognak 26-án, kedden d. e. 11 órakor az ottani sirkertben végső nyúgalomra elhelyeztetni.

Kolozsvár, 1901. márczius 23-án.

Áldott legyen emlékezete!

Özv. Tóth Jánosné sz. Molnár Ara, Kusztos Józsefné sz. Molnár Irma, férje és gyermekei, Molnár János neje és gyermekei, Benedekfi Istvánné sz. Molnár Ilona, férje és gyermekei, Benedekfi Béláné sz. Molnár Anna, férje és gyermekei, az elhunyt testvérei. Özv. Molnár Györgyné sz. Sebestyén Mária, nevelő anyja. Fodor Elek és neje Vajda Polixena, apósa és anyósa. Dulló János és neje Szász Klára, anyai nagybátyja Rozsnyai Györgyné és férje, Fodor Albert és neje, sógornője és sógora. Özv. Incze Jánosné, nagynénje és ennek gyermekei.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület theologiai fakultásának előljárósága és tanári kara mély fájdalommal jelenti, hogy *alsó-csernátoni Molnár Albert*, a theologiai fakultás nyilvános rendes tanára, az ev. ref egyetemes konvent rendes tagja, az egyházkerületi Értekezlet egyházi elnöke, a kolozsvári ev. ref. egyház tanácsosa, az Erdélyi Protestáns Lap szerkesztője, a marosvásárhelyi kollegiumnak volt tanára, majd az ugyanottani egyház feledhetetlen volt lelkésze folyó hó 23-án hajnali $1^1/_2$ órakor, életének 52-ik, theologiai tanári hű szolgálatának 6 ik évében, rövid, de súlyos szenvedés után elhunyt.

Az ifju a pálya kezdetén a természettudományok titkait fejtegeté tanitványainak, azok rejtelmeit tárta fel. Kereste bennük Isten mindeneket alkotó és áthatható teremtő Lelkét. A férfiut vissza hivta az Ur a maga igéjének szolgálatára s égi oltárról vett eleven szénnel érinté ajkait, hogy szólja az igét mind alkalmas, mind alkalmatlan időben a lelkek felgyújtására. És ő készséggel engedelmeskedett: „Itt vagyok Uram, jól hallja a Te szolgád a Te beszédedet.“ Majd odaállittatott mesterül az Ur leendő szolgáinak tanítására, hogy vezessen sokakat az igazságra. És tanitott, mint hivatott mester és vezetett, mint a ki tudja, hogy nem földi érdekekért folyó küzdelembe kell vinnie a reá bizottakat, hanem örökkévaló czélokért fenséges tusába. Összhangra törekvő nemes lelke találja meg az Urnál az örök harmoniát!

Hült tetemei folyó hó 25-én d. e. 11 órakor a theol. fakultás disztermében tartandó gyászszertartás után Marosvásárhelyre fognak szállittatni s 26-án d. e. 11 órakor az ottani sirkertben végső pihenésre eltemettetni.

A hálás kegyelet őrködjék emlékezete felett.

Kolozsvár, 1901. márczius 23.

*

A kolozsvári ev. ref. theol. fakultás internátusi ifjusága mély fájdalommal és megrendült lélekkel tudatja, hogy *Nagytiszteletü Molnár Albert*, szeretett tanára ma éjjel $^1/_2 2$ órakor, rövid, de kinos szenvedés után az Urban elhunyt.

Az ég elborult. A menny nem dörgött talán még. S mégis villám sujtott le és egy élőfát tört ki, a mely nekünk drága és hasznos vala.

Áldás legyen emlékezetén!

Kolozsvár, 1901. márczius 23.

*

A marosvásárhelyi ev. ref. Egyházközség és ev. ref. Kollegium a veszteség fájdalmától mélyen áthatva, együttesen, szomoruan tudatja, hogy volt papja, illetve tanára: *alsócsernátoni Molnár Albert*, a kolozsvári ev. ref. theologiai intézetnél a gyakorlati theologia tanára, az erdélyi ev. ref. egyházkerületi Egyházi Értekezlet egyházi elnöke, ev. ref. egyetemes konventi tag, az „Erd. Prot. Lap“ szerkesztője stb. folyó hó 23-án rövid, súlyos szenvedés után, 51 éves korában megszünt élni.

Kell-e szavakkal rajzolni a mélyen érzett veszteséget, mit elköltözött papunk, illetve tanártársunk halála nekünk okozott!

A jeles tudós, a nagyhatásu szónok, a példás életü pap, tiszta humánus érzésü ember és barát emléke mindig élni fog közöttünk.

Feledhetetlen halottunk porrészei folyó hó 26-án, kedden d. e. 10 és fél órakor fognak Kolozsvárról megérkezni s az alsó vasúti állomásról az ev. református temetőbe végső nyugalomra ősei hamvai mellé helyeztetni.

Béke lengjen porai felett!

Maros-Vásárhelyt, 1901. márczius 24.

*

2 óránként 6—6 fakultási bennlakó teljesítette a díszőrséget szünet nélkül. Vasárnap megindultak a részvét látogatók. Vasárnap este zárták le a koporsót, melyet egészen elborított a virág és koszorú. A koszoruk feliratai: Molnár Albertnek — az erdélyi egyházkerület Igazgató-tanácsa. Molnár Albertnek — a theol. fak. Előljárósága. Szeretett kartársának — a fak. tanári kara. Az ev. ref. theol. fakultás internatusának ifjusága — „Akár élünk, akár halunk, az Urei vagyunk“. Szeretett Tanárunknak szerető tanítványai. Kegyeletes emlékül volt lelkészének — a marosvásárhelyi ref egyház. A derék munkatársnak — Bartók püspök. Szeretettel és hálával — Wass Rákhel és Marika. A drága jó barátnak — Nagy Károly és családja. Szeretett barátjának — Kenessey Béla és családja. A jó barátnak — Pokoly József és neje. Molnár Albertnek — Kecskeméthy István és felesége. Kegyeletes emlékül Molnár Albertnek — Németh Sándor. Felejthetetlen Albertnek — egyetlen nagybácsija. Dulló és neje Klári. A feledhetetlen testvérnek — Molnár János és neje. A kedves testvérnek — Ara. A felejthetetlen Albertnek — Fodor család. Felejthetetlen férjemnek — Ilka. A jó Albert bácsinak — Erzsi.

Temetés.

Hétfőn reggel a fakulás kapuját és folyósóját fekete posztóval vonták be. Már 10 órakor elkezdettek gyülekezni a végtisztességtevők. 11 órakor kezdődött a gyászünnepély. A díszterem zsúfolásig tele volt a gyászolókkal. Soraikban ott láttuk Grf Béldy főispánt, Ferencz József unitárius püspököt, Boros György theol. dékánt, Vályi Gábor rektor és főgondnokot, Vályi Gyula, Bőhm Ká-

roly, Schneller István, Schilling Lajos, Szádeczky Lajos, Márki Sándor, Gergely Sámuel egyetemi tanárokat, Bedőházy János orsz. gyül. képviselőt a vásárhelyi kollegium s Fogarasi Albert és Nagy Lajos tanárokat, a Bethlen kollegium képviseletében, Kolozsváry Sándor egyet. tanárt, Incze Gerő és Fekete Gábor kir. itélőtáblai elnököt, Horváth Kálmán, Hory Béla algondnokot és közéletünk számos előkelőségét.

A XC. zsoltár második versének elhangzása után, főtiszteletű dr. Bartók püspök lépett a szószre, s tartotta meg fenkölt, gyönyörü és fennebb közölt imáját, minden szivet meghatva és minden lelket elragadva. Szem nem maradt szárazon és sziv vigasztalatlan a főpásztor balzsamért esedező könyörgése alatt. Utána az ifjusági dalkar énekelte »Sziv sebünk«-et Elsäser től, rá Kenessey Béla főjegyző és igazgató tartotta meg remek halotti orációját, melyet lapunk más helyén szó szerint közlünk.

A dalkar újra énekelt, s a menet megindult a vasut felé Vége hossza nem volt a kigyózó emberáradatnak. Közbül a négy feketé ló által vontatott halottas kocsi, telistele élő virággal, cziprus ággal, selyem szalagos babérkoszorúkkal. Utánuk a kocsik hosszú sora, bennük gyászfátyolos, zokogó asszonyok.

Félegykor ért az állomásra a menet, s egy végső búcsúmondással feltettük a drága koporsót az ott várakozó vasúti kocsira.....

(A Maros-Vásárhelyt végbe ment temetésről lapunk jövő számában közlünk tudósítást.)

Különfélék.

Szives kérelem lapunk munkatársaihoz. *Lapunk néhai b. e. szerkesztője gyászos elhunyta folytán a felelős szerkesztő teendőivel ideiglenesen, mig a Mélt. Igazgató-tanács legközelebbi ülésében véglegesen intézkedik, megbizatván szivesen és bizalommal kérem a lap munkatársait tudósítóit és összes lelkésztársaimat, hogy a lapot becses dolgozataikkal, egyházi életünk mindenféle mozgalmairól szóló tudósításaikkal felkeresni sziveskedjenek, hogy egyházi életünk ez érlüktetése fennakadást e rövid idő alatt se szenvedjen. A boldogult szerkesztőnek munkatársaival való esetleges megállapodásai a szerkesztőség részéről változatlanul fenntartatnak.*

Nagy Károly,
ref. theol. tanár
id. megbizott szerkesztő.

Lapunk jelen száma teljesen a néhai Szerkesztő emlékezetének szenteltetvén, a megszakított czikkeket csak jövő számunkban folytathatjuk.

Br. Bánffy Dezső őnagyméltósága, egyházkerületünk kormányzó főgondnoka f. hó 21-én személyesen elnökölt az Igazgató-tanács havi ülésén. Másnap mindenre kiterjedő apró gondossággal megvizsgálta az igazgató-tanácsi ügykezelést, irodavezetést, a különböző referensek osztályait. Pénteken estve útazott vissza a fővárosba és legelső volt, ki meleghangu táviratban fejezte ki részvétét, a theol. fakultás Előljáróságának Molnár Albert tanár elhunyta felett. A szó igazi értelmében ***gondnoka*** egyházkerületünknek, ki velünk érez s nem szünik meg értünk munkálkodni.

Egyházmegyéink egy részében — mint értesülünk — most folynak az esperesi vizsgálatok. Öröm mel halljuk, hogy lelkes és buzgó espereseink figyelme kiterjed az egyháztársadalmi tevékenység számbavételére is s itt elismeréssel, ott buzdítással támogatják e nagyfontosságu mozgalmat, felhíva rá a lelkészek és presbiteriumok figyelmét. Valóban a lelkes vezetés nyomában áldás fakad!

A Magyar Prot. Irodalmi Társaság pályázatot hirdet tiz füzet népies iratkára. A füzetek célja a nép hitének, erkölcsének védelme, szilárdítása. Tartalmi főkellék a szilárd evangéliumi lélek és erő. Nyelvezet tekintetében zamatos, népies magyar nyelv. Műfaj tekintetében lehetnek elbeszélések, életrajzok, rajzok, életképek, párbeszédek, versben, vagy prózában. Terjedelmük egy, legfeljebb másfél iv, kis nyolczadrétben. A sikerült dolgozat a Magyar Protestáns Irodalmi Társaság tulajdona, a *Koszorú* czimü kiadványsorozat 1901. folyamában jelenik meg és kis nyomtatott ivenként 40—50 kor. tiszteletdíjban részesül. Beadási határidő folyó évi julius 1. A kéziratokat dr. Kecskeméthy István theologiai tanárhoz, a *Koszorú*-füzetek szerkesztőjéhez kell küldeni, Kolozsvárra. Budapest, 1901. márczius hava. *Szőts Farkas*, M. P. I. T. titkára.

A vallás és közoktatásügyi miniszter 6332. —1901. sz. körrendeletében elrendeli, hogy a tanitó az állami elemi iskolától való eltávozása alkalmával a kincstár tulajdonát képező kertből az általa ültetett fákat, cserjéket, szőlőtőkéket, díszfákat sem viheti el, mivel ez által az iskolát megfosztja vonzó környezetétől és a gyümölcsészet tanitásának fontos eszközétől.

„Egyházi Értekezlet"-ünk köréből.

Meghivó.

Az „Erdélyi ev. ref. egyházkerület Egyházi Értekezlete" *Igazgató-választmány* mélyen tisztelt tagjait van szerencsénk f. év április hava 10-ik napján (szerda) d. e. 10 órára Kolozsvárt a Ref. theol. fakultás dtsztermében tartandó ülésre meghivni.

Tárgyak: 1) Folyó ügyek. 2) Jelentések. 3) Közgyülés előkészitési munkálatai 4) Inditványok.

Lelkész aait bizalommal kérjük, hogy az Igazgató-választmánynak az Alapszabályok 14 §. ában jelzett és az értekezleti „*Évkönyv*" 31—33 lapján név szerint olvasható tagjait, kik egyházközségük területén laknak, e meghivóról értesiteni sziveskedjenek, mert más meghivó nem adatik ki.

Kolozsvártt, 1901. márczius 24-én.

Deésy Gyula, egyházi alelnök. — *Nagy Károly*, egyh. titkár.

*

Felhivás.

Az egyházmegyei „Egyházi Értekezlet"-ek Nagytiszteletü elnökségének.

Egyházkerületi »Egyházi Értekezlet«-ünk 1900 évi közgyülése útasitotta elnökségünket

1) 15. jksz. határozatával (Évkönyv 39—40 lap) arra, hogy ***Molnár Albert*** „Egyházi életünk fejlesztésének eszközeiről" cz. értekezésében tett határozati javaslatára nézve s Jancsó Lajos nagyenyedi egyh.-m. főjegyző azzal kapcsolatos inditványára nézve az egyházmegyei értekezletek véleményes javaslatait kérje be s e vélemények alapján tegyen javaslatot a jövő évi közgyülésnek;

2) 16 jksz. határozatával hasonlóan intézkedett a *Váró Ferencz* nagyenyedi tanár felolvasásával kapcsolatosan tett inditványaira nézve (Évkönyv. 40—42 lapjai);

3.) 22 jksz. határozatával hasonló eljárásra útasitott az *Egerházi Lajos* uj-tordai lelkész inditványára nézve »Az erdélyi ev. ref. papi temetkezési egylet tekintetében (Évkönyv 44—49. lapok.)

Ezen útasitásokhoz képest tisztelettel kérjük az egyházmegyei értekezletek Nagytiszteletü elnökségeit, hogy e kérdéseket a vezetésük alatt álló egyházmegyei értekezletekkel behatóan tárgyaltatni s rövid határozati javaslat alakjába foglalt és röviden indokolt véleményeiket *Nagy Károly egyh. ker. értekezleti titkár aához (Kolozsvár. Ref. Theologia) f. évi május 12-éig* beküldeni sziveskedjenek.

Kolozsvárt, 1901. márczius 25-én

Deésy Gyula, egyh. alelnök. — *Nagy Károly*, egyh. titkár.

Felkérés.

Egyh. ker. »Egyházi Értekezlet«-ünk Alapszabályai 9 pontjában a közgyülés tárgysorozatába felvette „értekező és épitő felolvasások, gyakorlati kérdések komoly megvitatását", »minden oly kérdést, mely az egyháznak vallás-erkölcsi, társadalmi s anyagi viszonyait érinti.« Az előadókra és themákra nézve úgy intézkedik, hogy az elnökség is kérhet föl előadókat, illetőleg tüzhet ki themákat, de előadók lehetnek önként vállalkozók szabadon választott kérdésekről is.

Miután az Értekezlet Igazgató-választmányának e tekintetben is ápril 10-én tartandó ülésében annál inkább intézkednie kell, mert a referensek mellé — a tavalyi közgyülés határozata alapján — contrareferensek is felkérendők, kikkel a referensek fejtegetésének gondolat-menete s pontokba foglalt határozati-javaslata is idejében közlendő: felkérjük az érdeklődőket, hogy *jelentkezéseiket a themák jelzésével, vagy aktualisoknak itélt themákat annak jelzésével, hogy referensül kit tartanának felkérendőnek Nagy Károly egyh. titkár aánál f év ápril 10-éig bejelenteni sziveskedjenek.*

Deésy Gyula, egyh. alelnök. — *Nagy Károly*, egyh. titkár.

Hivatalos rész.

484—1901.

Nagytiszt. ***Nagy Károly*** theol. tanár urnak,

Kolozsvártt.

Nagytiszteletü Tanár Úr!

Néhai Molnár Albert elhunytával az egyházkerület hivatalos közlönye: az „Erdélyi Protestáns Lap" szerkesztő nélkül maradván, fölkérem Nagytiszteletedet, hogy a lap szerkesztését ideiglenesen, addig, a míg az Igazgató-Tanács ez ügyben intézkedik, magára vállalni sziveskedjék.

Kiváló tisztelettel és szives üdvözlettel.

Kolozsvártt, 1901, márczius hó 25-én.

Szerető barátja:

Dr. Bartók György, erd. ev. ref. püspök.

1373—1901. KÖRLEVÉL

valamennyi erd. ev. ref. kollegium m. t. Előljáróságának.

Erdélyrészi ev. ref. egyházkerületünk kötelékében álló főgymnasiumoknál az idei érettségi vizsgálatok szóbeli része az alábbirt időben és elnökök mellett fog megtartatni.

1. Nagyenyeden folyó évi junius hó 28, 29 és 30. napjain Zeyk Dániel egyházkerületi főgondnok s főispán elnöklése mellett.

2 Kolozsvárt folyó évi junius hó 27, 28 és 29 napjain báró Bánffy Ernő kollegiumi főgondnok, akadályoztatása esetén, Szacsvay Sándor koliegiumi gondnok elnöklete mellett.

3. Marosvásárhelyt folyó évi junius hó 24, 25, 26 és 27 napjain Dósa Elek orsz. képviselő s kollegiumi főgondnok, akadályozfatása esetén gr Toldalagi László kollegiumi gondnok elnöklése mellett.

4. Székelyudvarhelyt junius hó 24, 25 napjain dr. Mezey Ödön kollegiumi főgondnok. akadályoztatása esetén Gyárfás Endre kollegiumi gondnok elnöklése mellett.

5, Zilahon junius hó 24 és 25 napjain Lőrinczy György kollegiumi főgondnok, akadályoztatása esetén Biró Ferencz kollegiumi gondnok elnöklése mellett.

6. Szászvároson junius hó 17 és 18 napjain dr. gr. Kuun Géza főgondnok, akadályoztatása esetén, Balogh József kollegiumi gondnok elnöklése mellett.

7. Sepsiszentgyörgyön junius 14 és 15 napjain dr. Bodor Tivadar kollegiumi főgondnok, akadályoztatása esetén Ujjvárossy József főgondnok, elnöklése mellett.

A miről a m. t. Előljáróságokat és az érdekelt ifjakat miheztartás és további eljárás végett értesitjük.

Kolozsvártt, 1901 márczius hó 16-án.

Dr. Bartók György, elnök. — *Parádi Kálmán*, tanügyi előadó.

1210 - 1901 KÖRÖZVÉNY.

Valamennyi erd. ev. ref. iskolaszék nt. lelkészelnökének és a kollegiumok mt. Előljáróságainak.

A m. kir. vallás és közoktatásügyi miniszter úr 40560—1900. sz alatt arról értesit, hogy az „Országos Eötvös Bizottság« még az 1899. évben országszerte mozgalmat inditott báró Eötvös József összes munkái új teljes kiadásának terjesztése érdekében. Habár e nagy irodalmi jelentőségü s egyszersmind jótékony czélú vállalkozásra az 1899. évi 4476 eln. szám alatt kelt miniszteri rendelettel az illetékes iskolai hatóságok figyelme fölhivatott, illetve Eötvös művei az iskoláknak megszerzésre ajánltattak, mindazonáltal a hazafias és szinte nemzeti érdekü czél még nincs úgy fölkarolva, mint kivánatos volna, egyrészt ez örökbecsü művek elterjedésének, másrészt a Tanitók Házának érdekében, melynek fenntartására fordittatnék a kiadás tiszta jövedelme.

Ezért a kivánt siker érdekében a miniszter úr megujitja a fentidézett leiratát és báró Eötvös József műveit újabban is az összes népoktatási intézeteknek s így református iskoláinknak is megszerzésre ajánlja, a minek eszközlésére egyházi hatóságunk Czimeket ezennel figyelmezteti és kéri.

Kolozsvártt, 1901. márcz. hó 14-én.

Dr. Bartók György, elnök. — *Parádi Kálmán*, tanügyi előadó.

NYOMATOTT GOMBOS FERENCZ KÖNYVNYOMDÁJÁBAN, KOLOZSVÁRTT.

IV. Évfolyam. 14. szám. Kolozsvárt, 1901. Április 4.

ERDÉLYI
PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, theol. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 2. ajtó. | Előfizetési ár: egész évre.. 12 kor. félévre 6 kor,

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Husvét.

Az Istennek legyen hála, ki adott nékünk diadalmat a mi Urunk Jézus Krisztus által!

»Feltámadott!« »Bizonyára feltámadott!« Ezt hirdeti az ég és a föld. Ezt a megnyilt sirbolt. Erről tesznek tanúságot ama két férfiak, a kik ott fényes öltözetben valának.

A feltámadás diadal-ünnepére hív össze a harangok ércznyelve s a míg hangjuk végig hömpölyög hegyeinken és völgyeinken, belezúg az a szívekbe is ébresztve, bíztatva, bátorítva, felemelve és vigasztalva, mert elnyeletett a halál szintén a diadalomig!

A feltámadásról szól az ige. Az evangelium kitárja a mennyei hajlékok fényes csarnokait. Megmutatja az Úr előtt megdicsőült, örökkön-örökké élő lelkeknek a halhatatlanság égi ruhájá öltöztetett megszámlálhatatlan sokaságát minden népből, nemzetségből, nyelvből és ágazatból. És az arasznyi lét miatt busongó lélek kibontja csüggedt szárnyait, hogy átrepülje az örökkévaló birodalmat. A mulandóság fájdalmától levert szív az örök élet reménységétől hangosan dobog fel. Nincs már félelmére nézni sírja fenekére! Az elköltözött kedveseit révedezve kereső szemek könyeik fátyolán át egyszerre látnak nagy világosságot, mert »látják Jézus példájából, mi lehet a holtak porából!« És az enyészet rettenetes gondolatától remegő ember fölemeli kezeit az égre s bízva mondja: Élek én örökké!

»A Krisztus feltámadott a halálból és azoknak, a kik elaludtak, lett első zsengéjek.«

Ez a mi Krisztusban vetett hitünk erős, megdönthetetlen fundamentuma. Reménységünk valóságának égi kezessége, záloga. Kétségeink eloszlatója. Félelmeink megszüntetője. A kötelességek megszentelője és életünk megdicsőítője.

A Krisztus hivei közül kicsoda nyithatná immár panaszra ajkait, hogy a fa felől van ugyan még valami reménység akkor is, ha levágattatik, mert kiágazik gyökere, mint a plánta, de az ember mikor kimulik, hol vagyon? (Jób, 14, 7, köv.) Söt nem inkább győzedelmesen kiáltja-e mindenik: »Tudom, hogy az én Megváltóm él!«

Minden hivőnek szól az igéret: »Én élek és ti is éltek!«

Az Úr eljött. hogy megkeresse azt, a mi elveszett. Meghalt, hogy megváltsa azt, a mi a bűn rabságában sinylödött. És feltámadott, hogy az övéit megtartsa s magával oda vigye az Atyához, hogy öket megigazítsa és megdicsőítse. A Golgotha keresztje égi dícsfény sugárkévéiben ragyog a Nagypéntekre következő Husvét reggelén. Megpróbáltatásaink, szenvedéseink sötét éjszakájára hajnal derül; a keresztet fényárba vonja az örökélet dicsősége.

Az Úrnak a halál felett nyert győzedelméről tegyen bizonyságot a hívek előtt theologiai fakultásunknak ez alkalommal az ige hirdetésére kibocsátott növendéke, — — szeretett ifjú atyánkfia. Legyen áldott az ő kimenetele és bemenetele, a hívek között való forgolódása! Vele küldi egyszersmind anyaszentegyházunk tagjai számára minden jó kívánságát és atyafiságos, szives üdvözletét

a kolozsvári ev. ref. theologiai fakultás tanárkara s annak nevében

Kolozsvár, 1901. április havában

Kenessey Béla,
igazgató.

Protestáns theologiai fakultás a hazai tudományegyetemeken.

(Az igazgató-tanács javaslata az egyetemes konventhez.)

A közelebbről letünt 1900-ik év április havában a Budapesten ülésezett egyetemes konventen, tárgyalás rendjén, előterjesztetett az ág. hitvallásu evangelikusok közgyülésének egy inditványa, 43 jkvi szám alatt,melylyel az inditványozók a budapesti egyetemen egy protestáns theologiai fakultás felállítását református egyházunkkal egyetértve s együtt kivánják kérelmezni a kultuszminiszter urtól.

Az egyetemes tanügyi bizottság, mint az indítvány véleményező előadója, azt javasolja, hogy mondja ki az egyetemes konvent a protestáns theologiai fakultás felállításának elvi helyességét, a mennyiben azonban e za nagy kérdés a mi egyházkerületeinken még nincs előkészítve, hívja fel az egyházkerületeket e tárgyban való nyilatkozatra s csak az ily nyilatkozatok beérkezése után határozzon a további teendőkre nézve.

Az egyetemes konvent maga részéről is vallja, hogy a különböző egyházak jogviszonyait rendező és az egyházak jogi állására vonatkozó országos törvények értelmében a protestáns egyházak is jogosan kivánhatják az állami egyetemen egy protestáns theologiai fakultás felállítását. De minthogy ez a kérdés elegendőleg előkészitve nincsen, az ágostai evangelikus egyház egyetemes közgyülésének indítványát a konvent véleményadás végett, azzal a felhivással teszi le az egyházkerületekhez, hogy a budapesti egyetemen felállítandó protestáns theologiai fakultás kérdését minden irányu kihatásában tanulmányozván és megvitatván véleményöket, esetleg a gyakorlati megvalósítás módozatainak tüzetes kifejtése mellett, lehetőleg már a jövő évi rendes konventre küldjék be.

E konventi határozat és felszólítás által indíttatva érezte magát erdélyi ref. egyházkerületünk igazgatótanácsa is, hogy felkérje egyenként és összesen az egyházmegyéket, a püspöki vizsgálat alatt álló egyházakat és autonom összes tanintézeteket, u. m. a kolozsvári ev. ref. theol. fakultást, a nagyenyedi, a kolozsvári, a marosvásárhelyi, a székelyudvarhelyi, a zilahi, a szászvárosi és a sepsiszentgyörgyi evang. ref. kollegiumoknak előljáróságait és tanárkarait, hogy e nagyjelentőségü ügyhöz becses nyilatkozataikkal hozzá járuljanak, eshetőleg, a megvalósitás módozataira nézve határozati javaslatokat mondjanak.

Beérkezett 17 egyházmegyétől, 10 püspöki vizsgálat alatt álló egyháztól és 8 főiskolától: u. m. a kolozsvári reform. theologiai fakultástól és a kollegiumoktól mindössze 31 vélemény s nyilatkozat, melyek magyar tudományegyetemeinken protestáns theologiai fakultások felállitását, hivatkozással a vallás egyenlőségre, mindenesetre szükségesnek tartják, azonban a felállítás módozataira nézve csak nehányan nyilatkoznak.

E nyilatkozatok lelkes meleg hangja mindenekelőtt felhatalmazza igazgatótanácsunkat, hogy örömmel üdvözöljük azt az eszmét, melyet az ágostai evangelikusok egyetemes közgyülése egy protestáns theologiai fakultás létesítésére nézve fölvetett és hogy örömmel csatlakozzunk egyetemes konventünknek e kérdésben elfoglalt amaz álláspontjához, hogy „protestáns egyházak is jogosan kivánhatják — a különböző egyházak jogviszonyait rendező és az egyházak jog állására vonatkozó országos törvények értelmében — egy protestáns theologiai fakultásnak az állami egyetemen való felállítását“

Konventünk ez álláspontjának törvényes alapját az 1848-ik évi 20 ik törvényczikk adja meg, mely megállapítja a törvényesen bevett vallásfelekezetek között a tökéletes jogegyenlőséget, viszonosságot s intézkedik arról is, hogy minden egyházi és iskolai szükségletek „közálladalmi“ költségekből fedeztessenek. E törvényre való hivatkozással kell a protestáns theologiai fakultásnak egyetemeinken való felállitását sürgetni, erre kell utalni, valahányszor azt látjuk, hogy hazánkban még mindig van olyan felekezet, mely kiváltságos jogbelyzetében a legtöbbször úgy jelenik meg, mint „uralkodó egyház“ és „állam vallás“ Törvény biztositotta jogairól protestáns egyházunk le nem mondhat s érdekeinek megvédésétől el nem állhat.

Sajnos, hogy hazánkban általunk jól ismert okok miatt, részint az állam hideg magatartása és bizalmatlansága, részint a protestans felekezetek tartózkodása és aggodalmai következtében, az egyetemen a protestans theologiai fakultás létesítése mindeddig elmaradt. Sajnos, hogy a protestans felekezeteknek a reformatio korától, véres tapasztalatok árán, évszázadokon keresztül szerzett ezen aggodalmai még akkor sem voltak eloszlathatók, mikor b. e. báró Eötvös József a felvilágosu a szó legnemesebb értelmében szabadelvü kultuszminiszter 1869-ben törvényjavaslatot készitett arról, hogy miként lehetne a budapesti tudományegyetemen az államköltségén protestáns theologiai fakultást szervezni. Az ideális szellemü miniszter szándéka s a bizottságok előterjesztett javaslata azonban, a katholikusok féltékenysége és a protestánsok bizalmatlansága által emelt akadályokon hajótörést szenvedett. Most azonban a változtott körülmények arra mutatnak, hogy protestans theologiai fakultás létesítése s ezzel a protestáns theologiai tudományoknak az egyetemekre való bevétele elsőrendü szükséglete egyházunknak nemcsak felekezeti, de nemzeti és kulturai szempontból is. A protestantismus, mely a szabad vizsgálódás elvén épült fel s mely minden haladásnak és felvilágosodásnak principiuma, nem zárkózhatik el korunk tudományos fejlődésétől. Abban a küzdelemben, melyet a Krisztus evangeliumában megnyilatkozó igazságért s az Isten országa terjesztéséért meg kell vivnia, nem nélkülözheti a szellem fegyvereit.

Isteni kiküldetéséből folyó hivatását dicsőségesen csak úgy töltheti be egyházunk, ha gondoskodik arról, hogy lelkészei minél szélesebb körü műveltségben s minél magasabb színvonalon álló tudományos kiképeztetésben részesüljenek. A protestans theologiai tudományoknak egyetemi tanszékekről való hirdetése bizonyára hatalmas befolyással lesz papságunk tudományos készültségének emelésére s meg fogja termékenyíteni egyházi ügyeink iránt érdeklődő s azok intézésében résztvevő világi férfiak lelkét is. Jótevő hatása abban is mutatkozni fog, hogy élénkebbé teszi egyházi életünket, megsokasítja annak ethikai és kulturális erejét, föllendíti egyházi irodalmunkat s nagy

mértékben fokozni fogja a theologiai akadémiák tudományos szellemét is.

A protestáns theologiai fakultás eszméjének megvalósításában egyházunk méltán számíthat a magyar állam támogatására; méltán várhatjuk el a magyar államtól, hogy azokért a szolgálatokért és áldozatokért, melyeket a protestantismus nemzetünk javára s hazánk felvirágzására évszázadokon keresztül meghozott, segitségünkre legyen; jogosan követelhetjük a felekezetek törvényes egyenjoguságának alapján, hogy nekünk is alkalom adassék arra, hogy protestans lelkészeink magasabb fokú egyetemi kiképeztetését biztosíthassuk. Különben az államnak is, mely feladata megoldásában egyházunk erkölcsi támogatására rá van utalva, érdekében áll, hogy a népet lehetőleg oly lelkészek vezessék, kik minden tekintetben hivatásuk magaslatán állanak s kiknek felsőbb fokon való kiképzésére bizonyos mértékig befolyást is gyakorolt; érdekében áll, hogy a felekezetek közötti békét már az által is megerősítse és biztosítsa, hogy a protestans egyháznak a tudomány-egyetemeken való érvényesülése s ez által a hazai kulturának irányitására gyakorlandó nagyobb mértékü befolyása elé akadályokat ne gördítsen. Ha a kath. Franczia ország és Ausztria az alig 1—2 millió lelket kitevő protestáns egyháznak theologiai fakultást tudott létesiteni, ha a protestáns Poroszország az oly csekély számu róm. kath. hivők kulturalis czéljaira s a tudomány egyetemen való képviseltetésére évenként milliókat áldoz, valjon, mi protestánsok, kik a nemzeti törekvéseknek erős bástyái s a szabadelvüségnek és felvilágosodásnak zászlóvivői voltunk a multban s azok akarunk maradni továbbra is, valjon mi, kik hazánk lakosságának 27% tesszük ki, nem több joggal követelhetjük-e, hogy az egyetemek kapuit előttünk is megnyissák s a protestans theologiai tudományoknak az egyetemi tanszékekről leendő hirdetése elől az útat el ne zárják? Egyházunk kiváló érdeke s törvénybiztosította joga, hogy az „*universitas scientiarum*"-ba a protestans theologiai fakultás is, mint a »teljes és valóságos tudomány egyetem« egyik alkotórésze fölvétessék.

Az ágostai hitvall. evangelikusok közgyülésének indítványa, melyet a méltóságos egyetemes konvent teljes tartalmában magáévá tett, azt kivánja, hogy a protestans theologiai fakúltás a budapesti egyetemen állíttassék föl, de figyelmen kivül hagyta, hogy hazánk másik egyetemén, a kolozsvárin, a theologiai tudományok tanításáról eddigelé semmiféle intézkedés nem történt, holott azt már az egyetem fogalma követeli, hogy benne az összes tudományok meg legyenek.

Igaz ugyan, hogy ennek a feltételnek a budapesti egyetem is csak egy oldaluan felel meg, de a kolozsvári még ugy sem. Az is igaz, hogy az államnak nemcsak kötelessége, hanem érdeke is, hogy az egyetemen minden felekezet pap-képzéséről egyformán gondoskodjék. Ezt az állam kétségtelenül meg is teszi, mihelyt a viszonyok megengedik, még pedig úgy és ott, hogy és a hol legkevesebb rázkódással teheti. Ha a budapesti egyetemen kezdi, számolnia kell az ott uralkodó megcsontosodott hagyományokkal, a melyek nem egykönnyen tágúlnak ki a testvér-felekezetek befogadására; számolnunk kell nekünk azzal a hosszura nyulható küzdelemmel és ellenállással, a mely valamikor megtörik ugyan, de czélunk valósulását a messze jövőbe veti hátra.

Egészen más a helyzet a kolozsvári egyetemmel szemben. Itt még egyik felekezetnek sincsenek traditiói, melyeket előbb le kellene győzni, hogy a többiek is bele férjenek. Hogy a theologiai fakultás milyen alapon illesztessék be ennek az egyetemnek keretébe és szervezetébe, az első sorban az államtól, mint főintézőtől függ. Azonban az a körülmény, hogy a róm. katholikusoknak és görög katholikusoknak az egyik egyetemen már van theologiájuk, a protestansoknak pedig egyiken sincs, holott mindenikhez joguk van, döntő hatással billentheti a mérleget az utobbiak javára. Ehez járul az a másik kedvező körülmény, hogy a reformátusoknak Kolozsvárt már van jól szervezett s egyetemi szinvonalon álló fakultásuk, melybe a testvér protestans felekezetek theologiája minden nagyobb nehézség nélkül beékelhető. Ebben a kiegészített alakban kerülne bele ez a theologiai fakultás az egyetem szervezetébe.

Ezek alapján véleményes javaslatunk foglalatja a következő:

1. A protestans theologiai fakultást a budapesti és kolozsvári egyetemen kell szervezni; fennhagyatván minden egyházkerületnek a joga eddigi theologiai akadémiája fenntartásához, de ha a terv bármiféle okból megvalósítható nem volna, úgy első sorban a kolozsvári tudomány-egyetemet kellene protestans theologiai fakultással kiegészíteni.

2. A létesítendő protestans theologiai fakultást a hazai protestans felekezetek (ev. ref., ágost. hitvallású és unitárius) közösnek tekintik, s ez alapon a bibliai egyháztörténelmi és vallásbölcsészeti tárgyak előadására közös tanszékek szervezendők, míg a dogmatika és gyakorlati theologiai tudományok előadására, mint a melyek a felekezetek közti különbségeket leginkább kidomborítják, felekezetenként külön, ugynevezett confessionalis tanszékek állítandók fel.

3. A protestáns theologiai fakultás állami intézmény, melynek minden személyi és dologi kiadásait az állam fedezi; de a theologiai tanárok kinevezésénél a kijelölés jogának megadásával, az egyházaknak is befolyás biztosítandó.

4 A papok képesítésénél s a papi oklevelek kiadásánál is bizonyos jogkört biztosítani kell az egyháznak.

5. A protestans theologiai fakultások tanárai és hallgatói ugyanazon jogokban részesíttessenek, mint a többi fakultások tanárai és hallgatói.

6. A theologiai fakultások mellett protestans theologiai internatusok is szervezendők, hol a theologusok mellett protestans tanárjelöltek is otthont találnának. Ez internatusok költségeit az egyházak hordozzák.

E javaslat egyes pontjainak megokolását mellőzendőnek tartottuk, minthogy véleményünk az, hogy az itt felhozottak protestans egyházunk autonom helyzetéből s egyházi érdekeink megvédése szempontjából önként következnek. Óhajtásunk csak az, hogy Magyar Református Egyházunk főtiszteletű és méltóságos Egyetemes Konventje ismert bölcsességével megtalálja az útat-módot arra, hogy a protestans theologiai fakultás

eszméje mielőbb megvalósulást nyerjen s annak áldása nemcsak egyházi, hanem nemzetünk kulturális életében is minél hatalmasabban érezhető legyen.

Molnár Albert temetése Maros-Vásárhelyt *)

Kolozsvárról másnap Maros-Vásárhelyre vitték a drága hamvakat, hol az egész város és vidék nagy részvéte mellett helyezték el végső nyugvóhelyére. 11 órakor indult meg a menet a vasuti állomástól, kisérve a gyászoló családtól és elárvult tanítványoktól Kenessey Béla igazgatóval élükön. Az iskolák növendékei és óriási közönség vett részt a menetben. A sirhoz érkezve *Tóthfalusi József* helybeli lelkész a boldogult vásárhelyi kathedrájának örököse mondta nagy megindultsággal a következő imát:

„*Egy kéz küldeték hozzánk; abban összehajtott levél vala; kiterité azt előttünk és valának benne írva sírások és jajszók!*“ A próféta eme szavai jőnek önkénytelenül is ajkainkra, midőn itt e könnyeink által megszentelt helyen egybesereglünk s leborulunk előtted örökkévaló, szent Uristen! Mert e pillanatban látás vonul el lelkünk előtt. Sötét, bús látás. Kezet látunk mi is. mely lever kiméletlenül, sújt kérlelhetlenül, sebeket ejt, mélyen vérzőket. Kezet látunk mi is: melyhez képest a villogó fegyverek éle csak olyan, mint a gyenge nádszál; a bölcsek minden bölcsessége, mint a hulló csillagok fénye az éjszakában; a hatalmasok minden ereje, mint a könnyü szellő lebbenése ébredő tavaszkor Kezet látunk mi is: a diadalmas enyészetnek, az életet leigázó halálnak rettenetes kezét, mely sem itt a földön, sem a végtelen világok soraiban másnak nem engedelmeskedik, csak egyedül Neked, az élet Urának, halál osztójának.

És látjuk *leveled* is!.... Leveledet, melyet tarta a *kéz*. Mely legfensőbb akaratodnak hirmondója, melyben a bölcső és koporsó felől mélységes bölcsességed végzései vannak feljegyezve. Mert, miként az ég boltozatján a csillagok ezreiben, és a föld szinén a fűszálakon rezgő harmatcseppben teremtő hatalmadat s gondviselő kegyelmedet látjuk, mint tükörben: egész életünk és annak minden változása, az örömök verőfénye s a csapások sötét éjje, a mosoly s a könny is; életútunk, melyen járunk, végső czélunk, melyre törünk; munkánk, melyet elvégezünk; az az áldás, melylyel áldasz, megdicsőitsz s felmagasztalsz: egyedül tőled függ; tőled édes Atyánk! a ki vagy a kezdetnek is ura, a végnek ura, minden mindenekben!

Megalázzuk azért itt magunkat előtted s szivünk mélyéből száll fel hozzád buzgó imádságunk! Mert sirja koporsója mellett sereglettünk össze egy oly férfiunak, ki felől legfelsőbb tanácsodban kegyelmesen végeztél, kit a hivatottak közül választottaddá tettél; arra méltóztatván őt, hogy lenne te melletted munkálkodó szolgáddá; szent fiad képében és követségében járó; titkaid sáfára, örök szereteted hirmondója; örök, szent evangyéliumod lángnyelvü prédikátora; ifju Timoteusok tanítómestere, kinek lábainál apostolok nőnek. Fenséges küldetés! Nem külső, muló fényben, hanem belső ragyogásban tündöklő! Felvilágositni a tévelygőt, kézenfogva vezetni az erőtlent, megvigasztalni a búsongót, felemelni az elesettet, a te karjaidra fektetni a hitetlent. Isten, ember, haza és a te anyaszentegyházad s szent eszmények szeretetére buzditni azt, a kinek szive, lelke sivár, üres. Magasztos hivatás! Pedig te édes Atyánk! ezek által dicsőitéd meg magadat benne, hogy betölthesse a szolgálatot, melyet tőled vett. Felékesitéd elméjét tudománynyal, az evangyéliomi hit drága kincseivel, hogy azokban bővölködvén, másokat is megvilágithasson és legyen sokaknak vezére.

És megihletted ajkait, hogy bámulatos ékesen szólással hirdesse csodálatos dolgaidat s legyen az ő szájának beszéde élő, ható, lelkeket hódító, sziveket meggyőző hogy lenne valósággá benne az, a mit prófétád mondott »*az alkalmas időben ejtett szó olyan, mint az arany alma ezüst tányéron*!«

És megáldottad. oh áldások adója! az ő szivét nemes érzelmekkel, hogy feddhetlenül forgolódhassék szent dolgaidban s legyen az ő egész élete Isten s emberek előtt kedves erények mutatója, példaadója. Megáldottad élő hittel, melylyel megharczolta az élet nehéz s rá nézve is nem egyszer megpróbáló sulyos harczát, az ő küldetése útján, nem lankadó hűséggel, melylyel a rábizottaknak gondját viselte; szelid lélekkel, békességes indulattal, melylyel munkálta a te országodnak javát; keresztyéni türelemmel s hazafias nemes érzülettel, melylyel fentartotta és ápolta az atyafiui összeköttetést mindazokkal, kik más hitnek vallói, vagy más nyelvnek szólói valának, viszhangot keltvén lelkében apostolod beszéde: »*Minden országban és nemzetségben kedves Isten előtt, a ki őt féli s az igazat cselekszi*!«

Ilyen lélekkel, ily érzülettel szolgált ő mint lelki vezére, atyja tanitványainak s a gyülekezetekben az ő híveinek, kikben az ő hitét, nevét, egész valóját szeretet övezte, kegvelet őrizte s éppen itt e helyen a tiszteletnek és hálaságnak soha el nem múló hű emléke áldja! Bizony oh Uram! nem hiába emelted fel őt a hivatalosak nagy seregéből választottaid közé, mert a részébe jutott talentumokkal — a mi hitünk szerint — helybenhagyásodat kiérdemelve nagy hűséggel sáfárkodott s nevét, emlékét a te élő anyaszentegyházad legjobbjainak sorai közt feljegyezve örökitette meg.

És mindezek mellett méltán áldottad meg jutalmul szeretettel, becsüléssel, tisztességgel, a boldogság megelégedésével az életben, — hol a te útaid egyengetésén fáradozott — az emberek részéről. És a családban, hol a gyöngéd női, hitvesi szív, a feleség gondos, hű szeretete: a tiszta boldogság nardus olaját önti a férfi gondterhes fejére s hol a testvérek, rokonok, barátok, szerető szivek melege: teszi áldottá a sok gondokkal terhelt élet elröppenő pillanatait.

Csakhogy immár mindezeknek vége édes Atyánk! Hirtelen leesett a mi fejünknek koronája!....

A gyászoló hitves-feleség, a búsongó család, kartársak, szeretve szeretett hálás tanitványok, gyülekezetek seregei, kik benne, még nem is rég, pásztorukat birták, jó barátok sirva hajtják le fejüket: oda van örömünk! Sőt mintha egész erdélyi református Sionunk zokogna fel itt e gyászkoporsó mellett: mennyi szép remény hamvadt el, hű szive megszakadása által!..

*) Mult számunkra későn érkezett. Szerk.

De, a veszteség leverő súlya mellett érezzük édes Atyánk! a te felemelő, megnyugtató, megszentelő erődet is.

Hiszen koporsónk mellett te magad szólsz hozzánk: a halál nem megsemmisülés, hanem megdicsőülés a Krisztus által. S mi valóban tudjuk, hogy: életét nem vesztette el, de neked adta Jézus Krisztus!..

Oh Uram! Emlékezünk téged áldva, mert szolgád volt ő; emlékezünk, hogy gyászbeszédeiben „*a halált*“ „*életnek*“ mondta. Vigasztaló szavai hányszor hangzottak: » *.az élet kialvásában lássátok meg az örökkévaló bölcsesség és örökkévaló szeretet szent törvényét*!« Mily meggyőző, felemelő igazság a koporsó mellett az ő szájában »*csak az essék kétségbe, kinek nincs hite*!“ Avagy nem a Krisztus evangyéliuma ez is: *.csak higyj!.. S a hit ben érezni fogod, hogy Isten él benned s te élsz Istenben s lesujtott lelked felemelkedik a föld rögei közül s szól — élek én örökké!*“

Egy kéz küldeték hozzánk; abban összehajtott levél vala; kiteríté azt előttünk s valának belé irva sírások és jajszók. A próféta e szavai ujból is önkénytelenül jönek ajkainkra, mikor leborulunk előtted a drága hamvak mellett. S hogy búcsuzunk tőle, látás vonul el lelkünk előtt ismét. De most már fényes, dicsőséges látás!.

Megnyílik előttünk az ég. Ott vagy te Atyánk! a mint itéletet tartasz s megadod a jók jutalmát. Ott jobbodon Urunk, a Krisztus, üdvösségünk fejedelme. Ott, trónod körül a megdicsőültek serege. .E seregben egy most felszállt alak előtted Uram s esdekelve mondja »*Atyám! én dicsőítettelek téged a földön, dicsőíts meg Te is engem az egekben*!«.

Esdeklését oh vedd kegyelmesen s dicsőitsd meg az igazak dicsőségével porsátorát az ő földjén, egykori hívei körében, lelkét pedig az egekben. És dicsőits meg minket is, vigasztaló, megerősítő, megszentelő lelkeddel a Krisztus által. Ámen.

Aztán tanitványai nevében Farkas Károly IV é. theol. vett búcsut tőle a következő beszéddel:

„*Egy hatalmas oszlop, melynek ledöltével megdobban a föld s még sokáig rezeg utánna s helyén a hol egykor állott vala, csak egy sötét üresség tátong.*“ Ez volt nekünk Molnár Albert halála.

Rezeg a föld: sir a mi lelkünk, mert sorainkból kikidőlni látjuk a férfit, ki nem is olyan régen állíttatott közénk oszlopúl! Rezeg a föld: sir a mi lelkünk, mert tá vozni látjuk azok egyikét, kik őrállóul állíttattak közénk! Oh! annyi szív sajgó sebére honnan vegyünk gyógyító balzsamot? Honnan merítsünk vigasztalást?!

Rideg, üres sirbolt tátong előttünk, befogadni téged kedves halott; hideg keblére ölel: tőlünk elszakít. Oh de nem lesz neked hideg a sir, mert meked, ki oly sokat szerettél, őszinte szeretetünk melege enyhet ad a sirban; elkisér annak rögei közé. Virasztani fog feletted tanítványaid hiv emlékezete, kiknek szivébe odaadó, fáradhatatlan buzgalommal hintegetted, plántálgattad a nemes eszmék magvait, csiráit. Kedves voltál mindnyájunknak felejhetetlenül. Szerettünk mindnyájan a tanítványok szeretetével; és tudjuk, hogy te mindnyájunkat atyai szeretettel öveztél körül!

Némán, magunk elé bámulva állottunk a hallatán a megrendítő hirnek; majdnem hihetetlennek látszék előttünk. És ime! Keserű valóság! A halál kiragadta közülünk s „csak egy sötét üresség tátong utánna. Ki fogja betölteni a helyet: melyet itt hagyott? Ki fog helyén állani? Oh! ki tudná megmondani hányszor fogunk felkiáltani: Hol van Ő, kinek fenséges gondolata, nemes érzelmei, erényei e gyarló földi életet oly igen körülsugározták; hol van Ő, ki „*földnek képében égi vonásokat látott és az elmuló lét tovasuhanó éveiben az örökkévalóság rullámverését hallotta?*“ Hol van ő, ki a meggyőződés erőteljes hangján tanította nekünk: „*Ne higyjétek, hogy a vallás világa csupán a tulvilág, mert a vallás mindenek előtt egy földi élet*“! „*Hiszem, hogy a halottaknak fényes álma van: az örökkévalóság*“.... „*Igen én hiszem a sirontúli életet s szivem vágyik utánna!*“ Ime vágyódása valóra vált, lelke felszállott a csillagok honába.

Kihült a sziv, mely oly forrón érzett; többé nem doboghat, hogy szeretetével átkarolja, áthassa övéit. Mi éreztük áldó melegét, midőn válaszfalat nem ismerve, osztozott örömeinkben, bánatinkban. Keblén hordozott minket és nemes idealismusát igyekezett lelkünkbe beoltani, aztán plántálni. E világ hétköznapi felfogásával szemben sokszorosan meggyőzött minket arról, hogy e föld nem a nyomornak, sirálomnak völgye, de Isten megszentelt temploma, melynek oltárán keresztyéni szeretettel kell áldoznunk; hogy az ember nem por, nem féreg, nem elmúló árnyék, de örök életre hivatott lény, Istennek gyermeke, Krisztusnak megváltottja.

Vallásossága a földet az égbe emelé és szivünkben, lelkünkben az Isten trónját épitgette.

Nem a szokásnak teszünk hát most eleget, mely mint a puszták vize nyomtalanul enyészik el a sivatag homokjában, hanem egy oly ragyogó szellemnek hozzuk meg a mindnyájunk szivéből szakadó hódolatot, mely világító fákt lyául szolgált nekünk; bár csak rövid ideig, de izzó fénynyel. Igen, Molnár Albert felejthetetlen tanárunk fényes tüzoszlop volt előttünk!

Oh mért nem lehetünk többen, kik az ő éltető szellemének gazdag tárházából egy-egy parányt magunkénak mondhatunk; mért nem lehetünk többen, kik övéinek mondhatjuk magunkat!? Kikhez szeretettel, biztató reménységgel szólott: „*Jussatok mind több és több ismeretre.*“ „*Lássatok látásokat. Lássátok a kötelesség fenséges arczát; az erkölcsi törvényt; egy magasabb világot, igazságok, erények világát!*“ Bizony, bizony a mi elvesztett mesterünk egy magasabb világnak, igazságok, erények világának volt fáradhatatlan munkása. S ime, mielőtt minket oda elvezethetett volna, elnémult az ajka mely annyi lelkesedéssel hirdette Krisztus evangeliumát.

Sirjunk- zokogjunk-e elmulásán annak, kinek kedvessége, szivessége párosulva a professzor mély tudásával, az embert, a jó barátot láttatta velünk; ki tanácsával, intő példájával, erkölcsi és anyagi támogatásával önfeláldozólag állott mellettünk?

Sirjunk-e elmulásán annak, kire nézve már a reménynek, jobb jövőnek e földi életben vége van?!

....„Én hiszem a sirontuli életet és szivem vágyik utána!“ Milyen jótékonyan ható szavak! Mennyi vigasztalást meríthetünk belőlük. Te mondottad ezt elköltözött jó Lélek. A te szavaid ezek! Akaratlanul is gondoskodtál arról, hogy elmulásod felett vigasztalásnak hangja is szóljon tieidhez! Oh mert nagy a mi fájdalmunk, a mi sebünk vérező! De szavaidból vigasztalás szól felénk: Találkozunk!

Szünjék hát a fájdalom; búsan omló könnyeinket szárítgassuk.

Ne sirjunk hát, ne könnyezzünk! A halál nem enyészet, csak pihenés álma! A sir nem véghatára életünknek! Találkozunk!

Kedves halott! legyen áldott, örökké áldott a Te emléked; hideg poraidat boritsa enyhe nyugalom. S ha majd ama jobb jövő, melyről csak egy pár nappal ezelőtt szellemednek ragyogásával, ékesen szólásodnak meggyőző erejével oly elbűvölőleg szólottál, — mondom! ha ama jobb jövő egy új márcziusi fuvalomban leng felénk! oh nézz le akkor tieidre, hogy elménket világosítsa szellemed, karjainkat aczélozza biztató szavad!

Most már hagyjuk őt pihenni az atya szeretetében, a mely átveszi és melegével betakargatja.

Legyen áldott a sir, mely őt befogadja, legyen könnyü a hant, mely őt eltakarja!

Oh de ő nem maradhat a sirban; az iránta való szeretet őtet keblünkbe költözteti át, hogy az ő példáján lelkesedve, az ő izzó szellemének hatásától felbuzdulva, mint egy ember munkáljuk azt, a mi az ő legszentebb törekvése, ideálja volt: anyaszentegyházunknak javát, dicsőségét. „*Az lesz az ő méltó emlékezete, pantheona; ez lesz az ő földi halhatatlansága!*“ Ámen.

A sir feldomborult s a közönség sirva távozott az oly korán elhunyt nagy ember sirjától.

A családhoz és az intézethez özönével érkeztek az igaz részvét kifejezései. Köztük *Br. Bánffy Dezső* m. kir. főudvarmester, egyhker. főgondnoktól, *Dr Gróf Kuun Géza* v. b. t. t. értekezleti világi-elnöktől, a budapesti, debreczeni, sárospataki, eperjesi theol akadémiák tanárkaraitól és ifjuságától, a kézdi-vásárhelyi egyháztól stb. stb.

Legyen e helyen is kifejezve a köszönet mindazoknak, kik a család és intézet nagy vesztésében, fájdalmában vigasztaló szavaikkal részt vettek!

Neki pedig az elköltözöttnek legyen nyugodalma csendes, a mint emléke áldott lesz miközöttünk!

Referens.

Igazgató tanácsunk üléséből

Kolozsvár, 1901. márcz. 21.

Elnökölt Br. Bánffy Dezső, egyházker. főgondnok aa. Jelen voltak Dr Bartók György püspök, Kenessey Béla főjegyző, Br. Bánffy Ernő, Szász Dénes. Parádi Kálmán, Sándor János, Dr. Sárkány Lajos, Becsek Lajos, ig. tanácsosok és hivatalnokok. Jegyzőkönyvet vezetett: Módi Elek, levéltáros.

Elnök aa. az ülést megnyitva, bejelentette, hogy Simó Lajos, főgondnok aa. betegség okán maradt távol, amit ig. tanácsunk sajnálattal vett tudomásul.

Elnöklő főgondnok aa. hivatkozva arra, hogy az ig. tanácsnak egyik korábbi határozatával meg van bizva a néh. Br. Radák Ádám hagyatéka ügyében netán szükségesnek mutatkozó intézkedések megtételével, bejelenti, hogy ajánlat érkezett hozzá várományosi jogunk megváltása iránt, de miután az ajánlat egyházkerületünk érdekeinek meg nem felel, annak tárgyalás alá vételét sem kivánja. Szolgált tudásul.

Ezután Kenessey Béla, főjegyző aa. ismertette a körlelkészségek mult évi viszonyairól szóló és az egyetemes konvent elé terjesztendő kimerítő missiói jelentést, melyből örömmel értesült ig. tanácsunk a belmissió örvendetes fejlődéséről és a körlelkészek legnagyobb részének lelkiismeretes, buzgó munkálkodásáról.

A közoktatásügyi minisztérium által 1900-ra folyósított segédlelkészi fizetéskiegészítési összegből való részesítés iránt beérkezett folyamodások alapján összeállította ig. tanácsunk a kerület szükségleti kimutatását, mely szerint 5704 kor. 37 fillér kiutalását kéri oly segéd-helyettes vagy rendes lelkészek kárpótlására, kik özvegy papné, vagy nyugalmazott pap mellett szolgálnak.

Javaslatba hozatott ezeken kivül. a fizetéskiegészítésben nem részesülő helyettes lelkészek részére is közel 4000 korona segély, habár a vonatkozó miniszteri rendelet szószerinti értelmezése mellett ezeknek igénye minden kétséget kizáró módon, meg nem állapítható. A méltányosság azonban melletük szól és igy remélhető, hogy a konvent bölcsessége ezek részére is juttatni fog valami segitséget.

A múlt évi konvent fölhivása folytán megállapította és fölterjeszteni határozta ig. tanácsunk az állami dotáczió felemelése tárgyában készült javaslatot, melyszerint egyházkerületünk szükséglete évi 128000 koronában mutattatik ki.

A nyárló-kékesi egyházközség az iránti kérését, hogy teljes vagyontalansága miatt 2600 kor központi tartozása, melynek kamatait eddig a néhai lelkész fizette, — leirassék: nem találta ig. tanácsunk teljesíthetőnek, hanem a kölcsön kamatainak fedezésére, egyelőre 3 évre, évi 170 korona államsegélyt szavazott meg.

Tamó Gyula, torda-szent-lászlói lelkész és Berde Sándor, lelei lelkész aanak, fedezet hiányában, nem szavazhatott meg ig. tanácsunk semmi honoráriumot, az alsó-járai, illetve bőösházi egyházakban hosszú időn át ingyen teljesített beszolgálásukért, de lelkiismeretes müködésükért köszönetet mondott.

A múlt évi közgyülés 66. jkvi. sz. határozata értelmében fölhivást intézett ig. tanácsunk az összes egyházmegyékhez, a lelkészi könyvtárak szervezési módozatainak véleményezése végett

A deési egyházmegyei esperes aa ama bejelentését, hogy Irsay József, ördögkereszturi körlelkész aa. és neje, együtt 1000 korona értékü 5 hold szántóföldet ajándékoztak a m.-fodorházi leányegyháznak, örömmel vette ig.-tanácsunk tudomásul

Az ilosvai és m.-bándi egyházközségek indokolt kérésére, központi kezelés alatt álló pénzeikből 400 kor. illetve 2500 korona kiutaltatott, viszszahelyezés föltétele mellett,épitkezésre.

Király Miklós, zalathnai polg. iskolai igazgató-tanár kérésére megengedte ig. tanácsunk, hogy magát legközelebbi közgyülésünkön lelkészszé avattathassa és igy megszerzendő lelkészi jellegét, jelen állásában is, megtarthassa.

Juhász Izidor, egyházmegyei jegyző aa. ama bejelentése, hogy nt Bartha Lajos aa. 25 éves esperesi jubileuma alkalmából 220 kor. alapítványi összeg gyült öszsze a Szeretetház javára, örvendetes tudomásul vétetett és egyuttal üdvözlő irat intézését határozta el ig.-tanácsunk, nevezett esperes aahoz, érdemekben gazdag esperességének negyedszázados évfordulója alkalmából.

(Vége következik.) ***r. s.***

Irodalom.

A „Vasárnap“ cz. képes családi hetilap Nagy Károly theol. tanár szerkesztésében immár 12 számmal jelent meg. Utolsó számai lelkes előfizetési felhivást közölnek a második évnegyed küszöbén. „*Az evangélium szabadságáért és diadaláért küzdünk* — mondja, — *de érezzük, hogy ez csak ugy érhető el, ha az evangélium ereje betölti minden egyes embernek lelkét. Azért keressük fel az embereket otthonukban, azért kérünk helyet a „Vasárnap“-nak a családokb n.*»

A 11 ik számban *Zsigmond Károly* czikke vezet: «*A «Vasárnap» mint missionárius*». *Nekünk lelkipásztoroknak* irja — *mindent el kell követnünk, hogy ez a lap hiveink között elterjedjen, mert nagy segitségünkre lesz az igehirdetésben, a lelkek épitésében. Főleg körlelkészségekben és nagyobb gyülekezetekben megbecsülhetetlen szolgálatot teljesit. Mily üdvös dolog lenne, ha tehetősebb egyházak és magánosok is szegénysorsu hivek számára ingyen példányokat rendelnének és osztanának ki.* — E megszivlelendő lelkes czikket «A jezsuita rend» és «Mit csinálnak a jezsuiták» követi egy humoros tárcza *Pazar Kálmán*-tól, egyházi életünk mozgalmainak ismertetése stb. zárja be.

A 12-ik szám első czikke «*Virág vasárnapján*» *Székely Ferencztől;* hasonló czimü gyönyörü vers *Szabolcska Mihálytól*, Hazai- és Világkrónika. Egyházi élet; a Tárczában *Diószeghy Mór* «*Megnyugvás*» cz. szép verse és *Incze Lajos* «*Márczius 15-én*» cz. lendületes elmefuttatása egészitik ki. — Valóban igaz, hogy a „Vasárnap“ minden száma egy-egy sugárt visz a Jézus Krisztus boldogító, idvezitő örök evangéliumából a családokba. Kérjük lelkészeinket: gondoskodjanak, hogy minél több helyre vigye!

Különfélék.

Dr. Bartók György püspök úr a mult héten ***türi*** egyházközségünkbe szállt ki, hogy az egyház ügyeit — melynek lelkésze 20 év óta világtalan — rendezze. Küküllőszög állomáson Nagy József esperes és Imreh József szolgabiróval élén várta és fogadta az egész vidék magyarsága valláskülönbség nélkül. A püspök úr útjának eredménye, hogy az egyház papi állomása újra szerveztetik, új papilak épül s addig is segédlelkész küldetik ki a papi teendők ellátására A munka sikere — áldás. Bartók püspök lankadatlan munkájának ezt a sikert adja az Isten!

Bedő Ferencz dr sz.-udvarhelyi derék paptársunkat a mult héten szélhüdés érte — most élet és halál között lebeg. Megilletődéssel adunk hirt e szomoru esetről s kérjük a Kegyelem Istenét, hogy munkaerejét ajándékozza vissza egyházunk e hü munkásának! Egyben elismeréssel kell megemlékeznünk sz.-udvarhelyi kollegiumunk felszentelt tanárairól, kik a segédlelkész által nem teljesíthető papi teendők ellátására azonnal készséggel vállalkoztak s a munkát egymás közt felosztották. Örömmel teszünk bizonyságot arról, hogy ime, az evangeliumi só nem izetlenült meg!

Szabó Aladár dr. pesti theol. tanár közelebbről egy szép czikkben emlékezik meg az ***alkoholizmus*** elleni küzdelem szükségességéről. Utal arra, hogy e tárgyban a napokban Bécsben világkongressust tartanak. Szemrehányással emliti, hogy a »hivatalos magyar protestáns egyházak« nem képviseltetik magukat azon. Alkalmat vesz ebből magának arra, hogy vádat emeljen azok ellen, a kik „a magyar evangéliumi belmissió-egylet" megalakulását elodázták. ***„Ha az egyháznak nevezett nehézkes s külső adminisztrációval terhelt szervezetek*** — irja — nem intézkednek.. a felelősséget azokra háritom, kik. nagy hangosan vetik oda: *ott van az egyház, ez az igazi belmissiói egylet*, — de ha tenni kell, elkésnek vagy elmulasztják." Lapunk érzi e vádnak élét s feleletül csak azt vagyunk bátrak kérdezni, hogy valjon az az *„egyháznak nevezett szervezet"*, melytől nekünk együtt Sz. A. is fizetését huzza, nem számithat részünkről egyébre, csak a megfizetett munka robotjára? Valjon helyes-e, hogy csak szájunk és vádjaink legyen az egyházé, szivünk pedig az egyházi felügyelet alól is kivonni tervelt egyleteké?! S nem az volna-e inkább a kötelességünk, hogy a csakugyan adminisztrátiv szervezetté csontosodni indult „egyház" figyelmét agitácziónkkal a lényegét alkotó hitélet gondozásához visszatereljük?! A Sz. A. buzgalmának bizonyára akkor is meg lenne áldásos sikere, ha az egyház érlüktetését segitene élénkiteni. Vagy nehezebb lett volna neki a konvent vagy egyh. kerülete elnökségéhez egy idevonatkozó inditványt adni be, mint czikkét megirni?! Vagy neki már a magyar reform. egyház csakugyan nem több, mint *„egyháznak nevezett szervezet*?!"

Szives kérelem. A »Vasárnap« képes családi hetilap e héttel megkezdte az uj negyedévet. Ezzel lejárt azok előfizetése, kik 1 koronával egy negyedévre küldték be az előfizetést. Az ilyeneket szivesen kérjük, hogy előfizetésüket megujitani siessenek ***Különösen kérjük lelkésztársainkat, hogy a »Vasárnap« ügyét felkarolni sziveskedjenek.*** Egyházközségeikből gyüjtsék össze az előfizetési pénzeket s lehetőleg egy összegben küldjék be a kiadóhivatalnak. A téli ujságok e hónappal megszünnek; igyekezzenek utánnuk utat törni a „Vasárnap"-nak A nyári időben is van vasárnap délutáni pihenés, esős nap, mikor a külső munka szünetel. Ilyenkor a kártyázó társaságok helyét milyen szépen elfoglalhatná a „Vasárnap" felolvasását hallgató társaság. A kiadóhivatal a lelkész urak kérésére és kezességére szegény emberek előfizetési dijával elvár az őszig is. Módosabb emberek és egyházak ped g egy-egy csoport számára ingyen kiosztandó példányokat is rendelhetnének. Segitsünk egymás épitésén, mert ezzel egyházunkat épitjük. Lehetetlen nem éreznünk, hogy a gonosz idők ellen védekeznünk kell. Hát védekezzünk ez uton is. Mutatványszámokat — egy levelező lapon kifejezett kivánságra — megjelölt számban készséggel küld a lelkész urak kezéhez

Nagy Károly,
a »Vasárnap« szerkesztője

Hivatalos rész.

1569—1901. PÁLYÁZAT.

Igazg Tanácsi szám.

A kolozsvári ev ref. collegium államilag segélyezett főgymnásiumánál 1901. szeptember elsejétől a nagyméltóságu vallás- és közoktatásügyi minister úr kinevezése útján két rendes tanári tanszék töltendő be, melyek közül az egyikre a magyar és latin nyelv és irodalom, a másikra a német és magyar nyelv és irodalom szakcsoportra képesített pályázók folyamodhatnak. Mindkét tanszék javadalma évi 2400 korona fizetés és 560 korona lakásbér évnegyedes előleges részletekben, vagy a lakásbér helyett szállás természetben; továbbá ötízben 200—200 kor ötödéves korpótlék és idősebbségi sorrend szerint valóelőlépés a 3600 koronáig emelkedő fizetési fokozatokban.

Az ötödéves korpótlékok megállapitásánál a collegiumi előljáróság elhatározása szerint a más gymnasiumoknál rendes tanári minőségben eltöltött és a folyamodók szolgálati bizonyitványai alapján elfogadható szolgálati évek is beszámithatók 10 év keretén belül.

A pályázók vallásukat, életkorukat, végzett tanulmányaikat, tanári képzettségüket, eddigi szolgálatukat, katona kötezettségi viszonyaikat igazoló okmányaikkal felszerelt s a nagyméltóságu Vallás- és Közoktatásügyi m. kir. Minister úrhoz czimzett folyamodásukat a kolozsvári ev. ref. collegium igazgatóságához 1901. évi május hó 15-ig nyujtsák be.

A kinevezett rendes tanár a ne m állami tanárok nyugdijintézetének kötelezett tagja. Csak ev. ref. vallásu pályázók folyamodványai vehetők figyelembe.

A feltételeknek teljesen megfelelő pályázók hiányában a tanszék ideiglenesen helyettes tanárral töltetik be, évi 1600 korona javadalommal.

Az erdélyi ev. reform. egyházkerület igazgatótanácsától Kolozsvárt, az 1901. évi április hó 29-én.

Dr. Bartók György, elnök. *Parádi Kálmán*, tanügyi előadó.

500—1901. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev ref. egyházkerületben a szilágyszolnoki egyházmegyébe kebelezett ***szilágy-somlyói*** első osztályú ev. ref. egyház *lelkészi* állomására pályázat hirdettetik.

Javadalom: tisztességes lakás, mely áll 4 szoba, kamara, konyha és szükséges melléképületekből, nagy, díszes kerttel. Az egyházkerületi pénztárból félévi utólagos részletekben fizetendő dézmakártalanitási kamat: 1914 korona. Az egyház pénztárából negyedévi előleges részletekben fizetendő 886 korona készpénz. Stóla az egyházmegyei szabályrendelet szerint. A helybeli állami elemi népiskolai hittantanitásért az állam által engedélyezett tiszteletdij.

Kötelességek: a törvényben előirt lelkészi teendőkön kivül: hittantanítás az áll. el. népiskolában tiszteletdij mellett s az ipariskolai és gymnasiumi tanulók hittani oktatása külön dijazás nélkül.

Pályázati határidő 1901. április hó 30

Lelkészi minősítvénnyel és szolgálati bizonyítvánnyal fölszerelt kérvények nagytiszt. Viski Pál esperes úrhoz küldendők Zovány (Szilágy-megye).

Kolozsvárt, 1901. márczius 31-én

Dr. Bartók György,
erd. ev. ref. püspök.

479—1901. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a görgényi egyházmegyébe kebelezett *szászrégeni* egyházközség *lelkészi* állomására ezennel pályázat hirdettetik.

Javadalom: Lakás és telek használatán kivül 12.0 korona, melyből 1053 korona 64 fillér föld. párbér, stóla és alapitványi kamat jövedelme, s 146 kor. 36 fillérben megállapitott kongrua.

Pályázati határidő 1901. Aprilis hó 30. Minősitvény és szolgálati bizonyitvánnyal felszerelt folyamodványok nt. Csekme Ferencz esperes aa.-hoz küldendők Gernyeszegre u. p. Sáromberke (Maros Tordamegye.)

Kolozsvárt, 1901. április hó 1-én.

Dr. Bartók György,
erd. ev. ref. püspök.

473—1901. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a deési egyházmegyébe kebelezett *koltó-katalini* ev. ref egyház iskolájánál most szervezett *tanitónői állomásra* pályázat nyittatik.

Javadalom: Két szoba, konyha, kamarából álló lakás melléképületekkel, 400 négyszög öl veteményes kerttel; 800 korona fizetés, melyből 780 korona államsegély, 20 korona az egyház pénztárából jár.

Kötelességei: az egyházi tanterv szerinti tanitás.

Csak kellő képesitéssel biró ev. ref. vallásu tanitónők pályázhathatnak.

Pályázati határnap 1901. Április hó 30.

Folyamodványok nt. Pap István esperes afiához S.-M.-Berkeszre, u. p. Nagy-Somkut küldendők.

Kolozsvárt, 1901. márczius hó 25-én.

Dr. Bartók György,
erdélyi ev. ref. püspök.

507—1901. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref egyházkerületben a deési egyházmegyébe kebelezett *ormányi* egyházközség IV. oszt. *papiállomására* pályázat nyittatik.

Javadalom: Lakás 2 hold 420 négyszög öl kerttel. Készpénz: 886 kor. 70 fillér, mel ből 1200 koronáig végleg megállapitott állami kiegészités 869 kor. 70 fillér, 17 kor. alapitvány kamatja; 14 hold 970 négyszög öl szántó, 7 hold 1040 négyszög öl rét. 5 hold 200 négyszög öl legelő, 300 négyszög öl belsőség, összesen 27 hold, 900 négyszögöl kanonikum haszon élvezete, 160 kor. értékben; a hivektől 32 kor. értékü kepe.

Továbbá *Girólt leányegyházból* 5 hold 700 négyszög öl rét, 900 négyszög öl legelő haszonélvezete, 13 kor. értékben; a hivektől 34 kor. ért. kepe. ezért minden harmadik vasárnapon köteles Giroltban isteni tiszteletet végezni.

Pályázati határnap 1901. május 9-e. Minősitvénynyel és szolgálati bizonyitvánnyal felszerelendő folyamodványok nt. Pap István esperes afiához S. M.-Berkeszre, u. p. Nagy-Somkút küldendők.

Kolozsvárt, 1901. április hó 1-én.

dr. Bartók György,
erdélyi ev. ref püspök.

PÁLYÁZAT

Segédlelkészi állásra a makói (Csanád-megye) ev. ref. egyházban.

Fizetés: készpénzben évenként 1200 korona, egy szobából álló lakás a parochián. Az állami és községi tanintézetben a vallástanitásért járó díjazás felerésze, egyenlően megosztva a másik segédlelkésszel. Minden halott anyakönyvi bejegyzésére 25 fillér.

Kötelessége a segédlelkésznek a templomi és temetési szolgalatot hetenkint a rendes lelkészszel felváltva végezni, — irodai munkákat vett útasitásra teljesiteni, — a rendes lelkész betegsége vagy elfoglaltsága esetén, a szolgálati héten kivül is minden lelkészi szolgálatot teljesiteni, — a rendes lelkész, mint főnök, minden útasitásának eleget tenni

A választás 3 évről 3 évre érvényes, kölcsönösen kikötött 3 havi felmondás mellett.

Pályázati kérvények f. év. április 20-ig alulirott elnökséghez küldendők.

A makói ev. ref. egyháztanács Elnöksége.

MEGHIVÓ

Az udvarhelyi evang. ref egyházmegyének Székelykeresztúri köre tavaszi egyházi értekezletét, a mult 1900 év deczember 13 án tartott gyűlés megállapodása következtében Székely-Keresztúrra hivom össze a jövő április hó 11-re délelőtt 10-órán kezdődőleg az ev. ref. énekvezértanitói lakásba.

Tárgysorozat. 1. Isteni tisztelet; tartja Kovács István rugonfalvi lelkész 2. Elnöki megnyitó 3. Mult gyülés j könyvének hitelesítése. 4. Titkári jelentés az egyházközségi értekezletek megalakitásáról és egyháztársadalmi tevékenységéről Baczó Lajos bethfalvi lelkész által. 5. Felolvasás szintén általa. 6. Felolvasás Belle László tanár által 7. Egyháza történetét felolvassa Karácson István helybeli lelkész. 8. Lehető indítványok Megjegyzem, hogy az isteni tiszteleten közremüködik egyházi fiók-értekezletünk dalkara Baczó Lajos karnagy vezetése mellett.

E fenti gyülésre értekezleti körünk tiszteletes lelkészeit, valamint a már beiratkozott értekezleti tagokat s ugy az egyházunk szent ügyei iránt érdeklődő minden egyes hitbuzgó hiveinket ezennel tisztelettel meghivom. S egyben felkérem lelkész társaimat, hogy egyházközségeikben lakó tagtársainkat sziveskedjenek gyülésünk tartásának idejéről értesiteni. Kiváló tisztelettel:

Jakab Albert,
kőri. egyh. ért. elnök

558—1901. PÁLYÁZAT ÖSZTÖNDIJAKRA.

Egyházmegyénk tavaszi közgyülésén kiosztatnak a Benkő- és Szabó alapok ösztöndijai. A Benkő alaphoz folyamodhatnak papok, a Szabó-alaphoz papok és tanitók tanuló gyermekei. A husvéti Értesitő hitelesitett másolatával felszerelt folyamodványok. április 20-ig, hozzám küldendők.

Gernyeszeg, 1901. márcz. 27

Csekme Ferencz,
görgényi esperes.

524 1901. KÖRLEVÉL.

a görgényi egyházmegye lelkészi-karához.

Az Egyházi Törvényekhez kiadott Utasitás 205. §-a alapján, hivatalos tisztelettel kérem alólirott kartársakat, az ürességben levő nagypéterlaki egyházunkban, a jelen év Szentgyörgynaptól Szentmihálynapig terjedő egyházi félév alatt, a rendes ünnep és vasárnapi istentisztelet megtartására, a következő sorrendben megjelenni sziveskedjenek:

1. Április 28. Benedek Árpád	13. Julius 21. ifj. Kis Lajos
2. Május 5. Bóka György	14. Julius 28. Kövendi Kálmán
3. Május 12 Böjte Ödön	
4. Május 19. Csiki Károly (nagyhetet hirdet)	15. Auguszt. 4. Lénárt József
	16. Aug. 11. Lőrinczi Miklós
5. Május 27. Dénes József (urvacsorát oszt)	17 Auguszt. 18. Orbán Gábor (nagyhetet hirdet)
6. Junius 2. Farkas Károly	18. Aug 25. Péterffi Ferencz (urvacsorát oszt)
7. Junius 9 Gergely Lajos	
8. Junius 16. Horváth Ödön	19. Szeptemb. 1. Pap Lajos
9. Junius 23. Imre Árpád	20. Szept. 8. Szász Márton
10. Junius 30 Jánosi Béla	21. Szept. 15. Székely Ferencz
11. Julius 7. Keresztesi Gyula	22. Szept. 22. Teleki József
12. Julius 14 id. Kis Lajos	23. Szept. 29. Zoltáni Imre

Szives és pontos megjelenésre a kartársakat, az Utasitás 206. § figyelembevételével, atyafiságos bizalommal, ujolag kérem.

Gernyeszeg, 1901. márczius 19.

Csekme Ferencz
görgényi esperes.

NYOMATOTT GOMBOS FERENCZ KÖNYVNYOMDÁJÁBAN, KOLOZSVÁRTT.

IV. Évfolyam. 15. szám. Kolozsvárt, 1901. Április 11.

ERDÉLYI
PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, theol. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 2. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre.. 12 kor.
félévre 6 kor,

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

A segédlelkészi kongrua.

Tudvalevő dolog, hogy a vallás- és közoktatásügyi miniszter kiutalványozta az 1900 ik évi segédlelkészi kongruát, az öt egyházkerület részére, 23,000 korona összegben. Most már kiosztásra kerül a sor. Ez pedig nem lesz könnyü. Mert a bizottság kérdőive szerint csak az 1900. évben alkalmazott segédlelkészek számíthatnak segélyre. Ezek is csak úgy, ha állásukat a lelkész munkaképtelensége, nyugdijazása, halála okán töltik be és pedig az egyházi főhatóság intézkedése folytán. Ime, e segedelemhez is mily nehéz hozzájútni. Csak szegény segedelem. Mert nekünk is, most is az a véleményünk, hogy ez az utalványozás alig egy lépésnyi közeledés az 1848. XX. tczikkhez. Az összeg csak kegyelemmorzsa. Mert egyházunk többre lenne érdemes a hivatalos társadalom, az állam részéről. Mert egyházunk mindég müvelésére, mindég erős támogatására volt az államnak. Mert felvilágosult szellemet hirdetett a szószéken. Felvilágosult szellemet terjesztett künn. Alkotmányos életet fejlesztett az egyházi közigazgatási élet terén. Egyházunk erős szervezet a társadalom egészséges fejlesztésére, ezért meg is követelheti az állam támogatását. Megkövetelheti eddig bebizonyított életrevalósága és állami törvényünk alapján. Ezért hát nem várnunk, hanem követelnünk kell a kongrua fokozatos és olyan arányu felemelését, hogy így megvalósulást nyerjen az 1848. XX. tczikk. Azért, hogy az egyház hivatalnokai, a papok, a tanítók ne tengődjenek a hivek ***adományszerü*** adóján, hanem állami fizetésben részesüljenek és pedig fizetési osztály szerint. De ne 1600 és ne 600 korona legyen a fizetés. Hanem minden rendes állomás fizetése legyen 2400 korona és helyettes állomás fizetése 1600 korona. Igy. Mert csak így nyer egykázunk elismerést az államtól. Igy ismeri el támogató erőnk szükségét. Így tudja aztán a papság társadalmi állását biztositani és hivatását zavartalanúl teljesíteni.

Vegye le rólunk a terhet az állam, hogy egyházunknak, melynek czélja a nevelés, a tanítás, ne kelljen annyit vesződnie az egyházi adó rendezésével. Mert bármily igazságos törvényt hoz e tekintetben egyházunk, a nagyközönség mégis csak terhet lát az egyházi adóban. E miatt elégedetlenkedik. A teher szaporodása miatt aztán ott hagyja egy része egyházunkat. Az államnak kell eszközölni az arányos megadóztatást és ez által a terhet megkönnyíteni. Ezt pedig az állam teheti. Mert azt mondja, hogy *kell*. Ez elől a *kell* elől el nem menekülhet senki. Igaz, az egyházi törvény is ezt mondja. De ez elől van menekülés oda, a hol a teher kevesebb.

Jövőben legyen minden jobban, érdemünkhez méltóbban, az alkotmányos törvénynek megfelelőbben. De hát mi történjék a mostani kongruaösszeggel? Minő kulcs szerint osszák ki?

Az idei konvent fog ez irányban dönteni, a kerületek véleménye alapján. Álláspontunk az, hogy az összes fizetés kiegészítés alá került lelkészi állások kerületi aránya szerint osszák meg ezt a segélyt is, mely tulajdonképpeni járuléka a fizetés kiegészítésnek. Ajánljuk, hogy a konvent lépéseket tegyen az összeg felemelése iránt. Mert maga az erdélyi egyházkerület, már ez első évben, közel 10 ezer kor. szükségletet mutat ki, pedig a bejelentésben fölvett 26 egyházon kivül hány van még olyan a kerületben, hol a munkaképtelen lelkész nyugalmazása és helyére új lelkész állitása föltétlenül szükséges volna. Kérnünk kell a szóban forgó átalány tetemes fölemelését azért is, hogy a lelkészi nyugdíjintézet még mindig késő megalapítását nyugodtabban várhassuk. A mai viszonyok között remélni is lehet egy ily irányu kérés sikerét, míg halogatás esetén végleg megmaradunk az alamizsnánál. Gondolkozzanak ezen a konventi képviselők!

th. s.

Szükségesek-e az interludiumok?

Midőn végzetem évekkel ezelőtt az erdélyi ev. ref. egyházkerület egyik egyházában tárta föl előttem a munka terét s önkénytelenül is némi összehasonlítással vizsgálni kezdettem, a honnan jöttem, a nagyalföldi és a hova jöttem a környező egyházak rendtartását, viszonyait, népét s ez utóbbiak szokásait, körülményeit: legelőször is templomi éneklésünk siralmas árvasága ragadta meg figyelmemet. Mintha a templomi éneklés nem elválhatatlan s egyik alkotó

része volna istenitiszteletünknek, egy olyan szívszükség, mint az imádkozás; hanem csak valami esetlegesség, ráadás, mely lehet akármilyen, s ha talán épen nem nélkülözhető is, de a gyülekezet részéről mellőzhető. »Csak odafönt a karban szokás — úgymondának énekelni!« És a nem karban, nem az orgona körül ülők? Hát bizony azok, mint a marosvásárhelyi derék felolvasó mondá: »unatkoznak.« És még ha csak unatkoznának, ha az Istennek énekkel dicséretét egyszerüen rábiznák a karban ülőkre, a fizetett fő sáfárra, a mesterre.... de nem! ha véletenül valami idegen jő, s alant foglalva helyet, énekelni kezd, úgy megcsodálják, hogy csaknem kimosolyogják.

Valóban nagyon eljött az ideje, hogy templomi éneklésünk árvaságát meglássuk, szivünkre vegyük, s minden lehetőt megtegyünk, valamit a siker teljessége megkiván. Annyival inkább, mert szilárd meggyőződésem, hogy a buzgó énekesek egyházunknak leghithűbb tagjai, bárhová vezette is az ilyeneket végzetők, soha nem feledhetik, sőt mindig kivánják a templomot és nem lesznek megelégedve semmi más nem ev. ref. templommal, semmi ott hallott, bár a legragyogóbb s leginkább szívhez szóló egyházi szónoklattal, *»mert nem énekelhették ki magukat«*. S megfordítva igen sok hítsorsosunk azért hagyja el könnyü szívvel egyházát, mert nem énekelve, az isteni tiszteletben tevékény részt nem véve, egyformán unatkozik úgy az egyik, mint a másik templomban.

Ily nagy jelentőségü lévén a templomi éneklés, lehetetlen a legmélyebb hálával nem fogadnunk első sorban a mi méltó dicsekedésünknek, főpásztorunknak, az énekügyben is megbizonyitott lángoló buzgóságát, midőn egyetlen alkalmat sem hagy figyelmen kivül, hogy a gyülekezeteket s egyeseket ne intené szeretettel a buzgó éneklés gyakorlására.

És nem lehet, hogy viszhangra ne találjon Lakatos Sámuel urnak e lapok hasábjain is megjelent aktuális és nagy értékü szózata, melyben egyebek közt reá mutat az intelligens osztályhoz tartozó nőknek ama fonák s eléggé nem kárhoztatható, mert — catholikus jellegü, de még azoknál indokolt, nálunk teljesen indokolhatatlan s másokat megtévesztő szokására, hogy énekes könyv helyett ima-könyvet visznek magukkal a templomba (talán most díszkötésü énekes-könyvek egyházkerületünk területén nem kaphatók!)

Őszinte lelki örömmel olvastam Seprődi János urnak e lap 8-ik számában »az interludiumok« cz. alatti czikkét is, mint a melyben — egyházi éneklésünk egyik szerinte megoldatlan problemájával foglalkozva — kétségen kivül ének ügyünknek kiván szolgálatot tenni. Ezt elösmerve, de másrészről, mert bizonyára számosabban vannak csak e lap olvasói közt is olyanok kiket Seprődi urnak az interludiumok kérdésében foglalt álláspontja épen úgy nem elégít ki, mint őt a Szügyi döntése: ennélfogva ne vegye rosz néven, ha czikkére némi megjegyzést kivánok tenni; nem az „összehangolás“ czéljából, hiszen ha valaha, épen most van az idő, melyben nem azon mozzanatokat kell keresnünk, melyek bennünket elválasztanak, hanem sokkal inkább azokat, melyek összehoznak, egygyé tesznek.

Az tehát a kérdés: Szükségesek-é az interludiumok?

A békési ev. ref. egyház zenei nagy képzettsé gü kántora, Szügyi József, — kinek Chorál könyve a magyar és erdélyrészi összes énekeket magában foglalja, s ugy tartalmát, mint müértékét tekintve, egyetemes magyar prot. zene irodalmunkban első helyen áll mint czikkiró is említi e kérdésre *igen*-nel felel. Ellenben Seprődi ur azokat elhagyandóknak tartja.

Azaz, — értsük meg a dolgot! ha abszolute elhagyandóknak tartaná, tisztelve mindenki véleményét — talán nem szólanánk ellene. Ámde tétovázva ingadozik az *igen* és a *nem* között, határozottan el itéli a közjátékot, s bizonyos esetekben mégis *»határozottan szükséges valami«*nek mondja. És czikkirónak épen ezen ingadozása késztet felszólalásra — Ugyanis a fölvett kérdés azon inkább kevesek közül való, a melyeknél nincs közép út. Vagy igen, vagy nem, de czikkiró által ajánlott harmadik eset nem lehetséges, tehát vagy megtartjuk, *de mindenütt* a közjátékokat, vagy elvetjük, de akkor is *mindenütt* és kivétel nélkül.

Templomi gyülekezeteinknek legnagyobb alkotó része ugyanis: a kevésbbé, vagy épen nem iskolázott köznép, ha bir is veleszületett zenei hallással, de nem bir az énekek szövegének s a dallam egyes tételeinek oly mérvü analyzálásával, hogy képes lenne megitélni, hol szükséges a közjáték, s hol szükségtelen. De tegyük fel hogy bír, tegyük fel, hogy a gyülekezet minden egyes tagja képes lenne az értelmileg szorosan együvé tartozó verssorokat megszakítás nélkül énekelni, csak a mondat bevégezésénél tartana szünetet: mivé lenne akkor a rithmus, nyelvünk s dallamaink ezen legjellemzőbb sajátsága, kincse? S tegyük fel azt is, hogy a gyülekezet képes lenne felfogni, tudni, hogy hol van ugrás a dallamban, s ebből kifolyólag, hogy hol szükséges sor végén a mély és magas hangokat összekötő — Seprődi úr szerint csak ez egyetlen esetben megengedett — közbejáték: vajon az emberi erők különféleségénél fogva nem az következnék-é be, hogy az ugyanazon sor végén létező dallambeli ugrást az egyik magára nézve nagynak, a másik kicsinynek érezve: némelyek követelnék, mások tiltanák a közjátékot. Vagy talán átvizsgálnók énekes könyvünket, s ott a hol a *»melodia, vagy a szöveg követeli«*, jeleznők, hogy „itt vigyázz, mert árok van, ugorj!. de előbb várd meg, míg a kántor a tulsó pontot kiméri s megmutatja«?!..

De mindezektől eltekintve, hátha azon eset áll elő, hogy a szövegben szoros az összetartozás a következővel, de épen azon sor végén, a hol a dallamban áthidalandó ugrás van? Mi lesz akkor? a kántor csináljon is, ne is közbejátékot?!....

Ne! uraim! ne ilyenek felett vitatkozzunk! hanem lássuk meg az ezeknél értékesebb, megérett, aratásra való gabonát, s ahoz álljunk mindnyájan.

Nem megoldatlan, de igenis megoldott problemája egyházi éneklésünknek az interludiumok kérdése, megoldotta s általánosította azt nem az orgonisták sólozási hiusága, hanem a dolog természetében levő szükségesség, törvényszerüség, népünk rythmus érzéke, s mindenekfelett az az egy szívvel s lélekkel egyszerre éneklési vágy és éneklés, mely hatalmas erejével még

a hitetlent is elragadja s minden lelket Istenhez, a világok alkotójához emel, de a mely egyszerre való gyülekezeti hatalmas éneklésnek egyik feltétele: ***a kezdetet is jelentő***, vagy jelző interludium, ezen jel nélkül az éneklés bizony nem csupán száraz, hanem sokkal inkább egyenetlen haladású lesz.

Ezeket kivántam Seprődi János úr czikkére — gondosan kerülve az összehangolást — megjegyezni.

Végül legyen szabad általánosságban rámutatnom a hiányokra s az éneküggyünk körüli teendőkre. Első és fődolog, hogy minden iskolába járó gyermeknek legyen énekes könyve, s azon igyekezzünk, hogy minden újabb nemzedék énekes könyvünk minden dallamát biztosan tudja énekelni s a szövegekből is minél többet tudjon könyv nélkül. — A hol lehet alakítsunk énekkarokat. de ***legelső sorban egyházi énekeink szépen és jól éneklése czéljából*** — A lelkészek gondnokok s a presbyteriumok gondoskodjanak arról, hogy templomainkban a padok kellő számú énekes könyvvel láttassanak el.

A kántorok pedig soha se feledjék, hogy az orgonával Istent imádják, néki zengvén dicséreteket, szép énekeket. Olyan legyen hát az ő éneklésök s orgonajátékuk, hogy az a vallásos buzgóság emelésére szolgáljon s ne megbotránkozásul, mert valósággal megbotránkoztató visszaélés, midőn az orgonán a komoly szivet fölemelő s előkészítő hangok fenséges hármoniája helyett, — mint azt nem egyszer hallottam — fölzúg az „azt mondják nem adnak engem galambomnak» s több efélék félreismerhetetlen dallama. Vagy a mi még gyakoribb, értelmetlen és értéktelen, de azért czikornyás klimpirozások hasogatják a levegő eget s ránczigálják vissza az áhitattal emelkedő lelkek buzgóságát. Itt a hiba, itt a fogyatékosság, vagy ha ugy tetszik az ötödik kerék s annak minden átka és szomoru következménye. Az ilyeneknek megszüntetésére igyekezzünk buzgó törekvéssel. Itt fogjunk kezet egymással s béke lészen velünk.

E. S. K.

Válasz az előző czikkre.

A mint látni méltóztatik, az előbbi czikk kétharmad részében azok az örök igazságok vannak lefektetve, a melyeket ha nem is a Noé bárkájától, de Gelei Katona István Nagy Gradualejának előszavától kezdve Lakatos Sámuel marosvásárhelyi felolvasásáig, nagyon sokszor elmondtak az emberek, s a melyeket minden irni-olvasni tudó ember helyeseknek tart.

Mégis híveink nem éneklése — ugy gondolom — szorosan összefügg az annyiszor felpanaszolt vallási közömbösséggel s mindkettőnek közös szülő oka sokkal mélyebben van, hogysem az eddig hallott frázisokból meg lehetne érteni. Azokat a rendesen rosszul használt »felvilágosodás« szóval jelölik meg, pedig valójában a »féltudósság« fejezi ki. Ugyanis a mult század a tudományokra vetette magát különösen; s ma már annyit tudunk, a mennyi elég a kételkedéshez, de még annyit nem, hogy positiv hitünk lenne. (Az emberiség történetében az ilyen pillanatok mindig reformokat előztek meg s nem lehetetlen, hogy mi is az előtt állunk.) Ebből következik, hogy a mult század túlnyomólag az emberiség értelmi erejét fejlesztette ki s elhanyagolta, sőt visszanyomta az érzelmieket. Ma értelmi erőnkkel bátran hivalkodunk s azokat nagyra tartjuk, érzelmeinkkel bele vegyülni a közösbe szégyelljük s épen azért titkoljuk. Ugyanaz a jelenség ez, a mi a meglett férfi és a nő, meg a gyermek lelki világa közt tapasztalható. Az értelmére büszke férfi kicsinyeli az érzelem megnyilatkozását s érzékenységnek czimezi, mely csupán az asszonyokhoz méltó.

Egy művészet sem alapul annyira közvetlenül az érzelmeken, mint a zene és ének. Azért huzódoznak az emberek társaságokban az énekléstől, vagy a zenéléstől, mert legbensőjükből egy darabot visznek a hallgatók elé. A hivatalos művészek eltanult fogásokkal rászedhetik a hallgatóságot, de a dilletánsnak egyéni érzésével kell pótolnia a fogásokat. Nagyon szomoru eredménye lenne, ha titkos szavazattal megkérdeznők, hogy azok is, a kik énekelnek templomainkban, miért énekelnek. Elijesztően kevesen lennének, a kik áhitatból, meghatottságból, mert az az arczon is meglátszanék, sőt köny is jőne a szemből, a mely érzékenységet nem tartja a mai nemzedék magához méltónak. A tudományok tulságos felkarolása és az értelmi erők tulságos kifejlesztése elnyomta az emberekben a kedélyt és a naivságot; ezért nem énekelnek sem a társaságokban, sem a templomokban. És ami érezteti hatását az úri renden, természetesen kevésbé, de érezteti a köznépben is. Csak meg kell figyelni, hogy a közönséges falusi ember Erdély keleti részén, pld. Kibéden, messze a mételyező középpontoktól, mennyire az eszével tárgyalja a socialis kérdéseket, Árpád honfoglalását s a föld akkori egyenlő felosztását. Csak meg kell figyelni, hogy a deési kovács mester minő értelmi erőmegfeszítéssel bizonyítgatja, hogy Árpád idejében minő helyzete volt a kovács, szatler és kocsigyártó iparoknak. Ezeket és más kérdéseket, még a vallásiakat is, ma a legutolsó falusi ember is ***érteni*** akarja s igy előtte az „érzeni“ ige összes származékaival keveset érő. Az ilyen hivek nekünk alig fognak énekelni a templomainkban.

Aztán az igazat megvallva, maga a református templomozás is sokkal inkább az értelmi erőre épit, mint az érzelemre. Istentiszteletünk középpontja, az az igehirdetés, első sorban értelmünknek szól, sőt legtöbbször az imák sem egyebek, mint elmefuttatások és értekezések. A zsoltár dallamok s az azok szellemében költött dicséretek, Calvin egyéniségének, a XVI. századnak, és a gályarabok lelki világának megfelelően komolyak, néha komorak, mindenkor fenségesek, melyekben derültebb kedélyvillanást, vagy épen naivságot hiában keressünk. Az élet viharaitól sujtott és megpróbált férfi egész lelkével követi ezeket a dallamokat, mert megérti; de a nők imádságos könyveket visznek a templomba s a ref gyermekek ezer örömmel szaladnak a katholikus templomba minisztrálni.

Ime, én is bele estem abba a hibába, a melyet az előbbi czikkben megróttam; éppen azért hirtelen rátérek a czikk velem foglalkozó részére.

Elismerem, hogy az interludiumokról lehetőleg minél kevesebb frázissal igyekeztem elmondani a véleményemet, mert azt gondoltam: okos ember kevés szóból ért Ellenfelem azonban nagyon felületesen olvasta el czikkemet s nem volt képes megérteni. Mutatják ezt hamis idézetei. Az igaz, hogy én a mai interludiumokat elvetendőknek tartom; de másfelől hamisan idéz, mikor azt mondja, hogy egyes esetekben én az interludiumot „szükséges valami“-nek tartom. Egy ártatlan pillantás a czikkem illető helyére, meggyőz mindenkit, hogy én abban a bizonyos esetben nem az interludiumot tartom szükséges valaminek, hanem „szükségesnek tartok ***valamit***“ Röktön rá megmondom érthetően, hogy ez alatt a „szükséges valami» alatt épen nem a mai interludiumokat értem, mert azok sok időbe kerülnek, hanem értek egy egyházias-on kezelt rövid összekötő futamot.

Tulajdonképen ennyi elég is volna arra, hogy mennyi ingadozás van az én álláspontomban; de hogy mindenkit meggyőzzek, röviden összefoglalom czikkem

gondolatmenetét az interludiumokról: hadd tünjék ki az az ingadozás.

Abból indulok ki, hogy a zsoltárokra és dicséretekre nézve ugyanazok az aesthetikai törvények érvényesek, a melyek a többi egyházi és világi műfajokra: pld. hymnusok, hazafias dalok, népdalok, cantaték, oratoriumok, stb. Mert nincs külön ízlésünk az egyházi énekre és külön a többi műfajokra. Továbbá, ha a gyakorlatban találunk is még eltérést, de Wagner óta minden gondolkodó ember egyet ért abban, hogy szöveges zenénél, a milyen a choral is, alap a szöveg, annak természetéhez alkalmazkodik a dallam s arra épül a kisérő összhangosítás. Megvizsgáltam tehát a szöveget, s úgy találtám, hogy a mai interludiumok a szövegek szempontjából nézve nem szükségesek, sőt károsak, mert hosszabb időre megszakitják a verssorok egymásutánját s igy megzavarják az értelmet Ezzel tulajdonképen el is volna döntve ama divatos interludiumok kérdése; de én nem akarva fél munkát végezni, megvizsgáltam azokat a dallam szempontjából is. És úgy találtam, hogy tisztán zeneileg véve, mivel a zenei gondolat minden egyes sorban bevégződik, ***lehetséges*** a mai interludium, bár ***nem szükséges***. Ezzel arra akartam rámutatni, hogy a szó költészet és a zene, mint külön művészetek, templomi énekeink ben sem forrnak tökéletesen egybe. De igy van ez minden szöveges zenei műfajnál s Wagner épen ezt az összeforrást akarta tökéletesebbé tenni.

(Vége következik.)

Seprődi János.

Igazgató tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1901. márcz. 21.

(Folytatás és vége.)

Erkedi egyházközségünk fölterjesztette templom- és torony-renoválási terveit és 4000 korona központi kölcsönt kért az építkezési szükségletek részben való fedezésére. Minthogy azonban a törlesztő kölcsönök kiadását az 1899. évi közgyűlés megszüntette és mert a 6000 koronát meg nem haladó épitési költségvetések elbirálása, az 1900. évi közgyűlés határozata szerint, az egyházmegyék jogkörében tartozik, egyik kérése sem volt teljesíthető.

Nem találta teljesíthetőnek ig.-tanácsunk Jónás Bálint, k.-borsai lelkész aa. ama kérését sem, hogy a m.-macskási egyházközségbe való beszolgálás alól föl mentessék, mert más lelkész, ki e teendőkkel megbizható volna, közelben nincsen. Könnyítésül fölhivatott azonban az esperes arra, hogy a templomi szolgálatok végzésére, rendre-rendre másokat is küldjön ki és hogy a beszolgáló lelkész jogos fuvardij követelésének kielégítéséről, a fennálló szabályzat értelmében, gondoskodjék.

A marosvásárhelyi kollég. elöljáróság, mint a Pataki-Ágotha-alap kezelője, az alapító levél rendelkezéseinek megfelelően intézkedni kivánván a mező-madarasi iskola felállítása iránt: az erre vonatkozó tervezeteit bemutatta, jóváhagyást kérve a végrendelettől való amaz eltérésre, melyszerint internátust berendezni egy ily falusi népiskolában nem látja szükségesnek. Ig.-tanácsunk maga is helyeselvén az elöljáróság indokait, a tervezethez hozzájárult.

Ugyancsak jóváhagyást nyert a m.-madarasi ehk. és a Pataki-Ágotha-alap között létrejött ama szerződés, melyszerint a Pataki-iskola felállitásával az egyházközség iskolája megszünik, de az egyik tanitót fizetni és szállással ellátni jövőre is az egyházközség lesz köteles.

A bukaresti papi állás közelebbről bekövetkező megüresedésére tekintettel, kimondotta ig.-tanácsunk, hogy ez állást is a missiói állomások betöltésére nézve fennálló módozatok szerint fogja betölteni.

Incze Lajos, erzsébetvárosi körlelkésznek a kerületi közgyülés által ig tanácsunkhoz áttett kérése kiadatott a segélyosztó bizottságnak, lehető tekintetbe vétel végett.

A nagyenyedi Bethlen kollegium 1898. évi számadása, a marosvásárhelyi egyházközség 1901. évi költségvetése és a theol. fakultás 1899 900. évi számadása, számvevői felülvizsgálat alapján, jóváhagyást nyert.

A múlt évi egyhker. közgyülés 39. jkvi sz. határozatának végrehajtása érdekében fölhivatott a Bethlen-kollégium elöljárósága, hogy a tanitóképző szinvonalának emelése tárgyában szükségesnek látszó intézkedésekre vonatkozó s tervezetét junius hó 1 éig mutassa be.

Helyeslő tudomásúl vette ig.-tanácsunk a Bethlen-kollegium elöljáróságának amaz elhatározását, mely szerint a tanitóképző intézet női magántanulóinak vizsgáló bizottságát két női tanerővel egészítette ki.

Ezek után még nehány apróbb ügy nyert elintézést, azután közigazgatási bírósággá alakulva:

a) föloldotta ig. tanácsunk az udvarhelyi ehmei bíróságnak Tóró Dénes, volt szentlászlói lelkész javadalom megosztási ügyében hozott itéletét, formai hiányok miatt;

b) elútasította Biró Sándor, bögözi egyháztag kepe-ügyi felebbezését, a zsin. törv 251. §-sa alapján és

c) indokainál fogva jóváhagyta a sepsi egyházmegyei bíróságnak az oltszemi énekvezéri állás szabályszerü úton leendő betöltését elrendelő itéletét, a javadalom előleges megállapitására vonatkozó rendelkezés mellőzésével.

Ekkor az ülés, a tárgysorozat teljes kimerítésével, bezáratott.

r. s.

Az udvarhelyi egyházmegyéből.

Értekezleti igazgató választmány.

Egyházmegyei egyházi értekezletünk igazgató választmánya márczius 12 én a székely-udvarhelyi papi lakon, a rendkivüli közgyülést megelőzőleg, szép érdeklődés mellett megtartotta egybehivott gyülését.

Bod Károly elnök a mai napon összehivott közgyüléssel is indokolván a választmány ülését, melegen üdvözölve a szép számban egybegyült tagokat, megnyitja a gyülést.

Tájékozás és tudomásvétel végett felolvastatik a múlt gyülés jegyzőkönyve. Elnök megteszi jelentését az időközben elintézet ügyekről Rendes jegyzőkönyv szereztetett be, abban a fiókkörök alakuló gyüléseinek jegyzőkönyvei eredeti példányban be vannak füzve, a a köz- és választmányi gyülések jegyzőkönyvei bevannak vezetve s rendesen hitelesítve. Rendes pénztári könyv s a tagok törzskönyve mind az elnök helyes vezetői képességét dicsérik. A 28. szám alatt elintézett kisebb ügyek is az ő meleg és soha megnem szünő odaadásáról tanuskodnak. Ki kell itt emeljük az Udvarhelyről jelentkező értekezleti tagok nagy számát, mi jórészt a tanári kar egyes tagjai odaadásának köszönhető. Igyis van az rendén. Örvendetes jelenség, hogy egyházunk tehetősebb férfiai közül többen alapitó tagként jelentkeztek.

Mivel az értekezlet az idei közgyülését egyházmegyénk központjában, Sz.-Udvarhelyen tartja, intézkedni kellett az egyházmegyei értekezlet közgyülése s a kerületi gyülés előkészítése tekintetében is. Megállapodott a választmány, hogy mi közgyülésünket az egyházmegyei rendes tavaszi közgyülést megelőzőleg tartjuk meg. E végből elrendeltetett, hogy a fiókkörök elnökei május 1-ig működésükről a jelentést haladéktalanul tegyék meg. Kimondatott, hogy a közgyülést előkészítő bizottság a székelyudvarhelyi városi fiókkör megbizottaival együtt, magát tetszés szerint kiegészítve, a kerületi értekezlet fogadása és sikere érdekében minden lehetőt kövessen el. Útasításul adatott, hogy e bizottság saját kebeléből okvetlen küldjön ki egy fo-

gadó, ismerkedő és bankett rendező, templomozás és közgyűlést előkészítő, múlatság-rendező albizottságot. E nagy bizottság ügyvivő elnökei dr. Kovács Mór udvarhelyi ügyvéd és Bedő Ferencz udvarhelyi lelkész, a rendes elnök Ugron János országgyűlési képviselő, collegiumi gondnok. Ezen lelkész férfiak vezetése alatt, buzgó elnökünk, esperesünk, gondnokaink, papjaink, tanítóink, presbitereink közremüködésével, reméljük, az udvarhelymegyei reformátusság ugy fogja fogadni értekezletünket s Püspökünket, mely méltó lesz multunkhoz s az itt elfoglalt számbeli elsőségünkhöz, protestáns nevünkhöz.

Elnököt választmány felkérte arra is, tegye magát érintkezésbe a kerületi értekezlet elnökével és választmányával, a kerületi értekezlet közgyűlése időpontjának s módozatainak megállapítása tekintetében. Menyhárt András esperes még arra kéretett fel, hogy egyházvizsgálatai alkalmával buzdítsa a híveket, papokat, tanítókat az egyháztársadalmi munka lelkes és kitartó felkarolására.

Lajos János,
bögözi lelkész.

A kálvini egyház hanyatlása Apaffi Mihály idejében.

Irta: ***Szádeczky Béla.***

(Folytatás és vége)

Emlitettük Bethlen Miklós haza és vallás szeretetét. Az igazi vallásos bensőség hatja át az ő reánk maradt *önéletirását.* Ezt árulja el már ennek a címe is. (»Bethlen Miklós élete, magától igazán iratott. *Kit az Isten tud.*«) De erről győz meg jóformán minden egyes sora az ő feljegyzéseinek, melyek közé oly gyakran sző be bibliai idézeteket, hogy némely helyen csak a bibliában jártas olvashatja értelemmel. Nem csak vallása iránt érdeklődő, hanem szoros theologiai tanúlmányokkal foglalkozó, igazi *biblikus-theologus* volt ő, mint korának, az előző időknek sok más főura.

Cserei az ő *historiájában* szinte ultra-kálvinista. Nem enged egy jottát sem egyháza igazaiból. Ezt azonban nem vethetjük szemére neki, mert igaz meggyőződésből teszi.

Ha egy más emlékiratot, czegei *Vass György* naplóját forgatjuk, szinte meghat az a vallásos bensőség, melylyel a mindennapi élet prózai eseményeit át és áthatja. Czegei minden év feljegyzéseit hosszú elmélkedéssel, imával végzi, azonkivül fontosabb családi események elbeszélése közbe is ilyeneket sző. 1682-ben pl. (nov. 17-én) Méhesre megy s a következő naphoz ezt a feljegyzést teszi »Jővel ezért édes Jézusom, jöjj bé te is én velem együtt az én házamban, s lakjál én velem, hogy a te bejöveteleddel hadd szenteltessék meg és a te itt való lakásoddal hadd legyen szent ez a ház és a te általad én magam is hadd szenteltessem meg, hogy míg ez világon élek hadd éljek úgy, mint te szent felségednek tetszik, holtom után pedig vigy bé a te szent atyádnak országában; melyet cselekedjél nem én érettem, hanem tenmagadért Ámen.

November 19-hez ezt írja naplójába: »Viradtig jött hozzám az sámsondi praedikátor *Felvinci* uram, ki is prédikált az házamban reggel, estve könyörgést tött. 20 novembris ment el, de elsőbben könyörgést tött.

De maga a fejedelem is jó példával járt elő a vallásos buzgóságban. Eléggé bizonyítják ezt egyháza érdekében írt levelei. Bizonyságúl szolgál ránk maradt naplója (mely most jelenik meg az Erd. Muzeum füzeteiben.) A fejedelem maga is foglalkozott theologiai kérdésekkel. Egy theologiai munkája is jelent meg ezzel a címmel: »Az egész keresztyéni vallásnak rövid fundamentomi.«

Végül ehhez kell vennünk, hogy az egyház vezető férfiai a *papság* mindent elkövet, hogy feltartóztassa a hanyatlásnak indúlt egyházat. A szószék volt az az immunis terület, hova a megváltozott idők lázitó szelleme nem júthatott el. Az ó-testamentomi prófétákat hivják mintegy segitségül, hogy a veszedelembe roha nókat az ótestamentomi példákkal intsék és buzditsák és ha szükséges dorgálják. Különösen két egyházi férfiú érdemelné meg, hogy velök e helyt többet is foglalkozzunk, kik fáradhatlan tevékenységükkel, úgy az egyházi életben a szószékről, mint nehezebb politikai kérdések megoldásával is tanácsukkal igyekeztek a veszedelem felé rohanó Erdélyt feltartóztatni. Ezeknek most csak nevét emlitem fel.

Az egyiknek nevét ugyan már emlitettem is, *Toteus Mihály* volt az, a fejedelem udvari papja s később a kálvini egyház egyik legnagyobb püspöke

Tofeus nyomdokaiba lépett később az ő veje *Nagyari József* szintúgy az Apaffiaknak udvari papja Mindkettő ellenállhatatlan predikátor volt.

A történelem alakulásait azonban ők sem változtathatták meg, a fejedelemség megszüntével megkezdődött Erdélyben is az ellenreformacio, de Istennek legyen érte hála, a kálvini institutió szellemében reformált evangeliumi vallás nem csak történeti traditioiban, hanem régi alapjaiban ma is erősen áll ez erdős, bérczes hazában.

Irodalom.

Nagytiszteletü Uram!

A magyar protestáns egyházak az utolsó kétszáz esztendőben soha sem voltak annyira kitéve az ellenök irányított támadásoknak, mint éppen napjainkban s a néppárti heczkáplánok izgatásai nem új csapáson indulnak, midőn a szabad eszméket szolgáló magyar vallásfelekezetek ellen törnek, mert hiszen a sötétség mindenkor a világosságban kereste leggyülöltebb ellenségét. A protestáns egyház, mely keletkezése óta a szabad lelki meggyőződésnek és a magyarságnak volt sziklavára egyszersmind, nem szemlélheti tétlenül azt a romboló aknamunkát, mely körülöttünk folyik. Hiszen kétszáz év előtt is az volt az ország szerencsétlensége, hogy a jezsuita papság és társaik a német zsoldosokkal egyesülhettek a magyarság vesztére.

Az itt mondottak tanúságait mutatom be „*A Hazáért és Szabadságért*“ czimü ifjusági iratomban, mely vonzó elbeszélésekben a kurucz-labancz világot ismerteti. A magyarság szenvedései, a jezsuiták és német zsoldosok karöltve járó garázdálkodásai, bárha leirásomban mérsékelt szineket használok, világosan mutatják, hogy abban az általános felfordulásban is a protestáns egyház egy fogalommá olvadt össze a haza legszentebb érdekeit védő magyarsággal.

Ámde ifjusági irodalmunk még mindig nélkülözi a nemzeti irányt és ügyet sem vet az itt vázolt mély erkölcsi igazságokra Ifjusági irataink idegenből forditott fantasztikus ürességektől hemzsegnek és czifra aranyos kötésben csekély kivétellel ponyvaterméket terjesztenek.

Pedig gyermekeinké a jövő és hazánk és a protestáns egyház függetlensége és szabadsága ifjuságunk

lelkületének irányításával elválaszthatatlanúl van ösz szeforrva.

Ezen igazságok felismerése vezette tollamat ezen munkám megirásánál is és ezen törekvésem már méltánylásra is talált, mert a Luther-társaság egyik oszlopos tapjának, ki „A Hazáért és Szabadságért“ cz ifjusági iratomat elolvasta, igéretét birom, hogy nevezett illusztris társaság könyvemet 500 példányban fogja megrendelni tagjai számára.

Ezek alapján kérem, Nagytiszteletü Uram, méltassa pártolásra munkámat, hogy az évzáró vizsgálatok alkalmával mint jútalomkönyv arra érdemes tanulók között kiosztásra kerüljön.

Munkáimnak külső kiállitása is igen szép. Egyegy pld. ára kemény kötésben, arany és színes diszitéssel és illusztrációkkal ***1 korona 20 fillér***, bolti árban 2 korona, (moirée selyemkötésben, aranyvágással, velin papirosra nyomva, 3 korona).

Mindkét mű saját kiadásomban jelent meg és csak nálam rendelhető.

Midőn Nagytiszteletü Uram támogatását ismételten kérem, hazafias üdvözlettel vagyok, Budapesten 1901. márczius 15-én Nagytiszteletü Uram hive ***Barna Jónás***, székesfővárosi tanár, VII. ker., Akáczfa-utcza 57 szám.

E munkát ajánljuk kollégiumaink tanári és tanító testületei, a lelkész és tanító aai figyelmébe. E munkák felhasználhatók vasárnap délutáni istentiszteletek alkalmával is. Felhasználhatók a protestáns esték felolvasásain, szabad előadásban. A tanítók felhasználhatják jellemképek felmutatására. Vizsgai ajándékúl szintén értékesek.

Gondolatok az új század legelső bünbánati napjaiban. Egyházi beszéd, irta és a nagy templomban elmondotta *Dicsőfi József*, debreczeni lelkipásztor. Ára 20 fillér.

E 16 oldalra terjedő egyházi beszéd nem irodalmi becsénél s nem is hatásánál fogva lett híressé. Mint predikáczió felette áll ugyan a mindennapi „tanításokon“ de bizonyára nem térített meg ötezelelkeket, sőt kevesebbeket sem. Textusa Máté VII. 5 ***„Te képmutató vesd ki először azt a gerendát a te szemedből és azután gondolj arra, hogy a szálkát a te atyádfia szeméből kivessed.“*** A képmutatás bizonyára egyike azon bűnöknek, melyek ellen a ker. kathedrából küzdeni kell. Hanem az ostor a templomban bizonyára csak az Idvezítő kezében volt helyén. A gyülölködés szenvedélye által elragadtatott lelkipásztor a szószéken — nem keresztyén templomba illő jelenség. A bűnök irtásánál is féltő gondot várunk, a metsző kés mellett a szerető szív részvétét sugárzó s nem haragban villámló szemeket. Nem lesujtást, hanem fölemelést. E törekvés nem látszik e beszédből.

Hátha még hozzávesszük azt a körülményt, hogy e beszéd éle azon ***személyek*** ellen irányúl, a kik bizonyos egyházkormányzati kérdésben az iró lelkipásztorétól eltérő nézetnek hódolnak?! E feltevést félreismerhetetlenül igazolja beszéd. Nós, akkor egyenesen terrorizmus számba megy a dolog. A templomi szószéket ily eszközül felhasználni — csakugyan nem járja! Dicsőfi és a debreczeni papok elég emberek ahhoz, hogy a ***tanácsterem kérdéseiben*** a tanácsteremben vivják meg a harczot, de az istenháza nem párttusák küzdteréül emeltetett. „Az én atyám háza imádságnak háza!“. Idáig nem szabad fajúlnia a dologgnak. Csak vissza az újságok lapjaira s a zöld asztal mellé, hol mindnyájan a padimentumon állunk. A templomot és kathedrát pedig ne érintsék a napi küzdelmek szennyes hullámai.

A Heidelbergi kátét kiadta második kiadásban dr. Erdős József. Kapható László Albert könyvkereskedésében, Debreczen. Ára 1 korona.

Révész Bálint Vasárnapi, ünnepi és alkalmi imádságait sajtó alá rendezte Csiky Lajos, debreczeni theol. tanár. Az érdemes munka 6-ik kiadásban jelent meg. Ára kötve 6 korona. Megrendelhető Kókai Lajosnál Budapesten.

Különfélék.

A „közhasznú szövetkezet“ megalakulása. E lapok olvasói is élénk figyelemmel kisérték Kádár János dr. ig. tanácsi titkár abbeli fáradozását, hogy kizárólag társadalmi alapon és szövetkezeti formában oly pénzintézetet létesítsen, mely a kereskedelmi törvény által kijelölt üzleti tevékenység folytán elérendő tiszta jövedelmével közczélokat szolgáljon: magyar nemzeti alapon nyugvó kultur- és humán-intézményeket támogasson. Örömmel adunk hirt róla, hogy e sok akadálylyal találkozott törekvés, végre is, eredményre vezetett és a szövetkezet, mely előre láthatólag rövid idő alatt Erdély egyik legáldásosabb hatású, kulturmisszíót teljesitő intézményévé fog kifejlődni, f. évi márczius hó 24-én tényleg megalakult. Az intézet igazgató-választmányába kebelei Nagy Pál, Barcsay Tamás, Ujvárossy József, Rettegi Sándor, dr. Gyarmathy Dezső és Ujfalvi Lajos nagybirtokosok, dr. Vályi Gábor egyetemi tanár, Kenessey Béla theol. igazgató, Nagy Gábor, Karácsony Sándor, birtokosok, Bartha Lajos, Sándor János és Vén Mihály, esperesek, továbbá Vásárhelyi Boldizsár és Tóthfalusi József, lelkészek választattak meg egyhangú lelkesedéssel. Az igazgatóság elnökévé Deésy Gyula, gyalui lelkészt és k.-kalotai esperest választotta meg a közgyülés, igazgatósági tagokul pedig: dr. Damokos Ödön, Szalántzy Jenő nagybirtokosok, Somkereky Miklós esperes, Deésy Zoltán alispán, Csiszár Gyula főjegyző, dr. Mihály József ügyvéd, Nagy Károly th. tanár, dr. Boér Elek ügyvéd, tb. főszolgabiró és földbirtokos, Fekete Nagy Béla városi tanácsos, és dr. Kádár János ig.-tan. titkár lettek megválasztva. Végre a felügyelő bizottság dr Elekes Viktor esperes, dr. Ignácz István főispáni titkár, Csézer Lajos gazd. tanár, Vajda Ferencz lelkész, Klein Jenő és Horváth Pál főkönyvelőkből alakúlt meg.

Gyászrovat. *Bedő Ferencz*, sz.-udvarhelyi lelkésztársunk meghalt f. év április hó 3-án. Temetése nagy részvét mellett történt ápr. 6-án, délután 3 órakor. Imát tartott felette Menyhárt András, esperes. Emlékbeszédet tartott a templomban Nagy Károly, theol. tanár. A temetőben meghatóan intézett hozzá búcsuszót Bod Károly, kollégiumi tanár. A megboldogultat gyászolja négy árvája és testvére. Nyugodjék csendesen!

A »Protestáns Egyházi és Iskolai Lap« ez évi 13-ik számában emlékezik meg lapunk néhai szerkesztője elhunytáról. E lap tudvalevőleg különös előszeretettel foglalkozik a „megtéréssel“. Hanem, hogy a boldogult Molnár Albertet is ilyen megtért hőssé avathassa, oly sötét szinekkel festi a „megtérés“ előtti állapotot, hogy az egyenesen az erkölcsi megbélyegzésig megy, a min méltán botránkoztak meg a boldogult ismerősei, kik az ő ritka szép jellemét, kifogástalan, példás papi életét közelebbről ismerték. E nagy tapintatlanság első sorban legközelebbi környezetét sebezte

meg a boldogult emlékezetének kegyeletes ápolása közben, de nagy visszatetszést szült minden körben, hol csak tudomást vettek a különös „Necrolog"-ról. *A »Prot. Egyh. és Isk. Lap«-nak sürgős kötelessége nem csak a megboldogult áldott emlékezete iránt, de saját maga iránt is, hogy e sulyos ballépését saját hasábjain mihamarább jóvátenni igyekezzék.* Egyelőre várunk erre és számon tartjuk, hogy megtörténik-e?

A biblia a római zarándokok között is terjedt a pápai jubileumi évben, mert a brit-bibliaterjesztő társulat árusitói a vasúti állomásokon is hozzáférhetővé tették a bibliát a zarándokoknak.

Új evangelikus felsőbb leányiskola. A dunántúli ev. egyházkerület felsőbb-leányiskolai bizottsága márcz. 7-én gyülést tartott Pozsonyban. A gyülésen elnökölt Baltik Frigyes, püspök. Elhatározta a bizottság, hogy Modorban felsőbb-leányiskolát állit. Az épitő bizottságot fel is hatalmazta, hogy az épitkezést megkezdje. A költségelőirányzat, a telek árával, 106.368 korona.

Keresztügy a budapesti tudomány-egyetemen. Az egyetem vakbuzgó kath. irányu ifjusága átlépte az egyetemi tanács határozatát és márcz 18-án reggel, erőszakkal függesztette ki a keresztet az előadó termekben. Magától érthető, hogy az egyetem rektora hivatalosan levétette a kereszteket és kivitette. Az ifjuságnak ilyenszerü eljárását nem helyeselhetjük, mert felekezeti tüzet szit ott benn az ifjuság között és felekezeti gyülöletet terjeszt künn a nagy társadalomban.

Hány lélek van Magyarországon? Az idei népszámlálás szerint Magyarországon és Fiumében van 16792399 lélek. Horvátországgal együtt 19303531

A babonás róm. kath. egyház. A bécsi érsek levelező lapokon a következő imádságot küldte szét: Oh, páduai szent, könyörögj érettem! Dicsértessék az úr Jézus Krisztus? Amen. Oh, páduai Szent Antal, segits meg engemet.! — Ezt az imádságot 9 nap elkell egyszer mondani. Minden nap kell ebből az imádságból valakinek adni. A ki terjeszti, annak egy kivánsága beteljesedik. Aki nem terjeszti, vétkezik és csapás éri. — Vajjon ilyen ámitásokkal követelhet-e magának részt a római egyház a közmüvelődés terjesztésének a munkájában?

Szükséges-e az orgona-közjáték? Egy utrechti orgona-művész azt mondja, hogy ő barátja a 2 taktusos, rövid közjátéknak. De, ha ezt a kántor szeszélyessége hosszú melódiára változtatja, akkor ez az éneklők áhitatosságának a rovására történik. Vagy legyen helyes, rövid közjáték, vagy semmi. Ez utóbbi sem rossz. Az éneklés nem döczögős. Az áhitatosságot semmi sem zavarja; folytonos az éneklés. Mi a mellett vagyunk, hogy a rövid közjáték szükséges. Különben e fontos dologról gondolkozzanak kántor aai. és irjanak róla. Lapunk szivesen fogja közölni.

Terület adományozás egy templom részére. A marosujvári reform. egyházközség épitendő temploma részére Lukács László pénzügyminiszter 400 méter területet engedett a kincstár tulajdonából, térhaszonélvezet feltétele mellett.

Lorántffy-Zsuzsánna-egyesületet alakítanak Szatmármegyében. Központ Szatmár. Czélja a protestáns nőnevelés.

Tanítók-Háza Kolozsvárt. Az Eötvös-alap orsz. segélyegyesület helyi bizottsága kérést intézett Kolozsvár törvényhatóságához, hogy a Tanítók-Háza részére ingyen telket adjon a város. A város valószinüleg átadja erre a czélra a tulajdonát képező Kőfaragó-telket, mely az Egyetem és Petőfi-utcza sarkán fekszik.

A kongrua le nem foglalható. Bernáth Elemér, a debreczeni kir. itélő-tábla elnöke, körrendeletet intézett a debreczeni kir. itélő-tábla kerületéhez tartozó kir. törvényszékek elnökének és járásbiróság vezetőinek, s felhivja őket, hogy figyelmeztessék a járásbiróság birói tagjait és a járásbirósági végrehajtókat, hogy a lelkészi kongrua foglalás tárgyát nem képezheti.

Doktori czim. Ő felsége, a király, megengedte, hogy a budapesti műegyetem műszaki doktorokat avasson. E czímet azok a végzett műegyetemi hallgatók szerezhetik meg, a kiknek műegyetemi oklevelük van és szigorlatnak vetik alá magukat.

Mi az ultramontán? A Sárospataki Lapok 13—1901. száma igy felel: Dr. Clasen, volt müncheni lelkész a következő feleletet adta: „Az ultramontán a róm. katholikusok között az az egyén, a ki hizelgésre és fenyegetésre hajlandó reakcionarius, a ki képmutató a legszélsőbb határig s a ki a vallásos dologban nemtelen szenvedélylyel dolgozik, s polikát és vallást egymás ellen játszik ki, úgy azonban, hogy sok embert ellenségévé tesz saját vallásának, a ki egyébként hasznos, munkás tagja lenne saját egyházának." Ezt mi is aláirjuk, mert teljesnek tartjuk a fogalmi meghatározást.

Új tanár a pápai reform. theol. akadémián. A dunántúli egyházkerület márczius 28 án tartott közgyülésén az emlitett akadémia gyakorlati tanszékére Csizmadia Lajos, lepsényi lelkészt választotta. Mi is üdvözöljük az új tanárt és áldást kivánunk munkájára.

Nyilvános számadás. A kolozsvári ev. ref Nőiénekkar álatal 1900. év decz. 14 én rendezett zeneestélynek bevétele volt: jegyekből 504·80; felülfizetésekből: 155·44. — összesen 660·24. korona. Összes kiadás volt: 248 04. korona. Tiszta jövedelem tehát 402·20. kor.

Felülfizettek: Dr. Bartók György püspök 50 kor. (Alapitvány az énekkar számára). Hegedüs Sándor miniszter 20 kor. özv. Br. Wesselényi Istvánné 10 kor. özv. Br. Bánffy Zoltánné 6 kor özv. Ziska Jánosné 25 kor. Palkovits altábonagy 10 kor. Szacsvay Sándor 10 kor. N. N. 5 kor. Nagy Gábor vendéglős 4 kor. Dr. Szeremley Béla 2 kor. Dr. Sárkány Lajosné 2 kor. Szekula Ákos 2 kor. Pallós Albert 2 kor. Dr. Parádi Ferencz 2 kor. Németh Sándor 1 kor. Kálmán János 1 kor. Biró Sándor 1 kor. Pap László keresk. 2·44 kor. A felülfizetésekből a tett rendelkezésekhez képest esik: az énekkaralapra: 97·72; az orgonaalapra 57·72 kor. — Fogadják a kegyes felülfizetők hálás köszönetünket a jótékony czélok nevében.

Levonva az énekkarnak két évi fennállása óta tett kiadásait 257·43. koronát: marad az Énekkar tiszta vagyona: 50 kor. alapitvány és 29 05 kor. pénztármaradék.

Az énekkar elnöksége.

Köszönetnyilvánitás. A kolozsvári kereskedelmi bank részvénytársaság 20 koronát, a kolozsvári takarékpénztár és hitelbank részvénytársaság 50 koronát, a nagy-enyedi kisegítő takarékpénztár részvénytársaság 50 koronát adományozott a kolozsvári ev. ref. Szeretetház árvái részére.

A nemes szivű adományozóknak hálás köszönetét nyilvánitja *a Szeretetház intézőbizottsága.*

Köszönetnyilvánitás. Thusa György nyug. ref. tanitó, a ki 50 évig sáfárkodott a népnevelés ügyében, elhalt neje Madaras Zsuzsánna emlékére egy diszes gyászzászlót ajándékozott a koronkai ev. ref. egyházközségnek. A nehéz, fáradságos munkában eltöltött élet már önmagában dicsőség, érdem. — Áthatva az egyház iránti szeretet, megszentelve az áldozatkészség és jócselekedetek által, maga a keresztyéni élet. Fogadja e helyről is hálás köszönetünket. A presbiterium nevében *Kovács László* ref. lelkész. —

Hivatalos rész.

878—1901. FÖLHIVÁS.

Valamennyi egyházmegye és püspöki vizsgálat alatt álló egyházközség közgyüléséhez és a theologiai fakultás előljáróságához.

A múlt évben tartott egyházkerületi közgyülés 66. jegyzőkönyvi számú határozatával kimondotta, hogy

«a lelkészi könyvtárak felállítását szükségesnek tartja és felhívja az egyházkerület autonom hatóságait, hogy a létesítés módozataira nézve — tekintetbe vévén a tiszáninneni egyházkerület szabályrendeletét is — adjanak véleményt, és ezt oly időben terjesszék föl az Igazgatótanácshoz, hogy ez, az egyházkerületi egyházi értekezlet útján, egy megfelelő szabályzatot kidolgoztatva, már a jövő kerületi gyűlésnek elfogadás végett be is terjeszthesse».

Ennélfogva fölhivjuk a czímben jelzett autonom testületeket, hogy a kérdést legközelebbi ülésükben tárgyalás alá venni és véleményes javaslatukat hozzánk, 1901. évi junius hó 15-éig fölterjeszteni szíveskedjenek.

Tájékozásúl közöljük egész terjedelemben a tiszáninneni egyházkerület hasonló szabályzatát:

„*Szabályrendelet a lelkészi könyvtárakról.*

1 „A lelkészi könyvtárak létesítése minden egyháznak kötelességévé tétetik; ennélfogva a lelkész lakon, vagy megfelelő helyen, az egyházak viszonyaihoz képest, egy kisebb vagy nagyobb, de a czélnak mindenesetre megfelelő könyvszekrény állítandó be ezen felírással: «A .i ev. ref. egyház lelkészi könyvtára.»

2. A lelkészi könyvtárak feladata az, hogy a vallás- és egyház-tudomány körébe eső s a lelkészek önműveléséhez szükséges, maradandó értékű könyvek minden lelkész részére biztosittassanak; ebből folyólag ezen könyvtárakba az egyházkerület által megrendelt könyvek okvetlenül fölveendők.

3. A lelkészi könyvtárak felállításáról az egyházak tartozván gondoskodni, e végből bizonyos, csekélyebb összeget, legalább 5 forintot minden évi költségelőirányzatukba kötelesek felvenni és hogyha ezen összeg abban az évben fel nem használtatnék is, az, mint könyvtári alap, a kitűzött czélra tovább kezelendő. A lelkészi könyvtárak részére a költség előirányzatban fölvett összeg csak az egyházak rendes jövedelmének terhére irható elő; fedezhető az közadakozásból, vagy egyesek ajánlatából is, csupán e czélra kirótt egyházközségi adóból nem.

4 Miután a lelkészi könyvtárak felállítását közegyházi érdek teszi szükségessé, abban az esetben, ha az egyes egyházak sem rendes jövedelmökből, sem a 3. §.-ban említett más módokon nem volnának képesek a könyvtári szükségletet fedezni, az e végből szükséges összegért indokolt folyamodást nyújthatnak be az egyházmegyéhez, a mely a kért összeget az e czélra felhasználható segély alapjából megadni köteles; ha azonban erre az egyházmegye sem volna képes, ugyanaz a segélyezés meg nem adatását indokolva, az illető kérvényeket az egyházkerülethez terjeszti föl, a midőn a kerület fog gondoskodni a hiánylatoknak közsegély útján leendő fedezéséről. Az egyházmegyei vagy egyházkerületi segély csak az egyházkerület által megszereztetni rendelt könyvek megvételére vehető igénybe.

5. A lelkészi könyvtárak állagáról egy, az egyházkerület által minden egyház részére kiadott törzskönyv vezettetik, a melybe a megszabott rovatok szerint minden megszerzett és bekötött könyv pontosan bejegyzendő. Ezen törzskönyv a könyvtárban helyeztetik el és az egyházlátogatóság által minden évben megvizsgáltatik és aláiratik. Minden könyv czimlapján feljegyzendő „....i egyház lelkészi könyvtára“ — s a lelkészi hivatal pecsétе ráütendő.

6. A lelkészi könyvtárak gondozása és megőrzése a lelkészeknek szigoru kötelessége, megjegyeztetvén, hogy ezekből, mint nem közkönyvtárakból, idegeneknek használat végett könyvek ki nem adhatók s azoknak esetleges használata — a lelkész felelőssége mellett — csupán a lelkészlakon engedhető meg.

7. Lelkész változás esetén a könyvtárnak megvizsgálása és az új lelkésznek átadása az egyházmegyei hatóság kötelessége; az átadás és átvétel a törzskönyvben az illetők aláirásával hitelesitendő, a midőn az esetleges hiányokról az előbbi lelkész, vagy lelkész halála esetén az ellenőrzést elmúlasztók szavatolni s a hiányt pótolni kötelesek.

8 A lelkészi könyvtárak megalapítása és szervezése következőképen rendeltetik el:

a) Minden egyház presbyteriuma azonnal gondoskodik egy alkalmas könyvszekrény készíttetéséről és ennek költségét legfeljebb 2 év terhére előirányozza. Ezen első költség, mint oly nagy fontosságú alapítás kezdete, a hívek buzgóságára s egyházi nagy érdekeinkre való hivatkozással, igen hihetőleg még a legkissebb egyházakban is a szegényebb igényekhez képest be lesz szerezhető; ha azonban valamely egyházban akár részben, akár egészben nem volna előállítható ezen első, szükséges fedezeti összeg sem, úgy az ilyen egyház a 4 §-ban említett módon a segélyezésért fog folyamodni, a minélfogva a könyvszekrények 2 év lefolyása alatt mindenesetre föl fognak állíttatni

b) 2 év mulva, az az a könyvszekrények felállítása után, az egyházkerület által kijelölt könyvek lesznek első sorban a lelkészi könyvtárak részére megszerezendők.

Ezen könyvek első alapját fogják képezni a lelkészi könyvtáraknak és a következő 3 év folyama alatt minden lelkészi könyvtár számára megszerzendők lesznek. Ezek megszerzésénél igénybe vehető az egyes vagyonosabb és lelkesebb egyháztagok ajándékozása is, a mely eset az ajándékozott könyvekben feljegyzendő; azonban, ha mégis volnának egyházak, a melyek önerejükből és saját körükben nem volnának képesek az említett könyveket 3 év alatt megszerezni, ezeknek viszont a 4. §-ban jelzett módon fog megadatni a közsegély

c A könyvtári törzskönyv az egyházkerület által ingyen adatik minden egyháznak. Ezen törzskönyvbe a szabályrendelet is beigtatandó.

9. Az alapítás és szervezés 5 évének eltelte után az egyházkerület időnként fogja megállapítani a megszerzendő könyveket oly módon, hogy egy-egy év terhére 5 frtnál nagyobb összeg ne essék s ha valamely munkának magasabb ára volna, annak megszerzési ára több év terhére osztassék fel, annál is inkább, mert minden évben úgy sem fognak megjelenni oly maradandó értékü könyvek, melyek a lelkészi könyvtárakban helyet foglalhassanak.

10. A lelkészi könyvtárakba felveendő, avagy fölvehető könyvek felett, a püspök elnöklete alatt kiküldött szakbizottság javaslata alapján, az egyházkerületi közgyülés határoz.“

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgató tanácsának Kolozsvárt 1901. márczius 21-én tartott üléséből.

dr. Bartók György, elnök. *Kádár János.* titkár.

1571 - 1901. KÖRLEVÉL

valamenyi erdélyi ev. ref. kollegium méltóságos t. Előljáróságának és valamennyi erdélyi ev. ref. egyházmegye nagytiszteletü esperesének.

Ezennel hivatalosan tudatjuk, hogy a nagyenyedi ev. ref. tanítóképzőintézetben az idei tanítóképesítő rendes vizsgálatok szóbeli része folyó évi junius hó 28-ik s következő napjain fog megtartatni egyházkerületi biztos, nagyságos Csató János kir. tanácsos és kollegiumi főgondnok, akadályoztatása esetére méltóságos Br. Kemény Simon kollegiumi gondnok elnöklése mellett.

Miről az érdekelt ifjuság s az illetékes hatóságok tudomás és miheztartás végett értesíttetnek.

Kolozsvárt, az 1901. évi márczius hó 30-án.

Dr. Bartók György, elnök. *Parádi Kálmán*, tanügyi előadó

NYOMATOTT GOMBOS FERENCZ KÖNYVNYOMDÁJÁBAN, KOLOZSVÁRTT.

IV. Évfolyam. 16. szám. Kolozsvárt, 1901. Április 18.

ERDÉLYI
PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY. theol. tanár**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 2. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre. 12 kor.
félévre 6 kor,

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Kidobottak.

(A konvent szives figyelmébe)

Nem szeretnők lapunkat s különösen ezt a helyét személyek vagy csoportok érdekeinek szolgálatába állítani. De meggyőződésünk szerint azoknak érdeke, kikről most szólani fogunk, magyar ref. egyházunknak közérdeke.

A theologiai akadémiák tanárairól s a nyugalmazott lelkészek mellett szolgáló rendes papokról van szó. „Kidobottak"-nak neveztük őket és e névvel nem túloztunk, mert valósággal kidobattak, kizárattak olyan intézmények köréből áldásaiból, a melyekbe eredetileg belefoglalva voltak s az igazság és jog szerint ma is beletartoznának, t. i. a theologiai akadémiák tanárai „a nem-állami intézetek tanárai országos nyugdijintézeté"-be. a nyugalmazott lelkészek mellett szolgáló rendes papok pedig „a ref lelkészek egyetemes özvegy-árvai gyámintézeté"-be. Az elsők kihagyattak a törvényből éppen a református egyház vezető férfiainak politikai befolyására, a második csoportot kizárta a konvent, mint a gyámintézet vezetősége. z elsőre nézve eljárásukat az irányadó körök felekezeti autonomiai aggodalmakkal igazolgatták, helyesebben takargatták, a másodikra nézve gyakorlati és pénzügyi okokra hivatkoztak.

Hát jól van. Ha igazuk volna: hadd szenvedjenek rövidséget az egyéni érdekek, mert senkinek sincs joga — legkevésbé pedig éppen az egyház szolgáinak — arra, hogy — ha még oly fontos és életbevágó érdekeiket is az egyház közérdekeinek és jogainak csorbítása árán elégíttessék ki.

De ha nincs igazuk, akkor a konventnek s tagjai közt első sorban azoknak, kik az első ballépést elkövették, sürgős kötelességük annak orvoslására hathatósan közremunkálni.

Mi pedig azt tartjuk, hogy nem volt és nincsen igazuk sem az egyik, sem a másik esetben.

Az említett lelkészek ismeretes ügyében (t. i. azon határozatban, hogy egy rendes álomásról csak egy egyént vesznek fel a gyámintézetbe és pedig a nyugalmazott papot) éppen pénzügyi szempontból nincs azért, mert hiszen eltekintve attól, hogy egy ilyen intézmény annál biztosabb alapokon áll s számításai annál megbizhatóbbakká lesznek, minél több tagja van, elveszíti a nyugalmazott lelkész mellett szolgáló *fiatalabb* s igy — emberi számítás szerint — a halálesetnek kevésbé kitett rendes lelkész belépési járulékának — ki tudja hány évre terjedő!? — kamatoskamatját, az ugyanannyi évi tagsági járulékot és ennek kamatoskamatját. S a helyett, hogy szaporítaná azon tagok számát, kik — mondjuk — 25 éves koruk óta fizetnek, szaporítja azok számát, kik 35—40—50 éves korukban állnak be és 30—40—50 évi befizetések és kamatok helyett, kapja az intézét ugyanazon összeget 10—20 éven át. S mig ha mindkettőt bevenné mindkettőtől huzhatná a fizetéseket, huzza csak egytől. Azonkivül elvesztve a pénzügyi előnyt, felidézi azt a káros következményt, hogy az ilyen papi családokat minden gyámolítás esetleges áldásától elzárja s ennek következtében megnehezíti az ilyen állomások rendes lelkésszel való ellátását s a legtöbb esetben az állami kiegészítés igénybevételének útját is elzárja az illető egyházközségre nézve.

Hasonlóan áll a dolog a theologiai akadémiák tanáraira nézve is. Mi sérelmet szenved azzal egyházunk autonomiája, ha az általa, saját maga megállapitotta kvalifikáczió alapján beállított, saját fegyelmi hatósága alatt álló tanárnak egy intézet általános feltételei teljesitése mellett nyugdíjat biztosít?! Egészen más, ha ezért az állam valami beavatkozásra utat nyitó kikötéseket tenne. De tudtunkkal eféléről szó sincs. Aztán ha gimnáziumi és más akadémiai tanárainknál a nyugdíjintézeti tagságot nem akadályozta autonomiai skrupulus: mért akadályozza éppen a theol. tanárokét? Az, hogy *egy* intézet tanárai számára a nyugdíj keblileg biztosítva van, csakugyan nem elég ok arra, hogy a más *négynek* tanárait a bizonytalan jövendő

esélyei közt lebegni hagyjuk továbbra is különösen, a mi az utóbbi gyakori megrázó esetek után annyira fontos dolog — az özvegyárvai ellátás tekintetében.

Azok a kebli alapok, a melyek itt-ott kisebb nagyobb összegekben vannak, rendeltetés nélkül ugy sem maradnak. Az állami intézet ugy sem ad 5 éven innen özvegy-árvai, 10 éven innen nyugdíjellátást s nem történhetik-e meg *éppen a theologiai tanároknál*, hogy pl. egy 15 évi lelkészkedés után theol tanárrá választott ember tanárkodása negyedik évében özvegyet és 5—6 kiskorut hagy árvaságra, vagy maga 8—9 évi tanári szolgálat után válik munkaképtelenné? Ki gondoskodik ezekről? Nem jól fog-e akkor a kebli intézet segedelme?!

Igaz, hogy most a theologiai tanárok bevétele a nevezett intézménybe nehezebben megy, mint ment annak idején a kihagyatása, — de nem lehetetlen. A miniszter urnak nem nagy fáradságába kerül ezt akár novelláris törvényhozás utján megcsinálni. Csak ne lágymelegedkedjék és politikuskodjék a konvent ebben a dologban is, hanem legyen már egyszer határozott és erélyes fellépésü.

A konventi tagok pedig függetlenítsék már magukat a kebli tekintetektől s nézzék az általános szükséget, a közérdeket. E két kérdés által 80—100 intelligens református magyar egyháziszolga családja van életbevágóan érdekelve. Legyen szabad ezeknek nevében a köz érdekében és egyházunk közjavára való hivatkozással arra kérni a konventet, hogy:

1. A nyugalmazott lelkészek mellett szolgáló rendes lelkészeket is vegye be az orsz. ref. papi özvegyárvai gyáinintézet kötelékébe, és

2. Tegyen sürgös és elhatározó lépést arra nézve, hogy a theologiai akadémiák tanárai is *lehetőleg még ez év folyamán* bevétessenek a nem állami tanárok országos nyugdíjintézetébe.

Verus.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter jelentése

az 1894. XXVII. t.-cz. alapján létesitett országos nyugdíj és gyámintézet 1899. évi állapotáról.

(Ismertetés.)

A szóban lévő nyugdíjintézményt közönségesen a nem állami tanárok nyugdíjintézetének nevezik, a melynek részesei az 1894. XXVII. t.-cz. alapján a felekezetek, törvényhatóságok, község és társulatok által, vagy örök alapítványokból (ide nem értve a szerzetes rendek kezén levő alapítványokat) fentartott középiskolák, valamint az ily jellegü jogakadémiák, tanító-, tanítónő- és kisdedóvó-képző intézetek, illetőleg a felsorolt tanintézeteknél működő igazgatók, tanárok, tanítók és tanítónők.

Ez országos tanári nyugdijintézet az 1895-ik évben nyilt meg s azóta áldásos müködést folytat, úgy az 1899. év végén kötelékében 87 tanintézetet 784 rendszeresitett tanári állással számlált s az ezeken müködő tanerők közül ugyanazon év végéig 666 egyént (igazgatót, tanítót, tanítónőt) vett fel.

E nyugdíjintézeti tagok befizetéseiből, a tanulók járulékaiból és az államkincstár részéről az 1894. XXVII. t.-cz. 3 §-ának e) pontja értelmében évenként fizetendő 60·000 frt pótlékból létesített pénzalap tiszta cselekvő vagyona az 1899. év végén volt 1.162.587 frt 18½ kr.

A nyugdíjalap javára eszközölt tőkésítésekre nézve tudatja a kultuszminiszter úr, hogy az 1899. év folyamán egyrészt az 1898. évi deczember hó végéig az egyesült budapesti fővárosi takarékpénztárnál 4% os kamatozás mellett elhelyezett 81 673 frt 68 krból — az 1899. évi zárszámadás szerint 10.600 frt felvétetett, másrészt az alapba befolyt bevételekből a nevezett takarékpénztárnál és a pesti magyar kereskedelmi banknál együtt 233 830 frt 4%-os kamatozás mellett elhelyeztetett, minek folytán az alap 1899. év végével a vagyonmérleg szerint 785 000 frt névértékü regálekártalanitási 4½%-os kötvénynyel és 304·903 frt 68 krnyi takarékpénztári betéttel, vagyis, ***kamatozó tőkékben összesen 1,089 903 frt 68 krral*** rendelkezik.

A nyugdijalap terhére ez idő szerint folyósított nyugdíjélvezmények a következők:

I. Tanárok nyugdíjai. Az 1899 év végéig nyugdíj czimén utalványoztatott s állandóan folyósíttatott 62 tanár részére mindössze 88 920 frt.

A nyugdíjazottak közt vannak a mi erdélyi evang. reform. kollégiumnaink tanárai közül ***Herepei Károly*** évi 1900 frt nyugdíjjal; ***Nagy F. Károly*** évi 878 frttal; ***Szabó Sámuel*** évi 1480 frttal; ***Bihari Sándor*** évi 2000 frttal; ***Koncz József*** évi 2000 frttal, és ***Jánosi Gábor*** évi 602 frttal.

II. Özvegyek ellátási díjai és temetkezési járulékai. Mindössze 27 özvegy ellátási évi díjösszege együtt: 13·153 frt; négy esetben utalványozott temetkezési járulék pedig 917 frtot és 33 krt teszen.

Kollegiumaink tanártestületeiből özvegyi ellátásban vannak: özv. ***Székely Töhötömné*** évi 372 frttal; özv. ***Makkay Domokosné*** évi 560 frttal; özv. ***dr. Székely Bendeguzné*** évi 452 frttal; özv. ***Szilágyi Gyuláné*** évi 600 frttal; özv. ***Lázár Imréné*** évi 288 frttal.

III. Nevelési járulékok az 1899. év végével 8 tanár után visszamaradt 34 árva részére voltak folyósítva, összesen 2·639 frtban.

Kollegiumaink tanártestületeinek árvái: ***Makkay*** László, Ernő, Irma, Róza, Erzsébet és Sándor (Enyedről) évi 560 frttal; ***Szilágyi*** Gyula, László és Béla (Enyedről) évi 300 frttal; ***Lázár*** Helena, Imre, István és Gyula (Enyedről) évi 192 frttal.

E számtételek világosan mutatják, hogy az országos nyugdíj- és gyámintézet már fennállásának rövid ideje alatt is mily nagy jótéteményeket nyújtott a munkaképtelenné vált tanároknak és az elhalt tagok után hátramaradt özvegyeknek és árváknak.

Egy másik körülmény, mely a kultuszminiszter úrnak a nem állami tanárok nyugdíjintézete jelen állapotáról adott jelentését különösen kedvessé teszi, az a szabatos, férfias hang, mely az egészet áthatja s mintegy nyilván hirdeti, hogy az intézmény számvetési alapja helyes, fejleszthető s a részvényes tényezőktől túlterhelés nélkül megbirható, a miért egész terjedelmében való olvasása csak megnyugvást ébreszthet minden értelmes emberben, ki a társadalmi élet tökéletesedésében gyönyörüségét találja.

Minthogy a kultuszminiszter szóban forgó jelentése a m. kir. tudomány-egyetemi könyvnyomdában csak kevés példányban nyomult ki, a könyvpiaczon nem árultatik s a mi erdélyi egyházkerületünk 7 kollégiumának mindössze is csak 7 példányban küldetett meg; kötelességemnek tartottam hivatalomból kifolyólag a jelentés lényegét a fentebbiekben ismertetni, hogy úgy az érdekeltek, mint a kik erről még mit sem tudnak, tudomást szerezzenek a kálvinista tanárok életében történt emez újabb változásról.

Parádi Kálmán,
mint tanügyi előadó.

Helyreigazitásul és felvilágositásul.

A „Protestáns Egyházi és Iskolai Lap“ folyó évi márcz. 31-én megjelent számában Sz. F. Molnár Albert volt kolozsvári ev. ref. theologiai tanár haláláról emlékezvén meg, az ő multja ösmertetésében, meg engedem, hogy téves, mondhatnám roszindulatu informatio alapján, minden magasztaló dicsérete mellett is Molnár Albert multját olyan színben mutatja be mintha, az ő multjában sok jellembe vágó szennyfolt lett volna. S minthogy Molnár, már csak a túlvilágból, égi honából, lelki szemeivel láthatja azon sorokat s „Sz. F“-nek szelid lelkületénél fogva csak megbocsáthat; de azon közlött súlyos vádak ellen magát nem védheti: nekem mint néhai Molnár egyedül élő nagybátyának (anyai részről) erkölcsi kötelességem a porba dobott kesztyüt felvenni, az ő emlékét a reá mázolt foltoktól megtisztítani és a nagy közönség elé a maga nemes tisztaságában állítni elő

Nem tudom, hogy »Sz. F.« honnan vette értesülését, de azt látom, hogy Molnár Albert családját, családi összeköttetéseit — ha nem is mindenben kellő pontossággal, — de mégis ismeri. Tévedés csak annyi van benne, hogy Molnár Albertnek apai nagyanyja, professzor Molnár Sámuelné, született Antal Borbála, néhai boldog emlékezetü Antal János ev. ref. püspöknek nem testvére, hanem édes leánya volt, s így Molnár Albert Antal püspöknek dédunokája. A családi összeköttetést illetőleg csak ennyit kívántam helyreigazításul megemlíteni; de nem így a Molnár személyét illetőleg.

„Sz. F.“ téves forrásból merítette Molnár Albertnek a m.-vásárhelyi ev. ref. collegiumi tanári széktől való megválása történetét, alkalmasint nem ösmerve a valódi inditó okot. Ezt rectificálnom kell. Ezzel tartozom korán elhunyt kedves öcsém emlékének, tartozom az ő nemes, erőslelkü, páratlan odaadó szeretettel telt bánatos feleségének, tartozom önnön magamnak és tartozom az „Sz. F.“ közleményét olvasott nagyon tisztelt közönségnek. Én e rectificatiot annyival inkább tehetem, mert a most élő emberek között rajtam kivül senki sincs (Dr. Antal László, Molnár Zsigmond, Antal Ferencz, kik Molnár ügyét akkor intézték, meghaltak) a ki a tanári széktől való megválásnak igaz történetét, de különösen annak valódi indító okát annyira ösmerné, mint én — igen mert én nemcsak nagybátyja, hanem meghitt barátja voltam neki.

A midőn Molnár 1877 őszén Marosvásárhelyt a tanári széket az egész marosvásárhelyi, túlhajtott pedanteriával túltelt rokonságot bucsu nélkül ott hagyta, aztán 24 órával egy megdöbbentő sürgönyt kaptam, Molnár Albert apai nagybátyja, Molnár Zsigmond m.-vásárhelyi ügyvédtől. Én kün voltam a tanyámon tengerit osztani s feleségem a táviratot lovas legénytől kiküldötte hozzám. A táviratban ez volt: »Albert megőrült, keresd fel azonnal Kelozsvárt és vidd ki magadhoz.« Én e váratlan, megdöbbentő hirre befogattam és a tanyáról hegyen, völgyön, árkon-bokron keresztül torony irányában vettem utamat Kolozsvárra. Molnár szállását hamar feltaláltam. A »Biasini« vendéglőben volt szállva. A vendéglős »Ajtai« régi jó ösmörösöm lévén, őtet bizalmasan ugyan, de egyszersmind óvatosan kikérdeztem Molnár viselkedése felől. Az értesítés megnyugtató volt. Kivétel nélkül fenn a vendég szobájába étkezik az ebédlőbe még csak le sem ment, egész napon át, késő estig irással van elfoglalva, egy kis délutáni séta kivételével, szeszes italokat absolute nem iszik. Ezeket vettem értesülésül. A midőn megérkeztem a »Biasini« szállodába Molnár éppen kin volt a sétatéren, rendes napi sétáján.

Oly jól esett a kétségbeséshez közel álló lelkemnek az Ajtaitól kapott felvilágosítás, hogy azt csak érezni tudtam, de szavakban viszaadni lehetetlen.

Felmentünk Ajtaival a Molnár szobájába. Az iró asztalon láttam egy megkezdett dolgozatot: »Hallgatás és elhallgatás a költészetben« czímmel. Ez a munkája 1878-ban a fővárosi lapokban meg is jelent több számon keresztül, és élénken emlékszem, hogy a kritika nagy elismeréssel és kiváló dicsérettel szóllott róla. Az asztal mellé leültem. Ajtai kimentve magát, magamra hagyott és én olvasni kezdettem a megkezdett munkából és mentől tovább olvastam, annál inkább meggyőződtem Molnárnak teljesen normális lelki állapotáról. Nem volt azon sorokban és az iróasztalon talált egyéb irásokban az őrültségnek legkisebb nyoma sem, annál kevésbé találtam ott olyas valaminek a nyomára, a miből vallási lelki meghasonlására, a sulyos erkölcsi kihágásaira, alkoholista szenvedélyére következtetni lehetett volna.

Megkezdett munkája s egyéb irásai áttekintése után egészen ujjászületve kiindultam a sétatérre öcsém felkeresésére. A midőn már távolról felösmertem, félrehuzodtam, hogy egyedüli magános sétájában is megfigyelés alá vehessem s csak azután kerültem szembe vele, találkozva. A nyert tapasztalat az én örömömet határtalanná tette. Oly tiszta volt annak tekintete, hogy azon át, én a lelkébe láttam be. Nem nyomta azt tisztelt »Sz. F.« ur sem a hitével való meghasonlás, sem a súlyos erkölcsi kihágások, sem alkoholista szenvedélye, sem pedig a tisztátalan jellem nyomasztó sulya legkevésbé sem.

Ezen találkozást, mint pusztán a véletlen játékát adtam elő és miután egymás látásán kiörvendeztük magunkat, meghívtam, hogy jöjjön ki hozzám egy pár napra látogatóba. »Nem megyek bácsi hozzád most« — mondá és hogy mikor megyek, azt sem tudom megmondani — én ott hagytam M.-Vásárhelyet, ott hagytam a tanári széket, szökve jöttem el a korházból és most megyek világgá — ez oly erős elhatározásom, hogy ezen változtatni már nem lehet, engedj meg édes bácsi. de ezen most egyelőre még a te kedvedért sem változtatok, erre férfiui önérzetemet sértő, lábbal összetiport igen nagy okom van; de azt még neked sem mondom el soha.

Haza jöttem eredmény nélkül. Albertet magammal kihozni nem sikerült. Észleleteimet közöltem Molnár Zsigmonddal, a ki rögtön hozzám utazott és együtt — a két nagy bácsi — mentünk be Kolozsvárra.

Ösmertem én Molnár Zsigmondot még a forradalom előtti Collegiumi életből Nagy Enyedről. Nekem mint akkor már sógorom, igen kedves, derék és szeretett praeceptorom volt, de az már régen volt, akkor én csak gyermek ésszel tudtam mérlegelni és megitélni az emberi természetet és azért az én tisztelt praeceptorom és kedves nagy bácsi társam világnézeteit csak ezen utban ösmertem meg. Megtanultam ezen utban s különösön Kolozsvárt a Molnár Alberttel való találkozásunkon, hogy az én néhai kedves emlékü nagybácsi társam, kit különben mint ritka puritán jellemü embert és jó hazafit mindég tiszteltem, nagyon ósdi ember; roppant tulhajtott fogalmai vannak a társadalmi viselkedésről, úgy hogy nála erkölcsi kifogás alá esett, ha valaki egyedül, vagy többed magával egy vendéglőben egy pohár bor és czigány mellett mulatott.

Ezen hármas találkozáson nagyon sokat tanultam. Kezdettem belelátni a dolgok mélyébe. Lélektanilag tanulmányom tárgyává tettem. ezen előttem rejtélyes esetet és elmondhatom, hogy sejtelmeim folytán, csendben, feltünés nélkül, később alkalmalig Marosvásárhelyt véghezvitt kutatásaim után, teljesen megtaláltam az inditó okot, mely Molnár Albertet a tanári szék elhagyására birja. De álljon itt maga az inditó ok megvilágítva a mint azt sikerült nekem ott Marosvásárhelyt több éveken keresztül kinyomozni.

Molnár négy évig volt külföldi egyetemeken theologiai stipendiumokon és az 1875-ik évben vette az utasitást, hogy a hátralevő két évet fordítsa természettudományi tanulmányokra, mert a marosvásárhelyi Collegiumban ezen tanszéket kell, hogy betöltse hazajövetele után.

Mikor végezte tanulmányait és lejött M.-Vásárhelyre a világ látott, szellemes, tudományban mivelt elegáns megjelenésü ifjut mindenki örömmel fogadta — szép jövőt jósoltak neki; azonban apai ágon levő rokonsága, nevezetesen Dr. Antal László mint nagyannyának édes testvére és Molnár Zsigmond, mint apai nagybátyja, máskülönben igen előkelő, köztiszteletben álló és azt valóságban meg is érdemlő férfiak, a *Molnár Albert jövője intézésében sulyos hibát követtek el.* Nem tudták az útat az ifju lelkéhez megtalálni, nem tudták őt megérteni s túlhajtott puritánismusokban s még messzebb hajtott erkölcs-biráskodásukban,

erkölcsi hibának declerálták, ha valaki egy vendéglőben zeneszó s pár pohár bor mellett néha-néha elmúlat s éppen ezért Molnárt is ezen elvek szerink kivánták befolyásolni, vezetni. *Egy szóval Molnárt, mint már önálló és önérzetes fiatal embert járszalagon akarták vezetni* és túlbuzgóságuk annyira ment, hogy kémekkel vették körül s ha hirül kapták, hogy a megelőző estve a kávéházból, vagy vendéglőből 10 órakor ment haza, a »*családi tanács össze ült és a vétkesnek« ad audiendum verbum ott meg kellett jelenni*, hol keményen megdorgálták Ezen eljárás sértette önérzetében az önálló világlátott ifjut és miután a kémkedési rendszernek is nyomára jött — daczolt a családi tanáccsal s csak azért is elkeseredetten mulatott. Erre a családi tanács szigorúbb, sőt egyik tagja — nagybátyja — *meg nem engedhető eszközhöz nyult* és ez a végletekig felingerelte, elkeserítette Molnárt, ekkor már magáról teljesen meg feledkezve még fokozottabb mértékben daczolt és mulatott. *Végül a családi tanács eléggé nem kárhoztatható határozatából Molnárt a kórházban megfigyelés alá helyezték el* — igen természetesen, Molnár a valódi okot nem tudta, a miért kórházban tétette Dr. Antal — különben csakugyan beteg is kellett hogy legyen szokatlan mulatozásaiért.

Mikor azonban megtudta, hogy mi czimen van a kórházba — megszökött onnét — eljött Kolszsvárra s onnan elment „Világgá". Ekkor kaptam az előbb említett sürgönyt Molnár Zsigmondtól.

Ennyiből áll s ennyi időre terjed Molnár Albert alkoholista szenvedélye, az én tiszta tudomásom szerint és sem az előtt, sem azután alkoholista soha sem volt. De hogy miből lehet kimagyarázni Molnár »sulyos erkölcsi kihágásait, meghasonlott hitét és tisztátlan jellemét« azt nem tudom felfogni tisztelt „Sz. F." úr. E súlyos vádakat habár informatio alapján is, talán csak nem abból következtetheti, hogy Molnár a családi tanáccsal és nem hitével meg hasonlása idejében egy nehány hétig Bachus istennek talán egy kissé áldozott? és határozottan mondom, hogy csak daczból és nem gyilkos szenvedélyből áldozott. Hát a ki „Bachus"-nak egy kissé áldozni szokott, az nem lehet súlyos erkölcsi kihágásoktól ment, hitében meg nem hasonlott és tiszta jellemű ember?

Az említettem hármas találkozásunk után Molnár Albert másnap felment Budapestre. Ott a „Szőnyi" magán tanintézetben alkalmazást kapott s azon kivül a „Fővárosi lapokban" s úgy hiszem a „Vasárnapi Ujságban" is irt czikkeket. Velem ezen idő alatt is a szeretetteljes összeköttetést fentartotta.

A következő évben a „Szőnyi" tanintézet megszünt és Molnár állás nélkül maradván 1878 deczember havában lejött hozzám Tordára. Az ő gyöngéd szive megsugta neki, hogy én megértettem őtet, tanári székének odahagyása indító okát sejtem (*akkor még csak sejtettem*) és ezért nem dobok követ reá; hanem igaz testvéri szeretettel fogadom. Ezen időtől nálam volt mint családomnak szeretett tagja, kedvencze, míg a M.-Sámsondi egyház lelkészének megválasztotta és oda beköszöntött. Nállam volt szinte egy évig, tőlem járt pályázni jobbra, balra. Mikor M.-Sámsondra meg választották ugyan akkor biztos kilátása volt egy másik I-ső osztályú lelkészi állás elnyerésére is; de abban állapodtunk meg, hogy fogadja el a sámsondi állást és a másiktól lépjen vissza, hogy M.-Vásárhely közelében lehessen — tervünkben megbeszélésünk szerint ez volt a végczél.

Tehát nem áll az, hogy a m.-sámsondi papi állásba Dr. Antal László segitette volna be — ámbár ez nem válnék neki kisebbségére — ezt csak az igazság kedvéért jegyeztem meg. Dr. Antal akkor talán már nem is élt, de ha élt is, semmit sem tudott arról, hogy Molnár 1877. decz. hava óta nálam van Tordán — nem mert Molnár a m.-vásárhelyi rokonainak magáról az ő Tordán létéről semmi hirt nem adott — velük nem érintkezett.

Tanári székétől való megválásának indító okát nekem ezek után sem mondotta meg soha s tudva, hogy e kérdés fájóan érinti — én sem kérdeztem soha; de láttam, hogy ő tudja, miszerint én már ösmerem az igazi forrást.

És most mélyen tisztelt olvasó! Én rectificaltam Molnár Albert élettörténetét, a marosvásárhelyi tanári széktől való megválása idejétől M.-sámsondi lelkészi szék elfoglalásáig. Megirtam igazán, híven a legjobb tudásom és lelkiösmeretem szerint és azt a kérdést vetem fel:

Talál-e a mélyen tisztelt olvasó Molnár Albertnek ezen kritikus időszak közötti életében valami olyan sötét pontot, a mit életösmertetője »Sz F.« neki tulajdonított? Találja-e abban a „súlyos erkölcsi kihágásoknak hitével való meghasonlásnak — piszkos jellemnek" még csak az árnyékát is? piszkos jellemnek, a mely czikkiró szerint „*megtisztult*"? és hitével való meghasonlásnak? Istenem! hiszen éppen erős hite tartotta fenn „világgá jártában" — az hozta vissza nekünk. Erős vallásos hit nélkül bizonnyára elzüllött volna — mint sok más nagy tehetség.

És azt kérdem még »Sz. F.« nagyon tisztelt czikkiró urtól: össze tudja-e egyeztetni a kegyelet követelményeivel azt — habár informatióból eredt is, hogy egy embernek a ki meghalt s magát itt a földön a megtámadással szemben már nem védheti, a legdrágább földi kincsét — tiszta mocsoktalan jellemét oly kiméletlenül meghurczolja?

A jelen körülmények között egy halottal szemben még abban az esetben sem megengedhető, ha netalán a között szennyfoltok közül valamelyik homályival vonta volna is be az elhalt múltját — azoknak holta után az elő hurczolása.

Az egész közlemény egyébaránt reám azt a benyomást tette, hogy itt valami rejtett seb nyilt meg és valami régen gyüjtögetett epe ömlött ki, bármennyire igyekszik is „Sz. F." azt a Molnár utóbbi életére, »*megtisztult jellemére*« halmozott dicséretekkel takargatni.

Úgy-e te drága elhunyt egyetlen öcsém szelidlelkű szelleme! — te ezt a méltatlan meghurczoltatást is megbocsátod, én is megbocsátom!*)

Torda, 1901. április 11. ***Dulló János,***
árvaszéki ülnök.

Válasz a „Szükségesek-e az interludiumok" cz. czikkre.

(Folytatás és vége.)

Igy állván a dolog, azt hiszem, mindenki előtt világos, hogy én a mai interludiumokat, melyek mechanikusan következnek minden verssor után, teljesen elitélem, mert előttem a szöveg értelme a fő. De másfelől a zenei rész sem maradhat teljesen figyelmen kivül s a *mennyire a szöveg engedi*, annak is kedvezni kell, azért ajánlottam, hogy minden zsoltár és dicséret szöveget zeneileg át kell dolgozni.

Ahoz értőnek nem kell magyarázni, hogy mit értünk zenei átdolgozás alatt; mégis okúlva ellenfelem esetén, részletezem

Tulajdonképpen minden szövegre saját külön dallamot kellene költeni, még pedig átkomponálva, azaz minden versszaknak külön dallamot. Ez ma ezer és egy okból nem lehetséges. Tehát megelégszünk a készen átvett choral dallamokkal, de arra gondosan ügyelünk, hogy egymással homlokegyenest ellenkező dallam és verssorok ne kerüljenek össze, mint pld. az Erdélyi Énekeskönyv I. dicséretében, a hol, mikor a szöveg emelkedik: „Lelkesitsd gyülekezetünk," a dallam homlokegyenest száll lefelé és valami lemondás félét fejez ki. Ez az egy példa elárulja, mennyire önkényesen huzták rá a meglévő zsoltár dallamokat ez újonnan készitett dicséretszövegekre. Az ilyen izléstelenségeket kell elkerülni a figyelmes átdolgozással.

Ha már a szöveg karakterének megfelelő dallamot megtaláltuk, vagy fordítva a dallam természetével találó szöveg készen van, következik az összhan-

*) Miután a kegyeletes érzelmeiben magát méltán sértve érzett hitves sulyos »Nyilatkozat«-ának maga a »P. E. és I. L.« helyet adott hasábjain s ez által az özvegy nyilatkozata eljutott ugyanazon közönség kezébe, mely a sértő »Necrolog«-ot olvasta: lapunk eleget vél tenni hivatásának, ha kerülve minden — subjective bármily érthető — erősebb nyilatkozatot, adja ezt a komoly, férfias, objectiv *életrajzi adalékot. Egyházi* laphoz, úgy véljük, ez a hang és ez az eljárás illik és nem a kölcsönös meghurczolni akarás. A harag mindig rosz tanácsadó, mert — igaztalan. Szerk.

gositás, az orgona kíséret és ekkor lép előtérbe az interlúdiumok kérdése. Erre nézve csupán utalnom kell dolgozatom összefoglaló részére, melyben körül belől ezeket mondtam A mai interludiumokat végkép elhagynám. De a dallam érdekében, a hol tán simábbá kellene tenni az átmenetet pld. dallam-ugrásnál, lehető röviden, akárhányszor *egyetlen* összekötő hangzattal átmennék a következő sorra Ez is tehát csupán a dallam kedveért hozott áldozat. A dallam a maga fermatáival így is kevés megszakitást előidéz a szöveg zenei előadásában, mondhatnók: zenei szavalásában; de ez a kis megszakítás nem jogosít fel minket arra, hogy perczekig felfüggesszük a szövég értelmét a mai interludiumokkal.

Ezekből világos, hogy így feldolgozva, minden egyes zsoltár és dicséret megkapja a maga egyéni köntösét, a mely rá illik, nem úgy, mint a ma divatos s minden darabra egyenlően ráhúzott uniformis. Ezt a choral könyv készítőknek kell mintaszerűen elkészíteni s a kántorképzőkben meg kell tanítani, hogy ne szoruljon senki a maga kevésbé fejlett ízlésére. A minta és a gyakorlat közt fog lenni eltérés; de ki vár teljes megegyezést? Az igazsághoz pedig ezek a feldolgozások mindenesetre közelebb fognak állani, mint a ma divatos éneklési mód.

Ezeket és így mondtam el dolgozatomban. S ha akad valaki, a ki figyelmes olvasás után ebben ellentétet, homályosságot, akár csak ingadozást is lát, annak készséggel elismerem, hogy köztünk fogalomzavar van s így mi egymást soha e földi életben meg nem fogjuk érteni Ennyi elég, sőt tán sok is, az interludiumokkal szemben elfoglalt álláspontomról.

Egy kissé sajnálom ugyan az időmet s a helyet is, de ha már benne vagyok, foglalkozom azokkal a gyermekesen naiv érvekkel is, melyek az interludiumok mellett akarnak bizonyítani.

Ellenfelem abból az alaptételből indul ki, hogy „a fölvett kérdés azon inkább kevesek közül való, melyeknél nincs közép út Tehát: „vagy megtartjuk, de mindenütt a közjátékokat vagy elvetjük, de akkor is mindenütt és kivétel nélkül.“ Vajjon mínő logikai okoskodás vezette ellenfelemet ehez az axiomához? És ilyen okoskodások mellett mi lesz szegény „arany középuttal? Horatius is csupán a költőknek nem ajánlta, mindenki másnak nagyon is a lelkére kötötte. Sőt a józan ész éppen azt mondja, hogy mikor ugyanazon dologról egymással homlokegyenest ellenkező nézeteket vallanak az emberek, akkor az igazság valószínűen valahol a középen van. Ilyen homlokegyenest ellenkező nézeteket vallanak (pld. Hodossy és Szügyi) az interludiumokról, s éppen azért próbáltam az igazságot a középuton keresni. Lehet, hogy azt a körültekintő óvatosságot nevezte ellenfelem ingadozásnak, a mely minden gondolkodó embernek sokkal inkább kötelessége, mint a kategórikus kijelentések.

Ilyen kiindulási pont után tisztában lehetünk érveivel is. Pld. egészen ferde helyzetből nézi a köznépet, illetőleg a hívek közösségét és az interludiumokat. Mert ugyan ki bizza rá a népre, vagy ki követeli a közönségtől, hogy megitélje egyes esetekben a közjátékok szükségességét, vagy nem szükségességét? A közös éneklésnél mindig van énekvezér, akár a kántor, akár a közönségből valaki, a ki kezdi az éneket s a többi utána igazodik, akár van interludium, akár nincs. A népfiai az iskolában interludium nélkül tanulják az egyházi énekeket; maga a nép virrasztásoknál és temetéseknél a nélkül énekel; sőt a hol orgona nincs, még a templomokban is interludiumok nélkül énekelnek a hívek s nem akadnak fenn a hang eltalálásában, mert a nép csak olyan dallamot énekel a kántor után, a milyent nála nélkül is meglehetősen ismer és tud. Tehát azok az „árok“ és „ugordj“ aggódások egészen feleslegesek.

Curiosum, hogy a magyar rythmust félti az interludiumok elhagyásától. Nagyon lekötelezne, ha csak két elfogadható szót mondana arról, hogy a magyar zemei és versrythmus egyáltalában megnyilatkozik-e, s ha igen, miben nyilvánul a mi nem mensurális, hanem Gregorian-féle éneklésünkben, melynél minden szótagot egyformán hangsulyozunk s a rövid hangzókat ép oly hosszúra nyújtjuk, mint a hosszúkat.

Egészen felesleges az a kérdése, hogy csináljon e interludiumot a kántor ott, a hol a szöveg értelme gyors átmenetet kíván, a dallam pedig összekötést. Czikkemben is itt is megkapja rá mindenki a feleletet, ha figyelemmel olvassa. Csak annyit jegyzek meg, hogy ha a mi összes zsoltár és dicséret dallamaink nem volnának idegenből átvettek, a melyeket sokszor erőszakosan húztak rá a magyar szövegre, akkor ilyen ellentétek szöveg és dallam közt alig is fordulnának elő. Ha egy magyar ember, vagy mondjuk rokon magyar lelkek költötték volna, a mi templomi énekeinket, akkor szöveg és dallam közt csak annyi ellentét volna, a mennyi van szóköltészet és a zeneköltészet közt.

Ennyi, azt hiszem elég is, mert az egész előbbi czikkekre nézve nagyon jellemző az „összehangolás“ szó. Ugyanis az én czikkemben sajtó hibából áll: „összehangoltak“ e helyett: „összehorgoltak“ s azt hiszem e czikkben az „összehangolás“ épen ellenkezőfeg „széthangolás“-t, „dissonantiá“-t akar jelenteni. Jellemző még a czikke végén szereplő „megért aratásra való gabona“ és „az ötödik kerék“ melyek hogy miért vannak ott, s mit akarnak, jelenteni, a jó öreg Baróti Szabó Dáviddal: „mandani tudja ki meg?“

Sokkal többre becsülöm a Szügyi József tehetségét és sokkal jobban tisztelem egyéniségét, hogy sem ilyen védelmezőket kívánnék neki. Nekem is a jó isten rendeljen komolyabb ellenfeleket, a kik hadd mutassák ki jobban esetleges tévedéseimet, de használjanak többet az egyházi énekügynek.

Seprődi János.

Harcz a nyáj körül.

Kolozsvártt történt innep harmadnapján. Herepei Gergely lelkész az istentisztelet után az egész gyülekezet jelenlétében ünnepélyes beszéd kiséretében vett át (helyesebben: ***vissza***) egyházunkba egy özvegy iparosnét jelenlevő ***hét*** kiskorú árvájával a róm. kath. vallásról. Az átvétel befejezéséül urvacsorában részesitve az asszonyt. — Az érdekes eset a következő: A buzgó ref. családból származott leány szivét követve egy asztaloshoz ment nőül. A rövid boldogságot hosszu szenvedés követte. Az eliszákosodott férj korai halála után a régebb jómodu család koldus botra jutott, — az utczán maradt. Pár napra a temetés után egy selyem ruhás uriasszony jelentkezett a családnál »Szent Antal — az árvák pártfogója nevében“, ki mint hirdetik, felekezeti különbség nélkül támogatja az árvákat. Kenyér, hus, ruhácskák s egy kis aprópénz is volt a Szent-Antal kosarában s egyik szegletében egy „olvasó“. Az asszonynak ugy mondták, hogy ez olvasó használata mellett mondott imádságokat hallgatja meg csak a Szent. A család éhezett, az anya használta az „olvasót“ s ime a szent csakugyan meghallgatta: jött a kenyér rendesen. De nyomában jött a feketecsuhás pap is. S a vége? — Az özvegy 7 kis gyermekével pápistává lett. E végből uj kezdet lett. Most meg a reform. pap indult a ***visszahódításra***. A visszahódítást megkönnyítette az, hogy az asszony „olvasós“ imádságait az áttérés után már nem pártfogolta Szent-Antal; a selyemruhás asszonnyal és csuhás-pappal együtt elmaradt a kenyér és aprópénz is. A ref. pap most elhelyezte iskolákban és jó családoknál az árvákat, az özvegynek pedig gyüjtésből egy varrógépet vett, mellyel kenyerét megkereshesse. Ezek után az asszony gyermekeivel együtt visszatért megható ünnepélyes jelenetek közt a ref. egyházba. Semmiképpen sem akarjuk éppen ez eset alkalmából szóvá tenni a vásárt, a lí-

czitácziót, a hajszát, melyet a kath. egyház nagy furfanggal és a törvény sokszoros kijátszásával űz a lélekvásárlás körül a humánizmus czége alatt folytatva térítési kisérleteit. Az esetből magunkra nézve akarom levonni a tanúlságot. Kellett volna-e elképzelhető nagy nehézségekkel „visszatéríteni“ ez asszonyt, ha a férj szomoru temetése után, melyet a ref. pap végezett, másnap a szerencsétlen családnál a selyem ruhás „Szent-Antal anya“ és csuhás pap helyett a ref. pap és egyházközségi árvaatya jelennek vala meg s teljesítik vala ugyanazt, a mit most teljesített az el helyezés körül a pap?! Vajjon lett volna-e akkor is pápistává az özvegy?! Nem lehetett s nem kellett volna-e akkor is a gyülekezet elébe állítani őket és azt mondani: „Ime, ezek a mi árváink, a ti árváitok, felénk, felétek nyújtják támogatásért kezeiket!?“ A hitet megingató vallás- cserélgetés torturái helyett nem hithűség és megerősödés származott volna-e abból? Egy derék pap odaadó utánjárása újra a mienkké tette s bölcs gondoskodása — hisszük — meg is tartja *ezeket* egyházunknak. De hát mi *van* és mi *lesz* a *többiekkel*?! Azokkal a százakkal és ezerekkel elszórva városaink zeg-zugaiban, falvaink szalmafedeles kunyhóiban, a kiknek esete nem ver ilyen nagy port fel? Ki vesz azokról tudomást? Ki tartja őket számon? Ki gondoskodik róluk? Honnan nyernek *rendszeres* támogatást, gondozást? *Rendszerest* — mondom, — mert ime még a Szent-Antal kenyere is elfogy!

Kérdéseket tettünk fel, a melyek sürgős és alapos feleletet várnak. Gondolkozzunk, irjunk ezekről; de *első sorban cselekedjünk* ez irányban. *Gyülekezetileg szervezett szegény és árvaügyünk rendezése, vezetése mikor jön el a te országod*?!

Református.

Egyházi Értekezletünk köréből.

Egyházkerületünk Egyházi-értekezletének Igazgató-Választmánya f. hó 10-én tartotta meg Deésy Gyula alelnök elnöksége mellett az ez évi közgyülést előkészítő ülését. Örömmel jegyezzük fel, hogy a vidéki tagok közül is megjelentek *Bodor János* zágoni, *Pécsy Árpád* brassói-, *Vásárhelyi Boldizsár* deési- és *Vajda Ferencz* sz.-lonai, *Egerházi Lajos* tordai lelkészek és *Benke István* s.-szentgyörgyi tanár, ki mindenütt ott van, a hol egyházi érdek szolgálatáról van szó. Jelen volt a főtiszteletü püspök úr is.

Deésy Gyula elnök megnyitójában fájdalommal emlékezett meg egyh. elnökünk és egyik alelnökünk szomoru elhunytáról. A közgyülésnek emlékük megörökítésére indítvány fog tétetni. A titkár jelentése a mult választmányi ülés határozatai végrehajtására tett intézkedésekre nézve tudomásul vétetett. A „Vasárnap“ szerkesztőségébe főmunkatársul felkéretett és megnyeretett *Vajda Ferencz* sz.-lónai lelkész jónevű egyházi iró, egyben az elnökség és szerkesztőség felhatalmaztatott, hogy a szerkesztőség és kiadóhivatal munkakörének szükségeltethető különválasztására és munkatársak szerzésére nézve saját legjobb belátása szerint intézkedjék. Bejelentetett, hogy az elmult negyedévben a „Vasárnap“ 830 példányban járattatott kerületünk 136 egyházközségébe. Szomoru tudomásul vétetett, hogy ez áldozatokkal életrehivott fontos vállalatot kerületünk lelkészeinek alig egyharmada részesíti pártolásban; igaz, némelyek, mint a brassói, zágoni, deési, vajdaszentiványi, topliczai, hévizi, vajai, nagy-borosnyói, medgyesi s még egy pár búzgón és lelkesen. Ha a másik kétharmad is felébredne, a lap nemcsak fenntarthatná magát, hanem szerény díjazásban is részesíthetné munkatársait, sőt valamit még közszükségeinkre is áldozhatna. De mikor lesz ez?! A lap terjesztése körüli buzgalom fokozása kivánatosnak jelentetett ki. *A pénztárnok jelentéséből* kiemeljük, hogy az Értekezletnek eddig 16 alapító, 389 rendes és 34 pártoló tagja van. Kiktől eddig befolyt 1870 kor. 80 fill. Hátralékban van a mult évről 681 kor. A taggyüjtés erélyes folytatása most már az egyházmegyei értekezletek munkakörébe fog átmenni, miután az udvarhelyi egyh. m. értekezlet előterjesztésére az Ig.-Választmány elhatározta, hogy oly értelmü előterjesztést tesz a közgyülésnek, hogy az Alapszabályok megfelelő módosításával jövőre csak egy tagság legyen: *az egyházkerületi értekezleti* tagság évi 2 kor tagsági dijjal. E tagok lakhelyeik szerint csoportosulva és szervezkedve alkotandják az egyes egyházmegyei, fiókköri-, esetleg egyh. községi egyházi értekezletet. Az egyházmegyei érkezleti pénztárnokok által begyüjtendő 2 korona egyh. kerületi értekezleti tagdíjak 25%-a az egyházmegyei értekezletek javára visszatartható, melyből esetleg ő ad majd megfelelő és általa megszabandó hányadot a fiók, illetőleg községi értekezlet felhasználására. Az egyh. kerületi értekezlet pénztárába beszolgáltatandó 75%-ért pedig a tagok *ingyen* fogják kapni az „*Évkönyv*“-et. Ily módon próbálja meg a többféle tagsági díj megszüntetését, és a tagok számának sokszorozását. Vajha sikerülne!

Az ülés főtárgyát az ez évi közgyülés előkészítése képezte.

Ideje lesz május 30—31 napja. Helye: Székely-udvarhely városa.

A programmra nézve, melynek részletes megállapítása és meghivókkal kapcsolatos szétküldése és publikálása a helyi választmánnyal egyetértve az elnökségre bizatott, kimondatott, hogy

1.) *Az ünnepélyes istentiszteleten* imát mond *Deésy Gyula* esperes egyh alelnök; alkalmi egyházi beszéd tartására *Dr. Bartók György* püspök urat volt szerencsénk megnyerni.

2.) *A diszülésen* (templomban) elnöki megnyitót *Dr. Grt. Kuun Géza* világi elnök ő nagyméltósága lesz kegyes tartani; a titkári jelentést *Nagy Károly* egyh. titkár terjeszti elő; ünnepi felolvasást pedig *Kenessey Béla* egyh ker. közjegyző ur tart.

3.) *A tárgyaló ülésen* felolvasás tárgyul kitüzetett: „*A protestáns pap személyének és működésének jelentősége az egyházi és társadalmi életre*“ Referensnek *Sándor János* n.-enyedi egyh. megyei esperes határoztatott felkéretni.*)

A Molnár Albert, Váró Ferenoz, Jancsó Lajos és Egerházi Lajos tavalyi közgyülésünkön felolvasásaik kapcsán tett határozati javaslataik, illetőleg indítványaik referálására és a vita bevezetésére megfelelő sorrendben felkérettek: *Pokoly József*, *Vásárhelyi Boldizsár*, *Bodor János* és *Péchy Árpád*.

Még pár apró tárgy elintézése után az ülés d. u. 2 órakor véget ért s a tagok azzal bucsuztak: *a viszontlátásra sokadmagunkkal a derék székely-anyavárosban — Székely-udvarhelyt május 30-án.*

R.

Meghivó.

A n.-enyedi egyházmegyei „egyházi értekezlet“ lelkészi és világi tagjait van szerencsém a Felvinczen folyó évi május 9-én d. e. 9 órakor isteni tisztelettel kezdődő értekezleti gyülésre tisztelettel meghivni.

Tárgy: A Protestáns lap idei 13. számában közölt felhivás értelmében az egyházkerületi értekezlethez felterjesztendő vélemények megállapitása. Ezen kivül a felvinczi egyházközség multját ismertetni fogja helybeli lelkész aa.

Isteni tiszteletet tart Nt. Jancsó Sándor nagyenyedi lelkész aa.

Lelkésztársaim szíveskedjenek e meghivót a körükben lakó világi tagtársakkal és érdeklődő hitrokonokkal közölni.

Miriszló 1901 április 12-én.

Sándor János, esperes
értekezleti egyh. elnök.

*) Fájdalom lapunk zártáig már megérkezett válasza, hogy elvállalni nem tudja. Szerk.

Meghivó.

A sepsi ev. ref. egyházmegye egyházi értekezletének 1901. évi május hó 2-án d. e. 9 órán kezdve Uzonban tartandó — tisztujítással kapcsolatos — közgyűlésére az értekezlet mtt. tagjait és az érdeklődő közönséget tisztelettel meghívom.

Tárgyak: 1. Elnöki megnyitó. 2. Istentisztelet, mely alkalommal imát mond tiszt. Czeglédi János rétyi lelkész, alkalmi egyházi beszédet tart tiszt. Tárkányi György vallástanár aa. 3. Az „Egyházi éneklés"-ről felolvas tiszt. Demes Péter kis-borosnyai lelkész aa. 4. Pénz- és könyvtáros aa.-nak 1900. évre vonatkozó jelentése. 5. az új egyházkerületi szabályok alapján, az egyházi értekezlet tisztikarának megválasztása. 6. Az erdélyi ev. ref. egyházkerületi egyh. értekezlet által kibocsátott „*Mit tegyünk?*" kérdés tárgyalása.*) 7. Indítványok.

Tiszteletes lelkész társaimat fölkérem, hogy a mennyiben presbiteriumaikban a 6-dik pont alatt jelzett ***kérdést*** még nem tárgyalták volna: sziveskedjenek azt tárgyalás alá venni és a közgyülést megelőző oly időben küldeni meg t. Zsigmond Károly értekezleti jegyző aához, hogy azokról, mint értekezletünk előadója, jelentést tehessen, továbbá, a kik tagsági dijaikkal hátralékban vannak, sziveskedjenek járulékaikat, nt. Vén Mihály esperes pénztáros aához haladék nélkül beküldeni.

Ülés végén, tiszt. Pünkösti István uzoni lelkész aa. által kijelölendő helyen, a szokott mérsékelt díj mellett közebéd leend.

S.-Sz. György, 1901. április 14. *Révay Pál*,
ref. lelkész, ért. elnök.

Közérdekü üzenetek.

A. L. Husvét hetében tényleg több napi lap azt a hirt közölte, hogy a lelkészi fizetés kiegészítés első évnegyedi részletét kiútalta a miniszterium, minélfogva a papok, még az ünnepek előtt kézhez veszik járandóságukat. A folyósítás eljárási formáival és általában a hivatali ügykezeléssel ismerős egyének azonnal beláthatták a közölt hirt második felének lehetetlenségét, mert hiszen a pénzkezelés által igényelt pontosság megtartása mellett az egyházkerületek részére egy összegben folyósitott kiegészités repárcziálása, az egyházmegyénkénti kimutatások össszeállítása és 1899. évben túlélvezett összegek levonásba hozandó hányadának kitüntése, legalább is 8—10 napi dolgot ád az egyházkerületi főhatóságnak is.

Erdélyi egyházkerületünk pl. épen husvét szombatján vette kézhez az első évnegyedi kongrua-összeget és az igazgató-tanács titkári hivatala oly fokozott gyorsasággal dolgozta fel a nagy munka-anyagot, hogy 17. és 18-án már nemcsak az esperesekhez, de a 447 kiegészítésre jogosult lelkész mindenikéhez, közvetlenül is, leküldötte az értesitést arról, hogy mily összeg van részére kiútalva. Azt hiszszük, hogy ennél gyorsabb eljárást Ön sem tartana lehetőnek, ha ismerné az ügy közelebbi részleteit és ha tudná, hogy a miniszterium betüsoros jegyzékének egyházmegyei csoportosítása, a megállapitásoknak az eredeti kiútalásokkal való konfrontálása és az 1899 re, valamint részben 1900-ra fölvett többleteknek kiszámítása, elszámolása mennyi fáradságot és munkát igényel azoktól a más teendőkkel is túlhalmozott központi hivatalnokoktól, kiknek munkájáról nem egyszer meg nem érdemelt kicsinyléseket hallunk és olvasunk.

Arra a kérdésére, hogy miért nem kapják kongruájukat közvetlenül az állampénztárból, direkt feleletet nem is adunk, csak épen rámutatunk arra, hogy ezt nem az erd. egyházkerület igazgató-tanácsa intézte igy, hanem maga a törvény rendeli el a felekezeti főhatóságok útján való kifizetést és hogy vajjon helyes-e e rendelkezés azt kérdezze med Tiszteleted bizalmasan ***saját protestans autonomia érzékétől.***

*) Tárgyalásra voltaképpen nem a »Mit tegyünk?!« cz. köríratnak, hanem a tavalyi egyházker. értekezleti közgyűlésen benyujtott s az E. P. L ezidei 13. sz.-ban jelzett határozati javaslatokra adandó véleményeknek kell kerülniök. Szerk.

B. K. Az 1901 évi fizetéskiegészitési összegek első évnegyedi részletével egyszerre folyósitotta a miniszterium az 1900. évről elmaradt kongrua-összegeket is, minélfogva most már ezek is fölvehetők, szabályszerü nyugták beküldése mellett. Azok a lelkészek tehát, kik a kezükön levő adatokból kétséget kizárólag tudják, hogy mily összeg illeti még őket 1900-ra: siessenek nyugtáiknak esperesi uton való beküldésével, hogy annál korábban vehessék kézhez járandóságukat. Különben az ig.-tanács külön-külön is tájékozza a lelkészeket a részükre folyósított összegek felől. *r. s.*

Különfélék.

*Budapestről vesszük az express tudósitást, **hogy a közalap-végrehajtó bizottság az ezen évben kiadandó „egyszersmindenkori" segélyre nézve azt a javaslatot terjeszti a konvent elé, hogy kapjon:***

a Dunamelléki egyh. ker.	*1200 koronát,*
Dunántuli	*3220*
Tiszán inneni	*4720*
Tiszántuli	*6200*
az Erdélyi „ „	*7680 „*

Összesen tehát 23·020 koronát. A tőkesegély kiosztására nézve csak holnap holnapután intézkednek.

Személyi hirek. *Dr. Bartók György* püspökünk április 11-én az egyetemes tanügyi bizottság üléseire *Sárospatakra*, onnan a konvent üléseire Budapestre utazott. Kerületünkből felmentek még: *Kenessey Béla* egyh ker. közjegyző, közalapi előadó, *Sándor János* esperes, konventi képviselő; Pokoly József képviselőt egészségi okok és örvendetes családi körülmények akadályozták a felmenetelben, helyette és a boldodult Molnár Albert helyett póttagok hivattak be.

Theologiai fakultásunk Előljárósága olyan értelmü felterjesztést tett a Mélt. Igazgatótanácshoz, hogy a néhai Molnár Albert előadásainak bevégzését ez évben tanártársai vállalják magukra és pedig *Kenessey* Béla a Homiletikát, Pokoly József a curapastorálist és Nagy Károly a liturgikát. A jövő iskolai évre nézve is a tanártársak által való helyettesitést javasolja, hogy az 1902-ben tartandó közgyűlés kellő körültekintés után tölthesse be e nagy fontosságu tanszéket.

Bedő Ferencz temetése általános és nagy részvéttel ment végbe Sz-Udvarhelyen. A végtisztességen megjelentek az összes megyei és állami hivatalok főnökeik vezetése alatt, Hollaky főispánnal élükön, a többi felekezetek papjai, az egyházmegye gondnokai, papsága és óriási résztvevő közönség. Látszott, hogy Bedő Ferencz nem közönséges munkása volt egyházának és a közügynek. Négy apátlan-anyátlan árva, magukkal is jóltehetetlen öreg nagyszülők és egy egész gyászoló gyülekezet kisérte ki koporsóját a még csak 50 éves embernek, 25 éves papnak.

Sz.-Udvarhelyi egyházközségünk adminisztrácziójával a püspök úr *Biró Áron* felső-boldogasszonyfalvi lelkész aat bizta meg. — Mint halljuk, az egyház módját keresi, hogy az üresedésben levő nagyfontosságu állomást még a kegyév lejárta előtt, lehetőleg már az őszszel betöltse és pedig a viszonyok követelte módon átalakitandó díjlevél alapján, magasabb fizetéssel javadalmazott lelkészszel. Helyesen!

Egyházkerületi Egyházi Értekezletünk ez évi közgyűlése május hó 30—31 napjain Sz.-Udvarhely városában fog megtartatni. Az előkészületekről lapunk más helyén irtunk,

Szélhámos. Egy magát piáristának mondó s okmányokat is mutogató szélhámostól óvjuk paptársainkat és világi urainkat. Áttérési szándékról beszél és Ko-

lozsvárt teendő vizsgájára útaztához pumpol útiköltséget Rendes taxa 5 korona, de kapott már egy pár helytt, Deés és Torda vidékén 10 et is. Jó lesz kidobni és a rendőrség figyelmébe ajánlani

A »Kis Tükör« megbotránkozása mértékéhez képest jó vastag betükkel jegyzi fel azt a »*kórtünetet*«, hogy Nagy Borosnyón az egyházközség pártfogása alatt mükedvelői-társaság szerveztetett s ez húsvét ünnepén tánczczal egybekötött színielőadást rendezett, előadva a „Czigány"-t. Hát a vélemények lehetnek eltérők. Mi egyházunknak valláserkölcsi hivatása mellett kulturális hivatását is valljuk s ha az egyházvezetőinek intéző keze abba is befoly, hogy ifjuságának korához és természetéhez mért szórakozást készit, hogy őket a korcsmák ledér légköréből kivonja — ebben mi csak jót látunk. Hogy a vallásról némelyeknek szélesebbkörü fogalma van, mint a »Kis Tükör«-nek s az egyház hivatását is némelyek úgy fogják fel, hogy abba a népnevelés kulturális vonatkozása is bele tartozik — erről mi nem tehetünk.

Húsvét ünnepét ugyanesak megünnepelték a budapesti reformátusok. Mert nagypénteken és húsvétban is osztottak úrvacsorát. 11 helyen volt istenitisztelet. 35 egyházi beszédet mondottak el és 25 alkalommal osztottak úrvacsorát.

A kolozsvári Ferencz József-tudományegyetemet gyász érte. Dr. Halász Ignácz, a magyar nyelvtudomány és összehasonlító ugor nyelvészet nyilvános, rendes tanára, elhalt április 9-én, Budapesten, életének 46-ik, egyetemi tanárkodásának 8-ik évében. Temetése ápr. 12-én volt, Budapesten, az izraelita vallás szertartása szerint. Nyugodjék csendesen a tudós, a jó tanár, a nemes érzésü ember!

„Az ev. ref egyetemes konvent előtt" czimmel a „Magyar Szó" egyebek mellett a következőket irja: Távol áll tőlünk a gyanusitás, vagy akár csak a rossz gondolat is abból a szempontból, hogy a konvent nem teljesíti kötelességét, — de azt igenis egész határozottan ki kell mondanunk, hogy *nem úgy teljesiti kötelességét*, amint kellene. Épen ez irányban adjuk elő követelményeinket.

Minek tagadjuk, mikor a kövek Is azt kiáltják: *nincs e hazában vallás-egyenlőség!* E hazában a r kath. egyház tagjai *egyházi közteher-viselést nem ismernek*, ellenben a protestánsok ez alatt nyögnek, e miatt kényszerítettnek meggyőződés változtatásra! Hát legyen egyenlőség, de nem elvben, hanem *valóságban*, — nem papiroson, hanem az *életben*. Vajjon nem itt van-e az ideje annak, hogy a konvent ezt a kérdést úgy indítsa meg, amint azt a országos és az egyházi egyenlőség igazsága megkivánja?

Mit várunk tehát, sőt mit követelünk? Nem egyebet, mint azt, hogy elvégre tegye meg hát a konvent azt a lépést, amely a felekezeti jogegyenlőség elvét az állammal úgy valósíttatja meg, hogy honpolgár és honpolgár között a „cultus disparítas" nem jok az *adózási különbségre!* Talán csak nem *luxus adónak minősitendő a protestánsok egyházi adója, akik az állami adónak százszorosát is fizetik azért, mert protestánsok?!*

Aztán vajjon nem megkövetelhetjük e a konventtől azt, hogy adja tudtára a magyar államnak, hogy a szabadságnak minden olyan értelmezése, amely *valamely felekezetnek kedvez, félremagyarázása a szabadságnak.* Nem érkezett-e el az ideje annak, hogy a vallásszabadság eszméjét a modern kor szellemének cége alatt arcúl ütő *reversalis hajsza lehetetlenné tétessék?*

Soh'se áltassuk magunkat azzal, hogy *azelőtt is vesztettünk, azelőtt is volt kárunk, lehet, hogy talán több is, mint most, csakhogy nem tudtuk!* Ez a felfogás megjárta akkor, amikor még csak a hajsza elején, legelején voltunk, de öt esztendőnek kétségbeejtő tanulságai után ilyen felfogással nyugtatni meg magunkat: bün önmagunk ellen!

Azt várjuk, sőt követelhetjük hát mi protestáns sok valamennyien a konventtől, hogy szem előtt tartva az ország, a haza szent érdekeit, a szabadság eszméjét: tegyen lépést olyan irányban, hogy a *reversális hajszának az útja vágassék be, stigmatizáltassék a becsület és tisztesség nevében az, aki a lélek szabadságát veszélyezteti!*

Hogy a *zsinatra* tartozó dolgok előkészitésében a konventnek immár sürgősen kell eljárni s hogy az eljárásban olyan elveket kell az elmék elé dobni, amelyek termékenyitőleg hassanak: olyan követelmény, a mely elől, úgy gondolom, nem is akar a konvent kitérni. Ámde itt is fel kell említeni azt, hogy nem a politikai módszer követését ajánljuk a javaslatok készitésénél és elbirálásánál, mint a legközelebbi alkalommal, t. i. hogy nyakra-főre s javaslat nélkül is történtek hozzászólások, határozatok, hanem megtartva a kellő nyugodtságot s autonomikus fokozatokat!

Kevés követelmény, talán több óhajtás e sorok tartalma: de egy bizonyos, az t. i. hogy a konventtel nem vagyunk megelégedve, mert a protestáns érdekekért *nem úgy működik, amint kellene!*

Ám cáfoljon meg a mostani! *Protestáns.*

Szerkesztői üzenetek

Többeknek, kik lapunk néhai szerkesztőjéhez beküldött czikkeik sorsáról kérdezősködnek, tudomásukra hozzuk, hogy a dolgozatok kezeink közt vannak és sort keritünk reájok.

J. B. — Emlékszünk a néhai szerkesztő azon üzenetére A mi álláspontunkra vonatkozó kérdésére tájékozására kijelentjük, hogy magunk is határozottan és feltétlenül az *egyházi és nem állami felügyelet, irányitás és ellenőrzés* mellett szervezendő egyháztársadalmi munkásság hívei közé tartozunk *Határozottan előnyt adunk az intézményes szervezeteknek az egyletivel szemben*, már csak a népszokássá válandó intézmények erkölcsi erejénél és tartósságánál fogva is, — de törvényhozási kényszerre egyáltalán nem gondolunk. Ebbeli nézetünket ki fogjuk fejteni, de nem zárkoznánk el az ellenkező nézetek fejtegetései elől sem. A jelzett ellentétes álláspontok fognak e tekintetben szemben állani egyh. kerületi értekezletünk ez évi közgyülésén a Molnár Albert-féle javaslat tárgyalásánál is. Mégérdemli a dolgokról való gondolkozást! Szives üdvözlettel!

Hivatalos rész.

FELHIVÁS

A »Rikánbelőli ev ref egyházmegyék özvegy-árva gyámintézetének" alapszabályai 13 § c. pontja értelmében felhivom mindazokat, a kik az 1901 évi segélyre jogosultak, hogy életben létüket és jogosultságukat tanusitó igazolványaikat az intézet elnökéhez — nt. Péter Károly esperes úrhoz — (Szörcse, u. p. Kovászna) április 30-ig terjeszszék be. A lelkész urakat pedig arra kérem, hogy erről értesitsék a hatóságuk alatt tartózkodó özvegyeket és árvákat.

Zabola, 1901. április 14. *Földes György*, gy. int. pénztáros.

533—1901. FÖLHIVÁS.

Felhivom tiszt. paptársaimat, sziveskedjenek utasítani egyházközségükben lakó azon papi és tanitói özvegyeket és árvákat, kik az udvarhelyi egyházmegye gyámintézetétől segélyt nyerni jogosultak, hogy életben létük és özvegységi bizonyitványaikat ez évi ápr. 30-ig adják be tiszt. Bedő András afiához Bikafalvára (u. p. Sz.-Udvarhely). Az elkésve érkező folyamodványok nem vétetnek figyelembe.

Kecsetben, 1901. ápr. 8. *Menyhárt András*, ref esperes.

NYOMATOTT GOMBOS FERENCZ KÖNYVNYOMDÁJÁBAN, KOLOZSVART.

IV. Évfolyam. 17. szám. Kolozsvart, 1901. Április 25.

ERDÉLYI
PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, theol. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 2. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre. 12 kor.
félévre 6 kor,

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Konvent után.

Az idei ref. konvent ülései lezajlottak. A mit mi lelkünkben sejtelmesen éreztünk, de kimondani nem akartunk, a minek azonban a „Magyar Szó“, ez a budapesti politikai élet levegőjének szimatját igen jól ismerő lap »Konvent előtt« cz. czikkében kifejezést adott: bebizonyult újra, hogy a magyarországi ref. egyhaz egyetemes konventje, ez az illusztris testület, mely iránt egykor egyházunk magasabb érdekei megvédése és szélesebb látkörü vezetése tekintetében oly szép reményeket tápláltunk, a hozzá füzött várakozásoknak nem felelt meg. Bebizonyult, hogy egyházunk magasabb érdekei védelmében nem elég erélyes, vezetésében nem elég széles látkörü, intézkedéseit titubáló határozatlanság, magatartását mellékérdekekkel való kaczérkodás és megalkuvás jellemzi, határozatainak kellő érvényt nem tud szerezni és igy leszállítja saját tekintélyét és súlyát.

Ez eléggé súlyos vádak igazolására nem bolygatjuk a multat, de felhasználjuk a jelen ülésszak eredményeit.

Mindenek előtt olyan különös benyomást tesz a távolról szemlélőre, hogy míg egy minden nagyobb jelentőségnélküli kérdésben mint az, hogy a lelkészi fizetéskiegészítés kifizetésének módozatait a kerületek állapítsák-e meg a miniszterrel. vagy a konvent, olyan nagy vitát folytatnak: addig sokkal nagyobb fontosságú kérdésekben szinte idegesen keresik a megoldásnak olyan módját, hogy a felszólalások minden oldalról elmaradjanak. Mintha félnénk ügyeinket a nyilvánosság előtt traktálni! Pedig nem tapasztaljuk, hogy ez akár evangelikus testvéreinknek, akár a katholikusoknak ártana, sőt azt látjuk, hogy a férfias, nyilt fellépésnek mindenütt megvan a maga eredménye.

A mi konventünkből azonban épen ez hiányzik. Ha az evangelikusok felhivnak, hogy közös akczióval sürgessük a tudomány-egyetemeken a prot. theologiai fakultás felállítását: a konvent hoz egy se hideg, se meleg határozatot, melyből az állam képviselője észreveheti, hogy a kérdés megoldására a konvent nem fektet súlyt; leteszi az ügyet a kerületekhez véleménynyilvánításra s titkos megelégedéssel szemléli, hogy felhívására a kerületek nagy többsége ügyet sem vet, nyugodtan várja a sürgetést, a mely könnyen el is maradhat. — Felír a miniszterhez a theologiai tanároknak a nem állami tanárok orsz. nyugdijintézetébe való bevétele tárgyában s mikor a miniszter egy kerek esztendő leforgása alatt sem méltatja feleletre: akkor az ügy *szorgalmazásával* megbizza azt az elnökséget, a mely maga nyiltan kijelenti, hogy ő a kérdés ilyen megoldásának nem volt barátja. Hanem, ha parancsolnak vele . . Persze, ki fogja majd a jövő évben rosz neven venni, hogy az öreg lábak nem járhatnak gyorsan?! Ilyen példák eléggé mutatják, hogy a konvent határozataival szemben egy új tudományra van szükség, a melyik arra tanít meg, hogy mely határozatát akarja maga a konvent komolyan vétetni s melyiket nem.

Midőn a konvent egyfelől ilyen határozatlan magatartásával saját súlyát kisebbíti, tekintélyét koczkáztatja, másfelől sok mindennel elárulja, hogy az egyetemes magyar reformált egyház ügyeinek vezetésében nem tanusít olyan széles látókört, a milyent tőle méltán várnánk. Ime a példák: Tisza Kálmán a konvent elnöke tavaly kénytelen volt bevallani, hogy a mit most a konvent kér a minisztertől, a theol. tanároknak az orsz. nyugdijintézet kötelékébe való felvételét, azt annak idejében éppen ők az egyház részéről akadályozták meg. Szilágyi Dezső csak most vallotta be, hogy ha annak idejében gondoltak volna arra: ma a horvát-szlávon magyar ref. missió lelkészei is részesülhetnének a fizetésük állami kiegészítésében. Azok a minduntalan felmerülő pótló tárgyalások, melyeket a miniszterrel a lelkészi fizetések kiegészítése tárgyában folytatnak, kiáltó bizonyságai annak, hogy mennyire hiányzott ez ügyben a vezetők-

nél az egységes, jól átgondolt és a részleteket is felölelő, áttekintő és érvényesítő tervszerüség. Ma már a vak is látja, hogy e sokat magasztalt törvény alkalmazásánál is éppen a tiszta magyar nemzeti ref. egyház húzza a legrövidebbet és hogy ez a törvény sem a magyar nemzeti államra, sem egyházunkra nézve nem eredményezi azt, a mit tőle vártunk. És az egyházi adózásügy rendezésének évek óta napirendre tüzött kérdéséről mit szóljunk? Két év alatt *„félretettünk“* e czélra 28 ezer koronát és — a megoldáson gondolkozunk. A szomorú példákat nem volna nehéz sokszorozni, de hagyjuk ezt! Magunk vagyunk a legfőbb hibások, mert nem termelünk eszméket, mert gyámsághoz szoktattuk magunkat.

Míg ezek a dolgok még csak gondolkodóba ejtenek: az az erélytelen meghunyászkodás, melyet egyetemes egyházunk magasabbrendü érdekei, méltósága védelme körül tanusítunk — ez valóban elszomorító. A most lezajlott konvent két példát mutatott erre. A kissebbiken kezdem.

Az egyik egyházkerület védelmi intézkedéseket sürget a konventnél az egyházunkat bomlasztó szekták s különösen a baptisták garázdálkodásai ellen. És a felelet? — Tessék fokozni a hitélet erejét és mindenkinek gondoskodni saját védelméről. Nem akarom kicsinyleni az ezen határozatban foglaltató igazságot, sőt akarom, hogy értsük meg, a kiket illet, az e határozatban rejlő szelid s bizonyára nem alaptalan szemrehányást. De kérdem, nem gondolt a konvent arra a csáberőre, mely a titokzatosságban rejlik s arra a fanatizmusra, mely az elnyomottakat, üldözötteket jellemzi, a kiknek első sorban éppen elnyomatásuk szerzi a barátokat? Meg vagyok győződve, hogy ha a konvent hivatalosan felhivja erre a miniszter figyelmét s ez által alkalmat ad arra, hogy — mondjuk — bizonyos szekták az állam részéről elismertessenek és megkövetelhesse tőlük a nyomában járó szervezkedést: a védekezésre a legjobb útat választotta volna. Mert minálunk ma még a szekták vonzereje bujkálásukban, titkolódzásaikban, itt-ott folyó üldöztetésükben és a kebelükben grasszáló prófétáskodó anárchiában van. A mely pillanatban a napvilágra kerülnének elismerten, rendet feltételező szervezetben: elsenyvednének, mint a — penész. Nem volna szabad felejtenünk, hogy vannak *«élősdiek»*, a melyeknek haláluk, ha önálló életre kényszerítetnek. Nálunk — legalább még ezidőszerint — ilyenek a szekták.

Súlyosabb dolog a másik, a konvent ez évi híres nagy ténye: az *«erdélyi püspök»* czim kérdésében elfoglalt álláspontja. E kérdésnél súlyos belső bajunk került napvilágra. Eddig is meg volt, sokan reá is mutattak, de legalább leplezni, takargatni lehetett. Mostantól kezdve világos, a tagadás semmit sem ér. Konventünkre s általán egyházi életünkre nehéz lidérczynyomás nehezedik, mely megbénítja lélekzésünket, elernyeszti akaraterönket.

E kérdésről szólva, tartozunk egy felvilágositással. A minden furfangra és kormányszolgálatra kész politikai sajtó évek óta úgy tárgyalja e dolgot, mint a mely a Br. Bánffy Dezső „bosszupolitikájának“ eszköze, s a mely nem is vert volna fel hullámokat, ha Bánffy báró nem fujta volna. Nós, hát erre az idétlen inszinuáczióra, mely egyként sérti úgy a kerületet, mint a volt miniszterelnök egyéniségét, ki kell jelentenünk, hogy e kérdésben ő az erdélyi egyházkerületben egyenesen a csillapító szerepét töltötte be. Ama hires első miniszteri rendelet megjelenése után lapunk s vele épen e sorok irója volt az, ki a pár napra rá összeült egyházkerületi közgyülés tagjai közt agitácziót indított e kérdésnek azonnal való felvetése s a sérelmes miniszteri rendelettel szemben való állásfoglalás iránt. A mi midőn az elnöklő főgondnoknak, az akkor már leköszönt miniszterelnöknek tudomására jutott, maga kérte a dolognak elhalasztását, biztosítván az illetőket, hogy ha csakugyan sérelem forog fenn, annak orvoslására a hivatott tényezők módot fognak keresni, de ő a maga részéről minden nagyobb zaj elkerülését óhajtja. Csak egyedül ennek tulajdonitható, hogy e sérelem hivatalos tárgyalásában egyházkerületünket az erdélyi szász evangelikus egyház megelőzte.

Ismerve a Báró Bánffy Dezső egyéniségét, vártuk, hogy „zaj nélkül, de erélyesen“ keresnek és találnak orvoslást a hivatott tényezők. Nos, a mi egyházkerületünk kereste is „erélyesen“, a konvent pedig már tavalyi ülésében „zaj nélkül,« egyetlen felszólalás nélkül — némán. Az orvoslást, a miniszter második körrendeletét e tárgyban ismerjük. Miután — mondja — „erdélyi püspök“ és „erdélyi róm. kath. püspök“ ugyis egy dolgot jelent(!) lehet akármelyiket jogosan használni. Mi ez ellen „erélyesen“ tiltakozva a törvényhozáshoz fordultunk; a konvent pedig — hála az erdélyiek igazság- és önérzetének, — nem épen némán! tudomásul vette és „ez idő szerint“ megnyugodott benne. Hogyan? Hát nem látott sérelmet benne? De igen, — ezt egyhangulag konstatálta. De hát akkor a Zsin. törv. 58. §. d.) pontban előirt kötelességéhez mérten micsoda *szükséges* intézkedést tett ennek elháritására? — Tudomásul vette és ez „idő szerint“, „tekintve a tekintendőket“ megnyugodott benne. Igen, mert ez volt a „szükséges“ intézkedés egy csávába került miniszter megszabadítására és egy kormányt érhető kellemetlenség elhárítására. Bánffy Dezső báró pedig hiába igyekezett megmagyarázni, hogy a zsinati törvényben a »szükséges“ kifejezés az egyház- és nem a kormány érdekeire vonatkozik. — Leszavazták.

Bámulva kérdezzük, hogy miként történhetett ez, hogy a konvent saját jobb belátása ellenére cselekedett? A magyarázatot az a li-

dércznyomás szolgáltatja, melytől a konvent szabadulni nem tud s amelynek neve — *politika*. A politikának egyházi ügyeinkre gyakorolt káros hatását eléggé érezzük arra, hogy keressük immár a szabadulás útját. A ki megszabadít e lidércznyomástól, nagy jót fog tenni egyházunkkal s hálánkra érdemes.

Nagy Károly.

A romániai ev. ref. egyház és hivei.

Minden körülmények között figyelemreméltó az a felszólalás, melyben Barabás Endre polg. isk. tanár úr e lapok hasábjain a romániai magyarokról s azok ref. egyházairól emlékezett meg. Különös érdeme pedig az, hogy a kérdést felszínre hozta, hiszen eddig csak lappangott. Tudott ez is, az is róla, talán még megbeszélések tárgyát is képezte, de teljes nyílvánosságra csak ő hozta s így megadta az alkalmat másoknak is, hogy hozzászóljanak.

Részint ez, részint az a körülmény, hogy magam is 1889-től kezdve csaknem 3 évig voltam a missió segédlelkésze, s azóta is viszonyaimnál fogva folytonos összeköttetésben vagyok a bukaresti magyarsággal, késztet arra, hogy egy pár szóval hozzájáruljak a felvetett kérdés megvilágításához.

A bukaresti ref. egyház alakult a mult század első évtizedében, Sükei Imre maros-széki származású ref. lelkész vetette meg alapját. Első temploma fából volt, melyet 1865 körül bontottak le. A mostani uj templomot az akkori lelkész Koós Ferencz épitette, ki apostoli buzgósággal összekoldulta annak költségeit. Nevének emlékét hirdeti a bukaresti ref. templom és a ma is virágzó magyar társulat. De fennen szól erről az összes bukaresti magyarság szellemi élete is, mert a mi intézmény ott ma virágzóban van, annak eredete mind az ő kezdeményezésére vihető vissza. Működése előtt az egyház, a künlévő magyarság, csak lappangott, ő ébresztette öntudatra, ő mutatta meg a haladás irányát.

Kivándorlóink túlnyomó része iparos, más része cseléd vagy gazdasági munkás, az értelmiségből egy pár kétes exitenczia (tisztelet a kivételnek!) ha arra veszi vándorutját. A régi időkben több is ment ki, jobban is volt dolguk. Ezeknek ivadékai vagy románokká lettek, vagy az üldöztetés, gunyolódás és esetleg a boykottálástól való félelem miatt szégyenlik, sőt letagadják magyar voltukat. Ha élni akarnak, kénytelenek így tenni. Ott a testvérek között nagyobb a sovinismus, mint itt nálunk. Erdélyi egyházkerületünk néhai püspökének Borosnyainak egyik utóda, mint bukaresti orvos az egyháznak gondnoka volt. Fia ügyvéd, de nem érintkezik a magyarsággal. Ugyancsak orvos és főgondnok volt Dr. Lukács is. Utódai nem tudnak magyarul. Szöllősi volt főgondnok fiai szép társadalmi állást foglalnak el, de nem magyarok. Sokat lehetne elősorolni az értelmi osztályból, kiknek gyermekei ma már azt állítják, hogy elődeik Deczebál vagy Traján (melyik is a kettő közül?) katonái között keresendők. Még inkább így van ez a többi kivándorlóval. Innen hazulról vitt ismeretük legtöbbször az irás és olvasásra szorítkozik. Nemzetünk multjának története ismeretlen előttük. A folytonos gunyolódásban, lenézésben, üldözésben nem csoda, ha különb származású és multú nemzetnek tartják a románt a magyarnál. Gyermekeiknek egytizedrésze ha beszél magyarúl. Ezt az egytizedet a ref. egyházak mentik meg az elveszéstől.

A most bevándorlók nagyobb része nem telepszik meg állandólag Romániában. Egy része csak az év bizonyos szakában „szerezni" megy; más része 2—3 évre, hogy „összeszedje" magát. De vagy a jóllét, vagy a nyomoruság, vagy a könnyü élet ottrekeszti nagyrészöket.

Főbb vonásokban ilyenek azok, a kiknek lelkiszükségletét ki kell elégítsék a rómániai ref. egyházak, és ezek épen nemzeti és felekezeti szempontból kell tekintsenek, legalább a külsőségekben, hiveiknek helyzetére, felfogására, állapotára s némi tekintetben a környzetre is. Ha ezekre nem figyelnek, hiveik elfordulnak s mind felekezeti, mind nemzeti szempontból reánk nézve elvesznek.

Ezért van az, hogy tekintettel a magyar lutheránus hivekre a romániai ref. egyházakban úrvacsoraosztás alkalmával a kenyér és ostya egymás mellett van a tányéron, egyes keresztelések és esketések alkalmával gyertyákat gyujtanak a templomban, temetéseknél pedig mindig, még a pap kezébe is égő gyertyát adnak. Épen így nem lehet kárhoztatni azt sem, hogy a sátoros ünnepeket ref. híveink a románokkal együtt ünneplik. A mint említém is, nagyobb részük, és legtöbbnyire épen azok, akik anyagi áldozatokkal is fönntartják ottani egykázainkat, iparosok. Minden iparosnak épen a nagy ünnepek előtt van a legtöbb dolga és jövedelme. Lehet-e azt követelni tőlük, hogy 3 napig beszüntessék munkájukat? Ha beszüntetik: egy évben legalább 15 napot a legjobb munkaidőből elveszítnek; ha nem szüntetik: nem lesz alkalmuk az ünnepeket saját egyházukban megülni. A mi románaink legnagyobb részben a földmivelő osztályhoz tartoznak és azok nem veszítnek semmit jövedelmükből, ha itt külön tartják is meg ünnepeiket.

Nagyon igaz az, a mit Barabás Endre úr az egyházi alkamazottak kevés fizetéséről ir s a lelkészhiányon kivül talán épen ennek tulajdonítható, hogy a romániai 5 lelkészi állomás közül csak egy van betöltve most rendes képesítésű lelkésszel. Az igaz, hogy a hívek is, bár nem túlságosan, de mégis meg vannak terhelve az egyháznak fizetendő stóla — templom — és tandíjakkal.

Lássuk miben áll ez utóbbi kérdés!

Bukarestben az I. rangu (bocsánat! igy nevezik ott hivatalosan) temetésért fizetnek 50 leit. (Egy lei 80—94 fillér az ázsió szerint.) Ez a mi pénzünk szerint 40—48 korona. Ebben benne van a sirásó (6 lei), harangozó (2·50 lei), kántor (3 lei) és a pap (6 lei) fizetése, a többi marad az egyház fentartására. Ezért a pap a kántorral elmegy a házhoz s ott egy könyörgéssel »felveszi« a halottat s a harangok zúgása között elviszi a templomba. Ott ravatalra helyezik s következik egy, a rendes vasárnapi istenitiszteletnek megfelelő gyászszertartás. Innen a temetőbe mennek, ott is rövid beszéddel elbucsuznak

a halottól. Nálunk, ha valaki *ilyen* ünnepélyességgel akarja halottját eltemetni, fizet a papnak legalább is 20—50 koronát, a kántornak 10—30-at s ezenkivül a harangozónak és sirásónak. *A szegényeket ott is teljesen díjtalanul temetik el.* Igy az egyház stóladíj szedését jóformán csak a papra és tanitóra nézve lehet terhesnek nevezni, de az ottlevő egyháznak szüksége van azokból a stóladijakból fennmaradó jövedelemre, mert a segítségen kivül, melyet tőlünk kap, abból fizeti alkalmazottait. Tőkéje nincs, kénytelen igy tenni s épen igy tesz az ottlevő német luheránus és és poliglott róm. kath. egyház is, habár azok nem szorulnak reá. A ki igénybe akarja venni az egyház szolgálatait, az ha szegény: ingyen teheti; ha módja van reá: nem érezheti túlságos tehernek annak az 5 leinek a fizetését, a melylyel felekezetét és nemzetiségét dokumentálhatja. Hiszen itt nálunk 500 egyház közül nincs 10, a melynek tagjai ekkora, vagy ennél sokkal nagyobb terhet ne hordoznának, daczára annak, hogy nincs annyi jövedelemforrásuk, mint az ottvalóknak. Bár nem nagy, de mégis csak terhe ott élő hiveinknek a stóla, templom- és tandíj fizetés. Ezeket levév róluk, nagy lendületet nyerne anyaszentegyházunk.

Sokkal veszedelmesebb jellegű ennél a lelkész- és tanítóhiány. A költséges életmód, a reprezentáczió, a család tisztességes fentartása, a gyerekek taníttatása abból a kevés fizetésből, melyet az egyház ad, nem telik. Idegenek között nyomorogni: nem lehet csábító! Nagyobb fizetést az egyházak nem adhatnak. Nekik nincs miből. *A hiveket jobban megterhelni nem lehet, nem szabad.* Ha ezt teszik: a czéllal ellenkező irányban haladnak. Tudomásom szerint egyházkerületünknél is ki van merítve minden alap, mely a nagyobb segélyezést lehetővé tenné. Külön e czélra papokat nem nevelhet, nincs pénze, nincs anyaga hozzá. Az állam a román kormány túlkapásaiba, melyekkel iskoláinkat kivetkeztette nemzeti és felekezeti jellegéből, politikai okokból nem tud, nem akar, vagy nem szólhat belé. De igy tovább nem maradhat, mert egyházaink, iskoláink ezek miatt nagy misszójukat nem teljesíthetik! Mit tegyünk ily körülmények között!?

(Vége következik.)

Jung Ferenc
ev. ref. lelkész.

Az egyetemes konvent.

(Általános tudósitás.)

A konvent április 17-én kezdette meg ülését Budapesten, a reform. gimnázium disztermében.

A konvent világi elnöke volt Tisza Kálmán. Egyházi elnöke Kun Bertalan. Tanácskozás előtt Kún Bertalan mondott imádságot Az ülést megnyitotta Tisza Kálmán. A választott képviselőket igazolták. Molnár Albert emlékét jegyzőkönyvben örökítették meg.

Jegyzőkké választották, egyházi részről, Sass Bélát, Radácsi Györgyöt; világi részről Molnár Bélát, dr. Nagy Dezsőt. Megalakitották a közjogi, közigazgatási, az iskolaügyi tőkesegélyző bizottságokat, az egyetemes tanügyi bizottságot.

Kenessey Béla a következőkben tette meg jelentését a közalap mult évi állapotáról: Hátralék 1901 jan. 1-én 16.365 korona. 1901-re megajánltatott 153.855 korona. Tőkeegyenleg 193.604 kor. 34 fill. E számla terhére kiutalványoztak 178.731 koronát. Építkezési segélyül az öt egyházkerületnek 3404 koronát utalványoztak. A 1900 évi folyószámla bevétel 506.891 korona. Kiadás 301.284 korona A közalap vagyona 2,166,000 korona; a Jordán-alappal együtt 2,463,910 korona. Az 1901-ik évi költségelőirányzat a következő:

Kiadások: tőkésités 64,890 kor; missziói segélyre 40,564 kor., orsz. özvegy-árva-gyámintézetre 25956 kor., egyszersm indenkori segélyekre 17.934 kor tőke segélyekre 87.782 kor. egyházi adóterhek csökkentésére 14.000 k., kiegyenlitésekre 19.961 kor., Összesen 270.501. kor. Bevételi előirányzat 270.501 kor.

Azt is határozták, hogy a horvátszlavoniai lelkészeket is fogják segélyezni.

Április 18-án tárgyalták a tiszáninneni egyházkerület kérését, mely szerint 300.000 korona kölcsönt kér a közalaptól, a sárospataki főiskola szükségeire. A kérés nagy vitát támasztott. A kölcsönt azonban nem szavazták meg. Mert igy könnyen széthordódnék a közalap és nem lehetne czélszerüen kezelni. Azután következett a kongrua-bizottság javaslata, mely szerint mondja ki a konvent, hogy a kongrua segély kiutalása ne az egyházkerületekhez, hanem a konventhez történjék. A konvent kimondotta, hogy saját joga, hogy a miniszterrel megállapitsa, hogy mily részletekben és mely adóhivataloknál történjék a kongrua kiutalása. A kongruaösszegeket jövőre is az egyházkerületekhez fogja utalni a miniszter. A konvent kérni fogja a minisztert, hogy a kongrua-segélyek kiutalványozása félévi előleges részletekben történjék. Arra is kérni fogja a minisztert, hogy ez évben a lelkészek özvegyei megkapják a kongrua-segélyt.

Április 19-én a következőket tárgyalta. Elhatározta, hogy felterjesztést intéz a miniszterhez, hogy intézkedjék az iránt, hogy a lelkészi kongrua birói foglalás tárgyát ne képezze.

Szintén pártolólag fogja felterjeszteni az erdélyi egyházkerület igazgató tanácsának azon kérését, hogy az ideiglenesen helyettes lelkészekül alkalmazott végzett papjelöltek részére is folyósittassék az állami kongrua-összeg. Az iránt is felterjesztés történik, hogy jövőre a lelkészek közalapi tartozásaikat, mint egyéb adókat levonásba tehessék. Azután Váró Ferencz előterjesztette a gimnáziumi tantervjavaslatot. A konvent elfogadta és elhatározta, hogy megküldi az egyes egyházkerületeknek, ahhoz alkalmazkodás végett

A gerendi egyezség életbeléptetésének napjául jun. 1-ét tüzte ki a konvent.

Tisza Kálmán inditványára elhatározta a konvent, hogy zsinati bizottságot alakít, a mely a zsinati tárgyakat előkészíti és az 1901-ik évi konvent elébe terjeszti. A bizottság elnökei: Kún Bertalan, Tisza Kálmán; helyettes elnök br. Bánffy Dezső. Az *erdélyi püspöki* czim kérdése heves vitatkozást idézett elő, mert sérelmesnek tartották a miniszter válaszát. A válaszszal senki nincs megelégedve, mert sérti a vallásegyenlőséget, mégis *ezuttal* levette e czim kérdését napirendről, a miniszter válaszát egyszerüen tudomásúl vette. (A fontosabb kérdések körül folyt viták-ról jövő számunk részletesebb tudósítást hoz.)

TÁRCZA.

Bethlen Gábor fejedelemnek

a deési ev. ref egyházközség birtokában levő két adomány-levelének ismertetése.

(Felolvastatott Szolnok-Doboka vármegye irodalmi, történelmi stb. társulati ülésén)

Mielőtt tulajdonképeni tárgyammal foglalkoznám, kötelességemnek tartom, az ismertetésre felvett okmány keltét megvilágositó előzmények elmondását. Bethlen Gábort Erdély rendei a kolozsvári országgyülésen 1613. október 23-án választották fejedelemmé. Minthogy azonban, mint azt Nagy Szabó Ferencz csipősen megjegyzi, a rendek „Féltekben liberae eligálták Bethlen Gábort", Bethlen Gábornak sokat kelle küzdeni, mig fejedelemségében teljesen megerősült. Mindjárt uralkodása kezdeten a törökökkel gyült meg a baja, mert, mint a töröknek segítségül hivása alkalmával igérte volt, Lugos várát késedelmezett átadni. Ezért Ali basa elébb Báthori Gábor öccsét, Andrást, később pedig a töröknek tömérdek adót s e mellett Lippát és Kis-Jenőt is kináló Gyarmathi Balassa Zsigmondot biztatta Bethlennel szemben erdélyi fejedelemséggel. A törökök részéről jövő áskálódásokat a porta által elismert fejedelem sokkal könnyebben legyőzhette, mint azt az aknamunkát, melylyel új meg új cselek kigondolásában el nem fáradva, a bécsi udvar igyekezett Bethlen fejedelemségét megsemmisiteni s Erdélyt a császár uralma alá juttatni. E részről a legvérmesebb és legveszedelmesebb volt Kendi István, ki a Báthori Gábor fejedelem ellen szőtt széki összeesküvés nem sikerülte után, a büntetés elől Magyarországra menekült ugyan, de a kit Bethlen, az 1614 diki medgyesi országgyülésen megsemmisitvén Báthori Gábor proscriptioit, hazájába visszafogadott, tanácsossá tette, udvari tisztségre emelte, pénzt is adott neki. Kendinek azonban, ugy látszik, nem volt elég az 1610-diki leczke; Bethlen ellen is konspirálni kezdett s érintkezésbe lépett Homonnay Drugeth Györgygyel, magyarországi gazdag, hatalmas főurral, kit már Báthori Gábor alatt katholikus fejedelemjelölt gyanánt emlegettek. 1615 elején a felső-magyarországi vármegyék már erősen nyugtalankodtak, mivel mindenfelé beszélték, hogy Kendi katonákat fogad Homonnaynak Erdélybe való bevitelére. S minthogy a Bethlen ellenes törekvéseknek erős szálai lehettek Belső-Szolnok vármegyében is, amennyiben egyik főispánja, Monostorszegi Kun István, Kendiékkel egyetértett valószinü, hogy Bethlen Gábor erdélyi fejedelemnek 1615. tavaszán, Deésen való időzése épen a jelzett mozgalmakkal áll összefüggésben. Nem szándékom folytatni a fejedelemségért történt küzdelmek leirását, csupán arra akartam rámutatni, hogy mily okok inditották abban az időben a fejedelmet arra, hogy városunkban tartózkodjék. Itt léte alatt, 1615. április 5-én adta ki azt a két adomány levelet, melyek a deési ev. ref. egyházközség levéltárának legrégibb, igen becses okmányai. A két adománylevélnek látszólag ugyanaz a tárgya, kevés eltéréssel kifejezései is egyeznek. Mindkettőt Bethlen Gábor fejedelem és titkárja, Beöleöni Gáspár irták alá; mindkettő el van látva a fejedelmi pecséttel is: „két oroszlán által tartott nyilt korona alatt három pajzs, a jobb és baloldaliban Erdély czimere: a sas és hét vármegye csillaggal s félholddal, a Középsőben a Bethlen család czimere: nyillal átlőtt két szemközt néző hattyu. A paizsok alatt: 1614. A körirait: „GABRIEL BETLEN. D(ei). G(ratia). PRIN(ceps). TRAN(sylvaniae) PART(ium). R(egni). HUN(gariae) DOM(inus). SIC(ulorum) CO(mes)." Az egyik okmánynak Pokoly József theol. akad tanár forditásában ez a szövege:

„Mi Bethlen Gábor, Isten kegyelméből Erdély fejedelme, Magyarország részeinek Ura és a székelyek Ispánja stb. emlékezetül hagyjuk jelen levelünk rendeiben, jelezvén mindenkinek, a kiket illet, hogy mi figyelmünkre méltatván a Deés városi iskolában, vagyis gymnasiumban, a szabad müvészetek tanulásában foglalatos tisztes fiatalságnak szegénységét és szükös állapotát, hogy ők magokat táplálhassák, fenntarthassák, a tanulásban serényebbek legyenek és végre, hogy számuk is napról napra szaporodjék, növekedjék: különös kegyelmünkből száz kalongya vagyis kereszt buzát rendeltünk kegyelmesen nekik évenként kiadatni és kiutaltatni azon tizedek bevételeiből és jövedelmeiből, melyek deési sókamaránk számára ugyanazon Deés városunk határáról minden évben beszedetni és összegyüjtetni szoktak, a minthogy jelen levelünkkel adjuk és kiutaljuk is. Ennélfogva jelen levelünk által keményen meghagyjuk és megparancsoljuk, együttesen és külön külön nektek, Nagyságos Wesselényi Anna asszonynak, néhai Tekintetes és Nagyságos Keresszeghi Csáky István meghagyatott özvegyének, továbbá ugyanazon sókamaránk jelenlegi főnökének. Oláh Boldizsárnak és mostani számvevőjének. Vásárhelyi János deáknak, valamint a jövendőbelieknek is, kik időnként beállittatnak, nem különben a mondott deési kamara dézsmái számadóinak s beszedőinek és másoknak is, a kiket illet, vagy illetni fog, hogy látván ezen levelünket, a jövő idők folyamán is mindenkor kötelesek vagytok és tartoztok az elői ott száz kalangya vagyis kereszt buzát, az emlitett deési kamaránk számára beszedetni szokott dézmák jövedelméből, a mondott deési iskola alumnusainak, ugy a jelenlegieknek, mint a jövendőbelieknek, minden hiány nélkül, évenként a maga rendes idejében megadni és megengedni, hogy ők azt a maguk számára felvegyék. Másképen ne cselekedjetek. Jelen levelünket elolvasván, a felmutatónak adjátok vissza. Kelt Deés városunkban, április hó 5-dik napján, az Ur 1615. esztendejében Bethlen Gábor mk. (p. h.) Beöleöni Gáspár s. k. titkár." A másiknak ez a szövege:

»Mi Bethlen Gábor, Isten kegyelméből Erdély fejedelme, Magyarország részeinek Ura és a székelyek Ispánja stb. Emlékezetül hagyjuk jelen levelünk rendiben, jelezvén mindenkinek, a kiket illett, hogy mi azon kegyesség és könyörület által idittatva, melylyel az egyházi rendek, jelesen pedig Deés városunk iskolájának, vagyis gymnasiumának szegény alumnusai iránt, természetünknél fogva birunk és viseltetünk, egyfelől tehát ezen okból, másfelől pedig mivel fejedelmi tisztünkből kifolyólag a mindenható Istennek, az idők viszontagságai következtében elhanyagolt jámbor tiszteletét, a mennyire tőlünk telik helyreállitani, és a tápláltatásukban megfogyatkozott iskolákat, mint az egyháznak veteményes kertjeit, az egyházi személyeknek jelen, nagy szük voltában támogatni óhajtjuk: kegyelmesen elhatároztuk, hegy az elől említett Deés városa gymnasiumába, a tisztes müvészetek elsajátitása végett szereplő és hivatásuk iskolai kötelezettségeit magukra hűségesen felvevő ifjúságnak, összesen és egyenként, a mostaniaknak és jövendőbelieknek, naponként való táptáltatásuk végett, a mondott Deés városi sókamaránk által beveendő sódézmáinkból száz kalangya buzát adunk, rendelünk és adományozunk, a minthogy jelen levelünk erejével adunk, rendelünk és adományozunk is. Ennélfogva keményen meghagyjuk és megparancsoljuk ezen levelünkkel nektek, hiveinknek, nemes gorboi Oláh Boldizsárnak, t. i. deési, sókamaránk mostani főnökének és a jövendőben beállitandóknak is, valamint helyetteseiknek, továbbá mindenkinek másnak, a kiket illet vagy illetni fog, a kik jelen levelünkről tudomást szereznek, hogy ti is mostantantól fogva jövőre, az elől emlitett száz kalangya buzát, a már mondott deési sókamaránk emlitett jövedelméből, az érintett deákoknak vagyis tanulóknak, évenként minden vonakodás nélkül, kiadni és kiutalni mindenesetre tartoztok és kötelesek vagytok Másképen ne cselekedjetek. Jelen levelünket elolvasván, a felmutatónak adjátok vissza. Kelt előlemlitett Deés váro-

sunkban, April. hó 5. napján az Ur 1615. esztendejében. Bethlen Gábor s. k. (p. h.) Beöleöni Gáspár s. k. titkár.«

Pokoly József, ki a régi okmányok olvasásában és forditásában nagy jártassággal bir, a fordítás dolgában hozzám intézett levelében ezt irja: »A fordításhoz nincs mit hozzátennem, hanem csak azt a külö nös dolgot említem fel, a mi engemet nagyon meglepett, hogy a két okmány annyira egy tárgyu, hogy szinte érthetetlen a két különböző fogalmazású levél külön kiadása. A hát lapon az egyik az iskoláénak, a másik a deákokénak van jelezve. De a belső tartalom ezt nem igazolja. Csak erőltetve birtam azt a feltételes következtetést kivonni, a mit alá is huztam, hogy az egyik talán bizonyos (fejedelmi) alumnusoknak, a másik az összes tanuló ifjuságnak szól. De ennek nem volna értelme, mert akkor az összes ifjak is alumnusok volnának. Tehát én a kettőt egy és ugyanazon 100 kalangyára vonatkozó okmánynak tartom, míg valami emlék nem jön elő, mely az egyiket az iskoláénak nem mutatja.« Továbbá megjegyzi Pokoly, hogy: „a deákok számára valónak állított oklevél szövegében ezen kifejezés is előfordul, hogy: „az munia vocationis ut pote cholaria fideliter abeuntibus", melyet én igy fordítottam: „és hivatásuk iskolai kötelezettségeit magukra hűségesen felvevő" stb. Ha volna nyoma, hogy a tanító deákok is kaptak ebből a cameraticumból, ekkor tekintettel a »vocatio«-ra, mely leginkább hivatalra való meghivást és nem hivatást jelöl, igy kellene forditani: „és az iskolai tisztségre való meghivást", vagy: a „tanítói kötelezettségek végzésére való meghivást hűségesen magukra vállaló" stb.«' — Hogy ebben a kérdésben tisztán lássunk, természetesen ismernünk kell az akkori tanügyi állapotokat. Kádár József »Szolnok-Doboka vármegye népoktatás ügyének története" czimü munkájában ezt irja: »A hitujitás korában az iskolát is reformálták. Mindenik felekezet, a lutheránus és ev. ref. a maga egyház tanai ismertetésére fektette a fősúlyt. 1568. tájt beregszói Hagymási Kristóf, unitárius főur, Deés és Aknának tulajdonossa, felekezete számára középtanodát állit fel s azt saját költségén épitteté fel, mely a mostani ev. ref. fiúiskola helyén feküdt« »E középiskolába jöttek tanulásra nemcsak a város, hanem az egész egyházkerületből, mely akkor igen népes és nagy lévén, kiterjedt a Szamos minden völgye, sőt a Sajó és Besztercze vidékére is. (Fosztó, Uzoni-féle kéziratban levő egyházt.)

(Vége következik.)

Vásárhelyi Boldizsár

Konventi segélyezések és lelkészi fizetés pótlások az erdélyi egyházkerületben.

Tudósitónk szives feljegyzései alapján abban a helyzetben vagyunk, hogy már most közölhetjük a részletes segélyezéseket, melveket a konvent részint az orsz ref. közalap segélyeiből egyszersmindenkori segélyül vagy építési tőkesegélyül vagy azon 23 ezer koronából, melyet a miniszter a nyugalmazott lelkészek mellett szolgáló rendes vagy helyettes- és segédlelkészek fizetéspótlására utalt ki, megszavazott.

I.) *Egyszersmindenkori segélyt kapnak*: Bácsi 50 korona. Rákosd 100, Vajda-Hunyad 60, Alvincz 100, Magyar-Sárd 50, Krakkó 150, Zalathna 60, Bágyon 50, Istvánháza 50, Lőrinczréve 120, Maros-Gezse 150, Maros-Gombás 60, Mező-Nagy-Csán 100-Ózd 100, Alsó-Jára 80, Kóród 60, Györgyfalva 50, Vista 50, Méra 100, M.-Gyerő-Vásárhely 50, Magyarókereke 50, Középlak 50, Nyárszó 50, Sárvásár 50, Völcsök 120, Lecsmér 100. M.-Goroszló 60, Girolt 50, Magyar-Köblös 80, Vicze 50, Somkerék 100, Abafája 100, Gernyeszeg 100, Kis-Ilye 80, Köbölkút 60, Magyar-Fülpös 100. Maros-Jára 100, Mező-Ujlak 150, Radnótfája 80, Sárpatak 60, Száltelek 50, Csejd 60, Maros-Szentkirály 100, Kis-Görgény 50, Göcs 80, Koronka 100, Seprőd 50, Ny.-Szt.-Imre 50, Bere-Keresztúr 150. Bere 50, Hagymás-Bodon 100, Ny.-Gáltalva 100, Kebele-Szt.-Iván 50, Baczka-Madaras 100, Mája 100, Csikfalva-Szt.-Márton 50, M.-Szabéd 50, Szt.-Gericze 150, N.-Adorján 80, Fintaháza 50, Ákosfalva 50, Tompa 80, Jedd 50, M.-Keresztur 50. Galambod 100, Gyalakuta 50, Szász-Dányán 50, Mező-Bodon 100, Kis-Solymos 150, M.-Péterfalva 100, Balázsfalva 50, Magyar-Lapad 120, Aszszonynépe 50, Magyarós 150, Magyar-Hidegkút 150, Parajd 50, Kőrispatak 100, Bikfalva 50, Hodgya 150, Héjjasfalva 50. Dobó 80, Égc 50, Farczád 50, Patakfalva 50, Miklósvár 150, Baróth 120, Nagy-Alta 50, Bibarczfalva 50. Bardócz 50, Komolló 100, Erősd 50, Nyén 50, Köröspatak 120, Árapatak 50, Fel-Doboly 50, Papolcz 80, Márkosfalva 80 kor.

II. *Épitési tőkesegélyt kapnak:* Marosujvár 200, Balázsfalva 400, Szászsebes 600, Szentegyed 200, Ikland-Kaál 40 koronát.

III. *Fizetési kiegészitést a következő egyházakban szolgáló rendes, helyettes vagy segédlelkészek*: Sz.-Kocsárd, Pap István 500 K. Középlak, Nagy Mihály 500 K. Magyar-Valkó, Mihálcz Ákos 500, Szent-Margita, Kovács Gábor 349 K. Magyar-Borzás, Sipos Gyula 300 K. Magyar-Nagy-Fülpös, Kövendi Kálmán 394 K. Uzdi-Szent-Péter, Ifj. Vályi János 500 K. Bere-Keresztur, Kolozsvári József 500 K. Mező-Panit Boér Károly 461 K. 64 fill. Magyarós, Orbán Béla 250 K. Nagy-Ernye, Jenei Sándor, 500 K. Besztercze, Balázs József 411 K. Sárvár-Szász-Bréte, Menyhárt Elek 188 K. 18 fill. Vámos-Gálfalva, Tóth László 250 K. Kézdi-Márkosfalva Kelemen Győző 446 K. 07 fill. Málom, Jakaházi Dániel (tudósitónknak nem sikerült feljegyezni, hogy mennyit? — de kap.)

A III. sz. alatti kimutatásban itt-ott fordulhatnak elő apróbb tévedések, melyekért a tudósító elnézést kér. A 23 ezer koronából a konvent most csak 15 ezeret osztott k. Ebből Erdély, mert a segédlelkészi ügyek hivatalosan rendbehozattak, több mint 6000 koronát kapott. De a fennmaradt összegből kapnia kell még Szász-Régen, Harangláb, Hosdát, M.-Péterfalva, M.-Léta, M.-Gy.-Vásárhely, Vista, Kolozs és Tür számára is, hol az elaggott, vagy elnyomorodott lelkészek mellé vagy helyett is feltétlenül segédlelkészek lesznek alkalmazandók. Ha megérkeznek, a „hivatalos" kimutatásokat lelkésztársaink tájékoztatására is sietünk közölni.

Tudósító.

Különfélék.

Dr. Bartók György püspök urat névnapja alkalmából a kolozsvári földészek énekkara szerenáddal tisztelte meg. A számos testület és barátok jókivánataihoz lapunk is csatlakozik, kivánván, hogy a jó Isten munkás életét anyaszentegyházunk javára sokáig tartsa meg.

Néhai Molnár Albert theol. tanár emlékezetét az egyetemes konvent, melynek négy éven keresztül volt munkás tagja, jegyzőkönyvében örökítette meg. Bizonyára ezt fogja tenni minden testület, melynek ő munkás tagja volt. Ezek fényesen fognak beszélni a Molnár Albert jelleméről. Más védelemre az nem szorul. Az igaznak emlékezete áldott!

A tanítványok Molnár Albert emlékeért. Azon általános felháborodástól, melyet a „P. E. és I. L." „Necrolog"-ja, mindenfelé keltett, a boldogult-

nak tanítványai is mélyen érinttettek s szeretett tanáruk áldott emlékezetének a következő beküldött sorokban kelnek jogos védelmére.

Kivonat a kolozsvári ev. ref. theol. fakultás internátusa „Ifjusági Egylet“ ének 1901 évi április hó 20-án tartott közgyülési jegyzőkönyvéből.

„Elnök a gyülés megnyítása után tárgyalás alá véteti a tárgysorozat első pontját: hogy milyen álláspontot foglaljon el az ifjúság „Sz. F.“-nek a „Protestáns Egyházi és Iskolai Lap“ 1901. márczius 31-iki számában megjelent, néhai Molnár Albertről, szeretet tanáráról szóló nekrologjával szemben.

Többek hozzászólása után a közgyülés egyhangulag a következő határozatot hozta: Megbotránkozva veszi tudomásul azt a kegyeletlen nekrologot s a benne foglalt ferdítések miatt határozottan elitéli. A jegyzőkönyv ezen pontjának szives közzétételére azon lapok szerkesztőségét felkéri, melyek ez ügygyel foglalkoztak.“

Kolozsvár, 1901. április 23.

Lovass Aladár, egyleti elnök. — *Tóth János*, egyl. jegyző.

A kegyelet megnyilatkozásának szép jele ez. Méltó ahhoz az ifjúsághoz, melynek Molnár Albert volt a Mestere.

Vajda Ferencz szászlónai pap, kit a népies egyházi-irodalom egyik buzgó munkásának ismerünk a „Koszoru“ füzetekből és „Téli Ujság“-ból, az egyh. értekezlet választmánya felkérésére belépett a „*Vasárnap*“ szerkesztőségébe, mint *főmunkatárs*. Isten áldása legyen munkáján!

A nagy-ajtai ev. ref. egyházba 27. évi üresség után e hó 21-én iktatták be az uj lelkészt ***Sándor András*** lelkész aa. személyében. Gratulálunk. Egy rövid tudósitást is kérünk.

Zathuretzky Kálmán nagy-ajtai szolgabiró úr az uj pap beiktatatása alkalmából 20 koronát volt kegyes adományozni a Szeretetház javára. Rendeltetési helyére juttatjuk. Ismét egy Zathuretzky, ki az elődök nyomán akar és fog járni. Mig nagybátyja Zathuretzky Gyula megteremtette a ***baróthi*** ref egyházat, Zathuretzky József. Kálmán fiával új életre hivta a ***nagy-ajtait***. Ezek az urak egyházmegyéjüknek (erdővidéki) valóban gondnokai. Tündöklő példák. Az Ur áldása legyen rajtuk és munkáikon! Találjanak minél több követőkre!!

Tájékoztatás. Az erdélyi ev. ref. egyházkerület egyházi „Értekezlete“ május hó 29–31. napjain Székely-Udvarhelyen fogja megtartani 1901. évi első vidéki rendes közgyülését. A közgyülést előkészitő bizottság védnökei: az udvarhelyi ev. ref. egyházmegye részéről: Ugron János kollegiumi gondnok, országgy. képviselő; a székelyudvarhelyi ev. ref. egyházközség részéről pedig Kassay F. Ignácz főgondnok, ny. polgármester Ügyvivő elnökök: Dr. Kovács Mór ügyvédő, világi presbyter az egyh. megye, Gyarmathy Ferencz ügyvédő, világi presbyter az egyházközség részéről és Biró Áron fiókköri elnök, beszolgáló lelkész. Az elfogadó bizottság elnöke Dr. Damokos Andor alispán, presbyter; az elszállásoló bizottság elnöke Szakács Zoltán polgármester, presbyter; az elfogadás, istentisztelet és közgyülés sorrendjét készitő bizottság elnöke Biró Áron beszolgáló lelkész; a felolvasó, ének- és zeneestélyt rendező bizottság elnöke Dr. Mezei Ödön orvos, kollegiumi főgondnok, presbyter; az ismerkedést és a társas ebédet rendező bizottság elnöke Dr. Kassay Albert városi orvos, presbyter. — Nevezett elnökök szives készséggel adnak további felvilágositást. Az ellszállásolás tárgyában a megkereséseket május hó 20-ig fogadhatja el nevezett bizottság elnöke: Szakács Zoltán polgármester. Székely-Udvarhely, 1901. április 20. Az egyházmegyei Értekezlet nevében: Az elnökség. „Székely-Udvarhely.“

Kunez Elek, kir. tanácsos, kolozsvári tankerületi főigazgató, mint a vallás- és közoktatásügyi miniszternek az állami főfelügyeleleti jog szempontjából kiküldött megbizottja, e hó 18. és 19. napjain végezte a zilahi ev. ref. főgymnasiumnál hivatalos látogatását. A látogatás végeztével tartott éztekezleten első sorban annak az örömének adott kifejezést, hogy immár nem kell többé az intézet nyomoruságos, majdnem tarthatatlan elhelyezési viszonyairól, rozzant épületeiről panaszkodnia; mert ha az uj, pompás iskolaépület csak a tervrajzokon van is még meg, de, minthogy a törvényhozás már megszavazta a kért 170,000 koronát, tehát csak a financzirozás nem könnyü, ám nem is lehetetlen feladatát kell megoldani, remélhető, hogy már ez év nyarán hozzáfognak fölépitéséhez. Azután a tanitás és a nevelés munkája terén látott eredményekkel s általános haladással szemben adott kifejezést elismerésének, rámutatva egyszersmind azokra a részletekre is, amelyek még javitást és fejlesztést követelnek.

Protestáns nők lapja. Vargha Gyuláné tollából igen lelkes felhivást vettünk. A felhivás mély vallásos meggyőződéssel mondja, hogy szükség van arra, hogy a Lorántffy Zsuzsánna egyesület adjon ki egy evangeliumi irányu lapot a magyar protestáns nők számára. A lelkes felhivás megérdemli az elolvasást, meg az ügy pártolását. Épen azért sajnáljuk, hogy lapunk csak kivonatosan közölhetí, mivel tere csak ezt engedi meg. »Mintha a Szentlélek fuvalma rezdülne át a sziveken, mintha hallani kezdenők ama szélnek zugását, melyről nem tudjuk, honnét jő és hová megyen, de melyről érezzük, hogy ellenállhatatlan, s a kit egyszer megragadott, azt viszi magával, amaz igaz világosság felé, mely megvilágosit minden-e világ született embert«. (Ján. I. 9.) De sokan vannak, kiket nem érintett a Lélek fúvalma; a kik ama néphez tartoznak, melyet az őrállók trombitájának kell figyelmessé tenni a veszélyre, melyben lelke és üdvössége forog. Kik amaz őrállók? Őrálló mindenki, ki az evangengeliumnak megváltó hatalmáról meggyőződött s érzi magában, hogy Isten feladatául tüzte ki, hogy meggyőződését mások előtt hirdesse. Őrálló a pap, a tanító mindenki. Őrállónak van kiszemelve a Lorántffy Zsuzsánna egyesület. Kötelessége buzditó szavát messzire hangoztatni, hogy a trombita fuvását meghallja minden magyar nő, hogy felébredjen a közönyösség álmából. Mert a haza, az egyház iránt való közönyösség, közönyösség a Krisztus iránt az, a mely legtöbb magyar nő lelkét eltölti, s el a protestáns nőket is. *Igy neveltetnek leányaik. Hiszen a vallás nem fontos. Csak a többi tárgyból legyen a kislánynak jó bizonyitványa, tudjon franczíát, zongorát, tánczot, aztán ha a vallás elveit nem tudja, nem baj; a társaságban ugy sincs ezekről szó. Ez a legfájdalmasabb seb a mi társadalmunknak testén.* Azért lehet a nő vallásos is, hiszen ez csak abból áll, hogy néha elmenjünk a templomba kezünkben az imakönyvvel, melyből könnyü az imádságokat leolvasni. Ezen a bajon akar segiteni a Lorántffy Zsuzsánna-egyesület az által. hogy ésszel a *Keresztyén Haradó* helyett *olaj ág* czimen protestans nők számára szerkesztett evangeliumi lapot fog kiadni, havonként egyszer, 16 oldalon. Ára 2 korona. — A lelkes ügyet ujólag ajánljuk alvasóink pártoló figyelmébe.

Az ev. reform. egyetemes éneküggyi bizottság zenei albizottsága tanácskozást tart Sárospatakon április. 26—27-én. A próba-énekeskönyv kiadása lesz a tanácskozás tárgya.

Kérelem. Azon esperes, lelkész és tanár aait, a kikhez annak idején az egyházkerületi egyházi értekezlet tagsági dijaikkal hátralékos (alapitó, rendes és pártoló) tagjainak névsorát még az 1900. évi tagsági dijak beszedése, va-

lamint az 1900. évi Évkönyvet kellő példányban kiosztás, illetve elárusitás végett megküldöttem e helyen tisztelettel kérem fel, hogy a tagsági dijaknak (a mennyiben lehet az 1901. évre is) és az Évkönyvek árának beszedésével siessenek s az összeget május 15-ig czimemre küldeni sziveskedjenek. Az egyházkerületi egyházi értekezlet közgyülését ugyanis május 30—31. napjain fogja megtartani s akkorra a pénztári számadást be kell nyujtanom. Kolozsvárt, 1901. ápril 22-én. ***Molnár Lőrincz*** lelkész, pénztárnok.

Szerkesztői üzenetek

Gy A. Bethlen. — Cs. Zs. Kálnok. Beküldött dolgozataikat a többi közt nem találtam meg.

R. Á. Heidelberg. Meginditottam. Szives üdvözlet.

Tudósítóinknak. Referádaikat kérjük szépen lapunk erjedelméhez mérni és a közérdekü s tanulságos mozzanaokra szoritkozni. Lapunk heti lap és terjedelme egy iv.

Hivatalos rész.

561—1901. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyh. kerületben a kolozs-kalotai egyh. megyébe kebelezett ***magyar-gyerő-monostori egyházközség papi*** állomására pályázat nyittatik.

Javadalom: kényelmes, jó lakás, tágas kerttel, gazdasági épületekkel Fizetés 1016 korona 65 fillér, melyből 812 Kor. 40 fill. a hivek által fizetendő készpénz, a többi a 18 hold 725 öl kan. portio tiszta jövedelme. Ehez járúl 183 korona 35 fillér állami kiegészités.

Pályázati határidő 1901. évi május 18. Folyamodványok nt. Deési Gyula esperes aához küldendők Gyaluba.

Kolozsvárt, 1901. április hó 18-án.

Dr. Bartók György,
erd. ev. ref. püspök.

559—1901. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyh. kerületben a kolozs-kalotai egyh. megyébe kebelezett ***sztánai*** egyházközség ***papi*** állomására pályázat nyittatik.

Javadalom: jó és kényelmes lakás, gazdasági épületekkel, kerttel. Fizetés 580 Kor., mely a hivek által adandó kepének, szolgálmányoknak és a 13 hold can. portio haszonbérének értékét képezi. Ehez járul 624 Kor. 78 fill. állami kiegészités.

Pályázati határidő 1901. évi május 18. Folyamodványok nt. Deési Gyula esperes aához küldendők Gyaluba.

Kolozsvárt, 1901. április hó 18-án.

Dr. Bartók György,
erd. ev. ref. püspök.

565—1901 PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a szilágyszolnoki egyházmegyébe kebelezett ***nagy-paczali*** egyházközség ***lelkészi*** állomására pályázat hirdettetik.

Javadalom: 4 szobás új modern papi lakás, jó karban levő melléképületekkel s kerttel. A miniszteriumi értékelés szerint: földjövedelem 28 Kor. 66 fill., készpénz a bor és faváltsággal 330 Kor. Termény 369 Kor. 71 fill. stóla 50 Kor. alapítványi kamat jövedelem 48 Kor. 50 fill. (Ebből levonás: adókra 11 Kor., orsz. gyámint. járulék 20 K. 67 fill., fuvarköltség 25 Kor.) Igy a papi javadalom miniszterileg 770 Kor. 20 fillérre van értékelve, a melyhez járul 429 Kor. 80 fillér 1200 koronáig végleg megállapitott kongrua.

Ezen lelkészi fizetésbe be van számitva a paczalusai egyház tagjai által adott javadalom is, miért is a megválasztandó lelkész a paczalusai leány-egyházat az itt kitüntetett javadalomért administrálni köteles.

Pályázati határidő 1901. évi május hó 15.

Lelkészi minősitvénynyel, szolgálati bizonyitványnyal fölszerelt pályázati kérelmek fenti napig nagytiszt. Viski Pál esperes urhoz küldendők Zoványra. (Szilágy-megye.)

Kolozsvárt, 1901. április hó 18 án.

Dr. Bartók György,
erdélyi ev. ref. püspök

HELYESBÍTÉS.

Az „Erdélyi Protestáns Lap“ 14-ik száma hivatalos részében 507—1901. sz. a. a deési ev. ref. egyházmegyébe kebelezett ***Ormányi papi állás*** köröztetvén, kánonika porcio haszonélvezete czimen, a lelkész nem 160 + 13 = 173 koronát, hanem 247 korona 30 fillért élvez s igy ezen lelkészi állás összes jövedelme 1200 korona. Tudomás vétel végett.

Pap István esperes.

MEGHIVÓ

A széki ev. ref. egyházmegye »Egyházi értekezleté«-nek mtt. tagjait, 1901 május hó 3-ik napján, Rettegen, a casino helyiségében, d. e. 10 órakor kezdődő, rendkivüli közgyülésre, tisztelettel meghivom.

Tárgyak: az egyházkerületi „Egyházi értekezlet“ közgyüléséből kelt és az egyházi hivatalos lap idei 13 ik számában közzétett határozati javaslatokra véleményes jelentések megadása. Inditványok.

Bethlen, 1901 ápril 22-én.

Megbizásból:
Gyárfás Albert,
egyh. alelnök.

MEGHIVÓ.

A kolozs-kalotai ev. ref. egyházmegye Egyházi Értekezlete ez évi rendes közgyülését f évi május hó 8-án tartja meg Torda-Szent-László. Ezen közgyülésre az Értekezlet t. tagjait és az érdeklődő közönséget tisztelettel meghivom.

Tárgyak: 1. Elnöki megnyitó. 2. Isteni tisztelet, imádkozik nt. Deési Gyula esperes, prédikál Csürös József n.-almási lelkész. 3. Felolvas: Valler József, mákói lelkész. 4. Az egyházkerület értekezlethez felterjesztendő vélemények tárgyalása. 5. Titkári jelentés. 6. Inditványok.

Fölkérem tiszteletes lelkész társaimat, hogy a világi tagokkal közöljék a közgyülés idejét és helyét.

Szász-Lóna, 1901. ápr. 23.

Vajda Ferencz,
értekezleti egyh. alelnök.

MEGHIVÓ.

A rikánbelőli ref. özvegy-árvai gyámintézet tagjait közgyülésre van szerencsém meghivni május 8-ikán délelőtt 9 órára S.-Szentgyörgyre, a szokott helyre, melynek tárgyai lesznek:

A mult évi számadás megvizsgálása; az özvegy-árvai segélyek kiutalása s végül tisztujitás.

Szörcse, 1901. április 22.

Péter Károly,
gyámintézeti elnök.

NYOMATOTT GOMBOS FERENCZ KÖNYVNYOMDÁJÁBAN. KOLOZSVÁRT

IV. Évfolyam. 18. szám. Kolozsvárt, 1901. Május 2.

ERDÉLYI
PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, theol. tanár**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 2. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre. 12 kor.
félévre 6 kor,

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

A konvent és az „erdélyi püspök“ czím.

Egyházkerületünkben — mondhatjuk — általános levertséget okoz a konventnek az »erdélyi püspök« czím kérdésében tanusított utóbbi közönyössége, megalkuvása. És ezt a levertséget ne tulajnonítsa senki az úgynevezett »localis patriotismus« elkeseredésének. Hogy egy jogsérelem történetesen ma csak rajtunk, erdélyieken esett: azért ennek elvi jelentőségét, általános vonatkozását elvitatni nem lehet. Hiszen ha csakugyan egy localis sérelemről volna szó csupán könnyebben beletörődhetnénk. De hát arról volna itt szó? Bizony nem igy tekintette ezt maga a konvent sem. Az egyetemes magyar protestáns egyház sérelmét látta, midőn a miniszter »mai érvényes államjogunk« szerint több vallásfelekezetet megillető közjogi czímet csupán egy felekezetre telekkönyvezett. Midőn egyházkerületünknek ez ellen való felterjesztését a konvent pártolta, magáévá tette: azon tényt konstatálta, hogy itt oly mező adatott a maga egészében *egy* tulajdonos birtokába, melyen közjogunk szerint másoknak is megvan a maguk területe. És felszólalt, hogy a tiszta jogrend szerint ama tulajdonos a felekezeti jelzés által a saját területére szoríttassék vissza.

Vezetett-e valami eredményre ez a felszólalás? Bizony a mi véleményünk szerint éppen semmire sem. Vagy mit jelent a második miniszteri intézkedés? Hogy tovább haladjunk a megkezdett hasonlaton: nem azt mondta ki, hogy ebből a mezőből eddig a tied, azon túl a másé, hanem meghagyva a jogtalan birtoklónak az egész területet, külön emelte ki, hogy abból az *is* az övé, a mi már csakugyan jogos tulajdona. Hasonlat nélkül: meghagyta Majláth grófnak az »erdélyi püspökség«-et s ráadásul — ha már mi úgy kívánjuk — oda adja külön is a mi csakugyan az övé: az *erdélyi*-ből a *kath. püspökséget.*

A bárgyúságig menő naivság kellene ahhoz, hogy ebben a sérelem orvoslását ismerjük el Sőt jogszolgáltatás szempontjából valóságos fokozása a méltatlanságnak. A szomszéd földjén is arató gazda azzal útasittatik rendre: szabad neki a maga földjén *is* aratni, A meg nem illető »erdélyi püspök« czím szélesebb keretéből »jogosan és törvényesen használható« a megillető »erdélyi róm. kath. püspök« czím *is*. »Mert a rendelet sem akart és a mai államjog alapján *nem is akarhatott* mást, vagy többet az »erdélyi püspök« czím alatt érteni, mint az »erdélyi róm. kath. püspök« fogalmát «

Szóljunk hímezés-hámozás nélküli nyiltsággal van-e értelme ennek? Miért szükséges az »erdélyi püspök« fogalmát a sokkal szélesebb fogalmat jelző „erdélyi püspök“ kitétellel jelezni? Miért nem mondja a miniszter azt, a mit mondani akar? És miért mond olyat, a mit nem akart és — saját szavai szerint — „a mai államjog alapján nem is akarhatott“?!

Ezt megérteni a vastag kálvinista nyak egyenességével csakugyan nem lehet.

De épen az okozza a levertséget, hogy a konvent arra az álláspontra helyezkedett: mintha értené ezt az érthetetlen okoskodást. Sőt éppen követni látszik a példát: azt tenni, a mit belátása szerint nem is akarhat. Konstatáltatik, hogy „a miniszter második leíratával senki sincs megelégedve“ Mit kellene hát ebből folyólag akarnia? Nem-e azt, hogy keresse (rajta ne muljék semmi) az orvoslatot?! De mintha csak a páli „azt cselekszem, a mit nem akarok“ ejtené hatalmába a mit nem akarhat, azt teszi: felhagy az orvoslás kereséssel.

Jól ismerjük ezt a megbénító szarkszot. Nem egyéb ez, mint a közélet minden terén nyilatkozó és abban minden őszinteséget és nyiltságot megbénító opportunitás. Türjünk el mindent hallgatagon a jó békességért. Itt is, ott is engedjük megtépetni önérzetünket. Hiszen lényegtelen formalitás, üres czímkérdés az egész. Aztán meg is van már adva az elégtétel, mert kijelentette a miniszter, hogy a „mai államjog“-nak megfelelő czímet *is szabad* használni,

tehát az államjognak meg nem felelő megszünt *kötelező lenni*. Nem helyes a kérdést elmérgesíteni. Nem szabad az országos törvények jelentőségét kicsibe vennünk az által, hogy azoknak érvényesítését is követeljük. Szóval *ezúttal* hallgassuk el. Ne zsörtölődjünk a miniszterrel. Alkudjunk meg. Béküljünk ki. A békesség bármely áron áldás.

Bizonyára okos dolog ez a megfontolás, körültekintő figyelem, megalkuvó engedékenység. Bizonyára ily hajlékonyság mellett nem ismerték volna meg hitbajnokaink a gályák iszonyatos szenvedéseit.

És mégis protestáns érzületünk levertséget érez az ily meghátráláson. Magasztosabbnak tartjuk azt a zászlót, melyet az ellenség rongyokban ragadott el, mint a mely éppen önkint dobatott annak lábai elé. A kézből erővel kicsavart fegyvert önérzettel lehet felemelni, ha újra birja a kar: de csak szerződésszegéssel, erkölcsi önmegalázással, ha megadással tettük le azt.

Nem tudjuk belátni, hogy miért lett volna egy újabb felíratnak eredménye okvetlenül újabb vereség; de úgy érezzük, hogy nagyobb önérzettel állhatnánk meg az ügy befejezésénél levertekül, mint törekvésünk komolyságának dehonestálásával visszavonulni a küzdelem közepén.

Pásztor.

„Egyházi életünk fejlesztésének eszközei"-ről.

(Vélemény Molnár Albert javaslata felett.)

Egyházi életünk felélénkítése az utóbbi időben mind inkább-inkább foglalkoztatja a magyar Sionunk őrállóit is. Pár éve már, hogy megindult a kutatás az eszközök után; sőt megindult a kisérletezés az egyházias érzület felébresztése és tevékenységben tartására. Már széles körben kezdett tért hódítani a vallásos-, vagy ha úgy jobban tetszik, az egyházi esték rendszeresítése és pedig tagadhatatlanul: sok helyt az egyházias életet felfrissítő eredményekkel.

Kétségtelen azonban, hogy ez a szent czélú mozgalom nálunk nem indult — vagy legalább is *nem terjedt* elég öntudatos irányban. A megindítók, buzdítók talán külföldi példák és egyéni hitéleti felfogásuk alapján messze beláthatták maguk előtt az útat, de azok, a kiknek általánosítani kellett volna a mozgalmat, a tészta minden részébe eljuttatni a poshasztó kovászt: azok között a teljes tájékozatlanság zavara jelentkezett. Az egyik lángra lobbant, mikor az egyházi élet hanyatlása feletti busongása közt felgyulni látta a mentő eszmét és lelkesedéssel fogott a munkához. A másik bizonyos foltokat látott ezen az égderülésen és attól tartva, hogy — a mi nem ritkán történik meg a természeti égen — azok a foltok vészes felegekké tömörülhetnek: nemcsak, hogy maga tétovázott résztvenni a mozgalomban, de gáncsolta a kétségtelenül jóakarattal munkálkodók csoportját.

Fejlődhetett-e *általános* egyházias megújhodás ebből? ! Könnyen beláthatólag: nem ! A kik a cselekvés terére léptek az előttük álló külföldi példák némelyikét követvén, a vallásos összejöveteleket valami pótistentiszteletekké szervezték azon kegyesebbek részére, kiknek lelke több után vágyik, mint a mennyit a közistentisztelet nyújt. Itt-ott egyesületeket, — hogy igy szóljunk essentiális ecclésiakat — kezdettek szervezni az ecclesiákban. Az ily eljárást nem egészen méltatlanúl — gáncsolók pedig vallásos életük józan tisztaságának veszélyeztetését látták e mozgalmakban és újra meg újra a tiltakozás szavát emelték fel „a mi talajunkhoz nem megfelelő idegen palánta ültetgetése ellen".

Azt azonban midenkinek el kellett ismerni, hogy tenni kell valamit az egyházias élet felfrissitésére. És be kellett látni mindenkinek, hogy ha a külön istentiszteletek szervezése, a megújulás eszközeinek az egyházi szervezeten kivül keresése veszélyes lehet bizony nem kevésbbé veszélyes a stoikus nyugalom, a kényelmes tétlenség is.

Tenni kell. De hát hogyan? miféle eszközökkel, milyen keretekben, hogy ez a tevékenység senki által ne gáncsolható és általánosítható legyen? Erre nézve kiván útasítást nyújtani Molnár Albertnek mindnyájunk előtt ismeretes javaslata „Egyházi életünk fejlesztésének eszközei" felől.

Mindenek előtt Molnárnak alapeszméjével, intenciójával kell tisztában lennünk Pregnánsan kifejezve látjuk ezt ezen tételében, melyet nagy tekintélyek tapasztalataiból állít fel: „*Nincsenek csodaszerek. A lelkek megújítása az egyház mindvégig kitartó, hű rendes munkája által lehetséges*" Határozottan pálczát tör ezzel a pót-istentiszteletszerü „konventikulumok," az egyházzal szemben „itélkező" szövetségek," „társulatok" felett. Ezek „a nagy tömegekre kiható működés helyett inkább csak szükebb körü egyleteket pródukálnak" — „a valódi vallásosság pédig bizonnyal érzi, tudja, hogy a nagyobb körü vagy kevésbé homogën elemekből álló egyházi gyülekezetek is képesek vallásos közösségre, közös istentiszteleti életre." És midőn a „vallásos extra összejövetelekben" bizonyos vádat lát „az egyházi rend, az egyházi viszonyok, az egyházi orgánumok ellen:" találón fűzi oda hogy „*ha joggal, úgy az egyháznak meg kell javitnia magát Mert e vallásos összejövetelekben semmi oly lényeges dolog nem fordul elő, a mit az egyház kevesebb egyoldalusággal és több egészségességgel ne végezhetne el.*

Feltétlenül és a maga egészében helyeseljük az ezekben letett irányelvet. Magunk is úgy fogjuk fel, hogy a vallásos élet lüktetésének szerve az egyházi szervezet. Ennek keretében lehet és kell mozognunk. Még ha a mai egyházi orgánizmus nem felelne is meg ennek: akkor sem idegen eszközökkel, hanem az egyházi organismus reorganisálásával kellene segítenünk. Erre elég alkalmat nyújt az „ecclésiam semper reformari debet" kétségbevonhatatlan érvényességü elve.

Molnár Albert intenciójával teljesen megegyezőleg állapithatunk meg tehát két dolgot. Először: hogy az idők követelése szerint a protestans öntudat ébresztésére, tisztítására, a hitéletnek intensivebbé tételére hathatósabb tevékenységre van szükség. Másodszor pedig: hogy ennek a tevékenységnek szervei sem lehetnek különálló szervezetek, hanem, feltétlenül maga az egyház.

És a fő kérdés az, hogy megfelel-e a Molnár javaslata ennek a tételnek? Előre is kijelentjük, hogy véleményünk szerint *nem minden részben*. Ugy találjuk, hogy Molnárt igaz lelkesedése szembe állította határozottan felállitott tételével. Szemem előtt — így szól bizonyos szervezkedés domborodik ki, egy valódi és nagy arányu egyháztársadalmi szervezkedés, mely egyházunk minden tagját az egyházért s az egyház által istenországáért munkára egyesít. Létre kell hoznunk a *gyülekezeti tagok* szervezett egyháztársadalmi életét, melyben az egész gyűlekezet az ő különféle szerveivel együtt, mint organikus egész jelentkezzék és müködjék." Ideáljának a kidomborításában — ha szigoruan szemügyre vesszük ezt — lehetetlen

absurdítást ne fedeznünk fel. ***A gyülekezeti tagok*** egyháztársadalmi életét kivánja szervezni. De az egyének nem az által gyülekezeti tagok, mert az egyház szervezetében állanak? Nem az egyház szervezet elégtelen voltát állítjuk-e hát azzal, ha a gyülekezeti tagok extra szervezetének szükségét hangoztatjuk?! És nem az egyháznak kell-e lenni annak a szervezetnek „melyben a gyülekezet az ő különféle szerveivel együtt mint organikus egész jelentkezzék és müködjék (holott Molnár e szervezetet a javaslatában tanácsolt organisatio által akarja eléállítani. Mintha csak lelkében látnánk, oly határozottan merünk rámutatni azon belső hangulatára, melyben ez ideálja kialakult. Az egyháztól külön keletkezett vallásos életi mozgalmak a végkifejlődés felől a cselekvés elodázhatatlan szükségének érzetében, üdvösöknek ismert fel bizonyos szervezeteket, ha azok egyházhoz kapcsoltatnak szorosan. Igy született meg lelkében a ***gyülekezeti tagok*** egy háztársadalmi organizációjának eszméje, a mit javaslatában részletesen kifejt.

(Folytatjuk.)

A romániai ev ref. egyház és hivei.

(Folytatás és vége.)

Az állam ha nem avatkozhatik Románia ***bel (!?) ügyeibe***, tegye meg kötelességét ***itthon***! A határszéleken, vagy azokhoz közel, állítson fel gyárakat, nyisson új keresetforrásokat, hogy ne legyen kénytelen a nép keresethiány miatt elhagyni lakhelyét. Lendítse fel a háziipart éppen a kivándorlás által veszélyeztetett vidékeken Alakíttasson fogyasztási, értékesítő és hitelszövetkezeteket. Olyant ne engedjen kiköltözni, a ki legalább a népiskola minden osztályáról bizonyítványt felmutatni nem tud, hogy így a kivándorló nemzete multjának ismerete által legyen büszke nemzetiségére!

A már ottlevőkre nézve tegye meg a társadalom is kötelességét, a mint megtette a 60-as években Koós Ferencz papsága alatt.

1890-ben Ürge Ignácz kath. hittérítő Budapesten egy hét alatt összeszedett 7 ezer frtot ***eldobott chinai gyermekek ıöınevelésére***. Az, a ki elfogja foglalni a bukaresti egyház lelkészi állomását, ***tartsa első kötelességének felhivni társadalmunkat az áldozatra. Talán kedvesebbek lesznek a mi véreink a khinaiak eldobott gyermekeinél***! Az ilyen felhivásnak meg kell legyen sikere, hiszen Koós Ferencz is így építette fel a bukaresti templomot! Aztán ismét haladjon az általa kimutatott irányban. ***Hivja fel iskoláinkat 2—3 romániai magyar gyerek teljes ellátására.*** Ezek, ha itt befejezik tanulmányaikat, lehetnek lelkészek, tanítók ott kinn, vagy foglalhatnak el más állást itt benn, de ***a kivándorlók ügyét mindig szivükön fogják hordani***. amint Barabás tanár úr felszólalása is mutatja. Ha tanulmányaikat be nem fejezve, vagy ipariskolát végezve visszatérnek idegenbe, ***azt az erős nemzeti érzést, a melyet itt nyernek, ott le nem vetkezik***, de sőt kovász lesznek a nagy tömegben, a nemzeti és felekezeti érzések élesztői!

Szándékosan nem szóltam a romániai r. kath. magyar egyházakról. Fájdalom! nem is lehetett, mert ezek ***csak voltak, de nincsenek***. Van ugyan Bukarestben egy „Baráczia“ nevü templom, melyet a ref. egyházzal csaknem egyidőben a hazafias Ferenczrendi szerzetesek alapítottak, de azóta egy olasz érsek reátette kezét s tart benne mindenféle nemzetiségü papot, még egy magyart is.... ***de csak káplánt;*** tartanak ott mindenféle nyelven istenitiszteletet, még magyarul is.... ***de csak reggelenként 8 órakor***; van annak iskolája is, a melyben a gyerekek tanulnak mindenféle nyelven.... ***még magyarul is***. A legsajnosabb, hogy ez a magyaroktól alapított poliglott intézet kap mindenünnen segélyt.. ***még a Szent-László-társulattól is.*** Saját magam hallottam, mikor egy onnan való olasz pap magyar halott fölött olvasta a ***magyar miatyánkot olasz olvasási mód szerint.*** Ugyan ilyen, vagy még ilyenebb állapotban van a Barabás Endre úr által említett Klézsa, Górfalva, Fürészfalva, stb. romániai magyarfalvak r. kath. magyar lakossága is. Minden ünnepen kijár nekik az olasz módon felolvasott magyar prédikáczió.

Nem látom be annak szükségét, hogy miért követeli Barabás ur a romániai lelkészek francziául és németül tudását. Felette jó, ha valaki anyanyelvén kívül más nyelveket beszél. ***Az ott szolgáló lelkészeknek már csak a megélhetés szempontjából is szükségök van a román nyelv ismeretére***, de kivel s miért beszéljenek francziául? németül? ***Nem a térités, hanem a megtartás a czélja annak a missziónak***! A róm. kath. egyház ugyanott minden nemzetiségből külön-külön prédikátort alkalmaz, mert ***czélja a térfoglalás, hóditni akar nem egy nemzetnek, hanem egy egyháznak***. Egy embertől, ha csak nem egy Apponyi, hiában valóság kivánni is, hogy több nyelven szónokoljon, de nincs is szükség erre.

A ki odamegy lelkésznek, ***legyen erős a magyar beszédben és érzésben***, tudjon románul, mint annak az országnak nyelvén, a melyben élni fog. s ha kedve tartja s ideje engedi: ám tanuljon francziául, németül, angolul, olaszul, ha kell, de ***ezt szükséges kelléknek nem lehet kikötni egy Romániában élő magyar ref lelkésznél*** Elvégre is a pap nem nyelvmester. Az összes eddigi lelkészek közül is németül és francziául csak Koós Ferencz és Vincze Dániel beszélt, de ők is ott tanultak meg.

A német nyelvre szükség volt a 60 as években. Románia akkor szabadult fel a török iga alól s nemzetközi felügyelet alá volt helyezve, míg ügyei a rendes kerékvágásba jutnak. Akkor konzulátusunk tisztán osztrák volt s épen a fentemlített okból nagyszámu osztrák sereg tartozkodott Romániában, mely rendőri szolgálatokat is vegzett. Ezekkel csak németül lehetett érintkezni. Ma már Románia nemzeti állam. A román nép a magyaron kívül a németet gyülöli leginkább s ha a bukaresti ref. lelkész ***a mi konzulátusunkal érintkezik valamely dologban, már csak magyar nemzeti szempontból is meg kell követelnie, hogy ott magyarul beszéljenek***. Bukaresti konzulátusunknál rendesen van is 2—3 ember alkalmazva, a ki korrektül beszéli a magyar nyelvet. Fenmaradna a német nyelven való érintkezés czélszerűsége az ottlevő német luth. egyházzal. Ugyde annak egyik lelkésze és hívei nagyobb részben Erdélyből kiköltözött szászok. Ezek itthon sem szeretnek bennünket, hát még ott, a hol mások is különösképen gyülölik a magyar nemzetet! Teljesen kárbaveszett fáradság volna, ha valaki irányunkban jobb véleményre akarná hangolni luth. szász testvéreinket!

Még többet is lehetne irni a romániai magyarok sorsáról, viszonyáról, jövendő kilátásairól, de épen maga az ügy érdeke megköveteli a hallgatást.

E dologra nagyon találó a román példaszó: »tace si face«

Tehát tenni kell! Vegye ki a tettekből úgy az állam, mint a társadalom maga részét.

Az állam a határszélekhez közel állitson fel gyárakat s azokban magyar munkásokat alkalmazzon. Fejlessze a házi ipart, irányitsa uj vasútvonalakkal, az utazás olcsóbbátételével országunk szive felé a vándorlást. Nehezítse meg a határszéli átkelést, csak olyanoknak adjon útlevelet, kik legalább a népiskola minden osztályát végezve, bizonyos nemzeti öntudatra ébredtek, hogy így ezt az öntudatot idegenben is megtartsák s büszkék maradjanak magyar voltukra!

A társadalom karolja fel a misszió ügyét! Hozza meg a maga áldozatát míg nem késő, hogy ott élő lelkészeink, tanítóink anyagi gondoktól menten

szentelhessék tehetségöket és idejöket nagy misszió-juknak és ott levő testvéreink fel legyenek jó részben mentve a terhes egyházi adózás és stóladíjak hordozása alól. Állami és felekezeti iskoláink, iparosképző intézeteink vállalják el egy, vagy két romániai magyar tanuló teljesen ingyenes taníttatását, eltartását a társadalom segítségével, mint a 60-as években Koos Ferencz kezdeményezésére. Azok, kik itt tanulnak, vagy itt maradnak, vagy ha visszamennek is nemzetiségüket el nem veszítik.

Az pedig, a ki e missziónkban állást nyer el, vigyen magával tehetségén és a román nyelv tudásán kívül erős felekezeti és nemzeti érzést, végtelen türelmet, a zaklatások között sem lankadó buzgóságot és népünknek, anyaszentegyházunknak önzetlen, mély szeretetét. Ha ezek nincsenek meg benne, legyen bár fényesen dótálva, eredményt felmutatni nem tud; ezekkel pedig lassubbá teheti azon gép kerekeinek forgását, mely kivándorolt magyarjainkat megfosztja vallásától, nemzetiségétől.

Jung Ferencz,
ev. ref. lelkész.

Igazgató-tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1901. ápril. 25.

Elnökölt: Báró Bánffy Dezső, egyházkerületi főgondnok úr őnagyméltósága. Jelen voltak: Zeyk Dániel főgondnok, Dr. Bartók György, püspök, Kenessey Béla, főjegyző, Parádi Kálmán, Szász Dénes, Becsek Lajos, Deésy Gyula, Lészay Ferencz, Dr. Sárkány Lajos, ig.-tanácsosok, továbbá a titkár, számvevő és pénztárnok.

Elnök aa. indítványára első sorban is közigazgatási bírósággá alakulva, a kaczkói egyházközségnek a deési ehmei közig. bíróság egyik ítélete ellen beadott felebbezését tárgyalta ig.-tanácsunk, indokainál fogva jóváhagyván az első bíróság amaz ítéletét, mely szerint a kaczkói egyházközség köteles volt lelkésze: Incze Lajos aa részére, kepeveszteség kárpótlása czímen, 100 koronát megfizetni és köteles tűrni, hogy az alőri eladott erdő vételárának kamatai is kifizettessenek nevezett lelkész aának, ott töltött szolgálati idejére.

Ezután az előkészített közig. ügyeket tüzte Elnök aa. napirendre, melyek az alábbiak szerint nyertek elintézést.

A vallás és közoktatási miniszter amaz értesítése, mely szerint dr. Borcsa Mihály szolgálatképtelen tanár aa. részére az általunk kért nyugdíjjárandóság helyett csakis végkielégítési összeget állapított meg, valamint amaz értesítése, hogy Benke István s.-szent györgyi tanár afiát a kiküldött vegyes bizottság szolgálatképesnek találta, tudomásul szolgált és az érdekeltekkel közöltetett.

A Bethlen-kollégium ajánlatára megengedte ig.-tanácsunk Györffi Ilona képesített óvónőnek a képezdébe magántanulóként való fölvételét.

A m.-vásárhelyi kollégiumnál ez évben betöltendő magyar-latin és természetrajz-mértani tanszékekre vonatkozó pályázati hirdetés közzététele elrendeltetett.

A s.-szent-györgyi kollegium előljáróság ajánló fölterjesztésére megadta igazgató-tanácsunk Domján István tanár részére a kért 4 havi szabadságidőt oly módon, hogy őt a folyó évi érettségi vizsgálatokon való kérdezéstől is fölmentette.

Indokolt előterjesztés folytán tudomásul vette a közokt. miniszterium a zilahi kollegiumnál önnálló és korábbi intézkedések folytán egyelőre nem is módosítható állapotot, mely szerint a vallástanári és tornatanítói állások helyettes tanárokkal vannak betöltve, miről a kollégiumi előljáróság is értesittetett.

Szathmári István kérelmére megengedte igazgató-tanácsunk, hogy ismétlő érettségi vizsgálatát a szászvárosi főgimnáziumban tehesse le, minthogy a gimn. VIII. osztályát is ebben az intézetben végezte.

Kolozsvári kollégiumunk előljárósága a közokt. miniszter kívánalma folytán bejelentette amaz indokokat, melyek alapján egyik tanulótól az erd kincst. ösztöndij élvezetét megvonta és kérte, hogy eljárása jóváhagyó tudomásul vétessék. Igazgató-tanácsunk a kérést ajánlattal terjesztette föl a miniszteriumhoz

Tanfelügyelői megkeresés folytán beleegyezett igazgató-tanácsunk a lompérti iskola államosítása tárgyában kelt szerződés oly értelmü kibővítésébe, mely szerint csakis kellő képesítéssel biró tanítót legyen köteles az állam átvenni a felekezeti iskolától.

M.-vásárhelyi kollégiumunk fölterjesztése folytán megengedte igazgató-tanácsunk Deák Géza VII. o. tanulónak magántanulói minőségben leendő fölvételét.

Péter Károly és Bodor János vallástani kézikönyveire beérkezvén a birálatok, azoknak összehasonlítása czéljából Parádi Kálmán előadó aa. elnöklete alatt Sándor János és Deésy Gyula esperes aaiból álló bizottságot küldött ki ig.-tanácsunk, mely bizottság véleménye alapján lesz a tankönyvek használati engedélye is kiadandó.

Számvevői felülvizsgálat és észrevételezés alapján jóváhagyta igazgató-tanácsunk a boros-bocsárdi püspöki birtok 1899-ik évi kezeléséről szóló számadásokat, a Filep Péter-alap 1898—99-ik évi számadását, a Székesi Ilyés Istvánné-alapítvány 1900-ik évi, a kézdivásárhelyi egyházközség 1899-ik évi, az ilyefalvi és deési egyházközségek 1900 ik évi számadásait, valamint a szász városi egyházközség és a kolozsvári theol. fakultás 1901. évi költségvetését.

Budapesti bérházaink közül 3 épületnek eddig Politzer Zsigmonddal fennállott bérleti szerződése f. évi május hó 1 én lejárván, ig.-tanácsunk br. Bánffy Dezső főgondnok úr őnagyméltóságát kérte föl arra, hogy alkalmas szakértővel a jelzett házakat vétesse át és megbizott gondnokunknak, dr. Horváth Kálmán ügyvédnek adassa számba.

Kolozsvári kollégiumunk előljárósága, bemutatta az új intézeti helyiség építése tárgyában egygyes vállalkozókkal megkötött szerződéseit, melyek az előljáróság felelősségének fenntartásával, jóváhagyó tudomásul vétettek.

(Vége következik.)

Egyetemes konvent.

A konvent üléseiről a következő részletes ismertetést adjuk:

A konvent ápr. 18 án délelőtt 10 órakor vette kezdetét a Lónyai-utczai gimnázium dísztermében

Kun Bertalan püspök buzgó imája után, melyben Isten áldását kérte a konvent tanácskozásaira,

Tisza Kálmán világi elnök kijelentette, hogy hosszabb megnyitó beszédet nem akar mondani, de mégis kénytelen megemlekezni arról, hogy a sajtóban a mulasztás vádjával illetik a konventet azért, hogy a zsinatot mindeddig össze nem hivta. Azok, a kik ezt a vádat emelték, tévedésben vannak, mert a zsinat összehivásának idejéül nem az előbbeni zsinat megnyitásától, hanem annak bezárásától számitott időt kell tekintetbe venni. A legutóbbi zsinat pedig 1893-ban oszlott fel és igy a konventet a mulasztás vádja nem terheli. Ez után felhívja a konventet, hogy miután jelenleg egy jegyzője sincs a konventnek, mert a a mostani jegyzők mandátuma lejárt, válasszon két egyházi és két világi jegyzőt Addig is a jegyzőkönyv vezetésére felkéri Sas Bélát és Molnár Bélát.

Kun Bertalan egyh. elnök bejelenti, hogy mindazok az ügyek, miket a konvent az elnökséghez utalt, el vannak intézve. Inditványára azután a konvent szerencsekivánatait fejezi ki ***Tisza Kálmánnak*** 70-ik születésnapja alkalmából.

A konvent igazolta a megjelent képviselöket és az elhalt Molnár Albert emlékét jegyzőkönyvileg megörökitette.

Választások.

Tisza Kálmán elnök elrendeli a konventi jegyzők választását A szavazatok beszedésére báró Bánffy Dezső elnöklete alatt bizottságot nevez ki és az ülést tiz perczre felfüggeszti.

Az ülés ujból való megnyitása után báró Bánffy Dezső jelenti, hogy a szavazatok többségével: Sass Bélát, Radácsi Györgyöt, Molnár Bélát és dr. Nagy Dezsőt választották meg jegyzőkül.

Tisza Kálmán a birósági tagok megválasztása végett ujból kiküldi az előbbeni bizottságot, melynek elnöke a szavazatok összeszámítása után jelenti, hogy a bíróság tagjaiul a következőket választották meg:

A rendes bíróság tagjai lettek: Antal Gábor, Fejes István, Szabó János, gróf Degenfeld József, báró Bánffy Dezső, Szilágyi Dezső, Mezey Albert rendes tagok; Szász Károly, Sándor János, Molnár Béla, Bernáth Elemér, Horthy István póttagok.

A rendkivüli bíróság tagjai lettek: Szász Károly, Szilády Áron, Szilágyi Dezső, dr. Vécsey Tamás, Baksay Sándor, Antal Gábor, Molnár Béla, dr Darányi Ignácz, dr. Bartók György, Sándor János, br. Bánffy Dezső, Sima Lajos, Mezei Albert, Fejes István, br. Vay Béla, Bernáth Elemér, Kiss Áron, Szabó János, Széll Kálmán, Sass Béla, gr. Degenfeld József, György Endre, Horthy István.

A bíróság uj tagjai letették az esküt a választás után.

Hálás elismeréssel vette tudomásul a konvent a vallás és közoktatásügyi miniszter leiratát a közalapot illető 300,000 korona kiutalásáról.

A közalapról.

Kenessey Béla a közalapi bizottság előadója terjeszti be a végrehajtó bizottságnak az 1900-iki, tizennyolczadik pénztári évről szóló jelentését. E szerint a bizottság a közalap kezelők 1899 iki számadásait megvizsgálta és ugy találta, hogy 1899 deczember 31-én a hátrálékokból befizetetlen maradt 16.365 K. 16 fillér, tehát a 32.701 korona 71 fillért kitevő összes hátrálékoknak csaknem 50% a.

Az 1899. évre megajánlottak az egyházak 153.855 korona 51 fillért. Ebből az összegből deczember 31 én hátrálékban maradt 17 520 korona 80 fillér, mely összeg, hozáadatván a fentebb jelzett hátrálékot, 33 885 korona 96 fillérre emelkedik.

Ebből az erdélyi kerületre esik 4048 korona 80 fillér, a tiszántulira 21731 korona 30 fillér, a tiszáninnenire 149 korona 68 fillér, a dunamellékire 6339 korona 34 fillér, a dunántulira 1616 korona 84 fillér

Az összes kerületek között a *tiszáninneni* kerület az, a mely a közalapi járulékok befizetésében a legpontosabb. A kirovás és befizetések viszonya az egyes kerületekben a következő: az erdélyi kerület 85, a tiszántuli 85, a tiszáninneni 99, a dunamelléki 89, a dunántuli 90 százalékát fizette be a kivetett összegnek.

A földhitelintézet számadása az egész 18-ik pénztári évben: 164.361 k. 66 f. bevételt tüntet ki. A 1900-ik évi általános folyó számla összes forgalma pedig: 506.801 kor. 87 fillér bevétel és 301.284 kor. 47 fillér kiadás volt.

A közalap vagyona 1900. decz. 31-én a Jordán-alapítványon kivül 2,166.000 korona, és pedig: magyar földhitelintézeti 4%-os pénzértékü zálogleveleken 478.600 kor. és 1,687.400 korona 4%-os korona értékü zálogleveleken. A Jordán alapítvány vagyona 297.910 k. 16 f.

Az 1900 dik évi általános pénzügyi eredményére való tekintettel a bizottság a folyó évre a következő költségvetési tervezetet mutatja be

I.	Tőkésítés....	64,890·09 kor.
II.	Missiói czélokra.....	40,541·28 »
III.	Özvegy arvai gyámintézet részére	25,956·01
IV.	Segélyezésekre	17,934·52
V.	Tőke segélyekre	87,270·82
VI.	Egyházi adóterhek csökkentetésére	14,000·
VII.	Kiegyenlítésekre	19,908·61
	Összesen..	270,501·43 kor.

Jelenti továbbá a bizottság, hogy tekintettel a mult évi konvent ama határozatára, hogy a kerületek *terjeszszenek be javaslatot, mi módon lehetne a közalapi bevételek megdöbbentő csökkenését megakadályozni*: három egyházkerület intézett felterjesztést, illetőleg javaslatot a konventhez.

A *dunántúli* kerület teljesen magáévá tette a *Czike* Lajos tatai egyházmegyei esperes javaslatát és azt oly kéréssel terjeszti a konvent elibe, hogy ez az egész javaslat a zsinat tá gyai közé felvétessék.

E javaslat szerint az egyházi törvények 262. §-a után a következő új §. volna alkalmazandó: A közalap járulekot, minden családfő után, a presbiterium felterjesztett ajánlata után, az egyházmegyei közgyűlés 5—5 évre állapítja meg s a megállapított összegek évenkénti befizetéséért az egyházközség felelősséget vállalni köteles Megengedhető azonban, hogy a megszabott határidőre egyes családfőktől be nem folyt összegek az egyház pénztárából, a visszafizetés kötelezettségével, előlegezve fizettessenek ki. Az osztályba való sorozást a javaslat úgy állapítja meg, hogy 20 osztályban 20 20 fillértől egész 100 koronáig terjedő fizetési arányt hoz javaslatba.

A 265. § úgy módosúlna, hogy a kivetés 5 évre történnék és azt az egyházmegye hasonlóképen 5 évről 5 évre vizsgálná felül és állapítaná meg. Elhalálozás esetén a családfőre kivetett összeg az örökösök között osztatnék fel.

A 266. §. akként volna szerkesztendő, hogy ott, a hol az egyház viszonyai azt igénylik, a kivetés 10 évről 10 évre történjék, de oly módon, hogy a kivetett összeg kevesebb ne legyen annál, mint a mennyinek az ilyen egyházból befolynia kell. De ha ez megállapítható nem lenne, abban az esetben ilyen gyülekezet tagjai állami adójuknak 3%-át fizessék. Ez a 3% különben minden kivetésnél figyelembe veendő

A tiszáninneni egyházkerület egy bizottsági javaslatot fogadott el s terjeszti fel mint saját véleményét E szerint a kerület az érvényben levő közalapi törvényt most is elég jónak és megfelelőnek tartja s egy ujabb törvényhozási intézkedéstől sem vár nagyobb eredményt. De kivánja a legnagyobb foku lelkiismeretességet és minden személyes tekintetek félretételét a presbiterium részéről. Kivánja az egyházmegyék, illetőleg a bevallásokat felülvizsgáló bizottságok részéről az eddiginél sokkal szigorubb ellenőrzést és ilyen módon a teljesen érdektelenek menjenek segitségére az egyháztanácsnak. E két intézkedés, tudniillik a lelkiismeretes osztályba sorozás és szigorú ellenőrzés, a kerület véleménye szerint, ha a jövedelmet nem fokozza is, de legalább a további apadásnak elejét veszi.

De hogy a buzgóságnak is táplálék nyújtassék, meg kell változtatni a jelenlegi segélyezési eljárást s a minimumra aprózott összegecskék helyett el kell kezdeni az igazi egyházépítés munkáját oly módon, hogy a legégetőbb szükségben levő egyházak közül minden évben csak néhánynak adassék nagyobb összegü s azt az egyházat egészen talpra állító segély. Kivánatos volna továbbá, ha a »Magyar prot. irodalmi társaság« a „Koszorú“ füzetek mintájára egy népies kiadásban ismertetné a közalap czélját. Végül legnyomatékosabban ajánlja az összehivandó zsinat figyelmébe, hogy a közalapi befizetésekből egy bizonyos rész hagyassék meg az egyházmegyék birtokában.

Az erdélyi kerület szerint legfeljebb annyit kellene kimondani, hogy a kerületek a közalap megvál-

tását csak abban az esetben engedélyezhetik, ha az általány-összeg megfelel az illető egyház által tiz éven át befizetett közalapi adónak.

Antal Gábor hozzájárul ahhoz a megállapodáshoz, hogy többé a segélyt ne forgácsolják szét. Még Fejes is helyeselni fogja ezt, ha figyelembe veszi, hogy a törvény csekély dijazásu lelkészekről szól, nem pedig rendkivüli esetről A kongrua folyósítása után pedig a csekély lelkészi fizetés megszünt és igy el kell maradni az ezen a czimen való segélyezésnek is. Kivételt csak a Horvát és Szlavon országok lelkészeire nézve tenne. A horvátországi lelkészekre félreértés folytán nem terjesztetett ki a kongrua és igy azokat segélyezni kell.

Gróf *Dégenfeld* elfogadta azt az elvet, hogy a segélyt ne forgácsolják el. A mikor a segélyt megkezdték, akkor még nem volt kongrua, most ezt a körülményt számításba kell venni.

Báró *Bánffy* Dezső felel Antal Gábor püspöknek, hogy nem félreértésből történt az, hogy a kongruát Horvátországra nem terjesztették ki, hanem azért, mert Horvátországnak az 1867-iki 30 tczikk értelmében olyan kultur autonómiája van, hogy az kizárja azt az intézkedést, hogy a kongrua Horvátországra is kiterjesztessék

Szilágyi Dezső megjegyzi, hogy semmi sem gátolta volna annak kimondását, hogy a magyarországi öt kerülethez tartozó minden gyülekezet és igy a horvátországi gyülekezetek is részesüljenek a kongruában.

A konvent ezek után elhatározta, hogy a horvát- és szlavonországi lelkészek segélyezéséről gondoskodni fog. (Folytatjuk.)

TÁRCZA.

Bethlen Gábor fejedelemnek

a deési ev. ref egyházközség birtokában levő két adomány-levelének ismertetése.

(Felolvastatott Szolnok Doboka vármegye irodalmi, történeti stb. társulati ülésén)

(Folytatás és vége.)

„A Bástya korában elpusztult a város, a vidék lakói kiölettek. Megszünt az unitárius iskola is. Az ujjabb betelepültek az ev ref. egyház hivei lévén s különösen az 1638, julius havában Deésen tartott részleges országgyülés után, mely az unitáriusok leverésével végződött, a még eddig megmaradt felekezet a ref. egyházba olvadt be s az iskolát a mellette levő puszta telekkel együtt az országgyülés I. Rákóczi fejedelem pártolása mellett az ev. ref. egyháznak adta.“

„Az iskola élén a rector állott, kit scholamesternek, professornak is neveztek. Akadémiákon megfordult embereket alkalmaztak ez állásra; alatta három deák volt, kik a gyermekeket, ő maga pedig a deákokat tanította. A tanító rendesen évenként változott. Később olyan deákot állitottak az iskola élére, ki itt tapasztalatot és pénzt szerezve, külföldi akadémiákra mehessen. A deákokat a város vizsgák alkalmával saját költségén szokta beküldeni Kolozsvárra. Az első deákot praeceptornak nevezték. „A scholamester vagy professor fizetése 500 db kősó (Bod P. szerint 600), asztaltartással az első pap látta el, de ez változott s helyette búzát kapott. A más három deák tanítót az állam fizette és tartotta, ki adományából? Nem tudható.“ „Ez iskola a mai középtanodának (gymnasium) felelt meg, később partikulává törpült.“ „A tanulók tanítóikkal együtt az skolában laktak s háltak“ stb. Igaz ugyan, hogy az iskola ilyen szervezetének leirása 1615. évnél később keletkezett okmányok alapján történt, de semmi sem mond ellene annak, hogy az iskola ilyen formában ne állott volna fenn már az adomány levelek keltekor is, sőt az a körülmény, hogy az okmányok szövege gymnasiumról szól, mutatja, hogy 1615-ben is olyan szervezete volt a deési iskolának, a minő 1638-ban. Ezt igy tudva, bátran feltehetjük azt a feltevést, hogy a két adomány levél külön 100—100 kalongya búza adományozását foglalja magában. E mellett bizonyít az is, hogy az egyik okmánynak hátlapján s épen azén, a melyről Pokoly forditásához csatolt megjegyzéséhez azt mondja: „hogy ha volna nyoma, hogy a tanító deákok is kaptak ebből a cameraticumból, ekkor tekintettel a „vocatiora“, mely leginkább meghivást és nem hivatást jelöl, igy kellene forditani: „a tanítói kötelezettségek végzésére való meghivást“ stb. Mondom, ennek az okmánynak a hátlapján, igen régi irással, ez van irva: „Deákok ordinariuma ex decimis Gelina Tritici no. 100 Annuatim.“ (A deákok részére a tizedekből rendelt évi 100 kalangya buza) A másik okmány hátlapján pedig, szintén igen régi irással és magyarul, ez van feljegyezve „A Deésy sholának zasz kalongia buzaiarul a Deésy Desmabul való Deputatioinak Levele.“ E feljegyzések amellett bizonyitanak, hogy maga az egyház e két adomány levelet nem egyazon 100 kalongya búzáról, hanem két különböző rendeltetésü 100—100 kalongya búza adományozásáról szóló okmányoknak tekintette s a szerint is kezelte. Ha ez okmányok nem ebben az értelemben lettek volna kiállitva, igazán érthetetlen volna, hogy miért kelle egy és ugyanazon tárgyról egyszerre két, a fejedelem által sajátkezüleg aláirt és fejedelmi pecsétjével ellátott adomány levelet kiállitani. A dolog úgy áll, hogy Bethlen Gábor erdélyi fejedelem, figyelemre méltatván a déési iskolában, vagyis gymnasiumban tanulással foglalkozó tisztes fiatalságnak szegénységét és szükös állapotát, tehát, hogy ők magukat táplálhassák, fenntarthassák, hogy továbbá számuk napról-napra növekedjék, különös kegyelemből 100 kalongya búzát rendelt évenként kiadatni a tizedek jövedelméből. Ezt a javadalmat, tehát, tisztán azoknak a tanulóknak rendeli segélyezésére, tápláltatására, kik bent az iskolában a tanító deákokkal együtt laktak, valószinüleg együtt is étkeztek, kik a vidékről gyültek össze Deésre tanulni s kikkel szemben a fejedelmi óhajtás az volt, hogy számuk napról- napra szaporodjék, növekedjék. Azonban, hogy a tanulóknak tanítóik is el legyenek a szükségesekkel látva, azon kegyességtől és könyörület által indíttatva, melylyel az egyházi rendek iránt természeténél fogva viseltetett, másfelől pedig mivel fejedelmi tisztéből kifolyólag, a mindenható Istennek elhanyagolt jámbor tiszteletét helyreállítani és a tápláltatásukban megfogyatkozott iskolákat, az egyházi személyeknek jelen nagy szük voltában támogatni óhajtja:

Kegyelmesen elhatározta, hogy a tanítói kötelezettségeket hüségesen magukra felvevő ifjuságnak naponként való tápláltatásuk végett, összesen és egyenként, a mostaniaknak és jövendőbelieknek, évenként 100 kalongya búzát rendelt a Deés városi sókamara által beveendő dézmából. A tanítói kötelezettséget hüségesen magukra felvevő ifjak pedig azok a deákok voltak, kik nem fejezve még be egészen tanulmányaikat, az egyházi előljáróságtól tanítókul kiküldetvén, a tanuló gyermekeket, kikkel az iskolában együtt laktak, tanították ugyan, de azért még ők maguk is tanulók voltak A külföldi akadémiákon is megfordult scholamester, professor tanította, a város pedig vizsgázni, saját költségén, Kolozsvárra küldötte őket. Ezek a tanító deákok tanuló deákok is voltak, kikre nézve a tanítóskodás csak átmeneti állapotot jelentett s az a kis jövedelem, melyet a tanításért kaptak, mintegy segély volt arra, hogy magukat, tulajdonképeni élethivatásukra, mely legtöbbször a papi hivatal volt, szegénységük daczára, kiképezhessék. Bizonyára, erre való tekintettel említi az adomány levél az egyházi rendek iránti kegyességet és könyörületet, valamint az egyházi

személyeknek támogatni óhajtását. A jelzetteket tudva, semmi különöst sem találhatunk abban, hogy a fejedelmi adománylevél „deákoknak vagyis tanulóknak“ kifejezést használ. Mint tanító és tanuló deákokról emlékezik meg Deés város jegyzőkönyve is 1690 ben róluk, mikor a tartásukra rendelt búzát azzal a kikötéssel adja a város, hogy „tanítsanak jól és szorgalmasan tanuljanak, jó erkölcsben foglalván magokat.“ Vissza pillantva az elmondottakra határozottan állithatjuk, hogy a két adománylevél nem egy és ugyanazon 100 kalongya, hanem összesen 200 kalongya búza adományozásáról szól, és pedig 100 kalongyát a deési iskolában, vagyis gymnasiumban tanuló fiatalság segélyezésére, 100-at pedig a fiatalságot tanító, de azért szintén tanuló deákok tápláltatására rendel a deési sókamarában befolyó tized jövedelmekből, évenként kiadni, a fejedelmi jóakarat. Arra nézve, hogy élvezték-e e javadalmakat az illetők, csak a deákokra vonatkozólag találunk feljegyzést. E szerint a tanító deákok tartását az állam (fiscus) hordozta. E kötelezettséget, mely egyébeu nem alapulhatott, mint épen a szóban forgó fejedelmi adománylevélen, a 17 dik század vége felé a kincstár beszüntette, de a Rákóczi-féle mozgalmak alatt újra folyóvá tétetett. A szünet alatt a város terhére nehezedett az iskola fenntartása, melyről ezt irják: „ezelőtt a deákokat tartván a fiscus, inkább ráérkezhettünk (t. i. az ispotály fenntartására), már most a deákokat mi tartván, alig érkezhetünk.“ Hogy az adománylevelekben emlitett búzajárandóság mikor, miért szünt meg végképen s hogy vajjon az az egyházközség tett-e s ha igen, minő lépéseket annak újból való folyósitására nézve, arról felvilágositást talán csak akkor nyerhetnénk, ha az egyházközség régi jegyzőkönyveit, iratait, számadásait mind apróra átvizsgálnók. Eddig azonban semmi adat sincs e tekintetben. Még csupán az egyik alapító levélnek arra a kifejezésére kell világot vetnem, hogy miért hagyatik meg keményen „Nagyságos Weselényi Anna asszonynak, néhai Tekintetes és Nagyságos Keresszegi Csáky István meghagyatott (hátramaradt) özvegyének“ is, hogy tartozik ő is azokkal együtt, a kiket rajta kívül illet a száz kalangya, illetőleg kereszt búzát a deési iskola alumnusainak kiszolgáltatni? Erre nézve az a körülmény igazit útba, hogy Báthori Gábor erdélyi fejedelem 1612-ben egy egység alapján Deés várost minden jövedelmeivel együtt Csáky István özvegyének, Weselényi Annának s gyermekeinek, Istvánnak, Lászlónak és Annának négy évre elzálogositotta.

Még talán szólanom kellene az adománylevelek nyelvéről, kifejezési szabatosságáról, jogszerüségéről stb., de ezek tulhaladják tanulmányim körét s azért megelégedve azzal, hogy Bethlen Gábor erdélyi fejedelemnek, mindjárt fejedelemsége kezdetén kiadott s az ő későbbi alkotásaiban oly szépen nyilatkozó szellemét tükröző e két okmányt nyilvánosságra hozhattam, ismertethettem, megköszönve a szives érdeklődést, felolvasásomat bevégzem.

Vásárhelyi Boldissár

Különfélék.

Török Bertalan a n.-enyedi kerület orsz. képviselője a n.-enyedi ev. ref. egyház temploma restaurálási alapjára 1000 kor. összeget adományozott Pogány Polixena nevére, melyért az egyh. főhatóság meleg köszönetét nyilvánitotta neki. — Török Bertalan róm. kath. ember, de a régi nemesebb fajtából. Nagy-Enyed városa társadalmának egyik kitünősége, ki bár tagja a róm. kath. igazgatótanácsnak és gondnoka az enyedi kath. egyháznak, a türetmetlenséget csak nevéről ismeri. Felvilágosodott, müvelt, liberáiis gondolkozásu ember, ki az erdélyrészi ref. egyház magyar nemzeti hivatását mindig hangsulyozta, sőt sokképpen szolgálta is. Nemes cselekedetei sorában legyen feljegyezve ez is. Isten áldása van a nemes munkán és munkáson legyen rajta is sokáig!

N.-enyeden állitandó Bethlen Gábor szoborra az *alsó borsodi* ref. egyh. megye 432 kor. 95 fillért gyüjtött és küldött be a szobor bizottsághoz. Mily szép cselekedet. Borsod hazafiságban és áldozatkészségben mindig a legelsők között jár Ugy is kell! A szobornak a magyarság és protestantizmus filléreiből össze kell kerülnie. A fillérek szépen is gyülnek. A bizottság kimutatása szerint április 15-ig 32,245 kor. 40 fillér gyült össze. De mennyi kell még hogy a szobor méltó fényben hirdesse a nagy erdélyi fejedelem dicsőségét, hazafiságát! Gyüjtögessünk hozzá nem lankadó buzgalommal!

Theol. fakultásunk internátusi ifjusága 1901. május 3-án a Redout összes termeiben d. e. 11 órakor *matineet*, este 9 órakor *tánczestélyt* rendez a Bethlen Gábor szobor-alap javára.

Az ifjuság nemes kötelességet teljesit e mulatság rendezésével. Reméljük az eredmény méltó lesz a sok fáradsághoz és nagy czélhoz. Az érdekes műsorból *Eötvös Károly* a hirtelen méltán nagyhirüvé vált iró felolvasása és a *Borsay Samu* honvéd karnagy „*Bethlen ódá*“-ja emelkedik ki, melynek szövegét *Váró Ferencz* tanár irta volt még a kollégium uj szárnya felavatására, s a melynek hatalmas zenéjét a karnagy most ujra átdolgozta. A szép ünnepélyre, mint halljuk, a vidékről s különösen Nagy-Enyedről is sokan készülnek Okunk van rá, hogy hangsulyozzuk, miszerint Eötvös Károly az iró s nem az orsz. képviselő lesz ifjuságunk és intézetünk nagyrabecsült vendége

Fontos elvi határozat. A vallás és kösoktatásügyi miniszter egy konkrét eset (Örtel János vizaknai ref. lelkész esete) alkalmából az ev. ref. és ág. evang. egyházak vezetőférfiai meghallgatása után 25,020—1901. számu határozatával kimondta, hogy az ev. ref. és ág. evang lelkészképzés lényegében nagy differentiákat nem mutatván fel, ha egyik felekezet lelkésze a másikba térvén át s ott a theol. tudományok ujra hallgatása és uj vizsgázása nélkül alkalmaztatik is rendes lelkészi állomásra — a lelkészi fizetés állami kiegészitéséhez joga van.

Lelkészi meghivás. Mint megbizható forrásból értesülünk, *bukaresti ref. egyházunk* a Bartalus János esperes távozásával megürülő lelkészi állomásra *Balla Károly* fogarasi lelkész aát óhajtja meghivás útján megnyerni. Balla Károly ezelőtt 20 évvel volt az egyház s. lelkésze. Előkelő modora, kiváló bánásmódja most is emlékezetében van a hivekben s ez ösztönzi arra, hogy a meghivást megkisértsék. Az előmunkálatok eziránt most vannak folyamatban.

Egyházi-értekezleti felolvasás. A sz.-udvarhelyi közgyülésen felolvasás tartására felkért *Sándor* János esperes a felszólitást nem fogadhatván el, e pontot *Vajda Ferencz* sz-lónai lelkész aa. felolvasása fogja kitölteni. Örömmel hozzuk tudomásra.

Tájékoztatás. Az erdélyi ev. ref. egyházkerület egyházi *értekezlete* rendes közgyülését előkészitő bizottság védnökei: *Ugron* János kollegiumi gondnok, orsz képviselő és *Kassai F.* Ignácz főgondnok, ny. polgármester. Ügyvivő elnökök: dr. *Kovács* Mór ügyvéd, *Gyarmathy* Ferencz ügyvéd, és *Biró* Áron fiókköri elnök, beszolgáló lelkész. Az elfogadó bizottság elnöke dr. *Damokos* Andor alispán, presbiter; az elszállásoló bizottság elnöke *Szakáts* Zoltán polgármester, az elfogadás, istentisztelet és közgyülés sorrendjét készitő bizottság elnöke *Biró* Áron, beszolgáló lelkész; a felolvasó, ének- és zeneestélyt rendező bizottság elnöke dr. *Mezei Ödön,* orvos, koll. főgondnok, az ismerkedést és társas ebédet rendező bizottság elnöke dr. *Kassay* Albert, városi orvos. Nevezett elnökök szives készséggel adnak további felvilágosítást. Az *elszállásolás tárgyában* a megkereséseket *május hó 20-ig* fogadhatja el nevezett bizottság elnöke, *Szakáts Zoltán* polgármester. Az egyházmegyei ért. nevében az *Elnökség.*

Szaboleska Mihály, a kiváló jeles költő, temesvári ref. pap a május hóban tartandó ref. egyh értekezleti közgyülésre való eljövetelét kilátásba helyezte, s egyszersmind az akkor rendezendő estélyen való közre...ködését is megigéte.

Köszönet. Nagy-Szöllősi lakós m. kir. főerdész *Kiss Ernő* testvérem az általa alapított „Urasztali kehely és kanna alap" gyarapitására, 1900 évi járulék és késedelmi kamat fejében, gegesi ev ref egyházközségemnek 10 k. azaz Tiz koronát ajándékozott. E szives jóságát, egyházközségem és a madam nevében is, köszönöm.

Geges, 1 0¹ April, 7. *Kiss Ferencz* gegesi ev. ref. pap.

Szives kérelem. *Özv. Molnár Albertné lapunk útján kéri azokat az egyeseket. egyházakat, iskolákat és testületeket, hogy a kik abból az időből, mikor e lapot még b e. férje szerkesztette, hirdetési vagy más dijakkal vannak hátrálékban: azon összegeket czimére (Kolozsvár Ref. Theologia 4 ajtó) sürgősen beküldeni szíveskedjenek, mert a lap anyagi oldala elszámolás alatt áll.*

Hivatalos rész.

PÁLYÁZAT TANÁRI ÁLLÁSOKRA.

A marosvásárhelyi ev. ref. kollegium főgimnáziumánál a folyó évi egyházkerületi közgyülésen három rendes tanári tanszék töltendő be választás útján, melyek közül az egyikre a magyar és latin nyelv és irodalom, a másikra a történelem és földrajz (esetleg történelem-latin) és a harmadikra a mennyiségtan és ábrázoló-mértan szakcsoportra képesített pályázók folyamodhatnak. Mindhárom tanszék javadalma évi 2400 korona fizetés és 560 korona lakásbér évnegyedes előleges részletekben, vagy a lakásbér helyett szállás természetben, továbbá ötizben 200—200 korona ötödéves korpótlék és idősebbségi sorrend szerint való előlépés a 3600 koronáig emelkedő fizetési fokozatokban.

Az ötödéves korpótlékok megállapításánál, a kollegiumi előljáróság elhatározása szerint, a más középiskoláknál rendes tanári minőségben eltöltött és a folyamodók szolgálati bizonyítványai alapján elfogadható szolgálati évek is beszámíthatók 10 év keretén belül.

A pályázók vallásukat, életkorukat, végzett tanulmányaikat, tanári képzettségüket, eddigi szolgálatukat, katona kötelezettségi viszonyaikat igazoló okmányaikkal felszerelt s a kollegium előljáróságához czimzett folyamodásukat a kollegium igazgatóságához 1901. julius 31-ig nyujtsák be.

A megválasztott rendes tanár a nem állami tanárok nyugdijintézetének kötelezett tagja s az évi 5 %-os illetéket a kollegium meglevő nyugdijalapja fedezi. Csak ev. ref. vallásuak pályázhatnak.

Kelt az erd. ev. ref egyházkerület igazgatótanácsának,

Kolozsvártt, 1901. április hó 25-én tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső, elnök — *Parádi Kálmán*, tanügyi előadó.

630—1901. FELHIVÁS

a püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségek n. t. és t. Lelkészeihez.

A püspöki székeknek 10—1899. sz. a. hozott határozatára hivatkozással fölkérem azon püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségek lelkész afiait, a kik évi jelentéseiket még be nem küldötték, hogy azokat hivatalomhoz *mielőbb* juttassák el.

Kolozsvártt, 1901. május hó 1-én.

Dr. Bartók György, erd. ev. ref. püspök.

627—1901. PÁLYÁZAT.

A püspöki vizsgálat alatt álló *marosvásárhelyi* ev ref. egyházközség ifjabb *lelkészi* állomására pályázat nyittatik.

Ezen állomás következő javadalommal van összekötve: A) 2400 korona évi fizetés, havi előleges részletekben fizetve az egyház pénztárából. B) 120 korona kánonika-tőkekamat féléves előleges részletekben. C) 98 korona Telekiánum beneficium alap kamatai havi előleges részletekben. D) A lelkészi kanonika megfelelő részének (5 hold) haszonélvezete. 70 korona kat. tiszta jövedelemmel. E) Stóla. F) 36 korona dézsmaváltság az egyházkerület pénztárából. A kanonika adóját az egyház fizeti. G) Természetben lakás. H) Négy öl első minőségü tüzifa az egyház hagymás bodoni erdejéből, melynek hazaszállítása leikészt terheli, 80 korona értékben. I) Az egyházközségben eltöltött szolgálati éveknek megfelelően három izben 200—200 korona ötödéves korpótlék. A törzsfizetés összes értéke stólán és lakáson kivül 2804 (kettőezernyolczszáznégy) korona.

Kötelességei a törvényekben és szabályokban előirt lelkészi teendőkön kivül heti 8 órai hitoktatás és az egyházi jegyzői teendők végzése. Az egyházi adminisztrálásban a vezető lelkészt helyettesíti s a reá átruházott teendőket teljesíti.

Ezen I. oszt. állásra pályázni kivánók lelkészi minősítvénnyel és szolgálati bizonyitványnyal felszerelt folyamodásukat folyó 1901. évi május hó 30 ig alól irt püspöki hivatalhoz (Kolozsvár, Király-utcza 51. szám) küldjék be.

Kolozsvártt, 1901. május hó 1-én.

Dr. Bartók György, erdélyi ev. ref. püspök

625—1901. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a marosi egyházmegyébe kebelezett *maroskereszturi* egyházközség *énekvezértanitói* állomására pályázat nyittatik.

Javadalom: gazdasági épületekkel, kerttel ellátott tisztességes lakáson kivül, can. portio, kepe, tüzifa és készpénz értéke 288 kor. 38 fillér, melyhez járul 512 kor állami kiegészítés. Az iskola államosítása kilátásba helyezve

Pályázati határidő: 1901. jun 20. Folyamodványok nt. Ravasz János esperes aához küldendők Nyárád-Szeredába.

Kolozsvártt, 1901 május hó 1-én.

Dr. Bartók György, erd. ev. ref. püspök.

ÉRTESÍTÉS.

A sepsi ref. egyházmegye „Egyházi Értekezlete" igen tisztelt egyházi és világi tagjait van szerencsém értesíteni, hogy más körülmények közbejövetele folytán az értekezleti közgyülés *nem május 2-án, hanem 8-án* fog a jelzett helyen és programmal megtartani.

Révay Pál, értekezleti elnök.

MEGHIVÁS.

Az udvarhelyi evang, reform. egyházmegyei egyházi *Értekezlet* összes egyházi- és világi tagjait tisztelettel meghivom, *Székelyudvarhelyen*, f. évi május hó 13-án, hétfőn, d. e. 9 órakor, *istentisztelettel* kezdődő beszámoló közgyülésre.

Az istentiszteleten imát mond Molnár Imre ref. koll. vall. tan; alkalmi beszédet mond *Péter Károly* alsósófalvi lelkész afia.

Az istentisztelet után az ev. ref. kollegium nagytermében tartandó közgyülés *tárgysorozata*: Elnöki megnyitó. Titkári jelentés, az évi müködésről. Határozati javaslat a Prot. lap idei 13. számában közölt felhivás értelmében. Esetleg felolvasás, indítványok, ha kellő időben és irásban benyujtatnak.

Istentiszteleten az udvarhelyi *Értekezlet vegyes kara* fog énekelni.

Székelyudvarhely, 1901. április 24-én.

Bod Károly, s. k. ért. egyh. elnök.

NYOMATOTT GOMBOS FERENCZ KÖNYVNYOMDÁJÁBAN, KOLOZSVÁRT.

IV. Évfolyam. 19. szám. Kolozsvárt, 1901. Május 9.

ERDÉLYI PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, theol. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 2. ajtó. | Előfizetési ár: egész évre.. 12 kor. félévre 6 kor,

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Meghivás.

Az erdélyi evang. reform Egyházkerület »Egyházi Értekezlete«

I-ső évi rendes közgyülését

Székely-Udvarhely városában 1901. május hó 30—31. napjain tartja;

melyet midőn az »Alapszabályok« 11. §-a alapján ezennel közhirré teszünk, arra az Értekezlet alapitó-, rendes- és pártoló tagjait, valamint az érdeklődő n. é. közönséget tisztelettel meghivjuk.

Kolozsvártt, 1901. május 5-én.

Deésy Gyula,
egyh. alelnök

Nagy Károly,
egyh. titkár.

1.) Az utazás programmja.

1901. május 29-én (Szerda).

Reggel 6 óra 11 perczkor indulás Kolozsvárról, az 502. számu gyorsvonattal, *Dr. Gróf Kuun Géza* v. b. t. t. világi elnök vezetése alatt.

D. e. ½11 órakor az érkezőket fogadja a *segesvári* állomáson a segesvári fiókköri Értekezlet Elnöksége nevében *Somogyi István* alispán, elnök.

D. e. ¼12 órakor a *héjasfalvi* állomáson az érkezőket köszönti *Somogyi Albert* Ért. alelnök.

D. e. 12 órakor ünnepélyes üdvözlés az *ujszékhelyi állomáson*, az Értekezlet fogadó küldöttsége nevében, *Dr. Damokos Andor* alispán és fiókköri alelnök által.

D. u. 1 órakor a *székelykeresztur*i állomáson *Gyártás Endre* gondnok és orsz. gyül. képviselő; a *nagygalambfalvin Koncz Ármin* gyógyszerész, birtokos köszönti az érkezőket.

D. u. ½2 órakor fogadás a *bögözi* állomáson *Ugron János* orsz. gyül. képviselő által.

D. u. 2 órakor megérkezés *Székely Udvarhely*re, hol az érkezőket, a város közönsége nevében, *Szakács Zoltán* polgármester köszönti.

D. u. ½3 órakor ünnepélyes fogadás az *egyházmegye*, *ref. collegium* és *egyházkozség nevében* a *ref. templom* és *collegium előtt*, *Menyhért András* esperes által.

D. u. 3 órától elszállásolás.

Este ½8 órakor fáklyásmenettel való tisztelgés az elnökségnél.

Este 8 órakor ismerkedés, a kijelölendő helyiségekben.

2.) Az értekezleti közgyülés programmja

A) *Diszülés, alkalmi istentisztelettel.*

1901 május 30-án (Csütörtök).

D. e. 9—10 óráig. *Alkalmi istentisztelet.* Imát mond: *Deésy Gyula* esperes, egyh. alelnök. Alkalmi egyházi beszédet mond: *Dr Bartók György* erdélyi püspök, az Értekezlet védnöke. Közben énekel a sz.-udvarhelyi ref. egyház vegyes énekkara.

D. e. 10—12 óráig. *Díszülés a templomban.* 1. Elnöki megnyitót mond: *Dr. Gróf Kuun Géza*, vil. elnök. 2. Titkári jelentést tesz: *Nagy Károly*, egyh. titkár, 3. Felolvasást tart: *Kenessey Béla*, theol. igazgató.

Déli 12 órakor. Tisztelgés az elnökségnél és védnököknél.

D. u. 1 ó. Társas ebéd. (Egy teriték 5 korona.)

D. u. 5—7. ó. Az igazg. választmány ülése, a ref. coll. nagytermében.

Estve 8 órakor. Estély a *vármegyeház dísztermében.* (Erről részletes helyi műsor fog megjelenni.)

B) *Tárgyaló ülés.*

1901. május 31-én (Péntek.)

D. e. 8—9-ig. Bizottságok müködése, a ref. coll. nagytermében.

D. e. 9 órától. ***Tárgyaló ülés a ref. kollegium tornacsarnokában***, 1. A protestáns pap személyének és működésének jelentőségéről: *Vajda Ferencz* szász-lónai ref. lelkész. 2. ***Tárgyalás és határozathozatal***:

a) Molnár Albert „Egyházi életünk fejlesztésének eszközeiről" cz. értekezésében tett javaslatai fölött: Referens *Pokoly József* ref. theol. tanár.

b) Jancsó Lajos javaslatai fölött: Referens *Bodor János* zágoni lelkész.

c) Váró Ferencz javaslatai fölött: Referens *Vásárhelyi Boldizsár* deési lelkész.

d) Egerházi Lajos javaslata fölött: Referens *Péchy Arpád* brassói lelkész.

3. Választások, inditványok (a melyek alapszabályok szerint beterjesztettek.)

D u. 3 órakor. A vendégek elutazása.

Megjegyzések. Az elszállásolás, társasebéd, estélyre előjegyzések és a kedvezményes vasuti jegyek tárgyában *Szakács Zoltán polgármesterhez*, az elszállásolási bizottsági elnökhöz kell fordulni, május hó 20-ig.

Belépő jegy ára az estélyre 1, 2 és karzati 1-sor 3 K.; a többi sor 2 K.; állóhely 1 K.

„Egyházi életünk fejlesztésének eszközei"-ről.

(Vélemény Molnár Albert javaslata felett.)

(Folytatás.)

A gyülekezeti tagokat az egyháztársadalmi tevékenység érdekében három szervezetbe kivánja tömöríteni. Ezek: 1-ször: „a családatyai körök"; 2-szor: „gyülekezeti ifjuság organisatioja" és 3-szor: „a református nők egyháztársadalmi organisatioja" által

Tulajdonkép az első és az utolsó, mint a felnőtt egyháztagok szervezete nyernek — a mint ez természetes is — a javaslat szerint szélesebb müködési kört. Az elsőnek feladata lenne »a vallás erkölcsi élet«, valamint »a jótékonyság« ápolása, fejlesztése. „Itt egy szegényt és pedig épen egy még nem nyilvános szegényt kell meglátni, ott egy beteget; amott egy rosz utra tévedthez kell hozzá férni, itt templomba járásra, sacramentumokkal élésre kell buzdítani..... Hol női segitségre van szükség ott a család atyák, avagy a bizottsági tagok igénybe veszik nejeik, leányaik vagy más tekintélyesebb nők segitségét.....« Feladatuk eszközeiről, módjairól, a jelentkező bajok gyógyszereiről, a siker érdekében szükséges, üdvös intézkedésekről és intézményekről tanácskoznak.

Az utolsónak feladata lenne: „a leánynevelés ügye, óvoda, gyermekkert, árvaház, protestáns diakonissák képeztetése, a gyülekezetek számára diakonissa intézet felállítása.... női szegény gondozás, templomok föiszerelése, egyházias megbizatások stb. Az egyes gyülekezetek női csoportonként szervezkednek, választmányokat alakítnak, melyeknek határozatait, *javaslatait*, intézkedéseit a presbyterium hagyja helybe." A gyülekezeti választmányok az esperes elnöklete alatt ***„egyházmegyei református női választmányokká"***, ezek pedig »***egyházkerületi női választmánnyá***« tömörülnék.

Nem hiszszük, hogy akadna református ember, a ki a felsorolt tevékenység szükségességét, részben mint éppen a valódi vallásos és erkölcsi élet alapfeltételét el ne ismerné. Csakhogy ebből még épen nem következik, hogy a Molnár-féle extra szervezetek czélszerüek és nélkülözhetetlenek ennek biztositására. Avagy csak most ébredtünk volna tudatára e tevékenység szükségének? Sőt épen nem e tevékenység eszközlésére szervezkedett-e a hivők serege az egyházban? És van-e egyetlenegy általánosnak tekinthető teendő is itt, a minek meg ne volna a maga szerve az egyházban? Olvassuk meg kötelező erejü törvényeinkben »a presbyterium teendőit«: nem ölelik-e fel ezek a legnagyobb körültekintéssel azt a tevékenységet, melyet Molnár a családatyák köreinek, sőt a női választmányoknak szán?

Lehetséges, czélszerü, hasznos lenne-e ily egészen extra új szervezetnek létrehozása? Véleményünk szerint épen nem. „Nincsenek csodaszerek" mondja Molnár. És mi hozzá fűzzük: sem az egyházon kivül, sem azon belül. És folytatjuk az ő szavaival »a lelkek megujitása az egyház mindvégig kitartó, hű, *rendes* munkája által lehetséges«. Bizony igaz ez. Ha az egyház munkája kitartó, hű, rendes: akkor nincs szükség új szervekre; ha pedig álom vett az egyház tagjain erőt: akkor uj szervezetekkel csak a holt tetemek számát szaporitjuk az egyház testén. Mert ha a presbiteriumok, képviseletek, egyház egyetemek nem fejtik ki a feltétlenül kötelességüket képező, itt részletezett tevékenységet vajjon mi kilátásunk lehetne azon új szervezetektől, melyeket elvégre is ugyanazon élő — vagy tán élettelenné vált — kövekből (a „gyülekezeti tagok«-ból) kellene összeraknunk? Honnan tudnánk ez ugyazon elemekből alkotott új szervezetetbe nagyobb megelevenitő erőt önteni? Inkább támaszkodhatnánk-e a serkentésben valami erkölcsi pressióra ezekben, mint az egyház szervezet meglevő szerveiben? Bizony nem. Krisztus követése, isten országa keresése és a szeretet királyi parancsolata törvényének — a mely tulajdonkép a legfőbb czél itt is — különbeni földi megtorlás feltétele melletti végrehajtási záradéka, ha az egyház hivatalos szervezetében nem lehet: annál kevésbé az ahoz kapcsolt toldalékokban.

Véleményünk szerint tehát nem új egyházi szervezkedésre, hanem az érvényben levő szervezetek „kitartó, hű, rendes" és mondjuk *törvényszabta* munkásságának felélénkitésére van szükség. Nem külsőleg kell új egyházi alkotmányt öltenünk fel, hanem belsőleg — a buzgalomban kell felöltenünk a Krisztust. Krisztus a mi fejünk és ha mi igazán az ő tagjai vagyunk: csak akkor lesz a belőlünk álló egyház igazán az ő teste. Nem elvont elmélet ez, hanem szemmel látható, kézzel fogható gyakorlati igazság.

Egyházunk pedig a tagoknak minden új rendszer szerinti összeillesztgetése nélkül, meglevő szervezetével képes arra, hogy mint Krisztus teste jelenjék meg. Teljesitsék csak presbitériumaink, egyházképviseleteink és egyház-egyetemeink az egyházi törvényekben hideg paragrafusokba foglalt kötelességeinket a szeretet és buzgóság melegségével és megfogunk győződni, hogy nem lesz szükség az egyházi élet fejlesztésének új szervei után kutatni.

Egyetlen egy oly körülmény van, a mi a család atyai köröknek bizonyos látszólagos előnyt nyújt. T. i. a presbiteriumok szükebb körü testületek és igy azoknak hatása nem juthat el mindenhová, a hova az összes családfőket összefoglaló, ajánlott szervezet el lát. A gyakorlatban azonban ebből a látszatból is hamar kiábrándulnánk. A minden családfőt magába foglaló családatyai körök a mennyiben összehozhatók volnának — épen a mindeneket érvényesitni törekvés folytán válnának lehetetlenebbeké a szükebb körü

presbiteriumoknál. Kik legyenek a gondozók, kik a gondozottak? vagy ha senki sem akarná teljesíteni a mások feletti őrködést, avagy alávetni magát a czélzott gondozásnak, mi történjék akkor? Ilyen kérdések elől nem lehet kitérni, ha az életből akarunk az életnek dolgozni. S ha ilyen körülmények között az önmagukban való szerveszkedés egyenetlenkedései, vagy a vonakodásnak tétlenkedése okoznak bénulást, miben keressünk akkor segítséget? Minden családfő az egyházhoz tartozósága által tagja a családatyai körnek! De hátha nem akar tudni erről? Megfosztjuk egyháztagságától! A mindeneket magába foglaló szervezet működése tehát legalább is nagyon kétséges.

Ellenben az önállásra, a mások gondozására hivatottakból alakított bár szükebb körü presbitérium elvállalt tisztjében e ténykedésre kötelezve van az esetleges vonakodás hivatalból elmozdítással is torolható. Hogy pedig figyelme mindennüvé kiterjedhessen eszközölhető — és tényleg legtöbb hely eszközöltetik is — a presbiteriumoknak oly megalakulása, hogy abban az egyházközségnek földrajzilag minden része képviselve legyen, vagy némelyek ilyen hatáskörrel ruháztassanak fel. Nagyobb egyházaknál pedig Molnárnak a parochiákra osztást czélzó helyes javaslata, a parochiális presbitériumok szervezése által juttat a gyülekezet minden részének gondozókat.

A női organisatio felsorolt feladatai — a menynyiben azok a folyton és mindenhol tényked6 egyházi életműködést czélozzák — szintén bent foglaltatnak a mai egyházi szervek teendőiben. Természetesen nem zárja ki, sőt épen megköveteli a presbitérium szervezete is ezekben szegény gondozás, beteg ápolás a nők segítségül hivását, a mint Molnár a családatyai köröket is utalja erre.

Egyes specziális alkotásokra pedig (itt óvóda, vagy gyermekkert létesítése, amott egy uj, vagy hiányos felszerelésü templom felszerelésére) mindenkor alakíthatók ad hoc női bizottságok. Az azonban egészen felesleges, hogy részben hivatalos egyházi szervek kötelességének (a miben segítséget kell nyujtaniok) átvállalására, részben pedig csak itt és amott időileg és helyileg felmerülő teendők teljesítésére hivassék létre egy olyan szervezet, mely aztán (bármily magasztosak a felállított czélok) tartalmatlanságban és tétlenségben sorvadjon el. Mert ha ez organisationak tartalmat, ennek az egész egyházi életet álölelő nagyszabásába keresünk: épen ebből látjuk meg, hogy menynyire túlhajtott és képtelenségre vezető ez. Figyeljük csak meg élénken a tervezett női organisatiót. Mi az, ha nem valóságos „női anyaszentegyház“ az anyaszentegyházban?! Női eclésiák egyházmegyei, egyházkerületi fellebbviteli forumokkal. Csak a női konvent hiányzik csupán. Tartalmas életmüködésbe jöhet egy ilyen szervezet? Nem csak kételkedünk, de határozottan tagadjuk. Példát hozhatunk fel az életből. Tekintsük meg a vidéki vereskereszt-egyletek müködését. Két három tisztviselő ékesen és szép rendben begyüjt, leszámol, kénytelen maga magának megadni a felmentést. A tagok? Azok a nyakukra küldött nyugtákra zsémbesen kifizetik a tagsági díjt És kétségbe vonhatlanúl e vontatott müködésnek öszpontosítva igen szép anyagi eredménye van. Igen, de megelégedhetünk a vallás és erkölcsi élet mezején ily eredményekkel. Nem-e épen a volna a czélunk, hogy a szendergő hitéletet felserkentsük. Itt nem a tevékenység anyagi eredményeire van szükség első sorban, hanem ***magukra*** az őszinte életjelekre, melyek azokat létre hozzák. Itt maguk az eszközök és az út egyszersmint a fő czél.

De nem térhetünk ki azon kérdés elől sem, hogy jogosultak vagyunk-e „értekezleti“ alapon ily ***alkotmány revizióra***. Molnár, mint egykor Luther irta volt maga elé az asztalra az irás betüjét „ez az én testem“ olyszorosan ragaszkodik az egész autorításához, felsőbbségéhez — s helyesen — az egyháztársadalmi mozgalmakban, tevékenységben. S lám azt nem veszi észre, hogy épen maga ejt csorbát ezen az autoritáson, midőn, hogy minden az egyház égise alatt történjék, ***egyházi alkotmányozó*** hatalommá teszi az értekezletet. Pedig gondoljuk meg csak: miféle szervezet vagyunk mi, melynek keblében ez az alkotás czéloztatik? „Egyházi ***értekezlet***“! De hát a társadalmi alakulások bármely terén, hol terjed tul az értekezletek hatásköre a tervezgetés, véleményezés, javaslás határain? Épen a Molnár által felállított igen helyes elvek szerint e hatáskörön túll terjeszkedni mi sem akarhatunk, habár állandó jellegü ***„Értekezlet“*** vagyunk. A döntő szónak a hivatalos egyházénak kell lenni nemcsak a feladatok megjelölésében, hanem a kivitel módozataiban is. Azaz: az értekezlet feladatait körvonalozó alapszabályok egyházi megerősítése még nem hatalmaz fel arra, hogy az egyház szervezetét érintő módokat az értekezlet döntőleg megállapíthassa. Az egyházban nem lehet az egyház mellett egy más rendelkező hatalom, a mely ilyen vagy olyan csoportosulásra kényszeríthesse a gyülekezeti tagokat.

Senki se féltse e tán túlhajtottnak látszó — egyházi szigortól a protestáns szabadságot. Demokratikus, szabadelvü egyházszervezetünk nem korlátozhatja a lelki szabadságnak és igaz világosságnak érvényesülését, sőt biztosítja azt. Vagy ha nem tenné: akkor bekövetkezett az „ecclesiam reformari debet“ alkalmazásának szüksége Mert az egyház csak akkor igazi protestáns, ha az a tiszta vallásos élet folyamának oly medre, mely annak rendeltetésszerü szabad folyását nem akadályozza, de másfelől annak biztos irány jelöl. És viszont a rendes vallásos élet folyamat a szabadság őrve alatt nem vághat ki az önmaga által vájt mederből, hanem ahoz, mint szabadsága lényegének kifejezőjéhez alkalmazkodik.

Ha e követelmények ujítást kivánnak az egyház tagok csoportositásában, az egyház szervezetében: ebben értekezletünk fordulhat tanácscsal, javaslattal az egyházhoz, de alkotmányozó hatalommá nem tolhatja fel magát soha sem. (Folytatjuk.)

Igazgatótanácsunk üléséből

Kolozsvár, 1901. április. 25.

(Folytatás és vége.)

Dr. Vályi Gábor elnökhelyettes aa. a mult egész évről és a f év első feléről most egyszerre fölvett elnökhelyettesi tiszteletdíját maga részére megtartani nem kivánván, abból 1000 koronát a szeretetháznak és 700 koronát a központi nyugdíjalapnak ajándékozott. Ig. tanácsunk a kegyes adományozást hálás köszönettel fogadta el.

Főtiszteletü Püspök aa. bejelentéséből tudomásul vette ig. tanácsunk Nagy Károly theol. tanár aának a hivatalos lap szerkesztésével történt ideiglenes megbizatását és ugyancsak Püspök aa. ajánlatára a szerkesztői végleges megbizatást is nevezett tanár aára ruházta, mindenekben a néhai Molnár Albert szerkesztővel fönnállott szerződés határozmányai szerint.

A theol. fakultás Elöljáróságának előterjesztésére, hozzájárult ig. tanácsunk ahhoz, hogy néhai Molnár Albert tanár aa. elhunytával megüresedett praktika theologiai tanszék a jövő iskolai évben üresen hagyassék, hogy e fontos állás betöltésére nézve kellő körültekintéssel lehessen annak idején intézkedéseket tenni.

Teljesítette ig. tanácsunk özv. Molnár Albertné az iránti kérését is, hogy a néhai férje április juniusi évnegyedre eső javadalma is kifizettessék, mert erre a fakultás alapja fedezettel is bir azáltal, hogy a megboldogultnak teendőit tanártársai szivesek voltak erre az évnegyedre ingyen elvállalni. Ezekszerint tehát az özvegy nyugdíjjárandósága csakis juliustól kezdve folyósíttatik.

A magyar-péterlaki egyházközség hiveinek indokolt fellebbezésére feloldotta ig. tanácsunk a görgényi egyházmegyei tanács ama határozatát, melylyel a volt lelkész által hagyott vagyoni zavarok és hiányok fedezése tárgyában intézkedett, arra az időre tartván fönn az e tekintetben való végleges rendelkezést, a mikor a kiküldött vizsgálóbizottság folyamatban levő eljárását befejezi.

A lisznyói egyh.-község kepeváltási szabályzatát, az egyházmegyei tanács idevonatkozó intézkedéseivel együtt, jóváhagyta ig.-tanácsunk, mellőzve a lisznyói hivek által egyidejüleg beadott és az egyházmegyei tanács módosításait kifogásoló fellebbezés zár-kérését.

Vass Lajos bodoki lelkész fellebbezése alapján felülvizsgálta igazgató-tanácsunk a sepsi egyházmegyei tanács ama határozatát is, melylyel nevezett lelkész részére az étfalvi egyház tagosítási meghatalmazottjaként végzett működéséért 30 korona költséget állapitott meg és a nevezett lelkész által ezen felül behajtott összegnek megtérítését elrendelte és a megfellebbezett határozatot indokainál fogva jóváhagyta.

Megerősítette igazgató tanácsunk a deési egyházmegye egyházi értekezletének bemutatott alapszabályait, de nem látta szükségesnek főhatósági jóváhagyást vezetni a kendilónai egyház kebelében szervezett ifjúsági egyesületnek jóváhagyás végett szintén fölterjesztett alapszabályaira, mert ezt az intézményt nem tartja oly kizárólagos egyházi vonatkozásunak, melynek alapszabályai egyházfőhatósági megerősítést igényelnének. Áttétettek azonban e szabályzatok az egyházkerületi értekezlet elnökségéhez, megtekintés és a szűkséghez képest leendő megerősítés végett.

Tasnádi egyházközségünk közgyülésében szótöbbséggel döntetett el az a kérdés, hogy az egyházközség 40,000 korona tőkéje továbbra is a tasnádi takarékpénztárban kezeltessék, miért is az egyházmegye részéről ig.-tanácsunk kéretett föl e kérdésben való végleges intézkedésre. Ig.-tanácsunk azonban a kérdés érdemi birálatába nem bocsátkozott bele, miután a közgyülési határozat, az ellen irányuló fellebbezés hiányában, jogerős, csak épen figyelmeztette az egyházközség elöljáróit a zsinati tötvény 14. §.-ában megállapított felelősségükre, annak hangsúlyozásával, hogy e felelősségben a lelkész és gondnok is teljes mértékben osztozik, habár a szavazati jog gyakorlásától az említett gyülés alkalmával tartozkodtak is.

Felmerült esetek alkalmából szükségesnek látta ig.-tanácsunk figyelmeztető körlevelet bocsátni ki összes esperes aaihoz az Utasitás 179. §-ának szigorú megtartása iránt.

Török Bertalan országgyülési képviselő 1000 korona alapítványt tett le ig. tanácsunkhoz, néhai nagynénje, b. e. Pogány Polixéna emlékére, oly rendeltetéssel, hogy az alap kamatai idők folytán a nagyenyedi templom renoválására szolgáljanak. Ig. tanácsunk a kegyes alapítványt köszönettel elfogadván, az alapítólevél egyik példányát az érdekelt egyházhoz küldötte le megőrzés végett.

Bedeházy János eresztevényi lelkész felebbezése folytán feloldotta tanácsunk a sepsi egyházmegye ama határozatát, mely szerint Sándor Ferencz volt szotyori kántor-tanító az eresztevényi egyházközségben való képzés alól, nyugalomra való hivatkozással föl mentetett, mert nevezett aa. tényleg semmi nyugdíjat nem élvez és mert különben is most más egyházközség kötelékében él, a hol nemcsak keresete, hanem földbirtoka alapján is joggal megadóztatható.

A szász-bonyhai egyházközség indokolt kérésére kiutaltatott a nevezett egyház központi kezelés alatt álló tőkéje, templomjavítás és toronyépítési költségeinek fedezésére.

A küküllői egyházmegye jelentést tevén a mezőbodoni egyházközség fokozatosan hanyatló állapotáról, ennek alapján az illető lelkész útasíttatott, hogy önigazoló jelentését a vonatkozó számadások és költségvetések mellett haladéktalanúl tegye meg.

A lelkészek mellékfoglalkozásáról beérkezett jelentések alapján titkár aa. összefoglaló kimutatást készítvén, ezt kiadta ig.-tanácsunk a főtiszteletü Püspök aa. elnöklete alatt báró Bánffy Ernő és Dr. Vályi Gábor ig.tanácsosokból megalakitott bizottságnak felülvizsgálás és a mellékfoglalkozások engedélyezése tekintetében való véleményezés végett.

Az alamori és nagy-almási egyházközségek központi kezelés alatt álló tőkéiknek épitkezési czélra leendő kiutalását kérvén: indokolt kérésüknek hely adatott.

Az egyházmegyei, kollegiumi és püspöki egyházközségi gondnokok részére esküminta megállapitása válván szükségessé, ez irányban a kerületi közgyűléshez való előterjesztés tétel kimondatott.

Minthogy az esperesek által administrált egyházközségek kanonika-vizitációjának felelős végrehajtása iránt sem a Törvény, sem az Utasítás preciz rendelkezést nem tartalmaz: általános szabályként kimondta ig. tanácsunk, hogy jövőre az esperesi egyházakat az egyházmegyei főgondnok köteles a jegyzővel együttesen megvizsgálni.

Cseh Ignácz zágoni jegyző aa. felebbezése folytánfelülvizsgálta ig.-tanácsunk a Mikó-kollegium ama határozatát, mely szerint a néhai Cseh Zsigmond alapítványának élvezetébe fellebbező fia föl nem vétetett, de miután kérelmes Cseh Ignácz állított jogigényét hiteles okmányokkal nem igazolta, felebbezési kérését teljesíteni nem lehetett.

Ezeken kivül még nehány apróbb ügy nyert elintézést, mire az ülés a tárgysorozat teljes kimerítésével bezáratott.

r. s.

Egyetemes konvent.

(Folytatás.)

Az országos özvegy árvai gyámintézet végrehajtó bizottságának jelentését *Petri* Elek olvasta fel, melyből kitűnt, hogy az intézet még most is tetemes hátrálékkal küzd, melyeknek megszüntetésére ajánlja a konventnek az alapszabályok szerinti eljárást.

Az 1900. évi járulékokat a jelentés szerint a mult évben csak hozzávetőleg állapithatta meg a konvant 86,000 koronában, mert az egyes lelkészek kifogást tettek az ellen, hogy kongrua járulékaik is megadóztassanak. Sőt még ma is függőben van ez az ügy s a konvent van hivatva arra, hogy ezt a kérdést eldöntse. A bizottság tekintettel arra, hogy a gyémintézet vagyona ma-holnap elégtelen lesz arra, hogy fedezze a kiadásokat és nem nélkülözheti azt a 15,000 korona összeget, a mi a kongrua után a gyámintézet javára beszedendő, inditványozza, hogy a befizetési járulékok az egész befizetési összeg, tehát a kongrua után is fizettessenek.

A magyar földhitelintézet szamadása szerint a gyámintézet 1900-ik évi bevétele volt: 160,499 kor. 92 fillér. A tőke alapbevétele: 220,272 korona 01 fillér. A letétszámla javára iratott: 1.172.001 kor. 97 fillér. Az özvegyek és árvák segélyezésére a mult évben előirányozva volt: 62,216 korona 51 fillér, de ezen összegnél 902 korona 45 fillérrel többet adott ki, mert időközben újabb jogosultak jelentkeztek. A folyó 1901-ik évre 152 özvegy és 208 árva és netalán újabb jogosultak segélyezésére a bizottság javaslatba hoz 90,000 koronát, vegyes kiadásokra 1600 koronát, tőkésítésre 166,343 kor. 71 fillért. Összesen 257,943 korona 71 fillért.

Ennek a szükségletnek a fedezésére a bizottság a következő remélhető bevételeket mutatja ki:

1, Hátrálékok	45,315·70 kor.
2. Az 1901-ik evi járulék	90,000·— kor.
3. 1.166,800 kor. értékü záloglevél 4%-os kamata	46,672·— kor.

4. A konvent által újabban megszavazott 100,000 frtnak 4-ik részlete. 50,000·— kor.
5. Az összes jövedelemnek 10%-a . 25,956·01 kor.

Összesen.. 257,943·71 kor

Jelenti továbbá a bizottság, hogy miután a zsinat egy *országos lelkészi nyugdíj-intézet* létesítését a jövő törvényhozás intézkedései közé sorolta, a mult évi konvent felhivta a kerületeket, hogy *a felállítás módjára nézve tegyenek javaslatokat.* Erre az útasításra három kerület terjesztett be javaslatot.

A *dunántúli* kerület kész alapszabály tervezetet mutat be. Ezen tervezet szerint a nyugdíj-intézetnek jogos és kötelezett tagjai lennének a rendes lelkészek, körlelkészek, missziónáriusok és azon rendszeresített álláson levő vallástanárok, vagy vallástanítók, kiknek nyugdíjjazásáról más úton gondoskodás nem történt. Az évi nyugdij összeg minden tagra nézve 1600 koronában volna megállapítandó A javaslat ezután a nyugdíjazás módozatairól szól. A nyugdíjintézet alapjául a következő bevételeket jelöli meg· 1 Minden egyes tagtól 20 korona. 2. Az egyházak hozzájárulása minden rendes lelkész után: 24 korona. 3. A tőkésített összegek kamatjövedelmei 4. Az államtól kérendő 73,100 korona évi segély. Ezen tervezet szerint 160,000 korona évi jövedelemre volna szüksége, mely összegből 39,500 koronát a lelkészek, 47.4000 koronát az egyházak és 73,100 koronát az állam fedezve.

A *dunamelléki* kerület *éaetően* szükségesnek tartja a nyugdíj-intézet létesítését. Véleménye szerint a nyugdíjintézet közmegnyugvásra csak úgy volna létesíthető, ha 40 évi szolgálat után az egész fizetés biztosítva lenne De akkor is csak teljes szolgálatképtelenség esetén. Számítása szerint 400,000 korona évi járadékra volna szükség. Ezt a szükségletet ugy véli fedezni, hogy ennek a negyed részét a lelkészek, negyed részét az egyházak, kétnegyed részét pedig az állam fedezné. Minthogy azonban egy ily nyugdíjintézet létesítésére az egyháznak nincs kellő anyagi ereje, azt javasolja, hogy jelenleg csak tőkegyűjtésre kellene szoritkozni.

A *tiszántúli* egyházkerület véleményes előterjesztése bizonyos tekintetben megegyezik a dunamelléki javaslattal. Ebbe az intézetbe beolvasztani kivánja az özvegy-árvai gyámintézetet is és igy az évi szükségletet 470,000 koronára teszi. E szükséglet fedezetét képezné:

1. A lelkészi fizetés $^1/_3$-da: 1.600,000 korona; 2. a lelkészek évi járuléka: 104.675 kor. 76 fill.; 3. az egyházak járuléka: 54,816 kor. 72 fill.; 4. a közalap hozzájárulása: 40,000 korona; 5. államsegély: 100,000 korona; 6. végre az országos gyámintézet egy millió korona tőkéjének kamata.

Ezzel kapcsolatban jelenti az előadó, hogy olyan lelkészek, kiknek ág hitv. evangélikus vallású nejeik vannak és ilyen házasságra még a gyámintézet megalakulása előtt léptek, kérik, hogy nejeiket és leányaikat ne zárják ki a segélyezésből.

Bernáth Elemér, és *Antal* Gábor hozzászólása után *Szilágyi* Dezső indítványára ezt a kérdést a két felekezetet érdeklő közügyek elintézésére kiküldendő bizottsághoz útasították.

A nyugdíjintézetre vonatkozólag pedig elrendeltetett, hogy a másik két kerület is terjessze be javaslatát.

A bizottságok közetkezőleg alakultak meg:

A tőke segélyző bizottság: Gróf Degenfeld József (alelnök) Antal Gábor, Zsigmond Sándor, Széll Kálmán (előadó) gróf Tisza István, Czike Lajos, Szabó János (előadó), György Endre, Szilágyi Dezső, Fejes István, dr. Bartók György, Szász Károly, Sándor Károly, Sándor János, Sass Béla.

A missiói bizottság: Gróf Degenfeld József (elnök), Szabó János (előadó), Széll Kálmán, Körmendy Sándor, Radácsi György, Szász Károly, Zsigmond Sándor, dr. Bartók György, Antal Gábor.

Az iskola-ügyi bizottság: Dóczi Imre (előadó), Radácsi György, Fejes István, Baksay Sándor, Zsigmond Sándor, Váró Ferencz, Szabó János, Czike Lajos, Pokoly József, Sass Béla, Antal Gábor (elnök), dr. Bartók György.

A közjogi bizottság: Szilágyi Dezső (elnök), gr. Degenfeld József, Simó Lajós, Mezei Albert, Molnár Béla (előadó), dr. Nagy Dezső, Bernáth Elemér, Darányi Ignácz, Czike Lajos, dr. Vécsey Tamás.

A közigazgatási bizottság: Bernáth Elemér, Meczner Béla, Radácsi György, Antal Gábor, Kiss Áron (elnök), Simó, Mezei Albert, Sándor János, Somkereki Miklós, Zsigmond Sándor, Körmendi Sándor, Czike Lajos, dr. Vécsey Tamás, Fejes István, dr Bartók György (elnök helyettes). Pokoly József (előadó).

Az egyetemes tanügyi bizottság úgy alakult meg, hogy nem konventi tagokból is az egyes kerületek kijelölték a maguk képviselőit.

Az egyházak segélyezésére kiutaltatik: a *dunamelléki* 9 egyháznak 1200, a *dunántuli* 27 egyháznak 3020, a *tiszáninneni* 47 egyháznak 4720, a *tiszántuli* 69 egyháznak 6200 és az *erdélyi* egyházkerület 97 egyháza részére 7680 korona.

A nagyobb segélyezésekre nézve a következő terv fogadtatott el: évenként kiadatik: hat 1200. öt 1000, öt 600 és hat 500 koronás segély. Ezenkivül 6—7 ezer korona vétetik fel olyan segélyezésekre. mikor rendkivüli körülmények szükségessé teszik a kisebb összegü segélyezést is.

Az előadó jelenti, hogy a közalapi végrehajtó bizottság tárgyalta a *tiszáninneni* kerületi kérvényt *a sárospataki főiskolának az államsegély kikerülésére adandó 600,000 korona kölcsön iránt,* de annak teljesítését a konventnek nem ajánlja. Ezt a határozatát azzal okolja meg a bizottság, hogy a konvent mindig visszautasította a kölcsön kérvényeket, mert nem akart alkalmat adni arra, hogy a közalap nagy vagyonát ilyen módon szétszedjék.

Fejes István szerint itt most egészen más dologról van szó. A sárospataki iskolának mintegy 80,000 forint tőkéje van a tőkesegély által lekötve. Ezt a tőkét pedig a konvelnek kellett volna adni. Oldja fel tehát a konvent ez alól a teher alól a kerületet, hogy a lekötött tőkéket nagyobb jövedelemmel kezelhesse. Számadási nehézség sem fog előállani, mert a Földhitelintézetnél ez a kiutalás ujabb, az eddigitől eltérő kezelést nem igényel A kerület pedig sokat fog nyerni, ha 4%-os pénzt kap és azt nagyobb százalék mellett kezelheti, esetleg jövedelmező ingatlanokba fektetheti. Ismétli, hogy ez nem *kölcsön* és nem annak a fogalma szerint kell elbirálni.

Gróf *Degenfeld* József a konvent eddigi eljárásától nem kiván eltérni. A vagyon szétforgácsolása mindenkor veszélyes, de anyagilag is káros lenne a kölcsön megadása. A 4%-os földhitelintézeti zálogleveleket ma 90 frtért lehet eladni. Ez nagyobb összegnél nagy megkárosítást jelent.

Gróf *Tisza* István csak azt akarja megjegyezni, hogy a kölcsön kiutalásával a kerület a czélt nem érné el, mert a konvent csak 4½%-os pénzt bocsáthatna rendelkezésére. Ezzel szemben, ha a sárospataki főiskolának van két millió értékü ingatlana, azt az olcsó pénzt, a mit keres, könnyen megkaphatja. Az osztrák-magyar banktól törlesztéssel együtt 5·25% mellett megkaphatja ezt a pénzt. És ha a kölcsönnek összegét betáblázlatja, megmenekszik az általános jövedelmi pótadótól és igy sokkal olcsóbb pénzt kap, mintha a konvent utalja ki a kért összeget, mely a legkedvezőbb esetben is 4·75%-os pénz lenne.

Antal Gábor a Fejes álláspontjáról pártolja a kérést s indítványozza, hogy utalja ki a konvent a kért összeget a *folyó számlán* kezelt tőkéből.

Tisza Kálmán a legszivesebben tenné, hogy javasolja a sárospataki iskola érdekében a kiutalást. De bocsássanak meg, ez egy veszélyes lépés volna. Nem azért, mintha elveszne a tőke, hanem azért, mert el fogna veszni a jövedelem pontossága. A melyik kerület nem kér, vagy nem kap ily kölcsönt, még egy lyukas garast sem adna a közalapra. Kéri, hogy fogadják el a végrehajtó-bizottság javaslatát.

A konvent a végrehajtó-bizottság javaslatát fogadta el.

Dókus Ernő jelenti, hogy a kongrua-bizottság egy *szabályjavaslatot* dolgozott ki a *kongrua kiosztása módozatára* vonatkozólag. Kéri ennek a szabályjavaslatnak tárgyalását és elfogadását.

Szilányi Dezső az egyes kerületek jogkörének csorbítását látja abban, hogy a konvent egyezkedjék a miniszterrel a kongrua kifizetésének módozataira nézve. Azonban a konvent ismételt felszólalása daczára a bizottság következő szabályzat tervezetét fogadta el s küldi fel a miniszterhez hozzájárulás végett:

1. § A lelkészi jövedelem kiegészítésére szolgáló összegek az ev. ret egyházban az egyes egyházkerületekben levő összes kiegészítésre igénynyel biró lelkészek részére az egyházkerületi elnökség kezeihez utaltatnak ki és pedig a dunamelléki egyházkerület részére a *budapesti*, a dunántúli egyházkerület részére a *pápai*, a tiszáninneni kerület részére a *miskolczi*, a tiszántúli egyházkerület részére a *debreczeni* és az erdélyi egyházkerület részére a *kolozsvári* adóhivatalnál.

2 §. Az illető m. kir. adóhivatal az egyházkerületek részére utalványozott összegeket a kerület püspöke és főgondnoka együttes aláírásával ellátott bélyegtelen hivatalos nyugták ellenében fogja számadás kötelezettsége mellett kifizetni.

3. §. Az utalványozás félévi részletekben előre, és pedig január és julius hó folyamán fog történni

4. §. Az utalványozással egyidejüleg: a) a lelkészség székhelyét; b) az igényjogosult lelkész nevét; c) a lelkészt megillető kiegészítő összeget feltüntető jegyzék fog a miniszteriumból a pénzfelvételre jogosult egyházi főhatóságnak megküldetni.

5. §. Az egyházi főhatóság az egyes lelkészeknek a jegyzékben feltüntetett összegeket a lelkész által kiállítandó és szabályszerüen bélyegelt nyugta ellenében fizeti ki.

6. §. A lelkész által kiállitandó nyugta szövegében kifejezésre juttatandó azon körülmény, hogy a felvett összeg az 1898. XIV. t. cz. értelmében járó jövedelem kiegészítére szolgál.

7. §. A jövedelem kiegészítési összeg a lelkészeket csak azon naptól kezdve, a melyen állomásukat elfoglalták, azon napig illeti meg, a melyen állomásukról távoztak. El halálozás esetében azonban, ha az elhaltnak özvegye, vagy kiskoru gyermekei maradtak, ezeket illeti meg a legközelebbi féléves fizetési határidőig esedékes jövedelem és igy ha ez addig ki nem szolgáltattatott volna részükre, minden külön intéskedés nélkül kiadható, vagy ha már a lelkész életében kiadatott, tőlük az elhalálozási idő utánra esedékes összeg vissza nem követelhető.

8. §. Az egyházi főhatóság részére megküldendő jegyzékben számjelzett összeg a lelkész részére teljes összegben fizetendő ki Kivételt képeznek az országos gyámintézeti, az egyházmegyei gyámintézeti, az egyházkerületi gyámintézeti járulékok, melyek az egyházi főhatóságok által visszatarthatók és közvetlenül rendelkezési helyökre juttathatók, de csakis azon összegben, mely ily czímen megállapítva lett, megjegyeztetvén, hogy a jövedelemkiegészitési összegek ki fizetésekor az említett járulékösszegből csak az illető utalványozási félévre esedékes részletösszegek tarthatók vissza.

9. §. A lelkészek részére kifizetett összegről szóló nyugták az egykázi főhatóság szabályszerü számadása kiséretében egyszerre és legkésőbb megtörtént utalványozást követő három hónap alatt lesznek a miniszteriumhoz felterjesztendők.

10. §. Az 1900 évi deczember hó 20-án 35.722. szám alatt kelt külön intézkedés hatása érvényben marad azon értékig, a mely az ott érintett tárgyakban meg fog állapíttatni.

A vallás és közoktatásügyi miniszternek 46 segédlelkészi állás legmagasabb állami javadalmának megfelelő évi 23,000 korona átalány összeg kiutalásáról szóló leirat kapcsán kiutaltatik:

1. A dunáninneni kerület részére	2319 k.	62 fil.
2. A dunátuli	3096 k.	84 «
3. A tiszáninneni	2144 «	37
4. A tiszántuli	1716 «	83 «
5. Az erdélyi «	6172 «	09 «

A fenmaradt 7550 k 25 fillér és az időközi kamatok a folyó évi káplántartási díj alapja javára iratnak át

(Folyt. köv.)

Közérdekü üzenetek.

D. F. Sz. Panit. Állami fizetés-kiegészítésének ügye még máig sincs elintézve, pedig kiigazítási kérése mult évi decz. 5 én fölküldetett és az annak támogatására pótlólag beküldött bizonítványok is ajánlattal terjesztettek föl, ez évi jan. 22 én. Ha sürgető kérést terjesztene föl, azt az ig.-tanács készséggel juttatná a minisztérium elé. Elődje tényleg fölvett volt az 1899. évre 343 kor. 72 fillért, de ezt vissza kell téritenie.

B F. Harangláb. Úgy az 1899 mint 1900. évi többlet-összegek folyósítva vannak, sőt a pénztár által e hó 5-én, le is küldetett az espereshez. A késedelem oka abban van, hogy előbb rossz nyugtákat küldött, később pedig a nyugták fölküldése és az ig.-tanácsi rendelet egymást keresztezték. Most rendben van minden; új nyugták nem kellenek. *r. s.*

Különfélék.

Dr. Bartók György püspök ur folyó hó 2-án *nagyteremii* egyházközségünkbe szállt ki, hogy személyes tapasztalatokat szerezzen és segitő jobbot nyujtson az egyházközség azon tervéhez, mely szerint rozoga és a községtől amugy is távol fekvő templomát a községben épitendő uj templommal cserélje fel. Az érkező Főpásztort saját kivánságára — zajosabb külső ünnepeltetés nélkül, de annál bensőbb örömmel és szeretettel fogadta a hivek összegyült serege élén *Kakassi* Márton lelkész. A régi templom helyéért *ifj. Br. Solymossy László* ur volt szives alkalmas telket adni az uj templom számára, a miért a Püspök ur személyesen fejezte ki neki az egyház köszönetét. Kisérje Isten áldása fáradhatatlan Főpásztorunk minden munkáját!

A széki egyh. m. Értekezlet Molnár Albertért. A széki egyházmegye egyházi értekezlete, folyó hó 3-ikán, Rettegen, tartott gyülésében, egyhangulag, az összes jelenvoltak érzelmeit kifejező ezen határozati javaslatot fogadta el, rendelt jegyzőkönyvre vétetni és nyilvánosságra hozni.

Egyházmegyei egyházi értekezletünk. Molnár Albert theologai tanárnak, egyházkerületi egyházi értekezletünk elnökének, az élet javakorában levő férfiunak elhunytát mélyen fájlalja, a tőle való megválást egyházkerületünk és anyaszentegyházunk nagy veszteségének tartja s abban a meggyőződésben van, hogy bármint akarja is az ő emlékét befeketiteni es megszentségteleniteni az irigység: a kik sokakat az igazságra vezérelnek, örökké fénylenek, miként a csillagok.“

Egyben kimondta azt is, hogy e jkönyvi határozatát az elhunyt kitünő férfiu özvegyének tudomására hozza s ezáltal igyekszik hozzá járulni annak a nagy fájdalomnak az enyhitéséhez, mely az ő szerető szivét nemcsak férjének elvesztésével, de annak emléke beszennyezési kisérletével is, érte. — A kegyetlen és minden tisztességet nélkülöző támadással szemben hadd legyen vigasztalása a nemesek rokonérzésében! *—s - r*

»Hitével meghasonlott«. E sulyos itéletet koczkáztatta meg a P. E. és J. L. a boldogult Molnár Albert ifju éveiről. Hogy mennyire tévedett, mutatják az alábbi sorok, melyet egyik ifjukori bizalmasa *Lőrinczi Lajos* csikfalvi lelkésztől kaptunk s a mely szól eképpen:

Molnár Albertnek a vásárhelyi tanári állással való szakitásának a nagybátyja által már felhozott okokon kivül éppen az ő életideálja és a papságra való benső hivatottsága volt a legfőbb ok. 1876-ban én mint privát nevelő egy VI. gymnáziális magán tanuló mellett, elmentem Molnár barátomhoz, hogy mint vegytan tanártól egy kis utasitást kérjek a tanitandó anyagra és a methodusra nézve. Ezen alkalommal hosszan és bizalmasan beszélgettünk; ekkor mondotta

nekem, hogy őt, ki egész lelkével a vallás és bölcsészet világában él, ezeknek problemáin csüng, szerencsétlenné tették, midőn a jegeczek holt világával való foglalkozásra kényszeritették. Ezen elégületlensége volt a valódi oka a tanáriszék ott hagyásának. Molnárt én gyermek korától fogva jól ismertem; vele nem egyszer mulattam is. De az „alkoholistaság" vádja tulhajtás a melyet ha nem a roszindulatu kósza hirlelésnek való felülés szült, sulyosabb beszámitás alá eső okok eredményezhettek. Molnár ott hagyta a lelke vágyaival meg nem egyező munkáért, és ment a bizonytalanba is keresni lelke vágyinak megfelelő munkamezőt. És megtalálta a sámsond — a vásárhelyi fényes papi széken — a theologiai tanári kathédrán, nem megtérés vagy ujjászületésről lehet itt szó, mint a pesti tanár urak irják, hanem egy kitüzött ideál felé hosszas és nehéz küzdelmek árán való törekedésről. Ennyit az igazság érdekében a meghurczolt becsület védelmére.

Wlassics miniszter május 7-én felelt a képviselőházban gróf Zichy János néppárti vezér interpellácziójára a Pikler egyetemi tanár ügyében, kit azzal vádoltak, hogy haza-, nemzet- és vallásellenes dolgokat tanit jogbölcsészeti előadásain. A miniszter midőn egyfelől kijelentette, hogy a vádakat a vizsgálat teljesen alaptalanoknak bizonyitotta, másfelől hangsulyozta, hogy teljes erejével fogja megvédeni a tanszabadságot, bármely oldalról jövő támadás ellen. Ám a tanszabadság — mondá a miniszter — csillogó jelszó, üres keret, ha kiirtjuk belőle a szellemi szabadságot. A sötétség lovagjai sajnálattal vették tudomásul, hogy Wlassics a tanszabadságot védelmezi; ők a a pápai „index" védelmezését szerették volna. „Több istenfélelem!" mondta Zichy gróf s bizonyosan a pápa félelmét értette s „több hazaszeretet", tette hozzá garnirungnak Szép kezdet a néppárti uralomhoz.

Wlassics miniszter fényes és osztatlan elismerést nyert nyilt és férfias szabadelvűségeért. Örömmel jegyezzük fel e sikerét és gratulálunk a sötétség lovagjait oduikba kergető Szent-György vitéznek!

Bethlen Gábor fejedelem szobra. A Nagy-Enyeden állitandó *Bethlen* szobor alapja javára ujabban *1901. április 20 ig* a következő egyházi személyek és iskolák járultak hozzá adakozásokkal vagy gyüjtésekkel a nemes czél megvalósításához

Az alsó-borsodi ev. ref. egyházmegye gyűjtése 432 kor. 95 fill., A Bethlen-kollégium ifj. 1901 márcz. diákestély jöv. 375 kor., A kecskeméti ev. ref. főgymn. ifj. és tanári kara 100 kor., A hódmezővásárhelyi ev. ref. főgymn ifj. és tanári kara 60 kor., Csécsi Miklós ev. ref. lelkész Makó 55 kor. 20 fill., A szathmári ev. ref. főgymn. ifj és tanári kara 45 kor. 02 fill., A békéscsabai ev. ref. főgymn. ifj. és tanári kara 42 kor. 19 fill, Zayzon János ev. ref. lelkész, Erzsébetváros 41 kor., Bodor János ev. ref. lelkész, Zágon 34 kor., A halasi ev. ref. főgymn. 26 kor. 94 fill., A kolozsvári unit. főgymn. 26 kor. 40 fill., A kun-szent-miklósi ev. ref. főgymn. 24 kor. 86 fill., A békési ev. ref. főgymn. 24 kor. 28 fill., Dénes József ev. ref. lelkész, Bölkényes 22 kor. 28 fill. Szilágyi Farkas ev. ref. lelkész, Nagy Enyed 20 kor., A hajduböszörményi ev. ref egyházmegye 20 kor., A székesfehérvári ev. ref. egyház 18 kor., A szathmári ev. ref. felsőbb leányiskola 15 kor., Gruzda János ev. ref. lelkész, Tövis 12 kor., A gölmöczi ág. ev egyház 10 kor, A rákospalotai ág ev. egyház 10 kor., A cservenkai ág. ev egyház 10 kor., Balogh István ev. ref tanító, Nagy-Kikinda 7 kor. 44 fill., Az aszú-beszterczei ág. hitv. egyházközség 7 kor. 20 fill., Tóth Gábor ev ref. lelkész, Bábony 6 kor. 40 fill. Kontra János ev. ref. lelkész, Csúza 5 kor. 42 fill., A hujduszoboszlói ev. ref. egyház 5 kor., Szikszai Ödön ev. ref. lelkész, Somogy-Udvarhely 3 kor. 70 fill, Csizmadia Jenő ev. ref. lelkész, Bánhorvát 3 kor. 62 Vinczi Domokos ev. ref. lelkész, Csekelaka 3 kor. 20 fill., A pécsi ev. ref. lélkész egyház 3 kor., A nagyváradi evang. egyház 3 kor., Schmidt Jakab ev. ref. lelkész, Fiume 3 kor. A héturi ág. egyházközség 2 kor. 50 fill., Gál Péter ev. ref. lelkész, Sárköz 2 kor., A méhteleki ev. ref. egyház 1 kor. 80 fill., A bodrogkereszturi ev. ref. egyház 1 kor. 22 fill.

Szerkesztői üzenetek.

Sipos István énekvezér és presbiter. M.-Gy.-Monostor. Hivatalos „Pályázati hirdetések" helyesbitését csak a püspöki vagy esperesi *hivatal* megkeresésére és adataival eszközölhetünk. Mai számunkból láthatólag az esperes ur megtette erre nézve hivatalos intézkedését. Hogy a hivatalos adat igy sem talál a hivek által fizetendő készpénz összegére nézve az Ön által közlött adattal: erről mi nem tehetünk. Tessék a presbiteriumnak az esperesi hivatalhoz fordulni. Kétségkivül kivánatos volna, hogy ilyen pályázatoknál tévedések elő ne forduljanak, de tévedni — minden vigyázat mellett is — emberi.

J. L. K.-Martonfalva. Az »Énekeskönyv« kiadója *Stein János könyvkiadó Kolozsvártt.* Tessék egy levelezőlapon hozzá fordulni, *négy* nap alatt kezénél lesznek a könnyvek. Kivánatos dolog, hogy a konfirmándusokat ilyen ajándékban részesitse az egyházközség. Bár mindenütt megtehetnék!

Gy. A. Bethlen. A czikkek megkerültek Közelebb jön

B. E. M.-Vásárhely. Más lapban előbb megjelent czikket nem közlünk.

Hivatalos rész.

1985—1901. ÉRTESÍTÉS

a segédlelkészi kongrua kiutalása tárgyában.

A folyó évben tartott egyetemes konvent 6172 korona 09 fillért szavazott meg és utalt ki egyházkerületünk részére, a vallás- és közoktatásügyi miniszterium által rendelkezésére bocsátott 1900-dik évi 23000 korona átalányból, mely összegnek a folyamodók között való szétosztása iránt a következőkben rendelkezett:

Segéd-, illetőleg helyettes lelkészi dij vagy kárpótlás czimén kifizetendő:

1.	Pap István sz.-kocsárdi lelkésznek	500 K. — f.
2.	Nagy Mihály középlaki	500 K. — f.
3.	Mihálcz Ákos m.-valkói	500 K. — f.
4.	Kovács Gábor sz.-margitai	349 K. 45 f.
5.	Sipos Gyula m.-borzási „	300 K. — f.
6.	Kövendi Kálmán m.-n.-fülpösi lelk.	394 K. 55 f.
7.	Ifj. Vályi János uzdi-szentpéteri lelk.	500 K. — f.
8.	özv. Bodó Ferenczné bere-kereszturi lelkész özvegye	500 K. — f.
9.	Muzsnai Pál mező-paniti lelkésznek	461 K. 61 f
10.	Orbán Károly magyarosi	250 K — f.
11.	Kali József n.-ernyei „	500 K. — f.
12.	Balázs József beszterczei körlelk.	411 K. 38 f.
13.	Menyhárt Elek szász-brétei lelkész	188 K. 18 f.
14.	Kelemen Győző kézdi-mákosfalvi lelk.	394 K. 55 f.
15.	Simon Zsigmond málomi lelkész	422 K. 34 f.

Fölhivjuk ennélfogva az érdekelteket, illetve az esetleg elhalt vagy beteg lelkészek nejeit, hogy a fenneb kimutatott összegről szóló és II-ik fokozat szerint szabályszerüen bélyegelt nyugtáikat haladéktalanul állitsák ki és esperesi hitelesitéssel ellátva közvetlenül egyházkerületi pénztárunkba küldjék be, kifizetés végett.

A nyugták szövegében föltüntetendő, hogy a nyugtázott segélyösszeg a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr 1900-ik évi decz. 20-áról 95,722. szám alatt kelt kiutaló rendeletén és a folyó évi április 18-án tartott egyetemes konvent határozatán alapszik.

Illetékes esperes atyánkfiait pedig fölkérjük, hogy ugyanazon elvek szerint és ugyanazon alakban, mint azt folyó évi 846. számú fölhivásunk értelmében az 1900-ik évre megtették, a folyó 1901-dik év I-ső negyedéről is állíitsanak össze haladéktalanul kimutatást azokról a segéd-, helyettes vagy nyugalmazott lelkész mellett működő rendes lelkészekről, kik a vezetésök alatt álló egyházmegyében tényleg alkalmazva

vannak, hogy a kongrua-összeg folyósítását ezek részére kieszközölhessük, illetőleg az újonnan alkalmazottak részére a megállapítást kérelmezhessük.

E kimutatásnak május hó 20-áig való fölküldését kérjük.

Kolozsvárt, 1901. május 7-én.

Dr. Bartók György, elnök. *Dr. Kádár János*, titkár.

1857—1901. KÖRLEVÉL

az összes esperesekhez.

Fölmerült esetek alkalmából tapasztalta igazgatótanácsunk, hogy a zsin. törv. végrehajtására vonatkozó Utasitás 179. §-ában foglalt rendelkezésnek nem minden alkalommal tesznek Nagytiszteletü esperes aai pontosan eleget, hanem a lelkész halálával megüresedő egyházközségbe, adminisztrátort nevezvén ki, ugyanezt utasítják arra is, hogy az egyház javait számbavegye, holott e teendőket föltétlenül az esperesnek, vagy e czélra kiküldött megbizottjának kell végeznie, mert az átvevő és átadó egy személy nem lehet.

Fölhivjuk ezért összes esperes aait, hogy a lelkészi állomások megüresedése alkalmával lehetőleg személyesen szálljanak ki a pap nélküli egyházközségbe és ott az egyház javait pontos leltár mellett számbavéve adják át az adminisztráns lelkésznek, ez alkalommal intézvén el egyuttal a netán fenforgó sürgősebb teendőket is, minek következtében számtalan elszámolási bonyodalomnak lehet elejét venni.

Az erd. ev. ref. egyházkerület Igazgatótanácsának, Kolozsvártt, 1901. április hó 25-én tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső, elnök. *Dr Kádár János*, titkár.

1878—1901. ÉRTESITÉS.

Valamennyi Kollegium t. Előljáróságához.

Értesítjük a méltóságos t. Előljáróságot és tanári kart, nyilvántartás, további intézkedés és előforduló esetek alkalmávai ahhoz alkalmazkodás végett, hogy a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter úr őnagyméltósága, 1901. április 10-én 23554. számú rendeletével a *mostári* gymnasium által kiadott osztály és érettségi bizonyítványokat Magyarországon is államérvényesnek nyilvánította, mindazonáltal oly feltétellel, hogy a mostári gymnásiumból a magyarországi középiskolákba átlépő ifjak a tantervi különbözetből, különösen a magyar nyelvből és irodalomból, valamint Magyarország történetéből fölvételi, illetőleg kiegészítő érettségi vizsgálatot kötelesek tenni, még pedig átlépéskor annál a középiskolánál, a hol tanúlmányaikat folytatni kívánják, kiegészítő érettségi vizsgát pedig a kultuszminiszter által kijelölendő középiskolánál.

A középiskola oly mohamedán vallású tanúlóinak azonban, kik a görög nyelv helyett rendes tantárgyként az ó-arab nyelvet tanulták, úgy osztály-, mint érettségi bizonyítványaikat Magyarországon szintén államérvényesnek nyilvánítja oly megszorítással, hogy az ily tanúlók, ha magyar egyetemen a bölcsészeti kar philologiai szakára kívánnának lépni, a kultuszminiszter által kijelölendő főgymnasiumnál a görög nyelvből kiegészítő érettségi vizsgálat letételére fognak kötelezetni.

Kolozsvárt, 1901. évi május 2-án.

Dr. Bartók György, elnök. *Parádi Kálmán.* tanügyi előadó.

1487—1901. KÖRRENDELET,

az esperesek által adminisztrált egyházközségek kánonika vizitációja tárgyában.

Tekintettel arra, hogy az esperesek által adminisztrált egyházközségek rendszeres évi megvizsgálásának módozatairól közelebbi intézkedést sem a zsin. törv. 163—165. §-sai, sem Útasításunk, 127—130. §§-sai nem tartalmaznak: igazgatótanácsunk a zsin. törv. 163 és az Utasítás 127. és 130. §-nak általános elvi intézkedéseire támaszkodva, elrendeli, hogy az esperesek egyházait és azoknak filiáit minden évben, az egyházmegye hivatalára nézve idősebb, vagy ennek akadályoztatása esetén, másik főgondnoka, illetve hivatali időshség szerint az algondnokok valamelyike, az egyházmegyei jegyzővel együtt, föltétlenül megvizsgálni köteles, a kanonika visitatió szabályainak mindenben megfelelően.

Az erd. ev. ref. egyházkerület Igazgatótanácsának, Kolozsvártt, 1901. ápril hó 25-én tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső. elnök *Dr. Kádár János,* titkár.

PÁLYÁZAT TANÁRI ÁLLÁSOKRA.

A marosvásárhelyi ev. ref. kollegium főgimnáziumánál a folyó évi egyházkerületi közgyülésen három rendes tanári tanszék töltendő be választás útján, melyek közül az egyikre a magyar és latin nyelv és irodalom, a másikra a történelem és földrajz (eset eg történelem-latin) és a harmadikra a mennyiségtan és ábrázoló-mértan szakcsoportra képesített pályázók folyamodhatnak. Mindhárom tanszék javadalma évi 2400 korona fizetés és 560 korona lakásbér évnegyedes előleges részletekben, vagy a lakásbér helyett szállás természetben, továbbá ötizben 200—200 korona ötödéves korpótlék és idősebbségi sorrend szerint való e ölépés a 3600 koronáig emelkedő fizetési fokozatokban.

Az ötödéves korpótlékok megállapításánál, a kollegiumi előljáróság elhatározása szerint, a más középiskoláknál rendes tanári minőségben eltöltött és a folyamodók szolgálati bizonyítványai alapján elfogadható szolgálati évek is beszámíthatók 10 év keretén belül.

A pályázók vallásukat, életkorukat, végzett tanulmányaikat, tanári képzettségüket, eddigi szolgálatukat, katona kötelezettségi viszonyaikat igazoló okmányaikkal felszerelt s a kollegium előljáróságához czimzett folyamodásukat a kollegium igazgatóságához 1901. julius 31-ig nyujtsák be.

A megválasztott rendes tanár a nem állami tanárok nyugdijintézetének kötelezett tagja s az évi 5 %-os illetéket a kollegium meglevő nyugdijalapja fedezi. Csak ev. ref. vallásuak pályázhatnak.

Kelt az erd. ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsának,

Kolozsvártt, 1901. április hó 25-én tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső, elnök *Parádi Kálmán.* tanügyi előadó.

687—1901. KÖRLEVÉL.

A görgényi egyházmegye lelkészeihez.

Igazgatótanácsi rendeletből, — felhivom Tiszteletes lelkésztársaimat, sziveskedjenek egyházuknak, a különböző pénzintézeteknél elhelyezett tőkéiket (takarékbetét) az 1900 deczember 31-diki állapot szerinti kimutatásban, — folyó hó végéig, — továbbitás végett hozzám jutatni.

Megjegyzem, hogy igazgatótanácsunk, az illető pénzintézetek legujabb vagyonmérlegét is látni kívánja. A szászrégeni, magyar-régeni és marosvásárhelyi bankok mérlegét én, — az egészhez csatolandólag, közvetlenül beszerzem; a mennyiben azonban hitelszövetkezetnél, vagy a fennt nevezet bankokon kivül, más pénzintézetnél elhelyezett tőkéjük is volna, azokra nézve kérem a hiteles vagyonmérleget beszerezni, s a kimutatáshoz mellékelten, beküldeni sziveskedjenek.

Gernyeszeg, 1901. május 5. *Csekme Ferencz*, görgényi esperes.

HELYREIGAZITÁS.

E lap 17-dik számában a magyar-*gyerőmonostori papi állomás* állami kiegészítése 183 kor. 35 fillérrel volt közölve, holott *e czimen a jövedelem 293 korona 53 fillér.* Szolgáljon ez az érdekelteknek tudásul. *Deésy Gyula*, esperes.

NYOMATOTT GOMBOS FERENCZ KÖNYVNYOMDÁJÁBAN, KOLOZSVÁRT.

IV. Évfolyam 20. szám. Kolozsvárt, 1901. Május 16.

ERDÉLYI PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, theol. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultá épületében 2. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre..... 12 kor.
félévre 6 kor,

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Hivatalos rész.

Sz. 1913—1901.

Nagytiszteletü Nagy Károly theologiai tanár urnak

Helytt.

Nagytiszteletü Tanár ur! Értesítjük Nagytiszteletedet a továbbiak végett, hogy Főt. Püspök aa. javaslata folytán az »*Erdélyi Protestáns Lap*«-nak, mint az erdélyi ev. ref. egyházkerület tulajdonát képező hivatalos közlönynek szerkesztését véglegesen is Nagytiszteletedre bizzuk és pedig a b. e. Molnár Albert, volt szerkesztő aa.-val fennállott szerződés határozmányai szerint...

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgatótanácsának Kolozsvártt, 1901. ápril hó 25-én tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső, elnök. *Dr. Kádár János*, titkár.

Irányelvek.

Midőn lapunk bölcs vezetője b. e. első szerkesztője kezéből oly megdöbbentően hamar kiesett tollat egyházkerületünk Méltóságos Igazgatótanácsa fennebb közölt rendeletével véglegesen is kezembe adta, megbizván a tulajdonát képező hivatalos közlöny szerkesztésével: nagyobbszabásu programm helyett — úgy vélem — megelégedhetem a szerkesztésben követendő irányelvek rövid ismertetésével.

A szerkesztőváltozás ugyanis ez alkalommal — s azt hisszük, jövőre is — lapunknál nem jelent programm-változást, sőt ez esetben még irányváltozást sem.

Az a programm, mely e lap 1898-iki I. évfolyama homlokán olvasható, minden egyházi lapnak állandó programmja s az kell hogy legyen különösen ennek a lapnak, a melyet nem privát vállalkozás, hanem a hivatalos egyház mond tulajdonának és tart fenn. Tükre kell, hogy legyen egyházkerületünk életének, visszhangja azoknak a törekvéseknek, melyek egyázunknak, kerületünknek intézményeinek, szolgáinak és tagjainak szellemi és anyagi előhaladását munkálják és szószólója azon magas rendü feladatoknak, melyek anyaszentegyházunknak, mint Isten-országa orgánumának, Urától és Fejétől elébe szabattak.

A mi abban egyházunk lelkéről, az evangélium erejéről, a keresztyén vallásról és érzületről, az egyházi hivatalos szolgálatról, a lelkipásztor theoretikus képzéséről, gyakorlati szolgálatáról, az anyagi existentiák fontosságáról, kulturális, tan- és iskola ügyünkről, vallásos nevelésünkről, egyháziaknak és világiaknak vállvetett együttes munkásságáról, mint elvekről és feladatokról mondatik: mindaz nemcsak a szerkesztőnek, hanem magának a lapnak, illetőleg az azt alapított egyházkerületnek felfogása, czélja, programmja. Ezért mondtuk erről, hogy ez a szerkesztő személyének változásával nem változik.

A szerkesztő feladata ezen czéloknak egyöntetű szolgálata közben az élet változó alakulásaihoz és viszonyaihoz mérten irányítani a munkát: itt a védelmet erősíteni, ott az építést szorgalmazni, mindenütt öntudatos, a túlbuzgóság veszélyeitől ment, de erélyes lankadatlan és kitartó munkára buzdítani

Lapunk irányát ebben a munkában „az evangéliumi reformáczió örök alapelvei és a feltétlenül egyházias álláspont szabják meg.“

Anyaszentegyházunk a magyar földön válságos napokat él. Külső és belső ellenség egyaránt szorongat. ernyeszti erőinket. Künn az ellenség, belül a meghasonlás, nem egyszer éppen az egyházra nézve idegen érdekek miatt. Ez ellen kell küzdenünk. Anyaszentegyházunk feladatai megvalósíthatására kívánnunk, óvnunk, védenünk kell a lelkiismereti és polgári szabadság vívmányait, de követelnünk egyszersmind e szadadság korrelátivumát: az egyenlőséget a jogok és kötelességek, a védelem és támogatás tekintetében minden tényezőtől.

Bajaink, sebeink egyrésze elvitázhatatlanul anyagi természetü; de mindent ennek tulajdonítani a magunk ámítása volna s egyjelentésü azzal, hogy a megfelelő orvoslás alkalmazása nélkül sorvadásunk a megkezdődött ijjesztő mérvben folyna tovább. Bajainkra a puszta anyagi segedelem flastrom a seben, a mely azt egyidőre eltakarja, talán az elmérgesedéstől is megóvja, de gyökerében még nem orvosolja. Csak ha az egész szervezet uj erőt nyer ama „megelevenítő Lélek“ által, a mely az egyház történelmének minden válságos szakában új életet teremtett, csak ha vallásos hitéletünk bensősége, élénksége, egészséges volta újra helyreáll: csak akkor lendül fel újra az egyházi élet külső nyilvánulásaiban is, akkor kezdődik a tartós gyógyulás.

Hiveink s különösen ifjuságunk vallás-erkölcsi nevelése és gondozása s e közt különösen leánynevelés-ügyünk fejlesztésének propagálása állandó gondunkat fogja képezni.

A kor szükségeihez mért, de a történelmi nyomokon haladó reformoknak leszünk szószólói egyházszervezetünk, egyházi közadózásunk, intézményeink fejlesztése tekintetében is.

Lapunk hasábjai nyitva állanak minden tárgyilagos, komoly munkás számára. Örvendeni fogunk, ha ennek lapjai az eltérő vélemények ütközési helyei lesznek, de egyet feltétlenül megkivánunk: a hangnak nyugodt méltóságát, a szeretet gyöngédségét, az érzékenységet is kimélő tárgyilagosságot.

Abban a nagy munkában való szives részvételre, mely anyaszentegyházunk anyagi és szellemi felvirágoztatására irányul, ezennel meghivjuk egyházunk minden hü fiát. Jöjjön kiki azon talentumok mértéke szerint résztvenni a közös munkában, melyekkel a Gondviselés megáldotta. Támogatással az egyik, tervvel, agitáczióval, a szükséges, de nem csupán rideg kritikával a másik, közös czél érdekében lelkesedő szivvel mindenik.

Nincs közöttünk olyan nagy, ki az egésznek gondját, mindnyájunknak terhét hordozhatná, ha még oly erős vállai volnának is, de olyan kicsiny sincs, ki bár egy téglával ne járulhatna egyházunk élő temploma építéséhez.

Mi szeretettel, bizalommal hivunk mindenkit: *teremtsünk reformátu egyházias közszellemet, atyafiságos érzületet, evangeliumi keresztyén hitet, lelkes, közös egyházi munkásságot, hogy Krisztus teste növekedjék, dicsősége fényeskedjék, áldása boldogítson egyént és nemzetet.*

Nagy Károly,
szerkesztő.

„Egyházi életünk fejlesztésének eszközei“-ről.

(Vélemény Molnár Albert javaslata felett.)

(Folytatás és vége.)

Nem mondhatjuk szerencsésebbnek »a gyülekezeti ifjuság organisatiojá« nak tervezetét sem, habár e t ren el kell ismernünk egyházi szervezetünk hiányosságát. Nem tagadhatjuk hogy az ifjuság vallás-erkölcsi gondozására (nem csupán a tényleges állapotokra, hanem a feladatok kitüzésére is czélzunk) nincs megfelelő figyelem fordítva. Egyházi törvényeink csak annyit követelnek a presbitériumtól. hogy „az iskola köteles gyermekek oktatás nélkül ne maradjanak; s hogy az egyházközség iskoláiban mind általában az oktatás, mind különösen a vallás és erkölcsi nevelés folytonosan jó karban legyen — “ Nem képzeljük, hogy valaki az ifjuság gondozásásában elégnek tartaná ezt. Ha az iskolában minden a legkifogástalanabbul történik is: éppen a legkényesebb korban marad népünk ifjúsága egészen a környezetnek legtöbbször rontó befolyása alatt. A szülők tevékenysége itt csakugyan nem elég S hát a hol épen veszedelemre van az?! Az egyháznak nagyobb gondot kell arra fordítani, hogy a könnyen hajlítható csemeték vallás-erkölcsös. egyházias irányban izmosodjanak meg.

E czél elérésére azonban gyakorlatilag megvalósithatlannak tartjuk a Molnár terve szerinti ifjusági organisatiót Az a szervezet, melynek „kivétel nélkül tagja minden ifjú, ki az egyházi gyülekezethez tartozik“ csak papiroson lesz összehozható. Bármily humanistikusan tekintjük is a dolgokat, a kényszerítő eszközök után tudakozódunk azon esetre, mikor ezek szüksége teljes bizonyossággal bekövetkeznék. És mert ilyeneket nem találnak nem válik e illuzióvá a „*szabad egyleti*“ helyére állított „*kötelező gyülekezeti*“ princzipium?

Talán ha kevesebbet akarunk biztosabban közelíthetünk itt is a czél felé. Az iskolai vallástanitás- és vallásos nevelésre fordítandó kiváló figyelem után, 15 éves korig az ismétlő iskola kényszerével tarthatjuk össze és részeltethetjük a vallás erkölcsi nevelés áldásaiban az ifjuságot. Kiváló gyakorlati előnye van az ismétlő iskola vallásoktatását vasárnapi iskolává tenni. a melylyel kapcsolatban a beiskolázási kényszer igénybevételével az istentiszteletek rendszeres látogatásába is bele szoktathatjuk a 3 év alatt az ifjakat E vasárnapi iskolákat a leczkével faggatás helyett oly modorban kell vezetni, hogy abban az ifjuság a kényszerből kinőve is örömest vegyen részt

Tehát eddig a czélt az ifjúságnak nem önmagában való orgánisalása, hanem gondos vezetése által kivánjuk elérni. Ezentul azonban is nét nem tartjuk kivihetőnek és czélra vezetőnek a kényszer eszközök nélküli s mégis mindenkire kötelező erejü szervezkedést. Itt okvetlenül a lelkésznek és presbitériumnak minden lehető kapaczitálásával. de a feltétlen köteleztetésnek úgy sem érvényesíthető alkalmazása nélkül kell egyesíteni az ifjúságot. De nem a 3)—30 tagu körökre tagolásban, hanem parochiák – vagy a tanítók közremüködésével iskolák — szerint. E szervezetek vezetője okvetlenül a lelkész, vagy valamelyik tanító lenne. Czéljait a Molnár által o pont alatt felsoroltak képeznék a hol a helyi viszonyok lehetővé teszik bizonyos egyházias önképző köri tevékenységgel.

Feltétlenül hiszszük, hogy a Molnár-féle *kötelező* szervezetben is az ifjuságnak csupán azon része lenne

összevonható, a mely ezen általános kötelezetés nélküli egyesületben összejőne. És a mellett fenmaradna az az egész élethivatásra bénítólag kiható megfigyelés, hogy vannak dolgok, a melyek kötelezők és mégis mellőzhetők. Másfelől pedig az általános kötelezettség mellőzése épen nem jelenti az egyháztól való függet lenséget, mert maga az egyház lenne a szervező

Bevezetésében tárgyal Molnár két dolgot, a me lyekben lényegileg egészen egyetértünk. Ezek: 1. A nagy egyházközségeknek, melyekben több pap és tem plom van — söt ha templom nincs is több — parochiális körökre oszlása. A részletek bonczolgatásába e kérdésnél itt nem bocsátkozhatunk annál is inkább, mert e kérdés megoldása épen nem vonható az egyháztársadalmi tevékenység körébe. Csupán azt emeljük ki, hogy úgy a lelkipásztori gondozás, mint az általános egyháztársadalmi tevékenység eredménye ez által biztosítható.

De egészen ide tartozik a vallás összejövetelek rendszeresítése. Molnár ez összejöveteleket helyes irányba terelve, mint az általa javasolt különböző szervezetek egyik tényked sét mint azok egyik eszközét kívánja alkalmazni. Mi itt is elfoglalt álláspontunknak megfelelőleg a létező egyházi szervezet kötelező teendői közé kívánnók felvétetni ez összejövetelek életbe léptetését Természetesen a közreműködésre hivatott minden elemek tevékenységre serkentésével, igénybe vételével. Ugy tekintenők ezeket, mint »Egyházi értekezletünk egyházközségi életnyilvánulásait — bármely administratioval terhelt berendezkedés nélkül. Ez ösz szejövetelek irányzatát szépen jelöli meg Molnár „Nemesen és egyháziasan ható társaságos érintkezés. Nem kielégítik, de ébresztik a templom szükségérzetét s jótékonyan hatnak az egyházi közös feladatok minden irányban való megoldására" Ez összejöveteleket magunk is a Molnár által megjelölt mederben helyeseljük. Csupán az ellen van kifogásunk, hogy ezek »az egy házi életről, az egyházi dolgokról, tervekről« való jelentéstétel forumaivá tétessenek. Másfelől — mert ezeket thea-estélyekké változtatni semmi vallásos formában nem kívánjuk — nem találunk semmi okot arra, hogy vonakodjunk olykor rövid fohásszal kezdeni vagy bezárni azt. Nem lesz ez a közös istentisztelet hatáskörébe vágás épen úgy, mint mikor a földmíves ekéjének a földbe alkasztásakor nem a közistentiszteletet röviditi meg, midőn kalap levéve felsóhajt, Uram, segíts és áldd meg munkámat!

Talán hosszasra is nyult fejtegtésünk alapján következőkben összegezzük véleményünket:

A gyűlekezeti tagoknak — családfőknek és nőknek — a tervezet szerinti szervezést kivihetetlennek, jelen egyházalkotmányunk megváltoztatásának — avagy annak fentartása mellett szükségfeletinek tartjuk.

Ugyanis a kitüzött czélok és feladatok mind oda tartoznak az egyház ma meglevő szerveinek — kiváltképen a presbiterumnak — teendői közé és egyházi törvényeink alkalmat nyujtanak a nők munkásságának igénybe vételére.

A mennyiben tehát a szervezkedés által czélzott tevékenységben el kell ismernünk valami elaléltságot: egyházi értekezletünk őszinte nyiltsággal keresse meg az egyházhatóságot, hogy az egyházi szervezeteket a buzdítás és kényszerítés minden eszközeivel mindenre kiterjedő egyháztársadalmi teendőikben szorgalmazzák, a nők közreműködését állandólag igénybe vegyék. helyileg és időileg felmerült egyes teendőkre ad hoc bizottságokat alakítsanak, az ifjúság iskolai oktatására, nevelésére különös gondot fordítsanak, ezt az ismétlő iskola kapcsán a vallásos élet gyakorlatra kényszer útján is, azután pedig minél szélesebb kiterjedésü ifjusági egysület keblében az egyházias élet irányban megerősítni törekedjenek, a vallásos összejöveteleket egyházi ének-gyakorlatokat rendszeresítsék. Ily irányu tevékenységük az egyes tényked sekben és azok eredményeiben évenkint számon kéressék.

Egyházi értekezletünk pedig csak erkölcsi elősegítésében és különösen a hiterősítő egyházias életre buzdító összejövetelek irányításában találván fő-feladatát, tagjai által oda törekszik, hogy ezekben a világiak is felolvasások, előadások által a kölcsönös búzdításban tevékeny részt vegyenek. hogy egyházi életünk a társadalmi életet átható élénkségbe hozassék és tartassék.

Bodor János.

Egyetemes konvent.

(Folytatás és vége.)

Tárgyaltatik a tiszántúli kerület elnökségének felterjesztése, melyben az iránt kér intézkedést, hogy a ***kongrua birói foglalás tárgyát ne képezhesse.*** A közalapi végrehajtó bizottság mé tányolva a tiszántúli kerület kérését, azt javasolja, hogy az ilyen végrehajtásoknak még az illető érdekelt fél beleegyezése esetén való megakadályozása czéljából is, írjanak fel az igazságügyminiszterhez.

Bernáth Elemér abban a véleményben van, hogy a kongrua lefoglalásnál törvénysértést követe t el a végrehajtó. De azért ily nagy feneket a dolognak nem kerítene, mert az orvoslás magában a törvényben keresendő és meg is található A végrehajtási törvény 54. szakasza ugyan is azt mondja, hogy a közhivatalnokok, tehát a lelkészek fizetése is csak két harmad részig foglalható le, ez is csak annyiban, a mennyiben a foglalás a 800 frtnyi minimumot nem érinti. A debreczeni kir. tábla elnöksége értesülvén az ilyen foglalásról, körrendeletet bocsátott a bíróságokhoz, melyben utasitani rendelte a végrehajtókat, hogy a végrehajtási törvényt pontosan tartsák be.

Dr. Nagy Dezső, *Antal* Gábor és *Tisza* Kálmán hozzászólásai után a konvent kimondja, hogy felír az igazságügyminiszterhez, hogy utasítsa a kir. táblákat, miszerint épen olyan körlevelet küldjenek a bíróságokhoz, mint a debreczeni tábla elnöksége A kerületek pedig figyelmeztették a lelkészeket, hogy az ilyen foglalás, mint a mely el len most a tiszántuli kerület orvoslást keres, nem jogos.

Dókus Ernő, mint a közalapi végrehajtó bizottság elnöke, azzal a kéréssel fordul a konventhez, hogy miután a vallás- és közoktatásiügyi miniszter nem járult hozzá, hogy a lelkészek közalapi illetményei a kongruánál beszámittassanak, írjon fel a konvent a miniszterhez azért, hogy ***jövőre a lelkészek közal pi tartozásaikat mint egyéb adókat levonásba*** tehessék.

Fejes István ellenzi a javaslatot, mert a közalapi adó önkéntes adakozás

Antal Gábor is a javaslat ellen szól,

Gróf *Tisza* István utal arra, hogy a domestica nem önkéntes adó, hanem köteles járulék. A fölmerült eszmék figyelembe vételével indítványozza, hogy állapítsa meg a konvent a domestica kötelező voltát, másrészt pedig a megtérítési igény jogosságát, mert ez olyan közteher, mint bármi más adó. Ily irányu fölterjesztést kell intézni a miniszterhez.

A konvent nagy többséggel elfogadta gróf Tisza István indítványát.

A kultuszminiszternek leíratát, mely szerint az erdélyi egyházkerülethez tartozó nehány egyház lelkészének nem ad kongruát, mert az illető lelkészi állomások 1898 január 1-ig nem voltak szervezve, kényszerüen tudomásul vették.

Az erdélyi egyházkerület kéri, hogy ***helyettes lelkészek számára is eszközöljön ki a konvent kongruát,*** mert ezek a helyettes lelkészek olyan állomásokon vannak, a melyek a lelkészhiány miatt maradtak betöltetlen.

A bizottság erre a kérelemre azt javasolja, hogy miután a lelkészekre nézve a megválasztás lényeges dolog, a miniszter törvényesen járt el, a midőn az ilyen meg nem választott lelkészeknek nem adott kongruát. Dr. Bartók György és Antal Gábor püspökök alapos és erélyes felszólalásai folytán a konvent az erdélyi kerület kérelmét felterjeszti a miniszterhez.

A kongrua-bizottság a következőleg alakult meg:

Szilágyi Dezső, Antal Gábor, báró Bánffy Dezső, Dókus Ernő, gróf Degenfeld József. Minden egyházkerület egy taggal képviselteti magát a bizottságban.

Várró Ferencz beterjesztvén a gimnáziumi tanterv-javaslatot: a konvent azzal az óhajtással küldi le a kerületekhez, hogy ahhoz lehetőleg alkalmazkodva, törekedjenek az egységes tanterv megvalósítására.

Az ág. evang-kal kötött *geresdi egyezség* jun. 1-én léptettetik életbe.

A baptista áramlat korlátozására a tiszántúli kerület törvényes intézkedések tételét kéri. A közigazgatási bizottság a vallásszabadság megsértése nélkül semmi módot nem ismer olyant, melylyel a baptista szekta terjesztését közigazgatási úton megakadályozni lehetne. Ellenben a ref. lelkészek dolga, hogy a vallás nyujtotta eszközökkel a hitélet terén óvják meg híveiket.

A dunántuli kerület *zsinat tartását* sürgeti. A konvent *Tisza* Kálmán és *Br. Bánffy* Dezső hozzászólása után kimondja, hogy zsinati bizottságot alakít, mely a zsinat elé terjesztendő tárgyakat megvitassa, azután le küldje a kerületekhez és a kerületektől visszaérkező javaslatokat ujra megvitatva,az 1902-iki konvent elé indítványnyal terjessze be.

A bizottság így alakult meg: Elnökök: Kun Bertalan és Tisza Kálmán, helyettes elnök báró Bánffy Dezső.

A közjogi bizottság melynek elnöke *Szilágyi* Dezső, előadója *Molnár* Béla, beterjesztij az *erdélyi püspöki czim* ügyében hozott bizottsági határozatot A bizottság azt javasolja a konventnek, hogy a második miniszteri leirat után. bár azt kielégítőnek nem találja, álljon el ezuttal a további lépésektől és térjen napirendre az ügy fölött.

Pokoly József mint az erdélyi kerület képviselője, mely első sorban van érdekelve az ügynél, egyáltalában nincs megnyugodva. A czím ugyan nem invovlál közjogi állást, de mint czím maga szintén sérelmes. A kerület hangulata oly kedvezőtlen, hogy a bizottság javaslatát el nem fogadhatja.

Tisza Kálmán elnök figyelmeztet arra, hogy a teljes czím így hangzott: »erdélyi püspök«. Miután ez a kötelező czímzés megszünt, nem volna észszerü dolog a dolgot tovább bolygatni. A maga részéről ezután úgy fogja czímezni Bartók erdélyi ref. püspököt, hogy „erdélyi püspök.“

Báró *Bánffy* Dezső nem tartaná helyesnek, hogy itt e kérdésről vitázzanak. Nem helyes, hogy nézeteltérés merült föl. Nem akart felszólalni, épen ezért, de most már ugyis mindegy. A közjogi bizottság javaslatához nem járulhat hozzá. Feltétlenül sérelmesnek látja az első leiratot. de még inkább a másodikat Különösen mikor ki lett mutatva, hogy a visszaállítás óta a róm. kath. püspök nem használhatja törvényesen az erdélyi püspöki czímet. De igen meszszemenő volna ezt tárgyalni. Csak annyit konstatál, hogy a sérelem fenforog. Különösen bántó a dolog most, mikor a közéletben minden a protestánsság ellen irányul. Aláirja azt is, hogy a miniszter mindig jóindulatot tanusított a protestánsok iránt. De ebből még nem következik, hogy ha egy másik kérdésben csupa jóindulatból megsérti az egyházat, szó nélkül hagyják. Ujabb felterjesztést kell intézni a miniszterhez.

Bernáth Elemér is abban a nézetben van, hogy a második leirat még sérelmesebb az elsőnél. Ennél még föl lehetett tenni, hogy a miniszter tévedett, de mikor a miniszternek a felterjesztés megmagyarázza, hogy az erdélyi püspöki czím használata nem jogos és nem törvényes és ennek daczára megmarad álláspontja mellett, ez már sérelmesebb. Nem fogadja el a bizottság javaslatát.

Tisza Kálmán elnök konstatálja, hogy kétféle vélemény merült föl. Az egyik szerint a miniszterhez kell felirni, a másik szerint a törvényhozáshoz. Most egyiket sem tartja helyénvalónak. Ha azonban szükséges lesz, törvényhozásilag is provokálnak intézkedést.

Gróf *Tisza* István kijelenti, hogy ha egyhangu határozatra van remény, akkor elál a szólás jogától.

Báró *Bánffy* Dezső figyelmezteti Tisza Istvánt, hogy egyhangu határozatról nem lehet szó, mert ő megmarad álláspontja mellett.

Gróf *Tisza* István erre belemegy a kérdés tárgyalásába. Mindenekelőtt felállítja azt a kérdést, hogy kielégitette-e a miniszter az egyház kérését. Helyes lett volna, hogy ha a miniszter soha sem bocsátja ki rendeletét. De meg nem történtté tenni ezt a rendeletet nem lehet. A konvent előtt most már két ut van: vagy megnyugszik a miniszter válaszában, vagy nem. Ha nem: támadást kell intéznie a kormány ellen, mely az egyházon a sérelmet elkövette. És ha komolyan veszi ezt a dolgot, csak a végletekig menő küzdelemről lehet szó. Ezután előtérbe nyomul az a kérdés, hogy napirendre térjenek-e a dolog fölött, vagy firtassák tovább? Helyes volna-e ezt a kérdést a mai viszonyok közt elmérgesíteni? Véleménye az, hogy nem. Elfogadja a bizottság javaslatát

Dr. Bartók György erdélyi ref. püspök kijelenti, hogy Erdélyben nincs egyetlen irástudó ember sem, ki rosszabbnak ne tartaná a második leiratot, mint az elsőt. Különösen az a része sérelmes, mely püspök alatt csak római kath. püspököt ért. Az erdélyi képviselők mind ezen a véleményen vannak. Nem fogadja el a bizottsági javaslatot és indítványozza, hogy intézzenek ujabb felterjesztést a miniszterhez.

Szilágyi Dezső úgy látja, hogy félreértik a jogügyi bizottság indítványát A miniszter második leiratával senki sincs teljesen megelégedve. De nem ez a kérdés: hanem az, mi a teendő. A erdélyiek egy „szelid hangu“ új feliratot kivánnak, ennek se czélja, se sikere. Ez csak arra való, hogy valamit tenni látszodjanak. Ily lépéshez szóló nem járul. Semmihez, a mi az ügyet ütközetbe viszi, a nélkül hogy szükség volna rá és feleslegesen vereségnek teszi ki. Minthogy a második leirat teljesen nem elégít ki senkit, ez fejeztessék ki, mondasséki ki az is, hogy egy régi czimnek felelevenítése nem egyezik meg azon ujabb törvények szellemével, melyek a bevett ker. egyházak parítását, törvényes függetlenségét és püspökeik törvényes állását körül irják. Ez emlékeztet a kánonjogból eredő arra a nézetre, hogy valódi püspök csak a római kath püspök a többieket csak úgy hivják. De ezek a pretenziók teljesen hatálytalanok és maga a miniszteri leirat ismételve mondja, hogy semmi tekintetben ily hatály vagy jelentőség a régi czim alternativ használatának nem tulajdonítható, — egyéb iránt ha nem mondaná is, pedig ismételve és nyomatékosan mondja, az a czim egy üres szó, melynek, szemben közjogi rendünkkel, semmi legkisebb hatálya sincs. A miniszter hibázott, midőn annak feleievenítéséhez hozzájárult. Igyekezett a félreértéseket elhárítani azzal, hogy kimondja a czim teljes jelentőségnélküliségét és elismeri, hogy a másik czim törvényes és jogosan alkalmazható Szemben ezzel, mi tulajdonítsunk annak tulságos jelentőséget? Mi vegyük kicsibe az országos törvények jelentőségét és ily kérdésben egyedül döntő erejét? Ha az csakugyan veszé yeztetné egyházunk törvényes állását, akkor minden törvényes eszközzel fel kellene lépnie az ellen, nem pedig „szelid hangu“ felirattal. Részéről a határozati javaslatot megtoldani kivánja azzal, hogy a második leirat sem egyezik meg teljesen ujabb törvényeink szellemével és határozataival. De egyszersmind őrködni kell, hogy ebből az alternativ czimből semmi káros következtetés ne álljon elő és ha ilyesmi mutatkoznék, a legnagyobb erélylyel kell fellépni

Kitér arra, hogy semmit sem érne egy uj sikertelen felirat, pláne ha előre kimondják, szelid legyen ám! Kimutatja, hogy a közjogi bizottság javaslata csak azt mondja, hogy *ezuttal* további lépések tételét szükségtelennek tartja, — ez nem ad fel semmit, nem koczkáztat semmit, de nem akar túlzott jelentőséget tulajdnít ni a mai stádiumban ennek a dolognak, mert nehéz lenne azt állítani, hogy bárkit meggyőzhetünk arról, hogy módosított és magyarázott miniszteri leiratban pozitiv támadás van egyházunk törvényes állása és páritása ellen.

Ezért javasolja, egészittessék ki a határozati javaslat az ő inditványával és fogadtassék el.

A konvent a bizottságnak a Szilágyi toldásával kiegészített javaslatát fogadta el szavazás után. Ellene szavartak: az összes erdélyi honventi tagok, továbbá *Br. Vay* Béla, *Sass* Béla, *Radácsy* György, *Körmendy* Sándor, *Bernáth* Elemér.

A közjogi bizottság a kerületek adminisztrációjára szükséges államsegély ügyében azt hozza javaslatba, hogy a kerületek mintegy csak úgy oda vetettek egy nagyobb összeget és így nem egy alapon jártak, a konven most ezzel a dologgal érdemlegesen ne foglalkozzék.

Antal Gábor nem fogadhatja el a bizottság javaslatát. A szorosan vett közigazgatási költség már most is megállapítható. És ennek megállapítása felette sürgős és szükséges, mert ez a szükséglet jelenleg olyan alapokból fedeztetik, melyeknek más rendeltetésük vannak. A törvény értelmében igényelhetjük és föl is tételezhetjük, hogy ezeket a közigazgatási költségeket megadja a kormány. Hivatkozik arra, hogy az ág. hitv. evangelikusok ezen a czimen már kapnak bizonyos összeget

Fejes a kérdésnél sürgősebbnek tartja az *adóreformot Molnár* a kerületektől részletesebb munkálatok beterjesztését sürgeti *Szilágyi* úgy gondolja, hogy a bizottság közvetlenül értekezzék ez ügyben a kerületekkel s a jövő konventre már kész tervezetet adjon. *Dr Bartók* püspök szerint is csak a közigatási költségekre kellene szorítkozni, melyeket némely egyházközség már alig képes teljesíteni. Épen ezért ennek az ügynek elintézését nem csak fontosnak, de igen sürgősnek tartja.

A konvent végre kimondja, hogy a bizottság a jövő konventre készitse el és terjessze be a kerületek közigazgatási költségvetésének tervezetét.

Felterjesztés folytán tárgyalás alá vétetik az a sérelem, hogy a *szatmári róm. kath. zárdában bentlakó ref. leánynövendékek vallásoktatását megakadályozzák*, a mennyiben a ref. lelkészt sem a zárdába be nem bocsátják, sem a növendékeket ki nem engedik.

Bernáth Elemér hivatkozik arra, hogy úgy a nép-, mint a középiskolai törvények határozottan intézkednek arról, hogy a vallás a nyilvános iskolában taníttassék. A református egyházak annyira tiszteletben tartják ezt a törvényt, hogy iskoláikba a kath. lelkész minden nehézség nélkül bejárhat Sajnos, hogy a katholikus egyház ennek daczára bezárja intézeteit a ref. lelkész előtt, sőt Szathmáron azáltal, hogy a növendékeket sem bocsátják ki, egyenesen daczolnak az állam törvényeivel.

Dr *Bartók* György felemlíti, hogy Szebenben hasonló eset fordult elő Az ő felterjesztésére a kultuszminiszter intézkedett is, hogy a sérelem megszünjék De Gyulafehérváron azért hasonlóképen ismét ődött ez a sérelem. Ő hivatkozva a miniszter kiadott rendeletére, megkereste gróf *Majláth* püspököt, de az *erdélyi püspök* nem tartotta érdemesnek válaszolni a ref. püspök megkeresésére. Tehát itt is a kánonjogi felfogás jutott diadalra, hogy abban az épületben, melyben kath. intézet van, az *eretnek pap* be nem léphet Indítványozza, hogy egy általános rendelet kiadása végett irjanak fel a miniszterhez, mert ha egy helyen sikerül is a sérelem orvoslása, más helyen már ismét érvényesül a *kánonjogi felfogás*.

Szilágyi Dezső kijelenti, hogy kötelesek a kath. intézetek megengedni a prot. vallás tanítását, akár *apáczáké*, akár nem *apáczáké* a nyilvános intézet. A feliratban tehát azt kérné, hogy a miniszter szerezzen érvényt a világi törvény rendelkezésének.

A konvent hivatkozva a miniszter már korábbi leiratára, felír a miniszterhez, hogy kiadott rendeletének szerezzen érvényt.

A dunamelléki kerület felterjesztésére a konvent felír a miniszterhez, hogy a *bábák esküszövegében* oly sérelmes passzus foglaltatván, melyek következtében a bábák ref. csecsemőket is megkeresztelgetnek, e sérelmes szöveget megfelelően igazíttassa ki.

A jogügyi szakelőadó *protestáns* sajtóiroda felállítására vonatkozó indítványt tesz. *Tisza* felszólalására az ügyet mint impraktikust és esetleges viszályt keltőt, a napirendről leveszik.

Az egyetemen felállítandó prot. theol. fakultás ügyében, — részletes véleményt csak az erdélyi kerület adván, — beváratik a többi ker. véleménye is.

Az adóügyi bizottság véleményére ***az adóterhek csökkentése*** tárgyában azzal az indokolással, hogy az évi 14.000 korona oly csekély összeg, melylyel rendszeres segítést meg sem lehet kisérleni a nélkül, hogy az egyházi adózás megtagadásának veszedelmét széles körben fel ne idéznők, az évi összeget a mult évihez csatolva gyömölcsözteti. Jövőre pedig megállapítandónak tartja a segélyezésnek legalább általános főelveit

Kölcsönös köszönetnyilvánítások után az elnökség a konvent üléseit bezárta. *r. s.*

„Egyházi-Értekezlet"-eink köréből.

Egyházmegyei Egyházi-értekezleteink gyors egymásutánban tartják közgyüléseiket, hogy egyebek mellett megadják véleményüket azon javaslatok tárgyában, a melyeket az egyházkerületi értekezlet véleményezésre letett hozzájuk. Az esetről szóló szives tudósítások mellett hirt vettünk fiókköri, sőt egyházközségi egyháztársadalmi tevékenységekről is, a melyeket regisztrálni kedves kötelességünknek tartjuk. Hiszen ezekben egymásról veszünk hirt, tanuságot, buzgóságot és lelkesedést s így kölcsönösen egymást épitjük. Az idő azonban sürget s lapunk terjedelme oly korlátokat szab elénk, a melyek a legjobb igyekezet mellett is, lehetetlenné teszik, hogy a kapott lelkes és éppen ennélfogva *részletes* tudósításokat szó szerint leközöljük, a mi talán a tudósítókra is kellemesebb volna, ránk nézve pedig határozottan nagy munkakönnyítést jelentene. De a mint mi meghajlunk a kényszerítő szükség előtt, reméljük, hogy tudósítóink is méltányolandják okainkat, érveinket.

Részletes tudósítások helyett azért itt adjuk a rövidre vont, csak a leglényegesebbekre szorítkozó következő értesítéseket, beérkezésük sorrendjében:

Az orbai egyh m. értekezlet — Ignácz László jegyző tudósítása szerint — közgyűlését *május 1 én Barátoson* tartotta az egyházi és világi tagok nagy érdeklődése s az egyházközségi tagok teljes számu részvétele mellett. Az ünnepélyes istentiszteleten imát *Bajkó György* barátosi, prédikációt *Földes György* zabolai lelkész tartott Luk. XVII. 20—21 alapján — az Isten országa eljöveteléről A záróéneket a helybeli dalkar adta elő. — A *Molnár Albert féle javaslatot Bodor* János zágoni lelkész referálta. Felolvasott véleménye, mely teljtartalmulag elfogadtatva felterjesztetni határoztatott, lapunkban egész terjedelmében közöltetett s ép jelen számunkban ér befejezést.

A Váró Ferencz javaslatairól Veress Károly papolczi lelkész adott véleményt, valamennyi pontot elfogadásra ajánlva, a 3-iknak azon módosításával, hogy a szülők gyermekeik vallásos nevelését helyesebben eszközölhetik a helyi lelkésszel való közös megállapodás alapján maguk, mint a theol. ifjak legácziószerű bevonásával. Annálinkább sürgeti a 2 és 5-ik pont gyors megvalósítása érdekében a hivatalos főhatóság megkeresését. *Egerházi javaslatát Bajkó György* előterjesztése alapján az eredeti terv alapján megvalósíthatónak és életképesnek nem találja. Komolyabb számítási alapokkal egyházmegyénként, vagy a kisebb egyházmegyék csoportosításával, kötelezően és a még fennálló egyh. megyei özv.- árvai gyámintézetekkel kapcsolatosan, a szükség szerint megalkothatók. Humánus czélzata előtt elismeréssel hajlik meg.

A széki egyházmegye 1901 május 3 án, *Rettegen* tartott értekezlete *Gyártás Albert* elnöklete alatt *Kis Sándor* tudósítása szerint a következő határozati javaslatokat hozta:

Molnár Albert javaslatának intencziőit magáévá teszi, megvalósítását óhajtja, bár ezidő szerint ezt teljes lehetetlenségnek tartja, a nép csekély művelt sége, s a helyi viszonyok kényszerű volta miatt, hanem azért minden lelkipásztor és egyháztag törekedjék annak megvalósítására.

Jancsó Lajos indítványára nézve: a prédikálás

és predikáció nivójának emelésére pred. füzetek kiadását óhajtja; de a nevesebb szónokok vándor vendégszereplését a lelkészi méltósággal, parochialis joggal összeegyeztethetőnek nem tartja.

A Váró Ferencz indítványára kimondja, hogy azokat helyesli, kivitelét időszerűnek és főérdekűnek tartja. Különös sulyt helyez a gyakorlati seminarium felállítására, s a vallástanításnak a tantervre való harmonikus beillesztésére.

Az Egerházi Lajos indítványában foglaltakat helyesli, szükségesnek tartja, azon pótlással, hogy minden pap köteles legyen a tem. egyletbe belépni, és hogy bárki is lehessen tagja annak ha az alapszabályoknak magát aláveti. Az alapszabály tervezetre nézve pedig fenntartja a hozzászólás jogát.

Az *erdővidéki* egyházmegye 1901. ápril. 1-én alakította meg egyh. értekezletét. A választások következők: Egyh. ügyvivő elnök: *Balázs* Ignácz, köpeczi lelkész; világi elnök *Bedő* József egyhm. gondnok; egyházi alelnök: *Kovács József* m.-hermányi lelkész; világi alelnök: *Solymosi István* baróthi orvos. Egyházi titkár: *Sándor* András nagyajtai lelkész; világi *Zöld* Sándor polg. isk. tanár Baróthon; pénztáros *Kovács* József.

1901. május 6-án tartotta meg nevezett értekezlet közgyülését *Borsai* László bibarczfalvi lelkész referálására Molnár Albert javaslatát elfogadja elvben, de gyakorlati megvalósítását nem tartja időszerűnek. Előadó a Jancsó Lajos indítványát elfogadja, s a belmissió életbeléptetését óhajtja.

Inditványozza a cura pastoralis intenzivebb gyakorlását, s az ezekben szerzett tapasztalatokról minden személyes vonatkozás nélkül, évenként kétszer-háromszor való beszámolást.

Az értekezlet felhívja az egyes egyházközségek elöljáróságát, hogy a Molnár Albert-féle javaslatból az időszerűeket igyekezzék életbe léptetni, s véleményezi, hogy a kerületi értekezlet gondoskodjék czélszerűbb vallás- és erkölcstani-tantervekről, s jó tankönyvek iratásáról.

Kovács Sándor véleményezése a Váró Ferencz indítványára nézve a széki értekezlet álláspontjával teljesen megegyezik.

Balázs Ignácz referálására az Egerházi-javaslatfelett napirendre tér, mert a papi nyugdíjintézet kérdése annyira égető, hogy e mellett anak háttérbe kell szorulnia.

A *sepsi* egyházmegye *Uzonban* május 8-án tartotta közgyülését. *Révai* Pál elnöklete alatt *Vén* Mihály esperes és *Ujvárossy* József kir. tanácsos, főgondnok és nagy közönség jelenlétében.

Megnyitó után jegyzőkönyvileg emlékezett meg az ért. Molnár Albert és Sylveszter Domokos elhunytáról s érdemeiről. Sajnálatát fejezi ki a Molnár Albert emlékét ért kegyeletlen támadás felett, mely épen pap és tanártársa részéről jött.

Azután templomozás volt, melyen *Czeglédi* János rétyi pap mondott imát, *Tárkányi* György vallástanár Ephez. IV. 10—16. alapján beszédet és Demes Péter orgonázott.

Majd a tisztikar alakult meg. Egyh. elnök: *Révay Pál*; világi; *Ujvárossy* József; egyh. alelnök *Tárkányi* György; világi: *Dr. Székely* György, orsz. gyül. képviselő; titkár: *Józsa* Sándor; egyh jegyző: *Demes* Péter; világi: *Kovács* Dénes igazg. tanító; pénztáros: *Vén* Mihály; ideiglenes könyvtárnok: *Bőjthe* Géza.

A Molnár-javaslatra *Zajzon Ferencz* tanár referálása folytán alkotott véleményét a kerületi közgyüléshez fogja beterjeszteni az értekezlet. Ugyszintén a Váró javaslatára Tárkányi előadása után hozott határozatát is.

Zsigmond Károly referálása után Egerházy indítványának humanus intencióját elismeri az értekezlet, de időszerütlensége miatt a napirendről levétetni indítványozza.

Demes Péter olvasta értekezését a »templomi éneklésről« és végül Zayzon Ferencz felhivja a értekezlet figyelmét a Mikó-kollegium Bethlen-ünnepélyére.

Az *udvarhelyi* egyh.-megyei értekezlet *székely keresztur fiókköre* április 11-én tartotta meg közgyülését Sz.-Kereszturon. A megelőző istentiszteleten az értekezleti dalkar éneke után *Kovács* István rugonfalvi lelkész János VI. 65—97 versei alapján tartott beszédet az evangeliumi protestantizmus lényegéről.

Az ülést *Ugron Zoltán* világi elnök nyitotta meg, hangsulyozván az egyházi élet intenzivebbé tételét és a nép anyagi jólétének előmozditását, rámutatván a bajokra, melyek azt aláássák.

Jakab Albert szólott a kör területén levő vall. erkölcsi és egyháztársadalmi életről, örvendetesnek jelezve az eddigi eredményeket.

Baczó Lajos olvassa titkári jelentését, melyben minden egyes egyházközség társadalmi tevékenységét bemutatja. Altalánosságban elmondható, hogy a munka megindult kellő buzgósággal minden vonalon. Különös említést érdemelnek: Bethfalva 3 rendes, 10 pártoló taggal, 3 estélyt tartott, szervezett dalárdát, a perselypénz egyrészéből hasznos könyvek vásároltattak Csekefalván (Kádár Andor) tartatott 2 estély, van 21 tag, felnőttek énektanítása folyamatban van. Kis-Galambfalván (Jakab Albert) febr. 5. óta tartatott 5 estély, egy hazafias ünnepély.

Nagy-Galambfalván nincs értekezlet, mivel a körülmények nem engedték meg. „Ad impossibilia nemo obligitur. Azonban a „Vasárnap“ 5 példányban jár, s a taggyüjtés lelkesen folyik A rugonfalvi értekezlet (Kovács István) megalakulása óta (febr. 17.) tartott 2 estélyt. Nagy-Solymoson (Jakab Dénes) febr. 17. alakult meg az értekezlet. Székely-Kereszturon (Karácson István) is nagy az érdeklődés; 5 tag jelentkezett 10 korona összeggel. Fiátfalván (lelkész Soós Farkas) a templom az unitáriusokkal közös lévén, az egyházi szellem is bizonyos közösséget mutat, A megtartott estélyek is tehát közösek voltak, melyeken a két egyház vezetői müködtek közre. Dal- és zenekaruk is a két egyház tagjaiból alakult meg, a taggyüjtés eredménye 1 rendes, 2 pártoló tag 4 koronával.

A titkári jelentés után Belle László világi alelnök tartott felolvasást, melynek főbb tételei ezek voltak: 1. Az értekezletek jelentősége. 2. Az iskola és egyház közti viszony. 3. A tanító és pap egyetértése. 4. A vallásos nevelés szükségessége.

Az indítványok során *Ugron Zoltán* vil. elnök indítványozta, hogy a községekben szerveztessenek *gazdakörök*, melyek a nép anyagi előmenetelét munkálnák s ezek hozassanak kapcsolatba az értekezletekkel. Beható tárgyalás után az inditványt elfogadták s elhatározták, hogy az egyházmegyei értekezleti gyülés elé terjesztik. A jövő gyülés helyéül Nagy-Solymos, idejéül okt. 31-ike állapíttatott meg.*

Érdekes és figyelmet érdemlő az az egyháztársadalmi munka, melyet *Bögöz* tevékeny fiatal lelkésze Lajos János végez; már régóta, 1894-ben *hitelszövetkezetet* alapitott. Ugyanebben az évben megkezdette az *egyházi estélyek* tartását Veres Ferencz énekvezér-tanitó segélyével, szép eredménynyel járt. 1897 ben községi olvasó egyletet alakitott, melyben két hetenként felolvasó üléseket tartott nagyobbára egyházi tárgyú felolvasásokkal s az iskolás gyermekek egyházi énekével. A vallásos nevelésre nagy gondot fordit az állami iskolában Egyházi énekek betanításával s iskolai könyvtár alapításával munkál a gyermekek vallásos irányu nevelésén. Évenként juniustól szeptemberig hetenként gyermek istentiszteletet tart vasárnap délután a biblia magyarázat végeztével.

A mult évi egyházkerületi egyházi értekezlet és az azon eszmék hatása alatt hozzáfogott az értekezlet szervezéséhez, teljesen e lap néhai szerkesztőjének eszméjét tartva szem előtt s reménye van, hogy

* Külön gazdasági körök alakitása az egyházi értekezlet keretén belül. felesleges. Azonban az értekezlet az ilyen praktikus irányzatokat a mennyiben a nép javát és előhaladását czélozzák, pártolja és segiti. Szerk,

ezáltal megtörik az a közöny, melylyel hívei minden-féle gyüléssel szemben viseltettek.

Érdekes az új mozgalom iránt táplált véleménye. „Ismeretes és minden szégyen nélkül bevallhatjuk, hogy nem mindnyájunknak van kedve ezen egyházi társadalmi, benső, intensiv munkára, mert nem ilyen légkörben nőttünk fel; soha sem neveltek minket erre. De ez éppen egy okkal több, hogy az egyházközségi szervezeteket megalkossuk. Mert ezek éppen azért szükségesek, mert kevés munka és buzgóság mellett is *valamit* végeznek Olyanok lehetnek ezek, mint a mai jó, modern szerkezetü gép: a hozzá értőnek csak mellé kell állni, csak mozgásba kell hoznia, olykor-olykor egy keveset igazitni kell rajta s megy magától“

Feltétlen híve az egyházkerületi értekezlet választmánya által ajánlott egyházközségi szervezetnek s azt is valósította meg egyházközségében. (Ime, a belmisszió ezen formáját kárhoztató érvekre így czáfolna rá a tények.)

Különfélék.

A theol. fakultás Bethlen-ünnepélye hétfőn d. e. 11 órakor folyt le nem nagy számu, de intelligens közönség részvételével, melynek soraiban ott láttuk Dr. *Bartók* György, br *Wesselényi* Miklós és gr. *Bethlen* Pál védnököket, a Kolozsváron időző mágnásnők közül néhányat, *Eötvös* Károlyt, az ünnepély egyik kiváló szereplőjét és még számos előkelőségét városunknak és vidékünknek.

A műsor minden egyes pontja kiválóan sikerült s a közönség osztatlan tetszésében részesült. Különösen tetszett Kenessey Béla theol. ig. az ünnepély tb. elnökének megnyitó beszéde és Eötvös Károly zamatos, magyaros jóizű humorral teljes szabad előadása. A kitűnő iró és előadó azt beszélte el, hogy tulajdonképen miért is nem lett történetiró. Egy óránál tovább tartott előadását a közönség lankadatlan figyelemmel kisérte s hosszantartó tapssal jutalmazta.

A műsor többi pontját Király Mariska k. a. szép hegedű szólója, a fakultási énekkar „Riadó“-ja, Váró Ferencz szép ódája, melyet a szerző maga adott elő és ugyancsak Váró Ferencznek Borsay Samu által megzenésített Bethlen-ódája képezte. Ez utóbit a protestáns vegyes kar adta elő a honvéd zenekar kiséretével, érvényre jutattva a nagy gonddal és müvészettel megalkotott zeneműn minden szépségét.

Este tánczmulatság volt csekély számu közönség részvételével. Okairól megérdemli jövőben egy külön czikkben emlékezni meg. *r s.*

Maros-Szent-királyi egyházközségünkben — mint értesítenek — e hó 4-én folyt le az ujonnan épitendő ref. templom alapkőletételi ünnepélye. Az anyagiakban szegény és sok kisértésnek kitett hívek *Székely* Sándor buzgó lelkészükkel élükön serényen dolgoznak az Úr hajlékának megépitésén. Munkájukon legyen Isten áldása! A szép ünnepélyen a szomszéd papság és hitsorsosok szép számmal és nagy lelkesedéssel vettek részt. (B K.)

Az orbai egyházmegye az Ig.-tanács 878—1901. sz. felhívására kimondta, hogy a parokhiális lelkészi könyvtárak felállitását a maga részéről sürgős kivánalomnak tekinti s a megvalósitás módozataira nézve helyesli tiszáninneni egyh. kerület közlött »Szabályrendeletét.«

Papi körökben — mint halljuk — beszédtárgyát képezi, hogy a közelgő képviselőválasztások alkalmával a jelöltektől nyilatkozatot kérjenek arra nézve is, hogy minő álláspontot foglal el az 1848. évi XX, t. cz. nek a kor szükségeihez és viszonyaihoz mért kivánatos és sürgős megvalósitása tárgyában. A magunk részéről is kivánatosnak tartjuk, hogy a felekezetközi viszonyok gyökeres változásának ezen idejében a honatyaságra pályázó jelöltek precizirozzák álláspontjukata z egyház és állam, a felekezetek állam-jogi és interconfessionális viszonylatai s az ebből folyó feladatokra nézve, a melyek az államra hárulnak, s a melyért ők küzdeni szándékoznak. Bizony helyes, hogy e tekintetben *is* nyilatkozatokat halljon a választó polgárság, melynek elvégre egyháza és egyházi szükségei is vannak

Görgényi hirek. A görgényi egyházmegyében fekvő *kis fülpösi* egyház lelkészéül Tiszteletes és nagy tudásu *Sámuel Aladár* selyei lelkész ag. választatott meg egyhangulag. Isten segedelme kisérje uj állomására. A *szászrégeni* papi állomásra pedig kijelöltetek: *Juhász Sándor* hajduszoboszlói segédlelkész és vallástanár, *Lőrinczi Gábor* m. kályáni és *Kovács István* kőrösfői lelkészek.

A szilágy-somlyai I. osztályú lelkészi állásra a minősitő bizottság választás alá bocsátotta: Benkő Albert szilágy-csehi, Bod Ferencz szilágy sámsoni, Kovács Albert sz.-nagyfalusi, Csák Aladár peéri, Csia Kálmán etédi, Kócsi Dániel vajai, Kozma Imre kackói, Barabás Samu magyar-láposi, Kovács Ákos szamosujvári, Bartók Béla bonczhidai, Molnár Lőrincz kolozsvári, Incze Lajos nagyborosnyói, ifj. Péter Károly alsó sófalvi rendes lelkészeket és Szász Béla püspöki titkár, kolozsvári, Lengyel Pál bályoki segédlelkészt.

Egyházmegyei közgyülés. A szilágy-szolnoki ev. ref. egyházmegye a f. h. 30-án délelőtti 10 órán kezdve, Szilágy Somlyón, a városháza tanácstermében rendkivüli közgyülést tart. — Tudvalevőleg hetekkel azelőtt köztudomásra hozatott, hogy *ugyanazon* napon az egyházkerületi »Egyházi Értekezlet« évi közgyülését tartja Sz.-Udvarhelytt. Hogy a szilágy-szolnoki egyh. megye vezetőségét mi indította arra, hogy ép e napra tegye közgyülését nem tudjuk. De azt igen, hogy az ilyen eljárás félremagyarázásokra adhat alkalmat a kivülállók előtt. Erre pedig nekünk aligha van szükségünk!

Konfirmácziói Emléklap. *A Németh Sándor s. lelkész által konfirmácziói bizonyitványból, és bibliai idézetekkel támogatott élettanácsokból összeállitott „Konfirmáczói Emléklap“ uj és izléses, diszes kiállitásban jelent meg* ***Gombos Ferencz*** *könyvnyomdájában Kolozsvártt Ára: A pénz előre beküldése esetén, portomentesen drb. 4 fillér. Kivánatos, hogy minden konfirmált ifjú kapjon egy ily emléklapot Az erkölcsi értékhez képest az a pár fillér semmiség A ki nem gondoskodott ezekről eddig, pünktig még megszerezheti s akkor ünnepélyesen kioszthatja. Óhajtjuk, hogy egy egyházközségben se hiányozzék ez.*

A Lorántffy Zsuzsánna egyesület legutóbbi választmányi ülésén elhatározta, hogy eddigi kis közlönye, a *Keresztyén Hiradó* helyett, egy nagyobb terjedelmü lapot fog kiadni *Olajág* czim alatt. Az *Olajág* czélja felébreszteni az evangeliumi hitéletet a nők körében. Közölni fog mindenféle oly czikkeket, melyek alkalmasak arra, hogy Isten segedelmével megszerettessék a magyar nőkkel az evangeliumot, s buzdítsák őket az — e szeretetből fakadó keresztyén életre és munkára Az *Olajág* havonként egyszer fog megjelenni, a folyó év októberétől elkezdve nyolczadrét alakban, 16 oldalnyi terjedelemmel, csinos kiállitásban Előfizetési ára évenként 2 korona. Az előfizetési penzek, valamint az adományok mostantól kezdve lehetőleg szept. 15-ig a szerkesztő czimére küldendők: *Vargha Gyuláné Budapest IX. Kálvin-tér 7 sz* Minden, a lap kiadásának költségeiből esetleg fölmaradó összeg, mely a lap részére beérkezik a Lorántffy Zsuzsánna egyesület egyéb czéljaira fordittatik.

Égei egyházunk (udvarhelyi egyh. m.) hívei elismerésre méltó buzgóságáról és áldozatkészségéről vettünk örvendetes tudósitást. E csekély népességü

(314 l. sz.) s egyházi adóban állami adójának több mint 150%-éval terhelt gyülekezet tagjai a mult év folyamán 4000 kor. költséggel csaknem egészen ujra alakitotta templomát. További szükségei fedezésére csak a napokban határozta el, hogy az egyház földjeit maguk munkálják meg, önkénytesen adott vetőmaggal vetik be. Ezen kivül a megcsappant magtár gyarapítására 10 hl. törökbúzát adományoztak

Hálás köszönet. Magam és egyházközségem nevében sietek hálás köszönetet mondani a Mélt. Igazgató-Tanácsnak, hogy folymodásunkra egyházunknak 10 drb. Enekeskönyvet ajándékozni kegyeskedett. Azon leszünk, hogy dusan kamatoztassuk. — Ége, 1901. márcz. 14. — *Kádár Domokos* ref. pap.

Hivatalos rész.

689—1901. UTASITÁS,

a konfirmált ifjak és tankötelesek anyakönyvének vezetésére.

A főtiszteletü Püspöki Szék 1900. évi november hó 6-án tartott ülésének 7. j. k.-i sz a. hozott határozata értelmében a konfirmált ifjak és tankötelesek anyakönyvének ivei elkészülvén, azoknak vezetésére az alábbi utasításokat adom t. és nt. *Lelkész társaimnak*:

1. A konfirmált növendékek anyakönyvi ívének 7. rovatába bevezetendő levén, hogy a gyermek tankötelességének hol, mikor és mennyiben tett eleget, az illető lelkész aafiainak e rovat betöltését az idegen, tehát nem a saját egyházközségükben tanult gyermekekre vonatkozóan az e végre bekivánt iskolai bizonyitvány alapján kell eszközölniök.

2. A tanköteles gyermekek anyakönyvébe a gyermek csak egy ízben és nem minden tanévben külön vezetendő be. Minden további tanévben az illető rovatba csak az jegyzendő fel, hogy a gyermek mikor lépett fel a további, tehát 2., 3., 4., 5,. illetve 6 osztályba vagy ismétlő iskolába.

A „Jegyzet“ rovat főképen arra szolgál, hogy a gyermek eltávozásának, illetve visszatérésének ideje igtattassék bele.

A többi rovatok önmagukat magyarázzák.

Kolozsvártt, 1901. május hó 14-én.

Dr. Bartók György,
erd. ev. ref. püspök.

673—1901. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a marosi egyházmegyébe kebelezett ***mezőtelei*** egyházközség (melyhez a mezőménesi l. egyházközség tartozik) ***lelkészi*** állomására pályázat nyittatik.

Javadalom: gazdasági épületekkel ellátott tisztességes lakáson, kerten kivül, can. portio (15 h. 925 □ öl), kepe és tüzifa értéke, a levonások után, 921 Kor. 43 fillér. állami kiegészités: 1200 Kor.-ig 278 Kor. 57 fillér.

Pályázati határidő 1901. jun. 20. Minősitvénynnel és szolgálati bizonyitványnyal ellátott folyamodványok nt. Ravasz János esperes aá-hoz küldendők Nyárádszeredába.

Kolozsvártt, 1901. május hó 14-én.

Dr. Bartók György,
erdélyi ev. ref. püspök.

PÁLYÁZAT TANÁRI ÁLLÁSOKRA.

A marosvásárhelyi ev. ref. kollegium főgimnáziumánál a folyó évi egyházkerületi közgyülésen három rendes tanári tanszék töltendő be választás útján, melyek közül az egyikre a magyar és latin nyelv és irodalom, a másikra a történelem és földrajz (esetleg történelem-latin) és a harmadikra a mennyiségtan és ábrázoló-mértan szakcsoportra képesített pályázók folyamodhatnak. Mindhárom tanszék javadalma évi 2400 korona fizetés és 560 korona lakásbér évnegyedes előleges részletekben, vagy a lakásbér helyett szállás természetben, továbbá ötizben 200—200 korona ötödéves korpótlék és idősebbségi sorrend szerint való előlépés a 3600 koronáig emelkedő fizetési fokozatokban.

Az ötödéves korpótlékok megállapításánál, a kollegiumi előljáróság elhatározása szerint, a más középiskoláknál rendes tanári minőségben eltöltött és a folyamodók szolgálati bizonyítványai alapján elfogadható szolgálati évek is beszámíthatók 10 év keretén belül.

A pályázók vallásukat, életkorukat, végzett tanulmányaikat, tanári képzettségüket, eddigi szolgálatukat, katona kötelezettségi viszonyaikat igazoló okmányaikkal felszerelt s a kollegium előljáróságához czimzett folyamodásukat a kollegium igazgatóságához 1901. julius 31-ig nyujtsák be.

A megválasztott rendes tanár a nem állami tanárok nyugdijintézetének kötelezett tagja s az évi 5 %-os illetéket a kollegium meglevő nyugdijalapja fedezi. Csak ev. ref. vallásuak pályázhatnak.

Kelt az erd. ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsának,

Kolozsvártt, 1901. április hó 25 én tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső,
elnök

Parádi Kálmán.
tanügyi előadó.

104—1901. FELHIVÁS

a küküllői ev. ref egyházmegye mélt. és nagys. gondnokaihoz t. lelkészeihez, presbiteriumaihoz és iskolaszékeihez.

Hivatkozással egyfelől az utasitás 113. § ra, másfelől a mélt. Ig. Tanács 2075—1901. sz. leiratára, van szerencsém a t. czímzetteket tisztelettel értesiteni, hogy a küküllői ev ref. egyházmegye ügyeinek vezetését ideiglenesen átvettem és kérem a f. ügyekre vonatkozó beadványokat ezentul hozzám intézni.

Erzsébetváros, 1901. május 12.

Zaizon János,
főjegyző, esperes-helyettes.

MEGHÍVÓ.

A görgényi ref. egyházmegye egyházi értekezlete közgyülését május 28-án Beresztelkén tartja meg, melyre egyházmegyénk gondnokait, lelkészi és tanítói karát, világi képviselőit s minden érdeklődő hiveit afi. szeretettel meghivunk. Az értekezletet megelőzőleg isteni tisztelet tartatik, a helyi daloskör közreműködésével, melyen az imát: *Papp* Lajos, a beszédet: *Nt. Csekme* Ferencz, esperes afi. tartja.

Tárgysorozat: 1. Elnöki megnyitó. 2. Elnöki, jegyzői, pénztárnoki, könyvtárnoki előterjesztések. 3. A tiszti karban és a választmányban, valamint a ker. értekezleti képviseletben, az új alapszabály szerint való szervezkedés óta történt változások, üresedések kiegészitése. 4. Javaslat a lelkészi könyvtárakról, előadó: *Papp* Lajos 5. Vélemény az egyházker. papi temetkezési egyletről, előadó: *Benedek* Árpád. 6. Vélemény »Egyházi életünk fejlesztésének eszközeiről« czimü és a mult évi közgyülésen előadott javaslatról, előadó *Kiss* Lajos. 7. Vélemény „Vallomások és kérdések“ czimü és a mult évi ker. értekezleten előadott felolvasás kapcsán tett javaslatokról, előadó *Jánosi* Béla. 8. Javaslat az egyházmegyei szabályrendeletről, előadó: az ügyvezető elnök. 9. Indítványok.

Gyülés után közebéd a lelkészi lakon.

D. u. fél 3 órától kezdődőleg d. u. 7 óráig népbál az állami iskola udvarán, mely idő alatt a beresztelkei férfi daloskör müködik. Belépti dij tetszés szerint.

Estve 8 órától kezdve a görgényi ev. ref. kántortanitói testület dalárdájának hármonium alapja javára, az állami iskola termeiben, tánczmulatsággal egybekötött koncert rendeztetik

Magyaró, 1901. ápril hó 26.

Lénárt József
ért. elnök.

Ifj. Kiss Lajos
ért. jegyző.

NYOMATOTT GOMBOS FERENCZ KÖNYVNYOMDÁJÁBAN, KOLOZSVÁRT.

IV. Évfolyam. 21. szám. Kolozsvárt, 1901. Május 23

ERDÉLYI
PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: NAGY KAROLY, theol. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultá épületében 2. ajtó. | Előfizetési ár: egész évre. 12 kor. félévre 6 kor,

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Pünkösd.

A Szent Lélek közössége legyen mindnyájan ti veletek!

Csodákkal teljes napok! Felséges idők!

Sebesen zúgó szél zendülése az égből; lángoló tüzes nyelvek a mennyből. Egy Úr, egy hit, egy akarat a szívekben, egy Lélek által való keresztség egy testbe. Szent lelkesedés, rettenthetetlen bátorság, hódításra kész erő, hatalmas bizonyságtétel, a világ megváltását hirdető evangelium szárnycsapása, holt szívek és lelkek életrekeltése, minden testnek a Szent Lélek templomává való felavattatása!

Ezeket a csodadolgokat kell ma hirdetnünk. Ezeket az időket kell ma odaállítanunk a hitben meggyengült, a Krisztus iránt való szeretetben elernyedt, a Krisztus anyaszentegyházáért való munkálkodásban meglankadt, az egy akaratban megszakadozott s versengésekben szétdúlt lelkek elé példáúl, biztatásúl, bátorításúl, lelkesítésre és megszenteltetésre.

Ma is él s mindörökké munkás az az Úr, a ki egykor kitöltött az ő Lelkéből minden testre és prófétáltak az ő fiai és leányai, vénei álmokat álmodoztak, ifjai pedig látásokat láttak.

A Krisztus is tegnap és ma ugyanazon volt és mindörökké is ugyanazon lészen! A Szent Lelket sem vonta vissza az Úr az emberek tanácsából. Az ma is Istennek ereje, csak ki kell tárnunk neki szíveinket. Az ma is bizonyságot tesz Istennek titkairól, a melyeket elvégezett a mi megváltásunkra a világ fundamentumának felvettetése előtt, csak nekünk kell felfedett orczával néznünk e titkokat. És az a Lélek ma is egybegyüjt sok népeket, bír egyező hitre minden nyelveket, csak mi ne álljunk ellene az ő munkásságának, mi ne szegüljünk ellene hívásának.

Az Istennek Lelkét meg ne oltsátok, mert a Léleknek nyilvánvaló ajándéka mindennek haszonra adatik. Az Úrnak Lelkét el nem utasíthatjuk a nélkül, hogy kárt ne szenvednénk. Ez ad a mi lelkünknek szárnyakat, hogy felemelkedhessünk az örökkévaló világokba, ez visz közel bennünket a mi Atyánkhoz. Ez tölti ki szívünkbe az Atyának szeretetét. Ez hív vissza minket az elhagyott atyai házhoz. Ez gyújt világosságot, mely beragyog az enyészet és halál sötétségébe és mutatja meg az életnek fejedelmét. Ez tesz képessé arra, hogy még akkor is éljünk s nekünk akkor se legyen romlásunk, a mikor a pusztulás angyala szedi körülöttünk áldozatait. És ez győz meg, hogy nincsen senkiben másban üdvösség, hanem a Krisztus Jézusban s nem adatott más név ég alatt és föld felett, a mely által megtartathatnánk, mint az ő neve.

Szóljon csodadolgokról minden ajak e napon. Teljék meg Szent Lélekkel minden szív. Emelkedjék fel az Úrnak trónjához minden lélek. Merítsen az élővíznek forrásából ingyen, hogy vegyen kegyelmet kegyelemért a Krisztusnak teljességéből.

Vezesse ez élővizekre a híveket theologiai fakultásunknak ez ünnepre kibocsátott követe is, — — aa, a kit szeretettel ajánlunk a hívek atyafiságos jóindulatába.

Istentől áldást és kegyelmet kiván mindeneknek a kolozsvári ev. ref. theologiai fakultás tanári kara s annak nevében

Kolozsvár, 1901. május havában,

Kenessey Béla,
igazgató.

A romániai ref magyarság és egyházai.

E kérdésről a mint lapunk hozzászólott, a hivatott egyének közül többen igen érdekes czikkeket küldöttek be szerkesztőségünkbe, a mint azt már a néhai szerkesztő megjegyezte volt. Sürgősebb czikkeink miatt eddig mindig félre kellett ezeket tennünk. Tudomásra jutván azonban, hogy *Bartalus János* bukaresti esperes ottani állását elhagyva, helye új erővel lesz betöltendő: az itt levő dolgozatok közül az idevágó három legfontosabbnak e kérdésre vonatkozó részét sietünk megismertetni. E három czikk a *Barabás Endre* marosvásárhelyi ref. polg. isk. tanáré. *Gyárfás Albert* volt bukaresti, most bethleni lelkészé és *Thamó Gyula* volt plojesti, most torda-szent lászlói papé. A dolog lényegére nézve mindhárman megegyeznek abban, hogy ***a magyar ref egyház romániai missiói egyházmegyéje és egyházai bármely áldozattal is fentartandó.*** A mi pedig dolgozatuknak legértékesebb része, s a mit éppen azért részletesen közlünk is, az hogy ***reá mutatnak azokra a forrásokra, a melyekből*** — nézetük szerint — ***az elodázhatatlanul emelendő anyagi segedelem előteremthető volna.***

Gyárfás Albert, ottani hiveink élet-, kereset-, egyházi- és művelődési viszonyai ismertetése és jellemzése közben igazolja a Gergely-féle naptár sokszor kifogásolt használatát éppen ottani hiveink foglalkozásával és az állam és társadalom egész berendezkedésével. A cseléd, bérkocsis, napszámos, iparos csak a Gergely-féle naptár ünnepein kap ott szabadságot és ünnepelhet anyagi existentiája sulyos megsértése nélkül. Ez előnyös az egyházra nézve is, mert ilyenkor zavartalanul és tömegesebben látogathatják a hivek a templomot.

Gyárfás Albert szerint, s ebben a többiek is megegyeznek vele, a romániai magyar ref. egyházmegye berendezésében a minimum ez: *Bukarestben* rendes kvalifikáczióju, románul és németül korrektül beszélő — s lehetőleg francziául is tudó – lelkész kell, ki egyszersmind esperes is legyen, mellette énekvezér-tanító, buzgó tanítói kar; Plojest, Pitest, Galacz, Brailla lehetőleg rendes *pap*-tanítói állomásokkal és személyekkel látandó el, vagy legalább is *lévita-tanítókkal*, a mely utóbbi esetben a bukaresti esperes-pap mellett kápláni állomás szervezendő és töltendő be, hogy ez végezhesse a teendőket, mig a rendes lelkész sacramentum-osztásra és egyházi vizsgálatra gyakori missiói utat tesz. Ilyenek képzésére új alapitványok összehozása csak a jövő zenéje lévén: addig is a theol. fakultáson és n.-enyedi tanítóképzőben a meglevő alapok legnagyobb ösztöndijaiban való részesitéssel kellene az odavaló tehetségesebb ifjakat kiképezni.

A missiói magyar ref. iskolák védelmére Thamó Gyula utal valami ***„román fejedelmi engedélyre“***, a melynek alapján ő 1883-ban sikeresen verte vissza a tanügyi hatóságnak a pitesti ref. magyar iskola elleni támadását. Ez okiratot — melyről azonban semmi egyebet nem mond, se tartalmáról, se joghatályáról — ma is létezőnek véli és érvényesíthetőnek is gondolja.

A missiói egyházak, iskolák és személyzetei fenntartására és fizetésére nézve mindhárman tesznek javaslatot. Mert azt egyformán hangsulyozzák, hogy — a mint *Barabás* kifejezi — „ott, a hol sok magyar kocsisnak teljes ellátáson és jutalmakon kivül 1200—1400 frank közt van a fizetése s a hol a legutolsó konyhaszolgálónak évi bére meghaladja a 400 frankot, a hol egy pár czipő 20—25 frank s ehhez viszonyulnak egyéb kiadások is: ott a bukaresti magyar ref. esperesnek 2300 frank, lévitáknak és tanítóknak 1000—1500 frank nem biztosithatja a méltó megélhetést.“ A bukaresti esperes-pap évi jövedelmét legalább 4000 frankra, a többiekét legalább 2000 frankra kivánják emeltetni.

Barabás a jobb anyagi dotácziót mindenek előtt a magyarországi ref. missió alaptól várja, akár ha végső magamegerőltetésével adhatja is. Aztán az Emkétől, a „Csángó-magyar egyesület“-től, a »Székely-egylet“-től, országos ref. egyházi persely-gyüjtésből, a magyar nők megalakítandó „Székely-Jószív egyesülete“ nemzeti gyüjtéséből, irók és művészek kiadandó »Lelkiinség Album“-a jövedelméből.

Gyárfás Albert csak a bukaresti egyház anyagi viszonyairól, illetőleg papi állomása javadalmazásának felemeléséről szól És a szükséglet nagyobb részének előszerzését az egyh. község belgazdasága reformjában találja meg. Javaslata ez: Az ő papsága idején 1880-ban „templombér“ czímen befolyt 1227 frank, stóla czímen az egyház pénztárában 1303 frank; együtt 2530 frank. E nemü bevétel bizonyára nem kevesebb ma is. Ha ebből a nagyobbrészt úgy is stólából kikerülő összegből csak 1000 frankot is az egyház a papi fizetéshez adna: az 3370 frankra emelkednék és a hiányzó 630 frankot adhatná akár, ha teheti, a missiói alap vagy kerület, akár az állam »tisztelet díjul« azon szolgálatokért, melyeket magyar honos alattvalóinak az ottani ref. lelkész tesz. E szolgálatok, akár a konzulátus munkakörébe felvéve, mint megbizatás szabályozható is volna. Terheinek egyéb könnyitése nagyobb nehézséggel nem járna. Utazásaihoz ingyen vasuti jegyet a kormánytól lehetne kapni; gyermekeinek neveltetését hazai intézeteinkben ingyenessé tenni. Szolgálati éveit pedig, többi ottani társaival együtt a minősítésnél duplán számittatni.

Thamó Gyula a közalap missiói segélyének további igénybevétele, illetőleg vehetése iránt nem táplál nagy reménységet. Hazai szükségeink is oly nagyok, hogy ennek is alig tud megfelni. A romániai egyházakat a közalapnak azzal kellene fokozottabb önmunkásságra és önsegélyre szorgalmaznia, hogy velük szemben is ragaszkodjék ahhoz, hogy csak akkor segélyezi őket, ha a saját erejük mindenoldalu igénybevétele mellett is reá szorulnak a segélyre. De nem segélyezi azokat, a kik semmi vagy csak igen kevés terhet hordoznak. Ez azonban a mentést és a helyzet szánálását nem biztosítaná. Azért ajánlja, hogy próbálja meg ezeket a magyar kormány direkt úgy segélyezni, mint Románia a brassói oláh iskolákat. Ha ez politikai okokból kivihető nem volna: akkor ottani konzulátusunk utján adóztasson meg és hajtasson fel minden ott lakó magyar honosságu hitfelünkön bizonyos csekély évi iskolai és egyházi adót. Vagy — s ezt ajánlja legfőképpen — emelje fel a magyar kormány a Romániába szóló útlevelek díját személyenként 1—2 koronával s ez összegből olyan Romániában levő egyházakat és iskolákat segélyezzen. a melyekben a magyar állam hivatalos nyelve taníttatik és prédikáltatik. Ez összeget aztán az egyházi főhatóság utján juttathatja rendeltetéséhez. Így évi 15—20 ezer korona volna a missiók czéljaira adható.

Lapunk rendeltetéséhez és kötelességéhez híven beszámolt e három derék javaslatról. Értékükről és kivihetőségük módozatairól való eszmecserére lapunk nyitva áll. Az intéző köröknek pedig szives figyelmükbe ajánljuk az elmondottakat. Valóban fontos és nagy dolgokról van itt szó. Elvárhatni, hogy a Romániában működők is hozzászóljanak e kérdésekhez.

y.

„Egyházi-Értekezlet“-eink köréből.

A gy.-fehérvári egyh. m. értekezlet május 14. tartotta közgyülését *Gy.-Fehérvárt Dr. Elekes* Viktor elnöklete alatt. Elnöki megnyitó után az uj tisztikar alakult meg. Majd az Egyházker. Értekezlet által véleményezés végett leküldött javaslatokat tárgyalták

Molnár Albert javaslatát *Sebestyén* Ferencz krakkói lelkész előterjesztése alapján az *Értekezlet* magáévá tette. *Jancsó* Lajos indítványát a jelesebb

szónokok vándorpredikálására vonatkozólag elvetette, indokul hozván fel, hogy az értekezlet amugy is másmás helyen tartja közgyüléseit, melyeket mindig istentisztelet előz meg.

Váró Ferencz javaslatát *Benedek* Károly alvinczi lelkész előterjesztése alapján nagy lelkesedéssel fogadja s annak mielőbbi megvalósítását első-rendü feladatnak tekinti. *Egerházi* Lajos javaslatát, szintén *Benedek* Károly referálása alapján, nem tartja szerencsésnek, bár intentióját méltányolja. Czélra vezetőbbnek tartaná, ha mind az 5 egyh ker. papsága járulna az orsz. özv.-árvai gyámintézet oly czélból való megerősítéséhez, tagdíjak felemelésével is, hogy maga a gyámintézet nyujtson haláleseteknél temetkezési segélyt.

A *kolozskalotai egyházmegye* 1901. május 8-án tartotta közgyülését Torda-Szt.-Lászlón *Deésy* Gyula esperes elnöklete alatt, nagyszámu világi érdeklődő közönség jelenlétében. Az istentiszteleten imát Deésy Gyula esperes, prédikácziót *Csürös* József nagyalmási lelkész mondott. A közgyülésen *Valler* József mákói lelkész tartott párbeszédes alakban népies felolvasást, az egyház ügyeiről, bajairól. A Molnár Albert-féle javaslatot *Vajda* Ferencz szászlónai lelkész referálta, különösen kiemelte a nőegyletek alakításának fontosságát, melyet úgy tart leghelyesebbnek, ha *egy kerületi nőegylet alakul*, s hálózatát kiterjeszti az egész kerületre s egyöntetü munkássággal karolja föl a *nőnevelést*. Falukon ilyeneknek nincs értelme. Általában az elvek szépek és fölöttéb ideálisak, csak realizálásánál kell mindig a konkrét viszonyokat szem előtt tartani. A családatyai körök hatáskörét falun betöltheti a presbiterium. Városon ezt a kérdést megoldja a parochiális körökre osztás. A lelki életre való felvigyázás igen szükséges dolog, csak a protestáns lelkiismereti szabadságnak legmesszebb menő megőrzésével.

Szabó Lajos referálja az Egerházy-féle javaslatot. Az egyházmegye nem léphet be a kerületi temetkezési egyletbe, mert van saját magának ilyen egylete. Ajánlja, hogy a többi egyh. megyék is keblileg alakitsák meg papi temetkezési egyleteiket.

Csűrös József referálta a Váró-javaslatot, intenczióját elfogadva és inkább kommentálta, mint kritizálta.

Vajda Ferencznek elfogadta az egyh. megye a következő *inditványát*: Kerestessék meg az Igazgatóválasztmány egy *Protestans Szeretetház-Naptár* szerkesztése és kiadása végett.

A n-enyedi ehm. értekezlet május 9-iki közgyülésén — Sándor János elnöklete alatt — a javaslatokra a következő határozatokat hozta.

Legsürgősebb teendőnek vélvén az egyh. társadalmi munkásságnak az egész egyh. kerületben és minden téren való megkezdését és üdvös folytatását: kiindulási pontul és alapul elfogadja a *Molnár* Albert javaslatát és azt a gyakorlati életnek, a jelenlegi közfelfogásnak és szükségleteknek megfelelőleg egy, az egész egyháztársadalmi munkakört magába foglaló egyöntétü alapszabálylyá dolgozva át, *Egerházi* Lajos szerkesztésében egy tervezetet nyujt be az egyh. ker. Értekezlethez.

Váró Ferencz javaslatát *Jancsó* Lajos előterjesztése alapján magáévá teszi, s javasolja, hogy a *Váró* által előterjesztett szempontok érvényesítése érdekében készittessenek *vallás-tanitási kézikönyvek*, melyek felöleljék a vallástanitás anyagát az összes elemi és gymnáziumi osztályokban. Állapittassanak meg főhatóságilag a vallástanitási kézikönyvek, valamint egy, a felnőttek oktatására szánt *Vezérkönyv* is, melyben ismételve legyen az előbbiekben foglalt összes anyag.

Egerházi Lajos javaslatát *Ferencz* Samu előterjesztése alapján *elvileg* helyesli, de gyakorlati kivihetőség szempontjából czélszerünek tartja, hogy az egész temetkezési részvénytársaság megalakitásának és kezelésének ügye tétessék át a kolozsvári, *Dr. Kádár* János titkár kezdeményezése folytán közelebbről alakult „*Közhasznu hitelszövetkezet*“ ügykörébe.

A görgényi ehm. értekezlet Molnár Albert javaslatából a következőket tartja megvalósíthatónak: 1. Egyházi-esték tartását a téli, adventi és bőjti időszakban. 2. A több lelkészszel biró egyházi községekben a parochialis körökre való felosztást. 3. Ifjusági körök alakítása népolvasó-egyletek és dalkörök keretén belül. 4. Predikácziós kiadványok szerkesztése. Egyházi, családi körök alakítása helyett megfelelőbbnek találja, hogy minden egyházközség annyi körre osztassék fel, a hány presbiter van s ezek legyenek a körök minden irányu vezetői. — *Váró* Ferencz felolvasásáról az a felfogása, hogy az inkább az egyetemes keresztyénséget, mint a kálvinista egyházi szellem erősítését czélozza. Pedig úgy véli, hogy ez idő szerint az utóbbira van égető szükség. A javasolt pontok közül, a harmadikat kivéve, melyet nem tart megvalósíthatónak, mindeniket helyesli. *Egerházi* Lajos indítványára nézve úgy határozott, hogy a czélt s az eszmét s magát a tervezetet is általánosságban helyesli, de maga az egyházmegye, illetve lelkészei, tagjai nem lesznek, mivel az egyhm.-ben már 10 év óta fennáll egy hasonló szervezetü temetkezési egylet.

Az udvarhelyi ehm. értekezlet a *Molnár* Albert értekezésében foglaltakat általánosságban osztja, magáévá teszi és azokat a körülmények és adott viszonyok szerint életbe léptetni szükségesnek tartja. Az ellene felszólalók inkább a túlságos elaprózásról beszéltek s attól félnek, hogy a sok munkásnak nem lesz munkája, tétlenségre lesz kárhoztatva. A *Váró* Ferencz felolvasásának eredményéül összefoglalt hat tétel mindenikét elfogadja és magáévá teszi. *Egerházi* Lajos indítványát elvileg annyival inkább elfogadja, mivel az egyházmegyében egy ilyen alapszabályok szerint szervezett papi temetkezési egylet már évek óta fennáll. Azonban a belépést *nem kell kötelezővé* tenni, mert ezt sokan újabb megterheltetésnek tekintenék, már pedig attól óvakodni kell. Az alapszabály-tervezet az egyházkerületi értekezlet közgyűlésén volna tárgyalandó s részletesen megvitatandó. *Jancsó* Lajosnak a havonként megjelenendő predikácziós füzetekre vonatkozó indítványát pártolja, de azt tartja, hogy a megvalósítás idejének meghatározását az ig. választmányra kell bízni. *A belmissió* szervezése szintén megkezdődhetik, a mennyiben ez nincs ellentétben Molnár Albert javaslatával. Tárgyalta és elfogadta még *Csia* Kálmán etédi lelkész következő indítványát: „Az értekezlet megbízza irodalmi és sajtóügyi bizottságát, hogy a kérdés érdeméhez mért alapos megvitatás után indítson nagyobb arányu mozgalmat egy, a magyarországi ev. ref. egyetemes keresztyén egyház hivatalos és egyháztársadalmi érdekeit egyetemlegesen tárgyaló hetilapnak a konvent védpaizsa alatt leendő szerkesztése és kiadása iránt.“

A sepsi ehm. értekezlet Uzonban május 8-án tartott közgyülésén tárgyalta a javaslatokat. *Molnár* Albert javaslata felől *Zajzon* Ferencz tanár véleménye alapján úgy határozott, hogy az egyháztársadalmi müködést az egész egyházkerületben minden egyházközségben egy formában, kötelező keretben, szorosan megszabott forma szerint állapítani meg s azt kivánni, hogy ez a megkötött szervezet minden részletében, az egész vonalon keresztül vitessék: tullőne a czélon. Főelv az legyen, hogy az egyháztársadalmi épitő munkából minden egyháztag kivegye részét. A hol megvalósítható ez az organisatio, ott mindenesetre valósítassék meg, de a hol keresztül nem vihető, ott legyen szabad más eszközökhöz is nyúlni. Kapcsolatosan ezzel a Jancsó Lajos indítványát is egész terjedelmében elfogadta. Elfogadta szintén a *Váró* Ferencz inditványát is teljes

egészében *Tárkányi* György vallás-tanár referálása alapján. Ellenben az *Egerházi* Lajos inditványáról úgy vélekedik, hogy a lelkészeknek tagsági dijakkal való tulságos megterheltetése és más fontosabb érdekek megoldhatása miatt, mint még időszerütlen, napirendről vétessék le. ***R.***

Igazgatótanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1901. május 17.

Elnök: Br. Bánffy Dezső, ehker. főgondnok. Jelen voltak: Simó Lajos, főgondnok, Dr. Bartók György püspök, Kenessey Béla ehker. főjegyző, Br. Bánffy Ernő, Szász Dénes, Becsek Lajos, Herczeg Lajos, Parádi Kálmán, Deésy Gyula, Dr. Sárkány Lajos, Lészay Ferencz, Sándor János, ig.-tanácsosok és a hivatalnokok, az ügyvéd kivételével.

Elnöklő főgondnok aa. megnyitván az ülést, mindenek előtt a m.-n.-zsombori birtok megbecslésére kiküldött bizottság előadóját kérte föl eljárásuk eredményéről való jelentéstételre. Erre Lészay Ferencz, ig.-tanácsos aa. bejelentette, hogy Br. Bánffy Ernő aával és Veisz Mór, szeszgyári szakértővel egyetértőleg, az egész birtokot részletes megvizsgálás és becslés alá vették, melynek eredményeként reális értékét 180,000 koronában állapította meg, mely értékösszegből 40—44,000 koronát a szeszfőzési jog képvisel.

Igazgatótanácsunk mély köszönettel vette tudomásul nevezett aainak, minden díj felszámítása nélkül, végzett lelkiismeretes munkálkodását és az 1899. évi egyházker. közgyűlés rendelkezésére tekintettel kimondotta, hogy most már, megállapított érték alapján, a m.-n.-zombori birtokot eladóvá teszi és ezt hirdetmények útján is publikálja.

Ugyancsak elnöki fölkérésre, Simó Lajos, egyhker. főgondnok aa., mint a Fonciére biz. társaság igazgatóságának tagja, tett jelentést az intézet ez évi közgyűlésének lefolyásáról, örvendetes tényként emelve ki, hogy az üzleti eredmény a megelőző évinél kedvezőbb volt, minek következtében az egyházkerület is 4000 koronával magasabb osztalékot kap az eddiginél.

Az első magyar szállítási vállalatról, melynél egyházkerületünk szintén, mint nagy részvényes van érdekelve, Maksay János számvevő aa. képviselte ig.-tanácsunkat a közgyűlésen, ki szintén megnyugtató jelentést tett a vállalat mult évi eredményeiről, minek folytán remélhető, hogy $4^1/_2$ %-ot jövedelmező részvényeinek értéke állandóan növekedni fog és alkalom adtán e részvények is, veszteség nélkül, lesznek értékesithetők.

A folyó ügyek tárgyalása rendjén, számvevői előterjesztés alapján jóváhagyta ig.-tanácsunk a zilahi kollégium és sepsi-szt.-györgyi egyházközség 1900. évi számadásait; Dr. Horváth Kálmán, bpesti házgondnok elszámolását, valamint a szeretetház intéző bizottságának nov. — márcziusi öt havi elszámolását.

A tanügyi előadó aa. referádája alapján, ajánlattal terjesztettük föl a közokt. minisztériumhoz a kolozsvári kollég. az iránti kérését, hogy a Dr. Borcsa Mihály aa. végkielégítésével megüresedett klasszika-filologiai tanszékre a pályázat kiirassék.

Jóváhagyó tudomásul szolgált ugyanezen kollégiumunk amaz intézkedése, mely szerint a tornatanítói állomásra közzétett pályázat alapján, Varga Sándor, okl. tornatanítót hivta meg, egyelőre egy évre ideiglenes minőségben.

Helyeslő tudomásul vette ig.-tanácsunk a zilahi kollégium előljáróságának két rendes tanári szék betöltésére vonatkozó intézkedéseit is, az egyházkerület közgyűlés választása alá tartozó magyar nyelv- és irodalmi tanszékre közzé is tévén a pályázatot.

Dósa Dénes, szászvárosi tanár nyugdijazás iránti kérését, nevezett aa, 32 évi szolgálata alatt szerzett kiváló érdemei méltatása mellett küldötte föl ig.-tanácsunk a miniszteriumhoz.

A sepsiszentgyörgyi kollégium előljárósága föl küldötte ig.-tanácsunkhoz Bogdán Flórián odavaló lakósnak Benke István tanár aa. ellen irányuló panaszát, mintgy azonban a panasz tárgya oly természetü, melyet első sorban a kollegium előljáróságának kell, rendszabályaiknak megfelelően, elintézni ig.-tanácsunk az egész ügyet visszaküldötte, illetékes elsőfokú elbirálásra.

A vallás- és közoktatásügyi m kir. miniszterium értesítése alapján fölhivatott zilahi kollégiumunk, miszerint a részére megszavazott 170,000 korona építési államsegélynek, mely a kormány által csak annuitásaiban fog folyósittatni, valamelyik pénzintézettől leendő fölvétele iránt tegyen lépéseket.

Kolozsvári kollégiumunk előljárósága jelentést tevén Kuncz Elek miniszteri biztos vizsgálatának eredményéről, abból megelégedve vette tudomásul ig.-tanácsunk azt a szép haladást, melyet a miniszteri biztos is minden téren konstatált. A tanári kar és a min biztos között az I. és II. gimn. osztályban való szabadkézi rajztanításra fölmerült ellentét kérdésében ig.-tanácsunk a kollegium álláspontját helyeselte.

Végh Sámuel, zilahi h tanár aa. az iránti kérését, hogy tanári oklevele megszerzésére még egy évi időhaladékot nyerjen, nem találta ig.-tanácsunk pártolhatónak, miért is azt oly fölhivással küldötte vissza, hogy rendes pályázat útján igyekezzék az előljáróság ez állást betölteni.

Az egerbegyi ref. népiskola előljárósága által követett ama gyakorlatot, mely szerint az ismétlő tankötelesek nem egész éven át, hanem csak a téli hónapok alatt, ekkor azonban állandóan, iskolázza, a közokt. miniszterium, kivételesen, jóváhagyó tudomásul vevén, erről az egyházközség értesittetett.

A királyfalvi iskola államositására vonatkozó határozatokat ig.-tanácsunk megfelelőnek találván: jóváhagyta.

A visai egyházközség iskolaépitési kölcsön iránti kérését kénytelen volt elutasitani tanácsunk, mert az 1899. évi közgyülés megszüntette a törlesztő kölcsönök kiadását

Végül a rugonfalvi iskola államosítására vonatkozó kérését és a marosvásárhelyi kollegium tanárainak új fizetési kimutatását terjesztette ig.-tanácsunk ajánlattal föl a miniszteriumhoz, melyek után a titkár előadásában tárgysoron levő közigazgatási ügyek elintézésére tért át.

(Vége következik.)

k. s.

Irodalom.

Névkönyv. Szász Béla püsp. titkár szerkesztésében megjelent az erd. ev ref. egyházkerület 1901-ik évre szóló ***Névkönyve*** a következő tartalommal: Az I-ső (tört:) rész a marosi egyházmegye történelmével foglalkozik, adván a *csitt-szent-iváni, iklandi, kaáli, mező-bergenyei és szentgericzei* egyházak történetét. *II. része* (hiv. rész) első felében az egyh. kerületi hivatalos személyzet névsorát hozza, melynél nagyon helyes ujitásul kell megemlítenünk az egyház kerületi fegyelmi bíróság, egyetemes zsin. képviselők, egyetemes konventi tagok, országos közalapi végrehajtó bizottság, Baldácsy-alap kezelő bizottsága, gymnasiumi tanár jelölő biz. és a lelkész vizsgálati bizottság tagjainak névszerinti felsorolását. II. felében az egyházmegyék, III. részében a püsp vizsgálat allatt álló egyh. községek állapotával foglalkozik a régiektől annyi eltéréssel, hogy a konfirmáltak számát is hozza. IV. része a tanintézetek jelenlegi állapotát tünteti fel, végén egy összesített kimutatással, mely az eddigi névkönyvekből hiányzott. Egészen uj az V-ik rész, a függelék, melyben a magyar prot. főhatóságok, vall. és közoktatásügyi ministerium ügyosztályai és a nevezetesebb erdélyi közhatóságok említtetnek fel.

Figyelemreméltó ujitásai vannak új név-könyvünknek, melyekre szükség volt s melyeket eddig lelkészeinknek az egyházkerületi közgyülések jkveiből és másunnan kellett összeszedniök. Általában az egész munka csak dicséretére válhatik Szász Bélának. Ára 2 kor. 20 fill.

„Adatok a deési ev. ref. fiuiskola történetéhez. Irta: Debreczeni István nyug. ig. tanító. ára 1 korona, megrendelhető Deésen, szerzőnél.“ Szerző e művet 30 éves tanítóskodása utáni nyugalomba lépése alkalmából bocsátotta közre, melyben a deési ref. fiuiskola történetét adja, részletesebben tanítói működése alatt történt dolgait említve fel. A fejlődés és jelenlegi állapot feltüntetése után közli azokat a beszédeket, melyeket szerző részint pályatársai nyugalomba vonulása, vagy halála, részint nevezetesebb alkalmakkor a növendékek előtt tartott.

Nagyon szépek és hatásosak ezek a beszédek s első olvasásra elárulják a gyakorlott szónokot. Különben szerző a theologiai tanfolyamot elvégezte Nagy-Enyeden s tehát egyszersmind papi ember is. Megjelent művecskéjét jó szivvel ajánlhatjuk az érdeklődőknek.

„Refelexiók Váró Ferencz „Vallomások és kérdések“ cz. felolvasása fellett. Irta: Balázs József, beszterczei ref. lelkész. Felolvasta a „Nagy sajói ehm. Egyházi Értekezlete“ vál. gyülésén 1901 április. 23-án“ Szerző a legnagyobb elismeréssel szól Váró Ferencz felolvasásáról, különösen kiemelve azt, hogy a vallásos nevelés kérdését subjectiv alapból kiindulva igyekszik megoldani. Mindvégig helyesléssel fogadja Várónak minden egyes kijelentését s a végén arra a meggyőződésre jut, hogy vallásos nevelésünk módszerén csakugyan gyökeres változtatásokat kell tenni, mert a Váró által önmagán észlelt s minden gondolkozó emberen mutatkozó lelki küzdelmek a vallásos tudat fejlődésénél, mind a hibás vallásos nevelésre vezethetők vissza. Szerinte szükséges volna egy, tisztán a hit oktatók számára készítendő *vezérkönyv*, mely módszeres utasítást nyujtana a vallásos nevelésre vonatkozólag.

Javasolja, hogy az ehm. értekezleti vál. tegye át e feladat megoldásának kérdését a központi választmányhoz s ez pedig kellő fejtegetés és indoklás kiséretében a kerületi értekezleti közgyűléshez. Ez a közgyülés aztán bizottságot küldene ki theol. tanárokból és tapasztaltabb lelkészekből, hogy azok készítsenek egy vázlatos tervezetet az említett vezérkönyvek megírásához E tervezet leküldetnék az ehm. értekezletekhez véleményezés végett s innen kerülne ismét a központi választmányhoz, mely megállapitván e vélemények alapján a tervezetet kiadná egyeseknek pályázat, vagy megbizás utján leendő kidolgozásra. Felolvasása először a «Beszterczé»-ben jelent meg s aztán mint különlenyomat egy kis füzetben.

Lapszemle.*

A *„Debreczeni Prot. Lap“* vezető czikkében »*Egy kálvinista magyar pap*« mond „Őszinte kálvinista szót *a kereszt-védő egyetemi ifjusághoz*“, figyelmeztetve őket, hogy „nincsenek egészen tisztában a kereszt jelentőségével“ Az egyetemes keresztyéni helyett, „melynek fensége éppen abban van, hogy az élet ellentétes érdekei miatt lázongó szivet lecsendesíti és megnyugtatja egy központi gondolatban: Istennek egyetemes gondviselése és igazságában vetett élő hitben“, a mely tehát tiszta jellemet, közjóra irányzott odaadó munkásságot és szerető, békülékeny szivet teremt: a felekezeti kizárolagosság demonát szolgálják, mely az előbb felsorolt tulajdonságoknak éppen ellenkezőjét szüli. A formával megölik a lényeget, a látszólag Krisztusért vívott harczban meggyalázzák Krisztust és az ő vallását“. *Rácz István* a *leánynevelésünk ügyéről* mond az ezt felkarolni hivatott »Szathmármegyei „Loránffy Zsuzsánna egyesület« megalakulása alkalmából igen megszivlelendő dolgokat. *Nagy István* több helyt felmerült sajnos esett alkalmából arra figyelmeztet, hogy a különböző iskolákban a *felekezeti vallásoktatás ügyét* összes vonatkozásaiban (felügyelet, rendtartás, vizsgálat stb.) a presbyterium tartsa kezében és nemtőrödömségével ne adjon alkalmat arra, hogy az iskola igazgatóság vagy gondrokság autonomiánk sérelmére intézkedés jogát vindikálhassa magának Egyben elitéli 1.) elvileg azt, hogy az állam a felekezeti vallásoktatás tiszteletdíjait közvetlenül az illetőknek utalja ki, 2.) hogy ebben nem mér igazságos mértékkel minden felekezetnek. *Zsinati lépést sürget, hogy „az állam, a kongrua törvény mostani alakjának visszavonása mellett, az egyház által fedezni nem birt összes szükségleteit az egyetemes egyháznak egy összegben fizesse ki.“* ***Megszivlelendő dolgok!*** Éles polemia foly továbbá egy ref. lelkészszel szemben, ki a leányát a szathmári kath. zárda tanítónőképzőjének internátusában nevelteti, a hol természetesen alá kell magát vetnie azon „házirendnek“, amely lényegében azonos a kath. vallás gyakorlatával. A megbotránkozás e felett — daczára, hogy az illető lelkész sulyos körülményeit elismerik — oly elemi erővel tört ki, hogy „fegyelmi vizsgálat“-ra van kilátás.*.

A „Sárospataki Lapok“ vezető czikke a Ludovica akad. zászlószentelő ünnepéről irva, annak tisztán kath. felekezeti kizárólagosságát teszi szóvá, a mit egy *állami* intézet dolgaiban méltán elítél. — Tanügyi és történelmi czikkek után az orgonázás *„közjátékairól“* ad három cikket pro és contra; abban fejezve ki a lap álláspontját, hogy a sárospataki megpróbált közjátéknélküli orgonázás bebizonyította, hogy az istentisztelet ez által veszt méltóságos komolyságából és általánosan *nem tetszik.*

A „Prot. Egyh. és Isk. Lap“ Pokoly J.-nek és Szabó A.-nak az előző számokban közölt czikkei után *„A lelkészképzés reformjairól“*, most a lelkészi pályát és hivatást tárgyaló — valószínűleg folytatandó — czikket ad. Ismerteti a Nagypénteki Ref. Társaság 1900-ik évet, az angol vallásos irodalmat.

A „Dunántuli Prot. Lap“ *a népiskolai vallástanítás tervéről,* a hegyi prédikáczió szövegéről és a felső dunamellék reformáczijáról ir.

A „Magyar Szó“-ban *Péter* Antal m.-n.-csányi lelkész inti nyugalomra okos érvekkel a kongrua kifizetése késedelmeiért sokszor erősen kiszóló társait. A gyorsabb lebonyolitásra nézve indítványozza, hogy a kerületek erre fizetéses külön „kongrua-ügyi előadókat“ alkalmazzanak, kinek fizetését ha az állam hordozni nem akarná, a kerület pedig nem tudná: a kiegészítést huzó lelkészek engedjenek át e czélra illetményükből egy kicsiny százalékot. *K.*

E rovatban, melyet mostantól kezdve lapunkban állandósítunk, röviden azokra az egyházi életünket érdeklő eszmékre hivjuk fel olvasóink figyelmét, a melyek közéletünket foglalkoztatva, egyházi vagy politikai lapjainkban tárgyaltatnak. Azt aszellemi contactust akarjuk ezzel szolgálni, melynek meg kell lennie a magyar protestantizmusban minden vonalon, de a melynek eszközeit: a különböző lapokat nem mindenkinek áll módjában megszerezni. Ujitásunk — reméljük helyesléssel fog találkozni.
Szerk.

Különfélék.

Br Bánffy Dezső ő nagyméltósága, egyházkerületünk búzgó status-curatora e hó 17., 18-án Kolozsvártt időzött. Az első napon elnökölt az Igazgatótanács látogatott havi ülésén, a másodikon az „Erdélyi Bank“-kal folytatott tárgyalásokat a kerület pénzügyei dolgában. Egyházi értekezletünk elnöksége sajnálattal értesült, hogy ő nagyméltósága a Sz.-Udvarhelytt tartandó értekezleten személyesen nem vehet az idén részt.

Dr. Zsindely István a sárospataki jogakadémia kiváló tanára a budapesti tud. egyetemen a magyar jogtörténelemből egyt. magántanári képesitést nyert „Magyar alkotmény az Anjouk és Zsigmond alatt“ cz. műve alapján. Gratulálunk a kiváló tanárnak és a sárospataki főiskolának!

Helyesen. Ezt a dolgot mi is megbolygatjuk, mert tudtunkkal nálunk is van nem egy ilyen eset. Szerk.

Sz.-udvarhelyi értekezleti közgyülésünk programmjának kiegészitéséül itt közöljük az ez alkalomból *május hó 30-án este 8 órakor a vármegyeház dísztermében* tartandó *„Egyházi estély“* müsorát:

1 *Nyitány.* Hunyadi László cz. operából. Erkel Ferencztől; előadja a helybeli első czigányzenekar.

2. »*Isten, ajakunk neked....*«, Szotyori Nagy Károlytól; énekli a „Protestáns vegyes dalkör.“

3. » *Világosság*« cz alkalmi költeményt irta és szavalja Szabó Jenő kézdivásárhelyi ref. lekész.

4. »*Polonaise*«, Moskovskytól: zongorán előadja dr. Gyarmathy Dezsőné őnagysága.

5. *Felolvasást* tart Benedek Elek, iró és lapszerkesztő.

6. *Ima,* Glücktől; énekli a „Protestáns női dalkör.“

7. *Költeményeket* olvas fel Szabolcska Mihály temesvári ref. lelkész.

8. *Bruch. Concert. Op. 26.* Hegedün előadja dr. Damokos Andor alispán, zongorán kiséri Varró Berta k. a.

9. *Részlet* dr. Váradi A. *Iskárioth*-jából; előadják Hegyi Jenő (Péter apostol), Jodál Gábor (János apostol) és Visky Károly (Iskarioth), ref. főgymn. tanulók.

10. *Szózat,* Mester K.-tól; énekli a „Protestáns vegyes dalkör.“

11. *Magyar hymnus induló,* Hubert Gy.-tól; előadja a helybeli első czigányzenekar.

Helyárak: Földszint I., II. és a karzati I. sor 3 kor.; a többi földszinti sorban 2 kor.; állóhely 1 korona. — Jegyek Gyertyánffy Gábor könyvkereskedésében válthatók május 25-től kezdve; az előadás estéjén pedig a pénztárnál.

Kántorválasztás. A maros-vásárhelyi ref. egyház f. hó 13-án kántori állomását meghivás útján *Nagy László* sz.-udvarhelyi kántorral töltötte be. Gratulálunk az érdemes kántornak!

Gyászrovat. *Mező paniti Nagy Antal* a m.-vásárhelyi ref. egyház 60 éven át (utóbb nyugalmazott) tanitója, az arany érdemkereszt tulajdonosa e hó 15-én 94 éves korában meghalt. Koporsóját a gyermekek, unokák és dédunokák egész sora a Szentkirályi-, Kolumbán-, Makkai stb. családok sarjai és egy egész egyházközség kisérte, — mely mint irja — „a jó tanitót, a nemes jellemet, a példaadó szép életet“ gyászolja benne. Nyugodjék csendesen az Ur öreg szolgája, betakarított gabonája! — *Száldobosi özv. Borbáth Lászlóné Szabó Rozália* csakugyan 15-én végezte be 86 éves életét. Benne Borbáth Pál vizaknai lelkész édes anyját siratja, a széles körü rokonság egy minta életü kegyes matronát gyászol. — Áldás a jó anya emlékén!

Szövetkezetek az iskolában. *Dr. Gidófalvi István* kolozsvári közjegyző, a szövetkezetügy lelkes apostola legujabban az iskolai szövetkezetekről tartott felolvasást a kolozsvári tanári körben érdeklődő nagy tanári közönség előtt. E szövetkezetek a régi iskolai „Segélyegyletek“-et lesznek hivatva új és életképes formákra alakitani. Alapgondolata egyfelől az *önsegély*, másfelől a *kölcsönösség*, harmadszor az iskolatársak különböző generácziói közt az érintkezés és kölcsönös támogatás biztosítása, végre a jogi kötelezettség és birói végrehajtás helyébe az erkölcsi kötelezettség és ennek szabad beváltása elvének propagálása. Theol. fakultásunkon máris mozgalom indult ennek megalkotására. Koronázza siker a nemes kezdeményezést!

Tankönyv pályázat. A sárospataki irodalmi kör pályázatot hirdet: a) *„Konfirmationalis Káté“*-ra és b) Népiskolai *„Földrajz“*-ra. A pályázóknak jun. 15-ig kell jelentkezniök vagy jelige alatt vagy levélben a másodelnökségnél. Feltételek a jelentkezés után tétetnek közzé.

Görgény-Üvegesür községről olvassuk egy néppárti politikai lapból, hogy ott a református hivek tömegesen térnek át a pápista egyházba. Hét család 28 taggal van névszerint felsorolva. Hogy állunk ezzel Tiszteletes úr, Esperes úr?! Való ez?! Mi itt a baj? Mi az oka? Mendemondából hallottunk valamit iskolaügyről, tanitói állomásról s arról, hogy itt is becsapódtunk iskolánk államosításával, hogy itt a mi régi ref. iskolánk állami tanitói a rekatholizálás uttörői stb. stb. Felvilágositást kérünk, mert az ilyen dolgok fölött nem szándékszunk hallgatva napirendre térni! Bolygatni fogjuk, ki a hibás?!

Csak rágjátok egymást! A költő az összetartás hiányát a magyar átkának mondja. Mit mondjunk akkor mi arra az eljárásra, a mit a „Székely-Udvarhely“ cz. lap ez évi 19 sz. „Nyilttér“ rovatában egy ref. pap követ el a másikon. Az eset — a mint kivehető — a következő: Az esperesi hivatal egy papnak, ki éppen saját egyházától távol van, levelet küld abban a községbe czimezve, a melyben az illető tartózkodik A levél — valószinüleg „hivatalos“ levén — a tartózkodási hely ref. papihivatalába kerül, hol azt a hivatalt vezető pap felbontja s igy felbontva kerül az első kezébe, a kinek iratott. Ez kérdőre vonja paptársát, hogy hogy merte az ő levelét fdlbontani? A kérdőre vont — ugy látszik — azzal védekezett, hogy az ő nevére volt a levél czimezve. A kérdezősködésre — úgy adatik elő — az esperesi hivatal ez utóbbi állitást nem erősitette meg. A czimzett „A.“ lelkész ez alapon fogja magát s az eset előadása után a levelet felnyitott „B.“ kollégáját a megyei politikai lap Nyiltterében »1-ör jogtalan felbontás, 2-or hazugság vétsége miatt s tovább menve ismételten I-ször részéről elégtételkép, II-or részére való jobbuláskép: gaz, piszok, jellemtelen embernek« nyilvánitja. Az esetnek természetesen meg lesz a birói folytatása és — hisszük — megérdemelt sulyos befejezése. De ez eset alkalmából kérdeznünk kell: miféle lélek lakozik a mi paptársaink egyikének-másikának keblében? Ez az a bocsánatrakész lélek, melyet bizonyára ők is sürgetnek a kathedrából hiveiknél? Keresztyén lelkület ez? Vagy ezek az urak soha sem olvasták Idvezitőnk szavait a Máté ev. V r. 22. versében? Sőt tovább megyünk! Hol veszi az illető azt a »Szótárt«, melyben *ilyen* nyelv használtatik? Elgondolkozunk: a ki paptársával szemben ilyen nyelvet használ: milyent használhat az a „curátor-uram“-mal, híveivel, cselédeivel szemben? Hogyan épitsen az ilyen ember ajkáról az ige a kathedrából?! Általános a panasz egyházunk és papságunk befolyásának, hatásának csökkenéséről, az egyháziasság megcsappanásáról, a papság méltóságának és tekintélyének elhanyatlásáról, hívenek elfordulásáról, stb stb. Vajjon itt is a „kongrua“ fog segiteni?! »Orvos, gyógyitsd meg magad!« Oh, hadd gyógyitson meg a Jézus Krisztus az ő Szentlelkének erejével! Az Istennek legyen hála, hogy az *ilyen* papok még kevés számmal vannak, a kiknek nem elég, hogy kivülről ostromolnak, hanem egymást is rágják! Csak rajta, hiszen ez a legjobb segitség az ellenségnek! Csak minél több piszkot és szennyet hordjunk a piaczra! Ezt némelyek ugyis Kálvinista erénynek nevezték.

A debreczeni ref. egyház és egyházmegye közt kitört a háboru. Az esperes bejelentette az visitatiót, az egyh. község presbyteriuma pedig *óvást* emelt annak megtartása ellen. Daczára ennek Dávidházy esperes megtartotta az iskola vizsgálatot a lelkészek távolmaradása daczára is. Mire való e huza-vona?! Mért nem sietnek hát a debreczeni papok dűlőre vinni egyházuknak az egyh. megyéhez és kerülethez való viszonyának szabályozását. A „nem“-mel nem élünk meg. A felügyeletnélküliségnek vége kell hogy legyen. A debreczeni egyháznak vagy külön egyházmegyévé kell alakulnia, vagy alávetnie magát a mostani egyházmegyének.

A tiszánineni ref. egyh. kerület tavaszi közgyülését máj. 7—8-án Miskolczon tartotta. Az „erdélyi püspök“ czim kérdésével — mint a „S. L.“ kilátásba helyezte — nem foglalkozott. Fontosabb határozatai: 1.) A tót ajku ref. egyházak számára *tót nyelvü zsoltárokat* nem adnak ki a gyorsabb magyarosodás érdekében. 2.) A felsőborsodi e. m. *fegyelmi szabályzata* elvileg elfogadtatván, egy bizottságnak adatott ki, hogy belőle zsinati tárgyalásra alkalmas munkálatot csináljon. 3.) A Varga Lajos *Egyház-*

történelme uj kiadására felkéretett a theol. tanári kar. 4.) *A parokhiális könyvtárak* felállítására az esperesek utasíttattak; az e czélra fizetendő évi 10 kor. díjat nem biró egyházak segélyezése kimondatott. 5.) Az egész hazai *ref. leánynevelésügy* zsinati tárgyá teendő, hogy a domesztika felszabaduló része erre fordittassék. 6.) A pályázat utján megiratandó *Kanfirmácziói káté* ügye az irodalmi körre bizatott. 7.) *A IV éves theologusok* állandó lelkészi szolgálatokra való kibocsátása elvileg elvettetett, gyakorlatilag kivételes esetekben a püspökre bizatott. 8.) A *vegyes házasságokra* nézve utasíttattak a papok, hogy minden esetről előre tudomást szerezzenek a hirdetési tábláról, nagyobb egyházak akár fizetett emberekkel is s egyházunk érdekeit megvédeni siessenek.

Ünnepély Szász-Czegőben. Szép és lélekemelő ünnepélyt rendezett a szász-czegői ev ref. egyház és állami iskola f. hó 12-én Magyarország ezredéves fenállásának emlékezetére, az egyház presbiteriumának 1896-ban hozott ama határozata folytán, mely minden év május hó 2. vasárnapját jelöli ki ez ünnepély megtartására. *Musnai Károly* ev. ref. esperes végezte az istentiszteletet, áhitatos imában adva hálát a nemzetek Istenének, a híveket pedig intve, buzdítva hazájuk, egyházuk iránti ragaszkodásra. Az ezt követő ünnepi beszédben *Lownori József* kereste a haza és nemzet fogalmának igaz értelmét és a hazaszeretet viszonyát erkölcsi, vallásos tudatunkhoz. Ezután *Kiss Géza* államiskolai igazgató-tanító az ifjusághoz intézett buzdító beszédet, nagy vonásokban vázolva egyszersmind a nemzet küzdelmes történetét, melyet a tanulók szereplése követett, hazafias dalokat énekelve, verseket szavalva. Nem utolsó élvezet volt hallani, a mint a kis oláh gyermekek jó magyar kiejtéssel, arczukon a lelkesedés pirjával szavalták a szép, hazafias magyar verseket. A hivatalos programm után az ifjusági mulatság tartatott. A lefolyt ünnepélyben részt vett nemcsak a község apraja nagyja, de idegenek is szép számmal. Hol állanának nemzetiségi és egyházi viszonyaink, ha bár a nemzetiségileg veszélyeztetett pontokon jut eszébe hajdan azoknak, kiknek hivatása lett volna felhasználni a a külömböző alkalmakat a nemzeti és egyházi önérzet fejlesztésére!.... *Peregrinus.*

Köszönetnyilvánítás. Isten kegyessége folytán nap-nap után adhatok hirt szeretett *csomatájai* eddig elhagyatott egyházam minden téren való fejlődéséről. A valódi hit költözött a szivekbe s buzgósággal s az igaz Isten iránti igaz szeretettel tölté el a lelkeket.

Nem régen mutattam ki azon adományokat, melyek nyújtásával lehetővé tették a kegyes adakozók az orgona felállítását, a díszes kar emelését, a butorzat befestését; most örömmel jelentem, hogy dr. *Török* Gábor abrudbányai orvos, községünk szülöttje, ki minden egyházunk fellendítését czélzó törekvésben az elsők közt van, egy művészi kidolgozásu katedra s egy hozzá teljesen méltó urasztaltakarót küldött, melyek gazdag aranyhimzését neje, a kiváló buzgó protestáns nő saját kezével készítette. Az ajándékozott tárgyak 160 korona értéknek felelnek meg.

Levelét, melylyel adományát kisérte, mások buzdítására s annak igazolására, hogy az igaz protestánsok mindig hű fiai az egyháznak és hazának, közlöm:

»Igen tisztelt tanító úr! Otthonlétem alkalmával meggyőződtem, hogy a már meglehetős elhanyagolt állapotban volt templomunk a presbyterium ügybuzgósága, különösen pedig a tisztelt tanító úr fáradozása következtében meglehetősen renováltatott, újra fedettetett, orgonával lett ellátva, sőt a padok festésére is lépések tétettek, talán már eddig be is lettek festetve stb.

Egy napon nőmmel ép a templomunk fentebb említett javításáról beszélgetve elhatároztuk, hogy a közelgő husvéti ünnepek alkalmával asztal- és szószék-takarót ajánlunk fel. Ezen elhatározásunk következtében bátorkodom azokat megküldeni, kérve a presbyterium tagjait, valamint az egyház minden egyes tagját, fogadják azokat tőlünk szivesen.

Ezekután egyházunkra Isten áldását kérve s boldog ünnepeket kivánva maradtam a tisztelt tanító uréknak tisztelő barátja, Abrudbánya, 1901. márcz. 30-án.

Dr. Török Gábor."

Ez a valódi buzgóságot eláruló levél lelkesítette gondnokunk nejét Bereczky Józsefné urnőt arra, hogy egy új s csinos úrasztalát csináltasson.

Midőn mindenik nemesen gondolkozó adakozónak egyházunk nevében kifejezem hálás köszönetemet, kérem az Istent, hogy életüket a protestáns és így a magyar ügy szolgálatára még sokáig megtartsa.

Csomafája, 1901. május hó. ***Bartha János***,
ev. ref. lévita-tanító.

„**Köszönetnyítás.** Kovács Ida ő nagysága a *völcsöki* ev. ref. templom úrasztali készleteit sajátkezüleg, gyönyörü selyemhimzéssel készített kehelytakaróval gazdagította. A mi annál értékesebb, mert egy vallásos érzelmekkel telt női sziv egyház és hitszeretetének őszintes kifolyása. A meglepő szép ajándékért fogadja ő nagysága úgy a magam, mint egyházközségem nevében e helyen is kifejezett köszönetemet. Völcsök, 1901. május hó 12-én, *Barabási Lajos* ref. lelkész."

Köszönetnyilvánítás. Seprődi özv. Molnár Zsigmondné szül Tamási Zsuzsánna őnagysága áthatva a vallásos hit és egyház iránti szeretet melegétől, s tekintettel a seprődi ev. ref leány egyházközség szegénységére, az urasztalához évenként szükséges kenyér és bor adását készséggel felajánlotta, mind addig, mig az isteni gondviselés életét megtartja. Nem tehetem, hogy itt e helyen is magam és egyházközségem hálás köszönetét ki ne nyilatkoztassam. S az amúgy is jó cselekedetekben gazdag úrnő életét az isteni gondviselés sokáig tartsa meg.

Nyárád-Szent-Imre és Seprőd 1901. *Erdélyi Béla* ref. lelkész.

Köszönetnyilvánítás. Nagyságos Ujvárossy József, kir. tanácsos, a sepsi ref. egyházmegye érdemekben gazdag, fáradhatatlan munkásságú és áldozatkész főgondnoka, a kézdi martonfalvi ref. egyházközségnek 34 koronát kegyeskedett ajándékozni oly czélból, hogy ezen összeg évenkénti kamatjai mindaddig a tőkéhez csatolandók, mig akkora összeggé nem növekedik, hogy ennek évenkénti kamatja a hivek évi közalap tartozását fedezni fogja. A jótett, önmagában hordja dicséretét. Ezen dicséretre nem szoruló cselekedetével beirta nevét a főgondnok ur egyházközségem történetébe. Fogadja ezért a nyilvánosság terén is úgy a magam, mint egyházközségem tagjainak hálás köszönetét.

Kézdi-Martonfalván, 1901. ápril. 26. *Jáni Lajos* ref lelkész.

Kérelem. *Tisztelettel kérem azokat az egyházközségeket és kollégiumokat, a melyek részéről a b. e férjem által szerkesztett „Erdélyi Prot. lap"-ban az 1900. évben és az 1901. évi első negyedében pályázati hirdetések tétettek közzé és még eddig a hirdetési díjakat be nem küldötték, legyenek szivesek azt — a hirdetést közlő lap számának jelzésével — lehető rövid időn kezemhez juttatni; mert a lap elszámolás alatt van.*

özv. *Molnár Albertné.*
(*Lakik: a ref. theol. fakultás épületében, 4. sz. ajtó.*)

Sz.-Udvarhelyi közgyűlésünkre utazóknak. *Az értekezleti elnökség távirati sürgetésére Hegedüs miniszter e hó 22-én a következő választ adta: „Székely-udvarhelyi utazás ügyét elintéztettem. Hegedüs." Midőn ezért Ő nagyméltóságának hálás köszönetet mondunk, egyben tudatjuk a tagokat, hogy mihelyt a jegyek megérkeznek, azonnal direkt megküldetnek a jelentkezett tagoknak.*

Főjegyző választás. Sz.-udvarhelyi egyh.-megyénk az elhalt Bedő Ferencz helyére egyh.-m. főjegyzőnek ***ifj. Péter Károly*** sófalvi lelkész aat, e kiváló tudós papot választotta meg. Gratulálunk!

Szerkesztői üzenetek.

B L M.-Földvár. Abban a 636 47 korona összegben, melyet már 1899-re és 1900 ra fel tetszett venni, benne foglaltatik a részére megállapított 150 kor. évi fuvardij is. A fuvardíját tehát már 1899 óta huzza.

B. I. — S.-Szentgyörgy. Jövő számunk egész terjedelmében fogja hozni. Most megszakítás nélkül nem adhattuk volna.

Kiadóhivatal üzenete

Többfelől jött kérdezősködésre tájékozásul van szerencsénk az érdekeltekkel ez uton tudatni, hogy egyfelől méltányossági okok érvényesítése, másfelől lapunk olvasóközönsége körének kiterjesztése s igy hatása növelése érdekében az „Erdélyi Protestáns Lap“ előfizetési ára tekintetében, azok számára, kik a lapot hivatalból járatni nem kötelesek, ***az egész évi díjnak egy összegben előre beküldése mellett*** *1901 julius 1-én kezdődő félévtől kezdve, a következő* ***kedvezményeket*** *léptetjük életbe:*

1.) Gondnokoknak, egyházkerületi- és egyházmegyei képviselőknek, I. és II. o. egyházak lelkészeinek évi 10 kor.-ért

2.) III. IV. o egyházak lelkészeinek, tanitóknak és egyházi tisztséget nem viselő világi hiveinknek, egyházi egyesületeinknek ... . évi 8 kor.-ért

3.) Filiáknak, szórványoknak, theologusoknak és általában tanulóknak ..... évi 5 kor.-ért fogjuk küldeni a lapot.

5 ily előfizető gyűjtője s az egész évi előfizetési díjak egy összegben való beküldője ingyenpéldányt kap.

A feltétel be nem tartása a kedvezmény el vesztését vonja maga után.

Espereseinket és lelkészeinket kérjük, hogy e kedvezményeket minél szélesebb körben köztudomásra hozni szíveskedjenek *A kiadóhivatal.*

Hivatalos rész.

2198—1901. KÖRÖZVÉNY,

valamennyi erd. ev. ref. kollegium m. t. Előljáróságának.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter ur f. é. május hó 2-án 30.846 szám alatt kelt rendeletben tudatja, hogy a folyó tanév végén tartandó érettségi vizsgálatokhoz az 1883. évi XXX. törvényczikk 23. §-ából kifolyólag kormányképviselői minőségben az igazgatótanács egyházi főhatósága alatt álló *zilahi* főgymnasiumhoz *dr. Pap Tibor* máramarosszigeti ev. ref. jogakadémiai igazgatót, a *kolozsvárihoz dr. Erdélyi Pál* kolozsvári egyetemi könyvtári igazgatót, a *marosvásárhelyihez dr. Baczoni Lajos* debreczeni ev. ref. főiskolai tanárt, *a szászvárosihoz dr. Bartha Béla* debreczeni ev. ref. jogakadémiai igazgatót, a *nagyenyedihez dr. Antal Géza* pápai ev. ref. főiskolai igazgatót, *a székelyudvarhelyihez Szöts Farkas* kir. tanácsost, a budapesti ev. ref. főiskola tanárát, a *sepsiszentgyörgyihez dr Ballagi Aladár* budapesti egyetemi nyilvános rendes tanárt küldötte ki.

Erről a m t Előljáróságot és érdekelt tanuló ifjúságot miheztartás s további eljárás végett értesítjük.

Kolozsvártt, 1901. május hó 15-én.

Br. Bartók György, elnök — *Parádi Kálmán*, tanügyi előadó.

2223—1901. KŐRLEVÉL

valamennyi erdélyi ev. ref. kollegium t. Előljáróságának.

A magyar kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter 29275—1901. máj. 6-án számu rendelete a középiskolai tanárok számára az idei nyári nagyszünidő kezdetén megtartandó tanfolyam tárgyában.

A középiskolai tanárok számára a mult években rendezett szünidei rendkivüli tanfolyamok sikere arra késztet, hogy ezen intézményt a jövőben is fenntartsam s lehetőleg a középiskolai tantermekben felkarolt anyag mindennemü vonatkozásaira kiterjeszszem.

A folyó tanév nagy szünidejének julius hó 1—23. napjain *magyar művelődés-történelem* tanfolyam megtartását határoztam el, a mely a tudomány és közoktatás történetét (kiváló figyelemmel a művelődés történeti kutfőkre), a középiskolai könyvészetet, a könyvnyomtatás történetét és az ötvösség történetét fogja a tanfolyam időtartamához mért terjedelemben felölelni.

Részt vehetnek a tanfolyamban középiskolai tanárok, első sorban a történelemből, magyar nyelv- és irodalomból képesítettek. A folyamodók a felvételért hozzám intézendő kérvényeiket közvetlen előljáróságuknál tartoznak benyujtani, junius hó 1-éig Az állampénztárból vagy a tanulmányi alapból díjazott összesen 20 vidéki tanár, személyenként 100 kor. segélyben fog részesülni.

A tanfolyam előadásai részint az egyetem bölcsészeti karán, részint a Magyar Nemzeti Muzeumban, részint az Iparmüvészeti Muzeumban fognak megtartatni

A tanfolyam vezetésével Békefi Remig dr. bpesti tudomány egyetemi ny. rendes tanárt biztam meg.

Az első jelentkezés folyó évi julius hó 1-én (hétfőn) reggeli 8 órakor történik a budapesti királyi tudomány egyetem központi épületében.

Erről a méltóságos t. Előljáróságot további szives intézkedés végett oly felkéréssel van szerencsénk értesíteni, hogy a beérkezett folyamodványokat szíveskedjék folyó évi junius hó 1 éig igazgatótanácsunkhoz eljuttatni, hogy azokat a kultuszminiszteriumhoz felküldhessük.

Kolozsvártt, 1901 május hó 14-én.

Dr. Bartók György, elnök. — *Parádi Kálmán*, tanügyi előadó.

235—1900. MEGHIVÓ.

Kézdi evang. reform. egyházmegyénk rendes közgyülését van szerencsém f. év junius hó 6-án, d. e 9 órára, Alcsernátonba, irodámba tiszteletel összehívni. Lelkipásztortársaimat kérem, hogy egyházközségük közelebbről választott egyházmegyei közgyülési képviselőit, rendszabályaink 12. §-sa értelmében, ezen gyülésre, a 3. § rendelkezéseire hivatkozással meghívni.

A közgyülést megelőző istentiszteleten prédikál Szabó Jenő, k.-vásárhelyi lelkipásztor.

A közgyűlés tárgysora: 1. Elnöki megnyitó beszéd. 2. Az előző közgyülés jegyzőkönyvének felolvasása. 3. A tagok számbavétele. 4. Az ujonnan választott lelkész és énekvezér aak bekebelezése. 5 A közgyülésen esetleg meg nem jelent tagok igazoló jelentésének felolvasása. 6. Indítványok, interpellácziók beadása. 7. Felsőbb hatóságok leiratainak tárgyalása. 8. Jelentés a f. évi esperesi látogatásról. 9. Főjegyző jelentése az egyházmegyei tanács időközi működéséről. 10 Számvevő jelentése. 12. Pénztárnok jelentése. 12. Beadványok tárgyalása. 13. Tanácsbiró választás.

Alcsernáton, 1901. május 17.

Bodor Géza, kézdi ref. esperes.

NYOMATOTT GOMBOS FERENCZ KÖNYVNYOMDÁJÁBAN, KOLOZSVART.

IV. Évfolyam. 22. szám. Kolozsvárt, 1901. Május 30

ERDÉLYI
PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, theol. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 2. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre. 12 kor.
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN

Egyházi-Értekezletünk közgyűlése.

Most egy éve alakult meg az erdélyi ev. ref. egyházkerület Egyházi értekezlete. Lényegében a zátonyra jutott 10 éves papi-értekezlet kelt benne új, megifjodó életre. Milyen nagy port vert fel akkor e kérdés, ez egyházi kulturális egyesület alakulása! Emlékszünk. Előtte és utánna, komolynak tartott politikai napilapok heteken keresztül tárgyaltak e dologról. Meggyanusították törekvéseinket, intentióinkat: protestáns néppárt alakításáról, miről beszéltek. S mindezt miért? — Mert értekezletünk szigorúan egyházi jellegü egyesület akarván lenni, szorosabb kapcsolatba lépett hivatalos egyházunk vezető-férfiaival s mert miután szerencsések vagyunk egyházkerületi gondnoki-karunk élén egy Br. Bánffy Dezsőt mondhatni a magunkénak, püspökünkkel együtt öt állítottuk oda egyletünk védnökének.

Hiába tiltakoztunk s tiltakoztak a legilletékesebb helyekről félreérthetetlen világossággal, minden balga és roszindulatu gyanusítás ellen, ez csak nem akart elhallgatni, mert a Br. Bánffy Dezső hatalmas személyiségéről és még mindig nagy hatalmat képviselő szabadelvü nemzeti politikájáról volt szó.

Azóta egy esztendő telt el csupán s ez a rövid esztendő elég volt arra, hogy igazunkat napfényre hozza. Beigazolást nyert, hogy egyesületünknek a politikához semmi köze, hogy csak egyházunk valláserkölcsi és kulturális hivatását, súlyát akarjuk növelni, hogy mélyebben igyekszünk szántani, mint a mennyire a napi pártpolitika ekéje jár, hogy nem hatalmat vadászunk, nem külső sikereket keresünk, hanem komoly, nehéz mindennapi munkával istenországa benső erejének, a valláserkölcsi élet megujhodásán fáradozunk. Beigazolódott, hogy a miként politikai velleitások, úgy távol áll tőlünk a felekezetközi béke megbontására irányuló törekvés is. A felekezetek harczában egyházunk csak a saját sánczai — bizony sokszor, fájdalom, igenis gyenge védelmére szorítkozik s a felekezetközi békét inkább — gyakran még saját hátrányával is — ápolja, semhogy megbontani törekednék. Tavalyi felolvasásaink szelleme s egy esztendei munkánk egyként ezt bizonyítják.

A politikai élet és lapjai élénk érdeklődését el is vesztettük mindjárt, mihelyt bebizonyult, hogy békés, komoly munkát akarunk. Az idén már nem foglalkoznak velünk. Hanem ez már nem reánk, hanem politikai és nemzeti kulturális életünkre vet jellemzően hátrányos világot.

Kifelé tehát — mondhatjuk — igazolódtunk. De hát befelé?! Kérdésbe tehetjük: igazolt-e egyletünk alapítása, tagjai anyagi és erkölcsi támogatásának igénybe vétele? Tudtunk-e megfelelő sikert, eredményt érni el?

A feleletet erre bizonyára nem egy s éppen az első esztendő hivatott végérvényesen megadni. Czéljaink nagyságához képest egy esztendő munkája igen-igen csekély. S hozzá az első esztendő, a kezdet nehézségeivel. Akkor, a mikor — ha tán munkálkodásunk irányának főbb elveire nézve egyet is értünk, de az útakra nézve annyi ellentétes, vagy legalább is eltérő vélemény vívja harczát.

Ez első esztendő nagy sikerekre bizonyára nem mutathat. Inkább a szervezkedés munkája folyt s némely helyt még ez sem ért véget. De azért már vannak olyan sikereink is, a melyek a lassabban mozgókat is gyorsabb tevékenységre fogják ösztönözni. Irodalmi téren a „Vasárnap“ megindítása, egy pár füzet kiadása, több irányu előmunkálatok; társadalmi téren pedig legyen szabad éppen udvarhelyi egyházmegyénk területén folyó kiterjedett és buzgó munka eredményeire hivatkoznunk, hol egyháziak és világiak, tanárok és papok, vezetők és vezetettek kezdik hatalmas protestáns öntudattal végezni a közös, egyetemes nagy munkát.

Valóban örvendünk, hogy első közgyülésünk az ő székvárosukban tartatik, hadd halljuk, hadd lássuk, hogy minden nemes munkának lassu bár, de biztos sikere van.

Maga impozáns útunk, közgyülésünk egy nagy és hatásában híveinkre és mindnyájunkra kiható fontosságu — tény. Egy nagy cselekedet. Székely véreink, kik kigyülnek az állomásokhoz, a templomi istentiszteletre és gyülésekre: látni fogják, mint sereglünk össze messzi vidékekről, mint áldozunk, dolgozunk a mi drága egyházunkért és igy kicserélve buzgóságunkat, növekszünk a hűségben, kitartásban, munkában.

Ha püspökünk ihletett ajkairól szól az ige, bizonyára be fog az hatni a velők oszlásáig, a szivek mélyéig. S ki fogja megindulás nélkül látni és elfelejteni, midőn ősz világi elnökünk, az európai hirű tudós, az előkelő mágnás, úr fog előtte állani és szólani nemcsak mélységes gondolatokat, de hirdetni egész életével s mostani megjelenésével is, hogy „olyan időket élünk, a melyben egyházunkat szolgálni végső lehelletünkig — legszentebb kötelességünk!“

Ki fogja ezeket elfelejteni, kinek lelke ne termékenyednék meg ily hatások halatt? Sőt mi is mindnyájan, a kicsinyek is egy-egy kézszorítással, vendéglátással és ismerkedéssel mindmind hozzá fogunk járulni ahhoz, hogy e közgyülés Sz.-Udvarhely városában igazi magvetés legyen.

Oh, hadd legyen is az! Tanácskozásainkat hassa át a bölcsességnek és szeretetnek lelke, hogy megállapodásaink ne legyenek csak irott malaszt majd, hanem valósíttassanak is meg az élet munkájában. Hadd teljék be lelkünk a nemes munka iránti odaadó lelkesedéssel, mert bizony-bizony sok az aratni való, de az arató olyan felette kevés.

Legyenek szívből üdvözölve, kik közgyülésünkön személyesen részt vesznek s azok is, a kik lélekben velünk lesznek.

Legyen üdvözölve nemes Székely-Udvarhely városa, mely oly baráti szívvel vár, magyaros vendégszeretettel fogad az ősi székely metropolisban.

Bennünk a békés munka embereit fogadja s Isten megáldja a békességre igyekezők munkáját. Ugy legyen!

Nagy Károly.

A kongrua törvény 4. §-sa.

„Jövedelmének kiegészitését 1600 koronára csak azon lelkész igényelheti, a ki igazolja, hogy az *illető* hittudományt valamely hittani intézeten, a hazai középiskola 8 osztályának elvégzése után, nyilvánosan vagy magánuton legalább 3 évig tanulta és ez utóbbi esetben valamely hittani intézeten vizsgát tett, továbbá *hittelekezete részéről* szabályszerű lelkészi képesítést nyert.“

Nem esünk túlzásba, ha azt állítjuk, hogy az 1898. évi XIV. t.-cz. fent idézett §-a alapján fogjuk megfizetni az állami fizetés-kiegészités árát, nagy küzdelmek útján megszerzett autonomikus jogaink csorbítása által.

Azt hittük – és véleményünkben bizonyára sokan megtartanak, — hogy az említett törvényszakasz pongyola szerkezete daczára sem értelmezhető másként, mint hogy a középiskola 8 osztályát végzett és azután theologiai tanfolyam hallgatása alapján papi képesitést szerzett lelkészeink mindnyájan a magasabb kiegészitési összeghez tarthatnak jogos igényt, mig a gör. keleti oláh papok, kik 4 vagy 6 középiskolai osztály bevégzése után már theologiai tanfolyamra bocsáttatnak és azt három év alatt befejezik: csakis 800 koronáig terjedhető kiegészítést követelhetnek

Ennél egyebet nem akarhatott, nem volt szabad akarnia a törvényhozásnak e § szövegezése alkalmával, mert mindazok a detail-kérdések, melyek a képesités formáját és módját képezik: érinthetetlen felekezeti jogok, állami felülbirálást nem tűrő mozzanatok.

Vagyis kerülő szavak nélkül: joga van a vallás- és közoktatásügyi miniszteriumnak okmányolt igazolást követelni arról, hogy a fizetéskiegészítést igénylő lelkész végezte-e a 8 gimnáziumi osztályt, volt-e legalább 3 évig theologus és van-e lelkészképesitő vizsgálata? de nézetünk szerint — semmi esetre sincs joga ahhoz, hogy a törvény által fölállított kereteken kivül kalandozva, azt vizsgálgassa, hogy mínő alapon állittatott ki részére a papi képesítés, vagy hogy föl függessze a kiegészités folyósitását azért, mert a különben megfelelően képesített lelkész csak helyettes papi minőségben van alkalmazva.

Tudomásunk szerint tiltakozott is az egyházi főhatóság a helyettes lelkészek kongruájának megvonása ellen, de a puszta tiltakozás eredménytelen fog maradni, ha az egyetemes konvent, igazságérzetének erejével és tekintélyének egész sulyával vissza nem szoritja a túlkapásokat a törvény különben is elég tágas keretei közé.

Őszintén és sajnálattal valljuk be, hogy nem egészen bizunk az egyetemes konvent erélyességében, pedig az elnéző békés politikának keserves gyümölcsei lesznek egykoron és autonomiánk bástyájának szaporodó réseit sokkal nehezebben fogjuk reperálhatni egy közelebbről elkövetkezhető ultramontán-kormány alatt, mint ma, midőn még a liberális Bánffy-kabinet hagyatékának tekinthető és iránt unk tényleg méltányló jóakarattal viseltető Wlassics miniszter kezében van a vallásügyi kormány.

Eddigi szemérmetességünk és önmegadó békés magatartásunk sajnos következményeit legközelebbről még ekklatánsabb módon kellett tapasztalnunk, ugyancsak a cimben jelzett 4. §. téves magyarázatából kifolyólag.

Az eset im a következő: D. J volt róm. kath. áldozár, ki a középiskolai osztályok elvégzése után érettségi vizsgálatot tett, négy évi theologiát végzett, még az 1894. évben áttért volt ev. ref. anyaszentegyházunk kebelébe és itt is a lelkészi pályán óhajtván maradni, 1894. évi április hó 3-án, Székes-Fehérvárott, Antal Gábor, ref. püspök előzetes engedélyével, az egyházkerület rendes papi vizsgáló bizottsága előtt, a hittanból, egyetemes- és magyar prot. egyháztörténelemből, egyház- és erkölcsjogtanból, tehát minden különbözeti tantárgyból vizsgát tevén, annak alapján az ev. ref. lelkészi hivatalra képesítést nyert.

A vizsgálat sikeres kiállásától kezdve nevezett lelkész segédlelkészi állomáson volt alkalmazva, míg végre közelebbről erdélyi egyházkerületünkben rendes lelkészi állomásra hivatott el, mellyel áll. fizetés kiegészítés van összekötve.

A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszterium azonban megtagadta részére a kongrua kiutalását azzal az indokolással, hogy a theol. tanfolyamot nem az *illető* felekezetnél végezte és ezért ő magasabb képesitésü lelkésznek nem tekinthető. Ha azonban kiegészítést akar nyerni: iratkozzék most be a ref. theologiára és végezzen ott 3 évet.

Fölösleges talán megjegyeznünk, hogy a miniszteriumi referens e betü magyarázata nemcsak nevetséges, de bosszantóan sérelmes is, mert különben is rosszul értelmezett holt formák kedvéért a dunántuli vizsgáló bizottság képesítő oklevelét és Antal Gábor

püspök, valamint Tisza Kálmán, főgondnok által ez alapon kiállított minősítvényt nullifikálja.

Az 1898. évi XIV. t.-cz. 4. §-a ugyanis tényleg az illető hittudománynak legalább is három éven át való tanulását követeli meg a magasabb képesítés elismertetésének alapfeltételéül, a mely követelménynek — véleményünk szerint — D. J eleget tett az által, hogy a reá nézve előbbi felekezete által előirt és akkori helyzetében *illető*, vagy helyesebben illetékes, négy évi theologiai tanfolyamot bevégezte, ott lelkészi vizsgálatot tett, és ezeknek megtörténte után tért át az evang. reform egyház kebelébe.

Ha tehát egyszerü szómagyarázat alapján is vizsgálják képesítését, akkor sem lehet joggal azt állítani, hogy az idézett §. első részében követelt igényeknek eleget nem tett volna.

Nézetünk szerint azonban a 4. §. *lényege* nem a puszta formalitásokat elősoroló első részben, hanem annak második részében fekszik, abban t. i. hitfelekezete részéről szabályszerü képesítést nyert legyen az illető. És ennek a lényegi kivánalomnak szintén megfelelt D. J. a mint azt a miniszteriumhoz bemutatott okmányokkal igazolta is.

Nevezett lelkész választási jkvét, érettségi bizonyítványát és lelkész képesítő okmányait */* alatt visszazárjuk.

Kétségtelen tehát, hogy a Felség által szentesített zsinati törvényeink 110. §-sa alapján megkivánt lelkészi képesítést D. J. is birja ; birja pedig egy a törvényes formák megtartása mellett, összealkotott vizsgáló bizottság igazolása alapján, mely bizottság okleveleinek föltétlen érvényét sem az ország többi kerületeiben működő egyházhatóságoknak, sem a miniszteriumnak kétségbe vonni nem lehet.

És hogy a jelzett lelkészi képesítést elvileg a miniszter sem kifogásolja, arról tanuskodik az egyik leirata, melyben csakis a magasabb képesítést nem hajlandó elismerni, nézetünk szerint ismét tévesen, azért, mert az alapjában egyszer elfogadott lelkészi képesítés magasabb vagy kissebb fokozatának a törvény szempontjából való megitélésére nem a theologiai tanfolyam minősége, hanem a középiskolai alapképzettség mérve irányadó, minthogy a különböző hitfelekezetek lelkészi képzése közötti szempontból tulajdonképpen csak is abban van eltérés.

Úgy tudjuk, hogy ilyen indokolás mellett ismételt fölterjesztést intézett az egyházkerületi főhatóság e sérelmes és jogtalan intézkedés megváltoztatása végett, és mi hisszük, hogy az előterjesztés sikerre vezet, mert a törvény korlátait messze túllépő ily sérelmet elkövetni csak bürokratikus bolásból lehetett.

r. s

„A leányzó nem halt meg csak aluszik“!

A sepsi-szentgyörgyi Bethlen-ünnepély és a Rikán-belőli communitás.

Motto: *Könnyebb a jogokról lemondani, mint azokat megtartani és méltóan használni..*

A Székely-Mikó-collegium f. hó 16 án, áldozó csütörtökön, a *Bethlen Gábor* nagy fejedelem emlékére létesitendő szobor javára egy szépen sikerült, magasztos ünnepet rendezett. Az ünnepség kerete a városház diszterme volt, nagyszámu helybeli és vidéki intelligens közönség jelenlétében, melynek soraiban a sepsi ev. ref. egyházmegye papjai és tanítói közül is számosan ott voltak.

Nem tudósítást akarok irni e szép ünnepélyről, hanem egy kiemelkedő mozzanathoz kapcsolva, egy olyan dolgot akarok felvetni, a mely úgy az egyházi-értekezlet szempontjából, mint az egyházmegyék napirendre tűzött új beosztása kérdésében méltó gondolkozási tárgy.

A szobor végrehajtó-bizottságnak méltó képviseletében a történelmi ismeretekben gazdag egyházias érzületü s kiváló szónok *ifj. Gödri Ferencz* polgármester. (néh. *Gödri esperes* unokája) egyszerü „felszólalás« helyett, egy érdekes alkalmi beszéddel tette még teljesebbé a programmot. S mondhatom, hogy a közönséget meglepetésben részesítette, midőn a magyar történelemben oly ragyogóan kimagasló fejedelemnek azon ***helyi vonatkozásu*** tényeiről beszélt, melyek az ő hatalmas és nemes alakját az általános nemzet-történelmi momentumok mellett — mint a szónok mondta — mintegy benső, bizalmas kapcsolatba hozzák a mi szeretett székely városunkkal s ezzel együtt Háromszékkel is. A tudós szónok beszédéből az ő szivessége folytán idézek egy pár passust, míg tárgyamra a ***Rikán-belőli communitásra*** elvezet.

»A nagy enyedi hires Bethlen-kollegium s az ott tanuló és annak annyi sok jótéteményét élvező háromszéki ifjuság közt állandóan meleg kapcsolat állott fönn egész a legújabb időkig. A nagy-enyedi ősi „alma mater“: a Bethlen-kollegium nevelte hosszú időkig Háromszék és Sepsi-Szent-György ifjúságának túlnyomó részét. S ma is sokan vannak, sokan ***vagyunk***, kik örök hálával s feledhetlen ifjui emlékekkel eltelve gondolunk vissza a nagy fejedelem alapitotta jeles intézetre, honnan egykor a tudományok fegyvereivel fölvértezve jöttünk ki az élet súlyos harczát megharczolni. De országos hirű nagy férfiak egész rajai is kerültek ki onnan, kik hazánk politikai és művelődés történetében ragyogó példakép állanak előttünk. Hogy csak a háromszékiek közül említsek föl egypárt ott szivta magába a haza és hit szabadsága s a tudományok iránti törhetetlen szeretetét ***Bod Péter***, ***Benkő József***, ***Kőrösi Csoma Sándor***, ***Barabás Miklós***, a festő, és Erdély Széchenyije, a halhatatlan nagy székely: *gróf Mikó Imre* is....

A nagy Bethlen Gábor, kit még a külföld jeles történészei is korának (a XVII. század első évtizedeinek) legkimagaslóbb világtörténeti alakjai közé sorolnak és Gusztáv Adolf svéd király, Miksa bajor választó, Waldstein és Richeliu mellé állítanak — az Európát mozgató vallásháboruk s a magyar nemzet akkori szabadságháborui mellett sem feledkezett meg soha az őt hűségesen támogató székelyekről s ezek közt a mi — még akkor vajmi kicsiny — városunkról sem. Ő volt az, a ki Sepsi-Szent-Györgynek városi állapotát és rangját — mely, a megelőző királyi privilegiumok ellenére is, az akkori hányatott időkben s különösen a gazdag és hatalmas Brassó vádaskodására, mindegyre kétségbe vonatott, sőt nem egyszer el is töröltetett végleg rendezte és elismerte úgy, hogy az többé azután soha sem vált kérdésessé. Ez adomány-levelet Bethlen Gábor 1622. decz. 18-án adta ki Székely-Udvarhelyt, melyben a háromszéki főkapitánynak és főkirálybirónak akként rendelkezik, hogy »***senki az ellen rúgódozni és cselekedni ne merészelyen.***“ (Sajnáljuk, hogy tér hiánya miatt eme, ***magyar*** nyelven szóló, s éppen azért nevezetes és abban a korban ritka adomány-levél szövegét egyházi lapunkban nem közölhetjük).

A másik szintén igen nevezetes adománylevele a nagyemlékü fejedelemnek az, melylyel a Rikán-belőli — tehát a háromszéki — protestáns székely papságot és iskolatanítókat s azok maradékait — mint a szellemi élet munkásait — nemességre emelte 1614. augusztus 10-én Medgyesen. S ezzel egyúttal az ugynevezett „Rikán belőli communitás“ alapját is megvetette E kiváltságlevél — melyet az utána következő fejedelmek s a Habsburg-házbeli királyok is mind megerősítettek egész Mária Teréziáig — nem csupán azért nevezetes, hogy ez úton Háromszéken (s innen kiszármazva a vármegyéken is) számtalan nemes család keletkezett, hanem fontos volt ***leginkább*** azért, hogy ezzel a háromszéki székely intelligenciának s a szabadon gondolkozó magyar elem nagyobbmérvü ter-

jedésének voltak szélesebb sorompói megnyitva. Nem is említve azt a szoros kapcsolatot és érdekközösséget s az ebből származó összetartást, melyet aztán e kiváltságlevél a Rikán-belőli református és unitárius papság, tanítóság és azok utódai között, egész a legújabb időkig teremtett. A különleges összetartás ez érzete — mely a Rikán-belőli communitást egész megszüntéig áthassa — valóságos kis véd- és dacz szövetséggé, egy kis különálló hatalommá fejlesztette a mindig hazafias háromszéki protestánsokat, melyet a nemzetellenes osztrák kármányzatok sem voltak képesek megroniani s magyar nemzeti irányától eltéríteni. Ez a Rikán belőli communitás valóságos nemzeti missziót teljesitett hosszu időkön át, s midőn az új kor szellemének megfelelően, önként búcsut vett régi kiváltságaitól, akkor — magához ölelve az egész Háromszék székely társadalmát ***valláskülönbség nélkül*** a dicső Bethlen Gábor hagyományához és szellemléhez méltóan, egy olyan intézetet alapitott, mely ma már nemcsak Háromszéknek és Sepsi-Szent György városnak, de az egész székely nemzetnek is egyik áldása és méltó küszkesége. Ez az intézet: a ***Székely-Mikó-kollegium*** "

Ennyi elég is az idézetből. Ezekben foglaltatik ugyanis az a két hely, a melyek ellen felszólalni akarok: „***a Rikán-belüli communitás megszünése***" és „***régi kiváltságaitól való önkéntes búcsúvétele.***" Én ugyanis éppen annak a Bethlen Gábornak emlékünnepén, a ki az Istenért, hazáért és szabadságert harczolt; a kí a Kárpátok hegylánczai között a jogot. törvényt és igazságot védelmezte; a ki a Rikán belőli communitásnak is amaz adománylevé ben törvényen alapuló jogokat osztott, nem ingyen, hanem mint a szónok is kifejté — ellenszolgálatok fejében: mondom, éppen ezen ünnepen nem állhatok azok közé, a kik egyházunk és iskoláink tulajdonához tartozó jogokról lemondani, vagy használaton kivül elkallódni engednek, vagy abba belenyugosznak És így nem tartozhatom azok közé, kik a Rikán-belőli communitást végelgyengülésben kimulni engedik s csendesen elhantolják.

Mondja meg Gödri barátom vagy bárki más: hol van annak irott nyoma, hogy ***egészen megszünt*** a communitás és hogy ***önként búcsut vett régi kíváltságaitól?*** Ellenben igenis van, számos irott és nyomtatott jele annak, hogy még a 80-as évek közepén és közepén innen is egy darabig működött a communitás. Többek közt az 1883. szept. 14-iki comm. gyülésen a kollegium akkori igazgatója (alólírt) az intézet szellemi állapotáról, a gazdasági felügyelő a vagyoni helyzetről számolt be (l. Kolleg. Értesitő 1885. évf.) Az 1886-ki téli s illetve tavaszi gyülésen pedig az egyházkerületi közgyülés 102—1885. jkvi sz. a. határozata értelmében az akkori új szervezetbe contemplált beczikkelyezés végett a communitás jog- és hatásköre tekintetében dolgozott ki elaboratumot (l. Prot. Közlöny 1886. évf. 10. sz.). Igaz, hogy ez az elaboratum — a mint később, évek multán kiderült — rendeltetési helyére nem jutott el s így egyházkerületünk novelláris törvényei közé nem is czikkelyeztetett be; de azért Gödri polgármester úr, mint jogász ember, legjobban tudhatja, hogy míg akár egy törvény, akár egy jogi intézmény más tételes törvénynyel, illetőleg törvényes határozattal eltörölve vagy megszüntetve nincsen: addig az a törvény és az a jogi intézmény ad infinitum létezik. Következőleg még mindig fennáll és még mindig létezik a Rikán-belőli communitás is, melynek akárki részéről való, akár szándékos, akár szándékolatlan eltemetéséhez nem elég jogczím az a, most már eléggé nem sajnálható körülmény, hogy íme, másfél évtized óta nem adott magáról életjelt! Mert hiszen egyházi intézményeinknek akárhány más szerve sem adott több kevesebb idő óta magáról életjelt. Megszüntek-e azért jogilag létezni? Nem. Sőt a b. e. Molnár Albert-féle törvényjavaslatoknak egyik főczélja nemde az-e, hogy a vétkes könnyelmüségből, vagy a romlással fenyegető indolentiából elhanyagolt szervek ismét életműködésbe hozassanak s illetőleg, hogy az egyházépitésre minél több alkalmas szerv alkottassék. Már pedig a harmadfél száz esztendőnek viharain keresztül megpróbált Rikán-belőli communitás szervezeténél jobbat, tökéletesebbet még a b. e. Molnár-féle szervezet sem alkothat. Mert amint egyfelől a communitás soha sem volt a szó szoros értelmében status in statu, addig másfelől történetének tanúsága szerint, valahányszor a szükség úgy hozta magával, mindig meg tudott alkudni a viszonyokkal. Meg tudott alkudni pl. az 1802 iki teleki communitás új szervezetében; meg tudott alkudni az 1852-iki sepsi-szentgyörgyi communitás újabb szervezetében is; és meg tud alkudni már, Istennek hála, szerencsés folyamatban levő egyházmegyei és egyházkerületi egyházi értekezletek egymásra való kölcsönhatásai folytán a jelen viszonyokkal is!

Volt még a communitás continuitásában a jelenleginél hosszabb szünet is, mégis mindannyiszor életre ébredett, mint a *Jairus* leánya, mikor a zsinagoga fejedelmének hivására megfogá Jézus a halottnak tartott leányzó kezét. A mi zsinagogánk fejedelmének hivása ott van egyfelől ***Bartók*** György püspökünk újévi főpásztori körlevelében foglalva; másfelől talán éppen communitásunkra czélozva ***Vén*** Mihály sepsi-egyházmegyei esperesnek amaz indítványában, mely az Egyh. Értekezl. 1900 Évkönyv 107—108. oldalán így van közreadva: „Jelenleg az az eszme foglalkoztatja az u. n. Rikán-belőli (Sepsi, orbai, kézdi, erdővidéki) egyházmegyék értekezleteit, hogy a közösen érdeklő egyházi ügyek nyerjenek a lehetőségig egyöntetü elintézést. Vén Mihály sepsi esperesnek ezen indítványát az orbai egyházmegye már elfogadta, a szervező bizottságra képviselőit megválasztotta. A más egyházmegyék közhangulatában is ez eszme viszhangra talált s remélhető, hogy a közös értekezlet megvalósulása csak rövid idő kérdése."

Adja Isten, hogy így legyen! S ha igy lészen, akkor akár magyar elnevezéssel („közös értekezlet"), akár a hagyományos latin névvel („communitas") egyéb kiváltsága mellett alkalom adtával gyakorolhatja kollegiumunkkal szemben azt a jogát is, melyet az 1880-ik egyházkerületi közgyülés a 30 ik jkvi sz a. határozatnak 4. d) b) pontjai alatt számára biztosított.

Ebben a reményben irtam ama motto kapcsán czikkem élére: „***A leányzó nem halt meg, csak aluszik!***"

Benke István,
ev. ref. kolleg. tanár.

Igazgatótanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1901. május 17.
(Vége)

Titkár aa. bemutatta a mult április havi ügyforgalmi és működési kimutatást, melynek adatai, a tisztviselők szorgalmas működésének konstatálása mellett, tudomásul vétettek.

Sepsi-szentgyörgyi kollégiumunk előljárósága újabb fölterjesztést óhajtván tenni a vallás és közokt. ügyi minisztériumhoz, egyik tanárának nyugdíjaztatása tárgyában, de miután ig.-tanácsunk ez ügyet a megkezdett úton befejezettnek vélte: a fölterjesztést nem látta szükségesnek és czélszerűnek továbbítani.

A kisbarcsai egyházközség önállósulása, az Emke. nagybecsü támogatásával, immár a megvalósulás felé közeledik, minélfogva a kisbarcsai, nagybarcsai és csernakeresztúri hívek megtartották együttes közgyülésüket és kiváló lelkesedéssel állapították meg az egyesült anyaegyház szervezkedési föltételeit. Ig.-tanácsunk az idevonatkozólag hozott határozatokat megerősítette és útasította az egyház előljáróságát, hogy az 1898. évi XIV. t.-cz. 2. §-sa alapján nyújtson be kérést a

minisztériumhoz, a kongrua megállapítását is kérve. Nem emelt kifogást a főhatóság a hívek ama terve ellen sem, mely szerint a lelkészi állomást meghívás útján kívánják betölteni, de a meghívni szándékolt László Zsigmond, nyug. tanár aa. képesítési viszonyai előbb illetékes úton, tisztázandók lesznek.

A bukaresti egyházközség Balla Károly, fogarasi II. lelkész aát hivta meg a Bartalus János aa. távozásával megüresedő papi állomásra és kivételes helyzetével indokoltan kérte eljárásának jóváhagyó tudomásul vételét. Minthogy azonban a meghívott lelkész aa. elfogadási nyilatkozata bemutatva nem volt: ig.-tanácsunk főt Püspök aát kérte föl, hogy az ügyben szükséges tárgyalások megtartása után, belátása szerint, intézkedjék.

Dr. Deák Albert, ügyvéd aa. nak a Bodor László által egyházkerületi közalapunk ellen indított perre vonatkozó jelentése kiadatott a jogügyi bizottságnak, az iránti véleményezésre, hogy vajjon a két forumon elveszített perben lebetne-e a siker reményével fellebbezni.

Dalnadi Imre, fintaházi lelkész aa. képesítését a vallás- és közoktatásügyi Miniszter úr törvényesnek el nem ismervén, ig. tanácsunk e határozat ellen indokolt fölterjesztéssel élt.

Néhai Biró János, volt énekvezér özvegye ig,-tanácsunkhoz felebbezte meg az egyházmegyei esperes által az ő kegyjavadalmára vonatkozólag hozott határozatot, de miután az ily kérdések eldöntése közig. birói útra tartozik: ig.-tanácsunk a fellebbezést illetékes bírósági tárgyalás és elintézés czéljából, visszaküldötte.

A felső-sófalvi egyházközség kepeváltási és kepealapkezelési szabályait ig.-tanácsunk még az udvarhelyi egyházmegyei tanács igen helyes pótló módosításaival sem találta megerősíthetőnek, hanem visszaküldötte azt újból, és az elrendelt módosítások bevételével leendő kiállítás czéljából.

Görgényi ehmei tanácsunk ajánló fölterjesztése alapján, jóváhagyattak a sárpataki egyházközség kepeváltási szabályai és a kepealapból időközben építkezésre elköltött összegeknek törlésbe vétele engedélyeztetett.

Főt Püspök aa. ajánlatára, megengedte ig.-tanácsunk, hogy Debreczeni István, deési nyug. tanító aa., ki különben theologiai tanfolyamot is végzett, annak idején a fennforgó lelkészhiányra tekintettel, egyelőre segédlelkészül alkalmaztassék, sőt, hogy a megállapitandó képesitő vizsgálat letétele esetén, rendes lelkészi állomást is foglalhasson el.

A magyar-décsei egyházközség közgyülésének ama határozatát, mely szerint magtár-alapjának időnként tőkésitett 10,000 korona jövedelmét, részleges kepeváltási czélra, a papi alapnak ajándékozta, ig.-tanácsunk örvendetes tudomásul vette és ugy a hiveknek, mint a lelkész aának köszönetet mondott, előrelátó gazdálkodásukért.

Ugyancsak jóváhagyást nyert, a főt. egyházkerületi közgyülés határozatától föltételezetten, az olasz-teleki egyházközség kepváltási szabályzata is, valamint a fogarasi egyházközség gazdagondnoki és árva-gondnoki utasitása is.

Bartalus János, romániai esperes aa. tájékoztatott affelől, hogy az 1897. évi közgyülés határozata folytán a kántortanitói állomások betöltése is mindenekben a zsin. törv. 199—204 §. §. sai alapján eszközlhető, meghivás útján.

Örvendetes tudomásul vette ig.-tanácsunk az úzdiszentpéteri lelkész bejelentéséből, özv. Báró Bánffy Györgyné, Gróf Taleki Sámuel és Gróf Teleki László Gyula, kiváló buzgóságú pátrona, illetve pátronusok ama nemes cselekedetét, mely szerint 12,000 korona körüli költséggel új papilakást épitenek és a templom mellé díszes tornyot állitanak, kizárólag saját költségükön.

A főuri kegyes jóakarat és mély vallásos érzés e ritka szép megnyilvánulásáért ig.-tanácsunk, a maga részéről is, hálás köszönetet mondott a kegyes adakozóknak.

Szász Károly, alsó siménfalvi körlelkész, orvosilag igazolt betegsége okán, megengedte ig.-tanácsunk, hogy egy évre segédlelkész kirendelését kérhesse maga mellé.

A maros-szent-királyi egyházközség központi kezelés alatt álló régálé tőkéjét, visszahelyezés föltétele mellett, kiutalta ig.-tanácsunk az egyháznak, épitkezési czélokra.

Továbbá a teleki egyházközség indokolt kérésére megengedte ig.-tanácsunk, hogy papi állomását egy évig betöltetlenül hagyhassa, mely idő alatt az interkáláris jövedelmet a templomfedél renoválására kell fölhasználnia.

Végül nt. Pokoly József theol. tanár aa. kérelme folytán kitolatott az egyházkerület történetének megirására kitüzött és f. évi szeptember hóban lejáró határidő 1902. márczius 2-dikára, minthogy az összeállitott mű gondos átnézésére ez az idő még multhatatlanul szükséges.

Több tárgy nem lévén, elnök aa. az ülést bezárta.

r. s.

Különfélék.

Pünkösdi Szent ünnepeink alatt igazi lelki örömmel szemléltük hiveink óriási seregét minden templomunban. Különören zsufolva volt a belső-farkas-utczai templomunk, hol első napján Főt. Pöspök úr mondott gyönyörü predikácziót és osztott úrvacsorát. Mennyi lélek erősödött e napon! Az urnak igéje hatalmas fegyver.

Ördögkeresztúri egyházközségünknek e hó 20-án nevezetes ünnepe volt. Az 1896. év julius 27 én elhalt léczfalvi *Szacsvay Sándorné* hadadi *Br Wesselényi* Józefin kegyes patrona kegyadományából épitendő új templom alapkövét tette le. Tudjuk, hogy a kegyadomány csak a férj halála után lépett volna életbe, de a buzgóságban és áldozatokban soha nem fáradó férj nem akarta kettős veszteség árán juttatni az egyházközséget az örömhöz és az építésre rendelt összeget előlegezte és az egész épitkezést önmaga vezeti. Megjelent az épitkezés színhelyén az épitő vezetése alatt a körlelkészség színe java, iskolánk növendékei, az egyházközség apraja, nagyja és az idegen felekezetek is. Az iskolások karéneke után a körlelkész, *Irsay* József, buzgó imádságával emlékíratot, az egyházközég teljes névsorát és a 20 koronás aranytól lefelé minden forgalomban levő pénzdarabból egyet az alapkőbe elhelyezve, — Isten nevében megkezdődött az építés. Legyen a munkán Isten áldásal

Az „Ellenzék“. Furcsa kis hirecske jelent meg a kolozsvári Ellenzék pünkösti ünnepi számában. A szerkesztőség azt hozza köztudomásra, hogy azon ref. egyházközségeknek, a melyek papi állomásaikat meghívás útján akarják betölteni, készséggel ajánl megfelelő személyeket, mert azon helyzetben van, hogy e tekintetben a legjobb információkat adhatja. — Elcsudálkoztunk e hir olvastán. Mi akar ez lenni? Az Ellenzék szerkesztőségében tartják nyilván az erdélyi ref. papok minősítését, diplomáját, munkásságát, egyházias buzgalmát stb? vagy valami más minősítésről vezetnek ott nyilvántartást? A dolog mindenesetre igen-igen furcsa annak az Ellenzéknek a részéről, a mely pár év előtt óriási lármát csapott azért, hogy egyik kerületnek a ref. püspöki hivatalból ajánlottak országgyűlési képviselőjelöltet. Nós, hát az Ellenzéknek nem jut eszébe akkori álláspontja? — Jó lesz talán mindenkinek meghagyni a maga munka- és hatáskörét: a békés együttélésnek ez az első feltétele. A református hívek úgy is igen jól tudják, hogy az ő bizalmukkal kitüntetett fejük nem az Ellenzék szerkesztőségében

lakik, hanem a ref. püspöki lakban s bizalmas kérdésekre véleményét, ajánlatát nem az Ellenzék által szokta megadni, hanem mindenkinek, a ki hozzá fordul magának közvetlenül. Senzálokra ref. papi állásaink betöltésénél hiveink még nem szorultak.

Az »Alkotmány«, ez a klerikális neppárti ujság keserü humoros levélben felesresztett dühvel támad az erdélyi ref. egyh. kerületi értekezletre, melynek közgyülési meghivójában Dr. Bartók György erdélyi püspöknek neveztetik. A gyulafehérvári „Közmüvelődés" aztán ráduplázs, irván Majláth pőspököt „Erdély püspöke" titulussal. Hát csak mulassák magukat Mi egyszerüen azt tartjuk: »quod uni justum, alteri aequum."

„Protestáns egyháztörténelmi iskola" szerkesztését és kiadását ajánlja *Dobó* Sándor tanító, melynek hátsó lapján egyházunk kimagasló történelmi alakjai és eseményei képe és életrajza, illetőleg leirása adatnék. Szép anyagi eredményt is vár tőle valami közegyházi czélra, de főleg a hitbuzgóság növelése és hatalmas — bár egyszerü — eszközét méltatja benne.

„Tisztelgésre engedélyt nyertek", „magas szine elébe bocsáttattak" s hasonló kifejezésekkel kezdik az ultramontán lapok a bérmálni járó püspököknél tisztelgő küldöttségek megjelenését feltüntetni. Ez is egy neme annak a jezsuita eljárásnak, a mely az udvariassági tényekben is a mások megalázására törekszik. Megaláz, hogy elriasszon s aztán békebontónak kiálthasson ki. Ismerjük ezt az iskolát.

A debreczeni egyetem-alapja javára nagyszabásu hangversenyt terveznek junius 1–7 közt a debreczeni szinházban.

Gyászhir. Folyó hó 25-én kisérték nyugalomra id. Benedek József kolozsvári ref. iskolai igazgató-tanitó derék fiát, *Benedek Samu* IV. éves tanitójelöltet. A szépreményü ifju elhunyta feletti fájdalmukban a szülőknek őszinte szivvel osztozunk

A Székely Mikó-kollegium Bethlen-ünnepélye. Áldozó csütörtökön délután hazafias és elragadó ünnepély tanuja volt az a néhány száz főből álló diszes közönség, mely a *Mikó-kollegium* ifjusága és tanári kara által rendezett *Bethlen*-ünnepély szinhelye, ez alkalommal nem a kollegium kissé szük diszterme, hanem a városháza nagyterme volt.

A kellemes májusi idő, az áldozó csűtörök ünnepélyes hangulata; meg — a mit legelőször kellett volna emlitenem — a legnagyobb és a legnemzetibb erdélyi fejedelem, *Bethlen* Gábor dicsőséges emléke iránt érzett hazafias, lelkes kegyelet akkora közönséget gyüjtött össze, a mekkorát a városház díszes nagyterme csak ritka alkalmakkor fogad magába.

Az ünnepélyből nemcsak a város, hanem a közel és távol vidék minden szépért és jóért lelkesedő közönsége is kivette a maga részét. Ott láttuk a sepsii ev. ref. egyházmegye papságának és tanitóságának színe-javát. Megjelent a brassói állami főreáliskola tanári karának néhány tagja is *Rombauer* Emil igazgató és czimzetes tankerületi főigazgató vezetése alatt.

Az ünnepély rendezésével a kollegium tanári karának kettős czélja volt: az ifjuságban és a nagy közönségben felujítani és állandóvá tenni a *Bethlen* Gábor dicső emlékezetét és az ünnepélyen befolyó jövedelmet annak a szobornak alapja javára forditani, melyet *Nagy-Enyeden* a *Bethlen* Gábor alkotásainak egyik ma is álló, áldásos intézete, a *„Bethlen-főiskola"* székhelyén, fog felállítani a hazafias kegyelet. Kitüzött czélját minden tekintetben derekasan oldotta meg: a nagy fáradsággal, sok buzgalommal előkészített és kiválóan sikerült és a kegyeletes czélra is több, mint *kétszáz* korona adományt küldhet el.

A kollegiumi ének- es zenekar által hatásosan előadott nyitány után *Szabó* Jenő kézdivásárhelyi ev. ref. lelkész és költő jelent meg az emelvényen, hogy előadja ez alkalomra irt magas szárnyalásu és eszmékben gazdag ódáját. A szép költemény és a lelkes előadás a közönség osztatlan tetszésében részesült.

Most következett a műsornak az a kimagasló pontja, mely a mi vidéki körülményeink között valóságos zenei eseményszámba ment, a *Borsai* Samu zeneköltemenyének, a *„Bethlenódának"* előadása. Első sorban *Zayzon* Ferencz főgimnáziumi tanáré az érdem, hogy ezt az egyes részeiben és a maga egészében is valóban megható és felemelő hatásu zeneművet olyan előadásban élvezhettük végig, mely mindnyájunkra a legmélyebb hatást gyakorolta. A közönség nem is volt hálátlan, szünni nem akaró óvációkban fejezte ki tetszését és elismerését a lendületes és precziz előadásért.

Nem volt kisebb hatásu az ünnepi szónok, *Tárkányi* György főgimnáziumi tanár igen szép ünnepi beszéde, melyben igaz vonásokkal, élénk szinekkel és mindeneket meggyőző erővel rajzolta meg *Bethlen* Gábor csodás egyéniségében az államférfit, a nagy hadvezért, a mély vallásosságu és nagytudományu s a vallásáért és a tudományért nagy áldozatokat tevő férfiut. A beszédközben és annak végeztével elhangzott taps és tetszésnyilvánítások leginkább jellemzik a hatást, mit a jeles szónok ezzel a beszédével is elért

A műsor következő pontjai közül az I *Szász* Béla főgimnáziumi tanár vezetése alatt a kollegiumi énekkar által szépen előadott *„Bethlen Gábor emlékezete"* czimü énekszámot és ifj. *Gödri* Ferencz polgármester záróbeszédét emeljük ki Ifj. *Gödri* Ferencz, mint a Bethlen szobor végrehajtó bizottságának tagja, annak elnöksége felkérésére meleg szavakban mondott köszönetet a Székely Mikó-kollegikm előljáróságának, tanári karának és ifjúságának hazafias, lelkes buzgóságáért, hogy ennek az ünnepélynek rendezésével is hozzájárult ahhoz, hogy az eszme mihamarább testet öltsön és *Nagy-Enyed* városban álljon a nagy fejedelem érczszobra.

Beszédjének további részében érdekesen fejtegette azokat a historiai kapcsokat, melyek *Bethlen* Gábort a székelységhez, *Háromszékhez* és épen *Sepsi Szent-Györgyhöz* füzik. A beszéd élénkítésére szemelvényeket olvasott fel *Bethlen* Gábor helyi vonatkozásu adományleveleiből.

Az egész ünnepélyen elömlő hazafias hangulat méltó befejezéséül előadott „kurucz-dalok" lelkesítő hangjai közt oszlott szét a közönség azzal a tudattal, hogy az áldozó csütörtöki szent ünnepet valóban megszentelte, mert áldozott szivében a hazaszeretet szent oltárán. (*Sz. N.*)

Felhivás. *Az erdélyi ev ref. egyh kerületből azon gyámokat tisztelettel felkérem, — kik ev. ref. papok és gymnasiumi tanárok leány árváit a kolozsvári ev. ref szeretetházba óhajtanák felvétetni s ezen árvák a polgári leányiskolába lennének az 1901. 1902 tanévre beiratandók, — addig is, míg a közlendő felvételi hirdetés után a szabályszerüen felszerelt folyamodásukat beadnák, sziveskedjenek junius hó 10-ig egy egyszerü levélben Horváth János szeretetházi igazgatónak megirni az árva nevét, születési évét és helyét, hol és hányadik osztályt végezte.*

A polgári leányiskola annyira telépes. hogy a tanári kar a jelentkezőknek alig felét képes felvenni s igy a szeretetházba felveendő árvákat is előre be kell jelenteni, ellenkező esetben hely szüke miatt kimaradnának.

Köszönetnyilvánitás. A kolozsvári ev. ref. Szeretetház részére adományoztak: A Nagyenyedi kisegitő takarékpénztár részvénytársaság 50 koronát; a Hunyadmegyei első takarékpénztár Hátszegen 40 koronát, a Kolozsvári gazdák hitelszövetkezete 40 koronát, a Szászvárosi takarékpénztár r. r. 50 koronát.

Keresztesy Lajos M.-N.-Zsomborról $^1/_2$ malaczot (14 kor.), 1 bárányt; Bácsy Gyula mérai lelkész egy élő szopó malaczot; Pap Lajos dedránd-széplaki lelkész 1 sonkát, buzalisztet és hagymát; Nagy György szászhidvégi tanító 1 sajtot, 1 sonkát, 1 bárányt és 50 drb. tojást; Kiss Pál sülelmedi lelkész egy libát és 1 nyulat; Egy nagybirtokos 1 hl. paszulyt, 2 hl. tisztabuzát és 5 zsák krumplit.

Fogadják a nemes szivü adományozók igen becses adományaikért a szeretetház intézőbizottságának a legmélyebb hálás köszönetét.

Lelkészek, tanítók figyelmébe! *A m. kir. földmivelésügyi miniszterium kiadásában három könyv jelent mey „Termeljünk gyümölcsöt!“ „A magyar gazda kincses háza* és *„Utmutatás a szőlő mivelésre“* czimekkel. Lelkészek, tanítók és földmivesek, kik ez iránt egyszerü levélben, vagy levelezőlapon az orsz. gyümölczészeti miniszteri biztoshoz (Bupapest, földmivelésügyi miniszterium) fordulnak: ezen könyveket ingyen kapják

Lelkészeinknek és tanítóinknak nagy hasznára fog válni, ha meghozatják s hiveik körében terjesztik. Különösen a téli estéket előnyösen használhatják fel a nép ez irányu oktatására.

A »Harmonia« zenemü és zongorakereskedés kiadásában. Budapest Váczi utcza 20. »Sári Dalai« czímmel 7 kedves népdal jelent meg énekhangra és zongorára czigányos modorban letéve Doda Sándortól, melyek Fedák Sári a budapesti népszinház kedvelt primádonna müsorából valók. Ára 3 korona. A czímlap Fedák Sári kitünően sikerült arczképét mutatja.

Farkas Sándor sarmasági ref. lelkész egy kis füzetet adott ki *„Gyermek-imák“* czimmel. Különösen hitoktatók használhatják sikeresen növendékeik körében. Bővebb ismertetésére majd az iskolai év elején térünk rá. A ki érdeklődik iránta, szerzőtől (Sarmaság) megrendelheti Ára csak 16 fillér.

Rédiger Géza *unitárius lelkész előfizetési felhivást közöl költeményei második kötetére.* A kötet tartalmát hazafias, vallásos, társadalmi költemények, életkép. népmese, románcz, hymnus, legenda stb. teszik. 1901. julius első felében jelenik meg; ára finom papirra nyomva 2 kor. 40 fillér, velin papiron 3 korona. Gyüjtőknek 10 előfizetés után egy tiszteletpéldányt ad. *Előfizetések szerző czimére: Szabéd*, u. p. *Mező-Rücs, küldendők.*

A költészet kedvelőinek melegen ajánljuk a kötetet, mert Rédiger egyike az unitárius egyház előkelő papjainak s eddig megjelent munkái is figyelemreméltók.

Tudomásul Tudomásukra hozom mindazoknak, a kiket érdekel, hogy a *„Szász Domokos mellszobor-alap“*-ot, melynek gyüjtését az »Erdélyi Protestáns-Lap« 1899. évi 4. számában megjelent felhivásával Páll Károlyné, Sándor Ilona, topliczai ref. lelkészné indította meg, s a melynek további kezelésére, vezetésére ugyanakkor b. e. néhai férjemet kérte meg, — további intézkedés végett folyó hó 22-én a méltóságos Állandó-Igazgató Tanácsnak beküldtem.

B. e. férjem az e czélra küldött pénzeket kamatozás végett 74. számú betéti könyvecskében a »Kolozsvári Népbank, mint szövetkezet« pénzintézetbe helyezte el időről-időre, a mint érkeztek. Az egyes összegek mind nyugtázva vannak az »Erd. Prot Lap« 1899. és 1900. évi folyamaiban és összesen 405 (négyszázöt) korona és 80 fillért tesznek, 6%-os kamataikkal ez idő szerint 420 (négyszázhúsz) korona és 77 fillért, a mint a betéti könyvecske ez idő szerint utolsó tétele mutatja.

Kolozsvárt, 1901. május 28 án.

Özv Molnár Albertné.

Pályázati hirdetmény. A kolozsmonostori m. kir. gazdasági tanintézet igazgatósága a tanintézet konviktusában a 1901—1902. tanévben betöltendő 9 *állami alapitványi ösztöndijas* (ingyenes) helyre ezennel pályázatot hirdet

Ezek a helyek a tanintézetbe belépő I-ső éves hallgatóknak vannak első sorban fentartva és azokat az alapitvány értelmében kizárólag csak az erdélyrészi megyékben (a tulajdonképeni erdélyi megyékben és a volt „kapcsolt részekben“, azaz a volt Kraszna-, Közép-Szolnok- és Zarándmegyékben és Kővárvidékén született, iskolai tanulmányaikat sikerrel végzett vagyontalan ifjak nyerhetik el. Az ösztöndíj áll: teljes élelmi ellátásból, az intézetben lakásból, fűtésből és világitásból, ágynemüekkel és ezek mosásával és betegség esetén ingyenes gyógykezelésből.

A bélyegmentes folyamodványokhoz melléklendő:

1. Iskolai bizonyitvány legalább 6 gymnasiumi, reáliskolai, vagy polgári iskolai osztályról, vagy a kereskedelmi iskola (akadémia végbizonyitványa.) A kik több osztályt végeztek, vagy érettségi vizsgát tettek, előnyben részesülnek.

2. Keresztelő levél a születési hely s betöltött 16 éves kor igazolására.

3. Szegénységi bizonyítvány, (melyet a főszolgabiró, illetőleg városban a rendőrkapitány kell láttamozzon).

4. Orvosi bizonyítvány az egészséges, ép testalkat és a himlő ellen való védoltás igazolására.

5. Szülői vagy gyámi nyilatkozat arról, hogy a folyamodó részére az első félévben körülbelől 90 koronára menő összes díjakat lefizetik és a folyamodó egyéb szükségleteiről (taneszközökről, ruházatról, szükség esetén tűzoltó zubbonyról) kellőleg gondoskodnak.

A folyamodványban felsorolandók még: a folyamodó illetőségi helye szüleinek állása, tartózkodási helye, testvéreinek száma és kora, továbbá, hogy árva-e vagy nem.

A folyamodványokat a földmivelésügyi m. kir. Miniszter Úr Ő Nagyméltóságához czimezve f. évi julius hó 15-éig a *m. kir gazdasági tanintézet igazgatóságához — Kolozsvár* — kell benyujtani.

A tanintézet uj konviktusába 18 hallgató vétetik fel fizető helyekre a következő feltételek mellett:

1. Lakásért — fűtéssel — teljes élelmi ellátásért és ingyenes gyógykezelésért félévenként előre 200 korona fizetendő a tanintézeti pénztárba a tandíjon és egyéb díjakon kivül, melynek összege félévenként 50—90 korona tankönyvvekkel együtt;

2. ezekre a helyekre a tanintézeti igazgatósághoz kell folyamodni, kötelező nyilatkozatot mellékelve a folyamodványhoz a szülők vagy gyám részéről arról, hogy a hely elnyerése esetén a befizetendő összeg kellő időben befizettetni fog;

3. a folyamodványok folyó évi szeptember hó 10-ig beküldendők;

4. a folyamodók folyó évi szeptember hó 20-ig értesittetnek, hogy kaptak-e helyet;

5. jó iskolai bizonyitvánnyal — 6 gymnasiumi, reál avagy polgári iskolai bizonyitvány — és vagyontalansági bizonyitvánnyal folyamodók előnyben részesülnek.

A tanintézetre künlakó hallgatók is fölvétetnek és számukra a beiratkozási idő október 1—8-ig tart.

A tanintézeti »Értesítőt« kivánatra megküldi az igazgatóság.

Kolozsvár, 1901. május hó 20 án.

Dr. Szentkirályi Ákos,
igazgató.

Hivatalos rész.

96—1901.

PÁLYÁZAT SEGÉDTANÁRI ÁLLÁSRA.

A sepsiszentgyörgyi ev. ref. Székely Mikó-kollegium főgymnasiumánál az 1901—1902. iskolaí évre egy, az internátusi felügyelőséggel kapcsolatos segédtanári állás kerül betöltés alá.

Évi javadalma 1200 korona fizetés, az internátus egy külön szobájában lakás, fütés, világitás és a conviktusban teljes élelmezés.

Az alkalmazandó segédtanár köteles a reábizott órákon a gymnasiumban tanítani, továbbá a gymnasiummal kapcsolatos internatusban és conviktusban a felügyeletet társaival együtt az előirt szabályok értelmében gyakorolni.

Pályázhatnak a nyelvészeti szakcsoportok valamelyikének (latin-görök, latin-magyar, latin-német, német-magyar) tárgyaiból legalább alapvizsgálatott tett ev. ref. vallásu tanárjelöltek.

Pályázni óhajtók felhivatnak, hogy vallásukat, képesitettségüket, védkötelezettségüket és testi épségüket igazoló okmányokkal felszerelt folyamodványaikat a sepsiszentgyörgyi ev. ref. Székely Mikó-kollegium előljáróságához folyó év junius hó 10-éig küldjék be.

Az alkalmazott köteles állását 1901. szeptember hó 1 én elfoglalni.

Kolozsvártt, 1901. május hó 9-én.

Dr. Bodor Tivadar, főgondnok, *I. Szász Béla*, jegyző.

2133—1801. PÁLYÁZATI HIRDETÉS.

Az államilag segélyezett *zilahi* ev. ref. főgymnasiumnál egy magyar s német nyelv- és irodalmi rendes tanári szék a folyó évi egyházkerületi közgyülésen választás utján be fog töltetni.

E tanszék javadalma 2400 korona alapfizetés, mely a hivatali idősbség szerint való előlépés rendjén 3600 koronáig emelkedhetik, azután öt izben 200—200 korona ötödéves korpótlék, melyre nézve a más tanintézetnél töltött rendes tanári szolgálat 10 éven belül beszámittatik s végül 480 korona szállásbér, később természetben való lakás.

Pályázók vallásukat, életkorukat, végzett tanulmányaikat, tanári képesittetésüket, esetleg eddigi szolgálatukat igazoló okmányaikkal fölszerelt s az erdélyi ev. ref. egyházkerület méltóságos és főtiszteletü közgyüléséhez czimzett folyamodásukat a zilahi ev. ref. főgymnasium igazgatóságához folyó évi julius 31-éig nyújtsák be.

A megválasztott rendes tanár a nem állami tanárok országos nyugdijintézetének kötelezett tagja.

Csak ev. ref. vallásuak folyamodványai vehetők figyelembe.

A megválasztott tanárnak, ha nem lesz már megválasztásakor is a zilahi ev. ref. főgymnasium szolgálatában, állását 1902. szeptember 1-én kell elfoglalnia.

Kelt Kolozsvárt, az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsának, az 1901 év május hó 17-én tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső, elnök — *Parádi Kálmán*, tanügyi előadó.

203—1901. sz.

PÁLYÁZAT HELYETTES TANÁRI ÁLLÁSOKRA.

A *kolozsvári* ev. ref. collegium államilag segélyezett főgymnásiumánál az 1901—1902. iskolai évre pályázatot hirdetünk a) *egy vallástanári*, b) *egy természetrajz—földrajz és* c) *egy mennyiségtan—természettudományi* helyettes tanári állásra.

Mindenik állás évi javadalma 1600 K.

Pályázhatnak vallástanitásra jogositott végzett ev. ref papnövendékek, továbbá a nevezett szakcsoportok tárgyaiból képesitett, vagy legalább alapvizsgálatot tett ev. ref. vallásu tanárjelöltek.

A pályázni óhajtók vallásukat, képzettségüket igazoló okmányaikkal fölszerelt folyamodásukat 1901 junius 23-ig nyujtsák be a kolozsvári ev. ref. kollegium előljáróságához.

Az alkalmazottak állásukat 1901. augusztus 31 én kötelesek elfoglalni.

Kolozsvárt, 1901. május 21-én.

Br. Bánffy Ernő, s. k. főgondnok. — *Kovács Dezső* s. k. jegyző.

179—1901. PÁLYÁZATI HIRDETÉS.

A nagy-enyedi Bethlen-kollégium főgimnáziumánál az 1901—1902. isk. évre három helyettes tanár alkalmaztatik 1600 korona évi fizetés-, az internátusban egy külön szobából álló lakás s konviktuson teljes koszt javadalmazással.

A megválasztandó tanítási kötelezettségén kivül az internátusi felügyeletben is köteles részt venni.

Pályázhatnak, legalább alapvizsgálatot sikerrel állott ev. reform. vallásu tanárjelöltek, kik a természetrajz-, mennyiségtan-, történelem, vagy németnyelv- s más ezekkel kapcsolható tárgyak tanítására jogosultak.

Gimnáziumi és egyetemi végzett tanulmányokról, szolgálatról és esetleg torna vagy más rendkivüli tárgy tanítására való képzettségről szóló, okmányokkal kellően fölszerelt folyamodásra a Bethlen kollégium Előljáróságához Nagy-Enyedre f. évi julius 15-ig beküldendők.

Nagy-Enyed, 1901. máj. 22.

Zeyk Dániel, főgondnok — *Székely Ödön*, előlj. jegyző.

127—1001. PÁLYÁZATI HIRDETÉS TANÁRI ÁLLÁSOKRA.

A székely-udvarhelyi ev. ref. kollegium Előljárósága pályázatot hirdet három h. tanári, illetőleg internátusfelügyelői áliásra. Ezek kőzül egyikre (vallástanári) csak ref. papjelöltek, a másodikra nyelvészeti (latin-görög v. latin magyar), a harmadikra természettudományi szakot végzett ev. ref. vallásu tanárjelöltek pályázhatnak. Fizetése mindeniknek havi részletekben járó 1200 (egyezerkétszáz) korona, lakás az igazgatóság által kijelölendő (tanulókkal nem közös) szobában, fütés, világitás, takaritás és (szükség szerint a tanulókkal egyidejüleg elköltendő) koszt a konviktusban. A megválasztottak kötelesek állásukat 1901. szept. 1-én elfoglalni s a törvényes óraszámban való tanításon kivül a benlakó tanulók felett a közvetlen felügyeletet az internátusi szabályok értelmében az előljáróság, illetőleg igazgatóság utasitásai szerint gyakorolni. A vallástanár az ifjusági istentiszteletek vezetője. A konviktusi gazdának alkalmazott tanár kevesebb órával lesz terhelve társainál.

A mennyiben közülök egyik vagy másik megbizatik akár az internátusi házszabályok és napirend szigoru megtartásának közvetlen ellenőrzésével, akár az internátus belső gazdasági ügyeinek vitelével, az iskolaszolgák és köztisztaság felügyeletével, a tanulók részére érkező postautalványok, levelek stb. átvételével és kézbesitésével, — rendes fizetésén felül még 150 korona tiszteletdijra számithat.

A kellően fölszerelt folyamodványok f. évi junius 25-ikéig az intézet előljáróságához benyujtandók.

Székely-Udvarhely, 190 május hó 20.

Dr. Mezei Ödön, főgondnok. — *Szabó Árpád*, előlj jegyző.

869—1001. FÖLHIVÁS

a szilágy-szolnoki ev ref egyházmegye lelkészeihez.

A méltóságos Igazgató Tanács 3094—900. számu rendeletével újabban s ismételten is felszólitott engem, hogy az egyes egyházaknak a különböző takarékpénztárakban s hitelszövetkezetekben betétként kezelt tőkéinek kimutatását, az 1900. deczember 31-iki állapotnak megfelelően egybeállitva, az illető pénzintézetek vagyonmérlegének csatolása mellett sürgősen terjesszem föl.

Fölkerem ebből kifolyólag mindazon lelkésztársaimat, kiknek egyházai ily tőkével rendelkeznek, miszerint a tőkék nagyságáról egybeállitandó kimutatást, nemkülönben az illető pénzintézetek legújabb vagyonmérlegét sziveskedjenek hozzám ez évi *junius hó 10 ig* mulhatatlanul beterjeszteni, hogy az igazgató tanácsi rendelkezésnek én is mielőbb eleget tehessek.

Egyidejüleg sziveskedjenek lelkésztársaim bejelenteni hivatalomhoz azt is, hogy ki, hol s mely pénzintézetnél, minemü állást tölt be.

Zovány, 1901. május 15.

Viski Pál, esperes.

120—1901. MEGHIVÓ.

a küküllői ev. ref. egyházmegye gondnoki karához, lelkészeihez, világi és tanitói egyhm. képviselőihez.

A küküllői egyházmegyének f. évi *junius hó 14-én* Dicső-Szentmártonban a szokott helyen délelőtt ½10 órakor kezdődőleg tartandó közgyülését van szerencsém összehivni és a tagokat a megjelenésre fölkérni.

Tárgyak: 1. Elnöki megnyitó. 2. Megalakulás. 3. Tárgysorozat megállapitása. 4. Bekebelezések. 5. Istentisztelet (imát mond Zayzon János esperes helyettes, egyházi beszédet: Szél Jakab szőkefalvi h. lelkész). 6. Ujonnan választott egyhm. fő- és algondnok aának beigtatása. 7 Egyhm. tanácsbiró választás a világi képviselők közül. 8. Főjegyző lemondása és evvel kapcsolatosan a főjegyzői állás betöltése. 9. Időközben érkezhető fontosabb ügyek vagy esetleges inditványok tárgyalása.

Lelkipásztor-társaimat figyelmeztetem az Egyhm. közgyülések rendjéről stb szóló és érvényben lévő egyhm Szabályrendeletünk 9 §-ra, mely a közgyülésről indokolatlanul elmaradt egyházi tagok birságáról intézkedik.

A küküllői ev. ref. egyházmegye esperesi hivatalától, Erzsébetváros 1901. máj. 24.

Zayzon János, főjegyző, esperes helyettes.

NYOMATOTT GOMBOS FERENCZ KÖNYVNYOMDÁJÁBAN. KOLOZSVÁRT.

IV. Évfolyam. 23. szám. Kolozsvárt, 1901. Junius 6.

ERDÉLYI
PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV REF EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, theol. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 2. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre.. 12 kor.
félévre 6 kor,

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Elnöki megnyitó.

»Az erdélyi ev. ref, egyházkerületi Egyházi Értekezlet« Sz.-Udvarhelytt 1901 május 30-án tartott első közgyülésén tartotta

Dr. Gróf Kuun Géza.

A reményt Spinoza, a nagy bölcsész, állhatatlan örömnek nevezi: *inconstans laetitia*, mert a remények közt kellően nem különböztetett. Hogy elég gyakran a remény állhatatlan öröm, kétségtelenül áll. A várakozás és remény közt is van különbség, végzetének beteljesedését az is várja, a ki nem remél többet s talán még nyugtalanul is várja, várakozunk remény nélkül is, de remélnünk nem lehet várakozás nélkül, a remény tehát nemcsak több a puszta várakozásnál, de annál jobb, vigasztalóbb és örvendetesebb is, és éppen annyival több, a mennyivel jobb. A vallásos ember Isten országát nemcsak várja, de reményli is, és különösképpen reményli. A remény sokkal hosszabb életü, mint a várakozás, messze jövendőkre, sőt a siron túli létre is kiterjed, mert sok olyant, a mit arasznyi életünk elfogytáig, beteltéig elvárnunk nem lehet, reménylenünk nemcsak szabad, sőt kell, mert szívünk érzése ellenállhatatlanúl arra indít, arra vezet s a remény teljesebb is és tökéletesebb is, mint a várakozás, mert hiszen a míg a tökéletességhez való közeledést csak várhatjuk, annak egykori elérését remélni is lehet. De a remények nem egyforma értékkel birnak, vannak tünékeny, muló remények, hasonlók a hulló, elalvó csillagokhoz, feltünnek s letünnek s az enyészet sötét tengerében nem keressük, mert hiszen fényük elaludt s a nyomok sincsenek többé, lehet, hogy kedves reményeinket vesztettük el bennök, meglehet, de ki tudja, teljesülésük javunkra lett volna-é? Uram! ne azt add nékünk, a mit balgatag szivünk kiván, hanem add azt, a mi szerinted jó nekünk, mert az az igazán jó. Némely remény hasonlóan a lidérczhez, iszapos tájon, vesztünkre csábit. Nem az ilyen reményekről van itt szó, nem is azokról, melyek önző indokok szüleményei, csalódásokból erednek, hanem a való javunkra s lelkünk üdvösségére szóló reményekről, a melyek nélkül az élet egy sivár puszta s czéltalan hánykodás a bölcsőtől a koporsóig. *Jöjjön a te országod!* ez a mi forró óhajtásunk, ez a mi *nagy reményünk* s még életünkre hadd lássuk jövetelét, ha menybéli atyánk igy akarja, kinek neve áldassék az égben úgy, mint a földön. Jöjjön a szeretet, az igazság, a boldogság országa s legyen abba nekünk gazdag részünk. A szeretet, az igazság s boldogság gazdagsága merő ellentétje a világi javak gazdagságának s míg ezek könnyen önzővé tehetik az embert s szivét a nemesebb érzések s indulatok elől elzárhatják, addig azok megnyitják a szivet a részvétnek, a kegyességnek s az elmét felvilágositják a való boldogság tényezői felől és a mi sokak előtt talány és titkok-titka, ezek előtt bizonyossággá vállik. Ámde Isten országának mi nemcsak részesei lehetünk, de kell, hogy ennek tényezői is legyünk. Mi lenne velünk, ha csak hallgatag, néma szemlélői lennénk Isten országa eljövetelének? Látnók, de a lelki öröm érzete nélkül, mert hiszen az öröm feltételezi a részvételt, a miben nincsen valamiképen részünk, annak örvendenünk sem lehetne, mert a közöny talaja nem alkalmas az öröm virágainak kifakasztására s virágjainak talán mégis az örvend leginkább, a ki maga ültette s maga ápolta. A közremüködő munka biztosítja a valódi részvetelt. Ha részesei akarunk lenni Isten országának, saját közremüködésünket attól meg nem tagadhatjuk, hiszen a puszta részesedés már magában is közremüködés s a jótétemények elsajátítása is az, de még ennél is sokkal nagyobb mérvü közremüködésre van szükségünk, mert hiszen az ember a világosságra van elhivatva s nemcsak elfogadja az igazság világosságát, de annak terjesztésében magának is munkálkodnia kell saját elméje, hasonlóan

a náphta tüzforrásaihoz, szintén szikrákat termeszthet a világosság gyarapítására. Ha csak óhajtjuk Isten országának eljövetelét s ha annak csupán csak szemlélői lennénk, hitéletünknek mind ebből mi haszna lenne? Névszerint volnának keresztyének, de nem valósággal; hiú óhajtás az, mely tárgyának teljesülésétől magát kizárja s elrekeszti s a teljesült óhaj javaiból magának részt nem vesz, részt nem kér s valóban még szemlélői sem lehetnek az igazság eljövetelének; az igazság szellemi áramlat, a mely nem egyszerre jön, hanem egymás után, folytonosan, látni csak a lélek látja s a lélek látása az igazságok felfogásában rejlik, a mely lélektani tény nagymérvü részesedés mind azokban, melyeket a felfogás által sajátunkká teszünk. Mi nem a keresztyén név hordozói, hanem a keresztyén hit vallói akarunk lenni s nem tartjuk elégnek a keresztyén nevet örökségképen kapni, hanem azt kiérdemelni töre kedünk. Jövel szent lélek s erősíts meg ezen törekvésünk megvalósítására! ez buzgó imánk. A vallási nevelés meg kell, hogy előzzön minden egyéb tanítást, Isten jósága, szeretete s az iránta való szeretet s szent nevének imádása már az öntudatra ébredö gyermek lelkét kell, hogy áthassa, vele egyesüljön s felélessze benne a vallásos érzések velünk született csiráit. A külvilág tárgyairól való fogalmak közlése a maga egymásutánjában nagyban szélesíti a gyermek értelmi látkörét, azt betölti, a lappangó tehetségeket ébresztgeti, de ha mindez vallásos nevelés nélkül történik, a fogalmak gyarapodása daczára, a gyermek lelkében egy kitöltetlen ür marad, egy sötét pont, melynek sötétsége az életidö teltével nagyobbodik, fogyasztja a lelki élet napvilágát, elenyészteti a reménységet, a megadást, felidézi a félelem sötét árnyait, kioltja a szeretet tüzét. önzővé teszen s az ilyen sivár kedély, a gondatlan anyagi jóllét s a tudományokban való jelesség daczára is magának örömére nincs, nem lehet, s való örömet másoknak sem szerezhet. Épitsük hát a vallásos életet ideje korán, rakjuk le alapját a gyermek fogékony lelkében, a gyermek lelke nagyon is fogékony az ilyenekre, ezekben találja fö gyönyörüségét, nemcsak Krisztus urunk vonzódott a gyermekekhez, de ezek is erősen vonzódnak hozzája, csak meg kell, hogy ismerjék, a meny nyire a gyermek lelke megismerheti. A szilárd alapokon tovább kell épitenünk s az ifjak lelkét mind inkább bevezetnünk az üdv tanainak mélységébe, az ifjak lelke sovárogja az eszményt, s hol vannak igazibb s magasabb eszmények, mint a keresztyén vallás lát- és létkörében, a a lelkesülésnek hol vannak ennél magasabb czéljai? Az érett férfikor nem szünik meg fiatalsága eszményeiért nemcsak tovább lelkesülni, de azokért tenni fokozott mértékben s végül az élet alkonyán a hit világa szelid holdfénykét bevilágítja az elfogyó véghatárait s az öregek szavaí immáron intelmek, imák s áldások.

A keresztyén egyházak a vallásos élet jelen változati fokán ne az ellentéteket keressék egymás közt s azok kiélesítését, sőt inkább figyelmük az összekötö pontokra irányuljon, a rokonlelkeket egymástól elidegeníteni ne igyekezzenek, hanem azokat inkább közelebb hozzák egymáshoz, mert hiszen Isten országa eljövetelével betelik a régi óhaj az egy akol s az egy pásztorról, a ki Jézus Krisztus Közös ellenségünk az istentagadás, az Isten iránt való közöny, az a tévtan, mely szerint a vallás és tudomány közt ellentét léteznék, a keresztyénség lényegének megtagadása s a mind ezekkel együtt járó pessimismus és szeretetlenség. Ime itt van a küzdtér, a fő ellenségeket megneveztem, ezek ellen küzdjünk, de a mint keresztyénhez illik, keresztyén fegyverzettel, az igazság és szeretet fegyvereivel, mert az ellenséget nem megtörni, nem lealázni akarjuk, hanem felvilágositani, a hit igazsága által felmagasztalni és szent megváltónk seregeibe felvétetni — Már Gioberti, a mély értelmü olasz bölcsész, kinek ez év április 28-dikán ünnepelték születése napja századik évfordulóját, „Teoria del sopranaturale“ czimü első nagy müvében mesteri vonásokban fejtette ki a vallás és a közmivelödés közt létező szoros kapcsot, összefüggést, a hit és tudás összhangját s hányan tették ugyanezt a XIX. évszázad legjelesebb tudósai közül. Csak a felületes, vagy egyoldalú készületlenség, a tudás negélyezése, a bölcseleti vizsgálat hiánya lát és láttat a hit és tudás közt ellentétet. Vajjon a kutató a természettudományok bármely terén is a tüneteket megmagyarázhatja vagy törvényeiket felfejtheti-e, ha az érzéki észlélésnél tovább nem megy s annak igazságát el nem hiszi, a mit tapasztalatilag bizonyítani nem tud. Az idő és tér, a véghetetlen kicsi és nagy, az erő, az első ok és több más ilyen nemde metaphysikai fogalmak, melyeket, ha a tudományt csak egy lépéssel is előbbre akarjuk vinni, fel kell tételeznünk, el kell hinnünk. Bizonyos területet látunk, de magát a tért látnunk nem lehet, az időt mérjük, részekre osztjuk s ez tapasztalati tény, de a végtelen időt csak hinnünk, feltételeznünk lehet. Ime tehát a tudomány igenis reá szorul a hitre s leginkább ott s akkor szorul reá, mikor a puszta empirismusból tudománnyá emelkedik. A tünemények okait kereső természettudomány hogyan zárkozzék el a végső októl, de ez a végső ok már metaphysikai fogalom, melyhez csak a hit szárnyain emelkedhetünk. Ezért a tudást a hittel mind inkább egyeztessük, Isten mind a kettöben nyilatkozik s mind a kettő, ha valódiak, megismeréséhez vezetnek, nekünk pedig, kik a menybeli atya gyermekei vagyunk, öt kell keresnünk, az élet utjain feléje kell sietnünk. Krisztust Isten fiának ismerjük el és valljuk, hogy ö valóságos Isten. Az üdvösség a megváltás által vagyon, s megváltó csak tökéletes lény lehet, valóságos Isten. Ember, bármily tökéle-

tesség legyen, ha nem maga a tökély eszménye s mint ilyen, már többé embernek nem mondható, hogyan lehessen az üdvnek útja s megváltója embertársainak, ha még a mély fájdalomban vigasztalója sem lehet, pedig bizony teljesen igaza volt Pliniusnak, a midőn egyik levelében annak, a ki valamely nagy bánatában vigasztalni akarta, azt irta, hogy az emberi vigasztalások elégtelenek, a vigasztalásra egy új gondolat kellenék s midőn ezt irta, az új gondolat már megszületett Palaesztinában, Krisztus urunk emberi életének dicsőséges pályáját már megfutotta, tanított s példát adott, mint senki más, teljesen ártatlanúl keresztre feszíttetett, az emberi nemet megváltotta halálával, feltámadott s megdicsőült, Örök hála érette, örök dicsőség s magasztalásunk szálljon nevére!

Mi nálunk, de másutt is a vallásos élet hanyatlását látjuk. Isten szent nevét sokaknál csak a nyelvszokás őrzi meg s e névre a szív meg nem dobban. A Krisztus urunk iránti rajongó szeretet sokak szivében kihült, példáját nem követik, mert azt megismerni nem akarják, úgy bánnak a hitélet örök érvényü tanításaival, mint azok, a kik megnyirbálják az élőfát termése idejekor, lombjaitól megfosztják, leveleit letépik. Krisztus urunkban egyebet nem látnak, mint az erkölcstanítót s vétkes igyekezettel megakarnák fosztani az isteni eszmény örök ragyogású dicskoronájától és erkölcstanát is némelyek a buddhismus forrásaiból akarják eredeztetni, pedig e két tan merő ellentétben áll egymással, a kereszténység útmutatója az örökkévalóság felé irányítja tekintetünket, a buddhismus a megsemmisülés felé, a keresztyénség a cselekvő-, a buddhismus a szenvedő állapotot tartja a tökélyre vezetőnek, a keresztyénség az optimismus, a buddhismus a pessimismus vallása s kifejezője. Mások túlzó kritikája az eliminatió útján az evangelliumokat s az új szövetség többi könyvét foszlányokra tépi, megint mások a keresztyén vallást merőben aesthetikai elbirálás alá vetik s ha tőlük függne, a görög pogánykort hoznák vissza. És itt csak a főbb jelenségekre szorítkoztam, mert igen hosszúra nyúlnék az ide tartozókat, mind felsorolnom. És mégis a vallás-történetnek, a vallás-tudománynak némely kiváló mívelője azt állítja, hogy a jelenkor kiválóan kedvez a vallásos életnek, mert soha sem volt annyiszor szó vallásos kérdések tárgyalásáról, mint éppen most, könyvekben és hirlapokban, a magántársalgásban s gyüléseken soha a vallás annyiszor nem emlittetett. Téves okoskodás s ha vigasztalás akar lenni, fogyatékos, gyarló vigasztalás. A ki így okoskodik, mondhatná, hogy az önkény s elnyomatás napjaiban virágzik legszebben a szabadság érzete, mert olyankor van legtöbb szó arról, nem ugyan gyülésen, mert hiszen azok tartása tiltva van, de a családban és minden társasadalmi érintkezés alkalmából, nem ugyan a hirlapokban nyiltan kimondva, de azok hasábjain annál gyakrabban többé kevésbé érthető vonatkozásokban s a költőknél is találó hasonlatokban Hiszen, ha valami fogalomnak gyakori említése elég volna arra, hogy az a fogalom aktualitással birjon, akkor a boldogság s örömeink a fájó emlékezetekben rejlenének. A midőn a vallásos élet hanyatlását látjuk, teljes igyekezettel azon kell lennünk, hogy azt közremüködő munkásságunkkal tőlünk telhetőleg felelevenítsük. Ezen czélra alakúlt a múlt évben egyházi értekezletünk is, mely történetileg kialakult, államjogilag szervezkedett egyházunk szellemében hagyományainknak megfelelőleg az egyházi élet kereteinek megtartásával akarja felélesztení a vallás-erkölcsi életet. Ez a feladat a milyen fontos, megoldása annyira sürgős. Bizony előbb kellett volna hozzá fognunk, de eszközlését halasztanunk semmiképpen nem szabad. Ezt várja tőlünk a magyar protestáns egyház egyeteme és a hívek legigazibb érdeke. Tavalyi első gyülésünk egyik nagyfontosságú tárgya volt b. e. Molnár Albert elhúnyt egyházi elnökünk felolvasása keretében tett javaslata, illetőleg javaslatai s jelen gyülésünknek legfontosabb mozzanatát kétségen kivül az ezen javaslatok felett való határozás lesz. Nagyérdemü egyházi elnökünk a czélokat kijelelte, a hozzájok vezető utakra reá mutatott. A felől köztünk kétség nincsen, hogy egyházi életünkre az eddiginél nagyobb gond fordítandó, többet kell foglalkoznunk Istennel, mint a hogy teszszük s életünk minden napján, nemcsak a vasárnapokon s ünnepnapokon, az isteni tisztelet alatt, ő hozzá kell mind jobban közelednünk gondolatban, érzésben s cselekedetben, szent hitünk tanîtásait nemcsak ismernünk kell, de azok szerint kell élnünk s Krisztus urunk iránti szeretetünknek dicső példájának követésében is meg kell nyilatkoznia, a vallási oktatásra s a vallási élet körébe vágó üdvös olvasmányokra nagy súly fektetendő. Mind ez az említett javaslatokban bőven kifejtve feltalálható s csak is az eszközlés arányairól. terjedelméről, modálitásairól, egymásutánjáról s több ilyenekről lehetnek eltérő nézetek. Fajunk specifikus jellegére, a nemzeti lélekre, egyházi életünk fejleményeire mind ezeknél tekintettel kell lennünk.

Csak a múlt esztendőben változtak át a papi értekezések egyházi értekezésekké, épp egy éve lesz annak, hogy az új szervezkedés megtörtént s egyházi elnökké nt. Molnár Albert theol. tanár, egyházi alelnökké nt. Sylvester Domokos szászvárosi első pap választattak meg. Örvendeztünk annak, s nagy volt a mi örömünk, hogy ily jeles férfiak választattak meg egyhangú választással s a sikeres munkásság egyik nagy biztositékát ezen egyházi elnökségben láttuk. Molnár Albert nagyszabásu előmunkálata beterjesztésével foglalta el székét s ime még egy év sem múlt el s e két jeles férfit a halál kiragadta sorainkból. Hova leszünk, hova

lesz erdélyrészi ev. ref. egyházad Óh Uram! ha ily rohamosan fosztatunk meg egyházi életünk ilyen nagyérdemü férfiaitól, ha az előjelekben keressük a biztatást a jövendőkre, ilyent tapasztalva óh Uram! minő nagy csüggedés fogja el szivünket. Ámde nem nem zugolódunk s nem szállunk veled szembe Mindenható Isten, kegyelemnek Atya, Te adtad öket egyházadnak, te vetted el magadhoz. Dicsértessék neved örökön örökké. Te tudod, hogy az embernek mikor jó meghalni, teljesedjék szent akaratod! Csak arra az egyre kérünk, hogy a jelesek helyett támaszszál ujabb jeleseket, hogy a ledölt oszlopok helyére új oszlopokat állits. világitó tornyokat, magas helyeken messze világitókat, az éj és borulat sötétjét eloszlatókat s örtornyokat épits védelmünkre, hogy a benned való igaz hitet mindenkor megoltalmaznunk lehessen. Gyászolja egyházunk egyházi értekezletei b. e. papi elnökének, Molnár Albertnek, s alelnökének Sylvester Domokosnak elhunytát s nagy a mi gyászunk; oly rövid ideig bírtuk öket, kiket oly hosszú ideig óhajtottunk volna birni. Inditványozom, hogy elhunytuk felett való gyászunk s érdemeik hálás elismerése jegyzökönyvünkbe igtattassék, 2. hogy részvétünk családjaiknak kifejeztessék, 3. hogy legközelebbi közgyülésünkön emlékük tartandó emlékbeszédek által mi közöttünk megujittassék.

Ezzel az itt megjelenteket egyháziakat s világiakat üdvözölve, az erdélyrészi ev. ref. egyházkerület egyházi értekezletei első közgyülését ezennel megnyitottnak nyilvánitom.

Tudósitás

az erdélyi ev. ref. egyhker. Egyházi-Értekezlet 1901. május 30—31-én Sz.-Udvarhelyt tartott első évi közgyüléséről.

Egyházi-értekezletünk sz.-udvarhelyi közgyülése iránt már hetekkel azelőtt széleskürü érdeklődés nyilvánult erdélyi ref. híveink minden rétegében. Százakra ment a száma azoknak, kik részvételre jelentkeztek. Az elnökség ez alapon kedvezményes jegyekért folyamodott Hegedüs miniszter ő nagyméltóságához, ki azt — hálásan ismerjük el — a legkészségesebben engedélyezte. Mégis az igazolványokkal tavaly is, az idén is annyi kalamitás esett. Az első baj, hogy mindig a legutolsó pillanatban érkeznek meg, ugy, hogy a nehezebb postai közlekedéssel biró helyekre idejekorán nem érkezhetnek el s igénybe nem vehetők. Most pedig még az a baj is hozzájárult, hogy a jegyek a Sz.-Udvarhelyre utazáshoz legalkalmasabb gyorsvonatra nem szóltak. A kolozsvári üzletvezetőség ugyan készséggel igérte meg oly értelmü körsürgöny kibocsátását, mely az igazolványokat a gyorsvonatokra is érvényesiti, de ezt annyira az utolsó perczben tette és oly rövid időre szabta, hogy a legtöbb utas elesett a kedvezménytől. Pedig bizony a m. á. v.-nak nincs kára az ilyen kedvezmények megadásában s az efféle kalamitásokkal csak magának, de az egyletnek is kárt csinál, csappantván az utazási kedvet. Egyébként teljes előzékenységgel bocsátotta az utazó tagok rendelkezésére egy első- és egy másodosztályu külön kocsit már Kolozsvártól kezdve.

Utazás.

Mint a beleömlő patakokkal hatalmas folyóvá növekedő csermely, úgy nézett ki utazásunk. Kolozsvárról indultak 29-én reggel: Dr. Bartók György püspök és thelogus fia, György, Kenessey Béla theol. igazg., ker. közjegyző, Deésy Gyula esperes, alelnök, Sándor József orsz. képv., világi titkár, Nagy Károly th. tanár, egyh. titkár. Somkereki Miklós esperes, Dr. Sárkány Lajos igazgató, Balázs József, Vajda Ferencz, Waller József lelkészek, később csatlakoztak: Dr. Gróf Kuun Géza v elnök és neje, Bartha Lajos, Lénárt József. Bedőházi János orsz. képv. igazgató, Szakács Péter iparkamarai titkár, Ravasz János esperes, Dr. Elekes Viktor, Tókus Sándor, Szőts Sándor, Benedek Károly, Jánó Albert, Zayzon János stb., stb. lelkészek, tanárok és világiak

Segesvárig, hol át kellett térni Sz.-Udvarhely felé, már tele voltak a kocsik, pedig még csak itt csatlakoztak a belső székely földről jött utitársak Révai Pali bácsival élükön: Péter Károly, Kövér András, Bodor Géza esperesek, Bodor János, Veress Károly, Zsigmond Károly, Péchy Árpád, Szabó Jenő, Kiss József. Incze Lajos, Földes György, Czeglédi János, Sándor András, Kovács Sándor stb., stb. lelkészek. (A névsorok fogyatékosságáért elnézést kér a Tudósító.)

Ide jött az érkező vendégek elébe a sz.-udvarhelyi rendező bizottság nehány lelkes tagja élükön ***Dr. Kovács Móricz*** ügyvéd elnökkel, ki bámulatos munkával, de példás tapintattal és renddel intézte az egész rendezés munkáját. Legyen szabad neki e helyen is különös köszönetünket nyilvánitani!

Segesvárt ***Somogyi István*** n.-küküllőmegye alispánja, fiókértekezleti elnök fogadta szép beszéddel az érkező vendégeket. Utalt arra a nemes munkára, melyet egyesületünk maga elébe tüzött, a melyért vezetőink fáradtságot nem kimélve dolgoznak s a mely minden jók támogatására érdemes. A vendégek nevében ***Dr. Grf. Kuun Géza*** világi elnök felelt, megköszönve a szivélyes fogadtatást. A társasag azután, melyhez ***Béldi László*** főispán, Br. Kemény Béla és neje szül grf Haller Berta, Sebessi Ákos főgondnok stb. stb. csatlakoztak, rövid ebéd után az ez alkalomra feldiszitett „Székely-vonaton“ a kisereglett nagy közönség lelkes ovácziói közt folytatta utját Sz.-Udvarhely felé. A nemzetiszinű szalagon R. E. É. (Református Egyházi Értekezlet) arany betükkel készült jelvény ott diszlett mindnyájunk mellén, jeléül, hogy »egy testnek vagyunk tagjai.“ Vidám beszélgetés közt, folyton emelkedő lelkes hangulattal haladtunk.

Az első állomáson ***Héjasfalván Somogyi*** Almert nagybirtokos, alelnök tartotta az üdvözlő beszédet. Szép beszédben hangsulyozván, hogy mily szerencsésnek érzi magát a héjasfalvi egyházközség, hogy szellemi vezéreit a maga körében üdvözölheti. Hitében megszilárdul, reményében megéled és erőben meggyarapszik minden lélek, valamerre járnak. Nagy szükség van most az erőnk erkölcsi támogatására, hogy a protestantizmus zászlója győzelmesen loboghasson, mert azzal elválaszthatatlanúl van összekötve Magyarország függetlensége, politikai szabadsága és valláserkölcsi kulturája. Végül óhajtja, hogy Héjasfalva, mint saját vendégét üdvözölhesse minélhamarább a főpásztort.

Itt a püspök mondott köszönetet meleg szavakban az üdvözlő szavakra, az elnök a maga s az értekezlet nevében. Igaza van a szónoknak — folytatta tovább — Magyarország s még inkább Erdély politikai szabadsága elválaszthatatlanul össze van nőve a protestáns, közelebbről kálvinista szabadsággal. S mikor mi elindultunk, hogy szolgáljuk az anyaszentegyház ügyét, a szentlélek mellett a hazaszeretet lelke is vezetett minket. Nincs hőbb óhajtásunk, mint az, hogy mindenki, a kiben a lélek él, adja ide jobb kezét nekünk, vessük együtt a becsületes munkára. Az egyházi élet fellendítése, a hit ápolása, a lelkiismereti szabadság megtartása egyszersmind nagy nemzeti, állami, hazafias czélok és érdekek is. Törekvéseinkre tehát, mely az általános közjóra irányul, tá-

mogatásukat, érdeklődésüket kérjük. E támogatás bármely irányból jőjjön, mindegy, csak önzetlen legyen; köszönettel vesszük, s hálával fogadjuk, s annak igyekszünk kifejezést adni, hogy a mi törekvéseink az ő törekvéseikkel egyesült, — jogosult.

Új-Székelynél, a székely határszélen, *Domokos Andor* udvarhelyi alispán üdvözölte szellemes rövid beszédben az illusztris vendégeket. Udvarhely régi erős vára a protestantizmusnak, most e vár nyitva van s várja legbuzgóbb, leglelkesebb világi papját, dr. gróf Kuun Géza, és egyházfejedelmét, a püspök személyében. *Gróf Kuun Géza* a következő szavakkal válaszolt: Az igaz köszönet nem érvel, nem indokol, nem magyaráz, rövid annak kifejezése, a szívből jövő és szívhez szóló. Ilyen köszönetet mondok' mindnyájunk nevében önöknek e kitüntető ünneplésért s azon szavakért, melyeket az alispán úr hozzánk intézni méltóztatott. Ezt a mai napot szivemben ünnepnapnak érzem és őrzöm, ünnepnapnak, mert székely földön vagyok.

Székely keresztúron Cseresznyés aljárásbiró szép beszédben emelvén ki ama nagy eszméket és elveket, melyért mindnyájan küzdünk, s melynek vezérférfiait színről színre láthatjuk, kifejezést ad erős reménységének és abbeli hitének, hogy e küzdelmek, hogy ez a sok nemes törekvés nem lesz, nem lehet sikertelen. Isten áldását kéri a munkára és munkásaira.

Erre ismét a *püspök* mondott köszönetet, nagy lelkesedést keltve a székely atyafiak közt, többek között a következő szavaival: örömmel jöttünk azon nép közé, melynek úgy szólva kezében van letéve az erdélyi protestantizmus, politikai szabadelvűség jövője, az egész magyar haza története.

Nagy-Galambfalván a falu öreg papja: *Kelemen* János mondott szép magyas üdvözlő beszédet, az értekezlet vezéreinek munkásságát az apostolok fáradozásaihoz hasonlítva. Kiemeli a czél tisztaságát, mely ment minden hatalmi érdektől s „családi kötelesség teljesítése az egész, hogy a család szentélyébe betolakodók távol tartassanak"

A prot. egyház sohse volt támadó, mindig csak védekező, s fájdalom, daczára a 20. századnak, a vallásszabadságnak, jogegyenlőségnek, még most is az.

De hiszi, hogy az igaz ügy elvégre is diadalmat arat.

Dr. gróf Kuun Géza a következőket válaszolta: Tisztelt hitsorsosaim! Fogadják a legmelegebb köszönetemet úgy a fogadtatásért, mint a kitüntető szavakért. Minden gyülekezések közt leglélekemelőbb az, melynek tagjai az Urnak nevében gyültek össze. Ide vezet a mi útunk és reméljük, hogy most is szép, kivánatos eredményeket érünk el. Hogy ezeket elérjük, nyilvánvaló czélja a mi útazásunknak a hívek összeseregléséneк. Önök biztató jelét adják annak, hogy velünk egyet értenek, úgy a vallásos élet fellendítésének gondolatában, mint a módok megjelölésében, melyek ezt eszközlendik. — Igen kellemes hatást tett az egész közönségre a gör. kath. lelkész megjelenése, kivel a vezetők szivélyesen szorítottak kezet.

Bögözben Ugron János orsz. gyül. képviselő ref. koll. főgondnok mondotta el gyönyörü szép beszédét. »Jó helyre jöttek a magvetők ide. Jó talaj van itt. Vallás és vallásszabadság, türelem és erős egyháziasság uralkodik itt.«

Bartók püspök erre a következő beszédet mondotta Amikor mi utnak indultunk, nem az a vágy vezérelt minket, hogy látunk egy vidéket a maga szépségeivel, hanem utra indított egy nagy nemes czél, egy szent kötelesség teljesitése. Mert úgy tetszik nekem, hogy ez a század, mely ily gyorsan halad előre, nehéz kötelességeket ró minden egyes emberre, a nemzetre, a nemzet fiaira, a társadalomra s annak tagjaira. Arról vagyunk meggyőződve, hogy ha ezeket a kötelességeket nem teljesítjük, akár egy, akár más okból, s közülök csak egyet is, ezt, vagy azt, elhanyagoljuk, akkor a többi nemzetek a míveltség, gazdagság, felvirágozás utján gyorsan előre haladnak, mi pedig elmaradunk, elenyészünk nyomunk sem marad. És jöttünk azon reménnyel, hogy itt megtaláljuk azokat az embereket, sziveket, lelkeket, kik ezen kötelességek teljesitésében hevülnek és munkálnak, sőt arra is képesek, hogy itt, ebben a népben felgyujtsák a vallás, egyház, haza, nemzet iránti szeretetnek és ragaszkodásnak szent tüzét. Azért jöttünk, hogy önök munkájukból erőt, lelkesedést merítsünk. Mi is hoztunk magunkkal némi-nemü kincseket, de tudjuk, hogy hires ez a hely rejtett és felfedezett kincseiről s mi azt ki akarjuk aknázni. Ezt bizonyítják önök megjelenésükkel, érdeklődésükkel, választott embereik derék munkásságukkal. Bizonyítsák be ezután is, mindig tartsanak meg barátaiknak, bajtársaiknak!

Nemsokára berobogott a zászlós zöldágas vonat ***Székely-Udvarhelyre***, hol óriási néptömeg várt az állomásnál. Ember-ember hátán tolongott, úgy, hogy itt már a legnagyobb sajnálatunkra megszünt a gyorsirói munka. *Szakács* Zoltán polgármester a hires apa derék fia fogadta az érkezőket gyönyörü beszéddel, melyre *Grf. Kuun Géza* vil. elnök válaszolt, kinek vele érkező nejét, a kegyelmes asszonyt gyönyörü bokrétával lepte meg a rendezőség. A város lobogó-díszben pompázott. Hat négyes-fogat után 60 kocsi vitte a vendégeket nagy közönség zsufolt sorfala között a városba, hol a templom és kollegium közt felállított gyönyörü díszkapunál az egyh megye, egyh. község és kollégium nevében a beteg Menyhárt esperes helyett ifj. *Péter* Károly főjegyző üdvözölte az érkezetteket.

A válaszoló püspök-védnök érczes hangja viszhanggal erősödve verődött vissza a koll. falairól s messze hangzott ajkáról: »... .hadjáratban vagyunk; minden igaz, nemes, üdvös törekvések: Isten nevében folytatunk hadat a kislelküség, széthuzás, gyülölködés, felekezeti szétszaggatás, az egy haza, egy nemzet fiai közt való ellenségeskedés ellen. Hadat folytatunk saját aléltságunk, közönyösségünk ellen és akarunk belső megujhodást a hitben és szeretetben, nemes versenyt a munkában egyházaink felvirágoztatása által a haza felvirágzására. Hogy e munkában való fáradozásunkban Sz.-Udvarhely városa s benne levő ref. intézményeink ily lelkes örömmel fogadnak: biztosíték arra, hogy jó munkában járunk s e czélban lelkeik egygyé forrtak a mieinkkel. Ez biztositéka sikerünknek s abban Isten áldásának.«

Világi elnökünket és püspökünket szállásaikra kisérve, ki-ki elvonult szives házigazdájához: lemosni magáról az út porát. Estve *Dr Domokos Andor* alispán a szükebbkörü vezetőség tiszteletére fényes vacsorát adott, hol a bájos háziasszony minden szivességgel fogadta és vendégelte meg a társaságot.

A vacsora előtt esti 8 órakor kigyultak a fáklyák s óriási közönséggel előbb *Dr. Grf. Kuun Géza* ő nagyméltóságánál, aztán *Dr. Bartók* püspöknél tisztelegtek, az előbbinél *Solymossy* Endre ref. koll. tanár, a másodiknál *Csia* Kálmán etédi pap tolmácsolta a tisztelgést. A gyönyörü válaszok egészen elragadták a közönséget, mely ily ünnepélyes hangulatban oszlott szét »ismerkedési estély«-re, hogy annak végével bucsuzzék »a holnapi viszontlátásra!«

(Folyt. köv.) *Tudósító.*

TÁRCZA.

Régi nyomok.

(Felolvastatott az erdélyi ev. ref. egyházkerületi Egyházi Értekezlet 1901. május 30-án Székely-Udvarhelyt tartott gyülésén.)

Tisztelt Egyházi Értekezlet!

Nagyérdemü Közönség!

Az ind mythos szerint a paradicsom-kert Ceylon szigetén volt, a melyet egy hosszú föld-nyelv kötött össze a nagy szárazfölddel. Itt élt az első emberpár,

Adimáh és Héva. Minden szabad volt nekik; csak azt tiltotta meg a legfőbb isten Brahma, hogy a száraz földre átmenjenek. S mindaddig boldogan is éltek, míg a gonoszoknak, a Bakchusosoknak fejedelme fel nem költötte Adimáhban a vágyat, hogy nézné meg, mi van a szigeten túl is. Mikor aztán a szigetet a szárazfölddel összekötő földnyelvhez értek, a Bakchusosok a tulsó partra egy az övékénél sokkal felségesebb, fényesebb, ragyogóbb világot varázsoltak eléjök. Adimáh menni akar ebbe a tündér világba. Héva figyelmezteti a tilaromra; kér, könyörög neki, hogy ne menjenek. Adimáht azonban viszi vágya. A hű nő mit tegyen? — Követi s mikor átérnek, az oda varázsolt világ összeomlik előttök és rideg, sivár kősziklák állanak helyén. Már most mennének vissza elhagyott paradicsomukba; de a mint megfordulnak, a tenger árja már összetörte a visszavezető útat és csak egyes, a hullámokból kiemelkedő szirtek jelzik, hogy merre jöttek át az elhagyott Édenből.

Erdélyi reformált anyaszentegyházunknak is volt egy nagy, fényes, gazdag, ragyogó multja. Nem keresem, nem kutatom, hogy ki volt a Bakchusosok ama fejedelme, a ki kicsábitotta elődeinket a mai meglehetősen sivár és kopár viszonyok közé? Légio volt e gonoszok száma s ma már még csak egyes, idők viharait és a zúgó ár hullámait túlélő, kiemelkedö szirtek mutatják, hogy honnét jöttünk ki; vagy a mennyei jelenések írójával szólva, „honnét estünk ki?!“

Határozottan meg vagyok arról győződve, s meggyőződésemet régi, immár elsárgult foliánsok is erősítik, hogy itt e hazarészben egykor a mi anyaszentegyházunkon is az Isten valami csodás, bámulatos, felséges erőt mutatott meg; a Szent Léleknek egy olyan zúgó áramlata ment át hegyeinken és völgyeinken, az emberek szivein és lelkein, hogy az erő át-átczikázó rezgéseitől élünk még ma is egyházként is,nemzetként is.

Nem a mult idők dicsérőjeképen, mint „laudator temporis acti“ akarok szólani, a ki abban a hitben él, hogy a multban minden jobb, minden tökéletessebb, minden fényesebb és nagyobb volt. Távol legyen! A multba csak azért révedez vissza tekintetem, hogy keressem meg a jelennek és a jövőnek fundamentumait.

Ha visszanézünk multunkra, igazán, mint egy rembrandti képen, a legsötétebb háttér látszik előttünk A fény csak egyes alakokra esik; de ez a concentrált világosság sugarakat vet az egész környezetre s a mellékalakok is megelevenednek és a hol előbb csak mozdulatlan sötétséget láttunk, ott élet, mozgás kel.

Bod Péter „Smirnai szent Polikárpus“-ának czímlapján azt mondja, hogy az erdélyi püspököknek historiájokat «ez keresztyénségben végszegelet, sokszor tatár égette, török hammaztotta országnak szennyes kőporai közül» szedegette egybe. Tehát „tatár égette, török hammaztotta“ — és mégis éltünk és élünk!

Tofaeus Mihály Apafi és az ország előkelői előtt mondott beszédében nemcsak, hogy ellenmodás nélkül, de oly mély hatást téve hallgatóira, hogy azok könnyekre fakadtak, így festi kora anyagi viszonyait:

„Csodálkozásra és szánakozásra méltó ennek az Erdély-országi reformata ecclesiának siralmas szegény sorsa s abból gyalázatos állapotja.“ — — — „Ha száz esztendők alatt az Antikrisztus igája alatt sanyargott volna is, nem lehetne értéktelenebb és szegényebb: mert ennek három pénz érü ezüsti nincs, sőt csak egy pénze is, semmije nincs; hanem egy Tatárországból a raboktól kihozott czondorlott rabtarisznyához hasonló, rossz vászon szennyes zacskója, abban való szakadozott leveleivel: melyek közül a melyik jobb és szükségesebb volna is, úgy elsenyvett, kopott. hogy irása is alig tetszik a nagy gondviseletlenség miatt; csak egy ládácskájok sincs, a melyben tartották volna azokat. Azonban annyi a szükölködő minister és háza népe, hogy csak Isten tudja. Kinek saruja nincs, kinek nadrága, kinek öve, kinek semmi köntöse, semmi költsége, kinek felesége, gyermeke otthon mezítelen és éhelhaló. Hát még ezen felől azok, a kik az Adversariusok között lévő kevés hallgatóknak szolgálnak, amazok miatt szenvednek, éheznek, kiknek egyébünnen sohonnan tápláltatások nincs, hanem egyedül csak a Generalis ecclésia jó akaratjától függenek ;kik is megszünnek, félő, a nagy szegénység miatt s azonban felesen is vagyunk.“

A lelkészek az egyházaknak esztendőről-esztendőre fogadott szolgái s ha nem maraszt̃ják meg, mehetnek tova egész házuknépével. Vándorolnak is egy helyről a másra. Az egyik visitatio még itt, a másik már az ország más vidékén találja a nyomorult, peregrinálásra kényszerített embert.

És mégis éltünk, sőt virágzottunk. A supremátia a miénk volt az egész „politiában“, úgy hogy Bod Péter tanúsága szerint „Szintén majd a reformátiotól fogva az oláhok ebben a Hazában a vallás dolgában unióba voltak a réformatusokkal és az oláh vladikák, vagy püspökök függöttek a réformátus püspököktől; s ha mi bajok volt, azoktól kérdettek tanácsot, kértek segedelmet és azokhoz való engedelmességre kéz beadással, hít letételével szokták volt is kötelezni magokat. Athanásius is, Veszprémi Istvánnak, mint réformátus püspöknek, bizonyos személyek előtt 1698-ik esztendőben nemcsak hittel kötelezte vala magát, hanem azt is hozzátette vala hogy ha egy pálczával minden nélkül kénteleníttetnék is kimenni az országból; de soha hitét, a melylyel kötelezte magát a réformátus superintendensnek, meg nem szegi.“ (Sm. sz. Polik. 142. l.)

Ez a supremátia sem kicsinylendő ugyan, — különösen nem nemzeti szempontból, — de mégis csekélyebb jelentőségü a mellett a szellemi supremátia mellett, a melyet nem a világi fejedelemséghez való viszony adott meg, majd pedig vett el ennek megváltoztatásával, hanem a melyet az igazi lelki kincsekben, a szellemi szabadságban való gazdagság, erő és nagyság, a hitelvekhez való hűség és egy tisztult, határozottan kialakult, egységes, nemes világnézlet biztosított.

(Vége következik.)

Kenessey Béla.

Lapszemle.

A „*Debreczeni Protestáns Lap*“ 22. száma vezető czikkében a debreczeni egyház megújhodásának kérdését bolygatja Dr. *Kőrösi* Kálmán. *Nagy* Lajos *az országos ev. ref. lelkészi nyugdij-intézet* minél hamarább való felállítását sürgeti esetleg állami segélyezés, de minden esetre önadóztatás útján is. Dr. *Masznyik* Endre *a perikopa rend-*

szerről ir. Ismerteti Dr. Schian dalkaui lelkész művét, melyben a perikopalis igehirdetés ellen nyilatkozik.

A „*Prot. Egyh és Isk. Lap*“ vezető czikkében *Dézsi* Márton folytatja elmélkedését a lelkészi pályáról, nagy idealismussal beszélve róla. Egy lelkésztársához intézi sorait, kinek fia pályaválasztás előtt áll. Még folytatja. Nagyérdekü czikk benne *Kovács* Albert theol. tanárnak sajtó alatt álló »A praktika theologia köréből« cz. munkájából közölt részlet: »A pap«, melyben a protestáns lelkész egyéni hivatottságát és kellékeit fejtegeti és pedig különbséget téve az absolut kellékek (testi épség, theologiailag tudományosan képzett ész, nemes szív. mindenek felett benső hivatottság, Istennek és a Krisztusnak szerelme) és relátiv kivánalmak közt, melyek a helyi szükségek szerint határolódnak és értékelendők. *Hörk* József tollából közöl Tárczát, »Pál apostol és a szocziálizmus« czímen, melyben a szocziális kérdés megoldását egyedül az Isten igéjéhez hű keresztyén egyház által tartja eszközölhetőnek. Hogy mi módon, azt később fogja kifejteni.

A „*Dunántuli Prot. Lap*“ »*Egyről másról*« czímen nyit rovatot, melyben *Fülöp* József igyekszik alkalomszerü eszmék felvetésével élénkíteni a lap tartalmát s munkálkodásra hivni fel lelkésztársait. A hegyi predikáczió szövegéről és a felső dunamellék reformácziójáról a közlemények folytatja

A „*Sárospataki Lapok*“ vezető czikkében »Vidéki« abból az alkalomból, hogy egyik fővárosi napilap a pünkösti ünnepek alkalmából az 1848. XX. tvczikkel foglalkozott: örömét fejezi ki s ebben a tényben biztosítékot át arra nézve, hogy ez a kérdés napirenden tartatván: elön a teljes vallási jogegyenlőség országa. Tanügyi és történelmi czikkeket közöl még és az aktuális kérdésekkel oglalkozik.

Az „*Evang. Egyh. Szemle*“ 5. számának vezető czikke a spanyol mozgalmak alkalmából elmélkedik hazai protestáns állapotainkról. Nem tartja helyesnek és indokoltnak azt a következtetést, melyet némelyek a spanyol mozgalmakból a hazai kath. mozgalmak ellen levonnak. Mert hazánkban egészen más a katholiczizmus helyzete. Míg ott versenytárs nélkül állott: itt folytonosan ébernek kellett lennie. Eltanulta jó tulajdonságainkat minden téren, hibáiktól óvakodott. Emelkedett, mi hanyatlottunk; lázasan működik minden téren: mi tespedünk. — A *szekták* közül a methodistákat és a hatodik nap adventistáit ismerteti Sadbye Dán lelkész. Különösebben az evang. egyháztól való eltérésüket tünteti ki.

Különfélék.

A theol. fakultás évzáró ünnepélye folyó hó 6-án d. u. 5 órakor lesz a következő műsorral. 1. *XC zsoltár.* 2. *Ima:* tartja *Tóth* Gyula III é. th. 3. Igazgatói jelentés: jelentés a pályázatokról; jutalmak kiosztása, a jövő évre szóló pályatételek kihirdetése; egyletek beszámolója. 4. *Riadó Kapi* Gyulától, énekli a dalkar. 5. Szaval: Marton Árpád II. é. th. 6. „*Malom az erdőben*“ előadja az ifj. zenekar. 7. Vig szavalat; tartja Nagy Elemér IV. é. tj. 8. Ének.

A debreczeni egyetem ügye mégsem alszik teljesen, mert amint olvassuk, ujból napirendre került. Nem valami hivatalos alakban, hanem egy hangversenynyel kapcsolatban. Dr. Márk Ferencz indítványára ugyanis elhatározták, hogy még e hó folyamán egy nagyszabásu hangversenyt rendeznek az egyetem javára. A bizottságot már ki is küldötték.

Lelkészi kinevezések. A m. kir. igazságügyi miniszter a lipótvári orsz. fegyintézeti ref. lelkészi állomásra *Dömény* Zoltán illavai fegyintézeti lelkész; — az így megürült illavai orsz. fegyintézeti ref. lelkészi állomásra *Juhász* Sándor hajduszoboszlói segédlelkészt, a budapesti gyűjtő fogházi ref. lelkészi állásra pedig *Sörös* Béla budapesti segédlelkészt nevezte ki.

A katonai lelkész-kérdés a delegáczióban. A katonai lelkészek kérdése is szóba került a delegáczió hadügyi albizottságának május 30-án tartott ülésén, abból kifolyólag, hogy a hadügyminiszter a vallástanon kivül más tárgyak tanításával is meg akarja bizni őket. Mivel az a hir, hogy csak a kath. lelkészeket akarja megbizni a hadügyminiszter: *Műnnich* Aurél meginterpellálta az ügyben. *Pulszky* Ágoston pedig kimutatta, hogy a hadügyminiszteriumnak a prot. és kath. tábori lelkészekre vonatkozó adatai nem felelnek meg a valóságnak s kérdést intézett, hogy hajlandó é a miniszter kellő számu prot. lelkész kinevezésére és azok megfelelő előléptetésére? *Ugron* Gábor szintén a szükséges egyenlőséget hangoztatta és rosszalta, hogy a prot. tábori lelkészek r. kath. püspök fennhatósága alatt állanak. *Szilágyi* Dezső elnök szintén szükségesnek jelentette ki, hogy a bevett egyházakhoz tartozó katonaság aránylagos lelki gondozásban részesüljön és hogy az összes egyházakhoz tartozó lelkészek beosztása a különböző fizetési fokozatokon is arányoson történjék. Nagyon szép dolog, hogy ez megtörtént, de hogy nem sok haszna lett ez idö szerint, mutatja a hadügyminiszter felelete, mely semmi orvoslásról sem szól, hanem csak azon tárgyakat említi meg, mellyel a tábori lelkészek jövőben megbizatnak. Ezen tárgyak tanítása, mint mondá, azzal az előnnyel jár, hogy az ilyen tanárokat aztán állandósíthatják. Ez a felelet pedig határozottan abban a hitben erősít meg hogy a prot. tábori lelkészek ujolag háttérbe szorulnak, mivel a már meglevő hét prot. lelkész még arra is alig elégséges, hogy rendes teendőit elvégezze, nem hogy még új terhet is vállalhasson magára. Egyedüli jogos megoldása a dolognak csak úgy lehetne, ha a prot. tábori lelkészek száma szaporíttatnék, de erre, — mint a feleletből ki lehet olvasni — úgy látszik, nem hajlandó a miniszter.

Tanulmányi kirándulás. A debreczeni ref. tanítóképezde igen helyes, követésre méltó dolgot határozott el. Elhatározta ugyanis, hogy az intézet negyedéves növendékeit ismereteik gyakorlati szaporítása végett időnként egy-egy nagyobb egyház iskoláiba viszi el kirándulásra. Az első ilyen kirándulás már meg is volt. A hajdu-szoboszlói iskolát látogatta meg három tanár 21 növendék kiséretében.

Uj tankönyv. *Bereczky* Sándor ág. hitv. ev. főgymn. vallástanár egy új tankönyvet adott ki. Czime: „*A magyar protestáns egyház történelme*“ az evangélikus középiskolák felső osztályai számára. A mü *Kókai* Lajosnál jelent meg, ára 2 korona, terjedelme 180 oldal.

Hivatalos rész.

2389—1901. KÖRLEVÉL

valamennyi egyházmegye nagytiszt. esperesének és az összes lelkészekhez.

Az 1898 évi XIV. t. czikk értelmében az egyes lelkészeknek állami segélylyel való fizetés-kiegészitéséhez csak a tényleges szolgálati időre van igényök, sőt a törvény 16 §-a szerint e kiegészitést csak is a bejelentés napjától kezdve nyerik, minélfogva igazgatótanácsunk feladata a lelkészi állásokban történt személyi változásokat, egyrészt az államal szemben a már kiutalt vagy kiutalandó jövedelem kiegészítési összegének elszámolhatása, másrészt a javadalomhoz jogosultsággal biró lelkész részére való folyósítás kieszközlése czéljából a legpontosabban nyilvántartani.

Fölhivjuk ennélfogva nt. Esperes aait, hogy a vezetésök alatt álló egyházmegye lelkészi állásaiban történendő minden személyi változást, jelesen a lel-

kész elpályázását, lemondását, nyugalomba lépését. elhalálozását, vagy bármely más okból bekövetkezett állomás üresedést, nemkülönben az üresedésben volt lelkészi állásnak ujból való betöltését, az illető lelkész szolgálati napjának megszünése, illetve az uj lelkész szolgálata elfoglalása napjának pontos közlésével minden egyes esetben igazgatótanácsunkhoz sürgösen, de 14 nap alatt mulhatatlanul jelentsék be, fölterjesztvén egyuttal a jelentés igazolására szükséges okmányokat is.

Kolozsvárt, 1901. junius hó 2-én.

Dr. Bartók György elnök. *Kádár János* titkár.

2407—1901. PÁLYÁZAT.

Az erdély ev. ref. egyházkerületben a küküllői egyházmegyébe kebelezett ***erzsébetvárosi*** körlelkészség lelkészi állomására ezennel pályázat nyittatik.

Javadalom: gazdasági épületekkel és szép kerttel ellátott lakás; 5 h 1145 □ öl canonica portio hasznából, egyhker. rendszeres segélyből és egyéb készpénzjárandóságokból 1200 kor, a mely összegből 604 kor. 76 fill. áll. kiegészitési összeg; van továbbá ez idő szerint 400 kor. vallástanitási dij és 60 kor. tiszteletdij az államtól, ez utóbbi a rabok lelkigondozásáért. Végül: stóla.

Kötelességek: I, Az egyházi törvényekben előirt minden templomi és templomon kivüli lelkipásztori kötelesség végzése. 2., Az érvényben álló körlelkészi szabályzat és a helyi körlelkészi utasitás értelmében a körlelkészi teendők végzése 3., Az anyaegyházközségben az összes ev. ref. vallású iskolás növendékek vallásos oktatása: az állami főgymnasiumban legalább heti 4 órán, az állami elemi fiuiskolában legalább heti 4 órán és a róm. kath. elemi leányiskolába járó ref. vallású növendékek számára legalább heti 2 órán. 4, A kereskedő-iparos-tanonczok és konfirmált növendékek számára énektanitással kapcsolatos katechisatio vasárnap délutánonként.

Megválasztandó lelkipásztor atyánkfia köteles folyó évi augusztus hó 1-én állomását elfoglalni.

Pályázati határnap junius 28. Minősítvénynyel és szolgálati bizonyítványnyal ellátott folyamodványok a püspöki hivatalhoz küldendők.

Kolozsvárt, 1901. junius 4-én.

Dr, Bartók György, elnök. *Kádár János,* titkár.

179—1901. PÁLYÁZATI HIRDETÉS.

A nagy-enyedi Bethlen-kollégium főgimnáziumánál az 1901—1902. isk. évre három helyettes tanár alkalmaztatik 1600 korona évi fizetés-, az internátusban egy külön szobából álló lakás s konviktuson teljes koszt javadalmazással.

A megválasztandó tanítási kötelezettségén kivül az internátusi felügyeletben is köteles részt venni.

Pályázhatnak, legalább alapvizsgálatot sikerrel állott ev. reform. vallásu tanárjelöltek, kik a természetrajz-, mennyiségtan-, történelem-, vagy németnyelv- s más ezekkel kapcsolható tárgyak tanítására jogosultak.

Gimnáziumi és egyetemi végzett tanulmányokról, szolgálatról és esetleg torna vagy más rendkivüli tárgy tanítására való képzettségről szóló, okmányokkal kellően fölszerelt folyamodásra a Bethlen-kollégium Előljáróságához Nagy-Enyedre f. évi julius 15-ig beküldendők.

Nagy-Enyed, 1901. máj. 22.

Zeyk Dániel főgondnok *Székely Ödön,* előlj. jegyző

PÁLYÁZAT.

A ***debreczeni*** evi ref. colleg.um főgymnasiumában két rendes tanári állásra, melyek közül az egyik a ***latin-görög***, másik a ***latin magyar*** nyelv tanításával van összekötve, pályázat hirdettetik.

Pályázhatnak olyan ev. ref. vallású egyének, kiknek a latin görögből, illetve a latin magyarból középiskolai tanári képesitésök van.

A tanszék évi javadalmazása 2400 kor alapfizetés, 800 kor. lakbér, öt évenként öt izben emelkedő 200 kor. korpótlék, melyre nézve a más tanintézetnél töltött évek beszámittatnak; később azonban az alapfizetés 2800, 3200 és 3600 koronára, végül pedig az 1897 évi 183 sz. egyházkerületi végzés teljes végrehajtása esetén az ötödéves korpótlék is 400 koronára emelkedhetik.

A megválasztott tanár az országos tanári nyugdijintézetnek jogos és kötelezett tagja.

A pályázni kivánók vallásukra, végzett tanulmányaikra, tanári képesitésükre és eddigi szolgálatukra és egészségi állapotukra vonatkozó okmányokkal felszerelt kérvényeiket 1901 junius 22-ig a tiszántuli ev. ref. egyházkerület püspöki hivatalához adják be.

A megválasztott tanár tanszékét székfoglaló értekezés tartásával 1901 szept. 1-én tartozik elfoglalni.

Debreczen, 1901 május 31.

Kiss Áron, püspök.

730—1901. MEGHIVÓ.

Görgényi egyházmegyénk illetékes tagjait, van szerencsém meghivni. az egyházmegye tanácstermében megtartandó következő gyülésekre.

1. Jun. 27-én (huszonhét) d. e. 8—10 óráig leg főképen közgyülési előkészitő ***tanácsülés.***

2. Ugyanaznap d. e. 10 -12-ig ***részvényes öz vegyárvai*** gyámintézeti és ***temetkezési egyleti közgyűlés***, az alapszabályokban előirt programmal.

3. Julius 4-én (négy) egyházmegyei első (tavaszi) ***rendes közgyűlés*** az alábbi tárgysorozattal:

1. Istentisztelet a szászrégeni templomban. Szolgálatot végzi Orbán Gábor komlódoroszfái lelkész. 2. Elnöki megnyitó. 3. Megalakulás. 4. Kántortanitók bekebelezése és eskütétele. 5. Felsőbb leiratok. 6. Jelentések: a) Az egyhm. tanács működéséről b) Az egyházmegyei összes közalapok mult évi számadásairól. c) A jelen évi egyházközségi felülvizsgált költségelőirányzatokról. d) Az egyhm. közpénztár és az egyházmegye kezelése alatti alapokról. e) Tanügyi előadói jelentés az iskolákról. 7. Stipendiumok kiosztása. 8. »Szeretetházunk« társadalmi uton leendő és lehető mikénti segélyezése 9. »Közhasznu Szövetkezet« megalakulásának bejelentése. 10. Gondnok-jelölés. 11. Tanügyi előadó választása. 12: Folyó ügyek. Indítványok.

Lelkész aait tisztelettel kérem, a közgyülés idejét és tárgysorozatát egyházuk világi képviselőivel és a községükben lakó tanító-képviselőkkel, ideje korán közölni sziveskedjenek.

Gernyeszeg 1901 május 29.

Csekme Ferencz, görgényi esperes.

KÉRELEM.

Kérem a széki egyházmegye nagytiszteletű lelkészi karát, hogy jövő évi összes nyomtatványszükségletét nálam julius hó 1-ig annál is inkább rendelje meg, mert az azután és évfolytán érkező aprólékos megkereséseket figyelmen kivül fogom hagyni.

A kik még nyomtatvány árával hátrálékban vannak küldjék el, mert addig mást nem küldök.

Bálványos-Váralja, 1901 junius hó 1-én.

Lőrincz János. nyomtatvány kezelő.

NYOMATOTT GOMBOS FERENCZ KÖNYVNYOMDAJÁBAN, KOLOZSVÁRT

IV. Évfolyam. 24. szám. Kolozsvárt, 1901. Junius 13.

ERDÉLYI
PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, theol. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 2. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre ..... 12 kor.
félévre 6 kor,

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Harcz és béke.*)

(Gal. 2.: 11—18.)

Irta és elmondotta Sz.-Udvarhelytt 1901. május 30-án az Egyh. ker. Egyházi-Értekezlet közgyűlése alkalmával tartott istentiszteleten

Dr. Bartók György,
erdélyi püspök

Békességet óhajtunk és mégis harczot folytatunk.

Izrael forró vágyódással leste az időt, midőn békesség üti fel állandó sátorát: és mégis évszázakon keresztül vívja a véres harczokat. A bethlehemi bölcső mellett égi karok hirdetik a békét; a Mester a tanítványoktól e szavakkal búcsúzik: *„békességet hagyok nektek“* [1]) és mégis a békesség fejedelme alig hagyja el földet: még fokozottabb erővel tör ki a harcz, hogy valóra váljék az Idvezitő mondása: *»nem azért jöttem, hogy békességet hozzak, hanem fegyvert;«* [2]) *»azért jöttem, hogy a földön tüzet gyujtsak és szeretném, ha már lángolna.«* [3])

Azért jött, hogy tüzet gyujtson; azért jött, hogy fegyvert hozzon! És mégis békességet hagy hátra; tanítványainak mégis az ő békességét adja. Hogyan? Vajjon a tanítványoknak igért béke nem biztató remény-e csupán: remény a mely megvalósulást e földön nem nyerend soha? Hiszen ha a keresztyénség azon igérettel lépett be a világtörténelembe, hogy békességet hoz magának; hogy kiengeszteli az egymással meghasonlott népeket: ezen igéretét két ezer év óta miért nem váltotta be? sőt miért lett az egyház maga is pusztító harczoknak, örökös háboruságoknak a színtere, darabokra törve, felekezetekre szakadva, melyek mind annyian *a szeretetet* hirdetik, de az életben mégis *meghasonlást* szítanak?

Miért tagadnám: — a keresztyénség harczot jelent: a világosság harczát — a sötétség ellen; a szabadság harczát — a szolgaság ellen. Ezért mondja Pál: *„nem vér és test ellen van a mi tusakodásunk, hanem a sötétség urai ellen“*.[1])

A keresztyénség, úgy a mint Jézus tanította, — *a szabadság vallása*.[2]) — Itt nem Mózestől és az ő szertartásaitól, nem a papoktól és ezek áldozataitól függ, hogy kedvet találj Isten előtt. Mindenki előtt nyitva a menyország kapuja. Hogy bemehess: »nem kell senkitől utlevél. Mert itt nem kérdi tőled senki sem: honnan jöttél, miféle nyelven beszélsz és hol imádod istened? bőjtölsz-e minden héten és a dézmát a papoknak megfizeted-e? — Egy dologra van szükséged csupán: bűn ne szenyezze lelkedet; és ha mégis bűnnek sulyát érezed: miként a tékozló fiú, a bűnbánat fürdőjében mosd tisztára szívedet.[3])

A keresztyénség *a szabadság vallása*. Ámde a ki e szabadságot állandóan birni akarja: annak minden pillanatban *uj harczot* kell érette küzdeni. Ezért volt a Pál apostol egész élete soha meg nem szünő harcz; — egy fenséges küzdelem, hogy össze törje mind ama bilincseket, melyek a Krisztusban hivő lélek szabadságának szárnyait megkötözik.

Ilyen volt az Antiokhiában megvivott harcz is, a melyről a felolvasott ige beszél, és a melyet Pál Péter ellen vala kénytelen megküzdeni. Az apostol a harczot csak nehány szóval írja le. De e nehány szó is bőségesen elég: meggyőzni a felől, hogy Pál ezt a harczot *nemesen*: az igazságot védő apostoli ***bátorsággal*** és a Krisztus hivéhez illő ***szeretettel*** küzdötte meg.

1., *»Szemtől szembe ellene állottam Péternek«*, mondja Pál őszintén. És ha kérdítek: miért tevé? a feleletet ugyanilyen nyiltsággal adja meg: Mert Péter *„nem egyenesen haladott az evangelium igazsága felé“*; mert Péter *„zsidóskodott“*; mert Péter *„képmutatást üzött“*.

Hogy e sulyos vádakat megértsétek, ismernetek kell a különbséget, a mi Pált, a pogányok apostolát és a zsidókeresztyének apostolait egymástól elválasztotta. Jakab, a jeruzsálemi zsidókeresztyének feje és

*) Ez egyházi beszéd nemcsak irója állása és egyénisége sulyánál fogva tart számot lapunk első helyére hanem különösen tartalmánál fogva. Egyházkerületünket a lelkiekben vezető püspökünknek s általa egész egyházkerületünknek, intézményeinek és összes híveinek álláspontját fejezi ki e beszéd a mindig tartó, de ujabb időben különösen előtérbe lépett ker. felekezetközi küzdelemben. Az ***igazságot védő apostoli bátorság*** és a ***krisztusi szeretet,*** mint elválaszthatatlan sarkpontok vannak itt hangsulyozva. Valóságos irányt jelölő programm. Ezért volt hatása oly osztatlan, mély és maradandó hiveinkre — sőt, hiszszük, minden vallásfelekezetű hallgatóra. Szerk.

[1]) Ján. 14: 27. — [2]) Máté 10: 34. — [3]) Luk. 12: 49. —

[1]) Ef. 6: 12. — [2]) II. Kor. 3:17; Gal 5: 1; Róm. 8: 2. — [3]) Luk. 15.

apostoltársai — *bár a szeretet evangeliumát hirdették* — a pogányt mégis lenézték, megvetették, társaságát kerülték és előtte isten országa kapuit bezárták. És ha az üdvösség forrásából mégis meríteni akart: előbb zsidónak kellett lennie; a pogány a Krisztushoz csak a Mózesi szertartásokon keresztül juthatott.

Péter másként gondolkozott Ő tudta jól és Pállal együtt vallotta, hogy *a Krisztuson kivül senki másban nincsen üdvösség*;[1]) mikor a pogány Korneliust megkeresztelte, maga is nyiván hirdeté: »*minden nemzetség kedves az Istennek, a ki őt féli és az igazságot cselekszi*«.[2])

Péter nem is vetette meg a pogányokat és a pogányokból lett keresztyéneket. Antiokhiában örömest részt vesz ezek társaságában; velük egy asztalhoz ül; velük eszik és velük iszik. De a midőn Jeruzsálemből zsidókeresztyének érkeznek: otthagyja őket és viszsza vonul; velük többé egy asztalhoz nem ül; *zsidóskodik*, és a pogánykeresztyéneket is zsidóskodásra csábítja, hogy zsidó módra éljenek; hogy a mózesi szertartást kövessék.

Péter képmutatást üzött. Ezért Pál *szemtől-szembe állott vele* és az egész sokaság előtt nyiltan *megdorgálta* Pétert, mert méltóvá tette magát a feddésre.

Noshát elitélitek-e Pált e harcz miatt? Avagy elitélhetnék-e magát a harczot, melyben *a keresztyén szabadság* diadalmaskodott? Mert ne feledjétek, hogy az evangelium, mely az *egész* emberiség tésztáját átjárni, kelésnek indítani vala hivatva, e harcz nélkül Juda szük határain talán örökre belül marad és egy *zsidó szekta* vallásává zsugoródik össze; e harcz nélkül az evangeliumi mustármagból terebélyes élő fa talán nem nőtt volna soha. Mert világhódító utjára nem Péterrel, hanem Pállal indult el az evangelium; a kereszt előtt nem Péter, hanem Pál nyitotta meg a pogány városok kapuit; nem Jéruzsálem, hanem Antiokhia volt a keresztyén szabadságtsziklavára, melyet ha a Jeruzsálemi oszlopapostolok bevenni képesek nem valának: az az evangeliumban rejlő „*isteni erő*“ mellett főleg a Pál ***nemes bátorságának*** vala köszönhető....

2. Péter nem egyenesen haladott az evangelium igazsága felé: *zsidóskodott*. Péter saját jobb meggyőződése ellen cselekedett: *képmutatást üzött*. — Ne áldanók-e tehát a gondviselést, hogy támasztott apostolt, ki bátran és tétova nélkül fölvette a harczot; az *igazság tekintélyét* megvédelmezte és minden *emberi tekintély* fölébe emelte? És ne áldanók-e Pált, a ki Péternek és a többi zsidókeresztyén apostolnak „*egy pillanatig sem engedett*“ csakhogy »*megmaradjon az evangelium igazsága*«.[3]) Megküzdötte a harczot nemes bátorsággal, szenvedély, harag és gyülölet nélkül, nyiltan, őszintén és ***szeretettel.***

Avagy ezt a harczot másként vívhatta volna-e, kinek egész élete egy »*nemes harcz*« vala? Az apostol nem ok nélkül inti és figyelmezteti Timotheust: »*Harczold meg a hitnek nemes harczát és ragadd meg az örök életet*«.[4]) Mert ő méltán elmondhatá magáról: »*Én a nemes harczot megharczoltam; a futást elvégeztem; a hitet megtartottam.*[5])

[1]) Csel. 4: 12. — [2]) Csel. 10: 35. — [3]) Gal. 2: 5. — [4]) Tim. 6: 12. — [5]) II. Tim. 4: 7.

A Péter ellen vívott küzdelem is ilyen »nemes harcz« vala. A keresztyén szabadság forog veszélyben; Pál félti és aggódik miatta. Védelmére kel az igazságnak; teljes erővel, minden személyes tekintetet félre téve, küzd érette, de haragot vagy gyülöletet nem visz magával a küzdelembe; megbántott hiúság, féltékeny irigység lelkében nem szítja a harcz tüzét; Péter nagyságát, apostoli méltóságát készséggel elismeri, sőt egy szóval sem kisebbiti és meg nem gyanusítja. Avagy képes lehetne-e Péterrel szemben nemtelen fegyverekkel *áldáz* harczot küzdeni, mikor még Jakabbal és a Jeruzsálemi zsidó keresztyén gyülekezettel szemben is *a békességes* viszony fenntartását, a kölcsönös *testvéri szeretet* ápolását keresé? Jakabék a Pál *apostoli méltóságát kétségbe vonják*; *utjába gáncsokat vetnek, ellene kémkednek, őt kisebbítik és üldözik.*[1]) És Pál? A merre megfordul, a pogány keresztyének között, a jeruzsálemi gyülekezet számára *könyöradományokat gyüjt mindenütt.*[2]) Péterrel szemben is szeretetet tanusít. És e szeretetet megőrzi még akkor is, midőn utjok *végképen* elválik. Péter nem képes felemelkedni a keresztyén szabadság idealis magaslataira; nem bír szakítani teljesen a Mózesi szertartásokkal. Ugyanezért apostoli működését is csak *Juda* határaira terjeszti ki. — Pál, azon pillanattól kezdve, hogy a Krisztust megismerte, Mózesről és a mózesi törvényekről többé tudni sem akar. A Krisztus evangeliuma idvességet szerzett »*minden hívőnek*«.[3]) Ugyanezért ő az *egész pogány világ* előtt megnyitja a Krisztus anyaszentegyházának kapuit. — Péter és Pál elválnak egymástól: *fölfogásban*, de mint összetartó kapocs megmarad közöttük: ***a szeretet.***

* *

3, Két ezer éve már, hogy Pál Antiokhiában e harczot Péter ellen megvivta. A küzdelem tovább folyik ma is; csakhogy a változó évszázadokkal a küzdőfelek és a fegyverek is megváltoztak: »nemes harcz« helyett »nemtelen tusára« kelnek az emberek. Ah! ha a kereszténység mindig a Pál példáját követi vala; ha mindig csak az igazság, a keresztyén szabadság érdekében vívta volna harczait; ha a küzdelemben a szeretet nagy parancsáról soha meg nem feledkezik úgy a népek története ma nem volna annyi vérrel és kínpaddal tele; égő máglyák lángja nem világítana át reánk letünt századok sötét éjjelén, és nem hallanók a folyvást megújuló vádat és panaszt: *a Krisztus evangeliuma békességet hirdetett, de a Krisztus egyháza meghasonlást hozott az emberek közé.*

Ámde lehet ezért a Krisztus evangeliuma ellen vádat emelni? Sőt nem természetes-e, ha *az égi harmat* szennyes porral keverve *hitvány sár* leszen. Avagy a vallást kell-e felelőssé tenni, ha minden időben fölöttébbb nagy azok tábora, kik előtt a vallás csak *hatalmi eszköz*: bilincsbe verni a szabad gondolat jogait? — ha a hitet sokszor *áruczikknek* nézik, a melyért a gazdag a szegénynek megfizet? — ha a vallás csak arra való, hogy a küzdő ember az istenek szent berkéből *dorongot vágjon* magának, melylyel ellenfelét agyon ütheti? — ha a zászlóra a Krisztus nevét irják, de a küzdelemben *Ilyés harczi bárdját* viszik, hogy az ellenfél kiontott vérével pirosra fessék Kison patakának

[1] Gal. 2: 1—5. — [2]) Gal. 2: 10; I. Kor. 16: 1; II. Kor. 8: 1—8. [3]) Róm. 1: 16.

kristály hullámait.[1]) Valóban, minden eszmény elveszti fenségét, ha rá önző érdek szenyje tapad.

4. És mégis kétségbe essünk-e a jövő miatt? Ellenkezőleg. A kinek bölcsesége örökkévaló célokat tűzött: elég hatalmas e célokat meg is valósítani. Érette vannak mindenek. És sem egyeseknek, sem felekezeteknek, sem e föld összes hatalmasságainak, sem a pokol minden seregeinek nem áll hatalmában megkötni a világtörténet haladó kerekét, mely utjában összetör mindent, a mi Isten czéljaival ellenkezik. Harcz után béke. A *természet* életében világosság mellett sötétségre, napsugár mellett viharra van szükség, hogy áldást teremjen a föld. A *lelki* élet utja szintén ellentéteken vezet keresztül és czélját csak akkor érheti, ha az akadályokon diadalmaskodik. A ki élni óhajt: annak nem szabad rettegni a halált. A ki szabadságot akar: annak össze kell törni a bilincseket. A ki béke után sóvárog: annak meg kell küzdeni a harczot. És a ki diadalmat akar venni e világ fölött: annak le le kell győznie — önmagát

* *

Ti *protestánsnak* nevezitek magatokat. Nektek az apostol által megkezdett harczot kell tovább folytatni. A ti zászlótok az ő zászlója; rajta a jelszó: a Krisztus evangeliuma. Maradjatok hát hívek a zászlóhoz és a Krisztustól semmiféle hatalom el ne szakitson titeket. Egyenesen haladjatok az evangelium igazsága felé még akkor is, ha egy félvilág űzne körültetek képmútatást. *Ti a Krizztus által szabadokká lettetek*;[1]) vigyázzatok tehát, hogy semmiféle tekintély szolgaság jármába ne hajtson titeket. A ti *szabadságtok* drága kincs: megérdemli, hogy érette minden perczben harczot küzdjetek. Ámde ne feledjétek, hogy a szabadságnak *örök törvénye*: *a szeretet*. Haragot és gyűlöletet, bűnös vágyat és nemtelen szenvedélyt tehát a harczba ne vigyetek, sőt inkább a szeretetet mind végig megőrizzétek, hogy legyen bár az élet szüntelen harcz, örökkétartó küzdelem: — a szeretet égi nyugalma, szent békéje lakozzék bennetek és váljék valóra a Mester igérete: *„a világban háboruságtok lészen;*[2]) *én az én békességemet adom nektek*".[3]) Amen.

Tudósitás

az erdélyi ev. ref. egyhker. Egyházi-Értekezlet 1901. május 30—31-én Sz.-Udvarhelyt tartott első évi közgyüléséről.

(Folytatás.)

Azon szerencsés helyzetben vagyunk, hogy multkori tudósításunk kiegészítéséül itt közölhetjük Solymossy Endre tanárnak Gróf Kuun Géza vil. elnököt üdvözlő talpraesett beszédét:

Nagyméltóságú Gróf Úr!
Szeretett Vezérünk!

Az elveknek, melyeket Nagyméltóságod képvisel, s Nagyméltóságodnak, hogy itt a székelyföld szivében ez elvekre vetette kezét — hoztuk el hódolatunkat, gyüjtottunk örömtüzet

Én jól tudom, N.-méltóságod elismerést ezért nem vár senkitől. Az emberek hódolása boldoggá nem teszi! Boldoggá a *szeretet*, a *szabadság*, az *ész* s a *munka* elveinek diadalma, s azok által mindnyájunk boldogulása teszik.

[1]) I. Kir 8: 40. — [1]) Gal. 5. 1. — [2]) Ján. 16. 33. — [3]) Ján. 14. 27.

Nagyméltóságodnak élete ez elvek megvalósítására való szüntelen törekvés. Nagyméltóságodnak élete a magyar protestáns egyház törekvéseinek kifejezése! Dolgozni a köznek javán; megtölteni a lelkeket magasztos eszmékkel, nagy gondolatokkal, hogy ébredjen az öntudat; nevelni az öntudatnak szárnyait, a szabadságot és az észt, hogy emelkedhessék az egyén föl a magasba istenéhez! Ez a Nagyméltóságod élete! Ez a mi mai egyházunk rendeltetése! Prot. szempontból Nmélt.-od nekünk fölkent papunk. Mind isten szolgái, mind papok azok, kik igy juttatják a lelkeket a magasba. Nem isten szolgái, uzsorások azok, kik a tudatlan, szolgalelkeknek drága kölcsönkép adnak dajkamesét, hogy aztán kamatban tőlük az élet végczélját is elvegyék.

Abban a templomban, mely drága hazánk, melyből az érdek s hatalom 300 év óta számüzött, börtönbe, máglyára, bitófára hurczolt annyi fölkent papot; abban a templomban az áhitatos hívők millióinak N.-mélt.-od ma békén hirdetheti, példaadásával terjesztheti mindnyájunk boldogulásának elveit.

Nagyméltóságodat megérti e székely nép! Régóta ismeri családját, nevét! Tudja, hogy az Áron nemzetségéből való.

Vallásfelekezeti különbség nélkül azért hoztuk el hódolatunk, hálánk, s szeretetünk. Azért kívánjuk egy szívvel, lélekkel, hogy Gróf Kuun Géza éljen soka!

*

Másnap, már korán reggel a szokottnál mozgalmasabb képet öltött a kis székely város. Alig volt fél kilencz az óra, már zsúfolásig megtelt a zöld ágakkal, felíratokkal ékes templom. Gyönyörüséges volt az Urnak hajléka mindenkinek, s a lelkek áhitoztak hallani az igét a főpásztor ajkairól. 9 órakor kezdődött az istentisztelet *Deésy Gyula* esperes, alelnök mintaszerű alkalmi imájával. Aztán a püspök lépett a szószékre adta elő gyönyörű beszédjét, melyet lapunk mai száma teljes szövegében közölni szerencsés. Felekezeti összetartásra a protestantizmus lelkében való tántoríthatatlan megmaradásra, annak szüntelen való s minél erőteljesebb érvényesítésére intett, oly finom tapintattal s oly hatalmas erélylyel, megragadó igazsággal és szelid türelmességgel, hogy minden szivet foglyúl ejtett s nem egy katholikus ember szivében keltek mély, nagyon mély gondolatok....

Istentisztelet alatt a gyülekezet énekei mellett gyönyörűen énekelt az udvarhelyi ref. egyházi vegyes dalkar az énekvezér vezetése alatt.

A közönség ott maradt a díszülésen is teljes számmal. A gróf Kuun Géza dr. megnyitóját éhes mohósággal szívta magába mindenki. Most el is hagyjuk jellemzését, mert mikor e sorokat irjuk, már e lap olvasóinak lelkében ott élnek, munkálnak e szavak.

Majd a *Nagy Károly* titkári jelentése következett. Nem statisztika volt az, hanem hű, objectiv és pontos kép az Értekezlet egy esztendei életéről. Határozottan körvonalozta az Egyh. Ért. czélját, irányát, munkálkodását, úgy hogy csak rosszakarat vagy felületes érthetí félre ezután törekvéseinket — Felsorolta azt a nem sok, de annál fontosabb s a kezdetnél fogva nehezebb munkát, melyet az Értekezlet megindított s kifejezte azt a reménységét, hogy a most még csak szórványoson jelentkező lelkesedés és a munkában való buzgó részvétel mihamarább általánossá lesz

Végül jött a díszülés végső, de egyik legszebb pontja, a *Kenessey* Béla theol igazgató felolvasása, melyet lapunk tárczarovatában közlünk. Felolvasásában annyi tudás, historiai és irodalomtörténeti ismeret oly éles megfigyeléssel s a szent léleknek erős ihletével párosult, hogy biztosan megtalálja az útat a hallgatók szivéhez. — Az Ocskay vitézének karja, kardja régi. csak a szive nem. Így vagyunk — mondá — mi is. Az Isten adjon új, a régihez hasonló szivet régi kardunkhoz — fejezte be. Bizton hisszük, hogy ad is, ha még több alkalommal nyerhetünk módot rá, lát-

hatni, hogy karunk, kardunk a régi. Az ilyen ünnepélyek, mint *ez* volt annyi erőt, önbizalmat, lelket oltanak belénk, hogy csak amugy dagad szivünk. Ahol ilyen emberek vannak, a hol a szellemi erőnek ekkora supremaciája fényeskedik, ahol ily erős karok az igazságnak ily régi győzhetlen kardjával viaskodnak, ott a szív is, az is a régi lesz. A Lélek példaadásra hív: örállók járjatok elől!

Díszülés után tisztelgések voltak az elnöknél, védnöknél. Örömmel jegyezzük fel itt a protestáns egyházak jó viszonyának illusztrálására, hogy bár Püspökünk most nem hivatalosan járt Sz.-Udvarhelytt, a nála tisztelgők sorában ott láttuk az unitárius egyház küldöttségét is. Bizony helyes, hogy a prot. egyházak közt kölcsönösen ápoltassék az összetartás érzete!

Azután a kollegium újonnan épült szép tornacsarnokába gyűltünk össze társas ebédre. 300 teritéknél több nem fért a teremben, s így bizony a kik még közbe szúrni nem tudták magukat, nagyszámmal kiszorultak. 10 pohárköszöntő tartatott; az első a királyra szólt, Dr. Gróf Kuún Géza ajakáról, mit a közönség állva hallgatott végig. Azután *Ugron* János Kuún Gézára, Gönczi Lajos Bartók György püspökre, Sándor József Hollaki Arthur főispánra és Damokos Andor alispánra, Nagy Károly az egyh. megyei és kollegiumi gondnokokra és vezetőkre, Bod Károly a vendégekre stb. A pompás hangulatban folyt lakomát csak egy kellemetlen incidens zavarta meg egy perczre: Gyarmathy Dezső gondnok az egyh. ker. főgondnokokért üritendő pohara köszöntőjébe oly módon vegyitette bele a nyugatról hozzánk is átszármazó veszedelmes irányzatokat: jezsuitizmust stb. a mi a pohárköszöntő határát jó lépéssel tulhágta. A lidercznyomáson már csaknem tul estünk, midőn II József „kalapos király" törekvéseit elismerő szavaira *Ugron* Zoltán meggyőződésében sértődötten felugrott és elitélő szavak kiséretében eltávozott. Jól esik jelenthetnünk, hogy *Ugron* Zoltán a dél utáni igazg.-választmányban napirend előtt felszólalva sajnálkozását fejezte ki hevességén, de egyben mindnyájan hozzájárultunk azon óhajtásához, hogy vajha eljőne az idő, midőn társadalmi mozgalmainkból és érintkezéseinkből kiküszöböljük kölcsönösen azt, a mi tövisekkel sért, izgat, keserit, de a közügyeket előbbre ugy sem viszi, legfennebb az idegenkedést növeli. *Sua viter in modo, fortiter in re!*

6. órakor volt vége a díszlakomának, bár a választmány tagjai már 5 órakor gyülésre ültek, ahol a másnapi tárgysort, s egy pár folyó- és keblí ügyet intóztek el.

Este a vármegyeház disztermében fényes *egyházi estély* volt. Az óriási terem zsufolásig megtelt, még a karzaton is szük volt a hely. De olyan műsort nem élvezett még soha Udvarhely városa. Művészi magaslaton álló zenepontok, sikerült karének a prot. vegyes dalkör által, Háromszék költő papjának, *Szabó Jenő*nek művészi elragadó szavalata és költeménye, *Szabolcska Mihály*, a mi kedvelt, kedves poétánk, s végül Erdély mézédes szavu mesemondójának, *Benedek Elek*nek felolvasása, bűbájos ódon zamatu nyelvével, érdekfeszitő meseszövésével, aktualis és mélységes alapeszméjével volt az estély nagy érdekessége. (Benedek Elek szives volt felolvasását a „Vasárnap"-nak átadni közlésre, miért e helyen is köszönetet mondunk neki.) „Ilyet még nem ettél székely", mondá Udvarhely öreg humoristája társának. Találó, talpraesett kritika volt. Ki kell emelnünk *Gyarmathy Dezsőné* gyönyörü zongorajátékát s azt a párját ritkitó művészi élvezetet, melyet *Damokos Andor* alispán hegedüjátéka szerzett *Varró Berta* k. a. által szépen kisérve zongorán.

Az estély — mint halljuk — kielégitő összeget hozott az értekezleti közgyűlés összes költségeinek fedezésére.

(Folyt. köv.)

Tudósító.

Adatok a Görgény-üvegcsűri áttéréshez.

Lapunk ez évi 21. számában a „Különfélék" rovatában megemlékeztünk egyik néppárti ujság hirlelése alapján arról, hogy a nevezett községben 7 család 28 taggal áttért egyházunkból a róm kath felekezetre. Egyben kérdést intéztünk a lelkész urhoz és esperes úrhoz, hogy mi van ezzel a dologgal, való-e ez, mi a baj, mi az oka? Felvilágositást kértünk, hogy a nyilvánosság előtt tisztázhassuk, hogy ki ebben a dologban hibás vagy minő befolyás működött itt közre? Jeleztük, hogy hallottunk valamit ottani felekezeti iskolánk államosításából következett bajokról, sőt ezt a kifejezést is használtuk, „ugy hallottuk, hogy itt is becsapódtunk iskolánk államosításával".

A ki e hirünket elfogulatlan értelemmel olvasta, lehetetlen el nem ismernie, hogy mi sem volt távolabb tőlünk, mint az illető lelkész vagy esperes meggyanúsítani akarása; hogy tollunkat semmi más, mint egyházunk és vallásunk ***közérdekének*** védelme vezette, hogy — bár hallomás alapján — előre is hajlandók voltunk a baj forrását iskolánk államosítása folytán előállott viszonyokban keresni. Ha a mint sejtettük — ebben van a baj forrása: mi természetesebb, mint az, hogy e dologban teljes világosságot akartunk, hogy reá mutathassunk a magas közoktatásügyi kormánnyal és közegeivel szemben arra, hogy mi okozza azt az általuk ***„érthetetlen"***-nek nevezett újabbkori *idegenkedést és bizalmatlanságot,* a melyet a legmagyarabb felekezet, a reformátusok is tanusitanak iskoláik államosításával szemben. S mi természetesebb, mint az, hogy ebbeli törekvéseinkhez egyfelől pozitiv, biztos, ***hivatalos*** adatokra volt szükségünk, másfelől az aktákból megismerhetetlen tényleges helyzetnek olyan teljesen megbizható feltárására, a melyet csak az ottani körülményekkel egészen ismeretes emberek adhatnak, mint a lelkész és esperes. Ezért fordultunk felvilágosításokért hozzájuk és nem a róm. kath. paphoz vagy harangozóhoz.

Elképzelhető e mellett, hogy mily elszomoritóan és leverően hatott a szerkesztőre, midőn szóban és irásban több oldalról a görgényiek közül, kifogásolták azt a ***támadást*** (sic!), melyet a lap a görgényi egyhm. esperese és a g.-üvegcsűri beszolgáló lelkész ellen intézett.

Uraim, uraim! Honnan ez a valóban érthetetlen érzékenykedés?! Mióta nem tudunk vagy nem akarunk különbséget tenni a közügy és személy között? Helyes-e, szabad-e, jó-e egyházunk közügyeire nézve ezeknek bolygatását személyi ürügyek alatt elhallgattatni akarni? Vagy nagy munka és az egyházközségek áldozata alapján miért tartjuk fenn lapunkat, ha belőle közügyeink tárgyalását kizárni akarjuk? Vagy lapunknak nincs más feladata, mint hivatalos körözvényeket, pályázati hirdetéseket, gyülési meghivókat és köszönetnyilvánításokat tenni közzé s garnirungnak egy-egy felolvasást adni, hogy ha az utolsó oldalon a «Hivatalos rész» megtekintetett, felvágatlanul porfészeknek félredobassék? — Bocsánatot kérek, de én lapunknak feladatáról és hivatásáról más véleménynyel vagyok s ha e véleményem egyházkerületünk intézőférfiai véleményével nem találkozott volna, ma bizonyára nem én szerkeszteném a lapot, mert egy határozott irányt, czéltudatos elveket, konkrét feladatokat nélkülöző, megkeseredett limonádé lapot szerkeszteni, nem tartom érdemesnek a munkára.

Azonban a mily feltétlenül hozzá tartozik lapunk irányához a közérdekü kérdéseknek sine ira et studio megbeszélése: ép oly föltétlenül ki van zárva belőle minden személyeskedés. A jelen esetben pedig az illetők iránt táplált személyes érzelmeim is kizárták volna azt. A görgényi egyházmegye ifju espereséhez ***Csekme Ferenczhez*** nemcsak régi és zavartalan barátság csatol, hanem az a nagyrabecsülés is, melyet

munkássága és kormányzó talentuma iránt táplálok s a melyről tudom, hogy mily sulyos próbára van téve éppen most a görgényi egyházmegye vezetésében, ügyei intézésében. A g-üvegcsűri beszolgáló lelkészt, ***Székely Ferencz*** görgény szentimrei, papot pedig ha személyesen nem ismerem is, azt rég tudom róla, hogy egyike azoknak a lelkipásztoroknak, a kiknek mindig első egyházuk és híveik anyagi és szellem előhaladása, a kik 36 évet tudnak ellakni a rozoga papilakban, mig amellett megujul a templom, iskola, kántori lak; a kik szegényes fizetésen tudnak keresztül élni egy sok megpróbáltatással teljes életet és sírba szállva vagyon nélkül hagynak hátra egy családot, de anyagilag is megerősödve hagyják hátra egyházukat és az egyházi terhektől megszabadított vállakkal híveiket. Ilyen emberekkel szemben a személyes animozitás részemről eleve ki volt zárva. Csak egy fele lősség alól nem voltak feloldhatók, a melyet azonban nem a lap, hanem hivatali állásuk rótt reájuk s ez az: voltak-e idejekorán tájékozva a készülő veszedelemről és megtettek-e a maguk részéről mindent, a mi tehetségükben állt annak elhárítására, vagy végső esetben hivták-e segítségül az egyh. kerületi főhatóságot?! Ha ezt megtették — s bizonyos vagyok benne, hogy ez megtörtént — akkor ők Isten és emberek előtt fel vannak mentve a további felelősség alól.

A dolognak az az oldala azonban, melyet lapunk tisztázni akar: az, hogy ottani iskolánk államosítása folytán előállott viszonyok mennyiben és mi okból folytak be az aversióra, még nincs tisztázva a nyilvánosság előtt Erre nézve kértünk és vártunk tájékoztató felvilágosítást az esperestől és lelkésztől. Az egyházi főhatóság bizonyára be fogja kérni hivatalos jelentéseiket s a maga hivatalos utján eljár a dologban és ha sérelem van, azt orvosolni megkisérli. Ámde az a meggyőződésem, hogy egy ilyen ügynek nem szabad eltemettetnie a poros akták közzé. Egy ilyen dolognak tanulságai vannak, melyhez köze, joga van a nyilvános egyházi közvéleménynek is Mi ezt a tanulságot akarjuk megkapni s mig egyfelől magunk akarunk okulni, másfelől rá szeretnénk pirítani arra, a kinek közremüködésével a felekezetközi béke folyton zavartatik. Ezért kértünk nyilvános tájékozásokat. E helyett kaptunk vádat, privát leveleket. E levelek közül az egyiknek *Székely Ferencz* beszolgáló lelkészének közérdekü részét az alábbiakban közöljük, megjegyezvén és kérvén lelkésztársainkat, hogy midőn ily ügyben irnak, kegyeskedjenek irásukat úgy szerkeszteni, hogy az ne hozzánk, hanem az olvasó közönséghez szóljon és nyomdába abban a conceptusban legyen adható, a melyben ők maguk szerkesztették.

Székely Ferencz beszolgáló lelkész a következőket irja:

Görgöny-Üvegcsür az anyaegyháznak Görgény-Szent-Imrének filiája, melytől tavasszal és ősszel alig járható uton 11 klm.-re fekszik. Települt nép, melyet a 70-es évekig fennállott állami üveggyár vont oda és telepitett meg az állam által a Br. Bornemissza családtól megvett területen. Midőn a kincstár az üzemet beszüntette s a lakósokat ki akarta telepíteni, Székely volt az, a ki nem kis anyagi áldozatokkal összeköttetéseket szerzett, deputációkat vezetett Kerkápoly miniszterhez, felségfolyamodványokat nyujtott át Ő Felségének, állandóan napirenden tartotta a kérdést a hirlapokban, míg végre hat évi nehéz küzdelem után sikerült kivívnia, hogy a kincstár minden telepes családnak átengedett 5 hold külsőséget, 1 hld. belső telket házzal, az egészet összesen 20 ezer forintért 20 évi törlesztés mellett Sikereit e téren elsőnek könynyes szemekkel az egyezséget kötő törvényszéki biró ismerte el, aztán oláh és katholikus lakósság — panaszolja iró — de legkevésbé hívei és felsősége.

Ugyanekkor szerzett a ref. filia számára a kincstártól 18 hold cziheres erdőrészt, melynek 16 kr évi jövedelemadója van. Ez erdőt 20 éves turnusokra osztva ő és a kántor élvezik két-, illetőleg egyharmad részes arányban

A község 1119 lakójából az 1900-iki népszámlálás adatai szerint 873 róm. kath., *183 ev. ref.*, és 99 gör. kath. vallásu. A telepen régi idő óta állt egy egyszerü kis ref. templom két haranggal, czinteremmel; a buzgó hívek vallásos szükségeit a 6 hetenként feljárni kötelezett g.-szentimrei pap és kántor tartoztak szolgálni, a miért a hívek rendesen megállapított papbért és stólát tartoztak fizetni.

Az elhagyatott községben, melyben 1873 ig iskola egyáltalában nem volt: kulturalis érdekeinket biztositandó, Székely ernyedetlen fáradozással kijárta, hogy 1873-ban ref. elemi népiskolát állíthatott s bele egy ref. lévita-tanítót alkalmazhatott. Helyiségül a kincstár adott át egy épületet és évi 150 frtot a tanítófizetésre, a fizetés másik 150 frtját a ref. egyház szoritotta ki az államsegélyből. ***Benkő*** János esperessége alatt az első lévita *Török* Lőrincz volt, ki a ***kath.-sokkal való tapintatlan bánás módja miatt*** 3 év mulva onnan elhelyeztetett és jelenleg tusoni lévita.

Később ***a kincstár még haszonbérért sem levén hajlandó a község egyetlen iskolája számára helyiséget adni***: az egyházmegye 92—1873. sz. határozatával megbizta Benkő esperest, hogy *Filep* Albert tanfelügyelő megkeresésére, vele az iskola államositásáról tárgyaljon. Az üvegcsüri leányegyház 272 – 1873. sz. határozatával kimondta, hogy iskolája államositásába belemegy azon kikötéssel, ha egy ***tanító*** mindig ev. ref. vallásu lesz, ki az egyháztól kapandó külön honoráriumért köteleztetik a ref. lévitai teendők végzésére. Ily alapon köttetett meg az államal a szerződés, ***mely okmány azonban az egyházközséghez soha meg nem küldetett.*** De ez alapon és ezen kötelezettséggel neveztetett ki az első állami tanító *Varga József* volt dicső-szent mártoni ref. lévita 1876-ban. A második tanító Torday László róm. kath. lett.

(Vége köv.) ***Nagy Károly,***
szerkesztő

TÁRCZA.

Régi nyomok.

Felolvastatott az erdélyi ev. ref. egyházkerületi Egyházi Értekezlet 1901. május 30-án Székely-Udvarhelyt tartott gyülésén.)

(Folytatás)

Tofaeus Mihály a XV zsoltárhoz irt magyazázatában[1] azt mondja a többek közt „Hisz-é az Isten beszédének te, a kit majd executiora visznek, avagy mindjárt meghalsz?“ s idézi folytatólag a Héb VI. 16—19 verseket „Minden versengésnek. perpatvar-

[1] »A Szent Soltárok Resolutioja« és azoknak az erdélyi fejedelmi evangelica reformata udvari szent ecclesiára lélek és igazság szerint valú szabása. Kolozsvárott, 1683. esztendőben.

nak a vége az esküvés: Mely dologban az Isten bőségesen akarván megmutatni az ígíretnek örökösinek az ő tanácsának változhatatlanságát, igiretibe esküvést vete közbe, bogy a két változhatatlan dolog (úgymint igireti és esküvése) által, melyekben lehetetlen dolog, hogy az Isten hazudgyon, erős vigasztalásunk légyen minékünk, hogy az előnkbe adott reménységet elvegyük, mely a mi lelkünknek bátorságos és erős vasmacskája, mely bémégyen mindazokig, a melyek a kárpiton belül vadnak, hová a mi előttünk járó mi érettünk bément.“ (.Ez szórúl szóra igy vagyon a Cháldi bibliájában, mégis csudálkozásra méltó dolog, hogy ebbül lelkek vigasztalására következendő boldogulások felől bizonyosak nem lehetnek a Pápista atyafiak ő

kegyelmek).“ — — — „Az Isten a te leikednek megesküdt, melyet nincs soha oly teremtett állat, a ki felboncson, se halál, se ez a fegyver: Tudta az Isten ezt a perpatvart, versengést, villongást, kételkedést, a melyet az ürdög, a világ, a bűn szokott a lélekkel cselekedni, hogy azért ezt eligazítsa, az Isten megesküdött, hogy semmi kételkedésed ne lehessen.“ Hb. (86. l.)

Ebben, a keresztyén embernek az üdvösség a »következendő boldogulás« felől való bizonyosságában, a melyhez kétely nem férhet, mert neki az Isten megesküdt, ebben van az egyházhoz csatoló és az egyházat fenntartó erő akkor is, mikor az egyháznak »három pénz ezüsti sincs.« Az, a ki az üdvösség felől feltétlen bizonyosságot tud adni' az köti magához az üdv után sovárgó lelkeket s ezeket tőle semmiféle hatalmasság el nem szakíthatja. És az, a ki az örökkévalóság szempontja alá helyezi e való világnak összes viszonyait, szellemileg szabad, erős, bátor, egyenes; mint Tofaeuszól mondja Bod Péter, hogy ő valamint a dolgot értette, mind az urak s mind a fejedelem előtt minden személyválogatás nélkül ki mérte mondani, az észrevett hibákról mind a fejedelmet, urakat, udvarikat minden tekintet nélkül keményen megfeddette, úgy hogy mindnyájan félnének tőle s mégis minden rendbéli emberek szeretnék. — — — Közönséges helyen a prédikácziőban is kimondotta, a mint néki tetszett. — — — A szóllások formái pedig, a melyekkel élt, hathatósak voltanak, mint a vasszegek érezhetőleg szúrósok; most is az olvasó érzi azoknak ösztönöző erejeket; hát mikor szóllotta élő nyelvvel az Istennek az a nagy embere?!“

Egyik kiváló angol történetiró, ***Froude*** a vallást úgy határozza meg. hogy az nem egyéb, mint amaz erő irányában való felelősség érzése, a ki bennünket teremtett. Mint minden a vallás lényegére vonatkozó ilyen egységes, rövid tételbe foglalt meghatározás tulajdonképen a vallásnak csak egy mozzanatát emeli ki, de magát az egész gazdag vallási életet egyáltalában nem meriti ki: úgy ez a meghatározás is bár egy igen fontos momentumra mutat rá, — csak épen egy érzést érvényesit a sok közül. Azt azonban hangsúlyoznunk kell, hogy tényleg ennek a felelősség érzetének az érvényesítése, határozott, szinte a kategorikus imperatius erejével ható tudata nélkül az egyház és annak szolgái elvesztik a társadalomra szóló hatásukat, az emberek világnézletének, az élet összes viszonyainak kialakulására való befolyásukat.

A lelkipásztor, annál a magas méltóságnál fogva, a melyet neki az Isten igéjének sáfársága ad, a népnek, a nemzetnek a lelkiismerete úgy fölfelé, mint lefelé. Ő neki kell azt a felelősséget, a miről Froude beszél, a legélénkebben éreznie. És hogy mi itt e bérczes kis hazában egykor azzal a suprematiával birtunk, a melyről fentebb szólottam és a mely szerint az egész közgondolkozás a mi kálvinista világnézletünk szerint alakult ki, annak mindenesetre egyik legközvetlenebb oka az volt, hogy prédikátoraink közül igen sokan egész komolyan meg voltak győződve felelősségükről és úgy érezték, hogy csakugyan ők a nép és nemzet lelkiismerete s e kötelességük teljesítésében szinte az ó testamentumi próféták bátorságával, rettenthetetlenségével jártak el.

Keserűi Dajka Jánosról írja Bod Péter, hogy püspökségének kezdetében közönséges gyűlést tartván Küküllőváron az egész vigyázata alatt való papokkal Boldogasszony havának 9. és 10-ik napján 1619. esztendőben, a holott XIII pontokban rendeléseket tőn a föld népének Isten előtt való maga megalázásáról, böjthirdetésről, könyörgésről, az isteni tiszteletben való nagyobb buzgóságról, a szegénység terhének megkönnyebbítéséről, muzsikának, táncznak, dombolásnak megszűnéséről; latroknak, gonosztévőknek nem erszényekben, hanem személyekben való megbűntetésekről, hogy így ezekben Istenhez való igaz megtérésében jó jelét adván az emberek, az Istennek következendő ítéletét elfordítanák. — — — «Mely rendeléseket a fejedelem eleibe adott és kérte, hogy az egész országban kihirdettesse a penitentia tartást s az emberek életeknek Isten törvénye szerint való megjobbítását. *Akadékoskodván holmik körül a fejedelem, mező azon Ambrosiusi lélekkel és buzgó bátorsággal a fejedelmet megintette, hogy nem csak bevétette másokkal, hanem magán- és egész udvara népén kezdje el, mint a Ninive királya mennél hamarább, a ki egyebekben első a nép között legyen ebben is; a melyet véghez is vitt a fejedelem nagy maga megalázásával.*»

Vagy ott áll Tofaeus Mihály, Apafi Mihály fejedelem udvara előtt; hallgatói maga a fejedelem és felesége Bornemisza Anna, körülöttük az ország legelőkelőbbjei. A LXXXII-ik zsoltárt magyarázza s mint egy második Náthán próféta veti szemükre bűneiket. „Ez az Istennek itileti vagyon a mi Urainkon, kiknek annyi van, hogy az egerek s az ebek el nem fogyaszthatják, mégis jó ízüt addig nem ehetnek, míg a szegény embernek valamiét el nem vészik, tyúkját, lúdját, malaczát el nem vitetik s az a legjobb ízü falat.“ — — «Bizony rámára vonszon az Isten benneteket, ha most nincsen is senki, a ki megbűntessen. Valami rossz alávaló deákokból, tudatlan mendikásokból urakká, nagy emberekké, öt-hat esztendő alatt ország birájivá lesztek, gazdagságot, pénzt, jószágot, köntöst, tisztet, becsületet annyit ád az Isten, hogy sem magatok, sem más nem reméllette volna: húztok vonszotok magatoknak s torkatoknak; de meghidgyétek, hogy bizony megítél az Úr Isten benneteket, magatok sem élhettek keresményetekkel, maradékotokra sem száll, időnap előtt elerőtlenedtek, betegesedtek, sárgultok, sem ehettek, sem állhatok, az halál kinéz a szemetekből, a mi pedig maradékotokra szállana is, olyan lészen, mintha Aspis kigyónak a mérgét nyelte volna el.» (436. l.)

(Vége következik,)

Kenessey Béla.

Lapszemle.

A „*Debreczeni Protestáns Lap*“ 23. sz. vezérczikkében Dr. *Kőrösi* Kálmán folytatja a debreczeni ref. egyházi állapotok javítását tárgyaló czikkét. A mostani síralmas állapotért nem a személyeket, hanem a *rendszert* vádolja. A debreczeni egyház nehézen mozgatható s így nehezen kormányozható nagy tömeg, egyházi uradalmi gazdálkodás, a szükséges intenziv kerti-müvelés helyett.

Az orvoslás: parokhiális körökre osztás, külön pappal, külön templommal, külön iskolákkal, — az egésznek egy Debreczen városi egyházmegyévé szervezésével. Így lesz belsőleg jól tagolt külső egység is, hozzá a lelkek belső egy-

ségével, melyet csak az igy lehetséges intenziv cura pastoralis biztosíthat. E szükséges reformot a hívek lelkében elé kell készíteni. Hogyan? — arról a jövő czikke szól. — *Barcsa* János a *vallásos oktatásról* szólva öntudatos református szellem teremtését tartja főszükségnek. Erre ref. iskoláink megtartását tantervünk és tankönyveink e czélra alkalmazását sürgeti. Nem elég csak a vallás óra vallás-*tanitás,* az Olvasókönyvekbe is bele kell vinni a ref. szellemet. Krisztusról és az apostolokról szóló népies elbeszélések, reformátorok, Bocskay, Bethlen, stb életrajzai, kiemelve benne azon részleteket, melyben igazi kálvinista voltuk és hithűségük legjobban kidomborodik. Mutassa be az olvasókönyv az igaz ref. magyart a családi életben, egyházi és társadalmi életben. — A Történelem tankönyve is ref szellemü legyen, mely domborítsa ki a protestántizmusnak a magyar alkotmány fentartása körül szerzett érdemeit. Sőt még itt sem kell megállani, hanem az összes kézikönyveket át kell gyurni ref. vonatkozásokkal. — A jó tankönyv még a gyengébb tanítót is inspirálja.

A „*Prot. Egyh és Isk. Lap*“ 23 számában *Diósi* Márton befejezi a ref. lelkészségről irott leveleit. A pro és contra érvek felsorolása után oda jut, hogy a lelkészi pálya a szellemi és erkölksi oldalt nézve határozottan az első pálya s a mi az anyagi oldalt illeti: annak a felfogása relativ dolog. A fizetés elégséges volta nem az összeg nagyságától, hanem a javadalmazott megelégedettségától függ Csak belső hivatottság kell a papi pályához: akkor aztán lesz minden egyéb is. — *Hönk* József folytatja „*Pál apostól és a socialismus*“ cz értekezését. Pál a Gal. III. 28-ból láthatólag a faji elzárkozottság, az osztály és nemi különbségek tekintetében sürget krisztusi reformot. E szakasz az elsőt tárgyalja: „nincsen itt sem zsidó, sem görög.“ Ezen kijelentés szerint a Krisztus szelleme elenyészteti a nemzetiségi különbözeteket, melyek oly nagy válaszfalat vontak a keresztyének közé. Ez nem kozmopolitizmus, hanem követelése annak, hogy az emberiség magasabb czéljai szolgálatában a faji kizárólagosságnak el kell tünnie. A lelkek vágyódása magasabb javak iránt belső békét szül s egyedül ez teremtheti meg a külső békét is.

A „*Dunántuli Prot. Lap*“ vezérczikkét a „*Vallásos nevelés*“ érdekében *Takács* József irta meg igen lelkesen. A mindenütt rémítgető vallástalanságnak a jövő nemzedék vallásos nevelésével akarja orvosolni, s azt hirdeti, hogy minden tárgyat vallásos színezettel és erkölcsi czéllal vagy tartalommal tanítsunk.

A „*Sárospataki Lapok*“-ban *Pataki* Lajos szóvá teszi a prot. tábori lelkészek ügyét, melynél oly kevéssé áll fenn a paritás elve, hogy szinte lázító. Ujabban tett némi igéreteket a hadügyminiszter. A delegáczió pedig kimondotta, hogy papok történelem tanítására nem alkalmazhatók, szerzeteseknek pedig az oktatás szervezetében egyáltalában helye nincs!

Az „*Evang. Egyház és Iskola*“ (Szerk. Veres József — Orosháza) 23. sz.-ban *Hetvényi* Lajos vallástanár ir a középiskolai vallástanítás tervéről. A hivatalos tervezet azon pontja ellen küzd, mely a gimn. V. osztályába »Bibliaismertetést« tesz. Ilyen kompendiumszerü Bibliai irodalomtörténet helyett a biblia ismertetést úgy óhajtja a tantervbe vétetni, hogy *olvastatás* kapcsán a négy alsó osztályban *vallásos tartalma*, — az V—VI ban pedig *történeti* ismertetése úgy történjék, hogy az egyháztörténelemre menjen át, melynek a reform. utáni része a VII. o. anyagát képezné, a VIII-ra pedig Hit- és erkölcstan maradna.

Az „*Evang. Egyh. Szemle*“ (Szerk. Szeberényi Lajos, B.-Csaba) 5. sz. »*Spanyolország és hazánk*« czimü czikke azt fejtegeti, hogy az a következtetés, hogy a katholiczizmus a román népeket tönkretévén, nálunk sem fog uralma sokáig tartani — nem állhat meg, mert »a hazai katholiczizmus nem egy az olasz és spanyol katholiczizmussal«. Ott kizárólagos uralma megbénította fejlődését, nálunk — mint Németországban is — a protestántizmussal való küzdelmében átvette erőnk külső fegyvereit s mert a mi benső erőnk elhanyatlott, s vallásos életerőnket politikai aprópénzekre váltottuk fel s tényleg pápista életelvek szolgaságába estünk: ezért győzedelmeskedik felettünk. Legyünk protestánsok nemcsak szóval, hanem élettel is s erőnk felújul. — További czikke „A szektákról“ szól s a *methodistákat* és *adventistákat* ismerteti.

A „*Magyar Szó*“ közelebbi számai „Protestáns ügyek“ rovatában Vadosfai „*Prot. egyházunk és a zárdák*“ czímen fejtegetve a kath. zárdák munkásságát, a nőnevelés kath. szellemében sürgeti minden ref. kerületben prot. nő nevelő intézetek felállítását — vallásos, egyházias nevelésre. — Egy másik „kielégitetlen jogosult“ a konvent eljárását teszi keserü kritika tárgyává a „káplántartási átalány“ ügyében. — A legutóbbi számban *Dombi* Lajos elmélkedik a róm. kath. felekezet sikereiről s ennek okairól — az anyagi eszközök sokoldalúságában találva azt.

Különfélék.

Főtiszt. Dr. Bartók György püspök urunk Budapestre utazott, hol a Baldácsy-alap kezelő bizottságának ülésén fog részt venni.

Az egyh. ker értekezlet megüresedett tisztségeibe elnöknek *Deésy* Gyula kolozs-kalotai esperes, értekezleti alelnököt, alelnöknek *Bod* Károly ref. koll. tanárt, udvarhelyi ehm. értekezleti elnököt, jegyzőnek pedig *Vajda* Ferencz sz. lónai lelkészt választották meg. Nagy reménységgel tekinthetünk az értekezlet jövő munkássága elé, mivel az ujonnan választott tagok mindegyike igen lelkes és tehetséges munkása egyházkerületünknek, kik elődeiknek mélto örökösei és az Értekezlet minden irányú érdekeinek lankadatlan munkálói lesznek.

A theol fakultás évzáró ünnepélye 6-án délután folyt le Főt. Dr. *Bartók* György püspök és szép számu intelligens közönség jelenlétében. A közönség éneke után *Tóth* Gyula th. mondott szép alkalmi imát, melynek végeztével *Nagy* Károly th tanár tette meg a tanár-kar jelentését a jelen tanévi pályázatok sikeréről és olvasta fel a jövő évre kitüzött pályatételeket. Pályadíjakat nyertek: *Lovass* Aladár, *Szabó* András IV. é., *Tóth* Gyula III. é., *Izsák* Aladár, *Megyaszay* Mihály II. é., *Bartók* György, *Gyenge* János, *Szolga* József, *Demény* Miklós és *Gyárfás* Sándor I. é. theologusok. A minden évben kiosztani szokott szorgalomdíjakat *Bálint* Ferencz III. é és *Kiss* Albert II. é, theologusok kapták. Ezután az egyletek beszámolója következett *Szathmáry* Jenő tj. az Ifjuságí Egyletről, *Márton* Árpád th az Önképzőkörről, *Tóth* Gyula th. a Theologuskörről és *Farkas* Károly th. a zene-egyletről számolt be Az önképzőköri pályadíjakat *Ravasz* László. *Szolga* József I. é. és *Márton* Árpád II. é. theologusok nyerték el. A beszámolók végeztével az énekkar adta elő igen sikerülten Kapi Gyulától a Riadót. *Mockowcsák* János tj. karnagy vezetésével. *Márton* Árpád th. Vörösmarty Vén czigányát adta elő hatással. A zenekar a „Malom az erdőben“ cz. zenedarabot adta elő nagy sikerrel. Meg is ujrázták. Ezután Nagy Elemér tj. víg szavalata következett. Ügyesen összeállitott egyveleget adott elő a közönség folyfonos derült sége és nagy tétszése mellett.

Kenessey Béla theol. igazgató igen szépen emlékezett meg ezután a lefolyt év eseményeiről s lelkes szavakkal bocsátotta utnak a már végzett növendékeket. Az emelkedett hangul atú ünnepély a dalkar énekével ért véget.

Pap választás. A szilágy-somlyói papi állásra *Incze* Lajos nagy-borosnyói lelkész választatott meg. Helyesebb választást nem is tehettek volna a somlyóiak, mivel épen az Incze Lajos búzgó lelkesedésére és talentumára volt szükség a régóta elhanyagolt és annyira veszélyeztetett szilágy-somlyói egyházközségben. Isten áldása kisérje a tevékeny lelkész működését új állásában. — A görgényi ref. egyhm.-ben levő *szászrégeni* nyugalmaztatás folytán megüresedett papi állomásra ez év jun. 9-én tartott választás alkalmával egyhangulaf tiszt. *Kovács* István körösfői lelkész aa. választatott meg.

Dr. Bartók György püspöknek az egyh. ker.

értekezleten kifejezett óhajtása, hogy az egyházközségek lépjenek be az értekezlet alapító tagjai közé, nem hangzott el hiába, mert a nagy-enyeddi egyházközség jó példával járván elől, 100 koronával az értekezlet alapító tagja lett. Vajha mindenik egyházközség követné e példát, a melyiknek módjában áll.

A szeretetház növendékeinek e hó 9-ikén volt évzáró vizsgája a franczia és német nyelvből és zongorázásból. A szépen sikerült vizsga dicséretére válik *Krompecher* Berta kisasszonynak, az említett tárgyak tanítónőjének.

Mulatságok. Úgy erkölcsileg, mint anyagilag igen sikerült mulatságokat rendeztek a közelnapokban Szász Lónán a Tanítók háza javára, Koronkán gr. *Toldalagi* László parkjában a ref. templom renoválási költségeinek a fedezésére és a theol. ifjusága a lövöldében saját pénztára javára.

Elhaltak: Dr. *Farkas* Gyuláné, egyetemi tanárné Kolozsvártt és *Barabás* Dánielné Magyar Láposon. Utóbbiban *Barabás* Samu lelkésztársunk édes anyját gyászolja.

A debreczeni akadémia jövő tanévi rectorául Dr. *Öreg* János, a főgymnasiumban vallástanárul *Elek* Lajos helyére, *S. Szabó* József választatott meg.

Hivatalos rész.

2476—1900. KÖRRENDELET.

Valamennyi egyházi és iskolai hatósághoz, az ingatlanok adásvevésénél követendő eljárásra vonatkozólag

Az egyházközségek, illetve iskolák és kollegiumok által eszközölt ingatlan eladások, avagy vásárlások esetén az újabbi időben igen gyakran figyelmen kivül hagyatnak igazgatótanácsunknak ide vonatkozólag még az 1890. évben, 295. szám alatt kiadott és a Protestáns Közlöny 1890. évi 7. számában közzétett körrendeletében részletesen megállapított útasitásai, minélfogva az ily szerződések főhatósági megerősítése, a különféle fölvilágosítások utólagos beszerzése által hátráltatik és mindamellett a főhatóság sincs soha kellőleg tájékozva az ügyállás részletei felől.

Figyelmeztetjük ennélfogva az összes egyházi és iskolai hatóságokat, hogy jövőre csakis az idézett körrendelet kivánalmai szerint fölszerelt adásvételi szerződéseket fogadunk el, minélfogva a közvetitő hatóságok más mintázat szerint kiállított és az útasításnak megfelelően föl nem szerelt szerződést ne is küldjenek föl megerősítésre.

Különösen fölhívjuk a figyelmet arra, hogy az eladó-, vagy vásárló-alap czime (egyházközségi alap, papi vagy kántori, esetleg templomi-, kepeváltási alap stb.) a szerződésben is határozottan kitűntettessék, hogy a telekkönyvi átírások is aszerint legyenek eszközölhetők és így egyik, vagy másik alap rövidséget ne szenvedjen.

Szerződési űrlapul is az igazgatótanácsunk által kibocsátott és nyomtatvány raktárunkban kapható, blanquetta használandó, melynek hátlapjára az idézett Útasítás szövege egész terjedelmében rá van nyomatva.

Kolozsvártt, 1901. junius hó 8-án.

Dr. Bartók György elnök. *Kádár János* titkár.

812—1901. KÖRLEVÉL

az erdélyi ev ref. egyházkerület valamennyi nagytiszt. Espereséhez.

Az „Erdélyi Protestáns Lap“ m. é. 50. számában 4364—1900. igazgató-tanácsi sz. a. megjelent körlevélre hivatkozással fölkérem n. t. Esperes aai-t, hogy az esperesi vizsgálati jegyzőkönyveket, valamint az ehez kapcsolt jelentést évenként a tavaszi egyházmegyei közgyülések után közvetlenül, minden további fölszólítás nélkül püspöki hivatalomhoz fölterjeszteni szíveskedjenek.

Kolozsvártt, 1901. junius hó 11-én.

Dr. Bartók György,
erdélyi ev. ref. püspök.

Sz. 831—1901. PÁLYÁZAT.

A romániai missiói egyházmegyén bekebelezett ***bukaresti esperes-lelkészi*** állomásra pályázat hirdettetik

Ezen állomás a következő javadalmakkal és kötelességekkel van összekötve:

I. ***Javadalma.*** 1. Három szoba, konyha, kamara és pinczéből álló lakás. 2. Az egyház pénztárából évi 2370 frank, havi utólagos részletekben fizetve. 3: Stola mintegy évi 300—350 frank 4. A központból évi 600 korona u. n. missziónáriusi fizetés, évnegyedi utólagos részletekben. 5. 200 korona esperesi kárpótlás a váló-peri javadalmak elvesztéséért.

A javadalom összes értéke 2600 frank és 800 korona. (Egy frank értéke körülbelől egyenlő egy koronával.)

II. ***Kötelessége.*** 1. Minden papi teendőt a fenálló törvények értelmében végezni.

2 Az elemi iskolában hetenkint 6 órán tanítani s a fiú és leány iskola igazgatásával járó teendőket teljesíteni. A leányiskolának a törvények értelmében külön igazgatónője van, de mintbogy ez nem tud románul, a román minszterhez és tanügyi hatóságokhoz teendő mindennemü felterjesztést és beadványt a lelkész köteles a leányiskola részére is megkészíteni s az igazgatónővel aláiratni.

3. Az esperesi teendőket az érvényben lévő törvények és adandó utasítások értelmében végezni

4. A Románia egész területén lévő egyházak meglátogatása alkalmával az uti költséget, valamint a levelezésekkel járó posta díjakat úgyszintén az egyházkerületi közgyülésekre utazása alkalmával az utiköltséget a „missionáriusi fizetés“ czim alatt nyert jövedelemből fedezni.

A román miniszteriummal és más hatóságokkal való hivatalos érintkezések miatt a román nyelvnek beszédben és irásban való tudása feltétlenül szükséges

A ki ezen kivül a német nyelvet is birja, előnyben részesül.

Ezen I. osztályu állomásra pályázni kívánók lelkészi minősítvénynyel és szolgálati bizonyítvánnyal kellően fölszerelt folyamodásaikat alólirt püspöki hivatalhoz f. 1901. évi julius hó 4-éig küldjék be.

Kolozsvártt, 1901. junius hó 11-én.

Dr. Bartók György,
erd. ev. ref. püspök.

179—1901. PÁLYÁZATI HIRDETÉS.

A nagy-enyedi Bethlen-kollégium főgimnáziumánál az 1901—1902. isk. évre három helyettes tanár alkalmaztatik 1600 korona évi fizetés-, az internátusban egy külön szobából álló lakás s konviktuson teljes koszt javadalmazással.

A megválasztandó tanítási kötelezettségén kivül az internátusi felügyeletben is köteles részt venni.

Pályázhatnak, legalább alapvizsgálatot sikerrel állott ev. reform. vallásu tanárjelöltek, kik a természetrajz-, mennyiségtan-, történelem, vagy németnyelv- s más ezekkel kapcsolható tárgyak tanítására jogosultak.

Gimnáziumi és egyetemi végzett tanulmányokról, szolgálatról és esetleg torna vagy más rendkivüli tárgy tanítására való képzettségről szóló, okmányokkal kellően fölszerelt folyamodások a Bethlen-kollégium Előljáróságához Nagy-Enyedre f. évi julius 15-ig beküldendők.

Nagy-Enyed, 1901. máj. 22.

Zeyk Dániel, főgondnok *Székely Ödön*, előlj. jegyző.

NYOMATOTT GOMBOS FERENCZ KÖNYVNYOMDÁJÁBAN, KOLOZSVÁRT.

IV. Évfolyam. 25. szám. Kolozsvárt, 1901. Junius 20.

ERDÉLYI
PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, theol. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 2. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre. 12 kor.
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Istentiszteletünk magyar jellege.

A tapasztalat, a gyakorlat tanított meg arra, hogy a mi kálvinista egyházunk és vallásunk egy a magyar egyházzal és vallással Ha ez a föld, melyet Magyarországnak nevezünk, megszünik magyarnak lenni, és ha többé nem lesz magyar e földön: magyar vallásunk és egyházunk is megszünik. Mi kálvinisták hozzá vagyunk nőve ezen földhöz és néphez, ezek nélkül mi is megszününk. A román gör.-keleti vallás egyet jelent a románsággal és azt a románt tanítsuk meg bármely nyelvre, az mindig román marad vallásánál fogva. Erre különben meggyőző például szolgálhatnak a mi román testvéreink. Minél jobban emeli a magyar nemzet kulturájokat, annál inkább nő fajszeretetök. A kultura fejlődésével az anyanyelvüket elfeledett és a magyarság közé beékelt hazai románok nyelvüket ujra tanulják és a hol nem volt, román egyházakat emelnek. Szomoru példákat szolgáltatnak erre a székelyföldön elszórva élő román polgártársaink. Hazai egyházaink és vallásfelekezeteink vagy a magyartól eltérő nemzetiségi eszméket szolgálják, vagy pedig határozottan kifejezett nemzetközi, egyemetemes jelleget hordanak magukon, még egyes protestáns felekezetek is, miről egyes ujabb törekvések szomoruan győzhetnek meg. Egyes egyedül mi reformátusok vagyunk azok, hitünket, vallásunkat e nép, a magyar nép, lételéhez kötjük. Itthon egyházi nyelvünk és szervezetünk teljesen magyar, külföldre kerülő honfitársainkra nézve az esetleg létező ref. egyház pedig egyetlen menedéke, mentsvára magyarságuknak. Külföldön élő honfitársaink között tudjuk csak református egyházunknak a magyarok magyarságának megőrzése, megtartása körüli szolgálatait teljes mértékben méltányolni. Ott valláskülönbség nélkül keresik fel egyházainkat, mert ott biztosan magyarokra találnak és nyugodtan áldozhatnak magyarságuknak.

Ilyen a mi ref. egyházainknak magyar jellege és ez a magyar jelleg ami erősségünk ugy itthon, mint idegenben. Ennek a magyar jellegnek megőrzése és tovább fejlesztése az, mi első rangu feladatunkat kell hogy képezze.

Engedtessék meg azért nekem, mint a mi ref. egyházunk egyik hívének, hogy isteni tiszteleteinkről és azoknak magyaros voltáról elmondjam tapasztalataimat; továbbá azokat az eszméket, melyek szerény véleményem szerint hivatva volnának még magyarosabb jelleget adni azoknak.

Azt hiszem mindnyájan meg vagyunk győződve a felől, hogy Krisztus valódi hitétől még nagyon messze vagyunk. Sok száz, esetleg ezer esztendő szükséges még ahhoz, hogy Krsiztus Urunk példájának őszinte követője tudjunk lenni. Hisz daczára a szeretet alapjára épített hitünknek, embertársainkkal szemben mindenre csak a szeretetre nem vagyunk képesek. Szószékeinkről a krisztusi igaz szeretet mindig hirdettetik, de azokat az élet lépten-nyomon megczáfolja. Nem, az egy akol és egy pásztor idealis korától távol vagyunk. még nagyon mi emberek!

Valamint a természetben nincs ugrás, ugy az emberi nem fejlődésében sem képzelhető az el. Az önző embertől az önzetlenig nagy a távolság A ki családjáért, falujáért, hazájáért nem tud lelkesedni, nem tud áldozni, az nem szeretheti az egyetemes emberiséget sem. Nincs azért más hátra, mint lépésről-lépésre haladni, fejlődni oda, hogy Krisztus felséges tanai megvalósulhassanak

Már most, ha ily szempontból vizsgálom a mi isteni tiszteleteinket, ugy találom, hogy azokban a szükséges fokozatot nem találom meg eléggé, mert azok legtöbbször olyan, nem gyakorolható erkölcsöket és erényeket hirdetnek, melyeket mi sem felfogni, sem megvalósítani *még* képesek nem vagyunk. Szerény véleményem azért odairányul, hogy istentiszteleteink a jelenlegi élet szükségleteihez idomuljanak. Sokszor tanuja voltam szép, fenséges eszmék fejtegetésének, melyek zsidó, görög és római

példákkal meggyőzök is voltak annak, a kinek, de mondhatom, hogy a magyar lelkeket azok nem tudták lebilincselni. A legjobb szándék és a legtisztább akarat sikertelen maradt, meddő munkának bizonyult.

Fanatikussá tenni sok módon lehet az embereket, de önmaga, családja, környezete, nemzete és az egész emberiség iránt melegen érző, öntudatosan nemes tettekre képes emberré csak ugy leszünk, ha minden, ami azzá tehet fajunkban, környezetünkben, önmagunkban megtalálható. Nagyon szépek, nemesek azok a zsidó történetek, sok magasztost találunk a görögök és rómaiak multjában is, de azokon lelkesedni, tettekre buzdulni alig vagyunk képesek mi magyarok; hisz vérmérsékletünk-, gondolat világunk-, multunkban egyéniségünkhöz jobban illő eszközökre, módozatokra találunk, melyek segélyével az egyetemes emberiség végczélját inkább megközelíthetjük. Csak a czél egy, de a módozatok különbözők lehetnek, amint természet szerint különbözők is kell legyenek.

Isteni tiszteleteink alatt a szépen kidolgozott, de legtöbbször idegen légkörben mozgó egyházi szónoklatok hatása alatt elgondolkoztam és kutattam az okát annak, miért hagyja a legszebb, legnemesebb eszme is érítetlenül a magyar híveket; és arra a meggyőződésre jutottam, hogy nem mindig alkalmazkodnak a szónokok hiveik gondolatvilágához Palesztina kegyelettől megszentelt berkei, völgyei, városai, népei mind oly távolesők és eszmemenetünkön kivül eső dolgok, hogyha itthoni ismert hasonló fogalmakhoz nem kötjük, nem hasolítjuk, az azokhoz kötött események jelentőségét sem vagyunk képesek kellőképen méltányolni. Ily dolgokon gondolkozva határoztam el magam arra, hogy lapunk hasábjain elmondom észrevételeim és felkérem lelkészeinket, miszerint tegyék meg azokra észrevételeiket, mert hiszem, hogy mások is vannak, kik az egyházias élet lazulását, az élet erkölcsi értékének csökkenését, valamint általában a vallásos élet iránti szomoru közömbséget tapasztalták.

Igénytelen nézetem az volna, hogy a magyar református egyházi élet nyilvánulásaiba több hazafias, több nemzeti jelleget kellene bevinni. Hitünk ezt nem is zárja ki és sokszor elgondoltam, hogy a karácsonyi szent ünnepek alatt a Megváltó születésének örömünnepén mily magasztos, felemelő és hozzá mindenkit érdeklő volna, ha hazánk, nemzetünk megváltási körülményeiből mutatná ki az egyházi szónok megváltásunk szükségességét, és az isteni megváltást. Vagy nagypénteken, Krisztus halála ünnepén nemzetünknek a tatárok általi elpusztitása körülményeit, vagy a mohácsi vészt idéznök emlékezetünkbe, hogy husvét ünnepén hazánk, nemzetünk feltámadásáról elmélkedhessünk. Szóval minden isteni tiszteletünk bizonyos magyaros jelleget öltsön és azáltal a nép hazafias tovább nevelését eszközöljük.

Szomoru tapasztalataim vannak arra nézve is, hogy népünk mennyire kezdi nemzetünk multját: dicsőségünket és bánatunkat elfeledni, nem méltányolni. A legtöbb helyen a nép amint kikerül az iskolából, ahol járhat az iskolába, többé alig hall hazafias dolgokról, amiért bizonyos nembánomság ver gyökeret a magyar szivekben. Én azt hiszem, hogy e tekintetben is az egyházak volnának hivatva tovább nevelni a népet. Nagyra fogja becsülni az a nép a hazafiságot, mert a templomban, az isten szolgájának szájából hallja fejtegetni a haza, a nemzet dicsőítését és a magyar ember kötelességét hazája iránt.

Nem tudom, hogy összeegyeztethető-e, de én ugy érzem, miszerint a magyar népet közelebb tudnók vinni az Istenhez, ha minden magyar pap a szent bibliát együtt forgatná a magyar nemzet történetével és megkeresné és megtalálná annak minden mozzanatát ebben.

Fejtegetésem lehet, hogy magán hordja a tudatlanság bélyegét, de azt tudom és érzem, hogy nemzetem és egyházam iránt érzett meleg szeretetem sugalta minden szavát.

Barabás Endre.

Adatok a Görgény-üvegcsűri áttéréshez.

(Folytatás és vége.)

Varga később a gondnokság által elmozdíttatván, helyébe az állam *Hollanda Jánosné* róm. kath. tanítónőt nevezte ki. Székely erről — mint irja — röktön jelentést tett az esperesnek, ez lépéseket tett *Deák Lajos* tanfelügyelőnél, a ki egyszerüen csak annyit felelt, hogy a kinevezés őt is meglepte, mert róla semmit sem tudott. A két róm. kath. tanerő ott maradt, ev. ref. pedig nem volt már. Székely lelkész és kántora innentől kezdve (1881) elhatározták, hogy a régi 6 hét helyett 2 hetenként járnak fel Üvegcsürre, a mint tették is.

Torday 1889 ben áthelyeztetvén, Székely ujra megtette jelentését az espereshez, ref. vallásu tanító kinevezését sürgetve. Eredmény nélkül. 1890-be *Gampe* (most *Boros*) Ferencz gör. kel. tanító lett kinevezve, ki irja Székely — a tanítónőt nőül vevén, az állami iskolából tiszta pápista intézetet csinált s azóta itt állandó katholizáló propagandát üz. Székely lelkésznek pedig, ki kéthetenként az áll. iskolai ref. növendékek vallásoktatását pontosan teljesíti — sokszor fütetlen tanteremben — semmi tiszteletdija ezért nincs.

Székely 1897-ben értesülve, hogy az iskolánál egy harmadik állomás is szerveztetik, 109. és 114—1897. számok alatt ujra irt esperesnek, tanügyi előadónak, hogy ref. lévitaságra kötelezett tanító kinevezését sürgessék. Választ irásban nem kapott. Szóval mondták, hogy Deák tanfelügyelő a hivatolt szerződést nem találja. S az eredmény? Az, hogy *Végh* Erzsébet ref. tanítónő lett kinevezve, ki állását ez év szeptemberében foglalandja el.

Kitünt, hogy ujra nem lesz ref. lévita. Ekkor — irja Székely — az üvegcsüri ref. hivek magukat ujra megróva és egyéb alapok jövedelmét is hozzávéve, évi 209 koronányi lévitai tiszt. dijat biztositva, 47., 50., 51., 53 – 1901. sz. alatt sürgősen felterjesztést intézett az esperesi hivatal utján a Főt. Püspöki hivatalhoz, hogy az állami iskolához olyan tanitót kapjanak, ki ref. lévita is legyen. Erre sem kaptak eddig semmi választ. (Itt meg kell jegyeznünk, hogy nem az egyház felterjesztése, hanem a hivek panasza érkezett fel, melyre

az esperes ur nyilatkozata bevétetvén, felterjesztés inteztetett a kultuszminiszterhez. Erre még válasz nem jött Szerk.)

Az áttérésnek oka — irja a lelkész — nem a teher, mert stólán kivül a hivek semmi terhet nem hordoznak. Papi és kántori dijak meg vannak váltva azon 2752 frt központban kezelt tőke kamatjából, mely 36 év alatt keletkezett 44 véka szemes tengeriből. A fenntartási költségeket pedig azon 600 frt kamatja hordozza, a mely 120 rénes forintból nőtt fel *Az **áttérés főfő oka az államnak a ref lévita tanító államással üzött lelkiismeretlen, ha ugyan nem czélzatos katholizáló-törekvésü játéka.***

Ez készítette elő Majláth római püspök ur mult évi akczióját, a melyet ottjártakor kifejtett s a melynek tovább folytatói akadván bizonyos emberekben, kikről talán később szólani fogunk, ezek birták rá nagyobbrészt rokonaik családját — kik közül egy már visszatért — az áttérésre. Egyébként keserü lélekkel panaszolja el, hogy mig G.-Üvegcsürön csak az ő papsága ideje alatt két kath püspök járt és predikált, templomot, szép papilakot épittettek és ingyen papot adtak: addig a mi hiveinknél még csak esperes sem fordult meg ily missióban és mikor saját központban kezelt tőkéjük kamattöbbletéből 1891-ben templomkerités renováczióra pénzt kértek, csak dorgatorium kapcsán kaptak.

A jövőre nézve annak a véleményének ad kifejezést, hogy a „teljes áttérés csak idő kérdése, ha a ref. híveknek szép templomuk, állandó lévitájuk és ennek lakása nem lesz az ő megterheltetésük nélkül." Az anyaegyház megtesz, a mit tehet. Eddig is orgonát, kathedrát, koronát adott nekik, egyik elrepedt harangjukat ujra öntette stb, de ez sem tehet többet. Gyors és hathatós segély kell ide.

Eddig Székely lelkész úr levele. A melynek közreadásából világosan láthatja, hogy az ő személyét „meghurczolni, kipellengérezve vád alá vetni" szándékunk nem vala. Sőt ime, örömmel teszünk nyilatkozatot az iránt, hogy buzgósága ottani híveink érdekében minden elismerésre méltó. Két dolgot azonban kénytelenek vagyunk kifogásolni. 1.) Nem szabadott volna nyugodni addig, mig az állammal való szerződés egy hiteles példánya az egyházközség birtokába nem került. 2) Semmi áron sem volt szabad csak egy perczig is belenyugodni abba, hogy ref. lévitának való embert az állam oda tanítónak ne adjon. Ha a hivatalos felterjesztések eredményre nem vezettek — s ezen is csodálkoznunk kell —: ott volt a nyilvánosság fóruma, a melyet a kitelepítés kérdésében igénybe vett, a hirlaphoz, az egyházi sajtóhoz, a püspök személyes megkereséséhez kellett volna folyamodni.

Ime, mi ezt a dolgot felpiszkáljuk és hogy G.-Üvegcsürnek mihamarább meg lesz a ref. lévitája, ha az államosításnál kiköttetett: — arról biztosíthatjuk. Jogainkat nem engedhetjük veszélyeztetni s reá mutatunk a magyar közoktatási kormánynyal szemben arra, hogy az ilyen és hasonló eljárások méltán keserítenek el bennünket, méltán ingatják meg iránta egykor tanusított, ugy látszik igazolatlan bizalmunkat.

Nagy Károly,
szerkesztő

Titkári jelentés

az erdélyi ev. ref. egyh. ker. értekezlet 1900. jun. 8-tól 1901. április 30-áig terjedő első évéről.

Előterjesztette: ***Nagy Károly*** egyh. titkár.

Mélyen tisztelt Közgyülés!

Egyesületünk alapszabályaink 26. §-a az egyházi titkárnak egyebek mellett kötelességévé teszi azt, hogy „a közgyülésen titkári jelentést tegyen s összefoglaló képet adjon az Értekezlet és szervei tevékenységéről."

A titkári jelentésekből kell a közgyülésnek évenként megállapitania, hogy az egyházker. értekezlet és szervei: az egyházmegyei és esetleg fiók-egyházközségi értekezletek munkássága mennyiben szolgált azon magasrendű feladatok és czélok megvalósitására, a melyekre egyesületünk alakult: „az ev. ref. keresztyén valláserkölcsi öntudat és egyházi összetartozás érzésének ápolására, a reform. hit és egyházi élet erősítésére, az egyházi és világi elemnek közös munkára való tömörítésére." Ebből kell, mint egyházias buzgóságunk egyik fokmérőjéből megitélni, hogy haladtunk-e? mely irányban? és mennyit? Hol és minő konkrét formában merülnek fel új feladatok és mit kell nekünk a magunk részéről tenni a bajok orvoslására?

Az esztendő, melyről tiszteletteljes jelentést tenni szerencsém van, az első, a kezdet esztendeje egyesületünk életében. Munkája nem minden akadály nélkül indult, sok küzdelem árán végeztetett.

Egyesületünknek már születése nehéz vajudások közt történt. A 7 évvel ezelőtt Maros Vásárhelytt életrehivott erdélyi ref. papiértekezlet élni már régen nem tudott, meghalni — hogy örökébe más léphessen — nem akart. Végre is sikerült a temetést keresztelővel kötni egybe s a halált diadalmasan legyőzni az *újjászületés* fürdőjével, keresztvizével. Papi-értekezletünk alapszabályainak szükségelt átalakitásával s a nemes munka sánczaiba az egyháziak mellé világi papjainkat, buzgó hiveinket is beszólítva 1900. junius 8-án Kolozsvárt megalakult egyesületünk: „Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Egyházi Értekezlete."

A belső vajudáson ezzel túlestünk, de nem az akadályokon. Egyesületünk alakulása pár héten át volt országos érdeklődés tárgya: a napilapok állandó témája. Talán vallás-erkölcsi és magyar nemzeti szempontból, különösen épen e hazarészben, oly fontos missiója képezte a jóakaratu tárgyalás anyagát? Keserüen tapasztaltuk, hogy nem. Ellenkezőleg. Ki voltunk téve a legrosszabb indulatu vádaknak, gyanusításoknak. Más felekezeteknek tömörülését, hatékonyabb és pedig igen gyakran nem befelé, hanem kifelé irányuló munkásságát az elismerés tömjénével vették körül: a miénkben, az erdélyi ref. magyarság tömörítésében — veszedelmet láttak. Egyesületünket meggyanusították azzal, hogy a protestáns néppárt melegágya akar lenni, hogy felekezeti türelmetlenséget szít, hogy vallásháborut idéz fel, hogy politikai czélok eszközéül szolgál Az előleges gyanusítások ellen hiába hangoztatták a legeslegilletékesebb helyeken, hogy nekünk a napi politika muló pártérdekeivel semmi közünk, hogy mi az ev. protestantizmusnak minden pártkérdéseken felül álló nagy elvei egyháztársadalmi megvalósitására törekszünk, hogy egyedüli és kizárólagos czélunk anyaszentegyházunk belső épitése, hitélete emelése, szeretetintézményei fejlesztése: az alattomos gyanusítás csak nem hallgatott el. S mindez történt egy név miatt, mely szeretett főpásztorunkéval együtt egyesületünk homlokán, mint patronus, mint védnök volt és van felírva.

Pedig e név, a ***Br. Bánffy Dezső*** neve, e vonatkozásban reánk nézve nem jelent többet, de kevesebbet sem, mint egyh. ker.-ünk érdemekben gazdag status kurátorainak Nestorát, a hitéhez és vallásához hű, egyházáért munkás főu at, kinek neve püspökünkével együtt — hivatalí állásukból kifolyólag — egyházkerületünk méltóságát, sulyát, tekintélyét és törekvéseit képviseli s a kiknek személyei is — hála a gondviselésnek! — megtestesülései az erdélyi magyar reformátusság vallási, nemzeti és hazafias törekvéseinek.

(Folytatjuk.)

Tudósitas

az erdélyi ev. ref. egyhker. Egyházi-Értekezlet 1901. május 30—31-én Sz.-Udvarhelytt tartott első évi közgyüléséről.

(Folytatás és vége.)

Az Értekezlet „*Tárgyaló ülése*“ május 31-én (péntek) délelőtt volt 9—1 óráig. A szép ünnepségek után is nagy számmal vettek részt lelkészek és világiak egyaránt a komoly munkában. Sőt nagy lelki örömmel szemléltük, hogy mint telik meg egymásután a kollegium tornacsarnoka falai melletti lóczasor egyszerű, de értelmes harisnyás székely férfiakkal, szőttesruhás asszonyokkal. Egyik-másik, kezében plajbásszal és papirossal jegyezgetett. Mennyi buzgóság, mekkora vallásos hit és egyházi ragaszkodás van a mi székely népünkben! Bizony, nagy gondját kell viselnünk ennek istenáldotta derék népnek!

A tárgyaló-ülés központját ***Vajda Ferencz*** szászlónai lelkész nagy tanulmányra való, magvas és alapos felolvasása képezte »*A prot. lelkész személyének és működésének jelentőségéről.*“ A szép értekezést, praktikus határozati javaslataival együtt, melyek részletes tárgyalása és a reájuk vonatkozó határozathozatal a jövő közgyülésre halasztatott, az egyh. megyei értekezletek véleményének bekérése után, — lapunk közelebbi számai fogják hozni s megjelenik a kiadandó Évkönyvben is. Grf. Kuun Géza elnök mindnyájunk szivéből szólt, midőn szép szavakkal köszönte meg felolvasónak érdekes, élvezetes és tanulságos értekezését.

Ezt megelőzte az Értekezlet igazg.-választmányának a titkár által előterjesztett jelentése és javaslatai feletti határozás. Az Évkönyvben megjelenő „Jegyzőkönyv“ részletesen fog tájékoztatni ezekről: mi most csak nagy vonásokban ismertetjük ezeket a következőkben:

Helyeslő tudomásul vette a közgyülés az Igazg.-választmány azon intézkedését, hogy népünk és ifjúságunk vallás-erkölcsi életének ápolására, hithűsége és egyházias buzgósága fokozására megindíttatta a »*Vasárnap*« cz. népies családi képes hetilapot s köszönetet mondott egyh. titkárnak, hogy e lap megindításának és szerkesztésének igazán nehéz munkájára vállalkozott, *Vajda* Ferencz lelkésznek, ki főmunkatársként érvényesíti e téren igazán hivatott szép tehetségeit Deprimáló volt ugyan az a jelentés, hogy e fontos eszközt lelkészeink nagy része nem részesíti abban a támogatásban, sem anyagilag, sem szellemileg, sem erkölcsi propagálással, a mint megérdemlené, de érdemes vil. elnökünk és a Püspök ur lelkes felszólalásai után meglátszott az arczokon a jobb elhatározás s mi e tekintetben várva-várjuk, hogy mihamarább örvendetes fellendülésről adhassunk hirt.

Csakugyan helyeslő tudomásul vétetett, hogy az elnökség megbizatott „*Vallásos elmélkedések és imák*“ iratására lépéseket tenni, hogy népünk különböző rétegeinek vallásos szükségei kielégítésének ez által is szolgálatára legyünk. Ilyenek irására boldogult egyh elnökünk vállalkozott volt, fájdalom — az efélékre leghivatottabb toll oly hamar kiesett kezéből. De a munka ily irányu folytatása kimondatott. Örömmel vette a közgyűlés tudomásul azt is, hogy *régi magyar ref. egyházi énekeink* szövegének és dallamainak összegyüjtésére *Borsay* Sámuel karnagy dr. *Erdélyi* Pál, *Váró* Ferencz és *Pokoly* József segédkezésével felkéretett. Ezzel hármoniás egyházi ének ügyünket kivánja az Értekezlet szolgálni. Addig is a lelkész tagok figyelme felhivatott az Egyh. ker. által kiadott „*Buzgóság Lantja*“ cz. egyházi énektárra.

A pénztárnoki jelentés kapcsán, melynek összeállítása *Molnár* Lőrincz kolozsvári lelkészt dicséri, kimondatott, hogy miután pénztárnok aa állásáról lemondott — a mit a közgyülés egy olyan munkabiró fiatal ember részéről nagy szomoruósággal vett tudomásul — az elnökség megfelelő pénztárvizsgálat után a megválasztandó uj pénztárnoknak a ja át, az évi pénztári felesleget pedig a „Vasárnap“ számadásainak megvizsgálása után, a szükséghez mérten a „Vasárnap“ deficitjének fedezésére ut lja ki Tudomásul szolgált továbbá, hogy a *Váró* Ferencz felolvasása: „Vallomások és Kérdések“ 2000 füzetben kinyomatott, valamint az is, hogy a „Vasárnap“ alkalmas czikkeiből külön lenyomatok alakjában „*Népies kiadványok*“ szerkesztetnek füzetenként 4 fillér árral. Ezek kezelésével és értékesítésre lelkész aaihoz való szétküldésével pénztárnok aa bizatott meg.

A *jövő évi pénztári előirányzat* kapcsán az udvarhelyi egyh.-m. értek. javasiata alapján kimondta a közgyülés, hogy jövőre csak egy értekezleti tagságot ismer: az egyh. kerületit, 2 kor. rendes tagsági dijjal. A tagok aztán lakhelyeiken megfelelelően képezendenek egyh. megyei, esetleg fiók köri és egyh. községi értekezleteket. Az értekezleti tagdijakat az egyh. m. értekezletek pénztárnokai szedik be és küldik fel az egyh. ker. értekezleti pénztárnokhoz a teljes tagdijak 25%-ának levonásával, a mi az egyh. megy. értekezletek czéljaira tartatik vissza, s amelyből kebli megállapodásaikhoz képest juttatnak az esetleges fiók-, illetőleg községi értekezleteknek. E határozathoz képest az alapszabályok megfelelő paragrafusainak megfelelő módositásaira az elnökség utasittatik; valamint arra is, hogy egyházmegyénként a tagokat bejelentesse az egyházkerületi pénztárnál s ez alapon készitse a jelen és jövő évi költségvetést. A tagok az Évkönyvet ingyen fogják kapni.

Tudomásul szolgált az a bejelentés is, hogy a mélt. Ig. Tanács az Erd. Ev Ref Papi értekezlet nála letétbe helyezett 1150 kor 64 fill összegét az Egyházkerületi Értekezlet pénztárához átutalta. Fölhasználására nézve kimondatik, hogy az összeg annyival is inkább alapitványképen kezelendő s igy csak évi kamatai használhatók fel. mert e befizetések után semmi megfelelő ellenértéket a befizetők nem élveznek.

A tárgyaló ülés egyik legfontosabb mozzanata volt a mult évi közgyűlés felolvasásai kapcsán előterjesztett határozati javaslatok feletti döntés az egyházmegyei értekezletektől bekért vélemények alapján; a határozatok csaknem mind egyhangulag hozattak. Igy elfogadtattak a távol maradt Vásárhelyi Boldizsár helyett *Balázs József* beszterczei lelkész referálása alapján Váró Ferencz összes javaslatai örvendetes tudomásúl szolgálván a Theologiai Fakultás tanárkarának azon kinyilatkoztatása, hogy a vallástanitási gyakorló iskola már a jövő iskolai évtől kezdve életbe léptettetik.

A *Molnár Albert határozati javaslataira* nézve, melyet a távol maradt Pokoly József tanár helyett *Bodor János* zágoni lelkész referált — rövid eszmecsere után kimondatott, hogy a kérdés még mindig napi renden tartandó, amig e fontos kérdésben az idő és tapasztalat egyöntetű vélemény kiformálódását nem eszközli; addig is azonban az Értekezlet határozatilag kimondja, hogy fölír a kerület Mélt. Ig.-Tanácsához — kérvén, hogy megfelelő módon odahatni méltóztasson, hogy a nagy gyülekezetek parochiális körökre való osztása a legközelebbi zsinati törvényhozásban kötelezőleg kimondassék, a presbyterium munkakörébe pedig nagyobb mértékben és részletezetten helyet nyerjen az adminisztrativ teendők mellett a hitélet ápolásának alkalmas eszközökkel való szolgálata is s gondoskodjék egyuttal az e tekintetben való hatékony ellenőrzés módjáról is; addig is azonban az Értekezlet egyhangulag kimondja, hogy az egyháztársadalmi intenziv munkálkodás megindítását minden vonalon sürgős szükségnek tartja a helyi viszonyoknak legmegfelelőbb formában s óhajtja, hogy az ez irányú munkálkodásról az egyházlátogatás alkalmával az esperes urak számot kérjenek és tevékenységre buzdítsanak.

A *Jancsó Lajos javaslataira* nézve csakugyan

Bódor János referálása után kimondatik, hogy a vándor predikátorok intézményes alkalmazását ugy a parochialis jog, mind a czélszerűség szempontjából kivánatosnak nem tartja — lévén arra gyakorlatilag elég út és mód a helybeli lelkipásztor kezében, ha szükségét látja, — ily irányú intézkedésre.

Predikácziós füzetes vállalat megindítása helyett czélravezetőbbnek látja a régi „Prédikátori Tár“ esetleges folytatását vagy még inkább és első sorban rövid predikáczióvázlat-szerű vallásos elmélkedések rovatának megindítását az Erd. Prot Lapban minek megindítását a lap szerkesztője mîndjárt kilátásba is helyezte.

Az *Egerházi* Lajos indítványa, *egyházkerületi papi temetkezési egyesület* alakítása iránt, *Péchy* Árpád brassói lelkész referálása után áttétetni határoztatott a Dr. Kádár János ig. tan. titkár huzgólkodása folytán megalakult „*Köszhasznu szövetkezet*“-hez, hogy alapos előtanulmány és szakszerü számitás után társadalmilag, s ha úgy tetszik — kizárólagosság, de minden esetre kötelezteetés nélkül — lehetőleg megvalósitsa.

Nagy fontosságú határozatot hozott, az Értekezlet a mult évben *Pozsonyban Szilassy* Aladár elnöklete alatt tartott belmissiói értekezlet által tervelt »*orsz. belmissziói egylet*« alakítása tárgyában. A tervelt egylet alapszabálytervezete a Főtiszt. püspöki hivatal útján vélemény nyilvánításra »Egyházkerületi értekezletünk«-höz is megküldetvén, miután nem volt elég idő az egyházmegyei értekezletek véleményének kikérésére, a közgyűlés *Nagy Károly* titkár részletes és beható ismertetése alapján erre nézve a következő határozatot hozta Az Erd. Ev Ref. Egyházkerületi Értekezlet „Országos belmissiói Egylet“ alakítását általánosan és elvileg szükségesnek nem tartja, mivel az egyházkerületi Értekezletek általában ugyane czélt szolgálják és pedig a kerületek autonom élete körén belül és tapasztalt szükségeinek megfelelően. A jelen tervezet alapján létesítendő egyesületet pedig épen veszedelmessé válhatónak is itéli, s tekintve azt, hogy tagsági feltételéül kivánt vallásos jellege által nagyon alkalmas arra, hogy a történelmileg kiképződött s államjogilag bevett vallás-felekez tek egyházainak keretét szétrombolja s a szekták bomlasztásának még inkább kiszolgáltassa: egyházunk hű fiai által támogathatónak nem illeti, sőt a maga részéről egy ilyen tervezet alapján létesülő egyesület belügyminiszteri engedélyezése ellen a magyarországi ref. egyház országos törvényei által biztosított egyházi jog védelme érdekében tiltakozásra hívná fel ref. egyházunk hivatalos őrállóit.

Az indítványok során elvettetett Csia Kálmán etédi lelkésznek az iránti előterjesztése, hogy az Értekezlet mozgalmat indítson egy, a konvent felügyelete alatt álló, s mind az öt egyházkerület egyházközségei által kötelezően megrendelendő heti egyházi lap érdekében; annál inkább pedig, mert minden kerületnek megvan a maga egyházi lapja, mely a kerület érdekeit szolgálni hivatott, a mi kerületünk lapja pedig épen legújabban a más kerületeket foglalkoztató eszmék ismertetésére „Lapszemlét“ indított meg, miáltal indítványnak egyetlen fontos mozzanata a szellemi közösség érdeke kielégítőleg szolgáltatik. — Nem találta még ez idő szerint elfogadhatónak a közgyülés Ignácz László kovásznai pap az iránti indítványát sem, hogy az adventi urvacsora osztás elhagyásával, illetőleg áthelyezésével az évenkénti reformácziói emlékünnepélyek Istentiszteletei urvacsora osztással kapcsoltassanak össze az egyházi élet konzervativizmusára való tekintettel. Ellenben szükségesnek ítélte egy olyan mozgalom megindítását, hogy a zsinat az évenkénti reformácziói emlékünnep napját hivatalos egyházi ünneppé emelje s államilag is ilyenül elismertesse.

Elhatároztatott továbbá, hogy a Dr. Gr Kuún Géza világi elnök megnyitó beszéde, vele együtt Dr. Bartók György püspök úr egyházi beszéde egy füzetben s külön más füzetben Kenessey Béla theol. igazgató felolvasása külön lenyomat képen, lehető olcsó áron terjesztendők, hogy népünk belőle híthüséget, felekezeti öntudatot merítsen. Sándor József orsz. képv vil. titkár indítványára elhatároztatott, hogy tekintettel arra, miszerint az Értekezlet választmánya nehezen, összehozható, kolozsvári tagokból egy öt-tagú direktorium alakíttassék a sürgősebb és nagyobb felelősséggel járó ügyek intézésére. Indítvány folytán kimondatik, hogy keresse meg az értekezlet boldogult egyházi elnöke és alelnöke özvegyét, hogy férjeik irodalmi hagyatékát, magyar prot. irodalmunk gazdagítására kiadni szíveskedjenek, mire nézve Értekezletünk elnöksége készséggel fog segédkezet nyujtani.

A tárgysorozat utolsó pontjaként nagy egyetértéssel, egyhangú választással megvállasztattak: ügyvivő egyházi elnökké: *Deésy Gyula* kolozs-kalotai esp. eddigi alelnök; alelnökké az udvarhely-megyei egyházi értekezlet ügybuzgó elnöke; *Bod Károly* koll. tanár: egyik jegyzőnek *Vajda Ferencz* szászlónai lelkész, pénztárnokká pedig *Zsigmond Ferencz* kolozsvári kántor hitoktató.

A gazdag tárgysorozatot aránylag igen rövid idő alatt, d. u. 1 órára kimerítettük. Lehet, hogy az idő rövidsége sokakat korlátozott elmondandóik előadásában; különben is ki tudna elég időt adni nekünk papoknak, tanároknak, hogy «*kifejtsük*» eszméinket, gondolatainkat?! Több száz emberből álló gyülekezetben, kiket sürget az idő, a kocsi és vasút, bizonyára senki. De lapunknak is több száz olvasója van, az időből is kitelik, hasábjainkat pedig, ha szükség lesz, meg is növeljük, hogy mindenki elmodhassa, ami közlendője van. A szó úgy is oly gyorsan repül, alig-alig köthetjük le, de az irás, melyet nyugodtan olvashatunk, mely felett csendesen el elmélkedhetünk, gondolatokat költ, eszméket ébreszt, lelket termékenyit s egyházi Értekezletünk hatásának eszközei közé, czéljai szolgálatára nem utolsó helyen van kijelölve a sajtó szolgálata is; közvélemény teremtésre, eszmék tisztázására pedig csaknem nélkülözhetetlen út. Annyi nemes eszmét pendítettünk meg — s mennyit vet fel még az élet! —: hát tárgyaljuk meg, ne csak barátságos körben szóval, hanem nagy nyilvánosság előtt a sajtóban is.

Érdemes világi elnökünknek üléseink bölcs vezetéséért az Értekezlet köszönetét Dr. Bartók György püspök úr fejezte ki ékes szavakkal, kinek viszont megjelenéséért s tanácskozásainkban való bölcs, irányító részvételéért, valamint az összes tagoknak megjelenésükért dr. gr. Kuun Géza elnök mondott köszönetet azon forró óhajtással zárva be Értekezletünk első közgyülését, hogy áldásos hatása terjedjen, hódítsa meg a szíveket, hogy ezáltal is épüljön az igazság, a szeretet, a béke: a Jézus Krisztus és az ő atyja országa.

Az értekezlet szükebb körű vezetősége s ezek tiszteletére meghívott illustris vendégek számára Hollaky Arthur Udvarhelymegye főispánja világi elnökünk és püspökünk kedves barátja adott ebédet, ki különben egész értekezletünk folyását a legérdeklődőb figyelemmel és állandó részvételével kisérte, megmutatva ezáltal is, hogy az igazi magyar nemzeti kulturát szolgáló intézményeknél a felekezeti különbségek nem szabad, hogy elválasszanak. Vele együtt állandó érdeklődő vendége volt értekezletünknek Bedő Albert ny. államtitkár unitárius főgondnok is.

A legkitűnőbb hangulatban folyt ebédnek d. u. 3 óra vetett véget: indulni kellett a vasuthoz. A vasuti állomásnál összegyült nagy közönség és kollegiumi ifjuság élénk óvácziókkal vett búcsút értekezletünk vezetőségétől: dr gr. Kuun Gézától és a szeretett Fő pásztortól.

(Értekezletünk egy feledhetlen epilogusáról jövő számunkban emlékezünk meg.)

Tudósító.

Egyházmegyei élet.

A görgényi egyházmegye egyházi értekezlete folyó évi május 28 án Beresztelkén díszes, intelligens nagy közönség részvételével tartotta meg ez évi rendes gyűlését

A gyűlés ünnepélyes istenit sztelettel kezdődött, mely alkalommal imát Pap Lajos dedrád-széplaki pap és szépen kidolgozott, hatásos egyházi beszédet Csekme Ferencz esperes mondott.

Istenitisztelet után az értekezleti gyűlést Lénárt József ügyvivő elnök tartalmas, korszerü beszéde nyitotta meg, mely nagy hatást gyakorolt a hallgató közönségre. A szokásos megalakulás után, a mult gyűlés jegyzőkönyve hitelesíttetvén, egyhangulag megválasztattak egyházmegyei egyházi értekezleti főjegyzőnek Benedek Árpád vajda-szentiváni pap, aljegyzőnek Makkai Kálmán tanító, egyházkerületi egyházi értekezleti képviselőnek ifj. Kis Lajos felfalusi pap.

A parochiális papi könyvtárak felállítása ügyében Pap Lajos véleményes javaslatát magáévá tette az értekezlet, mely szerint a tiszáinneni egyházkerület szabályrendeletének 8 első pontja változtatás nélkül, a 9-ik pont azon változtatással fogadtatott el, hogy az évi 10 korona könyv-beszerzési összegből 5 korona felett az illető egyházak szabadon rendelkezhessenek; a 10-ik pont azon változtatással, hogy a könyvtár ügyeit nem egy egyházkerületi bizottság, hanem állandóan a püspöki szék intézze.

Az Egerházi L.-féle »***Egyházkerületi papi temetkezési egylet***« felállítása ügyében Lénárt József javaslata, a Molnár Albert féle „***Egyházi életünk fejlesztése***“ című dolgozatban fölfejtettekre vonatkozólag ifj. Kis Lajos javaslata és a Váró Ferencz-féle »***Vallomások és kérdések***« című dolgozatra vonatkozólag Jánosi Béla javaslata egyhangulag elfogadtattak úgy, a mint egyházi hivatalos lapunk egyik előzetes számában már nyilvánosságra hozattak.

Lénárt József egy „***Egyházközségi tegyelmi szabályzatot***“ olvasott föl, melyet ő nagy körültekintéssel állított egybe s indokolt is meg igen helyes érvekkel. E szabályzat is elfogadtatott s érvényre emelés végett, mint illetékes fórumához, az egyházmegyei közgyűléshez áttétetik.

Értekezletünk kegyelettel emlékezett meg arról a nagy veszteségről, mely Molnár Albert theol. tanár s egyházkerületi egyházi értekezletünk buzgó ügyvivő elnökének korai, váratlan elhunytával érte anyaszentegyházunkat. Áldott emlékét értekezletünk jegyzőkönyvileg megörökítette s egy az özvegyéhez intézendő részvét irat szerkesztésével és elküldésével elnök és főjegyző megbizattak.

A jövő évi értekezleti gyűlés Görgény-Szentimrén fog megtartatni, melynek programmjáról elnök a maga hatáskörében gondoskodik.

Az értekezleti közgyűlés után a papi háznál gazdag terítékü és vidám hangulat között elköltött közebéd volt, melyen nem volt hiány pohárköszöntőkben sem. Ebéd után az állami iskola udvarán kezdetét vette a népbál s tartott nap lementéig, mely alkalommal az egyes tánczok közötti szüneteket a beresztelki ref egyházi dalárda szépen előadott négy szólamu énekei töltötték ki s a melynek lelkiismeretes, buzgó vezetéséért elismerés illeti Szegedi Sándor beresztelki ref kántort. Este 8 órakor kezdődőleg pedig a görgényvidéki tanítói daloskör tartotta meg változatos proggrammal hangversenyét s tánczestélyét, a mely minden tekintetben igen szépen sikerült. S különösen a legnagyobb elismeréssel adózunk Szász Mártonné sárpataki papnénak, ki ügyes szavalatával; Péter Antalné görgény-szentimrei tanítónénak, ki kellemes ének solójával aratott méltán kiérdemelt tapsokat és Felméri Sándornak, ki szavalatával s Kertész Józsefnek, ki monologjával nyujtott élvezetet a hallgatóságnak.

És ki kell emelnünk Jánosi Béla paptársunk felolvasását, ki — mint eddig is minden fellépésével — úgy most is megmutatta, hogy egyházmegyénknek olyan munkása, kire mindnyájan csak büszkék lehetünk.

TÁRCZA.

Régi nyomok.

Felolvastatott az erdélyi ev. ref. egyházkerületi Egyházi Értekezlet 1901. május 30-án Székely-Udvarhelyt tartott gyülésén.)

(Folytatás és vége.)

Az elkerülhetetlen felelősség alapja az isteni rendelés; mert „minden magistratus az ő Felsége bővölködő ingyen való jóakaratjáért állíttatott. Hogy Isten tégedet királyságra, fejedelemségre, hopmesterségre, tanács-uraságra, kapitányságra, praefectusságra, ispánságra s egyéb tisztre választott, nem azért lett, hogy ő felsége szükölködött volna nálad nélkül, avagy náladnál jobbat nem talált volna; hanem egyedül az ő bővelkedő irgalmasságából cselekedte, te veled inkább, mint mással és a mely véget te benned feltött, azt akarja te általad végben vinni. Engemet is, hogy az én Istenem erre a világ előtt alávaló, becstelen hivatalra, papi tisztre választott, nem azért cselekedte, mintha nálam nélkül szükölködött volna, vagy erre én nálamnál alkalmasabbat nem talált volna; hanem csak az ő egyedül való bővölködő irgalmasságából és a mely véget én bennem feltett, azt akarja végben vinni.“ (A szent Soltárok Resolutioja 437 l.)

Az isteni czéltudatnak ez érzése nélkül bizony egyetlen egy munkakörben sem lehet az embernek hatása és ereje.

Idézzem-e még e bámulatos erő mutogatására a CIX. zsoltár magyarázatából, a mikor a nép vezetőinek azt mondja, hogy „a szegény embert csak úgy tartyátok, mint az ebet, mint a szemetet, a gazt megutályátok.“ — — „Azt gondoljátok ti, hogy a kit rabságra, tömlöczre vettettek, vasban verettek, megcsapattok, hogy ti néktek féltében nem mér szólani, az Isten előtt is nem mér? — — — Tugyátok meg, ha maga rabságban, vasban van is, szabadon jár a lelke s imádsága Isten előtt, ha előttetek nem szól is a nyelve, szól Isten előtt a lelke.“ (622. l) Avagy rámutassak-e arra a hatalmas beszédre, a melyben a Gilányi testamentumának érvényesítését követeli az özvegygyel, Apafinak az édes testvérével szemben és bizonyítgassam e belőle egyfelől a benne megnyilatkozó felelősség érzetet, másfelől, hogy micsoda komoly és igazán hívő kor lehetett az, a mikor a legfőbb argumentum ez lehetett: „ki prédikál, orál, ritmizál, énekel neki“, — ki temeti el? ! (Sm Szt. Polik. 125. l.)

Az emberekre, a társadalomra, a közszellem alakítására csak annak az egyháznak lehet döntő befolyása, a melyben erős a hittani tudat, a dogmatikai meggyőződés; a melynek a kijelentés valóban igazság és a mely ez igazságnak megfelelőleg kivánja alakítani az erkölcsi életet, abból vonja le a gyakorlati következtetéseket. Az az egyház képes csak rányomni a társadalomra a maga bélyegét, a melyik feltétlenül és minden kételkedés nélkül, szent hittel meg van gyö-

ződve arról, hogy a Krisztus evangeliuma Istennek ereje minden hivőnek üdvösségére. A keresztyén nagy alapvető igazságokat nem lehet büntetlenül elpárologtatni, elszellemesíteni és az evangeliumi felséges üdvtényeket nem lehet kártvallás nélkül üres historiákká, avagy épen regékké, vagy mythosokká leszűrni.

A régi nyomok között nagyon sokat találtam, a melyekre mind a keresztyénség legsarkalatosabb igazságai vannak felvésve. Prédikátoraink a legszentebb meggyőződéssel hirdetik ez igazságokat erős hittudattal és vésik be koruk társadalmába, a köztudatba s vetik azokat az egész élet fundamentumául. A templomi kathedráról az Istennek nagyságos csodadolgait akarják az emberek hallani s az isteni titkokra kívánnak feleletet nyerni és nem üres moralis fejtegetéseket venni.

Ime Gelei Katona István, a ki egyike volt a leghatalmasabb gyakorlati administráló püspökeinknek, a Váltság titkában az első részben 29 predikációban szól »A Krisztusnak megtestesüléséről«, a második részben »Christusnak születéséről« 20 beszédben, a harmadik részben pedig „kis-karácsony ünnepére alkalmaztatott" 2 predikációban a Jézus nevéről, míg a »függelékek«-ben 11 beszéd szól „az életnek az új esztendőben való megújíttatásáról", 4 beszédben a böjtölésről, 3-ban „a segítségre hívó imádkozásról" és 4-ben „A Christus szinének általformáltatásáról", hogy végül a Krisztus névről és a Krisztust Jeruzsálembe „békiséró seregeknek ő hozzája mutattatott három ditséretre és követésre méltó kegyes cselekedeteiről" prédikáljon. A mint a „Jóakaró olvasóhoz" intézett előszavában a prédikálás elveit kifejti, a többek között hangsúlyozza, hogy „nemcsak olyan szárazon kell a hallgatókat inteni, hanem ugyan meg kell őket lelkek ismeretiben dobbantani és minden magok mentegetésit megelőzni s magokval kell magokat megsententiáztatni" etc. És ugyanez a Gelei Katona írja meg a Titkok Titkát és ír 5 predikációt magáról az újjászületésről, Jézusnak a Nikodemussal folytatott beszélgetését vévén alapigéül. (Praeconii Evangelici Tomus Secundus. 1640. Albae Juliae). Egy egész nagy cyclus a keresztyén élet alapvető követelményéről. Micsoda erő lehetett az, a mely — mint maga mondja — minden héten háromszor, négyszer, az ünnepeken pedig hatszor-hétszer prédikált „nem lévén Istenen kivül senki segédem" (Váltság Titka 92 – 93)!

Régi, szúette sárgás barna lapokról szól erős hittel és tesz bizonyságot a Krisztusról és az ő evangeliumáról Szatmár-Némethi Mihály 832 lapos müvében „A négy evangelisták szerint való Dominica"-ban, „avagy az Úr Jézus Christustúl praedikáltatott és ő Felségéről irattatott historiáknak, régen vasárnapokra rendeltetett evangeliomi leczkéknek praedikatiokban való magyarázattyá"-ban (1675. Kolosvaratt). „A praedikállásnak vége ellen vagyon" — mondja, — a kik »nem az együgyü hallgatók épületit, hanem a magok csudáltatását tészik fel.« — — — »Az egész Szent Irás szükséges az Isten hiveinek tökéletességekre«, mert abban „az idvességnek titkai és az hitnek minden ágazati fundámentomosképpen béfoglaltatnak." Azután »stylo simplici, theoretico practice" feldolgozza az Isten népének épületire az egész Kátét (Dominica Catechetica. Sive Conciones Catecheticae, secundum Catechesin Palatinatam (in Ecclesiis Reformatis receptam) in Dominicis distributam etc. 1677. Claudiopoli).

Vagy itt fekszik előttem Medgyesi Pálnak a „Szent Atyák öröme» czimű munkája 1640-ből harczias hangjával, hatalmas bizonyítékaival, Vásárhelyi Dániel monostori főjezsuitát támadó és czáfoló, nemcsak, de összemorzsoló erejével.

Ezzel a Vásárhelyi Dániellel szemben védi a maga hitének igazságát Lorántfi Zsuzsánna is, hogy a református vallás 45 hitágazatát igazolja, állitja össze maga a fejedelemasszony „Moses és Propheták" czimű munkáját (1641) „győzhetetlen igazságtételek" gyanánt, a melyről Medgyesi azt mondja: »hogy is félejthetném Nagyságodnak ama drága szép virágszálait, melyeket figyelmetes olvasása közben szedegetett Nagod az Sz. Léleknek idvesseg illatu gyönyörüséges virág-kertében és immár az Hitnek ágazati szerént elrendeltetett Nagod.« A Sz. Lélek e virág-kertében „méh módon" való foglalatosságból állhatott elő az a hit, a melylyel az összeszedegetett s az iródeák által leirt „idvességes szép virágokat" maga kezével igy subscibálta: »Ebben a hű Pásztoromban helyhezhettem minden boldogságomat és az Sz. Pállal mondom, életemben és halálomban nyereségem a Christus. Kegyelmed azért (t. i Vásárhelyi D) bizonyétsa meg, vagy hogy nem jó úton vagyunk, vagy hogy nem ezen vagyunk. Kegyelmed penig ne is fáraszsza magát az Páterek irásával, hanem az Sz Irásból bizonyétson, mert mi a mi útunkat onnét mutatjuk meg melyben, a mint Kegyelmed is megvallá, elégségeskéпen megmagyarázta az Christus és az Apostolok a mi szükséges volt az idvességre."

Nézegetem Melotai Nyilas István »Speculum Trinitatios«-át (1622) s bámulom nem a készültséget, hanem azt az erőt, azt a hítbeli bizonyosságot, a melylyel védi hitünk ágazatait s a melylyel megalkotja egységes, igazi keresztyén világnézletét.

Vagy elmélyedek — — —. Nem; nem megyek tovább, hiszen nem az egyházi irodalomtörténet megismertetése most a feladatom. Csak épen egy néhány hatalmas szirtre akartam rámutatni, a mely az idők árjából kiemelkedve, megmaradva, jelzi az útat, a melyen virágzó, fényes egyházi életünk gyönyörüséges viszonyai közül kijöttünk. Csak egy-két negyedórára azok közzé akartam visszamenni, a kik »másszor voltak«, hogy a mit »megvon az élet, adják meg a holtak.« Bizony, hol voltunk?!

A hová jutottunk?! kérdésre nem kivánok már felelni. Kiki feleljen legjobb lelkiismerete szerint.

Az »Ocskay brigadéros«-ban a labanczczá lett kurucz Szőrényitől Ocskay azt kérdi, mikor megtudja, hogy az előbb győzhetetlen Ócskay-huszárokat egyszerü botokkal és baltákkal felfegyverzett tótok szétvérték: „Mi történt veled? A karod nem a régi már? a kardod nem a régi?" s erre Szörényi azt feleli: „a karunk a régi, a kardunk is. De a szivünk nem a régi már!"

Az Urnak Szent Lelke szálljon alá zúgó szélben s kettős tüzes nyelvekben, hogy legyen megint szivünk is a régi!

Kenessey Béla

Értesitès.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület internátussal kapcsolatos „Szeretetházába“ az 1901—1902. tanévre felvétetnek az erdélyi ev. ref. egyházkerületből ev. ref. lelkészek és gymn. tanárok 10 évet betöltött s legalább 4 elemi osztályt elvégzett leány árvái, a félárvák 100, az egész árvák 150 korona évi nyugdíj járulékuk befizetésének kötelezettsége mellett ; ugyancsak az erdélyi ev ref. egyh. kerületből ev. ref. lelkészek és gymn. tanárok leányai évi 240 korona s végül más szülők leányai az ország bármely részéből évi 400 korona teljes ellátási dijért.

Az árvák folyamodásukhoz mellékelni tartoznak: keresztlevelüket, iskolai, orvosi, ujraoltási bizonyítványaikat, a családi értesítőt (kimutatást) s végül elhalt szülőik halálozási bizonyítványát; a fizető növendékek keresztlevelöket, iskolai, orvosi és ujraoltási bizonyítványukat. Az árvák kérvénye és mellékletei árvaügyben bélyegmentesek. Az árvák folyamodásukat az illetékes esperesi hivatal utján, a fizető növendékek közvetlenül a „Szeretetház intéző bizottságához“ czimezve *Horváth János igazgató* kezéhez (*Ferencz József ut 55-ik szám. folyó évi augusztus hó 1 ig* adhatják be.

Az intézetben alkalmazott okleveles tanítónő a zongorából, német és franczia nyelvből magán órákat ad. Zongora magán órák díja havonként 6 korona franczia nyelv 6 korona, német nyelv 4 korona. A magán órák díja havonként, az ellátási díj negyedévenként és pedig szeptember hó első felében, november hó 10-én, január hó 25-én és április hó 10-én előre fizetendő.

A fent jelzett ellátási díjon felül orvosi gyógy kezelés, (gyógyszer nem) fölszerelési díj stb. egész tanévre 20 korona, mely összeg a tanév elején előre fizetendő.

Az árva növendékek tartoznak magukkal hozni legalább 8 inget, 2 lábravalót (bugyi), 2 háló kabátot, 2 téli, 2 nyári alsó szoknyát, 10 zsebkendőt, 4 pár harisnyát, 2 pár czipőt (1 pár új legyen), 3 kötényt, 1 téli és 1 nyári kalapot, 1 őszi és 1 téli felöltőt, 2 rend öltözet nyári, 2 rend téli ruhát.

A fizető növendékek magukkal hozandó ruha, ágynemüi és egyéb tárgyai a következők:

6 ing, 4 lábravaló, 3 háló kabát, 2 barchent és 2 nyári alsó szoknya (fehér), 12 drb zsebkendő, 6 pár harisnya, 2 tarka alsó szonya (1 téli, 1 nyári), 3 asztalkendő (fehér), 4 törölköző. 1 fekete szőr és 3 karton, 2 fehér kötény, 2 pohártörlő, 2 mosdótál törlő, 3 fejre való kendő, 1 szennyesruhazsák Ágynemü : 1 matrácz, 1 tollpárna, 1 paplan. A párnára és paplanra 3 huzat, 3 alsó lepedő, 2 pár bőrczipő (1 nyári, 1 téli) 1 pár papucs, 1 pár sárczipő, 1 napernyő, és 1 eső ernyő, 1 téli nagy kendő, 1 téli felöltő és kalap, 1 nyári vagy tavaszi felöltő és kalap, 1 szövet ünneplő ruha, 2 nyári mosó ruha, 2 iskolai szövet ruha, 1—1 pár téli és nyári kesztyű (a nyári ruhák husvétkor is hozhatók); fog-, haj-, ruha- és czipő-kefe; bontó és sürű fésü, fésü tisztító kefe; fogszappan vagy por és mozsdó szappan; 2 üveg pohár, 1 pár evő eszköz, 1 evő kanál, 1 kávés kanál, melyek az illető monogrammjával ellátva legyenek, valamint a pohár is ; 1 szappantartó ; gyűszű, varró- és gombostű, kapocs, fekete és fehér varró czérna. A ruhanemű és egyéb tárgy a tulajdonosnak egészen kiirt nevével legyen megjegyezve és darabonként számozva A jegyzés jegyző tintával történjék. Ezen tárgyak a belépéskor jegyzék szerint átvétetnek az intézetben.

Egyebekben felvilágosítással az intézet igazgatója készséggel szolgál, megfelelő posta bélyeg ellenében.

Lapszemle.

A „*Debreczeni Protestáns Lap*“-ban Dr. *Kőrösi* Kálmán folytatólag fejtegeti, hogy a parokhialis körökre osztással intenzivebb egyházi munkásságnak kell indulnia. Egész ref. egyházunk a lelkészek részéről a pástoralis gondviselést nélkülözi leginkább. Több a predikáczió, mint a cselekedet. Pedig a világiak ez által nyerhetők meg az egyházi életnek. A prot. egyetemes papság elvének nem a laikus predikálásban, hanem a munkában kell érvényesülnie. A debreczeni kath egyházban ez inkább érvényesül, mint a reformátusban S ezen változtatni csak a hivőkre gyakorolt személyes ráhatással lehet; azután meg azzal, ha az egyházból számüzzük a politikát, mely szétválaszt, elkeserít s szolgáljuk egyedül az egyház magasabb rendű vallás-erkölcsi czéljait. A parokhiákra osztás ezen is segítene.

A „*Dunántuli Prot. Lap*“ vezető czikke az »Alkotmány«-nyal polemizál, Bubics kassai kath. püspöknek az ottani jogakadémián tartott jubileumi beszéde felett, hogy az liberális volt e vagy reakcionárius? — *Balla* Dezső a *zsinati törvény reviziójáról* szóló értekezését fejezi be. A lelkészválasztásról, lelkészi minősítésről szóló törvényeket egészen helyesli, de idején valónak tartaná, ha már valahogy a terménybeli adózást meg lehetne szüntetni. Általában az egyházi adózás reformját sürgeti — (A zsinati törvények revíziójához nagy ideje volna, hogy a mi egyházkerületünk papsága is hozzászóljon, hiszen úton-útfelen halljuk ellene a panaszt, de rá kellene mutatni a javitás módjára is.)

A „*Sárospataki Lapok*“ vezető czikke az *egyetemes prot. theol. fakultás* kérdéséről szól. Megvalósításában a prot. önkormányzat csorbítását látja, a mely még a felekezetek egyenjoguságát sem viszi közelebb a valósághoz. Erre különben is más téren kellene törekedni. Hogy tudományosabb papok neveltetnének? — nagy kérdés. De lelkesebb, hitben erősebb bizonyára nem. Pedig ma erre van a legnagyobb szükség. A prot. testvérfelekezetek uniója pedig nálunk még csak álom s különösen a dogmatikai szempontok akadályozzák.

A „*Magyar Szó*“ jun. 18-iki száma vezérczikkében a szerkesztőség erősen megszívlelendő dolgot emleget. A küszöbön levő választások alkalmából arra hivja fel minden protestáns magyar embernek a figyelmét, hogy jó volna a jelölt uraktól megkérdezni álláspontjukat az 1848. XX. tcz. végrehajtása tekintetében Mert a felekezeti egyenjoguság csak irott malaszt, megvalósítva nincs, a mint azt példákkal is kimutatja. És ez nemcsak felekezeti, hanem alkotmányséreleu is.

Ez által nem törvénymásítást követelnek a protestánsok, hanem csak a törvény életbeléptetését, nem reviziót, hanem törvényvégrehajtást.

Ezt a jelszót szeretné bevinni a választásokba, miért is egy csomó kérdést intéz az olvasókhoz, hogy a jogsérelem ügyében adatokat szerezzen.

Barabás Endre a romániai magyar esperességről ir s ezzel kapcsolatban a romániai egyház súlyos helyzetére hivja fel a figyelmet éppen abból az alkalomból, hogy az esperesi állás betöltés alatt. Nagy súlyt helyez arra, hogy kivel töltetik be. Hogy pedig arravaló embert kapjanak, arra szükséges a fizetés javítása, mert az eddigi viszonyok mellett megélni nem lehet. Javítsák pedig a fizetést az egyház, az erdélyi egyházkerület és az állam, ez utóbbi azért, mert nemcsak a ref. egyháznak, hanem a magyarságnak is nagy szolgálatot tesz ott a ref. lelkész.

A „*Prot. Egyh. és Isk. Lap*“ 24. sz.-ban értékes czikksorozatot folytat *Benke* István s.-szentgyörgyi ref. tanár *a tanárkörök működéséről a középiskolai uj tanterv életbeléptetése óta.* Benke István tanügypolitikánk és tanügyi mozgalmaink állandó szemmeltartásában és ismertetésében egyedülálló munkát végez az összes magyarországi ref. tanárok között. Vajha tanáraink közül többen is vállalkoznának ilyen munkára. Tanügyünk fejlődése éppen református szempontból nagyon is rászorul a szemmeltartásra. Ilyen irányu czikkeknek lapunk is készséggel nyitja meg hasábjait. — *Hamur* István »*Tetemre hivás a belmissió kérdésében*«.

czímen a »Sárospataki Lapok« azon támadására reflektál, mely a b.-pesti theol. tanári kar papnevelése ellen irányul. Belmissiói működését czéltévesztettnek mondja. Pietizmus helyett szerinte a régi tiszta kálvinista kegyességet kellene tanítni. Helyteleníti az egész nevelési rendszert. Ezt a vádat utasítja vissza Hamar István. Nem lehet egyes hibákért az egész rendszert, általános hibáért pedig csak egy nevelési faktort hibáztatni. Speczialiter a papnevelésnél nemcsak a theologia felelős, hanem a megelőző iskolák és az azutáni környezet is.

Megtámadja még a „S. L.« a lap által és nehány b.-pesti theol. tanár által támogatott belmissiót. Erre nem reflektál Hamar. Azt mondja, hogyha czikkíró helyteleniti és jobbat tud annál: lássuk! De ne papiron, hanem buzgó munkában

Különfélék.

30 és 40 éves találkozó. A nagyenyedi Bethlen collegium 1861-ben és 1871-ben érett növendékei a nevezett évek julius havának második napján távoztak az érettségi bizonyítvánnyal kezökben, hogy pályát válaszszanak s azután felvegyék azt a sokszor terhes, sokszor gyönyörüséges igát, melyet a nemzet, haza és emberi társadalom javának, fokozatos haladásának munkálásában a legnemesebb kötelességek tudatával hordozunk erőnk fogytáig, nem egyszer utolsó leheletünkig. Azóta egyik osztálynak sem volt tervszerű találkozása. Csak a véletlen vetette a rég elvált társakat egymás útjába. Ilyen véletlen találkozások alkalmával, vagy levélben nyilvánitott óhajtások útján határoztuk el a találkozást idei julius 2-ik napjára az anyaintézet kebelén. Mi alúlírottak, a kik a találkozó előkészítését magunkra vállaltuk, levélben is értesítettük társainkat az összejövetel czéljáról, idejéről és helyéről. Most az értesítést, illetőleg közös óhajtás szülte megállapodást ez úton is közöljük mindazokkal, a kiket illet. Sziveskedjenek válaszukat, a kik még hátra vannak, hozzánk minél előbb elküldeni. Egyben felszólítjuk azokat is, a kik ezen osztályok tagjai voltak, de előbb elszakadtak, vagy máshol tették le az érettségi vizsgálatot: nyilatkozzanak, hogy meg akarják-e osztani a találkozás örömeit azokkal, a kikkel tanulói koruk legtöbb évét töltötték. A válaszokat és nyilatkozatokat f. hó 26-ik napjáig mindenesetre elvárjuk. A programm legjelentősebb pontja lesz a beszámolás a 40, illetőleg 30 évi sáfárkodás eredményével és ennek emlékíratba foglalása, megörökítése mind magunk, mind az intézet számára. Irja hát le minden társunk a 40, azaz 30 év történetét röviden, nagy vonásokban és hozza magával. Egyebeket közösen fogunk megbeszélni a találkozó előestélyén. A 40 év nevében, *Elekes Károly*, a 30 év nevében *Fogarasi Albert*, collegiumi tanárok.

A kongrua-utalványozás szabályzatát Wlassics miniszter május 29-éről megküldte a kerületeknek. A 12 pontból álló szabályzatot a Mélt. Ig. Tanács saját utasításával kiegészítve hivatalosan közre fogja adni, azért most közlését mellőzzük.

A kolozsvári ev. ref. egyházközség f. hó 16-án tartotta meg az új szervezeti szabályzat szerint alakuló közgyűlését. Megválasztatott pénztárnoknak: Tömösváry Miklós, gazda-gondnoknak: Kilyén Sándor, számadó gondnoknak: Nagy Pál. A presbyterium szintén e gyűlésen választatott meg. Igen sajnáljuk, hogy a presbyterek közül, — kiknek számok 60 — ki tudtak manipulálni egy-két igazán lelkes, az egyház érdekeit szivén viselő férfiút.

Kongrua irodalom. Valóságos irodalommá növekszik fel az a sok panasz, mit a kongruás lelkészek a „Magyar Szó“ „Prot ügyek“ rovatában összehordanak. Közelebbi számában »Egy másik kongruás lelkész« helyén valónak találja épen az erd. egyházkerületet tüntetni fel olyannak, mintha a kongrua kiosztás itt volna a legnagyobb rendetlenségben, a hol a kongrua kezelésében odáig mennek, hogy még a hivatalos lap árát is, melyet az egyház tartoznék fizetni, a lelkész kongruájából vonják le. Biztosíthatjuk az »Egy másik kongruás lelkészt«, hogy nagyobb lelkiismeretességgel, gyorsaságra való törekvéssel s a kongruás lelkészek méltányos igényei kielégítésével sehol sem kezelhetik a kongrua ügyet, mint az erd. kerületben. Ha véletlenül nincsen tudomása róla, elárulhatjuk, hogy püspökünk – s bizonyára nem a maga érdekében! — heteket töltött fenn Budapesten, személyesen tárgyalva miniszterrel, tanácsossal, előadóval s levelezve direkt és indirekt úton saját jogos érdekeiket is megvédni nem tudó lelkészeivel, hogy állami kiegészitésük méltányos és igazságos megállapítását biztosítsa. Ő úgy tartotta, hogy ez ha nem is betüszerinti, de lelkiismeretbeli kötelessége volt. Sőt többet is tett. Az egyházkerület vezetőségével egyetértve, kiosztotta az első évi kongruát még akkor, mikor az végleg megállapitva még távolról sem volt s így magára vallalta az el és leszámolások összes bonyadalmait és felelősségét — papjai érdekében. Sőt nem egy eset volt, hogy a nyugták utólagos bevárása mellett is kiadatta a megszorult lelkésznek kongruáját s az ő feje főtt, míg hetek mulva be tudta szerezni a nyugtát. Ha az »Egy másik kongruás lelkész« és társai bár betüszerinti kötelességeiket tejjesítenék s mint a presbyteriumok elnökei intézkednének azon hivatalos lap árának az egyházközség pénztárából való beküldése iránt, a mely lap járatásával az egyházközség őket menti fel a hivatalos körrendeletek lemásolásától stb: akkor bizonyára nem kellene, hogy hivatali mulasztásuk következményeitől saját akaratukon kivül, de javukra, ilyen módon mentessenek meg. Aztán, ha kongruája késedelméről felvilágosítást óhajtott volna, bizonyára előbb megkapta volna az Erd. Egyh. ker. Ig. tanácsától mint a „Magyar Szó“ szerszerkesztőségétől. És vádolni kellő alap nélkül hol azt a minisztert, aki *ezt* a kérdést teljes méltányossággal kezelte és azt a kerületi vezetőséget, mely igazi lelkiismeretességet csinál ez ügy intézéséből, nem válik dicséretére sem a „Magyar Szó“-nak, sem a Kongruás lelkésznek.

A sz.-somlyói papválasztás epilogusa. Szenzációs ugyan, — mert nálunk az efféle ritka jelenség — de nem botrány. Barabás Samu láposi és Incze Lajos n.-borosnyói papok állottak egymással szemben. Incze győzött. Barabás pedig — egy szép nyilt levelet intézett a somlyóiakhoz, a melyben gyermekkori barátja, Incze tehetségét és kiválóságát elismerve gratulál a somlyóiaknak és kéri párthiveit, hogy a mint az ő lelkében nem maradt semmi keserüség, fogadják szivesen Inczét és legyenek mindig megelégedve egymással. Ez derék; ez papi; ez követésre méltó. Gratulálunk!

Auszüge aus der von den Päpsten Pius IX. und Leo XIII. für die römisch catholische Kirche sanktionirten Moraltheologie des Heiligen dr. Alphonsus Mária de Ligouri. Von ***Grassmann***. — E czímet oly röpirat viseli homlokán, a mely Németországban 2 év alatt 99 kiadást ért meg. Olyan munka ez, a melyben az erkölcsi bűnök és ocsmányságok apróra leírvák, és a gyónás alkalmával szabály szerint felteendő szörnyűséges kérdések felsorolvák. S ez az, amit

a róm. kath. egyházban moraltheologiának neveznek. Ilyen szellemben és ezen kézikönyv alapján tanítják a katholikus papokat a szeminariumokban és az egye temeken, ezen iratokat kell a lelkésznövendéknek naponként tanulmányozni s azokból a szeméremsértó kérdéseket könyvnélkül betanulni. Pedig ezeknek a kérdéseknek tartalma annyira keresztyénellenes, erkölcstelen és alávaló, hogy azt a laikust, aki egy nőhöz ilyen kérdéseket merészelne intézni, minden társaság ból kidobnák s szigorúan megbűntetnék E munkára még visszatérünk !

Bukaresti hir. A bnkaresti ev. ref. egyház tanítóul egyhangulag *Kertész István* szász régeni tanítót hivta meg. A legszerencsésebb választás és megnyugtató dolog a *Kertész* Bukarestbe menetele, ki Szász-Régenben is erős magyarságával, heti lapjával is szolgálta a magyarságot E törekvések viszik elszakadt magyar hazánkfiai közzé is. Isten áldja meg törekvését, munkáját — sikerrel

Felhivás az „Erd. Prot. Lap" árának beküldésére. *— Lapunk e számához czimzett postautalványokat csatoltunk. Szives tisztelettel kérjük a presbyteriumok elnökeit, hogy a lap 1901. évi árát — mely a szabályzat szerint az első félév alatt befizetendő —* ***sürgősen*** *beküldetni sziveskedjenek. A lap anyagi ügyei, a kiadó változása folytán, még elszámolás alatt állanak s igy azon kellemetlen helyzetben vagyunk, hogy a II. negyedévi nyomdai számlát sem tudjuk fizetni.*

Felhivásunk természetesen csak a ***hátrálékosoknak*** *szól.*

A kiadóhivatal.

Hivatalos rész.

857—1901. PÁLYÁZAT

Az erdélyi ev. ref egyházkerületben a szilágyszolnoki egyházmegyébe kebelezett *szeéri orgonista-kántor-tanitói* állomásra pályázat hirdettetik.

Javadalom új. megfelelő lakás, melléképületekkel és kerttel. Tanítói javadalom: 600 korona készpénz, évnegyedes előleges részletekben. Kántori javadalom 140 korona készpénz havonként előre fizetve, 2 hold 450 □ öl szántó, 890 □ öl kert, 1 hold 200 □ öl temetői gyümölcsös haszonélvezete és stóla öt évi átlag szerint 25 korona.

Kötelességek: a törvényben előirt kántori és tanítói teendők lelkiismeretes végzése, egyházi jegyzőkönyvek vezetése s a canonicus órákon a lelkész helyettesítése.

Pályázati határidő 1901. julius 18.

A pályázati kervények nagytiszt. Viski Pál espe res úrhoz küldendők Zoványra (Szilágy m.)

Kolozsvárt, 1901. junius hó 17-én.

Dr. Bartók György,
ev. ref. püspök.

900—1901. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a kolozskalotai egyházmegyébe kebelezett *jákótelki énekvezér-tanitói* állomásra pályázat nyittatik

Javadalom: jó lakás kerttel, gazdasági épületekkel, 580 kor. államsegély, az egyh. község tagjaitól 240 kor. ért. jövedelem, részint terményben, can. porczióban, részint készpénzben.

Pályázati határidő 1901. julius 15. Folyamodványok nt. Deési Gyula esp. afiához küldendők Gyaluba.

Kolozsvártt, 1901. junius 19-én.

Dr. Bartók György,
erdélyi ev. ref. püspök.

835—1901. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev ref. egyházkerületben az udvarhelyi egyházmegyébe kebelezett *nagy-buni* egyházközség *énekvezér tanitói* állomására ezennel pályázat nyittatik.

Évi javadalom: lakáson és kertilletményen kivül 170 kor. értékü kepe és kanonika porczió haszonélvezete, készpénz 292 kor., államsegély 422 kor. Összesen 884 kor.

Pályázati hataridő 1901. julius hó 14-e. Folyamodványok nt. Menyhárt András esperes aahoz küldendők Kecsethe, u. p. Sz.-Udvarhely

Kolozsvártt, 1901 junius hó 17-én

Dr. Bartók György,
erd. ev. ref. püspök.

841—1901. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a kolozskalotai egyházmegyébe kebelezett *sárvásári* leány egyházközség *kántor tanitói* állására pályázat nyittatik.

Javadalom lakás kerttel, gazdasági épülettel és 800 kor értékü fizetés. melyből államsegély 578 kor. a többi a hivektől járandó kepe, tandij és can. porczió értéke.

Pályázati határidő 1901. julius hó 14-e Folyamodványok nt Deési Gyula esperes afiához küldendők Gyaluba.

Kolozsvártt, 1901. junius hó 17-én

Dr. Bartók György.
erdélyi ev ref. püspök

40—1901. FELHIVÁS.

Széki egyházmegye tiszteletes lelkész és sz. gondnok aait tisztelettel kérem fel: sziveskedjenek egyházközségeik részéről, a központi összes fizetendőket, junius hó 30-ig hozzám befizetni. Ez időn túl, a hátralékosok névjegyzékét felhajtatás czéljából, átteszem a nagytiszteletü esperes urhoz.

Bethlen, 1901. junius 15. *Gyárfás Albert,*
egyhm körpénztárnok.

PÁLYÁZAT

A *hajdúnánási* hat osztályu ev ref. gymnasiumban *egy görög latin rendes tanári tanszékre* pályázat hirdettetik. Pályázhatnak olyan ev. ref. vallású egyének, kiknek a görög latin nyelvből középiskolai tanári képesítésük van.

A tanszék évi javadalmazása 2400 korona alapfizetés, mely idővel 3200 koronára emelkedhetik, 400 korona lakbér és az államsegélyből öt évenként, öt izben 200 korona korpótlék

A megválasztott tanár az országos tanári nyugdíjintézetnek jogos és kötelezett tagja.

Ha okleveles pályázók nem lennének. a tanszék helyettes tanárral fog betölteini, a kinek összes évi javadalma 1800 korona, ha azonban időközben oklevelet szerez, azonnal a rendes tanári fizetés élvezetébe lép

Azon okleveles pályázók, a kik a tornatanításra is képesítve vannak. esetleg a tornát tanítani fogják, a miért külön díjazásban részesülnek.

A születést, képesítést, netalán eddigi szolgálatot, hadkötelezettségi és egészségi állapotot feltüntető okmányokkal kellőleg felszerelt pályázati kérvények *f. évi julius 5-ig* a hajdúnánási ev. ref egyháztanácshoz küldendők be.

A megválasztott tanár tanszékét f. évi szept. 1-én tartozik elfoglalni.

Hajdúnánás, 1901. junius 12-én

Kállay Imre, főgondnok. *Benkő Lajos,* ev. ref. lelkész-elnök.

PÁLYÁZAT

a békés-bánáti egyházmegyébe kebelezett *szeghalmi* egyházban szervezett *segéd lelkészi* állásra.

Fizetés 1. Készpénz: négyszáznyolczvan korona az egyház pénztárából, évnegyedenként vagy havonként *előre* fizetve. 2. A lelkészi lakon egy ujonnan épitett csinos szoba bebutorozva, fűtéssel és világitással. 3. A lelkésznél — mosáson és ágynemün kivül — *teljes ellátás.*

Az állomás 1901. év szeptember 1-én foglalandó el. Pályázók augusztus 1-ig jelentkezhetnek alúlírott lelkészi hivatalnál

Szeghalom, 1901. junius hó 12 én. *Técsy József,*
ev ref. lelkész.

NYOMATOTT GOMBOS FERENCZ KÖNYVNYOMDÁJÁBAN, KOLOZSVÁRT.

IV. Évfolyam. 26. szám. Kolozsvárt, 1901. Junius 27.

ERDÉLYI
PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, theol. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 2. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre. 12 kor.
félévre 6 kor,

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Figyelemreméltó symptoma

Lapunk mult száma egy czikket hozott *Barabás* Endre tollából „Istentiszteletünk magyar jellege“ czímmel. E czikket tartjuk igen érdekes és figyelemreméltó symptomának. Ebben látjuk jelentőségét, ezért adtuk kész örömmel közre, mert hiszen — alig kell mondanunk, — hogy tartalmával nem érthettünk mindenben egyet. Nem, mintha czikke a »tudatlanság bélyegét« hordozná magán, — a mint szerénységét túlerősen ő maga kifejezi, hanem mert a »laikusság bélyegét« hordozza magán. Ám nekünk most ez esetben épen »laikussága« teszi érdekessé, melynek értékét még növeli az, hogy „egyháza iránti meleg szeretete sugalta.

Mit árul el a czikke? Mi benne az az érdekes symptoma? Azt, a mit gondolkozó, a jelenségeket megfigyelni képes papi körökben is régen elismernek, t. i. hogy ***igehirdetésünknek nincs meg a kellő vonzereje és hatása népünkre.*** A müvelt elem egy jó része „unalmas lámentálás“-nak nevezi predikáczióink nagy részét, melyet hallgatni nem érdemes; a köznép pedig a templomban tanusitott „csendes szunyokálásával“ bizonyítja, hogy a pap beszéde érdeklődését felkölteni, figyelmét lekötni nem képes. Az embereket nem az Ur háza és igéje utáni szomjuhozás gyüjti a templomba, hanem egyszerüen a megszokás vagy még inkább valami pápistás érdemkeresés és jutalomvágy vagy büntetéstől való félelem.

Hogy igehirdetésünkben nincs meg a kellő vonzó- és hatóerő, ezt papságunk is hol öntudatosan, hol öntudatlanul érzi. Ezen akar segíteni a legtöbb, midőn a *tartalmi* hiányokat formai és előadásbeli előnyökkel igyekszik elfedezni. Innen a predikáczióban a sok frázis, virág, nagy mondás, az előadásban a súlyt adni akaró páthosz és sokszor a visszatetszésig sok és élénk gesztus, mely predikáczióinkat és szónokaink igen nagy részét oly nagyon — de nem valami előnyösen — jellemzi.

Barabás Endre mikor igehirdetésünk reformját sürgeti elárulja, hogy nincsen megelégedve vele. Egy világi ember szájából nagy és megszivlelendő figyelmeztetés ez, melyet annál nagyobb köszönettel kell fogadnunk, mert társai sok, nagyon-nagyon sok számmal vannak. Czikkének egyfelől ez adja meg jelentőségét. Különös értéket pedig az kölcsönöz neki, hogy a hibát, vagy a hiányt a *tartalomban* találja. És jól jegyezzük meg: világi híveink legnagyobb része így gondolkozik. Szónokainkkal meg vannak elégedve — a legtöbbnek ízlését kielégíti az előadás —, hanem predikátorainkkal — a tartalommal — nincsenek. Ezért sürgetik igehirdetésünk reformját.

Hogy minő irányban akarják a reformot eszközöltetni arra nézve eltérők a ***világiak*** véleménye Csak egy közös vonásuk van: hogy ***a magyar nemzeti életet szolgálja.*** Innen elágaznak azon mértékben, a mint kiki a nemzeti élet előhaladásának eszközei közül ezt vagy amazt becsüli többre. Az egyik inkább a gazdasági, a másik a nemzeti és faji jelleg, a harmadik a hazafias érzület érdekei szolgálatába szeretné állítani. Még legnemesebb az utóbbi irányzat, melyhez Barabás Endre is tartozik, a mi azonban nem zárja ki, hogy mindannyi egyoldalu, félszeg és hibás. Pedig az, mert mindeniket az jellemzi, hogy az egyháznak és predikációnak nem ismerik el egyetlen önczélját a vallás-erkölcsi, a hitélet szolgálatát, hanem e helyett, egy különben igen fontos, de lényegében reá nézve idegen, vagy mondjam helyesebben: logikailag és elvileg másodrendü czél szolgálatába akarják állítani. Egész magyar ref. egyházunk világi hivei, — sőt hiába tagadnók! — papságunk jó része is abban a hibás felfogásban leledzik, hogy egyházunknak egyoldaluan és csaknem kizárólagosan, mint a nemzeti élet szervének és eszközének tulajdonít értéket. Nemzeti egyház voltunk — ez a nagy nemzetí áldás — így lesz hátrányossá magára az egyház belső tartalmára: a hitéletre. Így következik be más oldalon, hogy a mit a nemzeti élet eszközének tekintenek csupán: az egyházat a nem-

zeti élet szempontjai szerint is igyekeznek kezelni, vagy egy kis, de mindennap ismétlődő és hibás felcserélés következtében, a nemzeti életet vezető államkormányhoz való viszonya szempontjai szerint, — röviden politikai szempontok szerint. Hogy mily veszedelem foglaltatik ebben egyházunkra nézve felesleges taglalni, az utóbbi évek elég szomorúan bizonyítják.

E szomoru következmények alapoka ott van, hogy magyar ref. egyházunknak vallás-erkölcsi önczélját elvesztették szem elöl Hogy maga a vallás és hitélet értéktelen, inpraktikus valaminek tekintetik, s így organumát, az egy házat valami értékesebb, gyümölcsözőbb praktikus czél szolgálatába igyekeznek felhasználni. Csak így lehet azt mondani, hogy „istentiszteleteinkben legtöbbször nem gyakorolható erkölcsöket és erényeket hirdetnek, melyeket mi sem felfogni, sem megvalósítani még képesek nem vagyunk." Csak a keresztyén vallás lényegének és hatásának félreismerése mellett lehet „istentiszteletünknek a jelenlegi életszükségleteihez való olyan idomításáról" beszélni, a mely a „zsidó történeteket" messzelevőknek, idegen légkörben mozgóknak tartja és az itthoni ismert fogalmakhoz szeretné kötni. sőt az üdvtörténeti váltságtényeket is nemzeti történetünk eseményeiben akarná szemléltetni. Hogy Barabás a „magyar történelem" tanára, ki azonfelül szomorúan tapasztalja, hogy mint vesznek el igen sok helyt lassan-lassan még a mi egyházunk hivei is a magyar nemzetre nézve, — így gondolkozik: az csak természetes a hazafitól. Hogy a ker. vallásnak a nemzeti történelmivel egészen felületes, külsőleges kapcsolatát említi és látja meg: egy laikustól annál kevésbbé vehető rossz néven, mert hiszen csakis ilyen példákat látott a legelterjedtebb s így legjelesebbnek tartott magyar ref. predikátoroknál is. (Legklasszikusabb példa erre Ilyés Bálint, de különösen *Trsztyenszky* Gyula „Jézus sirja" cz. husvéti beszéde.) Hanem ev. prot. keresztyénségünk mélységeivel való ismeretségünket, bizony nem valami elönyös világításban mutatják ezek. S ennek oka? —: vallásos nevelésünk, vallástanításunk és igehirdetésünk hosszú idök óta tartó szánalmas tartalmatlansága.

Hogy miként kell ezen föleg az igehirdetésben segítenünk, arra fogunk folytatólag felelni, előre is jelezve, hogy a szerint elég lesz majd téve a Barabás kivánalmai jogosult részének is.

(Folyt köv.)

Nyilt levél

Nagytiszteletű Nagy Károly úrhoz, mint az «Erdélyi Protestáns Lap» szerkesztőjéhez.

Becses lapjában ösmertetve az egyházi értekezleten történteket, csekély személyemről is megemlékezett, de sajnálattal láttam, hogy az a tényekkel ellenkezőleg történt és személyemet gondolkodásommal, eddigi tényeimmel ellenkező szinbe tünteti fel.

Az egyházi értekezlet közebédje alkalmával az értekezlet vezérférfiaira — és nem a kerület gondnokaira — mondott pohárköszöntőmet becses lapja olyannak tünteti fel, mint a mely a czélból lett elmondva, hogy különböző felekezetek között az egyenetlenséget szitsa, a hatás pedig valóságos „lidércznyomásként" nehezedett a jelenvoltakra.

Én politikai meggyőződésemre függetlenségi, vallásomra tántoríthatlan kálvinista, az egyéni és nemzeti életszabadságot, a magyar faj erősödését, egységét tartom eszményképemnek. Már csupán ez okból is a vallás szabad gyakorlatát követelem; tehát mit törődöm, ki minő vallás szerint imádja Istenét? De igenis ellensége vagyok minden olyannak, a mi eszményképem ellen tör; így ellensége vagyok az ultramontanismus és jesuitizmusnak, mely hazánkban kezd tért hódítani és megyénkben, a protestáns megyébe uralkodni akar.

Elveimből kifolyólag hol tér és alkalom kinálkozik, ez ellen szólok, teszek, de evvel józanon gondolkodó magyar hazafit meg nem sértek és felekezetek közötti viszály magvának elhintését csak az mondhatja, ki vagy nem ért, vagy nem akar érteni

A nagytiszteletü úr tudósítója beszédemet nem hallotta, nem értette és az informatiót valószínüleg ellenfeleim valamelyikétől szerzette be.

Közlöm beszédemet szóról-szóra, ítélje meg, van-e benne olyan, a mi az elmondott kritikát vonhatta maga után; van e benne olyan, a mi bármely vallásfelekezetet bántana? Ha alaptermészetemhez híven nyiltan, leplezetlenül szólok a magyarság és a magyar kálvinismus legnagyobb ellenségeiről az ultramontanismus és jezsuitismusról, kérdem: sértem-e vele a magyar katholikust; kérdem a magyar egységért, vallás szabad gyakorlatáért küzdő társaság „lidércz-nyomásként" hallgathatta-e beszédemet, melynek egyetlen hibája önökszerint a nyiltság, szerintem pedig legnagyobb hibája lenne az, ha a jezsuitizmust ostorozva azt leplezetten, jezsuita fogásokkal tenném

Különben mellesleg legyen mondva, nyilván látszólag a „lidércz-nyomás" elmaradt.

Beszédem következő volt

„Tisztelt uraim! Nyugatról terjed a civilisatio, nyugatról kap a szellemi, gazdasági, ipari fejlődés lendületet; nyugatról jönnek hozzánk a szabadság szent eszméi, onnan tanuljuk meg azoknak gyakorlat alkalmazását: de viszont onnan jönnek társadalmi bajaink, félszegségeink; onnan jönnek karöltve a magyar egység legnagyobb ellenségei: az ultramontanismus és jezsuitismus.

A katholikus Olaszország rég szakított velök, Spanyolország, Portugália ötszáz éves sorvasztó uralom után igyekszik lerázni beteg testéről, tüzzel, bottal és kővel üzi határain tul; Franciaország, az egyetlen erős katholikus állam, szigoru törvényeket szab fejlődésük, terjedésök elé. És ilyen előzmények után fogadja keblébe a lázbeteg Ausztria, honnan, mint minden epidemikus betegség, kezd átterjedni eddig egészséges hazánkra is. Hazánkra, hol — fájdalom — első sorba társadalmunk legfelsőbb rétegét kezdi hatalmába ejteni, fölfedezve azt a pontot, hol az értelem a müveltség legmagasabb fokára emelkedhetik, a nélkül, hogy az ész felszabadulása veszélyeztetve lenne.

Ez invasió többszörös veszélyt rejt magában, különösen ránk, magyarokra nézve, mely ellen oly erős küzdelmet fejtett ki a Rákóczit megelőző kor, sőt maga a katholikus Rákóczi Ferencz, Bercsényi, oly sikerrel dolgozott még a magas szellemü kalapos király, II. József is; mely ellen fellázzadt a magyarságára büszke, önérzete s szabadelvü római katholikus és mely ellen tömörülésre, munkára van késztetve a szellem, a gondolat, egyéni és nemzeti élet szabadságának vallása: a magyar kálvinismus.

Lelki szemeimmel látom, hogy a szabadság eszméjétől áthatva, mint egyesülnek a szabadelvü katholikusok, a protesánsokkal áldást hozó folyamként hömpölyögve a történelem medrébe, maga előtt seperve a

baczilusokkal telt iszapot, tisztán hagyva maga után a medret.

A szabadság és magyar nemzeti eszme jeles harczosai egyik részének vezérférfiait, az egyházi értekezlet élő nagy alakjait, megteremtőit. vezetőit: Br. Bánffy Dezső, Gr. Kuun Géza, Br Kemény Kálmán ő nagyméltóságait és nagytiszteletü Kenessey Béla, Deési Gyula, Nagy Károly urakat éltetem, kivánom, hogy családjok, hazánk és vallásunk erősbödésére a magyarok Istene soká éltesse!

Közlését kérve, maradok a nagytiszteletü tanár ur kiváló tisztelője:

Dr. Gyarmathy Dezső,
Udvarhely egyházmegyei gondnok.*

Titkári jelentés

az erdélyi ev. ref. egyh. ker. értekezlet 1900. jun. 3-tól 1901. április 30-áig terjedő első évéről.

Előterjesztette: ***Nagy Károly*** egyh. titkár

(Folytatás.)

Most az első év végén büszkén hivatkozhatunk arra, hogy nyilatkozataink őszinteségében nem volt és jövőre sincs joga kételkedni senkinek. Békés és tisztán egyházi törekvéseink ma már bizonyítgatásra nem szorulnak, ma már mindenki előtt világos, — s csak a rosszakarat vonhatja kétségbe — hogy munkánk kizárólagosan egyháztársadalmi, békés törekvés egyházunk belső épitésére, tagjai megerősítésére és sem az állam politikaiai életébe, sem más felekezetek sánczaiba kivülről betörni nem czélja Csak azt akarjuk, hogy az az erő, mely a Jézus Krisztus evangeliumában ajándékoztatott a világnak s a melyet egyházunk és vallásunk a maga hamisíttatlan tisztaságában őriz, ápol, terjeszt, az az erő, mely egyedül képes meggyógyítani a beteg sziveket s a nemzeti és társadalmi bajokat, — ez az erő, az evangeliumnak üdvösségre való ereje legyen valahára komolyan véve, megbecsülve, felhasználva, hogy általa az elernyedt tagokba új élet szálljon Egyesületünk egyházunk földjén működik, ott kell teljesítenie hol a kihalt fatörzsek tuskóit tisztító, irtóeke szerepét. hol az ige elhintett magjának betakargatását végző boronáét. Mi természetesebb tehát, mint az, hogy egyházunk történelmileg kiképzett hivátalos szervezetével a legszorosabb kapcsolatban, annak felügyelete, védelme és erkölcsi támogatása mellett fogott a munkához.

Alakuló közgyűlésünk 1900. jun. 8—9 ik nap jain nagy érdeklődés mellett impozáns módon történt Kolozsvártt, az ódon belfarkas-utczai templomban. Az elfogadott Alapszabályok értelmében védnökeink lettek: *Br. Bánffy* Dezső status kurátor és *Dr. Bartók* György püspök. Világi elnökül sikerült megnyernünk *Dr. Gr. Kuun* Gézát, ezt a tudományokban, bölcsességben és istenfélelemben egyaránt ritka főurat, míg az egyházi s igy ügyvivő elnöki tisztet *Molnár* Albert theol. tanár vállalta el Alelnökökké lettek világi részről *Gr. Wass* Béla és *Dr. Kolozsváry* Sándor; egyházi részről: *Sylveszter* Domokos és *Deésy* Gyula. Titkárokká: *Sándor* József világi, *Nagy* Károly egyházi részről. Jegyzők — világi részről: *Gr. Bethlen* István és *Dr. Boér* Elek; egyháziak: *Tavaszi* József és *Bodor* Géza. Pénztárnok: *Molnár* Lőrincz. Ezen kivül 56 választmányi tag egyházunk annyi érdemes gondnokai, tanárai, papjai közül

Alakuló közgyülésünk ***tárgyaló ülése*** is értékes és gazdag műsorral tartatott meg: *Molnár* Albert „Egyházi életünk fejlesztésének eszközei“ czimen adott egy nagy arányu egyháztársadalmi szervezkedési tervet, *Váró* Ferencz Vallomások és kérdések“ czímen a vallástanitás reformjához értékes anyagot, *Bedőházi* János „Hit és tudás“ cz. dolgozatában mélyreható fejtegetéseket és *Egerházi* Lajos egy nagyobb tervezetet „Papi temetkezési szövetkezet“ alakítására nézve. Konkrét javaslataik felett a holnapi tárgyaló ülés lesz hivatva határozatokat hozni.

Alapszabályainkat egyhker.-ünk Mélt. állandó Igazgatótanácsa, az egyházker közgyülés utólagos, de már megnyert jóváhagyásának fenntartásával. 1900. okt 7. megerősítette. Ennek alapján felhivtuk az egyházmegyéket vagy azok volt papi értekezleteit, hogy az alapszabályok kivánta formában átalakuljanak, illetőleg szervezkedjenek. Felhívásunkra legelsőnek alakult meg, szervezkedett és — legyen szabad ezt már itt jeleznem — vezetett állandóan a lelkes és kitartó munkában mai vendégszerető lelkes házigazdánk: az ***udvarhelyi egyházmegyei értekezlet.*** Sorban követték a ***n. enyedi, orbai, gyulafehérvári, széki, deési, kolozs kalotai, nagy sajói*** egyházmegyék; jelen közgyülésünk folyamán fognak bejelentetni és alapszabályai megerősíttetni a görgényi, sepsi, kézdi, erdővidéki, kis küküllői egyházm. értekezleteknek A marosi egyhm. is jelezte már alakulását, valamint a vajdahunyadi is, de semmi ilyes mozgalomról nem értesültünk eddig két egyházmegyéből. Egyházm. szervezkedésünk lázas gyorsaságunak tehát épen nem mondható; buzgalmukat talán egy új sikertelen, szalmatüzü fellángolással kezdődő magyar kezdeményezés szokott sorsának gondolata bénította; de a mint a munka folyik, bár lassan és csendesen, hiszem, hogy lassanként felmelegednek ezek is s megindul az egész vonalon az intenziv nemes munka. E pontnál örömmel kell megjegyeznem, hogy különösen világi uraink és intelligensebb híveink a legnagyobb készséggel ajánlották fel támogatásukat, munkájukat, agitácziójukat a munkára és a legtöbb helyen nemcsak nagy érdeklődéssel, hanem személyes közreműködésükkel is gyámolították az értekezleteket. Kiváló helyet foglal el, követésre méltó szép példa e tekintetben is udvarhelyi egyházmegyénk.

Az egyh. m. értekezletek munkássága a legtöbb egyházmegyében az alakuló- és egy második közgyülés tartásából állt, a melyen tavalyi közgyülésünk elé terjesztett különböző javaslatokról mondtak véleményt. De önálló s itt-ott gazdag tárgysorozattal tartottak igen helyesen ***vándorgyűléseket*** a n.-enyedi, az orbai, a görgényi, a gy.-fehérvári, széki, n. sajói, kolozs-kalotai, sepsi és erdővidéki egyházmegyék értekezletei.

Igazi nagyarányú tevékenységet fejtett ki ***udvarhelyi egyhm. értekezlete.*** Az, hogy itt saját otthonában kell minden elismerésben részesítenünk, nem gátolhat meg ebben. ***Helyes érzékkel fogta fel, hogy itt nem egy-két központi díszgyűlésről és felolvasásról van szó, hanem az egyh.-megyei Ért. feladata az egyházközségi munka vezetése és elvek által való irányítása.*** Az egyhm. központi értekezlet 3 köz és 2 választmányi ülésében ezek felől intézkedett. Örömmel kell jelentenem, hogy a tél fo-

*) Készséggel adunk helyet udvarhelyi egyh. megyénk érdemes gondnoka e nyilatkozatának. Tudósítónknak talán legjobb lett volna tudomást sem venni a kellemetlen inczidensről. Tette azért, hogy jövőre óvjon hasonlók előfordulásától. E törekvésével a szerkesztőség is egyetértett, ha itéletével és kifejezéseivel nem is mindenben. Egyházi értekezletünk az intenziv épitő ref egyházi munkásságot szolgálja és akarja elősz teni, a miben hathatós védekezés is fogtaltatik. Hogy mik ellen? — azt felesleges itt ujra részletezni. Társas összejöveteleiben társadalmilag igyekszik tömöríteni a nemesen érző hasongondolkozásu elemeket Hogy pedig a liberális gondolkozásu kath.-ok ilyenek, azt e „Nyilt levél“ is elismeri Kár volna ezekben idegenkedést ébreszteni magunk iránt. Pedig bizonyos jelszavak gyakran veresposztóként hatnak. Ultramontanizmus és jezsuitizmus első sorban a római egyház öröklött betegségei, másodsorban nem kevésbé érinti az álllamot, mint prot. egyházainkat. Az ezek elleni küzdelemre hivó szó első sorban a politikai élet mezőin van helyén — a hol az Egyh.-értekezlet nem foglalatoskodik —; a mi prot egyházainknak már létezése élő tiltakozás azok ellen. Mi csak épitsük egyházainkat, erősitsük hamisitatlan ker. hitünket, terjesszük a prot. gondolkozást: meg fogja ez tenni minden irányban a maga gyógyító hatását. A kovász is észrevétlenül, zajtalan erjeszt: az élet kovásza pedig az evangelium! Hát szolgáljuk mi csak ezt!

Szerk.

lyamán az egyhm. közel 60 községe közül csak 16 nem mozdult meg, — mint a jelentés mondja — «nyolcz nál különböző okokon meg van az elfogadható mentség, nyolcznál azonban határozottan a nemakaráson mult a dolog». Lelkészek, tanítók és világiak ugy a maguk, mint társaik egyházaiban különböző tárgyú gyakorlati egyházi felolvasásokat tartottak, vallásos íratokat terjesztettek, énekkarokat szerveztek, melyek közt különösen a sz.-udvarhelyi vegyes- és sz.-keresztúri fiók dalkör emelkedtek nagy tekintélyre

(Folytatjuk.)

„Egy kis pihenő".

(Egyh. értekezleti közgyülés után)

»Egy kis pihenőre« hívta meg az egyházkerületi értekezlet munkában kifáradt szükebb körü vezetőségét az egyház javát szivén viselő, igazi, lelkes főur a bőkezű patronus Br. Kemény Béla szt-erzsébeti kastélyába. Hiányos lenne az egyházkerületi Értekezletről szóló tudósítás, ha nem emlékeznénk meg e „kis pihenő"-ről. Udvarhelyről 31-én délután indultak el a meghivott vendégek Szt.-Erzsébetre. Diadal-út, virágözön, bandérium: ezekkel jelezhetnők leginkább azt a lelkes fogadtatást, a melylyel, mint mindenütt, itt is fogadtak. A szt.-erzsébeti határon a legények bandériuma fogadta az illustris vendégeket, a főtiszt. püspök Urat, Gr. Kuún Gézát és nejét, Kenessey Béla és Nagy Károly theol. tanárokat. A faluban pedig a helység lelkésze, Kertész Mózes üdvözölte szép beszédben a vendégeket, kik eljöttek, hogy megjelenésükkel hitet, lelkesedést keltsenek, hogy terjesszék a világosságot, az evangelium világosságát. Kedves jelenete volt a fogadásnak az, mikor a főtiszt. püspök urat az igazán híres háziasszony Gr. Haller Berta ő méltósága, gr. Kuún Géza világi elnököt pedig a helybeli tanítónő üdvözölte egy-egy díszes virágcsokrot nyujtva át nekik. A vendégek a szives fogadtatást megköszönve a lakosság óváczióí között mentek a vendéglátó báró kastélyába. És most.... volt alkalmunk látni, hallani oly dolgokat és meggyőződni oly tények felől, a melyekről referálni a tudósítónak legszebb feladat. A házigazda magyaros, szives vendéglátásán kivül volt még valami ott abban a szt.-erzsébeti kastélyban, amit sohse lehet elfeledni. A mult hagyománya ez, mely örökségképen száll a szt.-erzsébeti patronus családfőben nemzetségről-nemzetségre, s a mi kikerülhetetlen emléket hagy mindenkiben, aki egyszer e kastély urának vendége volt. Ez az igazi vallásosság, nem a hangoztatott, nem a kikürtölt, mások által dicsőitett, hanem igazán a szív mélyében lakozó vallásosság, a mely rabul ejti az embert s elfedhetetlenné teszi a birtokosával való társalgás perczeit. Milyen részletes ismeret az egyház dolgaiban, milyen figyelmes részvét az egyház ügyes-bajos dolgaiban, milyen csendben való hathatós munkálkodás, ezek azok, a melyek által az evangeliumi világosság terjed, s a melynek terjesztője épen a nemes báró. Segít, ahol kell, buzdít, a hol lankadást lát, s int mikor a vész fellegei tornyosúlnak, ez az, amit tőle láttunk s ezt szeretnők látni prot. fő-uraink mindenikétől.

Legelől kell vala megemlékeznem a ritka szivélyes háziasszonyról, akiről nem a tollnak kell dicséretet irnia, akiről beszéljenek a tettek.

A község minden egyes lakósának ügyes-bajos dolgait ő ismeri legjobban. Ő viseli gondját az egész gyülekezet szegényeinek, elhagyottjainak. A mit végez a férj, mint patronus a nagy általánosságban, az egész egyház érdekében azt cselekszi, a ***»kedves feleség«*** a maga szük körében.

Tanúi voltunk, hogy hívatta magához a falu főbb embereit, mint adta az utasításokat számukra a diszítésre vonatkozólag. Apróra hogy kérdezett el mindent a mi csak legcsekélyebb összefüggésben is volt az ünnepélylyel, a templomdiszítéssel és élveztük sokszoros elfoglaltság a mellett is lekötelező, figyelmes vendégszeretetét. — Időt tudott szakítani magának arra, hogy személyesen intézkedjék a diszítéseknél, hogy felülvizsgálja, átnézze azokat. S hogyan nyilvánul a falu népének szeretete az ő ügyüket szivén hordó „Méltóságos Asszony" iránt? Sehol sem lehet oly őszinteséget látni a nép és birtokos között, mint itt s ez a grófnő iránti szeretet kifolyása. Nincs senki, akihez oly bizalommal járulhatnának, nincs a ki mindenkinek baját oly készséggel meghallgatná, senki, aki oly hamar segítene a szegény ember baján, mint a grófnő. S ő ezt jó szivének, vallásosságának sugallatából teszi. Fő előtte a templom. A diszes öltözködés máskor elmaradhat, de a templomba ünneplőben kell menni, mert ott van az ember a legnagyobb ünnepélyen. Időt tud szakitani magának arra, hogy az ujonnan érkezett vendégeket fogadja; az egész ünnepély rendezésen még egyszer átnézzen s aztán hogy vendégeivel (akik szombaton és vasárnap érkeztek s ezek Hollaky főispán és neje, Domokos alispán és neje, Ugron J. és neje, Ugron Z és édes anyja Somogyi J. és neje s még vagy 15 férfi vendég a vidékről) a templomba menjen.

A templomba ott volt az egész gyülekezet apraja nagyja, a vendégek és ezen kivül a környékbeli papok szép számmal. Damokos alispán művészies orgonajátéka után Nagy Károly th. tanár mondott imát, utánna Kénessey Béla th tanár prédikált tűzzel, lelkesen, az ő tőle megszokott hatással. Végül a püspök kért áldást az egek urától az egész gyülekezetre. A püspök áldáskérő imája után elénekelve a Hymnust, a püspök lábai elé szórt virágúton kijöttünk a templomból és a templom előtt köszönte meg a püspök áldáskérő imáját, a Nagy Károly és Kenessey Béla szép imáját illetőleg beszédjét a gyülekezet gondnoka id. Tordai Pál, a következő szép beszéddel:

Mélyen tisztelt Főtiszteletü Méltóságos Püspök úr!
Nagytiszteletü urak!

Örömérzéstől fellángoló kebellel hallottuk elhangzani ama magasztos és dicső szavakat, melyekkel megáldották a mi egyházunkat s a felszentelésre előkészítették a mi templomúnkat; megáldották a mi halmainkat és völgyeinket. Mi is azt kivánjuk áldja meg az Isten a Főtiszteletü Méltóságos Püspök urat és nagytiszteletü urakat szerencsés hosszas boldog élettel; adja Isten, hogy legyenek hegyen épitett városok, legyenek abban világító tornyok, melyekben égjen és világoljon a hitnek és az evangeliumnak szövétneke, és a városnak kéritése legyen az urnak szőlője, hogy az urnak szőllőjében hiven és fáradhatatlanul munkálkodhassanak, hogy majd mikor elközelget végórájok, akkor is örömtelt kebellel, megelégedett szivvel mondhassák el Pál apostolnak ama szavaival: „ama nemes harczot megharczoltam, futásomat elvégeztem, hitemet megtartottam; végezetre azért eltétetett nékem az örök életnek hervadhatatlan koronája!" — melyre hogy Isten segítse életek fogytáig: ezt szivünkből kivánjuk és óhajtjuk.

Az egyszerüségével megható, bibliai nyelvezetü és szivből fakadt beszéd mindenkit meghatott A főt. püspök ur ezt fejezte ki, mikor igy kezdé meg válaszát: »Első sorban engedjék meg, hogy kulapot emeljek szónokuk előtt....« Ez sokat mond. Ez röviden elmondja, hogy a mi népünknél jó kezekben van a biblia, hogy az az erő, a melynek birtokosa a népünk, az evangelium által nem kicsinylendő, hanem a legszámottevőbb tényező népünk életében.

De — megeredt az eső. A vendégek siettek szállásukra. Egy pár tisztelgés után, melyet a püspök ur fogadott vidám, emelkedett hangulatban folyt le a díszes ebéd, melyben egymást érték a szebbnél szebb és bensőségteljes köszöntők, főként a páratlanul szives háziasszonyra. De az idő sürgetett: a püspöknek és

kiséretének utazniok kellett s d. u. 4 órakor az egész község lelkes ovácziói közt távoztak egy feledhetetlen nap emlékét vivén és hagyván maguk után.

Valóban szép pihenés volt, mint az Idvezítőé a bethariai Mária és Mártha házában! Áldja meg az Isten, a kik előkészítették! *n.*

Igazgatótanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1901. jun. 20. 21.

Elnökölt: Br. Bánffy Dezső, egyhker. főgondnok úr őnagyméltósága. Jelen voltak: Zeyk Dániel, főgondnok, Dr. Bartók György, püspök, Kenessey Béla, főjegyző, Parádi Kálmán, Bartha Lajos, Szász Dénes, Deésy Gyula, Becsek Lajos, Lészay Ferencz, Herczeg Lajos, Sándor János és Dr Sárkány Lajos, ig.-tanácsosok és a hivatalnokok.

Az ülés megnyitása után elnöklő főgondnok aa. bejelenti, hogy megbizatásához képest tárgyalást kezdett a br. Radák-féle hagyaték ügyében, Gróf Teleki József örökössel egyházkerületünk utóöröklési jogának méltányos megváltására nézve, de e tárgyalások eredményes folytathatása czéljából a hagyaték tárgyát képező birtokoknak megbecslése szükséges, melynek eszközlésére mélt Lészay Ferencz, ig.-tanácsos aát ajánlja fölkérni. Ig.-tanácsunk köszönettel tudomásul vevén elnök aa. buzgó fáradozását, a továbbiak eszközlhetése czéljából Lészay Ferencz aát a részletes becsü megejtésére fölkérte.

Kolozsvári Kollégiumunk előljárósága bejelentette, hogy a miniszteri kinevezés útján betöltendő magyar-latin és magyar-német tanszékekre beérkeztek a pályázatok, melyeknek megvizsgálása alapján az elsőre Seprődi János, a másodikra Dr. Imreh Sándor, h.-tanárokat ajánlja kinevezésre.

Ig.-tanácsunk elfogadva az előljáróság javaslatát, ily értelemben tette meg előterjesztését a kultuszminisztériumhoz.

Jóváhagyó tudomásul vette ig.-tanácsunk a nagyenyedi Bethlen-kollégium előljáróságának ama bejelentését, melyszerint a jövő tanévvel kezdődő 6 éves cyklusra rektor professornak Nagy Lajos, aát., gimn. igazgatónak Fogarasi Béla aát és inspektornak Bartha Zsigmond aát választotta meg.

Elekes Károly, gimn. tanár aának a kollégiumi előljáróság ajánlatával beérkezett nyugdijazási kérését, 32 évi buzgó szolgálatának elismerése mellett, terjesztette ig.-tanácsunk a minisztérium elé, kedvező ellátás végett

A szászvárosi kollégium ama fölterjesztése, melyben 2 tanári állomásra vonatkozó pályázati hirdetés közzé tételét kéri, kiegészítére visszaadott az előljáróságnak.

A vallás- és közokt. ü. minisztérium kérdésére, megadta ig.-tanácsunk a feleletet arra nézve, hogy Végh Sámuel, zilahi helyettes tanár oklevél megszerzése iránti időhaladéki kérését miért utasította el.

A Bethlem-kollégium előljárósága által elkészített ama szabályzatot, melyben a leánynövendékeknek tanítóképző-intézetünkbe való fölvételi módozatai vannak szabályozva, valamint a tanító- és tanítónői-képesítő vizsgálatok rendje van megállapitva, ig.-tanácsunk is megfelelőnek találván, maga részéről is jóváhagyta és kinyomatását elrendelte.

Péter Károly alsó-sófalvi lelkész „Keresztyén Vallástan“ czimü és Bodor János zágoni lelkész „Hit és erkölcstan“ czimü vallástani kézi könyveinek használhatósága tekintetében illetékes szakférfiaktól birálatok vétettek be, melyeknek összefoglaló ismertetése és lehető egyeztetése czéljából ig.-tanácsunk, Sándor János, Deési Gyula esperesekből és Parádi Kálmán t. ü. előadó aából álló bizottságot küldött volt ki. E bizottság behatóan foglalkozott a jelzett vallástani kézi könyvekkel és az azokra vonatkozólag beérkezett birálatokkal, minek eredményeként mindkét rendbeli művet egyházkerületünk iskoláiban használatra engedélyezendőnek véleményezte, oly módosítással azonban, hogy Péter Károly könyve nem a III. és IV. hanem a VII. vagy VIII. gimn. osztályokban használtassék, mert az előbb említett tanulók azt magas és tömör stylusa miatt eredményel nem tanulhatnák. Kimondotta egyúttal ig.-tanácsunk, hogy a művekre vonatkozó birálatokat rendelkezésére bocsátja a szerzőknek, hogy az általában nagyon érdekes, és részben úttörő munkák legközelebbi átdolgozásánál azokat lehetőleg figyelembe vehessék.

Szászvárosi kollégiumunkban ez idén Rombauer Emil, miniszteri megbizott teljesítette a szokásos vizsgálatot, a melynek eredményéről szóló jkv. bemuttatott ig.-tanácsunkhoz. Ennek megnyugtató adatait örömmel vettük tudomásul de egyuttal fölhívtuk az előljáróságot, hogy a föltüntetett hiányokra terjesze ki beható figyelmét és jövőre kövesse a miniszteri megbizott által kijelölt helyes irányelveket.

A maros-vásárhelyi kollegiumban Kunz Elek által végzett vizsgálat eredményeit szintén tudomásul vette ig.-tanácsunk, örömmel látva abból, hogy a tapasztalt csekélyebb hiányok daczára is az intézet általában a helyes haladás útján áll.

Orbai esperes aa. fölterjesztéséből sajnálattal értesült ig. tanácsunk arról, hogy a tamás-falvi l. egyházközség felekezeti iskoláját a kor kivánalmainak megfelelően berendezni és fenntartani nem tudja, miért is kénytelen volt jóváhagyni abbeli elhatározását, hogy az iskola az államnak vagy a községnek átadassék.

Elnölő Br. Bánffy Dezső őnagyméltósága jelzi ezek után, hogy az egyházkerület jövő évi költségvetésének számvevői tervezetét kell körültekintéssel akként megvizsgálni, és előkészíteni, hogy az a folyó év szeptember havában tartandó ülésünkben már érdemileg tárgyalható legyen. Ennek eszközlésére Becsek Lajos, Deésy Gyula és Dr. Sárkány Lajos ig.-tanácsos aaiból álló bizottság kiküldését proponálja. Elnök aa. javaslata elfogadtatott.

Ezek után Kenessey Béla ehker. főjegyző aa. előadásában tudomásul vette ig.-tanácsunk az alsó-siménfalvi, ördögkeresztur, nagy-ölyvesi, sinyei és patai körlelkészek jelentéseit és megállapította az idei államsegélyből valamint a Br. Baldácsy alapítványból részesülők névsorát.

A pénztári hivataltól vett jelentésből arról értesülvén ig. tanácsunk, hogy a Csángó-Magyar Egyesület már évek óta nem küldötte meg a romániai missió javára rendszeresen adni szokott segélyeket ezeknek utólagos folyósítása iránt indokolt kérést intézett ig.-tanácsunk az egylet elnökségéhez.

Ezek után közigazgatási bírósággá alakult át ig.-tanácsunk és e minőségében felülvizsgálat alá vette az udvarhelyi egyhm. közig. bizottságának Torró Dénes volt szentlászlói lelkész által meg fellebezett amaz itéletét, mely szerint nevezett a szentlászlói egyházközségben teljesített szolgálata után tulélvezett 28 korona javadalomnak visszafizetésére itéltetett. Felebbező lelkész aa. azon a czimen tart igényt e tulélvezett összeghez, hogy az egyházi félévet meghaladó 1 hónapon át is szolgált, ig.-tanácsunk azonban e téves érvelésre való figyelmeztetéssel az elsőfokú itéletet, indokainál fogva, helybenhagyta, tájékozva felebbezőt arról is, hogy az útasításunkban kezdő és végnapidőkként megemlített Szent-György és Szent Mihály napok csakis az özvegyárvai kegyévi javadalom elbirálásánál vehetők tekintetbe, de a lelkészi szolgálatok és azok után esedékes honoráriumok mértékének meghatározásánál a rendes polgári időszámitástól eltérnünk nem lehet. *r. s.*

(Folytatása következik.)

Egyházmegyei élet.

Vizitáczió a mezőségen.

Nagytiszteletű Szerkesztő úr!

Nem valami világra szóló esemény az, a mivel becses lapját fölkeresni bátorkodom, mert csak egy, esperesi vizitációról van szó, mely a görgényi ev ref. egyházmegyének ugynevezett „mezőségen“ levő községeiben végeztetett a napokban. Bátor vagyok megjegyezni, hogy itt a mezőségen járni, vizitálni, nem annyit teszen, mint azt közönségesen értelmezni szokták. Itt az esztendőnek csakis nyárszakában lehet járni faluról-falura, és ekkor sem életveszély nélkül az útaknak irgalmatlan rosszasága, vagy pedig teljes hiánya miatt. Nt Csekme Ferencz esperes aa. szerencsésen és sikeresen végezte ezen expedicziót T. Szász Márton sárpataki és T. Horváth Ödön köbölkúti lelkészek kiséretében május 31-től junius 9-ig terjedőleg, a következő egyházközségekben: Unoka, Nagy Ercse, Bala, N.-Ölyves, M.-Örményes, Pagocsa, Szentpéter, Tuson, M.-Szilvás, M.-Ujlak, Köbölkút, Oroszfája, Komlód és M.-Erked.

Ezen becses lap hasábjain, ha lehet írni püspökjárásról, lehessen irni esperes járásról is, mert a kettő együtt jár.

A 88-dik Canon szerint, az espereseknek kötelességök a kormányzatok alá bízott ekklézsiákat esztendőnként megvizsgálni, magok mellé vevén e végre jelesebb paptársaik közűl kettőt, vagy hármat. A 80 as évek vége-felé ezen eljárás odamódosúlt, hogy az esperes csak egymaga járja meg az ekklézsiáit, a hol a pap és presbyterek előtt felolvassa a kérdőpontokat, azokra az előre megírt feleletek visszaolvastatnak, egyes pontokra nézve megjegyzések és útasítások adatnak stb. stb, s azzal el van végezve minden. Már pedig a canon intencziója az, hogy az esperesi vizsgálat a vagyoni ügyek megvizsgálása mellett, főleg a lelkiekre terjedjen ki, a mint van ez a püspöki vizsgálatok alkalmával is, mikor a vizsgálat főrészét az istentisztelet tartása teszi, melyen ott az egyháznak kicsinyje-nagyja. A vallásos élet emelése, az egyház iránti érdeklődés felújítása — mint tulajdonképeni czél — csak úgy érhető el, ha ez esperes nem csak a parochia négy fala közt tárgyal a pappal és presbyteriummal az egyháznak, ugynevevett finánczíális ügyeiről, hanem érintkezik a néppel ott, a hová az ünnepélyes érzülettel megyen, a ***templomban.*** A Sion őrállóinak, a vallás apostolainak itt lehet szólni a szívhez, hogy az fölmelegűljön; a lélekhez, hogy az fölbuzduljon. Az ilyen vizitáczió aztán olyan, a melyen a nép is részt veszen, — egy lelki érintkezési pont az egyházmegye feje és a nép között.

Görgényi egyházmegyénk Nt. esperese ilyen szellemi nyereséggel is járó vizitácziót végzett a napokban itt a mezőségen; valószínűleg szeme előtt lebegett dr. Kolozsvári egyházjog-tanának ezen kitétele: „Az egyházkormányzati cselekvényeknek egyik legfontosabbika az egyházi életnek úgy szellemi, mint anyagi létező viszonyaikra kiterjedő egyházi vizsgálat.“ S valóban a megejtett vizsgálaton nagy gond fordíttatott úgy az anyagiakra, mint a szellemiekre. A megvizsgált 14 egyház mindenikében, még a legkisebb filiában is, istentisztelet tartatott, hól reggel 8 órakor, hól d. u. 5 órakor. M.-Örményesen Jún. 2-án az új — de még föl nem avatott — templomban rendes vasárnapi istentisztelet tartatott, a hol imát mondott Szász Márton s predikált az esperes, nagy és illusztris közönség előtt.

Mindenik egyházban a kegyszerek, kötlevelek, számadások, folyónaplók, anya- és jegyzőkönyvek, egyszóval mindennemü okmányok darabonként átvizsgáltattak a kéznél levő leltár sorszámai szerint. Ilyen részletes vizsgálat mindenkor meghozza áldásos gyümölcseit, különösen az istentisztelettel való összeköttöttsége folytán. Junius 6-án reggel 8 órakor Oroszfáján volt a vizsgálat. És itt kezdődnek azok a benyomások, melyek arra ösztönöztek, hogy ezen visitáczonális útról jelentést küldjek. Szép dolog, ha a visitáczió jó példával megyen elől a templom gyakorlásában és nemcsak vasárnap, de minden reggel és délestén a templomba megyen és személyes jelenléte által szerez informácziót a vizsgálati kérdőpontok 9-ik kérdésére adandó feleletre nézve, hogy t. i. a hivek az istentiszteletet milyen szorgalommal látogatják. Az oroszfáji egyháztagokról sok rosz hir szállangott a multban egyháziatlanságok, perlekedő természetök miatt, azonban én ezt egy fél év alatt — a mióta itt vagyok — nem tapasztaltam, sőt igen az ellenkezőjét; a miről meggyőződést szerzett a visitáczió is, a midőn látta a majdnem zsufolásig megtelt templomot Délután a társegyházban, Komlódon volt a vizsgálat a legapróbb részletekig menőleg; vizsgálat után pedig, délesti istentisztelet, a hová az összes egyháztagokon kivűl megjelent tkts. Engi Elek, Báró Bornemissza Andrásné őméltósága jószágintézője az udvari tiszti személyzettel és összes cselédséggel együtt, holott nagy munkaidő volt akkor. Jól esett látni ezt az érdeklődést itt, ezen oláhság közé ékelt helyen. Junius 7-én d. e. a mező-erkedi leányegyházba mentünk, holt tkts. Farkas Árpád gondnok aa házánál vizsgáltattak meg a leányegyház ügyei, különösen a templom építésre vonatkozólag. M. Erkeden, emberi emlékezet óta csak egyszer járt esperes, Nt. Lénárt J. a görgényi egyházmegye egykori szeretett esperese, a midőn a templom építés elhatározta tott; azóta közvetlen visitáczió nem volt mostanig. Hogy ezen mostani látogatásnak meg lesz áldásos következménye, magától értetődik. Innen meglátogattuk egyházmegyénk felejthetetlen emlékü főgondnokának özvegyét. özv. Putnoky Domokosné őnagyságát a »Putnoki-tanyán«, egy szép virágos mező közepén. Itt van a sirja ama munkás férfiunak, ki megteremtője volt a m.-erkedi egyháznak, ki építette a bádogostornyu szép templomot, s kit végzete, ha ki nem sodor egyházmegyénk s kicsiny egyházközsége ölelő karjai közül, a m erkedi leányegyház gyorsabban fölvirágzik szellemileg és anyagilag egyaránt. Ezen nap délutánján, bucsuzóul, meglátogattuk és megkoszoruztuk a felejthetetlen főgondnok sirját. Számszerint kevesen voltunk, érzelemben sokan. A méla fenyőfák, a sirhalom körül, segítettek boronggós gondolatainknak. A kis virágok az illatos mezőben, ugy néztek reánk, mint könyező szemek. Az esperes, kö nyeket fakasztó bucsúszavai után, letette a koszorút a fehér márványlapra.

Junius 9-én volt a rendes vasárnapi istentisztelet Erkeden, nagy és előkelő közönség előtt. Ott voltak nagyságos Bonis István országgyülési képviselő egész családjával, nagyságos özv. Putnoky Domokosné és a község minden rendü és felekezetü tagja. Szivből jött és szivhez szóló imát mondott Szász Márton sárospataki lelkész, nagyszabásu, kedves beszédet mondott Nt. esperes aa az anyaszentegyház templomának élő köveiről. Az istentiszteletet befejezte a Himusz elénekelése az áll. iskola növendékeinek vegyes dalkara által, melynek vezetője volt Heigel Béla áll. isk. tanító és róm. kath. kántor. Istentisztelet után a templom előtt még egyszer Isten áldását kérte esperes aa a község összes tagjaira és ezzel az ünnepély is, a visitáczió is bevégződött.

Ilyen volt a mezőségi visitáczió, istentisztelettel egybekötve mindenütt. Legyen igy ezután is!

Komlód, 1901. jun. 12.

Orbán Gábor,
ev. ref lelkész.

TARCZA

Ima.

(Az »Erdélyi ev. ref. egyházkerületi Egyházi-Értekezlet« közgyülese alkalmából tartott ünnepélyes istentiszteleten Sz.-Udvarhelytt 1901. máj. 30-án elmondotta **Deési Gyula** esperes, egyh. alelnök.)

Testi, lelki világoknak teremtő, fenntártó Istene! Gondviselő édes atyánk a mi Urunk Jézus Krisztusban! Hálatelt szívvel, gyermeki alázattal borulunk le előtted a gyülekezetnek sátorában, imádásodnak annyiak buzgó fohásza által megszentelt hajlékában. Az életnek kűz delmei, a kisértések nehéz harcai és a szenvedéseknek sokszor elborító árvizei között, békét, üdvöt szomjuhozó lelkünk kihez, oh kihez mehetne máshoz? csak Te nálad van az örök életnek beszéde.

Szereteted, mely ott tündöklik az ég ragyogó csillagainak miliárdjain és a földnek az emberi verejték áztatta rögein, táplálja a természetnek dajka kebelét, hogy a mezőknek líliomai szebben öltözködjenek, mint Salamon az ő királyi dicsőségében; a Te atyai szereteted kútfeje minden áldásnak, minden életnek.

Gondviselésed intézi bölcsen sorsunkat s ad diadalmat a szent ügynek, melyért nevedben harczolunk, a benned élő hit szenteli meg akaratunkat a jónak munkálására. Teremtő lelkednek szikrája minden nemes érzés, nagy gondolat, mely lelkünket a föld porából egy tisztább világba emeli föl; minden jó és nemes törekvés, mellyel szivünk a szent és isteni dolgok szere tetéért lángol.

A Te megáldó és védő gondviselésed őrködött és őrködik a mi anyaszentegyházunk felett is, támasztva időről-időre bölcs férfiakat, hogy őrállók legyenek hitünknek várán, táplálva a hitnek mindeneket átható éltető tüzét, építve a Te országodat szent igédnek hirdetése és a szent sacramentumok által. Tiéd minden erő, minden kegyelem, a hol Te jelen vagy lelkednek megszentelő erejével, ott fakadnak fel az élő és éltető vizeknek forrásai.

A Te nevedben gyülekeztünk most is össze, magassan lobogtatva evangelium szerint reformált anyaszentegyházunk zászlóját, hogy alatta szent lelkesedéssel vívjuk a nemes harczot a Te országodért s nem holt, de élő köveket hozzunk össze a hívő lelkekben, kik velünk együtt építői legyenek anyaszentegyházunk annyi vészt és vihart kiállott romolhatatlan templomának, egyengetői a Te útaidnak, mert a Te útaidban van a mi lelkünknek öröme, békéje és örök idvessége

Megáldó kezeid védelmezték azt a parányi mustármagot, melyet 300 évvel ezelőtt nagy hitü őseink a saját vérök áztatta földbe hintettek el, s ime, védelmednek szárnyai alatt a parányi magból terebélyes, lombkoszorus fa növekedett föl, melynek árnyékában milliók és millók keresik és találják föl szivüknek boldogságát, lelköknek üdvét. Millió és millió ajakról száll fel hozzád a szent zsolozsma: „Te benned biztunk eleitől fogva és Te nekünk oltalmunk és hajlékunk voltál minden időben.“

Oh! mert szent kincsünk, drága örökségünk nekünk az anyaszentegyház, melyet a nagy idők megrázó küzdelmei és tusakodásai között a végre fundált a Te bölcsességed, hogy lenne hamisítatlan hirdetője szent fiad tudományának, ki nem apadó forrása az örök élet vizének, erős oszlopa, vas bástyája szent hitünknek.

Erősségünknek Istene! ki védelmező paizsunk voltál a multban, hozzád fordul esengő lelkünk a reánk várakozó nehéz küzdelmek közepette is. Oh jövel, segélj meg, áldj meg, szentelj meg minket! s miként amaz első pünkösd ünnepén sebesen zúgó szélnek zendülésében betöltéd a tanítványok lelkét a Te lelkednek csodákat tevő erejével, adj mennyei tüzet nekünk, mely felköltse az alvó lelkeket, életre hivja a szétszórt tetemeket, megerősítsen mindnyájunkat, hogy felöltözvén a hitnek mellvasába, sisak gyanánt az idvességnek reménységébe s körülövedzve derekunkat a szeretetnek királyi törvényével, szent parancsolatával, munkáljunk híven a Te országodért, mely az igazságnak, lelki szabadságnak és szeretetnek országa.

Hogy munkálhassunk, a Te gondviselő oltalmadba ajánljuk hazánkat, házunkat, anyaszentegyházunkat, a gyülekezeteket, népünket, nemzetünket, a híveket, oh ihlesd meg őket a benned élő hitnek, szeretetnek lelkével, hadd építtessenek fel a léleknek élő templomává.

Oltalmadba ajánljuk anyaszentegyházunk vezérlő férfiait, kiket sokaknak felette kiválasztottál, oh segéld, áld meg őket, hogy időkre belátó bölcsességgel, törhetetlen hittel vezessék a Te népedet, miként egykor Mózes a bujdosó Izraelt a puszták úttalan útjain, az üdvösség igéretének földje felé. Lelkeddel, kegyelmeddel, segedelmeddel légy Mindnyájunkkal, hogy legyen erős, virágzó a református szent Sion s életünkből, munkáinkból szálljon szent nevedre dicséret, dicsőség, magasztalás oh szent, igaz, irgalmas Isten! szerető jó édes Atyánk, a Te szent fiad, az Ur Jézus Krisztus által.

Amen.

Lapszemle.

A „*Sárospataki Lapok*“-ban *dr. Tüdős* István »*Bátor harczosok*« c. czikkben az 1848. XX. t. czikk megvalósítását sürgető hirlap irókról szól és első sorban a „*Magyar Szó*“ iránt adózik feltétlen elismeréssel. Az iskolai ügyek rovatában olvassuk a sárospataki th. tanári karnak a prot. th fakultás kérdésében adott véleményét mely szerint a tanári kar a jogegyenlőség élvénél fogva a fakultás felállítását, *az ország fővárosában*, törvényhozásilag sürgetendőnek tartja s e czélból a közbenjárásra a konventet megkeresni véleményezi. Könyvismertetésben a *Marton József „Magyar Vollaire és a magyar encziklopaedisták*“ c. művét ismerteti.

A „*Pot. Egyh. és Iskolai Lap*“-ban „Szentmártoni“ Élet mentés, c vezető-czikkében méltányolja a kormánynak az elmebajosok összeirására s a 7 éven felüli elhagyott gyermekek gondozására vonatkozó intézkedéseit: ezeket azonban még nem tartja elegendőnek: át kell alakítani a lelkeknek, a társadalomnak gondolkozását s ennek egyetlen eszköze: a Jézus igazi evangéliuma. *Jánosi* Józsefnek az Anglikanizmus történeti fejlődésének fő mozzanatairól irott dolgozatai után, *Hörk* József befejezi »Pál apostol és a szocializmus« c. tanulmányát, e részben a kereszttyénségnek *a nő szociális helyzetére* s ennek javítására gyakorolt hatását és elvi jelentőségét ismertetve.

A „*Debeczeni Prot. Lap*“-ban első helyen *Nadányi* Miklós fejtegeti *a klerikalismust és szabadelvüséget* történelmi alapon. *Barcsa* János a *protestantismus jövő*jéről ír, utalva arra, hogy a prot.-mus az egész világon hódít, csak a magyar prot. egyházak veszítenek. Ennek okát a magyarországi egészségtelen viszonyokban találja, s¦ javulását bizton reméllí. *Nagy* Lajos *a katholicizmusnak a tudatlan népre való vonzerejét* abban találja, hogy eme egyházban a fényes ceremónia sok, de az egyházi adó kevés, az ünnepek száma nagy, az egyház gazdag stb.

A „*Dunntuli Pot. Lap*“ ban *Kovács* Bertalan tervezetet mutat be az eddig elhanyagolt népiskolai vallás tanításról. *Huszár* Károly a „testi fenyíték az iskolában“ c. felolvasásának közlését folytatja.

Az „*Evang. Egyh. és Iskola*“ folytatja *Stromp* László felolvasásának közlését a *vallástanítás tervéről*. E részben a felolvasó hangsulyozza, hogy a bibliai elbeszélések ó-szövetségi részét alapos birálat „rostálás“ alá kell venni; a kátét, ugy, ahogy van, száműzni óhajtja. *Süss* János »Vallásos eszmék arany költészetében« czímmel tanulmányt ír és a „Hamis tanú“ c. költeményt tárgyalja. Bel-, külföld, Irodalom c. rovatok változatosak és tartalmasok.

„*Magya Szó*“ 145. számában »*Egy volt katholikus*« azt beszéli el, hogy miképen lett egy absurd állításokat tartalmazó kath. egyházi beszéd hatása alatt kálvi-

nista családjával együtt. A 147-ik számban s. s. ref. pap felszólítja, a protestánsokat hogy *vèdekezzünk a klerikalismus ellen* és ne legyünk nagyon türelmesek elleneinkkel szemben. Végül azt ajánlja, hogy oly képviselőket válaszszunk, a kik érdekeinket meg tudják és meg fogják védeni.

s.

Különfélék.

Felhivás az „Erd. Prot. Lap" árának beküldésére. *— Lapunk e számához czimzett postautalványokat csatoltunk. Szives tisztelettel kérjük a presbyteriumok elnökeit, hogy a lap 1901. évi árát — mely a szabályzat szerint az első félév alatt befizetendő —* ***sürgősen*** *beküldetni sziveskedjenek. A lap anyagi ügyei, a kiadó változása folytán, még elszámolás alatt állanak s igy azon kellemetlen helyzetben vagyunk, hogy a II. negyedévi nyomdai számlát sem tudjuk fizetni.*

Felhivásunk természetesen csak a ***hátrálékosoknak*** *szól.*

A kiadóhivatal.

Az »erdélyi püspök« ezím, Sándor József és az „Alkotmány." Az összefüggés a következő: Az erdélyi ref. egyházkerület Wlassics miniszternek azon ismeretes rendelete ellen, melyben Majláth erdélyi róm. kath. püspök számára az „erdélyi püspök" czímet állapítja meg és rendeli el, felírt volt a miniszterhez s rendelete sérelmes voltát kimutatva, kérte őt, hogy rendeletét hatályon kivűl helyezze. Miután a miniszter erre adott válaszát, mely egyformán használhatónak nyilvánítja ugy az „erdélyi püspök", mint az „erdélyi róm. kath. püspök" czimeket, miután — mint mondja — az első sem akar egyebet jelenteni mint a második, tudomásul nem vehette a kerület, ujolag felirt a sérelmes czímkérdés ügyében most már a ***törvényhozáshoz.*** A képviselőház kérvényi bizottsága e hó 21-én tárgyalta a ker. kérvényét s azt a javaslatot fogadta el, hogy „miután a ref. egyetemes konvent már állást foglalt ez ügyben s maga sem tartotta szükségesnek, hogy a kérdés továbbra is felszinen tartassék," adassék ki a kérvény a vallás- és közoktatásügyi miniszternek. Midőn a bizottság minden vita nélkül hozzájárult e javaslathoz ***Sándor József*** a kovásznai kerület orsz. képviselője (ki különben a bizottságnak nem tagja) azon óhajtását fejezte ki, hogy a miniszter nyilatkozzék, hogy hajlandó-e e kérvényre, ha a ház neki kiadja, a kerületnek érdemleges választ adni, mert ettől teszi függővé a házban való felszóllalását." A miniszter az ügy állását ismertetve kijelentette, hogy a szóban forgó czím „semmi egyéb," mint egy régi történelmi czím, a melynek a többi egyházak püspökeinek állását érintő egyetemes jellege egyáltalán nincs. Készséggel fog válaszolni a kerületnek s ujra meg fogja nyugtatni az iránt, hogy a czimnek oly közjogi jelentőség nem tulajdonítható, a mi a vallásegyenlőségbe ütköznék és a többi egyházak törvényes állását sértené. Sándor József köszönettel vette a miniszter azon szándékát, hogy érdemlegesen válaszolni fog s hogy ismételte, miszerint nem akart a kérdéses czímnek mai államjogunkkal ellenkező tartalmat adni. — Eddig tart a kérvényi bizottságban történtek rövid és objectiv ismertetése. Persze, nem az „Alkotmány"-ból átvéve, a mely a miniszter válaszát a Bánffyánus képviselő előtti meghátrálásának, Sándor Józsefet pedig „az Emkét kálvinizáló"-nak tünteti fel. A dolog felfogásában legyen az „Alkotmány"-nak gusztusa szerint. Hanem a midőn egy hazafias nemzeti intézményt, minő az Emke is, meggyanusit felekezetiességgel: akkor elárulja, hogy a nemzeti intézmények neki hekuba. Igen, az Emke kálvinizálva van a Gr. Kuun Kocsárd félmilliós, a Mohayné 100 ezeres, a Kovács Sándor 50 ezeres s minden valamire való erdélyi kálvinista ember alapitványával, tagdíjával, fillérével és ingyen munkájával, de vezetésében ott ülnek Gr. Béldy Ákos, Gr. Kornis Viktor stb. római kath. urak és Gr. Majláth ur ott kopogtat mindennap segélyért a több mint $^3/_4$ részben kálvinisták pénzéből alakult Emkénél kitüntetésre és jutalmazásra ajánlva olyan tanítóját is, ki mellett a püspök ur tőszomszédságában a róm. kath. magyarok oláhosodnak el, pedig sem maga, sem a káptalanja, sem püspöktársai nem igen erőltették meg magukat Emke alapitványaikkal. Hanem az »Alkotmány«-nak fáj, hogy sem az Emke, sem Sándor József nem állanak a néppárt szolgálatában. A magunk részéről köszönettel és elismeréssel vesszük tudomásul, hogy annyi orsz. képviselő gondnokaink közül Sándor József megtette kötelességét s ujra köszönjük a magas konvent bölcsességének, hogy gondoskodott róla, hogy csak ennyit lehessen tenni. Hanem azért az erdélyi egyházkerület továbbra is megy a maga *egyenes* utján!

Az Ev. Ref. Theol. Fakultáson a második félév e hó 18-án bevégződött. A vizsgálatok eredményei bár nem fényesek, de kielégítők.

A kolozsvari ref. theol. fakultás végzett hallgatói. A most zárult tanévvel a kolozsvári thel fakultáson a következő ifjak végezték be tanulmányaikat: 1. *Bitai* Géza, Léczfalva. 2. *Kovács* József, Kézdi-Vásárhely. 3. *Lovass* Aladár, Nábrád (Szatmár v. m.) 4. *Magyari* Árpád, Kakasd (u. p. Maros-Vásárhely). 5. *Ősz* Lázár, Uzon. 6. *Szabó* András, Bita. 6. *Székely* Miklós, Kolos-Borsa Tájékozásul igtattuk ide ne veiket és tartózkodású helyöket, mert hisz ezek lesznek a kibocsájtandó segédlelkészek.

A kolozsvári ev. ref. egyházközség iskoláiban a közvizsgálatok e hó 17-én kezdődtek meg és tartanak e hó 26-ig. Az iskolák népességéről a következő statisztika számol be. A magyar-utczai iskolába járt: 313, a hidelvei iskolába: 386, az alsószén-utczai iskolába: 105. Összesen 804. S ezenkivűl az egyház által fentartott 2 kisdedóvóban volt 156 kisded. Igy az egyház iskolái és óvódáiba járt gyermekek száma 960. Ebből ref. 804. (Vajjon hány százaléka ez a ref. tankötelesekne k?)

A kolozsvári egyházközség ügyei lelkes intézéséről legszebb bizonyságot adja az a két alapos tanulmány és igazi lelkesedéssel készitett füzet, a mely a minapában látott napvilágot. Az egyik czime ez: „A kolozsvári ev. ref. egyházközség szervezete"; míg a másik a jövedelmek, költségek, pénztári kezelésére, nyilvántartására stb. ad részletes, praktikus utasitásokat. Ajánljuk e két füzetet nagyobb egyházközségeink szives figyelmébe.

A száazvárosi ev. ref. egyház a mult héten töltötte be a Dr. Bartók György püspökké választásával megüresedett második lelkészi állást. A választás eredménye Baczó Mózses Kuún kollégiumi helyettes tanár és ifjú lelkész — csaknem egyhangú meghívása — Mint értesülünk, — mivel a meghivás már érvényes egy nagyobb küldöttség fogja felkérni a főt. püspök úrat, hogy személyesen igtassa be Baczó Mózsest hivatalába. Gratulálunk az ifju lelkésznek s az egyháznak is a nagy egyértelműséghez!

A mező-nagy-csányi ev. ref. egyházközség temploma és papilakja, a mely Tisza Lászlóné áldozatkészsége és Péter Antal lelkész odaadó munkássága folytán jött létre, már készen van. A felszentelést Dr. Bartók püspök Jul. 7 én személyesen fogja eszközölni.

A háromszéken szünidőző theologus ifjuság műsorral egybekötött tánczestélyt rendez a „Theologus-kör" alapjának gyarapítására Julius hó 7-én.

Gyászrovat. *Kendi Kandida* a jótékonyságáról hires urnő, ki végrendeletében etédi egyházunknak és sz.-udvarhelyi kollegiumunknak is szép alapítványokat hagyott, f. hó 17-én helyeztetett örök nyugalomra ősei mellé Etéden. Az egész falu és testületei kivo-

nultak a koporsót hozó koszorukkal rakott gyászkocsi elébe. Ott volt a kollegium tanárkara részéről *Szabó* András és Jánó Béla tanár is, kik szép cserkoszorut helyeztek ravatalára. Nagy hatásu halotti beszédet I Móz. 4:, 29—30 alapján *Csia* Kálmán lelkész tartott. Béke nyugvó porain; emléke áldott!

Szász Károly alsó-siménfalvi körlelkész, ki nagyfoku idegessége okán hosszabb szabadságot kapott, külön czikkben reflektál lapunk 21. sz.-ban megjelent „Csak rágjátok egymást" kezdetü megjegyzésünkre a »Sz U «-ben. Kétkulacsossággal vádol minket, hogy bár tudjuk, hogy Borsay a hibás, mégis védelmezni akarjuk. Megjegyzésünk csak annyi, hogy mi sem nem támadtunk, sem nem védtünk senkit, csak azt a ref. paphoz nem méltó modort és hangot tettük méltán megérdemelt elitélő kritika tárgyává, a melylyel ez ügyben éltek. Szász Károly mostani soraira nincs más megjegyzésünk, mint az, hogy a ki „beteg": kerülje az izgalmakat s ne okvetetlenkedjék. Különben szivünkből kivánunk neki gyógyulást s vele higgadt nyugodtsága visszatérését!

A Ferencz József Tudomány Egyetem évzáró ünnepélre május 29-én tartatott meg a városház közgyülési termében. Müsorát Dr. *Vályi* Gábor rector megnyitó és záró beszéde, Dr. *Farkas* Lajos jogi dekán értekezése és a pályázatok eredményéről szóló kari jelentések képezték. Fakultásunk ifjusága közül *Fodor* János, *Kliment* Jenő és *Gál* Jenő tanárjelöltek nyertek pályadijakat.

Pályázat orvosi ösztöndijra. A nagyenyedi ev. ref. Bethlen kollegiumnál két orvosi ösztöndij üresedik meg az 1901/2. iskolai éven kezdve.

Az egyik a néhai b. emlékezetü *Sárpataky Zsigmond* és *János* által alapitott ösztöndij, melynek összege évenként 1000 korona. Elnyerheti azon orvosi pályára lépő magyar ifjú, ki nagyenyedi, vagy alsófehermegyei születésü és a gimnáziumot a Bothlen-kollégium főgimnáziumában végezte.

A másik néhai b. emlékezetü dr. *Szotyori József* által alapitott ösztöndij, melynek összege évenként 336 korona. Elnyerheti azon orvosi pályára lépő, vagy már orvosi pályán levő magyar ifju, ki a gimnáziumot a Bethlen-kollégiumban végezte; ilyenek hiányában az, ki a kolozsvári ev. ref. főgimnáziumban tett érettségi vizsgálatot. Megjegyzendő azonban, hogy a kik rokonságukat a nemeslelkü alapitóval a Szotyori és Marusi családok révén kellőleg igazolják, azoknak elsőbbségi igényök van.

Pályázók kellőleg fölszerelt kérvényeiket a Bethlen-kollegium Előljáróságához czimezve, f. é. julius 20-ig alólirotthoz nyújtsák be. Nagyenyed, 1901. junius 12. *Nagy Lajos*, r. professor.

Hálás köszönet. Egy nagy megtiszteltetés érte kicsiny egyházamat, mely megérdemli, hogy példa adásul is a nagyközönség becses lapjából elolvassa. Folyó május hó 18-án a helyi postán egy csomag jön czimemre, melyben egy gyönyörü bordó bársony szószéktakaró volt bepakolva, határozott megjelölésével, hogy a náznánfalvi katédrára. Gyönyörüen van selyem gubó és halpénz munkával ékesitve. A küldője Nagyküküllőmegye Kiskapuson lakó *Nagy Dánielné* szül. *bágyoni Simonfy Amália*, róm. kath. vallásu nő, ki előre haladott kora daczára, saját kezüleg készitette. Értéke 80 korona, de sokkal több annál az a belbecs, melyet leirni nem lehet. Nem kell ehez magyarázat, ebben a tettben ki van fejezve annak a vallásnak szelleme, melyet Jézus hozott e földre: »szeretet.« Isten éltesse soká a tisztalelkő urnőt, s fogadja egyházam nevében hálás köszönetemet. Maros-Szent-Királyon, 1901, május 20-án. *Székely Sándor*, ev ref. pap.

A „Vasárnap" képes családi hetilap, *melyet az Egyh-kerületi Értekezlet támogatásával* **Nagy Károly** *th. tanár és* **Vajda Ferencz** *sz.-lónai lelkész szerkesztenek a második félévre, illetőleg a harmadik negyedévre hirdet előfizetést. Lapunk e számához »Melléklet«-ül veszik olvasóink a »Vasárnap« egy-egy példányát. Ajánljuk támogatásukba. Egyházak, pátronusok, olvasni szerető híveink figyelmét hívják fel reá lelkipásztortársaink s maguk is gyüjtsenek előfizetőket a „Vasárnap"-nak. Bizony megérdemli a támogatást s nagy vád nehezedik reánk, ha egy ily olcsó néplapot sem tudunk élhető állapotra juttatni. Kérjük, a kiket illet részesitsék anyagi és szellemi támogatásukban!*

Hivatalos rész.

2490—1901. KÖRLEVÉL.

Az állami fizetéskiegészitést élvező összes lelkészekhez.

A vallás- és közoktatási m. kir. Miniszter úr őnagyméltósága közölte hatóságunkkal, hogy a folyó 1901. évi állami fizetéskiegészitési összegeknek második évnegyedi részletét csakis julius hó folyamán bocsátja rendelkezésünkre, az újabban megállapitott kezelési szabályzat szerint akkor esedékessé váló félévi járandósággal együtt.

Igazgatótanácsunk kerülni óhajtván a kiegészitési összegek ily késői kiutalásából eredhető nagyobb késedelmet, elhatározta, hogy második negyedévi járandóságokat a pénz megérkezése után azonnal kifizeti és ennek eszközölhetése czéljából a szabályszerü nyugtákat az érdekeltektől előre beveszi.

Fölhivjuk ennélfogva az összes érdekelteket, hogy az első évnegyedre kiútalt és kifizetett összegnek megfelelő második évnegyedi részletről haladéktalanul állitsák ki szabályszerü nyugtatványukat és küldjék be azokat illetékes espereseikhez, honnan az a folyó junius hó végéig egyszerre terjesztendők föl igazgatótanácsunkhoz, kiutalás végett.

Tájékozásul megjegyezzük, hogy csakis a már véglegesen rendezett kongrua-járandóságok második negyedévi részletét fogjuk folyósitani, tehát a még függőben levő, avagy a lelkész eltávozása, illetőleg a legközelebbi időre eső állomás-elfoglalása folytán kellőleg még meg nem állapitott járandóságokról a nyugták föl sem terjesztendők.

Kolozsvárt, 1901. junius 24 én.

Dr. Bartók György elnök. *Dr. Kádár János* titkár.

2456—1901 ERTESITÉS.

Az állami fizetéskiegészitési összegek folyósitása tárgyában.

A vallás- és közoktatásügyi m. kir. Miniszter ur őnagyméltósága, folyó évi május hó 29-én kelt 30,353. számu rendeletével, az alábbi *utalványozási eljárás-t* állapitotta meg, az 1898 évi XIV. t. cz. alapján járó jövedelem kiegészitési összegek folyósitására vonatkozólag:

1. A jövedelem kiegészitési összegek az egyházi főhatóságok kezeihez fognak kiutalványoztatni.

2., Az illető m. kir adóhivatal a püspök és főgondnok együttes aláirásával ellátott bélyegtelen hivatalos nyugták ellenében fogja számadás kötelezettsége mellett kifizetni.

3., Az utalványozás előleges félévi részletekben és pedig január és julius hó folyamán fog megtörténni.

4., Az utalványozással egyidejüleg jegyzék fog a pénzfelvételre jogosult egyházi főhatóságnak megküldetni.

5., Az egyházi főhatóság az egyes lelkészeknek a jegyzékben feltüntetett összegeket a lelkész által kiállitandó és szabályszerüen bélyegelt nyugta ellenében fizeti ki.

6., A lelkész által kiállitandó nyugta szövegében kifejezésre juttatandó azon körülmény, hogy a felvett összeg az 1898. évi XIV. t. cz. értelmében járó jövedelem kiegészitésére szolgál

7., A jövedelem kiegészitési összeg a lelkészeket csak azon naptól kezdve, melyen állomásukat elfoglalták, azon napig illeti meg, melyen állomásukról eltávoztak.

A lelkész elhalálozása esetén azonban a részére még életében kifizetett jövedelem kiegészitési összeg a lelkész özvegyétől, illetőleg kiskorú gyermekeitől vissza nem fog követeltetni.

8., Az egyházi főhatóság részére megküldendő jegyzékben számjelzett összeg a lelkész részére teljes összegben fizetendő ki.

9., Megengedem azonban, hogy az országos gyámintézeti, az egyházkerületi gyámintézeti, az egyházmegyei gyámintézeti járulékot az egyházi főhatóságok visszatartsák, illetőleg közvetlenül juttassák rendeltetési helyükre, de csakis azon összegben, a melyet ily czimeken megállapítottam, megjegyezvén azt is, hogy a jövedelem kiegészítési összegek kifizetésekor az említett járulék összegekből csak az illető utalványozási félévre esedékes részlet-összegek tarthatók vissza.

10., A lelkészek részére kifizetett összegekről szóló nyugták az egyházi főhatóság szabályszerű számadása kíséretében egyszerre és legkésőbb a megtörtént utalványozást követő három hó alatt lesznek hozzám felterjesztendők

11. Az 1900 évi deczember hó 20 án 95722/900. szám alatt kelt külön intézkedés hatálya érintetlen marad.

E szabályzat fennti intézkedéseit tudomásulvétel és ahhoz alkalmazkodás végett, azzal közöljük, hogy ig. tanácsunk a félévi részletek leérkezése után a hivatalos lap útján fogja figyelmeztetni az érdekelteket nyugtáiknak beküldésére és azoknak beérkezésével maga részéről is félévi előleges részletekben fogja az illetményeket, esperesi úton, kifizetni.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1901. junius 20 án tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső, elnök. — *Dr. Kádár János*, titkár

2311—1901. KÖRRENDELET.

Az összes lelkészekhez.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület kötelékébe tartozó lelkészek által folytatott mellékfoglalkozásoknak részletes számbavétele és a papi állással való összeférhetőség szempontjából való elbirálása alkalmából, kimondotta ig. tanácsunk, hogy az illetőkkel külön közölt nehány eset kivételével, a lelkészek által ez idők szerint folytatott és hozzánk bejelentetett mellékfoglalkozásoknak a bejelentett óraszámban való további folytatását engedélyezi, azzal az általános föltétellel, hogy a mellékfoglalkozás üzése miatt a lelkészi teendők végzésében semmiféle hiány vagy fennakadás elő ne álljon.

Jövőre nézve azonban követendő szabályként megállapítja ig. tanácsunk, hogy a lelkészek és tanítók takarékpénztároknál, szövetkezeteknél, vagy más pénzintézeteknél és vállalatoknál, igazgatósági, felügyelő bizottsági-tagságot avagy másnemű megbizást (a rendes hivatalnoki állások kivételével) csak az esetben fogadhatnak el ha

1. A mellékfoglalkozás által hivatali teendőikben nem gátoltatnak és ha a foglalkozás *hetenként 6 óránál* több időt igénybe nem vesz.

2 Ha mellékfoglalkozásuk betöltése miatt saját egyházközségükből, rövid időre is, de többször és rendszeresen eltávozni nem kénytelenek.

3. Az ig. tanács által egyszer megadott engedély bármikor visszavonható, ha az egyházi érdekek úgy kívánják.

4. Afölött, hogy a fennebbiekben elősorolt és más mellékfoglalkozások mennyiben összeférhetők a lelkészi, vagy tanítói állással és ennek folytán engedélyezhetők-e, minden egyes esetben az igazgatótanács dönt, az illetékes esperes, illetőleg a püspök véleményezése alapján.

5. A postamesteri állomásoknak és rendes életpálya jellegével biró hivatalnoki illetve tisztviselői állásoknak és adókivető bizottsági tagságnak inkompatibilitása elvileg kimondatik, sőt az ily állásokra eddigelő megnyert engedélyek is visszavonhatók, a szükség kívánalmai szerint.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1901. junius 20-án tartott ülésből.

Br. Bántfy Dezső, elnök. — *Dr. Kádár János*, titkár.

2633—1901. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a hunyadi egyházmegyébe tartozó, *maros-ilyei körlelkészség lelkészi állására* ezennel pályázat nyittatik.

Javadalom: Tisztességes 4 szobából álló lakás, egy nagyobb és kisebb kerttel. Az egyházközség pénztárából 127 kor. 20 fill. központi pénztárunkból 472 kor. 80 fill. évente: — továbbá 906 kor. 20 fill állami fizetés kiegészítési összeg, melyből 300 korona fuvardíj és temetési stóla 20 korona. Együtt 1526 kor. 50 fillér. Kötelességek: 1., a lelkészi szolgálatnak pontos és lelkiismeretes teljesítése és az érvényben álló körlelkészi szabályzat és a helyi körlelkészi utasítás értelmében a körlelkészi teendők végzése és vallástanítás.

Megválasztandó lelkész atyánkfia köteles állomását mielőbb elfoglalni.

Pályázati határnap 1901. julius 20-ika. Minősítvénynyel és szolgálati bizonyitvánnyal ellátott folyamodványok a püspöki hivatalhoz küldendők.

Kolozsvárt, 1901. junius 18-án

Dr. Bartók György elnök. — *Dr. Kádár János* titkár.

936—1901. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev ref. egyházkerületben, a szilágy-szolnoki egyházmegyébe kebelezett *lelei orgonista-kántortanítói* állomásra pályázat hirdettetik.

Javadalom: tisztességes lakás, melléképületekkel és kerttel. Készpénz az egyház pénztárából 600 korona, — tandíj czimen 100 korona. Tanítói can. portió 1 drb. 2 boglyás 1 drb. 1 boglyás kaszáló, a régi temető $^1/_3$-ad része s egy drb 2 vékás szántóföld. Adóját az egyház fizeti, munkáltatja a tanító. Szabályrendeletileg megállapított stóla s jogosultság esetén az állam által engedélyezendő korpótlék Ezen javadalom lakáson kivül 752 koronára van értékelve, mely államsegélylyel 800 koronára fog kiegészíttetni.

Kötelesség: az orgonista énekvezéri és tanítói teendőknek törvényszerü, pontos végzése. —

Pályázati határidő 1901. julius 20.

Szabályszerüen fölszerelt pályázati kérelmek nagytiszt. Viski Pál esperes urhoz kuldendők Zoványra (Szilágym.)

Kolozsvártt, 1901. junius hó 22-én.

Dr Bartók György erdélyi ev. ref. püspök.

280—1901. MÉGHIVÓ.

A kézdi ev. ref. egyházmegye egyházi értekezletét, van szerencsém, a f. év julius hó 10-én Kézdi Vásárhelyen az alábbi programm szerint tartandó közgyűlésre összehívni.

Programm I. d. e. 9 órakor, az állami elemi iskola tornatermében 1 Elnöki megnyitó 2. A május havi közgyülés jegyzőkönyvének hitelesítése. 3. A f év május havában tartott egyházkerületi értekezletnek az alapszabályok módosítását illető elvi határozatai érvényesítésével, a már megállapított terv szerint szerkesztett értekezleti alapszabályok tárgyalása és végleges megállapítása.

II. d. e 10 órakor Istentisztelet az ev. ref. templomban 4. Invocatio. 5. A gyülekezet éneke. 6. Ima, tartja Bodor Géza esperes. 7. A k.-vásárhelyi ev. ref. egyházi dalkar éneke. 8. Egyházi beszéd, tartja Vollonics Miklós, maksai lelkész. 9. A gyülekezet éneke.

III. d. e. 11 órakor a gyülés folytatása, a tornateremben: 10. A magyar gályarabok éneke. Éneklik a polgári leány iskola növendékei. 11. Szaval: Nagy Gerő, k.-vásárhelyi ref. énekvezér. 12. Felolvasás, tartja Szabó Jenő, k.-vásárhelyi ref lelkész 13. A kézdi ref. egyházmegye kántor-tanítói karának éneke. 14. Szaval, Czirmai Zoltán k.-vásárhelyi ref. s lelkész. 15. A vallásos nevelésről, előadja Zayzon Lajos f.-torjai lelkész. 16. Gyakorlati kérdések, indítványok tárgyalása. 17. A tanítói dalkar éneke.

Lelkipásztortársaimat kérem, hogy híveikben az értekezletünk iránti érdeklődést felkeltve: érdeklődőket ezen gyűlésre meghívni sziveskedjenek.

D. u 1 és $^1/_2$ órakor közebéd özv. Jancsó Dénesné vendégfogadójában A közebéden résztvenni óhajtók, ezen szándékukat jul 6 ig, jelentsék be Czirmay Zoltán k.-vásárhelyi s lelkész. értekezleti jegyzőnél.

Alcsernáton, 1901 junius 24. *Bodor Géza.* elnök

NYOMATOTT GOMBOS FERENCZ KÖNYVNYOMDÁJÁBAN. KOLOZSVART.

IV. Évfolyam. 27. szám. Kolozsvárt, 1901. Julius 4.

ERDÉLYI
PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, theol. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők. az ev. ref. theol. fakultás épületében 2. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre. 12 kor.
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Figyelemreméltó symptoma.

(Folytatás és vége..)

Az istentiszteletnek kettős jelentősége van: egyfelől a vallás külső nyilvánulása, másfelől a vallásosság fejlesztésének eszköze. Mindkét minőségében a *vallás lényegének megfelelően alakul.* Ezért minden vallás lényege visszatükröződik annak istentiszteletében. Sőt egyazon vallás lényegének eltérő felfogása, a mi a felekezeti megoszlást eredményezi, az istentiszteletben is eltérő alakzatokat (felekezeti istentiszteletek) hoz létre. S megforditva a hol az istentiszteletben valami jellegzetes eltérést találunk, ott biztosra vehetjük, hogy ennek oka a vallásos élet, felfogás és világnézetben való különbségből ered.

A természet-vallásoknak istentisztelete is természeti jellegü. A varázs-természetre a kuruzslás varázseszközeivel igyekszik hatni. A henotheisztikus, ráczionális vallások istentiszteletében a nemzeti történelem folyamát vezető Isten munkásságára van vonatkozás és természetszerüen elhatározó benne a nemzeti történelmi elem (zsidó, görög, római, izlam). A monotheisztikus, universalis, világ-vallásokban az istentisztelet is felemelkedik az *általános emberire,* vagy a világot uraló egyetemes istenire.

A keresztyén istentisztelet is a ker.-ség. lényege által van megszabva. Mi ez? — A különböző időkben különbözőképp fejeztetett ki. A hegyi beszédben: tökéletesnek lenni, mint a mi mennyei Atyánk; a jánosi evang.-ban: Istenben maradni (»a ki a szeretetben marad Istenben marad és az Isten ő benne«); az őskeresztyénségben: »megistenülés«, váltság, fiuság, megszenteledős stb. stb. egy szóval az egészet összefoglalva: *egyesülés Istennel.* Ebben minden ker. felekezet egyetért; valamint abban is, hogy ez egyesülés *egyedüli utja* a Jézus Krisztus. De már abban, hogy miféle, milyen természetü ez az egyesülés és hogyan jön létre, miként valósul meg, eltérők a felfogások a felekezetek szerint s eltérők ez alapon az istentiszteleteik is. A görög- és római keresztyénség ép' úgy, mint némely orthodox pietista, methodista stb. prot. irányzat valami *fizikailag értelmezett természetfeletti egyesülést* gondol; keresse bár ennek eszközét akár a külső liturgiális cselekvényben, (görög) akár az egyházi institutiókban (római), akár az istenigéjével azonositott bibliában, vagy konfessiókban (orthodox prot.-mus). Az igazi protestantizmus *vallás-erkölcsileg értelmezi az egyesülést,* a mi érzületi és akarati oldaláról kifejezve: *egyesülés Istennel — a szeretetben.* Ezen szeretetben való egyesülésnek az unitárius inkább misztikus szakramentális oldalát hangsulyozza, a reformatus — legalább elvi öskaraktere szerint — egyformán igyekszik benne érvényesíteni az intellektuális, az érzelmi és morális elemet. Ez a jelleg meglátszik istentiszteleteiken is. A görög-keleti tulnyomóan liturgiális, a római tulnyomóan szákramentális, az orthodox protestáns és szinezetei biblia-bálványozó, az unitárius egyoldalu tanító, a lutheránus szákramentális jellegü. Elvileg a református az emberileg tökéletes, bár tagadhatatlan, hogy a különböző korokban, hol inkább az unitárius egyoldaluság felé hajlott (pl. közel 100 év óta napjainkig), hol az orthodox protestantizmus irányzata felé (pl. napjainkban a magát „evangéliumi"-nak nevezett irányzatban.)

Logika és tapasztalat tehát egyformán azt mutatják, hogy az istentisztelet a vallás lényegének organikus jelentkezése lévén, annak sem egészben, sem részeiben való alakitására külső, a vallás lényegeitől és ennek felfogásától idegen szempontok igazolt és jogosított befolyást tartósan nem gyakoroltak és nem gyakorolhatnak.

A református ker. istentiszteletet tehát csak az jellemezheti, hogy egyesülést keres Istennel a szeretetben. Istennel, a kinek lényege — szeretet. A ref. keresztyén istentiszteletben azért csak annak van elvi jelentősége és helye, a mi az Istennel való e szeretetegyesülésnek kifolyása, vagy elősegitő eszköze. Ez pedig egyesegyedül a szerető Istennek reánk gyakorolt hatása, akár, ha munkái, akár, ha személyes ereje által gya-

korolja ezt, akár, ha felindítólag a hálaadásban (ima, ének), akár, ha közlőleg (igehirdetés és szákrámentumok) által. E szerető mennyei Atya szól hozzánk személyesen az ő igéjében. páratlan tökéletességgel a »testté lett Igében«, a *Jézus Krisztusban*, de ő munkáiban, a *természetvilág* és *történelem* vezetésében is, melyet a Krisztus által adott kijelentésének világánál a maga vallásos vonatkozásában, most már teljesen ismerünk, mint a gondviselő Isten bölcs és igazságos szeretetének munkáját. Természet és történelem tehát csak ugy tárgyai az *ige*-hirdetésnek, mint Isten személyes hatása a Jézus Krisztusban, de — s ezt kell Barabással szemben hangsulyoznunk — ***csakis*** *vallásos vonatkozásában, Istenhez való viszonyában.* Az igehirdetésnek a természetre vonatkozó oldala ép' úgy nem lehet természettudományi előadássá, mint a történelemre vonatkozó nem históriai előadássá és a Jézus Krisztusra vonatkozó nem puszta történelemmé. Az igehirdetésnek mindenik csak annyiban lehet tárgya, a mennyiben bennök Istennek e világhoz való szeretete lett nyilvánvalóvá, a mennyiben útjai, eszközei a mi Istennel való személyes szeretetközösségünk létrejövetelének.

A ker. prot. igehirdetésnek csak ez lehet a tárgya. Hogy ez olyan — az empirikus szemléli Barabás előtt „legtöbbször nem gyakorol*ható*(?!) erkölcsöktől és erényekről" szól, melyeket — szerinte — «mi sem felfogni, sem megvalósítani még nem vagyunk képesek»: az a vallás és különösen a ker. prot. vallás azon lényegéből foly, a mely szerint nem az Istennek kell hozzánk. hanem minekünk kell a mi mennyei Atyánkhoz hasonlókká lennünk. A ker. vallás igy a legmagasabb eszményiség, a mely hivatva van az emberi fejlődés mértföld mutatóját mind magasabbra és magasabbra ültetni. Nem a meggyújtott gyertya fénye homályosítandó el, hanem a szemek gyakorlandók ehhez a fényhez: a mi Atyánk tökéletességéhez. Nem az isteni világkormányzás fordítandó a nemzeti élet szük körébe, hanem ez *emelendő* arra a fenséges magaslatra, a hol az isteni bölcs, igazságos és szeretettel teljes világkormányzás tükördarabjává lesz.

A mi ev. prot. ker. igehirdetésünk tárgya nem lehet egyéb, mint Istennek e világhoz való véghetetlen szeretete, melyet a mi érdemtelenségünknél fogva *kegyelemnek* és pedig ***ingyen kegyelemnek*** nevezünk. Nem lehet más, mint az, a kiben e kegyelem testet öltött, személyes szeretet-hatalmával és erejével, mint megváltó, kibékítő és megelevenítő szeretet megjelent s a kit épen ezen minőségben nevez Pál apostol »a megfeszíttett és feltámadott Krisztusnak,« a kin kivül másról nem akar tudni. A karácsony, a nagypéntek, a husvét és pünkösd ennek a világba lépett, magát feláldozott, megdicsőült és éltető hatalommá lett isteni szeretetéletnek mozzanatait tünteti fel, képviseli és az ezekhez kapcsolódó üdvtörténeti tényeket a nemzeti élet történelmének bármily fontosnak látszó mozzanataival lehetetlen felcserélnünk csak azért, mert némely »költői nagy mondásokat« hajszoló emberek egyik-másik kiváló hazánkfiát »a nemzet megváltójának«, egyik másik napját „nemzet nagypéntekének vagy feltámadásának vagy pünkösdjének nevezgetik. Nem; istentiszteletünknek „az ilyen életszükségletekhez való idomitása" a keresztyénség absolut jelentőségének megtagadása lenne. Nem istentiszteletünknek és vele vallásunknak kell a mi gyakorolható erkölcseinkhez és erényeinkhez alkalmazkodnia. „Kell"! — ezt bizonyítja a vallásnak s különösen ker. vallásnak létezése s az ezekben jelentkező általános emberi; és „lehet"! — ezt bizonyítja a Jézus Krisztus élő, haló személyisége s a benne s általa e világ hatalmává lenni hivatott isteni. Erről a kettőről mig keresztyéneknek valljuk magunkat, le nem mondhatunk.

Igehirdetésünknek nem *uj* (nemzeti-történelmi) tartalmat kell adni, hanem ***örök tartalmát*** kell hathatósabban előtérbe állitani. S ebben a mikor eltérünk Barabástól, egyben összetalálkozunk vele igehirdetésünk reformjának követelésében. Mert igaza van Barabásnak abban, a mit mondani *akart*: igehirdetésünk részint puszta unitárius morálizálás, »gyakorolható« erkölcsiség és kötelességtan, részint igazi vallásos eleme — a hol még nagyritkán feltalálható — *hatástalan elvont dogmatizálás.* Egyik nem emel, a másik nem érint, nem indít meg. Itt van a baj! Gyökeréhez jutottunk. Csak a szájunkon hordozzuk s mint papagályok motyogjuk, hogy az erkölcsiség egyetlen örök alapja a vallás és kath'ekzokhén a keresztyén vallás, de a kettő összefüggését sem theoretikusan nem ismerjük, sem praktice nem tapasztaljuk, nem éljük. Erkölcsiségünk a legtöbb esetben nem erény, nem a szentlélek parancsolatnélküli belső szeretetösztöne, nem Isten munkája mibennünk, hanem az embereké: a haszoné, mérsékelve a börtön, a csendőr, a nyilvánosságtól, az elitéltetéstől való félelem által.

Megvallom, évek óta különösen vagyok a dogmatikus predikáczókról hallott és olvasott nyilatkozatokkal. Az egyik elítéli ez bosszant; a másik követeli és gyakorolja: ez megrémit. S oka? — mert ezek a dogmát és dogmatizálást pápista értelemben veszik: a keresztyén vallás örök igazságait ócska és elavult köntösében, felfoghatatlan és igy misztikus mázba vont tételekbe helyezik és adagolják be a szegény hallgatóságnak; amaz meg a dogmák régi formái elleni jogos tiltakozásban elejti, elveszti magát a ker. igazságot Az első pápistaságra nevel, ez meg unitáriusságra visz.

Igenis szükségünk van helyesen értelmezett dogmatikus predikációkra, sőt manapság éppen ezekre van legnagyobb szükségünk. Népünk vágyik rá, lelke óhajtozza, szomjuhozza az igazi, a mély keresztyén igazságokat, a dog-

mát. Legélénkebb bizonysága ennek, hogy mig náiunk unalmason ásitozik, a szekták együgyü, sokszor elég kacskaringós és furfangos dogmatizálását csak ugy szivja magába. Mert igazi *táplálékot* nem kap a lelke, szivja a maszlagot, mely legalább elbódítja.

Hanem másfelől az is igaz, hogy e tápláléknak *érezhetőnek* kell lennie. A dogmatikai jegyzetek tudós terminologiái oda csakugyan nem valók. A keresztyén igazságoknak személyes életgarántziákkal kell birniok. Innen, hogy a keresztyén élet példái annyira hatnak a predikációkban. A keresztyén lelket és lelkiismeretet kell megmozdítani a hallgatókban. Hanem ez ám nagy utánjárást, éles lélektani megfigyeléseket és gondos kertészmunkát követel. Ki az ö csemetéit csak egyszer-máskor — gyakran soha sem — vizsgálgatja: az ne csodálkozzék, ha viruló fáját egyszer csak teljesen kiszáradva látja!

A személyes ker. hitéletnek ez a gondozása, építése a predikáczió által nyilvánulásában és jelentkezésében vissza fog hatni az erkölcsi életre, ennek minden körére s közbe a *nemzeti életre is.* A templomi predikáczió csak igy állhat a nemzeti élet szolgálatában és másként nem. Ám ez nem kicsinylendő; söt tartalma által többet ér, mint bármely czafrangos hazafias szólamokkal telt predikáczió. A lélekre csak a lélek hat. A honnan ez a lélek kihalt, ott az emberek a formákba kapaszkodnak s most az oláh, majd a pápista szertartásokat kezdi szeretni s nemsokára követni.

Legyen e már hosszúra is nyult fejtegetés figyelmeztetés arra, hogy egyházi bajaink nem külsőleg, de belsőleg orvoslandók „ama Lélek által való megelevenedésben", mondhatnók: megújhodásban!

Érzem és látom annak szükségét is, a mi a Barabás kezébe tollat adott: nemzeti életünk ápolásának szükségét is. Ennek külsőleg is direkt útja és módja azonban más, miről talán bövebben egy másik alkalommal. Most csak annyit, hogy ez *társadalmilag* munkálandó s ezen a téren egyháztársadalmi szervünkre — az egyházi értekezleti működésre vár e fontos feladatnak is méltóképp' megfelelni.

Nagy Károly,
szerkesztő

Jelentés a vallástani kézikönyvről.

Ifj. Péter Károly, alsó-sófalvi ref. lelkész és *Bodor János*, zágoni ref. lelkész, az általuk irt iskolai kézikönyveket a végre terjesztették az igazg. tanács elébe, hogy a tanács szakemberekkel azokat megbiráltassa, hogy használhatóságuk iránt véleményt nyilvánítsanak s alkalmat nyujtsanak az igazgató-tanácsnak arra, hogy engedélyezésük, vagy használhatatlanságuk ügyében tárgyilagos itéletet mondhasson.

Ifj. Péter Károly könyvének teljes czime ez: »*Keresztyén Vallástan gymnasiumok, tanitóképző-intézetek és polgári iskolák számára.*« Székely-Udvarhelyt, 1900. Ára: 1 kor. 40 fillér. 127 oldal, 8-adrét. Nyomatott Becsek D. Fia könyvnyomdájában.

Bodor János zágoni ref. pap a következő könyvecskéket nyujtotta be birálásra használatuk engedélyezése végett:

a) *Kis Tanulók Hít és Erkölcstana,* elemi népiskolák I. és II. osztályai számára. Ára kötve: 24 fillér. 8-adrét. Budapest, Hornyánszky V. cs. és kir. könyvnyomdája. 1899

b) *Vezérkönyv a kis Tanulók Hit- és Erkölcstanához*, kiadja a zágoni ev. ref. egyház, 8-adrét. Hornyánszky V. csi és kir udv. könyvnyomda Budapest. Ára kötve 20 krajczár.

c) *Uj-Szövetségi Szent Történetek* elemi népiskolák V. és VI. osztályai szára. 8-adrét, kötve 40 fill. Hornyánszky V. cs. és kir udv. könyvny. Budapest.

d) *Ó-Szövetségi Szent-Történetek*, elemi népiskolák III. és IV osztályai számára, kiadja a zágoni ref. egyház, 8-adrét, kötve 40 fill. Hornyánszky V. cs. és kir. könyvny. Budapest.

A beadott iskolai kézikönyvek megismerésére és szerzőik óhajtásának teljesítése czéljából, igazg.-tanácsunk kiadta a nevezett könyveket szakértő birálóknak, még pedig *Péter Károly Keresztyén Vallástanát Tárkányi György* s-szentgyörgyi vallástanárnak és *Zajzon János* erzsébetvárosi lelkész, illetőleg nagyenyedi vallástanár atyánkfiának.

A *Bodor János* zágoni ref. pap 4 kötet tanítási könyvecskéit pedig kiadta *Nagy Károly* theol fak. tanárnak, *Péchy Arpád* brassói ref. lelkész és *Balla Károly* fogarasi ref. lelkész atyánkfiainak.

Miután a nevezett birálók véleményes jeletéseiket lelkismeretes buzgalommal elkészitették és beterjesztették, igazg. tanácsunk látva a birálatoknak sok helyt szigoru s nem egy könnyen összeegyeztethető állításait, czélszerünek tartotta azokat egy az igazg.-tanács kebeléből kiküldendő bizottság által átnézetni, a könyvek tartalmára való vonatkozásaikban elbiráltatni és összeegyeztetni, úgy, hogy bizonyos elvi általánosítások alapján a maga itéletét a könyvek használhatóságára nézve megállapíthassa.

Az igazg.-tanács kebeléből kiküldettek a bevett birálatok összeegyeztetése és az elbirált munkák megismertetése végett: *Sándor János* n.-enyedi esperes atyánkfia, *Deésy Gyula* kolozs-kalotai esperes atyánkfia és *Parádi Kálmán* tanügyi előadó atyánkfia.

I.

Péter Károly Keresztyén Vallástan cz. munkájára nézve osztozik a bizottság Tárkányi György biráló azon nézetében, mely a tartalmi beosztást sikerültnek, a hít és erkölcstani felfogást általánosságban az ev. protestantismus felfogásával egyezőnek mondja. A hít- és erkölcstan együttes tárgyalása sikerült az irónak, ki szerencsésen választotta meg a forrásmunkákat. „Általában látszik, hogy a szerző nagy gonddal és nagy apparátussal dolgozott s széleskörü ismeretsége van, különösen a német theol. irodalom terén." De a forrásmunkát nem követte az előadás módjában, irályuk egyszerüségében, „túlbecsüli — a kiknek könyvét szánta — a gymn. növendékek értelmi, felfogási képességét." „Néhol annyira törekszik a tömörségre, mintha tudományos dissertatiot és nem 12—15 éves gyermekek számára való tankönyvet irna." Az érthetőség és világosság rovására megy az ily idegenszerü kifejezések használata: „lelki életközösség", „öntudatos szellemi valóság", „szabad öntudat", „bűntudat", „élő központ", „a természetben nyilatkozó isteni", „vallásos tudata", stb. melyek „a mi anyanyelvünkben még nem mentek át közhasználatba, nem nyertek polgárjogot."

Általában a munka egyik kiváló előnyös tulajdonsága, hogy a vallásos alapigazságokat mindenütt a legmélyebb és legvilágosabb tartalmu bibliai idézetekkel erősíti s igy a keresztyén hitrendszert a bibliával természetes kapcsolatba hozza.» De kifogásolja biráló,

hogy a bibliai idézetek a közhasználatban levő magyar bibliából nem szószerint vannak véve.

Tartalmi tekintetben csak azon egy kifogása van, hogy a kisbetüs szövegben e tétel: «az ember eredeti állapota tehát tökéletlen állapot», nincs jól formulázva, mert ellenmondásban lenni látszik azon vallásos igazsággal, hogy «Isten az embert maga képére és hasonlatosságára teremtette».

Hátránynak tekinti, hogy hiányzik a legszigorubb objectivitas követelményei mellett is megengedhető, sőt épen a tiszta ker. hit és erkölcsi elvek minél plasztikusabb kifejtése érdekében szükséges evangeliumi apologetikus, sőt polemikus íz, karakter," — „a IV. Rész B., pontja alatt tárgyalt kérdéseknél a református egyházi öntudat kellő kidomborítása." (Tárkányinak is van ily értelmű megjegyzése.)

A könyvet nyereségnek tartja és sikerrel használhatónak kézikönyvvül — a gymnasiumok VI—VII. osztályaiban.

A bizottság nézete szerint is a szerző jó munkát végzett: a ker. hit- és erkölcstant egymással szoros kapcsolatban, bibliai alapon tárgyalja, Isten országa eszméjét vévén alapúl, a tárgyat logikailag helyesen, kerekdeden, kimerítőleg osztja be. Röviden, tömören, világosan tárgyal Irálya azonban magasabb, mint a III—IV gymn. osztályos növendékek értelmi fejlettségének és felfogási képességének színvonala. Miért is a mű kézi könyvvül csak a VII. gymn. osztályokban volna használható; még itt is a Tárkányi által kiemelt «idegen szerű» «közhasználatba nem ment» kifejezések (technikus terminusok) a tanár magyarázatát igénylik, — de így jól megértve megtanulhatók azok, sőt igen kivánatos, hogy a míveltebbek által körhasználatba átmenjenek.

Mindkét biráló hiánynak nézi azt, hogy a könyvben nincs semmi apologetikus, sőt polomikus karakter, hogy nem foglalkozik bővebben a kálvinista egyházzal, nincs meg benne a ref. egyházi öntudat kellő kidomborítása. — Hát ez igaz. Szerző egészen figyelmen kivül hagyott minden polemiát; csak arra volt gondja, hogy a keresztyén hit és erkölcstant a biblia alapján, Krisztus szellemében helyesen, tisztán, világosan adja elő. A ki e tant elsajátítja: életében megvalósítja, az bizonyára jó protestáns és jó kálvinista. Ugyanezért bizottságunk a polemia mellőzését nem is tekinti oly nagy hibának. Előadás közben a tanár kiterjeszkedhetik azon különbségekre, melyek kivált az urvacsorára és egyházszervezetre nézve köztünk és más keresztyén felekezetek közt fennállanak; mert mint Tárkányi mondja — a tanárra is lehet valamit bizni.

A bibliai idézeteket nem sokaljuk, mint Tárkányi; de egyetértünk Zayzonnal abban, hogy ezek a közhasználatban levő magyar bibliából szószerint veendők. Sőt elismerésre méltónak tartjuk, hogy a szerző kiváló magyar költők műveiből is vesz megfelelő idézeteket

Igazat adunk Tárkányinak, hogy a 40. §-ban egy meghatározás paedagogiailag helytelen; valamint Zayzonnak is, hogy az Isten képére teremtett ember eredeti állapota tökéletlennek bélyegzése félreértésre adhat alkalmat.

Igazgatótanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1901 jun. 20. 21.

(Folytatás és vége.)

A vallás- és közoktatásügyi m. kir. Miniszter úr őnagyméltósága megállapitván az állami fizetés kiegészitési összegek folyósítására vonatkozó szabályzatot, azt ig.-tanácsunk a hivatalos lapban közzététetni határozta, azzal a megjegyzéssel, hogy maga részéről is, félévi előleges részletekben fogja a kongruát kifizetni, bár ezáltal attól a csekély időközi kamat-jövedelemtől is elesik, mely eddig a kezelési költségek fedezetét nyujtotta és így különben is túlterhelt rendes hivatalnokai útján kell e sok munkával járó adminisztrácziót is végeztetnie.

A nagy-enyedi Bethlen-kollégium kebelében fenntartott egyházkerületi tanítóképző intézet reorganizácziójáť, a mult évi közgyűlés határozata értelmében, munkába vette ig.-tanácsunk, de miután a fedezeti források elégtelensége miatt a szükséges rendes tanerőket az egyházkerület önerején beállítani nem tudja: évi 11,208 korona rendszeres államsegély kiutalását kérelmezte a közoktatási kormánynál; addig is azonban ideiglenes helyettes tanerők szerződtetésével fogja az intézet a jövő tanévet megkezdeni, a kollégiumi előljáróság által nagy körültekintéssel elkészített javaslatoknak megfelelően.

A maros-szentimrei egyházközség templomának az erőszakos rongálásoktól való megóvása czéljából abban állapodott meg a gyulafehérvári egyházmegye tanácsa, hogy a Hunyadiak korából való emez értékes műemléket deszka keritéssel véteti körül és tekintettel arra, hogy az a falun kivül feksznek, állandó lakház épitése mellett őrt állít oda, a templomnak és keritésének gondozására. Igazgatótanácsunk azonban nem fogadta el e tervezetet, mert a ritka műbecsüsel biró templomnak stylszerű kőkeritéssel való ellátását látja szükségesnek, a mely ugyan tetemesen több költséget igényel, de ehhez az országos műemléki alap segítsége is megnyerhető. Ily irányú előkészítő lépések megtételére útasította tehát az egyházat, jelezve azt is, hogy a legközelebbi alkalommal munkába fogja venni Maros-Szt.-Imrének és a szomszédos szórvány-egyházaknak önálló körlelkészséggé leendő szervezését.

Pap István, deési esperes aának az iránti kérését, hogy a volt pánczélcsehi lelkész: Miklóssi József által ellene és egyházkerületünk ellen lejártatott perben fölmerült költségek fedezése alól fölmentessék, nem találta ig.-tanácsunk teljesíthetőnek, hanem, a jogügyi bizottság véleménye alapján, akként határozott, hogy a költségeket az egyházkerület és a személyileg perelt esperes közösen hordozzák. illetőleg előlegezzék addig, míg azok Miklossin fölhajthatók lesznek

A vistai ev. ref. egyházközség és az ottani urbéres közönség között létrejött erdőcserére vonatkozó szerződést ig.-tanácsunk is előnyösnek találván: megerősítette.

Bene János, sóváradi körjegyző felebbezése folytán felülvizsgálat alá vette ig.-tanácsunk a marosi egyházmegyei tanács ama határozatát, mellyel a Kovács Dénes, sóváradi tanító ellen megtartott vizsgálat alapján az illető panaszlott tanítót megintette, de a fegyelmi eljárás megindításának szükségtelenségét is konstatálta. Minthogy azonban az egyházmegyei tanács túllépte hatáskörét azzal, hogy a fegyelmi vizsgálat el — avagy el nem rendelésének kérdésével foglalkozott, amihez csak a fegyelmi bíróságnak van joga: ig.-tanácsunk a határozatot föloldotta és a vizsgálati iratokat a fegyelmi bírósághoz áttenni rendelte.

Abból a köztudomásu tényből kifolyólag, hogy Bedőházy János, marosvásárhelyi gymn. igazgató-tanár aa. országos kepviselővé választatott és ebben az állásában igazoltatott: fölhívást intézett ig.-tanácsunk a kollégiumi előljárósághoz jelentéstételre affelől, hogy nevezett aa. helyettesitéséről miként kiván gondoskodni?

László Zsigmond, nyug. képezdei tanár és képesített lelkész aa. azt kérte, hogy papi jellegének visszállitása mellett engedtessék meg részére valamelyik papi állomásnak elfoglalása. Túlkorosságára tekintettel azonban kérése nem volt teljesíthető.

Dr. Barcsa Mihály, végkielégitésben részesitett beteg tanár aa. gondnokának kegyelmi kérvényét, meleg ajánlattal küldötte föl ig.-tanácsunk Ő Felsége legmagasabb kabinetirodájához, maga részéről is kérvén az asszony és gyermekek részére állandó kegydíj engedélyezését.

A papi mellékfoglalkozások engedélyezhetése tár-

gyában kiküldött bizottság jelentését vette ezek után ig.-tanácsunk tárgyalás alá és annak alapján engedélyezte is a lelkészek által ez idők szerint folytatott és ide bejelentett mellékfoglalkozásokat, nehány szerfölött összeférhetetlen mellékkereset kivételével. Általános szabályként kimondotta egyuttal ig. tanácsunk, hogy jövőre a postamesterséget. adókivető bizottsági tagságot és a rendes hivatalnoki mellékfoglalkozásokat semmi esetre sem fogja engedélyezni, sőt más mellékfoglalkozást is csak az esetben, ha hetenként 6 óránál tovább az a lelkészt el nem foglalja és községéből való távollétre nem kényszeríti.

A szászvárosi egyházközség indokolt fölterjesztésére végleg jóváhagyta ig.-tanácsunk az első papi teleknek a kollégium részére történt eladását, de fölhivta az egyházközséget, hogy uj papi szállás szerzéséről sürgősen gondoskodjék.

Dr. Deák Albert, ügyvéd aa. megtevén jelentését a kezén levő egyházkerületi perek állásáról: Br. Bánffy Ernő és Dr. Kádár János aai fölkérettek e jelentés adatainak az ügyiratokkal való összehasonlítására.

Nagy-enyedi egyházközségünk engedélyt nyert arra, hogy a zsin. törv 266. § sa alapján, évi 350 korona álta'ány összegben fizethesse országos közalapi járandóságát.

A bethfalvi, diósadi és czegei egyházközségek központi kezelés alatt álló tőkéiből kiutalta ig.-tanácsunk az illető egyházak által templom-, illetve paplak renoválására kért összegeket, azzal a határozott kikötéssel azonban, hogy bizonyos idő alatt azt restituálni kötelesek.

A theol. fakultás előljáróságának ama bejelentését, mely szerint a néh. Molnár Albert aa. által előadott tantárgyak ellátásával, heti 8 órán át, a többi tanárokat bizta meg. jóváhagyó tudomásul vettük és az évi 1600 kor. helyettesitési honorárіumnak a költségvetésbe való felvételét engedélyeztük.

Az alpestesi egyházközség papi terménykepéjének megváltásáért, a fedezeti alap elégtelensége miatt, az egyházmegye nem engedélyezvén, az ellen az illetékes lelkész felebbezést adott be. Jogtanácsosunk maga részéről is sürgős szükségnek ismervén a kepeváltás keresztül vitelét, elrendelte annak a kongrua megállapítás alapján leendő végrehajtását, mely esetben a rendelkezésre álló fedezet elégséges lesz.

Orbán Károly, magyarósi lelkész aa panasza folytán tájékozta ig.-tanácsunk a marosi esperes aát, hogy a káplántartási kongrua-segély nem a káplánokat, hanem az öreg lelkészeket, illetve özvegy lelkésznéket illeti, kik azután ezzel szemben a segédlelkésznek legalább évi 500 koronát tevő javadalmazásáról gondoskodni tartoznak.

Ezek után jóváhagyta ig.-tanácsunk, számvevői előterjesztés alapján, a makkfalvi iskola, őralja-boldogfalvi egyházközség, sepsi-szentgyörgyi kollegium és székelyudvarhelyi és nagyenyedi egyházközségek 1900. évi számadásait és örvendetes tudomásul vette az elnökség amaz intézkedését, hogy a magyar általános hitelbanknál fennállott lombard-kölcsönünknek az erdélyi bankhoz történt áthelyezésével évi 4000 korona megtakaritást szerzett.

Megerősítést nyert, csekély módosítással, a theol. fakultás $1^1/_2$ évre kiállitott költségvetése is, mely az eddigi évek eredményeitől eltérően, szintén fölösleggel záródik és így a kerület különben is szerfölött megterhelt budgetje jövőre a theol. fakultás fenntartásához való hozzájárulástól fölmentetik.

Végül özv. Molnár Albertné részére folyósította ig-tanácsunk az évi 1240 korona nyugdijat, a ker. közgyüléshez való bejelentés fenntartásával, ami azért szükséges, mert a néhai tanár előző, lelkész szolgálatának a nyugdij alapjául való beszámításánál némi formai szabálytalanságok történtek. *r. s.*

Lapszemle.

A „*Debeczen Prot. Lap*“ vezérczikkében *Nadányi* Miklós szól a klerikálizmusról és szabadelvüségről. A klerikálismus és szabadelvüség harczának eredményeképen konstatálja, hogy „*mi vagyunk a szálka az ő szemeikben*“ és minket kell megsemmisiteni. Utal a 60-as évek kiváló politikusaira, a kik sokkal tisztább szabedelvűséggel vettek részt a törvényhozásban, mint a mostaniak. Az 1868: LIII. tcz. a teljes jogegyenlőség álláspontjáról igazítja el a reversalisok kérdését, s „ma egyházpolitikai törvényeink meghozása óta nem mondhatjuk azt, mert ismét a reversalisok réme fenyeget“. A klerikálizmus ellen csak a szabadelvüséggel küzdhetni sikeresen. Klerikálizmus és katholiczizmus nem egy fogalom, a katholiczizmus fokonként rázhat le magáról valamit a klerikálizmus igájából. Végül a mai állapotokat hasonlítja össze a 60-as évekével s felmutatja állításának igazolására azon kor vezető férfiainak magatartását, kik jó katholikus létükre igazán szabadelvüek voltak, igaz hazafiságból, igaz testvériségből. — A tárczát Dr. *Erdős* József tanulmánya foglalja el, a heidelbergi kátéról. A bűn és kegyelemről szóló tanítást hasonlítja össze a mai systematikus theologusok tanításával, erről a predestinatio kérdésére tér át s a poklokra való leszállás kérdésének tárgyalása után ajánlja e kátét mint „*egyetemes keresztyén népkönyvet*“. — A közjátékok kérdéséhez szól hozzá *Hodossy* Béla, elhagyásukat sürgetve, „mert sem művészi czélt nem szolgálnak, de gyakorlati értékük sincs.“

A „*Pot. Egyh. és Iskolai Lap*“ közli *Szentmártoninak* az 1901. VIII. tcz.-re tett észrevételeit. Elismeri a törvényczikk üdvös voltát, de az eredmény teljessé tételére nem tartja elégségesnek csak az állam munkásságát, ebből a munkából a társadalomnak is ki kell vennie a maga részét, mert társadalmi támogatás nélkül az elhagyott gyermekek csak a társadalom söpredékét szaporítják. Az elhagyott gyermekek nevelésénél — és ez a fontos — a valláserkölcsi nevelésre kiván nagy gondot fordíttatni. Erre vonatkozólag kéri a protestáns egyház egyetemét, hogy hasson oda, hogy az elhagyott gyermekek vallásos nevelésénél kapja meg minden egyház az őt megillető részt, hogy ne legyen ez is, mint minden állami intézmény pápista alapokra fektetve. — *Jármi* József részletes tanulmányt ir az angol egyház fejlődésének főbb mozzanatairól. A katholiczismus restaurálásának korával foglalkozik. — A tárczarovatban *Pruzsinsky* Pál Faber Stapulensis theologiai munkairól értekezik. Legnagyobb munkáját, „Szt. Pál leveleinek magyarázatát“ ismerteti; e munka az első reformátori mű, a melyben a protestántizmus alapelvei körvonalozottan jelennek meg; hangoztatja a szentirás hitszabályozó tekintelyét és a hit által való megigazulást a római levél magyarázásában, a héber levélben értelmezi Krisztus áldozatját, s alkalomadtán, magyarázat közben rámutat a kath. egyház különféle ferdeségeire. Az 1848: XX. tcz. kérdésének felvetésében megállapítja a módozatokat, a melyek szerint e kérdés tárgyalandó

A „*Sárospataki Lapok*“ *Soós* Károly által irott czikkben tárgyalja a mai iskolák és iskolázás hiányait. Főhiba iskoláinkban és nevelésünkben a nemzeti jellem érvényesítésének hiányossága, és a szellemi erőknek meg nem becsülése. A lap többi részében a sárospataki kollégium évzáró ünnepélyeiről s vizsgálatairól hoz tudósítást.

A „*Dunántuli Pot. Lap*“ vezető czikkében folytatja már az előző számokban megkezdett népiskolai vallástanitási tervezetet. Az egyházi ének, hit és erkölcstan, egyháztörténet anyagjának keretét határozza meg. Minél több egyházi ének betanitását ajánlja a megfelelő bibliai történet megtanulásával kapcsolatosan. A hit és erkölcstanra vonatkozólag oly vezérkönyvet szeretne, a melyben az egyes bibliai történetekből levonható tanulságok is benne foglaltak legyenek. Az egyháztörténet eddigi anyagát kevesli s sürgeti a magyar protestáns egyháztörténet minél teljesebb tanítását.

A „*Magyar Szó*“ úgy látszik, hogy rendre szólaltatja meg az egyes egyházkerületek püspökeit az 1848: XX. tczikk végrehajtásáról. Eddig Dr. *Bartók* György erdélyi ev. ref., *Kun* Bertalan tiszántúli ev. ref. és Dr. *Baltik* Frigyes dunáninneni ev. püspökök nyilatkozatait közölte.

Dr. Bartók már csak azért is szükségesnek tartja az 1848: XX. tczikk életbeléptetését, mert az erdélyi kerületben a magyarság fennmaradásának ez lenne a legnagyobb biztosítéka. A kongrua segít a dolgon valamit, de feltétlenül szükséges, addig is, míg e tekintetben gyökeresebb változtatások következnének, a közigazgatási költségek megtérítése. Az iskolákra nézve e törvényczikk megvalósítása elhozná azt az ideális állapotot, hogy az iskolák mind az állam kezében lennének. Megvalósítása e törvényczikknek már csak azért is óhajtandó, mert a túlmagas egyházi adók bomlasztó hatása itt-ott előjeleiben bár. — de érezhető.

Kun Bertalan nem ismeri el azt, hogy e törvényczikk maig is végrehajtatott volna; a kongrua-kiegészítés csak egy morzsája, de nem megvalósitása az 1848: XX. tczikknek. Inkább azt kellene keresnünk, hol van meg az egyenlőség, mint azt, hol nincsen meg.

Baltik püspök nyilatkozatában az 1848: XX. tczikk végrehajtását nem tartja a nevezett törvény szellemének megfelelőnek. Nincs sehol sem paritás. A róm. kath. 5 százalékos iskolai pótadója mellett miért fizessen a protestáns 40—50 százalék egyházi pótadót? Ne alamizsnát (kongrua), hanem tisztességes adományt kapjon a lelkész a lekötelezettjétől, az államtól.

Különfélék.

Főuri esküvő. Gróf Bethlen István sámsondi egyházunk buzgó pátronusa, egyházi értekezletünk egyik világi jegyzője junius 22-én esküdt hüséget gróf Bethlen....., néhai Gr. Bethlen András miniszter leányának. Az ifju párt fényes vendégsereg előtt *Dr. Bartók* püspök ur eskette és áldotta meg. Az Ur áldása légyen a szep frigyen.

Br. Bánffy Dezső m kir. főudvarmester egyházkerületünk érdemes főgondnoka és tanuló-társai ülték mult hó 30-án 40 éves találkozójukat. 30-ból 14 élnek még s a betegségtől gátolt gr. Bethlen Aurél, Földvári János és Fogarassy István kivételével mindnyájan megjelentek; köztük Pogány Károly főispán, Gál Gyula, Márton János, Szunyoghy Sámuel, Gáspár Sámuel ref. lelkész, Bárdi Zsigmond körjegyző stb. kik egyházunknak ma is kiváló szolgálatokat tesznek. A találkozót megnyitó hálaadó istentiszteleten Herepei Gergely lelkész mondott imát; majd a tanulótársak bizalmas értekezlete után közös ebédhez ültek, ahol számos és szép köszöntőkkel ünnepelték egymást, az egyházat és kollegiumot s ennek derék tanári karát.

Mező-Nagy-Csánban az ujonnan épült ref. templomot e hó 7-én avatja fel *Dr. Bartók* püspök ur. Előimát *Sándor* János esperes, predikációt *Kenessey* Béla közjegyző mond. Esketést, urvacsoraosztást stb. végzik: *Szécsi* Ferencz, *Ujváry* István, *Jancsó* Lajos lelkészek.

Szászvároson f. hó 15-én iktatják be *Baczó* Mózes új lelkészt. A beiktatásra oda várják *Dr. Bartók* püspök urat. — Ugyancsak ott megható búcsut vett a kollegium ifjusága és tanárkara *Dósa Dénes* tanártól, hi 32 évi áldásos munkásság után most nyugalomba vonul. Fáklyás menettel, szerenáddal tisztelték meg. Sokáig élvezze a jól megérdemelt nyugalmat az érdemes tanár bátyánk!

Az „Evangelikus Egyházi Szemle" 6. száma két helyt is szóvá teszi lapunk 25. számában közreadott czikkét: «Istentiszteletünk magyar jellegéről». Laptársunknak köszönjük iránt unk tanusított szives figyelmét s ezt komolyan mondjuk, éppen úgy, mint azon kérésünket, hogy méltóztasson szives figyelmére méltatni «Figyelemre méltó symptoma» cz. vezérczikkünket is s arról is referáljon olvasóinak. Egyet elismerünk: a szükséges szerkesztői csillagozás elmaradt a Barabás czikkétől. Hanem, hogy ***hivatalos*** lap vagyunk, ez nem zárja ki, hogy az efféle érdekes symptomákat meg ne lásuk, megszólalni ne engedjük, hogy ***gyógyithassuk.***

Az Ugron—Rimler ügy a politikai élet legujabb szenzációja. Nem részletezzük; minden ujság olvasó ember ismeri Rimlernek azt a hiradását, hogy Ugron Gábor titkos tanácskozásokat folytatott a franczia külügyminiszterrel az iránt, hogy Ausztria-Magyarországot a hármas szövetségtől elvonja s egy franczia-orosz-osztrák magyar szövetséget hozzon létre E czélra egy 150 milliós bankot kért Budapestre, hogy ennek jövedelmes állásaiba maga és társai beüljenek, megfelelő ujságokkal a közvéleményt „megdolgozzák" s egy milliócskával a választásoknál is segittessenek. Ki volt kötve az is, hogy e tervhez Magyarországon a klérus által segiteni a Vatikánt is nyerje meg a franczia külügyminiszter. Mikor e szenzációs hir elterjedt Ugron egész cinikusan azt felelte: „hibám az, hogy tervem nem sikerült". Ily értelmű nagy dikcziót tartott az országgyülésen is nehány társa, az egész *néppárt* és a „keresztény ifjuság" (klerikális) karzati tüntetése mellett. Mi a dolog politikai vonatkozásával nem törődünk, bár megérdemlené, hogy feltüntessük azokat a kilátásokat, melyek a magyar protestántizmusra és az egész magyarságra várnának a prot Németországgal való szakitásból a katholikus Franczia-országgal s a gör. keleti Oroszországgal a Vatikán védnöksége alatt kötendő szövetségből. Hanem ezt máskorra hagyjuk. Minket most csak e dolog erkölcsi oldala érdekel. Ebből is csak annyira utalunk, hogy éveken át Ugron Gábor követelte leghangosabban a közélet és közerkölcsök megtisztitását a politikának a közgazdasági tevékenységgel való inkompátibilitásának kimondását, a választási vesztegetések kiküszöbölését s a megvásárolt ujságokkal való »megdolgozást« Nós?! — Ugron Gábornak ugy látszik felesleges volt a Vatikán protekciója után járni: a lelkük is, az utjuk is együtt jár. Nem csoda, hogy a néppárt és klerikális ifjuság oly lelkesen tapsolt neki.

A »Prot. Egyh. és Isk. Lap« ismertetve Egyh. értekezletünk állásfoglalását az „Országos belmissiói Egylet" ügyében, kemény határozatnak mondja azt, melylyel Erdélyből az ***»egyöntetű«*** evangéliumi (!) munkát száműzni kivánják. Kissé különösnek mondja, „egy egyházi értekezlet határozatából olvasni azt, hogy keresztyén egyesület, a mely czéljául az evangéliumi (!) munkát tűzi ki, veszedelmessé is lehet és hogy tagsági feltételül kivánt vallásos jellege miatt ellene tiltakozni és fenyegetődzni kell." Laptársunknak most csak ennyit: nem szándékozunk még az az anabaptistákkal, nazarénusokkal, adventistákkal, az üdv hadseregével, róm. katholikusokkal stb. stb. „egyöntetű" munkát végezni. Tiszteljük azt az „evangéliumi" munkát is, mely történetileg kialakult „egyházunkat" szétrobbantással fenyegeti s azt a „vallásos" tagsági jelleget, melyet majd az igazg. választmány 11 tagja fog az „igazhitüség" csalhatatlan bélyegével ellátni de ezekből már csakugyan nem kérünk. Mi mégis csak megmaradunk az „evangélium szerint reformáltak"-nak.

A „Magyar Szó" egyik tudósítója Cs. Sz. K. nem valami nagy erkölcsi tőkét szerzett lapjának Sz.-udvarhelyi értekezleti közgyűlésünk alkalmával Majláth róm kath. püspök ottani szerepléséről a «M. Sz.»ban irt tudósítására, a mely nem valami hizelgő lehetett a „Sz. U." azzal felelt, hogy az illető tudósító ugy nyilatkozott, hogy 20 frtért ugyanúgy irna a ref. püspökről is. A dologból becsületbeli ügy keletkezett, melyet ugyan jegyzőkönyvekkel békés úton intéztek el, de annak jelzésével, hogy Cs. Sz. K. a „M. Sz." tudósitója «használt a sérelmes kifejezéshez hasonlót szükebbkörü társaságban, a beszélgetés természetéből kifolyólag tréfáson, lehet nézete szerint senki által komolyan nem vehetőleg». — A «M. Sz.» ha a protestáns érdekeket komolyan akarja szolgálni, tanítsa ki tudósítóit, hogy est csak higgadt komolysággal lehet tenni és jövőre komoly dolgokkal — »ne tréfálkozzék!«

Értesítés. A nagyváradi ev. ref. leányinternátusban a jövő 1901—1902-ik isk. év folyamára leendő

elhelyezés iránt a születési, iskolai, orvosi és ujraoltási bizonyitványnyal szabályszerüen ellátott kérvények az intézet igazgatónője czimén a *f. 1901. évi augusztus hó 1-ig nyújtandók be.*

A szervezési szabályzat értelmében felvehetők azon növendékek, a kik tanulmányaikat vagy a községi polgári leányiskolában, vagy a róm. kath tanítónő és óvónő-képző intézetben végezni akarják. Az évnegyedes vagy igazgató bizottsági engedélylyel havi részletekben fizetendő ellátási díj a tiszántúli ev. ref. egyházkerületben lakó lelkészek és tanítók gyermekei részére 300, más társadalmi állású vagy más egyházkerületben lakó ev. ref. és ág. hitv gyermekeknek 400, s egyéb hitfelekezetüeknek pedig 500 korona, a melyhez kötelezett járulék gyanánt, orvosi tiszteletdíj és mosatási költség fejében 30 korona számitandó. A nyelv és zeneoktatás külön díjazást igényel. Megjegyeztetik, hogy a fentebb kitett határidőn túl történő jelentkezések csak abban az esetben vehetők figyelembe, ha a kellő létszám még el nem éretett. Megkeresésekre az igazgatónő készséggel ad felvilágositást. Nagyvárad, 1901. junius hó 27-én. Az igazgató-bizottság.

Nyilvános szàmadàs és köszönet. Maros Ugra szegény egyházamnak templom, torony és papilak épitéséből származó adósságai fedezésére az ősi erényekbe buzgó, a jó kedvü adakozásban követésre méltó példával szolgáló *Gróf Haller Györgyné* szül. *Gróf Bethlen Ilona* őméltósága *400 kor.*, azaz *négyszáz* koronát volt szives ujabban ajándékozni. Ez a tett nem szorul dicséretre, jutalmát önmagába hordja. Magam s egyházam nevében a nemes grófné ismételten megnyilatkozó kegyes jóságáért hálás köszönettel adózom. Maros-Ugra, 1901. junius hó 2-án. *Nemes Árpád*, ref lelkész, esperes.

Zsigmond Károly hosszúfalusi körlelkész annak kell itt a nyilvánosság előtt — hátha buzdításul is!? — kifejeznünk elismerésünket azon nagy buzgóságáért, melylyel alig 600 lelket számláló körlelkészségéből a »Vasárnapnak« 35 féléves előfizetőt gyűjtött. Több előfizetője a »Vasárnap«-nak még csak Brassóból van, hol terjesztésén Péchy Árpád buzgólkodik. Ha ilyen arányú támogatást élvezne egyebünnen is!?

Szives figyelembe! *Lapunk szerkesztője nyári pihenésre hosszabb időre elútazott. A szerkesztői és kiadói teendőket* ***Vajda Ferencz szász-lónai lelkész*** *volt szives elvállalni. Az előfizetési díjak a rendes czimen Kolozsvárra lesznek küldendők, sürgősebb közlendők és megkeresések a fenti czimen „Szász Lóna, u. p. Szász-Fenes Kolozsmegye“ küldendők.*

A Magyar Szó.“ Egy lap, a mely független kormánytól, pártoktól s a nagy pénzvállalatoktól egyformán. Vezeti a lelkesedés az igazságért, a szabadelvüségért a magyarságért Ezeket a szempontokat mindennek fölébe helyezi, ezeknek a szempontoknak mindent alárendel Élénken, temperamentumosan, mellékérdekek által le nem nyügzött bátorsággal harczol a maga eszményért, mely nem más, mint a szabadelvü magyar nemzeti állam. Támad mindent, a mi ezzel szemben áll. Felkarol mindent, a mi ezt az eszményt a megvalósuláshoz közelebb viszi. Ezért visel kérlelhetetlen harczot nemcsak a klerikális-feudális reakczió, hanem az ellen az opportunizmus ellen is, a mely magát szabadelvünek nevezve az ellenséget csak azért keresi föl, hogy kibéküljen vele. Minden izében magyar s minden izében szabadelvü: ez a *Magyar Szó*. Napisajtónkban mindenesetre eredeti, önálló, külön publiczisztikai egyéniség. E mellett mint hirlap is a legelső sorban áll. Friss, eleven, változatos. Hirszolgálata kitűnő, s olvasóját gyorsan, pontosan, megbizhatóan tájékoztatja mindenről, a mi az országban s a külföldön a magyar közönseget érdeklő dolog történik. Speczialitása, mely többi hirlapjainktól zsurnalisztikai szempontból is megkülönbözteti, ***protestáns rovata***, mely szinte bámulatos tökéletességgel számol be a protestáns egyházak közéletének minden eseményéről. A *Magyar Szó* ugy jelenik meg, hogy azt az ország részében már reggel kézhez kaphatja a közönség. Tehát új nemcsak szellemének frisseségénél, gyökeresen magyar és szabadelvü voltánál fogva, hanem új azért is, mert leggyorsabban, legteljesebben juttatja a nap eseményeit a közönség tudomására. A *Magyar Szó* előfizetési ára: protestáns lelkészeknek és tanférfiaknak egy évre 20 kor. félévre 10 kor., negyedévre 5 kor, egy hóra 1 K. 70 fillér. Az előfizetések a *Magyar Szó* kiadóhivatalába (Budapes IV., Sarkantyus-u. 3. szám) küldendők Ajánljuk az elmes, fürge, soviniszta magyar és intranzigens protestáns irányu lapot közönségünk figyelmébe.

Költők albuma. *Pesti Napló*, 52-ik évfolyam. Főszerkesztő Ifj. *Ábrányi* Kornél. Főmunkatárs *Surányi* József. A *Pesti Napló* az utóbbi években az előfizetőinek adott értékes diszmü ajándékok révén az egész müvelt magyar társadalom elismerését vivta ki magának, az idén az eddiginél is pompásabb, gazdagabb album formájában, gyönyörü diszkötésben a müvésziesen illusztrált ***Költők albumát*** szánta előfizetőinek karácsonyi ajándékul, melynek eddigi kiadása a Wodianer F. és fiai czégnél ötvenhat koronába kerül, a *Pesti Napló* még bővitett tartalommal uj, kvártkiadásban ***teljesen ingyen*** karácsonyi ajándékul adja minden előfizetőjének. — Megkaphatja a diszmüvet dijtalanul minden ujonnan belépő előfizető is, aki karácsonyig megszakitás nélkül — akár havonkint is — előfizet a *Pesti Naplóra.*

Azok az uj előfizetők, a kik a *Pesti Napló* félévi előfizetési dijat (4 koronát) egyszerre beküldik, az illusztrált diszes ***Himfy-albumot***, mig a készlet tart, forduló postával megkapják, de ezek csakis ujabbi 6 havi előfizetés után tarthatnak igényt a *Költők albumára.*

Hivatalos rész.

2141—1901. KÖRÖZVÉNY.

Valamennyi erdélyi ev. ref. kollegium méltóságos t Elöljáróságának és valamennyi erdélyi ev. ref. iskolaszék nagytiszteletü lelkészelnökének.

Van szerencsénk Czímekkel hivatalosan tudatni, hogy igazgatótanácsunk ifj. Péter Károly alsófalvi lelkész középiskolai Keresztyén vallástanát és Bodor János zágoni lelkész elemi népiskolai tankönyvecskéit hozzáértő szakemberek által megbiráltatta s a befolyt birálatok kedvező volta és ajánlatai alapján az erdélyi egyházkerületünk iskoláiban használható ev. ref. vallástani kézikönyvek sorába fölvette és használatukat engedélyezte, még pedig e Lap előbbi hasábjain egész terjedelmében közlött bizottsági jelentés szerint.

I., Ifj. Péter Károly „Keresztyén Vallástan, gymnásiumok, tanitóképző-intézetek és polgári iskolák számára, Székelyudvarhelyt 1900. Ára 1 kor. 40 fillér,“ czimü tankönyvét az igazgatótanács az újan revideált vallási tantervre való tekintetből a főgymnasium VII. osztálya használatára találta alkalmasnak, a mennyiben a revideált újabb tantervben az egyetemes konvent annak VII. osztályára a többi közt „a hit- és erkölcstan foglalatját“ is fölvette a tanítandók közé.

II Bodor János vallástani kézikönyvecskéi, névszerint:

a., *kis Tanulók Hit- és Erkölcstana*, elemi népiskolák I. és II. osztályai számára, Ára kötve 24 fillér. 8-adrét. Budapest, Hornyánszky V. cs. és kir. könyvnyomdája. 1899.

b., *Vezérkönyv a kis Tanulók Hit- és Erkölcstanához*, kiadja a zágoni ref. egyház, 8-adrét. Hornyánszky V. cs. és kir. udv. könyvnyomda Budapest. Ára kötve 20 krajczár.

c., *Új-Szövetségi Szent Történetek* elemi népiskolák V. és VI. osztályai számára. 8 adrét. kötve 40 fillér. Hornyánszky V. cs. és kir. könyvny. Budapest.

d., *Ó-Szövetségi Szent Történetek* elemi népiskolák III. és IV. osztályai számára. Kiadja a zágoni ref egyház. 8-adrét kötve 40 fill. Hornyánszky V. cs. és kir. udv. könyvny. Budapest: sikerrel használhatók a három csoportra beosztott hatosztályú elemi népiskolákban, de használhatók ott is, hol az osztályonkénti tanítás lehetséges, a mi iránt a könyvbiráló bizottság jelentése, mely az „Erdélyi Protestáns Lap“ ugyane számában egy előbbi hasábon olvasható, kielégítő tájékozást nyújt

Az erdélyi ev ref. egyházkerület állandó igazgatótanácsának, Kolozsvárt, az 1901. évi junius hó 20 án tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső, elnök. *Parádi Kálmán*, tanügyi-előadó.

2728—1901. KÖRLEVÉL,

valamennyi ev. ref. kollegiumunk méltóságos t. Elöljáróságának.

Nyilvántartásba jegyzés végett értesítjük a m. t. Elöljáróságokat, hogy a vallás és közoktatásügyi m. k. miniszter úr folyó hó 12-én kelt 30.003—1901 számú rendeletével Lincz Dezső és Szentimrey István kassai katholikus főgymnasiumi I. osztályu tanulókat, az elsőt, betöréses lopás, a

másodikat bűnpalástolás és lopásra való bujtogatás vétségéért az ország összes középiskoláiból való kizárásra itélte.

Kolozsvártt, 1901. junius hó 24 én.

Dr. Vályi Gábor, elnök. — *Parádi Kálmán*, tanügyi előadó.

2464—1901. FELHIVÁS!

az erdélyi ev. ref. egyházkerület pénztárából pénz felvételre jogsitott összes egyházi hatóságok és egyházi alkalmazottakhoz.

Sajnálattal tapasztalja igazgatótanácsunk, hogy az egyház kerületi pénztárból kifizetendő összegekről kiállított nyugták, daczára a mult 1900. évi április 11-iki ülésünkből 1487—1900. sz. alatt közzé tett felhivásunknak, sok esetben nem felelnek meg azon követelményeknek, melyek egy ily fontos okmánynál mulhatatlanúl megkivántatnak.

Épen ezért midőn még egyszer ezen lap mult évi ápril 26 án megjelent 17-ik számában közzé tett felhivásunkra irányitjuk az érdekeltek figyelmét, különösen még a papi fizetések kiegészitéséről, államsegélyekre s ezekhez hasonló összegekről kiállíttandó nyugták felbélyegzése körül szükséges következő teendőket említjük fel

A bélyegjegyek lehető legkevesebb darabszámban, de a bélyegilleték fokozat II. táblázatának szigoruan megfelelő összegben ragasztandók a nyugtákra, ugy, hogy azok alsó részén a nyugta első sora átirható legyen.

Az első sor által át nem irt bélyegjegyek ugy tekintetnek, mintha fel sem ragasztattak volna. Helytelen tehát és leletezés tárgyát képezi az, ha a bélyegjegy bár felragasztatik a nyugtára, de az nem a nyugta első sorával, hanem esetleg több sorral iratik át, vagy mint sok esetben tapasztaljuk, arra a kiállítás ideje stb. jegyeztetik fel, vagy egyáltalán tisztán hagyatik.

Végül megjegyezzük még, hogy a 3 kor. 99 fillérig terjedő összegekről szóló nyugták a törvény alapján bélyeg mentesek és igy azok bélyeg nélkül állítandók ki.

Az erd. ev ref. egyházkerület Igazgatótanácsának, Kolozsvártt, 1901. junius hó 21-én tartott üléséből

Br. Bánffy Dezső, elnök. — *Maksay János*, számvevő.

2807—1901. ÉRTESITÉS

a káplántartási kongrua folyó évi első negyedévi részletének kiutalásáról.

Az egyetemes konvent kongrua bizottsága a következő káplántartási segélyeket folyósitotta a folyó év első negyedére.

Pap István, sz.-kocsárdi papnak.	125 kor.	— fill.
Nagy Mihály, középlaki papnak.	125 kor.	— fill.
Mihálcz Ákos, m.-valkói papnak .	125 kor.	— fill.
Kováts Gábor szent margitai papnak	87 kor	36 fill.
Sipos Gyula, m.-borzási papnak. .	75 kor	— fill.
Kövendi Kálmán, n.-m. fülpösi papnak	98 kor.	64 fill.
Ifj. Vályi János uzdi-szt.-péteri papnak	125 kor.	— fill.
Orbán Károly, magyarosi papnak. . .	125 kor.	— fill
Özv. Kali Józsefné, n.-ernyei papnénak	125 kor.	— fill
Özv. Muzsnai Pálné, m.-paniti papnénak	115 kor.	41 fill.
Balázs József, beszterczei papnak	102 kor.	84 fill.
Menyhárt Elek, sz.-brétei papnak	15 kor.	68 fill.
és Kelemen Győző l k.-márkosfalvi papnak	99 kor.	72 fill.
Együtt:	1344 kor.	65 filllért.

Fölhívjuk tehát az érdekelteket, hogy szabályszerüen bélyegelt és esperesileg láttamozott nyugtáikat, a jelzett összegeknek kifizethetése végett, kebli pénztári hivatalunkba e hó 15-éig küldjék be.

Esperes atyánkfiait pedig arra kérjük, hogy a folyó év második negyedére esedékés káplántartási segélyekről, az ismert mintázat szerinti kimutatást mielőbb állítsák össze és legkésőbb e hó végén küldjék föl igazgatótanácsunkhoz.

Kolozsvárt, 1901. julius 2-án

Dr. Bartók György, elnök. — *Dr. Kádár János*, titkár.

2790—901. PÁLYÁZAT TANÁRI ÁLLÁSRA.

A kolozsvári ev. ref. collegium államilag segélyezett főgymnasiumánál 1901. szeptember hó elsejére a nagyméltóságu vallás- és közoktatásügyi miniszter úr kinevezése útján betöltendő egy *classica philologiai* rendes tanári szék.

Javadalma évi 2400 korona fizetés és 560 korona lakásbér évnegyedes előleges részletekben, vagy a lakásbér helyett szállás természetben; továbbá öt ízben 200—200 korona ötödéves korpótlék és idősebbségi sorrend szerint való előlépés a 3600 koronáig emelkedő fizetési fokozatokban.

Az ötödéves korpótlékok megállapításánál a collegiumi előljáróság elhatározása szerint a más gymnasiumoknál rendes tanári minőségben eltöltött és a folyamodók szolgálati bizonyítványai alapján elfogadható szolgálati évek is beszámíthatók 10 év keretén belül.

A pályázók életkorukat, vallásukat, végzett tanulmányaikat, tanári képzettségüket, eddigi szolgálatukat, katonaköteletelezettségi viszonyaikat igazoló okmányaikkal felszerelt s a nagyméltóságu vallás és közoktatásügyi m kir. miniszter úrhoz czimzett folyamodásukat a kolozsvári ev ref. cellegium igazgtóságához 1901. évi julius hó 25 ig nyujtsák be.

A kinevezett rendes tanár a nem állami tanárok országos nyugdíj intezetének kötelezett tagja. Csak ev. ref. vallásu pályázók folyamodványai vehetők figyelembe.

A feltételeknek teljesen megfelelő pályázók hiányában, a tanszék ideiglenesen helyettes tanárral töltetik be, évi 1600 korona javadalommal.

Kelt Kolozsvárt, az erd. ev ref. egyházkerület igazgatótanácsának 1901. évi május 17-iki üléséből.

Dr. Bartók György, elnök. — *Parádi Kalmán*, tanügyi előadó.

974—1901. PÁLYÁZAT.

Az erdelyi ev. ref. egyházkerületben, a gögényi egyházmegyébe kebelezett *disznajói kántortanitói* állomásra pályázat hirdettetik.

Javadalom, jó lakás, gazdasági épületek és kert használatán kivül: Szántóföldhaszonbér 200 K. Réthaszonbér 100 K. Fabérváltság 300 K. Tandij 160 K. Hívek által fizetendő kepe 440 K. Összesen 1200 K. évnegyedenként előre fizetendőleg.

Pályázati határidő 1901 Julius 28 a. Folyamodványok Csekme Ferencz esperes urához Gernyeszegre (Marostordamegye) u. p. Sáromberke küldendők.

Kolozsvárt, 1901. jul. hó 1. *Dr Bartók György*, erdélyi ev. ref. püspök.

989—1901. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a szilágy-szolnoki egyházmegyébe kebelezett *szilágy-bagosi* egyház orgonista, *kántor-tanitói* állomására pályázat hirdettetik.

Javadalom tisztességes lakás, melléképületekkel s kerttel. Készpénz az egyház pénztárából évi 900 korona, évnegyedes előleges részletekben fizetve. Stóla, szabályrendelet szerint, évi átlag 40 korona. Jogosultság esetén az állam által engedélyezendő korpótlék

Az iskola államosítás alatt áll s a mennyiben megfelelő képesítésü tanító, az állam által átvétetik, mint ev ref. kántor 300 korona javadalomban részesül az egyháztól.

Kötelessége a törvényszerű tanítás, énekvezetés orgonával, egyházi jegyzői teendők végzése. A ki dalárdát vezetni képes, előnyben részesül,

Pályázati határidő 1901. julius hó 28-a.

Szabályszerüen, oklevéllel is felszerelt pályázati kérvények nagytiszt. Viski Pál esperes úrhoz küldendők Zoványra. Szilágy-megye.

Kolozsvártt, 1901. jul. hó 1. *dr. Bartók György*, ev. ref. püspök.

102—1901. KÉRELEM.

Mint a küküllői ev. ref. egyházmegyének f. év. és hó 14 ikén tartott közgyülésén megválasztott főjegyzője, az útasítás 113. §-a alapján az egyházmegye esperesi hivatalának vezetését ideiglenesen átvettem, minélfogva felkérem az érdekelteket, hogy az esperesi hivatal elé terjesztendő beadványokat hozzám küldeni sziveskedjenek.

Sövényfalva, 1901. junius 19. *Pátkay János*, főjegyző, espereshelyettes.

NYOMATOTT GOMBOS FERENCZ KÖNYVNYOMDÁJÁBAN, KOLOZSVÁRT.

IV. Évfolyam. 28. szám. Kolozsvárt, 1901. Julius 11.

ERDÉLYI
PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV REF EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, theol. tanár**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 2. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre. 12 kor.
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Politika és protestantismus

I.

A keresztyén vallásnak két alap dogmája van: az »eset« és a »váltság.« Ezeken épült fel a keresztyénség kulturájával, világnézletével, politikai és állami alkotásaival; ezeken alapszik tovább fejlődése is. Az esetről való dogma az ember állati természetének sajátosságait, a bünnek, a gonoszságnak borzasztó mélységeit tárta fel, reá vezette természet-adta durva ösztöneinek felismerésére és annak sejtelmére, hogy reá nagyobb feladat vár, mint csupán a minden élő lénnyel közös faj és létfentartásról gondoskodni s erős vágyat ébresztett benne, hogy ezen állati állapotból menekedhessék. A váltságról szóló tan e vágy kielégitésére mutatta meg az útat és lehetőséget, feltárva isteni rokonságát, nemesebb természetének, szellemi. értelmi, erkölcsi méltóságának, nagyságának mindenkivel közös égi származását, feltüntetve, hogy e drága kincsek birtokába mily drága áron, egy bünnélküli isten ember életének feláldozásával jutott. Ez a két és minden más vallás rendszerekben hiányzó keresztyén alapdogma egymáshoz való viszonyában kifejtve lett a keresztyén társadalom s mondjuk ki határozottan: az egész emberiség vallás erkölcsi és kulturális fejlésének éltető gyökere, ez emeli ki ezután is az állatból az embert. A keresztyénség első századában e gyökérszálak buján termelték hajtásaikat; az élet és fejlődésképes hajtások megmaradtak, a többiek elszáradtak. A VI-ik század közepén a keresztyén tudat már annyira megerősödött, megtisztult, az egyházi tan annyira kifejlett, a dogma, mint egyedüli igaz tudomány oly hatalmat, erőt és tekintélyt adott az egyháznak, hogy ezer esztendeig korlátlanul uralkodhatott az emberiség felett; ő nevezte ki és tette le a királyokat, határozott béke és háboru felett, az ő véleménye szerint kellett a napnak felkelni és lenyugodni, a földnek mozogni, vagy helyt állani. Tudomány, politika, művészet, útak, étel, ital, ruházat felett ő rendelkezett. Az ezeredik év vége felé, a 14-ik század utolján s az utánna következő 15-ben elég könnyelmü volt Róma az egyházi dogmákat az aristotelesi filozófia birálata alá bocsátani, hogy azoknak — szerinte — kétségbe vonhatatlan igazságát az ész által érthetővé tegye. Kevésbe mult, hogy Áristotelest nem emelte a szentek közé. Ennek a könnyelmüségnek — jobban mondva — felfuvalkodott elbizakodásnak meg lett az a jó következménye, hogy a skolastika igazolási buzgalmában a dogmákat alkotó elemeire bontotta s midön ész okokkal erölködött bizonyitani azok világos értelmét, éppen akkor — ön tudatlanul mérte azokra a legvégzetesebb vágásokat, siettette az ezer éves uralom végének bekövetkezését. Megadta a tekintélyhitnek a kegyelem döfést.

Az a másfél ezer esztendő azonban, mely a reformáczió idejéig eltelt, minden látszólagos egyformasága mellett is, századonként az emberi mivóltnak egy-egy oly általános érvényü sajátságait kultiválta, szükségleteit vetette fel és elégitette ki, melyek a közvetlenül utánna következőnek fejlési útját készitették elő. E fejlési processusok egymásutánja, egymáshoz való viszonya épp úgy beszélnek az emberiség fejlődésének törvényeiről, mint a föld lerakódott rétegei a föld alakulásáról. Az emberi szellem küzdelmeiben, törekvéseiben, az elért eredményekben feltárult törvény beszéli az emberiség valódi történelmét, nem pedig a véres háboruk, lerombolt városok, letapodott mezők, a Nagy Sándorok, Julius Czézárok, Napoleonok hős tettei. Az elme erőfeszitései és az elért eredmények jelölik a kultura útvonalát. Az eredmény annál teljesebb, mentől kielégitőbb magyarázatát adja a kozmosznak, az embernek és a társadalomnak. Az emberi elme e nagy feladat megfejtésével még a Krisztus előtti korszakokban is egész odaadással foglalkozott; e korokból is maradtak reánk oly elemek, melyek az összes emberiségre vonatkozó általános igazságokat fejeznek ki, melyek éppen ezért soha el nem évülnek, örök érvényüek ugyan: de a melyek csak

egy oly vallás által lehettek az egész emberiség közkincseivé, mely oly személyes Istent hirdet, ki mindenkinek édes atyja, gondviselője, ki előtt minden gyermeke egyformán becses, értékes és szeretettel keresi fel az eltévedteket, hogy ne veszszenek el, hanem éljenek. A szabadságért rajongott, a bölcsészetet, müvészetet még ma is utolérhetetlen magaslatra emelte a görög szellem, a római jog ma is becses adatokat szolgáltat az államférfiaknak, az őskeresztyénség a vallásos buzgóság példányait hagyta reánk; a kath. egyház ezeréves uralma, a középkori lovagkor a rettenthetlen bátorságnak, vitézségnek, feláldozó baráti szeretetnek, a rajongó lelkesedésnek fénysugarait szabaditotta fel a durvaságnak sötét mélységeiből. Ezek az ezredek óta termelt örök és az egész emberi nemre vonatkozó általános igazságok megbecsülhetetlen adatokat szolgáltattak a reformátoroknak, az emberi nagyság és méltóság igazolására ösztönözték, hogy szálljanak le a szellem- és kedélyvilág mélységeibe, mert találnak ott oly világosságot, mely rokon a világ világosságával és ők látnak hatványozott világosságnál, lesznek erősek öntudatuk által és erejüket megnöveli istennek erőssége, hogy szembeszállhassanak a külső tekintély, hatalom és erőszak hatalmasságaival.

Igy született meg a 16-ik század, a „hit által való megigazulás“ — a „vallás“ százada. Az ember belső értékének ezen felismerése, a belső ember itéletére való ezen hivatkozás a protestantizmusnak két erős és önálló irányát eredményezték. A lutheri egyház mindazt megtartotta, mi az evangyeliummal nem ellenkezik; a kálvini egyház ellenben mindent elvetett, minek az evangyeliumban nincsen nyoma. E két irányzat adja a 17-ik századnak a konfessionalis jeleket, mert ebben a században mindkét egyház álláspontjának megerősítésére benső tartalmának kifejezésére fordította minden munkásságát. A konfessionalis kérdéseket valláserkölcsi jelentőségéből kivetköztette a 18-ik század. Ez vallás-erkölcsi kérdések fejtegetése helyett az emberi ismeret, tudás feltételeinek, határainak meghatározását tüzte maga elé, felvetette annak a problemának a megfejtését, hogy mi az ismeret? mi a tudás? mit ismerhetünk? tudhatunk? mily feltételek mellett ismerhetünk, tudhatunk valamit? meddig terjed? hol végződik az ismeret, tudás határa? mindezeknek mi a bizonyságtétele? mi dönt az igazság felett? az öntudat egy külön, önálló, független ténye-e a képzés, a fogalom, vagy pedig a külvilág és elme együttmüködésének eredménye? Ilyen és hasonló problemák megfejtésével foglalkozott a 18-ik század, ennek esett áldozatúl a vallás; a tudományos módszerek feletti dulakodás elmerült a legapróbb részletekig terjeszkedő kritika hullámaiban. A 18-ik század a kriticizmus százada s ennek legnagyobb kritikusa Kant, a tiszta ész kritikájával számüzte a személyes istent a kozmoszból; de ugyanakkor a gyakorlati ész kritikájával az emberi szivbe emelt trónt számára; az isten és ember egysége tünt fel a messzi távolból. De hát ez a messzi távol hol van? a multban? avagy a jövőben? Itt is, ott is. Ki mondja azt? az evangyelium, tanítják az egyházi dogmák, predikálják a szószékekről. A kritika ily általános nyilatkozatokkal nem elégedett meg, ő ismerni akarta a történeti Krisztust, az isteni és emberi tökéletes egységét. Szétszedte tehát elemeire az evangyeliumot, hogy a misztériumból szabadítsa ki azt, a ki lett az anyaszentegyháznak szegletköve. És csakugyan meg találta, a mit keresett — a történeti Krisztust; el is mondhatta, már nem hiszek többé a Krisztusban, mert ismerem öt; Krisztus nem a hitnek, hanem az ismeretnek és tudásnak lett tárgya: élek többé nem én, hanem él bennem a Krisztus, nem a hit, hanem a tudás által A kriticizmus e szerint azt eredményezte, hogy a kik megismerték Krisztust, azok nem hisznek benne, a kik hisznek, azokat az a vád terhelte, hogy nem ismerik öt. Egyik, mint másik a keresztyén vallás félreértéséből származott; az egyik hirdette Krisztust síppal, trombitával; a másik passiv odaadással bizta magát a Krisztus engesztelő áldozatára.

Ennek a félreértésnek a kikorrigálása a 19-ik századra várakozott. Ez azonban, mint politikus, technikus, mechanikus század annyira el volt foglalva más dolgok kultiválásával, hogy afféle vallási nézetek korrigálására nem igen szakíthatott időt és fáradságot. Az elődjétől reá szállott örökséghez azonban, — az emberi öntudatban lakozó istenhez és a történeti Krisztushoz körömszakadtáig ragaszkodott; a theologia és a természettudományok között sikerült békét kötni oly formán, hogy a theologia a maga részéről elismerte egyfelől azt, hogy az exakt tudományok vívmányai ellenmondás nélkül érvényesek: de másfelől síkerült annak beczikkelyezését is biztosítani a maga számára, hogy a lét talányát megoldani a leglelkiismeretesebb kutatás sem képes, mit a természettudomány annak elismerésével pecsételt meg, hogy a természeti dolgok megközelítő megismerésével nem ellenkezik egy magasabb szellemi világ felvétele, mely az emberi szellem vallási és erkölcsi szükségleteinek megfelel.

(Folyt köv.) ***Horváth István.***

Jelentés vallástani kézikönyvekről.

II.

Bodor János elemi népiskolák számára irt vallás-tanítási kézikönyveivel három szakértő bíráló: *Nagy Károly* theol. fak. tanár, *Péchy Árpád* brassói pap és *Balla Károly* fogarasi ref. pap foglalkozik. Mind a három figyelemre méltó észrevételeket tesz és rámutat bizonyos hiányokra; de a műnek kézikönyvül elfogadását mindenik ajánlja.

Egyetértünk velök abban, hogy Bodor János kézikönyvei, különösen az *Ó- és Uj-szövetségi szent történetek*, osztatlan elemi népiskoláinkban — a mi-

lyen legtöbb van — sőt osztott népiskoláink III. és IV osztályaiban is, sikerrel használhatók. Látszik, hogy a szerző nemcsak tudós theologus, hanem vallásos ember, értelmes, buzgó lelkipásztor; a szent történeteket jól válogatta meg, a vallástanítással előszeretettel foglalkozott, s e téren a módszertan tekintetében tapasztalatokat szerzett. Előadása minden felesleges szószaporítás nélkül tartalmas, könnyed, világos, népies Csak itt-ott kissé túlnépies, pl «gunya» szó használatánál

Osztjuk Nagy Károly ama nézetét, hogy a szent történetek után a levont erkölcsi tanulságok mellett nem volna ölösleges egy-egy találó bibliai locus, sőt néhol egy-egy énekvers. Ez egy második kiadásnál pótolható.

A szemléltető képek alkalmazását is helyeseljük; de — mint Nagy Károly mondja — legyenek azok inkább történetiek és semmi esetben olyanok, melyek hitelveinket sértik, pl. az Istennek emberi alakban való kiábrázolása.

Az I. és II. osztályosok számára irt »*Kis Tanulók Hit és Erkölcstana*“ s az ezzel kapcsolatos „*Vezérkönyv*“ is hasznos lehet a vallás-tanítónak kezében, mert nagyon elhibázott dolog volna 6—7 éves gyermekekkel könyvből tanultatni vallást! Egy második átdolgozásnál és kiadásnál jó volna e két könyvecskét egygyé önteni; s az imákat tartalmazó részt — a „Miatyánk“ előtt — kibővíteni azzal, a mit Nagy Károly ajánl, hogy Isten hozzánk való szeretetből elküldötte fiát Jézus Krisztust, a ki megjelentette, hogy Isten nekünk Atyánk és tanított minket így imádkozni stb A mit Nagy Károly még kivánna, hogy a keresztyén ünnepek jelentőségének megfelelő gyermekimák is legyenek benne, nehezen tartjuk kivihetőnek; mert 6—7 éves gyermekek még nem tudják felfogni ünnepeink jelentőségét. Még nehezebben alkothat fogalmat magának az ily zsengekorú gyermek a ref. hittudatról. Majd megtanulja ezt fejlettebb korban. Növekedjék csak jó erkölcsben, Isten és emberek szeretetében: bizonnyára jó református keresztyén leend belőle.

Hogy az erkölcsi elbeszélések lehetőleg a bibliából vétessenek, ezt Nagy Károlylyal mi is óhajtanók; de a más honnan vett találó elbeszélések is megteszik erkölcsi hatásukat.

A mi végül a megismertetett munkák használhatóságát illeti, bizottságunk tekintettel a Péter Károly-féle „Keresztyén Vallástan“ előnyeire, hogy az egyházi irodalomban uttörő mű és hogy hit és erkölcstani fölfogása az evangeliumi protestantismussal megegyező és hogy a szerző a hit- és erkölcstan együttes tárgyalását szerencsésen oldotta meg, a munkát jelen alakjában is használhatónak tartjuk. Egy vallástanári képzettséggel biró tanító a fogyatkozásokat könnyen pótolhatja, a minthogy ez meg is várható, hiszen tökéletes tankönyv talán egyetlen sincs; vallástanításunk jelen állapotára vonatkozólag bizottságunk abban a nézetben van, hogy a mennyiben az 1901. évi április 17—20 napjain Budapesten ülésezett egyetemes konvent a revideált gymnasiumi vallástani tantervben a VII-ik osztály tananyagául a többi közt „*a hit és erkölcstan foglalatját*“ is jelölte meg tanítandónak; ifj. Péter Károly szóban levő »Keresztyén vallástana« igen alkalmas kézikönyvnek kinálkozik az újonnan revideált tanterv szerint a VII. oszt. ifjak használatára.

Bodor János vallástanítási kézikönyveinek használatát illetőleg, bizottságunk abban a nézetben van, hogy azok sikerrel használhatók a három csoportra beosztott, hat osztályú elemi népiskolában, mert szerző, eltekintve az osztályonkénti beosztástól, mit megállapított tervünk követelne, úgy látszik a csoportonkénti beosztásra volt figyelemmel, mely eljárást eléggé indokol az a körülmény, hogy az állami iskolákban a két-két osztály csoportositva hetenként két órai vallásos oktatást nyerhet. Miután azonban az elemi osztályok vallásos oktatása az I—II. osztályban a kis tanulók hit és erkölcsi tanításából, a III—IV-ik osztályban az ó-szövetségi, az V—VI. osztályban az újszövetségi történetek tanításával véget érnek, a gazdasági vagy ipari ismétlő iskola három éve ugyancsak felhasználandó, hogy a vallásos oktatás az egyháztörténelem, egyházszervezettan és a káté tanításával a konfirmatióban betetőzhető legyen.

Azonban Bodor János kézi könyvei használhatók ott is, hol az osztályonkénti tanítás lehetséges, mert mint egyik birálója helyesen jegyzi meg, a tanítás biblia olvastatása által könnyen kibővíthető, sőt fejlettebb növendékkel biró városi vagy községi iskolákban az ó- és új szövetségi történetek már a III—IV. V. osztályokban eltaníthatók lévén, a VI-ik osztályban az egyháztörténelem is tanítható.

Miután a szóban forgó iskolai könyvek használhatóságára vonatkozó szerény nézeteinket előadtuk, bátrak vagyunk ajánlani, hogy a méltóságos igazgatótanács a fenntebb nevezett könyvek iskolai kézikönyvül való használatát engedélyezni méltóztassék, egyszersmind bátrak vagyunk ajánlani, hogy a tiszteletes és nagytiszteletű biráló atyánkfiaitól bevett birálatokat, a mennyiben tudomásunk van arról, hogy mindkét szerző munkája átdolgozásával és újra kiadásával foglalkozik, a munkájokra vonatkozó birálatokat, ha a szerzők kivánnák, betekintésre és megjegyzéseiknek felhasználására nekik kiadni, visszaszolgáltatás feltétele mellett, sziveskedjék.

Ezt a jelentést az igazgatótanács tudomásul vette s határozatilag kimondotta, hogy e birálatilag megismertetett iskolai kézikönyveket az egyházkerületünk iskoláiban vallástanításra engedélyezett és használt tankönyvek közé fölveszi s használatukat megengedi.

A protestáns pap személyének és működésének jelentőségéről

Vajda Ferencz felolvasása a székely-udvarhelyi egyházi értekezleten 1901. máj. 31-én.

Egy nemzet vallás-erkölcsi életének nincs biztosabb ismertető jele — mondja Lang — mint annak a nemzetnek a papságról alkotott nézete. E meghatározás nemcsak a vallás-erkölcsi életre illik, hanem kiterjeszthetjük a nemzet kulturájára, socialis életére, közgazdaságára, törvénykezésére és humanitarius intézményeire. Mert, ha ismerjük egy nemzet papságának világnézetét, életfelfogását, jogait, majdnem bíztosan megítélhetjük az egész nemzeti életorgánismust. A papság élete elválaszthatlan, mondhatnám szervi összeköttetésben van az emberi élettel és igy mindenféle társas intézményekkel. Az ok, mi ezt létrehozza, nem személyi, nem a papságban rejlő, hanem mélyebb és az emberi természetben gyökerező, ama *belső szükségérzetben* keresendő, melynélfogva a véges ember viszonyban tudja magát a véghetetlen Istenséggel, benne keresi a dolgok végokát, örömének, bánatának forrását, éppen azért hozzá méri életét is. Az ember és az Isten között való viszony *a vallásos életben nyilvánúl*. A vallásos életnek sáfáraiúl, eleitőlfogva, a papságot tekintették, sőt néhol ma is magát az Istenséget látják a papban inkárnálódni. Mi természetesebb, tehát, mint az, hogy a papság élete, *tüköre lett a népek életének*. A milyen nivaun állott az, annál magosabra nem emelkedhetett ez sem.

A vallások történetéből pár példa igazolni fogja állításunkat

Hol a pap csupán ugy szerepel, mint *kuruzsló*, *jövendőmondó* (a szó közönséges értelmében és nem próféta), mint a poli de monistikis természeti vallásokban: ott szellemi életről, kulturáról szó sem lehet, társadalmi életnek nyoma sincs. Mihelyt pedig a kuruzslás, a jövendölés — mondjuk a pap életműködése — valamelyes *erkölcsi tartalmat nyer*, és a mily mér-

tékben nyeri ezt: azon mértékben születik meg a civilizátió. Klassikus példája ennek a *deltii orákulum*, melyből kinőtt a hellén kultura, a hellén művészet; tápot nyert a zene, a költészet s Apolló papnőinek kezébe futottak össze az állami élet összes szálai. Aegyptomban a papság megteremtette az *orvostudományt* és *művészetet;* ugyanitt és Babiloniában a *csillagászatot*; Zsidóországban a *történetírást* (Krónikák, Esd. Nehem.). A pap itt már nemcsak vallási törvényhozó, hanem polgári törvényhozó is. Egyénisége pedig kilépve: testületet, *papirendet* alkot.

Izräelben sem volt másképpen A thora eredetileg nem volt egyéb, mint a papi órákulum által, a Jahve nevében mondott jövendölések, tanácsok gyűjteménye. Csak később lett belőle vallásos és polgári törvénykönyv, akkor, midőn a jövendőmondóból *pap* lett; a papból *törvényhozó*, s egyszemélyben a Jáhve *kiválasztott szolgája*

Természetes, hogy a papság ekkora hatalmi kör mellett, ugy Izräelben, mint másutt, *kizárólagos jogának* tekintette a kultuszt, s különösen, az azzal együtt járó áldozatot, melyet kezdetben mindenki szabadon végezhetett. Igy fejlődött ki lassankint a *pap uralom* (hierarchia), melynek kiváló példája az ó-korban a zsidópapság, és Indiában a braman papság De már a papuralomban úgy a pap, mind az általa végzett vallásos cselekedet elveszítette eredeti czélját és formáját. A czél többé nem a nép szellemi életének előmozdítására, hanem saját, hatalmi állásának megszilárdítására irányult. Erre szolgált a fényes *külsőség* is, mely az isteni tiszteletben kifejezésre jutott: a templomok művészi formája, a fényes öltözet, a szigoruan előirt czeremoniák. A papuralom soha sem volt nagyobb Izräelben, mint Jézus korában. „*Mikor meglátá Jézus a sokaságot* — mondja a Máté szerinti evangelium irója — *megesett rajtok a szive, hogy elgyötörve, szétszórva vannak, mint a pásztor nélküli juhak*“ “ (Máth. IX. 36.)

* * *

Szükség volt ezeket előre bocsátanunk, egyrészt, hogy általánosságban igazoltassék amaz állításunk, hogy a papság élete mennyire össze volt nőve, már a hajdan korban, a népek életműködésével; más részt, hogy az ókori nézettel szemben, a papságról szóló, keresztyén tanfogalom annál élesebben kidomborodjék; és szükség volt azért is, hogy a keresztyénség előtti vallások papságában láthassuk azon vonásokat, melyeket — az ellentét daczára — némely keresztyén felekezetek átvettek és megtartottak.

A keresztyénségben a régi vallásos fogalmak: Istenről, világról, emberről, kultuszról, *papságról*, lényegileg egészen megváltoztak; az istenországa keretébe, mint egészen új intézmények illeszkedtek be. Szigorúan tárgyunknál maradva, a papság gondolata az *egyetemes papság eszméjében* csúcsosodott ki. És ez, a vallásos életfejlődésnek természetes következménye volt. A keresztyénség bölcsőjében, hol a pap uralom olyan erős volt és a lelkek annyira békóba voltak verve: egyszerre kellett széttörni a korlátokat és megnyitani a lelki boldogság útait. Jézus maga nem volt pap; papi rendet nem is alapított. Ő, mint laikus hirdette az Isten igéjét, ama belső erőnél és hatalomnál fogva, melyet neki a Szentlélek adott Tanítványai ugyanezt cselekedték És, midőn a sokaság tudakozódik e felől, azt mondja Péter apostol: „*be teljesedett a próféczia: kitöltök az én lelkemből minden testre és prófétálnak a ti fiaitok és leányaitok.* (Joel. II. 28.) *Többé nem tanitja senki az ő felebarátját, mondván: ismerjétek meg az urat, mert ők mindnyájan megismernek engem, kicsinytől fogva nagyig.* (Jer. XXXI. 34.)

Az apostoli korban tehát nem volt „hivatalos“ papság, hanem a Szentlélek által megihletett egyének, magok a keresztyének mind papok és mind az Isten igéjének hirdetői, az üdv-igazságoknak közlői voltak. Péter apostol minden keresztyénről azt mondja, hogy *szent nép és királyi pap* (I. Pát. II. 9.) A Jelenések könyvének irója pedig egyenesen kifejezi, hogy *Krisztus tett minket királyokká és papokká* (Jel. I. 9.) hogy ő *általa szüntelen áldozatot vigyünk Isten eleibe, dicséretnek áldozatját* (Zsid XIII. 15.)

S mégis mit látunk? Azt, hogy minden keresztyén felekezet kebelében kifejlődött és meg van a papi rend, a papi hivatal. Önkénytelenül is felmerül a kérdés: nem tértünk-e el a ker alapelvtől, midőn egyházszervezetünkben a papságnak helyet adtunk? Meg kell világítanunk azért a kérdést *katholikus álláspontón*, hol a papság hierarchiává fejlődött s az egyetemes papság eszméjét egészen elvetette; a *Szekták álláspontjáról*, hol az egyetemes papság mellett, a rendes papi hivatalnak nincs helye; és *protestáns álláspontról* hol a papi testület mellett, az egyetemes papság eszméje is érvényre jut. Hazánkban ma ezen három irányzat küzd egymással, hogy érvényre juthasson Fontos ez a küzdelem, mert társadalmi intézményeink is, sok tekintetben a szerint alakulnak, a mint egyik, vagy másik irányzat jut diadalra.

(Folytatása következik.)

Titkári jelentés

az erdélyi ev. ref. egyh. ker. értekezlet 1900. jun. 8-tól 1901. április 30-áig terjedő első évéről.

Előterjesztette: ***Nagy Károly*** egyh. titkár

(Folytatás.)

Értekezletünk ***központi vezetősége*** (az elnökség és Igazgató választmány) végzett munkájáról röviden a következőket jelenthetem:

Az elnökség buzgón fáradozott a *taggyüjtés* munkájában. A nagy számmal szétküldött taggyüjtő iveken 438 tag jelentkezett és pedig 16 alapitó-, 382 rendes- és 40 pártolótag. Kinyomatta és szétküldötte a közgyülés határozatához képest az »*Évkönyv*«-et 1000 példányban. Fájdalom, árukból eddig még a nyomatási költség sem került ki, de reméljük, hogy a benne foglaltató sok értékes felolvasás s lelkészeink buzgó terjesztése kielégitő eredményt hozand. 2000 különlenyomatot készittettünk a *Váró* Ferencz tanár »Vallomások és kérdések« cz. szép felolvasásából, a mely müvelt közönségünk közt, bizonyára, nagy elterjedést nyerend csekély 20 fillér árért.

Igazgató-Választmányunk három ülést tartott folyó ügyek intézésére. Mandátumához képest tett azonban több irányban kezdeményező lépést is, a melyekre nézve most kéri ki a közgyülés helybenhagyó tudomásvételét. Kiadta és szétküldötte »*Mit tegyünk!*?« cz. füzetét, melyben felhivást intézett és irányelveket adott a presbyteriumoknak az egyháztársadalmi munka haladéktalan megkezdésére. Felhivásának itt-ott volt is nem kicsinyelhető eredménye, de bizony igen sok helyt nem is tárgyaltatott. Pedig a munkának a helyi viszonyokhoz alkalmazott formában való megkezdése elodázhatatlan szükség, a minek sürgetésére a Nt. esperes urak egyházlátogatásaik alkalmával sokat tehetnek s bizunk, fognak is tenni. Különböző oldalról jött inditványokra elhatároztatott: 1. hogy úgy müvelt közönségünk, mint egyszerü hiveink lelki szükségleteinek megfelelő és házi használatra alkalmas *vallásos elmélkedések és imák* irassanak s ezek lehető olcsó áron való terjesztése megkiséreltessék s esetleg már meglevő alkalmas ilyen munkák terjesztessenek A régi alkalmas ily müvek jegyzéke már ez év őszén ki fog adatni; egy ilyen irányu uj munka készitésére boldogult elnökünk *Molnár* Albert ajánlkozott volt. Fájdalom, az ő leghivatottabb kezéből előbb kiesett a toll, semhogy igéretét beválthatta volna. Elnökségünk azonban uj, hivatott munkást fog keresni és találni, ki e

fontos szükséget kielégitse -- 2. Elhatároztatott, hogy ugy istentiszteleteink, mint egyházi estélyeink vallásos buzgósága emelésére karénekek alakjába felhasználni, összegyüjteti ***régi magyar ref. egyházi énekeink*** szövegre és dallamra kiválóbb darabjait. E munkára *Borsay* Samu konvéd zenekari karnagyot volt szerencsénk megnyerni, munkájában való segédkezésre pedig *Váró* Ferencz, *Erdélyi* Pál dr. és *Pokoly* József urakat kértük fel. E több időt igénylő munka el készültéig az egyh. ker. Igazgató-tanácsa által kiadott »***Buzgóság Lantja***« cz többszólamu egyházi énekeink buzgó használatára hivjuk fel lelkésztársaink figyelmét. A szép egyházi és templomi ének kibeszélhetetlen szolgálatot tesz a vallásos buzgóság és egyháziasság fokozására s nem lehet fontosságát eléggé hangsulyoznunk. — 3. Péchy Árpád brassói lelkész inditványára elhatározta a Választmány egy ***vallásos irányu nép- és ifjuságí lap*** megindítását, kimondván, hogy e lapot évi pénztármaradéka erejéig subventionálni is fogja. A lap az 1901. év január elején »***Vasárnap***« czimmel Nagy Károly theol tanár szerkesztésében meg is indult A lap mutatványszáma karácsonyra 4000 példányban küldetett szét tömegesen a lelkészi hivatalokhoz, hogy szétoszszák hiveik közt és és előfizetőket gyüjt enek évi 4 koronával. Hol volt és van a hiba: a szerkesztésben-e, melynek hiányaira — különösen a népies nyelv tekintetében — több jóakaratu és szives figyelmeztetést kaptam, vagy az ismertetés, terjesztés körüli buzgóságban, vagy — mert tudom, hogy mindakettőben minő mértékben okai ezek a sovány eredménynek? — nem kutatom. Egy bizonyos, hogy e bajok egyikét is orvosolni *nekem* nem áll hatalmamban. Állásom, munkaköröm, tanulmányaim s eddigi viszonyaim a mint a lap legelső számában kifejeztem engem egy néplap szerkesztésére nem ajánlottak. Magam sem ajánlottam magamat s a kényszerüség előtt is csak azon biztatás és reménység mellett hajoltam meg, hogy a kik egész életüket a nép közt töltik s igy szükségeit, gondolkozásmódját stb. ismerik, maguk fognak e tekintetben példát mutatni s reám inkább csak adminisztrativ és technikai feladatok hárulnak Fájdalom, e biztatás és remény egyfor mán hiunak bizonyult, legalább eddig. Ujabb időben, főként mióta az Ig.-választmány felkérésére *Vajda* Ferencz sz.-lónai lelkész aa. az ő kiváló képességeit volt szives a „Vasárnap" nak felajánlani s a szerkesztés gondjait vélem megosztani, e tekintetben jobb kilátásaink vannak.

Nem sokkal áll jobban a „Vasárnap" anyagi oldala is. Hogy népünk nehéz anyagi viszonyok közt él — tudjuk; de igen azt is, hogy olvasni szeret s hogy a vallásos olvasmányok iránt mindig előszeretettel viseltetett Ennek daczára az előfizetők száma reménynünkön alul maradt, pedig — s ezt ki kell emelnem — előkelő köreink eléggé felkarolták ügyét. Kevésbé maga a lelkészkedő papság. Brassó, Hosszufalu, Homoród Héviz, Buzás-Bocsárd, Vaja, Vajda-Szentivány, Toplicza, Dées, Nagy-Enyed, Maros-Ugra, Gyalu, Erzsébetváros, Sz.-Nagyfalu, M.-Nemegye, Tancs, Zágon, M.-Bánd, M.-Kályán, Szász-Czegő és kolozsvári ref. kollegiumunk elég jó példával jártak elől 5—35 példányig adva előfizetőket; de ha meggondoljuk, hogy 560 egyházunk közül alig egyharmadból került előfizető s ezek összes száma sem érte el a nyolczadfél százat, holott a lapnak, csak hogy tiszta kiadásait fedezni tudja, legalább is ezer előfizetőre volna szüksége: általában és egészében az eredményt kielégítőnek nem mondhatjuk. A második negyedév e tekintetben még rosszabb volt, mint az első s a harmadik aligha még ennél kedvezőtlenebb nem lesz a nyári dologidő miatt. Vállalkozásunk tehát — fájdalom — nagyon is reá szorul az egyesület subventiójára, sőt a mint a pénztári jelentésből ki fog tünni az adható subventió sem fogja életét biztosíthatni, ha iránta az érdeklődést felkölteni és nagyobb mérvü támogatást megszerezni nem sikerül. De e tekintetben is vannak biztató jelek Midőn például azt látjuk, hogy *Irsay* József ördög-kereszturi lelkész körlelkészsége minden szórványának saját költségén rendelt egy-egy példányt, azon kivül a lap terjesztésére is 20 koronát adományozni szivesekedett, midőn *Zsigmond* Károly hosszufalusi körlelkész 570 lelket számláló gyülekezetéből 35 előfizetőt gyüjtve fényesen megmutatta, hogy a buzgóság mire viheti van reményünk, hogy lelkészi karunk és világi tekintélyesebb és vagyonosabb hiveink is megteszik e téren is a magukét. Csak kitarthassunk. Nagy tömegek nehezen mozdithatók, de ha megmozdulnak, az eredmény bizonyos. Legyen szabad azért e helyről is kérnem a kiket illet: sziveskedjenek e fontos dolgot felkarolni, egyházaink, lelkészeink ne sajnálják meghozni azt a csekélyke 4 korona áldozatot. Ha minden pap, taná. és egyház megrendelné egy egy példányban, a lap élete, sőt fejlődése biztosítva volna.

(Vége következik.)

Egyházmegyei élet.

Az udvarhelyi egyházmegyei értekezletnek fiókköre emlékezetes közgyülést tartott május 28-án Kűsmödön. Nem feledi el e napot egyhamar sem a helyi ref. gyülekezet, sem a vidékről összesereglett kálvinistaság Nem, mert a mi fehér holló ez idő szerint egyházi életünkben: a fiókköri értekezletnek ***minden*** papja jelen volt Ez maga esemén számba megy. Hátha még hozzá vesszük, hogy a nép gondolat és érzelemvilágának teljesen megfelelő. emelkedett hangulatban, fölemelő, megnyugtató érzéssel *Pál Balázs* a köröspataki, *55 év óta sáfárkodó lelkipásztor imádkozott!* hogy Márk XVI. 15-re épített, a különböző felekezetek és különböző nemzetiségek ***közös***, hazafias érdekeit behatón tárgyaló egyházi beszédet, ifjui tüzzel *Bőjte Sándor* szolokmai pap mondott, ki szintén régi, régi (46 év óta) harczos az Ur táborában! hogy váratlanul épen e beszéd alatt jött az ódon templom falai közé *Bedő Albert* nyugalmazott főudvarmester, képviselőjelölt, továbbá *Ugron Zoltán*, meg *Gálfi Kálmán* főszolgabiró és kiséretük! hogy *Csia Kálmán* értekezleti elnök megnyitójában, üdvözölve a vendégeket, helyzetszerüen mutatott rá az eredetileg másfelé igyekvő illustris vendégek előtt az igazságra: „ember tervez, isten végez"; de másfelől szemléltette a nép előtt e tüneményben azt a másik jelentőségteljes vonást is, hogy ime nagyjaink bizonyítják: „a bölcsességnek kezdete Istennek félelme" — Ha hozzá vesszük, hogy *Orbán József* siklódi predikátor „Hitbajnokok, hithősök és hitvértanuk" czimű népies értekezésében úgy az általános, mint a magyar egyháztörténetnek legérdekesebb jeleneteit válogatta össze e fogalmak (hitbajnok-, hős-, vértanu) megvilágítására s bebizonyította (klauzulájában), hogy bizonyos ma fennálló viszonyok között inkább lehet hitbajnok hithős, hitvértanu a küsmödi harangozó, mint akár egy püspök! (nagy csoda ha nem mindenki Majláthra gondolt); ha hozzá vesszük, hogy *Rozsondai István* etédi kántor megrázó hatással adta elő „Keresem az istent" cz. költeményt s a hallgatóság lelkén átfutó borzadályt az elnöki zárszó egyszerre elüzte s a pünkösti lélektől áthatott szivekbe helyezte a zarándoktól (ki utóvégre is nem lehet ref.) elveszettnek hitt Istent!

Bizony, mindezekért emlékezetes nap maradt az etédi fiókkör apraja-nagyja előtt 1901. május 28-ka. S mi az alap oka? Az ***egyetértés***, mi a vezetők között fennáll. Vajha itt soká megmaradna — s másutt is megjelennék ez a lelki angyal!

Iskola

Értesítés az erdélyi ev. ref. egyházkerület kolozsvári theologiai fakultásáról az 1901–1902. tanévre vonatkozólag.

1. Az 1901—1902-ik tanév ünnepélyes megnyitása szeptember hó 15-én vasárnap d. e. 11 órakor lesz a fakultás épületének dísztermében.

2. A felvételért való folyamodványok érettségi bizonyítványnyal, illetőleg annak hitelesített másolatával, vagy leczke önyvvel (index), hitelesített adókönyvi kivonattal és családi értesítővel felszerelten és a fakultás igazgatóságához czímzetten ***folyó évi augusztus hó 28-ig*** küldendők be. Később érkezett folyamodványok nem vétetnek tekintetbe.

A folyamodványok felzetén megjelölendő a folyamodó lakása és utolsó postája.

A folyamodók a beadásra kitüzött határidő után 8 nap alatt értesíttetnek folyamodványaik miként történt elintézéséről.

A volt növendékeknek, a mennyiben nem jótéteményesek, elég csak levélben jelentkezniök

Az állami jótéteményes bölcsészethallgatóknak évről-évre kell folyamodniok, a 2. pontban jelölt módon szerelve fel folyamodványaikat s azokat a Nagyméltóságú Vallás- és Közoktatásügyi miniszter úrhoz intézetten a fakultás igazgatóságához kell beküldeniök.

A ki azonban ***augusztus 28-ig*** nem jelentkezik, vagy nem folyamodik, eltávozottnak tekintetvén, helye mással töltetik be

3 A jövő 1901 - 1902-iki tanévre a fakultás mélt. Előljárósága a *theologus ifjak* felvételét illetőleg kimondotta, hogy *a hittanhallgatók közül a stipendiumban részesülők csak a 160–100 kor. díjfizetők közé vehetők fel, míg a többiek — valamint az újonnan jelentkezők is — a 160–50 kor. fizetők közé.* »*Jeles*« érettségi bizonyitványnyal jelentkező theol. ifjak már azonnal vagy ösztöndíjra, vagy teljesen ingyenesen vétetnek fel

A theologus ifjakért — a kötelező tárgyak után — az egyetemi tandíjat a fakultás fizeti.

A hittanhallgatók részére tizenöt 200—200 koronás és egy 180 kor ösztöndíj, továbbá a legáczió jótéteménye helyeztetik kilátásba.

4. *A bölcsészethallgatók* közül a régiek évi 300 kor kedvezményes díjfizetés mellett vétetnek fel, ellenben az *újonnan belépők csakis 400 korona* rendes díj fizetése mellett Az öt, egyenként 200 koronás jótéteményes hely egyelőre még fenntartatott a kiváló szorgalmú és magaviseletü ifjak számára. Az ellátási díjat három egyenlő részben (szept., január és április) kell fizetni, de indokolt kérelemre az intézet igazgatója havi díjfizetést is engedélyezhet; úgy azonban, hogy a díjat a hónap öt első napján feltétlenül be kell fizetni, mert különben az étkezés a hátralékosoktól elvonatik.

5. A beíratáskor minden egyes felvett növendék kivétel nélkül 20 kor. beíratkozási, felszerelési, könyvtári stb. díjat tartozik fizetni, mely fizetés alól felmentés senkinek nem adatik: végül az intézeti törvények 1 példányát tartozik megvenni (40 fill.).

6. *A beíratások* a jövő tanévre szeptember 10. és következő napjain lesznek.

7. A bennlakásra felvett ifjak *szeptember 10-től* kezdve jöhetnek.

A tápintézetben a főzés szept. 12-én kezdődik.

Szeptember 10-ike előtt senki bennlakást és szeptember 12-ike előtt senki kosztot az intézetben nem kaphat még külön kérelemre sem. Az internátusi ellátás lakásból, fütéssel és világítással s étkezésből — reggeli, ebéd s vacsora — áll.

8. ***A theologiai alap- és lelkészképesitő vizsgák*** (kápláni és papi vizsgák) *szeptember 12–14. napjain* fognak megtartatni

E vizsgákra a jelöltek szeptember 11-én, illetőleg a papi vizsgát teendők szeptember 12 én tartoznak a fakultás igazgatójánál jelentkezni, nála okmányaikat (indexeiket, illetőleg első papi vizsgai és szolgálati bizonyítványaikat) bemutatni és a képesítő vizsgák jelöltjei vizsgadíj czímén személyenként 10—10 koronát s a kiállítandó bizonyítványért külön 5 koronát lefizetni.

9. *A javító és pótvizsgálatok* a beíratások ideje alatt, szeptember 10—11 napjain lesznek. Az ezen napokon a szigorlatokat elmulasztók csak a tanári kartól külön kért és teljesen indokolt kérelemre nyert engedély mellett tehetnek később szigorlatot; de a míg szigorlataikat le nem tették, semmiféle intézeti kedvezményes jótéteményben nem részesülhetnek.

10. Esetleges tudakozódások a theologiai fakultus igazgatójához intézendők (Kolozsvár, Emketér 1-ső szám.)

Kolozsvárt, 1901. julius.

Kenessey Béla,
a theol. fakultás igazgatója.

Különfélék.

= **Az Országos Középiskolai Tanáregyesület közgyülése.** Alig záródott be az iskolai esztendő, a középiskolai tanárok tanácskozásra gyültek össze. Az idei közgyülést Budapesten tartottak meg julius első hetében. Több fontos tárgy került megvitatás alá. Igy tanácskoztak *a szabad egyetem és a középiskolai tanárságról, az iskolai helyes irásról, a felekezeti tanárok bajairól* stb. Minket. egyházi szempontból. leginkább érdekel *Walter* Béla lőcsei főreáliskolai igazgató felolvasása: az *ifjúság erkölcsi megóvásáról.* Felolvasó konstatálja, hogy a középiskolai ifjuságban is az érzékiség hovatovább mind nagyobb mértékben lép fel, a mi erkölcsi és nemzeti szempontból is egyaránt káros. A baj szánálására hat pontból álló határozati javaslatot nyújt be. A kérdéshez többen hozzászólottak. Azt hisszük, hogy leginkább a szeg fejére ütött *Rosnyai* Károly pesti tanár, a ki nyiltan kimondotta, hogy az ifjuság erkölcsi meglazulásának oka: ***a vallástalanság.*** Ha a bajt javitani akarjuk, ugymond, ápoljuk az ifjuságban valamennyien, bármily tárgyat tanítsunk is, a vallásosságot. Helyes! A vallástanár egymagára nem tud megküzdeni a bajjal, ha őt az egész tanári kar nem támogatja; hiába épít egyik órán, ha a másik órán pl. a physika tanára lerontja, a mit ő épített. Egyöntetű eljárás teremthet csupán egészséges vallás-erkölcsi életet. Ez a kivánalom nemcsak a tanároktól várja el, hogy egyházias érzülettel birjanak, hanem az egyháztól is megkivánja, hogy a középiskolai vallás tanítás ügyét jobban karolja fel, mint eddig tette.

— **Az angol eskü minta.** Az angol alkotmánynak egyik sarkalatos pontja az, hogy az uralkodó csak protestáns lehet. Az eskü minta, melylyel az új uralkodó felesküszik az alkotmányra, a törvényekre, még Cromwell Olivér idejéből való, és egyik pontjában az van, hogy küzdeni fog a kath. vallás ellen. Most, hogy *VII. Edvárd* került a trónra, a kath. arisztokráczia mozgalmat indított, a katholikusokat sértő passus megváltoztatására. Csakugyan sikerült elérniök annyit, hogy a kérdéses passzust kihagyják és helyébe a következő, új részt toldják be:

„Én, VII. Edvárd, Isten kegyelméből Nagybritannia és Irland királya, a hit védője, vallom, kijelentem és kinyilatkoztatom ünnepiesen az Ur szine előtt, hogy hiszem, hogy az Oltári Szentségnél a kenyér és bor nem változik át Krisztus testévé és vérévé és hiszem, hogy ***Szűz Mária és a többi szentek imádása*** éppen úgy, mint a miseáldozat, amint a római egyházban szokásban vannak, mind

olyan ceremóniák, amelyek ellenkeznek a protestáns vallással: vallom, kijelentem és kinyilvánitom ünnepiesen az Ur szine előtt, hogy ezt a nyilatkozatomat minden részében minden föntartás nélkül teszem."

Klerikális lapok egyfelől ezt nagy vivmánynak tekintik, de, hogy nincs valami nagy köszönet benne azt maguk is beismerik midőn feljajdulnak a Szűz Mária és a többi szentek elleni passzusra. Ezzel kapcsolatosan megemlitjük, hogy a „Magyar Szó" ban „Egy kálvinista" felveti a kérdést: hogy hát a római katholikus püspökök esküjéből mikor hagyják ki a haereticos pro posse persequar-t? S egyáltalában, mikor hagynak fel az ultramontánok a protestánsok eretnekitésével? Mindenesetre fontos kérdés, melyet jó lesz napi rendről le nem venni.

= **Az erdélyi püspöki czim és Haynald**. A „Dunántuli Prot. Lap" ból olvassuk a következő, érdekes kis ujságot: Haynald Lajos, úgy látszik, még nem szégyenlette, nem tagadta el, hogy ő *római katholikus* püspök; az *Udvardon* (Komárom m.) levő igen szép kálvária II. staciójának homlokzatán, a kép alatt szó szerint ez olvasható: »*Haynald Lajos, erdélyi róm kath.* püspök cs. k belső t. tanácsos alapitványa« Jellemző, hogy éppen ez a Haynald volt az, kinek az ötvenes években az absolut kormány engedélyezte volt az »erdélyi püspöki« czim használatát, de, úgy látszik, hogy az életben ő is jobbnak látta használni a „róm. kath." jelzőt. Tempora mutantur....

= **Kálvinista-katholikus szövetség**. Hollandiában a tiz év óta kormányon levő liberális kormány megbukott. Helyét az egyesült református katholikus orthodox párt foglalta el, s kormányrajis ez jutott, élén a reform. *Kuyper* tanárral. Hogy e két ellentétes elem között a fegyver barátság meddig tart: arra kivancsiak vagyunk.

= **Papváltozások**. A szilágy-szolnoki egyházmegyében a *kémeri* nagy és népes egyház *Nagy* István, harasztosi papot; a kolozs kalotai egyhazmegyében a *magyar gyerőmonostori* egyház *Paulay* Viktor, fugyi-vásárhelyi papot hivta meg új papjának. Találjanak az uj helyen kedves otthont s isten áldása legyen lelkipásztori müködésükön.

= **A damos-jákótelki, kicsiny** egyház, mióta öreg papja meghalt, nem kapott új papot. Többszöri hirdetésre sem akadt pályázó. Főtiszteletü püspök ur, az esperes ajánlatára, a bajon úgy segített, hogy engedélyt adott *Debreczeny* István nyugalmazott tanitónak, a ki különben végzett theologus, hogy abban a papi teendőket végezhesse. Ohajtjuk, hogy sikerrel müködjék az Ur szőlőjében!

= **Megjelent és beküldetett** hozzánk is a duna-melléki egyházkerület budapesti theol. akadémiájának 1900/901. iskolai évi Értesítője, *Szabó* Aladár theol. igazgató szerkesztésében. Az Értesítő elején Szabó Aladár a lelkész képzésről ir értekezést, melynek foglalatja röviden ez lelkészképzésünk legyen *evangeliumi, magyar, igazán tudományos és gyakorlati*. Az iskolai év történetében kiemeli egy prot. internátus létesítésének szükségét, melyben theologusok és egyetemi polgárok nyernének ellátást Az akadémián hat rendes tanár és két rendkivüli (egészségtan és zene) tanár müködött. A theologusok létszáma az év végén 46 volt. Erdélyből *hét* theologus tanult Budapesten, ennyivel kevesebb volt a mi theologusaink létszáma. Vajjon, a papjaink száma is kevesebb lesz?

= **Halálozás**. *Benedek* Ferencz, haranglábi ev. ref. lelkész és a küküllői egyházmegye volt esperese 90 éves korában jobblétre szenderült. Közel 70 évig hirdette az igét haranglábi kis egyházunkban. Soha sem vágyott más helyre, pedig mehetett volna. Mint ifjú részt vett a szabadságharczban és Erzsébetvárost nagy veszedelemből mentette meg. Önfeláldozó, bátor küzdelme részeletesen meg van örökítve Erzsébetváros monografiájában. A szabadságharcz után fogságot is szenvedett, honnan kiszabadulva haranglábi pap lett. Az egyházmegyében előbb director, majd 1871—1886-ig esperes volt. Halálát nagykiterjedésü családja gyászolja. Emlékét a magyar szabadságharcznak és az erdélyi ref. egyházkerületnek történetében egy-egy szép lap őrzi. Nyugodjék csendesen!

= **Mult számunkba** nehány értelemzavaró sajtóhiba csuszott be, a melynek javitását itt adjuk: A vezérczikk első hasábjában felülről számítva a 16 ik sorban *raczionális* helyett naczionalis olvasandó, a második hasáb 12-ik sorából kimaradt e kifejezés: »*rationalis-moralis és lutheranus*«. Igy a mondat következőkép alakól: *Ezen szeretetben való egyesülésnek, az unitarius inkább rationalis-moralis; a lutheranus misztikus....*« A 4-ik hasáb 13 sorának végéről kimarad: „*hanem erkölcseinknek és erényeink **kell** vallásunkhoz felemelkednie.*" Az 5-dik hasáb 9 sorában *érezhető* helyett ***emészthető*** olvasandó. Második czikkünk czime meg— szintén revizori hiba — nem: »*Jelentés a vallástani kézikönyvről*« hanem „*Jelentés vallástani kézikönyvekről*«

Szerkesztői üzenetek.

P. J. Uzon. Minthogy „ev. ref. tanitói állomás betöltéséről van szó, kérjük sziveskedjék a rendes úton eljárni, ugy mint az Utasitás 68. §-a megszabja. Szives üdvözlet!

Hivatalos rész.

2809—1901. KÖRLEVÉL,

valamennyi egyházmegye Nagytiszteletű esperes, püspöki egyház tiszteletes t. tanácsa s a kollegiumok méltóságos t. Előljáróságához.

Értesítjük a méltóságos t. Czimet, hogy a folyó évi főtiszteletü egyetemes Konvent üléseiről szóló jegyzőkönyveket az alábbi kimutatás szerint már szétküldöttük, minélfogva fölkérjük, hogy az ott kitüntetett összegeket folyó évi augusztus hó 20-áig kebli pénztárunkba feltétlenül befizetni sziveskedjenek.

Vajdahunyadi egyh. 28 példány után 27 koronát. Gyulafehérvári egyhm. 13 péld. u. 12 kor. Nagyenyedi egyhm. 33 péld. u. 32 kor. K-kalotai egyhm. 40 péld. u. 39 kor. Sz.-szolnoki egyhm. 63 péld. u. 62 kor. Deési egyhm. 26 péld. u. 25 kor. Széki egyhm. 35 péld. u. 34 kor. Nagy-sajói egyhm. 14 péld. u. 13 kor. Görgényi egyhm. 34 péld. u. 33 kor Marosi egyhm. 63 péld. u. 62 kor. Küküllői egyhm 36 péld. u. 35 kor. N.-szebeni egyhm. 14 péld. u. 13 kor Udvarhelyi egyhm. 51 péld. u. 50 kor. Erdővidéki egyhm. 15 péld. u. 14 kor. Sepsi egyhm. 37 péld. u. 36 kor. Orbai egyhm. 12 péld u. 11 kor. Kézdi egyhm. 13 péld. u. 12 kor Tiz püspöki egyh. egy egy péld. u. 10 kor. Hat kollegium egy-egy, n.-enyedi koll. két péld. után 8 koronát.

Kolozsvárt, 1901. julius 1-én.

Dr. Bartók György, elnök. *Dr. Kádár János*, titkár.

2638—1901. KÖRLEVÉL,

valamennyi erdélyi ev. ref kollegium méltóságos t. Előljáróságának.

A m. kir. közoktatásügyi miniszternek 1900. évi 29.954 számu rendelete nyomán, mult évi junius hóban 2109 ig. tan. szám alatt intézkedtünk, hogy a miniszteri rendeletnek intézeteink, melyek államsegélyt élveznek, az 1883. évi XXX. t.-cz. 47 §-ából kifolyólag, a játékdélutánok berendezéséről gondoskodjanak és a tanterv kiegészitéséül játékdélutánokat valóban tartsanak is.

Kollegiumaink közül a kolozsvári, maros vásárhelyi, székely-udvarhelyi, szászvárosi, zilahi és s.-szentgyörgyi, az útasitásnak megfelelőleg intézkedtek s játékdélutánoknak, mint a tornagyakorlatok egy bizonyos nemének a megtartásáról s eljárásuk eredményét és a szándékolt tanitás tervezetét be is mutatták hatóságunknak, mely jelentéseiket tudomásul vette és a játékdélutánoknak a 4 alsóbb osztályban heti 2—2 órában való megtartását jóváhagyta. S erről az intézkedéséről, — mely hat kollegiumra vonatkozott, — egyházi törvényeink értelmében föliratot intézett az egyetemes konventhez, a melyben intézkedéseinek tudo-

másúl vételét s a mennyiben a játékdélutánok behozatala a tantervvel szoros kapcsolatban áll, a ref gimnáziumi tanterv megállapítása pedig az egyetemes Konvent joga és feladata, kérte az egyetemes Konventet, hogy a játékdélutánokra vonatkozó kultuszminiszteri rendelkezésre nézve nyilatkozni és a játékdélutánok megtartása iránt útasításokat adni sziveskedjék.

Az egyetemes Konvent, egyetértvén az előterjesztés czélzatával, s azzal, hogy a játékdélutánok a testgyakorlást illetőleg vele lényegileg összhangban állanak; az 1901 április 17—20 napjain tartott ülésében 39 jkvi szám alatt elhatározta s útasításúl adta, hogy a fönntartó testületek valamennyi ref. gimnáziumnál a játékok ügyéről kellően gondoskodjanak.

Ezek után a kultuszminiszter úr folyó évi junius hó 11-én, 30.603 szám alatt a játékdélutánoknak a felsőbb osztályokban való behozatalát rendelte el és ismét felhivta hatóságunkat, hogy a rendelet értelmében intézkedjék, reámutatván a „Hivalalos Közlöny“ 1901. évi 15. számára, a melyben rendelete „A játékdélutánoknak a középiskolák felsőbb osztályaiba való behozatala“ iránt intézkedik S minthogy a rendelkezésnek a megvalósítására hatóságunkat is, az államsegélyes gimnáziumainkra nézve felhivta, az igazgatótanács kötelességének ismeri, hogy államsegélyes gimnáziumaink e rendelet megvalósítására, a felsőbb osztályokra nézve is, tervet készítsenek s a mennyire lehet már a közeledő 1901-2 isk. évben foganatba is vegyék

Valamint a 2109—900 sz. ig tanácsi rendeletben, úgy most is elrendelte az ig.-tanács, hogy az államsegélyes gimnáziumaink a játéktérület pontos méreteit, a jövő tanévi tájékoztató tárgyfölosztást és órarendet, a játékdélutánok idejének megjelölésével, az osztályösszevonások tervét és a játékdélutánok vezetésére vállalkozók neveit terjeszszék föl igazgató-tanácsunkhoz tudomásul és jóváhagyás végett.

Kolozsvárt, 1901. julius 1-én

Dr. Bartók György, elnök. *Parádi Kálmán,* tanügyi-előadó.

1023—1901. PÁLYÁZAT

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületbe kebelezett *ilyefalvi* püspöki vizsgálat alatt álló II. oszt egyházközség *lelkészi* állomására pályázat nyittatik

Ezen állomás javadalma: a) Tisztességes lakás, a hozzá tartozó gazdasági épületekkel és veteményesgyümölcsös kerttel, értéke 100 korona. b) 10 kat hold kaszáló (adóját az egyház fizeti) bérjövedelmének értéke 280 kor. c) A Fökösi határon 1200 négyszög öl kaszálónak két harmad részben való haszon élvezete; értéke 12 korona. d) Jelenleg 98 egész kepe fizetőtől 70 liter búza, 120 liter zab, melyet, ha pénzül fizetnek, a búzáért fejenkent 7 korona. a zabért 4 korona 80 fillér jár. Értéke 1156 kor. 40 f. e.) Jelenleg 45 fél kepe fizetőtől egyenként 35 liter búza és 60 liter zab, mely, ha pénzül fizettetik, a búzáért fejenként 3 korona, a zabért 2 korona 40 fillér jár. Ezek értéke 243 korona f) Egy $^1/_3$ kepe fizető fizet készpénzül 6 koronát. g) 14 egy negyed kepe fizetőtől fejenként $17^1/_2$ liter búza, 30 liter zab, melyet, ha pénzül fizetnek, búzáért 1 kor. 75 fillér, a zabért 1 kor. 95 fillér jár. Értéke 41 korona 30 fillér. h) 56 egész kepe váltságos fizet fejenként 96 fillért; összesen 53 kor. 76 fillér. i) 33 fél kepe váltságos fizet fejenként 48 fillért; összesen 15 kor. 84 fillér. k) 41 egész oszporás fejenként fizet 40 fillért; összesen 16 kor. 40 fillér. l) 14 fél oszporás fizet fejenként 20 fillért; összesen 2 kor. 80 fillér. m) Fa kepeváltság czímén az egyház kepe alapjából 160 korona. n) Stóla váltság czímén az egyház közpénztárából 112 korona. A javadalom összes értéke: 2199 korona 50 fillér. Kepeapadás vagy szaporodás a lelkész kára, illetve haszna.

Kötelességei a törvényekben és szabályokban előirt összes lelkészi teendők végzése, valamint az állami iskolában a hítoktatás teljesitése, a melyért azonban külön tiszteletdíj jár.

Minősitvénnyel és szolgálati bizonyitvánnyal felszerelt folyamodások alólirt püspöki hivatalhoz f. é. augusztus hó 1-éig adandók be.

Kolozsvártt, 1901. julius hó 10-én.

Dr Bartók György, erdélyi ev. ref. püspök.

1037—1901. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a *székelyudvarhelyi* püspöki vizsgálat alatt álló egyházközség *kántor leánytanitói* állomására pályázat nyittatik.

Ezen állomás javadalma: 1000 (egy ezer) korona évi fizetés, a melyből 800 korona a tanitói, 200 kor. pedig a kántori kötelességek teljesitéséért jár; temetési stóla váltság 100 kor.; tisztességes lakás; az államtól öt izben esedékes évi 100 (egy száz) korona ötödéves korpótlék; kilátásban van az iparos tanoncz növendékek tanitásáért évi 240 (kétszáznegyven) korona. Kik zenében (hegedü, czimbalom stb.) jártasok mellék jövedelemre is számithatnak.

Kötelességek: a) az egyházi törvényekben előirt kántori szolgálatok teljesitése; b) heti 20 órán a ref. leánykiskolában tanítás; c) a ref. leány és községi fiúiskolában egyházi ének tanítás.

Kik hármonia vezetésben jártasok s ezt okmánynyal is igazolni tudják, előnyben részesülnek.

Tanítói oklevél, szolgálati és más nemü bizonyitványokkal is ellátott pályázati kérvények alólírt püspöki hivatalhoz 1901 évi Augusztus hó 1-ig Kolozsvárra küldendők.

Kolozsvár, 1901 jul hó 10. *Dr. Bartók György,* ev. ref püspök.

1010—1901. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a görgényi egyházmegyébe kebelezett *magyar-régeni* egyházközség *papi* állására pályázat nyittatik.

Javadalom: Ujonnan épített diszes, kényelmes, szép lakás négy szobával, konyhával, kamarával, pinczével, kerttel és a szükséges gazdasági épületekkel. Készpénz fizetés 1242 korona 67 fillér; melyből 749 kor. 93 fillér félévi előleges részletekben az egyház pénztárából fizettetik és 492 kor. 74 fillér a központból félévi utólagos részletekben járandó illetmény. Ehez járúl az 1600 koronás fizetés kiegészítéskor folyósitandó s már hitelesen meg is állapitott államsegély 357 kor. 33 fillér.

Pályázati határidő 1901. augusztus hó 1. Folyamodványok nt. Csekme Ferencz esperes afiához küldendők Gernyeszegre (u. p. Sáromberke.)

Kolozsvárt 1901. julius hó 10-én.

Dr. Bartók György, erdélyi ev. ref. püspök.

1008.—1901. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a szilágyszolnoki egyházmegyébe kebelezett *magyar keczeli* ev. ref. egyház *énekvezér-tanitói* állomására pályázat hirdettetik.

Javadalma: mint tanitónak 6 hold 325 □ öl szántó és kaszáló (adóját az egyház fizeti) kat. tiszta jövedelme 45 kor. 20 fill. Faváltság az egyház hiveitől 58 kor. Borváltság az egyház hiveitől 88 kor. Tandij átlag 20 kor. Ezekhez járul évi 388 kor. államsegély s jogosultság esetén az állam által engedélyezett korpótlék. — Kántori javadalom: Minden családfőtől 30 liter buza, átlag 21 hliter = összesen 175 kor. értékben. Stóla átlag 6 kor. Kézimunka váltság 10 kor., a czinterem egy harmadrészének használata 9 kor. Tisztességes lakás, melléképületekkel s kerttel.

Kötelességei: az énekvezéri, tanitói és egyházi jegyzői teendők törvényszerü, lelkiismeretes végzése.

Pályázati határidő 1901. Augusztus hó 1-je.

Szabályosan felszerelt pályázati kérelmek nagytiszt. Viski Pál esperes úrhoz küldendők Zoványra (Szilágym.)

Kolozsvártt, 1901. jul. hó 10-én.

Dr. Bartók György, püspök.

NYOMATOTT GOMBOS FERENCZ KÖNYVNYOMDAJÁBAN. KOLOZSVART.

IV. Évfolyam. 29. szám. Kolozsvárt, 1901. Julius 18.

ERDÉLYI
PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, theol. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 2. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre. 12 kor.
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Politika és protestántismus.

II.

A 20 ik század e szerint az öntudatban akozó Istennek, a történeti Krisztusnak tudaával és annak elismerésével köszöntött be, hogy a természeti dolgok megismerésével nem ellenkezik egy magasabb szellemi világ felvétele, mely az emberi szellem vallási és erkölcsi szükségleteinek megfelel. A protestántizmus úgy tekinti az eredményt, mint elveinek győzelmes előnyomulását s nem zárkózhatik el attól, hogy kisérete, a politika felett, protestáns alapon szemlét ne tartson, mert a protestáns tudat és politika egymást nem ignorálhatják. A protestáns egyházi irodalom szoros értelemben vett politikával nem foglalkozik, mert ennek feladata az, hogy az ember külső társadalmi viszonyait rendezze, vezesse, hogy kormányozzon; az egyházé ellenben az, hogy az ember benső szellemi életét, értelmi, vallás-erkölcsi magasabb törekvéseit ápolja, vezesse, azoknak érvényesülését előmozdítsa. És ha jogosúlt az a protestans feltevés, hogy az emberben Isten lakozik, hogy ő szellemi, vallás-erkölcsi lény és földi elhivatása az, hogy benső lényének, emberi méltóságának természetadta fönséges sajátságait minél teljesebb mértékben kifejtse: ha áll, hogy földi élete oly viszonyok, feltételek közé van beosztva, hogy azok közreműködésével emelkedhetik emberi mivoltának magaslatára, öntudatos tiszteletére és önálló kifejezésére: ha áll, hogy földi létének minden viszonyai, az áldás úgy, mint a csapás, az öröm mint a fájdalom, az erkölcs és gonoszság, az erény és bün, a munka és fáradság és mind az, mi szellemi, értelmi, vallás-erkölcsi erejének soha nem lankadó aktívitását hivják. sarkalják, kényszeritik küzdelemre, egyformán sarkalják éberségre, körültekintésre, egyformán veszik igénybe lelkének minden tehetségeit: akkor jogosúlt azon protestáns zamatú következtetés is, hogy a leghelyesebb politika, a legkivánatosabb kormányzási rendszer az, mely nem terjed tovább, mint addig, hogy elháritsa azon akadályokat, melyek az embert benső nagyságának, mindenkivel közös emberi méltóságának érvényesülésében gátolják.

Ez azonban nincs igy, önmagunkat és másokat ámitanánk, ha azt erősítenők, hogy így van, vagy azt erőszakolnók, hogy minden vonalon így legyen, mert ez, legalább a jelenben kivihetetlen: de ez nem zárja ki annak lehetőségét, hogy oly állapotra törekedjünk A politika nem ismeri ezt az idealizmust, az ő ereje a külső hatalom és tekintély érvényesítésében nyilatkozik meg, ő a fizikai erők felfedezésében, elrendezésében, alkalmazásában fejezi ki munkásságát; az embert, mint egy darab fát, érczet vagy viaszt az állami gépeket komplikált szerkezetében fizikai, chemiai elemnek tekinti s oly szellemben alakítja, idomítja, hogy e gépezetnek legyen hasznos tagja. Erre törekszik a protestántizmus is, csakhogy más alapon és szellemben. A protestántizmus sem a társadalmat, sem az államot nem tekinti gépezetnek, hanem élő organizmusnak. A társadalom — ha szabad hasonlattal élnem — mint a tölgy egy magában létező organizmus. Mint ez önálló, életi sajátságokkal biró elemek, sejtek, szövetek csodálatos együttműködésének eredménye: valamint azok az önálló egyedek csak az élő tölgyfában fejthetik ki életi sajátságaikat s valamint maga az egységes organizmus — a tölgy — csak az őt alkotó elemek, sejtek, szövetek közreműködésével nőhet, fejlődhetik: úgy az ember is a társadalomhoz viszonyítva — testi és szellemi adományaival egy önálló organum, mely a maga életi összes sajátságait — a testieket úgy, mint a szellemieket, az értelmieket úgy, mint a vallás erkölcsieket, csak a társadalomban, mint élő organizmusban fejtheti ki. De másfelől maga a társadalom is csak az egyes embereknek, mint individuumoknak közreműködése által létezik. — Ha beteg az organizmus, betegek az organumok is — és megforditva, ha rothadásnak indultak az organumok, megrothad az organizmus is. Melyik

rothad, romlik, fajul el előbb a sejt-e vagy az egész organizmus? melyik pusztulása vonja maga után a másikét? Azt látom, hogy a tölgyfa, mint egész egyszerre hal ki az ő alkotó organumokkal; elfajult emberek társasága elfajúlt társadalmat eredményez, elfajúlt társadalom elfajúlt embereket nevel — együtt és egyszerre betegek avagy egészségesek.

Általános társadalmi és emberi érdekek követelik tehát, hogy a protestántizmus mentől több oldalú érintkezésben legyen a politikai áramlatokkal, ha akarná sem zárkózhatik el attól, hogy a különböző irányzatokkal, pártalakulásokkal érintkezésbe ne jöjjön, befolyását ne érvényesítse, elveinek érvényesülésére ne müködjék. A protestáns sajtónak elengedhetetlen kötelessége, hogy a Krisztusban megnyilatkozott emberi méltóságot, azokat, a minden emberrel közös, természetadta fönséges tehetségeket, a szépre, a jóra, a nemesre, az igazságra tekintő vágyakozást és az azok birásából fakadó boldogságot, melyre Isten minden embert személyválogatás nélkül elhivott nyilvántartsa, az arra irányúlt fogékonyságot élesítse, fejlessze, erősítse, az emberben lakozó Istennek kivülről is diszes hajlékot emeljen. De elengedhetetlen kötelessége az is, hogy felemelje szavát valahányszor Istennek lelke és az ő temploma ellen bárhonnan jövő merénylet van készülőben, »mert az Úr ama lélek és a hol az Úrnak lelke van, ott van a szabadság« Az ember ugyanis az ő örökölt lelki tehetségeivel, természetadta hibáival, fogyatkozásaival, ösztöneivel, szenvedélyeivel együttesen, mint önálló subjektum nagyobb, mint a király, miniszter, tudós, művész, börziáner, kereskedő, gazda, csizmadia, napszámos, szolga, koldus; régibb mint a királyságok, politikai rendszerek, kormányok. tudomány, müvészet, kereskedelem, ipar, nemzetgazdászat Ezek változásoknak vannak alája vetve, ezekkel egyszerre és párhúzamosan változik, módosúl az ember világnézlete, tudományossága, belső és külső életnyilatkozata: de az igazság, szabadság utáni vágyódása, a szép iránti fogékonysága, magasra törő szárnyalása, a törekvés, erőfeszités, hogy azokat birtokába vegye: megmarad, soha el nem enyészik, mig ember lesz a földön, ki e névre érdemes A politika és a protestáns elv között felállitott ezen külömbség benne rejlik Jézusnak ezen szavaiban »nem az ember van a szombatért, hanem a szombat az emberért

Mások is ezt mondják, mindenki így érez, így gondolkozik— vethetik szememre. Elhiszem, hogy így van, legalább titokban, zárt ajtók megett így van: de bizony a gyakorlati életben nincs így. Pál apostol damaszkusi útjában azt a szelid figyelmeztetést vette: „nehéz neked az ösztön ellen rugódozni“ a mai emberre a magasabb ösztönök elleni rugodózás mesterségét erőszakolják a viszonyok. Különböző nyilatkozatokban mintegy ösztönszerüleg kitör ugyan az a követelés, hogy az ember értelmi és erkölcsi sajátosságának minél teljesebb kifejezése az a központi czél, melyre az ember egész lényének törekedni kell; mintegy ösztönszerüleg érzi ugyan mindenki, hogy ezen központi czél érdekeinek kielégítésére még valami egyéb is kivántatik, mint a vagyon és személy biztonság feletti örködés, gyárak, vasútak épitése, marhák tenyésztése, talaj feljavítás, hogy az anyagi, szellemi és vallás erkölcsi követelések szigoru különválasztása, megkülönböztetése s oly irányú berendezése, mintha a politika feladata kizárólag a földiek, az anyagiak szolgálatára lenne útalva, nem felel meg az erkölcsi követeléseknek: de azért halad minden úgy mintha ez lenne a legtermészetesebb. Ha ez lenne a legtermészetesebb, akkor a társadalmi átalakulások, a természeti fejlődés törvényei szerint minden megrázkódás, kitörés nélkül, szintúgy észrevétlenül mennének át az egyik állapotból a másikba. Azt nem állithatjuk, hogy így van, mikor a különböző társadalmi osztályok, testületek, egyesületek, magas válaszfalakat, érdek ellentéteket állitanak fel egymás között, mikor egymás feletti uralomra törekednek, a hatalom birtokában levők görcsösen ragaszkodnak szerzett vagy öröklött jogaikhoz, abból semmit nem hajlandók engedni, mig az ellenkező helyzetben levők az erőszak fegyvereit ragadják meg. Látni való, hogy az egyik fél figyelmen kivül hagyja a minden emberrel közös emberi méltóságot, az istenfiuságot; a másik nem tiszteli a társadalmi jogokat: de egyezik abban ellenfelével, hogy ő sem reflektál az emberi méltóságra. Az embert egyik fél sem tiszteli, sem saját személyében, sem másokban.

(Folyt köv.) *Horváth István.*

A protestáns pap személyének és működésének jelentőségéről

Vajda Ferencz felolvasása az erdélyi ev. ref. egyházkerület Egyházi Értekezletének Székely-Udvarhelyt 1901. máj. 31-én tartott közgyülésén.

(Folytatás.)

I. Katholikus álláspontot a papság. mint Istentől és Krisztustól alapitott intézmény van az egyházi életbe illesztve, tehát. mint külön rend úgy szerepel. Jogai is, természetesen úgy vannak feltüntetve, mint Istentől nyert jogok, s igy kizárólag őt illeti meg: a vallásos igazságok (hitczikkek, dogmák) megállapitása, sákramentumok kiszolgáltatása és az egyház kormányzása. Rendi jellege külsőképpen is kifejezésre jút a szüzességi fogadalomban, a ruházatban, s legfőképpen az áldozárságban és hierárchiában, élén a római pápával, kinek a vatikáni zsinat a csalhatatlanságot is megadta.

Könnyű átlátni, hogy a katholiczismusban az ó-testamentumi hierárchia kelt életre; természetesen, mint az új-szövetség tökéletesebb az ó-szövetségnél: úgy ez is tökéletesebb formában, szélesebb jog és hatalmi körrel. Mert a zsidó hierárchia csak a zsidónépre, a kath. hierárchia pedig, kiterjed az egész világra. Ugyanis kath. tanfogalom szerint, az Istenországa e földön, a kath. egyházban valósult meg. Ennek a magasabb, láthatatlan, szellemi világnak — mondjuk Istenországának — minden kincseivel együtt: a földi,

látható világgal szemben, kizárólagos sáfára a papság. Tehát, közbenjáró Isten és ember között. Sőt a Római Katechismus szerint még ennél is több. Ugyanis, az van ott mondva, hogy a papság a legnagyobb méltóság, annyira, hogy a papok nemcsak angyaloknak, hanem *isteneknek* nézhetők, mert *isten erejét* és *tulajdonságait* tartják magoknál (C. R. II. 7. 2.) A különbség csak annyi, hogy a hierárchia létráján legmagasabban állók többet, az alsóbb rendbeliek kevesebbet birnak.

Ezen felfogás, a kath. egyház tagjainak vallás erkölcsi életében, kizárja az egyéniség érvényre jutását: érzületben, akaratban egyaránt, mert ott mást hinni, mást akarni nem lehet, nem szabad, mint a mit az egyház, illetve a papság hisz és akar. Itt tehát a vallás nem élet Istenben, Isten által, hanem előírt szabályok, gépies követése, opus operatum. A pap feladata pedig nem más, mint ezeknek a cselekvényeknek pontos teljesitése. Ennek megfelelően van berendezve az egész kultusz, melynek központja a *miseáldozat*, midőn a pap — az ó-testamentumi papság példájára — a Krisztus testét áldozza meg naponkint, élőknek és holtaknak üdvére, bűnök-, bűntetések eltörlésére s más egyéb életszükségekre, (Tr C III.), feledvén, hogy a *Krisztús egyetlen egy áldozatjával tökéletesekké tette mindörökké azokat, a kik megszenteltetnek* (Sid. X. 14.). Önként következik ebből, hogy a katholicismusban, a külsőségek miatt, a Krisztusban való, *belső megszentelődés* teljesen lehetetlen. Csupán az szent, az tiszta, az igaz: mi a pap által *külsőleg* megszenteltetett; minden egyéb profán. Ezen elvnek *egyházi* jelentősége abban áll, hogy az üdvösség csupán a kath. egyház kebelében található meg s itt is papi közbenjárás által. Tehát, a ki nem tagja a kath. egyháznak: az, mint eretnek, elkárhozik. A kit pedig az egyház exkommunikál: az, az Isten országából is ki van zárva. *Társadalmi* jelentősége pedig abban nyilvánúl, hogy az emberi életnek egyes intézményei, csak úgy felelnek meg rendeltetésüknek, ha azok szintén egyházi megszentelésben részesültek. Az *állami* élethez való viszonyban, a lelkek feletti uralkodás gondolatából foly és önként következik: *a világ feletti uralkodás gondolata*, mint a hierárchia legvégső czélja. Innen van a sok összeütközés a kath. egyház és az állam kormányok között.

II. A kath. hierarchiával éppen ellentétben áll a *szekták* (baptisták, anabaptisták, názárénusok, adventisták stb.) hitvallása, melynek lényege abban áll, hogy a kit a Szentlélek áthatott és *megtért*, mert ez itt a fődolog, mint Keresztelő János prédikációjában — annak többé nincs szüksége arra, hogy vele más közölje a vallásos igazságokat, mert ő magára is felismeri s nemcsak felismeri, de követi is. Igy tehát rájok nézve felesleges a papi, a tanitói rend, mert ők mindnyájan szent nép és királyi papság; felesleges az egyházi és világi hatóság, mely az egyházi és társadalmi rend őre, mert ők a nélkül is követik azt. Ők a Krisztus által hirdetett egyetemes keresztyénséget és egyetemes papságot képviselik, a felekezetekre szakadt egyházakkal szemben. Elvük és jelszavuk: szabadulni minden egyházi és állami kötelék alól, hogy e czimen a keresztyény szabadság, egyenlőség és testvériség az életben megvalósúljon.

Azonban ez csak üres jelszó, mennyiben a keresztyénséget a *biblia betüinek* (még inkább az ó mint az új szövetségnek) megtartásába helyezik s az isteni kegyelem közlését pl. a vizbemerítés tényéhez kötik. A megtérés, a megszentelődés, az új élet itt sem a léleknek élete Istennel, hanem a testnek megsanyargatása, tehát külsőség, szemfényvesztés, fariseismus. Ezen elvből foly a gyakorlati élet is, hol első sorban irányadók a parancsolatok: Ne lopj, ne ölj, ne pipálj, ne káromkodj, ne igyál szeszes italt, tehát egészen a *törvény uralma* alatt állanak. Érdekes, hogy pl. a a vizbemerítők (die Tunker) a 7. parancsra nem fektetnek fősúlyt, mivel egyik sakramentumok éppen a *szeretetcsók* Ezen kivül még két sakramentumot tartanak u. m. a *lábmosást* és *utolsó kenetet*. Innen származik itt is, az állami élettel való összeütközés, midőn, vallásos szempontból tiltják az esküt és a fegyver viselést; sőt az első keresztyének példájára (Csel. IV. 32.), a vagyonközösséget sürgetik.

Úgy a katholiczismus, mint a szekták túlságban járnak. A katholiczismus túloz a hierárchiában, s ezért az egyetemes papságot, még gondolatban is elejti; a szekták túloznak az egyéni hitszabadságban, midőn a történe mileg kifejlett egyházakat, az állami jogrendet csak kényszerből ismerik el, s ezeknek szétrobbantásával akarják az egyetemes papság eszméjét az életbe átvinni. Pedig éppen ezeknek, kik minden kérdésben a biblia betüjére appelálnak, kellene elismerniök, és tudniok Pál apostol szavait: „*Minden lélek a felső hatalmasságoknak engedelmes legyen, mert nincsen hatalmasság, hanem Istentől és a mely hatalmasságok vannak, Istentől rendeltettek. Azért valaki ellene támad e hatalmasságnak, az Isten rendelésének támad ellene.* (Rom. XIII. 1 2.) És meg kellene hajolniok Jézus szavai előtt »*Adjátok meg azért, mi a császáré a császárnak; mi az Istené: az Istennek* (Math. XXII. 21.)

Lehet, hogy ide, Erdély keleti szögletébe, a székelyföld bérczei közé, még nem hatolt be ezen áramlat. De, ez csak idő kérdése, mert a levegő telitve van vele. Viszonyaink pedig éppen kedvezők; egyfelől a gazdasági válság, másfelől a magos egyházi adó szépen előkészitették az útját Mi, a nyugati határszélen, már nagyon jól ismerjük. A királyhágón átjöve, éppen a kolozs-kalotai egyházmegyét árasztották el. Éppen ezért, saját személyes tapasztalatunk alapján is állithatjuk, hogy az egyéni hitszabadságnak, az erkölcsi tisztaságnak, a vallás szabadgyakorlatának, az egyházi életmüködésnek, az állami souverenitásnak határozottan ellene van a szekták korlátlan szabadsága. Ebből a szempontból, nem tartjuk elég szerencsésnek a konvent álláspontját, mely nem emelte fel tiltakozó szavát az *egyházi anarchia ellen* A szektákat vagy recziplálni, vagy szigoruan megrendszabályozni: egyházi és állami érdek egyaránt. Mert ez nem felekezetnélküliség, hanem egyházi és társadalmi rendet felforgató, vallásos fanatismus. Szükség azért tudnunk, hogy: *mit hisznek* és *mit cselekednek*.

III. Midőn igy, negátiv oldalról, a papság fogalmát megvilágitottuk: nem lesz nehéz a kérdés positiv oldalát is felmutatni és *a protestáns álláspontban* a tiszta, hamisitatlan kereszténységet bemutatni.

Nagyon téved, ki azt hiszi, hogy a reformációt csupán a vallásos visszaélések és éppen *Tetzel* barát bűnbocsátó czédulái hozták létre. Oh, nem; ez a reformációnak csak egyik — mondhatnám kipattantó — szikrája lehetett, minden esetre döntő befolyásu a többire. Hanem, a reformációban *amaz ős, keresztyén erők törtek elő*, melyek addig napvilágot nem láthattak, vagy egyesek (papok) önkénye, vagy a nép tudatlansága miatt, daczára, hogy a keresztyénségben benne voltak. Ilyenek: az Istenfiuság, az igének testet öltése nemcsak egyesek, hanem a népek életében; a család, a munka megszentelődése; az emberinek az istenibe való olvadása; az isteni világrendnek kidomborodása: a természet törvényeiben, az egyházi és polgári hatóságokban. A reformációban gyult lángra a szabadvizsgálódás, a haladás, a kutatás fáklyája; itt nyilott meg a szív gazdag, kiaknázhatatlan bányája az egyház, a humánismus és a haza számára

A vallásos életben, midőn *Luther* kimondá Pál jelszavát: *megigazulunk Isten ingyen kegyelméből a Jézus Krisztusban vetett hit által;* vagy midőn *Zwingli* hangsúlyozta *tudom bizonyosan, hogy engem az Isten tanit, mert érzem magamban az ő jelenlétét:* e jelszavak által széttört a hierárchia békója, s a lelánczolt egyéni hitszabadság,

a lelkiismeretbeli függetlenség újból felszabadult. A külső cselekvények helyébe, az egyéni kegyes érzület lépett, mint egyedüli feltétele a lelki üdvösségnek. Többé nem volt szükség áldozati cselekvényekre, hanem könyörületességre, önmegtagadásra; nem áldozó papok, hanem ***tanító-mesterek*** kellenek, kik az isten igéjét hirdetik; ***lelkészek,*** kik a nép erkölcsi élete felett őrködnek; ***pásztorok,*** kik a tévelygőket az üdv útjára vezérlik.

Ha Pál joggal mondta magáról, hogy ő a ***Krisztussal együtt megfeszittetett*** (Gal. II. 20): úgy Luther is elmondhatta, hogy ***ő a Kristussal együtt feltámadott*** és él többé nem ő, hanem a feltámadott Krisztus él ő benne, s ez az élet Istenben, Isten által van. És ez az élet minden ker. ember élete, tehát nemcsak a Pálé, a Lutheré, vagy kizárólag a papságé, hanem a laikusoké, a királyi papságé is.

Így állitotta vissza a reformáczió ismét, a hierarchiával szemben, az egyetemes papságot, anélkül azonban, hogy a keresztyénség kebeléből történetileg kifejlődött és az apostoli iratokban lényegileg feltalálható papi rendet eldobta volna. Igaz, hogy az apostoli korban az isten igéjét mindenki szabadon hirdethette, de az egyetemes papok közül, csakhamar kiemelkedtek egyesek, kiket belső elhivatásuk, képességük a többi fölé emelt És erre, mihelyt az első ker. egyház megalakult, szükség is volt. A reformáczióban is az alapgondolat az volt, hogy ***az egyház is egy társas intézmény, így tehát ennek is, mint minden intézménynek, rendes organummal kell birnia, ha hivatását jól akarja betölteni.*** Az igehirdetés szempontjából, épen szükség van olyan egyénekre, kik hivatásuk, tanulmányaik által, annak titkaiba behatolhassanak, azt jól megmagyarázhatják. Szükség van egyénekre, kik az egyházban a szákramentumokat kiszolgáltatják, az egyház anyagi és szellemi ügyeire felvigyáznak, hogy mindenek ékesen és szép rendben legyenek Ezen egyének hatalmukat, befolyásukat nem Istentől, hanem a gyülekezettől nyerik; a felszentelés semmi kiváltságot nem ad, csak az ige rendszeres hirdetésére és a szákramentumok kiszolgáltatására hatalmazza fel. Tekintélyük belső hivatásukon, képességükön, a szentirásban való jártasságukon, ékes szólásukban rejlik. Különös tiszteletet pedig az kölcsönöz, hogy nem embereknek, hanem ***az Isten igéjének szolgái.*** — Ebben rejlik tulajdonképpen a prot. pap személyének jelentősége.

Kálvin szerint, Isten maga igazgatja ugyan, igéje által, az ő anyaszentegyházát; mindazonáltal, mivel látható jelenléttel közöttünk nem lakozik, hogy az ő akaratját szemtül-szembe magyarázza: emberi szolgálatot vesz igénybe. De nem oly értelemben, mint a katholiczismusban, hogy az ő hatalmát azokra ruházza, hanem ezek csak eszközök, mint a munkás ember kezében a szerszámok. Ez három okból történik, igy:

a) az ő választottjaiban az emberek iránti nagy ***szeretetét mutatja*** meg

b) ezáltal szoktat ***alázatosságra*** és az ő igéje iránti ***engedelmességre***, ha szinte nálunknál alázatosabb (alsóbb rangu) emberek által prédikáltatnék is az ige.

c) az ***atyafiui szeretet*** kimutatása végett cselekszi ezt, midőn ezen kötéssel összefüzi az embereket, hogy legyenek pásztorok és legyenek tanítványok

Istennek ezen bölcsessége annyira áthatotta az ő lelkét és annyira meggyőzte a papság üdvös, hasznos voltáról, hogy azt mondja: ***sem a napnak világa és melege, sem pedig az étel és ital nincsen olyan szükséges a földi élet fentartására, mint az apostoli és pásztori tiszt az anyaszentegyháznak e földön megtartására.*** (IV. 3. 12.) Kálvin ezen erős meggyőződését a bibliából meritette és éppen a Pál leveleiben talált rá bizonyitékot, ki is igy szól: Némelyeket pedig rendelt Isten az anyaszentegyházban először apostolokat, azután prófétákat, harmadszor doktorokat. Azután rendelt hatalmasságokat, azután gyógyitásnak ajándékait, szegényeknek segéllőit, községeknek igazgatóit. (I. kor. XII. 28.)

(Folytatása következik.)

Titkári jelentés

az erdélyi ev. ref. egyh. ker. értekezlet 1900. jun. 3-tól 1901. április 30-áig terjedő első évéről.

Előterjesztette: ***Nagy Károly*** egyh. titkár.

(Folytatás és vége.)

Az egyesület ***anyagi ügyeire*** vonatkozólag ***Molnár*** Lőrincz terjedelmes és részletes jelentéséből, melynek részleteiről a közgyülés a tárgyaló ülésen fog határozni a következő általános áttekintést nyujtó képet adhatjuk

Az értekezletnek volt 1800. év végéig 16 alapító-, 282 rendes-, 40 pártoló, tehát összesen 438 tagja 2529·50 kor. tagsági díjjal. Befolyt 13 alapitó tagtól 1400 kor., 258 rendes tagtól 513 kor, 33 pártoló tagtól 56·50 kor.; névszerint még be nem jelentett tagoktól 125·70 kor., összesen 2095·20 kor Hátralék van 134 tag 560 kor. tagsági díjjal. A pénztár összes kiadása volt (Évkönyv kinyomatás, nyomtatványok, expeditio stb.) 671·18 kor A szétküldött Évkönyvek árából (à 1 kor) befolyt eddig 359 példány után 350 kor., nem folyt be 578 példány ára. A többi példányok részint tiszteletpéldányokul, részint a lapoknak küldettek szét. Mindezeket összevéve a pénztár összes bevétele volt 2454·20 kor., kianása 671·18 kor.: pénztármaradéka 1783·02 kor. Ez összeg 5% kamatozással van elhelyezve s 1900. decz. 31-ig 19·30 kor. kamatot hozott; igy az összes pénztármaradék 1802·32 kor. Ez összegből 1400 kor. alapítótagdíj tőke gyanánt lévén kezelendő, marad az 1901. évben felhasználható pénztári maradékul 402·32 kor., illetőleg a tőkealap 70 kor. kamatját is hozzáadva 472 32 kor.

Pénztárnokunk elkészítette ugyan a jelen 1901. évi költségelőirányzatot is, de tekintettel arra, hogy ez a tagsági díjak tekintetében tett indìtvány el vagy el nem fogadása által áll vagy esik: ezzel most részletesen nem kivánok foglalkozni. Csak azt jegyzem meg, hogy Igazg.-választmányunk megkeresésére az egyh. ker. Mélt. Állandó-Igazgatótanácsa a volt „Erdélyi ev. ref. papiértekezlet“ nála letétbe helyezett 1150·64 kor. összegét, a papiértekezlet alapszabályai utolsó §-a értelmében egyesületünknek kiadta, miáltal anyagi erőnk is valamelyes gyarapodást vett. Kezelésére és felhasználására nézve tárgyaló ülésünk feladata leend útasítást adni. Nagy anyagi erők felett tehát — a mint ezekből látszik — nem rendelkezünk ugyan, de hát egyesületünknek nem is a pénzgyüjtés a főfeladata; a mennyiben anyagi erőre mindig növekvő feladataink teljesíthetésére csakugyan nagyobb mértékben lesz szükségünk, reméljük, hogy a tagság és tagsági díjak kezelése terén eszközlendő reform a valóban csekély összegü tagdíjak mellett is, a tagok számának joggal remélt hatalmas megnövekedésével oly anyagi erőhöz juthatunk, mely elégséges lesz feladataink teljesítésére. E reményünk azonban csak úgy valósul meg, ha minden egyes tag taggyüjtési buzgalma fokozódik s a csekély évi tagdíjak pontosan befolynak Mire ezennel egyesületünk minden tagját s különösen az egyházmegyei választmányi tagokat szivesen kérjük is.

Munkás, egyesületünk czéljaiért dolgozni és fáradni kész tagokra bizony nagy szükségünk van, mert „az aratni való gabona ugyan sok, de kevés az arató.“ Nemsok volt s most még kevesebb van. A Gondviselés egymásután szólította el körünkből egyesületünk éléről a tragikus halállal kimult ***Tavaszi*** József esperest, egyik egyházi jegyzőnket és ***Bedő*** Ferencz szé-

kely-udvarhelyi lelkészt, itteni egyh. megyei értekezletünk egyik alelnökét és buzgó munkását. A legsulyosabb veszteség elnökségünket érte. Egyházi részről gyors egymásutánban dölt ki előbb *Sylvester* Domokos szászvárosi lelkész alelnök, utána *Molnár* Albert theol. tanár, elnökünk. Hogy készültek, mily lelkes örömmel várták a napot; Sylvester hogy ujra lássa ezt a várost, melynek földjéhez gyermekemlékei s szülői porló hamvai egyként kötötték s ezt az iskolát és ezt a templomot, mely életpályáján első klkötője volt; Molnár, hogy láthassa az első közgyülésen: miként nő, fejlődik az a mag, melynek elhintéséhez a talajt ő oly buzgón készítgette. A jó Isten másként végzett: csak lelkileg lehetnek és vannak velünk. Emlékezetük és munkásságuk előtt szomoruan, de mégis bizonyos büszkeséggel hajtjuk meg zászlónkat. Nemcsak azért, mert egészen a mieinkek voltak érzésben, gondolatban, hanem azért is, mert bizony nem közönséges személyiségek valának. Egyesek felfogásával s különösen a Molnár Albert személyének, életének és jellemének hirlapi megitélésével, — mely egy esetben sokak szemében épen elitéltetés számba ment — polemizálni e testület méltóságán alól áll. De érthető és természetes visszahatása ennek, hogy a közönséges mértéket jóval meghaladó s az életnek nem mindennapi utját járt személye iránt rokonszenvünket annál melegebben fejezzük ki; a pap, tanár és férfi jellemének kiválósága, feddhetetlensége és nemessége előtt annál készségesebben hajoljunk meg. A jellem képződése és fejlődése mások szemei által ritkán átlátható mélységben foly le s ki egy pár pillanatnyilag átfutó külső jelenség alapján végérvényes itéletet koczkáztat meg: az sem tárgyilagos, sem igazságos nem lehet. Molnár Albert élete kétségen kivül egy egész kis korszak jellemzésére alkalmas, a melyet életirója bizonyosan értékesiteni is fog. Érdemes elnökünk bölcs tapintattal tett indítványa a legalkalmasabb útat adja nekünk a Molnár Albert emlékének méltó megörökítésére és az igazság kellő világításba való helyezésére. A kegyelmes Isten adjon pihenést elszólított munkásainknak, mi pedig „kérjük az aratásnak Urát, hogy küldjön uj munkásokat!“

Uj munkásokat annál inkább, mert szomoruan kell jelentenem, hogy nem csak a halál, hanem az élet is elvonja munkásainkat. *Molnár* Lőrincz kolozsvári lelkész, pénztárnokunk sokoldalu elfoglaltatottságára való hivatkozással állásáról — megköszönve a bizalmat — lemondott s tiszte továbbvitelére, daczára a pénztárnoki teendőknek jövőre a csekélységig való reductiója mellett sem volt reábirható. Fájdalom, hogy ilyen fiatal és hivatott erők is félreállanak, pedig különösen nekünk egyháziaknak kellene megszivlelnünk nagyérdemü elnökünk mult évben mondott ama szavait: „olyan időket élünk, hogy egyházunkért a legutolsó lehelletünkig dolgozni mindnyájunknak elutasithatatlan kötelességünk.“ Ha az egyházi munkásság harczában egész az önfeláldozásig mi nem járunk elől: miként követelhetjük ezt a világiaktól?! Azonban, kiki saját lelkiismeretének felel s én ajánlom, hogy Molnár Lőrincz pénztárnoknak eddigi buzgó munkásságáért köszönetet mondva, lemondását a közgyülés fogadja el és helye betöltése iránt a tárgyaló-ülésen intézkedni sziveskedjék.

Végre engedje meg a m. t. Közgyülés, hogy egyesületünk nevében kifejezhessem köszönetünket udvarhely megyei értekezletünk érdemes vezetőinek és összes tagjainak, e város és vármegye összes tagjainak azért a testvéri szives fogadtatásért és vendégszeretetért, melybe részesiteni sziveskedtek s a melyre háláson fogunk mindig emlékezni. — De főként legyen szabad még azt a kedves kötelességet teljesitenem, hogy mindnyájunk nevében köszönetet mondhassak *Dr. Gr. Kun Géza* elnök és *Dr. Bartók György* püspök védnök uraknak. Hogy velünk ide elfáradtak, tőlük, — tekintettel elfoglaltságaikra, — már magában ez egy szép vallásos cselekedet volt. Azok a szavak pedig, melyeket, az utazás folyamán részükhöz intéztek s melyeket most itt a predikáczióban és elnöki megnyitóban ihletett ajkaikról hallottunk: apostoli buzgalomról, keresztyén hitről, szeretetről és protestáns felvilágosodásról, egyházias hithűségről és türelemről tettek fénylő bizonyságot. Ime az Ur tündöklő példákat adott egyesületünk élére: példányképeket szóban és cselekedetekben, munkásságban és áldozatkészségben. Legyünk méltók mindnyájan, az utolsó közkatona is, a mi vezéreinkhez, hiszen ime a mi Urunk a Jézus Krisztus utján vezetnek bennünket, szivükben és ajkukon az evangelium erejével, világosságával. Az ő személyük egyesületünk megtestesült programmja és e programmot ime, elismerés kiséri mindenütt.

Azon forró óhajtásom kifejezése mellett, hogy egyesületünk munkássága nyomán mindinkább terjedjen az evangeliumi hit, buzgóság, lelkesedés és áldozatkészség s e munkában kivegye részét egyházunk minden tagja, hogy mint egy lelkes tábor törjünk előre egész a diadalomig: titkári jelentésemet bezárva, tisztelettel kérem a m. t. Közgyülést, hogy azt és a benne jelzett intézkedéseket szives tudomásul venni, illetőleg jóváhagyni kegyeskedjék. Munkánk fogyatékosságát és személyünk gyarlóságait pótolja igyekezetünk, melylyel a reánk bizottakban hiven sáfárkodni legfőbb törekvésünk vala. Ha az eredmény talán sovány is: mégis valami; ha szaporodik a lelkes munkások száma, nőni fog vele az eredmény is, mert hitünk bizonysága szerint: Isten nem vonja meg áldását és segedelmét azoktól, kik az Ő nevében munkálkodnak.

Mi pedig az Isten nevében kezdtük és az Ő nevében akarunk haladni — előre.

Egyházmegyei élet.

Küküllői egyházmegyéből.

A küküllői ev. ref. egyházmegye f. év junius hó 14 én, *Zajzon János főjegyző*, *esperes helyettes* elnöklete alatt, Dicsőszentmártonban az egyházmegye tanácstermében, rendkivüli közgyülést tartott, melyen az egyházi és világi tagok nagyon szép számban jelentek meg

Elnök aa. rövid megnyitójában — jelezvén a gyülés összehivásának okát — fájdalommal emlékezik meg azon csapásról, mely egyházmegyénket *Frits Rezső* főszolgabiró, egyházmegyei tanácsbiró halálával érte.

A tagok számbavétele és a tárgysorozat megállapitása után *Érsek Elek* szász-kis almási, *Sámuel Aladár* balavásári, *Benedek Pál* küküllő-széplaki és *Balog Sándor* mező-bodoni lelkészek kebeleztettek be egyházmegyénkbe.

10 órakor a harangok hivó szavára a templomba mentünk, hol *Zajzon* espereshelyettes magas szárnyalásu imádsága után — mely sziveinket Istenhez emelé — *Széll Jakab* szőkefalvi h. lelkész tartott a 42. zsoltár 12. verse alapján tartalmas egyházi beszédet.

Istentisztelet végeztével elnök aa. eszmékben gazdag beigtató beszédet intézett *K. Nagy Pál* és *Dr. Boér Elek* egyházmegyénk ujonnan választott *fő-* és *algondnok* aaihoz, kiemelvén azt a magasztos missziót, melyet a mi egyházunk életében a világiak teljesitettek és teljesitenek ma is. Szólott K. Nagy Pál főgondnok aahoz, a nagybuzgóságú, fáradságot nem ismerő, igazán kálvinista férfiúhoz, a ki — mint algondnok — évek hosszú során át odaadó munkássága által valóban rászolgált arra, hogy többre hivassék el. Aztán Dr. Boér Elek algondnok aahoz fordúlt, ki csak nehány éve van egyházmegyénkben és már fényesen bizonyította be, hogy nagy tehetsége, kálvinista érzése elhivták arra, hogy egyházmegyénk vezetői között helyet foglaljon. Isten áldását kéri mindkettőre!

Az üdvözlő beszédre — gyengélkedő főgondnokunk nevében is — Dr. Boér Elek algondnok válaszolt.

Szivből jövő, szívhez szóló szavakban köszönte meg az egyházmegye és egyházkerület bizalmát, mely őket vezető szerepre választá ki „Tudom – mondá — ez állás nemcsak tekintélyt kölcsönöz, de épen a mai időben nagy, nehéz kötelességeket tesz vállainkra, melyeket csak — vezérek és katonák — összetartva tudnak elvégezni. Papok és világiak együtt végezzük hát azokat a feladatokat, melyek anyaszentegyházunk felvirágozását czélozzák.“

Dr. Boér Elek algondnokká történt választása folytán üresség be jött *tanácsbirói állásra* egyhangulag *Horváth Akos*, az erzsébeti járás főszolgabirája választatott meg.

Zajzon János főjegyző, espereshelyettes — miután vallástanári állását szeptember hó 1-én elfoglalni köteles — megköszönve az eddigi bizalmat, állásáról lemondott. Gyülés a legnagyobb sajnálattal veszi tudomásúl a lemondást, s az önzetlen, fáradhatatlan hű munkásságért, melyet egyházmegyénk érdekében végzett, nagy hálával adózik. A kitünő munkást, a kedves társadalmi embert, a jó barátot, az igazi kollegát Isten vezérelje új munkakörében.

Most következett *Sámuel József* nagy kendi lelkész elnöklete mellett a *főjegyzői állás betöltése*

A gyülés minden egyes tagja nagy lelkesedéssel, nagy szeretettel, miként egy ajak kiáltá: *éljen Sámuel József a főjegyző!* Nagy sajnálatunkra azonban kedves öreg bátyánk — épen előrehaladott korára hivatkozva a bizalom ily szép megnyilatkozása daczára sem fogadá el a főjegyzői állást.

Ennélfogva szavazás rendeltetett el. A szavazatok eléggé megoszlottak, de azért az általános többséget *Pátkay János sövényfalvi lelkész kapta, s igy ő lett egyházmegyénk főjegyzője*, ki megköszönve a bizalmat, állását elfoglalta. Pátkayban egy derék, munkabiró, egyenes lelkü, higgadt embert nyertünk, ki — bizonnyal mindnyájunk megelégedésére, anyaszentegyházunk dicsőségére fogja betölteni hivatalát. Adja Isten, hogy úgy legyen!

Gyülésünk azon fontos határozatát említem még fel, hogy egy 5 tagu bizottság küldetett a Főtiszteletü és Méltóságos Püspök úrhoz azon kéréssel, hogy egyházmegyének, f. év szeptember hó folyamán látogatásával kitüntetni méltóztassék.

Még egy pár csekélyebb fontosságu ügy elintézése után elnök a gyülést bezárta.

Ebéden K. Nagy Pál fő- és Dr. Boér Elek al gondnok vendégei voltunk, a hol pohárköszöntőt mondtak: Pátkay főjegyző a királyra, Dr. Boér algondnok püspökünkre, kit sürgönyileg is üdvözöltünk, Nemes esperes a gondnokokra, Zajzon J. Pátkay főjegyzőre. Dali István Zajzon Jánosra, Sámuel József a világi papokra, stb. stb.

Az ebéden a legjobb hangulat uralkodott s csak a késő délutáni órákban oszlottunk szét.

Széll Jakab.

Esdő szó.

Uram, tarts meg minket, mert elveszünk! Ezen fohászszal emelem Isten- és az emberbaráti szeretet nevében Esdő szómat a jótékonyságban és könyörületességben meg nem fásult szivekhez szánakozó segedelemért. Tekintsétek meg és lássátok, van-e olyan bánat, mint a mienk, mely rajtunk esék, mert keserüséggel illetett minket az Ür! Igy zokogja szive fájdalmát, lelke keserüségét 153 család, mely Tapolczafő községben a junius 26-án d. u. 2 órakor kitört óriási tüzvésznek áldozatúl esett s legnagyobb részben a kormos falak közt nem talál annyi helyet, hova fejét lehajhassa, nincs egy falat kenyere, a mivel magát és éhező gyermekeit megelégitse. Óh bizony! megnehezedtek felettünk az Urnak látogató kezei és a nyomoruságok, mint az árvizek, elboritottak minket!

A veszedelmes elem, a község észak-nyugati végén, éppen a legszélső háznál tört ki s korbácsolva a neki kedvező szél által tenger hullámként boritotta lángba a fő-utcza mindkét házsorát s rövid egy pár óra alatt végigseperte s füstölgő romhalmazzá változtatta az egész községet. A tűz által okozott hőség oly rendkivüli volt, hogy az utcán éskertekben levő gyümölcsfák is nagy részben szénné égtek. A tüzet csak a falu végén összesereglett nagy számu vidéki tüzoltóságnak sikerült lokalizálni s mintegy 15 házat megmenteni. Emberélet ugyan nem esett áldozatúl, de számosan, a mentési munkálatok közt sulyos sérülé-seket szenvedtek.

Az összes kár ingatlanok és ingóságokban százhetvenegyezerkilenczszázhetven korona. Egyházunk is tetemes kárt szenvedett, lelkész és tanitó összes gazdasági épületei is megsemmisültek.

Tudjuk, hogy a legnagyobb szerencsétlenségben sem szabad ker. embernek kétségbe esni, mert Istennél van a szabaditásra való erő, Ő mondotta: Hivj engemet segítségül a te nyomoruságodnak idején és én megszabadítlak tégedet! De ha a szabadítás Istennél, úgy bizonyára a részvét és segedelem az embereknél van.

Óh nemes szivek! kik éreztétek a benső örömöt, mikor az éhezőnek egy falatot, a szomjuhozónak egy italt, a ruhátlannak egy darab öltönyt adtatok, melyért az Idvezitő örök üdvösséget igért: nyujtsátok ki felénk karjaitokat, segitsetek bennünket a porból és hamuból felemelni, mert mi most nagyon siralmasan megvalljuk: jobb adni, mint kérni!

Az Isten, ki a szivek indulatát, mint a vizeknek folyását szabad tetszése szerint hajtja ide s tova, inditsa résztvevő szeretetre a szánakozó sziveket, hogy a mit az ellenséges elem ártott, rontott, pusztitott, ha kárpótolni nem is, de legalább jótékonyságukkal enyhiteni siessenek segedelmünkre.

Minden adományt a tapolczafői ev. ref. egyház részére hálás szivvel fogad s áldást kér a kegyes szivü adakozókra.

Tapolczafőn, 1901. julius 4. ***Vikár Vincze,***
ev. ref. lelkész.

TÁRCZA

Méhes György.

Méhes János viski ref. lelkész és Komlósi Mária fia; született Visken, 1746.... Visken kezdte tanulását, Szigeten és Kolozsvárt folytatta; itt subscribált 1764. máj. 14-én. — Felsőbb tanulmányait a göttingai és utrechti[1] egyetemeken végezte, honnan 1775-ben tért haza. Ez évben papi hivatalt nyert a főconsistorium mellett Nagy-Szebenben. Teleki László gr. már 1774-ben Málnási László mellé ajánlotta segédül az alapitványok kezelésére; a főconsistorium elfogadta s 240 frt. fizetéssel, 30 frt. szállásdijjal alkalmazta is;[1] de Méhes csak 1775-ben foglalhatta el állását. Kemény Simon br. és Bethlen Gergely gr. collegiumi gondnokok tekintettel arra, hogy Pataki Sámuel professzornak többször kell vidékre mennie orvoslás végett s e miatt az ifjuság tanitását nem folytathatja elég szorgalommal, Pataki óhajtására Méhes Györgyöt segédül kérik mellé, mivel van tehetsége e munkára. Jelentik egyuttal, hogy Pataki segédjének fizetése pótlására Székely Ádám gr. 1000 mfrt. tőkét adott. A fizetés többi részét a főconsistoriumtól várják. A főconsistorium, 1776 máj. 5-ről kelt leiratával elfogadta Méhes alkalmazását, de azt kivánta, hogy fizetéséről a collegium gondoskodjék.[2] 1776. aug. 10-én Kemény

[1] Az utrechti egyetemen 1774/5-ben volt. Protestáns Közl. 1885. 220 l. Káli Nagy Elek közlése.

[1] 63—1774. főcons. lt. sz. jun. 12-ről.
[2] 78 –1776. főcons. lt. sz.

Simon br. Alsó-Gáldról irja a főconsistoriumnak, hogy Méhes kaphat szállást, mivel Soós Ferencz esperes elhalálozásával ház ürült. — A mi fizetését illeti, Pataki átengedi a nyomda felügyeleteért járó 100 frtját. A Székely Ádám gr. 1000 mfrtjának és a Bethlen Gergely gr. 500 mfrt.-jának, kamatja 90 frt. E két tőkét a kegyes adományozó urak, Pataki Sámuel előtt, a collegiumnak igérték. A collegium pénztárából lehet szakítni 30 mfortot. Ily módon körülbelől 200 rhfrtra mehet Méhes fizetése. Ehhez járul a dézma, melyből úgy részesül, mint a papok káplánjai. A collegiumi előljáróság igy megállapítván Méhes fizetését, a főconsistorium helyben hagyja 1776. aug. 25-én, egyszersmind utasítja Méhest, hogy a tanítást kezdje el a tanév elején.[1] Müködését megkezdte 1776. nov. 8-án.[2]

1779. márczius havában feleségül vette Incze Sárát.[3] Gyermekei: Zsuzsánna Herepei János professor felesége, Sára, Bántó Mihály kémeri ref. pap felesége, Sámuel, a későbbi professor, Mária Lugosi Ferenczné és Krisztina.

Nem állapítható meg pontosan, hogy mikor lett rendes tanár. Fölterjesztése szerint fizetése 70 véka buzával, nyolczadfél veder borral és három mázsa sóval volt kevesebb, mint a philosophiae professzor rendes fizetése. Ennek kiegészítését kéri a főconsistoriumtól, mely 1791. ápr. 3-án véleményt kér ez ügyben a collegium előljáróságától.[4] Az előljáróság csak másfélév mulva adott véleményt, 1792. okt. 21-én. Ekkor a gyülésen jelen levő Pataki Sámuel igérte, hogy a borilletményt kipótolja ő egészen, ad 30 véke búzát is; a búza többi része kiadható a jószág jövedelméből; a só kiegészítendő 5 mázsára a közös alapból 1792. január 1-től számítva. Ettől fogva rendes tanári fizetése volt Méhesnek; de nyilvános, rendes tanári minősége egyébként meg volt már, mert a jegyzőkönyvben „professor Méhes“ czimzéssel nevezik.[5] Szathmári Pap Mihály, a Pataki Sára fölött tartott gyászbeszédében, még 1794-ben is „lector professornak“ nevezi Méhes Györgyöt; tehát csak következtetés alapján állítható, hogy Pataki Sámuel nyugalomba vonulása után, 1794-ben lehetett rendes tanárrá s léphetett a rendes tanári fizetés élvezetébe.

Itt említem meg, hogy Bethlen Sámuel gr. 1790-ben készült fölmenni a budai országgyülésre. Fiát, ki Méhes György gondozására volt bizva, magával akarta vinni úgy, hogy fel és le Méhes György kisérje. Méhes engedélyt kért és nyert a főconsistoriumtól, de arról nincs adat, hogy tényleg fölment-e?

Méhes Györgyöt a pontosság és szorgalmas munka jellemzik. 1787.-ben kartársai közül egyedül ő terjesztette föl szabályszerüen jelentését az eltanított tantárgyakról. A többiek két izben kaptak sürgetést.[6] 1797/8-ban tagja és jegyzője volt annak a bizottságnak, melynek tiszta világításba kellett állítania az egyház és collegium vagyoni állapotát.[7] E bizottság készítette elé a kolozsvári ref. egyház és collegium vagyonának szétválasztását, mely 1800-ban nyert befejezést. A munkálat legnehezebb része reá esett, mert neki kellett jelentést készitni a két testület közös alapítványairól és a collegium külön alapjairól. 1798. jan. 9-re el is készítette. E megbizás volt oka annak, hogy az osztoztatás nehéz munkájában neki jutott a főszerep. Ő ismerte az alapítványok természetét legjobban. Ezt megelőzőleg már 1792-ben őt bizzák meg a közös alapitványok számadásainak megvizsgálásával; ő vizsgálja a nyomda számadásait is a Deáki Filep Sámuel és Török István vezetése alatti időszakról.[7]

[3] 115—1776. főcons. lt. sz.
[4] 144—1777. főcons. lt. sz., melyben az 1776/7. évi tanításáról ad számot.
[5] Édes apja levele III. 28-ról a coll. lt.-ban.
[6] 4—1791. coll. lt. sz.
[7] Előljárósági jkv. töredék 1792. okt. 21-ről 1. pont.
[1] W. 9. anni 1787. coll, lt.
[2] 296— 896. főcons. lt. sz.
[3] Az 1792. ápr. 14-rül fölvett jkv. 4. pontja a coll. lt.-ban,

1809. januarius elején a következő levelet intézte a főconsistoriumhoz. Harminczharmadik esztendeje, mióta az idevaló ref. collegiumban hivatalomat egész hűséggel és teljes tehetségem szerint minden szorgalmatossággal folytatom. Az első 16 esztendő alatt, mint néhai Pataki Sámuel dr. professor segéde csak félfizetéssel vittem az egész hivatalt. Most egészségem gyenge állapota arra kényszerit, hogy segitőt kérjek, a kivel eddig volt hivatalom tárgyát megoszszam s a physica és mathesis tanítását átadjam, a speculativa és practica philosophiát továbbra is magamnak tartván azon reményben, hogy egészségem jobbra fordultával ezen túl is szolgálhatok, a mely nélkül hátralevő időmnek töltését nem életnek, hanem halálnál keservesebb állapotnak tartanám. Egyébiránt, hogy a fenn megnevezett tudományokat két professor tanitsa, mint más collegiumokban, a tanuló ifjuságra nemcsak hasznos, hanem szükséges is.

Ezen hivatalbeli társamnak pedig, hogy fiam rendelhessék, azért alázatosan esdeklem, a ki itt collegiumunkban s részint a catholicum lyceumban is a néhai professor Moger úr útmutatása alatt tanulását végezvén, most már harmadik esztendeje, hogy a külső országi universitasokban éppen a feljebb eléadott czélhoz képest folytatja tanulását. A melyre engemet nemcsak a természeti indulat és az ő boldogságára tartozó kötelességem ösztönöz, hanem főképpen a publicum javára való czélozásom, mivel én jó lelkiismeretem szerint a fenn említett tudományoknak tanítására a hazánkban levő ifjak között, a ki jobban elkészült volna nem ismerek. A melynek bizonyságául a tanulásban való előmeneteléről nyert nehány testimonumait bemutatom, melyeket eddig tőle kezemhez vehettem. A mostani cursusban a heidelbergi universitáson a sublimior mathesisnek, a mathesis practica részének, a philosophia historiájának hallgatásában és tanulásában foglalatoskodik és a franczia nyelvben is gyakorolja magát. A jövő tavaszon utazni szándékozik és bejárni Németország nevezetesebb universitasait oly tervvel, hogy szeptember elejére haza érkezzék és ha alázatos kérésemet a mélt. főconsistoriumtól megnyerhetem, akkor hivatalának folytatásához kezdhessen.

(Vége következik.)

Dr Török István.

Különfélék.

= **Ujabb vallási sérelem** A pesti P. E. I. L. azt irja, hogy az idei úrnapi körmenetre, a budai Ferencz József nevelő intézet összes növendékei kivezényeltettek, és igy a protestans ifjak arra kényszeríttettek, hogy a feldiszitett szent-képek előtt, levett kalappal elhaladjanak és meghajoljanak. Tekintve, hogy az urnapi körmenetek jelentősége, dogmatikai szempontból, a katholiczizmusban felette igen fontos: határozottan tiltakoznunk kell az ellen, hogy azon protestáns növendékek hivatalosan részt vegyenek. Ez pusztán katholikus hitfelekezeti ünnep. Tartsák meg tehát a katholikusok úgy, amint akarják, de protestáns növendékeinket ne kényszerítsék, hogy azon megjelenjenek. Nem elég-e, hogy összes állami ünnepeink, kath. szertartás szerint tartatnak meg és azon részt vesznek protestáns nagyjaink is, mire való még azoknak gyermekeit is kath. ünnepek megtartására szoktatni? Úgy értesülünk, hogy a budai ref. lelkész e tárgyban panaszt tett. Meglátjuk, hogy kapunk-e elégtételt?!

= **Lelkészi kongrua külföldön.** Németországban a braunschweigi tartomány zsinat közelebbről foglalkozott a lelkészi kongruával. Tiz osztályt állapított meg. A minimum 2400 márka, a maximum 6000 márka. Egy lelkész a legmagasabb osztályba 28 évi szolgálat után jutna. Elgondolom, milyen messze vagyunk mi

még ettől! Milyen nehezen sikerült az 1600 koronás maximumot is elérnünk. Itt megemlítjük azt is, hogy az udvarhelyi egyházi értekezleten Vajda Ferencz felolvasásában a lelkészi fizetéseknek, hasonlóan a braunschweighoz, fizetési osztályok szerinti rendezését vetette fel. A kérdés, határozat szerint, az egyházmegyei értekezletek elé fog kerülni, és akkor lesz alkalmunk vele bővebben is foglalkozni

= **A szatmári ref. egyházmegye** lelkészi köre jul. 4-én Óváron tartott értekezletén tárgyalta »a magyar-evang. belmissió egylet alapszabály-tervezetét.« Az előadó véleménye szerint, az orsz. belmissió egylet felesleges, mert ama szép és magasztos célok, melyeket maga elé kitüzött, a hivatalos egyház keretén belül és ennek szervei által megvalósíthatók, sőt káros, mert ez által az anyaszentegyház gyengesége demonstráltatnék. Az értekezlet egyhangulag elfogadta az előadó javaslatát. Tehát, nemcsak az erdélyi egyházkerület egyházi értekezlete gondolkozik úgy, hogy felesleges a belmissiói egylet!

= **Félre, az ócska tankönyvekkel.** Az Országos Közegészségi Egyesület, szakközegei á tal megvizsgáltatta az iskolai ócska tankönyveket és a vizsgálat kideritette, hogy az ócska tankönyvek, egészségi szempontból, ártalmasak. Bizonyos ideig fertőző betegségek csiráit hordják magukban. Jó lenne tehát azokat az iskolákból kiküszöbölni. Ez természetesen, nehéz dolog; sok szegény szülőre nézve pedig, jelentékeny pénzkérdés. A Magyar Tankönyvkiadók egyesülete most egy tájékoztató felhivást tett közzé, melyben azt mondja, hogy a tanulók létszámának egy ötöd részére, a tankönyveket 25% engedménynyel adja, ha a megrendelést az iskolai segitő-egyletek teszik. Az ekként nyert könyveket a szegény tanulók kapnák A módosabb szülőknek azt a kedvezményt nyujtja, hogy az ócska könyveket, megsemmisités czéljából, a bolti ár 15% áért beváltja Mindenesetre ez is egy lépés arra, hogy az ócska tankönyvek használatból kimenjenek, s így az iskolák egésségi állapota kedvezőbb, a tanköny irodalom virágzóbb legyen

= **A maros-újvári ref. egyház,** templom berendezés czéljára julius hó 21-én fényesnek igérkező tánczestélyt rendez.

= **Halálozás.** Kis-baczoni *Benkő* Gergely, a száraz-ajtai református egyháznak 50 éven keresztül buzgó lelkésze, az erdő-vidéki ref egyházmegyének 28 éven át közügyigazgatója, 48 as honvéd, életének 77-ik évében julius 9-én meghalt Halálát családja és egyháza gyászolja. Emléke legyen áldott. Ugyancsak, egyik egyházi lapunkban, *Kali* József, nagy-ernyei paptársunk haláláról veszünk hirt. Nyugodjék csendesen.

= **Új könyvek.** Lapunk szerkesztőségébe a következő új könyvek küldettek be: Közönséges, évfordulati és alkalmi egyházi beszédek. Irta: *Kiss* Áron püspök. Budapest. Kókai Lajos. Ara 2 K. 50 f. Egy házi beszédek. Irta: F. *Varga* Lajos, ref. lelkész II. k. Szatmár. Szabadsajtó nyomda. Ára 3 K. 60 f. Különösebb alkalmi egyházi beszédek. Irta: *Madarász* Imre karczagi ref. lelkész. III. füzet. Ára: 2 K. 60 f. Karczag. Szőri S. Beszédek, gyermek isteni tiszteletekre. III. f. *Elek* Lajos, *Szabó* József, *Nagy* Zsigmond. Debreczen. *Élet.* Kilencz egyházi beszéd. *Az urvacsora* Négy egyházi beszéd. *Tizparancsolat.* Tízenegy egyházi beszéd Mindháromnak szerzője *Török* Zoltán, községi irnok Békés. A kassai egyetem. Irták: Kassa város tanférfiai. Kassa A székely kivándorlás. Irta: *Barabás* Endre. Budapest. Székely kérdés Irta: *Máthé* József Marosvásárhelyt Bérczek között. Versek. Irta: *H. Szántó* István. Kolozsvár. Gombos Ferencz Tompa Mihály, a költő pap. Irta: S. *Szabó* József, debreczeni tanár (különlenyomat a Prot. Szemléből). Budapest. Hornyánszky V. Ára: 2 K. A székelyudvarhelyi áll. seg. ev. ref. koll. Értesítője 1900—1901. isk. évről. Szerkesztette: *Gönczi* Lajos ig. tanár. A kisujszállási áll. seg. ev. ref. főgym. Értesitője 1900—1901. tanévről Közzéteszi dr. *Pallagi* Gyula igazgató. Most csupán jelezzük ezen könyvek megjelenését, azon hozzáadással, hogy bővebb ismertetésükről már gondoskodtunk

= **A nagy enyedi Bethlen kollegium** igazgatósága, a jövő iskalai évre nézve terjedelmes útasitást adott ki. Adjuk belőle a következőket: Az iskolai év ünnepélyes megnyitása szept. 5-én d. e. 10 órakor lesz. A helybeli tanulók beiratása szept 1-én, a vidéki tanulóké szept 2—4-én lesz. A javító vizsgálatok, dij talanul, augusztus 31-én tartatnak meg, de a kérvények jul. 10-ig már beadandók voltak. A felvétel iránt aug. 1 ig minden tanulónak jelentkeznie kell, különben csak úgy vétetnek fel, ha hely lesz. Az V—VIII. osztályu benlakó növendékek *egyenruhát* kapnak, ennek viselése kötelező. Az egyenruha bluzból és sipkából áll (miért nem magyar ruha?) Ennek árába 2 korona fizetendő Egyebekben az útasítás bővebb tájékozást nyujt.

= **Kongrua az özvegyi és kegyeleti évtartamára.** Egyetemes konventünk a kongruabizottság előterjesztésére elhatározta, hogy a vallás- és közoktatásügyi miniszteriumot felterjesztés u'ján, arra fogja kérni, hogy a lelkészi fizetés kigészitésére szolgáló összegek visszakövetelésétől tekintsen el. Ha, ez megvalósul a lelkészi özvegyek, kiknek sorsa bizony korántsem kelégitő, legalább az özvegyi és kegyeleti évre fel lesznek mentve a rájok nehezedő anyagi gondok egy részétől. Bár úgy lenne!

= **A »Magyar Nemzet«** félhivatalos létére felvetette a prot. theol fakultások kérdését. Véleményét ebben foglalhatjuk össze: A prot. theologiai fakultások helye az egyetemen lenne, még pedig az, a melyen a katholikus theologiai fakultás is van. A két prot. theol. fakultással szemben a prot egyháznak olyan jogai és kötelességei kell, hogy legyenek, mint a minők a róm. kath egyházéi. Mindezt „*a jogegyenlőség szigoru fenntartása követeli*“ Lám! lám! Ott fent is kezdenek minket ismerni

— **A csángók sorsáról.** Szász János andrásfalvi ref. lelkész mond el igazán megdöbbentő dolgokat a „Magyar Szó“ útóbbi számainak egyikében. Kétszer fogtak hozzá, hogy pénzt gyüjtsenek templomépitésre. Az első gyüjtés eredménye *104* korona; a második, belügyminiszteri engedélyivel eszközölt országos gyüjtés eredménye sem áll az első fölött, a mennyiben *200 frtot tesz ki*. .. Ugy tudjuk, hogy Br. Bánffy miniszterelnöksége idejében az andrásfalvi egyház templom épitési czélokra 4000 korona állami segélyt kapott. Hova lett, ez az összeg, hol hever? Az andrásfalviak nem látnak ebből egyetlen fillért sem.

= **Szentkuti Kiss Károly** nagy igmándi (Komárom-megye) ref. lelkész „*Bibliai Képek*“ czím alatt egy 15 ivnyi füzetet szándékozik kiadni, ha kellő számu megrendelés lesz. 65—70 rövid s népszerü irásmagyarázatot, homiliaszerü kis beszédeket kap a megrendelő 3 korona 20 fillérért, mely összeg a füzet bérmentes kézhezvétele után szerzőhöz lesz küldendő. A megrendelést legkésőbb f. évi szeptember 1-ig a szerző czímére kéri

Nem a szentirás egy egy könyvének az alfától az omegáig megszakítás nélkül egyfolytában való tudományos fejtegetései lesznek ezek, — irja a felhivásban — hanem váltakozó képek élő, beszélő alakok, események, történetek a bibliából.

= **Nyilvános köszönet.** A pünkösti szent ünnepek alkalmával egyházközségem a következő szép és érdekes ajándékokban részesült: 1, Méltóságos Biró Mihályné szül Kedei Ilka úrhölgy ajándékozott egy arany rojtos szegélyü világos kék selyem úrasztali terítőt, 15 kor. értékben; 2., Baczó Birike úrhölgy egy arany rojtos, bordó-piros szinü plüs terítőt, 18 kor. értékben; 3., a f. évben konfirmált növendékek egy arany rojtos kék bársony szószék takarót, 12 kor értékben; 4., Benkő Sándor sz. gondnok és neje Bokor Rozália egy ezüst rojtos kék bársony úrasztali ab-

roszt 20 kor. értékben és az iskolai növendékek használatára egy bibliát, 2 kor. 60 fill. értékben; összes érték 67 korona 60 fill. Fogadják a nemes szivü adakozók, valamint azon lelkes egyháztagok is, kik a templom és torony kimeszelésénél díjtalanúl közremüködtek, magam és egyházam legforróbb köszönetny lvánítását, s találják meg legszebb jutalmukat azon megnyugtató öntudatban, hogy: jót cselekedtek. Bethfalva, 1901. junius 8. *Baczó Lajos* ref pap.

Szerkesztői üzenetek.

Cs. K. — Etéd. Lapunk felelős szerkesztőjéhez intézett nyílt levelét kaptam. Hogy a felelős szerkesztővel, a közlésre nézve, miben állapodtak meg: azt én nem tudhatom. Engem tehát adott szó nem köt. Gondolom azonban, hogy a felelős szerkesztő sem egy ily hangu és ily terjedelmü (36 oldal félíven) nyilt levél közlését helyezte kilátásba. Éppen azért, a levelet, majd, ha haza kerül, átadjuk neki. Az ő dolga, hogy mit csinál vele. Egy korábban küldött czikkét a közlendők közé soroztuk, de a közlés idejét — engedje meg, hogy erre nézve is, mi szabjuk meg. Szives üdvözlet!

Hivatalos rész.

2965—1901. ÉRTESITÉS.

Az idei rendszeres államsegély kiosztása rendjén a következő állandósított jellegü segélyeket folyósította ig. tanácsunk ez évre is, oly módon, hogy az alább tekintendő összegek egyszerre lesznek felvehetők.

Felhivjuk ezért az érdekelteket, hogy a mennyiben jelzett segélyeikből az év folyamán egy vagy két-évnegyedi részletet már fölvettek, az esetben csak a még benlevő részletről, ellenkező esetben pedig az egész évi összeg ől állítsák ki nyugtáikat és esperesi uton küldjék be pénztárunkba, kifizetés végett.

A hosszabb vagy rövidebb időre rendszeresítve volt és ez évre is folyósitott segélyek a következők:

Piskii egyház	300 Korona
Dévai hitoktató	200
Mező-záhi egyház..	120
Mező-nagycsáni egyház	150
Barabás Arpád, magyaró-kereki lelkész, hitokt.	240
Zsoboki egyház . . .	160
Benedekfalvi Wesselényi iskolai tanítónő	100
Ördögkuti körlelkész	50
Sarmasági egyház..	100
Kiss Ferencz, vármezői énekvezér	50
Puszta-kamarási egyház	300
Veres-egyházi egyház	140
Nagy Zoltán, aranykuti tanitó..	100
Kékesi-egyház	170
Szakács József, kis iklódi lévita	200
Beszterczei körlelkész ..	300
„ nyug lelkész.	200
Szász brétei körlelkész.....	200
Csiki Károly ó-radnai tanitó	200
Bartha Károly naszódi tanitó	200
Szász régeni egyház ..	900
Garda Márton, nyug. lelkész	420
Mező-Őrményesi egyház	180
Berei egyház ...	95
Koronkai egyház ..	180
Dicső-Szent-Mártoni egyház	800
Medgyesi énekvezér	100
Balázsfalvi egyház	200
Fehéregyházi egyház..	60
Segesvári egyház 1300	
Karácsony István, sz.-kereszturi lelkész, hitokt.	100
Czelinai lévitai állás.....	200
Kákai László, dobói levita	200
Fehéregyházi lévita	100
Brassói körlelkész.....	900
Hosszufalusi egyház	126
özv. Benkő Gyuláné....	150 Korona
özv. Kiss Alberné	150
Az espereseknek à 200 K..	3600
Az egyházmegyei jegyzőknek à 100 K.	1800
Generalis notariusnak	200
Generalis direktornak	200

Ez alkalommal ismételten figyelmeztetjük az u. n. rendszeres segélyt élvező egyházakat és hivatalnokokat, hogy a segély további szükségességének igazolása mellett minden évben folyamodjanak a segélyek folyosítása végett, mert különben azokat megszüntetjük.

Kolozsvárt, 1901 julius hó 11-én.

Dr. Bartók György, elnök. *Dr. Kádár János*, titkár.

2934 1901. KÖRLEVÉL

valamennyi erd. ev. ref egyházmegyei nt. esperesnek és valamennyi erd. ev. ref. iskolaszéki nt. lelkészelnöknek

A magyar királyi vallás- és közoktatásügyi Minister 40144 1901. szám alatt tudatja, hogy a siketnémák és vakok oktatásának eredményei, a velök való foglalkozást nem csupán emberbaráti, de közmüvelődési, nemzetgazdasági és társadalmi szempontokból is fokozottabb mérvben teszik kötelességükké.

Minthogy pedig a tanköteleskorú fogyatékosok külön szakiskoláinak felállítása egyrészt nem is tekinthető tisztán állami feladatnak; másrészt az ily iskoláknak állami jelleggel felállítására való törekvés, anyagi szolgáltatási képességünket felül is mulja: ezen oktatásügy fejlesztésének egyéb viszonyainknak megfelelő módjairól kivánok gondoskodni.

E czélból első sorban a fogyatékosok oktatásügyének népszerübbé tételét és oktatásuk módjának ismertetését véltem eszközlendőnek. Igy reménylem, hogy mind szélesebb körben fog elterjedni annak tudata, hogy a siketnémák a hangos beszédre megtaníthatók; és úgy ezek, mint a vakok, kenyerük megkeresésére képes iparosokká nevelhetők. Igy ismeretessé lesz, hogy a beszédhibák annál könnyebben szoktathatók le, mentől zsengébb korban vétetnek kezelés alá.

Különösen fontosnak és szükségesnek tartom, hogy ezen ügygyel a hazai tanítók és lelkészek behatóbban foglalkozzanak; hogy azon helyeken is oktathatók legyenek a fogyatékosok, a hol számukra külön szakiskolák még nincsenek.

Az ehhez szükséges elméleti ismeretek önképzés, a gyakorlati tanításhoz megkivántató ügyesség pedig, valamely szakbeli intézetnél való hospitálás útján sajátíthatók el. Azon tanítók és lelkészek, kik magukban erre hivatást éreznek, a rendes tanórákon kivüli időben, eredményesen foglalkozhatnak az említett fogyatékosokkal; és az ily külön tanfolyamokból arra alkalmas helyeken idővel kisebb szakiskolák fejlődhetnek, mint ezt a külföldi példák tanusítják.

Az ily külön foglalkozást, a tanulók számához és a felmutatott eredményhez képest, részemről anyagi elismerésben is részesítendem.

Minthogy azonban lesznek oly községek is, melyekben megfelelő tanerő hiányában vagy a fogyatékosok elenyészően csekély száma miatt, ily külön tanfolyam tartása nem indokolt, vagy nem lehetséges ily helyeken a tankötelés korban levő és egyébként testileg, mint szellemileg ép siketnémák és vakok, további intézkedésig, az óvodákba és elemi iskolákba is felvehetők, hogy elzüllésök megakadályoztassék.

A velük egyénileg, tanítási szempontból való foglalkozás, tisztán a tanító humanisticus érzésétől tétetik függővé.

Az említett közoktatásügyi intézményekből egyébként sem az 1868. évi XXXVIII., sem az 1891. évi XV. törvényczikk nem zárja ki a nevezetteket.

Ezen ügy népszerüsítésére s általában a fogyatékosok oktatási ügyének előmozdítása végett, a kultuszminiszter úr füzeteket készített és nyomatott a „Gyógypaedagogiai könyvtár“ czimü füzetes vállalat kiadásában. Az eddig megjelent füzeteket a vallás- és közoktatásügyi miniszterium-

hoz egyházhatósági (egyházközségi isk.-széki elnök, esperesség) uton intézett kérvényre lehet megszerezni. Eddig megjelent a Gyógypaedagogiai könyvtárból 1. 2. és 3. szám a következő tartalommal: 1. „Közérdekü tudnivalók a siketnémákról." Irta: Klis Lajos. 2. „Népszerü utmutatás a beszédhibák felismerésére és elhárítására, szülők és tanítók részére" Irta: Dr. Sarbó Ártur. 3 „Közérdekü tudnivalók a vakokról." Összeállította Herodek Károly.

Kolozsvárt, 1901. julius 10 én.

Kenessey Béla, elnök. *Parády Kálmán*, tanügyi előadó.

3008—1901. KÖRLEVÉL,

valamennyi ev. ref. kollegium méltóságos t Előljáróságának.

Tudomásul és további intézkedés végett tudatjuk az érdekeltekkel, hogy a n-enyedi ev. ref. tanitóképzőintézetnél a folyó évi szeptember hó 14-én javitó-képesitővizsgálat fog tartatni, egyházkerületi biztos, Nagyságos Csató János, kir. tanácsos és kollegiumi főgondnok elnöklése mellett.

Kolozsvártt, 1901 julius 15 én.

Dr. Bartók György, elnök. *Parádi Kálmán*, tanügyi-előadó.

1087—1901. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev ref. egyházkerületben, a görgényi egyházmegyébe kebelezett *kisfülpösi IV. oszt. papi állomásra* pályázat nyittatik.

Javadalom: Lakás, kert és melléképületek szabad használatán kivül, készpénz 1094 kor. 73 fillér. melyből 839 kor. 81 fillér, már megállapitott állami kiegészités, a többi kepeváltás és Telekianum-beneficium. 10 hold 1038 □öl szántó, 3 hold 391 □öl rét haszonélvezete, 60 kor. becsértékben. Munkatétel 40 kor. Stóla.

Pályázati határidő 1901. augusztus 16-a Folyamodványok Csekme Ferencz esperes aához küldendők Gernyeszegre, u. p. Sáromberke

Kolozsvárt, 1901. julius 17-én

Dr Bartók György, erdélyi ev. ref. püspök.

PÁLYÁZAT.

A máramaros-ugocsai ev. ref. egyházmegyében, a következő lelkészi állomásokra hirdettetik pályázat

1-ször. *Fancsika*. Ezen állomás évi javadalmazása, mely áll 32 köblös földből, 4 öl fából, szolgálmányokból, több nemü termesztményekből, legeltetési jogból s részint az egyház pénztára, részint a közalapi tőkeképző segélyből adott készpénzből: 645 korona 74 fillérre van értékelve, s kongruája 506 korona 06 fillérben véglegesen megállapítva. A községben állami iskola van, honnan a vallástanitásért megfelelő dijazásban részesül a lelkész. — 2 szor. *Feketepatak*. Itt a javadalmazás áll 9 hold földből s minden hivő által adott különböző termesztményekből, melyek felsők egyházhatóságilag 985 korona 39 fillére vannak értékelve. A véglegesen megállapított kongrua 184 korona 68 fillér. — 3-szor *Nevetlenfalu-Akli* (körlelkész-tanítóság). Ezen állomás évi fizetése áll: 10 hold 969 négyszög öl földből, többféle terményekből (buza, bor, fa) s a tankötelés gyermekek által fizetendő tandijból. Ezek értékelve 838 korona 66 fillérre vannak, melyhez jön a véglegesen megállapított kongrua 341 korona 40 fillér.

Ezen állomások mindenike a választás jogerőre emelkedése után azonnal elfoglalandó.

A kellőleg felszerelt pályázati kérvények folyó évi augusztus hó 1-ig *Szikszay* Zoltán espereshez Máramaros-Szigetre küldendők.

Debreczen, 1901. julius hó 11.

püspök helyett:
Zsigmond Sándor, egyh. ker. főjegyző.

PÁLYÁZATI HIRDETMÉNY.

Az államilag segélyezett s 8 osztályúvá fejlesztendő békési ev. ref. főgymnasiumhoz pályázat hirdettetik:

1) egy latin-görög;

2) egy latin-magyar tanszékre. mely tanszékek javadalma 2400 kor. törzsfizetés. 400 kor. lakáspénz; továbbá.

3) egy mathematika-fizikai helyettes tanszékre, melynek javadalmazása 1800 korona.

A latin-görög és mathematika-fizikai tanszékek betöltése a vallás és közokt. ministerium hatáskörébe tartozik, a kérvények tehát ahoz czimzendők.

Pályázhatnak ev. ref. vallásu tanárok és tanárjelöltek. Az 1) és 2) sz. tanszékekre okleveles pályázók hiányában. helyettes tanárok fognak alkalmaztatni 180 kor. fizetéssel. Az egyház fenntartja magának a jogot, hogy okleveles pályázókat is, rendes tanári fizetéssel ugyan, de egyelőre ideiglenes minőségben alkalmazhasson, illetve terjeszthessen. fel kinevezésre.

Az alkalmazott tanárok mindaddig, mig az intézet teljesen el nem lesz látva tanerőkkel, heti 20-22 órán. kötelesek tanítani.

Pályázati kérvények az életkort, vallást, végzett tanulmányaikat, eddigi szolgálataikat. védkötelezettségüket, egészségi állapotukat igazoló okmányokkal ellátva augusztus hó 1-ső napjáig a *gymnasium igazgatóságához* küldendők.

Megjegyeztetik, hogy annak idején az állammal kötött szerződés értelmében 2600, 2800, 3200 és 3600 koronás tanári törzsfizetések is fognak rendszeresíttetni.

Békés, 1901. julius 11. *Szegedi Károly*, az egyháztanács elnöke.

PÁLYÁZAT TANÍTÓNŐI ÉS NEVELŐNŐI ÁLLÁSOKRA.

A dunántúli ev reform egyházkerület *Pápán*, a folyó 1901-ik év szeptemberében a már meglevő leányinternátussal kapcsolatban *felsőbb leányiskolát* állít fel s azt a négy alsó osztálylyal megnyitja. Ennek folytán az intézet igazgatótanácsa az 1901 1902. tanévre, egy évi ideiglenes alkalmazással pályázatot hirdet:

a) 1 Mennyiségtan-természettudományi,

b) 3 nyelv-történettudományi,

c) 1 franczia tanítónői s illetve nyelvmesternői,

d) 1 nevelőnői, tehát összesen 5 tanítónői és egy nevelőnői állásra.

Az a) b) c) alatti állásokra oly *ev. reform.* vallásu okleveles polgári iskolai tanítónők pályázhatnak, a kik a mennyiségtan-természettudományi s illetve a nyelv-történettudományi szakcsoportra vannak képesítve. A c) alatti állás elnyeréséhez feltétlenül szükséges a franczia nyelv teljes birása és e nyelv elméleti oktatására (a II—IV. osztályokban) való képesítés A nevelőnői állásnál elengedhetetlen feltétel a német nyelv birása. Egyébként mindegyik állás betöltésénél előnyben részesülnek azok, a kik a német nyelvet beszélik s azonkivül a torna, kézimunka vagy rajz tanítására képesítéssel birnak. Egyéb modern nyelveknek, így a franczia, angol, olasz nyelvnek birása szintén előnyül szolgál.

A fentebbi állásokra alkalmazott tanító- és nevelőnők kötelesek a felsőbb leányiskola négy osztályában a tantárgybeosztás szerint rájok eső tárgyakat heti 20 maximalis óraszámmal tanítani s az internátusban a bentlakó növendékekre a szervezeti szabályzat által megállapított módon felügyelni.

A tanitónői állásoknak. — ide értve a franczia nyelvet is — *javadalma* lakás és teljes ellátás az intézet internátusában és 1000 korona évi fizetés, melyet az intézet pénztára havi előleges részletekben szolgáltat ki; *a nevelőnőnek* a fizetése 600 korona, lakás és teljes ellátás. Ez állások betöltése a főiskolai gondnokság által egy évre ideiglenesen történik; az alkalmazott tanerők és nevelőnő állandósítására nézve az egyházkerületi közgyülés fog a próbaév leteltével határozni. Az összes állások *szeptember 1-én* elfoglalandók.

A képesítést nyelvismeretet, esetleg a tanítónői vagy nevelőnői működést igazoló okmányokkal és keresztlevéllel felszerelt pályázati kérvények a főiskolai gondnoksághoz czímzendők s Dr. *Horváth József* felsőbb leányiskolai és növeldei felügyelőhöz *Pápára* küldendők.

A pályázat határideje 1901. augusztus hó 4.

Dr. Darányi Ignácz, vil gondnok. *Czike Lajos*, egyh gondnok.

NYOMATOTT GOMBOS FERENCZ KÖNYVNYOMDÁJÁBAN, KOLOZSVÁRT.

IV. Évfolyam. 30. szám. Kolozsvárt, 1901. Julius 25.

ERDÉLYI
PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, theol. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok es előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 2. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre..... 12 kor.
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Politika és protestántismus.

III.

E társadalmi forrongás enyhitésére igen érdekesen nyilatkozott közelebbről egy elsőrangu magyar politikus, mikor azt mondotta, hogy a »kereskedelemnek is van ethikája.« Bizony van! Sőt nem csak a kereskedelemnek, hanem a kormányzásnak, a közlekedésnek, a tudománynak, a lópatkolásnak, a favágásnak — szóval minden emberi foglalkozásnak van ethikája: de ez más ethika, mint az az ethika, mely az ember magasabb rendü belső érzelmeít szabályozza, mely képessé tesz bennünket arra, hogy az erkölcsi létünket alkotó belső rendet megértsük s e megértés által magunkat ahhoz alkalmazzuk; ez az ethika minden megerőltetése mellett sem tudja megérteni Montesquieu azon állitását, hogy „gonosz emberek társasága is alkothat becsületes társadalmat, ha a szerződéseket megtartják;“ még kevésbé Richelieu kardinális azon követelését, ha „az állami hivatalnokok között találkoznék vagy egy szerencsétlen becsületes ember, azt azonnal el kellene csapni“ Oh! igen! ha ezek az elméletek s az ezeken alapuló ethika lennének örök érvényü igázságok: akkor a részegség az első rangu polgári erénynyé küzdené fel magát, mert a nagy pálinkafogyasztás emelí a szesz kontingenst; ez több gabonát veszen igénybe, a földmivesek munkásabbak lesznek, hogy többet eladhassanak; gyarapodik az adózó képesség és az állam gazdagodik, mert az emberek sokat isznak. Ez előnyök mellett csekélység, ha az emberek testben, lélekben nyomorékok; a pálinkát ezek is megiszszák és ez elég, tölük kivánni sem lehet többet; megtették polgári kötelességüket s ha alusznak, a csendet. rendet sem zavarják; aludjanak hát csöndesen, ezt kivánja a közérdek.

A politikai ethika végeredményében ide vezet. A protestántizmus nagyon érzékeny a korszellem azon érintésére, mintha megelégednék a különböző foglalkozások ethikájával s mintegy feledné azt, hogy az emberi mivoltnak az is jellemző sajátsága, hogy külső cselekedetei benső erkölcsi lényének önkényes folyományai; a külső és belső rend egymással okozati összefüggésben van; milyen a belső rend, olyan a külső is — vagy a mint Jézus mondja »a szivből fakadnak az élet cselekedetei.« Szép és magasztos kötelesség lelenczházakat épiteni, a szegényekről, nyomorultakról gondoskodni, javító intézeteket emelni: de mindezeknél sokkal magasztosabb kötelesség oly állapotokat teremteni, hogy azokra az intézkedésekre mentől kevesebb szükség legyen; hogy az újszülötteket ne az utczákról, ajtó küszöbökről, templomok, szobrok lépcsőiről kelljen összegyüjteni egy müvésziesen alkotott épület rideg falai közé, hanem hogy szerető szülők oltalma és gondozása alatt gyarapodhassanak Csak felületes, magát fitogtató önző szeretet és erkölcsi érzés az, mely megelégszik azzal, ha az éhenhalástól megmentő kenyeret ad s a lelenczházak, javító intézetek benépesítésével hivalkodik. Egy oly társadalmi állapot, mely ily és hasonló tüneményekben gazdag, ily alkotások szükségét hozza létre és az a politika, mely ezen rohamosan haladó szükségletek kielégítésében merül ki — humánismusával dicsekedhetik ugyan; de azt nem titkolhatja el, hogy az a társadalom beteg, abban beteg az ember is, mert nem érvényesítheti azon legszentebb jogát, hogy magasabb emberi rendeltetését betölthesse. Az embernek többre van joga, minthogy az éhenhalás ellen kenyeret kapjon; joga van mindenek felett arra, hogy szellemi, értelmi, vallás-erkölcsi erejének kifejtése s érvényesítése által emberi rendeltetését betölthesse. A mig a társadalom ezt el nem ismeri, addig nem szünik meg nyomoruságos helyzetében sóhajtozni. Az ember érzi erkölcsi értékét, emberi méltóságát, legszentebb jogait; ezeket formulázta meg a váltság dogmája, „nem vagytok többé a gyám hatósága alatt nyavalygó kiskoruak, hanem istennek nagykorusitott fiai, örökössei az örökéletnek, egyformán jogosultak az életre, egyformán hi-

vatottak, hogy az emberi mivolt sajátosságait kifejtsék, nemesítsék, tökéletesítsék — tanítja Pál apostollal a protestáns keresztyénség.

Korunk bámulatos messziségre terjesztette ki az ismeretnek, tudásnak határát; szolgáivá tette a természet erőit; a tűz, víz, levegő, világosság, villany neki engedelmeskedik; gyorsan útazik, intésére paloták, városok állanak elő, megrakva a kényelem, művészet minden nemeivel, jútalmazva hirrel, névvel, dicsőséggel, korbácsolva szükséggel, nyomorral az egyiket gazdagon felruházva, a másikat mezitelenre vetkeztetve és a társadalmat mégis gyötri a láz, az élő organizmus beteg, az ember ösztönszerüleg érzi, hogy mint önálló sejt fejlődésének magasabb feltételeit nem találja meg. Tagadhatatlan, hogy társadalmi, állami, sőt egyházi állapotaink felett a törvény szigoruan örködik; a törvényesség ethikája dicsőiti azt a szeretőjével megszökött elökelő hajadont, ki Dresdából tért vissza Berlinbe. hogy a rendőrségnél bejelentse távozását; de egyetlen szava sincs a családi szentély ellen elkövetett merénylet elítélésére; a paragrafusok roppant tömkelegében, a bünök papíros halmazában el veszti az ember eszét, szivét, nemesebb természetét; a technikai, mechanikai fogások fejlesztése, a pártok, testületek, korporaciók érdekeinek előtérbe nyomúlása kierőszakolt tekintélylyel és hatalommal irányítja az ember külső és belső életét; a külömböző társadalmi állapotok között meg van ugyan a törvényes tisztelet, mint üzleti felek ennek határai között bonyolitják le ügyeiket: de ennél a törvényességnél van valami magasabb követelés, mely ott lappang a szív rejtekeiben, a levegőben, a törvény házában, törvénybiró környezetében.

Ezt a követelést elismeri a politika, nem tagadja a természettudomány, érvényesíteni törekszik a protestáns keresztyénség. Kiindulási pontja az, hogy valamint a történeti Krisztusban az isteni és emberi egyesült: úgy az egyénben nemcsak az egyesülhet, hanem egyesülni is kell a kettőnek, hogy mindenki elmondhassa Pállal: élek többé nem én, hanem él bennem a Krisztus. Ezen állásfoglalása ellentétbe hozza öt mindazon áramlatokkal, melyek csupán a külső tekintélyre, hatalomra támaszkodnak; ő az embert többnek tekinti, minthogy csupán az eke szarvát fogja, üsse a vasat, gyúrja a tésztát, szerezze a pénzt, szolgáltassa az erőt valami töle idegen hatalmasság számára s megelégedjék azzal, ha ettől olyan, a milyen oltalmat, kenyeret s földi élete végén temetést nyerhet. A protestántizmus a bibliával, az evangéliummal Krisztus, mint főnek vezetése alatt, az egyén emánczipácziójáért, az emberi mivolt mindenkivel közös nagyságának, méltóságának érvényesítéséért küzd, hogy a különböző társadalmi állásu, állapotu, foglalkozásu emberek tanúlják meg egymást kölcsönösen tisztelni, az ember pedig igyekezzék magát e tiszteletre érdemessé tenni, hogy ne a fény, hatalom, gazdagság, avagy a szegénység, foglalkozás legyenek a tisztelet, tekintély avagy a megvetés tárgyai, hanem az ember benső értéke. Egy napszámos jelleme, kötelesség tudása, értelmi, vallás-erkölcsi akaratereje, melyet környezetében értékesít, az a becsületes munka, szorgalom, kitartás, gyöngéd szeretet, figyelem, melylyel családja, embertársai iránt viseltetik, épen oly tiszteletet, elismerést, tekintélyt érdemel, mint az országot kormányzó miniszter hasonló minőségü és tartalmu erkölcsi tulajdonsága.

Ez sem klerikálizmus, sem szocziálizmus. Nem klerikálizmus, mert ez az istenit és emberit egymástól élesen elválasztja, a kettőnek egyesülését el nem ismeri, az isten és ember közé — a földi királyok és alattvalóik közötti viszonynak megfelelőleg, oda állitja a közvetitőket Szüz Máriát, a Krisztust, a szenteket az apostolokat. Ezek képezik a mennyei birodalomban isten udvartási személyzetét; istenhez csak ezek pártfogásával juthat el a gyarló ember: de ezekhez sem a maga erején, hanem a hierarchia támogatásával, mert ő tehetetlen ostoba birka. A társadalom birka nyáj, melyet, Bellarmin jezsuita véleménye szerint nem csak legeltetni kötelessége a hierarchiának, hanem joga van, mint pásztornak nyírni, nyúzni, vágni is, csak vérét ontani nem szabad, mert az egyház nem szomjuhozza gyermekeinek vérét. A mennyei birodalom kulcsa a pápa kezébe van letéve, a kit ő beereszt, az bemenyen, a kit elátkoz, az kárhozatra jút, a mit a földön megköt, az az égben is meg van kötve; a mit a földön felold, az az égben is fel van oldva.

(Folyt. köv.) *Horváth István.*

A protestáns pap személyének és működésének jelentőségéről.

Vajda Ferencz felolvasása az erdélyi ev. ref. egyházkerület Egyházi Értekezletének Székely-Udvarhelyt 1901. máj. 31-én tartott közgyülésén.

(Folytatás.)

A protestáns egyháznak a papságról alkott és röviden körvonalozott alapelvéből: önként következik a pap életműködése is. És pedig, mivel a protestántismus a tiszta, keresztyén alapon áll: a ***protestáns pap működésének nem lehet más czélja, mint Isten országa építése***, hogy annak eszméje, gondolata hassa át az egész emberi életet és a társadalom minden intézményeit. Belső erőt, belső megszentelődést kell támasztanunk, mert a test, a külső semmit sem használ, a ***lélek az, a mely megelevenít!*** Itt van az elvi ellentét katholiczismus és protestántismus között.

1. Az Isten országának megépítése: ***az Isten igéjének hirdetése által történik***. A protestáns pap pedig Isten igéjének szolgája. Pál azt mondja magáról s ezt mi is elmondhatjuk, hogy e ***követségben a Krisztus képében jár***. (II. Kor. V. 20.).

Az igehirdetésnél két irányelvnek kell érvényesülni; egyik: az ***egyéni, benső hitélet*** felkeltése és ápolása; másik: ***annak reálizálása az egyházi életben***. A vallás Istennel való, személyes életközösség. Ennek feltétele pedig, az Isten lelke által betöltött egyéniség érvényre jútása: gondolkozásban, érzületben, cselekedetben, a mi másként nem történhetik,

mintha az egyén, a Szentlélek segedelmével, maga állapítja meg hitének, cselekedeteinek normáját. Ez a keresztyén szabadság. Az Isten lélek; a hol az Isten lelke van, ott van a szabadság. De, ez egyszersmint a protestáns hitszabadság is. Ebben van a protestáns papnak legélesebb fegyvere. Csakhogy, e fegyver forgatásánál két nehézség merül fel; egyik: a ***biblia tekintélye***, mint az Isten igéjének forrása; másik: a ***konfessiók,*** mint a protestáns hit szabályba foglalásai. Mindkettő ellenkezik a valódi hitszabadsággal. A bibliára nézve azt mondjuk, hogy az reánk, protestánsokra nézve csak ***annyiban tekintély***, mennyiben benne az Isten igéjét, az evangyeliumot megtaláljuk. Mert nem szabad felednünk azt, hogy ***Krisztus evangeliuma előbb volt***, mint a biblia. Ez a test, az a lélek; ez a külső, amaz a belső. Nekünk a belsőre, a lélekre van szükségünk. A bibliának tekintélyre emelése, annyi volna, mint a katholiczismusban a pápaság, csakhogy ott *élő* pápa, itt ***papir*** pápa lenne. E két áramlat ma is meg van: a katholiczismhus az élő, a római pápára, a szekták (és az orthodoxia) a papir pápára, a biblia tekintélyére támaszkodnak. A keresztyén, vagy mondhatjuk, a protestáns hitszabadság érdekében, küzdenünk kell az ellen, hogy a biblia betüje, külső törvényerőre emeltessék, mert Pál szerint is, a ***Krisztusban az Istennek igazsága jelent meg törvény nélkül, mindenekhez a kik hisznek. Megigazulunk, pedig ingyen, Isten kegyelméből, a Jézus Krisztusban lett váltság által*** (Róm. III. 21. s köv. v.)

A konfessiókban szintén a mi hitünknek külső megjelenési formáit kell néznünk és nem zsinormértéket, melytől eltérnünk nem szabad. A XVII. századbeli prot. orthodoxiának éppen az volt a hibája, hogy a bibliát egyesítette az istenigéjével; az evangeliumot a confessiókkal, s mindkettőt kötelező erővel ruházta fel. Így sodorta a pápai tekintély alól kiszabadult egyéneket ismét a konfessiók járma alá. A mi czélunk az, hogy mindkettő alól kiszabadítsuk, s ez által ***egyéni hitvallás tételre*** segítsük. Azonban a konfessiók igy is fontosak, egyfelől, mert mutatják atyáink hitét, küzdelmeit, azon kor vallásos felfogását s igy nagy mértékben befolynak a mai ker. protestáns hittudat kifejlődésére; másfelől: *jelenleg* mútatják azt, hogy az igehirdető, a pap, ***milyen alapon áll***? Az életben azonban ritkán látjuk az egyéni hitvallás teljes kifejlődését — még az igehirdetőknél is — hanem többnyire azon theol. akadémiának — itt sem egészen a dogmatika professorának — nézetét, hitvallását, melyből az illető pap kikerült. Innen van az, hogy a hány pap: ugyszólva annyiféle a vallásos felfogás is. És ezt nem az egyéni hitszabadság rovására hozzuk fel, mintha ezzel egyesek vagy a theol. akadémiák tanszabadságát gátolni akarnók, hanem magasabb szempontból: a keresztyén elvnek az életben megvalósitása szempontjából s igy ***speciálisiter az egyházi élet szempontjából,*** hol az Isten országa láthatólag reálizálódik. Ugyanis, a ***keresztyén ember hivatása nem az,*** — mondja Zwingli — ***hogy a dogmákról ékesen beszéljen, hanem az, hogy Isten nevében nagy és üdvös dolgokat cselekedjék.***

Az egyháznak, Kálvin szerint, két ismertető jele van, egyik: az Isten ***igéjének prédikálása,*** másik a ***szákramentumok helyes kiszolgáltatása.*** Kevés dologgal történt az egyházi életben annyi visszaélés, mint e kettővel. Már Kálvin panaszkodik, hogy a predikálás miatt nagy visszavonás támadott. Ez a panasz napjainkban is ismétlődik. Egyrészt az intelligens elem részéről, hogy a mai müvelt, finom izlésnek nem felel meg a protestáns — respective, a református igehirdetés. A mi azt jelentené, hogy a református papság nem áll hivatása magaslatán. Ezen panasznak jogos vagy jogtalan voltát nem vitatom, csupán konstatálom azt, hogy ez a körülmény, a miveltek részéről, szüli az egyház iránti közönyt, úgy, hogy igen sokaknál még az egyetemes papság gondolata is elesik. Másfelől, visszaélés van a szekták részéről, hol minden megtért lélek vindikálja magának az igehirdetésre való jogosultságot. A mi a kevésbbé mivelt embert arra ingerli, hogy az egyházzal szakítson és saját magának papja legyen. Ez az egyetemes papság eszméjének paródizálása. A katholiczizmusról nem szólok, mert ott az idehirdetés, a predikáczió nem játszik fontos szerepet.

Mindkét esetben az igazság egy: az t. i., hogy prédikáljuk az Isten igéjét úgy, hogy a ***gyülekezet lelki szükségeit kielégitse.*** Ennek feltétele pedig a ***belső elhivatottság és a tudományos theol. képzés.*** Az elsőre sokan hivatkozhatnak, de a második nélkül arra képesek nem lehetnek. Mert a Szentlélek csak úgy inspirál, úgy ihlet meg, ha ahhoz meg van a szükséges előfeltétel: a vallás igazságaiba való elmélyedés, kutatás, gondolkozás az Istenség mélységes dolgáról. A szekták, mennyiben tudományos theol. képzést nem tudnak nyújtani: annyiban elvesztik jogosultságukat az igehirdetésre. A reczipiált ker. egyházak, mennyiben igényt tartanak az intensiv igehirdetésre: annyiban kell emelniök állandóan a papképzést. A protestáns elv: semper reformari debet, ide is illik. Papképzésünknek állandóan a kor szinvonalán kell állania, mert egyházi életünk fellendülését egyenesen az igehirdetéstől várjuk. Ez a ***protestáns isteni tiszteletnek központja.***

Habár eszményi magaslaton nem is áll a prot. igehirdetés, sőt itt-ott fogyatkozások vannak, de azt állíthatjuk, hogy a czél felé törekszik állandóan. Azonban a szákramentumok kiszolgáltatásának kérdésében — mondhatjuk joggal — egyedül a református egyház áll, a tiszta keresztyéni alapon, úgy a keresztségnél, mint az urvacsoránál. Mert nálunk mindkét szákramentom úgy hajtatik végre, mint Krisztus rendelte. Különösen az urvacsoránál, a prot. pap nem a Krisztus áldozatját mutatja be, mint a kath. pap, hanem az isteni kegyelemnek jegyeit nyújtja.

Az egyház lényegének eszmei megvalósítása, maga után vonja a ***reális oldal emelését is*** Vagyis, az igehirdetés és a szákramentumok rendes kiszolgáltatása, minthogy ezek isteni intézmények: azt követelik, hogy a hely, a *templom* is, hol ezeket végezzük, ahhoz méltó legyen. Protestáns egyházunk még nagyon messze van attól, hogy templomait az igehirdetésnek csak mai színvonalára is emelje. Különben a kettő, majdnem a ***pap egyéniségéhez van kötve.*** A hivatás méltóságának érzetében emelkedik az igehirdetés; kellemesebb formát nyer a templom. Annak hiányában mindkettőnek értéke csökken s a csökkenés mértékében maradunk távol Istenországa eszméjétől. Szükség azért, az igehirdetés emelése szempontjából, hogy templomaink külső formájára is több gondot fordítsunk, s azokat, a kor igényeinek megfelelően rendezzük be, szem előtt tartván ***Luther*** szavait: „Diszítsük templomainkat, de okkal, móddal.“

(Folytatása következik.)

Nehány szó az interludiumok kérdéséhez.

Mielőtt e fontos kérdés érdekében felszólalnék, előre bocsátom, hogy szerény észrevételeim által korántsem óhajtok polemiába keveredni az interludiumok harczosaival; de mert e b. lap 15-ik számának „Különfélék“ rovatában egyenes felhivás intéztetett a kántorokhoz, bátor leszek — a Nt. Szerkesztő ur szives engedelméből — nézeteimnek kifejezés adni.

Interludiumnak (közjáték) nevezik az egyházi zenében azt a rövidebb, cadenza szerű hangváltozatot, mely a fermata után következőleg összeköti (sajnos, igen gyakran elválasztja) egyik verset a másikkal. Hogy ezek miként jöttek gyakorlatba, arra nézve igen eltérők a vélemények; mert egyik a hangnemi összeköttetés-, másik a lélegzetvétel, vagy a sorok közötti szünetek kitöltése szempontjából itéli meg.

Ezen interludiumok szükségessége, vagy az ellenkezőnek kérdése, ha jól tudom, már több mit félszázad óta foglalkoztatja irányadó zenetehetségeinket s ujabban felszínre hozta az az irodalmi tollharcz, mely mult év vége felé részint a „Sárospataki Lapok“, részint a Debreczeni Prot. Lap“ hasábjain folyt le, s melyre Hodossy Béla s.-pataki tanitóképezdei tanár „50 templomi ének“ czimű munkája adott alkalmat: Hodossy t. i. munkája előszavában, minden indokolás nélkül elitéli az interludiumok használatát s ezért szólalt fel egy „Orgonista“, valamint P Nagy Zoltán s kezdődött a harcz, melyben részt vett Ivánka Zoltán s Szügyi József is. De valamint el nem dült az ügy akkor, nem fog eldülni most sem — habár Seprődi kellő szakavatottsággal vezette be a vitát — mert mindenkor lesznek eltérő vélemények s a magyar ember, semhogy a maga nézetéből egy betüt is engedjen, inhább kész a személyeskedésig vitatkozni.

Már most, a mi az én szerény véleményemet illeti, kijelentem, hogy a Seprődi nézetén vagyok, azaz az interludiumoknak létjogosultságát én is kétségbe vonom azokból az okokból, melyeket Seprődi E. S. K.-nak adott viszonválaszában a legreálisabb alapon kifejtett. S a mikor kijelentem azt, hogy az interludiumok használata zeneaesthetikai szempontból teljesen elitélendő; a legnagyobb sajnálatomra ki kell jelentenem azt is, hogy bármennyire ellenkezik az egyéni nézetemmel, de magam is interludiumokat használok. Igy állván a dolog, nem is arra akarok felelni, hogy szükséges, vagy helyes-e az interludium, hanem arra, hogy miután általánosságban mindenütt használják, minő szempontok igazolják annak ***alkalmazhatóságot.***

A mi egyházi éneklésünk, a mult század elején megujitott énekeskönyv használatba vótele óta, semmi fejlődést nem mutatott fel. Énekeink »franczia nóták és versek szerint« idegenből átvett choral méretü dallamokra ujittattak meg. Ha figyelembe vesszük azt a — nem kevésbé sajnálatra méltó — körülményt, hogy dallamaink közül alig egy pár forog közkézen, úgy hogy az ismert dallamokra huzott alkalmi szövegekkel kell változatossá tennünk az isteni tisztelet rendjét: egy igen alapos mentség áll rendelkezésünkre, az t. i. hogy a gyülekezet orgona kiséret nélkül is tudja az eredeti dallamot énekelni, de mihelyt alkalmazott szöveg kerül elő; fennakad s ez esetben okvetetlen szükséges a rávezetés a következő sor hangján.

Ha vizsgáljuk dallamaink szerkezetét, úgy találjuk, hogy igen sok nem marad meg az eredeti hangnemben, hanem átmenetet képez 2, 3 hangnemben is, a mi kiséret nélkül való éneklésnél semmi akadályúl nem szolgál; de összhangositás folytán igen is nehézségeket szül, plane a mikor egy verssor utolsó akkordjától teljesen eltérő akkorddal kell kezdeni a következő sort. Itt ha egyébért nem is, de a helyes modulálás szempontjából feltétlenül szükség van egy rövid feloldó közjátékra. Végül felemlítem azt a körülményt is, hogy a mostani elnyujtott éneklés mellett is bizonybizony kifárad az énekvezető, mely esetben szintén indokoltnak látom a közjátékot pihenés szempontjából.

Ezek szerint világos, hogy nem annyira megrögzöttség, mint a szükség visz rá, az interludiumok használatára. És igy ha alkalmazunk interludiumot, mindenütt alkalmazzunk, csak hogy az legyen rövid és a hangmenettel összefüggő, minden zenei absurdumtól mentes. Ámde sajnos, azok a »valamik« melyeket orgonistáink — tisztelet a kivételeknek — alkalmaznak; minden egyebek, csak „***ludiumok***“ nem. S valóban megbotránkoztató, a mikor az amugy is gyarló éneklés (Nt. Szerkesztő úr szives engedelmével adandó alkalommal erről is szólani fogok.) (Kérjük. Szerk.) mellett — hozzá még egy intonálatlan rosz orgonán — az orgonista privát ábrándozásait is át kell szenvedni a nemesebb ízlésű hallgatónak. Itt a baj! S én úgy hiszem Seprődit is, nem annyira a Szügyi 3 pontja, hanem ez az említett botrányos körülmény indította — különben általam is nagyra becsült — értekezéseinek megírására.

Hallottam külföldön megfordult irányadó egyénektől, hogy Németország-, Hollandia-, s Angolországban, (sőt magam is tapasztaltam pár erdélyi lutheránus egyházban) hogy interludiumok nélkül s gyorsabb ütemben énekelnek, mint nálunk. És ennek meg van a maga természetes oka; mert énekeik dallama rithmus szerint alkalmazkodik a szöveghez.

Ezekben voltam bátor szerény véleményemet az — interludiumokra vonatkozólag — nyilvánosságra hozni; s én hiszem: ha eljő az az idő (bár ne volna messze!) a mikor a mi magyar érzelmeink szerint s az ezt kifejező rithmusos énekeinkkel dicsérhetjük az Istent; templomi éneklésünk szebb, magasztosabb lesz, s akkor az interludiumok kérdése is végkép dülőre jut.

Zsigmond Ferencz.

Egyházmegyei élet.

A görgényi egyházmegyéből.

Egyházmegyénk ez évi első, tavaszi, rendes közgyülését f. évi julius 4-én Szászrégenben az egyházmegye tanácstermében a gondnokok teljes s a képviselők és a lelkész aak nagy részvételével tartotta meg.

A közgyülést isteni tisztelet előzte meg, melyea Orbán Gábor komlód-oroszfájai új lelkész aa. tartottn az egyházi beszédet rákészültséggel. Istentisztelet után a közgyülést az egyhm. tanítói dalkar éneke s esperes aának tartalmas megnyitó beszéde kezdették meg. Megalakulás után Főjegyző aa. olvasta az egyházmegyénket ért nagy rázkodtatások s ezek folytán előállott sok s nagy munka miatt, a terhes tanács ülésekről s azok határozataikról készített kimerítő jelentését s ezzel kapcsolatban a birósag működéséről szóló előterjesztését. Azután Számvevő aa. jelentése következett az összes egyházmegye kezelése alatt álló pénztárakról s az egyes egyházak számadásairól s azok ellátásáról. Pénztáros aa. olvasta fel továbbá igen érdekes s az egyházmegye pénzügyeit és jövendőre vonatkozó tervezeteit érdeklő, összehasonlító előterjesztését. Majd Tanügyi előadó aa. tette meg jelentését a végzett iskola-vizsgálatokról. Kiosztattak az egyházmegye kezelése alatt levő a szegény, tanuló pap és tanító fiúk segélyezésére tett alapítványok kamatai; melyből 13 tanuló fiú nyert jutalmat. Kihirdettetett tanácsunk búzdító ajánlata mellett a szeretetház érdekében kiadott adakozásra való felhivás, valamint a „Közhasznu Szövetkezet“ pártolására hivó szózat. Egyik üres algondnoki állásra első helyen gr. Teleki Árthur eddigi buzgó tanácsbiró aa. jelöltetett. Eddig csak helyettesítéssel betöltött állásra tanügyielőadónak Kövendi Kálmán n.-fülpösi lelkész aa. választatott meg. Megállapította közgyülésünk a tanács szövegezésében: 1. az egyházmegyei számadások és a pénztár megvizsgálásáról, 2. az esperesi egyház s az esperesnek mint papnak évi megvizsgálásáról, továbbá az egyházmegyei missiói bizottság megalakulásáról készitett szabályrendeleteket. Elintézett még közgyülésünk sok más kisebb s általa elintézendő tárgyat.

Á késő délután vetett végett a mindvégig érdeklődés mellett folyt tartalmas közgyülésnek, mely esperes aa. záró szavai után a végzett s anyaszentegyházunk javára irányuló munka tudatában lelkes hangulatban ért véget. ***r. t.***

*A görgény-szentimrei ügy.**

A görgényi egyházmegye Esperese Nagytiszteletű Csekme Ferencz úr folyó hó 13 és 14-én egyház-

* Lapunk zártakor vettük e rövid tudósítást. Örömmel konstatáljuk, hogy az ügy kezd tisztázódni. Csak előre a megkezdett úton, mig minden rendben lesz. A szerk.

vizsgálatott tartott Görgény-Szentimrén. A vizsgálat második napján az utóbbi időben sokat emlegetett görgény üvegcsűri leány egyházat is meglátogatta, hóva az anya egyházból is többen felrándultak

Az egyház vizsgálat isteni tisztelettel vette kezdetét. Az egyszerű kis templom egészen megtelt hívekkel, kik áhitattal halgatták az esperes aa. dorgáló, buzdító szavait melynek alapját Pál apostol romaiaknoz irott levele 16. rész 17 és 18-ik verséből merítette. Meglett komoly férfiak is könnyes szemmel hall gatták a szivhez szóló szavakat. érezvén elhagyatottságukat

Isteni tisztelet végeztével Csinádi Károly kurátor házánál egyéb ügyek elintézése után, esperes aa. kérdést intéz a hivekhez az áttérések dolgában.

A hivek egybehangzó nyilatkozata szerint az áttérések egyik főoka abban rejlik. hogy az államinal kötött szerződés ama pontja, mely szerint egyik férfi tanító mindig ref. vallásu legyen, ki a lévitai teendőket végezze, nem volt betartva.

Örömmel és megnyugvással vették tudomásúl a hivek esperes aa azon biztató és örvendetes kijelentését, hogy ügyök a miniszteriumnál van s mindent el fognak követni, hogy az állami iskolánál a harmadik tanító férfi is ev ref. vallásu legyen.

Esperes aa. buzdító, lelkesitő szavai után. megnyugvással s egy szebb jövőbe vetett reménységgel oszlottak el a hivek.

Vajha igy lenne. mert ha sokáig késik a dolog az ezer karu polyp magához ragadja, elnyeli az erőtleneket.

Görgény-Szentimre, 1901. julius 16.

Péter Antal,
áll. tanitó.

TARCZA

Méhes György.

(Folytatás és vége.)

Ezután reményét fejezi ki, hogy a főconsistorium nem kivánja az ő fizetésének megosztását fiával, mert igy mindketten csak nyomorognának. Majd igy folytatja: Érdememet emlegessem-e? Az bizonyos, hogy tudnék annyit, sőt jóval többet mutatni, mint azok, kik én előttem egész pensiot nyertek volt nyugodalomra lett kilépésök alkalmával; én pedig nemhogy egészen kivánnám megszünni hivatalom folytatásától, hanem eddig volt pensiomnak legalább fele részét, sőt többet is folytatni igyekszem. Hálát adok az Istennek, hogy eddig erőt és tehetséget adott nekem mindazoknak kivitelére, a miket tanitásbeli foglalatosságimon kivül, a nélkül, hogy azt elmulasztottam volna, a collegium alapitványainak jobb rendbe való vételében, leveles tárának tisztán való elrendezésében is főképpen szinte 10 esztendők alatt a collegium épitésére való vigyázásban s annak kormányzásában legkisebb megjutalmazás nélkül, a melyre nem is vágytam, noha azon foglalatosságom nem kisebb bajjal is nyughatatlansággal volt egybekötve rendes hivatalomnál.

A kérés befejező részében azt mondja Méhes, hogy a collegium jövedelmeire nem támaszkodik az épités terhei miatt, de a jövőt biztatónak látja. Fiának fizetést a főconsistoriumtól remél, mert tudja, hogy a marosvásárhelyi collegiumnál két professor egész fizetését, a harmadiknak jelentékeny pótlékát a maga pénztárából fizeti. Sok és nagy ez a teher, de nem annyi, hogy az ő vigasztalására is ne jutna még. Tisztességes fizetésül 500 frtot kér.

A főconsistorium 1809 jan. 15-én tárgyalván e kérést, tekintettel a kérelmező elismert érdemeire s fia bizonyítványainak hitelt és teljes reménységet érdemlő voltokra elhatározta, hogy Méhes Sámuelt elfogadja segédül Méhes György fizetésének épségben hagyásával, fiának pedig kiútal a maga pénztárából szálláspénzzel együtt 400 mfrtot addig, mig a collegium jövedelmeiből lehet majd fedezni ez összeget. — Erről a collegiumi előljáróságot is értesítvén, terv beadását rendelte a philosophia tanitásának felosztására.[1]

A jó öreg nem érhette örömét, hogy fiát maga mellett láthassa segédül. Szeptember 3-án már Méhes Sámuel rendes professorrá tételéről határoz a főconsistorium.[2]

Tanári kötelességeit szintén pontosan teljesítette, órákat nem mulasztott, még betegen is elvégezte feladatát. Liebnitz, Wolf és Kant műveit olvasta, tanulmányozta, és tanitványainak magyarázta. Korától nem maradt el. Három nappal halála előtt könyveket jegyzett ki a tudományos folyóiratokból, hogy magának vagy fiának meghozassa. Meghalt 1809. márcz. 12-én, professori hivatalának 33-dik évében.

Sirköve a kolozsvári köztemető keleti dombjának élén 1901-ben még elég épen áll, de felirata már kopni kezd; a sirirat a következő: Tristissime lapidum.... committimus tumulum Georgii Mehes Ill. coll. r. Claud. phil. et math. per a. XXXIII. professoris; nati MDCCXLVI, denati MDCCCIX., posteris indicandum laetare honori caeteros qualis, quantusque fuit. Discipuli eius bonique omnes quorum.. cordibus sinit. Menia coll. monimenta illius depredicabunt. Nos eum.....

Irodalmi munkásságának nyomtatásban maradt emlékei halotti beszédek Alvinczi Gábor felett 1789. Bánffi István felett, 1795. Vay fel. 1770., melyek Kemény József gyüjteményében meg vannak az Erdélyi muzeum könyvtárában. Továbbá: Arithmetica. Kolozsvár 1814 Későbbi kiadása u. o. 1819. 8 r. 125. l. Mindkettőt fia, Méhes Sámuel adta ki.

Kéziratban maradt munkái közül megvan kéziratárunkban: 1. Metaphysicae institutiones. 189 l. — 2. Definitiones et illustrationes in philosophiam. 8 r. 163 l. — 3. Psychologiae empiricae summa capita. 4 r 60 l. De philosophia ejusque partibus in genere 19 l. — Logicae institutiones 64 l. — Logica applicata 72 l.

Özvegye, Incze Sára 27 évig gyászolta. Meghalt 1836. jan. 14 én. — Méhes györgy koporsója mellett Szilágyi Ferencz és Herepei János professorok mondottak gyászbeszédeket.

Méhes György apjáról, Méhes Jánosról nem sokat tudok. Csak négy levele maradt meg a rendezetlen iratok közt. Ezekből kitünik, hogy 1776-ban már szigethi lelkész volt. Az 1776. febr. 22-ről kelt levelében sajnálkozik Szebenben levő György fiának betegeskedése miatt, de hiszi, a mit Zágoni uram, az orvos mondott, hogy a quartana helyreállitja egészségét. Elmondja továbbá, hogy még a jövő esztendőre megmaradt papnak s káplánt fogad maga mellé, ha kap; az egyházközség is elfogadta e feltételt, sőt javasolta. A helybeli tanító ajánlkozott segítségül, de nem kivánta alkalmazni, mert talán kötelességét mulasztaná e miatt. Szalontai uramat várta tavaszra s őt kivánta megfogadni. Ekkor akarta meglátogatni leányait, vejeit Székelyhidán és Ballán, hova György fiát is hivta, ha pedig idé nem jöhetne, legalább Kolozsvárra.

1779. márcz. 28-án azt irja, hogy türhető egészsége van. A Tissot praescriptiója szerint vacsorát nem eszik, de az ebédet jóizűen fogyasztja el; a vér igen bővül benne, ezért e hónapban is eret vágatott s úgy érzi, hogy ez neki különösen használ. Nemsokára ujból vágat eret, mert bár a borbély biztatta, hogy több vért bocsátasson, nem engedte s most ujból tapasztalja vére bővülését.

Reméli, hogy e levele a fiát házastársával együtt találja s atyai áldását küldi a házasságra. Üdvözli apatársát, tiszteletes Incze uramat. — Nánási István

[1] 39—1809 főcons. lt. sz.
[2] 238—1809. főcons lt. sz.

sógora akart az öregnek káplánja lenni, de nem igérkezett ez évre, tehát ez évre is tiszt. Székely Pétert fogadja meg. Nánási azért is elmarad, mert az egyházközség némely tagjai Szalontai uramat kivánja utódúl megválasztani.

Egyébként igéri hogy lenet szerez, de szük volt a termés. Küld három huszast borkőért, kettőt pedig Jánoskának.

Harmadik levele 1783. febr. 22-én kelt. Tudatja, hogy veje, Kassai uram, meghalt. Özvegyét és árváit nyomoruságban hagyta, csak adósság maradt. Azt gondolja, hogy ha az egyik fiut a kolozsvári collegium gondnokai bevennék az ott levő árvák közé, a másikat valamelyik urfi mellé s a lánykát Kendeffiné grófné őnagysága elfogadná, jól járna özvegygyé lett leánya s igy két kisebb leányára inkább viselhetne gondot. Ajánlja tervét fiának. Leányának felajánlotta a viski lakást, ott nem kellett volna bért fizetni, de inkább akart Szigeten maradni.

Az elmult vasárnap iktatták be a tétsi prédikatort professornak a szigeti iskolába; helyébe pedig Tétsőre t. Zaj uramat hozták a Szilágyból, a ki csak Szent-György napig akar közöttök maradni.

Utolsó ismert levelét 1787. maj. 9-ről keltezi Reszkető kézzel maga ir, mert iródeákja nincs otthon. Az egyházközség nevében szól és kér. Azt mondja, hogy Szigetről mind eloszlottak a deákok földet mérni s egy éneklő deák sincs, pedig minden nap szükség van reájok, mert a közönséges istentiszteleten kivül, többnyire minden nap temetni kell. Kéri tehát fiát, hogy legalább négy, jó éneklő ifjut küldjön. Mint a város deákjainak, tisztességes ellátásuk és fizetésök lesz. Csak jöjjenek hamar.

Kéri, hogy káplánról is gondoskodjék a fia, mert az eklesia reá bizta ezt. — Tudja, hogy Nánási István sógor elment, a felesége itt maradt, tán soha sem megy utána, a mint másoktól hallotta. — A lenre adott 8 rhfrt 40 krt megadta; igéri az öreg, hogy beküldi ezt azzal együtt, a mit Pataki uram adott, ugyancsak lenre. Utóiratban tudatja, hogy most H. Hari szolgál helyette.

Több levél nem került kezembe, talán meg is halt nemsokára az öreg.

Dr. Török István.

Benkő Gergely

száraz-ajtai ev. ref. lelkész emlékezete.

1824–1901.

Folyó hó 11-én adtuk át a sirnak Benkő Gergely száraz-ajtai ref. lelkész földi részeit, ki 77 éves korában mult ki, az övéinek pótolhatatlan veszteségére, egyházközségének, ismerőseinek fájdalmára. Az iránta való tisztelet adóját rójuk le akkor, ha az idvezült férfiúról e lap hasábjain megemlékezünk! Mert ha a derék férfiú és családapa a csendes, zajtalan munkálkodás által nem vívott is fényes nevet magának, — mely sors a prot. lelkész sorsa, – legalább halála után emlékezzünk meg munkásságáról, érdemeiről.

Született Száraz-Ajtán 1824-ben, atyja ugyancsak Benkő Gergely, száraz-ajtai lelkész volt, úgy papi állásában, mint egyházmegyénkben örökébe lépett atyjának, mert egyházmegyénkben 38 éven keresztül közügyigazgató volt.

Házasságának harmadik tizedében özvegyen maradt, fel kellett vennie egy nagy, gyermekekkel megáldott, népes családnak gondját; felvette azzal az erős elszánt akarattal, hogy az ő kicsinyeiről gondot viseljen, nehogy az irás szavai szerint, a hitetlennél alábbvaló legyen és a hitet megtagadja! Mi tudjuk, mi láttuk, hogy mennyi szeretettel, önzetlenséggel élt és munkált családjáért!

Mielőtt azonban családot alapított, Ő is ama *névtelen hősök* sorában küzdött szabadságharczunk idejében, kiknek száma ez idő szerint oly nagyon megfogyatkozott; vele is a haza érdeke, szeretete a bibliát karddal cserélteté fel! Sok csatában vett részt, küzdött mint honvéd-huszár. Könyörülő szeretetének, bajtársi áldozatkészségének egy igaz példáját említem fel élettörténetéből. A temesi ütközetnél a nagyobb számu ellenség rohanásának ellene nem állhatván a sokkal csekélyebb számu magyar sereg, hősies és elszánt küzdelem után életük megmentéséről kellett gondoskodniok. E csatában ott volt kilyéni Székely Gergely, Székely György orsz. képviselő atyja, ki Háromszékmegyében főispán, Mikó-kollegiumi főgondnok is volt. A véletlen szerencsés fordulata a lovát lövés által elveszített Székely Gergelynek megmentőjéül Benkő Gergely bajtársat rendelte a Gondviselés, mert egy másik bajtársával a két ló közé a kengyel vasára léptették a ló nélkül maradott harczost, csakhogy megmeneküljön a bizonyos haláltól, hárman lovagoltak két lovon, iszonyú por és sűrű füstfellegek közt.

Ő meghozta hazájával szemben azt az igazi véráldozatot, melyet akkor jó érzésű magyar ember meg nem tagadhatott, lett légyen hivatása bármilyen. Ekkor mindenki egy magasztos eszmének állott szolgálatában, egy elhivatásnak volt küzdő bajnoka: a haza megmentésének, a szabadság kivívásának.

Mint pap 51 éven át szolgálta egyházközségét; puritán jellemével, egyszerüségével, kötelességének hű és pontos teljesítésével kivívta az egyházközség tagjainak elismerését, szeretetét. Takarékossága, teremtő lelke azon működött, hogy egyházközségét vagyonilag erősitse a rendelkezésre álló szép vagyonból. Czélt is ért, mert ma ezen egyházközségünk az anyagiak terén annyira erősödött, hogy a nagy mennyiségü ingatlan vagyon mellett, mintegy 100 ezer korona tő epénzzel rendelkezik. Ez képezi alapját a kepeváltságnak, az adminisztrativ kiadásoknak, hozzávéve természetesen az ingatlanok jövedelmeit, melyek évenként szintén tekintélyes összeget biztosítanak az egyházközség részére.

Temetése az elhunyt érdemes lelkipásztornak a község és vidék lakóinak, lelkésztársainak igaz részvéte mellett ment végbe. A háznál Balázs Ignácz, Köpecz tehetséges ifjú lelkésze mondott hatásos szónoklatot, híven jellemezvén a prot. pap helyzetét, állását, a mostani társadalmi viszonyok között. Mit mondott? Mi ez? Az érdem, a jutalom, elismerés: a másé; a hátramaradás, eredménynélküliség: a prot papé A mi jó: az más érdeme; a mi rosz: az a prot. papé. A templomban Kövér András esperes úr végezte az isteni tiszteletet, a 45. Zsolt. 1—2. verseit vevén alapul. Szónoklatával Istenhez emelt, megnyugtatott.

Vajha az Istenben való megnyugovás és benne vetett bizodalom nyugtatná meg a család hátramaradott tagjait, mint megnyugtatja azt a hű lelkipásztort, ki a híven teljesített kötelesség nemes öntudatával hagyta itt családját, egyházközségét, rokonait, ismerőseit!

Nyugodjál csendesen idvezült, öreg lelkésztársunk, legyen álmod csendes és zavartalan!

Lőrincz Gyula

Különfélék.

= **Dr. Bartók György**, kerületünk fáradhatatlan püspöke f. hó 25-én, családjával együtt, Borszékre útazik, egy kis pihenőre. Ezen idő alatt csak a halaszthatatlan, fontosabb ügyeket fogja elintézni. Hozza Isten megújult erőben vissza mi közénk.

= **A szászvárosi papbeiktatás.** Folyó hó 14-én történt meg Baczó Mózes, szászvárosi újonnan választott, második papnak ünnepélyes beiktatása, főtiszteletü dr. *Bartók* György püspök úr részvételével. A szép és emelkedett ünnepély lefolyásáról, más tudósitás hiányában, a napi lapok nyomán, a következőkben

emlékezünk meg: Főtiszteletű püspök úr 13-án érkezett meg Szászvárosra, egykori szeretett hívei közé. Fogadtatása méltó volt a főpásztor személyéhez. A megye határszélén, az alkenyéri állomáson Mara László alispán fogadta nagy küldöttség kíséretében. A szászvárosi állomáson Fodor Gyula, egyházközségi főgondnok üdvözölte szép beszéddel. Püspök úr megköszönve a lelkes fogadtatást, hosszú kocsisor kíséretében vonult be a városba. Este fényes fáklyás menetet rendeztek tiszteletére, mikor is Csűrös Pál Kuun-kollegiumi tanár üdvözölte, az egyház egykori papját, most püspökét. Vasárnap, 14-én folyt le a beiktatási ünnepély, melyen megjelent a vármegye és a város színe-java, élén gr. Kuun Géza, főgondnokkal. Az isteni tiszteleten Szőcs Sándor, dévai pap mondott vallásos érzéstől áthatott imát. Főtiszt. püspök úr pedig ritka ékes szólással rajzolta a prot. lelkipásztor hivatását, mire az új lelkész mondotta el mélyen átgondolt beköszöntő beszédét „élek többé nem én, hanem él bennem a Jézus Krisztus“ igék alapján. Az új lelkésznek hivatalában szerencsét és megelégedést kívánunk. Járjon nagynevű elődjeinek nyomdokain, s akkor méltó apostola lesz a szászvárosi fényes kathedrának.

= **A szászvárosi napok emléke.** A szászvárosi pap beiktatás, s különösen dr. *Bartók* György püspök úr megjelenése nemcsak külső, csillogó ünnep volt, hanem maradandó nyomokat is hagyott maga után. Istentisztelet után, mikor püspök úr gyűlést tartott és az új lelkésznek átadta a templom kulcsokat: *Tokaji* Aladár tanár inditványára az egyházközség kimondotta, hogy a ***kolozsvári szeretetház javára ezer koronás*** alapítványt tesz. Az inditványt nagy lelkesedéssel fogadták, püspök úr pedig szép beszédben köszönte meg a kegyes alapítványt. Ez volt a szászvárosi püspöki útnak egyik maradandó emléke.

= **Elek Lajos.** Ez a név az erdélyi ref. egyházkerületben, ha nem is egészen ismeretlen, de kevesek által ismert. Holott, a tiszántúli egyházkerületben egy szép és gazdag múlt áll utána. Elek Lajos, előbb Békésen, majd Debreczenben harmincz évig volt tanár és éppen ez utóbbi helyen vallás-tanár. Munkássága, buzgósága, érdemei némi elismeréséül a tiszántuli nagy és népes egyházkerület egyházi aljegyzőjének is megválasztotta. Ez a hivatal ott többet jelent a czímnél. Nos, Elek Lajos harmincz évi hű szolgálat után, megvált tanári állásától, nyugalomba ment. Nyugalomba vonulása nem a munkától való megválást jelenti. Mint jó erőben lévő, munkabiró ember parochia után nézett. Régi álma valósult meg, midőn jul. 21-én az ***alsó-járai*** kicsiny egyházban kiköthetett, s annak lelkészi állomását elfoglalhatta. Beiktatása, melyet ***Deési*** Gyula, kolozs-kalotai esperes végzett, igen nagy és lélekemelő ünnepségek között ment végbe. Alsó-Jára, nekünk reformátusoknak igen fontos positiója. Kicsiny egyházunk, mely négy nagy és erős felekezettel áll szemben, három év óta üresen áll, s ez idő alatt, Virágháti Floris, járásbiró, egyházi gondnok és Tamó Gyula torda-szent-lászlói pap, mint adminisztráns védő szárnyai alatt maradtak meg hiveink. A lelki gondozást most Elek Lajos veszi át. Lelkének gazdag tárházát értékesitse ref. egyházunknak és a magyarságnak diadalára.

= **Nem akart praecedens lenni.** Az Elek Lajos esetéről van szó. Főtiszteletü püspök úr, Elek Lajosnak kizárólag csak az ***al-járai*** egyházba adott engedélyt, hogy papi hivatalt viselhessen. Azt hisszük, Elek Lajos sem gondolt arra, hogy nehány év múlva mostani helyét egy nagy és népes egyházzal cserélje fel. Igy tehát az ő esete nem szolgálhat praecedensül arra nézve, hogy nyugalmazott tanáraink, kik papi képesítéssel is bírnak, esetleg valamelyik nagyobb jövedelmü egyházunkban papi állomást foglalhassanak el Ez a rendes papok jogainak megröviditése lenne. Szükséges azonban, hogy kerületünk ezen kérdésben határozatot hozzon.

= **Az „Alkotmány“ és az erdélyi püspöki czím.** A magyarországi ultramontánok lapjában, az „Alkotmány“ 169. számában a következő sorok láttak napvilágot:

„Megirtuk a multkor, hogy a történelemmel, a joggal, szokással és igazsággal szemben az erdélyi protestánsok egyik szuperintendensüket elnevezték — erdélyi püspöknek. Kioktattuk őket, hogy az „evangyéliomi egyszerüség“ ellen vétettek ezzel az igazolatlan elnevezéssel. De hát mi a kioktatás a rövidlátó nagyravágyásnak? Éppen annyi, mintha azt mondja az ember a hajdunak, hogy ne fogjon a harangöntéshez. Irigylik a püspöki czimet Majláth gróftól, akit jogosan és egyedül jogosan illet meg az erdélyi püspök czime és mert egyéb téren nem birnak velé sehogyan sem, hát — gyerekeskednek, ahelyett, hogy elismernék az igazságot, amely nem az ő részükön van. Szerintük Bartók György dr.: erdélyi püspök, aki e hó 14-én beiktatta a szászvárosi ev. ref. egyházközség újonnan választott lelkészét, nagytiszteletü Baczó Mózes urat. Ha egy okos ember véletlenül csak annyit hallana, hogy az erdélyi püspök beiktatta hivatalába Baczó ev. ref. tiszteletes urat, fölötte megütköznék azon, hogyan lehet ilyen bolondot hiresztelni? Hiszen az erdélyi püspök csakis katholikus lehet, a ki pedig semmiféle körülmények közt nem iktat be sehová ev. ref. lelkészt. Még megérjük, hogy az „evangyéliumi egyszerüség“ legközelebb kitalálja az „ev. ref. herczegprimás“ czimet is. S ez nagyon megható lenne.

Egy cseppet sem csudálkozunk az eféle beszéden. Nyár van. Ilyenkor bőven terem mindenféle gomba s köztük van nagyon sok bolond gomba is. Ime, az „Alkotmány“ legújabb bolond gombája. Hát, tudja meg az Alkotmány, hogy az erdélyi protestánsok hivatalosan soha sem nevezték szuperintendensüket „erdélyi püspöknek“, hanem nevezték és nevezik a maga helyes, jogilag és történelmileg igazolt nevén. Igy pl. mi reformátusok nevezzük a mi püspökünket „erdélyi ev. ref. püspöknek.“ És a viszonosság, egyenlőség törvényileg szentesített magasztos elvénél fogva azt követeljük, hogy a róm. katholikusok is, hivják az ő püspökjüket „erdélyi róm. kath. püspöknek.“ Hát nem bolond gomba az, hogy „az erdélyi püspök csakis katholikus lehet?“ Mi nem czimért küzdünk, a czim, ha még oly nagy is, mint a „herczegprimási czim“, előttünk csak üres frázis. Nekünk a tartalom, a lényeg kell. Éppen azért küzdünk, míg elérjük majd azt, hogy az erdélyi püspök is oda teszi hivatalos használatban neve eleibe a ***„róm. kath.“*** jelzőt. Ezt kivánja a törvény, jog és igazság! Hogy egyesek Bartók püspököt „erdélyi püspöknek“ czímezik, azért ne fájjon az alkotmány feje. Ezt éppen olyan jogosan teszik, mint az Alkotmány czímezi Majláth püspököt erdélyi püspöknek.

= **A tüntetők.** Megszoktuk már, hogy, mikor a kálvánista egyház és vele együtt, a magyarság ünnepel, akkor hol egyik, hol másik felekezet tüntetőleg mindig távol marad. Igy történt Szászvároson is. Az újságok egy része azt irja, hogy a ***szászok*** nem vettek részt a pap beiktatási ünnepélyen és nem is tisztelegtek a püspök úrnál; egyik lap meg arról szól, hogy a róm. katholikusok tüntettek távollétükkel. Ez utóbbiak kimaradásáról nem szólunk, szinte természetesnek találjuk, de, hogy a mi szász protestáns testvéreink tüntessenek ellenünk: azt nem vártuk volna. Ha még mi protestánsok sem tartunk össze: akkor hogyan küzdhetünk meg közös ellenfelünkkel: az ultramontán táborral?!

= **Egy adat a görgény-üvegcsüri ügyhöz.** Lapunk olvasói előtt ismeretes a görgény-üvegcsüri áttérés ügye. Maga szerkesztőnk foglalkozott ezzel, két czikkben, kimutatva a nyert adatok alapján, hogy az áttérés oka egyrészt, az államnak a ref. lévitai állás betöltésével elkövetett visszaélése, más részt az állami tanító, ki az állami iskolából tiszta pápista intézetet csinált, s állandó katholizáló propagandát üz. *Bo-*

ros Ferencz görgény-üvegcsüri állami tanító jul. 13 ról egy levelet küldött szerkesztőségünkhöz, melyben azt írja, hogy „e támadásra egyéb felelni valóm nincs, mint az, hogy míg állítását be nem igazolja (kicsoda?) azt rosz akaratu rágalomnak kell tekintenem“ Az esetleges bizonyitásra, irja, majd bővebben fog felelni. Eddig a levél. Kedves Tanító úr! A szavakkal ne tessék olyan könnyen dobálózni. A rágalom szó, nagy szó, még kiejteni is, hát még leírni! Lapunk, adatok alapján, azt írta, hogy igenis az áttérés egyik oka az ottani állami tanító, hát álljon elő nyiltan és igazolja magát, hogy ártatlan. Ha az eljárás fogalmával valamennyiben tisztában van, önnek kell bizonyítania, sőt maga ellen fegyelmi vizsgálatot kérnie, hogy kitűnjék, hibás-e vagy nem? Ez nem az ön személyes ügye. Annál sokkal több: ottani ref. egyházunknak és az állami iskolának magas rendü érdeke ez. Nyilatkozatát azért, csak kibuvónak tekintjük, melylyel a dolgot nem látjuk elintézve. Éppen azért, ha szükség lesz, még vissza térünk rá.

= **Halálozás.** *Nagy György* válaszúti ev. ref. énekvezér, ki egyházközségének 1861 ápr. 1-től, 1893. julius 30-ig tanítója is volt, 40 évi hü szolgálat után, 64 éves korában jobblétre szenderült. Egyike volt a legjobb tanítóknak. Mint énekvezér gyönyörü hangjával messzi vidéken ritkította párját Temetése e hó 14-én volt; elismerés, tisztelet, szeretet és hála könnyeiből font községe koszorut az ő koporsójára. Az Ur ezen hü szolgájának elvesztését fájlalja, családján kivül anyaszentegyházának minden egyes tagja s mindenki, ki csak ismerte őt. Legyen nyugodalma csendes, emlékezete áldott. — Ezzel kapcsolatosan hirt adunk egy másik, derék tanító haláláról. *Bocz* István, gyalui áll. isk. ig. tanító 24 évi működés után, jul. 16-án 44 éves korában meghalt. Egyike volt azoknak, a ki hivatását nemes ámbiczióval, sok kötelesség érzettel töltötte be, és a mi fő, nem elégedett meg azzal, hogy szárazon tanítson, hanem nevelt is. Növendékeiben erős támaszt nyer az ottani ref. egyház is. Tagja volt a vármegyei törvényhatóságnak, elnöke a gyalui-nádasmenti tanítói körnek. Halálát egyetlen fia és nagyszámú rokonság gyászolja. Nyugodjék csendesen!

= **A gy.-fehérvári evang. reform. egyházmegye** Tankó József borbereki ev. ref. lelkész aának 50 éves papi működése jubileuma s a koronás arany érdemkereszttel történt legmagasabb kitüntetése alkalmából Borberekben, az ev. ref. templomban 1901. julius 18 án d. e. fél 10 órától kezdődőleg ünnepélyt rendez, melynek sorrendje a következő:

1. Orgonajáték. Makkai Dániel a szászvárosi ev. ref. egyház kántora által. 2 Gyülekezet éneke. (XC. zsoltár.) 3. Ima. Tartja Dr. Elekes Viktor esperes. 4. Sóló ének. Előadja Makkai Dániel. 5. Egyházi beszéd. Tartja Gruzda Domokos tövisi lelkész. 6. Üdvözlődal Mihályi Károlytól. Előadja Erttl Vendel borbereki áll. isk. igazgató vezetése alatt az alvinczi vegyes kar. 7. Dr. Elekes Viktor az ünnepeltnek, üdvözlő-beszéd kiséretében az érdemkeresztet feltüzi. 8. Hymnus. Erttl Vendel vezetése alatt énekli a vegyes kar.

= **Köszönet.** *Balásy Gyula* állami tanító a *fotosi* népiskola zárvizsgáján Bodor János vallástani kézikönyveiből (6 kor. értékben) 15 darabot ajándékozott és osztott ki a ref növendékeknek, — tankönyvekül szolgáló jutalmúl — miért fogadja magam és egyházam részéről nyilvánitott hálás köszönetünket. Sepsi-Fotos-Martonos. 1901. jun 5. *Jakab József* s. k. ev ref. lelkész.

Hivatalos rész.

3034—1901. KÖRLEVÉL,

Valamennyi ev. ref. iskolaszék tiszteletes lelkész elnökének.

Kolozsvármegye közigazgatási bizottságának átirata folytán, ismételten is figyelmeztetjük a tiszteletes iskolaszékeket, hogy elemi iskoláinkban a beiratások folyó évi szeptember hó 15-ig mulhatatlanúl megejtendők s a beiratkozottak névszerinti kimutatása az ottani községi előljáróságnak *szeptember 15-én* két példányban átadandó, hogy a be nem iratkozott tankötelesek ellen, a további lépéseket a polgári hatóságok megtehessék.

Kolozsvártt, 1901 julius hó 17-én.

Dr. Bartók György, elnök. *Parádi Kálmán,* tanügyi-előadó.

1112—1901. PÁLYÁZAT.

Az erd. ev. ref. egyh. kerületben a kolozs-kalotai egyh. megyébe kebelezett *körösfői papi* állomásra pályázat nyittatik.

Javadalom: Jó és kényelmes lakás, gazdasági épületekkel. Az egyháztól 1192 kor. 90 fill. fizetés, melyből 1154 kor. 80 fill. részint a hívektől fizetendő készpénz, részint dézma kárpótlási járandóság, a többi a kan. portio értéke. Ehez járul 1200 kor. kiegészítésig 41 kor. 17 fill. kongrua.

Pályázati határidő 1901. aug. 16. Folyamodványok Nt. Deési Gyula esperes aához küldendők Gyaluba.

Kolozsvártt, 1901. julius hó 22-én

Dr Bartók György, erdélyi ev. ref. püspök.

1115—1901. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerület kötelékébe tartozó *deési* püspöki vizsgálat alatt álló egyházközség egyik *tanítói* állomására pályázat nyittatik.

Javadalma évi 1000 (Egyezer) korona, havi előleges részletekben; évi 300 (Háromszáz) korona szállásdij, évnegyedes előleges részletekben, esetleg természetben lakás; és a törvény szabta ötödéves korpótlék.

Kötelességei a) egy osztálynak minden törvényszabta tantárgy tanítása, az iskolaszék beosztása szerint; b) a két felsőbb osztályban egy, vagy két müvészeti tárgy tanítása, az iskolaszék útasítása szerint.

Oklevéllel és szolgálati bizonyitványnyal kellően fölszerelt pályázati kérések alólirt püspöki hivatalhoz f. é. Augusztus hó 15-éig Kolozsvárra küldendők.

Kolozsvártt, 1901. Julius hó 22-én.

Dr. Bartók György, püspök.

PÁLYÁZATI HIRDETMÉNY.

Az államilag segélyezett s 8 osztályúvá fejlesztendő békési ev. ref főgymnasiumhoz pályázat hirdettetik

1) egy latin-görög;

2) egy latin-magyar tanszékre, mely tanszékek javadalma 2400 kor. törzsfizetés, 400 kor. lakáspénz; továbbá

3) egy mathematika-fizikai helyettes tanszékre, melynek javadalmazása 1800 korona.

A latin-görög és mathematika-fizikai tanszékek betöltése a vallás és közokt. ministerium hatáskörébe tartozik, a kérvények tehát ahoz czimzendők.

Pályázhatnak ev. ref. vallásu tanárok és tanárjelöltek. Az 1) és 2) sz. tanszékekre okleveles pályázók hiányában helyettes tanárok fognak alkalmaztatni 1800 kor. fizetéssel. Az egyház fenntartja magának a jogot, hogy okleveles pályázókat is, rendes tanári fizetéssel ugyan, de egyelőre ideiglenes minőségben alkalmazhasson, illetve terjeszthessen fel kinevezésre.

Az alkalmazott tanárok mindaddig, mig az intézet teljesen el nem lesz látva tanerőkkel, heti 20—22 órán kötelesek tanítani.

Pályázati kérvények az életkort, vallást, végzett tanulmányaikat, eddigi szolgálataikat, védkötelezettségüket, egészségi állapotukat igazoló okmányokkal ellátva augusztus hó 1-ső napjáig a *gymnasium igazgatóságához* küldendők.

Megjegyeztetik, hogy annak idején az állammal kötött szerződés értelmében 2600, 2800, 3200 és 3600 koronás tanári törzsfizetések is fognak rendszeresíttetni.

Békés, 1901. julius 11. *Szegedi Károly,* az egyháztanács elnöke.

NYOMATOTT GOMBOS FERENCZ KÖNYVNYOMDÁJÁBAN, KOLOZSVÁRT.

IV. Évfolyam. 31. szám. Kolozsvárt, 1901. Augusztus 1.

ERDÉLYI
PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, theol. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 2. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre..... 12 kor.
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Politika és protestántismus.

IV.

Ily roppant tekintélyt és hatalmat követelő és gyakorló hatalmassággal a protestantizmus sem vallás-erkölcsi, sem politikai, sem egyház-társadalmi,sem semminemü szolidaritásban nincs, azt meg tudja különböztetni a katholikus vallástól A míg ez iránt nagy tisztelettel és elismeréssel viseltetik; a klerikálizmus, mint a társadalmi és állami életre nehezedö abszolutizmussal, éles ellentétben érzi magát. Nagy elégtételül szolgál, hogy a mívelt és felvilágosodott katholikusok protestáns elveket vallanak és követnek, a pápista egyházhoz csak külső kötelékek csatolják. Az is kétségtelen, hogy a klerikálizmus a föld kerekségén csak egyetlen ellenséget ismer — és ez a protestantizmus; értjük a »non possumus« és a »tolerari posse« politikai jelentőségét; látjuk a veszélyt, melylyel fenyeget. Miért tagadjuk, harczban állunk vele; oly ellenség ez, mely a hol kissebbségben tudja magát, türelmet követel, a hol erejét érzi, türelmetlen, inkvizicziót folytat, vérpadokat állit fel. A 20-ik század erre nincs előkészítve.

De a protestantizmus ellentétben áll a szocziálizmussal is, mert ez végeredményben oda vezet, hogy az ember egyénisége oly formán semmisül meg a társadalomban, oly része legyen ennek, mint a Duna és a többi folyók a nagy tengereknek; a nagy víztömeget szaporítják, hozzá járulnak a föld alakulásához, részt vesznek az éghajlati mérséklet szabályozásában gőzök alakjában teszik meg körforgásukat, emelik a hajókat: de mint hazai folyók megszünnek létezni. A szocziálizmus úgy, mint a klerikálizmus diadala egy jelentőségü az egyedi, faji és nemzeti jelleg megsemmisülésével, egy lehetetlenségnek, a „világpolgárság“ erőszakolásával. Az emberi mivolt legnemesebb, leglényegesebb sajátosságai sem a klerikálizmus, sem a szocziálizmus keretében kielégítést nem találnak. E két hatalmasságnak a protestantizmus elleni szövetsége is félreismerhetetlen. Az ultramontanizmus a külső tekintélyt el nem ismerő protestantizmussal szemben ezt a dilemmát állitotta fel vagy van egyházatok, vagy nincs. Ha van, akkor ti is a külső tekintély által léteztek, mert a ti egyházatok is konfessiójával, autonomiájával, szervezetével tekintély; már létjogosultságotok követelésével elismeritek a külső tekintélyt, a mit ha megtagadnátok, azzal tagadnátok egyházatok létezését is. Ha nem ismeritek el a tekintélyt, akkor nincs protestans egyház, mert a mit ti eszményi egyháznak neveztek, az csak a ti képzelődésetekben létezik, ha csakugyan létezhetik. A szocziálisták, kik a keresztyén társadalommal, a meglevő renddel nincsenek megelégedve, kik radikális reformokra törekednek: programmjukban felszínen tartják az egyházi intézmények eltörlését, az egyéni sajátosság megsemmisítését és külső egyenlőség meghonosítását: készséggel fogadják az ultramontanizmus támogatását, a protestans individualizmus. szubjektivizmus, a keresztyén társadalom által helyesnek ítélt és elfogadott alakulására irányult törekvéseivel szemben. A protestantizmusnak legtermészetesebb szövetségese lehetne a liberálizmus, ha a külső tekintély, a politikai érdek által nem lenne inficziálva. A liberálizmus hatalma és tekintélye a választó polgárok numerikus egyetemén alapszik; a protestantizmus az egyháztagok subjektiv szellemi, értelmi, vallás-erkölcsi tartalmából táplálkozik s így befolyást gyakorol, átalakító hatással van a liberalizmusra.

Jelenben a helyzet szignaturája ez: a klerikálizmus a tekintély erejével kapkodik a hatalom után, a szocziálizmus a meglevő társadalmi rend eltörlésével radikális átalakításokra törekszik, a protestantizmus az evangyeliumhoz és Krisztushoz akarja visszavezetni az egyéneket, mert az a meggyőződése, hogy ez a legbiztosabb módja a társadalom újjá alakulásának. Ebben a protestans követelésben ki van fejezva egyfelől az, hogy az evangyélium és keresztyénség nem egy és ugyanaz; másfelől az, hogy a keresztyénség sem katholiczizmus,

sem protestantizmus, hanem valami olyan, mely mindkettőből foglal magában evangyeliumi elemet. A klerikálizmus ezt az állítást nem fogadja el, mert szerinte a keresztyénség és katholikus egyház egyet jelentenek. A protestantizmus az evangyeliumban Jézusnak ezen szavait találja „az én országom nem e világból való;“ a katholiczizmus világi hatalmat állított fel; Krisztus azt kivánja, hogy az ő szolgái ne uralkodjanak, hanem másoknak szolgáljanak: a klerikálizmus kormányozza a világot; Jézus megszabaditotta tanítványait a törvény és a politika békóiból és az embert az Istennel közközvetlen viszonyba hozta· a katholiczizmus földi intézményekből, zárdákból engedte meg az Istenhez való járulást. A reformáczió a zárdákat eltörölte, mert evangyelium ellenesnek itélte, a böjtölést, a test sanyargatását, a lelki megtisztulás különböző nemeit, az oszlopszentek érzéketlenségét, a flagellansok véres testét. Jól tette, hogy eltörölte: de mikor azzal a követeléssel lép fel, hogy vissza kell térni az evangyeliumhoz, hogy Krisztust és az ő keresztjét vegyük fel, mikor belmissiot rendez, vallás-erkölcsi egyleteket alapít, az egyháztársadalmi életet szervezi, diakonissákat állít be, Istenbe vetett bizalmat, alázatosságot, bünbánatot, megtérést, váltság utáni szomjuságot követel: akkor érvényre emeli egyfelöl azt az elvet, hogy szüksége van oly egyénekre, kik kizárólag az ő szolgálatában élnek, a világgal és ennek kivánságaival szakítanak, életüket embertársaik szolgálatára szentelik: de másfelöl elismeri azt is, hogy evangyeliumi kovászt örökölt a katholicizmustól, melyet ez a szentek, a martirok, a szerzetesek élete által örzött meg, mint a kik állhatatosak voltak a hitben, feláldozók a szeretetben és kötelességteljesítésben. De ennek beismerése koránt sem a klerikalizmushoz való közeledés, vagy a látható egyház jogosultságának tagadása hanem egy evangyeliumi elemnek felvétele, melyet csak később ismert fel a maga teljességében.

Ezek után világos, hogy a protestantismus feladata az is, hogy a kormányzókat, az egyház főbbjeit, vezetőit, a társadalom minden tagját, gazdagokat és szegényeket, tudósokat és tudatlanokat, hatalmasokat és koldusokat, urakat és szolgákat arra a tudatra vezessen, hogy mindenekelött ismerjék meg az emberi mivoltnak — az evangyeliumi embernek magas méltóságát, tiszteljék magukban és embertársaikban a jellem tisztaságát, a nemes akarat erejét, a kötelesség teljesítését, értsék meg azt a személyt, kinek minden szava egyszersmind tett is volt és a ki az evangyeliumban szemök elött áll, hit által szivökben él, értsék meg, hogy a vallás nem puszta szó, nem gyermekjáték, hanem komoly valóság s azt nagy küzdelem, önmegtagadás, szorongattatás és gyötrelmek által lehet megszerezni. A politikusok ezen protestans elvek szem elött tartásával nyernek tiszteletben, bizalomban, tekintélyben — a mi nem megvetendő nyereség. Politika és keresztyén valláserkölcsiség egymást egészitik ki.

Ha ezt a törekvését a politika nem méltányolja, az elé legyözhetetlen akadályokat gördít: akkor a kongrua minket papokat fundamentaliter meghurczol fülünknél fogva és mi vagy megyünk akaratunk ellenére is utána, vagy fül nélkül maradunk. Ezen esetben legokosabb papi politika lesz a hallgatás — hallgatni, mint a süket-némák; megirni a kongrua nyugtákat és nyájas pofát vágni a dolgok menetéhez. A kiknek tervök van, értenek is hozzá, irhatnak, mondhatnak hizelgő dicshimnuszokat a hatalmasok magasztalására, a kik pedig csak káromkodni tudnak, azt is megtehetik, ha ez által nyomasztó fájdalmaktól, gyötrő aggodalmaiktól szabadulnak. Ezek nem evangyeliumi elemek ugyan: de a keresztyénségben kényelmesen helyet lehet számukra szorítani.

(Vége.) ***Horváth István.***

A protestáns pap személyének és müködésének jelentőségéről

Vajda Ferencz felolvasása az erdélyi ev. ref. egyházkerület Egyházi Értekezletének Székely-Udvarhelyt 1901. máj. 31-én tartott közgyülésén.

(Folytatás.)

2. Minthogy az ember vallásos élete nem csupán a templomban, az ísteni tiszteletben nyilvánul, hanem a vallás savának az egész életet át kell hassa, meg kell szentelje: önként következik, hogy a templomi igehirdetés, nem meriti ki a protestáns pap müködésének egész tartalmát. A templom mellett fenmarad még a ***család***, az ***iskola***, a ***társadalom*** és az ***állami*** élet, a maga intézményeivel. Az itt kinálkozó munkát nevezzük belmissiónak, evangelizátiónak: az mellékes; a fő az, hogy ez a munkásság elengedhetetlen követelménye a prot. papi hivatalnak. A vallás tapasztalati életjelenség levén, annak fejlődését csak személyes érintkezés és tapasztalat által kisérhetjük figyelemmel. Ha a lelkész minden egyes hallgatójának életét aprólékosan ismeri: igen könnyen ellesheti, megismerheti vallásos érzületét, életfelfogását is. És ebben már tényleg megvalósulva látnók a *Váró*-féle határozati javaslat III. pontját, nemcsak egyes, előkelőbb szülőknél, hanem minden egyes hivünknél.

Hogy a lelkész belmissiói munkássága mit öleljen magába, ezt bajos volna pontokba foglalni, mert ez — ugy szólva — minden gyülekezetben más meg más, éppen a fentiek miatt. Erről nem is szólunk, mert a Molnár A.-féle javaslatok kapcsán, lesz alkalma az Értekezletnek bővebben foglalkozni vele. Általánosságban csupán annyit mondunk, hogy a vezérlő elv nem lehet más, mint az Isten országa eszméjének megvalósítása, az egyház minden egyes tagjának életében. Ez pedig ***kizár minden olyan munkát, mely nem az egyház kebeléből indul ki s áldása nem oda száll vissza.*** Gyakorlati oldala két irányban kell, hogy igénybe vegye a lelkész belmissiói munkáját: egyik a ***hitvédelem***; másik a ***hiterősítés***. Amaz a külső, eza belső ellenség lefegyverezésére irányul. Megkezdése halogatást nem tür, mert periculum extra et intra muros est.

A papi hivatal és lelkészi munkásság mellett, egyházszervezetünk keretében, igen szépen érvényesülhet és kell is, hogy érvényesüljön, az egyetemes papság életmunkássága, nem csupán az egyéni, belső hitszabadságban, és annak evang. irányú fejlesztésében, hanem az egyházépités nagy munkájában is!

3. Azonban, még, az egyetemes papság életre keltése, és aktiv müködésének megkezdése mellett is, a lelkésznek *segítő társakra* van szüksége. Már az apostoli korban ott látjuk, a pásztorok mellett a *tanítókat*. Kálvin azt mondja, hogy ezek nélkül az anyaszentegyház nem állhat fenn. De, ott látjuk, a presbiterek mellett a *diakonusokat* és *diakonissákat* is, kik mindanyian az egyház építésben valának foglalatosak. Kérdjük: mi az appstoli korban megvolt, s minek szükségét a reformátorok is hangsúlyozták: mi abból, mit valósítottunk meg? A viszonyok egy kissé különös helyzetet teremtettek számunkra. Iskoláink, az egész vonalon, viszonyba kerültek az állammal. Az ok és a helyzet ismeretes. Az eredmény az, hogy népiskoláink nagy részének államosításával *elveszitettük segitő társainkat, a tanitókat.* Diákonusaink és a diakonissáink pedig nem is voltak.

Vajjon érezzük-e ezeknek hiányát? Gondolkoztunk-e arról, hogy igen sok egyházunk áll üresen és hiveink semmi lelki gondozásban nem részesülnek, pedig sok esetben, reform. tanító müködik az ottani iskolában? És azt észrevettük-e, hogy állami és megyei kórházainkat, elözönlötték a külföldről behozott, apáczáknak czimzett, de közönséges német leányok, s most ezek csábitgatják hiveinket halálos ágyukon? kétségtelen, hogy mindezek, diákonusok, diakonissák, tanítók kiváló szolgálatot teljesíthetnének, a lelkész mellett, az egyházi életben.

Kálvin a pap és tanító közötti különbség meghatározásában, a következőket mondja: a tanitók a penitencziai fenyitékben, a szakramentumok kiszolgáltatásában, feddésekben, intésekben nem előljárók, hanem csak *az irásnak kimagyarázásaban, hogy az igaz és egészséges tudomány a hivők között megtartassék.* Ezen korlátok között, tanítóképző intézeteinkben, sőt az állami intézetekben is, gondot kellene forditanunk arra, hogy református növendékeink bizonyos foku *liturgiáhs képesítést* nyerjenek, hogy igy, akár a felekezet, akár az állam szolgálatába kerüljenek, szükség esetén, a lelkésznek segédkezet nyújtsanak, s mindenek fölött érezzék egyházunkhoz tartozásuknak szükségét. Nálunk a *lévitaság* amugy is régi keletü intézmény. Ennek fejlesztése forog most szóban csupán. Egyelőre pedig, a *diákonissa* intézményt, feltétlenül életre kell hivnunk, ha másként nem lehet, Kolozsvárt a bábaképző intézettel kapcsolatosan.

4. Igen sok felekezeti iskolánk megszüntével, a lelkész kötelessége nem szünt meg az iskolával szemben, sőt az eddigi rendszertelen munkának, *rendszeres munkává kell átváltoznia, a vallástanitásban.* Az iskolák az egyház veteményes kertjei voltak mindig. Kétszeres mértékben kell, hogy azok legyenek ezután, csak igy ellensúlyozhatják a világi tudomány olykor vallás-ellenes irányzatát, igy rakhatjuk le az erkölcsi élet erős fundamentumát, s igy nyerhetünk az ifjúságban egyházunknak hiterős, áldozatkész tagokat. Ezt pedig csak ugy érhetjük el, ha egyfelől *az állami és másfelekezetü intézetekben érvényt szerzünk jogainknak, a vallás tanìtáshoz*; másfelől, ha *élünk e joggal és teljesitjük kötelességeinket* minden irányban. A siker érdekében azonban okvetlen szükséges, hogy vallástanitási tantervünk, az egész vonalon revideáltassék, s annak megfelelően *jó kézi* könyvek álljanak rendelkezésünkre. A Váró-féle javaslat II. pontját, mely a theologiák mellett, a hitoktatásra gyakorló iskolák felállítását tervezi ezen szempontból örömmel üdvözlöm. A lehetőség is meg van erre, ha kolozsvári egyházunk népiskoláit nem államosítja. De, már a IV. pontban, mely a vallástanitást más tárgyak tartalmához és tanmenetéhez kivánja alkalmazni, nem látom benne — lehet, hogy subintelligitur — az elemi népiskolák, polgári fiu- és leány iskolák, képezdék tanterv revisióját: éppen azért, ezen irányban is a lépések megteendők.

5. A protestántismus alapnézete a vallásról az, hogy a vallás nem tan, nem dogma, hanem élet Isten, ben, Isten által. Jézus a mit tanított, azt át is éltemeg is valósította. Nála az evangelium élet volt; és az élet evangelium. Követőitől is ezt kivánta. A pap, mint Isten igéjének szolgája, úgy viheti át sikerrel a keresztyén elvet az életbe: ha azt nemcsak hirdeti, hanem ő maga is átéli. Nem azt mondjuk ezzel, mint a kath. egyház, hogy a keresztyén tökéletesség csak a papságban nyerhet megvalósulást, s itt is különösen a szerzetesi életben, míg a polgári társaság tökéletlen alsóbb formája a ker. életnek: hanem az egyetemes papság gondolatából kiindulva, állítjuk, hogy minden ker. ember által elérhető, megvalósítható. Minden embernek szól az apostól intése: ***az az indulat legyen bennetek, mely volt a Jézus Krisztusban*** (Fil. II. 5)

Annyi azonban tagadhatatlan, hogy az egyetemes papság megvalósulása, s az istenországának e földön testet öltése: első sorban a pap *magán* és *nyilvános* életétől függ. Azért soha sem szabad felednünk, hogy e követségben, a Krisztus képében járunk. Kálvin azt mondja, hogy a *pásztorok nemcsak tudománynyal, hanem életőknek jó példájával is tanitsák a népet, ugy járjanak azok előtt, mint jó pásztorok a juhok előtt* (II. 8. 46).

6. Ha a protestáns pap életmüködésének nem lehet más czélja, mint az Istenországának megépítése: akkor ennek nemcsak vallásos, hanem *erkölcsi tartalmát* is át kell vinni az életbe, mert a kettő egymástól elválaszthatatlan. Ha a vallásos tartalom a hitben: ugy az erkölcsi tartalom a *szeretetben* nyilvánulna. A hitszabadság mellett az erkölcsi szabadságnak is érvényt kell szereznünk. Erkölcsi szempontból a pap nem szabhat mértéket, normát, mely szerint cselekedni kell. És a cselekedeteit senkinek nem kérheti számon; s ha az a normával nem egyezik: nem szabhat ki búcsut, mint ez a katholiczismusban van. Ebből következik, hogy a protestántismus erkölcsi szabadsága kizárja egyfelől a *gyónást*, másfelől az *egyházi fenyitéket.*

Mégis, egy véghetetlen hatalom, egy nagy fegyelmi rendszabály van a prot. pap kezében, s ez a *szeretet* ereje és hatalma, melylyel inthetünk, dorgálhatunk, de épithetünk is. Ezen az alapon az egyházfegyelmi rendszabályok nagyon szük körre szorulnak, de lényegükben annál jobban kiterjednek, ha az egyházfegyelem *egyház rendtartássá*, és az egyházi átok, *szeretetté* változik át.

7. Szólanunk kell még röviden a pap *társadalmi* és *politikai életmüködéséről.* Két legkényesebb terénum, hol a pap életmüködését sokszor olcsó dicsőség súgározza körül; legtöbbször pedig töviskoszorut nyer. Az ügy értéke mindkét esetben csökken. Ez onnan van, mert ilyen esetekben, többnyire *nem az eszme*, melynek szolgálatában állunk, hanem a *személyiség* tolatik előtérbe. Már pedig nem magunkat prédikáljuk, hanem a Kristust. Forditsuk meg tehát a dolgot: társadalmi, politikai szerepléseinkben igyekezzünk érvényt szerezni az evangeliumi igazságoknak, hogy annak ereje életre keljen, megszenteljen minden közhasznú intézményt, személyiségünket pedig hagyjuk háttérbe. Amugy is, mikor egy-egy kérdésben az igazság győzedelmeskedik: annak dicsfénye besúgározza a harczost is, s homlokára az elismerés koszorúját rakja.

Hibának tartjuk, ha a lelkész a köztérről egészen visszavonúl. El kell foglalnunk minden lehető positiót, különben más foglalja el, s más irányzat győzedelmeskedik. A társadalom gazdag ilyen intézményekben; csak egy párt említek fel. Községi képviselő testületekben, vármegyén, szövetkezetekben (a megváltozott viszonyok után)*) s más közhasznu egyesületekben, a protestáns pap nemcsak helyet foglalhat, hanem helyet kell foglalnia. A mi vallásos nézetünk nem különböztet meg

*) Ez a kijelentés, a hitelszövetkezetekkel szemben, ezt megelőzőleg elfoglalt álláspontunk igazolására vonatkozik csupán. V. F.

e dolgok között szent dolgokat és profánokat, hanem mindent bele illeszt az isteni világrendbe, így tehát mindent a szentség jellegével ruház fel, isteni bélyeget nyom rá.

Ezen felfogás mellett a vallás nem állhat ellentétben a tudománynyal, s különösen a természeti tudományokkal, sőt gondolat szabadságunk útat nyit a szabad vizsgálódásnak; nem szaggathatja részekre a társadalmat, hanem a szeretet parancsánál fogva, mit szüntelen hirdetünk: egyesít minden embert; nem folytat harczot az állami élettel, hanem hitszabadságunk, lelkiismeretbeli függetlenségünk: biztosítása az állam szabadságának, s abban az erkölcsi élet tisztaságának. De, midőn a politikai élet szinpadán a protestáns papnak helyet kérünk: czélunk nem az, hogy az egyházba politikát csempészszünk be. Annál kevésbé az, hogy politikai pártot szervezzünk; mert, mint püspökünk mondja: „politikai pártokhoz nem szegődünk, bármiként alakuljanak azok. A protestantismus lényegénél fogva, fölötte áll a pártoknak, azok szolgálatába nem sülyedhet." (Év könyv 1900. 14. l.) Igaz, van rá eset, hogy egyesek — egyháziak és világiak — az egyház magas hangú érdekeit alárendelik a politikai érdekeknek, de itt is éppen az egyéni szabadság érvényesül, mely előtt feltétlenül meghajlunk, még akkor is, ha időileg az igazság diadalát megakadályozta is. Ilyen esetnek jelezhetnők az egyetemes konvent eljárását az „erdélyi püspöki" czim kérdésében, hol a politikai érdekek felül kerekedését aligha el lehet palástolni. Szeretjük azonban hinni, hogy az ily esetek csak múló szimptomák, s jőni fog az idő, mikor az ejtett csorbát ki fogjuk köszörülni. Ez az idő akkor lesz: mikor a politikai életet egészen át hatja a krisztusi szabadság, a krisztusi szeretet, mely mindenkinek egyforma mértékkel mér.

(Folytatjuk.)

Szükséges-e ev. ref. énekvezér-orgonista

külön intézet szervezése vagy felállitása? s ki lehet ev. ref. énekvezér-orgonista?

E kettős irányú kérdést vetem fel, mint olyan lelkész, kinek anyaegyházközségében az énekvezér orgonistai fizetés 150 korona körül ingadozik s hol ezen állomás jelenleg üresség ben van, s kérem az arra hivatottakat felelni, illetőleg megvitatni prot. lapjainkban hogy: szükséges-e csupán csak evang. reform. énekvezér orgonisták nevelése, képeztetése czéljából valamelyik evang. reform főtanodánknál arra egy külön tanfolyamot nyitni s hány osztály végzése, kitanulása kivántatnék meg, hogy valaki az énekvezér orgonista képző intézetbe felvehető legyen? Mert ma erdélyi ev. ref. egyházkerületünknek van ugyan jó hirnévnek örvendő kántortanító képző intézete, de nincs a mi jelenlegi, a régitől nagyon külömböző viszonyaink között elodázhatatlanul szüksé.ges:.... igen is nincs énekvezér-orgonista képző intézetünk, pedig nagyon sok egyházközségeink vannak, hol a tanítók az énekvezér orgonista teendőket nem végzik s e miatt a kántortanítói állomásból két külön állomás lett u. m. tisztán csak tanítói s tisztán csak énekvezér orgonistai állomás, a mi nem igen volt a régebbi időkben nálunk ev. reformátusoknál.

Ha tehát gondoskodik egyházkerületünk a kántor-tanítók képzéséről, gondoskodni kellene a változot viszonyok és körülmények folytán az énekvezér-orgonisták képzéséről is, kik mindenütt kellene, hogy végezzék az állami és községi tanítók az énekvezér orgonista teendőket. Ez pedig sok helyt kivihetetlen mert: ha egy kis polgári községben, két prot. felekezet van, ha tudja is az állami vagy községi tanító az orgonista-énekvezéri teendőket végezni s e mellett még az is kérdésbe jő: vajjon magára vállalja-e?.... Csak is azon felekezetnél végezheti rendesen az énekvezér orgonistai teendőket, hová ő maga is tartozik s egy ily nyomoru kis egyházközségben honnan veszi a más hitfelekezet az istenitisztelethez oly igen is nélkülözhetetlenül megkivántató énekvezér orgonistát, vagy ha orgona nincs a templomban, az énekvezetőt, mely pályára nálunk külön nevelő intézet nincs?! vagy elé ránt alkalom adtán egy nyugalmazott kántortanítót vagy elfogad egy kiszolgált csendőrt, vagy pénzügyőrt, vagy mesterségére ráunt csizmadiát, vagy nélkülöz a reménytelenség aggodalmaival; mert nálunk nincs külön énekvezér-orgonistai intézet s fiatalságunkba sincs meg az orgonázni tanulási vágy . de másfelől ha meg van is, ki hol tanítaná meg azt, a ki csak énekvezér orgonista akarna lenni.. Bizonyára senki.... vagy nagyon ritkán akad egy buzgó lelkes volt tanító s jelenleg énekvezér-orgonista, ki egy orgonázni s kóta szerint énekelni megtanulni vágyó falusi fiatal embert most közelebbről felvállalt, hogy megtanitsa orgonázni, mely tudománnyal azután énekvezér-orgonista lehessen egy pár állami iskolai osztály kitanulása után; mert nálunk még ez idő szerint nincs meghatározott törvénye, hogy ki lehessen csakis énekvezér vagy énekvezér orgonista... Meg van tehát nálunk a nagy hiány: prot. egyszerü ísteniti-zteletünk nélkülözhetetlen előkészítője a szakszerü orgonázás s az azzal kapcsolatos éneklésben!.. A szegény nyomoru egyházközségeinknek nincs honnan csakis énekvezér orgonistát várjanak vigyenek; mert arra a 150 korona vagy esetleg 300 sőt 400 korona körül ingadózó csekély énekvezér orgonista fizetésre s meglévő kántortanító intézetünkből bizonyára senki se dobja oda magát éhezni, s fagyoskodni, inkább bé állana urasági kocsisnak vagy vasuti bakternek.

És ime ily körülmények között nyomorognak szegény egyházközségeink, ha van is templomaikban orgona, csak is a szivet és lelket mozgásba nem hozó, áhitatosságra nem gerjesztő, fület s minden nemesebb érzést sértő, a vallásos érzületet hidegen hagyó rosz éneklés mellett; mert utoljára is a papból sem telhetik ki minden, mivel nevelték: pap-énekvezér-orgonistának, hanem csak papnak s a régebbi időben még egy egyházi énekóra se vala beosztva a theologiai tantárgyak közé, annál kevésbé az orgonázni tanulás. Pedig igen jó lenne, ha a pap nemcsak énekelni, hanem orgonázni is tudna, így legalább útmutatója lehetne énekvezérének s híveinek az isteni tisztelet e két irányában is...

Újból is kérem tehát az arra hivatottakat egyházkerületeinkre ezen igen nagy horderejű sürgős kétirányú kérdést elodázhatatlan megbeszélés tárgyává tenni s gondoskodni egy külön énekvezér orgonista intézet haladéktalan felállításáról, hová csak is ezen pályára készülő ifjak az egyházkerületek által megalapított nehány osztály sikeres kitanulása után bevehetők lennének s így előre bárcsak annyira képzett énekvezér orgonistáink lennének: kik a szerény falusi igényeket kielégíthetnék; mert akárki csak nem vehető fel énekvezér orgonistának, minden egyéb tudás, tanulás nélkül, ha tud is énekelni s orgonázni, nem, mert sok nyomorú egyházközségünk van olyan, melynek filiája is van s mikor ide megyen a pap, helyette is kell szolgálatot tenni. Hogyan bocsáttathatik fel tehát egy semmi fensőbb ismerettel, képzettséggel nem biró énekvezér, vagy énekvezér-orgonista a szószékbe, hová a pap 16 évi szorgalmatos tanulás és szigoru papi szigorlat letétele után nyilvánittatott kellő ismerettel birónak.

Egy törvénybiró helyett az irnok nem mond ítéletet, pedig előtte is ott van a törvény könyv s könnyen kimondhatná, hisz már a tollba mondottak után előre tudja, milyen ítéletet fog a törvénybiró mondani.

Legyen tehát mértéke, határa annak is, ki lehet énekvezér, vagy énekvezér orgonista azokon kivül, kik

a kántortanító orgonista képző intézetben nem tanultak, aminthogy van határa annak is, ki lehet tanító vagy pap....

(Folytatása következik.)

Térjünk napirendre!

Hogy milyen a vérbeli zenész? nemcsak szépen leírja Seprődi ur e lapok 8-ik számában, hanem a mint szól, — „szükségesek-e az interludiumok“ czimü czikkre adott válaszában — akként cselekszik.

Nagy elhivatottságot érez magában, egyebeket pedig kicsinyelve tanít s hogy a hatás teljes legyen: eredeti czímzések segélyével igyekszik meggyőző lenni. Módszere tehát a legszerencsétlenebb, mert másokat megvető, kicsinylő modorával, még a komoly igyekvőket, s az ének-ügy iránt igaz szeretettel érdeklődőket is visszarettenti a tanulástól. Hasonló szerencsétlensége, hogy — mint a fenforgó ügyben megbizonyította — túl eszményi s e miatt megvalósíthatatlan ideákat hirdet.

Például midőn e lap 15 és 16 számaiban elmondja, miként kellene énekes könyvünket átdolgozni, a szó-költészet és zenei művészet összeforradását abban teljessé tenni, hogy dallam és verssorok egymással ellenkezésbe ne jőjjenek, de sőt kül- és beltartalom egymásnak minden tekintetben megfeleljenek: oly felségesen szép eszméket hirdet, a melyekkel bennünket elragad, elbűvöl! De mily rettenetes csalódás, midőn fönt szárnyaló lelkesedésünknek ama kijelentésével: „Ez ma ezer és egy okból nem lehetséges“ — irgalmatlanul szárnyát szegi. Bizony úgy van, mindez nem lehetséges, annyira nem lehetséges, hogy az egész világ zenei irodalmában is aligha találhatunk ily *minden tekintetben — s nem csupán megközelitőleg* — tökéletes műdarabot. Olyat akarjunk tehát s csak oly munkához fogjunk, a mi emberi véges tehetségeinket felül nem múlva, bennünket meg nem szégyenít.

Közelebbről a mi az interludiumok kérdését illeti, mily derék s mindnyájunkat hálára kötelező dolgot mívelt volna Seprődi úr, ha szakítva a vérbeli zenészek jellemvonásával, bennünket nem legyőzni, hanem meggyőzni kivánt volna szives indulattal; ott kezdve, tanításunkat a mit történeti visszapillantás néven ismerünk. Vagyis föltárva, hogy ezen kérdés fölött rég idők óta megkezdődve s időnként felújúlva egyre tart a komoly küzdelem és pedig nem az epigónok, hanem a legelső sorban hivatottak nagy küzdelme. S mi az eredmény? az, hogy interludiumok külföldön is, nálunk is széltére használtatnak, a nélkül, hogy ellene a jó ízlés nevében — ha csak visszaélés esete nem forog fenn — kifogást lehetne tenni. E nélkül mint maga Seprődi úr mondja: „*eléggé száraz az éneklés.*“ Igen, mert a sorok közt üresség van, ezt mindenki, tehát a zenében laikus is — érezi és ezt az űrt, ha orgona kiséret nincs a sorok utolsó szótagjának kínyújtásával igyekszik a gyülekezet betölteni és ez a kinyújtás (orgona nélküli interludium) aesthetikailag is indokolt, mert *nélküle az ének szakadozott* lenne.

Vagy zeneileg szólva: az egyes sorok, — mint maga Seprődi úr is mondja — zeneileg önálló tételek zárlattal, fermatával s itt következik a „*tehát*“: a melyet azonban czikkiró úr ott a hol kellene, elhallgat, t. i. mivel minden zárlatot új kezdetre kell vezetni, melyet zeneileg csak közbe-igtatott hangok (melodia) vagy közbeszúrt hangzatok (harmonia) eszközölhetnek, ennélfogva a *zene törvényei szerint az interludium teljesen indokolt.*

Ilyen logikus, őszinte jóakaratból származó s ekkor kétségkivül köszönettel vett tanítás helyett, Seprődi úr felűl az elvek paripájára s onnan felvont szemöldökkel „pereátot“ kiált az interludiumokra s azok barátaira, de csakhamar mást gondol s kijelenti, *hogy a ma divatos interludiumok helyett határozottan szükséges valami!* s meg is mondja, hogy micsoda. Ugyan édes Mester! hát ha bármit alkalmaz is akár „*egy egyházias kezelt rövid összekötő futamot*“, akár „*csupán egyetlen hangzatot*“ mi lészen az más mint *interludium!?* S ha a dolog igy áll: miért restelli kimondani egész őszinteséggel: *igenis szükségesek az interludiumok!*

Végül egy őszinte kérést: énekes könyvünk átdolgozása folyamatban van, imhol az egyik megérett gabona! odaadó, komoly és buzgó munkásságra hivogat és kötelez az, minden magukban hivatottságot érező férfiakat, óh mily jól esik hinnem, hogy Seprődi úr idejekorán elfogja mondani ott s annak vezérmunkásaihoz intézve mindazt, valamint e nagy mü létrehozatalánál helyesnek, kivánatosnak és szükségesnek itél. E nagy munkához képest az interludiumok kérdése — annyival inkább, mert az élet azt már megoldotta — valóban csekélység, kérésem tehát az: ilyen apró és mellékes dolgokkal ne forgácsolja el Seprődi úr idejét és erejét, nehogy a fontosabbtól elmaradjon s igy az interludiumok kérdése felett térjen, s térjünk napirendre.

É. S. K.

TÁRCZA

Két kép.

I.

A tavalyi pünkösd napján történt. A délutáni isteni tisztelet megtartását az ünnepi követre (legátus) bizván, egy régi jó lelkésztársam látogatására siettem. A Maros egyik mellékvölgyébe haladva, a délkeletről jövő kis patak egerfákkal és füvekkel szegélyzett árnyas partján vezetett útam. Sehol annyi fülemile-éneket, egyik jobban csattogott, mint a másik! A dombok tetején dús lombú tölgy-erdőcske, honnan a sárgarigó füttye hallszott, fenn az égen bárányfelhők, a lágy szellő virágillatot hajtott felém: mindezek együtt véve kellemesen bódító hatással voltak reám.... Észrevétlenül telt el az óriási útazás, s én benn voltam a szőlőkoszorúzta gyönyörű szép falú tisztára söpört utczáiban....

Mily kedves látvány! A falú közepén, síma téren, egészen szabadon áll a karcsú tornyú templom; szemben egyik oldalon a zöld zsalús papi lak, másik oldalon az iskola. Mindhárom épület beárnyékolva zöld galyakkal, alig látszanak a falak. A csinos zsúpfödeles házak közül is többnek kapuja zöld ággal díszítve. Az utczai kis padkákon csendesen beszélgetve űl a nép, várja a délesti harangozást; egy éltes rendű atyafit megszóliték, kérdém: miért e díszítés? tán valakit vár a község?.... Hát kérem szépen, válaszola az atyafi, minden pünkösd ünnepén igy szokott lenni, az ifjuság az egyház «Reketyés» nevű erdejéből kora hajnalban hoz mogyoró- és gyertyánfa-zöldágakat az afféle fákkal kárt nem tesz, a templom, papi és tanítói lak külső részeit beárnyékolják; több helyen állítanak fel zöld ágakat az oly házak elébe is, hol eladó leányok vannak. A templom belsejét a hajadon leányok diszítik fel a falu mellett elterülő rét legszebb virágjaiból.

De íme megkondúl a vecsernyére hívó harang s én sietek a papi lakba, hol barátomat és családját ép készülődve találom a templomba menni. A kölcsönös üdvözletek után, kisé levervén az út porát, magam is a templomba menőkhöz csatlakoztam. A nép Isten házát már szorongásig megtöltötte még a padok között is, úgy, hogy mi alig tudánk helyünkre jutni.

Megszólalt az orgona és a férfiak, nők és ifjakból álló gyülekezet oly szépen éneklé a «Jövel Szentlélek» pünkösti éneket, minőt nem hallottam falúsi

templomban; mindenki előtt énekes könyv és mindenki énekel, az éneklés nem érdes hangú kiabálás, hanem a virágos mezőben elhaló méh-zsongáshoz hasonlít, mely az emberi szivet a magasságba emeli. Ének végeztével az én t. barátom szószékre lépett és egyszerű, közvetlen és magasztos imájával mindnyájunk szivét magával ragadta.... Majd az Ap. csel. 2. r. 2—41. verseiből a pünkösti történetet olvasta fel és beszélt arról oly tanulságosan és meghatóan, mely méltán illett a pünkösti nagy történethez...

A Tiszteletes úr beszédét a kis templom nagy közönsége oly figyelemmel hallgatta, hogy engem egészen meglepett az a nagy odaadás, csüngés a szónok ajkain. De nem csak ez, hanem még egyéb is meglepett, az a szokatlan valami, mit másutt nem tapasztaltam. Míg az én egyházam templomában az öregek és ifjak vegyesen foglalnak helyet, addig itt az idősebbek elül, a középkorúak hátrább, az ifjak leghátrább ülnek kijelölt padjaikban. Lehet hogy városi egyházakban és oly kivételes ecclésiákban, hol kivált ságos egyének, kis pátronuskák vannak, kik minden kis adományt nagy lármával szeretnek tenni, vagy egy-házi (nem egyházi) kis-nemesek lakóznak, kik minden jogot követelnek, de semmi, vagy kevés kötelességet teljesítnek, minden: oly egyházakban szerfelett nehéz dolog a helyfoglalásban rendet csinálni, de oly falúhelyeken, hol egyforma minden ember, nagyon jól illik, ha az idősebbek az első padokban ülnek. Nohát szép dolog ez, mi más helyen is előfordulhat, de a mit még felhozok, azt ugyan soha sem hallottam."

„Ugyanis, pünköst első napja levén, a délelőtti isteni tisztelet alkalmával úrvacsora-osztás volt, minek megtörténte után a szent-edényeket elszállitották ugyan, de a teriték (a szép patyolat fehér abrosz) a délesti templomozás alkalmával is az úrasztalán marad, mint egy emlékeztetvén a délelőtt meg nem jelenteket, hogy ma úrvacsora-osztás volt. .. És ez így van minden kommunicátió napján.. . Mily egyszerű s mégis mily hatásosan figyelmeztető eljárás az egyház ama tagjaira nézve, kik röstek koronként az úri szentasztalhoz járulni. Vajjon hol porlik azon vaskalapu, hájas csizmás pap csontja, ki ezen szokást meghonosította?. "

Erdély bérczei között több helyütt vannak kálvinista papok, kik országos hirü szónokok lehetnének, ha szerénységük nem gátolná a szereplésben. Aki ismerte és hallotta a mi kedves B. S bátyánkat, bizonyára elismerte, hogy a kiváló szónokok egyike, de fellépni nem kivánt, csak nekünk prédikálta alkalmilag a megfeszített és feltámadott Krisztust! Egy alkalommal (1882. aug 28. a holtmarosi templomszentelés alkalmával) boldog emlékü N. P püspök, midőn végig hallgatta a mi kedves bátyánk templomszentelési beszédét, nagy örömmel üdvözölte őt....

Nohát ilyen forma szabásu ember az én névtelen barátom is. Falaján kivül alig ismerik, hivei azt mondják, hogy a világ legjobb embere és legkitünőbb szónoka, s ez neki teljesen elég.... Isteni tisztelet végeztével az ifjuság a templomban maradt, s t. barátom még félóráig beszéle nekik a pünkösti eseményről és annak világra kiható üdvü eredményéről, minek végeztével az énekvezér oktatta harmonikus énekre az ifjúságot.

Hát az ifjuság ünnepi időtöltésére semmit sem számit? kérdém a kijövetel után. A mai nap nem, volt a felelet. Itt nálunk a sátoros ünnepek első napján a a népet egészen a templom és a vallásos elmélkedések foglalják el. Ünnep első napján semmi zene, semmi mulatság. Minden háznál imakönyvet, bibliát vagy más, vallásos könyvet olvasnak....

Nap lemente után én is haza tértem eltelve örömmel, pünkösti lelkesedéssel a látottak és hallottak után; visszatérő útamban az esti fülemilék csattogása még szebb volt, mintha örömüket fejezték volna ki afelett, hogy az ők szép vidékét meglátogattam....

II.

Az idei pünköst vasárnap délutánján ismét meglátogatni igyekeztem már ismert barátomat. Az útazás most is szép, fölemelő, de a mit megérkezésem után tapasztaltam, megdöbbentett. A zöldgalyas díszítések most is meg voltak, a falu utczái tisztára söpörve, az én t. barátom most is szivesen fogadott, de ábrázatján valami szokatlan, addig soha sem észlelt levertség mutatkozott; kért, hogy pihenjek, míg a templomból kijön, mi hamar meglesz, mivel most sem biblia-magyarázat, sem az ifjak tanítása nem fog lenni, — azok megszűntek, elmaradtak tán örökre...

Csakugyan szokatlan rövid ideig tartott a délutáni isteni tisztelet, mint robotot ugyan lerótták, mi kedvetlenül hatott rám, és kérdeztem a változás okát. Erre barátom a következő szomorú történetet beszélte el.

«Az 1895 dik év tavaszán egy idegen úri ember jött, a falú népét összehívatta és ajánlotta a *hitelszövetkezet* felállítását. A népnek nem tetszett, de ismételt megkeresés és hosszas rábeszélés után beadta derekát, felállította a nép által úgynevezett „piculás" bankot. Első sorban az volt a kérdés, hogy a községben ki vezesse a szövetkezet ügyeit? Rám és a tanítóra gondoltak s kértek, hogy mi ketten vállaljuk el a vezetést. De mivel nem láttuk szükségét a banknak s mivel egyházi állásunkkal összeférhetetlennek hittük a felajánlott hivatalt: hajthatatlanok maradtunk, semmiképen el nem fogadtuk.

Volt itt a faluban egy, felsőbb iskolában is tanult, 50 év körül járó úri ember, a faluban levő egyetlen úri lakamott a község nyugati szélén, az ő tulajdona, abban lakott és hetven hold jól mivelt birtokából élt. Ez ember önként ajánlkozott, magára vállalta a községi pénzintézet vezetését, az elnöki tisztet, a pénztárnoki és könyvelői hivatalok mindenikét teljesíteni fogadkozott

A nép öröme nagy volt a felett, hogy jelzett úri embert megnyerhette; magam is megnyugvással voltam iránta; a dolog úgy ment, mint a karikacsapás! A bejelentett és pontosan fizetett üzletrészek után a szövetkezet tizenötezer forintig volt jogosult pénzt kérni a központból, mit három év alatt le is hozatott. De kérő még mindig találtatván, a vezető úr a közel városi takarékpénztárakhoz fordult, hogy segithessen azokon, kiknek pénz kellett. A kérőknek csak két nevet kellett a váltóra irni, harmadiknak szivesen irta oda saját becses nevét. Az intézet vezetője nagy népszerűségel birt a vidéken, mindenki iránt nyájas, alázatos, segítni kész, a társaságokban kedélyes, s e mellett mutatós ember lévén a pénzt mindenik tak.-pénztár szivesen adta, ha becses nevét a váltókon látta.

De milyen a kaján irigység. — Az érdemes, a mindenki által felkarolt derék ember jó hírét, szerencséjét némely emberek bántani merészkedtek. Azt kezdték sugdosni, hogy a szövetkezet ügye nem épen jól áll, a központi felülvizsgáló kifogásokat tett, de a vezető úr a hiányokat kipótolni igérte, s igy elsimult a dolog.... Mások azt rebesgették, hogy ingatlanait kéz alatt eladta s nincs semmije. A gyanúsítás azonban nem mert hangos lenni, mert féltek bántani az általánosan bálványozott férfiút.

De váratlan dolog történt a mult év végén, mint felhőtlen égből lecsapó villám: sújtott a hír, hogy, hogy.... a derék férfiú, mindnyájunk szemefénye.... pisztolylyal véget vetett életének! Még ekkor sem gondoltunk arra, mi nehány nap mulva kiderült. Az a hihetetlen dolog derült ki, hogy a község bízalmával rútul visszaélt azon férfi, kit magasra emelt a közvélemény! Ha valaki 100 forint kölcsönt akart felvenni, ő 2—3 s néha több száz forintról állíttatta ki a váltót, s az adós által nem tudott többletet maga kamatozta és törlesztette. Ily eljárással a falu és vidék kilenczven emberét csapta be, egyenként 100 forinttól 1200 forintig menő összegekkel! A szövetkezet pénzeit az

utóbbi pár év alatt szigorúan kezdte beszedni, de a központba semmit sem küldött, a halasztásért folyamodást küldvén fel, jégverés, állatbetegség, stb. hamis okokkal mentvén ki a mulasztást.... Ily módon a szövetkezet pénzeinek nagy részét elverte. A bírói vizsgálat alkalmával kitűnt, hogy a szövetkezetnek, egye seknek és takarékpénztáraknak együtt negyvenhétezer forint kárt okozott. Ebből fedezve semmi nincs!

Most a nép egy akarattal rám nézett, kért, ismét kért, végül követelte, hogy fölvegyem a szövetkezet ügyét, mert különben kiszámíthatatlan bukás sújtja a község tagjait. Kénytelen voltam engedni s most két úrnak szolgálok. A tavaszi és nyári munkás napokon nem tudunk semmit igazítni a szövetkezet dolgaiban, az üzletrészek heti befizetéseit, az esedékes kamatokat és tőketörlesztéseket csak az ünnepek és vasárnapok délutánján szedhetjük. Ugy tudom így van az más községekben is.... A harmincz három esztendeig folytatott vasárnapi ifjusági tanításnak vége szakadt, bibliamagyarázatot is csak ritkán és sebtiben tudok tartani, legtöbbször rövid imával végezhetjük az isteni tiszteletet, mert a bank-gyülésbe kell sietni.... A tanító sem végezheti az ifjuság énektanítását. Pár h előtt meghozattam ugyan Deák Gerő tanár khorál-könyvét, mely a kettős és hármas szólamú templomi ének tanításra igen derék kalauz. de hát félre tettük, mert a tanítónak, mint szövetkezeti könyvelőnek, szintén a szöv. gyülésébe kell jönie minden vasárnap délután

Eléggé bánom, de nem térhettem ki a kényszerű helyzet elől, mihez már sok oly kellemetlenség is járult, minő előre eszembe sem jutott. A közeli városban levő járásbirósághál a telekkönyvi betekintéseket is én végzem, mert más nem ért hozzá s minden vasárnap referálok az igazgatósági gyülés előtt az iránt, hogy a befolyt pénzekből kiknek lehet és nem lehet zálogjogi kölcsönt adni, mert hát száz koronán felül csakis úgy adnak. A mint mondám, már nem kis kellemetlenségem akadt már a miatt is; a kik nem kaphatnak kölcsönt, engem okoznak, azt mondják, hogy az én ajánlatom volt döntő az elútasításban..

Érzem, hogy sokáig nem vihetem nem, mert jobb természetemmel ellenkező dologra adtam magamat, mely elszakított valodi hivatásomtól. Nekem menekülni kell innen, de hová? ... azon tépelődöm! Korom miatt más egyház papjának nem fogad be A nyugalomba vonulás az, mi kiment ebből a bajból; tán ez.... tán valami más. .»

Eddig tartott t. barátom rövid elbeszélése, ezt is gyorsan mondá el, mivel beszéde közben két izben sürgették meg azon üzenettel: menjen a tiszteletes úr, mert a bank-igazgatók jelen vannak és nagyon várják. Mennie kellet, én is eltávoztam azon szomorú gondolattal: az ember sorsát kikerülni nem tudja!

(Radnótfája.) *Gergely Lajos*
ev. ref lelkész

Különfélék.

= **Az országos református tanáregyesület** eszméje végre valahára a megvalósulás stádiumába jutott. A „Tiszántuli ref. középiskolai tanáregyesület" vátasztmánya már mintegy 7 év előtt megpróbálta egy egyesületbe gyűjteni a református tanárvilágot, de sikertelenül. Azóta azonban a viszonyok nagyot változtak. A politikai élet terén jelentkező reactio intő jel gyanánt szolgál a tömörülésre s az egymáshoz való közeledésre Ösztönszerüleg érzi ezt református tanárságunk is és így történt, hogy az eszme ujabb fölvetése alkalmával a *pápai főiskola* lelkes tanárai által kibontott zászló alá csoportosan sorakoznek a ref. középiskolák tanárai. A felhivásra, melyet a tiszántuli ref. egyházkerület kebelén kivül álló középiskolákhoz intéztek, már eddig vagy teljes vagy majdnem teljes létszámmal jelentkeztek a pápai főiskolán kivül a sárospataki, miskolczi, csurgói, zilahi és kecskeméti gimnáziumok, úgy hogy csupán e hat intézetből mintegy 70 tanár fejezte ki az országos református tanáregyesület megalakítására nézve óhaját s nem kételkedünk, hogy a többi 12 középiskola tanári testületeiben hasonló visszhangra lel a meleg fölhivás. Részünkről csak azt óhajtjuk, hogy ne pusztán a középiskolák és theologiai akadémiák, de az egyházunk által fenntartott összes közép- és felsőbb oktatási intézet, tanító és tanítónőképezdék tanárai is csatlakozzanak a mozgalomhoz, hogy így a megalakítandó egyesület az egész református tanárvilágot egyesítse kebelében.

= **Ismét az „erdélyi püspöki" czim.** A „Dunántuli Pr. Lap" tudósítást közöl a csurgóvidéki lelkészi kör jun. 29-én tartott értekezletéről, melyen az „erdélyi püspöki" czim is szóba került, a szigetvári lelkészi kör megkeresése folytán. A határozat ez: „lelkészi értekezletünk, az u. nevezett „Erdély püspöke" ügyet, mit a szomszéd lelkészi kör értekezlete hozzánk megbeszélés és határozathozatal végett, áttett, nem tárgyalta, mint akkor még különben is tárgytalanná váltat. Ha milleniumi felvonulásunkkor éretlenségnek tartottuk Szerbia részéről a nagy neheztelést a multra mutató szerb zászlóért, mi ott lobogott a Magyarbirodalom lobogói között: az Erdély püspöke elnevezés feletti neheztelésünkért ép úgy itélhet el bennünket a történelmi emlékeket tisztelő mívelt közönség is. Különben a lelkészi köröknek czélja nem lehet történeti kérdésekkel s dologi ügyekkel foglalkozni, mert azokhoz világi feleinknek is kiváló köze van, azok ott a gazdák s nélkülük, érdemlegesen nem is érinthetők. A lelkészi köröknek czélja a lelkészi életet vezérlő és mozgató eszméket felvetni s megbeszélni, mik, míg határozottabb alakot nem öltenek, nem is tartoznak a nyilvánosság elé." Óh bölcs együgyüség! Dunántul van-e Ázsiában vagy pedig Erdély, hogy enynyire nem ismerjük egymás ügyeit? Aztán csudálkozunk, hogy az ultramontánismus hódít mindenfelé, ha mi magunk sem akarjuk egymást megérteni, ha vállvetett erővel nem küzdünk jogos sérelmeink orvoslásáért A csurgó vidéki lelkészi kör, per analogiam, éretlenségnek nevezi az erd. egyházkerület állásfoglalását „az erdélyi püspöki" czim kérdésében, melyért a történelmi emlékeket tisztelő, mivelt közönség elitélhet. Nohát, ennél éretlenebb határozat még e kérdésben nem hozatott. Helyesen jegyzé meg a szerkesztő, hogy ez „unikum". Kapcsolatosan ezzel a M. Sz. után, azt is felemlitjük, hogy „Magyarország tiszti czím- és névtárában" a gyulafehérvári róm. kath. püspökség ez ideig: *„erdélyi róm. kath. püspökség"* czímen szerepelt; az idei névtárban már „Erdélyi püspökség" néven fordul elő. Bizony, nagy körültekintéssel dolgozik az ultramontanismus.

= **Az 1848. évi XX. tcz.** Mióta a Magyar Szó, ez a minden tekintetben független és a protestáns ügyeket annyira önzéstelenül felkaroló, egyetlen újság az 1848. XX. tcz. végrehajtását felszínre hozta és sürgeti: azóta annak hasábjain, egy valóságos kis irodalom fejlődött ki, mely a kérdést minden oldalról alaposan megvilágítja. Addig is, mig a maga helyén, érdemileg foglalkozhatnónk az 1848. XX. tcz. végrehajtásának kérdésével, bizonyos megelégedéssel konstatáljuk, hogy a Magyar Szó által megindított mozgalom élénken foglalkoztatja nemcsak a protestáns egyházi köröket, hanem társadalmunk minden rétegét, politikusainkat úgy, mint a napi sajtót. Tökéletesen egyetértünk a M. Sz.-val abban, hogy ezt a kérdést nem szabad pusztán felekezeti kérdéssé tenni. A 48-iki törvényhozásnak egy nagy diadala volt a XX. t. czikk, éppen, mint a többi, melyekben a nemzeti közakarat nyilatkozott meg. Végrehajtását is a nemzeti közakaratnak kell, hogy követelje, mert csak igy teremtheti meg, az állami szempontból is annyira fontos, felekezetközi békét. De nem értünk egyet az ultramontán sajtó ama

nyilatkozatával és tiltakozunk is ellene— mintha „az 1848. XX. tcz. végrehajtását a Bánffy-féle protestáns politika, az erdélyi püspöki czimmel üzött ámítás után dobta volna a nyilvánosság elé.“ Ez a kérdés 1848. óta a nyilvánosság előtt van, csakhogy mi protestánsak, a jobb jövő reményében, türtünk és végrehajtását nem sürgettük. Most már eléggé meg van érve arra nézve, hogy végrehajtását követeljük.

= **A korponai öt pont.** A korponai választókerület polgársága képviselő jelöltje, Ivánka Zsigmond elé öt pontból álló javaslatot terjesztett, melyekben összefoglalja mindama kívánságot, melyeket óhajtana, hogy a parlamentben megvalósíttassanak. A képviselőjelölt „gondolkozó figyelmébe“ ajánlt pontok, rövid kivonatban, a következők: 1. Az 1848. XX. tcz. végrehajtása. 2. A vasárnap megünneplésére és a korcsmai mulatozás megszüntetésére állami részről is tétessék intézkedés. 3. A felekezetnélküliség töröltessék el. 4. Az 1868. LIII. tcz., a vegyes házasságból született gyermekek vallását illetőleg, állíttassék vissza. 5. Hontvármegyében a békesség mozdíttassék elé. Ivánka Zs. képviselő jelölt ezeket a pontokat helyeselte és a maga részéről elfogadta. Csupán kettőt jegyzünk meg: egyik, mi a magunk részéről mind az öt pontot nem irnók alá, mert nem szeretnők az egyházpolitikai harczot ujból elől kezdeni. Nekünk békességre van szükségünk. Másik az, hogy az ultramontán sajtó ujongva hirdeti, hogy ime, a protestánsok is reversalist vesznek s ez által az ő álláspontját igazolják. A reversalis, mint a gondolat és vélemény szabadság békóba verése. merőben ellenkezik a protestántismussal. Itt egyébről nincs szó, minthogy ezeket a dolgokat a képviselő jelölt figyelmébe ajánljuk. Ez pedig nem reversalis.

= **A Magyar Protestáns Irodalmi** Társaság idei közgyülését Miskolczon fogja megtartani szeptember hó 19-ik és következő napjain. Az ottani rendező bizottság terjedelmes tájékoztatót bocsátott közre, melyben felszólítja a résztvenni akarókat, hogy ebbeli szándékukat aug. hó 20-ig jelentsék be az evang. püspöki hivatalhoz, hogy kedvezményes vasuti jegyről és szállásról ideje korán gondoskodhassanak A tájékoztató szerint szept. 19-én lesz az Elnökség fogadása, az nap d. u. 4 órakor közgyülés az ág. evang. egyház tanács termében, este ismerkedési estély. 20-án d. e. 9 órakor isteni tisztelet az avashegyi ref. templomban, 10 órakor disz közgyülés az evang. egyház templomában. Ebéd után kirándulások többfelé. Részletes programmot később fog kiadni a rendezőség.

= **Nyilatkozat** Tudomásunkra jutott, hogy valaki, a temesvári ev. ref. egyházk nevében — templo.., épitésre — házal és adományo at gyüjt. Kérjük szépen a lelkész urakat, hogy az illetőt tartóztassák le, mert mi ilyen gyűjtésre senkinek semmiféle megbízást nem adtunk. Temesvár, 1901. jul. 20. Czöndör Sándor k. gondnok Szabolcska Mihály lelkész

= **Papválasztás.** Az erzsébet városi egyházközségben jul. hó 21-én ejtetett meg a papválasztás. A közbizalom *Koréh* Endre pesti segéd-lelkészt hivta el a szép és nagyfontosságu állásra. Óhajtjuk, hogy új lelkész aa. ahozzáfüzött várakozásnak megfeleljen!

= **„Visszatérés.“** Ezen a czímen a Gyulafehérvárt megjelenő „Közmivelődés“ idei 29. számában a következő kis hirt olvassuk: „Folyó hó 9-én Szamosújvárt Fülöp Gáspár kérői nyugalmazott ev. ref. kántortanító es neje Kántor Anna, a róm. kath. Egyházba visszatértek. Az agg házaspárnak gyermekei, egy fiú és egy leány már megelőzőleg tértek vissza.“ Eddig a hir. Mikor olvastuk, nem akartunk szemeinknek hinni. Való-e ez? Elővettük egyházkerületünk 1900. évi Névkönyvét és ime, a kérői egyháznál csakugyan ott áll *Fiöp* Gáspár énekvezér tanító neve, kinek hivatali éve 44. Az 1901. évi Névkönyvben már nem szerepel. Tehát semmi kétség, hogy egy ev. ref. énekvezér-tanító lett hűtelen és háládatlan egyházához, mely neki 44 éven át kenyeret adott. Hogy a szegény öreget mi vitte erre a lépésre, nem tudjuk. Lehet, hogy itt is ama titkos jótékony kéz működik, mely már annyi hivünket törbe csalta! De már azt tudni akarjuk, hogy volt egyházától kap-e fizetést valami czimen, mert ha igen, akkor áttérésével arra igényt többé nem tarthat

= **A kecskeméti ev. ref. jogakadémián** a beiratások szeptember hó 1—8 ig tartanak; szeptember 8—15-ig folyamodás útján a tanári kar, október 15-ig nyomós okból a jogakadémia igazgató-tanácsa adhat az utólagos felvételre engedélyt. Beiktatási dij 20 korona. Félévi tandíj 30 korona. Az alapvizsgálatok szeptember 1—15-ig tartatnak. Alapvizsgálati dij 24 korona A tápintézetben a joghallgatók havonként 15 koronáért kaphatnak ellátást.

Hivatalos rész.

3131—1901. FELHIVÁS

valamennyi esperes és lelkész atyánkfiához.

A vallás- és közoktatásügyi m kir. Miniszter úr ő nagyméltósága folyó évi 48527 szám alatt kelt leiratával a kongruás lelkészek jövedelmének megállapítása tárgyában a kiigazítási kérések benyujtására folyó évi augusztus 20-ikáig zárhatáridőt tüzött ki.

Felhivjuk az összes érdekelt lelkészeket, hogy úgy a saját, valamint az általuk administrált jelenleg üres lelkészségek részére megállapított jövedelem kiegészítése ügyében — a mennyiben törvényes alapon kiigazítással élhetnek — jogosultaknak érzik magukat, okmányolt s a Miniszter úr ő nagyméltóságához intézett kérvényöket szolgálati uton legkésőbb folyó évi augusztus hó 10-dikéig ide terjeszszék be.

Esperes atyánkfiait pedig felkérjük, hogy a kiigazítási kérésekre nézve a lelkészeket szükség esetében utasítani és hozzájuk beérkezendő kéréseket legkésőbb folyó évi augusztus 10-én igazgató-tanácsunkhoz czimezve postára adni sziveskedjenek.

Dr. Bartók György, elnök. *Maksay János*, számvevő.

3196—1901. KÖRRENDELET.

Valamennyi esperes aa. és püspöki vizsgálat alatt álló egyházközség t. t tanácsának.

Felhivjuk a t. esperes aáit és a püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségek t. tanácsait, hogy az érvényben levő egyházmegyei és egyházközségi szabályrendeletek 1—1 irott vagy nyomtatott példányát 15 nap alatt igazgatótanácsunkhoz központi levéltárunk számára megküldeni sziveskedjenek

Kolozsvártt, 1901. julius hó 29-én.

Dr Vályi Gábor, elnök *Maksay János*, számvevő.

598—1901. FELHIVÁS.

A deési ev. ref. egyházmegye összes lelkipásztoraihoz.

A Kovács Endre féle alapítvány, évi 400 korona kamataival, 100—100 koronás részletekben, az alapító levél értelmében, évenként azon lelkésztársaim segélyeztetnek, kiknek nagy családjuk van; gyermekeket iskoláztatnak; betegség vagy más elemi csapás által lesznek sujtva.

Kik az emlitett okok alapján erre igényt tarthatnak, a m. igazg.-tanács 2775—1901 sz. leiratára való hivatkozással felhivom, hogy 1900. évi julius hó 1-től 1901. évi julius hó 1-ig esedékes kamatoknak, segély czimen leendő kiutalása iránti folyamodásukat *azonnal*, jövőben pedig minden év május hó 1-ig hivatalomhoz juttatni sziveskedjenek.

A deési ev. ref. egyházm. esperesi hivatalából.

S.-M.-Berkeszen, 1901. julius hó 25-én.

Pap István, ev. ref. esperes.

NYOMATOTT GOMBOS FERENCZ KÖNYVNYOMDÁJÁBAN, KOLOZSVÁRT.

IV. Évfolyam. 32. szám. Kolozsvárt, 1901. Augusztus 8.

ERDÉLYI
PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF EGYHAZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, theol. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 2. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre... 12 kor
félévre 6 kor

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Szilágyi Dezső.

(Szül. 1840. Meghalt 1901.)

Szilágyi Dezső meghalt! Felhőtlen égből csapott le a villám julius hó 31-én, és egész váratlanúl terítette le azt a szellemóriást, kihez hasonlót egy században, alig egyet-kettőt ad az isteni gondviselés egy nemzetnek. A magyar nemzet pedig hálás kegyelettel borúl le koporsója mellett és áldva magasztalja az isteni gondviselést, hogy e nagy, e választott férfit neki adta.

Hadd vegyüljön a nemzeti gyászba az evang. reform. anyaszentegyház kegyeletes érzése is, hiszen a glóriából, mely dicsőült homlokát környezi, egy fénysúgár reánk is ragyog, mert egyházunknak volt hű fia!

Kidőlt az érczoszlop Zúgása megrázkódtatta a levegőt, megremegtette a sziveket. De neve, emléke az új Magyarország történetében ragyogó betükkel lesz megörökítve, mert hozzája füződik az igaz magyar nemzeti érzület testet öltése; hozzája amaz ős, nemzeti erőknek kibontakozása, melyeket annyi századokon keresztül Prometheuszként, lelánczolva tartott a korszellem.

Kialudt a világító fáklya De nagy, teremtő lelkének csodálatos alkotásai, késő századokig fognak világítani, mert a mi örök, maradandó, a felett nincsen hatalma az enyészetnek.

Szilágyi Dezső érczoszlop volt. Hatalmas vállain nyugodott a nemzeti alkotmány. Annak bástyáit hiába ostromolták, visszapattant minden csapás, s a támadókat sebzé meg. Őrálló volt, kinek egyetlen tekintetétől földre borúlt az ellenfél Világító fáklya, melynek fénye nemcsak nemzeti életünk egét ragyogta be, hanem annak határain is messze, túl hatott; tüzes nyelv, mely gyújtott, perzselt, ha kellett, de a sebeket a szeretet gyógybalzsamával kötözte be és fényétől új élet támadt mindenfelé.

Élete, munkálkodása, jó részt, a haza szolgálatában folyt le. Az egyházi élet kisebb munkáiban, közvetlenül nem igen vett részt. Nagy alkotásokra volt hivatva, a kisebb munkát hagyta másra. De, mint az egyetemes konvent tagja és a dunamelléki egyházkerület főgondnoka: döntő szerepet játszott így is az egyetemes magyarországi ref. egyház életében.

Érczoszlop, őrálló és világító fáklya volt itt is. Neve, egyetlen szava elégséges volt arra, hogy az ultramontanismus hódító hadjáratát mérsékelje, mert jól tudta, hogyha az apró csatákat meg is nyeri: de a döntő csatánál ott lesz Szilágyi Dezső is, kinek lángpallosa előtt, le kell raknia rozsdás fegyvereit. Távolról bár, mint a nap, de lelkének fényével, isteni erejével vezérelt, védett, oltalmazott.

Magyar volt. Kálvinista volt. Benne egyesült a magyar ember lángoló hazaszeretete és a kálvinismus hit- és gondolat-szabadsága: s lelkének e páratlan nagy kincsét a haza oltárára rakta le.

Legyen érette hála a magyarok Istenének!

Vajda Ferencz.

A protestáns pap személyének és működésének jelentőségéről

Vajda Ferencz felolvasása az erdélyi ev. ref. egyházkerület Egyházi Értekezletének Székely-Udvarhelyt 1901. máj. 31-én tartott közgyülésén.

(Folytatás és vége.)

8. Ha a protestántismus a hit és erkölcsi szabadságnak, mint az istenországa két lényeges tényezőjének szolgálatában áll: mi természetesebb, mint az, hogy első sorban magának a protestáns papnak kell szabadnak és függetlennek lenni, hogy a reá bizattaknak hű sáfára lehessen. Szabadok vagyunk-e ma: ez a kérdés. Ha a szabadság fogalmát és feltételeit eszményi magaslatról nézzük, és éppen az előadottak után akarjuk a mérleget megállapitani azt kellene feleljük, *hogy* a mienknél szabadabb religio és nálunknál szabadabb papi testület nincs. Ugyde, az eszme mindig e földi életben ölt test, itt realizálódik: a mérleg másik serpenyőjébe tehát a *való életet* kell állítanunk. A mindennapi életben működésünknek, szabad tevékenységünknek két akadálya van. Egyik *belső*, másik *külső*. A belső akadály *egyházainknak és így a lelkészi karnak is szegénysége;* a külső akadály: *a felekezetközi helyzet egyenetlensége.*

A belső akadályt illetőleg, a kongrua korántsem szanálta egészen a helyzetet, mert a mellett még mindig fenmarad a *kepe rendszer*, és a kánonika porciókban való *gazdáskodás*, mint egyik jelentény forrása a papi fizetésnek. Hogy mindkettő menyire szárnyát szegi a lelkipásztori működés szabadságának: azt nem szükség részletesen igazolnom, amugy is ismeretes minden paptársam, sőt egyházunk minden tagja előtt. Szinte fülembe cseng Idvezitőnk mondása: »*a ki kezét az eke szarvára veti és azokra néz, melyek háta megett vannak: nem méltó az Isten országára.*« Az állam a maga hivatalnokainak a fizetését akként rendezte, hogy felállította a fizetési rangosztályokat. Ennélfogva minden állami tisztviselő, szolgálati évei szerint, magasabb fizetési osztályba jut. A papi fizetéseknél még csak a minimum van megállapitva, 1200, illetve 1600 koronás összegekben. Önként felmerül a kérdés: *nem lehetne-e útját. módját találni annak, hogy a papi fizetések is, fizetési rangosztály szerint, állapittassanak meg?* Ha igen, nem kellene e tekintetben mozgalmat indítanunk, talán éppen a 1848. évi XX. t.-cz. szellemének értelmében? Mennyire mas reményben lépne ki akkor egy ifjú ember, mondjuk egy IV. osztályú egyházba, ha tudná, hogy vénségére fizetése legalább annyira emelkedett, miből terhes családját tisztességesen eltarthatná. Ez a körülmény kizárná *az örökös papvándorlást* is, s hathatósan befolyna arra, hogy a pap az Isten igéjének szabad és független szolgája legyen!

Mi a külső akadályt, a *felekezet közötti helyzetet illeti*, annyi tény, hogy a visszonosságra, az egyenlőségre számos törvényeink vannak. De, az is tény, hogy ezek jóformán csak papiron léteznek, és nem az életben. Itt, két egyenetlen számú és erejü hadsereg áll egymással szemben: a katholiczismus és protestántismus. Amott van a külső erő és hatalom; itt pedig a belső, az Isten igéjének ereje és hatalma. Az erkölcsi erő a phisikai erő felett győzedelmeskedni nem képes. A katholikus áramlat, a pápismus világuralmi törekvése, Franciaországon, Ausztrián át, hozzánk is elérkezett. Erősebb, hatalmasabb aligha volt, mint most. Befolyását nemcsak a protestantismus megbénításában, hanem az ország kormányzásában is akarja érvényesiteni. Ezen jelszó alatt áll a *katholikus néppárt.*

Ránk nézve, az eredmény az, hogy jogainkat nem érvényesithetjük sem egyházainkban, sem iskoláinkban, sem a társadalmi életben úgy, mint azt a viszonosság elve megkivánná, hanem minden köz- és állami dolog kath. jegyben születik meg és szenteltetik meg.

Úgy hiszem, hogy immár elkövetkezett *az időknek ama teljessége*, midőn a protestantismusnak nem szabad többé passiv szerepet játszani: türni és hallgatni, hanem évszázados küzdelmek árán megszerzett és törvénybe iktatott jogainak, a gyakorlati életben is, érvényt kell szerezni. Türése, hallgatása *veszélyt rejtene magában nem csak az egyházi, hanem az állami élet szempontjából is.* Hanem, kérnünk, követelnünk kell, hogy az 1848. XX. t.-cz. 2 pontjában kimondott »*tökéletes egyenlőség és viszonosság*« valósitassék meg. Kérnünk, követelnünk kell, hogy azon t.-cz. 3. pontja értelmében „*egyházi és iskolai szükségleteink közálladalmi költség által fedeztessenek*“, autonomiánk sérelme nélkül. Ezt kérni jogunk van, már csak azon erkölcsi szolgálatok fejében is, melyeket a protestantismus az erkölcsi vallásos életben, a nemzeti kulturában, a humanismus terén teljesit. Hiszen végeredményében minden munkánk oda irányul, hogy a magyar nemzet mivelt, fenkölt gondolkozást nyerjen, s a haza nagy legyen.

Végezek és felolvasásomat *Pfleiderer* gyönyörü szép hasonlatával zárom be. A keresztyénségben két áramlat küzd egymással katholicismus és protestántismus. A katholiczismus *a zsidó keresztyénséget*, a protestantismus a *páli kereszténységet képviseli.* Amaz a cselekedetekre, ez a hitre támaszkodik, s igy a keresztyénséget, a maga valóságában, egyik sem meríti ki. Szükség van a kettőt egyesítő, magasabb irányzatra: a *jánosi keresztyénségre*: a szeretet evangeliumára. (Religionsphil. III. Auflag. 324. §.)

A protestáns pap működésének végczélja nem lehet más, mint az, *hogy a szeretet evangeliumát átvigye az életbe.* Ha ezt meg tudjuk tenni *mienk a jövendő.*[1]

Ennek érdekében, benyujtom a következő *határozati javaslatokat*

I. Az egyházépitési munka minden lelkészre nézve, *kötelezőleg* mondassék ki, s az esperesi vizsgálatkor, a kérdő pontok során, vétessék számba. Feltétlenül fentartandó azonban, a lelkész egyéni szabadsága és az egyház autonomiája.

II. A hitoktatás sikerének érdekében, a vallástanitási tanterv revideálandó az egész vonalon, s annak megfelelően a kézikönyvek is átalakitandók.

III. Hitoktatásunk kapcsán a tanitóképző intézetekben, nyujtsunk a tanitójelölteknek bizonyos fokú *liturgiális képesitést*, hogy annak mértékéig, szükség esetén, az egyházi szolgálatban ők is aktiv részt vehessenek.

IV. Létesitsünk diakonissa képző intézetet.

V A protestantismus, s annak kebelében a papság, csak úgy töltheti be sikerrel hivatását, ha a felekezetközi egyenlőség és viszonosság, gyakorlatilag is megvalósittatik. E czélból szükséges, hogy az állam hajtsa végre az 1848. XX. t.-czikket; szabályozza a szektákat, és biztositsa jogaink szabad gyakorlatát. Ez feltétlenül maga után vonja a papi fizetések, fizetési osztály szerinti rendezését, és egyházainknak magasabb arányban való segélyezését. Vezérlő elv az egész vonalon: a protestans hit és erkölcsi szabadság, s egyházaink autonomiája!

A „Közhasznú Szövetkezet“

az egyházak szolgálatában.

Nagytiszt. Csekme Ferencz, görgényi derék esperes aa., kit életrevaló és praktikus ideáiról mindnyájan oly előnyösen ismerünk, a „Közhasznú Szövetkezet“ igazgatóságához intézett levelében mutatott rá arra a figyelmet érdemlő körülményre, hogy az egyházak mily

[1] *Jegyzet.* E dolgozat megirásánál a következő munkákat használtam föl. *Pfleiderer*: Religions-philosophie III. A. *Lang.* H. Stunden der Andacht. *Graul*: Unterscheidungslehren d. verschiedenen dr. B. *Hase*: Polemika, Calvin: Institutiones etc.

előnyösen használhatják föl a Szövetkezetet betéti pénztárként, autonomikus jogaik legkisebb sérelme nélkül.

A Közh. Szövetk. ugyanis benne van a m. kir. postatakarékpénztár cheque és clearing-forgalmának kötelékében, minélfogva üzletfeleivel teljesen költségmentesen és a lehető legnagyobb könnyedség és biztosság föltételével érintkezhetik.

Amint az egyes üzletrészesek, akként az egyházak is, egyszerűen befizetési lapok útján a helybeli, vagy a legközelebbi postahivatalnál eszközölhetik a takarékpénztári betét elhelyezését, mely eljárás által a pénzküldés bonyolultabb, költségesebb és egyuttal veszélyesebb processzszusától vannak fölmentve.

A betét után esedékes kamatoknak, avagy a szükséges tőkerészleteknek a szövetkezettől való fölvétele hasonlóan egyszerű és kényelmes módon eszközölhető, és pedig akként, hogy a szükséges összeg nagyságáról és az esedékességi időről, pár nappal előbb, értesíti az egyház a szövetkezetet, mire az rögtön fizetési utalványt eszközöl ki a postatakarékpénztártól, melyet azután költségmentesen küld el a pénz fölvételére meghatalmazott papnak, vagy gondnoknak, ki is ezzel az utalvánnyal bármely postahivatalnál fölveheti az utalványozott összeget.

De nemcsak a pap, gondnok, vagy más egyházi meghatalmazott, hanem bármely más harmadik személy vagy czég és intézet részére is eszközölhető fizetés az ily postatakarékpénztári utalványokkal, úgy, hogy az egyház ez úton valamely pénzintézetnél, magán személynél, pl. építési vállalkozójánál stb.-nél fennálló tartozását is kiegyenlítheti, anélkül, hogy a pénz fölvételének és kézbesítésének kétszeres költségével, kezelésével, őrzésével és elszámolásával volna terhelve.

A mennyire könnyed és kényelmes, mindenek fölött pedig biztos az állam garánciája mellett működő postatakarékpénztári cheque-forgalomnál ily módon való igénybevétele, ép oly megnyugvással lehetnek az egyházi előljárók magának a Közh. Szövetk.-nek megbizhatósága iránt is, mert hiszen a különös véletlen legnagyobb részben épen anyaszentegyházunk nagyérdemü vezetőit, illetve kipróbált munkásait állította a szövetkezet élére is, kiknek féltett kincsük, dédelgetett gyermekük az ifjú intézmény, melynek fejlesztése és fölvirágoztatása érdekében egyesült erővel, önzetlenül munkálkodnak.

Valóban csak a különös, de szerencsés véletlen következménye az, hogy azok vették kezükbe szövetkezetünk ügyét is, kik az erdélyi ev. ref. anyaszentegyház magasrendű érdekeinek szolgálatában kiváló érdemeket szereztek és ennek elismeréséül egyházi bizalmi állásokat töltenek be, mert ezek a lelkes férfiak, kik a vékony csermelyként megindult, de a hatalmas folyammá való fejlődés minden föltételével biró szövetkezet első igazgató választmányát és igazgatóságát alkotják, nem felekezeti pozicziójuknál fogva, hanem erős nemzeti érzésük alapján és a nemzeti intézmények támogatására irányuló áldozatkészségük folytán nyerték e szép, de felelősségteljes bizalmi állásukat is, mely részükre busás tantiemeket soha sem fog hozni, de minden bizonnyal meghozza rövid idő alatt azt az erkölcsi elégtételt, hogy egy magyar nemzeti kultur-czélokat szolgáló intézmény alapítóiként fognak hálásan említtetni.

Sajnos, hogy e lelkes férfiak tiszteletreméltó névsorában, tehát e magyar nemzeti kultur-czélok szolgálatára alakult intézmény pártolói között nélkülözzük annak a társadalmi osztálynak képviselőit, mely tekintélyénél és vagyoni helyzeténél fogva az ily intézmények megalapítására volna hivatva és a mely a dicső ősöktől örökölt fényes név sulyával igen gyakran a rideg üzleti spekuláczióra alapított vállalatokat is támogatja. Hisszük azonban, hogy a tartozkodás csak ideiglenes jellegű és hogy az apróbb erők tömörülésének, a szövetkezés hatalmának jótékony eredményei után e társadalmi osztály tagjai is részt fognak kérni abból a munkából, mely az irántuk méltán nyilvánuló tisztelet öregbítésére, czímerük koronájának ékesítésére szolgálhat csupán.

Az igazgató-választmány és igazgatóság ilyen összealkotása ad tápot némelyek ama vádszerű ráfogásának is, mely szerint a Közh. Szövetk. tisztán ref. felekezeti czélokat szolgáló intézmény s mint ilyen szeparatisztikus törekvésű institucziő: általános rokonszenvre és pártolásra nem találhat.

E vád azonban merőben légből kapott és tájékozatlanságon alapuló, mert hisz az intézet alapszabályai félreérthetetlenül elrendelik, hogy az elérendő tiszta jövedelem ***magyar nemzeti alapon nyugvó kultur- és humán*** czélok szolgálatára fordítandó, minthogy azonban az ily nemzeti alapon nyugvó müvelődési és közjótékonysági munkálkodásnak legteljesebb mértékét, itt Erdélyben, épen a kálvinista egyházban találjuk föl, mely nemcsak iskoláiban, hanem templomi kathedrájában és az élet minden változataira kiterjedő egyháztársadalmi munkásságában is kiváltképen magyar önként következik, hogy ily közvetett módon az ev. ref. egyház intézményei birnak első sorban igénnyel arra, hogy a szövetkezeti pénzintézetnek mint eszköznek, a czél biztosítására szolgáló jövedelméből részesüljenek.

Ilyen értelmezéssel igaz és helyes az a fölfogás is, mely a Közhasznú Szövetkezetet a Péter Antal, m. n. csáni pap aa. által tervelt papi szövetkezetnek tekinti, mert ennek is, mint általában minden helyi vagy országos érdekű és kulturális czélú társadalmi intézménynek megteremtői valóban a kálvinista papok, kik korlátolt vagyoni viszonyaik daczára is mindig elől járnak ott, hol nemzeti irányú müvelődési czélok biztosításáról van szó. Ez a körülmény nyujtja azután hatalmas garancziáját annak is, hogy a szövetkezet, rövid idő alatt, számottevő intézménnyé fog fejlődni, mert a nép széles rétegeire jótékony befolyással biró papság propagandája eredménytelen nem maradhat. Ugyanily kedvező kilátást biztosít a ref. papok részvétele az intézet működésére nézve is, mert a mely pénzintézet ily tekintélyes és komoly, erkölcseiben szilárd és a czél fontossága által lelkesített tagokat bir intézők és informálók gyanánt, az a reális előhaladás biztos reményével indulhat utjára.

Csekme Ferencz aa. előlismertetett indítványának ismételt figyelembe ajánlása mellett, egyházkerületünk egyik vezérférfiának szövetkezetünkre vonatkozó szavaival végzem e sorokat: »Fölötte kivánatos és indokolt, hogy az annyira hasznos intézményt az érdekelt körök minél jobban méltányolják és fölvirágoztatásához minél többen hozzájáruljanak.«

Kádár János dr

Szükséges-e ev. ref. énekvezér-orgonista

külön intézet szervezése vagy felállitása? s ki lehet ev. ref. énekvezér-orgonista?

(Folytatás és vége.)

Igaz, hogy mi azt tanultuk és tanítjuk, hogy két szakramentumunk van u. m. a keresztség és Urvacsora, de én mint prot pap is hármat fogadnék el.... az előbbi kettő mellé tenném a harmadikat is t i. ***az ige hirdetést***, mert Jézus Kr. azt mondotta: »elmenvén tanítsatok minden népeket, megkeresztelvén őket az atyának, fiunak és szent léleknek nevében.«.... Ha tehát a keresztelés szákramentum, melyet Jézus Kr. egyenesen és nyilván rendelt: úgy méltóan szákramentum lehet, sőt kell is hogy legyen az evangeliom hirdetése, is mert Jézus Kr. ezt egyenesen és nyilván rendelte, sőt Jézus Kr. a keresztelés elébe tette a tanítást, az evangeliom hirdetését, azt az utasítást adván tanítványainak, hogy elsőbben tanítsanak s az-

után kereszteljenek, s ha sakramentum a keresztelés, melyet Jézus Kr. rendelt, úgy meltóan lehet sakramentum a tanítás a Jézus evangeliumának hirdetése is.[1] Ő általa tehát a tanítás és keresztelés egyszerre rendeltetvén, mint oly vallásos cselekmény, melyben mindkettőben meg van a külső jegy s mindkettőhöz az isteni kegyelem igéretei vannak csatolva: A tanításban külsőjegy a szavakban, beszédekben halható evangelium, melyről azt hirdetjük és tanítjuk, hogy, a ki azok szerint él s jót cselekszik, az idvezül éppen úgy, mint a ki megkeresztelkedik. Valóban nem is tudom miért adta át a prot. papság a szószékbe felmenés, az igehirdetés csak olykori jogát is az arra nem hivatott énekvezéreknek, énekvezér orgonistáknak, midőn már régebbi egyházi törvényeink megrendelték hogy: „a mesterek papjaik honn nem létében a szószékbe felmenni ne merészeljenek, hanem a pulpitus mellől mondjanak könyörgést."

Szent hely a templom, de szentebb a templomi szószék, honnan nem elég egy betanult templomi beszédet elmondani, elszónokolni, hanem az arra hivatottság, s képzettség kellékeivel kell fellépni annak: a ki onnan az Isten igéjét, akarja hirdetni Jól tudom, a szent írásból, hogy királyi papság, szent nép vagyunk mindnyájan, s a bibliát szabad mindenkinek olvasni s saját józan értelme szerint magyarázni, de Jézus is kiválasztotta az arra hivatottságot érzett első tanítványait, mint ma is kiválasztatnak, befogadtatnak ev. ref theologia akademiáinkba az arra készülő ifjak.

Legyen tehát a templomi szószék és Urasztala a papé, mint a róm. kath.-nál papé a szószék és oltár; az orgonázás és éneklés, esetleg a szükség parancsolatjából, mondandó könyörgés, az énekvezéré, vagy énekvezér orgonistáé, de csak is mindég az orgona vagy éneklő hely mellől. Igy lenne helyre állítva régi tekintélye templomi szószékeinknek, mert nem rigmus mondó hely az, hová mindenki felléphet. Hogy pedig, énekvezéreink, vagy énekvezér orgonistáink a szükség olykor-olykori fenforgó, parancsolatjaiból ne csak könyörgéssel végezhessék az isteni tiszteletet, készittetnének a tehetségesebb lelkészek által oly felolvasandó egyházi beszédek, melyek az énekvezérek által a pulpitus mellől felolvashatok lennének s a hol nincs az orgona a templomi gyülekezettel szembe: vitetnék ott az ellenkező irányba, mint a sepsi-szent-györgyi ev. ref. templomban is tétetett, hogy a templomi gyülekezet legnagyobb része láthassa. Erre annál nagyobb szükségünk lenne mindenütt, mivel a mi egyszerű kálvinista templomainkban nincsenek másféle áhittatosságra gerjesztő külső jelek: az orgonán, papi szószéken és az effelé helyezett koronán kivül. — Nincs vissza tetszőbb, nézetem szerint, annál, mint a hol a szép orgona a templomi gyülekezett háta mögé van helyezve, mintegy eldugva, hogy a hivek ne lássák áhitatosságra gerjesztő külalakját, díszét. — Az iskolás gyermekeknél is az érzékeltetve tanítás előnyösebb lévén, méltán alkalmazható ez a felnőtt hivekre is. Itt is külső látható s halható módon kell bennük felébreszteni, hogy Isten házába mentek és érkeztek, nem pedig egy üres magtárba, melyhez hasonlitá egykor egy lutheránus a mi oltárnélküli kálvinista templomunkat.

Mert valóban más egy róm. kath. és más egy ev. ref. templom, ott, a mi fő, az oltár a néppel szembe lévén, az orgonát a templomi gyülekezet háta mögé kell tenni, de mi ev. reformátusok miért tegyük azt, midőn nem csak hallhatjuk, hanem még látjuk is az orgonát és éneklő énekvezért; ez kettős irányu bényomás, mélyebb és maradandóbb levén, inkább felbuzditja az emberben a vallásos s Istenhez vágyó szent érzéseket.

Vegyük e mellé még az is, hogy azon templomban, hol az énekvezér orgonista — a pap távolléte alkalmával — sokszor végzi egyedül az isteni tisztelet: azt ott mindenki nemcsak halva, de meg érzékeltetőleg látva is kellemesebb benyomású érzések között van, mint az olyan templomban, hol az orgona és énekvezér az egész gyülekezet háta megett lévén, csak hallják hogy hátok megett valaki felváltva énekel és orgonáz s esetleg könyörög, vagy még felolvas is: de nem láthatják annak áhitat és buzgóság teljes alakját, ábrázatát, melyekből az imádkozni vágyó, szent lelkesedésre búzdulhat.

A templombam a lelkész és énekvezér orgonistának kell, hogy együtt egy szép egészet képezzenek, s az egymást felváltó, odaadó, ügybuzgó, lelkes szolgálat által, egyszerű, de fenséges isteni tiszteletünk becsét és méltóságát emeljék, híveink vallásos érzéseit felbuzdítsák s Istenhez vezessék. Mert hiába könyörög buzgón a pap, s hiába prédikálja a legszebben kidolgozott beszédet szónoki hévvel és erővel, ha nincs az azt megelőző szép orgonázás és áhitatteljes szép éneklés.

Újból is hangsulyozom tehát szervezését és felállítását egy énekvezér orgonista intézetnek, vagy, ha nem is egy külön intézetet, hanem legalább valamelyik főtanodánknál egy pár évi tanfolyam megnyittatását. Mert, a mint látszik, a külön énekvezéri, vagy énekvezér orgonistai állomásaink, nem hogy kevesbednének sőt szaporodnak, a mint szaporodnak a községi vagy még inkább állami iskoláink. A kérdés alatti pár évi tanfolyam megnyitásával legalább elég lenne téve a kezdetlegességnek s a fennforgó nagy szükség parancsolatjának, melyet az anyagi erőhöz mérten ki lehetne bővíteni s a kor és szükség kivánalmainak megfelelővé tenni.

Ha nem gondoskodik az állam az énekvezér-orgonisták képzéséről, gondoskodjanak az arra hivatott egyházkerületek, melyeknek leginkább áll érdekökben s mindjárt segítve lesz a fennforgó s halaszthatatlan égető nagy szükségen. Vajha nem hiúság, s nem feltünési viszketegségből tett felszólalásom pártolásra találna s megvalósulást nyerhetne!

Csiszér Zsigmond.

[1] E különben figyelemre méltó czikknek, ezen passusával nem értünk egyet. H. szerk.

Tankó József borbereki ev. ref. lelkész jubileuma

Alvincz-Borberek község megható szép egyházi ünnepélynek volt színhelye julius hó 28-án, melyet a gyulafehérvári ev. ref. egyházmegye *Tankó József* borbereki agg lelkész 50 éves papi jubileuma, s a koronás arany érdemkereszttel történt legmagasabb kitüntetése alkalmából rendezett.

Kora reggel megkezdődött a kocsik robogása, szállítva a vendégeket, kik a jó öreg *Tankó* bácsit üdvözölni messze vidékről összesereglettek

Már jóval 10 óra előtt gyülekezett az idegen papság és közönség nagytiszteletü *Benedek* Károly alvinczi ev. ref. lelkész, egyházmegyei főjegyző lakásán, honnan zászlók alatt vonult át az ünnepély tulajdonképeni színhelyére, Borberekbe.

A közönség sorában, az egyházmegyei papságon kivül, kik teljes számban megjelentek, ott láttuk méltóságos *Zeyk* Gábor egyházmegyei főgondnok, országgyülési képviselőt; a vármegye képviseletében *Pongrácz* Géza főszolgabirót továbbá nagys. *Nemes* Sámuel törv. elnököt, *Kormos* járásbirót stb. stb. s Alvincz község színe-javát.

A harangok mélabús zúgása jelezte a megérkezést, valamint az ünnepély kezdetét. Zsufolásig megtelt a kis templom, mely csaknem elégtelennek bizonyult az óriási közönség befogadására.

Makkay Dániel szászvárosi ref. kántor művészi orgonajátékától átszellemült ünneplő közönség halotti csendben várta az ünnepelt agg lelkésznek megérkezését, kit paptársai sorfalat képezve vártak a virágokkal és zöld galyakkal díszitett templom előtt.

Igazán könnyekig megható látvány volt a 84 éves agg, ki késő vénségére isteni végzés folytán jobb lábát vesztvén, falábbal, mankóra támaszkodva hozzátartozói, s paptársai kiséretében megjelent, elfoglalta helyét a részére elhelyezett, s virágfüzérekkel gazdagon díszitett karszékben

Könnyek jel. ntek meg a jó öreg fenséges arczán, mikor a gyönyörű orgonajáték kiséretében felharsogott a gyülekezet hatalmas éneke. Az ének utolsó akkordjainak elhangzása után *Dr. Elekes* Viktor esperes jelent meg a szószéken, s a tőle megszokott szónoki hévvel mondotta el gyönyörű alkalmi imáját, mire ***Makkay*** Dániel szabatosan előadott szóló éneke következett.

Tartalomdús, s hasonlatokban gazdag egyházi beszédet tartott *Gruzda* Domokos tövisi lelkész, mely után az alvinczi vegyeskar *Ertll* Vendel borbereki áll. igazgató-tanító vezetése alatt énekelte el a legnagyobb preczizitással Mihályi Károly »Üdvözlő dal«-át.

Mindenkit meghatott az a fenséges szónoki beszéd, melynek kapcsán *Dr. Elekes* Viktor esperes az ünnepeltnek feltüzte az érdemkeresztet, a sok évi buzgó és lelkiismeretes munka által kiérdemelt legszebb jutalmat. A 84 éves agg meghatottságtól remegő hangon, de aggkora daczára ifjúi lelkesedéssel mondott hálás köszönetet, éltetve a *legelső Magyar Embert*, a Királyt.

Az ünnepély sorrendjét a vegyes kar által előadott „Hymnus“ fejezte be, mire az egyesek és testületek tisztelgéseinek hosszu sora következett.

Legfenségesebb jelenet volt, midőn *Szász* Ferencz, szintén egy galamb ősz öreg, mint volt tanítvány üdvözölte ünnepeltet, szeretett jó tanítóját

Délután 2 órakor a „Galamb“ czimü vendéglő feldiszített termében bankettre gyült össze a díszes társaság.

A toasztok sorát *Elekes* Viktor esperes nyitotta meg, éltelte Ő Felségét, nemzetünk dicsőségesen uralkodó Királyát. Utánna méltóságos ***Zeyk*** Gábor emelkedett szólásra, s az ünnepeltet, a jó öreg *Tankó* bácsit éltette.

Tosztokat mondottak még: *Nemes* törv elnök méltóságos és nagytiszteletü Bartók György erdélyi püspökre, *Tókos* Sándor méltóságos Zeyk Dániel főispánra, a főkurátorokra *Kolumbán* János, Zeyk Gáborra, *O. Veress* Sándor, esperesre és papságra *Gruzda* Domokos, Nemes törvényszéki elnökre *Tankó* Béla, Pongrácz Géza főszolgabiróra ***Benedek*** Károly, a gondnokokra *Ifj. Veress* Sándor, a tanitóságra és a szereplő tanitókra ***Bartók*** Dénes stb stb.

Az ebéd folyamán felolvastatott azon számos sürgöny is, melyet ünnepelt jóbarátai, tisztelői és rokonai a távolból küldöttek

Estve tánczmulatság zárta be az ünnepélyt, mely úgy anyagilag. mint erkölcsileg minden tekintetben fényesen sikerült, s csak a késő éjjeli órákban ért véget.

Az ünnepély elmult, de emléke szivünkben örökre megmarad, kitörölhetetlenül.

Molnár Béla,
tanító.

Igazgatótanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1901 aug. 6.

Elnökölt: Dr. Vályi Gábor elnökhelyettes aa. Jelen voltak: Kenessey Béla ehker. főjegyző, Szász Dénes, Parádi Kálmán, Lészay Ferencz, Deésy Gyula igazgatótanácsosok, Dr. Kádár János titkár, Maksay János ehker. számvevő, és Módy Elek levéltáros mint jegyző.

Ülés megnyítása után elnök aa. részvéttel jelenti be azon szomorú eseményt, mely nemcsak az országot, de különösen a dunamelléki ev. ref. testvérkerületünket is érte Szilágyi Dezső váratlan elhalálozásával, minthogy benne ez egyházkerület egyik kiváló tehetségü, buzgó főgondnokát veszítette el. E bejelentés szomorú tudomásul vétele mellett ig. tanácsunk elhatározta, hogy a nagy veszteséggel sujtott dunamelléki egyházkerülethez részvétiratot küld.

Ezután Kenessey Béla ehker. főjegyző bejelentette, hogy a mult évi ehker. közgyülés határozatával, a papi nyugdijintézet létesítése tárgyában, elnöklete alatt kiküldött bizottság munkálatával elkészült, minek alapján e véleményes bizottsági javaslatnak az egyházmegyékkel való közlését ig. tanácsunk elrendelte.

Kolozsvári kollegiumnak előterjesztése alapján igazgatótanácsunk fölterjesztette a kolozsvári kollegium classica-philologiai tanszékére beérkezett 2 pályázatot s miután egyik pályázó időközben visszalépett, ajánlatott a megmaradt egyetlen pályázó kinevezése, a közoktatási miniszternek.

Tudomásúl vette igazg. tanácsunk székelyudvarhelyi kollegiumunknak 3 helyettes tanerő alkalmazásáról szóló jelentését; a 4-ik, vallástani tanszékre Lovass Aladár papjelöltnek történt ideiglenes alkalmazását azonban nem vehette tudomásul, miután a legközelebbről is megujított körrendelet daczára nevezett papjelölt püspöki engedélye bemutatva nem volt, már pedig e nélkül papjelöltek, alkalmazását ig.-tanács nem engedélyezi.

Kolozsvári kollegiumunk pótlólag bemutatván a vallástani h. tanszékre alkalmazott Birtha József segédlelkész püspöki engedélyét, alkalmaztatása jóváhagyatott.

Haranglábi egyházunk iskolájának államosítása — tekintettel az egyház szegénységére — engedélyeztetett.

Zilahi kollegiumunknál egy classica-philologiai tanszékre, valamint szászvárosi kollegiumunknak vallástani, történelem földrajzi és szépirásrajz tanszékeire a pályázat kiadása elrendeltetett.

A folyó évi szeptember havi javító érettségi vizsgálatok helyéül Marosvásárhelyt, idejéül pedig szept. 7-ikét tüzte ki igazgatótanácsunk.

Jóváhagyó tudomásul vette igazgatótanácsunk gyerővásárhelyi egyházunk azon határozatát, melyszerint az ottani áll. iskolai ref. növendékek vallásoktatásával, a helybeli lelkész agg korára tekintettel, a beszolgálást teljesítő inaktelki lelkészt bizta meg.

A pákéi egyházközség presbiteriumának, a papválasztás tárgyában kelt két rendbeli határozata szabálytalannak találtatván, föloldatott s új eljárás bevezetése elrendeltetett.

Sándor Ferencz eresztevényi lakósnak kepekirovás elleni folyamodványa visszaútasittatott, miután az ehm. birósághoz kellett volna folyamodnia.

A marosjárai egyház kepeváltási szabályzata jóváhagyatott.

Sükösd Mihály felebbezése folytán birálat tárgyává tette ig.-tanácsunk a görgényi ehm. tanácsának 166—901. sz. határozatát s miután úgy találta, hogy a lelkész és egyház között az 1900. évi terménykepe megvásárlása tárgyában létrejött egyezség magánjogi alapon nyugszik, az ehmegyei tanács határozatának föloldásával az egyházközség határozatát helybenhagyta.

Megengedte ig.-tanácsunk gerend-kereszturi egyházunknak, hogy regale- és magántőkéjéből visszahelyezés föltétele mellett 2623 koronát épitkezési czélokra felhasználhasson.

Türi egyházközségünk indokolt kérésére, a papi állásnak rendes lelkészszel való betöltését mondotta ki igazgatótanácsunk, miután az egyház a papi lakásról való gondoskodást magára vállalta.

Bethlen-kollegiumunk előljáróságának javaslata alapján engedélyezte ig.-tanácsunk a tanitóképző intézetnél szükséges segédtanerők beállitását, valamint tudomásúl vette a képezdei tantervreviziónak — a konkrét idevonatkozó határozatáig — napirendről való levételét.

Nem hagyhatta jóvá ig.-tanácsunk a menyői egyház azon határozatát, melyben lelkésze részére 10 évi

lakbér czimen 1000 koronát szavazott meg és pedig azon indokból, mert lelkész aának ehez való igénye, még magánjogi törvény szerint is, rég elévült.

Tudomásul vette ig.-tanácsunk, hogy Policzer Zsigmond budapesti házunk bérlőjének 40.000 korona biztosítékából 36 000 korona elnökileg kiadatott, miután a bérházakat nevezett bérlő az ehker. megbizottjának átadta.

Fogarasi egyházunk 80 korona felhajthatlan követelésének törlése engedélyeztetett.

Végül özv Bíró Jánosné n.-solymosi énekvezérnének a kegyjavadalmi féléve megállapítása tárgyában kelt udvarhelyi ehm. közig. bíróság végzése elleni felebbezését tárgyalta közig. bíróságunk s úgy találta, hogy nevezett özvegy kegyjavadalmi féléve 1901. márczius 3-tól veszi kezdetét, miután ez ideig az énekvezéri teendőkről az özvegy gondoskodott.

Több tárgy nem lévén, az ülés befejeztetett.

r s.

TARCZA

Képek a parókhiáról.

Az új esperes.

Ferikém! hallgass csak az okos szóra. Bizom benned, hogy megértesz engemet. Egész életedben (alig másfél esztendő) jó egyetértésben voltunk. Úgy-e eddig édes apád felvett a hátára, hogy „turót vegyenek" s te mintegy zsokké, — amugy angolosan. pompásan lovagoltál, míg testvéreid a turót vásárolták Jaj be keserü, jaj be keserü!

Majd, ha négykézláb járva, — te lóra pattantál, — apad hátán, — s nem bántad, ha el is vetett a ló, - mert tudtad, hogy nem rug kapál, s ügyel, hogy mint vessen el: úgy-e jól mulattál?

Hát te *Tamás*, emlékszel-e a nyáron, hogy hintáztunk, bukfenczeztünk, czigánykerekeztünk a czin teremben a hársfa alatt? Aztán »kifutót«, „künn a bárány, benn a farkas" játszodtunk. Majd énekeltük „Nyissuk kia galambházat", — „Gólya gólya gerliczét, — »Szem-szem gyürü, arany gyürü«, — „Szebb a páva, mint a pulyka", — »Nincs itthon a miá czícza«, — s több effélét

Majd kutyakalangyába kerültünk; én voltam legalól, ti rajtam, aztán mégis *Juliskának* szakadt le három kabát gombja, s *Manókának* törött be a pisze orrocskája. Volt egy kis sirás az igaz, de hát 4 fillérre czukrot hozattam, s szent volt a békesség. Elől kezdtük a nótát, a játékot, a semmiskedést, a mulatságot.

Hát mikor én egyszer „medve" voltam, aztán ti elbujtatok; egyik a rózsa-gruppba, másik a tulipántágyásba, harmadik az eper-táblába, s a negyedik a kanna-levelek közé. Én aztán megkaptalak, s mind a négyötöket úgy megettelek, hogy egy porczika sem maradt belőletek.

No látjátok ti tapsifülesek többet effélének történni nem szabad; mától kezdve mindezeknek vége van. Többet »meg nem hunyok«, mikor buvósdit játszottok, az asztal alá bé nem buvok, sütőkemenczét nem csinálok a fövenybe, sem a szarka-tojásokért fel nem mászok a nagy jegenyefára, sem nem csinálok „pitykét" a mivel játszodjatok.

(Nagy rémülettel) Hát miért édes apánk?

— Azért mert esperes lettem.

— Hát aztán?

— Hát aztán nem szabad többet, mert be talál toppanni a püspök-bácsi, meglátja, s aztán levágja a fülemet

— Hát az a püspök-bácsi az esperesnél is nagyobb.

— Nagyobb bizony.

— Mekkorával?

— Ekkorával né! (Mutattam a fejem felett vagy két araszt.)

— Óh bár ne lett volna esperes édes apánk, akkor minek is várjuk a tavaszt, a nyarat.

— A közbizalom barátim.

— Mi az a közbizalom édes apánk?

— Füge. Hagyjatok békét. Menjetek a dolgotokra, iktatnom kell a beadványokat.

Utjaink kétfelé váltak. Én *veszek* nektek lapdát, bubát, kicsi szekeret, de már *összetörni* nem segithetek többet. Ha pedig ti találjátok összetörni látjátok ott a nagy irodán azt a testes liniát Nektek szántam. Mondom. Értettétek? Kétszer nem mondhatom, mert — nincs időm. Takarodjatok!

* * *

Veled sem tudom mi lesz, *szép tarka tehenem*. Istálóm dísze-virága. Kicsi bornyu korodtól fogva dajkállak úgyszólva. Sok jó sarjut, szénát, répát adogattam én neked, úgy hogy — a mások ne lássák. Félek, hogy porcziód megszükül, ha csak *Péterre* a hü szolgára kerülsz Mert ő, tudod, igen szeret téged, mikor reggel-öste kiadod a nagy sajtár tejet, (sokszor kaptam rajta, hogy a bajusza habos tejes, ilyenkor csak téged vádolt, hogy *felrugtad* az edényt) hanem kosztodat ő bizony sokszor majd elfelejti kiadni, különösön mikor szól a muzsika a faluházánál.

Sok jó *reménységnek* voltál te tárgya szép tarka tehenem. Ha szorult a kapcza, szorongattak a hitelezők, kötélen fogtalak, s bevezettelek valamelyik vásárba. Évek folyása alatt Marostordavármegye minden vásárjába. Eladlak, gondoltam, s fizetek mint a köles. *Kivágok* belőled (no ne félj, mészárosod nem lennék soha) a pénzből vágnék ki egy kicsi tarka bornyura valót, a többit meg szétosztanám patika-, speczeráj kovács kontómban.

Csak egy baj volt mindig Mikor az *árra* került a dolog, (már hogy mit érsz t. i.) *tested* értékéhez *erkölcsi* értékedet is hozzá kértem, s aztán úgy futott el onnan a vásáros paraszt, mintha puskából lőtték volna ki. Én meg sohasem hittem el, hogy te nem érsz annyit.

Kértem érted osztrák értéket, koronaértéket. Mindegy volt. Soha még alkura sem került a dolog, hogy egy pár forinton, vagy koronán fennakadtunk volna.

Kötélen fogtalak, s haza hoztalak. Fizetni igaz nem fizettem *belőled*, de míg megjártuk a várost, — rendelt az Isten egyebünnen.

Nem tudom már most, hogy valaha ki ad el? Én magam nem vezethetlek többet vásárra (neked nem mondom meg, hogy miért) más pedig sem eladó, sem vevő, nem tudhatja a te *becsértékedet*.

Maradj hát, a míg csak lehet. Tűrj, szenvedj Pétertől, — de azért a szokásos tejet ne vond meg ám; nem volna szép dolog, látod-e?

* * *

Udvarom ékességei, *bóbitás tyukjaim*, s a ti unokátok, dédunokátok, kik nagy seregben kapirgáltok a csürös kerti polyva-rakáson, hogy szerettelek én titeket, ha östefelére kelve kopogtatok irodám ajtóján. Jól tudtam, hogy ti vagytok, s azt is tudtam, mi járatban vagytok.

Takarékos jó asszonyotok (aluszik már örökre, nyugodjék békével!) úgy vegyitette a törökbuzát rostaallyal, hogy többecske legyen a rostaaly, mint a törökbuza. Aztán ti panaszolni jöttetek: kip, kop, kip, kop. Megértettem, s nem voltam rest egy jó nagy kupát tele meríteni aranysárga tengerivel. Aztán ti körülfogtatok. Pityegtetek, beszéltetek. Én meg zuhi, a nyakatokba öntöttem a nagy kupa (volt az kettő is) tengerit. Kip-kop-kip kop, egy perez alatt hire-hamva sem volt az ajándéknak.

Nagy is volt a hiretek, hogy olyan tojós tyukok

nincsenek hat faluban se. Hogy lesz ezután nem tudom. Mit mondana a ***traktus***, ha meglátná, hogy az esperes úr tyukot étet. Nem látja meg. De tudom én se sok sürü tojásaitokat. A minthogy nem is láttam mióta esperes lettem egyet se.

* * *

Bucsut veszek tőled is, áldott jó ***kanonikám!*** Minden borozdád jó ismerősöm. Több annál: tápláló dajkám. A „Dombdomb" aczélos buzát, a „Márthadomb" selymes kendert, a „Rétrejáró" aranyszinü tengerit termett nekem 14 esztendő óta, s sok elődömnek Calvinus János óta.

Kora reggeleken a pacsirtát én vertem fel hálófészkéből. Ez aztán egy korty harmattal megnedvesítve torkát, rezegve fúrta fel magát a levegőbe, (mindig csak kanonikám felett) s szépen trillázott ***nekem.*** Majd a kakukkot hallgattam ki a szomszédos erdőcskéből, hogy meddig élnek kedveseim, meddig élek én?

Ugy kalászérés felé, mikor lestük az aratás idejét, szegény jó feleségemmel (a legszebb kalász az egész mezőn!) letelepedtünk az „Izsó-patak" mellett, a „Fűzkútnál", vagy a Maros-part pázsitján, s bokrétát kötöttünk kölcsönösen egymásnak. *Ő* nefelejtsből nekem, búzavirágból a gyermekeknek én margarettából neki, s boldog valék, ha én is, *Ő* is virágosan, — szemében láttam az erdő, a mező minden virágát, ékességét; ajkán a tavasz mosolygását, s keblére hajolva éreztem szive dobogását, melyet a természet csodája, bája, szépsége, s közös szerelmünk megihletett. Két gerle leste a rezgő nyárfa csonkájánál pásztoróránkat, s aztán ők is megtanultak tőlünk valamit: csókolódni kezdettek.

Oh, hogy mindez csak ***tündérálom***: vége van, vége van! Ha járnám is a kanonikám, — csak egyedül járnám; ***nála*** nélkül járnám!

Emlékezni fogok reád szép és jó termő Kanonikám. Mintha most is látnám, mint hajolnak be a „Lenszeg" füzei a Maros fölé, nézve magukat a viz tükrében, mint valami enyelgő leányok. Rétje csupa virágágyas. Pitypalatty fészkel feles számmal itt. Itt lakik *Ámor*, s innen szárnyal be kora reggelenként kopogtatni a szerelmesek ablakán keljetek fel, keljetek fel, itt a hajnal!

Hogy ***Morpheus*** is itt lakik, volt alkalmam meggyőződni róla. Szénacsinálóba mentem, — a többek között egyszer kissé korábban, mint a kurátor az ő ecclesia-dolgosaival. Ledölök gondolám egy ***kicsit***, mig megérkeznek. Egy kis illatos szénát fejem alá gyürve, e szunyodtam a nagy égerfa árnyékában.

Mikor felébredek ölt meg a csoda. Hát tündérországban vagyok én? Az ***előbb*** rendülv olt szénám, most mind boglyába rakva: kuratornak, ecclesia-munkásoknak se híre, se hamva, — a nap pedig ***lemenőben***..

* * *

Mindezeknek vége van, vége. Gyermekeimmel nem hanczozhatom: lábas és szárnyas jószágot nem gondozhatok: földmiveléssel nem foglalkozhatom: ***mert*** esperes lettem. Iktatnom kell a be-, és kiadványokat.

Félek, hogy ez hattyudalom: ***utólsó kép a parókhiáról****

Csekme Ferencz.

Különfélek.

= **Ultramontán hang a Szilágyi Dezső** temetéséről. Mi sem jellemzi jobban az ultramontán sajtót, mint ama megjegyzés, a melylyel Szilágyi Dezső temetését kisérte. Természetes, hogy Szilágyi Dezső nagysága előtt meg kellett hajolniok az ultramontánoknak is, pedig, hajh, szokszor sajgott a seb, melyet ez a nagy református ember ejtett rajtuk. No hát, ha Szilágyiról nem szólhattak semmit, szólottak azokról, a kik eltemették Ime, az Alkotmány 184. számában ezeket olvassuk: „Azok a beszédek, a melyek elhangzottak ravatalánál, szárazságuknál, banalitásuknál fogva, méltók voltak azokhoz, a kik elmondották, de nem ahoz, a kiről szóltak." Ugy gondoljuk, hogy Szász Károly és Sziládi Áron, mindkettő a Magyar-Tudományos-Akadémia tagja, Baksay Sándor a Kisfaludy-Társaság tagja és Pap Károly, a jeles szónok sokkal magosabban állanak annál, hogy az Alkotmánynak vagy az ő püspökeinek kellene kitanítania arra, hogy milyen beszédeket mondjanak. Mindenik irodalmi tekintély Nekünk úgy tetszik, hogy az Alkotmánynak valami egyéb fáj, és azért nem tetszettek a beszédek. Sejtjük, hogy mi fáj. A Szilágyi Dezső ravatalát szándékosan-e, vagy hogy, nem tudjuk, de az tény, hogy körül rakták volt viasz gyertyákkal. Szász Károly püspök ezeket mint pápista szinü dolgokot eltávolíttatta; aligha, e miatt nem volt jó sem az ő beszéde, sem a többi résztvevő lelkészé! De, ki törődik vele?!

= **Irodalmi esemény** van készülőben. Arról van úgyanis szó, hogy nemzeti irodalmunk ***összes elhunyt nagyjainak*** munkái egyöntetű, díszes kiadásban kerüljenek a magyar nemzet kezébe; egyöntetüen, díszesen és olcsón, 55 csinosan kötött, könnyen kezelhető kötetben. Balassától és Zrinyitől Arany Jánosig mindent magában foglal ez a kiadás, a mit költői irodalmunk maradandó becsüt fölmútathat. De nemcsak költőink munkáit: Széchenyi István, Deák Ferencz, Kossuth Lajos, Kemény Zsigmond munkáinak legjavát is. A ***„Magyar Remek-irók"*** tehát nagy költőink és iróink olyan kiadása lesz, a milyenre évtizedek óta vár a magyar nemzet és arra való, hogy olvassák, mert elhagyja azt, a mi másod és harmadrangú, avagy a mi csupán a tudós kutatót érdekli. A régibb írók müveit irodalmi értékeikhez és irodalomtörténeti jelentőségükhez mért megválogatásban, az újkori írók (nevezetesen Arany, Vörösmarthy, Petőfi, Tompa, Garay, Bajza, Czuczor, Vajda, Arany László, Szigligeti, Madách, Reviczky, Csiky) müveit lehetőleg teljességükben, mindenesetre főmüveikkel fogja felölelni. Az egyes írók munkáit leghivatottabbjaink rendezik sajtó alá s látják el életrajzzal. Élükön Gyulai Pál, Beőthy Zsolt, Berzeviczy Albert, Kossuth Ferencz, Eötvös Károly, Rákosi Jenő, Lévay József, Vadnay Károly, Heinrich Gusztav, Riedl Frigyes, Badics Ferencz, stb. A kiadó Franklin Társulat e nagy vállalat részletes programmját őszszel fogja közzétenni és úgyanakkor a kiadást megindítani.

= **Hálás köszönet.** Oláh-újfalusi kicsiny egyházunknak régi, kedves reménye valósult meg, midőn nagy áldozatok árán, de végre is sikerült tornyát felépíteni és abba a harangokat beszerezni, úgyszintén a templomot egészen berendezni. Most már minden készen van. Mi is elmondhatjuk: jőjjetek ide és hallgassátok az Istennek igéjét. Midőn ezen örvendetes eseményt tudomásul hozzuk, forró köszönetet mondunk mindazon egyéneknek, mindazon egyházaknak, melyek kegyes adományaikkal reményünk megvalósulását lehetővé tették. Kelt Oláh-Ujfalu 1901. aug. 3. ***Bogdán József,*** ref lelkész.

Kőszönet nyilvánitás. A kolozsvári ev. ref. Szeretetház részére adományoztak: A Hunyadmegyei első takarékpénztár Hátszegen 40 koronát, a kolozsvári Gazdák Hitelszövetkezete 40 koronát, a Szászvárosi takarékpénztár 50 koronát, Zathureczky Kálmán 20 koronát, Domján Péter 10 koronát, dr. Márkusfalvi Török Imre 50 koronát, az Uzoni takarékpénztár 10 koronát, Gönczy Lajos Sz.-udvarhelyi kollégiumi igazgató 10 koronát, Ravasz János ny.-szeredai esperes gyüjtése a konfirmált ifjaktól 4 korona 76 fillér, Muzsnay Károly n.-sajói esperes gyüjtése 413 korona. Perselypénz a székelyudvarhelyi értekezlet alkalmával tartott istenitiszteleten, (beszolgáltatja Vajda Ferencz) 5 kor. 42 fillér. A Szeretetház intéző bizottsága legmélyebb, hálás köszönetét nyilvánitja az intézet árvái gyámolitására nyujtott adományokért.

= **Értesítés.** *A sárospataki ev. ref főiskolában* a jövő 1901/1902-ik iskolai év szeptember 3-án kezdődik. *A főgimnasiumban*, (mely három párhuzamos osztálylyal van ellátva), a beiratkozások szeptember 5, 6, 7-én fognak végbemenni. a *theol.*- és *jogakadémián* pedig az előadásokra való jelentkezés határideje *szeptember 7 és 9-ike.* Az ujonnan jöttek az akadémiába

* Kár volna! Szerk.

szeptember 1—9-ig, a katonaságtól jövők október 8-ig vétetnek fel. Az előadások szeptember 11-én kezdődnek. Beiratási díj új tanulók részére a gymnasiumban 4 korona, a theol.- és jogakadémián 8 korona. Tandíj és egyéb címeken a gymnasiumi tanulók közül az I—II-ik osztályú prot. vallásúak egész évre 50 koronát, nem protestánsok 66 koronát, a III—VIII osztályúak, ha protestánsok 48 koronát, ha nem protestánsok 64 koronát fizetnek. *A theol. akadémián* a tandíj egész évre 18 korona. A *jogakadémián* a prot. vallásúak egész évre tandij es egyéb címeken 64 koronát, a nem protestánsok 86 koronát fizetnek. A theol. akadémia hallgatói s a prot. vallású joghallgatók az ünnepi követség (legatio) kedvezményét élvezik. A joghallgatók s gimn. tanulók tandíj elengedésben részesülhetnek s az erre vonatkozó kérvények aug. 25-éig a főiskolai igazgatósághoz nyújtandók be. Szorgalmas és jó előmenetelű tanulók szorgalmi díjakban és tápintézeti jótéteményben (ingyenes, 40 és 80 koronás helyek) részesülnek. A 120 koronás tápintézeti helyekre csak korlátolt számban vehetők fel a tanulók A városban a főiskolai igazgatóság által engedélyezett helyeken szállás és élelmezés olcsó áron. átlag havi 24—75 koronáig kapható. Tudakozódásokra készséggel ad felvilágosítást úgy a főgimn., mint az akad igazgatói hivatal.

A sárospataki ev. ref főiskola igazgatósága

Hivatalos rész.

1145—1901. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a marosi egyházmegyébe kebelezett *nyárádszentannai énekvezértanitói* állomásra pályázat nyittatik.

Javadalom: lakás, gazdasági épületek, veteményes és gyümölcsös kert használatán kivül 800 korona készpénz, havi előleges részletekben, melyből 658 kor. államsegély; szolgálati évei arányában személyi pótlékképen az egyháztól földhaszonélvezet és tüzifa.

Pályázati határidő: 1901. aug. 24. Folyamodványok Ravasz János esperes aához küldendők Nyárádszeredába.

Kolozsvár, 1901. julius hó 26 án

Dr. Bartók György,
erdélyi ev. ref. püspök.

1146—1901. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a marosi egyházmegyébe kebelezett *selyei* IV oszt. *lelkészi* állomásra pályázat nyittatik.

Javadalom: szép új papi lakás, gazdasági épületek, veteményes és gyümölcsös kert használatán kivül, 10 h. 834 négyszög öl szántó és kaszáló tiszta jövedelme 29 kor. 62 fill. legeltetési jog (6 drb marhára) 12 kor. 92 fill értékben, termény kepe és igás-kézi napszám értéke 854 k. 38 f., államsegély 271 kor. 36 fill., stóla váltság czímen a magtárból 60 véka zab. értéke: 48 kor., kamarai javadalom az egyhkerületi pénztárból 79 k 12 fillér, összesen: 1295 kor. 40 fillér. Ezen felül a pénzalapok kezeléséért 160 kor.

Pályázati határidő: 1901. aug. 29-ke. Folyamodványok nt. Ravasz János esperes aához küldendők Nyárád-Szeredába.

Kolozsvárt, 1901. jul. hó 26-án.

Dr. Bartók György,
erd ev. ref. püspök

1185—1901. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a sepsi ev ref. egyházmegyébe kebelezett *uzoni* ev. ref. „Tatrangi népiskolánál" egyik *tanitói* állásra pályázat hirdettetik.

Javadalom: 1) 600 kor. készpénz az egyházközség pénztárából. 2) 200 kor. államsegély, melynek megnyeréséért az eljárás folyamatba indittatott. 3) 120 kor. lakbérilletmény vagy lakás természetben. 4. A gazdasági ismétlő iskola vezetéséért 100 kor. a községi pénztárból. 5) Egy dalárda szervezéséért és vezetéséért 100 kor.

Kötelességei: Az iskolaszék által reábizott osztályokban a tanterv szerinti tanítás, a gazdasági ismétlő iskola vezetése, dalkör szervezése és tanítása, a vezetésére bizott osztályokban egyházi és világi énekek tanítása. Ez okból megkivántatik annak igazolása, hogy dalkar, ismétlő gazdasági iskola vezetésére képesítve van, ha az utóbbira képesitettsége nem volna, azt egy év alatt megszerezni köteles a megválasztott tanító.

Pályázati határidő: 1901. Aug. hó 18-ka. Folyamodványok nt. Vén Mihály esperes aához küldendők Bikfalvára.

Kolozsvárt, 1901. augusztus hó 3-án.

Dr. Bartók György,
erdélyi ev. ref. püspök.

1190—1901. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületbe kebelezett nagyenyedi egyházmegye *maros-szt.-királyi* egyházközségének *kántor tanitói* állomására pályázat nyittatik.

Ezen állomás javadalma lakáson és kerten kivül 825 korona 14 fillér, melyből 480 korona államsegély, 69 k. 46 fill. 10 hold 858 négyszög öl tagosított birtok kat. tiszta jövedelme, a többi — nagyobb részt — pénzül fizetett kepe, tandíj és stóla.

Kötelességek:

1. Az iskolás gyermekek tanterv és utasítás szerinti oktatása ide értve a vallás- és énektanítást is.

2. Isteni tiszteleteken és temetések alkalmával énekvezetés.

Ünnepeken és vasárnapokon felváltva egyszer délután, máskor délelőtt — mikor a lelkész a társegyházban van elfoglalva — rendes isteni tisztelettartás

Szabályszerüen felszerelt pályázati kérvények f. 1901. évi augusztus hó 24-éig küldendők be nt. Sándor János afiához Miriszlóra (u. p. Nagy Enyed).

Kolozsvárt, 1901. augusztus hó 4-én.

Dr. Bartók György.
erdélyi ev. ref. püspök.

1172—1901 PÁLYÁZATI HIRDETÉS.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a görgényi egyházmegyébe kebelezett *szászrégeni kántortanitói* állomásra pályázat nyittatik, a következő javadalmazás mellett:

1. Lakás és kert. 2. 800 korona készpénz, havi előleges részletekben a városi közpénztárból. 3. Alapítványi kamat 38 kor. 12 fill. 4. Tandíj a vegyes házasok gyermeke után 2 kor., idegen felekezethez tartozó gyermekek után 4 kor. (évi átlagos összeg 30 kor.) 5. 972 négyszög öl szántó haszonélvezete, kat. jövedelme 2 kor 08 fill. 6. Faiskola használata, melyért a kerítésről a tanító gondoskodik. Fütés és tisztogatásra minden tanuló után 1 kor. 04 fill.

Pályázati határidő 1901. augusztus 29-ke. Kellően felszerelt folyamodványok Csekme Ferencz esperes afiához Gernyeszeg, u. p. Sáromberke (Marostordamegye) küldendők.

Kolozsvár, 1901. augusztus hó 1-én.

Dr. Bartók György,
erdélyi ev. ref. püspök

1200—1901. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a küküllői egyházmegyébe kebelezett *kis-kendi* egyházközség *tanítói* állomására pályázat nyittatik.

Javadalom: 2 szoba, konyha, kamarából álló tisztességes lakáson és egy hold kerten kivül 1) államsegély 652 korona, 2) tandíj a tankötelesektől 120 kor., 3) az egyháztól 2 öl hasogatott tüzifa, melynek értéke 28 kor. összesen 800 korona.

Pályázhatnak ev. ref. vallású okleveles *tanítók* és *tanítónők*.

Kötelességek: az ev. ref. elemi népiskolában a kötelezett tantárgyaknak az egyh. törvények és utasítások értelmében való pontos tanítása s a vallásos énekeknek legalább heti 2 órán való gyakorlása.

Ha férfi tanító választatnék: kötelessége leend a kántori teendők végzése is, mely szolgálataiért 2 és fél hold szántóföldet ad az egyház, melynek haszonbéri értéke 52 koronában van megállapítva.

Pályázati határidő 1901. évi szept. 1. mely időig a kellően felszerelt pályázati kérvények nt. Pátkay János h. esperes aához Sövényfalvára küldendők.

Kolozsvártt, 1901. Augusztus hó 7-én.

Dr. Bartók György,
erdélyi ev. ref. püspök.

NYOMATOTT GOMBOS FERENCZ KÖNYVNYOMDÁJÁBAN, KOLOZSVÁRT.

IV. Évfolyam. 33. szám. Kolozsvárt, 1901. Augusztus 15.

ERDÉLYI
PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV REF EGYHAZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, theol. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 2. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre. 12 kor.
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Hol a baj?

Nagy figyelemmel és gyönyörüséggel tanulmányoztam át lapunk érdemes szerkesztőjének a 26. és 27. számokban megjelent, mélyen szántó elmével, nagy tudományos apparátussal megírt czikkét. Részleteiben mindenben aláirom azt. Mi azonban a dolog érdemét illeti, ott nem érthetek vele egyet. Sem vele, sem Barabás tanár úrral. Meglehet, hogy tán azért nem, mert — magam is predikátor lévén — ösztönszerüleg is védekezem; de meglehet az is, hogy nekem van igazam.

Mai igehirdetésünk hatástalan. Nem tudja megmozgatni a szivet; elhatározásra bírni az akaratot, s ennek oka nem lehet egyéb és más, mint egyesegyedül az igehírdető.

Ebbe nem egyezem belé. Igaz, lelkészi müködésünk kissé inproduktiv; beszédeinkkel úgy, a mint kellene, hatni nem tudunk. Igaz, magam is tapasztaltam ezt. S kezdetben magam is úgy vélekedtem, hogy talán én bennem van a hiba; az én vallásos hitem, az én elmém gyengeségében, az én ismereteim hiányosságában. Elővettem hát a legkitünőbb magyar és német egyházi szónokokat, — de nagyobb és általánosabb hatást azokkal sem tudtam elérni.

Rájöttem ennélfogva arra a nagyon is egyszerü igazságra, hogy a föld, ha nem terem, annak első sorban maga a föld, és csak másodsorban a gazda az oka. Ez az álláspont az, a mit hangoztatok és védek úgy Barabás tanár úrral, mint a szerkesztő úrral szemben.

Állitom tehát, hogy igehirdetésünk hatástalanságának oka nem kizárólag nálunk, igehirdetőkben, hanem első sorban és jobbrészt világnézetében keresendő. Megengedem, hogy skrupulusan ellene lehet vetni ennek, ha igehírdetésünk intenzivitásban, tartalomban, Krisztusi jellegben, feladatának mindig megfelelt volna, a mai világnézet ki se alakulhatott volna. Ez azonban nem áll. Mert a világnézet az ember legsajátosabb, legfüggetlenebb szellemi müködésének porduktuma; értve e függetlenség alatt azt, hogy az emberi szellem a külső és belső jelenségeket minden más, rajta kivül eső értelmi hatásoktól függetlenül analysálja és konbinálja. Lelkének legtulajdonabb kohójában olvasztja fel és szüri le világnézetét.

De megkisérlem fenti állításomat bebizonyitani. Bizonyos világnézete mindenkinek kell, hogy legyen. Volt Newtonnak, s van az ausztráliai negritonak is; természetesen egymástól szerfelett különböző. Mert valamely világnézet kialakulására két tényező foly be. Egyfelől a kivülről jött hatások, melyeket együttesen szolgáltat mindaz, mi az embert körülveszi: természet, társadalom, egyéni életviszonyok, az u. n. „sors“, stb. stb., másfelől az ezen hatásokat elfogadó, feldolgozó, s azokra reflektáló emberi szellem és annak képességei. A minélfogva valamely világnézet kialakulása a kivülről jött ezerféle hatásokra támadt reflexiónak tekinthető; és éppen ezért jellege is azon hatás jellegétől függ, a melyre a lélek legerősebben reagál. És hogy e külső hatások közül melyik legyen a legerősebb, arra tagadhatlanúl elhatározóan folynak be a kor uralkodó eszméi, dominálló kérdései. Némelykor a természeti, máskor a társadalmi, megint máskor a személyes életviszonyok szemléletéből jött hatások nyomják rá bélyegöket az illető világnézetre. Igy pl. a vad állapotban élő emberek lelki világára, gyermekes képzeletére a természeti jelenségek gyakorolják a legelhatározóbb befolyást, a minek következtében kialakúl a polytheismus világnézete. A honfoglaló Izraelben már a nemzet politikai viszonyai, társadalmi kérdései domináltak, lobogóik a nemzeti egység és függetlenség csatasíkjain lobogtak s mint világnézet kiformálódott a theokráczia. A buddhismus világnézete a személyes életviszonyok szemléletéből támadt hatások bélyegét viseli magán. Az ez irányú szemlélődés folytán jöttek a nyomor, az örök földi szenvedés gondolatára, s ez teremtette meg vallásukban a vágyat a szabadulás után a Nirvánában.

És már most, hogy e kivülről jött hatások miként formálódnak ki és dolgoztatnak fel az

egyén lelki világában s a reflexio ezekre, mint világnézet, minö tartalmat és jelleget nyer: az a müveltségi állapottól függ. Igy pl. az egészen müveletlen vad népeknél a természeti jelenségek hatására a képzelhető legdurvább polytheismus alakúl ki. Az ugyanezen hatásokat el fogadó, de sokkal müveltebb egyptomi közszellem reflexiójában pedig, hogy igy fejezzem ki magam, a pántheistikus polytheismus, melyben már benne van az *„absolut egy“* sejtelme is.

Korunk müveltsége elterjedt ugyan, de emberileg is tökéletlen és egyoldalú, mert a természettudományok óriási haladásának produktuma az s éppen ezért transcendes eszméktől idegenkedő. Domináló kérdéseink pedig főleg sociális természetüek, melyekben legfőbb mozgató erő az egyén anyagi boldogulása.

Ilyen müveltségre gyakorolt, ilyen természetü hatásokra pedig csak egy olyan világnézet szürödhetik le, mely analysisében egyoldalú, tartalmában, jellegében pedig materiális. A melynek határai a horizont és a messzelátó lencséje; melyben helyet talál, söt trónon ül a „testi üdvösség“ elve, a melyben az önzés erény, s »a ki birja, marja«, a legfőbb törvény.

Azt hiszem, ilyenformán lehet korunk világnézetének dyagnosisát a leghelyesebben megállapítani.

No már most, ezzel szemben áll egy másik világnézet; a mienk, a melynek alapjáról mi prédikálunk: a *kathedrák világnézete*; a mely nem a végesből, a korlátoltból, de a korlátlanból, a végetlenből, az absolutból táplálkozik; melynek gyakorlati nyilvánulása befelé a lemondás, az önmegtagadás, kifelé az általános szeretet; melyben bün, a mi amabban erény botránkozás, mi ott legfőbb törvény.

És nekünk ezzel a világnézettel kell közelednünk ama másik felé. Olajat a vízzel, vizet a tüzzel kell egyesítenünk. Szárnyakkal magasra repülni kell kényszerítenünk azt, kinek szárnya sincsen. A kenyér és viz egyszerü táplálékáért kell lelkesednünk a Lukullus lakomáin.

Valamiképpen tehát a vakot hiába viszem a drezdai képtárba, a sixtini Madonna fönséges bájai azt meg nem illetik, s hiába a siketet az operába, a Mascagni legremekebb muzsikája is hidegen hagyja Öt: azonképpen adhatok beszédemnek a legkeresztyénibb tartalmat, elszónokolhatom azt a legfényesebb eloquentiával, valódi élvezetet és gyönyörüséget abban az nem talál, meghatni és magammal ragadni általa azt nem tudom, ki az elmondottak felöl már á priori másként vélekedik.

És miért nem? Azért, mert ha valahol, úgy itt áll ama deák közmondás igazsága: „similis simili gaudet“. És főleg azért, mert a physika elemi törvényei a psychologiában is érvényesek. A plus és minus elmélet, az egynemüek vonzódása, a különnemüek divergálása nem ismeretlen a szellemek és a szellemi életnyilatkozatok egymáshoz való viszonyában sem. Vegyük csak a legközönségesebb példát. Ha nekem a körülmények egybevetése, hosszas gondolkozás és töprengés után politikai meggyözödésemmé vált pl. az, hogy hazám és nemzetem boldogulásának útja a teljes önállóság és függetlenség: az ellenpárt, mely a politikai dualismus elvi alapján áll, állítsa bár a legkiválóbb képviselöjelöltet, ajánlják bár a kortesek azt a legremekebb szónoklatokkal, nem fog az tölem egy fikarcznyi votumot sem kapni.

Hogy világnézetemmel ama másikat befolyásoljam, annak hivét álláspontja feladására bírjam, hogy ez miért felette bajos, megmondottam már fennebb. S ha hozzágondoljuk, hogy minden ebbeli jóigyekezetemnek már eleve útját állja a müvelteknél a divat s bizonyos megmagyarázhatlan tartózkodás, a félmüveltek nél az ostoba gög, a müveletleneknél az ezerféle életbajok, akkor meg éppen lehetetlen.

Ha tehát szónoklatainkkal gyönyörködtetni, a lelkeket rabul ejteni, hatni nem tudunk, én ennek okát elsö sorban és főleg korunk világnézetében keresem. Vagyis nem az a baj, hogy nincs *mi* hasson, hanem az, hogy nincs *mi a hatást elfogadja*

Péter, az egyszerü tanítvány, egyetlen prédikációjával 3000 lelket hódított meg. Vannak ünnepi alkalmak, mikor mi is csaknem szórólszóra elmondjuk azt, a mit Péter akkor elmondott, tehát prédikációnk tartalmatlan nem lehet — és nekünk mégsem tér meg senki sem. Söt többet mondok. Jöjjön el Péter ma és mondja el ugyanazt, a mit akkor elmondott, kezeskedem, hogy lábaihoz borulni senki sem fog.

Mert akkor a lelkek éhesek voltak a föld felettiekre. Ma is éhesek ugyan, de a földön levökre és földalattiakra. Csak ez a paránvi különbség van közöttünk, mi azonban bőségesen elég.

Természetesen, a miket e czikkben elmondottam, csak az én privát nézetem és véleményem, s sokakra nézve még ezután is kérdés tárgyát képezheti, hogy hol is van csak tulajdonképpen a baj intra avagy extra muros?

Viski Gyula.

Jelentés

a brassói ev. ref. egyház 1900. évi állapotáról.

Mélyen tisztelt Közgyülés! Egy év telt el ismét, mióta az általános közgyülés igen t. tagjait, e szent hajlékban hasonló alkalomból üdvözöltem. Az emberi életben egy év, még ha eszményekben nem is lenne gazdag, nagy jelentőségü, mert ez jelentékeny része annak a legfennebb hetven, vagy nyolczvan esztendőnek, mely halandó embernek Isten által kiszabva lett. Másként áll azonban a dolog, az emberi társadalom által létrehozott intézményekkel, melyeknek élete nincsen ilyen szük kerethez szabva és főként a Krisztus egyházával, mert ebben őriztetnek ama örök igazságok, melyekről megmondatott: az ég és a föld elmúlnak, mint a ruha megavulnak, de az én beszédem megmarad, mindörökké! És mégis bár anyaszentegyházunk és benne egyes egyházaink életében, egy-egy év ha nem is több, mint egy futó pillanat, nekünk, kik

az esztendőben élünk, igenis érdekünkben áll az évek határkövénél megállani és számot vetni, valjon haladott-e, vagy helyben állott az ügy, melynek szolgálatába állunk, hogy a nyert eredmény szerint megtudjuk határozni a jövőben követendő irányt?!

Mult évi jelentésemben, midőn kiemeltem anyaszentegyházunk bajait és a nehéz idők előjeleire rámutattam, mint olyan intőjelekre, a melyek küzdelemre és összetartásra szólítják az összes protestánsokat, — megnyugtató körülményként jeleztem, hogy ha a felismert evangeliumi talajon maradunk, a jövőbe bizalommal tekinthetünk, — mert a külföldi protestánsok sikere szemeink előtt áll, mióta jórészben megszabadult a racionalismus nyügeitől, és a biblia keresztyén alapra visszahelyezkedett.

Mélyen tisztelt közgyűlés! a mint méltóztatnak tudni, évi jelentéseim, a magunk épülésére és jövőben az egyház építése körül követendő irány megjelölésére céloznak; másokkal és más egyházakkal csak annyiban foglalkoznak, a mennyiben nemes törekvéseink megvalósításában gátolnak, vagy azt a mi előttünk szent, sárral dobálják.

Mult évi jelentésemet, a leirt körülmény daczára, az ultramontán sajtó egyik elsőrendü szószólója az „Alkotmány" terjedelmesen traktálta. Hogy, mi mindent mondott róla, azt itt felsorolni feleslegesnek tartom, de miután annak idején közgyűlésünk tagjai közül többen figyelmeztettek a támadásra, nem tehetem, hogy legalább jellemző voltáért fel ne említsem a 209. sz.-ban megjelent: »*A világ világossága és a föld sava*« czimü közleményét. Ez így kezdődik: „Nyilván való, hogy az egyesült államokban, Angliában és más katholikus országokban, rohamosan terjed a katholicismus: *Persze-persze, de a letagadás, még nem bizonyitás!* „Mindazonáltal Péchy Árpád brassói ev. ref. lelkész az „Erdélyi Protestáns Lap"-ban, így beszél: — Igen, a külföldön a protestantismus bámulatos erővel működik stb." — Működik bizony a protestántizmus külföldön! Hogy pedig a kath. államokban, milyen rohamosan terjed a katholicismus, azt látni lehet: Olasz-, Spanyol- és Francziaországokban, hol a nép éppen most üldözi ki a barátokat és jezsuitákat; avagy Ausztriában, hol a politikai hatalom nyomása ellenére is terjed a protestantismus. Ez ténybeli igazság, ez a népek igaz véleménye a róm. kath. papi uralomról. — De lássuk tovább csak, mit mond még az „Alkotmány" „Viszont fájlalja Péchy Árpád, hogy Magyarországon nagyon hanyatlik a protestántismus, s erről ugyanott így ir: — Az evangeliumi erőnek mily nagyfokú meggyengülésére vall az a körülmény, hogy évente nálunk ezeren meg ezeren hagyják oda azt a vallást, mely a történelem tanitása szerint a világ világossága és a föld sava". — „Bocsánat, de a történelemnek ezen tanításáról mit sem tudunk, hanem az igen szép, hogy Péchy Árpád beismeri, hogy a magyar protestantismus hanyatlásának oka, éppen maga a magyar protestántismus. Hej, ez a nagy liberalis ágaskodás, meg az a nagy zsidó barátság! De kár volt, de nagy baja az ma is a magyar protestántismusnak."

A történelem e tanításáról tehát az „Alkotmány" mit sem tud, hogy: A Protestantismus a föld sava és a világ világossága! De, valjon csodálkozhatunk-e ezen? Mert kétféle történetirás van ám! Az egyik, a mely a történelmi tényeket a népek tanulságára tárgyilagosan irja meg; a másik, a mely ferdit, a tömeg félrevezetése czéljából; az őszintén beszél, ez mindent letagad, a mi czéljaival ellenkezik. Ilyen bizonnyal az a történetirás is, melynek emlőjén az „Alkotmány" táplálkozott! Csoda-e már most, ha e reactionárius creatura nem ismeri az evangelium ama savát, mely meg nem ízetlenül; világosságát, a mely az asztalra helyeztetik, hogy világoljon mindeneknek!

A történelem és élet egymást kell fedezzék. A protestántismus igazát: a szabadságon, népképviseleten és önkormányzaton szervezkedett protestáns államok rendje, a belbéke, egyenletes fejlődés és a folytonos haladás bizonyítják; ellenben a pápás érvelők ellen szólanak a kath. államok, hol nem tud meggyökerezni a békés fejlődés és szólanak az összes államok, a hova csak kezök munkája kiterjed, közöttük Magyarország is, az ultramontán actioi, mindenütt gátolja a békés haladást.

Bizony, ha áldatlan munkájokat szemléli a békés figyelő; hiába óhajtanák, áldatlan munkájokat és intézményeikeit senki sem nevezheti a föld savának, a világ világosságának! A második, mit bűnünkül ró fel az „Alkotmány" a liberális ágaskodás!

De hát mi is az a liberálismus, hogy azért minket az ultramontanismus annyit üt és vádol? A liberalismus: a haladás, a felvilágosodás, a szabadelvüség, mindennel szemben a mi maradi! Hogy Magyarország szabadelvü, ez az ultramontánok szerint a protestántismus bűne.

Ebben az itéletben van a mi dicsekvésünk, mert a mennyiben, mi protestansok befolytunk az alkotmányos Magyarország kialakulására, ez Isten és a nemzet előtt, létjogunk alapját bizonyítja!

A régi maradi állapotokat, a mit az ultramontánok visszaáhitoznak, valjon kivánja-e ma csak egy hazáját hőn szerető magyar is? Azokat az állapotokat ki óhajtaná, melyek következtében 1799-ben a protestánsoknak a királyhoz fölterjesztett sérelme 60 ivet töltött ki?

Ilyen sérelmek voltak, hogy csak egy nehányat említsek: A róm. kath. főpapok a protestántismust, hivatalos leveleikben eretnekeknek, a lutheri és kalvini eretnekség mételyének nevezték; a protestánsok különféle ürügyek alatt a kath. istentiszteleteken való részvételre és a kath. ünnepek megülésére kényszerittettek; a protestánsok legtöbb helyen egyh. épületek számára beltelket nem kaptak; más helyeken a prot. lelkészek földei után dézmát követeltek; a vegyes házasokat a kath. papok revelsalis adása nélkül nem eskették össze; a protestáns árva gyermekeket, hogy katholikussá neveljék, rokonaiktól erőszakkal elvették; a protestáns községi előljáróknak a hivatalos esküt kath. templomban kellett letegyék; az országos hivatalokra protestánsok nem alkalmaztattak; a városi iparos czéhekbe prot. mesterembereket nem vettek be; községi pénztárakból nyújtott segélyezésnél a protestáns szegények mellőztettek stb. stb.

Ezek és még sok más hatalmi actio jelezte a múltban a clericalis irányzat áldatlan következményeit. E terhek alatt majdnem elveszett a haza; az elenyésztéstől csak a protestantismusból kisugárzó evangeliumi erő mentette meg.

A szabadelvüség harczában a protestánsokat követte nemzetünk színe-java; felekezeti különbség nélkül áldoztak a jó hazafiak: vérrel, munkaerővel, hogy a hitéletnek és a nemzeti alkotmánynak jó szolgálatot tegyenek. Báró Eötvös József gyönyörüen mondja Gr. Széchenyi István felett mondott emlékbeszédében az új irányzatról: „A válaszfalak, melyek a nép különböző osztályait távol tartották egymástól, leomlottak; nemzetünk megerősödött, a kiváltságok helyébe törvények léptek; s a nemzet, mely előbb csak multjában élt, lelkesülten halad egy szebb jövő felé".

Harmadik bűnünkül rójja fel az „Alkotmány": a nagy zsidó barátságot! Ez is elfogultság, mert a keresztyénség, melynek gyümölcse a népek szabad alkotmánya, osztálykülönbséget nem ismer. Ezért, mi protestánsok egy fajt sem gyülölünk, kik e hazában élnek, hanem azt óhajtjuk, azon munkálunk: hogy e hazában ne legyen sem görög, sem zsidó, sem római, hanem mindnyájan egyek legyünk a haza szeretetében és az evangelium betartásában.

Mi protestánsok szeretjük e haza minden polgárait, bármily hítet valljanak, szeretjük katholikus test-

véreinket is. Mi, kiknek Krisztustól nyert alapelvünk a komoly vizsgálódás, tudjuk a századok történetének tapasztalataiból, hogy a katholicismus concilians és meg tud férni más hitüekkel. Tudjuk, hogy a katholicismus vallás és egyházi rend, melyben a protestantismussal sok rokon vonás van; épp ezért a kath. hivekkel a szeretet és hazafias érzés sokszoros kötelékével vagyunk egybefűzve, amit mindig örömmel hirdetünk is.

Azonban a clericalismus és ultramontanismus nem vallás, ez nem a katholikus hívek lelkiismereti érdekeinek képviselője, sőt ellenkezőleg, egész munkájuk papuralmi önczél, politika. Ők szembe állanak az államélettel, a szabadsággal; czéljuk, hogy uralkodjanak a földön teljhatalommal, sőt még a mennyországon is. Ezek után természetes, hogy a protestántismus szemükben szálka, czéljaikkal szembe eretnekség. De minden harag daczára nekünk mégis isteni rendeltetésünknek meg kell feleljünk, nehogy az evangelium sava megízetlenüljön. Ama nemes harczot meg kell harczoljuk Pál apostollal: hogy a szabadságnak lelke el ne oltassék!

Azonban a mi fegyverünk a szeretet fegyvere, mi nem halált, hanem életet hirdetünk; nem gyülöletet, hanem egységet kivánunk, mert bizonyságot vetünk a felől: hogy, a mi Istentől van, meggyőzi e világot!

(Folytatása következik.)

Egyházmegyei élet.

Az erdővidéki ev. ref. egyházmegyéből.

Egyházmegyénk julius hó 18 án tartotta rendes közgyűlését, Köpecz egyházközségünkben, nagy érdeklődés és a tisztújitásoktól elmaradhatatlan választók megjelenésével. Ott láttuk a gondnoki karból Ngos Zathureczky Gyula és Zathureczky József főgondnokokat a mindig tevékeny, agilis férfiut Bedő József gondnokot. Ezen kivül a világi képviselők kevés kivétellel és a papság teljes számban megjelentek. A szokatlan érdeklődést, az egyházmegyei közgyülésnek 10 évenkint gyakorolható választási joga emelte fokozott mértékben.

A gyülekezés Balázs Ignácz lelkész házánál történt; innen indultunk esperesünk és a gondnoki kar vezetése mellett testületileg a templomba, hol a már megnyitott gyülésnek sorrendjébe felvett isteni tiszteletet Sándor András, Nagy-Ajta derék ifjú lelkésze végezte Jer. 1: 9—10 verse alapján. Felfejtvén beszédében ama kötelmeket, melyekkel mi lelkipásztorok tartozunk anyaszentegyházunk érdekeinek, hogy aztán rá mutasson a *„királyi népség“*, a hivek kötelmeire is

Úgy tudom, hogy „minden egyházi beszéd annyit ér, a mennyit épít“ —! Erről elmondhatjuk hogy építő hatással volt, mert a szépen kidolgozott beszédek, ügyes előadással, csak épít, csak plántál! Tárgysorozat rendén kivül elismerését nyilvánította a közgyülés jegyzőkönyvileg.

Következett a megállapított tárgysorozat szerint esperes aa. jelentése az 1900 évre vonatkozó egyházvizsgálatról. Szokatlan érdekességet kölcsönzött e jelentésnek a lefolyt 10 évre való visszapillantás, s az esperesi jelentésben, mint kimagasló események egyházmegyénk életében csakugyan számot tevő jelenségek, milyenek az egyházmegyei Főgondnokok választása, s filiális egyházközségek anyásítása. Mint nagy vivmányt, a lefolyt 10 év alatt nyert egyházmegyénk 2 főgondnoki állásra, annak szervezésére engedélyt, s csak a közelmultban lett Baróth leány egyházközségünk anyaegyházközséggé. A mi a mult évi vizsgálatot illeti, mindenben csak a jó rend és fejlődés észlelhető egyházközségeinkben, mit lehetővé tesz az egy czélra törekvés, a békés munkálkodás. Nemcsak a vallás-erkölcsi élet terén, de az anyagiak terén is haladás észlelhető.

Esperes aa. jelentését midőn a közgyülés tudomásúl veszi, jegyzőkönyvileg elismerését fejezi ki az odaadó, lelkes munkásságért.

Ezután Lőrincz Gyula főjegyző terjesztette elő jelentését az egyházmegyei tanácsnak egy évre terjedő müködéséről. Nem említve azon bizottsági müködéseket, melyeket az egyházi tanács kebelében alakult bizottságok végeztek, összesen 104 esetben.

Tárgysorozat rendén Benke Ferencz számol be egyházmegyénk 5 felekezeti iskolájában tett tapasztalatairól! Mint tanügyelőadó, rámutat a hiányokra, melyek több helyen a kor gyengeségével járó jelenségek tanító aai részéről, de rámutat a lelkiismeretes, munkás tanító müködésére is, elismeréssel adózván az érdemnek. Kimondja, hangsulyozza, hogy felekezeti iskoláink tetemes terhét az egyházközségek válláról le kell venni, azoknak államosítása által!

A közgyűlés ebben az értelemben határozott, s a tanügyelőadói jelentést esperesi körlevél kapcsán megküldeni határozta, a képv. közgyülés határozatával, tudás és ahhoz alkalmazkodás végett az egyes iskolaszékeknek, illetve az érdekelt tanítóknak!

Egyházmegyei számvevő Kovács Sándor jelentésében nemcsak a mult év eseményeire szoritkozik csupán, hanem általános áttekintést nyujt 10 év lefolyása alatt az egyes egyházközségek által elért és nagy figyelemmel hallgatott igazán fényes anyagi eredményről. Jelentéséből tudtuk meg, tudta meg a közgyülés minden tagja, hogy egyházmegyénk az anyagiak terén, — tekintettel a népesség arányára, — az erdelyi egyházkerületben első helyen áll.

Tiz év alatt egyházmegyénk egyházközségeinek vagyona tőkékben, mintegy 215,000 koronával gyarapodott; épitkezésekre 130,000 koronát fordított. Magtári készlete van: 420 hl. Tőkékben van egyházközségeinknek: 463.000 korona vagyona, melyhez, ha hozzá adjuk, a tiz év alatti épitkezés összegét, vagyonunk 600,000 koronát meghaladja Szép siker, szép eredmény, vajha a vallás színterén is a haladás ily fokozott arányokban mutatkoznék!!

Ezután Kovács József egyhm. pénztáros számolt be az egyházmegye vagyoni helyzetéről. Van egyházmegyénknek, mintegy 2200 kor. vagyona pénzben. E számadás előterjesztésével egyidejüleg az egyházközségek egy újabb arány-kulcs szerint való megadóztatását hozza javaslatba, mely javaslat véleményadás végett számvevőnek kiadatni határoztatott, hogy e vélemény alapján az egyházmegyei tanács kész javaslattal léphessen a közgyűlés elé.

Tárgysorozat rendén következett az általános tisztujítás. Esperesnek megválasztatott egyhangulag: Kövér András közép-ajtai lelkész, volt esperes; ugyancsak egyhangúlag lettek megválasztva: Lőrincz Gyula főjegyzőnek; Benke Ferencz aljegyző és tanügyelőadónak, Kovács Sándor számvevőnek, Kovács József közügyigazgató-pénztárosnak. Tanácsbirák lettek egyhangú választással: Zöld Sándor és Czirmay Lajos. Mindenik újon választott tisztviselő 10 éves multtal, 10 éves szolgálattal müködött az egyházmegye ügyeinek intézésében, s így feltehető, hogy a multban végzett odaadó munkálkodás záloga lesz a következő 10 év lelkes munkásságának, melyet mint kipróbált erőktől, egyházmegyénk érdekében bizton várhatunk, legbizonyosabban reméllhetünk! Adja Isten, hogy úgy legyen!!

Ezek után Borsay László bibarczfalvi lelkész társunk ügye intéztetett el, alsó siménfalvi körlelkész Szász Károlylyal szemben, amaz eléggé ismeretes levél felbontási ügyből származott *nyilttéri* czikkezés miatt. Közgyülésünk Borsay László lelkész aat rehabilitálta, míg a másik lelkész eljárása felett kárhoztató véleményét jegyzőkönyvileg kimondotta.

A mi az ev. ref. kántorok nyugdíj ügyét illeti, erre

vonatkozólag a közgyülés ugy intézkedett, hogy a mélt. áll Ig. Tanács útján kérni fogja a Mélts. Vallás és közokt. miniszter urat hogy ezek is, mint a népnevelés faktorai a befizetendő nyugdijilleték alapján az orsz. tanítói nyugdijintézetnek tagjai lehessenek.

Még egy inditvány felett határozott a közgyülés s azt teljes szövegében elfogadta, mely ez:

Inditvány:

„Egyházközségeink érdeke, ref. vallásunk kizárólag nemzeti volta, mely minden ízében és ténykedésében magyar s igy nemzetfentartó ereje elvitázhatatlan méltán megkövetelheti tőlünk hogy az 1848: XX. törvényczikk tényleges életbeléptetésére, megvalósítására. — mely a felekezetek teljes egyenjogusitását mondja ki, az anyagiak terén is, — teljes erőnkből törekedjünk s azt megvalósitani igyekezzünk!

Ép azért határozatilag mondja ki a közgyülés, hogy azon országgyülési képviselőket, kik egyházmegyénk területén, képviselői mandátumot nyernek, vagy nyerni óhajtanak, már előre kérje fel az 1843: XX. törvényczikk megvalósításának teljes erővel való eszközlésére, hogy ezen ügy, mint az egyháztársadalmi kérdések legfontosabbika, napirenden tartassék s annak életbeléptetését minden tisztességes eszközzel elérni törekedjünk, hogy a prot. nép vállát nyomó súlyos teher — egyházi adó, a lehetőleg méltányos legyen, prot. anyaszentegyházunkat s a magyar nemzeti életet leginkább megvalósító és fenntartó elem, a prot. nép kötelezettségei között"

Főjegyző ezen inditványa teljes szövegében elfogadtatott, ezen alapon való intézkedés megtételére, az egyházmegyei előljáróság kéretett fel.

A gyülés tárgysorozata ezzel kimeríttetvén, esperes aa. a közgyülési tagoknak és az érdeklődő hallgatóságnak megjelenését szives türelmét megköszönte, a gyülést berekeszti.

A szokásos közebéden az első felköszöntőt esperes mondotta az erdélyi egyházkerület érdemes püspökére; fel lettek köszöntve a gondnoki kar, az újon választott tisztviselők, s a megjelent vendégek közül számosan.

A jövő 10 éves cziklus, melyen a hivatalt viselők egyházmegyénk előhaladását, fejlődését, a már megszabott módon fogják munkálni, vajha az egyházmegyében uralkodó munkás szeretet és békés egyetértés által, úgy az anyagiak terén, mint a vallás- erkölcsi élet terén megteremné áldásos gyümölcseit! Adja isten, hogy úgy legyen!!

Lőrincz Gyula,
főjegyző.

A romániai missiói ref. egyházmegyéből.

E hó 4-én a romániai egyházmegye életében fontos mozzanat játszódott le, mely nemcsak az itt élő protestáns egyházaink híveit érdekli, de az egész magyar nemzetet is. Mert meggyőződésünk szerint éber figyelemmel kisérik munkásságunkat hazánkban is.

A fennemlitett napon Bukarestben, az istenitisztelet végeztével az egyház tiszt. ***Nagy*** Sándor brailai missionárius lelkész és ***Hajdu*** András főgondnok elnöklete alatt közgyülést tartott, mely a nt. ***Bartalus*** János úr lemondása folytán ***esperes lelkészt*** volt hivatva választani. Ilyen állásra mindig sokoldalú, ágilis ember kivántatik a Kárpátokon belül is, de hát itt külföldön, hol testi-lelki erőtől támogatott, mindenirányú munkásságának, mozgékonyságának sikerétől függ az egyházmegye szellemi élete, fejlődése! E nagyfontosságu állásra a bukaresti reform. egyház ***Németh*** Sándor kolozsvári s. lelkészt választotta meg egyhangu lelkesedéssel, kiben nt. Bartalus esperes úrnak méltó utódját óhajtja feltalálni az egész egyházmegye.

Kertész József tanító indítványára az egyházközség eddigi, érdemekben gazdag lelkészét, tekintettel itt töltött 20 évi áldásdús működésére: ***örökös tiszteletbeli lelkészévé*** választotta. Erre kéttagu bizottság ment Bartalus esperes úr után, ki a közgyülésen megjelenvén, miután Nagy Sándor választási elnök tudomására hozta a közgyülés örömmel bozott határozatát, meghatottan igy válaszolt:

„Azon szavak, melyek Nagy Sándor tiszteletes úr ajkairól elhangzottak s melyek a közgyülés határozatát tolmácsolták: igen meghatottak. Bizonysága ez annak, hogy húsz éves müködésem, — melv alatt életem javarészét töltöttem önök között — nem volt hiábavaló. Tudhatja a közgyülés és az itteni magyar társadalom minden tagja, hogyha érdekeink megvédéséről volt szó, nem ügyelve dicsérésre avagy gyalázásra, erőm és tehetségem szerint munkáltam a közjóért, a hogy azt legjobban láttam és gondoltam

Legyen meggyőződve a bukaresti egyházközség minden tagja, hogy mint eddig, úgy ezután is szivemen viselem ügyeit s ha valamiben szolgálatot tehetek tanácsommal vagy tettemmel ezt a távolból is mindig kedves kötelességemnek ismerem. — A kitüntető bizalomért fogadják hálás köszönetemet s kérem, tartsanak meg jó emlékökben.«

E szavakat lelkes éljenzés követte; az egyházi közgyülést — szünet után — ***az egyházmegyei*** közgyülés követte az iskola egyik tantermében. E közgyülésen nt. Bartalus úr tette meg évi esperesi jelentését az egyházmegye mikénti állásáról, melyekről az alábbiakat jegyzem meg:

1 ***A bukaresti*** egyház hivatalnokai között történt nevezetes változás. Igy mult év augusztus havában ***Teleki*** Mózes addigi ktanító az Ig tanács által ***ploesti*** missionáriusnak neveztetett ki, helyébe ez év junius havában ***Kertész*** József szászrégeni tanító hivatott meg.

N. ***Bartalus*** Jánosné, ***Diószegi*** Erzsébet és ***Barabás*** Róza tanítónői állásukról lemondtak, melyre vonatkozólag — hogy a közelgő tanévre válság ne álljon be — az intézkedések megtétettek.

A román miniszterium által kitiltott tankönyvek helyét a bukaresti egyház előljárósága által pályázat hirdettetett két drb olvasókönv (2-ik 3-ik oszt.) megirására, két-kétszáz frank pályadijjal. E pályadijat a ***Kertész*** József, akkor még szászrégeni tanító pályaművei nyerték el, s a román közoktatásügyi miniszterium e munkát a ***romániai magyar népiskolák használatára*** általánosan engedélyezte is.

A felekezetkülömbségnélküli szegény gyermekek iskolánkban való tanulhatása czéljából 8 hónappal ezelőtt megalakult Bartalus János esperes úr kezdeményezésére a „***Protestáns Nőegylet***", melynek már eddig is ezer frankon felüli vagyona van.

2. ***Ploesten*** Teleki Mózes laikus missionáriusnak átköltözése után pár hónappal bekövetkezett súlyos betegsége folytán — melyből teljesen maig sem épült fel — az iskola ügye sokat hanyatlott. Ez egyháznak a szomszédjával pere is volt, mely azonban jó eredménynyel végződött.

3. ***Pitesten*** negyed félév óta a paptanítói állás üresedésben van, mennyiben az egyház alkalmas iskola hiányában addig nem akarta betölteni ezen állomást, mig a megtakarított paptanítói fizetés nem lesz elegendő új iskola épitésére Most ez az idő elkövetkezett, az iskola tervrajza és költségvetése megállapíttatott, úgy, hogy az iskola még e nyáron felépül. Lelkész-tanítóul ***Bedő*** Ödön most végzett kolozsvári theologust hivta meg a f. hó 7-én, ***Nagy*** Sándor brailai misszionárius elnöklete alatt tartott közgyülés.

4. Galaczon dicséretes mozgalom indult templom- és még egy tanterem épitése czéljából. Jelenben ugyanis az iskolai-épületben tartott istenitiszteleten keresnek a hívek lelki megigazulást. Fedezet ugyan

építési czélra nincs, de remélhetőleg begyűl a román belügyminiszterium által 60 ezer számmal engedélyezett sorsjáték fenmaradt összegéből. Kezdeményező Nagy Sándor brailai fáradhatatlan misszionárius lelkész.

5. Brailán most rendben vannak az ügyek. A közelmultban felmerült kellemetlen incidensek lecsillapultak.

A szétszórtan levő fiók egyházakban a mult közgyülés óta semmi említésre méltó változás nem történt.

Az esperesi jelentés után Nagy Sándor helyettesjegyző választatik meg egyházmegyei jegyzővé ; az egyházmegyei bíróság tagjai Nagy Sándor, Kertész József és Hajdu András lettek; póttagok Nagy István, Farkas Miklós és Baló Károly, kik valamennyien jelen lévén, az esküt le is tették.

Határozatilag kimondatik, hogy *Barabás* Endre marosvásárhelyi polg. isk. tanár által sok helyen téves információk alapján irt röpiratának egyházmegyénket érdeklő inkriminált részei megczáfolandók, melynek megtételére nt. Bartalus János esperes ur kéretik fel.

Kertész József inditványára *az egyházmegyei közgyűlés Bartalus János urat a »Romániai missiói ref. egyházmegye« örökös tiszteletbeli esperesévé* választja meg, mely kitüntető bizalomért szivéből mond köszönetet.

Ezzel a Bartalus János úr esperessége alatt utólszor tartott s rendkivül fontos közgyűlése ezen egyházmegyének d. u. 2 órakor véget ért.

(Bukarest.) *Kertész József.*

Különfélek.

= **Királyi kitüntetés.** *Csiky* Lajos debreczeni ref. theol. tanárt Ő Felsége a koronás király a Ferencz József-rend lovagkeresztjével tüntette ki. Csiky Lajos tudományos és egyháztársadalmi működését nem szükség külön kiemelnünk. Széles körben ismeretes az. Éppen azért szivünkből gratulálunk a fényes kitüntetéshez és kivánjuk, hogy sokáig viselje !

= **Papválasztás.** Bukaresti ev. ref. egyházközségünk papi állomása a Bartalus János esperes lemondásával üresedésbe jött. A különösen nemzetiségi szempontból felette igen fontos helyre, aug. hó 4-én megejtett választáson, *Németh* Sándor, kolozsvári segédlelkész felé fordult a hivek egyöntetű bizalma. Németh Sándor immáron tapasztalt és megállapodott ember, kiről hiszszük, hogy a hozzája fűzött várakozásoknak minden irányban megfelel. Bartalus Jánost elismerés illeti meg, hogy húsz éven át annyi buzgósággal és tapintattal szolgálta ref. egyházunknak és a magyarságnak ügyét. A vezéri pálczát most Németh Sándor veszi át. Új állásában neki is szerencsét kivánunk, hogy működése hozzon fényt a magyar névre Romániában is !

= **Temetés szuronyok között.** A baptista, názárénus stb. vallásos irányzat veszedelmes, társadalmi rendet, felekezetközi békét felforgató voltát mi sem igazolja jobban, mint ama temetés, mely aug. hó 2-án Szász-Lónán, csendőr szuronyok között történt meg. Az eset következő: A tavasz félben Mérából egy baptista czigány költözött Szász-Lónára. Ennek a czigánynak kereszteletlenül elhalt egy nyolcz hónapos kis gyermeke. Az egyház, mivel a czigány nem volt annak rendes, teherviselő tagja, temető helyet csak a megszabott dij lefizetése mellett engedélyezett. A czigány vonakodott fizetni, mert a föld Istené, ugymond, és ahoz neki is jussa van. Alispáni közbelépés folytán az egyház kellő garanciát nyervén a sirhely árának megfizetésére, megadta a sirhelyet. Eddig a dolog rendben volna. A meghalt czigány gyermek, törvény szerint, az ev. ref. egyház tagja lévén, ámbár nem is volt megkeresztelve: Vajda Ferencz, ottani ref. lelkész ragaszkodott ahoz, hogy a halottat a ref. egyház szertartása szerint temesse el. Az apa nagynehezen még beleegyezett ebbe, de azt is határozottan kikötötte, hogy a baptisták is szolgáljanak. A szomszéd falukból meg is hivta a futkározó prófétákat. A lelkész ismerve ezeknek konokságát, csendőri assistentiáért folyamodott. Meg is nyerte. Ez volt a szerencse, különben a temetésen egy nagy scandalum támad. Mert d. u. 3 órakor, midőn megjelent a temetésen, már ott volt a próféta Moldován János, élesdi cserepező személyében, ki is rögtön felszólította a ref. lelkészt, hogy távozzék, mert ott ő fog temetni. Hiába volt minden tiltakozás, nem használt. Elkezdődött az ének, azt megzavarta, beszélni kezdett. A ref. lelkész látva, hogy itt a szép szóval nem képes az egyház jogait megvédeni, előszólíttatta az egyik szomszéd telken levő csendőröket, kikről még ugyszólva a közönség sem tudott és csak igy tarthatta meg a temetést. Ezt az esetet csak azért hoztuk fel, hogy figyelmébe ajánljuk az egyetemes konventnek, mely nem tartotta szükségesnek, hogy a baptisták visszaélései ellen felirjon a kormányhoz. Egyébiránt ez nem első eset, éppen igy megtörtént ez Gyerővásárhelyen és Kapuson is. Jó lesz tehát a baptista üzelmek felől komolyan gondolkozni, mert félő, hogy a szuronyos temetésekkel jogainkat ugyan megvédhetjük, de nem nyerünk semmit !

= **Beküldetett szerkesztőségünkhöz,** a szilágy-szolnoki egyházmegye egyházi értekezletének alapszabály tervezete. Vincze Ödön, mint előadó, Butka Károly és Szász Ferencz bizottsági tagok összeállításában. Örömmel adunk hirt a szilágy-szolnoki nagy és népes egyházmegye ezen alapszabály tervezetéről és hiszszük, hogy nem messze lesz azon idő, midőn az értekezlet azt el is fogadja, tisztikarát megválasztja és a tényleges munkát megkezdi. Úgy tudjuk, hogy a szilágy-szolnoki egyházmegyén kivül, talán még csak egy, vagy két egyházmegye van, mely nem adott életjelt magáról. Ha ezek is sorompóba lépnek, akkor az egész vonalon megkezdődik ama nemes munka, melytől egyházi életünknek fellendülését, megerősödését várjuk.

= **Zsinatunk legfontosabb teendői.** Ezen a czimen Szuhay Benedek, a felső borsódi egyházmegye főjegyzője, egyik lelkészi értekezlet alkalmával, nagy körültekintéssel megirott felolvasást tartott. A felolvasás a hazai protestántizmus legégetőbb sebeit tárja fel, és az egységes református közszellem megvalósítását sürgeti. A felső-borsodi egyházmegye azzal honorálta a jeles főjegyzőt, hogy felolvasását egész terjedelmében magáévá tette és az összes testvér egyházmegyékhez tárgyalás végett megküldötte. Egyházi értekezleteinknek ez is egyik, igen jó tárgya lesz. A kérdésről különben lapunk is szivesen közöl dolgozatokat.

= **Őszinte hangok.** Megszoktuk már, hogy a hazai napi lapok nem sok jó akarattal, vagy egyáltalán tudomást sem vesznek a protestántízmusról, s különösen annak a multban teljesített nagy, nemzeti szolgálatairól. Olyan jól esik, ha néha-neha egy-egy őszinte szót hallunk. Ez az őszinte szó a Pesti Napló részéről jött, mely 217. számában igy ir: »Ne felejtsük el soha, hogy volt egy időszak, mikor mindhárom világuralmi törekvés, melyek ellen külön küzdve, győzni tudtunk, egyszerre jött reánk a mohácsi katasztrófa után: hogy akkor a reformáczió volt az, mely a mi megmentésünkre született meg s melynek javarészben köszönhetjük, hogy itt vagyunk, s hogy mint önálló állam és nemzet megérhettük az ezer évet.« Annyival jobban esik ezen őszinte szó, mert ama czikk, melyből e sorokat vesszük: Magyarország külpolitikai szerepét tárgyalja, mely hivatva van arra, hogy „az úgynevezett európai reakció ne érvényesülhessen sem bel, sem külpolitikai törekvéseinkben.“

= **»Protestáns Egyháztörténelmi irka.«** Lapunk olvasói s különösen lelkészeink és tanítóink fi-

gyelmét ujólag felhivjuk a *Dobó* Sándor szerkesztésében megjelenő ez elismerésre méltó vállalatra. Protestáns egyházunk mult és jelenbeli nagy történelmi alakjai életrajza és képe van az irkák borítékán, kiegészítve bibliai idézetekkel és alkalmi imákkal. Iskolás gyermekeink s általuk szülők is így egészséges protestáns építő olvasmányokhoz jutnak s ennek áldása kiszámíthatatlan. Az iskolai év közelg. Igen kérjük iskoláink vezetőségeit vegyék be iskoláikba ez irkákat. Van mindenféle czélra szolgáló, minden igényt kielégitő. *Mutatványpéldányokat ingyen küld felszólitásra a kiadó: „Telegdi K. Lajos utóda Eperjessy István Debreczen.«*

== **„A bukaresti magy. prot. Nőegylet értesitője és számadása"** czimü füzetkében annak az egyletnek félévi munkásságáról veszünk tudomást, melyet a mult év végén alakitott *Bartalus* János ref. esperes és neje buzgón támogatva reform. iskolánk tanitótestülete s a prot. ottani magyar társadalom legjelesebbjeitől. Az egylet különböző tagjainak száma máris jóval tulhaladja a 100-at. mely szám bizonyára megsokszorozódik a 40-nél több választmányi tag buzgólkodásával. A tagdíjak s egy gazdag müsoros estély jövedelme máris 1060 frank vagyonhoz juttatta az egyletet, melyből — mint olvassuk — „már a következő tanévtől kezdve legalább két szegény magyar gyermek részére lehetővé teszi az ingyen tanulhatást az ottani ev. ref. magyar tannyelvü iskolában." Bartalus esperes ez egyletben is szép örökséget hagy utódára. Adjon Isten virágzást és gazdag gyümölcsözést a nemes czélu egyletnek!

= **Elszámolás.** A maros-ujvári ev. ref. egyház julius 21 én erkölcsileg és anyagilag fényesen sikerült múlatságot rendezett. Ott volt a vidék és Maros-Ujvár előkelősége. A bálanyák: gróf Teleki Ádámné és gróf Bethlen Józsefné ő méltóságaik férjeikkel s idősb és ifjabb gróf Bethlen Sándorral, gróf Tholdalagival már fél 9-kor megjelentek a »Rákóczy« hangjai mellett. Kezdetét vette a mulatság, mely világos virradtig tartott A kitünően sikerült mulatság az új templom berendezésére is szép jövedelmet hozott össze. A teljes bevétel 832 korona 70 fillér, a kiadás 266 kor 6 fillér; tiszta jövedelem 566 kor 64 fill. » volt. Ezen szép jövedelmet köszönjük a megjelenteknek, a felülfizetőknek, kiknek névsorát nyilvános nyugtázás és őszinte hálánk kifejezéseképen ime közöljük: Felülfizettek: gróf Bethlen József 70 kor., gróf Teleki Károly 40 kor., báró Kemény Géza 40 kor., báró Zeyk József 40 kor., gróf Teleki Adám 40 kor., gróf Bethlen Sándor 0 kor., gróf Teleki Mihály 20 kor., Szász József főszolgabiró 20 kor., Liccimarra Richárd 20 kor., Pogány János 10 kor., Thomász József 10 kor., Felix Károly 10 kor, Benedek Farkas 8 kor., Reinholcz Árpád 6 kor., Katona Lajosné 5 kor., Böjthe Kálmán 5 kor., Mészáros István 5 kor, Gergely Samu 5 kor, Hirschfeld Lajos 5 kor., R. L. 4 kor., Láng Aurél 4 kor, László József 4 kor, Szabó Albert 4 kor., Kádár János 4 kor. Boér János 4 kor., Jancsó Lajos 3 kor., Felföldi Béláné 3 kor, Dózsa Emma 4 kor, Kurta Károly 2 kor., Barabás Lajos 2 kor., Tartler István 2 kor., Güttler Agoston 2 kor., Magyari Mihály 2 kor, Sikó Árpád 2 kor., Ecsedi István 2 kor., Susnek Viktor 2 kor., Balogh János mérnök 2 kor., Bora Benedek 2 kor., Naftali József 2 kor., Dunst Gyula 2 kor., Csiki Sándor 2 kor., Virág János 2 kor, Kiss József 2 kor., R. Viski Béla 2. kor., Schmeltzer Vilmos 2 kor., Székely György 2 kor., egy fürdő vendég 2 kor., Szécsi Ferencz 2 kor., Benke Andor 1 kor., Boér György 1 kor., Borbély János 1 kor., Márton Károly 1 kor., Schreiner István 1 kor., Vagner József 1 kor., Boér László 1 kor., Salamon Samu 1 kor., Dergán János 1 kor., Vecsernyés Sándor 1 kor., Jávorszky József 1 kor., dr. Tompa Camil 1 kor., Vild Tamás 1 kor., Laczkó Sándor 1 kor., Kovács József 1 kor., Csiki Kálmán 1 kor, N. N. 20 fillér, Hágemán Ödön 60 fillér, Nyirő Sándor 50 fillér; összes felülfizetés 470 korona 30 fillér, mely összeg a fentebb kimutatott összes bevétel, illetőleg tiszta jövedelemben bennt foglaltatik.

Négy öt éve már hogy ilyen, s ehhez hasonló módon gyüjtögetünk a templomra. E gyüjtésnek eredménye 1700 korona és meg van a kölcsönveendő 6000 koronának is a fedezete. A templom maholnap fedél alatt lesz, a torony bádog fedele rajta a csillaggal messzire ragyog a nap tiszta fényében. De fényesebben ragyog ennél az én pátronáimnak, pátronusaimnak, szeretett híveimnek jó cselekedete.

Ezek hirdetik kiváltkép az Isten dicsőségét! Ez a templom, ha isten megsegít, úgy épül fel, hogy e czélra külön adó nem terheli egyházam tagjait. Összehozta a buzgóság azt, mit a kényszer összehozni nem lett volna képes. »A jó ember az ő szivének kincseiből hozza elő az istennek tetsző ajándékot.«

Maros-Ujvár, 1901. julius 27.

Jancsó Lajos,
ev. ref. lelkész.

Hivatalos rész.

3313 – 1901. KÖRLEVÉL

valamennyi nagytiszteletü esperesi hivatalnak.

Az 1901. évi Egyet. Konvent 11—900. jkvi sz. határozatának 8 pontja alatt kimondotta, hogy miután a zsinat egy orsz. lelkészi nyugdijintézet létesítését a jövő törvényhozás intézkedései közé sorozta, ez eszmével tüzetesen foglalkozni kiván, minek folytán felhivta egyházkerületünket javaslattételre.

Az Egyet. Konvent e határozatára tekintettel, a mult 1900. évi egyházkerületi közgyülés 52 jkvi végzésével kiküldött bizottság által elkészített és igazgatótanácsunkhoz beterjesztett alábbi javaslatot oly felhivással közöljük valamennyi nt esperesi hivatallal, hogy azt az egyházmegyei tanács által sürgősen tárgyalás alá vétetni és az elkészítendő véleményes jelentést legkésőbb ez év szeptember 20-ig igazgatótanácsunkhoz beterjeszteni sziveskedjék.

A javaslat következő

Bizottságunk nagyon szükségesnek tartja ugyan egy orsz. lelkészi nyugdij intézet felállítását és örvendetes jelenségnek ismeri el, hogy a jövő zsinatra már teljesen elkészített s minden részletében kidolgozott tervezettel kiván előállani, mégis hangsulyoznunk kell, hogy a míg a lelkészi nyugdijintézetre nézve részletes, pontos, minden tekintetben megbizható és kimerítő statisztikai adatok be nem szereztetnek s a míg ezek alapján úgy az életbiztosítási, mint az elhalálozási és rokkantsági táblázatokra tekintettel igazi szakértői számítások nem készíttetnek és közre nem bocsáttatnak, továbbá a mig e czélra már egy bizonyos, de semmi esetre sem csekély összegü pénzalap nem létesíttetik: addig csak bizonyos alapelveknek a megjelölésébe mehet csak bele egyházkerületünk és csak hozzávetőleges nézetet mondhat a nyugdijintézet felallításával járó terhek megállapitását és a fedezet mikéntjét illetőleg.

Ilyen alapelvekül kivánjuk megjelölni:

1. hogy a tervezett nyugdijintézetnek jogos és kötelezett tagjai lennének a rendes lelkészek, a körlelkészek, a missziói lelkészek, azon rendszeresített állásokon lévő vallástanárok, vagy vallástanitók és minősítéssel biró énekvezérek (kántorok), a kiknek hasonló mérvü nyugdijazásáról más úton gondoskodva nincs;

2 hogy a nyugdij-jogosultság csak a munkaképtelenség (rokkantság) esetén lép életbe, és pedig rokkantság esetén is állandó nyugdij ellátásra csakis azok tarthatnak igényt, a kiknek betöltött 24-ik életévüktől számitottan 10 rendes lelkészi (vallástanári, vallástanitói és énekvezéri) szolgálati évük van; előbb és pedig ismét csak 5 szolgálati év után bizonyos összegü végkielégitésben részesülhetnek, pl. egy évi rendes fizetésük erejéig (Karencz évek). A 10 évi rendes minőségben töltött szolgálat után fizetésük 40 %-át kapnák, azután pedig minden további szolgálati év után a nyugdij-igény növekednék 2—2%-kal, mig 40 évi szolgálat után beálló munkaképtelenség (rokkantság) esetén adatnék meg az egész élvezett lelkészi (vallástanári v. tanitói, énekvezéri) fizetés;

3. hogy a jelenleg működő lelkészek közül a belépési kötelezettség alól ki kellene venni, de a nyugdij-jogosultságból is ki kellene zárni a 65-ik életévüket már betöltött lelkészeket, vallástanárokat, vagy tanitókat és énekvezéreket;

4. hogy a nyugdijazás eseteit az egyházmegyei e czélra választott bizottság indokolt jelentése, továbbá az egyházkerületi ugyancsak e czélra választott bizottság véleményes javaslata alapján az orsz. lelkészi nyugdijintézet konventi végrehajtó bizottsága állapitaná meg. E három forum egybehangzó megállapításával léphet csak érvénybe a nyugdij-jogosultság. Esetleges felebbezések is a konventi végrehajtó bizottsághoz nyújtandók be, de a döntés az Egyet. Konvent plenumát illetné meg;

5. hogy a nyugdijazás fegyelmi büntetésképen semmi esetben sem alkalmaztatnék;

6. végül, hogy a falállítandó nyugdijintézet feltétlenül

hozassék kapcsolatba a már működésben levő orsz. lelkész özvegy-árva gyámintézettel s alapszabálytervezete a két intézet combinatiójának megfelelőleg állapíttassék meg, illetőleg készíttessék el.

Az intézet jövedelmi forrásai lennének:

a) a tagok belépési járulékai, egyszersmindenkorra fizetendő összegben rendes fizetésük 5% a;

b) a tagok évi járuléka, minden egyes tagtól fizetésének $1^1/_2$%-a;

c) az egyházközségek vagy általában a fenntartó testületek által évi járulékban minden általuk fenntartott állás fizetése után 2%;

d) az orsz. közalapból az egyháztagok évi járulékának és a meglevő tőkék kamatjainak 10%-a;

e) a nyugdíjintézet czéljaira külön kérendő állandó évi államsegély;

f) alapítványok, adományok, végrendeleti hagyományok, gyüjtések és pejsel ypénzek

A fedezeti tételek ezek lennének, de hogy mekkora összegü évjáradékra, illetőleg annak megfelelő mekkora tőkére volna szükség, azt most legfeljebb csak megközelítőleg lehetne megjelölni, miután a megfelelő adat-gyüjtések és számítások még merőben hiányoznak A dunamelléki egyházkerület pl. a kétezer lelkész után a rokkantsági táblázatok szerint 400,000 kor évjáradék szükségességét mutatja ki, míg a tiszántúli egyházkerület 470 ezer koronára teszi a szükséges évi jövedelmet, ha a nyugdíjintézet az alakulástól számítottan csak a 6-ik évben kezdi meg működését és ha ez úgy jövedelmeire, mint szükségleteire nézve az orsz. lelkész özvegy-árva gyámintézettel egyesíttetik

Ezek alapján bizottságunk javaslata az, hogy az egyházkerület is járuljon hozzá az Egyet. Konventnek f. é. 11—1901. jkvi sz. 9 p. a. határozatához, mely szerint a kerületektől beérkezendő vélemények alapján, szakértői számítások eszközöltetése mellett, a gyámintézeti végrehajtóbizottság adjon majd véleményes javaslatot.

Kolozsvárt, 1901 augusztus hó 5-én.

Dr. Vályi Gábor, elnök — *Maksay János*, számvevő.

3312—1901. KÖRLEVÉL

valamennyi erd. ev. ref kollegium m. t. Előljáróságának Értesités.

Tudatni kivánjuk, hogy a folyó évi szeptember havi javító és pótló érettségi vizsgálatok szóbeli része a marosvásárhelyi ev. ref. kollegium főgymnasiumában az idei *szeptember hó 7. napján* mélt. gróf Toldalagi László kollegiumi főgondnok aa. elnöklése mellett fog megtartatni.

A miről a mélt. t kollegiumi Előljáróságok és Tanárkarok, valamint az érdekelt ifjuság ezennel hivatalosan értesíttetnek.

Az erd. ev. ref. egyházkerület Igazgatótanácsának,

Kolozsvárt, 1901. augusztus hó 5-én tartott üléséből.

Dr. Válgi Gábor, elnök. — *Parádi Kálmán*, tanügyi előadó.

3065—1901.

PÁLYÁZAT TANÁRI ÁLLÁSOKRA.

A szászvárosi ev. ref. Kun-kollegium államilag segélyezett főgimnáziumánál a folyó évi egyházkerületi közgyülésen *három rendes tanári* tanszék kerül választás útján betöltés alá. E tanszékek közül egyikre a *vallástanból*, a másikra a *történelem* és *földrajzból*, a harmadikra a *rajz* és *szépirásból* képesített pályázók folyamodhatnak.

Mindhárom tanszék javadalma évi 2400 K. fizetés havi előleges részletekben és szállás természetben vagy az alsó 2 fizetési fokozatban 500 K., a felső 3 fizetési fokozatban 600 K. lakásbér évnegyedes előleges részletekben, továbbá öt izben 200—200 K. ötödéves korpótlék és idősbségi sorrendben való előléptetés a 2600, 2800, 3200 és 3600 K.-ás fizetési fokozatokba.

Az ötödéves korpótlék megállapításánál a más középiskoláknál rendes tanári minőségben eltöltött szolgálati évek 10 év keretén belül beszámíttatnak.

Választottaknak a 3-ik rendes tanári szolgálati év betöltéséig a 2400 K.-ás fizetési fokozatban kell maradniok.

A megválasztott rendes tanár a nem állami tanárok nyugdíjintézetének jogos és kötelezett tagja.

A mennyiben mások választatnának meg, mint a kik a tanszékeket jelenben mint helyettesek elfoglalják, az illetőknek a tanszékeket 1902. szept. 1-én kell elfoglalniok.

Pályázók vallásukat, életkorukat, végzett tanulmányaikat, tanári képesítettségüket, eddigi szolgálatukat, katonaköteiezettségi viszonyaikat igazoló okmányaikkal felszerelt s a kollegiumi előljárósághoz czimzett folyamodványaikat a kollegium igazgatóságához 1901. szept. 20-ig nyujtsák be

Csak ev. ref. vallásuak pályázhatnak.

Kelt az erdélyi ev. ref egyházkerület igazgató-tanácsának. Kolozsvárt, 1901. aug. 5-én tartott üléséből.

Dr. Vályi Gábor, elnök. — *Parádi Kálmán*, tanügyi előadó

3135—1901.

PÁLYÁZAT RENDES TANÁRI ÁLLÁSRA.

Az államilag segélyezett zilahi ev. ref főgimnáziumnál egy, a nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi m k. miniszter úr kinevezése alá eső classica-philologiai tanszék töltendő be. Javadalom 2400 korona fizetés és 480 korona lakbér évnegyedes, előleges részletekben, továbbá öt évenként 200—200 korona ötödéves korpótlék s anciennitas szerint való előlépés a fizetési fokozatban 3600 koronáig.

Pályázók vallásukat, életkorukat, végzett tanulmányaikat, tanári képesítettségüket, esetleg eddigi szolgálatukat igazoló okmányaikkal fölszerelt s a nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi miniszter úrhoz czimzett folyamodásukat a zilahi ev. ref. főgimnázium igazgatóságához 1901. augusztus 20-ig nyujtsák be.

A más intézetnél eltöltött rendes tanári szolgálat 10 éven belül a korpótlékozás alapjául beszámíttatik.

A kinevezett rendes tanár a nem állami tanárok országos nyugdijintézetének kötelezett tagja.

Okleveles pályázó hiányában helyettes tanár alkalmaztatik 1600 korona fizetéssel.

A tanszék 1901. szeptember 1-én elfoglalandó.

Csak ev. ref. vallásúak folyamodványai vehetők figyelembe.

Az erdélyrészi ev. reform. egyházkerület igazgatótanácsának

Kolozsvárt, 1901. aug. hó 5-én tartott üléséből.

Dr. Vályi Gábor, elnök. — *Parádi Kálmán*, tanügyi előadó.

1216—1901. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a szilágy-szolnoki ev. ref. egyházmegyébe kebelezett *lelei* egyház *orgonista-kántortanítói* állomására pályázat, most már másodízben kihirdettetik.

Javadalom: tisztességes lakás, melléképületekkel és kerttel. Készpénz az egyház pénztárából 600 korona, tandíj czímen 100 korona. Tan. portió 1 drb. 2 boglyás, 1 drb. 1 boglyás kaszáló, a régi temető $^1/_3$-ad része s egy drb. 2 vékás szántóföld Adóját az egyház fizeti, munkáltatja a tanító. Szabályrendeletileg megállapitott stóla s jogosultság esetén korpótlék az államtól. Ezen javadalom lakáson kivül 752 koronára van értékelve, mely államsegélyylel 800 koronára fog kiegészíttetni.

Kötelessége: az orgonista énekvezéri és tanítói teendők törvényszerű, lelkiismeretes végzése.

Pályázati határidő 1901. szeptember hó 15.

Szabályszerüen fölszerelt pályázati kérvények nagytiszt. Viski Pál esperes úrhoz küldendők Zoványra. (Szilágy-m.)

Kolozsvár, 1901. augusztus hó 12 én.

Dr. Bartók György, erdélyi ev. ref. püspök.

NYOMATOTT GOMBOS FERENCZ KÖNYVNYOMDÁJÁBAN, KOLOZSVÁRT.

IV. Évfolyam. 34. szám. Kolozsvárt, 1901. Augusztus 22.

ERDÉLYI
PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, theol. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 2. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre..... 12 kor.
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Iskoláink és egyházi érdekeink.

E sorok címe sokat igér, tartalma szerényebb. Nem vág a nagy politikába, pedig igazán szükséges volna már, hogy ref. egyházunk jövőben követendő tanügyi s általában iskolaügyi politikája komoly megbeszélés tárgyává tétessék s ez által a mostani, sokszor egymással homlokegyenest ellentétes álláspontok felfogások és eljárások helyére egységes irányzat lépjen. Felekezeti iskolaügyünk, különösen az elemi népoktatás terén minden határozott irányt nélkülöz s középiskoláinké sem mondható beteges tünetektől mentnek. Mig itt-ott érthető és indokolt idegenkedés nyilvánúl felekezeti iskoláink államosítása iránt, más helyt még most is nyakig úsznak az államosítási törekvésekben. Az erdővidéki egyházmegye pl. a legutóbbi közgyülésén elvül tüzte ki még meglevő elemi iskoláinak államosítását, míg pl. a deési egyházközségünk beszüntette ezirányú tárgyalásait s felekezeti elemi iskolája fentartását határozta el. Az ily ellentétes eljárások nem igen alkalmasok arra, hogy egyházunk súlyát emeljék, befolyását a közélet szempontjából növeljék. Nem akarok indokolás nélkül elemi népiskoláinknak sem államosítása mellett sem az ellen állást foglalni, bár magamnak e tekintetben határozottan kialakúlt véleményem van; de feltétlenül sürgős szükségnek tartom, hogy e kérdésben egész egyházkerületünk, sőt az egész magyar ref. egyház közvéleményt teremtsen s határozott irányt kövessen. Súlyos argumentumokat lehet felhozni mindkettő mellett és ellen; de szükséges, hogy az előnyök és hátrányok tárgyilagos, és előrelátó mérlegelése után mégis egyöntetű megállapodásra jussunk s így vagy úgy igyekezzünk az iskolaügy terén felekezeti érdekeinket minél jobban kidomborítani és megvédeni.

Iskoláinkat egyházi törvényeink „mindenestől az egyház testéhez tartozóknak“ mondják. Akkor hát meg kell várnunk, hogy mindenestől védjék és ápolják egyházunk érdekeit és pedig szellemi és anyagi téren egyaránt Nem mondunk ujságot vele, ha állítjuk, hogy maga az egyház iskoláinak szellemileg is a legértékesebb erőit bocsátotta rendelkezésére, anyagilag is érettük hozta és hozza mindennap a legnagyobb áldozatokat. A ref. egyháznak szánt alapítványok legnagyobb része az iskolákhoz tétetett és tétetik: azoktól tehát meg kell várnunk, hogy ***a reformátusok czéljait szolgálja első sorban.*** Első sorban mondom, mert hogy ezzel együtt sőt akár e. *mellett* is magyar nemzetieket, sőt általános humánusokat is ne szolgáljon, senki sem kivánja: ellenkezőleg ref. egyházunk szelleme ezt is megvárja, de — s ezt akarjuk most különösen hangsulyozni — ***a ref. egyház anyagi és szellemi érdekeinek minden sérelme és háttérbe szorítása nélkül.***

Nekünk pedig ugy tetszik, hogy ezt az *önkényt értetődő szabályt* ref. iskoláink, illetőleg azok vezetősége nem mindig tartja szem előtt s megtartását főhatóságunk nem mindig őrzi ellen elég hatályosan.

Kérnem kell olvasóinkat ép' úgy, mint az érdekelteket, hogy a nyilatkozatomban személyes élt vagy támadást ne méltóztassanak keresni. Csak a dolgot nézem, hogy ref. iskoláink már-már feledik, hogy ők első sorban a ref. érdekeket tartoznak szolgálni. Példáim is kevés számuak s többnyire hallomáson, személyes tapasztalaton alapulnak s csak kevesebb részben okmányoltak. Csak a n.-enyedi Bethlen kollégium ez évi értesítője van kezemnél s egy pár napi-lap értesítő-ismertetése. De állításomat — fájdalom — mindenben megerősitik.

Intézeteink ref. vallásos szelleméről és neveléséről most nem szólunk. Most csak arra akarok figyelmeztetni, hogy ref. iskoláinkban a ref. tanulók és szülőik természetszerű előjoga nemcsak megvédve nincs, sőt néhol más érdek által épen háttérbe szoríttatott. Igy pl. a beiratkozás, tandíj, ösztöndíjak és kedvezmények, benlakás és konviktus dolgában a legtöbb helyt ref. és nem ref. vallású tanuló közt semmi különb-

ség nincs. Mintha iskoláink, e régi ref. „alma-mater"-ek is modern egyletező hölgyekké lettek volna, akik néhol még többet foglalkoznak a mások gyermekeivel, mint a magukéval! A kolozsvári ref. egyház elemi népiskoláiban pl. s úgy tudom összes erdélyi ref. kollégiumunknál a zsidó, kath. és oláh is csak annyi tandíjat fizet, mint a református. Lehet, hogy ezt valami külső faktorral (állam, város stb.) való szerződés köti ki. De hát nem vádolnak-e az ily szerződések is? A gy.-fehérvári *róm. kath.* főgimnasium is *államsegélyes* s mégis biztos tudomásom van róla, hogy az idegen vallásuak minden segélyből elvileg ki vannak zárva és tandíjuk a rendesnek szinte kétszerese. Vagy azt fogják mondani: az ő államsegélye más természetü, a „kir. kath tanulmányi alap"-ból való?! Nem tudom. De azt tudom, hogy pl. a szathmár-németi *ref.* főgymn. államsegélye ugyanolyan természetü, mint ami iskoláinké s ott mégis az idegen felekezetüek magasabb tandijat fizetnek s a mezőturiban is internátusi díjban — *ha hely marad!* — szinte kétszeresét fizetik, mint a ref ok. Hol látunk mi erdélyi iskoláinknál, kollegiumainknál ilyen példát?! Pedig a n.-enyedi Bethlen kollégium még csak nem is államsegélyes! És mégis éppen ennél az iskolánknal (lehet, hogy a többinél is, — mit tapasztalunk? Azt, hogy a Kovács és Sárpataki alapokból jutalmakat kapnak más vallásuak is, hogy tandíj és konviktusi kedvezményben ref. alapokból egyformán részesülnek a tanulók vallásra való tekintet nélkül. Sőt többet! Azt, hogy mig *Flobert* Béla *rom. kath.* ***két elégtelennel*** ékeskedő tanuló teljes tandíjmentességet élvezett, *Tóbis* Jenő *unitárius elégséges* osztályzattal egész tandijmentességet és 40 frtnál nagyobb össztöndijat kapott, mig *Stern zsidó* jó osztályzattal csakugyan tandijmentességet kapott: addig *Tőkés* József (nagy-sajói ***ref. papfiu***) »jó« osztályzattal csak kedvezményes dijfizető volt, és *Szász* Domokos tiszta »jeles« ref. tanuló (magaviselet „jó") még csak jutalmat sem kapott.

Ezek jelek, a melyek mindenesetre nem azt mutatják, hogy mi iskoláinkban felekezeti érdekeinket kellőleg kidomborítanánk. Sőt egy esetben — s fájdalom ezt is épen a n.-enyedi iskolánknál — azt tapasztaljuk, hogy a ref. felekezeti érdekek nemcsak hogy ki nem domboríttatnak, hanem teljesen idegen érdek által egyenesen háttérbe szoríttatnak. Ugy látszik, hogy e kollégiumunk inkább „nagyenyedi"-nek, mint »evang. reform.«-nak érzi magát. Pedig, hogy mi alapon ád az előljáróság a Bethlen Gábor ref. kollégiumánál a ***beiratkozásnál*** elsőbbségi jogot Neumann Mór *zsidó*, Pap Áron *oláh*, Náznám József *róm. kath.* tanulóknak a szegény szász-csávási ref. pap fia előtt vagy a m.-igeni és nagy-ercsei *ref. papi árvafiúk* előtt: ezt ugyan nem tudná nekünk elfogadhatólag igazolni. Pedig ezt teszi midőn a beiratkozás sorrendjét igy állapítja meg: »a *helybeli* tanulók szept 1-én, a *vidékiek* szept. 2—4. napjain iratnak be". Az ujon jövő tanulóknak is érdekükben áll aug. 1-ig jelentkezniök; ***ha azonban hely marad számukra*** szept. 2—4. napjain, előleges jelentkezés nélkül is, felvétetnek" — mondja tovább az értesités.

Nó, hát ilyen szellemü intézkedések ellen minden ref. kollégiumunknál a n.-enyedinél pedig különlegesen is tiltakoznunk kell. A helybeli zsidó mi jogon birhat előjoggal a vidéki ref. és sokszor ref. pap árva fia előtt a mi *ev. ref.* iskolánknál?

Nem az-e a sokkal természetesebb, hogy első napokon csak ref. vallásuak vétetnek fel, az utolsó napon „ha még hely marad" más vallásuak is? Igy tudja ezt, igen helyesen, csinálni Debreczen: tessék igy csinálni Nagy-Enyednek is! Sőt a többinek is! Ezt az államszerződések sem zárják ki: ez egyszerüen belső rendtartás. S akkor nem történhetik meg az a hallatlan eset, a mit hallottam, hogy egy betegségéből felépült, ref. pap egyik ref. kollégiumtól a másikhoz volt kénytelen fiával vándorolni, mert gyermeke számára a kollegiumban már nem volt hely.

Röviden: miután e tekintetben is kivánatos az egyöntetü rend, felkérendőnek tartanám — s hogy annál nagyobb nyomatéka legyen a dolognak — valamely egyházi *testület* által — a Mélt. Ig. tanács utján az ez évi egyh. ker. közgyülést, hogy minden rangú felekezeti iskolánk számára az alsóbbfokú iskolai hatóságok meghallgatásával olyan egyöntetü szabályzatnak a kidolgoztatását rendelje el, a mely iskolainknál az állami, paedagogiai, didaktikai s esetleg más kötelező szempontok szemelőtt tartásával ref. egyházunk köteles, kivánatos, esetleg méltányos érdekei szolgálatának a lehető legnagyobb mértékben megfeleljenek.

Ez irányban — a Nt. Szerkesztő ur engedelmével — lesz még mondani valóm.*

Falusi pap.

A lelkészválasztásról.

Nincs az 1891—93-iki zsinat által megalkotott törvényeknek egyetlen „*rész*"-e se, a mely oly sokoldalú körültekintéssel és oly szőrszálhasogató részletességgel volna összeverve, mint épen a harmadik: a *lelkészválasztásról* szóló szakasz.

És méltán! Mert, bár nem ismer a reformáczió evangéliumi próbatüzében eredeti alakjára visszavitt tiszta keresztyén egyházunk kuruzsló erővel rendelkező külön papirendet, sőt egyházkormányzatunk minden fokozatán törvényhozó és törvény végrehajtó hatal-

* Lapunk érdemes munkatársának midőn e *nagyfontosságú* kérdés napirendre hozásáért őszinte köszönetet mondunk: egyben kérjük őt is s másokat is, hogy egyházunk iskolaügyi politikáját beható tanulmány tárgyává tenni s e dologról irni szíveskedjenek Ugy érezzük, hogy bizonyos állíberálizmussal kell e kérdésekben szembe szállanunk s az egyházi szempontok érvényesüléséért küzdenünk. Szerk.

munk egyik felét s tán épen az oroszlánrészt az ugynevezett világi elem gyakorolja, mindazonáltal, örökre igaz marad: ha a só megízetlenül, többé nem füszerez, ha megverik a pásztort, elszéled a nyáj. Örökre való marad: igaz lelkipásztoraiban él, az igaz, a (megtisztított) tiszta keresztyén egyház.

Teljesen méltánylandó hát a zsinati atyák ez irányban kifejezett buzgólkodása. De a Poloniuskodó tulbuzgóság mindenha megárt s nem tagadhatjuk el, hogy az „Egyházi Törvények" czikkünk cziméül odaállított *részében* csakugyan van valami a túlbuzgóságból.

Nem szólok „az egyházak osztályozásáról szóló" minden pillanatban változás előtt — alatt és — után álló, szinte semmi gyakorlati értékkel nem biró „fejezet"-éről; figyelmen kivül hagyom az uj plátonikusok bölcsészete módjáról, külön rendű, külön lényegü és különböző daemonokkal megáldott református papokról szóló *minősítési* fejezetet is, csupán a *közönséges* értelemben vett *lelkészválasztásról* szólok ez alkalommal.

A közönséges értelemben vett lelkészválasztásra, három utat nyit a törvény; illetve az egyházközségek választójogosult polgárai a papi állást háromféleképen tölthetik be: *csere* (193. §.), *meghivás* és *pályázat* (198. §.) által.

A *csere* utján történő lelkészválasztás olyan ritka, mint a fehér holló s szinte hasonló ahhoz a nyárspolgári tényhez, mely által egyik békés természetü férj egy más hasonló istenteremtésének nejével kicseréli a magáét.

Ilyesmi történ*hetett* és történ*hetik* is, de hogy a valóságban *megtörtént* volna még pedig bosszuság nélkül —: azt nem hiszem el. Valószinüen igy *volt* és *lesz* a csere utján való „lelkészválasztással" is. Ugyanezért a papválasztásnak ezt a módját sohasem tudnám a mosolygásnak néminemü jelentkezése nélkül szabályozni.

A *meghivás* utján való lelkészválasztás kétségtelenül a legszebbnek és a tényhez legméltóbbnak tünik fel. Egy békés gondolkozású, egy együttérző egyházközséget tételez fel és egy ily egyházközség kathedrájára minden tekintetben érdemes lelkészt. Anyagilag és szellemileg egyaránt jól konservált ily egyházközség van nem egy; idetermett lelkész is van nem egy. És épen ez a baj. Mert, ha csak egyetlen lelkész volna, a ki megállja ily helyen a gátat: nem volna méltánytalan a meghivás utján való választás. De mert egyik vagy másik kathedrára van külső, belső qualificatiojánál fogva több alkalmas lelkész: határozottan jogsértés, még pedig természeti és tételes jogsértés az, hogy ily helyről rátermett és képesített emberek közül egyikmásik eleve törvényesen ki legyen zárva! Mert kérdem: a „meghivás" utján való papválasztás nem eleve kizárja-e a kredóból azokat, kik a megüresedett papi kathedrán nem fordultak meg, vagy az illető egyházközségben vagy környékén *„jó ismerős"*-ük nincs? Minden bizonynyal.

Avagy tán azt állítja az ellenvélemény, hogy a *meghivásra praedestinált papoknak, ha nem is világ-, legalább is országos hirrel kell bírniok?* Megengedem, hogy a törvényhozásban merülhetett fel ily intentio is, de a mindennapi életben nyer-e megvalósulást a törvénynek ez az állítólagos irányzata? Tett-e. *tehetett-e manapság országos hirnévre szert egyetlen ref. pap is csupán* ***papsága*** *által?* Nem. Ma tehet valaki országos hirnévre szert, ha képviselőnek választják, ha párbajhős lesz, ha sikkaszt, ha főbe lövi magát, ha jó vagy rosz verseket ir, ha egyik vagy másik irodalmi működéséért agyondorongolják vagy pünkösti királynak teszik meg, ha merényletet követ el stb., de pláne ref. pap: lelkipásztorkodása révén országos hirű ember nem lehet.

Ne áltassuk hát magunkat, hanem mondjuk meg a valót: *a meghivás utján való papválasztás egyenes kizárása valamely papi kathedrából az oda méltó és képesített, de az egyházközség által nem ismert lelkészeknek. Másfelől, nem igen állván rendelkezésre pénz a „papkihallgatásra", az egyházközségek egyenes utalása* arra, hogy azok közül válaszszon, a kiket épen közel talál.

Nemcsak, hanem a gyakorlatban a *pályázat utján való választást teljesen illuzioriussá teszi.*

Ugyanis csak a *„pályázóknak"* (209. §.) tiltja meg a törvény a választó vagy a szomszéd egyházközségben való megjelenést.

De ki nevezhető pályázónak? Az, a ki a megüresedett és pályázatra bocsátott kathedrára pályázatát beadta. Tehát sem én, sem te, sem ő nem vagyunk pályázók, mig pályázatunkat be nem adtuk. Vagyis, ha van képünk hozzá: nekem is, neked is, neki is, szabad — ha rendes pap vagy — a választó egyházközségben megjelenni, szabad ott prédikálni, toásztokat mondani, hazafias vagy hazafiatlan beszédeket tartani, szabad énekelni, zongorázni, szavalni, tüntetni stb. stb..... Szóval: a *törvényt a stréberkedés e ponton minden megtorlás nélkül játszhatja ki. Sőt elkalatárs példákon okulva, ki-ki minden lelkifurdalás nélkül mutathatja be magát a pályázat kihirdetése előtt.*

És, ha van valaki, a kit ilyenre önérzete nem visz? Az....az érje be a régi igazsággal: *„Szemérmetes koldusnak üres tarisnyája"* Vagy: *„nem azért van a törvény, kogy megtartsuk."*

Ime idejuttatta a zsinati törvényhozás túlságos aggodalmaskodása *„lelkészválasztásról"* szóló §-okon alapuló gyakorlatot. Ma-holnap azt mondjuk: *nem is ember, a ki e ponton ki nem játsza a törvényt.*

S miért van ez? Egyfelől azért, mert úgy a gazdag, mint szegény ekklézsiákra terhelő az, hogy a pályázókat lelkészi állomásaikon hallgassák meg; másfelől azért, mert úgy a talentumokkal, mint girákkal megáldott lelkészeket bántja az, hogy egyképen vagy másképen nem vethetik erejüket a küzdés mérlegébe.

Egyszóval: az egyházközségeknek épúgy hátrányára van ez az intézkedés, mint a lelkészeknek.

Mindezek alapján kimondhatjuk, hogy az *Egyházi Törvényeknek lelkészválasztást tárgyaló része a következő zsinaton gyökeresen átalakítandó.* Hogyan: ez a kérdés!

Tán a *meghivás* útján való választás előtérbe helyezésével, mint a hogy az ilyen választások nyilvános kiemelő dicsérete által Antal Gábor mintegy praejudikálja? Vagy a mint a felsőborsódi egyházmegye főjegyzője indítványsorozatának 8-ik pontja egyenesen kivánja?

Ellenkezőleg *a pályázatnak kizárólagosítása által. És pedig azért, mert az 1891—93-iki Budapesten tartott* (szeretem hinni minden következő!) ref. zsinat észjárásának és lelkiismeretének ez felel meg a legjobban.

Három hatalmas elvi szempont ugyanis az, a mi e törvényhozáson nemesen mérte össze kardját a *„lelkészválasztás"* kérdésében. E három szempont: a *szabad választás* (Czike Lajos), *a hivatalos egyház befolyásának* (Szász Domokos) *és az érdem jutalmazásának* (Szász Károly) *kérdése.*

Egyesegyedül a pályázat utján való választás az, hol mind a három elv érvényesülhet.

Ugyanis *„csere"* utján való „lelkészválasztást" nem lehet a mai viszonyok között máskép elgondolni, mint úgy, ha egyik pap a másikkal megegyezik e tekintetben valami kölcsönös *személyi* előnyért. Tehát a közönséges értelemben vett „lelkészválasztás" e módjánál *csorbát szenved az egyházközség szabad választási joga.* Mert, hogy az egyházközség hivja fel papját a cserére: mégis.... az furcsább a furcsánál. Hogy hivatalos felsőbb hatóság tegye: az meg annyi, mint minden eshetőségért átvállalni a felelősséget! A mi nem eszélyes, nem tanácsos.

A *meghivás* utján való választás pedig egyaránt akadályokat gördit úgy a lelkészi érdemnek, mint sza-

bad választásnak utjába. Vagy szabad választás az, hogyha egyik egyházközség azért, mert sajnálja pénzét a meghallgatásra, másik azért, mert nincs rá módja: *kénytelen a közel levők és ismertek közül választani?!* Soha! Vagy tán megjutalmazása az a papi érdemnek, ha egy külső-belső kitünő qualificatioval rendelkező lelkésznek egész életét egy nyomoruságos ekklézsiában kell eltöltenie, csak azért, mert *véletlenül olyan helyre jutott először állásba, hol a környéken ninesen neki megfelelő, őt ismerő egyházközség?* Nem!

Ilyen papokkal szembe volna méltányos a felsőbb hatóság befolyásának érvényesítése! De csak utolsó sorban lehetséges ez. Akkor t. i., ha az egyházközség önszántából nem állapodik meg egy jelöltben, vagy e megállapodást, ki nem sarkalja a pályázat kihirdetése előtti stréberség. Tehát a »*meghivás*«-nál a felsőbb hatóság irányadása is csak véletlen dolga. S igy e ponton: mindhárom nagy elv megtörik.

Hátra van még a *pályázat* általi választás. Ez a törvény mai sánczai között teljesen diszkreditálva van, mert körültekintő (gondolkozó) ember nem pályázhatik annak a kisérletnek megjelenése nélkül, hogy a pályázathirdetés: *csak formai dolog! Többséggel akarják bevinni azt a ki náluk prédikált* (a sok közül legjobban!) *de a meghivás* (2/3 *többség utja*) *nem bizonyos.*

És mégis e választási forma mellett lehet összpontositani a szabadválasztás, a hatóság befolyása, és a lelkészi érdem jutalmazásának nagy elvét. Csakhogy akkor el kell *törölni a csere és a meghivás utján való papválasztást, hogy ezek ne álljanak utjában a pályázatnak s ki kell mondani, hogy a pályázók számához és az egyházközség anyagi erejéhez mért arányban az egyházközség meghallgat a saját szántából egyet vagy kettőt (vagy többet), de a minősitettséget megállapító fórumnak joga van és kötelessége (ha van honnan) ugyan annyit jelölni meghallgatásra, mint a hányat az egyházközség saját szántából meghallgatni akar. Ezeknek a kijelölteknek utiköltségéről, ellátásáról tartozik gondoskodni az egyházközség, hogy nyilránvaló legyen ez által, mikép az egyház keresi a papot s nem megforditva.*

Ám, ha van a pályázók között ember, ki emberebbnek tudja vagy érzi magát a kandidáltaknál: köteles az egyházközség ezt is meghallgatni, de természetesen: nem költségeit fedezni, nem megválasztani.

Igy látom én a *lelkészválasztásnál* a három nagy elvet megvalósitva, igy az egyházközségek felsőbb hatóságaim és lelkésztársaim érdekeit megvédve. Ezért szólottam — mint hiszem — idejében a kérdéshez. Megszivelni kérem.

Csia Kálmán.

Borszéki levél.

Igen tisztelt Szerkesztő Úr!

Mivel e nyáron oly események történtek Borszéken, melyek egész ref. egyházkerületünket érdeklik, kötelességemnek tartom a Nagytiszt. Szerkesztő Urat e dologról értesiteni és kérni, hogy becses lapjában soraimnak helyet adni sziveskedjék.

Még néhai b. emlékü Szász Domokos püspök idejében felmerült az óhaj, hogy jó volna Borszék-fürdőn állandó hajlékot épiteni, hol a református hívek Istent dicsérjék. Rendeztek is e czélból hangversenyt, gyüjtöttek perselypénzt, úgy, hogy eme már meglevő összeghez hozzáadva az idén gyüjtött összeget, Isten segitségével már a jövő évre meg lehet épiteni a templomot, hol a reformátusok, míg testileg a természet ölén keresnek üdülést és gyógyulást, lelkileg is épittetni fognak! Igaz ugyan, hogy eddig is tartattak Istentiszteletek részben a szabadban, részben födött helyiségben, de ezek is arról tettek bizonyságot, hogy itt a nagy számmal üdülő ref. hívek számára okvetlenül állandó istentiszteleti helyiségről kell gondoskodni. Az idén Pál Károly topliczai körlelkész tartott Istentiszteletet kétszer és Dr. Bartók György püspök egyszer, e hó 11-én. Mind a három izben teljes számban jelentek meg a ref. vallásuak, sőt a többi felekezetek részéről is jelentékeny számmal vettek részt, főleg midőn a püspök és Bod Károly udharhelyi tanár tartották az Istentiszteletet. Egy izben persely is volt kitéve, mely alkalommal a jelenlevők 81 korona 5 fillérrel járultak a templomépités költségeinek fedezéséhez. *Lencsés Nagy Bálint*, debreczeni magánzó pedig megigérte, hogy mihelyt a templom felépül, ő egy harangot fog csináltatni, saját költségén. Ime! mégsem halt ki a hívek lelkéből a régi buzgóság és vallásosság, a mely eddig is fenntartotta s ezután is fenntartja a ***magyar*** egyházat!

A püspöknek Borszékre érkezése után a ref. egyház hívei közt azonnal megindult a mozgalom, hogy a ref. templom javára tánczmulatsággal egybekötött hangverseny rendeztessék. A tervet még a más felekezeten levők is örömmel üdvözölték és készséggel vállalkoztak arra, hogy a nemes czél érdekében a reformátusok munkájában tevékeny részt vesznek, őket anyagilag és erkölcsileg támogatni fogják. A siker iránt senkinek sem volt kétsége, mert a derék fürdő-orvos, *Dr. Vámossy Zoltán* elnöklete mellett maguk a hölgyek vették az ügyet kezükbe, kik közül özv *Machiké*, szül. *Bornemissza Zsuzsánna bárónő* a hangverseny rendezését a legszivesebben vállalta magára.

Az estély e hó 13-ikán tartatott és igen szépen sikerült minden tekintetben. A müsor ének, zongora, szavalat-számokból és előképekből állott. E helyen nem hagyhatom megemlités nélkül a szereplők neveit, mivel nemcsak oroszlánrészük volt a siker előmozditásában, hanem e mellett jegyeiket is megváltani szivesek voltak. Fogadják hálás köszönetünket. A szereplők nevei Dr. Vámossy Zoltánné, Ornstein Antvinette (Galacz), Bartók Margit, Bod Péterné, Jakab Józsefné, Gergely Andorné, Marlin Molly, Dr Szász Károlyné, Dr. Ornstein Zsigmondné, Sebestyénné, Szász Margit, Nagy Pálma, Köllő Rózsika, Bogáthi Etelka, Csiky Tekla, Bartók Rózsika, Vámossy Baby, Dr. Vámossy Zoltán, Bod Károly, Csiky Tivadar, Teleszky Béla, Csiky Dénes, Mélik B., Siklódi Imre és Lőrincz, Temesváry Gerő, Dózsa Pista, Hamza Miska, ifj. Bartók György, Bartók Gábor, Bogáthi Gábor, Rácz György, tárogatós.

Az estély összes bevétele volt; 1011 korona; kiadás: 163 korona s igy a templom épitésére fordítható: 848 korona. A felülfizetések összege: 620 korona. Felülfizettek a következők:

1.	Br. Bánffy Kázmérné Nagy-Enyedről..	37	Kor.
2	Br. Kemény Kálmánné, M.-Vécs	30	
3.	Br. Bornemiszsza Ignáczné, B.-Pest	20	
4.	Machik Béláné, B.-Pest	20	
5.	Buckle C. R. tábornok, London	20	
6	Id. Török Antal, Tölgyes	40	
7.	Borosnyai Dánielné, Brassó	20	»
8.	Dr. Bartók György püspök, Kolozsvár	50	
9.	L. Nagy Bálint, Debreczen	20	»
10.	Lázár Menyhért orsz. képviselő, Gy.-Sz.-Miklós	28	
11.	Lázár Menyhértné, Gy.-Sz.-Miklós.....	18	
12.	Ifj. Éltető Albert, M.-Régen	40	
13.	Id. Éltető Albert, M.-Régen	20	
14.	Retel Jenő kir. táblai tanács elnök, Győr	10	
15.	Bod Károlyné tanár neje. Sz.-Udvarhely	10	
16.	Csegezi Mihály törvényszéki elnök, Torda	10	
17.	Gilyén Lajos táblabiró, Erzsébetváros	10	
18.	Dr. Jancsó György egyet. tanár, Kolozsvár	10	
19.	Zimmermann Gyuláné tanárné Debreczen	14	
20.	Dr. Sziny Jánosné, Szárhegy.....	10	
21.	Dr. Vámosy Zoltánné fürdőorvos neje Bpest	16	
22	Gyarmaty Ferencz ügyvéd, Sz.-Udvarhely	20	
23.	Márkos Ferencz, M.-Vásárhely	11	
24.	Reich Ágoston ügyvéd, Brassó	10	
25.	Köllő Jánosné fürdőig. neje, Borszék	10	

26. Köllő János fürdőig., Borszék	10	Kor.
27. Ifj Török Antal bankig. Tölgyes	10	
28. Widder Károly aranymüves M.-Vásárhely..	10	
29. Bihari Sándor tanár, M.-Vásárhely	4	
30. Bod Péter ig.-tanár, N.-Szeben	6	
31. Gyulay Ferencz temetk. int. tulajdonos M-Vásárhely	4	
32. Sinka Sándor tanár, Debreczen..	6	
33. Teleszky Ferencz közig. biró, Bpest....	8	
34. Özv. Szász Domokosné püspök özvegye, Kolozsvár	7	
35. Dr. Szász Károlyné lapszerk. neje M.-Vásárhely	3	
36. Szüllő Árpád magán hivatalnok, Bpest..	6	
37. Eranosz Bogdán, Gy.-Sz. Miklós.....	4	
38. Bogaty Gyula főszolgabiró Tölgyes ..	5	
39. Brenner Vilmos miniszteri tanácsos, Bpest	7	
40. Kiss József tanár, Debreczen....	8	
41. Gergely Andorné, Gy.-Szt.-Miklós	3	
42. Jakab Józsefné, Gy.-Szt.-Miklós.....	3	
43. Jakab József főerdész, Gy. Szt.-Miklós.	8	
44. Sneider János sütőmester, Balázsfalva .	4	„

Összesen 620 Kor.

Fogadják a nemes szivü áldozatra kész adakozók a rendező bizottság legőszintébb köszönetét. Ezekről akartam Nagytiszteletü Szerkesztő urnak s a tisztelt olvasó közönségnek beszámolni. Ha a buzgóság, vallásosság mindig és mindenhol ily mértékben nyilvánul, bizony, bizony, a magyar ref. egyházon még a pokol kapui sem vehetnek diadalmat!

A Nagytiszteletü Szerkesztő Úr kész szolgája:

Borszék, 1901. aug. 18.

Tudósító.

Jelentés

a brassói ev ref. egyház 1900. évi állapotáról.

(Folytatás.)

Mélyen tisztelt Közgyülés! Az idők járása ismét megnehezült felettünk Úgy tetszik, mintha a mult századok homályából feltámadt vallási üldözés sötét árnyai bocsátkoznának újra reánk!

Az ultramontanismus ujra ágaskodik! összes hadi készletét, pénzét, befolyását, csodaszereit, politikai taktikája minden készleteit harczba vitte, hogy a régi általa annyira kedvelt állapotokat életre hívja! Néppárti gyülésein ujabb meg ujabb jelszavakat bocsát közzé a felekezeti és vallási béke ellen. Szónokai a mult évi ugynevezett kath. nagygyülésen is, nyiltan kimondották: ***A regnum Mariannumot!*** A közpénzeken fenntartott községi és állami iskolákra egymásután nyomják reá a róm. kath. bélyeget. Híveinket igéretekkel, hatalmi szóval csábítgatják. Katholikus köreikkel, sajtójukkal nyomnak és támadnak minket. A gyontató székek útján a vegyes házasságra lépőket, születendő gyermekeik eligérésére kényszergetik,

És, hogy még tovább is menjek, Tóth János dr. a mult évben a kath. nagygyülés II. szakosztályában ezt mondotta a többek között: „Kath. sajtónk, mélyen tisztelt Uraim, hála Istennek olyan, hogy teljesen feleslegessé teszi a szabadelvű lapokat. A szabadelvű sajtó támogatása nemcsak árt a kath. ügynek, hanem teljesen felesleges is. Mert, a kinek hivatala és kötelességei vannak, a napi sajtó olvasására úgy sem fordíthat több időt, mint a mennyi a kath. lapok elolvasására szükséges. Hirdetéseikkel a katholikusok csak a kath. sajtót keressék fel és mindenkor, mindnyájan bárhol is a kath. helyi lapokat követeljék“ stb.

A keresztyénség és a magyar királyság 900 éves csonka és félszegen lefolyt jubileumán, — mely mélyen sértett particularismusával minket protestánsokat és a haza minden nem róm. kath. fiát, — akkor a rom. kath. kongresszust eltöltött szellem egészen lelkünk mélyéig bántott minket, a hol Gróf Zichy Nándor ünnepi beszédében igy szóllott: „Két nagy alapja van az államnak; egyik az erkölcsi, az anyaszentegyház (értsd a róm. kath. egyház); másik az alkotmány, melyért életünket feláldozzuk. ***Szabad egyház, szabad államban!?*** — nem ez a mi elvünk; hanem katholikus egyház, katholikus államban és kath. állam kath. egyházban!“

S hogy az ők küzdelmük miért is folyik, a legvilágosabban kifejezi a néppárt vezetőségének az egyes plebánusokhoz intézett felhivása, melyben a néppárt politikai tekintetben való szervezésének szükségességén kivül a következő czélját is kitüzi: „Továbbá szükséges a néppárt szervezése azért is, mivel nemcsak az országos képviselő választásoknál, hanem a városi, megyei tisztviselők, bizottsági tagok, nemkülömben a községi előljárók választásánál is arra kel törekedjünk, hogy mindenüvé a néppárt híveit, elvbarátait segítsük diadalra.“ Tehát a czél: hogy minden nem katholikus leszoríttassék a közpályáról és hogy Magyarországot katholikussá tegyék!

Ha, ez országosan is publikált nyilatkozatokat összegezzük; szorúl e bővebb magyarázatra, hogy miért bomlott meg e haza békessége, felekezeti tekintetben is? És szorúl e bizonyításra, hogy azon vádak, melyek a protestantismust tüntetik fel, a béke megrontójának; nem egyebek, mint ***rosszakaratu ráfogások, megtévesztésre***? De, beszéljenek bár mit is az ultramontánok, nekünk éppen, mivel az idők járása felettünk megnehezült és a középkor sötét árnyai ismét kisértenek, szent ügyünk javáért, édes hazánk jövőjéért a harczot fel kell hogy vegyük és megküzdjük.

Protestáns egyházunk vezérférfiai, az ultramontán törekvésekkel szemben, már is, minden vonalon felemelték tiltakozó szavukat; kik közül az idő rövidségéért csak, Tisza Kálmán múlt év szeptemberében a dunántuli ev. ref. egyházkerület közgyülésén mondott főgondnoki megnyitó beszédéből adok elé egy-két gondolatot: „Nem rég hallottunk, — különben általam minden irányban tisztelt férfiaktól, — olyan beszédeket, a melyek az elmult sötét századok szellemét árasztották el. Ezekkel szemben meg kell tartanunk higgadtságunkat, nyugalmunkat; de az ilyen törekvéseket minden alkalommal erősen vissza kell útasitani és hitfeleinket ezekről fel kell világositani. Az erélyes visszaútasításra annyival inkább szükség van, mert, ha hitfeleink között ezek minden irányban elterjednek, talán még oda is hatnak, hogy ezekben a hítbuzgoságot, a lelkesedést elevenebbé, tevékenyebbé alkossák. De viszont, ha a beszédek káros hatása tovább is terjedne, vagy éppen tetlegességre vezetne, vagy izgatássá fajulna; az államhatalomnak is közbe kell lépnie; mert hiszen annak egyik legszentebb feladata a felekezetek közötti békét az országban megvédeni stb.“

Tisza Kálmán főgondnokot és a többi vezérférfiainkat igazmondásukért még a politikai lapok egy része is megrótta.

Szomorú jelenség, mélyen tisztelt közgyülés, hogy a politikai sajtó egyes képviselői, a felekezeti gyülölködést bizonyos rosszhiszemüséggel a protestánsokra hárítják. De azt, hogy az ultramontanismus a felekezeti izgatást tervszerűen űzi, nem látják, hogy többre hivatkozzam p. o. a „Budapesti Hirlap“ és a „Magyarország“ czimü napilapok, bár igen sok protestans előfizetőjük van, egy jó szót sem ejtenek a protestánsok mellett. Azonban, ha egy hirlapi czikkben, vagy bármely alkalomból a szenvedett sérelmek miatt feljajdulunk; csak amugy öntik a vezérczikkeket, hogy a protestánsok felbontják a felekezeti békét, üldözik a katholikusokat, oknélkül érzékenyek, mint a ***mimosa pudika***, hogy belső egyházi életünk intensivebbé tételére, tömörülésre és igy particularismusra toborzuk hiveinket!

A mi ügyünket a »Magyar Szó« és még nehány lap védi, ezeket is, de hányszor, megvádolják! Azonban, vajha legalább mi protestánsok ismernők meg

barátainkat és kölcsönöznénk erőt és súlyt szavuknak támogatásunk által. Nem azt mondom ezzel, hogy csak ezeket a lapokat olvassuk, nem, mert mi a Krisztus elvét valjuk: „Mindeneket megvizsgáljatok!“, hanem csak arra intek minden protestáns embert, hogy ne üljön fel a csúfolódók beszédének, és saját barátai kigúnyolásával ne segítse az ellenséget olcsó diadalra.

E nehéz időkben, mint bölcsen mondotta Tisza Kálmán főgondnok, az államhatalomnak közbe kell lépnie; de a munkára kell hogy tegyük kezünket mi is, a közbéke helyreállítása érdekében.“ Nem tagadhatjuk ugyan, hogy ma hitfeleink Magyarországon hitökért nincsenek mellőzve, hogy egyházaink működése szabad, hogy a szabad vizsgálódás, szabad valiásgyakorlat és a gondolat nyilvánitásának szabadsága, államilag is védve van. De, mindezek daczára a hit és lelkiismereti szabadság e korában, a felekezetek között teljes egyenlőség és viszonosság még sincsen, mert ha lenne, a fent leirt bajok ma nemzeti életünk munkaterein, nem kisértenének. Az államnak, mint a jog és igazság letéteményesének, a különböző egyházakat, mint olyan organumokat kell pártolnia, a melyek az egyetemes jóllét és közerkölcsiség megvalósításában támaszai. A mennyiben e feltételnek megfelnek, azután minden felekezetnek egyenlő mértékkel kell hogy mérjen, még ha létszámuk különbözik is egymástól.

A mai nagyon is aránytalan méltánylási arány mellett, egy felől az anyagi feltételek hiánya miatt, a protestáns egyházak nem fejthetik ki kellően az állam és igy közjó javára belső erejüket; másfelől az egyenlőtlenek egymással folytatott harczában nagyon sok erő emésztődik fel, mindkét körülmény pedig nagy és megbocsáthatatlan vesztesség a nemzeti élet kiizmosodásában.

E bajokat kell az államnak orvosolnia azáltal, hogy a tett szolgálatok figyelembe vétele mellett, egyenlő mértékkel mérjen mindenik felekezetnek; hogy szüntesse meg a sérelmes támadásokat, — melyet egyik fél, mintegy a törvény védelme alatt intéz a másik ellen p. o, hogy többet ne említsek: a róm. kath. püspökök esküformájából, a protestánsokra nézve, annyira sérelmes e szavak: „hereticos, pro-posse persequort.“ vagyis az eretnekeket, — azaz a protestánsokat — lehetőleg üldözöm; valjon nem törlendők volnának-e? Nem lenne-e, igazságos dolog, hogy az 1848 XX t. cz. 53 év után életbe legyen léptetve; nem önmagából a vallásfelekezetek egyenlőségéről és viszonosságáról alkotott törvényből kéne e folynia, hogy az olyan állami ünnepek a melyek isteni tisztelettel vannak összekötve, ne csak katholikus szertartással tartassanak meg; hogy az egyetemi és középiskolai ifjuság a tanév megnyitása alkalmával ne csak a kath. templomba vezetessék; hogy Br. Eötvös József néhai vallásügyi miniszter javaslata, melyet a Ház elé terjesztett, a prot. theologiai tanulmányoknak — az egyetemre vitele tárgyában, életet nyerjen stb. stb. Mert addig a felekezeti egyenlőségről irott törvény csak ellentmondás, mig az állam kath. jellege annyira ki van domborodva, mint jellenleg.

Igazságunk figyelmébe vételét mi prot. felekezetek annyival inkább elvárhatjuk, mert a multban és jelenben a magyar állam javára hozott áldozatainknak és elért eredményeinknek köszönhető sok részben, hogy ma Magyarország él és fejlődik. A magyar államnak a jövőben is szüksége van arra, hogy a modern cultura szolgálatára a protestántizmust erős vérkeringésre segitse, hogy azután támogatására lehessen a faji és az állami sociologus nagykérdések diadalra vezetésében.

De mégis jól megjegyezzük, sem a mi panaszunk, sem a kormány jogosan elvárt támogatása magukban ügyünket diadalra nem vezethetik, ezért nekünk protestánsoknak kell, hogy az evangeliumi alapra visszahelyezkedjünk és a Krisztus munkáját erélyesen folytassuk, hogy szent ügyünk el ne essék.

Mert tényleg jellemző jelenség hazánkban, hogy a római katholiczizmus mondhatni sehol a föld kerekségén nem hódít a protestántizmusal szemben oly mértékben mint nálunk. E jelenségnek oka egyedül abban rejlik, hogy nincs a földön czivilizált nép, mely oly közönyös volna a vallás iránt, mint a magyar. Egészében kivált a művelt osztály közönynyel fordul el a vallásos kérdésektől, melyeket felekezeteskedés jelszóval bélyegez. A közöny mellett, igaz, megvan még az egyháztársadalom felekezeti öntudata; de e téren is a róm. katholicismus erősebb. mint a protestántizmus,mert az a hagyomány, hatalom, vagyon, búcsúk és csodák kapcsaival csatolja magához híveit; nálunk ellenben a hívek jórésze azt a hibás felfogást vallja, hogy a prot egyház főbecse abban áll. hogy ez a nemzeti életnek szerve, eszköze Hogy nemzeti egyház vagyunk, — ez a nagy nemzeti jó, — megtévesztett a vallás föladatának megértésében, hiszen az egyház főrendeltetése a hitélet ápolása. Már pedig valamint a természetben csak akkor újúl meg az élet és támad áldás, ha a növényvilág a nap felé fordúl; az ember is csak akkor töltheti bé rendeltetését és lehet elégedett, ha a jónak és igaznak örök eszményét követi, azt, a mely a Jézusban megjent

(Folytatása köv.)

Különfélek.

Zeyktalvi ifj. Báró Zeyk József 36 éves korában ifjan, munkás életének elején, közéleti szereplésének kezdetén hunyt el a Báró Zeyk család ez egyetlen férfi tagja f. hó 18 án Sáromberkén. Az élet munkája neki valóban hivatás volt. E hivatása teljesítése közben lepte meg a kór, a sulyos tüdőgyúladás, melyből fel sem is gyógyult többé. Az emberi tudomány, a hitvesi és édesanyai legodaadóbb ápolás, gyermekeinek, szeretteinek fohászai sem tudták megtenni. Koporsóját megtörve állták körül hitvese *Br. Jósika* Lisa és három, immár árva szép leánykája, szülői: id. *Br. Zeyk* József és neje *Gr. Teleki* Ágnes, a testvérek és nagybátya: *Gr. Teleki* Sámuel s az erdélyi árisztokráczia annyi gyászoló rokon tagja. A kolozsvári ev. ref. püspöki vizsgálat alatti egyházközség csak nemrég beiktatott egyik sok reményekre jogosító főgondnokát vesztette el benne. Azok az örömkönnyek, melyeket fia főgondnoki székfoglaló beszéde csalt az édesanyai szemekbe, mily hamar változtak az örök bánat harmatává! Temetésén, e hó 20 án óriási közönség részvétele mellett imát a helybeli lelkész, *Zoltáni* Imre tartott, a családi sirboltnál *Kenessey* Béla egyházker. közfőjegyvő mutatott rá az evangyélium vigasztalására, erejére, a halálból támadó életre. Végre *Herepei* Gergely kolozsvári lelkész búcsuzott a megboldogult főgondnoktól. A Püspök úr akadályozva levén a megjelenésben, táviratban fejezte ki meleg részvétét a gyászoló családnál. A megboldogult emléke legyen áldott; a gyászoló szíveknek pedig adjon az Ur vigasztalást!

= **Dr. Bartók György,** erdélyi püspök a borszéki fürdőről, hol a nyarat töltötte, aug. 25-én családjával együtt, haza érkezik és átveszi az ügyek vevetését. Hozza Isten szerencsésen

= **Még egy adat, a görgény üvegcsüri ügyhöz.** A „Magyar Szó“ 189. számában a következő hirt olvassuk: *„Katholizáló állami tanító.* A felekezeti türelmetlenségnek egyik szomorú példájáról értesit bennünket Székely Ferencz görgény-szentimrei és g.-üvegcsüri ev. ref. lelkész. Boros Ferencz g.-üvegcsüri állami ellemi iskolai tanító ellen szól a panasz, hogy a felekezeti türelmetlenség tüzét szítja és amikor az ellen Székely Ferencz ev. ref. lelkész kikelt, egyszerűen azzal válaszolt, hogy a tisztes, egyházának és és hazájának egy emberöltőn át szolgálatában álló ősz lelkészt, egy társaság előtt, a legdurvább szóbeli

bántalmakkal illette. Lássuk csak, mi az tulajdonképpen, ami ellen nevezett lelkész kikelt: Boros Ferencz állami elemi iskolai tanító az állami elemi iskolát egyszerüen és önkényesen katholikus jellegüvé változtatta pedig az iskola ajtaira a tisztán katholikus jellegü C. M. B. feliratot alkalmazta, a keresztvetést az állami elemi iskola tanulói között általánosította és kényszerítette a nem katholikus felekezeti gyermekeket is arra, hogy keresztet vessenek, továbbá, hogy minden az iskolába belépőt „dicsértessék"-kel fogadjanak, sőt megesett az is, hogy az iskolába bejövő ev. ref. lelkészt is ezzel fogadták. Az iskola évzáró vizsgáján a katolikus pap elnökölt. Ezeket a vádakat közli velünk Székely Ferencz, a nevezett tanítóra, aki nemes hivatását arra használja fel, hogy a felekezetek közötti egyetértést megbolygassa. Ajánljuk tehát a nagyméltóságú vallás- és közotatásügyi miniszter szives figyelmébe. Megjegyezzük még, hogy a nevezett tanító állami anyakönyvvezetői állását is túlságos reverzálishajsza miatt vesztette el." Lapunk olvasói előtt ismeretesek ennek az ügynek előzményei. Boros Ferencz tanító úrnak, úgy látszik, már most sincs ezekhez semmi szava, miután az egész dolgot ellene irányult rágalomnak nyilvánította No hát, ha ő hallgat és nem kért maga ellen fegyelmi vizsgálatot, mi nem hallgathatunk, hanem zörgetünk az illetékes egyházmegyei hatóságnál, a királyi tanfelügyelőnél és sürgetjük, hogy Boros Ferencz tanító úr ellen, hivatalból rendeljék el a fegyelmi vizsgalatot. Igaz-e vagy nem, hogy a görgényi-üvegcsüri állami iskolát, Boros F. katholikus jellegűvé változtatta? Erre a kérdésre kérünk tiszta és világos feleletet Olyan súlyos vád, hogy ha csak részben is valónak bizonyúl: a tanító úr helyén egy perczig sem maradhat. Nem kell tehát a dolgot húzni, halasztani, mert ebből sem ottani ref. egyházunknak, sem az állami iskolának nem lesz semmi haszna. Az ügyre még visszatérünk.

= **A „Vasárnap" érdekében.** Általános volt eddig a panasz, hogy nincsen egy nekünk való, egyházi néplap. Híveinknek nem tudunk megfelelő lelki táplálékot nyujtani. E miatt aztán meglazul az egyház iránti kötelék. stb. stb. Most már van. Megindult a „Vasárnap." De, most mi panaszolhatnánk, hogy nincsen a ki terjeszsze, nincsen a ki olvassa. Ám, azért nem panaszlunk, hanem kérünk. És arra kérjük lelkész társainkat, hogy tegyen próbát a vasárnappal, hisszen, ha más efajta lapok, rövid pár hónap alatt 7—8 ezer előfizetőt tudtak szerezni: lehetetlen, hogy mi legalább *egy* ezeret ne tudnánk gyüjteni. A „Vasárnap" az első fél esztendő alatt egészen kialakult, egyházi életünknek, a mi népünk szükségeinek megfelelően formálódott, ugy hogy, most a hasonfajta néplapokkal bátran kiállja a versenyt. Egy nehány szám, melyet kivánatra, bérmentve küldünk, bárkit meggyőz erről. Álljon itt a 32-ik szám tartalma: Az áldás. ***Székely*** Ferencztől. Beszélgetés. ***Valler*** Józseftől: Isten igeje: biblia magyarázat ***Nagy*** Károlytól. Kegyesség útja: a keresztségről. ***Adár***. Hazai Krónika. Vegyes hirek. A tárczában egy szép vers ***Ferencz*** Sámueltől, egy megkapó rajz a hálátlan fiúról G. ***Diószegi*** Mórtól. Kép: A husziták urvacsorája csata előtt. Kérjük ezért elsősorban lelkésztársainkat, s általuk egyházuk minden buzgó tagját karolják fel a „Vasárnap" ügyét!

= **A Magyar Protestáns Irodalmi Társaság** Miskolczon, 1901. évi szept. 19, 20. napjain tartandó közgyülésének programmja I. ***Közgyűlés***, szept. hó 19-én d. u. 5 órakor az ág. evang. egyház tanács termében. Tárgyai: 1. jelentés az 1900 évi számvizsgálatról. 2. Az 1901. évre szóló költségvetés megállapitása. 3. Jelentés a »Koszoru« füzetek 1900. évi forgalmáról. 4. Javaslat az alapszabály nehány pontjának módosításáról. 5. A tisztikarnak és a választmányi tagok felerészének újból választása. 6. Esetleges indítványok. A közgyülést megelőzőleg, délutáni 3 órától, az igazgató választmány tart ugyancsak a fentnevezett tanács teremben ülést. II. ***Isteni tisztelet.*** Szept. 20-án d. e. 9 órakor, az avashegyi ev. ref. templomban. Imát mond: Sárkány Sámuel, bányakerületi evang. püspök. Prédikál: Novák Lajos sárospataki ref. theol. tanár. Adakozás a „Károli alap" javára. III. ***Díszgyűlés.*** Sept. 20-án, d. e. $^1/_2$10 órakor az agost. evang. egyház templomában. Tárgyai: 1. Gyurátz Ferencz, püspök, elnök megnyitó beszéde. 2. A Társaság üdvözlése a tiszán-inneni és tiszai egyházkerületek és a miskolczi ev. két egyhaz részéről, Hegedüs Sándor világi elnök válaszával. 3. Szöts Farkas theol. akad. tanárnak titkári jelentése. 4. Br. Prónay Dezső, egyetemes felügyelőnek alkalmi beszéde. 5. Lévay József költőnek alkalmi költeménye. 6. Hegedüs Sándor, világi elnök zárszava. Az Elnökség ünnepélyes fogadása 19-én d. e. 10 órakor lesz. Szept. 20-án közebéd. Ugyan ez nap d. u. 3 órától kirándulás.

= **Hálás köszönet.** Kálnoki teks ifj. Bedő Dániel úr és kedves nője Vitályos Mária, a kálnoki ev. ref. egyháznak egy 18 korona értékü urasztali csinos poharat adományoztak a nők számára. E jótéteményük nem szorúl dicséretre, éppen ezért csak azt kivánom, hogy a kegyelemnek Istene áldja meg őket hosszu élettel, hogy sokáig gyönyörködhessenek kedves adományukban. Kálnok, 1901. aug. 16. Csiszér Zsigmond, ref. pap.

= **A „Pesti Napló"** egyike ama napi lapoknak, melyek sok jó indulattal szólnak hozzá a protestáns ügyekhez, ha nem is tárgyalja részletesen. Tiszta, szabadelvű irányánál fogva megérdemli, hogy a ki teheti előfizessen rá. Előfizetőinek karácsoni mellékletül a „Költők Albumát adja. A Pesti Napló, mely az utóbbi években Madách »Ember tragédiáját«, Arany „balladáit" Zichy Mihály képeivel, Katona József „Bánk bán"-ját és Kisfaludy Sándor „Himfy szerelmeit" remek albumba foglalva adta olvasóinak karácsonyi ajándékul, az idén az eddiginél is pompásabb. gazdagabb album formájában, művészi kivitelü, gyönyörü kötésben a művész en illusztrált ***Költők Albumát*** szán a olvasóinak karácsonyi ajándékul. Az utolsó három évtized magyar költészetének teljes képet adó, becses és ritka diszű foglalatja lesz a Költők Albuma. ***Harminczöt festőművész*** társul szegődött a költők seregéhez, hogy ecsetjével képben is kifejezze az ujabb magyar poéták költészetét. Ezek a képek nagyobbrészt külön műmellékletek alakjában diszitik a könyvet. Eddig ***28 ilyen műmelléklet*** van tervbe véve. Azonkivül számos más illusztráció és iniciálés rajz. A diszmű, mely először a Lampel Róbert (Wodianer F és Fiai cs. és kir. könyvkereskedésének kiadásában jelent meg, a Pesti Napló ez uj kiadásában a Himfy albumnál nagyobb formában és rendkivül diszes, jelentékenyen bővített kiadásban fog megjelenni. A Költők Albumát, melynek eddtgi kiadása a Wodianer F. és Fiai czégnél ötvenhat koronáért kapható, a Pesti Napló uj. kvart kiadásában karácsonyi ajándékul megkapja a Pesti Napló minden előfizetője. És megkapja dijtalanul az is, a ki ez év bármely napjától félévig megszakitás nélkül fizet elő a Pesti Napló-ra.

Hivatalos rész.

3422 – 1901. RENDELET

valamennyi erd. ev. ref kollegium m. t. Előljáróságának s illetőleg ev. ref. főgymnasiumi igazgatójának és tanári karának.

F. é. julius hó 9-én 45408 közoktatásügyi szám alatt vettük a következő rendeletet:

Oly tanulók, kik valamely év junius, julius vagy augusztus havában születtek és kilenczedik évök betöltésével szeptember hó 1-én a középiskola I. osztályába a törvény értelmében akadálytalanul felvehetők voltak, a nyolczadik osztály normális elvégzésével abba a helyzetbe jutnak, hogy érettségi vizsgálatra a 17-ik év tényleges betöltése előtt kell jelentkezniök.

Ilyen esetekben felesleges, hogy az illetők külön korengedélyért folyamodjanak, hanem az intézeti igazgató őket saját hatáskörében bocsáthatja érettségi vizsgálatra. Önként érthető, hogy ezen intézkedésem mellett is érvényben marad hivatali elődömnek 1893. évi november hó 5-én ad. 38495. szám alatt kibocsátott rendelete, mely azon tanulókra vonatkozik, kik az I. osztályba netán a kilenczedik életév teljes betöltése előtt vétettek fel.

A miről czimeket ezennel hivatalosan értesítjük, kérvén a változás tudomásul vételét, ahhoz mindenkori alkalmazkodást és megtartását.

Kolozsvárt, 1901. augusztus hó 14 én.

Dr. Válya Gábor, elnök. — *Parádi Kálmán*, tanügyi előadó.

3423—1901. KÖRLEVÉL

valamennyi erd. ev. ref. iskolaszék nt. lelkész elnökének.

Az iskolai irófüzetek és mindennemű irószerek beszerzésére nézve a közoktatásügyi m. kir. miniszterium f. é. julius 26-án 52004. sz. alatt kelt rendelettel, az alább következő eljárásra utasitja a közvetlen felügyelete s vezetése alatt álló elemi állami népiskolák hatóságait, a felekezetieket pedig arra hivja fel, hogy megismerkedvén a rendelet utasitásaival, ezek végrehajtása által mindenképen azon igyekezzenek, hogy az iskolaszerek beszerzésénél a szabad versenyt minden körülmények között biztosítsák.

Az »Eötvös«-alap elnöksége a „Néptanitók Lapja“ f. évi 25, számának mellékletén közölte az ország tanitóságával az Eötvös alap és a Rigler József Ede papirnemügyár r. t közt létrejött szerződést, buzditván a tanitói kart arra, miszerint hassanak oda, hogy a papirkereskedők mindenütt készletben tartsák a nevezett czég által készitett s a »Tanitók Háza« és „Árva-alap“ javára jövedelmező jelzéssel ellátott iró- és rajzszereket.

Az Eötvös alap a nevezett czéget a vele kötött szerződésben feljogosította, hogy áruczikkeinek üzleti terjesztése czéljából országszerte felkivásokat bocsásson ki, a melyeket az Eötvös-alap elnöksége is aláir; kötelezte továbbá magát az Eötvös-alap elnöksége a czéget vállalatában támogatni.

Az Eötvös-alap ezen eljárásával szemben a leghatározottabban hangsulyozom, hogy ámbár örömmel látom, ha a tanitói kar a magyar ipart támogatja, de azt semmi szin alatt meg nem engedhetem, hogy egyes czégek, vagy azok készitményei az iskolákban ajánltassanak, mert az iskolaszerek beszerzésénél a szabad versenyt minden körülmények között biztositani akarom.

Az állami elemi népiskolák gondnoksága számára a f. évi május hó 21-én 32055. sz. a. kelt rendeletemmel kiadott utasítás 81. §. b. pontjában ekként rendelkeztem.

A tanító, tanitótestület a megállapitott tankönyveken kivül szükséges taneszközöknek, irófüzeteknek, rajzlapoknak, vonalzóknak, irószereknek stb nagyságát, méreteit az egyöntetüség kedvéért megállapithatja ugyan, azonban, hogy ezen szerek melyik könyvkereskedő- avagy papirkereskedő üzletében vásárlandók, el nem rendelheti.

Az irófüzetekre azonban a m. kir. vallás és közoktatásügyi miniszterium 1898. évi 33868. sz. a. kelt rendeletével kiadott szabályzat, illetve megállapitott minták az irányadók (L „Hivatalos Közlöny“ 1894. évi 9 szám.)

Ezen rendelkezésemet az összes állami, községi, társulati és magán népoktatási tanintézetre kiterjesztettem és a kir. tanfelügyelőségeket felhivtam, hogy a közvetlen vezetésük alatt álló összes népoktatási tanintézetek tanitóinak egyes czégek vagy azok készitményeinek az iskolában vagy azon kivül való ajánlását szigoruan tiltsák meg.

Ezek alapján van szerencsénk egyházkerületünk nagytiszteletü esperes atyánkfiait és az ev ref. iskolaszékek nt. lelkészelnökeit felkérni, hogy a vezetésök alatt álló iskolákra nézve ugyanigy rendelkezni méltóztassanak.

Kolozsvárt, 1901. aug. hó 14-én

Dr. Válya Gábor, elnök. — *Parádi Kálmán*, tanügyi előadó.

1231—1901 PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a szilágy-szolnoki egyházmegyébe kebelezett *deésházai kántortanitói* állomásra pályázat nyittatik.

Javadalom: tisztességes lakás, melléképületekkel és kerttel. 700 korona készpénz az egyház pénztárából félévi részletekben fizetve Ezenkivül 30 korona értékre becsült kanonika-porczió jövedelem. Oklevéllel biró tanító számithat a 800 koronára leendő állami kiegészitésre.

Pályázati határidő 1901. szeptember 10.

A felszerelt folyamodványok Viski Pál esperes aához küldendők Zoványra.

Kolozsvár, 1901. aug. hó 19-én.

Dr. Bartók György, erdélyi ev. ref. püspök.

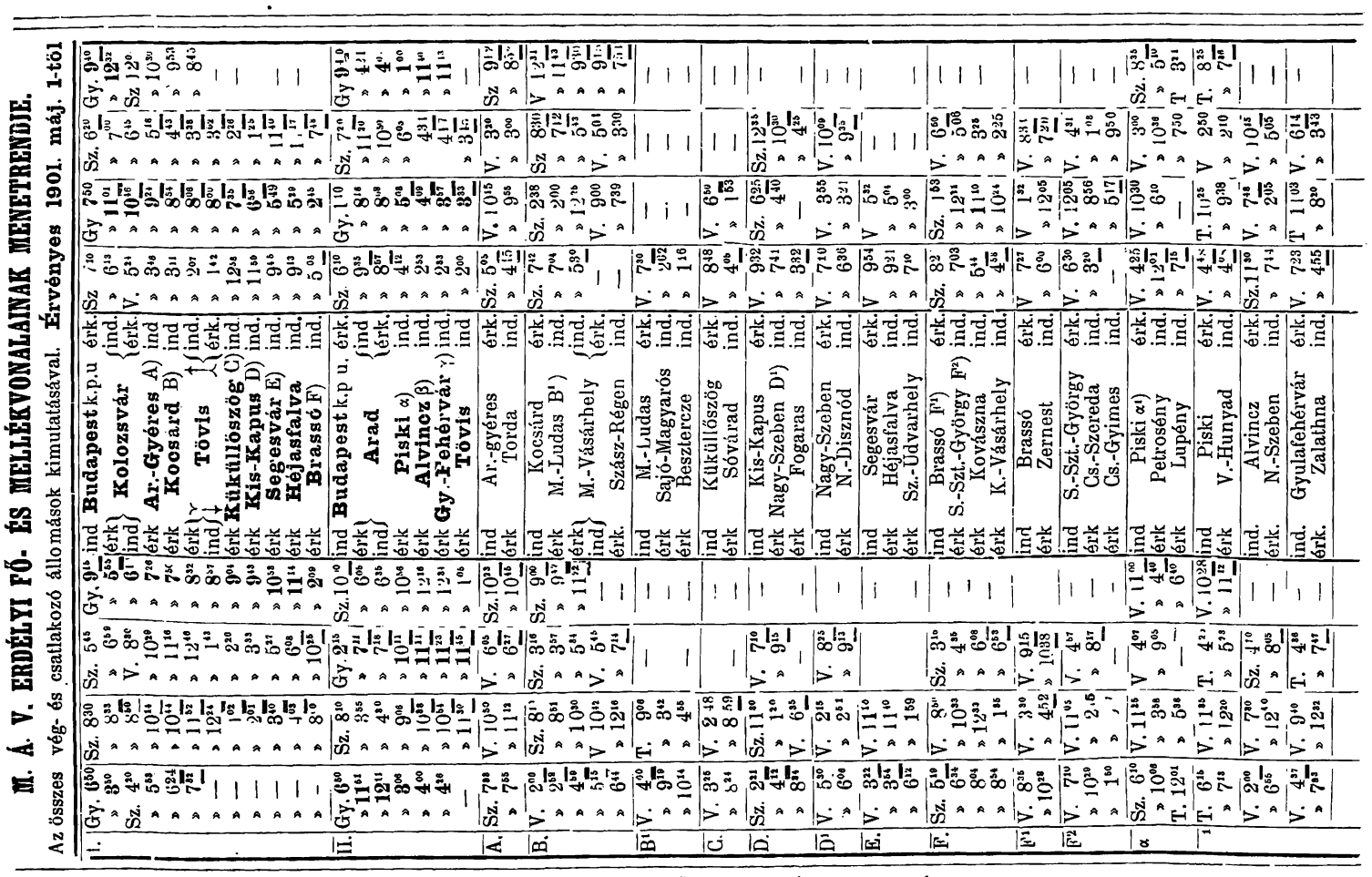

NYOMATOTT GOMBOS FERENCZ KÖNYVNYOMDÁJÁBAN, KOLOZSVÁRT.

IV. Évfolyam. 35. szám. Kolozsvárt, 1901. Augusztus 29.

ERDÉLYI
PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, theol. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 2. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre. 12 kor
félévre 6 kor

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Az 1848. XX. törvényczikk.

Nem ringatjuk magunkat abban a csalóka reményben, mintha az állam az 1848. XX. t.-cz.-et most, mondjuk egy pár esztendő leforgása alatt, végre hajtaná. Mennyire a magyar állam háztartását ismerjük, nincs az jelenleg úgy berendezve, hogy az említett t.-cz. fináncziális végrehajtását most megbirná. Tekintetbe jönne itt az is, hogy a kongrua-törvény végrehajtása most van folyamatban. Míg ez be nem fejeződik, aligha fogna az állam egy másik, főleg a protestánsok ügyeire vonatkozó törvény végrehajtásába. Arra gondolni pedig, hogy az állam keresztül viszi a sekulárizácziót és úgy hajtsa végre az 1848. évi XX. t. cz.-et: szintén nem lehet. Sem a magyar állam, mely azt keresztül vinné, sem a protestántizmus, melynek érdekében azt megtenné: nem elég erős ehez. Sőt ez utóbbi lehetőség esetében is, felmerül a kérdés: vajjon reánk nézve jó lenne-e a szekularisaczio? A pápista vagyon szekularisaczioja nem vonná-e maga után a más felekezetek, saját szerzeményü egyházi javainak elkobzását is? Fenmarad még azon eshetőség, hogy a megfelelő összeget államsegély alakjában, mint tőkét, bocsátaná feltétlen rendelkezésünkre, a nélkül, hogy a kath. alapokat bántaná. Bármelyik esetben pedig, viszonzásúl mit kivánna tőlünk, ez is egyik kérdés tárgyát képezné?

Mint látszik, a nehézségeknek egész sorozata merül fel. Mindennek daczára ez a körülmény nem akadályoz meg minket abban, hogy az 1848. XX. t.-cz. végrehajtásával foglalkozzunk. Sőt, foglalkoznunk kell, hogy azt minden oldalról előkészítsük, nehogy készületlenül találjon, mint az egyházpolitikai törvények életbe léptetése talált. És mert az erdélyi egyházkerület Egyházi Értekezletének székelyudvarhelyi közgyülésén, éppen e sorok irója is felvetette az 1848. XX. t. cz. végrehajtásának kérdését: vesszünk magunknak a bátorságot, hogy ahoz egy par megjegyzést füzzünk, annyival inkább, mert felolvasásunk keretében ezt nem tehettük. Hogy a mostani időszak erre alkalmas-e, mindön a nemzet egy új képviselő választás küszöbén áll, s hogy a képviselő jelöltektől kell-e e felöl tájékoztatást szerezni: erre a kérdésekre egyhangulag igennel felelhetünk. Minden félreértés kikerülése végett kijelentjük azonban, hogy a kérdést korántsem akarjuk felekezeti vagy pártpolitikai kérdéssé tenni, hanem ennek számára *megakarjuk nyerni az egész nemzeti közvéleményt*. És itt első sorban éppen törvényhozóinkat kell informálnunk, az ő befolyásukat kell igénybe vennünk, hiszen a kérdés megoldása végeredményében is a képviselőház elé fog tartozni.

Ezeknek előrebocsátása után, kijelentjük, hogy az 1848. XX. t.-cz. végrehajtását óhajtjuk; annak mielőbbi megvalósulását sürgetjük. Tagadhatatlan, hogy a 48-as törvényhozásnak egyik legdicsőbb alkotása a XX. t.-cz. Régi időknek folyton vérző sebeit akarta vele begyógyítani, és késő jövendőknek biztos alapot akart vetni, hogy a hitszabadság, a krisztusi egyenlőség és testvériség áldott talajában erős gyökeret verjen a magyar nemzeti állam életfája s árnyaiban dúsan tenyésszék a vallásosság és erkölcsiség. Azóta egy félszázad merült az enyészet tengerébe, s most ismét feltehetjük a kérdést mikor lesz a felekezetek között teljes egyenlőség és viszonosság? Mikor szűnik meg amaz áldatlan harcz, mely e haza testvérfiainak kebelét dúlja? És mikor ér véget az átkos lélekhalászat? Mert, hogy e hazában a törvényesen bevett vallásfelekezetek között nincsen teljes egyenlőség azt hosszasan bizonyítni: nem szükség. Jogos panaszaink és sérelmeink e lap hasábjain is megfordúltak. Csak egypárt említünk fel azokból. Avagy hol szerepel a protestántismus nemzeti ünnepek, országos közjogi események alkalmával? Avagy minden országos esemény nem Veni Sanctae-val, Te Deum-el kezdődik? Egyenlő elbánásban részesülnek-e az állami iskolai vallástanítók? Szabadon érvényesíthetjük-e jogainkat más felekezetü iskolába járó ref. növendékeink vallástanításához

Nem ismétlödik-e lépten-nyomon a nagyszebeni eset, hogy a zárdai leány növendékeket nem engedik ki vallás órára? Hát a tábori lelkészség ügye nem valóságos kicsúfolása-e a protestántismusnak? És nem megdöbbentö-e az a reversális hajsza, mely már az állami anyakönyvi hivatalokban is felütötte fejét? Lehet-e tovább tétlenül nézni a pókai esetet (lásd lapunk mai számában a különfélék között), midön egy község ref. lelkeinek a megvételére 10 ezer forintot dobnak ki s ezáltal lángra gyújtják a felekezeti békét? Honnan van bátorsága egy állami tanítónak, hogy az állami iskola növendékeit szemérmetlenül katholizálja, mint ez görgényüveg-csürön megtörtént? És ismét, honnan veszi némely plébános a bátorságot arra, hogy egy 14 éves gyermeket az 1868. évi 52. tcz. 2. §-ának ellenére, átvegyen a róm. kath. egyházba, mint ezt a harasztosi plébános tette? s hozzá, a törvény előtt még haja szála sem görbült meg. Onnan van, és az minden bajnak a forrása, mert az 1848. XX. tcz. nincs végrehajtva. Ennek 2. §-ában kimondott elv, a teljes egyenlöség és viszonosság az életben nincs megvalósítva. A katholiczismus befolyása, jogaink csorbítása, sérelmeink meg nem hallgatása más meg más formában, éppen úgy napirenden van, mint ezelött századokkal volt. Zörgetnünk kell azért mindaddig, míg a fenti törvényczikk végre hajtatik, s a teljes viszonosság beáll.

Azonban, ez még nem minden. Vannak belső bajaink is, melyek nem engedik meg egyházunk akadálytalan fejlödését. És minden belső bajunk gyökérszála hagyományos szegénységünkre vihető vissza. Nem vehetjük fel a versenyt a kath. egyházzal, mert hiányában vagyunk a szükséges anyagi javaknak, s e miatt, igen sokszor magunk vagyunk kénytelenek jogainkból feladni, autonomiánkat megcsorbítani. Szegénységünk az oka, hogy elemi iskoláink legnagyobb része kiesett a kezünkből, míg a pápisták alig adtak fel egy-két elemi iskolát. Szegénységünk az oka, hogy közép-iskoláinkba az állam nevez ki tanárokat, míg a kath. közép iskolák teljesen megtartották felekezeti jellegüket. Szegénységünk az oka, hogy autonomiánk úgy az egyházi, mint az iskolai élet terén megnyirbáltatott. Szegénységünk az oka, hogy kálvinista jó magyar népünket egymásután nyeli el a felekezetnélküliség és a baptismus, mert immáron roskadoznak a nagy egyházi adó alatt. Szegénységünk az oka, hogy elszámolás kötelezettsége mellett is el kellett fogadnunk az államsegélyt. Szegénységünk az oka, hogy elfogadtuk az alamizsna számba menő kongrua segélyt és független, szabadságszerető lelkészkarunkat kiszolgáltattuk az állami ellenőrzésnek.

Folytassam-e tovább, hogy mi mindennek oka a protestántismus szegénysége? és velünk szemben ott áll az 1848. XX. tczben kimondott teljes egyenlőség szégyenére a gazdag, hatalmas katholikus egyház. Egy útja van csupán annak, hogy szegénységünktől megmenekedjünk: az, ha sürgetjük, hogy az állam hajtsa végre és a gyakorlati életben is valósítsa meg az 1848. XX. tcz.-et, melynek 3 §-a eképen szól: «Minden bevett vallásfelekezet egyházi és iskolai szükségei közálladalmi költségen fedeztessenek, s ez elvnek részletes alkalmazásával, a miniszterium, az illető hitfelekezetek meghallgatásával, a közelebbi törvényhozás elé kimeritö törvényjavaslatot fog terjeszteni.«

Mi a teendönk tehát? Az, hogy egyházmegyei értekezleteinken foglalkozzunk a kérdéssel. Világosítsuk meg minden oldalról a végrehajtás lehetőségét, mert nem kicsiny dologról van szó, és úgy kell megoldanunk, hogy a multban szerzett jogaink, egyházi és iskolai autonomiánk (a mi még meg van) teljesen függetlenül maradjanak. Vessünk számot, hogy mire lenne szüksége egyházunknak, hogy egyházi és iskolai szükségeit fedezhesse. És, mert a kongrua törvénynyel a lelkészi fizetéseket korántsem látjuk rendezve: legyen gondunk arról is, hogy a lelkészi fizetések úgy állapíttassanak meg, a mint azt a prot. papság értelmi képzettsége, fontos szolgálattételei megkivánják. Szóval, egy öntudatos, erős akcziónak a megindításáról van szó, mely által megnyerhetjük ügyünknek felvilágosodott kath. testvéreinket is. Meggyözhetünk mindenkit, hogy a törvény végrehajtása fontos érdeke az államnak is, hiszen a protestantismus mindig védte és erős bástyáját képezte a nemzeti érdekeknek. Arról van szó, hogy a „Magyar Szó“ zászló-bontását ne hagyjuk cserbe, hanem szegödjünk az eszme harczosaiúl és küzdjünk mindaddig, mig az 1848. XX. tcz. végrehajtatik.

Vajda Ferencz.

Egy tekintet értekezleti ügyünkre.

E szó »egyházi értekezlet« magában foglalja mindazt, mire nekünk jelenleg szükségünk volna, mivel megvédhetnők érdekeinket, sőt anyaszentegyházunk virágzóvá lehetne. Ezen ügy ihletett prófétája Molnár Albert, ki úgy látszott, hogy annak adott csak kifejezést, mi az idő méhében élt — elesett. S ugy tetszik nekem, nem meri felvenni senki Ilyés palástját. Én, mint a mester egyik igénytelen tanítványa, ki arra sem vagyok méltó, hogy saruit megoldjam, kérem Izrael ihletett, erős férfiait, nem illik, hogy a prófétai palást sárban maradjon. E felhivásom indokolásáúl mondom el a következőket.

Az egyházkerületi értekezlet 1900. junius 8-án alakult meg. Az itt megnyilatkozot felbuzdulásnak s az ezt követő felhivásoknak nem volt kielégítő eredménye. Egy nehány egyházmegyében megtették, hogy önként értekezletté alakultak, egy párnál úgy látszott, inkább az erkölcsi presszionak engedett, kettő még ma is várja a jobb időket Az értekezlet titkára jelentette, számbavehető, czéltudatos munkát, csak az udzarhelyi egyházmegye értekezlete végzett. A többieké alig terjedt túl azon, hogy a kiküldött határozati javaslatokra megadták feleleteiket. E javaslatok legfontosabbika kétségtelen a Molnár Alberté volt.

Én figyelemmel kisértem akkoriban a nyilatkozatokat. Azok többsége a Molnár-féle javaslatokat *lényegében* elfogadta. De mikor a megvalósításra került a dolog, szomorú vergődéseket lehetett látni. A «Mit tegyünk?» kibocsátása után azt lehetett volna várni, hogy a kiknek nincs a dolog inyére, megteszik kifogásaikat. De senki sem tette. Ez is a határozatlan helyzetnek egyik oldala. Mielőtt azonban az illetékes fórum, a közgyűlés elé került volna Molnár javaslata, Bodor János kartársunk neki rontott s Pató Pál úr kardjával hadakozva, csakugyan nem látott a javaslatban semmi lényegest. Igazán csodálkozom B. Jánoson, szinte megütköztem felfogásán. Ma sem hiszem, hogy a szeretet evangeliumának ezer meg millió irányu tevékenységét nem értené A gyülekezeti alapon szervezett egyháztársadalmi munkát helyesli, elégségesnek tartja a mostani egyház szerveinket (presbyteri képviselet) a szükséges munka elvégzésére. Ebből következik aztán, hogy elveti a Molnár által ajánlott egyházközségi körök összes szervezetét, fél a «női anyaszentegyház»-tól, azt mondja, hogy az értekezlet «egyházi alkotmányozó hatalmat» akar gyakorolni, az ifjusági körök helyett valami szabad egylet-féléket ajánl. A nemcsak Molnár által sürgetett nagyobb gyülekezetek parokhiákra való felosztását helyesli. Nó, a *törvény* alapján így lehet beszélni, de az evangelium tiszta szemüvegén más világításban tünnek fel ezen dolgok.

Azt mondja: «nem külsőleg kell uj egyházalkotmányt öltenünk fel, hanem belsőleg». A czél ugyan az utóbbi, de a külső is nagyon fontos Vajjon a mi demokratikus egyház-szervezetünk nélkül munkálhatnók-e oly eredményesen Isten országa ügyét? Vajjon a katholikusok miért sovárognak, küzdenek az autonómiáért? Ha tehát ezen szabadon és egyházközségileg megalkotott szervezetek javára lehetnek az egyháziasság és vallásosságnak, miért ne alkotnák azokat meg? Látjuk, hogy a presbyteriumok, miként végzik a társadalmi munkát. E szervezetekre váró száz meg száz munka közül a multkori zsinat csak *egyet,* a szegények és árvák gondozását tette a presbyteriumok kötelességévé. Most tiz év mulva kérdezze meg kartársom, hány egyházban vették fel ezen ügyet. Bizony fájdalom, a kerületben meglehet, még tizet sem találnánk. Presbiteriumaink — mint egyetemes egyházunk — a hagyomány és gyakorlat szérint megvannak csontosodva azon felfogásban, hogy ők csak az administratió teendőit vannak hivatva végezni Hogy más irányban terelhessük őket, arra nem elég a zsinati törvény általános kijelentései. Ezt a mi presbiteriumaink részére apró pénzre kell felváltani. Nézetem szerint nem vétünk az egyház törvényhozó hatalma ellen, ha ezen szervezeteket szabadon megalkotjuk, ez által új vért cseppentünk a már elalélt tagokba. — Azon ne tessék aggódni:, a körök tagjai «összehozhatók»-e, lesz-e ki elfogadja a gondozók szerepét, ha nem, mi lesz azzal, hátha valaki nem tud arról, hogy ő a körnek tagja. Összehozzuk azokat, kik összejönnek. A fő az, hogy munkálkodjunk erős szeretettel, hogy a közönyösöket magukhoz csatoljuk. Ha nem jő valaki el, a régi állapotnál bizonyosan nem rosszabb a helyzet, sőt inkább jobb, mert bármennyire is tagadja valaki a közösséget, az a tudat, hogy egy ilyen egészet magában foglaló szervezetnek ő is tagja, bár akaratlanúl, mégis valamelyes titkos hatással bir, mi előbb-utóbb gyümölcsöt hozhat. Az is valami, hogy van jogczímünk őt a gondozottak közé számlálni. Ha valaki nem tud arról, hogy valamelyik egyházközségi körhöz tartozik, azzal szemben kényszert gyakorolni, igen elhibázott dolog lenne. Itt csak a szeretet törvénye uralkodhatik. S ha valaki ezt nem követi, olyan feltűnő lenne az? Vajjon a zsinati törvény minden pontját megtartjuk s megtartatjuk-e? Attól pedig ne féljen kartársom, hogy a körökben ne akadna gondozó s a vonakodások a munkát megbénitanák. Az én népemet nem lehet egyháziasnak mondani s mégis a megalkotott 14 körben nem merült fel nehézség a bizottsági tagok megválasztása körül. Sőt tudva levő, népünk természetéből folyt, hogy a hivatalt, a megkülönböztetést mindig szivesen veszi. Éppen a természet az, mit megragadva jó dolgokat mivelhetünk általa. Kérem, mikor egy lelkésznek *jogczime* van, hogy 16 presbiter helyett 80 diakonust állithat sorompóba, a szeretet végtelen munkáinak teljesitésére, bármiként fogjuk fel a dolgot, nem kicsinylendő.

Fél kartársam a «női anyaszentegyház»-tól s attól tart, nem lesz, mit munkálkodjanak. Igy csak az beszélhet, ki megfeledkezett a keresztyén szeretet természetéről. A veres-kereszt egylet példája nem talál a mi egyháztársadalmi követelményeinkre. Bizony akkor lenne boldog egyházunk, ha benne erős női anyaszentegyház» emelkednék. Nem látjuk-e be, hogy e tekintetben mily sok hibát követtünk el a multban. Nagy veszteségeinket nem ide lehet-e jórészt vissza vinni? Protestáns kerületeink nem munkálkodnak-e lázas tevékenységgel, az új mentő hajó, leány-iskolák felállitásának előkészitésére? Ki tudná előre kiszámitani, hogy egy ilyen javasolt női szervezet, minő áldásos hatással lehetne úgy ezen iskolák, mint általánosan a vallásos élet, annak nemessége, az egyháziasság és az ezer karú egyháztársadalmi munka tekintetében. (A magam szerény köréből egy pár példát már hozhatnék is fel.) A nők eddig úgy szólva ki voltak zárva a maguk nagy tömegében, hogy az egyházért tegyenek, lelkesüljenek. Most kötelességükké tehetnők, máris elakartuk tán hatalmi féltékenykedésből, a jó alkalmat okoskodni. Én ezen eljárást bűnösnek tartanám!

B. J. előbbi nézetéből folyt, hogy noha az ifjuság gondozásának szervét egyházunkban meg nem találja — mégis a Molnár által javasolt ifjusági szervezeteket nem fogadja el, inkább kész átcsapni nagyobb részben az önálló egyletesek pártjára. Pedig a presbiterium buzditása nem adja meg a határozott sikert és egyházi karaktert, különösen szabályok nélkül. Ilyen formán a kerületben nem sok ifjusági egyletet sikerülne összeállitani. De a Molnár-féle javaslat alapján, nézetem szerint minden egyházban lehetne némi sikert felmutatni. Nekem pl. ifjusági egyletem másként soha sem lett volna, de igy 8 havi fennállás után is egy pár értékes gyümölcsre rámutathatok.

(Vége következik.)

Lajos János
bögözi ev ref lelkész.

Jelentés

a brassói ev. ref. egyház 1900. évi állapotáról.

(Folytatás.)

Ha meg akarjuk tartani azonban híveinket és biztosítani óhajtjuk egyházunk békés fejlődését, ne süt körészszünk többé csak a múlt dicsőségének verőfényében, ne tekintsük többé a vallás ügyét kényelem-szeretetből magánügynek, hanem tekintsük azt közügynek s ezáltal az evangeliumi hitet vigyük bé a társadalomba. Nézzük meg csak külföldi testvéreink munkáját, ott mindenfelé hódít az evageliom; ott a sajtó, mely a társadalom ízlését, meggyőződését fejezi ki, szintén az evángelium felé fordúlt, így az evángelium hirdetése társadalmilag és gazdaságilag újjá szülte az iránta érdeklődő népeket, mert az evangelium: a hit, a szeretet és a munka képviselője az életben!

Istennek legyen hála és dicséret legyen a tettreébresztő Ézsaiásoknak, ma már nálunk is az új idők vészei között mind hangosabban nyilvánúl a prot. elv, hogy a papnak csak vezető munkásnak kell lennie az egyházban, de mellé száz meg száz világi papnak kell sorakozni, hogy a gyülekezet maga legyen Isten papsága. A királyi papság eszméje, melyet az evangelium ír elé, kijelöli a belmissziói munkásság tereit az életben és munkásait a hívekben; hogy mindenek az Úr

hatalmas dolgait cselekedjék, vagyis a hit és erkölcs munkáját végezzük önmagunkban, a családban és a gyülekezetben. A belmisszió tehát nem egyéb, mint nemes felbuzdulása a gyülekezeteknek, hogy ne csak a hívatal szerint a pap, hanem minden tag munkáljon Isten egyháza épitésén, a lelkek üdvösségére.

Ma már az országban mindenfelé alakúlnak egyházkerületi, megyei, egyházközségi értekezletek; ezeken felolvasások, ének, zene, fontos egyháztársadalmi ügyek megvitatása képezik a tárgysorozatot és e szellemet, akaraterőt fejlesztő munkával készítik egyházi és világi vezetőink elé a jövő útját és a jelen javát.

Kevés eszközzel is lehet nagy eredményeket elérni, csak a kitartás és buzgóság ne hiányozzanak. Értekezleteink munkájával, már is sok új érdeklődőt nyertünk egyházi ügyeink támogatására. Többen a világiak közül — kik eddig alig érdeklődtek, — kezdik átlátni, hogy az egyházban nagy feladatokat lehet megvalósítani komoly törekvéssel, mert egyedül a krisztusi szeretet elveivel lehet a testi és lelki nyomor ellen sikerrel küzdelemre kelni, ha a hivatottak munkásságából látja a tömeg, hogy az egyháznak az utolsó koldusra is kiterjed gondja, hogy a züllésnek indúlt ezreit a nemzetnek becsületes polgárokká neveli, a részeges családapákat kimenti az örvényből, az árvákat felneveli, a téveteg úton járó megtér és erős, hitbuzgó tagja lesz egyházának, mert szíve sejteni fogja, lelke hálája arról fog tanúskodni, hogy az evangelumi egyház, a világot meggyőző isteni szeretet megnyilatkozásának színtere e földön.

E lelkek meggyőzésének eszközei, a tett mellett, a szó és az írás. A szó, nem más, mint isten igéjének predikálása és az ige élete a családban. Az írás pedig a biblia mellett, az evang. alapon nugvó olvasmányokból áll, melyeknek terjesztése, minden öntudatos protestánsnak keresztyéni kötelessége. Ma már Istennek hála, van meglehetős számmal egyháztársadalmi lapunk, melyeket bárki kevés pénzért megszerezhet. Csak e jelen évben is, megindúlt a „Vasárnap“ czímü egyh. társadalmi népies irányú heti lap, kitünő szerkesztésben. A „Protestáns Lap“ a világiaknak, majd fele áron ajánltatik. A „Protestáns Szemle“ müvelt közönségünknek, kevés pénzért magas lelki élvezetet kinál és még annyi lap, melynek czélja a hitbuzgóság emelése. A prot. irodalmi társaság kiadványai becses hitébresztő munkák. Ha a már öntudatra ébredt protestánsok ezeket terjesztik, ismerőseik körében előfizetőket gyűjtenek, nagy szolgálatot tesznek ügyünknek és a köznek, mert míg enyfelől irodalmi életünk fejlesztését szolgálják, másfelől oda hatnak, hogy rendre kiszorítjuk a családok köréből azokat az olvasmányokat, melyek társadalmi életünknek mételyei.

Egyházkerületeink értekezletei és prot. irodalmi társaságunk, azon elvből kiindulva, hogy nekünk protestánsoknak, fokozottabb értelmi és erkölcsi erőre van szükségünk, mint más felekezeteknek, mert mi a szabad vizsgálódásnak vagyunk harczosai; rátették a munkára kezüket és az egyénekre a családok által. a családokra az egyének által akarnak hatni Vezető hatóságaink és testületeink előljárnak a tervelésben, a nehéz munka terhének hordozásában. Az iskolák, a nőnevelés, árvák gondozása; mind, mind élénk vita tárgyai. Lapjaink, gyűléseink ezekről szólanak, ezek a riadók, melyek életre, munkára szólítanak, ezek tanújelei, hogy élünk és élni akarunk! Vajha már, a még alvó tetemek is megmozdulnának és a buzgóság lelke rabúl ejtene minden szivet!

A felsorolt eszmék feltárják azon eszközöket, melyek által az egészségtelen állapotokat gyógyítani lehet. Mint égi zengés hallszik itt-ott mindenfelé: ha gyengék vagyunk, egyesüljünk és filléreinkből egész vagyont hozhatunk össze; ha erkölcstelenség és tudatlanság rongálják hitéletünket, egyesüljünk tanítsuk hitsorsosainkat, támogassuk az ingadozókat és mentsük meg a veszni indulókat!

Igen, ébreszgessük a protestáns öntudatot, hogy a család legyen a család bölcsője, iskolája, apostola, az örökévalóságnak legyen előcsarnoka, hogy az abból kiáradó szeretetet megmentse, megnemesítse magyar társadalmunkat is!

A munka sorompói fel vannak vonva, a teendők ki vannak jelölve, azért minden öntudatos Kalvinista olvasson „Tudakozza az irásokat, mert örök életnek beszéde van azokban“ és ezután megteljesedve szent lélekkel, álljon ki a küzdelem mezejére és mint hajdan Rákóczy vitézei: „Istenért, hazáért és szabadságért!“ bontsa ki a bátrak zászlaját, vegye fel a tusát, hogy ama nemes harczot megharczoljuk és azután a mi fő, egyházunkat közös munkával ismét helyezzük szilárd talajra. Azután pedig bizzunk a jövőben; mert *a mi Istentől van, az meggyőzi a világot*!

Ez évben Udvarhelyen tartott egyházi értekezletünk fényes sikere, a mint megnyilatkozott, az udvarhelyi hivek vendégszeretetében, a nagy érdeklődésben, a tárgyalások magas szinvonalában, a hozott határozatok érdemlegességében; Főtiszteletü Püspökünk és gróf Kuun Géza világi elnök és az egész vezetőség nemes ügyszeretetében, mindmegannyi bizonyítékot nyújtanak a felől, hogy a mi ügyünk nincsen elveszve erdélyi részünkben sem; sőt, ha mindenki megteszi a maga kötelességét, a kitől hivatásánál, avagy értelmiségénél fogva elvárni lehet; hazánkban ezután fog eljönni a protestantismus igazi diadalának kora! A mit bizton remélhetünk is, mert ha a nehéz idők tusái el nem tiporhatták istenországa letéteményesének egyházát; most a fondorlatok bizonynyal azon diadalt nem arathatnak, *csak mi ne aludjunk*, hanem nyilvánítsa szóban, irásban, munkában protestans hitét mindenki, kinek mint adta a seregeknek Istene!

E hangulat tölti bé most protestans anyaszentegyházunkat, ez foglalkoztatja református vezérférfiainkat és e fény mi egyéb, ha nem a jövőnek reményteljes világossága? Ennek közgyülésünk elé vetítésével azt czéloztam elérni, hogy mi is érezzük át az idők áramlásait és a felvetett eszmékből merítsünk erőt a küzdelemre, látván, hogy nem egymagunkban vagyunk és nem czéltalanúl hasogatjuk, ha dolgozunk, a levegő eget!

(Folytatása következik.)

Nagy szellemek hazájában.

(Németföldről.)

Egyenesen a Franke-féle intézetbe indultam a vasutról, mint *Halle*-ban kiszálltam. Mindenki tudja, hogy hol van ez a humánus intézet, könnyü volt hát kérdezősködés átán az állomástól alig 5 percznyire levő kis birodalomra rátalálnom. Birodalomnak mondám, mert terjedelmével, egész elkerített különálló helyével, mely tele van épitve ódonabb s újabb épületekkel, valóban inkább egy kis boldog államra emlékeztet, a melyben távol a világ zajától, csendesen elhuzódva él a serdülő ifjú nemzedék ezere s dolgozik Istenbe vetett hittel, hogy előkészüljön az élet harczára s a tudományra. Minek tagadnám, elfogúlt lélekkel állottam meg az öreg épület előtt, midőn annak homlokzata elé érve, e szavakat olvasám: „Franke's Stiftungen.“ Franke! Örök büszkesége e név nemcsak Németországnak, hanem az emberiségnek is. Egy idealista, egy nagy álmadozó, a ki pár fillérrel kezében hozzáfog merész, hatalmas tervekhez s a szegény árva gyermekek részére boldog otthont akar teremteni. S nem riad viszsza a küzdelmektől, birokra kél a közönnyel, segítségül hivja a társadalmat is és megalapítja árvaházát. S a kis intézet él, segitségére megy a város is; folyton erősödik, nagyobbodik. Már nemcsak árvaház, nevelőintézet is. S mintha maga a Teremtő is örvendett volna az emberi nemes lélek, a jóságos, atyai sziv e szép munkáján, segitségére megy a munkásoknak s

ime, az intézet áll, daczol évszázadok viharával s ma már árvaház, elemi iskola, polgári fiú és leányiskola, gymnasium, realgymnasium, tanítóképezde együtt alkotják a Franke-féle intézetet.

Nagy, égészen különálló területen, köröskörül fákkal körülvéve, csendes helyen áll az intézet ódon, téglányban körülépített épülete. Mindjárt a homlokzatnál levő bejáró mellett van a Franke volt lakóháza, melyet a kegyelet emléktáblával jelölt meg. E házon túl van az árvaház gyógyszertára és könyvnyomtató intézete. Benn az intézet udvarán a homlokzattal szemben levő végében áll a Franke egyszerü, de kedves szobra, álló alakban ábrázolva a nagy emberbarátot, a mint atyai kezét áldóan és gondoskodólag terjeszti ki a mosolygó kedves árvagyermekek feje fölött. A szobor vas rácsozatu kerítésére persely van állandóan kifüggesztve, hogy a könyörületes sziv mindig meghozhassa áldozatát. Aztán a szobortól a keskeny, fákkal végig ültetett udvaron át egyenesen a gymnasiumhoz jut az ember, a mit az intézetben régi időtől fogva „Lateinische Hauptschule"-nak neveznek egyszerüen. Ez a főiskola. E fölött, az emeleten van az intézet Aulája, melyben orgona, szószék is van. Itt tartják az ünnepélyeket, isteni tiszteletet. Franke s az intézet alapítói, illetőleg jóltevői képei és szobrai is itt állanak. Az Aulától nem messze, egy pár szoba tisztán a kegyeletnek van szánva, Franke könyvtára, az ő életéből vett egyes dolgok, egy pár butordarabja, képei, mellszobra, halotti maszkja stb E szobák fölött lépcső vezet a toronyba, melyről gyönyörü kilátás van a Saalera. Aztán egymásután következnek a „Lateinische Hauptschule"-tól balra kezdődőleg az árvaház (több részből áll), árvaházi elemi iskola, polgári fiúiskola, leányiskola, árvaházi leányiskola, Alumneum, tanítói lakások, ismét Alumneum, étkezőszoba. A főépületen kivül áll a tan. képezde s a főreáliskola.

Az Alumneumban tisztességes kosztot, teljes ellátást kapnak a tanulók. Rendkivül sok az ingyenes hely, de vannak fizetéses helyek is. Vannak olyan tanulók, a kik évenként 500 márkát fizetnek. Külön van a tanulók dolgozó szobája s közvetlenül mellette a háló. A nagyobb szobákban 10 tanuló lakik együtt, mindeniknek kis asztalos szekrénye, fiókja van. A kisebb szobákban (hová a fizetéses tanulókat teszik) 4—6 tanuló lakik együtt. A berendezés rendkivül egyszerü. A tanítás arányosan beosztva délelőtt és délután folyik. Az Alumneumban természetesen felügyelők is laknak. Mily nyüzsgő élet van itt, ha megkondul az ebédre hivó harang! Árva és gazdag testvéri szeretetben, az intézet ősi tradicziónális szokásai tiszteletben tartásával, boldogan él itt s élvezi a Franke nagy munkája áldásos gyümölcsét. Az intézet épülete s a berendezés, régiségüknél fogva, teljességgel nem felelnek meg a modern paedagogia követelményeinek, úgyannyira, hogy mihamarább épiteniök kell. De különben az intézet vezetősége feladatának, nemes hivatásának tiszta tudatában áll s a nevelési viszonyok a legjobbak, kivánni valót nem hagynak fenn semmi tekintetben. Szinte jól esik a mai kor fényes berendezésü iskolái után, ha ilyet is lát az ember. Nagy erősség az egy nevelőintézetnél, ha szép multja van! S ebben a tekintetben igy vannak a mi iskoláink is. Szinte rosszul esett ott hagynom ezt a derék, hatalmas, virágzó intézetet. Azonban, mivel Eislebenbe törekedtem, sietnem kellett az intézet s a város egyéb nevezetességei megtekintésével, hogy másnap útra kelhessek.

Eisleben 18—20 ezernyi lakosú város, különösen a Luther emlékekről nevezetes. A Marktplatzon áll a Luther szobra. Egyszerű, de szép emlék, mely Luthert, mint álló alakot ábrázolja, a ki könyvvel a kezében gondolataiba mélyed. Az alapzat oldalán, mellék reliefképek vannak bronzból, egyes bibliai s egyháztörténelmi jeleneteket örökítve meg. Közvetlenül a tanácsházához közel van az Andreas Kirche, a mely templom katedrájában Luther az utolsó alkalommal predikált.

A tanácsházánál jegyet váltva (30 pf.), bementem az Andreas Kirchevel szemben levő Lutherházba, a hol a nagy reformátor utolsó napjait élte s a hol meghalt. Egy szürkés emeletes épület, melynek kapuja fölött emléktábla hirdeti, hogy ez Luther halotti háza. Ódon, de jó karban tartott épület. Alól egy öreg szolga lakik, a ki a látogatóknak holmit megmutogat. Szük lépcsők vezetnek fel az emeletre, a hol Luther lakott. Luthernek 2 szobája volt. Először a külső, tágasabb szobába léptünk be. Ennek közepén egy ravatal alaku nagy szekrény áll, melyben Luther fekete posztóból készült halotti takarója van üveg alatt elhelyezve. Az ajtótól balra van a Fülöp őrgróf képe, ettől balra, a mellette levő falon, a bölcs Frigyes képe. E kép alatt áll egy régi divatu divány, a melyen Luther meghalt (nem ágyban halt meg), mellette egy öreg keresztszék, keresztlábakkal. A fal másik oldalán áll a Luther képe. Aztán a szobában kereken a fal mellett vagy öt szék.

A másik kisebb szobában az ajtótól jobbra van a Luther ágya egy fülkében, függönynyel elrekesztve. Mellette éjjeli szekrény azon az ő éjjeli és dolgozó lámpája üveg alatt. E fölött a polczon egy pár vaskos könyv s az ő nagy bibliája. A szegletben Luther szülőinek képe. Az ajtóval szemben egy gyönyörű nagy, német stilu szekrény, melyben könyveit tartotta. E mellett a mosdója érczből (felül viztartó medencze, alól egy mosdótál). Az ablak előtt, a mosdóhoz közel, az iróasztal a Luther kalamárisával és két szék. Egyik szegletben Luther halotti maszkja. A menyezet, ablakok, minden a régi, eredeti. Ennyiből áll a két szoba butorzata. Ez az épület most a város tulajdona.

A Lutherstrasseban van Luther szülőháza, egy szegletépület. Egy alkalommal az épület leégett volt s azután renoválták. A háznak a kertfelőli bejáratánál, künn a szabadba, fák között, egy lugas mellett van Luther érczszobra. A bejáratnál a kapu között Luther korabeli képek s jelenetek a reformáczió idejéből, vászonra festve. Jobb kézre a második ajtó vezet a Luther szülő szobájába. A szobában van a Luther képe, a mit megmentettek a tüzből, koszorukkal felékesítve. Két nagy ablaktáblát, melyet a tüz alkalmával szintén sikerült megmenteni, s melyen Luther és Melanchton képe van, e szobában helyeztek el a kemencze mellett. A kemenczének csak egy kis része, a vas, a Luther korabeli; a többi azután készült. Itt látható több könyv, Luther eredeti kézirásai, levele Melanchtonhoz, érmek a reform. idejéből s a későbbi különböző reformáczióii ünnepélyekről. Az asztalon egy érczhattyú, melyen Luther gyakran olvasott (a nagy könyvét kinyítva ráfektette). Ez az épület is a város tulajdona. Az épület sok ideig iskoláúl szolgált, de most ugyanezen telken egy más iskolaépületet emeltetett a nagyherczeg, hogy a Lutherház tisztán csak a kegyeletet szolgálja.

E sok szép emlékektől eltelve, Luther nagy lelkétől megihletve, érzésben gazdagabbnak, hitben erősebbnek hittem magamat a pillanatban, midőn Eisleben határát elhagytam s visszatértem Lipcsébe, azzal az erős elhatározással, hogy mihelyt az idő engedi, útazásomat folytatom más irányban, a szép Thüringen felé. S alig 3 nap mulva, mintha az Ég meghallgatta volna kérésemet, tiszta, csendes, kellemes idő lett s én útnak indultam ismét, egyenesen Jenába.

(Folytatása köv.)

Ravasz Árpád.

Könyvismertetés.

„*Gyermek imák, irta: Farkas Sándor sarmasági lelkész. Ára 16 fillér.*"

32 oldalos kis füzetkében 30 gyermekima foglaltatik, mint gyermekekhez — betanulásra — illő versben Van benne a napszakokhoz illő, iskolára, szülőkre, templomra, ünnepekre, a hazára vonatkozó; Isten *hatalmát, jóságát, dicsőségét, kegyelmét* stb. magasztaló Elemi népiskolai vallástanításnál igen

értékes segédkönyv az. A mit a dolgokról tanít a pap, azt e füzetke alapján versbe foglalva állandó kincsévé tehetjük a gyermeki szívnek. Irálya egyszerű, a gyermeki szívhez találó, bár a vers itt-ott igen hosszú. De magasabb osztályosok ezt is könnyen betanulhatják. Vallástanitóinknak melegen ajánljuk e füzetkét figyelmükbe. Megrendelhető a szerzőnél: *Szilágymegye, Sarmaság.*

Mutatványul álljanak itt a következők:

Benned hiszünk, benned bízunk itt lenn,
Nagy kegyelmü, örök Isten!

Imádságunk hozzád repül:
Áldj meg, áldj meg onnan felül!

Ajkunk gyönge, erőtelen....
Más elhagyhat, te nem, te nem!

Reánk mosolyg kéklő eged, —
Szavainkat számba veszed!

Reánk ragyog fényes napod, —
Imáinkat meghallgatod

•

Szeretem én a templomot... ***Karácsoni ének.***

Szeretem én a templomot,
Hol a jó Istennek
Gyönge nyelvvel hálaadó
Dicséretet zengek.

Magasztalva áldunk téged.
Kinek a nagy ég a széked,
Amíg zengünk víg éneket:
A megváltó megszületett!

Szeretem én a templomot, —
Ez az Istenháza,
Hol lélekben eljuthatok
Közel őhozzája!

Nem fogadta semmi pompa,
Nem takarták lágy bársonyba,
Istálló volt szülőháza.
Jászolban a nyoszolyája.

Mikor megcsendül harangja, —
Mintha hivogatna:
Jer ide, itt nem léssz árva,
Nem léssz elhagyatva.

De amikor megszületett,
Fény boritá be az eget, —
Egy hatalmas csillag támadt
Örömére e világnak.

Mert veled van itt az Isten,
Ki megsegít téged,
Ki fölemel, s ad szivedbe
Égi békességet!

Ez a csillag ma is ragyog,
S éneklik fenn az angyalok:
Dicsőség a jó Istennek,
Aki békességet enged!

Szeretem én a templomot,
Hol a jó Istennek
Gyönge nyelvvel hálaadó
Dicséretet zengek.

Ez a csillag a *szeretet*,
Mely megszentel, áld és vezet,
Ki nem alszik dicső fénye,
Örök út az idvességre!

Különfélék.

= **Lélekvásár**. Arról a szemérmetlen lélekvásárról, mely jelenleg Pokába foly, nem közvetlen, hanem a „Magyar Szó“ útján értesülünk. Tudomást veszünk róla így is: ámbár sajátságosnak tartjuk, hogy egyházkerületünk lapját nem érdemesítik arra, hogy egy ilyen fontos eseményről tájékoztassák, nem csak tudomást veszünk, de az ügyet készséggel tesszük a magunkévá. A pókai áversió, úgy tudjuk, hogy egy szerencsétlen gépvásárlásból keletkezett. Nehány gazda, élén a ref lelkészel, gépet vásároltak. Az árát nem tudván kifizetni, fedezetül váltót adtak át a gyárosnak. Mikor a lejárat ideje jött, ismét csak váltóval fizettek, a nélkül, hogy a régi váltót vissza kérték volna. Itt kezdődik a baj. A gyáros nem volt becsületes ember, becsapta a pókaiakat, becsapott még sok más embert, sőt a magyar államot is, aztán kivitorlázott Amerikába. Egy adósság helyett, kettő zúdult a pókaiak nyakába. Természetes, hogy a bajért a lelkészt okozták. Az elégedetlenség nőtt. És daczára, hogy időközben az ügyet lebonyolították: Majláth püspök úr mégis kivetette a hálót, és a zavarosban halászni kezdett. Persze a búcsut pénzzel járják; pénzzel ment a lélekhalászat is. Száz forint, kétszáz forint.... Kiad többet érte? Négy száz forint egy lélek. Istenem! Mennyi pénz ez a szegény ember kezében. Nem csuda, ha akadtak, a kik eladták magukat És ez a lélekvásár, egészen nyiltan foly Pókában. Tiz ezer forint van Pókának szánva, hogy ezen megvegyék az egész ref. egyházat. Ilyen eset még megtörténhetett a reformáczió korában, de hogy a XX. század elején történjék meg: azt még elgodolni se mertük volna. Ez egy cseppet sem szolgál dicsőségére a katholiczismusnak sem, de hát törődik ezzel Gusztáv püspök úr? De, törődünk mi, mert ez a szemérmetlen lélekvásár arczulcsapása a felekezeti jogegyenlőségnek, feldúlása a vallási békének, nyilt hadjárat a protestántismus ellen. Orvoslást kérünk. És kérjük, hogy az 1848. XX. t. cz hajtassék végre. Legyen bátorsága az államnak és vessen véget az átkos lélekhalászatnak Az esetet azonban jó lesz panasztárgyává tenni!

= **A farkas és a bárány** meséjét juttatja eszünkbe dr. Jordán Károly ur „Szent István napi szentbeszédének“ egyik passzusa, mely igy hangzik: Itt is be kellett teljesedni a mit az öreg Simeon felvilágosult szemeivel előre látott, midön az isteni kisdedet karjain tartva, mondá: Ime, tétetett ez jelül, melynek ellene mondatik. Beteljesedett, a mit a koronás próféta megjövendölt: Fölállanak a föld Királyai és a fejedelmek egybegyülnek az Úr ellen és az ő fölkentje ellen. Már közelg a vihar; Kupa somogyi vezér kezében fellobog a pogányság és lázadás vérszinzászlaja. Átok, düh, pusztítás mindenfelé, a hol a keresztyénségnek egy megszentelt nyoma látható. A pogányság ledönteni akarja a keresztet, melyet Szent István a haza földébe ültetett.“ Igazi körmönfont jezsuitaság van e sorokban. Hogy is monja csak a mese? Superior stabat lupus, longeque inferior agnus...

= **„A magyar evang. belmissió egylet“-ről.** A „Sárospataki Lapok“ ban, egy lelkész „ne oldalogjunk az országos belmissiói egyesület kérdésében“ czim alatt a következőket irja.... Ma már nem beszélünk, a mint hogy soha sem is beszéltünk arról, *kell-e belmissió, mert mindég kellett,* hanem igenis szólni kell, határozni kell arról, hogy mind azt, a mit főleg a budapestiek végeznek, mint belmissiói munkát. *elfogadjuk-e s oda megyen-e a magyar protestáns egyház, hogy lesz egy u. n. adminisztráló egyház és egy u. n. belmissiói egyház.* Nem volna szerencsés dolog, ha valóban az lenne a hivatalos egyház nagy többségének véleménye, hogy a magyar prot egyház, úgy a mint van, egy értéktelen valami, a mely éppen a lélek dolgaiban nem jár el kellő sikerrel, hanem szüksége van egy olyan országos szervezetre, melynek hivatalnokai többet érnek a lélek dolgaiban, mint az elhivott lelki pásztorok! Ha ez nem desavuálása a prot. lelkészi karnak, akkor nincs szegénységi bizonyítvány.“ A Sp L.-nak minden sorát aláirjuk. A mi álláspontunk is ugyan ez a magyar evang. belmissió egyletről. Egyébiránt közelebbről részletesen is foglalkozunk e kérdéssel.

= **A lozsádi ev. ref. egyházközség** örömünnepre készül; szeptember hó 8-án szenteli fel új orgonával felszerelt újonnan épült díszes templomát. Méltán nevezhető e nap örömnapnak, mert ez elszigetelt magyar község református hívei már tiz év óta nélkülözik azt a boldogságot, hogy templomban dicsőíthessék az Istent, s ime megérhették azt, hogy minden legkissebb egyházi adómegterheltetése nélkül, búzgó papjuk fáradhatatlan szorgalma által összegyűjtött fillérekből épült fel 20.000 koronáért a templom és 2200 koronáért az orgona.

= **A „Vasárnap“** 33-ik száma a következő tartalommal jelent meg: Nemzeti ünnep. Siculustól. Hittérítők. Szabó Lajostól. Kegyesség útjában, a keresztségről. Adártól Hazai Krónika. Világ Krónika. Könyves ház. Képmagyarázat — a Mária Terézia korabeli huszárokról. Egyházi élet és vegyes hirek változatos tartalommal. A tárczában: Kegyelmes Isten, vers Farkas Sándortól; Az ötödik parancs, rajz Juhász Sándortól. Mutatványszámokat bérmentve küldünk lelkész társainknak, ha egy levelező lapon erről értesítenek.

= **Pótlásul.** Múlt számunk „Borszéki levél“ cz. czikkéből a felülfizetők sorából tévedésből kimaradt *Hamza Miska* zenekari vezető neve, ki egyfelől 40 koronát fizetett felül s azonkivül egy pontot töltött be az estély programmjában is. Ő kisérte társaival a szabadban tartott istentiszteleteken is az egyházi énekeket, a mi összefolyva a gyülekezet hatalmas énekével — résztvevők állitása szerint — ritka vallásos hatást keltett. Isten éltesse a derék primást!

= **Az egyházi, papi és tanitói jövedelmek szaporitása** Ily czimű munkát szándékozom közrebocsátani; állitani merem, hogy a feladatot gyakorlatilag, a lehető gyorsan gyümölcsöző egyetlen módon oldom meg benne. A munka lehető olcsósága végett nem bocsátok ki előfizetési felhivást, hanem hogy a nyomatandó példányok száma felől tisztába jöhessek, ez uton kérem föl az igen tisztelt lelkész és tanító urakat s más érdeklődőket, hogy vevő szándékukat sziveskedjenek lev.-lapon velem mielőbb közölni. Tájékozásúl megjegyzem hogy munkám alig lesz drágább egy koronánál és októberben megjelen Kiváló tisztelettel: *Széki Ákos, Tab (Somogy-m.)*

Hivatalos rész.

3368—1901. KÖRRENDELET.

(A védkötelesek helyes összeirása czéljából a felekezeti anyakönyvvezetők által kiszolgáltatandó anyakönyvi adatok tárgyában.)

A vallás- és közoktatásügyi m. kir. Miniszter ur Ő nagyméltóságának f. évi julius 17 ről 47228—5901. sz. a. kelt leiratát egyházkerületünk lelkész aaival miheztartás végett alábbiakban közöljük:

A véderőről szóló 1889. évi VI. t.-cz. 36. §-a az anyakönyvvezető lelkészeknek kötelességévé teszi, hogy a hatóságoknak az ujonczállítás végrehajtására vonatkozó mindennemü hivatalos eljárásaikban segédkezet nyujtsanak, s az állitási lajstromokhoz tőlük kivántató segédokmányok valódiságáért őket felelőssé teszi; a védtörvényi utasítás I. része 15. §-ának 1—3 pontjai (1889. R T. I. 378. l.) pedig elrendelik, hogy az anyakönyvvezető lelkészek kötelesek évenként a keresztelési, illetőleg halálozási anyakönyveket átvizsgálni, azokból a meghatározott mintáju kivonatokat elkészíteni s az egy évben született védkötelesekről szerkesztett kivonatokba, az e czélra szánt rovat alatt, az elhalálozást is a halotti anyakönyvekből, azoknak az illető születési évtől kezdve az anyakönyvi kivonatok átadása napjáig, illetve az 1895 évi szeptember hó 30-ig (a midőn a közhitelességü felekezeti anyakönyvek lezárattak) való átvizsgálása után, pontosan bejegyezni.

Tapasztaltatott azonban, hogy a felekezeti anyakönyvvezetők nagy része a halálozási anyakönyveket csak felületesen, vagy egyáltalán át nem vizsgálja, s az elhalálozás adatait a halálozási anyakönyv alapján az egy évben született védkötelesekről szerkesztett kivonatba csak akkor jegyzi be, ha az állíttatik, hogy az illető elhalt. De ha vannak, a kik mondják, hogy az illető él, a halálozási anyakönyveket megsem nézi, a minek a következménye az, hogy a születési községben gyermekkorban elhalt egyéneknek a halálozási anyakönyvbe is bevezetett elhalálozása az egy évben szülöttekről szerkesztett kivonatba benem jegyeztetik, ezek ott mint élők szerepelnek, mert az illető községben más náluk jóval fiatalabb hasonló nevü egyének (rendesen a hasonló névre keresztelt ifjabbik fivér) élnek, és igy azután az elhalt egyének az állitási lajstromokba is felvétetvén, nevük alatt és helyettük törvényellenesen a jóval fiatalabb másik hasonló nevü egyén állittatik a sorozó bizottság elé és soroztatik be törvény-ellenesen. A mi ha kiderül, a törvény-ellenes besorozások megsemmisítése és az állitási lajstromok kiigazítása igen sok szükségtelen munkát okoz.

A felekezeti anyakönyvvezetőknek fentebb előadott felületes eljárása különösen azóta öltött nagyobb mérvet, a mióta az állami anyakönyvek vezetése lépett életbe.

Van szerencsém ennélfogva a főtiszt. egyházi főhatóságot kérni, hogy az egyházi főhatósága alá tartozó felekezeti anyakönyvvezető lelkészeket utasitani méltóstassék, hogy a védtörvény 36. §-ában, illetve a védtörvényi utasítás I. része 15. §-ának 1—3 pontjaiban eléjük szabott kötelességüket pontosan teljesitsék, jelesen az összes halálozási anyakönyveket pontosan vizsgálják át s az elhaláiozási eseteket a védtörvényi utasításban megállapitott 1 minta szerinti kivonat 4 rovatába pontosan jegyezzék be s ne elégedjenek meg ezen segédokmányok készitésénél a községi előljáró, vagy más személyek azon állításával, hogy az illető védköteles korban álló egyén életben van.

Kolozsvárt, 1901. augusztus hó 20-án.

Dr. Vályi Gábor, elnök. *Maksay János*, számvevő.

3216—1901. KÖRÖZVÉNY.

Valamennyi egyházmegye nt. Esperesének, püspöki vizsgálat alattu egyházak lelkészeinek és kollegiumok mt. Előljáróságának.

A Dr. Szabó Sándor sárospataki jogakadémiai tanár afia által irt „Pénzügyi Kódex“, mely az illetékek, de különösen az illeték-egyenértékek kiszabásának, fizetési kötelezettségének és behajtásának módozatait a legnagyobb körültekintéssel tárgyalja, s az illeték egyenértékekre nézve érvényben álló rendeleteket és döntvényeket teljesen tartalmazza, az egyházi testületek részére szükséges útbaigazítás nyerése szempontjából nélkülözhetetlen és megbecsülhetetlen kézikönyv jellegével bir.

Minthogy szerző a 10 koronában mngállapitott bolti árból, ha a könyv közvetlenül nála rendeltetik meg, 20%-ot hajlandó elengedni és igy csak 8 koronába kerül példányonként, igazgatótanácsunk *nemcsak*, hogy legmelegebben *ajánlja, de föltétlenül el is várja*, hogy úgy egyházközségeink, mint a kollegiumok részére ezen nélkülözhetlen munka minél elébb megszereztessék.

Ezen alapon felkérjük lelkész afiait és a kollegiumok m. t. Előljáróságait megrendeléseiknek lehető sürgős megtetelére.

Kolozsvárt, 1901. augusztus hó 21-én.

Dr. Vályi Gábor, elnök. *Maksay János*, számvevő.

1258—1901. KÖRLEVÉL

az erdélyi ev. ref. egyházkerület valamennyi nt esperesséhez, a püspöki vizsgálat alatt álló és a többi összes egyházközségek nt. és t. lelkészeihez.

Fölkérem a nt. és t. lelkész afiait, hogy a püspöki jelentés adatait a mult 1900. évi egyházkerületi közgyülés jegyzőkönyvében föltalálható minta szerint pontosan összeállítva a püspöki, illetve az illetékes nt. Esperesi Hivatalokhoz f. é. *szeptember hó 20-áig minden további fölszólítás nélkül* okvetlen küldjék be.

A nt. Esperes afiait pedig kérem, hogy ezen adatokból egyházmegyéjük adatait egységesen összeállítva, azt hozzám f. é. Október hó 1-éig juttassák el.

Kolozsvár, 1901. augusztus hó 27-én.

Dr. Bartók György, erdélyi ev. ref. püspök.

3606—1901. KÖRRENDELET.

mindenik ev ref. kollegium méltóságos Előljáróságához.

Az egyetemes ev. ref. konvent idei 38. jegyzőkönyvi szám alatt kelt határozatával megállapitotta az ev. ref. főgymnasiumok tantervét, utasításokkal kiegészítette s a konventi jegyzőkönyv második részében M. alatt közzétette, az egyházkerületeket az 1901—1902. iskolai évtől kezdve négy év alatt leendő teljes végrehajtatására hiván fel. Egyidejüleg szabályozta a tanterv életbeléptetésének módozatait az államilag segélyezett és az állami segélyezési szerződésekkel nem kötött gymnasiumokra nézve. Felhivjuk a méltóságos Előljáróságokat, hogy a nevezett tantervnek a megfelelő módon leendő életbeléptetésére nézve intézkedéseiket tegyék meg s eljárásukról hatóságunknak jelentést tegyenek.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsától.

Kolozsvárt, 1901. augusztus 28-án.

Dr. Bartók György, elnök. *Sárkány Lajos*, h. tanügyi előadó.

1250—1901. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a marosi egyházmegyébe kebelezett *luka ilenzfalvi* IV. osztályu *lelkészi* állomásra pályázat nyittatik

Javadalom: tisztességes lakáson, melléképületeken, veteményes és gyümölcsös kerten kivül, 8 hold 1232 négyszög öl tagositott szántó, 4 hold 162 négyszög öl kaszáló értéke: 256 kor. 20 fill., terménykepe és tüzifa (6 öl) értéke: 537 kor., készpénz 154 kor. 25 fill., munkabeli szolgálmány értéke: 117 kor. 47 fillér, állami kiegészités: 184 kor. 66 fillér.

Pályázati határidő: 1901 szept. 25.

Folyamodványok nt. Ravasz János esperes aához küldendők Nyárádszeredába.

Kolozsvártt, 1901. Augusztus hó 27-én.

Dr. Bartók György.
erdélyi ev. ref. püspök.

1244—1901. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a széki egyházmegyébe kebelezett *roszolyi* körlelkészség *lelkészi állomására* ezennel pályázat nyiltatik.

Javadalom: gazdasági épületekkel, kerttel ellátott szép lakáson kivül 1. Földbirtok haszonélvezete, melynek értéke 503 kor 85 fill. 2. Központi készpénz segély 300 kor. 3. Termény értéke 83 kor. 4. Munkabeli szolgáltatás 112 kor. 42 fill. 5. Stola: 10 kor. 6. Alapitványi kamat jövedelem 11 kor. Ezekhez járul az 1200 kor. fizetés kiegészítésére miniszteri helybenhagyással megállapított 679 kor. 77 fillér, melyből 300 kor. fuvarköltség.

Kötelesség: Az egyházi törvényekben előírt templomi és templomon kivüli papi kötelesség végzése mellett az érvényben álló körlelkészi szabályzat és a helyi körlelkészi útasítás értelmében a körlelkészi teendők végzése.

Pályázati határnap 1901. Szeptember hó 21-e.

Minősitvénnyel és szolgálati bizonyitványnyal ellátott folyamodványok a püspöki hivatalhoz küldendők.

Kolozsvárt, 1901. jul. hó 27-én.

Dr. Bartók György,
erdélyi ev. ref. püspök

634—1901. MEGHIVÓ.

A deési ev. ref. egyházmegye közgyülésének mt. b. tagjait folyó év szeptember hó 29-én délelőtt 9 órakor kezdődőleg, Deésen, a városháza tanácstermében tartandó rendes közgyülésre tisztelettel meghívom.

Tárgyai Megnyitás. Esperesi jelentés az 1900. évi egyházvizsgálatról. Főjegyzői jelentés az egyházm. tanács időközi működéséről, számvevő jelentése. Orsz. özv.-árvai, egyházmegyei özv.-árvai, országos közalap és egyházm. pénzkezelők számadásainak megvizsgálása. Lemondás folytán megüresedett orsz. és egyházmegyei özv.-árvai pénzkezelői állások, nemkülömben egy köztörvényszéki birói állás választás utjáni betöltése. Az udvarhelymegyei társegyházmegyének az özv.-árvai, kegyeleti év megváltoztatására vonatkozó indítványa. A felső-borsódi egyházm. indítványa. Kérelmek, indítványok.

Ezen közgyülés alkalmával tartandó isteni tiszteleten imádkozik és egyhá i beszédet mond t. Fehér István szinyei lelkész afia.

Előző nap délután 3 órától, az ev. ref. fiúiskola tanács termében egyházmegyei tanácsülés, tartatik, mely időre és helyre a tagokat tisztelettel meghívom.

A deési ev. ref egyházm. esperesi hivatalából.

S.-M.-Berkeszen, 1901. aug. 22 *Papp István,*
ev. ref. esperes.

739—1901. MEGHIVÓ.

A széki egyházmegyének f. évi szept. 18-án d. e. 9 órakor Szamosujvártt rendes közgyülése lesz, melyre van szerencsém a t. tag urakat tisztelettel meghívni.

Tárgyak: Esperesi jelentés, főjegyző jelentése a tanács működéséről, tanügyi előadó, számvevő, közalapkezelő előterjesztései, pénztárnok jelentése. Kérelmek. Indítványok.

E gyülés alkalmával istenitiszteletet tart ifj. Jakabházi Dániel visai lelkész aa.

A közgyülést megelőző napon d. e. 9 órától kezdve tanács ülés és ugyanaznap délután 4 órakor egyházi értekezlet lesz.

Felkérem paptársaimat, hogy e meghivót a képviselő urakkal közöl. i sziveskedjenek.

Szék, 1901. Augusztus 20. *Somkereki Miklós,*
esperes

M. Á. V. ERDÉLYI FŐ- ÉS MELLÉKVONALAINAK MENETRENDJE.

Az összes vég- és csatlakozó állomások kimutatásával. **Érvényes 1901. máj. 1-től.**

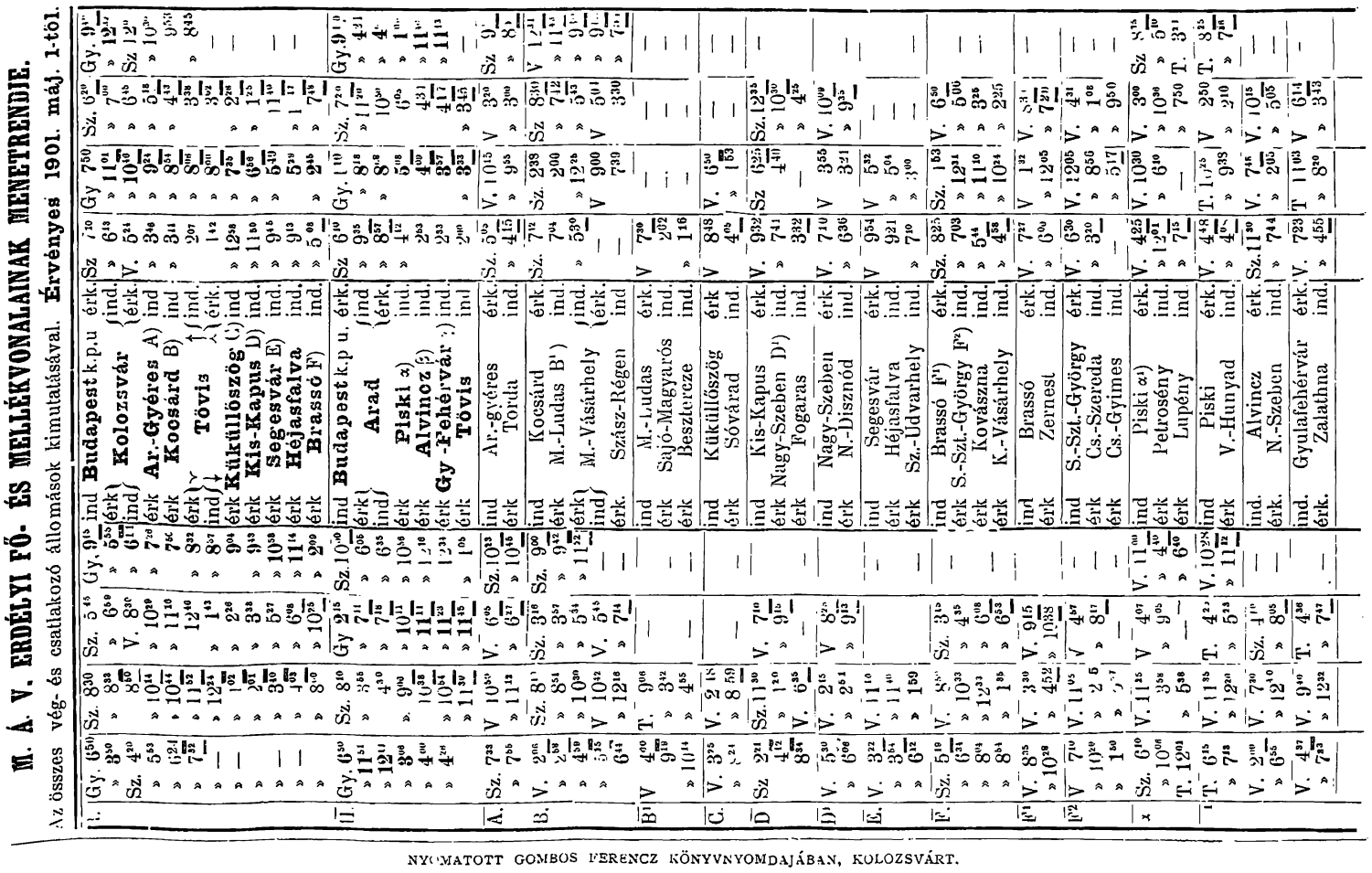

NYOMATOTT GOMBOS FERENCZ KÖNYVNYOMDÁJÁBAN, KOLOZSVÁRT.

IV. Évfolyam. 36. szám. Kolozsvárt, 1901. Szeptember 5.

ERDÉLYI
PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF EGYHAZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, theol. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 2. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre. 12 kor.
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Iskolai év elején.

Az iskolák kapui újra megnyiltak. Tárva, nyitva állanak, hogy kebelükre fogadják az ifjuságot. És az ifjuság özönlik seregestől. Valóságos harcz folyik egy-egy helyért. Ki korán nem gondoskodott, — kiszorúl. A szegény Bod Péterek, kiket az utolsó napokban fog el a vágy az iskola után, vagy a kiknek csak az utolsó napok hozzák meg a tandijat, bizony kiszorulnak. Zsufolásig megtelik a hely a mesterek lábainál. Gyermekeik jövőjéért aggodó szülők vezetik oda a tanítványokat. A nemzet büszkén, reménykedve tekint a jövendő letéteményeseire s az egyház az édesanya örömével szemléli az ő veteményes kertjét.

Az élet, a tudomány, a haza és egyház e gyermekekből, ez ifjuságból várja a kidölt régiek helyett új oszlopait, zászlótartóit, vezéreit, katonáit. Hogy fognak beválni, hogyan fogják a hozzájuk csatolt reményeket beváltani: legnagyobb részt iskolai nevelésüktől függ. Egyházunk iskolái e tekintetekben fényes multra tekinthetnek vissza, jelenük méltó a multhoz s jövőjük dicsősége iránt sem hagynak fenn kétséget a derék tanítók és tanárkarok. Érzik az idők járásának megnehezültét, de ez csak buzgalmukat fokozza; érzik a vallás-erkölcsi és egyházi élet ellanyhultát s gyógyításán közremunkálni legszebb feladatuknak tartják.

Ime, értik az élet követelményét s ez biztosítéka a jobb jövendőnek. Az életnek s különösen egyházunknak első sorban *bölcs* férfiakra van szüksége Bölcsekre, nem a mai felfogás szerint, hanem amaz örök szabály szerint, hogy »*A bölcsességnek kezdete Istennek félelme.*« Az ember arravalóságát nem a tudás nagysága, hanem *az egészséges élet- és világnézeten alapuló erkölcsi jellem* adja meg. Református iskoláinkban erre törekedtek mindig s ez kell jövőre is, hogy a legfőbb czél maradjon. Ennek kiképzésére kell irányulnia nemcsak a nevelői hatásnak, hanem a szorosabb értelemben vett ismeretközlő tanításnak is.

Református iskoláinkban az evang. reformált egyház vallás-erkölcsi élet- és világnézetének kell érvényesülnie és pedig egységesen és harmonikusan. Az egész tanítás kifejezett és minden alkalommal hangsulyozott alapgondolata ez kell, hogy legyen: ime az Istennek, a mi mindenható, bölcs és szerető Atyánknak törvényei, munkája, gondviselő vezetése. Minden tudomány közlésében ennek kell kidomborodnia: Isten örök törvények szerint rendezett világában élünk a természetben, a történelemben s a lelki világában egyformán; rendeltetésünk is: az Isten törvényei szerint élni s ez által az ő dicsőségét nyilvánvalóvá tenni az ő erkölcsi világrendjének szolgálata és országának építése által.

Csak a hol a tanítás minden ágában minden tanító és tanár részéről ez az alapgondolat érvényesül, csak ott és ezen a világ nézeten épülhet igazi erkölcsi jellem, melynek kiképzése a szorosabb értelemben vett nevelői munka feladata. E nevelői munka némely eszközeit egyházi törvényeink ki is fejezik és alkalmazását kötelességgé is teszik, különösen a vallás erkölcsieket. Jelen évi konventünk 38 jksz. határozatával elfogadott s ez évre már kötelező gymnáziumi tantervünk a jk. 220 oldalán ezt mondja: „Naponként vagy közös reggeli imádkozásra gyüljön az egész ifjúság, vagy osztályonként, minden reggeli első leczkeóra kezdetén sorban más-más tanuló rövid imát mondjon; imával kell végezni is naponként minden osztályban az utolsó leczkeórát.“

Ha az egész tanítás szellemét nem a fenebb jelzett világnézet képezi, ugyan kérdem: mivé válik ott az imádkozás? Értelmetlen, sablonos, a szivet-lelket érintetlenül hagyó czeremóniának haszna nincs, sőt káros. Csak annak van igazi értéke a mi alkalomszerü, közvetlen, spontán megnyilatkozása a léleknek, mert ez magával ragad, termékenyit. Meg vagyok győződve, hogy e rendelkezés czélját nem fogja elérni, ha akár naponként az egy csomóba gyüjtött ifjúság előtt a vallástanár mond vagy

olvas imát, akár osztályonként egy-egy tanuló fog eldarálni egy talán állandó szövegü kis imácskát. Hanem igenis csak abban az egyetlen esetben, ha az illető óraadó tanár mondja elől s legfenebb hosszasabb gyakorlat után — ha már imádkozni megtanultak a növendékek — fog kijelölésre egy-egy tanuló keresetlen pár szóból álló benső fohászt mondani.

Az imában nyilvánuló vallásos ihlet nem a vallástanár kiváltsága, de édes mindnyájunkkal közös kell, hogy legyen. Az a tanár vagy tanítvány, ki imádkozott vagy imádkozni fog, imádkozó lélekkel fog tanítani és kérdezni vagy figyelni és felelni is: szelidséggel, komolysággal, alázattal, szeretettel, lelkesedéssel. Ez a komoly imádkozás hangulatának lélektani törvénye. És micsoda hatás várható a jelzett szellemi tanításra épített ilyen vallás-erkölcsi nevelő, jellemképző eszközöktől! Főként, ha ez kiegészitést nyert az egész tanári kar által vezetett ifjuságnak a nyilvános gyülekezeti vasárnapi templomozásban való állandó és rendszeres részvételével. Nehány évek során uj nemzedékünk lesz: öntudatosan vallásos, evangéliumi protestáns kegyességü s vele és általa megingathatatlanul egyházias, áldozatkész, hithü; hazájáért, nemzetéért dolgozni, áldozni kész, szabadságára féltékeny, törvényeinek hódoló, komoly, munkás, törekvő nemzedékünk.

Református iskoláink a falusiaktól fel a főiskolákig ebben a tradiciókban alapíttattak, nőttek, lettek hiresekké és neküK drágákká. Mint egy nagy család, mint egy kis gyülekezet élt mindenik. Annak a kornak egyetlen emléke kolozsvári ref. kollegiumunk Wertheim-szekrényében a Lorántffy Zsuzsánnától eredő urvacsoraosztó pohár.

Ez a pohár lelkiismeretünkhöz szól. Kivágyik a Wertheim szekrényből; szégyenli, hogy értékét már csak az aranyában látják, holott ő a legdrágább kincset: Kegyelmet vitt és van hivatva vinni az ifjuság és tanárok közös nagy családja tagjainak Isten, Krisztus, Szentlélek, váltság és üdvösség után szomjuhozó lelkének. Ott szeretne állni megint idők fordulásán a nagy auditoriumban, az iskola templomában az Úr asztalán, körülte utána szomjuhozó ifjuságga1, hogy hirdethesse ismét: *„A bölcsességnek kezdete az Istennek félelme!“*

Az Isten kegyelméből legyen megáldva az uj iskolai év!

Egy tekintet értekezleti ügyünkre.

(Vége.)

Az eszményi szabadságot mi is ideálunknak tartjuk, de meghajlunk az apostol bölcsessége előtt is: némelyeket a tejnek italával kell táplálni.

Egyebekben közöttünk lényeges eltérés nincs. De végtelenül sajnálom, hogy az első nyilvános felszólaló is elejtette Molnár javaslatainak *lényegét*. Mert én *ama szervezeteket azok lényegének tartom*. Ezek nélkül nem az ő új, feltünő, más életet igérő javaslatai. Azokat vagy elfogadjuk, vagy azt mondjuk a régi nemessel, minden úgy van jól, a hogy van, hej ráérünk arra még s haladunk, *pusztulunk tovább a régi úton*. Mert a kerületi egyházmegyei s a fiókkörök szervezete itt nálunk nem új dolog. A paritas elve Magyarországon régi. Az egyházi értekezleteket sem mi alkottuk meg először. A felolvasások, dalárdák, olvasó egyletek stb. régen hangoztatott kivánalmak. De Molnár lelke önkénytelen sejtette, hogy egyháza csak úgy lesz igazán virágzóvá, ha lehetőleg minden tagja a *szeretet munkának* gyakorlását megszokja, kötelességének ismeri. Erre pedig emberi eszköz nem igérkezett alkalmasabbnak, mint *ezen szervezetek* megvalósítása, melyeknek áldásos hatását már nyilvánulni is látta. Ezeken csüngött ezután is egész lelkével, minden felszólalása, buzdító szózata (e lapok hasábjain is) ezt bizonyította. Az szerintem nem von le azok értékéből, hogy külföldi minta után indult, sőt egy okkal több, ha megfelel a mi viszonyainknak, fogadjuk el és kövessük. Ha nem, ne hangoztassuk e tárgyban, sokszor büszkén Molnár érdemeit (kik ideáljának lelkét akarjuk megölni), olvassuk rá az irás szavát: *„temessék el a halottak, az ő halottaikat.“*

Természetes, hogy ezen fenti felfogás ömlött el B. Jon mint előadón is, mikor e tárgyban az udvarhelyi értekezlet közgyűlésén határozati javaslatát beterjesztette. Kevésben mult, hogy e javaslat a maga szintelenségével ott is teljes egészében hatá ozattá nem emelkedett. Molnár indítványa, az ügy nagy kárára, még el lett odázva. Hogy, a kinek tenni kedve lett volna, annak is legyen ideje tovább kételkedni. Mert az a várakozó álláspont (az eszmei érlelése ürügye alatt is) a «Mit tegyünk? elfogadása után érthetetlen. Nagy jelentőséget ugyan nem tulajdonítok neki, de megemlítem, hogy az udvarhelyi közgyülés indósítója nem tud arról, miszerint a papok arra hivattak fel, hogy *Molnár Albert javaslata szem előtt tartásával munkályanak egyházaikban*. A jegyzőkönyv azonban azt hiszem hűen fogja adni a kimondott határozatot.

Különben nagyon jellemzi a mi túlságos *egyéni* felfogásunkat, kik még a jót sem akarjuk önként elfogadni — az udvarhelyi egyházmegye értekezlete egy rövid évi története. Itt igazán nagy arányu alapon indult meg a munka. Az illetők tájékozva voltak úgyszólva minden tekintetben. Az 50 egyház csaknem mindenikében mutattak valamelyes életjelt. De, ha keresem az egységet, mely alapon tulajdonképpen elindultunk, ha vizsgálom mindenütt a lényeget, azon főbb pontokat, melyekben meg kellene egyezzünk, nem találom sehol.

Ötvenen ötvenféle irányban haladunk. Hiába bocsátotta ki a központi választmány a «Mit tegyünk?»-et, csaknem mindenik a könnyebb felét fogta a dolognak. Megelégedett több-kevesebb felolvasás megtartásával s aztán valami specialis különlegességgel. Én ezeket a felolvasásokat mindig értékeseknek tartottam, magam is gyakoroltam és gyakorolom. De a mi specziális erdélyi értekezleteinknek nem ez a fő czélja, hanem az, mit a szószéken és felolvasásokban hirdetünk, *vigyük be a társadalomba és ott tettekben mutassuk meg azoknak erejét*. Tehát a *keresztyén tett* és *szeretet munka*. Úgy tetszik nekem, éppen erre nem akarjuk könnyen ráadni magunkat (ezért is huzódozunk Molnár javaslataitól), pedig *itt a feladat lelke*. Felolvasások tartásába sokan fogtak eddig is, minden értekezlet nélkül, de még többen felhagytak vele. Mert természetes, hogy a szó elrepül, *a tett megmarad*. Másfelől gondoljuk meg, hogy az a sok extra felfogás, az a sok különlegesség mire vezet. Bizonyára nem oda, hová főtiszteletü püspökünk egyik körlevelében oly bölcsen czélzott. Hanem oda, hogy egyesek különös találmányai kárára lehetnek annak az egyháznak, melynek védelme alatt megkezdettük a mentő és virágoztató munkát.

Legyünk hát tisztában egyháztársadalmi munkánknál a *lényeg* tekintetében s aztán maga a nemes

munka elég tért nyujt, hogy kitüntessük magunkat. Majd, a ki közülünk több szegénynek tud kenyeret adatni, több árvát tud felruháztatni, több öregnek és betegnek ügyét fel tudja vétetni, több templomkerülőt fog Isten házának megnyerni, több részeges és káromkodót fog jó utra tereltetni, több anyagilag elesettet fel tud emeltetni, több vasárnap- és ünneprontót Isten nevének tiszteletére fog serkenteni, több nyilvános és titkos erkölcstelenséget meg tud akadályozni, több jó ujságot és iratot el tud terjeszteni, több hitében ingadozót meg tud erősíteni, több jó kedvü adakozót tud szerezni az egyházi intézményeknek, több jót teszen a gyermekek helyes irányu nevelésére, több ifjut gyüjt a templomba a vallásos nevelés eszközlésére, több nemes szivet megnyer templomaink jó karban tartására s diszítésére stb. stb az lesz közöttünk a legelső. Ezekben vetélkedjünk, ezekben keltsük fel a nemes versenyt, itt már szabad a tér!

Az egyházmegyei értekezletek alakulásánál azt látom, hogy a szabályokat szintén lényegükben megnyirbálva fogadják el. Sokszor vétenek a paritás elve ellen, vagy azt csak félig alkalmazzák. Sok egyházmegyében azon nézeten vannak, úgy látszik, hogy inkább a papok ügye lesz az értekezlet ezután is. Fiókkörök alakításáról alig lehetett egy nehány esetben tudomást szerezni. Pedig komolyan kell vennünk a *paritast*, bele kell élnünk magunkat az abban lefektetett szép elvbe. Az udvarhelyi egyházmegye értekezlete csak így érhette el, hogy úgy szólva egy félévi munkálkodás alatt 248 fizető tagot szerzett az értekezletnek. Ha minden egyházmegyében ehhez hasonló akczió indulna meg, kerületünk összes számot tevő, intelligens elemét bevonhatnók érdekkörünkbe. Minő szép eredményeket lehetne ezek által elérni! Különösen nagy segítségünkre lehetnének a tanárok, tanítók. Az udvarhelyi tanárokat e tekintetben példaképpen állíthatom oda. Bod Károly kitüntetése is mutatja, hogy az érdem megtalálja jutalmát. A tanítók is csaknem mind részt vettek mozgalmainkban, benne vannak a tisztikarban, sok helyen önállólag is szép egyháztársadalmi munkát fejtettek ki. Az egyházmegye területén alig van földbirtokos, körjegyző, ki a *nyoicz* fiókkör valamelyikének legalább választmányába ne volna bevéve. Ezen eljárás üdvös hatása már is szépen mutatkozik.

Én Értekezletünkön szeretettel csüngök. *Ezen aggódó szeretet* késztetett a fentiek elmondására Meg vagyok győződve, hogy egyházunk iránti tiszta szeretet szemüvegén át fogják elbirálni felszólalásomat — különösen *kartársaim*.

Lajos János
bögözi ev. ref. lelkész.

Jelentés

a brassói ev. ref. egyház 1900. évi állapotáról.

(Folytatás.)

Ezek után, mélyen tisztelt közgyülés, fordítsuk figyelmünket egyházi életünk egy évének lefolyt történetére, hogy az összehasonlítás által láthassuk meg, vajjon cselekedeteink ütik-e a kivánt mértéket és ha igen, azután mérlegelni tudjuk a teendőket, melyek erőink összesítését igénylik a jövőben.

Egyházunk lélekszáma, a diasporákéval együtt 3213; a mult 1900. évben született összesen 91 gyermek, több, mint az előző évben egygyel; házassági szövetségre lépett 22 pár, kevesebb, mint az előző évben 13-al; meghalt 76 egyén, kevesebb, mint az előző évben 6-al; hozzánk áttért 2 férfi és 1 nő, összesen 3 egyén, tőlünk nem tért ki senki; confirmált 77 növendék.

A mult évben tartottunk 12 presbyteri, 2 képviselőtestületi, 1 általános közgyűlést, 7 dalárda gyülést és 5 szakbizottsági összejövetelt. A gyüléseken ellátott fontosabb dolgok voltak:

A presbyteri diakonus intézményünk fejlesztése többszörös vita és megbeszélés tárgyát képezte. Az előkészítő munkálatok folyamatban is vannak és a jövő őszön egy olyan szervezetet kiván egyháztanácsunk az intézménynek adni, hogy minden Brassóban élő, avagy betelepedett hitsorsosunk tájékozva legyen egyházi teendőiről és nyilvántartassék, hogy eleget tett-e egyháza iránti kötelességének, valamint gyermekeit részesítteti-e református vallás-erkölcsi nevelésben. Hogy a körök kialakitásával presbyter diakonusaink mily áldásos munkát végezhetnek, arról a mult évben bizonyságot tett egy-két buzgó presbyter diakonusunk; kik lankadást nem ismerve teljesitették elvállalt kötelességüket és munkájukat már is szép siker követte.

A hívek szaporodása és a sok iskola, melyekben a tanítást ez idő szerint jóformán csak a lelkész és tanító végzik, — mert egy segédtanerő csak 4 órát tanít, — igazgató-tanácsunkat meggyőzte a felől, hogy Brassóban a segédlelkészi állást okvetlenül szervezni kell; ez irányban egyháztanácsunkkal tárgyalásokat is folytatott, de az anyagi feltételek hiánya miatt, minden jó szándék mellett is gyülekezetünknek, ez égető kivánalma egy időre függőben maradt. De bizva a vezetőség jóakaratában remélhetjük, hogy e kérdés kivánt megoldásra jut nemsokára.

Az egyháztanács kiküldött bizottsága által az 1900. évi közadó-kimutatást összeállittatta, azt a képviselő testület elé terjesztette és a felszólamlások letárgyalása után, beküldötte a városi adóhivatalhoz felhajtás végett. Az egyházi adó azután, mondhatni minden nagyobb nehézség nélkül be is folyt.

A hittan tanítás a mult 1900—1901. tanévben is lelkiismeretes gonddal lett ellátva. A tanulók száma, az alsó-, közép- és szak-iskolákban 613 növendék volt, kevesebb, mint a mult tanévben 15 növendékkel; a különbözet onnan támadt, hogy a mult évben kevesebb növendék volt a vidékről, mint máskor. A közép- és szak-iskolákban hittant én tanítottam, az elemiben Saja Viktor kántor-tanító mind a négy városrészben és az iparos-tanonczískolában; a polgári leányiskolában Dánér Ábel ev. ref. vallásu állami tanító, mint ideiglenes s. hitoktató. A vallás vizsgák junius hó közepén zajlottak le a presbyterium által, — Péchy Árpád elnök, Koós Ferencz ny. kir. tanf. és kir. tanácsos, dr. Gencsy Endre ny. főtörzs orvos, Fekete Benő pénzügy ig., dr. Kováts Áron ezred orvos, Domokos Miklós pénzügyi hiv., atyánkfiai személyében, — kiküldött bizottság, a szülők és nagy számu közönség jelenlétében. A növendékek között az egyház-tanács nevében kiosztatott 200 példány »Koszoru« füzet. Fekete Benő pénzügyigazgató atyánkfia által adott 12 »Filléres könyvtár« és Péchy Árpád lelkész adományából 2 drb. „Protestáns családi könyvtár".

A vizsgák eredményéről a bizottság nevében az egyháztanácsnak dr. Kováts Áron tett jelentést teljes elismeréssel adózván a tanerőknek az elért szép sikerért, mihez képest azoknak az e. tanács jegyzőkönyvileg köszönetet mondott.

A confirmátió előkészítését én végeztem; a növendékek vizsgája Áldozó-Csütörtökön volt. Az ünnepély a következő Vasárnap lett megtartva, egészen telt ház mellett. Az ünnepély után növendékekkel bevonultam a nagy terembe, hol ezek nevüket beirták a confirmálók anyakönyvébe és emléklapokat kaptak. Kiválóan szép ünnepélyünket nagyban emelte a ref. ifjúsági énekkar, és egy vonos quartette közreműködése. Általában meggyőződött ez évben is közönségünk arról, hogy a confirmátio nagyon fontos alkalom az ifjúság életében, ezért van, hogy a szülők készséggel küldik gyermekeiket az előkészítő tanórákra.

Egyházi dalárdánk a mult évben 2 nyilvános estélyt rendezett pénztára javára. Több alkalommal működött a templomban. A dalárda felvirágoztatása érdekében sok mindent megtettünk, de még mindég a

siker utjában áll, hogy annak tagjai jó részben oly iparos ifjak, kik nem állandó lakósai városunknak és így a siker rovására nagy a hullámzás, s a tagokban nem jöhet létre egy egészséges közszellem. A baj számbavételével egyháztanácsunk a dalárda ügyet már a jövő őszön oly módon kivánja rendezni, hogy az egyesületnek főhivatásául tűzi ki az egyházi dal cultiválását. Az egylet nyilvános dalestélyt pénztára javára csak egyet rendezhet, melyet azután az egyháztanács is nagyban támogat. A taggyüjtésnél pedig a főszempontot arra fogja irányitni, hogy minél több állandóan megtelepedett polgár legyen a dalárdának működő tagja. Valóban, mélyen tisztelt közgyűlés, az egyleti élet iránt való érdeklődés terein s annak ügyei felkarolásában sokat tanulhatnánk a szászoktól, kiknél úgy a dal-, mint más egyleteik magas színvonalon állnak a tagok buzgósága folytán.

A ref. tanulók énekkara 9 alkalommal igen szép sikerrel működött a templomban.

Protestáns jótékony nőegyletünkben a mult évben személyi változás történt, ugyanis Péchy Árpádné 6 évi elnöksége után lemondván, helyébe Fekete Benőné Ő nagyságát választotta meg a közgyűlés; Péchy Árpádnét pedig elismerése jeléül, tiszteletbeli elnöknek. A mult évben az egylet 2 estélyt rendezett, melyeknek kiváló sikerét Fekete Benőné Ő nagyságának mint elnöknek és a választmány buzgalmának lehet köszönni. Estélyeink a városban tartott estélyek fénypontját képezték. Egyletünk rendes havi segélyt nyujtott 12 özvegynek, rendkivüli segélyt 4 alkalommal; karácsonykor felöltöztetett 49 ref., 14 luth., és 3 unit. tanulót, kiosztott 4 öl tűzifát, 70 kenyeret és 21 szegény asszonyt felruházott. Karácsonyfa-ünnepélyünkön jelen voltak: a nőegylet választmánya és sok érdeklődő pártoló tag. Megnyitó beszédet én mondottam, a ref. tanulók dalkara énekelt, 3 növendék szavalt. Ezután a nők kiosztották a segélyeket; a boldogság és hála megnyilatkozásait valódi lelki öröm volt nézni.

Az egylet a mult évben segélyezés czéljára fordított 1116 korona 36 fillért. Tőke-vagyona takarékpénztári letétben 8977 korona 64 fill. Az egyletnek tőke vagyonán kivül jövedelme tagsági-díjakból, kegyadományokból és estélyei jövedelméből áll. Általában e kicsiny kezdetből indult nőegyletünknek a nők ki tartó munkássága mellett szép jövője van az egyházi-társadalmi élet építésében.

(Vége következik.)

Nagy szellemek hazájában.

(Németföldről.)

(Folytatás.)

Jena is, mint Eisleben, kis város. 18·000 lakósa van. A Saale balpartján fekszik. A magas, erdős hegyektől övezett völgykatlanban fekvő város még télen is szép festői látványt nyujt, de nyárban valóban elragadó. Kitünő levegője, szerencsés csatornázási viszonyai, jó ivóvize a legkellemesebb tartozkodási helyek egyikévé teszik, különösen azok számára, a kik a kisvárosi nyugalmas élet mellett szellemi, vagy épen tudományos élvezeteket is akarnak szerezni maguknak. Mert hiszen Jena egyetemi város. Még pedig egyike a legrégibb, legeredetibb egyetemeknek épen a jénai. Fichte, Herbart, Göthe, Schiller s egy egész sorozata a nagy embereknek, vagy mint tanár, vagy mint student volt tagja ennek az egyetemnek. Az ugynevezett „akadémiai szabadság," a mi külömben a német Egyetemek főjellemvonása, tán itt fejlődött ki legnagyobb mértékben. Az valami eredeti, különlegesség, a jénai studensélet! Egyeteme régi-régi épület (a legfelsőbb emeleten még padlásszobái is vannak) külsőleg is hagyományaiban, de folyton fejlődő és kiváló a tudományos, szellemi tekintetben. Sok jeles ember van; hogy mást ne emlitsek, Rhein, Németország egyik legnagyobb paedagogusa ezen az egyetemen tölti be a paedagogiai tanszéket.

Nem messze a Marktól, északra, van St. Michael temploma, 1472—83 ig épült. E mellett van a hires Burgkeller, 1546-ban renaissance stilban épült helyiség, vendéglő, a studensek kedvelt találkozási helye. Nevezetessége még Jenának a szép Egyetemi könyvtára (mintegy 200 000 drb), muzeuma, mely a régi, rozoga Schlossban van elhelyezve. Általában valami kedves, vonzó van ebben a kis városban, a mi az itt tartózkodást kellemessé teszi. Sohasem felejtem el azt a hangulatos képet. Épen vasárnap délelőtt volt; csendes, apró eső kezdett permetézni; a csodálatosan szép csengésü jenai harangok megszólaltak, az emberek tódultak a templomba, mindenütt oly ünnepélyes hangulat uralkodott s én útitársammal (egy magyar tanárjelölt, ki társamul szegődött) épen e pillanatban indultam ki a városból a vasúti állomás felé, hogy Weimarba menjünk. Akaratlanul is sokszor visszetekintgettünk.. De hát tovább kellett már menni.

Weimár! Költők, művészek boldog városa, örökre felejthetetlen az a pár nap, a mit falaid között töltöttem! Mennyi szép idő, mennyi nagy ember! Mesébe való szép történetek.... Királyi herczegek s költők, művészek együtt, barátságban élnek. A szellem fensége győz, a dalnoki koszorú előtt főherczegnők s kényes udvari dámák hajolnak meg; messze földről gyülekeznek itt össze hires költők, nagy művészek, s valamennyi otthonára talál. Egy külön világ ebben a világban. Itt abban találja gyönyörüségét az uralkodó herczegi család, ha a művészetekért áldozhat. Ime, itt olvad egygyé Göthe és Schiller lelke, ide jön a mi Lisztünk is, hogy itt éljen utolsó napjáig, idejön Wieland, idejön Herder s még annyi sok jeles! Amália nagyherczegnő, s Karl August nagyherczeg neve áldott lesz mindig, mig ezen a földön a költőket olvassák, s a művészeket megcsodálják. Csodálatos kis város ez a Weimar. Körül-belül 27·000 lakósa van, az Ihn mellett fekszik a Thüringeni nagy herczegség székhelye. Csupa emlék és emlékezés. Mindjárt a vasúttól befelé menve, ott éri az ember a nagyherczegi muzeumot, mely egy pár szép szobor copiaval, de különösen a a modern festészet sok gyönyörü remekével ékeskedik. Prellernek egész nagy képcsoportozata van itt s köztük sok kiváló becsü, mint az Odysseus stb.

A Götheplatzon van az a ház, melyben Göthe 1782—89-ig mint bérlő, s 1789-től haláláig (1832.) mint háziúr lakott. Most az állam tulajdona s *Göthe-National-Museum* nevet visel.

Már lepcsőház szobrokkal és rajzokkal van diszítve. Legfelül volt az August Göthe lakása, a Göthe fiáé, itt is több szoba van és sok gyűjtemény, a miket Göthe részben útazásai, részben tanulmányközben gyüjtött. Az ezután következő emeleten — alább — van a Göthe lakása. A folyósóról egyenesen a „Speisezimmer"-be mentünk be. Ebben több kép van. Karl August és Luise a neje Aztán Göthe gyermekei és unokáinak arczképe; itt van egy szekrényben sok üveg és porczellán nemű, emlékek. E szobából balkézfelé betérünk a szalonba, vagy az úgynevezett »Junozimmer«-be (egy Rómából hozott s ideállított Juno fejről nevezte [Göthe] így a szobát). E szobában van egy nagy kerek asztal, mellete divány, ezen egy szép aranynyal himzett párna, melyet Göthe egy ismeretlen osztrák nőtől kapott. Itt van a zongora, melyen Mendelssohn 12 éves korában játszott. Aztán egy szekrényben sok születésnapi ajándék, irószerek, koszoru Frankfurt városától stb. Itt van Göthének egy igen jó szobra, mely eredeti maszk után készült. Ez után jön az „Urbinozimmer" Ebben van a Göthe keze kimintázva, gyermekkori arczképe; egy más szekrényben a Götheserleg, egyes bronz öntvények, Frau v. Stein. Göthe unokái, lánya. Aztán jön a »Sammlungszimmer,« ez több szobából áll. Az 1. szobában vannak saját rajzai, 2. szek-

rényben érmek, szép vázak, egy üveg szekrényben az ő mikroskopjai, sétapálczája, papirnyomdája. A 2-ik szobában italiai majolikák, érmek, Göthe mellszobra Trippeltől (1787), mely legjobb. Egy szekrényben fejmintázások (Dante. Alma stb.) Schiller és Lessing hallotti maszkja. A 3 ik gyűjteményes szobában Göthe rajzai, két radirozás, két festés. Frau Rath kézirása. Göthe saját kézirása, Schiller levele; bevételi és kiadási naplója Göthe. Göthe saját rajza az ő kerti házáról A 4-ik szobában szobrok: Wieland, Humbred, Beyron, Herder, Göthe. E szobából lefelé jőve, balkézre találjuk a Göthének dolgozó-szobáját, mely 3 részből áll. 1. Egy előszoba és ásványgyűjtemény. 2. Maga a dolgozó szoba A bejárattól balra egy iróasztal, jobbra is egy asztal, elől az ablak mellett is egy iróasztal. A szoba közepén egy nagy asztal, melynél Göthe diktálni szokott. Jobb kézfelől a fal egész hosszában erős alapu, hosszú, felül könyvszekrénynyel ellátott asztal van, a mely mellett sokan ülhetnek. Balkézfelől az ablak közelében hosszú, egyszerű, álló iróasztal. 3. A hálószoba. Ebben van egy ágy, halvány rózsaszínü paplannal. Az ágy mellett egy kis asztalka éjjeli szekrénynek s e mellett egy szép szövettel bevont karosszék. Aztán a dolgozószobából lejőve, ott van a »Gartenzimmer«, a hol Schiller képe, Schiller felesége stb. képek és szobrok vannak.

Előbb kellett volna irnom, hogy legfelül, hol a Göthe August lakása volt, van egy szoba, melyben „Mehr Licht" czímű s a Göthe halálát abrázoló képe van kiállítva. A kép gyönyörü, valósággal megdöbbenti az embert.

Göthe haldoklik. A napsugár haiványan süt be, de alkonyodik. A nagy, sokatmondó szemek érzik a halál közelgését s »Mehr Licht« et, több világosságot kiván az a nagy szellem, mely fényével beragyogta már ezt a földet. Fiatal felesege, Ottilie, a haldokló kezét fogja s fejét arra hajtva, sír. A Göthe arcza fájdalmas, de nemes, megeszményült. Előtte az orvosságos üveg s egy kis csésze a kis asztalkán. A dolgozószoba ajtaja félig nyitva s onnan is szürődik be egy kis fény a haldoklóhoz. Gyönyörü kép, eszméje, kivitele, a színek gazdagsága meglepő

Az udvari szinháztól, mely előtt Göthe és Schiller kettős szobra áll, a mint egymással kezet fognak, — nem messze van a Schillerstrassen át — a »*Schillerhaus*« E házat Schiller 1802-ben 2000 talléron vette meg és haláláig (1807.) benne lakott. Alól van a szolga lakása, az első emeleten a Schiller Stiftungen szobája. A II. emeleten Schiller lakása. Legkivül az előszobában áll a Wieland iróasztala. Aztán jön 1. Szalon. Egy régi fekete asztal, mely mellett Schiller Karl Augusttal és Göthevel sakkozott, mellette divány s e fölött Schiller képe. Az asztal mellett pár csinos szék a régebbi időből. A bejárattól balra egy üvegszekrény, benne Schiller halotti maszkja, tolla, kézirása, pecsétnyomója. A bejárattal szemben üveges szekrény, melyben Schiller kávés és teáscsészéje van. 2. A dolgozószoba. Jobbkézre iróasztal. Balkézre a régi zongora, szék mellette. A szegletben áll Schiller egyszerü fehér deszka ágya, melyben nagy lelkét kilehelte. Ezen az ágyon több koszoru van. Az ágy előtt egy kis asztal. 3. Kis oldalszoba, két koszoruval, egy pár képpel.

Ime csak a két ház is, a Schiller és Gőtha lakóháza, melyek a legnagyobb kegyelettel és gondossággal rendben tartatnak, mennyi sok szép emléket őriznek, s mily igazi varázshelyeivé váltak e nagy költők iránti szeretetnek s így a nemzeti irodalom határtalan szeretetének! Vajjon nálunk a Petőfiház már mikor lesz készen, vajjon eljön e az idő, hogy irodalmunk jeleseinek emlékét mi is ennyire meg tudjuk becsülni?! Vajjon lesz e nekünk is Weimarunk?!

(Vége következik.)

A tiszántuli ref. középiskolai tanáregyesület közgyülése.

Régen óhajtott, az idők jelei által sürgetett intézmény lépett a megvalósulás stádiumába a tiszántúli ev. ref. egyházkerület tanáregyesületének a mult napokban Karczagon tartott közgyülésén. A mennyire fontos és a hazai protestáns egyházakra nézve valóságos életkérdés az összetartás, fokozott munkálkodás: annyira szükséges, hogy e munkából kivegye a hazai református tanári kar egyeteme a maga dicsőséges részét, mint az egyház legfőbb erősségének, az iskolának vezetője, mint a felvilágosodás és tudományosság terjesztésének első sorban elhívott apostola. Nem hagyhatja figyelmen kivül lapunk sem e mozgalmat és mint a protestáns érdekek és czélok elérésében tett egyik lépést; mi is csak örömmel üdvözölhetjük a férfiút, a ki az eszmét életre hivta és a megvalósulásra előkészítette.

Maga a tanáregyesületi közgyülés augusztus hó 27-én kezdődött, a református templomban tartott istenitisztelettel, a melyen Fazekas Gyula karczagi vallástanár mondott imádságot, kérve, hogy Istennek lelke hassa át a gyülés tagjait és ez vezesse őket tanácskozásaikban. Dóczi Imre elnöki megnyitójában hangsulyozza, hogy «*a református iskolai szellem erőteljes és egészséges kifejezésének*» érvényre jutása szükséges s hogy a hazai közmüvelődés és oktatásügy szervezetében mindenekfelett kiemelendő az iskolának ***liberalismusa*** és a ***tanitás szabadelvüsége***. «Egy forrásból támad mind a kettő — mondja Dóczi — a gondolat, a lelkiismeret és vizsgálódás szabadságából», majd tovább igy folytatja: „a mint ,századok folytán a protestantizmus egyes államokban erőre kapott, úgy terjedt ama nemzetek között a szabadelvü gondolkodás s viszont, a mint az emberi jogok szabadelvü felfogása az egyes népek kebelében gyökeret vert, úgy hódított tért közöttük a protestantizmus." Reámutat a klerikalis irányzat bomlasztó hatására, mint a mely kivülről «száz csatornán» beszivárogva, egyfelől megmételyezi a közszellemet, másfelől az iskolának és különösen a protestans iskoláknak legelső életfeltételét: a liberalismust és a tanitás szabadelvüségét veszélyezteti. Az ez ellen való védekezésben meg a sajtó — mely pedig a protestantizmus szabadelvüségének köszönheti létét — sem támogatja eléggé a protestantizmust s jobbára magára hagyja a gigászi munkában. A harczot fel kell venni és épen a tanárkaroknak kell első sorban felvenniök, mert az ő hatásuktól függ leginkább az, hogy igazi liberalis ifjusága legyen ez országnak s hogy a mostani osztály, felekezet és rang áldatlan és czéltalan viszálya megszünvén a magasabb kiképeztetést nyerő ifjuság köreiben: egészséges, liberalis magyar közszellem lépjen helyére. Ezért szükséges tömörülni, ezért kell megalkotni ***az országos ref. tanáregyesületet***, a melynek megvalósításával „régi idők óhajtása" teljesülne. Igy, ez által látjuk mi a magunk részéről is, a reformatus tanári karok eddigi, eredményeiben szétoszló munkálkodásának sikerét biztosítva, ha megmozdúl a ref. tanári testület és mint *egy egész*, úgy mutatja be munkáját ország világ előtt és úgy tesz bizonyságot ama két protestans elv igaz és éltető erejéről a *liberalizmusról* és a tanítás *szabadelvüségéről*.

Dr. Antal Géza pápai theol. igazgató beszámol a fentebb említett mozgalom eredményéről és ismerteti, amaz általánosságban erősnek igérkező mozgalmat, melyet az országos reform. tanáregyesület eszméjének megpendítése keltett. A megalakulandó egyesület tagjaiul ez ideig 127-en jelentkeztek a más négy egyh.-kerületből. *Dr. Nagy Zsigmond* indítványozza a tanáregyesület országossá való alakulásának kimondását, a közgyülés egyhangulag elfogadta.

A rendes ülésben elsőnek *Dr. Gulyás István*

debreczeni tanár mond emlékbeszédet *Imreh Sándor* a mult év végén elhunyt irodalomtörténetíró, ny. egyetemi tanár felett, ki az egyesület tiszteletbeli tagja volt, kiemelve, hogy a boldogult igazi mintaképe volt a ref. tanárnak: szerénységben, tudományban, vallásosságban.

Horváth Ferencz olvasott fel ezután „Szolgálati pragmatika“ czímen s három pontban foglalja összse indítványát, a mely szerint a szolgálati viszonyok rendezendők lennének; még pedig: 1. szolgálati szabályzat által; 2. az eddigi szolgálatra vonatkozó rendeletek, intézkedések összegyűjtése által; és 3. zsinati törvény által elrendelendő fegyelmi bíróság beállítása által.

A nagyfontosságú tárgy részleges tárgyalása ez uttal elmaradt, illetőleg véleményezés végett a központi választmánynak adatott át.

A gyűlés második napját, a konventi revideált tanterv es az országos ref. tanáregyesület létesítése módozatainak tárgyalása foglalta el. Elsőre vonatkozólag határozat, hogy a mennyiben a most használatban levő tankönyvek nem felelnek meg a tanterv rendelkezéseinek, helyettük protestans szellemben írott tankönyvek irandók. Másodiknak elintézését pedig a közgyűlés a központi választmányra bizta, utasításúl adván, hogy a többi egyházkerületek tanári egyesületeiből kiegészítvén magát, készítse el a megalakuló egyesület alapszabályait. A fizetési fokozatok kérdésének megvitatása, illetőleg az országos ref. tanár-egyesület előkészítő bizottsághoz való áttétele után *Dr. Rácz Lajos és Hemtő Lajos* felolvasásai, a pályatételek és munkák birálata a jövő évi pályakérdések kitűzése után azzal a határozattal oszlott el, e minden tekintetben nagyfontosságú gyűlés, hogy az országos ref. tanáregyesületnek tényleges megalakulását az egyes egyh.-kerületek tanárai közül választott 3—3 taggal kibővített központi választmány által készítendő alapszabály-tervezet alapján a jövő év husvétja táján Debreczenben tartandó alakuló közgyűlésen hajtják végre. A kölcsönös üdvözlések után a vendégszerető várostól a „viszontlátásra“ búcsúztak a tagok nemsokára, midőn a karczagi ref. gimnázium főgimnáziummá fejlesztetik. Egyházkerületünkből részt vettek a gyűlésen: *Nagy Károly* theol. tanár, *Imre Sándor* kolozsvári —, *Dobai Sándor* és *Nagy Sándor* zilahi tanárok. *Váró Ferencz* más elfoglaltságával mentette ki magát. *R.*

Különfélék.

= **Egyházkerületünk állandó Igazgató-tanácsa** szeptember havi ülését 19-éről 26-ára tette át a Magy. Prot. Irodalmi Társaság miskolczi közgyülése miatt, a mely szept. 19. és következő napjain tartatik s a melyen a Főt. Püspök urral élükön egyházkerületünkből is többen fognak résztvenni. Szolgáljon ez az érdekelteknek tudásul.

= **Lapunk szerkesztését** midőn e számmal a felelős szerkesztő ismét kezébe vette, nem mulaszthatjuk el, hogy *Vajda Ferencz* szászlónai lelkész aá.-nak, ki ugy az „Erd. Prot Lap“, mint a „Vasárnap“ szerkesztését a nyár folyamán nagy buzgalommal és kitartással vezette — köszönetünket kifejezzük. Munkakedv és munkaereje találjon mihamarább méltó munkakört!

= **A „Vasárnap“ és a „Közmüvelődés“**. A Gyulafehérvárt megjelenő „Közmüvelődés“ „az erdélyi róm. kath irodalmi társulat heti közlönye“ majdnem három tömött hasábot szentel a „Vasárnap“-pal való, a róm. kath. *irodalmi* társulat szinvonalához méltó piszkolódásra *Ágoston* Ignácz úr tollából. A „Közmüvelődés“ szinvonalát, hangját, szellemét olvasóink igen jól ismerik többszörös mutatványainkból. Hogy itt a protestáns pásztorok „a szeretet vigéczeinek“, „vad gyülölet mestereinek“; a protestántizmus „szabadosságra vezető elvnek“, „áldozatnélküli filozofiai ficomok“-nak, „tudatlan bárgyuság“-nak stb. neveztetnek: ez a „Közmüvelődés (!?)“-től másként nem is várható. — Különösen rosszul esik neki a „***Kegyesség útja***“ cz. rovat, melyben egyik derék munkatársunk *Adár*, Ágoston ur bámulatosan szellemes viecze szerint: „jó madár“ zamatos, népies nyelven a ref. egyház igazait védi a pápista tévtanokkal szemben. Adár fundamentuma, a melyen áll — a szentirás; az Ágoston uré a pápai infallibilitas. Hát persze; régen tudjuk, hogy a kath. egyház miután a Krisztust az ostyába szorította, a Szentlelket pedig csinált szentjei közt szétosztotta, nem maradt egyebe egy nyomorult, gyarló, bűnös embernél — a pápánál. Ez az ő „csalatkozhatatlan tanítója“, „isteni tekintélye“, ez mindene. Nem hiába nevezi népünk pápista egyháznak. — Hanem arra kérjük pápa „ő szentségét“ (mert ők így nevezik!) és az összes gyulafehérvári kicsi pápácskákat, hogy kegyesen megengedni méltóztassanak, hogy mi a mi élő Istenünket, megdicsőült Krisztusunkat és a Szentlelket, ki Idvezítő Urunk tökéletes kijelentését a szentirásban nekünk magyarázza, igazságát sziveinkben megbizonyitja, megpecsételi — fölébe helyezzük minden ***teremtménynek***, ha akár oltári szentségnek, akár pápa ő szentségének nevezik azt némelyek. Aztán: hadd legyen szabad nekünk népünket igaz hitében továbbra is szerény tehetségünk szerint erősítgetni! — Ön pedig tisztelt *Ágoston* ur csak oktassa tovább is levélhordójának a Ligouri Szent (!) Alfonz erkölcstanát, melyet a csalatkozhatatlan nagy és kis pápácskák közösen vallanak, tanítanak s mint látszik gyakorolnak is, s a mely arra oktat, hogy a buzgó kath. levélhordó ***véletlenül*** (!) bepillant a más czimére küldött újságba s azt (bizonyára ezt is véletlenül!) nem annak kézbesíti, ki annak árát — ki tudja, mily keservesen szerzett filléreiből? — megfizette, hanem önnek, kinek Ura — mint eldicsekszi — „vert ezüstből“ való széken ül. Ugyan kérem, nem sajnálná azt a szegény boldogtalan levélhordót, ha az ön és egyháza erkölcstanát követve, állását fogná veszíteni? A vert ezüst szék lakójának csak lesz évi 4 koronája, ha a „Vasárnap“-ot olvasni akarja. Vagy, ha úgy tetszik, felajánljuk cserepéldányul a „Közmüvelődés“-nek. Nekünk igy olcsóbba jön, előfizetőnk sem szenved rövidséget, az a boldogtalan levélhordó sem tesz törvényellenes hitványságot, a „Közmüvelődés“ szerkesztőségében is jól fog egy kis evangeliumi világosság s önökre nézve is tisztességesebb lesz — legalább az evang. protestáns és magyar társadalmi erkölcsi felfogás szerint. Vagy Önök „érdemszerzőbbnek“ tekintik a most követett eljárást?! Ezt is fel tudom tételezni. Tehát: a mint tetszik!

= **A „Vasárnap“ 34-ik száma** a következő tartalommal jelent meg: Az erkölcsi nevelésről. Bartha Pál. — Hittérítők II. Szabó Lajos, — A szegletkő. — Apró történetek. Csulak Zsigmond. — Kép: Guttenberg János. — Megnyugoszom akaratodon (vers) Diószeghy Mór. — Nagy volt (vers) H. Szántó István. — Tárcza: Bádé Jóska szerencséje. Zoványi Lajos. — Világkronika. — Egyházi élet. Vegyes hirek — változatos tartalommal. — Lelkésztársainknak nem tudjuk eléggé ajánlani e néplap terjesztését. Hiterősítő dolgok vannak benne a legjobb fajtából. Bizony-bizony erős támaszt hanyagol el minden lelkész, ki népe közt e lapot nem terjeszti. Levelezőlapon kifejezett óhajtásra kivánt mennyiségben mutatványszámokat készséggel küld a „Vasárnap“ kiadóhivatala.

— **A lozsádi ref. egyházközség** uj templomának felavatási ünnepélyét f. hó 8 án tartja. Programmja a rendes templomszentelési istentisztelet. Hogy az egyes pontokat, kik teljesítik, — kitüntetve nincs. — Legyen áldás az Ur uj hajlékán, sokszorozódjék meg népe vallásos buzgalma!

= **Gyászrovat.** Biró Andrásnak, a Maros-Vásárhelyre csak nemrég megválasztott mezőbándi ref. lelkésznek ifju neje, szül. ***gyepesi László Anna*** 28 éves korában, házasságának 5-ik évében aug. 31-én elhunyt. A bánatos férj 5 árva gyermeket vezet az édes

anyját keblébe fogadó sírhoz. Mennyi bánat, mennyi keserv maradt utánna itt De hitüknek nem szabad „kétséges"-nek lenni: az Úr gondot visel! Az elköltözött nyugalma legyen csendes, a hátramaradottaknak őszinte részvétünk és a jó Isten vígasztalása!

= **Felekezetközi viszonosság.** Biz' ez csak papiroson áll Magyarországon és csak hirből ismerjük, a valóságban pedig a róm. kath egyház úgy kezeltetik, s újabban mindinkább, mint *állam egyház.* Minden állami vonatkozású dolognál, intézetnél és intézménynél, a mennyiben szerepe van a vallásos szertartásnak — s újabb időben ez is szép lendületet vett csodaszerül a socializmus ellen — az mindig és ***kizárólag*** róm. katholikus Így történt nemrégiben a Ludovika akadémián a növendékek tisztekké való kinevezésénél. Pedig ott áll a kath. kápolna mellett a protestáns is. Így volt Kolozsvárt is annál az ünnepélynél, a mellyel a helybeli dohánygyár 50 éves fennállását ünnepelték. Az 50—60 %-ban *református* munkások az ünnepély első pontjaként ***misére*** vezényeltettek végig a városon egy kilométernyi úton. Honnan veszik erre a vezetők a jogot? Mióta tekintik csürhének a református embert, hogy hitével ellenkező vallásos szertartásra kényszerítik? Micsoda törvény engedi ezt meg? — Ez bizonyára nem a helybeli vezetőség és annak derék feje Kazay Rezső igazgató eszében fogamzott meg. Azt is tudjuk, hogy alólról, a többségében ref. munkásnép nem kivánta. Honnan került hát? Talán felülről?! Hát csakugyan ***hivatalosan*** katholizálnak nálunk?! Ugy látszik. És ennek bizonyságára egy más esetre hivatkozunk Az ez évi ***Istvánkirály-napján*** — a melyet a törvény munkaszünetté tett az ipari munkákra nézve, de hogy ***országos ünnepnappá*** tett volna — sehol sem olvastam — tehát a kath. egyház ez ünnepén a budavári Mátyás-templombeli szertartás elneveztetett ***„hivatalos főistentiszteletnek."*** Ezen a csudabogáron előbb elmosolyodtunk, aztán elszomorodtunk a benne rejlő s bizonyosan czélját érő jezsuita furfangon, a mely előbb ***képtelen*** distinctiókat eszel ki, aztán azt átviszi a nyelvhasználattal a köztudatba s végre ennek alapján törvénnyé emeli a legnagyobb képtelenséget is. A »*hivatalos*« itt természetesen nem „meghivott"-akat akar jelezni, hanem jelenteni akarja azt. hogy rajta megjelenni »hivatalból« kötelesek némelyek. Fájdalom ennek a felfogásnak évek óta hódolnak protestáns országos előkelőségeink is s így hozzájárulnak annak meggyökereztetéséhez A prot. öntudat e hiánya észrevétlenül hozzájárul a kath. vallás államvallás jellegének kidomborításához. Még megérjük, hogy protestáns püspökeinknek is, kik förendek, hivatalból meg kell jelenniök a Mátyás-templomi »hivatalos főistenitiszteleten«. Ha egyházkerületi főgondnok minisztereink ezt megteszik — s úgy tetszik: *muszáj* megtenniök — innen csak egy lépés van odáig, hogy püspökeinktől is »hivatalból« megkivánják. Jó lesz ezt a dolgot figyelemmel kisérni

= **Lapunk mult száma vezérczikkének** egyes pontjaira nézve illetékes helyről felvilágositásokat kaptunk. Ebből megtudtuk, hogy egy pár más vallásu *családi* ösztöndíjat élvezett; hogy tandíjmentességet a magy. prot. vallásuakon kivül csak helybelieknek adnak kivételesen; hogy konviktusi kedvezményben más vallásuak csak akkor részesülnek, ha a vonatkozó szabályokban felállított mérték szerint a ref.-ok kielégittettek; hogy némelyek tanulásbeli szép előhaladásuk daczára megfelelő kitüntetésekben magaviseletbeli fogyatkozásaik miatt nem részesittettek; hogy a helybeliek előbb való beiratási ideje a torlódás kikerülése czéljából állapíttatott meg; hogy a kedvezményes díjfizető a legkevesebbet fizeti s végre, hogy a vezetőség miatt egy ref. sem szenvedett rövidséget. Lapunktól — s tudjuk — a czikirótól is távol volt bármely intézetünk tanárai személyes hajlandóságának kétségbevonása. Csak az a szellem kifogásoltatott, mely egyházi érdekeink méltányos kidomborítását szem elől téveszti. E tekintetben az a mi most mindenféle rangu és rendű iskoláink Értesítőiből kitünik, — nem tekinthető kielégitőnek felekezeti szempontból. Tudomásunk van róla, hogy a napokban is egy minden kegydíj nélkül elmaradt ref. theol. tanár árvájával gyámjának ref. iskoláról-iskolára kellett vándorolnia, mig saját iskolánkban helyet kaphatott. Ez nem jól van így. Végre megjegyezzük, hogy a czikkiró csak arról tudhatott, a mi az Értesítőben benne állott. Arra pedig ujra kérünk mindenkit, hogy itt ne tessék valami kipellengérezésre gondolni. A közérdek felül áll minden személyes vonatkozásokon. Tárgyaljuk hát a dolgokat mindig azon lélek szerint, mely mindnyájunkat lelkesit: anyaszentegyházunk iránti szeretettel.

= **Vitus Lajos** szászvárosi ref. tanár 20 koronát volt szives küldeni a borszéki ref. templom alapjára. Hálás köszönet érte!

= **Francziaország és a kath. kongregácziók.** Francziaország takarit, seperget, rendez. A kath. szerzetesek kongregácziói ellen hozott törvény végrehajtásának módozataiban intézkedik most egy hivatalos rendelet. A törvény alapgondolata az, hogy az állam más egyesületet nem ismer el, nem oltalmaz és nem tür, mint a melyeknek működését az ország területén belül ő engedélyezte, a melynek főhatósága az országon belül székel és a melynek működését az állam magára és polgáraira nézve szükségesnek itéli. A nem ilyeneket eltörli, kiutasítja, vagyonukat pedig közjótékonysági czélokra fordítja. A rendelet kimondja, hogy minden szerzet, mely állami elismertetésért folyamodik, folyamodványához mellékelni köteles az illető egyházmegye püspökének azt a nyilatkozatát, hogy kötelezi magát arra, hogy az illető kongregációt és annak tagjait jurisdikcziója alá veszi. Ennek az a fontossága, hogy ily módon a kongregácziók formálisan a konkordátum alá helyeztetnek, a mi annyit jelent, hogy a püspökök felelősséggel tartoznak az államnak a szerzetesek viselt dolgaiért is.

Ez az intézkedés egyes szerzetesrendek számára nagyon kellemetlen, mert a szerzetesrendek eddig azzal tetszelegtek maguknak, hogy a világi papsággal ellentétben közvetlenül a pápa fennhatósága alatt állanak s a püspökre sem sokat adtak. Azért is kellemetlen a szerzetesrendekre az életbeléptetési rendeletnek említett intézkedése, mert ezentúl kötelesek magukat a püspökök jurisdikcziója alá vetni.

A rendeletnek főleg azok az intézkedései érdekesek, melyek uj kongregácziók alapítására vonatkoznak. Uj kongregácziók alapítását a rendelet nagyon megnehezíti. Minden egyes esetben ki kell kérni ugyanis a kultuszminiszter, a főispán, a polgármester és a község tanács véleményét s a kérvényt a megyés püspök köteles beterjeszteni. A kérvényhez csatolni kell a kongregácziók tagjainak névsorát. Ha a tagok közül valamelyik már más szerzet tagja volt, úgy ezt a kérvényben meg kell említeni, valamint azt is, hogy mi volt az illetőnek az előbbi szerzetben a neve, hogy mely napon lépett ki az előbbi szerzetből, minő állam polgára s mikor született. Ez az intézkedés azt akarja elérni, hogy megakadályozza annak lehetőségét, hogy a kormány által feloszlatott kongregácziók más név alatt ismét feltámadjanak. Hogy pedig megakadályozza azt, hogy a törvény következtében világi kezekbe átment szerzetesi iskolákba álnév alatt térhessenek ismét vissza a szerzetesek, minden iskola köteles bejelenteni a tanítók és tanárok s a felügyelő bizottság neveit, polgári állását s minden egyesnek élettörténetét

A rendelet megszabja, hogy a feloszlatott szerzetek segélyre szoruló tagjai nem haphatnak 1200 franknál nagyobb évjáradékot, de ezt is csak akkor, ha minden egyes segélyre szoruló külön kérvényt nyujt be segélyezés iránt s azt kellően meg is indokolja.

Valamikor, ezelőtt éppen 120 esztendővel nálunk is ugyanilyen intézkedézek léptek vala életbe s nem

változtak meg a pápa bécsi látogatására sem. Hanem akkor nem volt még Magyarország annyira liberális mint ma, a mikor a Francziaországból kitiltott szerzeteseket nemsokára ölelő karjaiba fogja zárni. Igaz, hogy a kultusz miniszterünk akkor egy „kalapos király“ volt, hanem „fejen“ állt ám az a kalap még pedig nem a herczegprimás olajával, hanem „az Istennek szentlelkével felkent fejen.“

Hivatalos rész.

3582—1901. FELHÍVÁS

valamennyi ev. ref. kolleg. mlt. Előljáróságához, a nt. Esperes urakhoz és a püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségek t. t. Tanácsához s valamennyi lelkész afiaihoz.

A Protestáns Lap folyó évi február hó 14 én megjelent 7 ik számában olvasható 678—1901. sz. körlevelünkre való figyelmeztetéssel, tisztelettel felkérjük az elől czímzett hatóságokat és lelkész afiait, hogy az új tanév megnyilta alkalmából szíveskedjenek a „***Buzgóság Lantja***“ czímü énekgyüjtemény terjesztésére hathatósan közremunkálni s a megrendeléseket lehetőleg egyszerre igazgató-tanácsunknál sürgősen megtenni, s így a kitüzött jótékony czél megvalósitását is igazgató-tanácsunknak lehetővé tenni.

Kolozsvárt, 1901. augusztus hó 26-án.

Dr. Vályi Gábor, elnök. *Maksay János,* számvevő.

689—1901. KÖRLEVÉL

a görgényi egyházmegye Tiszteletes Presbiteriumaihoz.

Egyházaink, az Egyházi Törvények 100-ik §-ában rendelt kötelezettségeiknek, — *a szegények és árvák segélyezésének s gondozásának tárgyában*, — maguk is szegények lévén, — még mindig vajmi keveset tehettek eleget, eltekintve azon örvendetes kivételektől, midőn egyik s másik egyház akart is és módjában is volt bár némileg eleget tenni, nemcsak a törvényben, hanem szent vallásunk alapelveiben gyökeredző keresztyén-felebaráti kötelezettségének: *a szeretet gyakorlásának.*

Hogy azonban kivétel nélkül, minden egyház megtegye legalább az első lépést, *a magam részéről ajánlom*, hogy jelen körlevelemet a Tiszteletes Presbiteriumok tárgyalás alá vevén, a mennyiben saját jó meggyőződésükkel is megegyezik, mondják ki határozatilag, hogy az *urvacsorai perselypénz* — a reformácziói emlékünnepélyit kivéve, melynek külön rendeltetése van, — fordíttassék kizárólag egy létesitendő *„Egyházi szegényalap“* vagy *„Szeretetalap“* megfundálására, mely, mint ilyen, egészen külön, saját czímén kezeltetnék.

Kimondhatná esetleg a Tiszteletes Presbiterium, hogy az éppen most alakulóban levő egyházközségi „Egyházi Értekezlet“ működő szerveivel, községi vagy iskolai dalárdával egyetértve, évenként e czélra, a viszonyok szerint egy s más alaku műsoros estély, vagy népbál rendezése által az alapot növeli, patronusokat, jó sziveket adakozásra felhiv, s akkor aztán Isten segedelmével hozzá lát nemcsak a kezdeményezéshez (alapszerzés), hanem a megteremtett alap erejéhez mérten, a szegények és árvák segélyezését és gondozását, — a Jézus nevében — tényleg meg is kezdi.

Legyen Isten áldása, mindnyájunk jó irányu törekvésén!

Gernyeszeg, 1901. május 5. *Csekme Ferencz,* görgényi ref. esperes.

1283—1901. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev ref. egyházkerületben az erdővidéki egyházmegyébe kebelezett *köpeczi* énekvezér-tanítói állásra, 61 évi szolgálat után, nyugalmazás folytán és miatt, félfizetésre pályázat nyittatik.

Javadalom tisztességes lakás melléképületekkel és kerttel; 500 kor. készpénz félévi részletekben és 30 kor. fapénz, mindkettő az egyház pénztárából; továbbá két hold kanonika és stóla.

Megjegyeztetik, hogy ezen fizetés a nyugalmazott halálával és az iskola folyamatban levő államosításával tetemesen gyarapodni fog a legrövidebb idő alatt.

Pályázati határidő 1901. évi szept. 26-a.

Az ev. ref. pályázók kellően felszerelt folyamodványai Kövér András esperes aához küldendők Közép-Ajtára (u. p. Nagy-Ajta.)

Kolozsvártt, 1901. Szeptember hó 3 án.

Dr. Bartók György, erdélyi ev. ref. püspök.

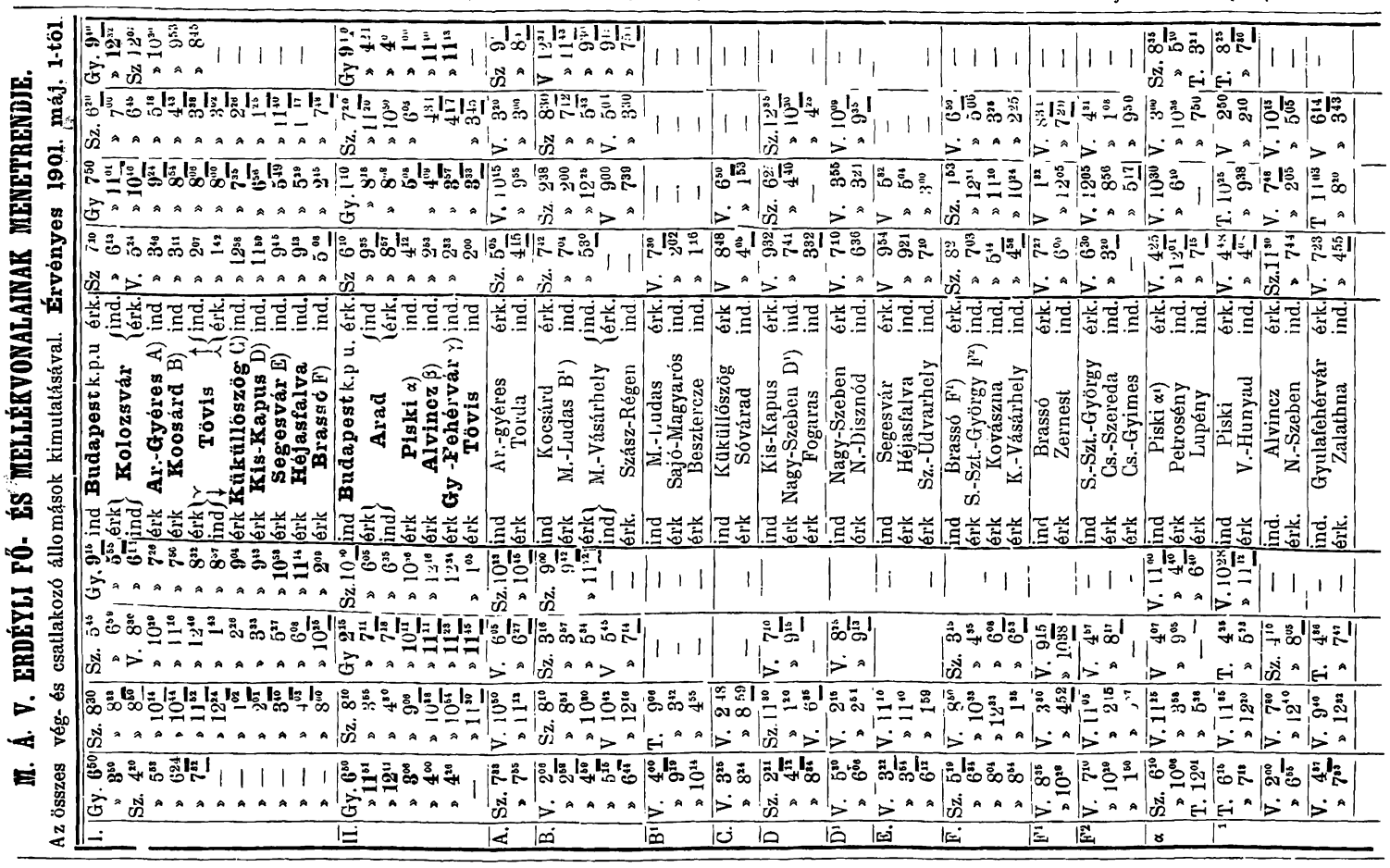

NYOMATOTT GOMBOS FERENCZ KÖNYVNYOMDÁJÁBAN, KOLOZSVÁRT.

IV. Évfolyam. 37. szám. Kolozsvárt, 1901. Szeptember 12.

ERDÉLYI
PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF EGYHAZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, theol. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 2. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre..... 12 kor.
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

„Munkára fel!“

Az udvarhelyi reformatus egyházmegyei egyházi Értekezlet tagjaihoz és kiváltképpen ezen Egyházmegye lelkipásztoraihoz intézem ezen felhívó sorokat. *)

Hivatali állásomból folyó kedves kötelességet teljesitek akkor, a midőn keresztyén hitünk vezérének, az Úr-Jézus-Krisztusnak és Istennek szent nevében arra kérem őket, hogy a hol az áldásos egyháztársadalmi munka, tőlük nem függő okok miatt, még eddig nem kezdődhetett volna meg, azt minél elébb megkezdjék; a hol pedig immár biztató eredményre lehet hivatkozni, ott folytassák azt.

Nem szándékozom e munka nagy jelentőségét hangsúlyozni, hiszen czélunk és eszközeink is nyilvánvalók.

Csupán arra kérem népünk között élő lelkipásztor atyánkfiait, hogy a szervezkedés és kezdet nehézségein átesve, lássanak dolog után.

Végezzen mindenki a maga kis körében annyit, a mennyit a viszonyok és a neki adott erő, tehetség mértéke szerint elvégezhet!

Az útas, ha még meszszi van a czéltól, kevés pihenés után, gyors lépésekkel halad; a hős ég a hazavágytól, várva-várja a döntő ütközet pillanatát, nemes elszántsággal forgatja az önvédelem fegyvereit, sőt rendithetetlen bátorsággal tör ellenfelének bástyáira is, mert tudja, hogy szent kötelesség végső csöpp vérig harczolni; tudja, hogy ha elbukik is, halála megdicsőülés; tudja, hogy a pályabért csak a lankadatlan küzdő nyerheti el!

Protestáns keresztyén Anyaszentegyházunk multja, jövője és egész élete szakadatlan küzdelem.

Kérve kérem azért mindnyájokat, hogy mihelyt a szorgos mezei munka fogyni kezd, tüstént indítsák meg, illetve folytassák ne csak a taggyüjtést, mert hiszen nem ez a legszükségesebb dolog, hanem az egyháztársadalmi munkát a maga egészében és az egész vonalon, még pedig — a mennyiben lehet — úgy, a mint az a »*Mit tegyünk és miként tegyünk?*“ czímen kibocsátott tájékoztatásban elég helyesen, világosan és szépen fel van tüntetve.

Azonban mégis ne a merev egyformaságra, hanem a közös nagy czélra, — a hanyatlásnak indult vallás-erkölcsi élet újjá teremtésére — törekedjünk.

Tudjuk, hogy ezt a nehéz és fáradságos munkát sokan kicsínylik, sőt becsmérelik is

Sőt azt is igen jól tudjuk, hogy vannak olyanok is, a kik *helyeslik* ugyan kitüzött *czélunkat*; de már *megvalósítás módozataira és eszközeire nézve* velünk nem csak hogy nem értenek egyet, hanem nyiltan hirdetik, hogy mi — szerintök — kétes és ingatag alapon állunk és így az elérendett eredmény is bizonytalan. Hát ne folytassunk meddő vitát, hanem inkább vessük munkára kezeinket.

Ám! az idő, a tapasztalás és az elérendett eredmény lesznek a hív munkának próbakövei.

Utunkban ezerféle akadályokra fogunk bukkanni: de ezek nem lesznek legyőzhetetlenek, ha a vezetőkben meg lesz a bátorság, kitartás és az erős akarat, hogy úgy harczolván, mint a Jézus Krisztusnak jó vitézei, győzelemről győzelemre jussanak.

Ime! a nyár kedves napjai kiesnek az évből; a rét virágai hervadnak; a fák lombja csöndesen hull, erdő, liget elcsöndesül és a dolgos nép nem hemzseg többé künn, a mezőn.

A természet dicső temploma ma holnap üresen marad; de az iskolák és a kézzel csinált templomok annál inkább megnépesülnek.

Itt van az ősz, a mely mulandóságunkra emlékeztet! Majd ezt is a zordon tél váltja fel, mikor a család tagjai a ház meleg tüzhelye körül gyülnek össze.

Kezdődjék meg hát a lelki világ körében is az építő munka.

Jól tudom, hogy az elvett földi áldás az idén Udvarhelymegyében igen kevés.

Az eső, az árviz és a jégverés sok kárt okoztak.

*) Szóljon azonban egyházkerületünk összes tagjaihoz és lelkészeihez s találjon meghallgattatást! Szerk.

IV. Évfolyam. 37. szám. Kolozsvárt, 1901. Szeptember 12.

ERDÉLYI
PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF EGYHAZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, theol. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 2. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre..... 12 kor.
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

„Munkára fel!“

Az udvarhelyi reformatus egyházmegyei egyházi Értekezlet tagjaihoz és kiváltképpen ezen Egyházmegye lelkipásztoraihoz intézem ezen felhívó sorokat. *)

Hivatali állásomból folyó kedves kötelességet teljesitek akkor, a midőn keresztyén hitünk vezérének, az Úr-Jézus-Krisztusnak és Istennek szent nevében arra kérem őket, hogy a hol az áldásos egyháztársadalmi munka, tölük nem függő okok miatt, még eddig nem kezdődhetett volna meg, azt minél elébb megkezdjék; a hol pedig immár biztató eredményre lehet hivatkozni, ott folytassák azt.

Nem szándékozom e munka nagy jelentőségét hangsúlyozni, hiszen czélunk és eszközeink is nyilvánvalók.

Csupán arra kérem népünk között élő lelkipásztor atyánkfiait, hogy a szervezkedés és kezdet nehézségein átesve, lássanak dolog után.

Végezzen mindenki a maga kis körében annyit, a mennyit a viszonyok és a neki adott erő, tehetség mértéke szerint elvégezhet!

Az útas, ha még meszszi van a czéltól, kevés pihenés után, gyors lépésekkel halad; a hős ég a hazavágytól, várva-várja a döntő ütközet pillanatát, nemes elszántsággal forgatja az önvédelem fegyvereit, söt rendithetetlen bátorsággal tör ellenfelének bástyáira is, mert tudja, hogy szent kötelesség végső csöpp vérig harczolni; tudja, hogy ha elbukik is, halála megdicsőülés; tudja, hogy a pályabért csak a lankadatlan küzdő nyerheti el!

Protestáns keresztyén Anyaszentegyházunk multja, jövője és egész élete szakadatlan küzdelem.

Kérve kérem azért mindnyájokat, hogy mihelyt a szorgos mezei munka fogyni kezd, tüstént indítsák meg, illetve folytassák ne csak a taggyüjtést, mert hiszen nem ez a legszükségesebb dolog, hanem az egyháztársadalmi munkát a maga egészében és az egész vonalon, még pedig — a mennyiben lehet — úgy, a mint az a »*Mit tegyünk és miként tegyünk?*“ czímen kibocsátott tájékoztatásban elég helyesen, világosan és szépen fel van tüntetve.

Azonban mégis ne a merev egyformaságra, hanem a közös nagy czélra, — a hanyatlásnak indult vallás-erkölcsi élet újjá teremtésére — törekedjünk.

Tudjuk, hogy ezt a nehéz és fáradságos munkát sokan kicsínylik, söt becsmérelik is

Söt azt is igen jól tudjuk, hogy vannak olyanok is, a kik *helyeslik* ugyan kitűzött *czélunkat*; de már *megvalósítás módozataira és eszközeire nézve* velünk nem csak hogy nem értenek egyet, hanem nyiltan hirdetik, hogy mi — szerintök — kétes és ingatag alapon állunk és igy az elérendett eredmény is bizonytalan. Hát ne folytassunk meddő vitát, hanem inkább vessük munkára kezeinket.

Ám! az idő, a tapasztalás és az elérendett eredmény lesznek a hív munkának próbakövei.

Utunkban ezerféle akadályokra fogunk bukkanni: de ezek nem lesznek legyőzhetetlenek, ha a vezetőkben meg lesz a bátorság, kitartás és az erős akarat, hogy úgy harczolván, mint a Jézus Krisztusnak jó vitézei, győzelemről győzelemre jussanak.

Ime! a nyár kedves napjai kiesnek az évből; a rét virágai hervadnak; a fák lombja csöndesen hull, erdő, liget elcsöndesül és a dolgos nép nem hemzseg többé künn, a mezőn.

A természet dicső temploma ma holnap üresen marad; de az iskolák és a kézzel csinált templomok annál inkább megnépesülnek.

Itt van az ősz, a mely mulandóságunkra emlékeztet! Majd ezt is a zordon tél váltja fel, mikor a család tagjai a ház meleg tüzhelye körül gyülnek össze.

Kezdődjék meg hát a lelki világ körében is az épitő munka.

Jól tudom, hogy az elvett földi áldás az idén Udvarhelymegyében igen kevés.

Az eső, az árviz és a jégverés sok kárt okoztak.

*) Szóljon azonban egyházkerületünk összes tagjaihoz és lelkészeihez s találjon meghallgattatási! Szerk.

Nem csoda hát, ha munkás, földmivelő népünk és vele együtt az iparos is kedvetlen és levert.

Zugolódjunk, békétlenkedjünk, avagy kétségbe essünk-e azért, mert Isten nem csak áld, hanem sujtol is? Nem-nem! A lelkipásztoroknak most fokozott buzgósággal kell hirdetni, hogy „a kik az Úrban bíznak, azoknak mindenek egyaránt javokra vannak".

A fenséges czél ki van tüzve, az eszközök ismeretesek, sőt az udvarhelyi reformatus egyházmegyei egyházi Értekezlet tagjai nyugodt önérzettel hivatkozhatnak a bár rövid, de elég szép mult eredményeire is.

Éppen ezért a kibontott zászlót fenn kell lobogtatni!

Nagy kár és még nagyobb szégyen volna, ha ez a zászló alá hanyatlanék, avagy kezünkből kihullana.

Az egyházkerületi egyházi Értekezlet nálunk megtartott első közgyülésének szép emlékei lebegjenek lelki szemeink előtt szüntelen és amaz emlékezetes napok fényes sikerei buzdítsanak a továbbhaladásra.

Lelkipásztoraink vigyék elől a zászlót!

A szent nép, királyi papság, a férfiak, nők és ifjak pedig kövessék azt, hogy a 20-ik évszáz kezdődjék a nemesebb és tisztább vallás-erkölcsi élet diadalával és legyen a béke százada.

Az egyháztársadalmi munka megkezdése nincs határidőhöz kötve; de *október* 31-ike, mint a reformáczió évforduló ünnep napja legyen a végső határidő.

Ünnepeljék meg ezt a napot egyházaink és iskoláink kivétel nélkül mindenütt.

És ennek az ünneplésnek alig lehet szebb részlete, mint megkezdése, illetve folytatása annak az áldásos munkának, „mely uj világot zár magába".

Végül atyafiságos szeretettel és őszinte bizalommal fordulok lelkipásztor társaimhoz, mint a kik — szervezetünk szerént és alapszabályaink értelmében — hivatali állásuknál fogva az egyháztársadalmi munkának mindenütt vezetői, ügyvivő elnökei és arra kérem őket, hogy a hol akár a szervezés, akár a már megkezdett munka folytatása legyőzhetetlennek látszó és tőlük nem függő akadályokba ütköznék, szíveskedjenek ezt a körülményt velünk bizalmasan és sürgősen közölni, hogy a helyszinére kiszállva, a lehető akadályokat elhárítsuk és a szükséges utbaigazítást megadhassuk.

És most Isten nevében »*Munkára fel*!«

Bod Károly,
az udvarhelyi ev. ref. egyh. megyei egyházi Értekezlet ügyvivő egyházi elnöke.

A mi iskoláink.

„Iskoláink és egyházi érdekeink" czím alatt, e lap hasábjain a 34-ik számban igen megszívlelendő vezető czikk jelent meg, mely rövid vázlatban irányt jelöl egyházunk iskola ügyi politikájának megvitatására. A kérdéshez hozászólni, már magának az ügy fontosságának szempontjából, is mindnyájunknak kötelességünk, ezért irom e sorokat tehát én is.

Arról van szó jelzett e czikkben lényegileg: „Hogy egyházi törvényeink értelmében, iskoláink „mindenestől az egyház testéhez tartoznak". Akkor hát meg kell várnunk, hogy mindenestől védjék és ápolják egyházunk érdekit és pedig szellemi és anyagi téren egyarant. Nekünk pedig úgy tetszik, hogy ezt az önként értődő szabályt ref. iskoláink illetőleg azok vezetősége, nem mindig követi s egyházi főhatóságunk nem mindig őrzi ellen elég hatályosan Intézeteink ref. vallásos szelleméről és neveléséről most nem szólok. Most csak arra akarok figyelmeztetni hogy ref. iskoláinkban a ref. tanulók és szülők természetszerü előjoga nem csak megvédve nincsen, sőt néhol más érdek által épen háttérbe szorittatott p. o.: beiratkozás, tandíj, ösztöndíj, benlakás, conviktus dolgában a legtöbb helyen ref. és nem ref. tanuló közt semmi különbség nincs stb."

Hát bizony e dologban irónak igen nagy igaza van, mert tényleg a mi gymnasiumaink túliberalis felfogása mellett, intézeteinkből sokszor ki szorulnak a hitsorsos gyermekek a más felekezetüek miatt. Kedvezményeket, előnyöket élveznek mások ami gyermekeink rovására. Ez pedig az adott viszonyok között túlhajtott liberálizmus, mert a más felekezetek ebben, a mi cselekedetünket sehol sem utánozzák.

Átnéztem három ref. főgymnasium értesitőjét, azokban egyenlő kedvezmény van kilatásba helyezve minden tanulónak; de átnéztem a gy. fehérvári és brassói róm. kath. gymnasiumokét is, ezekben mindenben a kath. növendékek érdeke a vezető szempont és daczára, hogy mindkettő államsegélyes, a nem kath. növendékeket, csakis, ha a róm. kath.-ok érdeke meg engedi, ekkor is kétszeres tandij mellett minden kedvezményes kilátás nélkül, veszik fel.

Eljárásukra mondhatjuk ugyan: jaj de mi protestánsok vagyunk, nekünk az elfogúltság nem lehet kenyerünk; mi a magasztos szeretet elvét érvényesítjük, s mint ilyenek a hazának polgárokat kívánunk nevelni önzetlenül; de mégis az adott viszonyok között nincsen igazunk! Mert a mikor kiszorítjuk, avagy megrövidítjük a ref. családokat mások előnybe helyezésével, akkor a nagy alapítók intenczióival és ref. anyaszentegyházunk érdekeivel jövünk homlokegyenest ellentétbe.

De hogy félre ne értessem, jó előre ki kell emelnem, hogy valamint az eszme beindítójának, úgy nekem és nekünk mindnyájunknak a felszólalással nem czélunk, hogy a helyzetnek személyi élet adjunk; távolról sem, hiszen mi ref tanáraink érdemét, prot. hithűségét, egyházunk iránti meleg érdeklődését számtalan példában láttuk és látjuk magunk előtt; mi csak mint a kik a nép között élünk, a baj okát és orvoslásmódját keressük, melyben bizonnyal maguk intézeteink jeles tanárai lesznek mellettünk első sorban. —

Lássuk csak közelebbről mi is folyt be gymnasiumaink szellemére bizonyos mértékig átalakító hatással! Az állami középiskolai törvény. Midőn 1883-ban a 30-ik czikket tárgyalta a képviselőház, felekezetünk mély belátású oszlopos férfiai részt vettek e törvény első fogalmazásában, bizottsági átalakításában, a képviselőházi módosításokban, szövegezésben. Sok aggodalom, komoly megfontolás kisérte e törvény kialakulását, mert iskoláinknak biztosítani akarták mindazon jogokat a centralisatióval szemben, melyeket a prot. felekezetek számára nemzetközi érvénnyel biró békekötések és országos törvények biztosítottak. De az aggodalmak között megnyilatkozott a képviselő házban az igazi kálvinista öntudat, a midőn kimondották ref. vallású képviselőink: ref. iskoláink jobbak voltak, jobbak ma is, mint minden többi; bujkálni az alkotmányos magyar kormány szeme elől nincsen okunk, nincsen okunk az ellenőrzés gyakorlásától idegenkedni. A prot. autonomia pálma, mely nő a teher alatt; nőtt még az olyan teher alatt is, melyet ellenséges kormány parancsolt reá, annyival inkább

nőni fog az olyan teher alatt, melyet a magyar állam iránti kötelesség és a hazafiság érzelme rak reá. — Sérelmesnek találták ugyan a többek között, azt is, hogy a tanárképzés államivá tétetik és ez a tanárválasztás szabadságát („Ludi magistros, Professores, Rectores, Subrectores vocare.....liceat" 1790/1 26 t.-cz. 5. §.) korlátolja, állami censura alá veti: mégis megnyugodtak benne, mert az állami tanári diploma becsét már eddig is önként elismerték. Egyszóval vezérférfiainkat egy magasztos gondolat vezérelte; az, hogy magyar protestánsoknak minden megengedhető áron, elő kell segíteniök a nemzeti erősödést, megizmosodást Az új törvények következtében pedig, — mint mondták: a jövő intelligentiája, nemzetiségi különbség nélkül, jóformán magyar egyetemeken, s magyar szellemben képzett tanárok keze alól fog kikerülni.

Szép elvek, magasztos remények voltak ezek, melyeknek valósulását még ma is igen sok részben epedve várjuk.

A főrendi házban a róm. kath. főpapok is érdemlegesen hozzászóllottak e kérdéshez; de a többi felett, mind tartalomra, mind alakra nézve magasan kiemelkedett Samassa egri érsek beszéde. Az érsek arra fektette a fősúlyt, hogy a családok felelős lelkiismerete kívánja, hogy szabad legyen az oktatás, mely legszentebb érzelmeivel és sérthetetlen jogával belső összefüggésben áll. Mivel azonban, a család maga is tagja valamely nemzetnek, egyháznak, társadalmi osztálynak: logikai következetességgel szükséges az oktatásban olyan szabadság, mely a vallásfelekezet, a nemzet, a társadalom számára hű, öntudatos, életképes tagokat nevelhessen. Egész jogos tehát, hogy ne csak az állam, hanem a társadalom is állíthasson iskolákat, ez az állam polgárainak elévülhetetlen joga. Mégis, ez érdek nem kiváltságokat akar biztosítani a felekezetek és nemzetiségek számára, hanem szabadságot a haza polgárainak Ezt pedig igy adta elé: „A szabadság még sem lehet egészen korlátlan, mert nem lehet kiváltsággal felnevelni oly nemzedéket, mely ne tudja a nemzet nyelvét és e miatt kivül álljon azon a kapcson, mely egyedül képes valamely nemzet gyermekeit a rokonérzet eltéphetetlen szálával egy családdá fűzni. Nem szabad-e kiváltsággal olyan nemzedéket felruházni, melynek lelke érzéketlen maradjon mindaz iránt, a mit a nemzet valaha gondolt, a mit a nemzet szive valaha érzett és a mi a nemzet előtt kedves, vagy kedvetlen, áldott, vagy átkos volt; mely magát e hazában idegennek gondolja és tartsa; saját érdekeit ne a haza érdekében lássa és keresse; szóval melyben többé a haza ne folytathassa életét.« De lássuk ugyanekkor tett nyilatkozatát a vallásos nevelésről is! »Legyen a vallástanítás olyan, hogy a nevelők a rend, a fegyelem, a magasabb kötelességérzet és minden erénynek titkát benne keressék. A vallástanítás pedig ne álljon elszigetelve a többi tantárgyaktól, hanem a tudományok előadásával karöltve járjon és az egész tantervnek egy kiegészítő szerves része legyen.«

Ama napokban büszkén tekintett minden magyar a képviselőházi tárgyalások eredményére. Akkor mi kálvinisták úgy éreztük, hogy bennünk és Samassa által a kath. papságban rokon lélek lakik: a hazafiság, a hit és szeretet közös lelke.

Tanügyi férfiaink ekkor szaklapjainkban igy irtak, hogy csak egy idézést adjak: »Mi lesz a mi veszteségünk? A theologusok rendszeres kiszorulása középiskolai tanáraink közül. A veszteség semmi esetre sem csekély. Ám a veszteségnek a jelen kor iránya szerint a munkafelosztás rendén amúgy is elébe kell néznünk. Valaha prot. világi főink, fejedelmi embereink is rendszeresen képzett theologusok voltak. De a magyar prot. szellem már régóta s jövőre mindinkább odahagyja a theologia és felekezetesség bástyáit, honnan híveinek érdeke felett őrködött vala; kiszáll az élet tágas, mozgalmas csatamezejére, s itt is érteni, követni fogja fényes multjának vezérszavait; e tér fölött uralgó bástyák őrzése kevés, de hű és erős kezekre, papjainkra lesz bizva."

E sorok akkor általános tetszéssel lettek fogadva, mert valamint irójuk, úgy a nagyközönség is hitt és remélt a békességes idők tüneteiben, melyek alatt gondolta, hogy a hitélet és nemzet naggyá fognak nőni.

De a béke nem jött meg; a vatikáni zsinat után Róma szüntelen köszörülte a harczi fegyvert, nevelte hozzá vitézeit és ma már sem a Samassák sem azok, a kik nyomukba léptek, nem értik a jelszavakat, melyek nem is olyan régen a nemzeti idealokról elhangzottak.

Az idők megváltoztak; a prot. szabadság ismét veszélyben forog. Mi igaz nem változtunk, sem a hazasem a testvér szeretetben; bizonysága a többek között középiskoláink testvéries magatartása, de mi haszna a mi kitartásunknak, ha körülöttünk annyi minden megváltozott. Bizony, most már nekünk is változnunk kell, nem a lényegben, hanem a formában, hogy bástyavárunkat, egyházunkat és benne iskoláinkat, szabad intézményeinket megtarthassuk éppen szeretett hazánk javára és a mi hitünk cselédeinek boldogságára.

A prot. egyházak mindég a templom előcsarnokainak tekintették az iskolákat. A hitelődök azért alapították ezeket nagy áldozatokkal, hogy ezek, mint kolozsvári ref. gymnasiumunk épületének homlokzatán is olvasható: „*Litteris et piaetati*" legyenek anyaszentegyházunkban. A hit és tudomány kapcsolatát szorosan megkivánták a nagy századokban, mégis sok ujkori elmélet ellenargumentumaként, tény, hogy a ref. iskolák a fejedelemség korában olyan magas színvonalon állottak, hogy a dolgok alapos ismerője, Révész Imre nem habozik kijelenteni: «hogy közelebb volt a magyar protestánsok kulturája akkor a legmüveltebb népek kulturájához, mint jelenleg».

A templom előcsarnokai kell, hogy maradjanak iskoláink a jövőben is; ***alma materek*** kell, hogy maradjanak, hogy anyaszentegyházunk gyermekeit és ifjuságát neveljék, dajkálják, mint jó édes-anya érzésben, tudományban; neveljenek ragaszkodó nemzedékeket, kikben a hálaérzet el nem apadó forrása legyen egykor a hitbuzgóságból támadó cselekedeteknek. Ezekből a csiszolt, mondjuk rávitelesen, művelt élőkövekből kell tovább és tovább épülnie majd anyaszentegyházunk erős Sionának és velök szemben nemcsak a papság. de összes tanáraink, tanítóink felelősek vagyunk közösen, mert mindnyájunknak egy a hivatásunk, a tanítás.

A kálvinista öntudatnak szép megnyilatkozása ujabban, hogy tanáraink „országos ref. tanáregyesület"-et akarnak alakítani. És ezt vajjon miért teszik? Azért, mert mind erősebben érzik ref. voltunk megbizonyításának szükségességét, mintha az állami rendszerrel való közelebbi ismeretség, mind jobban-jobban megvilágította volna előttünk a kálvinista szabadelvüségben rejlő erőnek mindennél becsesebb és mindennél erősebb hatalmát. Ez egylet megalakulásától mi kálvinisták sokat várunk, mert tudjuk: ha megalakul, tanácskozásait, megállapodásait, a nemzeti és ref. szellem hatalmas ereje fogja irányítani és a teremtő munkásság tereire vezetni. Hisszük, hogy ez egyesület az ős kálvinista szellemet ismét beviszi iskoláinkba, s ezáltal útját vágja a terjedő ***ál liberalizmusnak***.

Mégis a felmerült szükségek, bajok orvoslása és ezzel szemben jó törvények alkotása a kormányzó testületek jogkörébe tartozván, csatlakozom «falusi pap» collegám azon indítványához, hogy: «kéressék fel a Mélt. Ig.-Tanács utján az ez évi egy.-ker közgyülés, hogy minden rangú felekezeti iskoláink számára az alsóbb fokú iskolai hatóságok meghallgatásával olyan egyöntetü szabályzatnak kidoldozását rendelje el, a mely iskoláinknál az állami, paedagogiai, didaktikai s esetleg más kötelező szempontok szem előtt tartásá-

val ref. egyházunk köteles, kivánatos, esetleg méltányos érdekei szolgálatának a lehető legnagyobb mértékben megfeleljen».

Péchy Árpád,
brassói ev. ref lelkész.

Nagy szellemek hazájában.

(Németföldről.)

(Vége.)

A Parktól nem messze, az Alexanderplatz fölött, van a főherczegi kastélynak egy régebben lakóházul szolgált külön osztálya (az u n. französ. Shelösschen), a melyben a remek könyvtár van elhelyezve. 200 000 kötetnél több könyv, sok eredeti, ritka kézirat van benne. Gyönyörü könyvtár. Nem is csak könyvtár ez; hatalmas gyüjteménye a képeknek és szobroknak. A Karl August korabeli jeles irók, művészek, magasrangu állami hivatalnokok, a kik Weimarban éltek s a költészetért s művészetekért annyira rajongó főherczegi család körében hosszasabban voltak vagy megfordultak, mind ott vannak, kegyelettel mutogatják a fülkéket, hogy itt buvádkodott Göthe, amott olvasott Schiller stb. De a weimari nagyherczegi család igazi nemes gondolkozásmódját semmi sem bizonyitja jobban, mint az, hogy a jelenlegi kastélyban, az úgynevezett Karlsburgban az épületnek egy egész szárnya tisztán a nagy költők iránti kegyeletnek van lefoglalva, s nagy költséggel tartanak fenn egy Herdezimmert, egy Göthe zimmert, egy Schillerzimmert s egy Bernhardzimmert. A berendezés fényes, herczegi, s az egyes költőkről elnevezett szobákban az illető költő jelesebb müveiből megfestett képek, részletek a falon s a költők életére vonatkozó vagy azokra emlékeztető értékes, szép tárgyak gyüjteménye látható.

Aztán a weimari temetőben nyugszik Németország két legnagyobb költője Göthe és Schiller, a kiknek a fejedelmi kegy és emlékezés szép emléket állitott. Weimarban sok-sok emlék van, a mely mindarról a szép időről regél, midőn, különösen Karl August körében, a költők s művészek egész csoportja élt Weimarban. A templom előtt áll a Herderplatzon a Herder emléke, a Wielandplatzon a Wieland szobra, a Bibliothek előtt a Karl August nagy lovas-szobra. Nem említettem még az u. n. „Göthe- Schiller- Archiv«-ot, melyben a nagy költőkre vonatkozó s velük összefüggő régiségek vannak.

De van még Weimarban valami, a mi nekünk nagyobb örömünkre s büszkességünkre szolgál, mint a fennemlített dolgok, mert hazánkfiának széles e világon s különösen Németországon elismert dicsőségét bizonyitja. Ez a a ***Liszt-muzeum.*** Nem messze a parktól, a temetőtől keleletre, a Marienstrassén át juthat az ember ide. Ez tulajdonkép a Liszt villája, a hol haláláig lakott a nagy mester, s a hova aztán az ő rá s életére vonatkozó emléktárgyakat helyezték el (egy pár butordarab, kották, hangszerek, kézirások, könystb.), s most Liszt-muzeum név alatt ismeretes.

Ime Weimar, egy pár vázlatos vonásban megrajzolva! Mennyi szép emlék a multból, mily gyönyörüség a jelenben, s mennyi biztató jel és jóslat a jövendőre nézve! Weimarból alig tud elmenni a látogató, mindig tovább szeretne ott maradni, vagy ott élni.

Weimarból, Erfurton, Gothán át Eisenachba mentem

Eisenach második fővárosa a weimari nagyherczegségnek s van 31.000 lakósa. A Karlsplatzon van a 11 században épült Nikolaikirche. E templom előtt áll a Luther emlékszobra. A Marktplatzon van a Schloss és a Szent-György temploma, melyet III. Lajos őrgróf 1188 ban építtetett. A templom nyugati oldalán van a Johann Sebastian Bach nagy zene-szerző emléke. A Lutherplatz szegletén van a Lutherhaus, melyben Luther, mint tanuló és az ő jóltevője, az özvegy Cotta lakott.

Eisenachból siettem fel a remek Wartburgra, mely gyönyörü fekvésével, történelmi nevezetességeivel különösen a nyári időszakban tengernyi sok látogatót vonz magához. ***Wartburg*** 394 méter magasan fekszik a tenger színe fölött. 174 méter magasan Eisenach fölött. Egy vár az egész, néhol már romban, de általában elég jó karban. Sok gyalogút és szekérút vezett ki Eisenachból Wartburgra. Köröskörül hatalmas erdőségek, a fák között szép nyaralók. Valami fenséges kép az, mikor az Eisenachból gyalogmenő útas szemében először tünik fel az ősi, régi vár, mely daczolva az idők viharával, büszkén, magasan hordja most is homlokát. A 12. században épült s erős, hatalmas falai sok helyen egy kővé váltak már Szép, nagy története van e helynek, sok fejedelmi személy, őrgrófok, herczegek életét ismeri ez. Az egész vár a Vorburgból és a Hofburgból áll.

A 2-ik emeleten van a Ritterhaus, mellette a Lutherstübchen. Ez az a szoba, hol a nagy reformátor 1521. máj. 4-től 1522. márcziusáig menedéket talált s a hol bibliafordítását megkezdette Itt van egy pár Lutherkép, egy mammutcsont, melyen munkaközben Luther a lábát nyugtatta; itt mutogatják a híres tintafolt helyét, mely akkor keletkezett, midőn Luther tintatartóját az ördög után a falhoz vágta. A fal e része nagyon le van vakarva, már a tintából semmi sem látszik Itt van az asztal és szék, melynél Luther dolgozott. Aztán következik a nagy „Rüstsaal", gyönyörü gyüjteménye a 12. és 13. századbeli fegyverek és lovagi ruháknak. Majd jön a „Landgrafenzimmer" aztán a „Sängersaal", a hol az ünnepeket tartották.

A Sängersaalból az „Elisabethengalerie"-ba s innen az udvari kápolnába jutunk, melyet restaurálták, de azért sok szép régi falkép, festmény, faragvány van benne. Itt áll a kathedra, melyen Luther is prédikált. A 3-ik emeleten van a nagy „Festsaal", sok gyönyörü képpel, festményekkel. Alól van a „Speisesaal." Ha az ember felmegy a toronyba, gyönyörü kilátás nyillik meg előtte, a messze thüringeni erdőségre, az »Annathál«-ra, a „Marienthal"-ra, a szép „Venusberg"-re stb. Ott látja az ember a Wartburg alatt elsikló vonat kanyargását jóhosszú ideig, míg eltünik a hegy-völgyes vidéken....

Megilletődve hagytam ott a szép Wartburgot, hogy vissza térjek Eisenachba s aztán egyenesen vissza Lipcsébe. Elindultunk. A gyorsan tovarobogó vonat könyörtelenül s egyszerre szakitott el e szép, kedves helyektől s vitt vagával mindig távolab, távolabb Thüringentől, közelebb Leipzighoz.... estére újból Leipzigban voltam. Oly édes az emlékezés! Oh de furcsa világ is van ott, a nagy szellemek hazájában.

Ravasz Árpád.

Az „erdélyi püspök" czim kérdése a képviselőházban.

Ez a sok port felvert ügy, melynek egyes fázisairól olvasóink bőven tájékozva vannak, tudvalevőleg egyházkerületünknek a törvényhozáshoz intézett azon kérvénye folytán került elő az országgyülésen, a melyben — miután a sérelmes rendeletet a miniszter nem orvosolta — a törvényhozás kéretik a sérelmes rendelet hatályon kivül helyezésére. A kérvénynek a kérvényi-bizottság ülésén való tárgyalásáról annak idején részletes tudósítást adtunk. Az országgyülésen e hó 5-én került a kérvény tárgyalásra ***Feszty*** Béla előadásában.

Wlassics Gyula vallás- és közoktatásügyi miniszter ez alkalommal (sajnáljuk, hogy beszédét csak hirlapi tudósítások s nem a ház naplója alapján szószerint adhatjuk) a következő nyilatkozatot tette:

Kötelessége — ugymond — elmondani, hogy annak idején ***Majláth*** Gusztáv gyulafehérvári püspök

kérvényt intézett h zzá, amelyben hivatkozva a százados gyakorlatra az erdélyi püspöki czím használatát jogosultnak kimondani kéri. Ez a kérdés tisztán történelmi kérdés lévén, kiadta a kérvényt az állami levéltár főnökének tanulmányozás végett. A levéltár főnöke, aki egyuttal hazánk elsőrendü történésze, behatóan tanulmányozta is ezt a kérdést és tanulmányában kimutatta, hogy az erdélyi püspöki czím századok óta használatos és régi törvényeinkben éppen hatvanegyszer fordul elő.

Sőt olyan törvényekben is előfordul ez a czímzés, amelyben a protestánsok szabad vallásgyakorlatának elismeréséről van szó. Igy a bécsi, linczi békekötés okmányaiban Az 1848. évi törvényekben, amelyek a vallásszabadságra vonatkoznak, szintén előfordul. A tanulmány a királyi levelek egész sorát sorolja fel, amelyek mindegyikében az erdélyi püspök czímzése előfordul. A kérdés elbírálásában súlyt helyezett a miniszter arra is, hogy vajjon az erdélyi uniónak törvényei ebben a kérdésben nem-e foglalnak el más álláspontot? Az unio 1757. évi I. törvényczikkében ez a kifejezés többször fordul elő. De előfordul más uniobeli törvényekben is. Az erdélyi törvények is elismerik tehát a czímzés jogosultságát. Eme történeti bizonyítékok alapján adta ki rendeletét az erdélyi püspöki czím dolgában.

Minthogy azonban az erdélyi protestánsok részéről aggályok merültek föl, nem habozott rendeletében kijelenteni, hogy ez a czímzés távolról sem jelent államjogi sérelmet, semmiképen sem érinti a protestánsok jogait és szabadságait Határozottan tiltakozott rendeletében minden olyan felfogás ellen, amelyből a protestánsok jogaik kisebbítését olvasnák ki az erdélyi püspöki czímből.

Abban a feltevésben adta rendeletének ezt az értelmezést, mert azt hitte, hogy ez a magyarázat kellő megnyugvást fog kelteni. Most azonban mégis ujabb kérvény érkezett a czimzés ellen. Már a kérvényi bizottságban is, e kérvény tárgyalása alkalmával kijelentette, hogy hajlandó ujabb nyilatkozatot tenni, hogy az erdélyi püspöki czím a protestánsok jogainak, szabadságainak semmi kisebbítését sem czélozza. Reméli, hogy ez ujabb nyilatkozat a kellő megnyugtatást fogja eredményezni.

A miniszter nyilatkozata után *Sándor* József a kovásznai kerület kiváló képviselője, ki egyh.-m. főgondnok is, a néppárt folytonos zúgása és kiabálása daczára, a mint az elnöki csengettyű végre szóhoz segítette, a következőket mondotta: Miután a kérvényi bizottságban a miniszter ur ugyanazt mondotta, hogy az egyházkerületnek ilyen értelemben fog válaszolni, megmondottam, hogy a Házban az ügy érdeméhez nem fogok hozzászólni.

Most, hogy a miniszter ur a kérvényi bizottságban tett nyilatkozatát itt ismételte, röviden arra kérem a minisztert, hogy az egyházkerületnek adandó ilyértelmü válaszához en block csatolja, Paulernek e kérdésre vonatkozó történelmi fejtegetéseit, mert ***azoknak elemzése fogja kideriteni az igazságot.***

A képviselőház azután a kérvényi bizottság jelentése alapján a közoktatásügyi miniszternek adta ki a kérvényt.

Csak azt akarjuk itt még megjegyezni, hogy némely lapok azon tendentiózus tudósítása, mintha Sándor József megnyugodott volna a miniszter kilátásba helyezett válaszában úgy, hogy ez az ügy végleg elintézve legyen, — nem felel meg a valóságnak. Hiszen az igazság kiderítésének szükségét hangsulyozta.

Köszönjük Sándor Józsefnek e felszólalást. A szó gyakran nagy cselekedet s ez esetben — ugy itéljük — Sándor József sokak helyett cselekedett.

E dologról írva a budapesti „Prot. Egyh. és Iskolai Lap“ igy kiált fel: „Valóban sajnálatos és szégyenletes elütése ez egy igen sérelmes kérdésnek. Hol voltak a mi protestáns képviselő uraink és papjaink, mikor ez az elintézés történt?!“

Jelentés

a brassói ev. ref. egyház 1900. évi állapotáról.

(Vége.)

Egyháztársadalmi actiónk pedig a következőkben állott: A mult Augusztus hóban Felséges Urunk királyunk 70 éves születés napja alkalmából, az összes hatóságok részvétele mellett hálaadó istenitiszteletet tartottunk.

Junius végén és szept. 5-én a tanuló ifjúság jelenlétében évzáró, illetve évmegnyító isteni tiszteletünk volt.

Okt. hó végén tartottuk meg a reformátio emlékünnepélyét, a dalárda és az ifjúság közreműködésével. Templomozás után a középiskolai ifjúság ünnepélye volt az egész templomi gyülekezet jelenlétében.

Alkalmi beszédet én mondottam, 3 felső osztályos ifjú szavalt, közbe a tanuló ifjuság dalkara énekelt; végül 14 tanuló, kik az előző évben legbuzgóbban énekeltek a templomban jutalomkönyveket kaptak.

Decz. hó 30-án megültük a keresztyénség 9. százados emlékünnepélyét szép közönség jelenlétében.

A tél folyamán nagy termünkben rendeztünk 12 vallásos estélyt, ezeken felolvastak: Koós Ferencz 2 alkalommal, dr. Kováts Áron, Jánó Lajos, Szabó Antal. Zayzon János, Farkas József egy-egy alkalommal, Péchy Árpád lelkész 5 alkalommal. Szavalat volt 20, mind vallásos és hazafias költeményeket adtak elő nők és ifjak vegyesen. A református dalárda közreműködött 1 alkalommal, a tanuló ifjúság ének- és zenekara minden alkalommal. Estélyeink iránt általános volt az érdeklődés, a miből méltán arra lehet következtetni, hogy estélyeink gyülekezetünknek már lelkiszükségletévé váltak.

Az isteni tiszteletet a mult évben is a hívek szépen látogatták, ezt igazolja, hogy a szolga illetményének beszámolása után perselypénz czímén 260 Kor. 40 fill. folyt be pénztárunkba. De az elismerés mellett még sem hagyhatom meg említés nélkül, hogy sokan, kivált a férfiak közül csak ritkán láthatók az Úr házában. Vajjon nem a vallásos közöny jele-e az, hogy némelyeknek mindenre jut idejök, csak az Úr házában való megjelenésre nem? Vajha, — dr. Gencsy Endre, Koós Ferencz, Fekete Benő, Jakó Pál, dr. Kováts Áron, Nagy Ferencz, Putnoky százados, Gábos Dénes, Alföldy Nándor, Antal János, Pataky Ferencz, Huszár Antal, Bagotai Ferencz, Benedek Dénes, Dancs Ferencz, Markó Imre, Bene Ferencz, Bocz János, Szász Dénes, Kósik Mihály, Szinte József, Gyenge Mihály, Bláha Ilyés és több más atyánkfiainak lelket emelő példája, kik, mikor csak tehetik, minden vasárnap templomba jönnek és ott énekelnek, buzdítólag hatna a késedelmesekre, hogy ne lenne közöttünk senki, a ki elvenné az Úrtól a jót hálaadás nélkül!

A rendes isteni tiszteleten kivül tartottam az ügyészségi fogházban a hitsorsos raboknak 24 istentiszteletet, valamint katonáknak 11-et és az ujonczoknak 10 vallás-erkölcsi előadást.

Az egyház számadásai rendes úton felülvizsgáltattak: Jakó Pál, h. pénzügyig., Szabó Antal adóellenőr, Nagy Ferencz vámhivatali főnök, Barabás Károly, Bagotai Ferencz. Vén István presbyter afia által, mint számvizsgáló biztosok által. Az évi bevétel 14816 Kor. 06 fill., kiadás 13056 Kor. 72 filt., beveendő hátrálék 180 K. 50 f. így a pénztár-maradék 1779 Kor. 34 f., ez összeg különben kezelés alatti tőke, hogy a fizetségek az év első negyedében fennakadás nélkül legyenek teljesíthetők.

Az egyház tőke-alap vagyona 21525 K. 54 fill. kötvényekben és takarékpénztárban. Molnár János szegény alap: 731 K. 70 f. Kepetörlesztési alap: 1136 K. 33 f. Egyházi épületek fenntartási alapja: 167 K. K. 07 f. A nagy terem-építés számadása: 1406 K. 99 f. bevétel, 1302 K. 66 f. kiadás és 104 K. pénztármaradék.

A számadások végleg megállapíttatván az egyházmegyei számvevőséghez kellő időben beterjesztettek és onnan helybenhagyva egyh.-tanácsunkhoz vissza is küldettek.

A vallásos élet emelkedésének fokmérője, hogy »a Téli Ujság«-ra a mult évben 37-en ; a »Prot. árvaházi Naptár«-ra 66 an ; a folyó évben a »Vasárnap«-ra 45-ön fizettek elő. Ezen kivül a »Koszoru«-nak mintegy 250 példánya forog közkézen. A feltüntetett számtételek megnyugtatók, de mégis nem lehetünk teljesen megelégedve ezekkel, mert többet is tehetnénk ; de reméljük, hogy a mustármag példázata gyülekezeti életünkben is mindinkább meg fog valósulni.

Az egyházkerületi értekezletnek gyülekezetűnkben egy alapító és 12 rendes tagja van, e számnak is bizony-bizony nőni kellene, midőn a tagsági díj csak 1 frt és ezért minden tag még az évkönyvet is megkapja.

Áldozatkészségüknek, egyesek a mult évben is szép tanujelét adták. Junius hóban a nagyenyedi collegium 45 növendékét, kik tanulmányútjuk alkalmából Brassóba is betértek, egyháztanácsunk ellátta, sőt közreműködött, hogy a tiszteletökre rendezett ebéden mintegy 120-an jelentek meg a magyarság köréből. Ez ügyben kiváló buzgóságot fejtettek ki Antal János és Bokor A.

Koós Ferencz kir. tanácsos ny. tanf. úr az egyháznak adott könyvtárát a mult évben is gyarapította; az E. M. K. E. 400 kor. segélyt adott; a nőegylet a terem-alapra 30 kor.-t, a dalárda ugyanarra 30 kor.-t, Veress György mint gondnok orgona-alapra 20 kor.-t, a város 4 öl tűzifát 80 kor. értékben, dr. Kováts Áron fűtés-alapra 8 kor.-t, a conf. ifjaktól gyűjtött pénzből a többlet egyház épületeket fenntartási alapjába 4 kor. 40 fillért, ifj Bende Gergely bádogosmester 1 zsoltármutatót készített számokkal, értéke 14 kor. Ez áldozatkészség szolgáljon buzdító például minél többeknek, hogy a közös áldozatok tegyék mind erősebbé Brassóban vallástársadalmi életünk fenntartó szerveit.

Mélyen tisztelt közgyülés ! Jelentésemben feltártam magyar prot. anyaszentegyházunk jelen tusáit és ezek keretében brassói egyházunk munkásságát és törekvéseit. A sötét árnyak mellett ott láttuk a fényt, mintegy Isten lelkének kisugárzását ; láttuk, miként mozdulnak meg az élőhalottaknak vélt tetemek itt és ott, hogy ama nemes harczot megharczolják és Isten országának ügyét diadalra vezessék !

Ha összevetjük gyülekezeti életünkben is helyzetünket a kivánalmakkal, bizony még sok a tennivaló ; de, mégis ha latolgatjuk a multat a jövővel szemben, bizonyos megnyugvás szállja meg lelkünket, mert azt tapasztaljuk, hogy minden egyes év ujabb meg ujabb bizonyítéka haladásunknak, mellyel a czélt megközelítjük.

Az épitő munkában szeretett társaim, kiket fentírt soraimban említettem, továbbá az egész presbyterium, képviselő testület, gondnok urak és minden hitbuzgó egyháztag, fogadják hálás köszönetemet; büszke örömmel teszek mindenek előtt tanúságot, hogy ők gyülekezetünkben a kegyelem országának azon munkásai, kikben hitéletünknek dicsekedése lehet !

Most pedig jelentésemnek legyen itélőbirája minden kebelben az egyház iránti szeretet felállított mérlege. Ezek után pedig Istennek lelke töltsön bé mindnyájunkat, hogy sem magasság, sem mélység; sem jelenvalók, sem következendők el ne szakítsanak bennünket soha, — Krisztus szeretetétől és evangeliumi egyházunk épitésének munkájától !

Péchy Arpád,
brassói ev. ref pap.

A szilágyszolnoki ev. ref. egyházmegyéből.

A hiveink között általában uralkodó vallás-erkölcsi közönyösséggel szemben egy igen szép irányu munkálkodás indult meg a Zilah vidéki ev. ref. papság körében Minthogy e munkálkodás már is eredményeket képes felmutatni, nem lesz érdektelen, ha erről röviden megemlékezünk.

Az elmult 1900 ik év tavaszán történt, hogy a zilahi körhöz tartozó ev. ref papok Magyarósi István zilahi lelkész házánál összegyültek s megbeszélgetvén egymás között az egyházi és vallás-erkölcsi élet terén tapasztalt elszomorító eseményeket, elhatározták, hogy értekezletté alakulva, a körhöz tartozó összes egyházakat rendre felkeresik s a nép felfogásához és körülményeihez alkalmazott egyházi beszédek és népszerü felolvasások által igyekezni fognak a nép protestáns öntudatát felébreszteni, a vallás-erkölcsi életet erősíteni és a közönyösséget megtörni.

Ez előzmény után 1900. május havában a szilágy-sámsoni egyházban gyültünk össze értekezletre. Az előre értesített hívek — pedig nem vasárnap történt — a nagy munkaidő daczára is megtöltötték a templomot s nagy figyelemmel hallgatták úgy az egyházi, mint az összejövetelünk czélját ismertető beszédeket, úgyszintén Veress Sándor zsibói lelkész felolvasását, ki népszerüen, de találó vonásokkal ecsetelte a vallásnak az emberre gyakorolt ujjászülő hatását. S hogy a nép között bizonyos emléke maradjon meg összejövetelünknek, az iskolás gyermekek között „Koszoru“ füzeteket osztottunk ki.

Mint az egyház lelkészétől értesültünk, összejövetelünk mély nyomokat hagyott hátra a nép között. A nép községére és egyházára nézve nagy megtiszteltetésnek nézi az ilyen összejöveteleket, az elhangzott beszédeket, felolvasást ma is emlegetik,a «Koszoru» füzeteket nem csak a gyermekek, hanem a felnőttek is olvassák, sőt egymás között kicserélik s az azokban rejlő tanuságokat beszédeikben gyakran alkalmazzák.

E kisérlet gyanánt megtartott összejövetelünk után a folyó év junius havában Nagy-Dobán tartottuk meg a második értekezletet, hasonló módon, hasonló eredménynyel. Itt azonban tapasztalva azt, hogy a nép örömmel olvassa a „Koszoru“ füzeteket, egymás között összegyüjtött filléreink árából nem csak a gyermekeknek, hanem a templomban megjelent közönség minden egyes tagjának juttattunk egy-egy példányt.

E két községben elért siker indította Magyarósi István zilahi lelkészt és köri elnököt arra, hogy az értekezletet augusztus 19-ikére Zilahra hivja össze. S hogy ez összejövetel ne csak a vallás-erkölcsi élet fejlesztésére, hanem egyszersmind a kollegiális viszony erősítésére is szolgáljon, nemcsak a lelkészeket, hanem azok nejeit és családtagjait is meghivta házához.

Siker tekintetében ezen összejövetelünk sem maradt hátra a másik kettő mellett. A kör papsága itt még teljesebb számmal gyült össze mint a másik két helyen, úgy hogy 15 pap közül csupán egy hiányzott. Nevelte az összejövetel érdekességét az is, hogy paptársaink közül többen nejeikkel együtt jelentek meg, a mi összejövetelünket családias jellegüvé tette.

Az összegyült papság rendes harangozás után, — élén *Mezei* Albert egyházmegyei fő- és dr. *Kaizler* György egyházmegyei algondnokkal templomba vonult, hol a nagyszámu közönség sorában ott láttuk a ref. kollegium tanárait és több előkelő, világi férfiakat.

A gyülekezet és a zilahi dalkör éneke után *Botka* Károly nagy-dobai lelkész mondott szívből jövő, buzgó imát, majd *Vincze* Ödön diósadi lelkész tartott szépen kidolgozott, eszmékben és költői hasonlatokban gazdag, a dicső nagyok példájával lelkesítő, hazafias egyházi beszédet, mely mindvégig lekötötte a hallgatóság figyelmét.

A tulajdonképeni isteni tisztelet elvégeztével Botka Károly helyettes elnök az összejövetelünk czélját ismertető, az ősök áldozatkészségére és hithüségére buzdító, szép beszédével az értekezletet megnyitotta s felhívta *Kusztós* Gyula ördögkuti lelkészt felolvasása megtartására.

Felolvasó a biblia néhány női alakját ismertette s ezzel kapcsolatosan kimutatta azon fontos szerepet és hivatást, mely a vallás-erkölcsi élet terén a nőkre várakozik.

Kellemesen lepte meg úgy a közönséget, mint a papságot méltóságos *Mezei* Albert kuriai biró és egyházmegyei főgondnok úr előre be nem jelentett felolvasása. E felolvasás igen jól esett papi körünk minden egyes tagjának, mert míg fáradozásaink után némi elismerést nyujtott jutalmul, addig másfelől erőt meritettünk abból a további küzdelemre és munkálkodásra.*)

Ugyanekkor a főgondnok úr a kör czéljainak előmozdítására s különösön a koszoru füzetek terjesztésére 10 koronát ajánlott fel, mely szép példát követte dr. Kaizler György alispán és egyházmegyei algondnok ur is, ugyanennyi összeggel.

Ezután az értekezlet tagjai a kebli ügyek megbeszélése végett, a gondnokokkal együtt az egyház tanácstermébe vonultak, hol kisebb folyó ügyek elintézése mellett kimondá az értekezlet, hogy a mennyiben látja, hogy világi, tekintélyesebb embereinknek ilyen alkalommal való megjelenése és tényleges közreműködése nagy hatással van a népre és hiveinkre, működjünk oda, hogy jövőre értekezleteinken a világi elem mind inkább részt vegyen s előadással, vagy felolvasással lehetőleg közreműködjék.**)

A hivatalos ügyek elintézése után Magyarósi István vendégszerető házában gyültünk össze, a hol kedélyes és barátságos ebéd után, azon reménynyel váltunk meg egymástól, hogy a folyó év őszén Szilágyfő-Kereszturon ismét találkozunk.

Egy pap.

Különfélék.

= **Gyászrovat.** *Havadtői Gerő* kőrösi (orbai e. m.) lelkész e hó 7-én 50 éves korában, papságának és házasságának 25-ik évében — mint értesülünk — tifuszban elhunyt. 25 évig volt buzgó lelkipásztor, 16-ig egyh. megyei közügyigazgató, mindig igazi mintaképe a ref. papnak. Kiterjedt rokonsága mellett özvegye, négy gyermeke és egész egyháza gyászolják elhunytát. Nyugodalma legyen csendes, emléke áldott!

= **A theologus ifjak száma** — örömmel látjuk — emelkedik Még nincs ugyan mindenik ref. theol. akadémiáról biztos értesülésünk, de ez örvendetes tényre enged következtetnünk az, hogy kolozsvári theologiánkon 72-őt meghaladja eddig a beiratkozottak száma; köztük 28 első éves. Debreczenben 30-an iratkoztak be az első évre. Örvendetes jelenség ez nemcsak azért, mert egyházunk lelkészhiánya — ha tán hosszabb idő multán is — megszünik, hanem azért is, mert e tény bizonysága annak, hogy ifjuságunk becsüli és szereti ezt a legideálisabb pályát és munkakörét, s szivesen adja rá magát, ha a megélhetésnek legalább valamelyes biztositékát látja. Az Ur áldja meg az ifjú Timotheusokat!

= **Meghivó** az erdélyi ev. ref. egyházkerület theologiai fakultásának 1901. évi szeptember hó 15-én d. e. 11 órakor a fakultás dísztermében tartandó tanév megnyitó ünnepélyére. Az ünnepély sorrendje: 1. Közének. „Jövel Szent Lélek Úr Isten“ XCII. dics. 2. Ima. Tartja Dr. *Bartók* György püspök. 3 Megnyitó beszéd. Tartja *Kenessey* Béla theol. igazgató. 4. Közének. «Te benned biztunk».... XC. Zsolt. 1. v.

= **Nagyfontosságu határozatot** hozott a *nagyszalontai* egyházmegye közgyülése *Szél Kálmán* esperes inditványára. A határozat a következő:

„Mindenekelőtt azon óhajtását fejezi ki egyházmegyénk, hogy a közelebbi zsinaton, egyházi törvényünknek azon részei vétessenek módosítás vagy pótlás alá, a melyek az idők folyamán szerzett tapasztalat folytán, magyarázatot igényelnek, vagy a változott viszonyok következtében uj intézkedést tesznek szükségessé.

Ezen általános megjegyzés után:

első sorban szabályozandónak tartjuk az egyházi adózás vagy teherviselés ügyét; kapcsolatba hozva azt, az 1848 évi XX t.-c ***szellemében*** országos törvény által folyóvá teendő államsegélylyel;

oly módon, hogy a most folyamatba levő munkálatokban kimutattatván a magyarországi ref. egyház egyes egyházainak összes szükséglete s ezzel szemben az egyes egyházak tagjainak, az állami egyenes adó alapján, a vagyonosság tekintetbe vételével, eszközölt osztályba sorozás utján, reájok kivethető. személyi és vagyoni adó maximális összege:

az eképpen hiteles, okmányokkal igazolt szükséglet és fedezet egybevetésénél, egyes egyházakban mutatkozó ***hiányok egész összege*** képezze a magyarországi ev. ref. egyháznak az egyház tagjai által nem fedezhető összes szükségletét.

Ennek fedezésére az 1848 évi XX. t.-c. ***szellemében*** — a vallási egyenlőség és viszonosság elvénél fogva, de az egyes vallásfelekezetek különböző ***természetének és szervezetének*** kellő figyelembe vételével — államsegély bocsáttassék a magyar ev. ref. egyház egyetemének rendelkezésére és pedig az ev. ref. egyház autonom jogának teljes fentartásával és nem esetről-esetre megszavazandó ***budget tételben,*** hanem egyszer s mindenkorra szóló ***országos törvényben.***

S amennyiben Magyarország jelen pénzügyi helyzete nem engedné meg azt, hogy ezen államsegély egész összegében már most folyóvá tétessék: évek sorozatára beosztva mondassék ki és biztosittassék az országos törvényben, az évenként emelkedő összegben folyóvá tett államsegély és annak tőkéje m. kir. állampapirban bocsáttassék a magyarországi ev. ref. egyházkerületeknek, illetőleg azoknak megbizásából a magyarországi ev. ref. konventnek rendelkezésére.

2. A lelkészek minősítésénél (184. §):

a minősítő évek a képesítő első vizsgálat sikeres letevésétől számíttassanak, mert hiszen a képesítő első és második vizsgálat közötti egy esztendő, tényleg gyakorlati és szolgálati év, a mely nélkül a második vizsga le sem tehető.

Ennek tekintetbe vételével szövegeztessék a 185. §.

A 186. § utolsó bekezdése világosabban és minden más magyarázatot kizárólag szövegeztessék.

3. A 237. § helyett a tiszántuli ev. ref. egyházkerület esperesi karának a csonka és kegyeleti évre vonatkozó javaslata (53—1901. szám. e. ker. végzés) igtattassék az egyházi törvénybe.

4. Ha az egyházi fegyelemre vonatkozólag ujabb intézkedések vétetnének fel egyházi törvényünkbe: kivánjuk, hogy azok a keresztyén szeretet örök törvényével és a protestantizmus szellemével megegyezők legyenek és kizárják az ezekkel homlokegyenest ellenkező olyan megtorló intézkedéseket, minő pl. a sákramentomoktól, — keresztség, urvacsora — eltiltás, az ev. ref. egyházból való kirekesztés.

5. A köznevelési és közoktatási szervezet megfelelő helyére, magába a törvénybe beigtatandó hogy:

a) a rendes tanítók és tanárok állomásaikat tanév kezdetén foglalhatják el és azokat tanév közben el nem hagyhatják. A tanév közben beállott változások (halálozás, nyugdíjazás, itéletileg elmozdítás folytán) ideiglenessel töltendők be.

6. A másfelekezetüek nyilvános iskolájába (legyenek ezek elemi, középiskolák, vagy ezekkel egyenfoku nyilvános felekezeti iskolák) járó ev. ref. növendékek vallásos oktatásáról az egyetemes ev. ref. egyház gondoskodik — a vallástanítókat az államtól kérendő és nyerendő segélyből fizetvén.“

A népes közgyülésen jelen volt Tisza Kálmán és két fia: grf. Tisza István és grf. Tisza Kálmán is.

*) Jövő számunkban közölni fogjuk. Szerk.

**) Ezt van hivatva eszközölni az «egyházi értekezlet»-té való átalakulás. Csak nem kell vele soká várni! Szerk.

= **Új tanár.** A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter dr. *Bessenyei* Lajos tanárjelöltet a zilahi ev. ref. főgymnasiumhoz helyettes tanárrá nevezte ki.

= **A szilágy-szolnoki ev. ref. esperesi hivatal** ezen az úton is értesiti az e. m. tanács, p. ü szakosztály, közig. bíróság és az egyházmegyei közgyűlés tagjait, hogy a f. hó 14-dikén tartandó e. m. tanács-, közig. birósági s p. ü. szakosztályi ülés, valamint a szeptember 15., 16. napjain tartandó e. m. közgyűlés és lelkészi értekezlet megtartási helye változást szenved, amennyiben a városi Vígadó dísztermének elfoglaltsága miatt a fentebb elősorolt ülések az egyházközség új tanácstermében (Szilágyi László lelkész lakásán) fognak megtartatni — Gondoskodott a zilahi egyház előljárósága közebéd tartásáról is, melyet Kónya Miklós vendéglős fog adni a Vigadó külön helyiségében 3 korona díj mellett; az ebéd áll 5 fogásból (gyümölcscsel együtt), egy fél liter borból és ásványvizből. — Ugyanebben a helyiségben, vagyis az egyházi új tanácsteremben fog megtartatni szeptember 17-dikén délelőtt 9 órakor az e. m. fegyelmi birósági ülés is.

= **G. Diószeghy Mór** érkávási lelkész előfizetési felhivását veszik olvasóink lapunkhoz mellékelve. Legyen szabad e felhivást támogató jóindulatukba a legmelegebben ajánlanunk. Diószeghy Mór, mint író is, teljes mértékben megérdemli hathatós támogatásunkat, mint paptársunk pedig annyival inkább, mert ő valósággal «szenvedő szolgája» az Urnak. Folytonos testi betegeskedése mellett egy nagy család — nyolcz gyermek — gondja és jövendője is emészti lelkét. Irását is, lelkét is mi vagyunk hivatva leginkább megérteni. Ne szégyenüljön meg az ő reménysége mibennünk! — *„Buborékok"* cz. kiadandó művének fűzött példánya 2 kor., díszkötéses 3·60 kor, mely összeg *szept. 30 ig czimére Ér-Kávás* (Szilágy-megye, posta helyben) küldendő.

Hivatalos rész.

3353—1901. FELHÍVÁS

valamennyi egyházmegye t. t. kebli tanácsának.

Az udvarmegye ev. ref. egyházmegye 1901 május 14-én tartott közgyülésében 42 jkvi szám alatt foglalt és az egyes egyházmegyéknek hozzá járulás végett megküldött s a lelkészi özvegyeket megillető kegy évi javadalom kezdő időpontjának s ennélfogva a kegyévi javadalom tartamának az eddigi gyakorlattól eltérő módon való meghatározása tárgyában a nevezet egyházmegye által egyhangulag elfogadott és határozattá emelt indítványra nézve felhivjuk az egyházmegyék t t. kebli tanácsait, hogy véleményes javaslataikat f. hó végéig igazgazgató tanácsunkhoz beterjeszteni sziveskedjenek.

Az erd. ev. ref. egyházkerület Igazgató-tanácsának, Kolozsvárt, 1901. augusztus hó 31-én tartott üléséből.

Br. Bánffi Dezső
elnök.

Maksay János,
számvevő.

1345—1901. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a nagy-enyedi egzházmegyébe kebelezett egerbegyi egyházközség egyik *fiu-tanitói* állomására pályázat nyittatik.

Javadalom: 1. Az egyház iskolai pénztárából évi 800 korona, havonkénti előleges részletekben. 2. Az iskola emeleti részén lakás és az iskolai telekhez tartozó kert haszonélvezete.

Kötelességek: 1. A fiu iskola II.—VI. osztályaiba járó rendes tankötelezeket, nemkülönben az ismétlőket — tanterv és utasitás szerint — tanitani, a népiskolai törvény által megkivánt minden tantárgyakra, egyházi éneklésre is. 2. Urvacsora osztás napján délután a tamplomba könyörögni, s máskor is — betegség vagy akadályoztatás esetén — a lelkész helyett istenitiszteletet tartani. 3. Az egyházi jegyzőséget vinni, melyért külön 16 korona tiszteletdijat kap és irószerekre 2 koronát.

Ezen állomásra pályázni kivánók szolgálati bizonyitvánnyal és oklevéllel felszerelt folyamodványaikat f. 1901. Október hó 3 áig küldjék be n. t. Sándor János esperes aafiához Miriszlóra (u. p. Nagy-Enyed)

Kolozsvárt, 1901. szeptemb. 10-én.

Dr. Bartók György,
erdélyi ev. ref. püspök.

1358—1901. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a széki egyházmegyébe kebelezett *viczei* egyház *lelkészi* állomására pályázat nyittatik.

Javadalom: szép lakás, melléképületekkel, 471 korona értékü részint termény, részint kész pénz fizetés. Ehez járul az 1200 kor. fizetés kiegészitésére miniszteri helybenhagyással megállapitott 729 kor. 55 fill.

Pályázati határidő 1901. Október hó 6-a

Minősitvénnyel és szolgálati bizonyitvánnyal fölszerelt folyamodványok Somkerereki Miklós esperes afiához küldendők Székre (Szolnok-Doboka m.)

Kolozsvár, 1901. szeptemb. hó 27-én.

Dr Bartók György,
erdélyi ev. ref. püspök.

1361—1901. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a marosi egyházmegyébe kebelezet *cserefalvi* egyházközség *énekvezértanitói* állomására pályázat nyittatik.

Javadalom: tisztességes lakáson, kerten kivül 2 hold 842□ öl tagositott szántó tiszta jövedelme, kepe és tűzifa értéke 134 korona, államsegély 666 korona, összesen 800 korona.

Pályázati határidő: 1901 okt. 1.

Folyamodványok n t. Ravasz János esperes aához küldendők Nyárádszeredába.

Kolozsvárt, 1901. szept. hó 11-én.

Dr. Bartók György.
erdélyi ev. ref. püspök.

325—1901.

PÁLYÁZAT SEGED-LELKÉSZI ÁLLÁSRA.

Segédlelkészt keresek a *temesvári* ev. ref. egyházba. Fizetése 1200 (ezerkétszáz) korona előleges havi részletekben, butorozott lakás, elegendő tüzifa.

Kötelessége minden lelkészi teendőkben való segédkezés és hitoktatás a községi elemi iskolákban heti 10—12 órán. Az állás most október elején elfoglalandó. Jelentkezés alólirottnál.

Temesvár 1901 szeptember 2 án

Szabolcska Mihály
lelkész.

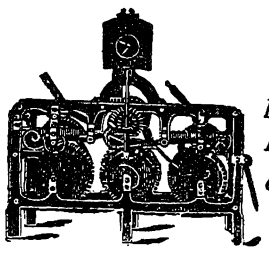

Torony-órák

palota, városházi-, gyári-, laktanya-órák berendezését a legelőnyösebben eszközli

MAYER KÁROLY utóda:

MÜLLER JÁNOS

I-ső magyar óragyár gőzerő berendezéssel

Budapest, VII. Kazinczy-utcza 3.

Képes árjegyzékek, költségjegyzékek ingyen.

NYOMATOTT GOMBOS FERENCZ KÖNYVNYOMDÁJÁBAN. KOLOZSVÁRT.

IV. Évfolyam. 38. szám. Kolozsvárt, 1901. Szeptember 19.

ERDÉLYI
PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, theol. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 2. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre..... 12 kor
félévre 6 kor

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

„Protestantentag“ Miskolczon.

Formailag még nem lesz egészen az, de lényegében már megközeliti a külföldi „Protestantentag“-okat az idéni gyülésünk Miskolczon.

Hivatalosan a Magyar Protestáns Irodalmi Társaság közgyülését tartjuk. Azt hiszem 12 éve, hogy e társaság a régi Protestáns-egylet örökébe lépett. Mint *irodalmi* társaság is meglehetős eredménnyel dolgozott, bár azt csakugyan nem lehet állítani. hogy valami várakozáson felüli, meglepö eredményt ért volna el. Sőt mint ilyen talán még alul is maradt a jogos várakozáson. Sem íróink, sem közönségünk nem karolták fel azon mértékben, a mint kivánatos volt, a mire — bizonyos mértékig — az is befolyással volt, hogy különösen az utobbi időkben nagy hajlandóságot mutatott s mutat még ma is *egyik* theologiai iskola különös favorizálására.

Ujabb időben a M. P. I. T.közgyülései révén emelkedik hirnevében. S ezt valljuk meg, első sorban elnökségének köszönheti. Volt idő, s nem is olyan régen, midőn alig egy pár ember volt összefogdosható a közgyülésre. Mióta azonban Gyurácz Ferencz és Hegedüs Sándor elnököknek elhangzott egy-egy pápai, kolozsvári, debreczeni, pozsonyi beszéde: azóta mintha így közgyülés táján nem tudnánk otthon nyugodni. Ugy vonz valami. Nagy mulasztásnak tartanók, ha személyesen ott nem vagyunk. Magam most négy éve veltem részt elöször e gyülésen, s a kikkel ott megismerkedtem, azóta minden évben találkozom a gyülésen velük. Számunk nem fogy, de örvendetesen növekszik. Az idén is Miskolczra a legtávolabbi Erdélyből is 14-en útazunk fel. Pedig sok időbe, sok törődésbe s még több pénzbe kerül, a mi pedig nálunk bizony nehéz helyen áll.

De elmegyünk és meghozzuk az áldozatot, mert tapasztaltuk, hogy bár üres zsebbel, de tele szívvel térünk meg. Mikor azt látjuk, hogy ott vannak püspökeink csaknem teljes számmal mindig, mikor világi uraink közül ott látjuk az élen lángoló lelkesedésével, erös protestáns hittel és öntudattal világítani, mint egy élő csipkebokrot Hegedüs Sándort, ki minisztersége bokros teendői között is tud — mert akar s érzi, hogy kell — időt szakítani protestáns ügyünk szolgálatára, mikor a csüggedők biztató szót vesznek, a magánosan elhagyatott vidékeken küzködők kezet szoríthatnak eddig tán soha sem is látott bajtársaikkal, midőn látjuk, hogy nemcsak a statisztika beszél magyar kálvinistákról, de vagyunk is észben, tudásban, lelkesedésben, egyház- és hazaszeretetben számottevő erővel: akkor érezzük, hogy a közösség növel, emel, erősit, biztat, aczéloz s zászlónkat még magasabbra emeljük, még büszkébben lobogtatjuk és az igaz hit két élü kardját még hatalmasabban forgatjuk.

Egy-egy ilyen nap hatásából hosszú időre táplálkozunk, mert minden ilyen nap egy fényes hitvallástétel, testvéri eskü és fogadalom.

A miskolczi napok még fokozottabb mértékben ilyenek lesznek. Mint olvassuk, csak a messzi vidékekről közel 300-an jelentkeztünk. Ott lesz a két testvér protestáns egyháznak soksok kiválósága.

Nagy fontosságot ad e napoknak kétségen kivül a külön értekezleten tárgyalás alá kerülö *országos evangeliumi belmissiói egylet* tervezett alakulása is.

Teljes tisztelettel hajtjuk meg zászlónkat minden nemes törekvés elött, mely forrón szeretett és féltett protestáns egyházaink erősödését, előhaladását és virágzását akarja szolgálni s ez által a protestántizmus egyházi és világelvét diadalra segíteni. Távol legyen tőlünk, hogy az ily nemes törekvések bukását akarnók.

De a legnemesebb törekvések is — sokszor talán a czélon túllövö túlbuzgóság által, — mely az effélékkel legkönnyebben társul — lehetnek egyoldaluak s ez által néha még veszélyesek is.

Erdelyi egyházkerületi egyházi értekezletünk ilyennek itélte *a szétküldött tervezet alapján* alakítandó belmissiói országos egyesületet. Hogy miért? — kifejtettük s illö helyén újra ki fogjuk fejteni.

Most csak arra akarunk reá mutatni, hogy semmiképpen sem tudnánk hozzájárulni egy olyan egyesületnek alakitásához, mely a midőn lényegében prot. egyháztársadalmi munkát akar végezni egyházi eszközökkel: akkor független akar lenni egyházunktól. Nem tudunk bele menni abba, hogy a midőn maga az egyház feladta a dogmatikai és erkölcsi életi inkvizicziót: e tekintetben szabad kezet engedjünk egy társaság nehány tagból álló választmányának. Nem tudunk bele menni abba, hogy szervezett és történelmileg kiképződött egyházaink keretét — bár mellék útakon — megnyissuk a szekták bomlasztó hatásának. Nem tudunk bele menni abba, hogy egyházunk által — már olyan a milyen módon — tudományosan képzett hivatásos és hivatalos lelkipásztoraink egyházépitő munkásságát kiszolgáltassuk, akár minden kvalifikácziót nélkülözö vándorapostoloknak. És nem vagyunk hajlandók egyházaink és kerületeink speczialis szükségeit egy a fővárosi viszonyok szerint itélő direktoriumnak megitélésére bizni.

Lapunk és kerületünk álláspontja a feltétlenül egyházias álláspont. A mit csinálunk, a legszorosabb kapcsolatba kell hoznunk egyházunkkal. Egyházunk életfáján kell új rügyeket fakasztanunk, új virágzást, új gyümölcsözést eszközölnünk. Sem a törzsről hajtó fattyu hajtásokat, sem a fagyöngyöt nem óhajtjuk: mindkettő elszárasztja a fát, miután elszivta életnedvét. Önállóságot akarunk e munkában az egyes egyházközségeknek, a megyéknek és kerületeknek, az egésznek a czélban való közösségével s külsőleg legfennebb *szövetkezésével;* de központi direktoriumot nem kérünk.

Álláspontunk lapunk néhai szerkesztőjének, Molnár Albertnek részletesen kifejtett álláspontja, elejtve belőle a külső kényszert, de minden vonalon egyházi felügyelettel, vezetéssel és ellenőrzéssel.

Megelevenitő egyháztársadalmi munkát akarunk, sőt sürgetünk és követelünk, de egyházi anarchiát nem. Igazi Krisztusi vallásosságot, de protestáns lelkiismereti szabadsággal és inkvizicziö nélkül. Akarjuk a protestántizmús egyetemes-papság elvének érvényesülését, kinek-kinek a maga társadalmi helyzetében és ahhoz mért munkakörrel, de „vigécz-törvényt" kérünk és gondoskodást, hogy legdrágább kincseink kontár kezekre ne bizassanak.

E tekintetben úgy tetszik Tisza Kálmán pápai megnyitójával egy úton haladunk s azt hísszük, nemcsak ő, de mások is megértik aggodalmaink jogosságát.

Ha ez irányban megfelelő korrekcziókon megy keresztül az eredeti tervezet: akkor óhajtjuk, hogy valósuljon a dolog. Más lesz ugyan elejétől végéig, mint a mit a tervezők akartak, de legalább jó lesz. S ezt talán majd a tervezők is be fogják látni — s meg fogják bocsátani. —

Ha majd egyháztársadalmi munkásságunk gazdag szervei együtt fognak közgyülésezni a M. P. I. T.-gal gazdag eredményekkel számolva be minden térről: akkoz lesz majd gyülésünk formailag is igazi «Protestantentag»

Az Isten adja — mihamarább!

Mezei Albert kuriai biró egyhm. főgondnok beszéde a zilahi egyh. értekezleten.

Örömmel üdvözlöm az értekezlet munkásságát és örömmel üdvözlöm a tisztelt gyülekezetet, mely megjelenésével vallásos érzelmeinek kifejezést adott és köszönetet mondok a dalárdának, hogy becses közreműködésével ez óra buzgóságát emelni szíveskedett.

Miért tagadnám, hisz úgy is nyilvánvaló, hogy az élet különféle gondjai között a vallásos buzgóság bizony hanyatlóban van. Értekezletünk czélja is az, hogy a vallás iránti ragaszkodást felkeltsük, ébrentartsuk és ápoljuk.

A jelenkor fokozott igényeivel szemben nem bir lépést tartani hiveinknek teljesítési képessége. Ép ez a körülmény okozza, hogy a lelkészi fizetéseknek bizonyos összegig való kiegészitéséről, az állam törvényhozása gondoskodott. Ezért ugyan mi hálával tartozunk, de engem mégis aggodalom száll meg, a mikor látom, hogy a protestantizmus önmagában külső támogatás nélkül anyagi szükségleteit fedezni nem tudja. És ennek a körülménynek épen alkotmányunk helyreállitása után kellett bekövetkezníe, a mely idő óta pedig a legteljesebb szabadságot élvezzük és a kormányzat is folytonos jóakaratot tanusitott irántuk, holott ezt megelőzőleg kedvezőtlen viszonyok, a mikor csaknem mindig az elnyomatás és megsemmisités ellen kellett harczolnunk és lépésről-lépésre kellett fennállásunk létalapját kiküzdenünk, — e nélkül megvoltunk.

Elődeink harczai nélkül, kik vérük hullásával, vagyonuk, életük feláldozásával tartottak ki hitünk mellett, bizony ma nem léteznénk, és most e békésebb időben csak nem hagyhatjuk az ő vivmányaikat megsemmisülni akkor, mikor az egyház fenmaradása nem kiván tőlünk véráldozatot, hanem csak filléreket.

Nyilvánvaló, hogy nehéz helyzetünket anyagi szegénységünk okozza. De ebből a helyzetből, ha élni akarunk, mégis csak a magunk áldozatkészségével kell kibontakoznunk. Nem lehet tagadni, hogy az állami szükségletek kielégitése nehéz terhet ró hiveinkre s e mellett különösen kisebb egyházközségeink fentartása nagyon igénybe veszi az egyes egyháztagok áldozatkészségét, de bármi körülmények között Istenünkről elfeledkeznünk nem lehet

Az Isten ugyan nem kiván mi tőlünk semmit, „Vagy ki adott először neki, hogy azt megadná annak" (Pál, Rom. XI. r. 35.) Mi az Istennek nem adhatunk semmit, de mindenünk a mi van Istentől van.

Ki hozza ki a földből az elvetett magot? Ki érleli meg a kalászt? Ki ékesiti fel a mezőket, áldja meg a hegyeket? Ki segiti meg kezünk munkáját? A földi áldásokon felül. „Az idvesség a mi Istenünktől vagyon (Ján. jel. VII. 10.)

A mit az Isten ad nekünk, vajjon abból nem kötelességünk é nékünk áldozni az ő tiszteletére? és fentartani az imádására rendelt egyházunkat és azok szolgáit? „Avagy nem tudtátok-e, hogy a kik a szent dolgokban munkálódnak, a szent helyből élnek« (Pál I. kor. IX. r. 13.)

Nekünk kell az Isten tiszteletére templomainkat felépitenünk, fentartanunk, azokba az isteni szolgálatot beállitanunk. Ezek mind a mi lelki javulásunkra szolgálnak, s mi kik egy olyan hitfelekezethez tartozunk, mely hosszu küzdelmek után önállósággal van felruházva, épen ennél az önállóságnál fogva, ezek tekintetében mindent csak magunktól várhatunk.

Nyiltan kimondom, hogy igyekeznünk kell az idők folyamán oly munkásságot kifejlesztenünk és oly áldozatokat hoznunk, hogy a lelkészi fizetések kiegészítését ne kelljen igénybe vennünk. Elösmerem, hogy a jelen viszonyok között ennek igénybevétele különös veszélylyel nem jár. De már is olyan törekvések kezdenek előtérbe nyomulni, melyeknek megvalósitása a hazánkban élő vallásfelekezetek számarányát tekintve kizárva nincsen, és a melyekről a lelkészi fizetés révén való függő viszony hitfelekezeti érdekeink megrontására vezetne.

Lehet különféle nézet dolga, de én a magam részéről nem kivánok az 1848. XX. t.-czikknek arra az álláspontjára helyezkedni, hogy az állam fedezze az egyes felekezetek vallási szükségleteit. Fennállhat ugyan akkor is hitfelekezetünk, de ahhoz nagy optimizmus kell, hogy valaki azt higyje, hogy az az önálló protestáns egyház lesz.

Kitéréskép megjegyzem, hogy téves felfogás uralkodik nálunk az állam ellenében minden téren támasztott igényekre nézve. Hisz a mit az állam ad, azt is az egyes adózó polgárok adják.

A magunk czéljaira szükséges összegeket összeadhatjuk az állam közvetitése nélkül is.

Különben az, hogy az állam lássa el a hitfelekezetek szükségleteit, igen nehéz kérdés, a minek következményeit belátni alig lehet. Itt csak annyit mondok, hogy gondoljátok meg, hogy vannak a kik „Apostoloknak mondják magukat, holott nem azok“ (Ján. jel. II. R. 2.)

Meg vagyok győződve, hogy hitsorsosaink kebeléből nem halt ki a lelkesedés. A búzgóság felkeltésére nem kell egyéb, csak meg kell értenünk hiveink szivdobbanását, az abban égő tüzet fel kell gerjeszteni a közös munkára Hiveink lelke elébe kell tárni azt a veszélyt, melyet az egyház iránti közönyösség rejt magában, összetett munkálkodásunk minden szegénységünk mellett is nagy erőnek képezi alapját, melylyel a különböző előnkbe toduló vészek ellen sikeresen megküzdhessünk. „Háboruságot szenvedünk, de abban el nem hagyatunk, megaláztatunk, de el nem veszünk. (Pál II. kor. IV. r. 9.)

Első, hogy ez igy legyen, első sorban erre nézve a tisztelt papságra vár a nagy feladat.

Legyen a lelkész híveinek jó és balsorsában támogatója,oltalmazója, vigasztalója. Világositsa fel őket, hogy minő kincset birunk a mi evangeliumi egyházunkban. A lelkek felszabadítása vetette meg alapját alkotmányos szabadságunknak is. A hol pedig az Urnak ama Lelke vagyon, ott vagyon a szabadság. (Pál I. kor. III. r. 17.) Mihor hitünk érdekében munkálkodunk, azzal egyszersmind szeretett hazánk javát is előmozdítjuk.

De a lelkésznek munkája sikert csak úgy érhet, ha a világiak, főként azok, kiket az egyház tisztségre rendelt, támogatják és előmozditják a lelkész ebbeni működését, s anyagi áldozataikat sem vonják meg az Ur szolgálatától.

E tekintetben, a kinek vagyoni tehetsége engedi, nem elég az sem, hogy az egyház által hivatalosan reá kirótt szolgáltatásokat teljesítse.

A női szivek a vallásos érzelmek kincs bányájával vannak tele. Ennek feltárása egyik szent hivatásunk, hogy magában a családban fejlődjenek azok a vallásos eszmék, melyek az embert a sirig kisérik, és túl is szent lánggal lobognak előtte.

Hirdetik szószékeinkből, hogy nemcsak kenyérrel él az ember, de azért a világon mindenki vagy legtöbb csak az anyagi javakban keresi főboldogságát Igen helyes! gyarapodjék vagyonban minden hivünk, azonban jusson eszünkbe mindnyájunknak, hogy minden javaink Istentől vannak és gondoljunk az életnek ama kenyerére, melyet a Krisztus ad az ő benne hívőknek, s hogy ezt elnyerhessük, legyünk egyházunknak buzgóságban, tettben, áldozatkészségben hü fiai. Ragaszkodjunk egyházunkhoz. Igyekezzünk, azt minden külső és belső ellenség ellen megvédeni és megtartani. Ezt kivánja tőlünk, nemcsak mennyei üdvösségünk, hanem földi életünk nyugalma és boldogsága és a szellemi szabadság és előhaladás biztosítása. Pál apostol mondásával zárom be beszédem: „Akarom, hogy bölcsek legyenek a jó dolgokban“. (Pál I. Kor. XVI. r. 19.) „Legyenek erősek az Urban és az ő hatalmas erejében. Öltözzétek fel az Istennek minden fegyverét. az élet setétségének vezérei ellen, a lelki gonoszságok ellen“. (Pál, Efez, VI. r. 10, 11, 12.) Ugy legyen!

Szemle az ének-oktatás felett főgimnáziumainkban.

A már megjelent 1900—1901. tanévi értesitők alapján összefoglalni kivánom a lehetőségig mind azokat az adatokat, a melyek erdélyrészi ref. főgimnáziumainkban az ének tanitására vonatkoznak. Azután pedig ismertetésemhez bizonyos biráló észrevételeket s majd nehány javaslatot kivánok füzni.

I.

1., *A n.-enyedi főgimnáziumban.*

I. g. o.-ban. *Vallástan* és *Éneklés*. Egyházi énekek: dicséretek: 1, 13, 34, 67, 70, 81, 99, 101; zsoltárok: V., VIII., XXIII., XLII., LXI., LXV LXXV., XC., egy szólamban. Világi dalok: hazafias, nép- és műdalok két szólamban. Heti 2 óra. II. g. o-ban mint az I. oszt. ban, (mégis annyi különbséggel, hogy az I-ső oszt. dicséretein kivül tanulták még a 30, 63, 64 dicséretet és a zsoltárok közül még az I., XIX, XXV, XXXIII és LXXXIX zsoltárt). Heti 2 óra. Mindkét osztályban *Hegedüs* Zsigmond képezdei h. tanár tanitott.

III. g. o. ban, mint az I-ső osztályban (!).

IV. g. o.-ban, mint az I-ső osztályban (!) — A III. és IV. oszt. egyik és a négy felső osztály 1—1 ének órája közös volt s erre csak a müéneklést gyakorló tanulók jártak.

Majd aztán a „Tanulók önkénytes tevékenysége“ c. rovat alatt a rendkivüli tárgyaknál fel van emlitve, hogy a vegyes dalkarnak 110 tagja volt és pedig sopran 24, alt 21, tenor 35 és bassus 20. Szerepelt a vegyes dalkar 10 alkalommal: kétszer a templomban, hatszor iskolai ünnepélyen és kétszer a városon. Következik a vegyes dalkor tagjainak névszerinti felsorolása a III—VIII osztályokból.

A vegyes dalkart dr. *Farnos Dezső* gimn. tanár tanitotta. — Az első mellékletlen pedig „*Vizsgálatok a rendkivüli tárgyakból*“ cim alatt föl van emlitve, hogy »énekből jun. 12.-én d. u. 3 órakor volt a vizsga.“

Csak ennyit az, a mit én a n.-enyedi kollegium m. évi értesitőjében az ének tanitásra vonatkozólag találtam.

Mindjárt feltünik, hogy a III—IV. g. o. tanulói, valamint az V—VIII g. oszt. növendékei nem mindnyájan részesültek énekoktatásban, hanem csak is a vegyeskar tagjai. A konveti tanterv, a mely pedig itt ez iskolában az értesitő szerint érvényben volt, mindenkit kötelez általában véve az u. n. *osztálybeli énektanulásra*, a melynek az a feladata, hogy a fiúk az általános müveltséghez tartozó elméleti részt az énekből elsajátitsák s ekivül — a mennyiben a kellő feltételek megengedik — annyi dalnak tanulják meg cantus firmusát szövegével együtt, a mennyinek épen lehetséges. Más felöl a *karban való éneklés* feladata köztudomás szerint müéneklésben való jártasság elsajátítása és oly képességre való juttatás, hogy a tanuló, az iskolai énekkar valamelyik szólamának hasznosan müködő tagja lehessen.

Az is szembetünő, hogy — míg az eltanult dicsé-

retek és zsoltárok pontosan fel vannak sorolva, — semmi tájékozást sem találunk arra nézve, hogy az egyes osztályokban miféle világi, t. i. hazafias, nép- és mű-dalokat tanultak a növendékek? miféle tankönyvből vagy irott füzetből? Vajjon elméletet tanultak e? és ha igen: osztályonként mit és minő tankönyv szerint?

Éppen ily kevéssé lehetünk tájékozva a felől, hogy a vegyes kar hány és miféle dalokat s mily tankönyv alapján tanult be? A közölt programmokból látszik ugyan, hogy év folytán minő kardalokat adott elé; de csak azokat egy évi munkásság eredményének alig lehet tekinteni, mert azok közt bizonyára ismételt dalok is találhatók.

Sajnos, hogy mig N.-Enyeden a kollegiumnak kilenczféle könyv-, szer- és mütára van, a melyeknek gyarapítására évenkint igen tekintélyes összeget áldoz, addig az ének és zene szolgálatára valamilyen könyvtár vagy hangjegy gyüjtemény-hangszertár nem áll fenn, legalább az értesitő erről nem tesz említést. Továbbá az is sajnálatraméltó, hogy sem a tanári, sem pedig az ifjusági olvasó terembe járatott nagyszámu lapok és folyóiratok között nem lehet zenészeti lapot vagy szakközlönyt találni.

Azt azonban elismeréssel emelem ki, hogy a tanulókat klasszifikálták és hogy év végén nyilvános vizsgát tartottak az énekből is.

2. *A kolozsvári főgimnáziumban.*

I. g. o.-ban. ***Ének***: A zenéről általában A vonalrendszer és a hangjegyek. A hangjegyek alakja, értéke és elnevezése. A szünet-jegyek és kitartás jegyek ismertetése, a bevégző, ismétlő és változtató jegyek általánosságban. A *c.* kemény és az *a.* lágy hangnem. Gyakorlatok: több dicséret és zsoltár; nehány világi dal. Kézikönyv: *Berecz* Ede: A zene alapelmélete és *Deák-Makai*: Magyar Kalliope. Hetenként 1 órán tanitotta *Seprődi János.*

II. g. o-ban ***Ének***: Az előző évben tanultak rövid ismétlese. A kemény és lágy hangnem különbségének feltüntetése, a használtabbak gyakorlati tanitása. A különböző kulcsokról; a *g.* kulcsról különösen. A zenei előadásra vonatkozó közönségesebb mükifejezések jelentése és alkalmazása. Gyakorlatúl több dicséret és zsoltár; pár világi dal két szólamban. Kézikönyv mint az I. g. o.-ban. Hetenkint 1 órán tanította: *Seprődi* János.

III. és IV. g. o.-ban: Semmi adat. Hanem a „Rendkivüli tárgyak" között az értesitő 41 és 42-ik lapján ez áll: „e., ***Ifusági dalkar.*** Az ifj. ***vegyeskar*** 60 tagból állott. Alakult ezenkivül az önként vállalkozó felsőbb osztályu tanulókból és az egyetemi hallgatókból egy 30 tagból álló ***férfi kar*** is. Mindkettőnek az ünnepélyeken való részvétel mellett, célja volt a ***magasabb műének megismerése*** (!?) Megtanult és elő adott darabok voltak: A derék nem fél az idők mohától. Zendül a dal. Himnusz és Szózat. Bordal a Bánkbán operából, férfi karra, Kurucz dalok, zenekisérettel. A vezeklő, Vándor Gyulától bassussolo zenekisérettel. Népdalok férfikarra. Zách Klára ballada, zenéje gr. Zichy Gézától. A dalkar hatszor müködött. Hetenkint 2 órán tanitotta *Seprődi* János.

A mi az I. és II. g. o tananyagát illeti, az mind helyes és kielégitő. A használt tankönyvek is fel vannak sorolva. Kiváncsi vagyok azonban tudni, hogy — miután a Deák Makai „Magyar Kalliopeja" elfogyott és könyvárosi uton nem kapható vajjon miképpen használják mégis a kolozsvári főgimnáziumban?

Valamint azt is szeretném megtudni, hogy miféle tanterv szerint tanítják ott az éneket csak ís az I. II gimn. osztályokban, egyebbütt pedig a karban való éneklésen kivül egyáltalán sehol? És e két osztályban is miért részesülnek a tanulók hetenként csakis 1—1 órai osztályéneklésben?

Hogy ilyen minimális óraszámban mily keveset lehet tanítani és tanulni, azt bárki ahhoz értő elképzelheti. Maga az értesítő nem is sorolja fel, hanem csak általánosságban mondja: „több dicséret és zsoltár; nehány vagy pár világi dal"; de, hogy hányat és melyeket tanulták el? azt elhallgatja. A két kar által betanult darabok számát is keveselnem kell, tekintve, hogy ismételt dalok is lehetnek közöttük, legalább a Himnusz és a Szózat.

Abból a bánásmódból, a melyben itt részesül az ének, az tünik ki, hogy az énektanítás csak arra szolgál, hogy az ifjuság bizonyos hányada az énekkar tagjává képeztessék, s mint ilyen, bizonyos ünnepélyek alkalmával részt vehessen az iskolai több szólamu éneklésben. Én nem osztom ezt a felfogást, sőt határozottan ellene kell annak mondanom. Nézeteimet erre vonatkozólag bővebben kifejtettem volt ugyane lap hasábjain az 1889-ik folyamban; röviden alább is szólni fogok még erről.

A kollegium felsorolt gyüjteményei között nincs szó hangszer vagy hangjegy-tárról, avagy arról, hogy járatott-é az iskola valamiféle zene-szakközlönyt vagy havi folyóiratot? Az ifjuság érdem jegyei nincsenek közölve az értesítőben; tehát nem tudható; vajjon a tanulók kaptak-e kalkulust az énekből? Végül sem az ének vizsgára, sem az énekből esetleg kitűzött pályadijakra vagy jutalomra nézve sem találtam tájékozatót a kolozsvári értesitőben.

[Folytatjuk]

Egyházkerületi közgyülések.

A kik a felekezetközi helyzetet szerették eddig a valóságnál kedvezőbben megitélni, azokra alaposan ráczáfolnak a már megkezdődött kerületi közgyülések. Mindenütt hallatszik a megbántott protestántizmus egy-egy jajdulása, mindenütt keresik a fájó seb gyógyító balzsamát, mindenütt arról foly a szó, a felett tanácskoznak, hogyan lehetne a mostani állapotokat, — melyek a betegségnek jeleit mutatják itt is, ott is — orvosolni. Sok okos érv hangzott el, a már lefolyt gyüléseken a helyzet tarthatatlan voltának kimutatására, sok intézkedés vétetett foganatba a prot. egyhaz érdekeinek, jogainak megóvása végett és mindez egy-egy vészkiáltás, feljajdulása a megsértett protestantismusnak.

Nem czélunk a közgyüléseken hozott határozatokat birálat tárgyává tenni, csak ismertetni akarjuk lapunk olvasói előtt azt a minden vonalon meginduló munkát és erélyes védekezést, a mely a hazai prot. egyházakat teljes erejükben mutatja fel előttünk.

A bányai ág h. ev. egyházkerület közgyülését f. hó 11—13 napjain Budapesten tartotta meg Zsilinszky Mihály egyházkerületi felügyelő és Sárkány Sámuel püspök elnöklete alatt. Zsilinszky megnyitó beszédjében a Pulszky Ágost dunántúli felügyelő és Szilágyi Dezső dunamelléki ev. ref. egyh. kerületi főgondnokról való megemlékezése után utal a mai felekezet közötti helyzetre. Az egyházi élet terén itt, ott mutatkozó beteges jelenségek egyedüli gyógyszeréül a lelkipásztorok fokozottabb munkálkodását tartja. A lelkésznek személyesen kell népével érintkeznie, »*mert ami egyházunk valódi ereje a nép lelkében gyökerezik, egyedüli kincsünk és gazdagságunk a nép és annak vallás és erkölcsi lendülete, jóindulata és áldozatkészsége.*« E végre a lelkészképzésnek kell a gyakorlati élet követelményeinek megfelelőbb irányt adni, hogy a fokozottabb igényeknek inkább képzett lelkipásztorok felelhessenek meg. Sárkány püspök jelentésében az egyházkerület egy évi történetét mutatja be. A nép vallás erkölcsi viszonyai megnyugtatók. Az anyagi helyzet kedvezőtlen, ennek egyedüli orvosszere az 1848. XX. t. cz. végrehajtása. A részletes tárgyalás sorain szóba jött a hódmező-vásárhelyi reform.

gimnáziumban tanuló evang. tanulók vallásoktatásának ügye, ahol a reform. lelkész tanítja az evang. tanulóknak is a hittant.

E tárgyra vonatkozólag a gyülés Zsilinszky érdemleges és tárgyilagos hozzászólása után azt határozta, hogy a vallástanítást jövőre is a ref. lelkész kezében hagyja, mivel „a vallástanításnál minden ref. hitoktató tanítja a választó tanokat is és egyfelől hálátlanság, másfelől a testvéries viszony megbontása lenne, ha továbbra is nem a ref. lelkész tanítaná a hittant." *Veress* József előterjeszti a mult évben tartott egyházkerületi közgyülés megbizásából készített, *az egyház-látogatásról* szóló javaslatát. *Svehla Gusztáv* és *Morhács Márton* hozzászólásai után a közgyülés változatlanul elfogadta a Veress által előterjesztett javaslatot és azoknak szigorú végrehajtását szükségesnek mondja ki. A *cura pastoralis* kérdését tárgyaló munka megirására kiküldött bizottság jelentése nagy vitára szolgáltatott okot; közgyülés utasítja a bizottságot, hogy egy nagyobb, tudományos munka megirására tegye meg a kellő lépéseket. A geresdi, apateleki, aradi és mezőberényi egyházak beléletére vonatkozó s a mult évben az eperjesi theologiáról pánszláv üzelmeik miatt kitiltott theologusok ügyét tárgyaló határozatokkal véget ért a közgyülés.

A dunántúli ev. ref. egyházkerület f. hó 12 s következő napjain tartotta meg Pápán ez évi közgyülését. Elnökölt Tisza Kálmán főgondnok és Antal Gábor püspök E gyüléssel kapcsolatosan nyitatott meg a pápai ev. ref. leányiskola, melynek felállítását épen a mai, az idáig fejlődött viszonyok tették szükségessé. Jóformán ez iskolaavatás volt a közgyülés látogatottságának első és legfőbb oka, mert nem kicsinylendő eredmény az, a melyet elért a dunántúli ev. reform. egyházkerület, midőn a prot. nőnevelés leghatalmasabb eszközének, egy prot. felsőbb leányiskolának lehet tulajdonosa. A megnyitó ünnepélyen testületileg képviseltette magát az ág. h. hitvallásu egyházkerület, mely alkalomból Gyurátz püspök mondott tartalmas beszédet, kiemelvén, hogy a mostan megnyitott leányiskola fontos missziót teljesít a protestantismus szolgálatában: ez „*az egykor hegyeket megmozgató, mindent megrázó, élő hitnek lángralobbantása, a női kedély meghóditása által egyénekben, családokban*". E beszédre, Tisza Kálmán válaszolt, kifejezést adva az örömnek, melyet keltett az evang. egyházkerület előljáróinak megjelenése ez ünnepélyen, a mikor a testvériség kifejezésére külsőképen is szükség van, ép egy ilyen alkalommal, a mikor megnyilik a prot. nőnevelés szolgálatában álló egyik elsőrangu intézet Beszédjében a két prot. egyház számára az Istentől kér segitséget, hogy, mint testvér, küzdhessen a két egyház a protestantismus ellenségei ellen. A *László* József által alapított leányiskola felavatása csak ezután történt meg, kezdődvén az ünnepély Istentisztelettel, melyen *Kiss* József mondott alkalmi beszédet, azután meg *Czike* Lajos főiskolai gondnok emlékezett meg a nagynevü kócsi papról, kinek alapítványából létesült ez intézet. Beszédje végén lehullott a lepel az intézet alapítójának márvány mellszobráról, melyet Horvát Adorján mintázott. Azután Medgyaszay Vincze alkalmi ódája elszavaltatván, véget ért az iskolaavatás ünnepélye.

A közgyülés 13-án vette kezdetét Tisza Kálmán elnöki megnyitó beszédjével. Beszédje, mely komoly vizsgálódás a ref egyház mai állapota fölött, a következőkben foglalható össze

Az idő komoly, vannak veszedelmek, melyek egyházunk fennállását, virágzását veszélyeztetik. Ezek a veszedelmek nem a régi kor «*lármával járó*» veszélyei, de olyanok, melyek lassú munkával a „*családokba hatolva*" gyöngitik a hitbuzgóságot. Ezen az egy veszélyen kivül fenyeget a nazarenusok, baptisták szektája is s mindezt megkoronázza a *vegyes házasságokból született gyermekek vallásáról* szóló törvénynek mireánk nézve bizony nagyon hátrányos intézkedése. Ezekkel szemben védekeznünk *kell* és lehet *is a kura pastoralis* folytonosan való gyakorlásával, a belmissió-egyletek alakításával, a melynek ügyeit *a lelkésznek kell* kezébe vennie és szorgalmas odaadó munkássággal felkeltheti a gyülekezetben szunnyadozó hitéletet. Nem szükséges ehhez az országos belmissió egylet megalakulásának megvárása, fogjon hozzá a lelkész most, a mihelyt népünk időt szakíthat a vallásos felolvasások meghallgatására. Szorgalmas, odaadó munkásság, ez az a mi a prot. egyházat a fenyegető veszedelemtől megmentheti.

Antal Gábor püspöki jelentésében megemlékezik *Szilágyi Dezsőről,* kinek emlékét a közgyülés jegyzőkönyvben örökítette meg. A püspöki jelentés során tárgyalás alá került a szlavón missiói egylet jelentése, a mit örvendetes tudomásúl szolgált.

Az 1848.: XX. t. cz az indítványok során tárgyalás alá kerülvén; az ügyhöz Tisza Kálmán hozzászólása után, mely történeti fejlődését tekinti át e kérdésnek és a teljesítést az állam szempontjából veszi tárgyalás alá — kimondja, *hogy a törvényhozás az államsegélyt az egyház végleges szükségleteinek megfelelően állapitsa meg.* A reverzálisokra vonatkozó indítvány, mint visszaesés a liberalismusban — visszavonatott. A pápai egyházmegye indítványára kiküldetett a zsinati előmunkálatok végzésére a bizottság, a melynek azonnal dolga is akadt a közgyülés által e bizottsághoz áttett *lelkészi korpótlék* tárgyalásával.

A pénzügyi bizottság jelentésének meghalgatásával s Darányi miniszter által a pápai templom alap javára tett 15000 korona alapítvány elfogadása után véget ért e nagyfontosságú egyházkerületi közgyülés.

A közelmult napok harmadik kerületi közgyülése volt a tiszai ág h ev. egyházkerületnek f. hó 12. és 13 napjain *Tátra-Lomniczon* megtartott közgyülése, melyen *Zelenka Pál* püspök és *Szentiványi* Árpád felügyelő elnökölt. *Szentiványi* megnyitójában vázolja a prot. egyház mai helyzetét: „*Vészfelhők tornyosúlnak egyházunk felett. Fegyvereinket készen tartjuk, hogy, amint szükség lesz a védelemre, azokat elő is vehessük.* Ennek kapcsán szól a politika és egyház viszonyáról. Mi a politikát az egyházból kiküszöböljük, *ha támadnak, védekeznünk kell.* Az egyházat *autonomia czégére alatt nemzetiségi czélokra* senki sem használhatja fel; azok ellen, kik ezt tenni merészek, lesz módjában a gyülésnek a legszigorúbban eljárni. Ezután Zelenka püspök terjeszti elő jelentését, melynek főbb pontjai a következők:

Az 1848. XX. t-cz. feltétlenül és egész terjedelmében végrehajtandó A prot. theol. fakultás felállitása a budapesti egyetemen égető szükség; az egyházi adók terhének csökkentésére szükségesnek tartja az adózók összeirását. Mivel a közalapi adózás érvénye ez évvel megszűnik, az adózás összeirásakor szükségesnek tarja, hogy a hívek állami adója is kitüntettessék, hogy az egyházi adózás terhes voltáról alkotott kép minél tisztább legyen. A prot. tábori lelkészek száma igen csekély és már csak a rájuk háramló munka tömérdek volta is megköveteli a tábori lelkészek számának szaporitását.

A püspöki jelentés további részében a kerület belügyeit tárgyalja, valamint ugyanezen tárgy foglalta el a gyülés második napját is, melyen, mint általános prot. érdek a M. P. I. T. pártolása ajánltatik a lelkészek pártfogásába

Ezek a kiemelkedő mozzanatai a közelmult prot. kerületi közgyüléseknek. Mindeniken meglátszik az a komolyság, melylyel a mostani állapotot tárgyalják, meglátszik az az intenzivebb munkálkodásra való törekvés, a szervezkedés, az összetartás szükségességének érzete, mindenik egy figyelmeztetés, a mely a prot. egyházak érdekét sziveiken viselő férfiak ajakáról szól nekünk. *R.*

TÁRCZA.

A zilahi ev. ref. collegium történetéhez.

A XVIII. században mindenik iskolánk szenvedett a római katholikusok zaklatásaitól. A zilahinak is kijutott a maga része, a mint ezt az odavaló egyháztanács 1772. szept. 18-án tartott üléséből megirta Málnási László főconsistoriumi lelkésznek Szebenben.

Azt irja az egyháztanács, hogy gymnasiumocskájok kőépülete nagyon megrongálódván, körülbelől 1763. januáriusában megkereste a főconsistoriumot, lehetne-e javíttatni az épületet a régi alapfalakon? aztán lehetne-e a tetejébe más emeletet (felházakat) rakatni? mivel Isten jóvoltából megszaporodtak a gyermekek és mivel az egész Szilágyságban, Kolozsvár és Debreczen között nincs több iskola, itt kezdenek tanulni a gyermekek.

Ekkori kérésükre Teleki László és Bethlen Imre grófok aláirásával azt a biztató választ nyerték, hogy terjeszkedés nélkül épithetnek a régi fundamentumra s csak fogjanak hozzá Isten segedelmével és fel is emelhetik, mert a levegő *mindenkinek közjava*, és mert az ilyenforma régi parochialis házak kijavítását nem tiltotta el ő felsége. Ennek alapján az alsó épületek kijavítását 1763 ban és 1764-ben el is végezték; a most folyó évben pedig a felső házakat építették s a fedelét most rakják

De nagy szomoruság érte őket, mert a váradi róm. kath. consistorium följelentette őket, hogy kőanyagból Academiát épitnek. A kir. fökormányszék erre vizsgáló biztosokat küldött ki dobokavármegyei főbiró Ketzeli Sándor és Ketheli László szolgabiró személyében, kik meg is jelentek szeptember 17-én s megvizsgálván iskolájokat, a következő öt kérdésre kivántak feleletet:* 1. Uj iskolák épitettek e, vagy régi fundamentumra? Erre azt felelték, hogy nem új az iskola, mert 1679-ben Apaffi fejedelem idejében épült; sőt maga a fejedelem a kolozsvári harminczadról 50 frt. segélyt rendelt, mely rendeletnek eredetijét is megmutatták a biztosoknak; a mostani építés is a régi fundamentumon van, a mit igazol a zilahi városi tanácsnak a javítás megszemléléséről 1764-ben kiállított bizonyítványa, melyet a két felekezet biztosai nyujtottak be. Ezt is megmutatták a biztosoknak. 2. Vajjon ő felsége vagy a kir. főkormányszék engedélyével történt-e? A felelet ez: Mivel tudtok szerint a régi parochialis, romlott házak kijavítását nem tiltotta el ő felsége, nem kivántak a főkormányszékhez folyamodni, hanem főconsistoriumtól kértek s kaptak engedélyt a javításra; ezért fogtak hozzá. — 3. Mekkorát növekedett hosszában, szélességében, magasságában? A felelet igy szól: Hosszában, szélességében egy ujjnyit sem, mivel a régi fundamentumon van; sőt a régi falaknak egy része, mely állandóbb volt, most is ott van, a mint a biztosok is látták; hanem magasságában emelkedett körülbelöl másfél ölnyit s feljárónak kellvén lenni a felsőbb házakra, fából készitettek folyósót elébe valami két singnyi szélességben. 4. Mikor kezdtek az építéshez? Az alsó házak építését kezdték 1764-ben, a felsőket az idén. 5. Most minő állapotban van? Magok az urak látják, hogy még fedél nélkül van.

Ezt alig végezhették, nyomban küldött a tekintetes cont. tábla két assessort a gondnoksághoz egy kormányszéki bizottsággal azon ürügy alatt, hogy a templomot kőkerìtéssel akarják körülvenni, melytől el tíltották őket azzal a megjegyzéssel, hogy a főkormányszék méltatlankodik, mióta hirt kapott erről. De ebben nincs semmi valóság. A dolog úgy áll, hogy az iskola régen kővel volt a templom felől bekerítve, melynek fundamentuma most is meglátszik s ezt meg is szemléltették a cont. táblától kikért biztosokkal; de a sok földrengés s vizes idők úgy megmozdították volt a templom és iskola közt levő földet, hogy már féltek a templom megmozdulásától is; tehát a föld erősítésére, hogy le ne szakadozzon, az iskolának régi kőfundamentumán, csak a templom felől csináltattak egy darabocska kőfalat. De más a templom kerítése, mely fából van. Az iskola és templom közt út van, melyen halottakat is szoktak hordozni.

Ezeket azért tudatták Málnásival, hogy tájékozza a főconsistoriumot; mert a jelentést fölterjesztik két hét alatt. Választ is várnak*.

E nehány sor nemcsak a sérelmes eljárás miatt érdemes a figyelemre, hanem azért is, mivel a zilahi ev. ref. collegium történetirói nem ismerték ez esetet, tehát az iskola történetének kiegészítésére szolgál.

Dr. Török István.

* Itt megjegyzik, hogy nagyon is siettették a feleletet s csak a tisztátalan jegyzéket vették kezükhöz, tehás szórul-szóra nem idézhetik; de hozzávetőleg mégis megirják magyarul, habár az eredeti kérdések és feleletek latinul történtek.

* Az eredeti fölterjesztés a főcons. lt. 73—1772. sz. a.

Különfélék.

= **Egyházkerületünk theol. fakultásán** e hó 12—13 napján tartottak a theol. alap- és lelkészképesitő vizsgálatok. A vizsgálatokon *Dr. Bartók* György püspök elnökölt és részt vettek, mint egyház kerületi vizsgáló-biztosok: *Sándor* János, *Somkereky* Miklós és *Dr. Elekes* Viktor esperesek. — Távol maradásukat hivatalos elfoglaltsággal mentették ki: *Déésy* Gyula esperes és *Bodor* János lelkész. — A vizsgálatok általános eredménye nemcsak kielégitő, hanem szépnek is mondható. A végső vizsgálatra, második lelkészképesitőre álltak ketten: *Mircse* Ferencz kovásznai s. lelkész, *Molnár* Imre sz.-udvarhelyi h. vallás-tanár; első lelkészképesitőre ismét ketten: *Czirmay* Zoltán és *Magyari* Árpád. Theol. alapvizsgálatra az intézet 16, másodévet végzett növendéke u. m *Bartha* Lajos, *Csiki* István, *Demes* Ferencz, *Farkas* István, *Farkas* Jenő, *Farkas* József, *Izsák* Aladár, *Kiss* Albert, *Lőrincz* Áron, *Márton* Árpád, *Megyaszai* Mthály, *Péter* Gerő, *Pünkösti* Lajos, *Rákosi* Dezső, *Takács* József és *Varga* Károly, — *Jeles* eredménynyel vizsgáztak haton: *Molnár* Imre, *Demes* Ferencz, *Farkas* József, *Izsák* Aladár, *Kiss* Albert, *Megyaszai* Mihály; jó eredménynyel heten és *kielégitővel* ismét heten. — Mikor e szép eredményt — különösen a fiatalabb nemzedéknél — örömmel konstatálta a bizottság, egyben szomoruan látta, hogy különösen az idősebbek nem valami jó példát adnak az által, hogy vizsgálataikat *a rendes* időről egy s más okból, a legtöbben pedig minden indokolás nélkül elhalasztják. Pedig ez nemcsak az illetők személyére jár — később rendesen keservesen érzett hátránynyal — hanem az egyház-kerületre nézve is, mely igy az üresen álló papi állomásokat csak késöre tudja *rendes* lelkészekkel ellátni. E bajon segitendő megfelelő szigoritó intézkedéseket fog kérni az egyházkerületi közgyüléstől.

Az évmegnyitó ünnepély theol. fakultásunkon díszes közönség jelenlétében e hó 15-én történt meg. »Jövel Szent Lélek« után *Dr. Bartók* György püspök mondott áhitatos gyönyörü megnyitó-imát Aztán *Kenessey* Béla igazgató olvasta fel megnyitó beszédét, mely tudományos mélységével és erkölcsi komolyságával mély és — hisszük — maradandó hatást gyakorolt az ifjuságra s a melyet, reméljük, a szerző szivességéből bemutathatunk olvasóinknak. A szép közönség soraiban ott láttuk: *Lőte* József tud. egy tanárt, az ez évi rector-magnificust, *Schneller* István egyet. tanárt, *Fekete* Gábor kir. táblai elnököt, *Incze* Gerő és *dr. Papp* István tábla birákkal: ref kollegiumunk tanárait *dr. Sárkány* Lajos igazgatóval élükön stb. stb. Isten áldja meg bő kegyelmével az új esztendőt!

= **Ev. ref. magasabb leánynevelő intézet** ügyében ülésezett e hó 11-én Dr. Bartók György püspök elnökletével egy szükebb körü bizottság. Két tervezet feküdt a bizottság előtt. egyik *Pallos* Albert, másik *Dr. Csernátoni* Gyula tollából. A bizottság hosszas és mélyreható tárgyalás után abban állapodott meg, hogy végczél gyanánt egy olyan intézetnek kell szemünk előtt lebegnie, a mely szervezetével és tanrendjével lehetővé tegye mindazon elméleti és gyakorlati képzéseket, a mire csak a mai női nemnek szüksége lehet, akár müveltség, akár kenyérpálya szerint. Hogy egyszerre minden ága ki nem építhető ez bizonyos. Ez a fejlesztésnek lesz fenntartva. Egyhangu vélemény szerint egy 6—8 osztályu középtagozattal volna megindítandó, mely a mutatkozó szükség és erő szerint egészíttetnék ki lefelé és felfelé. A kérdés anyagi oldalával és ezzel kapcsolatos dolgokról egy közelebbi ülésben lesz szó.

Az egyházmegyék uj beosztasa ügyében kiküldött egyh. ker bizottság is 11 én délután tartotta ülését. Jelen voltak: *Dr. Bartók* György püspök, elnök; *Gyarmathy* Zsigmond, *Dr. Bodor* Tivadar, *Kebelei* Nagy Pál gondnokok. *Somkereky* Miklós, *Ravasz* János esperesek, *Nagy Károly* theol. tanár. Zeyk Dániel egyh: ker. főgondnok kimentette elmaradását. A bizottság lehetőleg keresztülviendő következő elvet fogadta el: az egyházmegyék egy politikai megye területére essenek; átlag 30-nál több egyházközséggel és 25 ezernél több lélekszámmal ne birjanak, a püspöki vizsgálat alatti egyházak bekebeleztessenek s lehetőleg állandó központtal birjanak. Ezekhez képest a tervezet szerint. 1.) A Vajda-hunyadi változatlanul maradna. 2.) A gy.-fehérvári egyesíttetnék főleg a nagy-enyedinek s más egyházmegyéknek is Alsófehér vármegye területén eső egyházaival. 3.) A n. enyedi és más egyházmegyéknek is Torda-Aranyos vármegye területére eső egyházai alkotnának egy uj „Tordai egyházmegyét". 4.) A kolozs-kalotai, széki stb. egyházmegyéknek Kolozs vármegye területén fekvő egyházközségeiből *két* egyházmegye volna alakitandó: a kalotaszegi egészen Kolozsvárig, és a „kolozsvári" egészen Tekéig. 5.) A mostani deési és széki egyh. megyék Szolnok-Doboka vármegye területén egy egy házmegyévé tömörülnének. 6) A mai marosi egyh. megye csaknem változatlanul maradna. 7.) A mostani görgényi- és nagysajói öszecsatoltatnának. 8) A küküllői egyh. megye csak Kis-Küküllő vármegye területén constituáltatnék. 9. Nagy-Küküllő-, Szeben-, Fogaras vármegyék területén levő egyházaink egy egyházmegyét alkotnának. 10. A mostani udvarhelyi egyh. megye alig változnék. 11. A mai erdővidéki kiegészittetnék Sepsi-ből Hidvég, Árapatak, Erősd, Brassó, Husszufaluval. 12. A mai sepsi kapná Csik Szeredát is. 13. Kézdi- és orbai egyh. megyéink egyesíttetnének. 14. A mai szilágyszolnok feloszlana egy zilahi- és egy krasznai egyh. megyére. — Nagyjában ezek a tervezet körvonalai. A legnagyobb nehézséget, a mint könnyen látható a nagy-sajói és görgényi egyesítése képezi. A tervezet persze ki fog majd küldetni az egyházmegyékhez s az az évi közgyülésen érdemleges tárgyalásra nem is kerül.

A M. P. I. T. miskolczi közgyűlésén egyh.-kerületünkből részt vesznek: Dr. Bartók György püspök, ifj. Bartók György theologus, Bodor Géza esperes, Bodor János, Jánosi Béla, Kiss Lajos ifj., Lénárt József lelkészek; Kecskeméthy István, Nagy Károly theol. tanárok; Zayzon János vallástanár. Benke István gimn. tanár. Vén Mihály esperes. Veress Károly lelkész. (Papolcz), Szilágyi Farkas (N. Enyed), Szádeczky Béla (Kolozsvár), Magyarósi István (Zilah), összesen 16-on.

Gyászrovat. Megdöbbentő halállal mult ki éiete virágjában, 26 éves korában *Péter Sándor* a szászvárosi ev. ref. Kuún-kollegium derék helyettes tanára, ki már ez őszön rendes tanárrá volt jelölve előljáróság által. Pár napi távollét után átlőtt fejjel fogták ki a Marosból Rápolt körül. «Osszetört hite, megingott bizalma» — mondja a gyászjelentő. Mi pedig elgondoljuk: micsoda örvényei vannak az emberi szívnek sokszor mosolygó arcz alatt — mint nálal? És imádkozunk: «Ne vigy, ne vigy Uram a kisértetbe!» Ároni család sarja volt: id. Péter Károly orbai esperes fiát, ifj. Péter Károly alsó-sófalvi pap, Mózes s.-szt.-györgyi, Antal tordai tanár testvérüket siratják benne. Az Ur adjon övéinek vigasztalást, neki csendes pihenést!! — *Szabó* József nyug. kir. törvsz. irodatiszt, 48 as honvéd 68 éves korában, e hó 17-én elhányt Benne *Szabó* Jenő k.-vásárhelyi paptársunk édes atyját vesztette. Halála szenvedéseitől való megváltás volt. Az Ur vigasztalja meg a kesergőket. — *Dávid* Antal a kolozsvári ref. egyház buzgó presbytere, minden egyházi ügynek lelkes munkása e hó 17-én elhunyt. Emléke legyen áldott!

Baróthi anyaegyházzá alakult ekklézsiánk első lelkészét *Kovács* Sándor volt olaszteleki papot f. hó 12-én iktatják be új hivatalába A beiktatást *Kövér* András erdővidéki esperes *Balázs* Ignácz köpeczi lelkésszel fogja teljesiteni. Istennek áldása legyen az új gyülekezeten, lelkipásztorán és nagylelkü pátronusán Zathureczky Gyula főgondnokon!

Fizessünk elő a „Magyar Szó"-ra! Az idők járása olyan, hogy a protestantizmusnak szinte nagyobb erélyre, nagyobb éberségre, nagyobb elszántságra van szüksége, mint bármikor valaha, akár a legnagyobb nyilvános üldöztetések idején is. A klerikálismus nagyobb erővel támad, mint valaha. VII. Gergely óta nem uralkodott annyira a Vatikánban az ecclesia militans, mint napjainkban. S ha nem felejtett is semmit, de tanult sokat. Megtanulta: élni a szellem modern hadviselésének fegyvereivel. Felkarolta az iskolákat, amelyeket eddig elhanyagolt és nyájaskodik a tudománynyal, amelyet eddig elkárhoztatott.

S élvén a modern boldogulás modern eszközeivel, természetesen rátette a kezét a sajtóra is, mely legközvetlenebbül kapcsolja össze az élet valóságát az irott betűvel.

Annak a nagy hadseregnek a segítségével, mely világszerte a Vatikán rendelkezésére áll, ez a vállalkozás bizonyos mértékig sikerült is. És sikerült különösen nálunk. Franciaország azzal felelt a Vatikán törekvéseire, hogy meghozta a kongregáczió-törvényt. Spanyolországban ütik a papokat. Minálunk azonban a vatikáni törekvéseknek teljes sikere volt, a minek a legbiztosabb fokmérője az, hogy az a sajtó, mely mindig a népszerü áramlatok szerint igazodik, ma mind ott van a klerikálismus táborában.

A „Magyar Szó" látta a veszedelmet, a mely fenyeget, s elhatározta, hogy gátat emel elébe, éppen azon az úton, a melyen legjobban terjeszkedik.

Ezért indították meg ezt a lapot. Tegyük hatását minél általánosabbá az által, hogy terjesszük e lapot.

Harczban vagyunk, szükségünk van a katonákra. Ezért kérjük, szíveskedjék a ***„Magyar Szó"***-t ismerősei körében terjeszteni, s a tábort megnövelni.

Protestáns lelkészeknek, tanférfiaknak, s minden rendü tisztviselőknek ***leszállított*** előfizetési árak:

egész évre	— **28.**—	kor. helyett	**20**	korona	— fillér
fél évre	— **14.**—	„	**10**	„	—
negyed évre	— **7.**—	„	**5**	„	—
egy hónapra	— **2.40**	„	**1**	„	**70**

A „Magyar Szó"
szerkesztősége
Budapest, VI., Teréz-körút 3. sz.

Hivatalos rész.

3733—1901. KÖRÖZVÉNY.

mindenik ev. ref. iskolaszék t. t. Elnökéhez az egyházmegyék nt. Espereseihez, a collégiumok m. t. Előljáróságaihoz.

A nagyméltóságú vallás és közoktatásügyi miniszter úr f. é. 24325 szám alatt a következő rendeletet intézte az összes kir. tanfelügyelőségekhez.

Az Első magyar irógyár „Vazul és Társa" czég gyártmányai ujabb időben már oly minőségben kerülnek forgalomba, hogy a követelményeknek teljesen megfelelnek.

Tekintettel erre, valamint a maga nemében egyetlen hazai vállalat felvirágozásának a hazai ipar és közgazdaság szempontjából kiváló fontosságára, ezennel elrendelem, hogy a nevezett czég gyártmányait amennyiben azok minőség és ár tekintetében a külföldi hason czikkekkel egyenlőek az állami tanító és tanítónőképezdékbe, felső kereskedelmi, polgári fiú és leány, nemkülönben felsőbb leány iskolákban,

valamint áll. és községi elemi és felső népiskolákban kizárólag használtassanak.

A nagymélt. Miniszter urnak hatóságunkhoz intézett felhivása alapján felhivjuk a czímzett hatóságainkat, hogy hatáskörükben a megnevezett hazai czég gyártmányait melegen ajánlani szíveskedjenek.

Kolozsvárt, 1901. szeptemb. 9-én.

Dr. Bartók György, elnök. *Sárkány Lajos,* h. tanügyi előadó.

3775—1901. ÉRTESITÉS

A káplántartási kongru f. é. második negyedévi részletének kiutalásáról.

Az egyetemes konvent kongrua bizottsága a következő káplántartási segélyeket folyósitotta a f. év második negyedére.

1. Pap István sz. kocsárdi lelkésznek	125 kor.	— fill
2. Nagy Mihály középlaki	125	—
3. Mihálcz Ákos m.-valkói	125	—
4. Lénárt Samu szt.-margitai	87	36
5. Csiszár Farkas m.-borzási	75	—
6. Zsilinszki Pál m.-fülpösi „	98	64
7. id. Vályi János uzdiszentpéteri	125	—
8. Özv. Kali Józsefnének	125	
9 Orbán Károly magyarósi	125	
10. Özv. Muzsnai Pálnénak	115	41
11 Vályi Elek besztercei	102	84
12. Bodola Sámuel k.-márkosfalvi „	99 „	72 „

Felhivjuk tehát az érdekelteket, hogy szabályszerűen bélyegelt és esperesileg láttamozott nyugtáikat a jelzett összegeknek kifizethetése végett kebli pénztárunkba e hó végéig küldjék be.

Esperes aait pedig arra kérjük, hogy a jelzett nyugták sürgős kiállitását, beküldését ellenőrizni szíveskedjenek, egyszersmind pedig f. év harmadik negyedére esedékes káplántartási segélyekről az ismert mintázat szerinti kimutatást mielőbb állítsák össze és legkésőbb e hó végén küldjék föl igazgató tanácsunkhoz.

Kolozsvárt, 1901. szept. hó 12-én.

Dr. Bartók György, elnök. *Maksay János,* számvevő.

2816—1901. KÖRLEVÉL

Valamennyi egyházmegye Nagyt. Esperesének és a nagyenyedi püspöki vizsgálat alatti egyházközség t. tanácsának (a v.-hunyadi, gyulafehérvári és erdővidéki egyházmegyék kivételével).

Nagyt. Molnár Albert néhai szerkesztő ur özvegyének igazgatótanácsunkhoz tett előterjesztéséből arról szereztünk tudomást, hogy az Erdélyi Protestáns Lap 1900. évi előfizetési dijaiból egyes egyházközségeink vagy egyáltalán semmit sem, vagy pedig csak rész összegeket fizettek be.

A kitüntetett hátrálékok a következők:

1. *A nagyenyedi egyházmegyéből* a marosludasi egyház 2 kor.

2. *A kolozskalotai egyházmegyéből*: a gyalui egyházk. 12 kor., a vistai egyházk. 2 kor., a katolaszentkirályi egyházközség 2 kor.

3. *A deési egyházmegyéből:* a kaczkói egyházk. 12 k., a magyarmacskási egyházk. 10 k., a magyarköblösi egyházközs. 10 k., a válaszuti egyházk. 10 kor.

4. *A széki egyházmegyéből*: a magyarfrátai egyhk. 12 k., a ny.-kékesi egyházk. 10 k., a v.-kamarási egyhk. 10 k., a noszolyi egyházk. 10 k., a rettegi egyházk. 12 k.

5. *A marosi egyházmegyéből* a csókai egyházk. 10 k., a csikfalvi egyházk. 10 k.

6. *A görgényi egyházmegyéből*: a beresztelki egyhk. 12 k., a m.-n.-fülpösi egyhk. 10 k., a gernyeszegi egyhk. 12 k., a dedrádszéplaki egyhk. 2 kor.

7. *A küküllői egyházmegyéből*: az egrestői egyhk. 10 k., a szászdányáni egyhk. 10 k., a haranglábi egyhk. 2 korona.

8. *A nagyszebeni egyházmegyéből* a vizaknai egyházközség 12 kor.

9. *Az udvarhelyi egyházmegyéből*: a parajdi egyhk. 2 kor., a kissolymosi egyházk. 10 k.

10. *A sepsi egyházmegyéből:* a komollói egyházk. 10 k., a nagyborosnyói egyházk. 12 kor.

11. *Az orbai egyházmegyéből*: a czófalvi egyházközség 10 kor.

12. *A kézdi egyházmegyéből*: az albisi egyházközség 2 kor.

13 *A romániai egyházmegyéből*: a pitesti egyhk. 12 k., a ploesti egyhk. 10 kor

14. *Szilágyszolnoki egyházmegyéből* az ardói egyhk 10 k., a pelekeszi egyhk. 12 k., a szilágysomlyói egyhk 12 k., az érkávási egyhk 10 k., a monói egyhk. 10 kor., a szilágycsehi egyhk. 12 kor., a t.-szántói egyhk. 10 k.

15. *A nagyenyedi püspöki vizsgálat alatti egyházközség* 12 kor.

Ez alapon felhivjuk a fennebb elősoroit egyházmegyék nt. Espereseit, hogy szíveskedjenek ezen hátrálékokat a nevezettektől beszedni és legkésőbb f évi október hó 15-ig igazgatótanácsunkhoz egy összegben befizetni.

Kolozsvárt, 1901. szept. hó 15-én.

Becsek Lajos, elnök. *Kádár János,* számvevő.

3313—1901 SÜRGETŐ FÖLHIVÁS

Valamennyi egyházmegye nagytiszteletü espereséhez.

Felhivjuk ismételten az érdekelt nt. esperes aait, hogy a lelkészi nyugdíjintézet fölállítására vonatkozó bizottsági javaslatot az egyházmegyei tanács által tárgyaltatni s a véleményes jelentést — tekintettel az idő előhaladottságára lehető sürgösen beterjeszteni szíveskedjék.

Kolozsvárt, 1901 szept. 17.

Dr. Bartók György, elnök. *Maksay János,* titkár h.

154—1901. MEGHIVÓ.

A deési ev. ref. egyházmegye egyházi értekezletének f. évi szeptember hó 28-án délelőtt 10 órakor, Deésen, a városház nagytermében tartandó közgyülésére az értekezlet m. t. t. tagjait, valamint az érdeklődő közönséget tisztelettel meghivom.

Tárgyak: 1. Elnöki megnyitó. 2. A jóváhagyott alapszabályok előterjesztése s ezzel kapcsolatosan a szabályok szerinti szervezkedés. 3. T. *Barabás Sámuel* m.-láposi és t. *Nagy Imre* kendi-lónai lelkész aai felolvasásai. 4. Inditványok.

Tiszt. lelkésztársaimat kérem, szíveskedjenek e meghivót az értekezlet tagjaival közölni, mert más meghivás nem lesz.

Deés 1901. Szept. 12. *Vásárhelyi Boldizsár,* ev. ref. lelk. értekezl. elnök.

1052 1901. KÖRLEVÉL

a görgényi egyházmegye presbiteriumaihoz, lelkészeihez és tanitóihoz.

Országos közalaphoz és más alapokhoz intézendő segélykérvények, a közeledő őszi közgyülésen lévén ellátandók, felhivom czímeket, hogy ez irányú folyamodványaikat — szabályszerű felszereléssel — október hó 10-ig küldjék be hozzám.

Gernyeszeg, 1901. szept. 11. *Csekme Ferencz,* görgényi esperes.

1021—1901. KÖRLEVÉL

a görgényi egyházmegye kántortanitóihoz.

Eltávozás folytán, egy egyházmegyei tanítói képviselőség üresség be jövén fölkérem, hogy szavazataikat jelen év október 10-ig beküldeni szíveskedjenek.

Csekme Ferencz, görgényi esperes.

865—1901. KÖRLEVÉL.

A küküllői egyházmegye összes lelkipásztoraihoz.

A méltóságos igazgató-tanácsnak 3712—1901. számu intézkedése folytán az esperesi hivatal folytatását n. t. *Pátkay* János főjegyző h. esperes aától átvévén, felkérem összes szolgatársaimat, hogy jövőre az esperesi hivatal ügy körébe tartozó megkereséseiket hozzám intézzék.

Maros-Ugra, 1901. szept. 15. *Nemes Árpád,* küküllői esperes.

NYOMATOTT GOMBOS FERENCZ KÖNYVNYOMDÁJÁBAN, KOLOZSVÁRT.

IV. Évfolyam. 39. szám. Kolozsvárt, 1901. Szeptember 26.

ERDÉLYI
PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, theol. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 2. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre... 12 kor
félévre 6 kor

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Miskolczi napok.

Olyanok voltak, a milyennek elképzeltük, megrajzoltuk. Sőt szebbek, jelentőségesebbek Bizonysága ez annak, hogy nem alaptalan fántáziából alkottuk meg képét, hanem a vallásos lélek, a protestáns magyar öntudat s az idők jeleinek benső törvényei alapján.

Ezelőtt 30 évvel a Protestáns-egylet nem tudott magának állandó gyökeret. folyton fejlődő életet biztosítani. Kiszenvedett — bár nem nyomtalanul — a részvétlenség miatt. A M. P. I. T. napról-napra örvendetesen növekszik, fejlődik és — Istennek hála! — kezd erővé és hatalommá lenni.

Honnan e jelenség? Sokan szellemük különbözőségéből akarják kimagyarázni. Nem vitatkozom most e felett. Csak arra a tényre utalok, hogy akkor az általános szabadság és szabadelvüség korában egy protestáns vállalat nem tudott zöld ágra vergődni, ma pedig tagadhatatlanul reakcziós korszakban él, sőt növekszik ereje és jelentősége Úgy tetszik mintha a patens kor és küzdelem előkészületeit látnám megismétlődni.

A miskolczi gyülés látogatott, fényes és nyomatékos volt. Csak a résztvett kiválóságok névsorán kell végig tekinteni. A Társaság korábbi közgyüléseinek névsoraiban — s minél elébb megyünk annál kevésbé — hiába keressük a Miskolczon megjelent kiválóságok neveit. Pedig itt most nem is csak neveikkel szerepeltek, hanem szólottak is. Részükről pedig a szó is cselekedet.

Hegedüs Sándor hangsulyozza a protestáns demokrácziát: »a néppel a népért« s az egyetemleges felelősség érzetét élesztgeti, mikor arra hiv fel, hogy mindnyájan tartozunk jobb és bal szomszédainkra vigyázni s még a kellő pillanatban feltenni nekik a kérdést: Quo vadis?! — Pronay Dezső báró a „láthatatlan egyház“-ról, az »egyetemes papságról« értekezik, mikor minden protestánsok tömörülését óhajtja lelke. — Gyurácz Ferencz püspök a protestantizmus szellemi erejét és hatalmát dicsőitve, szükségesnek látja nyomatékkal szólani a protestáns autonomia értékéről és Tisza Kálmán, a kiről megszoktuk, hogy csak országos jelentőségü dolgokban hallatja szavát, beáll belmissionáriusnak. Hét püspök, ugyanannyi egyh.-kerületi főgondnok és felügyelő, harmincznál több egyh.-megyei gondnok, lelkészek, tanárok, intelligens egyháztagok százával helyeselnek és lelkesednek a beszédeken.

Az idők jele, az események logikája, a készülődő történetek előrevetődő árnyéka ezek. Az egyházi élet mezején kezd pezsgőbb élet lenni, autonomiánk rongált bástyáit sokszor épen azok tatarozgatják most, kik egykor segitettek réseket ütni rajta.

Az egyházi elemen is valami bensőségteljes összemelegedés vágya érzett. Földidegenek, kik eddig soha sem látták egymást, melegen szorítottak kezet a közös zászló alatt. A különböző fegyvernemek harczosai bajtársakként ölelték át egymást s a csatarendek felállításában, a védelem berendezésében eltérő véleményüek is a kölcsönös megértés jótékony szelleme alatt álltak. Az álláspontok védelmében semmi élesség. semmi erőszakolás. Mindenki érezte, hogy egyek vagyunk a czélban: megeleveníteni az evangeliumi protestans keresztyén vallásosságot s ez által megvédeni, sőt hódítóvá tenni magyar protestáns egyházainkat. Az eszközöket és odavezető utakat uniformizálni akarni azonban a protestantizmus alapelvének: az Isten Szentlelke által áthatott és vezetett személyiség érvényesülésének tagadására vezetne. Viszont azonban a személyiségnek a Szentlélek által való vezettetése abban kell hogy nyilvánuljon, hogy a Szentlélek alkotta és vezette anyaszentegyházzal s annak sociális rendjével együtt müködik s mint annak organuma jelenik meg.

E tekintetben, mely a belmissió kérdésében a különböző álláspontokat jellemezte, örvendetes közeledés volt tapasztalható s az alapszabályoknak e szempontok közös érvényesítésével való átdolgozására kiküldött bizottság bizonyára meg is fogja találni a módját annak, hogy ez közös megelégedésre oldassék meg.

Mert jegyezzük meg, hogy igazi eredményeket csak attól a munkától várhatunk, a mely közös meggyőződésen épül és közös nagy lelkesedéssel indul és foly.

Ennek a kérdésnek — mondotta Gyurácz püspök — melyet egyszer tanácskozásunk zöld asztalára tettünk, megoldatlanúl innen lekerülnie nem szabad. Helyesen!

Addig is azonban hadd folyjon a munka! Meg kell indítani minden vonalon a lelkész természetes vezetésével a munkára kész elemek tömörítését. A készekről szólunk, mert alkalmasnak mindenki alkalmas azon talentumok mértéke szerint és azon munkakörben, a melylyel a Gondviselés megáldotta s a melybe bele helyezte.

A kétkedőket és tétovázókat csak a siker győzheti meg és sarkalhatja munkára. A munkában magában vonzerő van, a siker pedig az erő nyilvánulása, mely új erőket szül és egyesit.

Ez volt a közös meggyőződés és a lelkek gondolata, melylyel a miskolczi szép napokról távoztunk. Vessük hát az ekeszarvára kezeinket s nem tekintve arra, a melyek hátunk megett vannak — a mi ugy is szomorító és lehangoló — azokra nézzünk, a melyek előttünk vannak s a melyek lelkesítők!

Minálunk Erdélyben útat mutatott az egyházkerületi Egyházi értekezlet a munkásságra nézve és pedig szerencsésen olyan keretekben, melyekben minden egyháztag megtalálja a maga egyéni tevékenységének terét. Csak a vezetők legyenek határozottak és elszántak, körültekintők és bölcsek, de mindenekfelett kitartók a munkában, szervezésben és épitésben!

Lapunk részletes tudósitásai a miskolczi szép napokról lelkesítsék és sarkalják munkára azokat is, kik a személyes felemelő tapasztalatokat nélkülözni voltak kénytelenek.

A miskolczi szép napoknak ez legyen maradandó hatása — áldása!

Szemle az ének-oktatás felett főgimnáziumainkban.

3., *A marosvásárhelyi főgimnáziumban.*

I. g. o.-ban: ***Ének***. A hangjegyekről, hangnemekről. Egyházi énekek, világi dalok. Heti 2 órán.

II. g. o.-ban: ***Ének***. Egyházi énekek, világi dalok egy és két szólamban. Hangnemek. Heti 2 órán.

III. g. o.-ban: ***Ének***. Egyházi énekek, világi dalok. A jobb énekesek az énekkarba beosztva. Heti 2 órán.

IV. g o.-ban: ***Ének***. Elmélet és gyakorlat. Egyházi és világi énekek. Heti 2 órán.

Az V—VIII. g. o. tanulóiról általában meg van jegyezve, hogy közülök azok, a kiknek arra alkalmas hallásuk és hangjuk volt, az ifj. énekkarban a műéneklést együtt gyakorolták, még pedig a köteles heti egy órán kivül még egy, tehát összesen 2 órán; a többiek az éneklés alól fel voltak mentve. Ugyanez osztályok alkalmas növendékei az értesítő szerint „templomi, temetési és világi műdalokat, illetőleg világi műdarabot, népdalokat“ tanultak 4 szólamban, heti két órán.

Az énekkar (az V—VIII osztályból) pedig ez évben a következő darabokat tanulta be: Himnusz, Szózat, Viharban, két népdalegyveleg, Bordal a Bánkbán c. dalműből, heti két órán.

Mind az osztálybeli, mind a karbeli éneklést ***Bathó*** János kántor tanította.

A fennebb majdnem szószerint közölt idézetekből láthatja mindenki, hogy mily lakonikus kifejezéssel és kevéssé változtatott szókkal adja elé a mvásárhelyi értesítő a főgimnázium 4 alsó osztályában eltanított tananyagot. Éppen azért, mert sem az elméleti, sem pedig a gyakorlati részt nem részletezi, nem is lehetünk tájékozva a felől, hogy az osztálybeli énektanítás mely elméleti és mely gyakorlati tankönyv szerint történt? mit tanultak el a különböző osztályokban a a kötelező tanterv által eléirt anyagból? mely zsoltárokat és mely dicséreteket?

A felől sem lehetünk biztosak, hogy vajjon a két szólamú énektanítás úgy történt-e, hogy előbb megtanúlta mindenki az illető dal melódiáját s csak miután azt mindenki jól tudta, következett rá a második szólam betanulása. Kétséges az is, vajjon a III-ik osztályon feljebb volt-e egyáltalán osztálybeli énektanulás? Én azt hiszem, nem volt; legalább arra vall az értesítő eme kifejezése: »A jobb énekesek az énekkarba beosztva;« hanem azon túl csak is chorusban énekelhettek a fiuk és az V—VIII g. osztályok tananyagánál az énekre nézve tett kifejezés tulajdonkép az iskolai ***férfikar*** tananyagát adja elé.

Maros-Vásárhelyen tehát a mult tanévben nem vegyes, hanem csak férfikar müködött. Az ének pedagogia elvei szerint ezt csak is bizonyos előfeltételek mellett lehet helyeselni, mint pl. ha a felső osztályok növendékei, a kikből t. i. a férfi kart alkotni szokták, a közönségesnél nagyobb számmal vannak és a rendesnél magasabb koruak, tehát bőven áll rendelkezésre alkalmas tananyag; továbbá, ha a betanítandó darabot az ifjak zsenge hangjához alkalmazottan iratnak át, hogy sem túlságos magasan, sem pedig szerfölött mélyen ne kelljen énekelni; és ha mind a tanítás, mind a tanulás és produkczio rövid időre szoritkozik, arra levén figyelemmel, hogy a fiatal koru tanulók magukat ki ne fáraszszák és meg ne erőltessék, mert különben attól lehet tartani, hogy az énektanítás a tanulóknak inkább kárára, mint előnyére történik.

Meg voltak-e mind eme feltételek a m.-vásárhelyi főgimnáziumban? azt nincs okom kétségbe vonni. Kolozsvártt is volt férfi kar de láttuk, hogy ez a vegyes kar mellett müködött és a férfikar tagjait a népesebb ifjú ágon kivül az egyetemi, tehát fejlettebb korú és hangorganummal biró ifjak közül toborzották össze.

Sajnos, hogy a m.-vásárhelyi főgimnáziumban nem osztanak jutalmat az énekből, míg a zenéből a tavaly épen 62 korona jutalmat adtak ki. Hanem a tanulókat ugy klasszifikálták az énekből is, mint bármely más kötelezett tantárgyból.

Az értesítő szerint zene-szertár van 3, de hogy az mivel bir és évenként mennyivel gyarapodik: arra nézve semmi adatot sem találtam.

4. *A székelyudvarhelyi főgimnáziumban.*

I. g. o. ban: ***Egyházi ének***: 1, 12, 13, 14, 70, 101 dicséretek; 32, 42, 66, 75, 84, 90, 105 és 146 zsoltárok. A hangjegy-elméletből: a hangjegyek, azok értéke, a kulcs, vonal, vonalköz, kereszt, visszaállító jegy, természetes skála. Heti 1 órán tanitotta *Kovács* Dániel r. tanár

II. g. o.-ban: ***Egyházi ének***: dicséretek: 60, 67, 72, 73, 76, 82, 84, 90, 91. — Zsoltárok: 1, 20, 32, 50, 66, 74, 77, 105 és 138. A hangjegy-elméletből: hangjegyek, hangközök, hanglépcső, *c.* és *g.* dur skála, hang-felemelés és leszállítás Heti 1 órán *Szabó* András r. tanár.

III. g. o.-ban: ***Egyházi ének***: 30, 35, 64, 66. 91 és 184 dicséret; 1, 5, 16, 19, 24, 75. 103 és 119 zsoltár. Hangjegy elméletből: a hangjegy-elmélet elemei, a dúr skálák. *Kovács* Dániel.

IV. g. o.-ban: ***Egyházi ének***: dicséretek: 35, 51, 63. 66, 76, 77, 78, 85, 89. 91 és 184. Zsoltárok: 5, 16, 23, 25 (két hangon), 50, 66, 89, 103, 138. (két hangon) és 119. A hangjegy-elméletből: a moll skalák. Heti 1 órán *Szabó* András.

Továbbá az értesítő 52-ik lapján ez áll: d) ***Ifjusági dalkör***: sopran 36, altus 36. tenor 28, bassus 19, összesen 120 tag Év közben betanult darabok: Himnusz, Szózat; ***Riadó*** Rudassy L-tól; ***Torna induló*** Goll J-tól; ***Búsan omolnak könnyeink*** Végler Gy-tól; ***Eltávozál*** Deák G-től; ***Oh kereslek*** Mainzer J-től; ***Diadal ének*** Händel Fr-től zenekar kisérettel. Heti 2 órán tanította: *Morascher* Hugó zenetanár.

A mily elismeréssel hangsulyozzuk, hogy a sz.-udvarhelyi ref. főgi názium 4 alsó osztályában összes intézeteink között a legtöbb vallásos éneket tanították el, éppen oly sajnálattal nélkülözzük azokat az adatokat, a melyek a világi énekek, t. i. nemzeti, hazafias és népdalaink tanítására vonatkoznának. Valószinüleg csak tévedésből maradtak ki, de tényleg taníttattak e dalok is; mert a templomi énekek tanítása csak heti 1 órán folyt, holott a konventi tanterv ide vonatkozó része két órát rendel hetenként. Kifogásolnunk kell azt is, hogy az elméletből csakis teljesen elemi tárgyak adattak elé s azok sem kellő módszerrel és terjedelemben. A használt tankönyvekről sincsen említés téve. Hibául kell feltudnunk azt is, hogy a tanulók az énekből nem kapnak minősítvényi jegyeket, sem nyilvános vizsgát nem állottak abból, és hogy a különféle iskolai gyüjtemények és tárak közt nincsen gondoskodva egy ének-zene könyvtárról, hangjegy- és hangszer-tárról.

Hanem ismét nagy elismeréssel és örömmel említem fel azt, hogy részint az énekből, részint pedig különféle hangszeren tett előhaladásukért legtöbb jutalmat a székelyudvarhelyi főgimnáziumban nyertek tavaly a növendékek nyilvános verseny utján és pedig a) az énekből hárman nyertek díjat 1 arany és 4 kor. 50 fill értékben; b) a hegedűn. fuvolán, gordonkán és nagybőgőn való versenyjátékukért nyolczan kaptak jutalmat 12 darab 10 koronás aranyat és 30 koronát ezüst pénzben. Méltó dicsérettel emelem ki azt, hogy a megjutalmazott fiuk jobbára magyar darabok előadásával nyerték el a jutalmakat.

5. A silahi főgimnáziumban.

I. g. o.-ban: ***Ének***: Heti 2 óra. Egész évi óraszám 59. Tanitotta *Szabó* Lajos. A vonalrendszer, *g.* kulcs. Hangjegyek egész, fél és negyed értékben; megmegfelelő szünetjegyek; ismétlőjegyek. Egyházi énekek az »Erdélyi énekeskönyv«-ből 2—2 versszakkal könyv nélkül. Világi énekek két hangra.

II. g. o. ban: ***Ének:*** Heti 2 óra. Egész évi óraszám 64. Tanította *Szabó* Lajos. Hangjegyek a kis *g*-től a két vonásu *a*-ig negyed és nyolczad értékben s a megfelelő szünetjegyek. Ismétlő jegyek. Egyházi énekek, mint az I. osztályban; világi énekek két hagra $^2/_4$ és $^2/_8$ ütemben.

III. g. o.-ban: ***Ének***: Heti 2 óra. Egész évi óraszám 61. Tanította *Szabó* Lajos. Hangjegyek irása és éneklése, a harmadik, negyedik és ötödik eltalálása. Két és háromhangú énekek $^2/_4$, $^3/_5$ és $^3/_8$ ütemben. Egyházi énekek, mint a megelőző osztályokban.

IV. g. o.-ban: ***Ének:*** Heti 2 óra. Egész évi óraszám 61 Tanitotta *Szabó* Lajos. Mint a III. osztályban. A III. és IV. osztály együtt.

V. g. o.-ban: ***Ének***: Heti 1 óra. Egész évi óraszám 32. Tanitotta *Szabó* Lajos. Ev. ref. templomi és temetési énekek (a VI-ik osztálylyal együtt.)

VI. g. o.-ban: ***Ének***: mint az V-ik osztályban.

Műének. A főgimnázium 98 tanulójából alakított ***vegyeskar*** *Szabó* Lajos énektanító vezetése alatt heti 3 órán betanulta a következő darabokat: „Himnusz“; »Szózat«; „Ima“ Gaal F.-től; »Fohász« Bethoventól; »Choral» Sz. Nagy K.-tól; »Nemzeti dal« Petőfi S.-tól (!); „Királyhimnusz“ Gyarmathy Zs.-tól; »Szülőföldem« Erődi E től; „Népdalok“ Méder M.-től; »Vándor-dal« Abt F.-től.

Meg kell vallani, hogy a zilahi főgimnáziumban az énektanítás körül sok helyes és követésre méltó történik. Igy pl. hogy az alsó osztályokban a heti 2 órai osztálytanítás nincsen megrövidítve; hogy az V—VI-ik osztályokban is foly az énektanítás, ha mindjárt csak heti 1 órán is; hogy a vegyeskar heti 3 órájából valószinüleg 1 a sopran és alt, 1 tenor és bassus szólamok, 1 pedig az együttes próba részére fordíttatik; hogy a templomi énekek mellett temetési énekeket is tanultak s azoknak 2—2 versét könyvnélkül is betanulták a fiuk; hogy a 4 alsó gimn. osztályban külön vizsga tartatik az énekből s hogy fel van sorolva, mely darabokat tanulta év folytán a vegyeskar.

Hiány azonban az, hogy ay egyes osztályokban eltanult egyházi és világi énekeket nem sorolja fel az értesítő, sem pedig a használt elméleti és gyakorlati tankönyveket nem említi meg. Továbbá az elméleti tananyag tanításában nem követtek módszert, sem pedig oly terjedelemben nem tanulták azt a növendékek, a mennyire egy gimnáziumot végzett tanulónak szüksége lenne. Azt is nagy hiánynak tartom, hogy az iskola nem tűz ki jutalmakat vagy pályadíjakat, hogy nem járat szaklapot vagy folyóiratot és hogy nincsen kitüntetve, ha vajjon van-é hangszertára vagy szakkönyvtára az iskolának?

6. A szászvárosi főgimnáziumban.

I. g. o.-ban: ***Ének***: Hetenként 2 óra *Goll* János énektanának I. füzete segélyével egyházi és világi énekek. Elmélet: hangjegyek neve, értéke c) dúr skála. (A) és B) osztály külön tanult.)

II g. o.-ban: ***Ének***: Hetenként 2 óra. *Goll* J. énektanának I. része segélyével: elméletből c) g) d) a) f) b) dúr. Gyakorlatok és műénekek az énektanból és egyházi énekek.

III. g. o.-ban: ***Ének***: Hetenként 1 óra. *Goll* J. énektanának II. része segélyével: egyházi és világi énekek. Elméletből: dúr skálák 4 keresztig és 4 béig.

IV. g. o.-ban: ***Ének***: Hetenként 1 óra. *Goll* J. énektanának II. része segélyével elméletből: a bassus hangjel, dúr és moll skálák, az énekben és zenében gyakrabban eléforduló műszavak. Egyházi énekek.

Mind a 4 osztályban tanította ***Kürthy*** Sándor ének-zene tanár.

Műének. ***Kürthy*** S. ének-zenetanár vezetése alatt egy ***vegyeskar*** működött, mely hetenként 3 órán tartotta gyakorlatait. (1 óra sopran és ált, 1 óra tenor és bassus, 1 óra pedig együttes próba.) Az énekkar 4 szólamában a következő számmal voltak: sopran 44, ált 30, tenor 19, bassus 23, összesen 116. Az értesítő 49—50, lapjain fel van említve, hogy az énekből két tanuló összesen 16 korona és a zenéből 3 tanuló együtt 35 korona jutalmat nyert.

A miként ez idézetekből kitűnik, a szászvárosi ev. ref. Kún-kollegiumban, bárha az ének-zene szakmára külön erő van alkalmazva, mégis sok hiány észlelhető mind az elméleti, mind pedig a gyakorlati énektanítás körül. Mert legalább az értesítőből nem lehet tájékozást nyerni a felől, hogy az egyes osztályokban mely egyházi és mely világi énekeket tanulták a fiúk. A IV-ik osztályban miért tanultak csak egyházi énekeket s világiakat nem? Aztán a III. és IV-ik g. o.-ban heti 1—1 órán tanultak éneket, de nem lehet kivenni: vajjon mindenkire nézve kötelező volt-e ez a tárgy? Továbbá Goll János énektanának nemcsak 2,

hanem 3 füzete van; a ki tehát az elméletet kerek egészként óhajtja eltanítani. annak nem nem szabad csak két füzettel beérni Végül nincsen fölemlítve, hogy az isk. vegyeskar év folytán minő és hány darabot tanult be és mely kézikönyv alapján.

7. *A sepsiszentgyörgyi főgimnáziumban.*

I. g. o.-ban: *Ênek* Elméleti rész: A hang, hangjegy, vonalrendszer, hangjegyérték és szünetjelek, üteny, ütenyjelzés Gyakorlati rész: Hallás és hangtalálás gyakorlása a *c,* kemény létrán. Könnyebb dalok 2-ős, 3-as és 4-es ütenyben. Szokottabb egyházi dallamok. Heti 2 órán.

II. g. o.-ban: *Ének.* Elméleti rész: A zenéről, énekzenéről részletesen, hangszerekről, szokottabb dynamikai jelek, (p., pp. f., ff), módosító jelek, ütenyjelzések $^2/_4$. $^3/_4$ $^4/_8$-os ütenyek, a *g* kulcs. Gyakorlati rész: Hang- és hallásképző gyakorlatok. egyszerübb dalok két szólamra. Szokottabb egyházi dallamok. Heti 1 órán.

III. g. o.-ban: *Ének.* Elméleti rész: Skálaképzés, kemény hangnem, kettős módosító jelek, pontozott hangjelek, gyakoribb előadási jelek értelmezése és alkalmazása, kulcsok. Gyakorlati rész: Hallási és hangképző gyakorlatok összhangzatos éneklés 2 és 3 szólamban. Szokottabb egyházi dallamok. Heti 1 órán.

IV. g. o.-ban: *Ének.* Elméleti rész: A zenéről, énekzenéről, hangszerekről. Szokottabb dynamikai jelek (sz. szp. f. ff.), módositó jelek, ütenyjelzések, *g.* kulcs. Gyakorlati rész: hang- és hallásképző gyakorlatok, egyszerübb dalok 2 szólamra. Szokottabb egyházi dallamaink. Heti 1 órán.

V—VIII. g. o.-ban: *Eneklés.* Négy szólamu énekdarabok tanulása és előadása vegyeskarban. Heti 2 órán.

Mind az osztálybeli, mind a karbeli éneklést februárig *Zsigmond* Ferencz kántor, azontul pedig I. *Szász* Béla r. tanár tanította.

A használt kézikönyvek sem az elméletből, sem pedig a gyakorlatból nincsenek fölemlitve. Akárki szerint folyt légyen azonban az elméleti tanitás, különösen hangzik, hogy a *g* kulcs ismertetése csak a II. g. o.-ban történt. Az is feltünő, hogy a II-ik osztálynak hanganyaga az elméletből teljesen egyezik a IV-ikével. A II—IV-ik osztályok hetenként csak 1—1 órán tanultak éneket, de az értesitő szerint csak »szokottabb egyházi dallamokat«. világi dalokat azonban nem, sőt az eltanult templomi énekek sincsenek felsorolva.

A vegyeskar, mely 121 tagból állott, 7-szer szerepelt; de az előadott darabokat csakis a közölt programmok alapján lehet megtudni. A tanulók a 4 alsó osztályban kaptak klasszifikációt az énekből; énekzene vizsga azonban csakis az önképzőköri záróünnepélylyel volt egybekötve. Több jutalom volt kitüzve és kiadva az énekből is, de szakfolyóiratról vagy szakkönyvtárról nem találtam az értesítőben semmi adatot.

(Folytatása köv.)

Deák Gerő

A M P. I. T közgyűlése

E helyen csak legszorosabb tudósítói feladatunknak igyekszünk megfelelni, miután a közgyülést és vele kapcsolatos mozzanatokat lapunk más helyén méltattuk. A feledhetetlen emlékü közgyűlésről és ünnepségekről a következőkben számolunk be.

Megérkezés és fogadtatás. 19-én a különböző irányból jövő vonatok csak úgy ontották a társaság gyülésére sietö tagokat, kiket a mindenre kiterjedő figyelmü rendezőség magánfogatokon szállított házigazdájuk vendégszerető házához. Az elnökség *Gyurátz Ferencz* püspökkel élén — a világi elnök *Hegedüs* Sándor miniszter sürgős állami ügyek miatt csak estve jöhetett — Budapest felől érkezett. *Soltész Nagy* Kálmán polgármester és és *Radványi* István fogadóbiz. elnök rövid üdvözletére Gyurátz püspök, elnök így válaszolt:

„Nagyságos polgármester úr!
Nagyságos elnök úr!

Ránk nézve örvendetes, valósággal szivemelő jelenet, a midőn a Protestáns Irodalmi Társaságnak a valláserkölcsi elvek szolgálatában vándorapostoli tisztségét betöltő tagjai jelentkeznek és kopogtatnak Miskolcz város ajtaján s küszöbén az itteni protestáns egyházak fogadnak bennünket és elmondják e nemes város egyházainak őszinte Isten hozott üdvözletét Mi, az irodalmi társaság tagjai, oly testületet képezünk igaz, a mely egyházi téren bocsátja le gyökereit, de gyümölcsül ez a fa nem hoz sem tűrelmetlenséget, sem nem felekezeti kizárólagossággal munkál; hiszen tanusítja azon tény, hogy azt testvéri kezek ültették, s hogy a szeretet mellette őrködik, a mely az elfogultság, a felekezetek korlátain felül emelkedve, tartja a magas czélt szemei előtt a testvériség kérdését. Ezért öröm s megtiszteltetés ez reánk nézve, mivel azt halljuk visszhangozni. Szent ügy érdekében állunk; a valláserkölcsi elvek szolgálata nemcsak egyházunkra, hanem a társadalomra, nemzetünkre s hazánkra nézve is igen fontos. Őrvendünk a midőn oly érzületre találunk, a mely velünk együtt építi azt a közös oltárt, a melynek *honszeretet* a neve, s a melyen áldozunk tekintet nélkül az egyházfelekezetekre. Ezen érzülettől eltelve bocsátja az ég felé az irodalmi társaság azon szívből fakadt fohászt, hogy Miskolcz nemes városán és az itteni egyházaknak vezérein, ugy a város, mint az egyházak közönségén nyugodjék meg a Mindenható Isten szent áldása."

A fellobogózott szép városon 80-nál több kocsi vitte a vendégeket a „Luther-udvar"-ba, hol a templom előtt *Kun Bertalan*, az agg ref püspök intézett megindult hangon üdvözlő beszédet a Társaság tagjaihoz, mondván a következőket:

Mélyen tisztelt Méltóságos Elnök Ur!
Mélyen tisztelt kedves vendégeink!

Legyenek üdvözölve általunk a helybeli két protestáns, egymással a legszebb egyetértésben élő testvérfelekezet nevében. legyenek üdvözölve a testvéri szeretet, tisztelet legmelegebb érzésével. Munkára jöttünk össze a szó legteljesebb értelmében, a legszebb, legmagasztosabb munkára, hogy az evangeliomi életben anyaszentegyházainkat, a melyeket a mi dicső elődeink nagy buzgósággal, több küzdelemmel s még több szenvedéssel megépítettek, mi az Evangeliom tiszta tudománya és a protestántizmus szellemével tovább épitsük. Nagy munka ez, Uraim! építeni, megigazítani azon szegletköveket, a melyeket a nagy idő százados viszontagságai. vallásos buzgóságunk oltáránál megmozgattak, hogy azokat újítsuk és megerősítsük.

Nagy munka ez, teljes, vallásos buzgóság, áldozatkészség szükséges ezen munkának véghezvitelére. De Isten segedelmével bizhatunk abban, hogy az Ur is jónak, igaznak tartván a mi törekvéseinket, áldását fogja adni munkánkra. Ezenkivül más biztató reményünk is van: protestáns irodalmi társaságunk élén két oly munkában edzett férfit van szerencsénk tisztelni, a kik tudománynyal, jóakarattal, lelkesedéssel bizonnyal a legszebb, a legbiztosabb úton vezetnek bennünket az igaz elvek, a tudomány, a protestántizmus szellemének, hazaszeretetnek kútforrásához, hogy abból merítsünk magunknak erőt, bátorságot, lelkesedést a munkához Nyiljék meg szivünk teljes örömében megérkezésük e pillanatában, a mi kedves vendégeink előtt, a Méltóságos Elnök Ur és Püspök Ur előtt, hajtsuk meg a mi szeretetünknek, tiszteletünknek, különösen pedig bizalmunknak zászlóját. De nemcsak ő előttük nyiljék meg szivünk öröme mélyen tisz-

telt gyülekezet, hanem mindkét hitfelekezeten levő nagytekintetü férfiaknak megérkeztén, a kik teljes készséggel, odaadással és lelkesedéssel jöttek meg a munkára, kiket mint két hitfelekezetnek lelkes védőit, őrizőit tiszteljük. Eljöttek ezek messze vidékről, hogy példát adjanak nekünk a munkára, hogy bebizonyitsák azt, hogy a munka bármi téren is hozza az ember lelki és testi erőit mozgásba, mindig áldást hoz egyesekre, áldást hoz vallásfelekezetünkre, áldást hoz magára a hazára is. A munka különösen csodákat müvel azon téren uraim, melyen irodalmi társaságunk működik a vallásos és erkölcsi téren. Az itteni munkásság megaranyozza a mi vallásos hitünknek, vallásos buzgóságunknak horizonját és az itt szerzett érdem a költő szavai szerint „eget kér«.

Hiszem és meg vagyok győződve a felől, hogy a mi mélyen tisztelt vendégeinket rang- és személykülönbség nélkül ez a meggyőződés vezérelte ide, a mi itthonunkba; — meg vagyok győződve. hogy ezen meggyőződéstől áthatva fognak tanácskozni most is egyházi és iskolai ügyeink felett. E meggyőződéssel kiáltja a két testvéregyház közönsége: Isten hozta a mi kedves vendégeinket, éljenek sokáig azok, kik a vallás szent ügyében munkálkodnak!

Köszönő választ rá Gyurátz püspök adott:

„Méltóságos Püspök Ur!

Főtisztelendő protestáns egyházi képviselő Ur!

Szép és nagy feladat szolgálatában járva csoportosultunk össze, a két protestáns egyháznak tagjai, hazánknak közel és távol vidékeiről vándor bottal kezünkben és a czél ez évben: *Miskolcz*. Ime itt, Miskolcz nemes városának kebelében a távolról és közelről sereglő vándorokat fogadja az itteni két protestáns egyházközség érzületben és testvériségben összeforrt közönsége Isten hozottal. Örvendünk igazán, ránk nézve lélekemelő ez a jelenség. hogy a testvériség, a melyet hoztunk, a mit hordozunk, visszhangra talál. A testvériség, az a szép virág, közös alapon, a mely mindkét egyháznak szemében szent, az evangeliumban gyökerezik; ezt a szép virágot, a testvéri érzületet, zivatarok, a közösen átélt szenvedések könnyei, sokszor vére szenteli meg szemeinkben. Mindenikünkre nézve elodázhatlan szent kötelesség ennek a szép virágnak, a protestáns testvériségnek ápolása annál is inkább mélyen t. közönség, mivel tudjuk, érezzük azt, hogy nemcsak a multban, hanem az ennek nyomában jövő idő is meghozza ottan-ottan a megpróbáltatás idejét, a mely midőn ostromol, azon törekedjünk, hogy a paizst felemeljük, hogy védelemre készen álljunk. Ez a felemelt paizs csak erősíti, vívhatatlanná teszi a védett várat, ez a paizs erő, egyesítés a protestáns egyház testvérisége. Ez a testvériség, a lelki szabadság iránti tisztelet, szeretett közös kincsünk, ennek védelmétől mi protestánsok soha vissza nem léphetünk, le nem mondhatunk. De ezt a szép virágot, ezt a kincset csak úgy védhetjük meg, annál nagyobb erélylyel, reményével a diadalnak, ha vállat vállhoz vetve össze dobog szivünk és úgy teljesítjük a védelem tisztét. Ezt annál nagyobb lelkesedéssel tehetjük, mert érzi, tudja, tudnia kell minden elfogulatlan embernek, hogy a mit mi védünk, a miért lelkesedünk — az élő hit — az erkölcsiségnek temploma, hivatott védője, fentartó oszlopa a nemzetnek, a haza szent ügyének, (Ugy van!) — s midőn ezért fáradozunk, áldozunk, — szolgáljuk a társadalmat, szolgáljuk hazánkat és nemzetünket. S midőn a lelki szabadság védelmében fáradozunk, midőn azt, mint közös kincset tartjuk szemünk előtt, akkor is hazánknak legelső, legszebb érdekénél állunk őrt, mert hiszen a magyar nemzetnek, a magyar hazának léte bizonyos, elszakithatlan kapcsolatban áll a szabadsággal.

Melegen üdvözlöm a miskolczi protestáns egyház közönségét és vezéreit, fogadják leghálásabb köszönetünket a szives fogadásért és azon óhajunknak adok kifejezést, hogy a mindenható Isten sokáig éltesse a miskolczi két protestáns gyülekezetet és ápolja szivök kertjében a testvériség érzetét, sokáig éltesse a hivek seregét és adja az egek ura a magasból áldását azon munkára. a mit végezni fogunk. Az érkezett vendégeket, a Protestáns Irodalmi Társaságnak tagjait fogadó két protestáns egyház közönségén nyugodjék a szent Isten áldása.“

A beszéd elhangzása után a P I. T. tagjai szétoszlottak, s a Társaság igazgató választmánya délután 3 órakor ülést tartott, melyen tisztán belső ügyeket intéztek el.

Erre a vendégek szétoszlottak. Kit-kit kedves házigazdája kalauzolt. Átöltözködés és ebéd után már d. u. 3 órakor megkezdődött a munka.

Az irodalmi társaság választmányi ülése kezdődött, előkészitéséül a közgyülésnek. A titkár jelentése a Társaság vagyonáról, mely kerek számban 115 ezer kor. 1900 évi számadásáról, mely 13712 kor. bevétellel, 11211 kor. kiadással és 2500 kor. maradvánnyal zárult; és az 1901 évi költségvetésről, mely 13 ezer kor. szükségletet és 14 ezer kor. fedezetet mutat és majdnem 12 ezer kor. hátrálékot jelez, mint általában normális haladásu és reális alapokon nyugvó — tudomásul vétetett. Örvendetes tudomásul szolgált továbbá annak kijelentése, hogy a „Koszoru“ füzetek ujra 10 ujjal szaporodtak, számuk ma már 80. Az irói tiszteletdíjakat közel 500 frtban az idén is Hegedüs Sándor vil. elnök hordozta már talán 6-od izben, miért jkönyvi köszönet mondatott. Örömmel vettük tudásul, hogy ebből már a mult évben 35 ezer példány adatott el. a mi azonban legalább is megtizszerezendő. Lel készeink a terjesztésre felhivatnak. Tudomásul vétetett, hogy a »Házi kincstár« jövőre egy uj művel gyarapszik, melyet ***Vargha Gyuláné*** fordít E. ***Barde*** genfi tanártól »Mária és Mártha« czímmel. A ***Monografiák*** közt könyvilletményül az idén ***Luther*** három első reformátori irata magyar fordítása jön a pozsonyi theol tanárok fordításában; a Kálvin Institutiója fordítása pedig, mely egészségi okokból késedelmet szenvedett a jövő évben adatik. E kérdés körül egy kis vita is fejlődött, mivel Dr. Kecskeméthy, Zoványi, Radácsy, Szabó Aladár stb. Kálvin e munkája későbbi, nagyobb kiadását akarták kiadatni. A fordítók és az elnökség felvilágositásai után, mely szerint az első kiadás fordítása már csaknem teljesen befejezett és hogy Szász D. püspök czélja vele az volt, hogy e munkát a nép vagy legalább a müvelt hívők kezébe juttassa, a mire a nagyobb kiadás nem alkalmas: fenntartatott az eddigi határozat az első kiadás fordítására nézve. A parokhiális könyvtárakra vonatkozólag egy konkrét esetből kifolyólag kimondatott, hogy nem kivánatos, hogy ezzel kapcsolatosan az egyh. községek valami felsőbb hatósági határozattal kötelezteessenek a M. P I. T. alapító-tagjaivá lenni. Ez szabad elhatározásra bizandó, de ajánlandó. — ***Raffay*** pozsonyi theol. tanár az iránti inditványa, hogy vagy a Társaság adjon ki egy tudományos theol folyóiratot, vagy egy ilyet megindító vállalatot szubvencziónáljon, vagy a Szemlében külön részt foglaljon le e czélra, Szőts, Szabó, Fejes, Révész, Balogh Ferencz, Schneller hozzászólásaik után egy bizottsághoz tétetett át, melynek tagjai: Zsilinszky Mihály, Balogh Ferencz, Farkas József, Révész Kálmán, Masznyik Endre. Addig is határozatba ment, hogy a magyar prot. egyháztörténelmi emlékek kiadása a Prot. Szemle egy részében külön lapszámozással megindittassék. A jövő évi közgyűlés helyéül ***Holdmező-Vásárhely*** szives meghívása köszönettel elfogadtatott. Titkár előterjeszti javaslatát az ***alapszabályok revíziójára*** nézve. Az ügy nem levén elég általánosan előkészítve, a jövő közgyűlésre napoltatik el. A chikagói ref. magyar egyház üdvözlete mellett évi 12 kor.-val rendes tagnak lép be. Köszönet e lelki egység e szép nyilvánulásáért. — Az amerikai egyházak panaszt tesznek az irod. Társ. ki-

adójának egy ottani bizományossal való olyan szerződéséért, mely az ügyre nézve hátrányos. Orvoslása az elnökségre bizatik.

Ezzel a választmányi ülés véget ért s azonnal kezdetét vette a *közgyűlés*.

[Folytatjuk]

Tudósító.

TÁRCZA.

Az apostolok.

Irta és elszavallta ***Lévay József*** Miskolczon, a M. P. I. T. közgyűlésén, 1901. szept. 20-án.

Forr a világ! s én forrongózajában
A szent hajdan korára gondolok,
Előttem a távol ködfátyolában
Feltünnek a szegény apostolok.
Harcz vár reájuk, a harc végtelen:
Számuk csekély, kezük fegyvertelen.

A mester lelke ott lebeg körültök
S szózatja hangzik: »óh, ne feljetek!
A hol ketten vagy hárman egybegyültök
Nevemben: ott leszek közöttetek.«
S elárad rajtatok egy csodás erő,
Lelket bátoritó, szíveket nyerő.

S el nem tiporja Róma s Jeruzsálem,
Sötét pogányság rémes börtöne,
Se a kinpad, se a szörnyü halal-nem:
Viraszt felettök Isten országa.
Porukból uj meg uj élet fakad,
És szul örökké hü utódokat.

Még halljuk a zúgó szelzendülését,
Mely hajdan őket úgy megihleté,
Tüzes nyelvek hatalmas csendülését
Nagy eszmék harcain mindenfelé.
S mikor hitünkért a láng fellobog,
Közöttünk járnak az apostolok.

Bennünket óh! bizony nem hagytak ők el!
Itt él velünk láthatlan szellemök,
A zsarnok önzés elvakult erővel
Hiába kél csatára ellenök:
Magvát a szellem biztosan veti.
Azt földi fegyver el nem ölheti.

Apostol a földköz tapadt szegény is.
Kire Isten nehéz igát rakott;
Verejtékes minden órája, mégis
Az Urnak bir szentelni egy napot,
Apró családját körbe ülteti
S a bibliából olvasgat neki.

A költő is' ha lantja nem hizelgés,
Üres ábránd s hiuság hangszere,
Mi volna más, mint egy ujjá teremtés
Apostola tanitó mestere?

Ki mig csendes magánvban éneke,
A föld porából ég felé emel.

Lángzó szivü küzdelmes bajokkal
A jég szivek együtt nem érzenek
S patvarkodva mondjak „ezek bizonnyal
A szabadság lorától részegek...“
Oh, szent mámor, mely zord felhök alatt,
Mérges nyilak közt is batran halad.

Előttünk a tágas mező kitárva,
Az aratásra ért gabona sok;
Kevés a munkás — a mezőn a nyájra
Leselkednek az éhes farkasok;
Kezünk ha rest s az őrzők alszanak,
Nem üdvezitenek a jámbor szavak

Pihenni nincs idő.. a fejsze immár
A fáknak gyökerére vettetett.
Egyes törzsek kidőlte sem kicsiny kár,
Egész erdő veszt azzal életet
Az uj sarjat se biztositja más,
Csak védelem, csak gondos ápolás.

Hajónk ádáz hullámokkal csatároz,
Ostromolják a viharos szelek,
De nem rendül hitünk, e régi árbocz,
Az Ur lelke jár a vizek felett.
Ő benne bizunk, benne bizni jó
S révpartra ér a hányt vetett hajó.

S fenn hirdetjük a szeretet igéit,
Az ész s a lelkiismeret jogát,
Készek buzgón s hiven követni végig
Az ősök vérszentelt nyomdokát.
Szivünket nem bénitja félelem:
Erőt ad a czél, sőt a küzdelem

A napfényben lengő zászlónkra irva
Két szó tündöklik; Isten és haza!
Ez a gyöngéket is csodákra birja,
S a szenvedőknek dicsa vigasza.
Müvét az Ur végezze általunk:
E kettőért együtt élünk-halunk.

Különfélék.

Egyházkerületünk Igazgató-tanácsa e havi ülését 26-án d. u. 4 órakor tartja *Br. Bánffy Dezső* főgondnok elnöklete alatt.

Püspöki titkárrá a kolozsvári h. lelkésszé távozott Szász Béla helyett *Czirmay Zoltán* volt k.-vásárhelyi segédlelkész lett. Kolozsvári hitoktató s. lelkésszé pedig *O. Veress Sándor ifj.* volt zalathnai h. lelkész neveztetett ki. Isten áldása munkáikon!

25 újonnan választott rendes lelkészt avatott fel e hó 15-én *Antal Gábor* dunántúli ref. püspök. Az Úr adja áldását az ifjú apostolok munkájára!

Dunamelléki ev. ref. egyházkerület őszi közgyűlését f. é. október hó 18. és következő napjain tartja. 19-én d. e. 10 órakor a Kálvin-téri templomban gyász-istentiszteletet tart az elhunyt egyházkerületi főgondnok, néhai Szilágyi Dezső emlékére. 20-án vasárnap, a megválasztott új rendes lelkészek ünnepélyes felavatása lesz a Kálvin-téri templomban; 21-től kezdve naponként d. e. 9 órakor kezdetnek a rendes ülések; 23 án (esetleg 24-én is) d. u. 4 órakor a birósági ülések. A közgyűlést megelőző napokon és pedig 15-én (kedden) az első, 16-án a második lelkészképesitő vizsgálatok tartatnak a theologiai intézet vizsga-termében; 17-én d. e. és d. u, 18 án és 19-én d. u. a theologiai ülésteremben és a gymnasiumi nagy- és könyvtárteremben megosztva — a Theologiai Választmány, a Fő-, Közép- és Népiskolai Bizottságok tartják üléseiket.

Papváltozások. *Incze Lajos* volt nagyborosnyói lelkész, mint halljuk okt. hó 6-án tartja beköszöntőjét Szilágy Somlyón. Helyébe a nagyborosnyói gyülekezet *Kovács Árpád* medgyesi körlelkészt hivta meg lelkészül. Gratulálunk!

Az unitárius egyháznak szép ünnepélye volt a mult vasárnap. Kolozsvári gyönyörű új kollegiumát ekkor avatták fel. A felavató imát *Ferencz József* püspök mondta. Beszédet *Dániel Gábor* főgondnok tartott. Ekkor leplezték le a *Berde Mózes* és *Brassai Sámuel* siremlékeit is és ülték meg *Ferencz József* püspök és *Dániel Gábor* főgondnok 25 éves szolgálati jubileumát. Kapcsolatosan ezekkel ülésezett a *Dávid-Ferencz egylet* és az *egyházi főtanács*. Egyházkerületünket *Dr. Bartók György* püspök és *Kenessey Béla* főjegyző képviselték a szép ünnepélyen.

Egyházi aranykönyv. *A pápai ref. templomra* Tisza Kálmán a dunántuli ref. egyházkerület főgondnoka 1000 (ezer) koronát adományozott. — *Darányi Ignácz* miniszter, gondnok 200 koronát a pápai főiskola ifjusági egyesületeinek pályadijakra. — *A sárospataki főiskola tanárikara* intézete önállóságának és versenyképességének biztositására *alapitványt* tett. Eddig 7530 korona gyült össze az ország legszerényebben fizetett tanáraitól. Ez ám az autonomia szeretete, szolgálata, védelme. Cselekedet és nem csak szó!

Találkozás 25 év után. A kik 1876-ban a székelyudvarhelyi ev. ref. kollegiumban érettségi vizsgálatra állottak, f. évi szept. 21. és 22. napjain ismét találkoztak. A találkozás nevezetesebb mozzanatai: szept. 21 én este 6 órakor megjelenés a kollegiumi Istentiszteleten; 7 órakor társas vacsora. Szept. 22-én d. e. ½9 órakor gyülés a koll. nagyteremben; 10 órakor Istentiszteleten való megjelenés; 11 órakor látogatások; 12 órakor társas ebéd. A 15 tanulótárs közül Gyárfás Miklós elhalt; a többi igy következik: Barabás Samu, Bedő István, Bitai Domokos, Ferencz Károly, Fodor Gyula, Fülöp Gyula, Gyarmathy Dezső, Imre Mózes, Jancsó Lajos, Joós Lajos, Ortner Károly, Pálfy Albert és Vajda Zoltán.

A helybeli Ferencz-József tud. egyetemen e hó 25-én volt az évmegnyitó ünnepély. A lelépő rector *Dr. Vályi Gábor* és az új rector *Dr. Lőte József* igen érdekes beszámolót, illetve székfoglalót tartottak. Érdekes tartalmukért jövő számunkban visszatérünk reájok.

A vizsgálatra álló theol. ifjak hiányos készültségét ostorozza a D. P. L. Az utolsó évek eredményeire gondolva, valóban méltán. Nálunk már de reng a jobb jövő hajnala s vizsgáló bizottságunk ez idei magatartásából itélve jövőre csak emelkedni fog

a megkivánt minimum szinvonala. Igy van ez helyesen. A protestans pap nem lehet csak liturgus, lelkipásztorrá kell lennie, a mihez tudományos előképzettség nélkülözhetetlen

Ref. kántoraink közül a kolozsvári és k.-vásárhelyi ének és zenetanítói alkalmazást nyertek a székhelyükön levő áll. polg. iskoláknál. Csak örvendünk, hogy ilyen jól képzett, derék kántoraink is vannak.

Bukaresti ref. egyházunk nőegylete a napokban mulatságot rendez szegény tanulók felsegélésére. Sikert kivánunk a fáradozásra!

Beigtatás Paál Sándor székelyudvarhelyi ref. énekvezér-tanító ünnepélyes beigtatásása — hir szerént — szept 29-én fog megtörténni, a szokásos ünnepélyességgel, mikor a prot. vegyes énekkar is szerepelni fog.

Prot. vegyes énekkar A székelyudvarhelyi prot. vegyes énnekkar, — mint örömmel értesülünk, — a nyári pihenés után megerősödve, működését tovább folytatja és ujúlt erővel halad nemes czélja felé. — A kart Paál Sándor vezeti és a belépni szándékozók a karvezetőnél, vagy a h. lelkész-elnöknél jelentkezzenek.

Tanulók őszi kirándulása. A székelyudvarhelyi ref. kollegium tanuló ifjusága f. évi szept. 28 án. tanári vezetés mellett, történelem-földrajzi kirándulásra fog menni, a Rika tetőig. — Isten vezérelje!

Debreceniek egy erdélyrészi kis egyházért. A magyar kálvinismus ősi várában, szép Debrecenben, jóságos szivek tudomást vettek a folyó év tavaszán, a kisded *alsó-járai* ev. ref. egyházközség víharos multjáról és küzdelmes jelenéről. Megtudták, hogy a szegény, de ősi hitéhez és magyarságához szivósan ragaszkodó gyülekezetnek templomi s különösen urasztali fölszerelései rendkivül fogyatékosak. A nagy nyilvánosság mellőzésével úgy szólva, bizalmas magánkörben, gyüjtést indi tottak tehát, mely rövid pár hétnyi idő alatt oly szép eredményre vezetett, hogy a szegény kis egyház diszes és értékes keresztelő és urasztali edények, katedrai és urasztali teritők s kellő számu »Énekes könyv» példányok birtokába jutott. A keresztyéni szeretetnek eme szép megnyilatkozása mély hálávaf tölté el az alsójárai ev. ref egyház minden tagjának szivét s lelkét és a midőn mély köszönetüknek a nyilvánosság előtt kifejezést adnak: egyrészről a számotadás végett, másrészről a ragyogó nemes példa feltüntetése czéljából nyilvánosság elé bocsátják az adományokról a következő kimutatást: I. *Felszerelési tárgyakat adományoztak.* Ozvegy Hegyi Mihályné, született Jőzsa Eufrozina adományai: egy ezüst kehely, értéke czirka 100 k., egy ezüst tányér, értéke cirka 100 k.. egy keresztelő kanna és medencze, kina ezüstből, értéke cirka 50 k. Fazekas Sándor adománya: egy ezüst kehely értéke cirka 60 k. Összes érték 310 k. *Pénzadományok:* Aczél Ferencz 2 k, Artimovics N. 20 fill., Ábrahám László 5 k., Bakonyi Samu 10 k. Dr. Balkányi Miklós 10 k., Balogh József 1 k., Balogh Vilmos 20 fill., Dr. Barta Béla 2 k., Blayer Lajos 2 k., Boczán Elemér 5 k. Bogdán Gábor 2 k. özv. Bogdán Zsigmondné 1 k., Bónis Andor 1 k., Budaházy Ödön 1 k, Budaházy Szilárd 1 k., Csanak József 10 k., Csernátoni Alajos 40 fill., Csiky Lajos 1 k., Dr. Czeglédy Mihály 1 k., Dalmay László 1 k., Dávídházi Sandor 1 k., Dávid Mihály 1 k., Dávid Sándor 50 fill. Dicsőfi Gizike 1 k. Dicsőfí József 2 k., Dicsőfi Józsefné 1 k., özv. Dicsőfi Józsefné 2 k., Dicsőfi Margitka 1 k., Dicsőfi Mariánna 1 k., Donhoffer I. 80 fill., Dóczi Imre 2 k., Egerváry Béla 1 k., Előry Mária 1 k., Dr. Erdős József 4 k., Erőss Lajos 2 k., Faragó Ernő 20 fill., Farkas Imre 40 fill. Fenyes Akos 1 k., Fintha Géza 20 fill., Fischbein Sándor 1 k., Gábris Mihály 40 fill., Géhl György 2 k., Géresi Kálmán 2 k., Gombos Endre 1 k., Gulácsy László 1 korona, Dr. Haendel Vilmos 1 k., Harsányi János 4 k., Harstein Lipót 3 k., Horváth János 20 k., Horváth Mariska 1 k., Hódy Béla 1 k, Igyártó Sándor 5 korona; Tonólus N. 20 fillér; Jóna Dániel, 1—1 korona; Kaufmann Márk 30 fillér; Kállai N., Káposztás Imre 1—1 korona; Káposztás János 2 k., Kerekes László 1 korona. Képezdei tanulók 17 kor. 6 fillér, Kiss András 1 k, Kiss Áron 5 k., K. Kiss József 10 k., Kiss Pál 1 k., Klein József 10 fill. Komlóssy Arthur 3 k., Komlósi Miklós 1 k., Korb Gusztáv 40 fill. (Folyt. köv.)

A maros-szentkirályi ev. ref. egyház folyó augusztus hó 17-én fényesen sikerült nyári tánczmulatságot rendezett templomi építési költségeinek fedezésére, melynek jövedelme 346 kor. 32 fillér volt.

Felülfizettek: Dr. Engel Imréné 20 kor. Özv, Kabos Kálmánné 18 kor. 40 fill Kali Gergely 10 kor. Sándor Pál 6 kor. Rozsnyai Lőrincz 6 kor Nagy Pál (nagyküllő-megye) 3 kor. Bartós Gábor 4 kor. Br. Bálintit József 3 kor. Filep Albert 2 kor 40 fill. Boér Károly 2 kor. 40 fill. Kiss Ferencz 2 kor. Bartha Károly 2 kor. 40 fill. Misz Viktor 2 kor Tolvaj Albert 2 kor. Kelemen Lajos 1 kor. 60 fill. Tischler Manó és Miksa egyenként 1 kor 40 fill. Burszain János gör. keleti pap 1 kor. Marton József: Szentmiklósi főhadnagy, Oroszlán Gábor (Székelység munkatársa), Izmael Károly, ifj. Kádár Márton, Dr. Nagy Dániel, Orbán Elek, Gámán Sándor, Ott Oszvald, Médei Hugó, Schmidt Sámuel, Kier Károly, Veil N. Veil N. Tolvaj Béla egyenként 40 fill Miriszlai László és Árpád 1 1 kor. összesen 97 kor.

Midőn itt nyilvánosan a felülfizetőknek és a megjelent előkelő díszes tagoknak az egyház nevében hálámat kinyilatkoztatom, hogy anyagi, mint fényes erkölcsi értékkel is emelték az egyház előbbvitelét, — értékét; nem mulaszthatom el a hála és köszönet adóját leróni Ngos Timár János czukor gyári igazgató urnak és kedves nejének, kik diszes lakásukat szivesek voltak e czélra átengedni, nem különben Dr. Engel Imre bank-igazgató urnak és nejének s végül Ngos Rozsnyai Lőrincz úr és neje nyug. honvéd őrnagyné őnagyságáéknak, kik a védnök, védnöknői — illetőleg helyettes-tisztet oly nagy odaadással és áldozatkészséggel töltötték bé, — bébizonyítván ezáltal is, hogy a protestáns buzgóságot és áldozatkészséget az ultra montan szél víhar el nem seperheti.

Maros-Szent-Királyon, 1901 szept. 2. *Székely Sándor* ev. ref. pap.

Választási harcz Or-zágszerte, még a legkisebb községben is, az egész lakosság figyelme a küszöbön levő vá. lasztások felé irányul. Az egész ország fel van lobogózva a különböző jelöltek zászlóival, mindenfelé izgatottak a kedélyek és lázas mohósággal lesik a választási esélyekről érkező ujabb hireket. A ki ezekről gyors és megbizható tudósítást akar olvasni, az csak egy lapból elégítheti ki kivánságát a legteljesebb mértékben. Ez az ujság az *Egyetértés* mely a választások alkalmából egész külön választási hirszolgálatot rendezett be, s melynek minden száma telve van a legujabb és leghitelesebb tudósításokkal az egész ország választási mozgalmairól. Az októberi negyedévben kezdi meg az Egyetértés Eötvös Károly remek tárczasorozatát a *nazarenusokról,* mely hivatva van országszerte méltó feltünést kelteni. E mellett az Egyetértés többi rovatai épp oly érdekesek, épp oly részletesek és épp oly változatosak, mint egyébkor s a küszöbön levő évnegyed alkalmából jobb lapot nem ajánlhatunk a közönségnek, mint az Egyetértést, melynek kiadóhivatala (Budapest IV ker., Papnövelde-utcza 8.) szivesen küld mutatványszámot mindenkinek, a ki ily kérelemmel hozzá fordul *Az Egyetértés előfizetési ára 1 hónapra 3 kor. 60 fill. negyedévre 10 kor.*

Hivatalos rész.

3952—1901. KÖRLEVÉL

A folyó évben tartott egyetemes konvent 21. jegyzőkönyvi számu határozatával kimondotta, hogy miután az 1898. évi XIV. törvényczikk életbe léptetése következtében a lelkészeknek az országos közalapból való segélyezése csak is rendkivüli esetekben lesz szükséges: a közalap egyszer és mindenkori segélyekre fordítható jövedelmét egyes egyházközségek szükségleteinek teljesebb mérvü kielégítésére fogja felhasználni.

Ennek eszközölhetése czéljából elhatározta az egyetemes Konvent, hogy az évenként segélytkérő egyházak között hat 1200 koronás, öt 1000 koronás, öt 600 koronás és hat 500—500 koronás segélyt fog kiosztani.

A midőn e határozatra az érdekelt egyházközségek figyelmét felhivjuk, egyuttal arra is figyelmeztetjük ugy az érdekelteket, mint nt. esperes aait, hogy az országos közalapi segélykérvények kellőleg fölszerelve és egyházmegyei közgyűlési véleménynyel ellátva legalább is f. év október hó 20-ig föltétlenül beküldendők, hogy azok a november hó első felében tartandó egyházkerületi közgyűlésen letárgyalhatók legyenek.

Kolozsvártt, 1901. szeptember hó 21-én.

Dr. Bartók György, elnök. *Maksay János,* titkár helyett.

3940—1901. ÉRTESITÉS.

Valamennyi egyházmegye Nagyt. Esperesi hivatalának és érdekelt egyházainknak.

Értesítjük érdekelt egyházainkat, hogy a főt. egyetemes Konvent idei 23. jkvi számú határozatával egyházkerületünk részére megszavazott egyszersmindenkori országos közalapi segélyek kiosztására jelen szám alatt pénztári hivatalunkat utasítottuk.

Fölhívjuk ennélfogva a segélyben részesült egyházakat, hogy a hivatolt jkvi pont alatt kitűntetett segélyösszegről szóló szabályszerű bélyegtelen nyugtáikat haladéktalanul kiállitani s az illetékes esperesi hivatalhoz beküldeni igyekezzenek.

Nagytiszt. Esperes aait pedig fölkérjük, hogy az egyházmegyéjéből beérkező nyugtákat szabályszerű módon kifizetés végett közvetlen pénztári hivatalunkhoz fölterjeszteni sziveskedjenek.

Figyelmeztetjük egyutial a segélyben részesült egyházak tt. tanácsát, hogy a nyert segélyösszegek csakis a konventi jkvben kitűntetett czélra használhatók fel, a minek szigoru ellenőrzésére Nagyt. esperes aait is fölkérjük.

Kolozsvárt, 1901. szeptember hó 22-én.

Dr. Bartók György, elnök. *Maksay János,* titkár h.

3921—1901. KÖRRENDELET

valamennyi ev. ref. collegium nt. t. Előljáróságához, az egyházmegyék nt. espereseihez, minden iskolaszék t. t. elnökéhez.

A nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi m. kir. Minister úr f. hó 21-én 68001. szám alatt a következő körrendeletet intézte a hatósága alatt álló iskolák előljáróságaihoz:

Miheztartásul és további eljárás czéljából figyelmeztetem a czímet arra, hogy iskolai épületeken semmiféle választási zászló ki nem tűzhető.

Felhívjuk összes iskolai és egyházi hatóságainkat, hogy a fennebbi ministeri rendelethez szigorúan alkalmazkodjanak.

Az erd. ev. ref. egyházkerület Igazgató tanácsától, Kolozsvárt, 1901. szeptember 23-án.

Dr. Bartók György, elnök. *Dr. Sárkány Lajos,* tanügyi előadó.

3913—1901. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a *széki* egyházmegyébe kebelezett *pulyoni körlelkészség* lelkészi állomására ezennel pályázat hirdettetik.

Javadalom: gazdasági épületekkel, kerttel ellátott lakáson kivül: 1. Földbirtok haszonélvezete, melynek értéke 498 kor. 2. Készpénz 220 kor. 3. Munkabeli sz lgáltatás pénzértéke 10 kor. 4. Stola értéke 6 kor. 80 fill. Összesen 822 kor. 82 fillér. Ehez járul az 1200 kor. fizetés kiegészítésére miniszteri helybenhagyással megállapított 648 kor. 40 fillér, melyből 100 kor. fuvarköltség.

Kötelesség: Az egyházi törvényekben előirt templomi és templomon kivüli papikötelesség végzése mellett az érvényben álló körlelkészi szabályzat és a helyi körlelkészi útasítás értelmében a körlelkészi teendők végzése.

Pályázati határnap *1901-ik év október 20-ika.*

Minősítvénynyel és szolgálati bizonyitványal ellátott folyamodványok *a püspöki hivatalhoz* küldendők.

Kolozsvárt, 1901. szept. hó 24-én.

Dr. Bartók György, elnök. *Kádár János,* titkár.

1410—1901. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a *gyulafehérvári* egyházmegyébe kebelezett *zalathnai* egyházközség lelkészi állomására ezennel pályázat nyittatik

Javadalom: tisztességes lakás, melléképületekkel és kerttel; 653 kor 91 fill. készpénz fizetés. Ehez járul az 1200 kor. fizetés kiegészítésére miniszteri helybenhagyással megállapított 546 kor. 09 fill.

Kötelessége: az anya egyház és ehez tartozó szorványokban a lelki gondozást végezni és a kántori teendőket ideiglenesen — mig az énekvezéri állás betöltetik — teljesíteni.

Pályázati határnap: *1901 év október hó 28.*

A folyamodványok *Nt. Elekes Viktor esperes* aához küldendők, *Gyulafehérvárra*

Kolozsvár, 1901. szeptemb. hó 22-én.

Dr Bartók György, erdélyi ev. ref. püspök

1071—1901. MEGHÍVÓ.

A görgényi egyházmegye illetékes tagjait van szerencsém hivatalos tisztelettel meghívni a következő gyűlésekre:

I. *Október 7-én* (hétfőn) d. e. 9 órakor közgyűlést előkészítő *egyhm. tanácsülés* a szokott helyen. Ehez képest országos közalapi és mindennemű *segélykérvények,* — korábbi 1052—1901. számú körlevelemben kitűzött határidő felfüggesztésével, megváltoztatásával, *október 6 ig feltétlenül beadandók,* hogy egyhm tanácson, — 7-én, — már tárgyalhatók legyenek. Később érkező folyamodványok tekintetbe nem lesznek vehetők.

II. Október 11-én d. e. 9 órakor (péntek) *rendes őszi közgyűlés,* a következő tárgysorozattal:

1. Istentisztelet. Predikál Imre Árpád abafájai lelkész. 2. Elnöki megnyitó. 3. Megalakulás. 4. Felsőbb leiratok felolvasása. 5. Papok és tanítók bekebelezése. 6. Jelentés az egyházak vizsgálatáról. 7 Jelentés az egyhm. tanács működéséről 8. Tanügyi statisztika. 9. Egyházmegye és daloskör költségelőirányzata. 10. Segélykérvények. 11. Vályi János uzdiszen'péteri lelkész ismerteti a Tusonba bevezetett postatakarékpénztári cheque rendszerü pénzkezelését az egyháznak. 12. Testvér-egyházmegyék átíratai. 13. Indítványok. 14. Folyó ügyek.

Lelkész aai egyházuk világi képviselőit és tanító-képviselő aait idejekorán értesítsék ugy a közgyülés idejéről, mint ennek tárgysorozatáról.

Gernyeszeg, 1901. szept. 20. *Csekme Ferencz.* görgényi esperes.

71—1901. FELHÍVÁS

Az udvarhelyi református Egyházmegye egyházi Értekezlete választmányának, Székelyudvarhelyen, a református kollegium tanári tanácskozó helyiségében, *f. évi október hó 4-én,* pénteken, délelőtt 10 órakor tartandó gyülésébe a választmány tagjait tisztelettel meghívjuk.

A gyülés nevezetesebb tárgyai: 1. Az egyh.-kerületi Értekezlet közgyülésének rendezésére kiküldött bizottság elszámolása eredményének bejelentése. 2. A fiókköri Értekezletekhez küldendő felhivás tárgyainak megállapítása. 3. A diaszporákban levő református gyermekek vallástanítása ügyének az egyháztársadalomügyi bizottsághoz utalása. 4. Indítványok tárgyalása.

Szekelyudvarhely, 1901. szeptember 20.

Bod Károly, elnök. *Lajos János,* titkár.

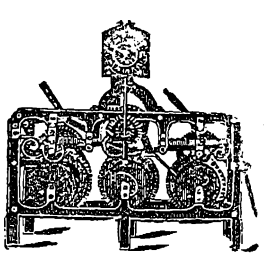

Torony-órák

palota, városházi-, gyári-, laktanya-órák berendezését a legelőnyösebben eszközli

MAYER KÁROLY utóda:

MÜLLER JÁNOS

I-sső magyar óragyár gőzerő berendezéssel

Budapest, VII. Kazinczy-utcza 3.

Képes árjegyzékek, költségjegyzékek ingyen.

NYOMATOTT GOMBOS FERENCZ KÖNYVNYOMDÁJÁBAN, KOLOZSVÁRT.

IV. Évfolyam. 40. szám. Kolozsvárt, 1901. Október 3.

ERDÉLYI
PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, theol. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 2. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre..... 12 kor
félévre 6 kor

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Hegedüs Sándor beszéde.*

Azon szives és fenkölt üdvözletekre, melyekkel a fenkölt szónokok a Protestáns Irodalmi Társaság tagjait e helyen üdvözölték, a legmelegebb hálával és köszönettel felelek.

Azok az eszmék, a melyek az üdvözlő beszédekben kifejezést nyertek, élnek és működnek mi bennünk is; sőt a két protestáns egyháznak közreműködését tulajdonképen mi testesítettük meg. Irodalmi társulatunk egyetlen tényén, irodalmi vállalatunk egyetlen egy kiadványán sem lehet észrevenni, hol van a kálvinista és hol a lutheránus. Irodalmi vállalatunk minden soraiban az igazi protestáns szellemnek az az egyesülése nyilvánul, a mely a felekezeti válaszfalakat csak addig tartja fenn, míg azokra az erőgyűjtés szempontjából szükség van, azontúl pedig különbséget nem ismer köztünk a keresztyén szeretet.

És ha most öntudattal és reményekkel bontom ki szárnyaimat, megvallom őszintén, először történik, mert, bár alapításunk óta és szabályaink értelmében országos társulat vagyunk, de, fájdalom, országosan elismerve nem vagyunk, országosan támogatva meg épen nem. Eleinte még közgyűléseinken is a közönnyel, vagy legalább is a kétkedéssel kellett küzdeni; de hála Isten, a mai gyülés is bizonyítja, a környezetem jelentősége, a közönség részvéte kétségtelenül mutatja, hogy ezen időn túl vagyunk. Apostoli munkát végeztünk, mert kevesen voltunk és nagy feladatra vállalkoztunk. Abban a mértékben közelítjük meg feladataink megoldását, a mily mértékben hitbuzgóságunk fokozódik, munkásságunk lankadatlanná lesz.

Ezt a hitbuzgóságot, ezt a lankadatlanságot, ezt az önfeláldozást csak önök adhatják meg, T. Hölgyeim és Uraim; csak önök, mert csak akkor, ha látjuk, hogy nem kősziklára hull a mag, a melyet hintünk, csak akkor, ha a vetés, melyet annyi gonddal ápolunk, felvirágzik, akkor van reménységünk, akkor van önérzetünk, hogy a munka, a mit végeztünk, nem meddő, hogy működésünk a protestantizmus javára s a haza javának előmozdítására szolgál; már pedig e kettőt, vallásunk és hazánk javát egymástól sohasem szoktuk és sohasem engedjük elválasztani.

Nehéz volt helyzetünk és most még nehezebb, mint eddig volt. Nehéz volt azért, mert a közönnyel küzdtünk, habár megvolt az az önérzetünk, hogy biztunk ügyünk sikerében és nem aggódtunk annak sorsa felett. Most azonban már nemcsak közönnyel küzdünk, hanem kételyekkel és aggodalmakkal is kell küzdenünk. Mintha meg lenne támadva azon önérzet, az a kitartás, a kétségtelen hit, a melylyel a protestantizmus annyi megpróbáltatáson, annyi nehézségen keresztül küzdötte magát.

Mi az oka ennek, miből magyarázzuk ezt? Nem akarok sötétebben rajzolni, nem akarok itt politikával foglalkozni; de azt hiszem, úgy látom, hogy mégis önmagunkban van a hiba, mert szokatlan jelenséggel találkozunk. Eddig hozzá voltunk szokva, hogy mi dolgozunk egyházunkban, mi világi és egyházi előljárók, környezetünkben pedig másutt és mindenütt csöndes áhitatosság és tétlenség volt Most azonban megmozdultak a nagy tömegek és egyházak mind, mert érzik azt, hogy e talaj csak munkásság által tartható meg, hogy most már dolgozni kell nemcsak az előljáróknak, hanem az intelligenciának és a tömegeknek is. És mi, protestánsok, a kik mindig a népért és a néppel dolgoztunk, most esnénk kétségbe, most haboznánk föladataink és kötelességeink felett? azt én lehetetlenségnek tartom.

Hiszen nem mondom, hogy a fegyverek mindig azonosak, nem mondom, hogy a felfogások mindig nemesek; de a tulsó táborban is épen az történik, a mit mi csinálunk. Igen, megmozdítják a népet, agitálnak a nép között az egyház és hit érdekében. Elismerem, hogy sok dolog ezen túlmegy, sok fegyver nem illik ide; de ennek megitélése, elbirálása nem ide

* Elmondta a M. P. Irod. Társaság díszülésén Miskolczon.

tartozik. Meg akarom magyarázni azt a természetes jelenséget, a melylyel szemben vagyunk, hogy zavarba ne jöjjünk. Nem történik egyéb, mint hogy kizsákmányolják az ébredező hitbuzgóságot és kihasználják a mutatkozó hitszomjúságot. Hát kérdem azt, hogy a hitbuzgóságot. a hitszomjúságot miért ne zsákmányolnók ki mi is? Ez volt mindig a feladatunk és czélunk.

A mi egyházunk, családunk, országunk a változott viszonyok között a felmerült nehézségeket, ha még úgy elítéli is, ha helytelennek tartja is, de sajnos, nem eléggé találja föl magát közöttük. Valljuk meg, hogy egy kissé nehézkesek vagyunk. Már pedig ha meg leszünk rontva, a magunk hibájából leszünk megrontva. Nincs olyan fegyver, melyet ne lehetne lefegyverezni; nincs olyan nehézség, a mit ne lehetne legyőzni a hit dolgában, csak a lépéseket kell megtoldani, a munkásságot fokozni, a kitartást erősíteni és az önbizalmat emelni. És mi a mi főerönk, nekünk, protestánsoknak? A felvilágosodás, a melyet, a mily mértékben terjesztünk az értelmiség és a nép között, abban a mértékben hódít ott hitünk. A protestáns a szótól, betütől, a tudománytól nem félt soha. Mindig elve volt a felvilágosodás és a változott viszonyokhoz való bölcs alkalmazkodás. A külföldi protestantizmus ennek köszönheti hódító erejét és hatalmas felvirágzását. Ettől a feladattól nekünk sem szabad visszariadni; ennek a feladatnak meg kell felelnünk nekünk is.

A Protestáns Irodalmi Társaság épen azért, hogy ezt a feladatot teljesíthesse, a maga szerény eszközeihez mérten kiterjesztette kiadványait mindazon körökre, a hol ebből a szempontból arra szükség volt. Mi kutatjuk a multat, hogy küzdelmeinkből erőt merítsünk; elmegyünk a néphez azzal a 250,000 füzettel, hogy erkölcsi érzékét emeljük és hitét megerősítsük. Most szükségét érezzük annak, hogy a nőkhöz férjünk, mert, a ki bírja a nőt, bírja az egyházat is. és megindítottunk egy vállalatot, a mely protestáns női olvasmányokat tartalmaz. Akarjuk, hogy minden anyának az asztalán legyen az, hogy minden leánynak iskolai könyve mellett álljon; mert hitünk az, hogy azok a betük, a melyek ott összeszorítva vannak, azok a betük életet adnak, lelket öntenek, és a ki azokból a forrásokból merít, annak lehetetlenség, hogy hitében megtántorodjék. És hogy közvetlenül a forrásokhoz vezessük híveinket, megindítottuk Kálvin és Luther íratainak kiadását. Talán abból az öserőből, abból a lelkesedésből, a mi ezekben le van téve, talán abból a lüktetésből mindenki fog érezni valamit, mikor e müveket olvassa és ennek következtében megerősödik hitében és kétségtelenül megmarad abban, terjesztője lesz annak, a mint a nagy alapítók azt felfogták és intendálták. Mert tisztelt gyülekezet ne essünk kétségbe a felől és ne legyen kétségünk a felett, hogy korunk nehéz feladatai, nehéz megélhetési viszonyai, erős erkölcsi válságai, borzasztó megpróbáltatásai között, a nagy terhek között, a melyekkel az élet jár, a nagy csábítások között, a melyeknek ki vagyunk téve, az értelmiség és nép egyaránt, sokszorosan, sokkal inkább szükség van a hitre, az evangeliumra, mint valaha.

Hogyha a vasárnapi harangszó hangja mindenkiben, szegényben és gazdagban, müveltben és müveletlenben ugyanazt az érzést kelti fel és egyformán vezeti Istenhez, — mit kell tennünk, hogy a harang hangja a köznapokon, az élet zajában is mindig hangozzék fülébe? És ha el tudjuk érni azt, hogy az élet viharaiban, épen akkor, mikor a legnagyobb zaj van körültünk, mikor szivünk erősebben lüktet, mint rendesen, miért ne érhetnök el, hogy ilyen körülmények között a legerősebb megpróbáltatások közt a nép hallja azt a harangot és ne tévelyedjék el a hit útján. Az élőszó most már nem elég, papi prédikáczió teljesen elégtelen. Most mindenkinek apostolnak kell lennie, és az igazi protestáns szellem abban van, hogy a papok segítségére ott vannak a világiak, ott vagyunk mindnyájan és részt veszünk nemcsak az egyház kormányzatában, de egyúttal cura pastoralis-ban és belmisszióban is. Vallásunk az egyetemes papság elvét vallja, a mely szerint nemcsak papjainkra vannak bízva híveink és azok üdvössége és sorsa, hanem mindnyájunkra Ha látjuk öket eltévelyedni, nem küldhetjük a papot. Arra idő nincs. Ha látjuk öket kétségbeesni, nem mondhatjuk, hogy majd vasárnap a templomban vigasztalást talál. Mindenütt momentán segítségre van szükség, és ha látja bárki oldala mellett hitsorsosa kétségbeesését, zavarát, erkölcsi eltompolusát, az Istentől való eltérését és Krisztusról való megfeledkezését, akkor bünt követ el, ha nem karolja fel mindjárt ö maga, ha nincs mindjárt segítségére annak az embernek, abban a formában, a melyben teheti. Mert, ha mi nem vagyunk azonnal segítségére, az a szomjúhozó ember megiszik bármely üdítő italt, még ha a fanatizmus salakja van is belekeverve; megissza, mert érzi, hogy az élet kemény megpróbáltatásai között vagy elpusztul, vagy üdülnie kell.

Nem beszélek én a többi feladatokról. Hogy miképen s mi történik a cura pastoralis, az ifjúsági egyesületek, a jótékonysági, vagy nőegyletek útján, hogy mi a nők feladata, ezeknek az áldott teremtéseknek, a kiknek szive lüktetése sok protestáns és más felekezetekbe is bevilágított: azt tapasztaljuk a közéletben. Nézzük meg az életrajzokat és meggyőződhetünk arról, hogy abban a szerencsés helyzetben vagyunk, hogy nemcsak papjaink, nemcsak világi férfiaink, de a nők is apostolaink lehetnek; mert hitünk oly egyszerü és híveink annyira korán be vannak avatva abba a konfirmáczió által, hogy az életnek sem csábításai, sem nehézségei, sem boldogsága, sem boldogtalansága nem törli ki keblökből azt, a mit

gyermekkorukban tanultak. Ha a felnőtt nem feledi azt az igét, a melyre kisded korában az anyja tanította és a konfirmációkor lelkésze oktatta, mikor hitünket megérté, és ha ezt is beviszi az élet viharaiba, akkor nem félhet a megkisértésektől és megpróbáltatásoktól. Most csak arra kérem a tisztelt gyülekezetet, hogy Irodalmi Társaságunkat a maga működésében erősítse és támogassa. Legyenek meggyőződve, hogy minden betü, a melyet megsokszorosítunk, mindmegannyi szárnyra kelt apostola hitünknek; minden szó a felvilágosodást viszi a keblekbe, minden sor vigaszt tartalmaz és minden lap erőt ad a küzdelemre és kitartásra és megóv a megtántorodástól. És ha kiadványainkat csak megtizszerezhetjük, jelen állapotunkkal szemben, meg vagyok győződve, erős várat emelünk sokfelé a nép javára, a nők javára, a protestantizmus javára, a felvilágosodás és hazánk javára.

Pedig hitünk kieelégíti és boldoggá teszi nemcsak a népet, de a legnagyobb tudóst is. Hiszen csak a napokban vesztettük el két nagy emberünket, és mintha a gondviselés, az isteni mindenhatóság itt is együtt tartott volna, az egyiket elvette a kálvinistáktól, a másikat a lutheránusoktól És mégis Szilágyiban és Pulszkyban közös veszteségünk van. Ott voltam holttestüknél, láttam koponyájukat kihülni, bámultam, hogy már a tudomány azon gazdag tárháza, az eszmék küzdő tábora, a pezsgő gondolkodás és kitartó lelkesedés, a mely sajátjuk volt, egy lehelletre miképen szünik meg. De ez a lehellet nem a hit fáklyáját oltja el, hanem ennek lángját fokozza; mert tanubizonyság arra, hogy a különböző feladatok és nehéz viszonyok között ők sohasem feledkeztek meg az egyházról. És ha kétely merül fel az iránt, hogy a hit és tudomány mikép fér össze: ezzel a két névvel szolgálhatunk.

Én, tisztelt gyülés, azt hiszem, hogy túlmennék hatáskörömön és túlmennék azon szerény álláson, a melyet itt elfoglalok és túlmennék az illendőségen, ha ennek a közgyülésnek feladatunkat tovább magyaráznám. Sietek beszédem végéhez.

Egy legendához fordulok. A római legenda szerint Nero üldözései közepette Péterben megingott a hit és távozni akart Rómából. Mikor ment az úton, a félhomályból egy hang hallatszott: Quo vadis? Erre megrettent és visszatért Rómába feladatának teljesítésére. Nekünk feladatunk, hogy úgy készítsük hitsorsosainkat, legyenek azok gazdagok vagy szegények, öregek vagy fiatalok, hogy el ne tévelyedjenek, vagy ha eltévedtek, meghallják a szót: Quo vadis? és legalább akkor legyen erejök visszatérni az igaz útra. Nekünk feladatunk azt az erkölcsi érzéket, azt a tiszta hitet, azt a hitbuzgúságot és azt a felvilágosodott felfogást, mely a protestantizmust mindig jellemezte és annak nagy sarkkövét képezte, nekünk feladatunk ezt elszórni mindenütt, mint porszemet a hazában, nyomtatványban és élőszóval, hogy, mint a porszem, a levegőbe vegye be magát és mindenki beszívja és oly természetesnek találja, mint magát a lélekzést. Azért mindnyájan úgy teljesítsük a kötelességeinket, hogy, ha megkérdik: Quo vadis? — azt mondhassuk: megmaradtunk Uram, a te útadon és azon másokat is megtartottunk. Úgy legyen!

Szemle az ének-oktatás felett főgimnáziumainkban.

II.

(Folytatás és vége.)

A fennebb közölt szemlélőből legott kitünik, hogy — a módosított példabeszéddel fejezve ki magamat — a hány iskola: annyi szokás.

Itt csak az I. és II. gimnáziumban kötelező mindenkire az énektanulás, amott az I–IV., másutt az I—VI., sőt egy helyen az I—VIII. osztályokban is, de nem minden tanulóra nézve. Itt 2 órán, amott csak 1 órán foly hetenként az osztálybeli énektanulás. Itt egyházi és világi énekeket vegyesen tanítanak, amott pedig csak templomi vagy templomi és temetési énekeket. Itt egy szólamban, másutt két szólamban is énekelnek. Egy helyen felsorolják az eltanult dalokat és a használt tankönyveket, másutt nem. Egyik iskolában többet, másutt kevesebbet végeznek el az elméletből és gyakorlatból, de sehol sem eleget, mert megelégesznek az előkészítés munkájával. Míg a legtöbb iskolában csak vegyeskarban, addig egy helyen csak férfikarban, egy más iskolában pedig mindkét karban énekelnek a gimnáziumi növendékek. Egyik iskolában nagyobb sulyt helyeznek az osztálybeli éneklésre, mint a karbelire, máshol meg a zenét és a zenekari működést tartják fontosabbnak a fiukra nézve.

Mindenki előtt világos, hogy ez igy nincsen jól és hogy ezen sürgősen változtatni kell, mert a tanítás körül, nem a szokásnak, hanem a tanítás elveinek kell uralkodni. A tanszabadságnak is meg van a maga határa és nem lehet megengedni, hogy ez szabadossággá fajuljon.

Nézetem szerint ezt a zavaros állapotot az egyes tanári karok az alábbi javaslatok elfogadása és betartása által szépen tisztázhatják, esetleg, ha az továbbra is fenmaradna, magának az igazgató tanácsnak kell a tanítás érdekében a rendet helyreállítani.

Mindenekelőtt nem szabad felednünk, sőt jegyezzük meg jól, hogy a gimnáziumi énektanítás kétféle, t. i. osztálybeli és karbeli. Az első a tanulók képzettsége szempontjából sokkal fontosabb, mint az utolsó.

Az osztályonként végzendő énektanításnak ugyan is az a feladata, hogy a tanulóknak az énektanból minél nagyobb alaki és tartalmi képzést nyujtson, tehát a kedélynemesítés, a szókészlet és hangképzet gazdagítása, a hangszerv kifejlesztése, a hallás és látószerv, az értelem és akarat, az esztétikai érzék és a képzelő tehetség képzése mellett ellássa a tanulókat mindamaz ismeretekkel, a melyeket ők a ritmikából, a melodikából és dinámikából elsajátíthatnak; de legfőképpen, hogy megszerezhessék mindama dallam- és szöveg-készletet, a melyre nekik, mint a nemzet és a társadalom, az egyház és a család tagjainak *egyénileg* szükségük van az életben. Szóval az osztálybeli énektanításnak feladata abban áll, hogy az iskoláinkból kikerülendő ifjak képesítve legyenek a templomban vagy az iskolában, a család körében vagy a társaságban minden oly alkalommal, a midőn az ének hivatva van az ünnepélyességet emelni, vagy a vidám

jókedvet előmozdítani, *egyéni* képességük szerint közreműködni vagy legalább is az éneklőkkel együtt érezni.

Ezekből hát világos, hogy ***az osztálybeli énektanítás első sorban és legfőképen a tanulók közmiveltségi érdekeit szolgálja.***

Másfelől azonban, bárha az egyén hangjának és hallási képességének fejlesztése módszeres technikai gyakorlatok által a karbeli éneklés alatt is tovább tart, a karban való éneklésnek tulajdonképeni feladata, a több szólamú éneklés, nem az egyén, hanem több egyénből álló testület produkciója s bárha a különböző szólamok együtthangzása szép és művészi becsesel bír s bárha egy kardal szabályos eléadása nagy hatást képes gyakorolni a hallgatókra: mindazonáltal az egyes szólamok tudásának értéke zenetartalmi szempontból leggyakrabban a semmivel egyenlő.

Az eléadottakból tehát kitűnik, hogy ***a karbeli énektanítás voltaképen az iskola és nem a tanulók egyéni érdekeit szolgálja.***

Ugyanezért hát a tanulókkal szemben elkövetett igazságtalanság minden olyan intézkedés, mely a karbeli énektanítást az osztályonként történő énektanítás rovására módosítja. Helytelennek kell tehát tartanunk azt, ha az osztálybeli énektanítás óraszámát redukálják, ha az alól dispenzációt osztogatnak, ha különböző osztályokat összevonnak.

Különben is a konventi tanterv részletesen felsorolja, mely osztályokban és hány órán tanítandó az ének s miután ez is kötelező tantárgy annak kezelése nem szeszély, hanem tantervi utasítás szerint történhetik. Éppen azért az osztálybeli énektanításra nézve megkövetelendő, hogy az a tantervben előírt óraszámban és osztályokban eszközöltessék a nélkül, hogy más tantárgy vagy a karbeli énekoktatás miatt a legcsekélyebb hátrányt is szenvedné.

Általában pedig nemcsak lelkiösmeretesség és buzgóság, hanem módszer és szakszerüség tekintetében is úgy kell kezelni az éneket mind az egyes osztályokban, mind a karban, miként a többi tantárgyakat. Tehát év elején mindenik osztály és a kar részére is úgy az elméleti, mint a gyakorlati részből pontos és részletes tanmenet készítendő, a melyet természetesen be is kell aztán tartani! A tanulókat évharmadok végén is kell klasszifikálni, nemcsak a tanév befejeztével. Hasonlókép külön vizsga tartandó az énekből is, nem pedig úgy, mint a legtöbb helyen szokásos, hogy a kar az évzáró ünnepen nehány dalt énekel s ennyiből áll az énekvizsga. És miután az évi értesítőnek az összes tárgyak eltanításáról kell hű képet és tájékozást nyujtania: annálfogva részletesen kell abban közölni az ének eltanított tananyagát is. Ezen kivül közlendőnek tartom azokat a tankönyveket is, a melyeket a tanulók az énektanítás különböző fokain használnak. Mert én helytelennek itélem, ha a gyakorlatokat és daiokat a fiuknak kell lekottázniok, a mi azonkivül, hogy sok időveszteséggel jár, az irott füzetekben előfordulni szokott hamis hangjegyírás, rosszul aláírt és hibákkal teljes szöveg miatt tömérdek kellemetlenséget okoz tanárnak és tanulónak egyaránt.

Ezuttal még csak két dolgot említek fel, a melyeket én szintén fontosoknak és szükségeseknek tartok.

Egyik az, hogy minden iskolában czélszerü lenne legalább egy szakfolyóíratot vagy havi közlönyt járatni s ezenkivül a hazai és külföldi ének-zene-irodalom legkiválóbb termékeiből évenként nehányat beszerezni, hogy ily módon úgy az elméleti, mint a gyakorlati szakirodalomból lassanként csinos gyüjtemény álljon mind a tanárok, mind a tanuló ifjúság rendelkezésére. Mily boldog lettem volna én, ha n.-enyedi diákkoromban nem a saját költségemen kellett volna egy-egy szebb kardalt, vagy elméleti szakmunkát beszereznem, hanem tudvágyamat az iskola könyvtárából elégíthettem volna ki s tudásomat több jeles szakmunkából gazdagíthattam volna!

A másik pedig az, hogy legyen gondja minden iskola tanári karának arra, hogy az énekből kitüzni szokott pályadíjakat ezutánra is ne csak fentarsa, hanem azokat újabbakkal szaporítsa, sőt terjessze ki az elméleti képesség jutalmazására is, mert annak jótékony hatása a tanulók között való nemes becsvágy és verseny ébrentartása és fokozása által mindenesetre rövid időn meg fog nyilatkozni.

Ezek észrevételeim és javaslataim, a melyeket a mult tanévi énektanítás külseje fölött tartott szemle után megtenni jónak és szükségesnek véltem. Azok közül több fordul elé abban a felolvasásomban is, a melyet én még a Nagy-Enyeden 1889. jún. 3—5-én lefolyt tanári értekezletünkön tartottam volt s a melyet ez az értekezlet megfelelő intézkedés végett a m. áll. Igazgatótanácshoz leendő felterjesztésre méltatott volt. Már 12 éves por fedi ezt a dolgozatomat — a mely a »Protestáns Közlöny« ugyanaz évi 32—35. számaiban jelent meg — az Igazgatótanács irodájában. Azóta e legfőbb kormányzó testületünk mind működő elnökében, mind pedig tagjaiban legnagyobb részt mefiatalodott. Azóta ez a kormányzó testületünk többféle jelét adta annak, hogy az éneket, mint istentisztelet ünk egyik lényeges alkatrészét és nemzeti közmivelődésünk egyik fontos eszközét iskoláinkban méltóbb kezelés alá óhajtja juttatni.

Mély tisztelettel kérem azért a mélt. áll. Igazgatótanácsot: kegyeskedjék oda hatni, hogy arra a beadványra hozattassék már valamilyen határozat és hogy általában a gimnáziumi énekoktatás ügye mielébb az őt megillető gondos szeretettel leendő ápoláshoz jusson.

Deák Gerő.

Igazgatótanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1901. szept. 26. és 27

Jelen voltak: Br Bánffy Dezső főgondnok, mint elnök, dr. Bartók György püspök, Kenessey Béla főjegyző, Herczeg Lajos, dr. Sárkány Lajos, Deésy Gyula, Sándor János, Becsek Lajos ig. tanácsosok, Deák József pénztárnok, Maksay János számvevő, dr. Kádár János titkár és Módi Elek ülési jegyző.

Elnöklő főgondnok aa. az ülést megnyitván Kenessey Béla főjegyzőnek adja a szot, ki is meleg szavakban üdvözli Sándor János ig. tanácsos aát abból az alkalomból, hogy a legközelebbi napokban tölti be áldásdús papságának 40 ik évfordulóját. Ig. tanácsunk örömmel járul hozzá felszólaló jókivánataihoz és ez üdvözletet jegyzőkönyvileg is megörökíti, amit jelenlevő Sándor János aa. meleg köszönettel vesz tudomásul.

Ezután elnöklő főgondnok aa. bejelenti, hogy a folyó évi kerületi közgyülést nov. hó 9-ikére szándékszik összehivni, tekintettel az ide vonatkozó közgyülési határozatra és figyelembe véve azt is, hogy a választható másik határidő t. i. nov. második a kolozsvári országos vásár miatt nem alkalmas. Ig tanácsunk maga részéről is hozzá járul a november 9-iki határidőhöz.

A napirenden levő ügyek elintézésére térve át, Kenessey Béla főjegyző előterjesztésére 360 korona Baldácsy alapitványi segélyt és 50 korona állam-segélyt osztott ki ig. tanácsunk özv. Báthory Györgyné, özv. Baga Jánosné, özv. Elekes Györgyné, valamint Szász Sándor patai és Bartha Dániel viz-szilvási tanitók között.

Dr. Sárkány Lajos tan. előadó-helyettes referádájában jóvá hagyó tudomásul vette ig. tanácsunk a s.-szt.-györgyi kollegium előljáróságának a Cseh-alapitvány rendezésére vonatkozó határozatát; hozzá járult ahoz, hogy a kolozsmegyei tanfelügyelőség által összeállított elemi iskolai munka-naplók e megye területén levő felekezeti iskoláinknak használatra ajánltassanak, jóvá

hagyta a kis-kendi iskola államosítására vonatkozó föltételeket és engedélyezte a nagy-enyedi és székely-udvarhelyi tanárok bejelentett mellékfoglalkozásait.

A tiszántuli ref. tanár-egyesület országos egyesületté alakulván át, ez alkalomból kérte egyházkerületünk támogatását is, minek folytán kimondotta ig. tanácsunk, hogy körlevélben hivja föl kollegiumainkat és tanárainkat az egyesületbe való belépésre.

Vallás és közoktatásügyi Miniszter ur Önagyméltóságának a maros-vásárhelyi kollegium hiányaira vonatkozó észrevételei közöltettek az előljárósággal jelentéstétel végett

A nagy-enyedi kollegium előljárósága bejelentvén a tanitóképző intézet ideiglenes berendezésére vonatkozó intézkedéseit, azokat ig. tanácsunk jóváhagyó tudomásul vette és ezzel kapcsolatosan Hegedüs Zsigmond tanár aát. állásában véglegesitette.

Indokolt előterjesztésre hozzá járúl ig. tanácsunk ahoz, hogy Domján István s.-szt.-györgyi tanár részére ujabb 6 hónapi szabadság engedélyeztesssék.

Incze Béla maros-vásárhelyi volt segédtanár panasza leküldetett az előljárósághoz saját hatáskörében való elintézés végett.

A nagy-egyedi Bethlen-kollegium amaz ajánlatát, hogy a Szotyori-alapitvány kamatai Molnár Andor orvosnövendéknek adassanak, ig. tanácsunk teljesithetőnek nem találta, mert sem az ajánlatba hozott tanuló sem a többi folyamodók nem felelnek meg az alapitó levél kivánalmainak.

Ezek után Maksay Jáncs számvevő aa. terjesztette elő a pénztári hivatal által összeállitott 1900. évi egyh. kerületi számadást és az 1902. évi költségvetést, melyek közül az előbbi kiadatott a közgyülésileg kiküldött számvizsgáló bizottságnak; a költségvetést pedig a Zeyk Dániel főgondnok aa. elnöklete alatt fölkért nagyobb bizottsághoz tette át ig. tanácsunk felülvizsgálás és a mutatkozó hiány elenyésztetésére vonatkozó véleményezés végett

Reile Mátyás budapesti lakós az iránti kérését, hogy a vele kötött vásári ügyletből kifolyólag még fennálló 11.000 korona követelésünk elengedtessék, — nem találta ig. tanácsunk teljesithetőnek.

Zilahi-kollegiumunk amaz inditványát, hogy a főiskolai számadások jövőre tanévenkint készittessenek, közölte ig. tanácsunk véleményezés czéljából a többi kollegiumokkal.

Az egyházkerületi közalap deési házainak gondnoka dr Jakab Lajos aa. lemondván ez állásáról, Vékony Ferencz egyházközségi főgondnok kéretett föl az átvétel megejtésére és kezelő gondnok ajánlatba hozására.

Horváth János szeretetházi igazgató és Neje 100 koronát adományozván a szeretetház alaptőkéjének gyarapitására: ig. tanácsunk az adományt hálás köszönettel elfogadta.

A folyó évben tartott egyetemes convent véleményt kért egyházkerületünktől is arra nézve, hogy az 1903. évben megnyitandó zsinat által, mely irányban és miként óhajtjuk a törvényt módositattni, pótoltatni? E véleményes javaslat elkészitése czé jából, főt. Püspök aa. elnöklete alatt, Kenessey Béla főjegyző, Deésy Gyula és Becsek Lajos ig tanácsosok, valamint Pokoly József theol. tanár és Kádár János titkár aáiból álló bizottság küldetett ki, oly fölkereséssel hogy a munkálatot még a folyó évi közgyülésre elkészitsék

A segédlelkészi kongrua folyósitása alkalmából szükségesnek mutatkozott ama kérdés eldöntése, hogy vajjon a nyugalmazott papok özvegyeit illeti-e és ha igen, mily mértékben illeti özvegy árvai kegyjavadalom. Minthogy pedig e kérdés egyöntetüen szabályozva erdélyi egyházkerületünkben nincsen, kimondotta ig. tanácsunk, hogy az özvegy-árvai kegyjavadalom általános rendezésének a folyó évi közgyülésen szőnyegre kerülő kérdésével kapcsolatosan ez irányban is kérni fogja a közgyülés határozatát.

Máthé György szépkenyerü-szt. mártoni lelkész felebbezést nyujtván be a szeretetház intéző bizottságának ama határozata ellen, melylyel őt bizonyos dijak megfizetésére kötelezte, minthogy a bizottság határozata a szervezeti szabályoknak megfelelő, ig. tanácsunk által is jóvá hagyatott.

A pitesti egyházközség kérésére kiutalta ig. tanácsunk az egyházközség központi kezelés alatt álló 1343 korona tőkéjét a papilak és iskola renoválási költségeire.

A krakkói egyház központi tőkéjéből is engedélyezte ig. tanácsunk 5200 koronának kiutalását, a templom és papilak kijavitási költségeinek részben való fedezésére, de csak arra az esetre, ha az egyházközség a szükséglet többi részének és a 15 év alatti visszahelyezésnek fedezetét kimutatja.

Kolozsvári egyházközségünk évi 1000 korona átalány-összegben állapitván meg országos közalapi járulékát, ehez a főhatósági engedélyt is megnyerte.

A pelekeszii körlelkészséghez beosztott egyházak közül Érkörös és Szeődemeter együttesen, Pelekeszi pedig külön önállósulni óhajtván, az állami fizetés kiegészités folyósitásáért kérelmeztek. Ig. tanácsunk e kéréseket ajánlattal terjesztette a közoktatásügyi miniszteriumhoz, minthogy a szóban forgó önállósulást, főleg nemzeti szempontból, maga részéről is szükségesnek látja.

A kis-enyedi egyházközség filiájának, Póka-falvának hasonló kérését nem találta főhatóságunk teljesithetőnek, mert a lélekszám csekélysége miatt az önálló szervezkedés lehetetlen.

A nagy-pénteki ref. társaság kérésére kimondotta ig. tanácsunk, hogy kerületünk egyházainak és hiveinek körlevélileg figyelmébe fogja ajánlani a társaság által Budaőrsön felállított menház czéljaira való adakozást, de megfelelő alap hiányában maga a kerület semmivel sem járulhat a kegyeletes czélú intézmény megerősitéséhez.

Szentes József és társai székely-udvarhelyi lakósoknak az egyházközségi képviselőtestület egy elvi határozata ellen beadott felebbezését visszautasitotta ig. tanácsunk azzal a megjegyzéssel, hogy a szóbanforgó elvi határozat foganatositása iránt külön és konkrét formában fog a képviselőtestület dönteni és majd csak e részletes határozatok ellen lehet annak idején felebbezéssel élni.

Málnási Ferencz kendői lelkész kérésére megengedte ig. tanácsunk, hogy 201 korona kongrua tulélvezményét csakis a jövő 1902. év folyamán téríthesse vissza

A nyárádszentimrei és uzdi-szentpéteri egyház községek indokolt kérésére 15—15 drb. énekes könyvet adományozott ig. tanácsunk, templomi használatra.

Stein János egyetemi könyvárus részére jogot engegélyezett ig. tanácsunk a Nagy Péter féle konfirmácziói kis káté 12. kiadásának 8000 példányban leendő közrebocsátására, 600 korona honorárium és azon kikötés ellenében, hogy a 12. kiadás betüi, papirja és bekötése, nemkülömben bolti ára az előző kiadványokkal egyező legyen. Kimondatott egyuttal az is, hogy a 600 korona honoráriumnak fele a theologiát, fele pedig a szeretetházat illeti.

Ezek után br. Bánffy Dezső főgondnok aa. jelentette be, hogy nyert megbizatásához képest a magyarnagy-zsombori birtok eladása irant tárgyalásokat folytatott, de de eredményfelenül minélfogva további intézkedést kér. Ig. tanácsunka tárgyalások további folytatásával az elnökséget bizta meg.

Ugyancsak főgondnok aa. jelentéséből értesült ig. tanácsunk arról, hogy Lészay Ferencz ig. tanáesos aa. elkészült azokkal az értékes becslési munkálatokkal, melyek a br. Radák Ádám féle hagyatékra vonatkozólag gr. Teleky Józseffel folyamatba tett alkudozá-

sok rendjén részünkre biztos tájékozást fognak nyújtani. Lészay Ferencz ig. tanácsos aának fáradságos munkálkodásáért, melyet egészen saját költségén végzett, hálás köszönetet mondott ig. tanácsunk.

Végül a nagy-enyedi Bethlen kollegium 1899. és 1900. évi, valamint a fogarasi egyházközség 1900. évi számadásait hagyta jóvá ig. tanácsunk és még néhány apróbb ügyet intézett el, minek megtörténtével a legközelebbi ülés határideje október hó 12 ére tűzetett ki, hogy a közgyűlés elé terjesztendő és nyomtatásban szétküldendő jelentések idejében megállapíthatók legyenek.

Több tárgy nem lévén, az ülés bezáratott.

r. s.

A M. P. I. T. közgyűlése

(Folytatás.)

A M. P. I. T. közgyűlését ***Gyurátz*** püspök, elnök nyitotta meg, egy gyönyörü — fájdalom — csak kivonat san közölhető beszéddel:

»A magyar Protestáns Irodalmi Társaság jelenlegi színhelye — így szólt — a Felvidék egyik legvirágzóbb városa, Miskolcz, hol egyházunk két derék oszlopa, két püspöke és a város egész közönsége, hitfelekezeti különbség nélkül tárt karokkal várt, a mi azt mutatja, hogy itt is minden szivet az a gondolat dobogtat, hogy csak együttes érzéssel virágoztathatjuk fel a müvelődést, a nemzeti nagyságot; mutatja azt, hogy az általunk felölelt nemes elvek itt is méltánylásra találnak. A magyar Protestáns Irodalmi Társaságot kitűzött czélja elérésében nem anyagi érdek vezeti, hanem a nemzeti művelődés felvirágoztatása. Nehéz, tespedt korszakot élünk az igaznak fejlesztésében. Az elvek maguk nehezen képesek lángralobbantani az igaz eszmét, minden jóval és nemessel szemben annál nagyobb és merészebb a reakczió, minél ideálisabb a gondolat A vakság, a gyülölet, a kárhoztatás eszméit szórja az igazra, mindenütt dominál az aranyburju imádása. Osztályok, nemzetek, felekezetek gyülölséggel vannak telve; a benső meghasonlás, a létért való szomoru küzdelem azután megkivánja a maga erkölcsi halottait. És ezzel szemben áll a vallás vigasza, a mit ember nem nélkülözhet, mely égi adományt szomjazza a földi vándor. Ez tartja ébren, ez riasztja fel álmodozásából, mámorából. A vallás adja a lényeknek az erőt s nyomorult az, a ki a fensőbb lény hatalmát elismerni nem akarja, vagy hinni nem képes. Azt mondja Pascal: hogy élvezet oly vihartól hányt hajón ringani, melyről tudjuk, hogy el nem merül. Nem-e hasonlit ehez az emberi élet, mely csalódásban ringatja magát az élet viharos hullámai közepette?.... A vallás megtanítja az embert keresni az örök igazság útját a föld porában, mert minden vallás moralizáló hatással van az ember lelkületére. Példákat állít nekünk erre a világtörténelem. Hellász népe, midőn kihült az ideális gondolkozás, midőn erkölcstelenné lett, megtört, földjét zsarnok kéz dulta porrá. Róma mig hitében erős, addig dicső volt, emelkedett, de mikor polgársága vallást, eszményt, igazságot günyolni tanult, alásülyedt, s a nagy ősök gyarló utódai csak a hanyatlásnak, elkorcsosulásnak képei. A vallás int az érzékiségtől, óv a materializmustól, mert az a szolgaság útegyengetője; a mely állam azt hajhászsza, annak satnyulni kell Vallás kell az államnak és tudomány, melyek ikertestvérek a nemes harczban s a melyeknek egymástól való elválasztása mindkettőnek erkölcsi halálát okozná. — A mi társaságunk is feladatává tette a vallás és tudomány fejlesztését, mert a vallás uralg mindenek felett; felkeresi otthonában a családot, ébreszti az erkölcsi méltóság érzetét, ébreszti az egyháziasságot. A protestáns vallás már hatalmas erővel dominált a multban, az erkölcsi, nemzeti fejlődésnek volt hosszú idők óta erős bástyája, a felvilágosodás terjesztője, a szabadság védőeszköze, a magyar nemzet nagy segitsége.

Gyönyörü szavakban fejtegeti ezután egyházunk autonomiájának értékét és fontosságát, a melyet semmi anyagi árért csorbitani engednünk nem szabad, majd rátér a magyar protestáns nőnevelés fontosságára.

A nő kedélyvilága — ugymond — a vallásos érzületnek temploma. Sok mulasztás történt a nőnevelés terén, melyeket megfelelő prot. nőnevelő intézetek felállításával pótolni kell. A társaság szent és nemes dolgot végez, ha ebben közremunkál.

— Még egy dolgot kell elmondanom. Egy szent dologra útalok. A testvériség érzületének ápolására. Folytassuk a krisztusi munkát, hirdetve az ő eszméit munkánkkal, verejtékünkkel Ne gondoljatok akadályokra, csak a czélra, melyre meglesz a mennyei áldás!

A hatalmas éljenzéssel és tapssal fogadott beszéd után, mely az Emlékkönyvben egész szépségében olvasható lesz, letárgyaltatott a választmány által előkészitett tárgysorozat, mindenütt a választmány propozicziói fogadtatván el határozatul. — Utolsó pontnak maradt a ***tisztujitás*** és a választmány felének újra választása. Mindenben maradtak a régiek, annyi különbséggel, hogy a néhai ***Szilágyi*** Dezső helyére ***Dr. Darányi Ignácz*** miniszter választatott. A dolog ilyen elintézése ellen a maga személyére nézve csak ***Gyurátz*** elnök protestált megrongált egészségére való hivatkozással. De végre ő is meghajolt az elementáris erővel megnyilatkozó közbizalom előtt. Köszönet érte! ***Gyurátz*** elnök nélkül az Irodalmi Társaságot ma már alig tudjuk elképzelni. Az Isten éltesse ennek a nemes ügynek szolgálatára is sokáig!

Este ismerkedési estély volt a «Korona» szálló hatalmas éttermében, melyen résztvettek az összes előkelőségek is.

Ünnepélyes istentisztelet. 20-án d. e. ½ 9 órakor egy km.-nél hosszabb sorban vonult fel a társaság a „Luther udvar"-ból a reformátusok Avas hegyi hatalmas, ódon templomába A XIII. századból való, egykor góth stilü templomon is barbár munkát végzett az idő rombolása ellen küzdő emberi kéz. Hajóját tartó, egykor karcsu oszlopai otromba falazatba foglaltattak s ma már csak a deszka mennyezet és három oldalt körülfutó fa-kórusok az érdekességei. Pusztulásnak indult az egész s a magyar államnak nem jut pénze e gyönyörű emlék stylszerű restaurácziójára. Ha kath. templom volna....?! De,.....légy csendes szivem! Az Isten házában legyen békesség a szivekben. Im, a hatalmas gyülekezeti ének és gyönyörü kardalok után — melyeket a jónevü zeneszerző: ***Lányi*** Ernő dirigált — a békességes tűrésnek, erőnek és segedelemnek lelkéért imádkozik fiatalos hévvel és buzgósággal az itt-ott még gesztusra is ragadtatott ősz luth. főpásztor: ***Sárkány Sámuel*** a bánya-kerület püspöke. Utánna ***Novák Lajos*** a sárospataki theol. akad. jeles pap-tanára szólja az igét ***Máté XVII. 14–21.*** alapján. Reá mutat betegségünkre, melyből csak Jézus Krisztus szabadíthat meg, az ő — belénk átplántált személyes, hegyeket mozdító hite által, a mely mibennünk mint az Istennel való személyes összeköttetést fenntartó imádkozásnak és a világot legyőző és megdicsőitő önmegtagadást eszközlő böjtölésnek lelke jelentkezik. A kellemes orgánummal, még a szónoki hevet is mérsékelt kathedrai méltósággal, ritka egyszerüséggel előadott, kitűnő exegézisen nyugvó szabadelvü evangeliumi állaspontról szóló predikáció nem zajos, de mély benyomást hagyott a hallgatóság szivében. A vallásos lélek tengerének nem felszínét korbácsolta fel, de mélyét mozgatta meg nagy erővel, de szeliden. Kár, hogy „Mi atyánk. .." és utóima — hogy, hogy nem?! — elmaradtak s igy az istentisztelet olyan bevégzetlen maradt.

A díszgyülés. Az istentisztelet folytatását képezte a díszgyülés a luth. templomban. Szép, modern stilban, gyönyörü berendezéssel épült, tisztán tartott

templom ez, mely egyik mintáját alkothatná a prot. templomterveknek. Az oltáron egy gyönyörü kép: A Getsemánéban imádkozó Jézus. A társaság és vendégek üdvözlését itt *Br. Vay Béla* főgondnok és *Zelenka Pál* püspök teljesitették az utóbbi különösen a két prot. testvérfelekezet uniójáról s annak szükségéről elmélkedve. Erre *Hegedüs Sándor* miniszter, elnök a lapunk elején olvasható nagyfontosságu beszédet mondta az egyetemes munkáról és egyetemes felelősségről

Beszéde után *Br Prónay Dezső* luth. egyetemes főfelügyelő tartott egy fontos s igazi theol. tudásra valló beszédet a „láthatatlan egyház"-ról s ennek gyakorlati konzekventiáiról, melyet lapunk jövő száma »Tárcza« rovatában fogunk egész terjedelmében adni.

Majd *Lévay József* költönk szavalta el ritka hatással, mult számunkban közlött „Apostolok" cz. gyönyörü költeményét s a lelkes hangulatu gyülés ezzel véget ért. Utánna közebéd következett, hol gyönyörü toasztokban ünnepelték az eszmét s kiváló harczosait.

A délután megtartott belmissió értekezletről lapunk jövő számában adunk tudósítást.

Tudósító.

Különfélék.

Br. Bánffy Dezső egyházkerületünk buzgó fő gondnoka e hó 26-án tartott igazgató-tanácsi ülés alkalmából több napig időzött Kolozsvártt, mialatt átvizsgálta a Főt. püspök urral az egyházkerületi pénztárnak a jövő évi költségvetésre vonatkozó ügyeit. E költségvetés egyik legfontosabb s talán legnehezebb tárgya lesz az idei egyh. ker. közgyülésnek. Előkészítésén *Zeyk Dániel* egyh. ker. főgondnok elnöklete alatt e hó 4-én egy bizottság fog dolgozni. Hisszük, hogy kiváló status curatoraink bölcsessége óhajtott megoldásra juttatja e nehéz ügyet. Buzgólkodásukon legyen Isten áldása!

Elismerést az érdemnek! Egyházkerületünk két érdemes papja, esperese: *Sándor János* miriszlói pap és nagy-enyedi egyh. megyei esperes és *id Péter Károly* szörcsei pap és orbai esperes most töltötték be papi szolgálataiknak 40-ik évét s egyben egyh. kerületünknek legrégibb esperesei. Mennyit tudnának ezek a III. o. egyházakban — helyváltoztatás nélkül — szolgált papok beszélni a kálvinista papi szegénységről, küzdelemről, holott szolgálataik legnagyobb része kongrua nélküli időkre esik! És mennyit beszélhetnének egyházi és társadalmi közügyeink annalesei ezeknek a férfiaknak zajtalan, de folytonos és áldásos munkásságairól! S mégis — majdnem észrevétlenül szaladt el az évforduló. Hjah, az élet mai vásárján a publikum »az olcsó Jánosok« saját maguk csinálta reklámjait hallgatja. S ugy látszik környezetüket is a maguk mintájára nevelték. Az ő részükről is semmi lárma, semmi dob. Csak az egyh. m. közgyüléseken fogják társaik, barátaik melegebben keblükre ölelni. Mi pedig s egész egyházunk levett kalappal állunk meg e két férfiu előtt s a »csendes emberek«-re nézve büszkélkedünk, hogy nekünk még ily „nemes példányképeink" vannak a „régi jó világból". Magunkra, az ifju nemzedékre gondolunk és eltűnődünk: hogy lehetne nálunk is — mint ezeknél — kevesebb sopánkodás és több munka? A feleletet e csendes emberek ékesen szóló *szerénysége* adja meg. Milyen nemes szivek azok, melyekből a szerénység virágai fakadnak! A jó Isten tartsa meg őket egyházunknak s szaporitsa számukat! A viszontlátásra az 50 ik évfordulón!

Dr. Kádár János ig.-tanácsunk buzgó titkára nyári üdülése alatt súlyos szembajjal megbetegedve, hivatalát és rendes munkáinak folytatását csak a napokban vehette fel újra. Bár még mindég kimélnie kell magát, reméljük, hogy Isten mihamarább vissza adja teljes egészségét

Nem „rechthaberei"-ból, hanem az igazság kedveért, meg kell jegyeznünk a „P. E. és I. L" tudósitására, a miskolczi belmissiói értekezlet egyik passusára, hogy lapunk szerkesztője nem adta fel az erdélyi egyh. ker. Egyházi-értekezlet intranzigens álláspontját a belmissio kérdésében. — Ezt annál kevésbé tehette, mert *a belmissió kérdésében Értekezletünk soha sem foglalt és foglalhatott el intranzigens álláspontot,* mikor maga is éppen annak eszközlésére alakult. A mire nézve azonban Értekezletünk intranzigens álláspontot foglalt el, t. i. egy ***olyan*** országos belmissiói egyesület alakitására nézve, a milyen a szétküldött alapszabálytervezet szerint alakult volna (az egyháztól független, belügyminiszteri hatóság alatt álló, hitbeli és erkölcsi itélkezést lehetségessé tevő, központi direktoriummal biró s a szervezett egyházi életbe is belenyulható vándor apostolokkal rendelkező egyesület) erre nézve lapunk szerkesztője igenis intranzigens állaspontot védett ott is és fog védeni jövőre is. A mi Egyházi értekezletünk álláspontját csak azok tekinthették intránzigensnek általában a belmissióra nézve, kik azt — nem helyesen — azonositották egy olyan egylettel, a milyen terveltetett.

Ezt csak magyarázatul, mert örömmel ismerjük el ujra: a kölcsönös megértés utján járunk!

Debreczeniek egy erdélyrészi kis egyházért. (Vége) Kosdi András 1 k., Kovács József 3 k., Kovács Lajos 2 k., Kózs József 20 fill., Kőmüves Venczel 1 k., Kula György 50 fill., László N., Lázáry N. 40—40 fill., Lichtschtein Sámuel 10 k., Liszka Nándor, Liszka Nándorné 4—4 kor., Lőrincz Bálint 2 k., Lőw Ernő 40 fill., Dr. Magoss György 10 k., Materny Károly 20 fill., Mády Imre 1 k., Márk Endre 20, Márk Endréné 50, Dr. Medve Kálmán 20 k., Miklóssy Gyula 2 k., Muraközy László 5 k., L. Nagy Bálint 2 k., H. Nagy Elek 5 k., H. Nagy Elekné 3 k., Nagy Ervin 1 k., Nagy Irén 1 k., Nagy János 60 fill., H. Nagy Jenő 1 k., Nagy Jenő 3 k., Nagy Károly 28 fill., Dr. Nagy Lajos 10 k., Neufeld Ede 20 fill., Némethy Ilona 3 k., Novotni Béla Nyiri Géza, Oláh Imre, Oláh Károly, Oláh Miklós, Orosz István 1—1 korona., Osváth Ferencz 4 k., Dr. Öreg János 2 k., Pénzes Sándor 3 k., Pókai József 40 fill., Pókai Károly 20 fill. Gyermek predikációk irói (Elek Lajos, S. Szabó József, Dr. Nagy Zsigmond) 42 kor. 46 fillér; özv. Révész Bálintné 5 k. Dr. Sárváry Gyula 5 k., ifi. Schwarcz Vilmos 5 korona; Simonffy Imre 10 k., Simonffy István 1 k., Sinka Sándor 5 k., Somossy Béla, Somossy József, Soós Lajos, Soltesz Farkas 1—1 korl Stólársik Károly 60 fill., Strausz Ármin 20 fill., Szabó Antal 4 k., S. Szabó József 2 k., Szabó Kálmán 3 k., Sz. Szabó László 1 k., Szabó Miklós 10 k., Szabó Vilma, Szemes Mihály 1—1 k., Szécsényi István 40 fill., Szikszai Szabó László 5 kor., özv. Szikszay Józsefné 12 kor., Szikszay Lajos 10 k. Szilágyi Imre 2 k., Szilágyi Károly 10 k., Szinay Gyula 3 k., Dr. Szotyóri Nagy Kálmán 2 k., Szutor Ferencz, Telegdi György 1—1 k., Thót Ferencz 3 k., Tóth Ilona, Tóth Kata, Tóth Kálmán 1—1 kor, Tóth Teréz 60 fill., Ujlaki Henrik 30 fill., Vadon Sándor 1 k., Vyrga Ferencz 5 k., özv. Varga Lajosné 4 k., Ványi Lajos 1 k., Vecsey Imre 4 k., Vincze József 1 k., Wilhelm Soma 30 fillér. Összesen 524 korona. Alsó-Jára, (Torda-Aranyos-m.) 1901. szept. 1. Virágháti Flóris gondnok, Elek Lajos ev ref. pap.

Hivatalos rész.

4043—1901. FELHÍVÁS

A reformáczió évfordulójának megünneplése tárgyában beérkezett indítvány még mult évi 5153. számú és a a Prot. Lap 1900. évi 49. számában megjelent fölhivásunkra közöltetett az összes egyházmegyékkel, kollegiumokkal és püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségekkel véleményezés végett.

Minthogy azonban a vélemények fölterjesztésére kitűzött határidő lejárta daczára és még 12 egyházmegyétől,

6 kollegiumtól és 9 püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségtől véleményes javaslatot nem vettünk, ezennel felhívjuk az illető hátrálékosokat, hogy ez ügyre vonatkozó véleményes jelentéseiket f. év október hó 15-ig mulhatlanul terjesszék fel.

Kolozsvárt, 1901. szept. hó 27-én.

Dr. Bartók György, elnök. *Kadár János,* titkár.

3347—1901. KÖRLEVÉL

valamennyi ev. ref. kollegium méltóságos t. Előljáróságának. (A zilahi kivételével.)

A kollegiumi számadásoknak jövőre iskolai év szerint leendő vezetése tekintetében a zilahi kolleg. M. t. Előljársága által az alább szószerint közölt indítvány adatván be, felkérjük a m. t. Előljáróságot, hogy sziveskedjék annak érdemére vonatkozólag becses véleményét f. évi október hó 15-ig igazgató-tanácsunkhoz juttatni, hogy a beérkezendő véleményekhez képest az indítványt a f évi november havában tartandó főt. Egyházker Közgyülés elé terjeszthessük.

Az indítvány a következő:

„118—1901. elülj. szám.

Méltóságos Igazgató-Tanács!

Elüljáróságunk insp. professor aa. indítványa és előterjesztése alapján meggyőződvén a felől, hogy collegiumi számadásainknak lezárására, elkészitésére — és hihetőleg felülvizsgálására is — alkalmasabb volna junius 30 ika, mint a polgári év vége, tisztelettel indítványozzuk, hogy az alább kifejtett megokolás alapján méltóztassék a többi collegiumok véleményének megkérdezése s esetleg e véleményeknek a mienkkel való egyezése mellett e kérdést elbirálás és döntés tárgyává tenni s a változtatás iránt a Főtiszteletű Egyházkerületi Közgyülés elé indítványunkat beterjeszteni.

Okaink, melyekkel ez indítványunkat támogatjuk rövidbe foglalva a következők.

1. Csak külső ok, mondhatni a formai összhang kérdése, hogy az állami iskolák is ilyen módon készítik számadásaikat.

2. Az előbbi formai ok lényegessé lesz, ha meggondoljuk, hogy az iskolai év valósággal junius 30-dikával záródik. Tanévek szerint adatnak ki az összlöndíjak, segélyek s a tanév szerint lezárt számadás világosabban tüntetheti ki azoknak pontos kiszolgáltatását. A tandíj ugyancsak a tanévvel áll szoros összefüggésben, az évi létszámmal kapcsolatba hozva külön elszámolása egyszerűbb s a collegium többi bevétele közé illesztve tiszta számadási és pontosabb előirányzati tételhez jutunk e bevételnél is. Tanévek szerint tisztábbak lehetnek a költségelőirányzat tételei s pontosabbak a számadáséi.

A tanév bezártáig terjed szorosan véve a tanerők alkalmazása is, a helyettes tanárok junius 30-dikával befejezték működésüket, épen igy a nyugalomba vonulók is. Igaz, hogy amazoknak javadalmazása még két hónapon át biztosan terheli a collegium pénztárát s lehet, hogy jövőre majd a nyugdíjazások is mind szeptember 1 én fognak kezdődni, de az igy — mintegy az előző év terhétül — felveendő kiadás pontosan megállapítható s nem olyan hozzávetőleges, mint a mai eljárásnál az októberben készített előirányzatnak a következő év végére vonatkozó, *esetleg rendes tanerővel betöltendő tanszék javadalmának pótlása*“ stb. cz. tétele.

E tekintetben teljes tisztaságot eredményezne ez a változtatás, amely szeptember 1-én kezdve aug. 31 ikével zárná a számadási évet. De mi mégis sokkal czélszerűbbnek tartjuk a lejebb érintendő okoknál fogva is, a polgári évnek épen közepén való ketté osztását.

3. Az előbbi pontban érintett s a lényegre vonatkozó okok mellett legyen szabad egy administrationalis könnyebbségre hivatkoznunk. Azt hisszük ugyanis, hogy ha a tanévek szerint lezárt s a nyár folyamán beterjesztett iskolai számadások időben elszakadnak az egyházak polgári évek szerint záruló számadásaitól, a központi felülvizsgálás munkájának eme megosztása, időben való kiterjesztése magát a munkát csak könnyebbé, intensivebbé teheti.

4 Utoljára hagytuk azt az okot, a mely talán a legfontosabb s az indítvány keletkezésének épen a magva volt a számadási tételeknek és a tanévenként kiállítandó statistikai adatoknak pontos egyezését. Ilyen módon a lezárt számadás tételei biztos és hiteles adatokat szolgáltatnak a statistikai ívek anyagi vonatkozású részéhez Most pedig mi a helyzet? Ha a statistikai íveket lelkiismeretesen akarja elkészíteni az illetékes közeg, kénytelen az előző ívvel való kapcsolat szemmel tartása mellett egy lezárt számadás kiválogatott és megkissebbített adatait egy még el nem készített számadáshoz tartozó adatokkal kiegészíteni. És itt az a legkissebb baj, hogy az ilyen eljárás nagy munkával jár és lelkiismeretes figyelmet igényel, jóval nagyobb baj az, hogy a legéberebb figyelem mellett is alig lehet pontos a munka, mert a kész adatok mind más kapcsolatot mutatnak, mint a mire szükség van, mert a statistikai ívek a tanévekre vonatkoztatva — egészen más hullámzásban mozognak, mint a polgári évek szerint alakuló költségvetési és számadási tételek Ezért van, hogy vajmi kevéssé megbizhatók ama statistikai adatok! Pedig azt hisszük, hogy ha más ok fenn nem forogna is, ha épen csak ezen adatok pontosabbá tételét eredményezné is a változtatás, már az is elegendő ok volna, hogy keresztül vigyük.

Indítványunk megokolásával összefügg s kifejezetten is kérjük, hogy e változtatás elfogadásával a jelzett statistikai ívek beküldésének határideje legalább egy hónappal hátrább tolassék.

Felhozott okaink alapján indítványunknak elfogadását, illetve a collegiumok elöljáróságaival való közlését és a Főt. Egyh. Közgyűlés elé terjesztését tisztelettel kérve maradtunk a méltóságos Igazgató tanácsnak, a zilahi ev. ref. collegium 1901. julius 18 iki előljárósági üléséből

Az erd. ev. ref. egyházkerület Igazgató-tanácsának, Kolozsvárt, 1901. szeptember hó 26-án tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső, elnök. *Maksay János,* számvevő.

3833—1901. KÖRLEVÉL

a kolozsvári theol. fakultás és mindenik collegium m. t. Előljáróságához.

A tiszántuli ev. ref. középiskolai tanáregyesület, mely már 23 év óta áll fenn s fáradozik a ref. tanári közszellem és tanügy fölvirágoztatásán, folyó évi augusztus 27. és 28. napjain Karczagon tartott közgyülésén a hazai összes ev ref. közép és felső iskolák tanárai túlnyomó többségének akaratával és óhajtása szerint nagy lelkesedés között országos ev. ref. tanáregyesületté alakult át, melynek végleges szervezkedése a jövő évben Debreczenben tartandó közgyűlésen történik meg

Nagy jelentősége van a hazai összes ref. tanárság eme rég óhajtott s most az idő teljességében keresztülvitt tömörségének, egy társaságba összeolvadásának. Az az egészséges és egységes közszellem és erő, mely az országos egyesületté alakulásban a régi idők állapotához képest sokképen változott viszonyok között is fényesen nyilatkozott meg, bizonyára áldásosan fog gyümölcsözni ref. anyaszentegyházunk és iskoláink javára.

Nagyon kivánatos volna, hogy theologiai s középiskolai tanáraink lehetőleg teljes számmal, szívvel, lélekkel sorakozzanak az egyesület tagjai közé és hogy iskoláink elöljáróságai áldozatkészséggel tegyék lehetővé a tanároknak a közgyűléseken leendő buzgó részvételét. Felhívjuk azért a m. t. Előljáróságokat, hogy az országos ev. ref. tanáregyesület czéljait s eszközeit megfontolni s a tanárok figyelmébe ajánlani sziveskedjenek.

Az erd. ev ref. egyházkerület Igazgató-tanácsának, Kolozsvártt, 1901. szeptember hó 26-án tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső, elnök. *Dr. Sárkány Lajos,* h. tanügyi előadó.

NYOMATOTT GOMBOS FERENCZ KÖNYVNYOMDÁJÁBAN, KOLOZSVÁRT.

IV. Évfolyam. 41. szám. Kolozsvárt, 1901. Október 10

ERDÉLYI
PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, theol. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 2. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre..... 12 kor.
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Az 1848-iki XX t.-cz. végrehajtásához

Az 1848-iki XX. t.-cz végrehajtásának sürgetése ujra napirenden van *Ujra* — mondjuk — mert mióta e törvényczikk szentesittetett; azóta a végrehajtását követelő jogos felszólalások és sürgetések sem szünetelnek. A magyar államférfiak köréből úgy, mint különösen a prot. egyházak kebeléből újra meg újra felhangzik a követelés: *az 1848. XX. t.-czikket végre kell hajtani*!

Alkotmányos kormányokkal szemben e követelmény folyton ismételtetik. A sürgetés csak az alkotmány felfüggesztése idején szünetel. Az absolut kormánytól nem kértük, ha adta volna sem fogadtuk volna el, a mint hogy anyagilag talán még előnyösebb ajánlatát is vissza tudtuk utasitani.

Az alkotmányos kormányok maguk is mindig érezték e törvényczikk végrehajtása iránti kötelezettségüket s tényleg *apró részlettörlesztéseket* időnként eszközöltek is, az egyházi és felekezeti iskolai államsegélyekben és a lelkészi fizetések állami kiegészítésében Azonban sem az állam nem tekintheti, sem a felekezetek — a mint ezt a protestánsok ki is fejezték — nem tekintik ezeket a »segedelem-morzsákat« az 1848. XX. t.-cz. teljes végrehajtásának. A felekezetek — s kivált a protestánsok — nyomasztó helyzete általában, különösen pedig az utóbbi években tapasztalható felekezetközi viszonyok, a melyben a békés együtt élést az ecclesia militans hóditási törekvései váltották fel s e propaganda legtöbbször tisztán anyagi eszközökkel elért eredményei a kérdést ujra napirendre hozták. Korunk minden oldalu gazdasági válsága a felekezetközi viszonyokban is érezteti — sokszor döntő — hatását.

Az egyházi terhek, bármily önkéntesek és szabadon elvállaltak legyenek is legalább elvileg — mert a gyakorlatban s különösen a protestánsoknál bizony rendszerint nem ilyenek — mégis terhek maradnak s az élet nagy versenyében könnyen észrevehető, hogy e tehernélküliek könnyebben futnak. Nem csoda aztán, ha az egyoldalu és aránytalan terhektől szabadulni igyekeznek azok, a kik annak sulya alatt ugyis majdnem a teljes kimerülésig elgyötörtettek.

De az is egészen természetes ily körülmények között, hogy az igaztalan teherrel nyomott küzdőfél a verseny egyenlő feltételeit követeli és a bármily czimen és módon favorizált másik fél előnyeiben igazságtalanságot, jogtalanságot, — sőt miután a visszás helyzetet megszüntetni hivatott pozitiv törvényre hivatkozhatik — egyenes törvénytelenséget is lát, és ennek a helyzetnek megszüntetését követeli.

E követelés törvényes formája az 1848. XX. t.-cz. végrehajtása.

Hogyan történjék ez a végrehajtás?

A hivatkozott törvényczikk egy alapelvet mond ki: *„minden bevett vallásfelekezet közt tökéletes jogegyenlőség és viszonosság állapittatik meg.“* A törvény 2. §-a kimondja az elvet a *lelkiekre*, a 3. §. pedig az *anyagiakra*, midőn ez utóbbira nézve igy szól: *„Minden bevett vallás felekezetek egyházi és iskolai szükségei közálladalmi költségek által fedeztessenek.“* Hogy miként vitessék keresztül az elvben kimondott tökéletes jogegyenlőség és viszonosság ugy a lelkiekben, mint az anyagiakban: erről a 3 §. további szövege igy szól: *„ez elvek részletes alkalmazásával a miniszterium az illető hitfelekezetek meghallgatásával, a közelebbi törvényhozás eleibe kimerítő törvényjavaslatot fog előterjeszteni.“* Tehát az illető felekezetek meghallgatásával és törvényhozás utján.

Mig e t.-cz. végrehajtásáról *Br. Eötvös József* kultuszminiszter gondoskodott ő tartotta is e két rendelkezést. Már 1848. április 27-én körlevélben hivja fel a protestáns kerületeket, hogy »az egyházi és iskolai reformról tartandó értekezésre« aug. 1-re küldjenek követeket Pestre, s midőn a szabadságharcz lezajlása után az alkotmányos élet újra helyreáll, ismét felveszi a prot. kerületekkel a tárgyalást e kérdésről 1868-ban. Csak az újabbkori alkotmányosság

miniszterei ejtették el a törvény rendelte „illető felekezetek meghallgatását.“ Csak ezek gondolkoznak úgy, hogy az állam souverenitása nem engedi meg a felekezetekkel való hivatalos tárgyalást és legfennebb magán úton szereznek információkat a felekezetek felfogásáról.

A törvény világos rendelkezésének ugyan ez is hibás negligálása, de mindegy: ha a kormány nem szólít fel véleményünk hivatalos közlésére: megtalálják a protestáns egyházak véleményük közlésének hivatalos formáját.

Ehhez kell az utat egyengetnünk sajtónkban és hivatalos gyüléseinkben.

Hogyan kell az 1848. XX. t.-cz.-et felfognunk, hogyan kell teljes végrehajtását követelnünk és a végrehajtásnak micsoda módozatát kell sürgetnünk: ezekhez fogunk folytatólagos czikkeinkben hozzászólani.

(Folyt. köv.)

Mennyiben és hogyan valósithtó meg

a Váró-féle vallástanitás terve jelen körülményeink közt?

Az 1901. évi ápril hó 17—20 napján hozott konventi határozat értelmében — tudjuk — vallástanitásunk terve az eddigitől lényegesen eltérve, megváltozott. Tanterv változás nemcsak egy-két osztályban állott elő: hanem lényeges változás jött létre az egész VIII. osztály vallástananyagának beosztásában, mennyiségében és minőségében. Hiszen, ha megvizsgáljuk tanitásunk eddigi menetét, s összehasonlitjuk *uj-tantervünkkel* azt fogjuk tapasztalni, hogy a régiből, az egész gymn. vallás oktatásban alig maradt egyéb viszsza épségben, mint az I. és II. osztály tananyaga, de ez is variatiót szenvedett a tananyag nagyobbitása, bővitése következtében.

A tanterv átdolgozó bizottság nemes eszmét tűzött ki czél gyanánt: a növendékek értelmi és erkölcsi müvelését; keresztyéni, evangel umi szellemben való tanitását; egyházunkhoz való ragaszkodás szeretet szükségességének felébresztését, erősítését, fentartását; aztán megösmertetni egyházunk tanitását, szervezetét. symbolumait, történetét s főleg hitünk fundamentumát képező szent-könyvet: a ***Bibliát. Ez képezze tanitásunkban a kiinduló pontot, de egyszersmind a végeredmény megállapitásakor is mindig ehez térjünk vissza! Neveljünk öntudatos kálvinistákat. a kik élni, s halni tudjanak szentegyházunkért, vallásunkért, szóval: teremtsünk ref. közszellemet!***

Ilyenformán, ha nem is ezen szavakkal, irja elő uj tantervünk a vallástanitás czélját. Sajnos azonban, hogy ezek a fönséges eszmék még jó darab ideig csupán csak ideák lehetnek, melyek után futhatunk ugyan, de el nem érhetjük! Nemcsak azért, mivel régi tantervünkkel való hirteleni szakitás, erős rázkódtatást hozna létre eddigi tanitásunk menetében; mivel azok a gymn. ifjak, kik a régi tanterv alapján tanittattak eddig, az uj rögtöni életbe léptetése esetén vagy kétszer tanulnák ugyanazt az anyagot, vagy teljesen elmellőznék a tananyag bizonyos részét. Mert hiszen a régi tanterv szerint a vallástananyag egyik másik részét éppen ellenkező osztályban tanitjuk ma, mint azt a jövőben uj tantervünk értelmében fogjuk tenni; nemcsak azért, mivel az uj tanterv által kiszabott tananyag feldolgozására, a követelmények megvalósitására nem rendelkezünk fizikai idővel: hanem főleg azért, hogy uj tantervünknek megfelelőleg nem rendelkezünk helyes tananyag feldolgozással, megfelelő tankönyvekkel. *Hol vannak a gyermek-bibliák?! Hol vannak a vallásos olvasókönyveink?!*

Bizony nincsen nekünk semmiféle eszközünk, melylyel tervbe vett szép épületünket felépithessük, vagy a régi megrondált házat megerősithessük!! Az uj tanterv teljesen készületlenül talált bennünket, jelenleg használt tankönyveink nem felelnek meg a követelményeknek; ezek közül alig 1—2 tarthatunk meg, de azokat is átdolgozás után Uj tantervünket ez évben, de talán még 2—3 évig is csak utasitásaiban, átalánosságban követhetjük

De vizsgáljuk közelebbről az egyes osztályok tankönyveit, hogy kimutathassuk. miért és mennyiben nem tudunk megfelelni uj vallástanitási tervünknek jelen körülményeink közt?*)

Az I. II. III. és IV. o. tankönyve és tananyaga (I. II. dr. Bartók Gy.: „Bibliai ismertetés.“ III. IV. Nagy Péter „Konfirmatiói nagyobb káté.“) uj tantervünk követelményeinek is megfelel, ezek tehát a jövőben is megmaradhatnak. A „Bibliai ismertetés“ czimü kézikönyvben teljesen az uj tantervnek megfelelőleg találjuk az I. és II. o. tananyagának feldolgozását, e tekintetben kivánni valót alig hagy fenn e könyv maga után. Hanem sokkal nagyobb baj e könyv tömörsége, nehéz nyelvezete, mely a gyermeknek igen sok bajt okoz a tanuláskor. Ujabb kiadása, átdolgozása e szempontokra való tekintettel: okvetlen szükséges. Elbeszélő modorban megirva — illetve tárgya feldolgozva — a könyv, jó tankönyveink egyike fog lenni.

A Nagy Péter féle „Konfirmátiói nagyobb káté“-t tulajdonképpen a IV. osztályban kellene — uj tantervünk értelmében — tanitani. Azonban ez jelenlegi alakjában egy évre, illetve egy osztályba, nagyon sok. De, ha fel is vennék, egyedül a IV. osztály tankönyvének, mit tanitanánk a III. osztályban? Uj tantervünknek megfelelő beosztásu tankönyvet én jelenleg még nem ismerek. Maradjon meg tehát III. és IV. osztályban: a »Konfirmatiói nagyobb káté« — egészitsük ki azt a követelmények szerint: ***bibliai idézetekkel*** egy jó, értelmes, könnyed nyelven irott tankönyvünk fog lenni, melyet mással felcserélni egyáltalában nem volna ajánlatos.

A V. osztály tankönyve Bocsor Lajos „*Egyháztörténelem*.“ Uj tantervünk a „*Keresztyén egyház megalakulásának történetét a reformátióig és az ókori nevezetesebb népek vallásos fogalmainak rövid áttekintését*“ — kivánja tanitani. — A tananyag egyik részével ma, a VII. osztályban foglalkozunk!

A VI osztály tankönyve jelenleg Kiss Kálmán: „*Symbolika*..“, — míg uj tankönyvünk: „a keresztyén egyház történelmét a reformátiótól napjainkig“ követeli.

A mint láthatjuk, e két osztályban főleg, teljesen lehetetlen uj tantervünk követelményeit megvalósitani. Ennek megfelelőleg sem tárgybeosztásunk, sem anyagfeldolgozásunk: tehát használható tankönyvünk nincsen. Itt lepett meg váratlanul az uj tanitási tervünk. És van-é kilátásunk a közel jövőben, hogy megfelelhessünk tantervünk követelményeinek? — nem tudom, de annyit tudok, hogy a bajon segiteni kell, segiteni kell pedig rövid idő alatt. Intézkedjék „Méltóságos Előljáróságunk“. Készittessen megbizás utján tankönyveket, vagy pályázatot hirdessen ilyennek a készitésére. Elintézetlenül hagyni e dolgot, sokáig nem lehet. Hiszen uj tantervünk czélja volt a fentebb emlitetteken kivül az is, hogy alkalmas tankönyveket juttasson az ifjuság kezébe, melyeket lelki gyönyörrel, de annál több haszonnal is olvasson és tanuljon.

A VII. osztály jelenlegi tankönyve, Szász Domo-

*) Főleg a kolozsvári viszonyokról szólok, s ebben a kollegiumban használt tankönyveket sorolom fel. B. J.

kos: »*Vallásos eszmék története*«. Kitünü munka, remek tartalmu könyv: de nem a gymn. VII. osztályába való. Nehézkes nyelven irott, túlságosan tömör, nagyterjedelmü tankönyv ez; ezt feldolgozni heti 2 órán lehetetlen, de semmi positiv eredménynyel sem jár. E miatt is egyrészt, de új tantervünk utasítása értelmében a jövőre nézve, iskolai tankönyveink sorából okvetlen ki kell vennünk.

Uj tanítási tervünk helyes megokolással »*A hit és erkölcstan rövid foglalatát. A symbolikus könyveink és énekes könyvünk rövid ismertetését*« kivánja. E korba már bele illik az erkölcsi eszmékkel való alapos foglalkozás; egyes dogmatikai kérdések megvitatása és a symbolumok ösmertetése s ref. egyházunk alaptanainak észszerü átdolgozása. De hol van ily rendszerben megírott tankönyvünk?? Kitünő hit és erkölcstanunk van; symbolumaink történetét is sokan megirták már alaposan; ref. énekeskönyvünket pedig *Balogh Ferencz* hittanár többször ismertette, de meg mások is irtak alapos munkát e tárgyról, — de hol van az a tankönyv, mely ezeket összegezve magába foglalná, hogy azt az ifjuság kezébe adhassuk?! Sehol! Bizony ilyet még eddig nem irt senki, tantervünknek e tekintetben sem tehetünk eleget.

A VIII. osztályban uj tantervünk követelményeinek már ez évben eleget tettünk, a mennyiben ott a Farkas J „Protestáns egyháztörténelme“ cz kézikönyvet használjuk.

(Folytatása következik.)

Birtha József.
vallástanár.

Az országos közalapi segélyek kiosztásához.

Mióta az 1898. évi XIV. t.-cz. rendelkezéseivel a lelkészek fizetése 1200 koronára kiegészíttetett: azóta óta az országos közalapból való segélyezésök csakis rendkivüli esetekben történik. Az egyszer és mindenkori segélyekre fordítható jövedelem az egyházközségek szükségleteinek teljesebb mérvü kielégítésére fog felhasználtatni.

És jól is van ez igy. De vannak egyházközségeink szolgálatában olyan férfiak, kik lelkészi teendőket végeznek, kiknek fizetésüket soha senki nem rendezte; és szégyenletesen csekély jövedelmökből tengetik életöket. Ezek a léviták. Ezelőtt még csak kaptak évenként a közalapból valami kevés segedelmet s most az idézett törvénycikk életbeléptetése óta ettől is elestek. Pedig mily nagy szükség volna erre: mutatja a következő példa is.

Az erdővidéki egyházmegyében levő Miklósvár leány-egyházközség, több mint 40 éve szolgáló, öreg lévitája fizetése 33 kor. 36 fill. készpénz, 10 szekér ágfa és 1 hold föld haszonélvezete. Ennyiért szolgálja oly hosszú időn át az annyira exponált helyen felekezetünk ügyét igazán, lelkiismeretesen. Két év óta hasztalan nyujtja be közalapi kérvényét, az egyházmegyei tanács hasztalan terjeszti fel a legmelegebb pártolással, kimerítő indokolással: eredmény semmi, számba sem veszik, fel sem említik. Ha eddig megélt: éljen meg ezután is.

És ez igy nem jól van,

Mélységes tisztelettel kérjük egyházkerületünk vezérlő férfiait: méltóztassanak hathatós befolyásukkal odahatni, hogy ezektől a szegény páriáktól ezután se vonassék el legalább az a nehány korona segedelem, mit eddig az egyetemes konvent nekik megadni jónak látott.*)

Erdővidéki.

*) Közreadtuk e felszólitást, bár tudjuk, hogy éppen a hivatkozott t.-cz. alapján a kellőleg minősitett «léviták» fizetése is kiegészittetik 300, illetőleg 400 frtra. Hogy a felhozott esetben ez miért nem történik: okát nem tudhatjuk s e sorokból sem lehet kivenni. De az világos, hogy ha más uton nem lehet rajta segitni: ily öreg szolgát, ilyen javadalom mellett, a konventnek a segélyezésnél mellőznie nem szabad. Szerk.

Lelkész beiktatási ünnepély.

Baróth, szept. 25.

Az önálló ev. ref. egyházzá alakult baróthi egyházközség történelmének fényes lapjáról nem szabad, hogy elmaradjon azon kiválo magasztos ünnepély, a mely ezen egyházközség első papja fogadtatása és beiktatása alkalmából lefolyt.

Örömmámorban uszott a baróthi ev. ref. egyházközségnek minden tagja, sőt Baróth község is felekezet különbség nélkül. A folyó hó 17-én végbement fogadtatás úgy külsőleg, mint belső erkölcsi értékét tekintve, impozáns s megható ünnepies volt. Baróth községből 24 tagból álló bandérium Borbáth Gerő m. kir. főerdész buzgalma s vezetése mellett vonult Olasztelek felé az ujonnan választott lelkész fogadtatására. Ezt követték Zathureczky László községi jegyző és Gergely István helybeli postamester virágokkal diszített négyes fogatai, ez utóbbi fogat tulajdonosa, habár róm. kath. vallásu, a türelmességet tetteivel méltóan hirdeti s igen élénk résztvett az ünnepély külső sikerének emelésében is. Több mint 20 kocsisor élén vonultak ki Olasztelekre; a menetben nők is felekezet különbség nélkül nagy számmal voltak, festői látványt nyujtva az érdeklődőknek. A közel 4 K.-nyire fekvő olaszteleki papi háznál Bedő József egyházmegyei algondnok az uj paphoz hatásos beszédet intézett, kifejtvén ezen egyházközségben csaknem 10 évi buzgó munkálkodását s rámutatván arra is, hogy ha voltak keserüségei s megtámadtatásai ezen perczben feledje el, a mire Kováts Sándor lelkész meghatottan válaszolt, hogy ő bucsubeszédében a szeretet hirdetésétől áthatva a szószékből kifejtette, hogy mindenkinek megbocsát, csak arra kéri a volt hiveit s különösen annak asszonyit s leányait, hogy az itt korán elhunyt felesége sirhantjára ejtsenek olykor-olykor egy könycseppet s emlékezetül sirhantjára tegyenek friss virágból font koszorut.

Erzékeny bucsuzó után egyetlen kis fiát vezetve, kivonult az olaszteleki papi lakból s a díszes menet megindult Baróth felé. A község határán feldiszített diadalkapu előtt nagy közönség s mintegy 16 fehér ruhába öltözött kis leány díszes virágcsokrokkal fogadta. A menet a díszkapunál megállott s a baróthi iparos dalárda díszes zászló alatt megjelenve gyönyörü énekkel fogadta, mely után a baróthi ev. ref. egyházközség nevében Zöld Sándor áll. polg. isk. tanár üdvözölte és fogadta, rámutatván beszédében korunk materialisztikus törekvéseire; de ime a megjelent nagyszámu gyülekezet s ezen egyházközség megalakulása is hirdeti, hogy nem veszett ki a hit az emberi lélekből s kéri, hogy ápolja a hitet és erkölcsöt ezen egyházközség lakósaiban, de egyszersmind hasson ezen politikai község minden intézményének felvirágoztatására. Kovács Sándor lelkipásztor hatásos beszédben fejtette ki, hogy jelszava felekezet és nemzetiség különbség nélkül hirdetni a Krisztusi szeretetet s teljes erejével azon lesz, hogy ezen község felvirágoztatására közremüködjék. Meg kell említenem, hogy úgy Olaszteleken a volt hívei, mind pedig a baróthiak virágokkal árasztották el a kocsikat. A kocsi sorban, a kisérők között ott láttuk ifj Dániel Gábor joghallgatót, a vargyasi s olaszteleki Dániel-család képviselőjét is; daczára a közben megeredt esőnek csaknem az egész község követte a díszkaputól a papi házig, a hol szintén a csinos díszkapú előtt Jancsó Gábor áll. polg. isk. tanár hatásos beszéddel üdvözölte, a mire a lelkész ismét ékesen válaszolt; szintén a testvéri ev. luth. egyház nevében üdvözölte Debitzky Mihály egyházközs. felügyelő is s a nagy közönség a

baróthi dalárda hazafias éneke után eloszlott s a fogadtatás véget ért.

A beiktatási ünnepély Szept. 22-én a közzétett programm szerint fényesen folyt le. Temérdek nép jelent meg, úgy helyből mint vidékről. Az erdővidéki ev. ref. papság élén az esperessel teljes díszben, a gondnoki kar, az apáczai luth. egyházközség küldöttsége Bohus Pál lelkész vezetése alatt, a helybeli r. kath. egyházközség vezetőiből tekintélyes szám s a helybeli és vidéki intelligentia stb. jelent meg. Kövér András ev. ref. esperes magvas beiktatási beszédet tartott s utánna Kováts Sándor tartotta meg költői hasonlatokban gazdag beszédét s végül Balázs Ignácz köpeczi lelkész versben magas szárnyalásu imát mondott, közbe a közönség egyházi dalokat énekelt.

Végül a »Korona« szállodában 100 terítékü lakoma volt, a melyen az első pohárköszöntőt Kövér András esperes dr. Bartók György erdélyi ev. ref. püspökre tartotta. Megeredt a pohárköszöntők árja, éltették a Zathureczky családot, az uj papot, a többi gondnokokat, a megjelent különböző felekezetek küldötteit; Kováts Sándor lelkész pohárköszöntésében jelezte, hogy a mai napon is a baróthi egyházközségnek Bartha Andor, bardóczi földbirtokos, a volt főgondnok fia 500 frtos alapitványt tett s ime a mai nap is az erkölcsiek mellett anyagilag is meghozta gyümölcsét stb. Legyen áldásos a pap működése s akkor ezen egyházközség élni, virágozni s gyarapodni fog. Úgy legyen!

Zöld Sándor.

Deési ev. ref. egyházmegyéből.

Közgyülésünk szept 29 én reggel 9 órakor vette kezdetét. Esperes aanak buzgó imája s a tagok számbavétele után megalakult. 52 közgyülési tagból részt vett 23; tekintettel a képviselőválasztási mozgalmakra e szám kielégítőnek mondható. Sokan kimaradásukat a képviselőválasztási mozgalmakban való résztvevésökkel indokolták; mire esperes aa kijelenti, hogy a közgyülési meghivó már régen, hetekkel ezelőtt szét volt küldve, mikor még sejteni sem lehetett, hogy a képviselőválasztási mozgalmak a mi gyülésünkkel egyszerre lesznek.

Főjegyző aa. megteszi jelentését az egyházmegye tanácsának egy évi müködéséről, majd a számvevői jelentésre hozza meg határozatát a közgyülés; 1900. évi közpénztár, országos közalap átvizsgálásáról beterjesztett jelentések tudomásul vétele után esperes aa. vezetése mellett templomba mentünk, hol ***Fehér István*** szinnyei körlelkész buzgó imája és Kor. I. 12-rész 27. verse alapján kidolgozott s nemes egyszerüséggel előadott egyházi beszéde emelte lelkünket az egek urához. Isteni tisztelet után gyülésünk ismét felveszi a megszakitott munka fonalát, udvarhelyi egyházmegyének az özvegyi kegyévre vonatkozó javaslata felett napirendre tér. Felső-borsódi egyházmegye javaslatát következő módosításokkal fogadja, hogy a 7—12 pontok helyett tétessék be az 1848. XX-ik törvényczikk végrehajtásának követelése, 11. pontot eltörlendőnek, illetve, kihagyandónak véleményezi, helyette követeli az egyetemeken a prot. theol. fakultások beállítását s a ref. vallás tanítási díjak szabályozását.

Ezek után következett tárgysorozatának legkiemelkedőbb része az egyházvizsgálatról véghez vitt esperesi jelentés Terjedelmes és mindent felölelő jelentésből közgyülésünket kellemesen lepte meg, hogy több egyházurkban a hiveknél egyházuk iránti szeretettel, ragaszkodással, lelkészeknél hivatásukat átérző, odaadó munkássággal találkozott, mit igazol azon örömteljes kijelentése, hogy az egyházpolitikai törvények életbeléptetése óta születés, házasság, halálesetnél az egyház áldása, illetve vigasztaló igéje mindenütt igénybe vétetett, vegyes házasságoknál felekezetünkhöz tartozó fél születendő gyermekeire nézve átadás nem történt; az állami iskolákban felekezetünkhöz tartozó tanulók vallásoktatását a lelkészek buzgón teljesitik, lélekhalászás folytán kitérés nem volt; lelkipásztorok a tanítókkal egyetértőleg népesebb egyházakban népdalárdával, vagy más egyháztársadalmi üdvös munkálkodással hiveinket összehozzák, buzdítják az egyházi hitélet erősbítésére. De minden fénynek árnya is van, mely árnyakat részletes jelentése rendjén tünteti fel, felkérvén a közgyülést: találjon módot ezeknek lehető elenyésztetésére

Tudósitásomat igyekszem rövidre szabni, de még sem tehetem, hogy derék esperesünk részletes jelentéséből azokat, a melyek az egyházunk beléletében, ugy szellemi mint anyagi előhaladásában, — a mult évben történtek közül némely főbb mozzanatot ne említsek fel:

1. ***Deésakna*** Lelkész aa. ez egyházi estélyeket bevezette, mit hiveink szép számmal látogattak. Gondnok aa. orgonaalapra népbált rendezett, melyen 50 korona gyült be

2. ***Néma.*** Templomát ujból fedette, uj haranglábot építtetett.

3. ***Dobokán*** Nagy Imre beszolgáló lelkész aa. állami iskola letesitésén munkál

4. ***Bádok.*** Lelkész, presbyterium s hivek egyetértő munkájával egy 7 változatu orgona készült 800 koronán, melyből 243 koronát a kivek adományoztak, a másik 560 koronát kölcsön vették fel az ottani hitelszövetkezettől, mit a hivek szorgalmi uton előállítandó jövedelemből rendenként fognak visszafizetni. Temploma egy részét uj mennyezettel, uj karral látta el 70 korona értékü közmunkatétellel. Egyházi estélyek sikerrel tartattak.

5. ***Domokos.*** Hivek vallásosak. Temploma egészen ujjá alakittatott, melyre hiveink 2400 koronánál többre menő áldozatot hoztak, csinos kőtornyot emeltek pléhvel befedve. Buzgó lelkésze az egyházi élet fejlesztésére adományaival is az elsők között van.

6. ***Esztény.*** Templomát csinosan kijavíttatta.

7. ***Felső Tőkön*** lelkész aa. az állami iskolában a vallást szép eredménynyel tanította.

8. ***Hagymás-Lápos*** Gondnok aa. lóhertermelésből 304 korona jövedelmet állitott elő szorgalmi uton.

9. ***Hidalmás.*** Lelkész, gondnok és presbyterek egyetértőleg munkálják egyházuk érdekeinek erősitését. Néhai ***Császár Sámuel*** volt gondnok, ki az egyházat halottaiból életre hozta, vagyonát megteremtette, egy házastelket hagyományozott az egyháznak, mely 8000 korona értéket képvisel.

10. ***Drág.*** Kegyuri egyház temploma elhanyagolt, összeomlással fenyegető állapotban van.

11. ***Kaczkó.*** Uj lelkésze buzgón müködik. Papi háza ujból lett fedve.

12. ***Kendi Lóna.*** Lelkész aa. ifjusági egyesületet alakitott, egyházi estélyeket rendezett, népdalárdát szervezett s ezekkel a hitéletet fejlesztette.

13. ***Kérő.*** Lelkész, gondnok buzgósága, rendszeretete az egyház kül- és beléletének kedves képét tüntetik fel. Hiveink vallásosak.

Felekezeti iskolájának 45 évig volt tanítója ***Fülöp Gáspár***, 1900. év októberében nyugdijba lépett, azután áttért a kath egyházba. Ezzel is bebizonyította, hogy nem volt helyrevaló ember s mint ilyen, nekünk nem veszteség, amott nem nyereség.

14. ***Kide.*** Hivek templom gyakorlók, buzgók.

15. ***Csomatája.*** Buzgó tanítója a szegény hivek közremüködésével részint szorgalmi uton, részben segélylyel templomát megujitotta, orgonát állitott.

16 ***K. Borsa*** Lelkész aanak érdeme az 1275 véka szemes tengeri magtáralap létesitése és fejlesztése, minek kamataiból több mint 45 hold legelőt vásárolt, ez évenként szép jövedelmet hoz s igy az anyagiakban gyenge egyházát erősitette.

17. *Koltó-Katalin.* Lelkész, tanító és a hivek együttesen, buzgón munkálják egyházuk javát.

18. *Kozárvár.* Papiházát az igényeknek megfelelőleg átalakította. Esperes aa. vizsgálata alkalmával a pénzkezelésnél rendetlenséget talált. Intézkedéseit e tekintetben megtette.

19. *Magyar-Köblös.* Buzgó lelkész a vallásos estélyeket bevezette Adóssága van, melyet évenként csak a nyerendő segélyből törleszthet.

20. *Magyar-Lápos* Hiveink az építkezéseknél ez évben is tetemes áldozatokat hoztak.

21. *Magyar-Macskás.* Vagyonát szabályellenesen kezelvén, számadásai a mélt. ig. Tanácsnál állanak.

22. *Ördög-Keresztur.* Körlelkész aa. dicséretreméltó buzgalommal müködik. Hiveink vallásosak. Főgondnok mélt Szacsvai Sándor úr új templomát boldog emlékezetü neje hagyományával építteti.

23. *Kis-Esküllő.* Felekezeti iskolájában g. kath. gyermekek számosan tanulnak. Zsoltárainkat szépen betanulják és nagy kedvvel éneklik.

24. *Pánczélcsehen.* Lelkész aa. mindent békés mederbe terelt, tagjait egyházuk iránti szeretet hatja át, mi az egyház fejlődését eredményezi.

25. *Magyar-Derzse.* Miklósy József deési lakos köz- és váltóügyvéd, róm. kath. vallásu, ezen egyháznak mint odavaló nagybirtokos lelkes támogatója, jóltevője. Templomát kijavíttatta s tornyot építtetett.

26. *S.-M.-Berkesz.* Egyházi estélyek tartattak mit a kántor által szervezett népdalárda nagyban emelt Jó anyagi állapotban van.

27 *Hosszufalva.* Grof Teleki család kegyéből jó iskolája, új épületei vannak.

28. *Ormány.* Temploma újból fedetett, papiháza rom, melléképületek nincsenek, vagyona semmi; ezek miatt a papi állást nem lehet betölteni. Iskolája nincs, *tankötelesek oláh iskolába járnak.* (Szomoru! Nem lehetne-e *lévitát* alkalmazni? Szerk.)

29. *Szinye.* Anyagiakban nagyon szegény, jövedelme nincs, építésből fennálló adósságát segély utján törleszthetí. Iskolájában lelkész aa. szép sikerrel tanít.

30. *Válaszut.* Temploma egész újból épült, torony emeltetett. *Két buzgó hitsorsos állami iskolai tanító* estélyek, felolvasások és népdalárda által hiveinket összetartják, a hítéletet fejlesztik.

Végül egyházmegyénk anyagi, szellemi és kulturális állapotáról az alábbi adatokat állította össze:

1.	Lélekszám férfi nemü 5152, nő 5376 összesen	10,538
2.	Született fiu 162, leány 200 . . .	362
3	Meghalt férfi nemü 139, nő nemü 160	299
4.	Házasságra lépett	81 pár
5.	Konfirmált fiu 100, leány 120	220
6.	Hozzánk tért nő ...	1
7.	Tőlünk kitért férfi	2
8.	Tanköteles fiu 800, leány 820	1620
9.	Tanult fiu 700, leány 705	1405
10.	Tőkék állapota	98,000 kor.
11.	Magtárok állása pénzül	49,067 kor.
12.	„ szemül korona értékben..	6934
13.	Földbirtok holdakban	1555 hold
14.	Tüzbiztositási összeg	142,760 kor.
15.	Tüzbiztosítási dijt fizet	608 kor.

Még 3 specziális indítvány letárgyalása után közgyülésünk véget ért.

Tunyogi Béla,
egyházmegyei főjegyző.

TÁRCZA.

Br. Prónay Dezső beszéde.

Tartotta a M. P. I. T. miskolczi diszgyülésén 1901. szept. 20-án.

Tisztelt közgyülés!

Midőn a Prot. Irodalmi Társaság elnöksége megtisztelő kivánságának engedve megszólalok, engedjék meg, hogy mindenekelőtt arra utaljak, hogy a megtisztelő felszólításnak csak azon reményben tehetek eleget, miszerint nem várnak tőlem tudományos értekezést, avagy irodalmi mű jellegével biró beszédet. Tudományos értekezés avagy irodalmi mű jellegével biró beszédre nem vállalkozhattam volna Ezekre magamat nem tekinthetem hivatottnak. Felszólalásom csak arra szoritkozik, a mire minden egyh. ügyekkel foglalkozó prot képesítve lehet. Fölszólalásom csak egy rövid üdvözlet, egy kegyeletes megemlékezés s egy óhajtásnak megnyilvánítása, melyet egyházunk egyik szép tanára alapitott.

Tisztelettel üdvözlöm én is a miskolczi mindkét hitvallásu ev. egyházakat, a melyek a Prot. Irod. Társ tagjait hitrokoni szeretettel meghivták. Tisztelettel üdvözlöm a Prot. Irod, Társaságnak tisztelt tagjait, üdvözlöm azokat is, a kiket, habár nem tagjai társulatunknak, a szives érdeklődés körünkbe vezetett.

Midőn a Prot. Irod. Társulat közgyülését Miskolczon tartja, ez a körülmény arra indít, hogy visszaemlékezve a társulat keletkezésére, megujítsam emlékezetét annak a kiváló férfiunak, a ki a társulatnak egyik kezdeményezője volt és a kinek a müködése hosszu pályáján számtalanszor volt Miskolczhoz füzve, a ki számos éven át a tiszáninneni ev. ref ker élén állott, első sorban tehát ennek volt vezére, de a kiben az összes magyarhoni prot. egyik vezérférfiát tisztelte. Korunkat a tisztaság jellemzi. Korunkban gyorsan alkotnak, még gyorsabban haladnak, gyorsan alkotnak, még gyorsabban rombolnak, gyorsan felejtenek, de nagyjainkat nem szabad felednünk, kegyelettel kell őriznünk emlékezetüket, föl kell azt tartanunk, meg kell ujítanunk minden arra való alkalommal. A Prot. Irod. Társ. közgyülésének Miskolczon való megtartása méltó alkalom arra, hogy megujuljon bennünk báró Vay Miklósnak emlékezete, a kinek pályája kiterjedt ugyan az ország közéletére, de mégis szoros vonatkozással kapcsolódik e városhoz, Borsodvármegyéhez, a tiszai ev. ref. egyházkerülethez.

A Prot. Irod. Társaság keletkezése ismételten szolgált alkalmul arra, hogy vele közelebbi érintkezésbe lépjek, ezért is midőn e társulat közgyülésén e helyen fölszolalok és azon egyházkerület körében, a melynek ő élén állott, megujul bennem az ő képe, megemlékezem kiváló tulajdonságairól, nagy érdemeiről. Lekötelező szives modorával gyakran tudta elhárítani a közélet számos nehézségeit. Éles ész, széles látkör, az előkelő államférfiu finom modora jellemezte őt. Ismerte az embereket, tudott közvetíteni, de hajthatatlan is volt, ha szeretett egyházának jogai forogtak kérdésben. Bensőjében buzgó magyar prot. volt minden izében, a ki mindenkor büszkén annak vallotta magát. Nem lehet az a feladatom, hogy ez alkalommal pályáját, avagy annak csak egyházi vonatkozásu részét akár csak legfőbb vonásaiban jellemezzem, de el nem mellőzhettem, hogy engedve a legbensőbb kegyeletes érzés ösztönzésének, a háládatos visszaemlékezésnek ne adjak kifejezést.

A szivélyes üdvözlet és a kegyeletes megemlékezés után engedjék meg, hogy egy óhajtást nyilvánítsak, melyet egyházunk egy szép tanára alapitok meg, a mely szép tan ugy látszik, mintha a köztudatban kissé elhomályosulna, épen azért akarok reá mutatni egyházunk ezen szép tanára.

A protestantizmust ellenfelei, sőt azok is, kik nem ellenfelei, de még sem hivei igen gyakran úgy tűntetik fel, mint a mely a keresztyénségnek azt az egészségét, a mely a középkorban fönnállott, megbontotta. Sőt ugy tekintik a protestantizmust, mint a mely a keresztyénségen belül, mint szétválasztó, széttagoló elv hatolt és hat ma is.

A kik a róm kath. egyházban látták a keresztyénség egységét, nem veszik eléggé figyelembe, hogy a ker. egyház külső egysége milyen korán szünt meg. Korán váltak el egymástól egyrészről a róm. kath., másrészről a görög keleti egyházak. A reformatió csak azt az egységet szüntette meg, a mely a nyugat európai nemzetek számára a róm. kath. kereszténységben fönnállott, de még ez az egység sem volt tökéletes soha, ámde talán nem is annyira a külső egységre fektetnek olyan nagy sulyt sokan, mint inkább a róm katholicismusban rejlő eszményére és elvére az egyetemességnek vagyis magának a katholicitásnak.

Ezen elemek t. i. hogy a keresztyénség egyetemes vallás, hogy a keresztyénség jellege az egyetemesség vagy a görög eredetü szóval élve a katholicitas egyik következményének. Ha figyelembe vesszük a róm. kath. egyháznak az eretnekséggel való majdnem folytonos küzdését a középkorban, nem lehet tagadnunk, hogy az egyház külső egysége a reformátio előtti időben még nyugat Európában sem volt teljes, de azt sem akarom tagadni, hogy a reformátio látszólag mélyen érintette a nyugati kereszténységnek régi külső egyéniségét, azonban a reformátio nem támadta meg az egyháznak egyetemességéről katholicitásáról való tant, sőt inkább sulyt fektetett erre a tanra is, és azt még inkább eszményitette. Olyan alakot adott e tannak, a melynél fogva az még sokkal szebb, még sokkal magasztosabb lett.

A protestantismusnak az egyház jellegére vonatkozó tanaiban vannak lefektetve azon elvek, a melyek alkalmasak arra, hogy ellensulyozzák a reformationak azon el nem tagadható egyik következményét, hogy a keresztyénség számos kisebb felekezetre is tagozódik. Midőn a protestantismus diadalra juttatja a szabad vizsgálódás elvét, ezzel az egyéni szabadságnak kedvez, ennélfogva megalakulhatnak azok az egyházak, a melyek külső szervezetükben is a szabadság egyházai. A protestantismus tért nyit a szétágazó fejlődésnek is, de van benne hatalmas egyesitő és összefoglaló erő is. A protestantismus kifejti az összes keresztyén egyházakat egy nagy egészbe összefoglaló tanát. A protestantismus eredménye a vallásszabadság. A protestantismus eredménye a vallásos kérdésekben való elfogultság és türelmetlenséggel szemben a türelem.

Tagadnunk nem lehet, hogy ez idő szerint hazánkban a felekezeti ellentétek élesebbeknek látszanak. Ne csodálkozzunk, ha ennek egyéb következményeképen reá mutatnak arra, a mit a protestántismus egyik lényeges fogyatkozásának tartanak, t. i. annak a szükséges egységet nélkülöző minden irányban szétválasztó, szétágazó, széttagoló jellegére. Szükséges, hogy ezzel szemben reámutassunk azokra, amik egyházunkban az egyetemességet képviselik. Szükséges, hogy utaljunk azokra a tanokra, amelyekben egyházunk hatalmas összekapcsoló, összeforrasztó erővel bir. Engedjék meg, hogy egyházunk egyik ilyen szép tanára mutassak reá beszédemben, azzal foglalkozzam és arra alapítva egy óhajtásnak adhassak kifejezést.

A protestantismusnak ez a szép tana a láthatatlan egyházról való tan. A régi tudományos nyelven szólva az »eclesia invisibilis«-ről való tan. Gyönyörű szépen ki van fejtve ebben a tanban a keresztyénségnek egyetemessépe és föl van állítva az az elv ennélfogva az összes keresztény egyházakat egy magasabb egységbe foglalhatjuk össze daczára az őket szétválasztó tantételeknek, sőt daczára minden versengésnek. A különféle egyházakat nemcsak összefoglalhatjuk ezen tan alapján, hanem szükségképpen össze kell foglalnunk egy magasabb egységbe.

A régi dogmatikusok nagy súlyt fektettek a láthatatlan egyházról való tanra és méltán. Ujabb időben mintha némileg elhomályosulna ez a tan, pedig utalnunk kell annak fontosságára. Ki kell azt emelnünk, kidomborítanunk és pedig nemcsak a hittudományok körében, hanem életre kell azt keltenünk a müvelt prot. közönség körében, általában minél szélesebb rétegekben, életre kell azt keltenünk a protestantizmusnak köztudatában, mert az valóban prot. alaptan, valóban evangyéliumi. Mi az egyház a prot. felfogás szerint? A hivők összesége. Kik a hivők? A kikben él a valódi, az igaz hit. Ámde a hit a léleknek legbensőbb sajátsága.

Ez nem a fogalom dogmatikai meghatározása, hanem annak bölcseleti értelmezése. Olyan körülirása a fogalomnak, amelyen belül a dogmatikai meghatározás nemcsak helyet talál, de amely dogmatikai fogalomnak bölcseleti és szükségképeni minősítése. Tekinthet-e ember embertársának lelkébe? Ítélhet-e arról, valóban élő-e embertársának hite? Valóban lélekben és igazságban imádja-e Istent? És mert ember nem ítelheti meg embertársának legbensőbb lelki állapotát; annak valódi igaz hitét és mert azok, akikben megvan a valódi igaz hit, méltán vonhatók egy közös fogalom alá, mert valóban szellemi közösségben élnek, ez a szellemi közösség az a láthatatlan egyház, amelynek tagjai szétszórtan a történet folyamán kifejlődött legkülönfélébb felekezetek körében voltak feltalálhatók a múltban, találhatók a jelenben és feltalálhatók lesznek a jövőben is. A láthatatlan egyházról való tan biztositja a prot. felfogás részére a keresztyénség egyetemességét és egységét a múltra nézve is. Ez igazolja a valódi keresztyénségnek létezését a történet azon korszakaiban is, amidőn a tiszta, valódi keresztyénséget emberi alkotások nagyon is elhomályosították. Oly annyira elhomályosították, hogy a reformatio hatalmas mozgalmára volt szükség, hogy ez az egyházi mozgalom visszaszorítsa az emberi gyarlóság számos tévedéseit.

A láthatatlan egyházról való tant természetesen különféleképen fejezték avagy irták körül a reformatio korszakában és a reformatio korszakát követő időben, a midőn a prot. egyházak tana az illető kor tudományos képzettségéhez képest hosszabb időre szabatosabb és határozottabb alakot nyert. A tan a dogmatikai rendszerek különféleségéhez képest különféle alakban nyerhet kifejezést, de ez a tan lényegében a protestantizmus lényegéhez tartozik, mert az evangyeliomon alapul. Jézus a hittani tételekből nem alkotott rendszert. Hittani tételek. Ő a tökéletes vallásos életet tanitásokban, példázatokban és cselekedetekben állította elénk. Ő a szivekben alkotott vallásos országot és idézett elő olyan szellemet, mely különféle rendszereken keresztül keltette öntudatra az örök igazságot. Az evangyeliomokból vett számos idézettel támogathatnók a láthatatlan egyházról való tant, de úgy hiszem egy idézet is elég. Ismerjük az Üdvezítő szavait: „Az én országom nem e világból való.“

Meglehet, hogy azt a törekvésemet, miszerint egyházunknak szép tanát a láthatatlan egyházról minél inkább kiemeljem, némelyek ugy fognák fel talán, hogy az az egyházi élet iránti közönyösségre vezet — ez távol áll tőlem. Nagyra becsülöm a vallásos buzgóságot, ha az nem vezet türelmetlenséghez, a melyet a keresztyén — mint a szeretet vallása — szükségképen kizár.

A láthatatlan egyházról való tan nem vezet közönyösséghez, csak a vallási dolgokban való türelmetlenséget zárja ki. De tudom vannak olyanok is, a kik a nagy türelemtől féltik a buzgóságot, azonosítják a türelmet a közönyösséggel. Ez a tévedés. Szerethetjük saját egyházunkat, ragaszkodhatunk hozzá bensőséggel és e mellett embertársaink eltérő vallásos meggyőződésével szemben türelmesek lehetünk, sőt tiszteletben tarthatjuk azt. Ne azonosítsuk az anyagi világ és erkölcsi világ törvényeit. Különfélék ezek. A fénynek ellentéte az árnyék, de nemcsak ellentéte, folyománya és következménye. A szeretetnek ellentéte a gyülölet, de nem folyománya, nem következménye Szerethetjük saját egyházunkat, ragaszkodhatunk hozzá bensőséggel, de ebből nem következik, hogy gyülölnünk kellene embertársainkat eltérő meggyőződéseikért. Ezért méltán kell nagy súlyt fektetnünk a láthatatlan egyházról való

tanra, a mely szerint egy közös nagy, magasztos, eszményi egésszé foglalható össze az egész keresztyénség. A protestántizmus elvei szerint a történet folyamán kifejlődött sokfelé tagozódó különvált látható egyházakon belől létező valódi keresztyénség a maga összességében a láthatatlan egyház.

(Vége következik.)

Különfélék.

A kolozsvári ref. theologia ünnepélye. Október 6-ikát ünnepelte a ref. theologiai fakultás. Vasárnap délután 4 órakor tartott ünnepélyre, az ügyesen összeállított műsor elit-közönséget hozott össze. Ima, alkalmi beszéd és ének töltötte ki az ünnepélyes órát, mely közül mindeniket, de különösen a kvartetet, szivesen hallgatta a közönség. A kolozsvári ref. theologiai ifjúság mindig sikerült ünnepélyt rendez; ifjaink általános népszerüségnek örvendenek; legyen nekik a közönség eme kitüntető bizalma serkentés a továbbiakra. Excelsior....! (*B.*)

Lelkészváltozások. *Incze Lajost,* kit eddigi hivei a *nagy-borosnyóiak* nagy ünnepségek közt sirva búcsuztattak el e hó 6 án uj hivei a *szilágy-somlyóiak* lelkes ünnepélyel fogadtak és iktattak be új állomásába. A beiktatást *Viski Pál* esperes teljesitette. Aztán társas ebéden ünnepelték az uj lelkészt és kedves nejét, kik első mégjelenésükkel teljesen meghódították az embereket. — *Nagy-borosnyói* egyházunk *Kovács Árpád* medgyesi körlelkészt hivta meg egyhangulag. — *Mező-bándi* derék egyházunk a m.-vásárhelyre távozó Biró András helyére egyhangulag *Viski Gyula* somosdi volt lelkészt hivta meg. *Sepsi-Szentkirály* üres papi állását *Székely Sándorral,* mint helyettes lelkésszel töltötte be. Gratulálunk s Istentől áldást kivánunk reájuk és munkájukra!

Gyászrovat. *Szemerjai Demeter Károly* h. ügyvéd, a helybeli ev. ref. egyház volt pénztárnoka, folyó hó 6-án reggel fél 8 órakor, élete 84-ik, boldog házassága 34-dik évében, hosszas és kinos szenvedés után elhunyt. Benne *Herepei* Gergely kolozsvári lelkész apósát vesztette. Legyen áldott emlékezete!

Október 6 a kolozsvári ref. kollégiumban. Szükkörü ünnepélyt rendezett a »*Kistaludy Önképző Társulat*« vasárnap délelőtt a templomi istentisztelet után, az önképzőkör lelkes vezetője, dr. Imre Sándor felügyelete alatt. Szavalat, felolvasás, beszéd- és énekből álló programmal, élvezetes jelenetet szerzett az ifjuság a jelenlevő tanárkarnak és a fiataloknak. (*B*)

Új hittani tankönyv. Fülöp József körmendi lelkész, jónevü iró tollából a napokban jelent meg egy hittani tankönyv, mely a polgári fiu- és leányiskolák, valamint gimnáziumok I—II. osztályára előírt bibliaismertetést eszközli A munka Bertalanffy József kiadásában jelent meg Szombathelyen; ismertetésére visszatérünk.

A Bethlen-kollegium ifjusága a teljes számu tanári kar jelenlétében *f. hó 6 án* délelőtt az intézet dísztermében alkalmi istentisztelettel kapcsolatos hazafias ünnepet tartott. Az istentiszteleti részt (ima, beszéd) *Zayzon János* az intézet lelkes új vallástanára végezte; karéneket adott elő a képezdei dalkar, a *szózatot* énekelte a koll vegyeskar dr. Farnos D. vezetése mellett; alkalmi szavalatokkal szerepelt három tanuló. Ugyancsak ez intézetünk elhatározta, hogy »*okt. 31-én reformációi emlék-ünnepélyt* fog tartani az intézet, s az a nap *szünet nap lesz.*« Helyesen! Derék dolog! Gratulálunk az intézet derék vezetőségének!

A kolozsvári ref. kollegium tanárkara és ifjuságának egy része szept. 29. és 30-án tanulmányi kirándulást tett *Tordára.* A kiránduló ifjak közül sokan — négy tanár felügyelete mellett — gyalog tették meg az útat, míg egy másik csapat, az igazgató tanár úr és még több tanár kalauzolása alatt, vonattal érkeztek meg Tordára. A vonattal érkezőket Fogarasy L. tanácsnok úr üdvözölte, s fejezte ki örömét a felett, hogy a kolozsvári ref. kollegium ifjúságát és tanár-karát Tordán tisztelheti.... Meleg hangon köszönte meg *Dr. Sárkány Lajos* igazgató tanár úr a tordaiak lekötelező szivességét s azért a tanárkar és ifjúság nevében háláját nyilvánítja. — A gyalogérkezőkkel való találkozás a „*Torda-hasadéknál*" vala programmunk első száma. Itt megérkezve, letelepedtünk az „Aranyos" partján kedvesen kinálgató pázsitra, s elfogyasztottuk a »tarisznya« tar almát kitünő étvágygyal! A »Nektárt« az »Aranyos« szolgáltatta. Megújulva és felfrissülve, keresztül haladtunk a »Torda-hasadékon«; megnéztük a barlangot is, hol elénekeltük „Isten, áld meg a magyart" Hatalmasan zúgták vissza a kövekhez verődő egészséges, ifjúi tüdőből felszálló hangokat a sziklanyulványok. A természet e remek alkotása lelkünket, egész lényünket, a legfenségesebb benyomásokkal töltötte el, ez magyarázza a fenségest úgy, mint azt a földi halandók egyike sem képes. Estve, Tordán, polgároknál szállásoltattunk el. — Másnap újult erővel vettük fel programmunkat; megnéztük a Jósika br. születési házát, a »Cerulóz«-gyárt, a sóbányát, stb. Délben pedig, a tordaiak vendégszeretetéből lakomát élveztünk. Részt vett ezen, a város tanácsosain kivül, a polgármester is, ki legnagyobb örömét fejezte ki a felett, »hogy most már nem csalódtak a tordaiak. Megjöttek a régen vártak!« Lelkes dikcziók alatt — a tordaiakra és kolozsváriakra — fogyasztottuk a jóízü ételeket, s alig-alig mertünk gondolni arra, hogy a kölcsönös örömnek vége kell, hogy legyen! Három órakor búcsuztunk a jó tordaiaktól; elhagytuk őket, de lelkünkben megőrizzük a tordai természeti szépségeket, s a vendégszerető tordaiak emlékét! (*B.*)

Hálás köszönet. Istenben boldogult néhai jó férjem: Havadtői Gerő 26 éven keresztül volt a kőrösi evang. ref. egyháznak lelkipásztora. Ezen idő alatt a legnagyobb béke, egyetértés és igaz szeretet fűzte össze a pásztort a gondjaira bizott nyájjal. Ennek a zavartalan békének tulajdonitható, hogy minden, — az egyház javát, eléhaladását czélzó törekvést kellő siker, a hiv munkát Istennek áldása kisérte, s ma ennek a különben szegény kis egyházközségnek virágzó kepeváltási alapja van. És »a milyen vala a pásztor, ime olyan a nyáj.« Elhunyt lelkésze fölött e kicsiny egyház minden tagja velünk sirt a sírókkal, sietett a részvét könnyeivel enyhiteni fájdalmunkat; az egyházközség presbiteriuma pedig kegyeletének abban adott kifejezést, hogy szép sirt ásatott, s itteni szokás szerint azt cserefa burkolattal látta el; egyszersmind jegyzőkönyvében megörökítve szeretett lelkészének emlékét, elhatározta, hogy díszes siremléket emeltet az elhunytnak sirja fölé. — Ez bizonnyal csak a szeretet és őszinte ragaszkodás szüleménye.

Fogadja azért ez az egyházközség a maga egészében a leghálásabb köszönetemet mindazon tényeiért, melyekkel őszinte tiszteletét kifejezni óhajtotta. Az isteni gondviselés pótolja ki az egyház vesztését új pásztorral. Reánk is — hisszük — gondot visel a minden árvák szerető édes Atyja!

Körösön, 1901 szept. 16-án. Özv. *Havadtői Gerőné* szül. *Kese Vilma* és családja

Hivatalos rész.

3918—1901. KÖRLEVÉL

mindenik iskolaszék nagytiszteletü lelkész-elnökéhez.

A nagymélt. vallás- és közoktatásügyi m. kir. Miniszter úr 32055—1901. sz. a. kelt utasításában elrendeli az állami elemi iskolákhoz a munkanaplók beállítását. A kolozsvármegyei általános tanítótestület az osztatlan népiskolák, illetőleg az iskolák osztatlan osztályai részére összeállította a munkanapló mintát és egységes alkalmazás czéljából sokszorosíttatta.

Minthogy a megállapított munkanapló feltétlenül elősegíti a tanítót a következetes és sikeres tanításban, igazgatótanácsunk is megfelelő munkanapló alkalmazását elkerülhetetlennek tartja az ev. ref. felekezeti népiskolákban.

Meggyőződtünk arról, hogy a kolozsvármegyei általá nos tanítótestület munkanapló mintája igen czélszerü, köny-

nyen és sikeresen alkalmazható, felhivjuk tehát a t. t. iskolaszékek és tanitóstületek figyelmét s melegen ajánljuk alkalmazását A szükséges számu napló ivek (4 oldalos iv ára 3 fillér, egy egész évre való kötött példány 2 kor. 70 fill.) kaphatók és megrendelhetők a bánffyhunyadi állami elemi iskolák igazgatóságától.

Az erd. ev. ref. egyházkerület Igazgató-tanácsának Kolozsvárt, 1901. szeptember hó 26-án tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső, elnök. *Dr. Sárkány Lajos,* h. tanügyi előadó.

4101—1901. KÖRÖZVÉNY

mindenik collegium m. t. t. Előljáróságának.

A folyó évi november hó 9 én és következő napjain tartandó egyházkerületi közgyülésen választás utján a következő gymnasiumi tanszékek lesznek betöltendők:

1. A marosvásárhelyi collegiumnál egy történelem földrajzi és egy magyar-latin nyelv és irodalmi.

2 A zilahi collegiumnál egy magyar- és németnyelv és irodalmi.

3. A szászvárosi collegiumnál egy vallástanári, egy történelem-földrajzi és egy rajz- és szépirási.

Felhívjuk a mtt. Előljáróságokat, hogy a folyó évi közgyülés idején, a választásokat megelőzőleg tartandó tanárjelölő bizottsági ülésre az 1881-ik évi közgyülés 37-ik sz. határozatával megszabott képviseltetésükről gondoskodni méltóztassanak.

Kolozsvárt, 1901. szept. hó 27-én.

Dr Bartók György, elnök. *Dr. Sárkány Lajos,* tanügyi előadó.

4102—1901. KÖRÖZVÉNY.

Mindenik ev. ref. collegium méltóságos t. Előljáróságához.

A nagyméltóságu vallás- és közoktatásügyi m. kir Minister urnak f. é. szeptember 25-én 4849. sz a. hozzánk intézett értesitését tudomásvétel és alkalmazkodás végett a következőkben közöljük a collegiumok m. t. Előljáróságaival.

„Az 1883, évi XXX. t. cz. 46. §-ában gyökerező jogomnál és kötelességemnél fogva a mélt. igazgatótanács egyházi főhatósága alatt álló *kolozsvári, marosvásárhelyi, nagyenyedi, székelyudvarhelyi* és *zilahi* főgymnasiumokhoz *Kuncz Elek* kolozsvári-, a *sepsiszentgyörgyi* és *szászvárosi* főgymnasiumokhoz pedig *Elischer József* nagyszebeni tan kerületi főigazgatót küldöttem ki ministeri megbizottakul azzal a hozzáadással, hogy a nevezett középiskolákat az 1901/2-ik tanév folyamán látogassák meg, nevemben az állami főfelügyeletet gyakorolják s a fennálló utasitások szerint járjanak el.“

Kolozsvárt, 1901. október hónap 5-én.

Dr. Bartók György, elnök. *Dr. Sárkány Lajos.* h. tanügyi előadó

3997—1901 SÜRGETŐ FELHÍVÁS.

Felhívjuk az érdekelt egyházmegyék és püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségek t. t Tanácsát, hogy a lelkészi könyvtárak fölállítása tárgyában, ugyszintén az országos lelkészi nyugdijintézetre vonatkozó bizottsági javaslatra kért véleményes jelentéseket, valamint a lelkészi özvegyek kegyévének pontosabb megállapítása czéljából (Utasítás 200 § módosítása) az udvarhelyi egyházmegye által tett indítványra vonatkozó véleményes jelentésüket legkésőbb e hó 18-ig *mulhatatlanul* terjesszék be, mert ellenesetben az idő előhaladottsága miatt nem lesznek földolgozhatók ez ügyek az idei egyházkerületi közgyülésre

Kolozsvárt, 1901. október hó 5 én.

Dr. Bartók György, elnök. *Kadár János,* titkár.

881—1901. MEGHÍVÓ

A Kolozs-kalotai ev. ref. egyházmegyének Bánffy-Hunyadon folyó év október hó 18-ikán d. e. 9 órakor tartandó közgyülésére ennek illetékes tagjait tisztelettel meghivom.

A közgyülés főbb tárgyai: 1. Esperesi jelentés az egyházmegye mult évi állapotáról. 2. Főjegyzői jelentés az egyházmegyei tanács egy évi működéséről. 3. Tanügy-előadói jelentés. 4. Pénztár vizsgáló bizottság jelentése az egyházmegyei közpénztári özvegy-árvai és temetkezési pénztárok állásáról 5. Kérvények tárgyalása. 6. Inditványok.

A tiszteletes lelkész atyafiakat főlkérem, hogy szóllitsák fel az ujonnan választott énekvezér-tanitókat és énekvezéreket, hogy eskütételre október 19 ikére jelenjenek meg.

Gyalu, 1901. október 7-én. *Deési Gyula,* ev. ref. esperes.

977—1901. MEGHÍVÓ.

A sepsi ev. ref. egyházmegyei közgyülés m. t. és tt. tagjait van szerencsém a f. év október 22 én. délelőtt 9 órán kezdődőleg, Sepsi-Szentgyörgyön, a Székely Mikó-kollegiumban tartandó rendes őszi közgyülésre tisztelettel meghívni.

Tárgyai: Ima. Esperesi megnyitó és beszámoló beszéd. Tagok számbavétele. Jelentések az esperesi vizsgálatról, egyházmegyei tanács működéséről, tanügyről, pénztárról, özvegy-árva gyámintézetről, közalapról. Költségelőirányzat. Missiói bizottság és egy fegyelmi, törvényszéki, egyházi biró választása. Aldobolyi lelkész, kis-borosnyói énekvezér nyugdíjazása. Segélykérvények. Esetleges indítványok.

Lelkész aait kérem, sziveskedjenek a községeikben lakó közgyülési tagokat a közgyülés idejéről értesíteni.

Bikfalva, 1901. október 7-én. *Vén Mihály,* sepsi ref. egyházm. esperes.

MEGHÍVÓ.

Az udvarhelymegyei ref. egyházi értekezlet udvarhelyvtdéki köre ez évi közgyülését október hó 23 án Bögözben tartja, melyre a tagok tisztelettel meghivatnak.

Tárgysorozat: 1. Reggel 9 órakor igazgató választmányi ülés az iskolai tanteremben. 2. Reggel 10 órakor templomozás, végzik: Menyhárt András esperes és Tókos Jenő patakfalvi lelkész; énekelnek az iskolás növendékek. 3. Elnöki megnyitót mond Ugron János, orszgy. képviselő, vil. elnök. 4 Titkári jelentést olvas fel Mester János, mátis-falvi lelkész. 5. A bögözi egyház történetét ismerteti Lajos János, helybeli lelkész, 6. Külföldi templomjárásról felolvas Ravasz Árpád, tanár. 7. Buzditó beszédet mond Bod Károly, tanár, ált. értekezleti elnök, 8. Lehető inditványok. 9. Templom előtt a gyülekezet üdvözlése, vallásos iratok kiosztása.

Jegyzet: A lelkész urak felkéretnek, hogy e gyülés megtartását, annak helyét és idejét, az értekezleti tagok előtt a templomban hirdessék ki s hivják fel őket a megjelenésre. Az értekezleten megjelenni szándékozó közönséges tagok ellátásáról — a családonként való elhelyezéssel — a helyi értekezlet gondoskodni fog, ha erről az illetők a saját lelkészök utján a bögözi lelkészi hivatalt éztesítik október 18-ig.

Felső-Boldogasszonyfalva, 1901. október 4.

Biró Áron s. k. egyh. elnök. *Mester János* s. k., egyh. titkár.

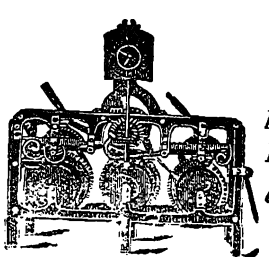

Torony-órák

palota, városházi-, gyári-, laktanya-órák berendezését a legelőnyösebben eszközli

MAYER KÁROLY utóda:

MÜLLER JÁNOS

I-ső magyar óragyár gőzerő berendezéssel

Budapest, VII. Kazinczy-utcza 3.

Képes árjegyzékek, költségjegyzékek ingyen.

NYOMATOTT GOMBOS FERENCZ KÖNYVNYOMDÁJÁBAN, KOLOZSVÁRT.

IV. Évfolyam. 42. szám. Kolozsvárt, 1901. Október 17.

ERDÉLYI
PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, theol. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 2. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre... 12 kor.
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Az 1848-iki XX t.-cz. végrehajtásához.

(Folytatás.)

A törvény 2. §-ában kifejezett „vallásfelekezetek teljes jogegyenlősége és viszonossága« kérdésével ez alkalommal nem foglalkozunk, bár e tekintetben is még sok jogos panaszra van ok. Mert e tekintetben a törvény akarta és a tényleges helyzet között nincs oly megdöbbentő különbség mint a 3. §-ban kimondott állami akarat és a tényleges viszonyok között.

Ez alkalommal csak a törvényczikk 3. §-ában kimondott *anyagiakban való egyenlőség és viszonosság* kérdéséről szólunk.

Először is azt kisértjük meg tisztázni

Hogyan kell a törvény e §-át felfognunk és értelmeznünk?

A §. első fele szóról-szóra ezt mondja: »*Minden bevett vallásfelekezetek egyházi és iskolai szükségei közálladalmi költségek által fedeztessenek.*«

Hogy e törvényben kimondott elvet helyesen foghassuk fel és értelmezhessük, mindenekelőtt azzal kellene tisztába jönnünk, hogy *minő alapelvből* kiindulva és *minő czélzattal* mondatott ki. Fájdalom, e tekintetben sokkal inkább feltevésekre és következtetésekre vagyunk utalva, mint biztos adatokra. Mert inditó okairól és eredetéről még az 1848. évi országgyülés naplóiból és irataiból sem lehet biztos tudomást szerezni. E tekintetben külföldi analogiákra sem lehet hizatkozni, miután talán sehol az elv: a bevett vallás felekezetek összes egyházi és iskolai szükségei állami fedezése, ily határozott és korlátlan formában kimondva nincs.

A 40-es évek országgyülésén e kérdés Borsodmegye inditványára „*a papi javak*“ kérdése formájában jelentkezik. A borsodi inditvány azt akarja, hogy »*a papi jószágok jövedelmeiből kiszakittatván előre azon meghatározandó összeg, mi az istenitisztelet s ennek díszes fentartására úgy kivántatik, hogy az a legkissebb fogyatkozást sem szenvedje, — a papi személyek állásuk és hivataluk fontosságához mérséklett, illendő és meghatározott fizetést nyerjenek — az ezektől fennmaradó jövedelem pedig részint a szükséges iskolák felállítására s a meglevők czélszerü elrendezésére, részint a tanitók képzésére s azok illendő fizetésére, nem különben országosan meghatározandó más közhasznu czélokra fordittassanak.*« Ez inditvány sorsa hosszas tárgyalások és tanulságos viták után azzal végződött, hogy a Karok és Rendek többsége elfogadván azon elvet, hogy *az állam az általa adományozott papi javak felett szabad rendelkezési joggal bir*, a gyakorlati politika teréről levétetett.

1845-től kezdve a protestáns egyházi gyüléseken kezdenek mind sürübben olyan inditványok jelentkezni, a melyekben hol »*országgyülésileg felállitandó olyan országos pénztárt*» sürgetnek, »*a melyekből az egyházi és iskolai tanitók fizetéseiket rendesen vehessék*«, hol meg azt kivánják, hogy »*a termékek és közmunkák megváltása máskép nem történhetvén, ez országgyülésileg eszközöltessék és oly pénztárak alapittassanak, mikbe folyván az egyháziadó, — belőle fizettessenek a belső emberek, a mely pénztáraknak szükségesképen úgy kell rendszeresitve lenniök, hogy midőn hivatalnokaink fizetéseikre nézve biztositani fognak, ugyanakkor erkölcsi önállóságuk s általánfogva protestáns vallásunk s egyházunk szabadsága idegen elem befolyásának alá ne rendeltessék.*«

Ezekben — a mint látszik — ***csak az egyházi tisztviselők fizetésrendezése*** a főszempont, a melyet azonban *országgyülésileg* akarnak rendeztetni, *országos pénztárakból venni*, a mely pénztárak részint *a termékek és közmunkák országos váltságából*, részint a polgároktól (valjon minden vallásutól e?) szedendő *pénzbeli egyházi adóból* fizetnének.

A kérdés egyházi-sajtóbeli tárgyalása hol határozottan az állami közpénztárból való fizetést kivánja, hol nagyobb terjedelmü állami földbirtok átadását sürgeti a róm. kath. egyházi javak analogiájára, sőt itt-ott felhangzik a kath. papi javak arányos felosztása eszméje is. Különösebben két vélemény domborodik ki: az egyik azt követeli, hogy „az állam mindenik egyháznak szükségeit közpénztárából fedezze“; a

másik csak segélyt kiván, „minden egyház szükségeinek fedezéséhez az osztó igazság alapján s a perfecta reciprocitas szellemében.“

A törvényhozás a bevett vallásfelekezetek anyagiakban való jogegyenlősége és viszonossága fontos elvének elismerése és megvalósitása terén az *első* határozott lépést az 1848-iki »A városok ügyébeni törvény« alsó táblai tárgyalásában a 40. §-ban teszi meg. Ebben kimondja, hogy „*a mely városban a bevett vallások bármelyikéhez tartozó lelkészek, egyházi szolgák és köziskolák költségei egészen vagy részben a házi pénztár által, a város közjövedelméből, vagy adókivetés utján fedeztettek: a többi bevett vallásfelekezetbeliek hasonló költségei szintugy a város házipénztárából* **azon arányban fedezendők, melyben** *— tiz évet vévén fel középszámitási alapul* **— az illető felekezetbeli lakósok a közterhekhez járultak**“

»*A papi tized kártalanitása*“ törvény javaslata tárgyalásának sorrendjén. egy inditvány alapján, a mely *egyenesen a protestáns papokra hivatkozik*, megszületik az 1848. XIII. t.-cz. 2. §-a, mely igy hangzik: „*Ő Felsége egyszersmind* **a kisebbrendü, bármely vallásfelekezeten levő papságnak illő ellátása iránt** *általánosan is magyar miniszteriuma által részletes törvényjavaslatot fog az ország rendeinek előterjeszteni.*“ E § ban tehát az nyer kifejezést, hogy az egyházi hivatalnokoknak (papság) ellátását (nem fizetéseik pótlását!) — bármely bevett vallásfelekezethez tartozzanak! — *az állam a maga állami feladatának ismeri*, — a mi kiválóan fontos mozzanat e kérdés fejlődésében

E közben a Tiszántuli egyházkerület márcz 22-iki rendkivüli gyüléséből petitiónál az országgyüléshez, a melyben kivánja, hogy »*minden vallásbeli felekezet egyházi szükségeit az álladalom kincstára teljesitse; hivatalnokait az álladalom fizesse, nyugdijazza, felekezeti népesség arányában.*“ Továbbá: „*a nevelés általános ügyét az álladalom felkarolván, elemi és reáliskoláinkban minden növendékeink di nélkül tanulhassanak egyébiránt pedig minden felsőbb iskolák is, minden hitfelekezethez tartozók előtt kölcsönösen nyitva tartassanak*« s „*minden hitfelekezetbeli iskoláknak közköltségeit, ugyszintén az azokban tanitó egyéneknek fizetését, nyugdijazását az álladalom fizesse.*“ E petitió, — mely 600 példányban osztatott ki a követek között — ugyanazt követeli, mit a nemsokára megalkotott XX. t.-cz. 3 § a valóban ki is mond: „*minden bevett vallásfelekezet egyházi és iskolai szükségei* (dolgaik és személyeik egyaránt) *közálladalmi költségekből fedeztessenek.*“

Az ügy genetikai fejlődésére vetett e rövid visszapillantásból is kétségtelenül megállapitható, hogy a törvényhozás a XX. t. cz. 3 §-ában kimondja.

1. Minden bevett vallás felekezet *papságának és hivatalos személyeinek illő* **személyi ellátását;**

2. *Egyházi és iskolai* **dologi szükségeik fedezését.**

3. Ezt „*közálladalmi költségből* (akár állami közjövedelemből, akár állami közadókból) ***azért és ugy*** akarja eszközölni, hogy — a mint ezt a papi tized — és urbériségről szóló törvény és a városok ügyében szólónak 40. §-a is mutatja — ***ez által az államnak és polgárainak közteher viselése egyházi és iskolai czélokra is egyenlősittessék*** *igy egyik vallási hivei a mások rovására anyagi előnyben ne részesüljenek.*

Ez utóbbi pontban nyilvánitott felfogásunkat igazolja egyfelől az, hogy Repeczky Ferencz képviselő. midőn 1848. aug. 4-iki nemzetgyülésben interpellálva a minisztert az 1848. XX. t. cz. 3 § ának végre nem hajtása iránt, a lelkészek fizetésének eddigi módját „formaszerint *robotnak* és *robotrendszernek*“ nevezi s *ennek megszüntetésére sürgeti a törvény végrehajtását*, a mely felfogásnak senki ellene nem mondott. Továbbá az, hogy midőn a protestánsok „a haza veszélyes helyzetére“ való hivatkozással akkor elállottak a törvény végrehajtásának sürgetésétől, midőn a „jus advocatiae“ alapján arra kérik a minisztert, hogy „*haladék nélkül gondoskodjék, miszerint vagy az eddigi papi és tanitói fizetések tovább is kiszolgáltassanak, vagy* (s itt a törvény lehető végrehajtására gondolnak) *a mennyiben a gyülöletes adózást* (terménybeli tizedszerü közvetlen egyházi!) *és közmunkáltatást* (robotrendszer) ***a haza érdeke*** *(*tehát nemcsak az egyházé és tisztviselőié, hanem a fizetést teljesitő honpolgároké első sorban!), *csakugyan azonnal megszüntetendőnek javallaná ezekért az álladalom azonnal teljes kárpótlást adjon*“ A miniszternek a felfogás ellen semmi kifogása nem lévén, világos, hogy a törvény 3. §-ának intentiójába bele tartozik az elébb jelzett két pont mellett az utolsó, a 3.) is, a melyet a törvény végrehajtásánál mellőzni semmi esetre sem lesz szabad.

Nagy Károly.

Mennyiben és hogyan valósithtó meg

a Váró-féle vallástanitás terve jelen körülményeink közt?

(Folytatás és vége.)

Röviden ezekben kivánom gymn. vallástanitásunk tanterv különbözeti észrevételemet megtenni, Megjegyzem még egyszer, hogy a kolozsvári viszonyok lebegtek szemeim előtt. Ez évben változatlanul átjöttek a mult évről tankönyveink, azonban jövőben igyekezzünk lehetőleg az új tanterv utasítása értelmében eljárni. A meg nem felelőket elhagyjuk s újakat veszünk fel. Sajnos, hogy konventünk által megerősitett, elfogadott új tantervet azonban teljes valójában még sokáig nem valósíthatjuk meg! Hiszen nem csak „***Gyermek bibliáink***“, ***vallásos olcsó könyveink*** nincsenek nekünk, de mint említettem, nincsenek ***tankönyveink sem!*** ***Ha a bajokon segitünk, csak akkor értük el czélunkat, csak akkor tettünk eleget a tanterv készitő bizottság intentiójának!***

Helyesen jegyezte meg a tanterv összeállító bizottság munkájának előszavában: sok függ a

tanár egyéniségétől, tanításra való rátermettségétől és vallásos lelkesedésétől.“ Fontos szavak, ebben látom én is minden vallástanár munkálkodásának eredményét, sikerét. De tagadhatatlan, hogy a jelenlegi állapotok is gátlólag fognak hatni czélunk elérhetésében. Keresni kell tehát egy útat, valami módot, alkalmas eszközt, melynek segítségével megközelíthetjük a czélt, s tantervünk után, — *mint ideál után* — jelen körülményeink között is bátran mehetünk.

Foglalkozzunk minél többet a Bibliával!! Új tanítási tantervünk előírja ezt minden osztályra nézve, meghatározza, mit tanítsunk az I—VIII. osztályban. Megmondja melyik zsoltár vagy dicséret verseit tanuljuk. Körül írja mit kell olvastatni a Bibliából és mit kell magyarázni. Előírja a vallásos istentiszteletek tartását, (ifjusági istentiszteletek), a heti imádkozást stb., — szóval miképpen kell vallásosan nevelni az ifjuságot

Igaz, mind így van ez! Anyagot kaptunk mi bőven — ma, midőn általános a panasz, hogy az ifjuság túl van terhelve az otthoni leczke tanulásával — *de methodust miképen járjunk el munkánkban; miképpen dolgozzuk fel anyagunkat, tehát útmutatót: nem kaptunk.* Pedig ettől függ aztán a sikeres munkálkodás Itt szükséges a „rátermettség“, a „lelkesültség“, a jártasság, bizony e nélkül munkánk hiába való lészen. Legyen szabad elárulni tervem, miképpen igyekezem én megvalósítani a tantervkészítő bizottság intentióját, s hogy érhetünk el a vallástanítás terén minél több eredményt.

Válaszszák el a vallásórákat azoktól az óráktól, midőn Bibliát és zsoltárt takarunk tanítani, magyarázni!! Alakítsunk Bibliai órákat! Mert vagy vallást magyarázunk egy órán és kérdezünk, vagy Bibliát olvastatunk, zsoltárt tanítunk és magyarázunk. A kettőt együtt csak a másik rovására tehetjük! Nehéz, vallásos eszméink, tankönyveink egyes kérdéseinek megmagyarázására kell mindig egy fél óra, kérdezésre a másik fél óra, mi maradt a Biblia olvasására, magyarázására, zsoltár s »Vallásos olvasókönyveink« olvasására?!? Semmi! Vagy talán hagyjuk el a kérdezést vagy a magyarázást?! De, a »*kálkulus*« épp oly fontos, felsőbb osztályba e nélkül senki sem mehet; magyarázás nélkül pedig kétszer annyi időt kellene a tanulónak leczkéje megtanulására fordítani. Nem lehet tehát a kérdést másképpen megoldani, mint *bibliai órákat* teremteni, s ezeken foglalkozni a tanterv által előírt bibliai részek olvasásával, magyarázásával; a zsoltárok olvasásával, magyarázásával és végre a »Vallásos olvasókönyv« olvastatásával. Ezeket a rendes vallás órákon nem tehetjük.

Már megmondtam, hogy miért nem? De találkozhatunk még olyan ellenvetéssel is, mely ezt mondja „Hát vallást lehet tanítani biblia nélkül, azzal való kommentározás nélkül?! Teljesen igaz! De ne tévesszze az ellenvető szem elől a tanterv követelményeit sem, a tanterv által előírt bibliai részeket az előadásba beleszőni, egy órán átdolgozni: fizikai képtelenség! A sakramentomok megmagyarázásánál, a symbolumok ismertetésénél stb., okvetlen használunk bibliai árgumentumot, de ez még nem a tanterv által követelt: Jób könyve, Példabeszédek, Jézus tanításai, példázatok, zsoltáros versek, egyes egyháztörténelmi nagyok élettörténete stb. stb..... Ezeket is el kell végeznünk, amazokat is. A kettőt együtt mégegyszer mondom — csak egymás rovására tehetjük.

Tartsunk tehát külön: ***bibliai órákat!!*** Tartsunk pedig minden hónapban 2 órát.*) Én így osztottam be már eddig is, — és mondhatom, czélomat el fogom érni....Mi a tárgya ezeknek a bibliai óráknak és hogyan foglalkoztatom az ifjuságot?

A tantervünk által kiszabott bibliai rész egyikét fölvesszük az óra elején, azt elolvassuk, aztán általános megjegyzést teszek hozzá, (szerzését, keletkezését, íróját stb. illetőleg.) Midőn az olvasást bevégeztük következőleg tárgyaljuk a fölvett részt. P o. a.) *Pál apostol megtéréséről.* Apostolok cs. 9 r. (1—30)

Főbb pontok: 1. Az utazás czélja. 2. Az úti jelenet. 3. Pál Damaskusban. 4. Ananias 5. A prédikáló Pál, üldözése és menekülése. 6 Pál apostol Jeruzsálemben és onnan Tarsusba való utazása.

Tanulság: *Uram! mit akarsz, hogy én cselekedjem!?*

b) *Az Ur Jézus megérkezése.* Máté 25. Márk. 23, Lúkács 21.

Főbb pontok: 1. Hasonlat a tíz hajadonról. 2. A talentumokról való példázat. 3 Az atya áldása; a mennyei öröm elérése.

Tanulság: *Mert az Urnak a napja eljő, mint a tolvaj: éjszaka.*

Ezekhez hasonlóan igyekezem a fejezetnek rövid tartalmát a tanuló ifjusággal — előszót is — elmondatni Természetesen ezt a V—VIII. osztályokban, tehát a felső osztályokban követelem, de segítséggel állok ők mellettök is mindig. Míg az alsóbb osztályokban pedig, az elmondottakat ismételtetem el többel, közösen beszélgetjük meg a »főbb pontokat.« De még ezzel nincsen munkánknak vége; ekkor jön az alkalmazás, a tanulság lehozása Ha a bibliai tétel erkölcsi eszmét tartalmaz, alkalmazzuk az erkölcsi letre; dogmatikai felfogásunkat támogatókat pedig, argumentumok gyanánt használjuk fel az idegen felekezetek állításainak megczáfolása végett

Ugyancsak ilyen bibliai órákon végezzük mi el: a zsoltár és dicséretek tanulását, vallásos dolgok olvasását. Tehát épülünk lelkileg, s eleget is teszünk kötelességünknek.

Én azt hiszem, midőn a ***bibliai órákat*** külön választottam a rendes vallásóráktól, legjobban megközelítem azt a czélt, melyet vallástanítási tervünk elibünk állít. Hiszen a bibliának előtérbe állítását, annak komoly, lelkiismeretes tanítását, — prot. református szempontból véve a dolgot — nem lehet eléggé ajánleni Hiszen, semmivel sem hathatunk jobban a gyermek, valamint az ifju kedélyére, lelkületére, mint egy komolyan vezetett, mély vallásos jelentőséggel felruházott bibliai órával. A gyermeket, vagy az ifjut elvonja ez teljesen a mindennapitól, lebilincseli egész lényét Istennek, ez órán át lélek szárnyain igyekezik feljútni a Mindenható trónjához Ily órákon nyílik legjobb alkalom vallásunk tanítását, hitünk tételeit, bibliai textusokkal bizonyítgatni; ezek legkönnyebben megmaradnak, mivel egész órán át a szív, a lélek húrja hangolva van, könnyen fölveszi a benyomásokat. Ezek az órák a mily fenségesek, éppen olyan fölemelők, tanulságosak is. Ez az előkészítés megkönnyíti aztán a többi vallás óra munkáját is, könnyebben, szivesebben foglalkozik az ifjuság a kihagyott leczkével is!

Így óhajtom én jelenlegi tantervünket kiegészíteni, illetőleg új tantervünk intentióját lehetőleg megközelíteni. Betetőzi, s koronáját képezi ennek még az az intézkedésünk, hogy ifjuságunkat minden vasárnap, hétfőn és szombaton istenitiszteletre gyüjtjük egybe. Vasárnap d. e. rendes istentiszteleten vesznek részt, hétfőn reggel 8 órakor pedig összegyülünk imatermünkben, hogy rövid imádságunkban esedezzünk Ő Felségénél erőért, kitartásért, szorgalomért, egészségért, hogy legyen velünk egész heti munkánkban; szombaton pedig (délben 12 órakor) megköszönjük ismét a Mindenhatónak az ő jóságát és áldását, hogy megsegitett munkálkodásunkban!

Igy azt hiszem, vallásoktatásunk teljes lesz; mi munkálkodunk az áldás, eredmény Isten kezében van.

Birtha Józsefe.
vallástanár.

*) Megjegyzem, hogy a »*bibliai órákat*« a rendes vallás órákon tartom!

Belmissiói értekezlet.

Miskolczon a M. P. I. T. gyűlése után az érdeklődők «***Belmissiói értekezlet***»-re gyültek a ref. főgimnázium tágas tornacsarnokába. Az értekezlet elnökeivé *Br. Prónay* Dezső és *Antal* Gábor püspök lettek. Jegyzett *Lévay* Lajos lelkész. Ott láttuk *Kun* Bertalan, *Gyurátz* püspököket, *Tisza* Kálmán főgondnokot, több előkelő világi urat, lelkészeket, tanárokat s nőket is szép számmal.

Közének, ima s a megjelentek üdvözlése után, *Dessewffy* Emma Lorántffy egyleti tag olvasott fel alig hallható hangon: «***Mit tehetnek a prot. nők egyházunkért?***» czímmel; nagyobbára a budapesti egyesületek munkáját ismertető és ajánló tartalommal.

Utánna *Szilassy* Aladár ismertette igen megkapóan az ***amerikai ifjusági egyletek*** dolgait, a mint azt közvetlen tapasztalatokból maga látta, midőn ez év nyarán ottani kong esszusukon részt vett. Egy nagy arányu társadalmi munka képe domborodott ki előttünk, a milyenre valóban csak Amerika képes, a hol minden extra úton jár. A kép megbűvölt szinte a szégyenpirt kergette arczomba saját viszonyainkra gondolva. Hanem hazánk prot. egyházai elemi-, közép és főiskoláira gondolva, nem tagadhattam el büszkeségemet. Az «uj-világ» kápráztat, hanem olyan kincsekkel, mint mi *iskoláinkban* századok óta — nem rendelkezik. Ugy tetszik nekem, hogy hazánk prot. iskolái mellett az *internátusokat* ugyanaz a szellem és szükségérzet hozta létre, mely az amerikai ifj. egyletek alkotásaiban nyilatkozik. Csak ezeket az internátusokat jobban kikellene használni valláserkölcsi czéljaink szolgálatára! E megjegyzésünk ugyan nem azt teszi, hogy e téren már több tennivalónk nincs. Új fundusokat kell szereznünk, — első sorban leányaink számára, azontul mindenféle pályájú és állású ifjuságunk számára. És ez utóbbira nézve készséggel fogadjuk el akár az amerikai methodust is, hazai talajunkba ültetve és ahhoz idomitva. Szilassy Aladárt elismerés illeti, hogy ez ügyben buzgólkodik. Kivánjuk, hogy a mint előadásával tapsokat, törekvéseivel sikereket érhessen el, a mi nagy szükség ugy a fővárosban, mint vidéki nagyobb központjainkon. A felolvasások után Szilassy jelentése következett az *országos belmissió egyesület* alakítása dolgában. Erre nézve már tavaly *Pozsonyban* egy ***alap szabály-tervezet*** mutattatott be, a melyre nézve azonban az határoztatott, hogy véleményadásra küldessék le a kerületek útján az egyh.-megyékre. Szilassy most azt jelenti, hogy általában kevesen nyilvánitottak véleményt e dologról. Ezeknek ismertetése közben kitűnt, hogy alig egy pár helyesli a tervezetet, ezek is bizonyos módosításokkal; sokkal nagyobb szám oly lényeges átalakitást kiván, melynek folytán egészen új dolog származik, a legtöbb rész pedig ebben az alakban ellensége a dolognak, sőt azt még veszélyesnek is látja. A legkuruczabbnak mondatott ezek közt az erdélyi egyh.-ker. értekezleté.

Tárgyalás során elsőnek *Nagy Károly* kolozsvári theol. tanár szólalt fel. Kötelességének tartja — úgy mond — e tárgyban felszólalni, mert egyfelől az erdélyi egyházi értekezlet az ő referálása alapján hozta meg határozatát s mert másfelől ez a határozat és annak intentiója félreértetik. Itt ugy adatott elő, hogy ez a vélemény az egész mozgalommal szemben intranzigens, azt veszélyesnek itéli, sőt ellene felhivja hivatalos egyházunk őrállóinak figyelmét.

Az adott jellemzés nem felel meg *pontosan* az erdélyi értekezlet határozatának. E határozat szószerint a következő:

„Az Erd. Ev. Ref. Egyházkerületi Értekezlet „Országos belmissiói Egylet“ alakitását általánosan és elvileg szükségesnek nem tartja, mivel az egyházkerületi értekezletek általában ugyane czélt szolgálják és pedig a kerületek autonom élete körén belül és tapasztalt szükségeinek megfelelően. A jelen tervezet alapján létesitendő egyesületet pedig épen veszedelmessé válhatónak is itéli, s tekintve azt, hogy tagsági feltételéül kivánt vallásos jellege által nagyon alkalmas arra hogy a történelmileg kiképződött s államjogilag bevett vallásfelekezetek egyházainak keretét meglazitsa s a szekták bomlasztásának még inkább kiszolgáltassa egyházunk hü fiai által támogathatónak nem illeti, sőt a maga részéről egy ilyen tervezet alapján létesitendő egyesület belügyminiszteri engedélyezése ellen a magyarországi ref. egyház országos törvényei által biztositott egyházi jog védelme érdekében tiltakozásra hivná fel ref. egyházunk hivatalos őrállóit.“

Beszédét igy folytatja:

Midőn e határozat indokait bátor leszek röviden előterjeszteni 1-ször reá akarok mutatni épp az alap szabály tervezet egyes pontjaira való hivatkozással arra, hogy mik azok a dolgok, a melyek miatt az ***ez alapon*** alakuló egyesületet még ***veszélyessé válhatónak*** is itéltük, oly annyira, hogy még hivatalos tiltakozást is helyeztünk kilátásba; 2-szor arra, hogy elvileg is miért nem tartjuk helyesnek azt az irányt, a melyben e mozgalom megindult és 3-szor, hogy miként gondoljuk mi a mozgalmat helyes mederbe terelhetőnek.

Előre ki kell jelentenem — s ezzel tartozom nemcsak magamnak, hanem az erdélyi egyh.-ker. értekezletnek és azon urak buzgó törekvésének is, kik ezt a mozgalmat itt kezdeményezték, — hogy mi azzal a törekvéssel és munkássággal szemben, melyet az alakitandó egylet is szolgálni tervez s a mely lényegében nem egyéb, nem szabad, hogy egyéb akarjon lenni, mint a magyar protestáns vallásos és egyházi öntudat felkeltése, fokozása, hitéletünk szolgálata, buzgóságunk növelése: sem negativ álláspontot nem foglaltunk el, sem a módnak és formának birálata által a semmittevés pármáin való heverésnek érdekeit nem akartuk szolgálni. Ugy éreztük mindig s e pillanatban én többszörösen érzem, hogy egy ily mozgalom megakasztásán való közreműködésért a felelősséget sem Isten, sem a történelem itélőszéke előtt egyetlen lelkiismeretes magyar prot. ember sem vállalhatja el. Mert az idők gonoszak s anyaszentegyházunk védelmében minden fegyvert használatba kell vennünk

Álláspontunk tehát nem a negatio álláspontja, — hiszen erdélyi egyházi értekezletünket is épp e munka szolgálata hivta életre! — hanem a köz érdekében általunk nélkülözhetetlenül szükségesnek itélt ***correktio álláspontja***. Szeretnők e nem kicsinylendő mozgalmat helyes mederbe terelni, a mely lehetővé tegye ***minden*** emberünk lelkes és habozás nélküli közreműködését, abban a tudatban, hogy ezen egylet támogatásával vallásunkat történetileg kiképződött formájában: egyházunkban támogatja. Mert ha a dolog lényegére nézünk, azt tapasztaljuk, hogy a tervezett egyesülettel szemben összes kritikánk onnan származik, mert e társadalmi mozgalomban nemcsak hogy az egyházias álláspontot kidomborítva nem látjuk, sőt azt veszélyeztetettnek itéljük. E mozgalom társadalmi, de nem ***egyháztársadalmi***; önkéntes, hogy ne mondjuk: önkényes, szabad egyleti, a helyett, hogy intézményes volna. Pedig mi, az erdélyiek — a mint azt értekezletünkben megvalósitani próbáltuk — az ilyen munkában két vonást itéltünk feltétlenül megkivánandónak: ***egyházi*** (bár ennek körén belül: társadalmi) ***álláspontot*** és ***intézményes jelleget***. Mert mi úgy vélekedünk, hogy egyházunk szervezete s összes intézményei annyira szerves összefüggésben vannak vallásunk egész szellemével és dogmatikai elveivel, hogy a mi abba intézményesen bele nem illeszthető, vagy bele illeszkedni nem akar: az már ezáltal is elárulta, hogy vagy idegen fattyúhajtás vagy a közegyházétól eltérő intentiói vannak. Hogy az egyházzal szoros kapcsolatban nem levő társadalmi mozgalmak gyakran épen az egyház erejének elvonására, itt-ott pedig egyenes szakadásra vezettek: erről az efféle mozgalmak külföldi példái szomoru bizonyságot szolgáltatnak. (Folytatjuk.)

Igazgatótanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1901. október 12.

Elnökölt: Br. Bánffy Dezső, főgondnok aa. Jelen voltak: Gróf Bánffy György, Simó Lajos és Zeyk Dániel, főgondnokok, Dr. Bartók György, püspök, Bartha Lajos, gen direktor, Szász Dénes, Herczeg Lajos, Becsek Lajos, Deésy Gyula, Sándor János, Lészay Ferencz és Dr. Sárkány Lajos ig.-tanácsosok és a hivatalnokok. Jegyzett: Módi Elek, levéltáros.

Az ülés megnyitása után, az 1902. évi költségvetés felülvizsgálására kiküldött bizottság előadója: Dr. Sárkány Lajos aa. terjesztette elő a bizottság jelentését, melynek alapján a számvevő által összeállított előirányzat, többrendbeli módosítással, végleg megállapíttatott és a kinyomatása, valamint a kerületi közgyűlés tagjainak való megküldése határozatilag kimondatott. Ezzel kapcsolatosan azt is elhatározta ig.-tanácsunk, hogy az egyházkerület vagyoni viszonyainak pontos számbavétele, nyilvántartása és rendezése czéljából ismét egy hetes bizottságnak kiküldését fogja kérni az egyházkerületi közgyűléstől, valamint annak sürgetéséért az 1848. évi XX. t.-cz. szellemében a közigazgatási szükségletek fedezésére kért államsegélyt is mielőbb folyósíttassa az egyetemes konvent.

A közgyűlésileg kiküldött számadás-vizsgáló bizottság felülvizsgálati észrevételei alapján véglegesen megállapította ig.-tanácsunk az egyházkerület 1900. évi számadását is, útasítván az irodát, hogy annak kinyomatása és szétküldése iránt intézkedjék.

Sárkány Lajos dr., helyettes tanügyi előadó aa. a közgyűlés elé terjesztendő tanügyi jelentés szövegét ismertette ezek után, mely teljtartalmulag elfogadtatott.

Az idei konvent felhivása alapján kimondotta ig.-tanácsunk, hogy a középiskolai vallás-tanítás lehető egyöntetü rendezése czéljából maga részéről is helyesli az egyetemes tanügyi bizottság ama javaslatát, mely bibliai szemelvényeket tartalmazó tankönyvek iratását czélozza és az ily művek kiadásából befolyó jövedelmet középiskolai vallástani kézikönyvek jutalmazására ajánlja fordítani.

A nagy-enyedi kollégium elöljáróságának ama jelentését, mely szerint a III gimn.-ban is párhuzamos osztályt volt kénytelen felállítani, ig.-tanacsunk jóváhagyó tudomásul vette, köszönetet mondván egyuttal azoknak a tanároknak, kik e tanfolyamon az óraadást dijtalanúl elvállalták.

A theologiai fakultás elöljárósága arra nézve kért intézkedést, hogy a néhai Molnár Albert tanár aa. halálával megüresedett tanszéknek a jövő évre való betöltése előkészíttessék; ig.-tanacsunk azonban, pénzügyi okok alapján, ez idők szerint még a betöltést elhalasztandónak találta.

A zilahi kollegium tanárainak mellékfoglalkozásáról beérkezett jelentést tudomásul vette ig.-tanácsunk, miután abban a megállapított szabályzattól eltérő foglalkozás feltüntetve nincsen.

Kolozsvári kollegiumunk ama bejelentése, mely szerint Br. Bánffy Dezső, magyar kir. főudvarmester úr őnagyméltósága, 40 éves érettségi vizsgai találkozója alkalmából, 1000 korona alapítványt tett, örvendetes tudomásul szolgált és a kegyes alapítónak hálás köszönet szavaztatott.

Szabályzat értelmében a deczemberi pótérettségi vizsgálatok a javító érettségi vizsgálat helyén, tehát ez évben Maros-Vásárhelyen lévén megtartandók: fölhívta ig.-tanácsunk az érdekelt kollegiumi elöljáróságot az ide vonatkozó előleges intézkedések megtételére

Bemutattatván a zilahi kollegiumnál betöltendő magyar-német nyelvi tanszékre vonatkozó pályázat eredménye, annak alapján a választás elrendelését fogja ig.-tanácsunk kérni a közgyüléstől és maga részéről a kandidáló bizottságba dr. Vályi Gábor és Kenessey Béla aait küldte ki.

A magyaró-kereki egyház indokolt kérésére 20 drb. énekeskönyvet adományozott ig.-tanácsunk templomi használatra.

Reimann Manó, volt szászvárosi ideiglenes rajztanár segély kérését vissza küldötte ig.-tanácsunk, nem érezvén magát indíttatva annak a minisztériumhoz való fölterjesztésére azért, mert az illető most már nincsen egyházkerületünk szolgálatában.

Vitus Lajos, szászvárosi tanár aa felebbezést nyujtott be a kollegiumi elöljáróság ama határozata ellen, mely szerint a tanárok szénioratusában Deák Gerő tanár-társa elsőbb helyre tétetett. Ig.-tanácsunk a kérdés megvizsgálása után az elöljáróság határozatát hagyta helyben.

A szászvárosi kollégium bemutatta jóváhagyás végett azt a határozatát, melylyel Baczó Mózes ottani lelkész aát., ki heti 10 órán át a gymnáziumban vallást tanít: a kollegiumi elöljáróságba bevette és szavazati joggal ruházta föl. Ig.-tanácsunk nem hagyhatta azonban jóvá e határozatot, mert az elöljárósági tagságot csak az egyházkerületi közgyűlés választása adhatja meg; sőt nevezett lelkész aának hitoktatói minőségben való alkalmaztatását sem vehette tudomásúl, mert ő e mellékfoglalkozásra előzetesen engedélyt nem kért.

A jogügyi bizottság véleménye alapján kimondotta ig.-tanácsunk, hogy a Relle Mátyással szemben fennálló követelés behajtása czéljából, rövid határidejü felszólítás eredménytelensége esetén, a jelzálogul szolgáló ingatlan elárverezését fogja kérni.

A dr. Gecse-féle emberszereteti intézet uj kezelési szabályai elkészülvén, azoknak felülvizsgálására és véleményezésére Dr. Vályi Gábor, Becsek Lajos és dr. Sárkány Lajos személyében bizottság küldetett ki.

Végül a Titkár aa. által összeállított igazgatótanácsi évi jelentés olvastatott fel és fogadtatott el, azzal az útasítással, hogy annak kinyomatása és a közgyülési tagokhoz kellő időben leendő szétküldése iránt az iroda intézkedjék.

Ezekben befejezte ig.-tanácsunk a tárgysoron levő ügyek ellátását és miután, elnöki ajánlatra, még elhatározta, hogy a kerületi közgyülés tárgyainak előkészítésére október 30-án és november 8-án ismét összeül, az ülés bezáratott. *r. s.*

TARCZA.

Br. Prónay Dezső beszéde.

Tartotta a M. P. I. T. miskolczi diszgyülésén 1901. szept. 20-án.

(Folytatás és vége.)

Engedjék meg, hogy egy gyönyörü hasonlatot alkalmazzak. Beöthy Ákos gyönyörü munkájában magyar államiság fejlődéséről és küzdelmeiről azt irja, hogy midőn a Schweitzi havasok között egy magas csúcsról szemlélte a nap nyugtát, a hegyeket szétválasztó sötét völgyek és mélységek eltüntek előtte, csak a nap által megvilágított hegycsúcsokat látta ragyogni. Igy szemléli ő hazánk történetét. Egy bizonyos magasságra emelkedve, a sötét foltok elenyésznek, csak a ragyogó csúcsokat látni. Alkalmazzuk ezt a gyönyörü hasonlatot különféle keresztyén egyházakra. Ha egy bizonyos magasságra emelkedünk, eltünnek előttünk a szétválasztó mélységek, csak a ragyogó csúcsokat látjuk, a melyek egy hatalmas hegyláncczá egyesülnek. Az a sok változás, a melyen 20 századon keresztül átmentek az egyházak, az a különféle alak, a melyet fölvettek mindmegannyi kisérletnek, fog feltünni, a melylyel különféle időkben, a különféle származásu, különféle míveltségü nemzetek különféle viszonyaikhoz képest az emberi gyarlóság korlátai között igyekeztek megvalósítani a valódi kereszténységnek örökké igaz, magasztos eszményeit.

Ha a láthatatlan egyházról való tan alkalmas arra, hogy áthidalja avagy legalább mérsékelje az ellentéteket az egymástól külső szervezetükben és tanaikban egymástól távolabb álló egyházak között, mennyivel inkább keltheti fel ez a tan közösségérzését az egymással közelrokon evangyeliomi prot. egyházak között. Mennyivel inkább utalhat minket ez a tan arra, hogy tegyünk tanuságot a szellemi közösségről azon egyházak között, a melyek, habár egymástól függetlenül és önállóan, de a reformatió közös talaján fejlődtek, melyek egy kornak és azt a kort jellemző közszellemnek fejleményei. A prot. egyházaknak sem szervezetét, sem benső vallásos életét nem érinti a Prot. Irod. Társ. körében való együttes müködés. A Prot. Irod. Társ. csak tért nyujt a közös müködésre, de ha ezt a tért elfoglaljuk, azáltal képessé tesszük az egyházakat arra, hogy az együttes munkálkodás által kifelé erősebbek lévén, kevesebb támadásnak is legyenek kitéve. Az együttes müködés képessé teheti a protestantismust arra, hogy terjesztője legyen e hazában a prot. közmüvelődésnek. E társulat fokozottabb irodalmi munkásságával fokozná a protestantismus társadalmi jelentőségét.

E társulat czélja, hogy a protestantismus elfoglalhassa azt a helyet e hazában a melyet valamikor, mint a nemzeti irodalom főtényezője elfoglalt. A Prot. Irod. Társaság egyik főfeladatává tette az egyháztörténetnek mivelését is. Ennélfogva méltán utalhatok bizonyos történeti jelenségekre. A mint a protestantizmus hazánkban elterjedt, a szoros értelemben vett Magyarországban idegen befolyások is érvényesültek, sőt emelkedtek túlsulyra azzal szemben is. Ez idegen befolyások túlsulya alatt fejlődtek a viszonyok a szoros értelemben vett Magyarországon. Ellenben Erdélyben a magyar szellemnek idegen politikai hatalom befolyástól mentes alakulását látjuk a reformáczió hatása alatt. Ott alakul meg a négy törvényesen bevett vallás rendszere, ott lép életbe a vallásszabadság olyan mértéke, a milyennek párját azon korban alig lehet találni, ott követnek, hogy — ujabb műszóval éljek — olyan egyházpolitikát, a milyet azon korban Európában alig találunk. A hazai reformáczionak egyik jelentőségteljes eseménye hogy Erdélyben az unitárius vallás is a törvényesen bevett vallások közé lett iktatva. Az unitárius egyház a történeti fejleményeknél fogva a magyar protestantizmushoz tartozik.

Tényezője ez is a hazai prot. közmüvelődésnek. Ezért engedjék meg nekem, azon talán csak egyéni szerény óhajtás kifejezését, hogy a protestans tudományos irodalmi munkálkodásnál, miként az e társulat megalakulásának előkészitésénél feltételeztetett, az unitárius egyháznál levő jeles erőket se nélkülözzük. A magyar protestantismus napjainkban arra van utalva, hogy kifejtse egész erejét. A magyar protestantismus arra van utalva, hogy a multban saját körében felmerült félreértéseket felejtse. A magyar protestantismushoz tartozó egyes egyházak szervezete elég szilárd arra, hogy az teljesen érintetlen maradjon az egyházak érdekében álló közös munkálkodásra való szövetkezés mellett. A magyar prot. egyházaknak egymástól nincs mit félteniök. Egymástól tanulhatnak mindnyájan. A láthatatlan egyház tagjainak érezhetik magokat mindannyian. A Prot. Irod. Társaság legyen terjesztője a tudománynak e hazában, ápolója a hitnek, föntartója annak a protestáns felfogásnak, hogy a tudomány és a hit nem ellentéte, mert egymást föltételező és kiegészitő nyilvánulásai ezek az emberi léleknek. A hitnek és tudásnak van közös alapja: az öntudat

A Prot. Irodalmi Társaság munkálkodjék a tudomány és a vallás érdekében. Munkálkodjék a láthatatlan egyház, vagyis az igazi keresztyénség szellemében. Munkálkodjék szeretetben.

Felhivás

az egyházmegyei — esetleg egyh. községi — Egyházi-Értekezletek Elnökségeihez.

Hivatkozással „Az erdélyi ev. ref. egyházkerületi Egyházi-Értekezlet“ jelen évi, sz. udvarhelyi közgyülése azon határozatára, mellyel az Alapszabályok 29. §-át a következő szövegezéssel módositotta »Az egyh. megyei-, köri-, és egyh. községi értekezletek, a terü letükön lakó egyházkerületi értekezleti tagokból alakulva, szükebb körben ugyanazon feladatok megoldására hivatottak, mint az Egyh.-kerületi Értekezlet. Az Egyházmegyei Értekezletek a közvetlen rájuk váró feladatok megoldása czéljából önállólag alakulnak meg s működnek, de szem előtt tartják az egyetemes czélt s maguk is az Egyházkerületi Értekezlet szerveinek tekintendők. Az Egyházmegyei Értekezletek szervezete az Egyházkerületi Értekezletének felel meg; azzal a különbséggel, hogy tagjaitól külön tagdíjakat nem szed, hanem minden év — legkésőbb — november 1-éig pénztárnoka által begyüjtetvén a 4. § ban megszabott évi tagdíjakat s azokat begyült összeg 25%-ának visszatartása után — melyet részben saját czéljaira és költségeire, részben keblileg meghatározandó arányban a köri és egyh.-községi értekezletek czéljaira és költségeire fordít — megfelelő névsor és kimutatás mellett felküldi az egy kerületi Egyházi-Értekezlet pénztárnokának, hogy az a kötelezettségeiket teljesített tagok számára *ingyen* megküldhesse az azon évi »Évkönyv«-et, kiosztásra a pénztárnokok kezéhez:« tisztelettel kérem a czimben jelzett elnökségeket, hogy alapszabályaiknak megfelelő esetleges átalakitása mellett kegyeskedjenek a pénztárnokokat utasitani, hogy az *1901. évi tagdijakat* begyüjtve *Tisztelendő Zsigmond Ferencz ref. kántor hitoktató, egyh.-kerületi értekezleti pénztárnok, (Kolozsvár, Farkas-utcza)* czimére ***a kivánt névsorral és kimutatással*** mihamarább beküldeni sziveskedjenek, hogy az 1901 iki »Évkönyv« megfelelő számban elküldhető legyen a pénztárnok urak kezéhez kiosztás végett.

2. Kérem továbbá, hogy addig is, mig az Ig.-Választmány a téli munka folytatásához tanácsait megadná, a tavalyi nyomokon a munkát megindítani és minden vonalon folytatni buzditsanak, kiváló gondot fordítván legközelebbről a *Reformáczió emlékünnep* méltó megünneplésére mindenütt.

3. Különösen kérem, hogy protestáns szellemü iratok s köztük az értekezletünk által életrehivott „*Vasárnap*“-ot terjeszteni és uj előfizetőket gyüjteni buzdítsanak.

Isten áldása legyen a buzgó munkán!

Kolozsvártt, 1901. okt. 15 én.

Nagy Károly,
egyh. titkár.

Különfélék.

A kolozsvári ev. ref theologia ifjusága nov. hó 10-én konczertet rendez, az előkészületek már nagyban folynak; a műsor változatos és kellemes lesz. Már előre is — mig a részletes programmot szétküldené ez ifjuság — felhivjuk az érdeklődők figyelmét az élvezetes estére.

A szüreti vacátió a kolozsvári ev. ref. theol. fakultáson f. hó 16-tól 21-ig tart.

Gyásza van ismét a kolozsvári ev. ref. theol. fakultásnak. *Boda Lajos* III. éves tanárjetölt folyó hó 8-án a „Karolina“ orsz. kórházban meghalt. Az intézet e jeles növendékét általános részvét mellett temették el f. hó 11-én szülőföldjén, Nagy-Ajtán. Neki nyugodalmat, bánatos szülőinek vigasztalást adjon az Ur!

A küküllői egyházmegye szeptember 30-án tartotta rendes közgyülését Dicső-Szent-Mártonban a gondnok urak és lelkészek nagy részvétele mellett.

Miután *Barthalus* János m.-szt.-benedeki, *Széll*

Jakab szőkefalvi és *Koréh* Endre erzsébetvárosi lelkészek az egyházmegyébe bekebeleztettek, a közgyűlés tagjai a templomba vonultak istentiszteletre, hol az esperes buzgó imája után a prédikációt *Koréh* Endre lelkész tartotta Máté evangeliuma X. részének 34. verse alapján.

Az esperesi jelentés után, mely megnyugtató képet adott az egyházmegye életéről, esperes választás következett, megválasztatván újra a lemondott esperes: Nemes Árpád.

Ezután úgy határozott a közgyűlés, hogy a főjegyzői, számvevői és tanügyi jelentések a bekövetkező s október 14-én megtartandó rendkivüli közgyülésen terjesztessenek be

A megüresedett lelkészi és egy világi tanácsbirói állásra *Barthalus* János, illetve *Kovácsi* Jenő választattak meg közfelkiáltással. Az egyházkerületi képviselői állások a felbontott szavazatok által ekképen töltettek be: a marosi körben *Nagy* Domokos kutyfalvi s a nagy-kendi körben *Sámuel* József nagy kendi lelkészek lettek képviselőkké.

A közalapi segélykérvényeknek az október 14 iki gyülésre való utalása után következett az indítványok megtétele.

Érsek Elek sz.-kis almási lelkész aa. indítványozta: irjon fel az egyházmegye az országgyűléshez az 1848. XX t.-czikk végrehajtása érdekében. A közgyülés egyhangú lelkesedéssel tette a magáévá Érsek Elek aa. indítványát, de a végleges határozathozatalt az október 14-iki gyülésre halasztja.

Miután Hegyi Károly dicső-szt.-mártoni lelkész aa azon indítványa, hogy fejeztessék ki jegyzőkönyvileg a »Magyar Szó« napilapnak az egyházmegye köszönete protestáns érdekeink folyt nos és buzgó támogatásáért, örömmel fogadtatott el, esperes aa. a gyólést bezárja.

A gyűlést közebéd követte. *) (*K. E.*)

A „**Vasárnap**“ mult heti 40-ik számában Vajda Ferencz vezérczikke »Választások után« czimmel a felett elmélkedik, hogy vajjon lesz e béke a vallásfelekezetek közt, vagy még nagyobb meghasonlás? Lesz e jogegyenlőség a prot. vallások anyagi gyámolításában. Orvosolja-e az országgyülés sérelmeinket? Adár a „Vasárnap“-ot ért pápista támadásokra felelve igazolja a bibliából a pápista tanok tarthatatlanságát. „*Isten igéje*“ czimű rovata összehasonlítván a mi isteni tiszteletünket az első keresztyénekével óhajtja, hogy isteni tiszteletünkben is kövessük az első keresztyének példáját. *Tárczában Szabolcska* Mihály gyönyörű verse van: „*Őszi ének*“ és „*Október 6.*“-ról elmélkedik *Timotheus* Hazai és világkrónika; egyházi élet és vegyesek zárja be a gazdag tartalmat. E kedves kis lapot nem tudjuk eléggé ajánlani hiveiuk jóindulatu támogatásába. Nem tudjuk = fájdalom! elég eredményesen ajánlani lelkésztársaiaknak, hogy hiveik körében terjesztésén buzgólkodjanak. Úgy látszik minden igyekezet megtörik a fásult közönyön! Ujra kérjük: itt vannak a téli napok, estvék, jobb társalgót nem adhathának hiveiknek, mint e lapot. Próbálják meg: csináljanak propagandát neki, ismertessék, ajánlják, olvassák. Mutatványszámot kellő számban küld kérésre a kiadóhivatal. Ára negyedévre csak 1 korona.

Szives kérelem lelkésztársainkhoz. *A »Vasárnap« szerkesztősége tisztelettel kéri a Nt. lelkész urakat, hogy miután elhatározta, hogy e hó 24-én megjelenő **Reformáczió emlékünnépi számot** a szokottnál jóval nagyobb számban fogja nyomatni és terjesztés érdekében **teljesen ingyen küldi meg a kivánt példányszámban**: kegyeskedjenek egy levelező lapon a szerkesztőségnél (Nagy Károly theol. tanár Kolozsvár. Ref Theologia) jelezni, hogy **a hívők körében legyen kiosztásra hány példányt kivánnak.***

Értesités. *Tisztelettel értesitem lelkész társaimat, hogy népiskolai vallás könyvecskéim második kiadása megjelent és a zágoni ref lelkészi hivatalnál megrendelhető. Az árak a következők: Ujszövetségi szent Történetek“ 40 fill., „Ó szövetségi szent Történetek“ 40 fill., „Kis tanulók hit és erk tana“ 25 fill Utóbbihoz Vezérkönyv 40 fill. 10 koronáig postadij is küldendő. 10 koronán felüli megrendelés bérmentve küldetik. 20 koronán felüli megrendelésnél még 5% engedmény. Kivánatra a könyvek utólagos elszámolásra egy hónapi határidőre elküldetnek. Zágon 1901. október. Bodor János, ref. lelkész.*

Szives kérelem. *Mindazon lelkésztársaimat, akikhez **Buborékok** czim alatt kiadandó müvem előfizetési felhivása eljutott szives tisztelettel kérem fel ha a kötetre előfizetni szándékoznak, hogy azt minél előbb eszközölni szivesked-jenek, hogy a példányok száma felől tájékozva legyek Eddig erdélyi lelkésztársaim közül **csupán három** méltatta becses figyelmére felhivásomat, pedig nagy volt a reményem, hogy itt inkább megértenek mint másutt. A kötet karácsonyra — ha csak valami akadály közbe nem jön megjelenik*) Érkávár (Szilágy m) 1901 okt. 12. G. Diószegi Mór*

*) Az egyházmegye, mint »hivatalos« testület mióta áll közvetlen összeköttetésben az országgyüléssel? A népgyülések kérvényezési jogát nem vonjuk kétségbe, de ugy tudjuk, hogy egyházi testületek az állammal »hivatalos« érintkezést a ker. gyülések, konvent és zsinat által tartanak fel. Gondoljuk csak el hová vezetne az, ha minden egyházmegye, sőt talán az egyházközségek is »saját szakállaikra« kezdenének tárgyalni az állammal? Szükségesnek tartjuk ezt az ilyen tüneteknél hangsulyozni. Azt meg épen és határozottan ellenéljük, hogy az egyházmegyei gyülés mint olyan »ujság kritikával« foglalkozzék pro vagy contra? Ha tetszik valamely lap iránya tessék rá előfizetni és terjeszteni, de egyházmegyei gyülések határozatait ily dologban izléstelennek, másfelől határozottan meg nem engedhetőnek tartjuk. Szerk.

Hivatalos rész.

3914 - 1901 sz. KÖRLEVÉL.

Valamennyi nagyt. Esperes uának.

A zsinati törvény 14') §-sa rendelkezvén a más életpályára lépő lelkészek papi jellegének megtarthatása illetve elveszitése iránt, utolsó bekezdésében az egyház megyék kötelességévé teszi, hogy azokat a lelkészeket, kik oly életpályára léptek, mely lelkészi hivatással és jellegel ellentétben áll indokolt javaslat kíséretében jelentsék be, hogy okleveleiket az egyházkerületi közgyülés érvénytelennek nyilvánithassa

Minthogy e törvényes kivánalomnak megfelelő jelentést az egyházmegyék részéről mindeddig nem vettünk, fölhivjuk összes esperes aait, hogy az egyházmegyéjök kötelékébe tartozott oly lelkészképesitésü egyénekről, kik a lelkészi állással össze nem férő életpályára léptek, készitsenek pontos kimutatási és egyházmegyei tanácsi, illetve közgyülési tárgyalas alapján tegyék meg javaslataikat a lelkész jelleg fenntartása avagy megvonása iránt.

E fölterjesztések határidejéül f. évi deczember 31-ét tüzzük ki.

Az erd. ev. ref. egyházkerület Igazgatótanácsának, Kolozsvárt 1901. szeptember hó 27-én tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső, elnök. *Kadár János,* titkár.

1572—1901. KÖRLEVÉL

az erdélyi ev. ref egyházkerület valamennyi nt. espereséhez és a püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségek nt. lelkipásztoraihoz.

Hivatkozással az „Utasitás“ 41. és 22. §-aira: fölkérem a nt esperes és lelkész a.-fiait, hogy az egyházmegyei s illetőleg az egyházközségi közgyülések jegyzőkönyveinek

*) Szomoru dolog Jövönk felől kezdőnk kétségbessni, mert érezzük a jóslat igazságát „Elvész a nép, a mely tudomány nélkül valo.“ Sem nem olvasunk sem nem irunk: ez a megnöbbentő tapasztalat Valóban, senki sem vádolhat, hogy két Urnak szolgálunk. A az „egy“ pedig bizony nem az, a ki „lélek és élet.“ Metaonite! Szerk.

egy hiteles példányát hozzám esetről-esetre, lehető rövid idővel a közgyűlés megtartása után fölküldeni sziveskedjenek.

Kolozsvárt, 1901. október hó 17-én.

Dr Bartók György,
erdélyi ev. ref. püspök.

1554—1901. PÁLYAZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a görgényi egyházmegyébe kebelezett *magyarói tanítói* állomásra pályázat hirdettetik.

Javadalom: lakás, gazdasági épületek és kert használatán kivül, 900 korona készpénz fizetés az egyház pénztárából évnegyedes részletekben; 8 köb-öl hasábos tüzifa, — melynek 10 évi átlagos értéke 160 korona; 2 hold föld haszonélvezete. Hivatalos becslés szerint a fizetés összege: 1075 kor. 74 fill. Jogosultság esetén az állam által kiutalt korpótlék.

Kötelességei: az iskolaszék által kijelölt osztályokat és ismétlőket a tanterv és utasitás szerint tanítani; a kántort akadályoztatása esetén helyettesíteni (ezért az orgonálásban való jártasság feltétlenül megkivántatik); az egyházi jegyzőséggel járó teendőket a lelkész útasítása szerint végezni. Ez utóbbi teendőkért a presbyterium utal ki tiszteletdijat.

Pályázati határidő november 2-ika. Folyamodványok nt. Csekme Ferencz aához küldendők, Gernyeszegre (u. p. Sáromberke)

Kolozsvárt, 1901. október hónap 14-én.

Dr Bartók György,
erdélyi ev. ref. püspök

1566—1901. PÁLYÁZAT.

Az *erdélyi* ev. ref. egyházkerületben a *görgényi* egyházmegyében fekvő *Mallmanczi* kántortanítói állomásra pályázat nyittatik, a következő javadalmazás mellett: 1. Készpénz kepe czimen 690 kor. 2. Tandíj a tandíjalapból 80 kor. 3. Alapítványi kamat 5 kor. 20 fillér. 4. Patricinium 8 kor. 5. 9 hold föld 100 kor értékben. Összesen 883 kor. 20 fillér. Ezen kivül temetési stola 40 fillér. idegen tanulóktól tandij személyenként 2 kor. Ujonnan épült díszes lakás és kert

Kellően felszerelt folyamodványok *Csekme Ferencz* espereshez küldendők *Gernyeszegre* (u. p. Sáromberke).

Kolozsvár, 1901. október 14-én.

Dr. Bartók György,
erd. ev. ref. püspök.

1575—1901. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a nagy-szebeni egyházmegyébe kebelezett tűri egyházközség lelkészi állására ezennel pályázat hirdettetik.

Javadalom: az egyházközségtől kanonika porczió jövedelmében, készpénzben, napszámban 226 kor. 91 f. Állami kiegészités 1200 koronáig 473 kor. 09 f. A nyugalmazott letkészek mellett szolgáló rendes lelkészek kárpótlására kiutalt államsegélyből 500 kor. Összesen 1200 kor. A papi-lakás fölépitéséig, lakás bérházban: 2 szoba, konyha, kamara, pincze; kert haszonélvezete.

Kötelessége: az összes lelkészi teendőkön kivül, a kántori teendők végzése és a tanulók vallásos oktatása heti négy órán. E teendők teljesitéséért külön 136 korona 54 fill. dijazásban részesül.

Folyamodványok kellőleg fölszerelve, november 15-ig Nt. Nagy József espereshez (N.-Szeben) küldendők.

Dr. Bartók György,
erd. ev. ref. püspök.

1544—1901. PÁLYÁZAT

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a szilágy-szolnoki egyházmegyébe kebelezett tasnád-szarvadi lelkészi állomásra ezennel pályázat hirdettetik.

Javadalom: A gazdasági épületekkel, kerttel ellátott tisztességes és kényelmes lakáson kivül: 1. földbirtok haszonélvevete 300 kor. 2. készpénz tizedkárpótlás és az egyház pénztárából 783 kor. 61 fill. 3. Jogositványokból 20 kor. 4. A stóla értéke 20 kor. Összesen 1123 kor. 61 fillér. A kitűntetett 1123 kor. 61 fillérhez — 1200 koronáig való kiegészitéseül 76 koroa 39 fillér és igy az összes papi jövedelem 1200 korona.

Pályázati határidő 1901. november hónap 9.

A minősítvénnyel és szolgálati bizonyitvánnyal felszerelt folyamodványok Nt. Viski Pál esperes urhoz küldendők Zoványra U. p. Zovány.

Kolozsvárt, 1901. október hónap 14-én.

Dr. Bartók György,
erdélyi ev. ref püspök.

MEGHIVÓ.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület egyházi értekezletének Igazgató Választmányát a f. évi *november hó 10-én d. u. 4 órakor a ref. theol. facultáson* tartandó ig. választmányi gyülésre, az alapszabályok 15. §. értelmében van szerencsém tisztelettel meghivni. A gyülés helye az egyházkerületi közgyűlés alkalmával fog az érdekelteknek tudomására hozatni.

Gyalu, 1901. október 10-én. *Deési Gyula,*
ügyvivő elnök.

MEGHÍVÓ.

A marosi egyházmegye egyházi értekezletének küküllői köre f. évi rendes közgyülését október 31-ikén, délelőtt 9 órán kezdődőleg Havadon fogja megtartani.

Tárgysorozat:

Ünnepelyes istentisztelet, melyen imát mond elnök, refomácziói emlékbeszédet tart Erdélyi Béla selyei lelkész.

Értekezéseket olvasnak fel: Adi Sámuel ny.-szentbenedeki és Simon Imre havadi lelkész.

Lehető inditványok tárgyalása.

Egyházi értekezletté alakulás, elnökök, titkárok, jegyzők stb. választása

Makfalván, 1901. október 12. *Benedek Dénes,*
értekezleti elnök.

130—1901. KÉRELEM.

A küküllői egyházmegye tiszteletes lelkészeit kérem, hogy jövő évi mindennemü egyházi nyomtatvány szükségleteiket folyó évi november hó 15-éig nálam annál is inkább jelentsék be, mert csak az előre bejelentett mennyiséget fogom meghozatni és az illető egyházaknak, illetve lelkész társaimnak megküldeni.

Dicső-Szt.-Mártonban, 1901. október 11.

Hegyi Károly,
e. m. levéltárnok és
nyomtatvány kezelő.

482—1901. MEGHIVÓ.

Kézdi evang. reform. egyházmegyénk rendes őszi közgyülését van szerencsém, f. év október 30-án d. e. 9 órára, Kézdi-Vásárhelyt, a takarékpénztár tanácskozó termébe tisztelettel összehivni. Lelkipásztortársaimat kérem, hogy a képviselő aakat, rendszabályaink 12. §-sa értelmében, a 3. §. rendelkezéseire hivatkozással, ezen gyűlésre meghivni sziveskedjenek.

A közgyülést megelőző istentiszteleten prédikal Kiss József egyhm. főjegyző aa.

A közgyülés tárgysorozata: 1. Elnöki megnyitó, 2. Az előző közgyűlés jegyzőkönyvének felolvasása. 3. A tagok számbavétele. 4. A közgyűlésen esetleg meg nem jelent tagok igazoló jelentéseinek előterjesztése. 5. Inditványok, interpellácziók beadása. 6. Felsőbb hatósági leiratok és beadványok tárgyalása. 7 Főjegyző jelentése az egyhm. Tanács időközi müködéséről. 8. Az egyházmegye jövő 1902. évi költség előirányzatának és az egyházközségek rendszeres fizetendőségeinek megállapitása. 9. Az »alsó kör« egyházkerületi közgyülési képviselőjére beadott szavazatainak számbavétele. 10. A Baktsi Gáspár aa. halálával üresedésbe jött algondnoki állásra a hármas jelölés végzése.

Alcsernáton, 1901. okt. 10.

Bodor Géza,
kézdi ref. esperes.

NYOMATOTT GOMBOS FERENCZ KÖNYVNYOMDÁJÁBAN. KOLOZSVÁRT.

IV. Évfolyam. 43. szám. Kolozsvárt, 1901. Október 24

ERDÉLYI
PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV REF EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY**, theol. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 2. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre. 12 kor.
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Az 1848-iki XX t.-cz. végrehajtásához.

(Folytatás.)

Az állampolgárok ez itt hangsulyozott egyenlő közteherviselési szempontja nyer kifejezést a törvény végrehajtására nézve a *dunamelléki* egyh. kerület 1868-iki »nyilatkozmánya« e passusában is:

„Vannak egyházak, melyek a közálladalmi vagyonból javadalmazási osztályrészöket töredékben vagy egészben, vagy tán fölöslegben is már kikapták. S minthogy alig lehet gondolni, hogy azok akár annak további élvezetéről lemondjanak, akár attól egyszerre megfosztassanak: valjon nem méltó, sőt nem jogos-e egyházunknak abbeli igénye, hogy *az országos közvagyonból a többi egyházak arányában, neki is az őt illethető osztályrész kiadassék, vagy is, hogy ő is aránylagos állami javadalmaztatásban részesittessék?!* Csak így lesz elhárítva azon visszás helyzet, mely az egyes egyházaknak államhoz való viszonyában, némelyeknek gazdag ellátásánál, másoknak pedig minden közvetlen anyagi gyámolitásból való kirekesztetésénél fogva, oly élesen szembe szökik.

Egészen másként állna a dolog, ha mindegyik egyház önerejére, saját híveinek buzgóságára volna vagy lenne, önfenntartási tekintetben, utasitva; és így ha a közálladalmi vagyonnak az a része is, melylyel most egyik vagy másik egyház gyámolittatik, közvetlen közálladalmi czélokra fordíttatnék Mert ekkor az állam terhei a honpolgárokra nézve, valláskülönbség nélkül, e szerint egyházunk hiveire nézve is, ugyanannyival kevesbednének s így egyházunk híveinek teherviselési képessége, az egyházi élet körében, ugyanannyival növekednék; következőleg a különböző egyházak között az állam irányában, a jogegyenlőség és viszonyosság mostani ingadozó mérlege biztosabb súlyegyenbe jöhetne. De ha a javadalmaztatás tekintetében az eddigi visszás helyzet tartatnék fenn: akkor egyházunk tagjaira nézve a polgári teherviselés egyenlőségének szentesitett törvénye is egy bizonyos tekintetben mindig meghiusítva maradna. Ugyanis, az állam által javadalmazott egyházak híveinek anyagi ereje, egyházuk fenntartása tekintetéből, a nyujtott államjavadalom arányához képest kevesbült mértékben vétetik igénybe, — és így sajátképen úgy áll a dolog, mintha rájok nézve az állam a polgári teherviselést ugyan annyival könnyítette volna meg; — míg ellenben a mely egyházat az állam semmi javadalmaztatásban nem részeltetvén, önfenntartási tekintetben kizárólag saját erejére utasít, ott sajátképen úgy áll a dolog, mintha azon egyház híveire nézve a polgári teherviselést annyival tette volna súlyosabbá, a mennyivel más egyházat a közálladalmi vagyonból segélyezett s az aránylagos javadalmazást a magára hagyatott egyháztól megtagadta.

Valóban mindaddig, míg van hazánkban országos közvagyonból segélyezett egyház; — mivel az állam polgár és polgár között, vallási tekintetből, különbséget nem tehet, — pedig az egyház hívei egyszersmind az állam polgárai; és mivel a teherviselési egyenlőség is gyakorlatilag úgy nyer teljes alkalmazást minden honpolgárra nézve, kik mindnyájan egyik vagy másik egyháznak tagjai s kiknek teherviselési képessége iránt az állam egyenlő kimélylyel tartozik viseltetni, ha közegyházi terheik emelésében az állam által egyenlő arányban könnyittetnek: nem lehet másként, mint hogy egyházunk is állam általi javadalmaztatását megvárja és igényelje.“

Arra a kérdésre:

Hogyan gondolta a törvényhozás, kormány és felekezetek e törvénynek végrehajtását?

különbséget kell tennünk a különböző idők felfogásai között.

Az 1848-iki törvényhozás, kormány és a felekezetek akkori felfogására nézve, a végrehajtás mikéntjére vonatkozólag, biztos feleletet adni nem tudunk. De következtetésekre itt is

vannak alapjaink; elméletiek és gyakorlatiak ép' úgy, mint történetiek is.

Mindenek előtt egészen határozottan állítható, hogy sem a törvényhozás és kormány ***nem gondolt a bevett vallásfelekezetek államosítására sem a felekezetek — s különösen a protestánsok — az autonomia egészben való feladására vagy akár csak részleges megnyirbálására is.***

Több felekezet államosítása elméletileg is, gyakorlatilag is a legnagyobb képtelenség. Ha ugyanis az államosítás valamely életkör összes nyilvánulásaiban való állami kezelését jelenti: akkor logikailag legfennebb *egy* felekezet államosításáról lehet szó és pedig vagy az *állam-egyház* vagy az *egyháziállam* alakjában. Az első lenne az eset a protestán egyházak valamelyikének kizárólagos állami érvényesítésével, míg a *római* kath. egyház ilyen államosítása egyes-egyedül csak az egyháziállamra vezethetne. Mindkét esetben ki lenne zárva úgy a lelkiismereti szabadság, mint a vallás szabad gyakorlata s vagy az egyház vagy az állam existentiáját veszélyeztetné. Ennek bizonyítására sok szót vesztegetni felesleges Több vallásfelekezet egyforma államosítása pedig vagy azt jelentené, hogy az állam ma ennek, holnap meg amannak a felekezetnek elvei által vezettetné magát úgy politikai, mint törvényhozási és végrehajtási gyakorlatában; vagy azt, hogy polgárai számára, vallás felekezeti csoportosítás szerint, darabolná fel magát, hozna törvényeket és hajtaná végre azokat. Azt hiszem nem kell bizonyítgatnunk, hogy az 1848-iki törvényhozástól és kormányától ép' úgy távol volt ez utóbbi logikai képtelenségre, mint az előbbi történeti és államjogi lehetetlenségre való törekvés; azaz: *nem gondolt a bevett vallásfelekezetek államosítására.*

Ez elméleti és gyakorlati következtetésünket történeti tények is megerősítik. Maga a törvény szövege bizonyítja, hogy a végrehajtást az „illető hitfelekezetek meghallgatásával", tehát velük egyetértőleg óhajtják eszközölni. Már pedig az iránt nem volt, s annál kevésbé lehetett kétség, mert akkor is több formában kifejeztetett — a mint előbbi idézeteinkből is kitűnik —, hogy a protestáns egyházak az állami ellátás sine qua non-jának tekintik, hogy «tagjaik és hivatalnokaik erkölcsi önállósága s általánfogva protestáns vallásuk és egyházuk szabadsága idegen elem befolyásának alá ne rendeltessék».

Hogy a törvényhozás és kormány az egyházak államosítására nem gondolt, sőt azoknak egyházi és iskolai szükségei közálladalmi költségből való fedezését az egyházi autonomia elvének érvényesítése mellet akarta eszközölni: erre nézve nyomatékkal hivatkozhatunk arra is, hogy az akkori kormány és törvényhozás igazi liberalis szellemének folyományaként, midőn minden életkör állami vonatkozására nézve, a felelős kormányzat elvének megfelelőleg centralizál: ugyanakkor az illető életkörök belügyeinek intézése számára a legmesszebb menő önrendelkezést, — autonomiát biztosít. Ugy, hogy Br. Eötvös József kultuszminiszternek azon törekvését, melylyel a 60-as évek végén és a 70-esek elején a katholikus egyház autonomiájának megalkotására törekszik: egyenesen az 1848-iki törvényhozás szelleme kifolyásának és a XX. t.-cz életbeléptethetése előkészítésének egyik mozzanatául kell tekintenünk. A miből világosan látszik hogy annak a törvénynek végrehajtásához szükségesnek ítélték nemcsak a már autonomiával biró egyházak ezen autonomiájának sértetlen fentartását, hanem az ilyennel nem birók számára való megalkotását is, a minthogy a görög keleti román és szerb egyházak ezt meg is kapták és a római kath egyházénak a megalkotása is csak azon mult. hogy egyfelől ez egyház hierarchikus dogmatikai szervezete, másfelől világuralomra való törekvése, az állam által elfogadható és világi tagjai szempontjából életképes autonomia szervezését majdnem lehetetlenné teszi.

Igaz ugyan, hogy az egyházak autonomiájára az 1848-iki kormánynak és törvényhozásnak tulajdonított e felfogást az iskolaügyre vonatkozólag meglehetősen alterálja az azon év augusztusában elfogadott «elemi iskolai törvény», mely a közös iskolák mellett a felekezetiek fennáltását és fentartását csaknem leküzdhetetlen nehézségeknek teszi ki; de e törvény egyfelől csak az iskolaügyre vonatkozik, másfelől oly ellentétben van a korábban hozott XX. t.-cz. 3. §-ával melyet «csak a minden tekintetben rendkivüli időknek s óránként újabb meg újabb nagyszerü s a nemzeti élet és halál kérdése körül forgó történeti mozzanatoktól terhesült napoknak lehet tulajdonítani.»

Ez elemi iskolai törvénynek lehet tulajdonítani azon határozott és intrazigens álláspontot és magatartást az autonomia védelmében, mely megnyilatkozik az 1848-iki vallásügyi törvény részletes alkalmazásáról a ***protestáns egyh.-kerületek által a kormány felhivására 1868-ban adott véleményekben.***

Az 1848. XX. t.-cz. végrehajtásának innen kezdődik a második fázisa.

E vélemények kiterjednek az 1848-iki XX. t.-cz. végrehajtásának egész körére. Szólnak: «I. E hazában bevett vallásfelekezetek jogegyenlőségéről és viszonyosságáról: a) az állam irányában, b) egymás irányában. II. Az egyházak és iskolák anyagi szükségeinek az állam általi fedezéséről, — és III. Az iskolaügyről.» — Részletes ismertetést e véleményekről már csak azért is felesleges adnunk, mert az I.) alatt javaslatok nagy részükben megvalósultak az 1868-iki vallásügyi törvényekben, más pontjaikban pedig (pl. az egyházak vagy főpapjaik részvétele az állami törvényhozásban, a házassági ügyek állami viszonya, áttérés, vegyesházassá-

gok, gyermekek vallása stb.) később rendeztettek, habár el kell ismernünk, hogy ugy állami, mint felekezetközi tekintetben nem egyszer szerencsétlenebb kézzel, mint a hogy itt javasolva van.

Minket tárgyunk mostani keretében főleg a II. pont: „Az egyházak és iskoláik anyagi szükségeinek az állam általi fedezéséről“ érdekel. E ponton egyhangulag hangsúlyozzák azt a feltételt, hogy bármely foku és formáju állami ellátás, dotáczió vagy segély mellett is az egyház autonomiájának csorbitásába belenyugodni nem tudnának. *Az erdélyi* egyházi és iskolai autonomiája részletes felszámlálása és jogtörténelmi bizonyitása után ennek biztosítására kimondatni kivánja törvényben, hogy »*minden törvényes hitfelekezet saját belügyeire nézve tökéletesen önálló*«, az állam joga pedig csak »a *főfelvigyázás* (jus supremae inspectionis), mely kiterjed arra, hogy az egyház tagjai az állam törvényeit és azok czélját tiszteletben tartsák, 1791. 54. t.-cz.; és hogy az egyházi alapitványok elrendeltetésük szerint kezeltessenek; és a *védnökség* (jus advocatiae). Ezen két jognál több, hogy sem az államot, sem a fejedelmet nem illeti kétséget nem szenved.«. — Ugyanígy nyilatkozik a *tiszántuli* egyh. kerület is, hozzátévén, hogy »a legfőbb felügyelés joga azonban már természeténél fogva merőben negativ valami; tehát az egyház helyetti cselekvéssé, az egyház ügyeiben való törvényhozássá és kormányzássá sohasem fajulhat, mert ekkor már egyenes jogtapodás lenne az.« Továbbá, hogy »ezt is azonban az állam vagy államfő csupán a felelős miniszterium, vagyis általában alkotmányos közegek által gyakorolhatja, a melyek az országgyülésen bármikor feleletre vonhatók«. — Még erösebb a *dunamelléki* egyh. kerület „nyilatkozmánya„. „Az állam általi javadalmaztatás — mondja — melyet egyházunk igényel, teljességgel nem lehet kötve egyházunk autonomiájának bármi nemü megcsonkitásához S *csakis így* érezhetjük magunkat indittatva azt, az 1848 : XX. t.-cz. 3 §.-ának alapján igényelni. Mert önkormányzati szabadságunk árán bármily kecsegtető jólét sem kellene s készebbek lennénk továbbra is önerönkből küzdeni a szegénység nyomoraival, mint egyházunknak eddig élvezett s az ország törvénye által is biztosított önkormányzati hatóságából s a politicai hatalom irányában eddig megőrzött jogszerü függetlenségéből egy hajszálnyit is feláldozni.“

Csakis ily feltétel mellett — az autonomiának legkissebb csorbitása nélkül — értelmezik, igénylik és hajlandók elfogadni az állam anyagi javadalmazását. Kétségen kivül oly feltétel, melyről protestáns egyházaink soha le nem mondhatnak a jövőben is, sőt a törvény egyetemleges végrehajtásánál a tiszántuliak véleményével összhangban kivánniok kell, hogy «a római katholika egyházat is saját autonomikus szárnyaira kell bocsátani s az autonomia feláldozásáért, az azt feláldozóknak a többi felekezetek sérelmével, bárminemü anyagi előnyök vagy polgári és politikai előjogok ne biztosíttassanak.“

(Folytatása következik.)

Nagy Károly.

Belmissiói értekezlet.

(Folytatás.)

Nekünk ezekből kifolyólag sulyos kifogásaink vannak az alapszabálytervezet 5., 6., 11. 15 és 17 §§ ai ellen s igy épen azon pontok ellen, a melyekben az egyesület ***szelleme*** és ***elvei*** nyilatkoznak meg.

Itt egy olyan egyesület terveltetik, mely a szervezett, ugynevezett hivatalos egyháztól vagy egyházaktól teljesen ***független***, a ***mellett*** — sőt meg van a lehetősége, hogy akár ***azzal szemben*** is — ***önálló*** és magán kivül más hatósága nincs, mint a ***m. kir. belügyi kormány. illetőleg miniszter***, a melynek működésébe még a kormánynak is, — ha jóváhagyta, — csak akkor van beleszólása, ha az ***állam*** vagy a ***tagok vagyoni érdeke*** veszélyeztetik (17. §.). Egy olyan egylet, a mely ugyan azt igéri (5. §.), hogy „működésében általában s különösen helyi egyletek szervezésében az egyházi hatóságokkal egyetértőleg jár el s a lelkészek működését támogatja“, de az egyetértő és támogató működésnek sem ***miként***jéről sem ***garánczáiról*** egyetlen egy szava sincs.

Pedig ez utóbbiakra annál határozottabb szükség van, mert ez egylet a maga ***országos*** működési körével csaknem, absolut hatalommal biró választmányának, központi directiójával (15. §.) tagsági feltételül kivánt rövid hitvallásával (5. §.) s munkássága eszközeinek (4. §.) különösen a) c) d) pontjaival megfelelő értelmezés és a főtitkár ahhoz szabott „vezetése és irányzása“ mellett, nemcsak hogy komoly konkurrenciát csinálhat a szervezett egyháznak, hanem arra is alkalmas, hogy vele szemben, mint „az igazi szentek közössége“ lépjen fel, a honnan csak egy lépés van odáig, hogy az egyházak tőle eltérően gondolkozó tagjaitól: „a profánok“-tól vagy elszakadva külön egyházzá szervezkedjék, vagy a mit még jobban szeretne — ezeket ***kilökje*** az egyházból.

Nem állítom, hogy ennek okvetetlenül be kell következnie, de hogy a jelen alapszabály-tervezet alapján alakuló egyesület folytán bekövetkez***hetik***: az világos és nemcsak Amerikának, de Schweiznak és Franciaország református egyházainak története is igazolja. Hogy mit jelentene ez a magyarországi prot. egyházakra nézve s arra a történetileg eléjük szabott nagy missióra nézve, melyet ez egyházak a magyar nemzet és állam életében teljesiteni hivatottak: arról szólani feleslegesnek tartom, bár lelkem remeg még a gondolatától is.

Ez az, a miért mi még veszélyessé is ***válhatónak*** itéltük.

A veszély ***alapja*** az 5. §. mellett — mely az egyesületet a hivatalos egyház mellett függetlenné és önállóvá teszi s ahhoz való viszonyát pontosan körülirni elmulasztja — a 6. §.; ***útja és eszköze*** a 11. és 15. §.; ***védelme és biztositéka*** a 17. §.

A 6. §. ugyanis igy szól: „Az egylet tagjává lehet mindenki, a ki hisz Jézus Krisztusban, Isten egy szülött fiában és Megváltónkban, s a ki az Idvezitő követésére komolyan törekszik.“ — Látszólag egy szép s mondhatnók, önként értetődő feltétel. S mégis, ki kell mondanunk: ***az egylet összes vészélyei e §-ból folynak.***

E §. ugyanis 1-ör ***dogmatikai inquisitori-***, 2-or ***erkölcsi fegyelmi hatáskört*** állapit meg és pedig a legmesszebbmenő szigorral is kezelhetőt. Mert minden

attól függ, hogy miként értelmezik és kezelik. Ha nem egyéni és személyi hitvallásként kezelik, hanem a felekezetek történeti confessióik alapján, akkor tagok lehetnek: róm. kath., gör. kath., gör. keleti, ág. evang., helvét hitvallásu egyének, továbbá: anabaptisták, nazarénusok, szombatosok, adventisták és a többi prot. szekták tagjai. Ez alapon a keresztyén vallásuak közül csak éppen az unitáriusok lesznek kizárva és a nem keresztyén vallásuak: zsidó stb.

Ámde mi lesz akkor, ha e követelmény egyéni és személyes hitvallásként talál kezeltetni? Hogy ha a tagul jelentkezőktől várják előbb csak a nyilatkozat megtételét s később talán *értelmezését* is? Ha különbség tétetik majd Krisztusnak *vallás erkölcsi* és *metafizikai* istenfiusága közt és alapszabályszerünek ez utóbbit fogják nyilvánitani? Világos, hogy e §. ilyen szellemü kezelése mellett sok-sok, nem az unitárius felekezethez tartozó keresztyén ember, „unitárius" elveket vallónak fog bélyegeztetni s az egylet sorompói előtte lezáratnak, ha talán ref. vagy luth, pap vagy tanár is az illető, mig a szekták tagjai bent maradnak És egy zsidó, ha a kivánt értelmezéssel megteszi hitvallását: fog e tőle kivántatni, hogy *formálison* is kilépjen a zsidó hitközségből, vagy annak tovább is tagja maradhat? Hová vezetnek ezek az — egyelőre — lehetőségek, — később talán — gyakorlatok? Valyon nem arra-e, a mit az erdélyi határozat igy fejez ki: „*tagsági feltételül kivánt vallásos jellege által nagyon alkalmas arra, hogy a történetileg kiképződött s államjogilag bevett vallásfelekezetek egyházainak keretét meglazitva, talán szétrombolja s a Szekták bomlasztásának még inkább kiszolgáltassa?*". E dogmatikai inquisitió mellé vegyük oda még „*az Idvezitő követésére irányuló komoly törekvés*" elbirálásában rejlő erkölcsi-fegyelmi hatóságot s ez alapon a „szent életüek"-nek a nem-szentektől való megkülönböztetését, talán elkülönödését s kész az egyházzal szemben az uj egyház, a mely bizonyosan épp' oly lenézéssel fog majd beszélni a „nem igazhitü és nem szent" profán egyházról, mint a Szekták tagjai szoktak régi felekezetünkről. — Pedig az alapszabályok elárulják, hogy tervezői e §-t nagyon is komolyan veszik és szigoruan óhajtják kezeltetni és pedig már a felvételnél. Mert a mig a *kizárás* a 13 §. szerint csak „akkor lesz végleges, ha a *közgyülés* a választmány határozatát megerősiti": a felvétel a választmányt képező beavatottak jogául van fenntartva, a közgyülés beleszólásának említése nélkül, a 15 § e szavaival: „Véglegesen csak akkor lehet tagjává valaki, *ha a választmány az illetőt tagul elfogadta.*" Erre pedig 7 tag — a mi már a tisztviselőkből kitelik — elégséges.

Midőn ezekre a lehető — s mert lehető fenyegető! — veszélyekre reá mutatunk, kérdem: van-e, lehet-e valaki egyházaink tagjai közül, ki egyházainkat ezeknek a veszélyeknek kitenni akarná? A ki elég erősnek tartja egyházainkat arra, hogy akkor, a mikor különböző felfogásu és theologia iskolákat követők közt meghasonlás, eretnekitès idéztetik fel ugyanakkor veszély nélkül elbirják külső keritéseik, százados bástyáik lerombolását és az ellenség szabad bebocsátását? Adható-e hét ember kezébe olyan hittani- és erkölcsi inquisitori hatalom, a milyennek lényege szerint csak a pápás egyházban van helye, de a mely az evangéliumi protestantizmus elveivel homlokegyenest ellenkezik s a melynek gyakorlásáról — legalább ebben a formában — hazai prot. egyházaink is már régen lettettek, a vizsgálatot és itéletmondást egyedül a legfőbb bíróra, a szíveket és veséket vizsgáló Istenre bizva?

Azt hiszem nincs köztünk senki, ki ezekre jó lelkiismerete szerint „igen"-nel felelhetne.

Ha a beállható veszélyek alapjának az 5. és 6. §§-at jeleztem: *utját és eszközét* a 15. és 16 §§-ban látom.

A 15. §-ról, mely a választmánynak csaknem dictatori hatalmat biztosit: szóltam. — A 11 §. az alkalmazandó *titkárokról* szól. „*A főtitkár vezetì és irányozza az egylet munkásságát*", az utazó-titkárok evangéliumi előadások s összejövetelek tartását s helyi egyletek alkotását kezdeményezi, s a már meglevő egyleteket erősiti, — mondja e §. Arról, hogy itt külön tiszteletdijak, sőt fizetések terveltetnek, a melyeket ismét a közgyülés nélkül — a választmány véglegesen állapit meg s ehhez a tisztviselőket is beleszámitva 7 tag jelenléte elegendő szólani sem kivánok, mert oly absurdumnak tartom, hogy ezt csak is elnézés tervelhette igy. Vagy ha czéltudatos: ujabb bizonysága annak hogy a választmány dictatori hatalma a szellemiekkel együtt az anyagiakra is kiterjed. Ugyanez a megjegyzésem a főtitkári jog körére nézve is az egylet munkásságának vezetése és irányitása körül, a mely annyival meglepőbb, mert a közgyülés jogkörében nincs emlitve, hogy az meg a főtitkárt irányitja és vezeti. Főkifogásunk az utazó-titkárok müködésének azon esetleges formája ellen van, a mely származhatik az 5 § határozatlan formulázásából. Mert mi lesz p akkor, ha az utazó titkárok valamely gyülekezetben ugy találják „támogatni a lelkészek müködését" a mely a lelkész müködésének nem felel meg? Vagy talán épen a lelkész beleegyezése nélkül, esetleg épen a lelkésszel hadilábon álló presbyterium többsége által hivatik meg oda? Elismerem ritkább lehetőségek; de annyi bizonyos, hogy országos és államjogilag is érvényes egyházi törvényeinkben biztositott „parokhiális jog"-nak megsértésére vezet s a rendes lelkipásztort saját gyülekezetében teheti lehetetlenné. Az ilyen lehetőséget magában foglaló alapszabálynak belügyminiszteri jóváhagyása ellen, magának az egyház autonomiájának érdekében mindig tiltakoznunk kell, a mit *épen ezen indokolással* mondott ki az erdélyi egyházi értekezlet.

(Folyt. köv.)

TÁRCZA.

Visszapillantás okt. 31-én.

(Reform. ünnepi felolvasás.)

Nagyérdemü közönség! Jól ismerem én e közönségnek azon méltányos igényét, hogy ha a napi munka fáradalmai után felüdülni estélyre összegyül: szórakozást keres és mulattatást vár a közremüködők részéről. És jól ismerem, hogy épen e város közönsége mily sokszor találta meg a felolvasó asztal mellől is elmés és tanulságos életképekben, társadalmi rajzokban az ártatlan szórakozást. De épen ezért előre bocsanatát kell kérnem a nagyérdemü közönségnek, ha én nem nyujtom azt, a mihez oly kellemesen hozzá van szokva.

Legyen mentségem, hogy vallásos estélyre vagyunk hiva. Koránt sem azt teszi ez, hogy innen tehát számüzve legyen a kedély tiszta derüje, az érzéseknek felmelegedése, hogy farizeusi külső áhitatoskodás, mellverés és lemondó hidegség adná meg a vallásos szinezetet. Hanem igen is kell keresnünk a derüt, de a mely a vallás belső békéjén alapul, kell keresnünk a fényt, de a mely a hitnek fénye és kell törekednünk a fellelkesedésre, de a melyet szivünkben az igaz vallásban megjelenő lelki szabadság gyujt. És különösen legyen mentségem, ha nem játszi enyelgésnek hangján szólok, az alkalom, a mely összehozott, a nap, a melynek emlékét elevenitjük fel.

Avagy miféle jelentőségü a tiszta keresztyénségre e nap? Olyan, mint Egyiptomban a szolgaságban nyögő izráel fiaira a szabadulás előestéje Mikor megadatik az utolsó, a döntő jel a zsarnok hatalmának megtörésére. Vajjon nem a készület komoly gondjai fog-

ták-e el a lelkeket, ha felékesitve is a szabadulás édes örömével és az igéret földjének biztató reményeivel?!

Lelkiszabadulásunk előestvéje e nap is az Úr Sionára!

Október 31-ike! Egyik sarkpontja a világ történetének. Első villámczikázása a kitörni készülő viharnak. Annak a viharnak, mely rombol és rémületbe ejt, de a mely ismét üdévé teszi a megfertőztetett levegőt Első csatakiáltás a lelkiszabadságért való küzdelemre. Vagy, ha ugy tetszik, lázitás a világ felett uralomra jutott antikrisztus ellen a Krisztus nevében!

Gondoljunk nagyérdemü közönség egy sulyos betegre. Emésztő láz gyötri kimerült tagjait Minden lélegzetvétele kétségbe esett kapkodás az éltető levegő után. De orvosai a helyett, hogy levegőt bocsátanának hozzá, erős, kábitó szerekkel tompitják érzékeit.

Már közel a krizis. Lassankint leszáll az esti alkonyat Eljön a döntő nagy éjszaka, melyen vagy a kórnak vagy az életerőnek győzni kell. Ha meglátja a reggelt: ez életet jelent; ha halnia kell, nem ér véget, hanem az örök éjszakába megy át ez az éj

Hiába cseng-bong az Áve Máriára hivó *est harangszó*. Nem megnyugvást ád ez, csak a rettenetes — a betegnek mindig oly hosszu — éjszaka beálltát juttatja eszébe. És valami titkos sejtelem érezteti is vele ez éjszaka döntő jelentőségét. Hallja a harangszót: tehát az éj beállt; vajjon fog-e hallani hiradást hajnal pirkadásról?

Oh mily rettenetes hosszu az éjszaka! Rémes látományok gyötrik, kinozzák. Ki van merülve teljesen. Halálos, hideg verejték gyöngyözik homlokán. Már mintha borzongva érezné a halálnak hideg lehelet-t: midőn bátoritó édes hang üti meg fülét: a reggel közeledtét jelző *hajnali harangszó*.

Oh mily édes, mily boldogitó ez a hang. A titkos sejtelem most erősitő reménnyé változik szivében. Ettől támogatva felemelkedik ágyában és figyel Valóban ugy van. Az ébresztő, hajnali harang szól. Tehát elmult a veszély. Legyőzve a halál. Talán a közeli reggellel el fogja hagyni ágyát. Aztán maga nyit fel ajtót, ablakot hogy a szabad levegőtől lassankint visszanyerje erejét

El tudjuk-e képzelni az érzést, melylyel az a hang betölti az élet felől biztositást nyert betegnek szivét?!

Nem látományról — valóságról szólok. Ez a nehéz beteg a XVI. századbeli keresztyénség. Az Áve Máriára hivó estvéli harangszó az egyház csittitgatása, melylyel el akarja hallgattatni a krisziusi szellemek fel-fel törő fájdalmas sohaját. És a reményt hozó hajnali harangszó, mely megujulást hirdet a krisztusi szellemnek: a kalapács-ütések zaja, melyekkel Luther, október 31-én 95 tételét szegzi a wittembergi templom ajtajára fel.

Olyan volt a Krisztusnak látható teste, az anyaszentegyház, mint egy vérromlásban szenvedő szép nagy leány. Halvány orczáján hiányzik az egészséges vérnek pirossága.

Szemében a szenvedés lángja és arczának halványsága még érdekessé teszik. De csillogó ruhával fedett tadjain genyes sebek tátonganak. Fényes ruhában öltöztetve állitják a tükör elé, hogy maga is csak a külső csillogást lássa magán. Aztán körül rajongják, dicsérik: szép vagy, bájos vagy, te vagy a megtestesült ideál.

És mikor a rágó méreg rejtett sebeiben hol itt, hol ott gyülemlik fel s emésztő fájdalmában fel-felsziszszen: mégis fel nem fedik és nem gyógyitják a sebeket, hanem elbódítják büvölő szerekkel, hogy ne érezze, a mit kinzón érez; hogy ne fájjon, a mi emésztőn fáj.

A XVI. század elején jutott a nagy beteg keresztyén egyház a krizishez el. Vagy kibocsátja éltető lelkét: a Krisztusi szellemet; vagy fekélyeiből kitisztitja magát.

Lehet, hogy ha az utóbbi nem következett volna be: fennállott volna külsőleg az egyház. Emelkedhetett volna nagyobb számban a kereszt, de mindenik csak azt jetentette volna e Krisztusi szellemre nézve, a mit a közhasználatban vele jelezni szoktak; ***meghalt!*** És állhattak volna még nagyobb számban a feszületek, de a melyek csillogó aranyozásukban is csak azt hirdették volna, hogy Krisztus tizenöt század folytán ujra megfeszittetett.

Avagy a Krisztusi szellem volt-e a vér, mely keringett az egyház szervezésében? Az élő Krisztus volt e a fő Krisztusnak állitólagos testén?

Nézzük csak egy kissé az igazság szemüvegén — figyelmesen; mit követelne az egyház képétől a Krisztusi szellem és mit mutat ez a maga valóságában?

Krisztus e szavakkal vett búcsut tanitványaitól: „ime *én* veletek maradok mind a világ végeztéig.“ És velök is maradt az ő szellemében. De im elé áll egy fennhéjázó erőtlen ember és kiakarja szoritani Istenországának fejedelmét, őt *távol levőnek*, magát pedig az ő helyettesének kiáltván ki a földön. És bár azt mondja maga az ur: „az én országom nem e világból való“: ez, a ki helyettesének állítja magát, nagyobb akar lenni, hatalma alá akarja hajtani a föld minden országát

Mikor az evangéliumi ifju áthatva a megváltó egyéniségének varázs hatalmatól „*jó* mester“-nek szólitja őt, e látszólag szerény méltányiást is avval utasitja vissza „nincsen senki *jó*, csak az Isten. No lám az állitólagos utód többet érez magában; félre tenni ezt a szerénységet: a *csalatkozhatatlanság* isteni hatalmát követeli magának.

A megváltó abban akarja elérni a czélját, hogy „életét adja sokakért“, és e czél felé törekedve abban keresi az elsőséget, a nagyságot, hogy utolsó lesz és szolgál másoknak. De az utód hogy követné ezt a gyermekes felfogást. Ő elsőségét, nagyságát sokkal fényesebben állitja a világ elé, a mikor hatalmas uralkodókat a porba aláz. maga előtt vezeklésre kényszerit.

Istennek ama szelid báránya, a ki elvette a világnak bünet, mikor a kereszt fán haldoklott: imádkozott vak gunyolóiért „atyám bocsáss meg nekik, mert nem tudják mit cselekesznek“ És ezzel csak megmutatta azt. a mire követőit inté: „imádkozzatok azokért, a kik titeket háborgatnak és üldöznek.“ No hát ezt tartsák meg a *követők* gondolja magában az *utód*, ő bölcsebben fékezi meg a lázongókat, vérébe gázol azoknak, kik a Krisztus helyett előtte nem borulnak le és hála Istentiszteletet rendel el ama rettenetes párisi nász-éjszaka után, melyen ezrek ártatlan vérét ontották, (Vajjon nem volt ez az Istentisztelet: Isten káromlás?)

S ha a fő Krisztus helyett épen az ántikrisztus volt: lehetett-e Krisztus teste maga az egyház? Ha a fő irányító gondolatai ennyire megtévedtek: lehettek a Krisztusi szellem nyilvánulásai a tagok?!

»Az isten lélek, szükség azért, hogy a kik őt imádják lélekben és igazságban imádják“ szól a Krisztusi intelem. És ezzel szemben az egyház a térden csuszás, keresztvetés, szentelt vizzel-hintés külsőségeit követeli.

„Az én atyámnak háza imádkozásnak helye“ egyezkedést nem türő határozottsággal jelenti ki az Úr. És im felgyujtatnak az oltáron a gyertyák, a fényes csillárok és felemelkedik a mindent fátyolszerü homályba burkoló tömjén füst és gondolatot és érzést ábrándos álomba ringató czeremoniák töltik be Isten imádságának hangja helyett az Úr haljékának boltozatait.

A mester szétjárva mindenütt könnyen érthető formában tárja fel a lelki életnek tápláló vizét, olyan képeket használ fel, olyan nyelven szól, a melyen leginkább megérthetik. És Pál a lánglelkü apostol a mester szellemétől áthatva mondja: „inkább akarok öt szót

szólani a gyülekezet előtt az ő nyelvén, mint sem ezeret idegen nyelven.“ De az egyház bölcsebb akar lenni: az úr beszédének érthető szava helyett, nem értett nyelv titokzatosságával akarja kielégitni a hivek seregének lelki éhségét és szomjuságát.

Hiszen igaz, hogy e mellett az istenhez való személyes közeledésnek, istenországa keresésének követelményét sem ejti el. De hát egy uton halad-e a mesterrel? Jézus azt mondja: „tisztitsátok meg sziveteket“; „istenországa nem ételben és italban áll“; és „nem az fertőzteti meg az embert. a mi bemegyen, hanem a mi kijön a szájon“ Mégis az egyház testi böjtölésben követeli lelkednek tisztántartását.

És ha kebledben megszólal egy szent vágy, hogy szívednek hálás érzését vagy esdő óhajtását feltárd menynyei atyádnak keblén. Jézusnak le nem nyügöző egyszerű utasitása ez: »mikor imádkoztok, ne legyetek bőbeszédüek.« De inkább szivén viseli, hogy Istenhez vezessen, az egyház E végből kezedbe adja az *olvasót*, hogy — valamiképen a számot el ne vétsd — minél gyorsabban mondtad el 10 — 20 — 100 imádságodat annál hamarább követelhesd Isten feloldó kegyelmét

Ezt a kegyelmet ugyan Krisztus evangeliuma ingyen, a Krisztusban vetett hit által igéri és állitja, hogy csak egy a közbenjáró az Isten és ember között: a Jézus Krisztus. Oh, de az egyház bőkezűbb, több segitséget állit melléd. Útasit, hogy keresd Mária és a szentek közbenjárását. Helyezd Megváltód mellé azokat, kiknek minden nagyságuk mellett is fogyatkozásaik, gyarló ember voltuk csak az idő nagy távolsága miatt nem tűnnek előttünk fel.

És hogy ki felé fordulj buzgó imádattal, arra a kisértő elűzésének komoly pillanatában tanit meg az Úr: »meg vagyon irva, hogy csak a te Úradat Istenedet imádjad.« Oh, de az egyház előtt Istennek az úr Jézusban kijelentett *kegyelme* nem *elég*; a mindenséget karjain hordozó isteni hatalom nem elég erős, hogy felemeljen elestedből, megvigasztaljon szenvedésedben, meggyógyitson betegségedben. Menj, zarándokolj bucsújárásokban, borulj le könynyező szent képek, csudatevő ereklyék előtt, azok kipótolják az istenség erőtlenségeit.

Ha lelkiismereted figyelmezted, hogy rosz útra tévedtél és keresed a jó utbaigazitást: az élet, az út, az igazság ajkáról hangzik ismételve a pusztában kiáltó szó: »térjetek meg« és higyjetek »isten ingyen kegyelmében.« Az egyháznak ekkor is eltérő orvosszere van: gyónd fülébe a papnak vétkedet és ő feloldoz annak terhéből.

A bűnbocsánat szerzésnek a hitnél kézzelfoghatóbb módja van. Legyen csak pénzed — az nem kérdés, hogy miként szerezted — vásásárolj vele bűnbocsátó czédulát és akkor biztos lehetsz a bűnbocsánat felől, hisz zsebedben hordozhatod, bármikor felmutathatod annak biztositékát.

A siron túlra gondolsz és óhajtanál úgy élni, hogy biztositsd lelked számára az igaz biró helyben hagyó itéletét. És Krisztus evangeliumából azon intést merited »légy hív itt alant a reád bizott kevesen és akkor meghallod majd a boldogitó szót: »jól vagyon hív szolgám.« Ám az egyház ebben is többet kiván, a maga czeremoniájában akar megnyugvást nyújtani sovárgó lelkednek Gondoskodj jól, hogy majd lelkedért mondjanak minnél több misét, mert ahhoz képest rövidülnek a tisztító tűzben emésztő kinjaid. Szegény vagy tán? No, az már baj, mert annak a misének már méltósága megköveteli a díjt, a mit ha elő nem teremtettél — te avagy utódid — lelkeden az isten irgalma nem segit.

És mit is várhatnál, ha az egyház e misével ki nem segít, egyebet gyötrelemnél te, ki tán sokakban vétkeztél, mikor kárhozat várja az egyház kegye nélkül az angyalokhoz hasonló ártatlan kis gyermekeket is. Hisz' igaz, Jézus azt mondja a kis gyermekekről: „ilyeneké az istenországa“, de hát Jézus szavának csak az egyház adhat erőt a keresztségben, ha tán egy igénytelen szülésznő végzi is azt.

De az egyháznak minden támogatása, segítése mellett, megéred, hogy csak akkor élsz és mozogsz az istenben, ha a Krisztusban élsz, ha vele egyesülsz egyszersmind keresed a kapcsolatot, mely vele való egyesülésednek külső pecsété legyen. Nem hagy e tekintetben is éhségben elepedni az úr. A szeretet vendégségében a kenyeret és bort állítja az ő szenvedéseinek és halálára való emlékezésünknek jeléül elénk. Testének megtöretése vérének kiontása *előtt* példázza a kenyérben és borban a vele való szent közösséget. S mikor azt mondja: »a test magában semmit sem használ, lélek az, a mi megelevenit« figyelmeztet, hogy ne támaszkodjunk a külső jegyekre csupán, hanem keressük a vele való lelki egyezséget ő reá és mindenek felett önfeláldozó halálára emlékezvén. De hát hogy látszanék meg az egyház hatalma, ha csak közölné azt a mit Krisztus ád?! Oh ennél többet ád: feleslegessé teszi azt a lelki egyesülést, mindenhatóvá teszi a testet, mert átváltoztatja titokzatosan a kenyeret és bort Jézus testévé, és vérévé, hogy hatalmába hajtsa, eszközévé tegye és élők és halottak üdvére újra meg ùjra megáldozva tett szerint a Krisztust.

És ha Jézus csak két külső vallásos cselekvényt emelt szentségre, midőn az üdv igéretével rendelte azokat, miért ne szerezné meg ezt hatalmának nagyobb érvényesitésére az egyház, hogy legyen e két szentségből hét!

S ha mind e kérdésekben ismerni szeretnéd a kútfőt, melyből felbuzog a megnyugtató felelet, látni óhajtanád a hit fényforrását, mely megvilágitja az üdvösség útját: Pál apostol — bizonyára a Krisztusi szellem hatalmával mutat az evangeliumra szólván: »olvassátok az irásokat, mert a melyek megirattak, a mi tanulságunkra irattak meg.« De ismét nagyobb jóakaród az egyház. Ez óvatosságra int, sőt tilt: maradj csak a homályban, a fény megsérti erőtlen szemedet; oly veszedelmes neked a szent irásba tekintened, mintha a napba néznél gyönge szemeiddel. Ne kutass, ne vizsgálj. Hiszen sokkal köuynyebb neked hinned azt, a mit elődbe tárnak; sokkal könnyebb tutorra bizni magadat, mint gondoskodnod lelked szükségeiről. Azért vagy *hivő*, hogy *higyjed* a mit az egyház elődbe tár és kövesd a mit parancsol vakon, vizsgálódás nélkül. Hogy az egyház gondozásában Krisztusnak megtartassál, hogy kiváncsiságodban a könyvek-könyvéből valamikép kárhozatot ne merits: ezért dobja az egyház tűzbe az édes anyanyelvedre forditott evangeliumot.

Minek folytassam tovább?!

A kit csak elfogultság nem vakitott el, könnyen felismeri az, hogy ez az egyház lehetett nagy, hatalmas, erős és tündöklő: de nem volt a Krisztus teste; felismeri, hogy abban a szervezetben nem a krisztusi szellem tápláló vére keringett; felismeri, hogy ez egyház felépitésében ama szegletkő az épitők által ismét megvettetett.

És mivé épült az egyház épülete?!

Gyermekkori földrajzi tanulmányainkban csodálkozással töltötte el lelkünket, mikor egy hires toronyról tanultunk, a melyet ferdén épitettek és mégis szilárdan áll. Hogy állhat fenn egy magas torony, ha nem pihen az merőlegesen az alapon?! Ma is természet ellenesnek, mesterkéltnek tartjuk ezt az épitést

Pedig annak a toronynak fennállása nem csuda, természeti törvényen alapul. Mindenki ismeri e dolog magyarázatát, a ki a nehézkedés törvényéről tanult. A mig egy testnek súlypontja a támaszlap fölé esik, a mig egy épületnek terhe az alapon nyugszik: megáll, ha könnyebb részek kinyulanak is az alap felül.

Azt a hires tornyot úgy épitették, hogy az alap feletti rész nehéz-, az alap felül kiálló rész könnyü anyagból készült. Igy az épület terhe mégis csak az

alapon pihent Ezért állt meg az biztosan, mint a hogy nem dül le egy ház azért, ha rea szabadon kiálló erkélyt épitünk.

Ez a ferde torony nem egyedüli. Előttünk áll annak párja, melyet Krisztus nevével emeltek nagyon magasra, de ferdén. Ez a második magas ferde torony: a római egyház.

Épitése ott kezdődött még kétségtelenül amaz egyedüli biztos alapon, a melyen kivül senki mást nem vethet: az Úr Jézus Krisztuson és az ő evangeliumán. Kezdetben pontosan csak az alap felett emelkedtek az egyszerü falak. Hisz kiálló párkányzatok, oszlopfejek és más diszitések alkalmazásához mód sem volt.

De — Istenem — áldásnak látszott elébb és átokká vált később, a mi segitségül jött: a földi vagyon és hatalom. A vagyon és hatalom abban érvényesült, hogy az épitők mind merészebben és merészebben kiálló párkányokat kezdtek alkalmazni. Lassankint ezekre kezdték forditani a fősulyt, mig nem az egész épület a kihajló párkányzat irányában indult. Ferde irányban épült tovább az egyház alkotmánya.

És a mi fő: arra sem figyeltek — a mit biztositottak ama másik ferde torony építésénél — hogy a suly-pont, a teher az alap felett maradjon. Ellenkezőleg, oda helyezték a legnehezebb köveket a legkiállóbb részekre. A megigazulás, a bünbocsánat és az idvesség fontos köveit kivül helyezték el a biztos alapon Jézuson és az ő evangeliumán.

És mivel akadályozták meg, hogy ez a természet törvényei ellen, az alapról elferdülve épitett torony alá ne zuhanjon? Avval, hogy az alap helyettesitésére korhadandó támaszokat vetettek alá. Nagyzoló pápák tekintélye, czivakodó zsinatok végzései és az eseményeket tetszés szerint ezer meg ezer egymástól eltérő formába öltöztető szájhagyomány: ezekre támaszkodott az egyház, eltérve az igaz alapról.

Hogy ne vették volna észre, épen a jobb lelkek az egyháznak ez eltorzult állapotát? Bizony észrevették azok, kik annak útmutatása mellett mély vágyódással keresték az üdvösségre vezető útat. Észrevették, hogy a ferde-toronynak irányjelzésében is egy nagy hibája van: nem egyenesen az ég felé mutat. És belátták, hogy csak az alapról egyenesen felfelé emelkedő torony felelhet meg e czélnak.

Jóakarattal kisérlették meg többen, ha valamiképen egyenesen a biztos alapra állithatnák viszsza a ferde tornyot. Hiu törekvés!.. .sikertelen fáradozás! — — Mert a kik szándékosan épitették ferdének azt: semmi áron sem mondtak volna le arról a varázs hatalomról, melyet a csudás alkotmány által a világra gyakoroltak.

De végre is, többszöri sikertelen kisérlet után, a XVI. század elején, ellenállhatatlan erővel tör elé a parázs alól a láng a reformáczióban. Elhangzik a jelszó és megkezdődik a nagy munka: egy dicső küzdelem, hogy az istenországának fejedelme királyi székébe, — hogy az anyaszentegyház épülete az egyedüli alapra visszahelyeztessék.

Miként haladt e munka, miként folyt e küzdelem? A protestantismus dicső küzdelmekben, véres áldozatokban gazdag története adná csak meg a teljes feleletet Én csak azon eredményre mutatok, hogy annyi nagy áldozat, anynyi ártatlan vérontás, máglyák lángolása, vérpadok iszonyatai mellett is a hithüség és a megismert igazsághoz való tántorithatatlan ragaszkodás meghozta a maga gyümölcseit bár a ferde torony fel nem egyenesedett, de lelki szabadságunknak. istenhez való gyermeki viszonyunknak, hit általi üdvözülésünknek biztositására, a Krisztus és az ő evangeliumának biztos alapján egyenesen emelkedik a protestantismusnak erős tornya, melyen a pokol kapui sem vehetnek diadalmat.

Lelkesitsen mindnyájunkat a kezdetnek — Október 31-ikének — feleleventése az eredménynek meg becsülésére és tovább fejlesztésére.

Pásztor.

Különfélék.

Higgadtságot kérünk! Egyházkerületünk jövő évi költségvetésében hir szerint tekintélyes deficzit mutatkozik. Egy pár napilap e hirt kommentárral kiséri, kiki a maga régi álláspontja szerint. Erre a Kolozsvártt megjelenő *„Ujság“* olyan hangu czikkben reflektál, a mi ellen egyházkerületünk nyugalma érdekében tiltakoznunk kell. Egyházi ügyeink nem arra valók, hogy azok ízléstelen nyelvöltögetések köpenyegéül használtassanak. Még kevésbé arra, hogy czélzatos inszinuácziókkal meghasonlás támasztassék azok közt, kiknek legodaadóbb munkásságára talán soha sem volt a kerületnek nagyobb szüksége, mint jelenben. Legkevésbé pedig arra, hogy püspökünk tisztelt személye e kérdések körüli vitába elegyittessék s plane olyan módon, a mint ezt az »*Ujság*« teszi. Rekriminácziók, megvádolások vagy épen gyanusitások nem fogják elenyésztetni a deficzitet még akkor sem, ha a legártatlanabbra inditanak hajtóvadászatot és a legidealisabb javainkat rántják is sárba! — Tehát Uraim! több higgadságot, nagyobb tárgyilagosságot s a mi a legfőbb — egyházunk ügyei tárgyalásában gyöngédséget és szeretetet kérünk és — várunk szóban mint irásban, künn és a tanácsteremben egyaránt.

Reformácioi emlékünnepély a kolozsvári ref. kollegiumban. A Reformáció *„a szabad, a megnemköthető isteni szónak“* az ünnepe (II. Tim. II. 9.) Császár, pápa, inkvizicző, jezsuiták, börtön, gályarabság, számüzetés, vallásháboru s Róma minden erőlködése daczára az isteni szót megkötni nem lehete, az evangeliomi igazság diadalmaskodott az ármány felett minden időben. Örülhetünk e felett mi, s örölhet az egész világ, mely a Reformácziónak mindenét köszöni, s örvendezve ünnepet üljünk a lelkiismereti szabadság e nagy ünnepén. A megnemköthető isteni szó alapján lettünk mi »*evangélikusok*«, mivel mi, *mint egyszóval*, az Evangeliumot elfogadtuk. A megnemköthető isteni szó alapján lettünk mi »*protestánsok*, *reformátusok*« mivel egy értelemben mindnyájan harczoltunk az ellen, mi az Evangeliummal ellenkezik. Hirdessük tehát ma is bátran és szabadon: »*az Isten beszéde nem köttetett meg!*« — Ezt hirdesse ünneplésünk az egész világon!.... A kolozsvári ref. kollegium igyekszik méltóan, feltámadásunk e nagy ünnepét megülni. Egész nap teljes szünet lesz, d. e. pedig a kollegiumi imateremben ünnepélyt rendezünk. A kollegium lelkes, ügybuzgó tanárkara már régebben intézkedett a nagy nap minél impozánsabb megünnepléséről. Az ünnepélyt ifjusági ének nyitja meg, mire *Birtha József* vallástanár mond alkalmi imát. Ezután együttes éneklés következik; a nagy nap jelentőségét *Kovács Dezső* kollegiumi tanár fogja méltatni, s az egész ünnepélyt bezárja a gályarabok fenséges énekének eléneklése. Megszentelt érzelmekkel, lelki ájtatossággal gondoljunk vissza a nagy emlékére, s közös buzgólkodásban elevenitjük fel a Reformáczió jeleneteit. Imatermünk mindenki számára nyitva van! (*B.*)

Papbeiktatás. *Biró András* volt mezőbándi lelkészt e hó 20-án iktatták be uj lelkészi állásába *maros vásárhelyi* egyházunkban. Beiktató lelkész a püspök személyese *Tóthtalusi József* volt, ki egyházközségének múltjából hozta le azon kötelességeket,

melyek az új lelkészre várnak A gyönyörü beszéd után az uj lelkész tartotta beköszöntőjét János ev. XIX. 15—17 v. alapján. A nejének nem régi elveszte felett kesergő, megindító bevezetés után jövő hivatá sáról szólt, melyet szeretetből fog teljesíteni, mivel ez alapon bízta meg az Úr — Szép és mélyen járó beszédével egészen megnyerte új gyülekezetét. Közben a férfikar énekelt nagy preczizitással az új kántor vezetése mellett. Aztán *Deák Lajos* tanfelügyelő köszöntötte az új lelkészt a presbyterium és egyház nevében igen szép beszéddel Délben közebéd volt nagy látogatottsággal. Isten áldja meg az új lelkész buzgó munkálkodását!

Választás. A tiszántuli egyh. kerületben a második szavazásnál nagy többséggel megválasztották: egyházkerületi tanácsbirónak *Erőss Lajos* theol. tanárt; egyh. kerületi aljegyzőnek pedig *Sass Béla* theol. tanárt. Gratulálunk s a munkához erőt, a munkára sikert szívből kivánunk.

Gyászrovat. *Özv. Brixl Móriczné* szül. Strohschneider Éva asszony f. hó 14-én hosszas szenvedés után élete 59-ik évében elhunyt Putnokon. A nemes szivü kedves nő halála megváltás volt a hosszas szenvedés után. Benne Pokoly József th tanár anyósát vesztette. Legyen álma csendes!

Felhivás. Atyafiságos szeretettel felkérem azon tiszteletes Kartársakat, kikkel 1891. év aug 31-én Nagyenyeden együtt tettük le az első lelkészképesitő vizsgát, hogy — előzetes megállapodásunk értelmében — folyó évi november hó 9 én reggeli kilencz órakor Tiszteletes Molnár Lőrincz ur házánál (Kolozsvár Ferencz József utcza 54 sz.) tartandó 10 éves találkozónkon megjelenni sziveskedjenek. Kovásznán, 1901. október 18. *Ignácz László* ref lelkész.

Hivatalos rész.

4089—1901. sz. KÖRLEVÉL.

A kolozs-kalotai, deési, széki, marosi, küküllői, szebeni, udvarhelyi, sepsi, kézdi és romániai egyházmegyék Nagytiszteletü Esperes uraihoz és a n.-enyedi egyházközség tt. Tanácsához.

Miután a Protestáns lap 1900 évi hátrálékainak befizetése iránt f. évi szeptember 15-ről 2816. szám alatt kelt és ezen lap idei 38. számában közzétett felszólításunknak mai napig semmi eredménye nem mutatkozik, ismételten felkérjük a t. Czímzetteket, hogy sziveskedjenek a hátrálékok befizetését most már haladéktalanul eszközölni.

Kolozsvárt, 1901. október 23-án.

Dr. Bartók György, elnök. *Maksay János*, számvevő.

1566—1901. PÁLYÁZAT.

Az *erdélyi* ev. ref egyházkerületben a *görgényi* egyházmegyében fekvő *holtmarosi* kántortanítói állomásra pályázat nyittatik a következő javadalmazás mellett: 1. Készpénz kepe czimen 690 kor 2. Tandíj a tandíjalapból 80 kor. 3. Alapítványi kamat 5 kor. 20 fillér. 4. Patrocinium 8 kor. 5. 9 hold föld 100 kor értékben. Összesen 883 kor. 20 fillér. Ezen kivül temetési stola 40 fillér, idegen tanulóktól tandij személyenként 2 kor. Ujonnan épült díszes lakás és kert.

Kellően fölszerelt folyamodványok november hó 2-ig Nt. *Csekme Ferencz* espereshez küldendők *Gernyeszegre* (u. p. Sáromberke).

Kolozsvár, 1901. okt. 14-én. *Dr. Bartók György*, erd. ev. ref. püspök.

16—1901. MEGHIVÓ.

Az erdővidéki ev. ref. egyházmegye egyházi értekezlete ez évi rendes közgyülését október hó 31-én Nagy-Baczonban fogja megtartani az alábbi tárgysorozattal.

1. Reggeli 9 órakor istentisztelet, végzi Balázs Ignácz köpeczi lelkész. 2. Elnöki megnyitó beszéd, tartja Bedő József világi elnök. 3. Felolvasások, tartják Benedek Zoltán járási orvos és Czell Ignácz bölöni lelkész. 4. Esetleges inditványok tárgyalása.

E gyülésre tiszteletes lelkésztársaim az egyházközségükben lakó tagtársakat sziveskedjenek személyesen meghivni, mert ezen kivül más meghivó nem fog kiadatni.

Köpeczen, 1901. október 16 án *Balázs Ignácz*, ügyvivő elnök.

MEGHIVÓ.

Az udvarhelyi egyházmegye egyházi értekezletének oltvidéki köre f. évi őszi közgyülését Alsó-Rákoson november 8 án tartja meg.

Tárgysorozat: 1. Reggeli 9 órakor isteni tiszteletet, végzi Biró György hévizi lelkész. 2 Elnöki megnyitót mond Benkő Ferencz alsórákosi lelkész. 3 Ertekeznek Csulak Zsigmond kóbori lelkész, Jakó Dénes halmágyi áll. ig. tanitó. 4 Templom előtt a gyülekezetet üdvözli Boér Mihály t. főszolgabiró.

Alsó-Rákoson, 1901. okt. 20. *Benkő Ferencz.* ért. elnök.

MEGHIVÓ.

Az udvarhelymegyei ref. egyházi értekezlet sz.-keresztúri fiókköre 1901. október hó 31-én Nagysolymos egyházközségben tartja őszi közgyülését.

Tárgysorozat: 1. Reggel 9 órakor igazgató választmányi gyülés bizalmas ügyeink megbeszélése 2. Reggel 10 órakor templomozás, végzi Kádár Andor csekefalvi evang. ref. lelkész, reformatiói emlékbesz ddel. 3 Megnyitó, tartja Méltsgs Ugron Zoltán világi elnök. 4. Jegyzőkönyv olvasás — hitelesités. 5. A helybeli egyház történetét felolvassa Jakab Dénes helyb. lelkész. 6. Felolvasás. Gyakorlatit felolvas Kovács István rugonfalvi lelkész; elméletit Baczó Lajos betf. lelkész és titkár. 7. Isteni tiszteleten közremüködik ért. daikörünk. Tagok korán jöjjenek. 8 Kimaradók okt. 27 ig jelentkezzenek ellátás érdekében a nagysolymosi lelkésznél. 9. A helybeli hiveket templom előtt üdvözli Jakab Albert egyh. ért. elnök s kiosztja a vallásos iratokat. E fennti gyülésre ért. körünk minden érdeklődő tagját tisztelettel meghivom.

Jegyzés. Lelkész urak felkéretnek, hogy e gyülést megelőző vasárnap délelőtt a templomban hirdessék ki s hiveiket, mint a fiókköri értekezlet rendes tagjait (135. §.) hivják fel s minden lehető módon buzditsák a megjelenésre. A jelentkezők névsorát, fogadó egyház lelkészéhez okt. 27-ig küldjék be. A n.-solymosi egyház a megjelenők ingyenes ellátásáról, családonként való elhelyezéséről gondoskodik.

Kelt Kis-Galambfalván, 1901. okt 21-én.

Jakab Albert, s. k. ért. egyh elnök.

MEGHÍVÓ.

Az udvarhelyi ref. egyházi értekezlet segesvári fiókköre október hó 31-én a buni egyházközségben tartja őszi közgyülését.

Tárgysorozat: 1. Reggel 9 órakor igazgató választmányi gyülés az áll. iskola tantermében. 2. Reggel 10 órakor templomozás, végzi Adorján László héjasfalvi lelkész 3. Megnyitó, tartja Somogyi István világi elnök. Titkári jelentés, előterjeszti Kovács Bálint vil. titkár. 5. A helybeli egyház történetét felolvassa Bartha János lelkész. 6. Felolvasás. A vallásos hit befolyása az erkölcsi életre, tartja Bodor István ujszékelyi lelkész. 7. Lehető inditványok. 8. A helybeli hiveket templom előtt üdvözli Balázs Imre egyh. elnök s kiosztja a vallásos iratokat.

Jegyzés. Lelkész urak felkéretnek, hogy e gyülést megelőző vasárnap délelőtt a templomban hirdessék ki s hiveiket, mint a fiókköri értekezlet rendes tagjait (135. §) hivják fel s minden lehető módon buzditsák a megjelenésre A jelentkezők névsorát, fogadó egyház lelkészéhez október 27-ig küldjék be. A buni egyház a jelentkezők ellátásáról gondoskodik, személyenként 2 koronáért.

Kelt Segesváron, 1901 okt. 18.

Balás Imre, elnök. *Bodor István*, titkár.

NYOMATOTT GOMBOS FERENCZ KÖNYVNYOMDÁJÁBAN, KOLOZSVÁRT.

IV. Évfolyam. 44. szám. Kolozsvárt, 1901. Október 31

ERDÉLYI
PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, theol. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 2. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre. 12 kor
félévre 6 kor

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Az 1848-iki XX t.-cz. végrehajtásához.

(Folytatás.)

Az egyházkerületek, tehát az állami javadalmaztatás igénybevételének feltételét *egyhangulag* a vallásfelekezetek autonomiájához, illetőleg annak sértetlen fentartásához kötik. *A javadalmaztatás gyakorlati keresztülvitelére* vonatkozó nézeteik egy részben azonban eltérnek egymástól.

A *tiszántúli* azon gondolatból kiindulva, hogy „történetileg is igazolva van az, mi különben is önként következik a dolog természetéből, hogy t. i. mennél nagyobb mértékben vesz segélyt vagy egyenes ellátást valamely protestáns egyház az államtól: annál nagyobb mértékben van veszélyeztetve annak szabadsága, függetlensége és benső ereje“ sem teljes, sem részleges ellátást, segélyt vagy pótlékot nem kiván, hanem határozott véleménye az, hogy „*ha van — a minthogy van is — az állam rendelkezése alatt álló oly* **országos alap**, — *akár fekvő javakból, akár alapitványból, akár más valamiből álljon az, hogy egyházi és iskolai czélokra fordittassék: ebből a maggar protestáns egyház, nem kéri és várja, hanem követeli a maga részét*;“ és pedig ugy, hogy — az országgyülés egy bizottsága által részrehajlatlanul tisztázott ilyen országos alap őt illető része, egyszerre vagy évjáradékként az egyháznak egyházi és iskolai czélokra *szabad rendelkezésére adassék*, az állam legfőbb felügyelete melletti felhasználásra. Ennél többet *anyagiakban* sem egyházi, sem felekezeti iskolák számára az államtól nem vár és nem kiván, de igen teljes jogegyenlőséget az összes állami intézményekkel s igy az állami iskolákkal s a tudomány egyetemmel szemben is, hol „a részünkre alapitandó hittani székek tanitói megválasztásokra befolyást fenntartani magunknak“ szükségesnek és jogositottnak itéli. Az *erdélyi* tekintettel nemcsak a pénzügyi nehézségekre s az autonomikus jogok csorbithatatlanságára, hanem különösen „e honban lakó többféle nemzetiségek nemzetiségi féltékenységére“ s az egymással vegyest lakók természetes önössége által támasztandott kielégithetetlen igényekre: „*ezen törvény változatlan életbeléptetésében, a szorosan vett egyházi téren a nehézségek és akadályok oly gordiusi csomóját látja, mit a törvényhozásnak kettévágni nem tanácsos.*“ Ellenben „azon nyilatkozattal, hogy iskoláinkra a főfelvigyázás joga a fejedelemé, államé, a kormányzat és független intézkedhetés azonban anyaszentegyházunké: örömmel fogadja az államnak *a nevelés ügyre* anyaszentegyházunknak törvényes jogával összeférhető gyámolitását és segélyét, az államnak a nevelésügy rendelkezésére álló országos alapból eső aránylagos osztalékrészét, sőt nem kételkedik kimondani, hogy azt mindenik felekezet bizonyára hason jogai sértetlen hagyásával kész szivvel veendi; és ezen a módon nemcsak, hogy életbe léptethető, legalább részben az 1848-iki XX. t cz. 3 §-a, hanem ki is kerülhető a nemzeti és hitfelekezeti elégületlenség.“ — A *dunamelléki* ellenben különbséget téve „a szorosan egyházi és szorosan iskolai szükségek között, *mig amazokra nézve az állam általi javadalmaztatást igényli, emezekre nézve készen van minden közvetlen s egyenes (direct) állami javadalmaztatás igényéről lemondani*“, — sőt kivánja, hogy az állam egy hitfelekezeti iskolát se segélyezzen — mert, mint részletesen kifejti, míg az első által autonomiája kevesebb veszélynek van kitéve — miután a szabad állam legbiztosabban szabad egyház mellett állhat fenn, — a második révén autonomiája könnyebben kikezdhető. De a csupán egyházi czélokra szolgáló állami javadalmaztatást sem ugy érti, mintha minden gyülekezeti és közegyházi szükségek teljes ellátását igénylené. Nem. ***Csupán közegyházi szükségeit érti***, az olyanokat, melyeknek fedezése nem csupán egyik vagy másik gyülekezetre, hanem a gyülekezetek összeségére, vagyis magára az egyházra néz. Ilyenek pedig: 1. Az egyházi kormányzás és közigazgatás költségei; 2. A lelkész növeldék vagy seminariumok fenntartása; 3. Az egyházi személyzet elnyomorodott tagjainak s özvegyeinek és árváinak gyámolitása; 4. A vallás és egyházias élet általános emelésére czélzó egyetemes intézkedések; 5. A

más felekezetek között szétszórva élő s épen azért gyülekezetet alkotni nem képes egyes hivek vallási szükségeiről való gondoskodás ; 6. Egyes, bármily csapással sujtott és szükséggel küzdő gyülekezeteknek arra való segitése, hogy idővel önerejükből tarthassák fenn magukat s virágzó létezésnek örvendhessenek. Kivánja végül, hogy ezen az egyház által megállapitandó közegyházi szükségekre adandó, a többi felekezetekhez arányitott állami javadalmaztatás, magának a közegyháznak rendelkezésére bocsáttassék, úgy hogy annak részletes kiosztása iránt ő maga önhatóságilag intézkedjék, a legfőbb felügyelet érvényesüléséért, annak hová fordításáról az államnak hiteles kimutatást adván.

Míg ezekből láthatólag arra nézve, hogy mi czélokra igényeltessék és vétessék igénybe az állami javadalmaztatás a kivihetőség és az autonomia védelme szempontjai szerint a kerületek véleményei eltérők: abban, hogy ez a más felekezetekével arányban álljon, hogy elszámolás kötelezettsége mellett a közegyháznak önrendelkezésére adassék s hogy az állam rendelkezése alatti ily czélú országos alapból fizettessék, — teljesen egyetértenek

Az állami javadalmaztatásnak az állami közadókból való eszközlésére egészen helyesen jegyzi meg a tiszántuli vélemény, hogy „az már lényegében mystifikativ s általában az adózó, különösen pedig a vagyonosabb magyar protestánsok szükségtelen tulterhelése lenne. Hogy a közadóból évenként alakuló országos pénztárból ezentul is szakasztassék el bizonyos rész, és azt a fejedelem vagy a kormány bármely felekezet vagy egyes gyülekezetek egyházi és iskolai szükségeinek fedezésére forditsa, és pedig saját időnkénti tetszése szerint — nem véljük helyesnek és ezentúl is fenntartandónak ; részint azért, mert úgy gondoljuk, hogy a közadót, már természeténél fogva nem felekezeti, hanem tisztán állami, tehát felekezeti érdekektől független czélokra kellene forditani; részint azért, mert ez ügyben a rendes hitfelekezetek irányában, a jogegyenlőség, a viszonyosság és méltányosság elvét szigoruan megtartani igen nehéz, s nem lehetlen, hogy az állam-kormány, egy vagy más érdekből, egyik felekezetet kegyelmi. a másikat pedig szüköl kődésben fogná tartani, és pedig a nélkül, hogy ezért, biztos alapokon feleletre vonathatnék ; – részint végre azért, mert az egyszerüség, szabadság és takarékosság elve azt hozza magával, hogy a mi az egyes polgárok vagyonából egyes, specziális felekezeti érdekek vagy szükségek gyámolitására s fedezésére forditható, az ne játsza szükségtelenül és alaptalanúl az állami közvagyon szerepét s ne tegye meg az utat az állampénztárba és onnan megint vissza, hanem rövid uton magok az egyes polgárok, mint az autonom egyház tagjai fordithassák azt az illető czélra.

Ezen véleményben vagyunk azon adományokra nézve is, a melyek egyes községek egyházi pénztárából, azon községbeli felekezetek vagy egyházak számára szoktak adatni. (Patronátus.) Vagy el kell e szokást törölni, s felekezeti czélokra többet egy fillért sem adni, vagy a hol már a viszonyoknál fogva eltörölhetetlen az: ott egyenesen az 1848-ik országgyülés által kimondott elvet kellett életbeléptetni, hogy t. i. mindegyik felekezet oly arányban részesüljön a házi pénztár segélyében, mint a milyen arányban annak hivei a házi pénztár számára adóztak. Ez a helyes és igazságos, és ez egyes községekben kivihető, de az egész országra nézve már különösen az indirekt adóknál igen bajosan vagy egyáltalában nem.

Arra nézve, hogy *mi alapon állapittassék meg a felekezeteket illető arány*, vagy *mi legyen az aránykulcs* a tiszántúli nem tartaná czélszerünek és igazságosnak mereven *csak a népesség arányát venni fel*, ha — a mire gondolni sem lehet — mindenféle egyházi vagyon el nem koboztatik, — mert míg egyiket az állami vagyon élvezete bő felesleg részesévé tett, a másiknál esetleg a restség és közöny jutalmaztatnak s mindenkép' a saját szorgalmán élő büntettetnék. Hanem „*segélyeztessék az, a kinek arra igazán szüksége van és a ki azt valóban megérdemli*“ — *A dunamelléki* is, sem a *szükséget*, sem a *népességet* nem tartja helyes aránykulcsnak. Az elsőt nem; nemcsak azért, mert az állam e mellett a maga számára is itéleti jogot fogna formálni a gyülekezeti és közszükségek, továbbá a gyülekezetek és tagjai teherviselési képességének elbirálásában, hanem főleg azért, mert e mellett „sok esetben épen a buzgóság hiánya, a restség, a tenni nem akarás jutalmazva, a gyülekezeti buzgóság és erőkifejtés pedig épen büntetve érezhetné magát. — A másodikat nem, mert épen hazánkban könnyen belátható, hogy az állam népességének egy számra nézve talán kisebb rétege az államéletre lehet ép' olyan, sőt sokszor fontosabb tényező, mint egy számra nézve nagyobb. „Méltányobb és igazságosabb kulcsot nem gondolhatni, mint *az adómennyiséget*, melylyel az egyházak összes hivei az állam terheinek viselésében átlagosan részt vesznek. E kulcsban tényezőleg az előbbeni is bennfoglaltatik; mert hiszen az adómennyiségnek mindig egyik tényezője marad a népesség számszerinti tagozata; míg ellenben a népességi kulcsban nem foglaltatik benn az utóbbi kulcs, mert a fizetendő adómennyiségnek vannak a számszerinti népességen felül más nemü tényezői is. Mennyi bölcs kormányzati alapelv! Mennyi állam-férfiakhoz méltó tapintat, körültekintés e munkálatokban! Mekkora szabadelvüség s a legmagasabb állami szempontoknak mily feltétlen tisztelete és érvényesitése nyilatkozik bennük! Valóban e munkálatokon alig látszik meg, hogy egyházi részről készültek. Az egyházi érdek nem dominál jobban bennük, mint az állami — jele, hogy oly egyházi részről készültek, a mely tu-

datában van annak, hogy az ő erőssége, erőssége a magyar államnak is és ennek szilárdsága, biztositéka az ő békéjének is.

És a magyar állami törvényhozás ?!

(Folytatása következik.)

Nagy Károly.

Október 31-én.

Az igaz ember hitből él.
Rom. I. 17.

Október 31. Mennyi gondolat, mennyi igazság, mennyi áldás, mennyi élet e két szóban. Gondolok az erfurti zárdára; gondolok Zürichre, Genfre s bennük Lutherre, Zwinglire, Kálvinra. Gondolok személyeikre és műveikre, az ó- és új világra, melynek határköve a reformáczió és szivemben hálával kiáltom: Az Istennek legyen hála, kitől jött mind ez áldás!

Október 31. E nap diadal ünnepe az isteni szózatnak: „*az igaz ember hitből él.*“ Ünnep, születés ünnepe a reformatiónak. Ujjászületése világosságnak, szellemnek, életnek. Hálával tekintek az égre föl, midőn járok kies völgyekben, virágos réteken, magas bércz tetején. Ezek ünnepek a végtelen térben Hálával tekintek az égre föl, mikor jőnek a napok, melyek az ember szivét összekötik a menynyel, betöltvén az égi igazság s szeretet új erejével. Ezek ünnepek a végtelen időben. Hála neked Istenünk, Te mindeneket bölcsen cselekszel!

A reformatió zászlóján Pál apostol szavai állanak: „*az igaz ember hitből él*“. Hitből! — Mi a hit? Jézus hite valóság: »Én és az Atya egy-egy vagyunk«. Pál apostolé a bizonyosság: „ha Isten velünk kicsoda ellenünk?!“ Lutheré a bensö kényszer: »máskép nem tehetek. Kálviné az üdvbizonyosság: a predestináczió. Ilyen élő hitben épült a reformáczió egyháza. Ennek fontosságát zugja az emberek és népek fülébe okt. 31 ike: *ébredjetek, az igaz ember hitből él!*“

Magyar protestáns egyházunk is ez élő hiten épült Ez volt az alap és ez volt a forrás, melyből munka, küzdelem, szenvedés, türelem, szabadság, szeretet, igazság bő mértékben fakadt. E hit volt szivének vére, mely lüktetett minden tagjában; e hitről beszélnek templomaink, iskoláink, nemzetünk és egyházunk történeteinek legszebb lapjai; e hit gyujtotta fel Erdély bérczein a keresztyéni türelem fáklyáját, hogy bevilágitsa egész Európát. S ez az egyház ma aggódik, s nem ok nélkül. Külső ellenségtől remeg? Nem. Nagyobb ellenséget is győzött már le mint a milyen most fenyegeti! Vagy a kor egyházellenes áramlatától? Nem. Az igaz egyház örök, mint maga az Isten országa. Fölötte áll a földi birodalmaknak. A népek hozzá lehetnek kötve az egyházhoz, de az egyház nincs a népekhez. „Csodálatos — kiált fel Pascal — példátlan, valoban isteni, hogy az egyház, melyet mindig ostromoltak, mindig fennállott.« A népek saját bünükben alá merülhetnek, az egyház meg fog maradni. Uj alakot öltve folyton megifjul, hogy isteni erejével uj élet ösvényét nyissa meg. Honnan van ez? Egyszerü a felelet: a skepsis romlásba visz, a hit új életre támaszt. A mi egyházunk nem félti önmagát A mig az agyból gondolat születik, a mig a szivből érzelem buzog fel: addig szükség lesz a nyelvre, melylyel ezeket kifejezzük, melyen szóljunk a minden gondolat és minden érzele örök forrásához — és ez a nyelv: *a vallás.* Az egyház mégis aggódik, joggal aggódik ***hiveiért az emberekért.***

Az igaz ember hitből él. És ha nincs hit, nincs a léleknek tápláléka, megszünt az élet. Ez örök törvény. Nézzetek csak körül, mily ijesztő kérlelhetetlenséggel valósul meg e törvény mind szélesebb és szélesebb körben. Nem kutatom a vallásos közöny okait, bizonyára nem kisszerü okok azok. Nem vitatkozom azokkal, kik az egyház örve alatt a vallás nevében üzött sok rendbeli visszaélésért a vallásra kiáltják a pereat-ot. Nem vitatkozom azokkal sem, a kik a hitet nem ismerve, minden áron számüzni akarják Csak azt mondom nekik: jöjjetek ma, a hit diadalának ünnepén, Lutherhez, Kálvinhoz s tanuljátok meg tőlük, mi a hit. Jöjjetek a pozsonyi, komáromi, eberhardi, bécsujhelyi tömlöczökbe, nézzetek a nápolyi gályákra s hallgassatok az Istent dicsérő zsolozsmát s tanuljátok meg mi a hit. Jöjjetek s nyissátok meg sziveiteket az apostol szavai előtt: *Az igaz ember hitből él*; jöjjetek Jézushoz és vegyetektőle: ***hitet***

Én hiszem, hogy mindeneket Isten teremtett, az egész teremtésben Isten szól hozzám Én hiszem, hogy a világot Isten kormányozza, hiszem, hogy Ő jelentette ki nekem magát a Názárethi Jézusban. Hiszem, hogy az Isten nekem atyám, ki azt kivánja tőlem, hogy jóságban, tisztaságban, szeretetben hozzá hasonló lenni törekedjem. Hiszem, hogy boldogságot egyedül az erkölcsi tökéletességben találhatok. Hiszem, hogy minden nemes törekvésemben Istennek lelke vezérel, hiszem, hogy az igazság diadalmaskodni fog. Hiszem. Ah, nem csak elhiszem; ez a hit az én lelkemnek ereje, tápláléka, ebből a hitből élek és tudom, hogy életemet áldozva e hitnek: nyerek Istentől örök életet.

Az emberi lélek törvénye, hogy csak az igazságban talál megnyugvást. Sokan Rómába zarándokolnak az igazságért s táskájukba bezárva hozzák, hogy itthon az éhező és szomjuhozó lelkeknek kioszszák Szegény emberek, hamis portékát vásároltatok. Az igazság nem holt kapitális. Az igazság élő, szellemi hatalom, melyet csak az talál meg, a ki folytonosan keresi. Halljátok a reformátorok szavát: a szentlélek tesz bennünk bizonyságot az igazságról. »Nincs másban igazság csak a Jézus Krisztusban« szól a biblia. Ezt az igazságot sem megfogni, sem észokokkal bebizonyitani nem lehet; ***ezt tapasztalni kell.*** Vannak materiális igazságok, vannak észbeli igazságok, de vannak hitbeli igazságok is. Ezek gyakorlati és erkölcsi igazságok, melyeket csak a hivő ért, de a melyek nem kevésbbé bizonyosak s nem kevésbbé alkotják az emberi lélek örök tulajdonát, mint amazok. A hitet az evangelium ébreszti bennem, igazságáról saját tapasztalatom győz meg. Nem az én tapasztalatom teremti az igazságot, az igazság független attól, de csak tapasztalatom által lesz sajátommá Jöjjetek azért s keressük ezt az igazságot, mely 1517 október 31-én diadalmat ült s melyből az igaz ember él.

Vallás, theologia, egyház hit nélkül nem létezhetik, nem élhet. Csak hitet kérjünk a reformátio ünnepén Istentől, mert arra van szükségünk. De ez a hit nem lehet tekintély előtt való meghódolás, vagy az absurdumnak együgyü elhivése.

Akarunk meriteni e tiszta forrásból, hogy föl-üditsük a szomju lelkeket vagy engedjük, hogy nyakukba vegyék ismét az emberi tételek igáját?! Az emberi lélek szomjuhozik s ha a hitnek tiszta forrását föl nem nyitjuk előtte, szomját poshadt vizzel oltja, mely az egész ember romlását okozza.

A reformatio az élő hit diadala. Ez a hit biztositja nekünk a diadalt, valameddig tisztaságában, erejében, szabadságában megőrizzük De ez az öntudatos, élő hit, mely szeretettel ölel keblére minden embert, nem lehet lágy, meleg, nem lehet közömbös. A ki nem meri kimondani meggyőződését, annak nincs meggyőződése. Föl tehát, a mi munkánk a mi áldásunk! A mi diadalmunk a mi hitünk, mely meggyőzte a világot!

Utrecht. ***Biró Sándor.***

Belmissiói értekezlet.

(Folytatás és vége.)

S ezzel elértem az alapszabály tervezet általunk kifogásolt *harmadik kardinális elvéhez. S ez az egész egyesületnek belügyminiszteri joghatóság alá rendelése.* (17 §.)

Soha sem tudok megnyugodni azon, hogy egyházi életünkre nézve oly nagyfontosságu mozgalom, mint a milyennek ez is igérkezik a változó kormányok szellemét képviselő és érvényesítő belügyminiszter alá rendeltessék s vitás ügyeiben, — mint pl. a nagy-váradi nőegylet ismeretes ügyében — ő legyen döntő biró és akarata Damokles kardként függjön az egyesület feje fölött Nem tudok ebben megnyugodni különösen a jelen viszonyok között, melyet talán az jellemez legjobban, hogy félnünk kell a jövendőtől. Hazánkban egy ultramontán kormány keletkezésének meg van a lehetősége. S bár nem gondolom, hogy egyházunk szabadságát újra vér és élet árán kelljen védelmeznünk, de nem tartom lehetetlennek, hogy prot. egyházi czélu törekvéseink s ezeknek eszközei csak országos törvények oltalma alatt állhatnak meg. Ilyen a mi egyházi autonomiánk. Mi azért épen erre való gondolással azt óhajtjuk, hogy ***minden eféle dolgunk intézményesen beillesztetvén egyházunk szervezetébe, autonomiánk védelme alá helyeztessék***. Mindnyájan tapasztaljuk, hogy féltett autonomiánkon egymásután rések üttetnek. Egyik legdrágább, legfontosabb része: iskolai autonomiánk már alig-alig több a látszatnál. A mit e téren elvesztettünk, aligha fogjuk valaha visszaszerezhetni. Igyekezzünk betölteni, tatarozni autonomiánk védfalait a tisztán egyházi oldal szorgos és gondos kiépítésével. A római egyház mesteri példákat mutat arra, hogy hogyan kell a hivők szabad tevékenységét is elszakithatatlanul az egyház szervezetébe beilleszteni. Ugy érzem, hogy a protestantizmus »egyetemes papság« elve megvalósításának is ez irányban kell haladnia: nem az egyházon kivül, hanem első sorban az egyházban. Míg amugy akaratlanul is egyházunkat gyengíthetjük: igy mindenesetre erősíteni fogjuk!

A tervezet védelmére egyetlen meggondolandó argumentumot hallottam. Azt, hogy a prot egyházak hódítására alkalmasabb egy ilyen társadalmi egyesület, mely a confessionális egyházak szigoru és sokszor külső formalitásainak éles kereteit nélkülözve könnyebbé teszi a velük és szellemükkel való közelebbi megismerkedést s egyengeti a külsőségek akadályainak legyőzését is Valóban nem kicsinylem a proselita-csinálásnak fontosságát; de azt hiszem váraink falai a bennlevők vedelmére valók első sorban s felesleges réseket ütni rajta, mikor kapuink tárva-nyitva állnak, a felvonó hidak le vannak bocsátva s a testvéri kéz is előre kinyujtva azok számára, kik barátként közelednek. Hanem a réseken belopódzhatik ám az ellenség is, és kiszökhetnek a több-kevesebbet érő zsoldosok is! Pedig lehet, hogy a harcz hevében még ezek keblében is fellángol a honszeretet!

Midőn ezekben előadtam azon sulyos kifogásokat az egyesület jelen tervezete ellen, a melyeknek lelkiismeretes megfontolása után az erdélyi egyh. kerületi értekezlet arra a konkluzióra jutott, hogy ***tervezett alakjában „egyházunk hű fiai által támogathatónak nem itéli“***: most már — kegyes engedelmükkel — lehető rövidséggel azon positiv javaslatot leszek bátor előterjeszteni, a mely bizonyítékát lesz hivatva szolgáltatni azon korábbi kijelentésemnek, hogy mi azon törekvéssel szemben, mely ezen tervezett egyesület alakításában is jelentkezik »sem negativ álláspontot nem foglaltunk el, sem a módnak és formának birálata által a semittevés párnáin való heverésnek érdekeit nem akartuk szolgálni.«

Értekezletünk ugyanis a mikor kimondta, hogy ***»országos belmissiói egylet alakítását általánosan és elvileg szükségesnek nem tartja«***, megmondotta azt is, hogy ***miért nem***, mikor igy szól ***mivel az egyházkerületi értekezletek általában ugyan e czélt szolgálják és pedig a kerületek autonom élete körén belül és tapasztalt szükségeinek megfelelően.«***

E nyilatkozatával nemcsak nem ellenzi, sőt elismeri és szükségesnek vallja az olyan irányu tevékenységet, a melyet közönségesen — nem a legszerencsésebben választott technicus terminussal — belmissiói munkásságnak szoktak nevezni; hiszen magamagáról is azt vallja, hogy »általában ugyan e czélt szolgálja.« Csak azt nem tartja általánosan szükségesnek és elvileg helyesnek, hogy ez ***országosan***, — hogy úgy mondjam — ***egy kaptafára*** huzassék és egy csekély számu — s a kivitelben bizonyára többségében fővárosi — tagokból álló ***directorium*** kezelésébe adassék.

Ezt elvileg nem tartja helyesnek, a gyakorlati eredmény érdekében nem kivánatosnak. ***Elvileg*** nem azért, mert ezen az alapon mintegy szankczionáltatnék és állandósíttatnék az a mostani sajnos és szomoru állapot hogy a hivatalos egyház különböző fokozatu szervei csak anyagi ügyekkel és adminisztráczióval foglalkozzanak, a vallás-erkölcsi és hitélet ápolására pedig egy parallel szabad egyleti egyház szerveztessék Az egyházi élet e dualisztikus megosztása pedig arra a káros eredményre vezetne, hogy a tényleges egyház iránti érdeklődés, érette való áldozás mérve még jobban leszállana s maga az életerő vonatnék el tőle De nem helyeselhetett egy ***országosan*** szervezett központi direktorium vagy plané főtitkár-direktor által „irányitott és vezetett“ egyesületet azért sem, mert a helyi szükséglettel, értelmiséggel és viszonyokkal nem számolható, egységes központi vezetőség közös kaptafája eleve kizárja a minden körülmények közt való czélszerüséget, sőt esetleg az egyik helyett áldásosan érvényesíthető forma a másik helyen épen károssá lehet. Hogy más példát ne említsek a Budapesten laikus tagok, sőt buzgó nők által vezetett »vasárnapi iskolák« vagy »bibliai órák mint külön munka egyáltalán nem illenek bele egy kis-község viszonyaiba, hol a gyermekek pl. rendszeres oktatásban részesülnek, s az ismetlő iskolások, sőt a konfirmált ifjuság vallásos oktatásáról is vasárnap délelőtti templomozás előtti, illetőleg délután templomozás utáni időben rendszeres gondoskodás történik, mint mínálunk nem egy helyen. Azt pedig, hogy hol micsoda formában kezdessék és fejlesztessék a belmissiói egyháztársadalmi tevékenység, egyesegyedül a hivei viszonyait, értelmiségét, szükségeit ismerő czéltudatos lelkészi-vezetés állapithatja meg s eszközölheti eredményesen, presbiteriuma támogatásával. Igy ki van zárva idegen elemek jogosittatlan befolyása és irányítása s az egyházi élet különböző foku szervezetei autonomiája nemcsak megőrizve, hanem új tartalommal is gazdagítva. A helyi szükségletek szerint igy alakult belmissiói szervezetek és a presbiterium fel ügyelete és vezetése alatt alakuló egyletek aztán természetszerint alkothatnak szövetkezéseket, fel egész a kerületig, sőt küldötteik ***országos kongressusokra*** is összejöhetnek a szükség szerint pl. az irodalmi társaság üléseivel kapcsolatosan, a miből évenként egy-egy „Protestanten-tag“ kerekedhetik ki.

Igy képeztük ki mi ennek az egész mozgalomnak a képét és szervezetét: ***egyházi felügyelet és vezetés alatt álló, egyházközségileg önálló szervezetek önkéntes szövetkezése és kényszerhatározatok nélkül működő országos kongresszusa müködése mellett.***

Elvileg és gyakorlatilag egyként ezt itéltük helyesebbnek s csak örvendtünk rajta, mikor ***Tisza Kálmán*** ő nagyméltósága pápai megnyitóbeszédének idevonatkozó részében hasonló elvek és húrok pengetését volt szerencsénk olvasni.

Ezeknek alapján van szerencsém benyujtani e mostani értekezletnek a következő határozati javaslatot:

»*Mondja ki az értekezlet, hogy tekintettel arra, miszerint a protestáns vallások és egyházak lényegéből is következő, de a mai viszonyok mellett különösen is kivánatos azon feladat megvalósitására, hogy minden*

tag tevőleges részt vegyen az Isten-országa terjesztésére irányuló egyházépítés munkájában az ezt lehetségesitő egyháztársadalmi (belmissiói) tevékenység minden vonalon való megindítását és buzgó folytatását lehetőleg azonnal megkezdendő, sürgős szükségnek látja és ebből a gyűléséből felkéri az egyházkerületeket elnökségeik utján, hogy módot találni szivesked)enek arra, hogy e munka egyházközségenkint, a helyi szükségeknek megfelelő formában, a lelkészek irányitása és vezetése s a presbiteriumok felügyelete és támogatása mellett lehetőleg még a tél folyamán megkezdessék, hogy szükség szerint már a jövő év folyamán a M. P. I. T ülésével kapcsolatosan országos kongresszus legyen tartható.«

E határozati javaslat elfogadását kéri annál inkább, mert meggyőződése szerint ez lesz a kérdés helyes megoldásának utja.

Tisza Kálmán e kérdésben különben is felszólalt volna, de miután hivatkozás is történt reá mindjárt elmondja álláspontját. Előtte szóló is és mások is nem értették meg jól az ő pápai beszédét. Ő abban épen arra fektette a sulyt, hogy más a cura partoralis és más a belmissió s hogy a míg az elsőt a lelkésznek magának kell végeznie, a másodikhoz munkatársakra van szüksége. Hogy ez a munka a lelkész vezetése mellett megindulhasson, kell egy tanácsokat adó, hogy irányittathassék egy számbavevő és vezető központ. Erre kell az orsz. belmissiói egyesület. Hogy itt valami olyan intézmény czéloztatnék, mely status akarna lenni a statusban, a mely valami központi directorium hatalmával akarna munkálni, szóval a ki fejezett veszedelmeket idézné fel: arra a kezdeményezők nem is gondoltak.

Gyurátz püspök saját tapasztalataival bizonyitja, hogy a szélesebbkörü lelki gondozás s különösen a női támogatás ebben minő áldásos eredményeket hozhat létre.

Szabó Aladár végül az idő előrehaladottságára való tekintettel csak annak kijentésére szoritkozott, hogy a megoldásnak minden olyan módjához hozzájárul, mely a fő czélt nem ejti el, de meg van győződve, hogy ha végleg elodáztatnák is most e kérdés, ujra feltámad, mig megvalósul

Végre *Tisza Kálmán* másodszori felszólalása értelmében ***határozatba ment, hogy az alapszabályok átdolgozás czéljából az elnökségnek visszaadatnak, utasittatván, hogy egy pár névszerint megnevezett taggal magát kiegészitve, de meghiván az átdolgozó értekezletre minden érdeklődőt a vidékről is, hozza azt a jövő évben a M. P. I. T. közgyülése alkalmával tartandó ujabb konferenczia elébe.***

Eddig tart a belmissiói értekezletről szóló tudósitásunk. S itt még csak egy pár megjegyzésre szoritkozunk. Az első az, hogy Szlávik Mátyás kollegánk csak valami bizalmas tervezet részletét árulhatta el tudósítása azon pontjában, melyben az értekezlettel Dr. Kecskeméthy István és Stomp László theol. tanárokat utazó-titkárokká választatta meg. Erre a dolog nem került. A második annak igazolása, hogy lapunk szerkesztője beszédét miért közöltük oly részletesen, csaknem szószerint. Nem valami reklám érdekből. Hanem először azért, mert ugy a beszéd, mint elmondója álláspontja az egyes lapokban nem egészen helyesen itéltetett meg. Másodszor azért, mert elmondója akkor nem reflektálhatván a *Tisza* Kálmán beszédére, most alkalmunk van ***nyomós*** példában reámutatni, hogy a beszédben jelzett veszedelmek nemcsak a theoretikus biráló rémlátásai — bár jogosultságuk akkor is elismerendő, ha ***csak*** ilyenek lettek volna — hanem ***valósággal*** fenyegető veszedelmek. Mert ime: *Szalay* József nagybecskereki lelkész a ***„Keresztyén Evangyélista“*** cz. lap egyik szerkesztője és ***Nádasdy*** József egy karczagi tanult fiatal ember közt, az előbb nevezett lap hasábjain az okt. 1-i 19. számban egy kis eszmecsere folyt a ***belmissióról***, épen az előbb tárgyalt értekezlet kapcsán A dolog a körül forog, hogy ***Szalay sem pártolja a „független belmissiós egyleteket“***, hangsulyozva, hogy az ő e fajta egyletei »az egyházzal mind szervi összeköttetésben állanak“ Különben a szektáskodásra vezetés veszedelmét látja azokban. Nádasdy — a kinek jólértesültségét biztos okunk van hinni — erre kijelenti, hogy igenis ***az alapszabály tervezet czéltudatosan kontemplál az egyháztól független egyesületet*** s az egyházi hatóságokkal és lelkészekkel való együttmüködés általános kijelentését kifejező 5. § t óhajtaná még megszorittatni igy: »... ***az Evangeliummal megegyező munkában***«. Mert — mondja — »hogy jár az egylet az egyházi hatóságokkal egyetértőleg, ha az illető hatóságok ellenségei minden evangeliumi mozgalomnak, minden evangelizáló törekvésének? S támogatja-e a lelkészt pl. a hivek evangéliumi mozgalmának az elnyomásában?“ Ime, ez az ifju ember nem diplomatizál: rá mutat arra és nyiltan vallja, hogy ***az egyesületnek az egyháztól való függetlenség azért kell, hogy ha czéljaira nézve szükségesnek látja az egyházi hatóságok és lelkész nélkül, sőt azok ellenére is tehessen.*** Kérdjük: alaptalan rémkép volt e az 5. §. hiányaiból következhető veszélyekre való reámutatásunk?!

Vagy egy másik példa

Nádasdy a maga laikus őszinteségével számol azzal az eshetőséggel is, melyet mi a 6. § alapján beállható veszedelemnek jeleztünk Számol ***az egyházban beállható szakadással*** a belmissiósok és nem belmissiósok közt, hirdetve. hogy ***«nem mi (már ők, a belmissiósok) válnának ki, hanem ellenkezőleg mi maradnánk benn és a hitetlenek ugranának ki, kik ellenségei minden evangeliumi ügynek, kik tagadják a Krisztus Istenségét»***.

Ennek a szakadásnak pedig be kellene következnie, mert, — a mint mondja — ***„a belmissiói egyesület csak egyhitü, homogén elemekből állhat és nem «mindenféle» emberekből“*** És Nádasdy itt nyilván kifejezi, hogy ***egyhitüeknek*** nem a traditionális confessiók szerint alakult egyházak tagjait érti, hanem *ezek közül is csak azokat, a kik a «Krisztus Istenségére» nézve velük egy nézeten vannak.* Mert igy ir: ***„Az nem tesz semmit, hogy a Krisztus különféle ellenségei is hozzászólanak a tárgyhoz; ebből még nem következik, hogy azok tagjaivá is lennének. Jót, rosszat mondhat róla minden ember, de tagjává csak olyan lehet, a milyet a tervezet idevágó, idézett pontja (6 §.) kiván; a miben még az sincs kimondva, hogy tagjává lehetne mindenki, a ki helyesli az eszmét.“***

Elemezzük egy kicsit e különben elég világos beszédet! Eddig biztos tudomásunk szerint e tárgyhoz csak protestáns, közelebbről ev. ref. és ág. ev. emberek, egyházak, egyházmegyék stb. szóltak hozzá. Ha igy áll a dolog, mit tesz ez a beszéd: „Az nem tesz semmit, hogy a Krisztus különféle ellenségei is hozzá szólnak a tárgyhoz; ebből még nem következik, hogy azok tagjaivá is lennének?“ Tehát a prot. egyházak és tagjai között vannak «a Krisztusnak különféle ellenségei». — Kik ezek? Nem részletezem. De ugy-e a felvétel, sőt állítás az, hogy vannak s az ilyenek tagok nem lehetnek, — a választmány nem fogja felvenni. Tehát a protestáns vallású emberek nem mindnyájan lehetnek az egylet tagjai, és pedig nemcsak az nem, a ki ellenzi; hanem az sem okvetetlenül, «a ki helyesli az eszmét». Kik tehát?! — ***Csak azok, a kik személyes megvizsgáltatásuk után, ütik az egylet dogmatikai és erkölcsi mértékét.***

És most legyen szabad újra megkérdeznünk: alaptalan rémlátás volt-e felhivnunk a figyelmet arra a veszedelemre, mely a 6. és 15. §§-ból következhetik? Legyen szaban megkérdeznünk ***Tisza Kálmán*** ő nagy

méltóságától: nem lenne-e egy ilyen egyesület status a statusban? Nem lenne e ez «az igazi szentek» belmissiói egyháza? És szabadna-e ilyen törekvésü egyesületet az egyháztól függetlenül a belügyminiszter joghatósága alá adni, hogy annak védelme alatt kikezdje országos törvény jellegével biró zsinati törvényeink rendelkezéseit és megbontsa egyházunk sociális egységét?

És ugyanezeket kérdezzük a magyar protestáns testvéregyházak minden igaz és hü fiától

A feleletet adják meg erre a jövő évi Konferenczia határozatában!

Mi a magunk részéről még csak annyit jelentünk ki, hogy Nádasdyt nem feltétlenül azonosítjuk a mestereivel; hanem arról is megemlékszünk, hogy a történelem folyamán a mesterek elveinek a konzekvenczióit a tanítványok szokták kivonni tartózkodás nélkül. S ha mi nem is, de egyházunk megéri még a tanítványok működési korát is!

Azért: videant consules!!

N. K.

Egyházmegyékből.

Az udvarhelyi egyházmegyéből.

Az udvarhelyi egyházmegye őszi közgyülését Sz-Udvarhelyt október 10-én tartotta meg, mely alkalommal Menyhárt András esperes tartalmas beszédben számolt be egyházmegyénk anyagi és szellemi állapotáról Az esperesi beszámoló főbb adatai a következők:

A polgárilag megkötött házasságok egyházilag is mind megkötettek, a szülöttek megkereszteltettek, a halottak egyházi szertartással temettettek el. A születendő gyermekek vallására nézve elkötelezés nem történt.

A hivek vallásos buzgóságáról és áldozatkészségéről nem a szavak, hanem a tények beszélnek. Igy pl. ajándékozás utján befolyt 5432 kor., szorgalmi uton 4569 kor. perselypénz czimen 813 kor., összesen 10814 kor Csaknem mindenik egyházban fordultak elő kisebb nagyobb ajándékozások, de különösen megemlitendő parajdi Varga János, a ki 1200 kor. értékü ingatlant adott halála utánra a parajdi egyházközségnek s ennek nevére át is iratta. Kőrispatakon Szabó Elek 200 kor. értékü földet ajándékozott; Peteken Mihály János orgonára 200 koronát adott; a patakfalvi templomba dr. Nagy Samu papi széket készittetett, szószéktakarót ajándékozott 160 kor. értékben; Bikafalván Máthá Pálné 120 kor. értékü szószéktakarót ajándékozott; Nagy-Solymoson harangra 804 koronát gyüjtöttek; Rugonfalván templomjavitásra 400 koronát, Sz.-Kereszturon a templom belső felszerelésére 663 koronát, H.-Sz.-Mártonban a papi ház épitésre 284 koronát adakoztak.

Az egyház iránt való szzretetről tanuskodik az a 33436 kor. is, a mely épitkezésre fordittatott. Nagyobb értékü épitkezések: Héjjasfalván papi lakás 6000 korona-, Kecsetben tanitói lakás és papi csür 6054 korona, Alsó Rákoson énekvezéri lakás 2200 korona, Bethfalván tanitói csür 1040 korona, Patakfalván templomjavitás 1600 korona. Siklódon énekvezéri lakás 1600 korona és H.-Szentmártonban papi lakás 5000 kor. értékben.

A magtárak pénzértéke 43450 korona; a kepeváltóalapok összege 90085 korona.

Az esperesi beszámoló örvendetes adatai mellett van nehány kedvezőtlen is! A templomok és egyházi épületek még sok helyen vá ják a javitó kezet. Néhol a templom tisztán tartására nem fordítnak kellő gondot; másutt a templom falai halotti koszorukkal vannak teleaggatva s e miatt egy muzeumhoz hasonlít. Ezekben a koszorukban legtöbbször nem a kegyelet nyilatkozik meg, hanem a hiuság fitogtatja magát. Vannak koszoruk, a melyek nemcsak a figyelmet vonják el, hanem egy feslett élet emlékét újitják meg, sőt egy helyen az orgonára olyan koszoru van kifüggesztve, mely egy magát felakasztott asszony halálát hirdeti. Valóban, nagyon kivánatos, hogy egyházkerületünk sürgősen intézkedjék ez ügyben s határozatilag tiltsa meg a halotti koszoruknak a templomban való kifüggesztését!

Az esperesi jelentés kiemeli végül *azt az üdvös hatást, a melyet a legtöbb helyen megalakult egyházközségi értekezletek* a hívek valláserkölcsi életére gyakoroltak, s felhivja lelkésztársait, hogy ezekre az értekezletekre még nagyobb sulyt fektessenek; ezek által igyekezzenek híveiket szorosan magukhoz füzni, lelki szükségeiket kielégiteni s akkor nem kell féliök a sötétség hatalmától

Egyházmegyei közgyülésünk esperes aa. beszámoló jelentését megnyugvással vette tudomásul s fáradhatatlan, buzgó müködéseért elismerő köszönetét fejezte ki.

Az esperesi beszámoló és a megalakulásra vonatkozó formaságok után, főjegyző olvasta fel jelentését az esperes vezetése alatt lé ő kecseti egyház vizsgálatáról. Örömmel hozta a közgyülés tudomására, hogy ezen egyházközségnek ugy anyagi, mint szellemi ügyei ékesen és szép rendben vannak, s igy a mi buzgó esperesünk nemcsak szóval serkent minket a munkára, hanem minden tekintetben jó példával jár elől.

Szintén főjegyző tett jelentést az *egyházmegyei tanács* félévi müködéséről. Egyhm. tanácsunk — ugy is, mint közigazgatási biróság — a tavaszi közgyülés óta 4 ülést tartott, 3 vitás kérdésben itélt és 16 kisebb-nagyobb fontosságu ügyben hozott határozatot. Legnevezetesebb ezek között az orsz ref. lelkészi nyugdijintézet ügye, melyet a Mélt. Ig. tanács, a mult évi egyhker. közgyülés által kikü'dött bizottság javaslatával együtt, véleményadás végett küldött le az egyházmegyék kebli tanácsaihoz. Egyhm tanácsunk, Lajos János tanügy-előadó referádája alapján, kimondotta, hogy „az orsz. ref. papi nyugdijintézet megvalósitását nemcsak óhajtja, hanem annak mielébbi életbeléptetését elodázhatatlan szükségnek ismeri. Csodálkozik e tekintetben a konvent vonakodó, határozatlan magatartásán, mely az általános és lépten nyomon nyilvánuló közóhajnak sehogy sem felel meg«. A bizottsági javaslat 1—6 pontjaiban foglalt alapelveket általában helyesli s némi módositásokkal elfogadhatóknak tartja. Mivel azonban e bizottsági javaslatból s főleg az idevonatkozó konventi határozatokból olyasmi olvasható ki, mintha nem volna elég határozott szándék a pontos szakertői számitások gyors keresztülvitelére, felkéri e. m. tanácsunk a Mélt. Ig. tanácsot, hogy e tárgyban tegyen külön felterjesztést az orsz. gyámint. végrehajtó-bizottsághoz, s hasson oda, hogy a bizottság a kerületek meghallgatásával készitendő javaslatához csatolja már a közelebbi konventi ülésen a szükséges szakértői számitásokat, hogy e várva várt intézmény mielőbb megvalósuljon.

Az egyhm. tanács müködéséről szóló jelentés, valamint egy pár felsőbb leirat tudomásul vétetvén: *gróf Haller János* e. m. algondnok lemondása került tárgyalás alá. A közgyülés a Mélt. gondnok úr lemondását nem fogadta el, hanem tisztelettel felkérni határozta őt, hogy lemondását visszavonni s algondnoki állását továbbra is megtartani sziveskedjék.

Kelemen János számvevő betegsége miatt nem jelenhetvén meg a közgyülésen a számadások felülvizsgálásáról szóló jelentés ellátásával az e. m. tanács bizatott meg.

Lajos János tanügyi előadó jelentését a közgyülés elismeréssel vette tudomásul, s ezzel kapcsolatosan Orbán Imre égei énekvezérnek — mint községi tanítónak — a mult tanévi vallásvizsga alkalmával tanúsított és a jelentésben említett tapintatlan eljárása felett rosszalását fejezte ki.

A felsőborsódi ref. egyházmegyének a közelebbi zsinat legfontosabb teendő tárgyában hozott határozata, a hozzá csatolt nagyfontosságu javaslattal együtt, behatóbb tárgyalás és véleményadás végett az egyházmegyei egyházi értekezlethez tétetett át.

A közgyülés hátralevő idejét az 1902. évi közpénztári költségvetés megállapítása, a segélykérvények elbirálása és egy pár indítvány tárgyalása vette igénybe, melyek után esperes az megköszönve a megjelent tagok érdeklődését, a közgyülést berekesztette.

Ifj. Péter Károly,
e. m. főjegyző.

Különfélék.

Okt. 31-ének megünnepléséről egyházkerületünkből a következő híreket vettük: *A kolozsvári ev. ref. egyházközség* okt. 27-én tartott reformácziói emlékünnepet Ez alkalommal a farkas-utczai templomban imát Herepei Gergely ref. pap, alkalmi beszédet Kenessey Béla theol igazgató mondott; a magyar utczai templomban imát Nagy Károly theol tanár, beszédet dr. Bartók György püspök; a hidelvei templomban imát és beszédet Molnár Lőrincz ref. pap mondott; délután gyermek istentisztelet volt a farkas utczai templomban, melyen az imát és alkalmi beszédet dr. Kecskeméthy István theol. tanár tartotta *A kolozsvári ref. theol. fakultás* ifjusága okt 31-én rendez emlékünnepélyt Imát Márton Árpád theologus, alkalmi beszédet Nagy Károly theol. tanár fog mondani; Ravasz László theologus alkalmi ódáját szavalja Máthé Gyula theologus. közben az ifjusági ének és zenekar ad elő darabokat. — *A kolozsvári ref. kollegium* okt. 31-én rendezendő emlékünnepélyén imát Bartha József vallástanár, alkalmi beszédet Kovács Dezső tanár mond. *Sepsi-Szent-Györgyön* a most megalakult „Ref. Egyházi Társaság" okt. 31-én reformacziói emlékünnepélyt rendez. Programmjának fontosabb pontjai: Révai Pál ref. lelkész elnöki megnyitója, Tárkányi György koll. vállástanár felolvasása és László Ágnes tan. képezdei növendék szavalata. — *A nagy-enyedi ref. egyházközség* nov. 3 án ünnepli meg a reformacció évfordulóját Imát Jancsó Sándor ref lelkész, alkalmi beszédet Nagy Károly theol. tanár fog mondani, énekelni fog a városi vegyes dalárda — *A nagy-enyedi ref. kollégium* emlékünnepélyén az imát Zsigyon János koll. vallástanár, az alkalmi beszédet Fogarassy Albert tanár tartja.

Kozma Ferencz jubileuma. Kozma Ferencz kir. tanácsos, Kolozsmegye kir. tanfelügyelője 25 éves jubileumát e hó 23 án ünnepelte a vármegye tanitósága. Az ünnepély országos jellegüvé vált az által. hogy azon a kultusz miniszter is képviseltette magát. A vármegyei tanitókör nevében *Pallos* Albert elnök üdvözölte a miniszter elismerő iratát, képviselője, a főispán adta át, de kifejezték szerencsekivánataikat a vármegye, város, egyházak, tanintézetek, testületek stb. személyes képviseleteik által. — A kiváló tanférfiunak mi is szivünkből gratulálunk.

A kolozsvári ev. ref. kollegiumban e hó 31 én, — közvetlen a *Reformatio emlékünnep után* — tanár beigtató ünnep lesz, mely alkalommal *Incze* Béni a kollegium ujonnan választott kitünő tanára tartja meg székfoglaló beszédét és teszi le a hivatalos esküt. Isten áldása legyen munkáján!!

Az országos tanáregyesület kolozsvári fiókja alakuló közgyülését e hó 9-én az unitáriusok kollegiumában tartotta meg. Elnöki megnyító, titkári jelentés, pénztárnoki számadás után a gyülés választmánya a következőképpen alakult meg. Elnök: *Dr Márki* Sándor; alelnök, (ügyvezető): *Kovács* Dezső és *Erdélyi* Sándor dr.; titkár: *Imre* Sándor dr.; pénztáros: *Sólyom* János; ellenőr: *Bournáz* János; jegyzők: *Szabó* Imre és *Tóth* Jenő. Az egyesület legközelebbi ülését a felsőbb leány iskola nagytermében tartja, mikor *Papp* József „Dante az iskolához való viszonyáról" fog felolvasni. Áldás kövesse e nemes munkálkodást! (*B.*)

Magyarrégeni egyházunk ujonnan választott lelkésze *Szász* Máron volt sárpataki lelkész aának beigtatása szép ünnepély keretében okt. hó 6-án történt; a beigtatást Péterffy Ferencz m. vécsi lelkész lelkész aa. végezte.

Magyar-péterlakai nagy egyházunk közgyülése azon határozatot hozta, hogy lelkészi állását 5 évig nem tölti be rendes lelkészszel, hanem 1200 kor., kert és lakás javadalommal helyettes lelkészt alkalmaz. E határozat czélja, hogy a csak nem rég nagy rázkodtatásokat szenvedett egyház a fennmaradó papi jövedelemből kepeváltó alapját megerősítse. Egyház határozata, most van ellátás alatt a mélt. igtan. nál.

Dr. Heiszler József halála. Dr. Heiszler József dombrádi ev. ref lelkészt okt. 22 én délután helyezték örök nyugalomra. A hatvanas évek egyik legnagyobb egyházi alakja hunyt el dr. Heiszler személyében. Korszakot ujító irói munkássága, kiváló szónoki képessége ünnepelt tagjává tették őt a dunántuli, majd a tiszáninneni kerületnek. Élte derekán vonult vissza a dombrádi lelkészi lakba — mert igazi tudományos munkásságát nem tudták megérteni.

Dr. Heiszler József 1819-ben Nagy Károlyban született. kath. szülőktől, kik őt kegyesrendi tanárrá képeztették ki. Az 1848 iki nagy vihar őt is magával sodorta Mint önkéntes vett részt a Jellasich elleni hadjáratban, honnan sebesüléssel távozott 1849 ben tért át az ev. ref. vallásra s ugyanekkor alkalmazták a veszprémi egyházmegyében Péczel községben segédlelkésznek. Még ugyanazon évben az egész egyházmegye előtt oly kitünő vizsgát tett, hogy 1850-ben annak alapján a pápai főiskola theologiai tanszékén tanárrá választották meg. Öregebb s konzervativabb tanártársaival történt elvi összeütközések folyán visszalépett a lelkészi pályára, Mocsoládon és Gyürkön működvén. 1859-ben a pataki főiskola görög exegesis és egyháztörténelem tanszékét nyerte el. Tiz évig működött itt Ezen idő alatt szerkesztette a Sárospataki Füzetek cz. hirneves folyóiratot s irta meg legkiválóbb műveit. Orthodox felfogása miatt azonban itt is annyi kellemetlensége támadt, hogy megunva a küzdelmet, lemondott állásáról és elfogadta a dombrádi népes egyház meghivását. Dr. Heiszler volt az első, ki teljes erővel és kitartó lelkesedéssel munkált közre egy „Egyházirodalmi társaság" megalakitásán. Az utóbbi időben csendes nyugalomban élte le napjait, csupán egyháza adminisztrálásával s lelki szükségleteinek ellátásával foglalkozván.

Elhunytát nagy és kiterjedt család siratja, melynek gyászában őszinte érzéssel osztozik a dombrádi egyház s az egész magyar protestantizmus is. Hült tetemeit óriási részvét mellett helyezték örök nyugalomra. (*M. Sz.*)

Magyar lelkész Amerikában. Kézdivásárhelyről irják: *Demes* Péter háromszékmegyei kis borosnyói ev. ref papot meghivták a Filadelfia mellett levő *főnixvölgyi* ref. egyházközség magyar papjának 6000 korona évi javadalommal. Demes jeles készültségü lelkész és a magyarságnak Amerikában is hasznos szolgálatokat tehet. Uj állását január elején foglalja el.

A kolozsvári ev ref szeretetház részére adományoztak: Mélt. *Lészay Ferencz* úr 1 zsák paszulyt, 4 zsák tiszta buzát 50 korona értékben; tiszteletes dr. *Kiss Sándor* rettegi lelkész úr 3 véka diót, 2 véka szilvát és 1 zsák krumplit 12 korona értékben; *Krompecher Jenőné* úrnő 4 véka almát 5 korona értékben; tiszteletes *Kiss Pál* sülelmedi lelkész úr 3 véka almát 4 korona értékben; tiszteletes *Tamó Gyula* torda-szent lászlói lel-

kész úr 4 véka gyümölcsöt 3 korona értékben. A szeretetház intézõ bizottsága az árvák nevében is hálás köszönetét nyilvánitja a küldött adományokért. — Bárminemü adományt bárkitõl a szeretetház igazgatóságához küldve (Ferencz József-ut 55. sz.) az intézõ bizottság hálás köszönettel fogad.

Értesités. *Tisztelettel értesitem lelkész társaimat, hogy népiskolai vallás könyvecskéim második kiadása megjelent és a zágoni ref. lelkészi hivatalnál megrendelhetõ. Az árak a következõk: „Ujszövetségi szent Történetek" 40 fill., „Ó szövetségi szent Történetek" 40 fill., „Kis tanulók hit és erk. tana" 25 fill. Utóbbihoz Vezérkönyv 40 fill. 10 koronáig postadij is küldendõ. 10 koronán felüli megrendelés bérmentve küldetik. 20 koronán felüli megrendelésnél még 5% engedmény. Kivánatra a könyvek utólagos elszámolásra egy hónapi határidõre elküldetnek. Zágon, 1901. október. Bodor János, ref. lelkész.*

Kérelem. Mindazokat, kik a Nagyváradon létesitendõ ev. ref. tanitóképzõintézet javára kibocsátott gyüjtõiveket ez ideig vissza nem juttaták: tisztelettel kérjük, hogy ***a f évi deczember hó 31 napjáig*** a nagyváradi ev. ref egyház fõgondnoki hivatalához azokat még abban az esetben is megküldeni méltóztassanak, ha a nagy fontosságu czélra a gyüjtés nem sikerült volna.

Hivatalos rész.

4441—1901. ÉRTESÍTÉS

A káplántartási lelkész-fizetési kiegészitésnek a f. év III-ik negyedére járó részletei kiutalásáról.

Az egyetemes konvent kongrua bizottsága a következõ káplántartási kongrua segélyeket folyósította a f. év III-ik negyedére:

1.	Pap István, sz.-kocsárdi lelkész aának	125 k	— fill.
2.	Nagy Mihály, középlaki lelkész aának	125 k.	— fill.
3.	Mihálcz Ákos, m.-valkói	125 k.	— fill.
4.	Kovács Gábor, szt.-margitai „	87 k.	36 fill.
5.	Sipos Gyula, m.-borzási „	75 k.	— fill.
6.	Kövendi Kálmán, m.-n.-fülpösi lelk. „	98 k.	64 fill.
7.	Ifj. Vályi János, u.-szt. péteri lelk.	125 k.	— fill.
8.	Orbán Károly, magyarósi lelk.	125 k.	— fill.
9.	Balázs József, beszterczei	102 k.	84 fill.
10.	Kelemen Győző, márkosfalvi „	99 k.	72 fill.
11.	Patay Miklós, málomi	40 k.	— fill.
12.	Kovács István, sz.-régeni. „	109 k.	60 fill.
13.	Kali József volt n.-ernyei lelkész özvegyének	125 k.	— fill.
14.	Muzsnai Pál volt paniti lelk. özvegyének	115 k.	41 fill.

Fölhívjuk tehát az érdekelteket, hogy szabályszerüen felbélyegelt és esperesileg láttamozott nyugtáikat a jelzett összegek kifizethetése végett f. év november hó 15-ig pénztárunkhoz küldjék be.

Esperes aait pedig arra kérjük, hogy a fennemlített nyugták sürgõs kiállitását és beküldését ellenõrizni sziveskedjenek, egyszersmind pedig a f. évi IV-ik negyedre esedékes káplántartási segélyekről a már ismert mintázat szerint a kimutatást állitsák össze és legkésõbb f. év november 15-ikéig terjesszék föl ig.-tanácsunkhoz.

Kolozsvárt, 1901. október hó 24-én.

Dr. Bartók György, elnök. *Kádár János,* titkár.

1619—1901. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben az udvarhelyi egyházmegyébe kebelezett *muzsnai* egyházközség lelkészi állomására ezennel pályázat hirdettetik.

Javadalom: Gazdasági épületekkel ellátott lakáson kivül 1. 13 h 481 □ öl canonica portió, melynek miniszteri megállapitás szerinti jövedelme 85 kor. 86 fill. 2. A kepefizetõk által adandó buza, zab és fa terményértéke 960 kor. 17 fill. 3. stóla 10 kor. 4. Alapitványi kamat 296 kor. 72 fill, Összesen 1352 kor. 75 fill. Ezen összegnek 1600 koronáig való kiegészitése kilátásba van helyezve

Kellõen felszerelt folyamodványok Menyhárt András esperes afiához küldendõk Kecsetbe (u. p. Sz.-Udvarhely) Pályázati határidõ november 25

Kolozsvár, 1901 okt. 25-én. *Dr. Bartók György,* erd. ev. ref. püspök.

MEGHIVÓ.

A sepsi ev. ref. egyházmegyei «Egyházi Értekezlet» õszi rendes közgyülését — Ujvárosi József kir. tan. világi elnök aával egyetértõleg Sepsi Szentgyörgyön, a «Székely Mikó» kollégium disztermében tartandó ülésre, 1901. évi november 21-én d. e. 9 órára tüzöm ki; melyre az értekezleti tagokat s az érdeklõdõ közönséget tisztelettel meghivom.

Az ülés tárgyai: Elnöki megnyitó beszéd után: 1 Isteni tisztelet, mely alkalommal imát mond: tiszt Rácz Albert árapataki lelkész, egyhm. director aa; egyh beszédet tart: tiszt. Bedeházi János eresztevényi lelkész aa. 2. Felolvas: «Uj irány. régi nyomok» — czimen: tiszt. Demes Péter kis-borosnyói lelkész aa. 3 Az 1848. évi XX. t. cz. tárgyalása, bevezeti: tiszt. Kolumbán Ferencz hidvégi lelkész aa. 4. Az egyházmegyei papi könyvtárnak rendezése és jövõre miként leendõ használatára, Bõjthe Géza szemeriai lelkész és könyvtáros aa. véleményes elõterjesztése. 5. Pénz- és könyvtáros aainak jelentése és ezek rendjén, az Értekezlet 1902 évi költségelõirányzata. 6. Indítványok.

Sepsi-Szent Györgyön 1901 okt. 23.

Révay Pál
ev, ref lelkész, egyh. elnök.

Van szerencsém a következõ **jelesebb egyházi irodalmi ujdonságokat** szives figyelembe alánlani

	korona
Kiss Áron, Közöns., évfordulati és alkalmi egyházi beszédek.	2.50
Szolnoky Gerzson, Halotti imádságok. 210 oldal...	2.—
Szolnoky Gerzson. Hétköznapi imádságok....	2.50
Tompa Mihály, Ünnepi egyházi beszédek.....	2.—
Tompa Mihály. Alkalmi és közönséges egyházi beszédek	2.50
S. Szabó József, Egyházi beszédek különféle alkalmakra	1.60
Révész B., Vasárnapi Imák. VI-ik kötve 6 kor aranymetszettel.....	7.—
Gulyás Benő, Egyházi beszédek I-II. kötet.....	2.80
Zábrák D., Krisztus az én élet m. Egyházi beszédek I. rész 570 oldal.....	4.50
Ugyanaz II. rész 499 oldal...	4.50
Hetesy Viktor, Gyászbeszédek, Imák, Sirbeszédek.....	3.—
Ifj. Csire István, Idvesség útja (Egyházi beszédek....	2.40
Hallgató János, Temetési beszédek.....	2.50
Arany Gusztáv, Egyházi beszéd II. kiadás	2.40
Lévay L., Ujabb egyházi beszédek III. kötet..	2.40
Szász K. 1900. Sylvesterkor tartott egyházi beszéd....	—40
Mindszenti J., Krisztus minden mindenekben II.....	2.80

Valamennyi kitünõ terméke a prot. egyházi irodalomnak. Egyes müveket legczélszerübb postautalványon megrendelni, a mikor is 20 fillér portóra küldendõ be. A megrendelést azonnal pontosan teljesitem. 10 koronán felüli megrendelést bérmenteseu küldök. Hazafias tisztelettel

Budapest, 1901. márczius hó. (IV., Károly-utcza 1.) **Kókai Lajos** könyvkereskedése.

NYOMATOTT GOMBOS FERENCZ KÖNYVNYOMDÁJÁBAN, KOLOZSVÁRT

IV. Évfolyam. 45. szám. Kolozsvárt, 1901. November 7

ERDÉLYI
PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, theol. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 2. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre.. 12 kor.
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Az 1848-iki XX. t.-cz. végrehajtásához.

(Folytatás.)

Mit tett azóta ez irányban a magyar állam?!

S a mit tett, azokban mennyire tartotta szemelőtt az 1848. t.-cz. intencziójá az egyházak jogegyenlősége és a honpolgárok köztehervisélése tekintetében s mennyire szolgálta azok által a sajá nemzeti-állami érdekeit?

E kérdésekre a valóság elszomorító, sőt megdöbbentő feleletet ad. Elszomorítót egyházunk szempontjából, de megdöbbentőt egyenesen a magyar nemzeti-állam szempontjából.

A törvények, melyeket az állam ez irányban alkotott, a következők: A népiskolai közoktatásról szóló 1868. 38 t.-cz.; A néptanítók nyugdíjintézetéről 1875. 32 t. cz.; A nem állami középiskolák segélyezéséről 1883. 30 t. cz.; A nem állami tanárok nyugdíjintézetéről. A községi és felekezeti tanítók illetményei kiegészítéséről 1893. 26. t.-cz.; A nem katholikus lelkészek fizetés kiegészitéséről 1898. 14 t.-cz.

Midezek a törvények, bár közelebbről vagy távolabbról érintik az 1848. XX. t.-cz. 3. §-át, minden esetben szinte feltünően kerülik az arra való hivatkozást. Az állam törvényhozása és kormányai, mintha az a törvény nem is léteznék s végrehajtására kötelezve sem volnának, ügyet sem vetnek reá. Sőt az elébb felsorolt törvények, mintha az 1848 XX. t.-cz. alapját is elvesztették volna lábuk alól, egészen más elvből indulnak ki és más irányt követnek. Az állam bevett vallásfelekezetek „egyházaival", mint olyanokkal nem is törődik, azokkal nem is tárgyal. Elbizottan a maga souverén hatalmába törvényeket alkot, a melyek ugyan sokszor nagyon is közelről érintik az egyházakat, de a melyekre nézve meg sem kérdezi azokat. A kivánalmak minimuma kitüzésének jogán, melyet lassanként minden képzelhető térre (berendezés, képesítés, fizetés, tandíj stb.) kiterjeszt, a naponként jobban gyengülő egyházakat önmegadásra kényszeriti, vagy segélyezése révén megfosztja autonomiájának sokszor igen fontos és értékes részétől, beleelegyedvén az egyházak ügyeibe sokszor egészen a vagyonkezelés felülbirálásáig. S daczára ennek, támogatásával nem az egyháznak, mint olyannak megy segítségére, hanem egyik-másik organumának, tisztviselői egyik-másik csoportjának; a mely indirect támogatást az egyház rendesen egységes organizácziója meglazulásával, itt-ott megbomlásával fizeti meg. S mindezt miért? — Mert az 1848-iki, az autonom testületi életet respectáló sőt ápoló szabadelvü állam helyére, 1868-tól folyton erősbödő irányzattal a mindent fölszívni törekvő állami omnipotentia került, mely rohamosan halad az állami absolutizmus felé.

Mindez — bármily elszomorító is az egyházak szempontjából — még hagyján, ha lépést tartanának vele az egyházak jogegyenlősége, a honpolgárok közös és egyenlő teherviselése és a magyar nemzeti-állam érdekei.

Hanem a helyzet e tekintetben egyenesen megbotránkoztató, sőt, — ha tekintetbe veszszük az ujabbkori fejlődést — majdnem kétségbeejtő.

Hogy állunk először is az egyházak jogegyenlőségével az anyagiak terén?

Hivatalos, hiteles kimutatás szerint a magyar állam közvagyonából 1.964.034 kat. hold birtok van a róm. kath. egyház kezén és 299,441 kat. hold a gör. kath. egyházén. Ha e rengeteg birtok kat. holdját csak 200 koronával számitjuk is, és hozzáadjuk a »*vallás-alap*«-nak és „*tanulmányi alap*"-nak 28—30 milliónyi pénzalapját: ***a magyar országi kath. egyház a magyar államnak kerek számban 500 millió kor. értékü közvagyonát haszonélvezi, legalább is évi 25 milló kor. jövedelemmel.*** Ehhez véve a városok, politikai községek stb. azon hozzájárulását a kath. egyház fenntartásához, a melyet a *patronátusság* czimén teljesítenek s a melynek évi értékét bizonyára kevésre becsüljük 5 millió koronában s nyomtatékul reá adjuk az állampénztárból különböző czímeken élvezett 500 ezer kor.

államsegélyt: *évi 30 millió koronát tesz ki a hazai kath. egyház állami támogatása.*

A görög keleti egyházra nézve sem túlozunk azt hiszem, ha a magyar államtól nyert direkt vagy indirekt (Naszódi erdőségek stb.) tőke javadalmát 50 millió koronára tesszük, a melynek 2½ millió évi jövedelméhez adva 200 ezer kor. államsegélyt és 1.877.226 kor. kongruát: *a magyar államtól élvezett évi javadalmát 4.577.226 koronára tesszük.*

Az ág. hitv. ev. luth. egyháznál különbséget kellene tennünk az „erdélyi szász nemzeti“ és a „magyarországi ág. hitv. evang.“ egyház közt. Mert a míg az előbbi nem magyar anyanyelve mellett is, nagy mennyiségü reformáczió előtti s szintén *állami* forrásból eredt egyházi és iskolai vagyonnak van élvezetében (fájdalom erre nézve semmi hivatalos adat sincs kezeink között) s e mellett még 32.000 kor. évi államsegélyt is huz: addig a *magyar lutheránus egyház csak 100 ezer kor. államsegélyben, 140 ezer kor. közalapi segélyben és 329 ezer gimn. segélyben és 142.692 kor. kongruában részesül, együtt: 711.692 kor. évi állami támogatásban.*

A helv hitv. (*ev. ref.*) *egyház* kap: 146 ezer kor államsegélyt. 160 ezer kor. közalapi segélyt, 482 ezer gim. segélyt és 877.226 kor. lelkészi kongruat; *összesen évi 1.665.226 kor-t.*

Az unitárius egyház 20 ezer kor. államsegélyt, 36 ezer kor. gimn. segélyben és 76.400 kor. papi kongruát; *együtt évi 132 400 kor.-t.*

A zsidó vallás 20 ezer kor. államsegélyt és 182.272 kor. papi kongruát; *összesen évi 202.272 kor.-t.*

Állítsuk össze most e tételeket, összevetve a népesség arányával s *kitüntetve, hogy a különböző felekezetek egy-egy lélek után mekkora összegü állami támogatást kapnak.* A kimutatás a következő lesz:

Állami támogatást élveznek:

	Népesség	Áll. segély	Közalapi s.	Kongrua	Középisk.	Összesen évi kor.	Egy személy Fillérekben
1.) Róm. kath.	7267695	24500000	273000	?!	227000	25000000	343·9
2.) Gör. kath...	1658308	3000000	198000	?!	?!	3198000	331·7
3.) Gör. keleti	2064889	2500000	200000	1877226	?	4577226	221·6
4.) Ág. hitv. (luth.*)	1180714	? szász 100000	32000 140000	142692	329000	711692	074·1
5.) Ev. ref.	2212761	146000	160000	877226	482000	1665226	74·0
6.) Unitárius	61618	20000	?	76400	36000	132400	214·9
7.) Zsidó.....	707961	20000	?	182272	?	202272	028·5

*) NB! A lutheránusoknál nem ismervén az erdélyi szász luth.-okra vonatkozó adatokat, azoknak 220 ezeret tevő lélekszámát az egy-egy lélekre eső hányad kiszámításánál a luth. össznépesség számából levontam.

E kimutatás — ha teljesnek épen nem mondható is, pl. hiányzik belőle a felekezeti népiskolák segélyezési összege — elég szembetünöen mutatja azt a rettenetes aránytalanságot, melyet a magyar állam a felekezetek anyagi gyámolitása terén mindmaig követ.

Még feltünőbbé, majdnem kiáltó igazságtalansággá és váddá lesz a kimutatás, ha kiegészítjük egy másikkal, a mely arról ád felvilágositást, hogy *a szorosabb értelemben vett állami kultur-feladatok teljesítésében pl. iskola fentartásban, minő arányban vesznek részt és támogatják ez által az államot az egyes felekezetek.*

Az 1898. évi Statiszt. Évkönyv adatai erre nézve — a theol. intézetek leszámításával — a következők:

Fentartanak felekezeti intézeteket:

Egyházak	Főiskolát	Középiskolát	Elemi iskolát	Egyéb intézetet	Középiskolákat vagyonnal	Középiskolákat évi költséggel	Összes intézeteket évi költséggel*	Iskolai évi költség a vagyon kamatának beszámításával
Róm. kath.	2	45 (ebből 15 kir. kath.)	5396	307	16555000	4301000	5345000	6145000
Gör. kath..	—	2	2093	15	94700	185000	261000	631000
Gör. kel.	—	3	1790	28	1233000	184000	394000	410000
Ág. ev.	1	25	1376	74	8628000	1520000	1879000	2335000
Ev. ref.	4	28	2155	21	20002000	2035000	2239000	3239000
Unitárius	—	2	38	—	836000	112000	112000	153000
Zsidó	—	1	513	19	95000	38000	281000	285000

* NB. Ez összegekben csak az elemi népiskolai kiadások nincsenek bevéve, miután ennek adatait nem sikerült megszerezni.

Vagyis a mint e táblázatnak az előbbivel való összevetéséből kitünik az egyes felekezetek az államtól nyert évi támogatási összegből állami feladatok támogatására fordítanak:

Róm k. évi	25.000.000 kor.-ból évi	6.145.000 kor.-t	(18.885.000)
Gör. k.	3 198.000	631 000	(— 2.567.000)
Gör. kel.	4.577.000	410.000	(4.167.000)
Ág ev	71[illegible].000 (?!) „	2 335.000	(+ 1 622.000)*)
Ev Ref.	1.665.000	3 239.000	(+ 1 574.000)
Unitárius	132.000	153.000	(+ 21.000)
Zsidó	202.000	285.000	(+ 83 000)

*) NB. Az ág. evang.-okét azonban alaposan módosítja az a körülmény, hogy iskolai kiadásukban az erdélyi szász lutheránusoké is benne van, mig ezek állami javadalma nem számittathatott oda

Azaz: *míg a róm. kath., görög kath. és gör. kel. egyházaknak* ***milliók maradnak az állami dotáczióból*** *szorosabb értelemben vett egyházi szükségeik fedezésére: addig a többi felekezetek egyházai tiz- és százezereket, az ev. ref. egyház pedig kerek számban 1½ millió koronát ad a sajátjából az állami feladatok teljesitésére.*

Sőt ennél jóval többet. Mert ***az ev. ref egyház*** — s a többiekről való adatok hijján az ezutániakban csak erről fogok szólani — 1897. évről szóló kimutatásaiban kitünteti, hogy *elemi népiskoláira áldoz évenként 2 510·000 kor.-t;* a mit az előbbi összeghez adva ***több mint évi 4 millió kor.-t fordit ez egyház állami feladatok teljesítésére a sajátjából.***

Vegyük ehez, hogy a magyarországi ev. ref. egyház tagjai a szorosabb értelemben vett egyházfenntartás dologi és személyi szükségeire kiadnak évenként 4.659.000 kor.-t; a mit ha hozzáadunk az előbb kitüntetett 4 millió koronához s az igy nyert 8,659.000 koronát, mint az ev. ref. egyház *sajátjából* való évi kiadásának összegét elosztjuk az ev. ref. lelkek számával 2.212.000-rel: *megkapjuk, hogy* ***egy ev. ref. vallásu lélek hazánkban egyházi és felekezeti-iskolai költségekre évi 4, mondd: négy korona terhet hordoz,*** a mit valami kevéssé legfennebb a maga és elődei által összezsugorgatott alapok kamatai mérsékelnek.

És most ez eredményre való hivatkozással ismétlem a kérdést: *van-e hát hazánkban egyenlőség és viszonosság a bevett vallásfelekezetek között anyagiakban, az 1848. XX. t. cz. 3 §. intentiójának megfelelően? És van-e a honpolgárok közt egyenlőség a közterhek viselésében?* — Lehet-e beszélni ezekről ott, a hol némely egyházak milliókra menő állami javadalmakat élveznek az ország közvagyonából, mig mások kénytelenek saját hiveik keserves filléreiből teremteni elő a milliókat, a melyeket saját sanyaru önfentartásuktól is megvonva, pótlásul áldoznak az állam által elfecsérelt, — mert soha számon nem kért és számon nem tartott milliókért? Lehet-e a polgárok egyenlő közteherviseléséről beszélni ott, hol az egyik rész a közterhek egy részének viselése alól teljesen vagy túlnyomó részben felmentetik, a másik meg annak hatványozott arányában megterheltetik?

De vizsgálódjunk tovább s nézzük meg, hogy mit mondanak a számok arra nézve: *mennyire szolgálja ez állapot fenntartása s részben épen ujabbkori megteremtése és fokozása által a magyar állam, a maga magasabb rendü* ***nemzeti*** *érdekeit?*

E vizsgálódásra nem a nemzeti souvinizmus késztet, hanem a vészesen fenyegető nemzeti pusztulás képe.

Kétségtelen dolog, hogy hazánkban úgy a nemzet, mint az állam-fenntartó elem, a koronának, mint az állami létnek legbiztosabb, sőt nagy részben egyedül megbizható támasza: — *a magyarság.* Államférfiaink, politikusaink ezt kifejező jelszava: *a magyar nemzeti állam kiépitése.* Legújabban szerencsések voltunk még a trón magaslatáról is hallani ez irányu törekvéseink helyeslését. Nós, mit beszél a valóság? Csak a szájak járnak-e vagy beszélnek a tettek is? Lássuk, hogy állunk e tekintetben az általunk vizsgált téren?!

A hivatalos statisztika szerint a magyarországi bevett vallásfelekezetek a magyarság szempontjából ugy oszlanak meg, hogy:

7¼ millió	róm. kath.-ból nem magyar	3·5 millió
1 600.000	gör. kath.-ból	1·5 „
2.064,000	gör. kel.-ből	2·045 ezer
1.180,000	ág. evang -ból	0·310
2.212,000	ev. ref.-ból	46
61,000	unitáriusból	1
707.000	zsidóból	256

Tehát: abból a 10¾ millió magyar alattvalóból, kiknek egyházait (róm és gör. kath. és gör. keleti) a magyar állam közel évi 33 millió kor.-val dotálja, idegen nemzetiségü több mint 7 millió, tehát felénél jóval több. Ezeknek a magyar nemzeti állam felekezeti iskolai szükségeiken (7.100,000 kor.) túl szorosan egyházi szükségeik fedezésére ellenőrizhetetlenül szabad rendelkezésükre bocsát még 25½ millió koronát. Egyházi szükségeikre, szabad rendelkezésre olyan 7 millió idegen nemzetiségü elemeknek, kiknek a magyar állam nemzeti törekvéseivel szemben megvíhatatlan végvára, — egyháza. Viszont, a magyar nemzeti állam törvényhozása és kormánya azoknak az egyházaknak (ev. ref. ág. ev., unitárius), a melyeknek tagjai vagy szinte teljesen tiszta magyarok, vagy a magyar állam nemzeti törekvéseinek csaknem példátlan előharczosai hiveik körében (ág. ev. luth.), azoknak — mondom — nemcsak a jog, törvény és igazság szerinti állami támogatást meg nem adja, de sőt ezek közül is azt a részt támogatja aránytalanul jobban, a mely idegen nemzetiségü (erdélyi szász luth.) Vagyis, mig az idegen nemzetiségüek számára terhüknek levétele vagy könnyitése által és egyházuk ellenálló végvárainak folytonos épitése által az életet és előhaladást megkönnyíti: saját törekvéseinek munkatársait és munka-mühelyét folytonosan és következetesen rontja,

hontja, ősi védképességétől megfosztja. Valóban, *a számok beszéde itt égrekiáltó váddá változik*!

És ez a vád nem alaptalan; de sőt eredményei ijjesztő mértékben mutatkoznak *a sociális rend bomlásában, a növekvő pauperismusban és kivándorlásban.*

Hogy mindez a romlás különösen az ev. ref. vallásu magyarok által lakott vidékeken pusztit: azt ezek után csak a vakság vagy a szántszándékos látni nem akarás tarthatja oki összefüggésben nem állónak. A nemzeti fejedelmek patronátusa után, egymás után vesztette el a prot. s különösen ev. ref. egyház főuri pátronosait is, a hivei zömét képezett magyar középnemesség lábai alól lassanként kicsuszott a talaj Csak Erdélyben az utolsó 30 év alatt több mint 40 millió korona értékü vagyonnal lettek szegényebbek a ref. egyház hivei. A teher folytonosan súlyosbodott s ma már csaknem elviselhetetlenül nehezedik a vállakra. Gondoljunk csak utána, mit jelent az, hogy a magyarországi ev. ref. egyház *20 kor.-nál kevesebb* állami adót fizető tagjai helyenként és egyenként 53 kor.-tól 118 koronáig emelkedő évi egyházi adót is fizetnek és hogy ilyen uton ez egyház 1·696 ezer koronát kénytelen hiveitől szedni?! Vagy micsoda socialis jelentősége van annak, hogy ugyanezen egyház a *0 állami adót fizető,* 250,000-nél magasabb számu ilyen hiveitől oly összegü egyházi adót kénytelen szedni, a melynek maximuma helyenként egy-egy személy után évi 40—60 kor. és ilyen adóban tagjaitól 500,000 koronát szed, a mellett, hogy ezeknek leggyakrabban még természetbeli szolgálmányát is igénybe veszi?!

Lehet-e már most ily körülmények közt csodálkozni azon, hogy évről-évre növekszik a statisztika szerint azoknak száma, a kik ez egyházat *az egyházi-adó miatt hagyták oda* s lesznek vagy a szekták tagjaivá, vagy egyházát elhagyva elhagyja hazáját is s *megy idegen országba, saját hazájából, hol a magyart és magyarságot, mintha tervszerü politikával igyekeznének megsemmisiteni!?*

Vagy nem erre kell-e gondolnia a magyar református embernek, midőn legközelebbről is *a nem kath. lelkészek fizetés-kiegészitésének állami törvénye* olyan módon alkottatott meg, hogy a míg a majdnem semmi rendszeres adózást nem teljesitő gör. keleti oláh papja a közjövedelmekből, — melyhez tehát a református magyar is járul és pedig vagyona után még mindig tekintélyesen nagyobb összeggel, mint az oláh — megkapja ugyanazt az összeget, mint a magyar református papja, a nélkül, hogy amannak terhe bármivel is növekednék, emennek már rogyásig sulyos terhe bármivel is csökkenne, s a mely müvelet végeredményében azt jelenti, hogy *az oláh papok fizetés-kiegészitésének egy részét is a magyar református ember fizeti meg?!*

Vagy nem ezt bizonyitja-e egy másik példa is. Megindul az elemi népiskolák államositása. Az állam kimondja, hogy itt felekezeti népiskolákat nem segélyez. Minden felekezet huzódik iskolája államositásától, csak a magyar ref. egyházban hirdetik, hogy nekünk nem kell a magyar államtól idegenkednünk. E jelszó alatt igen-igen sok iskoláját átadja az államnak összes vagyonával és sokhelyt tulajdonjoggal és a mikor a magyar ref. egyházat megfosztotta egy csomó iskolájától akkor a más felekezetek és idegen nemzetiségü egyházak iskoláit segélyben részesiti, szinvonalra emeli.

Mindezek után kérdjük: *ki az üldözött ebben az országban, ha nem a magyar és a magyar állam támogatója!? S ki az, a magyar közül is, kit mintha anyagilag és gazdaságilag tervszerüen maga a magyar állam kormányok és törvényhozás akarna üldözni, elnyomni, kiirtani!? Ki ez, — ha nem a magyar protestáns és legkivált a magyar református?!*

S ily körülmények közt, a harczot igy előkészitve, a fegyvereket ily pompásan kiosztva, milliók alakjában vértet s damaszkusi aczélt az egyiknek, mezitelenül fakardot a másik kezébe: a magyar állam és törvényhozása, most már birokra bocsátja a magyar protestántizmust minden ellenségével, az elfogulatlanság látszatával, egyik pártjára sem állva: és pusztulása felett majd sajnálkozását fogja kegyesen nyilvánitani.

Arra nem gondol, hogy a magyar protestántizmus halálát biztosan fogja követni a magyar államé.

Ettől azonban megment a jó Isten talán. Édes anyák: hazánk kezéből elfogadtuk a sujtó csapásokat is, s mig éltünkre nem tört, nyögve s sirva bár, de gyermeki alázattal türtük hóbortját s adtuk oda neki mindenünket. Hanem ha életünkre tör: meg kell fogni kezét s törvényes születésünk keresztleveleivel s ennek legutóbb beállitott példányával: az 1848. XX. t. cz.-kel kényszeritenünk kell szülői kötelességei teljesitésére.

(Folyt. köv.) ***Nagy Károly.***
ref. theol. tanár.

Igazgatótanácsunk üléséből

Kolozsvár, 1901. október 30.

Elnökölt Br. Bánffy Dezső ehker. főgondnok. Jelen voltak: Zeyk Dániel főgondnok, dr. Bartók György, püspök, Kenessey Béla főjegyző, br. Bánffy Ernő, Lészay Ferencz, Sándor János, Herczeg Lajos, dr. Sárkány Lajos, Parádi Kálmán ig. tanácsosok, dr. Deák Albert ügyvéd, dr. Kádár János titkár, Deák József pénztárnok, Maksay János számvevő és Módy Elek jegyző.

Elnök aa. az ülést megnyitva, bejelenti, hogy br. Kemény Kálmán, főgondnok aa. táviratilag, Deésy Gyula, ig. tanácsos aa. pedig telephonice jelentették be a megjelenésben történt akadályoztatásukat. Szolgált tudásul.

Napirendre térve, előbb a kerületi közgyülés elé terjesztendő darabok, azután a folyó ügyek nyertek elintézést, az alábbiak szerint:

Az egyetemes konvent az egyházkerületek véleményét kérvén a kántortanitói javadalmak megosztási arányára nézve, — kerületi közgyülés után — beje-

lenteni határoztuk, hogy ig. tanácsunk már 1893-ban tett intézkedést, melyet, csekély módosítással, ezuttal is elfogadásra ajánl. kérve egyuttal az egyet. konvent erélyes közbenjárását arra nézve, hogy nyugdij alapjául a kántortanitók javadalmának kántori része is ismertessék el.

Ugyancsak az idei konvent jegyzőkönyvében foglaltatik utasitás arra nézve, hogy a nagyenyedi tanitóképző fejlesztéséről jelentést tegyünk. Minthogy azonban a folyó tanévben a kerületi közgyülés idevonatkozó határozatai még végrehajthatók nem voltak ig. tanácsunk ez uttal jelentéstétel szükségét nem látja.

A theol fakultás indokolt javaslata folytán a közgyülés elé fogja terjeszteni ig. tanácsunk a legáczió ügy rendezése tárgyában ezelőtt 6 évvel készitett szabályrendeletet, ajánlva annak a gyakorlat által megmutatott hiányok kiegészitésével leendő megerősitését, hogy jövőre azok a visszaélések, melyek különösen a kihivások rendjén fordultak elő, elenyészszenek.

A lelkészképesitési vizsgálatok határidejének megállapitására és az ezen határ időket elmulasztó jelöltekkel szemben követendő eljárásra vonatkozólag szintén a kerületi közgyülés rendelkezését kéri igazgató tanácsunk.

A zilahi kollégium amaz inditványát, hogy a kollegiumi számadások jövőre tanévek szerint vezettessenek, napirendről levetetni ajánlja ig. tanácsunk, minthogy azt a többi kollégiumok sem pártolják s minthogy különben is ez eljárás, a jelenlegihez képest visszaesést jelentene.

Ajánlattal terjeszti közgyülés elé ig. tanácsunk a marosvásárhelyi egyházközségnek második főgondnoki állás szervezése iránti kérését, valamint a beérkezett egyházmegyei, kollégiumi és egyházközségi vélemények alapján ajánlani fogja a lelkészi könyvtárak szervezésének elvi elhatározását, a reformáczió évfordulójának kötelező ünneppé tételét, illetőleg az ily irányu javaslatnak a zsinati tárgyak közé leendő előjegyeztetését és a papi nyugdijintézet módozataira vonatkozó bizottsági javaslatnak elfogadását.

A miniszterileg kinevezett ref. kollegiumi tanárok és az egyházkerület közötti jogviszonyt szabályozó 1888. évi közgyülési határozatot, előfordult eset alkalmából, nem találván ig. tanácsunk eléggé kimeritőnek: ennek pótlása iránt előterjesztés tételét határozta el, oly irányban, hogy a kollegiumi előljáróságok csakis három évi sikeres müködés után ajánlhassák az ily tanárokat teljes egyenjogositásra.

Kovács Gábor és társai, volt körlelkészek abbeli folyamodását, hogy a központi nyugdijintézetbe általuk befizetett tagdijat és belépési járulékot részükre is visszautalja a közgyülés, ig. tanácsunk nem ajánlhatja teljesitésre.

Ugyancsak elútasitó javaslattal viszi ig. tanácsunk közgyülés elé Bibó László, árapataki énekvezér aa. felfolyamodását.

Napirendre térést ajánlunk az udvarheli egyházmegye amaz inditványa fölött, mely a lelkészi özvegyi kegyév pontosabb meghatározását czélozza, mert a kérdést majdan a zsinat lesz hivatva végleg rendezni.

Főt. Püspök aa. javaslata alapján kérni fogjuk a közgyüléstől a közszolgálati szabályoknak a kérvényezési eljárás során való megtartatását is, mert számtalan anomália keletkezik abból, hogy ugy egyes egyháztagok, mint az egyházi testületek közvetlenül járulnak kéréssel a kormányhoz és országgyüléshez, valamint panasszal a világi hatóságokhoz.

Ezek után az esperesek és főjegyzők felesketésére, a gondnoki állások betöltésére, különféle bizottságok kinevezésére, illetve választására vonatkozó javaslatokat s végül a tárgysorozati javaslatot állapitotta meg ig tanácsunk, áttérve azután a tárgysoron levő folyó ügyek elintézésére.

Közigazgatási birósági minőségben döntött ig. tanácsunk Szalay Pál, harrói volt egyháztag felebbezése fölött, indokainál fogva helybenhagyván az első fokú biróság itéletét, mellyel fellebbező a róm. kath. egyházba való átlépése előtti 5 évre eső egyházbér megfizetésére itéltetett.

A jogügyi bizottság véleménye alapján utasitotta ig. tanácsunk a kerületi ügyvédet, hogy Relle Mátyás ellen még fennálló 11000 koronás követelés behajtása érdekében minden lehető lépést tegyen meg.

Az egyetemes konvent 70 jkvi. sz. határozatával elrendelvén az összes elemi iskoláknak fokozatosan 6 osztályuvá leendő fejlesztését, ennek eszközölhetése czéljából rovatos kimutatásokat küldött szét ig. tanácsunk a vonatkozó adatok összegyűjtése végett.

A kolozsvári és marosvásárhelyi kollégiumi tanárok bejelentett mellékfoglalkozásait engedélyezte ig. tanácsunk.

A marosvásárhelyi kollégium indokolt előterjesztése folytán fölterjesztést intézett ig. tanácsunk a közokt. miniszteriumhoz, hogy kivételes jóváhagyást kérjen arra, hogy a gimn. I. osztályába ez évben 74 tanuló vétetett fel.

A nagyenyedi kollégiumi előljáróság fölterjesztésére megengedte ig.-tanácsunk, hogy ebben az évben kivételesen négygyel több magántanuló leány-növendék vétessék föl a tanitó-képzőbe, mint a mennyinek fölvétele szabályzatilag meg van állapitva,

Hálás köszönettel vette tudomásul ig. tanácsunk Lészay Ferencz ig.-tanácsos aa. ama nemes cselekedetét, mely szerint b. e. leánya nevére, 6000 korona, alapitványt tett a Szeretetház javára.

A deési ehmei tanács ajánlatára megengedtetett, hogy a dobokai papi állás egy évig üresen hagyassék a papiház renoválására fordittatván az interkáláris jövedelem.

Az erdővidéki egyházmegye amaz inditványát, hogy lépések tétessenek a ref. felekezeti kántoroknak az orsz. tanitói nyudijintézetbe leendő fölvétele iránt, nem fogadta el ig. tanácsunk, mert a törvénnyel ellenkező dolgokat hasztalan kérnénk.

A m.-péterlaki egyházközségnek megengedtetett, hogy papi állomását egyelőre csak helyettes lelkészszel töltse be az egyházközség károsodásainak megtérítésére használva fel az igy megmaradó fizetés-részletet.

Helyeseknek találta és meg erősitette ig. tanácsunk a n.-enyedi egyházközség ügyviteli szabályait.

Örvendetes tudomásul szolgált a m.-vásárhelyi kebli tanács ama bejelentése, hogy báró Kemény Kálmánné őnagyméltósága kegyes volt a szüknek bizonyult polg. leányiskola kibővitése czéljából 2 uj tantermet épittetni, felelősséget vállalva a 9000 koronát meghaladó épitési összegnek társadalmi uton leendő összegyüjtése, illetve sajátjából való fedezése iránt.

Teljesen elárvult fiu gyermekek neveltetése iránt beérkezett kérések alkalmából fölhivást intézett ig.-tanácsunk a kollégiumi előljáróságokhoz, javaslatot és véleményt kérve, hogy vajjon a már mindenütt életbe léptetetett konviktusi intézmény segitségével nem lehetne e jóigyekezetü árva fiuk nevelését biztositani és ez uton őket anyaszentegyházunk számára megmenteni.

A szász-nyiresi egyházközség kérésére, megengedte ig.-tanácsunk, hogy saját kepeváltó alapjából fölveendő 4500 kor. kölcsönnel tornyot épithessen.

A fölhozott ajánlatos indokok alapján, jóváhagyó tudomásul vétetett a széki ehmei közgyülés amaz intézkedése, hogy Péter Antal, apa-nagyfalusi pap aát., 6 hónapra szabadságolta egészsége helyreállitása czéljából.

Müller Béla, pénztári gyakornok aát, kifejtett szorgalmas müködése alapján, kinevezte ig. tanácsunk a segédkönyvelői állásra végleges minőségben.

A jogügyi bizottság véleményének meghallgatása után, utasittatott a kerületi ügyvéd aa., hogy a theol. fakultásnak és vizaknai egyházunknak Borosnyói L. Lajos ellen fennálló követeléseit, per utján hajtsa föl.

A magyar macskási ehker. központi felülvizsgá-

latra küldött számadásaiban szabálytalanságok észleltettek, miért is küldte ig.-tanácsunk számvevő aat. a helyszinére, az ügy tisztázása czéljából.

Végül a menyői, kézdivásárhelyi, m. baksai, nagydobai, m. frátai, nagy paczali épitési számadások láttattak el és a Mátyás--alap, székelyudvarhelyi egyházközség, szászvárosi egyház, valamint a szeretetház számadásai hagyattak jóvá és ezek után, az ülés, még nehány apróbb ügy elintézével, bezáratott.

r s.

Egyházmegyékből.

I. A görgényi egyházmegyéből.

Egyházmegyénk rendes őszi közgyülését f. évi okt. 11-én tartotta a zord esős idő miatt a tagoknak nem oly nagy résztvevésével, mint más kellemesebb időjáráskor: a lelkész aai. majd teljes számban voltak jelen, világiaknak nevezett atyánkfiai közül azonban sokan hiányoztak.

Közgyülést megelőzőleg istentisztelet tartatott, melyen Imre Árpád abafájai lelkész aa. tartott igenigen tartalmas s szépen előadott alkalmi beszédet. Istentisztelet után Csekme Ferencz esperes aa. megnyitó beszédével vette kezdetét a közgyülés, melyben az egyházi közéletünket s egyházmegyénket érdeklő események voltak igen szép sorba szedve. Megalakulás után Kovács István szászrégeni ujonnan választott lelkész és Hadnagy Károly ugyancsak szászrégeni uj tanító aa. kebeleztettek be a szokott módon egyházmegyénkbe, mind kettőhöz szép s szives beszédet intézvén esperes aa, a maga s egyházmegyei közgyülésünk nevében. Ifjú, új erők nehéz munkatéren! Isten adjon kegyelmet jó munkájokra! Ezután közgyülésünk tárgysorozatának derék része, esperes aának az 1900. évre vonatkozó s 1901. évben teljesített egyház vizsgálatokról olvasott érdekes összeállitású s tartalmas jelentése következett, mely egyházmegyénknek úgy nagy szellemi, vallás erkölcsi, valamint tekintélyes anyagi állapotát oly figyelemre méltó adatokban tünteti fel, hogy mivel ily szükterü tudósítás keretében el nem fér. külön czikkelyben lenne érdemes e lap hasábjain közölni — Esperes aa jelentése után ifj Kiss Lajos főjegyző aa olvasta gondosságra törekvő összeállításban az egyházmegyei tanácsnak s közigazg.-bíróságnak működéséről szerkesztett kimerítő jelentését, mely hív képet mutat tanácsunk munkájáról s azon nagy czéljáról, hogy anyaszentegyházunk érdekeiben a törvény külső betüjének alkalmazása mellett tekint a nagy, a belső törvényre is. — Azután a tanügyi jelentés olvastatott, majd az egyházmegye 1902. évre vonatkozó költségelőirányzata fogadtatott el s ennek keretében az egyházmegyei daloskör felsegélésére papok, tanítók s egyházak rovatalából előállított segély pénz előirányzata. Felterjesztettek a megállapított sor rendben a konventi segély iránt beterjesztett kérvények s habár tudta közgyülésünk, hogy jövőre csak korlátolt számban s nagyobb összegekben, ad a főt. konvent segélyt, mégsem útasíthatott el egy folyamodó egyházat sem, hanem csak a sorrend megállapításával tett különbséget köztük közgyülésünk Felkérésre továbbá ifj. Vályi János u. szentpéteri lelkész aa tartott szabad előadást a cheque és clairing rendszerü s a kir. posta takarékpénztárak útján eszközölhető egyházi pénzkezelésről, mely egyik filiálé egyházában be van vezetve. ifj. Vályi János aának ezen tanulságos s egyházaink pénzkezelési nehézségeit elenyésztetni hivatott rendszer ismertetéséért közgyülésünk köszönetet szavazott; mi az érdekeltek pedig felkérjük, hogy ezen téren folytatott tanulmányait ismertesse e lapban, hogy a kik előtt e dolog nem eléggé ismerős s a kik előnynyel használhatnák e kezelési rendszert, egyházaik javára bevezethessék. Felirat szerkesztését határozta el végül közgyülésünk a főt. egyházker. közgyüléshez, hogy az 1848. évi XX. t. cz. különösen 3. és 5. §-ának végrehajtása tárgyában indítson mozgalmat s azt a törvény életbeléptetéséig tartsa napirenden. Pár kisebb alakiság elintézése után közgyülésünk kimerítvén tárgysorozatát esperes aa záró szavai után ama tudattal oszlott szét, hogy anyaszentegyházunk érdekében végzett munkáink a nagy czél felé törnek. Isten legyen velünk!!!

II. A széki egyházmegyéből.

E b. lap olvasóit *széki egyházmegyénk* folyó évi szept. hó 17. és 18-án Szamosujvárt tartott *Egyházi értekezleti-* és *rendes közgyüléséről* akarom értesiteni.

1. Egyházi Értekezlet.

Értekezleti gyülésünkön az elhunyt s egy pár túlkoros lelkész társunkat leszámítva széki egyházmegyénk papsága csaknem teljes számban megjelent. Fájdalom az elmaradtak között volt Értekezletünk most egy évi átalakulása alkalmával megválasztott elnöke, Ujvári Cz. József egyházmegyénk köztiszteletben álló s pontos kötelesség érzetéről, fankadatlan munkásságáról ismert közügyigazgatója is. Helyette az elnöki tisztet *Gyárfás Albert* alelnök töltötte be, szomoruan jelentve, hogy értekezletünk egyházi elnöke, Ujvári Cz József mindnyájunk fájdalmára hosszabb idő óta tartó betegsége miatt nem jelenhetett meg s érezvén állapotának sulyos voltát s ezen állapotának elnöki tisztére is kiható következményeit, hozzá intézett levelében elnöki tisztéről való lemondásának bejelentését s annak elfogadását kéri; mert, úgy mond: lelkiismerete tiltja oly tisztség megtartását, melyet — testi betegsége miatt — legjobb akarat mellett sem tölthet teljesen be.

Értekezletünk részvéttel értesült még e tisztében egy rövid év leforgása alatt betegeskedése miatt érdemeket nem szerezhetett elnökének állapotáról; de, mert ismeri munkabiró erejét s bízik Istenben, hogy egészségét visszaadja, lemondását nem fogadta el, s erről, valamint személye iránti ragaszkodó szeretetéről j.-könyvi kivonatban értesiteni határozta őt.

Az Értekezlet megnyítása után a tagok számba vétettek, a megelőző Értekezlet jkönyve felolvastatott és hitelesíttetett. Értekezleti pénztáros jelentése szerint az Értekezlet vagyona 215 k. 81 f., azaz 96 kor. 14 fillérrel több, a mennyit a volt papi-értekezleti pénztáros folyó ülésen megtett jelentése szerint átszolgáltatott.

Az egyházkerületi Értekezlet folyó évi május 30—31-én Székely-Udvarhelyen hozott határozata szerint ezután csak egy értekezleti tagdíj lévén, e sorok irója, mint értekezleti jegyző teszi meg Alapszabályaink megfelelő módosítását czélzó két rendbeli indítványát, melyek elfogadtatván, a megerősített Alapszabályok 200 példányban leendő kinyomatására s szétosztására kér és kap felhatalmazást

Tudomásra jutván, hogy az egyházkerületi Értekezlet közgyülésére meghivó az egyházkerületi igazgató választmány világi tagjainak részére nem ment, az egyházkerületi Értekezlet ig.-választmányának figyelme eme körülményre felhivatni határoztatott *)

Ezt követőleg indítványoztatott, hogy Értekezletünk foglaljon állást az 1848. évi XX. t.-cz. végrehajtása tárgyában, mit Értekezletünk helyesel s fölhivja indítványozót formulázott indítvány beadására a következő napon tartandó rendes közgyülésre.

Mellőzve ezuttal is Baló Balint aa. értekezését az idő előhaladása miatt, még az alelnök, illetve ad hoc elnöknek az egyházi élet élénkítése, az egyháziasság felkeltése érdekében évenként bár egyszer-kétszer másmás helyen isteni tisztelettel egybekötendő összejövetelre vonatkozó indítványát fogadtuk el, felkérve indítványozót a szükséges intézkedések megtételére.

És ez az inditvány is a maga helyén volt; mert

*) Megnyugtathatjuk a széki egyh.-m értekezletet az iránt, hogy Meghivó az 1900. évi Évkönyvben foglaltató világi tagok mindenikének küldetett. Szerk.

fájdalommal tapasztaltuk, hogy a világi elem alig nehányad magával volt Értekezletünkön képviselve.

Bizony, ha igy nem teszünk, átvedlésünk daczára is csak papi-értekezlet maradunk. Szomoru, de való igazság, hogy a világi elem tisztelet a kivételeknek — az egyháztársadalmi élettel nem sokat törődik, vagy mondjuk, nem annyira, hogy mindennapi munkájától hosszabb időre és utra távozzék. Nevelni kell erre is az embereket, kivált a mi református népünket.

Azt mondták, nevelni kell erre is a mi népünket. Hogyan?! Tudja azt minden lelkésztársam, s a ki nem tudná, megtanulhatja néhai Molnár Albert »Mit tegyünk« cz. javaslatából. Nem állitjuk, hogy minden pontja megvalósitható, de azt igen, hogy erős akarattal, igaz lelkesedéssel, lankadatlan munkássággal az abban kitüzött czél elérhető. Bele vezetni, foglalkoztatni kell a népet az egyház iránti szeretetben, tevékenységben, az egyháztársadalmi életben, hogy az második természetévé váljék már az egyházközségi életben — és itt bizony a pap és tanitó igaz buzgóságán, lelkesedésén fordul meg minden, — s ha itt a czél el van érve, az egyházmegyei és kerületi Értekezletek mind megannyi üditő harmatcseppek, magasabb forumok fognak szerepelni, melyeken népünk örömmel vesz részt.

De addig ott, hol ez nincs meg, fel kell keresnünk a népet koronként saját falujában, s érdeklődésének felkeltése által mintegy erővel megkedveltetni vele a lélek nemesebb italát, a Krisztus vallásának az ember egész életét átható, megszentelő munkásságát.

2. *Egyházmegyei közgyülés.*

A következő nap 18-án d. e. 9 órakor vette kezdetét isteni tisztelettel egybekötve egyházmegyénk rendes közgyülése. *Ifj. Jakabházi Dániel.* visai lelkész aa. tartott — buzgó imádkozás után — Pál ap. I. Kor. III. 11. v alapján szépen kidolgozott, mély érzéssel, lendületesen előadott s a Krisztus vallásának, mint az emberi boldogság fundamentumának örök voltát fejtegető beszédet. Ugy itt, mint az ezt követő közgyülésen a világiak már szebb számban voltak jelen, élükön tek. *Gaál Gyula* áldozatkész főgondnok és a soha semmi egyházi ülésről el nem maradó tek. *Nagy Lajos* egyházmegyei tanácsbiró-főszolgabiróval.

Deésen az nap azon órában lévén az orsz. gyülést bezáró kir. kegyelmes leirat felolvasása és a választások egbeszélése végett törvényhatósági közgyülés, e miatt többen s ezek között gr. Wass Béla orsz. képviselő s buzgó tevékenységü főgondnokunk is elmaradni voltak kénytelenek.

A közgyülés megnyítása, a tagok számbavétele s a tárgysorozat megállapítása után *nt. Somkereki Miklós* esperes-elnök aa. a mult évi közgyülés óta lefolyt időre vonatkozó lelkes és nagy értékü jelentését olvassa. Jelentésének általános részében míg egyfelől örömmel említi fel, hogy nagy mértékben fellendült úgy a hiveknél, mint a lelkipásztoroknál az egyházunkhoz való ragaszkodás és buzgóság, minek következtében a közönyösség helyét az egyház ügyei iránt melegebb érdeklődés foglalta el, s elismeréssel adózik az egyes egyházak szellemi és anyagi előhaladása felett; addig másfelől méltó felháborodással sorolja elő a közoktatásügyi kormány kicsinyes, kételkedő és hazafias, nemzeti missiót teljesítő papságunkkal szemben teljességgel nem indokolt eljárásait a lelkészi kongrua megállapítása körül. Elitélően szól egyetemes konventünknek az „Erdélyi püspöki“ czím kérdésében követett eljárásáról, midőn azt — bár elismeri a miniszter eljárásának helytelenségét — csupa politikai opportunitásból félre teszi. Említést tesz protestáns egyházunkat ért több nemű sérelemről, s azon reményét fejezi ki, hogy egyetemes egyházunk a sok meghu nyászkodás után végre talpra áll, s jogainkat érvényesíteni fogja.

Jelentésének az egyes egyházakat illető részben részletesen emlékezik meg az eléfordult bajokról s tett intézkedésekről, végül a „Szeretetház“-ra hívja fel támogató figyelmünket

A népesedési mozgalmakat a következő számok tüntetik fel: Lelkek száma összesen 23050. Született 900 gyermek. 142-vel több, mint a múlt évben. Meghalt 634, az előző évinél több 105-el. Házasságra lépett 203 pár, a mult évinél több 35-el. Az egyházi áldást mind igénybe vették. Elválás nem fordult elé. Vallás változtatás folytán hozzánk áttért 16 egyén, tőlünk kitért 7. Konfirmáltatott összesen 533 növendék.

Közgyülésünk a nagy fáradságról tanuskodó, gondosan összeállított esperesi jelentést figyelemmel és gyakori helyesléssel hallgatta végig, s végül esperes aának a minden irányba kifejtett buzgó munkálkodásáért elismerést és jkönyvi köszönetet szavazott.

Az egyházmegyébe költözött új lelkészek: Jung Ferencz, Dobai Lajos és ifj. Jakabházi Dániel bekebelezése után Sófalvi Károly főjegyző teszi meg jelentését *az egyházmegyei tanács* úgy is mint közigazgatási birósag mult évi működéséről, majd e sorok irója, mint *tanügyi előadó* egyházmegyénk még létező 14 felekezeti iskolájáról. Amott az egyházmegyei tanács sok irányu működést, hozott intézkedései vétettek jóváhagyó tudomásul, emitt az általános tanítóhiány, az iskola épületek szük volta, a tanulási kényszer enyhe keresztül vitele miatt a tankötelesek 45%-nak iskolázatlansága kötötte le a figyelmet, s érdemelték ki az egyházmegyei tanács működését méltányoló elismerést.

(Vége következik.)

Alsó-Ilosva. ***Nemes Ferencz***
ref. lelkész és egyhm. aljegyző.

TÁRCZA.

A reformáczió.

Irta: ***Kovács Dezső.****)

Úgy tetszik nekem, mintha ez ünnepélyes órájában imádott egyházunk történetének egy magas hegyen állanék. Előttem és mögöttem véghetetlen messziségekben, a mélyben terül el a világ. Legtávolabb, a hova a szem csak sejteni képes, a hol az ég lebull a földre, a titokzatos tenger határolja a látható világot. Az ismeretlen messziségből hullám-hullám után érkezik a parthoz s a tenger az összeomlott vizhegyek helyett megszűnhetetlenül ujabb és ujabb hullámokat küld partjaihoz. Errébb véghetetlen mezők, városok és falvak káprázatos sokasága, a dél olajfaerdői, észak fenyvesei és zord folyamai, havasok. És én egy tekintetre látom mindezeket.

A lelkemet megillető elmélyedés egy perczében úgy tetszik nekem, hogy a mint testi szemeimmel átfogom e látható világot, lelkem tekintete előtt megjelenik az egész világnak története s engedi, hogy egyszerre lássam azt, a mi négyezer esztendő nagy idejét betöltötte.

Látom a régi időt, a melyet a történelem az ókor nevével illet.

Jellemét egyetlen vonásban fogom fel: nem ismerte Jézust.

Országok, világbirodalmak támadnak s vesznek el feneketlen erkölcstelenségben. Vad és fanatikus hordák barangolják be a földet s vérbe és lángtengerbe fullasztják azt. Birodalomnak birodalom s em-

*) Elmondotta a kolozsvári ev. ref. cellegium okt. 31-iki ünnepén.

bernek az ember ellensége; gyilkosságok sorozatáról szól a történelem.

Nemes jellemekben, felvilágosult szellemű nagy férfiakban nem szegény az ó-világ, de az emberek millióinak lelkében vak sötétség ül. Lucifer az Ember tragédiájában állatok tömegének nevezi és méltán. „....A tömeg a végzet.... állata, mely minden rendnek malmán húzni fog, mert arra van teremtve. Már ma mentsd fel, uj urat keres holnap magának.“ „Mély tenger a nép: bármi napfény sem látja át zömét; sötét leend az, csak a hullám ragyog, mit szine fölvet.“ E népet a sötétség s nyomor, mint Miltiades mondja, szolgává bélyegezte s a szolgaság vérengző eszközzé sülyesztette. Nem ismerte Jézust. A nap, a mely beküldje világosságát és melegét a tenger mélységeibe, még nem jelent meg az égen.

Ezereknek és százezereknek világító bölcsek s próféták is születnek; csak az, a ki az emberek millióinak, az egész emberiségnek szivét ragadja meg s nemesítse meg édes tanításaival, a ki megváltsa a milliárdokat a tudatlanság s erkölcstelenség, az állatiasság és szolgaság sötétségeiből; csak az várat még magára.

Az idők teljességének kellett eljönnie, az erkölcsi elaljasodás, a rettentő elzüllés szörnyü idejének, hogy megjelenjen nekünk a földön Jézus.

Alakja a béke volt maga a vad háboruk és orgiák között; ruhája a tisztaság a szennynek közepette; élete a tiszta szellő a mocsarak párái között; tanítása fényes meleg sugár az éjszakában, a mely a menyből szállt alá, hogy világítson s melegével átjárja minden embernek szivét

Ő nap, a ki feljött, hogy sugarai bevilágítsanak a tengernek sötét mélyébe is: az egész emberiségnek lelkébe.

Magasztos tanításait az uj testamentom könyvei foglalják magukban: Istennek, a mi atyánknak gyermekei vagyunk, egymásnak testvérei: törvényünk egy van: a szeretet; czélunk is egy: a tökéletesedés, legyünk méltók a mi atyánkhoz.

Péter apostol az orgiától megundorodott Ádámnak, miközben rámutat a feslett Róma ellen támadó germán seregekre, e szavakat mondja:

„Tekints körül. Az elkorcsosult föld ujra kezd születni. E medvebőrös barbár harczfiak,

Kik üszköt vetnek fényes városokra,
Kiknek lova mult századok vetését
Tiporja el s istállót elhagyott
Templomfalak közt lél, uj vért hozand
Az elsilányult, megfogyott erekbe
S kik a circusban hymnust énekelnek,
Míg a bősz tigris keblöket kitépi,
Uj eszmét hoznak; a testvériséget....
Legyen hát czélod: Istennek dicsőség,
Magadnak munka Az egyén szabad:
Érvényre hozni mind, mi benne van.
Csak egy parancs kötvén le: szeretet“

S megjelenik előttem sötét századaival az a félezer esztendő, a melyet középkornak nevez a történelem. Jézusnak egyszerü és magasztos tudományát e kor emberei megérthetetlenné és silány szertartások ismeretévé teszik. Az Isten és az ember közé, az atya és gyermek közé, közbenjárókul a szenteket állitják, és a szentek meg az emberek közé közbenjárókul betolakodnak a papok. Az Isten zsámolya elé a szenvedő ember kérését csak a szentek, a szentek elé csak a papok közvetitésével terjesztheti a jó Isten helyett a gyarló és tudatlan pap elébe. Jézus megtanitott arra, hogy Isten elébe járulva neki magának mondjuk el az áhitat csendjében és magányában azt, a mi fáj és tőle vegyük a vigaszt, a bocsánatot. És a középkor egyháza arra kényszeritett, hogy ne az Istennek, hanem a papnak tárjuk fel szivünket: annak gyónjuk a fülébe bűneinket. Ő kieszközli a bűnbocsánatot! Minő silány cserére kényszerült az ember! A kor végén, a XVI. században annyira sülyedt az egyház erkölcstelensége, hogy a bünbocsánatot pénzért lehetett megvásárolni. Az egyház bölcsei kiszámitották, hogy a szentek fölösleges jócselekedeteket is tettek (fölösleges jócselekedeteket!) s ezekből — a kinek kevés volt ilyen, — jó pénzért vásárolhatott magának.

Igaz, hogy a pénzt nem a szentek vették föl érte, hanem a közbenjárók.

De egyéb tekintetekben is felreismerte és elferditette Jézus tanait az egyház.

Jézus azt hirdette, hogy az ember szabad; az egyház azt tanitotta, hogy az ember rabszolga; rabszolgája az egyháznak és a dogmáknak

Jézus azt hirdette, hogy egymásnak testvérei vagyunk s egyenlők; az egyház tetteiből az látszott, hogy ur és szegény, hatalmas és a nyomorult között különbség van.

Jézus azt hirdette, hogy a gyülekezetnek feje ő maga, az isten fia; az egyház azt, hogy a pápa.

Jézus azt hirdette, hogy az Isten megbocsát a megtérő bünösnek: az egyház pedig megbocsátott a meg nem térőnek.

Jézus azt tanitotta, hogy Istent élekben és igazságban kell imádni; az egyház pedig máglyára hurczolta azokat, a kik igy tettek; ő azt parancsolta, hogy az Istent czifra szertartásokkal, külsőségekkel kell imádni.

Jézus a mennyországot állitotta a bünös ember elé, az egyház a purgatoriumot és a poklot.

Jézus vallása maga volt az igazság és a világosság az egyház vallása pedig maga a hazugság és a babona.

A középkor jellemét is az adja meg hát, hogy milyen viszonyban volt az emberiség Jézus tanításaival. Az ember megismerte Jézust, de félreismerte, tanitását elferditette. Az áldásból átok lett igy, a világosságból sötétség.

Az uj kort megteremteni, Jézus tudományát, vallását eredeti egyszerüségébe és tisztaságába visszaállitani az embernek visszaadni szabadságát a gondolatban és a hitben: e nagyszerü világtörténelmi hivatást betölteni: küldetett a reformáczió.

Luther Márton volt az az erkölcsös, felvilágosult és bátor ember, a ki a nagy munkát, Jézus vallásának visszaállitását, döntő lépéssel vitte előre. Ma, október 31-én van 384 esztendeje, hogy a wittembergi vártemplom tölgyfakapuja megdördült kalapácsütéseitől e hatalmas embernek. 1517. október 31-én szögezte fel e templom kapujára 95 tételét, melyekkel megtámadja az erkölcstelen egyházi üzelmeket s hirdeti a tiszta Jézusi vallást.

A világ történetének *uj korát* nem Amerika felfedezésétől kell számitanunk, hanem a reformáció elterjedésétől. Amerika felfedezése adott az emberiségnek egy uj földet, adott kincseket Európának, de a reformáció az emberiség gondolkodását változtatta meg. Amerika [illegible] csak a föld alakjáról alkotott balvéleményt változtatta meg de a reformáczió az emberiség egész gondolkodását átalakította. Amerika felfedezése csak egy uj világrésszel gazdagította az emberiséget, de a reformáczió egy egész uj világgal.

A reformáczió a világosság.

A szellemről letördeli a százados bilincseket. Az embert megtanitja józanul gondolkozni; megtermékenyiti a bölcsészetet, útat nyit a szabad vizsgálódásnak, föllendíti a tudományokat. A középkor szőrszálhasogató bölcselkedése helyébe behozza a szabad vizsgálódást: összetöri a babonát, a mely a tudományt fejlődésében akadályozta s vakító fénysugarakat lövel be az elfajult hitnek sötét tanai közé, melyektől a semmibe foszlik minden, a mi absurdum. A reformáczió Jézus tudománya által a világ világossága.

A reformáczió a szabadság.

Fölszabadítja az embert a dogmák nyügei alól. Parancsa: Ne azt hidd, a mit korlátolt elmével gyüléseken állapítottak meg az emberek, hanem hidd azt,

a mit lelked istene parancsol. Vizsgálj meg mindeneket s csak azt tartsd meg, a mi jó A hit nem láncza többé a léleknek, a mely a megcsontosodott dogmákhoz köt, hanem szárnya a léleknek, mely fölemel a jóság és igazság Istenéhez.

A reformáció a világosság és a szabadság: a világ fáklyája. Ti vagytok hordozói.

El ne ejtsétek kezetekből; vigyétek előre Isten nevében!

Különfélék.

Egyházkerületünk ez évi közgyülése f. hó 9 én, szombaton veszi kezdetét Vasárnap lesz az ifju papokat felavató ünnepélyes istentisztelet s a gyülés vége valószinüleg csak hétfőn estve. A közgyülésen báró Bánffy Dezső főgondnok ő nagyméltósága fog elnökölni. — Isten áldása s a békesség lelke nyugodjék a tanácskozásokon!

Kovács Dezső kolozsvári kollegiumunkban a magyar irodalom tanára ref. emlékünnepi beszédét, melyet az ifjuság ünnepélyén tartott, mai számunk hozza. A gyönyörü beszéd hatása nagy volt az ifjuságra és közönségre egyaránt. Csak örvendeni tudunk s nem helyeselhetjük eléggé; hogy ily egyházi alkalmakkor nem csak a vallás tanár, de épen mások is szólanak az ifjusághoz. Hiszen mindnyájan az egyház harczosai vagyunk. Igy történt ez igen helyesen *Zilahon*, hol *Somogyi* Jenő; *Sz.-Udvarhelyen*, hol *Gönczy* igazgató; *Maros-Vásárhelyen*, hol *Bedőházi* igazgató tartották az ünnepi beszédeket. Örömmel konstatáljuk ezeket!

Reformácziói emlékünnepélyeinkről — fájdalom — egyenként részletes tudósitást nem közölhetünk térszüke miatt De meg kell emlékeznünk egy pár követendő példáról. Igy: legtöbb kollegiumunkban *szünnappal* ünnepeltek; a fennebb említetteken tul a n.-enyediben *Zayzon* János, a s.-szt.-györgyiben *Tárkányi* György vallás tanárok tartottak beszédet. *S.-Szt.-györgyi*, *M.-vásárhelyi* egyházainkban az ünnepélyes istentiszteleteken kivül *egyházi estélyeket* is tartottak, mint értesülünk igen szép sikerrel. Nagy-Enyeden nem nagy számu, de intelligens közönség és az egész koll. ifjuság előtt (jövőre reméljük ott lesznek az összes iskolák ref. növendékei!) *Jancsó* Sándor imája után *Nagy* Károly kolozsvári theol. tanár mondta az ünnepi beszédet. *Brassóban Péchy* Árpád lelkész rendezett évek óta megszokott szép ünnepélyt s külön ifjusági ünnepélyt is. A legmelegebben ajánlhatjuk, azt a kolozsvári gyakorlatot, hogy a tanuló ifjuság számára külön ifjusági istentisztelet rendeztessék. — Követésre méltó példa a sz.-udvarhelyi egyh. megyéjé, hol okt. utolsó vasárnapján minden egyházban megtartott ünnepélyes istentiszteleteken kivül, az egyházi értekezlet fiókköreí okt. 31-én egy-egy főponton tartottak szép sikerü ünnepélyeket s osztottak ki vallásos iratkákat. Külön tudósitást kaptunk a *bögözi*-ről, melyet jövő számunkban adunk. Csak lelkesen — előre!

Jancsó Sándor n.-enyedi lelkésznek lapunk által már jelzett, külföldi hiresebb szónokok müvei után készült „*Egyházi beszédek*“ cz. prédikácziós kötete a napokban jelent meg a könyvpiaczon. A csinos kiállitásu kötetben 20 ünnepi és alkalmi, 10 közönséges prédikáczió foglaltatik. Még alig lapozhattuk át, de már is igazolva látjuk a boldogult *Molnár* Albert ajánló sorai e passzusát: „Jancsó iróinak eszmevilágában otthonosan mozog, kifejező erővel ir, szóval és tollal rendelkezni tud. Dicséretes munkát végzett s munkája termékenyitőleg fog hatni.“ — Vaj' fog-e? Hány lelkésztársunk könyvtárában fogunk rátalálni? Megérdemli, hogy ott legyen mindenütt. A benne felhalmozott gondolatgazdagság, hit és szónoki stil, csak termékenyitőleg és fejlesztően fog hatni mindenkire. Addig is mig részletesen ismertethetnők: ajánljuk az érdeklődők figyelmébe. *Ára füzve 4 korona. Kapható a kiadónál: Stein János könyvkereskedésében Kolozsvárt.* A szerzőnél *nem.*

A következő müvek megjelenését — birálatukra csak később szorithatván tért — jelezzük: 1 *Gyüjtemény* a magyarországi református egyház megujitandó *Énekes könyvéhez* Kiadja: *Fejes István*, az egyetemes énekügyi bizottság elnöke. Sárospatak 1901. Ára ? Kapható: ? — 2. *A pápai ev. ref főiskola könyvtárának Katalogusa* és rövid története. Készitette *Borsos István* könyvtárnok. Pápa 1901. Ára: ? Kapható: ? — 3. *Egyházi Beszédek* irta *Peti Lőrincz* bürös váradi ev ref. lelkipásztor. I. kötet. *Ára 3 korona* Szerző tulajdona. Nyomt. Csurgón 1901. — 4. *Biblia-ismertetés szent történetekkel.* Gimnáziumok, polgári fiú- és leányiskolák I és II. o. számára. Irta *Fülöp József* körmendi ev ref. lelkész. Ára kötve 1·20 kor. Szerző sajátja. — 5. „*Levelek a jezsuiták erkölcstanáról.*“ *Dr. Für dős István* sárospataki theol. tanár. Ára 1 50 kor. Budapest 1901 Kapható szerzőnél Sárospatakon.

Alapkő letétel A *nagysármási* ev. ref. egyházközség templomának alapköve 1901. szept. 29-én ünnepélyesen letétetett; az alapkő üregében elhelyezett *emlékirat* következőleg szól:

„Isten dicsőségére és az ideletelepített ev. ref. hivek lelkiépületére ezen templomot *dr. Darányi Ignácz* földmivelésügyi m. kir. miniszter ő nagyméltósága a földmivelésügyi tárcza terhére *negyvennégyezer korona* költségelőirányzattal épittette A berendezésre, u. m. ülőszékek, urasztala, clenodiumok, harangok (2, a néhai b. e. *Szász Domokos* erdélyi ev. ref. egyházkerület nagyérdemü püspöke által ajándékozott kis harang mellé) orgona, toronyóra, külön költségelőirányzatban megajánlott összeggel együtt. *I. Ferencz József* császár és apostoli magyar király dicső uralkodása; *Széll Kálmán* m kir. miniszterelnök; *dr. Bartók György*, erdélyi ev. ref. püspök; *br Bánffy Dezső*, m. kir. főudvarmester; *br Kemény Kálmán*, cs. és. kir. kamarás; *Simó Lajos*, vaskorona rend tagja; *Zeyk Dániel*, főispán; *gróf Bárffy György*, m. kir. főajtónállómester, cs. és kir. kamarás, egyházkerületi főgondnokok; *Somkereki Miolós*, esperes idejében.

Az egyházközség tisztvisetői: Dobay Lajos ev. ref. lelkész, Nagy Elek, telepkezelő, inspektor kurátor, Szász Dénes sz. gondnok, Zsigmond József, áll tanitó énekvezér, Szilágyi Kálmán, Kálmán István, Bálint József, Csőgör János, Győr fi Dániel, Erdélyi Dániel, Csizmadia János, György Sándor, id Császár Lajos, Kotormán Imre, Tőkés Lajos, Kisgyörgy Sámuel egyh. jegyző, presbiterek; Bereczki Mózes harangozó; ifj. Sikó Márton, Pethő Gyula egyházfiak.

A *nagysármási* ev. ref. egyházközség 1900 ban szerveztetett, mint körlelkészség *Báld*, *Kis-Sármás*, *Nagy-Czég*, *Kis-Czég* szorványokkal. A lélekszám: férfi nemen 521, nőnemen 514 *együtt 1099.*

Közli: *Dobay Lajos*, ev ref. lelkész.

Hálás köszönet. A mezősámsondi ev ref. egyház temploma kijavítására és tornya megfedésére a következő kegyes adományok folytak be: mélt. gróf Bethlen István 200 kor, id. Jeney Lalos 20 kor., id. Szekeres József 20 kor, Kali Albert, Kiss István Ábelé 5—5 kor., Muzsnay Pál és neje 7 kor., id. Szász Mihály 4 kor., Szikszai Míhály, Pánczél Péter, Szekeres István 3—3 kor., Somogyi István, Balogh Mátyás, Szikszai Márton, Kiss Albert. Nagy István ménesi, Szabó József, Kiss József Mózesé, id. Kiss Mózes., id. Balogh József, Szöllősi Lőrincz, Pánczél Sándort Szikszai István. Budai Brúnczwigné, Gagyi Rebeka, Szomba, Míhály, Zongor Gyula, Pánczél Lajos, id. Pánczél Mihály, ifj. Balogh József 2—2 kor., Balogh György, Szikszai János Fazakas András. Somodi István, Borbély Sándor, ifj. Balogh, István, Lőrincz Sándor, ifj. Kiss Lajos, Balogh János, Szikszai Sándor, Nemes Ferencz, id. Balogh István, id. Pánczél Mózes, Fodor Mihály; Szőllősi József, Balogh Ábel, Fodor Sámuel, Sárkány Ilona, Nemes János, Pánczél Nárton, Gálfi Albert. Sólyom János, Ferenczi Jánosné. id. Szász Péter, Szakács József, Szász Albert, Aszhalós Istvan, Weisz Bernát izr., Kiss Mihály Dávidé, Fodor Mózes, Fodor Péter

Gerendi Szász István, ifj. Kiss Mózes 1—1 kor., Lengyel Ferencz 50 fill., Szász Lajos Sándoré 40 fill., Szász János 60 fill., Farkas János 40 fill., Szöllősi András 40 fill., id. Nagy István 40 fill., Harmath József 50 fill., Görgényi Béla 40 fill., özv. ifj. Balogh Mátyásné 40 fill. Midőn Istennek minden áldását kérem a buzgó adakozókra, egyszersmind fogadják Istennek dicsőségére hozott kegyes áldozatkészségükért mindyájan, úgy a magam, mint egész egyházközségem forró köszönetét. Mező-Sámsond, 1901. aug. 10. *Muzsnay Pál,* ev. ref. lelkész.

***A kiadóhivatal** kéri azokat, kik az előfizetési összegekkel még hátrálékosok, hogy azt mihamarább beküldeni szíveskedjenek. Eddig kötelezettségének az illetők fele sem tett eleget. 233 egyház életjelt sem adott magáról. A nyomdát kölcsönpénzből fizettük. E rendetlenség ellen kénytelenek leszünk komoly orvoslást keresni.*

Hivatalos rész.

4490—1901. FELHIVÁS

valamennyi egyházmegye nt. Elpereséhez, püspöki vizsg. alatti egyházak t. t. tanácsához és az összes kollegiumok m. t. elöljáróságaihoz.

Egyházkerületünk 1901 évi névkönyvei az év elején valamennyi egyházi testületnek megküldetvén, felkérjük a fenn megnevezett hatóságokat, hogy azok árának kiegyenlítése képen *folyó évi november hó végéig* szíveskedjenek az alább közölt kimutatásban czimük után kitüntetett összeget egyházkerületünk pénztárába beszolgáltatni.

Kolozsvárt, 1901. október hó 26-án.

Dr. Bartók György, elnök. *Maksay János,* számvevő.

Kimutatás

az 1901. évi Névkönyvek árában az egyes egyházi testületek által befizetendő összegekből á 2 K. 20 fillér.

Vajda-Hunyadi ehm.	25	példd. befizetendő..	55 K.	— fill.
Gyulafehérvári »	15	»	33 K.	— fill.
Nagy-Enyedi	35	»	77 K.	— fill,
K.-Kalotai	39		85 K.	80 fill.
Szilágyszolnoki	64		140 K.	80 fill.
Deési	25		55 K	— fill.
Széki	38		83 K.	60 fill.
Nagysajói	13		28 K.	60 fill.
Görgényi	35		77 K.	— fill.
Marosi	65		143 K.	— fill.
Küküllői	37		81 K.	40 fill.
Nagyszebeni	16		35 K.	20 fill.
Udvarhelyi	51		112 K.	20 fill.
Erdővidéki	15		33 K.	— fill.
Sepsi	38		83 K	60 fill.
Orbai	13		28 K.	60 fill.
Kézdi	15		33 K.	— fill.
Romániai »	4		8 K.	80 fill.
Deési püspöki egyház	3		6 K.	60 fill.
Fogarasi	3		6 K.	60 fill.
Ilyefalvi	2		4 K.	40 fill.
Kézdivásárhelyi	3		6 K.	60 fill.
Kolozsvári	5		11 K.	— fill.
M.-Vásárhelyi	3		6 K.	60 fill.
Nagy-Enyedi	3		6 K.	60 fill.
S.-Szt.-Györgyi	2		4 K.	40 fill.
Szászvárosi	3		6 K.	60 fill.
Sz.-Udvarhelyi »	2		4 K.	40 fill.
Kolozsvári theol. fak.	1		2 K.	20 fill.
Nagy-Enyedi koll.	1		2 K.	20 fill.
Kolozsvári koll.	1		2 K.	20 fill.
Maros-Vásárhelyi koll.	1		2 K.	20 fill.
Sz.-Udvarhelyi koll.	1	»	2 K.	20 fill.
Zilahi koll.	1	»	2 K.	20 fill.
Szászvárosi koll.	1	»	2 K.	20 fill.
S.-Szt.-Györgyi	1	» „ ..	2 K.	20 fill.
Összelen	580	» „ ..	1276 K.	— fill.

1666—1901. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi evang. reform. egyházkerületben, az erdővidéki egyházmegyéhez tartozó *olaszteleki* IV oszt. egyházközség lelkészi állomására pályázat nyittatik.

Javadalom: 1. Kényelmes, uj lakás gazdasági épületekkel és veteményes kerttel.

2. Kánonika haszonélvezete, melynek ötévi átlaga 40 korona.

3. Az egyház pénztárából negyedéves előleges fizetéssel 815 korona 40 fillér készpénz.

4. Fizetés kiegészítés az államtól 384 korona 60 fillér. Ezen felsorolt fizetésekért mindenféle szolgálat (esketés, keresztelés, temetés, anyakönyvi kiadványok elkészitése) díjmentes, azaz nincs semmi névvel nevezendő stola.

A pályázati határidő 1901. november 28.

A kellő okmányokkal felszerelt folyamodványok *nt. Kövér András esperes urhoz adandók be Középajtára, u. p. Nagyajta.*

Kolozsvárt, 1901. okt.

Dr. Bartók György, erdélyi ev. ref. püspök.

1704—1901. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben az erdővidéki egyházmegyébe kebelezett száraz-ajtai énekvezér-tanítói állásra ezennel pályázat nyittatik.

Javadalom: 1. Tisztességes lakás gazdasági épületekkel, veteményes és kaszáló helylyel. 2. 800 kor. félévi vagy negyedévi előleges részletekben az egyház pénztárából a kepetőke kamatjából. 3. 80 kor tandíj az egyház pénztárából félévi utólagos részletben. 4. Kanonica, mely áll 4 hold szántó- és 6 hold kaszálóból; évi haszonbéri összeg: 184 kor. Ezt miveltetni haszonélvező, adóját fizeti az egyház. 5. 8 kor. 24 fill. kegyhagyományi kamat. 6. Stola: temetésért, ha pappal temet. 1 kor., papnélkül 40 fill. Képező férfi vagy nő temetéséért stola nem fizettetik.

Összes jövedelem 1092 kor. 24 fill., melyhez nyugalmazott énekvezértanító halála után 200 kor. járul és e mellett ötödéves korpótlék a tanítói állás után az államtól.

Kötelesség: minden, ez állással járó énekvezéri és tanítói teendők végzése; konfirm. növendékek tanítása az énekben és továbbá énekkar szervezése és az egyház jegyzőségének viselése. Lelkész akadályoztatása esetén, annak helyettesítése.

Pályázati határidő: 1901. év nov. 28.

Kellően felszerelt folyamodványok Nt. Kövér András esperes aához küldendők Közép-ajtára (u. p. Nagy-Ajta).

Kolozsvárt, 1901. november hó 5-én.

Dr. Bartók György, erd. ev. ref. püspök.

1676—1901. PÁLYAZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a széki egyházmegyébe kebelezett *feketelaki* lelkészi állomásra pályázát nyittatik.

Javadalom: gazdasági épületekkel, kerttel ellátott tisztességes uj lakáson kivül 1. 13 hold 636 □ öl szántó és kaszáló és 12 hold közlegelői jog haszonélvezete, melyeknek értéke 72 korona. 2. Termények, melyek állanak szalmás gabona, törökbuza, zab, bor és tüziía, értéke 276 kor. 90 fill. 3, Munkabeli szolgáltatás 45 kor. Stola 11 kor. 20 fill. Ezekhez járul az 1200 koronáig véglegesen megállapítva 794 kor. 90 fill. államsegély.

Pályázati határidő november 28.

Minősitvénynyel és szolgálati bizonyitványnyal fölszerelt folyamodványok *Somkereki Miklós esperes afiához* küldendők *Székre* (*Szolnok-Dobokamegye.*)

Dr. Bartók György, erdélyi ev. ref. püspök.

NYOMATOTT GOMBOS FERENCZ KÖNYVNYOMDÁJÁBAN, KOLOZSVÁRT.

IV. Évfolyam. 46. szám. Kolozsvárt, 1901. November 14.

ERDÉLYI
PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, theol. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 2. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre..... 12 kor.
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

„Zsinatunk legfontosabb teendői.“*)

A felső borsódi pontok.

Ébresztő szélnek zendülése járja át hazánknak az evangéliumi protestáns hit követői által lakott téreit és völgyeit. A hol egykor az evangéliumi tisztult hit magvai fogékony talajra találtak: most mindenfelé az új élet megpezsdülésének jeleivel találkozunk. Lelkészi és egyházi értekezletek, egyházmegyék és egyházkerületek, alsóbb és felsőbbfokú, társadalmi és hivatalos egyházszervezetek fürkésző kutatással keresik az eszközöket, melyek által a reformált Sionnak bástyái olyan állapotba hozassanak, hogy a modern idők nagy tüzpróbáit is diadalmasan kiállhassák.

De hát mi rázza fel, mi hivja különös küzdelemre napjainkban az anyaszentegyház hű fiát? A veszély, mely kivülről és belülről fenyeget. Az a veszély, mely a nemes czélu szabadelvü törvényhozásban felszabaditotta a sötétség hatalmasságait is és ezek emberi gyarlóságok kihasználásával izennek hadat a világosságnak és az Anti-Krisztus földi hatalmában akarják eltorzitani a Krisztusnak nem e világból való országát. Bármennyire is eltölti lelkünket a világosság kiolthatatlanságába vetett hit: még sem kicsinyelhetjük ez ellenséges felvonulást. Meg kell gondolnunk, hogy az emberiségben *még mindig* a gyarlóság az erősebb és a ki erre támaszkodik, annak kezében vannak a *külső* sikerhez a biztosabb eszközök.

A *külső* ellenség bármily erős támadásánál komolyabb következményü lenne a *belső veszély*, mely az ellenállás képességét töri meg. És merné-e valaki kétségbe vonni, hogy ez a veszély is ólálkodik anyaszentegyházunk körül. Bizony nem mondhatjuk alaptalannak a felső-borsódi pontok bevezetésében elhangzó panaszt, habár ijesztőleg túlzottnak tartjuk is a diagnozis megállapítását.

„Nekünk ugy tetszik — hangzik a panasz — mintha hazai református egyházainkban ma nem volna meg az ős-erő, mely meg volt a hit nyitáskor, mely fenntartotta egyházainkat vész és vihar között s ezzel együtt megmentette, a történet tanusága szerint, hazánk alkotmányát és szabadságát is. — Ugy tetszik, mintha az egyházzal és vallással való nem törődés útat találna híveink szivéhez. Ugy tetszik, mintha az ellenség részéről nagy erővel meginditott küzdelemben mi húznók a rövidebbet, *mivel a külső és belső sorvadás jelei mutatkoznak rajtunk.*“

Megdöbbentőleg súlyos vád! Hallatára visszaijedünk önmagunktól. S bizony kétségbeesés fogna el, ha e rettenetes vádra *épen a felvetésben* is nem ismernők fel a czáfolatot. Mi Istenországa mustármagjának növekedését, — kovászának erjesztő müködését, szóval: *életet* — és *nem sorvadást* — látunk abban a hol *lelkesedő*, hol *töprengő* tevékenységben, melyben anyaszentegyházunk hivatott tényezői keresik az ujabb erőforrásokat.

Ilyen biztató életjelenségnek ismerjük fel annyi más mellett, a felső-borsódi lelkészi értekezlet-, illetőleg egyházmegye azon kezdeményezését is, hogy az 1903-ban összehivandó zsinat teendői a közvélemény megnyilatkozásában ugy készittetnek elő, hogy az ezen alapuló alkotások anyaszentegyházunk fennmaradásának, erősödésének szolgáljanak biztositékául.

Elismerés és köszönet illeti azért a felsőborsódi egyházmegyét a kezdeményező lépésért. Elismerés illeti, hogy kezdeményezésében nem uj eszmék után kapkodás, hanem – saját kijelentése szerint — a közvéleményben évek során át felhangzott kivánalmak csoportosítása vezette. Elismerés illeti, hogy ily módon a zsinati teendők egyháztársadalmi meghányását-vetését, előkészitését *jó idején* napi rendre hozta. Bármennyire megnyugvással tekintünk is legfőbb törvényhozó testületünk bölcsességére: még sem tarthatjuk feleslegesnek ez előleges tájékozást. Mert a zsinat alkotásai csak ugy lehetnek a vallásos életre áldást hozók, terméke-

(* »Az 1848. XX. törvényczikk végrehajtásához« cz. folytatásos vezetőczikkünk a jövő számban fog bevégződni. Szerk.

nyitók, ha kiindulási pontjukat épen a mindennapi élet szükségeinek, hiányainak megnyilatkozásából veszik.

Midőn azonban a kezünk alatti javaslatokhoz kívánunk szólani, előre bocsátjuk, — és meg vagyunk győződve, hogy ezt maga a javaslattevő felső-borsódi egyházmegye is megengedi — hogy hozzá adásokat, változtatásokat, sőt némelyek egész elejtését és újak felvevését is szükségesnek ítélünk.

1. Mindjárt az első pont ellen alapos kifogásunk van a maga egészében. »*Az evangélium szerinti egységes református közszellem megvalósítása*« érdekében a formaságok túlhajtását, a szellemnek formák által méltatlan megszoritását látnók ebben. E pont fő és lényeges tétele ugyanis az, hogy »a mint egy biblia és énekes könyv, ugy *egy legyen minden használandó népiskolai kézikönyv*«(egész bizonyosra veszszük — bár meghatározva nincs — hogy a vallástanítási kézikönyveket kell értenünk) »*Legyen egy a konfirmátiói kis káté*«

Nézetünk szerint e kívánalomnak tételes törvénybe foglalása a protestáns szabadság szellemének megtagadása,a protestántizmus szelleme által megkövetelt folytonos haladás megakasztása lenne e téren. Mivé lenne igy a gazdagnak különben is épen nem mondható — tankönyv irodalmunk és ennek sorvadása mellettmi biztosítná a használandó *egynek* a korral való haladását?

Épen nem találó a biblia egységére való hivatkozás. A biblia igen is egy, de ha abból a vallásos igazságoknak elvonását — a mi főképen a népiskolai vallástanítás anyaga — a zsinat tekintélye által akarjuk egységesen megállapíttatni: valóságosan a római tanba sülyedünk vissza, mely szerint a szent irást magyarázni, értelmezni, csak az egyháznak szabad.

És a mennyire ellenkeznék a kivánt intézkedés *elvileg* a protestántismus szellemével: épen anynyira kivihetetlen volna annak alkalmazása *gyakorlatilag*. Nem azt értjük, hogy ezt az *egy* tankönyvet minden fokon a legjobbak közül kiválasztani ne lehetne — ámbár e tekintetben is egyéni nézetek oktrojáltathatnának az összeségre —, hanem azt, hogy mindenütt egy és ugyanazon tankönyv a «beiskolázás» felszámíthatatlanúl eltérő viszonyai miatt sem volna felhasználható.

A mik pedig e pontban a főtétellel némi kapcsolatban még felhozva vannak. azok már természetüknél fogva ujabb kodifikáczió tárgyát nem képezhetik. Különösen oly vonatkozásban, mint a hogy a javaslatban van, a múlttal szemben méltatlanúl vádaskodónak tünik fel azon kivánalom, hogy intézeteink növendékei „képeztessenek erősebb vallásos szellemben *mint eddig*“ És tovább a tanítók és lelkészek gyakorlati irányú képzésére, és általában az iskolai nevelés vallásos és hazafias irányára serkentés a magyar protestantismusnak lényegét alkotó *belső* törvényeit akarná irott törvénynyel helyettesíteni. Hogy pedig «*minden egyházkerületnek felső leányiskolája legyen*»: ez ismét oly kivánság, a melynek megvalósítására mindenik egyházkerület teljes buzgalommal törekszik, de a miben a zsinati törvénybe iktatás alig nyújtana valami segélyt.

A mi tehát e pontnak lényegét illeti: mi a népiskolai vallástani kézi könyvek használatára nézve a zsinattól épen bizonyos *felszabadítást* várnánk. A mai gyakorlatban ugyanis nem ritka az az eset, hogy némely egyházkerületben vagy egyházmegyében *kizárólagosan* állapíttatik meg valamely tankönyv használata. Ezzel szemben tehát épen a felszabadításra volna szükség. Természetesen úgy, hogy e szabadság szabadosságba ne mehessen át. Ezért megállapítandónak vélnők, hogy *a magyar ref. hitoktatók bármely népiskolai vallástani kézikönyvet használhatnak* (felszabadítás), *a mely akármelyik ref. egyházkerület által approbáltatott* (szabadosság elhárítása).

2. Nagyon szükségesnek tartjuk a második pontban kifejezett kivánalomnak minél teljesebb megvalósítását. Szertartásainknak a protestantismus szelleméből folyó egyszerüsége mellett szinte megfoghatatlan, hogy miképen lehet oly sokféle eltérő formája, beosztása a különböző egyházak közistentiszteletének és más vallásos szertartásainak. A szokásos énekek egyik vagy másik nemének felvételében, vagy elhagyásában, az istentisztelet sorrendjében, a gyülekezet felállásában, vagy ülve maradásában, továbbá az úri szentvacsora kiosztásában, házasság-kötés körüli eljárásban és különösen a temetési szertartásokban oly sokféle és egymástól különböző szokás divatozik, hogy nemcsak a hívek találják nehezen bele magukat egy új gyülekezet istentiszteleti rendtartásába, hanem magának a lelkésznek is különös figyelemmel kell után tudakozódnia a *helyi szokásoknak*, ha csak a szomszéd gyülekezetben végez is szertartást, nehogy valamiképen eltérő eljárása megbotránkozást szüljön. Mennyire visszás állapot ez épen a mi anyaszentegyházunkban, melynek elvei megkívánják, hogy az istentiszteletben a *hívek tevőleges részt vegyenek*. Nem emel-e ez elv érvényesülése elé gátat az a különbözőség, melyben a különböző gyülekezetek tagjai felnőnek és élnek? Első sorban természetesen minden gyülekezetünknek ugyanazon énekeket kellene használnia, hogy az éneklésben híveink mindenütt részt vehessenek.

Nagyon is sürgősen megoldandó tehát e kérdés *a közistentiszteletre és minden vallásos szertartásra egységes liturgia megállapitása által.*

Messze vezetne, ha a kérdés megoldásának apró részletezésébe bocsátkoznánk, de egy pár megjegyzés elől e tekintetben sem zárkózhatunk el. Nevezetesen nem mulaszthatjuk el különös figyelmébe ajánlani a zsinatnak az „Énekes Könyv“ egységesítő megújításának évek óta vajudó ügyét; a házasságkötés körüli eljárás egységes szabályozását; a keresztelési szertartásba a szülők, vagy legalább is a kereszt-szü-

lők ünnepélyes nyilatkozatának, fogadalmának, megállapítandó kérdésekre adandó feleletekben felvételét; és az egységes liturgia megalkotásánál érvényesitését azon formaságoknak, melyek az egyszerüség és tisztaság főelvét nem sértik, de másfelől szertartásainkat az oly sokszor panaszolt ridegségtől megóvják, a gyülekezetnek külsőség utáni vágyakozását a protestántismus szellemének sérelme nélkül kielégitik.

A papi *egyenruha* megállapítása és használatának hivatalos ténykedéseknél kötelező kimondása, már csak azon következetlenség megszüntetéseért is kivánatos, hogy némely vidéken tényleg használatos bizonyos egyenruházat, máshol ellenben ilyennek árnyékával sem találkozunk. Ez állapotokkal szemben, ezek hallgatólagos fentartásánál akár az is kivánatosabb volna, ha általában különleges papi ruha használata tiltatnék meg s a lelkészek mindenütt a használatos polgári ruha viselésére útasittatnának. Ez legalább bizonyos elvet fejezne ki, mely szerint: a református papság nem kivánja magát ruházata által a hivek egyeteméből kiválóvá tenni. De hát ekkor a palást elhagyásának ötlete is nagyon közel kerülne. A sokféle eltérés miatti visszás állapotból tehát csak az az egy kibontakozás van, ha a *zsinat megállapitja és kötelező használatra rendeli a papi egyenruhát.*

3. 4. A harmadik és ezzel elválaszthatatlanúl összefüggő negyedik pontban ismét a haladó időnek elnémíthatatlan követelménye van kifejezve. Csekély jövedelemből, többnyire nagy család gondjait hordozó lelkészeink közül csak nagyon kevesen gyüjthetnek magánkönyvtárt. Közkönyvtárak használatához pedig ismét nagyon keveseknek van alkalma. Honnan merítsen ily helyzetben a lelkész olykor valami szellemi táplálékot? Hogy kisérje figyelemmel, ha nem is az általános (bár erre is feltétlenül szüksége volna), legalább a szaktudománynak vivmányait? És hogy ne merüljön el — a mire a megélhetés gondjai is nógatják — egészen az anyagi foglalatoskodásokba, mikor szellemi foglalkozáshoz nincs semmi eszköz rendelkezése alatt? Minél tovább késik tehát a parochialis könyvtárak megvalósitása: annál tovább kell várnunk, hogy a mivelődés góczpontjaitól nagy számban távol, szétszórtan munkáló lelkészi kar általános színvonala a kívánt magasságban álljon.

(Folytatása következik.)

Pásztor.

Püspöki évi jelentés.

Nagyméltóságu Elnök Úr!

Főtiszteletü Egyházkerületi közgyülés!

A protestantismus a tekintély hitével szemben mint vezérlő életelvet az *egyéni* hitet állította föl; az egyesekben a lelki erők kifejtését sürgeti, az *egyén* erkölcsi újjászületését követeli; arra tör, hogy az *egyén* élete átalakuljon azon örökkévaló eszmények mintájára, melyek Krisztusban testet öltöttek, életében és haláláában a világ fölött diadalmat vettek, hogy legyenek az emberiség szellemi életének vezérlő hatalmai és általuk az egyénnek erőtelensége az egésznek munkájában nyerjen megdicsőülést.

Azoknak a nagy feladatoknak a megoldása tehát, melyek erdélyi egyházkerületünk előtt állanak, nem kizárólagosan erre vagy arra, — egyikre vagy másikra tartozik, hanem együtt véve mindnyájunkra várakozik. Felelősök vagyunk mindanynyian, de legfőbbképen azok, a kiket őrállókul állitott és vezetőkül hivott el az Úr.

E felelősség teszi kötelességemmé, hogy minden esztendőben, midőn a Főtiszt. kerületi közgyülés tagjai anyaszentegyházunk ügyei fölött tanácsot ülni és a végzett munkát számba venni összegyülnek, megtegyem püspöki jelentésemet; számot adjak róla, miként sáfárkodtunk a reánk bizottakban; minő élet-tevékenységet fejtettek ki az egyesek és az egész; az élő hit hol sarkalta tettre a lelkeket és hol lankadtak meg a tagok; milyen akadályokkal kellett megküzdeni és milyen reménynyel nézhetünk a jövő felé.

I.

1. Ebben az esztendőben *küküllői* e. megyénket kell vala meglátogatnom, a melynek megvizsgálása még a mult évben ki volt tűzve, de — nem tőlem függő okok miatt — a vizsgálat megejtéséről akkor is és most is le kellett mondanom. A mult évben ezen e.-megyénk helyett a Nagy-Sajóit látogattam meg, de az idén az értesítés, hogy a küküllői e. megye látogatását a tavaszi időre halaszszam el, oly későn érkezett, hogy a szükséges előintézkedéseket egy másik e. megye meglátogatására megtenni már nem lehetett. Egyebekben, jelesen a püspöki és ig. tanácsi hivatalban igyekeztem a nekem adott erővel hiven elvégezni a munkát, a melyet hivatalomnál fogva elvégeznem kellett. Fölötte itéletet mondani a Főtiszteletü kerületi gyülésnek van joga. Az én tisztem, köszönetet mondani a *nagyt. Esperesi* kar azon tagjainak és mindazoknak, kik az adminisztráció nem könynyü munkájában segítségemre voltak és kérni őket, hogy gyors és pontos intézkedéseikkel erdélyi e.-kerületünkben a jó adminisztrációt megvalósulásra juttatni segitsenek.

Két templomot szenteltem föl: a kézdi e.-megyében a már régebben épült *maksai* és a n.-enyedi e.-megyében a *mező-nagy-csányi* 11.000 korona költséggel épített uj templomot. Ezt azért említem meg, hogy alkalmat vehessek magamnak azon buzgó munkásság jelzésére, a melylyel mind a két helyen találkoztam. Különösen Mező-nagy-csánban a Tisza-család nagy és nemes áldozatkétzségéről kell hálásan megemlékeznem. Mert *Tisza Lászlóné* ő méltósága 2000 koronával, Mltsgos Zeyk Károlyné Tisza *Etelka* 600 koronával, Gr. Tisza Istvánné, Tisza *Ilona* szintén 600 koronával, Gr. Bethlen Pálné Tisza *Jólán* 400 koronával, Mltsgos Sándor Jánosné Tisza *Anna* szintén 400 koronával, együtt összesen *4000* koronával tették lehetővé, hogy csányi hiveink temploma rövid idő alatt fölépüljön és a lelkészi lakás kibővittessék.

Ezen áldozatkészséghez csatlakozott a lelkész *Péter* Antal ügybuzgósága, ki vándorútra kelve, pár egyházközség hivei közt 642 korona 73 fillért gyűjtött össze és a hivek 309 korona értékü közmunkája mellett ő maga 439 korona értékü fuvarozást végeztetett. Ugyane czélra *Pap* Gergely körjegyző 200 korona, T. *Fodor* Ferenczné 390 korona összeget adományoztak.

E kegyes adományokért egyházkerületünk nevében is hálás köszönetet mondok.

A csányi egyházközségben örömmel tapasztalt hitbuzgóság és áldozatkészség azonban nem áll egymagára; sőt az *esperesi* jelentések egész hosszu sorát tüntetik fel azoknak az egyházaknak, a hol a hivek a lefolyt évben is meghozták az áldozatot.

Mult évi jelentésemben 70,840 koronát mutattam ki, a mely az egyházmegyékben és püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségeinkben *„Kegyadomány“* czimen összegyült. Most ugyanezen a czimen ***110.000*** koronát

meghaladó összeg hirdeti a hivek buzgóságát, az egyházak fokozott élettevékenységét.

Mult évi jelentésemben „*Szorgalmi jövedelem*“ czimen 40,002 koronát tüntettem ki, most 56 000 koronát meghalad ezen összeg. Igy vált lehetségessé, hogy „*Kepeváltó-alap*“ czimen a hivek nem lankadó buzgósága és egyesek nagyobb áldozatkészsége évek során keresztül ***2,767.769*** korona öszszeget hordott össze.

Az e. megyék közül aránylag legtöbbet épitkezett a gyulafehérvári, a hol a *magyar-igeni* egyházközség templomát, mely a nagy tudásu *Bod Peter* emlékét hirdeti, restauráltatta és a papi lakást kijavíttatta 20,000 koronát meghaladó összeggel, a melynek nagy részét Bartók Dénes lelkész fáradságot és időt nem kimélő buzgósága gyüjtött össze. *Nagyenyedi* egyházközségünk 20,000 koronára tehető összeggel templomát szintén restauráltatta.

Jelentékeny *kepeváltó alappal* rendelkezik a *görgényi* és *marosi* e. megye, mind a kettő 400,000-et meghaladó összeggel; az *erdővidéki* és *orbai* e. megye, mind kettő 300,000 koronát meghaladó összeggel. Ezek után következik a *n.-enyedi* e. megye 188,822 koronával, a *Széki* e. megye 176,949 koronával, a Szilágyszólnoki 113,563 koronával, a *sepsi* e. megye 166,835 koronával, az *udvarhelyi* 90,085, a *küküllői* 68,933, a kolozskalotai 66,415 koronával.

A *püspöki* vizsgálat alá tartozó egyházközségek közül *Kézdi-vásárhelynek* 173,077, — *Sepsi-Szentgyörgynek* 33,701, — *Nagyenyednek* 28,470, — *Ilyefalvának* 12,918 korona *kepeváltó alapja* van.

A lefolyt év alatt az e. kerületben összesen 7,195 korona *perselypénz* gyült össze. Aránylag a legnagyobb összeget, 720 koronával, a Romániai e. megye érte el.

Engedje meg a Főtiszteletü közgyülés, *hogy* e száraz számadatokkal még tovább is fáraszszam figyelmét és legalább megemlitsem — a hosszu sorból — azoknak neveit, kik nagyobb adományaikkal vettek részt istenországa épitésének dicséretes munkájában.

A *gyulafehérvári* e. megyében Báró *Horváth Ödönné*, gróf Rhédey Johanna az *alvinczi* egyházközségnek *1000* korona értékü urasztali takarót ajándékozott. *Szászsebesből* egyik derék hivünk, *Szakács László*, ott szervezendő ref. egyház község czéljaira, kerületünk pénztárába 20,000 koronás alapitványt tett le, a mely összeg munkás élete nemes gyümölcsének javarészét teszi. — Oly tett, melylyel az egyszerü polgár magának ezen helyen maradandó emléket emelt.

A *nagy enyedi* e. megyében Gróf *Bethlen Sándor*, a *magyar-gezsei* iskola helyiségéül 800 korona értékü telket ajándékozott és 3000 korona költséggel a csekély számu hivek részére imaházat épittetett *Földvárt* özvegy *Zudor Károlyné* orgona készitésre végrendeletileg 1000 koronát hagyományozott.

A *görgényi* e. megyében, *Uzdi Szentptéeren* Gr. *Bánffy Györgyné*, Gr. *Teleky Sámuel* és Gr. *Teleky László Gyula* 12,000 koronát meghaladó költséggel uj papi lakot és tornyot épittettek.

A *szilágyszolnoki* e. megyében *Délczeg* Elek a m.-csaholyi egyházközségnek 2400 koronát hagyományozott.

A *deési* e. megyében özvegy *Deák Józsefné* a magyarláposi egyháznak 1000 koronát adományozott egyh. szükségekre. *M. Fodorházán Irsai József* lelkész és neje 5 hold ingatlant adott az egyházközségnek.

A *marosi* e. megyében *Iszlai Sámuel* a magyarósi egyház részére 1200 koronán harangot vásárolt *Nagy Ferencz* és neje a mezőbándi egyházközségnek 12000 korona értékü birtokot hagytak kepeváltási czélra.

A *n.-szebeni* e. megyében néhai *Gál Ferencz* a nagyszebeni egyháznak toronyórára 2000 koronát adott.

Az *udvarhelyi* e. megyében *Varga János* a parajdi egyházközségnek 1200 korona értékü ingatlant ajándékozott.

A *sepsi* e. megyében a *kisborósnyoi* egyházközségnek *Tompa Imre* 2200 korona költséggel uj orgonát készittetett és *Tompa Albertné* 180 korona értékü urasztali készletet ajándékozott; az *Uzoni* e. községnek özvegy Tóth Jánosné 1600 korona értékü szántót és egy belső telket adományozott.

A kézdi e. megyében özvegy *Bakcsi Lajosné*, Thamó Sára az albisi e. községnek 2170 korona értékü orgonát készittetett.

A püspöki vizsgálat alatt álló kolozsvári egyházközségnek *Hőgye Katalin* 2000 koronát hagyományozott. M.-Vásárhelyi egyházközségünk részére Br, *Kemény Kálmánné* ő nagyméltósága a lefolyt évben is 1600 koronát gyüjtött. — A nagyenyedi e. község templom alapja javára *Török Bertalan* (róm. kath.) országgyülési képviselő 1000 korona alapitványt tett nagynénje *Pogány Polikszéna* nevére.

Jelentésem igen hosszura nyulnék, ha e névsort tovább folytatnám és fölsorolnám mindazon egyesek neveit, a kik 100 koronát meghaladó, de 1000 koronán alól maradó összeggel áldoztak a szent ügynek. Forró köszönetet mondok ezeknek is, a kiknek nevei a püspöki jelentés mellékletén van a nemes adakozók sorába följegyezve.

E nagylelkü adományozókon kivül, kiknek e helyen az egyházkerület nevében is őszinte hálánknak és köszönetünknek adok kifejezést, röviden bár, de meg kell emlitenem azon e. *községeket*, a hol a hivek együttes buzgósága vitt nagyobb áldozatot az egyház oltárára. Ilyenek:

A vajdahunyadi e. megyében *Petrozsény*, hol a hivek 1210 koronát gyüjtöttek össze. A nagyenyedi e. megyéhez tartozó *Tövis*, hol a hivek toronyórára 600 koronát gyüjtöttek. — A gyulafehérvári e. megyéhez tartozó *Benedek*, a hol a hivek róm katholikusok támogatásával templomépitésre 1203 koronát hoztak össze. A kolozskalotai e. megyében *Kőrösfő* 1598·62 K. *Szentkirály* 1341·63; — *Zentelke* 1423·48 korona szorgalmi jövedelmet állitott elé — A szilágyszolnoki *Tasnád*, hol a hivek templomjavitásra 8502 koronával rótták meg magukat. A deézsi e. megyében *Domokos*, hol templomjavitásra a hivek 2000 koronát adtak össze. A széki e. megyében *Felőr*, hol az egyháztagok önkéntes adakozás és önmegadóztatás utján 3358 koronát szerzettek össze. A nagysajói *Naszód*, hol a hivek a templom felszerelésére 1200 koronát gyüjtöttek össze. *Holtmaros*: hivei 1362 korona szorg. jövedelmet állitottak elé. A marosi e. megyébe tartczó *Bede*, a hol a hivek orgonára 1400 koronát adományoztak. A küküllői *Maros-Ugra*, a hol a hivek rovatal és közmunka czimen 1500 korona áldozatot hoztak a torony és papi lak épitési költségeinek fedezésére, *Szőkefalván* a hivek buzgósága 1307 koronát szerzett a templom javára; *Szász-Csávás*on az iskolaépitésnél az egyház tagjai 4041 korona értékü munkát végeztek. A sepsi e. megyébe tartozó *Hidvégen* a kántori lak fölépitésére a hivek 2100 korona értékü közmunkát végeztek. *Orbai* e. megyében *Telek* földmiveléssel 800 korona szorgalmi jövedelmet állitott elő.

A *püspöki* vizsgálat alatt álló *deézsi* egyházközség egy év leforgása alatt az orgona-alapra 4027 k. 48 fillért gyüjtött össze, hét család pedig saját költségén, együtt 2620 K. 57 fillér értékben a templom ablakainak stylszerü renoválását eszközöltette. — Itt a szorgalmi jövedelem és kegyadományok összes értéke 8019 K. 91 fill. *M.-Vásárhelyen* gr. *Toldalagi Lászlóné* elnöklete alatt rendezett jótékony czélu estély 1700 korona jövedelmet hajtott. *Nagyenyeden* a templom restaurálására az egyház buzgóbb tagjai 5148 K. 41 fillért adtak; a konfirmáló növendékek pedig évek során át a templom belső felszerelésére és csinositására 802 koronát adakoztak. Mind meg annyi fölemelő tény, a mely arra figyelmeztet, hogy az *élő hit*, mely a protestantismus élet-föltétele, még mindig elég gazdagon termi meg a maga gyümölcseit.

E helyen kell végül hálásan megemliteni azt

is, hogy a magyar kormány Szilágymegyében *ákosi* egyházközségünk műemléket képező ódon templomának helyreállitását mintegy 60.000 K. költséggel magára vállalta és küküllői e megyénkben a *gógánváraljai* templom műbecscsel biró famenyezetének megóvására 1200 K. segélyt engedélyezett.

(Vége köv.)

Egyházkerületünk közgyűlése.

Első nap. 1901. nov. 9-én d. e.

Erdélyi evang. reform. egyházkerületünk rendes évi közgyűlésének előhirnökei, melyekből következtetni lehet a gyűlés hangulatára és irányzatára, idejében szétmentek a hivatalosokhoz, a nyomtatásban megjelent s a közgyűlés tagjainak megküldött ama jelentésekben, melyek az időközi kormányzás tényeiről s anyaszentegyházunk sok oldalu életjelenségeiről, jelenlegi állapotáról és jövő feladatairól kivánják tájékoztatni a közgyülési tagokat. A 153 oldalra terjedő vaskos füzet az Igazgatótanácsnak nemcsak a saját hatáskörében végzett munkásságát, a mult évi közgyűlés rendelkezéseinek végrehajtásáról beszámolását s a jelen közgyűlésünk jóváhagyásától föltételezetten tett intézkedéseit sorolja föl, hanem kiterjeszkedik a magyarországi egyetemes ev. ref. egyházat illető s különösen egyházkerületünket közelről érdeklő, azon intézkedésekre is, melyek az egyetemes konvent ez évi üléseinek határozataiban foglaltatnak.

Különösen a tanügyet ismerteti Sárkány Lajos dr., h. tanügyi előadó, rendkívül részletesen és elismerést érdemlő alapossággal, egyenlő figyelemben részesitve az elemi, valamint a magasabb nevelés minden ágát, minden tényezőjét.

Régóta érzett s bénító hatásában mindig sajnosan tapasztalt betegsége volt egyházkerületünknek, hogy a hivatásaként megvalósítandó s a körülmények által parancsolólag követett magas rendü feladatai megvalósitásának utjában legnagyobb akadályként ott találta az anyagikban való szegénységet, a mi, most a jövő 1902. évi költségelőirányzatában, aggasztóan lép föl. Az Igazgatótanács tájékoztató jelentésének ez a legsötétebb s árnyát a távol jövőre is kivető pontja, hol 832206 K. 93 f. szükséglettel szemben a fedezet 806770 K. 42 f. s az »egyeztetés« 25436 K. 51 f. hiányt tüntet fel. Az általánosan ismeretes közgazdasági pangás hatását egyházkerületünk ebből láthatóan fokozottan érzi, mert a tőkebefektetések legtekintélyesebb részét, t. i. a budapesti és kolozsvári ingatlanok, valamint az értékpapirok, ez időszerint, alig 3·6% jövedelmet hajtanak, melylyel szemben központi pénztárunknak 5% os kamatot kell fizetnie az összes kezelése alatt álló betét és alapítványi tőkék után. A mi elég arra, hogy mérlegünk egyensúlyát megbontsa s a kimutatott hiányt igazolja. Közgyűlésünk feladata s tárgysorozatunknak legáltalánosabb érdekü és legnehezebb pontja vala, hogy a kimutatott hiány fedezetéről gondoskodjék. S az a békés szellem, mely ma egyházkerületünket áthatja, s az a buzgó törekvés, melylyel vezérférfiaink, egyházkerületünk főpásztora és főgondnokai együttesen, egy szívvel és egy lélekkel karolják föl ügyeinket s egész odaadással munkálnak bajai orvoslásán, bizonyára utat és módot találnak s közgyűlésünk örömmel követi őket a kibontakozás utján.

Első nap. 1901. nov. 9-én, d. e.

A közgyűlés megalakulása.

A közgyűlés kolozsvári theol. akadémiánk dísztermébe, d. e. 10 órára volt összehíva. Dr. Bartók György püspök, br. Bánffy Dezső elnöklő főgondnok, egyházkerületünk négy másik főgondnokával: gr. Bánffy György, báró Kemény Kálmán, Simó Lajos és Zeyk Dániellel midőn a kitüzött időben pontosan megjelennek, a termet szorongásig betöltő hivatalosok és érdeklődök zajos tetszése fogadja. A megjelent közgyülési tagok száma a gyűlés iránti érdeklődésnek kedves bizonysága, az esperesi és főjegyzői kar csaknem teljes számban jelent meg; kiknek számát jóval meghaladják a megjelent kollegiumi tanárok. A hivatalánál, vagy választás folytán jogosult tagoknak (319) kétharmadánál többen jelentek meg.

A gyűlés megnyitását a theol. ifjuság dalegyletének gyönyörü éneke és dr. Bartók György püspök aának Isten segedelmét, a tettetés nélkül való szeretetnek, a békés egyetértésnek és a bölcsességnek lelkét kérő, megható imája előzik meg. Mire br. Bánffy Dezső, főgondnok, elnök közgyűlésünk tagjait szivélyesen üdvözli és gyülésünket megnyítva, a gyakorlathoz híven, az egyházkerületi főjegyző mellé segédjegyzők kinevezését hozza javaslatba. A közgyűlés elnök ajánlatát elfogadja s segédjegyzőkké a gyülésezés folyamára Bodor Géza esperes, Bodrogi János tanár és Boér Elek egyházmegyei algondnok afiakat nevezi ki.

Elnök felhivására Kenessey Béla egyházkerület főjegyző felolvasta az egyházkerületi közgyülési tagokról az Igazgatótanács által összeállított névsort. A határozathozatalra megkivántató létszám több-zörösön is együttlévén, elnök közgyülésünket megalakultnak jelenti ki:

Elnök báró Bánffy Dezső bejelenti, hogy közgyülésünkön való meg nem jelenhetésüket bejelentették *Hegedüs* Sándor, fogarasi főgondnok, ki ez alkalomból, 100 koronát küldött kolozsvári szeretetházunk javára; *Koós* Ferencz romániai képviselő, *Németh* Sándor bukaresti lelkész, *Zathureczky* József erdővidéki főgondnok, *Csia* György orbai főgondnok, *Lázár* Mihály kézdi főgondnok *Réthy* Lajos képviselő, *Kovács* Albert képviselő. Közgyülésünk nevezettek elmaradását igazoltnak tekinti s Hegedüs Sándor főgondnoknak 100 korona adományát köszönettel fogadja és rendeltetési czéljára utalja.

A zsinati törvény végrehajtására vonatkozó „Utasitás“ 46. §. h) pontja értelmében, az Igazgatótanácsnak, az 1900. évi egyházkerületi közgyülés óta az egyházkerületi közgyülési képviselők sorában történt változásokat feltüntető jelentése alapján közgyülésünk udomásul veszi, hogy:

1. a vajda-hunyadi egyházmegyében, Mara László főgondnokká választásával megüresedett képviselői állásra *Téglás Gábor*, reáliskolai igazgató, —

2. az udvarhelyi egyházmegyében ifj. Péter Károly főjegyzővé választásával megüresedett állásra Csia Kálmán etédi lelkész, —

3 a n.-enyedi egyházmegye maros ujvári kerületében gr. Bethlen Sándor algondnokká választásával megüresedett állásra Böjthe Kálmán főszolgabiró, —

4. a sepsi egyházmegye uzoni kerületében, Székely György dr. gondnokká választásával megüresedett állásra Rápolthy Mózes, —

5. a görgényi egyházmegyében néhai ifj. br. Zeyk József helyére dr. Gidófalvy István kolozsvári kir. közjegyző, —

6. a kézdi egyházmegye alsó kerületében Keresztes Ede főgondnokká választásával üresedésbe jött állásra Zoltáni Elek léczfalvi lelkész, —

7. A küküllői egyházmegyében néhai Sylvester Domokos helyébe Sámuel József, nagy-kendi lelkész aai. megválasztását az Igazgatótanács igazolta s őket jelen közgyülésünkre meghivta.

Napirend. Tárgysorozat megállapitása.

Napirendre térve, elnök br. Bánffy Dezső fölhivja közgyülésünket a tárgysorozat megállapitására s ezzel kapcsolatban felolvastatja az Igazgatótanácsnak a tárgysorozat megállapitására vonatkozó 4709—1901,

számu előterjesztését Közgyülésünk az Igazgatótanács által 4019—1901. sz. a. kiadott és közgyülésünk tagjai között előzetesen kiosztott javaslatban foglalt tárgysorozatot a kapcsolatos előterjesztésben foglalt javaslattal kiegészitve elfogadja.

Bizottságok kiküldése.

A Házszabályok 6. § ának b) pontja értelmében, elnök br. Bánffy Dezső ajánlatára közgyülésünk, jelen gyülése tartamára, a következő bizottságokat küldi ki

1. Az igazgatótanácsi évi jelentés átvizsgálására 5 tag: Gyarmathy Zsigmond, Török István, Somkereki Miklós, Csekme Ferencz, Zajzon János.

2. A tanügyi jelentés megvizsgálására 5 tag: dr. Szádeczky Lajos, Váró Ferencz, Deák Lajos, Gönczi Lajos, Simon Ferencz.

3. A kérvények átvizsgálására és előterjesztésére 4 tag: Fehérvári Jenő, dr. Kecskeméthy István, Nagy József esperes, Bedőházy János aait.

4. A sérelmi ügyek megvizsgálására és előterjesztésére 5 tag: Gróf Wass Béla, Ravasz János, Nagy Lajos, Fogarasi Albert, Vincze Ödön.

5. A szavazatszedő bizottságba 7 tag: Menyhárt András, Muzsnai Károly, Péter Károly ifj., Kiss Lajos ifj, Molnár Károly, Tárkányi György, Szabó Árpád.

6 Az inditványok átvizsgálására és előterjesztésére 3 tag: Zeyk Károly, Fogarasi Albert, Vén Mihály.

7 A testvér egyházkerületek jegyzőkönyvének átvizsgálására és jelentéstételre 3 tag: Pokoly József, Nagy Károly, Bartha Dezső.

8. Az egyházkerületi költségvetés megvizsgálására és előterjesztésére 3 tag: Somkereki Miklós, Vékony Ferencz, Sándor József.

A házszabályok 6. §. a) pontja értelmében a jövő évi működési hatáskörrel közgyülés a választási elrendeli s elnök br Bánffy Dezső a választás megtartását ma d. u. 4—6 óráig kitüzi a következő bizottságokra:

1. Az igazgatótanácsi ügykezelés megvizsgálására 3 tag.

2. Az egyházkerületi számadások megvizsgálására 3 tag.

3. Az egyházkerületi közpénztár megvizsgálására 3 tag.

4. Néhai Molnár Albert theol. tanár aa. helyett az 1903 ik év végéig terjedő mandátummal egy rendes egyházi konventi képviselő.

5. Az egyházkerületi fegyelmi bíróságba egy tanártag, az 1902-ik év végéig terjedő megbizással.

6. A közpénztár nyugdijkezelő bizottságába, az 1902-ik évtől kezdődő 6 évi mandátummal 3 tag, a nyugdijszabályzat 43. § c) pontja értelmében.

Hivatali eskük bevétele.

Tárgysorozat rendjén, az Igazgatótanács előterjesztése alapján, Kenessey Béla egyházkerületi közfő jegyző aa. a hivatali esküt, közgyülésünk színén beveszi Csekme Ferencz görgényi esperes, ifj. Kiss Lajos görgényi és ifj Péter Károly udvarhelyi egyházmegyei főjegyző afiaktól, kiket közgyülésünk éljenzéssel fogad az elválasztottak díszes seregébe, Püspök és Elnök aai meleg kézszoritással üdvözölnek.

Választások elrendelése.

Tárgysorozat rendjén, az Igazgatótanács előterjesztése alapján közgyülésünk elrendeli s elnök br. Bánffy Dezső aa. ma d. u. 4 6 órára kitüzi a következő választásokat.

1. a b. e. Czakó József halalával üresség be jött marosi egyhm. algondnoki állására.

2. b. e. Málik József halálával üresség be jött sepsi-szt.-györgyi püspöki vizsgálat alatt álló egyházközség főgondnoki állására.

3. a b. e. Putnoky Domokos halálával üresség be jött görgényi egyhm. algondnoki állására.

4. az Incze Gerő kolozsvári főgondnokká választásával üresség be jött nagy-sajói egyházmegye algondnoki állására.

5. A néh. Szonda Sándor aa. halálával üresség be jött orbai egyhm. algondnoki állására.

6. A Baktsi Gáspár aa. halálával megüresedett kézdi egyházmegye algondnoki állására.

7. A Dósa Elek aa. lemondásával üresség be jött maros-vásárhelyi kollegium főgondnoki állására.

8. A maros vásárhelyi egyházközség kérésére ujonnan szervezett főgondnoki állására.

9. Az alábbi tanári állásokra.

a) a m.-vásárhelyi történelmi-földrajzi tanszékre,
b) a m.-vásárhelyi magyar-latin nyelvü tanszékre,
c) a szászvárosi vallástanári tanszékre,
d) a szászvárosi történelem-földrajzi tanszékre,
e) a szászvárosi mértani rajz szépirási tanszékre,
f) a zilahi magyar-németnyelvi tanszékre.

Bizottságokhoz utalt jelentések.

Az Igazgatótanácsnak az egyházkerület jövő 1902. évi költségvetését tárgyazó előterjesztése felolvastatván, az összes mellékletekkel, véleményes jelentéstételre kiadatik az illető bizottságnak, hogy tárgysorozat rendjén terjessze közgyülésünk elé. A közalapi segély-kérvényekre elfogadja közgyülésünk az Igazgatótanács előterjesztésében foglalt javaslatot, hogy ennek értelmében Kenessey Béla aa. elnöklete alatt, az összes esperes afiakból álló bizottságot küld ki, azon utasitással, hogy az esperes afiak tanácsaikkal és az egyházközségek anyagi viszonyait ismertető tájékoztatásukkal a kivánt javaslat elkészitéséhez járuljanak hozzá s a javaslatot terjesszék közgyülésünk elé Az Igazgatótanács évi működéséről szóló és a tanügyi jelentést közgyülésünk szintén az ezek felülvizsgálására kiküldött bizottságokhoz teszi át, hogy jelentéseiket tárgysorozat rendjén terjesszék elé.

Az ifju papok kibocsátása.

Tárgysorozat rendjén Kenessey Béla főjegyző aa jelenti, hogy az 1892. évi egyházkerületi közgyülés 32 jkvi. sz. a hozott határozata értelmében az esperesek által, kibocsátandó és felszentelendő ifju lelkipásztorok okmányokkal felszerelt kérvényei felküldetvén, az igazgatótanácstól 17 lelkésznek és egy lelkészi oklevéllel biró papjelöltnek, jelenleg állami polgári leányiskolai igazgató, vette át okmányait, melyeket átvizsgált és rendben talált.

A felszentelésre jelentkezett 18 lelkésznek kibocsátására és felszentelésére nézve egyátalában nem forog fenn semmi nehézség; Király Miklós zalathnai áll. polgári leányiskolai igazgató tanár, lelkészi oklevéllel biró papjelöltre nézve azonban külön kéri ki az egyházkerületi közgyülésnek az Igazgatótanács 1169—1901. sz. a. kelt ama határozatához leendő jóváhagyó hozzájárulását, mely szerint az igazgatótanács hivatkozott határozatában az Egyházi törvények 114. §-sa értelmében, nevezett Király Miklós aának megengedte, hogy a lelkészi jellegét mind addig megtarthassa, mig a tanári pályán működik. Végül jelenti, hogy a szilágy-szolnoki egyházmegye esperesi hivatalának közvetlenül hozzáküldött s 1989—1901 sz. a kelt jelentése szerint a felszentelésért folyamodott Demjén Ferencz szilágy paniti lelkész, komoly családi okok miatt a felszentelésre, ez alkalommal nem jelent meg.

E szerint kibocsátandók és felszentelendők lesznek:

1. Adorján Lajos böő-mosoni lelkész, a marosi egyházmegyéből.

2. Baczó Mózes, a szászvárosi püspöki vizsgálat alatt álló egyház lelkésze.

3. Bartha Miklós, székesi lelkész, a marosi egyházmegyéből.

4. Decsy István, alsó-detrehemi körlelkész, a nagyenyedi egyházmegyéből.

5. Érsek Elek, szás-kis-almási lelkész, a Küküllői egyházmegyéből.

6. Fejér Pál, maros csucs-koppándi lelkész, a n.-enyedi egyházmegyéből.

7. Gáspár László, érszodorói lelkész a szilágy szolnoki egyházmegyéből.

8. Jakabházy Dániel, visai lelkész, a széki egyházmegyéből.

9. Jenei Sándor nagy-ernyedi lelkész a marosi egyházmegyéből.

10. Király Béla hagymás-bodoni lelkész a marosi egyházmegyéből.

11. Király Miklós, zalathnai állami polg. leányiskolai igazgató, a gyulafehérvári egyházmegyéből.

12. Kolozsvári József, bere-kereszturi lelkész, a marosi egyházmegyéből.

13. Koréh Endre, erzsébetvárosi körlelkész, a küküllői egyházmegyéből.

14. Kovács Sándor, maros-ilyei lelkész a vajdahunyadi egyházmegyéből.

15. Kovács József kalota-szentkirály-zentelki lelkész, a kolozs-kalotai egyházmegyéből.

16. Máthé-Sámuel szász-ujősi lelkész a nagysajói egyházmegyéből.

17. Molnár Imre, bardóczi lelkész, az erdővidéki egyházmegyéből.

18 Széll Jakab szőkefalvi lelkész a küküllői egyházmegyéből.

(Folytatjuk.)

Egyházmegyékből.

I. A széki egyházmegyéből.

(Folytatás és vége.)

Gyárfás Albert központi pénztáros, Kovács Ákos közalap és orsz. ref. lelkészi özv. árvai gyámintézeti pénztáros számadásai jóváhagyó záradékkal láttattak el. A segély kérvények az egyházmegyei tanács megállapodásai szerint terjesztetnek fel, s mult évi közgyűlésünk 12 pont alatti határozata alapján két egyházmegyei tanácsbiró választatott.

Tárgysorozat rendén következett e sorok irójának az orsz. ref. lelkészi nyugdíj-intézet érdekében benyujtott s úgy az egyházmegyei tanács, mint közgyűlésünk által elfogadott következő határozati javaslata: „Mondja ki széki egyházmegyénk közgyűlése, miszerint a mélt. ig. tanácsnak a lelkészi nyugdíj-intézet feállítása érdekében 3313 ig. sz. alatt közzé tett véleményes javaslatának első felében az 1, 4, 5 és 6 szám alattiakat magáévá teszi, a 2 és 3 sz. alattiak helyett az egyenlőség és testvériség elvének szem előtt tartása és a gyors életbe léptethetés czéljából a következő egy — 1 — számot javasolja helyezni A nyugdíj jogosultság munkaképtelenség vagy legalább 40 évi szolgálat után lép életbe, Belépési járulék és 3 évi tagdíj lefizetése után a teljes lelkészi fizetésben állapittatik meg.“

A második felében levő d. e. és f. pontokat szintén elfogadja, a gyors életbe léptetés és saját érdekeink szempontjából azonban az a. pont alatt a tagok belépési járulékát 5% helyett 3 év alatt fizetendő 10%-ban, b. pont alatt a tagok évi járulékát $1^1/_2$% helyett $2^1/_2$%-ban; c. pont alatt az egyházközségek évi járulékát 24 koronában állapitaná meg, s egy ujabb következő pont alatt a közalapból a lelkészi fizetések rendezése következtében az egyszersmindenkori segélyek czimén felszabaditható 20%-ot, a mi évi 15—20 ezer korona, szintén oda forditandónak véli.

Az inditványokra kerülvén a sor, elsőnek *Kovács Gábor* szent margitai lelkész aa. a következőt nyujtja be: »Mondja ki egyházmegyei közgyülésünk, hogy az 1848. XX. t-cz életbe léptetését óhajtja, kéri, sürgeti. Ez irányban felír egyházkerületi közgyülésünkhöz, s felkéri: tegyen lépéseket az iránt, hogy egyetemes egyházunk emelje fel szavát s kérje a magas kormányt ezen szentesitett törvény életbeléptetésére. S ha esetleg ez nem járna sikerrel, kérésünket az orsz. gyülés elé terjessze.

Fenti inditvány, mint olyan, melyet a közszükség szült, egyhangulag elfogadtatott. Elfogadtatott Gyárfás Albert közpénztáros következő inditványa is: Tekintettel arra, hogy a mult évi kerületi közgyülés 51 jksz. alatt a mélt. ig tanács előterjesztésére az egyházközségeket igy osztályozta 1 ső osztály 2400 koronán felül; 2-ik osztály 2000—2400 kor., 3-ik 1600—2000 kor. 4-ik 1000 kor.-ig. A püspöki 1523—1900. sz. alatt közzé tett körrendelet meg azt. mondja. hogy az állami kiegészitést kapott egyházak mind IV. osztályuak, ez okból felkérendő a mt. egyházmegyei tanács, hogy a mélt. ig. tanácsot megkeresve — a lelkészek évi rovatalait a „Szeretetház“-ra vonatkozólag oly időben tegye közzé hogy azt még ez évben tudatni lehessen az egyes lelkészekkel.«

Még két inditvány tárgyalása következett, s ezeknek mindenike voltaképpen közszeretetben és tiszteletben álló esperesünkre vonatkozott. Az elsőben *Kovács Ákos* szamosujvári körlelkész aa. inditványozza, hogy: „mondja ki közgyülésünk, miszerint az esperesi hivatal az általa kezelt és kifizetett illetmények 1 (egy) százalékát kezelési czimen jogositva van visszatartani.“

Közgyülésünk tekintettel az esperesi hivatalnak kivált a kongrua illetménnyel szerfelett megszaporodott, s felülről még ez idő szerint fedezet hiánya miatt — nem honorálható munkájára, ezen inditványt is egyhangulag elfogadta, s az esperesi hivatalt felhatalmazta az általa kezelt és kifizetett lelkészi illetményekből az egy % levonására.

Voltunk, a kik ezen honoráriumot egy bizonyos összegben szerettük volna megállapitani, azonban, részint, mert ezen összeget a központi pénztár el nem hordozhatá, s ez esetben erkölcsi értékéből is veszitett volna, részint, mert ennek az egyes illetményekre való beosztása ujabb fáradtsággal járt volna, készséggel járultunk a tett alakban való elfogadásához

A másik s egyuttal utolsóban *Nagy Albert* mócsi lelkész aa. inditványozza, hogy közgyülésünk nt. Somkereki Miklós ez évben betöltött 30 éves lelkészi és 15 éves esperesi szolgálata alkalmából — szeretete ujabb jeléül — fejezze ki s kézbesitse jegyzőkönyvileg is jó kivánatait.

Ez utóbbi inditvány is mindnyájuk szivében viszhangra talált, s közgyülésük nt. Somkereki Miklós esperes aát. az oly hosszú időn át híven végzett munkásságának és személye iránti szeretetének teljes érzetével üdvözli s egyben további munkálkodására és életére Isten áldását kéri.

Ezzel a tárgysorozat kimeríttetvén, közgyülésünk véget ért, s esperesünknek a személye iránti ragaszkodást és a gyülés tárgyai iránti érdeklődést megköszönő szives szavai által bezáratott, hogy tek. Gaál Gyula szeretett főgondnokunknak szives meghivása következtében a szokott helyen gazdagon teritett asztalnál a gyülés fáradalmát kipihenhessük

Közgyülésünk ezen bizonyára mindenkit kielégitő tulajdonképeni zárpontjánál, a hélybeli előkelőségek megjelenése következtében, még többen valánk, s a vidám beszélgetések, eszmecserék és lelkes felköszöntéseknek csak az esthomálya vetett végett.

Alsó-Ilosva. ***Nemes Ferencz***
ref. lelkész és egyhm. aljegyző.

II. Erdővidéki egyházmegyéből.

„Aki az ekeszarvára tette a kezét, annak nem szabad hátra nézni.“ Az ősök által nekünk adott szent örökséget megvédeni, tovább vinni a mi feladatunk. Letünt a semmit tevés napja! Ma mindenki annyit ér, a mennyi munkára képes! Munkálkodnunk kell

nem önmagunkért, hanem az anyaszentegyházért, hiveink boldogságáért, a magyar Haza felvirágoztatásáért,

Kicsiny egyházmegyénk is ilyen munkásságoknak adta jelét 1901. év oktober hó 31-én Nagybaczonban és november 3-án Bardóczon; ott tartott reformácziói ünnepet, egyházi értekezlettel; itt a 10 év óta üresen álló lelkipásztori állás magasztos hivatalába avatá be, tisz. Molnár Imre barátunkat, egyházmegyénk.

Ott voltak talán mind a reformáczió magasztos ünnepén; ott voltak a hívek, megtöltve a nagy, tágas templomot. Jó is minékünk itt lakni; igen, mert itt hallók: a gyermeki szív magasztos énekét, mely megmutatá azt: ha az állami tanító úr nem tartja megalázónak az egyházi ének tanítását, mily lélekemelő munkát végez, mely nem megaláz, de felemel az örökké valóhoz. Bizony mondom: felemelt a gyermekek itteni éneklése! Lelkesített a csecsszopok ajka! Az ilyen tanítónak munkássága nem szünik meg halálával, hanem él, az ércnél maradandóbb emlékben: a gyermeki szivekben. Ez a talentummal való helyes gazdálkodás. Ez a szorgalom bizony dicséri Bakó tanító urat, a nagy-baczoni iskolát, mely a hazának és az egyháznak kiván élni. Adjon az Isten sok ilyen állami iskolát!

Az ének elhangzása után Balázs Ignácz köpeczi lelkész állott a szószékre, hol elmélkedett a régiekről, e nap magasztosságáról, történeti fejlődéséről. Elmondá: e nap dicsőségét nem hirdeti mozsarak dörgése; a csillogó vason nem törik meg az őszi napsugár enyhe fénye; selyem és bársony ruhák, rendjelek nem adnak külső fényt; a kényszer nem parancsolja ide a magas méltóságokat: mégis ünnepelünk lélekben egy olyan nap emlékére, mely elüzte a sötétséget, megtörte a lelki szolgaságot, eltörülte azt a törvényt, mely megbocsátott, sőt alkalmat adott mások vagyonának, lelki boldogságának elnyomására. Lehetett valaki a legundokabb vétkek mocsarában, mégis tisztának tüntették fel, igen, mert a bünét megváltá — nem bünbánattal, megtéréssel, a bünös utról való letéréssel, mint a tékozló fiú - hanem pénzzel, s talán, azzal a pénzzel, melyért eloltá embertársa életét, hogy annak birtokába juthasson. *Azaz Igazság*, mely e szentlélek elleni bünt megsemmisité, *az ünnepel ma csendben, alázatosságban, Krisztusi szeretettel*, ez a szeretet, mely biztosítja ügyünk diadalát a jövőben is. Kemény beszédek ezek, egy egyszerű papnak ajkáról, de igazak, azért mondá olyan elragadó ékesszóllással, mely leköté még az ellenségnek is figyelmét, elaltatá a rágalomnak kigyó nyelvét.

Templomozás után Bedő József világi elnök mondá el költői melegséggel megírt megnyitó beszédét, fejtegetve: mi a czélja az értekezletnek, mit és hogyan kell tenni, kiknek nem szabadna az ilyen gyülésekről elmaradni. Bizony mondom megmutatá Bedő József most is, mint mindig, hogy a papság nem ok nélkül szereti a kedves gondnoki kart, mert az is munkássággal, szeretettel viszonozza a Krisztusi szeretetet. Zugó éljen követte a megnyitót, mely után a felolvasó asztal mellett megjelent Dr. Benedek Zoltán járási orvos ur, ki felolvasta: a templomok épitése, azok berendezése, egészségi szempontból. A felolvasás főlényege: olyanná tenni a templomot, hogy ott az ember a külső világtól elkülönítve érezze magát, ne zavarja ott semmi, hideg, meleg avagy sötétség; ne legyen ott olyan, a mi szivének bánatát felnyitja, vagy talán haragra ingerelje, mely a porfészeknek is tanyája s igy egészségtelen, romlása alkalmával a kegyelet megsértésének forrása, értve ezek alatt a templomi koszorukat, melyeknek elhelyezését egészségi szempontból nem tartja helyesnek. Felolvasását folytatja a jövő gyülésen. A felolvasott rész hálás köszönettel jegyzőkönyvi elismeréssel lett jutalmazva.

Czell Ignácz bölöni lelkész ismertette e napot történeti alapon, szépen és ügyesen a nép nyelvén, hogy ő is ismerje e nap fontosságát, történetét. Igazán jól esett, hogy e felolvasást is meghallottuk. Legyen elismerés a jegyzőkönyvön kivül is.

Az indítványok során hosszabb eszmecsere fejlődött ki a felett, hogyan és miképen lehetne még azokat is bevinni a társaságba, a kik félnek minden ujitástól, hogy lennének ők is az anyaszentegyház élő és munkás kövei. Jöjjetek míhozzánk, valakik megvagytok fáradva, jöjjetek ti lelki vakok és siketek, mert itt van a két kenyér és öt hal, melyből meg elégül 5 ezer ember, mégis marad 12 nagy kosárral jöjjetek, mert a tejnek italából is adatik.

Ezek után megköszöntük kedves házi asszonyunk, tiszteletes Benke Ferenczné szíveségét s elbucsuztunk csak azért, hogy november 3-án találkozhassunk ismét Bardóczon.

A nevezett napon testületileg vonultunk be Bedő József gondnok és Kövér András esperes vezetése alatt bardóczi egyházunkba, hol az uj pap beiktatását Balázs Ignácz vegezte a tőle megszokott melegséggel tartalmas beszéddel, melynek végeztével az uj pap: Molnár Imre tartá meg székfoglaló beszédét I. Kor. 2, 1—3. verse alapján, mondván: nem jött nagy ékesszólással kirdetni a ma divatos szólásformákat, mely Istenét is megtagadja, csak az emberek tetszését megnyerje: de jött félelemmel, hogy képes lesz-e 10 évnek szünetelését kipótolni, képes lesz-e a Krisztusi szeretet a maga megtestesült egyszerüségében és magasztosságában hirdetni!? Vajjon életem végével felsohajthatok-e Pállal, a nagy apostollal: „Ama nemes harczot megharczoltam, futásomat elvégeztem“!?

Templomozás végeztével. Kövér András esperes, a templom előtt az uj papot beajánlotta a hiveknek, intve őket, hogy az a szép egyetértés, melylyel idehozták őt, a rég óhajtott papot, maradjon meg a pap és hivek között, mert csak igy lehet munkálkodni, épiteni Isten országát

A lélekemelő ünnepély véget ért a templomban és a templom előtt, de folytatást nyert a közebéden, honnan az alkonyulni készülő nappal testületileg távozánk el, hálát adva a gondviselés Istenének, hogy megengedé érnünk ama lelki örömet, hogy már Bardócznak is van papja.

Különfélék.

Lelkészavatás. Egyházkerületünk közgyülésének egyik mindig legmeghatóbb mozzanata az uj lelkészek felavatása. Az ünnepélyes istentisztelet a *belsarkas-utczai* templomunkban folyt le. Imát *Kenessey* Béla főjegyző, felavató predikácziót és kibocsátó beszédet *Dr. Bartók György* püspök tartott, gyönyörüen fejtegetve és lelkükre kötve az ifjú lelkipásztoroknak, hogy ők „*a Krisztus képében járnak követségben.*“ A megható ünnepélyen közreműködött a ref. női énekkar is. Kibocsáttattak: *Adorján* Lajos böő-mosoni, *Baczó* Mózes szászvárosi, *Bartha* Miklós székesi, *Decsy* István alsó-detrehemi, *Érsek* Elek sz.-kisalmási, *Fejér* Pál m.-csúcskoppándi. *Gáspár* László érszodorói, *Jakabházy* Dániel visai, *Jeney* Sándor nagyernyei, *Király* Béla h.-bodoni, *Kolozsvári* József berekereszturi, *Koréh* Endre erzsébetvárosi, *Kovács* József kalota-szentkirályzentelki, *Kovács* Sándor m.-ilyei, *Máthé* Sándor sz.-ujősi, *Molnár* Imre bardóczi, *Széll* Jakab szőkefalvi lelkészek. Felavatták továbbá *Király* Miklos zalathnai polgári iskolai igazgatót is, ki végzett theologus és diplomás lelkész s legújabban zalathnai egyházunkban teljesit lelkészi teendőket. Isten áldása a felszentelt új lelkészeken! Járjanak igazán a Krisztus képében az ő követségükben; akkor nem fog kimaradni munkájukról az Isten áldása.

Új gondnokok. A most lefolyt egyh. kerületi közgyülés az ürességben levő vagy szervezett egyh.-megyei, kollegiumi, illetőleg püspöki vizsgálat alatti egyh. községi gondboki állásokra megválasztotta a következőket: A marosi egyházmegye algondnoki állá-

sára: *gróf Bethlen Istvánt* Sepsiszentgyörgyi egyház főgondnokává: *Gödri Ferenczet.* A görgényi egyházmegye algondnokává: *gr. Teleki Arthurt.* A nagysajói egyházmegye algondnokává *dr. Csernátoni Gyulát.* Az orbai egyházmegye algondnokává *dr Séra Lajost.* A kézdi egyházmegye algondnokává: *dr. Damokos Ödönt.* A marosvásárhelyi koll. főgondnokává: *gr Toldalaghy Lászlót.* A m.-vásárhelyi egyházközség második főgondnokává: *br Kemény Ákost.* A marosvásárhelyi kollegium algondnokává *Deák Lajost.* Szivből üdvözöljük az új gondnokokat. Mennyi és mily drága kincsek gondozását bizta reájuk anyaszentegyházunk! Sokan közülök apáik örökét foglalták el. Bizonyára méltó örökösök, hűséges gondviselők lesznek. Isten adjon nekik erre kegyelmet!

Új tanárok. Közgyülésünkön a következő új tanárok választattak: A marosvásárhelyi gimnáziumhoz a magyar-latinnyelvi tanszékre: *Trozner* Lajos. Szászvárosi Kun-kollegium vallástanári tanszékére: *Tankó* Béla. A szászvárosi történelem-földrajzi tanszékre: *dr. Szabó* Márton. A szászvárosi mértani rajz, szépirási tanszékre: *Vajna* Gábor. Zilahi kollegiumhoz a magyar németnyelvi tanszékre: *Kovácz* Ferencz. Továbbá a rendkivüli körülményre való tekintettel választás alá nem bocsáttatott, hanem rendes tanárul elismertetett. *Hegedüs* Zsigmond a n.-enyedi ref. tanítóképezdéhez. — A tanári pálya felséges, de nehéz munkájához midőn Isten segedelmét kérjük a megválasztottaknak, egyben gratulálunk a választottaknak és intézeteiknek.

Status-curatoraink templomi székén a papszentelés alkalmával általánosan feltünt, hogy az eddig minden disz nélküli padon, egy gyönyörü takaró van, melynek sötét-meggyszin selyem alapján, gyönyörü mivü gazdag arabeszkek közt pompás arany betükkel irva áll *„Az Ur az én zászlóm!“* A kutatók a készitő nevét hiába keresték rajta, de a gyönyörü kivitelt mindenki magasztalta. Hanem gondnokaink — mint halljuk — a készitőt is kitudakolták s elismeréssel köszönték meg az Ur háza és személyük iránt tanusitott gyöngéd figyelmet, püspökünk bájos leányának: *Bartók Rózsikának.*

Püspöki ebédek és vacsorák. Négy napon keresztül látta szivesen vendégekül közgyülésünk tagjait *Dr Bartók* György püspök ur, ki egyházkerületünk minden tagjával keresi és ápolja az atyafiságos bizalmas érintkezést. A püsköki ebédek és vacsorák kedves füszere volt a püspökné és kedves leányai szivélyes fogadása, melyért — nó meg a nem közönséges fáradtságért — nekiek is kijutott a szebbnél szebb köszöntőkből. Ezek az ebédek nem pusztán étkezések; *cura pastoralis* van bennük: ezért méltók a megemlítésre, köszönetre.

A theol. fakultás ifjuságí estélye, melyet e hó 14-én tartottak a diszteremben fényes volt külső és belső sikerekben. Az ének, zene és szavalati számok a szokott sikerüek. Hanem a mi költő-papunknak *Szabolcska* Mihálynak ujabb költeményei egy pár darabjának felolvasása s a katona-zene kisérettel, a ref. egyházi női énekkar és theol. férfikar közremüködésével előadott Borsay-féle *Bethlen-óda* hatalmas akkordjai olyan sikert, tapsot és éljenzést arattak, a milyen ritkán hangzott el, e már sok fényes sikert látott terem falai között is. Nagyon megérdemelték! A solókat ez utóbbi darabban *Szőllősy* századosné és *Zsigmond* Ferencz kántor énekelték teljes sikerrel. A közönség gazdag müvészi élvezettel, a pénztárnok pedig több mint 400 koronával távozott. Hanem a helyek és jegyek rendje?.... Nó, de ez igy szokott lenni minden zsufolt háznál. Ennyi élvezetért, még azokért is megbocsátott a „nagyérdemü közönség“

Értesités. *Tisztelettel értesitem lelkész társaimat, hogy népiskolai vallás könyvecskéim második kiadása megjelent és a zágoni ref. lelkészi hivatalnál megrendelhető. Az árak a következők: „Ujszövetségi szent Történetek“ 40 fill., „Ó szövetségi szent Történetek“ 40 fill., „Kis tanulók hit és erk tana“ 25 fill. Utóbbihoz Vezérkönyv 40 fill. 10 koronáig postadij is küldendő. 10 koronán felüli megrendelés bérmentve küldetik. 20 koronán felüli megrendelésnél még 5% engedmény. Kivánatra a könyvek utólagos elszámolásra egy hónapi határidőre elküldetnek. Zágon, 1901. október. Bodor János, ref. lelkész.*

Hivatalos rész.

4430—1901. FELHIVÁS

Mindenik egyházmegye nt. espereséhez, az iskolaszékek t. Elnökeihez, a püspöki vizsgálat alatt egyházak t. tanácsaihoz.

Az egyetemes konvent 70—1901 sz. határozata, valamint a nagyméltóságu vallás és közoktatásügyi Miniszter urnak 1900 julius 17-én 43775 sz. a. kelt rendelete értelmében az 1903/4 iskolai év végéig az összes ev. ref. felekezeti népiskolák kiegészítendők 6 osztályu népiskolákra az 1868 évi 38 t.-cz. rendelkezései szerint. A mennyiben a szóban forgó iskolák törvényszerü rendezése tanerő szaporítást vonna maga után s az egyes egyházközségek kedvezőtlen anyagi helyzete szükségessé tenné, a miniszter ur az 1893 évi 26 t. cz. alapján megfelelő államsegélyt engedélyezte a tanítói fizetés kiegészítésére

Hogy e rendelkezéseknek a kitüzött idő alatt eleget tehessünk, számba kivánjuk venni népiskoláink jelenlegi állapotát, kérdő ivet állitottunk össze, melyet megfelelő számu példányban a t. Czimnek megfogunk küldeni s kérjük, hogy minden ev. ref. felekezeti iskoláról külön-külön 1—1 ivet pontosan kitölteni s aláirva f. é. deczember 31-ig igazgatótanácsunkhoz beküldeni sziveskedjék.

Az erd. ev. ref egyházkerület Igazgatótanácsának, Kolozsvártt, 1901. október hó 30-án tartott üléséből

Br. Bánffy Dezső, elnök. *Dr. Sárkány Lajos,* h. tanügyi előadó

4475—1901. KÖRLEVÉL.

Valamennyi collegium méltóságos t. Elöljáróságához.

Több alkalommal merült fel oly eset, hogy részint közvetlenül, részint pedig az illetékes gyámhatóságok útján kérelem érkezett be igazgató tanácsunkhoz teljesen elárvult 10—12 éves fiugyermekek árvaházba leendő elhelyezetése, vagy neveltetésükről más módon való gondoskodás iránt.

Igazgató tanácsunk fedezeti alap hiányában eddigelé csak ritka esetben és akkor is csak a lelkészi vagy tanítói árvák támogatásáról tudott gondoskodi, holott anyaszeretetegyházunk fontos érdeke volna az ily elhagyatott ev. ref. gyermekek fölneveléséről és ezuton anyaszentegyházunk számára való megtartásáról gondoskodni, különösen oly esetekben, midőn az illetőknek az elemi iskolában nyert bizonyítványai kilátást nyujtanak arra, hogy belőlük szorgalmas tanulók lesznek és majdan egyházunk használható tagjaivá válnak.

Fölkérjük ennélfogva a ntt. Elöljáróságokat, hogy e kérdés alapos megfontolása után sziveskedjenek véleményt nyilvánítani az iránt, hogy a most már mindenütt életbeléptetett convictusi intézmény segítségével nem lehetne-e nehány ily elhagyott árva nevelését minden kollegiumunknál biztosítani?

A mennyiben a válasz igenlő volna, arra nézve is kérjük a vélemény kiterjesztését, hogy a fölvétel módozatai mindenik kollegiumunkra nézve egyöntetüen, avagy keblileg lennének-e megállapítandók?

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgató tanácsának Kolozsvárt, 1901, októbor 30-án tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső, elnök. *Kádár János* titkár.

Magyar leszámitoló és pénzváltóbank

erdélyrészi fiókosztálya

Kolozsvárt, Deák Ferencz-utcza 8. szám.

Elad és vásárol mindennemü értékpapirt.

Tőzsdei megbizásokat elvállal a budapesti és külföldi tőzsdékre.
Utalványokat és hitelleveleket ad valamennyi európai és tengeren tuli piaczra.
Pénzbetéteket elfogad könyvecskére vagy folyószámlára.

Előleget ad értékpapirokra stb. stb.

Főintézet: BUDAPEST.

Fiókok: FIUME, KASSA, KOLOZSVÁR, POZSONY.

Alaptőke:

30 MILLIÓ KORONA.

Nagytiszteletü lelkész és tekintetes Tanitó urak figyelmébe.

Általánosan el van ismerve és bebizonyult tény, hogy

elegáns, szép, olcsó és tartós ruhát

Kolozsvárt csak

NEUMANN M.

Magyarország legnagyobb és legrégibb

férfi-, fiu- és gyermekruha

áruházában vásárolhatunk.

Telep: Mátyás király-tér.

Alapittatott 1845-ben.

Az ó-bor

idősöknek és lábbadozóknak kész orvosság, egyebeknek élvezeti czikk. **A hegyentermett borok,** — ezek között a

badacsonyvidéki

legjobbak, finom zamatuak. Ilyen sajáttermésü borokat ajánl, **kölcsönhordókban**, vasutra feladva:

Raksányi Károly

ref. lelkész

Balaton-Henyében.

Legkeresettebbek, az 1900-iki risling és feketeburgundi. A **risling** hektoliterje 55, a **vörös** 65 korona. Tetszés szerint régibb és drágább borokkal is szolgálhatok. **Mandulát** is küldhetek.

Egész szemekben feltörve 5 kgros zsákocskában, bérmentve 12 korona.

Az „Erdélyi Protestáns Lap"

hirdetéseket a legolcsóbban közöl.

Hogy? — megtudható a kiadó-hivatalban.

GOMBOS FERENCZ KÖNYVNYOMDÁJÁBAN KOLOZSVÁRT.

IV. Evfolyam. 47. szám. Kolozsvárt, 1901. November 21.

ERDÉLYI
PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, theol. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 2. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre. 12 kor.
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Adventi hit, adventi reménység.

Jób XIX. 25.: »Tudom, hogy az én Megváltóm él és utoljára megáll a por felett.«*)

Jób a szenvedés, a megpróbáltatás embere úgy áll előttünk az idézett szavakban, mint *az advent prófétája.*

Ott ül földi javainak romjain, szeretteinek sírhalma felett. Testi fájdalmai hasonlíthatatlanok, de még nagyobbak lelki gyötrelmei. Csalódások gyötrik, kétely emésztik. Egy-egy pillanatban közel van ahhoz, hogy képzelgésnek tartsa vallásos hitét Isten igazságosságában és hazugságnak az isteni gondviselést. Hanem a mikor feltámadnak ellene barátjai, a mikor vád-vádra, egyik bizonyíték a másik után mind hatalmasabb súllyal esik lelkére s tapasztalja, hogy e világ ítélete minden jog és igazság szerint ellene van: akkor igazságáért a jelentől apellál a jövendőre (23–24 v.), az emberek ítéletével szemben az Isten ítéletére (25 v.): *„Tudom, hogy az én Megváltóm él és utoljára megáll a por felett.“*

Jóbként szenvedés, csalódások és kétségek közt hánykódott a Jézus előtti emberiség is: — *az advent népe.* Egész eddigi életén át gyűjtött javai romban vagy legalább is a pusztulás kétségtelen jelei mellett sorvadoznak Az ó-világ egész kulturája enyészetben: a görögnek bölcsészete és művészete, Rómának joga, államszervezete, erkölcsei; Izraelnek hite, vallása. A Jóbként szenvedő emberiségnél is megjelennek barátai. Egyik oktatja: nincs igazság, csak hatalom s erő. A másik bizonyítja: egyedüli czél az élvezet. A harmadik a rideg valóságot ábrándok ködképeivel igyekszik eltakarni. S a vége mindeniknek „átkozd meg az Istent és halj meg!“ Minden kilátásnélküli s vigasztalan. De épen ez állapotok miatt igazán szenvedő keveseknek magárahagyatott lelkéből kitör az *adventi hit*: „Tudom, hogy az én Megváltóm él“ — és megszólal az *adventi remény*: „s utoljára megáll a por felett.“

E kettő összetartozik. Az adventi hit nélkül hiú ábránd az adventi remény; de reménységünk valóságra változása, hitünknek is igazolása.

I.) Az alap, melyen az adventi reménység s váradalom épül: *az adventi hit*: „*Tudom, hogy az én Megváltóm él.*« E hit tartalma;

1.) Tudom, hogy a világ kormánya Isten kezében van, s igy benne nincs véletlenség, hanem minden egy belső törvénynek: Isten mindenható erejének és bölcs akaratának kifolyása. Kikre nézve csak az létezik, a mit látnak és tapasztalnak; kik az életben csak czéltalan harczot és küzdelmet látnak, mely szabály nélkül ma az egyiknek, holnap a másiknak kedvez, hogy végre mindeniket kigúnyolva, együtt semmísítse meg: azok nem szólhatnak igy: „Tudom, hogy az én Megváltóm él.“ Azok sem, kik valami *vak végzetet* elismernek ugyan, de nem czéltudatos *személyes* vezetést. Csak a ki úgy *tapasztalta*, hogy a láthatókon túl, azokban munkálkodva mindenütt ott van egy láthatatlan Valóság, ki munkál, ki szól, ki meghallgat, kivel érintkezhetünk: csak az mondhatja: „tudom, hogy az én Megváltóm *él.*“

2.) E hit csak akkor teljes, ha azt az Istent, a ki él, az *én* Megváltómnak is tudom azaz tapasztaltam a személyem iránti *munkás jóságát, gondviselését.* A Jób szavaiban a „Megváltó“ (Goël) alig több, mint az ő igazságát napvilágra segítő védő, ügyvéd. A mi szánkban e szó — ha szivünkön jött keresztül — Isten, a ki nemcsak ügyünk, de *személyünk* iránt érdeklődik; *Atya*, kinek szülői gondja: minket magunkat szabadítani meg nemcsak a világ lenyügző, lesujtó, rabul ejtő viszonyai uralmától, hanem saját magunk benső bajaitól is, gyarlóságaniktól, vétkeinktől, bűneinkből. Mióta Ádám vétkében elestünk, mióta elszaporodtak a Kain utódai: azóta az istenfiaknak nincs más vigasztalásuk: „Tudom, hogy az *én Megváltóm* él.“

II.) Istennek a világ kormányában való ezen vezető részvétele s ebben rejlő védelme: a mi hitünk, magában hordja azon reménység bizonyos megvalósulását is, hogy az én Megváltóm, kiről tudom, hogy él: *„utoljára megáll a por felett.“*

Utoljára: *utolsóként*, ki után más már nem következhetik, megáll a por, a föld az emberek felett. Hová várhatnánk mást, ha maga a mi *megváltó Istenünk*, az ő jósága, szeretete, kegyelme, irgalma jelenik meg a mennyből a földön?! Hogyne állana meg a por, a föld az emberek felett, mikor maga nem e világból való, hanem abból, a mely parancsol a földnek, útat szab a világnak?! Megáll, érvényesül és pedig *az ő személyes alakjában*, kit lát, hall, szemlél, üldöz, megfeszit a világ; de a ki ennek daczára is *megáll* a por felett — dicsőségben, mennyei fényben s oszt igazságot, békességet, szeretetet, kegyelmet — áldást, idvességet.

Boldog Jóbok, a kik vallhattátok: »Tudom, hogy az én Megváltóm él és utoljára megáll a por felett!«

De boldogabbak mi, kik immár igy kiálthatunk: „Az Istennek legyen hála, ki adott nekünk diadalmat a Jézus Krisztus által!«

Adott-e valóban?! Oh, adjon! A mi korunk is olyan, mint az advent népéé. Evang. egyházunk legyen ama kevesek gyülekezete, kik szólanak *hittel*: „Tudom, hogy az én Megváltóm él“ s akkor megvalósul az adventi *remény*: „utoljára megáll az Ur a por felett.“

Nagy Károly.

*) Jób könyvének sok nehezen fordítható, igen különböző magyarázatokkal értelmezett helyei közt csaknem a legnehezebb a XIX. 21—29. Ez állításunk bizonyítására kérjük olvasóinkat: hasonlitsák össze a Károli-féle *régi* fordítást az 1898-ban megjelent *revideált* fordítással. Óriási eltérést, sőt homlokegyenest ellenkező értelmü szöveget fognak találni. Mi a helyesebb revideált fordításhoz alkalmazkodtunk, sőt ezzel szemben is előnyt adtunk a Calwer-féle „Handbuch der Bibelerklärung» 1893-iki kiadása alaposan indokolt fordításának és magyarázatának. Bővebb exegetikai magyarázatba most nem bocsátkozunk, de erre is rátérünk egyszer.

Püspöki évi jelentés.

(Folytatás és vége.)

2. A szeretet által munkálkodó hitbuzgóság áldásait azonban nemcsak egyházközségeink, hanem *iskoláink* és más nemes czélu *intézményeink* is hálásan tapasztalták a lefolyt évben.

Br *Bánffy Dezső*, egyházkerületünk vezető főgondnoka Ő nagyméltósága, ki hálára kötelező ügybuzgósággal idejét ugyszólván egészen e. kerületünk ügyeinek szenteli, érettségi vizsgájának negyven éves fordulóján tanuló társaival való találkozása alkalmából 1000 korona alapitványt tett a kolozsvári kollegiumban tanuló szorgalmas növendékek számára.

Ugyancsak a *kolozsvári* kollegiumnál a történelemből legkiválóbb tanuló számára a *Szilágyi Sándor* emlékünnepélyt rendező bizottság 247 kor. 38 fillér alapitványt tett

A *Háromszéki Takarékpénztár* a Székely Mikó kollegium tápintézete javára 5000 korona, — *Téglás Gábor* és neje *Csergeő Anna* ugyan e czélra 500 koronás alapitványt tettek.

Biró Ferencz, zilahi kollegiumunk algondnoka beigtatása alkalmából „édes anyja emlékére" 200 korona alapitványt tett le

Dr. Vályi Gábor, helyettes elnök és igazgató tanácsos a kerületi tisztviselők nyugdíj-alapja javára 700 koronát adományozott.

A lelkészek és tanárok árván maradott leánygyermekei növeltetése és gondozása czéljából létre hozott „*Szeretetház*" ebben az esztendőben szintén nagy örömmel tapasztalta e nemes intézmény ügyének fokozódó fölkarolását. — Vagyona gyarapítására Ngs. Dr. *Vályi Gábor* elnökhelyettes 1000 korona, — Mlgs *Lészay Ferencz* és neje Bokros Ilona elhalt kis leányuk emlékére 6000 korona alapítványt tettek, azon czéllal, hogy ennek kamataiból egyházi szolgálatokat teljesitett ref. tanítók és lelkészek leányárvái láttassanak el.

Ezen alapítványokon kivül ugyancsak a Szeretetház alaptőkéjének a növelésére befolyt különböző pénzintézetektől 530 korona kegyes adomány, a nagysajói e. megyében püspöki vizsgálat alkalmával gyűjtött, mult évi jelentésemben említett 313 korona helyett bejött 413 korona. Ide számítva különböző czimen bejött más adományokat is, a melyek a tőkéhez csatoltattak, a Szeretetház tőke-vagyona ezen évben 43,553.66 koronáról 53,558.49 koronára emelkedett s tehát egy esztendőnek leforgása alatt *10,004.83* koronával szaporodott. Megjegyzem, hogy ezen összegben benne foglaltatik Ngs. *Sándor József* főgondnok 2000 koronás alapitványa is.

E helyen kell megemlítenem azt is, hogy *Hegedüs Sándor* főgondnok Ő Nagyméltósága, közgyülésünkön nem jelenhetvén meg, most is 100 koronával birságolta meg magát, mely összeg szintén a Szeretetház tőke-alapjának növelésére fordíttatik.

A csak kivonatosan közölt kegyes jóltevőknek így is gazdag névsorát a midőn lezárom és nekik úgy egyházközségeink és intézeteink, valamint egész egyházkerületünk nevében ismételten köszönetet mondok: kérem Istent, hogy szent lelkének ereje által egyházkerületünk minden egyes tagjának lelkét a nemes példák követésére buzditsa föl, hogy legyen a mi anyaszentegyházunk gazdagon termő talaj, a hol a hit és a szeretet reménységgel munkálkodik.

Adja Isten, hogy a gazdag vetésnek legyen dús az aratása!

II.

Áttérek immár jelentésemnek azon részére, a melyben egyházkerületünkben a szorosabb és szükebb értelemben vett hitélet egyes megnyilatkozásairól kell számot adnom. — Főleg két dologra terjesztem ki ez alkalommal figyelmemet: egyik a *reformáczió emlékének megünneplése*, másik az úgynevezett „*egyházi értekezletek*" alakulása és működése

1. Még csak nehány napja, hogy egyházközségeink és iskoláink a reformáczió emlékére ünnepet szenteltek. Örömmel értesültem és e helyen is örömmel teszem meg róla jelentésemet, hogy népesebb egyházközségeinkben a nagy idők emlékéhez méltó ünnepet ültek, tanubizonyságot tévén ezzel arról, hogy a reformáczió küzdelmeinek nagy emlékei egyházkerületünk hiveinek lelkéből kitörülhetetlenek; a protestantismus által új életre hivott nemes ideálok népünket ellenállhatatlan erővel vonzák ma is és a hivők serege ott van mindenütt, a hol az oltárokon égi tüz lobog és az ajkakon Isten igéje, a Krisztus beszéde hangozik.

A Megváltó földi életének kiemelkedő pontjait megünnepli az egész keresztyén világ. A kit a közép kor tudatlansága és vakhite ismételten keresztre feszített vala: Krisztus a reformáczióval új életre támadott. A reformáció új megváltás volt a szellem világában; nem emberi munka, hanem isteni mű. Méltó tehát, hogy emlékére az esztendő egy napját ünneppé szenteljük, az evangelium szövetnekével bevilágítsuk a babona sötét éjjelét és lángra gyujtsuk a szivekben a szabadság szerelmét. Ez az ünneplés azt jelenti, hogy kalvinista népünk ma is vallja azokat az örökkévaló elveket, ma is lelkesedik azon örökkévaló eszményekért, a melyeknek diadalmáért a protestantizmus harczba ment. Ez az ünneplés a protestans hittudatnak ébredése és egy új élet kezdetének a jele. Ezért kellett e helyen róla megemlékeznem, — kérvén paptársaimat, hogy a hivek lelkében állandólag ébreszszék a szent tüzet. Sokan vannak, kik a reformáczió emlékünnepének kérdését zsinati intézkedéssel is szabályoztatni kivánják. Én azonban nem tartom helyesnek, ha egy helyes irányban fejlődésnek indult ügyre akár egyházkerület, akár zsinat a maga hivatalos kezét azonnal ráveti és evvel talán fejlődését bénítja meg.

2. Az új élet biztató jelét látom azon mozgalmakban, melyek „*Egyházi értekezletek*" szervezése érdekében indultak meg egyházkerületünkben mindenfelé.

Egyházkerületünk lelkészei és vezető világi tagjai 1900. jun. 8—9 napjain Kolozsvárt népes gyülést tartottak volt és megalkották „*az erdélyi ev. ref. egyházkerület egyházi értekezletet*", a melynek czélja „*az ev. ref. keresztyén valláserkölcsi öntudat és egyházi összetartozás érzésének ápolása, a ref. hit és egyházi élet erősitése, az egyházi és világi elemek közös munkára tömörítése.*" A kerületi egyházi értekezlet megalakulását csakhamar követte az „egyházmegyei értekezletek" alakulása. Az alakulás, a szervezkedés folyamatban van még ma is.

A kerületi egyházi értekezlet ebben az évben *Székely-Udvarhelyen* tartotta meg vándorgyülését. gróf Kuun Géza ő nagyméltóságának elnöklete alatt, ki buzgó tevékenységével e téren is őszinte hálára kötelezte el az értekezletet és az egész e.-kerületet. Ugy a vármegye és vidék, valamint a város polgársága felekezeti különbség nélkül kitüntető szives szeretettel fogadott. Ezt annál nagyobb örömmel jegyzem ide, mert az alakulás idején nem egy oldalról kifogásokat tettek vala a megindult mozgalom ellen; czélunkat félreértették, vagy félremagyarázták; meggyanúsitottak és vádakat kovácsoltak. De a vádak csakhamar elnémultak, gyanusítások megszüntek és a székely-udvarhelyi közgyülés alkalmával szerzett kellemes tapasztalatok arról győztek meg, hogy működésünket a józan közvélemény rokonszenvvel kiséri és ha az elénk tűzött feladatoknak mindannyian szolgálatába állunk, a munka, melyet végezünk, áldást fog teremni anyaszentegyházunknak.

Az értekezletek eddigi működése és főleg a lelkészek idevonatkozó eddigi tevékenysége fölött e helyen birálatot tartani még korai volna. De jövő évi

kerületi közgyűlésünk előtt, ha Isten is úgy akarja, a nagyfontosságú ügyben megteszem részletesebb jelentésemet, és remélem, hogy akkor az értekezlet világi tagjai mellett az egész lelkészi kart ott láthatom ebben a táborban, a mely legelső sorban épen a lelkipásztorok elé tűzött czélokat akarja diadalra segíteni. Addig is kérem az egyházmegyék espereseit és vezető férfiait, szíveskedjenek saját e.-megyéjök területén az egyházi és világi elemeket a közös munkára hathatósan buzditani, és oda hatni, hogy az értekezlet által megindított „*Vasárnap*“ czimü, vallásos irányú nép és ifjúsági lapnak, minél több munkása és olvasója legyen. A jó pásztor gondoskodik róla, hogy a nyájnak mindig legyen tápláléka.

3. Egyházkerületünk *tanügyi állapotáról* a tanügyi előadó jelentése fog részletesen beszámolni. Én csak pár statistikai adat felsorolására szorítkozom. Tankötelés gyermekeink száma a mult évben 72,530 volt; 225-tel több mint a megelőző évben. Tanulók száma 57,864; 163-mal több mint a megelőző évben. — Az esperesi jelentésekből az tünik ki, hogy felekezeti népiskoláink száma rohamosan apad. Sokan ebben veszedelmet látnak. Én nem osztom ezek aggodalmait. A népnevelés első sorban állami feladat és a magyar nemzetnek egységes kulturája nem leend soha, a mig a népoktatás terhét az állam teljes mértékben magára nem veszi.

4. Mielőtt jelentésemet bezárnám, rövid pillantást kell még vetnem a *népmozgalmi* adatokra. Egyházkerületünkben a lelkek száma *405,360*; 4,545-tel több, mint a megelőző évben; született *14 803*, meghalt *10,608*. — Házasságra jépett 3,357. Ezek közül az egyházi áldást igénybe vette 3,325. Nem vette igénybe a nagyenyedi e.-megyében 5; kolozskalotaiban 2; szilágyszolnokiban 5; küküllőiben 6; sepsiben 3; kézdiben 2. A püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségek közül: Kolozsvárt 9. — Más felekezetektől hozzánk áttért összesen *267*; egyházunk kebeléről leszakadt *234*. Tanubizonyság arra, hogy bár akadnak, a kik megtagadják az atyáknak hitét; de a nagy egész a Krisztushoz hű marad Éberségre kérem mégis lelki pásztor társaimat, mert elszéled a nyáj, ha nem vigyáznak az őrizők.

Anyaegyházközségeink összes száma 537. Ide számitva a *n.-sármási* körlelkészséget is, mely a mult évben szervezetett és a hol dr. *Darányi Ignácz* földmivelésügyi miniszter ur őnagyméltósága, tárczája terhére, a templom megépitése iránt 44,000 korona költséggel kegyesen intézkedett. — A rendes lelkészek száma 481. A helyettes és segéd lelkészeké pedig 27 volt a mult évben. Az anyeegyházközségekben összesen 54 lelkészi állomás volt üresen s tehát 54 egyházközségben kellett nélkülözni a hiveknek az igehirdetést és a lelki gondozást. Ez az elég kedvezőtlen, sőt sok tekintetben veszélylyel fenyegető helyzet azonban nemsokára, legalább némileg, javulni fog. Kilátást nyújt erre az az örvendetes jelenség, hogy pár év óta egyre nő az ifjaknak száma, kik magukat a lelkipásztori pályára szentelik föl, hogy hivatalos szolgálatába szegődjenek az erkölcsi élet amaz örökkévaló érdekeinek, a melyeknek együtt véve „Isten országa“ a neve.

Ez idő szerint a minősitett lelkészek és lelkész jellegü tanárok száma 509; a s. lelkészeké 15, ide számitva két exmittalt theologust is, egyik a kolozsvári, másik a debreczeni th. akademiától.

5. És most végezetül engedje meg a Főtiszteletü Egyházkerületi Közgyülés, hogy kegyelettel adózzam azok emlékének, kiket a halál sorainkból kiragadott.

A gondnoki karból: *Szonda Sándor* orbai, *Bakcsi Gáspár* kézdi e. megyénk gondnokai végezték be munkás életüket. Mindketten évek során át buzgólkodtak anyaszentegyházunk ügyeinek intézésében. Pihenésük legyen csendes! Emlékezetük áldott! *Málik Józsefet*, a püspöki vizsgálat alatt álló sepsi-szent-györgyi egyházközségünk derék főgondnokát életének ugyszólván delelő pontján, ifj. B. *Zeyk Józsefet* pedig, a kit a kerület bizalma anynyi biztató reménynyel csak a múlt évben ültetett vala Kolozsvári egyházközségünk első főgondnoki székébe, a férfi kor teljes erejében törte le a kérlelhetlen halál. Mindkettőnek elhunyta nagy veszteség. Gyászoló családjuk fájdalmában nem csak e.-községük tagjai és egész e.-kerületünk, de a magyar társadalom is őszintén osztozik.

A lelkészi karból összesen 10 hunyt el. Maga a szám aránylag nem nagy, de annál súlyosabb a veszteség. Egy része a munkában kifáradván, az élet alkonyán hajtotta fejét álomra, de sokan a pálya derekán hanyatlottak alá; köztük *Bedő Ferencz* sz.-udvarhelyi letkész és e.-megyei főjegyző, *Tavaszi József*, m.-péterlaki lelkész és görgényi esperes, *Molnár Albert* theologiai tanár és *Sylvester Domokos* szászvárosi lelkész.

Molnár Albert és Sylvester Domokos, mindketten az igehirdetésnek mesterei, és a keresztyéni szelídség példányképei, nemcsak a lelkészi karban hagytak mély űrt maguk után, hanem egyházkerületi értekezletünk is fájdalmasan érzi a veszteséget, midőn Molnár Albertben nemcsak az értekezlet egyházi elnökét, hanem úgyszólván megteremtőjét, Sylvester Domokos egyházi alelnök személyében pedig egyik szellemi vezérét siratja.

Ők igazak voltak és az igazak emléke áldott leszen mindörökké.

„Zsinatunk legfontosabb teendői.“

(*A felső borsódi pontok.*)

(Folytatás.

Kétségtelenül jogos kérdés itt is az, a min oly sok jóra való terv megvalósítása megakad, hogy: *miből?* Miből tartassanak fenn a parochiális könyvtárak? A kérdés azzal megoldva csakugyan nem volna, hogy a „Prot. Irod. Társaság“-ba belépés által megvethető ezeknek alapja. Mert honnan fizessék a szegény egyházak — a milyenekben anyaszentegyházunk nagyon bővölködik — a Társaság tagságdíjait?

Egész nyiltsággal jelentjük ki felfogásunkat: *segélyből.* Döntő sulyú előttünk egyik kiválló gyakor ati észjárású esperesünk nyilatkozata: „Tudatára kell már ébrednünk, hogy a segélyezésnél szellemi eszközök, könyvek, vallástanítás előmozdítása stb. az egyházak rikító szükségei között bírnak olyan fontossággal, mint a pajta épités!“

A «Prot. Irod. Társaság»-ba való belépés kötelező kimondása ily módon lehetetlent nem kívánna, más felől egyszerre szolgálna két fontos czélnak: a társaság megizmosodásának és a parochiális könyvtárak megalapításának. Az egyházak segélyezésének elébb jelzett módjában bent foglaltatik a Koszorú-füzeteknek és más érdemes vallás-erkölcsi olvasmányoknak a nép kezére a javaslat szerint juttatása. Ez a kérdés az Irod. Társaság, majd minden eddigi közgyűlésének themája volt. Hol egyik, hol másik oldalról felhangzott a kivánság, hogy maga az Irod. Társaság találja módját, hogy e füzetek bizonyos mennyiségben ingyen osztassanak szét a nép között. Erre azonban a közgyűlés már több izben fogadta el a hallgatás beleegyezésével érdemes titkárának azon véleményét, hogy sokkal inkább megbecsüli a nép azt, a mihez áldozattal jut hozzá és igy e füzetek is veszítenének a nép előtt becsükből, ha ingyen kerülnének kezébe.

Megvalljuk: a mennyire igaznak ismerjük el magát a felállított elvet, épen annyira tévesnek tartjuk itt annak alkalmazását. Olyan formának találjuk a nép *áldozatából* folyó ezen értékességhez való ragaszkodást, mintha alap nélkül kezdenők rakni a házfalakat, mert a *házra* — és

nem az alapra van szükségünk. Akarjuk, hogy népünk kedvet kapjon ezekhez az olvasmányokhoz, de nem nyujtjuk meg az alkalmat, hogy az áldozat hozásnak — előtte nagyon is fontos — akadálya nélkül ismerkedhessék meg azokkal Mi abban a meggyőződésben vagyunk, hogy az áldozatokkal megszerzés *házát* sokkal hamarább megépíthetnők az általános ingyenes megismertetés *fundamentumán*

Levéltárak rendezése egyházkerületek történetének megíratása és a lelkészeknek egyházuk történelmi adatai összegyüjtésére való útasítása egyaránt önként folyó kötelesség a mú ttal és a jövővel szemben. De kivált az utóbbi a jelen munkásságának is élénkítésére szolgálna, senki sem térhetvén ki — bár szükkörü — történeti kutatás elől. És ki tudja hányan nem kapnának kedvet a feltalá ható érdekes adatok feldolgozásához és ily irányú munkálkodásuk tovább folytatásához, olyanok, a kik különben nem vettek volna alkalmat maguknak, hogy megismerkedjenek az ily munkálkodás gyönyörével.

5 Egészen szükségesnek tartjuk az ötödik pontban sürgetett intézkedéseket. Ha látjuk, hogy a farkasok szűntelen a nyáj körül olálkodnak, éberségre kell hívnunk a pásztorokat. Az egyházpolitikai liberális átalakulások kétségtelenül elütöttek bizonyos tekintetben a céltól. Avagy ki ne tudná, hogy azoknak egyik létrehozó oka a lelkek hódításában űzött hajsza meggátlása volt. Az elkeresztelési rendelet sikertelensége mutatta meg, hogy a Klerust az eddigi törvényekkel túlkapásaiban megakadályozni nem lehet.

De hát mit hozott az új törvény. Legyünk őszinték és mondjuk ki, hogy e tekintetben nem gátat vetett a visszaéléseknek, hanem törvényes formát adott a *régi reversalisoknak* teljesen megfelelő *megegyezésekben*. A törvény ez intézkedése nem a *szabadság*, hanem a *szabadosság* szellemét ápolja. Játékszerré sülyeszti a vallásokat; következetlenségre csábítgatja az egyháztagokat Avagy nem a vallást kigúnyoló következetlenség-e az, hogy valaki *olyan vallás követésére kötelezze gyermekét, a milyet maga nem hajlandó követni?!* Minden felnőttnek teljes szabadságában áll vallásának megváltoztatása, a mi által bizonyos korig irányíthatja gyermeke vallását is. Ám tessék a gyermeke üdvét előre szivén viselő felnőttnek bizonyságot tenni, hogy meggyőződés szerint választ gyermeke részére vallást, az által, hogy térjen ő maga arra a hitre, melyet gyermekére nézve idvezítőbbnek tart.

Tán már is eltértünk tárgyunktól e megjegyzés részletesebb fejtegetésével. De szükségesnek látszott, bár csak egy jelenségre rámutatni a sok közül, a melyek nagyon is sürgetik, hogy a ref. lelkészeknek, a megváltozott viszonyok között a hívek protestáns öntudatának szilárdítására egyháztársadalmi, — vagy mondjuk belmissiói — munkásság által nagyobb gondot kell fordítani. Körül kell bástyázni a hiveket azon ostromokkal szemben, melyek most már a törvény védelme alatt intéztetnek ellenök, hogy következetlenségbe döntsék, sőtán hitökben is ingadozóvá tegyék.

Hogy a protestans papság a törvény szabadosságának kihasználásával állítsa helyre a viszonosságot: azt lehetetlenné teszi a lelkekkel való bellérkedéstől undorodó és a meggyőződést respektáló szellemi szabadság tisztelete. Igy mi a defensivára vagyunk szoritva és épen ezért a *belső megerősítés az első rendű teendő*.

Ezt pedig nem szabad csak az *önkéntes* munka feladatának hagyni. Nem szabad irtóznunk a *kötelesség* hideg szavától. A *lelkesedés* munkája gyakran megakad oly akadályokon, melyeken a *kötelességérzet* kitartása sikeresen áttör. Helyesnek tartjuk tehát azon kivánságot, hogy a lelkészek e tevékenységre törvényileg köteleztessenek.

Természetes járuléka ennek a presbyteriumok támogató, együtt-működő tevékenysége. És kétségtelenül legelső helyen áll, legelső szükséget képez az egyházi fegyelem-gyakorlás szervezése a gyülekezetekben. Az ekklésia követés, régen oly sokszor nagy eredménynyel járt alkalmazása, lassankint korszerűtlenné vált és teljesen kimaradt. És ezzel együtt oda lett az egyházi fegyelem gyakorlásnak minden eszköze

Fájdalom! — feltétlenül állíthatjuk, hogy nem a fegyelmezés módjának helyesbítésére, hanem a teljesen nélkülözött egyházi fegyelmezés szervezésére van szükség.

Jól ismerjük e tekintetben is korunk divatos felfogását. Igen sokan vannak, a kik egyáltalán perhoreskálják az önkéntes odaadást kivánó vallásos életben a fegyelmezésnek még gondolatát is. Sőt azok is, kik annak szükségét általánosságban meg nem tagadják: a humanismus nev ben embertelennek itélnek, „*pogány határozat*“-nak minősítnek, minden kisérletet, melylyel nagy ritkán itt-ott sarkalni kivánják a hitökben közönyös, a vallásból gúnyt űző lelkeket. Pogány eljárásnak ítélik, hogy az egyház megtagadja egyik kegyszerét attól, a ki a másikat kicsinyléssel útásította el.

Nagyon is belátjuk, hogy e tekintetben különös tapintatosságra van szükség. Elvi és gyakorlati szempontok egyaránt óvatosságra intenek a fegyelmezési eszközök megválasztásában és alkalmazásában. De épen ezért nem tarthatjuk kielégítőnek ma érvényes zsinati törvényeinknek e fontos kérdésen csak átsikló intézkedését, mely szerint a presbiteriumokra bizatik a fegyelmi szabályoknak nem csak alkalmazása, de megalkotása is. Bármennyire méltányoljuk is ez intézkedésben az egyes gyülekezetek részére biztosított autonomikus hatáskör nyujtását épen tulhajtása miatt tévesnek és károsnak kell kijelentenünk azt. Mert minél nehezebb kérdés az egyházi fegyelmezés eszközeinek megállapítása: annál kevésbé ruházható az a felsőbb egyházi hatóságok mellőzésével, a mégis csak szükebb látkörü presbiteriumokra. Nagy a különbség a törvény *alkotása* és *alkalmazása* között. Az egyházi fegyelmezés módozatainak megállapítása pedig feltétlenül törvényhozási ténykedés, a mire egyedül a zsinat illetékes. És gyakorlatilag is csak zsinati megállapítások szerint volna bevezethető az oly nagyon szükséges egyházi fegyelmezés. Hisz' tényleg úgy állunk miszerint alig hisszük, hogy volna presbiterium, a mely a már évtizedes zsinati intézkedés alapján megalkotta volna és alkalmazná fegyelmi szabályait. És ebben nem ellenkezés és nem is a hanyagság, hanem azon tény lesz nyilvánvalóvá, hogy itt a zsinat hatáskörüket és erejüket meghaladó feladatot ruházott a presbiteriumokra.

Nagyon is kivánatos tehát, hogy a zsinat mély bölcsességének és nagy körültekintésének igénybe vételével alkossa meg az egyházfegyelmi szabályzatot, melynek végrehajtására, alkalmazására a presbiteriumok köteleztessenek. Koránt sem fog ez a protestáns szabadság elvének rovására esni. Kálvin egyházának az alapításnál a szigoru fegyelem gyakorlás volt biztos alapja. A fegyelem által lett az *élet a hitnek megmutatója* és *ez a hit az üdvösségnek alapja*

Tudjuk, hogy Kálvin szigoru fegyelmi szabályaihoz vissza nem térhetünk. De azt is be kell látnunk, hogy a fegyelem gyakorlás mostani hiánya is egyike azon okoknak, melyek oldott kévévé teszik gyülekezeteinket.

Természetesen az egyházi fegyelem komolyabb gyakorlása csak egyik ága az egyházi — és ebben a vallásos — élet felpezsdülésének. Zsinatí köteleztetéssel kell, a hol meg van megpecsetelni, a hol meg nincs életre kelteni és *az anyaszentegyház életműködésének szervévé tenni* az oly szép sikerrel biztató egyházkerületi egyházmegyei és egyházközségi *egyházi értekezleteket*.

6. Az egyháztársadalmi tevékenységnek kötelező erejü megállapitásával a legszorosabb logikai összefüggésben áll az állami törvényhozás és a polgári élet rendtartásának segítségül hívása. Nem először adunk

kifejezést azon — sokak előtt tán nagyon prózai — felfogásunknak, hogy a gyarlóságokkal és kisértésekkel küzködő embernek a legideálisabb célok felé terelésében is olykor nélkülözhetetlenek kényszerítő vagy korlátozó eszközök. Tulajdonképen e felfogásunk jelentkezik már az elébbiekben is a fegyelem gyakorlás szükségességének hangoztatásában. De mennyire erőtlen az egyházi intézmények korlátai közt gyakorolható bármily szigoru fegyelem is, ha a polgári élet rend teljesen megengedi, sőt olykor meg is kivánja az egyháziasság rovására eső dolgokat.

Talán azon kevesek mellett, a kikre a buzdítás lelkesítés elég, még épen oly kevesekre lehet hatni az egyházi fegyelmezés eszközeivel, de a nagy tömegre bizonyára nem, a míg a polgári élet-rend hovatovább több alkalmat nyujt, sőt egyenes csalogat a vallásos élet kivánalmainak mellőzésére. Hivogathat a lelkész a templomba ott, a hol egy pár rosz példaadó nyomán ünnepnapon épen úgy zeng a munkazajtól a mező, mint a munkára rendelt napokban, vagy a hol — ha tán megállítják is a zakatoló gépeket, megszüntetik is a gyárkémények füstölését, de a heti fáradságos keresmény huza-vonás kifizetésének ideje az *úr napja*, melyen aztán megkárosittatásáért való — most méltó, majd méltatlan — zugo odásában, káromkodva vonul a korcsmába a munkás nép, hogy lehütse haragját és egy kis *szórakozást* keressen a hét fáradalmai után. És ismét, a hol az ilyen életrend mellett gyakorlattá vált, hogy a nép vasárnap lássa el minden ügyes-bajos dolgait, mert hát azokra hét folytán érkezése nincs.

Ezek a jelenségek napról-napra bénitóbb erővel hatnak át a polgári életrend mezejéről a vallás-er kölcsi élet terére. Ezen a téren pedig orvosolni nem lehet. Keletkezésük helyén pedig a gyökeret kell kiirtani, hogy az elnyomó dudva át ne terjedjen; a tüzet, a hol ég, ott kell oltani, hogy a pusztitó láng át ne csapjon.

A polgári életrendnek állami törvényhozás útján, megfelelő szabályozása háríthatja el csak a veszélyt, a mely e tekintetben oly nagy mértékben fenyegeti a vallás-erkölcsi életnek látszólag külső nyilvánulásait, de valóságban legmélyebb lényegét is.

Minden tekintélyét fel kell tehát használnia a zsinatnak, hogy országos törvényhozás útján védessenek az egyházi, de egyszersmit az állami életnek is egyedüli alapjai. Fel kell világositni a törvényhozást, hogy a kétségbe senki által sem vonható evangeliumi igazság, hogy „minden ország talpköve a tiszta erkölcs“ nagyobb figyelmet követel az erkölcsi élet alapját képező vallásos élet iránt, külső nyilvánulásaiban is. És pedig félrendszabályok, jámbor óhajtások vajmi keveset érnek. Radikális, határozott alkotásra van szükség annak meggátlására, hogy az ünnepek szentsége helyre állitassék és azok az erkölcsi elsatnyulás helyett a lelki megujhodás alkalmai legyenek.

A mily kétségbeejtő módon növeli a mai polgári életrend a vallásos közönyt és az ezzel járó erkölcsi sülyedést: épen olyan fellendülést nyerne a vallás-erkölcsi élet ha kezdetben zugolódást támasztana is, a borsodi javaslatok 6. pontjának megvalósulása. Tizenkettedik órája, hogy a zsinat sürgesse törvényalkotását vasárnap és más ünnepnapokon úgy a gazdasági, mint az ipari munka, nem különben a hivataloskodás teljes szünetelésére, és a korcsmáknak e napokon zárva tartására.

Pásztor.

Egyházkerületünk közgyűlése.

(Folytatás.)

Kőzgyűlésünk Kenessey Béla főjegyző aának ezen jelentését jóváhagyó tudomásul veszi; Király Miklós zalathnai áll. polg. leányiskolai igazgatótanár, végzett papjelölt kibocsátását és felszentelését megengedi, s őt mindaddig lelkészi jellegünek ismeri el, a mig a tanári pályán működik; a kibocsátás és fölszentelés idejét pedig a holnap d. e. tartandó közgyűlésre tüzi ki.

Püspöki jelentés.

Elnök báró Bánffy Dezső aa. fölkérésére dr. Bartók György püspök olvasta föl évi jelentését, melyet lapunk szerencsés egész terjedelmében közölhetni olvasóival.

Közgyűlésünk az érdekes és anyaszentegyházunk közállapotait híven visszatükröző püspöki jelentést köztetszéssel fogadja s teljhatalmulag jegyzőkönyvre venni határozza, Püspök aának buzgó főpásztori munkásságáért egyhangu lelkesedéssel köszönetét nyilvánítja.

Az idő előre haladván elnök br. Bánffy Dezső aa. a következő ülést holnap nov. 10-én d. e. 9 órára tüzve ki, a gyülést bezárja.

Második nap. 1901. nov. 10 én, d. e.

Az ülést br. Bánffy Dezső elnök d. e 9 órakor megnyitván bejelenti, hogy Ujvárossy József és dr Székely György sepsi egyházmegyei gondnokok meg nem jelenhetésüket táviratilag tudatják. Közgyülésünk ezt tudomásul veszi s nevezett gondnokok távollétét igazoltnak tekinti.

Tanár jelölés A tanárjelölő bizottság kiküldetésében eljárván beterjesztett jelentését a közgyűlés egyhangulag elfogadja, elnök aa. javaslatára a tanárválasztást a szászvárosi főgynasiumnál betöltendő vallástani, az ugyanott betöltendő történelem-földrajzi és mértani rajz szépirási, a maros-vásárhelyi főgymnásiumnál betöltendő magyar latin és a zilahi főgymnásiumnál betöltendő magyar német tanszékekre a bizottsági jelölés alapján elrendeli s a választás idejéül f. hó 11-én d. e $^1/_2$ 9—10 óráját tüzi ki, ellenben a maros-vásárhelyi főgymnasiumnál betöltendő történelem-földrájzi tanszéket illetőleg a választást elhalasztja a jövő évi közgyűlésre.

Választások. A szavazatszedő bizottságnak a f. hó 9-én, d. u. 4—6 óráig megejtett választásokról beterjesztett jelentését a közgyülés tudomásul veszi s ennek eredményeként elnök megválasztottaknak jelenti ki:

a) az egyházkerületi pénztárt megvizsgáló bizottságba: *dr. Kolozsvári* Sándor, *dr. Sárkány* Lajos és *Gáspár* János aait;

b) az igazgató-tanácsi ügykezelést megvizsgáló bizottságba: *Incze* Gerő, *Csiszár* Gyula, *Biró* András darocz-bogártelki lelkész aait;

c) az egyházkerületi számadásokat vizsgáló bizottságba: *dr. Kolozsvári* Sándor, *dr. Sárkány* Lajos és *Gáspár* János aait;

d) a központi nyugdij-kezelő bizottságba: *Kenessey* Béla, *dr. Sárkány* Lajos és *Pokoly* József aait;

e) az egyházkerületi fegyelmi bíróságba egy tanártagul: *Simon* Ferencz aát;

f) konventi egyházi rendes képviselőül: *Kenessey* Béla aát;

g) marosi egyházmegyei algondnokká: *gr. Bethlen* István aát;

h) sepsi-szent-györgyi főgondnokká *Gödri* Ferencz aát;

i) görgényi egyházmegyei algondnokká *gr. Teleky* Arthur aát;

k) nagy-sajói egyházmegyei algondnokká *dr. Csernátoni* Gyula aát;

l) orbai egyházmegyei algondnokká: *Séra* Lajos aát;

m) kézdi egyházmegyei algondnokká: *dr. Damokos* Ödön aát;

n) maros-vásárhelyi kollegiumi főgondnokká: *gr. Toldalaghy* László aát;

o) maros-vásárhelyi egyházközség második főgondnoki állására: *br. Kemény* Ákos aát.

Elnök aa. jelenti, hogy miután a fentebbi vá-

lasztás eredménye szerint gróf Toldalaghy László algondnok a marosvásárhelyi kollegium főgondnoki állására választatott meg, ezen eshetőségre számitva a kollegium, az algondnoki állásra: Deák Lajos, Dobai Albert és Péterffy Dénes jelöltjei között a választás elrendelését kéri. Ezen kérésnek a közgyülés helyet ad s elnök aa. a választást f. hó 11-én d. e $^1/_2$9—1 órára tüzi ki

Az ifju lelkészek kibocsátása. Tárgysorozat rendjén, Kenessey Béla főjegyző aa jelentkezésre hivja föl a tegnapi gyülésben kibocsátásr és felszentelésre ajánlott ifju lelkészeket. Kik az elnöki emelvényi körül állva, dr. Bartók György püspök aa. szeretettel üdvözli az Ur szőlőjébe elhivott uj munkásokat; kötelességeik hü teljesithetéséhez testi és lelki erőt kiván nekik, figyelmeztetvén őket, hogy Istenországában, még a legkisebbnek látszó kötelességek is nagyok és fontosak. Legelső és legnagyobb kötelességök leend az ige hirdetése és a Krisztus élet példájának követése. A szentirás örök igazságit kell belevinniök a saját lelkökbe, hogy azután áthassák azokkal a rájuk bizott hivek lelkét. Tanulmányozzák a szentirást, a körülöttük lévő életet, hogy mindig biztosan fölismerhessék, hogy mi az, a mi a modern tudományos életmozgalmakból az emberi élet legmagasabb érdekeit szolgálja, vagy annak ellene mond. Munkájukban vezető elv a szeretet legyen s mint a hogyan az első tanitványok mindenüvé követték a Mestert, ugy ők is, engedjenek a Mester minden hivó szavának s Őt nyomon kövessék; de ne kicsinyeljék még a száraz hivatali teendőket se, azokat is hiven teljesitsék, hogy a kormányzásban is mindenek jó renddel legyenek. Hogy mindezeket teljesitendik, ebben a reményben bocsátja ki őket az egyházkerület nevében s Isten megsegitő kegyelmét kivánja mindnyájukra.

Elnök br. Bánffy Dezső aa. azon kijelentéssel, hogy a folytatólagos gyülés f. hó 11-én d. e. 10 órakor kezdődik, felhivja az egyházkerületi közgyülést, hogy a maga egészében vegyen részt a belfarkas-utczai templomban tartandó felszentelési ünnepélyen.

A közgyülés tagjai erre a belfarkas-utczai templomba vonulnak, hol a szokásos gyülekezeti ének, a theologus ifjak dalkarának szép éneke s *Kenessey* Béla egyházkerületi főjegyző aának megható alkalmi imája után dr. Bartók György püspök aa. tartotta meg ünnepi beszédét II. Kor. V: 20, 21 alapján, szólván arról, hogy az üdv világában Isten megtett mindent arra nézve, hogy az emberek békéljenek meg ő vele; de azért a bün most is szedi áldozatait. Minden ujabb kor meghozta azokat a titánokat, kik megostromolják az eget s el akarják vezetni a világot a békesség evangeliumától. Azért szükség mindenkor, hogy legyenek a Krisztus nevében szövetségben járók, a kik az Istennel való békesség izeneteit adják át a lelkeknek. A fenyegető ellenségeknek azok felett, a kiknek a Krisztus adja a maga erejét, nincs semmi hatalmuk Az emberi lélekbe az Isten örökkévaló eszményeket plántált s azokat onnan a bün és szenvedély soha úgy ki nem téphetik, hogy jogaikat, éltető erejüket vissza ne követeljék. Ez eszmények örök jogát szolgálják a Krisztus követségében járók s adjon erőt ezeknek az a tudat, hogy a diadal feltétlenül az övék leend a világ minden ellenállása mellett is. E követségben járni nagy és felséges megbizatás: erre szenteljék fel összes erőiket a lelkipásztorok.

De ha a világot akarják Istennel kibékíteni, első sorban ők maguk szerezzék meg ezt a békességet; ha üdvösséget kivánnak hirdetni, maguk szerezzék meg bizonyosságát és ha szabadságot, előbb maguk legyenek szabadok e világtól és ennek lenyügöző anyagiasságától, bünétől és szenvedélyeitől

A mély benyomást tett beszéd után a szokásos eskütétel és áldás mellett történt meg az ifju lelkészek fölszentelése és Püspök aa. záró-imájával rekesztetett be az ünnepély s vele együtt a mai napi közgyülés.

Harmadik ülés 1901. nov. 11-én d. e.

Báró Bánffy Dezső elnök aa. d. e. 10 órakor a gyülést megnyitva, bejelenti, hogy Borosnyai Lajosné székely-kereszturi lakós 5000 koronás aladítványának visszaadása iránt közgyülésünkhez kérvényt nyujtott be. Kiadatik a kérvényi bizottságnak, hogy tárgysorozat rendjén, véleményező jelentésével terjeszsze közgyülésünk elő.

Az Igazgatótanács előterjesztései. Az Igazgatótanács előterjesztései között kiváló helyet foglal el a zsinati tárgyakat kijelölő előterjesztés, mely azon elvi álláspontból indul ki, hogy a zsinati tárgyak előkészitésénél nem akarja a zsinat jog- és hatáskörét bizonyos tárgyakra korlátolni s már a zsinati előmunkálatokban jelét kivánja adni a protestantismus nagy életelvéhez, az individualismus sértetlen fentartásához ragaszkodását, mely az egységet nem az egyöntetü formákban, hanem a lelki egyesülésben, az egységes és erős református közszellem fölébresztése, fejlesztése és fentartásában kivánja biztositani. Ezen elvhez hiven az előterjesztés ily tárgyakként jelöli meg: a templomi istentiszteletet, hol a bibliának és káténak nagyobb helyet kiván, a cura pastoralis hatékonyabb érvényesitését; s kapcsolatban a parochiális rendszernek nagyobb gyülekezeteinkben kötelező keresztülvitelét; a belmissió általános felkarolását; a lelkészi nyugdijintézet minél előbb létesitését, hogy lelkészeink egész odaadással szentelhessék életüket hivatásuknak; a reformatio évforduló napjának, a hivatalos ünnepek sorába fölvételét; az egyházi adók szabályozását; az 1848. évi XX. törv.-cz. szerint a vallás egyenlőség és viszonosság életbeléptetését; az egyházak osztályozásának és lelkészek minősitésének a viszonyok szerint szabályozását; a papválasztási 109. 210. §-ok módositását; a kegyévre vonatkozó 237. §. megváltoztatását, s általán a törvénykezés biztosabb alapra helyezését s befejezésül, hogy a zsinat minden öt évben üljön össze.

Ezen előterjesztéssel szemben *dr. Bartók György* püspök aa. csak egy pontra vonatkozó eltérő véleményét kivánja nyilvánitani. Nevezetesen: nem helyesli az egyházközségek osztályozásának és a lelkész qualificationak megszüntetését. A tapasztalat arról győzött meg, hogy kár volt eltörölni a candidatiot és a próbaszónoklatot. A papnövendékeket, a vizsga letételekor, minősiteni kell. Ebben a tekintetben tett Igazgatótanácsunk javaslatot, minek fentartására indítványozza, hogy: „Az igazgatótanácsi előterjesztésnek azon része, mely az egyházközségek osztályozásának, valamint a lelkészi minősitésnek eltörlését czélozza, hagyassék ki s e helyett az igazgatótanácsnak a konventhez e tárgyban már korábban intézett fölterjesztésére való egyszerü hivatkozással szövegeztessék be.

Pokoly József theol. tanár sem pro, sem contra nem kiván e tárgyhoz szólani, csak az előterjesztést szerkesztő bizottság álláspontját kivánja a kifogásolt pontra vonatkozólag jelezni. Ugyanis nemcsak a szabadelvüséget, de azon körülményt is szemelőtt tartotta a bizottság, hogy ekklézsiáink $^3/_4$-ed része egyenlő javadalommal bir s igy az osztályozásnak nagy értelme nincsen. Nézete, hogy nem a nagy gyülekezetek, hanem a veszélyeztetett helyek igénylik a kiváló pásztorokat. S a classificatio ellen az a körülmény szól, hogy más pályákon meg van a szabad pályázás és az nincsen classificatio és qualificatióhoz kötve.

Fogarasi Albert szerint az egyházközségnek osztályozása s ezekbe a minősültség szerinti pályázhatás alkalmat nyujt papjelöltjeinknek a nemes vetélkedésre s ennek, künn a gyakorlati életben, az osztályozással anyagi jutalmazást adunk. Igaz, hogy a talentum elvégre kiküzdi magát, de az emberi természettel és gyakorlattal megegyezőnek látja a Püspök ur indítványának indokait. Ehez csatlakozik

Benedek Károly gyulafehérvári főjegyző; miután itt nincsen meg a mai pályákon meglevő fokozatos

haladhatás utja, helyesnek tartja, hogy a kiválóbb tehetségeknek a theol. pályára megnyerhetése érdekében az egyházközségek osztályozása s a lel észeknek e szerint minősítése fentartassék

Csia Kálmán etédi lelkész indítványozza, hogy: intéztessék kérés a konventhez az iránt, hogy az a theologiai akadémiát végzett papjelölt, a ki első osztályu lelkészi minősítéssel bir, egyszersmind vallástanári állásra is választható legyen és ugyancsak az első osztályu lelkészi minősítéssel biró papjelöltek tehessenek theologiai magántanári vizsgát.»

A vita befejeztetvén s Csia Kálmán aa. inditvá nyát visszavonván; elnök aa. szavazásra bocsátj i ez ügyet s ennek eredményéhez képest közgyűlésünk határozataként kijelenti, hogy az Igazgatótanács előterjesztése többi részeiben változatlanúl, — a lelkészi minősítés és egyházközségek osztályozását illető részében püspök aa. inditványával módosítva fogadtatik el.

Az Igazgatótanácsnak *a lelkészi özvegy árvai kegyeleti-évre* vonatkozó udvarhelyi egyházmegyei inditvány tárgyában beterjesztett előterjesztését a közgyülés egyhangulag elfogadja s a javaslat szerint az eddigi gyakorlatot s az „Utasítás“ vonatkozó § át fenntartani határozza és az inditvány fölött napi rendre tér.

Tárgysorozat rendjén olvastatik az Igazgatótanácsnak *Hegedüs Zsigmond* nagy-enyedi tanító-képezdei helyettes tanár rendes tanárul leendő elismerését ajánló előterjesztése

Both István zilahi tanár az Igazgatótanács javaslatával szemben részletes indokolás mellett indítványozza, hogy ez a pont vétessék le a napirendről s útasíttassék a n.-enyedi elöljáróság, hogy a tanszék betöltése tárgyában a jövő évi közgyülésre a megfelelő intézkedéseket tegye meg. *Zeyk Dániel* egyházkerületi főgondnok és *Fogarasi* Albert enyedi tanár aai.-nak az igazgatótanácsi előterjesztést pártoló s a helyzetet minden oldalról megvilágító felszólalása után Both István indítványát mellőzve az Igazgatótanács javaslata értelmében Hegedüs Zsigmondot helyettes tanárúl elismeri.

A középiskola alsóbb osztályai számára bibliai szemelvényeket tartalmazó tankönyv szerkesztését ajánló igazgatótanácsi előterjesztést közgyülésünk egyhangulag elfogadja s hozzájárul:

1. Ahoz, hogy a konvent az egyetemes tanügyi bizottság útján gondoskodjék a bibliai szemelvényeknek a középiskolák alsóbb osztályaiban használandó tankönyve megirásáról és kiadásáról.

2 Javasolja, hogy a nevezett tankönyv kiadásának esetleges jövedelme fordíttassék ev ref. középiskolai vallástani kézi könyvek iratására s a legjobb ilyen tankönyvek kiadásának fedezésére, vagy előlegezésére.

A kollegiumi számadásoknak tanévek szerinti vezetését inditványozó zilahi kollegiumi inditvány felett az Igazgatótanács előterjesztésében ajánlott napi rendre térést közgyülésünk elfogadja.

(Folyt. következik.)

TARCZA.

A keresztyénseg lényege.

(Felolvastatott nov. 17-én az ev ref. theologián tartott protestáns estélyen.)

Nagyérdemü közönség!

Ma, a mikor igazi, benső vallásosság nélkül társadalmunk egy részében a felekezetieskedés kezd kisérteni, ejti martalékul a lelkeket s emeli közéjük a válaszfalakat; a mikor épen a müvelt osztályhoz tartozókat egyfelől vagy a minden egyháziasságot megölő közönyösség, vagy a kétkedés ejtette foglyul, másfelől meg valami titokzatos után való vágy szállotta meg s hajtja a spiritismussal, a szellem-idézéssel való foglalkozás felé; vagy a mikor egy csomó őszintén hinni kivánó lelket meg komolyan zavar a maga hitében a hivatalos, szervezett egyházaknak egyik-másik hittani tétele és mert nem tudja a lényegtelent elválasztani a lényegestől, ezt is eldobja amaz miatt és hajlandó *Schillerrel*[1] azt mondani, hogy egyik hitvallást sem fogadja el épen vallásosságból: talán nem lesz érdektelen, ha ez estélyek keretében nehány felolvasásban szólok első sorban a keresztyénség lényegéről, azután felmutatom hitünknek egyes alapvető tételeit, a bünt és a kegyelmet, a Krisztus személyét, az ő váltság munkáját, a benne való hit által elnyerhető megigazulást, hogy végül föltárjam azt a felséges távlatot, a mely az Istennel való békességet megnyert keresztyén lélek munkássága előtt nyilik meg.

Az ezen estélyeket rendező egyháztanácsi bizottságnak eléggé meg nem köszönhető szivességéből engedélyt nyertem arra, hogy egy, hat estére terjedő felolvasási sorozatot tarthassak a fentebb megjelölt tárgyakról. Legyen szabad, ne csekélységem, hanem a tárgyalás alá veendő nagyfontosságú kérdések iránt az érdeklődő figyelmet tisztelettel kikérnem.

* * *

Azt a vallást, a melyet annyian hajlandók a müvelt emberre nézve teljesen feleslegesnek tartani s túlhaladott álláspontnak tekinteni, korunk igazán komoly bölcsészei, történetirói és sociologusai kezdik ismét ugy tárgyalni, mint az ember szellemi életének elodázhatatlan követelményét, mint a történet és a társadalmi élet leglőbb mozgató erejét, az emberek és népek világnézletének és jellemének fundamentalis tényezőjét. Mintha most jutna megint a komoly gondolkozók eszébe *Goethe* ama mondása, hogy az egész világtörténet nem egyéb, mint a hitnek és hitetlenségnek egymással való küzdelme. Kezdik fölismerni, a mit *Eucken* a jénai egyetem bölcsészet tanára olyan meggyőzőleg mutat ki,[1] hogy soha semmiféle erő nem fűzte egymáshoz oly szorosan az embereket; de viszont nem is választotta el egymástól olyan mereven, mint épen a vallás. Az egyéneket semmi nem mélyitette el önmagukba úgy és a népek sajátos jellemét semmi nem fejtette ki olyan kényszerítő hatalommal, mint épen az isteni dolgok felől való felfogásuk, meggyőződésük és gondolkozásuk. Mind annak, a mit a történelem vagy a körülöttünk folyó élet igazi nagyot, fölemelőt, fenségest, heroikust mutat föl, a legmélyebb gyökerei a vallásban vannak; illetőleg abban az eszményben, a melynek igazsága felől a vallásos hit szentséges erejével van valaki meggyőződve s arra egész életét ráteszi. Az embernek és az emberiségnek minden önmagában való hite, minden méltósága és nagysága elválaszthatatlan attól a hitétől, hogy lényegében az emberben isteni erők lakoznak és attól a meggyőződésétől, hogy az ő munkásságában tényleg örök és természetfeletti erők vannak jelen.

Hogy a vallás nem egy olyan valami, a mi csak utólagosan, mintegy toldalékképpen járúl az ember szellemi életéhez, a mit csak úgy kötözgetnek hozzá a vallástanítási órákon. hanem hogy az szervesen nő ki a szellemi életből s annak szükségszerü alkateleme: mutatja az, hogy a kit egyszer a vallási probléma lelke mélyében megragadott, az ezt többé elbocsátani nem tudja. Visszafojthatja ideig-óráig; talán egy-egy pillanatra lerázhatja, magától elűzheti; de nem tehet róla, még a hitetlensége maga is a hit dolgává lesz. Akarja vagy nem, szellemi élete a maga követelésével újból

[1] „Welche Religion bekennst du?“ — Keine von Allen! — „Warum?“ — Aus Religion

[1] „Der Wahrheitsgehalt der Religion.« R. *Eucken*. Leipzig, 1901. Veit et Comp.

és újból eléje áll. Kérdés kérdésre tolúl. Felelet kell s előle kitérni nem lehet. A vallás kérdéseit egyszerűen és ridegen mindig csak kicsinyes és terméketlen lelkek útasították el maguktól.

Hogy mi a vallás tulajdonképeni lényege, mik a vallásnak lélektani alapjai; melyek szellemi életünknek ama vágyai, eszményei. a melyek a vallást föltétlenül követelik: ezekre a kérdésekre az idők folyamán tömérdek feleletet adtak theologusok, bölcsészek, történetírók és a társadalmi tudományokkal foglalkozó tudósok Minden oly kisérlet azonban, mely a vallás lényegét egy egységes tételbe összefoglaltan kivánta meghatározni még eddig meglehetősen hiányosnak mutatkozott; mert hiszen a vallás maga nem fogalmak dialektikája, hanem *élet*; jobban mondva egy kimerithetetlen gazdag. változatos és az egész ember összes szellemi erőit igénybe vevő életjelenség, a melyet valamelyes logikai meghatározás szük lombikjába beszorítani, vagy leszürni nem lehet A mai természettudományos gondolkozás nem is szereti. nem is fogadja el a meghatározásokat. Ez a természet tudományos gondolkozás csak tényeket fogad el és azok leirását követeli meg

Ki volna olyan merész, a ki azt állitaná, hogy nem is volt soha és ma sincs vallás? Ki merné megtagadni, hogy volna keresztyén vallás?

Azt mondhatja valaki, hogy az egész vallási élet, csak a képzelődés játéka, vagy hogy csak babona; vagy üres, tartalom nélkül való buborék; a léleknek egy hullámvetése; rég mult idők hazajáró kisértete, talán csak dajkák meséje, balga gyermekek ijesztgetője. réme; de hogy megvan. hogy létezik, hogy tény, hogy hat, müködik, hogy erő, a mely meglétét bizonyos eredményekben mutatja meg és bizonyítja be: ezt józanúl senki e világon meg nem tagadhatja.

A vallás mint ható erő tehát megvan, létezik, vele számolni kell ép úgy, mint bármely más erővel.

Az emberiség müvelődés története azt bizonyítja. hogy nem volt és nincsen egyetlen nép sem, — a legkezdetlegesebb müvelődési fokon lévőket sem véve ki, — a melynek ne lett volna ilyen, vagy olyan vallása, sőt minden népnél egész szellemi életének legkifejlettebb virága épen a vallásban jelentkezik. A vallások története pedig azt igazolja, hogy a legprimitivebb népektől el a kereszlyénség legkiválóbb, legmagasabb fokon álló alakjaiig a vallás terén tulajdonképen valamennyiőjüket ugyanazok a kérdések, ugyanazok a problemák érdeklik. Van egy, e mi földi világunk felett álló világ, a melynek alkotó erejéből vette e föld és vette az ember a maga eredetét: sok-e abban a felső világban az isten, vagy csak egy van az egész mindenség felett — ez csak színezése az alapgondolatnak, de egyelőre a lényegre nem tartozik. A pogányok gondolatai Istent a világ jelenségeiben, az égnek csillagaiban és a föld erőiben keresik; de a szív az egy Isten után vágyik. A vallások polytheistikusak; de a vallásos szükség monotheistikus. Aztán annak a felső világnak ránk hatása van. Az a hatás nyilvánulhat áldásban és büntetésben. Megnyerni az áldást s elkerülni a büntetést — ez az embernek födolga. Az ember gyarló, bünös, méltó a haragra és büntetésre. Engesztelni kell hát azt a haragvó és büntető felsőbb világot. Adjunk neki vissza a nekünk legdrágább javakból, vigyünk áldozatot. Tagadjuk meg önmagunktól s ajándékozzuk oda büneink váltságául. Ime a megváltás után való vágyakozás. De nemcsak a bünöktől akar szabadulni az ember s azokért kiengesztelést nyerni, hanem megváltásra volna szüksége a halállal, az elmulással szemben is. Mert hogy ezzel a földi élettel nincs vége mindennek — erről is meg van győződve minden nép. Abban a másik életben itélet lesz ama más világnak a birája előtt Ezt az itéletet is jó volna már előre magunkra nézve kedvezőbbé tenni. Ime az erkölcsi élet kiindulási pontja. A cselekedetek jóságának hangsúlyozása. De bűntől, haláltól s itélettől képtelen az ember a legdrágább áldozatokkal is magát megváltani, a teljes váltságot csak maguk az istenek vagy az Isten adhatja meg ilyen, vagy olyan módon.

Ezek a nagy alapvető közös gondolatai minden vallásnak. Látszik a népek szelle i egysége és látszik egy felsőbb szellemi világnak az ihletése, hatása vezetése és nevelő munkássága. A népek legkezdetlegesebb, sokszor megmosolyogni való együgyü hitregéiben ott vannak igazságokként, a szellemi élet tapasztalatai és vágyaiként ezek a gondolatok, ezek az érzések és ezek a problemák

Boldogság, békesség összhang, megváltás, szabadság, üdvözülés és élet, még pedig örökélet után való vágyakozás és ezek megnyerhetése érdekében való cselekvés. áldozat önmegtagadás. könyörgés, vezeklés s annyi mindenféle erkölcsi és istentiszteleti gyakorlat: ime ezt tárja fel lényegében a vallások története, bámulatos változatosságban a népek individualitása szerint; de teljes egyformaságban az alap gondolatokat. alap érzéseket és vágyakat illetőleg. Mennyire külömbözik pl. az a két vallási gyakorlat, mikor az a szegény tüzföldfoki lakó leül s áhitatba merülve szivja áldozati pipáját, hogy a jó illatu füsttel nyerje meg a „nagy szellemek" kegyelmét. vagy a mikor a régi zsidó elvitte bünért való áldozatul a két galambot s az egy efa zsemlyelisztet: és a kettőnél az alapérzés. az alapvágy mégis egy és ugyanaz. Cselekedni valamit az üdvösség megnyeréséért.

A népek annyira külömböző vallásu gyakorlatában és felfogásában látván ezt az egységet, azt mondhatjuk, hogy az Isten fényességéből minden időben és minden népnek a lelkébe esett egy-egy sugar, a melynek világánál láttak meg többet, vagy kevesebbet abból a felső szellemi világból: de ennek egész bámulatos gazdagságát, fenségét és dicsőségét csak akkor látta meg az ember, mikor azt Jézus feltárta és az embert annak polgárává avatta

És ezzel eljutottunk a vallások szentek-szentjének küszöbéig, a melyen belül Azt látjuk meg, a kit annyi szem vágyott meglátni, a ki után annyi szív sovárgott s a kinek eljövetelével annyi éhező és szomjuhozó lélek nyert kielégittetést a Jézus Krisztust.

Nem esetleges jelenség az, hogy Péter apostolnak első pünkösti prédikációjára háromezeren keresztelkedtek meg és hogy Pál apostol beszédeire Antiochiától Rómáig mindenfelé alakultak keresztyén gyülekezetek. Volt a zsidó rabbik között bizonyára akárhány, a melyik jobban tudott irást magyarázni, mint Péter; de nem tudta egy sem azt hirdetni, a mit ő, hogy az a Jézus, a kit a zsidók megfeszítének, az Istentől tétetett Urrá és Krisztussá. „Térjetek meg és keresztelkedjetek meg mindnyájan a Jézus Krisztusnak nevében a bünöknek bocsánatjokra és veszitek a Szent Léleknek ajándékát; mert néktek lett az igéret és a ti fiaitoknak és mindeneknek, kik messze vannak, valakiket tudniillik a mi Urunk Istenünk elhivánd." A görög és római szónokok között meg feltétlenül az utolsó is járatosabb volt az ékesszólás külső müvészetében, mint az a sátorponyva készítő s keresetlen, sőt kemény beszédü Pál, de gyülekezetet alapítani, de a vértanúságra is elszánt hiveket egybegyüjteni egyetlen egy sem tudott; mert egyetlen-egy sem tudta azt hirdetni, hogy a Krisztus evangeliuma „Istennek hatalma minden hivőnek idvességére, zsidónak először, azután a görögnek is" és egy sem tudott feleletet adni arra a vágyó fohászkodásra, a melylyel a lelkek a fiúság után sóvárogtak s még a teremtett állatok is nagy szorgalmatossággal várták az Isten fiainak dicsőségek megjelenését.

Messze vinne, ha fel akarnám tüntetni a zsidó és a görög-római nép szellemi viszonyait s lelki állapotát Jézusnak és az apostoloknak korában, hogy ezzel indokolnám meg, hogy az, hogy Isten az „idők teljességében" küldötte el az „ő szent fiát", egyáltalá-

ban nem kegyes frázis; röviden csak annyit említek, hogy az egész ó-világ a maga minden müveltségével, magas fokra kifejlett művészetével, világbirodalmakat alkotó erejével, sokszor bámulatba ejtő nagy jellemeivel és hőseivel, kiváló gondolkozóival, az élet talányait fejtegető, mélyen járó bölcsészeivel, a természet és csillagvilágok titkait kutató tudásaival csak odáig tudott eljutni, hogy kételkedve kérdezze: „Mi az igazság?“ Az új világ aztán épen azzal kezdődött, a mit e kétkedő kérdésre Jézus felelt: „Én vagyok az igazság!“

A pogányság az igazságot kereső vallás s így nem csoda, hogy a mikor Pál apostol a Krisztus evangeliumával feleletet ad a felvetett kérdésre és a kételkedést bizonyossággá változtatja, akkor még egy olyan megcsontosodott epicureista, mint Agrippa is azt mondja; „Közel majd ugyan elhiteted velem, hogy keresztyénné legyek“ — hát hogyne lett volna keresztyénné sok-sok ezer őszintén kereső lélek?

A zsidóság a reménység vallása. csüggve az Istenországának, a Messiásnak eljövetelén és várva Izraelnek megvigasztaltatását.

A kegyes zsidók között ma is él még egy hagyomány, a mely a messze multból szálliott reájuk. Nagyon jellemző ez úgy a régi, mint a mai zsidóságra.

Az irott ige mellett folyton meg volt a meg nem irott kijelentés, melyet Isten Mózesnek a Sinai hegyén adott. Ezt Mózes aztán Josuéra bizta, Josué a nép hetven véneire, a vének a prófétákra, a próféták pedig a zsinagógára. Jeruzsálem pusztulása után a rabbik ezt a hagyományban szálló kijelentést a Talmudban gyüjtögették össze; de hát mennyi időbe fog kerülni, mire mind összeszedik? Az apák vétkeit meg büntetendő, Isten széttörte az igazságot s annak töredékeit az égnek minden irányában szétszórta Boldog, a ki elszórt töredékeiből valamit összegyüjthet; boldog, a ki az isteni ragyogásnak egy sugarát megtalálja.

Az őszintén reménykedőknek, az őszintén várakozóknak és az igazságot keresőknek már most micsoda örömhir lehetett az, a mikor Jézus a názárethi zsinagógában Ésaiás próféciáját magyarázva, azzal teszi le a drága reményekről szóló irást: „Ma teljesedett be ez Irás a ti hallástokra.“ Csoda-e, ha aztán mindenütt „nagy sokaság követi vala őtet“ és ha Péter első beszédére, bizonyságtételére háromezeren keresztelkedtek meg?

A keresztyénség tehát úgy lépett be a világba, mint megvalósítása mindannak, a mit a pogányság csak keresett és a mit a zsidóság reménylett. És belépett a világba nem mint egy elvont eszme; nem, mint hit- vagy erkölcstani tételek rendszere; nem, mint új törvények és rendeletek tára: hanem mint a megváltás ténye és ennek a ténynek a neve: Jézus Krisztus.

Harnack John Stuart Millnek, a nagy positivista bölcsésznek ama mondását idézve, hogy az emberiséget nem lehet elég gyakran emlékeztetni arra, hogy volt egyszer egy Sokrates nevü ember, — azt mondja, hogy ennél még sokkal fontosabb volna, hogy az emberiség untalan emtékeztettetessék arra, hogy egykor a Jézus Krisztus lakozott mi közöttünk

És valóban a kereszténység a maga egész teljességében magában a Krisztusban van, a ki tanainak a megtestesülése volt.

A keresztyénség jelentősége nem annyira Jézus tanitásainak a fenségében és erejében van, — ámbár még ember soha úgy nem szólott, mint ő és tanitott vala méltósággal; nem is abban, hogy tanitásai a maguk rendkivüli egyszerüsége mellett is olyan kimerithetlen gazdagok, hogy százszor meg százszor olvasva is, bennük mindig ujabb és ujabb gondolatokat találunk: hanem abban, hogy minden egyes nyilatkozata mögött ő maga áll. Ezért szólanak azok a hosszú évszázadokon keresztül is hozzánk a jelennek üdeségében.

A keresztyénység lényege ő maga; tanításai pedig a keresztyénség tartalma.

Tanitásainak központját az Isten-országa és annak megvalosulása képezi.

A Márk evangeliumának tudósitása szerint Keresztelő János is, Jézus is azzal kezdette meg az ige hirdetését: „Térjetek meg, mert elközelitett a mennyeknek országa.“

Keresztelő János felfogásában a mennyeknek országa egy hatalommal megvalósuló itélettartás, amelyben a fejsze a fáknak gyökerekre vettetik s annak királya az a Messiás, a kinek szóró lapátja az ő kezében vagyon és megtisztitja szérüjét. A mennyeknek országa egy olyan birodalom, a melynek ura, királya az Isten, törvényei az Isten törvényei, polgárai pedig az ezen törvényeknek engedelmeskedők. A többiek pedig még politikai világuralmi reményeket is füztek hozzá.

Jézus szerint is az Isten-országa tényleg Isten uralom; de a Szent Istennek az egyesek szivében való uralkodása. Az Isten országa kétségtelenül egy e világ felett is álló hatalom, nem e világból való; de ez az ország nem földrajzi határok között kialakuló földi birodalomként valósul meg, hanem az egyesekhez jő el, azok lelkébe vonul be Ereje van, hogy mint az ég alatt való egyik tartományból a másikba átczikázó villámlás, egy szempillantás alatt alakítsa át az egész világot Isten országává; de a mustármag lassú, csendes növekvésével is czélt ér. Isten országa maga az Isten a maga erejében A magvetőről, a drága gyöngyről, a mezőben elrejtett kincsről, a kovászról stb. szóló példázatok mind azt mutatják, hogy itt tulajdonképen az Isten igéjéről és a lélekről van szó s az Isten országáról letörlődött minden külsőleges, minden világbirodalmi és világuralmi vonás

Mikor Keresztelő János a börtönben kételyektől megszállva elküldi tanítványait, hogy kérdeznék meg Jézustól, vajjon ő-e az, a ki eljövendő vala, vagy még mást kell várni? Jézus azt feleli: «Menjetek el és mondjátok meg Jánosnak, a melyeket hallotok és láttok: A vakok szemek világát veszik és a sánták járnak; a poklosok megtisztulnak és a siketek hallanak; a halottak feltámadnak és a szegényeknek az evangélium prédikáltatik» (Máté XI: 2. s köv.) E feleletben van benne, hogy Jézus hogyan fogja fel az Isten országának eljövetelét. A nyomornak, a szükségnek, a betegségnek, a halálnak legyőzésében, eltávolításában s e világ testben és lélekben szegényeinek megvigasztalásában lássa meg János az új idő bekövetkeztét A dolognak egy olyan új rendje van itt, a melyben a legkisebb is nagyobb az ó-testamentum legnagyobb prófétájánál is. Az Isten-országa épen azzal jő el, hogy gyógyít, hogy bűnöket bocsát meg, hogy halottakat hív életre s a vígasztalás nélkül valóknak hirdet örömhírt. «Az egészségesek nem szükölködnek orvos nélkül“ és „az Embernek fia azért jött, hogy megkeresse és megtartsa azt, a mi elveszett“. Nem a népet, mint nemzetet s nem az államot, mint ilyet, akarja polítikai helyzetéből megváltani, hanem az *egyént*. Nem az a kérdés, hogy polítikailag szabadok-e, hanem hogy egyénileg azok-e? Majd a polítikai függetlenség is megjő, — még ha a császárnak kell is adót fizetni, — ha egyszer az egyén szabaddá lett a bűntől, e világtól és ennek szorgalmatoskodásától. Nem arról van szó, hogy mint nemzet felett a római császár uralkodik-e, vagy pedig nemzeti király jogara alatt élnek-e, hanem arról, hogy az ember valóban Isten gyermeke-e s ugy veszi-e az Isten országát, mint a kis gyermekek? Új emberekké kell lenniök és ehez az Isten országa erő is, czél is egyszerre. Keresik a mezőben elrejtett kincset és megtalálják. Eladják mindenüket és megveszik a drága gyöngyöt. Az Isten országa áthatja, mint a kovász a magában élvezhetetlen liszttömeget, az ember szellemi életének egész körét; terebélyes fává növő mustármagként üdítő árnyékával borítja be egész életének

sivatagját. A bűnök megbocsáttatnak, a nyomor megtöretik és az ember az isten fiúság méltóságára emeltetik.

„Ne annak örüljetek, hogy a lelkek birodalmatok alá vettettek, hanem annak őrüljetek, hogy a ti nevetek fel van irva a mennyben“ — mondja Jézus. „Nemde nem megvehetnek-é két verebecskéket egy kis fillérén.“ de mégis csak egy sem esik azok közül a földre a ti Atyátok akarata nélkül; néktek pedig fejeteknek hajszálai is mind számon vannak „Mit használ valakinek, ha az egész világot megnyeri, lelkében pedig kárt vall.“

Ilyen nagy az emberi lélek értéke, a mit neki az isten fiúság ad, az a felséges előjog, hogy Istent »Mi atyánk«-nak szólíthatjuk.

De ez az előjog, ez a fiuvá fogadtatás nemcsak a lélek magas méltóságát, értékét adja meg, hanem azt a biztonságot és nyugodtságot, hogy időben és örökkévalóságban Istennek az atyai védelme alatt van az ember. A legnagyobb tettek, a legnemesebb cselekedetek. a melyek a keresztyénség erejével hajtatnak végre, mind eltörpülnek ama tudat mellett, hogy nevünk fel van irva a mennyben s még fejünknek hajszálai is számon vannak. Az az Isten van a világ kormányán, a ki nekünk atyánk, — kell-e ennél nagyobb bizonyosság, hogy félelem és rettegés ne háboritsa lelkünket és hogy tudjuk. hogy »azoknak, a kik az Istent szeretik, mindenek egyaránt javokra vannak.« Ha pedig annak a lénynek lettünk gyermekeivé, a ki kormányozza az eget és a földet, a kit Atyánknak szólíthatunk, nem vagyunk-e föléje emelve mind annak. a mi földi és nem nyertünk-e akkora örökséget. a mely mellett eltörpülnek ez egész világ minden javai? Jézus Krisztus minden szegény léleknek, mindeneknek, a kik csak emberi ábrázatot viselnek azt mondja Ti az élő Isten gyermekei vagytok s nem csak drágábbak a verebecskéknél, hanem becsesebbek, mint ez az egész világ. Az ember oda tartozik az örökkévalósághoz. Ezért tökéletessé kell lennie, mint a milyen tökéletes a mennyei Atya.

„Ha a ti igazságtok feljebb nem bővölködendik az Irástudók és a Farizeusok igazságoknál: semmiképen nem mehettek bé a mennyeknek országába.“

A Krisztus tanitványai igazságosságának e feljebb bövölködését a maga egész gazdagságában tárja fel a szeretet parancsa, azé a szeretété, mely hasonló a mennyei Atyának szeretetéhez, »a ki az ő napját feltámasztja mind a gonoszokra, mind a jókra és erőt ád mind az igazaknak, mind a hamisaknak.«

És ennek az igazságosságnak örökre érvényes törvényei ott vannak a hegyi beszédben, a mikor Jézus nem a külső, végrehajtott cselekedetekre, hanem azokra az érzésekre fekteti a fősúlyt, a melyekből a cselekedetek aztán származnak. „Hallottátok, hogy megmondatott a régieknek.... Én pedig azt mondom.“ Tehát tudja, hogy a régi próféta szavaiként Isten „tizezerenként“ adta az emberek elé a maga törvényeit s azt is tudja, hogy Jerémiás jóslata szerint eljő az idő, a mikor a törvények nem kőtáblákra lesznek vésve, hanem a szivek tábláira, mégis érzi, hogy a szivnek ezt a mélységeit nem tárták fel még egészen és az érzések bensőségét nem követelték akkora souverainitással, mint ő. Egy a gyökere, egy a forrása minden cselekedetnek: a szeretet. Ennek kell a lelket egészen betöltenie; ez az, a mi még akkor is megmarad, a mikor az ember maga meghal. A szeretet az új élet s ez az, a mely többé nem uralkodni vágyik, hanem szolgálni kiván mindeneknek.

A szeretet azonban nem üres érzelgés, hanem tevékeny erő. Alapja az Isten szeretete, a melylyel előbb ő szerette ezt a világot és készitette el az ember üdvösségét. Istennek ez a szeretete töltetik ki a lelkekbe, ez hatja át azokat. Futó hangulatok, melyek egy-egy pillanntra átvonulnak a sziveken, nem érnek semmit A léleknek állandó erőkre van szüksége, különben önmagában megtörik, ellankad, tehetetlenné válik. Örökké tartó erőt, mely soha el nem fogy s a mely mindig szolgálatra képesít csak Istennek a szivekbe kitöltött ereje adhat. Úgy hogy az Isten országa is a maga végelemzésében tulajdonképen nem egyéb, mint az a kincs, a melyet a lélek az örökkévaló és könyörülő Istenben bir.

Ez az Istenben való élet — ez a keresztyénség lényege. Minden más csak járulék.

De épen mert ez a lényeg, azért ez a legnehezebb. Ki érte el?! Ki valósította meg?! Nem azt érezzük-e inkább, hogy nagy „közbevetés“ vagyon közöttünk és a mi Urunk, Istenünk között?

Ez a közbevetés pedig a bűn s a föld és a menny között lévő óriási távolságot csak a kegyelem aranyhídja hidalhatja át.

Erről majd jövőre.

Kenessey Béla.

Különfélék.

Bibliai elmélkedéseket igértünk volt olvasóinknak, melyek mig egyfelől arra hivatvák, hogy alkalmul szolgáljanak a saját vallásos életünk és ker. hitünk feletti elmélkedésre, másfelől alkalomszerüségükkel anyagot szolgáltatnak lelkésztársainknak akár a templomi igehirdetéshez is; legalább az által, hogy gondolatokat ébresztenek az olvasókban. Egyházi lap lévén, csak természetes, hogy lapunk első helyét foglaltuk le e czélra s ez után sorozzuk az egyházkormányzati vezető czikkeket. — Hisszük. hogy ez újításunk általános tetszést nyerend. Lelkésztársaink, kik ily irányu dolgozatokkal keresik fel lapunkat, legyenek figyelemmel arra, hogy e mai a maximális terjedelmü Isten áldja meg ez irányu törekvésünket is!

A „Protestáns Egyházi és Iskolai Lap“ válsága A Budapesten *Szőts Farkas* theol. tanár szerkesztésében megjelenő P. E. és I. L. anyagi válságba jutott. Mint maga a szerkesztő irja, az eddigi kiadó a Hornyánszky czég az utolsó nyolcz év alatt 17 ezer koronát fizetett rá. Most egy próba esztendőre a laptulajdonos-szerkesztő fogja a kiadást is teljesiteni. Ha lesz pártolás... — mondja különben kénytelen lesz a 44 évfolyamot élő lapot beszüntetni. A lap további életét biztositandó, pártolásra buzdító két vezérczikk is jelent meg már benne, az egyik a szerkesztő, a másik a főmunkatárs: *Hamar István* tollából. Méltányoljuk e felhívó, buzdító czikkeket s őszintén kivánunk nekik sikert — a lap élete tekintetéből. Hanem szerény megjegyzésünk az, hogy e czikkekben a nagy betegeknél természetes magábaszállás és megalázkodás épen nem nyilatkozik. E helyett az önérzet egy bizonyos túltengése vehető észre rajta — a mi, a közelmúltakra gondolva betegsége egyik syptomájának tűnik fel. Hogy a lap régi nagyhírére hivatkoznak egészen jogosult volna, ha valósággal a „kipróbált elvhűségű régi lap“ volna. De képzelje el valaki Ballagit a Szőts Farkas munkatársai közt! Aztán, honnan veszik az urak, hogy „*csupán* a P. E. és I. L. *egyedül* az, a mely nemcsak egy egyházker.-nek az érdekeit szolgálja, hanem az egész protestantizmusét“? És bizonyára illetlen s alaptalan vád, hogy a többi lapokat „a partikularizmus munkálóiúl“ gyanusítja. Az utóbbi tekintetben a P. E. és I. L. ép' úgy a dunamelléki kerület talajából táplálkozott, mint a „Sárospataki Lapok“, „Debreczeni Prot. Lap“ és az erdélyi a maguk kerületéből; de több általános érdek szolgálatára ezeknél az igazság szerint és hivalgás nélkül nem hivatkozhatik. Még csak egyet, a mi legközelebbről minket érint. *A hivatalos lapok!* Ezért sokszor fáj a feje laptársunknak. Most is, a mikor saját életéért küzd, mint a vizbefuló, szivesen menekülne a mások élete árán is. Ime: „a gyenge (?!) kerületi, *főként hivatalos* lapok megszüntetésével egy hatalmas, egységes, közös prot. sajtóorgánum megteremtése“ ajánltatik főorvos-

szerül. Igazán szép! — S ez természetesen *csak* Budapesten a központban — jelenhetik meg s *nem lehet más, mint a P. E. és I. L.* Nos, mondja valaki, hogy nincs igaza a „Magyar Szó"-nak, a mikor Budapest szellemétől félti az országot s a vidéki emporiumoknak és ezek kulturájának hathatósabb támogatását sürgeti. Magunkra nézve pedig két dologra kivánjuk a P. E. és I. L. ot figyelmeztetni; Hivatalos lap jellegünk csak ott kezdődik, a hol e feliratot látja: *„Hivatalos rész"*, egyebekben sem irányunk, sem szellemünk, sem cselekvésünk nincs korlátozva Hivatalos és kötelezett előfizetőink is *nem a lelkészek, hanem az egyházak.* Mi tehát nem vontuk el a P. E. és I. L. előfizetőit, hanem *elvesztette ő maga.* Egyébként őszintén kivánjuk, hogy nyerje vissza, mert szégyen volna a dunamelléki egyh.-kerületnek, ha lapját nem tudná fentartani.

Gyászrovat. *Kovács Albert* sz.-nagyfalusi paptársunkat sulyos veszteség érte. Boldog házasságának szakadt vége, neje szül. *Vajda* Emma elhunytával. A kiterjedett rokonságon kivül az elhunytat négy kiskoru árvája siratja. Ki lesz ezeknek édesanyja?! — Őszinte részvéttel osztozunk szeretett paptársunk és családja gyászában. Legyen velük a vigasztalásnak Atyja!

A czegei kis filia református magyarjai szép ünnepélyt tartottak nov. 10 én, midőn megrenovált templomukat egy kis avatási sze tartással vették ujból használatba. A buzgóságteljes és áhitatos istentiszteleten, melynek vezetésében részt vettek id. Jakabházi Dániel, Benedek Lajos, Csűrös Ferencz lelkészek és Nagy Géza tanító aai, — megjelentek a helybeli hitsorsos atyafiakon kivül a szomszéd községek intelligenciájából és köznépéből számosan, hogy ne szalasszak el a lelki épülésre kinálkozó alkalmat, mert bizony az a vidék nagyon pap szükében áll. Jól ismerjük, hogy e helyeken a vallásos szerep jut a tanítóknak. A ref. vallásos és magyar nemzeti érzés ápolásában ép a helybeli áll. tanító Nagy Géza igenigen méltánylandó buzgósággal müködik; jó része van a templom kijavításában s a felavatási ünnepély rendezésében is Hol hitsorsos áll. tanítóinkat nemzeti és vallásos érzet együttesen hatja át és buzdíja: ott van munkájuknak biztos és áldásdús sikere!

A szőkefalvi ev. ref. egyház templomépitési czéljaira nov. hó 23-án, Dicsőszentmártonban a vármegyeház nagytermében *Müke velői előadás* lesz Védnöknők: br. Apor Istvánné, sz. Aubin Clarisse, Kebelei Nagy Pálné sz. Ujfalvi Katinka, br. Rothenthal Henrikné, sz. dr. Wesselényi Margit, Sándor Jánosné, sz. Tisza Anna. Védnökök: id. Apáthy Péter, dr. Boér Elek, Kabós Ferencz, Kebelei Nagy Pál. A rendezőbizottság: Fekete György elnöklete alatt 72 tagból áll, a vármegye kiválóságaiból. Sikert kivánunk!

Értesités a „Debreczeni Lelkészi Tár" ügyében. Az *S. Szabó* József collégiumi tanár szerkesztésében megjelenő *„Debreczeni Lelkészi Tár-Gyakorlati ev. ref. Papi Lexikon"* sajtó alatt van és jövő év elején fog megjelenni több mint negyven munkatárs dolgozatával. A mú, már mint első kötet is befejezett egész lesz és külön is kapható. Ezen első kötet terjedelme körülbelől 40 ivből fog állant, ára füzve 6.— korona, kötve 7.— korona Előzetesen is megrendelhető a kiadónál: Telegdi K. Lajos utóda *Eperjesy István* könyvkereskedésében *Debreczenben.*

Hivatalos rész.

4764—1901. KÖRLEVÉL.

Valamennyi nt. Esperes urnak, a kollegiumok m. tt. Előljáróságainak és a püspöki egyházak tt Tanácsainak.

A f. é. november 9-én és következő napokon tartott egyhker. közgyülés határozatában a következőleg állapitotta meg az egyházmegyei, kollégiumi és püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségi gondnokok esküminták:

Én N. N. esküszöm, hogy mint (egyházmegyének a kollegiumnak, püspöki egyháznak) törvényesen megválasztott gondnoka, e tisztem kötelességeit hiven, igazán és lelkiismeretes buzgósággal teljesitem. Egyházunk törvényeit mind magam megtartatom, mind gondnoki hatáskörömben is szorosan megtartatom. A felügyeletem alá bizott (egyházközségek, egyházközség és intézet) anyagi és szellemi ügyeit szorgalmasan fe'vígyázom, (gyarapodás- (át)- ukat) lehetőségig eszközlöm.

Atyának, Fiunak, Szentléleknek nevében: Isten engem úgy segéljen

Miről a czimben jelzett hatóságokat azzal a fölkéréssel értesitjük, hogy úgy a f. é közgyülésen már megválasztott, valamint a jövőben választandó gondnokokat a legelső köz-, illetve előljárósági gyülésen fölesketni sziveskedjenek.

Kolozsvárt, 1901. november hó 16-án.

Dr. Bartok György elnök. *Kádár János* titkár.

4794—1901. KÖRLEVÉL.

Mindenik ev. ref. kollegium méltóságos t. Előjáróságához.

Tudomásvétel és megfelelő intézkedés végett hivatalosan tudatjuk, hogy a folyó évi deczember havi javitó és pótló érettségi vizsgálatok marosvásárhelyi ev. ref. főgymnasiumunknál deczember 16 és 17-ik napján gr. Tholdalaghy László főgondnok ur elnöklete alatt fognak megtartatni.

Kolozsvárt. 1901. november hó 17-én

Dr. Bartók György elnök. *Dr. Sárkány Lajos* h. tanügyi előadó.

4806—1901. KÖRRENDELET

valamennyi állami fizetés kiegészitésben részesülő lelkész aához.

Pénztári hivatalunk jelentéséből ismételten arról értesültünk, hogy az állami fizetéskiegészitési összegek elszámolását a miniszterium, illetve az egyetemes konvent által kitűzött határidőkre azért nem tudja összeállitani, mert *egyes lelkészek ismételt fölhivás daczára sem küldik föl nyugtáikat.*

Igazgatótanácsunk maga részéről is többször találkozott már ily mulasztással, melynek következtében ugy a miniszteriummal, mint az egyetemes konvent kongrua bizottságával szemben a kötelességmulasztás vádjának van önhibáján kivül kitéve.

Ennek jövőre való elkerülése czéljából figyelmeztetjük az összes érdekelt lelkészeket, hogy a mennyiben nyugtáikat a kitűzött határidőkre be nem küldik, minden sürgetés nélkül, a kötelességmulasztást megtorló törvényes eljárás bevezetését fogjuk elrendelni.

Kolozsvártt, 1901. november hó 18 án.

Dr. Bartók György, elnök *Kádár János,* titkár.

4811—1901. FELHIVÁS

valamennyi ev. ref. kolleg. méltóságos t. Előljáróságához. püspöki vizsgálat alatti egyházközségek t. t. Tanácsához és központi felügyelet alá tartozó alapitványok kezelő bizottságaihoz.

Miután f. hó 15.-ével azon határidő, meddig az 1902-ik évi költségelőirányzatok felterjesztendők lettek volna, a nélkül elmult, hogy egyetlen költségelőirányzat is hozzánk jutott volna, szivesen felkérjük az elől czimzett testületeket, hogy *az 1902-ik évre készitett költségelőirányzataikat szabályszerü 2 egyenlő példányban hozzánk 8 napon belől felterjeszteni szivesked jenek* s ne várják, hogy hivatali kötelességeik teljesitésére minden évben ujabb figyelmeztetéssel hivassanak fel.

Kolozsvártt, 1901. november hó 18-án.

Dr. Bartók György, elnök. *Maksay János,* számvevő.

M. Á. V. ERDÉLYI FŐ- ÉS MELLÉKVONALAINAK MENETRENDJE.

Az összes vég- és csatlakozó állomások kimutatásával. **Érvényes 1901. okt. 1-től.**

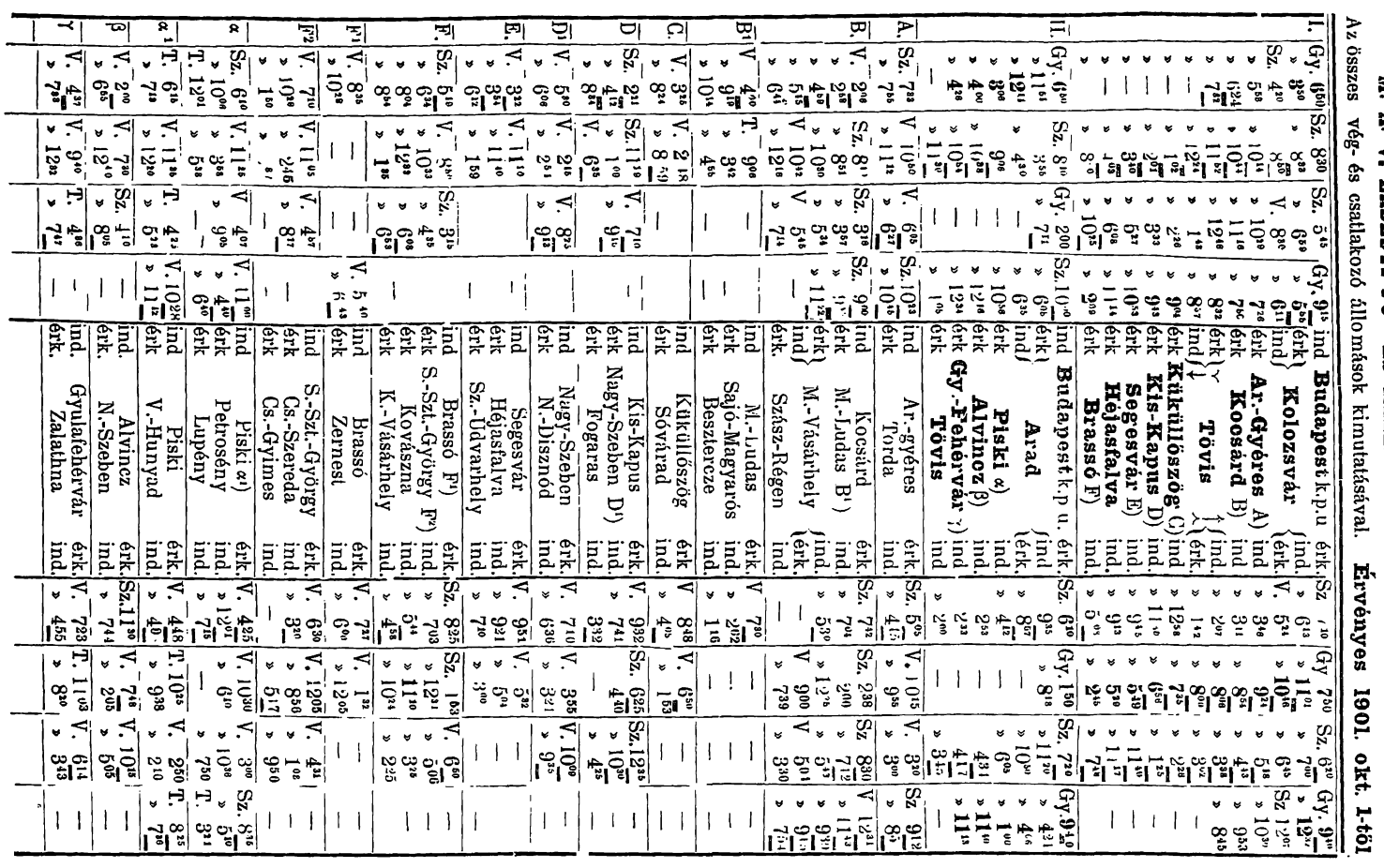

Nagytiszteletü lelkész és tekintetes Tanitó urak figyelmébe.

Általánosan el van ismerve és bebizonyult tény, hogy

elegáns, szép, olcsó és tartós ruhát

Kolozsvárt csak

NEUMANN M.

Magyarország legnagyobb és legrégibb

férfi-, fiu- és gyermekruha

áruházában vásárolhatunk.

Telep: Mátyás király-tér.

Alapittatott 1845-ben.

2

Az ó-bor

időseknek és lábbadozóknak kész orvosság, egyebeknek élvezeti czikk. **A hegyentermett borok**, — ezek között a

badacsonyvidéki

legjobbak, finom zamatuak. Ilyen sajáttermésü borokat ajánl, **kölcsönhordókban**, vasutra feladva:

Raksányi Károly

2 *ref. lelkész*

Balaton-Henyében.

Legkeresettebbek, az 1900-iki risling és feketeburgundi. A **risling** hektoliterje 55, a **vörös** 65 korona. Tetszés szerint régibb és drágább borokkal is szolgálhatok. **Mandulát** is küldhetek.

Egész szemekben feltörve 5 kgros zsákocskában, bérmentve 12 korona.

Az „Erdélyi Protestáns Lap“

hirdetéseket a legolcsóbban közöl.

Hogy? — megtudható a kiadó-hivatalban.

NYOMATOTT GOMBOS FERENCZ KÖNYVNYOMDÁJÁBAN. KOLOZSVÁRT

IV. Evfolyam. 48. szám. Kolozsvárt, 1901. November 28

ERDÉLYI
PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV REF EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, theol. tanár**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 2. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre..... 12 kor.
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN

Keresztelő János és az adventi remény.

Máté II: 2—11.

Az emberiség választottjai két irányba haladva, küzdenek. Egyik a meglevőhez ragaszkodik; a régi szokásokat, az atyák hagyományait tiszteli, az ősök intézményeit védelmébe veszi s azokat fenntartani törekszik. Régi alapokon akar tovább építeni, új tartalmat a régi formákba akar önteni. A másik a régi helyébe a dolgok új rendjét akarja állítani; új alapokon akar építeni,— és nem törődik vele, ha a régi forma széttörik.

Mind két iránynak jogosultsága van. Áldást hozhat és veszélylyel járhat mind a kettő. De a választottak sorában kétségtelenül azok állanak legelől, a kik a mult idők romjaiból új világot tudtak fölépíteni.

I. Az egyik irány kiemelkedő nagy alakja: *Keresztelő János.* A másik irány örökkévaló fejedelme: *Jézus Krisztus.* Keresztelő János képviselője a multnak, a mely záró ponthoz érkezett. Jézus vezére a jövendőnek, mely a réginek romjaiból emelkedik.

Keresztelő János jellemére a mult nyomta rá a maga bélyegét. Krisztus maga, saját szellemének bélyegét üti a jövendő századokra rá. Keresztelő János kételkedve, reménytelenül, talán csalódásnak fájdalmával tűnik le a történet színpadáról. Krisztus a győzelem biztos tudatával halad czélja felé és mind örökre a szellemi élet látó határán marad. Keresztelő János istenországának csak előhirnöke és népe érzéki vágyaival festi annak képeit. Jézus nem hirnöke, ő fundamentoma, örökkévaló szegeletköve annak az országnak, a mely »*nem e világból való.*«

II. Mekkora különbség, mily végtelen távolság és mégis »*azok között, kik aszszonyoktól születtek, Kereszelő Jánosnál nagyobb nem támadott*«. Jellemét a nagy próféták erényei ékesítik: a bátorság és az erő. Olyan, mint a sziklabércz: rendületlen és kemény, vészszel és viharral daczolni kész. Nem »gyenge nádszál«, melyet ingat a szél, hanem erős tölgy, melyet kitörhet, de meg nem hajlit a vihar, — Herodes hatalma, örjöngő haragja. Ajkairól nem ömlik hizelkedő beszéd. Szava lángostor, melylyel a bünöst sujtja; hajnali kürtszó, mely az alvót munkára hivja. Ostorozza a bünt és uralkodik önmagán. Kerüli a pompát és a fényt; mert le tud mondani. Nagy önmegtagadásban él; mert testének vágyait féken tudja tartani. A mit ez a világ ád, abból a maga részére kevéssel megelégedik. Teveszőr ruhába öltözködik és — miként Ilyés — derekát egyszerü bőrövvel szoritja körül. Nem keresi a gyönyört; vadmézet eszik és sáskával táplálkozik.

Tetteiben és beszédeiben hatalmas, életében feddhetetlen. Valódi prófétai alak. Ha úgy tetszik, ő amaz Ilyés, a ki *az Úr nagy napja* előtt eljövendő vala, hogy a fiaknak szivét az atyákhoz hajtsa. A ki »*nálamnál erősebb vala*« és a ki »*szórólapátot*« tart kezében, hogy a *tiszta buzát* külön válaszsza és *a polyvát* megégesse ólthatatlan tűzzel: a világ megváltójának, a Krisztusnak készitett útat.

III. És mégis, bár asszonytól nagyobb, mint ő nem született, »*a ki a menynyek országában legkisebb, az is nagyobb Keresztelő Jánosnál*«. Ő közel van istenországához, de kivül áll rajta és nem lépheti át annak küszöbét. A mult visszatartja. Az új életet, mely után lelke sovárgott, és a mely már megérkezett, ő nem birja megérteni, sőt a Krisztusban megbotránkozik. Hite, bizalma megrendül. Mert a kit maga is Messiásnak tart vala: Jézus nem kiméli az atyák hagyományait és azoknak szent szokásait megveti; *nem böjtől, nem mosakodik és a szombat törvényét megszegi s az ősök rendeléseit ócska ruhának, avult tömlőnek nevezi; a vámszedőkkel egy asztalhoz ül; a bünösökkel együtt eszik és együtt iszik.*

Mindezeket látja, hallja és megbotránkozik; de azt nem veszi észre, hogy *a vakok látnak, a sánták járnak, a bélpoklosok megtisztulnak, a halottak föltámadnak*; és a mi fő: *az evangelium a szegényeknek predikáltatik.*

A mult határszélén áll, de nem birja átlépni a jövendő küszöbét, s midőn a régi formákat az új élet szelleme öszszetöri, őt is sírba temeti, mikor már késő a kérdezés: „*Te vagy-e a ki eljövendő vala, vagy mást várjunk?*“

Az új élet e szellemére van mindnyájunknak szüksége, hogy áthassa lelkünket. Nélküle minden *adventi remény* csalódássá változik.

Egyedül *a Lélek az, a mi megelevenit.*

—k —g.

„Zsinatunk legfontosabb teendői.“

(*A felső-borsódi pontok.*)

(Folytatás.)

7. 12. *Egyházi adózás; állami javadalmazás.*

A hetedik és tizenkettődik pontokban foglalt kívánalmakat a gyakorlati megvalósitás szempontjából egymástól külön választani nem lehet. Ezért összefogalva szólunk a kettőről. Igaz, hogy látszólag a két pontnak két tárgya van. A 7-diknek: az egyházi adózás reformja; a 12-diknek: az állami subventio. Mi azonban abban a véleményben vagyunk, hogy az adózás reformjának kérdését, a másik nélkül sikeresen megoldani nem lehet.

Minél nyomoruságosabbnak, „lealázóbb“-nak és „igazságtalanabb“-nak ismerjük adózási és fizetés rendszerünket: annál nagyobb szivósséggal kell törekednünk az állami javadalmazás megvalósitására.

E tekintetben tehát, a mit a borsódiak az itt összefoglalt két pontban felhoznak: részben túlsoknak részben elégtelennek tartjuk. Túlsoknak tartjuk az adózás reformjának körvonalozásában, midőn a javaslat kulcsul ajánlja, „hogy úgy a rendes, mint a rendkivüli egyházi adó a méltányosságot és egyházunk jövőjét tartva szem előtt, *fele részben állami egyenes adó után, fele részben a családfők után vetendő ki.*“ Hozzá füzi, hogy „a nagy birtokosoknak 200 koronánál több egyházi adójuk nem lehet.“

Ismételjük e részletezéssel szemben, hogy csupán a kulcs-kérdésével adóügyünk miseriáit megszüntetni nem lehet. Ha csak legutolsó évtizedeinkre gondolunk is, el kell ismernünk, hogy ez a kérdés kiváló gondját képezte nagy tehetségű jeleseinknek. S bizony ha az adózás rendszerének, különösen igazságtalan kulcsának megváltoztatásával megoldható lett volna: már régen megoldatott volna e kérdés. Sőt ha csak félig is elérhetőnek vélték volna a czélt bizonyára felhasználták volna a kibontakozásnak ezen eszközét.

De épen az a nagy baj, hogy az anyaszentegyházunk hiveire nehezülő teher *egyetemlegesen* elhordozhatatlan nehéz. *Az* ugynevezett *élő tőke bármily kigondolható uzsoránál magasabb kamattal van terhelve.* Szárnyaszegetten hull alá minden könnyitési törekvés, a mig az *csak* arra támaszkodik, hogy *a terhet miként osszuk fel* s nem támaszkodhatik arra is, hogy *mily részben és mi által könnyithetnénk általában azon.*

Csak mikor a tehernek *elviselhetetlen része* levétetik hiveink válláról, *az elviselhető résznek* beosztása (a kulcs kérdés) is csak akkor válik megoldhatóvá. Lám, mindjárt felötlött a nehézség a borsódiak előtt is (s bizony már sok-e kérdés felől gondolkodó járt ezzel igy), mikor az egyházi adónak az állami adó utáni kirovását javasolják. T. i. előáll itt is a minimális összegek megállapitásának szüksége. Ez által azonban még sem lehetne mindenütt egyenlő százalékot állapitni meg az adó után, mert az ugyanazon (mondjuk középszeres) százalék megállapitása az egyházközségek 50%-át hozná azon helyzetbe, hogy szükséglete fedezetlen maradna. Mi történjék e hiánynyal? Mert hogy ez az erősebb 50% többletéből fedeztessék, az ki nem vihető a javaslat azon másik intenciója mellett, hogy a javadalmak beszedése egyházközségi kebli ügy maradjon: „A fizetést mindenütt szedje a gondnok és presbiterium.“ Hány egyházközségünk van, a melyiknél azon többletnek, mely — ha ugyan biztositható lenne tagjainak az eddiginél magasabb megterheltetéséből jőne létre, azon egyházközség keblében is tán több méltánylandó czélra nem volna helye? Bizony mi megvalósíthatlannak hisszük azt, hogy az ilyen egyházak gondnokai és presbiteriumai más egyházak számára szedjék be és számolják el e többleteket. Legközelebb állana az ilyenekhez az a gondolat, hogy ha csakugyan felesleg volna, akkor a % szállittassék le anynyira, a mennyi az ők kebli szükségletökre fedezetet nyujt. (Hogy ilyen kérdésben — különösen kebli végrehajtás mellett - a visszatetszésre, mely kétségtelenül bekövetkeznék, figyelemmel kell lenni: az senki által meg nem tagadható) És ha — ki tudja mily sulyos következményü — visszahatást nem akarunk felzudítani, oda jutunk vissza, hogy az erőtlenebb egyházközségekben magasabb adó százalék fizetendő s ugyanazon tagokra — ha némileg igazságosabban is — *ugyanazon elviselhetetlen* terhehet helyezünk vissza.

Ezért mondjuk, hogy az adóreform részletezésével túl sokat ölel fel a borsódi javaslat azzal szemben, hogy az állami támogatás tekintetében épen a főkérdést csak ugy érinti. Ugyanis időleges segély-fölemelést követel „*addig is*, mig az 1848. XX. t.-cz. a maga betüszerinti értelmében hazánkban megvalósittatnék“!

De hiszen *a törvény megvalósitása* sem fog érett gyümölcsként markunkba hullani magától. A fő dolog épen az, hogy már végre valahára a törvény a megvalósítás útjára tereltessék. Bármennyire sürgős is a *segély felemelésnek* egyházaink nyomorát enyhitő eszközlése: a főczélnak azért, a *kegyelem morzsák* nyujtása felett, a törvény és méltányosság által megkövetelt jogaink érvényesítésének kell lenni. Ezért mi ***első sorban az 1848. XX. t. cz. végrehajtásának sürgetését tartjuk zsinatunk legfontosabb teendőjének.***

Nagyon is belátjuk e mellett annak szükségét is, hogy másodsorban »*addig is*« mellőzhetetlen hiveink terhének állami hozzájárulás által könnyitése. Mert nagyon érezzük, hogy az az »*addig is*« a legnagyobb jóakarat, a legodaadóbb tevékenység mellett is, igenigen hosszu terminus lehet. Habár azt nem mondhatjuk is, hogy a kérdés előkészitve nincs — hisz' a lapunkban szerkesztőnk által kiváló gonddal összegyüjtött, feldolgozott történeti adatok már magukban az előkészítés jelentékeny részét képezik mégis a megvalósítás módozatai, eszközei, feltételei eddig még csak egyoldalulag tárgyaltattak, holott a *kölcsönösség* vetendi fel igazán az akadályokat, nehézségeket.

Egyházi és az érdeklődő napi lapok, hivatalos és társadalmi egyházi gyülekezetek oly egyértelműséggel és nyomatékkal hangoztatják országszerte e kívánalmat, hogy már magában ez a körülmény kitérhetetlenül felhivja erre a zsinat figyelmét. És a közvéleménynek ez az általános megnyilatkozása esetleges nek épen nem mondható. Nemcsak az egyház keblében jelentkező mély *szükség* érzet, hanem a jövővel szemben való azon *előérzet* is ébreszti ezt, hogy az államháztartás rohamosan fokozódó terhei mellett, hova-tovább mind nehezebb lehet a megvalósítás. Mert ha őszinték kivánunk lenni, nem tagadhatjuk el, hogy a törvény megvalósítása, midőn némelyek terhét könnyiti az egyházi életben: ugyanakkor másokét sulyosbítja az állam háztartásában. És ez minden esetre hova-tovább nagyobb nehézséggé fog válni, bár *igazságtalannak* épen nem mondhatják azok sem, a kikre nézve kellemetlennek tetszik. Sőt *épen az igazságtalanul élvezett előnyök megszüntetése, az igazságnak érvényesülése követeli ezt.* Mily meg nem érdemelt mellőzésben részesültek a protestáns egyházak csak a törvény létre jötte óta is azon egyházakkal szemben, melyek már évszázadok során át élvezetében voltak a »közálladalmi« javaknak! Csaknem kiszámithatatlan az az anyagi áldozat, melyet egyházunk hiveinek csak azóta kellett hordozni, mióta a törvény kimondotta, hogy: „*minden vallás felekezet között tökéletes jogegyenlőség és viszonosság állapittatik meg*“ És épen úgy kiszámithatatlan az az anyagi előny, melyben azon egyházak hivei részesültek, melyek duskáltak és duskálnak az államtól nyert javakban.

A multban szenvedett hátrányokért kárpótlásról, valamint az élvezett előnyökért visszatérítésről nem lehet szó. De az már csak a legkevesebb, a mit a »*jogegyenlőség és viszonosság*« megkövetel, hogy az

államjavakból legalább jövőre egyenlő arányban részeltessék — vagy rosszabb esetben egyenlőképen kizárassék — mindenik egyház. Ha tehát most a protestáns egyházak az állami közadókból részeltetnének annak megfelelő támogatásban, a milyenben más egyházak századok során át részesültek, ezt igazságtalannak épen nem mondhatják más egyházak tagjai azért, hogy e közadókhoz nekiek is hozzá kell járulni, mert ezen adózásuk által tulajdonkép csak azon javadalmazások ellenértékét szolgáltatnák be, a miben az állam *az ők* egyházukat más jellegü *köz*-álladalmi javakból részelteti.

De ha nem igen tetszik is némelyeknek a jogtalan élvezett előnyöktől való megválás: ám az államhatalomnak végre már az *egyenlő mértékkel mérés* magaslatára kell emelkednie. Vagy ha mégis kimélni akarja azt a feltámadható szent irigységet hogy a protestáns egyházak, hogyan támogattassanak a más hitü honpolgárok által is fizetett állami közadókból: fedezze azon felekezetek szükségeit is az állami közadókból, csakhogy vonja vissza ama rengeteg államjavakat, melyeknek élvezetéhez külömben oly szolgálatok voltak fűzve, a melyeket már régóta nem teljesítenek. Vagy ismét, ha az érzékenységet e tekintetben sem akarja bántani, a közadók szoros-an állami szükségletekre hagyása mellett szakitson a protestáns egyházak részére is oly alapvagyont ki, a mely a más egyházak élvezetében levőnek aránylagosan megfelel. És ha e miatt saját szükségleteire a közadókat növelni kell, legalább megszünik az előnynyujtás igazságtalansága. A mi pedig az ország lakosságának közterü hordozását illeti, abban tulajdonképen általánosságban semmi változás sem történik, csak a teher megosztása válik igazságossá a honpolgárok között.

Az egyházi adózás reformjának és az állami támogatás fokozásának kérdésénél tehát első helyre az 1848. XX. t.-cz. végrehajtásának nyomatékos sürgetését tesszük. És pedig feltétlenül szükségesnek véljük, hogy e czélból mellőzze az egyházi törvények 80. §.-ában biztosított azon jogát, hogy a „megnyitásától számított 10 év letelte előtt is végleg befejezettnek és feloszlatottnak jelentheti ki" magát Sőt épen maradjon permánenciában, ha tán egy bizottság által is, mely folyton sürgessen, szükség esetén informáljon, az anyaszentegyháznak a törvényben a tervezet megállapítására biztosított befolyást érvényesítse, hogy törvényhozó testületünknek míg e kérdés megoldáshoz nem jut, erre irányuló tevékenységében szünet ne álljon be.

8. Lelkész-választási törvény.

A lelkész választási törvények helyesbítése szinten elodázhatatlan feladata a zsinatnak. Közismert dolog, hogy ezen törvény nem eléggé biztos meghatározásaival, mily sok visszaélésre nyujt alkalmat. És méltán hozza fel a borsodi javaslat, hogy az egyházak belbékéje és nyugalma beláthatatlan időkre, nem ritkán a törvény sokfelé értelmezhető és kijátszodható volta miatt zavartatik fel. És a törvény sajátságain alapul az a visszás helyzet, hogy a törvény egyik vagy másik rendelkezésének megsértése csak akkor von maga után következményeket, ha magán vádló áll elé, ellenben minden ékesen történtnek tekintetik. Mintha csak az egyház is olyan magán személy volna, kire a közmondás is alkalmazható: »volenti non fit injuria». Így történhetik meg, hogy ugyazon rendelkezést megsértő jelöltek közül egyik kizáratik, a másik szó nélkül elfoglalhatja állását.

A kellemetlenségeknek, zavaroknak forrása kétségtelenül legtöbbször a törvény kijátszása, speczialis esetekben félremagyarázása; de alapjában mégis abban van a baj, hogy a törvény kijátszodható, félremagyarázható.

S pedig ezen felül választási törvényünknek az a nagy hibája is meg van, hogy a legszigorubb betartás mellett is nagy mértékben fennmarad az elégedetlenség, békételenkedés eshetősége. Ugyanis jelenlegi választási törvényeink alapján a hívek a legnagyobb foku habozással mennek neki a választásnak. A kiket közelebbről ismernek, azokban mindig szoktak az emberek gáncsot keresni és találni. (Természetesen az is káros volna, ha az ismerősség kedvéért mindig a közeli vidékre terjedne csak az üres egyházak figyelme.) A távoliakkal, ismeretlenekkel szemben pedig egészen csak vaktában valónak tekintik a választást. S ha aztán a megválasztott egyiknek vagy másiknak nem tetszik, mert a róla alkotott képnek nem felel meg: az egyéntől való elhidegüléssel együtt jár az egyháztól való elhidegülése is, melynek intézményei, törvénye kényszerítette, hogy majdnem vaktában válasszanak papot.

Nem akarjuk koránt se kétségbe vonni, hogy az elégedetlenség akkor is kiütheti magát, ha a gyülekezet legalább egy találkozásból ismeri azt, a kit pap jává hivott el. De határozottan állítjuk, hogy ez mégis kevésbé fordulhat elő és ha előfordul is a békétlenségnek mértékét és az egyház ellen is kiterjedését nagyban enyhiti annak meggondolása, hogy némileg ismerve hivták el azt, a kit elhivtak.

Teljességgel nem tartjuk helyesnek tehát jelenlegi választási törvényeink azon intézkedését, hogy a lelkész-választó gyülekezetek vagy épen nem, vagy csak bizalmi embereik által ismerhetik meg a jelöltek némelyikét, összehasonlítást pedig épen nem tehetnek azok között, a mi által a választásnak a gyülekezetek által annyira féltett joga nem kialakult meggyőződés, hanem csak találgatás módjára gyakoroltatik.

Mi tehát a választási törvényeknek oly irányú módosítását kivánjuk, hogy a hiveknek a jelöltek megismerésére alkalom nyujtassék. Erre pedig alig képzelhető más mód, mint a próba-szónoklatra bocsátás életbeléptetése, mert a gyakorlatban levő „meghallgatás" — ha valósítható is nem nyujt a választók zömének közvetlen tájékozódást, de igen is alkalmat ad arra, hogy a bizalmi férfiak elfogultsága, vagy nem ritkán bűnös vísszaélése érvényesülhessen. Mivel pedig a jövedelmezőbb egyházaknál a folyamodók száma rendszerint nagyobb, minthogy mindannyinak meghallgatása czéllal birna: a kandidáczió visszaállitandó. Csak képzelődés az, hogy ez a mostani eljárás szabadelvüségét, mely szerint a választásban minden minősitett pályázó részt veszen, — korlátozná. Hisz' ez a korlátozás gyakorlatban ma is meg van, mert például meghallgatásra most is csak egy párt szemel ki az egyház a folyamodók közül. És ha a mostani eljárás mentsége az volna, hogy ezt a *kiszemelést* az egy házközség tagjai maguk teszik s tehát nem külső intézkedés szoritja szükebb körre jogaik érvényesitését: ezzel szemben arra utalunk, hogy lehet és szabad a kandidácziónál az illető egyházközségeknek oly hatáskört adni, ha ez szükségesnek és czélszerűnek látszik, a mi által az összes folyamódok közül való választás érvényesül.

(Folyt. következik.)

Pásztor.

Egyházkerületünk közgyűlése.

(Folytatás.)

Az egyházkerület 1900-ik évi számadására vonatkozó Igazgató-tanácsi előterjesztés beható tárgyalása után közgyülésünk határozatilag kimondja, hogy az 1900. évi számadások, a magyar nagy-zsombori gazdaság számláján mutatkozó 72000 korona törlésének elhagyásával, jóváhagyatnak.

A reformatio évforduló napjának, az egyházmegyék véleménye alapján, egyházi ünneppé avatását ajánló igazgatótanácsi előterjesztést a közgyülés egyhangulag elfogadja s ezt már a zsinat teendői sorába fel is vette.

Az országos ref. lelkészi nyugdij intézet felállitása tárgyában beterjesztett igazgatótanácsi előterjesztés az erre adott egyházmegyei vélemények ismertetése mellett, a véleményadásra leküldött eredeti szöveg elfogadását s egyházkerületünk véleményeként az egyetemes konventhez fölterjesztését javasolja; mit közgyülésünk el is fogad, tekintve, hogy a tervezet még véleményadásra ki fog adatni, mikor illetőknek alkalmuk lesz a részleteket illető módosításokat javaslatba hozni.

A zsinati törvények 156. és 173 §§ ai értelmében leteendő hivatali eskühöz, az Igazgatótanács előterjesztésének elfogadásával az esküminták következőleg állapittatnak meg:

1. Az egyházkerületi főgondnokok esküminta ja »Én N. N. esküszöm az élő Istenre, a ki Atya, Fiu, Szentlélek, hogy egyházkerületi főgondnoki hivatalomban, melyre az erdélyi ev. ref. egyházkerület közgyülése által törvényesen megválaszttattam, lelkiismeretesen eljárok, egyházunk és iskoláink javát, tőlem kitelhetőleg, mindenekben előmozditom, a gyülekezetek békességét és előhaladását, tehetségem szerint munkálom, az egyházi törvényeket mind magam megtartom, mind hatáskörömben megtartatni igyekszem; egyházam jogait bárhonnan jövő támadásokkal szemben védem és őrizem. Amint mindezeket megtartani igyekszem: Isten engem úgy segéljen!

2. Az egyházmegyei, kollegiumi és püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségi gondnokok esküminta ja: Én N. N. esküszöm, hogy mint a (egyházmegyének, kollegiumnak, püsp egyháznak) törvényesen megválasztott gondnoka, e tisztem kötelességeit hiven, igazán és lelkiismeretes buzgósággal teljesitem. Egyházunk törvényeit mind magam megtartom, mind gondnoki hatáskörömben is szorosan megtartatom. A felügyeletem alá bizott (egyházközségek, intézet, egyházközség) anyagi és szellemi ügyeit szorgalmasan felvigyázom, gyarapodásukat, — át) lehetőségig eszközlöm.

Atyának, Fiunak, Szentléleknek nevében. Isten engem úgy segéljen!

Tanárválasztások A szavazatszedő bizottság a ma d. e $^1/_2$9—10 óráig eszközölt választásokról jelentését beterjesztvén, a bizottsági jelentést közgyülésünk — felolvasás után — tudomásúl veszi s ennek eredményében elnök br. Bánffy Dezső aa. megválasztottaknak jelenti ki:

a) a marosvásárhelyi magyar-latin tanszékre: *Trozner Lajos* aát;

b) a szászvárosi vallástanári tanszékre *Tankó Béla* aát;

c) a szászvárosi történelem-földrajzi tanszékre *dr. Szabó Márton* aát;

d) a szászvárosi mértani rajz, szépirási tanszékre: *Vajna Gábor* aát;

e) a zilahi kollegiumi magyar német nyelvi tanszékre *Kovács Ferencz* aát; valamint

f) a marosvásárhelyi kollegium algondnoki állására *Deák Lajos* kir. tanfelügyelő aát.

A legáczió. Tárgysorozat rendjén felolvastatik az Igazgatótanácsnak a legáczió ügy rendezésére vonatkozó szabályrendelete megerősitését ajánló előterjesztése. Ennek változtatása érdekében *Balogh* Károly kolozsvári tanár több módositást ajánl s a tárgyhoz többen jelentkeznek felszólalásra, miből elnök aa. látva, hogy az idő előrehaladottsága miatt a tárgyalás most nem fejezhető be: ennek tárgyalását a ma d. u. 4 órára kitüzött gyülésre halasztva, jelen gyülésünket bezárja.

Negyedik ülés, 1901. nov. 11-én d. u.

Elnök báró Bánffy Dezső aa a gyülést d. u. 4 órakor megnyitva, a tárgyalás alatt álló legáczió ügyben

Fogarasy Albert, nagy-enyedi tanár aának adja a szót, ki az Igazgatótanácsnak a legáczió ügyet rendező szabályrendelete által a kollegiumok jogát és a gymnasiumi tanulók érdekét veszélyeztetettnek látja, melyeknek megóvására inditványozta, hogy a közgyülés maradjon meg a régi gyakorlat mellett.

Váró Ferencz nagyenyedi tanár, a legáczió történetét vázolja. Ezt az intézményt a szükség hozta létre. Először az enyedi kollegium bocsájtotta ki a subscribalt diákokat, hogy anyagi segélyt nyujtson ezzel számukra. Midőn ennek gyakorlati hasznát a más kollegiumok átlátták, követték a példát. Mind a 4 kollegiumnak meg volt a maga határterülete, hová legatusokat bocsájthatott ki. Igy volt ez 1896-ig, mikor az Igazgatótanács rendeletileg megváltoztatta a régi gyakorlatot. A nézetek ez ügyben nagyon eltérők lévén, halasztási inditványt terjeszt be, hogy a javaslat véleményadásra tétessék le az egyházmegyékhez és kollegiumokhoz s a bekért vélemények alapján ujból készittessék elé ez ügy közgyülésünk tárgyalására.

Pokoly József theol. tanár, hozzájárul a halasztási inditványhoz A légáczió történeti fejtegetéséhez azt az adatot kivánja hozzá adni, hogy kánonaink szerint kathedrába csak tógátus diákok mehetnek.

Dr. Bartók György püspök. A történeti fejtegetéseknek sok tekintetben igazat ad; de nem elég is mernünk a történeti adatokat, hanem az idők szellemét is ismernünk kell. Hol állott akkor a tudomány s különösen a természeti tudományok?.. Hogy volt berendezve a kollegium?.. Akkor a theologia és a classica philologia dominált. Papokat és tanitókat neveltek. Minden kollegiumnak meg volt a maga theologiája. Gróf Kuun Kocsárd is járt legaczióba, mert theologus volt. A szószék sem nem gyakorló iskola, sem nem keresetforrás. Ott csak a hivatottaknak van helye, kiket azért bocsájtunk ki, hogy a papnak segitségére legyenek. Az volna jó, ha a theologusokat is megszabadítanák ettől. Én addig sem mentem volna el meddig a javaslat. A szószékbe a papon kivül mást nem bocsátanék. Tudomásom van a légáczióval kapcsolatos sok visszaélésről. Az egyház érdeke, hogy ilyenek ne lehessenek. S mert az igazgatótanácsi javaslat is ezt czélozza, ajánlom elfogadását. (Éljenzés, taps.)

Mezei Albert azért pártolja a javaslatot, mert ez meghódolás a zsinati törvényeknek.

A vita befejeztével zárszó jogával élt *Balogh* Károly kolozsvári tanár, ajánlva, hogy, a mit a törvény megenged, attól ne fosszuk meg magunkat. Gróf Kuun Kocsárd nem csak theologus, hanem már subscribalt diák korában is járt legatióba, Előtte a szószék nem lehetett jövedelem forrás, privát tanitványai is voltak, de honorarium nélkül. A legatioba járásnak több az erkölcsi haszna, mint az anyagi: erősit a hitben és ambicziónál. Inditványának elfogadását, s ezzel az egyházi törvények keretében a kollégiumok jogainak respectálását kéri.

Váró Ferenczet a vita még inkább meggyőzte arról, hogy ezen ügy halasztást igényel s ezért halasztási inditványát fenntartja.

Közgyülés *Váró* Ferencz halasztási indítványát, szavazattöbbséggel mellőzni határozza s általánosságban az Igazgatótanács javaslatát fogadja el. Erre a karzatot betöltő akademiai ifjuság tetszésének zajos éljenzéssel és tapsolással ad kifejezést. Elnök br. Bánffy Dezső aa. a házszabályokra hivatkozva, kijelenti, hogy a közönségnek sem egy, sem más irányban tetszését, vagy nem tetszését nyilvánitani a tanácsteremben nem engedheti meg s ennek ismétlődése esetén a közönséget kénytelen lesz távozásra hivni föl.

A szabályrendelet 1-ső, 4-ik, 9-ik és 10-ik pontjaira és a kapcsolatos inditványokra megejtett szavazás rendén, az 1-ső pont változatlanul fogadtatott el. E szerint egyházkerületünkben is első sorban csak a theologiai fakultás rendes hallgatói bocsáthatók legáczióba és azután következő sorban a nagyenyedi tanitóképző-intézet III. IV. éves növendékei, végül a fakultás internatusában, vagy valamelyik erdélyi ev. ref.

kollegiumban lakó azon tanárjelöltek, a kik segéd, vagy rendes lelkészi minősítéssel birnak.

Rendkivülileg más ifjak csak abban az esetben bocsáttatnak ünnepi követségbe, ha a theologus, III., vagy IV. éves tanitóképző intézeti növendék, illetőleg lelkészi minősitésü tanárjelölt ifjak száma nem tudná ellátni a szokásos legációkat Ellenben a koliegiumok u. n. juratusai (seniorok, segédtanárok stb.) az eddigi gyakorlat szerint s a két felső VII. és VIII osztályának tanulói csak akkor bocsáthatók legációba, ha az első- és másodsorban jogosultak létszáma sem láthatná el az ünnepi követeket kivánó egyházakat

Az indítványokkal szemben a kifogásolt 4-ik pont szintén változatlanúl fogadtatik el az alábbi szöveggel: Az ev. ref. theologiai fakultás igazgatóságánál nyilvántartott összes legációkból a sátoros-ünnepeket megelőzőleg három héttel legelső sorban a theologiai fakultás jogosúlt növendékei választanak legációt a fakultás törvényeiben és rendszabályaiban megállapított mód szerint. A fenmaradt legációk jegyzékét, a megejtett választás után a fakultás igazgatósága azonnal tartozik megküldeni a nagyenyedi ev. ref. tanítóképezde igazgatóságának. A másodsorban jogosúlt tanítóképezdei III-ad és IV ed éves növendékek is megtévén a kebliling megállapítandó szabályok szerint a választást, a még fenmaradó legációk jegyzékét, a tanítóképezde igazgatósága az egyes ev ref. kollegiumok igazgatóságához azon territorialis beosztás szerint küldi meg, a mint a kollegiumok eddig is bocsátottak ki legatusokat.

A 9-ik pont ezen rendelkezése helyett. hogy kihivni csakis theologus ifjakat lehet; a többi, csak másodsorban jogositott ifjak közül specificatio egyáltalában nem engedélyeztetik: Balogh Károly indítványa fogadtatik el, mely szerint kollegiumaink VII. és VIII gymn. oszt. tanulói is kihivhatók oly módon, hogy minden kikérésnek (specificatio) csak presbyteri gyülésből hozott rendes gyülési határozat jegyzőkönyvi kivonat alakjában lehet helye és egy egyházközség egy folyó tanévben csak egyszer specifikalhat. A kikérést az egyházközség az illető ünnepeket megelőzőleg legalább egy hónappal tartozik a theologiai fakultás igazgatóságánál a kihivott egyén megnevezésével bejelenteni. Később jövő specificatiok nem vétetnek tekintetbe s az illető legáczió rendes választás alá kerül.

A 10-ik pont Csia Kálmán azon módosításával fogadtatik el, hogy a kikérésre való kibocsátás a tanári kar büntetése alapján tagadható meg.

A lelkészképesítő vizsgálatok idejének szabályozását tárgyazó igazgatótanácsi előterjesztés egyhangulag elfogadtatott a rendes időben nem vizsgázókra megállapított 45 korona vizsgadíjjal, mit az a körülmény tett szükségessé. hogy a végzett theologusok a képesítés megszerzésében nem tanúsítottak kívánt szorgalmat.

A kántortanítói állomások nyugdijigényének szabályozásával kimondotta a közgyűlés, hogy kérelmezni fogja felekezeti iskoláinknál a tanítói nyugdíjalapra szedett 30 fillérek törlését.

A lelkészi könyvtárak szervezetét illető előterjesztés szerint az egyházmegyék oda nyilatkoztak, hogy ezt létesiteni ohajtják; de a gyakorlati megvalósitásnak utjában áll egykázközségeink nagy részének szegénysége, hol ujabb terheket rendszeresiteni nem lehet. mivel a létezők viselését is éppen szegényebb ekklésiánkban a hivekre évről-évre kivetett rovatalok teszik lehetővé; holott hiveink teherviselését tovább csigázni képtelenség, midőn egyházi rendes terhük az egyenes állami adónak 200. sőt 300 szorosáig is elmegy. Közgyülésünk a könyvtárak szervezését illető igazgatótanácsi előterjesztést elfogadja s mindenik anya gyülekezetnek ajánlja. hogy a tiszáninneni egyházkerület példájára a könyvtárt minél előbb létesitse, egyuttal a szervezési szabályzat elkészitésére dr. Bartók György püspök, Deésy Gyula. dr Elekes Viktor, Vén Mihály esperes és Pokoly József aait megbizza.

Az Igazgatótanácsnak az egyházi adótartozások behajtásánál követendő eljárást szabályozó javaslatát a közgyűlés szó nélkül elfogadja s Molnár Albert theol. tanár özvegye részére a javaslatba hozott évi 1240 korona segélyt megszavazza.

A körlelkészség kötelékéből kilépett lelkészek kérvényének teljesitése érdekében, az igazgatótanács előterjesztésével szemben *Vén* Mihály esperes inditványozza, hogy a körlelkészség kötelékéből kilépett lelkészeknek is a központi nyugdijintézetbe befizetett belépési járulékok és tagdijak fizettessenek vissza a kamatok nélkül.

Kenessey Béla egyházkerületi főjegyző felvilágositó szavaiból meggyőződvén közgyülésünk, hogy annak idején a körlelkészeknek egy évi határidő volt engedve, hogy a részükre egyházkerületünk által szervezett nyugdijintézetből járulékaik visszatéritése mellett kiléphessenek: az inditvánnyal szemben, a kérésnek helyet nem adó igazgatótanácsi javaslatot elfogadja.

Bibó László árapataki énekvezér nyugalmazását kérő folyamodványnak közgyülésünk helyet nem ad, méltányosnak itélvén, hogy az 55 évig hiven szolgáló s a szolgálat kötelességeit ma is készséggel teljesitő s állásához ragaszkodó énekvezér állásától s az ezzel járó megélhetést szükösen biztositó javadalomtól ne fosztassék meg.

Az 1888 évi közgyülés 71 jkvi számu határozata különbséget tesz a választott és miniszterileg kinevezett tanárok között. Az Igazgatótanácsnak ezen különbség megszüntetését javasló előterjesztését, *Fogarasi* Albert nagy-enyedi tanár pártoló és a jogviszony különbségének hátrányait szembetünően feltüntető felszólalása után, közgyülésünk egyhangulag elfogadta s többek közt a miniszterileg kinevezett tanárokat is a kollegiumi előljárósági ülések tagjaiul elismeri.

Kenessey Béla egyházkerületi főjegyző beterjeszti az esperesi karral egyetértve készített terjedelmes javaslatát az országos közalapi segélykérvények felajánlásáról. Közgyülésünk a javaslatot változtatás nélkül elfogadja s a nagyméltóságu konventhez ajánlatával fölterjeszteni határozza. A nagyobb segélyekre ajánlatba hozatnak:

1. *Magyar-Hidegkut* és *Györgyfalva* 1200—1200 koronára.
2. *Felenyed* és *Teke* 1000—1000 koronára.
3. *Völcsök* és *Baróth* 600—600 koronára.
4. *Magyarós* (udvarhelyi egyhm.) és *Süket-Demeterfalva* 500—500 koronára.
5. Tőkekamat segélyre: *Alsó-Sófalva* és *Mező-Nagy-Csány*.

Ezek letárgyalásával az idő előhaladván, elnök br. *Bánffy* Dezső aa. az ülésezés folytatását holnap d. e. 10 órára tüzi ki s ezen ülést estve 7 órakor bezárja.

(Folytatjuk.)

Irodalom.

Egyházi beszédek. *Hirnevesebb külföldi egyházi szónokok művei nyomán irta: Jancsó Sándor nagyenyedi ref. lelkész és theol. tanár. I. Kötet. Kolozsvár Stein János m. kir. egyetemi könyvkereskedése 1902. 252. l. Ára füzve 4 kor. kapható Stein Jánosnál Kolozsvártt.*

Lapunk többször emlékezett meg már e munkáról. Nagy várakozással jelezte készülését, örömmel adta tudtul megjelenését s most, mikor végig olvastuk, sőt tanulmányoztuk, büszkék vagyunk reá, hogy várakozásunknak teljesen megfelel, megjelenésének nem ok nélkül örvendeztünk. Pedig várakozásunkban nem mindennapi predikációkra gondoltunk! Mi a magyar

prot. predikáczió irodalmat aránylag gazdagnak, sőt túlgazdagnak tartjuk Fájdalom, csak mennyiségileg, de nem egyszersmind tartalmilag is. Olyan predikácziók, a melyek mintául szolgálhatnának bizony kevés kötetet tesznek ki. A tartalmilag épen nem magas, túlgazdag predikáczió irodalomban mi egyházi életünk betegségének egyik komolyan számbaveendő symptomáját látjuk, a mi magyarázatát adja azon jelenségnek is, hogy mig a csak valamennyire is mélyebben járó tudományos theol. munkásságnak sem mivelői sem, olvasói nem igen találkoznak addig predikáczió irásra túlsokan érzik magukat hivatottaknak s a mint a termelés mutatja, az ilyen müveknek sok felhasználója is akad. Ez a betegség pedig az, hogy annak idején kiadatván ama, jól értelmezetten, helyes jelszó »félre a dogmatikus predikácziókkal!« ez helytelenül odáig vitetett, hogy a predikácziókból kiküszöböltetett minden *specifikus keresztyén igazság* s helyét valami szintelen, szürke morálizálás és naturalis theologia foglalta el, úgy hogy a ki — bár minden kiforrott egységes ker. élet és világ nézet nélkül — egy pár rethoricai fogás birtokában érezte magát, egyszersmind abban a képzelődésben élt, hogy ő hivatott predikáczio iró. Az az igazság, hogy a kathedrán nem tudós theologiát kell prolegálni, hanem a keresztyén vallás elsajátitott tartalmát kell közérthető s népies modorban a hallgatóság szivébe észrevétlenül átplántálni oda devalvalódott, hogy »mire való a tudós theologia, mikor az életben annak ugy sem veszi a pap semmi *hasznát?!*« Ez argumentácziót a theologus tanuló ifjuság mindig nagy örömmel hallja s mert sokan kész szivvel követik is: oda jutottunk az idők során, hogy ma már nagyrészt épen a lelkészkedő papság lelkében is veszendőbe kezdett menni a ***ker. hit igazsága.*** — Az a nagy igazság, hogy a vallás első sorban az érzület dolga: a gyakorlati igehirdetésben csak úgy néz ki, hogy keresve keresik a szépen csengő szólamokat s a „megrikkató" helyzeteket és leirásokat; de az hogy a ker. hit igazságainak kell érzületté lenniök: ez ma nagy részben, mint czél is kezd kiveszni a köztudatból. E tekintetben égetően sürgős a változás. A ker. hit örökkévaló, nagy igazságaival kell betölteni a lelkeket, azzal a mi a dogmáknak is tartalma. Ezeket kell predikálnunk is, csak nem dogmatikai formulákban, sem azokban melyeket atyáink formuláztak, sem azokban, a melyeket, a mai tudós theologusok szerkesztenek. A predikácziónak csak igy lesz igazi tartalma és mélysége. Ehez azonban csak komoly, nehéz tudományos munkálkodáson keresztül juthatunk.

De a míg magunk ide juthatnánk, nagy szolgálatot tesz, ki mesteri példákat ad előnkbe. *Jancsó* Sándor munkájának ebben van különös értéke. Predikácziói jeles szónokok és nagy theologusok termékeinek átültetése. A tudósok és szónokok itt összetalálkoznak. A szónok *Schwarz* theologiai tudásban sem marad megette a professor *Hilgenfeldnek*, *Pfleidereznek* és *Hagenbachnak* s viszont ezek, mint pradikátorok is méltó társai amannak. A 30 beszédben 15 irót ismerünk meg. Az előbb említetteken kivül: Palmert, Ulricit, Maurert, Debest, Werdelt, Meyert stb a német protestantismus kiváló alakjait. Még azt is szerencsés dolognak tartom, hogy mindannyi *német*. Mert csakugyan ránk férne e dologban egy kis német «Gründlichkeit». A szónokiasságból talán úgy is több van minálunk, mint kellene. Ez azonban nem azt teszi, hogy e beszédek szónokilag is minták nem volnának. Csak nem rapszodikusok. Komoly méltóság, az irály fensége jellemzik. Csak azt sajnáljuk, hogy az eredetiekkel való összevetésre nem nyilt alkalmunk. Magyarosság tekintetében is egészen kifogástalanok. Hozzá a közérthető nyelv s az, hogy egyik darab sem hosszabb 3 levélnél.

Az egyszerű nyelvben nagy gondolatgazdagság, erőteljes szabadelvü protestáns valásosság, melyben alig egyetlen helyen lép erőteljesebben fel a negativ — s ott is igazoltan — az egész életet a vallás magasabb szempontjából tekintő hit, egyetemes vallás-erkölcsi világnézet érvényesül.

Az érdeklődést különösen a 20 ünnepi és alkalmi beszéd foglalja le. Mindenik az illető ünnep által képviselt *nagy ker. üdvigazság* lényegét tárgyalja. Pfundheller *nagypéntekije* azt mutogatja, hogy „Kr egyszeri áldozata minden áldozatok bevégzése; Schwarzé, hogy Kr. halála, mint *történeti és erkölcsi szükségszerüség Isten örök végzésén nyugodott*, mert ez a mi váltságunk utja, hogy ő *értettünk* halt meg. A *husvétiban* Wendel arról szól, hogy a Kr.-ban szerzett váltság a feltámadásban nyert biztos alapot, Schwarz pedig a husvéti örömet azon *belső, lelki* bizonyosságban látja, hogy Kr. *él*. — Buhler a *reformáczió* lényegét abban festi, hogy komolyan veszi Jézus intését: „adjátok meg a császárnak, a mi a császáré és Istennek, a mi az Istené", azaz: ne elegyitsétek össze az isteni és az emberit. Ezt teszi a reformáczió, midőn hangsulyozza 1. a kegyelemből hit általi megigazulást a cselekedetek érdemszerüségével, 2. a lelki szabadságot a tekintély alatti szolgasággal, 3. a láthatatlan egyházat a kath. egyházuralommal szemben. Klasszikus Schwarznak „Krisztus első predikácziója" czimü Luk. IV 16—27. alapján, melyben azt mutatja, hogy Kr midőn Esaiást magyarázza *szelleme* itt a próféta szavait, saját *szive szerint* értelmezi és *megváltásról* szól. A predikálás és predikáczió örök mintaképe. Még csak a *Hilgenfeld* és *Palmer* karácsonyi beszédeit emelem ki. Az elsőnek textusa Tit. II. 11—14., a másodiké Luk. II. 1—14. Dogmatikusabb textus alig van mint a Hilgenfeldé, de dogmatizmusnak benne nyoma sincs? És a Palmeré? Abban, hogy Jézus Idvezitő, Krisztus és Ur az ő hármas hivatalát látja és *személyének az üdvre nézve örök jelentőségéről beszél*. Nem egyik legtőbb dogmatikai tétel-e ez? És a fejtegetés?.. Ime két idézet:

Krisztus — a mint tudjátok felkentet jelent A próféták csak koronként vették az Istentől a prófétálás lelkét, s akkor mondták azt, a mire ez a lélek ösztönözte őket, s mikor annak hatása elmult, ők is olyanokká lettek, mint a többi közönséges ember. Krisztus azonban „nem mérték szerint vette a Lelket" és nem is csak egy bizonyos időtartamra: hanem a szent Léleknek teljessége lakozott ő benne már kezdettől fogva és már mint az Urnak felkentje lépett a földi életbe be. Ez a kezdettől ő benne lakozott lélek volt az, a melyet keresztelése alkalmával a Jordán partján Keresztelő János reá szállani és rajta megpihenni látott. Az isteni szellem birásával mások is dicsekedhetnek; s tisztel is minden nép olyan férfiakat, a kiket ezen szellem bő mértéke tett nagygyá, s a kiknek szelleméből hosszu időkön keresztül egész nemzedékek nyertek lelküknek táplálékot.

Azonban olyan, a kiknek a szelleme nem más, mint az Istennek szent Lelke, csak egy van és az a Krisztus! Ő tőle nemcsak szép gondolatok és sok oldalu, gazdag ismeretek származnak, hanem az a megszentelő isteni erő áramlik belőle kimerithetetlenül, mely az embert belsőleg ujjászüli Ő vele mint egy második Ádámmal — »egy uj teremtés« kezdődik, mert az élet, mely benne megjelent osztályrészévé lesz mindazoknak, a kik azt szomjuhozzák. — S a mi képpen Ő, — mint »Isten fia« részes volt az emberi természetben: ugy mi is, — mint »embernek fiai« — részesei lehetünk ő általa az isteni természetnek! Az a szellem, melylyel ő felkenetett, ő róla átáramlik mindazokra, a kik ő benne hisznek és »ezen kenet által lesznek elpecsételve a váltság napjaira!«

Vagy a Kr. Uraságára vonatkozó:

De vajjon nem tarthattunk-e attól aai, hogy előbb vagy utóbb jöhet olyan idő, a mitől az emberiség valamely más ur előtt fog meghajolni vagy egyátalán nem fog maga felett urat ismerni és tűrni sem az égben, se a földön?.. Többször megkisértette ezt már az emberiség aai, de mindig a saját maga vesztére!... És a Krisztusnak birodalma megvédésére nem kell had-

sereg: nincs szükség arra, hogy miként az ő állitólagos földi helytartója leveleket bocsásson ki és idegen hatalmasságok trónja előtt esdekeljen pénzért és katonaságért az ő ingadozó székének védelmére; ő tudja, hogy a világ összes birodalmai örökségképpen adattak neki, és ha a népek eszüket vesztve, mint egy háborgó tenger fel is zudulnának ellene, »ő megdorgálja a tengert és lesz ismét csendesség!« A kik elvetemülve azt kiáltják, hogy: »nem akarunk urat türni magunk felett«, — azok mehetnek, a hová nekik tetszik, mert az a király, kinek pályája a jászolban kezdődött és keresztfán végződött, nem alkalmaz erőszakot senki felett; neki nem az a jelszava, a mi volt ama római uralkodónak, hogy: »gyülöljenek, csak féljenek tőlem! A kik őt gyülölik, azokat nem kényszeriti, hogy országának tagjai legyenek, de épen abban fog az ő büntetésök állani, hogy országából, melynek megvalósulását se tehetetlen dühök, se elvetemült gonoszságuk meg nem akadályozhatja, — ki lesznek zárva. Az ő szellemének ereje legyőzhetetlen; hatalma megdönthetetlen; »mert ő szegénynyé lett azért, hogy szegénysége által gazdagokká lehessünk«; alattvalóit a legnehezebb szolgálattal, — a halálig menő engedelmesség által váltotta és nyerte meg, s épen ezért hova-tovább mindig több emberi sziv fog az övé lenni!

Nem folytatom tovább! Hogy Jancsó hálára kötelező s dicséretes munkát végzett, mely termékenyitőleg hatni hivatott belátja, ki munkáját áttanulmányozza. Azt az egy kivánni valót, mit az ajánló sorok irója b. e. *Molnár* Albert kifejezett, ismételjük mi is „folytassa!“ De erről a fogadtatás és kelendőség határoz. Határozzon — jól!

A könyv — ujra hangsulyozzuk — kapható Stein János könyvkereskedőnél Kolozsvárt füzve 4 koronáért. Szép nyomásu, diszes kiállitásu. Ára „versenyár“-nak nem igen mondható.

Nagy Károly.

TÁRCZA.

A keresztyénseg lényege.

(Felolvastatott nov. 24-én az ev ref. theologián tartott protestáns estélyen.)

Nagyérdemü közönség!

Van e közöttünk csak egyetlen egy is, a ki valaha ne érezte volna, avagy ne érezné szüntelen annak a mély lélektani fejtegetésnek az igazságát, a melyet Pál apostol ad Rómabeliekhez irott levele VII részében? Nem vivja e meg mindenikünk minden nap azt a nagy, szinte drámai erejü harczot, melynek alapja az a tény, az a tapasztalat, hogy »akaratom vagyon a jóra, de hogy azt elvégezzem, nem tehetem; mert nem cselekszem a jót, melyet akarnék; hanem a gonoszt cselekszem, melyet nem akarok.“ (Róm. VII. 18–19)? Lucifernek Kainhoz intézett ama szavaira:[1]

[1] *Kain.* Misterium. Irta Lord *Byron*. Ford. Győry Ilona. A Kisfaludy-Társaság kiadása.

„..... a gonoszt nem tudni, ez nem ór meg
Még a gonosztól. Ott van mindenütt,
Mint része mindennek a világon!

vajjon mindnyájan nem azt felelnénk-e Kainnal:

„Mindennek még se tán! Nem, nem hiszem;
Mert jóra szomjazom!

Igen, a jóra szomjazunk; de ebben van éppen tragoediánk, ebben önmagunkkal folytatott küzdelmünk, hogy magunkra hagyatva, csupán a saját erőnkre utalva, nem a jót cselekeszszük, a melyet akarnánk, a melyről úgy érezzük, hogy ez volna emberi feladatunk, czélunk, hivatásunk; de egyszersmind boldogságunk, lelkünk összhangja és békességünk; hanem cselekeszszük azt, a mi, a mi lelkünk törvényével ellenkezik és minket rabul ád a bűn törvényének, a mely a mi tagjainkban vagyon. (Róm. VII. 23.) Az eredmény pedig elégedetlenség, békételenség, disharmonia és boldogtalanság És csak egy kis pessimismus kell hozzá, hogy igazat adjunk Lucifernek, mikor azt mondja

„Ki vágyna rosszra csak, mert keserü?
Nem, senki sem; de minden élet- és
Élettelennek a kovásza *ez*.“ (Byron.)

Mikor a bünről akarok szólani, arról a hatalomról, mely közénk és az Isten közé áll s minket az Ő vele és az Ő benne való élettől elszakit, jól tudom, hogy eleve czélt tévesztenék, ha azt úgy irnám le, a mint pl. Pál apostol a Rómabeliekhez irott levelében tette, a mikor fölmutatta a pogány világnak és a zsidóságnak bűneit; avagy talán úgy szólanék, mint a hogyan egy-egy ótestamentumi próféta szemére vetette kortársainak, népének a bűneit, hibáit. Ez az elkényesztetett s burkolt kifejezésekhez szoktatott nemzetség a helyett, hogy magába szállana, ha nevén nevezve hallaná meg minden bűneit, tiltakozásra emelné szavát. Lelkében visszahatás támadna inkább s elutasítana azzal, hogy »minden ekben én nem vagyok bűnös« és azt mondaná, a mit az evangeliumi gazdag ifjú, hogy »a parancsolatokat megtartottam az én ifjúságomtól fogva.

Meg is engedem, fel is tételezem, hogy ebben a tisztelt társaságban egyetlen-egy sincs, a ki meg ne tartotta volna a polgári és büntető törvénykönyvnek parancsolatait; illetőleg, hogy egy sincs, a ki valaha ezek ellen vétett volna. D vajjon van-e csak egyetlen-egy is közöttünk, a melyiknek ne méltán mondhatná a Mester, a ki úgy mélyen belenézne szivünknek, lelkünknek a fenekére, a maga mély, átható, vizsgáló tekintetével, hogy „egy fogyatkozásod vagyon még!« Kiállanánk úgy egészen nyugodtan, bátran, minden rettegés nélkül azoknak a szemeknek a nézését?! Pedig az Ő tekintetéből felénk is sugárzik ugyanaz a szeretet, a melyet megláttak a gazdag ifjúval való beszélgetésnél még a tanitványok is és följegyezték, hogy »Jézus reá tekintvén, megkedvelé őt.« (Márk. X. 21.) És bátor vagyok megkérdezni, hogy a külső parancsok megtartása, az u. n. tisztességes, becsületes, polgárilag kifogástalan élet mellett mindenikünknél megvan a lelkiismeretnek teljes nyugalma; megvan életünk békessége? Nem bánt itt benn valami és nem tesz soha szemrehányást?

Nem maguk a tényleg elkövetett bűnök érdekelnek itt most; bár a bünügyi statistika adatai hatalmas bizonyítékot nyújthatnának az általános bűnösség tapasztalati tényének a leirásához; hanem csak azokra a bennünk mindnyájunkban meglévő sajátságokra, működő erőkre akarok rámutatni, a mikből születik a bűn; vagy, ha úgy tetszik, a mik meggátolják, hogy mi tulajdonképpen abban az életelemben éljünk boldogan és békességben, a melybe teremtettünk, t. i. az Istenben, a mi atyánkban.

Ha nagyjában és átlagában nézzük az embereket, azt látjuk, hogy ezek vágyaikkal és törekvéseikkel általában túlnyomólag csak ezen a földi világon és ennek a javain csüggenek. Még a szellemileg táplálkozók is főleg csak e világból való tápanyagokat vesznek magukhoz. Tevékenységük csaknem kizárólag világi dolgokra és érdekekre irányúl; mint a bibliai parabola szerint a kegyelem által készített nagy vacsorában nem lehet részt venni, mert szántóföldet vettek és ki kell menni, hogy azt meglássák, vagy öt iga barmot szereztek és azokat kell megpróbálni, avagy feleséget hoztak s e miatt nem mehetnek. (Lk. XIV. 16. s köv,) Még ha Jézus tér is be vendégül, akkor

is fontosabb, hogy neki lakomát készítsenek, nem pedig, hogy lábaihoz üljenek és őt hallgassák. Az Isten országa és annak igazsága iránt vajmi kevés az érdeklődésük s az érette való mu kára képtelenek és kényelmesek. Sokan vannak ugyan, a kik előtt bizonyos szétfolyó eszmények, inkább ábrándok s bizonyos ideális czélok lebegnek; azokért nem egy áldozatot is tudnak hozni; de az élő, a személyes Isten számára nincs áldozatuk, mert nem léptek vele soha személyes, élő összeköttetésbe. Ha hisznek is Istenben, még sem ismerik Őt úgy, mint a saját Istenüket, mint olyan lényt, a ki a mellett, hogy a mindenség Ura, egyszersmind az övéké is. Hogy az isteni dolgokkal foglalkozzanak az emberek és azok iránt érdeklődjenek, ahoz rendesen nagyobb megrázkodtatásokra, ébresztgető behatásokra van szükségük. Egy-egy futó pillanatra éreznek bizonyos kegyes mozdulásokat a lelkükben; fel-felmerül előttük az Úrnak nagysága, hatalma, bámulatos, megfoghatatlan lénye; fel-felmelegszik szivük az Ő csodálatos szeretetének érintésére; meg-meglebbenti szárnyait lelkük s múló perczre felrepül a menny magasságáig; de ezek a léleknek csak ünnepi perczei s ezekből a való, a hétköznapi életre nem következik semmi és az Istenhez való viszony nem válik az életnek elhatározó, cselekvő erejévé. A míg összes tehetségeit a leggondosabban kiképezi, hogy a társadalomban minél inkább érvényesülhessen: addig csaknem teljes n elhanyagolja v llási kiképzését és úgy van vele, mint *Nóra*, hogy csak anny t tud általában a vallásról, a mennyit Jacobi lelkésztől tanúlt a konfirmáczióko r (Ibsen „Nora"). A vallási talentumát a legtöbb ember úgy elássa, mint az evangeliumi rest szolga. Szakad tlanúl csak földi boldogság-eszményeket kerget, csupa értéktelen dolgokat, a melyeket, mint a gyermek az aranyfüsttel befuttatott diót, értékeseknek tekint s a melyekhez, minden csalódása daczára is reményeket fűz. Ő magának akar világot teremteni és sehogy sem tud belenyugodni abba, hogy hiszen az Isten adott az ő számára egy igazán értékes, soha el nem muló világot.

És ez az akarnokság ez teszi az embert tönkre. Ez ejti bűnbe s viszi örökös harczba, elégedetlenségbe

Az Édenből kiűzött Éva azt mondja fiának:

— — — — — — Oh ne lássam
Újúlni benned átkos sorsomat!
Megbántam. — Oh ne lássam magzatom'
Éden falán kívül oly tőrbe esni,
Mely Édenben is megrontá szülőit
Érd bé avval, a mink van. Igy ha tettünk
Vón ott mi, úgy most boldog vagy fiam!

Igen, de milliószor ismétlődik a Kain monologja; ha nem is költői formában, de mindenikünk felvetette már annak gondolatait:

„Ez hát az élet? Munka! És miért
Fáradjak? Mert atyám könnyelműen
Eljátszta Édenét? De *én?* Nekem
Mi részem abban? Én nem éltem akkor
S születni nem kívántam. Nem szerettem
Az életet, melyet nyerék. Miért
Hajolt a nő s kígyó szavára? Vagy
Követve, mért szenvedt? Mi végre lőn így,
Az Úr elűlteté a fát s miért nem
Nekik s ha nem nekik, miért oly közelbe,
Hogy ott virúlna legszebben középen?
Mind erre egy a válasz: Ő akarta
S ő jó!" De honnan tudjam azt? Mivel
A leghatalmasb, legjobb is tehát?
Én a gyümölcsből ítélek, de az
Fanyar s hibámon kívűl mégis én
Ízlelem azt?" — — — — (*Byron.*)

Pompásabb visszhang nem is felelhetne erre a bűnt termő, bírálgató, önhitt s önző beszédre, mint a mit Luczifer mond reá:

„Szóból — bár szellem szólna — itt ne ítélj!
Csak lételed gyümölcsiről ítéld meg
Mi és milyen. A végzetes gyümölcs
Egy jót adott csak: *józan eszedet.*
Felette urrá lenni zsarnoki
Fenyegetést ne hagyj hogy kényszerítsen
Érzékid és érzelmed ellenére.
Hogy benne higyj! Ne engedd! Törj, de eszmélj,
Alkoss magadnak belvilágot önnön
Szivedben, a külső ha egyszer elhagy!"

Nos, ez a luczifer tanács, ez az atyja a bűnnek. Az ember urrá akart és akar lenni, a helyett, hogy az Isten szolgájává lett volna. „Ha szolgaságban áll az üdv" — akkor még ez sem kell neki. A bűn forrása az Istentől való elszakadás, az iránta való engedetlenség. E földi világnak hamis szeretete s az önzés a maga követeléseivel.

A bűn világában az emberi önzést illeti az elsőség. Ez az eszköz, a mely a csábító, tiltott gyümölcs élvezetéhez juttat; ez az, a mely Isten nélkül akarja ezt a világot élvezni, magának kizsákmányolni és felette uralkodni. Ez nő meg titáni és prometheusi erővé a bűnnek amaz emberévé, a kiről Pál apostol azt mondja, hogy Isten gyanánt kiván imádtatni s „a ki magát ellene veti és felemeli mind az ellen, valami mondatik Istennek, vagy Isten gyanánt tiszteltetik" (II. Thess. II. 4.) Önmagát, a saját akaratát kivánja mindenütt és mindenekben érvényesíteni. A világot és magát az Istent is a saját képére és hasonlatosságára akarja átalakítani. E világnak központjává akar lenni s önzésében és önhittségében mindenikünk azt hiszi, hogy ő ezt az egész életet s ennek viszonyait sokkal jobban, sokkal bölcsebben tudná berendezni s igazgatni. Ez a hamis uralkodni vágyás, a tudás önhittsége, a szellemi tökéletességnek ez az elképzelése, a melyben magát Istennek álmodja az ember, ez a hamis önfelmagasztalás aztán olyan csaló és üres magasságokba ragadja, a hol már elveszti a talajt lábai alól és a honnét napba vágyó Ikarusként előbb, vagy utóbb föltétlenül alázuhan.

Csodálatos egy lény az ember! Megérthetetlenné, megfoghatatlanná válik, mihelyt kiszakad abból az élet-elemből, a melybe eredetileg teremtetett.

Ha önzése, ha akarata túlnyomólag ez érzéki világ felé vonja, akkor mélyen alásülyed azon a méltóságon alul, a melyet neki az Isten kijelölt és az az ember, a ki felett a teremtés hajnalán ama szó hangzott el: „töltsétek bé a földet és hajtsátok azt birodalmatok alá és uralkodjatok a tengernek halain, az égnek repdeső madarain és a földön csúszó mászó minden állatokon" (I. Móz. I. 28), e világnak lesz a rabszolgájává és a test, a mely a léleknek csak eszközéül teremtetett, zsarnokká válik. Rabul ejti az embert „a tagok törvénye". Sodorja magával a létért való küzdelem örökös harcza. Ha pedig önzése és önhittsége kiválólag szellemi irányba tereli s tudása erejében teszi elbizakodottá: akkor meg fölül akar emelkedni azon a körön, a melyet az Isten neki kijelölt: birálójává lesz e világnak, magának az Úrnak és ismét a luczifer szót ismétli

„Bennünk mi sincs közös,
S nem is kivánom ezt. Akármi lennék
Alatta, vagy felette, ám soha
Szolgája, vagy hatalma részese.
Magamban élek, ámde nagy vagyok!"

Akkor ez az Istentől elszakadt akarat, ez lesz a bűn fészke.

A régi görög hitrege-világ a titánokkal ostromoltatja meg az eget, a mikor ezek a két nagy hegyet, Peleont és Visát egymásra dobják hágcsóul, hogy onnét vívják meg az istenek lakhelyét. Prometheussal égi tüzet oroztat egy másik hitrege s a míg a titánokat villám sujtja le és semmisíti meg egy pillanat alatt, addig ennek a tűz-tolvajnak keselyü tépi, szaggatja mindennap újból megnövő máját, hogy e kíntól majd csak akkor szabaduljon meg, mikor Zeusnek fia nyílával lelövi a madarat. Az ó-testamentumban a Bábel-tornyával akarnak égig érő épületet emelni a maguknak hirt, nevet szerezni vágyók s ím' nyelvük

zavartatik össze és nemzetségeik szétszóratnak a földön. A világ-irodalom egyik legnagyobb gondolkozója és művészi irója megalkotja a Jób történetét s benne azt az alakot, a ki nem tudja megérteni szenvedéseit, mert hiszen teljes életében az Úr parancsai szerint élt és nem tud megnyugodni addig, a mig maga az Isten nem felel neki a forgó szélből. A modern irodalom pedig egy Faustban, egy Don Juanban és az „Ember tragoediájában" mutatja fel azt az Isten kezéről leszakadt s önmagával vivódó embert, a ki egykor a tudás önhittségében, máskor testisége féktelen szenvedélyeiben, majd meg az eszmény és való között folytatott küzdelmeiben bukik el. A költészet ezer meg ezer ember tulajdonságaiból. küzdelmeiből, jelleméből alkotta meg ezeket a nagy alakokat; de a mit bennük elénk állított, az kicsinyben mindenikünkben megvan.

Az ember eredeti rendeltetése, hogy a szellemnek és a testnek egységében éljen; miután azonban ezt a harmoniát, a bűn, az Istentől való elszokás megzavarta, ma egy hamis, kettős életet él Szellemi önteltségében mintegy nagyító tükröt tart maga elé és gyönyörködik megnövelt vonásaiban; míg mindent mást megkicsinyitő tükörben néz Szerényen bevallja ugyan, hogy az ember általában gyarló és bűnös: de ő maga kivétel. Az ő hibácskái, vétkecskéi könnyen elnézhetők s könnyen megbocsáthatók. Hanem a másokéi! „Már ha egyszer így teremtettünk" — mondják s ezzel készen is vannak az egész bűn kérdésével. A természeti embert bizonyos lágyság, kényelmesség, közönyösség jellemzi, a melylyel fél minden megerőltetéstől s nem akar emelkedni. A lelkiismeret szavát elhessegeti magától, mert kényelmetlen neki, vagy megalkuszik vele bizonyos százalékokban

Pedig bizony kár ez a lágyság, kényelmesség, nem törődés és közönyösség, mert az irás szavaiként „a bűnnek zsoldja a halál."

Erkölcsi halál a jelenben, ebben az életben. Örök halál a test halála után. Élet csak életből származhatik. Örökké tartó élete csak az Istennek van; az örökkévalóság tehát csak annak juthat részébe, a ki az élő Istennel együtt él: a ki a maga lélének gyökereit az ő életébe bocsátja be.

Hogyan tompul, hogyan hal el lassanként az emberben az érzékenység, a hibák, a vétkek, a bűn iránt; hogyan hallgat el lassanként a lelkiismeret szava, mig nem bekövetkezik az erkölcsi halál, a lethargia. Elnémul az égi szó, a melynek ébrentartó s életet adó zengését elfelejtjük e világ zaja miatt meghallgatni és beleveszünk az anyagiasságba, vele aztán a pessimismus sötétjébe.

Tudásotoknak ez lesz összege,
Hogy ember élte semmi. Hagyd örökbe
Fiadra ezt a tant, mi megkiméli
Sok szenvedéstől" —

a lemondó, e halált és világfájdalmat tartalmazó szavakat adja Byron Luczifer szájába s ennyit tud csak mondani a kétségbeesett Kainnak.

Érdemes volna-e csak egy napig is tovább nyújtanunk ezt az életet; bordani annak terheit, „ízzadva, nyögve éltünk fáradalmin" (Hamlet), ha ez volna az utolsó szó s ez volna csakugyan tudásunk összege?

Ha volt valaha ember, a ki életünk disharmoniáját, a testnek és léleknek egymással folytatott benső harczát, a bűnt és annak következményeit, az akaratnak a tehetetlenségét és e világnak felettünk való uralkodását a legmélyebben érezte, úgy Pál apostol volt az. Soha senkinél nem tört ki még a bűn felett való kétségbeesésnek a hangja olyan megrázó drámai erővel, mint a mikor ő felkiált: „Oh én szegény ember! Kicsoda szabadít meg engemet a halálnak testéből?« És mégis nem világfájdalmat hirdet, hanem untalan azt irja hiveinek: »örüljetek és ismét mondom örüljetek" Nem lemondást prédikál, hanem győzedelmi énekben buzdít küzdelemre, mert mindenekben diadalmasoknál feljebb valók vagyunk, az által, a ki minket szeretett.« A bűn éjszakáján túl meg tudta látni a kegyelem napjának sugarait s ez égő napból egyetlen fénysugár, mely a damaskusi uton beleesett a lelkébe s megvilágította előtte a Krisztus alakját, elég volt, hogy kétségbeesése örömre, háborgása békességre és jajkiáltása diadalmi ujjongásra változzék. Többé nem a saját erejéből, a maga képzelt igazságosságából akarja megnyerni, kieszközölni, talán kiérdemelmi és kikényszeríteni a megigazulást, hanem egyedül az Isten kegyelméből. Erre bizza rá magát.

Es tényleg a mig Ádámmal együtt be nem valljuk hogy:

„Uram, legyőztél. Im porban vagyok,
Nélküled, ellened hiába vívok:
Emelj, vagy sújts, kitárom keblemet."

(*Madách*)

addig az Urral beszélnünk nem lehet. Mig önzésünk le nem mond arról, hogy körülöttünk forogjon a világ; önhittségünk le nem tesz arról, hogy birálgassa e világ rendjét s önmagát emelje föléje; saját igazságosságunkban való öntelt hitünk pedig el nem dobja magával szemben a nagyító tükröt és a mig az a beczézett önszeretet át nem változik Istennek szeretetévé: addig Isten és ember között tárgyalni nem lehet.

A keresztyénség a maga mennyei világosságával lehet az emberi lélek legsötétebb rejtekeibe s nincs vallás a világon, a mely e rejtekek mélységeit és szakadékait úgy feltárta volna, mint ez; de aztán nincs vallás, a mely olyan bizonyossággal hirdetné, hogy boldogok azok a lelki szegények, a kik érzik a maguk életének a szegénységét, üdvességét; azok a sirók, a kik könnyeik között vallják be hibáikat, bűneiket; — és azok az alázatosak, a kik lemondottak önhittségükről és a maguk felmagasztalásáról. Az emberi „józan ész" ezeket szerencsétleneknek tartja; a jézusi szó pedig boldogoknak mondja, mert „ők megvigasztaltatnak."

„Az élet fénye, világossága, — mondja Luthardt — nem a szerencse, hanem a vigasztalás." Szerencsések, a mit közönségesen így neveznek, nem lehetünk mindnyájan; ép oly kevéssé, mint gazdagok. Hiábavaló is volna azzal gyötörnünk magunkat, hogy miért van ez így? De boldog, de megvigasztalt mindenikünk lehet.

Csakhogy e vigasztalást megint ne emberi bölcsesség hitető beszédeiben keressük.

Vigasztal az idő — mondják Az idő megtompíthatja a fájdalom, az átélt küzdelem élességét, feledtethet. De ez a léleknek nem ereje, hanem épen gyöngesége. Az az igazi: nem feledni és mégis megvigasztaltnak lenni.

Gondoljuk meg, — mondja tovább az emberi bölcsesség, — hogy mindenki ki van téve az élet nyomoruságainak, bajainak, bűneinek s ha egyesek szenvednek is, ez kiegyenlitődik az egészben. Vigasztalás ez? Nem marad ott a gyötrő kérdés; de hát miért épen *én*?

Vagy ott van a természet csendje, békéje. Ott kell vigasztalást keresni!

Igen, a természet világa felséges, szép, hatalmas; de ha a békességet nem mi magunk visszük bele a saját lelkünkben, akkor azt nem adja meg. A nagy egyházi atya *Augusztinus* még a csörgedező patakok vizében is ama könnyek árját látta, a mely sír a világ bűnössége felett.

Nem ilyen megvigasztaltatást igért. Jézus s Ő nem ezekhez az eszközökhöz utasított bennünket.

Az Istennek szeretete, az Ő kegyelme, ez a vigasztaló, ez a felemelő erő. Az az Ő lényegéből származó ingyen, ajándékképen adott kegyelem az, a mely lenyul hozzánk az egekből.

Erre van mindnyájunknak szüksége.

Van-e valamink, a mit ne úgy vettünk volna kegyelemből? Ki adta lelkünkbe az Isten egész gazdag

világának a visszhangját? Ki ajzotta fel lelkünk húrjait, hogy azok megcsendüljenek Isten újjainak az érintésére? Ki merne itt dicsekedni saját érdemekkel, saját erőkkel, saját akarattal?

Az örök szeretet és közöttünk egy folytonos élő összeköttetés van; csak a mi lázongó önteltségünk ne szakítsa meg ezt az áramot. E szeretetet tapasztaljuk életünkben, érezzük szivünkben; ebből élünk, ebben mozgunk és vagyunk. Hogy Őt megismerhetjük, hogy utána vágyakozunk, hogy lelkünkben az ő képét hordozzuk, hogy létünk czélját benne találjuk meg — mind az Ő ingyen ajándéka; mind ez kegyelem. Sokat megszerezhetünk ez életben, de a legfőbbet, a világon a legjobbat, magát az életet és ennek a boldogságát ezt csak úgy kaphatjuk ajándékba.

Mikor Pál apostol egészen belemélyed az Isten üdv-titkainak a vizsgálatába s fellebbenti egymásután a szem nem látta, fül nem hallotta és embernek gondolatjába be nem ment üdv-világ fátyol takaróit, azt mondja, hogy „Isten rekesztett mindeneket a bűn alá, hogy mindeneken könyörüljön.“ (Róm. XI 32.) A bün alá csak rekesztettünk, hogy megérezhessük, hogy ta pasztalhassuk, hogy megbecsülhessük a mi szabadításunkat. Avagy árny nélkül a fényt megtudnánk-e be csülni?

Istennek örök gondolatai és akaratának örök határozatai képezik ember-világunk látható történetének elrejtett hátterét. Az örök szeretetnek e bünös világgal szemben nyilvánuló határozata: a kegyelem.

Hadd szóljak majd a jövő alkalommal *arról*, a kiben e kegyelem nekünk adatott és a ki lett váltságunkra és megigazulásunkra.

Kenessey Béla.

Különfélék.

Kiss Áron tiszántuli püspöknek a csak most lefolyt kerületi gyűlés alkalmából szép ovácziót rendeztek a közgyűlés tagjai 86-ik születés napja alkalmából. Az egyh. kerület nevében *grf Degenfeld* főgondnok üdvözölte Az ősz pátriárkának mi is szivünkből kivánunk testi, lelki egészséget, frisseséget s Isten áldását nemes munkájára.

Erőss Lajost debreczeni theol. tanárt és a »Debr. Prot. Lap szerkesztőjét — mint irtuk — egyh. ker tanácsbiróvá választották. Eskütétel után, köszönetet mondva a megtiszteltetésért, igérte hogy »mindazon erőket, a melyekkel a Gondviselés megáldotta, egyháza érdekeinek előmozdítására fogja fordítani.« Olyan igéret, melyért teljes garánczia — multja és jelene Erői sem közönségesek; adja Isten hogy sikerei is nagyok legyenek. — Szivből üdvözöljük mi is.

Dr. Kovács József ügyvéd, volt orsz. képviselő, a Br. Baldácsy alap gondnoka 78 éves korában meglőtte megát. Mi vitte rá: nem tudni.

Az istenigéje világossága ellen. Athenben a napokban az egyetemi hallgatók, kiknek tulnyomó része theológus, oly zavart idéztek elő, mely véres zendüléssé fajult s máris a miniszterium bukását vonta maga után. Oka az, hogy a szentirást új-görög nyelvre leforditották, hogy a nép is olvashassa s az *Akropolis* és *Asty* cz. lapok mutatványokat közöltek belőle. A fordítókat az egyházból excommunikálni akarják. Micsoda nép lehet az, melynek papjai igy félnek az evangélium világosságától. Pedig ezek keresztyéneknek mondják magukat! No, de a gör. keleti egyházhoz tartoznak!

A M. P. I. T. és az unitáriusok. Tartózkodtunk ez újabban ismét szőnyegre került kérdésnek traktálásától főként arra az animozitásra tekintettel, a mellyel e kérdést bizonyos oldalról kezelik. Most sem akarunk tovább menni csak feljegyezzük a történelem számára és kerületünk tájékoztatására az újabb fázisát. Ismeretes dolog, hogy a M P I. T. alakulása idején a tiszántuli egyh. kerület tiltakozott az unitáriusok bevétele ellen, vagy ha bevétetnek, — jelentette, maga nem fog belépni. Erre *Ferencz* József unit. püspök, ki az előkészitésben részt vett, finom tapintattal kijelentette, hogy „nem kiván okot szolgáltatni az ev. ref. egyházban az unitáriusok miatt netán keletkezhető szakadásra, s igy kilép az egyesületből s reméllí hogy hitsorsosai is — követni fogják. — Igy alakult meg a Társaság az unitáriusok nélkül. — Az ez évi közgyülésen „A láthatatlan egyházról szóló értekezése kapcsán nem kisebb ember, mint *br. Prónay* fejezte ki óhaját, hogy az unitáriusok bevétessenek. A kérdés hirlapi tárgyalásra ment át A P E. és I. L-ban *Révész* Kálmán foglalt állást ellene s ily értelemben szólott a D. P L is. — *Dr. Schneller* István kolozsvári egyetemi tanár (előbb luth. theol. tanár Pozsonyban) az „Evang. Egyház és Iskola“ hasábjain mutat rá e szükkeblü felfogás igazolatlanságára, de Révész feleletében a megalakulásnál létrejött „kétoldalu szerződés“-re hivatkozva újra ellentmond a tervnek — Mi is a mellett vagyunk — de csupán opportunitási szempontból — hogy ne komplikáljuk a dolgot és mérgesitsük a helyzetet s e kérdést *most* vegyük le a napirendről. Csak azért ajánljuk ezt, hogy a magyar protestantizmus szakadozottságát még jobban ne növeljük, ha már tömöriteni nem tudjuk. Pedig bizony ez kellene! S itt az unitáriusokkal is kezet kellene fognunk. Mi, itt Erdélyben, nemcsak békében, de barátságban is tudunk élni velük, van közös használatu templomunk is s néhol a magunkét is átbocsátjuk nekik használatra. S habár igaz, hogy felekezeti terjeszkedésükben s annak propagálásában itt-ott komoly kellemetlenségeket okoznak nekünk, de azt hisszük, hogy ez is csak az ellenségeskedés kifolyása s a kölcsönös barátságos érintkezés ezen is orvosolhatna. S végre a dogmatikai skrupulusokra meg kellene gondolnunk, hogy a mai unitárizmus nem a XVI. sz.-beli, valamint a protestáns egyházak is különböznek egyben másban az akkoriaktól. A hadba is különböző fegyvernemeket visznek; miért ne vihetne a protestantizmus is mindenfélét, mi az igazság győzedelmét előmozdítja a közös ellenséggel szemben? Ha más is a fegyverzetünk: az evang. protestantizmus szeretetében bizonyára egyek vagyunk! Hanem ennek most már nemcsak Debreczen, de Pest, sőt még más is ellensége! Azért maradjunk most csak a mellett, hogy hintegessük a magokat....! Hanem az igazán nem lett volna helyén, hogy — mint némely evangelikusok akarták az ő „egyetemes gyülésük“ elé vigyék e kérdést. A M. T. I. T. társadalmi egyesület, melynek dolgai nem tartoznak az „egyházi törvények“ alá.

Egyházak államsegélye. Az 1902 évi állami költségvetésben az ág. hitv. evang. egyház segélye 152 ezer, az ev. ref. egyházé 221 ezer koronával vétetett fel s igy 26, illetve 37 ezer koronával többel, mint az előző évben. A két egyház közalapja évi 300,000 kor. kap.

Az ágostai hitv. ev., valamint az ev. ref. egyház segélye czimén 26,000 és 37,000 koronával több volt beállitandó a tárcza 1902. évi költségelőirányzatába, mert ezen emelés az 1901. évi költségvetés indokolásában kifejezettekhez képest két év alatt viendő keresztül.

Az izraelita vallásuak egyházának segélyezését 8000 koronával kivánja emelni a miniszter.

A lelkészi jövedelem kiegészitéséről szóló 1898. XIV. t.-cz. 2. és 10. §-ai értelmében meghatározott czélra az eddigi 1.200,000 korona 250,000 koronával emelendő, mert az idézett törvény 10. §-a szerint a jövedelem kiegészitésre szoruló nem katholikus lelkészek jövedelme, mely az első rendezéskor 1200, illetőleg a magasabb képesitéssel nem biró lelkészeknek 600 koronában állapittatott meg, az első három év után továbbit hat év alatt fokozatosan 1600, illetőleg 800 koronára egészitendő ki.

Az első három év az 1901. évvel befejeztetvén, a kiegészitési összeg 1902. évben már emelendő; a

lelkészek szorult anyagi helyzete pedig, valamint a törvényhozásnak ezen szorult helyzet javitását czélzó gondoskodása, mely az idézett törvényczikkben is nyilvánul, indokolja azt, hogy ezen emelés 1902 évtől kezdve legalább évi 100, illetőleg a magasabb képesitéssel nem biró lelkészeknél legalább 50 koronára terjedjen. E czélra kerek összegben 250,000 kor. szükséges.

Az idézett 1898. évi XIV. t. cz. 1. § a a katholikus lelkészek ideiglenes segélyezését rendelvén el, e czélra a helyzet fokozatos javitása czéljából 100,000 kor. többlet van előirányozva, összesen 600,000 kor.

Az átmeneti kiadásokra vonatkozólag méltányos és igazságosnak tartja a költségvetés az *unitárius* egyház képviselő tanácsának azt a kérését, hogy az egyházi alap létesitésére aránylagos összeg állittassék be a tárcza költségvetésébe, miként ez a két protestáns egyháznál 1894 óta történik; e czímen nekik 15.800 kor. vétetett fel.

Mily sovány emelkedések a protestáns egyházaknál! S minő absurdum az, hogy mert a kath. főpapok alsó papságuk fizetésének rendezését el odázzák: az állam a szegény adózó polgárok filléreiből e czélra is évi 600,000 kor.-t fordit. Az állam eljárása a felekezetek segélyezése czímén valóban meg botránkoztató!

A magyar állam újabb kath. propagandája. Fájdalom, meg vagyunk szoktatva, hogy a magyar állam minden olyan intézkedésében, hol a vallásos élettel érintkezik, a róm. kath. vallást ma is — s ujabban mind nkább *államvallásként* kezeli. Privát használatra megtüri ugyan a többit is, de hivatalosnak csak a rómait ismeri el. A miniszter, képviselő, hivatalnok, sőt a munkás is a mennyiben állami privatim követhet más vallást is, hanem a mikor »hivatalos is tentiszteletre» vezényeltetik, az mindig *misére* szól. De az állam a csendes, ám annál hatékonyabb kath. propagandát kényesebb helyeken is mind nyiltabban üzi. Összes *állami kórházainkat* apáczákkal telepiti be s humanitárius és társadalmi jótékonysági intézményeknél is kizárólagosságot biztosit nekik. Itt különös arravalóságukkal, ott lesőságukkal, amott meg nem tudom micsoda porhintő argumentumokkal él, de a vége mindig az hogy a *polgárok közadójából* fentartott intézeteket a római egyház eme fanatikusainak szolgáltatja ki, hol azok a legszemérmetlenebbül üzik a proselitacsinálást. Ujabban is ezt tervezi *Széll* Kálmán belügyminiszter. Az állami lelenczházak, melyek ez évben alkotott törvény alapján lesznek felállitandók s a melyek ügyében *Ruffy* Pál megbizott most folytatja a tanácskozásokat — mint biztos forrásból értesülünk — ujra ápáczák kezeibe fognak jutni. Hogy mit tesz ez: felesleges fejtegetni. De elodázhatatlan kötelesség, hogy minden hivatott tényező felemelje ez ellen az újabb pápista állami propaganda ellen tiltakozó szavát még idejekorán Mert ezt türni, több volna az élhetetlenségnél: — gyávaság lenne.

A Lázaristák segélye. A 100 millió koronánál többel adós Budapest hatóságai az Ausztriából Budapestre áttelepedett lázárista szerzetnek, melynek czélja mint a jezsuitáknak, a protestánsok »megtéritése« 100·000 korona segély szavazott meg. E határozatot több oldalról megfelebbezték s a belügyminiszter most ugy döntött, hogy a határozatot *formahibák* miatt feloldotta s uj tárgyalást rendelt el Feloldotta azonban a reformátusok *Kőbányai* templomépitésre s egy pár zsidó jótékonysági intézet segélyére vonatkozó határozatokat is. Érdemileg nem mert beleszólani s a formába is csak ugy, ha a *német* lázáristák kedvéért a *magyar* reformátusokon is üthetett egyet. Nagyban kezelik a mi bölcs kormányférfiaink a »*Paritätsprügelstock*«-ot s hogy a fájóbb vége mindig minket magyar reformátusokat ér — no, az csak *véletlen*. Hanem mégis furcsa véletlenség az, mely *következetesen* jelentkezik!

A „Közhasznu Szövetkezet“ igazgatósága népes értekezletet tartott a központi szálloda emeleti nagytermében, az egyházkerületi közgyülés alkalmával. Az értekezlet czélja a kálvinista érdekeket szolgáló intézmény ismertetése és ama módozatok megbeszélése volt, melyek szerint a taggyűjtés és általában az intézet fejlesztése eszközlendő. Deésy Gyula, esperes, mint igazgatósági elnök, nyitotta meg az értekezletet, meleg szavakban ajánlván az intézményt pártolásra. Ezután Dr. Kádár János, ideiglenesen megbizott ügyvezető igazgató, ismertette az alapítás czélzatait, rámutatva különösön azokra a fényes eredményekre, melyeket a hasonló czélzattal alakult erdélyrészi nemzetiségi pénzintézetek elértek. Bedőházi János országgyülési képviselő, Lénárt József és Somkereki Miklós esperes, Dr. Nyerges Zsigmond ügyvéd, Deák Gerő tanár. Tóthfalusi József lelkész és mások hozzászólása után határozatba ment, hogy a taggyűjtés az esperesek ajánlatára fölkérendő lelkészekre bizandó, ezen felül pedig az erdélyrészi kollégiumok előljáróságai és a vagyonosabb egyházak tanácsai is fölkérendők az intézet erkölcsi és anyagi támogatására.

Hálás köszönet. Esztegár Bálint főerdész neje szül. Nagy Erzsi róm. kath urnő, ki felülemelkedve a felekezetiség szük hatáskörén, egyedül vallásos szive sugallatát követve a hidalmási ev. ref egyháznak elavult szószéktakarója helyett egy értékes bársony szószéktakarót adományozott Fogadja a nemeslelkű úrnő értékes adományáért, magam s egyházközségem hálás köszönetét. Hidalmás, 1901 okt. 31 *Kovács Ödön*, ref lelkész.

Köszönet nyilvánitás. Igaz hitből és kegyeletből származott szép ajándékban részesült közelebbről vámos-gátfalvi egyházunk Nagytiszt. Széchy Ferencz felvinczi lelkész neje: Kovács Mariska urnő, b. e. édesatyja, néhai Kovács Elek volt v.-gátfalvi lelkész és küküllő esperes emlékére, egy rendkivül diszes és nagybecsü — mintegy 200 koronára értékesitheto — ur asztali teritőt készitett és ajánlott fel egyházunknak. Midőn e szép adományért, egyházam nevében, hálás köszönetemnek ez uton is kifejezést adok: kérem a Mindenhatót, hogy áldásával kisérje a nemes szivű adományozó és szeretteinek minden lépteit — V. Gálfalva, 1901. nov. 24. *Tóth László*, ev. ref. lelkész.

Értesités. *Az egyházkerületi lelkész-képesitő bizottság főtiszteletü elnöke a folyó évben még kivételesen engedélyezett rendkivüli lelkész képesitő vizsgálat idejéül f. év* ***deczember hó 17-ik*** *napját tüzte ki. A vizsgák e. 9 órakor kezdődnek. Az irásbeli dolgozatok decz. 8-ikáig feltétlenül beadandók s a jelölt uraknak 16-án kell indexeikkel, illetőleg első képesitő vizsgai és szolgálati bizonyitványaik bemutatásával alulirottnál jelentkezniök. A rendkivüli vizsga dija 45 korona, mely összeg a jelentkezéskor fizetendő.*

Kolozsvár, 1901. nov 26

Kenessey Béla,
theol. igazgató.

Hivatalos rész.

Sz. 1770—1901. KÖRRENDELET
a névkönyvi adatok tárgyában.

Egyházkerületünk összes *lelkipásztorait* fölkérem, hogy a *Névkönyvi* adatokat, oly *alakban*, mint ezek a folyó 1901. évre kiadott Névkönyvben összeállittattak, a használt *rövidités*eket sem hagyva figyelmen kivül, a jövő évi január 1-től 4 ig terjedő idő alatt, az illetékes esperesi hivatalhoz elmu aszthatatlanul küldjék be.

A nagyt. *Esperes* urakat pedig és a felsőbb tanintézetek T. *Igazgatótanárait* arra kérem, hogy a beszerzett adatokat megfelelő összeállításban a jövő évi jan. 8 ig hozzám felküldeni sziveskedjenek, hogy igy a Névkönyvet már a jövő évi jan. végén megküldhessem. Kiváló gond forditandó annak kitüntetésére, hogy a folyó évi dec. 31-én melyik egyházmegyében hány lelkészi állomás volt üres, hány *rendes*, *helyettes* és *segéd* lelkész müködik; hány *fe-*

lekezeti. állami, községi vagy *másféle* iskola létezett; meny nyi a lélekszám az 1901. évi népszámlálást véve alapul. Minden egyházközség népessége, filiáké és szórványoké egyaránt külön külön kitüntetendő, úgyszintén a tankötelesek és tanulók száma is.

Kolozsvárt, 1901. november hó 24-én.

Dr. Bartók György.
erd ev. ref. püspök.

1771—1901. KÖRRENDELET

a tankötelesek és konfirmált ifjak anyakönyvének vezetése ügyében.

Hivatkozással folyó évi 689 sz. a. kibocsátott körrendeletemre és a püspöki szék 1900. évi nov. hó 6 án tartott ülésének 7. jksz. a. hozott határozatára egyházkerületünk *összes lelkipásztorait* fölkérem, hogy az illetékes *esperesi* hivatalhoz (püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségek lelkipásztorai a *püspöki* hivatalhoz) tegyenek jelentést, hogy a *konfirmált növendékek* és *tankötelés gyermekek* anyakönyvi iveit immár megszerezték-e, és különösen a tankötelés gyermekek névsorát nyilvántartás czéljából a püspöki szék által megállapitott ezen rovatos ivekbe *bevezették e vagy nem.*

Ha valamelyik lelkész aa. ezen iveket még be nem szerezte, a nyilvántartást el nem készitette az olyan *haladéktalanul* tegye meg a szükséges intézkedéseket és értesitse róla az illetékes esperesi (illetőleg püspöki) hivatalt

Az egyházmegyék nt. Espereseit fölkérem, nogy ebben az ügyben a hozzájok beérkezett lelkészi jelentések alapján fölterjesztéseiket folyó évi dec 31-ig elmaradhatatlan megtenni sziveskedjenek, jelezvén, hogy a tankötelesek a püspöki szék által megállapitott módon nyilvántartása *melyik lelkészi hivatal* által és *miért nem* eszközöltetett.

A nyilvántartásra szükséges anyakönyvi ivek (à 6 fillér) az Igazgatótanács utján beszerezhetők.

Kolozsvárt. 1901. nov. 24.

Dr Bartók György,
erdélyi ev. ref. püspök.

1762—1901 PÁLYÁZAT.

Az erdelyi ev. ref. egyházkerületben a deési egyház megyébe kebelezett kidei körlelkészi állomásra pályázat nyiltatik.

Ezen állomás 1200 korona javadalmmal és 150 kor. fuvardijjal. összesen 1350 K jövedelemmel van összekötve.

Ezen összegben kepeváltság és alapitványi kamat 678 korona, kiutalt állami fizetés kiegészités 611 korona 53 fillér és 6 hold 300 négyszögöl szántó, 7 h 374 négyszögöl rét. 1 h. 430 négyszögöl legelő 60 korona 47 fillérre értékelt jövedelme is benne foglaltatik. Tisztességes lakás, gazdasági épületekkel és gyümölcsös kertiel.

Pályázati határidő 1901. deczember 28. Minősitvénynyel és szolgálati bizonyitványnyal felszerelt folyamodványok alólirotthoz Kolozsvárra küldendők

Kolozsvárt, 1901. november hó 25-én.

Dr Bartók György,
erdélyi ev. ref. püspök.

Erdély legnagyobb üzlete és ékszerek gyártására egyedüli berendezett műhelye. * * **Sárga János ékszerész Kolozsvárt.** Fő-üzlet: Mátyás király-tér. Fiók-üzlet: Wesselényi Miklós-utcza 11.

Ajánlja dusan berendezett raktárát mindennemü *arany* és *ezüst némüekben*, *drága kőékszerekben*, *régiségek*, valamint a legujabb *angol* és *franczia különlegességekben*. Különös figyelmébe ajánlom a nagyérdemü közönségnek a legujabb technikai vivmányokkal berendezett **műhelyemet**, hol *modern ékszerek* gyártása, átalakitása, *vésnöki* és *ötvösmüvészet* remekei saját közremüködésem mellett készülnek.

1 **Műhelyem a nagyérdemü közönségnek megtekintésre rendelkezésre áll.**

Nagytiszteletü lelkész és tekintetes Tanitó urak figyelmébe.

Általánosan el van ismerve és bebizonyult tény, hogy

elegáns, szép, olcsó és tartós ruhát

Kolozsvárt csak

NEUMANN M.

Magyarország legnagyobb és legrégibb

férfi-, fiu- és gyermekruha

áruházában vásárolhatunk.

Telep: Mátyás király-tér.

Alapittatott 1845-ben.

3

Hazánk legrégibb harangöntődéje.

Alapittatott 1816-ban. **Tiz évi jótállás.**

Előnyös feltételek engedtetnek.

Seltenhoffer Frigyes Fiai

cs. és m. kir. udvari szállitók Sopronban.

Ajnlják legjobban berendezett harangöntődéjüket a t. községek és egyházaknak **Harangok** bármely nagyságban és zengzetben, csak a legfinomabb harangérczből, tiszta cseng hanggal öntetnek **Repedt harangok** ujraöntetnek; ezek, valamint az uj harangok is a már meglevőkhöz teljes össz-hangzatban öntetnek. **Minden harang hangja előre határoztatik meg. Különösen** figyelmeztetjük szabadalmazott **kovácsolt vasból** készült szerkezetünkre nagy harangok részére, mely által ezek könyen huzhatók s a falakat nem rázzák. Fakoronákkal biró harangok ezen szerkezetre olcsó árért átalakittatnak. **Kovácsolt vasból** készült tüzmentes **harangállványokat,** czélszerü szerkezetben s olcsó árak mellett legjobban ajánlunk. **Költségvetésekke is képes árjegyzékkel postafordultával szolgálunk.**

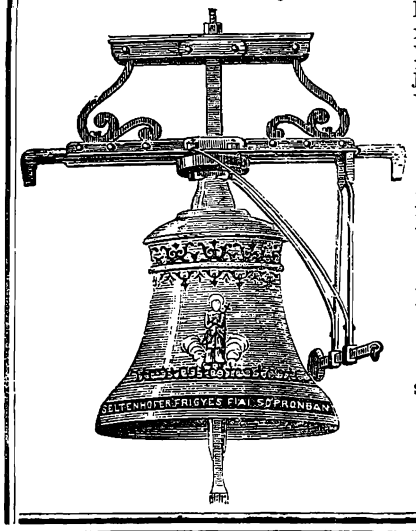

1

NYOMATOTT GOMBOS FERENCZ KÖNYVNYOMDÁJÁBAN. KOLOZSVÁRT

IV. Évfolyam. 49. szám. Kolozsvárt, 1901. Deczember 5.

ERDÉLYI
PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, theol. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 2. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre..... 12 kor.
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Ime, jön neked a te Királyod!

Zakariás IX 9. „Örülj Sionnak leánya,
örvendezz Jeruzsálem leánya!
Ime, jön néked a te Királyod“...

Zakariás a súlyos megpróbáltatások napjaiban festi Izrael fényes jövendőjét Ismétli, mit Esaiás hirdettetett a fogságban (LXII. 11.). Izrael messiási várakozásait a politikai és nemzeti elnyomatás szülte; az ebből való szabadítás és uralom jellemzi várt Messiásuk alakját is *Királyt* várnak a Dávid nemzetségéből, ki vérbe fojtja Izrael nyomorgatóit s romjaikon felépíti a zsidóság romolhatatlan uralmát.

A testben megjelent Messiásra, *e királyi köntöst* adják az evangelisták is (Mt. XXI. 1—9. stb.) Jézus Krisztusra. Illik reá e köntös, mint az *ő királyi szive* külső jelképe. A keresztyén advent folyamán, midőn nekünk is szól az örömhír: „Ime, a te Királyod jő!“ — *e királyi szívre gondolunk.* Ez határozza meg *a mi Királyunk nagyságát* és ez *a mi hozzá való viszonyunkat is.*

I.) Jézus Krisztus nagysága nem külső fényben, hatalomban áll s királysága sem abban, hogy a világ arczulatját egy pillanat alatt megváltoztatná. A kik nem értették meg, hogy az ő országa »nem e világból való«, azok csalódtak benne. Arannyal, ezüsttel régen sem segített, ma sem segít. Küzdelem, nyomor, betegség, halál mint előtte volt, utána sem szünt meg a földön. A tehetségek, a vagyon, a munka különfélesége s a társadalom ezeken alapuló tagozódása meg maradt, habár új alapokra fektetve. — A *váltságnak* királyi utja más mezőn vezetett át: *a lelki- és erkölcsi világon.* Itt van az ő nagysága, — a személyéé is, a munkájáé is. Mert ime: a családi élet csendességéről le tudott mondani a világgal való harczért, istenországa érdekében. Szakít anyjával, testvéreivel, ha küldetése útjába állanak. Szembe száll az egyház s állam tekintélyével; sújt és mennydörög, hol a bűnt tudatosan gyakorolják, megbocsát és fölemel, hol bűnbánatot és megtérést talál. Nagy a haragban, nagyobb a megbocsátásban, de legnagyobb a kereszten, hol már körül fogja a megdicsőülés fénye.

És mind e nagyságnak, istenségének alapja *vallása*, az Atyával való belső kapcsolata. A mit szól, nem magától szólja, hanem a mint a mennyei Atya adta nékie. Mindennapi eledele: a mennyei Atya akaratának teljesítése. Sóhajtása, könnye a nyomor és bűn felett: Isten busulása. A megtérő bűnös feletti öröme: a menny öröme. Itélete, megbocsátása, könyörülete, szeretete: mind az Istené. Valóban, a ki őt látja, az Atyát látja! A mi királyunk ő, Istennek fia, testvérünk, ki — ha királyi szivének részesei leszünk — azt cselekszi, hogy az ilyen „tiszta szivüek az Istent meglátják.“ S ha ezt megnyerték, *a fő dolgot*, minden egyebek — a földi dolgokban való előmenetel is — ráadásul megadatnak nékiek.

II.) Ily királyi szív iránt lehetetlen *hálásoknak* nem lennünk. Öntudatlanul is keresztyén erkölcsökben neveltetünk, élünk. Azok is, kikről áll a Jézus szava: »az én kenyeremet eszik és sarkaikkal megtaposnak engem. A jövendő azoké, kik érzik, hogy Jézus nélkül az élet puszta és kietlen, s áldásait tapasztalva, igy tudnak felkiáltani: »Áldott legyen, a ki jött és jön az Urnak nevében!«

Ám, igaz a tétel: a hol Jézus lakik, uralkodik is! Szelidség és *békesség fejedelme* ő. Mily jól esik *e* királynak — *engedelmeskednünk.* Kit az ember bölcsessége és szeretete tökéletessége alapján tisztel: annak engedelmeskedik is; azé szíve, szája, keze, lába. Személyének és igéjének még sok vonása talány lehet előtted: elég ha szívét ismered és szeretetének melegét érzed: az engedelmességet nem tudod megtagadni tőle. Pedig »*cselekedetben áll az élet*«; a hit bizonyossága is abból fakad. Ime, Jézus is azt mondja »Valaki cselekszi a mennyei Atya akaratát, az megbizonyosodik, hogy az én beszédem az Atyától vagyon-e vagy magamtól beszélek.« A mit az engedelmes gyermek ma még csak szülője parancsára teljesít, holnap már jónak, bölcsnek ismeri s örömmel teljesíti A törvényben is van evangelium s a kötelesség útja a szabadság legbiztosabb ösvénye!

Hála és engedelmesség egy magasabb egységben *hűséggé* lesznek. A kik ma »hozsánná«-t, holnap »feszitsd meg«-et tudnak kiáltani, azoknak sem hálájuk, sem engedelmességük nem volt igaz. A hűség ragaszkodásunk tartossága, mélysége, — áldozatkészsége. Hivek vagyunk Jézushoz, ha mindenünket az ő és az ő országa szolgálatára ajánljuk: munkánkat, vagyonunkat, szeretteinket, életünket. Csak a minket Isten kezébe téve le, tőle megszentelve nyerjük vissza, — az igazán a *miénk*, maradandó, szabad tulajdonunk, az Ég ajándoka. Minden egyéb rablánczz, mely a földhöz bilincsel s elzárja tőlünk az Eget.

Ime, a te Királyod jön!: ezt kiáltja felénk az advent. Szegényen és mégis milyen gazdagítón! Alacsony sorsban és mégis isteni méltósággal! — Jövel Uram, *békesség fejedelme*, mi Szabadítónk! lelkünk s e föld óhajtva várja érkezésedet!

Nagy Károly.

Kollegiumaink és egyházi árváink.*)

A mélt. Ig. Tanács 4475—1901. sz. a. körlevelet intézett a kollegiumok elöljáróságához az egyházkerületünkben levő *10—12 éves árva fiúgyermekek* érdekében, hogy »*a most már mindenütt életbe léptetett konviktusi intézmény segítségével nem lehetne-e néhány ily elhagyott árva nevelését minden kollegiumunknál biztosítani?*» S ha igen, véleményt kér »*hogy a fölvétel módozatai mindenik kollegiumunkra nézve egyöntetüen, vagy keblileg lennének-e megállapíthatók?*»

Megragadta lelkemet ez intézkedés, mert eddig papi és tanítói árváinkon kivül aligha karoltunk fel más árvát. Annyi bizonyos, hogy rendszeres gondozásban nem részesítettük őket. Csak éreztük, hogy így kellene. Mikor zörgettek ajtónkon, hogy segítsük be valamelyik kollegiumba, csak a szivünket nyitottuk meg, de nem fogadhattuk atyai, gondoskodó s jövőt biztosító karjainkba; legfelebb ideig-óráig gyámolítgattuk.

Pedig a jóakarat megvolt. Most is hálával emlékezem Váró Ferencz és Szakács Mózes tanárokra, kik felvették volt Erzsébetvárosról egyes pártfogoltjaim gondját. S nem felejtem soha, hogy egy utász két jó tanuló árvájáért egy unitárius főszolgabiróval mennyit folyamodtunk ide-oda, mig egyiket kollegiumba juttattuk. Most talán jobb jövő derül árváinkra! Vége lesz — reméljük — annak a köztudatba csontosodott felfogásnak, melybe a közvélemény egészen beleélte magát, hogy árván maradt ref. gyermek hiába keres támogatást s nemes verseny támad azzal a nézettel, hogy csak a kath. egyház (tulajdonképpen püspök) karolja fel az ilyen elhagyottak ügyét.

Kollegiumaink elöljáróságai bizonyára készséggel jönek segítségére az anyaszentegyháznak s ezzel a legemberiesebb hivatás szolgálatába állanak: *lelkeket mentenek meg.*

Itt első sorban a ***konviktusi intézmény*** kinálkozik, mint mentsvár. A kollegiumok korábbi időben is gyámolítgatták a szegény tanulókat, árvákat is köztük. A kolozsvári már a 80 as évek elején — úgy emlékszem 30 tanulót látott el ebéddel elökelő családok főztéből, az udvarhelyi érdekes expozicziő (ekspo) rendszere mellett évente mintegy 100 tanuló élt társainak jóvoltából. Bizonyosan a többi főiskola is ilyen, vagy hasonló módon gondozott árvákat is. A konviktusi intézmény új állapotot teremtett kollegiumainknál s ezzel a segítés módja megváltozott. Itt az ideje annak, *az új állapot lehetővé teszi*, hogy a segítés rendszeressé tétessék és pedig főkép *az árvákat illetőleg.* A jobb módu tanulók megterített asztaláról kell hogy jusson néhány morzsa árváinknak is; minden kollegiumnál egy-kettőnek legalább.

A testvéri szeretet e munkájának jöjenek segítségére a *kegyes alapítványok*, ha megkötve nincsenek. Bizalommal és bizonyos reménynyel fordulunk a kollegiumok elöljáróságaihoz, kérve: tárják fel ama forrásokat, melyek a szegény árvák megelevenítő vizei lehetnek. De arra is kérjük: *a segítés módja legyen egyöntetü* a felvételtől a szárnyra bocsátásig! mert ez egyik biztositéka a sikernek.

Véleményem őszinte nyilvánitását — azt hiszem nem veszik zokon az illetők. Jónak látnám, hogy a felvételért folyamodás az egész kerületből a püspökhöz nyujtassék be, hogy át menjen hiveinknél is a köztudatba, hogy árváinkon a püspök segit. Hiszen a püspöknek kell első sorban megszivlelni Krisztus urunk figyelmeztetését „valaki egy ilyen ártatlan kis gyermeknek gondját az én nevemben felveszi az én gondomat veszi fel. Módot kell nyujtani arra, hogy különösen az árvákkal szemben teljesíthesse főpásztori gondoskodását, nehogy azok közül egy is elvesszen. Az árvák szétosztását a kollegiumi elöljáróságokkal egyetértőleg eszközölné

A már elhelyezettek rendszeres gondozását lehetővé, sőt könnyüvé teszik *a vallástanári állások.* A vallástanárok legyenek árva-atyák. Gondoskodásuk az édes atya hivatását öltené magára. Ők intéznék árváik sorsát. Felvigyáznának arra, hogy gyermekeik többi tanuló társaikkal egyenlő bánásmódban részesüljenek. Gondoskodnának, hogy a szünidőkön helyet találjanak, papi, tanitói, hivatalnok, földbirtokos s más családoknál, hol kárpótolva lenne az elvesztett boldogság. Jól nevelt s jó tanuló árvákat sok család szivesen látna gyermekei mellett A vallástanárok ez uton megszaporítandó gondja és munkáján lehet más módon könnyíteni. Miképpen? ezt az illetők tudják legjobban s az elöljáróságok ebben bizonyára segitenek.

Egyházi árváink gondozása fontos kérdés; ha sikerül, új intézményünk lesz, egyike a legbecsesebbeknek, mely arany sziveket, gyémánt elméket menthet meg az anyaszentegyháznak.

Gelei Katona István hires püspökünk bontakozik ki elmult századok ködéből ábrándozásomban. „Az édes atyja meghalván mikor ő még csak fél esztendős volna, árvaságra maradott. Azután hét esztendős korában a tatároktól elraboltatott és a törököknek kótyavetyén Szolnokra eladatott. De Isten a maga Ekklesiája kebelébe visszahozta, hogy az ő igaz esmeretében lenne felnevekedése a keresztyén hitben, mivel egy holnap mulva édes anyja reátalálván kiváltotta.“

Kollegiumainknak alma mater: édes anya a neve, találjanak reá egyházi árváinkra s váltsák ki a sötétség, nyomor, elzüllés rabságából. Több eszközük van, mivel ezt tehetik, mint Gelei szegény özvegy anyjának; rendelkezésükre állanak: *konviktusaik, kegyes alapitványok s vallástanáraik.*

Incze Lajos.

*) E nagyfontosságu kérdésben, különösen a kivitel ***miként tjére*** nézve, lapunk az érdeklődők számára nyitva áll. Szerk.

„Zsinatunk legfontosabb teendői.“

(*A felső-borsódi pontok.*)

(Folytatás

9 orsz. ref. lelkészi nyugdijintézet.

Az országos ref. lelkészi nyugdijintézet felállitása ismét nem új, de épen azért eléggé megérett eszme arra, hogy végre valahára megvalósitassék. A szegénységet hiában szégyenljük Csakis páratlan szegénységünk véd meg attól, hogy *tehetetlenség esetére* megállapitott. félfizetéses nyugdij rendszerünk anyaszentegyházunk szégyenfoltjának ne bélyegeztessék. Bizony nyomorusága ez az egyháznak, nyomorusága a nyugalmazott és a fungens lelkésznek egyaránt. Nyomoruság, ha igénybe vétetik és nyomoruság, ha odiumáért az is mellőzi, a ki tulajdonképen szolgálat képtelen, mert irtozik attól, hogy hivatal utóda a *megélhetés* nehézségei közt imádkozni kénytelenittessék az ő *haláláért*.

Meg kell találnia e zsinatnak a módot a nyugdijintézet felállitására. És feltétlenül érvényesitendőnek tartjuk a borsodi javaslatban kifejezett azon két elvet, hogy a terheket a nyugdijra jogosult lelkészek és az egyházak egyenlő mértékben hozzák és hogy a befizetés vagy minden tag után egyenlő legyen, vagy pedig magasabb befizetéssel magasabb nyugdijösszeg legyen biztositható.

E két elvhez azonban még egy harmadikat füzünk. És ez az, hogy a nyugdijintézet ne mint egy külön intézmény, hanem mint az országos ref. lelkészi gyámintézet kiegészitése, átalakitása létesittessék, könnyen belátható, hogy ez a két intézmény szorosan összeillik. Aztán az administráczio, pénzkezelés stb. félannyi fáradsággal és költséggel jár a külön álló két intézet helyett „országos ref. lelkészi nyugdij és gyámintézet« egységes kormányzása, vezetése által.

E természetes kapcsolat létesitése útján reperálandónak és reperálhatónak tartjuk a gyámintézetnél is a fennebb jelzett lényeges elvi hiányokat, t. i. *az egyházak hozzájárulását* és az igények, illetőleg *a segélyezés közt legalább három fokozat érvényesitését*. Bármenynyire a »méltányosság« látszatával állittatott is fel az országos ref. lelkészi gyámintézetnél azon elv, hogy *nagyon különböző kötelezettségekkel ugyanazon előnyök biztosithatók*: mi ezt az igazsággal és méltányossággal egészen ellenkezőnek tartjuk. Az igazság és méltányosság ellenkezésbe soha sem jöhet. A mi igazságos: az feltétlenül méltányos is egyszersmind. Egyaránt igazságos és méltányos volna tehát, hogy a kik nagyobb áldozatot hoznak, azok magasabb segélyt biztosithassanak családjuknak. Maga a *gyámoltó humanitas* is csak látszólag szól a jelenlegi eljárás mellett. Jól meggondolva azonban épen megköveteli a sokak által érzéketlennek itélt „igazságosság“ érvényesitését. Mindenki által könnyen belátható ugyanis, hogy például egy jobb viszonyok közt élt városi papi család helyzete csak akkor lesz türhetővé téve, ha a megfelelő kötelezettségek teljesitése mellett azok részére megfelelő segély dij biztositható. És az humánusnak, nemeslelkünek épen nem mondható, ha ezen családok megfosztatnak attól, *a mihez a megfelelő terhek hordozása által jogot is szereztek*, *de a mire rá is vannak szorulva*.

A terheknek pedig az egyházakkal való megosztása e téren kikerülhetetlenné válik. Hisz' ma is oly magas némelyekre ez, hogy nem képzeljük, miszerint léteznek még hasonló intézmény, mely oly magas terheket róna tagjaira és ez a teher természetesen megkétszereződik a nyugdíj intézet felállitása által. Az előadottak szerint tehát a nyugdíjintézet felállitását önmagában rejlő fontossága mellett a kapcsolatba hozandó gyámintézetnek helyesebb, méltányosabb elvekre helyezése is sürgőssé teszi.

10. Énekvezérek nyugdíj-ügye.

Tulajdonképen az előbbi pontban kellett volna felemlítenünk még egy fontos dolgot, a melyre a zsinatnak ki kell terjesztenie gondoskodó figyelmét. E pont alá hagytuk mégis azért, mert a borsodi javaslat e pont alatt külön foglalkozik a kántorok nyugdíj ügyével. Közbenjárást kiván ugyanis a zsinattól, hogy a *tanítói* nyugdíjra a kántori fizetés legalább felerészben számittassék be nyugdíjalapul Ez a kérdés csakugyan közvetlen-közelről érinti az egyházat, habár maga a tanítói nyugdíj intézmény kivül áll is az egyház hatáskörén. Az ellen a naponkint előforduló visszás eljárás ellen, hogy ha fizetés kiegészitésről van szó az illetékes hatóságok egész könnyedséggel veszik *tanítói* fizetésnek a kántori fizetést, de a mikor a nyugdíjjogosultság megállapitására kerül a sor, akkor a legmesszebb menő bőkezűséggel igyekeznek megszabni a kántor tanítói fizetésből a *kántori* — tehát nyugdíj alapul nem szolgáló — részt, a zsinatnak szavát fel kell emelnie.

De a mire a borsódi javaslat tovább menve céloz, hogy a nyugdíjtörvény revisiójára jelöljön meg a zsinat irányelveket, *formailag* nem helyeselhetjük, bár menynyire méltányoljuk is a kifejezett kivánalmat, hogy a tőke szaporitás helyett a tanitók nyugdíjának „lehetőségig való felemelése“ tűzessék czélul. (Különben az *összes tanitóság* hangoztatja — és pedig egész illetékességgel — a maga kivánalmait.)

Midőn azonban czéltalannak vélnök a zsinatnak oly irányban való beavatkozását, a mi az egyházat csak részben érinti: annál inkább szükségesnek tartjuk figyelmének felhivását azon dolgokra, melyek szorosan az egyházra tartoznak. És ebből kifolyólag épen nem tartjuk elégnek a kántori fizetés felerészbeni beszámitásának sürgetését, hanem ezen felül különös gondoskodásába huzzuk a zsinatnak azon kántorokat, *a kiknek fizetése felerészben nem vétetik nyugdij alapul*, mivel tanítói állomást nem töltenek be, bár tulajdonkép mindenikök foglalkozik tanitással. Ezekre való tekintettel, az anyaszentegyház munkássairól való gondoskodás szent kötelessége parancsolná, hogy a zsinat minden lehetőt megtegyen arra nézve, hogy a kántori hivatal — nem csupán a javadalmazás fele részének beszámitása által, de — általában tanítói hivatásnak ismertessék el és a kántorok, a megfelelő kötelezettségek teljesitése mellett, a tanitói nyugdíjintézetbe felvétessenek.

Vagy ha ez épen lehetetlennek látszik: akkor a kiszélesitendő lelkészi gyám — illetőleg létesítendő nyugdíjintézetbe kell a tanítói nyugdíj jogosultságtól elesett, csupán egyházi (és nem iskolai is) szolgálatban álló kántoroknak felvételt biztositani.

Most a mikor már az iskolák államosításának itt-ott árnyoldalai is jelentkeznek egyházi életünk szempontjából, a mikor mind sűrűbben hangzik fel — és legtöbbször épen nem méltatlanul, — hogy népiskoláink kényszerü feladása által jelentékeny positiot vesztettünk el: fel kell ismernünk, hogy anyaszentegyházunknak érdekében áll, hogy a — fájdalom, már nagyon csekély számra apadott — tisztán csak kántori állások fentartassanak. Szükségünk van erre azon általános érdeken felül, mely szerint a kántorokban az egyháznak olyan munkásokat kell birnunk, a kiknek minden munkássága az egyházi életre irányuljon, az egyházi énektanitás több figyelemben részesitése és a vallástanitásban való segédkezés szempontjából is. A munkakörök elkülönitése, bár sulyos tévedéssel, az egyházias élet ápolásánál is oly nagy mértékben érvényesül, hogy ezzel szemben viszont az egyháznak is különösen saját munkásaira kell támaszkodni. Korántsem mondjuk, hogy jól volna, hanem épen azt állitjuk, hogy rosszul van ez igy. De ha tagadhatatlanul igy van: épen ez állapotok megváltoztatására, az egyházias

tevékenység általánossá tételére irányuló törekvéseinkben szükségünk a *hivatalos* munkaerőnek is minél teljesebb megtartására

(Folyt. következik.)

Pásztor.

Igazgatótanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 90 nov. 21.

Elnökölt: br. Bánffy Dezső, ehker. főgondnok aa Jelen voltak: dr. Bartók György, püspök, Kenessey Béla, főjegyző, Szász Dénes, Sárkány Lajos, Becsek Lajos. Sándor János ig. tanácsosok, Kádár János titkár, Deák József pénztárnok, Maksay János számvevő, dr. Deák Albert ügyvéd. Jegyzőkönyvet vezetett Módy Elek irattárnok.

Elnök aa. az ülést megnyitván, bejelentette, hogy Simó Lajos ehker. főgondnok aa. táviratilag közölte, hogy betegsége miatt nem vehet részt ülésünkön. Sajnálattal tudomásul vétetett.

Ezután, a titkár aa. előadásában, a következő ügyek nyertek elintézést.

Jóváhagyó tudomásul szolgált, a sürgősség okán elnökileg megtett amaz intézkedés, mely szerint jóváhagyást nyert a kolozsvári kollegium vásárszerződése, melylyel mezőzáhi birtoka kiegészítéséül egy 760 holdas birtokot vásárolt meg.

A tasnádi egyházközség gondnoka és lelkésze aggályosnak látván a tasnádi takarékpénztár helyzetét, azt kérték ig. tanácsunktól, hogy az egyházközségnek ott elhelyezett tőkéit mondja fel és vegye központi kezelés alá. Ig. tanácsunk azonban leküldötte a kérést a presbyteriumhoz tárgyalás végett, mert törvényeink értelmében csakis a presbyterium illetékes e kérdésben, felelősség mellett, intézkedni.

A kolozsvári egyházközség ama határozata, mely szerint lelkészét, Szász Gerő aát, hosszas szolgálatára tekintettel, teljes fizetéssel nyugalomba bocsátotta — jóváhagyó tudomásúl szolgált.

A hosszúfalusi leányegyházközség 400 kor. regálé tőkéjét, 10 év alatti visszahelyezés föltétele mellett, kiadta ig.-tanácsunk az egyházközségnek, építkezési czélokra.

A görgényi egyházmegye tanácsa, bemutatván a Borszéken építendő templom tervrajzát és költségvetését, maga részéről annak a véleményének adott kifejezést, hogy a tervszerinti fából való építkezés mellőztessék és az építés akkorra halasztassék, mikor a szükséges fedezet együtt lesz ahhoz, hogy a templom és torony szilárd kőanyagból legyen fölépíthető. Igazgatótanácsunk maga részéről is osztja ugyan az egyházmegyei tanács aggodalmait, de miután a most meglevő 5500 kor. fedezetet a Borszéken üdülő fürdővendégek adták össze, a templom mielőbbi fölépítése czéljából és mert a további lelkesedés és áldozatkészség csak az esetben tartható meg, ha az építkezéshez tényleg már ez évben hozzáfogunk; elvileg hozzájárúl a faanyagból való építéshez is, oly föltétellel azonban, hogy az épületanyagok kiválasztásánál és gombamentesítésénél a legszigorúbb szakértői felügyelet gyakoroltassék.

A pákéi papválasztás alkalmából beérkezett panasz megvizsgálása rendjén, elhatározta igazgatótanácsunk, hogy a zsin. törv. 235 §-át a legközelebbi zsinat által eszközlendő módosításra előjegyzi, mert a panasz elfogadásának föltételéül kitűzött 100 korona vizsgálati költséget oly magasnak tartja, hogy e miatt igen gyakran a szegényebb hivek részéről indokoltan nyilvánuló panasz útja teljesen el van zárva

A bonyhai egyházközség ama kérését, hogy tagosítási képviselőjét az igazgatótanács bizonyos irányú eljárásra útasítsa, teljesíthetőnek nem találtuk, mert az egyház ajánlatára kinevezett ilynemű képviselők jóhiszemű eljárása a megbízó részéről kétségbe nem vonható.

A mócsi egyházközség jelentéséből örömmel vette tudomásúl igazgatótanácsunk, hogy Tholnai Reginaldné, szül. br. Wesselényi Jenke, róm. kath. úrnő, egy 973 □ öl belső telket ajándékozott az egyházközségnek.

A küküllői egyházmegyében három hónapig működött helyettes esperes nem lévén megelégedve az egyházmegyei tanács által megállapított honoráriummal, e határozat ellen igazgatótanácsunkhoz fellebbezett, minek következtében az őt illető jutalék 140 k. helyett 165 koronában állapíttatott meg.

A bálványosváraljai egyházközség zab-kepeváltási határozata és az ennek megfelelően kiállított papi és kántori díjlevele jóváhagyást nyert.

Deáky Albert helybeli ügyvéd az iránti kérését, hogy a Berzeviczy-féle kölcsön ügyben letett biztositéki összeg neki kiadassék, igazgatótanácsunk nem találta teljesíthetőnek, mert a szóban forgó tőke kötbért képezett, mely a szerződési feltételek nem teljesítése miatt, egyházkerületünk tulajdonává vált.

Kolozs kalotai egyházmegyénk előterjesztése folytán, kérelmet intézett igazgatótanácsunk az egyetemes konventhez, a mindinkább terjedő vadházasságok lehető megakadályozása tárgyában, arra kérve a konventet, hogy a belügyministerium által e tárgyban kiadott rendelet szigorú vegrehajtását és egyúttal a vadházasságok kötésének kihágássá való minősítését kérje a kormánytól, mely esetben azoknak mérséklését némileg legalább biztosítani lehetne.

Örvendetes tudomásúl vette igazg. tanácsunk a szászvárosi egyházközség arról szóló bejelentését, hogy a Szeretetház javára 1000 kor alapítványt tett.

Parádi Kálmán tanügyi előadó aa., lemondván állásáról, igazg. tanácsunk e lemondást mély sajnálattal vette tudomásul, hálás köszönetét és elismerését nyilvánítván nevezett aának, 24 éven át, kiváló buzgósággal, páratlan szakértelemmel és lelkes odaadással végzett munkálkodásáért. A tanügyi előadói teendők végzésére dr. Sárkány Lajos igazgatótanácsos aa. kéretett föl ideiglenesen addig, mig az állás betöltése iránt a közgyülés intézkedik.

Özv Incze Jánosné az iránti kérését, hogy a boros-bocsárdi püspöki birtok révén nyert póttized-kárpótlási kamatból a néh. Antal János püspök jogutódlása czimén részesíttessék, igazg. tanácsunk elutasította, mert a néh. püspök utódaival a végleges leszámolás annak idején megtörtént és így e czimen most egyházkerületünkkel szemben semmiféle követelés sem támasztható

A nyárád szent-imrei egyházközség iskolájának községivé és a szilágy-borzásinak államivá leendő átalakitása, a megállapitott föltételek részben való módosítása mellett, engedélyeztetett

A nagy-enyedi kollegiumi előljáróság előterjesztésére kiutalt ig. tanácsunk 1033 kor. egyházkerületi segélyt, a tanító képző intézet fenntartására.

Ezek után Vincze Dániel, nagyenyedi és Bedőházy János, m. vásárhelyi kollégiumi tanárok nyugdíjazás iránti kéréseit tárgyalta ig. tanácsunk, mindkettőt ajánlattal terjesztvén a kultuszminisztérium elé, végleges ellátás czéljából.

Kozma Ferencz, kir. tanácsos, tanfelügyelő úr levele, melyben a jubileumi ünnepélyén történt képviseltetésünket köszönte meg, — tudomásul szolgált.

A zilahi kollégium 1900. évi államsegély számadás, formai hiányok miatt, visszaadatott ujból való kidolgozásra.

A marosvásárhelyi egyházközség 1900. évi számadása jóváhagyást nyert, azzal a figyelmeztetéssel, hogy igyekezzék az egyház vezetősége módot találni a folyton sulyosodó vagyoni helyzet javitására.

Ezeken kívül még nehány személyi ügy nyert elintézést, minek megtörténte után az ülés bezáratott.

r. s.

Egyházkerületünk közgyűlése.

(Folytatás.)

Negyedik nap, ötödik ülés. nov. 12 én d. e.

Báró Bánffy Dezső elnök a közgyülést d e 10 órakor megnyitja.

Váró Ferencz n-enyedi tanár indíttatva azon eset által, hogy a m-vásárhelyi kollegium történelmi tanszékére, bár volt kvalifikált pályázó, mégis senki sem jelöltetett s ebben eltérést látva a kandidáló bizottság korábbi gyakorlatától, mely ily esetben az egyetlen kvalifikált pályázót jelölve a közgyülésnek alkalmat adott azon joga érvényesítésére, hogy egyetlen kvalifikált jelölt mellett a közgyülés $^2/_3$-a kivánságához képest a választást elhalaszthatja indítványt nyujt be az eddigi gyakorlat érvényben tartása érdekében, illetőleg a kandidáczió szabályzatának értelmezésére nézve

Zeyk Dániel egyházkerületi főgondnok elismeri az indítvány jogosultságát s mert a tanárválasztási szabályok sok tekintetben elavultak, szükségét látja a változott viszonyok által követelt módosítások megtételének. Éppen ezért a szabályzat egyes pontjainak módosítását ajánló indítvány kibővítését helyenlevőnek látja oly módon, hogy az Igazgatótanács utasíttassék a tanárválasztási szabályok teljes átdolgozására, illetőleg új szabályzat készitésére, melyet, érdemleges tárgyalás előtt, véleményadásra küldjön meg a kollegiumok előljáróságainak.

Simon Ferencz szászvárosi tanár a tanárválasztási szabályok módosításánál nem követné mindenben az állami szabályzatot. Míg az állam két évi gyakorlatot kiván a rendes tanári állomásra pályázhatásra, mi ettől eltekintettünk, minek előnye, hogy a kiváló tehetségeket, mig az államhoz pályázhatnának, nyerjük meg. Kivánatos ezen czélból, hogy ha a fiatal tanárokra az állami eljárás érvényesül, a helyettes és ideiglenes minőségben töltendő 2 évre is a teljes tanári fizetés adassék meg.

Sárkány Lajos egyházkerületi h. tanügyi előadó nem lát hátrányt abban, ha a módosítás most elmarad s Zeyk Dániel indítványa értelmében részletkérdések helyett az egész ügy rendezést nyer.

Becőházy János marosvásárhelyi tanár csatlakozik Zeyk Dániel indítványához. Mikor szabályaink készültek, mások voltak a tanárjelöltek vizsgálati szabályai, azóta a tanügyi állapotok sok átalakuláson mentek át s ehez szabályzatunknak minden tekintetben alkalmazkodnia kell, a mi csak a teljes megújitás által érhető el

Fogarassy Albert nagyenyedi tanár. Az a kérdés, hogy az érvényben levő választási szabályok mellett lehet e jelölni, vagy nem? S mert a tények igazolják, hogy igen, a végleges szabályozás megtörténte előtt is, a *Váró* Ferencz inditványában foglalt correctivumok elfogadását helyén levőnek tartja. És ennek elfogadását ajánlja.

Br Bánffy Dezső. A *Váró* Ferencz indítványában foglalt correctivuma feljogosítaná közgyülésünket, hogy a jelölő bizottság eljárását oly irányban kérje számon és b rálja felül, a hol alkotmányunk szelleme az egyéni meggyőződés teljes függetlenségét érintetlenül kivánja fenntartani.

Indítványozók „zárszó“ jogukkal élve, elnök aa. szavazásra bocsátja a két indítványt. Szavazattöbbséggel közgyülésünk *Zeyk* Dániel indítványát fogadja el.

Bizottsági jelentések.

A bizottságokhoz véleményes jelentéstételre utalt ügyek közül először is a legfontosabb: az egyházkerület 1902. évi költségvetése került sorra. Bizottság a költségelőirányzatot az erre vonatkozó igazgatótanácsi előterjesztésben foglalt javaslatokkal elfogadásra ajánlja. A költségvetés végeredményében 832·206 kor. 93 fill. szükséglettel szemben 806 770 kor. 42 fill. fedezetet és 25.436 kor. 51 fill. hiányt tüntet fel. Ezen hiány pótlását illető javaslatok egyike az egyházközségeknek az egyházkerületi pénztárban elhelyezett azon 932137 — Kilenczszázharminczkétezerszázharminczhét — korona tőkéje után, *a mi nem képezi személyi járandóság alapját*, eddig fizetett 5% kamat fizetése helyett 4% kamatfizetést ajánl, mi a mutatkozó hiányt 9321 koronával apasztaná s az egyensúly helyreállításához nagy mértékben járulna hozzá.

Szabó Sámuel ny. tanár felszólalására a kamatláb 1%-kal leszállításában érdekelt tőketulajdonosok és alapok kimutatása tételről tételre felolvastatik. Ezt a fontos ügyet a gyülés végén, mikor többen hazamentek, nem tartja tárgyalhatónak. A kamatleszállítás az egyházközségek meghallgatása nélkül nem vihető keresztül, mert lehetne azokat 5%-ra is elhelyezni. Az egyházkerület a nála elhelyezett tőkéknek nem kezelője, c ak felügyelője. Ez ügyben névszerinti szavazást kér.

Elnök br. *Bánffy* Dezső aa. kijelenti, hogy most nem tőke elhelyezésről, hanem az elhelyezett tőkék jövedelmének leszállitásáról van szó.

Pokoly József theol. tanár részletes indokolás mellett inditványozza, hogy:

az egyházkerületi közgyűlés fenntartva a pénzügyi kibontakozás módjára nézve az 1899. évi május havában tartott közgyül s 31. 37 jkvi sz. a. foglalt határozatát, a továbbiakra nézve — a jelenlegi helyzet kényszerítő nyomása alatt — határozza el, hogy a jegyzékben foglalt tulajdonosoknak a központban kezelt közszükségleti tőkéi után, az 1902. év január 1-től, az eddigi 5%-os kamat helyett 4%-os kamat fizettessék mindaddig, míg a kerületi számadásokban előálló évi hiányok a tőkéket veszedelemmel fenyegetik. Hogy az egyházkerületi közgyülés az illető tulajdonosoknak érdekeit kellőleg megvédje, fenntartja a jogot, hogy ezen kamat leszállitását, a jogosultaknak, az előző évi számadások és a jövő évi költségvetéssel indokolt külön előterjesztésére, évről-évre egy évi hatálylyal mindig ujból állapítja meg.

Ugyanezen szempontból utasítja az Igazgatótanácsot, hogy a nevezett tulajdonosoknak 1%-os kamatveszteségeit állandóan nyilvántartsa, mivel egyházkerületi közgyülésünk elismeri azon kötelezettségeit, hogy anyagi ügyeinek jobbra fordultával a jogosultaknak, ezen kamatveszteséget tőke alakjában fokozatosan megtéritse.

Ugron Zoltán az utolsó 10 évben követett vagyonkezelést mindig elitélte, azzal szemben állást foglalni soha el nem mulasztotta. A deficzitet az idézte elő. Ezért inditványt nyujt be, hogy a hetes bizottság ne csak javaslatot tegyen a deficzit pótlására, hanem kutassa ki, kiket terhel az anyagi felelősség. Erkölcsi felelősség első sorban az Igazgatótanácsot terheli s azért mindazon igazgatótanácsosokra nézve, kik az egy milliós kölcsön felvételétől a hetes bizottság kiküldéséig működtek, bizalmatlanság szavaztassék.

Elnök egyes kifejezések ellen tiltakozik s megjegyzi, hogy úgy az Igazgatótanács, mint b. e. emlékü Szász Domokos püspököt mindig egyházkerületünk javának önzetlen munkálása vezérelte.

Nayy Károly theol. tanár keresi a kerület költségvetési deficitjének eredetét, bár elismeri azon felfogás jogosultságát, hogy ez a kiküldendő hetes bizottság által tisztáztatván, ugy a baj orvoslása módjának keresésénél, mint a jövőre való tanulságul érvényesittessék. Tudja, hogy most vis maior nyomása alatt állunk s első sorban a felett kell határoznunk, hogy a jövő évi költségvetés deficitje miként legyen elenyésztethető. Bár látja, hogy az Ig.-tanácsi előterjesztés igyekszik a legnagyobb óvatossággal járni el ez ügyben, még sem járulhat a javaslathoz. Nem tartja sem igazságosnak, sem méltányosnak, hogy a deficit terhét azok az egyházak és alapok hordozzák, a

melyek alapjaik berendelése, sokszor bekényszeritése folytán már eddig is tekintélyes jövedelemcsorbulást szenvedtek. Azt meg épen nemcsak igazságtalannak és méltánytalannak találja, hogy csak a személyi járandóságok alapjait nem képező tőkék kordozzák a terhet; hanem egyfelől nyugtalanítónak is s másfelől majdnem végrehajthatatlannak is. Nyugtalaníló, mert folyton kisért a félelem, hogy a dologi alapok után fognak következni a személyiek is. És végrehajthatatlannak azért, mert a mint a felolvasott kimutatásból is tapasztaltuk itt a teher épen azokra az egyházakra s nem egy esetben azok keservesen gyüjtött, templom, kepevátlság orgona, levita stb. alapjaira esik, a melyek kerületünkben a legnyomoruságosabb anyagi s a legnehezebb felekezetközi és nemzetiségi viszonyok közt vannak. Ez egyszerű gyülekezetek presbiteriumaival a legtöbbször a lelkész legalaposabb magyarázata sem fogja a dolgot megértethetni s ha ők csak azt látva, hogy épen egyházi felsőségük röviditi meg őket akkor, mikor ők onnan épen segélyt várnának: akkor az oly könnyen felekezeti bonyodalmakkal fenyegetődző helyzetben nem képzelhető oly Igazgató-tanács, mely — bár a felhatalmazást birja — élni próbáljon vele. Erre már most egész bizonyosan számitani le het. Szerinte a dolog helyes megoldása csak az lehet, hogy a miként — a többség alkotmányos életben az egészet jelentve — az egész kerület folytatta azt a gazdálkodást, melynek eredménye a jelen állapot, a terhek hordozásában is az egésznek részt kell vennie és pedig vagyonarányban. S még ez esetben is azon testületek, a melyek saját magukat sem tudják fenntartani, a részvételtől felmentendők. Ez — meg van győződve kevésbé veszélyezteti kerületünk nyugalmát is, mint a javaslat, mert igy a vagyonosabb testületekre esik a sulyosabb teher, a kik azt annál könnyebben elhordozhatják, mert rendszerint vannak közalapjaik s mert olyan közczélokra forditott összegek után fizetnek, a melyeket méltán közegyházaiknak mondhatunk. Határozati javaslatot nyujt be ez alapon, melyben utasittatni kivánja az Ig. tanácsot, hogy ez évben a deficitet tartalékalapból esetleg tőkékből is fedezze; a hetes bizottság munkálataihoz mérten pedig a jövő évi közgyülésre ha más mód nem lesz, olyan javaslatot dolgozzon ki, a mely a mutatkozó deficitet az egyh. kerület összes önálló testületeire vagyon arányában rójja ki.

Zeyk Dániel az Igazgatótanács javaslatát pártolja s ajánlja elfogadását.

Fogarasi Albert a Pokoly inditványát helyesli, azon hozzáadással, hogy mielőtt illető egyházak tőkéje után a kamat leszállíttatnék az érdekeltek kérdeztessenek meg. Ezt ajánló inditványt nyujt be.

Simon Ferencz szászvárosi tanár az Igazgatótanács javaslatát Pokoly inditványa 1-ső részével kiegészítve elfogadja.

A vita befejeztetvén, elnök indítványozóknak adja a zárszót.

Pokoly József zárszóval nem él.

Ugron Zoltán eddigi fejtegetéseihez hozzáadja, hogy a deficzit elenyésztetésénél államsegélyre számitani nem lehet, mert annak rendeltetése nem az, hogy a hibás kezelést orvosolja. Konstatálni kivánja, hogy a vita folyamán inditványa mellett ugyan egy hang sem volt; de ellene sem.

Nagy Károly kijelenti, hogy inditványát fenntartja.

Szavazás rendjén közgyülésünk az egyházkerület 1902. évi költségelőirányzatát elfogadja, valamint az erre vonatkozó igazgatótanácsi javaslatokat is a kamatlábnak 5%-ról 4%-ra szállitását illető pont kivételével.

A benyujtott határozati javaslatok közül a többi mellőztetvén a Pokoly József inditványával kiegészitett Ig.-tanácsi javaslat fogadtatott el — többször ismételt ellenpróbák után — 25 szóval a Nagy Károly inditványára adott 24 szóval szemben.

Az igazgatótanács javaslata értelmében a kibontakozásnak a megállapitott módon eszközlésére: Zeyk Dániel egyházkerületi főgondnok elnöklete alatt: Becsek Lajos, Sárkány Lajos, Gáspár János, Sándor József és Pokoly József tagokból álló hetes bizottságot küld ki közgyülésünk.

A többi bizottsági jelentést közgyülésünk gyors egymásutánban tárgyalta le. Az Igazgatótanács ügykezelésének megvizsgálásáról szóló jelentésből örömmel győződött meg arról, hogy legfőbb permanens kormányzó hatóságunknál a kezelés semmi kivánni valót nem hagy fenn; a közigazgatás minden ága példás rendben foly; minden ügy gyors ellátásban részesül; az Igazgatotanács hivatalnokai kötelességüket elismerést érdemlő buzgósággal és eredménnyel teljesitik; miért közgyülésünk — a bizottság javaslatának egyhangu elfogadásával — jegyzőkönyvi köszönetet szavaz. Hasonló tapasztalatokról számol be s ép ily ellátásban részesül az egyházkerületi pénztár megvizsgálásáról szóló bizottsági jelentés.

Az igazgatótanácsi évi jelentés átvizsgálásáról beterjesztett bizottsági jelentést közgyülésünk jóváhagyó tudomásul veszi s *Csiu* Kálmán kapcsolatos inditványára báró *Bánffy* Dezső főgondnok aának kiváló buzgósággal és áldozatkész odaadással folytatott áldásos müködéseért köszönetét és teljes bizalmát fejezi ki.

A tanügyi jelentés átvizsgálásáról beterjesztett bizottsági előterjesztésben foglalt javaslatokat közgyülésünk elfogadja s az ötödik theologiai tanszék betöltését bizonytalan ideig, a helyettesítés jelenlegi módozatainak fenntartása mellett, függőben hagyja.

A testvér egyházkerületek jegyzőkönyveinek átvizsgálását tárgyazó bizottsági jelentés alapján közgyülésünk kimondja, hogy intézkedni fog arról, hogy az egyes protestáns egyházkerületek a Magyar protestáns egyházakat egyetemesen érdeklő ügyekben hozott közgyülési határozataikat esetről-esetre egymásnak küldjék meg.

Sérelmi ügy nem lévén, az illető bizottság jelentést nem terjeszt be.

A kérvényekről referáló bizottság javaslata értelmében dr. *Békésy* Károly kolozsvári presbyter aa. azon folyamodványára, hogy kolozsvári egyházközségünk szervezeti szabályainak 21-ik §-a helyett a régi gyakorlat tartassék fenn, mely szerint a presbyteriumnak minden tanintézet ref. vallású tanára hivatalánál fogva tagja volt: közgyülésünk határozatilag kimondja, hogy jelzett §-t fenntartja s csakis a kollegium és theologia rendes tanárai tekintetnek hivatalból presbytereknek.

Egy özvegy kérte, hogy a férje által tett alapitvány neki adassék vissza, mely kérésnek hely nem adatott.

Az indítványi bizottság javaslatának elfogadásával közgyülésünk nem fogadja el Nagy Domokos azon indítványát, hogy közgyülésünk hálaadó imával zárassék be; mert közgyülésünk utolsó ülése legtöbb esetben csakis az utolsó tárgyaló ülés jegyzőkönyvének hitelesitésére szoritkozván, ezen a fontosabb hivatali teendőkkel elfoglaltak nem szoktak jelen lenni s igy a berekesztés ünnepélyes formában eszközölhetését a körülmények kizárják.

Ezzel gyülésünk tárgysorozata ki lévén meritve, dr. Bartók György püspök aa. közgyülésünk nevében, elnöklő főgondnok br. Bánffy Dezső aának, a tárgyalások bölcs tapintattal vezetéséért köszönetét fejezi ki, mihez közgyülésünk tagjai lelkes éljenzéssel járultak.

Elnök br. Bánffy Dezső aa. a tárgysorozat kimeritését jelzi s jelen ülésünket azzal a kijelentéssel zárja be, hogy az utolsó gyülés holnap d. e. 10 órakor kezdődik, melynek egyedüli tárgya jelen közgyülésünk jegyzőkönyvének hitelesitése.

Ötödik nap utolsó ülés nov. 13-án d. e.

Elnök br. Bánffy Dezső d. e. 10 órakor a gyülést megnyitja. Kenessey Béla főjegyző felolvassa az előző gyülés jegyzőkönyvét s ennek hitelesitésével jelen gyülésezésünk véget ér. Ekkor a közgyülési tagok tulnyomó nagy része már eltávozott s piheni a fáradalmakat, ha távollétükben a hivatalos teendők nem sokasodtak volna meg, mi pihenést nem tűr.

Bodor Géza.

TÁRCZA.

A Krisztus személyisége.

(Felolvastatott decz. 1-én az ev ref. theologián tartott protestáns estélyen.)

Nagyérdemü közönség!

Az embernek a bűn mélységére kiáltó szavára: »Oh én szegény ember! Kicsoda szabadit meg engemet ez halálnak testéből?“ (Róm. VII. 24.) az istení kegyelem adott választ s a keresztyén emberhez többé nem méltó sem a panasznak, még kevésbé a kétségbeesésnek a hangja. Hozzá csak a hálaadás illik; ajkán csak az apostoli szó csendülhet meg: Hálákat ad ok Istennek a mi Urunk Jézus Krisztus által!« (Róm. VII. 25.)

„Úgy szerette“ — mondja János evangeliuma — „Isten e világot, hogy az ő egyetlen-egy szülött fiát adá, hogy minden, valaki hiszen ő benne, el ne veszszen, hanem örök életet vegyen; mert nem azért bocsátá Isten az ő fiát e világra, hogy kárhoztassa e világot, hanem hogy megtartassék e világ ő általa« (Ján. VII. 16, 17.)

A bűnre az isteni felelet tehát nem a kárhoztatás, hanem a megtartás a Krisztus által.

Mikor Jézus bement Jeruzsalembe — igy olvassuk a Máté evangeliumában — megháborodék az egész város, ezt mondván Kicsoda ez? (Mát. XXI. 10)

És ez a kérdés a Jézus korától el mind e mai napig hangzik Sem akkor, földön jártában sehol nem jelenhetett meg úgy, hogy ezt a kérdést többszörösen fel ne tették volna, sem ma nem beszélhetünk az Ő szellemi jelenlétéről, az Ő hivásáról, megváltó és üdvözitő munkásságáról, a vele való benső egyesülésről, élő közösségről, vagy akár csak az egész világtörténetben páratlanul álló felséges egyéniségéről s jelleméről, a nélkül, hogy az első kérdés ez ne volna: Kicsoda ez? és hogy meg ne háborodnék az a gyülekezet, vagy az az egyes, a ki előtt róla bizonyságot teszünk.

»Kicsoda ez? kérdik a körülállók, mikor Jézus az első bűnbocsánatot hírdeti.

„Kicsoda ez, hogy a szél és tenger engednek neki?“ — hangzik a kérdés a vihartól hányt-vetett hajóban a tanitványok ajkáról, mikor csónakjuk egy pillanat alatt nyugodt vizeken evez tovább.

„Te vagy-é a zsidóknak királyok?“ — faggatja Pilátus. „Avagy te vagy-e ama Krisztus?« — zaklatják a papi fejedelmek és az irástudók.

És ezer formában és ezer felől vetődik fel azóta is hol a kétkedésnek, hol a hitetlenségnek, hol meg az őszinte keresésnek, az utána való vágyakozásnak hangján ez a kérdés. Sem akkor nem volt, sem ma nem elég bizonyitó erejü az az égi szó: »Ez amaz én szerelmes fiam, kiben én megengeszteltettem. Őtet hallgassátok.

Ha ma megkérdezné Jézus az embereket, mint egykor tevé, hogy „engemet, embernek fiát, kinek mondanak lenni az emberek?« — bizonyára nemcsak annyi lenne a felelet, hogy »némelyek Keresztelő Jánosnak, némelyek Ilyésnek, némelyek pedig Jeremiásnak, vagy egynek a próféták közül« (Máté XVI 13—14.); volna még más is: némelyek az első socialistának, némelyek a nagy názárethi proletárnak, némelyek pedig egynek a kelet ámitói és varázslói közül, ogy ne is emlitsem azokat, a kik azt gondolják, hogy már igen nagyot mondottak felőle, mikor azt állítják, hogy egy volt a legnagyobb tanitó-mesterek közül. De vajmi kevesen mondanák Péterrel együtt »Te vagy ama Krisztus, az élő Istennek fia!“

Erre a bizonyságtételre Jézus maga is azt mondja az elragadtatott tanitványnak: »Boldog vagy Simon, Jónának fia, mert nem a test és a vér jelentette meg neked ezeket, hanem az én mennyei Atyám.«

A „Kicsoda ez?« kérdésre pedig, annyi bizonyos, hogy feltétlenül feleletet kell adnia a keresztyén embernek és a felelet milyensége egyáltalában nem közönyös. Hogy a keresztyénség föllépésétől fogva ez volt az egész egyházban a legsarkalatosabb, a legégetőbb kérdés, mutatja nemcsak az, hogy mind maig az erre adott feleletet tartja az egyház s annak minden felekezetü árnyalata az igaz hitüségnek, vagy az eretnekségnek mértékéül, hanem az is hogy az első századtól elkezdve napjainkig egyetlen egy kérdés sem szolgáltatott annyi vitára alkalmul és tárgyul, mint épen ez. E kérdés miatt tagadták meg legelőször a testvériséget s annak egyetlen jótája (homousion és homoiusion) miatt ezrek üldöztettek, kárhoztattattak el, verettek bilincsekbe és szenvedtek halált. Igazán borzasztó történet!

„A hétfejü sárkány, az antikrisztus
Vagytok ti, kikről szent János beszél, —
Gazok, csalárdok, ördög czimborái“ — (Madách.)

mondja az igaz hitü barát, a ki mellett a niceai zsinat homousiont megállapító végzése van; »ti meg a nagy Babylon vagytok mondja a homoiusion üldözöttje, — mely el fog veszni a világ szinéről; rablók, kigyók, torkosok.“ Az u. n. szent tanokat az emberek rettenetes fegyverekké kovácsolják s méltán kaczag felettünk Luczifer gúnyja, maró sarcasmusa:

»A szent tanok!.....
Ah, ép a szent tan mindig átkotok,
Ha véletlen reá bukkantatok:
Mert addig csüritek, hegyezitek,
Hasogatjátok, élesititek,
Mig örültség, vagy békó lesz belőle.“ (Madách.)

»Hol aztán a gondolat hiányzik, mindjárt megvan ott a kellő szó» — mondja Mephistó is. (Faust.)

Ez az elkeseredett harcz ma is tart; a legnagyobb szeretetlenséggel és kizárólagossággal folyik, elkeseredést vive oda, a hol a Krisztus nyomán örömnek és békességnek kellene fölsarjadzania.

Igaz, hogy Jézus maga azt mondotta, hogy »ne gondoljátok, hogy azért jöttem volna, hogy békességet bocsássak e földre; nem azért jöttem, hogy békességet bocsássak, hanem fegyvert« (Máté X, 34.) De ő nem *ilyen* fegyvert, nem *ilyen* harczot értett!

Ő ahoz a harczhoz bocsátott és hozott fegyvert e földre, a mely a bűn, a nyomor ellen küzd, a mely a mi szenvedélyeink ellen harczol. Fegyvert, melylyel a gonoszt űzi ki, melylyel ezt az érzéki világot győzi le és a melylyel felrázza az elaltatott lelkiismeretet, hogy neki a mélyreható küzdelem után békességet adjon. Az ő igéjének kétélü fegyvere, a hol hatalmasan forgattatik, ott csakugyan harcz kél a lelkekben, de nem *tanok*, hanem az *élet* felett.

Persze vitatkozni, tanokat megállapitani, az igazhitüségnek mértékeit megszabni s az ezektől eltérőket eretnekiteni, kárhoztatni sokkal könnyebb, mint a Jézussal csak egyetlen lépést is megtenni azon a menybe vezető uton, a melyre Ő nemcsak kalauzul ajánlkozik, hanem a mely út ő maga

»A mély elmélkedések — mondja Kempis Tamás — bizony szentté és igazzá nem tesznek, hanem a

tökéletes élet teszen Isten előtt kedvessé. Mi haszon a Szentháromságról mély elmélkedéssel vetekedned, ha alázatosság nélkül lejendesz, kiért a Szentháromságnak kelletlen lészesz? Inkább kivánom magamban a töredelmességet érezni, hogysem ennek mivoltát általérteni. Ha az egész bibliát bötü szerint tudnád és minden bölcsek mondásit elmédbe kapcsolnád is: mit használna az Isten szereteti és malasztja nélkül?« *

»Ha engemet szerettek, az én parancsolatimat megtartsátok« (Ján. XIV. 15.) ez az, a mit Jézus maga kiván. Az általa hirdetett evangeliumon kivül, vagy azon felül saját magával nem akart semmiféle dogmát sem adni. Már ő maga tapasztalta, hogy sokan tisztelték őt, bizalommal is voltak hozzá; de predikációjának a tartalma iránt még sem érdeklődtek. Ezeknek mondotta, hogy »nem minden, a ki ezt mondja nékem: Uram! Uram! megyen bé menyországba, hanem a ki cselekszi az én mennyei Atyámnak akaratját« (Máté VII. 21.)

Senki sem mondhatja, épen a Jézus szellemében nem, hogy miután nem tudom felfogni, elhanni az egyházaknak a Krisztus felől való megállapított tanát, azért az egész evangelium sem kell. Jézus maga nem egy felőle való tant állított az emberiség elé, hanem az Isten kegyelmét és könyörülő szeretetét igérte meg s azt a nagy kérdést tárta eléjük, hogy határozzanak, vajjon Istent választják-e, vagy a Mammont; az örökkévalóságot-e, vagy e földi életet, a lelket tartják-e nagyobbnak, vagy a testet; alázatosságban az Isten kegyelmét akarják-e elfogadni, vagy a saját igazságukban biznak-e; a szeretet parancsa szerint kivánnak-e járni, avagy önzésükben megmaradni; a feltétlen igazság kell-e nekik, vagy a hazugság? A kérdéseknek ebbe a gyürüjébe van minden befoglalva. Az ezek között való választástól függ az élet, vagy a halál, az üdv, vagy a kárhozat. Ez teszi azt, a mikor *Luther* olyan megrázó rövidséggel és határozottsággal mondja, hogy »a Krisztus által vagy megtartatunk, vagy elitéltetünk, harmadik eset nincs!«

Az Isten irgalmasságáról, könyörületességéről és az istenfiuságról szóló örömhirt kell meghallani és e hallás alapján elhatározni, hogy Istent és az örökkévalóságot választjuk-e, vagy pedig e világot és az időt? Ebben megalkuvás nincs. Két urnak szolgálni nem lehet; mert vagy az egyiket gyülöli, a másikat szereti; vagy az egyikhez ragaszkodik, a másikat megutálja.« „A hol van az embernek a kincse, ott van a szive is«

Igaza van *Harnacknak*, mikor azt mondja, hogy »téved, a ki azt állítja, hogy *előbb* a Krisztusról helyesen kell gondolkozni és csak *aztán* lehet az evangeliumhoz csatlakozni. Megforditva! A Krisztusról csak akkor gondolkozhatik valaki helyesen, ha előbb az ő evangeliuma szerint kezd élni. Semmiféle előcsarnok nincs az ő evangeliuma elé épitve, a melyen előbb nagy fáradsággal át kellene mennünk; nincs iga, a melyet előbb az embernek magára kellene vennie. Az evangelium gondolatai és igéretei az elsők és az utolsók. Minden egyes lélek közvetlenül ezek elé állittatott. Az egyénileg *átélt* vallás, ez a lényeges; minden egyéb a Jézus felfogása szerint képmutatás és kárhozatos.«

»Jöjjetek én hozzám mindnyájan, kik megfáradtatok és megterheltettetek és én megnyugosztlak titeket« (Máté XI. 28.) ez a hivó szó nincs semmiféle kiczirkalmazott tantételhez kötve. »Jöjjetek mindnyájan«, mert a Fiú ugy ismeri az Atyát, hogy ez azt akarja, hogy mindenek éljenek Ő néki. A Jézustól annyit kell megtanulni, hogy ő szelid és alázatos szivü s ha ezt megtanuljuk, találunk nyugodalmat a mi lelkünknek. (Máté XI. 29.)

»Egy embernek vala két fia és járulván az egyikhez, monda: Eredj el fiam, munkálkodjál ma az én szőlőmben. És ez felelvén, monda: Nem megyek; de azután meggondolván magát, elméne. És a másikhoz járulván, hasonlóképen szóla és az felelvén, monda: Én elmegyek uram! de nem méne el. E kettő közül melyik cselekedte az Attyának akaratját?« És utóvégre is ez a fő; a többi a modor dolga.

Nem a Krisztust, de csak egy közülünk való embert is addig egyáltalában nem ismerhetünk meg a maga valójában, a mig bensőleg, bizalmasan vele nem érintkezünk, nem beszélünk, tőle nem kérdezősködünk, vele nem élünk rövidebb, vagy hosszabb ideig. Hallhatunk, olvashatunk valaki felől nagyon sokat; mások a maguk benyomásait elmondhatják nekünk de mindez csak közvetitės. Mennyivel mássá lesz a közvetlen érintkezés folytán valaki! A leghivebb fénykép sem adja vissza épen a lelket, a szivet, jellemet; pedig ez az igazi értékes mindenkiben.

Jézusról az egyház tanai adhatják a legszabatosabb meghatározásokat az ő Atyával való egylényegüségéről, isteni és emberi természetéről, e két természetnek egymáshoz való viszonyáról, isteni és emberi akaratának egymás mellé, vagy egymás alá rendeltségéről stb. A prédikátorok beszélhetnek róla a legfelségesebben, irhatják úgy le, mint a hogyan Pál apostol mondja, hogy ő úgy irta le a galáciabeliek szemeik előtt a Krisztust, mintha közöttük feszittetett volna meg (Gal. III. 1) A művészek a napnak aranyába mártott ecsettel ábrázolhatják előttünk égi dicsfénytől övezetten Az emberiség legnagyobb gondolkozóinak róla irt jellemképeit, a kegyes lelkeknek a vele való érintkezésből nyert benyomásait mind elolvashatjuk, a bizonyság tételeket mind meghallgathatjuk, és a Jézust még sem ismerjük addig, a mig a bethaniai Máriával együtt lábaihoz nem ülünk és nem hallgatjuk meg őt magát; a mig hűséges tanítványokként nyomról-nyomra nem követjük őt a Genezáreth tavától a megdicsőülés hegyén át a Gecsemáneig, a Golgotháig és az Olajfák hegyéig; a mig nem beszélgetünk vele, mint az Emmausba menő tanítványok és meg nem hívjuk, hogy térjen be hozzánk; a mig nem léptünk vele a legbensőbb barátságba és a mig személyes, egyéni tapasztalatot nem szereztünk arról az áldásról, megnyugtatásról, békességről és üdvösségről, a mit Ő ad.

A kérdésre, hogy „Kicsoda ez?“ felelhetünk egészen szabatosan a káté szavaival. Idézhetjük kiváló theologiai tudósok és más bölcsek nyilatkozatait. Mondhatjuk őt Isten fiának, királynak, prófétának, főpapnak, Messiásnak, megváltónak és üdvözitőnek; de mindezek csak „szavak, szavak, szavak“ (Hamlet), a mig magunk meg nem éreztük lelkének hatását s a mig Ő tőle magától nem hallottuk: „békesség neked!“

Azért az ő személyének, e személy legbenső lényegének, az ő müvének s megváltói, üdvözitői munkásságának a megismertetésében azzal a nevelői, paedagógiai módszerrel kell eljárnunk másokkal és magunkkal szemben, a mely módszert maga Jézus követett.

»Mikor pedig járna Jézus a Galilea tengere mellett, láta két atyafiakat, kik a hálót akkor vetik vala a tengerbe és monda nékik kövessetek engemet és onnét elébb menvén, láta más két atyafiakat, kik az ő hálóikat kötözgetik vala és hivá őket is.«

Ime nem gyóntatja meg őket előbb, hogy „mint tetszik nektek az embernek Fia felől?“ Előbb nem az ő isteni természetét és isteni örök rendeltetését hangsúlyozza. Egyszerüen csak azt mondja: „Kövessetek!“ A segítségre és üdvre szorultakhoz előbb mindig emberileg akart közel jutni, bennük bizalmat ébreszteni és szeretetüket megnyerni. Csak az egyik izléstelen apokryph-evangelium szerint mondja mindjárt születése után Máriának: „Én vagyok Jézus, Istennek fia, a Logos“ (Evang. infantiae Salvatoris.)

„Kövessetek!“ Tudta, hogy ha követik, ha őt emberileg megismerik, a megismerésből bizalom, a

*) Kempis T. »Krisztus követéséről.« Ford. Pázmány Péter. 1600.

bizalomból szeretet fog származni. Emberi munkásságából majd kiérezendik belső isteni életét. És tényleg úgy látjuk, hogy a mint mind közelebbről érintkeznek vele, annál jobban érzik benne Istennek a közellétét, akkor vallják, hogy ilyennek kell lennie a mi Messiásunknak! Ez az igazi, az Istentől küldött segitő és megváltó, a rég várt Dávidi sarj, a kiről az Isten azt mondotta: »Én fiam vagy Te!« Aztán pedig elhirdették, meg leirták, a mit vele és benne átéltek és megismertek. Mikor a jeruzsáiemi főtanács el akarja tiltani, hogy »teljességgel ne szólanának és ne tanitanának a Jézus nevében«, Péter és János azt felelik: »nem lehet, hogy a melyeket láttunk és hallottunk, azokat ne szóljuk« (Ap Csel. IV. 20)

Ha a Krisztust megakarjuk ismerni, előbb el kell tekinteni minden theologiai tantól, egyházi dogmától a mi az ő isteni természete felől megállapittatott s szelid lélekkel és alázatos szivvel kell magunkat az ő hatása alá helyeznünk, mig az ő emberi lényege egészen a lélek tulajdonává lesz, mig igazi benső szeretet, tisztelet, végtelen bizalom és minden fenntartás nélkűl való odaadás támad lelkünkben. A ki aztán őt igy „jó Mester"-nek ismeri fel, akkor kezd érzéke lenni az *egyedül jó* iránt s előtte pl. Jézusnak a büntelenségéről szóló egyházi tan nem lesz többé csak üres hittani fogalom, mint a hideg szivü gondolkozó előtt, hanem a Jézus büntelensége egy csodálatos isteni tartalom, a szívnek gazdagsága, isteni szeretet-erő, nem fáradó könyörület, soha el nem keseredő szelidség, soha nem nyugvó mentő erő és az Istennel való legbensőbb közösség gyanánt tünik fel, melyet hiány, avagy fogyatkozás egyetlen pillanatra sem zavar meg.

Milyen sajátságos, hogy ha valakinek például gyógyfürdőt ajánlanak, eszébe sem jut, hogy előbb sokat okoskodjék a gyógyvíz vegyi összetétele felett. Elmegy, megpróbálja, mielőtt még a vegyelemzést megkivánná. De vallás felett előbb örökké okoskodnak, annak kérdéseit előbb bonczolgatják, mintsem belevetnék magukat az angyal szárnyaival hullámzásba hozott Bethesda tavának gyógyító, üdítő habjaiba.

Drummondnak (»Das Schönste im Leben«) van egy gyönyörü hasonlata, a melyben elmondja, hogy a csillagász hogyan fényképezi le a csillagot. A csillagvizsgáló toronynak — mondja — kis, homályos szobájába belépve először gyergyát gyújt. Talán, hogy a csillagot lássa? Nem, hanem csak, hogy felállíthassa fényképező készülékét, a melyen át a csillagot megláthassa. A fényképezést maga a csillag végzi el, de mégis a csillagász az, a ki a fölvételt lehetővé teszi. Hosszabb időt tölt el azzal, hogy elkeszítsen mindent. Megigazítja a látcsövet, megtisztítja a lencséket, beállítja a reflectorokat s csak azután irányítja a csillagra az egész gépezetet. Kioltván a parányi földi fényt, rábizza a csillagra, hogy munkáját hadd végezze el az érzékeny lemezen. A keresztyén ember feladata is csak az hogy lelke készülékét helyesen állítsa be. Ha ezt megtette, földi kicsiny mécsesét kifújhatja. Engedje át magát tisztán az égi fény behatásának s a Krisztus képe oda bevési magát szive, lelke közepébe.

Nem a *tan* a fődolog, hanem, hogy a Krisztus képe éljen bennünk. Ez létünk czélja. „Öltözzétek fel a Krisztust" — ez a keresztyén hivatása. A mig ez be nincs töltve, addig feladatunkat sem oldottuk meg; addig hiányzik vallásos életünk koronája, igazi tartalma.

De minderről más merőben hiában beszél nekünk, mig magunk meg nem próbáljuk és magunk nem foglalkozunk Jézussal; mig tért nem adunk neki a saját ételünkben és lényegünkben.

Azonban ma is hányan vannak, a kik a bibliai két ördöngössel azt kérdezik: „Micsoda társalkodásunk vagyon nekünk te veled Jézus, Istennek Fija?« (Máté VIII. 29.)

Igen nem volna vele semmi »társalkodásunk«, ha kétezer esztendővel ezelőtt ő is épen úgy letünt volna a történet szinpadáról, mint annyi más és az Arimathiai József sirboltja örökre eltemette volna. De még a leghitetlenebbnek is nem kell e bevallania, hogy az emberiség legnagyobbjai közül is egyetlen-egy sem gyakorolt sem a saját korára, sem a késő évszázadokra akkora befolyást, mint az a csendes, szelid és alázatos szivü ember, a ki ebbe a szeretetlen és Istentől elidegenedett világba az Istenben való életet és a szeretetet hozta be. Jézussal nemcsak a világtörténet uj korszaka kezdődik, hanem valósággal az emberi létnek, egész életfelfogásnak a legmélyebbre ható átalakulása történt meg.

Valami megfoghatatlanul bámulatos az ő egyéniségének rendkivüli egyszerüsége és közvetlensége és épen ez az egyszerűség maga valami kifürkészhetetlen mélységnek, végéremehetetlen titoknak az érzetét kelti fel. „Külső kicsinység mellett mindeneket legyőző belső fenség; e világ minden java és szépsége fölött érzett őszinte öröm mellett a fájdalom legmelyebb érzése; a leglágyabb kedély mellett a legférfiasabb tetterő, a mely az ellenszegülő világgal szemben a harczot bátran veszi föl és hősiesen állja meg. Tevékenységének gazdagságát áthatja a mennyei Atyával való tökéletes közösség alapérzése s ez érzés éltető ereje ad minden megnyilatkozásának valami csodálatos bensőséget és átlátszó világosságot.« (Eucken)

Gyakran léptek tel Istennek követői azzal a biztos öntudattal, hogy isteni megbizásuk van és akarva, nem akarva e küldetésüket teljesíteniök kell. A megbizatás azonban többé kevésbé tökéletlen volt: sokszor összeszőve hiányos, politikai és kisszerü dolgokkal. Csak a pillanatnyi szükséghez szólottak és a mi fő, maguk a próféták sem állották meg a próbát, hogy küldetésüknek egyszersmind példányképei is legyenek. Ilyés keseregve mondja: Elég immár az én életem! Jeremiás megátkozza születése napját, mert elfáradt megbízatása hordozásában. Jézusnál ellenben minden tökéletes, semmi hiány nincs. Nála és vele a legnagyobb és a legegyetemesebb megbizatás valósult meg. E megbizatással lenyult az emberi élet legmélyebb gyökeréig és szólott az egész emberiséghez. Az időt minden szava, minden tette túlélte és túl élendi az örökkévalóságba és győzedelmeskedik minden történeteken. Gyönyörüen mondja róla *Schaff* („Krisztus személyisége") „a kora férfiuság virágában halt meg és támadt fel és él népe szivében hervadhatatlan üdeségben és törhetetlen erőteljében mind örökké! Megtartotta magán ifjusága harmatját. Személye úgy, mint munkája, minden szó, melyet kiejtett és minden tett, melyet cselekedett az ifjuság üdeségével, ragyogásával és erejével bir és meg is fogja tartani mindazt az idők végéig. Minden más dolog elenyészik, minden emberi könyv elveszti érdekességét ismételt olvasás után; de Jézus evangeliuma soha sem lesz unottá, minél többször olvassuk, annál érdekesebb lesz s mélysége megmérésére tett minden kisérletnél mélyebbé lesz. Még Napoleonról is azt mondják, hogy Szt.-Ilona szigetén úgy nyilatkozott egy asztalán lévő Uj-Testamentumra mutatva: Sohasem fáradok bele olvasásába és naponként egyforma gyönyörrel olvasom. Az evangeliom nem egy könyv, hanem egy élő hatalom, mely legyőz minden ellenálló erőt. A lélek, mely az evangéliom szépsége által foglyul ejtetik nem magáé, sem a világé többé, hanem Istené. Minő bizonysága ez Krisztus istenségének!" (19. l.)

Az emberi szó, az emberi tanitás drágakő lehet talán a kárbunkulusnál is drágább, fényesebb, ragyogóbb. Jézus minden szava ellenben mustármag. Amabban nincs életerő; de emez él és éltet. Minden más nagyság megdöbbent, ránk nehezedik, sokszor visszataszit vagy lever. A Jézus nagysága vonz, hív, fölemel, erőt ad. I. Napoleon mondá Bertrand tábornoknak: „A világ bámulja Nagy Sándor hódítását; de Krisztus olyan hódító, a ki magához vonz, magával egyesít, magába olvaszt a saját javára nem egy nemzetet, —

nem, hanem az egész emberi nemet Minő csoda! Az emberi lélek minden tehetségével együtt Krisztus létének kapcsolt részévé lesz.“ (Idézve Schaffnál.)

Az unitárius dr. *Channing* is azt irja Jézusról Peabodyboz intézett egyik levelében: „Minél többet tudok Jézusról, annál kevésbé nélkülözhetem őt; és ez a hely, melyet szívemben betölt, a megelevenítő feladat, melyet jelleme teljesít, nem megvetendő bizonyítéka valódi voltának és emberfeletti nagyságának. — — Ő Istennek tökéletes képmása volt, a szellemi természet tökélye.“ — — „A keresztyén Jézus Krisztusban örökkévaló gyönyör forrását találja. Egy történet sem érdekli őt úgy, mint az evangelium. Szive gyakran ég, a mint Ura működéséről, szenvedéseiről és erényeiről olvas. Hányszor fordul elméje csodálkozással vegyült megindulással keresztjéhez és minő örömmel üdvözli őt, midőn halottaiból feltámad!“ Sőt még egy *Renan* is, mikor végig bírálta, mondhatni vérig bonczolta Jézus alakját, kénytelen azt mondani: „Bármily meglepetések várjanak a jövőre, Jézus soha sem fog túlszárnyaltatni. Imádása megifjodik szünetlenül; szenvedései megolvasztják a legnemesebb szíveket; minden idők hirdetni fogják, hogy az emberek fiai között nem született nagyobb Jézusnál.“

De most veszem észre, hogy tulajdonképpen nem ,s akartam semmiféle feleletet adni arra a kérdésre: ‚Kicsoda ez?“ nehogy magam is valamely tant hirdessek. Csak arra akartam a figyelmet felhívni, hogy erre mindenikünknek magunknak kell a feleletet megkeresnünk és megtalálnunk, mert csak így válhatik bennünk élő és éltető erővé a Krisztus. A mit Ő élt és szenvedett, azt értünk élte és szenvedte. Értünk végezte a munkát, a melyet az Atya reábízott. E munka eredménye a mi váltságunk.

Hadd szóljak majd a jövő alkalommal erről a váltságról.

Kenessey Béla.

Alvinczi, a kassai magyar pap.

A nemzet és a prot. egyház történetében, meg az irodalom történetében is nevezetes férfiút állitok nehány perczre szemünk elé, kinek értékét kortársai, barátai és ellenfelei jól ismerték, kinek nagyságát ma is felhasználják akkori ellenfeleinek nagyobbá tételére s a kiről a magyar protestáns közönség ma már édes keveset tud.

A XVII. század elejére gondoljunk, a nemzeti küzdelmek, vallási viták, gyakori békekötések és gyakori békeszegések korára, Bocskay, Bethlen, Pázmány idejére. E kor a felekezetek küzdelmének a kora, melyben a politikai czél a vallás dolgaival összeforrtan tünik elénk, melyben felekezetek szerint volt két párton az ország. Egyik felén az erdélyi fejedelmek körül a nemzeti törekvések harczosai, küzdve a protestánsok igazáért is, másik félen a protestánsok ellenségei, kik már természetszerűen avagy mondjuk, kénytelenségből is abban a táborban érezték jól magokat, mely borzadt minden hangtól, a mit bárki is a nemzet érdekében emelt. Igy találkoztak az érdekek s így voltak egymással szemben a két felekezet tagjai ingadozva király hűség és hazaszeretet, hazafiság és egyházi buzgóság között.

Az előbbi század elteltével a szerep is megváltozott. Az addig diadalmas protestántizmust egyszerre saját fegyvereivel, a szószékből és nyomtatott munkákkal rohanja meg a poraiból támadóként felemelkedő katholicizmus és ebben a katholikus visszahatásban a protestans papoknak az ellenállás lett a feladata, s az maradt mind e mai napig. A visszahatás vezére nagy tudománynyal, erős hittel és erős kézzel a jezsuita rendtől hazánkba küldött Pázmány Péter s arról a küzdelemről szólva egyházunk legérdemesebb fiának azt kell tartanunk, ki a támadásoknak leginkább ellene tudott állani Pázmány maga választotta ki ellenfelét, kiben az egész magyar protestans egyházat akarta irodalmi, tudományos téren legyőzni.

Bocskay bizalmas emberét a politikai és vallási szempontból egyképen fontos Kassa város papját: Alvinczi Pétert kényszerítette személyes küdelemre. Ez volt a protestans papok között állására, képzettségére, hirére nézve a legtekintélyesebb s a kis felekezete papjainál akkor sem gyakori meghitt embere volt a királyi hatalom túlkapásai ellen a nemzet és a prot. vallás védelmére felkelt fejedelemnek Bocskaynak s így közel volt a politikai ügyekhez is.

A kort ismerjük; Bocskay és Bethlen Gábor nemzeti érdemeit nemsokára szobrok hirdetik s bizonyítják, hogy azok a küzdelmek nemzeti küzdelmek voltak s így a nemzet javára dolgozott, ki e két fejedelmet tanácscsal, buzdítással támogatta

Alvinczi Péter életének és működésének egy czélja volt: nemzetének és vallásának a megtartása. Az országnak legyen alkotmányos szabadsága, a vallások legyenek egyenlők, ne háborgassák a lelkiismeret szabadságát. Tudta, hogy a magyarságot is, a protestánsokat is veszély fenyegeti s a mint egy helyen van e két fogalom, egy helyről jön a veszedelem is. Ebből a veszelyből szabadulni akarva azt hirdeti, azt tanácsolja a mit előtte a XVI század jámbor krónikása, a mi minden időben főszüksége és főhiánya volt a nemzetnek: az egyetértést. Vallási különbség ketté választotta a nemzetet, igyekszik a vallás erejével együtt tartani legalább a magyarabb részt. Meg akarja oltalmazni vallását a pusztulástól, nem engedi hiveit a kath. egyház hatalmába, mert széles tudománya révén a maga hitét tartja igaznak s történelmi tudása alapján ennek romlásában hazája, nemzete vesztétől fél. Szemében az ország és az evangeliumi vallás érdeke egy: politikai szabadság nélkül nem lehet vallási szabadság, de a prot. egyház kimulásával kidől a nemzeti szabadság oszlopa. E kettő megtartásán dolgozik ez a politikai hitvallása és vallási politikája.

I. Politikai szerepe.

Politikai dolgokban felfogása és czélja teljesen megegyezik Bocskayéval és Bethlenével, de nem függ ezektől. Külföldi egyetemekről hazatérve debreczeni tanárból, majd váradi esperesből a Bocskaynak meghódolt Kassa papja lett s ezen az igen fontos őrhelyen közvetlen tapasztalásból ismerte meg mindkét félt, tisztán látta a nemzeti érdekeket s ez alapon egész lélekkel állott a fejedelem mellett. Mikor 1606. április 24. összeül a bécsi alkudozások eredményét tárgyaló kassai országgyülés, a fejedelem házi kápolnájában isteni tiszteletet tartanak, eléneklik a rendek Luther énekét: „Erős várunk nekünk az Isten“ s meghallgatják Alvinczi beszédét, intését, hogy kihuzott kardjokat ne bocsássák vissza hüvelyébe, míg a teljes vallásszabadságot nem biztosították. E beszéddel kezdődik Alvinczi szerepe a mozgalomban s folytatása az a védirat, melyet „1606. jun. 16-án Kassán, Magyarország szabad városában“ az udvari pártnak s különösen a jezsuitáknak világgá kiáltott rágalmai ellen a „magyar egyházak lelkészei“ ***Apologia*** czimmel kibocsátottak. E kis röpiratban erőteljes hangon bizonyítja a kassai pap, hogy a szerzetesek és jezsuiták vádjai méltatlanok, mert a magyarok keresztyének, a helvét hitvallást követik, csak nehány megye hive némely pontban az ágostai hitvallásnak, de azért közöttük „üdvös egyetértés és keresztyéni szeretet lakozik állandóan.“ Igy szolgálta Alvinczy Bocskay és a haza ügyét s a fejedelem halála után mint végrendeletének egyik végrehajtója magáról és két társáról teljes joggal irja »a haza szabadságának felállatásában az mi kegyelmes üdvözült urunk mellett való jelentésünkkel mi szolgáltunk legtöbbet. Csak ezután szolgált pedig igazán, a

Pázmánynyal volt irodalmi vitákban s később Bethlen mellett.

Bocskay halálától Bethlen trónraléptéig nyugodtan végezte Kassán papi dolgait, még királyi kitüntetésben is részesült, de már 1615-ben újra összeköttetésbe lép a régebben ismert erdélyi fejedelemmel, ennek mintegy megbizottja a felső vidéken s nem csak előkészíti az utat Bethlen számára, de egyenesen biztatja a felkelésre, hiszen nagyon tudja, legjobban érzi, hogy erre a nemzetnek és a prot. egyháznak milyen szüksége van. A békét ugyanis őszintén akarta Bethlen is, a felső-magyarországi rendek is, de sérelmeik orvoslását is kivánták, hiszen ez volt a felkelés czélja. Csakhogy nem találtak a királyi udvarnál s a kath. papságtól függő kormánynál semmi őszinteséget s kivált mikor az udvarnak az az eredeti gondolata támadt, hogy a zavarok lecsendesítésére Pázmány Pétert küldje az ország felső részébe, annyira fejlődött a dolog, hogy a Homonnai-féle támadás visszaverésére Bethlen kénytelen volt fegyvert fogni. 1619-ben indul meg diadalmas útján s csakhamar megjelenik egy terjedelmes röpirat, mely részletesen feltárja az előzményeket s bebizonyítja, hogy a felkelés nemcsak törvénytelenségnek a következménye, tehát jogos, hanem egyenesen hazafiúi kötelesség is volt. *Querela Hungariae*: *Magyarország panasza* a czíme; a felkelést Bocskay felkelésével szoros összefüggésben tárgyalja, a kettő okát és czélját egynek mutatja. Határozott tényeket hoz fel s elkeseredett hangon, a sok baj miatt fájdalommal annak okozói iránt haraggal mondja el, hogy mint avatkozott a kath. papság az ország ügyeibe mindig a magyarság kárára. Nem vallási, hanem nemzeti okból keltek fel s e röpirattal az a ezéljok, hogy „király Urunk ő Felsége a mi nyavalyánkat meggondollya s megértvén igaz ügyünket, fájdalminkat, szorongattásinkat, ne csodállya ő Felsége, hogy magunk ótalmaért, religiónk s törvényink menyiségéért feltámadtunk. Lássák meg a szomszéd nemzetek az egész keresztyén világ, mily fontos és sürgető okai vannak ennek az isteni és emberi törvények helyreállítása végett történt felkelésnek, segítsenek nekik abban, hogy ezt a háborút kivánatos csendességre vihessék.

„A bajoknak és okoknak következetes és világos elősorolása és bizonyítása e munkában is Alvinczi szerzőségére mutat. Legközvetlenebb tapasztalatai neki voltak, hivatott ő volt erre. Igazolni akarta e perczig sem késő vádak és gyanusítások ellen Beth'en Gábort és a magyar protestansokat, igyekezett az igazság ügyét, a szabadság és alkotmány védelmét erősítni. Természetesen rá kellett mutatni a bajok okaira. És az a röpirat hibája, hogy a nagyon sötét szinekkel festett képen csupán a papokat tünteti fel ilyenekül. Ezeknek mindenesetre igen nagy részök volt abban, hogy az ország olyan állapotba jutott, mert akarva-nem akarva háborúságot okozott minden lépésök, de e vád egyoldalúvá teszi a röpiratot, melyre Pázmány felelt. Egyszerűen tagadott mindent, nem czáfolt meg semmit. A megújult felkelésben ügye vezérének ismét segítségére sietett ez irással; hangja lehetett szenvedélyes a méltó felindulás miatt, következetetései lehettek meszszemenők, de nem volt benne a mivel vádolják, nem volt benne egy szó sem a koronás király személye ellen, hiszen épen segítségért fordul hozzá!

Bethlen 1619. szept 20 án bevonul Kassára. Alvinczi mellette van, elkiséri Pozsonyba s a protestánsoknak visszaadott főtemplomban ő beszél először, kitartásra, buzgóságra int: „Nosza urak, most lássatok dolgotokhoz, most vagyon kezetekben, most meg ne hagyjátok magatokat csalatni!“ E határozott szót kihivásnak, bujtogatásnak csak olyan sajátságosan kételkedő és mégis elfogúlt lélek mondhatta, mint Veresmarti Mihály pozsonyi kanonok. Arra az intésre szükség volt s a tanácsot bizony nem ártott volna jobban is megszivlelni!

Pozsonyból Kassára, onnan 1620 junius 20-án a beszterczebányai országgyűlésre indult Bethlen s folyton mellette levő kassai pap is. Közben „Gácsnak sz p várában“ vitatkozott Veresmartival, a nagy tépelődővel s a gyűlést megnyitó isteni tiszteleten megint csak ő áll a szószéken, — előtte a fejedelem és a szövetséges rendek, kezében a biblia, ajkán hatalmas beszéd a szentháromság titkáról s ebben ismét az intés, hogy a kezdődő nagy küzdelemben egyetértés és kitartás legyen a hatalom ellenében fegyverök.

Sok mindent hiresztelt az udvari párt e gyűlésről, melyen Bethlent királylyá választották s a sok mende mondából Révai Péter nyomán Pázmány életirója: Fraknói Vilmos is közli a következőt: Bethlent hívei minden áron meg akarták koronázni. „Alvinczi Péter — írja F. V. — ki a fejedelmet mint udvari pap kisérte, elég ambitióval birt, hogy hasonló ünnepélyes cselekményt végezzen“ Sürgetésére Bethlen azzal felelt, hogy ki koronázná meg? „Rendelkezésedre állok én, felelé amaz. Úgy ám — ellenveté nevetve a fejedelem — te nem vagy esztergomi érsek! Parancsold — mondá a nagyravágyó prédikátor — s esztergomi érsek eszek és megkoronázlak. De csak koronás király nevezhet esztergomi érseket, viszonzá a fejedelem s véget vetett a jellemző pártbeszédnek“ Bizony pedig ez nem jellemző, már csak azért sem, mert nem történt meg. Bethlen felesége 1620. aug. 13 án, nehány nappal a beszterczebányai gyűlés előtt Kassáról irja a fejedelemnek, hogy »Alvintzi uram az kegyelmed levelét mostan megadá« s »ez felől is irok édes szerelmes uram, Péter pap jelentése, nekem, hogy Rédei Pál igen beteg volna«, ha tehát Alvinczi már akkor Kassára visszatért, Beszterczebányán semmiféle jellemző párbeszédet nem folytathatott.

A megindult háborúban Alvinczi a közbenjáró a fejedelem és a felső-magyarországi rendek között, gyakran meglátogatja Bethlent, a ki őt mindenről sűrűn értesíti. Az egész mozgalom nemzeti czéljait, az önzéssel, álnoksággal indúlt nagy fejedelem tetteit, terveit s a mi minket most közelebbről érdekelt Alvinczinek a mozgalomhoz és a fejedelemhez való viszonyát világosan feltárja Bethlennek egy bizalmas levele. Az 1626 i pozsonyi békével elégedetlen rendek sok mindennel gyanúsították Bethlent, úgy hogy a benne pedig feltétlenül biró Alvinczi is szemrehányást tesz neki engedékenysége miatt s magyarázatot kér. A fejedelmet bizalmas papjának ez a levele nagyon megdöbbentette. Rögtön felel reá „Márczius 25-ik napján irott levelét ultima ejusdem vevém.... Megolvasván nem keveset csudálkozom az kegyelmesek elméjének megháborodott, habozó discursussán és abból származott vacilláló titubálásán.« Hoszasan „akarván.... elméjét csendesíteni“ Alvinczinek, elején kezdve el mondja háromszor megújított felkelése történetét. A felvidéki rendek kérték a felkelésre, de erre még nem indúlt volna meg, mert félt, hogy nem minden panasz igaz, de júl. elején (1619.) követségbe küldték hozzá Károlyi Mihályt, »ez a követség csinált nálam hitelt az Urak sok esedezéseknek.... s az kegyelmed biztatása bátoritott az magyar nemzetnek akkori veszedelmes állapotjába való segítségére in persona hogy menjek.“

A fejedelemnek ez a levele Alvinczi Pétert egyenesen a felkelés megindítójaként mutatja be s bizonyságot nyujt ennek az egész nemzeti mozgalomban való fontos szerepére, mely csak Bethlen halálával szünt meg.

II. Alvinczi, a pap.

E politikai szereplés mellett igazi papja, atyja egyházának; papiasan és emberiesen gondol annak minden dolgával, a külföldön tanuló ifjaknak pártfogója; Bethlen Gábor és a német tudósok érintkezését közvetitve p. o. gyulafehérvári iskola emelésében is része van.

Hivei szeretetéről meghatóan tanuskodik Kassa város városi jegyzőkönyve. 1634. nov. 23 án szomoruan jelentette Kőszegi Szőcs Miklós biró a csak azért összehivött „község"-nek, hogy „az Isten ő szent Felsége az ő véghetetlen decretuma szerint az mi lelki tanitónkat, Alvinczi Péter uramat az árnyék világból kiszólitottta" „Elfelejthetetlen sóhajtásunkra irják a temetésre hivó levélben az eperjesieknek — elvétetett megcsekenésével az mi Ecclesiánk fővezére és Istenünk nyájának hűséges pásztora; városunknak érdemes tanácsosa, a ki mind életére, magaviselésére, authoritására, az régi dolgokból vett megérett értelmére nézve nem csak itt ez mi helyünkben, hanem még idegen helyben is dicséretes névvel tündöklött. Bizony elhagya az mi városunknak ékessége, Ecclesiánknak bástyája....!"

Alvinczi a magyar protestans egyház történetében különösen theologiai álláspontja miatt nevezetes. Kassai egyházában megakarta valósítani a két protestáns felekezet egyesülését. Sok bajt okozott ezzel magának ott is, sok okot adott ezzel arra, hogy a vita-iratokban e tekintetben bele kössenek. Sajátságos is volt az »Oda megy Kassára a lutheranusok közé a bihari kálvinisták esperese, aláirja az ágostai hitvallást, de nem az ötvárosi luth. espereshez, hanem az abaúji kálvinistákhoz csatlakozik, azoknak alesperese lesz; egyaránt részt vesz mint esketŏ pap a lutheranus Thurzó Imre s a kálvinista Bethlen Péter esküvőjén, — kassai német luth. paptársaival vitatkozva elismeri bíróúl az ötvárosi luth superintendenst, de elmegy a debreczeni ref. nagytemplom ünnepélyes megnyitására Nem kutatva itt e magaviselet theologiai, tudományos alapját, rámutatunk az Alvinczi Péter minden tettében és irásában nyilatkozó határozott czélra. Vitázó irataiban és politikai szereplésében, egyházi szónoklataiban és papi magaviseletével ugyanazt a czélt szolgálja: a két protestáns egyház és ezzel a magyar haza erősítését, biztosítását. E végre nem látta elegnek a harczot, fontosabbnak tartotta a benső erősödést, a mi az egyesülés után következett volna. Szép szándék, de óriási feladat épen a protestantizmus alapelve: a szabad vizsgálódás miatt. A többször megkisérelt egyesülés mindig meghiúsúlt s a kassai egyházban is csupán a főpredikátor személye volt az összetartó kapocs. Alvinczi munkáiban soha sem szól egyik vagy másik prot. felekezetről: küzd mindkettőért; nem a maga ide vagy oda tartozását bizonyítja, hanem hogy az ő hite az egy igaz bibliai vallás.

(Vége következik.)

Dr. Imre Sándor,
kolozsvári ref. koll. tanár.

Irodalom.

Megjelent a »***Bibliai Képek***, rövid s népszerű biblia magyarázatok« füzete. jobban mondva vaskos kötete, irta *Sz. Kiss Károly*, nyomatta Spitzer Sándor könyvnyomdája Kaposvár, 1901. *Ára 5 korona.* Rövid előszó után 62 egyházi beszéd áll előttünk 258 lapon. A beszédek népszerű, élénk modoru és élénk figyelmet ébresztő bibliai magyarázatok, a minőkre valóban szükségünk van. Rövidségük, frisseségük Luther nevezetes intésére emlékeztet; „Tritt frisch auf, thu's Maul auf, hör' bald auf!" A részben már alélt, részben lázasan lélegző társadalom sok-sok bajának akár enyhitésére, akár megorvoslására lehetne-é másuvá fordulni, mint az *Íráshoz*, és annak életadó kútfejéhez? A tulfeszitett munka a tulhajtott versenyfutás korának eme napjaiban, mikor a társadalom homlokán annyi aggodalom borong, sőt annyi halálverejték gyöngyözik, megutálhatnák-é az emberiség jobbjai a nagy vigasztalást »jöjjetek én hozzám, kik megfáradtatok és megterheltettek, megkönnyebbitlek titeket!?« És mikor a sikamlós utakon a lelki sötétségben annyian jutnak veszedelmes lejtőre: lehetne-é véka alatt rejtegetni a gyertyát? Nap-nap után látunk egy-egy éber őrállót, ki a véka alól kiragadott gyertyát magasra emeli, hogy mindeneknek világoljon. Ref. anyaszentegyházunk igehirdetői elég serényen hintik a világosságot és töre kesznek szólni, az igét mind alkalmas mind alkalmatlan időben. A Sz Kiss Károly előttünk álló müve nem közönséges buzgóság és lelkesedés tanuja, sok és értékes tapasztalat, nagy igazság szeretet és ügyszeretet eredménye. Tanitani, javitani és emelni igyekszik az embert, öregbiteni az anyaszentegyház dicsőségét, megépiteni az Ur házának romlásait, a csüggeteg prédikátoroknak emlékezetébe hozni mely szépek az evangyeliom hirdetőinek lábai. Egyelőre is óhajtottam a Bibliai Képek kötetéről megjegyezni ennyit, addig is, mig talán nem sokára több időhöz juthatok és kimutathatom, hogy a magas foku buzgalom és lelkesedés miként oldá meg a nagy föladatot. A részletes könyvbirálatra tehát e helyen igéretet teszek. De szükséges dolog, hogy ha az Ur némelyeket rendelt tanitókat és irókat, rendeljen buzgó hallgatókat és olvasókat is, csak igy könnyebbithetjük meg egymás munkáját. Tisztelettel ajánlom Sz. Kiss Károly nagyigmándi ref lelkész Ur művét (U. p. Nagy-Igmánd Komárom megye) lelkésztársain nagybecsü figyelmébe.

V Zs

Különfélék.

Zeykfalvi id. Zeyk Dániel Alsó-Fehérvármegye főispánja Magyar Gyerő Monostori báró Kemény Domokos és néhai neje Magyar Gyerő-Monostori báró Kemény Ilona leányával *Magyar-Gyerő-Monóstori báró Kemény Idával* f. hó 2 án Nagyenyeden házasságra kelt. Midőn hazánk és egyházunk történetében egy ként nagynevű Zeyk-család e legújabb örvendetes eseményét hirűl adjuk, egyben kapunk és egész egyházkerületünk részéről a legmelegebb szerencsekivánatainkat fejezzük ki kerületünk nagyérdemű és közszeretetben álló status-curatorának és immár kedves hitvesének. Szivünkből kivánunk nekiek hosszú, zavartalan, boldog családi életet!

Id. gróf Ráday Gedeon A magyar ref egyháznak nagy halottja van. Id. gróf Ráday Gedeon a békés-bánáti egyházmegye főgondnoka nov. 29 én 72 éves korában Budapesten elhunyt. Tősgyökeres kálvinista mágnás család ivadéka volt, jellemében a kálvinizmus minden kiválóságaival mély vallásossággal, egyházias buzgósággal, égő honszeretettel, rigorózus erkölcsi felfogással s ennek érvényesítésére vasmarokkal. 1829. jun. 16-án született Pesten. Atyja gróf Ráday László. A jogot Kecskeméten végezte. 18 éves korában már hivatalnok Pestmegyében, majd fogalmazó az alkotmányos miniszteriumban. Aztán «honvéd,» Mészáros hadügyminiszternek segédtisztje, Dembinszkynek s Bem erdélyi hadjáratának hűséges segítőtársa. 1854-ben megházasodott; 67-ben belügyi osztálytanácsos, 68-tól magyar királyi biztos az Alföldön Szeged székhelyel. Mint Kálvin hajdan Genfben: úgy csinált ő rendet, élet- és vagyonbiztonságot az Alföldön a «betyár-uralommal» szemben. A híres Rózsa Sándor bandát s örököseit ő irtotta ki az Alföldről. 1871-ig 1515 büntényt derített ki, melyben 111 rablógyilkosság volt. Rettenetes erélylyel, de fényes sikerrel teljesítette feladatát, melyet véglegesen megoldott. 1893-ig a honvédelmi miniszteriumban volt hivatalnok, azután a magányba vonult. De nem nyugodott soha egyháza érdekeinek szolgálatában. Mint puritán kálvinista szolgálta egyházát mindvégig s főgondnoki állásában akkor is szeretettel marasztották, mikor már sulyos fülbaja miatt az adminisztráczióban nem vehetett részt s csak jótékonyságában gyakorolhatta tisztjét Vallásossága mély és komoly volt. Róla mondják, hogy egy különben előkelő zsinati-atyának, ki a folyosón a szenteket, szüz Máriát, Krisztust stb. igen gyakran emle-

gette, fél tréfásan, fél komolyan oda szólt, hogy Máriájával és szentjeivel csináljon a mit tetszik, hanem a Krisztus, — az édes mindnyájunké! Vallásos világnézete az orthodoxia felé hajlott, de menten annak minden türelmetlenségétől. Közvetlen utóda nem maradt. Halálát két férfi unoka öccse István és Gedeon s számos nőrokon gyászolja. Legyen emléke áldott!

Ugrai Gyula, marosvásárhelyi ref. egyházunk régi buzgó tanítója és segédlelkésze e hó 25-én elhunyt. 30 éven át szolgált kiváló buzgósággal, szép sikerrel Fájó szívvel mondunk egyházközségével „Isten hozzád"-ot neki. Emléke áldott. Porai pihenjenek csendesen! — Tanítói állására helyettesül *Westfall* Irén alkalmaztatott, kinek működésére sikert kívánunk.

Lelkész meghívás. *Harasztos*, tekintélyes egyházunk a Kémerbe távozott Nagy István helyére mint halljuk, egyhangulag *E. Ujvíry István* eddigi marosludasi körlelkész atát hívta meg lelkészéül. Gratulálunk!

Lelkész-beiktatás. *A pákái* ev. ref. egyházközség új lelkészét, *Vass* Jenőt, vasárnap iktatták be állásába nagy közönség jelenlétében. Az *orbai* ref egyház küldöttekkel képviseltette magát. A beiktatást *Ignácz* László kovásznai lelkész végezte, ki után az új lelkész, *Vass* Jenő tartotta meg székfoglaló beszédét, melyben három főelvről szólt: Isten országának építése, hazaszeretet és a függetlenségről Beszéde nagy hatást keltett. Az istentiszteleten az „Emke Daloskör" adott elő szép egyházi énekeket. A templomozás után közebéd volt, melyen számos felköszöntő hangzott el az új lelkészre. Áldást kívánunk munkájára!

„Szó nélkül nem türhetjük" (sic!?) a gyülekezetek jogainak nyirbálását, írja „a magyarországi protestáns theologiák ifjuságának hivatalos lapja" a »*Közlöny*« az erdélyi ref egyh. kerület közgyüléséről szóló rövid. de annál felületesebb tudósitása végén a legatio ügygyel kapcsolatban Miután olyan határozatokat imputál a közgyülésnek, hogy »a reformáció emléknapját a kerület egyházi ünneppé emelte« és »hogy kimondotta, miszerint csakis azon egyházak hivhatnak nem theologusokat legátusul, a melyeknek nem jut a legáció választásnál theologus« ez utóbbira nézve *szerénytyen* kioktatja a kerületet, hogy »a legátus hivás avagy nem hivás teljesen és kizárólag az egyes egyházközségek joga. a melyre nézve az egyházkerületnek semmiféle befolyása nem lehet, hanem legfentebb egy püspöki leiratban tanácsosal kellett volna ellátni az egyes gyülekezeteket erre vonatkozólag." E czikkecskéről nem a benne felhalmozott tájékozatlanságokért emlékszünk meg, hanem azért a hangért és magatartásért, melyet ez az „ifjusági hivatalos lap" egyházi ügyeinkben tanusit Még emlékszünk arra a kirohanásra, melyet a sárospataki theol. tanárkar ellen megkoczkáztatott. Most meg »nem türheti (!) szó nélkül" egy kerületi közgyülés határozatát. Mi a csudát, ifju barátaink?! Azt, hogy nem tudják. miszerint a magyarországi helv hitv. keresztyén egyházban valamely napot *ünneppé* csak a *zsinat* tehet; vagy azt, hogy ez egyházban arra nézve, hogy kik teljesithetik a gyülekezetben a templomi igehirdetést, ismét csak a zsinat szabhatja meg; vagy azt, hogy a legátus hivás vagy nem hivás teljesen és kizárólagosan az egyes egyházközségek joga marad az egyházi felsőség azon elvitázhatatlan joga mellett is, de egyszersmind annak korlátain belül, hogy ő határozza meg, hogy kik minő sorrendben és minő feltételek mellett bocsáthatók és igy hivhatók legációba: azt — mondjuk — hogy ezeket nem tudják még nem vesszük rosz néven azoktól, a kik ezeket *még* nem tanulták, sőt azoktól sem nagyon, a kik *meg* nem tanulták. Ebből csak az a tanulság következik — a mit a „Közlöny"-nek más irányban is jó lenne megszivlelni, — hogy vannak kérdések, a melyeknek fejtegetéséhez az ő irói *még* nem tanultak eleget. Hanem az a „hang" és »modor«, a mely a »Közlöny« hasábjain itt-ott megcsillan, az kérem, annak a budapesti „ezer ifju«-nak a hangjára és modorára emlékeztet, a mely ellen pedig a prot. ifjuság oly lelkesen tiltakozik. És helyesen, mert az nem a törvényes rendet szeretők hangja A mi ifjuságunk pedig óvakodni fog attól. Igenis. — ifjuságunkat szeretjük önérzetesnek, magasratörőnek látni, de egyben — *szerénynek is*. Hanem azért csak gyakoroljják pennájukat. Durván fog talán először itt-ott, mint a kezdő ecsete, de igaz, hogy ha nem gyakoroltatik, soha sem lesz »mesteri« Pedig arra van szükségünk! Erre azonban első dolog a felületességet kerülő *lelkiismeretesség*. Lám, ha itt is lelkiismeretesen utána jártak volna az igazságnak, olyan megjegyzéssel nem kisérhették volna a ker. határozatát, a melynek nem felel meg a „Közlöny" tudósítása.

Iskola megnyitás. A *marosvásárhelyi* ref. leányiskola igazgatósága e hó 24-én igen szépen sikerült mulatságot rendezett *ujonnan épitett tantermeink megnyitása alkalmából*. Az intézet diszterme zsúfolásig megtelt közönséggel. Sikert arattak közreműködésükkel Éltető Margit, Győry Vilmos, Jakab Klára, Gönczy Berta Hangverseny után táncmulatság következett, mely késő reggeli órákban ért véget. — Marosvásárhelyi ref. polg. leányiskolánk kerületünk egyik büszkesége, szépen halad a fejlődés útján, melyet főként br. Kemény Kálmánné sz. br Bánffy Polixéna ő nagy méltósága bőkezű pártfogásának s a vezetése alatt működő hölgybizottságnak köszönhet. Tóthfalusi lelkész büszke lehet egyháza ez uj sikerére. A megbővült intézeten legyen Istennek áldása!

Egyházi értekezlet. A sepsi ev. ref. egyházmegye közelebb tartotta meg félévi rendes értekezletét Sepsi Szent-Györgyön, Révay Pál egyh. elnök és Ujvárossy József kir. tanácsos, világi elnök vezetése mellett Révay Pál megnyitó beszéde után, melyben az értekezlet czéljait ismertette, Rácz Albert árapataki lelkész mondott könyörgést, majd Demes Péter tartotta meg értekezését: «*Régi nyomok és uj irány*» czímen. A nagy megfigyelésre való vallásbölcseleti értekezést elismeréssel fogadta a gyülés s annak jegyzőkönyvben való megörökítését határozta el. — Sajnáljuk, hogy bővebb tudósításunk hiányzik, de bizonyára méltó volt az értekezlet a jóhírű sepsii egy.-megyéhez

Egyházi estély. A sepsi-szentgyörgyi ev ref. egyház második összejövetelét a Székely Mikó kollégium diszermében tartotta meg. A összejövetelen a kollégiumi énekkar is közreműködött. Elnöki megnyitót Révay Pál ev. ref. lelkész, felolvasást Gödri Ferencz polgármester az egyh.-község új főgondnoka tartott. — A gyönyörű estély fényesen sikerült, miben kiváló érdeme van a mi kedves „Pali bátyánk"-on és főgondnokán kivül kollégiumunk derék tanárkarának s ottani egyházunk hivei mind élénkebbé vá egyháziasságának. Örvendetes jelenségek, melyekre bizony szükség is van....!

A nagypénteki ref. társaság 1902. évi költségvetését az igazgató-választmány dr. Kiss Áron elnöklete alatt tárgyalta és némi módosítással elfogadta. Az intézet évi szükséglete, minthogy a gondozott árvák száma már ötvenre emelkedik, a leggondosabb takarékosság mellett is a 25.000 koronát meghaladja. Segédtanító alkalmazása mulhatatlan. szükséges; azonfelül a kert beültetése. a telek rendezése s a beruházások még mindig költséget igényelnek. Leverő hatással volt az igazgató-választmányra a székes főváros azon határozata, hogy a 2800 korona évi segélyt többé nem folyósítja. Elhatároztatott, hogy a társaság nemes czéljaihoz híven, az árvákat, a kiket részben ama segélyben bizva, vett fel, továbbra is gondozni fogja, abban a reményben, hogy a közönség önzetlen fáradozásai között nem fogja azt magára hagyni; a székes fővárosnál is küldöttség fogja kérni, hogy ama fentebbi segély, melyre az intézetnek okvetetlen szüksége van, továbbra is megadassék.

A karácsonyi ünnepek közeledvén, gyűjtőívek küldettek szét pénzbeli és egyéb adományok elfogadására, melyeket jószivű hölgyek és emberbarátok az árváknak szántak. Ezekre az ívekre s az intézetre a magunk részéről is felhívjuk az áldozatkész közönség figyelmét. Az adományok Takách László gondnokhoz küldendők, II., Margit rakpart 45. szám alá.

Egyházi áldás Budapesten. A róm. kath. egyház

áldásából Budapestnek kezd túlon-túl kijutni. Mint hirlik *Vaszary* herczegprimás megyés püspökséget tervez a fővárosnak. Újabban meg a „Szent-Mária“ ferenczrendi missionárius-nők kérnek telket a várostól egy telepüknek, melyen lesz: templom 2000 ember számára, óvoda 5000 gyermeknek, ipariskola 600 leánynak és zárda 20) apáczának. A kért telket ugyan a tanács nem javasolja megadni, — de a telep azért csak meg lesz. Es....fog folyni a „misszió“! Ki ellen? — A protestánsok s minden ellen, a mi nem pápista. Valóban ideje volna már komoly rendszabályokat alkalmazni a felekezeti gyűlölséget terjesztő szerzetes invázió ellen. Franeziaország meg tudott szabadulni tőlük, de lesz-e nekünk arra erőnk?! Jobb volna előre védekezni!

Ultramontán sikerek. Bajorországban a kath. centrumpárt indítványára kimondta a többség, hogy az államkormányt felkéri, hogy zsidókat a birságoknál csak a zsidóság számarányában alkalmazzon. A miniszter hangsulyozta, hogy a törvény nem tűr ily rendelkezést, de végre is megigérte, hogy „számol a lakosság hangulatával.“ — Budapesten meg már a városi iskolákban is kitört a vallási viszály. A róm. kath. gyermekek üldözik s verik a nem katholikusokat. A jezsuita-kéz dolgozik. — Kolozsvárt is jezsuita missionáriusok predikálnak egész adventen keresztül. A nagytemplom zsúfolva folyton s az emberek csak úgy nyelik a — maszlagot. Hatása már nagyon is érzik. Városaink ostromoltatnak mindenütt; „minden város egy egy vidék“ tartja a jezsuita s nincs-e igaza? — Vigyázzunk és — dolgozzunk!

A protestáns bál 1902. január 28-án lesz, a fővárosi vigadó összes termeiben. A rendező bizottság következőképen alakult meg: Elnök: gróf *Zay* Miklós, alelnökök: báró *Dániel* Tibor, nádasi *Nádosy* György, báró *Nyáry* László, báró *Radvánszky* Albert, báró *Révay* László, báró *Solymossy* Ödön, *Szabó* Nándor, gróf *Tisza* Lajos; háznagyok: *Nádosy* István és *Scholtz* Gusztáv; pénztáros: dr *Szedenics* Zoltán; ellenőr: *Győry* Loránt; jegyzők: meisseni *Mutschenbacher* Tivadar, dr. *Pokorny* Sándor és ifj *Szilassy* Béla. — Budapesten a már széphírü protestáns bálok szép egyháztársadalmi missiót töltenek be. Vajjon Kolozsvárt mikor fogunk már valami eféle alkalmas eszközről gondoskodni. Beh ránk férne egy kis társadalmi tömörülés!

Orgona avatás. A kis borosnyói ev. ref. egyház község f. évi deczember 8-án fogja ünnepiesen felavatni kegyes adakozók áldozatkészségéből emelt díszes, új orgonáját. Ezzel kapcsolatban szintén felavatja a néhai Tompa Albert örökösei által koszorúváltság czímen ajándékozott értékes urasztali kenyéroszló tányért és boros kancsót. A felavatást Vén Mihály esperes végzi. Az avató beszédet Tárkányi György koll. vallástanár mondja. Urvacsorát Czeglédi János rétyi lelkész oszt. Keresztel Révay Pál sepsi-szentgyörgyi lelkész s részt vesz az ünnepélyen Bajkó György barátosi lelkész is. A gyülekezet énekeit vezeti és orgonán kiséri Demes Péter kis borosnyói ref. lelkész, aki szólókat is énekel. Az érdeklődőket a lelkészi hivatal kéri, hogy a rendezendő társasebéden leendő részvétüket deczember 6-ig egy levelező-lapon bejelenteni szíveskedjenek *Demes* Péter ev. ref. papnál *Kis Borosnyón* Így irja a M. Sz.!

Köszönetnyilvánitás. Özv. Adorjáni Sándorné egy 23 kor. értékü katedra terítőt adományozott a szent simoni ev. ref. egyháznak, melyért fogadja a nemes lelkü adakozó e helyen is hálás köszönetnyilvánításom az egyház nevében.

Adja a jó Isten, hogy e nemes tett buzdítsa fel a híveket az anyaszentegyház iránti áldozatkészségre.

Isten áldása legyen a szives adakozón! Szent Simon, 1901. november 15. *Simon Gábor*, ev. ref. s. pap.

Szerkesztői üzenetek.

K B. — H.-Bodon. Köszönjük; ez jó. Kérünk jövőre is. De mindig *alkalmit* és alkalmi *vonatkozással.* Ezt *ó-évinek* soroztuk. Szíves üdvözlet!

K. S Baróth. A lap előfizetőinek *átvett* kimutatásában *az egyházak sorában* Baróth ez évre hátrálékosként szerepel. *A gondnok-előfizetők* közt Baróthról *Nsgs. Zathureczky* Gyula és *Tek. Bedő* József szerepelnek, az utóbbinak neve után 1901. évre 6 kor. előfizetési összeg van elszámolva — Végre ez év őszén „Kovács Sándor lelkész Baróth“ czimen vettünk 3 kor előfizetési dijat, melyért az ő nevére ez év utolsó negyedére meg is inditottuk a lapot. — A mi azt illeti, hogy a *baróthi egyházközség* kedvezményes áron kapja a lapot: méltóztassék e kéréssel a Mélt. Ig-tanácshoz fordulni s bizonyára megkapja. Kedvezményes lappéldányok felett őt illeti a határozás joga.

Nagy J. esperes N.-Szeben, N.-enyedi egyh. község. A lap *előző évi hátrálékai* nem a szerkesztőségnek, hanem az *Ig.-tanácsnak* küldendők. *Vizakna* részéről 12 kor.-t és *N.-Enyed* részéről 12 kor.-t átszolgáltattuk az Ig.-tanácsnak, jóllehet Vizakna még ez évre sem fizetett semmit!

Kongruakiosztás késedelméről kérdezősködőknek. Többször megirtuk s a ker. közgyülés a kalmával illetékes helyről is kijelentetett, hogy az esetleges késedelemnek *egyedüli* oka az, hogy egy vagy több kongruás lelkész nyugtáját nem küldi be sokszor többszöri felszólitás daczára is Igy sujt az egyetemleges felelősség olyanokat is, kik arra nem szolgáltak rá. Hát a közügy hányszor sinyli ezt?! Különben az Ig.-tanács kiadta a haj orvoslására szánt rendeletét, mely az ilyen mulasztást is fegyelmi vétségnek minősiti. Ez tán segit.

I. L. — Sz.-Somlyó. A küldeményeket kaptuk. Köszönet. Felhasználjuk. Az elsőben szerettük volna ha a kivitel módozatai is tárgyalást nyertek volna. Lehet azt még pótolni?

B. E. — Deés. A lap 1900 évi anyagi ügyei nem velünk, hanem az Ig.-tanáccsal intézendők el A kivánt czimváltoztatásra nezve intézkedem. A másik példányt beszüntetem. „Vasárnap“-ra nézve kifejezett összes kivánságai teljesittetnek. A küldeményt köszönjük. Szives üdvözlet!

Hivatalos rész.

328—1901 IRÁSBELI TÉTELEK:

az 1902 év folyamán tartandó alap- és lelkészképesitő vizsgákra.

1. Alapvizsgára:

a) *A bibliai bevezetéstanból*: „Párhuzam a Királyok és Krónikák könyveiben levő elbeszélések között.“

b) *Az egyetemes egyháztörténetből*: »A szent Bertalan éj története.«

c) *A vallásbölcsészetből*: „A buddhismus és kereszlyénség hasonlóságai és különbözősége s ennek magyarázata.“

2. Az első lelkészképesitő vizsgára

a) *A biblica-theologiából*: „A megigazulás tana az ó-testamentumban.“

b) *A systematica-theologiából*:

I. *a ker hittanból*: »A helyettes-elégtétel tana, történeti alakulásai, birálata és az „unio mystica cum Christo“ protestáns tanához való viszonya.«

II. *a ker. erkölcstanból*: „A róm. katholicismus és az evang. protestantismus erkölcsi principiumai s ezek következményei az államra való vonatkozásaikban.“

c) *Egyházi beszéd textusai*: Ésaiás XL. 27—31; Lukács XI. 23; Róm. VI. 3—6.

3. A második lelkészképesitő vizsgára:

a) *A magyar prot. egyháztörténetből*: „A leopoldi hitlevél és kiadatásának előzményei.“

b) *Az egyházjogból*: »A ius advocatiae érvényesülése a mai ev ref. egyházjogban.«

c) *A gyakorlati theologiából* a következő gyakorlati bibliamagyarázati feladatok tüzetnek ki, melyek közül egy irásban dolgozandó ki, a többinek pedig a vizsgálaton szóbeli szabad előadása kivántatik: I. Sám. II. 6—10; Jób V. 8—19; Zsolt. XIV.; Zsolt. XV.; Préd. XII. 15—16; Ésaiás XII. 1—6; Máté VI.; 25—34; Máté XIII. 44—46; Máté XIV. 22—33; Márk VIII. 1—9; Márk XI. 24—26; Lukács II. 25—35; Lukács XIV. 16—24; Ap. Csel. VIII. 26—39; I. Kor. XIII 4—13.

Az irásbeli dolgozatok 1902. junius hó 15-ig adandók be a theol. fakultás igazgatójához.

Kelt Kolozsvárt, a theol. fakultás tanári karának 1901. november 2-án tartott üléséből.

Kiadta: *Kenessey Béla*,
theol. igazgató.

Helybenhagyom s kihirdetésüket elrendelem.

Kolozsvár, 1901. nov. 26-án.

Dr. Bartók György,
erd ev. ref. püspök.

1738—1901. PÁLYÁZAT,

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a *görgényi* egyházmegyébe kebelezett *görgényszentimrei kántortanitói állomásra* pályázat nyittatik.

Javadalom: 1. 10 hold 376 □ öl kan. porcio tiszta jövedelme 29 k. 46 f. 2. Hivek által megváltott közmunkák értéke 64 k. 32 f. 3. Garaspénz 17 k. 80 f 4. Kepeerdő alapból 390 K. 12 f. 5. Tandij az egyház pénztárából 100 k. 6. Kamarai javadalom 102 k. 86 f. 7. Alapitvány 2 k. 72 f 8. Államsegély 100 k. 9. Gr. Teleki udvartól 3 kalangya buza, értéke 6 k, összesen 813 k. 28 f.

Ezenkivül 2 szobával, téli konyhával, kamarával, egy kis pinczével, igen jó gazdasági épületekkel ellátott lakás, 450 □ öl kerttel es mintegy 6 kor. temetési stola.

Pályázati határidő 1901. deczember 25. Kellő okmányokkal felszerelt folyamodványok *Csekme* Ferencz espereshez *Gernyeszegre* (u. p. Sáromberke) küldendők.

Kolozsvártt, 1901. november hó 18-án.

Dr. Bartók György,
erdélyi ev. ref. püspök.

1780—1901. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev ref. egyházkerületben a *küküllői* egyházmegyébe kebelezett Buzás-Bessenyei *IV. oszt. lelkészi állomásra* pályázat nyittatik a következő javadalmazás mellett. 1. Tisztességes lakás, szép kert és gazdasági épületek. 2. Föld 7 hold 899 □ öl, melynek tiszta jövedelme 90 kor. 75 fillér. 3. Termények értéke, mely áll 60 kalangya buza és 443 véka csős törökbuzából 342 kor 07 fillér. 4. Készpénz 72 korona. 5. Munkabeli szolgálmányokért 31 kor. 67 fillér. 6. Tőkesegélyből 70 korona. 7. Stola 10 kor. 40 fillér. 8. Államsegélyből 604 kor. 93 fillér, összesen tehát 1221 kor. 82 fillér. Ebből levonásra engedélyezett kiadás 21 kor. 82 fillér Marad 1200 korona.

Kellően felszerelt folyamodványok Deczember hó 28-áig nt. Nemes Árpád espereshez Maros-Ugrára küldendők.

Kolozsvárt, 1901. november hó 25-én.

Dr Bartók György,
erdélyi ev. ref. püspök.

1788—1901. PÁLYÁZAT

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a szilágy-szolnoki egyházmegyébe kebelezett *Ordögkuti* ref. egyház *kántor-tanitói állomására* ezennel pályázat nyittatik

Javadalom: 1. 3 öl fa. 2. 800 korona készpénz, melyből 762 korona államsegély. 3. Lakás természetben. 4. Mellékjövedelmekre is számithatni.

Pályázati határidő deczember hó 27.

Kik pályázni óhajtanak, tanitói oklevéllel és szolgálati bizonyítvánnyal felszerelt kérvényüket Zoványra küldjék be Nt. Viski Pál esperes ur kezéhez. Posta helyben.

Kolozsvárt. 1901. decz. 3. *Dr. Bartók György*,
erd ev. ref. püspök.

1575—1901. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref egyházkerületben a nagy-szebeni egyházmegyébe kebelezett *tűri* egyházközség lelkészi állására ezennel pályázat hirdettetik.

Javadalom: az egyházközségtől kanonika porczió jövedelmében, készpénzben, napszámban 226 kor. 91 f. Állami kiegészités 1200 koronáig 473 kor. 09 f. A nyugalmazott lelkészek mellett szolgáló rendes lelkészek kárpótlására kiutalt államsegélyből 500 kor. Összesen 1200 kor. A papi-lakás fölépitéséig, lakás bérházban: 2 szoba, konyha, kamara, pincze; kert haszonélvezete.

Kötelessége: az összes lelkészi teendőkön kivül, a kántori teendők végzése és a tanulók vallásos oktatása heti négy órán. E teendők teljesitéséért külön 136 korona 54 fill. dijazásban részesül.

Folyamodványok kellőleg fölszerelve, decz. 25-ig Nt. Nagy József espereshez (N.-Szeben) küldendők

Kolozsvárt, 1901. decz. 3 *Dr. Bartók György*,
erd ev. ref. püspök.

887—1901. FELHIVÁS

A deési ev. ref. egyházmegye összes lelkipásztoraihoz.

Tiszteletes lelkész társaimat felhivom, hogy folyó hó 31 én esedékes központi járandóságaikról, mint a jövő év első felére járó kongrua összegekről kiállitandó nyugtáikat folyó hó 10-ig hivatalomhoz terjesszék be, hogy 15 ig beküldhessem, mert ellenesetben, központi pénztárunk által, az év végével összehalmozódott teendők miatt, csak a jövő hóban fognak kifizettetni.

S. M.-Berkeszen 1901. decz. 1. *Papp István*,
ev ref esperes.

356—1901. FELHIVÁS.

A n. enyedi ev ref. egyházmegye nagytiszt. lelkészeit felkérem, hogy jövő évi (vagy bár csak félévi) összes nyomtatvány szükségletöket, ugy egyházuk, mint magok részéről: nem hagyván ki azok közül (a hol még nincs) a konfirmáltak anyakönyvéhez és az iskolás gyermekek nyilvántartásához szükséges rovatos iveket sem, — nálam f. évi Decz 20 ig annál is i kább bejelenteni szivesked-jenek: mert az azutáni aprólékos megkeresésekre, nyomtatványbeli szükségletük fedezhetése nem lesz biztositva.

Egerbegy, 1901. nov. 26. *Barabás József*,
e. m. direktor.

55—1901. KÉRELEM.

A marosi egyházmegye t. lelkészeihez.

Felkérem tiszt. kartársaimat, hogy ugy az egyházközség, mint a saját szükségletekre megrendelendő nyomtatványokat legkésőbb decz. 20-ig jelentsék be.

Koronka, 1901. nov. 26. *Kovács László*,
koronkai ref. lelkész
nyomtatványkezelő.

FELHÍVÁS

az egyházmegyék Nt. espereseihez, egyházmegyei Egyh.-Értekezletek Elnökségeihez és az egyházközségek Tt. Presbiteriumaihoz.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Egyházi Értekezlet Igazgató választmányának hátározatából tisztelettel kérjük a czimzetteket a következőkre:

1. Kegyeskedjenek saját hatáskörükben oda hatni, hogy a mely egyházközségben az „Erd. Prot. Lap“ 1900. évi 48. száma mellékleteként megküldött »***Mit tegyünk?!***« cz. felhivásunkat a presbyterium még nem tárgyalta volna. *még ez év adventjében vegye szives tárgyalás alá* s annak kapcsán s lehetőleg az abban jelzett elvek szerint, a helyi viszonyoknak és szükségeknek megfelelően az egyháztársadalmi élet élénkítése és fejlesztése munkáját s ez által az evang protestáns vallásos öntudat és egyházias buzgóság emelését vegye foganatba.

2. Az e czélra szolgáló s a különböző csoportokat (körök, ifjuság stb.) foglalkoztató eszközökre nézve azokból és azok mellett, melyeket felhivásunkban is említettünk különösen felhivandónak itélte Igazg. választmányunk a figyelmet:

a) egyházi estélyek tartására;

b) ifjusági énekkarok szervezésére;

c) hiterősítő vallásos iratok s köztük különösen a »*Vasárnap*«-nak, az *Egyh.-ker. értekezlet népies kiadványainak*, »*Koszoru*« füzeteknek és «Prot. Árvaházi képes Naptár»-nak terjesztésére;

d) az árvák, szegények, munkaképtelen, gondviselő nélküli aggok és ügyefogyottak lehető elhelyezését vagy bár gyámolitását és pedig ugy az egyházközségek esetleg erre szolgáló alapjaiból, mint társadalmi gyűjtés (pénz, ruha, ételnemüek, fa. stb.) utján, de mindig a megfelelő módon nyilvántartottak és rászorultságukat megállapitottak közt,

megfelelő egyházi nyilvánossággal, esetleg s lehetőleg ünnepélyességgel.

e) *Városi* gyülekezeteink vezetőségének figyelmét ezeken kivül felhivni határozta a területén lakó *iparos ifjuság* s különösen az *inasok* és szolgálatban álló mindkét nembeli *cselédek* lelki és anyagi ügyeinek gondozására. Iskolahelyiségeink vagy más közhelyeink vasárnap délután különböző órákban jó találkozás helyül kinálkoznak s lelkipásztoraink és hüséges segitőtársaik a tanitók, kántorok, buzgó presbiterek a felügyeletre és hasznos, esetleg szórakoztató foglalkozásokra fognak bőséges módokat találni ezek számára, kik sokszor épen a legszükségesebb időben és korban nélkülözik a szülei otthont s annak áldásai helyett már oly korán ki vannak téve a városi élet sokszoros és sulyos többrendbeli kisértéseinek.

Részletes tervet mindezekre csak a helyi viszonyokat és szükségeket ismerő lelkipásztorok és presbiterek alkothatnak, de gondunk van rá, hogy egyh. ker lapjaiban irodalmilag legalább valamivel részletesebb tájékozás is álljon az érdeklődők rendelkezésére.

A munkát azonban készitsük elő és kezdjük meg minél előbb még ez advent folyamán, hogy már Urunk születésének legközelebbi ünnepén sikert mutathassunk fel a szeretet-munkásság terén — lelkiekben és anyagiakban egyaránt.

A mi Urunknak megsegitő kegyelme legyen velünk munkáinkban és áldása törekvéseinken!

Kelt Kolozsvárt, 1901. decz 1 én

Az erd. egyh. ker Egyh. Értekezlet igazgató-választmánya megbizásából

Deésy Gyula, egyh. elnök. — *Nagy Károly*, egyh. titkár.

ÉRTESITÉS.

valamennyi egyházközség Nt és Tt. Lelkészéhez.

Az erdélyi ev. ref egyházkerületi »Egyházi-Értekezlet« támogatásával megjelenő »***Vasárnap***« képes családi ujság szerkesztősége az ez évi reformáczió-ünnep alkalmával 7000 példányban küldte szét nevezett lap alkalmi számát a hivek közt való *ingyen szétosztásra*.

Kivánatos lévén, hogy bár igy nagyobb ünnepek és egyházi ünnepélyek alkalmával, mikor vallás-erkölcsi épitő olvasmányok olvasására népünknek ideje van, arra alkalom és mód is adassék; de másfelől a nevezett lap anyagi ereje nem engedvén meg, hogy egy egy ilyen alkalommal 140—180 koronába kerülő ingyen példányokat küldhessen szét: *tisztelettel értesitjük czimzetteket, hogy a lap szerkesztősége 50 példányonként előre beküldött 2 korona önköltségi árért, a kivánt mennyiségben küldi meg a karácsonyi és ugyanigy az uj évi alkalmi számokat, ha a pénz beküldése mellett a kivánt példányszámokról deczember hó 18-ig értesittetik.*

Óhajtandó volna, hogy ne legyen gyülekezeteinkben egyetlen ref család se, melybe e felséges ünnepeinken a templomból kijövet a »*Vasárnap*« nak egy ilyen példánya, mint egyháza ajándéka el ne jusson.

A szükséges, aránylag csekély összegről akár a presbyterium gondoskodhatik az egyház közpénztárából; akár az egyházközség tehetősebb tagjai összeadhatják. Ez is karácsonyi és újévi ajándék lesz — s bizony nem értéktelen.

Az erd. ev. ref. egyhker. Egyházi-Ért. elnöksége nevében.

Kolozsvárt, 1901. deczember 1 én.

Deésy Gyula, egyh. elnök. — *Nagy Károly*, egyh. titkár.

FELHIVÁS

az egyh. megyei Egyházi Értekezletek Elnökségeihez és Pénztárnokaihoz

Az »*Egyházi Értekezlet*« ***1901-iki Évkönyve*** annyira elkészült, hogy már karácsony előtt szétküldhető lesz.

Tisztelettel kérjük tehát czimzetteket, hogy a hatáskörük területén lakó tagoktól a tagdijakat megsze elő Névsor mellett *Tiszt. Zsigmond Ferencz* ref. kántor hitoktató egyh. kerületi értekezleti pénztáros annak (Kolozsvár Farkas-utcza) mihamarább beküldeni kegyeskedjenek hogy a megfelelő számú Évkönyvek még ez év folyamán megküldethessenek.

Kolozsvárt, 1901. deczember 1 én.

Deésy Gyula, egyh. elnök. — *Nagy Károly*, egyh. titkár.

Nagytiszteletü lelkész és tekintetes Tanitó urak figyelmébe.

Általánosan el van ismerve és bebizonyult tény, hogy

— elegáns, szép, olcsó és tartós ruhát —

Kolozsvárt csak

NEUMANN M.

Magyarország legnagyobb és legrégibb

férfi-, fiu- és gyermekruha

áruházában vásárolhatunk.

Telep: Mátyás király-tér.

Alapittatott 1845-ben.

4

Hazánk legrégibb harangöntődéje.

Alapittatott 1816-ban. Tiz évi jótállás

Előnyös feltételek engedtetnek.

Seltenhoffer Frigyes Fiai

cs. és m. kir. udvari szállitók Sopronban.

Ajánlják legjobban berendezett harangöntődejüket a t. községek és egyházaknak **Harangok** bármely nagyságban és zengzetben, csak a legfinomabb harangércből, tiszta cseng hanggal öntetnek. **Repedt harangok** ujraöntetnek; ezek, valamint az uj harangok is a már meglevőkhöz teljes össz-hangzatban öntetnek. **Minden harang hangja előre határoztatik meg.** **Különösen** figyelmeztetjük szabadalmazott **kovácsolt vasból** készült szerkezetünkre nagy harangok részére, mely által ezek könyen huzhatók s a falakat nem rázzák. Fakoronákkal biró harangok ezen szerkezetre olcsó árért álalakittatnak. **Kovácsolt vasból** készült tüzmentes **harangállványokat,** czélszerü szerkezetben s olcsó árak mellett legjobban ajánlunk. **Költségvetésekkel is képes árjegyzékkel postafordultával szolgálunk.**

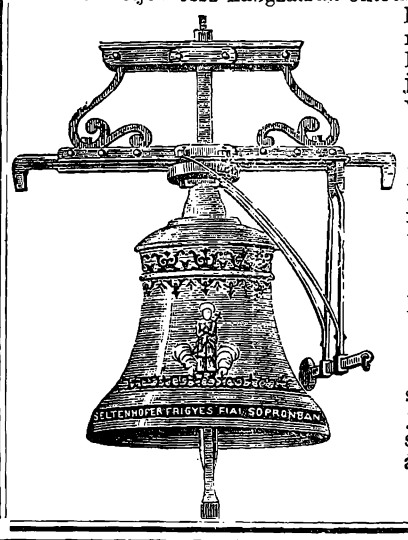

2

NYOMATOTT GOMBOS FERENCZ KÖNYVNYOMDÁJÁBAN. KOLOZSVÁRT

IV. Évfolyam. 50. szám. Kolozsvárt, 1901. Deczember 12.

ERDÉLYI
PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV REF EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, theol. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 2. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre.. 12 kor.
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Krisztus a világ birája.

Jel. XXI. 12. 20: «Íme hamar eljövök; és az én jutalmam én velem, hogy megfizessek mindennek, a mint az ő cselekedete lészen. Bizony hamar eljövök én. — Ámen. Jövel azért Uram Jézus!»

„Íme, a te királyod jön!“ mily másként hangzik a hiradás Zakariásnál (IX. 9—10.) és Máténál (XXI. 5—) mint Lukácsnál (XXI. 25—) és a Jelenések könyvében! Míly ellentétes érzelmekből fakadnak és mily ellentétes érzelmeket költenek! Amott *szelid* lelkek a „*Békesség Fejedelme*“ közelgését érzik, várják, a ki „békességet szól a pogányoknak is“; emitt az indulatok tüzében *háborgó* lelkek idézik *ítélettételre* a Királyt, a «*Világ Birájá*t,» „hogy megfizessen mindennek, a mint az ő cselekedete lészen.“ Vágyva várják az elsőt, rettegve félik a másodikat. Mily csodálatos! S pedig egyazon emberi lélek szól mindakettőben s egyazon Jézus Krisztust idézi, várja. Együtt csendül meg e kettős hang a mi szíveinkben is a vágyó remény és félő tisztelet, midőn Jézusunk közeledését érezzük. Vágyva várjuk a békesség Fejedelmét, hisz körülöttünk és bennünk annyi háborgás; és várjuk az igazság Királyát, a világ Birájátt, hogy „vesszenek el a földről a gonoszak és hitetlenek többé ne légyenek azon“, hogy »az elnyomott ártatlanság és üldözött igazság kötelei feloldoztassanak«, de remegünk, félünk, hogy a mi helyünk is az Urnak jobb vagy bal keze felől jelöltetik-e ki?! Hiszen ah, magunkban is oly sok nemcsak a gyarlóság, hanem a bün is! Várjuk a békesség Fejedelmét s féljük a világ Birájátt, pedig a kettő *csak együtt* jár. A ki békességet akar, akarnia kell az ítéletet, a harczot, mert a „gonoszoknak nincsen békességük“, sem »Krisztusnak közössége Béliállal.« Azért szivünkön át ajkunkra száll a Jelenések irójának szava: „Jövel Uram Jézus!“

Jézus Krisztus világbirósága nem csupán az első keresztyének lelki állapotának szüleménye. Oda tartozott a zsidók lelkében élő s várt Messiás jellemvonásaihoz is. Mikor jön „jutalma ő vele és az ő cselekedete ő előtte“ — mondja Ezsaiás. S így érzi ezt a Jelenések irójának keresztyén lelke is: „megfizet mindenkinek az ő cselekedetei szerint.“ És semmi kétség benne: világbirónak tudta s mondta magát Jézus is; annak tudta és fogja tudni őt mindenha minden keresztyén lélek. Ez igazság elismerésében nincsen különbség Krisztus az övéit, az igazakat megszabadítja, az elnyomó gonoszokat semmivé teszi. A különbség csak abban a képzelet alkotta köntösben van, hogy miként foly le az ítélet. A zsidó bosszuszomjas lélekkel látta már elnyomóinak özönnel párolgó vérét s büszke gőggel megalapítva népe örök uralmát. S csoda-e, ha e vonások nagy részben, sőt fokozottan újultak fel az első keresztyének lelkében is, mikor a zsidóságból még csak fél lábbal léptek ki s a gonoszság uralmának olyan bizonyságai állanak előttük, mint a Kr. keresztje s követői égő fáklyákként Nero Rómájának utczáin?! Milyen jól eshetett akkor a szenvedő léleknek az Úr trónja körül fehér ruhában uralkodva látni a „bárány vérében megmosdott“ mártirokat s gonoszságuk fertőjébe taszítva örök halálra ítélve a Sátán fajzatjait! Képek; a melyekhez hasonlókkal — ha nem is oly durvákkal — bizonyára élt Jézus is. Prófétai lelkének prófétai képei ezek, bennük ez örök igazsággal: *Krisztus a világ birája.*

Krisztus megitéli a világot: ez nemcsak a kegyeslelkek reménye valami közelebbi, vagy távolabbi jövendő számára; *ez tény*, mindig érvényesült és folyton érvényesülő *valóság*. *A hozzá való viszonyunkban már «megitéltettünk«*. A hogy vele érintkezésbe jövünk megitéltetünk, mint az ércz a választó-vizben. A mi az övé azt vonzza, a mi tőle idegen, azt eltaszítja. Az övéi, »a kiket az Atya néki adott«, azok hozzá seregleneк: a pásztorok, a bölcsek, a »három királyok«, a Nikodemusok, — a szenvedők, sirók, szelidek, alázatosok, tisztaszivüek, békességre igyekezők stb. stb. és a Mária Magdolnák, a Lázárok, a Zakheusok, a Bartimeusok, a bibliai anyák karjukon gyermekeikkel. Övé a bünbánatnak sóhajtása, könnye, övé a töredelmes szív, a könyörülő lélek, az üldözöttek panasza, a haldoklók imája, reménye; de övé a lelkesedés is, a hüséges munka is, az önfeláldozó szeretet is. Az övé minden, a mi a világban szép, igaz és jó, az eszmények, az örökkévaló javak. Ezek számára „az ő jutalma ő vele“ Vele küzdelme, vele csalódásai, vele szenvedései, keresztje; de vele bizodalma, diadalma s örök uralma is. — A mi tőle idegen, az elfordul tőle: Herodes, a farizeusok, a gazdag ifju, Judás, Pilátus s a szenvedélyek által elvakított egész zsidó nép. Igaz Péter is megtagadja egy pillanatra, Pál is üldözi előbb, de az elsőt egy pillantása megerősiti s ennek is „hiába való az ösztön ellen rugdalódzni“ A ki elfordult tőle, immár megitéltetett önmagában is, a világ történelemben is, az örökkévalóságban is a megsemmisülésre. Mi is, egyenként és összesen, gondolatainkban, érzéseinkben, vágyainkban és törekvéseinkben az Ő ítélete alatt állunk. Vigyázzunk! Nem szavaink szerint, melyek gyakran csalnak, hanem cselekedeteink szerint ítéltetünk meg.

De te ne félj! Ha neki adtad szivedet, az övé vagy egészen. Részese voltál s vagy talán szenvedéseinek? Részese vagy s leszesz diadalának. Másoknak *rettentő ítélő biró*, az övéinek *a békesség Fejedelme Ő*.

Örvendj; az Úr szól; „Bizony, hamar eljövök én!“ Mondjad rá: „Ámen. — Jövel Uram, Jézus Krisztus!“

Nagy Károly.

„Zsinatunk legfontosabb teendői.“

(*A felső-borsódi pontok.*)

(Folytatás.)

Ám a mai állapotok között maguk az egyházak jőnek ama kényszer helyzetbe, hogy kántori állomásaikat, a hol azok külön állók voltak is, egyesítsék községi vagy állami tanítói állomásokkal, a mi által nemcsak, hogy meglazitották alkalmazottjaiknak az egyházhoz való viszonyát, hanem legtöbbször a választás jogáról is le kellett mondaniok (különben nem volt létesíthető az egyesítés). Így állott elő azon megdöbbentő helyzet, hogy kántori állomásainknak igen jelentékeny százalékát ma már a közoktatási kormány kinevezés útján tölti be. A miről híveink lemondani bizonyára nem lettek volna hajlandók az egyházi felsőbb hatóságokkal szemben arról lemondottak sok helyt az államkormánynyal szemben. És mi tette kikerülhetetlenné ezt? Az, hogy csak ezen az úton volt lehetséges biztosítni a kántorok és azok családjának jövőjét. És ez a körülmény lassankint eltöröl minden kántori állomást, ha törvényhozó testületünk ki nem terjeszti figyelmét arra, hogy azon kántorok, kik tanítói állomást nem töltenek be, vagy a tanítói nyugdíjintézet, vagy az országos ref. lelkészi gyám és nyugdíjintézet kötelékébe felvétessék.

11. Az országos ref. közalap kezelése.

Az országos közalapi tőkék kezelésének a borsódi javaslat szerinti megváltoztatását teljességgel nem helyeselhetjük. Különben a javaslat e pontja bizonyos tekintetben már önmagában ellentmondásban szenved. Nagy határozottsággal követeli ugyanis a segélyezésben »az eddigi elforgácsolási rendszer haladéktalan beszüntetését« s mégis azt kívánja, »hogy az egyházmegyékben előirt összeg felerészben mindig az illetékes egyházmegyéknél hagyassék oly kikötéssel, hogy az egyházmegyék saját legjobb belátásuk szerint intézkedjenek a segély hová fordítása iránt.«

Kérdjük: lehetne-e ennél teljesebb módja az elforgácsolásnak, mint a mit a javaslat ajánl? Hová jutna a közalap ügye általában e javaslat megvalósításánál, mikor a segélyt igénylő egyházak közvetlen képviselőjük által alkudoznának, osztozkodnának az egyházmegyén a nyujtható segély felett?

Tehát az elforgácsolás kikerüléseért is a központi egységes kezelés hivei vagyunk és fentartandónak tartjuk a mostani kezelési rendszert annál inkább, mert az utóbbi időben a konvent is eléggé törekszik mellőzni a czéltalan elforgácsolást a segélyezésben.

Épen így nem tudjuk helyeselni a javaslatnak ama másik irányú kívánságát, hogy a közalap tőketermészetü pénzei ne a földhitelintézetnél helyeztessenek el, hanem adassanak ki *betáblázásra* egyházkerületeknek, egyházmegyéknek, főiskoláknak és egyházközségeknek, hogy ezek magasabb — 7—8%-os — kamatra kiadva, a kamattöbbletből tartalékalapot létesítnének.

Mi ezt a kezelési módot általánosságban, anyagilag és erkölcsileg egyaránt veszedelmesnek tartanók. Ilyen speculatio ugyanis hozhatna egyik-másik intézetnek, egyházközségnek némi anyagi hasznot, de épen úgy juttathatná a könnyen előforduló kezelési tévedések, visszaélések által anyagi zavarokba némelyiket és károsíthatná meg magát a közalapot is. Ez aggodalommal szemben nem hozható fel azon körülmény, hogy az egyházak nagy részben saját vagyonnal is rendelkeznek és vagyonkezelésökkel szemben bizalmatlankodásra nem lehet ok, mert egészen más dolog a *saját vagyon kezelés és az idegen vagyonnal való nyerészkedés.* Az utóbbinál még az a lehetőség sincs kizárva, hogy az egyesek egyéni előnyök szerzéséért vinnék bele egyházukat e speculatióba.

De ha minden anyagi koczkáztatás ki volna is zárva: erkölcsi hátrányaiért is ellene kell a javaslatnak mondanunk, ki ne tapasztalta volna, a ki csak komolyabban figyeli meg az egyházi életet, hogy annak ma is sok olyan jeles munkása van, kik érdeklődésüket kizárólag csupán az anyagi erősítésre és az egyház külső igazgatására irányítják. Vannak gondnokaink, presbitereink, kik kiváló tevékenységet fejtenek ki az egyház vagyonának kezelésében, külső administrácziójában, de templomban vajmi ritkán mutatják magukat, az egyház, mint eszköz által nyujtott kegyelmi ajándékokra épen semmit sem adnak. Ezek által az egyház egy olyan társadalmi alakulás lesz, a melynek feladata, czélja önmagában az, hogy versenyre keljen külső tekintélyben más társadalmi szervezetekkel. És az ilyen embereket mégis nagyon megbecsüljük és meg is kell becsülnünk, mert ha nem is emelkednek az egyház magasabb rendeltetésének megis felelő magaslatra, *mint czélt azon eszközöket* munkálják, melyek sikeresen használhatók fel a magasabb érdekek biztosításában.

Ám de hova sülyednének az egyházi élet magasztos feladatai, ha túlsúlyra emelkednék azon irányzat, mely az egyházban *czélt* és nem *eszközt* tekint és a mely csak az egyház külső izmosodásával, versenyképességével gondol, mit sem törődve azon lelki kincsekkel, melyeket az egyeseknek biztosítni az egyház hivatott el. Már pedig csak ez az irányzat izmosodnék az által, ha a nyerészkedést, rájuk nézve idegen vagyonnal való speculatiót vinnők be az egyházközségek életébe. Lehet, hogy sok helyt akadnának finánczkapaczitások, a kik üzérkedő tevékenységüken egyházias babérokat szereznének maguknak s az ilyen érdemek után való törekvés kezdené itt-ott uralni a helyzetet. De hogy ez a vallás erkölcsi élet igazi fejlődése lenne-e? E kérdésre, úgy hiszem, mindenki egy értelemmel adná a tagadó feleletet.

Természetesen egészen más kérdés az, hogy az olyan egyházak, vagy főiskolák, a melyek kölcsönre szorúlnak, egyházi közvagyonból nyerhessenek alacsony kamatu kölcsönt. E tekintetben a közalap tőkéinek részbeni ilyen elhelyezését épen annyira szükségesnek és üdvösnek tartanók, mint a mennyire helytelenítnők azoknak speculatiora kiosztását.

A 12. pontról már szóltunk a 7. ponttal kapcsolatban.

13. Egyházlátogatás.

Az egyházlátogatás (canonica visitatio) czélszerűbb szabályozását mi is szükségesnek tartjuk.

A jelenben használt visitatioi kérdő pontok már csak azért sem felelnek meg, mert az uj egyházpolitikai törvények a polgári eljárás elkülönitése által az államra nézve közönyössé vált vallási kivánalmak ellenőrzését egészen az egyházra hagyják. A kérdő pontok ezért mulhatatlanul kiegészitendők, hogy azok kapcsán a vizsgálat kiderithesse, hogy az állami törvények mily irányban és mily arányban vétettek alkalmul az egyházi rendtartás mellőzésére? De kiegészitendők oly irányban is, hogy ezek kapcsán az egyházközségek előljárói, presbiterei számot adhassanak, hogy miképen folytatták azt az egyháztársadalmi tevékenységet, melyre az 5. pontnál kötelezteni kivántuk.

A kérdő pontok körültekintő kiegészitése mellett azonban nélkülözhetetlennek tartjuk az egyházlátogatás ünnepélyesebbé tételét és oly hatáskörrel felruházását, a mi által az némely tekintetben az egyházi közigazgatás és biráskodás egyik forumává emeltessék. Valljuk meg, hogy a mai egyházlátogatás inkább csak az egyháziak anyagi állapotának számbavételére szoritkozik. A vallásos élet képére vonatkozó pár kérdés oly általánosságban szól, hogy arra mindig megadható — s az egyházközség jó hirnevéért megadatik — a kielégitő felelet, még akkor is, ha tán részletező kérdések, vagy épen statisztikai adatok kivánása kedve-

zőtlen helyzetet tárna is fel. És a mig a számadó gondnok és presbiteriummal a hideg, sablonos vizsgálat lejár, maga a gyülekezet alig vesz tudomást és annál kevésbé érzi valami hatását az ugynevezett *egyházlátogatásnak*. Ezért kivánjuk, hogy ennek a vizsgálatnak olyan forma adassék, a mely valóban *egyházlátogatássá*, az egyházközség és az egész gyülekezet ünnepévé emelje azt

Természetesen, a mint már a felhozottakból megállapitható, ez által épen nem akarjuk az egyházlátogatás tisztán *csak* ünnepélyessé tenni, hanem ellenkezőleg annak sulyát is növelni kivánjuk egyszersmind, mely szerint legalább három egyénből álló visitatiói küldöttség szorosan megvizsgálva az egyházi életnek minden mozzanatát buzditó, intő s ha szükség, megfeddő intézkedéseket tehessen, útasitásokat adjon és ujabb alkalommal első helyen azoknak foganatositását kérje számon.

14. Ámérikai magyar ref egyháznak jogviszonya

Az ámerikai magyar ref. egyházakkal való jog viszonynak olyan rendezését, hogy egyházunkkal rendes szervezeti összeköttetésben álljanak, a lelkészek egyházi rendszabályaink és intézményeink kötelezettségeit, valamint jogait és előnyeit megóvnák: magunk is az ügy természetéből folyó kivánalomnak tartjuk.

15 Ref. tábori lelkészek alkalmazása, püspökség szervezése.

A mit a borsódi javaslat e pont alatt kiván, az tulajdonképen egyik részét képezi az 1848 XX. t. cz. végrehajtásának. Ha a „*minden* vallásfelekezet közötti tökéletes *jogegyenlőség* és *viszonosság*“ végrehajtási záradékkal ellátott törvényben „*állapittatik meg*“, ki lesz zárva a mai megalázó állapot, mely szerint a hadseregnél protestáns lelkészi állás alig számbavehető számban van s azok is idegen felekezet főhatósága alá vannak beosztva. Mint az 1848. XX. t.cz. megvalósitásának sürgetői egészen következetesen kivánjuk tehát, hogy a zsinat a „viszonosság“ létesitését minden részlet kérdésben és igy abban is nyomatékosan követelje, hogy kellő számu protestáns tábori lelkészek alkalmaztassanak és hogy ezek a róm. kath. tábori püspök fennhatósága alól, a szervezendő protestáns tábori püspök fennhatósága alá helyeztessenek.

Az elmondottakban megtevén, többnyire helyeslő észrevételeinket a felső-borsodi egyházmegye javaslataira, egyszersmint alkalmat vettünk magunknak — a megfelelő helyeken kiegészítéseket tenni oly részletek felvetésével, melyeknek a magunk részéről nagy fontosságot tulajdonitunk.

De még ezek mellett szükségét látjuk egy pár olyan javaslatnak, melyeknek beigtatására a borsodi pontok közé nem nyilt alkalmunk Ezek:

I. Reformáczió ünnepe.

Október 31-ikének rendes egyházi ünneppé nyilvánitása. Olyan kivánság ez, melyet a protestáns közvélemény sürget. Sőt már-már elmondhatjuk, hogy a törvénynyé vált szokás kodifikálása van hátra csupán. Hisz alig van ma már olyan protestans egyházközség, mely meg nem ünnepelné a reformáczió emlékét.

(Folyt. következik.)

Pásztor.

A marosi egyházmegyéből.

I

A marosi ref egyházmegye nagytiszt. Ravasz János esperes elnöklete mellett okt. 7-én Maros-Vásárhelyt közgyűlést tartott. A szép számmal megjelent közgyülési tagok az egyházmegye tanácstermében összegyülekezvén, a kegyeletnek is áldozni fölvonultak a várbeli templomba, hol néhai *Rákosi Lajos* b. e. esperes felett *Kovács Liszló* koronkai lelkész aa a Préd. IX. 12 verse alapján szépen kidolgozott, nagy hatással előadott s a néhai esperes érdemeit hiven feltáró s jellemvonásait találóan kidomboritó emlékbeszédet tartott.

A közgyülés folytattatott a vármegyeház disz termében, a nagy figyelemmel s élénk érdeklődéssel hallgatott *esperesi megnyitóval*, melyben jelzi esperes aa., hogy »az a vallás erkölcsi és magas nemzeti közérdek, mely ref. anyaszentegyházunk érdekeinek előmozdítása, a prot szellem fejlesztése és isten országának terjesztése utján családi, iskolai, társadalmi életünk és hazánk közboldogságának munkálásában nyilvánul, adja ajkaira az első szót a közgyülés megnyitása alkalmával, hogy a közös, szent czélban összeforrt érzés melegével üdvözölje a közgyülés tagjait, kiket egyházunk szeretete s az összetartozás érdeke hozott össze, hogy a közös munka elvégzésére a testületi szellem forrásaiból erőt és lelkesedést meritsünk.

Névsorolvasás, megalakulás után az *esperesi jelentéshez* értünk, melyből örömmel értesülük ujólag is, hogy egyházmegyénk területén a vallásos és erkölcsi élet, hiveink közt az egyetértés, béke; a felekezetek közt a közbékesség általában jó és megnyugtató állapotban van. A teljtartalmulag jegyzőkönyvre vétetni határozott s lankadatlan munkásságról tanuskodó jelentés főbb pontjai ezek:

A lefolyt év alatt nyert befejezést az 1848. évi XX. t. cz. részben történt valósitása alapján a lelkészi fizetéseknek az állam által való kiegészitése. Egyházmegyénkben 51 lelkészi állomás részesült 1200 koronáig való kiegészitésben, összesen 25820 kor 64 fillérrel.

A mult évben ürességben volt összesen 16 lelkészi állomás közül betöltetett 7; de ezek helyett a mult közgyülés óta üresedés történt 5 egyházunkban, részint elhalálozás, részint eltávozás folytán. Egyházmegyénk területén van 4 önálló felekezeti, 69 államilag segélyezett felekezeti 11 állami és 1 községi iskola, 9622 tanköteles, 7452 tanuló. Érdemes tanitóink közül ez évben is 5 részesült a Gróf Bethlen István-féle 40-40 koronás pénzjutalomban, u. m.: *Felméri Mihály* makfalvi, *Bartha Gyula* ákosfalvi, *Péter Domokos* luka-ilenczfalvi. *Gidófalvi János* mező csávási, és *Nemes József* kendői tanitó aai. Mult évi közgyülés óta 7 tanitói állomás töltetett be oklevéles tanitókkal.

Egyházmegyénk lélekszáma 47010 volt 1900. végén, melv évben született 1943, meghalt 1406, házasságra lépett 326 pár, az egyházi áldást igénybe vette mind; elvált 1, konfirmáltatott 995. Örömmel és a jövőre nézve biztató reménynyel mutat rá a jelentés, hogy egyházközségeink a nyomasztó anyagi viszonyok között is épitkezésekre, épületek javitása és fenntartására 30856 koronát fordítottak az egyházmegye területén. Hálás érzelmekkel mutat rá továbbá a kegyes adományok és ajándékozások rovatára, mely 18177 kor 42 fillért ir az áldozatkész lelkek számlájára. Hiveink egyházias buzgóságáról és áldozatkészségéről tesz bizonyságot a szorgalmi jövedelem czimü rovat is, mely 5367 kor. 38 fillért tüntet fel Magtárak állása gabonában és pénzben 49385 kor. 94 fillér értéket képvisel. A kepeváltási alapok összege 433155 kor. 51 fillér. Az épületek tüzkár elleni biztositása a marostordamegyei biztositó intézetnél 261720 kor.

Az érdemnek és elismerésnek volt szentelve a jelentésnek ama pontja, melyben megemlékezett arról, hogy f. évi szept. 28-án ünnepelte meg a ny.-szereda vidéki tanitótestület egyik érdemes tagjának, egyházmegyei közgyülésünk egyik tanitó képviselőjének, ny.-szeredai egyházközségünk kántortanitójának: *Szabó Lajos* aának 40 évi szolgálata jubileumát, melyen a nagys. kir. tanácsos-tanfelügyelő ur és mélt. főispán ur is résztvettek, utóbbi személyesen adván át a nagy-

mélt. vallás- és közokt. ügyi Miniszter urnak elismerő és üdvözlő levelét és Ő Felsége, a király által ily czélra alapított érmet. És vannak még az Ur szőlőjének munkásai közül, kik 50 éves szolgálatuk idejét nemcsak megérték, de túl is haladták, így: *Orbán Károly* magyarósi, *Bitai Mihály* udvarfalvi, *Soltész Sámuel* cserefalvi, *Málnási Ferencz* kendői lelkész aai, kik a hosszu, lankadatlan munka után is, jó erőben és egészségben igazi odaadó hűséggel vesznek részt prot. anyaszentegyházunknak, a mi lelki Sionunk erősségének épitésében.

Az uj lelkészek, tanítók bekeblezését s ez utóbbiak felesketését követte tárgysorozat rendén *Dali János* e. m. főjegyző aának az egyházmegyei tanács évi müködéséről szóló s a nála már megszokott kiváló pontossággal. nagy gonddal és szakértelemmel összeállított jelentése, mely méltán volt érdemes a jegyzőkönyvi elismerésre.

Az üresedésben volt két tanácsbirói állásra egyhangu lelkesedéssel megválasztattak: *Hincs Miklós* kir. járásbiró, e. m. képviselő és *Páll Károly* kollegiumi tanár, e.-m. képviselő aai, mint a kik egyházunk iránti buzgóságuknak s odaadó készségüknek már eddig is számos tanujeleit adták s fáradhatlan munkásságuk számottevő biztositékot nyujt a jövőre nézve is. Betöltésre vár egy algondnoki állás is, melyre jelöltettek: *Grőf Bethlen István*, *Csontos Olivér* és *Rozsnyai István* kiváló érdemü aai.

A segélykérvények elintézése után, a tanügyi előadó, pénztárnok, számvevő aainak elismerésben részesült jelentései méltán kötötték le a figyelmet, mert ezek is a fokozott haladás, a szellemi és anyagi gyarapodás képét tüntették fel.

Végül beható tárgyalás alá vétetett a felsőborsódi egyházmegye által a zsinati legfontosabb teendőkre vonatkozólag áttett ismeretes inditvány, mely az első pont módositásával elfogadtatott.

Igy folyt le a mi közgyülésünk; sikerekben, szép eredményekben, alkotásokban nem lehet hiány, midőn ily derék vezetők mellett mindenik tényező hiven teljesiti kötelességét. Bátran bizhatunk az igaz ügy diadalában s habár vannak fellegek bőven anyaszent egyházunk láthatárán, de ez, — mint nagyérdemü esperesünk igen találóan mondá megnyitójában: — még nem az az örvény, mely sírba temetné anyaszentegyházunkat. Az ultramontán klerikálismus a szeretet mesterének példájától eltérően nyitott szájjal jár szerteszélyel körülettünk keresve keresvén kit elnyeljen. Szóval van baj, küzdelem, van reánk váró kötelesség egyházi életünk terén is. Volt a multban is, ugy látszik, mi küzdelemre vagyunk predestinálva. A Karaffák fejeinket leszeldelték, minket gályákra hurczoltak, mégis élünk, mert a világ világossága: Jézus volt vezérünk, mert az ő mindörökké élő és szerető lelkének erejéből táplálkozunk.

II.

Ugyanezen napon délután 4 órától kezdődőleg tartatott meg az *egyházmegyei egyházi értekezlet* alakuló közgyülése nagytiszt. *Ravasz János* esperes elnöklete alatt egyházi és világi részről nagy érdeklődés mellett.

Egyházmegyénk nagytevékenységű és buzgóságú esperese e tárgyban megelőzőleg kétszer tartott gyülést az év folyamán, egyiket május 1-én, melyen általában az egyházi értekezletek létesítése érdekében, már akkor csaknem mindenik egyházmegyében megindult s egyetemes egyházunkra is áldásosan kiható üdvös mozgalmakat híven vázoló esperesi előterjesztésekre, az egyházmegyei egyházi értekezlet czélját, rendeltetését és szükséges voltát feltáró lelkes beszédre, többek pártoló hozzászólása után egyhangúlag kimondatott, hogy az egyházi értekezlet egyházmegyénkben is megalakítandó s esperes aa. felkéretett, hogy az alapszabályok tervezetének és a szervezkedésnek előkészítésére alkalmas időben hívja össze a bizottságot, melybe 8-8 tag választatott egyházi és világi részről.

F. év *szept 4 én* tartotta ülését e bizottság, mely főleg az egyházkerületi egyházi értekezlet alapszabályainak szem előtt tartásával és az udvarhelyi egyházmegye egyházi értekezletének alapszabályai nyomán, — ezen helylyel-közzel kisebb-nagyobb módosításokat téve — megállapított egyházmegyénk alakítandó egyházi értekezlete részére is egy *alapszabály-tervezetet.*

Ezt vette tárgyalás alá a fennt jelzett alakuló gyülés, melyen az egész terjedetmében elfogadtatott s megerősítés végett mielőbbi felterjesztése határozatilag kimondatott. A *tisztikar* és *igazgató választmány* is megalakult az alábbiakban:

Egyházi elnök: *Benedek Dénes* makfalvi lelkész aa., világi elnök: *Dósa Elek* e. m. főgondnok aa; egyházi alelnök: *Tóthfalusi József* maros-vásárhelyi lelkész aa., világi alelnök: *Péterfi Dénes* e. m. gondnok aa; egyházi titkár: *Viski Gyula* m.-bándi lelkész aa., világi titkár: *Csiki Lajos* kollégiumi tanár aa; egyházi jegyző: *Tóth László* ny. karácsonfalvi lelkész aa., világi jegyző: *Kobori János* kollégiumi tanár aa; pénztárnok: *Molnár Lajos* harasztkereki lelkész aa.

Igazgató választmányi tagok, *világi részről*: Gróf Bethlen István, Dési Zoltán, Deák Lajos, Csontos Olivér, Hincs Miklós, Páll Károly, Bedőházi János, Horváth József, id. Nagy József, dr. Sebes Dénes, Rozsnyai István, Bodó Sándor, dr. Csiki Kálmán, dr. Sárkány Miklós aai; *egyházi részről*: Dali János, Szentkirályi Sándor, id. Bitai Mihály, Kócsi Dániel, Nagy József, Biró András, Kovács László, Muzsnai Pál, Rákosi György, Lőrinczi Lajos, Adi Sámuel, Király Béla lelkész aai.

Mindezekből látható, hogy habár, a nagy test miatt lassan is, de biztosan haladunk kitüzött czélunk felé lélek szerint; látható, hogy az az üdvös mozgalom, melynek czélja ref. egyházunkban az erőket egy nagy és nemes munkára hívni és tömöritni, — egyházmegyénk felett sem vonult el nyomtalanul, mert érezzük és belátjuk a »Felhívó szózat« figyelmeztetésének valóságát, hogy: »Szükség, hogy legyen minden akadályt legyőző életerős közszellemünk, melynek egy czélra sietö tevékenysége áldást hoz az egyházra, javára válik a hazának s tanubizonyságot tesz mellettünk arról, hogy mi nem ok nélkül valljuk szellemi életünk egyedüli fejének a Krisztust«

Tóth László.

TÁRCZA.

A Krisztus váltság-munkája.

(Felolvastatott decz. 8-én az ev ref. theologián tartott protestáns estélyen.)

Nagyérdemü Közönség!

Jézús a tökéletes isteni szeretetnek nemcsak a kijelentője, de egyszersmind a szeretet megtestesülése, a kinek teljességéből vettünk kegyelmet kegyelemért.

Mikor Jézusnak megváltó munkásságáról akarok szólani, egészen téves volna, ha ezt a munkát akár pusztán csak az ő tanitásaiban akár életének egyik, vagy másik mozzanatában keresném és tüntetném fel. Ama felfogás ellen, — a mi pedig ma nagyon el van terjedve, kivált a müvelteknél, — mintha Jézus pusztán csak tanaival váltotta volna meg az emberiséget és ma is ezekben rejlenék a megváltó erő, határozottan tiltakoznunk kell; mert nincs a világon olyan felséges *tan*, vagy törvény, a melyből megváltó erő származhatnék. A tanitások, a törvények az eseményeknek, az erkölcsi követelményeknek és életfelada-

toknak egész gazdag világát tárhatják fel előttünk. Felmutathatják, hogy milyeneknek kellene lennünk, mikor, mit és miként kellene cselekednünk, avagy, hogy mit nem kellene tennünk ; de egyetlen-egy tan, törvény vagy parancsolat sem képes egyszersmind erőt is adni arra, hogy elénk állított eszményeit, követeléseit, talán tilalmait beteljesíthessük, megvalósíthassuk és életünkbe bevéshessük.

Hiszen, ha tanoktól és törvényektől függene a megváltás, ezekben volna a megtartásra való erő, akkor semmi szükség nem volna kegyelemre. A görög világ megtalálta volna a megváltást egy Sokratesnek, vagy Katónak igazán magas röptű, idealis gondolatokban és világfelfogásban gazdag tanításaiban ; a római egy Senecának nemes bölcseletében ; a zsidó a „tizezerenként" eléje adott törvényekben ; a Mózes kijelentésétől el a Malakiás próféciájáig neki hirdetett tanításokban. És ennek a mi huszadik századbeli világunknak már olyan kifogástalan tökéletesnek kellene lennie s nekünk benne olyan zavartalanúl boldogoknak, ha tanok, ha törvények, ha alapszabályok, ha intézmények válthatnának meg, ha ezektől függene az erkölcsi nemes, tiszta élet ereje, ha ezekben volna az Isten előtt való megigazulásunknak a gyökere.

A mint *Gerock* leirja a Sinai hegyet, a tizparancsolat kiadásának helyét, a mely a maga sötét méltóságában, mint egy hatalmas szószék emelkedik ki a beláthatatlan sivatagból, — azt mondja, hogy e megkövesült szikla-pusztaságban nem zeng egyetlen madárdal, nem hangzik vándor szava, csak a szelek zúgják a régi melódiát, csak a menydörgés moraja hömpölyög ormain ma is, mint egykor. Nem fakad tarka virág a sziklafalon, nem csorog alá ezüst patak üdítő árja róla, elfonnyad az élet, kihal minden teremtmény s felette csak keselyük kovályognak az üres légben. A bünös világot fenyegető isteni parancsolat van itt óriási betükben megkövülve s a bünterhelt földre szikla tömbjeivel szétmorzsoló erővel néz alá. Az örömnek nem nyilik itt virága ; az élet számára nincs üdítő forrás; a föld gyermeke csak semmiségét érzi s feje felett az itélet keselyüi keringenek. Az ember a törvénynyel szemben csak mellét verheti : „Ne szállj perbe én velem, oh én édes Istenem !" Ki állhatna meg, Mindenható, a te világosságod előtt?! („Palmblätter").

A tan, a törvény, a parancsolat világa ilyen s a világban csak semmiségünket érezhetjük és nincs kéz, mely felénk, az örökös küzdés hullámaiban sülyedők felé kinyúlna ; nincs lény, a ki a bűn éjszakájában hozzánk közelítene és bíztatna, mint Jézus bíztatá a megfélemlett tanítványokat „Én vagyok. Ne féljetek !"

Annak a szétzüllött, hitetlen, kételkedő, az igazságot tapogatózva kereső, erkölcsileg megromlott, másfelől a megújhodás után sovárgó, a Messiáson csüggő szenvedélyes várakozásban türelmetlen, remény és kétség, dobzódó kicsapongás és világot megvető askesis ellentétei között hánykodó láz-beteg világnak nem új tanra, nem uj parancsolatra volt szüksége, hanem újjászülő, újjáteremtő, megváltó erőre, evangeliumra, mely új eget és új földet tárjon fel ; kegyelemre és szeretetre, mely fölemeljen ; orvosra, a ki gyógyítson ; pásztorra, a ki az élet forrásaira hajtsa nyáját és azt kies mezőkre legeltesse ; barátra, a kinek ölébe bizton hajthatta le fejét, ezt az aggodalmaktól gyötört főt ; áldozatra, a ki tökéletes engesztelést szerezzen ; közbenjáróra, a ki visszavezesse ezt a bünterhelt gyermeket, ezt a tékozló fiút az atyai házhoz, a hova ő magától a büntetéstől való félelmében világért sem mert volna még csak közeledni sem és királyra, a ki győzedelmeskedjék e világ felett s győzedelmét adja örökségül az övéinek.

Nem ; Jézus nem a tanításaival, nem az új és nagy parancsolatnak a kijelentésével végezte el megváltói munkásságát ; hanem azzal az egész büntelen, szent, tökéletes élettel, azzal az egész világot körülölelő végtelen, örök szeretettel, azzal a halálig hű engedelmességgel és azzal a golgothai halállal oldotta meg az Atyától reábizott feladatát.

E világnak arra volt szüksége, hogy maga az Isten nyúljon le érette és emelje föl abba az életbe, a honnan a bün folytán kiszakadt. Kegyelem kellett a bünös embernek s ime ez a kegyelem lehell Jézusnak minden szaváből és ez képezi a titkát annak a hatalomnak, a melyet Jézus a lelkekre gyakorolt és gyakorol folytonosan. Igaz, hogy predikációiban az Isten országáról beszél ; de ez az ország a kegyelem országa. Nincs szó a világon, a melynek akkora hatása volna, mint ennek a hivásnak : »Jöjjétek én hozzám mindnyájan, kik megfáradtatok és megterheltetetek és én megnyugosztallak titeket.« Ha szabad volna összehasonlítgatásokat tenni az ő nyilatkozatai között, azt mondhatnánk, hogy paraboláinak koronája a tékozló fiú története, a mely egymagában a legfelségesebb beszéd a kegyelemről és ha talán az evangelisták egyebet semmit sem őriztek volna meg számunkra az ő beszédeiből, ez az egyetlen parabola elég bepillantást adna abba a végtelen szeretetbe, a mely áthatotta Jézust. Avagy van-e még valami az egész világirodalomban, a mi hasonlítható volna azokhoz a szavakhoz, a melyek a boldogságról mondatnak a hegyi beszédben? A mi azokban hozzánk szól, az mind a kegyelem hangja. Ez a kegyelmes Isten, ez az az igazság, a melyet az emberiség oly sokáig keresett. Jézus azért az igazság kijelentése, mert a kegyelem kijelentése.

„Keserülöm e sokaságot" mondja Jézus, mikor ott tolong, ott nyüzsög körülötte étlen, szomjan az az ötezer ember, a melyik szavait lesi, csodatételeit várja. szeretetének melegéből áhit egy-egy sugár után (Márk, VIII. 2.) „Megszáná őket" — irja Máté (XIV. 14.) és „könyörületességre indula rajtuk" jegyzi meg Márk (VI. 34). Ezek jellemzik Jézus egész megváltói müködését »*Keserüli*« népét, az embert s ezért száll alá mennyei dicsőségéből. »Megszánja őket« s ezért megy szerte, tanítván és jól cselekedvén mindenekkel. És »könyörületességre indul rajtuk s ezért keresi fel a betegeket, hozza vissza az eltévelyedetteket, megy be poklos Simonnak és Zakeusnak házába, ül le a bűnösökkel és megvetett publikánusokkal, adja vissza a vakoknak szemök világát, beszél a Samaritánus asszonynyal, tér be a bethaniai testvérekhez, a Jairus házába és még itélettartó szent haragja is könyörületesség, hogy megszabadítsa az embert sivár, rideg, törvények bilincseibe verő vak vezéreitől. „*Keserüli*" azt a népet, mely vagy mint pásztor nélkül való nyáj bolyong, vagy pedig hamis prófétáknak s vak vezetőknek zsákmánya. Szánalomra és könyörületességre indul, mert a romlás közepette is felfedezi a lelkek friss élet-csiráit, a melyeknek csak világosság és melegség kell, hogy kifakadjanak s felnövekedjenek. Meglátja a szétzüllött viszonyok között is az uj idők jeleit : a jelen sivársága felett való zokogásból kihallja a szent várakozás és sóvárgás hangjait. A külső romlottság és kemény szivüség alatt itt is, ott is megérzi az Istenországa iránt való erős fogékonyságot, az igazság után való éhezést és szomjuhozást. Az ellentéteknek ebben a világában fejti ki a maga szent egyéniségét, oldja meg élet-feladatát, jelenti meg világot és lelkeket megváltó szeretetét. Nagysága igazán a *csendes nagyság*. A földnek egy kicsiny, elrejtett zugában a legnagyobb csendben hajtja végre a váltság és kibékítés munkáját és csak mikor már a földi szemek előtt láthatatlanná lett, akkor tudta meg a világ, hogy *ki* volt és hogy ma is *ki*?

De a mint vissza kell utasítanunk azt a felfogást, mintha Jézus csak tanításaival váltott volna meg ; épen úgy nem kereshetjük a megváltás tényét Jézus munkásságának egyik, vagy másik mozzanatában, hanem együvé kell foglalnunk Jézusnak egész belső és külső

életét, halálát, feltámadását és megdicsőülését. Mert hiszen a megváltás tulajdonképpen nem egyéb, mint az Isten kezéről leszakadt embernek visszahelyezése az Istennel való élet-közösségbe, az Isten kegyelmében gyökerező szabadságba; vagy közvetlenebbül kifejezve, a megváltás nem egyéb, mint az embernek Isten gyermekévé való örökbe fogadtatása, a ház szolgájának a ház fiává való fölemeltetése. A megváltás által oly erőt kell nyernünk, a melylyel birtokunkban igazán emberek tudunk lenni minden körülmények között.

A megváltáshoz ugyanazokra az erőkre van szükségünk, mint a melyekkel Jézus hajtotta végre a váltságot; a melyekkel Ő vett diadalmat a test és világ felett. Ő ezeket az erőket nekünk adta s velük együtt a győzelmet is.

„Avagy nem tudjátok-é hogy azokban kell nékem foglalatosnak lennem, melyek az én Atyámnak dolgai?“ (Lk. II. 49.)

Ez Jézusnak az első nyilatkozata, a melyet az evangelisták följegyeztek. És ez az első nyilatkozat jellemzi az Ő egész életét. Engedelmeskedni a mennyei Atya akaratának! Jöjjön bár a kisértő s ajánlja föl neki, hogy csodatévő erejével saját önző czéljaira változtassa a köveket kenyerekké; a rendelkezésére bocsátott isteni segítséget használja fel egy az egész világot egyszerre bámulatba ejtő mutatványra, szálljon alá a jeruzsálemi templom tetejéről, hisz' angyalok fogják kezökön hordozni; vagy ragadja magához önzőleg a világuralmat, ne várja meg, míg a szenvedések útján át az Atya adandja neki: Ő az Atyának engedelmeskedik. „Csak a te Uradat és Istenedet tiszteld és őt imádd!“ Ha eléje áll ellenszegülésével, hitetlenségével és makacsságával a világ: nem fél az Atya akaratát teljesiteni s szembeszállni a felzúdult tömeggel. Útjáról, engedelmességétől nem tudja eltéríteni sem a királyságot kináló „Hozsánna!“, sem a halállal fenyegető „Feszitsd meg!“. Vivódik, küzd, vérrel verejtékezik a Gecsemáne kertben, de akkor sem a maga akaratát kivánja érvényesíteni, hanem az Atyáét és nyugodtan megy a Golgothára.

Mint alázatos, engedelmes fiú hódolattal figyel atyja kijelentéseire és parancsaira mindenütt, a hol csak áll, vagy jár. Jézusra nézve Istennek akarata volt a mindent elhatározó hatalom. Az Istennel való állandó összeköttetésben volt minden ereje. »Szavaiban a lélek és élet, még hallgatásában is az erő, bátorsága és alázatossága, szelidsége és rendíthetetlensége, imádságai és csodái, nyugodt békessége és szent felindulása a képmutatás ellen, soha el nem fáradó könyörűlő szeretete és határozott ellenállása az emberek tévelygéseinek, küzdése, önmegadása, méltósága, türése, — mind, mind csak az Atyával való belső élő összeköttetésének volt a következménye. Szent, tisztán hangolt hárfa volt lelke, a melyen az örökkévalónak újjai zavartalan örömmel játszhattak. Óh és minő hangokat, milyen akkordokat, milyen összhangot csalt ez ki hurjaiból! Hangokat, a melyektől azóta él az emberiség és a melyektől élni fog, a míg csak ember lesz: hangokat, a melyek a mulandóság világába örökkévaló világot teremtettek.« (Juncke: Christi Bild etc.)

Az Atyát nézi, Őt szemléli és mindig csak arról tesz bizonyságot, a mit az Atyánál látott és a mit tőle hall.

Az evangéliumokban igen gyakran olvassuk, hogy Jézus elméne a hegyre imádkozni és ugyanott lőn az éjszakán, imádkozván az Istennek (Lk. VI. 12.) Untalan keresi az Atyával való benső, bizalmas, odaadó együttlétet. De nemcsak a magányban van vele; hanem a legmozgalmasabb népélet közepette is, vagy a mikor az övéivel érintkezik, mikor szerte jár és jót tesz, mikor a világ zúgó árja és változó képe veszi is körül mindenütt és mindig az Atyával van egyedül, mindig hallja, a mit az Atya szól hozzá és látja, a mit az tár fel előtte. Az e világ szelleme által eléje varázsolt csalképek és kisértő látások helyett Jézus mindig és mindenben azt az igazságot látja és azt követi, a mit vele az Atya közöl a maga igaz és Szent lényéből.

Imádságaiban csak az Atya szeretetéért könyörög; magát az Istent akarja csak, az Ő lelkét és csak szellemi erőhatásokat kér onnét felülről, mert tudja, hogy e szellem csendes munkájának egyetlen lehetében is az örökkévalóság van.

Ez az imádkozó, csendes élet már önmagában is a megváltói munkásság egyik igen fontos ténye mert hiszen minden imádság egy egy fenséges áldozat. Saját egyéniségünknek átadása; önmagunknak odaáldozása; saját akaratunknak az Isten akaratának való alárendelése, nemcsak, de az Atya akaratának magunkévá tétele. Minden igazán imádkozó mindenekfelett épen csak magát az Istent akarja; azért könyörög, hogy Ő a maga teljességével töltse be a mi lelkünket, hogy legyen meg az Ő akarata úgy itt a földön, a mint az érvényesül a mennyben.

Az Isten azonban szűntelen munkálkodik s a ki imádságaiban Vele él, érintkezik, az Ő lelkével táplálkozik, annak munkálkodnia is kell; abban egy ellenállhatatlan, legyőzhetetlen cselekvési erő fejlődik ki.

„Szükség nékem annak cselekedeteit cselekednem, a ki engemet elbocsátott“ mondja Jézus. Innen, hogy Jézus egész élete egy pihenés nélkül való, fáradhatatlan munkásság, új életet teremtő szeretetáldozat.

»És igen reggel, még éjszakán mikor felkölt volna, kiméne és elméne puszta helyre és ott imádkozik vala« — irja róla Márk. »És követék őtet Simon és a kik vele valának És mikor megleltek volna őtet, mondának neki Mindenek tégedet keresnek. Akkor monda nékik: Menjünk el a közel való városkákba hogy ott is prédikáljak; mert azért jöttem. És prédikál vala azoknak zsinagógáikban mind az egész Galileában és ördögöket űz vala.« (I. 35—38.)

„Nyilvános szolgálatának rövid három esztendeje tisztán történeti szempontból is többet tartalmaz, mint a legnagyobb és legjobb emberek leghosszabb élete“ — mondja Schaff.

És ez a cselekvő Szeretet-munka, ez a másik nagy áldozat, önmagának odaadása másokért.

Imé egy ember, a kinek lelke tele van mások nyomorúságának a legmélyebb érzésével! Nemcsak, — mert ez még nem elég, — hanem ezt a mások nyomorúságát teljesen magára veszi. Mint a delej a vasat, úgy vonja magához a szenvedőket s csakugyan ott is nyüzsög körülötte szakadatlanul a legnyomorúltabbaknak egész serege. Nem tehet úgy egyetlen lépést sem, hogy a legkomolyabb és a legélenbevágóbb kérdésekkel ne ostromolnák, sokszor igazán éhező és szomjuhozó lelkek, máskor meg őt tőrbe csalni kivánó hamis képmutatók. A legbámulatosabb pedig mind ez óriás munkásság közepette, hogy soha egy perczre sem hagyja el szelidsége, szeretete, türelme. Soha nem vonakodik segíteni ott, a hol segítségére szorultak, legyen az barát vagy ellenség És a mikor a legnagyobb, igazi isteni erőt igénylő munkát végzi is, szerető figyelme a legkisebb dologra is kiterjed. „Szedjétek összsze a morzsákat“ — inti tanitványait az ötezer ember megvendégelése után és mikor a Jairus leányát feltámasztja, halottaiból életre hívja, nem mulasztja el figyelmeztetni az apát, hogy a gyermeknek adjanak enni.

Minket, gyarló embereket, lever, munkánkban megbénít a sikertelenség, tönkretesz a szenvedés. Jézust mind a kettő még csak erősíti, hogy még többet cselekedhessék «a mig nappal vagyon». Egész önfeláldozó munkássága végén is még mindig ellenszegülésre, félreértésre, sőt egyenes gyülöletre talál. Mindegy, neki teljesítenie kell az Atya akaratát egész a keresztnek haláláig! Ha a bűnbánatnak, a megtérésnek és a szeretetnek fölébresztésére még nem volt elég az igehirdetés, a meghivás és a szeretetnek annyi csodát

tévő szent munkája: van még egy utolsó és nagy áldozata, hogy megváltsa az embert, Az Isten úgy akarta, ki kell még üritenie a „keserü pohárt“ „Es az Isten a mi hozzánk való szerelmét ebben mutatta meg, hogy mikor még bűnösök volnánk, a Krisztus mi érettünk meghalt,“ pedig még „az igazért is nehezen hal meg az ember“ (Róm. V 7. 8.).

Annak, a ki Istennek nemcsak örök szeretete, hanem örök szentsége mellett tett tanúbizonyságot s e kettőt személyesitette meg: Kereszten kelle meghalnia, a legnagyobb gonosztévők halálával. Hanem e világ nem volna a bűn világa, ha Jézus megjelenése, igehirdetése és munkássága fel nem zavarta volna az emberi lelket és föl nem keltette volna ellene a gyülöletet.

Épen a megfeszíttetés ténye a legfényesebb bizonyítéka annak, hogy az, a mi a Jézusban megjelent csakugyan *az* Igazság és *a* Váltság, mert halála nem csak vértanúság, hanem egyenesen áldozat.

A mikor a bűn világában megjelenik az a tökéletes lény, a ki az Isten képére és hasonlatosságára teremtett ember eszményét valósítja meg, azt a fenséges typust, a melytől épen a bűn folytán elesett, de a melyikhez újból vissza kell állíttatnia: ez nemcsak vonzza az emberi sziveket, hanem ugyanakkor vissza is taszítja. Tényleg senkit még úgy nem szerettek ezen a világon, mint épen Jézust; de viszont senkit még úgy nem gyülöltek. mint épen Őt. Csakhogy még ez a gyülölet is ő mellette, az ő igazsága mellett tesz bizonyságot.

»Ez a világ« — mondja Martensen (Cristlíche Ethik I.), — mint ilyen csak azt szereti, a mi az ő lényegéből való. E világ pedig a ***vegyülék*** világa, a sötétség és a világosság vegyüléke. A tiszta szent tökéletességet nem tudja szeretni, legfeljebb csak magától végbetetlen messzeségben, de nem, ha az személyesen hozzá közel jön. Ez neki arra szolgál jegyül, hogy sokan ellene mondjanak (Lk. II. 34.), sem a tiszta igazságot, sem a tiszta hazugságot nem szereti e világ, hanem a kettőnek a vegyülékét, a viszonylagot, a féldolgot. A Krisztus azonban épen határozott krizist akar, a bünt egészen ki akarja irtani. Nemcsak szavai és tettei, de egyenesen személye hívja ki a gyülöletet; ennek a tisztasága, szentsége, szeretete. méltósága és nyugalma. Ez a gyülölet az emberi alapja a tövis koronának és keresztnek.«

Az a kereszt azonban, a mit így a gyülölet állitott fel, az isteni megváltó szeretetnek lett a legfelségesebb jelvényévé s az áldozatnak szent oltárává

Jézus halála az Isten iránt való engedelmességnek a legnagyobb ténye s így lett az »örök idvesség nek oka mindeneknek, a kik néki engednek.« Az, a mit Jézus a kereszten feláldozott, az a saját egyéni akaratnak, az önzésnek, e világ elvének a feláldozása volt érettünk.

Ha áldozat volt Jézusnak egész imádság — élete; ha az volt az emberekért kifejtett lankadatlan munkássága az áldozatok egész hosszú sorát a halállal koronázta meg. Annyira átadta magát Isten rendeléseinek, hogy még élete sem volt drága, hogy azt feláldozza az isteni czél és feladat megvalósithatásáért. Teljes nyugalommal, de egyszersmind a győzelem öntudatával mondhatta el: »Elvégeztetett!«

Abban a pillanatban, »midőn a halálba a fejét oda hajtá, a szeretet vígan ünnepelé fényes diadalmát; bé volt töltve az áldozat. A templomban a kárpit hirtelen meghasadott, mely a földet a mennytől eddigelé elválasztá. Kijövének a sirból a holtak s halkan susogák halaványajakokkal azt az előbb csak sejtett szót, a mely a teremtés nagy rejtélye: kibékülés! Oly mély ez, a milyen a szeretet s a kibékülés maga is szeretet már.« (Tegner „A konfirmansok.“)

A Golgothán tartatott meg az itélet a bün, az önzés, a saját igazságosság felett, a mely Istentől elválaszt és ott jelentetett ki az a szeretet, az az alázatosság, az az engedelmesség, az egyéni akaratnak az Isten akarata alá való olyan odaadása, a mely megint Istennel egyesit.

És csodálatos, hogy a természeti, a csak ezen világ szerint élő ember gondolkozásának semmi nem mond annyira ellent, mint épen a kereszt. Botránkozás volt ez már a zsidónak és bolondság a finom, müvelt görögnek. Azt meg tudja érteni a föld gyermeke, hogy valaki százezreknek az élén csata karddal kezében megindulj on egy világhóditó útra s birodalmat alapitson, melyben a nap soha le nem nyugszik. Ez neki való. Ezen el tud édelegni képzelete. A saját nagyravágyását és önző uralkodásra való törekvését látja egy-egy ilyen alakban megtestesítve. Azt is meg tudja érteni, hogy valaki akkor dobja el magától az életet, a mikor ez már neki semmi örömmel nem kinálkozik, vagy a mikor ez nehézségekkel, akadályokkal áll eléje, mert ebben mintegy az egyéni akaratnak látja érvényesülését a »sors« hatalmával szemben. De azt már nem tudja felfogni, hogy az isteni szeretetnek a legfelségesebb kijelentése épen a keresztha lál legyen. Ennek ellene mond minden gondolata. És mégis immár közel kétezer esztendő tanúsága bizonyitja, hogy ez a keresztről szóló tudomány hóditotta meg a világot. A keresztyénség ebben a jelben győzött; mert az a nagy szív, a melyet annak a durva római katonának a dárdája szúrt át, egybe foglalta az emberiségnek minden fájdalmát, minden szenvedését, a kisértés minden győzelmét és a bűn minden terhét s mind enek váltságául oda áldozza életét. Előbb az Úr igaz szolgájaként teljesítette munkáját, hogy aztán átvegye, mint a lelki világ fölkent királya a maga uralkodását.

A váltság munka a kereszten elvégeztetett. De harmadnap reggelén angyali szó csendül meg az üresen maradt sirboltban: „Mit keresitek a holtak között az élőt? Nincsen itt! Feltámadott!« És a tanítványok pünkösd reggelén a Jeruzsalembe gyült sokaság előtt szent lelkesedéssel hirdetik, hogy azt a Jézust, a ki megfeszíttetett, az Isten feltámasztotta, megoldván a halál fájdalmait és tette őt Urrá és Krisztussá! Pál apostól pedig bejárhatja a zsidókat, görögöket és barbarusokat azzal a bizonyságtétellel, hogy az, a ki halálra adatott a mi bűneinkért, feltámadott a mi megigazulásunkért.

»Annak okáért mi is, mivelhogy ennyi sok bizonyságoknak fellege áll körültünk, minden terhet levetvén és minden körültünk való bünt, nagy állhatatossággal fussuk ki a mi előnkbe adatott czélt, nézvén a hitnek fejedelmére és elvégezőjére a Jézusra!“ (Zsid. XII. 1, 2) És »járuljunk bizodalommal a kegyelemnek székihez, hogy irgalmasságot nyerjünk és kegyelmet találjunk az alkalmatos időben való segítségre“ (Zzid. IV. 16)

A filippibeli börtönőr azt kérdi Páltól és Silástól: »Édes uraim! mit kell nékem cselekednem, hogy idvezüljek? Azok pedig mondának: Higyj az Úr Jézus Krisztusban és idvezülsz mind te, mind pedig házad népe« (Ap. Csel. XVI: 30, 31.)

A jövő alkalommal már erről a Jézus Krisztusban való üdvözítő hitről; az ingyen kegyelemből hit által való megigazulásról kivánok szólani.

Kenessey Béla.

Alvinczi, a kassai magyar pap.

(Folytatás és vége.)

„Én Calvinista nem vagyok, sem Lutherista nem vagyok — mondja egy alkalommal a kassai tanács előtt,— mert megtanultam azt az szent Pál irásából, hogy sem Apollóstól, sem Kefastól nem kell neveztetni senkinek, hanem mi igaz keresztyéneknek neveztettünk az Jézus Cristusról.« Azt mondja a magát pápistának nevező Veresmartinak is »Ne mondjátok magatokat pápistáknak; keresztyéneknek mondjátok, mind keresztyének

vagyunk, mind!“ — Az urvacsoránál meggyőződése szerint kovásztalan kenyeret kell osztani, de mert előbb Kassán ostyát osztottak az oltár előtt: meghagyta az oltárt és osztotta az ostyát, de ha valaki kenyérrel kivánta, ugy adta neki. Általában kereste az egyező és egyesitő pontokat, kerülte a különbséget élesitőket nem viselte a luth. papok ruháját, az albát s elvetette a sugó gyónást. Azonban a ref. papok gyülésére járt s gyakran volt más községekben „vizitálni a helvetica confessión levő atyafiakat.“ — Nem csoda, hogy ily módon egyik rész sem az egyesülés szándékát látta Alvinczinél, hanem csupán a tőlök különbözést. Kanizsai Pálfi János, a dunántuli kálvinista püspök „ostyás“-nak nevezte, a katholikusok gúnyolták, kassai paptársa Bussaeus Mihály pedig valósággal üldözte. Pálfival szemben Bethlen adott neki igazat, munkái megvédték a katholikusok támadásaitól s Bussaeussal való 8 hónapos vitájának is fényes és teljes győzelem lett a vége: a kassaiak a békesség bontó német papot elküld téK a városról.

Alvinczi egyházi czéljai is a nemzeti czélt szolgálták, benne a politikus és a pap mindig együtt van. Ne csodálkozzunk ezen A protestans vallás szelleme nem engedi ugyan, hogy egyházi férfiak intézzenek világi ügyeket »de a mint tudjuk, abban a korban a politika is csak a vallás dolgaival foglalkozott s igy benne a papok szerepe érthető. Érthető ez kivált a kassai papnál, kit helyzete néha tevékeny részvételre csalt, különben sem tudta egyházát nemzetétől külön választani. Azt a theologiai irányt látjuk benne, melynek képviselője a XVII. század elején Heidelbergben Alvinczi kedves tanára, Parens Dávid. Ez a kálvinista és lutheránus felekezetek egyesitésére s igy a protestántizmusnak Németországban erős hatalommá növelésére törekedett s Alvinczi is ebben látta nemcsak a magyarországi protestántizmus jövőjének biztositását, hanem egész nemzetünk létének feltételét.

Az iró.

A pap szolgálja a politikust, a politikus a pap czélját s az iró hathatósan előmozditja a kettő azonos törekvését. Elveivel támadás nem illett össze, de mikor személyében egyházát kezdték ostromolni, bátran és sikeresen állott elébök. Müködését nem a benső, lelki szükség irányította irodalmi térre.

„Egy keresztyén prédikátortól a kassai nevezetes tanitóhoz, Alvinczi Péter uramhoz iratott öt szép levél“-lel 1609-ben Pázmány Péter adott tollat kezébe. „Egy tetetes, nevevesztett Pápista embertől S(acrae) T(heologiae) D(octor) P(ázmány) P(étertől) küldetett színes öt Levelekre rendszerint való Felelet“-ében „a kassai magyar Ekklésia lelkipásztora feldarabolja és apróra aprítja, a Pázmány reformátusokat tsúfoló és mérgesen hahotáló és motskoló leveleit“, — irja Bod Péter. Ezzel a felelettel indul meg voltaképen az Alvinczi három irányban fejlődött irói tevékenysége. E három irány a hit kérdéseiről való vitatkozásban, a Bethlen felkelésének igazolására és védelmére szolgáló politikai iratokban s egyházi beszédeinek kiadásában nyilatkozik. Nincs helye, hogy most e munkákat részletesen tárgyaljuk, hiszen e rövid jellemzajz-félében meg kell elégednünk azzal, ha Alvinczről legalább futva, legalább halvány körvonalakat rajzolhatunk. Különben is az akkor nagy szenvedélylyel vitatott történelmi és tudományos igazságokat és hamisságokat nem volna miért fejtegetnünk. Azoknak a vitáknak az eredményét ugy is ismerjük.

A három fő munka: az 1616-ban megjelent *Itinerarium Catholicum*, már emlitett politikai irata *Magyarország Panasza* s a Pázmány beszédeinél három évvel korábban, 1633-ban megjelent *Postilla az az egymásután következő Praedikatiók* háromféle irói modort, együtt érdekes és nevezetes irói egyéniséget mutatnak.

Az Itinerarium-ban a vitatkozó hittudós szól a vallások régiségének kérdéséről öntudatos renddel, szigorú következetességgel, a tárgytól soha el nem térve. Igazán tudományos munka, melyben meg akarja mutatni, hogy melyik vallásban van — a rómaiban-e vagy a protestánsban — a régi tudomány: »a melyik új és hamis, kivessétök.« Bebizonyitja, hogy a protestans vallásban semmi uj nincsen, hanem ez a Krisztus vallása. Az egész munkában higgadtan bizonyit, nyugodtan következtet, halad nyomról nyomra, — ez a modor tiszteletre indit, ez a fejtegetés meggyőz.

Egész más, mikor Magyarország sorsáról panaszkodik. A higgadt bizonyitás szenvedélyes vádolás, a nyugodt következtetést izgatott képzelődés váltja fel, a mi megdöbbent és aggodalomba ejt, mert nem hihetjük, hogy minden vád szilárd alapon van, hogy azok a borzasztó képek nem puszta rémképek. Minél jobban bizonyitja, annál hihetetlenebb, hogy a mit ir, azt ember emberrel elkövette, de uralkodik rajtunk az Itinerarium hatása s kénytelenek vagyunk a komoly iró szenvedélyes beszédét a méltó felháborodásnak tulajdonitani.

Lecsendesül, ha egyházi beszédet ir. Ezekből a szelid, jámbor pap szól, az igaz hazafi és buzgó protestáns, kinek a biblia magyarázása, általános igazságok fejtegetése közben csak néha tör ki a katholikusok iránt soha sem szünő ellenszenve. Akkor sem a támadás, hanem a védekezés hangján.

A vitatkozó hangot alig kerülhette ki. Hiszen e beszédek harczok közben hangzottak, mikor a folytonosan ingadozó hangulatot s a hivek vallásos érzületét nem lehetett figyelmen kivül hagyni. Nemcsak Alvinczi, de mindenik felekezet papja egyháza iránt való kötelességet mulasztott volna, ha folytonosan nem emlékeztetí hallgatóit, hogy az az igaz, a mit tőle hallanak Ez a vitatkozó hang Alvinczi beszédein a kornak az a bélyege, mely világosan ott van amaz idő minden beszéd kötetén. De ennyi s nem több. Nem felejti el soha, hogy szószékben áll, nem hagyja el ajkát oda nem illő szó: hangját a komoly meggyőződés, nem a vak szenvedély sugalja.

Három fő művében s ezekhez tartozó többi munkájában megvan a közös jellemvonás: hazájáért és vallásáért nemcsak a lelkesedés, hanem az áldozatkész buzgóság, az eleven ész mellett a nagy olvasottság is. Éles itélő tehetség, szigorú igazságszeretet jellemzik. Mestere a szónak és irótollnak s használja mindeniket következetesen. Hirdeti, a mi meggyőződése szerint evangeliumi igazság, küzd azért, hogy mások hatalmi vágya ellen megóvja hazájával együtt felekezetét, melynek csak az volt a kivánsága, hogy szabadon élni hagyják.

E kor vita iratai, mint piszkos, mocskolódó nyelvűek hirhedtek az irodalomtörténetben. E rosz vélemény indokolt, de nem illik minden iróra és mindenik munkára Mindkét félnél kiemelkedik az a törekvés, hogy a vitatkozó társ mellett semmiben se maradjon hátra, kólönösen ne a másik gúnyolásában, nevetségessé tételében. A kor volt az oka, hogy ez a törekvés sem finom gúnyban és élczben, hanem durva tréfában és vastag gorombaságban nyilvánulva tönkre teszi a mai olvasó szemében a vitatkozás komolyságát, de az akkoriaknak mulatságúl szolgált és érveket pótolt.

Azt mondottuk, hogy a protestáns papság feladata a korban az ellenállás volt. Nos, ebben nagy Alvinczi. Jelentőségét akkor határozzuk meg legtalálóbban, ha helyét Pázmány Péterrel szemben jelöljük ki, Szerepe az Bocskay és Bethlen mellett, a mi az esztergomi érseké a király udvarában, de feladata nem az események irányitásában, hanem azok előkészitésében állott, azért nincs soha előtérben. Ennek különben a pap tisztéről való másféle vélekedésén kivül az az oka is volt, hogy Bethlennek nem volt annyi szüksége mások tanácsára, mint Pázmány urának. Irodalmi vitatkozások közben sem a felfogás-

ban, sem az irályban, sem az egész vitában nem tudnak olyan pontot találni, melyen Pázmány Alvinczi fölébe emelkedik. Sőt, míg Alvinczi főfegyvere a pontos czáfolás és szigorú bizonyítás, Pázmánynak senki ebben elsőséget nem követelhet. Még sem Alvinczinek volt nagyobb hatása. Ennek oka ott van az Itineariumban, hol a jezsuita rend vitatkozási modorát találóan ralzolja. A jezsuiták — úgymond csak igen sokat beszélnek, hogy ezzel az elmét elfoglalják, de csak minden beszédöket syllogismusra kell vonni és akkor kitünik alattomban való okosságok. „A kik vékony testtel vadnak, öltözettel temérdökítik magokat, ugyanez tudatlan emberek szapora szavakkal mutogattyák magokat tudósoknak."

Alvinczi egyszerű köntösén és Pázmány biborán, az esztergomi érsek gazdagságán és a kassai pap szegény voltán kivül a világi hatalom segítsége döntötte el az e miatt mindig egyenlőtlen küzdelmet.

Pázmány vezére a kath. visszahatásnak, Alvinczi a védelemnek Nem akkora tehetség, mint Pázmány, de a vitában tudományos készültséggel mellette van, komolyságban és őszinteségben felülmúlja. Szándéka tisztaságához szó sem fér. Munkássága szükebb körü Pázmányénál; ideje sem lehetett arra, hogy gyakorlati czélu dogozatoknál egyebet irjon, a kor sem volt arra való. Egész élete küzdésben telt el s az ellenfél czéljából következik e küzdelem kicsiny sikere A két vezér fejezi ki pártja törekvését. Pázmány a r. katholikus egyház előjogaiért, Alvinczi a magyar protestánsok lelkiismereti szabadságáért küzdött. Pázmány végső czélja a római egyház uralmának felemelése, Alvinczié — miként a Bethlené — a magyar nemzet politikai és szellemi szabadsága. Ezért járt Pázmány annyit Bécsben, ezért őrködött Alvinczi Kassán. Pázmány győzött — nem az irótollával, hanem hatalmával; Alvinczi mig élt, útjába állott, de megakadályozni nem tudhatta.

Ime t K. szakadozott vonásokkal Alvinczi Péter kassai magyar pap alakja. Életét nem vázoltuk, a küzdelmeket nem részleteztük Igy is látjuk, talán, ezt az érdekes és érdemes embert, ki nemzeti és egyházi történetünknek abban a sok küzdéssel és szenvedéssel teljes, de mégis bizalomra indító korszakában régi dicsőségünknek egyik kiváló képviselője, a kinek köszönhetjük nagy kortársai, az erdélyi fejedelmek mellett, hogy ma is, ime, élünk!

A kassai városi levéltár még sok fel nem használt adatot rejt, melyek Alvinczi személyét a mai kor előtt még nagyobbá tehetnék, nemzetünk történetében neki még fontosabb szerepet juttathatnának. Azoknak az adatoknak még elő kell kerülniök. Ma, mikor szakadatlanul, lankadatlanul résen kell lennünk s dolgoznunk kell a jövendőért, mikor az Alvinczi Péterek hazafiui és vallásos buzgóságának bennünk élnie kell, ha magunk élni akarunk — szükségünk van erős hitre, erős bizalomra. S honnan merítsük ezt a jövőnkben való hitet, ha nem multunkból, nem a történelemből, nem nagy embereink példájából? Bizony jó nekünk néha visszanézzünk a régi időbe, jó nekünk elővennünk fakult leveleket s avatag jegyzőkönyveket, látnunk azokat a küzdelmeket és szenvedéseket, azt az önzetlenséget és igazlelkűséget, mert úgy erősödik bennünk mai bajaink, mai aggodalmaink között a reménység, úgy törekedik bennünk a hit, — azokra a nehezen, de mégis átélt időkre gondolva érezzük csak valójában igaz voltát annak az éneknek, melylyel — mindjárt 300 éve lesz a kassai országgyűlésen Bocskay és Alvinczi Istenhez fohászkodott, a mi belölünk is mind buzgóbban tör ki, ha nemzetünk és egyházunk multjával foglalkozunk, hogy »Erős várunk nekünk az Isten.« a kiben bizunk eleitől fogva!

Dr. Imre Sándor,
kolozsvári ref. koll. tanár.

Különfélék.

Szabó Lajos a nagy- és kis-kapusi egyház lelkésze, a kolozs-kalotai egyházmegye pénztárnoka f. hó 8-án d. u. 5½ órakor, rövid szenvedés után, életének 39-ik, házasságának 9-ik évében elhunyt az Urban. Özvegyén, Z *Bodola Jankán* s két kis gyermekén, *Lajos* és *Margiton* kivül két testvére *Netti*, özv. Osváth Gyuláné és *Lina*, Daday Istvánné és gyermekeik siratják. És....az ősz szülők: *Szabó Lajos* koltó-katalini 86 éves ref. pap és neje *Salak* Anna. Minő veszteség! Előbb dőlt ki a fölgy, mint a hogy learattatott volna a megérett gabona. Szabó Lajos munkás életének, kiváló papi jellemének méltatására külön sorokat szentelünk. Most csak a vesztés feletti fájdalmunknak adunk kifejezést! Az Ur nyugasztalja meg a korán elszólított, hív szolgáját s adjon vigasztalást az oly mélyen sújtott, kesergő övéinek! — Temetése 10 én d. u. 1½ órakor volt nagy részvét mellett. Koporsója felett imát *Deésy* Gyula esperes, gyászbeszédet *Vajda* Ferencz sz.-lónai lelkész, a boldogult benső barátai és szolgatársai mondtak.

Ujvári Cz. József veresegyházi ev ref lelkész, életének 63-ik, lelkészségének 35-ik és boldog házasságának 34-ik évében, folyó hó 8-án, hosszas szenvedés után meghalt.

Midőn mély megilletődéssel veszünk hirt eme szomorú esetről, magunk elé képzeljük ama délczeg alakot, kit mindenhol tiszteletet keltő külső megjelenésiért széki egyházmegyénk papsága «gavallér» czímmel tisztelt meg.

De nem csak külső megjelenésében, jellemében is valódi gavallér volt ő: közvetlen modorával, nyilt őszinteségével, egyenes lelkületével, ritka kötelességérzetével mindenkit megnyert, s követendő példaként járt előttünk.

Széki egyházmegyénkben előbb mint tanügyi előadó, 1886-tól halála óráját**ig** mint közügyigazgató, számvevő, egyházkerületi képviselő s egy év óta mint egyházi Értekezleti elnök szerepelt. Csak szerepelt, mert váratlanúl ma már ott pihen ő is, hol megnyugosznak azok, kik megfáradtak. Óh hogy őt is elkellett veszítenünk.

Halálát neje, szárnyrabocsátott gyermeke, testvére, kiterjedt rokonsága, híveinek, tisztelőinek nagy serege gyászolja.

Legyen könnyű a keble fölé borult édes anyaföld, melyet annyira szeretett s az Úr szőlőjének hív munkása találja meg utolsó nyugalmát az örök boldogság honában. — *Nemes Ferencz,* ev. ref. lelkész.

Szondi György volt buzás-besenyői lelkészt a luka ilenczfalvi egyház ujonnan választott lelkészét nov. 24-én iktatta be hivatalába, néhai Rákosi Lajos esperes örökébe *Tóth* Kászló nyárádkarácsonyfalvi lelkész, e. megyei director. Legyen áldás müködesén új egyházában is!

Zsinati előkészületek. A *tiszántuli* egyh. kerület zsinati tárgyakat előkészítő bizottsága e hó 5-én tartotta ülését *Sárospatakon.* Ezen a vallásegyenjogúság és sérelem czíme alatt zsinati tárgyakul megjelöltettek ezek: az országos ünnepélyek alkalmával megszünte tendő a róm. kath. egykáz kizárólagos szereplése, — a tábori lelkészek között megfelelő számú ev. ref. vallásúak alkalmaztassanak a róm. kath. tábori püspök (vicarius) alá való rendeltsége megszüntetésével — a róm. kath. s bármely jellegű tanitézetekben tanuló ev. ref. vallású növendékek vallásoktatásának semminemü akadályai ne legyenek, — állami és egyéb közintézeteknél az apáczáknak alkalmazása szüntettessék be, — úgy a férfi, mint a női szerzetes rendek tagjainak e hazában való betelepedése törvényileg rendeztessék s a jezsuita rendnek, az ország törvényei ellenére e hazában való müködése lehetetlenné tétessék, — az egyetemi theológiai fakultások kérdésének megoldása az állam-kormánynál sürgetendő, — az

1848 XX. t.-cz egyházi és iskolai szükségleteink fedezése szempontjából az állam által végrehajtandó, autonómiánk sérelme nélkül s az egyház meghallgatásával (ez utóbbinak hangsulyozását ama körülmény tette szükségessé, hogy sem a középiskolai 1883-ki, sem a tanítói fizetések kiegészítéséről szóló törvény, sem az 1898. XIV. t.-cz meghozatalakor a meghallgatás nem történt meg, pedig magának a kormánynak a nyilatkozata szerint mindezek az 1848. XX t.-cz. részletes beváltásai!) — a prot. püspökök és főgondnokok főrendi tagsága altalánosíttassék, — az 1868. 53. t.-cz. 12. pontja visszaállíttassék, ezt sürgesse a zsinat, mert a felekezetek közötti békességnek, egyetértésnek ez az egyetlen feltétele, a mely az állami anyakönyvvezetés mellett most már minden akadály nélkül érvényesülhet stb. stb. A módosítások az egyes törvény szakaszok feltüntetésével ajánltatnak. A jegyzőkönyvet. mihelyt lehet, közéteszszük.

Kisérlet az egyházi adózás reformjára nézve. E régen vajudó kérdés megoldására most *Antal* Gábor dunántuli ref. püspök egy próba-eljárásra szólitotta fel papjait. Felkérte, hogy állítsák össze gyülekezeteik költségvetését, ugy, hogy abban *az egyházi adó* a következő elvek és kulcs szerint legyen felvéve Külön *személyi adót* számitsanak mindenki után, a ki 20-ik életévét betöltötte s munkaképes *férfiu*, illetőleg *nő* (mindkettő után?! Szerk.) tekintet nélkül az illető egyháztag önállóságára, vagy családtag voltára s hogy fizet-e adót vagy rendelkezik-e vagyonnal, kivéve, ha tényleges katona. *A személyi adó maximuma 2 korona. A vagyoni adót* számitsák a következő kulcs szerint

Osztály	Kin k állami adója K.-ban	Fizetne egyházi adóba
I.	1 – 5	2
II.	5—10	4
III.	10—20	7
IV	20 30	10
V	30—50	14
VI.	50 – 75	18
VII.	75—100	22
VIII	100—150	28
IX.	150—200	34
X.	200—300	40
XI.	300 500	50
XII	500—750	70
XIII.	750—1000	100
XIV	1000—1500	140
XV	1500 - 2000	180
XVI.	2000—felül	200

A kinek, mint adózónak 3 vagy több, 12 éven alóli gyermeke van, vagy 2 gyermeke eleminél magasabb iskolába jár, vagy birtokát állami adója 10-szeresénél nagyobb adósság terheli: egy osztálylyal lejjebb adózónak minősitendő.

Kérjük erdélyi lelkésztársainkat: tegyék meg maguk is e — különben is nem sok munkát igénylő, de sok tanulságot igérő számitást gyülekezeteikre nézve s az eredményt feldolgozva, tárgyaljuk meg e kérdést lapunkban. Egyházi adózásunk reformjának kérdése elutasithatatlanul sürget. Egyik legfontosabb tárgya lesz a zsinatnak is. Tegyünk előtanulmányokat. Mi a magunk rsszéről, ha a vagyonaránylagos adónál egy mérséklő maximum megállapittatik, a személyinél is óhajtanánk ílyent A javaslat e pontja különben is homályos. A maximális adó itt 2 korona egy személy után. De mi a minimális és melyek a közbeeső fokozatok? Erről nem hallunk. Pedig ez az eljárás és számitás egyöntetüségére nézve nélkülözhetetlen. Mi azt ajánljuk, hogy a 0—20 kor.-ig állami adót fizető családok összes nem önálló tagjai után a személyi adó ne haladja meg a 4 koronát, a 10—70 kor.-ig terjedő egyházi vagyonadót fizető családoknál ne a vagyon utáni egyh. adó összegének felét, azon tul pedig személyenként a maximális 2 kor. alkalmaztassék. Szegény népünk nagyon rászorul e kimélésre. Egyébként csak szóljunk hozzá e kérdéshez.

Protestáns Árvaházi képes Naptár és a „Koszorú“ 10 uj füzete megjelentek 1902 évre Ismertetésükre visszatérünk, most csak annyit, hogy buzgó terjesztésüket lelkésztársaink szives jóindulatába ajánljuk. *Egy lev. lapon kifejezett kérésre bizományba is küld kivánt mennyiséget Hornyánszky Viktor* könyvkiadó *Budapest Akadémia épület.*

A marosvásárhelyi ev. ref. egyh.-község e hó 15 én iktatja be uj főgondnokát *Br. Kemény Ákost* hivatalába, és avatja fel ujonnan bővitett leányiskoláját. Az ünnepélyes istentiszteleten *Dr. Bartók* püspök ur fog egyházi alkalmi beszédet mondani.

Egyházmegyei gyülés. A *nagyenyedi* ref. egyházmegye e hó 12-én délelőtt 10 órakor Nagy-Enyeden a városház tanácstermében gyülést tart, melynek tárgyát a jövő évben megtartandó egyházkerületi értekezlet feletti tanácskozás képezi.

Eskütétel a marosvásárhelyi ev. ref. főtanodában. Igen sikerült ünnepély folyt le e hó harmadikán a marosvásárhelyi ev. ref. főtanoda előljáróságának körében, melynek egyedüli pontja az ujon választott gondnokok és az uj tanár eskütétele volt. Désy Zoltán kollégiumi gondnok nyitotta meg az ülést, melyen az előljáróság teljes számban részt vett, s melyen üdvözölte a főtanoda ujon választott vezéreit, gróf Toldalagi László fő-, és Deák Lajos algondnokot, valamint a tantestület uj tagját: Trozner Lajost. Rámutatott arra, hogy a protestáns autonomiának az az igazi szelleme, mely a buzgó főur mellé egyenjoggal állitja azt, aki csupán szorgalma által lett a társadalom vezérévé, s egyenlő jogot biztosít mindnyájunknak. A szép beszéd után az uj tagok letették az esküt, mire Bedőházy János igazgató nagyhatásu beszéddel üdvözölte őket.

Uj vatikáni nagykövet. A magyar lapok nagy örömben vannak a felett, hogy grf. Revertera helyett *grf. Széchen* Miklós, tehát *magyar* ember lett vatikáni nagykövetté. Mi meg azt mondjuk, hogy mire való egyáltalán nagykövet a *Vatikánnál*!? Hisz a Vatikán nem világi hatalmasság.

Hymen. *Kusztos* Gyula ördögkuti lelkész eljegyezte *Almássy* Sárika kisasszonyt Kolozsvárról. Gratulálunk!

A „Szeretetház“ karácsonyfájára a *Somkereki* Miklós széki esperes névnapjára összegyült társaság 17·60 kor adományt küldött, Midőn ezért az igazgatóság az árvák nevében hálás köszönetet mond *sok ilyen boldog* névnapot kiván a népszerü esperes urnak Mi is szivből gratulálunk az esperesnek is, a társaságnak is!

Köszönet nyilvánitás. A kolozsvári ev. ref. Szeretetház árvái karácsonyfájára adományoztak: A Főtiszteletü és Méltóságos Püspöki Szék 32·28 kor., Krompecher Hermin, Krompecher Berta és Horváth János 2—2 koronát. Fogadják a nemes szivü adományozók az intéző bizottság hálás köszönetét. E czélra nyujtandó kegyes adományokat hálás szivvel fogad a Szeretetház igazgatósága (Ferencz József út 55. szám.)

Szerkesztői és kiadóhivatali üzenetek.

Lapunk hátralékos előfizetőit ujra kérjük, kötelezettségeiknek eleget tenni sziveskedjenek. Itt az év vége s mégis 226 egyház részben vagy egészben hátralékos, pedig *előre* tartoznának fizetni. A behajtás iránt hivatalos lépéseket teszünk.

Egy pár tudósitás és nyilvános számadás hely szüke miatt késik.

Kérjük lelkésztársainkat, hogy a környezetükben történő egyházi mozgalmakról bár egy levelező-lapon lapunkat értesiteni kegyeskedjenek.

Hivatalos rész.

5211—1901. KÖRRENDELET

valamennyi egyházmegye nt. espereséhez és az egyházközségek Presbyteriumaihoz.

Igazgatótanácsunknak tudomásá a jutott, hogy az egyházközségek költségelőirányzatai, vagyon-leltárai és számadásai nem mindenütt egyformán két egyenlő példányban, hanem némely helyen csak egy példányban készíttetnek el, és ha az elvész az illető egyházközség vagyoni kezelésében a legnagyobb zavarok származhatnak, sőt a vagyonkezelőkre is kiszámithatlan erkölcsi és anyagi károsodások hárulhatnak. Hogy az ily természetü bajok legalább jövőre elkerülhetők legyenek, igazgatótanácsunk ezennel utasítja az *egyházközségek* presbyteriumait, hogy a költség előirányzatokat, vagyonleltárakat és számadásokat, a pénztári, illetve magtári naplóval együtt, minden évben *két* egyenlő példányban elkészítve terjesszék egyházmegyei felülvizsgálat alá.

A nt. Esperes urakat pedig felkérjük sziveskedjenek intézkedni, hogy a költség-előirányzatok, vagyonleltárak és számadások egyik példánya, a pénztári, illetve magtári naplóval együtt, *az egyházmegyei levéltárban évről-évre megőriztessék* s a másik példány a tanúsítványokkal együtt az illető egyházközség levéltárába elhelyeztessék. Az egyházközségek vizsgálata alkalmával sziveskedjenek nt. Esperes afiai személyesen meggyőződést szerezni arról, hogy az egyházközségi számadások, naplók, költségelőirányzatok és leltárak legutóbbi 10 évi példányai pontosan őriztetnek e?

Kolozsvárt, 1901. decz. hó 4-én.

Dr. Vályi Gábor, elnök. *Maksay János*, számvevő.

5287—1901. FELHIVÁS

valamennyi nagytiszt. Esperes aihoz és a püspöki egyházak t t. Tanácsaihoz.

Az egyetemes konvent ez évi jegyzőkönyvéből is sajnálattal kellett konstatálnunk, hogy erdélyi ev. ref. egyházkerületünk *a legmagasabb* domesticai hátrálékosok között szerepel, minek oka különösen abban található föl, hogy a konvent által számbavett hátrálékok a megelőző év deczember 31-én eszközölt földhitelintézeti zárlat alapján mutattatnak ki és igy a következő év elején eszközölt részlettörlesztések, melyek a hátrálék százalékának alábbszállítását eredményezhetnék, tekintetbe nem vehetők

Ennek elkerülése czéljából arra hívjuk föl az összes espereseket, püspöki egyházak tanácsát, illetve a közalapkezelő pénztárnokokat, hogy a lehető legnagyobb erélylyel igyekezzenek a f. évi hátrálékokat fölhajtani és a földhitelintézethez decz. 28-ig beküldeni, mert csak ez úton érhető el, hogy egyházkerületünk a konvent előtt évről évre a legnagyobb hátrálékosok között ne szerepeljen.

Kolozsvárt, 1901. decz. 6 án.

Dr. Bartók György, elnök. *Kádár János*, titkár.

5202 1901. KÖRÖZVÉNY

mindenik kollegium m. t. Előljáróságához

A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter ur a marosvásárhelyi ev. ref. főgymnasiumnál a f. hó 16. és 17. napjain tartandó javitó és pótló érettségi vizsgálatokra kormányképviselőül dr. Erdélyi Pál tud. egyetemi könyvtár igazgató urat küldötte ki folyó évi november 28 án 83598. sz. a. kelt rendeletével.

Kolozsvárt, 1901. deczember hó 5-én.

Dr. Bartók György, elnök. *Dr. Sárkány Lajos*, h. tanügyi előadó.

1810—1901. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a deési egyházmegyébe kebelezett magyarmacskás—bodonkuti társegyházközség papi állomására pályázat nyittatik.

Javadalom: Magyar-Macskáson lakás kerttel; 1. 10 hold szántó, 15 h. 949 □öl kaszáló; 2, Termény és munkabéli szolgálmány. A termény, munkabéli szolgálmány és kánonikum értéke 643 kor. 98 fill. 3 Segélypénz 71 kor. 62 fill. Ehez járul 1200 koronáig ministerileg megállapitott 484 k. 40 fil. fizetéski egészités

Pályázati határidő 1902. január 20. Minősitvénynyel és szolgálati bizonyitványnyal felszerelt folyamodványok nt. Pap István esperes afiaihoz S.-M.-Berkeszre, u. p. Nagy-Somkut küldendők.

Kolozsvár, 1901. decz. 13 án.

Dr. Bartók György.
erd ev. ref. püspök.

1809—1901. PÁLYÁZAT

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a marosi egyházmegyébe kebelezett *berei* kántor-tanitói állomásra pályázat nyittatik.

Javadalom: tisztességes, jó lakáson és kerten kivül 8 hold szántó és kaszáló, három öl tüzifa, kepe és munka tétel értéke 476 kor; készpénz, az egyháztól 20 kor., lamsegély 304 kor., összesen 800 kor

Pályázati határidő: 1901. decz. 30.

Folyamodványok nt. Ravasz János esperes aához küldendők Nyárádszeredába.

Kolozsvártt, 1901. deczember hó.

Dr. Bartók György,
erdélyi ev. ref. püspök.

1834—1901. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben a küküllői egyházmegyébe kebelezett szász-csávási egyházközség kántor tanítói állomására pályázat nyittatik az alábbi fizetéssel

1. Tisztességes lakás és kert gazdasági épületekkel felszerelve vagy ennek ellenértékébe 200 kor. 2. Tandíjból 100 kor. 3. Kanonika porczió szántó, kaszáló szőllő 6 hold 429 □ öl haszon értéke 101 kor. 90 fill 4. Buza, töröbuza, fa és bor kepe értéke 224 kor. 20 fill. 5. Temetési stola váltságba az egyház pénztárából 30 kor. 6. 55097—1901. sz. min. rendeletben engedélyezett államsegély 418 kor. — Összes kántor-tanitói fizetés 1074 kor. 10 fill.

Pályázati határidő 1901. Decz. 28. Folyamodványok nt. Nemes Árpád Esperes urhoz Maros Ugrára küldendők.

Kolozsvárt 1901. Decz. 11.

Dr. Bartok György
erdélyi ev. ref. püspök.

1834—1901. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben, a küküllői egyházmegyébe kebelezett szász-csávási egyházközség 2 ik tanítói állomására pályázat nyittatik az alábbi fizetéssel 1. Tisztességes lakás és kert, vagy e helyett kert és lakás illetmény czimen 100 kor. 2. Az egyház pénztárából évnegyedes előleges részletekbe 100 kor. 3. 55097—1901. miniszteri rendelettel engedélyezett államsegély 700 kor. Összesen 900 kor.

Pályázhatnak okleveles férfi és nő tanítók. Férfi tanerőnek előny adatik. Pályázati határidő 1901. Deczember 28. Folyamodványok nt. Nemes Árpád esperes urhoz Maros-Ugrára küldendők.

Kolozsvárt, 1901. decz 11. *Dr. Bartók György*,
erd ev. ref. püspök.

1362—1901. ÉRTESITÉS.

Görgényi egyhm. papikarunkat értesiteni kivánom, hogy a jövő évi *névkönyvi adatok* (1770—1901. sz. püspöki körlevél) annak idejében közvetlenül *főjegyző aához* lesznek küldendők; *konfirmálók és tanköteles ek anyakönyve pedig* (1771—1901. sz. körrendelet) *Kovács István* nyomtatványkezelő aánál jegyzendő elő közös megrendelés végett. Mindennemü központi *nyugták*, a kongrua kivételével, mely még nincs folyósitva, azonnal beküldendők, hogy még az ujévi munkahalmaz előtt felterjeszthetők legyenek. *Költségelőirányzatok* számvevőhöz, *domestica bevallási ívek* főjegyzőhöz küldendők

Gernyes.eg, 1901, decz. 6. *Csekme Ferencz*,
görgényi esperes.

Teljesen befizetett részvénytőke 200.000 korona.
Tartaléktőke 60.000 korona.

Mezőgazdasági Bank
és Takarékpénztár részvénytársaság

Kolozsvárt, Jókai-utcza 3. szám, emelet.

Betétek után naptól-napig

5% kamatot fizet

s a tőke-kamatadót is az intézet sajátjából fedezi, ugy, hogy a betevő tiszta kamatot élvez!

Betétek rendszerint felmondás nélkül fizettetnek vissza.

Leszámitol váltókat előnyös kamat mellett s kölcsönöket nyujt értékpapirokra és ingatlanokra váltófedezet alapján.

Sorsjegyek huzásainak nyilvántartását dijmentesen eszközli
Minden a bank és takarékpénztári ügyletekre vonatkozó felvilágositással szivesen szolgál **az igazgatóság.**

Csintalan Gyula

orgona, zongora és hármoni- um-készitő

Kolozsvárt, Címár-utcza (ezelőtt külszappan) 15. sz.,

a posta palotával szemben, a Kis-Szamos mellett.

Elvállalok orgona készitést, minden nagyságban, minden kivitelben és stylben, továbbá javitását, átalakitását, kibővitését és hangolását jótállás mellett.

Elvállalok bármilyen nagy zongora javitást, hosszu zongorák röviddé átalakitását, bőrözését és hangolását.

Készitek oltárokat, szószéket és szószék fölébe való koronát, nemkülönben egész templomi berendezéseket is.

Elvállalom iskolai és szobai harmoniumok javitását és hangolását, ugy helyben, mint vidéken. Vidéki meghivásra pontosan megjelenek. Kérdezősködésekre azonnal válaszolok

Miért továbbra is becses figyelmébe ajánlom magamat. A t. közönség és egyházak pártfogását kérve

maradtam tisztelettel **Csintalan Gyula.**

Erdély legnagyobb üzlete és ékszerek gyártására egyedüli berendezett mühelye.

Sárga János ékszerész Kolozsvárt.

Fő üzlet: Mátyás király-tér. Fiók-üzlet: Wesselényi Miklós-utcza 11.

Ajánlja dusan berendezett raktárát mindennemü *arany* és *ezüst némüekben*, *drága kőékszerekben*, *régiségek*, valamint a legujabb *angol* és *franczia különlegességekben*. Különös figyelmébe ajánlom a nagyérdemü közönségnek a legujabb technikai vivmányokkal berendezett **mühelyemet**, hol *modern ékszerek* gyártása, átalakitása, *vésnöki* és *ötvösmüvészet* remekei saját közremüködésem mellett készülnek.

Mühelyem a nagyérdemü közönségnek megtekintésre rendelkezésre áll.

Nagytiszteletü lelkész és tekintetes Tanitó urak figyelmébe.

Általánosan el van ismerve és bebizonyult tény, hogy

— elegáns, szép, olcsó és tartós ruhát —

Kolozsvárt csak

NEUMANN M.

Magyarország legnagyobb és legrégibb

férfi-, fiu- és gyermekruha

áruházában vásárolhatunk.

Telep: Mátyás király-tér.

Alapittatott 1845-ben.

5

Hazánk legrégibb harangöntődéje.

Alapittatott 1816-ban. Tiz évi jótállás

Előnyös feltételek engedtetnek.

Seltenhoffer Frigyes Fiai

cs. és m. kir. udvari szállitók Sopronban.

Ajnlják legjobban berendezett harangöntődejüket a t. községek és egyházaknak **Harangok** bármely nagyságban és zengzetben, csak a legfinomabb harangércből, tiszta cseng hanggal öntenek. **Repedt harangok** ujraöntetnek; ezek, valamint az uj harangok is a már meglevőkhöz teljes össz-hangzatban öntetnek. **Minden harang hangja előre határoztatik meg.** **Különösen** figyelmeztetjük szabadalmazott **kovácsolt vasból** készült szerkezetünkre nagy harangok részére, mely által ezek könyen huzhatók s a falakat nem rázzák. Fakoronákkal biró harangok ezen szerkezetre olcsó árért átalakittatnak. **Kovácsolt vasból** készült tüzmentes **harangállványokat,** czélszerü szerkezetben s olcsó árak mellett legjobban ajánlunk. **Költségvetésekke is képes árjegyzékkel postafordultával szolgálunk.**

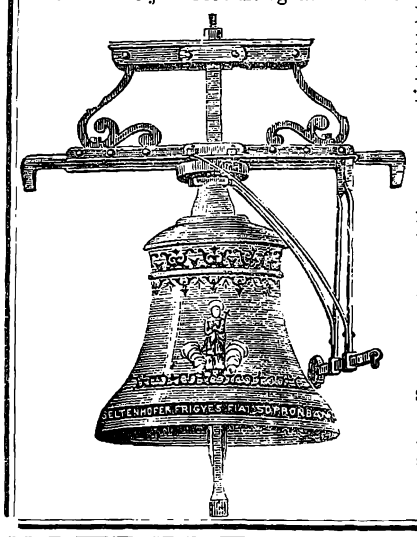

3

NYOMATOTT GOMBOS FERENCZ KÖNYVNYOMDÁJÁBAN. KOLOZSVÁRT

IV. Évfolyam. 51. szám. Kolozsvárt, 1901. Deczember 19.

ERDÉLYI
PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, theol. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 2. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre. 12 kor.
félévre 6 kor.

Novotny harangöntöde és **Antal** vasharangláb-gyár
Temesvár. * **Gyárváros.** *
* * *

Ajánlja magát több évi szavatolás mellett, régi harangok újraöntésére, valamint új harangok és teljes harangcsoportok előre meghatározott hang utáni elkészitésére. Különösen ajánlja saját találmányú

szabadalmazott átlyukasztott harangjait,

melyek felső részükön a hegedűéhez hasonló *S* alakú nyilásokkal vannak ellátva és azért erősebb, terjedelmesebb és mélyebb hangúak mint a régi modorúak. Ily szerkezetű 327 kgrs. harang hangban egyenlő 408 kgr. régi modorú haranggal.

Ajánl továbbá forgatható vertvaskoronákat, régi harangok ilyenekkel való újraszerelését és vertvasharanglábakat. 300 kgr. alúli harangok raktáron vannak.

Költségvetések és képes árlapok díjmentesen szolgáltatnak.

Az 1896. orsz. kiállitáson Budapesten
MILLENIUMI NAGY ÉREMMEL kitüntetve.

ORGONA!!
NAGYVÁRADON,
FÖ-UTCZA 51/15.

Új
Orgonákat

készitek a legujabb pneumatikus csőrendszer szerint, golos ládával. Biztos müködésért meg a *legnedvesebb templomban is* kezeskedem. * * *

Orgonáim az elképzelhető könnyedségü játszás-móddal birnak és mindamellett az egyes sipok a leggyorsabb játszás mellett is *preczizen* azonal megszólalnak. * * * *

1

Elvállalok továbbá
régi Orgonákat
átalakitás, javitás és hangolásra a legjutányosabb árban.

Országh Antal,
orgona-készitő

Olcsó keritések. # LÉBER GYULA **Első erdélyi sodronyszövet-fonat-kertkerités és ruganyos aczél sodrony ágybetétek gyara** **Kolozsvárt,** Egyetem-u. 12. sz

Telefon-szám 439.

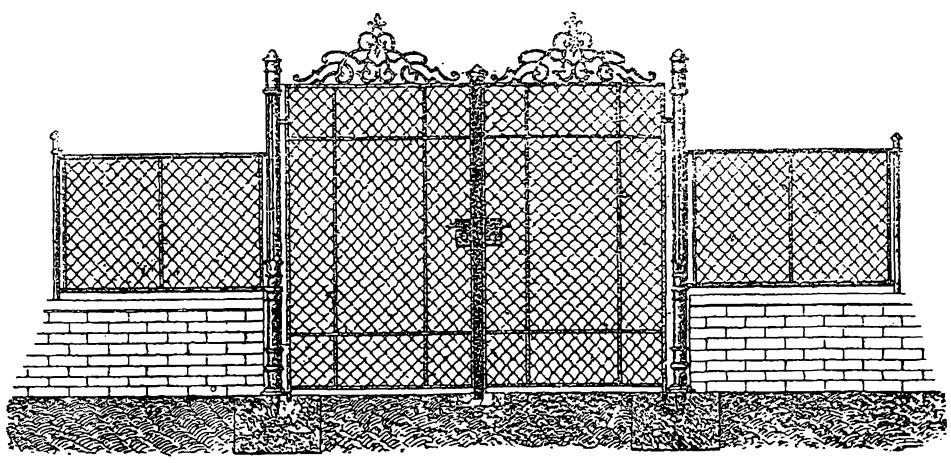

Ajánlja minden e szakba vágó munkáit, ugymint kertek, erdők, vadaskertek, szőlők, diszkeritések, sirok, stb. bekeritéséhez való gépsodrony fonatait, majorsági udvarok fonattal való bevonását; pincze, padlás, felső világossági magtár és éléskamara ablakok rostélyzatát, áthányó rosták, szén, koksz és kavics válogatásához; szikrafogók gyárkéményekre — Zöldre festett légyszövet, szelelő és lóher tisztito rosták. Backer-féle rosták és egyéb féle használatra vas-, réz- és czinszövetek. Krupda sodrony szegélyzetek, aczél tüskés sodrony, kertek stb bekeritéséhez. Kitünő ruganyos aczél sodrony ágybetétek (matracz), sodrony lábtörlők stb.

Nagy képes árjegyzékkel kivánatra ingyen és bérmentve szolgálok.

Teljesen befizetett részvénytőke 200.000 korona.
Tartaléktőke 60.000 korona.

Mezőgazdasági Bank

és Takarékpénztár részvénytársaság

Kolozsvárt, Jókai-utcza 3. szám, emelet.

Betétek után naptól-napig

5% kamatot fizet

s a tőke-kamatadót is az intézet sajátjából fedezi, ugy, hogy a betevő tiszta kamatot élvez!

Betétek rendszerint felmondás nélkül fizettetnek vissza.

Leszámitol váltókat előnyös kamat mellett s kölcsönöket nyujt értékpapirokra és ingatlanokra váltófedezet alapján.

2 Sorsjegyek huzásainak nyilvántartását dijmentesen eszközli.

Minden a bank és takarékpénztári ügyletekre vonatkozó felvilágositással szivesen szolgál **az igazgatóság.**

Csintalan Gyula

orgona, zongora és hármoni- um-készitő

Kolozsvárt, Zimár-utcza (ezelőtt külszappan) 15. sz.,

a posta palotával szemben, a Kis-Szamos mellett.

Elvállalok orgona készitést, minden nagyságban, minden kivitelben és stylban, továbbá javitását, átalakitását, kibővitését és hangolását jótállás mellett.

Elvállalok bármilyen nagy zongora javitást, hosszu zongorák röviddé átalakitását, bőrözését és hangolását.

Készitek oltárokat, szószéket és szószék fölébe való koronát, nemkülönben egész templomi berendezéseket is.

Elvállalom iskolai és szobai harmoniumok javitását és hangolását, ugy helyben, mint vidéken. Vidéki meghivásra pontosan megjelenek. Kérdezősködésekre azonnal válaszolok

Miért továbbra is becses figyelmébe ajánlom magamat. A t. közönség és egyházak pártfogását kérve

2 maradtam tisztelettel **Csintalan Gyula.**

Erdély legnagyobb üzlete és ékszerek gyártására egyedüli berendezett műhelye.

Sárga János ékszerész Kolozsvárt.

Fő-üzlet: Mátyás király-tér. Fiók-üzlet: Wesselényi Miklós-utcza 11.

Ajánlja dusan berendezett raktárát mindennemü *arany* és *ezüst némüekben drága köékszerekben, régiségek,* valamint a legujabb *angol* és *franczia különlegességekben.* Különös figyelmébe ajánlom a nagyérdemü közönségnek a legujabb technikai vivmányokkal berendezett **műhelyemet**, hol *modern ékszerek* gyártása, átalakitása, *vésnöki* és *ötvösmüvészet* remekei saját közremüködésem mellett készülnek

3 **Műhelyem a nagyérdemü közönségnek megtekintésre rendelkezésre áll.**

Nagytiszteletü lelkész és tekintetes Tanitó urak figyelmébe.

Általánosan el van ismerve és bebizonyult tény, hogy

— elegáns, szép, olcsó és tartós ruhát —

Kolozsvárt csak

NEUMANN M.

Magyarország legnagyobb és legrégibb

férfi-, fiu- és gyermekruha

áruházában vásárolhatunk.

Telep: Mátyás király-tér.

Alapittatott 1845-ben.

6

Hazánk legrégibb harangöntődéje.

Alapittatott 1816-ban. **Tiz évi jótállás.**

Előnyös feltételek engedtetnek.

Seltenhoffer Frigyes Fiai

cs. és m. kir. udvari szállitók Sopronban.

Ajánlják legjobban berendezett harangöntődejüket a t községek és egyházaknak **Harangok** bármely nagyságban és zengzetben, csak a legfinomabb harangércből, tiszta cseng hanggal öntenek **Repedt harangok** ujraöntetnek; ezek, valamint az uj harangok is a már meglevőkhöz teljes össz-hangzatban öntetnek **Minden harang hangja előre határoztatik meg.** Különösen figyelmeztetjük szabadalmazott **kovácsolt vasból** készült szerkezetünkre nagy harangok részére, mely által ezek könyen huzhatók s a falakat nem rázzák. Fakoronákkal biró harangok ezen szerkezetre olcsó árért átalakittatnak. **Kovácsolt vasból** készült tüzmentes **harangállványokat,** czélszerü szerkezetben s olcsó árak mellett legjobban ajánlunk. **Költségvetésekke is képes árjegyzékkel postafordultával szolgálunk.**

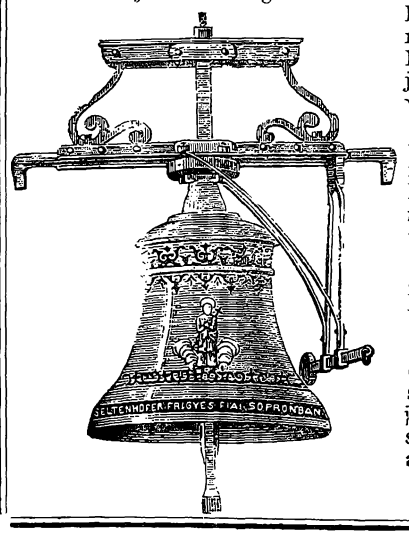

4

IV. Evfolyam. 51. szám. Kolozsvárt, 1901. Deczember 19.

ERDÉLYI
PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY. theol. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok es előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 2. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre . . 12 kor.
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Karácsony.

Lukács ev. II. 1—14 v.

Jászolböjcsőben egy ujszölött, mosolygó, angyalarczú gyermek. Mellette az első édesanyai örömtől sugárzó arczú asszony. Fölöttük megnyilt egek, mennyei seregek zsolozsmáitól megzendült levegő: „*Dicsőség a magasságban az Istennek a földön békesség és az emberekhez jóakarat!*“ — Csillag ragyog a bölcső felett, szokatlan fénynyel az ujszülöttnek csillaga. Körötte ott térdelnek Betlehem mezejének egyszerü pásztorai, ott a messze keletnek fénylő csillag által ide vezetett bölcsei, kik jöttek, hogy az ujszülött királynak tisztességet tegyenek, hozván neki aranyat, tömjént és mirhát ajándékul. Az Úr dicsősége fénylik és e dicsősség fényétől megrémült emberek fülébe csenditi az Úr angyala a karácsonyi evangéliumot: „*Ne féljetek! — mert ime hirdetek néktek nagy örömet, mely az egész népnek öröme lészen: megszületett tinéktek ma a Megtartó, — az Úr Krisztus a Dávid városában!*“ *Hozsánna, hozsánna!* »*Dicsőség a magasságban az Istennek, a földön békesség és az emberekhez jóakarat!*«

Ime a karácsonyi történet, ime a karácsonyi kép, a karácsonyi evangélium!

Micsoda történet! Történet, mely nem rideg dátumokkal, száraz krónikával dolgozik, hanem a melyben lüktet az élet, beszél a szív, jelenné lesz a jövendő. Történet, mely egy eseményben évszázadok történetét jeleniti meg, jövendő századok képét szemlélteti, mely egy életnek nehéz küzdelmek, szörnyü vivódások árán szerzett áldásait árnyék nélkül, csupa ragyogó fényben rakja reá már a bölcsőre, mely az egész életet illető hála aranyát, tömjénét és mirháját oda rakja a gyermek lábaihoz, a férfi koszorújával, a jövendő babérával övezi a gyermek homlokát, reményének virágaival ékesiti fel a bölcsőt s a szellemvilág, a lelki élet történetét megjeleniti, visszatükrözteti a természetvilágon. Micsoda kép! — Művésze minden vonását ihletett ecsettel rajzolá. Hogy olvad össze benne a mult és jövendő, hogy foly össze egy szent örökkévalósággá! Benne az ég és a föld ölelkezik. A jászolbölcsőnek kárpitja a menny, mécse a csillag, dajkadala angyalok kara. S mind e fénynek, e dicsősségnek központja: egy mosolygó, angyalarczu gyermek. És micsoda evangélium, milyen örvendetes üzenet: „*Tinéktek ma Megtartó született, az Úr Krisztus, a Dávid városában!*“

Légy üdvöz áldott karácsony, szent és bűbájos éj! Legyen áldott az édesanyai szó, mely e történetnek visszhangját költé lelkünkben, a kéz, mely e képet szivünkbe véste, az Isten, ki ez evangéliummal megajándékozott.

Első jöttöddel forduló pontjává lettél a világtörténelemnek. A bomlásnak indult ó-kort meggyógyitád, a megvénhedett emberiséget megifjitád. Visszaajándékoztad az embernek Istenét s az embert Istenhez vezetted el. Jöttöddel uj ideált hoztál az embernek, az emberiségnek, a sötétben botorkálóknak világosságot gyújtott csillagod; ujra értékessé lett az élet, mert a jászolbölcsőben megtalálja czélját a pásztor és a bölcs. „Az Ige testé lett,“ a bethlehemi bölcsőben a mennyország szált a földre le. Te jöttél hozzánk fiadban, jó Atyánk, örök szeretet: „*Dicsőség a magasságban az Istennek!*“

Első jöttöddel összehoztad a pásztort és a bölcset, a tudóst és a tudatlant, a zsidót és a pogányt, az ó-világ e legnagyobb ellentétét, hogy a bölcsőnél tanuljanak szeretetet — hogy legyen békesség! Jöttöddel az Úr angyala szólt a háborgó lélekhez: „Ne félj! Légy csendes szivvel!“ s ez angyal azóta szertejár a földön, hirdetve kiengesztelődést, megbocsátást, kegyelmet, hogy legyen békesség a szivekben és az emberek között: — „*Békesség a földön!*“

Jöttél s hoztál magaddal a betegnek gyógyulást, a szenvedőknek vigasztalást, az árvának édes anyát, az éhezőnek kenyeret, a mezitelennek ruházatot. Jöttél s magaddal hoztad az ég angyalait: részvétet a kebelbe, könyörületet a szívbe, szeretetet a lélekbe, bizodalmat a Gondviselésbe; a bethlehemi bölcsőben hoztál; „*Jóakaratot mindenféle népnek!*

A kit hoztál, a „próféta nem volt kedves hazájában,“ de Európa kitárta előtte szivét és befogadta őt s azóta itt lakozik közöttünk áldásaival és adott a népeknek életet és jövendőt. Ha ráborult a tudatlanság sötétje: a vakoknak visszaadta szemevilágát: ha rabigában görnyedett: szerzett „a fogságban ülő népnek szabadulást“; a karácsonyi csillag egünkön ragyogott s a népek nagy karácsonyain mindig ismétlődött az angyal hirdetése: „*Tinéktek ma Megtartó született!*“

És ma?....Mintha ujra beteg volna a világ —: az egyén és a köz. Szobáinkban kigyulnak ugyan a szeretet fáján a mécsek, az első karácsonyest csillagjel képei, de fényök mintha elhomályosult volna: szivünk lelkesedésének sugárai mintha fény és meleg nélkül szükölködnének A karácsonyi angyal bekopogtat ugyan a szegénység és elhagyatottság kunyhóiba, hanem mintha az angyal szive fáznék, ajándéka mintha megfagyott volna kezei között s a köszönetben sincs immár melegség, a hála csókja is hideg. Ajándékaink mintha birtokunk védelmére volnának szánva s a kinek nyujtjuk, mintha megcsalatva, olcsón kifizetve érezné magát! Szivünket elfogta az önzés, lelkünket a ridegség; élünk, mert gondolkozunk és számitunk; de érző, szerető szivünket mintha elvesztettük volna. Az egyik rész lázas siet-

séggel zsebel az élet teritett az asztaláról, a más henyél, gondolván „majd osztozkodunk“. Üzletté lesz a meggyőződés, az eszme, ideál; a szeretet pénzért árulja magát s Jézus nevével foly a harcz uralomért, hatalomért

Nem, nem, ez a világ nem érti a karácsonyt, nem ismeri a szeretet nagy parancsolatját, királyi törvényét, nem tudja, hogy lehet: szolgálattal uralkodni.

Jövel azért szent karácsonyest, jövel világnak nagy karácsonya! Fénylő csillagod hadd vonja szemünket az égre. Adj hitet a világnak, hitet az embereknek ideális, eszményi javakban, hogy gyógyuljon meg általa – az emberek beteg szive. Hadd zendüljön meg a megfélemlett, a remegő, a kétségbeeső emberek fülében az Úr angyalának karácsonyi örömhíre: «*Ne féljetek* ! — *Tinéktek ma Megtartó született!*» — Hadd zendüljön meg a menynyei seregek himnusza megnyilt egekből s hadd visszhangozzák e földről megnyilt emberi szivek a karácsonyi éneket: „*Dicsősség a magasságban az Istennek, a földön békesség és az emberekhez jóakarat!*“

Békesség e földön, egyetértés, testvériség, szeretet: szent karácsony a szivekben, a családokban, az egyházakban, — a hazában !

Nagy Károly.

Karácsoni gondolatok.

Künn hideg, barátságtalan szürke tél; benn barátságos meleg szobában ragyogó családi kép: angyalt váró gyermekek, angyal-járásra készülő szülök. Az örömnek mennyi ténye, a szeretetnek mekkora melegsége csak egy hajlékban is

Honnan ez ? Kicsoda a szivek melegségének örök forrása, táplálója ? Kicsoda a boldogitó szeretetnek egyedüli nagy királya ? Szegénynek és gazdagnak, — boldognak és boldogtatannak, kicsinynek és nagynak, jónak és bünösnek gazdagsága és vigasztalása, ereje és reménysége ?

A Krisztus ; — a Krisztus az, a ki ma született s a kinek születése felett ma támadott a földön nagy öröm, *mely az egész népnek örömévé lőn* ! A szeretetnek, — s a gyermeki — és gyermekiesen tiszta sziveknek családias melegséget árasztó ünnepe a *Karácson* !

Egyetlen ünnepet sem ékesitett fel a keresztyén fántázia oly megragadóan szép és oly kifejezően gazdag értelmü symbolumokkal, mint a *karácson* ünnepét ! Ott van a gyermek szivek örömének tárgya : a *karácsonfa*, melynek ugyan mint külsőségnek lehetnek némelyek ellenségei, de ha azt behatóbb figyelemre méltatjuk : mély és szép jelképes értelmét a legszigorubb puritánsággal sem vonhatjuk kétségbe. Vajjon a karácsonfa, mely karácson estéjén a családi hajlékokból, ragyogó fényt áraszt a téli éjszakának ködös sötétségébe, — nem az élet ama fájának é szép symboluma, mely sarjadzott az Ur Jézus Krisztusban, s mely az életnek minden sötét óráját és nehéz viharát ragyogó égi fénnyel világositja meg. Vajjon az a télközepén ajándékokkal megrakott zöld fa, nem mély jelentőséggel bíró jelképe-é az evangelium ama fájának, mely *kicsiny mustármagból növekedett hatalmas fává*, s mely soha el nem hervadó, üde zöld ágaival mint védő paizs terjed ki az emberi élet felett és dusan megrakva áldásává lőn a föld minden nemzedékének ? Óh hát láthatjuk-é mieinknek örömét a karácsonfa előtt bárcsak egyszer is a nélkül, hogy el ne gondolnók, hogy azon örömet gerjesztő fa a menynyei üdv és áldás ama fájának jelképe, mely annak szeretete melegétől nött a világot beárnyékoló fává, ki azért született a világra, hogy szabaditója és üdvözitője legyen mindazoknak, a kik ő benne hisznek ?

És ha a boldog örömet fokozandók, szivünk szeretetével *ajándékokat* nyujtunk mieinknek, — és ha ezek az ajándékok, — legyenek azok nagy értéküek, — vagy csak a szerető megemlékezésnek egyszerü, s csak belső értékkel biró jelei, — s adassanak bár a gazdagságnak bőségben uszó, fényes palotáiban, — vagy a nélkülözésekkel teljes szegénységnek sárból épült kunyhóiban ; — szivből származván igazi, boldog örömet keltenek ezen a szent titku éjszakán ugy itt, — mint amott : nem a ma született Jézus által földünkre hozott égi ajándékokra emlékeztetnek-é minket ? Minő ajándékok voltak azok ! ? — Imé : az ember testében és lelkében *szabaddá* lesz. A *vakoknak*, — a kik homályos vágyakozásukkal az Istent hiában keresték, mert sötét tévelygésük miatt nem találhatták meg : szemeik felnyilnak és felismerik Isten idvezitő szeretetét. — A *bénák*, kik a miatti hasztalan tusakodásukban, hogy a tökéletességet és az üdvöt saját erejükön elérhessék, fáradtra küzdötték már magukat : uj erőt nyernek a végre, hogy uj életet folytathassanak a jónak és igaznak gyakorlásában. — A *kisdedeknek*, — azoknak a kik lelkük tisztaságában és szivük ártatlanságában még gyermekek, — ajkairól dicsének száll fel az Urhoz, s az Isten a kisdedek öröménekében gyönyörködik, mert épen az egyszerü gyermeki lelkek előtt teszi nyilvánvalóvá a világ szerinti bölcsek elől elrejtetett csodálatos bölcseségét. Ez a bölcseség pedig, mely nem olyan, mint az emberi okosságnak tudománya, mely nem teszi a szivet gőgössé és felfuvalkodottá, hanem készséggel megalázza az Ur előtt, miért is a *bölcsek bolondságnak tartják* : isteni erő és hatalom, mely mint csodahatásu orvosság a beteg szivet meggyógyitja, a megbénult erőt helyre állitja, s az elvakult szemeknek világát visszaadja !

Az emberi társadalomnak eddig lenézett és megvetett osztályai, kiknek elnyomatásukban nyögött sohajtásait eddig senki sem hallotta : a *szegények*, *nyomorultak*, *szenvedők és bűnösök* uj lélekzetet veszncк, s lelkesülten, testi-lelki nyomorukat feledve sietnek az Ur elé, mert tudják, hogy azért jön, hogy a békóba vert kezeket feloldozva szabadságot hozzon a földre *minden embereknek*, s a szegény népnek evangeliumot prédikáljon.

Az Úr van jelen már, a világosság, igazság és szeretet nagy királya, mert a gyermekek

a *családban és iskolában* jó erkölcsökben és Isten beszédének intézésében neveltetnek, s az Atya és az Idvezitő iránti odaadó szeretet már jó korán zsenge szivükbe csepegtettetik.

Az Úr szelid szeretete mindenfelé a *könyörület* áldásos munkájára ösztönzi a kezeket! Egyesületeket alapít, adományokat gyüjt és segélyeket osztogat ki a végre, hogy a *szegények* nyomorát enyhitse; az *özvegyeket, árvákat* és *elhagyatottakat* gondozza és támogassa; az *elveszetteket* és *eltévelyedetteket* felkeresse és vissza vezesse, s kitárja a megtérök előtt az édes atyai ölelő karokat, s meleggé tegye a szeretet által az elhagyott szülői hajlékokat!

A kiknek szivét *vesztesség* és *gyász* vérzi, vagy *nehéz gond* aggasztja; kiknek lelkén *szomoruság* fellege ül, s lelkiismeretét titkos és nyilvános *bünöknek* ólom sulya nyomja le, s *büntudat* nehéz vádja zaklatja szüntelen: azokat a szeretet királya felemeli s e szavakkal biztatja: szeliden: »jöjj hozzám, ha megfáradtál és meg vagy terhelve, mert én nyugalmat adok neked. Vedd magadra terhemet, s tanuld meg tőlem, hogy én szelid és alázatos vagyok és találsz nyugalmat a te lelkednek: mert az én igám enyhe, s terhem gyönyörüséges!«

Menjünk hozzá mindnyájan, mert szükségünk van *ma is* ezekre az ajándékokra, melyek nem testi, hanem *lelki* gazdagságot adnak. Szüksegünk van azokra ma is, mert még mi is sok tekintetben *szolgák* vagyunk, a testnek és a test kivánságainak szolgái. Sokan *tévelygünk* ma is az atyai hajlékon kivül. Sokan didergünk még a *szeretet melege nélkül*. Sokan tévelygünk a *bünnek* romlásra vezető utain. És sokan, fájdalom nagyon sokan vagyunk még, a kik a Krisztusért *lelkesülni* nem tudunk, s farizeusi dölyfösséggel vetjük oda a kérdést: „Kicsoda-ez?“ »Vajjon nem a názárethi ács fia-é?“ „Ugyan hát jöhet-é valami jó Názárethből?“

Még mi fogadjuk lenézőleg a szeretet királyát, pedig bizony-bizony csak „festett koporsók« még *a jók* is mi közülünk!

Legyen tehát a karácson *szeretetnek családias meleget árasztó* ünnepe kunyhóban és palotában; s annak öröme sziveknek öröme koldusnak és királynak kebelében.

Ma a krisztusi könyörülő és jótékony szeretet érzetében mindnyájunknak *egyenlőknek* kell lennünk; mert a mai ünnep *egyenlőségnek, lelkiszabadságnak* és a közös boldog öröm által megszentelt keresztyén *testvériségnek* ünnepe; mert a Krisztus minden emberekhez jött, s „hirdettetik ma nagy öröm az égből, melynek az egész nép örömévé kell lennie!“

De hogy a karácsonyfa mellett gyermekeink azon öröme felett, melyet a földre jött Jézuska okozott, mi is igazi *gyermeki szivvel* örülhessünk: a *Krisztusnak szivünkben kell születnie*, s ott kitörülhetetlen alakot nyernie. Nem elég a mi részünkről az egyszeri születésnek száraz történelmi tényére való emlékezés: hanem ma, és mindanyiszor *éreznünk* kell, hogy ő szivünkben is megszületett.

Ez az *érzés* tesz minket valósággal kegyelem és idvesség osztályrészeseivé; ez teszen az Istentől való függés boldogitó tudatában *szabaddá* minden egyéb gátló hatalomtól; ez emel Isten fiaivá, s adja ajkainkra a »kegyelmes Atya“ nevet.

Ez a karácsoni öröm, remenység és igazi ajándék! Örüljetek és örvendezzetek tehat mindnyájan, mert a Krisztus *minden emberek* számára született! Szálljon szivünkből ajkainkra, ajkainkról az égre fel a mai nap hymnusza: »Dicsőség legyen a magasságban az Istennek!“

Jancsó Sándor.

„Zsinatunk legfontosabb teendői.“

(*A felső-borsódi pontok.*)

(Folytatás.)

Igaz, hogy a szokás még magában nem elég indító ok arra, hogy valami törvényesíttessék. Kaphatnak lábra — sőt fájdalom kapnak is — oly szokások az egyházi életben is, a melyek ellenkeznek a protestántismus szellemével, a melyeknek tehát épen kiirtására van szükség A roformátió emlékének megünneplése ellen azonban a legszőrszálhasogatóbb skrupulózitás sem tehet kifogást. Sőt épen azért vált ez közszokássá, mert a protestantismus szelleméből nőtt ki.

A protestántismus szelleme szerint ünnepet füzni *Jézus élettörténetének és a Krisztusi szellemnek az emberiségre kiható üdvtényeihez lehet*; úgy viszont *ezen jelenségek mindenikéhez ünnep füzendő*. Már pedig, a mint a nagypénteken megfeszitett Jézus husvétban támadott fel, a mint az áldozó csütörtökön a tanítványokat árvaságban hagyó Krisztusi szellem pünkösdben tért vissza a szent lélekben: úgy a középkor papi uralmában megfeszitett s a római egyházból végképpen számüzött Jézus ujra feltámadott, a Krisztusi szellem helyét az egyházban ujra elfoglalta a *reformációban*.

De épen azért, mert a reformáczió megünneplése a protestántismus szelleméből folyt: azt nem szabad csupán a *szokás* kényére bizni, még azon esetben sem — a mi ugy látszik valóban fenforog, — ha ez által tényleg általános gyakorlattá válik. Nem szabad már csak azért is, mert a szokás a különböző helyeken különbözőképen alakítja ki a dolgokat, holott ily nagy jelentőségü kérdésben az anyaszentegyház egységét megbontani külső vonásokban sem szabad.

És már a gyakorlatból meg tudjuk itélni, hogy vajjon megfelel e a szokás által létesitett reformácziói ünneplés az egység ezen kivánalmának? Már ha az időt tekintjük: némely helyt a maga napján, más helyt a külső körülmények befolyása atatt a legközelebbi vasárnapon tartják a reformáczió ünnepet. Határozottan állitjuk, hogy ilyen ingadozás mellett — ha rá érünk a maga napján, ha nem: akkor vasárnapon ünnepelünk — soha sem fog a reformáczió ünnepe a maga méltó magaslatára emelkedni, a maga fensége szerint érvényesülni.

És ez az ingadózás, itt szigorubb érvényesítés, ott engedékenyebb alkudozás fenmarad, ha e kérdés, téves felfogással, az egyházkerületek intézkedésére bizatnék. Már pedig egy olyan lényeges kérdésben, hogy mikor legyen ünnepe — épen az ünnepnek korrekt protestáns felfogása mellett — nem térhet el a dunántuli református az erdélyitől.

Még ha eltekinthetnénk is az illetékesség kérdésétől, mely szerint egyházi ünnep rendszeresítése fel-

tétlenül a zsinat hatáskörébe tartozik: a mindenütt kötelező erejű, egységes megoldás kedveért magában is, a zsinat teendői közé kívánjuk vétetni, hogy a protestáns közvéleménynek magasztos megnyilatkozása szerint *a reformáczió emlékének megünneplését rendszeresitse és pedig mindenütt egy időben — október 31-én, bármely napra essék is ez — és egy módon: urvacsora osztással kapcsolatban.*

II. Urvacsora osztási napok.

Halaszthatatlannnk tartjuk továbbá az urvacsora osztások idejének megfelelőbb beosztását, a mire is mét csak a zsinat lehet az illetékes Urvacsora osztásunk beosztása a keresztyénség elvének a protestantismusban folyton tisztuló kivánalmaival, de egyszersmint a gyakorlati élet vallásos szükségérzetével nem egyezik meg,

Hogy az ugynevezett sátoros ünnepek urvacsora osztással legyenek összekőtve ez egészen természetes. De épen olyan nehéz a protestáns keresztyénség tisztult elvei mellett alapot találni a bőjti és az adventi urvacsora osztásra. Mit jelent a protestántismus felfogása szerint a bőjti időszak? Kívánjuk-e mi annak oly megkülönböztetését, mint a kath. és gör. kel. egyházak teszik? Sőt igehirdetésünk is nem arra törekszik-e ez időszak alatt — a mennyiben magának a bőjtnek themájával foglalkozik — hogy óvjuk Pál apostolnak intésekint a hiveket *a napokban megkülönböztetésétől az eledeleknek megválasztásától és az isten előtti érdemnek ezekben keretésétől?* Szóval nem épen arra igyekszünk-e, hogy ez időszaknak külsőségek általi kiemelését ellensúlyozzuk? Jelentőségét ez időszaknak annyiban tulajdonitunk, hogy ebben megemlékezésünket különösen azokra a szenvedésekre, belső és külső küzdelmekre, méltatlan bántalmazásokra és megaláztatásokra irányitjuk, melyeknek útján a kereszthalálhoz, a bünösökért való feláldoztatáshoz, a váltság megvalósitásához közelgetett az úr. És ha a váltság e fokozatos megvalósitásának *itt* jelentkező tényéhez a következetesség folytán akarnók kapcsolni az urvacsora osztást: akkor épen a következetesség kivánná, hogy ez feltétlenül a váltság e külső történeti folyamatának csúcspontján: a *nagypénteken* eszközöltessék. *Elvileg* csakis nagypéntek napján volna a protestántismus szelleme szerint ez az urvacsora osztás teljesítendő; *gyakorlatilag* azonban a husvéti urvacsora osztás fentartása mellett, könnyen belátható-lag, ez is ki van zárva.

Még kevésbé találja meg az elvi alapot a protestántismus szellemében az adventi urvacsora osztás. Ne hirtelenkedjünk a kérdés felvetése feletti megbotránkozásban, hogy miért akarjuk az advent hagyományos jelentőségét megbolygatni. Mi előtt nyilatkoznánk: gondolkozzunk csak egy pár kérdés felől, melyet a tiszta protestáns öntudat mellett el nem hallgathatunk.

Vajjon nem követeli-e meg a protestáns *világosság* szelleme, hogy a hivek összességükben és külön-külön tiszta fogalommal birjanak a vallásos élet külső jelenetei, szertartásoknak, ünnepeknek jelentősége, beosztása felől? És épen ha a multra tekintünk, el kell ismernünk, hogy az ortodox egyház igyekezett minden kérdésben megadni — olyan a milyen — képzetet a hiveknek. Még emlékszünk rá például, hogy népiskoláinkban az ünnepek sorában az adventet is tanitották és pedig ily formában: „Adventet ünnepeljük Jézus Krisztus fogantatásának emlékezetére." Meg vagyunk győződve, hogy ma már senki sem óhajtaná vissza az ifjuság tanitásában ezt az egyideig homályban hagyó azután pedig kikerülhetetlenül vagy a szeplőtlen fogantatás, vagy a természetes fogantatás feletti elmélkedésre vezető meghatározást. De viszont azt a tájékozatlanságban hagyást sem helyeselhetjük, a mely a hittani eszmék tisztázásának kátyúba feneklése folytán, ma már oly sok tekintetben nyilvánul.

S ha tán azon kevés figyelemre méltatásban, melylyel az advent jelentősége is részesül, valami része annak a körülménynek is van, hogy csakugyan nem is bir épen különösebb jelentőséggel: annál kevésbbé van értelme — ha a hagyományos szokásokon felül tudnak emelkedni — ahhoz az Úrvacsora sacramentuma csatolásnak.

Már pedig ma valóban nem tulajdonitunk annak más jelentőségét, mint a multra tekintve e messiási várakozások felelevenitését, a jelennel szemben pedig Krisztus születésének emlékéhez való *előkészületet.* A múlt tekintetében a messiási várakozás beteljesült — a jelen tekintetében az előkészület a czélhoz jut *a karácsonyban.* Igy tulajdonkép az adventi előkészületi időszak élénkebb vallásos élet lüktetése ugy csucsosodik a karácsonyban, mint a bőjti időszaké a nagy péntekben.

De az adventi úrvacsora osztás jelentőségének elvi ingadozása különösen kiviláglik egy gyakorlati jelenségből. Ugyanis mindenki tudja, hogy *ezt az urvacsora-osztást a gyakorlati életben nem tartják egyetemlegesen* ***adventi urvacsora****-osztásnak.* Hirneves egyházi férfiaktól, kimagasló lelkészektől — a kiknek maguknak is tisztában kellene lenni az érvényben levő elvekkel és mások előtt is világitni kellene — olvasunk *«uj bori úrvacsorai»* beszédeket, ágendákat. De hát mikor van ez az *«új bori úrvacsora osztás»?* Mindenki tudja, hogy advent első vasárnapján. Igy fejlődött ki a gyakorlati életben az a minden esetre furcsa helyzet, hogy ugyanazon napon, bortermő helyen új borra, máshol pedig adventre osztanak úrvacsorát. És miből származik e fogalomzavar? Abból, mert az *adventi* úrvacsora osztásnak olyan elvi alapja nincs, hogy az, különben következetes gondolkozású emberek által is, konfundálható ne volna.

Határozottan mondhatjuk az eddigiekből tehát, hogy az úrvacsora-osztásnak *bőjtfő* és *advent* első vasárnapján semmi nyomatékosabb elvi fontossága nincs. De fenmarad az a másik kérdés, hogy a gyülekezet lelki szükségletének kielégítése nem teszi-e mégis kivánatossá annak fenntartását?

Azonban erre a kérdésre is határozottan tagadó feleletet meríthetünk ezeknek a napoknak, más úrvacsora osztási napokhoz való közelségéből és épen ebből folyó azon tényből, hogy ezen alkalmakra az úrvacsorával élésnek elenyésző kis százaléka esik. Meg vagyok győződve, hogy teljes statisztika is igazolná azon szükebb körű észleletünket, hogy a nagyobb ünnepeken úrvacsorával élő 100–100 hivővel szemben az adventi és bőjtfői úrvacsorával 6—10 hivő él. És ez egészen természetes, mikor advent után 3–4 héttel karácsonyban és bőjtfő után pár héttel húsvétban, nagyobb ünnepen járulhatnak az úrasztalához. Maga az időjárás is befolyásolja ebben a híveket, a menynyiben az advent épen a tél beálltára esik, a mikor a szervezet érzékenyebb az évszak zordonságával szemben; a bőjtfő ismét bele esik még a télbe, a mivel szemben e tekintetből is legtöbben a közeledő tavaszi húsvétra halasztják az úrvacsora-vételt.

(Folyt. következik.)

Pásztor.

A marosvásárhelyi egyházközség ünnepe.

Fényes ünnepnapjai voltak marosvásárhelyi egyházközségünknek 14 és 15-én.

Novemberi egyházkerületi közgyülésünkön uj főgondnokot kapott az egyházközség *Báró Kemény Ákos* személyében. Az ő beiktatását végezte akkor főtisztelteü püspökünk s ez ünneppel kapcsolatosan felavatták az egyházközség polgári leányiskolájának ez év őszén épült emeletes szárny épületét, melyet a tanulók nagy létszámára való tekintettel *Báró Kemény Kálmánné* őnagyméltósága, az iskola védnökasszonya

épittetett részint saját költségén, részint egyháztársadalmi uton gyüjtvén össze a költségeket.

A *püspök* ur 14 én d. e. $^1/_2$11 órakor érkezett Marosvásárhelyre *Nagy* Károly theol. tanár, *Bedőházi* János orsz. képviselő és Dr. *Kádár* János titkár kiséretében A vasuti állomáson óriási közönség fogadta a főpásztort, kit a város nevében *Hofbauer* Aurél h. polgarmester üdvözölt. A fellobogózott utczákon a kocsik beláthatlan sorának kiséretében hajtatott püspökünk lakására, *Tóthfalusi* József lelkész vendéglátó házába

Délelőtt $^1/_2$12 órakor a püspök lakásával szomszédos polg. leányiskola disztermében megkezdődtek a tisztelgések. A püspök előtt megjelentek a törvényhatóságok (város és vármegye), a testvér protestáns felekezetek, katonaság, tanintézetek, hivatalos és magán testületek tisztelegni, melynek csak délután fél 2 órakor lett vége.

A püspök ez nap nagy társasággal *Tóthfalusi* lelkésznél ebédelt. Délután látogatásokat tett a város inteligencijánál és a tekintélyesebb polgár családoknál. Este közös vacsora volt egyik nagyobb étteremben.

A tulajdonképeni ünnepélyek vasárnap délelőtt folytak le.

A rendes időben istentisztelet volt a várbeli nagytemplomban, melyen az imát *Nagy* Károly theol. tanár, az egyházi beszédet pedig a főtiszt. püspök ur mondotta. Az óriási nagy templom minden zúga tömve volt hallgatósággal. Megjelentek a környék főurai teljes számban, képviselve voltak az összes hatóságok, katonaság, hivatalok, testületek.

Az igazán lélekemelő istentisztelet után *ünnepélyes közgyűlése* volt az egyházközségnek a polg. leányiskola disztermében. A főtiszteletű püspök megnyitva a közgyülést, üdvözölte az új főgondnokot s kérte, hogy azon családnak tradicziói szerint, melynek tagja vezesse és virágoztassa fel egyházkerületünk ez egyik legnagyobb egyházközségét. Működésére Isten áldását és segitségét kivánta. Az új főgondnok erre a közgyülés és nagy hallgatóság színe előtt letette hivatali esküjét, mire az egyházközség nevében *Bodó* Sándor egyház tanácsos, kir. törvényszéki elnök üdvözölte őt. Meghatva válaszolt a fiatal báró beiktatásának ez ünnepélyes perczében megköszönve az üdvözleteket s igéretet tett, hogy tehetsége és legjobb tudása szerint azon lesz, hogy előbbre vigye a m.-vásárhelyi egyházközség ügyeit díszére egyházkerületünknek és édes hazánknak. Egyuttal részletesebb munkatervet is adott, a mely szerint igérte vezetni az ügyeket. Szűnni nem akaró ovációval fogadták a nemes báró beszédét.

A főgondnoki beiktató ünnepély után kezdődött az *iskola épület felavatási ünnepe*, mely magasztosságban méltó párja az első résznek.

A polg. leányiskolás növendékek gyönyörü éneke után fennkölt szarnyalásu áldást mondott püspökünk az iskolára és báró Kemény Kálmánnéra, ki ekkora áldozatot hozott. Az áldás után *Pap* Sándor, az iskola igazgatója egy lelkes beszédben ismertette az iskola eddigi történetét. Hálás köszönetet mondott az iskola védnök asszonyának nagylelküségéért s a főtiszt. püspöknek azon szivességéért, hogy személyesen kegyeskedett e megkapó szép ünnepélyre eljönni, ezáltal is emelve annak díszét és fényét. A lelkes igazgató szép beszédét lapunk közelebbi számában közölni fogjuk. Az ünnepély a Hymnuszszal ért véget.

Délben díszlakoma volt, melyen a mágnások, intelligentia s a polgárság igen nagy számban vett részt. Természtesen gyönyörübbnél gyönyörübb felköszöntőkben nem volt hiány.

Részt vettek különben püspökünkön és kiséretén kivül a szép ünnepségben *Báró Kemény Kálmán* v. b. t. t. egyházkerületi főgondnok és neje *báró Bánffy Polixena*, *Gróf Teleki József*, *Gróf Toldalagi László és neje Grf. Toldalagi Tibor*, *Báró Kemény Ákos*, *Grf. Toldalagi Anna*, *Antos József*, *Sándor János* főispán, *Désy Zoltán* alispán, a ref. koll gondnoki és tanári kara, a vásárhelyi hivatalok fejei, a testvér egyházak gondnokai és lelkészei, a vendéglátó egyház tanácsosai teljes számban stb.

Püspökünk vasárnap délután 6 órakor utazott el a vendégszerető székely fővárosból. A vasuti állomásra megint igen sokan jöttek ki a püspök kikisérésére, kitől az ünnepélyek lelkes hangulatában, szünni nem akaró éljenzések között vettek bucsut.

Ezekben számoltunk inkább száraz krónikai sorrendben a marosvásárhelyi ünnepnapokról, melyek megint csak öregbítették szeretett főpásztorunk iránt mindnyájunk keblében élő szeretetet és tiszteletet. Maga az ünnepély magasztosságával és lelkesültségével feledhetlen nyomokat hagyott mindazok keblében, kik azon résztvettek Gazdag és kincset érő benyomásokkal távozott onnan mindenki, hálával eltelve a jóságos főuri hölgy iránt, ki szivének jóságán és lelkének buzgó hitén kivül, Istentől megáldva vagyonnal is, oly nagylelküen teszi le áldozatát kálvinista Sionunk erősítésére. És bámulattal távozott mindenki, keblében isteni lelkesültséggel főpásztorunk magas bölcsessége iránt, melylyel lelkének minden erejével, szivének legmagasabb foku törekvésével építgeti Isten országának fundamentumait. És elismeréssel a valódi hivatással vezetett egyházközség iránt, mely buzgóságának gyönyörű bizonyítékát adta ez alkalommal is

A marosvásárhelyi ref. egyházközség különben elhatározta, hogy az egész ünnepély lefolyásának ismertetését s az ott elhangzott beszédeket egy külön füzetben fogja kiadni. Ekkor még lesz alkalmunk megemlékezni a lelkes napok benyomásairól.

Tudósító

Az erdővidéki egyházmegyéből.

Az erdővidéki egyházmegyébe kebelezett Bardocz egyházközség, több, mint kilencz év óta üresedésben levő lelkészi állomására példás egyetértéssel Molnár Imrét, theol. fakultásunk jelesen végzett növendékét sz.-udvarhelyi kollegiumunk közszeretetben álló, tevékeny h. vallástanárát hivta meg.

A meghivott ifju lelkipásztort f. hó 3-án iktatták be hivatalába. Ott láttuk erdővidéke papsága és értelmisége élén Kövér András esperest, Bedő Józseffel, az egyházmegye ügybuzgó algondnokával. Balázs Ignácz köpeczi lelkész tartalmas beiktató beszéde után az uj lelkipásztor lépett a szószékbe és mondotta el élénk, életteljes előadással beköszöntő beszédét, az I. Kor. l. 2. 1—3 versei alapján. A mind tartalmilag, mind szerkezetileg kifogástalan szép beszéd tenorja az volt, hogy nem jött fenlengős beszéddel, sem emberi bölcseséggel hirdetni az Isten bizonyságtételét; hanem szem előtt tartva az apostol egyszerüségét, felöltözve a Krisztus alázatosságát, Péter hitét, János szeretetét, a seregek urának, Istenének nevével, félelem nélkül merül bele a jövendő ködébe; nem akarva tudni valami másról, csak a Jézus Krisztusról, még pedig, mint megfeszítettről. A Krisztust hirdeti mind a szószékben, mind az iskolában, mind lelkipásztori gondozásában és minden egyháztársadalmi tevékenységében.

Jól esik ezt hallanunk Boldog lelkipásztor, a ki a Krisztus nevében, a Krisztus számára munkálkodik, szólván nem emberi száj hitető beszédét, hanem prédikálván a megfeszített Krisztust. De boldog a nép is, a mely egy ilyen lelkipásztort magáénak mondhat. Ez a munka nem a levegő ég hiábavaló szabdalása, hanem prófétai, őrállói munka, melyről nem marad el az Isten áldása. Csak előre!

A lélekemelő isteni tisztelet végeztével átadattak az egyház javai s aztán negyven terítékü közebédre jöttünk össze, hol őszinte meleg szavakkal emlékezett meg Kövér András esperes Dr. Bartók György püspökről; Kovács Sándor baróthi lelkész az egyházmegye

gondnok-karáról; Bedő József e. m. algondnok Bardocz egyh. községről és tehetséges ifju lelkészéről; Molnár Imre b rdoczi lelkész özv. Bartha Sándornéről, mint az egyházközség sokat szenvedett erőshitü Bethlen Katájáról s áldozatkész Lorántffy Zsuzsánnájáról; stb.

A kedélyes együttlét után azzal a jól eső megnyugvással távoztunk el, hogy végre a bardoczi pásztor nélküli nyáj is bizalommal nézhet a jövendő elé; adja is a kegyelem Istene, hogy reménye válljék valóra!

Orgona avatási ünnepély.

Örökké emlékezetes nap marad a kis-borosnyói ev. református egyházközség hiveinek lelkében az 1901-ik év deczember 8-ik napja. Akkor avatta fel gyönyörü hangu orgonáját, melyet Nagyságos Tompa Imre ur ajándokozott az egyházközségnek. Maga az orgona 2200 korona értékü

Ugyancsak az nap adatott át a Nagyságos özv. Tompa Albertné urasszony által ajándékozott ezüst pohár és kenyér osztó arany tányér, melynek értéke mintegy 250 korona.

A szép ünnep fényét emelte az ott megjelent nagyszámu vidéki közönség és papság. Helybeli lelkész Demes Péter ugy rendezte az ünnepélyt, hogy a közel multban ott szolgált lelkészek mindenikének szerep jusson. Az imat mondotta Bajkó György barátosi lelkész afia. Szép hanggal elmondott imája mindnyájunk lelkét az egek urához emelte Az egyházi beszédet Tárkányi György a Székely-Mikó kollegium vallástanára tartotta a tőle megszokott alapossággal. Ezt a Tárkányit mindenütt ott látjuk, a hol a szépért, jóért és nemes czélu dolgokért munkálni kell. Az ő nemesen gondolkozó szive, erős munka biró ereje, eddigi munkálkodása annyira hozzánk lánczolta, hogy őt egész papnak tartjuk, nemcsak az iskola falain belől, de kinn az életben. Bár hasonló nyilatkozatokat hallanánk többi vallás tanárainkról is.

Felszentelő imát mondott nagytisztelet ű Vén Mihály, esperes afia. Keresztelt Révay Pali bátyánk. Ez a vén pap, ki lelkében örökké ifjú marad oly gyönyörü beszédet mondott, milyent nem sokat hallunk avagy olvasunk. Urvacsorát osztott Czeglédi János rétyi és Röjte Géza szemerjai pap. A fungens papokon meglátszott, hogy mindannyian ünnepre készültek. Záró imát mondott Demes Péter. Kis emberből nagy lélek szólott.

A fehér asztal mellett jutott tudomásomra, hogy helybeli birtokos Joos Elek és neje Szilágyi Borbára 200 koronás alapítványt tettek az egyházközség javára, hogy annak kamataiból évenként kenyeret és bort vegyenek az urasztalára. Puritán székely ember, sokan ismerjük s tudjuk, hogy a hol áldozatkészségről van szó, erszénye mindig nyitva áll. Ez a kevés szavu beszámoló, ugy-e elég gazdag tartalomban. Sirunk, panaszkodunk, hogy pusztul, kihalófélben van a protestáns áldozatkészség, jól esik lelkemnek, hogy én az ellenkezőjét hirdetem s meg vagyok győződve, hogy mindig fognak születni Tompa Imrék, özv. Tompa Albertnék, Joos Elekek és Szilágyi Borbárák.

Eresztevény, 1901 deczember 11.

Bedeházy János
ref. pap.

TÁRCZA.

A hit által való megigazulás.

(Felolvastatott decz. 15-én az ev ref. theologián tartott protestáns estélyen.)

Nagyérdemü Közönség!

„Higyj az Úr Jézus Krisztusban és üdvözülsz mind te, mind pedig házad népe.“

Ezt a feleletet hallottuk Pál apostolnak és tanitványának, Silásnak az ajkairól a philippibeli börtönben, mikor annak őre azt a legéletbevágóbb kérdést intézte hozzájuk: „Édes Uraim! mit kell nékem cselekednem, hogy üdvözüljek?“

Az egész életnek minden kétséget kizárólag ez a legfontosabb kérdése. A kérdés alakilag változhatik, — a mint hogy az evangeliumi gazdag ifjú abban a formában tárta Jézus elé, hogy »mit cselekedjem, hogy az örök életet elnyerhessem?« — de a lényege mindenkor és mindenütt ugyanaz. Életet követel, kiván, kér, könyörög magának ez a mulandóság alá vettetett gyarló ember. A haláltól való megváltás után sóvárog, áhitozik ez az enyészettől visszaborzadó és a testi halál föltétlen bizonyosságával szemben állitott szegény lélek. Üdvösségre, boldogságra vágyik ez az örökös hánykódásoknak, önmagával való vivódásoknak, küzdéseknek kitett szív. A lélek nem tudja elfelejteni égi hazáját. Nem tudja felejteni a maga mennyei eredetét. Oda kivánkozik vissza az atyai házba. Honvágy szállja meg s úgy érzi, hogy csak „bújdosunk e földi téreken.“ Igazi boldogság, békesség és üdv csak ott van annál az Istennél, a ki a maga képére és hasonlatosságára alkotott bennünket s velünk adta a földi útra az Ő örökkévaló javaira való emlékezést.

Teljes igazsággal és a költői lélek mély érvésével mondja *Tegnér*:

„Számkiüzött s rab lőn az öröklét gyermeke, lelkünk,
Csörgeti is lánczát s lángként a magasba ohajtoz.
Atyjának számos hajléka busan jut eszébe
És a szülő haza, a hol üdébb szine volt a virágnak
Szebb fény tündöklött s angyal vala társa, ha játszék.
Szük lesz ilyenkor a föld s fojtó neki; mennyei honvágy
Kapja meg a vándort“ — — —

(Györy Vilmos: Svéd költőkből.)

És ez az emlékezés, ez a honvágy adja aztán ajkaira a kérdések kérdését: mit cselekedjem, hogy visszajuthassak az örök életbe? Mit csináljak, hogy üdvözülhessek?!

A vallások története bizonyitja, hogy nincs nép, a melynek lelki életében ne ez a kérdés képezte volna a folytonos és állandó érdeklődés tárgyát.

Mikor Cortez meghódította Mexikót egyetlen templomban 136,000 áldozat koponyáját találta s az aztékek egész birodalmában évenként 20,000-től 50,000-ig ment az áldozatok száma. 1486-ban az egyik isten templomának fölszentelésekor 72,000 hadi fogoly áldoztatott föl. (Kovács Ö. Vallásbölcsészet I.)

Az ó-testamentum prófétája szerint az önmagával küzködő lélek azt kérdi: »Mivel menjek eleibe az Úrnak? mimódon alázzam meg magamat a felséges Isten előtt? Avagy egészen égő áldozatokkal menjek-e eleibe? avagy esztendős borjukkal-e? Valjon kedvét találnám-e az Úrnak ezer kosokkal? tizezer olajforrásból költ olajjal? valyon adjam-e első szülöttemet bűnömnek váltságáért? gyermekemet az én lelkem gonoszságának váltságáért?“ (Mik. VI. 6, 7.)

Az ember tenni, minden áron cselekedni akar valamit, a maga üdvössége, Isten előtt való megigazulása érdekében s még a legnagyobb áldozatoktól sem riad vissza, csakhogy ezt megnyerhesse.

A prófétai felelet is már elég egyszerü. »Oh ember, megmondotta neked az Isten, mi legyen a jó és mit kiván az Úr te tőled egyebet, hanem hogy igazságot cselekedjél, szeressed az irgalmasságot és hogy megalázzad magadat és hogy a te Isteneddel alázatosan járj« (Mik. VI. 8.)

Az apostoli felelet azonban még egyszerübb: »Higyj az Úr Jézus Krisztusban és üdvözölsz mind te, mind pedig házad népe!»

Nem áldozatok, nem külső, érdemlő cselekede-

tek ; nem bőjtölések, test-sanyargatások; nem remete, vagy kolostori élet: hanem egyszerűen csak *hit* az üdvösség föltétele. A pásztorok megmaradhatnak nyájaik mellett. A földmivelőknek nem kell kezeiket levenniök az eke szarváról. A halászok tovább köthetik hálóikat. A sátorponyva-készítő Pál tovább kezelheti a vetéllőt. Lukács, az orvos, tovább gyógyíthatja betegjeit. Még a börtönőr is megmaradhat helyén. A kereskedőnek sem kell abbahagynia a kincs-keresést. Tábitha is gondoskodhatik háza népéről és szegényeiről. Szóval mindenki végezheti az élet munkáját tovább. Egyetlen foglalkozás sem méltatlan az Isten-országához. Az ebbe való belépéshez, ennek tagságához, a javaiban való jogosultsághoz, az atyai örökségnek az átvételéhez egyedül csak az Úr Jézus Krisztusban való hit szükséges.

Hit ?!

Ennél könnyebb sincs ! — mondják bizonyos kicsinylő lenézéssel az emberek. Együgyű, naiv lelkeknek való !

Bizony igazuk van. Sok dolog van mennyen és földön, a miket az Isten elrejtett a bölcsektől és az értelmesektől, de a melyeket megjelentett a kis gyermekeknek (Máté XI. 25.) Nem is mindenki dicsekedhetik a hitnek ajándékával. De hát mit tehet róla a szegény színvak, a ki csak egy szürke foltot lát a legszínesebb rafaeli képen is?! Nem adatott neki, hogy élvezze a színek finom árnyalatait. Mit tehet róla az a szerencsétlen, a ki nem tudja meghallani, megérezni egy felsőbb szellemi világ hangjait; meglátni annak dicsőségét, tökéletességét; a kinek nem adattak szárnyak, hogy oda fel tudjon emelkedni ? !

A hit az Isten ajándéka s adja azt, kinek-kinek kegyelméből a maga szabad választása szerint. „Kegyelemből tartattatok meg hit által és ez nem ti tőletek vagyon, Isten ajándéka ez“ — írja Pál apostol az efezusbelieknek. A «hitnek kapuját» maga az Isten nyitja meg (Ap. Csel. XIV. 27.), azaz Ő teszi fogékonyakká, képesekké a lelkeket a hitre. A hit az élő Isten Lelkének bennünk való munkássága. „Némelynek az Isten Lelkétől adattatik bölcseségnek beszéde, némelynek pedig tudománynak beszéde ugyanazon Lélektől; némelynek pedig hit, ugyanazon Lélek által.“ (I. Kor. XII. 8., 9.) Az Isten maga jő közel az emberhez; szólítja, hívja. Elkészíti számára a nagy királyi vendégséget s aztán Ő maga adja meg még azt a készséget is, a melylyel elfogadjuk a meghivást.

A hit mindenek előtt bizalom. Azt, a mit az Isten megkezd bennünk az ő Lelke által, folytatnunk kell bízalommal. Bízunk az Isten igéreteiben, hogy azok közül egyetlen egy sem marad ránk nézve betöltetlenül. Bízunk abban, hogy azok föltétlenül bizonyosak s minden egyes igéret akkor teljesedik be, a mikor arra épen a legnagyobb szükségünk van.

A hit: isteni erő; szellemi fegyver, paizs az élet harczában. Engedelmesség Isten és az ő parancsolatai iránt. A hit: hűség, mely egy pillanatra sem távozik el bízalma, szeretete tárgyától A hit: ragaszkodás, mely nem engedi magát elszakíttatni attól a talajtól, a melybe egyszer erős horgonyát megvetette. A hit: odaadás, mely beleolvad abba a lénybe, a kin csügg. A hit: szeretet, mely magához öleli mennyei Atyját. A hit: reménység, mely béketűréssel várja szent örökségének elvételét. És a hit: meggyőződés, a legteljesebb bizonyosság az örök és egyetlen igazság felől.

Könnyű dolog ez? Minden úton, útfélen nyiló virág, a melyet mindenki téphet, a ki elmegy mellette? Sőt rossz, könnyelmű gyermekként meg is tépdeshet, szirmonként szétszaggathat, mint a hogy a százszorszépet szétszedik ?

Nem inkább égi növény-e ez, a melyet ha Istenkéz nem ültetett szivünkbe, semmiféle emberi erő azt oda be nem plántálhatja ?

Milyen határtalan felületesek is az emberek! Megindulnak bizonyos tetszetős jelszavak után. Egy-egy üres fejü és még üresebb szivü ember a »felvilágosodás« nevében és czimiratával meggyújt egy egy szines mécset, aztán az emberek körülröpködik, mint az esti lepkék a kerti lámpát. Égi fényt, mennyei lángot gyújtott meg előttük az Isten és ők mégis földi bolygó tüzek után mennek s még csak azzal sem törődnek, hogy ezek ingoványba, mocsárba vezetik őket.

Pedig a hit világából ha csak egyetlenegy sugár esik is szemünkbe ; ha kincseiből csak egyetlen parány jut is szivünkbe ; ha erejéből csak egy gyémánt forgácsocska gazdagitja is lelkünket : e világ minden fiainál felvilágosodottabbak, erősebbek és gazdagabbak leszünk.

Igaz, hogy a hit Isten ajándéka ; de a mi felületességünk abban nyilvánul, hogy meg se figyeljük önmagunkat. Tekintetünk mindig a külső világon csügg, a helyett, hogy azt befelé is fordítanánk saját lelkünkbe és foglalkoznánk lelkünk mozdulásaival, vágyaival, követeléseivel Az Isten egészen szegényen, minden kijelentés nélkül egyetlen lelket sem bocsátott e világba ; csak az ajándékok mértéke külömböző, az öt talentumtól le az egy talentumig.

Jól ismerte Jézus az embereket, mikor azt mondta : »Mi módon hihettek ti, holott egyik a másiktól vár dicsőséget és a dicsőséget, mely csak az Istentől származik, nem keresitek ?« (Ján. V 44.). Egészen természetes, hogy mihelyt arra fektetjük a súlyt, hogy emberileg legyünk nagygyá és tisztelté s lelkünk nem arra a dicsőségre vágyik, a melyet neki az Isten ad, a hit ki van zárva. Jézus és minden ő igaz tanítványa előtt mindig az volt a legfelségesebb czél, hogy az Istentől várjon dicsőséget. Az, a ki önmaga előtt akar igaz lenni, elszakította magát az isteni erők hatásától ; az többé nem érezheti magát egynek az Atyával, hanem annak lényétől messze távozott. Az önző czélok szolgálata elválaszt az Atyától ; ellenben az igazi hivő vele él.

Robertson, a hires angol prédikátor, mondja egyik beszédében, hogy a vihartól felkorbácsolt tengeren a mint a hajót ide-oda dobták a hullámok, vitorláit letépték a szelek, árboczfáit kitörték az ostromló vizek, az egész alkotmány már eresztékeiben kezdett recsegni, ropogni s az utasok kétségbeesetten futkostak fel s alá, egy gyermek teljes nyugodtsággal folytatta tovább a maga játékát a kormányos lábainál. »Hogy tudsz ilyen nyugodtan játszani?« kérdik az utasok. „Miért féljek?“ — feleli a gyermek — „hisz atyám van a kormányon!“. Bizony, a mi Istenben való hitünknek, e hitben a mi Vele való közösségünknek erősebbnek kellene lennie a vihar tombolásánál.

A hit nem elmélet, hanem élet-erő, a melynek a legközvetlenebbül tapasztalható hatásai vannak. Ez a hit adja meg legelső sorban az Isten előtt való megigazulást ; azaz, a léleknek azt a bizonyosságot, hogy nem emberek, hanem a tökéletes és szent Isten tart bennünket igazaknak, Ő fogad el bennünket gyermekeinek, az atyai ház tagjainak és örököseinek.

Az az evangelium, az az örömhir, hogy a Krisztus meghalt a mi büneinkért és feltámadott a mi megigazulásunkért ; az az örvendetes izenet, hogy az Isten a Krisztusban a maga kegyelmével ajándékoz meg minket, hogy adott egy eszközt, mely által bűneink től megváltathatunk, — mondom ez az evangelium hirdettetvén, az értelem arról győződik meg, hogy neki e tényben igazság hirdettetett. Ennek a meggyőződésnek a nyomán azután valami ellenállhatatlan vágy támad a szivben az Isten után ; valami legyőzhetetlen szükséget érez az ember az Isten szeretetének megnyerhetése iránt és az Ő kegyelmére alapított bizalom tölti be érzésvilágát. A mint az ész megvilágosíttatást nyert az evangelium hallásából, ugyanabban a pillanatban a szivet is valami eddig nem ismert érzés járja át. „Istennek szeretete töltetik ki a mi szivünkbe“ (Róm. V. 5.). Az ész meggyőződése a bűn tudatán alapult ; ez a bizalom pedig, a mely az Isten szeretetébe fogózkodik, egyszerre kizár minden török-

vést arra nézve, hogy Isten előtt bizonyos érdemeket szerezzünk, hanem csak hálával fogadjuk el az evangeliumban az Isten nevében fölajánlott kegyelmet.

De az ész és az érzelem még nem meritik ki a lélek összes tehetségeit. Ott van még az akarat is. A hit szempontjából azonban az akaratnak nem arról az igyekezetéről van szó, a melylyel az ember saját magát megjobbitani törekszik; mert hiszen ezzel az igyekezettel nem sokra megy. Hányszor határozza el a megbánás pillanataiban a megjavulást, de azt épen olyan hirtelen ismét el is feledi, mint a milyen gyorsan született az elhatározás és csak megint ott vagyunk, hogy akaratunk volna a jóra, de hogy azt végbe vigyük nem tehetjük A hit lemond ennek az egyéni, függetlenkedő akaratnak az érvényesítéséről és beleolvad az isteni akaratba, annak rendeli alá magát, hogy vezesse, kormányozza, erősítse és emelje föl *az.*

A hit tehát nem üres elhívés, ellentétben az u. n tudással, hanem a hit egyszerre az észnek, vagy meggyőződésnek, az érzelemnek, vagy bizalomnak és az akaratnak, vagy alárendelésnek életet, megigazulást, üdvösséget és megszenteltetést adó s biztosító felséges ténye. Igénybe veszi az ember összes tehetségeit és azokat nemcsak áthatja, hanem merőben átalakítja, ujjá teremti Ez az az ujjá születés, a miről Jézus Nikodémussal beszélget amaz éjjeli csendes órákban. És ez az az »új teremtés«, a miről Pál apostol annyiszor ír levelében. Erről szól a »térjetek meg!« felhivás, mint kiáltó szó s erről az intés, hogy öltözzétek fel az új embert!"

Jézus a megváltás művét elvégezte a maga bűntelen, tiszta, szent életével, a maga halálával és az időknek végéig folytatja e munkát a feltámadásban, megdicsőülésében.

De ha a Jézus élete ránk nézve csak egy érdekes életrajz marad; ha halála csak mint megrázó történeti tény vonja magára figyelmünket s feltámadása és megdicsőülése, ha ugyan egyáltalában elhiszszük, — csak képzeletünket foglalkoztatja: akkor az egész nem több értékü, mint bármely más kétezer év előtti történet. Nekünk a Jézus életében, halálában és feltámadásában egyénileg, személyesen részt kell vennünk; vele egyesülnünk kell, vagy a szőlőtő és a szőlővessző példázata szerint bele kell oltatnunk, a törzszsel össze kell forranunk. Jézussal, mint jelenlévő s élő Megváltóval kell személyes viszonyba lépnünk; mert maga Jézus »nemcsak úgy ajánlkozott tanitványainak, mint idegen segítőjük, nemcsak, mint a ki elveszi bűneiket s meghal érettök; de mint a ki benső, szoros és feloldhatatlan barátságot akar kötni velök«. Ez összeköttetés, e barátság kapcsa a hit. Nem az által a hit által váltatunk meg, mely néhány arany mondatba foglalja a Krisztus személyéről s munkájáról szóló igazságokat, hanem magát a Krisztust kell felöltöznünk. Váltságunk titka az élő, a szerető, a személyes Megváltóval való lelki viszonyunkban, szellemi összeköttetésünkben rejlik; abban, hogy Annak a kezébe tesszük le egész életünket, a ki barátunk, segítségünk, őrizőnk, gondozónk s mindenben mindenünkké válik. „A keresztyén hit nem abban áll hogy büneinket Isten bárányára rakjuk, bizva az ő nagy áldozatában: hanem, hogy saját magunkat teszszük annak az élő, szerető szivére, a kinek barátsága attól fogva életünk legédesebb örömévé válik." (Miller: Csendes órák.)

Az a hit, a mely Isten előtt való megigazulást ád, nem egyéb tehát, mint a Jézussal való élet. Jézussal együtt imádkozunk, hallgatjuk az Atyának kijelentéseit; Vele együtt az Istent magát áhitozzuk az; Atya akaratát cselekeszszük, a mint Jézus cselekedte; a mi régi, a mi ó emberünket a maga büneivel megfeszitjük, ennek az ó embernek meghalunk és felöltözzük az uj embert, feltámadunk uj életre. A mi önző lényünket föláldozzuk és a szeretetnek életét öltjük magunkra.

»Élek többé nem én, hanem él bennem a Krisztus", — mondja Pál apostol Ez az élet: a hit Ez nyer győzedelmet a világon; ez adja a lélek gazdagságát; ez szenteli meg; ez üdvözit és ez biztositja az örökélet felől.

A hit tesz bizonyosokká az Isten kegyelméről.

A gyermek ha vét szülői ellen, mielőtt még uj életet kezdene, bocsánatért könyörög. A mig meg nem bocsátanak neki, szerencsétlennek érzi magát; vétkének terhe nyomja, nincs nyugta. S még ha megbüntetetett is, tudja, hogy e büntetéssel nincs még minden rendben, neki bocsánat kell és e bocsánat alapja nem a gyermekben, hanem a szülői szeretetben van. Igy vagyunk Istennel szemben is. Nem mi tesszük vétkeinket jóvá. Hiszen az egyszer elkövetett rosszat jóvá tenni nem lehet Nem is azért bocsáttatnak meg büneink, mert talán javulást igérünk, vagy mert magunk is hibáztatjuk magunkat: hanem a bocsánatot Isten a maga szeretetéből adja önként. A megbocsátás, az igazzá nyilvánitás alapja az Isten szabad kegyelme. Hitünk az, a mi ezt a kegyelmet megragadja. Ezzel jutunk el a megigazuláshoz, a bün terhe alól való fölmentetéshez. Az Istennek lelke a mi lelkünkkel együtt tesz bizonyságot, hogy mi Istennek gyermekei vagyunk és adja meg az Istennek kibékülo, benne nyugvó örökteljes bizonyságot.

»Megigazulván azért a hit által, békességünk vagyon Istennel, a mi Urunk Jézus Krisztus által." (Róm. V: 1.)

Nem az Istennek kell velünk kibékülnie, hanem nekünk Ő vele. A mig a hit által bizonyosokká nem tétettünk az Istennek megigazító, bünbocsátó kegyelme felől, addig félelem, rettegés tölt el bennünket. A félelem pedig kizárja a békességet s ez csak akkor szállhatja meg lelkünket, ha előbb meghallottuk az égi szót: „a te hited megtartott tégedet Eredj el, többet ne vétkezzél"

Hogy az Ur meg van velünk elégedve; hogy minket ingyen magának kedvesekké tett (Kolos. I: 6); hogy mi az ő szeretetével és hűségével vigasztalhatjuk magunkat mindenkor; hogy hozzá közel juthatunk; hogy atyai keblére borulhatunk s nem kell tőle rettegnünk: ez az Istennel való békesség; mert »semmi kárhoztatásuk nincsen immár azoknak, a kik a Jézus Krisztusban vannak, kik nem test szerint járnak, hanem Lélek szerint«. (Róm. VIII: 1.)

Ennek a békességnek lesz a gyümölcse a megelégedés Istenünkkel; a belenyugvás az ő akaratába; a megelégedés az ő törvényeivel; még a megpróbáltatásoknak is, mint az ő nevelő eszközeinek csendes elviselése.

És végül feltárul előttünk a megigazulásnak és az Istennel való kibékülésnek mindeneket egybefoglaló fensége a megszentelődés és a megdicsőittetés. „A kiket az Isten megigazitott, azokat meg is dicsőitette (Róm. VIII. 30) — mondja az apostól.

A keresztyének „szent nép", „választott szentek", mert az Istennek Lelke lakik bennük és e Lélek által változtattatnak el dicsőségből dicsőségbe.

A megigazulás és a kibékülés után kezd föléledni az emberi lélek. Megszünt rá nézve minden földi korlát. »Ha Isten velünk, kicsoda ellenünk?!« Megszabadul mindattól, a mi eddig e világ szolgájává tette. Élete átalakul egy az Isten akaratának alárendelt életté. Él e világban; de nem e világ szerint. Meglátja élete igazi feladatát, valódi czélját és egyéni szabadsága teljesen kifejtett erejével megy a felé. Tisztul, erősödik, mélyül és gazdagszik jelleme. Nő az erélye és szilárdsága. Erélye azonban nem arra törekszik, hogy bizonyos önző, földi czélokat valósítson meg minden áron, hanem arra, hogy annak a követelésnek tegyen eleget: »Keressétek először az Isten országát és annak igazságát." Eszközeiben is nem mindeniket találja jónak, ha még a czél szent volna is, hanem csak az Isten eszközeit fogadja el: a szeretetet, a türelmet, a hűséget, az odaadást, a szolgá-

latot. Kifejti egyéniségének minden nemes tulajdonságát; a neki osztályrészébe jutott talentumokat mind fölhasználja, hogy azt a megbízatást, a melyet Istentől nyert, annál hivebben betölthesse. Meglátja, tudja, bizonyos benne, hogy az Ur ő általa valamely czélt akar megvalósitani; nem hiába küldötte őt e földre. Kisebb vagy nagyobb körben, de neki isteni missiót kell teljesitenie. Kicsiny család, vagy pedig százak és ezrek gondja van rábizva mindegy, vigyáznia, gondoskodnia kell, hogy egy is azok közül el ne veszszen. Velük egykor be kell számolnia. Tágul világnézlete. E világ a maga egészében Isten kijelentéseinek a szinterévé lesz előtte. Az idő és a pillanat átnyúlik az örökkévalóságba. Az élet zaja összhangba olvad számára s ez az összhang mind csak az Urat dicséri

„Mikor belépek a láthatatlan világba," — mondá *Morrod*, a nagyhirü franczia prédikátor halálos ágyán — nem várom, hogy másként találjam a dolgokat, mint a hogy azokat az Isten igéje fölmutatta A hang, a melyet majd ott hallok, ugyanaz lesz, mint a mit e földön hallottam és azt fogom mondani: Ez az tényleg, a mit az Isten hozzám szólott és hálát adok, hogy nem vártam a hittel addig, a mig szemtől szembe látok!"

A megszentelődött lélekre valóban nem is várhat más, mint a megdicsőittetés, mert mind azok a lelki javak, a melyekkel Isten megajándékoz, kezességei, zálogai a jövendő jóknak.

Ime igy növekszik a keresztyén élet a hit áldó hatása alatt A leleknek csak ki kell tárnia kelyhét a kegyelem napja elé, mint a hogyan a virág oda fordul a nap sugaraihoz és ez a kegyelem elvégezi a maga munkáját. Világosit, üdit, melegit, éltet, erősit és nevel. A léleknek csak őszintén, minden fenntartás nélkül, teljes bizalommal fel kell nyujtania karjait az égbe és ott Isten-kéz fogja meg, hogy magához emelje. „Boldogok a kiknek szivek tiszta, mert ők az Istent meglátják. Nem a büntől és vétektől teljesen mentes, tökéletesen tiszta, ártatlan szivekről van itt szó, — hiszen jól ismerte az embert Jézus, hogy ilyen szivek nincsenek, — hanem tiszta szivek azok az őszinte szivek, a melyeknek, mint a mély hegyi patakoknak egészen a fenekéig lelátni s nem akarnak semmit elrejteni, eltakargatni; hanem bizalommal, — mint a hogyan a gyermek veszi atyjának minden szavát, — oda állanak az Isten elé úgy, mint a milyenek s alázatossággal kérik: „Itélj meg, Uram, engem!" És ezeknek az itélet kegyelmes lészen; meglátják az Istent a maga szeretetében, irgalmasságában és nyernek tőle erőket, a melyekkel a diadalmasoknál feljebbvalók lesznek; ajándékokkal, melyekkel nem ér föl a világ minden kincses házának gazdagsága; hitet, megigazulást, békességet, megszenteltetést, a melyeknek birtokában elmondhatják, hogy »nyomorgattatunk ugyan, de nem szoríttatunk meg; Kételkedünk, de mindenestől nem esünk kétségbe; háborúságot szenvedünk, de abban el nem hagyatunk; megaláztatunk, de el nem veszünk" (II Kor. IV 8. 9); »ha bizalommal illetetünk jót kivánunk; ha háborúságot szenvedünk, békességgel türjük és hagyaláztatunk, imádkozunk« (I. Kor. IV. 12 13)

A keresztyén hit-élet azonban nemcsak egyénileg megváltó, megigazító és megszentelő erőket hoz létre, hanem társadalmi mozgató erőket is. A léleknek gyümölcsei érlelődnek a kegyelem napjának sugarai alatt. E gyümölcsök a keresztyén munkásság.

Erről lesz szó a jövő alkalommal.

Kenessey Béla.

Különfélék.

Olvasóinknak és egész anyaszentegyházunknak egyetemében és tagjaiban külön-külön is boldog karácsonyi ünnepeket kivánunk. Az Idvezitő Jézus Krisztus születésének ünnepe legyen az ő-bennük és egyházunkban való új életre kelése!

Lapunk ez évi utolsó száma, a karácsonyi ünnepek miatt folyó hó 28-án, szombaton jelenik meg.

Egyh. ker. Igazgató-tanácsunk e hó 19-én tartja az évi utolsó ülését, *Br. Bánffy Dezső* elnöklete mellett. Az ülés lefolyásáról jövő számunk referál. Az év utolsó ülése alkalmából legyen e helyen is kifejezve egyházkerületünk hálája és köszönete buzgó igazgató tanácsainknak s különösen elnökének, ki fáradtságot és áldozatot nem kimélve, rendszerint személyesen vezette ismert bölcsességével a tanácskozásokat.

Kiss Áron tiszántuli püspök ur ő méltósága — mint részvéttel értesülünk — napok óta betegen fekszik influenzában, melybe recidivázott. Isten óvja a derék főpásztor életét.

Dr Bartók György püspök urunk e hó 14. és 15 ik napjait Maros Vásárhelyt töltötte, hol az uj főgondnok Br. *Kemény* Ákos beiktatását és az egyh. község pölg. leányiskolájának felavatását végezte. E látogatás egyformán szólt a mind derekabb egyházias élettől lüktető egyházközségnek mind a szép reményeket keltő uj főgondnoknak. De legkivált annak a fenkölt lelkületü nő munkájának, melyet e helyen *Br Kemény Kálmánné Br. Bánffy Polixéna* ő nagyméltósága teljesit. Kiválóan értékes ez a munka, mert nemcsak pénzt áldoz, de lelket kelt és ébreszt. Személye zászló, körülte olyan táborkarral, melyet lehetetlen legyőzni. Milyen szép napja volt e lelkes asszonynak decz. 15-ike. Mily izmossá nőttek az ő mustármagjai, nevelt fia Br. Kemény Ákos s nevelt leánya, a marosvásárhelyi ref. leányiskola. Most eljegyezte őket egymással egymásnak. Az ő könnyei, mikor igy egymás mellett látta őket, valóban az *édes anya* örömkönnyei voltak. Im, gyermekek nélkül is lehetnek anyai örömek! Az Isten ezt az örömet tartsa meg, sőt növelje a kegyelmes asszony számára. Zászlója lengjen magossan s tábora nőjjön — növekedjen!

Gróf Toldalagi Lászlóné szül. Br. Zeyk Eliz ő méltósága, lelkes tagja s alvezére annak a női gárdának, mely a m.-vásárhelyi ref. leányiskolát támogatja, gyásza miatt az idén nagyobb részt nem vehetvén az ily czélu társadalmi mozgalmakban, egy gyönyörüen himzett széket készit saját kezüleg s fog kisorsolni a tél folyamán az iskola javára. Bizonyára szép eredménynyel. Hogy nemesedik meg a munka s a munka által az élet, az ember, a nő! A kegyes grófnénak régen *két* nemeslevele van. Élvezze sokáig!

Főgondnok beiktatás. A f. évi novemberi közgyülés a sepsi-szentgyörgyi püspöki vizsgálat alatt álló egyháznak Málik József halálával megüresedett főgondnoki állását egyhangú választással ifj. Gödri Ferencz polgármesterrel töltötte be. Az új főgondnok a ki vallásos buzgóságával, egyháza iránti meleg érdeklődésével és munkás szeretetével érdemelte ki a kitüntetést, néhai Gödri esperes unokája s hivatalos elfoglaltsága mellett különös előszeretettel foglalkozik historiai kutatásokkal. Ünnepélyes beiktatása f. hó 6-án történt, a mikor a népes közgyülés előtt Révay Pál lelkész üdvözlő szavaira jövő számában közlendő beszéddel foglalta el főgondnoki és elnöki székét.

A nagyenyedi ev. ref. egyházmegyei értekezlet f. hó 12-én tartott ülésében, Zeykfalvy Zeyk Dániel főispán, mint világi és nt. Sándor János esperes mint egyházi elnök vezetése alatt, *a jövő év folyamán Nagy-Enyeden tartandó egyházkerületi értekezlet előkészületeivel foglalkozott.* Gáspár János főgondnok elnöklete alatt bizottságot küldött ki ez ügyben s egyidejüleg elhatározta, hogy a Bethlen-főiskola mélt. elöljárósága és Nagy-Enyed város tanácsa is kéressenek fel bizottságokat küldeni ki saját kebelükből az egyházmegyei bizottság támogatására. Az egyházkerületi értekezlet részére tagok gyüjtése indult folyamatba enyedi egyházközségünk kebelében is. Ezen ügyet ref. egyházunk hiveinek szives pártfogásába ajánljuk. Tagsági dij egy egész évre két korona, mely tagsági dij-

ért a tagok az értekezlet évkönyveit dij nélkül kapják. Tagokul eddig 30-an jelentkeztek.

Egyházi estélyek tartása indult meg s foly szép sikerrel minden csütörtökön estve *nagysármási* egyházunkban *Dobai* lelkésztársunk vezetése s a telepités-vezetőség buzgó támogatása mellett. A »Vasárnap«-nak s az „Erd. Protestáns Lap“ újabban rendszeresitett bibliai elmélkedéseinek — irja paptársunk — nagy hasznát veszem. — Mi csak örvendünk, hogy paptársainknak nemes munkájukban segitségükre lehetünk Csak bár minél töhben igénybe vennék és ők is segitenének nekünk. Hiszen mindnyájan a köznek dolgozunk.

Gyászrovat. *Puskás Lajos* nyéni lelkész elhunyt e hó 16-án. *Daly* Róza Daly János marosi egyh.-m. főjegyző kedves leánya e hó 11 én és *Dobay* Antal, volt országos képviselő, kisdobai ev. ref. egyházi főgondnok, életének 67-dik évében, folyó hó 13-án, négy havi kinos szenvedés után kimúlt. Nyugodjanak csendesen: emlékük áldott!

Papi vizsgálatok. A kolozsvári ref. theol. fakultáson e hó 17-én folytak le a téli rendkivüli papi vizsgálatok. *Második* lelkészképesitő vizsgát tettek: *Czirmay* Zoltán püspöki titkár és *Glöckner* Károly s.-lelkész, nevelő. — Első papi vizsgát: *Bitai* Géza, *Kovács* József, *Lovass* Aladár, *Ősz* Lázár, *Székely* Miklós. Alapvizsgát: *Kónya* Kálmán. A jelöltek tulnyomó része szép készültséget tanusitott. *Jeles* osztályzatot nyert Lovass Aladár, *jót* öt és egyszerüt kettő. Isten áldása legyen rajtuk és munkáikon!

Temetés pap és kántor nélkül. Székely György jeddi lakósnak a napokban meghalt az unokája, a temetéshez, mint keresztyénhez illik, meghivta ugy a ref. papot, mint a kántort, de azok különféle kifogásokkal mindketten megtagadták a temetésnéli egyházi szolgálat végzését. Vajjon mi lehetett az inditó oka e cseppet sem keresztyéni cselekedetnek. Igy ir a M.-Vásárhelyt megjelenő egyik napilap épen a ref. püspök ott időzése alkalmával. Mi pedig kérdezzük: lehetséges e ez ?! Feleletet is várunk!

Vegyesházassági statisztika októberben. Magyarországon októberben 1.245 vegyesházasságot kötöttek. A keresztyén-zsidó házasságok száma 27, mely számból 14 esetben keresztyén vőlegény vett el zsidóleányt, 13 esetben pedig keresztyén leány lépett zsidó vőlegénynyel házasságra. A Magyarországon kötött 1.245 vegyesházasság 22·65 százalékában, 282 esetben jött létre megegyezés a születendő gyermek vallása tekintetében, még pedig 114 esetben az apa, 168 esetben az anya vallása javára. A legtöbb megegyezés, számszerint 167 a római katolikus vallásnak kedvez, a református fél javára 70, az ágostaiéra 23, a görög-katolikuséra 11, a görög-keletiére 7, az unitáriuséra 3, s az őrmény katolikuséra 1 megegyezés létesült. A 27 keresztyén-zsidó házasság közül 3 esetben jött létre megegyezés, még pedig mind a 3 esetben a keresztyén vallás javára.

A hódmező-vásárhelyi reform ifjusági egyesület ez uton üdvözli a hazai reform. ifjusági egyesületeket, melyekkel testvéries viszonyt tart és kiván mindeniknek s egyenkint tagjaiknak üdvösséges karácsonyi ünneplést. Legyen ez ünnep valóban az „Úr eljövetele“ hozzájok s az „Ő“ végtelen szeretete tegye őket a szeretet vallásának boldog hiveivé! — Bányai Sándor főgymn. vallástanár, az egyesület titkára.

A „Magyar Szó“ szerkesztősége a prot. lelkészek hez fordul támogatásért, melyre szüksége van nehéz munkája folytatásához. Egyházunk ügyének nagy szolgálatot tett a lap, s egyházunknak teszünk szolgálatot, ha a lapot felvirágoztatjuk. Igy szól többek közt a felhivás: „A teljesitett kötelesség önérzetével, a melyből erőt és bizonyságot meritünk a teljesitendő szolgálatokra, fordulunk a protestáns lelkészi karhoz, hogy segitsen nekünk az egyetlen protestáns szellemű napi lapot, a „Magyar Szó“-t fenntartani. — Nem kérünk lehetetlent. Csak azt kérjük, hogy minden lelkész igyekezzék a „Magyar Szó“-t hivei körében terjeszteni s szerezzen nekünk köztük 2—3 előfizetőt. Nem akarjuk az unalomig ismételni, hogy mi haszonra nem számítunk, hogy mi csak arra akarunk módot szerezni, hogy tovább is munkásai lehessünk az elvállalt feladatnak, sőt hogy bennünket csak az eszme lelkesít, úgy, hogy a munka vezetését már ismételten felajánlottuk az arra talán hivatottabb kezeknek A mi a mi szemünk előtt lebeg az, hogy éppen a klerikalizmus mai renaiscance korában egy protestáns lapnak nem szabad megszűnnie azért, mert a protestánsoknál nem talál megfelelő támogatást, s hogy éppen most ennek a publicziszikai organumnak föl kell szerelve lennie mindazokkal az eszközökkel, a melyekkel úgy a fekete sereg, mint a közömbösség ellen sikra szállhat. Egy olyan napi lapot óhajtunk, s ha megkapjuk a kért támogatást, tudunk is a magyar közönség kezébe adni, mely mint hirlap is az első helyen áll, s mely a maga újsági vonzó erejével tud propagandát csinálni. — Ezért kérjük még egyszer a lelkészi kart, hogy előfizetők szerzésével igyekezzék a „Magyar Szó“-nak lehetővé tenni, hogy megélhessen, nemcsak, hanem a hirlapok nagy versenyében diadalmas s a protestáns szabadelvűség eszméinek hathatós terjesztője lehessen. — A magyarhoni protestáns lelkészi kar kezébe bizodalommal tesszük le ügyünket, a mely az ő ügyük. Nem a magunk hasznát kerestük, hanem az ügyét, a melynek — ki ki a maga ösvényén járva — együtt vagyunk önzetlen munkásai. — Ezt a segedelmet kérjük, nem magunknak, hanem közös szent ügyünknek.“

Hivatalos rész.

PÁLYÁZAT

a szeghalmi ev. ref. segéd-lelkészi állásra

Fizetés: 1. Készpénz *négyszáznyolczvan* korona, az egyház pénztárából havonként *előre* fizetve. 2 Lelkésztől stóla czimén *egyszázhusz* korona 3. A lelkész lakon ujonnan épitett csinos szoba teljesen bebutorozva fütéssel és világitással. 4. A lélkésznél — mosatáson és ágynemün kivül — *teljes ellátás.*

Az állomás *azonnal* elfoglalandó. Pályázók alulirott lelkésznél jelentkezzenek.

Szeghalom, 1901. decz. 15. *Técsy József*,
ev. ref. lelkész.

— —

1465—1901. MEGHIVÓ.

A küküllői egyházmegyének folyó év deczember hó 30-án Dicső Szt.-Mártonban a szokott helyen közgyülése lesz, melyre a tiszteletes urakat, világi és tanitói képviselőket tisztelettel meghivom.

Tárgysorozat: 1. Elnöki megnyitó. 2. Esperesi jelentés. 3. A lemondás folytán megüresedett esperesi állás betöltése. 4. Esetleg főjegyző választás. 5. Pénztárnok lemondása folytán uj pénztárnok választás; az elválasztott 2000 korona kaucziót kell hogy biztositson. 6. Aljegyző lemondása folytán, uj aljegyző választás. 7 Egy világi tanácsbiró választás. 8. Felsőbb leiratok tárgyalása. 9 Időközbe beérkezett ügydarabok ellátása. 10. Indítványok.

Tiszteletes urakat felkérem, hogy a világi és tanitói képviselő urakat hívják meg, külön meghivó nem fog senkinek küldetni

M.-Ugra, 1901. decz. 14. *Nemes Arpád*,
küküllői esperes.

— —

HELYREIGAZITÁS.

Az »Erdélyi Prot. Lap« folyó évi 50 ik számában 1809—1901. sz. alatt hirdetett berei kántor-tanítói állomás javadalma tévesen lett kitüntetve, mert nem 304 kor. államsegélyt élvez a tanító, hanem 504 koronát, s igy a kepe s egyéb jövedelmek értéke nem 476 korona, hanem 276 korona. Az érdeklődőknek tudomására kivánom hozni azt is, hogy szép uj lakás van, mely 3 szobából, 1 konyhából és 1 kamarából áll.

Bere-Kereszturon, 1901. decz. 15-én.

Kolozsvári József,
ref. lelkész.

NYOMATOTT GOMBOS FERENCZ KÖNYVNYOMDÁJÁBAN, KOLOZSVÁRT

IV. Évfolyam. 52. szám. Kolozsvárt, 1901. Deczember 26.

ERDÉLYI
PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, theol. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 2. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre.. 12 kor.
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Új évre.

II. Mózes XXXIII. »Ismerlek téged név szerint.«*)

Új év. Előttünk a nagy ismeretlen — a jövendő. Lelkünkben elzajlanak még egyszer a mult eseményei. Mikor még ezek is jövendő voltak! Beh mást vártunk; mennyit csalódtunk!? Mózessel könyörgünk az Urnak: *„Mutasd meg nékem a te utadat, hogy esmérjelek meg tégedet!“* Kívánjuk látni az Ur arczát, utait, terveit; az Ur azonban szól: »*csak hátulról láthatsz engemet, de az én orczámat élve nem láthatod.*“ Hanem azért légy nyugton: *„ismerlek téged név szerint!“*

Áldva borulok le az Isten jóságos bölcsesége előtt, hogy arczát, terveit: a jövendőt elrejtette szemeim elől és háládatos szivvel, hogy kősziklára állítva nyomdokait láthatom, követhetem és Gondviselésében bizhatom, mivelhogy „névszerint ismer engemet

I Mózes tudni akarná a jövendőt. Emberi jellemvonás. Tapasztaljuk minden népnél, látjuk minden vallásban. Honnan van ez? Nem puszta kiváncsiságból. Nem is az Isten akaratán megnyugodni kész kegyes vallásosságból. Sőt ellenkezőleg. Az emberi önzés és elbizakodottság kunyorál itt látszólagos megalázkodással egy felsőbb hatalom előtt. Az Isten magasabb előretudását elismeri, de bizik önmagában, hogy ha a jövendő titkát sikerül Istentől kiszerezni, önmaga a szükség szerint változtathat rajta előrelátással, elővigyázattal. Szegény ember! Nem csak Isten tudását képzeli erőtelennek, hatalom nélkül valónak, hanem a bölcsesség és hatalom napjának világát és erejét szeretné s akarná igazitani a maga eszének és erejének pislogó mécsesével. Hiú törekvés! „A látni vágyó napba nem tekint“ — mondja a költő; »az én orczámat élve nem láthatod« — mondja az Ur. Egyazon igazság. Véges elménk — mint gyenge szemünk a nap világát — be nem fogadhatja Isten bölcsességét, be nem láthatja az ő örök terveit, tanácsait. Az a kis töredék, a mit beláthatnánk, felfoghatnánk, megbénitaná erőnket, kétségbe ejtene irtózatos zürzavarával: az Úr dicsőségének látása megemésztene. Legyen áldott az Isten, ki kegyelmesen elfedezte előllünk, az előttünk egészében ugyis beláthatatlan jövendőt!

II. De azért az Ur nem hagyott magunkra tévedezni. »*Állj a kősziklára és hátulról láthatsz engemet.*« Igen; az Úr előttünk jár, vezeti a világ folyását s benne mindnyájunknak életét, sorsát. És kegyelmesen megengedte, hogy a kősziklára állva láthassuk, kisérhessük az ő lépteit, nyomdokát. Az egész világtörténelemben mindenütt ott van az Istennek nyomdoka. Visszanézünk. Micsoda kavargás, micsoda zavar. Nem is ismerjük ki magunkat, ha a »kősziklára“ nem állunk. A mi kősziklánk az Ur Jézus Krisztus, az ő evangeliuma és az ő igaz anyaszentegyháza Itt biztos talajon állunk. Krisztus fölemel minket az élet és történelem látszólagos zürzavara fölé. Evangeliumánál szemünk előtt végtelen távlat nyilik meg. Általa látunk. Látunk a zürzavarban rendet, felséges czélt, örök Gondviselést A küzdelmek és szenvedések alatt látjuk nőni az emhert, megdicsőülni a világot. A gonoszság diadalának tetőpotján megsemmisül; a mártirok vére, hősöket, tábort szül az igazság védelmére, babért terem a hősök homlokára. A gonoszság pusztul; az igazság, a szeretet diadalmaskodik. Az igaznak halála, a Golgotha keresztje, Kr. vére: váltság, kiengesztelődés, irgalom forrása, idvesség — új élet. Legyen hála az Istennek, hogy kősziklára állitott, Kr.-on fundált bennünket, hogy gyönyörködhessünk Isten nyomdokain, követhessük a mi Atyánknak lépéseit!

III. De ez még nem minden. Lelketlen, féligazságot hirdetnek azok, a kik állitják, hogy e felséges nagy egészbe buborékként oszlik fel az egyén önálló érték és önczél nélkül. A buborék elpattan, de örök a tenger; te megsemmisülsz, de él az emberiség törve, haladva előre. Milyen szomoru, milyen lelketlen vigasztalás! Mi más az Úr szava *„Ismerlek téged név szerint!“*, *„egy veréb sem esik le a fedélről a mennyei Atya akarata nélkül“*, *„a ti fejeteknek hajszálai is számon vannak nála“*! — A zümmögő bogárra s a legkisebb fűszálra olyan gondja van, mint az egész földre, világok millióira. Micsoda tökéletesség mindenikben külön-külön és összesen! S csak az emberrel lenne másként?! Ne hidd! Vagy gyakran érzed, hogy mintha megfeledkezett volna rólad az Isten!? — Vigyázz, ébredj! Nyissd ki szemeidet és láss, füleidet és hallj! Lásd meg bölcs kezének vezetését, hallgasd atyai szavát szivedben; hajolj meg és szólj: „Bocsáss meg Atyám! *én* feledkeztem meg terólad“.

„Ismerlek téged név szerint!« mekkora vigasztalás van e tudatban! Az Isten *személyes gondviselésének* bizonyossága ez! Ő is ismer engem. Tudja honnan jöttem, tudja micsoda erőkkel ruházott fel, tudja micsoda eszközökkel neveljen, tudja hová állitson, mire vezessen engemet. Minden körülményben, minden hivatásban, minden feladatban — az ő kezében vagyok. Ismeri nemes törekvéseimet, látja bünös vágyaimat; amott segit, itt fegyelmez. Elbizakodtam: megaláz; felfuvalkodtam: lesujt; kemény szivü vagyok megolvaszt a szenvedések tüzében; önző vagyok: elveszi, mit legjobban szerettem. De meghallja sóhajtásom is, meglátja könnyeimet is, számon tartja gyötrődéseimet is. — Ő ismer engem. Tudja hol segit a könny, hol a remény; hol a tudás és hol a hit; hol kell neki meg-

*) Lásd a 12—23. verseket! Szerk.

jelennie viharban, mennydörgésben és hol suttogó szellőben; hol szóljon az itélet harsonája és hol süssön a kegyelem, a megbocsátás, a szeretet napja. Csak Gondviselésed karjaiban nyugszom meg jó Atyám! Parancsolj velem és az enyéimmel és mindnyájunkkal, hiszen te, ismersz engemet, minket — *név szerint*!

Fénylő orczájával az Ur előljár biztos vezérként és mi láthatjuk, követhetjük nyomdokát, bizodalommal a jövendő iránt, mert ő »ismer minket név szerint«: micsoda boldogság ezt tudni az ó-év halálos ágyánál — ah, más beteg ágynál is! — mikor megrázó közvetlenséggel lép elénkbe az ismeretlen jövendő! — Micsoda boldogság követhetni éltünkben az Ur nyomdokát s azzal a reménységgel nézhetni szembe a jövendővel, hogy „*meglátjuk az ő orczájának dicsőségét*!“

Micsoda boldogság keresztyénnek lenni!

Nagy Károly.

„Zsinatunk legfontosabb teendői.“

(*A felső-borsódi pontok*)

(Folytatás.)

Az előadottak alapján megfontolva azt is, hogy mily nagy mértékben rontja ez a részvétlenség magának az urvacsoraosztásnak rendes körülmények közt oly felemelő hatását, mint sülyeszti résztvevők nélkül hivatalos opus operátummá e magasztos szertartásunkat: kívánjuk, hogy a zsinat a böjtfői és az adventi urvacsora-osztást törülje, illetőleg az utóbbit helyezze át a *reformáczió ünnepévé* emelt október 31-ikére. Ez által az urvacsora-osztás napjai szorosabban a protestántizmus elvei szerint lesznek megállapitva, másfelől időileg is oly beosztást nyernek, hogy a közelség által egymást nem paralizálják Meghagyandónak tartjuk — és pedig augustus utolsó, vagy utolsóelőtti vasárnapjára, határozottan megállapitva — az új kenyérért való urvacsora-osztást Mert ha az Úr Jézus is az ő örökbecsü, magasztos imájában a lelki életnek javai mellett legalább egy kérésben a földi szükségekről is megemlékezett a mindennapi kenyérben úgy nekünk is a földi élet e nélkülözhetetlen javáért való hálaadásnak helyet kell juttatnunk azon ünnepek sorában, melyeket az urvacsora lelki eledelének osztása által emelünk ki az ünnepek sorából.

Urvacsora osztási napjaink száma igy egygyel apadna, de a fenmaradók annál inkább emelnék e magasztos szertartásunk méltóságát és hatását.

Arról, hogy az urvacsora-osztás körüli eljárás is a tisztult protestáns szellemnek megfelelő módon, egyöntetüleg szabályoztassék: már az egységes liturgia megalkotásánál szóltunk

III. Keresztelési szertartás. Házasságkötés körüli eljárás

Hasonlóképen a liturgia egységesitésének kapcsán felemlítettük a keresztelési szertartás kiegészitésének és a házasságkötés körüli eljárás egyöntetü szabályozásának szükségét. Pár szóban ezekre is közelebbről rá kell mutatnunk.

Keresztelési szertartásunk kiegészitését szükségesnek tartjuk egyfelől azon általános szükségérzetből, hogy szertartásainkba több melegséget vigyünk be a helyett, hogy a puritán egyszerüséget ridegségig fokozzuk. De maga a keresztségről való felfogásunk, tanitásunk követeli a már felemlitett — Molnár Albert féle javaslatnak megvalósitását, Felfogásunk és tanitásunk a keresztségről és épen a gyermekkeresztségről, egészen más, mint a kath. egyházé, mely a szentségben a kisdedeket az első ember vétkének terhétől kivánja megszabaditni az egyház hatalmával, mely objectumán, ennek alanyi hozzájárulása nélkül is érvényesül. Itt tehát a hivők tevőleges hozzájárulása mellékes dolog

Más jelentése van azonban a mi keresztségünknek. Jelentősége ennek nem a multra, hanem a jövőre irányul *Elkötelezése a megkereszteltnek Krisztus követésére, igaz keresztyén életre.* És magában a szertartásban különös sulyt helyezünk a szereztetési igékre, ezekn ek az *egyszeri* vallásos cselekvényen kivül azon intésére „*tanitsátok meg..* “ A keresztség a keresztelés cselekvénye mellett, egy nevelési folyamattá is lesz ez által. És ebben a szülők és keresztszülők tevőleges részt nyernek — vagy legalább kellene nyerniök — a keresztségben. E tevőleges részvétnek már a keresztelési szertartásban jelentkeznie kell a szülők, vagy legalább a keresztszülők ünnepélyes igéretében, fogadalmában. Avagy tényleg nem tanitjuk-e, hogy a keresztség alkalmával a kisdedek helyett a szülők és keresztszülők tesznek fogadalmat, hogy őket Krisztus követőivé nevelik? És nem tartalmaz-e formailag valótlanságot ezen tanitásunk, a mig a keresztelési szertartásba fel nem vesszük a szülők és keresztszülők ünnepélyes igérettételét vagy esetleg az utóbbiak nyilatkozatának oly formulázását, hogy ők a szülők nevében is nyilatkoznak?

A házasságkötés körüli eljárásnál a hirdetések ügye különösen az, a mit a zsinatnak kötelező erejüleg szabályozni szükség. Megkivánja ezt ama különbözőség megszüntetése, a mely az egyház tekintélyét sértőleg érvényesül. A polgári házasságkötés életbeléptetése alkalmából volt e kérdésnek némi irodalmi vitatása, sőt egyházkerületünk, vagy főpásztoraink részéről tétettek alkalmazkodási utasitások, rendelkezések, de ezek helyi érvényüek lévén, a mennyiben egy mástól tényleg eltértek az egyentetüség helyett, a sokféleséget szankczionálták. Ez intézkedések azonban épen nem tekinthetők annyira végérvényeseknek hogy a kérdést ma is olyan nyilt kérdésnek ne vehetnők, melynek végleges megoldása a zsinatra vár Ujra hivatkozunk az egyházi eljárás tekintélyének érdekében az egyöntetüség szükségére Mert, hogy áll a dolog ma? Legtöbb helyt kötelező szinezettel fentartatott a *házasulandók templomi hirdetése*; itt-ott gyakorlatban maradott e mellett *a hirdetés alóli egyházi felmentés is*; más helyt pedig az *utólagos bejelentés* van gyakorlatban.

E sokféle eljárás egyformásitása érdekében, mi egész határozottan a templomi előleges hirdetés teljes mellőzését kivánjuk. Reméljük, hogy sikerül bebizonyitanunk, miszerint ez feltétlenül szükséges, egyfelől a dolog természetéből, másfelől azon czélból, hogy egyházi rendtartásunk iránti tiszteletlenségre, közönyösségre, minden igaz ok nélkül, alkalmat ne nyujtsunk.

Gondoljunk csak arra, hogy mi czélja volt eddig a házassági hirdetésnek mig a lelkészek teljesitették az államilag is törvényes házasságkötést? Mindenki tudja, hogy *kizárólag* a házassági akadályok kideritése. De hát van-e szüksége most erre a lelkésznek? Nem végzi-e el azt a polgári tisztviselő és pedig épen azon szempontok szerint, a melyek szerint korábban a protestáns lelkészek jártak el? Mi egyáltalán nem ismerünk a hirdetésben semmi olyan szoros egyházias vonatkozást, a mely annak az akadályok kutatását czélzó polgári eszközlése mellett egyházilag megismétlését igazolná.

Egészen más e tekintetben is a kath. egyház helyzete. Ez a házasságkötés elé oly akadályokat is gördit, a melyek a polgári tisztviselő előtt érvénynyel nem birnak és a melyeknek kutatásába épen ezért az nem bocsátkozik. Ezenfelül kétségtelenül bizonyos demonstrálás jellegével is bir a katholikus egyház részéről az az eljárás, hogy ő a házasságkötésnek a polgári tisztviselő által való elkészitését a maga részéről nem tartja elégnek. De a mi részünkről, akik sem extra akadályokat kideritni, sem a polgári törvényes eljárással szemben demonmstrálni nem akarunk, a házasulandók előleges hirdetésének épen semmi értelme sincs.

És ha mégis, mint feleslegest, a mult hagyományai folytán megtartjuk, a mindennapi tapasztalat szerint — lehetnek egyes egyházközségek kivételek, de általában — intézményeink komolyságába vetett bizalom megingására nyujtunk alkalmat. Gyakorlatilag ugyanis nagyon sokan kivánják mellőzni, vagy épen önkényesen mellőzik a *kihirdettetést.* Hol van a lelkész, a ki házassági akadályt csinálna, illetőleg az egyházi összekötés megtagadását hozná ki ebből? Kényszert annál kevésbé alkalmazhat, mert nem ritkán olyankor adják tudomására a házasságkötés idejét, a mikor már él van késve a gyakorlatszerü hirdetés. És ha ilyenkor nehézséget támaszt a lelkész, csak arra nyujt alkalmat, hogy a házasság egyházi megkötése mellőztessék, vagy kedvezőbb esetben, az egyházi megáldás a polgári kötéstől elhalasztassék ami pedig szintén elháritandó

Könnyen belátható tehát, hogy a hirdetésnek szigoru követelése sokkal kellemetlenebb következményekkel járhat, mint a mily fontossággal tulajdonképen bir; könnyenvevése pedig azon következtetésre nyujt a hivek közt alkalmat, hogy az egyházi rend tartás kivánalmai lényegtelenek, tetszés szerint követhetők avagy mellőzhetők.

Ez alternativából nincs más kibontakozás, mint hogy az egyházi szempontból lényegtelen hirdetéssel ne koczkáztassuk az egyházi házasságkötés igénybevételének, vagy rendtartásunk iránti tiszteletnek már lényeges érdekeit, hanem általában *töröljük a házasulandóknak egyházi előleges hirdetését.*

E javaslat által azonban nem akarunk szakítni a hirdetés hagyományos szokásával, *a menynyiben annak a megváltozott viszonyok közt is jelentőséget biztositha tunk.* És nem akarjuk észrevétlen hagyni azon körülményt, miszerint kevés kivételként, vannak oly egyházközségek is, melyekben *a nép* ragaszkodik a templomi hirdetés fentartásához, ő maga kéri annak eszközlését.

E tekintetek egész nyomatékkal kivánják, hogy a hirdetés ügyének végleges és egyöntetü rendezéséül emelje a zsinat általános érvényre azt a néhol gyakorlatban levő eljárást, miszerint a *házasulandók előleges hirdetése helyett a megkötött házasságot jelentik be a gyülekezetnek.* Ez az eljárás egyfelől kielégülést nyújt azoknak, kik a templomi hirdetés hagyományos szokását a maguk részükről óhajtják; jelentőséggel is bir egyházi szempontból, a hol már nem az akadályok puhatolása, hanem inkább annak ellenőrzése kelt érdeklődést, hogy kik tartották tiszteletben éltök e nagy lépésénél vallásuk kivánalmait is; és végül általánosan alkalmazható mindenkire és ki nem játszodható, mint az előleges hirdetés.

Azok a szinte fe'számithatatlan eshetőségek, melyek az előleges hirdetésnél akadályozólag felmerül hetnek, itt ki vannak zárva. A lelkésznek mindenkor egyaránt módjában és hatalmában áll, hogy az általa megkötött házasságot a következő közistentisztelet alkalmával bejelentse; az pedig fel sem tételezhető, hogy valaki ez ellen gáncsoskodhatnék, ha köztudattá válik, hogy ez által a gyülekezet előtt bizonyítja az illetékes lelkész, hogy az illetők az egyház kivánalmai szerint léptek családi életre. Legfennebb azok zugolódhatnának, a kik az egyházi házasságkötés mellőzése folytán bejelentésben nem, és igy bizonyos hallgatólagos megbélyegzésben részesülnének, de ezt egyházi szempontból épen szükségesnek kell elismernünk.

Az előadottak alapján a házasságkötés körüli eljárás egységes szabályozását és ennek rendjén *az előleges hirdetés teljes elhagyását és az utólagos bejelentés kötelező megállapitását óhajtanók a zsinattól.*

IV. Lelkészi kötelességek.

Csupán formai, de azért lényegtelennek nem mondható, a mit a lelkészi kötelességek meghatározásánál vélünk szükségesnek a zsinat figyelmébe ajánlani. Mi a törvénynyel szemben azt az elvi álláspontot foglaljuk el, hogy annak egyfelől minden irányban határozott útmutatást kell nyujtania, de másfelől mentnek kell lenni olyan rendelkezésektől, melyek betölthetők tán a hatáskörök miatt sem levén, csupán papirom való szereplésük által magának a törvénynek rontják tekintélyét.

Ezek folytán a lelkészi kötelességek közé beiktatandónak tartjuk a népiskolai vallástanitást. Jól tudjuk, hogy *alig* létezik lelkészi dijlevél, a mely specziálisan az illető lelkésznek kötelességévé ne tenné — legtöbbször meghatározott számu órán — a vallástanitást. Ez azonban korántsem teszi feleslegessé a törvénybe iktatást, sőt felfogásunk szerint, azoknak az egyes dijlevelek.ek az adna igazi erőt, ha elkötelezéseik általános érvényü törvényen alapulnának

Ezzel szemben azonban törültetni kivánjuk a kötelességek sorából a „viszálkodó házasfelek békéltetését.“ Nem azt mondjuk ezzel, hogy a lelkésznek a cura pasztoralis gyakorlása terén különös gondot ne kellene forditni arra is, hogy a hol teheti, helyre állitsa a felbomlott családi egyetértést. Ámde a taxative felsorolt köteleségek között ennek helye csak addig volt, mig a lelkész nem csak atyai tanács adással, hanem hivatali hatáskörrel hatósági kényszer igénybe vehetése mellett vonhatta kérdőre a viszálkodó házas feleket. Most azonban, mikor a viszálkodó házas fél veheti félvállról a lelkészi megidéztetést, a nélkül, hogy annak respektálására kényszerithető volna: a törvény e rendelkezése csupán papiroson marad vagy a teljesitni akarás sokszor a lelkészi tekintély csorbulására vezet.

(Folytatjuk.)

Pásztor.

Igazgatótanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 190' decz. 19.

Elnökölt br Bánffy Dezső ehker. főgondnok ur őnagyméltósága. Jelen voltak: Dr Bartók György, püspök, Simó Lajos és gróf Bánffy György ehker. főgondnokok, Kenessey Béla, főjegyző, br. Bánffy Ernő, Parádi Kálmán, Herczeg Lajos, Lészay Ferencz, Sándor János, dr. Sárkány Lájos ig. tanácsosok és a hivatalnokok.

Az ülés megnyitása után Kenessey Béla, segélyügyi előadó javaslatai alapján utasitotta ig tanácsunk a pénztári hivatalt, hogy az 1900. évi főutalványból kimaradt rendszeres segélyösszegeket az államsegélyi alap pénztármaradéka terhére számolja el.

Megszűntette ig. tanácsunk az 1901. év végétől kezdve, Cseresznyés Ödön balázsfalvi és Kiss Mózes dévai hitoktató rendszeres államsegélyeit, mert az illetők ezentul az államtól nyernek hitoktatási honorá riumot.

Özv. Püspöki Mihályné részére 100 és özv. Benkő Gyuláné részére 200 korona rendkivüli államsegély utaltatott ki, sulyos anyagi helyzetük enyhitésére.

A Dániel-féle alapitványnál megüresedett három kegydijas állomásra özv. Zayzon Mihálynét, Veress Józsefnét és Vancza Zsuzsát vette föl ig. tanácsunk.

A vallás- és közoktatásügyi minisztérium, ez évre kivételesen tudomásul vette a m.-vásárhelyi kollégium I. g. osztályának tulnépességét, de jövőre a párhuzamos osztály felállitását határozottan követeli. Erről a kollegiumi előljáróság, miheztartás végett, értesittetett.

A marosvásárhelyi kollégiumi előljáróság jelentéséből arról értesülvén ig. tanácsunk, hogy a gimn. 8 osztályában a hitoktatast három egyén végzi, fölhivatott a kollégium, hogy jövőre a hitoktatást egységesitse, — egy tanár kezébe adja.

A zilahi kollégium Jelentéséből sajnálattal értesült ig. tanácunk arról, hogy a játékdélutánok rendezése megfelelő játéktér hiányában, tovább nem eszközöl-

hető, miről a miniszteriumhoz oly kéréssel tétetett jelentés, hogy sziveskedjék Zilah város közönségét megfelelő játéktér átbocsátására fölhivni.

A zilahi kollégium előterjesztése alapján foglalkozott ig. tanácsunk azzal a kérdéssel is, hogy az ujan választott tanárok fizetése mely időponttól kezdve folyósitandó? és miután kollégiumunknál az eskü ünnepélyes letétele nem helyezhető mindig a szolgálat megkezdésének idejére, körlevélileg elrendeltett, hogy a tanári javadalmak a szolgálat tényleges megkezdésének napjától kezdve folyósítandó

Kolozsvári kollégiumnak ama bejelentése, mely szerint Geréb Márton tanár urnak, betegeskedése miatt, 3 havi szabadságot engedélyezett, tudomásul szolgált.

Ugyancsak jóváhagyó tudomásul vétetett a szászvárosi egyházközség ama határozata, mellyel Makkai Dániel, kántortanitó aának a III. ötödéves korpótlékot folyósitotta.

A sepsi-szentgyörgyi kollégiumi előljáróság jelentéséből örömmel vette tudomásul ig. tanácsunk, hogy Zathureczky Gyula aa. 5000 koronás alapitványt tett le a kollégiumhoz, családi stipendiumként.

Az ig. tanácsi központi tisztviselők szolgálati szabályzatának tervezetét Dr. Sárkány Lajos, h. tanügyi előadó aa. elkészitvén, annak részletes kidolgozására és előterjesztésére, Zeyk Dániel, főgondnok aa. elnöklete alatt, Lészay Ferencz, Dr. Sárkány Lajos és Dr Kádár János aai. küldettek ki.

Pokoly József. theol. tanár aa. ama kérését, hogy a theol. intézet épületében levő szállásából, megfelelő lakbér összeg folyósitása mellett, kiköltözhessék, nem találta ig. tanácsunk teljesithetőnek, hanem e helyett fölhívta a theol. előljáróságot, hogy a néh. Molnár Albert aa. által birt szállásnak megfelelő kibővitése és hasznositása iránt sürgösen tegyen javaslatot.

Az »Erdélyi Protestáns Lap« előfizetési dijainak mikénti beszedése kérdésénél konstatáltatott, hogy a jelenlegi szerkesztőnek 2000 koronát meghaladó követelése van künn, sőt még a néh. szerkesztő örökösét illető dijak sem voltak, többszörös sürgetés daczára sem, behajthatók. Tekintve, hogy ily tetemes hátrálékok mellett a lap anyagi ügyei rendben nem tarthatók: kimondotta ig tanácsunk, hogy az 1902. évtől kezdve, a hivatalos lap előfizetési dijait közrovataloknak tekinti és az egyházmegyei többi rovatalokkal együtt szedi be, saját pénztárából utalva ki a szerkesztőnek, évnegyedenként utólagosan, a megfelelő részleteket.

Egyházi élet.

Lelkészbeiktatás Szilágy-Bagoson.

Magasztos ünnepség szinhelye volt a Szilágybagosi tekintélyes egyház f. évi deczember 15-én. Ugyanis ekkor lett beiktatva az egyház közhangu lelkesedéssel meghivott fiatal lelkésze: *Tőtős György* aa. hivatalába. Felekezeti különbség nélkül sietett Sz.-Bagos népe, élén egyházmegyénk nagytekintélyü esperesével *Viski Pál* urral és a köréje sereglett papokkal a szép nagy templomba, mely szorongásig megtelt az ájtatos hivekkel és a vidékről besereglett úri családokkal Valóban demonstrálták fiatal lelkész aa iránt való szeretetöket a környék úri családai megjelenésökkel.

Ott voltak: Dr. *Böckel* Béla járási orvos, *Elek* József a sz.-nagyfalusi állami iskola derék igazgatója, egyben apósa fiatal lelkész aának. *Szabó* Lajos, *Lénárd* Sándor tanitó urak, *Nánássy* Vincze, *Patrubány* Kristóf kereskedő urak szintén Sz.-Nagyfaluból. *Bagossy* Albert ügyvéd ur, *Sámel* Mihály jegyző ur családjaikkal; *Kovácsy* Margit tanitónő, *Porcsalmy* Ilona és Jolán őnagyságaik és még számosan az intelligencziából

Jancsó Vilmosnak, az egyház fiatal kántortanitójának csodaszép hangu éneklése után Visky Pál esperes ur tartotta meg beiktató imáját, a tőle megszokott mély buzgósággal. Majd fiatal lelkész aa. tartotta meg székfoglaló beszédét 2 Tim 4 r. 2 verse alapján és valóban méltónak mutatta magát a neki előlegezett bizalomra! Egy kitünő szónokot ismertünk meg benne, ki mindnyájunkat meglepett szerény, de azért biztos szónoki föllépésével

Ezután Jancsó Vilmos tanító aa. mesteri énekszólama után tiszt. *Kovács* Albert beszolgáló lelkész aa. állott fel a szószékbe, hogy mint utódjának, fiatal lelkész aának átadja a magasztos, de nehéz tisztet. Mindnyájunk lelkét meghatotta, midőn megláttuk a szószéken a fájdalom miatt vérző szivü paptársunkat, ki alig pár hete veszté el angyaljóságú fiatal nejét, itt maradván árva 4 gyermekével. Nemcsak ő, de az egész templomi közönség vele sírt, mikor bárhogy igyekezett volna, de a derék, erőteljes ember nem tudta előtörő könyeit visszatartani. Egy oly szép, költői lendületü beszédben adta át fiatal lelkész aanak a papi tisztet, hogy kár lenne, hogy ez a beszéd nem látna napvilágot.*)

Istentisztelet végeztével fiatal lelkész aának vendégszerető házához gyült az illusztris társaság a presbyteriummal együtt barátságos ebédre. Fiatal lelkész aa kedves anyósa Elek Józsefné ő nagysága, ez a nagy miveltségü urinő és kedves, szelid fiatal neje lekötelező nyájassággal fogadták a vendégeket. Természetesen mint ilyen alkalommal szokás — pohárköszöntőkben nem volt hiány.

Késő estig élveztük kedves fiatal kollegánk házának szives vendégszeretetét, eltelve iránta való bizalomteljes szeretettel és meggyőződvén a felől, hogy a szilágy-bagosi atyafiak igen jól választottak!..

Vivat, crescat, floreat!

Székely Árpád,
sz. borzási ref pap.

*) Szivesen vesszük. Szerk.

TÁRCZA.

A keresztyén munkásságról.

(Felolvastatott decz. 22-én az ev ref. theologián tartott protestáns estélyen.)

Nagyérdemü Közönség!

A hit által ingyen kegyelemből megigazult, az Istennel kibékült és megszentelődött keresztyén ember jellemét, egyéniségét a legklaszikusabb rövidséggel festi meg *Luther* „A keresztyén ember szabadságáról“ irott művében, mikor azt mondja: „A keresztyén ember mindenkinek szabados ura és nincsen senkinek alája vetve;“ de egyszersmind „a keresztyén ember mindeneknek készséges szolgája és mindenkinek alá vagyon vetve.“

És tényleg e két, az első pillanatra merőben ellentétes elemből alakul meg a keresztyén jellem. Szabadságból és szolgálatból. Szabadsága s szolgálata is a belső, a szellemi emberre vonatkozik.

„Én szabados lévén mindenektől, magamat mindeneknek szolgájává tettem“ — mondja Pál Apostol (I Kor. IX. 19); viszont „senkinek semmivel ne tartozzatok, hanem, hogy egymást szeressétek« (Róm XIII: 8.) A szeretet pedig szolgálatkész és áldozati magát annak, a kit szeret.

Hogy ezt a keresztyén egyéniséget kialakitó két elemet megvalósithassuk, még egyszer be kell pillantanunk az emberi lélek rejtett közé, a hol annyi érzés, annyi vágy és szenvedély hullámzik.

Mi az, a mi meggátolja szabadságunkat és a külső viszonyoknak tesz rabszolgájává.“ Vajjon nem úgy van-e, hogy öntudatra való ébredésünk első pil-

lanatától fogva szakadatlanul egy nyomasztó érzés, a *félelem*, a *rettegés* kisér bennünket végig az életen? Ez az úti társunk mindenféle alakban, elkezdve attól a félelemtől, a melyet érzünk, ha kicsiny leczkénket nem tanultuk meg s rettegünk a felszólittatástól, át azon a félelmen, a mely aggasztja az ifjút és a megvett férfit az élet folyton növekvő küzdelmeivel, nehézségeivel szemben, egész addig a félelemig, mely megszállja az öreg embert, mikor érzi az erőnek hanyatlását s közel jő a halál, a mely talán újabb ismeretlen félelemnek kapúja, benyítva abba „a nem ismert tartományba, melyből nem tér meg utazó!“ Csak a még öntudatra nem ébredt gyermek nem fél, annak még az áspis kigyónak a szemei is csak két fénylő pont s egészen bátran nyújtja feléjük parányi ujjacskáit. (És. XI.) Abban a nagy ember ismérő bibliában a magyarázók számitása szerint körülbelül háromszázszor fordul elő ez a szó „ne félj!“ Tudja jól, hogy a gyarló embernek erre a biztatásra van a legtöbb szüksége. Ennek a félelemnek az alapja pedig az, mit Jézus Péternek mondott „Béövezed vala magadat és oda mégy vala, a hová akarod“ (Ján. XXI. 18) Mi magunk *akarunk* és *akarnokoskodunk*, a helyett, hogy hittel, bizodalommal, odaadással rábiznánk magunkat annak a vezetésére, a ki kalauzunkul ajánlkozik szeretetből. De a biblia nemcsak azt mondja: „ne félj!“, hanem kiegészíti azt egy erőteljes hatalmas intéssel is: „csak hígyj!“, mert megáll mindörökre az Urnak szava: „Ime én *szövetséget* szerzek velek ...és csodálatos lészen, a mit én cselekszem te veled“ (II. Móz. XXXIV. 10)

„Jegyezze hát meg minden ember, — irja Luther, a maga lelkiismereteket felrázó nyelvén, — „hogy a lélek minden nélkül el lehet, csak Isten igéje nélkül nem és Isten igéjén kivül semmi sem segit ő rajta. Mig, ha Igéje van, akkor mindene van; van az Igében eledele, öröme, boldogsága, világossága, igazságossága, igazsága, bölcsessége, szabadsága, van minden java fölös bőséggel. — — — „Annak okáért valójában minden keresztyénnek abban kellene foglalatosnak lennie, hogy az Igét és a Krisztust mélyen szivükbe vésnék, ezt a hitet szüntelenül ápolnák és erősítenék; mert semmi más foglalatosság sem tehet minket keresztyénekké.“ — — — „Ha már az ember a parancsolatokból a maga tehetetlenségét megismerte és átérezte, úgy, hogy immár aggódni kezd azon, hogy hogyan tesz eleget a parancsolatnak, mert hát a parancsolatot teljesíteni kell, avagy neki el kell kárhoznia: épen akkor hangzik fel az isteni igéret és jövendölés, mondván: Akarsz minden parancsolatot teljesíteni, akarsz gonosz kívánságaidtól és bűneidtől szabadulni, a mint ezt a parancsolatok kényszerítve követelik nó hát, higyj a Krisztusban, a kiben én neked minden kegyelmet, igazságosságot, békességet és szabadságot fölajánlok; ha hiszesz, mindez a tied; ha nem hiszesz, nem a tied — — Mert rövidre fogva: a hitbe helyeztettem mindent, hogy a kinek hite van, mindene legyen és üdvözüljön; a kinek nincs, semmije se legyen.“ („A keresztyén ember szabadságáról.“)

E megigazítás és megszentelő hit birtokában mondhatja Pál apostol: „Akár a világ, akár az élet, akár a halál, akár jelenvalók, akár a következendők, mindenek tiéitek. Ti pedig a Krisztuséi vagytok; a Krisztus pedig Istené.“ (I. Kor. III. fi2, 23.)

De ugyancsak ennek a hitnek a birtokában irhatja a rómabelieknek: „Tartozunk pedig mi, kik erősek vagyunk ezzel, hogy az erőtleneknek erőtlenségeket hordozzuk és ne kedveskedjünk magunknak hanem mindenikünk az ő felebarátjának kedveskedjék, annak javára, azaz épületire, mert a Krisztus sem kedveskedett magának“ (Róm. XV. 1—3.) és intheti a Kórinthusiakat: „Azért szerelmes Atyámfiai erősen és mozdithatatlanul álljatok, bővölködvén mindenkor az Urnak dolgában, mivelhogy tudjátok, hogy a ti munkátok nem hiábavaló az Urban.“ (I. Kor. XV. 58.)

E felolvasások keretében már ismételten többször emlitettem, hogy a keresztyén hit nem elmélet, nem tan, vagy törvény, hanem élet, erőhatás, hatalom s a melyet nem bizonyos formulákban kell betanulni, hanem azt egyénileg úgy el kell sajátitani, hogy egész életünket áthassa, megszentelje és a szeretetben munkássá tegye; lényünket, mely önzésénél fogva uralkodásra törekszik, egy az Istennek és az embereknek való szent szolgálattá alakitsa át.

Jézus a maga követőit nem pusztaságba, vagy nem négy fal közé, kolostorba küldötte, hanem a világba, az életbe. Tanitványainak nemcsak maguknak kell megszenteltetniök a hit ereje által, hanem másokat is meg kell szentelniök. „Bizony bizony mondom néktek: A ki én bennem hiszen, a minémű cselekedeteket én cselekeszem, az is olyanokat cselekszik és nagyobbakat is cselekeszik azoknál; mert én az én Atyámhoz megyek.“ (Ján XIV. 12)

És tényleg, ha a keresztyénség nem cselekedett volna a Jézuséhoz hasonló cselekedeteket, ha az nem lett volna egyéb, mint csak a világtól elvonuló kegyes ábrándozás, semmit tevő elmélkedés tunya belemerülés egy felsőbb szellemi világ titkaiba, vagy pedig hitigazságoknak a faragcsálása: akkor már a gyakorlati élet árja rég el zúgott volna fölötte s mindjárt még az első században megszünt volna és ma már csak mesében olvasnánk róla, mint egy túlzó és csak napi értékü zsidó ábrándozó mozgalomról, föltünt és hirtelen elenyészett kicsiny szektáról.

Az embereket puszta elméletekkel, ábrándokkal sokáig félrevezetni nem lehet, bármily gyarlók legyünk is mindannyian. Maradandó hatást rájuk csak erőteljes, élettől duzzadó igazságokkal lehet gyakorolni. Nemcsak a heidelbergi káté teszi föl a kérdést, hogy „miután immár mindezeket tudod, mi hasznát vészed?“, hanem, ha bármiről van is szó, minden ember legelőször is *ezt* kérdi. És ha ma tényleg a keresztyénségnek úgy az egyeseknél, mint az egész társadalomban olyan kevés hatását látjuk, ennek oka nem abban rejlik, mint hogy ha maga a Krisztus evangeliuma veszitett volna a maga régi erejéből, mert „a Krisztus tegnap és ma ugyanazon volt és mindörökké ugyanazon lészen“, hanem abban, hogy a keresztyénség, fájdalom, már nagyon régen csak üres tanná lett s azért nem hisznek benne sokan, mert nem látják az életben ennek átalakító, megnemesitő és megszentelő hatásait, pedig a dolog úgy áll, hogy tényleg az emberek többet hisznek a látásnak, mint a hallásnak

Ma már a hitet nem lehet semmiféle egyházi tekintélylyel ráparancsolni az emberekre.

Sienkiewitznek egyszerre oly hiressé vált »Quo Vadis?«-ában az eszes, nagy bölcsészeti képzettségü Petronius, Nero bizalmasa s előkelő főur, — a ki azt irja a császárnak: »Az élet kincs, barátom, s én hizelgek magamnak avval, hogy ki tudtam válogatni ebből a kincsből a legdrágább köveket«, — azt mondja keresztyénné lett unokaöcscsének, Viniciusnak, hogy „azt ugyan látom, hogy a te vallásod milyen erőt, kitartást és vigasztalást adhat a megpróbáltatás napjaiban s milyen türelemmel, bátorsággal fegyverzi föl a lelket a halállal szemben, de azt szeretném látni, hogy milyen erőt és mekkora boldogságot tud nyújtani a mindennapi életben?“ És Vinicius okoskodások, fejtegetések helyett csak annyit felel Petroniusnak: „hogy ha mind a helyett, a mit eddig irtam, folyton csak ezt a két szót irtam volna: „Boldog vagyok!“ még akkor sem irtam volna le század részét sem annak, hogy milyen boldog vagyok!“

Egyetlen igazi keresztyén embernek ilyen bizonyságtétele több erővel bir a keresztyénség igazsága mellett, mint száz meg száz kiszáradt szivü theologusnak mindenünnen összehordott s logikai rendszerbe szedett tekintély bizonyitéka.

A keresztyénségben épen arra kell a fősúlyt fektetni, hogy a mindennapi élet számára tudjon boldog embereket nevelni. A keresztyénségnek, ha feladatát

igazán teljesíti, *most* és *itt* kell az embereket átalakitania. Ha az embereknek egy teljesen egészséges, erőtül munkás és örömteljes keresztyénséget tudnánk mutatni, úgy ezt a világ szivesen fogadná. De a míg a gyakorlati élet azt mutatja, hogy a keresztyénség tisztán csak a templomokra szorítkozik; legfeljebb ünneplő ruhának jó, de a hétköznap munkájához alkalmatlan és feszes köntös; a míg a társadalmi berendezkedés és az egyéni élet inkább a megfinomitott pogánysághoz hasonlít, mint az igazi keresztyénséghez: addig ne csodálkozzunk, hogy az emberek legfeljebb csak szép álomnak nézik az egész vallást, ábrándnak a hitet, mely „festett egekbe néz“

Hogy a keresztyénség a gyakorlatban olyan kevéssé él és hogy az embereket egyénenként is annyira kevéssé tudja vonzani, annak alapja magában az igazi vallásos nevelés hiányában rejlik.

A hitélet felől teljesen ugyanazon módszerekkel kell egyéni tapasztalatokat szerezni, mint a világon bármi egyébről.

A hit az Isten erejével való élő összeköttetés, a mely aztán bennünk és belőlünk müködik. Innen az ereje. De a teljes hithez nem egyszerre, nem egy pillanat alatt jutunk el. A kezdete, a felsőbb szellemi világ meglátása történhetik egy pillanat alatt; de nem a teljes birtoklása. De hogy a kezdete is meg lehessen, foglalkoznunk kell vele. Épen ugy vagyunk ezzel is, mint a hogyan van a tanuló gyermek, vagy az ifju tanulmányainak egy-egy kérdésével. Mig ő maga a saját szemeivel meg nem lát valamely dolgot, (pl. ő maga meg nem látja, hogy a táblára lerajzolt hasábnak a pontozott vonalokkal rajzolt részei ugy tekinthetnek, mintha azok a táblának sikjába bemélyedve mértani testként domboritják ki azt a hasábot), vagy a saját értelmével fel nem fog, nem szemlél valamely gondolatot: addig azt neki hiába mutogatják, hiába magyarázgatják; mignem egy pillanat alatt meglátja, felderül a dolog előtte s az igy szerzett tudás már az övé, ő maga tett tapasztalatot s ez az egy látás elég neki a tovább haladásra. Gondoljanak csak Önök vissza saját tanulásuk idejére, — nem igy volt-e? Minden tantárgynál alkalmazzák ma már a saját tapasztalatot szereztető szemléltető oktatást; csak a vallásnál nem. A belső, a lelki tapasztalat — szerzésre való felhivás és az élethatások éreztetése helyett tekintélylyel akarják ma is megalkotni a hitet, sokszor olyan tanitókkal, a kikhez a gyermekeknek semmi bizalmuk sincs, mert maguk az illetők sem hisznek, vagy legalább is nem életüket megszentelő hittel hisznek, a mit a gyermekek ösztönszerüleg megéreznek. A rossz, a teljesen csak alaki vallástanitás, az a templomba járásra kényszeritő külső eljárás és vallási gyakorlat legalább is annyi hitetlent és közönyöset nevel, mintha nem volna semmi hitoktatás. A hitet nem lehet sem örökölni, sem elméletekből megtanulni; a hit — tisztán emberileg szólva róla, — a hit csak sok-sok belső lelki megfigyelés és tapasztalat eredménye lehet. E tapasztalatokat helyettünk senki más meg nem teheti. Az első lépés, hogy az ember magát az Isten akaratának rendeli alá. Minden sok okoskodás és kétség nélkül; mert a sok okoskodás és kétségeskedés a legtöbbször igazán csak arra való, hogy ezt az Isten akaratának való alárendelést kikerülje az ember. „Még az eszterág is az égben megismeri az ő idejét és a gerlicze és a daru és a fecske is tudják, mikor el kell menni: az én népem pedig nem ismeri az Úrnak itéletét!« — mondja Jeremiás és hozzá teszi: „Mint mondjátok: Bölcsek vagyunk!“ (Jerem: VIII: 7. 8. 9.

A ki a gyermeki lélek első mozdulásait megfigyeli, tapasztalhatja, hogy addig, a mig a gyelmekkel még a hozzá legközelebb eső dolgokat is csak lassú és többszörös megfigyeltetéssel tudjuk megismertetni, ha előtte Istenről beszélünk, e névhez azonnal köt ilyen, vagy olyan fogalmat; de az semmiesetre sem idegen előtte, nem esik tőle távol. „Milyen szép csillagos paplannal takarózik az Isten“ — mondta a kis fiam, még csak alig gügyögve. Naiv, de közvetlen. A beszéd- és értelem gyakorlatokban meg aztán milyen nehezen ment, mire szép renddel le tudta irni a kutyát, vagy a macskát. Ezt a naiv hitet csak nevelni kellene, nem pedig ostoba kételkedések által kiemelni sarkaiból, vagy üres alaki képzéssel lerontani. Természetesen a gyermek körül megfelelő vallásos környezetnek is kellene lennie, a mely környezetből mintegy öntudatlanul szedné be a vallásos élethatásokat. Teljesen igaz, a mit D.r *Hilty* mond, hogy »hány atya van, a melyik csak arra való, hogy türelmetlenségében csak folyton korholja gyermekeit és játékaikat rontsa el; már most, ha az ilyen gyermeknek azt mondjuk, hogy az Isten *Atya*, vajjon mit fog ez az Istenről gondolni?!“ Vagy *Funcke* beszéli el egyik felolvasásában, hogy egyszer egy kis leány arról beszélgetett az édes anyjával, hogy kikkel fog ő majd valamikor az égben találkozni. Egészen természetesnek találta, hogy az atyját, anyját, testvéreit ott viszont fogja látni s azután elősorolta mind azokat, a kik az ő szivecskéjének drágák, kedvesek voltak. De egyszerre csak azt kérdi „Hát a nénivel mi lesz? — Ez a néni néhány héttel azelőtt halt meg s valóságos réme volt a gyermeknek a maga kiállhatatlan, örökké zsörtölődő természetével, csak parancsolni és tiltani tudott, de egyetlen nyájas szava sem volt, pedig magát buzgó, hivő keresztyénnek tartotta s a templomba járás után itélve mások is annak tartották. »Mert ha az a néni is ott lesz az égben, akkor én nem kivánkozom oda!“ — mondja a gyermek.

Ez igy magában egy egészen naiv kis apróság a gyermek-szoba annyi ezer faggatózó, de sokszor nehezen megfelelhető kérdései közül; hanem azért nemcsak sok igazság van benne, hanem egészen komoly is. Nem találkoztunk e már mi is emberekkel, a kik Ésaiás próféta szavaival szólva, folyton „nyomkodják az Úr házának küszöbeit“; de még az ég sem volna ránk nézve kivánatos, ha velök ott is találkoznánk s még ott is tovább gyötörnének bennünket.

Ez a tankeresztyénség eredménye. Az igazi keresztyén élet azonban egy belső örömteljes, kedves, türelmes, nyájas, szivélyes, szolgálatkész élet A hol egy igazi keresztyén ember megjelenik, ott egyszerre melegség, fény támad nyomán. Napsugaras lesz az egész környezet. Talán ő sem kérdez egyebet, minthogy „hogy vagyunk?“, de ez nála nem üres udvariasság conventionalis hangja, hanem igazi, őszinte, benső érdeklődés irántunk. Keresztyénsége nem abban áll, hogy hosszúra nyújtott, sápadt arczczal, imára kulcsolt kezekkel rögtön túlvilági kegyes dolgokról kezd beszélni és komoran int a megtérésre stb., hanem abban, hogy az élet legparányibb jelensége neki érdekes, azt ő becsülni tudja; nekünk szivünk minden érzése, aggodalma, bánata, öröme viszhangra talál nála; van mindenre nyájas szava vagy mosolya, vigasztalása, megnyugtatása és igy tovább; szóval mindig azt veszi elő hitben élő és attól áthatott, megszentelt lelkéből, a mire épen testvéreinek, embertársainak szüksége van.

A keresztyén munkásságnak nem azokat a nagy tereit akarom ez alkalommal föltárni, a melyeken a keresztyén hódító, megmentő és megtartó szeretet működik. Nem azokat az intézményeket, különböző egyleteket, a melyeket létrehozott az emberi nyomor, baj, szegénység, bűn, tudatlanság és hitetlenség enyhitésére a hitben munkás szeretet. Azokról az u. n. jótékony-egyletekről meg, a melyek csak satoroznak a humanismussal és csak a szemérmetlen koldulskodás tenyésztésére valók, a nélkül, hogy tényleg igazán ott és akként segítenének, a hol és a hogyan valóban kellene, egyáltalában még csak említést sem teszek. Most csak az lebeg előttem, hogy legalább azokban, a kik előtt szerencsés vagyok szólhatni, nehány gondolatot ébreszszek a keresztyén hitélet felől s arra.

mutassak rá, hogy épen közelebbről a keresztyén élet és munkásság, a melyről mint tartozásról beszél Pál apostol és mint szolgálatról szól Jézus, az nem valamely nagy, világfelforgató munkában nyilvánúl, hanem a környezetünkre gyakorolt hatásokban áll és tulajdonképen itt is nem az a fő, hogy *mit* teszünk, hanem az, hogy *mik* vagyunk. Gyönyörüen mondja Miller: „A mit *teszünk*, kevesebb értékü a világnak, mint a mik *vagyunk*, ha az szellemi benyomást idéz elő A jó élet a virához hasonló, mely se nem fon, se nem sző ugyan, de mindig jó illatot lehell magából és azzal szent szolgálatot végez!“ („Csendes órák.“) A keresztyén ember szivében az isteni lelek lángja ég s azért ennek személyi befolyása szellemi hatalommal bír. „A Péter árnyékához hasonló: éltető és gyógyító hatást gyakorol mindenütt, a hová esik.“

Az élet a mint maga másodperczekből alakul, úgy a so apró, megmérhetetlen kicsiny élethatásokból támad maga az egyéni keresztyén élet és a kör nyezetünkre kiható munka. És az fogja átalakítani lassanként az egészet, ha minél több apró központból sugárzik ki keresztyén életerő.

Nagyot vétkeznek egyenesen a keresztyénség ellen, mikor azt egyfelől úgy tüntetik föl, mint valami elérhetetlen, megvalósíthatatlan, rendkivüli nagy dolgot; másfelől meg úgy, mint a mely ezzel az egész világgal való szakítást, róla való lemondást s örömtelen, szomoru életet követel Igen, a keresztyénség elérhetetlen és megvalósíthatatlan, rendkivüli dolog, ha a magunk erején akarjuk elérni és e világról lemondó, örömtelen, szomoru élet, ha az élet értékét önző vágyak, törekvések, czélok elérés ben, szenvedélyek kielégítésében keressük és találjuk; de el is érhető, meg is valósítható lesz, ha *arra* bizzuk magun kat őszinte hittel, igazi benső odaadással, a ki »minket megerősít«, ha az Urnak kegyelmét engedjük magunkban munkálni és örömteljes, minden erőnket szabadon kifejtő, nemes élet lesz, ha azt úgy tekintjük, mint szent hivatást, mint felséges kötelességet, szeretetből való szolgálatot.

Jézus alakja is a legtöbb ember felfogásában úgy él, mint a ki fején tövis koronával megtörten, bágygyattan vonszolja keresztjét a Golgothára, vagy mint a fájdalmak embere szomorúan néz át egy más világba, ott jár tekintete és minden gondolata mindig, mintha ez az élet teher volna neki; pedig Ő maga mondja: „én az én örömömet hagyom ti néktek.“ „Ezeket szólottam néktek, hogy az én örömöm teljes legyen ti bennetek“. Pál apostol is azt mondja róla, hogy az Urnak nyájassága, kedvessége, vagy barátsága jelent meg Ő benne. Csak az újabb festőművészet próbálja őt nyájas, kedves alakban feltüntetni, mikor pl. egy Uhde beviszi őt egy hollandus vasárnapi iskolába, hogy ismét Ő maga tanítson ott, mint egykor a Kapernaum melletti hegyen; vagy a mikor egy másik festményén megjelenteti Őt annak a kis földmíves családnak a körében, a mely épen az imént hívta, hogy „Jövel Jézus, légy vendégünk!“

Ahoz a tövis koszorus szomorú alakhoz kevesen kivánnak menni és azt a roppant távolságot, világ felettiségben élő alakot, mint elérhetetlent nagyon kevesen keresik. Pedig a Jézus igazán mindenkihez nagyon közel van és mindenkihez közel is akar lenni, csak mi ne menjünk messze tőle.

Meg kell próbálni Kezdjük egyszerüen csak azon, hogy föltételezzük, hogy a Jézus hozzánk csakugyan közel van és kezdjünk úgy cselekedni, úgy élni, mintha tényleg Ő folyton nyomunkban volna; vagy más szóval tegyünk csak egy darabig úgy, mintha hinnénk; mintha valóságnak tartanánk azt, a mit az evangeliumok mondanak. Ez az egy pár hónapig, vagy talán egy két esztendeig való kisérletezés, próba nem nagy dolog. Megtehetjük. Kisérletezés útján azonban már nagyon sok fölvétel, hypothesis lett igazsággá. Hátha a mi kisérletezésünk is az előbb csak úgy érdekes fölvételnek vett hitünket igazsággá, erővé változtatja?! Először tenni, cselekedni kell azt, a mit hinni *tudunk*, egészen pontosan, lelkiismeretesen s majd meglátjuk, hogy vajjon jobbaknak, boldogabbaknak, örömteljesebbeknek érezzük-e magunkat, mint előbb a mikor a próbát meg se tettük soha? Talán? — nem, föltétlen bizonyossággal majd lassanként teljes hithez jutunk. Csak ne alkudozzunk; mert a hittel alkudni, neki holmi fogadásokat ajánlani, hogy „ha ez meg ez meglesz, bekövetkezik, akkor hiszek“, nem lehet. Ez már nem őszinte próba, hanem egyenesen isten kisértés.

„A ki akarja annak akaratját cselekedni“ — t i. az Istenét — az „megérti a tudományról, ha Istentől vagyon-é?“ — mondja Jézus. Tehát előbb *cselekedni* kell annak akaratát, a kinek a tudományát meg akarjuk érteni Élni kell vele, aztán nem sokára hiszünk benne. Előbb figyelnünk kell, aztán majd világosan látunk.“

Drummond egyik előadásának a végén, — a melyben a legfőbb jóról, a szeretetről beszélt az I. Kor. XIII. alapján, — felhivja hallgatóságát, hogy ki hajlandó közülök a korinthusi levél XIII. fejezetét a legközelebbi három hónap alatt az egészet hetenként egyszer elolvasni? »Kezdhetitek azzal — úgymond — hogy először naponként csak azt a verset olvassátok el, a mely a szeretetet úgy irja le, mint a mely hosszútürő, kegyes, nem irigykedik, nem cselekeszik álnokul, nem fuvalkodik fel, nem keresi csak az ő maga hasznát, nem gerjed hamar haragra.. mindeneket hiszen és mindeneket reményl. Ezek olyan dolgok, a melyek érdemesek arra, hogy életünkbe fölvegyük s cselekedjük. Érdemes nekik egy kis időt szentelnünk. Álmában még senki sem lett keresztyén. A növekvés föltételeit teljesitni kell, ha valamire menni akarunk. A föltételek: ima, gondolkozás, idő és cselekedet.» És utal arra Drummond, hogy bizonyára aznap, a mikor a szeretet apothesisának eme szavait olvassuk s leirt tulajdonságai szerint akarunk cselekedni, lehetetlen lesz bárkivel is durván, türelmetlenül bánnunk, lehetetlen lesz csak önző czéljainkat keresnünk és lehetetlen lesz uralkodni vágyni akkor, mikor szolgálatról van szó

Tessék megkisérleni! Annyi bizonyos, hogy a miképen leszáll az eső és hó az égből és oda vissza nem tér, hanem megrészegíti a földet és azt miveli, hogy a föld teremjen és gyümölcsözzön és a magvetőnek magot adjon és kenyeret az éhezőnek úgy lészen az én beszédem, mely az én számból kimegyen, nem tér én hozzám üresen, hanem megcselekszi, a mit akarok és szerencsés lészen, azoknál, a kikhez küldöttem azt« — azt mondja az Úr Esaiás szája által (És. LV. 10—11) és aztán »A kis vesszőszál helyébe nevekedik jegenyefa, a bogácskóró helyébe nevekedik mirtus“ (13. v.).

Erőtlen keresztyénekből, ha millióan vannak is, soha nem származik erő. Ereje pedig csak azoknak lehet, a kik hiven töltik be a régi parancsolatot „Ne legyenek te neked idegen isteneid én előttem!»

A hit az Isten akaratának cselekvéséből nő ki s viszont a cselekedetek a hitből származnak.

Ime a felséges kölcsönhatás!

Az egész keresztyén élet Dr. *Hilty* szerint („Glück“ III. rész) rövidre összefoglalva az evangelium eme négy mondásában nyer kifejezést, a melyeknek igazságát mindenki megpróbálhatja

1. „Keressétek *először* az Isten országát és annak igazságát és mindazok megadatnak néktek“, azaz a dolgot a jó végén kell megfogni;

2. „Jöjjetek én hozzám *mindnyájan*, kik megfáradtatok és megterheltettetek és én megnyugosztlak titeket“ — „és tanuljátok meg tőlem, hogy én szelid és alázatos szivű vagyok és találtok nyugodalmat a ti lelkeiteknek“, azaz nyugalom és béke van e világon mindenkinek biztosítva, csak az igazi helyén keresse azt az ember és az igazi eszközökkel;

3 „A ki cselekedni akarja Isten akaratát, az majd megérti, bogy a Krisztus beszédei örök igazság-e, vagy csak emberi, idő szerinti nézet, mint minden más a világon“ (Ján. VII. 17.) Azaz a keresztyén vallás nem fél a próbától, meg kell kisérleni s azután itélni, csak őszinte komolyság legyen a kisérletben;

4. „A mit nékem ád az én Atyám, én hozzám jő és azt, a ki én hozzám jő, semmiképen nem vetem ki“ (Ján. VI. 37.) s az nem éhezik és szomjazik többé az igazság után (35. v), azaz az igazságnak az emberi szivet teljesen kielégítő megismerése lehetséges ép úgy, mint a boldog élet és ebből senki, a ki a Jézushoz megy nincs kizárva, se bűn, se lelki, vagy anyagi szegénység által.

Az igazi keresztyén élethez vezető út olyan, mint a veszélyes hegymászás. Nem ér semmit, ha a vezetőre csak félig bizzuk magunkat, félig pedig a magunk útján akarunk menni, vagy pedig velünk együtt tapasztalatlan útitársaink tanácsán indulunk el. Vagy megy az ember vezettetve, vagy aztán megy a saját veszélyére. De mindenesetre vezető nélkül megindulni, olyan vállalkozás, a mely mellett a hegytetőre nem lehet feljutni. Pedig arról a hegytetőről szem nem látta, fül nem hallotta s embernek gondolatába is be nem ment dolgok láthatók. Ott az örökkévalóság tárul fel. Ott az élet üditő, friss, éltető levegőjében fürödhetik meg a lélek. Az embert az Isten lelkének lehellete folyja körül. Öröm, béke csend, nyugalom honol. Munkára edződnek a karok s áldást terjesztenek mindenütt.

Angyali seregek énekétől lesz lassanként hangos a leg. A karácsonyi harangok zúgása már hallszik A lelkek sóvárogva könyörögnek: „Egek, harmatozzatok onnét felül és az Egek csepegjék az igazságot, nyissa meg magát a föld és származzanak onnét a szabadi tás és igazság: teremje azokat mind együtt« (Éz. XLV 8.)

Bárcsak minden lélek megértené az angyal szavát: »Ne féljetek, hirdetek néktek nagy örömöt!“ Bár minden szivben megszületnék a megtartó, a ki az Úr Jézus Krisztus és bár minden földi ajak örömmel tudna bele énekelni az angyalok karába: „Dicsőség a magasságos mennyekben az Istennek! E földön békesség és az emberekhez jó akarat.“

Úgy legyen!

Kenessey Béla.

Uram! Ne hagyj el minket.

Jeremiás XIV 9:

Igy imádkozott Jeremiás próféta az ő népéért. Valóban megható az, ha egy ember egész országáért könyörög. Megragadó volt Ábrahám imája, mikor Sodoma megmentéséért kérte az Istent. Megható, mikor Mózes a makacs Izráel népéért könyörög. Lélekemelő az, a mikor Dániel zsákban és hamuban imádkozik a fogságba levő népéért. Mí és népünk is sulyos viszonyok közt, nehéz helyzetben vagyunk. Nekünk is Jeremiás prófétával kell imádkoznunk: *Úram ne hagyj el minket!*

I. Ha nézzük a városokban levő fényt és pompát, ha hallgatjuk a mulatozásba merült emberek féktelen kurjongásait, azt hinnök, hogy nincs nyomor, nincs inség sehol. De ha látjuk kiaszott arczu s a munkától korán elcsigázott népünket, el kell ismernünk, hogy itt segiteni kell s hogy nem hiába való a Jeremiási sóhajtás: Uram! Ne hagyj el minket! Sötét viharfelhő lebegett Izrael népe felett abban az időben, a mikor a próféta könyörgött Istenhez az ő népéért. Jeruzsálem elpusztulásának utolsó napjai előtt történt ez, mikor még távol volt a babiloniai fogság. Isten előre intette a népet e veszélytől. Szárazságot, éhséget bocsátott rája. Isten ma is előjelekben int a közelgő babiloniai fogságra, a mely veszélyezteti a mi református anyaszentegyházunkat. Egyfelől a vakhit s babona tör reánk s vet cselt a protestáns szabad felfogás ellen, másfelől az ultramontanizmus sötét lovagkora fenyegeti egyházunkat s népünket. Minden okos ember, a ki következtetni tud s egy féltő pillantást vethet a jövőbe, beláthatja, hogy minket is veszély fenyeget. Imádkozzunk Istenhez mi is *a mi egyházunkért!*

II. A világ távoli részében folyik az emberirtó háboru. Hazánkban is csak külsőleg van békesség, bennt a belviszály, a vallási türelmetlenség s fajgyülölet uralkodik. Bár vennök közösen ajkunkra a próféta imáját. Az általános külső és belső, anyagi és szellemi nyomoruság láttára a az ima mellett legjobb óvszer a megtérés, a magába szállás s az önvizsgálat. Megszégyenit minket a bibliai publikánus, a ki távol a templom sarkában meghuzodva veri mellét sohajtván *„Isten légy irgalmas nékem bünösnek.“*

Keressük a mi nyomoruságunk okát saját lelkünkben s akkor hamar segitünk a bajon. — Isten még nem hagyta el az ő népét. Velünk volt a lefolyt esztendőben is az ő kegyelmével s áldásával. Kérjük az Istent Ne hagyj el Uram minket, mint a hogy mi elhagytunk téged. Mi gyakran letértünk az ő utjáról: Elhagytuk Istent a mi kevélységünkben.

III. Ne várjuk be az utolsó órát, hogy akkor sohajtozzunk a prófétával. Eljő a halál s kinyujtja felénk is majd szikár, száraz kezét. Lehet halálos ágyunk bár mily gazdag s kényelmes, mit ér ha elhagyott az Isten. Oh inkábbb haljak meg szegényen, elhagyottan, — csak Isten legyen velem, csak az ő vigasztalása kisérjen át az örök élethe.

Igen uram, ne hagyj el minket se az életben, se a halálban. Maradj velünk mindig szerető menyei atyánk. A te jelenléted boldogit minket az élet küzdelmei közt s a halál gyötrelmeit elüzi a te szent neved. Ha te velem vagy, megszünik a félelem s törhetetlen bátorság tölti be szivemet.

Mi pedig imádkozzunk. Az ima a szomoruság sötét felhőin tul emel s mellette földi vándor utunkat magasabb fényben láthatjuk. Az ima által elmélyedünk Istenben s megtisztulva, megerősödve térünk vissza mindennapi munkánkhoz. Ha olykor nem hallgatja meg kérésünket Isten, mégis békességet teremt az imádság szivünkben. A próféta tanit imádkozni, Jézus meg tökéletesebb alakban mutatta meg, hogyan kell Istenhez sohajtanunk az uri imában. Előttetek a ragyogó példa. Kövessük a prófétát és az Üdvözitőt az Istenhez való emelkedésben az ima szárnyain. Ámen.

Moris után francziából ***Király Béla.***

Irodalom.

Győry Vilmos Egyházi-beszédei III. kötetére nézve *Margócsi István* vizerréti ev lelkész tudatja az érdeklődőkkel, hogy az nem jelenhet meg addig, mig a II. kötet legalább a ráforditott összeget ki nem hozza Ettől pedig még messze vagyunk! Sajnos, igy vagyunk minden protestáns irodalmi vállalattal Magyarországon.

„Protestáns Egyházi és Iskolai Lap“ 45 ik évfolyamára hirdet előfizetést *Szőts Farkas* theol. tanár e lap szerkesztője és tulajdonosa, most már kiadója is. E lap kétségkivül a legderekabb egyházi lapjaink közül való. Felfogásával, a régitől eltért, változott irányának némely egyoldaluságaval gyakran állunk szemben. De nemes buzgalma és törekvése kétségen felül áll. S a polemia sem válik hátrányára sem neki, sem nekünk. Válságos helyzetében támogatását őszintén ajánljuk kollegiumaink, könyvtáraink, olvasó egyleteink s lelkészeink szives figyelmébe. Ára egész évre 18 kor. de IV. o. egyházak lelkészeinek, tanitóinak tekintélyes kedvezményt nyujt a *kiadóhivatal* (*Budapest VIII. Csepreghy utcza 4 sz.*)

Egyetértés. Harminczhatodik évfolyamát kezdi e lap az 1902-ik évben. E nagy idő bizonyítja, hogy fennállása a nemzet érdekében áll Legnagyobb, legtartalmasabb s igazán nemzeti lapnak ismerte el a művelt magyar olvasóközönség *Iránya* a jövőre is változatlan marad. Független minden párttól. Nem egyik vagy másik pártnak, hanem az egész nemzetnek gondolkozását tolmácsolja. *Szabadelvü, erős magyar* s az *ország függetlenségére* törekvő. Ausztriával szemben az önálló és történelmi nagy Magyarországot törekszik visszavívni. *Osztályérdeket* nem ismer s a felekezetességet üldözi. A *gazdaközönség* érdekeit s a nemzeti ipart és kereskedelmet egyaránt védelmezi. *Tisztviselőink* jóllétének s függetlenségének nagy érdekeiért első sorban száll sikra. *Tanáraink s tanitóink* nemes munkálkodásában a nemzet jövendőjének biztositását látja. *Történelmi egyházaink* minden igaz érdekét szivén viseli. A külföldről beszivárgott klerikális és gyülölködő szellemet kiirtani törekszik. *Ellenzéki lap.* A kormányt szigoruan ellenőrzi és birálja, de nem személyeskedik. A pártok és kormányférfiak becsületét nem támadja. Tárgyilagos és igazságos. De mást, mint a magyar érdeket nem ismer *Egyetlen lap, a mely az országgyülés tárgyalásait igazán és kimeritően közli.* A közgazdasági kérdéseket bőven és elfogulatlanul tárgyalja. A hirszolgálatban pontos, gazdag és tisztességes *Szépirodalmi* tartalma páratlan Itt jelennek meg a tiszta magyarság legnagyobb irójának *Eötvös Károlynak* remek művei. Most kezdi meg a „*Nazarénusok*“ czimű nagy művét. A mult század negyvenes éveinek korrajza lesz ez Oly mű, mely gyönyörrel és bámulattal tölt el mindenkit s melynek párját a külföldi irodalom se ismeri. Azután jön a *Balaton körüli utazás folytatása*, továbbá *Gr. Károlyi Gábor titkos följegyzései* s a *Bakony erdeje.* Korszakos művek mind. Az uj év alkalmából jobb lapot nem ajánlhatunk a közönségnek, mint az Egyetértést, melynek kiadóhivatala (Budapest, IV ker., Papnövelde utcza 8.) szivesen küld mutatványszámot mindenkinek, a ki ily kérelemmel hozzá fordul. Az Egyetértés előfizetési ára 1 hónapra 3 kor. 60 fill negyedévre 10 kor

Különfélék.

Olvasóinknak és egész anyaszentegyházunknak boldog uj évet kivánunk lapunk ez évi utolsó számával!

Lapunk mai számával, mely utolsó ez évben küldjük az ez évi folyam „*Tartalom mutatóját*“ Megérdemli átnézni. A vizsgáló tekintet fog benne tanulságot találni. A tanárok állami minősitési táblázatában van egy rovat, melynek felirata „*Micsoda irodalmi tevékenységet fejtett ki?*“ A gondolat tovább füzését olvasóinkra bizzuk!

Az „Erd. Prot. Lap“-ra való „Előfizetési felnivást“, mely lapunk boritékának első oldalán látható, kérjük lelkésztársainkat ajánlják gondnokainknak, képviselőinknek s általán egyh. dignitáriusainknak – kiknek e számból »Mutatvány példány«-okat küldtünk — szives figyelmükbe. Csak előnyünkre válna, ha világi vezetőink az egyházi élettel s ezt domináló kérdésekkel állandó kontaktusban volnának. E czélt igyekeztünk szolgálni az előfizetési ár mérséklésével. Vajha törekvésünket siker koronázná!

A kongrua 1902. évi első félévi részletének kiutalásáról értesülünk lapunk zártakor. A vallás- és közoktatásügyi miniszterium tehát még a szabályszerü idő elérkezése előtt folyósította a jövő év első felére eső összegeket és pedig mindenik lelkész részére már az *1300* koronáig való kiegészítést. Értesülésünk szerint az ig.-tanácsnál azonnal munkába is vették az utalvány revideálását, az egyházmegyénkénti csoportosítást, úgy, hogy jövő számunkban az összes jogosultak neveit és a részükre folyósított összegeket közölhetjük és igy lelkészeink még jannár hó folyamán kézhez vehetik az eddiginél, félévi 50 koronával, immár magasabb illetményeiket.

Szegényügy a kolozsvári egyházban. A kolozsvári ref. egyház uj „Szervezeti szabályzat“-a a szegény-, agg-, árvaügy felkarolására és rendszeres istápolására egy lelkész elnök vezetése alatt bizottságot szervezett, mely müködését agilis elnöke *Molnár Lőrincz* lelkész vezetése alatt az idei karácsonykor kezdte meg, ruhát, élelmiszereket és fát osztva ki a szegények között. A szép kezdetnek méltó és állandó folytatást kivánunk óhajtva, hogy a mint kell, az esetenként való segélyezés nyomába a »*rendszeres gondozás*« lépjen Ez azonban csak akkor állhat be, ha a tervezett parokhiális körök a valóságban is éle be lépnek élükön egy-egy önálló hatáskörü leelkészszel. Bár lenne minnamarább!

Bethlen Szentmiklósról vesszük az örvendetes hirt, hogy az egyházias felbuzdulásnak szép jelei mutatkoznak ott is. A nehéz viszonyok közt küzdő egyházközség, melynek hivei az utolsó 10 év alatt több mint 1000 koronát áldoztak, beékelve az oláhok és szászok közé alig tarthatja magát. Orsz. közalapi segélyt ismételten is eredmény nélkül kérve, most az ottani intelligentia, élén *Magyary* Károlyné urnővel fáradozik azon, hogy a félig rom papilak renováltassék Koronázza siker a nemes urnő fáradozását!

Egyházkerületi képviselő. A zilahi református egyházközség e hó 8-dikán tartott közgyülésében Czell Lőrincz főgondnokot választotta meg egyházkerületi képviselőjévé. Gratulálunk!

Egyházi értekezlet. A zilahi ref. egyh. kör Szilágyfő-Keresztúron tartotta meg a mult hó 27-dikén ülését, melyen világiak is szép számmal vettek részt.

A harangok hivogató szavára 10 órakor a hegytetőn álló ref. templomba vonultak fel a szép számmal megjelent tagok. A templomot akkorára már a ref. hivek zsúfolásig megtöltötték. A közének s a diósadi földmives dalárda precisül előadott éneke után az értekezlet elnöke, *Magyarósi* István, lépett a szószékre s imádkozott bensőséggel; aztán *Bod* Ferencz sz.-sámsoni lelkész tartotta meg egyháztörténelmi vonatkozásokban is gazdag beszédét lendületes előadásban.

Bezáró ima és a dalárda éneke után kezdetét vette a tulajdonképeni értekezlet.

Az elnök tartalmas megnyitója után *Berényi* János zilahi főgymn. tanár tartotta meg felolvasását. Az előszóban bensőséggel emlékezett meg arról a viszonyról, mely közte és a keresztúri egyház közt létezett s létezik; aztán arról beszélt, mivel kell foglalkoznia téli időben a falusi népnek. Majd *Kusztós* Gyula ördögkuti lelkész tartott felolvasást népszerü modorban a *pálinka* és a *dohány* káros hatásáról. Tanúlságos felolvasása után *Kenderesi* Lajos, keresztúri lelkész, egyházának a történetét olvasta fel. E kis egyháznak a történetéből megtudtuk, hogy hajdan a politikai községet a szent keresztről nevezett szerzetesek (equites sancti crucis) birták, kikről nevét is vehette. Nagy való színüséggel ezek épitették a XIV-ik században a templomot, mely 1785-ben egy délkeleti szárnynyal bővittetett meg. Hogy a község lakói mikor vették fel a ref. vallást és miként alakult meg a református egyház, erre biztos adatokat nem ismer, de kétségtelennek látja, hogy Derecskei Demeter a Szilágyság többi falvaival egy időben reformálta 1530. körül. Akkorra eshetik az egyház megalakulása is. Szomorú emléket idézett fel az 1601. évből, amikor Básta rakonczátlan katonái a goroszlai csatából jövet a községet kirabolták, felgyujtották, a lakosságot valósággal megtizedelték. Bethlen Gábor, erdélyi fejedelem, ez egyháznak tizedet rendelt; hadi szolgálatainak jutalmául pedig nemességet adott a község lakosságának. Ama fejedelmi adomány tartja fent most is az egyházat; a nélkül rég megszünt volna anyja egyház lenni.

Lelkiekben teljesen kielégitve a papi lakon rendezett ebéden élvezték a tagok a helybeli pap és neje vendégszeretetét.

Hogy világiak is részt vesznek a felolvasók közt,

annál jobb, annál hasznosabb. A tavaszra Mocsolyára tervezett értekezletnek is Veress Sandor zsibói ref. pap mellett dr. Veress Sándor főszolgabiró lessz egyik felolvasója.

Gyászhir Ismét egy, a legderekabbak közül! *Száldobosi Borbáth Pál* vizaknai ev. ref. pap életének 64-ik, papságának 38-ik évében decz. 22-én elhunyt. Özvegy nő, három derék fia s ezek családjai, három unokája s kiterjedt rokonság gyászolja. De szomoruan áll meg koporsójánál egész egyházunk. Kiváló tehetségü pap volt Mint lelkésze az egykor nagyhirü *dálnoki* egyháznak, hosszasan volt főjegyzője a kézdii egyh. megyének is. Majd a csikszeredai körlelkészség nehéz missiója bizatott rá, melyet kiválóan töltött be. Sok küzködés után jutott a hires vizaknai papságra, de fájdalom, itt már bevégezte földi pályafutását. Az övéinek adjon az Ur vigasztalást, egyházunknak pedig küldjön új munkásokat az oly gyorsan hulló jelesek helyébe. Emléke áldott!

Kiadóhivatal üzenete.

Mint lapunk mai Ig. tanácsi tudósitasából látszik, lapunk előfizetési dijainak kezeléseben az 1902. év január 1-től kezdve új eljárást léptettetik életbe. A ***hivatalos*** *példányok árára nézve a* ***jövőre*** *kérjük ehhez alkalmazkodni.* Az 1902. évre szóló nehány ily előfizetést, mely kezünkhöz jött átszolgáltatjuk az Ig. tanácsnak.

A magán előfizetők a jövőre is a szerkeztőségbe küldik a dijakat.

*

Az illetékes egyházközségeket, kollegiumokat stb. kik 1901. április 1. óta „Pályázati kirdetés"-eket tettek közé lapunkban, de a hirdetési dijakat — állomásonként egyszeri közlés 4 kor. még eddig be nem küldték — kérjük ebeli tartozásuknak eleget tenni sziveskedjenek

A kiadóhivatal.

Hivatalos rész.

1845—1901 PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a *deési* egyházmegyébe kebelezett *Ormányi* egyházközség papi állomására másodizben pályázat nyittatik

Javadalom: lakás 2 hold, 420□ öl kerttel. Készpénz; 886 korona 70 fillér, melyből 1200 koronáig végleg megállapitott állami kiegészités 869 kor, 70 fillér 17 korona alapitvány kamatja. 14 hold 970 □-öl szántó. 7 hold 1040 □-öl rét. 5 hold 200 □-öl legelő 300 □-öl belsőség, összesen 27 h. 900 négyszög öl kánonikum haszon élvezete 247 kor. 30 f. értékben: a hivektől kepe 32 kor. értékü.

Giróltt leány-egyházból 5 h. 700 négyszög öl rét 900 négyszög öl haszonélvezete, melynek értéke a hivektől járó kepével 34 korona; azért köteles minden harmadik vasárnapou Giróltban az istentiszteletet végezni.

Mig a romladozó papiház kiegészíttetik az egyház haszonbérlet útján, kényelmes uri lakást biztosit leendő papjának.

Pályázati határnap 1902 január 25. Minősitvénnyel és szolgálati bizonyítványnyal felszerelendő folyamodványok Nt. *Pap István* esperes afiához *S-M.-Berkeszre u. p. Nagy-Somkut* küldendők.

Ko'ozsvártt 1901. *Dr. Bartók György,*
erd ev. ref. püspök.

1864—1901. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref egyházkerületben *a szilágy szolnoki egyházmegyébe* kebelezett *Pele, Ér-Körös és szeő demeteri* körlelkészi állomásra ezennel pályázat nyittatik a következő javadalmazás mellett:

1. Tisztességes és kényelmes lakás, melléképület és kerttel Pelében. 2 Peléből a fizetés: földjövedelem és missioi segély 791 kor. 27 fillér. Dézma kárpótlás 280 kor. Kongrua javadalom 128 kor. 73 fill. 3. Ér-Kőrősről 10 kold földnek haszonélvezete. 14 htl. buza és 100 kor. készpénz. 4. Szeődemeterről 25 hold föld élvezete.

Megjegyeztetik, hogy ha Ér Kőrös és Szeődemeter megnyerve az állami kiegészítést önálló egyházat alkot, akkor a most megválasztott lelkész csak Pele lelkipásztora leend.

Pályázati határidő 1902 január 20.

A minősítvény és szolgálati bizonyítvánnyal fölszerelt pályázati kérvények Nt. *Viski Pál* esperes urhoz küldendők *Zoványra.* (Szilágy megye.)

Kolozsvárt 1901. Decz. 19.

Dr Bartók György,
erdélyi ev. ref. püspök.

1564—1901 ÉRTESITÉS.

Felhivom tiszt lelkésztársaimot, hogy a tüzkár elleni biztosítási díjakat ne küldjék tiszt. Lajos János afiához, mivel lemondott az ügynökségről, illetve a Fonciére biztosító társaság közvetlen akarja bevenni a díjakat, ügynök tartás nélkül.

Kecsetben, 1901. decz. *Menyhárti András,*
ref. esperes.

PÁLYÁZAT

a szeghalmi ev. ref. segéd-lelkészi állásra.

Fizetés: 1. Készpénz 480 (*négyszáznyolczvan*) korona, az egyház pénztárából havonként *előre* fizetve. 2 Lelkésztől stóla czimén 120 (*egyszázhusz*) korona. 3. A lelkész lakon ujonnan épitett csinos szoba teljesen bebutorozva fütéssel és világitással 4. A lelkésznél — mosatáson és ágynemün kivül — *teljes ellátás.*

Az állomás *azonnal* elfoglalandó. Pályázók alulirott lelkésznél jelentkezzenek.

Szeghalom. 1901. decz. 15. *Técsy József,*
ev. ref. lelkész.

SZIVES KÉRELEM.

Valamennyi lelkésztársunkhoz, ugyis mint a presbiteriumok elnökeihez és az egyh. m. értekezletek vezetőihez.

Egyházi értekezletünk egyik vállalata, a „***Vasárnap***" cz. képes családi ujság érdekében zörgetünk. Értekezletünk nagy reményeket fűzött e lapocskához, midőn a hitélet ébresztésére ezelőtt egy évve megindíttatta. Nincs mit tagadnunk, a várakozások eddig csak csekély mértékben valósultak. Ennek sok oka van. A feladat is — bármily csekélynek lássék — oly nagy és nehéz, hogy csak megközelítésére is évek kitartó munkája kell Aztán pláne vallásos irányu néplapnak ma már nagy concurrentiával kell küzdenie s első sorban a nem vallásos irányzatuakkal. Nagy akadály népünk szegénysége is. Rajta leszünk, hogy ezeken már a legközelebbi közgyűlés segítsen. De *ingyen* munkásokkal ez kevéssé fog sikerülni. Pedig a munkatársak honorálására csak az 1200 előfizetőn túl gondolhatunk. Ennek pedig alig felével rendelkezünk. Azért fordulunk czímzettekhez: igyekezzenek lapunkra előfizetőket gyüjteni. Lelkésztársaink, mint a presbiteriumok elnökei e mai számhoz mellékelt „*Vasárnap*" példányát kegyeskedjenek bemutatni a presbiteriumokban s oda hatni, hogy — a mint azt a *kézdii* egyh. megye tette — *minden egyházközség rendelje meg felállitandó népkönyvtára számára,* vagy a mint több egyház bölcsen teszi — *az egyházközség alkalmasan beosztott körei számára rendeljen egy egy példányt a hiveknek olvasásra.* A ráfordított csekély költséget, bizonyára gazdagon fogja jutalmazni Igy járhatnának el gondnokok, pátronusok is.

Nem a magunk, hanem a szent ügy érdekében kérünk. Bizunk, hogy nem hiába zörgetünk. A támogatás a munkásoknak is új erőt kölcsönöz. Győzedelmes harczok csak úgy vívhatók, ha mindenki a legutolsó közkatona is megteszi lelkesülten kötelességét.

Isten adjon sikert, áldást törekvéseinkre!

Kolozsvárt 1901. decz. 25-én.

Deésy Gyula, egyh. elnök. *Nagy Károly,* egyh. titkár.

NYOMATOTT GOMBOS FERENCZ KÖNYVNYOMDÁJÁBAN, KOLOZSVÁRT

IV. Évfolyam. 52. szám. Kolozsvárt, 1901. Deczember 26.

ERDÉLYI
PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, theol. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 2. ajtó. Előfizetési ár: egész évre 12 kor. félévre 6 kor.

Előfizetési felhivás

az **„Erdélyi Protestans Lap“**-ra, az erdélyi ref. egyh. kerület **hivatalos** közlönye.

Megjelenik: **minden csütörtökön.**

E lap, mint az erdélyi ref. egyházkerület hivatalos lapja nélkülözhetetlen mindenkinek, ki az egyházkerületben **hivatalos** állást tölt be.

Az egyházi életet dominálo kérdések tárgyalásán kivül, bő tudósitást hoz minden egyházi mozgalomról, gyülésekről,

Kimeritően ertesit az iga gató tan es üleseiről.

Benne jelennek meg az összes hivatalos körözvények és rendeletek.

Előfizetési árkedvezmények:

1. Gondnokoknak, egyházkerületi és megyei képviselőknek, I–II. o. egyházak lelkészeinek s általában egyházi tisztviselőknek évi 10 kor.

2. III. IV. osztályu egyházak lelkészeinek, tanitóknak, egyházi egyesületeknek és tisztséget nem viselő világiaknak évi 8 kor.

3. Filiáknak, szórványoknak, theologusoknak s általában tanulóknak évi 5 kor.

Megrendelhető

Nagy Károly szerkesztőnél * **Kolozsvárt** Ref. theologia.

ORGONA!!

NAGYVÁRADON, FŐ-UTCZA 51/15.

Uj

Orgonàkat

készitek a legujabb pneumatikus csőrendszer szerint, golos ládával. Biztos működésért meg a *legnedvesebb templomban is* kezeskedem. * * *

Orgonáim az elképzelhető könnyedségü játszás-moddal birnak és mindamellett az egyes sipok a leggyorsabb játszás mellett is *preczizen* azonal megszolalnak. * * * *

Elvállalok továbbá

régi Orgonákat

átalakitás, javitás és hangolásra a legjutányosabb árban.

Országh Antal,

orgona-készitő

Olcsó keritések. LÉBER GYULA Első erdélyi sodronyszövet-fonat-kertkerités és ruganyos aczél sodrony ágybetétek gyara Kolozsvárt, Egyetem-u. 12. sz

Telefon-szám 439.

Ajánlja minden e szakba vágó munkáit, ugymint kertek, erdők, vadaskertek, szőlők, diszkeritések, sirok, stb. bekeritéséhez való gépsodrony fonatait, majorsági udvarok fonattal való bevonását: pincze, padlás, felső világossági magtár és éléskamara ablako rostélyzatát, álhányó rosták, szén, koksz és kavics válogatásához; szikrafogók gyárkéményekre

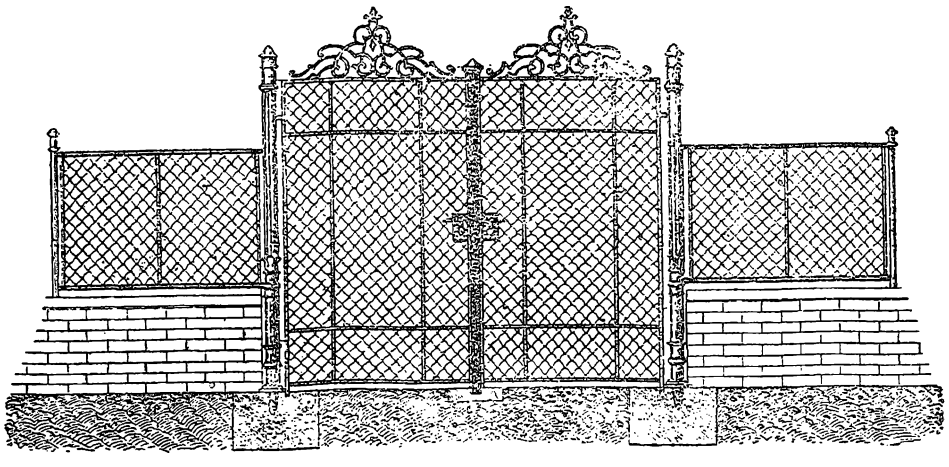

Telefon-szám 439.

Zöldre festett légyszövet, szelelő és lóher tisztito rosták. Backer-fele rosták és egyéb féle használatra vas-, réz- és czinszövetek. Krupda sodrony szegélyzetek, aczél tüskés sodrony, kertek stb bekeritéséhez. Kitünő ruganyos aczél sodrony ágybetétek (matracz), sodrony láblörlők stb.

Nagy képes árjegyzékkel kivánatra ingyen és bérmentve szolgálok.

Nagytiszteletü lelkész és tekintetes Tanitó urak figyelmébe.

Általánosan el van ismerve és bebizonyult tény, hogy

—elegáns, szép, olcsó és tartós ruhát—

Kolozsvárt csak

NEUMANN M.

Magyarország legnagyobb és legrégibb

férfi-, fiu- és gyermekruha

áruházában vásárolhatunk.

Telep: Mátyás király-tér.

Alapittatott 1845-ben.

7

Hazai ipar. **Alapittatott 1770-ben.**

András ofszky Efraim

Kolozsvárt, a bel- és kül-magyar-utcza sarkán, saját ház.

Ajánlja a Nagyt. papság figyelmébe a jelen kornak megfelelően legujabban berendezett,

az erdélyi részekben legnagyobb harangöntődéjét.

Elvállalja minden fajta harang öntését a legnagyobb méretütől a legkisebb csengetyüig, zenészileg összhangzó harangcsoportok összeállitását, ugy már meglevő harangokhoz öntendő uj harang álta azoknak összhangzása eszközlését, elhasznált vagy repedt harangok ujra öntését és azok becserélését

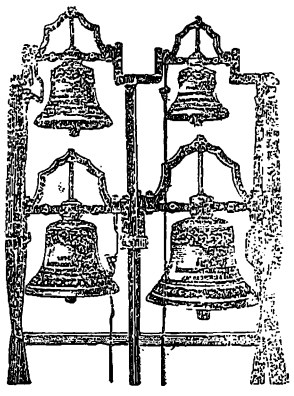

Ajánlja továbbá az ala feltalált s birodalom mindkét felében kiv szabadalommal k.tüntetett, legujabb rend-zer szerinti harang-fölszerelést vas koronáva, a melynek előnye, hogy forgatható, a harang ingása fogas ringón ahoz alkalmaz tt ágyon történik minden kenőcs nélkül, az ütője szij helyett réz hengeren mozog, az ütő gombja szintén rézből készült s ennek következtében nem gödrözi ki a harang oldalát, mint az eddigi vas ütős; nagy előnye továbbá, hogy a harangozás az eddiginek egynegyedrésze erővel eszközöltetik és igen szabályos harang-kongást idéz elő.

Elvállalja avult harangok ujból fölszerelését könnyebb járásmód szerint.

Vidéki megrendeléseket gyorsan és pontosan teljesit

Költségvetések kivánatra bérmentesen.

Erdély legnagyobb üzlete és ékszerek gyártására egyedüli berendezett mühelye. * * Sárga János ékszerész Kolozsvárt.

Fő üzlet: Mátyás király-tér. Fiók-üzlet: Wesselényi Miklós-utcza 11.

Ajánlja dusan berendezett raktárát mindennemü *arany* és *ezüst némüekben*, *drága köékszerekben*, *régiségek*, valamint a legujabb *angol* és *franczia különlegességekben*. Különös figyelmébe ajánlom a nagyérdemü közönségnek a legujabb technikai vivmányokkal berendezett **mühelyemet**, hol *modern ékszerek* gyártása, átalakitása, *vésnöki* és *ötvösmüvészet* remekei saját közremüködésem mellett készülnek

4 **Mühelyem a nagyérdemü közönségnek megtekintésre rendelkezésre áll.**

M. Á. V. ERDELYI FŐ- ÉS MELLEKVONALAINAK MENETRENDJE.

Összes vég- és csatlakozó állomások kimutatásával. **Érvényes 1901. okt. 1-től.**

| | | |